2. Refraneiro galego e outros materiais de tradición oral

2.1 Prólogo á versión de 1952 (*11.000 Refranes Gallegos*)

Con verdadero entusiasmo hemos acometido la empresa, ciertamente ardua para nuestras fuerzas, de reunir la colección de refranes que encabezan estas líneas.

Convencidos de los tesoros de todo orden que se encierran en esas máximas que concentran el saber y la experiencia popular de varias de los labios mismos del pueblo.

Tarea urgente, porque el hablar sentencioso de nuestros mayores, apoyando siempre en estos pequeños evangelios, va desgraciadamente desapareciendo como desaparece la deliciosa música popular de nuestras aldeas, para ser sustituidos por un lenguaje insulso, sin colorido, sin fuerza de expresión y por las canciones exóticas difundidas por la radio y el cine que amenazan envenenar la misma fuente de la inspiración castiza de nuestro pueblo, esencialmente músico y poeta.

Cada uno de los ancianos que desaparece de entre nosotros, se lleva al sepulcro un retazo valioso de aquel tesoro, y lo que es peor, la esperanza de recuperarlo, ya que los hijos y los nietos, en un afán lamentable de modernización, parecen haber nacido para romper el hilo de oro de la tradición y se desvinculan por completo de los imperativos de la raza y la herencia.

Nuestro tesoro paremiológico es además desconocido y urge ponerlo en circulación, para admiración de propios y extraños.

Y no es extraño que no se dé a nuestros refranes la atención que merecen, si consideramos que los esfuerzos de las coleccionistas gallegos se han dispersado en publicaciones de difícil acceso.

Como prueba de todo ello, baste citar el *Refranero Musical* de Ricart, en el que se reúne una riquísima colección de refranes de toda Europa, referentes a la Música y a la Danza. En él figura Galicia con media docena de paremias, entresacadas de la *Gramática Gallega* de Saco y Arce, única aportación de nuestra tierra a la nutrida bibliografía internacional manejada por el distinguido Director del Museo de Música de Barcelona.

Reseñamos a continuación la bibliografía utilizada para nuestra colección, a la que hemos incorporado gran parte de lo publicado en Galicia.

MANUEL MURGUÍA.- *Historia de Galicia*, I. Lugo, Imprenta de Soto Freire, Editor, MDCCCLXV. En las págs. 572-577, incluye una serie de refranes, dispuesta por orden alfabético, tomada del Comendador Hernán Núñez, y acrecida con los recogidos por el autor. Fueron todos incluidos en la colección de Saco y Arce.

SACO Y ARCE, J.A.- *Gramática Gallega*.- Lugo, Imprenta de Soto Freire, 1868.

R.C.- "Colección de cantares y refranes gallegos", inserta en el folletín del *Diario de Avisos* de la Coruña, (1888-1889).

JACINTO DEL PRADO.- *Máximas y refranes gallegos*, folletín de *La Defensa* de Lalín. (L.906). Publicáronse en folleto a parte. [1]

MARCIAL VALLADARES.- En la revista *Galicia* de la Coruña, que amplía la colección incluida en su *Diccionario*. Números 4, 5, 9 y 10 de *Galicia*, año 1887. Los reprodujeron varias publicaciones periódicas, entre ellas *A Monteira* de Lugo, año 1890.

LEIRAS PULPEIRO, MANUEL.- Publicó dos colecciones. La primera en *Galicia* de la Coruña, año 1893, y la segunda en el *Boletín de la Real Academia Gallega*, t. VI. (junio 1912-mayo 1913).

CARRE ALDAO, EUGENIO.- "Refranero Gallego", inserto en *Nosa Terra* de la Coruña, números del 22 al 51. Quedó incompleto. Publicó también una pequeña colección en la *Geografía de Galicia* de Carreras y Candi, tomo "Generalidades".- "Prácticas y Costumbres", págs. 687-690; y un refranero agrícola meteorológico en el *Almanaque Gallego de Buenos Aires*, años …….[2]

ANTONIO DE LA IGLESIA.- Colección inserta en su *obra El Idioma Gallego*, de la Biblioteca Gallega.

NORIEGA VARELA, ANTONIO.- "Cómo falan os brañegos", Serie 1ª. Volúmen 18 de la colección *Nós*, La Coruña, 1928. La serie 2ª comenzó a publicarse en *Vallibria*[3], de Mondoñedo.

P. GUMERSINDO PLACER LÓPEZ, mercedario. "Refranero Gallego". Colección publicada en *El Obrero de Nazaret*, revista mensual de El Ferrol, a partir del año 1928.

SANTIAGO LOUREIRO.- *Refraneiro do mar*, Col. Renacencia, Noya, 1926.

FERMIN BOUZA BREY.- "Paremiología Jurídica de Galicia", *Revista de Dialectología y Tradiciones Populares*, Madrid, 1946.

JESÚS TABOADA.- "Paremiología referente a la salud y enfermedad". Publicada en la misma revista, año 1947.

---

[1] Lo divide en tres secciones, después de un breve prólogo: Máximas - Refranes que se refieren a los meses del año y Refranes varios, que agrupo por orden alfabético, no precisamente de la letra con que comienza el refrán, sino por la letra primera de la palabra más característica o como dice él, de la "gallega más significativa".

[2] .- Vázquez Saco dá incompleta esta cita.

[3] .- O noso autor cita mal esta revista de Noriega Varela, pois escribe *Vallobriga* no canto de forma correcta *Vallibria*.

REFRANERO DE LOS PESCADORES DE LAS RÍAS BAJAS, colegido por Sampedro y Folgar, y publicado en la entrega 22 de *El Museo de Pontevedra*.

Hemos de citar también, el *Refranero español náutico y meteorológico*, Barcelona, 1017, de Saralegui Medina, y *el Refranero del mar*, de José Gella Iturriaga. Madrid, 1944, en los que se recogen varios refranes gallegos relacionados con la vida del mar.

Por fin, hemos consultado las colecciones más o menos extensas que vieron la luz en distintas publicaciones periódicas, entre las que debemos destacar el *Boletín de la Real Academia Gallega*, *Vida Gallega*, *Nó*s, *Ultreya*, *O Gaiteiro de Lugo*, *Sonata Gallega*, etc.

Para las correspondencias castellanas nos hemos servido principalmente de las obras clásicas de Hernán Núñez, Correas, Sbarbi y Rodríguez Marín. Incluimos también algunas citas del *Refranero Español*, editado por Bergua. Y entre los refraneros de materias especiales, tuvimos a la vista, entre otros de menor importancia, el *Refranero Médico*, de Castillo, y *Más de setecientos Refranes de Caza*, de José Jara Ortega, editados en Madrid, años 1944 y 1950, respectivamente.

De los portugueses nos servimos principalmente de *Rifoneiro Portugué*s, de Pedro Chaves, 2ª edición, Porto, s.a.; y para las correspondencias catalanas utilizamos el *Calendari de Refranys*, de M. Sanchís Guarner, Barcelona, 1951; y el *Refraner Valenciá* de Estanislao Alberola, Valencia, s.a., cuyos fondos incluimos entre los catalanes.

Nos ha ofrecido especial dificultad la disposición sistemática, ya ardua de por sí, y más ardua si se considera que todos los refraneros en general agrupan las paremias solamente por orden alfabético.

Modestísimo ensayo de sistematización es el nuestro, en el que han de ser frecuentes los titubeos y quizá más los deslices que los aciertos.

La catalogación hecha con relativa elasticidad, permite la colocación de muchos refranes en varias categorías. Por otra parte una paremia que en el sentido recto se encuadra perfectamente en la sección de "Agrícolas", por ejemplo, exige otra casilla por su sentido figurado.

Ante estas dificultades, y otras que sería enojoso señalar, pues están en el ánimo de todos, nos hemos decidido por un término medio, atendiendo principalmente a la mayor facilidad para hallar el refrán.

La elasticidad aludida nos ha permitido también colocar en distintas categorías, paremias analógicas y equivalentes.

A cada refrán acompaña su procedencia local o literaria; el escaso número que va sin ella pertenece a nuestros primeros tiempos de coleccionista en los que no cuidamos de este interesante pormenor. Abunda la colección en piezas recogidas en Buciños (Carballedo) y en Tuiriz (Monforte), donde tuvimos dos auxiliares de reconocida competencia en la búsqueda de material folklórico. También las correspondencias llevan su procedencia.

Y basten estas palabras para encabezar esta modesta Colección, recogida en varios años de labor, pero ilustrada y sistematizada en menos tiempo del que exige una obra de tanta trascendencia, por los agobios a que nos ha sometido el plazo del Certámen convocado por la Editorial de Bibliófilos Gallegos.

Francisco Vázquez Saco

2. Refraneiro galego

ABADE. V. tamén *Jurídicos y similares, Oficios, Religiosos y morales*.

1. **Abade avarento, por un bodigo perde un cento.** (ms-SA: Andrés Castro Ces: Tállara, Lousame, C)
2. **Na cas do abade comede e levade.** [4] (mc: A.I. / ms16 / ms21,04v: Bermés)
   (es) *En casa del abad, comer y llevar.* (mc: R. Marín / ms16: Sbarbi)
   Alude a la opulencia atribuida en otros tiempos a los sacerdotes.
3. **Na casa do abade, comede e levade e mal del falade.** (ms15,43: Friol)
   (es) *En casa del abad, comer y llevar.* (Sbarbi)

ABARCAR

4. **O meu veciño ten unha viña: el a cava, el a bima, el a vindima.** [5] (ms10,141r: *D.E.*)

ABEJAS. V. tamén *Agrícolas* (*Generales*), *Enjambres*, *Miel*.

5. **A abella ándao todo.** (ms8,32v: Silvarrey)
6. **A colmea pobre sale do inverno e no maio morre.** (ms8,68r: Silvarrey)
7. **Abella que pica, non volve a picar.** (mc: Santiago, José Ferreiro García / ms16: Santiago)
8. **As abellas non queren ser partidas nin reñidas.** (mc e ms16: Santiago / ms: José Rodríguez Calvo: Rebón, Moraña, PO)
9. **As colmeas xa castradas e as abellas remontadas.** (mc e ms16: J.P.)
10. **En abellas e ovellas non metas o que teñas.** (mc e ms16: Buciños)
11. **En abellas i-en ovellas non metas o que teñas; i-o que rico queira ser, de todo ha de ter.** [6] (mc e ms16: Buciños)
    Var.: *En abellas e ovellas nunca metas o que teñas pero, podendo ser, nunca estés sin elas.*
12. **En abellas i-en ovellas nunca metas o que teñas.** [7] (ms-LU: seminarista anónimo: O Cádavo, A Esperela, Baleira, Lugo / ms-LU: seminarista anónimo: Laiosa, O Incio, LU / ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar de Galicia)
13. **En febreiro poño o pé no salgueiro e digo: "Mamas pró barreiro".** [8] (mc e ms16: Loureiro de Cotovad)
    Dicho de la abeja, aludiendo a la flor temprana.
14. **En ovellas i-en abellas non méta-lo que teñas.** [9] (ms11,48: Comarca de Fonsagrada)
15. **O que queira o mel, ten que aguantar as aguilloadas.** (ms15,49: Arzúa)
16. **Onde hai abellas hai mel.** (ms15,49)
17. **Ovella e abella e pedra que trebella e péndola tras da orella, cobizaba pró seu fillo a vella.** [10] (ms10,074r: *D.E.*)
18. **Ovellas e abellas nas túas devesas, non nas alleas.** [11] (ms10,074r: *D.E.*)
19. **Quen cata o mel na colmea, aguante a picadura da abella.** [12] (mc: M.V.)
    Var.: *Quen cata o mel na colmea, terme coa picada da abella.* (ms16)

---

[4] ms16 e ms21,04v: *casa*.
[5] En ms10 s.v. *Viña* coa indicación *Abarcar*.
[6] ms: *y en, metal-o que teñas*.
[7] ms-LU (Galicia): *u que teñas*.
[8] Nunha segunda clasificación temática, Vázquez Saco incluía este refrán en *Agrícolas* (*Meses. Febrero*).
[9] *En ovellas y'en abellas non meta'lo que teñas*. / Nunha segunda clasificación temática, Vázquez Saco incluiu este refrán en *Agrícolas* (*Animales*).
[10] En ms10 s.v. *Ovejas* coa indicación *Abejas*.
[11] En ms10 s.v. *Ovejas* coa indicación *Abejas*.
[12] ms: *colmena*

(es) *El havo* (panal) *es dulce, mas pica la abeja.* (Correas)

20. **Vaise o ben ó ben i-as abellas ó mel.** (ms10,031v: *D.E.*)

ABOGADOS. V. tamén *Jurídicos y similares, Oficios*.

21. **O labrador entre dous abogados está como o peixe entre dous gatos.** [13] (ms10,032r: *D.E.*)
22. **Onde hai dous paisanos, hai tres abogados.** [14] (ms15,45v: Valle del Mao)
23. **Os abogados fan ver do blanco negro.** (ms15,45v: Valle del Mao)

ABONO. V. tamén *Agrícolas* (*Generales*), *Estiércol*.

24. **A bo esterco mellores patacas.** [15] (ms5,023: Félix Rodríguez Vieites)
25. **Como sementares e estercares, así collerás cando regares.** [16] (ms10,118r: *D.E.*)
26. **Dáme a terra estercada e non ma deas gabada.** [17] (ms10,129r: *D.E.*)
27. **Non hai mala terra con esterco e rega.** [18] (ms10,129r: *D.E.*)
28. **Semente outra na terra estercada e ti na folgada.** [19] (ms10,118r: *D.E.*)

ABRIGO

29. **Antes sudar que tremar.** [20] (ms10,124r: *D.E.*)
30. **Máis val suar que espirrar.** [21] (ms10,124r: *D.E.*)
31. **Se queres criarte gordo e san, a roupa do inverno pona no vran.** [22] (ms10,110r: *D.E.*)
32. **Se queres vivir sano, anda abrigado, come pouco e vive en alto.** [23] (ms10,143v: *D.E.*)
33. **Se queres vivir san, a roupa do inverno traina no verán.** [24] (ms10,114r: *D.E.*)
34. **Val máis suar que tusir e arrepiar.** [25] (ms10,124r: *D.E.*)

[13] En ms10 s.v. *Labrador* coa indicación *Abogados*.
[14] Indica *Abogados*.
[15] Indica *Abono*.
[16] En ms10 s.v. *Sembrar* coa indicación *Abono*.
[17] En ms10 s.v. *Tierra* coa indicación *Abono*.
[18] En ms10 s.v. *Tierra* coa indicación *Abono*.
[19] En ms10 s.v. *Sembrar* coa indicación *Abono*.
[20] En ms10 s.v. *Sudar* coa indicación *Abrigo*.
[21] En ms10 s.v. *Sudar* coa indicación *Abrigo*.
[22] En ms10 s.v. *Ropa* coa indicación *Abrigo*.
[23] En ms10 s.v. *Vivir* coa indicación *Abrigo*.
[24] En ms10 s.v. *Sano* coa indicación *Abrigo*.
[25] En ms10 s.v. *Sudar* coa indicación *Abrigo*.

ABUNDANCIA

35. **Cando o trigo está na eira, anda o pan por enriba da artesa.** [26] (ms10,133r: *D.E.*)

ABUSO

36. **Dálle a un o pé e collerache a man.** [27] (ms10,085r: *D.E.*)
37. **Do uso nace o abuso.** [28] (ms10,134r: *D.E.*)
38. **Entrou o rato no meu celeiro e fíxose o meu herdeiro.** [29] (ms10,105r: *D.E.*)
39. **Mete ó pidincheiro no teu palleiro e faráseche o teu herdeiro.** [30] (ms10,078r: *D.E.*)
40. **Ó que lle dan o pé colle a man.** [31] (ms10,085r: *D.E.*)
41. **O uso trai o abuso.** [32] (ms10,134r: *D.E.*)
42. **Ó vilán dádelle o dedo e colleravos a man.** [33] (ms10,141r: *D.E.*)
43. **Ó vilán dádelle un ovo e pediravos o aceite i-o sal i-o tixolo.** [34] (ms10,140r: *D.E.*)
44. **Ó vilán danlle o pé e agarra a man.** [35] (ms10,141r: *D.E.*)
45. **Se metes o ruín no teu palleiro, xa verás como se queda de teu herdeiro.** [36] (ms10,078r: *D.E.*)
46. **Veñen os porcos do monte botarnos da nosa corte.** [37] (ms10,095r: *D.E.*)

ACEPTAR

47. **Burro é o que non toma se lle dan algo que beba ou coma.** [38] (ms10,131r: *D.E.*)
48. **Cando che dean a ovella, lévaa.** [39] (ms10,074r: *D.E.*)
49. **Ó "toma" todo o mundo asoma, e ó "daca" todo o mundo escapa.** [40] (ms10,131r: *D.E.*)

[26] En ms10 s.v. *Trigo* coa indicación *Abundancia*.
[27] En ms10 s.v. *Pies* coa indicación *Abuso*.
[28] En ms10 s.v. *Uso* coa indicación *Abuso*.
[29] En ms10 s.v. *Ratones* coa indicación *Abuso*.
[30] En ms10 s.v. *Pajar* coa indicación *Abuso*.
[31] En ms10 s.v. *Pies* coa indicación *Abuso*.
[32] En ms10 s.v. *Uso* coa indicación *Abuso*.
[33] En ms10 s.v. *Villano* coa indicación *Abusos*.
[34] En ms10 s.v. *Villano* coa indicación *Abusos*.
[35] En ms10 s.v. *Villano* coa indicación *Abusos*.
[36] En ms10 s.v. *Pajar* coa indicación *Abuso*.
[37] En ms10 s.v. *Puerco* coa indicación *Abuso*.
[38] En ms10 s.v. *Tomar* coa indicación *Aceptar*.
[39] En ms10 s.v. *Ovejas* coa indicación *Aceptar*. V. variantes en *Oportunidad* (*Aprovechar la oportunidad*).
[40] En ms10 s.v. *Tomar* coa indicación *Aceptar*.

50. **Toma o que che dan e non chores polo que queda.** [41] (ms10,131r: *D.E.*)

ACOMODACIÓN

51. **A cada tempo o seu tento.** [42] (ms10,126r: *D.E.*)
52. **A novo negocio novo consello.** [43] (ms10,067r: *D.E.*)
53. **A novos tempos novos consellos.** [44] (ms10,128r: *D.E.*)
54. **A pouco viño pequeno traguiño.** [45] (ms10,096r: *D.E.*)
55. **A tal tempo, tal tento.** [46] (ms10,126r: *D.E.*)
56. **Cal o tempo, tal o tento.** [47] (ms10,126r: *D.E.*)
57. **Cando esteas entre os parvos, faite parvo.** [48] (ms10,083r: *D.E.*)
58. **Cando pases pola terra dos tortos, pecha un ollo.** [49] (ms10,131r: *D.E.*)
59. **Como verás, así farás.** [50] (ms10,138r: *D.E.*)
60. **Como vires, así fai.** [51] (ms10,138r: *D.E.*)
61. **En cada tempo, seu tento.** [52] (ms10,126r: *D.E.*)
62. **En coiro nacín e en coiro me vexo; nin gano nin perdo.** [53] (ms10,065r: *D.E.*)
63. **Fai como vires onde vivires.** [54] (ms10,138r: *D.E.*)
64. **Ispido nacín; ispido me hacho; nin perdo nin gano.** [55] (ms10,065r: *D.E.*)
65. **Mudado o tempo, mudado o pensamento.** [56] (ms10,126r: *D.E.*)
66. **Na terra en que morares, axéitate como poidas.** [57] (ms10,129r: *D.E.*)
67. **Non hai millor riqueza que a vontade contenta.** [58] (ms10,109r: *D.E.*)
68. **O tolo i-o aire deixádeos que pasen.** [59] (ms10,131r: *D.E.*)
69. **Toma o tempo asegún vén.** [60] (ms10,128r: *D.E.*)
70. **Vívese como se pode e non como se quer.** [61] (ms10,143v: *D.E.*)
71. **Vivimos como podemos e non como queremos.** [62] (ms10,143v: *D.E.*)
72. **Xa que hoxe non ceo, dácame acá o pandeiro.** [63] (ms10,081r: *D.E.*)
73. **Zapato roto ou san, vale máis no pé que na man.** [64] (ms10,143v: *D.E.*)

ACOSTARSE

74. **A máis non poder, déitate coa túa muller.** (ms10,003r: *D.E.*)
75. **Ás nove déitate, home; ás dez, muller ¿ti ves?** [65] (ms10,003r: *D.E.*)
76. **Dáme onde me sente que eu farei onde me deite.** (ms10,003r: *D.E.*)
77. **Quen máis non pode, coa súa muller se deita.** (ms10,003r: *D.E.*)
78. **Ricos son os que se deitan sin ansias en que pensar.** (ms10,003r: *D.E.*)

ADECUACIÓN

79. **Ós pes tortos dálle zocos.** [66] (ms10,085r: *D.E.*)
80. **Prá porta é a pechadura, e pró cabalo a ferradura.** [67] (ms10,096r: *D.E.*)

ADIVINACIÓN

81. **Cando está o pelexo á porta, siñal de que a burra é morta.** [68] (ms10,088r: *D.E.*)

ADULACIÓN

82. **Gaba o parvo e faino beilar; se non é parvo, parvo o volverás.** [69] (ms10,083r: *D.E.*)

AFABILIDAD

---

[41] En ms10 s.v. *Tomar* coa indicación *Aceptar*.
[42] En ms10 s.v. *Tiempo* coa indicación *Acomodación*.
[43] En ms10 s.v. *Negociar* coa indicación *Acomodación*.
[44] En ms10 s.v. *Tiempo* coa indicación *Acomodación*.
[45] En ms10 s.v. *Poco* coa indicación *Acomodación*.
[46] En ms10 s.v. *Tiempo* coa indicación *Acomodación*.
[47] En ms10 s.v. *Tiempo* coa indicación *Acomodación*.
[48] En ms10 s.v. *Necio* coa indicación *Acomodación*.
[49] En ms10 s.v. *Tuerto* coa indicación *Acomodación*.
[50] En ms10 s.v. *Ver* coa indicación *Acomodación*.
[51] En ms10 s.v. *Ver* coa indicación *Acomodación*.
[52] En ms10 s.v. *Tiempo* coa indicación *Acomodación*.
[53] En ms10 s.v. *Nacer* e indicación *Acomodación*.
[54] En ms10 s.v. *Ver* coa indicación *Acomodación*.
[55] En ms10 s.v. *Nacer* e indicación *Acomodación*.
[56] En ms10 s.v. *Tiempo* coa indicación *Acomodación*.
[57] En ms10 s.v. *Tierra* coa indicación *Acomodación*.
[58] En ms10 s.v. *Riqueza* coa indicación *Acomodación*.
[59] En ms10 s.v. *Locos* coa indicación *Acomodación*.
[60] En ms10 s.v. *Tiempo* coa indicación *Acomodación*.
[61] En ms10 s.v. *Vivir* coa indicación *Acomodación*.
[62] En ms10 s.v. *Vivir* coa indicación *Acomodación*.
[63] En ms10 s.v. *Pandero* coa indicación *Acomodación*.
[64] En ms10 s.v. *Zapato* coa indicación *Acomodación*.
[65] V. variantes en *Medicina. Higiene*.
[66] En ms10 s.v. *Pies* coa indicación *Adecuación*.
[67] En ms10 s.v. *Puerta* coa indicación *Adecuación*.
[68] En ms10 s.v. *Pellejo* coa indicación *Adivinación*.
[69] En ms10 s.v. *Necio* coa indicación *Adulación*.

83. **A ovella mansa moitos años a maman.** [70] (ms10,074r: *D.E.*)
84. **A pedradas non se collen os paxaros.** [71] (ms10,086r: *D.E.*)
85. **As boas palabras aloumiñan; as malas espiñan.** [72] (ms10,076r: *D.E.*)
86. **As boas palabras vencen e ganan.** [73] (ms10,076r: *D.E.*)
87. **Boas palabras e malas obras hainas ás sobras.** [74] (ms10,076r: *D.E.*)
88. **Boas palabras non manteñen.** [75] (ms10,076r: *D.E.*)
89. **Cales palabras me dis, tal corazón me pos.** [76] (ms10,076r: *D.E.*)
90. **Cas boas palabras ninguén come.** [77] (ms10,076r: *D.E.*)
91. **Faite ovella e comerate o lobo.** [78] (ms10,074r: *D.E.*)
92. **O que se fai ovella cómeno os lobos.** [79] (ms10,074r: *D.E.*)
93. **Tal palabra din, tal corazón che poñen.** [80] (ms10,077r: *D.E.*)
94. **Tal palabra me dixeche, tal corazón me puxeche.** [81] (ms10,077r: *D.E.*)

AFEITES

95. **Na pintura non está a figura.** [82] (ms10,092r: *D.E.*)
96. **Unha cousa é a pintura e outra moi outra é a figura.** [83] (ms10,092r: *D.E.*)

AFICIÓN

97. **Alá van os pés onde o corazón quer.** [84] (ms10,085r: *D.E.*)
98. **Pés afeitos a saltar non saben quedos estar.** [85] (ms10,085r: *D.E.*)
99. **Pés vezados a beilar non poden quedos estar.** [86] (ms10,085r: *D.E.*)

AFLICCIÓN

100. **A máis vivir, máis sofrir.** [87] (ms10,143r: *D.E.*)
101. **As penas, ou acaban ou se acaban.** [88] (ms10,088r: *D.E.*)
102. **Con sofrir todo se alcanza.** [89] (ms10,121r: *D.E.*)
103. **Dis a túa pena a quen non lle apena e quéixaste a nai allea.** [90] (ms10,088r: *D.E.*)
104. **Esta pena tenme morta, i-esta pena me conforta.** [91] (ms10,088r: *D.E.*)
105. **O que non ten penas, invéntaas.** [92] (ms10,088r: *D.E.*)
106. **Padeza quen penas ten, que tras tempo, tempo vén.** [93] (ms10,088r: *D.E.*)
107. **Sofre acá e ganarás alá.** [94] (ms10,121r: *D.E.*)
108. **Sofre o pouco pra non sofrir o moito.** [95] (ms10,121r: *D.E.*)
109. **Sofre quen penas ten, que un tempo tras de outro vén.** [96] (ms10,121r: *D.E.*)
110. **Sofrir o pouco pra non sofrir o moito.** [97] (ms10,121r: *D.E.*)

AGOSTO. V. tamén *Agrícolas* (*Meses. Agosto*).

111. **Non é bo mosto o que se colle en agosto.** (ms10,043v: *D.E.*)
112. **O mosto que se colle en agosto non é mosto.** (ms10,043v: *D.E.*)

AGRÍCOLAS. V. tamén *Aparcería, Arada, Cosechas, Eras, Injerto, Labrador, Lino, Majar, Maíz, Poda, Sembrar, Vendimia.*

ANIMALES. V. tamén *Animales domésticos, Aves, Cerdos, Gallinas, Gallo, Ganado, Gatos, Mula, Pollos, Perros, Vacas, Yegua.*

---

[70] En ms10 s.v. *Ovejas* coa indicación *Afabilidad*.
[71] En ms10 s.v. *Piedra* con indicación *Afabilidad*.
[72] En ms10 s.v. *Palabra* coa indicación *Afabilidad*.
[73] En ms10 s.v. *Palabra* coa indicación *Afabilidad*.
[74] En ms10 s.v. *Palabra* coa indicación *Afabilidad*.
[75] En ms10 s.v. *Palabra* coa indicación *Afabilidad*.
[76] En ms10 s.v. *Palabra* coa indicación *Afabilidad*.
[77] En ms10 s.v. *Palabra* coa indicación *Afabilidad*.
[78] En ms10 s.v. *Ovejas* coa indicación *Afabilidad*.
[79] En ms10 s.v. *Ovejas* coa indicación *Afabilidad*.
[80] En ms10 s.v. *Palabra* coa indicación *Afabilidad*.
[81] Tal palabra me dixese, tal corazon me puxeche. / En ms10 s.v. *Palabra* coa indicación *Afabilidad*.
[82] En ms10 s.v. *Pintura* coa indicación *Afeites*.
[83] En ms10 s.v. *Pintura* coa indicación *Afeites*.
[84] En ms10 s.v. *Pies* coa indicación *Afición*.
[85] En ms10 s.v. *Pies* coa indicación *Afición*.
[86] En ms10 s.v. *Pies* coa indicación *Afición*.
[87] En ms10 s.v. *Vivir* coa indicación *Aflicción*.
[88] En ms10 s.v. *Penas* coa indicación *Aflicción*.
[89] En ms10 s.v. *Sufrir* coa indicación *Aflicción*.
[90] En ms10 s.v. *Penas* coa indicación *Aflicción*.
[91] En ms10 s.v. *Penas* coa indicación *Aflicción*.
[92] En ms10 s.v. *Penas* coa indicación *Aflicción*.
[93] En ms10 s.v. *Penas* coa indicación *Aflicción*.
[94] En ms10 s.v. *Sufrir* coa indicación *Aflicción*.
[95] En ms10 s.v. *Sufrir* coa indicación *Aflicción*.
[96] En ms10 s.v. *Sufrir* coa indicación *Aflicción*.
[97] En ms10 s.v. *Sufrir* coa indicación *Aflicción*.

113. **A albarda non cansa a besta.** [98] (mc: Buciños / ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar da provincia de Lugo)

114. **A albarda non carga a besta.** (mc: Layosa)

115. **Á besta dada non se lle mira a cara.** (mc: Santiago)

Véase *A cabalo regalado...*

116. **Á besta dada non se lle mira prá cara.** (mc: Santiago / ms: Santiago, José Couto Pérez)

Como *A caballo regalado...*

117. **A besta falsa, corda larga.** (mc: Páramo)

118. **A besta golosa, taleiga de area.** (mc: M.V.)

Var.: *Besta golosa, talego de m...* (Lugo / ms4: F.V.S.)

(pt) *A besta comedeira, pedras na cevadeira.* (Chaves) (es) *A bestia comedora, piedras en la cebada.* (Correas)

Dice que a los demasiados se les dé sofrenada y se les ponga límite. (Correas) / Aconseja sofrenar el apetito.

119. **A besta no carro, fidalgo en zocos i-o tempo arreglado de noite, malo.** [99] (mc e ms: Carballedo)

120. **A besta non pregunta quén a monta.** (mc: Buciños)

121. **A besta porca, a máis torta.** (ms-LU: seminarista anónimo: Guntín, LU)

122. **A besta que xeme, a cargo non teme.** (ms-SA: Manuel Villaverde Marcos: Proupín, San Tomé de Ames, C)

123. **A besta vella non entra en varas.** (mc: Carballedo-F.V.S.)

Por lo difícil que es renunciar a costumbres inveteradas.

124. **A besta vella que non come, osma.** (mc: Incio-F.V.S.)

125. **A besta, de amatada, de lonxe ve vir as pegas.** [100] (mc: A.N.)

Var.: *A besta, de amatada, de lonxe ve vir a albarda.*

(pt) *Burra velha de longe aventa as pêgas.* (Chaves) (es) *Asno matado, desde lejos avienta los grajos.* (R. Marin) / *Asno matado, de lejos avienta las pegas.* (Correas)

Es uno de los casos en que de los escarmentados salen los avisados.

126. **A besta, o dono dela (enténdea).** (ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar da provincia de Lugo)

127. **A besta, pola cebada, non é cara.** (mc: M.L.)

128. **A besta, polo medo, i-o boi, polo meimo.** (ms10,050r: Silvarrey)

Meimo = mimo.

129. **A boa man, de rocín fai cabalo, e a ruín, de cabalo fai rocín.** (mc: Carballedo)

(pt) *A boa mão de rocim faz cavalo, e a ruím, do cavalo faz rocim.* (Chaves) (es) *La buena mano, del rocín hace caballo; y la ruin, del caballo hace rocín.* (R. Marín)

130. **A boi bravo, rego largo.** (mc: Carballedo / ms21,18v: Bermés)

131. **A boi bravo, surco largo.** (ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar da provincia de Lugo)

132. **A boi peleón nunca lle faltarán cornadas.** (ms-SA: algún lugar de Galicia)

133. **A boi rebelón, aguillón.** (mc: M.L.)

Para vencer sus rebeldías.

134. **A boi vello non lle busques abrigo.** (mc: Carballedo)

(pt) *A boi velho não cates abrigo.* (Chaves) (es) *A buey viejo no le cates abrigo.* (Sbarbi) / *A buey viejo no le busques abrigo, búscale al becerrillo.* (Correas) / *A buey viejo no le cates majada, que él se la cata.* (Sbarbi) / *A buey viejo no le busques abrigo, porque él se va a lo verde y deja a lo seco, y si verde no halla, lo seco apaña.* (Correas)

Porque él se lo busca, como indica una de las correspondencias castellanas. Se aplica a los que intentan aconsejar a los experimentados.

135. **A boi vello non lle mudes de corte.** (ms18,17r)

136. **A boi vello non lle mudes o cortello.** (mc: Carballedo)

Var.: *A boi vello non lle mudes de cortello.* (ms4: C.A. *A Nosa Terra*)

(es) *Al buey viejo, múdale el pesebre y dejará el pellejo.* (Sbarbi)

No es fácil desarraigar añejas costumbres. Se dice lo mismo de las personas: *al viejo, múdale el aire y te dará el pellejo*

137. **A burra i-a ovella pola xeada medra.** [101] (ms8,44v: Las Ermitas / ms9,03v: Meda, Orense)

138. **A burra que ten pollino non vai direita ó muíño.** (mc: Meilán)

---

[98] ms-LU: *A-labarda non cans-a besta*.
[99] ms: *y-o*.
[100] ms: *d'amatada*.

[101] Nunha segunda clasificación temática, Vázquez Saco incluiu este refrán en *Animales domésticos* (*Ovejas*).

(pt) *Burro morto, a cevada ao rabo.* (Chaves) (es) *La burra que tiene pollino, no va derecha al molino.* (Correas)

Aplícase a los que un cuidado o preocupación distrae de lo que van a hacer. La aplicación es que la moza con enamorado, y otro cualquiera con otro cuidado, se divierte con él de lo que va a hacer. (Correas)

139. **A cabalo morto... chourizos no matadeiro.** (mc / ms4: F.V.S.)

140. **A cabalo regalado non lle mires o dente.** [102] (mc e ms4: *Dicc. Ac.*)

Var.: *A cabalo regalado non mires a ferramenta.* (C.A.) / *A cabalo regalado non se lle mira o dente.* (V.R. y A.R.) / *A cabalo regalado non se lle mira o rabo.*

(pt) *A cavalo dado, não se olha ao dente.* (Chaves) (es) *A caballo dado no hay que mirar la boca.* (Correas) */ A caballo que te regalan, no pongas reparos a la capa.* (R. Marín) */ A caballo dado no le mires el diente, si ha cerrado.* (Correas) (ct) *A cavall donat, no li mires el dentat.* (Alberola) */ A cavall donat no li mires el pèl.* (Id.) */ Al donat no li mires pèl.* (R. Marín)

141. **A cabalo reghalado non se lle mira dente.** [103] (ms-SA: José M. Gulías Rivas: Forcarei, PO)

142. **A cabalo vello, cabezadas novas.** (mc: Tuiriz, Monforte)

(pt) *A burro velho, albarda nova.* (Chaves) */ A burro velho, capim novo.* (Id.) */ A burra velha, cilha nova.* (Id.) */ A mula velha* (ou *rocim*) *cabeçada nova.* (Id.) (es) A burra vieja, albarda nueva. (Correas) */ A burra vieja, cincha amarilla.* (Sbarbi) */ A burra vieja, arrancadas nuevas.* (Id.)

Ridiculiza a los que, habiendo logrado una respetable edad, intentan disimularla con atavíos impropios de su edad, presumiendo de joven.

143. **A cabra anda tras da aixada i-a ovella tras da rella.** (mc: Chantada)

144. **A cabra cas marmellas i-a muller ca prudencia.** (mc: Agro)

Marmellas no figura en nuestros vocabularios, que dan el masculino *marmelo* por *mandíbula*.

145. **A cabra cega, monte largo.** (mc: Buciños)

146. **A cabra co vicio dá co corno no cu.** (ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar da provincia de Lugo)

147. **A cabra co vicio non coida dos cornos.** (ms6,03v: R. Caruncho, *Diario de Avisos* de La Coruña)

148. **A cabra co vicio dá ca corna no cu.** (ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar da provincia de Lugo)

149. **A cabra co vizo dá cos cornos no cu.** [104] (ms-LU: Félix Rodríguez Vieites)

150. **A cabra da raña, canto máis lle rogan, máis medra.** (ms8,05r: Silvarrey)

Var.: *A cabra da raña, canto mais lle piden, máis medra.* (ms8,05r: Silvarrey)

151. **A cabra pare cabritos.** (mc: Carballedo / ms4: F.V.S. / ms16: *D.E.*)

(es) *La cabra pare cabritos.* (R. Marín)

Como *O fillo da cabra, cabirto é*: de tal palo, tal astilla.

152. **A cabra pola corredoira, con tal que comer non poida.** (mc: J.P.)

153. **A cabra sempre tira pró monte.** (ms-LU: seminarista anónimo: Mondoñedo, LU)

154. **A cabra tira ó monte e os cachos ás olas.** (mc: Tuiriz, Monforte)

(pt) *A cabra puxa sempre para o monte.* (Chaves) (es) *La cabra tira al monte.* (R. Marín) (ct) *La cabra sempre tira al monte.* (Alberola)

Cada uno obra según su natural origen.

155. **A cabra tira ó monte.** (mc: M.V.)

(pt) *A cabra puxa sempre para o monte.* (Chaves) (es) *La cabra tira al monte.* (R. Marín) (ct) *La cabra sempre tira al monte.* (Alberola)

156. **A cabra tira pró monte.** (ms-LU: seminarista anónimo: Carballedo, LU)

157. **A cabra tola monte largo.** (ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar da provincia de Lugo)

158. **A cabra, co vicio, dá cos cornos no cu ao seu dono.** (mc: Santiago / ms: José Ramón y Fdez.-Corme)

Var.: *A cabra, co vicio, no cu dá cos cornos.* (A.S.A.) */ A cabra, co vicio, dá cos cornos no cu.* (ms15,11) / *A cabra, co vicio, non coida dos cornos.* (C.A.)

159. **A cabra, despois de chea, dá coas cornas no cu.** (ms-SA: seminarista anónimo: Moreira, A Estrada, PO)

---

[102] V. *Ó cabalo dado non lle regañas o dente* en *Dar y recibir*. / ms4: *cabalo dado*.

[103] *A cabalo rejalado non se lle mira dente*.

[104] Deste refrán hai variantes como *A cabra co vicio dá / bate cos cornos no cu* (*a seu amo*) e *A cabra de chea dá cos cornos no cu*.

160. **A cabra, por ben que lle des, sempre será tragona e montés.** [105] (mc e ms4: J.P.)

161. **A cada pita faille falta o que escarabella, i-á noite, a cena.** (mc: Taboada / ms4: F.V.S.)

162. **A can vello n'hai tus tus.** [106] (mc: Lugo / ms21,11v: Bermés / ms3)

(es) *A perro viejo no cuz cuz.* (Sbarbi) */ A perro viejo no hay tus tus.* (ct) *A gos vell, no li digues "sus, sus".* (Alberola)

No es fácil engañar al hombre práctico y experimentado. (mc) / Los viejos no quieren bromas. (ms3)

163. **A can vello non hai cus cus.** [107] (ms-SA: Algún lugar da provincia da Coruña / Manuel Varela Pérez: Santa María de Castrofeito, O Pino, C)

164. **A ceba é unha cosecha como outra.** (mc: Buciños)

Ya que es el cerdo una de las bases de la alimentación y de la riqueza campesina.

165. **A cocho gordo, todo o mundo é a untarlle o rabo.** (mc: Carballedo / ms4: F.V.S.)

(es) *A cochino gordo, untarle el rabo.* (Sbarbi)

166. **A cocho vello, untarlle o rabo.** (mc: Carballedo)

(pt) *A porco gordo, unta-se-lhe o rabo.* (Chaves) (es) *A cochino viejo, untarle el rabo.* (Sbarbi) (ct) *A pòrc gròs úntali el c... en oli.* (Alberola)

Es condición del tiempo, halagar al poderoso.

167. **A filla da cabra, cabirta é.** (mc: Buciños)

(es) *La cabra pare cabritos.* (R. Marín) */ La hija de la cabra, qué ha de ser sino cabrita.* (Correas)

Como *A cabra pare cabritos*.

168. **A galiña,1 canto fai co pico, desfaino coas patas.** (ms21,16r: Bermés)

169. **A galiña de Monzón polo bico pon.** [108] (mc e ms15,47v: Villanueva, Lalín)

Var.: *A galiña polo pico pon.* (M.V.)

(pt) *Galinha de Celerico pranta os ovos pelo bico.* (Chaves) (es) *Por el pico pone la gallina sus huevecicos.* (R. Marín)

De la alimentación depende mayor o menor puesta.

170. **A galiña de xaneiro pon un centeiro.** (ms-SA: José Buño Caamaño: Erboedo, A Laracha, C / ms-SA: Jacinto Collazo Gantes: Erboedo, A Laracha, C)

171. **A galiña durmente cántalle ó raposo no dente.** (mc: Buciños-F.V.S.)

Contra la pereza y falta de cuidados y precauciones.

172. **A galiña mentras non pon é pola.** (ms21,03r: Bermés)

173. **A galiña o que fai co pico, estropéao cas patas.** (ms8,29r: La Cañiza)

174. **A galiña polo bico pon.** [109] (mc: M.V. / ms21,24r: Bermés)

175. **A galiña pon un ovo encima doutro.** (ms-SA: Luís Alcántara Pedreira: Rianxo, C)

176. **A galiña poñedora non ten precio na feira.** (ms-SA: Manuel Camino Sánchez)

177. **A galiña que canta como o galo é mala estrucia na casa.** [110] (mc: Villamane. Cervantes)

Var.: *Galiña que canta como o capón, na miña casa non.* (mc / ms-LU: seminarista anónimo: Guntín, LU) [111]

(pt) *Galinha que canta como o galo, do dono faz cavalo.* (Chaves) (es) *Gallina que canta como el gallo, pone al dueño a caballo.* (Sbarbi) */ Gallina que como gallo canta, apriétale la garganta.* (Ricart)

Recoge una vana superstición del vulgo crédulo, común a otras naciones. Así dicen los franceses: *Quand la poule veut chanter comme le coq, il faut lui couper la gorge*. Se cree que anuncia la próxima muerte del amo, o de un miembro de la familia.

178. **A galiña que máis canta non é a que máis pon.** (mc: Carballedo / ms4: F.V.S.)

179. **A galiña que moito canta non é a que máis pon.** (ms-SA: Cándido Señarís Fernández, Santiago de Buxán, Val do Dubra, C)

180. **A galiña que non poña, mal será que non veña o día en que morra.** (mc: Santiago, José Ruíz González)

Como el árbol que no da fruto.

181. **A galiña vella fai o bon caldo.** (mc: C.A.)

(pt) *Galinha velha faz bom caldo* (ou *boa cosinha*). (Chaves) */ Velha galinha faz gorda a cozinha.* (Id.) (es) *Gallina vieja, buen caldo.* (Sbarbi) */ La gallina vieja hace buen caldo.* (R. Marín) (ct) *La gallina vella fa bòn caldo.* (Alberola)

---

[105] ms4: *tragadora*. Probablemente se trata dun aforismo da autoría de Jacinto del Prado máis ca dun refrán da tradición popular.

[106] ms21,11v: *non hay "tus-tus"*.

[107] Manuel Pérez Varela: *cus, cus*.

[108] ms4: *do Monzón, polo pico*; ms15,47v: *pico pon*.

[109] *A galiña pol'o bico pon*.

[110] Vilamane pertence ó concello de Becerreá e non a Cervantes.

[111] ms-LU: *com'o capón*.

Figuradamente, se aplica a las personas, que, al crecer en edad, aumentan en reflexión y pueden dar consejos más maduros.

182. **A gando bravo, corda larga.** (mc e ms17,007: M.V. / ms21,24r: Bermés)

183. **A gata lamboira, como fai, coida.** (ms-SA: seminarista anónimo: Moreira, A Estrada, PO)

184. **A gata lamboira, según as fai, así as coida.** (mc: Taboada)

(pt) *Gata ruiva, assim como é, assim cuida.* (Chaves) (es) *Gata bermeja, cuales las hace, tales las piensa.* (Correas) */ La puerca rubia, lo que hace eso cuida.* (Correas)

Quien ha las hechas, ha las sospechas (Correas) / Véase *Gata roxa...*

185. **A gata rubia, tal as fai, tal as cuita.** (ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar da provincia de Lugo)

186. **A gordura é boa pós bois.** (ms-LU: seminarista anónimo: Ferreira de Pantón, LU)

187. **A'lforxa adorn'a besta.** (ms-LU: Paco de Seoane: Buciños, Carballedo, LU)

188. **A marrá, de tres semanas; o cabirto, dun mes; a neniña, de quince anos; i-o galán, de vintetrés.** [112] (mc: Carballino / ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar da provincia de Lugo)

189. **A millor das aves, o porco si voara.** [113] (mc: Buciños)

(es) *La sardina y el puerco, si volaran, en mucho más se estimaran.* (Gella)

190. **A miña cadela lapoira, tal as fai tal as coida.** (mc: Buciños)

Equivalente a *Coida o ladrón que todos son da súa condición*. Arriba queda otro análogo.

191. **A mula roedora, talega ó fuciño.** (mc: Carballedo)

192. **A ningún can engorda o lamber.** (ms: Tuiriz)

193. **A ovella i-a abella por abril dan a pelexa.** [114] (ms: J.T.)

Var.: *A ovella i-a abella por abril deixa a pelexa.* (ms16: Tuiriz, Monforte)

(es) *La oveja y la abeja por abril dan la pelleja.* (Correas) */ La oveja y la abeja por abril dejan la pelleja.*

194. **A patada da besta non lle fai mal ó potro.** [115] (mc: Carballedo / ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar de Galicia)

(pt) *Coices de égua, não fazem mal ao potro.* (Chaves) (es) *La coz de la yegua no hace mal al potro.* (Sbarbi) (ct) *Coç de la egua, no li fa mal al potro.* (Alberola)

Los castigos justos y dados con amor, no hacen daño a nadie.

195. **A paxariña que o día da Ascensión menea os ovos quédanlle golos.** (mc / ms11,35)

Var.: *A paxariña que o día d'Ascensión menea os ovos, quédanlle lolos.* (ms18,67v)

Contiene la paremia una creencia popular, según la cual, el día de la Ascensión, en conmemoración de la solemnidad, los pájaros van al nido solamente una vez; y alude al respeto con que guardan los campesinos la festividad, absteniéndose de todo trabajo. (mc) / Alude al respeto que los campesinos tienen al día de la Ascensión, uno de los jueves grandes del año, y en el que se abstienen de todo trabajo. (ms18,67v)

196. **A pita i-a vaca, pola boca se cata.** [116] (ms-LU: seminarista anónimo: Chantada, LU)

197. **A pita i-a vaca, polo bico cha cata.** (mc e ms17,012: Buciños)

Darán más rendimiento, cuanto más alimentadas.

198. **A pita i-a vaca, polo pico se catan.** (ms-LU: seminarista anónimo: Camporramiro, Chantada, LU)

199. **A porco gordo, engordalo; a porco fraco, quitarlle o rabo.** (mc: Santiago, M. Barreiro Somoza)

200. **A porco gordo, untarlle o rabo.** (mc: A.S.A.)

(pt) *A porco gordo, unta-se-lhe o rabo.* (Chaves) (ct) *A pòrc gròs, úntali el c... en oli.* (Alberola)

Como *A cocho gordo...*

201. **A porco morto i-a labrego difunto, libertade ó punto.** (mc: Carballedo)

202. **A raposa perde as forzas e non as mañas.** (ms-SA: José Porto Buceta: Portas, PO)

203. **A ruín cocho, unha boa mazán.** [117] (mc: S.P.P. *Ultreya*)

(es) *Al más ruín puerco, la mejor bellota.* (Sbarbi)

---

[112] ms-LU: *cabrito, quinz'anos*.

[113] V. *Si o porco voara, non había ave que lle igualara* en *Hambre. Gastronomía*.

[114] O orixinal di *A ovella y a abella por abril dan a pelexa.* / ms: *Mueren si revuelve mal temporal de frío*.

[115] ms-LU: *ao potro*.

[116] O orixinal di *A pita ya baca pol'a boca se cata*.

[117] V. *Sempre o porco ruín ha topar cunha boa castaña* en *Agrícolas* (*Generales*).

Quien menos merece honores y fortuna, más disfruta de ambos.

204. **A tódolos porcos lles chega o seu Antroido.** [118] (mc e ms: Santiago, José Ruíz González / José Manuel Area Alonso)

205. **A toro bravo, corda larga.** (ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar da provincia de Lugo)

206. **A vaca aveirona nunca se henche.** [119] (mc e ms17,004: Buciños / ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar da provincia de Lugo)

207. **A vaca da miña veciña, con auga dá leite pra todos.** [120] (mc: M.L.)

208. **A vaca do vilán, se dou leite no inverno, millor a dará no vran.** [121] (mc: Buciños / ms4: F.V.S. / ms21,32v: Bermés / ms17,020)

(pt) *Vaca de vilão se no inverno dá leite, melhor dá no verão*. (Chaves) (es) *Las vacas del villano, si en el invierno dan leche, mejor la dan en el verano.* (Correas)

209. **A vaca i-a porca, a máis torta.** [122] (mc: Buciños)

No se nos alcanza la razón de esta preferencia.

210. **A vaca lamboira, das que fai, coida.** (mc: Buciños)

211. **A vaca lambona, do que fai, coida.** (ms4: J.P.)

212. **A vaca leiteira, boa calda, boa manteiga.** (mc: Páramo-F.V.S.)

Calda falta en nuestros diccionarios, y significa el pienso abundante que ha de darse a los animales para que produzcan.

213. **A vaca mui feirada, nin vendela nin comprala.** (ms5,045: Santiago)

214. **A vaca qu'anda de feira en feira, n'hai quen a queira.** (ms-SA: algún lugar de Galicia)

215. **A vaca que moito leite ha de dar, pola boca lle ha de entrar.** [123] (mc e ms: Fonsagrada-F.V.S.)

(es) *La leche viene del pienso, que no del hueso.* (Sbarbi) */ Quien quiera ordeñar la vaca sin alimentarla, sácale sangre y la mata.* (Id.)

216. **A vaca que non come cos bois, ou come antes ou come despois.** (ms21,08v: Bermés)

217. **A vaca que non come cos bois, ou come antes ou despois.** [124] (mc: A.I.)

(pt) *Vaca que não come com os bois, ou comeu antes ou comerá depois.* (Chaves) */ Quem não come com os bois, ou comerá antes ou comerá depois.* (Chaves) (es) *La vaca que comió antes o después, no come con los bués.* (Correas)

Se dice de la mujer laminera, que a la hora de la comida no tiene gana.

218. **A vaca que nun coma cand'os bois, come antes ou despois.** (ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar de Galicia)

219. **A vaca que se deita na herba, ou está chea ou enferma.** (ms-SA: algún lugar de Galicia)

220. **A vaca remoi i-a peseta cai ¿que prisa hai?** [125] (mc e ms: Biville, Sarria)

221. **A vaca truqueña, mandala pronto prá feira.** (mc: Taboada / ms4: F.V.S.)

Dicen *truqueña*, en el sentido de brava, que embiste; por lo que es peligrosa en casa.

222. **A vaca, pra ser leiteira, ha de ter ubre larga, os cornos afilados e o fuciño achatado.** [126] (mc e ms4: Agro)

223. **A volpe vai polo millo e non come, mais dálle ó rabo e sacode.** [127] (mc: A.S.A. / ms21,08v: Bermés)

Var.: *O volpe vai polo millo e non come; dálle co rabo e sacode.* (mc e ms4: A.I.)

(es) *La zorra va por el mijo y no come; mas dale con el rabo y sacude el grano.* (Correas)

Lo recoge la copla popular: *Vela aí vai, vela aí vai / a raposa polo millo; / ela dis que non fai mal; / pero vaino sacudindo.*

224. **A xaula preparada, o paxaro morto.** (ms-SA: Manuel Collazo Porto: Portas, PO)

225. **A zorra pinta o morto.** (mc, ms11,25 e ms11,34: Gudiña)

(es) *Zorrilla artera, hácese muerta.* (Jara)

Alude a la costumbre que tiene de fingirse muerta cuando se ve en peligro. (mc e ms11,34) / Para significar que con la mayor naturalidad se finge la muerta cuando se ve en peligro. (ms11,25)

---

[118] ms: *todol'os, entroido*; J. Area Alonso: *todos los, chégalles*.

[119] ms17,004: *s'henche*; ms-LU: *vac'aveirona, s'enche*. Elixio Rivas Quintas recolle a palabra *abeirona* co significado de egoísta.

[120] V. *A vaca da miña veciña come menos herba e dá máis leite que a miña* en *Envidia* (*Envidia de la propiedad ajena*).

[121] ms21,32v: *vaca da vilán, mellor o dará*.

[122] ms: *y a*.

[123] ms: *ll'ha*.

[124] ms3 e ms4: *ou come despois*.

[125] ms: *y a peseta*.

[126] ms4: *fociño achatado*.

[127] ms3 e ms4: *dalle c'o rabo*; ms21,8v: *dalle co rabo*.

226. **Abanea o rabo do can, non por ti sinón polo pan.** (ms-SA: Andrés Castro Ces: Tállara, Lousame, C)

227. **Agrade o cocho e non se repare no cocho.** (mc: M.V. / ms21,30v: Bermés)

Juega con la palabra *cocho*, en los dos sentidos: cerdo y cama donde duerme.

228. **Aire do oeste, solta os bois e vente.** (ms: Santiago)

229. **Albarda non carga a bestia.** (ms-LU: seminarista anónimo: Laiosa, O Incio, LU)

230. **Alí ten a galiña os ollos, onde ten os seus ovos.** (mc: A.I.)

(es) *Allá miran ojos donde quieren bien.* (Correas)

Lo explica el correspondiente castellano:

231. **Anchura, miñas vacas, gordas como estacas.** (mc e ms17,009: Valcarría)

232. **Anchura, miñas vacas: herba nin vela e fame roela.** (mc e ms17,010: Valcarría)

233. **Ande ou non ande, bestia grande.** (ms-SA: seminarista anónimo: algún lugar da provincia de Lugo)

234. **Ande, non ande, besta grande.** (ms-LU: seminarista anónimo: Buciños, Carballedo, LU)

235. **Anelo de ouro no fuciño de porco vese pouco.** [128] (mc: C.A. *A Nosa Terra*)

(pt) *Anel* (ou *arganel*) *de ouro, em focinho de porco.* (Chaves) (es) *Como anillo de oro en hocico de cerda.* (Sbarbi) */ Anillo en nariz de puerco.* (Correas)

Zahiere la inoportunidad de alguna cosa, y fue ya usado en la Sagrada Escritura (Prov 11,22), donde la belleza de la mujer fatua se compara a la sortija de oro en el hocico de un cerdo: *Circulus aureus in naribus sui, mulier pulchra et fatua*.

236. **Animal de pico nunca o home fixo rico.** (mc: M.L.)

(pt) *Ave de bico nunca fez o dono rico.* (Chaves) (es) *Animal de pico no te hará rico.* (R. Marín) */ Animales de pico a nadie hicieron rico.* (Sbarbi)

Sbarbi lo aplica en general, y dice que lo que se gasta en alimentarlos no subsana el provecho que suelen proporcionar. Otros lo aplican, en sentido más restringido, a las aves de lujo, que se conservan en jaulas para recreo.

237. **Antes do oito de abril, o cuco ten que vir; si o cuco non veu, morte se ten.** (mc: Santiago)

238. **Ao burro e ao mulo, a carga no cu.** (mc: Tuiriz, Monforte)

(es) *Al borrico y al mulo, la carga en el culo; y al caballo, a ajogallo* (cerca del cuello). (R. Marín) */ Al borrico y al mulo la carga en el culo; y al caballo y a la yegua, donde la vea.* (Id.) */ Al borrico y al mulo, la carga en el culo; y al rocín, a la crín.* (Id.)

239. **Ao cocho gordo, todo o mundo é a untarlle o rabo.** (mc: Buciños)

(pt) *A porco gordo unta-se-lhe o rabo.* (Chaves)

Quedan atrás otros análogos.

240. **Aran as vacas e tiran os bois.** (mc: Santiago / ms17,013: Antonio Torreiras / ms-SA: Antonio Torreira Torreira: San Fins de Freixeiro, Santa Comba, C)

241. **Are o meu boi no folgado e o teu polo alabado.** (mc e ms: J.P.)

(pt) *Lavra o meu boi por folgado, e o teu por afamado.* (Chaves) (es) *Are mi buey por lo holgado y el tuyo por lo alabado.* (R. Marín)

242. **As amatas do meu burro fixeron de min albéitar.** (ms: F.V.S.)

243. **As bestas queren frío hasta que lles regañe o fuciño.** (mc: Santiago)

De ello hablan otros refranes, que veremos en su lugar.

244. **As bestas queren frío hasta que lle reghaña o fuciño. As vacas queren aughoa, hasta que ll'amolecen os cornos.** [129] (ms17,015: José Ríos González)

245. **As bestas vellas son as que máis apañan.** (ms: Buciños)

246. **As cabras de Bocelo todas son dun pelo.** (mc: A.N.)

247. **As cabras de Mondoñedo botan tarde e veñen cedo.** (mc)

248. **As cabras de Mondoñedo, bótanas tarde e tráenas cedo.** (ms21,13r: Bermés)

249. **As cabras du vesiño van tarde e vén sedo.** (ms: Lameiro)

250. **As cabras, co vicio, dan cos cornos no cu.** (ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar da provincia de Lugo)

251. **Ás doce non hai porco que non foce.** (mc: S. Victorio de R. de Miño)

Esperando la comida.

---

[128] ms4: *fociño do porco*.

[129] O orixinal di *As bestas queren frío, hasta que lle rejaña o fuciño. As vacas queren aujoa, hasta que ll'amolecen os cornos*.

252. **As galiñas de san Xosé todas son do mismo raso.** (ms-SA: Manuel Barreiro Somoza: Santa Mariña de Ribela, A Estrada, PO)

253. **As pulgas e os cas morden ás mañás.** [130] (ms / ms4: F.V.S.)

254. **As vacas de Cancelada, muito ubre e pouca canada.** (ms-LU: seminarista anónimo: Pacios, Neira de Xusá, Baralla, LU)

255. **As vacas queren auga hasta amolecer os cornos.** (mc: Santiago)

Como *A vaca chover hasta o corno amolecer* y *Chover, chover, hasta...*

256. **As vacas, si queres que se vaian, bérralles de lonxe.** (ms5,033)

Para que el animal tire, es preciso engordarle.

257. **Ás veces manca máis a patada dun burro que a dunha besta grande.** [131] (mc e ms: Carballedo)

258. **Ás veces ruín cadela roe boa correa.** (mc: A.S.A.)

(es) *A las veces, ruin cadela roe buena correa.* (Correas)

Como *A ruín cocho...*

259. **Aúna como a galiña na casa, que pica e pasa.** (mc: M.L.)

(es) *Ayuna, como el cuervo en el arada y la gallina en casa.* (Correas)

260. **Ave de pico non fai a seu amo rico.** [132] (ms-LU: dous seminaristas anónimos: algún lugar da provincia de Lugo)

261. **Ave de pico non fai a seu dono rico.** (mc: Buciños)

(pt) *Ave de bico nunca fez o dono rico.* (Chaves) (es) *Ave de pico no hace al amo rico.* (R. Marín, que añade *se refiere a las aves cantoras que se enjaulan para recreo*).

Como *Animal de pico...*

262. **Ave de pico non fai o seu dono rico, i-o que o dice é un gran borrico.** [133] (mc, ms e ms4: Santacomba, Lugo)

263. **Ave de pico non pon o amo rico.** (ms-LU: seminarista anónimo: Camporramiro, Chantada, LU)

264. **Ave de pico, a naide pon rico.** (mc: Lugo)

265. **Ave de pluma, non deixes ningunha.** (mc: Tuiriz, Monforte / ms4: F.V.S.)

(es) Ave de pluma, no dejes ninguna. (Sbarbi) */ ms:* (R. Marín) */ Carne de pluma, siquiera de grua.* (Sbarbi) */ Carne de pluma quita del rostro arruga.* (Id.)

La recomienda como alimento sano.

266. **Ave de pluma, non deixes ninguna; s'u porco voara...** [134] (ms-LU: seminarista anónimo: Pacios, Neira de Xusá, Baralla, LU)

267. **Ave por ave, o cocho si voase.** (mc: Buciños)

(pt) *Ave por ave, o carneiro se voasse.* (Chaves) (es) *Ave por ave, el lechón si volase.* (R. Marín) */ Ave por ave, el carnero si volase.* (Castillo) */ Carne de pluma, siquiera grulla.* (Id.)

268. **Ave que se muda, en cada sitio deixa unha pluma.** (mc: A.N. / ms: A.V. / ms21,22v: Bermés)

269. **Ave que se muda, en cada sitio deixa súa pluma.** [135] (ms-LU: seminarista anónimo: Carballedo, LU)

270. **Ave que vai de paso, cañazo.** (mc: Lugo / ms4: F.V.S.)

Var.: *Anade de paso, fungueirazo.* (C.A. *A Nosa Terra*)

(es) *Al ave que va de paso, cañazo.* (Sbarbi)

271. **Axudémonos do boi que é alleo.** (mc: Palas de Rey)

272. **Bacoriño de celeiro non quer compañeiro.** [136] (mc: *Terra de Melide* / ms21,20r: Bermés / Juan Carlos Couselo Gago)

(pt) *Bácoro em celeiro, não quer parceiro.* (Chaves)

273. **Bacuriño no palleiro non quere compañeiro.** [137] (mc: Mellid-F.V.S.)

274. **Baraxo de gando, perdendo ou ganando.** (mc e ms: Agro)

275. **Bebe o viño alí onde come a perdís.** (mc e ms4: A.I. / ms4: A.S.A.)

Var.: *Bebe o viño onde come a perdiz.* (ms4: A.S.A.)

276. **Bebe viño onde comas perdís.** (ms6,02v: R. Caruncho, *Diario de Avisos* de La Coruña)

277. **Becerriño no palleiro non quere compañeiro.** (ms17,037: Mellid)

278. **Becerro e vaca sobrante, quitalos logo de diante.** [138] (mc, ms, ms17,038: J.P.)

---

[130] ms4: *y os cas*.
[131] ms: *d'un burro c'a d'unha vesta*.
[132] ms-LU: *fai o seu amo*.
[133] ms: *y o que o dice*; ms4: *burrico*.
[134] O orixinal di *Ave de pluma non dixes ninguna, su porco voara*.
[135] O orixinal di *Ave que se muda, en cada sito deixa sua pluma*.
[136] ms21,20r e J.C. Couselo Gago: *Bacuriño*; ms21,20r: *non quere compañeiro*; J.C. Couselo Gago: *non querer compañeiro*.
[137] mc: *Becerriño*.
[138] ms17: *quitalas*.

279. **Becerro en inverno ben tratado, para Pascua xa verás cebado.** [139] (ms4: J.P.)

280. **Ben sabe o burro cándo é día de misa.** (mc: Tuiriz, Monforte)

281. **Ben sabe o burro en qué cara rebuzna.** (ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar da provincia de Lugo)

282. **Ben sabe o burro en qué casa ornea.** (mc: Buciños)

(pt) *Bem sabe a burra diante de quem zurra.* (Chaves) */ Bem sabe o asno em cuja casa ronda.* (Id.) (es) *Bien sabe el asno en cuya casa rebuzna.* (Sbarbi) (ct) *Be sab l'ase en quina casa brama.* (Alberola)

Reprende la excesiva familiaridad, que ocasiona serios inconvenientes.

283. **Ben se alegra o lobo do que come o zorro.** [140] (mc: A.I. / ms15,01: Carré Aldao)

(es) *Bien se huelga el lobo con la voz de la oveja.* (R. Marín)

284. **Ben vai a cabra coxa, como o lobo non-a colla.** (ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar de Galicia)

285. **Besta andadora, nunca a vella chega.** (ms10,049r: Renche, Samos)

286. **Besta atada, se non come, paga.** (mc: Páramo-F.V.S.)

Besta atada para comer, aunque no come, paga lo mismo, por ej. en un mesón, etc. A eso se aplica el refrán, que se acomoda también a las personas.

287. **Besta branca non a come o lobo.** (mc e ms: Agro)

Lo hemos oído en Buciños, donde aseguran que no hay precedente que contradiga el refrán. (mc) / Lo oímos también en Buciños, donde aseguran que no hay precedente de tal cosa. (ms)

288. **Besta brava, corda larga.** (ms-SA: José Barreiro Somoza: Santa Mariña de Ribela, A Estrada, PO)

289. **Besta cega ben a ves.** (mc: Santiago)

290. **Besta de andadura pouco dura.** (ms10,049r: Renche, Samos)

291. **Besta de herba, besta de merda; besta de toxo, besta que dá noxo; besta de pan e cebada, besta prá xornada.** [141] (mc e ms: Carballedo)

292. **Besta de herba, besta de merda.** [142] (mc e ms: A.S.A.)

293. **Besta de herba, besta de perda.** (mc: A.I.)

294. **Besta de monte, a orella cortada.** (mc: Lugo / ms: Agro)

Véase *A besta golosa...*

295. **Besta golosa, talega d'area.** (ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar da provincia de Lugo)

296. **Besta grande, ande ou non ande.** (mc: A.I.)

(es) *Caballo grande, ande o no ande.* (Sbarbi)

Censura a los que prefieren la cantidad a la calidad.

297. **Besta grande, ande, non ande.** (ms11,56: José Sanjurjo Pedrouzo)

298. **Besta moína, falsa ou fina.** (ms-SA: seminarista anónimo: algún lugar da provincia de Lugo)

299. **Besta mular, comer e andar.** (mc: Agro)

300. **Besta mular, ou comer ou andar.** (mc: M.V. / ms3: M.V., *Terra de Melide* / ms21,20v: Bermés)

301. **Besta peluda engañ'a tres.** (ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar da provincia de Lugo)

302. **Besta que fai "¡iu!" é porque é falsa.** (ms21,14r: Bermés)

303. **Besta que non poidas manter, levala a vender.** [143] (mc: Agro / ms18,68v: *Diario de Avisos*, de Ricardo Caruncho (1888))

304. **Besta que non poidas pagar, deixala apastar.** [144] (mc: Agro / ms18,22r / ms6,02v: R. Caruncho, *Diario de Avisos* de La Coruña)

305. **Besta que xeme, á carga non teme.** [145] (mc e ms3: M.V. / ms21,20v: Bermés)

(pt) *Burro que geme, carga não teme.* (Chaves) (es) *Bestia que gime, más carga pide.* (Correas) */ Bestia que geme, la carga no teme.* (Id.) Entiéndela en alegoría que el que rezonga y gruñe, quiere carga de palos. (Correas)

306. **Besta roán, ou podre ou san.** (mc: Santiago)

307. **Besta sin rabo, o demo a aparella.** (mc: Carballedo)

308. **Besta vella n'entra en paso, pero a leña i-a muller, cantas máis tomas alcance, tanto millor son de arder.** (ms-LU: seminarista anónimo: Paradela, LU)

309. **Besta vella n'entra en paso.** (mc: M.L.)

---

[139] Probablemente se trata dun aforismo da autoría de Jacinto del Prado máis ca dun refrán da tradición popular.
[140] ms3: *s'alegra*.
[141] ms: *besta de m.*
[142] ms: *besta de m.*
[143] ms18,68v: *non podas manter, leval'a vender*.
[144] ms6,02v e ms18,22r: *podas pagar*; ms6,02v: *deixala pastar*.
[145] ms3: *geme*.

(pt) *Burro velho não toma andadura e, se a toma, pouco dura.* (Chaves)

310. **Besta vella non colle enseño.** (mc: Buciños / ms4: F.V.S.)

(pt) *Burro velho não recebe ensino.* (Chaves)

311. **Besta vella non dá paso.** (ms-LU: Guillermo Pino[sic] O[?] e José M[?] R[?]: Terra Cha, LU / ms-LU: seminarista anónimo: Terra Cha, LU)

312. **Besta vella non sigue paso.** (ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar da provincia de Lugo)

313. **Besta vella todo é callos.** (mc: Carballedo)

314. **Besta vella, botala ós toxos.** (mc: A.N.)

Por inservible.

315. **Besta vella, cómena os lobos.** (mc: Carballedo / ms4: F.V.S.)

316. **Besta vella, ós toxos, e home vello, ós arredores.** (mc / ms4: F.V.S.)

317. **Besta vella, ós toxos.** (ms-LU: seminarista anónimo: Serantes, Santiso (Terra de Melide), C / ms-LU: seminarista anónimo: Buciños, Carballedo, LU / ms21,06v: Bermés)

318. **Besta vella, pouco verde.** (mc: Buciños / ms4: F.V.S.)

(pt) *A burro velho, pouco verde.* (Chaves) (es) *A caballo viejo, poco verde.* (R. Marín)

R. Marín explica: *porque se van de vareta en comiendo mucho alcacer*. Sbarbi lo entiende en sentido figurado: *aconseja, dicen, dar a los viejos alimentos sustanciosos*.

319. **Bestas no monte e barcos no mar nunca faltan.** (mc: S. Loureiro)

320. **Bestias do monte non comen cebada.** [146] (Jesús Vázquez: Sarria, LU)

321. **Boa orella, porco de boa casta.** (ms4: Agro)

322. **Boa pata e boa orella son siñal de boa besta.** (mc: Agro)

(pt) *Grande pé e grande orelha, sinal é de grande besta.* (Chaves) (es) *Buena pata, y buena oreja, señal de buena bestia.* (Correas) (ct) *Bòna pata y bòna orella, senyal de bòna bestia.* (Alberola).

323. **Boa pata e boa orella, señal é de boa besta.** [147] (ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar da provincia de Lugo)

324. **Boi bravo en terra allea faise manso.** (mc e ms: Tuiriz, Monforte)

(pt) *O boi bravo na terra alheia se faz manso.* (Chaves) (es) *El buey bravo, en tierra ajena se hace manso.* (Correas).

En ambiente extraño se procede con mayor moderación que en el propio.

325. **Boi bravo, rego largo.** (mc e ms: M.V.)

326. **Boi bravo, vente ó carro que o manda o Apóstol Santiago.** [148] (mc / ms4: F.V.S. / ms17,032)

Se dice en S. Julián de Vea (Estrada), y alude a la referencia tradicional de que los toros bravos del país, se dejaron uncir al carro para conducir a Compostela los restos del Santo Patrón de España.

327. **Boi ceibo, de seu se lame.** (ms-LU: seminarista anónimo: Laiosa, O Incio, LU)

328. **Boi de palla, besta de herba e home de moita verba, todo é merda.** (mc e ms: Agro)

(es) *Amigo de verba, caballo de hierba y casa de tierra, todo es mierda.* (R. Marín)

329. **Boi de ventre non mente.** (ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar da provincia de Lugo)

330. **Boi e vaca escornador e xente de señorío, canto máis lonxe, millor.** (ms17,034)

331. **Boi e vaca escorneador, e xente de servicio, canto máis lexos mellor.** (mc: Carballedo)

332. **Boi manso matou o home.** (mc e ms: Tuiriz de Monforte)

Por la mayor confianza que inspira.

333. **Boi morto, vaca é; carne de porco, touciño.** [149] (mc e ms17,036: Agro)

(pt) *Boi morto, vaca é.* (Chaves) (es) *Buey muerto, vaca es.* (Sbarbi) */ Buey me mata y vaca me alaba.* (Id.)

Se confunde con ella en la expendeduría y así logra mayor estimación.

334. **Boi morto, vaca é.** (mc: Lugo / ms3: M.V. / ms17,036: Agro)

335. **Boi pequeno, en cornos crece.** (mc e ms17,029: *Vida Gallega*)

(pt) *Boi manso* (ou *mau*)*, em seu corno cresce.* (Chaves) (es) *El buey ruín en cuerno crece.* (Sbarbi) (ct) *El bòu chiquet tot ho pósa en cuernos.* (Alberola)

Los mal indolados, al crecer en años, crecen también en sus torcidas inclinaciones. (mc) / Las personas de malas inclinaciones, suelen ir creciendo en vicios al par de los años. (Sbarbi) (ms17,029)

336. **Boi porque aras, boi porque non aras.** (mc, ms4 e ms17,028: Bagueixos, Lugo-F.V.S.)

---

[146] O orixinal di *Bestias d'o monte non comen zebada*.

[147] ms-LU: *señal de boa*.

[148] ms17,032: *Apóstolo Santiago*.

[149] ms4: *touciño é*.

337. **Boi que escorna, escorna i-escornará.** [150] (mc e ms17,027: Agro)

Es muy difícil vencer los malos hábitos adquiridos.

338. **Boi que escorna, escornou e escorna.** (ms18,22r)

339. **Boi que está mui traballado, non che sirve para o barco.** [151] (mc e ms17,026: Agro / ms18,22r)

340. **Boi que non garda o rego, engordalo e vendelo.** (ms-SA: algún lugar de Galicia)

341. **Boi roedor, boi comedor.** (mc: Chantada / ms4: F.V.S. / ms17,025)

342. **Boi vello pola reigueira.** [152] (mc: Chantada / ms4: F.V.S. / ms17,023)

343. **Boi vello pola rilleira.** (mc e ms17,023: Pedraza)

344. **Boi vello, de seu leva o rego.** (ms17,022: M.L.)

(pt) *Boi velho, rego direito.* (Chaves) (es) *Buey viejo lleva surco derecho.* (Correas) / *Buey viejo, surco derecho.* (Correas) (va) *El bòu vell fa el solc dret.* (Alberola)

345. **Boi vello, rego direito.** (mc: Carballedo / ms4: F.V.S.)

Var.: *Boi vello, suco dreito.* (ms5,045: Santiago)

(pt) *Boi velho, rego direito.* (Chaves) (es) *Buey viejo lleva surco derecho.* (Correas) / *Buey viejo, surco derecho.* (Id.) (ct) *El bòu vell fa el solc dret.* (Alberola)

346. **Boi vezado volve ó prado.** (mc: M.V. / ms21,30r: Bermés)

347. **Boi vezado, carreira ó prado.** (mc, ms4 e ms17,024: Buciños-F.V.S.)

348. **Bois de palla, bois de nada.** (mc e ms17,021: Buciños)

349. **Burro grande, ande, non ande.** (ms21,06r: Bermés / ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar da provincia de Lugo)

350. **Burro morto, cebada ó rabo.** (mc: A.S.A.)

Véase *A burro muerto...*

351. **Burro que entra na devesa allea, volverá cargado de leña.** (mc: Carballedo / ms4: F.V.S.)

352. **Burro vello, albarda nova.** (mc: Lugo / ms4: F.V.S.)

(pt) *A burro velho, albarda nova.* (Chaves) / *A burro velho, capim novo.* (Id.) (es) *A burra vieja, albarda nueva.* (Correas) / *A buey viejo, cencerro nuevo.* / *A burra vieja, arracadas nuevas.* (Sbarbi)

Véase *A cabalo vello...*

353. **Burros blancos, burros negros, lameiros arriba do rego e mozas de Boborás, vai que ben vas.** (mc: Loureiro de Cotovad)

Var.: *Burros blancos e negros, lameiros arriba do rego e mozas de Boborás, vai que ben vas.* (Loureiro de Cotovad-F.V.S.)

354. **Búscalle os tres pés ó gato i-atoparás catro.** [153] (mc: Buciños / ms4: F.V.S.)

355. **Cabalo grande, ande ou non ande.** [154] (mc e ms4: A.N.)

(es) *Caballo grande, ande o no ande.* (Sbarbi)

Como *Besta grande...*

356. **Cabalo grande, ande, non ande.** (ms-LU: seminarista anónimo: Guillar, Outeiro de Rei, LU / ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar da provincia de Lugo)

357. **Cabalo morto, chourizos no matadeiro.** (ms-LU: seminarista anónimo: Pontevedra, PO)

358. **Cabalo que diga "hin", home e muller que sepa latín e fonte que regue no fondo do prado, renégoche deles como do diablo.** [155] (mc: Incio-F.V.S.)

359. **Cabalo que ha d'ir á guerra no es poltro o égua.** (ms-LU: seminarista anónimo: Guillar, Outeiro de Rei, LU)

360. **Cabalo que ha de ir á guerra, non-o aborta súa nai.** [156] (mc: *Terra de Melide* / ms e ms4: V.R. y A.R.)

(pt) *Cavalo que há-de ir à guerra, nem corra lobo, nem o abane a égua.* (Chaves) (es) *Caballo que ha de ir a la guerra, ni le come el lobo, ni le aborta la yegua.* (Correas) / *Caballo que ha de ir a la guerra, nunca le aborta la yegua.* (Id.)

361. **Cabalo que non conozas non montes.** (mc: Tuiriz, Monforte)

362. **Cabalo, espada e muller, a naide se han de ceder.** [157] (mc: Meilán)

(pt) *Mulher, cavalo e cão, nem se emprestan, nem se dão.* (Chaves) (es) *Espada y mujer, ni darlos a ver.* (Correas)

363. **Cabra con zarcelos, en calquer tempo.** (mc: Buciños)

---

[150] ms4: *escornou e escornará*; ms17: *y escornará*.
[151] ms18,22r: *esté moi traballado*.
[152] ms4 e ms17,023: *rigueira*.
[153] ms: *y atoparás os catro*.
[154] ms4: *ande non ande*.
[155] ms4: *Cabalo que diga in*.
[156] ms3: *ha d'ir, a sua nai*; ms4: *aborta a sua nai*.
[157] V. tamén *Préstamos*.

364. **Cabra coxa non precisa solta.** [158] (mc: Buciños / ms4: C.A. *A Nosa Terra*)

365. **Cabra coxa non quer sesta, e se a toma, mal lle presta.** [159] (mc: M.V.)

(pt) *Cabra manca não tem sesta, e se a tem, pouco lhe presta.* (Chaves) (es) *Cabra coja no quiere siesta.* (Sbarbi) */ Cabra coja no tenga siesta, y, si la tiene, caro le cuesta.* (Id.) */ La cabra coja no quiere siesta, y si la quiere caro la cuesta.* (Correas)

A menos recursos y más escaso talento, mayor actividad y aplicación. (mc) / Dice que las personas de escaso entendimiento deben suplir con su trabajo y voluntad su deficiencia. (Bergua) (ms)

366. **Cabra coxa non quer xesta.** (ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar de Galicia)

367. **Cabra coxa non quere xesta** [sic] **e, se a toma, non lle presta.** (ms-SA: Amador Darriba Míguez (13-11-1951))

368. **Cabra coxa non quere sesta; se a toma, mal lle presta.** (ms-SA: M. González Fernández)

369. **Cabra coxa non ten pernas.** (ms: Buciños)

370. **Cabra coxa non ten sesta, e se a ten, mal lle presta.** [160] (ms21,12v: Bermés / ms-LU: Jesús Redondo C.: A Barrela, Santiago de Lousada, Carballedo, LU)

371. **Cabra por viña, de tal mai tal filla.** (mc: Carballedo / ms4: F.V.S.)

(pt) *Cabra que vai à vinha, tal é a mãe, tal é a filha.* (Chaves) (es) *Cabra por viña, cual la madre, tal la hija.* (Sbarbi)

Los hijos, siguen, por lo común, el genio y las inclinaciones de sus padres.

372. **Cabra que está na serra, por ti pasa e por min espera.** [161] (mc e ms: Bagueixos / ms4: Incio-F.V.S.)

373. **Cabra que estás na pena, polo que doutra oies, a ti che espera.** (ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar da provincia de Lugo)

374. **Cabras de Pedro Rodríguez, tarde ides e cedo vides, i-o mal que tedes, na corte o colledes.** [162] (mc e ms4: Biville-F.V.S.)

375. **Cabritiño de xaneiro i-añiño de ferbeiro.** [163] (ms21,11r: Bermés)

376. **Cada can lambe a súa ferida.** (ms15,29r: Mª Felicidad Vila)

377. **Cada can lambe os seus.** (ms15,29r: Mª Felicidad Vila)

378. **Cada formiga ten súa ira.** (mc: A.N.)

(pt) *Cada formiga tem sua ira.* (Chaves) (es) *Cada hormiga tiene su ira.* (Correas)

379. **Cada gota d'auga na sega, val un sapo na terra.** (ms18,51r: *Vida Gallega*)

380. **Cada gota de auga na sega, val un sapo na terra.** [164] (ms: M.L.)

381. **Cada moucho no seu souto.** [165] (mc: Buciños)

Var.: *Cada moucho no seu portelo.* (C.A. *A Nosa Terra*)

(pt) *Cada mocho a seu souto.* (Chaves) (es) *Cada mochuelo a su olivo.* (R. Marín)

382. **Cada moucho ó seu portelo.** (ms18,68v: *Diario de Avisos*, de Ricardo Caruncho (1888))

383. **Cada ovella con súa parella.** [166] (mc: *Dicc. Ac.* / ms10,74r: *D.E.*)

Var.: *Cada ovella busca a súa parella.* (G.P.)

(pt) *Cada ovelha com sua parelha.* (Chaves) */ Cada qual folgue com seu igual.* (Id.) (es) *Cada oveja con su pareja.* (Correas) */ Cada par con su par, o con su igual.* (Id.) */ Cada oveja quiere su pareja.* (Id.) (ct) *Cada ovella en sa parella.* (Alberola)

Cada uno se junte con su igual. Idea repetidísima en todas las paremiologías.

384. **Cada peza do cocho seu sabor ten.** (ms: Sober)

Var.: *Cada peza do cocho seu sabor ten, ten sesenta e catro se llas contas ben. / Cada peza do cocho ten o seu gusto.* (Camb?)

385. **Cada pita ben come o que escarabella i-á noite hai que lle dar a cena.** (ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar da provincia de Lugo)

386. **Cada pita come o que escaravella i-á noite hai que lle dar a cea.** (mc: Buciños / ms4: F.V.S.)

387. **Cada porquiño fai o seu aniño.** (mc: Santiago)

388. **Cada porquiño ten o seu santiño.** (ms5,023: Félix Rodríguez Vieites)

389. **Caga máis un boi que cen golondrinas.** [167] (mc e ms: Tuiriz, Monforte)

---

[158] mc: *percisa*.
[159] ms4: *sesta, se a toma*.
[160] ms-LU: *e sa ten*.
[161] ms e ms4: *estás*.
[162] mc: *tarde vides*.
[163] O orixinal di *Cabritiño de xaneiro y'aniño de ferbeiro*.

[164] ms: *sal un sapo*.
[165] V. *Moito pode o moucho no seu souto* en *Dominio*.
[166] ms10: *coa sua*. / A primeira variante tamén está contida no ms e leva a indicación *Elección*.
[167] ms: *C... máis*.

(es) *Más caga un buey que cien golondrinas.* (Sbarbi) (ct) *Més caga un bòu que sent oronelles.* (Alberola)

Más influye un amigo poderoso, que muchos sin influencia; y también más vale un gran negocio que muchos pequeños.

390. **Calzada de un pé, boa; de dous, millor; de tres, mala; e de catro, peor.** (mc: Carballedo)

391. **Campo que vexas moi adiantado, cómano as ovellas sin coidado.** (ms4: J.P.)

392. **Can que moito lambe tira sangue.** [168] (mc e ms: M.V. / ms21,21r: Bermés)

(pt) *Cão que muito lambe, tira o sangue.* (Chaves) (es) *Can que mucho lame, saca sangre.* (Correas)

El excesivo cariño suele ser dañoso; hay amores que matan.

393. **Can vello non aprende enseño.** (mc: J.P.)

(pt) *Burro velho não recebe ensino.* (Chaves)

394. **Can vello non colle enxeño.** [169] (ms21,17v: Bermés / ms-LU: seminarista anónimo: seminarista anónimo: algún lugar da provincia de Lugo)

395. **Cando a galiña canta como o galo, a morte está no tellado.** [170] (mc: G.P. / ms11,33)

En otros lugares van variantes de la especie supersticiosa del refrán según la cual, el canto de la gallina, cuando imita al del gallo, anuncia muerte en casa.

396. **Cando a galiña canta, ou ovo deixa ou zorro espanta.** (ms-LU: seminarista anónimo: Ferreira de Pantón, LU)

397. **Cando a galiña canta, señal de que hai ovo.** (ms-SA: Clemente Crespo Caamaño: Santiago de Compostela, C)

398. **Cando a galiña pica o galo, maliño malo.** (mc: R. Caruncho)

Var.: *Cando a galiña pica o galo, malo, malo...*

Tiene variantes que pondremos es su lugar.

399. **Cando a galiña pica o galo, malo; cando o galo pica a galiña, aínda, aínda.** (mc: M.L.)

Var.: *Cando a galiña pica o galo, señal de pitos pró amo; e cando o galo pica á galiña, señal de pitos axiña.* (A.N.) [171]

(es) *Cuando la gallina pica al gallo ¿qué va buscando?* (R. Marín) / *Cuando la gallina pica al gallo en la cresta ¿qué busca ella?* (Id.)

400. **Cando a galiña pica o galo, señal de bon ano.** [172] (mc e ms: La Gudiña)

401. **Cando a golondrina marcha, acabouse o vran.** [173] (mc e ms: Santiago)

402. **Cando a ovella berra, vai o lobo tras dela.** [174] (mc: Santiago / ms-SA: Pascual Campos Arestiño: Cando, Outes, C)

403. **Cando a pita galea o galo, señal de bon ano.** (ms-LU: seminarista anónimo: Becerreá, LU)

404. **Cando a pita pica ao galo, señal de bon ano.** (ms11,25: Gudiña, Orense)

405. **Cando a pita pica o galo, señal de pitos pró ano.** (ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar da provincia de Lugo)

406. **Cando a rula canta no seu ruleiro, botar o millo anque sea no bulleiro.** (ms14,18)

407. **Cando a rula está no ruleiro, bota o millo, anque sea no bulleiro.** (mc: Buciños / ms4: F.V.S.)

(es) *Cuando la tórtola canta, es tiempo se sembrar el maíz.* [175]

408. **Cando as pegas cantan, algo ventan.** [176] (mc: Buciños / ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar da provincia de Lugo)

409. **Cando as sanas se poñen coxas ¿que farán as coxas xa?** (ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar de Galicia)

410. **Cando cacarexa a pita, algo sente na crista.** (mc: A.I.)

411. **Cando cant'o cuco, millo ó suco.** (ms21,03v: Bermés)

412. **Cando canta a galiña, prepara a sartén i-encende a cociña.** (ms15,42: Valle del Mao)

413. **Cando che deren a vaquilla, colle a soguilla.** [177] (mc: Carballedo)

(es) *Cuando te dieren la vaquilla, acude con la soguilla.* (Sbarbi) / *Cuando te dieren la vaquilla, acorre luego con la soguilla.* (Correas)

Recomienda que no seamos remisos, cuando se nos ofrece alguna cosa.

---

[168] mc e ms21,21r: *sangre*.
[169] ms-LU: *colle enseño*.
[170] ms11,33: *coma o galo*.
[171] ms3 e ms4: *pitos pro ano*.
[172] ms: *pita*.
[173] ms: *jolondrina*.
[174] ms-SA: *vai u lobo tras ela*.
[175] ms: *canta la rula*.
[176] ms-LU: *Cand'as pegas*.
[177] V. refráns semellantes en *Oportunidad* (*Aprovechar la oportunidad*).

414. **Cando chega Difuntos, os corvos chegan todos xuntos.** (mc: Santiago)

415. **Cando chove e sarabea, a galiña cacarea.** (mc: Buciños / ms4: F.V.S.)

416. **Cando chove e vai sol, cas'o zorro e maila zorra.** [178] (ms21,05r: Bermés)

417. **Cando dicen lobo, lobo non será pero zorro é seguro.** (ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar da provincia de Lugo)

418. **Cando o año berra e o pito pía, acabouse o tempo da fía.** (mc: Calvor, Sarria / ms4: F.V.S.)

419. **Cando o burro vén ó lugar, todos o queren tomar.** (mc: A.N.)

420. **Cando o can quere a cadela, ofrécelle farela.** [179] (mc, ms3 e ms4: A.S.A.)

Var.: *Cando o can quere a cadela, moito esfarela.* (Velle) [180]

(es) *Cuando el perro quiere a la cadela, mucho la promete de la farela.* (Correas)

421. **Cando o corvo canta, algo venta.** (mc: Lugo / ms4: F.V.S.)

Tiénese su graznido por mal agüero.

422. **Cando o galo pica a galiña, aínda, aínda...** (ms)

423. **Cando o gato lava a cara, sinal de inverno.** (ms-SA: Jesús Santiso Barreiro)

424. **Cando o gato lava a cara, señal de invierno.** [181] (mc: Santiago / ms-SA: Jesús Santiso Barreiro.)

425. **Cando o gato se lava, cubre a túa casa.** (mc: Santiago)

426. **Cando o lobo anda solto, todo bicho se mete no tobo.** (mc: Santiago)

427. **Cando o lobo mata, mata pra todos.** [182] (mc e ms4: M.V. / ms e ms4: C.A. *A Nosa Terra*)

428. **Cando o merlo pide pan, arrabea o catalán.** (mc: C.A.)

429. **Cando o tempo se poña de color de ouro, castra o teu touro.** (mc: Lulle)

430. **Cando o teu veciño mate o porco, ti mata unha pita.** [183] (mc: Carballedo / ms4: F.V.S.)

431. **Cando o zorro non vén, marañada ten.** (mc: Tuiriz, Monforte)

(pt) *Raposa que muito tarda, caça aguarda.* (Chaves) (es) *Raposa que mucho tarda, caza aguarda.* (Correas)

432. **Cando os corvos berran, señal de que chove.** (mc: Santiago)

433. **Cando os corvos súan, señal que non hai pan.** (mc: Santiago)

434. **Cando vén a bubela i-o chau garrido, sembra o primeiro millo.** [184] (mc: Buciños / ms4: F.V.S.)

Bubela = bubilla. *Chao garrido* = oropéndola.

435. **Cando vén o cuco, vén o pan ó suco.** (mc: M.V. / ms4: Cuartilla 7)

436. **Canto máis burro, máis palla.** (ms-SA: José M. Domínguez Martínez: Sardiñeiro, Fisterra, C)

437. **Canto máis fraco é o can, máis tarambollo lle dan.** [185] (mc / ms4: F.V.S. / ms21,10v: Bermés)

438. **Canto máis gordo é o porco, millor san Martín se fai.** (ms)

439. **Canto máis grande o can, máis tarambollo lle dan.** (ms-SA: Algún lugar da provincia da Coruña)

440. **Capós, pavos, gansos e coellos por esceución deben facerse vellos.** (ms4: J.P.)

441. **Carga larga, man na illarga; ó cabo dun ano, nin besta nin carga.** [186] (mc, ms3 e ms4: M.V. / ms21,24v: Bermés / ms10,031r: *D.E.*)

442. **Carneiro pra vender, pola mañá ha de pacer.** (mc: J.P.)

443. **Catro paxaros pasan o mar: o cuco, a anduriña, a rula i-o paspallá.** [187] (mc: Lugo-F.V.S.)

444. **Cébanse nos xaulós pavos, gansos e capós.** [188] (ms4: J.P.)

445. **Cegos, pegas e choias, dou ó demo estas tres xoias.** [189] (mc, ms e ms3: A.I.)

Var.: *Cregos, frades, pegas e choyas, do ao demo as catro xoyas.* (Vasconcelos-F.V.S.)

446. **Cegos, pegas e choias, o demo cargue con todas.** [190] (mc e ms: C.A.-*A Nosa Terra*)

447. **Coida o prado e terás gado.** (mc: A.C. *A Nosa Terra*)

448. **Como a cabra por súa viña, onde vai a nai vai a filla.** [191] (mc e ms4: M.L.)

---

[178] O orixinal di *Cando chove e vai sol, cas'o zorro e mail'a zorra*.
[179] ms3 e ms4: *quer*.
[180] ms4: *quer*.
[181] Jesús Santiso Barreiro: *sinal, inverno*.
[182] ms e ms4: *para todos*.
[183] ms e ms4: *un porco*.
[184] ms: *y o*.
[185] ms4: *Cando*.
[186] ms3 e ms4: *d'o ano*; ms21,24v e ms10,0314: *cabo do ano*. / En ms10 s.v. *Ijada*.
[187] ms: *y o*; ms4: *a paspallá*.
[188] Probablemente se trata dun aforismo da autoría de Jacinto del Prado máis ca dun refrán da tradición popular.
[189] ms e ms3: *choyas, xoyas*.
[190] ms: *choyas*.

(es) *La cabra va por la viña, como hace la madre hace la hija.* (Correas) */ La cabra va por la viña, por do va la madre va la hija.* (Id.) */ Cabra va por viña, cuál la madre tal la hija.* (Id.)

449. **Como come a besta, dío a bosta.** (mc: M.L.)

450. **Como come o burro, dicho o seu cu.** [192] (mc: C.S. / ms: A.C. *A Nosa Terra*)

451. **Como come o mulo, así caga o cu.** (mc: A.C. *A Nosa Terra*)

452. **Como sin mel non hai abellas e sin abellas non hai mel, castra as abellas entre Candeas e san Miguel.** (mc: Santiago)

453. **Como vai o gando engordando, convén sin recelo ilo despachando.** [193] (ms4: J.P.)

454. **Con bon tempo hai que castrar e tódalas crías destetar.** (ms4: J.P.)

455. **Con perros vellos non hai cus cus.** (ms-SA: Jesús Santiso Barreiro)

456. **¿Con que soña o porco? Coa lavadura.** [194] (mc: Buciños)

(pt) *Com que sonhas porco? Com a bolota* (Chaves)

457. **Cordeiro manso mama a súa ovella e a allea.** (mc: Chantada)

Var.: *Año manso mama a nai e mais a allea. / Año manso mama a súa ovella e mais a allea.*

(pt) *Cordiro manso, mama sua mãe e a alheia.* (Chaves) */ Borreguinha mansa mama a sua teta e a alheia.* (Id.) (es) *Cordero manso mama a su madre y a todas las del rebaño.* (Correas) */ La cordera mansa mama a su madre y a toda la piara.* (Id.) */ El cordero manso, mama a su madre y a cualquiera, y el bravo, ni a la suya ni a la ajena.* (Correas)

Los que tienen carácter apacible tienen abiertas todas las puertas.

458. **Cornada de burro non mata a xente.** (mc: Santiago)

459. **Corvos á dreita, sorte ben feita.** (ms5,135: Santa Comba)

460. **Corvos en bandada, ou sombra ou presada.** (mc: A.C. *A Nosa Terra*)

461. **Cos animás a forza de limpeza, daranlle ó labrador moita riqueza.** [195] (ms4: J.P.)

462. **Costa abaixo non me montes, costa arriba non me aprontes, e polo chan dáme da man.** (mc: Sober)

Lo dice el caballo y quedan variantes en la primera serie. [196]

463. **Costa abaixo no me montes, costa arriba non m'afrontes, por llano non ma perdones.** (ms-LU: seminarista anónimo: Guillar, Outeiro de Rei, LU)

464. **Costa arriba non me montes, costa abaixo non me afrontes, polo chan non me perdones.** [197] (mc: J. Alvariño)

Var.: *"Costas arriba non me apures, costas abaixo non me montes, e polo llano non me aforres", dice o cabalo.* (Baralla-F.V.S.) [198] */ Dixo a besta ó montadore: "Pra riba non m'afrontes, pra baixo non me montes e polo chan non me perdones".* (ms4: M.L.)

En la Tierra Llana se pone en boca del caballo. *Afrontar* es lo mismo que fatigar, cansar, y en este sentido lo incluye en su *Diccionario* Carré Alvarellos.

465. **Costas abaixo, eu me as** [sic] **subo; costas arriba, and'o meu burro.** (ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar da provincia de Lugo)

466. **Costas arriba non m'apures, costas abaixo non me montes, e polo llano non me aforres. (o cabalo)** (ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar da provincia de Lugo)

467. **Cregos, frades, pegas e choias son do demo catro xoias.** [199] (ms21,02v: Bermés)

468. **Cría corvos e quitaranche os ollos.** (ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar de Galicia)

469. **Cría corvos e sacaranche os ollos.** (mc: C.A. *A Nosa Terra*)

Var.: *Cría corvos, sacaranche os ollos.*

(pt) *Cria o corvo, tirar-te-há o olho.* (Chaves) (es) *Cría cuervos y te sacarán los*

---

[191] V. *Propensión*. / ms4: *por donde vai a nai*.

[192] Carré Aldao en *A Nosa Terra* recolle: *Como come o burro, dicho seu c.*. Vázquez Saco, probablemente coa intención de recoller *dicho o seu cu*, recolle a forma errónea *dicheo*, engadindo o artigo pero suprimindo o posesivo.

[193] O orixinal di *Como vay o gando engordando, conven sin recelo ilo despachando*.

[194] mc: *ca lavadura*.

[195] Probablemente se trata dunha máxima de Jacinto del Prado máis ca dun refrán da tradición popular.

[196] Ás veces no mc, dentro dun mesmo tema hai varias series de refráns alfabetizados. Este é o caso dos relativos a *Agrícolas* (*Animales*). Supoñemos que esa *primera serie* se refire ós que estaban na primeira lista alfabética, onde efectivamente aparecen tódolos que aquí lle siguen a este refrán.

[197] ms: *non ma perdones*.

[198] ms: *m'apures*.

[199] O orixinal di *Cregos, frades, pegas e choyas, son d'o demo catro* (*4*) *xoyas*.

ojos. (Sbarbi) / *Cría el cuervo, y sacarte ha el ojo.* (Correas)

Recomienda no hacer beneficios a los ingratos, so pena de recibir mal por bien.

470. **Criado e galo, un ano; despois de un ano, nin bo criado nin bo galo.** [200] (mc: Chantada)

(pt) *Ao moço e ao galo, um ano.* (Chaves)

(es) *El gallo y el criado, un año, y, en sirviendo los dos. ox.* (Sbarbi)

Porque el primero se cansa", dice Sbarbi, *y el segundo toma confianzas; por lo que es conveniente deshacerse de ellos*.

471. **Criado e galo, un ano.** (mc: Chantada)

472. **Cuando a choia choeia, o lobo rodea; cuando o corvo corvea, o lobo prea.** (ms12,78: S. Pedro de Orrios, Caurel) [201]

473. **Cuco cantando, primaveira na man.** (mc: Santiago)

474. **Cucú cantando, primavera na man.** (ms-SA: Algún lugar da provincia da Coruña)

475. **Chámenme can e díanme pan.** (mc: Buciños)

(es) *Llámame gorrión y échame trigo.* (R. Marín)

476. **Chega abril; si o cuco non vén, ou morriu o no sei qué ten.** [202] (ms-SA: José Lorenzo Viña)

477. **Chover, chover, hasta o corno amolecer.** [203] (mc: Buciños / ms4: Buciños-F.V.S.)

(es) *Lloviese hasta que este mi cuerno se me enmolleciese.* (Correas)

Véase *A vaca chover...* El refrán se pone en boca de la vaca, como el correspondiente castellano. (mc) / Refrán que se aplica a la vaca, de quien se dice que le gusta que llueva. (ms4)

478. **Dálle graus á pola que ela porá.** (ms8,49v: Trives)

479. **Das aves de plumas non desprecies ningunhas.** (ms-LU: seminarista anónimo: Becerreá, LU)

480. **Das aves, a perdiz, e mellor a codorniz; e se o porco voara, quen lle ganara.** (ms15,42: Valle del Mao)

481. **Das cereixas ós nabos ben o pasamos, e dos nabos ás cereixas damos as queixas.** (ms14,17)

De tiempo.

482. **Das cereixas ós nabos no nos queixamos; dos nabos ás cereixas veñen as queixas.** (ms-SA: José M. Gulías Rivas: Forcarei, PO)

483. **Das cireixas ós nabos ben o pasarás, pero dos nabos ás cereixas damos as queixas.** (ms-SA: seminarista anónimo: algún lugar da provincia de Lugo)

Dicen os gorriós.

484. **Das cireixas ós nabos ¡que ben o pasamos!; dos nabos ás cireixas dámo-las queixas.** [204] (ms-SA: seminarista anónimo: Terras do Deza, PO / algún lugar de Galicia.)

Falan os paxaros.

485. **De besta vella, aos toxos.** (ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar de Galicia)

486. **De besta, a mular, e de home, o de pouco falar.** [205] (mc: A.I. / ms15,01: Carré Aldao / ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar da provincia de Lugo)

(es) *De bestia mular, ni de hombre de poco hablar.*

Lo primero por su buena andadura, y lo segundo, porque la prudente reserva es nota de discreción.

487. **De besta, a mular, e de home, o pouco falar.** (ms-SA: Ramón Viña Varela: Golmar, A Laracha, C)

488. **De boa casta é o can pra non roer o óso.** (ms4: F.V.S.)

489. **De burro abaixo non hai máis r[u]ín besta.** [206] (ms-LU: seminarista anónimo: Carballedo, LU)

490. **De burro abaixo non hai máis roín bestío.** (ms-LU: seminarista anónimo: Pacios, Neira de Xusá, Baralla, LU)

491. **De burro abaixo non hai menos besta.** [207] (mc: A.S.A. / ms21,05r: Bermés / Francisco Canosa Quintáns)

Var.: *De burro embaixo non hay millor besta.*

Indica el pobre concepto que merece el asno.

---

[200] ms: *despois d'un ano*.

[201] Aínda que V. Saco escribe *S. Pedro de Orrios* a forma normativa deste topónimo hoxe en día é *San Pedro de Hórreos*.

[202] O orixinal di *Chega abril si o cuco non ven ou morriu o no sen que ten*.

[203] Dentro de *Agrícolas* (*Generales*) no mecanoescrito orixinal.

[204] O orixinal di *Das cireixas os nabos, qué ben o pasamos; dos nabos as cireixas dámol'as queixas- falan os paxaros*.

[205] ms-LU: *ou de pouco falar*.

[206] O orixinal di *De burro a baixo non ai mais rin besta*.

[207] ms21,05r: *non hay menos*; F. Canosa Quintáns: *Do burro*.

492. **De burro abaixo non hai pr'ond'ir.** (ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar da provincia de Lugo)

493. **De burro abaixo non hai máis ruín besta.** [208] (ms-LU: seminarista anónimo: Melide, C)

494. **De can, cadela; de cadela, can.** [209] (ms11,25 / ms21,05r: Bermés)

Se refiere a la herencia cruzada.

495. **De tres porcos: seis touciños, doce pés e tres fuciños, seis orellas e tres rabos; trinta anacos ben contados.** (ms4: J.P.)

496. **De bestia vella, ós toxios.** (ms-LU: seminarista anónimo: Pacios, Neira de Xusá, Baralla, LU)

497. **Déitase o boi no prado porque non se pode sentar.** (ms4: Bagueixos-F.V.S.)

498. **Deixar andar o can coa roca, qu'el dará conta da mazaroca.** (ms4: Agro)

499. **Dende as cereixas ós nabos ben estamos; dende os nabos ás cereixas, todas son queixas.** [210] (mc: A.I.)

Dicen los pájaros.

500. **Des que vén o cuco, enche a cal e mais o suco.** (ms21,04r: Bermés)

501. **Des que vén o cuco, vén o pan ó suco.** (mc: *T. de Melide*)

502. **Desconfía da besta que fai "hin" e da muller que sepa latín.** [211] (mc: Chantada / ms4: F.V.S.)

503. **Día d'Ano Novo puxo a miña pita un ovo, e día de Reis xa tiña seis.** (ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar da provincia de Lugo)

504. **Día de Ano Novo pon a pita un ovo; día de Reis xa ten seis; día de Ceniza, cunta outros trinta.** (ms-LU: seminarista anónimo: Pacios, Neira de Xusá, Baralla, LU)

505. **Do burro pra baixo non hai máis ruín besta.** (ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar da provincia de Lugo)

506. **Do contado come o lobo i-anda gordo.** (mc: M.L.P.)

(es) *De lo contado come el lobo, y anda gordo.* (R. Marín)

507. **Do contado come o lobo.** [212] (mc: Carballedo / ms3: A.N.V.)

(pt) *Do contado come o lobo.* (Chaves) (es) *De lo contado come el lobo.* (Sbarbi) */ De lo contado come el lobo, y anda gordo.* (Id.)

No siempre se logra la seguridad de una cosa, por mucho que se cuide.

508. **Do home, o falar, e da besta, a mular.** (ms-SA: Algún lugar da provincia da Coruña / Manuel Camino Sánchez)

509. **Do lobo un pelo.** (mc)

510. **Do lobo, un pelo e, aquel, do lombo no medio.** (mc: Lugo)

(es) *Del lobo, un pelo.* (Sbarbi) */ Del lobo un pelo, aunque sea de la frente.* (Sbarbi) (ct) *El llop, un pel, i eixe de front.* (Alberola)

511. **Do lobo, un pelo, i-aquel do medio do lombo.** [213] (ms18,72r: A.S.A.)

512. **Do ó demo o dente que come a semente.** (ms8,54v: Silvarrey)

513. **Do superior e do mulo, canto máis lexos millor.** (mc: Buciños)

Var.: *Do superior e do mulo, canto máis lexos máis seguro.* (Buciños-F.V.S.)

(pt) *Do rei e do sol, quanto mais longe melhor.* (Chaves) (es) *Del sol y del señor, mientras más lejos, mejor.* (R. Marín)

514. **Do zorro nace xente do rabo largo.** (mc: Buciños)

Cada uno produce su semejante.

515. **Donde a pega ten o ollo, ten o ovo.** (ms4: A.N.)

516. **Donde hai égoas, poltros nacen.** [214] (mc: A.N.)

(es) *Donde hay yeguas, potros nacen.* (mc: Sbarbi / ms: R. Marín) */ Donde hay gallinas hay huevos y pollos.* (R. Marín)

No se deben extrañar los acontecimientos cuando están inmediatos a las causas de que provienen. / *Dum causa existit, effectus natura consequitur.*

517. **¿Donde irás, boi, que non ares?** (ms-LU: seminarista anónimo: Laiosa, O Incio, LU)

518. **Donde non hai can, o golpe é veciño.** [215] (ms15,05: Valcarría)

519. **Donde non hai vacas aran os bois, e despois, solta-las vacas e xunxir os bois.** [216] (ms8,45r: Las Ermitas)

---

[208] O orixinal di *De burro a baixo, non hay máis ruin besta*.
[209] ms21,05r: *e de cadela*.
[210] ms3: *Dend'as*.
[211] ms e ms4: *fale*.
[212] V. tamén *Jurídicos y similares*. / V. *Das sardiñas contadas come o gato* en *Marítimos* (*Peces*).

[213] O orixinal di *D'o lobo, un pelo, y-aquel d'o medio d'o lombo*.
[214] Nunha segunda clasificación no manuscrito, Vázquez Saco incluiuno en *Efectos y causas*.
[215] O orixinal di *Donde non hay can o golpe e veciño*.
[216] O orixinal di *Donde non hai vacas aran os bois; e despois, soltal-as vacas e xunxir os bois*.

520. **Donde o lobo come a ovella, deixa o rastro dela.** (mc: Buciños)

(pt) *Onde o lobo acha um cordeiro, busca outro.* (Chaves) (es) *Donde halló un cordero el lobo, allí busca otro.* (Jara)

521. **Donde sal unha vaca pinta hai encantos na miña** [sic]. [217] (ms: Santiago)

522. **Donde vexas corpo bota carga.** (ms-LU: seminarista anónimo: Melide, C)

523. **Donde vexas corpo, bota carga, e donde vexas orellas, albarda.** (ms)

524. **Dous galos nun galiñeiro non cacarexan ben.** (mc: Buciños)

(es) *Dos gallos en un gallinero, no hay paz entre ellos.* (R. Marín) */ Dos gallos en un gallinero, el uno es rey y el otro es siervo.* (Id.) */ Dos gallos en un corral se llevan mal.* (Id.) / *Dos gallos en un gallinero, el uno trae al otro en el retortero.* (Id.) (ct) *Dos galls en un galliner, no canten bé.* (Ricart)

525. **Dous lobos a un can ben o comerán.** [218] (mc: A.I.)

(pt) *Dois lobos a um cão, bem o comerão.* (Chaves) (es) *Dos lobos a un can bien le comerán.* (Correas)

Como todo el que ataca con fuerzas duplicadas a un inferior.

526. **Dous zarrullos a un can algo lle fan.** [219] (mc e ms3: A.N.)

(es) *Dos potros a un can, bien le morderán.* (R. Marín)

527. **Dunha ovella negra sale un año branco.** (ms)

528. **É lidar en van con un burro sin un pau.** (mc: Tuiriz, Monforte)

(pt) *O burro e a mulher, a pau se quer.* (Chaves)

529. **En abellas e ovellas non metas o que teñas, pero, podendo ser, nunca estés sin elas.** (mc: Chantada)

Var.: *En abellas y-en ovellas nunca méta-lo que teñas, y o que rico queira ser, de todo ha de ter.*

(pt) *Abelha, ovelha, pena atrás da orelha e parte na igreja, desejaba para seu filho a velha.* (Chaves) (es) *Abeja y oveja y piedra que trebeja.* (Sbarbi). Donde se declaran como fuente de riqueza y bienestar, el ganado lanar, la apicultura y la industria molinera. / *Abeja y oveja, y parte en la Iglesia, desea a su hijo la vieja.* (Sbarbi)

En cast. se insiste en la riqueza que proporciona tanto el ganado lanar como las colmenas.

530. **En abril canta o cuco no cubil.** (mc: Santiago)

531. **En abril o cuco pó cubil.** (ms-SA: Amador Darriba Míguez (13-11-1951))

532. **En abril sail'o cuco do cubil.** (ms-SA: Manuel Fernández Ferro)

533. **En abril sale o cuco do cuquil.** (ms-SA: Manuel Barreiro Somoza: Santa Mariña de Ribela, A Estrada, PO)

534. **En abril sale u cuco do cubil.** (ms-SA: José Álvarez Souto: Anxeriz, Tordoia, C)

535. **En cama de lobos non busques mendrugo.** (mc: Tuiriz, Monforte)

(es) *En cama de galgos, pocas cortezas.* (R. Marín)

536. **En canto o prado enverdece, o boi padece.** (mc: Tuiriz)

537. **En casa de Gonzalo, máis pode a galiña que o galo.** [220] (mc: A.S.A. / ms21,03r: Bermés / ms6,02v: R. Caruncho, *Diario de Avisos*, La Coruña)

(pt) *Em casa de Gonçalo, manda mais a galinha que o galo.* (Chaves) (es) *En casa de Gonzalo, más puede la gallina que el gallo.* (Correas)

538. **En febreiro xa busca o can o palleiro.** (ms: C.G.)

Var.: *En febreiro xa busca a sombra do palleiro.* / *En marzo xa o can busca a sombra do palleiro.* (ms4: Taboada-F.V.S.)

(es) *En enero y hebrero busca la sombra el perro; en marzo, búscala el asno.* (Correas) */ En febrero busca la sombra el perro, y el cochino el bañadero, mas no todo el mes entero.* (R. Marín) / *En febrero busca la sombra el perro, y el marrano el cenaguero, a lo último, que no a lo primero.* (R. Marín)

539. **En febreiro paséase o lobo polo carreiro.** (mc: Santiago)

540. **En gando tratarás e medrarás.** [221] (ms17,057 / ms4: F.V.S. / ms10,025v: *D.E.*)

(pt) *En gado tratarás coma medrarás.* (Chaves) (es) *En ganado tratarás y medrarás.* (Correas)

---

[217] O orixinal di *Donde sal unha vaca pinta hay encantos na miña*.

[218] mc: *Dos lobos*.

[219] ms3: *zarrulos*.

[220] ms21,03r: *galiña c'o galo*.

[221] En ms10 s.v. *Ganado*.

541. **En ghando ruín non hai que escoller.** [222] (ms-SA: Héctor Blanco Tato: Cereo, Coristanco, C (5º curso))

542. **En maio unha besta vella parece cabalo.** (mc: Santiago)

543. **En ruín gando pouco hai que escoller.** (mc: A.I.)
(pt) *Em ruim gado não há que escolher.* (Chaves) (es) *En ruín ganado, poco hay que escoger.* (Correas)

544. **Encima dun ovo pon unha pita.** (ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar da provincia de Lugo)

545. **Énchete, barriga, estarrícate, meu rabo, en arcas abertas e mulleres de pouco cuidado.** (mc: Tuiriz, Monforte)

546. **Enriba dun ovo pon unha galiña un cento.** [223] (ms21,15v: Bermés)

547. **Entra o can na igresia porque está a porta aberta.** (mc: Bagueixos-F.V.S.)

548. **Entrando xunio, o carneiro ardente retira do rebaño prontamente.** [224] (ms4: J.P.)

549. **Entre maio e abril sal o cuco do cubil.** (ms-SA: Francisco Canosa Quintáns)

550. **Entre marzo e abril sal o cuco do cuquil.** (ms-SA: Andrés Rodríguez Arjomil: Vimianzo, C)

551. **Entre marzo e abril, cal o cuco cal a fin.** (ms-SA: seminarista anónimo: Moreira, A Estrada, PO)

552. **Entre marzo e abril, o cuco e a fin.** (ms-SA: Guillermo Eirís Cabeza: Sofán, Carballo, C)

553. **Entre marzo e abril, sale o cuco do cubil; se chega maio e non veu, mor[r]íu ou non sei qué ten.** (mc: Santiago)
Var.: *Entre marzo e abril sal o cuco do cubil; se chega maio e non vén, morreu ou non sei qué ten.* (ms5,135: Santiago)

554. **Entre marzo i-abril sale o cuco do seu cubil.** [225] (ms14,18)

555. **Entre santa Mariña e Nosa Señora anda a galiña mui cantadora.** (mc: Santiago)

556. **Estírate, corpo, e alárgate, rabo; Dios che me dea mulleres de pouco cuidado.** (mc: Gudiña)

557. **Estorniños e pardales non somos todos iguales.** (mc: Buciños)
(pt) *Estorninhos e pardais, todos somos iguais.* (Chaves) (es) *Estorninos y pardales, todos quieren ser iguales.* (R. Marín)

558. **Eu son o pito Cairo, que naceu no mes de xaneiro; se o raposo non me come, hei de cantar no poleiro.** [226] (mc e ms4: *Nós*)

559. **Facenda miúda, a seu amo axuda.** [227] (mc, ms4 e ms5,135: A.N.)
Var.: *Fusada miúda, a seu dono axuda.* (ms4 e ms5,135: A.N.)

560. **Fai o cuidado ó ganado o neno ben criado.** [228] (ms4: J.P.)

561. **Fillo do lobo ten a orella parda.** (mc: A.S.A.)

562. **Galiña buscadora é a máis poñedora.** (mc: Tuiriz, Monforte)

563. **Galiña de xaneiro pon no colmeiro.** (mc: Santiago)
Véase *Galiña nada en xaneiro...*

564. **Galiña qu'escacarexa, algo venta.** (ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar da provincia de Lugo)

565. **Galiña que cacarexa, algo venta ou ovo deixa.** [229] (mc: M.V. / ms15,01: Eugenio Carré Aldao, *Literatura Gallega,* 2ª edición, 1911 / ms21,24r: Bermés / ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar da provincia de Lugo)
(es) *Gallina que canta, de poner viene.* (R. Marín) / *Gallina que canta da cuenta a su ama.* (Id.)

566. **Galiña que cacarexa, algo venta ou ovo pon.** (ms-SA: M. González Fernández)

567. **Galiña que cae do puleiro, morte na porta.** (ms4: F.V.S.)

568. **Galiña que canta quere capón.** (mc: Buciños)
(pt) *Galinha que canta quer galo.* (Chaves)

569. **Galiña que non pon, levala á feira.** (ms-SA: José M. Gulías Rivas: Forcarei, PO)

570. **Galiña vella fai bon caldo.** (ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar da provincia de Lugo)

---

[222] O orixinal di *En jando ruin non hay que escoller*.

[223] O orixinal di *Enriba d'un ovo pon un'ha galiña un cento*.

[224] Probablemente se trata dun aforismo da autoría de Jacinto del Prado máis ca dun refrán da tradición popular.

[225] O orixinal di *Entre marzo y abril, sale o cuco d'o seu cubil*.

[226] Dentro de *Agrícolas* (*Generales*) no mecanoescrito orixinal. / ms4: *pito do Cairo*.

[227] En ms4 están recollidos os dous refráns, o primeiro deles da seguinte maneira: *Facenda miuda, a seu dono axuda*. / ms5, 135: A.N.: *a seu dono axuda*.

[228] Probablemente se trata dun aforismo da autoría de Jacinto del Prado máis ca dun refrán da tradición popular.

[229] ms4 e ms21,24r: *Galiña que cascarexa*; ms-LU: *Gallina*.

571. **Galiña vella fai un bo caldo.** [230] (mc: C.A. *A Nosa Terra*)
Var.: *Galiña vella, caldo espeso.* (ms15,44: Ferrol)
(pt) *Galinha velha faz bom caldo.* (Chaves) / *Galiña velha faz boa cosinha.* (Id.) (es) *Gallina vieja, buen caldo.*
Queda atrás otro equivalente.

572. **Galiñas das pernas verdes, nin as troques nin as vendas.** (ms-SA: Jesús Acuña Garrido: Vilaboa, PO)

573. **Galo e criado, un ano.** (mc: Buciños / ms4: F.V.S.)
(es) *El gallo y el criado un año; y en sirviendo los dos, ox.* [sic]

574. **Galo que non gala as súas galiñas, vai galar as das veciñas.** (ms: Tuiriz)

575. **Ganado gordo volve a seu dono tolo.** (ms17,062: M.V.)

576. **Ganados limpos e ben aloxados, en moita parte están cuidados.** [231] (ms4: J.P.)

577. **Gando na corte, pouca leite e queixo forte.** (ms: Santiago)

578. **Gata roxa, tal as fai tal as coida.** [232] (mc: A.I. / ms21,03v: Bermés)
(pt) *Gata ruiva, assim como é, assim cuida.* (Chaves) (es) *Gata bermeja, cuales las hace, tales las piensa.* (Correas) / *Gata rubia, cuales las hace, tales las cuida.* (Id.)
Como *A gata lamboira...* Porque, en palabras del mismo Correas, *quien ha las hechas, ha las sospechas*.

579. **Gato berrador non é o máis murador.** (ms-SA: seminarista anónimo: algún lugar da provincia de Lugo)

580. **Gato celeiro non quer compañeiro.** (mc: A.N.)

581. **Gato e can, mala parexa fan.** (mc: G.P.)

582. **Gato farto non se doi do famento.** (mc: Tuiriz. Monforte)

583. **Gato goloso, pau no fuciño.** (mc: Tuiriz)
(es) *Al gato goloso se le quema el hocico.* (Sbarbi)

584. **Gato miañador non é o máis cazador.** (ms-LU: seminarista anónimo: Buciños, Carballedo, LU)

585. **Gato moi berrador, nin por eso máis rateador.** (ms-SA: Eliseo López Varela)

586. **Gato moi maullador no é bo rateador.** (ms-LU: Luís Alonso Alonso)

587. **Gato mui berrador, nin por eso máis cazador.** (mc: A.N.)
Var.: *Gato mui miador, non por eso é o máis rateador / cazador.* (A.C.*A Nosa Terra*) [233]
(pt) *Gato miador não bom caçador.* (Chaves) / *Gato bradador, nunca bom murador.* (Id.) (es) *Gato miador, nunca buen cazador.* (Correas) / *Gato maullador, nunca buen murador.* (Id.)

588. **Gato mui maulleador non é o máis rateador.** (ms-SA: Ramón Viña Varela: Golmar, A Laracha, C)

589. **Gato mui miador, non por eso é o máis cazador.** (mc: C.A. / ms e ms4: A.C. *A Nosa Terra*)
(pt) *Gato miador não bom caçador.* (Chaves) / *Gato bradador, nunca bom murador.* (Id.) (es) *Gato miador, nunca buen cazador.* (Correas) / *Gato maullador, nunca buen murador.* (Id.)

590. **Gato mui miador, non por eso é o máis rateador.** [234] (mc: C.A. / ms e ms4: A.C. *A Nosa Terra*)
(pt) *Gato bradador, nunca bom murador.* (Chaves) / *Gato miador não bom caçador.* (Id.) (es) *Gato maullador, nunca buen murador.* (Sbarbi) / *Gato miador, nunca buen cazador.* (Correas)
Figuradamente se aplica al que habla mucho y hace poco.

591. **Gatos e ratos non comen nos mesmos pratos.** [235] (mc e ms4: A.C. *A Nosa Terra*)
(es) *¡El ratón y el gato comiendo en el mismo plato!* (Sbarbi) / *El ratón y el gato no comen en un mismo plato.* (R. Marín)

592. **Gatos e ratos non fan compaña.** (mc: A.C. *A Nosa Terra*)

593. **Gatos fogosos crían fillos cegos.** (mc: Vivero)

594. **Golpe dormente non lle chincha á galiña o dente.** [236] (ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar da provincia de Lugo)

595. **Gordura, miñas vacas, gordas coma estacas e herba nin vela.** (ms-LU: seminarista anónimo: Guillar, Outeiro de Rei, LU)

596. **Grande pé e grande orella é sinal de grande besta.** (ms: Pidre)
(pt) *Grande pé e grande orelha, sinal é de grande besta.* (Chaves)

---

[230] ms4: *bon caldo*. V. *A galiña vella fai un bon caldo*, tamén en *Agrícolas* (*Animales*).
[231] Probablemente se trata dun aforismo da autoría de Jacinto del Prado máis ca dun refrán da tradición popular.
[232] ms21,03v: *as fai e tal as coida*.
[233] ms4: *non por eso máis rateador*.
[234] ms4: *non por eso máis rateador*.
[235] ms4: *nuns mesmos*.
[236] O orixinal di *Golpe dormente non ye chinche a galiña o dente*.

597. **Hai moitos burros da mesma color de coiro.** [237] (mc e ms4: L.G. / ms15,01: Eugenio Carré Aldao, *Literatura Gallega*, 2ª edición, 1911)

(pt) *Há muitos burros do mesmo pelo.* (Chaves) (es) *Hay muchos burros del mismo pelo.* (Sbarbi)

598. **Hai moitos burros da mesma color que o coiro.** (ms-SA: M. González Fernández)

599. **Hai moitos burros dun color.** (mc: Buciños)

(pt) *Há muitos burros do mesmo pelo.* (Chaves) (es) *Hay muchos burros del mismo pelo.* (Sbarbi)

Se emplea jocosamente cuando se confunde una cosa con otra por su mucho parecido.

600. **Junt'ó galo a galiña nova pra que o galo estea'lerta.** (ms4: M.V.)

601. **Líbrate de dianteira de viúda e de traseira de mula.** (ms10,005v: *D.E.*)

602. **Limpa a fondo e sala os palomares e virán por millares de millares.** [238] (ms4: J.P.)

603. **Macho burreño, macho ferreño.** (ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar de Galicia)

604. **Máis quero burro que me leve ca cabalo que me derrengue.** (ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar da provincia de Lugo)

605. **Máis val besta que carrexe que non que espeldrexe.** (mc: C.A.-*A Nosa Terra*)

606. **Máis val unha asnal que cen de pardal.** (ms3: A. de la I.)

607. **Máis vale asno que me leve que cabalo que me derrube.** (mc: Lugo-F.V.S.)

(es) *Más quiero asno que me lleve, que caballo que me derruegue.* (Sbarbi)

Aconseja que se prefiera una medianía segura, a posiciones más altas, pero peligrosas.

608. **Máis vale ruín besta que bon burro.** (mc: Cervantes)

(pt) *Mais vale ruim cavalo que ter asno.* (Chaves)

609. **Máis vale unha asnal que cento de pardal.** (ms18,72r: A.S.A.)

610. **Mal é o dente que come a semente.** [239] (ms-SA: Lorenzo Castiñeira Canosa: Santa María de Xaviña, Camariñas, C / (ms-SA: seminarista anónimo: algún lugar da provincia da Coruña)

611. **Mal ladra o perro, se ladra con medo.** (mc: Villanueva, Lalín-F.V.S.)

(pt) *Mal ladra o cão quando ladra de medo.* (Chaves) (es) *Mal ladra el perro cuando ladra de miedo.* (Sbarbi)

No se hace a gusto lo que se hace por imposición.

612. **Mal lle vai á corte onde o boi vello non tose.** (mc e ms17,065: A.I.)

Var.: *Mal va a corte do buey vello non tose.* (Correas)

(pt) *Mal vai à corte onde o boi velho tosse.* (Chaves) (es) *Mal va a la corte donde el buey viejo no tose.* (Correas) */ Mal va a la corte donde el viejo no tose. / Mal va a la troje donde el buey viejo no tose.*

Recomendando el gobierno de los experimentados. (ms17)

613. **Mal lle vai ó rato cando vai na boca do gato.** [240] (mc: Tuiriz, Monforte)

(es) *Tan contento como ratón en boca de gato.* (Sbarbi)

614. **Mal lle vai ós gatos cando andan aos gorriós.** (ms18,32r)

615. **Mal o becho que roe a semente.** (ms-SA: Manuel Barreiro Somoza: Santa Mariña de Ribela, A Estrada, PO)

616. **Mal o dente que come a semente.** (ms-SA: Manuel Barreiro Somoza: Santa Mariña de Ribela, A Estrada, PO)

617. **Mal vai a corte donde o boi vello non toxe.** [241] (ms21,04v: Bermés)

618. **Mal vai ós gatos cando andan ós gorriós.** (mc: A.S.A.)

Tiene figuradamente el mismo sentido que *Cando a zorra anda ós grilos...*

619. **Maldito sea o burro que non gana a cebada.** (mc: Chantada / ms4: F.V.S.)

Var.: *Do demo a besta que non gana a cebada.* (ms4: M.L.)

620. **Malia do rato que ten un solo buraco.** (ms14,16)

621. **Malia o rato que non sabe máis dun burato.** (mc e ms: M.V.)

(pt) *Mal vai ao rato que conhece um só buraco.* (Chaves) */ Rato que só conhece um buraco, azinha é tomado.* (Id.) (es) *El ratón que no tiene más que un agujero, presto llega al moridero* (R. Marín) */ El ratón que no tiene más que un agujero, presto viene al apagadero.*

---

[237] ms4 e ms15,01: *do coiro*.

[238] Probablemente se trata dun aforismo da autoría de Jacinto del Prado máis ca dun refrán da tradición popular.

[239] ms-SA (anónimo): *Mal eu dente*.

[240] mc: *boca do rato*.

[241] O orixinal di *Mal vay a corte donde o bon vello non toxe*.

Porque *O rato que non sabe máis d'un furado, logo é cazado*. Aplícase al que sólo cuenta con un recurso para eludir un peligro, pues, malogrado aquél, caerá en éste.

622. **Malia o rato que non sabe senón de un burato.** (ms-SA: Amador Darriba Míguez (13-11-1951))

623. **Malia o rato que non sabe senón do burato.** (ms-SA: José Barreiro Somoza: Santa Mariña de Ribela, A Estrada, PO)

624. **Malo é o dente que come a semente.** (ms-SA: Manuel Villaverde Marcos: Proupín, San Tomé de Ames, C)

625. **Malo é o dente que roe a semente.** (ms-SA: Baldomero Louro Lado: San Mamede de Carnota, C)

626. **Mañá de san Xoán madruga a zorra máis có can.** [242] (ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar de Galicia)

627. **Marrao de abril sube ca mai ao chamberil.** (ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar de Galicia)

628. **Mau por mau, com'o pardau.** (ms)

629. **Menea o rabo o can, non por ti sinón polo pan.** [243] (mc: Tuiriz, Monforte)

(es) *Menea la cola el can, no por tí, sino por el pan.* (Correas)

Enseña lo que puede el interés.

630. **Méntra-lo prado enverdece, o boi perece.** [244] (mc e ms17,063: M.V. / ms21)

631. **Mentras hai burros, ándase a cabalo.** [245] (mc: Carballedo / ms4: F.V.S.)

Alude figuradamente al abuso que se hace de los desheredados de la fortuna.

632. **Mentras o can ladra, non morde.** [246] (mc: Santiago)

633. **Miña gata rubia, tal as fai tal as cuida.** (ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar da provincia de Lugo)

634. **Moitas veces a mula reponse ó arrieiro.** (ms21,19v: Bermés)

635. **Morrendo o can, acabouse a rabia.** (ms-LU: José Ballesteros Alonso)

636. **Morreu o can e acabouse a rabia.** (ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar da provincia de Lugo / ms-SA: Manuel Lago López)

637. **Morto o can, acabouse a rabia.** (ms-SA: J. M. Barral Sánchez)

638. **Morto o can, morta a rabia.** [247] (mc: Lugo / ms21,21r: Bermés)

Var.: *Morreu o can, acabouse a rabia.*

(es) *Muerto el perro, se acabó la rabia.* (R. Marín)

Al cesar una causa cualquiera, cesan todos los efectos.

639. **Moscas comen o mel i-o gando.** [248] (mc e ms4: Agro)

640. **Mula con remoíña, o demo a trasquila.** (mc: M.V.)

641. **Mula con remoíño, o demo a trasquila.** [249] (mc: M.V.)

Remoíño. Rodete.

642. **Mula moína, ou falsa ou fina.** (mc)

(pt) *Mula mofina, ou má ou fina.* (Chaves)
(es) *Mula mohina, o muy ruín, o muy fina.* (Sbarbi) */ Mula mohína, o muy mala o muy fina.* (Correas) */ Mula mohína, el demonio la trasquila.* (R. Marín)

643. **Nabos ó pé dos hortos non ceban os porcos.** (ms: Lalín)

644. **Nabo, castaña e relón fai bon o xamón.** (ms15,14)

645. **Nadie lle tira polo rabo á burra como seu amo.** (ms-SA: Manuel Camino Sánchez)

646. **Naide turra do rabo do poltro como seu dono.** [250] (mc e ms: M.L.)

647. **Nas bestas vellas todos son sobrehuesos.** (ms-LU: seminarista anónimo: Buciños, Carballedo, LU)

648. **Nin "arre" que escapes nin "xo" que te deites.** (ms21,17r: Bermés)

649. **Nin besta de moita herba nin home de moita verba.** (mc: M.V.)

(es) *Ni hombre de sola verba, ni bestia de sola hierba.* (R. Marín)

---

[242] O orixinal di *Mañá de S. Xoán madriga a zorra mais co can*.

[243] V. *Polo pan baila o can* en *Hambre. Gastronomía* e *¿A onde vas, can? A onde me dan pan* en *Egoísmo. Ambición. Interés*.

[244] O orixinal di *Mentral-o prado enverdece, o boi perece*. / ms21: *Mentrel'o prado*; ms4: *Mentra-l-o prado enverdece, o boi parece. Perece?* aparece escrito coa grafía de F. V. Saco e o refrán enteiro cunha distinta. Marcial Valladares recolle *perece*.

[245] ms: *acabalo*.

[246] V. *Perros* (*Ladridos de perros*).

[247] V. *Morto o can acabou a rabea* en *Medicina. Higiene*.

[248] ms4: *a mel*.

[249] *Remoíño* = rodete o centro del pelo que algunos animales tienen delante de la espaldilla donde principia la tabla del pescuezo. En las mulas es, dicen, señal de valientes, pero también de traidores, según el refrán. (Valladares)

[250] ms: *coma seu dono*. / No mecanoescrito está clasificado dentro de *Agrícolas* (*Generales*), mais no manuscrito aparece no sobre *Agrícolas* (*Animales*).

650. **Nin besta de solo herba nin home de moita verba.** (ms21,30r: Bermés)

651. **Nin bon Pedro nin bon burro negro, nin bon lameiro por riba do rego, nin vaca ramalleira, nin muller que sea mui amiga da feira nin ola sin asa, todos os demos fóra da miña casa.** [251] (ms17,067)

652. **Nin bon Pedro, nin bon burro negro nin bon lameiro por riba do rego.** (ms17,067)

(pt) *Nem bom Pedro nem bom burro negro.* (Chaves) (es) *Ni mozo Pedro nin burro negro* (R. Marín)

Véase explicación en *6.100 refranes*.

653. **Nin mula que faga "hin" nin muller que sepa latín.** (mc: Buciños)

654. **Nin tanto que fuxa nin moito que se deite.** (ms-SA: Algún lugar da provincia da Coruña)

655. **Nin tanto "arre" que fuxa nin tanto "xo" que pare.** (ms3 / ms4: V.R. y A.R.)

Var.: *Nin moito "arre" que fuxa nin moito "xo" que se deite.* (ms4: F.V.S.)

656. **Nin tanto "arre" que fuxa nin tanto "xo" que se deite.** (ms-SA: Baldomero Louro Lado: San Mamede de Carnota, C)

657. **Nin tanto "so" que pare nin tanto "arre" que fuxa.** (ms-SA: M. González Fernández)

658. **Nin vaca de moita herba nin home de moita barba.** (ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar da provincia de Lugo)

659. **Nin vaca de moito ubre nin home de moito fume.** (ms-LU: seminarista anónimo: Lugo, Lugo, LU)

660. **Ninguén lle tira polo rabo á burra como seu amo.** (ms-SA: Algún lugar da provincia da Coruña)

661. **Ningún can lambendo engorda.** (ms-SA: José M. Gulías Rivas: Forcarei, PO)

662. **No abril canta o cuco no cubil.** (mc: Santiago)

Como: *En abril...*

663. **No abril sal o cuco do cubil.** (ms-SA: Manuel Villaverde Marcos: Proupín, San Tomé de Ames, C)

664. **No inverno, sobre todo, o gando ha de estar ben comido.** (ms17,072: Cuartilla 6)

665. **No mes de abril canta o cuco e o penduril.** (mc: Santiago)

666. **No mes de abril sale o cuco do cuquil.** (ms-SA: Jacinto Collazo Gantes: Erboedo, A Laracha, C / ms-SA: José Buño Caamaño: Erboedo, A Laracha, C)

667. **No mes de febreiro ponse o can á sombra do palleiro.** (ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar da provincia de Lugo)

668. **No mes de maio xa vén o cuco co seu vasallo.** [252] (ms: Santiago)

669. **No mes de xaneiro está o rancho enteiro.** (ms5,045: Cobas, Cachafeiro, Forcarey)

670. **No mes de xunio e de maio fan os paxaros o seu traballo.** (mc: Santiago)

671. **Non é pola ovella, que é pola la dela.** (ms: M.L.2)

672. **Non hai boa mula, nin bon can negro nin bon prado por cima do rego.** (ms15,25: Guntín)

673. **Non hai cartos como os da corda.** (ms: Páramo)

674. **Non hai cartos como os que van polo seu pé á feira.** [253] (mc e ms17,068: Buciños / ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar da provincia de Lugo)

El fruto sobrante dásele al ganado, que es el mejor dinero.

675. **Non hai cocho bon nin ruín que non teña seu san Martín.** (ms8,08r: Mosteiro, Pol)

676. **Non hai pita que non teña algunha chocada.** (ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar da provincia de Lugo)

677. **Non hai quen ande atrás da besta como o dono dela.** [254] (mc / ms4: F.V.S.)

Porque es también a quien más interesa.

678. **Non lle ates a boca ó boi, que remoi.** (mc: Buciños-F.V.S. / ms17,070: A.C. *A Nosa Terra*)

De tradición bíblica: *Non alligabis os bovi trituranti*. [255] No pueden impedirse las cosas necesarias. (mc) / No hay que impedir las cosas necesarias. *Non alligabis os bovi trituranti.* (ms17)

679. **Non múxa-la vaca que ten pouco leite.** [256] (mc: C.A. / ms17,070: A.C. *A Nosa Terra*)

680. **Non olvides o porco campeiro si queres velo cebón verdadeiro.** (ms4: J.P.)

---

[251] O orixinal di *Nin bon Pedro nin bon burro negro nin bon prado por riba do rego nin vaca ramalleira, nin muller que sea muy amiga da feira, nin ola sin asa, todos cos demos fóra da miña casa*.

[252] O orixinal di *No mes de mayo xa ven o cuco co seu vasallo*.

[253] ms17,068: *Non hay cartos*; ms17,068 e ms-LU: *com'os que*.

[254] ms: *d'ela*.

[255] A cita bíblica que anota Vázquez Saco refírese a I Cor 9,9.

[256] O orixinal di *Non muxal-a vaca que ten pouco leite*.

681. **Non pon a galiña, que pon a fariña.** [257] (mc: Sarria / ms3: A.N.V.)

682. **Non pon a pitiña, que pon a tuñiña.** (mc: Neira de Rey / ms e ms4: Neira de Jusá-F.V.S.)

En la comarca de Neira de Jusá se dice *tuña* por *tulla*.

683. **Non tódolos que visten de la son carneiros.** (ms: Tuiriz)

(es) *Aunque visto de lana no soy borrego.* (Sbarbi)

684. **Non todos polos conocen as fabas.** (ms-LU: seminarista anónimo: Paradela, LU)

685. **Nunca os lobos comeron uns os outros.** (ms-SA: Cándido Señarís Fernández, Santiago de Buxán, Val do Dubra, C)

686. **Nunca un lobo come a outro pero cada un tira pró seu bolso.** (ms9,09r: Silvarrey)

687. **Nunca un lobo comeu a outro.** (mc: Golada-F.V.S. / ms4: Fonsagrada-F.V.S.)

Var.: *Nunca un lobo come a outro.* (ms e ms4: Golada-F.V.S. / ms10,033v: *D.E.*) [258]

(pt) *Nunca lobo mata outro.* (Chaves) (es) *Un lobo a otro lobo, no se muerden.* (Sbarbi) */ Un lobo no muerde a otro.* (Correas) (ct) *Llop en llop, no's mosseguen.* (Alberola)

Las personas de iguales inclinaciones no se motejan, antes ocultan sus defectos.

688. **O becerro, das miñas vacas, e o mancebo, das miñas bragas.** (mc e ms17,087: S.Victorio de R. de Miño)

(pt) *O boi da tua vaca, e o moço da tua braga.* (Chaves)

689. **O boi bravo, en terra allea se fai manso.** (ms17,086)

(pt) *O boi bravo, mudando a terra, é mudado.* (Chaves) */ O boi bravo na terra alheia se faz manso.* (Id.)

690. **O boi cando é vello faise un maulón.** [259] (mc e ms17,074: Santiago)

691. **O boi ceibo, ben se lambe.** (ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar da provincia de Lugo)

692. **O boi ceibo, de seu se lambe.** (ms17,078 / mc: Buciños / ms4: F.V.S.)

Var.: *O boi solto, de seu se lambe.*

(pt) *Boi solto delambe-se todo.* (Chaves) (es) *El buey suelto bien se lame.* (Sbarbi) *Gustar gústanme as moscas / pero tocante á carne / miña nai sabe un refrán: / o boi solto ben se lambe.* (Ramón Cabanillas, *Antífona de Cantiga*, p. 121) El buey suelto hace lo que quiere.

693. **O boi frontudo e o cabalo cascudo.** (ms17,080: Tuiriz)

(pt) *Boi cornudo, cavalo cascudo.* (Chaves) (es) *Buey frontudo y caballo cascudo.* (Correas)

694. **O boi ladrón, ou come antes ou despois.** (mc: Buciños, Carballedo-F.V.S. / ms17,081: Buciños)

695. **Ó boi pelexón nunca lle faltou unha cornada.** (mc: Buciños / ms4: F.V.S. / ms17,107)

696. **O boi que non garda o rego, engordalo e vendelo.** (ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar da provincia de Lugo)

697. **O boi que non pasta no prado ¿onde irá a pastar?** (ms-SA: Manuel Martín Gómez: Muxía, C)

698. **O boi que non poda arar, deixalo a pastar.** (ms4: C.A. *A Nosa Terra*)

699. **O boi que non queira beber a auga, o demo que lla faga beber.** (ms-LU: seminarista anónimo: Laiosa, O Incio, LU)

700. **O boi que non quere beber auga, o demo lla faga beber.** (mc e ms17,082: Layosa / ms4: F.V.S.)

701. **O boi ruín en corno medra.** (ms-SA: Manuel Otero González: Divino Salvador de Coiro, Cangas, PO)

702. **O boi solto de seu se lambe.** (mc: Buciños)

(pt) *Boi solto, delambe-se todo.* (Chaves) (es) *El buey suelto bien se lame.* (Sbarbi)

El conocido sentido figurado del refrán, recógelo la canción popular: *Gustar, gústanme as moreas, / pero, tocante a casarme, / miña nai sabe un refrán: / o boi solto ben se lambe*.

703. **Ó boi vello non lle búsque-lo abrigo.** [260] (ms-LU: seminarista anónimo: Buciños, Carballedo, LU)

704. **O boi solo, ben se lame.** (ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar da provincia de Lugo)

705. **O boi, canto máis vai, máis malo se fai.** (mc e ms17,085: Santiago)

706. **O boi, frontudo; e o cabalo, cascudo.** (mc: Tuiriz, Monforte)

(pt) *Boi cornudo, cavalo cascudo.* (Chaves) (es) *Buey frontudo, y caballo cascudo.* (Correas)

---

[257] V. *Non pon a galiña, senón a fariña* en *Poner*.

[258] En ms10 s.v. *Lobos*.

[259] ms17,074: *un moulón*.

[260] O orixinal di *O boi vello non lle búsquel'o abrigo*.

707. **O boi, velo vir, i-a vaca, vela ir.** (mc e ms17,083: Buciños)

Así hacen los compradores, para juzgar de la buena planta de la res.

708. **Ó boi pellexón nunca lle faltou u seu roxón.** [261] (ms-SA: seminarista anónimo: algún lugar da provincia de Lugo)

709. **O bon pavo fártase con fariña e salvado.** [262] (mc: Tuiriz, Monforte / ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar de Galicia)

(es) *El pavo, ha de ser cebado con harina y con salvado.* (Sbarbi)

710. **O burro burreño ten a forza dun camello.** [263] (mc: Carballedo / ms4: F.V.S.)

711. **O burro diante para que a recua non se te espante.** (ms4: C.A. *A Nosa Terra*)

712. **O burro diante pra que non se espante.** [264] (ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar de Galicia / ms-LU: seminarista anónimo: Melide, C)

713. **O burro que máis traballa, máis rota leva a albarda.** (mc: Tuiriz, Monforte)

(es) *El burro que más trabaja, más pronto rompe el aparejo.* (Sbarbi)

Recomienda la prudencia en el trabajo, a fin de no agotarse prematuramente.

714. **O burro traseiro, que zarre o boqueiro.** (mc: A.N.)

715. **O burro, canto máis grande, máis lambe.** (mc: Santiago)

716. **O cabalo grande, ande non ande.** (ms-SA: Perfecto Esparís Freire: Santa María de Viceso, Brión, C)

717. **O cabalo que non dá a carreira, no corpo lle queda.** (mc e ms11,32: Pontevedra)

(es) *Carrera que no da el caballo, en el cuerpo se le queda.* (Sbarbi)

Recomienda que no se gasten las fuerzas de una vez, y que es conveniente reservarse para el porvenir. (ms11,32)

718. **Ó cabalo regalado non se lle mira o dente.** (ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar de Galicia: galego occidental)

719. **Ó cabalo regalado non se lle mira un dente.** (ms-SA: Perfecto Esparís Freire: Santa María de Viceso, Brión, C)

720. **O cabalo sube a calzada comendo, chega á vila e tropeza na lama i-están os da vila todos na cama.** (ms15,28r)

721. **Ó cabalo vello, cabezadas novas.** (ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar de Galicia)

722. **O cabalo, pra pelar, ha de temblar.** (mc: S. Victorio de R. de Miño-F.V.S.)

723. **O caldiño quente saca os marraos do inverno.** (ms4: C.A. *A Nosa Terra*)

724. **O can de san Torrado, canto fai coa boca, desfaino co rabo.** (ms-SA: José Eiras Paz: Amil, Moraña, PO)

725. **O can de san Torrado, todo canto fai coa man, desfai co rabo.** [265] (ms-SA: Amador Darriba Míguez (13-11-1951))

726. **O can de Xan Torrado, canto fai ca man, desfai co rabo.** (mc: M.V. / ms21,21r: Bermés)

Aplícase a los que emplean su tiempo en tejer y destejer, sin hacer cosa de provecho.

727. **O can do ferreiro dorme ás martilladas e desperta ás dentelladas.** [266] (mc: J.P.)

(es) *El perro del herrero, no acude a las martilladas, y acude a las dentelladas.* (R. Marín)

Reprende a los que huyen de las penalidades, y acuden a lo que les proporciona gusto o satisfacción.

728. **O can e o gato non comen no mismo plato.** (mc: Tuiriz, Monforte)

(es) *Como perros y gatos.* (Sbarbi) / *Llevarse como perro y gato.* (Id.)

Equivalente: *Se llevan como el perro y el gato*.

729. **O can que ha de dar mala xeira á raposa, non a ha de levar el moi boa.** [267] (mc e ms: Fonsagrada-F.V.S.)

Var.: *O que dá mala xeira á raposa, pra si non a leva boa.* (mc: Chantada)

730. **O canciño, canto máis pequeniño, máis moniño.** (mc: Santiago)

731. **O canciño, canto máis pequeno, máis moniño.** (ms-LU: Luís Alonso Alonso)

732. **O can, no seu palleiro, é moita xente.** (mc: L.G. / ms15,01: Eugenio Carré Aldao, *Literatura Gallega*, 2ª edición, 1911)

Como cada uno en su casa.

733. **O castor sacou e sacou hasta que o matou.** (mc e ms11,31: Buciños)

---

[261] O orixinal di *O boy pellexón nunca lle faltou u seu roxón*.

[262] ms-LU: *en fariña*.

[263] ms: *d'un camello*.

[264] ms-LU (Melide): *pa que*.

[265] O orixinal di *O can de San Torrado todo canto fai coa man desfa co rabo*.

[266] O orixinal di *O can d'o ferreiro, dorme as martilladas, e desperta as dentelladas*. / En mc, Vázquez Saco recolle *dorma âs martilladas* pero Jacinto del Prado recollía orixinalmente o refrán como *dorme as martilladas*.

[267] ms: *mui boa*.

Se refiere al catador de colmenas, que tanta miel sacó que no dejó la necesaria para la alimentación del enjambre. (mc) / Se refiere al catador de colmenas, que tanta miel sacó que la mató: No se puede extraer toda la miel. (ms11,31)

734. **Ó cocho gordo o demo lle trai a fariña.** (ms10,049v: Sta. Eulalia de Bóveda)

735. **Ó cocho gordo untarll'o rabo.** [268] (ms-LU: Jesús Redondo C.: Outeiro de Rei, LU / ms-LU: seminarista anónimo: Pacios, Neira de Xusá, Baralla, LU)

736. **Ó cocho gordo, untarll'o rabo, i-ó flaco, repinicarllo.** (ms-LU: seminarista anónimo: Guntín, LU)

737. **O cocho non quere amo que quere ano e, pra que seña bon, amo e ano.** (ms9,16r: Silvarrey)

738. **Ó cocho non se lle dá, que se lle empresta.** (ms8,20r: La Cañiza)

Porque devuelve en carne y en peso lo que se gasta en alimentarle.

739. **O cocho, cando soña co farelo, é señal que come.** (ms8,48v: S. Simón de la Cuesta)

740. **O corpo da vaca e ovos da gata.** (ms4: C.A. *A Nosa Terra*)

741. **O cuco e o predicador, canto máis altos máis millor.** (ms18,36r)

742. **O cuco e o predicador, canto máis altos, millor.** (ms4: C.A. *A Nosa Terra*)

743. **O dente do rato é bo dente, que sempre deixa a semente.** (mc: Buciños / ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar da provincia de Lugo)

744. **O dente que come a semente non é bon dente.** (ms-LU: seminarista anónimo: Aguada, Carballedo, LU)

745. **Ó fillo da cabra cabirto lle chaman.** [269] (mc: *Terra de Melide* / ms4: V.R. y A.R.)

(es) *El hijo de la cabra ha de ser cabrito.* (Sbarbi) */ De tal palo tal astilla.*

746. **O fillo do lobo ten a boca negra.** (mc: Cervantes)

(es) *Más oscuro que boca de lobo*. (Jara).
Es clásica la comparación *máis oscuro que boca de lobo*.

747. **O fillo do lobo ten o bico pando.** (mc: A.S.A.)

748. **O fillo do monte, lobo ou raposo.** (mc: Chantada / ms4: F.V.S.)

749. **O galo i-o criado, un ano.** (ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar da provincia de Lugo)

750. **O ganado é a pañería do labrador.** (mc: Buciños)

751. **Ó gando bravo, corda solta.** (mc: Santiago)

752. **O gato a tapa, i-o que mal quer a destapa.** [270] (mc e ms: Tuiriz, Monforte)

753. **O gato é da casa i-o can é do amo.** (mc: Sober)

754. **O gato e mais o can van pra onde lles dan pan.** (mc: Santiago)

755. **O gato grande pouco lambe.** (ms-SA: Amador Darriba Míguez (13-11-1951))

756. **O gato lambiqueiro nunca gordo está.** (ms-SA: algún lugar de Galicia)

757. **O gato lamboiras, según as fai, así as coida.** (ms-LU: seminarista anónimo: Outeiro de Rei, LU)

758. **O gato lambón pensa que todos son da súa condición.** [271] (mc: Camba)

759. **O gato lambriqueiro nunca gordo está.** (ms-SA: seminarista anónimo: Terras do Deza, PO)

760. **O gato máis maiador non é o máis ratador.** (ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar da provincia de Lugo)

761. **O gato máis miador non é o máis cazador.** (ms-LU: seminarista anónimo: Arcos de Frades, Pol, LU)

762. **O gato máis miador non é o máis pillador.** (ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar da provincia de Lugo)

763. **O gato máis miañador non é o máis cazador.** [272] (ms21,14r: Bermés / ms-LU: seminarista anónimo: seminarista anónimo: Moreda, Taboada, LU)

764. **O gato miañador non é o mais cazador.** (ms-SA: M. González Fernández)

765. **O gato que non ten máis dunha sortella, non sabe si a poña no rabo ou na orella.** [273] (mc e ms)

766. **O gato tápaa e o que mal quer destapa.** (ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar de Galicia)

767. **O gato maullador non é o millor cazador.** (ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar da provincia de Lugo)

---

[268] O orixinal di *O cocho gordo untarll'o rabo*. / ms-LU (Pacios): *untarlle o rabo*.
[269] V. *O fillo da cabra cabirto é* en *Propensión*.
[270] ms: *O gato tapaa e o que mal quer destapaa*. (Tuiriz)
[271] V. *O gato ladrón pensa que todos son da misma condición* en *Robo*.
[272] ms-LU: *miñañador*.
[273] ms: *d'unha*.

768. **O gato, cando é grande, pouco lambe.** (mc: Santiago)

769. **O gato, cando vai grande, pouco lambe.** (ms-LU: Luís Alonso Alonso)

770. **O gato, canto máis grande, menos lambe.** (ms-SA: Algún lugar da provincia da Coruña)

771. **O gato, limpeza; o can, resguardo; i-o galo, unha alegría.** (ms5,041)

772. **O gato, por lamber, nunca foi cheo.** (mc: S. Victorio de R. de Miño)

773. **O gato, por lamber, nunca se veu cheo.** (ms-SA: seminarista anónimo: Moreira, A Estrada, PO)

774. **O lobo muda de pelo pero non de condición.** (mc: Fonsagrada-F.V.S.)

(pt) *O lobo muda o pelo, mas não o vezo.* (Chaves) (es) *Muda el lobo los dientes; pero no las mientes* [274]. (Sbarbi) / *Pierde el lobo los dientes; mas no las mientes.* (Id.) (ct) *Muda el llop de dent, pero no de pensament.* (Alberola)

El malo por naturaleza, al crecer en años, crece en malicia, o no muda de manera de ser.

775. **O lobo non ve tod'o que queda no monte.** (ms-LU: seminarista anónimo: Ferreira de Pantón, LU)

776. **O lobo perde do pelo pero das mañas non.** (ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar da provincia de Lugo)

777. **O lobo vello caza á espera.** (mc: Tuiriz, Monforte)

(es) *El lobo viejo caza a la espera.* (Jara)

778. **O lobo, onde cría, non é donde fai a matanza.** (mc: Pidre, Palas de Rey)

(es) *El lobo carne no hace cerca de donde yace.* (Jara) / *El lobo de amaño, donde mora no hace daño.* (Id.) / *El lobo do se halle, daño no hace.* (Sbarbi) (ct) *El llop sempre va a caçar llunt del llòc aon sòl estar.* (Alberola)

Suele ser práctica de todos aquellos que quieren ocultar sus fechorías para seguir gozando de buena fama entre sus convecinos.

779. **O mal tempo logo cansa: Dios te mande o sol, que che hei de dar o boi millor, i-a vaca marela, i-a filla como ela, i-o porco ruzo que anda no puzo, i-o porco branco que anda no campo, i-a galiña curupeluda que pon os ovos prá seitura.** [275] (mc e ms: Buciños / ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar da provincia de Lugo)

780. **O maor rendemento do ganado é o esterco ben aproveitado.** (ms4: J.P.)

781. **O marrao do abril vai ca mai ó chambaril.** (ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar da provincia de Lugo)

782. **O marrao do maio, cebalo todo o ano.** (ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar da provincia de Lugo)

783. **O marrau de cedo, ou dá carne ou sebo, e o de tarde, nin sebo nin carne.** (ms-LU: seminarista anónimo: Ferreira de Pantón, LU)

784. **O marrau de xaneiro vai con seu pai ó talleiro.** [276] (ms21,18r: Bermés)

785. **Ó marrau, ano e amo.** (ms15,41: Masid, Sarria)

786. **O meu can foi ás zorras e desfixéronlle as nalgas todas.** (mc: Monforte)

787. **O mundo sube e baixa, xa o dice o peto.** (ms5,055: Silvarrey)

Se refiere al volar del *peto*, que vuela subiendo y bajando.

788. **O ollo do amo engorda o cabalo.** [277] (mc: P. Sobreira - *Dicc. Ac.* / ms-LU: Jesús Redondo C.: Chantada, LU)

(pt) *O olho do dono engorda o cavalo.* (Chaves) / *Quem engorda os bois é o olho do dono.* (Id.) (es) *El ojo del amo, o del señor, engorda el caballo.* (Sbarbi)

789. **O ollo do gato ben ve o rato.** (mc: Santiago)

790. **O paxaro da devesa, cando un canta, o outro pesca.** (ms-SA: José Barreiro Somoza: Santa Mariña de Ribela, A Estrada, PO)

791. **O perro e o gato dormen a cada rato.** (ms-SA: Eliseo López Varela)

792. **O porco celeiro non quer compañeiro.** (mc: Buciños)

Var.: *O can no celeiro non quer compañeiro.* (ms4: C.A. *A Nosa Terra*)

793. **Ó porco gordo engordalo, e ó flaco arráncalle o rabo.** (ms-SA: Algún lugar da provincia da Coruña)

794. **Ó porco gordo, untarlle o rabo.** (ms-LU: seminarista anónimo: Buciños, Carballedo, LU)

---

[274] ms: *y no.*

[275] ms-LU: *ch'hei, i-a filla com'ela, porco ruzo q'anda no puzo, porco branco q'anda no campo*; ms: *y-a vaca marela y-a filla com'ela, y-o porco ruzo qu'anda no puzo y-o porco branco qu'anda no campo, y-a galiña*.

[276] O orixinal di *O marrau de xaneiro vai con seu pai o talleiro* (*morte*).

[277] ms-LU: *engord'o cabalo*.

795. **O porco quere amos, non quere anos.** (ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar da provincia de Lugo)

796. **O porco, pra ser bo, tantos anos como pés.** (mc: Silleda-F.V.S.)

797. **Ó porquiño cebado chégalle o medo ó rabo.** (mc: Santiago)

798. **Ó porquiño chégalle o medo ó rabo.** (mc: Santiago)

799. **O potro, da potrela i-o becerro, da vaca vella.** [278] (ms-SA: seminarista anónimo: algún lugar da provincia de Lugo)

800. **O qu'ó marrao llo queira topar, no maio llo empeze a dar.** [279] (ms12,70)

801. **O que a escarabellos manda á plaza, nada lle acarrexan.** (ms-SA: Luís Alcántara Pedreira: Rianxo, C)

802. **O que anda con lobos, oubeando acaba.** [280] (mc / ms)

803. **O que anda entre lobos, a oubear deprende.** (mc: Sarria / ms4: F.V.S.)

Var.: *O que se cría entre lobos, aúla con eles.* (F.V.S.)

(es) *Quien con lobos anda, a aullar se enseña.* (Sbarbi) */ Quien con lobos anda, al año aúlla.* (R. Marín)

Destaca el influjo de las compañías.

804. **O que besta ha ter, besta ha de ser.** (ms-SA: seminarista anónimo: algún lugar da provincia de Lugo)

805. **O que cabrito come e cabra non ten, dalgún lado lle vén.** (ms-LU: seminarista anónimo: Chantada, LU)

806. **O que cabrito vende e cabra non ten, de algún lado lle vén.** (ms-SA: M. González Fernández)

807. **O que cabritos vende e cabras non ten, d'algures lle vén.** (ms-LU: seminarista anónimo: Buciños, Carballedo, LU)

808. **O que come cabirto e cabra non ten, de algures lle vén.** (mc: M.V.)

(pt) *Quem cabritos vende e cabras não tem, d'algures lhe vem.* (Chaves) (es) *Quien cabras no tiene y cabritos vende ¿de dónde le vienen?* (R. Marín) */ Quien cabritos vende y cabras no tiene ¿de dónde le vienen?* (Id.)

809. **O que con cas se deita, con pulgas se levanta.** (mc: Chorexe, Palas de Rey-F.V.S.)

(pt) *Quem com cães se deita, com pulgas se levanta.* (Chaves) (es) *Quien con perros pasa la noche, pulgas coge.* (Jara) */ Quien con perros se acuesta con pulgas despierta.* (Id.)

Aplicación obvia al influjo que causan las malas compañías.

810. **O que entre lobos se mete, comido sale.** (mc: Cervantes / ms4: F.V.S.)

La suerte que espera a cuantos presuntuosamente se exponen a los peligros.

811. **O que escarabellos manda á plaza, merda lle traen á cara.** (ms-SA: M. González Fernández)

812. **O que escarabellos manda, bosta lle carrexa.** (ms-LU: Félix Rodríguez Vieites)

813. **O que escarabellos manda, merda lle carretan.** [281] (mc e ms: Tuiriz, Monforte / ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar da provincia de Lugo / ms-LU: seminarista anónimo: Sindrán, Monforte de Lemos, LU)

814. **O que ha de bicar o can no cu, non ten que lle mirar pró rabo.** [282] (mc: M.L.)

(es) *Quien ha de besar en el culo al perro, bésele luego*. (R. Marín)

El mal camino, andarlo pronto.

815. **O que leva a ovella, leva o velro.** [283] (mc e ms12,76: Buciños-F.V.S.)

Contiene una ley de accesión: quien lleva lo principal, lleva lo accesorio. *Velro* = lana, vellón, falta en nuestros diccionarios y es común en Chantada y Carballedo.

816. **O que mal pensa, cánsalle a besta.** (mc: M.L.)

Aquí *pensar* por *alimentar*. Es necesario alimentarse para trabajar.

817. **O que mantén con herba, mantén con merda.** (mc: Cervantes)

Lo mismo dicen otros análogos ya registrados.

818. **O que manteña moita facenda de pico, nunca chegará a rico.** (ms-LU: seminarista anónimo: Paradela, LU)

819. **O que mata un abellón, cen días de perdón.** (mc: Santiago / ms-SA: Jesús Mayo Brenlla: San Mamede de Monte, A Baña, C)

820. **O que mata un abellón, ten cen días de perdón.** (mc: Carballedo)

---

[278] O orixinal di *O potro da potrela y'o becerro da vaca vella*.

[279] O orixinal di *O c'o marrao llo queira topar, no mayo llo empeze a dar*.

[280] mc: *ande*; ms: *oubiando*.

[281] ms: *O que a escarabellos*; ms-LU (prov. de Lugo): *m... lle carrea*; ms-LU (Sindrán): *merda lle carrean*.

[282] ms: *bical-o*.

[283] ms12,76: *leva o belro* (*o velro*).

Var.: *O que mata un abellón, ten cen anos de perdón.* (mc / ms4: F.V.S. / ms17,073 / Jesús Redondo C.: Outeiro de Rei, LU).

Creen los campesinos que los abejorros son brujas o *meigas*, que se disfrazan así para hacer daño al ganado.

821. **O que mata un culebrón, ten cen anos de perdón.** (ms11,29: Sober)

Culebrón = persona mala.

822. **O que mata unha abella, cen días de pena.** (mc: Santiago)

823. **O que mata unha abella, ten cen anos de pena.** (mc: Carballedo)

Var.: *O que mata unha abella, ten cen días de pena.* (mc) / *O que mata unha abella, ten cen anos de cadea.* (ms5,135: Puente Ulla) / *O que mata unha abella, ten nove días de pena.* (mc)

Se funda el refrán en la creencia de que las almas bajan a la tierra en forma de abejas. Son las abejas objeto en todas partes de especial cariño, por creérselas llenas de virtudes, y, en ellas se representa la solicitud para el trabajo y la discreción.

824. **O que mata unha abella, ten sete anos de pena.** [284] (mc / ms4: F.V.S. / ms11,41)

(es) *Las abejitas de Dios, antes de trabajar, rezan su oración. / Las abejas, Dios mira por ellas; y quien a una mata, del castigo no escapa.* (R. Marín) / *A quien destruye una colmena, Dios lo condena.* (Id.) / *Abejitas, santas sois vos, que haceis miel para los hombres y cera para Dios. / Abejas benditas, santos abejares, dan miel a los hombres y cera a los altares.* (R. Marín)

Radica el refrán en la creencia de que las almas bajan a la tierra en forma de abejas. Las *solicitas y discretas* abejas son en todas partes objeto de un cariño especial, por creerlas el pueblo dotadas de virtudes.

825. **O que mata unha abella, ten un ano de pena; o que mata un abellón, ten cen anos de perdón.** (ms-LU: seminarista anónimo: Terra Cha, LU)

826. **O que naceu pra burro, non pode chegar a cabalo.** [285] (mc: Lugo / ms4: F.V.S.)

(pt) *Quem nasceu para burro, nunca chega a cavalo.* (Chaves) (es) *Quien nació asno, no morirá caballo.* (R. Marín) (it) *Chi asino nasce, sempre é asino.*

Con la misma enseñanza que el que dice: *O que naceu pra ichavo...*

827. **O que non come cand'os bois, come antes ou despois.** (ms-LU: seminarista anónimo: Guillar, Outeiro de Rei, LU)

828. **O que non pode dar na besta, dá na albarda.** (mc: Buciños)

Var.: *Non pudo dar na besta e deu n'albarda.* (M.V.)

(pt) *Quem não pode dar no asno, dá na albarda.* (Chaves) (es) *Quien no puede dar en el asno, da en la albarda.* (Sbarbi)

Como último recurso del que no puede tomar venganza en la misma persona del ofensor.

829. **O que non ten bois, ten qu'arar antes ou despois.** (ms11,47: Comarca de Fonsagrada)

830. **O que non ten carro nin bois, anda antes ou despois.** (mc: M.V.)

Al carecer de cosas necesarias, ha de hacer los trabajos, cuando no es tiempo ni sazón.

831. **O que non ten carro nin bois, ten qu'andar antes ou dispois.** (ms-LU: Recaredo de la Fuente Pérez (04-10-1951): Pombeiro, Pantón, LU)

El que no tiene carro ni bueyes (u otro servicio cualquiera), tiene que pedirlos prestados antes o después de haberse servido el dueño de ellos.

832. **O que nunca tuvo porco i-ahora ten un porquiño, anda "quino, quino, quino".** (mc: Fonsagrada-F.V.S.)

Presunción del que llega a algo, no habiendo sido nada.

833. **O que o burro ha de ter, burro ha de ser.** (mc: Fonsagrada)

834. **O que oie o cuco en aúnas, leva albarda pró ano.** (mc: Golada)

(es) *¿Dónde irá el buey que no are?* (Correas)

Creencia supersticiosa, que asegura mala suerte al que oye al cuco antes de desayunar.

835. **Ó que os cochos lle faltan, hasta as silveiras lle roncan.** [286] (mc e ms4: A.N.)

Como *Ó que lle faltan marraus*, registrado más arriba. (mc) / *Facile invenise credimus quod avemos*. (ms4)

836. **O que pensa mal, cánsalle o burro no camiño.** (mc: Carballedo / ms4: Choreje-F.V.S.)

Todos repiten la idea del ya registrado: *o que mal pensa, cánsalle a besta*.

---

[284] Indica *Agrícolas* (*Animales*).

[285] V. *O que nace pra ichavo, non pode ser carto* en *Desgracia* (*Pesimismo en la desgracia*).

[286] ms4: *hastr'as silveiras*.

837. **O que pensa sin cebada, sálelle a burra mal pensada.** (mc / ms4: F.V.S.)

838. **O que perde o burro e encontra a albarda, non é a perda tanta.** (ms-SA: Antonio Torreira Torreira: San Fins de Freixeiro, Santa Comba, C)

839. **O que perde o burro e topa a albarda, xa non sufre perda tanta.** [287] (mc: M.V. / ms21,27v: Bermés)

(es) *El que pierde el asno y halla la albarda, eso gana.* (R. Marín)

Del mal, el menos.

840. **O que perde un boi e encontra un corno, non-o perde todo.** (mc: Tuiriz)

(es) *Quien pierde un buey y se encuentra un gato, no pierde tanto.* (R. Marín)

841. **O que perdeu as ovellas, leva a choca nas orellas.** (mc: M.L.)

(es) *Quien bueyes ha perdido, los cencerros trae al oido.* (Sbarbi)

Como: *Ó que lle faltan os marraus...* Destaca la fuerza de la obsesión, que a quien la tiene, le hace ver en todas partes algo que se la recuerda.

842. **Ó que porcos lle faltan, outeiros lle roncan.** (mc: Buciños-F.V.S.)

Var.: *Ó que lle faltan os marraus, róncanlle os oídos.* (F.V.S.) / *Ó que porcos lle faltan, paredes lle roncan.* (Carballedo)

(es) *Quien puercos ha menos, grúñenle en cada cerro.* (R. Marín)

843. **O que queira ter a fortuna torta, machee a vaca e femee a porca.** (mc: M.V.)

844. **O que queira ter unha ruín besta, que compre un burro bo.** (ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar da provincia de Lugo)

845. **O que queira unha mala besta, que compre un burro bon.** (ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar da provincia de Lugo)

846. **O que quere ter besta, ten que ser el besta dela.** (ms-LU: seminarista anónimo: Guntín, LU)

847. **O que se cría entre lobos, aúla como eles.** [288] (mc / ms4: F.V.S.)

(es) *Quien con lobos anda, al año aúlla.* (R. Marín)

Como: *O que anda entre lobos...*

848. **O que se deita con cas, aparece coronado de pulgas.** (mc: Santiago)

849. **O que se deita cos cas, érguese coas pulgas.** (mc: M.L.)

(pt) *Quem com cães se deita, com pulgas se levanta.* (Chaves)

Véase *O que con cas se deita...*

850. **O que ten a ovella, que pida por ela.** [289] (mc: Fonsagrada-F.V.S.)

851. **O que ten'a ovella, que pida por'ela.** (ms11,43: Comarca de Fonsagrada)

852. **O que ten besta, soña na albarda.** [290] (mc: M.V. / ms21,15r: Bermés)

853. **O que ten cabras e fillos, non pode estar a ben cos veciños.** (mc: A.N.)

854. **O que ten fillos e cabras, ten penas bravas.** (mc: R. Caruncho)

Con frecuencia son ambas cosas fuente de disgustos: las cabras cuando respetan el cercado ajeno; los hijos, por pendencieros.

855. **O que ten un burro e o vende, ben s'entende.** (ms-SA: algún lugar de Galicia)

856. **O que ten unha cabra i-a vende, ben se entende.** (mc: C.G.)

(pt) *Quem tem um burro e o vende, acho bem que lá se entende.* (Chaves) (es) *Quien tiene un burro y lo vende, él se entiende.* (Sbarbi)

Cada cuál obra de acuerdo con sus cálculos o conveniencia.

857. **O que teña a miruxa, cuide que non lle fuxa.** (ms-LU: seminarista anónimo: San Martiño de Mato, Taboada, LU)

Miruxa, muruxa.

858. **O que teña cabras, que aturule.** [291] (mc: Buciños / ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar da provincia de Lugo)

859. **O que trata con mulleres e bestas, nunca lle faltan novedades frescas.** [292] (mc / ms4: F.V.S.)

860. **O que vai nunha mula e con un francés, vai tolo e vai de a pé.** [293] (mc: Villamor, Mellid-F.V.S.)

Con una reliquia del odio que se atrajeron los franceses desde la guerra de la Independencia.

861. **O que xungue bois á molida e come papas cun fuso, váiselle a mitá do día.** [294] (mc e ms: Taboada-F.V.S.)

Lo primero es uncirlos a los cuernos, y no se hace sino para trabajar en zonas abruptas

---

[287] ms21,27v: *perd'o burro*.

[288] ms4: *con eles*.

[289] V. *Animales domésticos* (*Ovejas*).

[290] ms21,15r: *soña n'albarda*.

[291] ms-LU: *qu'aturule*.

[292] Contén a indicación *Mulleres*. *Perigros da muller* no ms.

[293] ms: *c'un francés*.

[294] ms e ms4: *xungue os bois*.

y empinadas, lo que supone trabajo penoso y que exige mucho tiempo; lo segundo es claro.

862. **O rabo do zorro arteiro non corta o salgueiro sin ferro i-aceiro.** [295] (mc e ms: Buciños)

863. **O raposo con moito garbo nunca galiña boa come.** (ms-SA: Manuel Barreiro Somoza: Santa Mariña de Ribela, A Estrada, PO)

864. **Ó raposo dormente non ll'amanece a galiña no dente.** (mc: M.L.)

Var.: *Ó raposo dormente non lle canta a galiña no dente.* (A.N.) / *Ó raposo dormente non lle rincha o año no dente.* (R. Caruncho)

(pt) *A raposa que dorme, não apanha galinhas.* (Chaves) (es) *A raposo durmiente no le amanece la gallina en el vientre.* (Sbarbi) (ct) *Rabossa que dòrm, no menja gallina.* (Alberola)

865. **O raposo madruga.** (ms-SA: Francisco Canosa Quintáns)

866. **O raposo perderá a la pero non as mañas.** (mc: Buciños)

(es) *La zorra mudará los dientes, mas no las mientes.* (Sbarbi)

Como *O lobo muda de pelo...* Destaca el influjo de la costumbre que se convierte en una segunda naturaleza.

867. **O raposo sempre tira ás galiñas.** (mc: *Vida Gallega*)

Destaca también la fuerza del instinto y de la inclinación.

868. **O rato que non sabe máis que dun burato non é rato.** (ms21,14r: Bermés)

869. **O rato que non ten máis de un burato, non é bo rato.** (mc: Golada-F.V.S.)

Var.: *O rato que non sabe máis dun furado, logo é cazado.* (mc / ms4: F.V.S.) [296] / *O rato que solo sabe dun furado, logo cae.* / *O rato que solo sabe dun furado, malo.* (Buciños-F.V.S.)

(pt) *Mal vai ao rato que conhece um só buraco.* (Chaves) / *Rato que só conhece um buraco, azinha é tomado.* (Id.) (es) *El ratón que no tiene más que un agujero, presto llega al moridero.* (R. Marín) / *El ratón que no tiene más que un agujero, presto viene a pagadero.* (R. Marín) (ct) *Ratolí que no sab més qu'un forat, pronte es agarrat.* (Alberola)

870. **O rato que no sabe máis que un furado, logo é cazado.** (ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar da provincia de Lugo)

871. **O refrán di así, i-eu tamén cho digo aiquí: "Atrás do lobo, un can; atrás dunha taza de sopas, unha taza de viño i-on rebuxo de pan".** (mc: Taboada-F.V.S.)

Rebuxo falta en nuestros Diccionarios y significa rebanada, trozo de pan.

872. **O ruín marrao mama na teta de atrás.** [297] (mc: Tuiriz / ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar de Galicia)

873. **O xuício non está na cabra, que está en quen a garda.** (mc / ms4: F.V.S.)

874. **O zorro perderache o rabo, pero as mañas...** (mc: Buciños-F.V.S.)

(pt) *A raposa muda de pele, mas não de manha.* (Chaves) (es) *El zorro perdera los dientes, mas no las mientes.* (Sbarbi) / *La zorra mudará los dientes, mas no las mientes.* (Id.) / *La piel mudará la raposa, pero su natural no despoja.* (Jara)

875. **O zorro, donde cría, non come os pitos.** (mc: Palas de Rey)

(pt) *A raposa não mata galinhas onde tem os filhos.* (Chaves)

876. **O zorro, donde cría, non mata a galiña.** (ms17,002)

877. **O zorro, onde cría, non atouza.** (mc: Palas de Rey)

(pt) *A raposa não mata galinhas onde tem os filhos.* (Chaves)

878. **Oito galiñas i-on galo comen a cebada dun cabalo.** (ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar da provincia de Lugo)

879. **Ollo de amo engorda o cabalo.** (ms-SA: Serafín Caamaño Cernadas: Esteiro, Muros, C)

880. **¿Onde irás, boi, que non ares?** (mc: *Dicc. Ac.*)

881. **¿Onde irás, boi, que non ares? A cortaduría, a pagar ca vida.** (ms17,076: Lugo)

(pt) *Aonda irá o boi que nao lavre, pois que sabe.* (Chaves) (es) *¿Donde irá el buey que no are?* (Correas) (va) *¿Aon auirá el boi que non llaure?* (Alberola)

882. **Onde non vexas corpo, non botes carga.** [298] (ms-SA: Jesús María Antelo Fraga: Rial, Val do Dubra, C)

---

[295] Contén a indicación *Zorros* no ms. / ms: *y acero*.

[296] ms4: *mais que dun furado*.

[297] ms-LU: *Ruin marrano, teta de tras*.

[298] O orixinal di *Onde non vexas corpo, non botes cara*.

883. **Onde o corvo andou, nunca trigo faltou.** (ms-SA: José Barca Sanmartín: Santa Minia de Brión, C)

884. **Onde vexas corpo, arrima carga.** (mc: A.S.A.)

(pt) *Onde vires corpo, bota carga.* (Chaves)

885. **Onde vexas corpo, arrima peso.** (ms-LU: seminarista anónimo: Ferreira de Pantón, LU)

886. **Onde vexas corpo, bota carga, e onde vexas orella, cebada.** (mc: Carballedo)

(pt) *Onde vires corpo, bota carga.* (Chaves) Véase *Onde vires corpo, bota carga* y *Onde vexas orella...*

887. **Onde vexas corpo, carga, i-onde vexas orella, cebada.** (ms-LU: seminarista anónimo: Buciños, Carballedo, LU)

Dixo o burro.

888. **Onde vexas orellas, cebada; e onde vexas corpo, carga.** (ms-LU: seminarista anónimo: Becerreá, LU)

889. **Onde vexas orellas, mete cebada, e onde non vexas corpo, non poñas carga.** (ms18,50r: *Ultreya*, Emilio Álvarez Jiménez)

890. **Onde vexas orella, mete cebada, e onde non vexas corpo, non botes carga.** [299] (mc: M.V.)

Var.: *Onde vires orellas, mete cebada, e onde non vexas corpo, non poñas carga.*

(pt) *Onde vires corpo, bota carga.* (Chaves) Interesado consejo del asno del cuento, para lograr mayor pienso y librarse de soportar carga.

891. **Onde vires corpo, bota carga.** (mc: Buciños)

Var.: *Onde non vexas corpo, non botes carga.* (ms4: Agro)

(pt) *Onde vires corpo, bota carga.* (Chaves)

892. **Oraciós de burro non chegan ó ceo.** [300] (mc: S. Victorio de R. de Miño-F.V.S. / ms21,18r: Bermés)

(es) *Rebuznos de jumento no llegan al cielo.* (R. Marín) */ Oración de perro no va al cielo.* (Sbarbi) (ct) *Bram d'ase, no aplega al cèl.* (Id.)

Así se ataja a los que inconsideradamente piden pestes contra sus semejantes.

893. **Os burros na miña terra collen a carga i-están con ela.** [301] (mc e ms5,135: Santiago)

894. **Os carneiros, en xunio retidos, en setembre deben ser vendidos.** (ms4: J.P.)

895. **Os corvos, cas súas voces, ventan a mala sorte.** (mc: Santiago)

896. **Os fillos do raposo todos cheiran ao farume.** (mc: J.A.P.)

897. **Os ganados queren chegar ó pasto con bon pelax'e bandullo farto.** (ms4: J.P.)

898. **Os machos, velos vir, e as mulas, velas ir.** [302] (mc e ms17,084: Buciños)

Como: *O boi velo vir, i-a vaca vela ir.* (mc) / A los machos se les admira y elige por la estampa que presentan por delante: pecho, etc; a las mulas, al revés. (ms17,084).

899. **Os paxaros da devesa, cando un canta, outro o pesca.** (mc: Santiago)

900. **Os paxaros na folla aboligando.** (ms-SA: José María García Vázquez (10-11-51): Dodro, C)

901. **Os pitos van ca nai ó cubeiro.** (ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar da provincia de Lugo)

902. **Os porcos ben regalados, entre palla sepultados.** (ms4: J.P.)

903. **Ovella que leva o lobo, levada vai.** (mc: Carballedo / ms4: F.V.S.)

(es) *Oveja que lleva el lobo, no hay San Antón que la guarde.* (R. Marín) *ms: Oveja que es del lobo, no hay San Antón que la guarde.* (R. Marín)

904. **Ovella vella e colmea probe no mes de maio morre.** [303] (ms14,18)

905. **Ovella vella e cortizo pobre no maio morre.** [304] (ms4: F.V.S.)

906. **Ovellas e lobos non fan xuntanza.** (mc: Buciños / ms4: F.V.S.)

907. **Ovellas poucas, ovellas loucas.** (mc: A.N.)

908. **Paso de boi, dente de lobo e faite o bobo.** [305] (ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar da provincia de Lugo)

(Pleiteante)

909. **Patada de besta non mata cabalo.** (ms-SA: Manuel Martín Gómez: Muxía, C)

910. **Patada de burro non mata a ninguén.** (mc: Santiago)

---

[299] ms: *votes carga*.

[300] ms21,18r: *Oraciós de burros*. / V. *As oracións do burro non chegan ó ceo* en *Religiosos y morales*.

[301] ms5, 135: *e están*

[302] ms17,084: *y as mulas*.

[303] ms14: *mayo*. / Nunha segunda clasificación temática, Vázquez Saco incluiu este refrán en *Enjambres*.

[304] O orixinal di *Ovella vella e cortizo pobre, no mayo morre*. / Nunha segunda clasificación temática, Vázquez Saco incluiu este refrán en *Enjambres*.

[305] O orixinal di *Paso de boy, dente de lobo... e faite o bobo*.

911. **Patada de yegua non mata o caballo.** (ms-SA: José M. Domínguez Martínez: Sardiñeiro, Fisterra, C)

912. **Patadas de burro non chegan ó ceo.** [306] (mc: Santiago / Manuel Portela Balayo)

913. **Paxaro que non canta, non val blanca.** (mc: Buciños)

914. **Paxaro trigueiro non entra no meu graneiro.** (mc)

(es) *Pájaro triguero, no entres en mi granero.* (Correas) / *Pájaro triguero, no entres en mi granero; que si te apaño, no comerás más grano.* (R. Marín)

No hay que abrir las puertas a los inficionados de algún vicio o defecto. / Es peligroso dar ayuda a los viciosos. (Bergua)

915. **Paxaros e pardales, todos son iguales.** (mc: Buciños)

(pt) *Passarinhos e pardais, todos querem ser iguais.* (Chaves) (es) *Pajarillos y pardales, todos quieren ser iguales.* (Correas)

916. **Pelexo de zorro, inda que sea embulleirado, nunca levou canado.** (mc: Carballedo / ms4: F.V.S.)

Los pellejos se hacen de piel de cabra, y, cuando ésta es pequeña, se la compara con el zorro, en cuanto a magnitud, y de ahí el refrán: porque así como el pellejo de un zorro no llevaría un cañado de vino, así el de una cabra pequeña. Se dice *embulleirado*, palabra que falta en los Diccionarios, de *bulleiro*; es decir, *mojado*, porque suelen mojar los pellejos para que estiren; así dicen: *fol mollado, masa leva*.

917. **Pelico de zorro nunca fanega de millo levou.** (ms-LU: seminarista anónimo: Buciños, Carballedo, LU)

918. **Pelico de zorro nunca fanega de trigo levou.** [307] (mc: Buciños-F.V.S.)

Véase el anterior.

919. **Pita morta, galo é.** (mc: Buciños)

Como *Boi morto, vaca é*.

920. **Pita que canta e muller que asubía, na miña casa non pía.** [308] (mc / ms4: F.V.S. / ms-LU: Recaredo de la Fuente Pérez (04-10-1951): Pombeiro, Pantón, LU)

La gallina que canta como un gallo y la mujer que silba como un hombre no suelen ser buenos. (Recaredo de la Fuente Pérez (04-10-1951): Pombeiro, Pantón, LU)

[306] Portela Balayo: *non chegan o ceu*.
[307] Contén a indicación *Zorros* no ms.
[308] V. tamén *Mujer*. / ms-LU: *c'asubía*.

921. **Pita que o raposo leva, vai ben gandida.** (ms10,025v: *D.E.*)

922. **Pita vella fai bo caldo.** (mc: Tuiriz, Monforte)

Como *Galiña vella...*

923. **Pito que se mollou, conta que xa acabou.** (mc: J.P.)

924. **Pitos e fillos nunca son moitos.** (mc: S. Victorio de R. de Miño-F.V.S.)

925. **Pitos i-estudiantes nacen moitos pero ó puleiro chegan poucos.** (mc: Viana, Chantada-F.V.S.)

926. **Pitos i-estudiantes nacen moitos pero ó puleiro suben poucos.** [309] (ms14,16)

927. **Pola corda vai a besta.** [310] (ms21,16r: Bermés)

928. **Polo abril sale o cucu de cubil.** (ms-SA: Manuel Camino Sánchez)

929. **Polo ou galiña, con auga da viña.** (ms21,06v: Bermés)

930. **Polo rabo da culler sube o gato á ola.** [311] (ms21,05r: Bermés)

931. **Polo rabo da culler vai o gato á ola.** (mc: Terra de Melide / ms: V.R. y A.R. / Canosa Quintáns / Darriba Míguez / ms-SA: José Barreiro Somoza: Santa Mariña de Ribela, A Estrada, PO / ms-SA: Guillermo Eirís Cabeza: Sofán, Carballo, C / ms-SA: Daniel García Blanco: Bamiro, Vimianzo, C)

(es) *Por el cabo de la cuchara sube el gato a la olla.* (Sbarbi)

Para los que van a un fin sirviéndose de rodeos, cuando no pueden lograrlo directamente.

932. **Polo rabo da culler vai subindo o ghato á ola.** [312] (ms-SA: José Eiras Paz: Amil, Moraña, PO)

933. **Polo rabo da cuchar vai rubindo o gato á ola.** (ms-LU: seminarista anónimo: Laiosa, O Incio, LU)

934. **Polo san Martiño andan as formigas polo camiño.** (mc: Santiago)

935. **Por Ano Novo púxome a pita un ovo e día de Reis tiña seis.** (mc: M.L.2)

936. **Por o rabo da coller foi o gato á ola.** (ms-LU: seminarista anónimo: Pape, San Xoán de Silvarrei, Outeiro de Rei, LU)

937. **Por san Pedro xa é burro e medio.** (mc: Santiago / ms-SA: Manuel Barreiro Somoza: Santa Mariña de Ribela, A Estrada, PO)

[309] O orixinal di *Pitos y estudiantes nacen moitos; pero o puleiro suben poucos.*
[310] O orixinal di *Pol'a corda vai a besta*.
[311] O orixinal di *Pol'o rabo d'a culler sube o gato a ola*.
[312] O orixinal di *Po lo rabo da culler bay subindo o jato a ola*.

938. **Por un punto foi o gato ó unto.** (ms-SA: Serafín Caamaño Cernadas: Esteiro, Muros, C / ms-SA: Nicolás Alvarellos López: Lalín, PO)

939. **Por xaneiro e febreiro os lobos baixan ó palleiro.** (mc: Santiago)

940. **Porco cereixeiro vale pró talleiro.** [313] (mc: Santiago / ms-SA: Manuel Casal García: Santiago de Compostela, C)

941. **Porco de moita canela, pouca magra leva nela.** (mc: Páramo / ms4: F.V.S.)

942. **Porco fiado ronca todo o ano.** [314] (mc: Lugo / ms10,094r: *D.E.*)

(pt) *Porco fiado todo o ano grunhe.* (Chaves) (es) *Puerco fiado, gruñe todo el año.* (Correas) (ct) *Pòrc fiat, tot l'any gruny.* (Alberola)

Las deudas intranquilizan, mientras no se pagan.

943. **Porco gordo, engordalo, e ó flaco quitarlle o rabo.** (ms: Santiago)

944. **Porco vello non-o metas no cortello.** (ms15,17)

945. **Porcos, bestas e demos, grandes: sea porco, sea besta, sea o demo maior, canto máis grande millor.** (mc: Buciños)

Lema de los que prefieren la cantidad a la calidad, como dijimos en *cabalo grande, ande ou non ande*.

946. **Porque a besta día un couce, non lle vou cortar a perna.** [315] (ms: Carballino)

947. **Potro e becerro que haxas de castrar, de octubre nunca ten que pasar.** (ms4: J.P.)

948. **Potro estrelado, nin na corte nin no prado nin en ningún lado.** (mc: Guntín)

Como *Mula con remoíño...*

949. **Potro, de potrela; becerro, de vaca vella.** (mc: M.V. / ms21,27v: Bermés)

950. **¿Pr'onde vas, boi, que non ares, a non ser pró matadeiro?** (ms14,16)

951. **Pra andar, unha mula; pra correr, un cabalo; e pra marchar de andadura, un borrico castellano.** (mc: Carballedo / ms4: F.V.S.)

952. **¿Pra onde vai o can? Pra onde lle dan pan.** [316] (mc: Palas de Rey-F.V.S.)

(pt) *O cão e o menino, vão para onde lhe fazem o miminho.* (Chaves) (es) *Si quieres que te siga el can, dale pan.* (Sbarbi)

953. **Pra res vella, pouca rella.** (mc / ms4: F.V.S.)

954. **Pra conocer os bois hai que arar con eles.** (ms-LU: seminarista anónimo: Chantada, LU)

955. **Pró máis ruín cocho, a millor bugalla.** (mc: A.N.)

(pt) *O pior porco, come a melhor lande.* (Chaves) */ Ao mau bácoro, boa lande.* (Id.) (es) *Al más ruín puerco, la mejor bellota.* (Correas) (ct) *El més roín pòrc es menja la millor bellòta.* (Alberola)

Atrás queda *a ruín cocho a mellor mazán*.

956. **Probe da casa en que canta a galiña e cala o galo.** (mc: Carballedo)

(pt) *Triste da casa em que a galinha canta e o galo cala.* (Ricart) */ Não há paz onde canta a galinha e cala o galo.* (Id.) (es) *Casa perdida, donde calla el gallo y canta la gallina.* (Ricart) */ Triste está la casa donde la gallina canta y el gallo calla.* (Sbarbi) (ct) *Pobre és la casa en què les gallines canten i el gall calla.* (Ricart)

Mal gobernada anda la casa en la que la mujer ocupa el puesto del marido.

957. **Que coma moito non convén, ganado que pra encastar se ten.** [317] (ms4: J.P.)

958. **Queira, que non queira, o burro ha de ir á feira.** [318] (mc e ms: *Vida Gallega*)

959. **Quen con lobos anda, a aullar aprende.** (ms-SA: Andrés Castro Ces: Tállara, Lousame, C)

960. **Quen con lobos se xunta, a oubear deprende.** (mc: Buciños)

(es) *Quien con lobos anda a aullar se enseña.* (Bergua)

961. **Quen con lobos se xunta, a aullar se enseña.** (ms-SA: Andrés Rodríguez Arjomil: Vimianzo, C)

962. **Quen manda a escarabellos, merda lle carrexan.** (ms21,05r: Bermés)

963. **Quen perde o burro e topa albarda, non sufre perda tanta.** (ms-SA: José Barreiro Somoza: Santa Mariña de Ribela, A Estrada, PO)

964. **Quita do[s] tarreos pantanosos animás que non han de ser froxos.** [319] (ms4: J.P.)

---

[313] ms-SA: *cereiseiro*.

[314] En ms10 s.v. *Puercos*.

[315] Aparece por atrás da ficha correspondente a *Tragadeiras non faltan, quen coma hay*, do tema *Hambre y gastronomía*.

[316] V. *¿A onde vas, can? A onde me dan pan* en *Egoísmo. Ambición. Interés*.

[317] Probablemente se trata dun aforismo da autoría de Jacinto del Prado máis ca dun refrán da tradición popular.

[318] ms: *d'ir*.

[319] Jacinto del Prado rexistra o refrán coa forma *Quita d'o tarreos pantanosos*. Probablemente se trata dun aforismo

965. **Quítalle a mosca ó boi en junio e pónselle ó burro.** [320] (ms17,092: Santiago)

966. **Raposo que moito dorme, galiña gorda non come.** [321] (mc: R. Caruncho, *Diario de Avisos* / ms3: C.A.)

(pt) *Raposa que dorme, não apanha galinhas.* (Chaves) (es) *A raposo durmiente...*

Como *A raposo dormente...*

967. **Rato que non sabe máis ca dun burato, log'o pill'o gato.** (ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar da provincia de Lugo)

968. **Rato que solo sabe de un burato, logo o pilla o gato.** [322] (mc: Buciños)

(pt) *Rato que só conhece um buraco, azinha é tomado.* (Chaves) (es) *Ratón que no sabe más que un horado, presto es cazado.* (R. Marín) (ct) *Ratolí que no sab més qu'un forat, pronte es agarrat.* (Alberola)

Véase *Malia o rato...* y sus análogos.

969. **Rebuznos de burro non chegan ó ceo.** (mc / ms4: F.V.S.)

(es) *Rebuznos de asno, no pasan del tejado.* (R. Marín) */ Rebuznos de jumento no llegan al cielo.* (Id.) (ct) *Bram d'ase no aplega al cèl.* (Id.)

Como *Oraciós de burro...*

970. **Reñen os pitos no poleiro e as cuncas no cunqueiro.** [323] (mc: Buciños)

971. **Ruín cadela roe, ás veces, boa cadea.** (ms-SA: Amador Darriba Míguez (13-11-1951))

972. **Ruín cadela roe, ás veces, boa codela.** (mc: *Terra de Melide*)

No es raro que a veces mal perro roye buena coyunda. (Sbarbi)

973. **Ruín cadela roe, ás veces, boa correa.** (ms21,21r: Bermés)

974. **Salta o rato á telaraña e a mosca apaña.** (mc e ms6,02v: R. Caruncho, *Diario de Avisos*)

975. **Se a pita canta como o galo, perda lle sinte do seu amo.** [324] (mc: La Gudiña / ms11,25: Gudiña, Orense)

Recoge la superstición a que hemos aludido en otro lugar.

976. **Se non queres xoncer, bota os bois a pacer.** [325] (mc, ms11,44 e ms17,097: Fonsagrada-F.V.S.)

977. **Se o corvo corvexa, o lobo rastrexa; corvo calado, lobo de lado.** (mc: Gudiña / ms11,25)

(pt) *O mal que faz o lobo, apraz ao corvo.* (Chaves) (es) *Vase el cuervo tras la loba, esperando las sobras.* (R. Marín) */ Del mal que el lobo hace, al cuervo aplace.*

El cuervo acompaña al lobo en sus correrías para aprovecharse de los restos de los animales que éste mata. (mc) / [...] que éste devora. (ms11,25)

978. **Se queres que che siga o can, dálle pan.** [326] (ms-SA: Argimiro Pampín Basteiro: Arzúa, C / ms-SA: José Luís Barreiro Barreiro: Loureiro, Dúas Igrexas, Forcarei, PO / ms-SA: Andrés Castro Ces: Tállara, Lousame, C / ms-SA: Clemente Crespo Caamaño: Santiago de Compostela, C / ms-SA: Freire López: Padrón, C)

979. **Se queres ter o cocho gordo, non comas o caldo todo.** (ms6,05v: Cedeira)

Darle una parte de caldo, así engordará más.

980. **Se ques que te siga o can, dálle pan.** (mc: A.N.)

(pt) *Se queres que te siga o cão, dá-lhe pão.* (Chaves) (es) *Si quieres que te siga el can, dale pan.* (R. Marín)

981. **Se tes moitas galiñas, véndeas en septiembre e vólveas a comprar en Navidá.** (ms-SA: Manuel Collazo Porto: Portas, PO)

982. **Sea boi, sea vaca, na casa naza.** (ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar da provincia de Lugo)

Están afeitos as herbas.

983. **Sea boi, sea vaca, na corte nazca.** (mc e ms17,096: Páramo)

984. **Sete galiñas e un galo comen tanto como un cabalo.** (mc: J.A.P.)

Var.: *Sete pitas e un galo comen tanto como un cabalo. / Sete galiñas e un galo comen a cebada dun cabalo.*

(pt) *Vinte galinhas e um galo, comem tanto como um cavalo.* (Chaves) (es) *Doce gallinas y un gallo comen tanto como un caballo.* (Correas) */ Doce gallinas y un gallo hacen costa por un caballo.* (Id.)

---

da autoría de Jacinto del Prado máis ca dun refrán da tradición popular.

[320] O orixinal di *Quítalle a mosca o boy en junio e ponselle o burro*.

[321] V. *O raposo que dorme nunca galiña gorda come* en *Pereza y ociosidad*.

[322] ms: *d'un burato*.

[323] mc: *Reñan*.

[324] ms11: *coma o galo, sinte ao seu amo*. V. explicación en *A galiña que canta como o galo é mala estrucia na casa*, tamén en *Agrícolas* (*Animales*).

[325] ms11,44: *bot'os bois*.

[326] Andrés Castro Ces / Clemente Crespo Caamaño e López Freire: *Si queres*.

985. **Si a paisana apreta o puño, a pita apreta o cu.** (ms5,029)

986. **Si en marzo canta a ra, en abril e maio calada está.** (mc: Guntín-F.V.S.)

(es) Equivale a: *Cuando marzo mayea, mayo marcea.*

987. **Si hoxe canta a ran, está bon día mañán.** (mc: Santiago)

988. **Si non víche-lo cuco a mediados de abril, ou morreu o cuco ou vén a fin.** [327] (mc, ms e ms4: Cuartilla 12 / ms18,44r)

Var.: *Entre marzo e abril, se non vén o cuco, quer vir-o fin.* (A.I.) / *Si o cuco non vén o quince de abril, ou cuco morreu ou vi-la fin.* (ms5,039: Cesuras)

(pt) *Entre março e abril o cuco há-de vir.* (Chaves) */ A três d'abril o cuco há-de vir, e se não vier até 8, está preso ou morto.* (Id.)

Quedan en sus lugares otras variantes.

989. **Si o can do crego non dá ladrado, nin misa nin rosario.** (mc: Chantada)

990. **Si o cocho voara, non había ave que lle superara.** (ms8,37v: Silvarrey)

991. **Si o cuco non vén en marzo ou abril, é porque vén o frío.** [328] (mc e ms: Santiago)

992. **Si os burros ornean, non saldrás enxoito.** (mc: Lugo)

993. **Si queres que a vaca che dé boa leite, busca que che paira no carto crecente.** (ms6,05v: Jesús Taboada, "O Culto da Lúa no Noroeste Hispánico" en *Revista de Guimaraes*, vol. LXXXi, 1961, nº 1 e 2)

994. **Si queres que te siga o can, dálle pan.** (ms-SA: seminarista anónimo: Narla, Friol, LU)

995. **Si queres teu cebón matar, dálle coles por san Xoán.** (ms: J.P.)

996. **Si queres ver as crías ben lucidas, sazona con landras súas comidas.** [329] (ms: J.P.)

997. **Si te engaña o cuco no mes de san Xoán, tes sono pró verán.** (mc: Santiago)

998. **Sober dun ovo calquer galiña pon outro.** [330] (mc: Sarria / ms4: F.V.S.)

(pt) *Sobre um ovo põe a galinha.* (Chaves)
(es) *Sobre un güevo pone la gallina.* (Correas) (ct) *Sobre un òu pòn la gallina.* (Alberola)

999. **Sobre dun ovo pon unha galiña.** (ms-SA: seminarista anónimo: Moreira, A Estrada, PO)

1000. **Sobre un ovo pon a galiña.** [331] (mc: M.L.)

(pt) *Sobre um ovo põe a galinha.* (Chaves)
(es) *Sobre un güevo pone la gallina.* (Correas) (ct) *Sobre un òu pòn la gallina.* (Alberola)

Es muy interesante contar con un principio, aunque sea de escaso valor para adelantar sobre él.

1001. **Tales cochas, tales ranchos.** (mc: Chantada)

(es) *De tal palo, tal astilla.* (R. Marín)

1002. **Tan bon é o meu gato que non caza os ratos.** (mc: Buciños)

Contra el que no sirve para nada.

1003. **Tan presto se vai o año coma o carneiro.** (ms-SA: José M. Gulías Rivas: Forcarei, PO)

1004. **Tanto ten o corvo por riba como por baixo: todo é negro.** [332] (mc: Cervantes / ms4: F.V.S.)

1005. **Tódolos gatos queren zapatos.** [333] (mc: Sarria / ms4: F.V.S. / ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar da provincia de Lugo)

(es) *Hasta los gatos quieren zapatos.* (Sbarbi) */ Hasta los gatos tienen romadizo.* (Id.)

Condena a los que tienen pretensiones superiores a sus méritos y condiciones.

1006. **Todos os gatos entenden por micos.** (mc: Pidre-F.V.S.)

1007. **Todos os gatos teñen vinte unllas, e cada un rabuña cas súas.** [334] (mc, ms e ms4: A.N.)

1008. **Tres cunha besta perdidos van: un agarra, outro ten man e outro tira coa carga no chan.** [335] (mc, ms e ms4: Loureiro de Cotovad-F.V.S.)

(pt) *Três à carga, carga no chao.* (Chaves) */ Três ao burro, burro no chao.* (Id.)

1009. **Tres lobos contra un can, mala festa lle fan.** (ms21,05r: Bermés)

1010. **Un dente, dúas moas.** (ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar da provincia de Lugo)

---

[327] O orixinal di *Si non vichelo cuco a mediados de abril, ou morreu o cuco, ou ven a fin.* / ms: *Se, d'abril*; ms4: *Se, o fin*; ms18,44r: *ou ven ao fin*.

[328] ms: *Si cuco non ven*

[329] Probablemente se trata dun aforismo da autoría de Jacinto del Prado máis ca dun refrán da tradición popular.

[330] ms4: *Sobor*.

[331] ms e ms4: *unha galiña*.

[332] ms e ms4: *todo il é negro*.

[333] V. *Hastros gatos queren agora zapatos* en *Orgullo. Orgullo de los pobres.* / ms-LU: *Todos os gatos*.

[334] ms: *Todol'os*; ms4: *Todol-os, co-as*.

[335] ms: *coa carga ô chan*; ms4: *carga o chan*.

Na despecha, o macho, cando perde un dente, solta duas moas.

1011. **Un lobo non mata a outro.** (mc: Cervantes)

(pt) *Nunca lobo mata outro.* (Chaves) (es) *Un lobo no muerde a otro.* (Correas)

Véase *Nunca un lobo comeu a outro.*

1012. **Un potro e mais un rabo forman un bo cabalo.** (ms: Santiago)

1013. **Un potro máis un rabo forman un bo cabalo.** (ms-SA: Segade Vidones, Emilio)

1014. **Un sabor a cada caza, e o porco trinta alcanza.** [336] (mc: J.P.)

(pt) *Um sabor tem cada caça, mas o porco cento alcança.* (Chaves) (es) *Un sabor ha cada caza, mas el puerco a sesenta alcanza.* (Correas)

1015. **Un tolo fai unha tola, que polo rabo da culler vai o gato á ola.** (mc: Buciños)

1016. **Unha besta non quer outra.** (mc: A.S.A.)

1017. **Unha hora dorme o galo e dúas o cabalo.** [337] (mc: Santiago)

(es) *Una hora duerme el gallo; dos el caballo.*

Tiene larga correspondencia en cast.

1018. **Unha mala ovella revolve un cobo.** (mc)

1019. **Vaca agavada non henche a canada.** [338] (mc e ms17,106: Becerreá / ms-SA: algún lugar de Galicia.)

1020. **Vaca agavada non henche canada.** (mc: Becerreá)

1021. **Vaca cagada, vaca preñada.** (ms-LU: seminarista anónimo: Camporramiro, Chantada, LU)

1022. **Vaca ceiba, de seu se delambe.** (ms-LU: seminarista anónimo: Buciños, Carballedo, LU)

1023. **Vaca de Cancelada, moita ubre e pouca canada.** [339] (mc / ms4: F.V.S. / ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar da provincia de Lugo)

1024. **Vaca de Ponferrada, moito ubre e pouca canada.** (mc e ms4: C.G. / ms4: N.V. 2ª serie / ms21,03r: Bermés)

1025. **Vaca de probe anda a todas as maus.** [340] (mc / ms4: F.V.S.)

1026. **Vaca estransillada, nin leite nin crianza.** (mc e ms17,105: A.N.)

1027. **Vaca estrullada, nin leite nin crianza.** [341] (mc e ms17,105: A.N. / ms10,047v: *D.E.*)

1028. **Vaca leiteira e pita parideira non van á feira.** (mc: Páramo / mc / ms4: F.V.S. / ms17,104)

1029. **Vaca limada, ou quente ou preñada.** (ms-LU: seminarista anónimo: Santa María de Vilela, Rodeiro, PO)

1030. **Vaca lueira, nin na casa nin na feira.** (mc: Páramo)

1031. **Vaca morta, orella torta.** (mc e ms17,102: Santiago)

1032. **Vaca que non come cand'os bois, (ou) com'antes ou despois.** (ms-LU: seminarista anónimo: Camporramiro, Chantada, LU)

1033. **Vaca que surría, home que fía, muller que asubía e pita que canta como o capón, na miña casa, non.** [342] (mc / ms4: F.V.S.)

Var.: *Muller que asubía e galiña que canta com'o capón, na miña casa non.* (V.R. y A.R.)

1034. **Vaca que ve remoscar a outra e non remosca ela, tamén por algo é.** (ms-SA: M. González Fernández)

1035. **Vale máis cabeza de ratón que cola de león.** [343] (mc: Buciños-F.V.S. / ms-LU: seminarista anónimo: Buciños, Carballedo, LU)

(pt) *Mais vale ser cabeça de burro que rabo de leão.* (Chaves) (es) *Más vale ser cabeza de ratón que cola de león.* (Correas) (ct) *Més val ser cap de lluç, que cúa d'avestruç.* (Alberola)

Interesa más ser el primero en una organización pequeña que ser el último en otra de mayor importancia.

1036. **Vale máis gafo no papo ca curado no cu do gato.** (ms-LU: Recaredo de la Fuente Pérez (04-10-1951): Pombeiro, Pantón, LU)

Vale más recoger la cosecha (u otra cosa parecida) antes de estar muy sazonada, que dejarla sazonar mucho y luego que vengan los ladrones (o los pájaros u otro animal cualquiera, según lo que sea) y la roben o la coman.

1037. **Vale máis rato fraco que gordo no cu do gato.** (mc: Buciños)

Var.: *Vale máis gafo no papo que curado no cu do gato.* (mc: Tuiriz, Monforte) / *Vale máis gafo no papo que curado no do gato* (ms e ms4: Tuiriz, Monforte-F.V.S) / *Val máis fraque*

---

[336] Vázquez Saco recollía *Un sabor ha cada caza* aínda que o orixinal de Jacinto del Prado era *Un sabor a cada caza*. A diferenza é significativa porque no primeiro caso *ha* correspondería a unha terceira persoa de singular de presente do verbo *haber* e, no segundo, *a* é unha preposición.

[337] ms: *e duas dorme*.

[338] ms17,106: *non enche*.

[339] ms-LU: *muita ubre*.

[340] ms4: *todal-as maus*.

[341] En ms10 s.v. *Miscelánea* coa indicación *Estrullado*.

[342] V. tamén *Mujer*.

[343] ms-LU: *ca cola*.

no souto que gordo na boca doutro. (ms4: A.N. / mc: Chantada) [344] / *Val máis fraque no mato que gordo no cu do gato*. (A.N.)

(pt) *Mais vale magro no mato que gordo no papo do gato.* (Chaves) / *Mais vale verde no meu papo que maduro no alheio.* (Id.) (es) *Más vale flaco en el mato, que gordo en el gato.* (Sbarbi) / *Más vale flaco en el garabato que gordo en el papo del gato.* (Correas) / *Más vale flaco y nuestro, que gordo y ajeno.* (R. Marín) (ct) *Més val vèrt per a el amo, que madur per els atres.* (Alberola)

Más vale ser enjuto y vivir, que gordo y morir.

1038. **Vale máis un boi que unha boiada.** [345] (mc e ms17,103: Buciños)

1039. **Vén o cuco a cuquear, colle a sacha e vai sachar.** (mc: Santiago)

1040. **Vén o cuco, mala ave; mentras 'tá, non hai máis que fame.** (mc: Chantada / ms4: F.V.S.)

Porque suele venir cuando empiezan a escasear los frutos de la cosecha anterior.

1041. **Vén o cuco, vén a fame.** (mc: Santiago)

Véase *Vén o cuco, mala ave...*

1042. **Vén o paspallás: anímate, rapás.** (ms5,135: Coristanco)

1043. **Viva a pita coa pibida a súa vida.** [346] (mc: Sarria)

Var.: *Viva a pita, e viva coa súa pibida.* (mc: Sarria)

(pt) *Viva a galinha e viva a sua pevide.* (Chaves) / *Viva a galinha com a sua pevide.* (Id.) (es) *Viva la gallina, y viva con su pepita.* (Correas) / *Viva la gallina con su pepita.* (Id.) / *Viva la gallina, aunque sea con su pepita.* (Sbarbi) (ct) *Vixca la gallina y vixca en sa pepita.* (Alberola)

Por el peligro que corre su vida, si intenta extraérsela.

1044. **Vou, vou, e nunca chega, como o can preso á cadea.** (mc: M.L.)

1045. **Xaula feita, paxaro morto.** [347] (mc: J.P.)

(es) *Jaula hecha, pájara muerta.* (R. Marín) (ct) *Quand es fet lo colomer, lo colomb es mort.* (Sanchis)

Creencia supersticiosa, que tiene eco en muchas variantes.

1046. **Xogan os burros e páganas os arrieiros.** (ms21,17r: Bermés)

1047. **Xogan os burros e perden os arrieiros.** [348] (mc: J.P.)

(es) *Juegan los burros y pagan los arrieros.* (R. Marín)

Lo mismo que *pagar xustos por pecadores*.

1048. **Xunta de zorros, limpeza de galiñeiros.** (ms15,42: Lugo)

1049. **Yeguas e vacas que paren, nos estabros se reparen.** (ms4: J.P.)

AÑO

1050. **Ano avispeiro, ano milleiro.** (mc: Lalin)

(es) *Año de avispas, bueno para las viñas.* (R. Marín) *En Castilla las avispas, anuncian buena cosecha de vino.*

Milleiro, abundante en maíz, falta en nuestros diccionarios.

1051. **Ano bisesto, nin saco nin cesto.** (ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar da provincia de Lugo)

1052. **Ano chuvioso, bótate de codos.** (mc: Carballedo)

(es) *Año lluvioso, échate de codo.* (mc: Correas; ms: Sbarbi) / *Año lluvioso, labrador ocioso.* (R. Marín) (ct) *Any plujós, pagès ociòs.* (R. Marín) / *Any plujós, any de fer el gos.* (Alberola)

1053. **Ano de ameixias, ano de queisias** (ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar de Galicia)

1054. **Ano d'ameixas, ano de queixas; ano de peras, ano de medas.** (ms-SA: seminarista anónimo: Carballo, Carballo, C)

1055. **Ano das ameixas, ano das queixas.** (ms-SA: Lorenzo Castiñeira Canosa: Santa María de Xaviña, Camariñas, C)

1056. **Ano das amoras, ano das choras.** (ms-SA: Lorenzo Castiñeira Canosa: Santa María de Xaviña, Camariñas, C)

1057. **Ano de abelotas, ano de maniotas.** (ms10,049r: Trives)

1058. **Ano de abellas, vaite e non veñas.** (mc: Santiago / ms: Manuel Vázquez Formoso)

1059. **Ano de ameixas, ano de queixas.** [349] (mc e ms: M.V. / ms-LU: dous seminaristas anónimos: algún lugar da provincia de Lugo / Luís Alonso Alonso)

Var.: *Ano de ameixas, non faltarán queixas.* (Palas de Rey / ms4: F.V.S.)

(pt) *Ano de ameixas, ano de queixas.* (Chaves) (es) *Año de ciruelas, año malo para las muelas.* (Porque apenas habrá en

---

[344] mc: *freque, de outro*.
[345] ms17,103: *qu'unha*.
[346] ms2: *Vive a pita*.
[347] ms4: *páxaro*.
[348] ms4: *arreeiros* / V.*Rompen os burros e páganas os arrieiros* en *Jurídicos y similares*.
[349] ms, ms-LU e Luís Alonso Alonso: *d'ameixas*.

qué ocuparlas, por escasez de mantenimientos. (R. Marín))

1060. **Ano de ameixas, non faltarán queixas.** (mc: Palas de Rey / ms4: F.V.S.)

Var.: *Ano de ameixas, ano de queixas.* (M.V.)

(pt) *Ano de ameixas, ano de queixas.* (Chaves) (es) *Año de ciruelas, año malo para las muelas.* (Porque apenas habrá en qué ocuparlas, por escasez de mantenimientos. R. Marín)

1061. **Ano de amoras, ano de choras.** [350] (mc: *Dicc. Ac.* / Luís Alonso Alonso / ms-LU: Antonio Vázquez Paredes: Vilalba, LU)

1062. **Ano de belota, ano de larota.** (mc: Carballedo)

Belota = bellota, y *larota* = hambre, escasez, localismos del ayuntamiento de Carballedo, no figuran en nuestros diccionarios. *Larota*, en el mismo sentido, se usa también en el municipio de Palas de Rey.

1063. **Ano de brevas, nunca o vexas.** (mc: J.P.)

(es) *Año de brevas, nunca lo veas. / Año de brevas, año de mierda. / Año de brevas, cuenta los garbanzos de tu puchera.* (R. Marín)

1064. **Ano de bruños, millo nos puños; ano d'ameixas, ano de queixas.** (ms-SA: Perfecto Esparís Freire: Santa María de Viceso, Brión, C)

1065. **Ano de canas, ano de fabas.** (ms5,023: Félix Rodríguez Vieites)

1066. **Ano de cascón, ano de montón.** (mc: Tuiriz, Monforte)

1067. **Ano de cereixas, ano de queixas.** (ms10,049r: Trives)

1068. **Ano de cuín, ano ruín.** (mc)

1069. **Ano de fame, ano de casamentos.** (ms-SA: seminarista anónimo: Terras do Deza, PO)

1070. **Ano de figos, ano de amigos.** (mc: Lugo)

(es) *Año de higos, año de amigos.* (R. Marín) */ Amistad de pasero no es verdadera.* (R. Marín)

De amigos de los higos explica R. Marín; y por eso dicen en Lepe, Castaya y Trigueros (Huelva), aludiendo a los que acuden más a hacerlos pasar (por el garguero) que a verlos pasar: *Amistad de pasero no es verdadera*.

1071. **Ano de figos, ano de suspiros.** (mc: Los Nogales)

1072. **Ano de helas, ano de codelas.** (mc: Taboada, Moreda)

Como: *Ano de xiadas ano de parvas. Helas*, en lugar de *heladas*, por razón de consonancia.

1073. **Ano de herba, ano de merda.** [351] (mc e ms: Monforte / ms21,08v: Bermés / ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar da provincia de Lugo)

1074. **Ano de herba, garda herba.** (ms: Sta. Eugenia de Asma)

1075. **Ano de laceira, en cada esquina unha panadeira.** (mc: M.V.)

(pt) *Ano caro, padeira em todo o caso.* (Chaves) (es) *Año malo, panadera en todo cabo.* (Correas) (porque todos masan para ganar).

1076. **Ano de landeira, ano de laceira.** (ms)

1077. **Ano de landras, ano de grasas.** (mc: M.V.)

Var.: *Ano de landra, ano de lancra.* (? Carrera) / *Ano de landra, ano de ladra.* (M. Barreiro Somoza)

(es) *Año de glande, año de landre.* (Correas; de procedencia asturiana)

Son alimento muy a propósito para producirlas en los cerdos, y no es refrán contrario a *Ano de belota, ano de larota*.

1078. **Ano de lorbagas, ano de patacas.** (ms-LU: seminarista anónimo: Bretoña, A Pastoriza LU)

1079. **Ano de mazá temperá, ano de gra.** (mc / ms4: F.V.S.)

1080. **Ano de mazáns, ano de cans.** (mc: Santiago / ms: José Mª Cures)

1081. **Ano de mazás, barrigas vas.** (ms: Berbetoros / mc: Baralla-F.V.S.)

1082. **Ano de millán, ano de pan.** (ms5,023: Félix Rodríguez Vieites)

1083. **Ano de moita herba, ano de moita perda.** (mc: A.I.)

Coincide con el anterior: *Ano de herba...*

1084. **Ano de moitas endriñas, ano de poucas fariñas.** (mc)

Var.: *Ano de moitas endriñas, poucas fariñas.*

(es) *Año de muchas endrinas, pocas hacinas.* (Correas) */ Año de endrinas, poco se arrima.* (R. Marín)

Endriñas falta en nuestos diccionarios, aunque registran *Endrino*.

1085. **Ano de moitas landras, ano de moito inverno.** (mc / ms4: F.V.S.)

Favorecen su abundancia las lluvias copiosas.

---

[350] ms-LU e Luís Alonso Alonso: *d'amoras*.

[351] ms: *ano de m...*; ms-LU: *d'herba*.

1086. **Ano de moitos ourizos, podes desfaguer os canizos.** (ms-LU: Paco de Seoane: Buciños, Carballedo, LU)

1087. **Ano de moitos ourizos, xa podes desfacer os canizos.** (mc: Buciños. Lugo)

1088. **Ano de moras, ano de choras.** (ms-LU: seminarista anónimo: Vilalba, LU)

1089. **Ano de moras, ano de choros.** (ms-SA: Manuel Barreiro Somoza: Santa Mariña de Ribela, A Estrada, PO)

1090. **Ano de moscas, ano de millo.** (mc: Santiago / ms: Fuentes Fuentes.)

1091. **Ano de nevadas, ano de fornadas.** (mc: M.L.)

(pt) *Ano de neves, ano de bens.* (Chaves) */ Ano de neves, ano de Deus.* (Id.) */ Ano nevoso, ano abundoso.* (Id.) */ Ano de nevão, ano de pão.* (Id.) / *Ano nevoso, ano formoso.* (Id.) */ Ano de neves, muito pão e muitos crescentes.* (Id.) (es) *Año de nieves, año de bienes.* (Correas) */ Año de nieves, año de mieses* (Id.) */ Año nevoso, año abundoso.* (R. Marín) */ Año de heladas, año de parvas.* (ct) *Any de neu, any de Deu.* (Alberola)

1092. **Ano de nevadas, ano de regazadas.** (mc: Los Nogales)

Como: *Ano de nevadas, ano de fornadas* y *Ano de neves, ano de bienes.*

1093. **Ano de neves, ano de bes.** [352] (mc: J.P. / ms-LU: Niceto García Campos, San Xurxo de Cadramón, O Valadouro, LU)

(pt) *Ano de neves, ano de bens.* (Chaves) */ Ano de neves, ano de Deus.* (Id.) */ Ano nevoso, ano abundoso.* (Id.) */ Ano de nevão, ano de pão.* (Id.) / *Ano nevoso, ano formoso.* (Id.) */ Ano de neves, muito pão e muitos crescentes.* (Chaves) (es) *Año de nieves, año de bienes.* (Correas) */ Año de nieves, año de mieses* (Id.) */ Año nevoso, año abundoso.* (R. Marín) */ Año de heladas, año de parvas.* (Id.) (ct) *Any de neu, any de Deu.* (Alberola)

Tiene amplia proyección en la paremiología peninsular.

1094. **Ano de noces, ano de mortes.** (mc: C.A. / ms: A.C.)

1095. **Ano de noces, ano de voces.** (mc: M.V. / ms21,14v: Bermés)

1096. **Ano de ourizo, non fagas canizo.** [353] (mc: Incio-F.V.S.)

Como *Ano de moitos ourizos...*, ya registrado.

1097. **Ano de ovellas, ano de abellas.** [354] (mc: *Dicc. Ac.* / ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar da provincia de Lugo)

(pt) *Ano de ovelhas, ano de abelhas.* (Chaves) (es) *Año de ovejas, año de abejas.* (Correas)

1098. **Ano de peras non é de pericos.** (ms9,12r: Berbetoros)

1099. **Ano de peras, ano de fame.** (mc: Carballedo)

(pt) *Ano de bêberas, nem de peras, nunca o vejas.* (Chaves) (es) *Año de peras, mal para las eras.* (R. Marín) */ Año de peras, nunca lo veas.* (Id.)

1100. **Ano de peras, ano de medas; ano de ameixas, ano de queixas.** (ms-SA: Leonardo Carro Rodríguez: Vilaño, A Laracha, C)

1101. **Ano de peras, ano de medas.** (mc: Lugo / ms: José Mª Cures / ms4: F.V.S. / ms-LU: seminarista anónimo: Terra de Bergantiños, C)

1102. **Ano de peras, nunca acó veñas.** [355] (mc: *Dicc. Ac.* / ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar da provincia de Lugo / ms18,21r / ms10,089r: *D.E.*)

Equivalente al anterior. [356]

1103. **Ano de perdas, non é ano de ganancias.** (mc: Buciños)

1104. **Ano de piñós, ano de montós.** (mc / ms4: F.V.S.)

(es) *Año de piñones, año de montones.* (R. Marín)

1105. **Ano de saltón, ano de perdigón.** (mc: *Dicc. Ac.*)

1106. **Ano de saltón, ano de perdisón.** (ms-LU: Guillermo Pino[sic] O[?] e José M[?] R[?]: Terra Cha, LU)

1107. **Ano de saltos, ano de nabos.** (ms: Monforte)

1108. **Ano de trece lúas, ano de trece fortunas.** [357] (ms-LU: seminarista anónimo: San Xurxo de Cadramón; O Valadouro, LU / ms-LU: Niceto García Campos, San Xurxo de Cadramón, O Valadouro, LU)

1109. **Ano de tronadas, ano de fornadas.** (mc: Guillar)

1110. **Ano de vespeiros, ano de medeiros.** (mc: G.P.)

---

[352] Niceto García Campos, San Xurxo de Cadramón, O Valadouro, LU: *ano de bienes*.

[353] ms e ms4: *de orizos*.

[354] ms-LU: *d'ovellas*.

[355] ms-LU, ms10 e ms18,21r: *nunca acá veñas*. En ms10 s.v. *Peras*.

[356] O anterior no mc era *Ano de peras, ano de fame*.

[357] Niceto García Campos, San Xurxo de Cadramón, O Valadouro, LU: *trece lunas*.

Recogido en Monforte, donde tienen como señal de buena cosecha la aparición de muchos avisperos.

1111. **Ano de xeadas, ano de fornadas.** (ms-LU: seminarista anónimo: Laiosa, O Incio, LU)

1112. **Ano de xiadas, ano de parvas.** (mc: Cuartilla 6)

(es) *Año de heladas, año de parvas.* (R. Marín) */ ms: Sbarbi / Como año de helas, ya registrado.* (ct) *Any de gelaes, any de eraes.* (Alberola)

Como ano de helas, ya registrado.

1113. **Ano de xiada, ano de anada.** (ms21,19v: Bermés)

1114. **Ano de hielos, ano de codelos.** (ms-SA: seminarista anónimo: Narla, Friol, LU)

1115. **Ano de nieves, ano de bienes.** (ms-SA: algún lugar de Galicia)

1116. **Ano novo e viño novo non manteñen.** [358] (mc: *Dicc. Ac.* / ms15,45r: *Vida Gallega*, 1960)

1117. **Ano pobre e ovella fraca, todo é carrachas.** [359] (mc: Carballedo / ms: Carballino)

1118. **Ano que hastra o nove vén xiando, bon e moito pan vén anunciando.** [360] (mc e ms4: J.P.)

(es) *Año que hasta el nueve de enero nieva, mucho pan espera.* (R. Marín)

1119. **Ano seco garda secreto.** (mc: Buciños)

(pt) *Ano seco, ano de fome.* (Chaves) (es) *Año seco, año bueno.* (Correas)

No es regular, y, según el clima se le enjuicia de distinta manera.

1120. **Ano seco tras de mollado, garda lan e vende o fiado.** [361] (mc: Buciños / ms: Cuartilla 6 / ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar de Galicia / Dous seminaristas anónimos: algún lugar da provincia de Lugo

Var.: *Ano seco tras de mollado, garda leña e vende fiado.* (mc: Buciños) / *Ano seco tras de mollado, garda lan e vende o gado.* (Cuartilla 6)

(es) *El año seco, tras el mojado, guarda la lana y vende el hilado.* (Correas)

1121. **Ano torto, ó horto.** (mc)

1122. **Ano bisiesto é ano funesto.** (ms: Lameiro)

1123. **Ano bisiesto promete e non dá.** (mc: Carballedo / ms4: F.V.S.)

(es) Mala fama tiene también en el refranero castellano: *Año bisiesto, cosecha en un cesto. / Año bisiesto, ni cuba ni cesto. / Año bisiesto, ni viña ni huerto. / Año bisiesto, año siniestro. / Año bisestil, año vil.* (R. Marín) / *Año bisieste, o hambre o peste.* (R. Marín) */ Año bisiesto, todas las frutas caben en un cesto.*

1124. **Anos de noces, anos de voces.** (ms-SA: M. González Fernández)

1125. **[Bo] ano, mal ano, catro no escano.** [362] (mc: Villamane-Cervantes)

(es) *Mal año, buen año, cuatro caben en un banco.* (Sbarbi) (ct) *Bon any o mal any, quatre caben en un banc.* (Alberola)

Hay variantes que recogemos en su lugar.

1126. **Cal o ano, tal o xerro.** (mc: U.C. Cuartilla 6)

(pt) *Qual o ano tal o jarro.* (Chaves) (es) *Cual el año, tal el jarro*. (Correas)

No han de exceder los gastos a los ingresos: antes ha de acomodarse cada uno a las visicitudes de la cosecha.

1127. **Cando corre o ar, é ano de fabas.** (ms-LU: seminarista anónimo: Guillar, Outeiro de Rei, LU)

1128. **Cando chove por febreiro, todo o ano é temporeiro.** [363] (mc: U.C. Cuartilla 11 / ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar da provincia de Lugo)

1129. **Cando o toxo se dá na lareira, é bon ano de prexigueiro.** (ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar da provincia de Lugo)

1130. **En ano de viño merca e garda viño.** (mc / ms4: F.V.S.)

1131. **Groria maior, bo ano labrador.** (ms15,23: *O Gaiteiro Gallego*, 1956)

1132. **Máis produce o ano que o campo ben labrado.** [364] (mc: J.P.)

Var.: *Máis produce o ano có bon labrado.* (F.V.S.)

(es) *Más produce el año que el campo bien labrado.* (Sbarbi)

Más que las labores propias del labrador, produce la normal sucesión de las estaciones del año, con el tiempo propio de cada una de ellas. Se dice también: *Máis dá o ano que o labrado*, que va en la sección de *Generales*.

---

[358] Contén a indicación *Año nuevo* en ms15.

[359] ms: *probe*.

[360] mc: *xiando, moito pan*. Jacinto del Prado recolle o refrán tal ecomo aparece en ms4 e non rexistra a forma curta que aparece no mc. / Na variante do castelán de R. Marín: ms: *Año en que.*

[361] ms: *do mollado, garda a la, ao fiado*; ms-LU (Lugo): *gard'a lá e vend'o fiado*; ms-LU (Galicia): *garda a la e vende a o fiado*; ms-LU (Lugo): *O ano seco, garda a lan, vende o fiado*; ms4: *ao fiado*.

[362] Vilamane pertence ó concello de Becerreá e non a Cervantes. / Na variante do castelán de Sbarbi: ms: *Mal año o buen año.*

[363] ms-LU: *todo ano é tempereiro*.

[364] ms e ms4: *que campo*.

1133. **Máis vale ano tardío que vacío.** (ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar da provincia de Lugo)

1134. **No ano bisiesto caben as crías debaixo dun cesto.** (mc: Carballedo / ms4: F.V.S.)

Var.: *No ano bisiesto nacen as crías debaixo dun cesto.*

(es) *Año de pares, o bisiesto, nunca bueno.* (Correas) */ Año bisestil y año de pares, año de azares.* (Correas)

En para los campesinos año de males y desgracias, de hambres y esterilidad.

1135. **No corenta e catro non-o pasarás mui farto e no cincuenta e cinco apretara-lo cinto.** [365] (ms8,26v: Silvarrey)

1136. **Non digas mal do ano antes que seña pasado.** (mc: A.N.)

Var.: *Non fales mal do ano se aínda non é acabado.* (F.V.S.)

(pt) *Não digas mal do ano até que seja passado.* (Chaves) (es) *No digas mal del año hasta que sea pasado.* (Correas)

1137. **Non fales mal do ano, se aínda non é acabado.** (mc: Buciños / ms4: F.V.S.)

(pt) *Não digas mal do ano até que seja passado.* (Chaves) (es) *No digas mal del año hasta que sea pasado.* (Correas)

1138. **Non se fale do ano hasta que sea pasado.** [366] (ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar da provincia de Lugo / algún lugar de Galicia)

1139. **O ano da serra non-o traiga Dios á terra.** (mc: A.N.)

(pt) *Ano da serra, não o traga Deus à terra.* (Chaves) (es) *El año de la sierra no lo traiga Dios a la tierra.* (Sbarbi) (ct) *Any bó per a la serra, mal per a la tèrra.* (Alberola)

El bueno para los altos, es malo para los terrenos bajos.

1140. **O ano do lus bota o millo en torrós crus.** (ms-LU: Trini Figueiras: San Salvador de Asma, Chantada, LU. Convento de Las Córneas.)

1141. **O ano do lus bota o trigo en terrós crús.** [367] (mc: Berbetoros, Palas de Rey-F.V.S.)

Año que empieza en lunes. Tiene ribetes de supersticioso.

1142. **O ano ten que ter a herba pra ser de rechupete.** (ms-SA: Manuel Martín Gómez: Muxía, C)

1143. **O mal ano entra nadando.** [368] (mc: Lugo)

(pt) *O mau ano em Portugal entra nadando.* (Chaves) (es) *El mal año entra nadando.* (Sbarbi) */ El año malo, en agua viene nadando.* (R. Marín)

Se dice también: *En Galicia a fame entra nadando*. Lo mismo dicen en Portugal. Tiene por perjudiciales las excesivas lluvias en los primeros días del año.

1144. **O que ten gado, non desexa mal ano.** (mc: A.N. / ms4: N.V. 2ªserie / ms17,075: A.N.2ªserie)

(pt) *Quem tem gado não deseja mau ano.* (Chaves) (es) *Quien tiene ganado, no desea mal año.* (Sbarbi)

Sólo los logreros tienen interés en que el año no sea abundante, para lograr los mayores ingresos que proporciona la carestía de los artículos.

1145. **O que ten o ano ruín, teña bon horto e bon san Martín.** [369] (mc e ms11,50: Fonsagrada-F.V.S.)

Para resarcirse un tanto de la mala cosecha.

1146. **Polo moito trigo nunca foi o ano malo.** (ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar da provincia de Lugo)

1147. **Por abundancia de pan nunca foi mal ano.** (mc: Layosa, Incio / ms-LU: seminarista anónimo: Laiosa, O Incio, LU)

(es) *Por mucho pan nunca es mal año.* (Bergua)

La abundancia nunca acarrea perjuicio.

1148. **Por moito haber nunca o ano é caro.** (mc: Santiago)

1149. **Se chove moito en Nadal, ano formal.** (ms15,23: *O Gaiteiro Gallego*, 1956)

1150. **Según é o ano, así é a anada.** (mc: Santiago)

1151. **Si queres coller temporao, tes que sembrar ó empezar o ano.** [370] (mc e ms: Santiago)

1152. **Tal o ano, tal o xarro.** (mc: Buciños)

(es) *Tal el año, tal el jarro.* (R. Marín)

Véase *Cal o ano, tal o xerro*.

1153. **Un ano e un pan logo se van.** [371] (mc / ms4: F.V.S. / ms14,16 / ms21,15r: Bermés)

GENERALES. V. tamén *Abejas, Abono, Agro, Eras, Espárragos, Estiércol, Grano*, *Grelo*, *Nabos, Nueces, Patatas, Poda, Uvas*.

---

[365] O orixinal di *No corenta e catro non-o pasarás mui farto; e no cincuenta e cinco, apretaralo cinto*.

[366] ms-LU (Galicia): *estea pasado*.

[367] ms: *torrós*.

[368] ms: *manando*.

[369] ms4 e ms11,50: *teñ'o ano ruin*; ms11,50: *e bon samartín*.

[370] ms: *coller temprano, o que empeza o ano*.

[371] ms21,15r: *y'un pan*.

1154. **A álbore malo e torcido, outro no sitio.** (mc: C.A. *A Nosa Terra*)

Var.: *A albre ruín e torta, outra na horta.*

(es) *Arbol que no frutea, bueno es para leña.* (R. Marín) */ Todo arbol que no llevare buen fruto, se ha de cortar.* (Sbarbi)

1155. **A anada á carreira non se pilla.** (ms-SA: Manuel Villaverde Marcos: Proupín, San Tomé de Ames, C)

1156. **A arada de mulleres dá pan, si queres.** [372] (mc: Chantada / ms4: F.V.S.)

1157. **A auga do rego non quita a do ceo.** (mc: Tuiriz, Monforte)

(es) *Auga del cielo, no quita riego.* (Sbarbi)

1158. **A auga non se pudre nas nubes.** (mc: Cervantes / ms4: F.V.S. / ms11,08)

Dicho con el que los labradores gallegos dan a entender sus esperanzas de lluvia, al aparecer el cielo cubierto de nubes, después de una temporada de sequía.

1159. **A boa anada non a leva vento nin xeada.** (mc: A.N.)

1160. **A carga a lazos anda millor.** (ms-LU: seminarista anónimo: Santa Euxea de Asma, Chantada, LU)

1161. **A carga a lazos vai millor.** (ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar da provincia de Lugo)

1162. **A carga ben apretada é máis levadeira.** (ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar de Galicia)

1163. **A carga ben se leva cando moito non pesa.** (ms15,13)

1164. **A carga máis apretada é máis levadeira.** (mc: Tuiriz, Monforte)

1165. **A casca garda o pino.** (mc: Santiago (José Ramón).)

1166. **A castaña é moi pilla: así que regaña, vai con quen a apaña.** [373] (mc: Taboada / ms15,11)

1167. **A castaña i-a dama nunha noite se derrama.** [374] (mc: Taboada-F.V.S.)

Es fruta muy delicada, y basta, para malograrla una noche de frío intenso.

1168. **A castaña no ourizo, sei moi ben cómo fai: cando pinta, madurece; cando madurece, cai.** (mc)

Cantar que pasó a refrán.

1169. **A castaña sabe moita maña, que se vai con quen a apaña.** [375] (mc: Taboada / ms15,11)

1170. **A castaña vén pola montaña.** (mc: Caurel / ms4: F.V.S. / ms11,08)

Madura antes la castaña en los altos que en los valles.

1171. **A castaña, en canto está no souto, dáseme por ela pouco; da que vai no canizo, fúrgoa co guizo; e da que vai ó arcaz, arreda rapaz.** (ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar da provincia de Lugo)

1172. **A castañeira termina na ribeira.** (mc: Caurel / ms4: F.V.S.)

Var.: *A castaña termina na ribeira.* (ms16)

Véase *A castaña vén pola montaña*.

1173. **A caste da horta sal da corte pola porta.** [376] (mc: M.V. / ms10,030r: *D.E.*)

Var.: *A caste da horta, cal da corte pola porta.* (ms: J.P. [377])

Depende del abono.

1174. **A cereixa caída, no chan podrece.** (ms6,01v)

1175. **A cereixa picada dos melros, logo cae no chan.** (ms6,01v)

1176. **A facenda do cregho dáa Dios e lévaa o demo.** [378] (ms-SA: Antonio Torreira Torreira: San Fins de Freixeiro, Santa Comba, C)

1177. **A facenda do crego dálla Dios e lévall'o demo.** (ms21,01r: Bermés)

1178. **A facenda non quere ano senón que quere amo.** (mc: Incio)

(es) *Hacienda, tu dueño te vea.* (Sbarbi) */ El ojo del amo engorda el caballo.* (Id.)

Indica los perjuicios que en general provienen de encomendar a otro los propios asuntos.

1179. **A fame en Galicia entra nadando.** (ms-LU: Trini Figueiras: San Salvador de Asma, Chantada, LU. Convento de Las Córneas.)

1180. **A fame nas casas entra polas cuadras.** (ms5,029)

1181. **A fame pra Galicia vén nadando.** (ms-LU: Xestoso, Monfero, C)

1182. **A fariña do demo vólvese relón.** (ms-SA: Francisco Canosa Quintáns)

1183. **A fariña do demo, todo se volve farelo.** (mc: C.A. / ms18,68r: *Diario de Avisos*, de R. Caruncho (1888))

Var.: *A fariña do demo, toda se volve relón.* (Santiago)

---

[372] V. *Arada de mulleres, dá pan se queres* en *Mujer*.

[373] ms15,11: *muy pilla*.

[374] ms4: *derraman*.

[375] O orixinal di *A castaña sabe moita maña, que se vai con que a apaña*.

[376] En ms10 s.v. *Huerta*.

[377] ms: *cada corte*. / Jacinto del Prado recolle o refrán coa forma *cal d'a corte*.

[378] *A facenda do crejo da a Dios e leva o demo*.

(es) *La harina del diablo todo se vuelve salvado.* (R. Marín)

1184. **A ferraña de cerca fai daño ós golosos.** (mc: Páramo)

1185. **A folla mexa no lume e vaise.** (mc: G.P. / mc: L.G. / ms15,01: Carré Aldao)

Así lo hace la hoja verde o húmeda, pues ha de soltar la humedad antes de que se queme. Figuradamente se aplica a los que para no hacer nada, alborotan toda la vecindad.

1186. **A folla, canto enxoita, molla.** (mc: C.A.)

1187. **A fouce que é boa, corta hasta a cota.** (mc: Buciños)

1188. **Á froita caída dáselle co pé.** (mc: Chantada)

Se aplica en sentido moral.

1189. **A gadaña quer forza e maña.** (mc: Loureiro de Cotovad-F.V.S.)

1190. **A Galicia a fame vén nadando.** (mc: C.A.)

Es indicio de mala cosecha el exceso de lluvias.

1191. **A grade que leva todos os torrós non é a millor.** (mc: Buciños)

1192. **A grama polos tantos despreciada, con ansia é por moitos rebuscada.** [379] (ms4: J.P.)

1193. **A gran sequía, gran mollada.** (mc: J.P.)

(es) *A gran seca, gran mojada.* (Correas).

1194. **A herba revolta non-a deixes á porta.** (ms21,02v: Bermés)

1195. **A horta, pola porta.** (mc: G.P.)

Será buena aquella según el abono que salga por la puerta de la casa para darle sazón.

1196. **A hucha sin centeo é como o prado sin rego.** [380] (mc: A.I. / ms18,20r / ms18,68r: *Diario de Avisos*, R.Caruncho (1888) / ms18,70v: A.S.A.)

1197. **A labradora ilustrada fai escola na velada.** [381] (ms4: J.P.)

1198. **A leite co calor ten pouco valor.** [382] (mc, ms e ms4: J.P.)

1199. **A leña de amieiro arde debaixo do bulleiro.** (ms-LU: seminarista anónimo: Laiosa, O Incio, LU)

1200. **A leña de amieiro arde no regueiro.** (ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar de Galicia)

1201. **A leña de xesta ten o demo na testa.** (mc: Layosa)

1202. **A leña de xesta, pra encender, ten o demo na testa, i-a de chanteiro, no sombreiro.** (mc: Incio)

No dan llama cuando se le sopla.

1203. **A leña i-a muller, cantos máis anos, máis arder.** [383] (mc: M.L. / ms10,033r: *D.E.*)

1204. **A leña verde, bon brazado.** (mc: Tuiriz, Monforte)

(es) *A mala leña, echar mucha.* (Sbarbi)

1205. **A leña, canto máis seca, máis arde.** (mc: A.S.A. / ms18,68r: *Diario de Avisos*, de R. Caruncho (1888))

(pt) *Lenha verde nem se queima nem se acende.* (Chaves) (es) *La leña, más arde cuanto más seca.* (R. Marín) */ La leña muy seca, arde como yesca.* (id.) */ La leña verde mal se enciende.* (id.)

Se aplica en sentido moral.

1206. **A leña, torta ou bilorta, o fogo aporta.** (ms21,01r: Bermés)

1207. **A liñaza, que vexa ir o dono prá casa.** (mc: Carballedo)

Ha de sembrarse muy superficialmente, sin que apenas la cubra la tierra.

1208. **A madeira de castaño, nin fende nin fai regaño.** (ms5,023: Félix Rodríguez Vieites)

1209. **A mal ano, boa cara.** [384] (mc: Carballedo / ms4: F.V.S.)

(es) *A mal tiempo, buena cara.* (Sbarbi) */ A mal año, tarria de seda.* (Id.)

Como *A mal tempo, boa cara*. Aconseja resignación en los reveses de la vida.

1210. **A mal tempo, bon sembrante.** [385] (mc: F.L.)

(es) *A mal tiempo buena cara.* (Sbarbi)

1211. **A mala herba é a que máis medra.** (mc)

Var.: *A mala herba moito medra.* (C.A.) / *A mala herba nunca perez.* (F.L.) / *Herba mala, moito medra.* (ms5,045: Teo)

(pt) *A má erva depressa nasce e tudo envelhece.* (Chaves) (es) *La mala hierba mucho crece.* (Sbarbi) */ Mala hierba, nunca muerta.* (R. Marín). */ Mala hierba nunca muere.* (Correas) (ct) *Mala herba may mor.* (R. Marín)

---

[379] Probablemente se trata dun aforismo da autoría de Jacinto del Prado máis ca dun refrán da tradición popular.

[380] ms18,20r: *coma prado*; ms18,68r: *com'a prado*; ms18,70r: *com'o prado*. / V. *A hucha sin diñeiro é coma o prado sin rego* en *Dinero*.

[381] Probablemente se trata dun aforismo da autoría de Jacinto del Prado máis ca dun refrán da tradición popular.

[382] ms e ms4: *ten moi pouco valor*.

[383] En ms10 s.v. *Leña*.

[384] V. *A mal tempo, boa cara* en *Paciencia* (*Recomendaciones de paciencia*).

[385] V. *A mal tempo, boa cara* en *Paciencia* (*Recomendaciones de paciencia*).

Suele lo malo prevalecer sobre lo bueno.

1212. **A mala herba non perece.** [386] (ms10,036r)

1213. **A mazá máis sombriza non é a máis sabrosa.** (mc: Carballino)

1214. A meizo corto, xiada larga. (mc: C.A.)

1215. **A metá calquera a labra, se a terra é boa.** [387] (mc: Carballedo / ms4: F.V.S.)

1216. **A moita fariña non mata o porco.** (mc: M.L.)

1217. **A moita terra dá dúas cheas: unha de traballo, outra de miseria.** [388] (ms: M.V. / ms21,29v: Bermés)

1218. **A ningún precio é pagada a landra qu'é azucarada.** [389] (ms4: J.P.)

1219. **A pereira é pró que está á beira.** (mc: Carballino)

1220. **A pereira que non ten peras, pouco hai que esperar dela.** (mc: Carballino)

1221. **A pipa limpia e ben fregada deberá ser ben axofrada.** (ms4: J.P.)

1222. **A poder de paus mállase o pan.** (mc: Cervantes)

1223. **A pouca parada fai moita andada.** (mc: M.L.)

Cuando se trabaja en el campo sin cesar, se conoce en lo que rinde el trabajo. Tiene también aplicación general.

1224. **A regla do labrador: ser burro, sementar basto e arar menudo.** (ms)

1225. **A regla do labrador: ser burro, sementar basto e arar menudo.** (ms-SA: seminarista anónimo: Narla, Friol, LU)

1226. **A segurella é boa herba.** (mc: G.P.)

Florece en mayo y junio, y se la llama también *serradela*. *Segurella* falta en nuestros diccionarios. *Serradela* aparece en el de Valladares.

1227. **A semente ben gardada por onzas está separada.** (ms4: J.P.)

1228. **A sobreira non hai pau que a encha nin a fenda.** [390] (ms10,121r: *D.E.*)

1229. **A terra ben labrada, a seu dono dá ganancia.** (mc: A.I. / ms18,70r: A.S.A.)

1230. **A terra do espiño pó meu veciño.** (ms-SA: Perfecto Esparís Freire: Santa María de Viceso, Brión, C)

1231. **A terra negra bo pan leva.** (ms-SA: seminarista anónimo: Narla, Friol, LU)

1232. **A terra negra pan leva.** (mc: Buciños)

(pt) *Terra negra dá bom pão.* (Chaves) (es) *La tierra negra lleva el buen pan.* (Correas) / *La tierra morena, buen pan lleva; la blanca, cadillos y lapa.* (Sbarbi)

La tierra de este color es de buena calidad para el cultivo del pan.

1233. **A terra sin abono acaba co seu dono.** (mc: Santiago)

1234. **A terra, coa rella ou coa de ovella.** (mc: M.L.)

Ha de abonarse y trabajarse, como enseñan otros análogos.

1235. **A traballo feito non lle corre prisa.** (mc: Otero de Rey)

1236. **Á túa terra, grulla, anque sea nunha pata.** [391] (ms: Tuiriz / ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar de Galicia)

(es) *A tu tierra, grulla, aunque sea en un pie.* (R. Marín)

1237. **A veiga i-a manteiga, a bondá teñen na beira.** (mc: A.N.)

1238. **Abona e non derregues.** (mc: Buciños)

Las tierras bien abonadas se distinguen bien de las otras, sin necesidad de marcos ni separaciones.

1239. **Abono de fento, abono de vento.** (mc: Santiago)

1240. **Abrígate á folla mentras non molle.** [392] (mc e ms15,22: Otero de Rey)

Var.: *Abrígate debaixo da folla mentras non molla.* (ms15,05: Silvarrey)

1241. **Aceituna, unha, e s'é boa, unha ducia.** (mc: C.A.)

(es) *Aceituna, una es oro; dos son plata; y la tercera mata.* (Castillo) / *Aceituna, una, y si es buena, una docena.* (Id.) / *Aceitunas, una o dos; y si tomas muchas, válgate Dios.* (Id.) / *Aceitunas, una, y si no son buenas, ninguna.* (R. Marín) / *Aceitunas, si son buenas, hasta una docena.* (Id.) / *Aceituna, una docena de docenas.* (Correas)

1242. **Agárrom'a ti, sacho, porqu'outro non acho.** (ms-LU: seminarista anónimo: Guntín, LU)

1243. **Agárrome a este sacho porque outro non acho.** (mc: M.L.)

1244. **Aira que non é miña, malle nela quen queira.** [393] (mc: Páramo-F.V.S.)

---

[386] En ms10 s.v. *Malo*.
[387] ms4: *calquera labra*.
[388] ms21,29v: *e outra de miserias*.
[389] Probablemente se trata dun aforismo da autoría de Jacinto del Prado máis ca dun refrán da tradición popular.
[390] Sen clasificar no orixinal.
[391] ms-LU: *aunque, una pata*.
[392] mc e ms15,22: *molla*.
[393] ms4: *que queira*.

No hemos de preocuparnos por los negocios ajenos.

1245. **Alá vai serodio co temporao, mais non na palla nin no grau.** (ms21,08v: Bermés)

1246. **Alá vai serodio con temporán, mais non vai na palla nin vai no gran.** (mc: A.I.)

(es) *Allá va lo tardío con lo temprano; mas no en la paja ni en el grano*. (Correas) */ ¿A dónde vas tardío? -En busca del temprano. -Ni en paja, ni en grano*. (Sbarbi)

Ninguno de los dos debe adelantarse ni retrasarse para ser de buena calidad.

1247. **Albres con yeso espolvoreados pagan con dobres frutos seus coidados.** [394] (ms4: J.P. / ms16)

1248. **Alcacén mollado non toca a gaita.** (mc: *Nos.* Nº 122, páx. 35)

1249. **Allo crudo e viño puro pasan a puerto seguro.** [395] (mc: Santiago / ms-SA: Manuel Otero González: Divino Salvador de Coiro, Cangas, PO)

(pt) *Alho e vinho puro, levam a porto seguro.* (Ch) (es) *Ajo crudo y vino puro pasan el puerto seguro.* (Sbarbi) (ct) *All cru y vi pur, passen el pòrc de segúr.* (Alberola)

Ambos son provechosos y no hacen daño.

1250. **Allo crúo e viño puro pasan o porto seguro.** [396] (ms-SA: Manuel Otero González: Divino Salvador de Coiro, Cangas, PO)

1251. **Amaña e compón e agarda sazón.** (ms-LU: Trini Figueiras: San Salvador de Asma, Chantada, LU. Convento de Las Córneas.)

1252. **Anada á carreira non se pilla.** (mc: M.V. / ms21,19v: Bermés)

Ha menester tiempo y trabajo.

1253. **Anada a carreiras non se pilla.** (ms-SA: José María García Vázquez (10-11-51): Dodro, C)

1254. **Anadiña pouca, anadiña moita, vai chegando unha á outra.** [397] (mc: M.V. / ms21,20r: Bermés)

1255. **Anque ares torto, o fruto sáleche dreito.** (ms5,056: Silvarrey)

Var.: *Ares torto, ares dreito, o fruto ha salir dreito.* (ms15,43: Sober) *Tema2: Arada.*

1256. **Anque n'haxa unha branca, que haxa unha pranta.** (mc: M.L.)

1257. **Anque o millo arrequeza, non sea todo festa.** (mc: C.A.)

1258. **Anque o millo sea moito, garda millo.** [398] (mc e ms4: C.A. *A Nosa Terra*)

1259. **Ao labrador descuidado os ratos lle rilan o sementado.** (mc: C.A.)

(pt) *Ao lavrador descuidado os ratos lhe comen o semeado.* (Chaves) */ Ao lavrador pregiçoso levam os ratos o precioso.* (Id.) (es) *Al labrador descuidado, los ratones le comen lo sembrado*. (Correas)

1260. **Ao labrador descuidado a facenda cómenlla os ratos.** (mc: Carballedo)

(pt) *Ao lavrador descuidado os ratos lhe comen o semeado.* (Chaves) */ Ao lavrador pregiçoso levam os ratos o precioso.* (Id.) (es) *Al labrador descuidado, los ratones le comen lo sembrado*. (Correas)

1261. **Aquí me agarro, sacho, que a otro uno** [sic] **non acho.** [399] (ms-SA: algún lugar de Galicia)

1262. **Ara ben e con afán, e collerás moito pan.** (mc: Castroverde)

(es) *Ara bien y con afán y tendrás buen pan.* (R. Marín)

1263. **Ara e compón, garda sazón.** (ms-LU: Trini Figueiras: San Salvador de Asma, Chantada, LU. Convento de Las Córneas.)

1264. **Ara e compón, i-agarda sazón.** [400] (mc, ms e ms4: Incio-F.V.S.)

1265. **Ara e non pon e espera sazón.** (ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar da provincia de Lugo)

1266. **Ara fondo e collerás pan abondo.** (ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar da provincia de Lugo)

1267. **Ara fondo e terás bo pan.** (mc: Fafián, Sarria)

(es) *Ara bien y con afán y tendrás buen pan.* (R. Marín).

1268. **Ara fondo e terás grao.** (mc: A.C. *Nosa Terra*)

(es) *Ara bien y hondo, cogerás pan en abondo.* (Correas). */ Ara bien y cogerás pan.* (Id.)

1269. **Ara por seco ou por mollado, e non bicarás o veciño no rabo.** [401] (mc: J.P.)

(es) *Ara por enjuto y por mojado, si no has de pedir prestado.* (R. Marín) */ Ara por*

---

[394] ms4: *cuidados*. Probablemente se trata dun aforismo da autoría de Jacinto del Prado máis ca dun refrán da tradición popular.

[395] ms-SA: *crúo, porto*.

[396] O orixinal di *Allo cuo e viño puro pasan o porto seguro*.

[22]mc: *Anadiña moita, anadiña pouca* (?).

[398] ms4: *garda o millo*.

[399] O orixinal di *Aqui me agarro sacho, que a otro uno* [sic] *non acho*.

[400] ms e ms4: *garda*.

[401] O orixinal di *Ara por seco ou por mollado, e non bicaràs ô veciño n'o rabo*. / Vázquez Saco recolle o refrán no mc coa forma *pro seco ou pro mollado* pero Jacinto del Prado rexistraba *por seco ou por mollado*.

mojado y por enjuto, y no mojarás a tu vecino en el culo. (Id.) / *Ara por enjuto y por mojado, y no comerás pan fiado.* (R. Marín)

Es necesario trabajar siempre, para no dejarse ganar de nadie, ni depender del vecino.

1270. **Arador sin aguillada non vale nada.** (mc: Otero de Rey)

1271. **Araduras oito e esterquiño moito.** (mc: R. Marín / ms17,003: G.P.)

(es) *Ara mucho y bien, estercola mejor, y serás buen labrador.* (R. Marín)

1272. **Arar fondo e sembrar á cima, botar bon esterco i-auga por arriba.** [402] (mc e ms: Buciños / ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar da provincia de Lugo)

1273. **Árbol caído todo é leña.** [403] (mc: Fonsagrada-F.V.S.)

(es) *Del arbol caido, todos hacen leña.* (Sbarbi)

Como: *Do árbol caído...* El desamparado de la suerte es objeto del desprecio común.

1274. **Arbol vello trasplantado non é nado.** (ms15,41: Puertomarín)

1275. **Árboles de molo, no mes de outono.** (mc: Orense / ms4: F.V.S.)

1276. **Árboles vellos non prenden.** (mc: Pidre)

(es) *Árbol viejo y replantado, antes seco que agarrado.* (R. Marín). (ct) *Abre vell trasplantat a tèrra nòva, no li pròva.* (Alberola).

Es obvio el sentido figurado del refrán.

1277. **Arde mellor leña mollada que pedras enxoitas.** [404] (mc: Buciños / ms21,15r: Bermés)

(pt) *Arde mais a lenha verde que pedras enxutas.* (Chaves)

1278. **Ares ben, ares mal, ara aberto e igual.** (mc: Carballedo)

1279. **Ares ben, ares mal, ara direito e igual.** [405] (mc e ms4: Buciños-F.V.S. / ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar da provincia de Lugo)

1280. **Ares ben, ares mal, ara dreito e sempre igual.** (ms-LU: seminarista anónimo: San Xoán de Corgo, LU)

1281. **Arregla e compón i-espera sazón.** (ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar da provincia de Lugo)

1282. **Arrueiro corto, xiada larga.** [406] (mc: R. Caruncho, *Diario de Avisos* / mc: C.A. / ms18,19r)

1283. **As arboredas labradas quedan moi beneficiadas.** (mc: J.P. / ms: C.A.)

1284. **As boas uvas de colgar dispón quen facer ousequios se propón.** [407] (ms4: J.P.)

1285. **As castañas están caendo i-estanse facendo.** (mc: Buciños)

1286. **As castañas, a todas as mañas.** [408] (mc: Buciños / ms4: F.V.S. / ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar da provincia de Lugo)

(es) *Hay muchas mañas en castañas.* (Correas) */ Muchas mañas hay en castañas: de ellas son cochas, de ellas son asadas.* (Correas)

Están siempre bien, de cualquier modo que se las prepare.

1287. **As herbellas que son tardías brotan ós cuarenta días.** (ms-SA: Manuel Barreiro Somoza: Santa Mariña de Ribela, A Estrada, PO)

1288. **As moras maduras repintan as uvas.** (ms-LU: seminarista anónimo: Camporramiro, Chantada, LU)

1289. **Ás veces debaixo dun fento salta unha lebre.** (mc: Santiago, Manuel S. Padín)

Como *Onde menos se pensa, salta unha lebre*.

1290. **Así como o millo se dá co melón, así a naranxa se dá co limón.** [409] (mc e ms: Santiago)

1291. **Auga da fonte, herba no monte.** [410] (mc e ms: Chantada)

1292. **Auga de moitos regueiros é mala de arrecadar.** [411] (ms: J.P. / ms21,19v: Bermés / ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar da provincia de Lugo)

1293. **Auga e leña, cada día veña.** (mc: A.I. / ms18,70r: A.S.A.)

(pt) *Agua e lenha, cada dia venha.* (Chaves)

1294. **Augas estancadas ó rededor non consentirá o labrador.** [412] (ms4: J.P.)

1295. **Auga, ferro e basura crían boa verdura.** (mc: Santiago)

---

[402] ms: *y-auga*; ms-LU: *i-a auga por arriba*.

[403] V. *Do árbore caído todos fan pitelos* en *Desgracia* (*Soledad en la desgracia*).

[404] ms21,15r: *Arde millor, ca pedras*.

[405] ms-LU: *ara dreito*.

[406] mc (C.A.): *A meizo corto*. É unha mala lectura que Vázquez Saco fixo do orixinal de Carré, que di *A rueiro corto*. / ms18: *A rueiro corto*.

[407] Probablemente se trata dunha máxima de Jacinto del Prado máis ca dun refrán da tradición popular.

[408] ms-LU: *a todal'as mañas*.

[409] ms: *tamén a naranxa*.

[410] ms: *Auga de fonte*.

[411] ms-LU e ms21,19v: *d'arrecadar*; ms-LU: *muitos regueiros*.

[412] Probablemente se trata dunha máxima de Jacinto del Prado máis ca dun refrán da tradición popular.

1296. **Bens de menós, bens de ladrós.** (mc: Buciños-F.V.S.)

(es) *Bienes de menores, infierno seguro para sus administradores.* (R. Marín) / *Bienes de menores, al diablo los bienes y al infierno los tutores.* (R. Marín) / *Hacienda de menores, hacienda de horrores.* (R. Marín) (ct) *Bens de menors, perdició d'ells y dels tutors.* (Alberola) / *Bens de menors, perdició de tots.* (Id.)

Porque suelen quedarse en manos de los administradores o tutores, como expresamente consignan algunas de las siguientes correspondencias.

1297. **Bens divididos, bes perdidos.** [413] (mc: M.V.)

1298. **Bens heredados non son comprados.** [414] (mc e ms4: F.B.B.)

1299. **Berzas que non has de comer, déixaas ó demo cocer.** [415] (mc: A.N.)

(pt) *Berças que não hás-de comer, não as queiras remecher.* (Chaves) (es) *Berzas que no has de comer, déjalas cocer.* (R. Marín).

No hemos de preocuparnos de lo que no nos interesa.

1300. **Berzas que non has de comer, que fervan non che interesa.** [416] (mc, ms e ms4: Agro)

1301. **Bes de campana, dáos Dios e o demo os derrama.** (mc: Tuiriz, Monforte)

(pt) *Bens de sacristão, para o diabo vão.* (Chaves) (es) *Bienes de campana, dalos Dios y, el diablo los derrama.* (Correas). (ct) *Béns de campana, el diable els dóna i Déu els escampa.* (Ricart) / *Béns de campana, Déu els dóna i el diable els escampa.* (Ricart) / *Béns de campana, Déu els dóna i Déu els escampa.* (Ricart)

1302. **Bes, cantos vexas; casa, canta quepas.** [417] (mc e ms: A.I. / ms15,01: Carré Aldao)

(pt) *Terra quanta vejas; casa quanta caibas.* (Chaves) (es) *Casa en que vivas, viña de la que bebas, y tierras, las que veas.* (Sbarbi) (ct) *Compra casa per a estar y tèrra la que pugues llaurar.* (Alberola).

1303. **Boa terra con labores oportunas logra con abonos as fortunas.** [418] (ms4: J.P.)

1304. **Bon cultivo é proveitoso, pero excederse é dañoso.** (ms4: J.P.)

1305. **Bota esterco a picañadas e collerás boas fornadas.** (ms-LU: seminarista anónimo: Lugo, Lugo, LU)

1306. **Bota liño e bótalle ó río.** (mc: A.N.)

1307. **Bótame na lama, e de min non verás nada; bótame no lodo, e de min verás logro.** (mc: Buciños)

(pt) *Cava-me em pó, amanha-me em lodo, dar-te-ei o ano formoso.* (Chaves)

Habla la simiente.

1308. **Bótame na lama, e de min non verás nada; bótame no polvo, e de min verás logro.** (mc: Buciños)

Habla la simiente del centeno, como en el siguiente.

1309. **Bótame no po e déixame só.** (mc: Loureiro de Cotovad-F.V.S.)

Dice el centeno.

1310. **Brencellao e Caíño, os pais son do viño.** (mc: M.V.)

Var.: *Pai do viño é o Caíño, i-o Brencellau é hirmau.* (ms15,43: Pontevedra) / *Caíño, rei do viño.* (ms15,44: Meis)

1311. **Brencellau e Caíño é a nai do viño.** (mc: Jaime Solá, *Vida Gallega*, nº 72)

La segunda versión es de Jaime Solá en *Vida Gallega*, nº 72, que lo explica donosamente de esta manera: *Caíño* es el vino que se produce de una uva chiquitita, nada dulce, muy poco propicia para regalo de los golosos. *Brencellau* es el vino de una uva más sabrosa, más jugosa y más pastosa. Juntas ambas dan un vino de cuerpo y de fuerza muy rico y muy periquitero.

1312. **Cada albre dá seu froito.** (mc: C.A. / ms: E.C. *A Nosa Terra*)

(es) *Los árboles por su fruto se conocen.* (Sbarbi) (ct) *Cada abre fa son fruit.* (Alberola)

Con aplicación moral, en la que el fruto son las obras buenas o malas.

1313. **Cada cousa a seu tempo e as peras en Advento.** (mc: Santiago)

Otro dice *nabos*, en vez de *peras*.

1314. **Cada cousa a seu tempo.** (mc: *Dicc. Ac.*)

(pt) *Cada coisa a seu tempo.* (Chaves) (es) *Cada cosa a su tiempo.* / *Cada cosa en su tiempo y los nabos en Adviento.* (Sbarbi)

Además de su significación agrícola, de sembrar y recoger las cosas en sazón, tiene aplicación general.

1315. **Cada crouco no seu souto.** (ms10,049v: Incio)

---

[413] mc: *Bes*.

[414] ms4: *Bens herdados*.

[415] O orixinal di *Berzas que non has de comer, deixas o demo cocer*. ms e ms4: *has comer*.

[416] ms e ms4: *entresa*.

[417] ms, ms4 e ms15,01: *canto quepas*.

[418] Probablemente se trata dun aforismo da autoría de Jacinto del Prado máis ca dun refrán da tradición popular.

Crouco = castaña pequeña.

1316. **Cada pera, polo seu rabo.** [419] (mc: M.L. / ms15,52v / ms10,089r: *D.E.*)

1317. **Cada un ten seu xeito para sementar.** (mc: C.A. *A Nosa Terra*)

(es) *Cada uno tiene su manera de matar pulgas.* (R. Marín)

1318. **Cal máis, cal menos, toda a la che é pelos.** [420] (mc: A.N.)

Var.: *Máis ou menos, toda a lan ten pelos.* (C.A.-*A Nosa Terra*)

(pt) *Qual mais, qual menos, toda a la é pêlos.* (Chaves) (es) *Cuál más, cuál menos toda la lana es pelos.* (ms: Correas / mc: Sbarbi)

No cabe elección, allí donde todo es de ruín calidad.

1319. **Cama limpa no cortello e sol d'abondo no campo.** [421] (mc: J.P.)

Para la salud y robustez del ganado.

1320. **Candea aberta, seitura á porta.** [422] (mc: Layosa)

1321. **Cando a carballeira canta, gusta ben a manta.** (mc: M.V.)

Var.: *Cando a carballeira zoa, sabe ben a broa.* (mc: A.I. / ms15,27r: Taboada / ms-SA: Manuel López Castro: Santa Comba de Cordeiro, Valga, PO) / *Cando a carballeira canta, sabe ben a manta.* (mc: Buciños)

(pt) *Emquanto zoa a carvalheira não saias da tua fogueira.* (Chaves)

1322. **Cando a carballeira soa, sabe ben a broa.** (ms-SA: Manuel Barreiro Somoza: Santa Mariña de Ribela, A Estrada, PO)

1323. **Cando a carballeira zoa, gusta ben a broa.** (ms18,47r)

1324. **Cando a estrela Panadeira vén do lado da terra, boa anada; cando vén do lado do mar, anada mala.** (ms5,027: Mondoñedo)

1325. **Cando a herba anda a carros, o pan a brazados.** (mc: Carballedo / ms4: F.V.S.)

Equivalente a *Ano de herba, ano de perda* y sus variantes.

1326. **Cando a mora madura, xa pinta a uva.** (mc: A.I.)

1327. **Cando a mureira zoa, sabe ben a broa.** [423] (mc e ms: Buciños / ms-LU: Paco de Seoane: Buciños, Carballedo, LU)

1328. **Cando chove e hai lúa, braña dura.** (mc: Santiago)

1329. **Cando chove e quenta o sol, braña mol.** (mc: Santiago)

1330. **Cando chove, non chove ó gusto de todos.** [424] (mc: C.A. *A Nosa Terra*)

(es) *Nunca llueve a gusto de todos.* (Sbarbi)

La disconformidad de pareceres hace que nunca una resolución sea bien acogida por todos.

1331. **Cando Dios quer dar a anada, nin a tolle o vento nin a xiada.** (ms-SA: José González Santos: Boa, Camboño, Lousame, C)

1332. **Cando Dios quer dar anada, n'a leva vento nin xiada.** [425] (ms-SA: Juan Carlos Couselo Gago)

1333. **Cando Dios quere dar a anada, n'a leva o vento nin a xiada.** (ms-SA: Manuel Villaverde Marcos: Proupín, San Tomé de Ames, C)

1334. **Cando Dios quere dar a anada, non-a tolle o vento nin a xiada.** (ms-SA: Agustín Dosil Maceiras: Ponte Nafonso, Noia, C)

1335. **Cando espendoa o pan, o cabalo de frío ha de temblar.** (ms15,45v: Aguada)

Equivale al refrán anterior. [426] *Espendoar* = echar la flor el centeno. Falta en nuestros diccionario. *Espendoar* = *Andar no pendón*. Por eso se dice: *abril, pendoril*, porque en este mes echa el pendón o *espendoa*.

1336. **Cando frorean moito os toxos, señal de moito millo.** (mc: Chantada)

1337. **Cando hai viño, non hai millo.** (mc: Santiago)

1338. **Cando n'o dan os campos, n'o fan os santos.** (ms-SA: José M. Gulías Rivas: Forcarei, PO)

1339. **Cando non-o dan os campos, non-o dan os santos.** [427] (mc e ms3: J.P.)

Var.: *Cando non-o dan os campos, non-o teñen os santos.* (A.N.)

(pt) *Quando não o dão os campos, não o dão os santos.* (Chaves) (es) *Cuando no lo dan los campos, no lo han los santos.* (R. Marín)

1340. **Cando o ano vai de cagar, non val comer castañas verdes.** [428] (ms-LU: seminarista anónimo: Melide, C)

---

[419] En ms10 s.v. *Peras*.
[420] ms3: *ch'é pelos*.
[421] Probablemente se trata dun aforismo da autoría de Jacinto del Prado máis ca dun refrán da tradición popular.
[422] mc: *xeitura*.
[423] ms: *Cand'a mureira*; ms-LU: *Cand'a moreira*.
[424] ms4: *a gusto*.
[425] O orixinal di *Cando Dios quer dar anada na leva vento nin giada*.
[426] O refrán anterior ó que se refire é *Cando o pan anda no pendón, pra ben granar, ten que o cabalo co frío tembrar*.
[427] ms3: *no-no teñen*.

1341. **Cando o carro canta é que vai cheo.** [429] (mc: Carballedo / ms4: F.V.S.)

1342. **Cando o carro canta, o eixe arde.** (mc: Santiago)

1343. **Cando o carro non garda os clavos, mala conta.** (mc: Buciños)

1344. **Cando o moín está moendo, gran está comendo.** (ms5,027: Bretoña)

1345. **Cando o pan anda no pendón, pra ben granar, ten que o cabalo co frío tembrar.** (ms15,45v: Sober)

Pendón = Flor del centeno. *Andar no pendón* = Echar la flor. Carré y *Diccionario Enciclopédico* sólo lo aplican a la flor del maíz.

1346. **Cando o vento canta, busca unha manta.** [430] (ms-SA: José Barreiro Somoza: Santa Mariña de Ribela, A Estrada, PO)

1347. **Cando o vento canta, sabe ben a manta.** (mc: Buciños / ms21,11v: Bermés)

1348. **Cando o vento zoa, sabe ben a broa.** (ms21,11v: Bermés)

1349. **Cando o viño está a ferver, algún pouso debe ter.** (mc: A.C. *A Nosa Terra*)

1350. **Cando os carballos enraman, tempo de bota-lo millo.** [431] (mc: Chantada)

1351. **Cando os carballos enraman, tempo de sementar o millo.** [432] (ms: Chantada / ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar da provincia de Lugo)

1352. **Cando partas a uz, fai a sinal da cruz.** [433] (mc)

Alude a la dureza de la urce.

1353. **Cando peras, peras; cando delas, delas.** (mc)

1354. **Cando sai sol, siñal de viño.** (mc: Santiago)

Var.: *Cando vai sol, señal de viño.* (Santiago)

1355. **Cando se colle aceituna, o labrador colle moita fortuna.** (mc: Santiago)

1356. **Cando se colle o millo, sabe ben o touciño.** (mc: Santiago)

1357. **Cando sopla o vento do vendaval, cae a agua no herbal.** (ms-SA: Manuel Rodríguez Gamallo: Tomonde, Cerdedo, PO)

1358. **Cando sopla o vento do vendaval, cai a auga no herbal.** (mc: Gella, Muros)

1359. **Cando un anda máis no monte, máis espiñas colle.** (ms-SA: Amador Darriba Míguez (13-11-1951))

1360. **Cando vaias pró muiño, leva un bocadiño.** [434] (ms21,19v: Bermés)

1361. **Cando xa pasaron os fríos, hai que renovar os prantíos.** (ms4: J.P.)

1362. **Cando Dios quer da-la anada, non a leva vento nin xeada.** [435] (mc: M.V. / ms21,19v: Bermés)

Porque cuando Dios quiere, con todos los aires llueve.

1363. **Canto máis anda no monte, máis espiñas colle.** [436] (ms-SA: Guillermo Eirís Cabeza: Sofán, Carballo, C)

1364. **Canto máis ando no monte, máis espiños collo.** [437] (ms-SA: José María García Vázquez (10-11-51): Dodro, C)

1365. **Canto máis gando, menos esterco.** (ms-SA: Manuel Barreiro Somoza: Santa Mariña de Ribela, A Estrada, PO)

1366. **Canto máis merda, máis pan.** [438] (mc: Taboada-F.V.S.)

Alude al abono.

1367. **Canto máis seca, máis arde a leña.** (mc: A.I.)

(es) *La leña cuanto más seca más arde.* (Sbarbi)

Como *A leña, canto máis seca...*

1368. **Canto máis tarde, máis xea.** (mc: Tuririz, Monforte)

1369. **Canto máis un anda no monte, máis espiñas colle.** [439] (mc: M.V. / ms4: C.A. *A Nosa Terra* / ms21,23r: Bermés)

Figuradamente, destaca el influjo del ambiente en la vida y costumbre de cada uno.

1370. **Canto máis un anda polo monte, máis espiñas colle.** [440] (ms18,68v: *Diario de Avisos*, de Ricardo Caruncho (1888))

---

[428] O orixinal di *Cando o ano vay de cagar, non val comer castañas verdes*.

[429] ms e ms4: *xa vai cheo*.

[430] O orixinal di *Cando o vento canta busca uha a manta*.

[431] O orixinal di *Cando os carballos enraman, tempo de botal-o millo*.

[432] ms-LU: *somentar o millo*.

[433] mc e ms4: *señal*.

[434] O orixinal di *Cando vayas pro muiño leva un bocadiño*.

[435] O orixinal di *Cando Dios quer dal-a anada, non a leva vento nin xeada*. / mc e ms21,19v: *n'a leva*; ms3 e ms21,19v: *xiada*; ms21,19v: *dar anada*.

[436] O orixinal di *Canto mais anda no monte mais espillas colle*.

[437] O orixinal

[438] ms: *Canto mais m....*

[439] ms4: *Cando mais*.

[440] O orixinal di *Canto mais un anda pol-o monte, mais espiñas colle.*

1371. **Canto máis xea, máis apreta.** (mc: Tuiriz, Monforte)

(pt) *Quanto mais gea, mais aperta.* (Chaves) (es) *Cuanto más hiela más aprieta.* (R. Marín)

Más aprieta el frío y el suelo porque se endurece más.

1372. **Canto un máis anda polo monte, moitas mas espiñas colle.** [441] (ms-SA: Daniel García Blanco: Bamiro, Vimianzo, C)

1373. **Carro de folla, montón de esterco.** (ms10,049r: Pidre)

1374. **Carro derradeiro, ben cargado ben baldeiro.** (ms21,21v: Bermés / ms-SA: Manuel Villaverde Marcos: Proupín, San Tomé de Ames, C)

1375. **Carro derradeiro, mal prós bois e pró chideiro.** (ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar da provincia de Lugo)

1376. **Carro derradeiro, ou ben cargado ou ben baldeiro.** (ms-SA: José María García Vázquez (10-11-51): Dodro, C)

1377. **Carro derradeiro, ou moi cargado ou ben valdeiro.** (mc: M.V.)

1378. **Carro derradeiro, vai cargado ou vén valeiro.** (mc: *Vida Gallega*)

1379. **Carro untado, mula menos.** (ms-LU: seminarista anónimo: San Cristovo de Chamoso, O Corgo, LU)

1380. **Carros grandes son días santos.** (mc: Buciños)

1381. **Carros vellos e mulleres pobres acaban cos homes.** (mc: Buciños)

1382. **Carros vellos e rapazas novas son a acabación dos homes.** (mc: Bardaos, Incio)

1383. **Carros vellos e muebles podres acaban cos homes.** (mc: Tuiriz, Monforte)

1384. **Casa en que quepas e leiras as que vexas.** (ms15,45r: Chantada)

1385. **Casa, na que vivas; viñas, das que bebas; rentas, as que poidas; terras, as que vexas.** (mc: C.A. *A Nosa Terra*)

(pt) *Casa quanta caibas, vinho quanto bebas, terras que bem saibas*. (Chaves) / *Casa quanta mores, terra quanta vejas, vinha quanta podes, dinheiro quanto contes*. (Chaves) (es) *Casa en que vivas, viña que bebas, y tierras cuantas veas.* (Sbarbi) / *Casa en que vivas, vino que bebas, tierras cuantas veas.* / *Casas cuantas mores, viñas cuantas podes*. (Id.) / *Casas cuantas quepas, viñas cuantas bebas.* (Id.) / *Casa en que vivas, viña que bebas, y tierras cuantas veas.* (R. Marín)

Véase *Bes, cantos vexas...*

1386. **Castañiñas a roer, piolliños a nacer.** (mc: Santiago)

Con ese pretexto se induce a los niños a que no coman castañas crudas.

1387. **Cavache e non queimache: non cavache.** (ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar da provincia de Lugo)

1388. **Cávame cedo e quéimame tarde, si queres que che pague.** (ms8,15r: Silvarrey)

1389. **Cávame tarde e réndame cedo, e farás de min un mancebo.** (mc: Buciños)

Se refiere a las labores de la viña para obtener buen vino.

1390. **Cávame tarde e réndame cedo, que eu pagareiche moi ben o que debo.** [442] (mc: Carballedo / ms: A.I.)

1391. **Cávame tarde e réndame cedo; xa che darei do qu'eu teño.** (ms-LU: Trini Figueiras: San Salvador de Asma, Chantada, LU. Convento de Las Córneas.)

1392. **Cávame tarde e véndeme cedo, qu'eu che pagarei o que debo.** (ms18,52r: *Vida Gallega*)

1393. **Cavamento e barbechar, antes que empece a xiar.** [443] (mc: M.V. / ms: C.A. *A Nosa Terra*)

1394. **Cava, cava e encontrarás auga.** [444] (mc: Chantada / ms5,133: Mondoñedo)

(es) *Cava, cava y encontrarás agua.* (R. Marín)

La constancia en el trabajo siempre da su fruto.

1395. **Caves ben, caves mal, cava ben no carreiral.** [445] (mc: M.V. / ms21,21v: Bermés / ms18,25r)

1396. **Cebada do día non fai andar caballería.** (mc: M.V.)

1397. **Cebola e señor, lexos.** (mc: Cervantes)

Var.: *Cebola y obispos, lexos.*

1398. **Centeo e cebada ben mescrados son os alcacés máis deseados.** [446] (ms4: J.P.)

1399. **Cepa fina ben tratada, coa grande é saneada.** [447] (ms4: J.P.)

---

[441] O orixinal di *Canto un mais anda polo monte moitas mas espiñas colle*.

[442] ms3: *qu'eu*.

[443] ms: *barbachar*; ms4: *barbecha*.

[444] ms5, 133: *i-encontrarás*.

[445] ms18,25r: *ben ou caves mal*.

[446] Probablemente se trata dun aforismo da autoría de Jacinto del Prado máis ca dun refrán da tradición popular.

[447] Probablemente se trata dun aforismo da autoría de Jacinto del Prado máis ca dun refrán da tradición popular.

1400. **Cereixa picada dos merlos, logo cai no chan.** [448] (mc: Chantada / ms4: F.V.S.)

Con el obvio sentido moral que se induce fácilmente de la imagen.

1401. **Cesta patela arrumba máis que leva.** (mc: M.L.)

1402. **Co eixo e as rodas do carro sempre cuidado.** [449] (mc e ms4: C.A. *A Nosa Terra*)

1403. **Cóceme como a vaca e blanquearei como a plata.** [450] (mc e ms17,042: Paradela / ms4: F.V.S.)

Dice el lino.

1404. **Cocho fiado ronca todo o ano.** (ms4 e mc: A.N.)

Var.: *Cocho fiado, rouca todo o ano.* (ms4: C.A. A.N.T.)

(pt) *Porco fiado todo o ano grunhe.* (Chaves) (ct) *Pòrc fiat, tot l'any gruny.* (Alberola)

Queda atrás otro equivalente.

1405. **Colleita mollada é media anada.** (mc: M.V.)

1406. **Como sembraredes, colleredes.** (mc: *Vida Gallega*)

(pt) *Como semeares, assim colherás.* (Chaves) (es) *Como sembráredes, cogeredes.* (Sbarbi) */ Como sembrares, así cogeredes.*

1407. **Como sembraredes, cogeredes.** [451] (ms18,68v: *Diario de Avisos*, de Ricardo Caruncho (1888))

1408. **Con abono e rega n'hai mala terra.** (mc: M.V.)

(es) *Del agua y del estiércol, milagros ciento.* (R. Marín) */ Con cuatro cosas logrará el labrador coger mucho, cucho, cucho, cucho y cucho.* (Id.) */ El agua es oro y la boñiga tesoro.* (Id.) (ct) *Aigua i fems fan milacres.* (R. Marín)

1409. **Con auga e con sol, Dios é criador.** (mc: C.A. *A Nosa Terra*)

(pt) *Com água e com sol, Deus é criador.* (Chaves) (es) *Con auga y con sol, Dios es el Criador.* (Correas)

1410. **Con auga e pan pásase o río pra Mougán.** (mc: Lugo / ms4: F.V.S.)

1411. **Con auga non hai terra mala.** [452] (mc: Tuiriz, Monforte / ms21)

(pt) *Com água e com sol, Deus é criador.* (Ch) (es) *Con agua no hay tierra mala.* (R. Marín) */ Con agua y con sol, Dios es el Criador.* (Correas)

1412. **Con boa herba non hai mala vaca nin na casa do rico cociñeira flaca.** (mc: Chantada / ms4: F.V.S.)

1413. **Con tempo e palla han ir madurando as peras urracas.** [453] (mc: Quiroga)

(es) *Con el tiempo y la paja se maduran los nísperos.* (R. Marín) (ct) *Ab temps y palla, maduren les nyesples.* (Alberola)

Recomienda la paciencia para lograr una cosa.

1414. **Con tempo os bagos se logran.** [454] (mc: C.A. *A Nosa Terra*)

(pt) *Com tempo e perseverança, tudo se alcança.* (Chaves) (es) *Con el tiempo maduran las uvas.* (Sbarbi)

Como el anterior.

1415. **Con un día ou dous de luna non botes semente ningunha.** [455] (mc e ms: Lugo-F.V.S.)

(pt) *Quando a lua minguar, não deves semear.* (Chaves) */ Quando a lua minguar, não deves começar.* (Id.)

1416. **Con yeso o botón da vis luxado, de xiadas tardías é librado.** [456] (ms4: J.P.)

1417. **Convén a todo ganado estabro moi ventilado.** (ms4: J.P.)

1418. **Cortarás a uva sazonada que non esté agre nin pasada.** (ms4: J.P.)

1419. **Cregos i-ameixeiros, Dios los quite dos meus leiros.** [457] (ms-SA: seminarista anónimo: algún lugar da provincia de Lugo)

1420. **Cría máis o vran que o temperán.** [458] (mc e ms: G.P.)

1421. **Cuando as moras andan ó sol, hai que poñer a canada ó sol.** (ms12,78: S. Pedro de Orrios, Caurel)

Al perder la hierba vitalidad, escasea la leche.

1422. **Cuando partias co teu irmau, él** [459] **dálle na costa e tu colle no chao, el**

---

[448] ms e ms4: *melros*; ms4: *cai no chan*.
[449] ms4: *coidado*.
[450] ms17,042: *com'a plata*.
[451] O orixinal di *Como sembraderes, cogederes*.
[452] ms21: *agua*.
[453] V. *Co tempo maduran as uvas* en *Esperanza* e *Oportunidad*.
[454] ms4: *Co tempo*. / V. *Co tempo maduran as uvas* en *Esperanza* e *Oportunidad*.
[455] ms: *semilla*.
[456] Probablemente se trata dun aforismo da autoría de Jacinto del Prado máis ca dun refrán da tradición popular.
[457] O orixinal di *Cregos ya ameixeiros, Dios los quite dos meus leiros*.
[458] ms: *qu'o temperan*. / Dentro do mesmo mecanoescrito, Vázquez Saco repite este refrán dentro do tema *Agrícolas* (*Meses*).
[459] Este *él* debe entenderse como contracción de *a el*.

encherá os ollos e tu a mao. (ms12,78: S. Pedro de Orrios, Caurel)

El terreno llano siempre es de mayor rendimiento, aparenta menos extensión y produce más frutos.

1423. **Cuanto máis xea, máis aperta.** (ms12,78: S. Pedro de Orrios, Caurel)

Cuanto mas se demora la ejecucion de una cosa, más difícil resulta.

1424. **Cuida ben a viña, si queres que despois che dea unha boa parviña.** (mc: Sober / ms4: F.V.S.)

1425. **Culle pola vella e sementa por calquera.** (ms6,05v: Jesús Taboada, "O Culto da Lua no Noroeste Hispánico" en *Revista de Guimaraes*, vol. LXXXi, 1961, nº 1 e 2)

1426. **Da boa cepa, o bon viño.** (ms-LU: seminarista anónimo: Ferreira de Pantón, LU)

1427. **Da uva que moito madura sal viño pardo con embocadura.** [460] (ms4: J.P.)

1428. **Darás ó campo esquilmado cultivo máis esmerado.** [461] (ms4: J.P.)

1429. **De cote has de regar prado que haxas de segar.** [462] (ms4: J.P.)

1430. **De mosto de moitos grados salen viños embocados.** [463] (ms4: J.P.)

1431. **De palla ou palleiro enche á besta o comedeiro.** (ms4: C.A. *A Nosa Terra*)

1432. **De pau a pau, mala estornela.** [464] (ms4: C.A. *A Nosa Terra* / ms10,084r: *D.E.*)

1433. **Debaixo da acha está o aveño.** [465] (ms-LU: seminarista anónimo: Guntín, LU)

1434. **Debaixo do carballo nunca hai orvallo.** (mc)

1435. **Debaixo dun torrón sai un nabo bon.** (ms4: F.V.S.)

1436. **Deita o teu gado na herba do teu prado.** [466] (ms4: C.A. *A Nosa Terra* / ms10,025v: *D.E.*)

1437. **Deixa descansar a terra, se queres que bon froito dea.** [467] (mc: C.A. / ms: A.C. *A Nosa Terra*)

1438. **Deixa sempre máis granar o trigo de sementar.** [468] (ms4: J.P.)

1439. **Déixate sempre de probar trigo novo pra ben estar.** [469] (ms4: J.P.)

1440. **Dendes que chega o cuco, logo vén o pan ó suco.** (ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar da provincia de Lugo)

1441. **Des que cai o carro, nunca faltan carrilleiras.** (mc: M.L.)

Var.: *Dendes que o carro cai, non faltan carrilleiras.* (A.N.V.)

(es) *Al carro volcado, todos le dan de mano.* (Sbarbi)

1442. **Des que vén o cuco, enche a cal e mais o suco.** (ms: A.N.V.)

Var.: *Des que vén o cuco, vén o pan ó suco.* (ms16)

1443. **Desde qu'o pan bota o pendón, cal mo emprestes cal non.** (ms-LU: Trini Figueiras: San Salvador de Asma, Chantada, LU. Convento de Las Córneas.)

1444. **Desde que a figueira ten as follas, logo veñen os figos.** (mc)

1445. **Desde que chega o cuco, logo vén o pan ó saco.** [470] (ms-SA: Amador Darriba Míguez (13-11-1951))

1446. **Desde que s'entornou o carro, nunca lle faltaron carrieiras.** (ms11,45: Comarca de Fonsagrada)

1447. **Detrás da primeira vén a radeira.** (ms-SA: Manuel Martín Gómez: Muxía, C)

1448. **Dixo na terra o millo: "Decrúame tarde, arréndame cedo e pagareiche o que debo".** (ms18,52r: *Vida Gallega*)

1449. **Diz'avea: "Sémbrame lola e collerasme corda".** (ms11,47: Comarca de Fonsagrada)

1450. **Do eixe do carro ó do sarillo vai un saltiño.** (mc: Toques)

1451. **Do lugar que non ves, non sacarás moita res.** (mc: J.P.)

1452. **Do árbol caído todos fan leña.** [471] (mc / ms4: F.V.S.)

(pt) *De árvore caída, todos fazem lenha.* (Chaves) (es) *Del árbol caido, todos hacen leña.* (Sbarbi)

---

[460] Probablemente se trata dunha máixma da autoría de Jacinto del Prado máis ca dun refrán da tradición popular.

[461] Probablemente se trata dunha máixma da autoría de Jacinto del Prado máis ca dun refrán da tradición popular.

[462] Probablemente se trata dunha máixma da autoría de Jacinto del Prado máis ca dun refrán da tradición popular.

[463] Probablemente se trata dunha máixma da autoría de Jacinto del Prado máis ca dun refrán da tradición popular.

[464] ms10: *De pau, pau*. En ms10 s.v. *Palo*.

[465] O orixinal di *Debaixo d'a* (*h*)*acha, está o aveño*.

[466] En ms10 s.v. *Ganado*.

[467] ms: *si queres*.

[468] Probablemente se trata dunha máixma da autoría de Jacinto del Prado máis ca dun refrán da tradición popular.

[469] Probablemente se trata dunha máixma da autoría de Jacinto del Prado máis ca dun refrán da tradición popular.

[470] O orixinal di *Desde que chega o cuco loco, logo vén o pan ó saco*.

[471] V. *Do árbore caído todos fan pitelos* en *Desgracia* (*Soledad en la desgracia*).

Enseña la triste situación del desamparado de la suerte, de quien todos abusan.

1453. **Donde a pega pon o ovo, ten o ollo.** (mc: A.N.)

(es) *Donde la gallina pone los güevos, allí se le van los güellos.* (Correas)

Como *Alí ten a galiña os ollos...*

1454. **Donde hai milláns houbo millo.** [472] (ms: Santiago)

1455. **Donde non hai fariña, todo é riña.** [473] (mc: H.G. / ms4: G.S. y A.)

(pt) *Onde não há farinha, tudo é moinha.* (Chaves) (es) *Donde no hay harina, todo es mohina.* (Sbarbi)

Porque el hambre es muy mala consejera.

1456. **Donde pan cai, pan hai.** (mc: Carballedo-F.V.S.)

1457. **Donde un pensa que hai touciños, inda non hai tornos pra colgalos.** (mc: A.N.)

(es) *A do pensáis que hay tocinos, no hay estacas.* (Sbarbi)

Enseña cuánto se engañan los que creen en otros grandes facultades, cuando carecen de lo necesario.

1458. **Dos colores, a gra; e das frutas, a mazá.** (mc: Buciños)

1459. **Dos figos ás cereixas inda me darás as queixas.** (mc: Lugo)

1460. **É millor arrincar que trasplantar.** [474] (mc e ms: Buciños / ms-LU: Paco de Seoane: Buciños, Carballedo, LU)

1461. **Eira ou cociña, sempre a miña.** [475] (mc: C.A. *A Nosa Terra* / ms10,010v: *D.E.*)

Miña casiña / meu lar / cantas onciñas / d'ouro me vals.

1462. **En ano malo, hariseiro espeso e cedazo claro.** (ms4: F.V.S.)

1463. **En ano que moito chove, o labrador traballa máis que come.** (mc: Buciños / ms4: F.V.S.)

(pt) *Em Portugal entra a fome nadando.* (Chaves) (es) *Año lluvioso, labrador ocioso.* (R. Marín) (ct) *Any plujós, pagés ocios.* (Alberola)

Ya hemos visto que *a fame en Galicia entra nadando*. Lo mismo pasa en otras zonas peninsulares. Como lo acreditan las correspondencias.

1464. **En anos de sazón que foi escasa, a auga debe madurarse na casa.** (ms16)

1465. **En canto a rula non rular, o millo non botar.** (ms21,11r: Bermés)

1466. **En canto as castañas están no caínzo, ataca co guizo.** (mc: Tuiriz. Monforte)

1467. **En canto as castañas están no caízo, atiza co guizo; despois que van no arcaz, pobre de ti rapaz.** (ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar de Galicia)

1468. **En chegando a sazón, polo malo e polo bon.** (mc)

Var.: *Na sazón, polo malo e polo bon.* (ms4: F.V.S.)

Hai que recoger, con bueno o mal tiempo.

1469. **En Galicia a fame entra nadando.** (ms-SA: seminarista anónimo: algún lugar da provincia de Lugo)

1470. **En labranza, a esperencia supre por moito á cencia.** [476] (ms4: J.P.)

1471. **En seguida de segar, os rastrollos levantar.** (ms4)

1472. **En tarreo algo arcilloso, o trigo é máis abundo.** [477] (ms4: J.P.)

1473. **En tarreo qu'é pendente, o gastar nel non é prudente.** [478] (ms4: J.P.)

1474. **En tempo da vendima, auga do ceo é mala, pero a da fonte boa é.** (ms-SA: Juan Bello Valiña)

1475. **En tempo de eiras, nin domingos nin festas.** (mc: J.P.)

Por el peligro de que se malogre lo recogido.

1476. **En tempo de vendima, auga do ceo, mala, pero da fonte, boa.** [479] (mc e ms4: C.A. *A Nosa Terra*)

1477. **En terra de mala ventura, si con chuvias se fai, dura.** [480] (ms4: J.P.)

1478. **En terra que moi boa sea, ben o diñeiro s'emporca.** [481] (ms4: J.P.)

1479. **En terra que non é boa, inda hai máis mal do que se pensa.** (mc: C.A. *A Nosa Terra*)

1480. **En toda a terra espiga o pan.** (mc e ms4: M.V.)

---

[472] O orixinal di *Donde hay millans, houbo millo*.

[473] ms4: *Onde non*. / V. tamén *Pobreza*.

[474] ms e ms-LU: *ca trasplantar*.

[475] En ms10 s.v. *Era*.

[476] Probablemente se trata dun aforismo da autoría de Jacinto del Prado, máis ca dun refrán da tradición popular.

[477] Probablemente se trata dun aforismo da autoría de Jacinto del Prado, máis ca dun refrán da tradición popular.

[478] Probablemente se trata dun aforismo da autoría de Jacinto del Prado, máis ca dun refrán da tradición popular.

[479] ms4: *augoa*.

[480] Probablemente se trata dun aforismo da autoría de Jacinto del Prado, máis ca dun refrán da tradición popular.

[481] Probablemente se trata dun aforismo da autoría de Jacinto del Prado, máis ca dun refrán da tradición popular.

Var.: *En toda terra espiga o pan.* (ms4: F.V.S. / ms10,079r: *D.E.*)

1481. **En todas as niñadas hai un pito coxo.** (ms-LU: seminarista anónimo: Guillar, Outeiro de Rei, LU)

1482. **En todo lugar hai fabas que tostar.** (mc: Orense)

1483. **En todo tratar e pan labrar.** (mc: A.C. *A Nosa Terra* / ms21,25r: Bermés / ms: M.V.)

1484. **En viña vendimiada calquera pode vendimiar.** [482] (mc: A. C.*A Nosa Terra*)

Con sentido moral que facilmente se deduce de la imagen.

1485. **En surcos anchurosos nas leiras conseguirás moi boas sementeiras.** [483] (ms4: J.P.)

1486. **Encarnado polo monte, leva o ghando para a corte.** [484] (ms: Santiago)

1487. **Entre folla e folla o demo a escolla.** (ms-SA: Francisco Canosa Quintáns)

1488. **Entre folla e folla o demo escolla.** (ms-SA: José Calviño Pueyo: A Ponte Maceira. Portor, Negreira, C)

1489. **Entre folla e folla veña o demo e escolla.** (ms-SA: José M. Gulías Rivas: Forcarei, PO)

1490. **Entre folla e folla, o diaño escolla.** [485] (mc: A.S.A.)

1491. **Entre millón e millón, o salto de un castrón.** [486] (mc: Taboada)

(pt) *De milho a milho, cama de novilho.* (Chaves) (es) *Entre haba y haba, pata de cabra.* (R. Marín)

Millón, por millo, en razón a la asonancia. Recomienda que se siembre raro, par obtener buena cosecha. Es comparación socorrida aun para otras plantas.

1492. **Entre novo e vello, a fame do deño.** [487] (mc: Carballedo)

Entre cosecha y cosecha de pan; pues se han terminado las reservas de la vieja, y aun no se ha recogido la nueva. (Véase *Galicia*, t.II, p. 208).

1493. **Entre temporal e xiada, pouco ou nada.** (mc: Santiago)

1494. **Enxerto de vran, tarde ha de brotar.** [488] (ms-SA: Manuel Martín Gómez: Muxía, C)

1495. **Esperar sin cuidado boa cría é moita e grande tontería.** [489] (ms4: J.P. / ms16)

1496. **Estando comidos os rastroxos, ferro e lume nos despoxos.** [490] (ms4: J.P.)

1497. **Estando o campo xiado, repousa ben o arado.** [491] (ms4: J.P.)

1498. **Esterca e non derregues, que eu che direi por donde segues.** [492] (mc e ms17,046: Taboada-F.V.S. / ms-LU: seminarista anónimo: Pacios, Neira de Xusá, Baralla, LU)

1499. **Esterca e non derregues.** (ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar da provincia de Lugo)

1500. **Esterca e non marques.** (mc)

(pt) *Estruma bem não balises.* (Chaves) (es) *Estierca y no pongas mojón, que él se pon.*

Como *Abona e non derregues*

1501. **Esterca e non poñas marcos.** (ms4: A.S.A. / ms21,23r: Bermés)

1502. **Esterca e traballa, e terás boa anada.** (mc: C.A. / ms17,047: A.C. *A Nosa Terra*)

(es) *Estierca y escarda y cogerás buena parva.* (Correas)

1503. **Estércame e non me derregues, i-eu che direi por donde me segues.** (ms15,45r: Chantada)

1504. **Esterco de charamela, todo é candela.** [493] (mc e ms17,048: M.V.)

1505. **Esterco de fentos non dá pan.** (ms21,09v: Bermés)

1506. **Esterco de fieito, grau polo peito.** [494] (mc e ms17,049: M.V.)

1507. **Esterco de folla, gran pola trolla.** [495] (mc, ms4 e ms17,050: M.V.)

1508. **Esterco de folla, pan pola trolla.** [496] (ms-SA: seminarista anónimo: Moreira, A Estrada, PO)

---

[482] ms4: *viña vendimada*.

[483] Probablemente se trata dun aforismo da autoría de Jacinto del Prado máis ca dun refrán da tradición popular.

[484] O orixinal di *Encarnado pol-o monte leva o jando para a corte*. / V. variantes en *Agrícolas* (*Meteorológicos*).

[485] mc: *diablo*.

[486] ms: *d'un*.

[487] ms4: *vello, fame*.

[488] O orixinal di *En serco de vran tarde a de brotar*.

[489] ms16: *coidado*. Jacinto del Prado recolle o refrán coa forma *cuidado*. Probablemente se trata dun aforismo da autoría de Jacinto del Prado máis ca dun refrán da tradición popular.

[490] ms16: *coidado*. Jacinto del Prado recolle o refrán coa forma *cuidado*. Probablemente se trata dun aforismo da autoría de Jacinto del Prado máis ca dun refrán da tradición popular.

[491] ms16: *coidado*. Jacinto del Prado recolle o refrán coa forma *cuidado*. Probablemente se trata dun aforismo da autoría de Jacinto del Prado máis ca dun refrán da tradición popular.

[492] ms-LU: *non derregues, eu che direi*.

[493] ms4: *todo á candela*.

[494] ms4: *gran*.

[495] mc: *grau pol-a tolla*; ms17,050: *grau*.

[496] O orixinal di *Esterco de folla, pan pol'a trolla*.

1509. **Esterco de palla, pan pola barba.** [497] (mc, ms4 e ms17,051: M.V.)

1510. **Esterco de silva, pan pola crisma.** [498] (mc e ms17,052: M.V.)

1511. **Esterco de toxos cría miñocas.** (ms21,09v: Bermés)

1512. **Esterco de xesta, grau pola testa.** [499] (mc e ms17,053: M.V.)

1513. **Esterco de xesta, pan pola testa.** [500] (ms-SA: seminarista anónimo: Moreira, A Estrada, PO)

1514. **Facenda allea, o teu amo te vexa.** (ms-LU: seminarista anónimo: Ortigueira, Ortigueira, C)

1515. **Facenda de crego, dáa Dios e lévaa o demo.** [501] (mc e ms4: A.N.)

(es) *Lo que Dios al clérigo dió, el diablo se lo llevó.* (R. Marín)

1516. **Facenda, teu amo te vexa.** (mc: *Dicc. Ac.*)

(pt) *Fazenda, fazenda, teu dono te veja.* (Chaves) (es) *Hacienda, hacienda, tu dueño te vea.* (Correas)

Como *O ollo do amo, engorda o cabalo.*

1517. **Facenda, teu amo te vexa, por moi malo que sexa.** (ms10,050r: Trives)

1518. **Fai esterco todo o ano, que non será sobrado.** (mc: C.A. / ms17,058: A.C. *A Nosa Terra*)

1519. **Fai o que vexas facer ó viciño pero non ségue-lo pan verde.** [502] (ms21,14v: Bermés)

1520. **Fai todo cando o teu veciño, menos segar o pan verde e poñer lume á casa.** (mc: Palas de Rey-F.V.S.)

1521. **Fai todo o que faga teu veciño, menos segar o pan verde e esperar pró muíño.** (mc: Buciños / ms4: F.V.S.)

1522. **Fainas a cocha e páganas os ranchos.** [503] (ms-LU: seminarista anónimo: Guillar, Outeiro de Rei, LU)

1523. **Fainas a porca e páganas os marraos.** (ms-SA: algún lugar de Galicia)

1524. **Fainas a porca e páganas os ranchos.** (ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar da provincia de Lugo)

1525. **Fálteme todo e non me falte o pan.** (mc: Valcarría)

1526. **Familia, a que Dios día, e ganado, o que se poida manter.** (mc: Chantada / ms4: F.V.S.)

1527. **Fanas os cochos e páganas os ranchos.** (mc: Chantada)

1528. **Fanas os porcos e páganas os bacuriños.** (ms-SA: seminarista anónimo: Moreira, A Estrada, PO)

1529. **Fanas os porcos e páganas os ranchos.** (ms-LU: seminarista anónimo: Melide, C)

1530. **Fariña abalada, que non cha vexa sogra nin cuñada.** [504] (mc: Carballedo)

(pt) *Farinha apurada, não t'a veja sogra nem cunhada.* (Chaves) (es) *Harina abalada, no te la vea suegra ni cuñada.* (Correas)

Para Correas, *abalada* es la que está fofa en la artesa y parece mucha, siendo poca. Tal interpretación da el sentido del refrán, que recomienda ocultar los propios defectos a los ojos de los émulos o enemigos, representados aquí por suegras y cuñadas.

1531. **Fariña do demo todo se volve relón.** (ms21,09r: Bermés)

1532. **Fariña do diablo, toda se volve salvado.** (mc: M.V.)

Var.: *Fariña do demo, toda se volve relón.*

Véase *A fariña do diablo...*

1533. **Fariña e formento, todo é enchemento.** [505] (mc: Buciños / ms4: F.V.S.)

1534. **Feliz o paxaro que nace en boa ribeira.** (mc: Buciños / ms4: F.V.S.)

1535. **Femia regalada que esté criando, en leite con usura está pagando.** (ms4: J.P.)

1536. **Fermentación ben dirixida dá sempre boa bebida.** [506] (ms4: J.P.)

1537. **Ferrado de pan dúas veces rapado, ferrado de villano.** (mc: Buciños)

Porque supone en el que lo hace gran codicia o tacañería.

1538. **Fillos e pitos nunca son moitos.** (mc: Carballedo)

(pt) *Filhos e dinheiro, nunca sobejam.* (Chaves) (es) *Hijos y pollos, muchos son pocos.* (Correas) */ Hijos y pollos, todos son pocos.* (Sbarbi) */ Hijos y pollos y vidrios, muchos son pocos.* (Id.) (ct) *Fills y pollets, s'en salven poquets.* (Alberola)

---

[497] ms4: *gran pola barba*.
[498] ms4: *gran*.
[499] ms4: *gran*.
[500] O orixinal di *Esterco de xesta, pan pol'a testa*.
[501] mc: *e leva o demo*; ms4: *daya Dios*.
[502] O orixinal di *Fai o que vexas facer o viciño pero non seguel'o pan verde*.
[503] V. *Rompen os burros e páganas os arrieiros* en Jurídicos y similares.

[504] ms: *nin a cuñada*.
[505] ms: *fermento*.
[506] Probablemente se trata dun aforismo da autoría de Jacinto del Prado máis ca dun refrán da tradición popular.

Se dice por los que de unos y otros se malogran antes de su crecimiento, a lo que más directamente alude el catalán.

1539. **Fol mollado leva dobrado.** (mc: M.L.)

Suelen mojarlo para que aumente su capacidad. Por eso se dice *Pelexo de zorro, inda que sea embulleirado, nunca levou canado*.

1540. **Fol mollado, masa leva.** (mc: M.V. / ms21,24r: Bermés)

1541. **Fol sobado, máis fariña leva.** [507] (mc: M.V. / ms21,24r: Bermés / ms10,022v: *D.E.*)

(es) *Costal no recalcado, admite todavía muchos puñados.* (R. Marín)

1542. **Follas molladas, augas dobladas.** (mc: Lalín-F.V.S.)

(es) *Quien se pone debajo de la hoja, dos veces se moja.* (R. Marín) */ ms: Sbarbi.*

Para los que guarecen de la lluvia debajo de los árboles.

1543. **Fouciño que a herba non corte, non debe estar no fachico.** [508] (ms-SA: Manuel Martín Gómez: Muxía, C)

1544. **Froita que regaña, madura está.** (mc / ms4: F.V.S.)

1545. **Froitas varias ben adulzadas en agosto son preparadas.** [509] (ms4: J.P.)

1546. **Frol axada, despreciada.** (mc: M.V.)

Aplícase en sentido moral, bien definido por la imagen.

1547. **Fuches ó fento, perdiches o tempo; fuches á xesta, pan pola testa.** (ms4: Guntín)

1548. **Gaiola nova, paxaro morto.** [510] (mc: A.C. *A Nosa Terra*)

(pt) *Gaiola aberta, pássaro morto.* (Chaves) (es) *La jaula hecha, la pega muerta.* (Correas) */ Jaula hecha, pájara muerta.* (R. Marín) (ct) *Quam es fet lo colomar, lo colom es mort.* (R. Marín)

Como *Xaula feita...* Vana creencia, por la que algunos que hacen nueva casa para habitar, dejan sin obrar parte de ella. (R. Marín)

1549. **Gando blanco, nin no pasto nin no banco.** [511] (mc e ms17,59: M.V. / ms21,24v: Bermés)

1550. **Gando de fracas, todo é carrachas.** (mc e ms17,060: A.I.)

1551. **Gando gordo volve a seu amo tolo.** (ms-SA: Manuel Camino Sánchez)

1552. **Gando gordo volve ó seu amo todo.** (ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar de Galicia: galego occidental)

1553. **Gando gordo volve o seu dono tolo.** [512] (mc: M.V. / ms21,24v: Bermés)

1554. **Gando pequeno, todo é carrachas.** (mc: Buciños)

1555. **Gando que se amorece, mellor en carnes se crece.** [513] (mc e ms17,061: J.P.)

1556. **Garda o orballo da noite pra beber polo día.** (ms15,45v: Fraguas, *Vida Gallega*)

Lo refieren al orballo de agosto y al maíz. Con el orballo de agosto aguanta el maíz el calor del día; claro que pra tal fin, sabe ahorrar el agua y esconderla entre las hojas.

1557. **Garda o teu viño en estío en sitio oscuro e frío.** (ms16)

1558. **Gran debaixo do torrón, gran morto, e debaixo da pedra, torto.** (ms21,24v: Bermés)

1559. **Gran e gran non fai graneiro pero axuda o compañeiro.** (ms-SA: Jesús Mayo Brenlla: San Mamede de Monte, A Baña, C)

1560. **Gran non fai graneiro pero axuda o compañeiro.** (ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar de Galicia)

1561. **Gran pesado e lustroso na sementeira é hermoso.** (ms16)

1562. **Grau alleo fai sempre bon pan.** [514] (mc e ms4: A.C. *A Nosa Terra*)

1563. **Grau arroubado non arrequece no sementado.** [515] (mc, ms e ms4: A.C. *A Nosa Terra* / ms10,027r: *D.E.*)

1564. **Grau debaixo do terrón, grau morto, e debaixo da terra, torto.** [516] (mc, ms, ms3 e ms4: M.V.)

1565. **Grau prestado, tarde ou nunca volve ó celeiro.** [517] (mc e ms4: A.C. *A Nosa Terra* / ms10,027r: *D.E.*)

(pt) *Dinheiro emprestado, dinheiro arriscado.* (ou *não seja mais reclamado*). (Chaves) */ Dinheiro emprestado parte rindo*

---

[507] En ms10 s.v. *Odre*.

[508] O orixinal di *Fousiño que a erba non corte non debe estar no fachico*.

[509] ms4: *Froitas variadas*. Jacinto del Prado recolle o refrán coa forma *varias*. Probablemente se trata dun aforismo da autoría de Jacinto del Prado máis ca dun refrán da tradición popular.

[510] ms: *gayola*.

[511] ms4: *Gado blanco*.

[512] mc: *Ganado*.

[513] Probablemente se trata dun aforismo da autoría de Jacinto del Prado máis ca dun refrán da tradición popular.

[514] ms4: *Gran*.

[515] ms e ms4: *arrequence*. En ms10 s.v. *Grano*.

[516] ms e ms3: *debaijo*; ms4: *gran morto*.

[517] ms4: *Gran*. En ms10 s.v. *Grano*.

e volta chorando. (Id.) (es) *¿Dinero prestado? Con él diste al traste.* (R. Marín)

1566. **Habendo rebolos logo se fan estelas.** (mc: Bagueixos-F.V.S.)

1567. **Hai auga que queima e sol que rega.** (mc: Buciños)

(pt) *Há sol que rega e chuva que seca.* (Chaves)

1568. **Hai cousas que parecen mal: o tempo composto de noite, a besta no curro i-o fidalgo en zocos.** [518] (mc: Carballedo / ms4: F.V.S.)

1569. **Hai moitos que queren a auga nu [horto e o sol na aira].** [519] (ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar de Galicia)

1570. **Hai quen quere o sol na aira i-a auga no horto.** (mc: Fonsagrada)

(pt) *Sol na eira, chuva no nabal.* (Chaves)
(es) *El sol en la era y la lluvia en el nabal.* (Sbarbi)

1571. **Hastra despois de sementado nunca probes o cosechado.** [520] (ms4: J.P.)

1572. **Herba mala non peligra.** (ms-SA: Manuel Casal García: Santiago de Compostela, C)

1573. **Herba mala non perece.** (ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar da provincia de Lugo)

1574. **Herba segada, polo sol agarda.** (mc: Buciños)

1575. **Herdeiro novo, mal polas silvas.** (ms-SA: M. González Fernández)

1576. **Herdeiros novos, mal polas silvas.** (mc: Velle)

1577. **Humidad e ceo craro fan crecer as silveiras no valado.** [521] (ms5,141: *O Gaiteiro de Lugo*, 1961)

1578. **Inverno de xiadas, moito grau e pouca palla.** [522] (mc e ms4: C.A. *A Nosa Terra* / ms10,031r: *D.E.*)

(ct) *Hivèrn gelat, graner colmat.* (Alberola)

1579. **Labor sin horta, fame á porta.** [523] (mc: Taboada. F.V.S. / ms10,032r: *D.E.*)

1580. **Labra ben e fondo, se ques coller pan abondo; o arado, rabudo, e o labrador, barbudo.** [524] (mc: M.V.)

Var.: *Labra ben a fondo, se ques ter pan abondo.* (mc: Cuartilla 16) / *Labra ben e fondo, se ques coller pan abondo.* (mc: Cuartilla 16)

(es) *Ara bien y con afán y cogerás mucho pan.* (R. Marín) / *Ara yunto y hondo, y cogerás abondo.* (Id.) / *El arado rabudo y el labrador barbudo.* (Sbarbi)

Recoge en una dos paremias, que registramos en su lugar.

1581. **Labra ben e sembra en tempo; anque che falte un ano, non che faltará cento.** (mc: Lulle, Samos / ms4: F.V.S.)

(es) *Siembra temprano, y de ciento, te faltará un año.* (R. Marín)

1582. **Labra ben ou labra mal; labra ben ó caroal.** (mc: Parga. F.V.S.)

1583. **Labra e cría, que o demais é tontería.** (mc: Buciños / ms4: F.V.S.)

1584. **Labra fondo e pon basura, e déixate de libros de agricultura.** (mc: Villanueva, Lalín)

(es) *Labra hondo y echa basura, y deja los libros de agricultura.* (R. Marín)

1585. **Labra no fondo se queres ter pan de abondo.** [525] (ms10,032r: *D.E.*)

1586. **Labra tarde e non en veces; labra cedo e non che pese.** (mc / ms4: F.V.S.)

1587. **Labra tarde e non te aduites; labra cedo e non te asustes.** (mc)

1588. **Labrador que non come media libra de esterco cada día, non colle millo nin xudía.** (mc: G.P. Mundil, Orense)

1589. **Labrador, labra ben e sembra en tempo, aunque che falte un ano, non che faltará un cento.** (ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar de Galicia)

1590. **Lama mollada, colleita pasada.** (ms5,136: *O Gaiteiro de Lugo*, 1957)

1591. **Leira asucada, casa tellada.** (mc / ms4: F.V.S.)

1592. **Leiras grandes e mal traballadas fan andar a seu dono por terras extrañas.** (mc: Santiago)

1593. **Leña de ameneiro arde no regueiro.** [526] (mc e ms3: M.V.)

1594. **Leña que aborralla, ehí queda.** (mc: Buciños)

1595. **Leña torta ou bitorta, ó fogo aporta.** [527] (mc: A.I.)

---

[518] ms: *y o fidalgo*; ms4: *muy mal*.

[519] Refrán incompleto porque falta a folla seguinte: *Hay moitos que queren a auga nu* [...].

[520] Probablemente se trata dun aforismo da autoría de Jacinto del Prado máis ca dun refrán da tradición popular.

[521] Non parece un refrán da tradición popular senón unha paremia de autor. Hai varios casos deste tipo no *Gaiteiro de Lugo*.

[522] ms4: *moito gran*. En ms10 s.v. *Invierno*.

[523] mc: *Labor sin hora*. En ms10 s.v. *Labrador*.

[524] ms3: *d'abondo*.

[525] En ms10 s.v. *Labrar*.

[526] ms3: *d'ameneiro*; mc: *rigueiro*.

[527] mc: *â porta*.

1596. **Leña verde e pan mole fan a casa pobre.** (mc: Tuiriz, Monforte)

(es) *Pan tierno y leña verde, la casa pierde.* (R. Marín)

Tiene muchas variantes. Lo primero, porque se come mucho, y lo segundo, porque es necesario quemarla en gran cantidad, como dice el siguiente.

1597. **Leña verde mal se encende.** (mc: Palas de Rey)

(pt) *Lenha verde nem se queima nem se acende.* (Chaves) / *Lenha verde, mal se acende, quem muito dorme pouco aprende.* (Id.) (es) *Leña verde, mal se enciende.* (R. Marín)

1598. **Leña, leña, qu'a borralla aí queda.** (ms21,02v: Bermés)

1599. **Liño chorado, medio medrado.** (ms5,135: S. Simón de la Cuesta)

En S. Simón de la Cuesta, *chorimas* = flores y *chorado* = floreado. Chorado, en este sentido está ausente de muchos diccionarios.

1600. **Liño d'Holanda pesa e non anda.** [528] (mc: M.V. / ms3: (M.V.) (T.M.) / ms21,25r: Bermés)

1601. **Liño floreado, medio medrado.** (ms8,10v e ms8,47v: Silvarrey)

1602. **Madeira de serra e pan de cazola nunca sobran.** (ms-SA: Manuel Mallo Mallo: Erboedo, A Laracha, C)

1603. **Madeira de serra e pan de cazola nunca sobra.** (mc: M.V. / ms21,25v: Bermés / ms-SA: Antonio Torreira Torreira: San Fins de Freixeiro, Santa Comba, C)

1604. **Madeira serrada, prata labrada.** [529] (mc: M.V. / ms21,25v: Bermés / ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar da provincia de Lugo)

(es) *Madera aserrada, plata labrada.* (R. Marín)

1605. **Maínzo ralo dá cesta e carro; maínzo mesto, nin carro nin cesto.** [530] (mc e ms: U.C. Cuartilla 16)

Véase *Entre millón e millón...*

1606. **Maioraza de aldea e besta de herba, todo é merda.** [531] (mc: Buciños / ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar de Galicia)

La caballeria no le basta la hierba para andar, necesita pienso y el mayorazgo tiene de que hacer dinero, pero actualmente no dispone de una perra. (algún lugar de Galicia)

1607. **Máis dá o ano que o labrado.** (mc)

(es) *Más produce el año que el campo bien labrado.* (Sbarbi) (ct) *Més produix l'any, qu'el camp ben llaurat.* (Alberola)

Nada haría el laboreo sin las condiciones propicias de tiempos y estaciones.

1608. **Máis de medio ano véselle o día ó cabazo.** (ms-SA: Francisco Canosa Quintáns)

1609. **Máis vale corda baleira que ruín feira.** (ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar da provincia de Lugo)

1610. **Máis vale o que deixa a seca que o que leva a chea.** (mc: Carballedo)

Véase *Val máis o que o sol deixa, que o que a auga fai*.

1611. **Máis valen pastos queimados que montes herbados.** [532] (mc e ms: Santiago)

1612. **Mal lle vai ó paxariño que anda en maus de meniño.** [533] (mc, ms e ms3: Buciños)

(pt) *Mal vai ao passarinho na mão do menino.* (Chaves) (es) *Por eso se dice en cast.: Pájaro sea, y en mano de niño te veas.* (Sbarbi)

1613. **Malia o dente que come a semente.** [534] (mc: M.V. / ms21,28v: Bermés / ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar da provincia de Lugo)

(es) *Mal haya el diente que se come la simiente.* (R. Marín)

Porque se queda sin grano que sembrar, y por tanto, sin cosecha.

1614. **Malo dente que come a semente.** (ms-LU: seminarista anónimo: Guillar, Outeiro de Rei, LU)

1615. **Malo é o bicho que roe a semente.** (mc: Santiago)

Como: *Malia o dente que come a semente*.

1616. **Mas vale ruín feira que corda baleira.** (ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar da provincia de Lugo)

1617. **Mazarocos ó caínzo, cada día vintecinco.** (ms-LU: seminarista anónimo: Pacios, Neira de Xusá, Baralla, LU)

1618. **Meda pra un día como pra un ano.** (ms5,055: Silvarrey)

Hay que hacer la meda (almiar) para un dia como si hubiera de durar un año: No vale hacerla descuidadamente con la intención de majar al día siguiente; porque si llueve se puede echar a perder el pan.

1619. **Medas a gusto, malo.** (ms5,055: Silvarrey)

---

[528] mc: *de Holanda*.
[529] mc e ms21,25v: *plata labrada*.
[530] ms: *da cesta ô carro*.
[531] ms: *todo é m...*; ms-LU: *Mayorazgo da, toda e*.
[532] ms: *hervados*.
[533] ms e ms3: *qu'anda nas*. / V. *Mal anda o paxariño que anda nas mans do meniño* en *Niñez* (*La travesura de los niños*).
[534] ms-LU: *Mali'o dente que com'a semente*.

Se dice cuando los haces se ponen a nivel (totalmente horizontales); cuesta poco trabajo *médase a gusto*; pero hay peligro de que cojan agua.

1620. **Mentras hai castañas no souto, ou por un lado ou por outro; cando están no canizo, escarabellas co guizo; desque van no arcaz, pobre de ti, rapaz.** [535] (mc: Paradela-F.V.S. / ms-LU: seminarista anónimo: Paradela, LU)

1621. **Mentras non hai abórtegas, non hai maragotas.** [536] (mc: *Dicc. Ac.*)

1622. **Mentras non molla, arrímate á folla.** (mc: Mondoñedo-F.V.S.)

1623. **Mentras vexas a folla no carballo, non deas palla ó almario.** (mc: Loureiro de Cotovad-F.V.S.)

1624. **Mentres non hai abórtegas, non hai maragotas.** [537] (ms11,37)

Abórtega = Gamón o esfodelo. La forma subrayada [538] es propia de Bergantiños, donde le aplican el refrán, porque tanto las abrótegas como las maragotas aparecen en primavera. Hay muchas variantes del mismo nombre que pueden verse en el *Diccionario de la Academia Gallega*, voz *abrótega*.

1625. **Metá do inverno vai fóra e metá está por pasar.** [539] (mc e ms: R. Caruncho)

1626. **Millo mesto vai no cesto; millo raro vai no carro.** (ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar da provincia de Lugo)

1627. **Millo mesto, nin carro nin cesto.** (ms-SA: Eliseo López Varela)

1628. **Millo raro carga o carro.** (ms-SA: Eliseo López Varela)

1629. **Millor é pouco cheu ca no terreu.** (ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar da provincia de Lugo)

1630. **Moitas augas non tran bágoas.** (mc: M.L.2)

1631. **Moitas serdas ten un cocho e mais dorme no cubil.** (mc: M.L.2)

1632. **Moito gando, pouco esterco.** (mc: Santiago)

1633. **Moito pode facer o ben cultivado, pero máis o que foi ben estercado.** [540] (mc e ms4: J.P.)

1634. **Moitos pitos, moito comen.** [541] (mc: M.L.2 / ms10,092r: *D.E.*)

1635. **Monte de ra, nin palla nin gra.** (mc: A.N.)

1636. **Monte de sapo, pan no papo.** (mc: C.A.)

1637. **Monte de sapo, pan no saco.** (mc: A.N.)

1638. **Monte duro, pan seguro.** (mc: A.N.)

1639. **Mora madura, pintar na uva.** (mc: Buciños)

1640. **Moscatel non vai ó pichel.** [542] (mc: M.V. / ms21,26v: Bermés)

(es) *Uva de moscatel, riquísima para comer.* (R. Marín)

1641. **N'andes nunca co pau d'uz sin facer ante-la cruz.** [543] (mc: M.L. / ms4: C.A. *A Nosa Terra* / ms10,084r: *D.E.*)

1642. **N'hai millor regazada cá d'arada.** [544] (ms: M.L. / ms10,107r: *D.E.*)

(es) *No hay tal regazada como la de la arada.* (Correas)

1643. **Na aira que non é miña, que malle nela quen queira.** [545] (mc: Sarria / ms: F.V.S.)

Véase *Aira que non é miña...*

1644. **Na laxeira levanta a rabela.** (mc: Buciños)

1645. **Na viña de outro ninguén pode ir escoller.** [546] (mc: C.A. *A Nosa Terra* / ms10,141r: *D.E.*)

1646. **Naide bote máis millo do que poida sachar; despois non ande: sacha, tolo, sacha, sacha, tolo; que o tolo cansou de sachar.** [547] (mc e ms: Buciños / ms-LU: seminarista anónimo: Carballedo, LU)

1647. **Navalla, que sea boa para segar a verdura.** [548] (mc e ms: C.A. *A Nosa Terra*)

1648. **Neva menudo, cebada ó burro.** (ms9,06r: Fonsagrada, Monteseiro)

---

[535] mc: *probe*; ms-LU: *escarabellaas co guizo; desde que van*.

[536] O orixinal di *Mentras non hay abòrtegas, non hay maragotas*.

[537] O orixinal di *Mentres non hay abórtegas non hay maragotas*. / Indica *Agrícolas*.

[538] *Abórtega* no orixinal vén subliñado. Conforme ós nosos criterios de edición, cambiamos por cursiva tódalas palabras subliñadas nos manuscritos orixinais.

[539] ms: *pasare*.

[540] mc: *Moitas pode facer*. Jacinto del Prado recolle só *Moito pode facer*. A forma rexistrada por Vázquez Saco no mc pode deberse a unha errata ó copiar.

[541] En ms10 s.v. *Polluelo*.

[542] mc: *no vai*.

[543] O orixinal di *N'andes nunca co pau d'uz, sin facer antel'a cruz*. / ms4: *de us, sen facer*; ms10: *Non andes co pau da uz, antes a cruz*. / En ms10 s.v. *Palo*.

[544] ms10: *Non hai millor, que a da arada*. / En ms10 coa indicación *Arada*.

[545] mc: *en ela*.

[546] ms10: *ninguién pode*. / En ms10 s.v. *Viña*.

[547] ms: *qu'o tolo*; ms-LU: *mais maíz, sacha tolo sacha tolo, co tolo*.

[548] mc: *pra*; ms: *segal-a*.

1649. **Neva menudo, cebada pró burro; neva delgado, cebada pró cabalo.** (mc: Baralla-F.V.S.)

1650. **Nin bo Xan nin bo Pedro, nin boi marelo encima do rego.** (ms18,73r: A.S.A.)

1651. **Nin bo Xan nin bo Pedro, nin boi marelo por riba do rego.** [549] (mc: Carballedo / ms17,068)

(pt) *Nem bom Pedro, nem bom burro negro.* (Chaves) */ Pedros, burros velhos, terras por cima dos regos.* (Id.) (es) *Ni mozo Pedro, ni burro negro.* (R. Marín) */ Ni moza adivina, ni mujer latina, ni mozo Pedro en casa.* (Id.)

La antipatía al nombre de Pedro es común a la pareminología peninsular, y la estudia Rodríguez Marín en *6.100 refranes más...*, donde puede leerla el curioso.

1652. **Nin bon Pedro nin bon burro negro, nin bon lameiro por riba do rego.** [550] (mc e ms3: Buciños)

Var.: *Nin bo Pedro nin bo burro negro, nin bo lameiro por riba do rego, nin de sabugueiro un bo vencello, nin de cuñado un bo consello. / Nin bo Pedro nin bo burro negro, nin bo carreiro por riba do rego, nin de sabugueiro un bo vencello nin de cuñado un bo consello.* (ms4: "Folklore de Sandiás", *Nós*)

1653. **Nin bon Pedro nin bon burro negro, nin bon prado por riba do rego, nin vaca ramalleira, nin muller que sea mui amiga da feira, nin ola sin asa; todas cos demos, fóra da miña casa.** [551] (mc / ms4: F.V.S.)

1654. **Nin boo Pedro nin boi marelo, nin boa herba por riba do rego, nin boa mula que faga ghin, nin boa muller que fale latín.** [552] (mc e ms17,067: *Vida Gallega*)

1655. **Nin de sabugueiro bon vencello nin de cuñado bon consello.** [553] (mc, ms e ms3: A.I. / ms21,04v: Bermés)

(pt) *Nem de sabugueiro bom vincelho, nem de cunhado bom conselho.* (Chaves)

1656. **Nin en inverno sin capa nin en vrau sin calabaza.** [554] (mc: J.P.)

(pt) *Nem no inverno sem capa, nem no verão sem cabaça.* (Chaves) (es) *Ni en invierno sin calabaza, ni en verano sin capa.* (R. Marín)

1657. **Nin millo engrolado nin millo queimado.** (mc: L.G. / ms15,01: Eugenio Carré Aldao, *Literatura Gallega*, 2ª ed., 1911)

1658. **Nin por carreiro nin por atallo, deixar o camiño do carro.** [555] (mc)

1659. **Nin viña no baixo nin trigo no cascaxo.** [556] (mc: C.A. / ms: A.C. *A Nosa Terra* / ms10,141r: *D.E.*)

(pt) *Nem vinha em baixa, nem trigo em cascalho.* (Chaves) (es) *Ni viña en bajo, ni trigo en cascajo.* (Correas)

1660. **Ninguén bote máis millo do que poida sachar.** (ms21,13v: Bermés)

1661. **Ninguén colle dúas cosechas no ano.** (mc: Buciños)

1662. **Ninguén semente máis millo do que poida sachar.** (mc: Pidre-F.V.S.)

1663. **No ano que moito chove, traballa máis que come.** (ms-LU: seminarista anónimo: Carballedo, LU)

1664. **No crecente, o touciño crece na ola.** (mc: Carballedo)

Var.: *No crecente, o touciño medra na ola.* (F.V.S.)

1665. **No hai feixe como d'encima do eixe.** (ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar da provincia de Lugo)

Grande.

1666. **No hai peor cuña cá da misma madeira.** (ms-LU: seminarista anónimo: Pacios, Neira de Xusá, Baralla, LU)

1667. **No inverno, sobre todo, o gando ha de estar ben comido.** (mc: U.U. / ms4: Cuartilla 6)

1668. **No sal un mes e no lume tres.** [557] (mc: Santiago)

Exige la cura de la carne de cerdo.

1669. **No tempo da grada, o dono a trague.** (mc: M.V.)

El y no otro es quien se beneficia de ella.

1670. **No tempo da vendimia, auga do ceo, mala; pero da fonte, boa é.** (mc: Agro)

1671. **Non bote auga ó viño o cosecheiro, si quer ter creto e diñeiro.** [558] (ms4: J.P.)

---

[549] ms3: *encima do rego*. / V. tamén *Nombres*.
[550] ms3: *ni bon burro, bo lameiro*. / V. tamén *Nombres*.
[551] ms4: *todos cos demos*.
[552] O orixinal di *Nin boo Pedro nin boi marelo, nin boa herba por riba do rego, nin boa mula que faga gin, nin boa muller que fale latín*. ms17,067: *que fala latín*.
[553] ms e ms3: *Nen*.
[554] mc: *vran* pero Jacinto del Prado recolle *vrau*.
[555] mc: *Nin por camiño*. / V. *Nin por arrodeos nin por atallos nunca te apartes do camiño dos carros* en *Precaución*.
[556] ms10: *no cascallo*. / En ms10 s.v. *Viña*.
[557] Por lóxica e por outros paralelos, coidamos que *lume* é unha errata por *fume*.

1672. **Non che doia nas cuadras botar folla qu'en abono ben feito se recolla.** [559] (ms4: J.P.)

1673. **Non che estaba mal o sol na eira i-a chuvia na nabeira.** (mc: Carballino)

Queda atrás otro semejante y los encontramos en la canción popular: *A un tempo non pode ser / o ter e mailo gastar; / nin que loza o sol na eira / e que chova no nabal*.

1674. **Non esquenzas de chantar en outono e levar un carro de abono.** (ms5,133: Santiago)

1675. **Non hai arregoada como a da súa labrada.** [560] (mc: Buciños / ms4: F.V.S.)

1676. **Non hai chuvia que non escampe.** (mc: J.T.)

1677. **Non hai feixe como o de riba do eixe.** (mc: Buciños)

Como ofrece más resistencia, encima del eje se coloca el haz más pesado.

1678. **Non hai larada sin pito coxo.** (mc: M.L.2)

1679. **Non hai máis mala cuña ca do mismo pao.** (ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar da provincia de Lugo)

1680. **Non hai mal ano por pedra, pro probe d'aquel a quen acerta.** [561] (mc e ms: J.P.)

(pt) *Não há mau ano por pedra; mas guay de quem acerta.* (Chaves) (es) *No hay mal año por piedra, mas guay de a quien acierta.* (Correas)

1681. **Non hai mel sin aguillón.** (mc: A.N. / ms21,32v: Bermés)

(es) *Buscar la miel entre las picadas de la abeja.* (Sbarbi)

1682. **Non hai mel sin fel.** (mc: Buciños)

(pt) *Não há mel sem fel.* (Chaves / ms: R. Marín) [562] (es) *Buscar la miel entre las picadas de la abeja.* (Alberola) (ct) *No hi ha mèl sense fèl.* (Alberola)

1683. **Non hai millor** [sic] **cuña que a do mismo pau.** [563] (ms21,18v: Bermés)

1684. **Non hai palleiro sin palla nin morcilla sin atadalla.** (mc: Palas de Rey-F.V.S.)

1685. **Non hai palleiro sin palla nin regueiro sin auga.** (mc: Carballedo / ms4: F.V.S.)

1686. **Non hai palleiro sin palla.** (ms-SA: José Álvarez Souto: Anxeriz, Tordoia, C / Manuel Barreiro Somoza: Santa Mariña de Ribela, A Estrada, PO / Argimiro Pampín Basteiro: Arzúa, C / Manuel Casal García: Santiago de Compostela, C / Ramón Álvarez Baliña: San Pedro de Coucieiro, Muxía, C / José M. Gulías Rivas: Forcarei, PO / Ramón Álvarez Baliña: San Pedro de Coucieiro, Muxía, C)

1687. **Non hai peor cuña cá da misma madeira.** (ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar da provincia de Lugo)

1688. **Non hai pera que non madureza.** [564] (mc: A.N. / ms10,089r: *D.E.*)

1689. **Non hai pior cuña que a do mesmo pau.** [565] (mc: A.N / Antonio Iglesias Duro: Carcacía, Padrón, C / J. M. Area Alonso / ms-SA: seminarista anónimo: Moreira, A Estrada, PO / F. Canosa Quintáns / ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar da provincia de Lugo)

(pt) *Não há pior cunha que a do mesmo pau.* (Chaves) */ Não há cunha melhor que a do mesmo pau.* (Id.) (es) *No hay peor cuña que la del mismo palo.* (R. Marín) */ No hay peor astilla, que la de la misma viga.* (Correas) (ct) *No hi ha pijor clavilla que la de mateix fust.* [566] (Alberola)

1690. **Non hai tal vicio como o pan de trigo e o leite mocizo.** [567] (mc / ms4: A.I.)

(es) *No hay tal vicio como leche con nata y pan trigo.* (Correas)

1691. **Non pretendas aforrar o que costa o escardar.** [568] (mc: J.P.)

1692. **Non se fai o colmo sin traballo.** (mc: C.A. *A Nosa Terra*)

1693. **Non se ten por acertada sementeira apretada.** (mc: J.P.)

---

[558] Probablemente se trata dun aforismo da autoría de Jacinto del Prado máis ca dun refrán da tradición popular.

[559] Probablemente se trata dun aforismo da autoría de Jacinto del Prado máis ca dun refrán da tradición popular.

[560] ms e ms4: *coma*.

[561] mc: *de aquel*. Jacinto del Prado recolle só a forma *d'aquel* do ms.

[562] Aínda que V. Saco lle atribúe este refrán a R. Marín no ms, parece deberse a un erro porque R. Marín non achega ningunha variante portuguesa cando recolle *No hay miel sin hiel*. Ademais, si que atopamos o refrán no refraneiro de Chaves.

[563] O orixinal di *Non hay millor* (*peor?*) *cuña que a do mismo pau*.

[564] En ms10 s.v. *Peras*.

[565] ms e ms3: *qu'a do*; ms3: *mismo*.

[566] Na edición do refraneiro de Alberola que consultamos este refrán empeza *No hi ha pijor esquèrda*... e non hai ningún refrán que empece *No hi ha pijor clavilla*.... *Esquèrda* e *clavilla* teñen un significado similar. É posible que a diferenza se deba a que a edición de Alberola que manexou V. Saco fora diferente.

[567] ms4: *com'o pan, e leite*.

[568] Vázquez Saco corrixe o orixinal de Jacinto del Prado no mc e recolle *o que costa o escardar*.

Var.: *Unha acertada sementeira debe quedar con terra lixiera.* (ms4: J.P.)

1694. **Non sempre está o alcacén pra gaitas.** (mc: M.V.)

Var.: *Non sempre o alcacén está pra gaitas.* (M.V.)

(es) *Está ya duro el alcacer para zampoñas.* (Sbarbi)

1695. **Non sempre vai a auga ó rego.** (mc: C.A. *A Nosa Terra*)

1696. **Non te queixes do ano, que outro virá máis malo.** (ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar de Galicia)

1697. **Nunca a anada é mala cando a colleita non é mollada.** (mc: Carballino)

Porque, como hemos visto, si es mojada *é media anada*.

1698. **Nunca chove como trona nin nunca trona como chove.** (ms-SA: Algún lugar da provincia da Coruña)

1699. **Nunca chove como trona.** (mc: M.V. / ms-SA: algún lugar de Galicia.)

(es) *Nunca llueve como truena.* (Sbarbi) / *No llueve como atruena.* (Correas)

Suele aplicarse a las amenazas, que no traen los efectos que de ellas serían de temer.

1700. **Nunca chove tanto coma trona.** (ms21,15v: Bermés)

1701. **Nunca faltou pan pá malla nin viño pá trasfega.** (ms-LU: seminarista anónimo: Ferreira de Pantón, LU)

1702. **Nunca pode chover a ghusto de todos.** [569] (ms-SA: Víctor Manuel Lobato Feijoo: Catoira, PO)

1703. **Nunca se sega a herba sin susto.** (ms9,08r: Silvarrey)

Por miedo a que llueva.

1704. **O amieiro arde no lameiro.** (ms18,66v)

1705. **O ano da serra non-o traiga Dios á terra.** (ms: A.N.)

(pt) *Ano da serra, não o traga Deus à terra.* (Chaves) (es) *El año de la sierra no lo traiga Dios a la tierra.* (Sbarbi) Es bueno para la sierra es malo para la tierra llana. (ct) *Any bó per a la serra, mal per a la tèrra.* (Alberola)

1706. **O ano torto, ó horto.** (ms)

1707. **O arado, rabudo, i-o labrador, barbudo.** [570] (mc / ms / ms4)

(pt) *O arado barbudo e o lavrador barbudo.* (Chaves) (es) *El arado, rabudo y el labrador, barbudo.* (Sbarbi)

1708. **O bido, se non fora pola vergonza, ardía debaixo da iauga.** [571] (ms21,15r: Bermés)

1709. **O cargar moito é de preguiceiros, e o cargar pouco é de carreteiros.** (mc: Santiago)

1710. **O carro derradeiro, ou cheo ou baldeiro.** (ms-SA: Freire López: Padrón, C)

1711. **O carro derradeiro, ou vai cheo ou vai baldeiro.** (ms-SA: Alfonso Fernández Barros: Santa Eulalia de Oeste, Catoira, PO)

1712. **O carro grande non derruba a devesa.** (mc: Buciños-F.V.S. / ms-LU: seminarista anónimo: Buciños, Carballedo, LU)

1713. **O carro máis millor pode torcerse.** (mc: R. Caruncho)

Var.: *O carro máis millor pódese torcer.* (ms4: C.A. *A Nosa Terra*)

1714. **O carro que non canta, úntalle o eixe con sebo.** [572] (mc e ms: Santiago)

1715. **O carro rodadeiro, ou cargado ou valeiro.** (mc: Pidre-F.V.S.)

Var.: *O carro redadeiro, ou cargado ou valeiro.* (mc e ms17,089: Pidre-F.V.S.)

1716. **O carro rodadeiro, ou cargado ou valeiro.** (ms17,089: Pidre)

1717. **O carro untado anda ben detrás dos bois.** (ms21,11v: Bermés)

1718. **O carro untado anda millor.** (mc e ms17,090: Buciños-F.V.S.)

(pt) *Quem seu carro unta seus bois ajuda.* (Chaves) / *Unta o carro, andan os bois.* (Chaves) (es) *Quien su carro unta, sus bueyes ayuda.* (Sbarbi)

Se usa en sentido figurado para conseguir una cosa; lo que resume el dicho común de *untar el carro*.

1719. **O castaño de vello acequilarás e outros cen anos castaño terás.** (ms15,38: Sober)

Alabando la madera del castaño.

1720. **O castiñeiro na man, o burato e o carballo no carro.** (mc: M.V.)

1721. **O centeo, basto na hucha e non no terreo.** [573] (mc: M.V. / ms21,22v: Bermés)

1722. **O centeo, mesto na arca, raro no terreo.** (mc: Carballedo / ms4: F.V.S.)

---

[569] O orixinal di *Nunca pode chover a justo de todos*.

[570] ms: *e o labrador*; ms4: *rabudo, o labrador*.

[571] O orixinal di *O vido, se non fora pol'a vergonza, ardía debaixo da i-auga*.

[572] ms: *eixo*.

[573] ms21,22v: *basto na hucha*.

1723. **O cortado, que seco que mollado, queda parado.** (mc: Aguada, Carballedo / ms4: D. Pejerto-FVS)

1724. **O cultivar ben a terra goces tranquilos encerra.** (ms4: J.P.)

1725. **O de fento, polo cenzo; o de xesta, pola testa; i-o de palla non ten talla.** [574] (ms21,09v: Bermés)

1726. **Ó derradeiro pártenlle o pan e písanlle o leiro.** (ms8,51v: O. de Rey)

Al que siega tardiamente.

1727. **O derradeiro, cargado ou valeiro.** (mc: Tierra Llana)

Se refiere al carro, como otro análogo que dejamos registrado.

1728. **O derradeiro, ou cargado ou baldeiro.** (ms-SA: Ramón Álvarez Baliña: San Pedro de Coucieiro, Muxía, C)

1729. **O derradeiro, ou cheu ou baldeiro.** (ms-SA: Baldomero Louro Lado: San Mamede de Carnota, C)

1730. **O día nubrado engaña o amo i-o criado.** [575] (mc e ms: Tuiriz, Monforte)

(es) *El día nublado engaña al amo y al criado.* (R. Marín)

1731. **Ó ferrado de semente cómprelle ben dúas carradas de esterco.** (mc: Monforte)

Var.: *On ferrado de semente cómprenlle ben dúas carradiñas de esterco.* (ms4: F.V.S.) [576]

1732. **O fruto, vasto nas arcas.** (mc: Layosa)

1733. **O gallo do millo ten moita pillería: garda o orballo no ollo pró mediodía.** (ms-LU: seminarista anónimo: Ribadeo, Ribadeo, LU)

1734. **O inverno come e non cría.** [577] (mc: M.V. / ms21,24v: Bermés / ms-LU: Jesús Redondo C.: Melide, C)

1735. **O labrador codicioso sembra no rastroxo.** (mc: Villanueva, Lalín-F.V.S.)

(es) *El labrador codicioso, siembra en el rastrojo.* (Correas)

1736. **O labrador debe ter de todo.** (ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar da provincia de Lugo)

En lo concerniente al ramo.

1737. **O labrador, cando ara cantando, recolle chorando; cando ara xemendo, recolle contento.** (ms5,137: Aguada)

1738. **O leite da vaca sale do muíño prá casa.** (ms8,65r: Silvarrey)

1739. **O liño, na touca, medra que relouca.** [578] (mc / ms)

1740. **O máis ruín porco, a millor belota.** [579] (ms: F.V.S.)

(pt) *Ao mau bácoro, boa lande.* (Chaves)
(es) *Al más ruin puerco, la mejor bellota.* (Correas)

1741. **O meu home, por ser Xan, fixo os mollos grandes, perdeu un carro de pan.** (mc: Bardaos, Incio)

1742. **O millo canto dá canto come.** (ms5,057: Silvarrey)

Porque empobrece mucho la tierra en que se ha sembrado.

1743. **O millo da xesta dá pola testa.** (mc: Santiago)

1744. **O millo no polvo i-o trigo no lodo.** [580] (mc: F.L.)

(es) *El trigo, en lodo; y la cebada, en polvo.* (R. Marín)
Se han de sembrar.

1745. **O millo raro vai no carro; o millo mesto vai no cesto.** (ms-SA: Manuel Vilanova Peña: Ribadumia, PO)

1746. **O millo raro, boa espiga e bon garelo.** (ms9,05r: Silvarrey)

Garelo = Caña del maíz.

1747. **O millo rascado enche a cesta e enche o ferrado.** (ms-SA: Jesús María Antelo Fraga: Rial, Val do Dubra, C)

1748. **O millo rascado enche a cesta e o ferrado.** [581] (mc e ms: M.V / ms21,26r: Bermés)

1749. **O millo sachado henche a cesta e o ferrado.** (mc: Carballedo)

1750. **O millo serodio, ó verlle o bico, dálle co pico.** (ms5,023 e ms5,137: Félix Rodríguez Vieites)

Var.: *Cando me vexas o bico, ándame co pico.* (ms5,137: Sober)

Lo dice el maíz: Al brotar, hay que removerle un poco la tierra, sólo así crecerá lo que debe crecer. (ms5,137)

1751. **O millo serodio, ó verlle o bico, dálle ó pico.** (ms-LU: Félix Rodríguez Vieites)

1752. **O millo** (ou **maínzo) mesto vai no cesto, o millo raro vai no carro.** (ms4: C.A. *A Nosa Terra*)

1753. **O mosto que foi ben tratado, en noviembre será trasegado.** [582] (ms4: J.P.)

---

[574] Falando tamén d'esterco: *O de fento pol'o cenzo, o de xesta pol'a testa, y'o de palla non ten talla.*
[575] ms: *nublado, y o*.
[576] ms4: *en semente*.
[577] ms-LU: *com'e non*.

[578] ms: *lino*.
[579] Contén a indicación *Agrícolas*. V. *Sempre o porco ruín ha topar cunha boa castaña* en *Agrícolas* (*Generales*).
[580] ms: *y o trigo*.
[581] mc: *henche*; ms21,26r: *y'o ferrado*.

1754. **O nitro e sal mescrados deben de darse ós ganados.** [583] (ms4 e ms16: J.P.)

1755. **Ó ourizo, cando regaña, logo lle cai a castaña.** (mc: Tuiriz, Monforte)

1756. **O palleiro non se fai sin palla.** (ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar da provincia de Lugo)

1757. **Ó pan de relón hai que esperarlle sazón.** (mc: Lugo)

Var.: *Ó pan de relón hai que gardarlle sazón.* (ms15,20v: Silvarrey)

1758. **O pan do grao i-o viño da uva.** (ms8,63r: Silvarrey)

Cuando se alaba una cosa que no es buena.

1759. **O pan e a pedra, no camiño medran.** (mc: M.V.)

1760. **O pan no chao i-as patacas nas costas.** [584] (ms12,78: S. Pedro de Orrios, Caurel)

Es más apto el terreno llano para el cereal que para la patata.

1761. **O pan raro enche o carro.** [585] (mc e ms4: M.L.2)

1762. **O pan raro vai no carro i-o mesto vai no cesto.** (ms15,05: Silvarrey)

1763. **O pan temporán, ou en palla ou en gran.** (ms18,40r)

1764. **O pan, ben escardado, enche a hucha do amo.** [586] (mc e ms: J.P.)

(es) *El pan bien escardado hinche la troja su amo.* (R. Marín)

1765. **Ó pé da serra ou lonxe dela.** [587] (ms: M.L.2)

(es) *Al pie de la sierra, o cien leguas de ella.* (Correas)

Por el frío que es menos al pie de la sierra que algo más lejos, y para criar ganado, es buena la sierra.

1766. **Ó pra baixo corre o sapo i-ó pra riba estende o papo.** (ms8,48v: Trives)

1767. **O prado do meu amigo, ben segado e mal pacido.** (mc: Paradela)

1768. **O primeiro millo é prós paxaros.** [588] (ms4: G.S. y A. / ms-LU: seminarista anónimo: Laiosa, O Incio, LU)

1769. **O que antes acaba, acadulla.** (mc e ms12,66: Páramo)

Acadullar que falta en los vocabularios gallegos, en Sarria y Páramo es labrar o arar las cabeceras de las fincas, lo que hay que hacer en sentido contrario a lo arado anteriormente, por no haber de otra manera lugar para la yunta y el arado. En Mellid y Carballedo es deshacer los terrones = *cadullos*. El sentido del refrán no varía.

1770. **O que atrás vendima, cómenlle as uvas e cáganlle na viña.** (ms-LU: seminarista anónimo: Ferreira de Pantón, LU)

1771. **O que atrás vendima, cómenlle as uvas e méxanlle na viña.** (ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar da provincia de Lugo)

1772. **Ó que atrás vendima, lévanlle as uvas e estércanlle a viña.** [589] (mc e ms: Buciños)

Var.: *O que fai atrás a vendima, cómenlle as uvas e estércanlle* (derrámanlle) *a viña.* (ms15,45r)

1773. **O que bota o pan raro, non colle pan malo.** (mc / ms4: F.V.S.)

(pt) *Quem semeia basto, gasta mais e colhe menos.* (Chaves) */ Quem basto semeia, ralo colhe.* (Id.)

Como se ve, son varios los refranes que insisten en la oportunidad de sembrar ralo para el mejor éxito de la cosecha.

1774. **O que dá a anada, non-o leva vento nin xiada.** (ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar da provincia de Lugo)

1775. **Ó que de vrao non lle ferve a mola, de inverno non lle ferve a ola.** [590] (mc: M.L. / ms11,49: Comarca de Fonsagrada)

Quien no trabaja en las duras labores de la recolección del verano, nada podrá echar en el puchero durante el invierno.

1776. **O que esterca, sacha.** [591] (mc: Buciños / ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar da provincia de Lugo)

La tierra bien abonada cría menos maleza. (mc) / Menos maleza en la tierra bien abonada. (seminarista anónimo: algún lugar da provincia de Lugo)

1777. **O que ha de prantar, ha de saber arrincar.** (mc: M.L.2)

1778. **O que mal esfende e mal refende, todo o ano xeme.** (ms5,057: Silvarrey)

1779. **O que no horto sembra, na cuchara amasa.** (mc)

---

[582] Probablemente se trata dun aforismo da autoría de Jacinto del Prado máis ca dun refrán da tradición popular.

[583] ms16: *mezclados*; ms4: *mezcrados*. Jacinto del Prado recolle o refrán coa forma *mescrados*. Probablemente se trata dun aforismo da autoría de Jacinto del Prado máis ca dun refrán da tradición popular.

[584] O orixinal di *O pan no caho, yas patacas nas costas*.

[585] mc: *henche*; ms4: *carga o carro*.

[586] mc: *henche*; ms: *ucha*.

[587] V. *Vivir na serra ou lonxe dela* en *Casa y vecindad*.

[588] ms-LU: *e dos páxaros*.

[589] ms: *e estercanlle*.

[590] ms e ms11,49: *vrau*; ms11,49: *d'inverno*.

[591] ms-LU: *qu'esterca*.

1780. **O que no regazo sembra, no regazo recolle.** (ms-LU: seminarista anónimo: Pol, LU)

1781. **O que non bima, non vendima.** (ms21,31r: Bermés / ms18,74r: A.S.A.)

1782. **O que non cae á maza, cae á espada.** (ms-SA: Amador Darriba Míguez (13-11-1951))

1783. **O que non cai á maza, cai á espadela.** (mc: M.V. / ms21,26r: Bermés / ms-SA: José Barreiro Somoza: Santa Mariña de Ribela, A Estrada, PO)

Var.: *O que non cai á maza, cai á tasca.* (ms4: F.V.S.)

Son diversas fases en la elaboración del lino. Equivale a *O que non cai á maza, cai á tasca*.

1784. **O que non cai na cata, cai na recata.** (mc / ms4: F.V.S.)

1785. **O que non cría, espía.** (mc: M.L.)

(pt) *Quem não cria, sempre pia.* (Chaves) / *Quem nada cria, nada tem.* (Id.)

1786. **O que non cría, non pía.** (mc: Buciños / ms4: G.S. y A.)

(pt) *Quem não cria, sempre pia.* (Chaves) / *Quem nada cria, nada tem.* (Id.)

1787. **O que non é á cata, é á recata.** (ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar da provincia de Lugo)

1788. **O que non é á maza, é á taza.** (ms-SA: algún lugar de Galicia)

1789. **O que non seipa facer un medeiro, que non s'estreva a facer un palleiro.** (ms15,19v)

1790. **O que non vai na maza, vai na espadela.** (ms-SA: algún lugar de Galicia)

1791. **O que o sol dá, o sol o pudrirá.** [592] (mc, ms e ms4: J.P.)

1792. **O que pensa e pensa mal, ten o gado fraco.** [593] (mc e ms16: Bagueixos / ms4: F.V.S. / ms21,13r: Bermés)

1793. **O que perfeita cría, acha de cote alegría.** (ms21,27v: Bermés / ms-SA: A. Darriba Míguez)

1794. **O que porfeita cría, sempre ten alegría.** (mc: M.V.)

1795. **O que pranta e cría, ve alegría.** (mc: M.L.2)

(es) *Quien ara y cría, oro hila.* (R. Marín)

1796. **O que queira botar seus bens a perder, meta xornaleiros e venda o que ten pra os manter.** [594] (mc, ms e ms4: J.P.)

1797. **O que queira coller moito, abonar ben e arar enxoito.** (mc: Buciños)

1798. **O que queira ter bo allal, prante no nabal.** (ms-SA: Baldomero Louro Lado: San Mamede de Carnota, C)

1799. **O que queira ter bo millo, fágalle un regueiro pola cima.** [595] (mc e ms: Santiago)

1800. **O que queira ter bo millo, pase pola cima o regueiriño.** (mc: Santiago / ms-SA: José Barreiro Somoza: Santa Mariña de Ribela, A Estrada, PO)

1801. **O que queira ver o seu allal, poña os allos no Natal.** (mc: Buciños-F.V.S.)

(pt) *Pelo Natal, semeia o teu alhal, e so o quiseres cabeçudo, semeia-o pelo entrudo.* (Chaves) / *Quem quer bom alhal, semeá-lo pelo Natal.* (Id.) (es) *Quien quiera un buen ajar, en enero lo ha de sembrar.* (R. Marín) (ct) *Si vols un bon aller, sembra'l pel gener.* (Sanchis) / *Pel gener planta l'aller; cap at darrer, no pel primer.* (Id.)

Otros lo aconsejan para enero. También el portugués tiene para los dos meses.

1802. **O que quer coller a estiñada, ten que salir pola chuviñada.** (ms-LU: ínformante anónimo: O Cádavo, A Esperela, Baleira, Lugo)

1803. **O que quita o frío, quita o sol.** (mc: Cotá.)

(es) *Lo que quita el frío, quita el calor.* (R. Marín)

1804. **O que rico queira estar, ou á veira do monte ou á veira do mar.** (mc: Loureiro de Cotovad-F.V.S. / ms16)

1805. **O que se guía pola lúa e polo lueiro, non ten palla nin palleiro.** [596] (ms-LU: Jesús Redondo C.: A Barrela, Santiago de Lousada, Carballedo, LU)

1806. **O que sementa sin semente, sega sin fouciño.** (mc: Carballedo / ms21,28v: Bermés)

(es) *Quien siembra poco, no coge mucho.* (R. Marín) / *Quien es mezquino al sembrar, pocas gavillas atará.* (Id.) / *Cual sea la sementera, así será la era.* (Id.)

1807. **O que sementa, recolle.** (mc: Buciños)

(pt) *Quem semeia, colhe.* (Chaves) / *Quem não semeia, não colhe* (ou *apanha*). (Id.) (es) *Quien siembra, recoge.* (Sbarbi) / *Quien siembra, coger espera.* (R. Marín)

Han de emplearse los medios necesarios para obtener lo que se desea.

---

[592] ms e ms4: *O que o sol nos da*.

[593] ms4, ms16 e ms21,13r: *flaco*; ms21,13r: *gado*.

[594] ms e ms4: *seus bes*. / V. variantes en *Descuido* e *Pobreza* (*Caminos de la pobreza*).

[595] ms: *fájalle*.

[596] O orixinal di *O que se guía pol'o lúa e pol'o lueiro non ten palla nin palleiro*.

1808. **O que tarde vendimia, cómenll'as uvas e cáganlle na viña.** (ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar da provincia de Lugo)

1809. **O que ten cepas, fai achas ou astellas.** (ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar de Galicia)

1810. **O que vai ó toxal, sin espiñas non sal.** [597] (mc e ms4: A.N. / ms4: F.V.S. / ms10,049v. O. de Rei)

1811. **O que vén atrás, que traiga o carro i-os bois.** [598] (ms17,091)

1812. **O que vén atrás, que traiga o carro i-os bois.** [599] (mc / ms4: F.V.S. / Trini Figueiras: San Salvador de Asma, Chantada, LU. Convento de Las Córneas.)

1813. **O que sembra en terra allea, logo se cansa e nada lle queda.** (mc: Tuiriz)

1814. **O remedio contra a fame é sementar.** (ms-SA: Francisco Canosa Quintáns)

1815. **O repolo i-o señor, cantos máis raros, mellor.** [600] (mc / ms / ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar de Galicia)

1816. **O sabor do chourizo di dónde se fixo.** (mc: J.P.)

1817. **Ó seu tempo veñen as uvas i-as mazás maduras.** [601] (mc e ms: A.N. / ms10,127r: *D.E.*)

(es) *A su tiempo maduran las uvas.* (R. Marín)

1818. **O sol dun ano mata o cabalo dun ano.** (ms4: F.V.S.)

1819. **O sol na aira i-a auga no nabal non pode ser.** (ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar da provincia de Lugo)

1820. **O temperán, ou en palla ou en gran.** (mc: A.I.)

1821. **O temperau, palla ou grau.** (ms-LU: seminarista anónimo: Buciños, Carballedo, LU)

1822. **O tempero vai na man.** (mc: M.V.)

1823. **O trigo no polvo, o centeno no lodo, e a cebada en todo.** [602] (mc: Tuiriz)

(es) *Trigo en polvo y cebada en lodo, cantenos en todo.* (Bergua)

Se ha de sembrar. Difieren paremias de otras zonas.

1824. **O viño do bullo fai moito barullo.** (mc: Belesar)

1825. **O viño no lagar e as fabas no fabal.** (mc: Agro)

1826. **O viño xa sentado quere ser trasegado.** (ms4: J.P.)

1827. **O viño, o Miño faino menino.** (mc: Santiago)

1828. **Obra no viño o calor alterándolle o color.** [603] (ms4: J.P.)

1829. **Onde allos ha, viño haberá.** [604] (mc: H.G. / mc e ms4: G.S. y A. / ms21,02v: Bermés)

(pt) *Onde alhos, há, vinha haverá.* (Chaves)

(es) *Donde ajos ha, vino habrá.* (Correas)

1830. **Onde cabe un carro cargado, ben cabe un home a seu cabo.** [605] (mc e ms17,088: M.V. / ms21,21r: Bermés)

1831. **Onde hai allos, cebolas se comen.** [606] (mc e ms: S.P.P.-*Ultreya*)

Var.: *Onde allos ha, cebolas se collen.* (ms4: G.S. y A.)

1832. **Onde hai cepos, logo se fan achas.** [607] (mc e ms3: M.V.)

Como *Habendo rebolos...*

1833. **Onde hai cepo, logo se fan achas.** (ms-SA: Manuel Villaverde Marcos: Proupín, San Tomé de Ames, C)

1834. **Onde hai labrado, hai monte.** [608] (mc e ms: Buciños / ms-LU: Paco de Seoane: Buciños, Carballedo, LU)

1835. **Onde moito gando, pouco esterco.** [609] (mc: Santiago)

Como: *Moito gando, pouco esterco.*

1836. **Onde non chove, barruza.** (mc / ms4: F.V.S.)

1837. **Onde non hai fariña nin relón, todos falan sin razón.** [610] (mc e ms: M.V.)

1838. **Onde non regues, sacha.** [611] (mc: Carballedo-F.V.S. / ms15,29r: Carballedo, Mª Felicidad Vila)

1839. **Onde o rapaz sachou, nunca millo faltou.** (ms-SA: José Barca Sanmartín: Santa Minia de Brión, C)

1840. **Onde pan cai, grau hai.** (mc: Buciños)

Como: *Donde pan cai, pan hai.*

---

[597] mc: *non saí*.

[598] O orixinal di *O que ven atrás que traiga o carro y os bois*. / Nunha segunda clasificación temática Vázquez Saco incluiu este refrán en *Pereza y ociosidad*.

[599] ms-LU: *que traiga carro e bois*.

[600] ms: *y-o, millor*; ms-LU: *y o Señor canto mais raro mellor*.

[601] ms: *y as*. / En ms10 s.v. *Tiempo*.

[602] ms: *centeu*.

[603] O orixinal di *Obra n'o viño ó color alterandolle o color*. / ms4: *no viño o calor*. / A diferenza entre o orixinal de Jacinto del Prado e o refrán que aparece en ms4 podería deberse neste caso a un erro de J.P.

[604] mc: *Donde allos*; ms21,02v: *Dond'allos ha*.

[605] mc: *ô seu lado*.

[606] ms: *Ond'hai*.

[607] ms3: *logo un fai achas*.

[608] ms e ms-LU: *Ond'hai*.

[609] ms: *jando*.

[610] ms: *Onde*. / V. tamén *Pobreza* e *Pobreza* (*La pobreza y la paz*).

[611] mc: *rehues*.

1841. **Os bes de san Xoán, por onde veñen, van.** (mc: Loureiro de Cotovad-F.V.S.)

1842. **Os fornos sempre se quentan pola boca.** (mc: Vilasouto, Incio)

(es) *El horno y la vieja por la boca se escalienta.* (Correas) */ El horno por la boca se calienta.* (Correas)

El comer y el beber sustenta.

1843. **Os palleiros non se fan sin palla.** (ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar da provincia de Lugo)

1844. **Os pés do hortelán non botan de perda a horta.** [612] (ms10,085r: *D.E.*)

1845. **Os tarreos encharcados deben estar desaugados.** [613] (ms4: J.P.)

1846. **Ou de palla ou de palluceiro, o caso é encher o palleiro.** [614] (mc e ms: P. de Rey)

(es) *De paja o de centeno, el costal lleno.* (Sbarbi)

1847. **Ou rella ou esterco de ovella.** (mc: C.G.)

1848. **Palleiro colmado, inverno ó lado.** (mc)

1849. **Palleiro sin palla non se fai.** (mc: M.V. / ms21,27r: Bermés)

Suele aplicarse a los obesos, que no pueden estarlo sin comer.

1850. **Pan de toxo, señal de noxo.** (mc: Santiago)

1851. **Pan e viño, un ano teu i-outro do veciño.** (mc: J.P.)

(pt) *Pão e vinho, um ano meu outro do meu vizinho.* (Chaves) (es) *Pan y vino, un año tuyo y otro de tu vecino.* (Correas) (ct) *Pá y ví, un any per a tú, y un atre per a mí.* (Alberola)

Alude a las desigualdades de las cosechas.

1852. **Pan sachado, pan doblado.** (mc: Taboada-F.V.S.)

1853. **Pan temporao, ou palla ou grau.** (ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar de Galicia)

1854. **Pan xunteiro, fame na casa e fame no leiro.** (mc: Sarria)

Var.: *Sementeiro xunteiro, nin na tuña nin no leiro.* (Lalín)

Rechaza, como tantos otros, la siembra espesa del pan.

1855. **Para mala feira, corda baleira.** [615] (ms-SA: algún lugar de Galicia / ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar da provincia de Lugo)

1856. **Pauciño de souto, se non vós, será outro.** (ms21,07v: Bermés)

1857. **Pequeno machado derruba gran carballo.** (mc: Correas)

(pt) *Pequeno machado derruba grande sobreiro.* (Chaves) (es) *Pequeña hacha derriba una haya.* (R. Marín)

Hay muchas veces desproporción evidente entre las causas y los efectos.

1858. **Pica e tarde, e arréndame cedo, e sacarás a teu amo de empeño.** (mc: *Dicc. Ac.*)

Var.: *"Pícame tarde e arréndame cedo, e sacarás a teu amo de empeño", dixo o millo.* (V.R. y A.R.)

Habla el maíz.

1859. **Pícame tarde e réndame cedo e dareiche do que eu teño.** (ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar da provincia de Lugo)

Aplícase ó millo (segundo o informante).

1860. **Pisa auga fortemente si queres viño valente.** (ms4: J.P.)

1861. **Polas malas herbas pérdense as colleitas.** (ms5,138: *O Gaiteiro de Lugo*, 1960)

1862. **Por falta de chismes apropiados vense os labradores apurados.** [616] (ms4: J.P.)

1863. **¿Por medo ós gorriós non se sembra o trigo?** [617] (mc e ms11,26: Tuiriz / ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar de Galicia)

Var.: *Por medo ós gorriós non se deixa de sembrar o trigo.* (Tuiriz)

(pt) *Quem passarinhos receia, milho não semeia.* (Chaves) */ Por medo dos pardais não se deixa de semear cereais.* (Id.) (es) *Por miedo de pajarillos no dejes de sembrar mijo.* (Correas) */ Por miedo de gorriones, no se dejan de sembrar cañamones.* (Bergua)

Enseñan todos que por pequeños inconvenientes no se debe dejar de emprender un negocio. (mc) / Por pequeños inconvenientes no se debe dejar de emprender un negocio. (ms11,26).

1864. **Por mui boa que se parezca a semente, preparala terás por convenente.** [618] (ms4: J.P.)

---

[612] En ms10 s.v. *Pies* coa indicación *Labores agrícolas*.

[613] Probablemente se trata dun aforismo da autoría de Jacinto del Prado máis ca dun refrán da tradición popular.

[614] ms: *hencher*.

[615] ms-LU: *Pa mala*.

[616] Probablemente se trata dun aforismo da autoría de Jacinto del Prado máis ca dun refrán da tradición popular.

[617] Vázquez Saco dubida no ms11 sobre a forma correcta do refrán: *Por medo ôs gorriós non se sembra o trigo?* (*non se deixa de sembrar o trigo?*)

[618] O orixinal di *Por muy boa que se parezca a semente preparala teràs por convenente*. Non atopamos este refrán na colección de Jacinto del Prado. Aínda así, podería

1865. **Por Navidá, cando o aire pica da terra do mar, pouco millo e malo de sachar.** [619] (mc e ms: Buciños)

1866. **Por regra xeneral os bos trigos seméntanse sobre abonos antiguos.** [620] (ms4: J.P.)

1867. **Pouca terra ben abonada vale moita mal traballada.** [621] (mc: M.V. / ms21,29v: Bermés)

Suple la calidad lo que falta en cantidad.

1868. **Pouca terra ben abonada vale pola moita traballada.** (ms-SA: José Manuel Area Alonso)

1869. **Pouco importa que o angazo xunte si a cesta verte.** (ms-SA: algún lugar de Galicia)

1870. **Pra abaixo calquera boi turra.** (mc: M.L.)

1871. **Pra abaixo corre o sapo e pra riba estira o papo.** [622] (mc: Tuiriz, Monforte / ms4: F.V.S. / ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar de Galicia)

1872. **Pra baixo anda o carro sin bois.** [623] (mc / ms11,45: Comarca de Fonsagrada)

1873. **Pra branquear a camisa com'a prata, coce-la borralla com'a vaca.** [624] (ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar da provincia de Lugo)

Con las mazarocas obtenidas en el hilado se hacen, en el sarillo, meadas, las cuales se cuecen en agua con jabón, hueso porcino, y borralla, y de este cocimiento depende la blancura de nuestros linos que se utilizaban para camisas -con botones del mismo género-, de gran resultado en el campo. Por esto se oye alguna vez: *Pr'on labrador... non había camisa com'as de liño da casa*.

1874. **Pra costas arriba quero o meu mulo, que as costas abaixo eu as subo.** (mc: Lugo)

1875. **Pra estar o pan ben amasado, hanlle sudar os pés á artesa.** (mc: Pidre-F.V.S.)

1876. **Pra haber bon pan, ten que haber boa sementeira.** [625] (mc / ms4: F.V.S.)

1877. **Pra mala feira, corda baleira; e, se a feira é mala, nin corda nin nada.** [626] (mc e ms4: Fonsagrada-F.V.S.)

1878. **Pra o pan engraiar, ha d'o boi tembrar.** [627] (mc e ms: A.N.)

Var.: *Pra o pan engraiar ha de o boi tremar.* (ms10,009r: *D.E.*)

1879. **Pra o pan fornar, quer o boi tembrar.** [628] (ms, mc e ms4: M.V.)

1880. **Pra os terrenos moi arcillosos conveñen os abonos carbonosos.** [629] (ms4: J.P.)

1881. **Pra prantas, terra ben tida; compárase á mesa ben servida.** [630] (ms4: J.P.)

1882. **Pra que sea bon o viño, hai que atalo de novo.** (mc: Sober / ms4: F.V.S.)

1883. **Pra ruín feira, a corda valeira.** (ms)

1884. **Pra ruín feira, corda valeira.** [631] (mc e ms: M.L.)

1885. **Pra ruíña feira, corda baleira.** (ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar da provincia de Lugo)

1886. **Pra subir quero a miña mula e pra baixar quérome sólo.** (mc: Buciños / ms4: F.V.S.)

1887. **Prados e montes, os que poidas avistar; labradíos, os que poidas traballar.** [632] (mc / ms4: F.V.S.)

Porque los primeros no exigen el cuidado continuo de los segundos.

1888. **Pranta moi movida, ponse logo revellida.** (mc: S.P.P.-*Ultreya*)

1889. **Primeiro malla e dispois chove.** (mc: Buciños)

1890. **Pró pan esfarnar, o cabelo temblar.** (ms5,137: La Golada)

Esfarnar = florear, purgarse de la flor, expulsar el pendón; *espendoar*, en Aguada.

1891. **Que día a vaca bon becerro e moito leite coa herba no prado, non hai que esperalo.** [633] (mc e ms4: M.L. / ms4: Agro)

---

tratarse dunha máxima da súa autoría máis ca dun refrán da tradición popular.

[619] ms: *cando aire pica*.

[620] Probablemente se trata dun aforismo da autoría de Jacinto del Prado máis ca dun refrán da tradición popular.

[621] ms21,29v: *val pol'a moita*.

[622] ms-LU: *e pra arriba*.

[623] ms11,45: *Pra baix and'o carro sin bois*.

[624] O orixinal di *Pra branquear a camisa com'a prata... cocel'a borralla com'a vaca*.

[625] ms: *qu'haber*.

[626] ms4: *corda valeira, s'a feira*. / V. *Contratos*.

[627] ms: *engrayar*.

[628] ms4: *trembrar*; mc: *tambrar*.

[629] Probablemente se trata dun aforismo da autoría de Jacinto del Prado máis ca dun refrán da tradición popular.

[630] Probablemente se trata dun aforismo da autoría de Jacinto del Prado máis ca dun refrán da tradición popular.

[631] ms: *Pra ruin feira a corda valeira*. / V. *Contratos*.

[632] ms4: *podas traballar*.

[633] mc: *moita leite*.

1892. **Que sea pola arada, que sea pola sin arar, os demos t'han de levar.** (ms-SA: José Cornes Iglesias: Santiago de Buxán, Val do Dubra, C)

1893. **Quen bos viños queira conservar, non debe ter présa en vendimar.** [634] (mc e ms4: J.P.)

1894. **Quen de palla fai a casa, teme ó lume.** (mc: Chantada)

(es) *Quien de paja su casa ha hecho, tema al fuego.* (R. Marín)

1895. **Quen en ruín lugar pon a viña, saca el solo nun día a vendima.** [635] (ms10,034r: *D.E.*)

1896. **Quen mal cultiva a terra, ó seu país fai a guerra.** [636] (mc: J.P.)

1897. **Quen mal decrúa, n'arrenda a súa.** [637] (mc: M.V. / ms21,22v: Bermés / ms-SA: Guillermo Eirís Cabeza: Sofán, Carballo, C)

1898. **Quen mal decrúa, sempre suda.** [638] (mc: Buciños-F.V.S. / ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar da provincia de Lugo)

1899. **Quen non acrara o seu viño, ten consigo mal veciño.** (mc: J.P.)

1900. **Quen ó sementar é mesquiño, prá seitura escusa fouciño.** [639] (mc: M.V. / ms21,28v: Bermés)

Var.: *O que ó sementar é mesquiño, prá seitura escusa fouciño.* (ms4: F.V.S.) [640]

(es) *Quien es mezquino al sembrar, pocas gavillas atará.* (R. Marín)

Véase *Quen sementa sin semente...*

1901. **Quen os paxaros recea, millo miúdo non semea.** [641] (mc: M.V. / ms6,03v: Emilio Álvarez Jiménez en *Ultreya*)

(es) *Por miedo de gorriones no se dejan de sembrar cañamones.* (R. Marín)

1902. **Quen pranta e cría, ve alegría.** (mc)

(pt) *Quem lavra e cria, oiro fia.* (Chaves)

1903. **Quen rega millo antes de ter pavón, non colleita grans de estimación.** [642] (mc, ms e ms4: M.V.)

1904. **Quen se chega á folla, dúas veces se molla.** [643] (mc: M.L.2)

Var.: *O que se abriga á folla, dúas veces se molla.* (ms15,22)

1905. **Quen sementa na lama, pouco colle ou nada.** (mc)

(es) *Quien siembra en lodo, no lo pierde todo.* (R. Marín)

1906. **Quen sementa no camiño, cansa os bois e perde o trigo.** [644] (mc: A.N. / ms10,118r: *D.E.*)

(pt) *Quem semeia em caminho, cansa os bois e perde o trigo.* (Chaves) (es) *Quien siembra en el camino, cansa los bueyes y pierde el trigo.* (R. Marín)

1907. **Quen sementa sin semente, sega sin fouciño.** (mc: *Terra de Melide* / ms: V.R. y A.R.)

Véase *O que sementa sin semente...* y *Quen ó sementar é mesquiño...*

1908. **Quen seu carro unta, aos seus bois axuda.** [645] (ms3: C.A. / ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar da provincia de Lugo)

1909. **Quen teña forza no brazo, que cave e pode en marzo.** (mc: *Vida Gallega*)

(es) *Quien tenga fuerza en el brazo, que cave y pode en marzo.* (R. Marín)

1910. **Queres o sol na eira e a choiva no nabal.** [646] (ms4 e mc: A.S.A. / ms4: J.P.)

(es) *El sol en la era y la lluvia en el nabal.* (Sbarbi)

1911. **Ramiño de souto, se non vós, será outro.** [647] (mc e ms: A.S.A. / ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar da provincia de Lugo / ms15,01: Eugenio Carré Aldao, *Literatura Gallega*, 2ª edición, 1911)

1912. **Ramiño de souto, si non é teu, será de outro.** (mc: R. Caruncho)

1913. **Réndame tarde e cávame cedo, e despois dareiche o que teño.** (ms-SA: seminarista anónimo: algún lugar da provincia de Lugo)

1914. **Renego da grade que leva os terróns todos.** (mc: M.V.)

---

[634] ms4: *a vendimar*.

[635] Sen clasificar no orixinal.

[636] Vázquez Saco recolle este refrán no mc co final *o seu pai fai a guerra*. Pero a forma orixinal que rexistraba Jacinto del Prado era *ó seu pais fai a guerra*. Probablemente se trata dun aforismo da autoría de Jacinto del Prado máis ca dun refrán da tradición popular.

[637] ms21,22v: *n'a arrenda o sua*; ms-SA: *non arrenda a sua*.

[638] ms-LU: *mal decruda*.

[639] ms21,28v: *o semear e mesquiño*.

[640] ms16: *na seitura*.

[641] mc: *Quen os paxaros non recea*; ms6,03v: *millo meudo*.

[642] ms: *d'estimación*; ms4: *rega o millo*.

[643] V. *O que se acolle debaixo da folla, dúas veces se molla* en *Religiosos y morales*.

[644] En ms10 s.v. *Sembrar*.

[645] ms-LU: *os seus bois*.

[646] mc: *Quérese o sol chuvia*. A forma na que se recolle o refrán no mc non corresponde coa que rexistraban Saco e Arce e Jacinto del Prado.

[647] ms-LU: *se non vos, era outro*. / Contén a indicación *Desdén* no ms.

1915. **Renego do árbol que dá o froito a paus.** [648] (mc: Buciños / ms4: F.V.S. / ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar da provincia de Lugo)

(pt) *Má é a árvore que só dá fruto a poder de trato.* (Chaves) (es) *Reniego del árbol que da el fruto a palos.* (R. Marín)

Contra los que no obran bien, sino a fuerza de castigos.

1916. **Rula a rular, trigo a botar.** (ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar de Galicia)

1917. **S'o millo fose pouco, mudalo dun noutro.** (ms11,09: M.V.)

Rodríguez Marín (*Todavía 10.700 refranes más*) lo tiene por equivalente del castellano: *Si los garbanzos son pocos, para que parezcan más, múdalos de un saco a otro*. En este caso tenemos que apartarnos de la opinión del gran paremiólogo. El refrán gallego se supone lo dice la gallina, para aprovecharse de los granos que puedan caer al suelo al ser trasladado el maíz de un saco a otro.

1918. **Saca o teu gando ó sol e veralo con bon fol.** (mc e ms17,098: J.P.)

1919. **Sacha ben, que por donde vas non volverás.** (ms-SA: Francisco Canosa Quintáns)

1920. **Sáchame tarde e réndame cedo e farás de min un bon mancebo.** (ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar da provincia de Lugo)

O millo.

1921. **Sáchame tarde e réndame cedo, i-eu che darei do que teño.** [649] (mc: Buciños)

Habla el maíz.

1922. **Sácheme quen quixere e réndeme quen soupere.** (mc: Buciños)

Habla el maíz.

1923. **Saches ben, saches mal, sache ben o cadullal, que virá teu dono e dirá: "Así queda todo".** [650] (ms e ms10,049v: O. de Rey)

1924. **Se coidas do legón, legón terás.** (ms-LU: Paco de Seoane: Buciños, Carballedo, LU)

1925. **Se este ano ganei pouco, ten doce meses o outro.** (mc: S.P.P.-*Ultreya*)

1926. **Se non botas picañadas, non colles millo nin fabas.** (mc: Buciños)

Es necesario estercolar.

1927. **Se o fruto de cedo mente, o de tarde, sempre.** (mc: Lulle, Samos)

1928. **Se queres pan, vaino a buscar á terra do meu can.** (ms: Santiago)

1929. **Se queres qu'o carro che cante, bótall'o eix'ó río e despois un asubío.** (ms-LU: Jesús Redondo C.: Lalín, PO)

1930. **Se queres ter alegría, sementa e cría.** (ms6,05v: Frai Prudencio, *Paliques*)

1931. **Se queres ter bo prado, mal pacido e ben gadañado.** (mc: Buciños)

1932. **Se queres ter boa horta, sácalle a cabra da porta.** [651] (mc: Carballedo / ms4: F.V.S.)

1933. **Se queres ter o boi gordo, arado estreito e timón gordo.** (mc e ms17,099: Buciños)

1934. **Se queres ver cómo eu navego, sáchame tarde e réndame cedo.** (mc e ms15,11: Taboada-F.V.S.)

Var.: *Sacha tarde e renda cedo.* (ms15,01: Mato)

Alude al maíz, como *Sáchame tarde...*

1935. **Se ques que bon froito dea, deixa descansa-la terra.** [652] (mc: A.N.)

1936. **Se recolle aceituna, fai o labrador fortuna.** (ms-SA: Manuel Barreiro Somoza: Santa Mariña de Ribela, A Estrada, PO)

1937. **Se tes un toxo na mau, déixao que cho non comen as cabras.** [653] (mc e ms: Monforte)

1938. **Se ves furado na eira, é tempo de sementeira.** (mc: Santiago)

1939. **Se ves tronar, non vaias vendimar.** [654] (mc e ms: Santiago)

1940. **Sea bon, sea malo, o camiño do carro.** [655] (mc e ms: Carballedo)

1941. **Según é o suelo, tes que abonar.** (mc: Buciños)

1942. **Según vexas o cereixal, así será o anal.** (mc: Layosa)

1943. **Seitor sin atadeira é como bolsillo sin faltriqueira.** [656] (mc: Pidre-F.V.S.)

Var.: *Seitor sin atadeira, non hai quen o queira.* (mc: Chantada / ms4: F.V.S.)

Cada segador, para rendir en su trabajo, ha de llevar detrás quien ate las gavillas.

1944. **Seitura de baixo i-outono de riba.** (ms-SA: seminarista anónimo: Terras do Deza, PO / algún lugar de Galicia)

---

[648] ms-LU: *da o fruto a paos*.
[649] ms: *y-eu*.
[650] ms10,049v: *ben no cadullal; virá teu dono*.
[651] ms e ms4: *Si queres*.
[652] O orixinal di *Se què's que bon froito dea, deixa descansal-a terra*.
[653] ms: *deixo*.
[654] ms: *vayas*.
[655] ms: *malos*.
[656] ms e ms4: *é coma*.

1945. **Sembra cedo e collerás palla e gran.** (ms-SA: José M. Gulías Rivas: Forcarei, PO)

1946. **Sembra cedo e recollerás cedo.** (mc: Santiago)

1947. **Sembra no crecente, arranca no menguante e terás un liño com'on bermante.** (ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar da provincia de Lugo)

1948. **Sembrar na nova e recoller na vella.** (ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar da provincia de Lugo)

1949. **Sembras no polvo e collerás colmo; sembras na lama e non collerás nada.** (mc / ms4: F.V.S.)

Var.: *Sementa no polvo, collerás colmo; sementa na lama, non collerás nada.* (ms4: N.V. 2ª serie)

(pt) *Semeia-me na lama, mas faz-me boa cama* (diz-se do trigo). (Chaves) */ Semeia-me no pó, e de mim não tenhas dó.* (Chaves) (es) *Siembra en polvo y habrás cogolmo.* (Correas) */ Siembra en polvo y no en lodo.* (Correas)

1950. **Sementa cedo e collerás palla e centeo.** (ms-LU: seminarista anónimo: Paradela, LU)

1951. **Sementa cedo e non en veces, a non ser que a luna ande cos meses.** (mc / ms4: F.V.S.)

1952. **Sementa cedo e recollerás cedo.** (ms-SA: José Lorenzo Viña)

1953. **Sementa cedo, se queres coller cedo.** (mc: Santiago)

1954. **Sementa e cría, e terás alegría.** (mc: *Dicc. Ac.*)

(pt) *Semeia e cria, viverás com alegria.* (Chaves) (es) *Siembra y cría, y habrás alegría; que andarse a palacio es burlería.* (R. Marín) */ Siembra y cría, y habrás alegría.* (Correas)

1955. **Sementa na lama e non collerás nada; sementa no polvo e collerás [c]olmo.** (ms-LU: seminarista anónimo: Bretoña, A Pastoriza LU)

1956. **Sementa no polvo e collerás colmo; sementa na lama e non collerás nada.** (ms-LU: seminarista anónimo: Outeiro de Rei, LU)

1957. **Sementar basto e arar miúdo é a regla de un gran burro.** (ms-LU: Trini Figueiras: San Salvador de Asma, Chantada, LU. Convento de Las Córneas.)

1958. **Sementar sin sazón e coller sin fouciño.** (ms-SA: José Luís Castro Izaga: Lira, Carnota, C)

1959. **Sementar vasto e arar miúdo é a regra de un gran burro.** [657] (mc, ms, ms2 e ms4: Berbetoros-F.V.S.)

1960. **Sementeira tarde, recolleita cedo; sementeira cedo, recolleita tarde.** (mc: Lugo)

1961. **Sempre o cego rutineiro ten menguado seu graneiro.** [658] (mc e ms4: J.P.)

1962. **Sempre o cocho ruín ha de encontrar a castaña boa.** (ms-LU: Jesús Redondo C.: A Barrela, Santiago de Lousada, Carballedo, LU)

1963. **Sempre o porco ruín ha topar cunha boa castaña.** [659] (mc: A.S.A. / ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar da provincia de Lugo)

1964. **Sempre porco ruín ha topar unha boa castaña.** (ms-SA: Francisco Canosa Quintáns)

1965. **Sendo a terra ben tratada, dá máis cosecha colmada.** [660] (mc e ms4: J.P.)

1966. **Ser o primeiro en sembrar, si queres aventaxar.** (ms5,029)

1967. **Si cebas cedo, terás carne; si cebas tarde, nin sebo nin carne.** [661] (mc: Buciños / ms4: F.V.S.)

1968. **Si cuidas do legón, legón terás.** (mc: Agro)

1969. **Si lle chaman ovos, vén o cuco e cómeos; si lle chaman seixos, vén o cuco e déixaos.** (mc e ms11,58: *Nós*)

Cuando los muchachos van a algún nido, aprietan los labios para no hablar, porque, si hablan, creen que el cuco come los huevos; y solamente los salvan del maleficio del pájaro, si les llaman seixos, y no huevos.

1970. **Si non me estercás, non me levedes os meus vidás.** (ms15,45r: Chantada)

Var.: *Se non me estercás, non me levedás as miñas vidás.* (ms15,42)

Si no se echa abono a las cepas, que no se las pode.

1971. **Si non queres ben labrar, déixate de cultivar.** [662] (mc: J.P.)

O herrar o dejar el banco.

---

[657] mc e ms4: *regla, d'un*; ms2: *d'un*.

[658] mc: *menguado o graneiro*. Jacinto del Prado só recolle a forma que aparece en ms4.

[659] ms-LU: *Sempre porco ruin ha de topare*. / V. *A ruín cocho, unha boa mazán* en *Agrícolas* (*Animales*).

[660] mc: *da a cosecha colmada*. Jacinto del Prado só recolle a forma rexistrada no ms4.

[661] ms4: *tendrás carne*.

[662] En mc *Se non queres* pero Jacinto del Prado recolle *Si non queres*.

1972. **Si o árbol non sale direito, non trates de endereitalo.** (mc: Tuiriz, Monforte-F.V.S.)

(es) *Árbol tuerto, nunca derecho.* (R. Marín)

Con aplicación figurada a los hombres mal indolados.

1973. **Si queres coller ben pan (libre do trono), fai ben aradas i-e** [sic] **abundante mineral.** (ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar de Galicia)

1974. **Si queres coller mellor estrebeiro, bótaos do salto de un carneiro.** (ms5,133: Mondoñedo)

1975. **Si queres coller millo restrebeiro, bot'o dun salto de carneiro.** (ms-LU: Félix Rodríguez Vieites)

1976. **Si queres coller trigo, seméntao no seu siglo.** (mc: Santiago)

1977. **Si queres que ande a gusto u teu ganado, bótalle timón gordo e eixe delgado.** (ms-LU: seminarista anónimo: Pacios, Neira de Xusá, Baralla, LU)

1978. **Si queres que cante o carro, móllalle o eixe no río.** (ms-SA: Algún lugar da provincia da Coruña)

1979. **Si queres que o carro cante, bótalle o eixe de freixo; si queres que o mozo veña, dálle talladas de queixo.** (mc)

1980. **Si queres que o carro cante, úntao.** (mc: Tuiriz, Monforte)

1981. **Si queres que o teu carro cante como o do viciño, bótalle eixe de nogal, treitoiros de sangumino.** (ms-LU: seminarista anónimo: Pacios, Neira de Xusá, Baralla, LU)

1982. **Si queres ter bon liño, bótalle a rega ó pé.** (ms8,48r: Silvarrey)

1983. **Si queres ter bon souto, ó sacudir un, planta outro.** (mc / ms4: F.V.S.)

1984. **Si queres ter que comer, tes que sementar e coller.** (mc: Tuiriz)

1985. **Si ques ter bon viño, inxerta de boa cepa.** [663] (mc e ms4: M.V. / ms4: J.P. / J. Area Alonso / ms21,30r: Bermés / Manuel López Castro: Santa Comba de Cordeiro, Valga, PO)

1986. **Si se colle o liño a carros, o pan a brazados.** [664] (mc: Paradela)

A buena cosecha de lino, corresponde una mala de centeno.

1987. **Si se gana este ano pouco, doce meses terá o outro.** [665] (mc, ms e ms4: M.L.)

1988. **Si se recolle moita aceituna, pó labrador furtuna.** (ms-SA: Manuel Tojo Reboredo)

1989. **Si te queixas do ano, outro virá máis malo.** (mc: Parga-F.V.S.)

Para confirmar que detrás de mí vendrá quien bueno me hará.

1990. **Si teu veciño che gana a arar, gánalle ti a escardar.** [666] (mc e ms: Lugo)

1991. **Sigue arando sin mirar atrás, anque a auga vaia a máis.** (mc: Santiago)

1992. **Sin palla non hai gran.** [667] (mc: Buciños / ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar da provincia de Lugo)

1993. **Sin palla non se fai o palleiro.** [668] (ms-LU: seminarista anónimo: Melide, C / ms-LU: Álvaro Rábade: Saavedra, Begonte, LU)

1994. **Sin pallas non se fai o palleiro.** (ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar da provincia de Lugo)

1995. **Sin uvas, sin vasos e boas covas, pouco valerán os viños que probas.** [669] (mc e ms4: J.P.)

1996. **Sol na eira e auga no lameiro non pode ser.** [670] (mc: Chantada)

(pt) *Sol na eira, chuva no nabal.* (Chaves)

(es) *Sol en la era, en el nabal llueva.* (Correas) (Los que quieren las cosas a su placer) */ El sol en la era y la lluvia en el nabal.* (Id.)

1997. **Sol na eira e auga no nabal non pode ser.** (mc: J.T.)

(pt) *Sol na eira, chuva no nabal.* (Chaves)

(es) *Sol en la era, en el nabal llueva.* (Correas) (Los que quieren las cosas a su placer) */ El sol en la era y la lluvia en el nabal.* (Id.)

Variantes de un tema ya repetido en esta colección.

1998. **Tal terra andar, tal pan manxar.** (mc: A.S.A. / ms21,08r: Bermés)

(es) *Tal tierra andar, tal pan manjar.* (Correas)

---

[663] ms, ms4 e J. Area Alonso: *bo viño*; ms4(M.V.): *engerta*; ms4(J.P.)e J. Area Alonso: *queres*; ms4(J.P.): *enxerta*.

[664] ms e ms4: *o pan é a brazados*.

[665] ms e ms4: *terá outro*.

[666] ms: *tu a escardar*.

[667] ms-LU: *grau*.

[668] ms-LU: *no se fai*.

[669] mc: *sin vasos e sin boas covas*. Jacinto del Prado só recolle o refrán coa forma *sin vasos e boas covas*. Probablemente se trata dun aforismo da autoría de Jacinto del Prado máis ca dun refrán da tradición popular.

[670] V. tamén *Egoísmo. Ambición. Interés*.

1999. **Tan bo é o carro como os estadullos.** [671] (mc: Chantada)

2000. **Tan pronto veña a ruña, sementa sin duda.** (mc: Santiago)

2001. **Tanto merece o que atiza o tizón como o que cava o terrón.** [672] (mc e ms4: A.N. / ms10,039v)

2002. **Tanto vale vran como temperán.** (mc: J.T.)

2003. **Tempo de cuco, á mañá mollado e á tarde enxuto.** (mc: Chantada / ms4: F.V.S.)

(pt) *Tempo de cuco, um pouco molhado, um pouco enxuto. / Día de cuco, de manhã molhado, á noite enxuto*. (Chaves) */ No tempo do cuco tanto está molhado como enxuto. / Em tempo de cuco pela manhã molhado, à noite enxuto.* (Id.)

2004. **Tempo de cuco: mañán mollado, á noite enxuto.** (ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar da provincia de Lugo)

2005. **Tempo enarcado, nin bon nin malo.** (mc: M.L.)

2006. **Temporao, ou palla ou grao.** (mc: Carballedo)

(pt) *O temporão dá palha ou grão.* (Chaves)

2007. **Ten ben disposta a bodeguiña e canto se refira á viña.** [673] (ms4: J.P.)

2008. **Ten e garda millo, e terás millo.** (mc: Agro)

2009. **Terra costenta que teñas que labrar, en bancales has de trasformar.** [674] (ms4: J.P.)

2010. **Terra de cardo, pra min a gardo; terra de aguiño, pra meu veciño; terra de muruxa, que non fuxa.** (ms)

2011. **Terra de seixo, pa min a deixo.** (ms-SA: Perfecto Esparís Freire: Santa María de Viceso, Brión, C)

2012. **Terra do cardo, pra min a gardo.** (ms-SA: Perfecto Esparís Freire: Santa María de Viceso, Brión, C)

2013. **Terra fría non dá pan.** (ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar da provincia de Lugo)

2014. **Terra negra bon pan leva.** (mc: Carballedo)

Var.: *Terra negra, con pan leva.* (ms4: F.V.S.)

(pt) *Terra negra dá bom pão.* (Chaves) */ Terra branca não dá bom pão.* (Id.) (es) *Tierra prieta, buen pan lleva.* (R. Marín) (ct) *Tèrra negra fá bòn blat; tèrra blanca més fallat.* (Alberola) */ Terra negra fa bon blat y la blanca'l fa migrat.* (R. Marín)

Véase *A terra negra...*

2015. **Terra que dá o cardo, pra min a gardo; a que dá o espiño, pra meu veciño.** [675] (mc e ms4: M.V. / ms21,21v: Bermés / Amador Darriba Míguez)

Var.: *Terra que dá cardo, pra min a gardo; terra que dá espiño, pra o veciño.* (ms4: C.G.)

(es) *Tierra que cardos da, bien labrada, trigo dará.* (R. Marín)

2016. **Terra que se ten por lixeira, labor quere verdadeira.** (ms4: J.P.)

2017. **Terra sin abono acaba co seu dono.** [676] (mc e ms: M.V. / ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar da provincia de Lugo / ms21,29r: Bermés)

(es) *Tierra sin estiércol, entierra a su dueño.* (R. Marín)

2018. **Terras boas e castaneiras queren vides e maceiras.** [677] (ms4: J.P.)

2019. **Terreos arcillosos saneados darán sempre frutos delicados.** [678] (ms4: J.P.)

2020. **Terriña ben labrada, a seu dono dá ganancia.** (mc: A.N. / ms4: Noriega Varela)

2021. **Tira o aire polo millo como o pai polo fillo.** (mc: Loureiro de Cotovad-F.V.S.)

2022. **Tiroliro, sementar o millo, que na miña terra xa queda co grilo.** [679] (mc e ms: Buciños)

2023. **Todo grao has de vender i-o trigo solo mover.** [680] (mc, ms e ms4: J.P.)

2024. **Todo grau recollido, con frecuencia sea movido.** [681] (ms4: J.P.)

2025. **Todo o farás pero o centeo verde non-o segarás.** [682] (mc: Chantada)

---

[671] V. *Tal carro, tales fungueiros leva* en *Proporcionalidad*.

[672] ms4: *quen atiza*.

[673] Probablemente se trata dun aforismo da autoría de Jacinto del Prado máis ca dun refrán da tradición popular.

[674] Probablemente se trata dun aforismo da autoría de Jacinto del Prado máis ca dun refrán da tradición popular.

[675] ms21,21v: *pr'o meu veciño* / A. Darriba Míguez: *para min, po meu*.

[676] ms e ms-LU: *con seu dono*.

[677] Probablemente se trata dun aforismo da autoría de Jacinto del Prado máis ca dun refrán da tradición popular.

[678] Probablemente se trata dun aforismo da autoría de Jacinto del Prado máis ca dun refrán da tradición popular.

[679] ms: *Tiroliroliro, semental-o millo*.

[680] ms: *y o*; ms4: *grau, soilo*. Probablemente se trata dun aforismo da autoría de Jacinto del Prado máis ca dun refrán da tradición popular.

[681] Probablemente se trata dun aforismo da autoría de Jacinto del Prado máis ca dun refrán da tradición popular.

[682] mc: *centeno*.

2026. **Tódolos burros comen palla, o caso é saber darlla.** [683] (mc, ms e ms4: Taboada-F.V.S.)

(pt) *Todo o burro come palha; a questao é saber-lha dar.* (Chaves)

2027. **Tralo veraniño de Samartiño chega Nadal co seu inverniño.** [684] (mc, ms e ms2: U.C. Cuartilla 6)

2028. **Tras de moita chuvia vén moito sol.** [685] (mc e ms: Buciños)

2029. **Tras de moita chuvia, moita chuvia, vén o moito sol, o moito sol.** (ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar de Galicia)

2030. **Trigo que n'has de colleitar, déixao de visitar.** [686] (mc / ms21,22r: Bermés)

2031. **Trigo que non has de segar, déixao de visitar.** (ms-SA: José Manuel Area Alonso)

2032. **Tronos ó mar, pouco millo e malo de sachar.** (mc: Loureiro de Cotovad-F.V.S.)

Var.: *Tronos ó mar, pouco millo e malo de sachar. Tronos pra Negreiros, máis ós comareiros.* (ms15,45v: Fraguas en *Vida Gallega*)

2033. **Tronos ó Miño, moito pan e moito viño.** [687] (mc: Loureiro de Cotovad-F.V.S.)

Var.: *Cando a neve pasa ó outro lado do Miño, é bon ano de pan e de viño.* (ms4: Riomuiños-Quintela de Leirado)

2034. **Turra o boi polo arado, mal de seu grado.** [688] (mc / ms17,100)

(pt) *O boi pega* (ou trova) *no arado, mas não por seu grado.* (Chaves) (es) *El buey traba el arado, mas no de su grado.* (Sbarbi)

Siempre los trabajos encuentran alguna repugnancia, particularmente en los perezosos.

2035. **Un ano de peras i-outro de perichos.** (ms15,24r: Silvarrey)

2036. **Un ano de piras i-outro de peruetas.** (ms8,70r: Silvarrey)

2037. **Un ferrado de fabas como unha fanega de millo.** [689] (mc e ms: Buciños / Paco de Seoane: Buciños, Carballedo, LU)

2038. **Un gadaño e un fouciño teno calquera veciño.** (mc: Santiago)

2039. **Un garabanzo reprantado por un pé dá un ferrado.** (ms5,033)

El guisante replantado se multiplica extraordinariamente.

2040. **Un gran non fai palleiro pero axuda o seu compañeiro.** (ms-SA: Guillermo Eirís Cabeza: Sofán, Carballo, C)

2041. **Un grau non fai graneiro pro axuda ó compañeiro.** [690] (mc: A.I. / Álvaro Rábade: Saavedra, Begonte, LU / ms21,05v: Bermés / ms21,07v: Bermés / Amador Darriba Míguez (13-11-1951) / Jesús María Antelo Fraga: Rial, Val do Dubra, C / José Castro López: Sobrado dos Monxes, C / Manuel Barreiro Somoza: Santa Mariña de Ribela, A Estrada, PO / Argimiro Pampín Basteiro: Arzúa, C)

(pt) *Um grao não enche celeiro, mas ajuda o seu companheiro.* (Chaves) (es) *Un grano no hace granero, pero ayuda a su compañero.* (Sbarbi) / *Un grano no hinche granero, mas ayuda a su compañero.* (Correas) / *Un garbanzo no llena costal pero ayuda a lo llenar.* (R. Marín)

Recomienda la economía, aun en cosas de poco valor.

2042. **Un marrao ruín sempre atopa unha boa castaña.** (ms-LU: seminarista anónimo: Guntín, LU)

2043. **Un ruín porco sempre atopou boa castaña.** (ms21,17v: Bermés)

2044. **Un solo golpe non derruba un roble.** (mc: Tuiriz, Monforte)

(es) *Un solo golpe no derriba un roble.* (Sbarbi)

2045. **Un solo golpe non tira o carballo.** (ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar de Galicia)

Var.: *Un solo golpe non tira o roble.* (ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar de Galicia)

2046. **Unha boa bodega e cocedeiro son necesarios ó cosecheiro.** [691] (ms4: J.P.)

2047. **Unha palla non fai palleiro pero axuda o compañeiro.** (ms-LU: Manuel Portela Balayo)

2048. **Uva con rocío vendimada deixa no lagar amontonada.** [692] (mc: Chantada / ms4: J.P.)

---

[683] ms: *darlle*.

[684] ms: *San Martiño*; ms2: *San Martiño*. / Tamén en *Agrícolas* (*Santoral*).

[685] ms: *Tras da moita*.

[686] ms21,22r: *deixa de o visitar*.

[687] mc: *e moito trigo*.

[688] ms4: *do seu grado*.

[689] ms e ms-LU: *com'unha*.

[690] A. Darriba Míguez, Jesús María Antelo Fraga, José Castro López, Manuel Barreiro Somoza, Argimiro Pampín Basteiro, ms21 e Álvaro Rábade: *pero*; A. Darriba Míguez, Jesús María Antelo Fraga, José Castro López, Manuel Barreiro Somoza e Argimiro Pampín Basteiro: *gran*.

[691] Probablemente se trata dunha máxima de Jacinto del Prado máis ca dun refrán da tradición popular.

[692] ms: *vendimiada*. Jacinto del Prado recolle a forma *vendimiada*, aínda que en ms4 se transcriba *vendimada*.

(es) *Uva mojada, no es buena para colgada.* (R. Marín)

2049. **Vacas vellas e carros vellos non é caudal.** (ms6,03v: *D.E.* Silvarrey)

2050. **Val máis corda baleira que mala feira.** (ms-LU: seminarista anónimo: Paradela, LU)

2051. **Val máis o que deixa a seca que o que a auga medra.** [693] (mc e ms4: M.L.)

Var.: *Vale máis o que o sol deixa que o que a auga fai.* (Buciños-F.V.S.) [694]

2052. **Val máis que sobre a cebada ca que rabee o burro.** (mc: Santiago)

2053. **Vale máis o que deixa a sequía qu'o qu'a auga cría.** (ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar da provincia de Lugo)

2054. **Vale máis o que o sol deixa que o que a iauga cría.** [695] (ms21,09v: Bermés / ms-LU: seminarista anónimo: Buciños, Carballedo, LU / ms-LU: Jesús Redondo C.: A Mezquita, OU / ms-LU: seminarista anónimo: Laiosa, O Incio, LU)

2055. **Vale máis prado rañado que monte herbado.** [696] (mc: Lamas de Viduedo)

2056. **Vale máis que diga "córrete pra aiquí" que "chégate pra alá".** [697] (mc: Lulle, Samos; ms11,36: Lulle)

Habla la simiente del centeno, y el refrán recomienda, como tantos otros, que no se siembre espeso, sino ralo, para el logro de mejor cosecha. (mc) / Habla la simiente del centeno. Indica que ha de sembrarse raro.

2057. **Vale máis un ano de cría que dous de morriña.** [698] (mc: Taboada-F.V.S.)

2058. **Vale máis un xamón que un tropezón.** (mc: J.P.)

2059. **Vendaval cargado, trigo na eira mollado.** (mc: Santiago)

2060. **Vendima con sol, se queres viño dulzón.** (mc: Villanueva, Lalín)

2061. **Vendima en seco e uva en sazón é pra viño unha gran condición.** [699] (mc: J.P.)

(pt) *Vindima enxuto colheràs vinho puro.* (Chaves) (es) *Vendimia en enjuto si quieres beber vino puro.* (R. Marín)

2062. **Vendima feita e castaña recollida, pícaro fóra, vai ganar a túa vida.** (mc: Buciños)

2063. **Veremos a marqueta, a cruceta i-a zonzoneta.** [700] (mc: Buciños / ms4: Baralla)

Véase *Día de Santa Cruz, vai ver a túa viña si reluz*, donde hablamos de las fechas que pueden ser perjudiciales para el vino y a las que se refiere el refrán.

2064. **Berza que no has de comer, déixaa cocer.** (ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar da provincia de Lugo)

2065. **Ves a silva na flor, pon a canada ó sol.** (ms: Samos)

Cuando florece la zarza por agosto ya las yerbas tienen menos jugo y las vacas dan menos leche.

2066. **Vide de oidium ameazada, tela logo ben axufrada.** [701] (mc e ms: J.P.)

2067. **Viña e nena, peral e fabal, malos son de gardar.** (mc: Chantada)

(pt) *Menina e vinha, peral e faval, maus são de guardar.* (Chaves) (es) *Viña y niña son malas de guardar.* (Sbarbi) / *Viña y niña, melonar y habar, malos son todos cuatro de guardar.* (Id.) / *Mujer hermosa, viña e higueral, son muy malas de guardar.* (*Romancero de la Muela*) (ct) *Vinyes y dònes hermoses, de guardar son dificultoses.* (Alberola)

2068. **Viño a arder, cubas a facer.** (mc: Tuiriz, Monforte)

2069. **Viño maduro, augardente forte.** (mc: Santiago)

2070. **Xa non teño bota, xa non teño viño, xa non teño pan pra levar pró camiño.** (mc: Santiago)

2071. **Xeada na lama, leñador na cabana.** [702] (mc e ms4: J.T.)

2072. **Xunco que arranques, xunco que prantes.** (ms5,137: A.N.)

2073. **Xunto á auga pon carballeiras e verás que logo medras.** [703] (mc e ms4: J.P. / ms16)

2074. **Yeso ben espolvoreado dálle moita vida ó prado.** (ms4: J.P.)

---

[693] ms4: *o que co-a auga medra*.
[694] mc: *Val*.
[695] ms-LU (Jesús Redondo C.): *qu'u sol dixa qu'o qu'auga cría*; ms-LU (Buciños): *co q'a auga fai*; ms-LU (Laiosa): *Vale mas o que sol deixa, a auga cría*.
[696] mc: *Val*.
[697] ms11: *pr'aiquí, pr'alá*. Indica *Agrícolas* no ms11.
[698] mc: *Val*.
[699] Probablemente se trata dun aforismo da autoría de Jacinto del Prado máis ca dun refrán da tradición popular.

[700] ms: *y a zonzoneta*.
[701] ms: *d'oidium*.
[702] ms4: *cabaña*.
[703] mc: *pon carballeira, e veràs còmo medras*. Jacinto del Prado recolle o refrán tal e como aparece en ms4 e ms16.

Meses. V. TAMÉN AGOSTO, DICIEMBRE, ESTACIONES, FEBRERO, INVIERNO, MARZO, MAYO, OTOÑO, PRIMAVERA, SANTOS = NOVIEMBRE, SEPTIEMBRE, VERANO.

2075. **A auga perderana os meses; o ano, non.** (mc: Buciños)

2076. **Agua e leña, cada día veña.** (mc: G.P.)
No falte, la primera para asegurar las cosechas, la segunda para los usos domésticos.

2077. **Bon tempo de inverno, tempo de inferno.** (mc: J.P.)
(es) *Invierno solajero, verano barrendero.*
Porque para la buena cosecha, son necesarias las heladas de enero y las nieves de febrero, con las lluvias oportunas.

2078. **Desde Santos a Navidade é inverno de verdade.** (ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar da provincia de Lugo)

2079. **Desque o mes media, ó que entra asemella.** [704] (mc e ms: Santiago)

2080. **En inverno sempre procura que d'auga non haxa fartura.** [705] (mc: C.A. *A Nosa Terra* / ms4: J.P.)

2081. **En inverno, sobre todo, o gando ha de estar ben alimentado.** (mc: C.A. *A Nosa Terra*)
Var.: *En inverno, sobre todo, o ganado ha de estar moi ben alimentado.* (ms4: J.P.)
Para que pueda superar los rigores de la estación.

2082. **En mes morto nin cápe-la cocha nin plánte-lo horto.** [706] (ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar da provincia de Lugo)

2083. **En mes morto nin cápe-lo porco nin plánte-lo horto.** [707] (ms-LU: seminarista anónimo: Pacios, Neira de Xusá, Baralla, LU)

2084. **En mes morto nun plantes n'horto nin capes un porco.** (ms-LU: seminarista anónimo: Pacios, Neira de Xusá, Baralla, LU)

2085. **En primaveira convén a sal a todo cuidado animal.** (ms4: J.P.)

2086. **Mes que empeza por crego i-acaba por frade, Dios me libre de un aire.** (ms5,138: Sta. Eugenia de Asma)
(El mes de agosto?).

2087. **Mes requere mes.** (mc / ms4: F.V.S.)

2088. **No mes morto é peligroso o lobo; pero en xaneiro, sete a sete no carreiro.** (ms-LU: seminarista anónimo: Ortigueira, Ortigueira, C)

2089. **No mes que empeza por crego e finda por frade, gárdeme Dios dun aire.** (ms-SA: M. González Fernández)

2090. **O que queira ter bon horto, qu'o plante no mes morto.** (ms11,50: Comarca de Fonsagrada)

2091. **O sol de inverno sae tarde e ponse cedo.** (mc: R. Caruncho)
(pt) *Sol de inverno sai tarde e põe-se cedo.* (Chaves) (es) *Sol de invierno, sale tarde y se pone presto.* (Sbarbi) (ct) *Sòl d'hivèrn, ix tart y es pòn pronte.* (Alberola)
Quedan atrás otros análogos.

2092. **O sol do vran non trae o trigo á man.** [708] (mc e ms4: M.L. / ms10,122r: *D.E.*)

2093. **O veraniño abrideiro, onde chegue non ha de ser moi duradeiro.** (mc: Santiago)

2094. **Perde o mes o seu, pero non o ano.** (mc: J.P.)
(es) *Pierde el mes lo suyo, mas no el año, como no sea abril y mayo.* (Correas) / *Pierde el mes el suyo, pero no el año.* (Sbarbi)
Variante de otro ya registrado. *Pierde el mes el suyo, pero no el año*. (Sbarbi) *Un mes perdido de labores*, añade, *se puede recobrar en los once restantes, pero no el año*. Siendo, sin embargo, tan esenciales para la cosecha los meses de abril y mayo, *chaves de todo o ano*, se explica la excepción del refrán de Correas.

2095. **Poucas son as malas fadas: oito meses e tres semanas.** (mc: M.V.)
(es) *Pocas son las hadas malas, once meses y tres semanas, y una semana de fallas.* (Correas) / *Poco queda de hadas malas, once meses y tres semanas.* (Id)

2096. **Prá noite de inverno, o allar penzo.** (mc / ms4: F.V.S.)

2097. **Que segues, que deixes de segar, tres meses heinos de cucar.** (mc: Páramo)
Habla el cuco.

2098. **Renego da besta que no inverno ten xesta.** [709] (mc e ms: J.P.)

---

[704] ms: *qu'entra*.
[705] mc: *de auga haxa fartura*; mc, ms e ms4: *de auga*.
[706] O orixinal di *En Mesmorto, nin cape'la cocha, nin plante'lo horto*.
[707] O orixinal di *En mes morto, nin cape lo porco, nin plante lo horto*.

[708] ms4 e ms10: *trai*. / En ms10 s.v. *Sol*.
[709] Indica *Animales domésticos* no ms. / mc e ms: *en inverno ten sesta*. Jacinto del Prado non rexistra ningún refrán que coincida co que recolle Vázquez Saco. Supoñemos que a diferenza se debe a un erro de transcrición deste último.

(pt) *Arrenego da besta que de inverno quer sesta.* (Chaves) (es) *Reniego de la bestia que en invierno tiene siesta.* (R. Marín) (ct) *Renegue de bestia qu'en l'hivèrn pren la siesta.* (Alberola)

2099. **Sol de néboa, polo día pega.** (mc: Pontevedra)

Var.: *Sol de néboa, polo día pela.* (Pontevedra)

MESES. ENERO

2100. **A choiva de xaneiro fai o palleiro.** (ms-SA: Juan Bello Valiña)

2101. **A chuvia de xaneiro sempre vén de retraseiro.** (ms-SA: Algún lugar da provincia da Coruña)

2102. **A ferraña de xaneiro non vai ó palleiro.** (mc: A.N. / ms21,03v: Bermés)

La comen verde los ganados.

2103. **A ferraña de xaneiro non vai ó poleiro.** (ms-SA: Baldomero Louro Lado: San Mamede de Carnota, C)

2104. **A galiña, do mes de xaneiro.** (mc: Guillar)

2105. **A lúa de xaneiro non ten compañeira, non sendo a d'agosto que lle dá polo rostro.** [710] (ms-SA: Jesús García Villasenín: Niveiro, Val do Dubra, C)

2106. **A berza en xaneiro vale por carneiro.** (ms-SA: Héctor Blanco Tato: Cereo, Coristanco, C (5º curso))

2107. **A xeada no mes de xaneiro é como cuito de carneiro.** [711] (mc: Fonsagrada-F.V.S.)

Son tan beneficiosas para los campos como el abono.

2108. **Agora que entrou xaneiro, podes meter obreiro.** (mc: C.A. / ms18,68r: *Diario de Avisos*, de R. Caruncho (1888))

Var.: *Obreiro en xaneiro, pan te comerá e obra non fará.* (Cuartilla 9)

(pt) *Obreiro em Janeiro, pão te comerá, mas obra te fará.* (Chaves)

2109. **Aínda non veu xaneiro pra poñer a perna por diante do compañeiro.** (mc: Santiago, M. Barreiro Somoza / Manuel Barreiro Somoza: Santa Mariña de Ribela, A Estrada, PO)

2110. **Amo en xaneiro, en xulio xornaleiro.** (mc: J.P.)

2111. **Ao lobo, en xaneiro, sábelle o can coma carneiro.** [712] (mc e ms11,25: Gudiña)

2112. **As anadas de xaneiro, lévaas a xiada por enteiro.** (ms5,023: Félix Rodríguez Vieites)

2113. **As augas de xaneiro por a pena fan regueiro.** (mc: Santiago)

2114. **As berzas en xaneiro saben a carneiro.** (mc)

Var.: *As berzas en xaneiro saben como carneiro y as de outono matan o seu dono.* (Santiago, Emilio Fraguas) / *As berzas de xaneiro saben a carneiro si se lles bota o que hay no fumeiro.* (F.V.S.) [713]

(es) *En enero, la berza es carnero.* (Sbarbi)

Pondera la buena calidad de aquellas legumbres, comparándolas con lo que para nuestros campesinos constituye el mejor plato, según el refrán: *Do mar o mero e da terra o carneiro*.

2115. **As castañas postas en xaneiro van na cesta e veñen no sombreiro.** [714] (mc e ms: Santiago, Silvestre Castiñeira)

2116. **As catro escarchas de xaneiro, as catro nevadas de febreiro e as doces augas de abril, valen máis que o coche de Santo Rei David.** [715] (mc e ms16: F.V.S. / ms18,66r)

(es) *Heladas de enero, nieves de febrero, mollinas de marzo, lluvias de abril, aires de mayo, sacan hermoso el año.* (Correas)

Muy repetido en diversas formas.

2117. **As pitas de xaneiro poñen no colmeiro.** (mc: Santiago)

Var.: *Galiña nada en xaneiro pon no colmeiro.* (mc: F.V.S.)

(pt) *A galinha de janeiro vai pôr com sua mãe ao colmeiro.* (Chaves) / *Pinta de janeiro, vai pôr com sua mãe ao colmeiro.* (Id.) (ct) *Lloca de giner, ous en lo paller.* (Sanchis) / *Polls nats dins, ponen en es paier.* (Sanchis)

2118. **As riadas en xaneiro aumentan o gra no graneiro.** (ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar da provincia de Lugo)

2119. **As xeadas de xaneiro comen máis que Madrid e Toledo.** (mc: Buciños-F.V.S.)

(es) *Enero y febrero comen más que Madrid y Toledo.* (Sbarbi)

Más general el cast. por la falta de pastos en Castilla.

---

[710] O orixinal di *A lua de Xaneiro non ten companeira, non sendo a dagosto que lle da polo rostro*.

[711] ms4: *eche como*.

[712] ms11,25: *lobo de xaneiro*.

[713] ms: *no mes de xaneiro*.

[714] ms: *no cesto*.

[715] ms16 e ms18,66r: *o coche e o Santo*; ms4: *as dulces augas de abril*.

2120. **Auga de xaneiro todo o ano ten tempeiro.** [716] (ms-SA: Teófilo Cabaleiro Cabaleiro:Codeseda, A Estrada, PO / Manuel Blanco Sieira: Olveira, Ribeira, C / ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar da provincia de Lugo)

2121. **Auga de xaneiro, cada día un centeiro.** (mc)

Var.: *Auga de xaneiro, cada pinga val un centeiro.* (mc / ms4: F.V.S.) [717]

(pt) *A água de janeiro, vale dinheiro.* (Chaves) */ Áuga de janeiro, todo o ano tem concerto.* (Id.) (es) *Agua de enero, cada gota vale un dinero.* (R. Marín) (ct) *Aigua de giner, cada gota val un diner.* (Sanchis) */ Aigua de Giner, òmpli botes y graner.* (Alberola)

Porque *agua de enero todo el año tiene tempero*. (Sbarbi)

2122. **Auga de xaneiro, cada pinga val diñeiro; si non foi ao primeiro, voltan ao derradeiro e a rego.** (ms21,07v: Bermés)

2123. **Auga de xaneiro, cada pinga val diñeiro.** (ms-SA: Víctor Manuel Lobato Feijoo: Catoira, PO)

2124. **Auga de xaneiro, todo o ano en concerto.** (ms5,136: *O Gaiteiro de Lugo*, 1957)

2125. **Auga en xaneiro todo o ano ten temporeiro.** (ms-SA: Francisco Canosa Quintáns)

2126. **Ave de xaneiro, hasta a pluma dá diñeiro.** (mc)

(es) *El pollo de enero, la pluma vale dinero.* (Correas) */ Pollo de enero, pluma a dinero.* (Id.) (ct) *Poll de giner, ploma a diner.* (Sanchis) */ Pollastre de gener, cada ploma val un diner.* (Id.)

2127. **A lebre en xaneiro tira ó brañeiro.** [718] (ms-SA: Héctor Blanco Tato: Cereo, Coristanco, C (5º curso))

2128. **Bo xaneiro, mal febreiro.** (mc: Carballedo / ms4: F.V.S.)

(pt) *Bons dias em janeiro, vêem-se a pagar em fevereiro.* (Chaves) */ Bons dias em janeiro, enganam o homem em fevereiro.* (Id.) (es) *Buen enero, mal febrero.* (R. Marín) (ct) *Qui té bon giner, passa mal febrer.* (Sanchis) */ Els bons dies de gener enganyen l'home pel febrer.* (Id.)

2129. **Bon xaneiro e bon san Xoán, os teus ollos non o verán.** [719] (mc e ms11,48: Fonsagrada-F.V.S.)

2130. **Ca lúa de xaneiro vese a formiga no carreiro.** [720] (mc: C.G. / Félix Rodríguez Vieites)

Muy celebrada la claridad de la luna de enero en toda la paremiología peninsular, registraremos las correspondencias en otros refranes que subrayan la misma idea.

2131. **Cada día que pasa de xaneiro, un allo que perde u alleiro.** (ms-LU: Félix Rodríguez Vieites)

2132. **Cada día que pase de xeneiro, perde un allo o alleiro.** (ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar de Galicia)

2133. **Cando as rans cantan en xaneiro, señal de fame en todo o eido.** [721] (mc: M.V.)

Var.: *Cando as rans cantan en xaneiro, señal de fame no rueiro.* / *Cando as rans cantan en xaneiro, siñal de fame no turreiro.* (ms4: Cuartilla 9)

Porque hace buen tiempo, y ya sabemos que bon *tempo de inverno, tempo de inferno*.

2134. **Cando chove en xaneiro, señal de bos coleiros.** (mc: Santiago)

2135. **Cando non chove en xaneiro, non hai bon prado nin bo centeio.** [722] (ms21,03v: Bermés)

2136. **Cando trona en xaneiro, millo por todo eido.** (ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar da provincia de Lugo)

2137. **Cando vexas a niebla pousada no mes de xaneiro, fai a teu fillo heredeiro.** (ms4: F.V.S. / ms-LU: seminarista anónimo: Paradela, LU)

2138. **Cantos días de sol en xaneiro, tantos de choiva en san Xoán.** (mc: Santiago)

2139. **Cantos días leves de xaneiro, cantos dentes has botar no alleiro.** (mc e ms15,11: Taboada-F.V.S.)

(pt) *Se queres ser bom alheiro, planta alhos em janeiro.* (Chaves) (es) *En enero, planta ajero; a fines, que no a primeros.* (Sbarbi) (ct) *Cada dia que passa de gener, perd un all l'aller.* (Sanchis).

Tiene variantes que recogeremos en su lugar.

2140. **Cantos días pasen de xaneiro, tantos allos perde o alleiro.** (mc: M.V. / ms21,03v: Bermés)

2141. **Cantos días ten xaneiro, tantos allos perde o alleiro.** (ms-SA: seminarista anónimo: Moreira, A Estrada, PO)

---

[716] ms-LU: *todo ano*.
[717] ms4 e ms16: *cada pinga un centeiro*.
[718] O orixinal di *E lebre en xaneiro tira o brañeiro*.
[719] ms11: *sanjuan, non-o*.
[720] Félix Rodríguez Vieites: *po lo carreiro*.
[721] ms3: *ramas*.
[722] O orixinal di *Cando non chove en xaneiro, non hay bon prado nin bo centeyo*.

2142. **Co lunar de xaneiro cóntase o diñeiro.** (ms8,45v: Carballino)

2143. **Come máis unha xeada de xaneiro que tódolos cabalos do reino.** [723] (mc: J.T. / ms / ms16)

Var.: *O sol de xaneiro come máis pan que os cabalos do mundo enteiro.* (F.V.S.)

2144. **Cu luar de xaneiro vese a formiga no carreiro.** (ms-LU: seminarista anónimo: Pacios, Neira de Xusá, Baralla, LU)

2145. **Cua luna de xaneiro vese a formiga no carreiro.** (ms-LU: Trini Figueiras: San Salvador de Asma, Chantada, LU. Convento de Las Córneas.)

2146. **Chuvias en xaneiro, enchen cuba, tinaxa e graneiro.** (ms15,45r: Fraguas en *Vida Gallega*, 1960)

2147. **Da frol de xaneiro ninguén enche o celeiro.** [724] (mc: C.A.)

(pt) *De flor de janeiro, ninguém enche o celeiro.* (Chaves) (es) *Enero veranero, ni para el pajar, ni para el granero.* (R. Marín) (ct) *De la flor de gener, ningú n'omple el graner.* (Sanchis)

Véase *Come máis un día de sol en febreiro...* Porque es perjudicial el adelanto de la estación.

2148. **Da frol de xaneiro ninguén encheu o celeiro.** (ms-SA: Francisco Canosa Quintáns)

2149. **Dicen da carne de carneiro i-eu digo da de xaneiro.** [725] (mc: Paradela-F.V.S. / ms-LU: seminarista anónimo: Paradela, LU)

2150. **En frebeiro, unha horiña no sol i-outra ó braseiro.** [726] (ms-LU: Jesús Redondo C.: A Barrela, Santiago de Lousada, Carballedo, LU)

2151. **En minguante de xaneiro corta o madeiro.** [727] (mc, ms e ms4: A.C. *A Nosa Terra*)

(pt) *Minguante de janeiro, corta madeiro.* (Chaves) */ Madeiro para tua casa, corta-o em janeiro.* (Id.) (es) *En menguante de enero, corta tu madero.* (Bergua)

2152. **En xaneiro a agua pola pena fai carreiro.** (ms-SA: Manuel Rodríguez Gamallo: Tomonde, Cerdedo, PO)

2153. **En xaneiro a col sabe ó carneiro.** (ms-SA: Amador Darriba Míguez (13-11-1951))

2154. **En xaneiro aínda pasa o trigo polo peneiro.** (ms-SA: Manuel Barreiro Somoza: Santa Mariña de Ribela, A Estrada, PO)

2155. **En xaneiro anda lixeiro.** (ms-SA: José Álvarez Souto: Anxeriz, Tordoia, C)

2156. **En xaneiro andan as formigas polo carreiro.** (ms-SA: Manuel Barreiro Somoza: Santa Mariña de Ribela, A Estrada, PO)

2157. **En xaneiro andan sete a sete no carreiro.** (ms-SA: Jesús García Villasenín: Niveiro, Val do Dubra, C)

Lobos.

2158. **En xaneiro arde o verdeiro.** (mc: Santiago / ms15,033)

En enero todo está mojado. (ms15,033)

2159. **En xaneiro ás berzas non lles fai falta carneiro.** (mc e ms11,50: Fonsagrada-F.V.S.)

Var.: *En xaneiro berza vella val carneiro.* (M.V.) / *En xaneiro saben as berzas a carneiro.* (F.V.S.) / *En xaneiro a berza é carneiro.* (ms16)

(es) *En enero la berza es carnero.* (Sbarbi)

Ya son de por sí sabrosas, aunque lo serán más *si se lles bota o que hai no fumeiro*.

2160. **En xaneiro as berzas saben a carneiro.** (ms-SA: José Luís Barreiro Barreiro: Loureiro, Dúas Igrexas, Forcarei, PO)

2161. **En xaneiro berza vella vale carneiro.** (ms21,10r: Bermés)

2162. **En xaneiro cásate, compañeiro, e dá unha volta ó galiñeiro.** [728] (mc: J.P.)

(pt) *Em janeiro te casa companheiro.* (Chaves) (es) *En enero, cásate, compañero y da vuelta al gallinero.* (Correas).

2163. **En xaneiro e febreiro busca a sombra o can; en marzo búscaa o burro.** [729] (mc, ms4 e ms15,47v: Villanueva-Lalín)

(es) *En febrero, busca la sombra el perro; y en marzo, el perro y el amo.* (R. Marín)

2164. **En xaneiro hai lameiro.** (ms-SA: José Álvarez Souto: Anxeriz, Tordoia, C)

2165. **En xaneiro inda pasa o trigo polo peneiro.** (mc: Santiago)

2166. **En xaneiro non hai abrigueiro.** (mc: Loureiro de Cotovad)

2167. **En xaneiro non metas obreiro.** (mc: Santiago)

2168. **En xaneiro o ameneiro arde no rigueiro.** [730] (mc e ms16: Carballedo / ms4: F.V.S.)

Su leña arde siempre mal, excepto en enero.

---

[723] O orixinal di *Come màis unha xeada de xaneiro que todol'os cabalos do reino*. / mc: *todos os*.

[724] mc: *henche*; ms3: *encheu*.

[725] ms e ms-LU: *y eu digo a de*.

[726] Saco riscou *Frebeiriño* e escribiu por riba *Frebeiro*.

[727] ms e ms4: *mingoante*.

[728] mc: *da unha volta*.

[729] mc: *busca o burro*.

[730] ms4: *amineiro*; ms4 e ms16: *regueiro*.

2169. **En xaneiro pon abella ó pé no salgueiro.** (ms-SA: José Álvarez Souto: Anxeriz, Tordoia, C)

2170. **En xaneiro pon o alleiro.** (mc: M.V. / ms21,25r: Bermés)

(pt) *Se queres ser bom alheiro, planta alhos em janeiro.* (Chaves) (es) *En enero, planta, ajero; a fines, que no a primeros.* (R. Marín) (ct) *Si vols un bon aller, sembra'l pel gener.* (Sanchis)

Véase *Cantos días leves de xaneiro...*

2171. **En xaneiro sabe o caldo a cordeiro.** (ms-LU: seminarista anónimo: Pobra do Brollón, LU)

2172. **En xaneiro saben as berzas como carneiro.** (ms-LU: seminarista anónimo: Paradela, LU)

2173. **En xaneiro salen as formigas ao carreiro.** (ms-SA: José Manuel Area Alonso)

2174. **En xaneiro seca a avoa as madeixas ó fumeiro.** (mc: J.P.)

(pt) *Em janeiro seca a ovelha* [sic] *suas madeixas ao fumeiro, em março no prado, e em abril as vai urdir.* (Chaves) (es) *En enero y febrero saca la vieja sus madejas al humero; en marzo, al prado; en abril, a urdir.* (Sbarbi) / *En enero y hebrero saca la vieja sus madejas al humero; en marzo al prado, en abril a urdir.* (Correas)

2175. **En xaneiro sete a sete no carreiro.** (ms21,03v: Bermés)

2176. **En xaneiro sete lobos ó carreiro.** (ms-LU: seminarista anónimo: Pacios, Neira de Xusá, Baralla, LU)

2177. **En xaneiro sube ó outeiro: se ves verdexar, bótate a chorar, e se ves negrexar, bótate a cantar.** (ms-SA: Manuel Barreiro Somoza: Santa Mariña de Ribela, A Estrada, PO)

2178. **En xaneiro sube ó outeiro: si ves terrexar, ponte a cantar; si ves verdear, ponte a chorar.** (ms-SA: seminarista anónimo: Rías Baixas, PO)

2179. **En xaneiro súbete a outeiro: se ves o pan marelear, ponte a cantar, e se o ves reverdear, ponte a chorar.** (ms-LU: seminarista anónimo: Paradela, LU)

2180. **En xaneiro súbete ó outeiro: si ves o campo verdexar, ponte a chorar, e si terrexar, ponte a cantar.** (ms-SA: Manuel Vázquez Formoso: Serres, Muros, C)

2181. **En xaneiro súbete ó outeiro: si ves reverdear, ponte a chorar; si ves terrear, ponte a cantar.** [731] (ms-LU: seminarista anónimo: San Xoán de Corgo, LU / ms-LU: seminarista anónimo: O Corgo, LU)

2182. **En xaneiro súbete ó outeiro.** (ms-LU: seminarista anónimo: Laiosa, O Incio, LU)

2183. **En xaneiro tira o cepo de xunto a ti e pono diante do compañeiro.** [732] (mc e ms16: M.V.)

2184. **En xaneiro vai ó leiro: si o ves verdegar, ponte a chorar; si o ves mourear, ponte a cantar.** (ms21,03v: Bermés)

2185. **En xaneiro vai ó outeiro: si o ves verdegar, ponte a chorar; si o ves mourear, ponte a cantar.** (ms21,03v: Bermés)

2186. **En xaneiro vaite ó leiro: se ves verdegar, ponte a chorar; se ves mourear, ponte a cantar.** [733] (ms6,01v: Viana, Orense)

Var.: *En xaneiro súbete ó outeiro: se ves verdegar, ponte a chorar; se ves mourear, ponte a cantar.* (ms6,01v: Viana, Orense).

2187. **En xaneiro vaite ó leiro: si o ves verdegar, ponte a chorar; si o ves mourear, ponte a cantar.** (mc)

(pt) *Em janeiro sobe ao outeiro; se vires terrear, põe-te a cantar; se vires verdejar, põe-te a chorar.* (Chaves) (es) *En enero, ponte en el otero; y si vieres verdeguear, ponte a llorar; y si vieres terreguear, ponte a cantar.* (R. Marín)

Conocemos ya otras variantes, registradas anteriormente.

2188. **En xaneiro vaite ó outeiro; si ves verdear, ponte a chorar; si ves blanquear, ponte a cantar.** (ms-LU: seminarista anónimo: Palas de Rei, LU)

2189. **En xaneiro vaite ó outeiro.** (ms-SA: Agustín Dosil Maceiras: Ponte Nafonso, Noia, C)

2190. **En xaneiro visita o outeiro: si ves verdegar, ponte a chorar; si ves terrexar, ponte a cantar.** (ms-SA: Juan Bello Valiña)

2191. **En xaneiro xea moito; en chegando marzo, calma un pouco.** [734] (mc)

(pt) *Janeiro, geadeiro.* (Chaves)

Porque, xaneiro, xeadeiro.

2192. **En xaneiro xíase a vella no leito e a auga no pucheiro.** (mc: J.P.)

---

[731] ms-LU: *se ves reverdear, se ves terrear*.
[732] ms16: *junt'a ti, po-n-o diante*.
[733] ms16: *se o ves mourear*.
[734] ms e ms4: *xea moito, chegando marzo*.

(es) *En enero se hiela el agua en el puchero.* (R. Marín) */ En enero se hielan las berzas en el puchero.* (Id.) (ct) *Mes de gener, mes de geler.* (Sanchis) */ Si no fa fred pel gener, quan n'ha de fer?* (Id.) */ Pel gener, la vella en el foguer.* (Id.)

2193. **En xaneiro sabe a berza a carneiro.** [735] (ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar da provincia de Lugo)

2194. **En xaneiro, bon braseiro.** (mc: Otero de Rey)

2195. **En xaneiro, catro e catro no carreiro.** (ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar da provincia de Lugo)

2196. **En xaneiro, millor cabalo que o castiñeiro.** (ms: Santiago)

2197. **En xaneiro, nin galgo lebreiro nin boi carreteiro.** (mc: J.P.)

Var.: *En xaneiro, nin galgo leboreiro nin falcón perdigueiro.* (*Nos*)

(pt) *Em janeiro nem galgo lebreiro, nem açôr perdigueiro.* (Chaves) */ Ao galgo o mais lebreiro, foge a lebre em janeiro.* (Id.) (es) *En enero no hay galgo lebrero, ni buey carretero.* (R. Marín) */ En enero, ni galgo lebrero ni azor perdiguero.* (Correas)

La blandura del terreno, a causa de las lluvias no permite correr al galgo ni tirar al buey.

2198. **En xaneiro, sete a sete no carreiro.** (mc: A.N.)

Var.: *En xaneiro, sete lobos polo carreiro.* (M.V.) / *O dazasete de xaneiro, sete lobos no carreiro.* (Buciños / ms4: F.V.S.)

(es) *En el mes de enero, lobos siete a siete en el carrero.* (Correas)

Los empuja hacia los poblados el rigor de la estación.

2199. **En xaneiro, sete capelos e un sombreiro.** (mc: C.A. *A Nosa Terra*)

(pt) *Em janeiro 7 capelos e um sombreiro.* (Chaves) (es) *En enero, bufanda, capa y sombrero.* (R. Marín) */ En febrero, siete capillas y un sombrero.* (R. Marín) (ct) *En giner tanca la porta i encén el braser.* (Sanchis)

Todo hace falta para contrarrestar el frío del invierno.

2200. **En xaneiro, sete gatos no carreiro.** (ms-LU: San Tirso ¿Vilalba / Antas?; ¿Muxía, Outes, Zas, Maceda?)

2201. **En xaneiro, sete lobos no carreiro.** (ms-SA: algún lugar de Galicia)

2202. **En xaneiro, sete lobos ó carneiro.** (ms-SA: Manuel Fernández Ferro)

2203. **En xaneiro, si ves terrear, comer a fartar; si ves verdexar, nin comer nin deixar.** [736] (mc: J.T. / ms16)

Comer a fartar, por la alegría que produce la esperanza de la buena cosecha, de la que es indicio el estado de la tierra, como explicamos arriba: *En febreiro, súbete ó outeiro...*

2204. **En xaneiro, si ves verdegar, come a gobernar, e si ves terrear, come a fartar.** (ms8,49r: S. Simón de la Cuesta)

2205. **En xaneiro, un pouco ao sol e outro pouco ao fumeiro.** (ms: C.A. *A Nosa Terra*)

2206. **Enxoito en xaneiro, abondo no tulleiro.** (ms-SA: Ramón Álvarez Baliña: San Pedro de Coucieiro, Muxía, C)

2207. **Enxoito por xaneiro, abondo no tulleiro.** [737] (ms-SA: José A. Iglesias Ares / Jacinto Collazo Gantes: Erboedo, A Laracha, C / Manuel López Castro: Santa Comba de Cordeiro, Valga, PO)

2208. **Esterca no xaneiro e deixa a terra quente pró trigueiro.** [738] (mc, ms e ms4: Taboada-F.V.S.)

(es) *En enero abriga la tierra al trigo, como la madre al hijo.* (Sbarbi) En este mes debe cuidarse el trigo, tapándolo para que no se hiele. (Sbarbi)

2209. **Estercos en xaneiro amontoados encóntranse en outono sazoados.** [739] (ms4: J.P.)

2210. **Fai máis mal un día de sol en xaneiro que sete lobos no eido.** (mc: Loureiro de Cotovad-F.V.S.)

2211. **Ferraña no mes de xaneiro, nin palla nin graneiro.** (ms-LU: seminarista anónimo: Guillar, Outeiro de Rei, LU)

2212. **Hast'o xaneiro, calquera vaca pas'o regueiro.** (ms-LU: seminarista anónimo: Buciños, Carballedo, LU)

2213. **Hasta xaneiro calquera vella fai pucheiro.** (mc: Becerreá)

Porque está cercana la matanza.

2214. **Hasta xaneiro, cualquiera vella fai u pucheiro; de xaneiro ás cereixas, elí van as queixas.** (ms-LU: seminarista anónimo: Pacios, Neira de Xusá, Baralla, LU)

---

[735] O orixinal di *En xaneiro sale a berza a carneiro*.

[736] ms e ms4: *comer e fartar*; ms16: *se ves, verdexar*.

[737] ms-SA (Manuel L.): *tilleiro*.

[738] Indica *Labores del campo. Xaneiro* no ms.

[739] Probablemente se trata dun aforismo da autoría de Jacinto del Prado máis ca dun refrán da tradición popular.

2215. **Lúa de xaneiro excusa compañeiro, pero a de agosto dálle polo rostro.** (mc: Santiago)

Véase *Luar de xaneiro...*

2216. **Lúa de xaneiro non ten compañeiro, senón a de agosto que lle dá no rostro.** (ms6,05v: Jesús Taboada, "O Culto da Lua no Noroeste Hispánico" en *Revista de Guimaraes*, vol. LXXXi, 1961, nº 1 e 2)

2217. **Luar de xaneiro non ten parceiro, mais lá vén o de agosto, que lle dá no rostro.** [740] (mc: Cuartilla 9)

(pt) *Luar de janeiro, não tem parceiro; mais lá vem o de agosto, que lhe dá de rostro.* (Chaves) (es) *Luna de enero no tiene compañero, sino la de agosto, que la da en rostro.* (Correas) */ Luna de enero non tiene par, sino la de agosto, que en rostro la da.* (Id.)

2218. **Luar, de xaneiro; cariño, o primeiro.** [741] (mc: Buciños)

(pt) *Lua de janeiro e amor o primeiro.* (Chaves) (es) *Luna de enero y el amor primero.* (Correas) (ct) *Lluna de gener i l'amor primer.* (Sanchis) */ D'amors, el primer, de llunes, la de gener.* (Id.)

2219. **Lúa, a de xaneiro, e cariño, o primeiro.** (ms6,05v: Jesús Taboada, "O Culto da Lua no Noroeste Hispánico" en *Revista de Guimaraes*, vol. LXXXi, 1961, nº 1 e 2)

2220. **Moita chuvia en xaneiro, mala anada.** (mc: C.A. *A Nosa Terra*)

Var.: *Chuvia en xaneiro, mala anada.* (F.V.S.)

(es) *Seco el enero, abundancia en el granero.* (R. Marín) */ Lluvias pocas en enero, enriquecen el granero.* (Id.)

2221. **No mes de xaneiro as berzas saben a carneiro.** (ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar da provincia de Lugo)

2222. **No mes de xaneiro no ande a formigha polo carreiro.** [742] (ms-SA: Algún lugar da provincia da Coruña)

2223. **No mes de xaneiro non poñas o pé diante do compañeiro.** (mc / ms4: F.V.S.)

2224. **No mes de xaneiro o lobo prefiere o can ó carneiro.** (mc: Buciños-F.V.S.)

2225. **No mes de xaneiro sube ó outeiro: se ves verdear, ponte a chorar, e se ves terrar, ponte a cantar.** (ms-LU: seminarista anónimo: Guillar, Outeiro de Rei, LU)

2226. **No mes de xaneiro súbete ó outeiro: se ves blanquear, ponte a cantar; se ves verdeguear, ponte a chorar.** (ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar de Galicia)

2227. **No mes de xaneiro súbete ó outeiro: se ves blanquear, ponte a cantar, e se ves negrear, ponte a chorar.** (ms-SA: seminarista anónimo: algún lugar da provincia de Lugo)

2228. **No mes de xaneiro súbete ó outeiro: si ves verdegar, bótate a chorar, e si ves negrear, bótate a cantar.** (ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar da provincia de Lugo)

2229. **No mes de xaneiro vaite ó outeiro: se ves verdegar, ponte a chorar; se ves terrexar, ponte a cantar.** [743] (mc: A.I.)

Var.: *No mes de xaneiro súbete ao outeiro: se vees negrexar, ponte a cantar; se ves verdexar, ponte a chorar.* (P. de V.)

(es) *En enero, ponte en el otero; y si vieres verdeguear, ponte a llorar; y si vieres terreguear, ponte a cantar.* (R. Marín)

Variante de otros ya registrados.

2230. **No mes de xaneiro xa a formiga sal ó carreiro.** (ms-SA: Manuel Mallo Mallo: Erboedo, A Laracha, C)

2231. **No mes de xaneiro, cabra ó carreiro.** (mc: Santiago)

2232. **No xaneiro bébese en calquer regueiro.** [744] (mc / ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar de Galicia)

2233. **No xaneiro non debe mollar o pé o carneiro.** (ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar da provincia de Lugo)

2234. **No xaneiro sube ó outeiro: si ves verdear, bótate a chorar; si ves terrear, bótate a cantar.** (ms-SA: seminarista anónimo: Narla, Friol, LU)

2235. **No xaneiro, nin boa meda nin bon palleiro.** (mc)

2236. **Non compres ranchos en xaneiro que aínda en maio non che dan o diñeiro.** [745] (ms21,18v: Bermés)

2237. **Non compres ranchos en xaneiro que aínda en maio non dan o diñeiro.** [746] (ms21,18v: Bermés)

---

[740] mc: *mais lá ven agosto*.

[741] O orixinal di *Luar de xaneiro, cariño a primeiro*.

[742] O orixinal di *No mes de Xaneiro no ande'a formija po lo carreiro*.

[743] ms: *janeiro, vait'outeiro, pont'a, terrejar*; ms4: *verdejar-terrejar*. Interpretou o primeiro como *terregar* e o segundo como *terrexar*; pois o primeiro debería ser *terrexar*].

[744] ms-LU: *xeneiro, rigueiro*.

[745] O orixinal di *Non compres ranchos en xaneiro que aínda en mayo non* (*che*) *dan o diñeiro*.

2238. **Non hai amor com'o primeiro nin luar com'o de xaneiro.** (ms21,14r: Bermés)

2239. **Non hai amor com'o primeiro nin luar como en xaneiro, nin refrán máis verdadeiro.** [747] (ms-LU: seminarista anónimo: Pacios, Neira de Xusá, Baralla, LU)

2240. **Non hai amor firme como o primeiro nin lúa clara como a de xaneiro.** [748] (mc, ms e ms3: M.V.)

(pt) *Não há luar como o de Janeiro, nem amor como o primeiro.* (Chaves) / *Lua de janeiro e amor o primeiro.* (Id.) (es) *No hay luna como la de enero, ni amor como el primero.* (R. Marín) (ct) *Lluna de gener i l'amor primer.* (Sanchis) / *D'amors, el primer; de llunes, la de gener.* (Id.)

Véase *Lúa, a de xaneiro, e amor o primeiro*.

2241. **Non hai lúa cal [a] do xaneiro nin amor como o primeiro.** (mc)

2242. **Non hai lúa como a de xaneiro nin amor como o primeiro.** (ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar da provincia de Lugo)

2243. **Non hai luar coma de xaneiro nin amor coma primeiro.** (ms-LU: seminarista anónimo: Paradela, LU)

2244. **Non hai luar como o de xaneiro nin amor como o primeiro, senón o de agosto, que lle dá no rostro.** [749] (mc e ms: J.A.P.)

(pt) *Luar de janeiro não tem parceiro, mas lá vem o de agosto que lle dá de rosto.* (Chaves) (es) *Lunar de enero, no tiene compañero, sino el de agosto, que le da en rostro* (Correas).

2245. **Non hai lunar máis claro có de xaneiro nin amor máis fino có primeiro; i-anqu'o cambies, non é verdadeiro.** (ms-LU: Jesús Redondo C: Algún lugar do sur da provincia de Lugo)

2246. **Nu mes de xaneiro sale a formiga ó carreiro.** (ms-SA: Algún lugar da provincia da Coruña)

2247. **O aceite que se colle no mes de xaneiro, queda a mitá no madeiro.** [750] (mc e ms: Layosa)

2248. **O allo cada día de xaneiro perde seu alleiro.** (ms-SA: Ramón Álvarez Baliña: San Pedro de Coucieiro, Muxía, C)

2249. **O boi e o leitón en xaneiro crían riñón.** [751] (mc e ms: Cuartilla 10)

Var.: *O boi e o leitao, en xaneiro crían leitao.* (ms4: C.A. *A Nosa Terra*)

(pt) *O boi e o leitão, em janeiro criam rinhão.* (Chaves) (es) *El buey y el lechón en enero crían riñón.* (R. Marín)

2250. **Ó luar de xaneiro cóntase o diñeiro.** (mc: Carballedo / ms4: F.V.S.)

Insiste en la claridad de la luna en este mes, idea que reiteran muchos otros refranes, como el siguiente. [752]

2251. **Ó luar de xaneiro vese a familia no carreiro.** (mc: Buciños / ms4: F.V.S.)

2252. **O mes de xaneiro é xeadeiro; febreiro, muliñeiro; marzo, esquievazo; abril, chuvioso; maio, pardo, e san Xoán, claro; en seitura sol, i-en agosto millor.** [753] (mc: *Sandiás*)

Resume los caracteres de cada mes, para obtener buena cosecha.

2253. **O pan no mes de xaneiro, s'o ves terrear, bótate a cantar, e s'o ves verdear, ponte a chorar.** (ms15,22)

2254. **O paxariño arteiro fai o niño no xaneiro.** (ms-LU: seminarista anónimo: Santa Euxea de Asma, Chantada, LU / ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar da provincia de Lugo)

2255. **O paxaro horteiro nida no xaneiro.** (mc: Paradela / ms4: F.V.S.)

2256. **O paxaro que ha de ser arteiro ha de facer o niño no mes de xaneiro.** (mc: Loureiro de Cotovad-F.V.S.)

2257. **O pito de xaneiro en san Xuan é comedeiro.** [754] (mc: J.P.)

(es) *El pollo de enero, a San Juan es comedero.* (Sbarbi)

2258. **O pito de xaneiro vai con súa nai ó puleiro.** (ms21,03v: Bermés)

2259. **O porco, comprado en xaneiro, en maio non dá o diñeiro.** [755] (mc / ms4: F.V.S.)

---

[746] O orixinal di *Non compres ranchos en xaneiro que aínda en mayo non* (*che*) *dan o diñeiro*.

[747] O orixinal di *Non hai amor como primeiro nin luar como en xaneiro, nin refrán máis verdadeiro.*

[748] ms: *com'a de xaneiro*; ms3: *N'hai, com'o*.

[749] ms: *com'o de xaneiro, com'o primeiro, si non e a d'agosto*.

[750] Indica *Labores agrícolas* (*Meses*) no ms. / ms: *despois de xaneiro*.

[751] Dentro do sobre *Agrícolas* (*Animales*) no ms.

[752] O seguinte no ms era *Ó luar de xaneiro vese a familia no carreiro*.

[753] ms e ms4: *marzo, esqueivazo*; ms4: *agosto mellor*.

[754] mc: *San Xoán*. Jacinto del Prado recollía no orixinal *San Xuan*.

[755] O orixinal di *O porco comprado en xaneiro, en mayo non da o diñeiro*. / Dentro do sobre *Animales domésticos* no ms.

2260. **O que compra en xaneiro, en maio non lle dá o diñeiro.** (ms5,135: Santiago)

2261. **O que queira bon alleiro, que sembre no mes de xeneiro.** (ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar de Galicia)

2262. **O que queira ter bon alleiro, que o bote no mes de xaneiro.** (ms-LU: seminarista anónimo: Laiosa, O Incio, LU)

2263. **O vintedous de xaneiro, si raia o sol á mañá, emborráchase o mariñeiro porque hai boa cosecha de millo.** [756] (ms9,14r)

Se refiere a los marineros de la Mariña: si hay sol ese día, habrá buena cosecha de maíz, que los marineros cosechan.

2264. **O xaneiro é xiadeiro.** (mc: Velle)

(es) *En enero se hiela el agua en el puchero.* (R. Marín)

Característica de este mes, ya aludida en otras paremias.

2265. **Os pitos de xaneiro enchen o capueiro.** (ms-SA: Francisco Deán Rodríguez: Portosín, Porto do Son, C)

2266. **Os pitos de xaneiro suben poucos ó poleiro.** (ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar da provincia de Lugo)

2267. **Os pitos de xaneiro van ca mai ó cubeiro.** (ms18,64r: Pontevedra)

2268. **Os pitos de xaneiro van coa súa nai ó poleiro.** (mc: Lugo)

(pt) *Pinto de janeiro, vai com sua mãe ao poleiro.* (Chaves) (es) *El pollo de enero, sube con su padre al gallinero.* (Sbarbi) (ct) *Poll de gener juga amb son pare en lo paller.* (Sanchis)

2269. **Os pitos que nacen en xaneiro logo han de poñer no poleiro.** (mc: Santiago / ms-SA: Manuel Rodríguez Gamallo: Tomonde, Cerdedo, PO)

2270. **Os primeiros tronos de xaneiro son bos prós campos e malos prós homes.** (ms-SA: Manuel López Castro: Santa Comba de Cordeiro, Valga, PO)

2271. **Os ranchos de xaneiro suben coa súa nai ó fumeiro.** [757] (mc: Taboada-F.V.S.)

(pt) *Bácoro de janeiro, com seu pai vai ao fumeiro.* (Chaves)

Para ser curados, porque necesitan un año para la matanza.

2272. **Pan de xaneiro, nin palla nin palleiro.** (ms-LU: Jesús Redondo C.: A Mezquita, OU)

Que no dá nada el sembrado tarde.

2273. **Paxariño lagarteiro fai o nido no xaneiro.** (mc: Tuiriz, Monforte)

Páxaro lagarteiro es el *cernícalo*, llamado de aquel modo en Galicia, porque se alimenta frecuentemente de lagartijas.

2274. **Picoreiro, rúbete ó picouto e, si no mes de xaneiro os prados ves verdegar, bótate a chorar; e si os ves queimados, ponte a bailar.** [758] (mc e ms16: A.S.A.)

Explicado en otros análogos.

2275. **Pito de xaneiro vai coa súa mai ó poleiro.** [759] (mc e ms: A.N. / Manuel Vázquez Formoso: Serres, Muros, C)

(pt) *Pinto de janeiro, vai com sua mãe ao poleiro.* (Chaves) (es) *Pollo en enero con su madre sube al pollero.* (Correas) (ct) *Poll de gener juga amb son pare en lo paller.* (Sanchis)

2276. **Pito de xaneiro, cada pruma un diñeiro.** [760] (mc e ms: J.P.)

Var.: *Pito en xaneiro, cada pruma un diñeiro.*

(es) *Pollo de enero, pluma a dinero.* (Correas) */ El pollo de enero, la pluma vale dinero.* (Id.) (ct) *Poll de giner, ploma a diner.* (Sanchis) */ Pollastre de gener, cada ploma val un diner.* (Id.) */ Poll de gener, cada ploma un diner, emperò s'hi han de posar primer.* (Id.)

2277. **Pitos de xaneiro, tarde e mal van ó poleiro, e o que vai, pon detrás do madeiro.** (mc / ms4: F.V.S.)

2278. **Polo medio de xaneiro andan as formighas polo carreiro.** [761] (ms-SA: Argimiro Pampín Basteiro: Arzúa, C)

2279. **Polo mes de xaneiro andan as formigas polo carreiro.** (mc: Santiago)

2280. **Polo mes de xaneiro pódese botar o pé por diante do compañeiro.** (ms-LU: seminarista anónimo: Paradela, LU)

2281. **Polo mes de xaneiro saca o tizón diante de ti e ponlo diante do compañeiro.** (ms-LU: seminarista anónimo: Paradela, LU)

---

[756] O orixinal di *O 22 de xaneiro si raya o sol a mañá, emborráchase o mariñeiro, porque hai boa cosecha de millo*.

[757] ms15,27r: *coa sua mai*.

[758] mc: *vesdegar*; ms16: *no mes de xaneiro ves verdegar, si ves queimados*; ms15,39: *súbete ô picouto, veres verdegar*.

[759] Manuel Vázquez Formoso: *ao poleiro*. / Indica *Animales domésticos* no ms.

[760] Indica *Animales domésticos* no ms.

[761] O orixinal di *Polo medio de xaneiro andan as formijas polo carreiro*.

2282. **Polo xaneiro sale a agua ó carreiro.** (ms-SA: Manuel Camino Sánchez)

2283. **Por xaneiro x'a col cubre o carneiro.** (ms: Santiago)

2284. **Prá túa casa o madeiro córtao sempre en xaneiro.** [762] (mc: J.P. / ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar da provincia de Lugo / Teófilo Cabaleiro Cabaleiro:Codeseda, A Estrada, PO)

Otro, ya recogido, aconseja que se haga en el menguante de enero.

2285. **Quen aceite non colle antes de xaneiro, aceite deixa no madeiro.** (mc: R. Caruncho)

2286. **Quen me dera un fillo herdeiro onde habita a néboa no mes de xaneiro.** [763] (mc e ms: Calvor, Sarria)

Porque es señal de buena tierra.

2287. **Quen me dera un torrón donde hai niebla no mes de xaneiro.** (ms15,53)

2288. **Raiola de xaneiro pode co verde e co seco.** (ms-SA: Jacinto Collazo Gantes: Erboedo, A Laracha, C / José A. Iglesias Ares / Manuel López Castro: Santa Comba de Cordeiro, Valga, PO / Ramón Álvarez Baliña: San Pedro de Coucieiro, Muxía, C)

2289. **Se en xaneiro oyes tronar, alarga a tulla i-ensancha o pallar.** (ms-LU: seminarista anónimo: Guillar, Outeiro de Rei, LU)

2290. **Se no mes de xaneiro o ves verdegar, bótate a chorar, e s'o ves negrear, bótate a cantar.** (ms-LU: Jesús Redondo C.: A Barrela, Santiago de Lousada, Carballedo, LU)

2291. **Se no mes de xaneiro teu campo verdexa, o que así non o teña, háselle dar envexa.** [764] (ms / ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar da provincia de Lugo)

2292. **Se queres botar garbanzos ó pucheiro, sement'os en xaneiro.** (ms-LU: Jesús Redondo C.: Chantada, LU)

2293. **Se queres ter bon alleiro, sementa no mes de xaneiro.** (ms-LU: Trini Figueiras: San Salvador de Asma, Chantada, LU. Convento de Las Córneas.)

2294. **Se trona no xaneiro, sube as cubas ó fumeiro.** (mc: X.R.P.S. *Nós*)

(es) *Si truena en febrero, las cubas al gallinero.* (R. Marín)

Se malogrará la cosecha de vino. El cast. lo dice de los truenos de febrero.

2295. **Se ves o centeo verdegar, ponte a chorar; s'o ves terrexar, pódeste alegrar.** (ms5,009: Pereda Álvarez, en Viana (Orense) / ms6,1v: Viana, Orense)

2296. **Seco en xaneiro, abundancia no graneiro.** (mc: Santiago)

2297. **Sementa a avea en xaneiro, se queres ganar diñeiro.** (mc: Santiago)

2298. **Si aras en xaneiro, vasme decir que che roubei o esterco do leiro.** [765] (mc / ms4: F.V.S. / ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar da provincia de Lugo)

2299. **Si chove en san Antonio de xaneiro, xa podes botar as pipas ó fumeiro.** (ms-SA: Manuel Otero González: Divino Salvador de Coiro, Cangas, PO)

2300. **Si en xaneiro ves u teu leiro de pan reverdiar, ponte a churar. Si u ves blanquiar, ponte a cantar.** (ms-LU: seminarista anónimo: Pacios, Neira de Xusá, Baralla, LU)

2301. **Si ves tarresar, ponte a cantar; e si ves enverdesar, ponte a chorar.** (ms-SA: Agustín Dosil Maceiras: Ponte Nafonso, Noia, C)

2302. **Sol de xaneiro sale tarde e ponse cedo.** (mc: R. Caruncho, *Diario de Avisos* / ms4: F.V.S.)

(pt) *Sol de janeiro, sai tarde e põe-se cedo.* (Chaves) (es) *Sol de inverno sale tarde y se pone presto.* (Sbarbi) (ct) *Sòl d'hivèrn, ix tart y es pòn pronte.* (Alberola)

Otro dice: *O sol de inverno...*

2303. **Sol de xaneiro, sempre anda tras d'outeiro.** (ms18,58r: *Vida Gallega*)

2304. **Sol de xaneiro, sempre tras do outeiro.** (mc: R. Caruncho, *Diario de Avisos* / ms4: Cuartilla 9)

(pt) *Sol de janeiro, sempre anda detrás do outeiro.* (Chaves)

Porque sube poco sobre el horizonte.

2305. **Tantas cheas en xaneiro como reás sobre o farneiro.** [766] (mc, ms e ms4: Paradela-F.V.S. / ms-LU: seminarista anónimo: Paradela, LU)

2306. **Tantas neblas en xaneiro como xeadas en maio.** (mc)

(es) *Tantas heladas en mayo, cuantas nieblas hubo en marzo.* (R. Marín)

Con el consiguiente perjuicio para la agricultura.

---

[762] mc *corta sempre*. Jacinto del Prado só recolle o refrán coa forma *corta-o*.

[763] ms: *niebla* / V. *Alá me dé Dios un fillo herdeiro onde pousa a néboa no mes de xaneiro* en *Niebla* (*Niebla y agricultura*).

[764] ms-LU: *Si, haslle dar*.

[765] ms-LU: *vasme a decir*.

[766] ms, ms4 e ms-LU: *reales*; ms-LU: *sobe o faragueiro*.

2307. **Tantos allos faltan ó alleiro como días ó xaneiro.** (ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar da provincia de Lugo)

2308. **Tantos allos terá alleiro como días de xaneiro.** (ms-SA: José M. Gulías Rivas: Forcarei, PO)

2309. **Tantos días de sol en xaneiro, tantos en san Xoán ó comareiro.** (mc e ms12,69: S.P.P. *Ultreya*)

Comareiro es la faja de tierra que se deja sin cultivar, alrededor de una heredad labradía, y allí suelen retirarse los trabajadores del campo cuando llueve: tantos días de lluvia en junio como de sol en agosto. (mc) / Es costumbre que los trabajadores cuando llueve se retiren al comareiro, donde se sientan al abrigo de un paraguas, capa de juncos, etc. / *Comareiro* = faja de tierra que se deja sin cultivar al rededor de una heredad labradía. (Carré Alvarellos) (ms12,69)

2310. **Tantos días de xaneiro como allos no alleiro.** (ms-LU: seminarista anónimo: Pacios, Neira de Xusá, Baralla, LU)

2311. **Tantos días de xaneiro, tantos allos no alleiro.** [767] (mc: Cuartilla 10 / ms-LU: seminarista anónimo: Arcos de Frades, Pol, LU)

Var.: *Tantos días ten xaneiro, tantos o alleiro.* (Cuartilla 10) / *Tantos días van de xaneiro como allos perde o alleiro.* (J.A.P.)

(pt) *Se queres ter bom alheiro, planta os alhos no mes de janeiro.* (es) *Tantos días como van de enero, tantos ajos* -o *tantos cobres- pierde el ajero.* (R. Marín)

Los tres significan lo mismo, y corresponden a otras variantes ya registradas. Quiere decir que en este tiempo empiezan a ponerse vanos los de las ristras hechas el año anterior. (R. Marín). En cambio, en *Más de 21.000 refranes* trae: *Tantos días como van de enero, tantos pierde el ajero*. Y lo hace sinónimo de: Galicia: E*n janeiro, pon o alleiro* y Port.: *Se queres ser bom alheiro, planta os alhos en janeiro*.

2312. **Tantos días en xaneiro, tantos lobos ó carreiro.** (ms-LU: seminarista anónimo: Arcos de Frades, Pol, LU)

2313. **Tantos días faltan pra xaneiro como allos no alleiro.** (ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar da provincia de Lugo)

[767] ms-LU: *en Xaneiro*.

2314. **Tantos días pasan de xaneiro como allos faltan do alleiro.** (ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar da provincia de Lugo)

2315. **Tantos días pasan de xaneiro como allos faltan no alleiro.** (ms8,14r: Silvarrey)

2316. **Tantos días pasan en xaneiro, tantos allos perde o alleiro.** (ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar da provincia de Lugo)

2317. **Tempereiro por tempereiro, xaneiro e o compañeiro.** [768] (ms10,126r: *D.E.*)

2318. **Trebón de xaneiro, nin bo pan nin bo palleiro.** (mc: Santiago)

Var.: *Chuvia de xaneiro non dá pan nin palleiro.* (F.V.S.)

2319. **Tronos en xaneiro, mortaldade no reino.** (mc)

2320. **Un pito de xaneiro vale un carneiro.** (ms-LU: seminarista anónimo: Guntín, LU)

2321. **Vai en xaneiro a grilos e en vrau a espinacas e verás o que sacas.** [769] (mc, ms4: J.P.)

2322. **Xaneiro a ferverexar e as porretiñas do pan a medrar.** (ms-SA: Manuel Blanco Sieira: Olveira, Ribeira, C)

2323. **Xaneiro añeiro e febreiro cabriteiro.** (mc: A.N.)

Var.: *Xaneiro añeiro, febreiro cabriteiro.* (ms21,03v: Bermés / ms-LU: seminarista anónimo: Paradela, LU)

2324. **Xaneiro areeiro aumenta o teu graneiro.** (mc: Monforte / ms4: F.V.S.)

2325. **Xaneiro batorolleiro, nin boa meda nin bon palleiro.** (mc: Buciños)

2326. **Xaneiro berceiro, nin boa meda nin bon palleiro.** [770] (mc: Carballedo-F.V.S. / ms21,07r: Bermés)

Berceiro equivale aquí a *frondoso*, *verde*; lo contrario del *areeiro* que acabamos de leer; y concierta con el general ya explicado: *Si ves verdeguear, ponte a chorar, si ves terrexar, ponte a cantar*.

2327. **Xaneiro berceiro, pouca meda e menos palleiro.** (mc: Buciños)

2328. **Xaneiro cabriteiro e febreiro añeiro.** (ms-LU: seminarista anónimo: Guillar, Outeiro de Rei, LU)

2329. **Xaneiro chega con tempo fresquiño e lixeiro.** (ms-SA: Manuel Fresco Reboredo: San Andrés de Cesar, Caldas de Reis, PO)

[768] Sen clasificar no orixinal.

[769] mc e ms4: *vran*; mc: *veràs que sacas*. Jacinto del Prado rexistra no orixinal *vrau*, e *verás o que sacas*.

[770] ms21,07r: *bo palleiro*.

2330. **Xaneiro chega con tempo lixeiro e fresquiño.** (ms-SA: Manuel López Castro: Santa Comba de Cordeiro, Valga, PO)

2331. **Xaneiro é carameleiro.** (ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar da provincia de Lugo)

2332. **Xaneiro e febreiro comen ó carneiro a pulpa e marzo leva a culpa.** [771] (mc e ms11,50: Fonsagrada-F.V.S.)

(es) *Enero las quita el sebo, hebrero las esculca y marzo tiene la culpa.* (Correas)

Se refiere a las ovejas.

2333. **Xaneiro e febreiro son bo tragadeiro.** (mc: J.P.)

(es) *Enero y febrero comen más que Madrid y Toledo.* (R. Marín). (ct) *Gener i febrer mengen més que un poble enter.* (Sanchis)

En estos meses, por la falta de pastos, pierden los ganados mucha carne. C*omen más que Madrid y Toledo*, dice el refrán castellano.

2334. **Xaneiro é mui frieiro.** (ms-SA: Francisco Canosa Quintáns)

2335. **Xaneiro escarcheiro, febreiro nevadeiro, marzo airoso, abril chuviñoso, maio pardo e San Juan claro, valen más que las mulas y el carro.** (ms-LU: seminarista anónimo: Pacios, Neira de Xusá, Baralla, LU)

2336. **Xaneiro fai a cama no palleiro.** (ms21,31v: Bermés)

2337. **Xaneiro laceiro.** (ms-SA: José Barreiro Somoza: Santa Mariña de Ribela, A Estrada, PO)

2338. **Xaneiro lamagueiro, do bon labrador fai lixeiro.** (ms-LU: seminarista anónimo: Paradela, LU)

2339. **Xaneiro lamagueiro, do labrador fai lixeiro.** (mc: Paradela-F.V.S.)

2340. **Xaneiro lamagueiro, nin boa meda nin bon palleiro.** (ms-LU: seminarista anónimo: Paradela, LU)

2341. **Xaneiro mollado, bon pró tempo, mal pró gando.** [772] (mc, ms, ms4 e ms16: J.P.)

Var.: *Xaneiro mollado, n'é bo pró pan n'é malo pró gado.* (mc: Buciños) */ Xaneiro mollado, n'é bo pró pan n'é malo para o gado* (ms) */ Xaneiro mollado, non é boo pró pan mais é boo pró gado.* (ms e ms4: Velle) */ Xaneiro mollado, bo pró campo e malo pró ganado.* (ms4: Villanueva, Lalín)

(pt) *Janeiro molhado, se não é bom para o pão, não é mau para o gado.* (Chaves) (ct) *Gener mullat, bo per a la terra, mal per al ramat.* (Sanchis)

2342. **Xaneiro mollado, febreiro trastornado.** (ms-SA: Félix Rodríguez Vieites)

2343. **Xaneiro mollado, se n'é bo pra o pan, n'é malo pra o gado.** [773] (ms21,32v: Bermés / ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar da provincia de Lugo)

2344. **Xaneiro muliñeiro, nin boa meda nin bo palleiro.** (ms18,40r)

2345. **Xaneiro muliñeiro, nin boa meda nin bon palleiro.** (mc: "Folklore de Sandiás" por N.S.)

2346. **Xaneiro oveiro, marzo espigarzo, abril penduril.** (ms-SA: seminarista anónimo: Terras do Deza, PO)

2347. **Xaneiro parraqueiro, nin boa meda nin bon palleiro.** [774] (mc: Layosa / ms-LU: seminarista anónimo: Laiosa, O Incio, LU)

2348. **Xaneiro polveiro ensancha o graneiro.** (mc: Carballedo / ms4: F.V.S.)

(es) *Enero polvoroso, año abundoso.* (R. Marín) */ Enero polvero, ensancha tu granero.* (Id.) */ Enero seco, villano rico.* (Correas). (it) *Gennaio secco, lo villan rico.*

Como *Xaneiro areeiro...*

2349. **Xaneiro purraqueiro, nin bon ano nin bon palleiro.** (ms-SA: seminarista anónimo: algún lugar da provincia de Lugo)

2350. **Xaneiro quente o demo trai no ventre.** [775] (mc e ms4: J.P. / ms4: F.V.S.)

Var.: *Xaneiro quente, demo no ventre.* (ms5,136: *O Gaiteiro de Lugo*, 1957)

(pt) *Janeiro quente, trás o diabo no ventre.* (Chaves) (es) *Enero caliente, el diablo trae en el vientre.* (R. Marín) (Así en Andalucía; en Murcia, lo dicen de febrero).

Porque para la buena cosecha, ha de ser frío y con heladas.

2351. **Xaneiro tasqueiro, nin boa meda nin bon palleiro.** (mc)

Var.: *Xaneiro tasqueiro, nin meda nin palleiro.* (ms4: F.V.S.)

(es) *Enero seco, graneros llenos.* (R. Marín) *Seco*, añade, *pero no caliente; porque enero veranero, ni para el pajar, ni para el granero.*

Tasqueiro, como *areeiro* [sic]. *Tasqueiro* (seco).

---

[771] ms4 e ms11,50: *frebeiro*; ms11,50: *lev'a culpa*.

[772] ms16: *bo pro tempo*. O refrán rexistrado por Jacinto del Prado coincide co que aparece en mc, ms e ms4.

[773] ms-LU: *Xeneiro, para o*.

[774] ms-LU: *porraqueiro*.

[775] mc, ms4: *trae no ventre*. Jacinto del Prado recolle o refrán coa forma *o demo trai n-o ventre*.

2352. **Xaneiro berceiro, nin meda nin palleiro.** (ms-LU: seminarista anónimo: seminarista anónimo: Moreda, Taboada, LU)

2353. **Xaneiro berceiro, pouca meda e menos palleiro.** (ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar da provincia de Lugo)

2354. **Xaneiro xabreiro, febreiro amoroso, marzo ventoso, abril chuvioso, maio pardo e san Xoán claro valen máis que as mulas i-o carro.** (mc: Bascós, Monforte)

Xabreiro es bravo, duro, y en este sentido lo omiten nuestros diccionarios.

2355. **Xaneiro xadeiro, febreiro berceiro, marzo ventoso, abril chuvinoso, maio pardo e san Xan claro, co'axuda de Dios, vale máis que su mula y su carro.** [776] (ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar de Galicia)

2356. **Xaneiro xeadeiro, febreiro ferveruxeiro, marzo ventoso, abril chuvioso sacan a maio frorido e fermoso.** [777] (mc: J.T. / ms e ms4: S. Martín de Torre, Páramo)

Var.: *Xaneiro xeadeiro, febreiro berceiro, marzo ventoso, abril chuviñoso, maio pardo, san Xoán claro, valen máis que as mulas i-o carro*. (mc / ms4: Páramo-FVS) / *Xaneiro xiado, febreiro trastornado, marzo ventoso e abril chuviñoso sacan a mayo frolido e hermoso.* (mc: J.P.) / *Xaneiro xeadeiro, febreiro marmaruxeiro, valen máis que os bois i-o carro.* (mc: J.T.)

(pt) *Janeiro geoso; fevereiro nevoso* (ou *escaldanoso*), *março molinhoso, abril chuvoso e maio ventoso, fazem o ano formoso.* (Chaves) (es) *Enero helado, febrero trastornado, marzo, airoso y abril lluvioso, sacan a mayo florido y hermoso.* (R. Marín) / *Enero frío y heladero, febrero verdadero, marzo pardo y abril lluvioso, sacan a mayo florido y hermoso.* (R. Marín) Esta fórmula se une con la leyenda del rey del carro y los bueyes de oro.

2357. **Xaneiro xeadeiro, febreiro freboso, marzo ventoso, abril chuvoso e san Xoán craro, valen máis estes seis meses do ano que os bois do rei e mais o seu carro.** [778] (mc: Otero de Rey)

2358. **Xaneiro xeadeiro, febreiro manadeiro, marzo pardo, san Xoán claro, valen máis que os bois i-o carro.** [779] (mc: Otero de Rey / Jesús Redondo C.: A Mezquita, OU)

2359. **Xaneiro xeadeiro, febreiro revolvedeiro, marzo ventoso, abril choviñoso, maio pardo e san Joán craro valen(lle) máis cós seus bois i-o carro.** (ms-LU: seminarista anónimo: Camporramiro, Chantada, LU)

2360. **Xaneiro xeadeiro, frebeiro amoroso, marzo venteoso, abril chuviñoso, maio pardo e san Xuan claro valen máis que as mulas e o carro.** (ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar da provincia de Lugo)

2361. **Xaneiro xeadeiro; febreiro por cada surco un regueiro; marzo, espigarzo; abril, espigas mil; xunio, fouce no puño: destes meses que che falo valen mais con bois e o carro.** (mc, ms4 e ms16: J.T.)

Var.: *Xaneiro xeadeiro, cada suco seu regueiro.* (mc e ms) / *Xaneiro xeadeiro, cada suco un regueiro.*

2362. **Xaneiro xeadeiro sempre fixo bon medeiro.** (ms-LU: seminarista anónimo: Melide, C)

2363. **Xaneiro xeeiro, febreiro amoroso, marzo escalabroso, abril chuvinoso, maio pardo, san Xoán claro, aí vai a cosecha de todo ano.** [780] (ms18,65v: Páramo / ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar da provincia de Lugo)

2364. **Xaneiro xiadeiro e ferbeiro berceiro, nin boa meda nin bo palleiro.** (ms21,03r: Bermés)

2365. **Xaneiro xiadeiro, febreiro amoroso, marzo ventoso, abril chuviñoso, maio pardo e san Juan claro, valen máis que las mulas y el carro.** (ms-LU: seminarista anónimo: Buciños, Carballedo, LU)

2366. **Xaneiro xiadeiro, ferbeiro nebroso, marzo ventoso, abril chuviñoso, sacan a maio frorido e fermoso.** (ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar da provincia de Lugo)

---

[776] O orixinal di *Xaneiro xadeiro, Febreiro verceiro, marzo ventoso abril chuvinoso mayo pardo e San Xan claro co a xuda de Dios, vale mais que su mula y su carro*.

[777] ms: *mayo* / En ms4 especifica máis a referencia da primeira variante: *San Martín de Torre, Páramo-F.V.S.*.

[778] O orixinal di *Xaneiro xeadeiro, febreiro freboso, marzo ventoso, abril chuvoso e San Xoàn craro, valen màis estoes seis meses do ano que os bois do rei e mais o seu carro*.

[779] Jesús Redondo C.: A Mezquita, OU: *Xuan, q'os bois y'o*.

[780] ms-LU: *mayo, san Xuan craro, ahi vai*

2367. **Xaneiro xiadeiro; febreiro regadeiro; marzo, mexo de rato; abril, trobós que enche[n] o carro e o carril.** (ms-LU: seminarista anónimo: Palas de Rei, LU)

2368. **Xaneiro xiadeiro: busca a lebre no rigueiro e o conexo no sibadeiro.** (ms-SA: seminarista anónimo: Moreira, A Estrada, PO)

2369. **Xaneiro xiadeiro.** [781] (ms21,32v: Bermés / ms-LU: Julio Elías Bello Méndez: Támoga, Cospeito, LU / Juan Benito Filloy Rial: Graba, Silleda, PO)

2370. **Xaneiro xiou, febreiro sigueu, marzo soprou, maio choveu, i-aquí estou eu.** (mc: J.P.)

Habla el trigo.

2371. **Xaneiro helado, febreiro trastornado, marzo airoso e abril chuvioso sacan a maio frorido i-hermoso.** [782] (mc: Santiago)

2372. **Xaneiro, cabriteiro.** (ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar da provincia de Lugo)

2373. **Xaneiro, chave do graneiro.** (mc: J.P.)

(es) *Enero, llave del granero.* (R. Marín) (ct) *El mes de gener és la clau del graner.* (Sanchis)

2374. **Xaneiro, mes primeiro, entra con frío, s'é bon cabaleiro.** (ms21,07v: Bermés)

2375. **Xaneiro, oveiro.** (ms-LU: ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar de Galicia / ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar da provincia de Lugo)

2376. **Xaneiro, xeadeiro; febreiro, fervedeiro; marzo, nin mexo de rato; en abril os torbós mil henchen o carro i-o carril; maio pardo e san Xoán claro.** [783] (mc e ms16: Bascós, Monforte / ms4: F.V.S.)

Var.: *Xaneiro xeadeiro, febreiro freboso, marzo ventoso, abril chuvoso, mayo turbo e san Xoán claro, valen máis estes seis meses do ano que os bois do rey e mais o seu carro.* (Santiago) / *Xaneiro xabreiro, febreiro amoroso, marzo ventoso, abril chuvioso, mayo pardo e san Xoán claro valen máis qu'as mulas y-o carro.*

Nueva variante que resume las condiciones apetecidas de los meses que se mencionan.

2377. **Xaneiro, xeadeiro; febreiro, por cada surco un regueiro; marzo, espigarzo; abril, espigas mil; xunio, fouce no puño; destes meses que che falo, valen máis que os bois i-o carro.** (mc: J.T.)

Var.: *Xaneiro xeeiro; fabreiro amoroso; marzo escalabroso; abril chuvioso; maio pardo; san Xoán claro; ahí vai a cosecha de todo o ano.* (Páramo)

2378. **Xaneiro, xiado; febreiro, trastornado; marzo, ventoso e abril chuvioso, sacan a maio frolido e hermoso.** [784] (mc, ms4: J.P.)

Var.: *Xaneiro xiado, febreiro trastornado, sacan a mayo frolido e hermoso.*

2379. **Xaneiro é un mes mui lameiro.** [785] (ms-SA: Ramón Álvarez Baliña: San Pedro de Coucieiro, Muxía, C)

2380. **Xeneiro mollado, se n'é bon para o pan, n'é malo para o gado.** (ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar da provincia de Lugo)

2381. **Xiada de xaneiro, neve de febreiro, trebón de marzal, chuvia de abril e ventiño de maio, ano cabal che traio.** (ms15,23: *O Gaiteiro Gallego*, 1956)

2382. **Xiada de xaneiro, neve de febreiro, trebón de marzal, chuvia de abril e ventiño de maio, ano cabal que che trayo.** [786] (ms-SA: Manuel Barrós Fachal)

2383. **Xiada de xaneiro, neve de febreiro, trebón de marzal, chuvia de abril e ventiño de maio, ano cabal que che traio.** [787] (ms-SA: Algún lugar da provincia da Coruña)

2384. **Xiando por en xaneiro, ha de chover por febreiro.** [788] (mc, ms e ms4: J.P.)

Meses. Febrero. V. TAMÉN FEBRERO.

2385. **A castaña e o besugo, en febreiro non tên zumo.** (mc: C.A.)

Var.: *A castaña e o besugo, en febreiro están sen zumo.* (C.A.) / *A castaña e o besugo, en febreiro ten seu zugo.* (Cuartilla 6)

(pt) *A castanha e o vesugo en fevereiro não tem sumo.* (Chaves) (es) *En febrero, la castaña y el besugo no tienen zumo.* (Correas)

2386. **A chuvia de febreiro fai palleiro.** (ms8,22v: Silvarrey)

---

[781] ms-LU: *xeadeiro*.

[782] ms: *florido y hermoso*.

[783] ms, ms4 e ms16: *os trobos enchen o carro*; ms4 e ms16: *pardo, San*.

[784] mc: *abril chuviñoso*. O refrán rexistrado por Jacinto del Prado coincide co de ms4.

[785] O orixinal di *Seneiro e un mes muy lameiro*.

[786] O orixinal di *Xiada de xaneiro, neve de febreiro, trebón de marzal, chuvia de abril, e ventiño de mayo ano cabal que che trayo*.

[787] O orixinal di *Xiada de xaneiro, neve de febreiro, trebón de marzal, chuvia de abril, e ventiño de mayo ano cabal que che trayo*.

[788] mc: *en xaneiro*. O refrán rexistrado por Jacinto del Prado coincide co de ms e ms4.

2387. **Adiós, febreiriño, que cas túas frebas leváchesme as miñas ovellas.** (ms5,133: Arzúa)

2388. **Aporveite ben febreiro quen mal folgou en xaneiro.** (ms15,23: *O Gaiteiro Gallego*, 1956)

2389. **As abellas ben coidadas, en febreiro regaladas.** (mc: J.P.)

Var.: *As abellas ben tratadas, en febreiro regaladas.* (ms16)

2390. **As augas de febreiro matan o onzaneiro.** (mc)

(pt) *Água de fevereiro, mata o onzeneiro.* (Chaves) (es) *Agua de febrero mata al onzanero* (Bergua)*, al onzonero* (Sbarbi)

Así lo hemos oído en diversas comarcas de Galicia. En otras dicen *onceneiro*, como lo registran Valladares y Carré Alvarellos en sus diccionarios. Las lluvias de febrero son muy beneficiosas para la agricultura, por lo cual, malogran los planes de los usureros.

2391. **As Candeas, que ría que cante, hai inverno pra atrás e pra diante.** [789] (mc e ms16: J.T.)

As Candeas (2.2).

2392. **As frebas son de frebeiro.** (mc: Santiago)

2393. **Auga de febreiro fai bo palleiro.** (ms21,32v: Bermés)

2394. **Auga de febreiro fai o palleiro.** (mc: M.L.)

(pt) *Chuva de fevereiro, vale por estrume.* (Chaves) (es) *Agua de febrero, llena el granero.* (R. Marín) (ct) *Aigua en Febrer, òrdi en lo graner.* (Alberola)

2395. **Augas de febreiro, enchen o graneiro.** [790] (mc / ms16)

Var.: *Chuvias de xaneiro, enchen cuba, tinaxa e graneiro.* (J.P.)

(es) *Enero y febrero hinchen el granero con su hielo y aguacero.* (Bergua) */ Agua de febrero, llena el granero.* (R. Marín) (ct) *Si no plou pel febrer, mal va el graner.* (Sanchis)

Como *Augua de febreiro fai o palleiro*.

2396. **Cando chove en frebeiro, todo o ano é tempereiro.** (ms-SA: Manuel Blanco Sieira: Olveira, Ribeira, C)

2397. **Cando non chove en febreiro, nin bo prado nin bo celeiro.** (ms-SA: Manuel Barrós Fachal / José Castro López: Sobrado dos Monxes, C)

2398. **Cando non chove en febreiro, nin bo prado nin bo centeo.** (ms-SA: Juan Bello Valiña)

2399. **Cando non chove en febreiro, non hai bon prado nin bon centeo.** [791] (mc e ms16: A.C. / mc: A.N.)

(pt) *Quando não chove em fevereiro, não há bom prado nem bom palheiro.* (Chaves) */ Quando não chove em fevereiro, nem bom prado, nem bom lameiro, nem bom corno no carneiro.* (Chaves) (es) *Cuando no llueve en febrero, ni trigo ni centeno.* (R. Marín)

2400. **Come máis pan un día de sol de febreiro cós cabalos de todo reino.** (ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar da provincia de Lugo)

2401. **Come máis un día de sol de ferbeiro ca tod'os cabalos do reino.** (ms21,07r: Bermés)

2402. **Come máis un día de sol en febreiro que cantos cabalos ten o reino.** (mc: M.V.)

(es) *Febrero verano, ni paja ni grano.* (R. Marín)

2403. **Dura máis unha mala veciña que a neve febreriña.** [792] (mc)

2404. **Eí vén febreiriño corto cos seus vinteoito; se trouxera catro máis, non deixaba gato, nin can, nin ovellas ó figureiro, nin cornos ó carneiro.** [793] (ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar da provincia de Lugo)

2405. **Eí vén febreiro curto cos seus vinteuito; se non fora seu irmán marzo, non deixaría perro nin gato.** (ms-SA: Francisco Canosa Quintáns)

2406. **En febreiro arde o verdeiro.** (ms-SA: Manuel Barreiro Somoza: Santa Mariña de Ribela, A Estrada, PO)

2407. **En febreiro arde o vidreiro.** (mc: Santiago)

2408. **En febreiro corren os gorriós pró palleiro.** (mc)

2409. **En febreiro febreireiro, unha ración de sol e outra de tempeiro.** (ms: J.T.)

(es) *En febrero un rato al sol y otro al humero.* (Sbarbi) Indica la desigualdad de

---

[789] ms4 e ms16: *As Candelas*.

[790] mc: *henchen*.

[791] mc(A.N.) e ms16: *centeio*.

[792] V. *Neve febreiriña, mala veciña* en *Nieve* (*Épocas de nieve*).

[793] *Figureiro* = pastor. Supoñemos que *fiigureiro* está por *pigureiro* ou *pegureiro*, ámbalas dúas nomes que recibe o pastor.

temperatura en este mes. */ En febrero, un rato malo y otro bueno.* (Correas)

2410. **En febreiro mete obreiro, antes de sebe que de parede.** [794] (ms15,11)

2411. **En febreiro mete obreiro.** [795] (mc: M.V.)

Var.: *En febreiro mete obreiro, antes en sebe que non en parede, non por o día sinón porque está a pedra fría. / En febreiro mete obreiro, antes na sebe que na parede, non polos días senón polas paredes que están frías.* (ms16: Nantín-Becerreá)

(pt) *Em janeiro mete obreiro, mês meante que não ante.* (Chaves) */ Obreiro en janeiro pão te comerá, mas obra te fará.* (Id.) (es) *En febrero mete obrero, de la mitad adelante, que no ante.* (Correas). *Porque en la primera mitad, aun son los días pequeños. / En febrero mete tu obrero; pan te comerá, mas obra te hará.* (Id.) (ct) *En febrer lloga jornaler.* (Sanchis) */ Pel febrer pots llogar ton jornaler.* (Id.) */ El febrer já es jornaler.* (mc: Id. / ms: Alberola) [796]

2412. **En febreiro nácelle a lan ó carneiro.** (ms-SA: José Luís Barreiro Barreiro: Loureiro, Dúas Igrexas, Forcarei, PO)

2413. **En febreiro non debe o pastor sentarse no carqueixeiro.** (mc: J.T.)

2414. **En febreiro pasan os ríos por riba das pontes.** [797] (ms-SA: Luís Alcántara Pedreira: Rianxo, C)

2415. **En febreiro sabe a berza coma carneiro.** (ms-LU: Trini Figueiras: San Salvador de Asma, Chantada, LU. Convento de Las Córneas.)

2416. **En febreiro súbete ó outeiro: si ves o centeo verdegar, ponte a chorar; se o ves terrexar, pódeste alegrar.** [798] (mc)

(pt) *Em janeiro sobe ao outeiro; se vires terrear, põe-te a cantar, se vires verdejar põe-te a chorar.* (Chaves) (es) *En enero ponte en el otero; y si vieres verdeguear ponte a llorar; y si vieres torrear, ponte a cantar.* (Correas) Porque enero quiere ser claro y de heladas, no blando; torrear es quemar las hierbas con el hielo; lo contrario de verdeguear (Correas)

2417. **En febreiro témbranlle as orellas ó carneiro e no outono témbranlle as súas ó dono.** [799] (mc / ms4: F.V.S.)

2418. **En febreiro todo prado debe ser moi ben regado.** (ms4: J.P. / ms15,45v: Fraguas en *Vida Gallega*)

2419. **En febreiro vai ver o teu leiro: si está chorando, ven cantando; si está cantando, ven chorando.** (mc)

Hay otras variantes, que dicen lo mismo de enero. A enero se refieren también las correspondencias de otros refraneros, como veremos en su lugar. *Terrexar* alude al color de tierra, producido por las heladas de enero, muy convenientes para que el fruto no se adelante y lo malogren las heladas de los meses primaverales. La misma idea se propone con la metáfora de llorar. *Verdeguear* y *cantar* es cuando el aspecto de los sembrados es lozano y exuberante.

2420. **En febreiro xa baixa o sol a calquer regueiro.** (ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar da provincia de Lugo)

2421. **En febreiro, cada col un regueiro.** [800] (mc: Parga-F.V.S.)

2422. **En febreiro, febreiro, unha ración de sol e outra de tempeiro.** [801] (mc: J.T.)

(es) *En febrero, un rato al sol y otro al humero.* (Sbarbi) */ En febrero, un rato malo y otro bueno.* (Correas)

Alude a la desigualdad de temperatura en este mes.

2423. **En febreiro, por cada rego un caneiro.** [802] (mc: Velle / ms10,018v: *D.E.*)

Var.: *En febreiro, por cada suco un regueiro.* (J.T.) [803] */ En febreiro, por cada rego seu caneiro.* (ms16)

(pt) *Em fevereiro cada sulco um regueiro.* (Chaves)

Alusión a la abundancia de aguas.

2424. **En febreiro, sete gatos no carreiro.** (ms5,027: Fazouro, Foz)

2425. **En febreiro, sete lobos ó carneiro.** [804] (mc: *Terra de Melide* / ms: V.R. y A.R. / ms21,02r: Bermés)

2426. **En febreiro, sete lobos ó carreiro.** (ms21,02r: Bermés)

---

[794] ms15,26: *que nos de parede*.

[795] Nunha segunda clasificación temática, Vázquez Saco incluiu este refrán en *Días* (*Duración de los días*).

[796] Non aparece no refraneiro de Alberola pero si no de Sanchis.

[797] O orixinal di *En febreiro pasan os rios por rriba das pontes*.

[798] mc: *verdeguear, si o ves terrexar*.

[799] ms: *carniceiro, as do dono*; ms4: *temblanlle as orellas, temblanlle as do dono*.

[800] Indica *A chuvia i-a colleita. Febreiro* no ms.

[801] ms4: *En febreiro febreixeiro*.

[802] ms4: *seu caneiro*. En ms10 s.v. *Febrero*.

[803] ms4: *surco*.

[804] Indica *Lobos* no ms.

2427. **En frebeiro non hai fonte que non deite.** (ms-SA: Manuel Martín Gómez: Muxía, C)

2428. **En frebeiro xa busc'o can a sona do palleiro.** (ms21,01r: Bermés)

2429. **Febreiriño a fevereixar i-a porretiña do pan a medrar.** (ms8,40r: Trives)

2430. **Febreiriño agarimoso, marzo rabioso.** (ms10,050r: Silvarrey)

2431. **Febreiriño con seus días vinteoito, si durara máis catro, non quedaba can nin gato.** (ms-SA: algún lugar de Galicia)

2432. **Febreiriño con seus vinteoito, si trae máis catro, non queda can nin gato.** (ms-SA: M. González Fernández)

2433. **Febreiriño corto cos seus días vinteoito, i-o que ben llos contou, vintenove lle encontrou, e se tuvera outros catro, non deixaría can nin gato nin rato no borato.** [805] (ms-SA: seminarista anónimo: algún lugar da provincia de Lugo)

2434. **Febreiriño corto cos seus vinteoito, i-o que ben llos contou, vintenove lle encontrou; si tuvera outros catro, non deixaría can nin gato, nin rato no burato.** (mc)

(pt) *Fevereiro coxo, em seus dias vint'oito.* (Chaves) (es) *Febrerillo corto, con sus días veinte y ocho; si tuvieras más cuatro, no quedara perro ni gato.* (Correas) (ct) *Febrer curt, amb sos dias vint-i-vuit, qui bé els ha de comptar, trenta n'hi té de trobar.* (Sanchis)

Todos giran alrededor de la crueldad del mes, cuyas inclemencias causan trastornos en personas, animales y campos.

2435. **Febreiriño corto cos seus vinteoito, se non fora marzo que lle quita catro, non quedaría nin can nin gato.** (ms-LU: seminarista anónimo: Pape, San Xoán de Silvarrei, Outeiro de Rei, LU)

2436. **Febreiriño corto cos seus vinteoito, si dura máis catro, non deixa can nin gato, nin sapiño no burato.** (ms / ms4: F.V.S.)

2437. **Febreiriño corto cos seus vinteoito, si tuvera máis catro, non quedaba can nin gato, nin ratiño no burato, nin cornos ó carneiro, nin orellas ó pigoreiro.** [806] (mc e ms16: A.N.)

Var.: *Febreiriño curto cos teus días vinteoito, se duraras máis catro, non quedaba can nin gato.* (*Terra de Melide*) / *Febreiriño corto cos teus vinteoito: si duraras outros catro, non quedaban can nin gato.* (ms4: J.T.)

2438. **Febreiriño corto cos seus vinteoito, si tuvera máis catro, non quedaba can nin gato.** (ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar da provincia de Lugo)

2439. **Febreiriño corto cos teus días vinteoito, con catro máis non queda nin can nin gato.** (ms-LU: Trini Figueiras: San Salvador de Asma, Chantada, LU. Convento de Las Córneas.)

2440. **Febreiriño corto cos teus días vinteoito, si duraras máis catro, non quedaba can nin gato, nin palla tras do palleiro, nin orella ó pigoreiro.** [807] (mc e ms16: A.I.)

Var.: *Febreiriño corto cos teus vinteoito, se duras máis catro, non deixas cas nin gato nin orellas a pegureiro.* / *Febreriño corto cos seus vinteoito; si tuveras máis catro, non quedaba can nin gato, nin ratiño no burato, nin orellas ó maragato.* (mc / ms4: F.V.S)

2441. **Febreiriño corto cos teus vinteoito, si duraras máis catro, non deixabas can nin gato, nin cornos ó carneiro, nin orellas ó pigureiro.** (ms-LU: seminarista anónimo: Buciños, Carballedo, LU)

2442. **Febreiriño corto, corto, cos seus días vinteoito, se non fora marzo que lle quita catro, nin quedaba can nin gato, nin orellas ó carneiro nin dentes ó padoreiro.** (ms-LU: seminarista anónimo: Pacios, Neira de Xusá, Baralla, LU)

2443. **Febreiriño corto, os teus vinteoito, se duraras [máis] catro, [non] deixabas nin can nin gato.** (ms-LU: seminarista anónimo: seminarista anónimo: Moreda, Taboada, LU)

2444. **Febreiriño corzo cos seus vinteoito; se duraras máis catro, non deixabas can nin gato.** (ms18,41r)

2445. **Febreiriño curto cos teus días vinteoito: si botaras máis catro, non paraba can nin gato; ahí che vén meu irmán marzo, que che fai andar cos**

---

[805] O orixinal di *Febreiriño corto cos seus dias vinteoito yo que ben llos contou 29 lle encontrou, et se tuvera outros catro non deixaría can nin gato nin rato no borato*.

[806] ms, ms e ms16: *orellas ô pregoeiro*; ms16: *tivera*.

[807] ms: *cos días vinte-oito, pan nin gato, nin palla tras palleiro*; ms4: *c'os dias vint'e oito, quedaba pan nin gato, tras palleiro*; ms16: *cos días vinteoito* / Segunda variante: ms e ms4: *tuvera*.

pilicos debaixo do brazo. [808] (mc / ms: Santiago)

2446. **Febreiriño louco, un día peor que outro.** [809] (mc / ms4: F.V.S.)

(pt) *Fevereiro o mais curto mês, e o menos cortês.* (Chaves) (es) *Febrerico el corto, un día peor que otro.* (R. Marín) (ct) *Pel mes de febrer, un dia dolent i l'altre també.* (Sanchis) */ Febreret el curt, pitjor que el turc.* (Id.) */ Febrer el curt, més brau que un turc.* (Id.) */ Febrer el curt, pijor qu'el turc.* (Alberola)

2447. **Febreiriño quente trai o demo no vientre.** (ms-SA: M. González Fernández)

2448. **Febreiro a ferverexar i-as porretiñas do pan a medrar.** (ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar da provincia de Lugo)

2449. **Febreiro camiseiro, nin boa meda nin bon palleiro.** [810] (mc / ms4: F.V.S. / ms16 / Bello Valiña, J.)

2450. **Febreiro corto cos seus vinteoito, si ten máis catro, non queda can nin ghato.** [811] (ms-SA: Manuel Fernández Ferro)

2451. **Febreiro corto cus seus vinteoito, se ten máis catro, non quedaba can nin ghato.** [812] (ms-SA: Perfecto Lens Fraga: San Vicente de Rial, Val do Dubra, C)

2452. **Febreiro cos seus vinteoito, se dura un día máis, nin para can nin gato.** (ms-SA: Ríos Pereiro)

2453. **Febreiro cos seus vinteoito, si ten máis catro, non queda can nin gato.** (ms-SA: Jesús María Antelo Fraga: Rial, Val do Dubra, C)

2454. **Febreiro curto cos seus vinteoito, se tivera máis catro, non quedaba can nin gato.** (ms-SA: José Álvarez Souto: Anxeriz, Tordoia, C)

2455. **Febreiro é inverneiro.** (ms-SA: Ramón Álvarez Baliña: San Pedro de Coucieiro, Muxía, C)

2456. **Febreiro é un comillón.** (ms8,22v: Silvarrey)

2457. **Febreiro fai ir as vacas de cu pró eido.** [813] (mc, ms e ms4: Loureiro de Cotovad-F.V.S.)

Var.: *Febreiro febrereixar, a palliña do medrar.* (J.T.)

2458. **Febreiro faille as contas a xaneiro.** [814] (ms-SA: Manuel López Castro: Santa Comba de Cordeiro, Valga, PO)

2459. **Febreiro febreirás, se non deches as túas frebas, x'as darás.** (ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar da provincia de Lugo)

2460. **Febreiro febreirudo, cara de verdugo, ahí vén o meu hirmán marzo, que te ha de facer andar descalzo.** [815] (mc / ms4: F.V.S.)

2461. **Febreiro febrixeiro, por cada suco un regueiro.** [816] (mc e ms16: J.T.)

(pt) *Em fevereiro, cada sulco um regueiro.* (Chaves)

2462. **Febreiro frebas dá; ó entrar ou ó salir x'o demostrará.** [817] (mc)

2463. **Febreiro frebas dá; ou antes ou despois, el as enseñará.** [818] (mc e ms11,47: Fonsagrada-F.V.S.)

Var.: *Febreiriño, frebas dá, e se non as dere, as dará.* (mc e ms16: *A Nosa Terra* / ms18,28r) [819]

(es) *Febrero que las febras das, que al cabo, que al rabo, tú las dejarás.* (Gella. Cudillero)

2464. **Febreiro lenceiro.** (ms-SA: Manuel Camino Sánchez)

2465. **Febreiro liñeiro e maio medeiro.** [820] (ms: Santiago)

2466. **Febreiro liñeiro, maio liñeiro.** [821] (ms-SA: Manuel Villaverde Marcos: Proupín, San Tomé de Ames, C)

2467. **Febreiro malladeiro nunca fixo bon medeiro.** [822] (ms4, ms e mc: Villanueva, Lalín-F.V.S.)

2468. **Febreiro mata máis que maceleiro.** [823] (ms-SA: José A. Iglesias Ares / Manuel López Castro: Santa Comba de Cordeiro, Valga, PO / Jacinto Collazo Gantes: Erboedo, A Laracha, C / Ramón Álvarez

---

[808] ms: *ehí*.

[809] Indica *Meses. Febrero. Condición de los meses* en ms. / mc: *febreriño*.

[810] *Comiseiro* é unha errata por *camiseiro*, xa que numerosos refráns advirten que febreiro caluroso é malo para a agricultura: *Un día de sol de febreiro é un lobo no eido*, *Febreiro quente trae o demo no dente.* / ms4, ms16 e J. Bello Valiña: *bo palleiro*.

[811] O orixinal di *Febreiro corto cos seus vinteoito si ten mais catro non queda can nin jato*.

[812] O orixinal di *Febreiro corto cus seus 28 se ten mais catro non quedaba can nin jato*.

[813] ms: *de c... pro eido*.

[814] O orixinal di *Febreiro faille as contas a xaneiro en martes lardeiro, moito vento e poucas noces*.

[815] ms4: *ha facer*.

[816] ms16: *surco*.

[817] mc: *cho*.

[818] ms11,47: *Frebeiro*.

[819] ms16: *dera*; ms18,28r: *febras*.

[820] O orixinal di *Febreiro liñeiro e mayo medeiro*.

[821] O orixinal di *Febreiro liñeiro mayo liñeiro*.

[822] ms: *molladeiro*.

[823] ms-SA (J. C. Couselo): *manceleiro*.

Baliña: San Pedro de Coucieiro, Muxía, C / Juan Carlos Couselo Gago)

2469. **Febreiro molladeiro, nin boa meda nin bon palleiro.** (mc: J.P.)
(es) *Febrero verano, ni paja ni grano.*

2470. **Febreiro moucho cos seus vinteoito, si dura máis catro, non queda can nin gato.** (ms: Sar. Bayona)

2471. **Febreiro oveiro.** (ms-SA: Ramón Álvarez Baliña: San Pedro de Coucieiro, Muxía, C)

2472. **Febreiro quente trai o demo no ventre.** [824] (ms-SA: Manuel Gómez Vilar / ms21,06r: Bermés)

2473. **Febreiro quente trai o diablo no ventre.** [825] (mc / ms4: F.V.S.)
(pt) *Fevereiro quente, trás o diabo no ventre.* (Chaves)

2474. **Febreiro uvas dá; si non as dou, xa as dará.** [826] (mc e ms: Santiago)

2475. **Febreiro corto cos seus vinteoito, si duraras máis catro non quedaba can nin gato, nin ratiño no burato, nin orellas ó maragato.** (ms)

2476. **Febreiro, añeiro e oveiro.** (mc: Carballedo / ms4: F.V.S.)

2477. **Febreiro, berceiro; marzo, espigas catro; abril, espigas mil; maio, todo espigado; xunio, todo graiudo; xuilín, bótalle a fouce i-o foucín; agosto, mázale o coxo; setembre, come e vende; octubre, asementa e acubre; san Martiño, pinga o ramalliño; no mes morto, non labres o horto nin mates o porco.** [827] (ms4: Meira-F.V.S.)
Var.*: Febreiro, berceiro; marzo, espigas catro; abril espigas mil; mayo, todo espigado; en xunio, todo maduro; en xuilín, dálle co foucín; en agosto, mázalle o rostro, setembre, come e vende; octubre, asementa e acubre; San Martiño, pinga o ramalliño; no mes morto, non labres o horto nin mates o porco.* (ms16 / ms4: Villaodrid-F.V.S.)
Mes morto: diciembre. (ms4)

2478. **Febreiro, cebadeiro.** [828] (mc: J.P. / ms10,018v: *D.E.*)
(es) *Febrero, cebadero*. (R. Marín) */ Febrero, mes cebadero, y cabrito en el caldero.* (Id.) */ Febrero saca las cebadas de culero.* (Id.) */ Febrero saca la cebada de culero.* (Sbarbi) (ct) *Aigua en febrer, ordi en lo graner.* (Sanchis) */ Aigua en febrer, civada en lo graner.* (Id.) */ Febrer plujós, ordis en gros.* (Id.) */ Febrer plujós, ordi abundós.* (Id.)
Porque las lluvias de este mes hacen mucho bien a las sementeras de la cebada (R. Marín)

2479. **Febreiro, farneiro; marzo, espigarzo; abril, palla pró cubil.** (ms10,049r: Renche, Samos)

2480. **Febreiro, o perillán, andivo polo mundo gastando e quedouse solo con vinteoito días i ahora pide, pide, i, de cando en cando, danlle un máis.** [829] (ms5,058: Carballedo)

2481. **Febreiro, sete capas e un sombreiro.** (mc: Villanueva, Lalín-F.V.S.)
(pt) *Em janeiro 7 capelos e um sombreiro.* (Chaves) (es) *Febrero, siete capas y un sombrero.* (Correas)
Por la misma razón que en enero, donde queda otro análogo.

2482. **Febreiro, unha horiña ó sol, outra ó braseiro.** (ms15,40)

2483. **Febreiro, xiada na lareira e cachopo na leira.** (ms-SA: Juan Bello Valiña)

2484. **Femia qu'en febreiro ha de parir, da corte pouco debe saír.** (ms4: J.P.)

2485. **Ferbeiro fervoso, marzo airoso i-abril chuviñoso sacan a maio florido e fermoso.** [830] (ms21,06r: Bermés)

2486. **Ferbeiro, xornal inteiro.** (ms21,07v: Bermés)

2487. **Frebeiriño corto cos seos vinteoito e, se máis duraras, non quedaban can nin gato, nin cornos ó carneiro, nin orellas ó piruleiro.** (ms-LU: Jesús Redondo C.: A Barrela, Santiago de Lousada, Carballedo, LU)

---

[824] ms21,06r: *Frebeiro*.
[825] ms4: *trae, vientre*.
[826] ms: *n'as*.
[827] O orixinal di *Febreiro, berceiro; marzo, espigas catro; abril espigas mil; mayo, todo espigado; xunio todo graiudo* (*en xunio todo maduro* - Villaodrid), *xuilín bótalle a fouce i-o foucín* (*en xuilín dalle co foucín* - Villaodrid) *agòsto mázale o coxo* (*en agosto mázalle o rostro* - Villaodrid) *setembre, come e vende;octubre, asementa e acubre; San Martiño, pinga o ramalliño; no mes morto, non labres o horto nin mates o porco* (*mes morto*, diciembre). / ms15,31: *agosto mázalle o cosco*; ms16: *outubre*.

[828] En ms10 s.v. *Febrero*.
[829] O orixinal di *Febreiro o perillán; andivo pol-o mundo gastando; e quedouse solo con 28 dias y ahora pide, pide; y de cando en cando danlle un mais*.
[830] O orixinal di *Ferbeiro fervoso, marzo airoso, y'abril chuviñoso sacan a mayo florido e fermoso*.

2488. **Frebeiriño corto cos teus vinteoito, si duras máis catro, non parara can nin gato.** (ms21,09r: Bermés)

2489. **Frebe[i]riño corto, cos seus ventioito: si tuvera máis catro, non quedaba can ni gato, ni ratiño no burato ni orellas ó maragato.** (ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar da provincia de Lugo)

2490. **Fror de febreiro non vai ó fruteiro.** (ms5,029)

2491. **Galiña, galo e capón, febreiro se dispón.** [831] (mc: J.P.)

Var.: *Galiña, pavo e cebón, por febreiro se dispón.* (ms4: J.P.)

2492. **Máis vale un día de sol en frebeiro ca cantos cabalos ten o reino.** (ms-LU: Jesús Redondo C.: A Barrela, Santiago de Lousada, Carballedo, LU)

2493. **Na lúa de febreiro farás o teu sementeiro.** (mc: Santiago)

2494. **Neste mes, auga no suco hasta nadar; no mes que vén, nin auga no rabo do gato botar.** [832] (mc, ms e ms4: J.T. / ms18,05r)

(pt) *Em fevereiro cada sulco un regueiro. / Água de março quanta o gato molhe o rabo.* (Chaves)

Alude a los meses de febrero y marzo, y recoge el refrán otros dos parciales anteriormente reseñados.

2495. **No febreiro, ferraña, anque sea na monteira.** (mc: Buciños)

Llegó la época de este suministro.

2496. **No febreiro, frebas, e no maio, medas.** (mc: Santiago)

2497. **No febreiro, pedras, e no maio, medas.** (mc: Santiago)

2498. **No frebeiro, ferraia, anque sea na monteira.** (ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar da provincia de Lugo)

Llegó la época de este suministro.

2499. **No mes de febreiro cómese o cocho enteiro.** (ms-SA: Leonardo Carro Rodríguez: Vilaño, A Laracha, C)

2500. **No mes de febreiro súbete ó outeiro: si ves marelear, bótate a reir, e si ves verdegar, bótate a chorar.** (ms-LU: seminarista anónimo: Ferreira de Pantón, LU)

2501. **No mes de febreiro vaite ó outeiro: si ves verdegar, ponte a chorar; e si ves negrear, ponte a cantar.** (ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar da provincia de Lugo)

2502. **No mes de febreiro xa se vai acabando o palleiro.** (ms5,023: Félix Rodríguez Vieites)

2503. **No mes de febreiro, malladeira e bon palleiro.** (ms-LU: seminarista anónimo: Pacios, Neira de Xusá, Baralla, LU)

2504. **Non dure máis a mala veciña do que dura a neve febreiriña.** [833] (mc, ms e ms4: Carballedo-F.V.S.)

2505. **Non pode haber ceniza sin luna febreiriña.** (ms9,13v: Silvarrey)

2506. **O dito de febreiro, xornal enteiro.** (ms-SA: Víctor Manuel Lobato Feijoo: Catoira, PO / Manuel López Castro: Santa Comba de Cordeiro, Valga, PO)

2507. **O frebeiro quente trai o demo no ventre.** (ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar da provincia de Lugo)

2508. **Ó mingoante de febreiro mudarás as patacas do pataqueiro.** [834] (mc e ms4: Lugo-F.V.S.)

2509. **O sol de febreiro non pon palla no palleiro.** (ms10,050v: Lugo)

2510. **O sol de frebreiro non fai meda nin medeiro.** (ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar da provincia de Lugo)

2511. **Os doce primeiros días de ferbeiro son os doce meses do ano inteiro.** (ms21,14r: Bermés)

2512. **Os polos e ovos en febreiro deben abondar no galiñeiro.** [835] (ms4: J.P.)

2513. **Polo febreiro, a auga nas penas [fai] carreiro.** (mc: Santiago / ms-SA: Algún lugar da provincia da Coruña)

2514. **Por febreiro compra o viño do Ribeiro.** (ms-SA: Félix Rodríguez Vieites)

2515. **Quéixaste de min: se che vén meu hirmán marzo i-o meu primo abril, que te han de facer andar coas pieles ó lombo i-os cinzarros no cadril.** [836] (mc, ms e ms4: Paradela-F.V.S. / ms-LU: seminarista anónimo: Paradela, LU)

---

[831] Jacinto del Prado só rexistra a variante que aparece no ms4 pero non o refrán que Vázquez Saco lle atribúe no mc.

[832] ms, ms4 e ms18,05r: *no surco*.

[833] ms e ms4: *a mala veciña que dura*. / V. *Neve febreiriña, mala veciña* en *Nieve*.

[834] Indica *Labores agrícolas* (*Meses*) no ms. / ms4: *mengoante*.

[835] ms4: *hobos*. Jacinto del Prado recolle o refrán coa forma *hobos*.

[836] ms e ms4: *Queixate, y-o meu, han facer, y-os, cuadril*; ms-LU: *irmao, cuadril*.

2516. **Sementa avea en febreiro, se queres sacar diñeiro.** [837] (mc e ms5,133: Santiago)

Var.: *Sementa a avea en febreiro, si queres facer diñeiro.* (ms5,133)

2517. **Si chove en febreiro, pan no cementeiro.** (ms-SA: Algún lugar da provincia da Coruña)

2518. **Tanto dure a mala veciña, como a neve febreiriña.** [838] (mc: *Sandiás*)

Var.: *Tanto dura a mala veciña com'a neve marciña.* (ms: Sandiás. M.L. *Nos*) / *Mala veciña, como a neve febreiriña.* (mc) / *Mala veciña, como neve febreiriña.* (ms)

Que no dure más una que otra, como vimos arriba. (mc)

2519. **Tanto en febreiro no solleiro, tanto en marzal no braseiro.** [839] (ms-SA: Teófilo Cabaleiro Cabaleiro:Codeseda, A Estrada, PO / M. Canosa Quintáns)

2520. **Un día de sol de febreiro come máis cós cabalos do reino.** [840] (ms-LU: seminarista anónimo: Paradela, LU / ms-LU: seminarista anónimo: Buciños, Carballedo, LU)

2521. **Un día de sol en febreiro é un lobo no eido.** (mc: Loureiro de Cotovad-F.V.S.)

Por los perjuicios que ocasionan.

2522. **Un día de sol no febreiro come por cantos cabalos ten o reino.** (ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar da provincia de Lugo)

2523. **Vaite con Dios, febreiro, cos teus vinteoito, que si tuveras máis catro, non quedaba can nin gato.** (ms-SA: seminarista anónimo: Moreira, A Estrada, PO)

2524. **Vaite febreiriño corto cos teus días vinteoito; se duraras máis catro, non deixabas can nin gato, nin carneiro nin ovella, nin o pegureiriño dela.** (mc: Paradela.F.V.S.)

Quedan atrás otras variantes: *Febreiriño corto...*

2525. **Vaite febreiriño corto cos teus días vinteoito: se duraras catro máis, non deixabas can nin gato, nin carneiro nin ovella, nin o pegureiriño dela.** (ms-LU: seminarista anónimo: Paradela, LU)

2526. **Vaite febreiriño curto cos teus vinteoito, que si duraras catro máis, non quedaba can nin gato, nin ratiño no burato nin cornas ó carneiro pra roe-lo pregueiro.** [841] (ms-SA: Juan Benito Filloy Rial: Graba, Silleda, PO)

2527. **Vaite febreiro cos teus vinteoito, que si duras máis catro, non queda can nin gato.** (ms-SA: Freire López: Padrón, C)

2528. **Vaite frebeiro con seus vintaoito, si dura máis catro, non quedaba can nin gato.** (ms-SA: Manuel Martín Gómez: Muxía, C)

2529. **Vaite, febreiriño, vaite cos teus vinteoito, que si duraras máis catro, non quedaba can nin gato.** (ms-SA: Alfonso Fernández Barros: Santa Eulalia de Oeste, Catoira, PO)

Meses. Marzo. V. TAMÉN MARZO.

2530. **A coles e nabos, esterco de marzo.** (mc: J.P.)

Var.: *A sebes e nabos, esterco de marzo.*

2531. **A chuvia en marzo, a que quepa no regazo.** (ms-SA: Francisco Canosa Quintáns)

2532. **A flor de marzo non enche o cabazo.** [842] (ms-SA: M. González Fernández / ms-LU: seminarista anónimo: Pape, San Xoán de Silvarrei, Outeiro de Rei, LU)

2533. **A nuestra Señora de marzo entra a merenda e mais o descanso.** (mc: Carballedo)

Véase *En marzo entra a merenda i-o descanso*.

2534. **A ra que en marzo raquea, en abril rabea.** (mc: Paradela)

Raquear, voz onomatopéyica que falta en nuestros diccionarios, y equivale a *croar*, *croaxar*, que registra el *Vocabulario Castellano Gallego de las Irmandades da Fala*. El refrán indica que buen tiempo en marzo, será malo en abril y corresponde a *Cando marzo maiea, maio marcea*.

2535. **Ágoa de marzo peor é que leixenzo no caso.** (ms21,31v: Bermés)

2536. **Aire de marzo queima a dona no pazo.** (mc: J.T.)

Var.: *Aire de marzo queima a dama no seu pazo.*

2537. **Ala vén noso hirmán marzo, que nos fará andar cos farrapiños debaixo do brazo.** (mc: Santiago)

---

[837] Indica *Avena* no ms5.
[838] V. *Neve febreiriña, mala veciña* en *Nieve*.
[839] Canosa Quintáns: *tanto en marzo*.
[840] ms-LU (Buciños): *sol no febreiro*.
[841] O orixinal di *Vaite febreiriño curto cos teus 28 que si duraras 4 mais non quedaba can nin gato, nin ratiño no vurato nin cornas o carneiro pra roer u prgueiro.*
[842] ms-LU: *enche cabazo*.

Var.: *Alá vén meu hirmán marzo, que che fai andar cos pelicos debaixo do brazo.* (Santiago)

2538. **Auga de marzo come pais e fillos.** (ms5,135: Gerdiz, Lugo)

2539. **Auga de marzo, peor que a mancha no pano.** [843] (mc: J.P. / ms4: F.V.S.)

Var.: *Auga de marzo é peor que leixenzo no cazo.* [844]

(pt) *Água de março é pior que nódoa no pano.* (Chaves) (es) *Agua de marzo, peor que la mancha en el sayo.* (Bergua)

2540. **Auga en marzo, a que leve a vella no regazo.** (ms-LU: seminarista anónimo: Paradela, LU)

2541. **Auguiña de marzo, adiós meu pedazo.** [845] (mc: J.P.)

2542. **Ben come a xugada en marzo, pero ha de sudalo.** (mc: J.P.)

2543. **Ben lle irá ó borracho si trona en marzo.** (mc: J.P.)

(pt) *Quando troveja em março, aparelha os cubos e o baraço.* (Chaves) (es) *Cuando truena en marzo, apareja las cubas y el mazo.* (R. Marín) (ct) *Tronades pel març, el vi a bassals.* (Sanchis)

Porque los truenos de marzo son precursores de buena cosecha de vino. En su lugar aduciremos los refranes que lo confirman.

2544. **Bótenme en marzo, bótenme en abril, hasta marzo non quero salir.** (ms8,42r: Castroverde)

2545. **Brétema de marzo, xeada en maio.** (ms15,23: *O Gaiteiro Gallego*, 1956)

2546. **Cabras en marzo, neve en abril.** (ms18,44r)

2547. **Calor de marzo, tempo pró campo mui sano.** [846] (mc: Tuiriz, Monforte)

(es) *Calor de marzo temprano, es para el campo muy sano.* (R. Marín)

2548. **Cando marzo é ventarrón, abril é chuviscón.** [847] (mc e ms4: *Vida Gallega*)

(pt) *Quando o março sai ventoso, sai o abril chuvoso.* (Chaves) (es) *Cuando marzo ventoso, abril lluvioso.* (R. Marín)

2549. **Cando marzo maiea, maio marcea.** [848] (mc)

(es) *Cuando marzo mayea, mayo marcea.* (mc: Sbarbi; ms2: R. Marín)

Se trueca el tiempo propio de cada mes.

2550. **Cando marzo retorce o rabo, non deixa ovella nin pastor sano.** (ms-SA: Juan Bello Valiña)

2551. **Cando marzo trona, ben prá borrachona.** [849] (mc e ms: J.P.)

Como *Ben lle irá ó borracho, si trona en marzo*.

2552. **Cando marzo volve o rabo, non queda ovella con pelexa nin pastor azamarrado.** [850] (mc / ms4: F.V.S.)

(pt) *Se março dá de rabo, nem fica ovelha parida nem pastor açamarrado.* (Chaves) (es) *Cuando marzo vuelve el rabo, no queda oveja con pelleja, ni pastor deszamarrado.* (R. Marín) / *Cuando marzo vuelve de rabo, ni deja carnero encencerrado ni pastor deszamarrado.* (Sbarbi) [851] (ct) *Març aborrascat, ni ovelles ni corders ha deixat.* (Sanchis)

Insiste en la inconstancia del mes y los perjuicios que causan los temporales.

2553. **Cando na luna de marzo hai tronada, todo o ano quere campana.** [852] (mc: Buciños / ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar da provincia de Lugo)

Serán frecuentes las tronadas. Alude a la campana que se toca para deshacer las tormentas.

2554. **Cando os primeiros tronos son en marzo, apreta os aros da cuba con un mazo.** (ms9,06r: Fonsagrada, Monteseiro)

2555. **Cando sal ó sol en marzo a culebra, en abril sarabea ou neva.** (ms-SA: algún lugar de Galicia)

2556. **Cando trona en marzo, aparella as cubas e o barazo.** [853] (mc: Quiroga / ms4: F.V.S.)

Var.: *Cando trona em marzo, aparella os cubos e mais o brazo.* (ms15,40)

(pt) *Quando troveja em março aparelha os cubos e o baraço.* (Chaves) / *Vai-te aos cubos do moínho, teu braço a novos proveja; quando por março troveja.*

Véase *Os tronos de marzo apretan a cuba cun mazo*, donde se señalan otras variantes, con sus respectivas correspondencias.

---

[843] mc e ms4: *peor é que*.
[844] ms: *do marzo, pior*.
[845] mc: *Auguiña de maio*.
[846] Dentro de *Agrícolas* (*Generales*) no mecanoescrito orixinal.
[847] ms4: *choviscón*.
[848] ms: *mayo*; ms2: *mayea, mayo*.
[849] Indica *Viño* no ms.
[850] ms2: *volv'o rabo*.
[851] ms2: *no deja*.
[852] ms-LU: *tod'o ano*.
[853] ms: *maio o barazo*; ms4: *os cubos e mais o brazo*.

2557. **Catro meses son de pan: marzo, abril, maio e san Xoán.** (mc: Palas de Rey)

2558. **Centeo alto ou baixo, en marzo espigado, que tarde ou temprán ha de quedar en maio o gran.** [854] (mc e ms: C.A. *A Nosa Terra* / Bello Valiña, J.)

2559. **Centeo outo ou baixo, en marzo todo despigado, que tarde ou temprao ha de quedar en maio o grao.** (ms-SA: Francisco Canosa Quintáns)

2560. **Chuvia en marzo, como a mexeira dun gato.** [855] (ms18,43r)

Var.: *Chuvia en marzo, como a mexeira dun rato.* (ms18,43r)

2561. **Chuvia en marzo, nin o mexo dun gato.** (ms4: M.V.)

Var.: *Chuvia en marzo, nin o mexo dun rato.* (ms4: M.V. / ms21,22r: Bermés)

2562. **De marzo á mitá a anduriña vén e o tordo vai.** (mc: J.P.)

Var.: *De marzo a metá, a golondrina vén y-o tordo vai.* (Villanueva-Lalín-F.V.S.)

(es) *De marzo a la mirad, la golondrina viene y el tordo se va.* (R. Marín)

Véase *A trinta de marzo dá o sol na sombría e canta a anduriña*.

2563. **De marzo ayuso, crébaselle á roca o fuso.** [856] (mc e ms: J.P.)

(es) *De marzo ayuso, quiébrase la rueca al huso.* (R. Marín)

2564. **Despois de vintecinco de marzo, merenda e descanso.** [857] (mc)

Var.: *O vintecinco de marzo entra a merenda e mais o descanso.* (Berbetoros) / *O vintecinco de marzo vén a merenda y-o descanso.* (ms4: F.V.S.)

(pt) *Em março, merendíca e folgaço.* (Chaves) (es) *En marzo, sobre el brazo; y en abril, sobre el cuadril.* (R. Marín). *Porque al crecer los días, puede prolongarse el descanso.*

A la siesta alude el refrán cast.

2565. **Día de marzo, entra rindo e sai chorando.** (mc: J.P.)

Variante del conocidísimo: *Marzo marzán, pola mañán cariña de rosas e pola tarde cara de can*.

2566. **En irse marzo i-abril, sal o cucú.** (ms-LU: seminarista anónimo: Guillar, Outeiro de Rei, LU)

2567. **En marzal e abril sempre foron revoltas as augas do Sil.** (ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar da provincia de Lugo)

2568. **En marzo as chuvias, en maio as frores: ano de labradores.** (ms5,136: *O Gaiteiro de Lugo*, 1957)

2569. **En marzo bótame ó monte, verás como pazo; en abril ábreme a porta e déixame ir.** [858] (mc / ms4: F.V.S.)

Var.: *Decían as ovellas cando falaban: "Sácam'a marzo, verás como pacio; sácam'abril, xa me verás fuxir; sácam'a mayo, qu'hei correr com'un cabalo".* (Fonsagrada-F.V.S.)

Se pone en boca del ganado; la segunda parte ya salió en otro refrán.

2570. **En marzo bótame ó monte; verás como paso.** (ms18,06r)

2571. **En marzo chova pró campo, que na horta cada gota quita un carto.** [859] (mc, ms, ms2 e ms4: J.P.)

(es) En marzo, cada gota quita un cuarto; y en abril, cada gota da mil. (R. Marín)

2572. **En marzo déixame arrimar; en abril déixame dormir porque en maio tamén me caio.** (ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar de Galicia)

2573. **En marzo déixame ir que xa paso.** (ms: Santiago)

2574. **En marzo entra a merenda e mais o descanso.** (ms-LU: Manuel Portela Balayo)

2575. **En marzo entra a merenda i-o descanso.** (mc: Lalín-F.V.S.)

Var.: *En Nuestra Señora de marzo entra a merenda e mais o descanso.* (F.V.S.)

(pt) *Em marzo, merandíca e folgaço.* (Chaves) / *Em marzo, merenda o pedaço; em abril, merenda e merendil.* (Chaves) (es) *En marzo, la siesta sobre el brazo; en abril, sobre el mandil, y en mayo, por largo.* (R. Marín)

2576. **En marzo espigarzo e en abril espigas mil.** (ms-SA: seminarista anónimo: Moreira, A Estrada, PO)

2577. **En marzo inda a vella queima o mazo.** (mc: Santiago)

2578. **En marzo múdame un paso; en abril, mil.** (mc / ms4: F.V.S.)

Se refiere a las colmenas.

---

[854] Bello Valiña: *Centeo outo, temprano, grao*. / Indica *Agricultura*. *Centeno* no ms.

[855] O orixinal di *Chuvia en marzo, como a mexeira d'un gato ou rato*.

[856] mc: *aiuso*.

[857] mc: *do vintecinco*.

[858] Indica *Animales domésticos* (*Gado*) no ms.

[859] mc: *chova no campo*

2579. **En marzo nace o espigarzo.** (mc: Santiago)

Véase *En marzo, espigarzo*.

2580. **En marzo non quere o zorro mollar o rabo.** [860] (ms8,08r e ms8,78v: Silvarrey)

2581. **En marzo o palomar non hai que o descuidar.** (ms / ms4: J.P.)

2582. **En marzo pódese ver quen vaqueiro sabe ser.** [861] (ms / ms4: J.P.)

2583. **En marzo sal a herba anque lle den con un mazo.** [862] (ms4: J.P. / ms)

2584. **En marzo sube ao outeiro, e si ves verdexar, bótate a chorar, e si ves terrexar, bótate a cantar.** (ms-SA: seminarista anónimo: Moreira, A Estrada, PO)

2585. **En marzo sembra o cabazo.** (ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar da provincia de Lugo)

2586. **En marzo, a que leve a vella nu regazo.** (ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar da provincia de Lugo)

Aplícase á auga.

2587. **En marzo, abrigo, noces e pantrigo.** (ms21,01r: Bermés / ms-LU: seminarista anónimo: Paradela, LU)

2588. **En marzo, espigarzo.** [863] (mc: A.I.)

(ct) *Mes de març, pigards.* (Sanchis) */ Març, pigues i barbs.* (Id.)

Porque empiezan a apuntar las espigas. Lo completa el siguiente:

2589. **En marzo, espigas catro; en abril, espigas mil i-en maio, todo espigado.** [864] (mc, ms e ms2: M.L.)

(es) *En abril, espigas mil.* (R. Marín)

2590. **En marzo, malo ou bo, o boi á herba e á sombra o can.** (ms)

2591. **En marzo, mazo.** (mc: C.A. / ms: A.C. *A Nosa Terra*)

2592. **En marzo, nazo; en abril, estou no cubil; en maio, xa saio; en san Xoán xa fuxo do can; en santa Mariña, xa collo a galiña, e en agosto, xa son bon raposo.** (mc: C.A. / ms: E.C.)

Resume de las etapas de crecimiento e instinto del zorro. (mc) / Zorro. (ms)

2593. **En marzo, nen rabo de gato mollado.** [865] (ms4 e mc: Velle / ms21,32v: Bermés / ms4: J.T. / ms-LU: dous seminaristas anónimos: algún lugar da provincia de Lugo)

Var.: *En marzo nin o gato quer molla-lo rabo.* (mc / ms-LU: seminarista anónimo: Pacios, Neira de Xusá, Baralla, LU) [866] */ En marzo nin o rato quer molla-lo pelo.* (ms4: F.V.S.)

(pt) *Em março nem rabo de gato molhado.* (Chaves) */ Água de março quanta o gato molhe o rabo.* (Id.) (es) *En marzo cuanto moje el rabo el gato.* (Correas) */ En marzo, agua, cuanto moje el rabo la gata.* (R. Marín) (ct) *No té de ploure pel març més del que es mulli la cua del gat.* (Sanchis)

2594. **En marzo, nin mexo de rato.** (ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar da provincia de Lugo)

2595. **En marzo, nin mollar o rabo o gato.** (ms-SA: José Lage Radío: Santa Eulalia de Xil, Meaño, PO)

2596. **En marzo, pan e pedazo, e en maio, sin contalo.** [867] (mc: J.P.)

(es) *En marzo, pan y pedazo; y en mayo, sin contallo.* (R. Marín)

Necesita el labrador mayor alimento, a medida que aumentan sus horas de trabajo.

2597. **En marzo, si cortas un cardo, naceranche catro.** [868] (mc e ms: J.P.)

(es) *En marzo si cortas un cardo nacerte han mil.* (Correas) */ En marzo, si cortas un cardo, nacerte han cuatro; y en abril, si cortas cuatro, nacerte han mil.* (R. Marín)

2598. **En marzo, un pouco o brazo; en abril déixame dormir; i-en maio, do meu me caio.** (ms-LU: seminarista anónimo: Guillar, Outeiro de Rei, LU)

2599. **Entre marzo e abril canta o cuco no cubil.** (ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar da provincia de Lugo)

2600. **Entre marzo e abril o cuco vai ó seu fin.** (ms6,02v: R. Caruncho, *Diario de Avisos* de La Coruña)

2601. **Entre marzo e abril o fuso sae do cubil.** (ms-SA: Baldomero Louro Lado: San Mamede de Carnota, C)

---

[860] ms8, 78v: *quer o zorro*.

[861] Probablemente se trata dun aforismo da autoría de Jacinto del Prado máis ca dun refrán da tradición popular.

[862] ms4 e ms: *sale a yerba*; ms: *anque lle der*. Jacinto del Prado recolle o refrán coa forma *sal a herba anque lle den*.

[863] ms e ms4: *spigarzo*.

[864] O orixinal di *En marzo, espigas catro; en abril, espigas mil y en maio, todo espigado*. / ms: *mayo*; ms2: *y-en mayo*.

[865] ms4, ms-LU e ms21,32v: *nin*.

[866] ms-LU: *quere*.

[867] O orixinal di *En Marzo, pan e pedazo, e en Mayo, sin contalo*.

[868] Indica *Labores del campo. Marzo* no ms.

2602. **Entre marzo e abril o raposo sale do cubil.** (ms-SA: José Luís Barreiro Barreiro: Loureiro, Dúas Igrexas, Forcarei, PO)

2603. **Entre marzo e abril sale o cuco do cubil.** [869] (mc e ms: A.I. / ms-LU: seminarista anónimo: Pol, LU / Julio Elías Bello Méndez: Vilalba, LU / seminarista anónimo: Pacios, Neira de Xusá, Baralla, LU / Tres seminaristas anónimos: algún lugar da provincia de Lugo)

Var.: *Entre marzo e abril sale o cuco do cubil, que coa neve non quer vir.* (A.I.) [870] / *Entre marzo e abril o cuco ha de vir.* (J.T.)

(pt) *Entre março e abril, o cuco há-de vir.* (Chaves) */ A três d'abril, o cuco há-de vir, e se não vier até 8, está preso ou morto.* (Id.) */ A carranca é mãe do cuco, vem ao princípio de abril e diz ao maio que seu filho está para vir.* (Chaves) (es) *Entre marzo y abril sale el cuco del cubil; con la nieve no quiere venir.* (Correas)

2604. **Entre marzo e abril sale o cuco do cubil; s'o día sete d'abril [non saíu] cuco morto ou non quer vir.** (ms-LU: seminarista anónimo: O Corgo, LU)

2605. **Entre marzo e abril, aguas mil.** (ms-SA: Jesús González Castro: Santa Minia de Brión, C)

2606. **Entre marzo e abril, coa neve o cuco non quer vir.** [871] (mc: R. Caruncho, *Diario de Avisos*)

(pt) *Entre março e abril, o cuco há-de vir.* (Chaves) */ A três d'abril, o cuco há-de vir, e se não vier até 8, está preso ou morto.* (Id.) (es) *Entre marzo y abril sale el cuco del cubil; con la nieve no quiere venir.* (Correas) (ct) *A darrers de març i primers d'abril canta el cucut si és viu.* (Sanchis) */ Pel març i l'abril canta el cucut si és viu, però si hi ha neu, no el veureu.* (Sanchis)

Todos, como se ve, giran alrededor del mismo tema.

2607. **Entre marzo e abril, o cuco ao fin.** (ms18,43r)

2608. **Entre marzo e abril, se non vén o cuco, quer vir a fin.** [872] (ms4 e mc: A.I. / ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar da provincia de Lugo)

2609. **Entre marzo i-abril, cuco morto ou non quere vir.** (ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar da provincia de Lugo)

[869] ms-LU (Pacios): *i o abril*. Indica *Cuco* no ms.
[870] ms4: *sal o cuco*.
[871] Indica *Cuco* no ms.
[872] mc: *o fin*; ms-LU: *si non ven*.

2610. **Entre marzo i-abril, o cuco ou a fin.** [873] (ms21,04r: Bermés)

2611. **Entre marzo i-abril, ou o cuco ou a fin.** [874] (ms21,05v: Bermés / ms-LU: Recaredo de la Fuente Pérez (04-10-1951): Pombeiro, Pantón, LU)

Si no viene el cuco en marzo o en abril, es señal de que viene el fin del Mundo. (Recaredo de la Fuente Pérez (04-10-1951): Pombeiro, Pantón, LU)

2612. **Entre marzo i-abril, se non sal o cuco do cubil, ou morreu ou non quer vir.** [875] (ms21,12r: Bermés)

2613. **Espigas en marzo, catro; espigas en abril, mil.** (ms10,014v: *D.E.*)

2614. **Falten augas mil e non as de marzo e de abril; falten as de todo año e non as de abril e maio.** (ms-SA: M. González Fernández)

2615. **Horta no marzo, cesta no brazo.** (mc: G.P.)

2616. **Máis quero no meu trigo unha boiada que en marzo unha aguada.** [876] (mc: J.P.)

2617. **Máis vale estopa de marzo que freba de maio.** [877] (mc / ms / ms4 / ms10,015v: *D.E.*)

(es) *Más vale estopa de marzo que cáñamo de abril.* (R. Marín)

2618. **Malo é marzo que non bebe o boi no prado.** (mc: Santiago)

2619. **Marciño marcexán: pola mañán cara de can, ás doce sol da raíña e á noite pela como unha fouciña.** [878] (mc e ms: Santiago)

2620. **Marciño marzal: pola mañán cariña de rosa e pola tarde cariña de can.** (ms-SA: Luís Alcántara Pedreira: Rianxo, C)

2621. **Mariñeiro marzán: á mañán cara de rosa e á noite cara de can.** (ms-SA: Manuel Martín Gómez: Muxía, C)

2622. **Marzal de nubes carregado, ano amolincrado.** (ms5,136: *O Gaiteiro de Lugo*, 1957)

2623. **Marzín marzal: pola mañán cariña de rosa e pola noite cariña de can.** (ms-SA: Freire López: Padrón, C)

[873] O orixinal di *Entre marzo y'abril o cuco ou a fin*.
[874] O orixinal di *Entre marzo y'abril ou o cuco ou a fin.* / ms-LU: *i'abril*.
[875] O orixinal di *Entre marzo y'abril, se non sal o cuco d'o cubil, ou morreu ou non quer vir*.
[876] O orixinal di *Mais quero n'o meu trigo unha boyada qu'en Marzo unha aguada*.
[877] ms e ms4: *que hebra, mayo*. / En ms10 s.v. *Estopa*.
[878] ms: *morcejan, com'a fouciña*.

2624. **Marzo airoso i-abril chuviñoso traen a maio florido e hermoso.** (ms-LU: seminarista anónimo: Pacios, Neira de Xusá, Baralla, LU)

2625. **Marzo airoso, abril chuvioso, maio louro, san Xoán craro como ollo de galo valen máis que os bois i-o carro.** [879] (mc e ms: J.T.)

2626. **Marzo amola e abril esfola.** [880] (mc: C.A. / ms: E.C.)

(es) *Mayo es loco y abril no poco.* (R. Marín)

2627. **Marzo ben feito, patacas a eito.** (mc: Santiago)

2628. **Marzo camiñeiro, arregle el o de todo o inverno.** (ms5,134: Valle del Mao)

Es el peón caminero que arregla cuantos caminos destruyó el invierno.

2629. **Marzo camiseiro, arregla el o de todo o inverno.** (ms15,42: Silvarrei)

Marzo soleado arregla los caminos; seca todo lo que destrozó el invierno.

2630. **Marzo dá volta sete veces no día.** (ms15,23: *O Gaiteiro Gallego*, 1956)

2631. **Marzo de froles quer entrar e non pode.** (ms-SA: Manuel López Castro: Santa Comba de Cordeiro, Valga, PO / ms-SA: Ramón Álvarez Baliña: San Pedro de Coucieiro, Muxía, C / J. A. Iglesias Ares)

2632. **Marzo de froles querer entrar e non pode.** (ms-SA: Juan Carlos Couselo Gago / Jacinto Collazo Gantes: Erboedo, A Laracha, C)

2633. **Marzo e marzolo, chovasco e raiolo.** [881] (ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar da provincia de Lugo)

2634. **Marzo engañador: un día malo e outro peor.** (mc: Buciños)

(es) *Marzo engañador, un día malo y otro peor.* (R. Marín)

Análogo al ya transcrito de febrero.

2635. **Marzo esparabazo, abril mollado, maio pardo e san Xoán craro, valen un carro de ouro cargado.** (ms5,039)

2636. **Marzo espigarzo, abril penduril, maio granado, san Xoán curado, en santa Mariña metelo na arquiña.** [882] (ms-SA: Eliseo López Varela)

2637. **Marzo espigarzo, abril penduril, maio granado, san Xuan curado, en santa Mariña metida na arquiña.** [883] (ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar de Galicia)

2638. **Marzo espigarzo, abril penduril, maio segado e san Xuan mallado.** [884] (ms-SA: Manuel Barreiro Somoza: Santa Mariña de Ribela, A Estrada, PO)

2639. **Marzo espigarzo, abril penduril.** (ms21,19r: Bermés)

2640. **Marzo espigarzo, abril perduril, en maio granado, en san Xoán airando e en santa Mariquiña metido na arquiña.** [885] (ms-SA: Pascual Campos Arestiño: Cando, Outes, C)

2641. **Marzo espigarzo, e abril, o das espigas mil.** (ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar da provincia de Lugo)

2642. **Marzo espigarzo; abril, espigas mil.** (ms-LU: seminarista anónimo: Guillar, Outeiro de Rei, LU / seminarista anónimo: Pol, LU)

2643. **Marzo gabo cando recach'o rabo.** (ms-SA: Juan Bello Valiña)

2644. **Marzo maeño, maio marceño.** [886] (ms21,10r: Bermés)

2645. **Marzo marceador: de noite auga e de día sol.** (mc: J.P.)

(es) *Marzo, marceador, que de noche llueve y de día hace sol.* (Sbarbi)

Acusa la inconstancia del tiempo en dicho mes.

2646. **Marzo marceiro, ten man do sombreiro.** (ms15,42: Valle del Mao)

2647. **Marzo marcelo, xa che non temo.** (ms8,09r: La Cañiza)

Cuando pasó.

---

[879] ms: *mayo, craro como ollo de galo, mais que os bois e o carro*. Completa el ya registrado: *maio pardo e San Xoán claro...*, y tiene por base la leyenda conocida del rey que obtuvo esta respuesta de un labriego gallego, cuando el monarca le preguntó qué valdría más que el carro de oro y las mulas también de oro que lo conducían. / mc: *San Xoán como ollo de galo*. / Nunha segunda clasificación temática nas fichas do manuscrito, Vázquez Saco incluiu este refrán en *Meteorológicos. Meses*

[880] Nunha segunda clasificación temática nas fichas do manuscrito, Vázquez Saco incluiu este refrán en *Meteorológicos. Meses*.

[881] O orixinal di *Marzo e marzolo chovasco e railo*.

[882] O orixinal di *Marzo espigarzo, Abril penduril, Mayo granado, San Xoan curado En Santa Mariña, metelo na arquiña*.

[883] O orixinal di *Marzo espigarzo, Abril penduril, Mayo granado, San Xuan curado en Santos Mariña metida na arquiña*.

[884] O orixinal di *Marzo espigarzo, abril penduril, mayo maljo segado e San Xuan mallado*.

[885] O orixinal di *Marzo espigarzo Abril perduril en Mayo granado en S Soán airado e en Sta Mariquiña metido na arquiña*.

[886] O orixinal di *Marzo maeño, mayo marceño*.

2648. **Marzo marcial: á mañá cara de can e a mediodía cara de alegría.** (ms-LU: seminarista anónimo: Paradela, LU)

2649. **Marzo marcisco, algúns días corisco.** [887] (mc / ms4: F.V.S.)

(es) *Marzo, marzadas: aire, frío y granizadas.* (R. Marín)

2650. **Marzo marzada, vento frío e mais sarabia.** (ms21,08r: Bermés)

2651. **Marzo marzada, vento frío e mais xiada.** (ms21,08r: Bermés)

2652. **Marzo marzal, neve nos outos, chuvia no val.** (ms21,02r: Bermés)

2653. **Marzo marzal: á mañá cara de sol i-á tarde cara de can.** (ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar da provincia de Lugo)

2654. **Marzo marzal: pola mañán cara de can e á tarde un gran barrigán.** (ms-SA: Ríos Pereiro)

2655. **Marzo marzal: pola mañán cariña de rosa e pola tarde cara de can.** (ms-SA: Perfecto Lens Fraga: San Vicente de Rial, Val do Dubra, C)

2656. **Marzo marzal: pola mañán cariña de rosa, pola tarde cara de can.** (ms-SA: Manuel Fernández Ferro)

2657. **Marzo marzán, cara de can.** (ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar de Galicia)

2658. **Marzo marzán, cara de can, farrapo de neve, espiga de pan.** (ms-LU: seminarista anónimo: Paradela, LU)

2659. **Marzo marzán, cara de can, felepa de neve, espiga de pan.** (ms18,12r: Monterroso)

Monterroso, donde *felepa = folerpa*.

2660. **Marzo marzán, cara de can, folepa de neve, porreta de pan.** (mc e ms11,15: Monterroso-F.V.S.)

La nieve de marzo, traerá buena cosecha de granos. *Porreta* falta en nuestros diccionarios, y designa la parte superior de la caña del centeno, con la espiga. Es vulgar entre los niños la frase de *saca porreta* para hacer gaitas. (mc) / Porreta falta en nuestros diccionarios y designa la parte superior de la planta, desde el último nudo de la caña, con la espiga. *Saca unha porreta* dicen los chicos para hacer gaitas; y asen la planta por la espiga, y de un tirón sale la caña desde el último nudo. Indica el refrán que la nieve de marzo traerá buena cosecha. (ms11,15).

[887] ms e ms4: *algús días, coriscos*. / Nunha segunda clasificación temática nas fichas do manuscrito, Vázquez Saco incluiu este refrán en *Meteorológicos. Meses*.

2661. **Marzo marzán, cara de can; ás doce canta a vella e á noite morre a ovella.** (ms: F.V.S.)

2662. **Marzo marzán, cara de can; se ten cara de neve, espiga de pan.** (mc: Berbetoros, Palas de Rey-F.V.S.)

Análogo al anterior.

2663. **Marzo marzán, correa de can.** (mc: Mellid)

2664. **Marzo marzán, cos teus trinteún, pró leite que dás, ben che chegaban vinteún.** (mc: Taboada-F.V.S.)

2665. **Marzo marzán, folepa de neve, porreta de pan.** [888] (mc: Palas de Rey)

Ya explicado anteriormente.

2666. **Marzo marzán, pola mañá ten cara de can, ó medodía un sol que convida, e pola noite un serenao que parece de vrao.** [889] (ms18,65v: Páramo / ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar de Galicia)

2667. **Marzo marzán, rabo de can.** (mc: Mellid / ms4: F.V.S.)

2668. **Marzo marzán: á mañá cara de can, a mediodía bo día, i-á tardiña xa refría.** [890] (ms21,07r: Bermés)

2669. **Marzo marzán: á mañá cara de can, a mediodía enxamia a colmea, e á noite morre a ovella.** (ms15,49: Calvos de Randín)

2670. **Marzo marzán: á mañá morre a ovella i-á noite enxamia a abella.** (mc: Berbetoros-F.V.S.)

2671. **Marzo marzán: á mañán cara de rosa e á noite cara de can.** (ms-SA: Julio Barreiro Fernández: San Miguel de Vilar, Touro, C)

2672. **Marzo marzán: á noite cara de lobo i-á mañán cara de can.** [891] (mc: G.P. / ms6,01v)

Var.: *Marzo marzán: pola mañá cara de can, ás doce a ovella* [sic] *e á noite morre a ovella.* (A.N. 2ªserie) / *Marzo marzán: cara de rosas pola mañán e pola noite cara de can.*

2673. **Marzo marzán: cara de rosas pola mañán e pola tarde cara de can.** [892] (mc: A.I. / ms10,038r: *D.E.*)

[888] mc: *porreta de can*.

[889] O orixinal di *Marzo marzán, pol-a mañá ten cara de can; o medodía un sol que convida, e pol-a noite un serenao que parece de vrao*.

[890] O orixinal di *Marzo marzán, a mañá cara de can, a mediodía bo día, y'a tardiña xa refría*.

[891] ms: *y-â*; ms6,01v: *mañá*.

[892] O orixinal di *Marzo, marzàn; cara de rosas pol-a mañàn, e pol-a tarde, cara de can*. / *Marzo marzán, pol-a maña cariña de rosa e pol-a tarde cara de can*. (P. de V.) / ms: *pol-a noite, cara de can*. / En ms10 s.v. *Marzo*.

Var.: *Marzo marzán: á mañá cara de can, a mediodía bon día, á noite logo arrepía.* (mc: Brántega) / *Marzo marzán: á mañá cara de can, a mediodía alegría, i-á noite xián.* (Buciños) / *Marzo marzán: pola mañá bo barrigán e pola tarde cara de can.* (L.deVas / Marzo marzán: á mañá cara de can, a mediodía bon día, á noite logo arrefría. (Brántega-F.V.S.)

(pt) *Março, marcegão, pela manhã, cara de cão, à tarde, cara de rainha, à noite, cavar com a foicinha.* (Chaves) (ct) *Març, març, al matí cara de gos i al vespre galant i minyó.* (Sanchis)

Son numerosísimas las variantes que hemos recogido.

2674. **Marzo marzán: pola mañá boca de can, ao mediodía boca de forno; e pola noite boca de lobo.** [893] (mc / ms15,45v: Fraguas en *Vida Gallega* / ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar de Galicia)

2675. **Marzo marzán: pola mañá cara de risa e pola tarde cara de can.** (ms-LU: Trini Figueiras: San Salvador de Asma, Chantada, LU. Convento de Las Córneas.)

2676. **Marzo marzán: pola mañá cariña de rosa e pola tarde cariña de can.** (ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar da provincia de Lugo / seminarista anónimo: San Xurxo de Cadramón; O Valadouro, LU)

2677. **Marzo marzán: pola mañá cariña de rosa, pola tarde cariña de can.** [894] (ms-LU: seminarista anónimo: Paradela, LU)

2678. **Marzo marzán: pola mañán cara de can e pola tarde Xan Barrigán.** (mc: Santiago)

2679. **Marzo marzán: pola mañán cara de can, ás doce unha raíña e á noite corta coma unha fouciña.** [895] (ms-SA: seminarista anónimo: Moreira, A Estrada, PO)

2680. **Marzo marzán: pola mañán cariña de rosa e pola tarde cara de can.** (ms-SA: Alfonso Fernández Barros: Santa Eulalia de Oeste, Catoira, PO)

2681. **Marzo marzán: pola mañán ten cara de can, ó mediodía un sol que convida, e pola noite un serán como se fora vran.** [896] (mc e ms: Páramo)

Var.: *Marzo marceiro: pola mañán cara de can e pola tarde valente mancebo.* (ms: J.P.) / *Marzo marcexo, co seu rabo rabexo: pola mañán cariña de can, ó mediodía mellor o faría, e pola noite verán parecía.* (Muros)

(es) *Marzo marcero: por la mañana rostro de perro y por la tarde valiente mancebo.* (Sbarbi)

2682. **Marzo marzán: polo día cariña de rosa e pola noite cariña de can.** (ms-LU: Niceto García Campos, San Xurxo de Cadramón, O Valadouro, LU)

2683. **Marzo marzán: por la mañá cara de rosa i-á noite cara de can.** (ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar da provincia de Lugo)

2684. **Marzo marzoco, cara de porco: a mediodía mellor o facía; polo sarao cara de vrao.** (ms4: Berbetoros-F.V.S.)

2685. **Marzo marzolas, trebadas e raiolas.** [897] (ms-SA: Jesús García Villasenín: Niveiro, Val do Dubra, C)

2686. **Marzo marzolas, trebas e raiolas.** [898] (ms18,43r)

2687. **Marzo marzolas, treboadas e maiolas.** [899] (ms-SA: Juan Bello Valiña)

2688. **Marzo marzola, torbón e raiola.** [900] (ms e ms4: A.I. / ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar da provincia de Lugo)

Var.: *Marzo marzola, turbón e rayola.* (seminarista anónimo: algún lugar da provincia de Lugo)

2689. **Marzo marzola, trebón e raiola.** [901] (ms21,01r: Bermés)

2690. **Marzo marzolo, cabeza de porco: ó mediodía milloría; á noite peoría.** (ms-LU: seminarista anónimo: Pape, San Xoán de Silvarrei, Outeiro de Rei, LU)

2691. **Marzo marzolo, torbón e raiolo.** (ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar da provincia de Lugo)

2692. **Marzo marzolo, trebón e raiolo.** [902] (ms-SA: Gestoso provincia de La Coruña)

---

[893] ms e ms-LU: *por a mañá, a medodia, ye a noite*; ms15,45v: *a mediodia, i a noite*.

[894] O orixinal di *Marzo marzán pol'a mañá cariña de rosa pol'a tarde cariña de can*.

[895] O orixinal di *Marzo marzán, pol'a mañan cara de can, as doce unha raiña, e a noite corta com'a unha fouciña*. / Nunha segunda clasificación temática nas fichas do manuscrito, Vázquez Saco incluiu este refrán en *Meteorológicos. Meses*.

[896] O orixinal di *Marzo marzán, pol-a mañá ten cara de can; o medodía un sol que convida, e pol-a noite un serenao que parece de vrao*.

[897] O orixinal di *Marzo marzolas trebadas e rayolas*.

[898] O orixinal di *Marzo, marzolas, trebas e rayolas*.

[899] O orixinal di *Marzo Marzolas, treboadas e mayolas*.

[900] O orixinal di O orixinal di *Marzo marzola, torbon e rayola*.

[901] O orixinal di O orixinal di *Marzo marzola, trebón e rayola*.

2693. **Marzo marzolo, trebón e raolo.** (ms-SA: Manuel Boado Vázquez: Santa María dos Ánxeles, Boimorto, C / ms-SA: José Castro López: Sobrado dos Monxes, C)

2694. **Marzo marzolo, trebón ou raolo.** [903] (ms-SA: José M. Gulías Rivas: Forcarei, PO)

2695. **Marzo marzolo, trobón a raola.** (ms-SA: Manuel Martín Gómez: Muxía, C)

2696. **Marzo marzolo, trobón e raiolo.** (ms-LU: dous seminaristas anónimos: Melide, C e algún lugar da provincia de Lugo)

2697. **Marzo marzolo, trobón e raolo.** (ms-SA: M. García García: Santa Xuliana de Monfero, C)

2698. **Marzo marzón, de comenzo cordeiro e ao fin león.** (ms21,31v: Bermés)

2699. **Marzo marzón: de comenzo, cordeiro; ó fin, león.** (mc / ms4: F.V.S.)

(es) *Marzo vuelve el rabo, y si al comienzo cordera, a la postre fiera.* (R. Marín)

2700. **Marzo marzoso: pola mañán cara de porco i-ó serán cara de vran.** [904] (ms: M.L.2)

Var.: *Marzo marzoco: pola mañá cara de porco, ó mediodía millor o faría e ó serán, cara de vran.* (Berbeteros)

(es) *Marzo marceador, que de noche llueve y de día hace sol.* (Sbarbi) / *Marzo marcero: por la mañana rostro de perro y por la tarde valiente mancebo.* (Id.)

2701. **Marzo marzote: pola mañán cara de pote, ó mediodía por aí se iría, e pola tarde un serán coma se fora verán.** [905] (mc, ms e ms2: Leiro, Pontevedra)

(es) *Marzo marceador, que de noche llueve y de día hace sol.* (Sbarbi)

2702. **Marzo mazorco, cara de porco: ó mediodía fai melloría i-á noite empeoría.** (ms8,32r: Silvarrey)

2703. **Marzo moscoso, abril chuviñoso, maio pardo, san Juan claro, valen máis cás mulas i-o carro.** [906] (ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar da provincia de Lugo)

2704. **Marzo o seu pai ó sol sacou i-o seu pai apedrou.** (ms15,41)

2705. **Marzo pardo, san Xoán claro.** [907] (ms-LU: dous seminaristas anónimos: Pacios, Neira de Xusá, Baralla, LU e algún lugar de Galicia)

2706. **Marzo pardo, señal de bon ano.** (mc: J.P.)

(es) *Marzo pardo, señal de buen año.* (R. Marín)

2707. **Marzo que comenza bochornoso, logo se convirte en granizoso.** (mc: J.P.)

(es) *Marzo que empieza bochornoso, pronto se vuelve granizoso.* (R. Marín)

2708. **Marzo rascoso e abril amoroso sacan a maio florido i-hermoso.** [908] (mc: Taboada-F.V.S. / ms15,27r: Lugo)

2709. **Marzo regañarzo.** (mc: Carballedo / ms4: F.V.S.)

2710. **Marzo sin trobóns, home sin calzós.** (ms-SA: José M. Gulías Rivas: Forcarei, PO)

2711. **Marzo ventoso e abril chuviñoso sacan a maio frorido e fermoso.** [909] (mc: C.A. / ms4: E.C. / ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar da provincia de Lugo)

(es) *Marzo ventoso y abril lluvioso, sacan a mayo florido y hermoso.* (Sbarbi) (ct) *Març ventós i abril plujós, treuen el maig gojós.* (Sanchis) / *Març ventós i abril plujós, el pagès fan ser orgullós.* (Sanchis)

2712. **Marzo ventoso e abril chuvisqueiro henchen a maio de flores e leixos** [sic]**.** (mc: Santiago)

2713. **Marzo ventoso i-abril chuvinoso, sácame a maio frorido i hermoso.** [910] (ms-SA: seminarista anónimo: algún lugar da provincia de Lugo)

2714. **Marzo ventoso i-abril chuvioso, o bon colmear farán astroso.** [911] (mc / ms)

(pt) *Março ventoso, abril chuvoso, de bom colmeal farão astroso.* (Chaves) (es) *Marzo ventoso y abril lluvioso, del buel* [sic] *colmenar hacer astroso.* (Correas) / *Marzo ventoso y abril lluvioso, hacen a mayo*

---

[902] O orixinal di O orixinal di *Marzo marzolo trebón e rayolo*.

[903] O orixinal di *Marzo marzolo trebon o raolo*.

[904] O orixinal di *Marzo marzoso pol-a mañan cara de porco y-o serán cara de vran*.

[905] ms: *coma si*; ms2: *como si*. / Nunha segunda clasificación temática nas fichas do manuscrito, Vázquez Saco incluiu este refrán en *Meteorológicos. Meses*.

[906] O orixinal di *Marzo moscoso, abril chuviñoso, mayo pardo, Sanjuan claro valen mais cas mulas yo carro.*

[907] ms-LU (Galicia): *s. Xuan claro.*

[908] ms / ms15,27r: *y hermoso*.

[909] ms e ms4: *chuvioso, mayo*, mc: *i-fermoso*; ms-LU: *florido y'hermoso*. / Nunha segunda clasificación temática nas fichas do manuscrito, Vázquez Saco incluiu este refrán en *Meteorológicos. Meses*.

[910] O orixinal di *Marzo ventoso y a abril chuvinoso sacame a mayo frorido y e hermoso*.

[911] ms: *e abril*; ms2: *y abril*. / Indica *Abejas* no ms. / Na primeira variante do castelán Vázquez Saco corrixe *buel* por *buen*. Na edición da Real Academia Española que V. Saco manexou do *Vocabulario* de Correas aparecía *buel* por errata. Na edición de Louis Conbet aparece a forma *buen*.

hermoso y al colmenero, merdoso. (Correas) (porque el agua daña las abejas).
El agua daña las abejas, como explica el Correas.

2715. **Marzo ventoso, abril chuviñoso, maio pardo e san Xoán claro valen máis que as mulas i-o carro.** [912] (mc / ms / ms2)
(pt) *Quanto vale o carro e o carril? Tanto como a chuva entre março e abril.* (Chaves) / *Mais vale uma chuvada entre março e abril, do que o carro, os bois, a canga e o canzil.* (Id.)
Véase *Marzo airoso...*

2716. **Marzo ventoso, abril chuvioso, maio pardo e san Xoán claro, son as millores regras do ano.** [913] (mc: Loureiro de Cotovad-F.V.S. / ms15,45r: *Vida Gallega*, 1960)
Var.: *Marzo ventoso, abril chuvioso, mayo pardo, san Xoán claro, son as chaves do ano.* (F.V.S.)

2717. **Marzo ventoso, abril chuvioso, maio pardo e san Xoán claro, son as catro chaves do ano.** [914] (ms-SA: José M. Gulías Rivas: Forcarei, PO)

2718. **Marzo ventoso, abril lluviñoso, maio pardo, san Xuan claro, vale más cós bois i-o carro.** [915] (ms-LU: Trini Figueiras: San Salvador de Asma, Chantada, LU. Convento de Las Córneas.)

2719. **Marzo hortelano, moita palla e pouco grano.** (ms5,055: Silvarrey)

2720. **Marzo, esfolarso.** (ms-SA: Francisco Canosa Quintáns)

2721. **Marzo, espigarzo; abril, espigas mil; maio, espigado; san Xoán, curado; en xugo** [sic]**, pan maduro; xuilín, fouce foucín; en agosto dálle no rostro; en setembre come e vende; en octubre semea e cubre.** [916] (ms21,01r: Bermés)

2722. **Marzo, espigarzo; abril, penduril; maio, segado e en san Xoán, mallalo.** [917] (mc e ms: Santiago)

2723. **Marzo, espigarzo.** [918] (mc: Sarria / J. Lage Radío: Santa Eulalia de Xil, Meaño, PO / ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar da provincia de Lugo / ms-SA: algún lugar de Galicia.)
(ct) *Mes de març, pigards.* (Sanchis)
Mes en que debe espigar el pan para la buena cosecha.

2724. **Marzo, igualalarzo.** [919] (mc: Layosa)
(es) *Marzo, igual.* (R. Marín)
Alude al equinoccio.

2725. **Marzo, magarzo.** (ms / ms4: F.V.S.)

2726. **Marzo, marcego, eu non che teño medo. Con tres días que me faltan e outros tres que me preste meu primo abril, heiche facer meter as cabras no cubil.** [920] (mc e ms4: Santa Comba, Lugo-F.V.S.)

2727. **Marzo, marzo marzán: pola mañán cara de can e ás doce un barrighán.** [921] (ms-SA: José Álvarez Souto: Anxeriz, Tordoia, C)

2728. **Marzo, pelarzo.** (mc: Lalín-F.V.S.)
(pt) *Março, pelarço, as noites como os dias, os meses como os marcos.* (Chaves)
Alude a la dureza del mes, y a la esquila de las ovejas, y de los asnos.

2729. **Marzo, raparzo.** (mc: Bagueixos, Lugo-F.V.S.)
(es) *En marzo se esquilan los burros.* (Sbarbi) (ct) *Pel març ton les ovelles.* (Sanchis) / *Pel març s'esquilen els ases.* (Id.)
Como *Marzo, pelarzo*.

2730. **Mes de marzo, mes de marzo, ti tes a chave do ano.** (ms5,136: *O Gaiteiro de Lugo*, 1957)
Var.: *Marzo, a chave do ano.* (ms15,23: *O Gaiteiro Gallego*, 1956)

2731. **Nas tardes de marzo recolle o teu gando.** [922] (mc: J.P. / ms10,125r: *D.E.*)
(pt) *Tardes de março, recolhe teu gado.* (Chaves) (es) *Tardes de marzo, arrecoge tu ganado.* (Correas)
Porque no venga la tempestad.

---

[912] ms: *qu'as mulas, y o*; ms2: *mayo, cas mulas yo carro*. / Nunha segunda clasificación temática nas fichas do manuscrito, Vázquez Saco incluiu este refrán en *Meteorológicos. Meses*.

[913] ms: *mayo pardo, San Xoan*; ms15,45r: *Xoan craro, regras*. / Nunha segunda clasificación temática nas fichas do manuscrito, Vázquez Saco incluiu este refrán en *Meteorológicos. Meses*.

[914] O orixinal di *Marzo bentoso, Abril chubioso, Mayo pardo e San Juan claro son as catro chabes do ano*.

[915] O orixinal di *Marzo ventoso Abril lluviñoso, Mayo pardo San Xuan claro vale mas cos bois yo carro*.

[916] O orixinal di *Marzo, espigarzo; abril, espigas mil; mayo, espigado; S. Xoan, curado; en xugo, pan maduro; xuilín, fouce foucín; en agosto dalle n'o rostro; en setembre come e vende; en octubre semea e cubre*.

[917] ms: *mayo, mallalo*.

[918] Nunha segunda clasificación temática nas fichas do manuscrito, Vázquez Saco incluiu este refrán en *Meteorológicos. Meses*.

[919] mc: *igualalarzo*. / V. *Marzo, iguarzo* en *Días* (*Duración de los días*).

[920] ms4: *presta meu primo*.

[921] O orixinal di *Marzo, marzo, marzán po la mañan cara de can e as doce un barrijan*.

[922] En ms10 s.v. *Tarde*.

2732. **Nin marzo sin trebóns nin home sin calzóns.** (ms-LU: Manuel Portela Balayo)

2733. **No marzo e no outono sempre vén algo de trono.** (mc: Santiago)

2734. **No marzo non debe de mollar o gato o rabo no agro.** (ms-LU: seminarista anónimo: Buciños, Carballedo, LU)

2735. **No marzo, abrigo, noces e pantrigo.** [923] (mc e ms: A.I. / ms21,04v: Bermés)

(es) *En marzo el abrigo, nueces y pan trigo.* (R. Marín)

2736. **No mes de marzo chove tanto com'a meixeira dun gato.** [924] (ms: Cuartilla 11)

2737. **Non ha de chover en marzo máis de canto molle o rabo o gato.** [925] (mc: J.P.)

Variante de otro anterior.

2738. **Non saches a horta na lúa de marzo, que se marcean as coles.** (ms9,13v: Silvarrey)

Marcearse: Ponerse amarillas.

2739. **Non te fíes de can coxeando nin de muller chorando, nin de bon tempo en marzo.** (mc / ms4: F.V.S.)

(pt) *Em manqueira de cão e lágrimas de mulher, não há que crer.* (Chaves) (es) *En marzo cojera de perro y en lágrimas de mujer, no hay que creer.* (Sbarbi)

2740. **O marzo que non marcexa, vén abril e o apedrexa.** (ms-LU: seminarista anónimo: Pape, San Xoán de Silvarrei, Outeiro de Rei, LU)

2741. **O millo botado no marzo, nin moi chego nin moi tardo.** (mc: Santiago)

2742. **O pan: en marzo espigarzo; en abril penduril; en maio granado; en san Xuan curado e pola santa Mariña metido na arquiña.** (ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar da provincia de Lugo)

2743. **O que en marzo espende, antes compra que vende.** (ms8,08v: Otero de Rey)

2744. **O que fiache, en marzo non curache.** (mc: A.N. 2ª serie / ms4: N.V. 2º Serie)

2745. **O que poda por marzo, vindima no regazo.** (ms-SA: José Manuel Area Alonso)

2746. **O sol de marzo mat'as damas no palacio.** (ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar da provincia de Lugo)

2747. **O sol de marzo mata a dama no palacio.** [926] (ms-LU: dous seminaristas anónimos: algún lugar da provincia de Lugo.

2748. **O sol de marzo queima a dama no palacio.** (ms-SA: M. González Fernández)

2749. **O sol de marzo queima a reina no palacio.** (mc: Puente Arcediago, Coruña)

2750. **O vintecinco de marzo entran as merendas e mais o descanso.** (ms-LU: seminarista anónimo: Terra Cha, LU)

2751. **O vinteoito de marzo entran as merendas e mais o descanso.** (ms-LU: seminarista anónimo: Guillar, Outeiro de Rei, LU)

2752. **Os tronos de marzo apretan a cuba cun mazo.** (mc: Monforte / ms4: F.V.S.)

(pt) *Quando troveja em março aparelha os cubos e o baraço.* (Chaves) (es) *Los truenos de marzo, aprietan la cuba con un mazo.* (Sbarbi) (ct) *Tronades pel març, el vi a bassals.* (Sanchis)

Las tormentas de este mes son precursoras de buena cosecha de vino.

2753. **Pito minín, botado en marzo e nado en abril.** (mc: Paradela)

2754. **Polo mes de marzo, río gharzo.** [927] (ms5,135: Estrada, Puente Ulla)

2755. **Por marzo todo ganado val o diñeiro dobrado.** [928] (mc, ms e ms4: J.P.)

2756. **¿Qu'é o que fiache, que en marzo n'o curache?** [929] (mc: J.P.)

2757. **Quen saleu ben de marzo, ben salirá de maio.** (mc: J.P.)

Siempre que las heladas que, a veces se presentan en los primeros días, no malogren la cosecha.

2758. **Quentor de marzo temperán é pró campo ben san.** (ms5,136: *O Gaiteiro de Lugo*, 1957)

2759. **S'en marzo abrigo, hai noces e pantrigo.** (ms-LU: Jesús Redondo C.: Lalín, PO)

2760. **Sácame de marzo, si non pace o rasco.** (ms-SA: algún lugar de Galicia)

2761. **Sácame en marzo: si non pacio, rasco i-á noite veño farto.** (ms12,78: S. Pedro de Orriós, Caurel)

Se pone áspero el monte donde pastan en el invierno y ya desean pacer la yerba.

---

[923] Indica *Agricultura* (*Condición de los meses*) no ms.

[924] mc: *como a meixeira de un gato*.

[925] mc: *mais que canto*. Jacinto del Prado só recolle o refrán coa forma *mais de canto*.

[926] ms-LU: *U sol, nu palacio*.

[927] O orixinal di *Pol-o mes de marzo, rio jarzo*.

[928] mc: *vale o diñeiro doblado*. A forma recollida por Vázquez Saco no mc non se axusta á que aparece no orixinal de Jacinto del Prado.

[929] mc:*¿Què fiache que en marzo non curache?* / Jacinto del Prado non recolle ningún refrán que coincida exactamente co do mc. Supoñemos que as diferenzas se deben a un erro de transcrición de Vázquez Saco.

2762. **Se no marzo ves tronar, prepara cubas e lagar.** (mc: X.R.P.S. *Nós*)

Var.: *Si en marzo oyes tronar, pon as cubas a remollar.* (Baralla) / *Si en marzo trona, pon as cubas a remollo.* (Baralla)

Varios otros insisten en la misma idea.

2763. **Se queres ter bo banastro, corta os vimbios en marzo.** [930] (ms-SA: Juan López Souto: Corrubedo, Ribeira, C / Teófilo Cabaleiro Cabaleiro: Codeseda, A Estrada, PO / ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar da provincia de Lugo)

2764. **Se queres ter bon garbanzo, seméntao no mes de marzo.** (ms5,029)

2765. **Se ques ter bon cabazo, sementa en marzo.** [931] (ms4, ms e mc: Véase Cuartilla 11 / ms4: C.G.)

2766. **Sempre qu'en marzo hai xiada, cóntase con boa anada.** [932] (mc: J.P. / ms15,45r: *Vida Gallega*, 1960)

2767. **Si canta a ran en marzo, xa cala en abril.** [933] (ms-LU: seminarista anónimo: Pantón, LU)

2768. **Si en marzo canta a ra, en abril e maio calada está.** (mc: Guntín)

Var.: *Se canta a ra en marzo, non cantará nin en abril nin en maio.* (ms15,05: Silvarrey)

(es) *Cuando marzo mayea, mayo marcea.*

Explicado en otros análogos.

2769. **Si en marzo non canta o cuco, nin en abril a bubela e a ruliña non rulea, mala colleita se espera.** [934] (mc)

Son aves que cantan en los meses que se indican, cuando vienen con el tiempo a propósito para la agricultura.

2770. **Si marzo se vai e o cuco non veu, ou vén a fin ou o cuco morreu.** (mc)

Var.: *Si marzo se vai e o cuco non veu, ou morreu o cuco ou vén a fin.* (J.P.)

Variante de otros que insisten en la misma idea.

2771. **Si marzo volve o rabo, non deixa pastor enzamarrado nin año encencerrellado.** (mc: Piúgos, Lugo / ms4: F.V.S. / ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar da provincia de Lugo)

(pt) *Se março dá de rabo, nem fica ovelha parida nem pastor açamarrado.* (Chaves) / *Quando março buelve* [sic] *de cabo no aleixa carneiro encerrado, nem pastor encamisado.* [935] (Chaves) (es) *Cuando marzo vuelve el rabo, ni deja pastor enzamarrado ni carnero encencerrado.* (Sbarbi) / *Si marzo vuelve el rabo, adiós tu ganado.* (R. Marín) / *Si marzo vuelve el rabo, no queda oveja con pelleja ni pastor azamarrado.* (Sbarbi) (ct) *Març aborrascat ni ovelles ni corders ha deixat.* (Sanchis)

2772. **Si marzo volve o rabo, non queda ovella con pelexa nin pastor deszamarrado.** [936] (ms: J.P.)

(pt) *Se março dá de rabo, nem fica ovelha parida nem pastor açamarrado.* (P. Chaves) (es) *Si marzo vuelve el rabo, no queda oveja con pelleja ni pastor azamarrado.* (Sbarbi) (ct) *Març aborrascat, ni ovelles ni corders ha deixat.* (Sanchis)

2773. **Si no mes de marzo sintes tronar, colle as chaves do pallar.** (mc / ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar da provincia de Lugo)

2774. **Si por marzo canta a ra, polo maio calará.** [937] (mc: M.V. / ms: M.L.)

Lo hemos visto repetidas veces.

2775. **Si queres bon banasto, corta os vimbios en marzo.** [938] (mc e ms: J.P.)

2776. **Si queres ter bon cabazo, has de sementalo en marzo.** [939] (mc: Piúgos, Lugo)

(pt) *Se queres bon cabaço, semeia em março.* (Chaves)

2777. **Si queres vivir hermoso todo o ano, foxe do sol de marzo.** [940] (ms, ms4 e ms15,47v: Villanueva, Lalín-F.V.S)

2778. **Sol de marzo cedo, pon o campo ledo.** (mc: Piúgos, Lugo)

Var.: *Sol en marzo cedo, pon o campo ledo.* (ms4: F.V.S.)

2779. **Sol de marzo fire con mazo.** (mc: Carballedo / ms4: F.V.S. / ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar da provincia de Lugo)

---

[930] ms-LU: *bon*.

[931] Indica *Labores agrícolas* (*Meses*) no ms.

[932] mc e ms15,45r: *Sempre que en marzo*. Jacinto del Prado recolle o refrán coa forma *qu'en*, aínda que Vázquez Saco rexistraba en ámbolos dous manuscritos *que en*.

[933] O orixinal di *Si canta arran en marzo xa calan en abril*. Escrito por detrás dunha carta dirixida por un laboratorio de Madrid ó médico Antonio Figueiras García, de Pantón. ¿Relación con Trini Figueiras que tamén recolleu refráns en Lugo?

[934] ms4: *a abubela*.

[935] A segunda variante do portugués non a atopamos no refraneiro de Chaves. *Buelve* debe ser un erro de transcrición por *vuelve*.

[936] ms: *azamarrado*. Jacinto del Prado recolle o refrán coa forma *deszamarrado*.

[937] mc: *lará*.

[938] mc: *bimbos*. Jacinto del Prado recollía o refrán tal e como aparece no ms.

[939] ms: *sementa en marzo*.

[940] ms4 e ms15,47v: *hermosa*.

Var.: *Sol de marzo fire coma mazo.* (ms4: J.P.)

(pt) *Sol de março, pega como pegamaço, e fere como maço.* (Chaves) (es) *Sol de marzo, sol de mazo.* (Sbarbi) */ Sol de marzo, hiere con mazo.* (Id.) */ Sol de marzo, pega como mazo.* (Correas) (ct) *Lo sol de Mars, estella el cap.* (R. Marín)

Se dice por lo fuerte y dañoso que suele ser en este mes. (Sbarbi)

2780. **Sol de marzo mata a dama no pazo.** (ms-LU: seminarista anónimo: Paradela, LU)

2781. **Sol de marzo mata a dama no palacio.** (Jesús Vázquez: Sarria, LU)

2782. **Sol de marzo mata a dama nu palacio i-o d'abril mata u porco nu cubil.** (ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar da provincia de Lugo)

2783. **Sol de marzo queima a dama no palacio.** (ms21,03v: Bermés)

2784. **Sol de marzo queima as damas no pazo.** [941] (mc e ms3: A.I.)

(es) *Sol de marzo, quema las damas del palacio, mas no las del ordenado.* No quema, pues, a las que hacen vida ordenada y están en su casa, al reparo del sol; pero sí a las ventaneras. (Correas) */ Sol de marzo, quema las dueñas del palacio, mas no las del bien concertado.* (Id.) (ct) *Sol de març crema les dames a palau.* (Sanchis) */ El sol de març fa mal an es cap.* (Id.) */ El sol de març es coneix set anys a la cara.* (Id.)

2785. **Sol de marzo queima as donas no pazo.** (mc / ms21,07v: Bermés)

2786. **Sol de marzo, de rego val ó campo.** (ms5,136: *O Gaiteiro de Lugo*, 1957)

2787. **Tras de marzo vén abril.** (mc)

2788. **Tronos en marzo, ou fame ou mortazo.** [942] (mc: M.V. / ms15,45: Camba / ms21,06r: Bermés / ms10,133r: *D.E.*)

2789. **U mes de marzo é igual co cu dus pequeños.** (ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar de Galicia)

Tan pronto chove coma fai sol.

2790. **U que en marzo sinta tronar, cerre a tulla e abra u lagar.** (ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar da provincia de Lugo)

Sin pan pero hay vino.

2791. **Vaite, marzo marzano, xa me vas deixando meus boiciños catro; con tres que teño e catro que me preste meu primo abril, heichos chamar todos catro ó chameril.** (mc: J.T.)

2792. **Vénse no san Benito Marzán, vaise no san Benito do vran.** (mc: Calde, Lugo / ms4: F.V.S.)

(ct) *Per sant Benet, el cucut canta tot dret.* (Sanchis) */ Per sant Benet, cada cucut en son indret.* (Id.) */ El cucut, per son dret, hauria de cantar per sant Benet, peró ha jurat i perjurat que no cantará fins a sant Marc.* (25 de abril)

Alude al cuco, que aparece en San Benito (21 de marzo) y se retira [sic]. A veces se retrasa y a ello se refieren otros refranes, como el cat.: *El cucut, per son dret....*

2793. **Vento de marzo seca as donas no pazo.** (ms4)

Var.: *Vento de marzo queima as donas do pazo.*

2794. **Veñan lunas mil e non veñan as de marzo polas de abril.** (mc / ms4: F.V.S.)

Var.: *Lunas mil, e non a de marzo por abril.* (ms15,42: Lugo)

2795. **Viño de marzo lévao a vella no regazo.** (mc: Taboada)

Var.: *O viño de marzo lévao a vella no regazo, i-o de abril enche o barril.* (ms15,45: Chantada)

2796. **Xiada de marzo non mata a mala herba, si o arado non acaba con ela.** (mc: J.P.)

Meses. Abril

2797. **A auga d'abril trai o pan ó carril.** [943] (mc: Santiago)

2798. **A auga d'agosto e o polvo de abril, toca na hucha coma un panderil.** (ms-LU: Antonio Vázquez Paredes: Xubia, Narón, C)

2799. **A auga de abril enche o carro e o cubil.** [944] (mc: J.T. / ms16)

(pt) *Abril, cheio o covil.* (Chaves)

Porque *abril, aguas mil*.

2800. **A auga de agosto e o polvo de abril botan o labrador a pedir.** [945] (mc: O. de Rey / ms16)

Como *A lama de agosto i-o polvo de abril...*

2801. **A auga en abril enche o carro e o carril.** (ms-SA: José M. Gulías Rivas: Forcarei, PO)

2802. **A augua de abril molla o carro e-o carril.** (ms-SA: M. González Fernández)

---

[941] ms3: *a dama*.

[942] En ms10 s.v. *Tronar*.

[943] Dentro de *Miscelánea* no mecanoescrito orixinal.

[944] mc: *y o, henche*; ms2: *d'abril, y-o cubil*; mc: *agua*.

[945] ms: *y o polvo d'abril*; mc: *i o polvo*.

2803. **A iauga d'abril enche o carro i-o carril.** [946] (ms21,01r: Bermés)

2804. **A leite de abril pra min.** [947] (mc e ms17,006: J.P.)

(es) *La leche de abril, para mí; la de mayo, para mi amo* (para su hermano)*, y la de junio para ninguno.* (Sbarbi)

Por los pastos y no es aún intenso el calor.

2805. **A sandía, nin en abril nada nin en maio botada.** (ms5,023: Félix Rodríguez Vieites)

2806. **A trama d'abril nunca é vil e non arde no candil.** (ms18,13r)

2807. **A trama de abril, pouca e vil, e non arde no candil.** [948] (mc e ms: J.P.)

(es) *La trama de abril no enciende en candil.* (Sbarbi)

2808. **Abril abrileiro, cada día seu aguaceiro.** (ms21,08r: Bermés)

2809. **Abril amoroso, san Xoán ventoso.** (mc: Santiago)

2810. **Abril atoldado é pouco mollado.** [949] (ms16: Enc.)

2811. **Abril augas mil, se non ó comezo, ó meio ou ó fin.** (ms-SA: Juan Bello Valiña)

2812. **Abril co rabo sole ferir, ó entrar ou ó salir.** (mc: Gella, Ribadeo)

(pt) *No princípio ou no fim, abril sóe ser ruim.* (Chaves) (es) *Al abril alabo, si no vuelve el rabo.* (Sbarbi)

2813. **Abril chove prá xente e maio prás bestas.** [950] (ms-SA: Juan Bello Valiña)

2814. **Abril do bo dormir.** (ms-SA: Francisco Canosa Quintáns)

2815. **Abril e abrilete e un mes que se lle mete.** (ms4: F.V.S.)

2816. **Abril e maio fan fan fan fariña para todo o ano.** (ms-SA: Luís Alcántara Pedreira: Rianxo, C)

2817. **Abril e maio son a chave do ano.** (ms-SA: Luís Alcántara Pedreira: Rianxo, C)

2818. **Abril e maio son as chaves de todo o ano.** [951] (mc: *Dicc. Ac.*)

Var.: *Abril e maio, chaves do ano.* (ms16)

(pt) *Abril e maio, chaves do ano.* (Chaves) (es) *Abril y mayo, la llave de todo el año.* (Correas) (ct) *Abril y Maig tenen les claus de tot l'any.* (Alberola)

De las lluvias y templanza de estos dos meses dependen en gran parte las cosechas.

2819. **Abril e maio son as chaves do ano.** (ms-LU: seminarista anónimo: Paradela, LU / seminarista anónimo: Lugo, Lugo, LU)

2820. **Abril e maio son chave de todo o ano.** [952] (ms21,31v: Bermés)

Var.: *Abril e maio son a chave de todo o ano.* (ms4)

2821. **Abril e maio, a chave do ano.** [953] (ms-SA: Manuel Barreiro Somoza: Santa Mariña de Ribela, A Estrada, PO)

2822. **Abril e maio, o ser de todo o ano.** (mc: Buciños)

(pt) *Abril e maio, chaves do ano.* (Chaves) (es) *Abril y mayo, las llaves de todo el año.* (ct) *Abril y Maig tenen les claus de tot l'any.* (Alberola)

2823. **Abril esfola pero maio amola.** [954] (ms-SA: Juan Bello Valiña)

2824. **Abril fai as portas cerrar e abrir e os porcos berrar.** (mc: J.P.)

(es) *Abril hace las puertas cerrar y abrir, y a los cochinos gruñir.* (R. Marín)

2825. **Abril frío e fornos quentes, alegría prós meus dentes.** (mc: M.L.)

Var.: *Abril frío e fornos quentes.*

2826. **Abril frío e mollado enche o celeiro e farta o gado.** [955] (mc: A.C. / ms: E.C.)

(pt) *Abril frío e mollado, enche o celeiro e farta o gado.* (Chaves) (es) *Abril frío, hinche el silo, y mojado, silo y campo.* (Correas) */ Abril mojado, panes trae en el saco.* (R. Marín) */ Abril frío y mojado, hinche el granero y harta el ganado.* (Id.) (ct) *Fred en abril, no faltará pa ni vi.* (Sanchis)

2827. **Abril frío, fornos quentes, alegría prós meus dentes.** (ms21,04r: Bermés)

2828. **Abril frío, pan e viño.** (mc: A.C. / ms: E.C. / ms21,31v: Bermés)

(pt) *Abril frío, pão e vinho.* (Chaves) (es) *Abril frío, pan y vino.* (Hernán Núñez) */ ms: Correas. / Abril frío, mucho pan y poco vino.* (Id.) (ct) *Fred en abril, no faltará pa ni vi.* (Sanchis)

A la letra el de Hernán Núñez: Abril frío, pan y vino. Otro en cambio recoge el Priciano que lo contradice: Abril frío, mucho pan y poco vino.

---

[946] O orixinal di *A-i-auga d'abril enche o carro y'o carril*.
[947] ms: *d'abril*.
[948] ms: *d'abril, n-o candil*.
[949] Este refrán aparecía riscado no reverso dunha folla.
[950] O orixinal di *Abril chove pra xente e Mayo prás bestas*.
[951] ms: *mayo*; ms2: *mayo, son a chave*; ms4: *a chave de*.
[952] O orixinal di *Abril e mayo son chave de todo o ano.*
[953] O orixinal di *Abril e mayo a chabe do ano*.
[954] O orixinal di *Abril esfola, pero Mayo amola*.
[955] mc: *henche*.

2829. **Abril malo perde a maio.** (ms-LU: seminarista anónimo: Pape, San Xoán de Silvarrei, Outeiro de Rei, LU)

2830. **Abril mata o rato no cubil.** (ms-SA: seminarista anónimo: Moreira, A Estrada, PO)

2831. **Abril mollado, malo pr'hortelano.** [956] (mc e ms: J.P.)

(es) *Abril mojado malo en la huerta, bueno en el campo.* (Sbarbi) (ct) *Abril mullat, mal per a l'hort, bé per al sembrat.* (Sanchis)

2832. **Abril molla, maio amola.** (ms8,17r: Silvarrey)

2833. **Abril mui nubloso é pouco chuvioso.** [957] (mc e ms4: J.P.)

2834. **Abril non era malo, se non fora o aire asturiano.** [958] (mc: Taboada / ms15,27r: Lugo)

2835. **Abril para min e san Xoán par'o can.** (ms-LU: Manuel Portela Balayo)

2836. **Abril pra min, san Xoán pró can.** (ms5,023: Félix Rodríguez Vieites)

2837. **Abril que non chove deixa o labrego probe.** (ms-SA: Juan Bello Valiña)

2838. **Abril quente e mollado, carga o carro i-enche o gado; abril frioleiro i-enxoito, nin pra min nin pra outro.** [959] (ms21,32v: Bermés)

2839. **Abril quente e mollado, carga o carro i-enche o gado.** [960] (mc)

Los mismos efectos que *abril fríó e mollado...*

2840. **Abril saca a espiga a descubrir.** (mc: J.P.)

(es) *Abril saca la espiga a relucir.* (R. Marín)

En llegando abril, cada uno con su fusil. (Sbarbi) Porque en abril, los trigos y las cebadas ostentan ya la espiga, (Sbarbi). Lo mismo que el *pendoril* de los refranes anteriores.

2841. **Abril sempre ruín, ó principio i-ó fin, i-ó medio pra non mentir.** [961] (mc e ms: J.P.)

(pt) *No princípio ou no fim, abril sóe ser ruim.* (Chaves) (es) *Abril, si bueno al principio, malo al fin.* (R. Marín) */ Abril, abrilillo ¿cuándo no fué un pillo?* (Id.) */ Abril, uno bueno entre mil.* (Id.) */ Abril y jornaleros, pocos buenos.* (Id.) / *Abril, abrilero, siempre es traicionero.* (Id.) */ Abril siempre fué vil, que al principio, que al medio, que al fin.* (Id.) / *Abril siempre será ruín, al entrar o al salir o al medio por no mentir.* (R. Marín) / *Abriles y condes, los más son traidores.* (Correas) (ct) *L'a abril és més roin que un aguasil.* (Sanchis)

Insisten todos en el concepto del ya transcrito: *Abriles e mulos...* [962]

2842. **Abril sempre será ruín, ó entrar ou ó saír.** (ms-SA: Juan Bello Valiña)

2843. **Abril sin torbós é como home sin botós.** (mc: Buciños)

2844. **Abril vén con cara de santo e uñas de gato.** (ms-SA: José Castro López: Sobrado dos Monxes, C)

2845. **Abriles e cabaleiros son ás veces treicioeiros.** (ms-SA: Juan Bello Valiña)

2846. **Abriles e mulos engañan a todos.** (mc: J.P.)

(es) *Abriles y caballeros, todos son traicioneros.* (R. Marín) */ Abriles y señores pocos hay que no sean traidores.* (Id.) */ Abriles y condes, los más son traidores.* (Correas) (ct) *Bon abril i bon cavaller, molt escassos solen ser.* (Sanchis) */ D'abrils i de senyors, n'hi ha pocs que no suguin traïdors.*

La traición de abril, si niega las lluvias mansas, que, con mayo le convierten en llave de todo el año, se comparan con las traiciones de los mulos.

2847. **Abril, abril, de cen en cen anos deberas vir.** (mc e ms16: J.P.)

Var.: *Abril, abril, de cen en cen anos debes vir.* (ms16)

(es) *Abril, abril, de cien en cien años debieras venir.* (R. Marín)

Abundan las paremias de esta apreciación.

2848. **Abril, aguas mil.** [963] (mc: G.P. / ms-SA: Gestoso provincia de La Coruña / ms-SA: José Barreiro Somoza: Santa Mariña de Ribela, A Estrada, PO)

(es) *Abril, aguas mil* (Sbarbi) */ Abril para ser abril, ha de tener aguas mil.* (G.P.) (ct) *En abril, aigües mil.* (Sanchis) */ Abril, el de les pluges mil.* (Id.)

Más general, y refiriéndose a aguas blandas y *sin turbiones* (Correas)

---

[956] mc: *pro hortelano*.

[957] ms4: *nubloso e pouco*. Jacinto del Prado recolle só *é pouco chuvioso*.

[958] ms15,27r: *sinon fora*.

[959] O orixinal di *Abril quente e mollado carga o carro y'enche o gado; abril frioleiro y'enxoito nin pra min nin pra outro*.

[960] O orixinal di *Abril quente e mollado, carga o carro y-enche o gado*. / mc: *y henche*.

[961] O orixinal di *Abril sempre ruín, ô princípio y o fin, yo medio, pra non mentir*. / ms: *para non mentir*.

[962] Nesta edición aparece un pouco máis abaixo: *Abriles e mulos engañan a todos*.

[963] ms-SA (José B.): *auguas*.

2849. **Abril, augas mil, coladas por un mandil.** [964] (mc: A.C. / ms: E.C.)

(pt) *Em abril, águas mil coadas por um mandil, e em maio 3 ou 4.* (Chaves) (es) *Abril, aguas mil, cernidas por un mandil.* (Correas) (ct) *En abril, aigües mil.* (Sanchis) */ Abril, el de les pluges mil.* (Id.)

2850. **Abril, búscame no cubil; en maio xa son gran de galo; en san Xuan xa boto as cabras do pan; en julio xa me poño ós bois do xugo.** (ms-LU: Trini Figueiras: San Salvador de Asma, Chantada, LU. Convento de Las Córneas.)

2851. **Abril, cara de gato.** (ms5,136: *O Gaiteiro de Lugo*, 1957)

Var.: *Abril, cara de traidor.*

2852. **Abril, cuiros mil.** (ms-SA: Francisco Canosa Quintáns)

2853. **Abril, espigas mil.** (ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar da provincia de Lugo / ms-LU: seminarista anónimo: Pacios, Neira de Xusá, Baralla, LU)

2854. **Abril, maio e san Xoán son os que levan e tran.** [965] (mc: Carballedo / ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar de Galicia)

Meses decisivos para que la cosecha sea buena o mala.

2855. **Abril, o do bo dormir.** (ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar da provincia de Lugo)

2856. **Abril, pendoril; maio, engraio; san Xoán, segaio.** [966] (mc: *Nós*)

Var.: *Abril, pendoril; maio, granado; san Xoán, curado; e san Martiño, no arquiño.*

Con palabras caprichosas describe el estado del centeno en los meses que se indican: *En abril, cuelga ya la espiga, en mayo, grana y en junio está dispuesta para la siega.* Se refiere a las zonas más cálidas de Galicia.

2857. **Abril, raiolas mil.** [967] (mc: Santiago)

Como *Abril, aguas mil*.

2858. **Abril, si por mal quer vir, as portas non deixa abrir.** (ms21,01r: Bermés)

2859. **Abril, si por mal quer vir, nin as portas deixa abrir.** (mc: A.N. / ms21,01r: Bermés)

(es) *Abril hace las puertas cerrar y abrir, y a los cochinos gruñir.* (R. Marín)

Como *Abril fai as portas cerrar...* ya registrado.

2860. **Anque non chova en tod'o ano, non falten as augas d'abril e maio.** (ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar da provincia de Lugo)

2861. **Anque veñan augas mil, que non falten as d'abril.** (ms-LU: seminarista anónimo: Buciños, Carballedo, LU)

2862. **As augas d'abril enchen o carro i-o carril.** (ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar da provincia de Lugo)

2863. **As augas de abril non deben encher un barril.** [968] (mc e ms: J.P.)

2864. **As augas de abril, todas collen nun barril.** (mc: Carballedo / ms4: F.V.S.)

(es) *Abril, aguas mil, todas caben en un barril.* (Sbarbi) */ En el mes de abril toda el agua cabe en un barril pero si el barril está desfondado todo el campo queda anegado.* (Id.) (ct) *En abril tota l'aigua cap dins un barril.* (Sanchis)

Conviene que llueva muchas veces, pero no en abundancia.

2865. **As augas en abril enchen o carro i-o carril.** (ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar da provincia de Lugo)

2866. **As escarabanadas de abril fan berrar os porcos no cubil.** (mc: Loureiro de Cotovad-F.V.S.)

Como *Abril fai as portas cerrar e abrir... Escarabanadas* son granizadas. *Escarabanar* lo recoge Carré Alvarellos como sinónimo de *Saravear* = granizar.

2867. **As madrugadas de abril son propias para dormir.** (mc: *Nós*)

(es) *Las mañanitas de abril, se duerme el mozo ruin: las de mayo, el mozo y el amo; y cuando llega San Juan, todos los que en la casa están.* (R. Marín)

Como el siguiente.

2868. **As mañanciñas de abril son moi doces de dormir.** [969] (mc e ms: Carballedo)

(pt) *Manhãs de abril, boas d'andar e doces de dormir.* (Chaves) (es) *Las mañanas de abril dulces son de dormir; y las de mayo no tienen cuento ni cabo.* (R. Marín) */ Las mañanitas de abril, son muy buenas para dormir; y las de mayo, las mejores de todo el año.* (Id.) (ct) *D'es bril, en bon matí, hi fa de bon dormir.* (Sanchis)

2869. **As sandías, nin sementadas en abril nin nadas en maio.** [970] (mc e ms2: C.A.)

---

[964] mc: *agoas*; ms2 e ms4: *augoas*.
[965] ms-LU: *Sanjuán son us que*.
[966] ms: *mayo, engrayo, San Juan segayo*; ms4: *Abril, pandoril*.
[967] *Abril, rayolas mil*.
[968] ms: *d'abril*; mc: *hencher*.
[969] ms: *d'abril*.
[970] ms2: *mayo*.

2870. **Auga d'abril, polvo d'agosto.** (ms-LU: seminarista anónimo: Arcos de Frades, Pol, LU)

2871. **Auga de abril henche o carro i-o carril.** [971] (mc: A.N.)

Var.: *Chuvia en abril enche o carro e o carril.* (ms4: E.C.) / *As augas de abril dan pra encher o carro e mais o carril.* (ms15,43: Meda)

Porque *abril, augas mil*.

2872. **Auga de abril mata a porca no cubil.** (mc: Carballino)

2873. **Auga de abril tolle a porca no cubil.** [972] (mc e ms2: J.T.)

2874. **Auga de abril, graos mil.** (mc: Castroverde)

(es) *Agua en abril, granos mil.* (Sbarbi) (ct) *Aigua per l'abril grans mil.* (Sanchis)

2875. **Augas mil e non falten as do mes de abril.** (ms-SA: seminarista anónimo: algún lugar da provincia de Lugo)

2876. **Augua de abril trai o pan ó carril.** (ms-SA: Perfecto Esparís Freire: Santa María de Viceso, Brión, C)

2877. **Ca auga de abril e maio nace o pan do ano.** (ms-LU: Félix Rodríguez Vieites)

2878. **Cando abril recacha, queima a vella a maza.** (mc: A.I.)

Abril es inconstante y traicionero.

2879. **Cando en abril chove, en maio a vella queima o tallo.** [973] (ms-SA: J. M. Barral Sánchez)

2880. **Cando no abril e maio arden os montes, no san Joán e Santiago ameten as fontes.** (ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar da provincia de Lugo)

2881. **Canta a ra no mes de abril, encrúa o tempo e vólvese ó cubil.** [974] (mc: A.N. / ms4: C.G. / ms21,17r: Bermés)

(es) *Ranas muy cantoras, serenas auroras.* (Ricart)

Porque su canto acompaña al buen tiempo.

2882. **Como chova en abril e maio, que non chova en todo o ano.** (ms-LU: seminarista anónimo: Arcos de Frades, Pol, LU)

2883. **Chova non chova, en abril está escaso o barril.** (mc: Santiago)

2884. **Chova pa min abril e maio e pa ti todo o ano.** [975] (ms-SA: J. M. Barral Sánchez)

2885. **Chova pa min en abril e maio e pa ti o resto do ano.** [976] (ms-SA: Argimiro Pampín Basteiro: Arzúa, C)

2886. **Chova para min en abril e maio, e para ti todo ano.** [977] (ms-SA: Andrés Castro Ces: Tállara, Lousame, C)

2887. **Chova por abril e maio, e non chova en todo o ano.** [978] (mc e ms: Buciños)

(pt) *A ti chova todo o ano e a mim abril e maio.* (Chaves) (es) *Lluévame a mí abril y mayo, y a los otros todo el año.* (Correas)

2888. **Chova pra min en abril e maio e pra ti no resto do ano.** [979] (ms-SA: Algún lugar da provincia da Coruña)

2889. **Chova pra min todo o abril e maio, pra ti todo o ano.** [980] (ms-SA: Manuel Otero González: Divino Salvador de Coiro, Cangas, PO)

2890. **Chóvame a min en abril e maio, e chóvache a ti o resto do ano.** [981] (mc e ms: Buciños)

2891. **Chovendo en abril, hai cosecha a cadril.** (mc: Santiago)

2892. **Chuvia de abril enche o carro e o carril.** (ms-SA: Amador Darriba Míguez (13-11-1951))

2893. **De abril a maio sale a fariña do ano.** [982] (mc / ms / ms4: F.V.S.)

Var.: *D'abril e mayo sale a fariña do ano.*

(pt) *Entre abril e maio, moenda para todo o ano.* (Chaves) (es) *Entre abril y mayo haz harina para todo el año.* (Sbarbi)

2894. **Dios nos quite do polvo d'abril e do bulleiro de agosto.** (ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar da provincia de Lugo)

2895. **Dios nos quite do polvo de abril e das lamas de agosto.** [983] (mc / ms4: F.V.S.)

Var.: *Polvo de abril e barro de agosto, cágome nil.* (ms15,09: Bulso)

(es) *Dios te guarde de polvo de mayo y fango de agosto.* (R. Marín)

---

[971] ms: *Auga d'abril, y-o.*

[972] ms2: *d'abril, n-o cubil.*

[973] O orixinal di *Cando en Abril chove en Mayo a vella queima o tallo.*

[974] ms: *d'abril*; ms2: *d'abril.*

[975] O orixinal di *Chova pa min Abril e Mayo e pa ti todo o ano.*

[976] O orixinal di *Chova pa min en Abril e mayo e pa ti o resto do ano.*

[977] O orixinal di *Chova para min en Abril e Mayo, e para tí todo ano.*

[978] ms: *mayo.*

[979] O orixinal di *Chova pra min en Abril e Mayo, e pra ti no resto do ano.*

[980] O orixinal di *Chova pra min todo o abril e mayo, pra ti todo o ano.*

[981] ms: *mayo, no resto.*

[982] Contén a indicación *Abril. Agrícolas* no ms. / ms: *mayo.*

[983] Indica *A chuvia i-a colleita. Agosto* no ms. / ms: *d'abril, d'agosto.*

2896. **Dos cepos mil garda cento pra abril.** [984] (mc: J.P.)

(pt) *Guarda pão para maio e lenha para abril.* (Chaves) */ Quem me vir e ouvir, guarde pão para maio e lenha para abril.* (Id.) (es) *La vieja de los años mil, guardaba pan para mayo y leña para abril.* (Sbarbi) */ La vieja que supo vivir, pan para mayo y leña para abril.* (Id) (ct) *Guarda pa per a maig i llenya per a abril.* (Sanchis)

2897. **En abril a porca fai o cubil.** (mc / ms4: F.V.S.)

2898. **En abril abre a porta e déixame ir.** (ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar de Galicia)

2899. **En abril abre a porta ó gado e déixao saír.** [985] (mc e ms16: M.V. / ms: M.L.)

(pt) *Em abril, abre a porta à vaca e deixa-a ir.* (Chaves) */ Em abril guarda o gado, e vai onde tens de ir.* (Chaves)

2900. **En abril abre as portas e déixame ir.** (ms-LU: Trini Figueiras: San Salvador de Asma, Chantada, LU. Convento de Las Córneas.)

2901. **En abril ábreme as portas e déixame salir.** (ms-SA: algún lugar de Galicia)

2902. **En abril arden os ferros do carril.** (mc: Santiago)

2903. **En abril berra o porco no cubil.** (ms-LU: Luís Alonso Alonso)

2904. **En abril cada pinga val por mil.** (mc: *Dicc. Ac.*)

(es) *En abril, cada gota vale por mil,* o *vale mil.* (Sbarbi) (ct) *En abril cada gota val per mil.* (Sanchis)

2905. **En abril cantas poidan vir.** (mc: J.T.)

Aguas, porque es el de las aguas mil.

2906. **En abril cear sin candil.** (ms-SA: Héctor Blanco Tato: Cereo, Coristanco, C (5º curso) / ms-SA: José Álvarez Souto: Anxeriz, Tordoia, C)

2907. **En abril cubre a vella o mandil.** (ms-LU: seminarista anónimo: Bretoña, A Pastoriza LU)

2908. **En abril chían os porcos no cubil.** (mc: Loureiro de Cotovad-F.V.S.)

Sobre todo, cuando, como indica un refrán ya transcrito, *abril vuelve el rabo*.

2909. **En abril déixame dormir i-en maio de meu me caio.** (ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar da provincia de Lugo)

2910. **En abril déixame dormir que en maio de meu me caio.** [986] (mc: A.I. / ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar da provincia de Lugo / ms12,70)

(pt) *Em maio com sono caio, em S. João, por esse chão.* (Chaves)

De las mañanas de abril, dulces para dormir, habla un refrán anterior.

2911. **En abril déixame dormir.** (ms21,03r: Bermés)

2912. **En abril e maio a vella queima o tallo.** [987] (ms-SA: José Cornes Iglesias: Santiago de Buxán, Val do Dubra, C)

2913. **En abril empezan as flores a lucir.** (mc: Santiago)

2914. **En abril enche o carro i-o carril.** (ms-LU: seminarista anónimo: Pacios, Neira de Xusá, Baralla, LU)

2915. **En abril está no cubil; en maio, co pai ó lado; en san Xuan xa lle dá unha carreira ó can; en santa Mariña xa matan a cabritiña; i-en agosto tiran o boi ao pozo.** [988] (mc: La Gudiña / ms11,25: Gudiña, Orense)

Var.: *En abril cátanos no cubil; en maio xa son bon gaio; en santa Mariña xa vou pola cabritiña; en agosto xa vou co meu pai polo rostro; en Santos xa mato os bois nos campos; i-en xaneiro xa podo co carneiro.* (ms / ms4: F.V.S.)

Describe las fases del desarrollo del lobo. (mc) / Acerca del desarrollo del lobo. (ms11,25).

2916. **En abril estou no cubil.** [989] (mc: *Dicc. Ac.*)

Habla el lobo. Es la primera fase de los anteriores.

2917. **En abril fan os paxaros o niu.** (mc)

(ct) *En abril tot pardal fa son niu.* (Sanchis)

2918. **En abril inda a auga henche o camiño.** (mc: Santiago)

2919. **En abril inda a vella queima o bandil.** (mc: Santiago)

2920. **En abril inda a vella queima o pernil.** (mc: Santiago)

2921. **En abril mata o porco no cubil, e en maio mátao dun ano.** (mc: *Dicc. Ac.*)

Var.: *O'inverno de abril mete o porco no cubil, i-o de maio mata o de un ano.* (ms15,45: Chantada)

2922. **En abril mata o porco no cubil.** (ms-LU: seminarista anónimo: Paradela, LU)

2923. **En abril morre o cocho no cubil.** (ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar da provincia de Lugo)

---

[984] mc: *pra abril*.
[985] ms: *abr'a porta*; ms4: *salir*; ms16: *as portas*.
[986] ms e ms-LU : *qu'en*; ms12,70: *no mayo, cayo*.
[987] O orixinal di *En abril e mayo a bella queima o tallo*.
[988] ms: *San Juan*.
[989] Indica *Lobos* no ms.

2924. **En abril o porco berra no cubil.** (ms-SA: Manuel Barreiro Somoza: Santa Mariña de Ribela, A Estrada, PO)

2925. **En abril o porco deixa u cubil.** (ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar de Galicia)

2926. **En abril para min e en san Xuan pó can.** (ms-SA: Manuel Barreiro Somoza: Santa Mariña de Ribela, A Estrada, PO)

2927. **En abril queima a vella o mandil.** (mc: J.T.)

Var.: *En abril queima a moza o mandil.* (ms16) / *En abril queimou a moza o mandil.* (mc: J.P.)

(pt) *Em abril queima a velha o carro e o carril, e uma camba que deixou, em maio a queimou.* (Chaves) (es) *En abril quemó la vieja el mandil, y en mayo, el escaño.* (Sbarbi) / *En abril quemó la moza el mandil, y en mayo, el escaño.* (R. Marín)

Por el frío.

2928. **En abril ronca o porco no cubil.** [990] (mc e ms16: Velle / ms16)

Var.: *No abril inda tembla a porca no cubil.* (Orense)

Queda atrás otra variante.

2929. **En abril sal o cuco do cubil.** (ms21,02r: Bermés)

2930. **En abril sale o raposo do cubil.** (ms-SA: Eliseo López Varela)

2931. **En abril sete lobos no cubil.** (ms21,10v: Bermés)

2932. **En abril somentar co mandil.** (ms-SA: José Álvarez Souto: Anxeriz, Tordoia, C)

2933. **En abril unha pingueira vale por mil.** (ms-SA: Héctor Blanco Tato: Cereo, Coristanco, C (5º curso))

2934. **En abril vai onde has de ir, e no mesmo mes torna outra ves.** (mc)

Var.: *En abril vai onde has de ir, e no mesmo mes torna a vir outra ves.* (mc / ms21,31v: Bermés)

(pt) *Em abril vai a velha onde tem de ir e vem dormir ao seu covil.* (Chaves)

Han crecido los días.

2935. **En abril cénase con sol e déitase sin candil.** [991] (mc: S. Victorio de R. de Miño / ms / ms16)

(es) *En abril, cena el mozo sin candil; y en mayo, el mozo y el amo.* (R. Marín)

2936. **En abril sale o cocho do cubil.** [992] (mc e ms: Santiago)

Var.: *En abril o cocho sale do cubil.* (ms)

2937. **En abril sale o cuco do cuquiro.** (ms-LU: José Ballesteros Alonso)

2938. **En abril, augas mil, que todas collan nun candil.** [993] (mc / ms4: F.V.S.)

(es) *En abril, las aguas mil, que todas cojan en un candil.* (Sbarbi) / *En el mes de abril, toda el agua cabe en un barril.* (Id.) (ct) *En abril tota l'aigua cap dins un barril.* (Sanchis)

2939. **En abril, augas mil, veñan todas e non falten as de abril.** (ms-LU: seminarista anónimo: Pacios, Neira de Xusá, Baralla, LU)

2940. **En abril, augas mil, coladiñas por un mandil.** [994] (mc: J.T.)

(pt) *Em abril águas mil coadas por um mandil e em maio 3 ou 4.* (Chaves) (es) *En abril, aguas mil, coladas por un mandil; en mayo, tres o cuatro, y ésas con buen barro.* (Correas)

Queda atrás una variante, con las correspondientes peninsulares.

2941. **En abril, augas mil.** (mc: A.I. / ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar da provincia de Lugo / ms21,04r: Bermés)

(pt) *E próprio do mês d'abril, as águas serem às mil.* (Chaves) (es) *Abril, aguas mil.* (Sbarbi) (ct) *Abril, el de les pluges mil.* (Sanchis) / *En abril aigües mil.* (Alberola)

Véase *Abril, aguas mil*. Añadimos aquí la correspondencia port.

2942. **En abril, coiros mil.** (ms5,027: Mondoñedo)

2943. **En abril, con día no cubil.** [995] (mc e ms: Buciños)

2944. **En abril, chuvia hastra que corno da vaca se pudra.** (ms15,23: *O Gaiteiro Gallego*, 1956)

En abril, espigas mil; polo san Lucas, suca, boi, suca; polo san Simón, varón, que pasa sazón; polo san Xuan sécalle a primeira raíz ó pan; polo San Pedro sécalle a do medio; polo Santiago sécalle a do cabo; pola santa Mariña bótalle a fouciña. (mc: Mourence, Villalba-F.V.S.)

Agrupa una serie de refranes que registramos en su lugar. / San Lucas (18.10); San Simón (28.10); San Xuan (24.6); San Pedro (29.6); Santiago (25.7); Santa Mariña (18.7).

2945. **En abril, espigas mil; polo [san Lucas, suca, boi], suca; polo san Simón, varón que pasa sazón; polo san Juan, sécalle a**

---

[990] mc: *rouca*.
[991] mc: *con candil*.
[992] ms: *u cocho, du cubil*.
[993] ms4: *as augas mil*.
[994] mc: *caladiñas*.
[995] ms: *ô cubil*.

primeira raíz ó pan; polo san Pedro, sécalle a do medio; polo Santiago, sécalle a do cabo; pola santa Mariña, bótalle a fouciña. (ms: Mourence, Villalba)

Var.: *Polo san Lucas suca, boi, suca e polo san Simón suca varón que pasa sazón.* (ms15,22)

2946. **En abril, espigas mil.** (mc: Belante, Sarria)

(es) *En abril, espigas mil.* (R. Marín) (ct) *Aigua per l'abril, grans mil.* (Sanchis)

2947. **En abril, flores mil, peixes mil e augas mil.** (mc: S. Loureiro)

(es) *En abril, flores, olores y predicadores.* (R. Marín)

2948. **En abril, niños mil.** (mc: Santiago)

2949. **En abril, por mor do frío, non quites nin un fío.** [996] (mc: Buciños / ms4: F.V.S.)

Var.: *En abril, por morto de frío, non te quites un fío.* (ms16)

(ct) *No te'n toquis ni un fil pel mes d'abril.* (Sanchis) / *En abril no et lleves fil.* (Id.) / *Fins a coranta d'es bril, no et llevis un fil.* (Id.)

2950. **En abril, se sopla o aire, trigo con abundancia pero, se sopla demasiado, nin palla nin grano.** (ms-LU: seminarista anónimo: Guillar, Outeiro de Rei, LU)

2951. **En lúa de abril tardía ningún paisano confía.** [997] (mc, ms e ms16: J.P.)

(es) *En luna de abril tardía, ningún labrador confía.* (R. Marín)

2952. **Entre abril e maio están as chaves de todo o ano.** (ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar da provincia de Lugo)

2953. **Falan de que nunca se viu o abril que non fora ruín, sexa ó entrar sexa ó saír.** (ms-SA: Manuel Barrós Fachal / Algún lugar da provincia da Coruña)

2954. **Falten augas mil e non as do mes de abril.** (ms-LU: Trini Figueiras: San Salvador de Asma, Chantada, LU. Convento de Las Córneas.)

2955. **Fallen aguas mil e no fallen as de abril.** (ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar de Galicia)

2956. **Frío d'abril, hastr'as penas vai ferir.** [998] (mc, ms e ms4: J.P.)

(pt) *Frio de abril nas pedras vai ferir.* (Chaves) (es) *Frío de abril a las peñas vaya a herir.* (Correas)

[996] mc: *non te quites un fío*.
[997] mc e ms16: *luna de abril*
[998] mc: *hasta as pedras*; mc, ms, ms4: *Frìo de Abril*. Jacinto del Prado só recolle o refrán coa forma *hastr'as penas*.

2957. **Humedades de abril malas son de salir.** [999] (mc e ms: J.P.)

(es) *Humedades de abril malas son de salir.* (Correas)

2958. **Lama de agosto e polvo de abril fan tocar as huchas como tamboril.** [1000] (mc: Villalba)

Var.: *Lodo de agosto e polvo de abril fan ir o home a pedir.* (mc e ms4: Paradela-F.V.S.) [1001]

Acaban con las reservas de la cosecha anterior, al faltar las aguas de abril y el calor de agosto, por eso pide otro refrán ya registrado que *Dios nos quite dos polvos de abril e das lamas de agosto*.

2959. **Lama de agosto e polvo de abril tocan as huchas como tamboril.** (ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar da provincia de Lugo)

2960. **Lúas, dúas mil, e non veña a de abril.** (mc: M.L.)

2961. **Máis vale auga entre abril e maio que os bois e mais o carro.** (mc: J.P.)

Explicado en variantes anteriores.

2962. **Mes de abril, auga pouca e nubes mil.** (mc: J.P.)

(es) *Mes de abril, agua poca y nubes mil.* (R. Marín)

2963. **Millo de abril, cágome nil.** (mc: Taboada-F.V.S.)

2964. **No abril déixame dormir que no maio de meo me caio.** (ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar da provincia de Lugo)

2965. **No abril estou no cubil, no abril vivo e no maio revivo.** [1002] (mc: Cuartilla 12)

Habla el cuco.

2966. **No abril vive e no maio revive.** [1003] (mc: R. Caruncho, *Diario de Avisos*)

Como el anterior.

2967. **No comenzo ou no fin abril é ruín.** (ms: C.G.)

(pt) *No princípio ou no fim, abril sóe ser ruim.* (Chaves) (es) *Al principio o al fin, abril suele ser ruin.* (Gella) / *Abril con el rabo suele herir: al entrar o al salir.* (Id.) (ct) *Al principi o a la fi, l'abril sol esser roi.* (Sanchis)

[999] ms: *d'abril*. O orixinal de Jacinto del Prado coincide co refrán do mc.
[1000] ms: *tocal-as huchas*. / Indica *A chuvia i-a colleita. Agosto* no ms.
[1001] ms: *d'agosto, d'abril fai ir*.
[1002] ms: *mayo*.
[1003] Indica *Cuco* no ms.

2968. **No mes d'abril sale o cuco do cubil.** (ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar da provincia de Lugo)

2969. **No mes de abril a auga mata a porca no cubil.** (mc: J.T.)

2970. **No mes de abril canta o cucu e u pendril.** [1004] (ms-SA: Algún lugar da provincia da Coruña)

2971. **No mes de abril sai o zorro do cubil e no maio xa é bon galo.** [1005] (mc / ms)

Explicado anteriormente.

2972. **No mes de abril, aguas mil.** (ms-SA: Amador Darriba Míguez (13-11-1951))

2973. **No mes de abril, cuco morto ou non quere vir.** (ms-SA: seminarista anónimo: algún lugar da provincia de Lugo)

2974. **No principio ou no fin abril é ruín.** (mc: C.A. / ms: E.C.)

Var.: *No principio ou no fin abril soe ser ruín.* (ms16) / *Nunca se mirou abril que non fora ruín, cando ó entrar, cando ó saír.* (ms15,23: *O Gaiteiro Gallego*, 1956)

(pt) *No princípio ou no fim, abril sóe ser ruim.* (Chaves)

Véase *Abril sempre ruín...*

2975. **Non ha de romper o barril brote que vén en abril.** (mc: J.P.)

(pt) *Vinha que rebenta em abril, dá pouco vinho para o barril.* (Chaves)

2976. **Non pode decirse inverno pasado mentras abril n'está acabado.** (mc: J.P.)

(es) *Ningún invierno es pasado, mientras que abril no ha acabado.* (Sbarbi) (ct) *No donguis l'hivern per passat, que l'abril no sia acabat. / Abril finat, hivern passat.* (Sanchis)

2977. **Nunca se mirou abril que non fora ruín.** (ms-SA: José Castro López: Sobrado dos Monxes, C)

2978. **Nunca se mirou abril sin ser ruín.** (ms-SA: Andrés Castro Ces: Tállara, Lousame, C)

2979. **O abril, frío e mollado, aula** [sic] **o celeiro e farta o gado.** [1006] (ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar de Galicia)

2980. **O año de abril henche o regazo i-o mandil.** [1007] (mc, ms e ms4: A.N. / ms21,04r: Bermés)

Var.: *O año de abril enche o carro y-o mandil.*

(es) *El cordero en mayo, retoza en el prado.* (R. Marín)

2981. **O fol de abril mata a mosca no cubil.** (ms-LU: seminarista anónimo: Pape, San Xoán de Silvarrei, Outeiro de Rei, LU)

2982. **O lodo en abril bota a calquera a pedir.** (mc / ms4: F.V.S.)

2983. **O millo de abril lev'o a vella no mandil.** (ms15,11)

2984. **O millo de abril, cágome nil; o de san Xoán, doullo ó can, i-o de maio, lévoo no carro.** [1008] (mc, ms2 e ms4: Berbetoros, Palas de Rey-F.V.S. / ms-LU: Trini Figueiras: San Salvador de Asma, Chantada, LU. Convento de Las Córneas.)

2985. **O polvo de abril non é de reis.** (ms15,45r: Burón, Fonsagrada)

Porque abril, aguas mil. El polvo en este mes no hace reyes. Lo aplican especialmente a las colmenas.

2986. **O sol de abril mata a porca no cubil.** (ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar da provincia de Lugo)

2987. **O trigo en abril graado, en abril curado e en santa Mariña metido na arquiña.** (ms-SA: Nicolás Alvarellos López: Lalín, PO)

2988. **O vinte de abril vai o burro onde non debe ir, i-o vinte de maio vai o burro buscar o recado.** (ms8,64v: La Cañiza)

El 20 de abril es día clásico para meter pullas en toda aquella comarca.

2989. **Os trobos de abril enchen o carro e o carril.** (ms-LU: seminarista anónimo: Melide, C)

2990. **Ovos, de abril, e pitos, de maio.** [1009] (mc: Buciños / ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar da provincia de Lugo)

2991. **Polo abril sale o cucu de cubil.** (ms-SA: Manuel Camino Sánchez)

2992. **Polo cinco de abril, ou o cuco ou a fin.** [1010] (mc: Taboada-F.V.S.)

Otros dicen *entre marzo e abril...*, como dejamos apuntado.

[1004] A palabra *pendril*, nunca vista, probablemente está por *pendoril*, que aparece en moitos refráns referidos ó centeo: *Marzo espigarzo, abril pendoril, maio granado, san Xoán segado, santa Mariña á airiña*. ¿Metáfora de que nese mes a espiga xa pesa?

[1005] mc: *con galo*; ms: *xe bon galo*. / Indica *Zorros* no ms.

[1006] Este refrán, relativamente frecuente, remata en *enche o celeiro e farta o gado*. Supoñemos que *aula* é un erro do autor do manuscrito, que máis dunha vez presenta grafías difíciles de ler.

[1007] ms: *regazo y-o mandil*; ms4: *ench'o regazo y-o mandil*; ms21,04r: *d'abril*.

[1008] mc: *levo no carro*; ms2: *c... n'il, Xuan, y o*; ms-LU: *cajome nel, San Xuan, yo de mayo levo pro carro.*

[1009] Indica *Animales domésticos* no ms. / ms-LU: *d-abril*.

[1010] ms: *d'abril*; ms15,27r: *Entre marzo y'abril, o fin.*

2993. **Polo dez de abril, cuco morto ou non quer vir.** [1011] (mc: Paradela-F.V.S. / ms-LU: seminarista anónimo: Paradela, LU)

2994. **Por abril arregla o candil.** (ms-SA: Ramón Álvarez Baliña: San Pedro de Coucieiro, Muxía, C)

2995. **Por abril, aguas mil.** (ms-SA: Manuel Barreiro Somoza: Santa Mariña de Ribela, A Estrada, PO / ms-SA: Andrés Castro Ces: Tállara, Lousame, C / ms-SA: Argimiro Pampín Basteiro: Arzúa, C)

2996. **Pra ti choiva todo o ano e pra min abril e maio.** (mc: C.A.)

(pt) *A ti chova todo o ano e a mim abril e maio.* (Chaves) (es) *Lluévame a mí abril y mayo, y a los otros todo el año.* (Correas) (ct) *Ploga per a mi abril i maig, i per a tu tot l'any.* (Sanchis)

Son las lluvias importantes para la cosecha.

2997. **Que ben esfendido que mal entravesado, do catorce de abril ó catorce de maio, anque corra a auga detrás do arado.** (ms8,41r: O. de Rey)

2998. **Quen conocer un bon abril, cen anos ha de vivir; a vella que o decía viveu cento un e non conoceu ningún.** [1012] (mc, ms, ms2, ms4: J.P.)

(es) *Abriles y condes son traidores.* (Hernán Núñez) / *Nunca vi de cosa menso que de abriles y condes buenos.* (Id.) (ct) *Bon abril i bon cavaller, molt escassos solen ser.* (Sanchis) / *L'abril és més roin que un aguasil.*

Otros análogos hemos visto ya: *Abril, abril, de cen en cen anos deberas vir*, *Abriles e mulos engañan a todos*, etc.

2999. **Se queres ter bon maíz, que leve tres noites de abril.** (ms9,04r: Silvarrey)

3000. **Seca de abril e lama de agosto leva o viño e deixa o magosto.** (ms10,049r: Mellid)

3001. **Si Dios deixase de man a abril, moitos desfeitos tiñan que vir.** (ms-SA: M. González Fernández)

3002. **Si en abril espiga mil, en maio todo espigado.** (ms8,06v: Lugo)

Trigo y centeno.

3003. **Si non viche o cuco a mediados do abril, ou morreu o cuco ou vén a fin.** [1013] (mc: Cuartilla 12)

(es) *Si está vivo, por abril vendrá el cuclillo.* (R. Marín)

Una variante más del conocido refrán.

3004. **Si queres tomar augha pola boca dun barril, podes pedila aínda no mes d'abril.** [1014] (ms: Santiago)

3005. **Sol de abril non pasa de raiola.** [1015] (ms-SA: M. González Fernández)

3006. **Tres meses o quitan e tres meses o dan: abril, maio e san Xoán.** (mc: Villanueva, Lalín-F.V.S.)

Alude a la cosecha del pan, principalmente.

3007. **U mes de abril trae a aughua a carril.** [1016] (ms-SA: José Calviño Pueyo: A Ponte Maceira. Portor, Negreira, C)

3008. **Un torbón en abril vale máis c'on carro d'ouro do rei David.** (ms-LU: seminarista anónimo: Arcos de Frades, Pol, LU)

3009. **Val máis un turbón de abril que os bois i-o carro e quen vai nil.** [1017] (mc: *Nós*)

Explicado en otras variantes.

3010. **Veñan cen mil e non falten as d'abril.** (ms-LU: seminarista anónimo: Paradela, LU)

3011. **Veñan dúas mil e non veña a de abril.** [1018] (mc e ms: A.N. / ms21,04r: Bermés)

3012. **Veñan mil e non falten as de abril.** (ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar da provincia de Lugo)

3013. **Viño de abril henche a cuba i-o barril.** [1019] (mc: Buciños / ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar da provincia de Lugo)

(es) *El vino de abril, hinche el cado y el cadil.* (Correas)

3014. **Viño de abril, moito e xentil; o de marzo vai pouco ó cabazo; i-o de maio, pouco e malo.** [1020] (mc: Vendillós, Quiroga-F.V.S.)

(pt) *Vinho que nasce em maio, é para o gaio o que nasce em abril vai ao funil; o que nasce em março, fica no regaço.* / *Vinho de março, nem vai ao cabaço.* (Chaves) (es) *Vino de marzo, llévalo su dueña en el regazo.* (Correas)

Porque nace tarde. (ms4)

[1011] ms-LU: *d'abril, non quere*.

[1012] ms: *qu'o*; ms2: *c'o decía*; mc, ms, ms2: *conocer bon abril*; mc, ms, ms4: *dicía*; mc, ms, ms2, ms4: *viviu*. Ningunha das transcricións de Vázquez Saco coincide totalmente co orixinal rexistrado por Jacinto del Prado.

[1013] ms e ms4: *de abril, o fin*; ms4: *vichel'o cuco*.

no mes d'abril.

[1015] O orixinal di *Sol de abril non paxa de raiola*.

[1016] O orixinal di *U mes de Abril trae a aujüa a carril*.

[1017] ms: *torbón d'abril c'os, y-o*.

[1018] Contén a indicación *Abril*. *Agrícolas* no ms. / ms e ms21,04r: *d'abril*.

[1019] ms-LU: *d'abril*.

[1020] ms4: *o de mayo, pouco e malo* (*porque nace tarde*); ms: *o de mayo*.

3015. **Viño de abril, un gran xentil; viño de maio, pouco e malo.** [1021] (mc: Monforte / ms4: F.V.S.)

Var.: *O viño de maio é pouco e malo i-o de abril, moito e viril.* (ms15,45: Chantada) / *O viño de maio é pouco e malo i-o de abril, moito e xentil.* (ms15,45: Chantada)

3016. **Xiada no abril e maio é a plaga maior de todo o ano.** [1022] (mc: Taboada-F.V.S.)

(es) *A helada de abril, hambre ha de seguir.* (Sbarbi)

Es necesario acudir a las heladas de abril. (Sbarbi) Es decir, hay que precaverlas, guardando los sembrados para evitar que se estropeen.

MESES. MAYO. V. tamén *Mayo*.

3017. **A auga de maio carga o carro.** [1023] (mc: E.A. / ms: E.C.)

Var.: *A auga de maio carga o carro e non fai daño.* (C.A.)

(pt) *Água de maio, pão para todo o ano.* (Chaves) (es) *Agua de mayo, quita la sarna de todo el año.* (Correas) / *Como el agua de mayo.* (Sbarbi) / *Agua de por mayo, pan para todo el año.* (Id.) (ct) *Aigua en maig a omplir el graner vaig.* (Sanchis) / *Pluges de maig fan créixer.* (Id.) / *Pluja de maig, tot el món alegra.* (Id.)

Varios refranes gallegos insisten en la misma idea. Dicho vulgar fundado en la opinión de que el agua de mayo asegura la cosecha.

3018. **A auga de maio non fai daño.** [1024] (mc: A.C. / ms: E.C.)

Var.: *Auga de mayo carga o carro e non fai daño.* (C.A. *A Nosa Terra*)

3019. **A gran que en maio non sale non hai que esperarlle.** (mc: J.P.)

(pt) *Quanto maio acha nado, tudo deixa espigado.* (Chaves) (es) *En mayo, todo espigado.* (Sbarbi) / *Mayo come trigo y agosto bebe vino.* (Sbarbi) *Porque son estos los meses en que estos frutos logran sazón.*

Por lo ya dicho: *maio engraio, maio granado*.

3020. **A manteiga de maio dura todo o ano.** [1025] (mc: Páramo-F.V.S. / ms16)

3021. **A porca de maio vale máis no principio que no cabo.** (mc: M.V.)

Porca = lluvia.

3022. **Agua por maio, pan para todo o ano.** (ms-SA: Andrés Castro Ces: Tállara, Lousame, C)

3023. **Ara en maio, anque a auga vaia tras do arado.** (mc: Santiago)

3024. **Are que arou, que xa maio entrou.** (mc: J.P.)

(pt) *Quando maio chegar, quem não arou, tem de arar.* (Chaves) / *Quando maio chegar, quem não arou há-de chorar.* (Id.) (es) *Are quien aró, que ya maio entró.* (Sbarbi) (ct) *En maig, el bon pagès, de llaurar deu estar llest.* (Sanchis) / *Pagès que al maig de llaurar no està llest mal pagès és.* (Id.)

Deben hacerse las labores del campo antes de dicho mes.

3025. **As ras tantas veces cantan en maio como cantan en abril.** (mc: La Coruña)

Var.: *As ranas tantas veces cantan en marzo como calan en abril.*

Como *A ra que en marzo raquea...*

3026. **Auga creadora, cando maio chora.** [1026] (mc: A.C. / ms4: E.C.)

Var.: *Se maio chora, auga creadora.* (ms15,07: E.C.)

Véase *A auga de maio carga o carro*.

3027. **Auga chova e maio veña, anque chova has de ir á leña.** (mc: Santiago)

3028. **Auga de maio mata o porco dun ano.** [1027] (mc: C.A. *A Nosa Terra*)

(es) *Agua de mayo mata gocho de un año.* (Correas, de procedencia asturiana) (ct) *Aigua de Maig, roín per als animals.* (Alberola)

Siendo tan beneficiosa el agua de mayo *hay con qué le engordar para el año*. (Correas)

3029. **Auga de maio, pan de todo o ano.** [1028] (ms-SA: José Castro López: Sobrado dos Monxes, C)

3030. **Auga de maio, pan pa todo o ano.** (ms-LU: Félix Rodríguez Vieites)

3031. **Auga de maio, pan todo o ano.** [1029] (mc: A.I. / ms-LU: Jesús Redondo C.: Melide, C)

(pt) *As águas da Ascenção das palhinhas fazem grão.* (Chaves) / *Quando chove na Ascenção até as pedrinhas dão pão.* (Id.) / *Água de maio, pão para todo o ano.* (Id.) (es) *Agua de mayo, pan para todo el año.* (Bergua, Correas) / *Agua de mayo quita aceite y no da grano.* (R. Marín) / *Agua de mayo, quita la sarna de todo el año.*

[1022] ms4: *Xeada*.
[1023] ms4: *augoa* (E. C.)
[1024] ms4: *augoa* (E.C.)
[1025] mc: *do maio*;
[1027] ms4: *Auga en mayo*.
[1028] *Auga de Mayo pan de todo o ano*.
[1029] ms2 e ms-LU: *mayo, tod'o ano*; ms3 e ms4: *en mayo*.

(Correas) (ct) *Aigua de maig, a omplir el graner vaig.* (Alberola)

A lo dicho en *A auga de maio carga o carro*, añadimos la correspondencia catalana:

3032. **Auga polo maio, pan todo o ano.** [1030] (ms-SA: J. M. Barral Sánchez)

3033. **Auga, Dios, e veña maio, que axustado estou por ano.** (ms8,42v: Ermitas)

Lo dice el criado, aunque llueva y no pueda trabajar.

3034. **Baixas de maio, baixas de todo o ano.** (ms18,65v: Chantada)

3035. **Baixas en maio, subas de todo o ano.** (mc: Buciños)

Lo refieren al precio de los frutos.

3036. **Ballón de maio e sol de san Xoán sube a herba por riba do pan.** (ms15,09: Sober)

3037. **Ben tratad'o colmear, por maio ha d'enxamiar.** [1031] (mc, ms e ms16: J.P.)

Var.: *Hastra marzo hay que coidar d'atender o colmear.* (mc / ms4) [1032]

3038. **Calor de maio, diñeiro do ano.** (ms5,136: *O Gaiteiro de Lugo*, 1957)

3039. **Cando en maio non hai lodo, pérdese todo.** [1033] (mc, ms e ms4: J.P.)

(es) *Cuando en mayo hay lodo, no se pierde todo.* (Correas)

No es tan pesimista el cast.

3040. **Cando maio é mediado, o inverno é pasado.** [1034] (mc e ms)

(es) *Cuando mayo va a mediar, debe el invierno acabar.* (Sbarbi) (ct) *Del maig en la meitat, l'hivern acabat.* (Sanchis) [1035]

3041. **Corre, maio, polo pan, que te vai pillar san Xoán.** (ms-LU: seminarista anónimo: Pacios, Neira de Xusá, Baralla, LU)

3042. **Cortizo pobre inda en maio morre.** (ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar da provincia de Lugo)

3043. **Decrúa de maio i-entravesa de san Joán, saben com'a merda de can.** (ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar da provincia de Lugo)

3044. **Decrúa en maio, bina en san Xuan, esterca ben e collerás pan.** [1036] (mc e ms16: Buciños / ms4: F.V.S.)

(pt) *Decrua* (lavra) *de maio, e estravessa* (estrumação) *de S. João, parecem bem mas não dão pão.* (Chaves)

3045. **Día tras día maio chega.** (mc: A.C. / ms: E.C.)

3046. **Din que o viño que nace en maio, que o bebe o gaio.** [1037] (mc e ms: Buciños)

(pt) *Vinho que nasce em maio, é para o gaio o que nasce em abril, vai ao funil; e o que nasce em março, fica no regaço.*

3047. **En boa hora veñas, maio, o mellor mes de todo o ano.** (mc: J.P.)

(pt) *Mês de maio, mês das flores, mês de Maria, mês dos amores.* (Chaves) (es) *En buena hora vengas, mayo, el mejor mes de todo el año.* (R. Marín)

Hemos visto ya otros refranes que cantan las excelencias del mes de las flores.

3048. **En maio a vella aínda queima o tallo.** [1038] (ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar de Galicia)

3049. **En maio a vella sementa co saio, anque a agua vaia tras do arado.** [1039] (ms-SA: José A. Otero Outes: Santiago de Compostela, C)

3050. **En maio afía a fouce e pona na mau.** (mc: J.P.)

(es) *En mayo, la hoz en la mano.* (R. Marín)

3051. **En maio agua labra tras do arado.** [1040] (ms-SA: Argimiro Pampín Basteiro: Arzúa, C)

3052. **En maio aínd'a vella queima o tallo.** [1041] (ms-SA: Manuel Villaverde Marcos: Proupín, San Tomé de Ames, C / ms-SA: Andrés Rodríguez Arjomil: Vimianzo, C)

3053. **En maio aínda a vella queima o tallo, e un cachiño que queda, para o san Juan u deixa.** [1042] (ms-SA: Juan Benito Filloy Rial: Graba, Silleda, PO)

3054. **En maio aínda bebe o boi no prado.** [1043] (ms21,01r: Bermés)

[1030] O orixinal di *Auga po lo Mayo pan todo o ano*

[1031] mc, ms e ms16: *Ben tratado o colmear*; ms e ms16 *en mayo ha de enxamear*; mc: *por maio*

[1032] mc: *cuidar*.

[1033] Indica *A chuvia i-a colleita. Maio* no ms; mc e ms4: *maio*; ms e mc: *Cando en maio, mayo hai lodo*.

[1034] ms: *mayo*.

[1035] *l'hivern fa reviver*.

[1036] ms e ms16: *mayo, e collerás bo pan*; ms2: *mayo, Xoan, collerás bo pan*; ms4: *bo pan*; ms15,11: *collerás boo pan*.

[1037] Indica *Viño* no ms.

[1038] O orixinal di *En Mayo a vella aínda queima u tallo*.

[1039] O orixinal di O orixinal di *En mayo a bella sementa cosayo anque a agua vaya tras do arado*.

[1040] O orixinal di *En mayo a gua labra tras do arado*.

[1041] O orixinal di *En mayo ainda vella queima o tallo*. / ms-SA (Andrés R.): *eida a vella*.

[1042] O orixinal di *En Mayo ainda a bella queima o tallo, e un cachiño que queda po San Juan u deixa*.

[1043] O orixinal di *En mayo ainda bebe o boi n'o prado*.

3055. **En maio aínda o vello queima o tallo, e non solo por queimar, solo é por se cantar.** [1044] (ms-SA: Héctor Blanco Tato: Cereo, Coristanco, C (5º curso))

3056. **En maio calquera besta é cabalo.** [1045] (mc e ms: M.L.2)

(pt) *O rocim em maio se torna cavalo.* (Chaves) (es) *El rocín en mayo, vuélvese caballo.* (Sbarbi) / *En mayo, el rocín se hace caballo.* (R. Marín)

3057. **En maio cant'a corra tras do arado.** [1046] (ms-SA: José Lage Radío: Santa Eulalia de Xil, Meaño, PO)

3058. **En maio colle os bois e mais o arado.** [1047] (ms-SA: Julio Barreiro Fernández: San Miguel de Vilar, Touro, C / ms-SA: Andrés Castro Ces: Tállara, Lousame, C / ms-SA: Nicolás Alvarellos López: Lalín, PO)

3059. **En maio de meu caio, xa ca maiola xa co traballo.** [1048] (ms-SA: Juan Bello Valiña)

3060. **En maio de meu me caio, mais aínda a vella queima o tallo.** (ms-SA: seminarista anónimo: Moreira, A Estrada, PO)

3061. **En maio de meu me caio.** [1049] (mc: A.C. / ms: E.C. / ms21,04r: Bermés / ms21,08v: Bermés)

Var.: *En mayo de seu me cayo.* (mc / ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar de Galicia)

(pt) *Em maio, onde quer eu caio.* (Chaves) / *Em maio com sono caio, em S. João, por esse chão.* (Id.)

Ya acomete el sueño con insistencia.

3062. **En maio de meu me cayo.** [1050] (ms21,04r: Bermés)

3063. **En maio de seu me caio.** [1051] (ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar de Galicia)

3064. **En maio de seu vogallo.** [1052] (ms-SA: Eliseo López Varela)

3065. **En maio de sono me caio.** [1053] (ms-SA: Héctor Blanco Tato: Cereo, Coristanco, C (5º curso))

3066. **En maio déitate cando o galo.** [1054] (ms-SA: José Álvarez Souto: Anxeriz, Tordoia, C)

3067. **En maio eínda a agua corre detrás do arado.** (ms-SA: Francisco Canosa Quintáns)

3068. **En maio eirada a vella queima o tallo.** [1055] (ms-SA: José A. Otero Outes: Santiago de Compostela, C)

3069. **En maio fai o gato "¡ai que noites tan grandes!", e di o gato "como o mes de maio, como o mes de maio".** [1056] (ms-SA: José Álvarez Souto: Anxeriz, Tordoia, C)

3070. **En maio graio, no san Juan sécalla raíz ó pan. Do san Juan ó san Pedro, apreta, mancebo, e no Santiago fouz'ó agro.** (ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar da provincia de Lugo)

3071. **En maio hai que sementar o millo anque corra a agua tras do arado.** (ms-SA: Francisco Canosa Quintáns)

3072. **En maio has de rapar todo o ganado lanar.** (mc: J.P.)

3073. **En maio inda a vella queima o saio.** [1057] (mc: C.A. / ms10,034v: *D.E.*)

Var.: *En mayo a vella aínda queima u tallo.* / *En maio inda a vella queima o saio tras do tallo.* (ms: Carballino) / *En maio inda a vella quenta o saio.* (A.C.*A Nosa Terra*)

(es) *En mayo quema la vieja su tajo.* (Correas) / *En mayo quemó la vieja el escaño, y en junio no lo quemó porque no lo tuvo.* (Sbarbi)

Como otros ya reseñados, y las variantes siguientes, alude al frío de mayo. / Da a entender que hace tanto fresco que las personas de edad se aproximan mucho al fuego para calentarse, y casi queman el asiento = *tallo*.

3074. **En maio inda a vella queima o tallo, e se apuran ben, inda queima as pernas tamén.** [1058] (ms-SA: Ríos Pereiro)

3075. **En maio inda a vella queima o tallo, e unha que non-o queira queimar, para san Juan o deixa.** [1059] (ms-SA: Jaime Fráiz Vázquez: Arzúa, C)

[1044] O orixinal di *En Mayo ainda o vello queima o tallo, e non solo por queimar, solo e por se cantar*.

[1045] Indica *Animales domésticos* (*Besta*) no ms. / ms: *mayo*.

[1046] O orixinal di *En mayo canta corra a tras do arado*.

[1047] O orixinal di *En mayo colle o boi e mais o arado.*

[1048] O orixinal di *En Mayo de meu cayo, xá ca mayola, xá co traballo.*

[1049] ms21: *mayo, cayo*.

[1050] O orixinal di *En mayo de meo me cayo*.

[1051] O orixinal di *En Mayo de seu me cayo*.

[1052] O orixinal di *En Mayo de seu vogayo*.

[1053] O orixinal di *En Mayo de sono me cayo*.

[1054] O orixinal di *En Mayo deitate cando o galo*.

[1055] O orixinal di *En mayo eirada a bella queima o tayo*.

[1056] O orixinal di *En Mayo fai o gato ay que noites tan grandes e di o gato como o mes de mayo como o mes de mayo*.

[1057] ms4: *quenta* / V. *En maio inda a vella quenta o tallo* en *Agrícolas* (*Meteorológicos*). En ms10 s.v. *Mayo*.

[1058] O orixinal di *En Mayo inda bella queima o tallo e se apuran ben inda queima as pernas tamén*.

[1059] O orixinal di *En mayo inda a bella ceima o tayo e una que no no queira queimar para S queima o tallo*.

3076. **En maio inda a vella queima o tallo.** [1060] (mc: A.I. / ms15,05: E.Carré Aldao. *Literatura Gallega* 2ª ed, 1911 / ms-LU: Algún lugar da provincia da Coruña / ms-LU: Dous seminaristas anónimos: algún lugar da provincia de Lugo / ms-LU: seminarista anónimo: Pacios, Neira de Xusá, Baralla, LU / ms-SA: Manuel Casal García: Santiago de Compostela, C / Luís Alonso Alonso / ms11,56: José Sanjurjo Pedrouzo)

Var.: *En maio, inda a vella queima o tallo, anque sea de carballo.* (mc: Riveira / ms4: Riveira-F.V.S.)

3077. **En maio inda bebe o boi no prado.** (mc: A.I.)

3078. **En maio o lobo e o zorro, ben empolado.** [1061] (mc)

3079. **En maio o raposo sal ó gaio.** [1062] (ms-SA: Jesús Alvite Alvite: San Cibrán de Vilastose, Muxía, C)

3080. **En maio queima a vella o tallo i-en san Xoán o secapán (sacapán).** (ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar da provincia de Lugo)

3081. **En maio queima a vella o tallo i-o arador o arado.** (ms9,08v: Meda)

En Meda muchas veces nieva en mayo.

3082. **En maio salen os raposos ó ghallo.** [1063] (ms-SA: Ramón Álvarez Baliña: San Pedro de Coucieiro, Muxía, C)

3083. **En maio sementa co saio, anque corra a auga tras do arado.** (mc: Santiago)

3084. **En maio somenta co saio.** [1064] (ms-SA: Eliseo López Varela)

3085. **En maio somentar co saio.** [1065] (ms-SA: José Álvarez Souto: Anxeriz, Tordoia, C)

3086. **En maio tembla o cabalo.** [1066] (ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar da provincia de Lugo)

3087. **En maio vai a mosca do boi ó cabalo e, si é de lei, vai ó cabalo e non deixa o boi.** [1067] (mc: J.P.)

(pt) *Em maio deixa a mosca o boi e toma o asno.* (Chaves) (es) *En el mes de mayo, deja la mosca al buey y toma al sano.* (Sbarbi) / *En el mes de mayo, deja la mosca al buey y se le va al caballo.* (R. Marín)

Por el aumento de calor que se observa ya en algunas zonas.

3088. **En maio x'a vella arde o tallo.** [1068] (ms-SA: Antonio Mendoza Cajade: San Cristovo de Reis, Toques, C)

3089. **En maio xa o sol empeza co seu raio.** (mc: Santiago)

3090. **En maio xa saio.** (mc: C.A. *A Nosa Terra*)

Se refiere al zorro. Más completo, adelante.

3091. **En maio, así corra a auga tras do arado.** (mc: Santiago)

Var.: *En maio, anque corra tras do arado.* (mc)

Ha de sembrarse el maíz, aunque la lluvia sea pertinaz.

3092. **En maio, de meu me caio, xa co sono, xa co traballo.** (mc: A.C. *A Nosa Terra*)

(pt) *Em maio, onde quer eu caio.* (Chaves) / *Em maio com sono caio, em S. João, por esse chão.* (Id.)

3093. **En maio, do oito ao dazaoito, labrador non durmas moito.** (ms-SA: seminarista anónimo: Moreira, A Estrada, PO)

3094. **En maio, millo sementado, cal enxoito, cal mollado.** [1069] (mc: M.V. / mc: J.P. / ms21,26r: Bermés)

(es) *En enjuto o en mojado, en mayo el mijo sembrado.* (R. Marín) / *En mayo, mijo sementado.* (R. Marín)

3095. **En maio, o millo sementado.** [1070] (ms-SA: José Barreiro Somoza: Santa Mariña de Ribela, A Estrada, PO)

3096. **En maio, quince días os bois ó prado, antes no principio ca no cabo.** (ms-LU: seminarista anónimo: Buciños, Carballedo, LU)

3097. **En maio, todo espigado.** (mc: F.L.-*Nos*)

(es) *En mayo, todo espigado.* (R. Marín)

3098. **En maio, xunio e xulio as cereixas son com'o puño.** [1071] (ms: E.C. / mc: C.A.)

(pt) *Em maio, as cerejas leva uma a uma o gaio; em junho a cesto e a punho.* (Chaves) (es) *En mayo, una a una las lleva el gayo; en junio, a cesto y a puño.* (Correas)

3099. **En maio, xunio e xulio as cereixas son como puños.** [1072] (ms18,45r)

[1060] ms-LU (segundo seminarista anónimo): *ainda a vella queim'o tallo*; ms-LU (Pacios) e L. Alonso Alonso: *einda a bella*; ms-LU (A Coruña) e ms-LU (terceiro seminarista anónimo): *ind'a vella*; ms-LU (segundo seminarista anónimo): *queim'o tallo*.

[1061] Indica *Lobos* no ms.

[1062] O orixinal di *En mayo o raposo sal o gayo*.

[1063] O orixinal di *En Mayo salen os raposos o jayo*.

[1064] O orixinal di *En Mayo somenta co sayo*.

[1065] O orixinal di *En Mayo somentar co sayo*.

[1066] O orixinal di *En Mayo tembla o cabalo*.

[1067] mc: *do boi ô cabalo*. mc: *lei*.

[1068] O orixinal di *En mayo xa belto, cal mollado*.

[1069] O orixinal di *En mayo millo sementado, cal enxoito, cal mollado*. / O ms recolle a indicación temática *Labores del campo. Maio*.

[1070] O orixinal di *En Mayo o millo sementado*.

[1071] O orixinal di *En mayo, xunio e xulio, as cereixas son com'o puño*. / mc: *maio, son como puño*.

3100. **En xaneiro frores, en maio doores.** [1073] (ms4: J.P.)

3101. **Entra maio, bota o millo; entra agosto, bota nabos; entra outono, bota [...].** (ms-LU: Trini Figueiras: San Salvador de Asma, Chantada, LU. Convento de Las Córneas.)

3102. **Entre maio e xuño cereixiña no puño.** (ms-SA: seminarista anónimo: Moreira, A Estrada, PO)

3103. **En maio a vella queima o tallo.** [1074] (ms-LU: seminarista anónimo: Melide, C)

3104. **Garda do pan pra maio e da leña para abril.** [1075] (mc e ms16: *Dicc. Ac.*)

Var.: *Garda pan para maio e leña pró abril, que o refrán do vello non che ha de mentir.* (Monforte-F.V.S.)

(pt) *Quem me vir e ouvir, guarde pão para maio e lenha para abril.* (Chaves) / *Guarda pão para maio e lenha para abril.* (Id.) / *Guarda pão para maio, lenha para abril e o melhor tição paro o S. João.* (Id.) (es) *Guarda del pan para mayo, de la leña para abril, que te ha de cumplir.* (Correas) (ct) *Guarda pá per a Maig y llenya per a Abril.* (Alberola)

Porque en mayo suelen estar agotadas las reservas de la cosecha anterior, y en abril suele hacer frío.

3105. **Garda pan para maio e leña para abril, que che ha de cumprir.** [1076] (mc e ms16: Buciños)

Var.: *Garda pan pra maio e leña pra todo o ano.* (ms16: *D.E.*) / *Garda pan pra mayo e palla pr'abril que ch'a de cumprir.* (mc / ms4: F.V.S. / ms-LU: seminarista anónimo: Buciños, Carballedo, LU) / *Garda leña pra abril e pan pra maio.* (ms16: *D.E.*)

(pt) *Guarda pão para maio e lenha para abril.* (Chaves) (es) *Guarda pan para mayo, y leña para todo el año.* (Correas)

Véase *A velliña que quixo vivir...*

3106. **Hasta o corenta de maio non te quíte-lo saio.** [1077] (mc: C.A. / ms2: E.C. / ms11,56: José Sanjurjo Pedrouzo / ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar de Galicia)

(es) *Hasta mayo no te quites el sayo.* (Correas) / *Hasta el cuarenta de mayo, no te quites el sayo.* (Castillo) / *Hasta el cuarenta de mayo no te quites el sayo, y por más seguro hasta el cuarenta de junio.* (R. Marín)

Para precaver los peligros del frío, que frecuentemente se extiende a este mes.

3107. **Hastra o corenta de maio non quites o saio e, si volve a chover, vólveo a poñer.** [1078] (mc, ms e ms2: J.P.)

(es) *Hasta el 40 de mayo, no te quites el sayo; y si el tiempo es inoportuno, hasta el 40 de junio.* (R. Marín)

3108. **Hastra o corenta de maio non te quites o saio e, si eres de Lugo, hastra o trinta de xunio.** (mc: Lugo)

Var.: *Hastra o corenta de maio non te quites o saio, e si eres de Lugo, hasta o trinta de xulio* [sic]. (ms4: F.V.S.)

(es) *Hasta el cuarenta de mayo, no te quites el sayo; y si vuelve a llover, vuélvetelo a poner.* (R. Marín [Citado por Castillo]) / *Hasta el cuarenta de mayo, no te quites el sayo; y si el tiempo es inoportuno, hasta el cuarenta de junio.* (Castillo [Completado por R. Marín])

3109. **Hastra o cuarenta de maio non cambies o saio.** (ms-SA: seminarista anónimo: Moreira, A Estrada, PO)

3110. **Inda din que maio pardo e san Xoán craro fan o labrador honrado.** [1079] (ms-SA: José Castro López: Sobrado dos Monxes, C)

3111. **Labra en maio, anque a auga vaia tras do arado.** (mc: Santiago)

3112. **Liño bon e liño malo frorecen en maio.** [1080] (mc: J.P. / ms / ms4 / ms16)

(es) *Lino bueno, lino malo, todo florece en mayo.* (Correas)

3113. **Lodos en maio, espigas en agosto.** [1081] (mc e ms: J.P.)

[1072] O orixinal di *En Mayo, Xunio e Xulio as cereixas son como puños*.

[1073] O orixinal di *En Xaneiro frores, en Mayo doores*. / ms4: *e en mayo*. / Jacinto del Prado recolle o refrán sen a conxunción copulativa *e*.

[1074] O orixinal di *E mayo a vella queima o tallo*.

[1075] ms: *o qu' refran, non cha de* / Nunha segunda clasificación temática, Vázquez Saco incluiu este refrán en *Economía* (*Economía en las comidas*).

[1076] ms e ms16: *pra maio, pr'abril, ch'ha*; ms16: *che han de*. / Nunha segunda clasificación temática, Vázquez Saco incluiu este refrán en *Economía* (*Economía en las comidas*).

[1077] O orixinal di: *Hasta o corenta de maio, non te quitel-o saio*. / ms: *Hastra, mayo, sayo*. / ms-LU: *cuarentade Mayo, quites o sallo*.

[1078] mc, ms, ms2: *non te quites o saio*; ms2: *volveo poñer*. Ningunha das versións de Vázquez Saco coincide exactamente coa rexistrada orixinalmente por Jacinto del Prado.

[1079] O orixinal di *Inda din que maio pardo e San Xoan craro fan o labrador honrado*.

[1080] mc: *frolecen*. Jacinto del Prado recolle só *frorecen*.

[1081] Indica *A chuvia i-a colleita. Maio* no ms.

(es) *Lodos en mayo, espigas en agosto.* (Correas) / *Lodos de mayo, en agosto espigas y grano.* (R. Marín)

3114. **Maio chuvioso, vran caluroso.** [1082] (mc e ms: M.V. / José Lage Radío: Santa Eulalia de Xil, Meaño, PO)

3115. **Maio deixa ver o que se ha de coller.** (mc: J.P.)

3116. **Maio e san Xoán son as chaves do ano.** (ms-LU: seminarista anónimo: Pacios, Neira de Xusá, Baralla, LU)

3117. **Maio e san Xoán son os que fan o pan.** [1083] (ms)

3118. **Maio fai trigo e agosto viño.** [1084] (ms e ms4: J.P. / ms4: Villanueva, Lalín-F.V.S)

(es) *Mayo hace trigo y agosto el vino.* (Sbarbi)

3119. **Maio florallo.** [1085] (ms-SA: algún lugar de Galicia)

3120. **Maio hortelán, moita palla e pouco gran.** (mc: A.C. *A Nosa Terra* / ms21,32v: Bermés)

(pt) *Maio hortelão, muita palha e pouco pão.* (Chaves) (es) *Mayo hortelano, mucha paja y poco grano.* (Sbarbi) (ct) *Maig hortolà, palla i poc gra.* (Sanchis)

Tal el resultado de la cosecha, cuando en mayo abundan las lluvias.

3121. **Maio leitugueiro, nin boa meda nin bon palleiro.** [1086] (ms-SA: seminarista anónimo: algún lugar da provincia de Lugo)

3122. **Maio longo, san Xoán redondo.** [1087] (mc: U.C. Cuartilla 13)

3123. **Maio madeiro.** (ms-SA: Manuel Camino Sánchez)

3124. **Maio maiolo é un mes que vén solo.** (mc)

3125. **Maio maiolo, e o pior é o outro que vén logo.** (ms-SA: Francisco Canosa Quintáns)

3126. **Maio maiolo, i-o pior é outro mes que vén logo.** (ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar da provincia de Lugo)

3127. **Maio maiolo, trobón e raiolo.** [1088] (ms11,56: José Sanjurjo Pedrouzo)

3128. **Maio maión, pola mañá cara de rosa e pola tarde cara de can.** [1089] (ms11,56: José Sanjurjo Pedrouzo)

3129. **Maio me dá e maio me enxuga, e maio me dá unha sacudidura, si non é de fame é de fartura.** (ms8,57v: Trives)

3130. **Maio me lava, maio me seca, maio me pon a cara bermella.** [1090] (mc / ms4: F.V.S.)

(pt) *Maio me molha, maio me enxuga.* (Chaves)

Lo primero, porque, a las lluvias intermitentes y pasajeras, sigue un sol esplendoroso. A ello se refiere el correspondiente port.:

3131. **Maio me molla, maio me enxuga, maio me dá unha cobertura.** [1091] (mc e ms: G.P.)

3132. **Maio me molla, maio me enxuga, maio me dá unha sacudidura, máis pronto de fame que de fartura.** [1092] (mc: J.T.)

Var.: *Maio me molla, maio me enxuga, maio me deita na sepultura.*

(pt) *Maio me molha, maio me enxuga.* (Chaves)

Por los apuros que pasa el labrador, despues de consumir la cosecha pasada.

3133. **Maio me molla, maio me enxuga, maio me dá unha sacudidura.** [1093] (ms-LU: seminarista anónimo: Laiosa, O Incio, LU)

3134. **Maio me molla, maio me enxuga, racha de sol, racha de chuvia.** [1094] (mc)

(pt) *Maio me molha, maio me enxuga.* (Chaves)

Explicado antes.

3135. **Maio mui chuvioso, no campo feo e na horta hermoso.** [1095] (mc: J.P.)

(es) *Mayo muy lluvioso, en la huerta feo y en el campo hermoso.* (Sbarbi)

3136. **Maio oscuro e san Xoán claro, prepara, labrador, o carro.** [1096] (mc: Tuiriz, Monforte / ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar de Galicia)

Porque será abundante la cosecha.

[1082] ms: *Mayo, caloroso* / J. Lage Radío: *veran*.
[1083] O orixinal di *Mayo e San Xoan son os que fan o pan*.
[1084] O orixinal di *Mayo fai trigo e Agosto viño*.
[1085] *Mayo florallo*.
[1086] O orixinal di *Mayo leitugueiro, nin boa meda, nin bon palleiro*.
[1087] ms: *mayo, Xuan*.
[1088] O orixinal di *Mayo, mayolo, trobon e rayolo.*
[1089] O orixinal di *Mayo, mayon, po la mañá cara de rosa e pola tarde cara de can.*
[1090] ms: *Mayo.*
[1091] ms: *Mayo, m'enxuga*.
[1092] ms: *mayo*. / Nunha segunda clasificación temática nas fichas do manuscrito, Vázquez Saco incluiu este refrán en *Meteorológicos. Meses*.
[1093] O orixinal di *Mayo me molla, mayo me enxuga, mayo me da un'a sacudidura*.
[1094] ms: *Mayo*.
[1095] O orixinal di *Mayo mui chuvioso, no campo feo, e na horta hermoso*.
[1096] O orixinal di *Mayo oscuro e San Xoàn claro, prepara, laabrador o carro*.

3137. **Maio pardo e san Xoán claro val máis que usté, as mulas e o carro.** (ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar da provincia de Lugo)

3138. **Maio pardo e san Xoán craro valen máis cós teus bois i-o teu carro.** [1097] (ms21,15r: Bermés)

3139. **Maio pardo e san Xoán craro, ahí tes as chaves de todo ano.** (ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar da provincia de Lugo)

3140. **Maio pardo e san Xoán craro, e aí tes as chaves de todo o ano.** (ms-SA: Francisco Canosa Quintáns)

3141. **Maio pardo e san Juan claro valen mais cós bois i-o carro.** [1098] (ms-SA: seminarista anónimo: algún lugar da provincia de Lugo)

3142. **Maio pardo e xunio claro fan o labrador honrado.** [1099] (mc / ms4: F.V.S.)

3143. **Maio pardo, ano farto.** [1100] (mc: Villanueva, Lalín-F.V.S. / ms10,034v: *D.E.*)

(es) *Mayo pardo, año harto.* (Correas)

3144. **Maio pardo, san Xoán claro.** [1101] (mc: A.N. / ms-SA: seminarista anónimo: Pontevedra, PO / ms10,034v: *D.E.*)

Var.: *Mayo pardo, san Xoán claro, valen máis cós bois d'ouro e o carro.* (Monforte-F.V.S.)

(pt) *Maio chocoso e junho claroso, fazem o ano formoso.* (Chaves) / *Maio pardo, junho claro, fazem o lavrador honrado.* (Id.) (es) *Mayo, pardo; San Juan claro.* (R. Marín)

Para el mejor éxito de la cosecha.

3145. **Maio pardo, san Xoán craro.** [1102] (ms21,01v: Bermés / ms-LU: seminarista anónimo: Pontevedra, PO)

3146. **Maio pardo, san Xuan claro, é o corazón do ano.** (ms-LU: seminarista anónimo: Pacios, Neira de Xusá, Baralla, LU)

3147. **Maio pardo, san Juan claro, vale máis que os bois i-o carro.** (ms-LU: seminarista anónimo: Laiosa, O Incio, LU)

3148. **Maio pedrado destroi a froita e non farta o gado.** (mc / ms4: F.V.S.)

3149. **Maio produce o ano co bon labrado.** (ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar da provincia de Lugo)

3150. **Maio que vén temprado e chuvioso, pra todo o gando é proveitoso.** [1103] (ms4: J.P.)

Var.: *Mayo temprado e chuvioso, pra todo o gando é proveitoso.* (ms16)

3151. **Maio quente e mollado, pan de todo o ano.** (ms5,138: *O Gaiteiro de Lugo*, 1960)

3152. **Maio seco, tras abril mollado, toda palla se volve grau.** [1104] (mc e ms4: J.P.)

(es) *Mayo seco tras abril mojado, toda la mies se vuelve grano.* (R. Marín)

3153. **Maio seco, xunio mollado, todo virá trastornado.** (mc)

Var.: *Maio seco, xunio aguado, todo virá trastornado.* (J.P.)

3154. **Maio turbado e san Xoán claro fan un ano temperado / temprado.** [1105] (mc e ms: A.C. *A Nosa Terra*)

(pt) *Maio pardo e ventoso, faz o ano formoso.* (Chaves) (es) *Mayo ventoso, año hermoso.* (Correas) (ct) *Maig ventós i juny calent, fan bon vi i bon forment.* (Sanchis)

3155. **Maio turbo e san Xoán craro, e témo-lo ben compangado.** [1106] (ms5,039)

3156. **Maio largo, maio pardo e ben aparellado.** (mc / ms4: F.V.S.)

(pt) *Maio pardo, enche o saco.* (Chaves) / *Maio pardo, ano farto.* (Id.) (es) *Mayo pardo, señal de buen año.* (Sbarbi) (ct) *Maig ennuvolat, bon any.* (Sanchis)

3157. **Maio, engredaio.** (mc: J.T.)

(pt) *Em maio, gradai-o.* (Chaves)

3158. **Maio, floraio.** (mc: Becerreá)

(ct) *Florit com un maig.* (Sanchis) / *Hermós com un maig.* (Id.)

3159. **Maio, maiolo e maio tolo son tres.** (mc: A.C. *A Nosa Terra*)

(es) *Mayo, magayo y el mes de mayo, tres.* (R. Marín)

Este mes se hace muy largo a los labradores, consumidos ya sus recursos económicos.

[1097] O orixinal di *Mayo pardo e S. Xoan craro valen mais qu'os teus bois y'o teu carro*.

[1098] O orixinal di *Mayo pardo e S. Juan claro valen mais quoos bois yo carro*.

[1099] O orixinal di *Mayo pardo e xunio claro fan ô labrador honrado*. / ms4 e ms15,40: *craro*.

[1100] O orixinal di *Mayo pardo, ano farto*. / En ms10 s.v. *Mayo*.

[1101] ms: *Mayo, San Joan*; ms-SA: *Xuan*. / Nunha segunda clasificación temática nas fichas do manuscrito, Vázquez Saco incluiu este refrán en *Meteorológicos. Meses*. En ms10 s.v. *Mayo*.

[1102] O orixinal di *Mayo pardo, S. Xoan craro*. / ms-LU: *san Xuan*.

[1103] O orixinal di *Mayo que ven temprado e chuvioso, pra todo o gando e proveitoso*.

[1104] ms4: *toda palla* / mc: *toda a palla se volve gran.*

[1105] ms: *Mayo.*

[1106] O orixinal di *Maio turbo e San Xoan craro, e témol-o ben compangado*.

3160. **Maio, maiolo, maio todo.** (mc: Cuartilla 13)

(es) *Mayo, magayo y el mes de mayo, tres.* (R. Marín)

Este mes se hace muy largo a los labradores, consumidos ya sus recursos económicos.

3161. **Malo o maio que non bebe o boi no prado.** [1107] (ms-SA: M. González Fernández)

3162. **Mes de maio sin torbóns é como home sin calzóns.** [1108] (mc e ms16: Loureiro de Cotovad-F.V.S.)

En tierras de Carballedo lo dicen del mes de abril.

3163. **Nin maio sin trobóns nin home sin calzóns.** [1109] (ms-SA: M. González Fernández)

3164. **No maio de meu me caio.** (ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar da provincia de Lugo)

3165. **No maio na corte treme o cabalo.** [1110] (mc e ms: Velle)

(ct) *No és bon maig si el ruc no tremola de fred a l'estable.* (Sanchis)

3166. **No maio quince días os bois ó prado, antes no principio ca no cabo.** (ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar da provincia de Lugo)

3167. **No maio, pan e nabos.** [1111] (mc: Velle)

(pt) *Maio faz o pão e agosto o milhão.* (Chaves)

3168. **No mes de maio a vella queima o tallo.** [1112] (ms-SA: Amador Darriba Míguez (13-11-1951))

3169. **No mes de maio e abril sonan as huchas na casa como o tamboril.** (mc: Buciños / ms-LU: seminarista anónimo: Narla, Friol, LU)

3170. **No mes de maio inda a vella queima o tallo.** (ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar da provincia de Lugo)

3171. **No mes de maio non leves o boi ó prado.** [1113] (ms-SA: José M. Gulías Rivas: Forcarei, PO)

3172. **No mes de maio rápaselle á ovella o saio.** [1114] (mc / ms4: F.V.S.)

Otros dicen que tal operación ha de hacerse en marzo.

3173. **No mes de maio, bois e vacas no prado.** (mc: Santiago)

3174. **Nos amediados de maio sementa anque a auga vaia detrás do arado.** [1115] (mc e ms: Santiago)

3175. **O burro no maio vólvese cabalo.** [1116] (mc e ms4: J.P.)

Como *En maio, calquera besta é cabalo*.

3176. **O estrume de maio mata a porca dun ano.** (mc: J.T.)

3177. **O galo e o esturión por maio teñen sazón.** (mc: J.P.)

(es) *El gallo y el marón, por mayo tienen sazón.* (Gella)

3178. **O maio leva a fama i-o san Xoán arranca a alma.** (mc / M. González Fernández)

(es) *Mayo tiene la lomada y junio le saca el alma.* (Correas)

Regístralo también Sbarbi, según el cual, da a entender que en mayo están en todo su vigor los campos, y que en el siguiente se obtienen de ellos los productos.

3179. **O maio leva a palma i-o san Xoán a alma.** [1117] (mc / ms4: F.V.S.)

Como el anterior.

3180. **O maio pardo e o xunio claro fan o labrador honrado.** (ms-LU: Jesús Redondo C.: A Barrela, Santiago de Lousada, Carballedo, LU)

3181. **O peixe de maio, a quen o quixere, dáio.** [1118] (mc e ms16: J.P.)

(pt) *Peixe de maio, a quem vo-lo pedir, dai-o.* (Chaves) (es) *El pece de mayo, a quien te lo pidiere, dalo.* (Gella)

Es la época del desove y está en malas condiciones.

3182. **O porco de maio vai con súa nai ó tallo.** [1119] (ms-SA: Jesús Mayo Brenlla: San Mamede de Monte, A Baña, C)

3183. **O que en maio non merenda, o[u] ós malos o[u] ós mortos se encomenda.** (ms-SA: José M. Domínguez Martínez: Sardiñeiro, Fisterra, C)

3184. **O que en maio se molla, en maio se enxuga.** [1120] (mc e ms: A.N. / ms-LU: seminarista

---

[1107] O orixinal di *Malo o mayo que non bebe o boy no prado*.

[1108] ms e ms16: *Mes mayo, calzós*.

[1109] O orixinal di *Nin mayo sin trobons nin home sin calzóns.*

[1110] Indica *Animales domésticos* no ms.

[1111] O orixinal di *No mayo, pan e nabos*. / mc: *maio*.

[1112] O orixinal di *No mes de mayo a bella queima o tallo*

[1113] O orixinal di *No mes de Mayo non leves o boy o prado*.

[1114] ms: *mayo, rapeselle, sayo.*

[1115] ms: *mayo, corra tras*

[1116] ms4: *no mayo.*

[1117] ms: *y-o* / M. González Fernández.: *e S. Juan*.

[1118] ms e ms16: *mayo, dallo*.

[1119] O orixinal di *O porco de mayo vai con sua nai o tallo*.

[1120] ms: *mayo, s'enxuga*; ms-LU: *s-enxuga*; ms21,08r: *se enxoga*; ms21,04r: *se'nxoga*.

anónimo: algún lugar da provincia de Lugo / ms21,04r: Bermés / ms21,08r: Bermés)

(pt) *Maio me molha, maio me enxuga.* (P. Chaves) (es) *Agua de mayo no cala el sayo; y si alguna vez lo caló, pronto se enjugó.* (R. Marín). / *Quien en mayo se moja, en mayo se enjuga.* (Id.)

Como *Maio me molla, maio me enxuga*.

3185. **O que maio non puido criar, mal pode ó siguente madurar.** [1121] (mc, ms e ms16: J.P.)

Var.: *O que maio non poida criar, non-o virán outros a madurar.* (ms5,136: *O Gaiteiro de Lugo*, 1957)

3186. **O que no maio morre, antes o colle.** (ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar da provincia de Lugo)

3187. **O que o primeiro de maio non come castañas, maiea todo o ano.** [1122] (mc / ms)

3188. **O que queira ter bon rebaño, ten que rapalo no mes de maio.** (mc: Tuiriz)

Var.: *O que queira ter ovellas mil, tenas que rapar no mes d'abril.*

3189. **O que queira ter ovellas mil, rápeas en abril, i-o que queira ter un bon arrebaño, rápeas no maio.** [1123] (mc e ms16: Tuiriz, Monforte-F.V.S.)

3190. **O rocín no maio vólvese cabalo.** [1124] (mc, ms4 e ms16: A.I.)

Var.: *O rocín no mayo verase cabalo.* (ms4: Cuartilla 13) / *O rocín en maio vólvese cabalo.* (mc: Buciños)

(pt) *O rocim em maio se torna cavalo.* (Chaves) (es) *En mayo, el rocín se hace caballo.* (R. Marín)

Equivalente: *En maio, calquera besta é cabalo*, registrado en su lugar.

3191. **O sol de maio mata a dama no palacio.** (ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar da provincia de Lugo)

3192. **O trigo en maio graado, en abril curado e en santa Mariña metido na arquiña.** [1125] (ms-SA: Serafín Caamaño Cernadas: Esteiro, Muros, C)

3193. **Os bos forraxes por maio sega e o pastado pola noite rega.** [1126] (ms4: J.P. / ms)

3194. **Pase maio e pase pardo.** [1127] (ms21,08r: Bermés)

3195. **Pégase o cigarro ó tizón no mes de maio ballón.** [1128] (ms-SA: seminarista anónimo: algún lugar da provincia de Lugo)

3196. **Polo mes de maio as vellas rompen o tallo.** (mc: Santiago)

3197. **Por maio aínda a vella queima o tallo.** [1129] (ms-SA: Andrés Castro Ces: Tállara, Lousame, C)

3198. **Por maio corre a agua atrás do arado.** [1130] (ms-SA: Manuel Barreiro Somoza: Santa Mariña de Ribela, A Estrada, PO / ms-SA: Lorenzo Castiñeira Canosa: Santa María de Xaviña, Camariñas, C / José Manuel Area Alonso)

3199. **Por maio inda a vella queima o tallo.** (ms-SA: Manuel Gómez Vilar)

3200. **Porca no maio, val máis nos comenzos que no cabo.** [1131] (ms18,45r)

3201. **Pra maio garda o saio.** (mc: Tuiriz)

(es) *Para mayo guarda el sayo.* (R. Marín)

Pues no debe dejarse hasta el cuarenta de mayo.

3202. **Que bo maio, que mal maio, han de estar os bois quince días na corte sin saíren pró prado; e val máis no principio que no cabo.** [1132] (ms: Velle / ms3: P. de V.)

Var.: *Que bon maio, que mal maio, quince días os bois ó prado.* (ms15,45: Chantada / ms-LU: seminarista anónimo: Laiosa, O Incio, LU)

3203. **Que bon maio, que mal maio: quince días os bois no prado, e máis val no principio que no cabo.** [1133] (ms21,01r: Bermés)

3204. **Quen ceba todo o ano e non ceba en maio, pra outros o proveito e pra el o daño.** (mc: J.P.)

[1121] mc: *siguiente*; ms16: *pudo criar*. Jacinto del Prado só recolle o refrán como aparece no ms.

[1122] ms: *mayo*, *mayea*.

[1123] ms: *y-o*, *mayo*; ms16: *rebaño*. / Nunha segunda clasificación temática, Vázquez Saco incluiu este refrán en *Animales domésticos* (*Ovejas*).

[1124] O orixinal di *O rocin no Mayo vólvese cabalo*. / ms: *de mayo*. Consultado o libro *El idioma gallego* de Antonio de la Iglesia (A.I.), vemos que o que recolle é *no mayo*.

[1125] O orixinal di *O trigo en mayo graado, en abril curado e en Sta. Mariña metido na arquiña*.

[1126] O orixinal di *Os bos forraxes por Mayo sega, e o pastado o-la noite rega*.

[1127] O orixinal di *Pase mayo e pase pardo*.

[1128] O orixinal di *Pégase o cigarro o tizón nu mes de mayo vallón*.

[1129] O orixinal di *Por Mayo ainda a vella queima o tallo*.

[1130] O orixinal di *Por mayo corre a agua a tras do arado*. / ms-SA (Lorenzo C.): *tras do arado* / J. M. Area Alonso: *tras o arado*.

[1131] O orixinal di *Porca no mayo, val mais nos comenzos que no cabo*.

[1132] ms1, ms3 e ms4: *han estar*; ms3: *boo maio*; ms1: *boo mayo*; ms1 e ms3: *sen saíren*; ms16: *bon maio, han estar*.

[1133] O orixinal di *Qué bon mayo, qué mal mayo, quince días os bois n'o prado, e mais val n'o principio que n'o cabo*.

3205. **Quen en maio non merenda, aos mortos se encomenda.** (mc: C.A. / ms21,05v: Bermés)

Var.: *Quen en mayo non merenda, aos males s'encomenda.* (E.C.)

(pt) *Quem em maio não merenda, aos mortos se encomenda.* (Chaves)

3206. **Quen en maio non merenda, ou ós males ou ós mortos se encomenda.** [1134] (ms-SA: José Lage Radío: Santa Eulalia de Xil, Meaño, PO)

3207. **Quen en maio non rapa a ovella, pra xunio a deixa.** [1135] (mc: J.P.)

3208. **Quen en maio puxo a capa, en agosto veuno na súa parva.** [1136] (mc, ms e ms4: J.P.)

3209. **Quen en maio se molla, en maio se enxuga.** (ms-LU: seminarista anónimo: Paradela, LU)

3210. **Quentor de maio, valor do ano.** (ms15,23: *O Gaiteiro Gallego*, 1956)

3211. **Se sales da casa en maio, non deixes o saio.** (ms-LU: seminarista anónimo: Pacios, Neira de Xusá, Baralla, LU)

3212. **Si non houbera maio, non houbera mal ano.** [1137] (ms21,08r: Bermés)

3213. **Temprana é a castaña que en maio regaña.** [1138] (mc e ms16: J.P.)

(es) *Temprano es la castaña que por mayo regaña.* (Correas)

Porque suelen madurar en octubre, que es cuando regañan al estar curadas.

3214. **Touro e galo, troita e barbo, todo en maio.** [1139] (mc e ms: J.P.)

(pt) *Touro galo, e barbo, todos têm sazão em maio.* (Chaves) / *Touro galgo* (ou galo) *e barbo, todos têm sazão em maio* (Chaves). (es) *El toro y el gallo, en el mes de mayo.* (Correas) / *Toro y gallo, trucha y barbo, todo en mayo.* (Id.)

3215. **Tras de maio vén san Xoán.** (mc: C.A. / ms e ms4: E.C. / ms4: F.L. / ms-SA: Manuel Martín Gómez: Muxía, C)

Var.: *Tras de maio chega san Xoán.* (ms4: E.C.)

(es) *Tras abril que sale lloviendo, entra mayo sonriendo.* (R. Marín).

3216. **Tres meses son de seca: maio, san Xoán e sega.** (mc: Otero de Rey)

Var.: *Tres meses son de herba: mayo, san Juan e sega.* (ms15,22)

3217. **U ruiseñor e u papagaio sempre cantan no maio.** [1140] (ms-SA: Algún lugar da provincia da Coruña)

3218. **Un maio pardo dá un san Juan craro.** [1141] (ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar da provincia de Lugo)

3219. **Unha auga de abril e dúas de maio valen máis que os bois e o carro.** [1142] (mc e ms: J.P.)

Var.: *Unha auga de maio e tres de abril valen por mil.* (mc: Páramo / ms4: J.P.)

(pt) *Uma água de maio e 3 d'abril, valem por mil.* (Chaves) (es) *Más vale un agua entre abril y mayo, que toda la plata que hay en el Ochavo.* (R. Marín). / *Más vale agua en abril que los bueyes y el carro del rey David.* (R. Marín) (ct) *Una pluja de maig i tres d'abril valen més que els bous i el carril.* (Sanchis).

Ochavo es el famoso relicario de la Catedral de Toledo.

3220. **Vaite maio cas túas flores que das arcas fixeches tambores; dos homes, linternas; e das mozas, espadelas.** (ms8,07r: Carballino)

Porque llega ya el hambre por el gasto de la cosecha.

3221. **Vende por maio as crías i-en novembre as tardías.** [1143] (mc e ms: J.P.)

3222. **Viño de maio, pouco e malo.** [1144] (mc: M.V. / ms10,143r: *D.E.*)

MESES. JUNIO

3223. **A auga de xunio, máis que bondá, ten infortunio.** [1145] (mc: Carballino)

(pt) *Chuva em junho, mordedura de víbora.* (Chaves) / *Chuva em junho, peçonha do mundo.* (Id.) / *Chuva junhal, fome geral.* (Id.) (es) *Agua en junio, infortunio.* (Sbarbi) (ct) *Aigües de juny, mals solen dur.*

[1134] O orixinal di O orixinal di *Quen en mayo non merenda ou os males ou os mortos se encomenda*.

[1135] mc: *en maio non rapa a ovella*. A forma en que aparece no mc non corresponde co orixinal de Jacinto del Prado.

[1136] mc: *puxo a capa, veuno na*. Jacinto del Prado só recolle a versión con *en Agosto* que aparece no ms e ms4.

[1137] O orixinal di *Si non houbera mayo, non houbera mal ano*.

[1138] ms: *por maio*; ms2, ms4 e ms16: *por mayo*.

[1139] mc: *maio*. Jacinto del Prado recolle no orixinal *Mayo*.

[1140] O orixinal di *U ruí señor e u papagayo sempre cantan no Mayo*.

[1141] O orixinal di *Un mayo pardo da un S. Juan craro*.

[1142] mc: *i-o carro*. Jacinto del Prado recollía o refrán tal e como aparece en ms.

[1143] mc: *maio i-en*. O orixinal de Jacinto del Prado coincide co do ms.

[1144] ms: *mayo*. / En ms10 s.v. *Vino*.

[1145] ms: *en xunio*; ms2: *en xunio, bondad*.

(Sanchis) / *Aigua de juny primerenca molts mals arrenca.* (Id.)
Sobre todo, al fin de mes, explica Sbarbi.

3224. **A auga en xunio, máis que bondad, ten infurtuño.** (ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar da provincia de Lugo)

3225. **A reixa de san Xuan, moitos o saben e poucos o dan.** [1146] (ms: J.P.)
(es) *La reja por San Juan, muchos la saben y pocos la dan.* (ct) *La rella de sant Joan, molts la saben però pocs la fan.* (Sanchis)

3226. **Cando chove todo o mes de san Xuan, malo.** (ms-SA: José M. Domínguez Martínez: Sardiñeiro, Fisterra, C)

3227. **Cando en xunio chove, molla a esmola do probe.** (ms5,141: *O Gaiteiro de Lugo*, 1961)

3228. **Cando podas, sembrarás, i-ó remate de xunio segarás.** [1147] (ms21,07r: Bermés)

3229. **Cando xuño chega, colle a fouce e limpa a eira.** (ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar da provincia de Lugo)

3230. **Chuvias en san Xuan quitan viño e non dan pan.** [1148] (ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar de Galicia)

3231. **En san Xoán colle a ovella pola lan.** (mc: Santiago)

3232. **En san Xoán inda a vella queima o pan.** (ms: Santiago)

3233. **En san Xoán medra a herba como pan.** (ms5,137: Mondoñedo, Mayan)

3234. **En san Xoán mete obreiro e mais o pan.** (mc: Santiago)

3235. **En san Xoán non lle fai falta palleiro ó can.** [1149] (mc: Tuiriz, Monforte / ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar de Galicia)

3236. **En san Xoán o millo tap'o can.** (ms-SA: Ramón Álvarez Baliña: San Pedro de Coucieiro, Muxía, C)

3237. **En san Xoán queima a vella o sacapán.** (ms-SA: Francisco Canosa Quintáns)

3238. **En san Xoán, castañas louras na man.** (mc: Santiago)

3239. **En xunio quítase a mosca ó boi e pégase ó burro.** (mc: J.P.)
(es) *En junio, se le quita la mosca al buey y se le pega al burro.* (R. Marín)
Otros lo refieren a mayo, como notamos en su lugar.

3240. **En xunio, fouce no puño.** (mc: C.G.)
(pt) *Em junho, foicinha em punho.* (Chaves)
(es) *En junio, hoz en puño; de verde, mas no de pan maduro.* (Correas) / *Junio, la hoz en el puño.* (Sbarbi) / *Junio, la hoz en el puño para probar, que no para segar.* (Id.)
(ct) *En juny, la falç al puny.* (Sanchis) / *Pel juny, la fauç al puny.* (Id.) / *Al juny, segadera al puny.* (Id.)

3241. **En xunio, pan maduro, i-en xuilín, fouce e foucín.** (mc: Fonsagrada-F.V.S.)
Xuilín y *foucín*, por influencia asturiana que llega hasta algunas comarcas del partido de Becerreá.

3242. **No mes de san Xoán atácanlle as pulgas ó can.** (ms-SA: Perfecto Esparís Freire: Santa María de Viceso, Brión, C)

3243. **O liño de san Xuan, nin é liño nin é lan.** [1150] (mc e ms: Santiago)
Var.: *O liño volando en S. Xoán non é liño nin lan.* (ms5,135: Santiago)

3244. **O vintenove de san Xoán tira a primeira raíz o pan.** (mc: Santiago)

3245. **Pode xunio tormentoso ser a moitos desastroso.** (ms4: J.P.)

3246. **Polo mes de san Xoán colle o lobo o carneiro pola lan.** (mc e ms: Santiago)
Var.: *Por san Xoán colle a ovella pola lan.* (mc: Santiago / ms16: Lugo) [1151]

3247. **Polo tempo de san Xuan colle o lobo o carneiro pola lan.** (ms-SA: Manuel Casal García: Santiago de Compostela, C)

3248. **Por san Xoán bebe viño e come pan.** (mc: Santiago)

3249. **Por san Xoán o millo cubre o can.** (mc: Santiago)
Var.: *En san Xoán escóndome entre o pan.* (mc e ms4: F.V.S.) [1152]
Porque ya está crecida la caña.

3250. **Por san Xoán pouco viño e moito pan.** (mc: Santiago)

3251. **Por san Xoán, o arado na man.** (mc: Santiago)

3252. **San Juan e maio son as chaves do ano.** [1153] (ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar da provincia de Lugo)

[1146] ms: *S. Xoan moitos a saben*. Jacinto del Prado recolle o refrán coas formas *San Xuan* e *o saben*.
[1147] O orixinal di *Cando podas sembrarás, y'o remate de xunio segarás.*
[1148] O orixinal di *Chuvias en S. Xuan quitan viño e non dan pan*.
[1149] ms-LU: *a o can*.
[1150] ms: *y en xuilín*.
[1151] ms: *en San Xuan*.ms: *oubella*. / Nunha segunda clasificación temática, Vázquez Saco incluiu este refrán en *Animales domésticos* (*Ovejas*).
[1152] mc: *escóndeme.*
[1153] O orixinal di *Sanjuan e Mayo son'as chaves do ano*.

3253. **Si chove en san Xoán, non hai trigo nin pan.** (mc: Santiago)

3254. **Si chove en san Xuan, non hai auga nin pan.** (ms-SA: Manuel Casal García: Santiago de Compostela, C)

3255. **Viña en xunio sulfatada pódese contar salvada.** (mc: J.P.)

3256. **Xunio brilante, ano abundante.** [1154] (mc: J.P.)

(es) *Junio brillante, año abundante.* (R. Marín) (ct) *Es juny hermós és molt abundós.* (Sanchis)

3257. **Xunio quente, millo valente.** (ms-SA: Manuel Fresco Reboredo: San Andrés de Cesar, Caldas de Reis, PO)

MESES. JULIO

3257. **Baña en xulio teu ganado despois d'haber sesteado.** (ms4: J.P.)

3258. **Do trinta de xulio en diante, calor asfixiante.** (mc / ms4: F.V.S.)

(es) *El que en julio tiene frío, le falta un tornillo.* (Sbarbi?) (ct) *El juliol, l'amo del sol.* (Sanchis) / *En juliol, pobres dels que estan al sol.* (Id.)

3259. **En Santiago arden os montes e secans'as fontes.** (ms-LU: Luís Alonso Alonso)

3260. **En Santiago colle a fouciña e deixa o sacho.** (ms-SA: Francisco Canosa Quintáns)

3261. **En Santiago e agosto entran a pelear, que este é o tempo do liño enlagar / amasar.** (ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar da provincia de Lugo)

3262. **En Santiago sal a ver a túa viña; tal a ves, tal a verás e tal a vendimiarás.** [1155] (mc e ms: Santiago)

3263. **En Santiago secan as fontes e arden os montes.** (ms-SA: Manuel Barreiro Somoza: Santa Mariña de Ribela, A Estrada, PO)

3264. **En Santiago termina a merenda e empeza o descanso.** (ms-SA: José Castro López: Sobrado dos Monxes, C)

3265. **En Santiago vai mirar a túa viña; tal a ves, tal a verás e tal a vendimiarás.** (ms-SA: José Lage Radío: Santa Eulalia de Xil, Meaño, PO)

3266. **En xulio cóllese o trigo maduro.** [1156] (mc: Santiago / ms-SA: Andrés Rodríguez Arjomil: Vimianzo, C)

[1154] mc: *brillante*. Jacinto del Prado recolle o refrán coa forma *brilante*.
[1155] ms: *En Santiago vai mirar ...*
[1156] ms-SA: *En Julio*.

3267. **En xulio e agosto estroupelear, que este é o tempo do liño mazar.** (mc: Cuartilla 13 de Coruña)

Parece reliquia de un canto de muiñeira.

3268. **En xulio e agosto vai a ovella ó rastroxo.** [1157] (mc: J.P.)

Porque se ha segado ya el pan.

3269. **En xulio o verd'é maduro.** [1158] (mc: J.P.)

(pt) *Julho, o verde e o maduro.* (Chaves)

Se ha de segar, como más claramente aconseja el que sigue.

3270. **En xulio sega o verde e o maduro.** [1159] (mc, ms e ms4: Villanueva, Lalín-F.V.S.)

(es) *En julio, mi trigo; y en agosto, el de mi amigo.* (R. Marín)

3271. **En xulio, donde o mozo: no río ou no pozo.** [1160] (mc: J.P.)

(es) *En julio ¿dónde anda el mozo? En la acequia o en el pozo.* [1161] (R. Marín)

Por el excesivo calor, que según R. Marín, hacía decir a los moros españoles: *en julio se muere un hombre de sed entre un pozo y un aljibe*.

3272. **En xulio normal seca todo manantial.** (ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar da provincia de Lugo)

3273. **No mes de Santiago, fouciño ó agro.** (ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar da provincia de Lugo)

3274. **No mes de Santiago, fouciños ó agro.** (ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar da provincia de Lugo)

3275. **No mes de Xacobo bota o millo no cobo.** (ms5,023: Félix Rodríguez Vieites)

3276. **No Santiago, fouce ó agro.** [1162] (mc e ms: Buciños)

Var.: Otras correspondencias en el análogo: *En xulio, o verde e o maduro.* / *En Santiago, fouciño ó agro.* (ms15,45: Chantada)

(es) *En julio, la hoz en el puño.* (Sbarbi)

3277. **O que non aproveita xulio pra se bañar, é que ten medo do río e do mar.** (ms5,141: *O Gaiteiro de Lugo*, 1961)

3278. **O xulio e agosto troupelear que este é o tempo do liño maiar.** [1163] (mc: C.A. / ms: E.C.)

[1157] ms4: *Entre*.
[1158] mc: *o verde e o maduro*.
[1159] ms: *y o maduro*.
[1160] mc: *¿dònde o mozo?*
[1161] mc: *¿dónde el mozo?*
[1162] Indica *Labores agrícolas* (*Meses*) no ms.
[1163] ms4: *liño mayar*. Indica *Labores agrícolas* (*Meses*) no ms.

3279. **Polo mes de Santiago amarela o trigo e o xaramago.** (ms5,023: Félix Rodríguez Vieites)

3280. **Polo Santiago secan as fontes e arden os montes.** (ms-SA: seminarista anónimo: algún lugar da provincia da Coruña)

3281. **Por moito que quera ser, en xulio pouco ha de chover.** [1164] (mc: J.P.)

(es) *Por mucho que quiera ser, julio poco ha de llover.* (R. Marín)

3282. **Principia asando e acaba tostando.** [1165] (mc e ms: J.P.)

3283. **Quen en xulio non sega, en agosto non malla.** (ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar da provincia de Lugo)

3284. **Quen non aproveita xulio pra se bañar, é que ten medo do río e do / e mar.** (ms-LU: seminarista anónimo: San Cristovo de Lobelle, Carballedo, LU)

3285. **Quen non sega en xulio, non sega a seu gusto.** [1166] (mc e ms4: J.P.)

(es) *Quien no trilla en julio, no trilla a su gusto.* (Sbarbi) (ct) *Qui no bat en juliol, no bat quan vol.* (Sanchis) / *Qui no bat en juliol, no pot batre després quan vol.* (Id.) / *Qui no trilla al juliol, no trilla quan vol.* (Id.)

3286. **Santiago de chuvias, ano de alubias.** (mc: Santiago)

3287. **Santiago pra segar, agosto pra mallar, trinta e un días han de levar.** (ms-LU: seminarista anónimo: Pacios, Neira de Xusá, Baralla, LU)

3288. **Si en xulio non vén treboada, haberá mala anada.** (ms21,08r: Bermés)

3289. **Si en xulio non vén treboada, teremos mala anada.** (ms-SA: Víctor Manuel Lobato Feijoo: Catoira, PO)

3290. **Xulio agüeiro: moito pan e bo palleiro.** (ms-SA: seminarista anónimo: San Xoán de Laíño, Dodro, C)

3291. **Xulio quente, millo valente.** (ms-LU: José Ballesteros Alonso)

3292. **Xullo andado, millo arrendado.** (mc: Otero de Rey)

MESES. AGOSTO. V. tamén *Agosto*.

3293. **A castaña en agosto quer arder i-en setembre beber.** [1167] (mc: M.L. / ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar da provincia de Lugo)

Var.: *A castaña quere en agosto arder e en setembro beber.*

Necesitan para su desarrollo, calor en agosto y agua en setiembre.

3294. **A castaña quer en agosto arder, en setembro beber.** (ms21,02v: Bermés)

3295. **A castaña quere no agosto arder e no setembre beber.** [1168] (ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar da provincia de Lugo / ms-SA: Baldomero Louro Lado: San Mamede de Carnota, C)

3296. **A castaña, en agosto arder, en setembre beber.** [1169] (ms-LU: dous seminaristas anónimos: algún lugar da provincia de Lugo e Laiosa, O Incio, LU)

3297. **A chuvia no mes de agosto non é chuvia que é mel e mosto.** [1170] (mc: A.C. / ms: E.C.)

Var.: *O trebón de agosto dá mel e mosto.* (ms15,49: Villaselán-Ribadeo) / *A chuvia en agosto non é chuvia que é mel e mosto.* (Cuartilla 13) / *Chuvia de agosto, mosto.* (ms5,136: *O Gaiteiro de Lugo*, 1957)

Todos los refranes ponderan las inmejorables ventajas de la lluvia de agosto:(pt) *Agua de agosto, açafrão, mel e mosto.* (Chaves) (es) *Agua de agosto, azafrán, miel y mosto.* (Bergua) (ct) *Aigua en agost, safrà, mel i most.* (Sanchis) / *Aigo d'agost fa mel i most.* (Id.)

3298. **A lama d'agosto i-o polvo d'abril dá que sentir.** (ms-LU: seminarista anónimo: Guillar, Outeiro de Rei, LU)

3299. **A lama de agosto fai mal entrecosto.** (mc: Villanueva, Lalín)

3300. **A lama de agosto i-o polvo de abril botan o pobre a pedir.** (mc: Cervantes)

En otros sitios se dice: *a agua d'agosto...* que dejamos ya anotado.

3301. **A lama de agosto i-o polvo de abril fan vender a manta de cubrir.** (mc: Buciños)

Var.: *A lama de agosto e-a seca de abril fai vender a manta de cubrir.* (ms15,09: Cervantes)

Equivale al anterior. La misma idea recoge el siguiente:

[1164] mc: *queira ser*. Jacinto del Prado recolle a forma *quera*. Dentro de *Agrícolas* (*Santoral*) no mecanoescrito orixinal.

[1165] mc: *i-acaba*.

[1166] mc: *a gusto*. Jacinto del Prado recolle o refrán coa forma en que aparece no ms4.

[1167] ms-LU: *quere arder e en setiembre*. / V. *En agosto, as castañas arder e en setembro, beber* en *Agro*.

[1168] ms-SA: *Setembro*.

[1169] ms-LU: *en Setiembre*.

[1170] ms: *d'agosto*.

3302. **A lama de agosto i-o polvo de abril non son de rir.** [1171] (mc: Fonsagrada-F.V.S. / ms11,48: Comarca de Fonsagrada)

Var.: *O polvo de abril non é de reir.* (ms15,21: Burón, Fonsagrada) / *A lama de agosto i-o polvo de abril non son de vivir.* (ms16)

(No conviene) que haya polvo: el polvo no hace reyes. *Abril, aguas mil*. Lo aplican especialmente a las abejas. (ms15,21)

3303. **A sombra de agosto e o sol de setembro.** [1172] (mc: C.A. / ms4: E.C. / ms16 / ms18,68r: *Diario de Avisos*, de R. Caruncho (1888))

3304. **Agosto ardenteiro, herba no palleiro.** (mc: Santiago)

Es la época de la siega y el calor favorece.

3305. **Agosto claro, moitas castañas e moi bon nabo.** (ms5,058: Trives)

3306. **Agosto e setembre non duran sempre.** [1173] (mc: Villanueva, Lalín / ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar da provincia de Lugo)

(es) *Agosto y setiembre no duran siempre.* (Correas)

3307. **Agosto é un home que tanto o dá como o quita.** (mc: Santiago)

3308. **Agosto e vendima non son cada día, e si cada ano, us con ganancia e outros con dano.** [1174] (mc)

Var.: *Agosto e vendima non son cada día, e se cada ano, un con gonzo, outro con dano.* (ms18,15r)

(pt) *Agosto e vindima não vêm cada dia, mas sim cada ano, uns com ganância, outros com dano.* (Chaves) (es) *Agosto y vendimia, no es cada día.* (Correas) / *Agosto y vendimia no es cada día, y si cada año, unos con ganancia y otros con daño.* (Sbarbi) (ct) *Agost i verema, tots els dies no aplega.* (Sanchis) / *Agost i vermar, cada dia no es fa.* (Id.)

Completa el anterior, y ambos tienen correspondencia en otros refraneros peninsulares. Aconsejan economía a los labradores, porque la cosecha es sólo una, y expuesta a contingencia.

3309. **Agosto e vendima non son cada día.** [1175] (mc e ms16: A.I.)

(es) *No es cada día agosto ni vendimia.* (Correas)

3310. **Agosto faise maio a quen non ten pan sementado.** (ms-SA: Teófilo Cabaleiro Cabaleiro: Codeseda, A Estrada, PO)

3311. **Agosto fáiselle maio a quen non ten pan sementado.** (ms-SA: Juan López Souto: Corrubedo, Ribeira, C / Francisco Canosa Quintáns)

3312. **Agosto fáiselle maio ó que non ten o pan sementado.** (ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar da provincia de Lugo)

3313. **Agosto leva e agosto dá.** (ms-SA: José Ignacio Seijo Santiago)

3314. **Agosto madura e setembre vendima.** [1176] (mc: J.P. / ms16)

(pt) *Agosto madura, setembro vindima.* (Chaves) (es) *Agosto madura y septiembre vendimia la uva y fruta.* (Correas) (ct) *Per l'agost se madura, i al setembre, sepultura.* (Sanchis) / *A l'agost, malura, i al setembre, sepultura.* (Id.) / *L'agost els madura, i el setembre els captura.* (Id.)

3315. **Agosto o dá, agosto o leva.** (ms-SA: seminarista anónimo: Louro, Muros, C)

3316. **Agosto pasou e quen mallou, mallou.** (ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar da provincia de Lugo)

3317. **Agosto pasou; o que mallou, mallou.** (ms-LU: seminarista anónimo: Laiosa, O Incio, LU)

3318. **Agosto pasou; quen mallou, mallou.** (mc: A.C.)

(pt) *Malha pelo S. Tiago é de agrado, mas a de agosto já não dá gosto.* (Chaves) / *Quem malha em agosto, malha com desgosto.* (Id.)

No deben diferirse más las labores de la recolección del grano. En Portugal concretan más.

3319. **Agosto pasou: o que mallou, mallou; o que non mallou, mallara.** (ms-SA: Manuel Rodríguez Gamallo: Tomonde, Cerdedo, PO)

3320. **Agua de agosto, azafrán, mel e mosto.** (ms-SA: Andrés Castro Ces: Tállara, Lusame, C)

3321. **As castañas, pra ben ser, en agosto quencer i-en setembre beber.** (mc / ms4: F.V.S.)

Registrado antes en otra forma.

3322. **As tardes de agosto corren como un lóstrego.** (mc: Miraz, Friol)

3323. **As tardes de agosto non teñen en canto a vella vai ó horto.** [sic] (ms-SA: seminarista anónimo: Louro, Muros, C)

3324. **Auga d'agosto derrama o magosto.** (ms-LU: Camporramiro, Chantada, LU)

[1171] ms11,48: *d'agosto y'o polvo d'abril*.

[1172] mc e ms18,68r: *setembre* / ms18,68r: *d'agosto*.

[1173] ms-LU: *e setiembre non duran siempre*.

[1174] Nunha segunda clasificación temática, Vázquez Saco incluiu este refrán en *Días*.

[1175] Nunha segunda clasificación temática, Vázquez Saco incluiu este refrán en *Días*.

[1176] ms16: *setembro*.

3325. **Auga de agosto e polvo de abril toca na hucha coma nun panderil.** (ms-LU: seminarista anónimo: Vilalba, LU)

3326. **Auga de agosto, nin nabos nin magosto.** [1177] (mc: Otero de Rey / ms-LU: Jesús Redondo C.: Viana do Bolo, OU)

En cuanto a lo segundo, porque *a castaña en agosto quer arder i-en setembre beber*.

3327. **Auga en agosto quita viño e non dá mosto.** (ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar da provincia de Lugo)

3328. **Auga en agosto, auga no mosto.** (ms5,138: *O Gaiteiro de Lugo*, 1960)

3329. **Auga en agosto, azafrán, mel e mosto.** (mc: *Dicc. Ac.*)

Var.: *Chuvia abundante que vén en agosto, riqueza aporta de aceite e de mosto.* (ms4: J.P.)

(pt) *Agua de agosto, açafrão, mel e mosto.* (Chaves) (es) *Agua de agosto, azafrán, miel y mosto.* (Sbarbi) (ct) *Aigua en agost, safrà, mel i most.* (Sanchis)

3330. **Auga en agosto, nin bon mosto nin bon magosto nin bon recosto.** (ms: Vigo)

3331. **Auga no agosto, azafrán, mel e mosto.** (ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar da provincia de Lugo)

3332. **Barro en agosto e polvo en abril botan o labrador a pedir.** (ms-SA: seminarista anónimo: algún lugar da provincia de Lugo)

3333. **Brétema n'agosto, pouco magosto.** (ms21,06v: Bermés)

3334. **Cando chove en agosto, chove mel e mosto.** (mc: J.P.)

Var.: *Chuvia en agosto non gastes en mosto.*

(pt) *Quando chove em agosto, chove mel e mosto.*(Chaves) / *Chuva de agosto, apressa o mosto.*(Id.) / *Quando chove em agosto, não metas teu dinheiro em mosto.* (Id. (es) Agua de agosto, azafrán, miel y mosto. (Bergua) (ct) *Primera pluja d'agost, avança el most.* (Sanchis) / *Aigua en agost, safrá, mel i most.* (Id.) / *Aigo d'agost fa mel i most.* (Id.) / *Aigo d'agost, ni vi ni most.*

Como *Agua de agosto, azafrán, mel e mosto*.

3335. **Cando en agosto chove, señal de que non hai maínzo.** (ms-SA: M. García García: Santa Xuliana de Monfero, C)

3336. **Castañas, en agosto arder e en septiembre beber.** (ms-LU: seminarista anónimo: Guillar, Outeiro de Rei, LU)

3337. **Chuvia en agosto mata o mosto.** (mc)

Var.: *Auga de agosto quita mel e mosto.* (ms15,09: Monforte)

(pt) *Chuva de agosto, apressa o mosto.* (Chaves)

3338. **De agosto a setembre ou se gana a anada ou se perde.** [1178] (mc: Santiago / ms-SA: Manuel Barreiro Somoza: Santa Mariña de Ribela, A Estrada, PO)

3339. **Despois d'agosto faise o costro.** (ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar da provincia de Lugo)

3340. **En agosto and'a auga tras do toxo.** (ms-LU: Jesús Redondo C.: Melide, C)

3341. **En agosto ande a auga tras do toxo.** (ms-SA: M. González Fernández)

3342. **En agosto arden os montes, en septiembre secan as fontes.** (ms-SA: Perfecto Esparís Freire: Santa María de Viceso, Brión, C / M. González Fernández)

3343. **En agosto arder e en setembre beber.** (ms12,79: S. Pedro de Orrios, Caurel)

Clima adecuado para el castaño.

3344. **En agosto arder, no septiembre beber (os campos).** (ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar da provincia de Lugo)

3345. **En agosto as castañas arder e en setembro beber.** [1179] (ms16 / ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar de Galicia)

3346. **En agosto as treboadas solen sernos moi pesadas.** (ms4: J.P.)

Var.: *En agosto as treboadas son mui pesadas.* (ms16)

3347. **En agosto corre o sol com'o lóstrego.** (ms-LU: Antonio Vázquez Paredes: Vilalba, LU)

3348. **En agosto está a auga tras do toxo.** [1180] (mc: A.I. / ms21,01v: Bermés / ms-LU: dous seminaristas anónimos: algún lugar da provincia de Lugo e algún lugar de Galicia)

3349. **En agosto hai mosto, i-en san Martiño, viño.** (mc: Santiago)

3350. **En agosto inda está a auga tras do toxo.** (ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar da provincia de Lugo)

3351. **En agosto mázalle o rostro.** (mc: Fonsagrada-F.V.S.)

¿El frío? En agosto, frío en rostro.

3352. **En agosto non hai pan nin hai mosto.** (ms-LU: Luís Alonso Alonso)

3353. **En agosto non hai pan nin mosto.** (ms-SA: Carballo)

3354. **En agosto o aire non ten posto.** (mc: Carballedo)

[1177] Jesús Redondo C.: Viana do Bolo, OU: *d'agosto*.

[1178] ms-SA: *a septiembre o se gana*.

[1179] ms-LU: *y-en Setembro*.

[1180] ms-LU (Lugo) e ms-LU (Galicia): *a y'auga*.

3355. **En agosto o sol corre como o lóstrego.** (ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar da provincia de Lugo)

3356. **En agosto pon o cocho o entrecosto.** (ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar da provincia de Lugo)

3357. **En agosto queima a vella o rostro.** (ms-LU: seminarista anónimo: Paradela, LU)

3358. **En agosto queima o sol como lóstrego.** (ms-LU: seminarista anónimo: Vilalba, LU)

3359. **En agosto queren as castañas arder i-en septiembre, beber.** [1181] (ms-LU: seminarista anónimo: Moreda, Taboada, LU)

3360. **En agosto se secan os montes i-en setembro as fontes.** (ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar de Galicia)

3361. **En agosto secan as fontes i-en septiembre arden os montes.** (ms-LU: Trini Figueiras: San Salvador de Asma, Chantada, LU. Convento Las Córneas)

3362. **En agosto secan os montes i-en setembre as fontes.** (ms-LU: dous seminaristas anónimos: algún lugar da provincia de Lugo e Pacios, Neira de Xusá, Baralla, LU)

3363. **En agosto secan os montes, en setembre as fontes.** (ms21,01v: Bermés)

3364. **En agosto secan os montes, en setembro secan as fontes.** (mc: A.I.)

(pt) *Em agosto secam os montes, em setembro as fontes e em outubro seca tudo.* (Chaves) / *Em setembro ardem os montes e secam as fontes.* (Id.) (es) (ct) *El setembre s'enduu els ponts o eixuga les fonts.* (Sanchis)

3365. **En agosto vale máis vinagre que mosto.** (ms8,41r: O. de Rey)

3366. **En agosto, calquera carozo.** [1182] (mc e ms16: Orense / ms4: F.V.S.)

Lo oímos en el sentido de que la fruta que lo tiene, está sazonada en dicho mes.

3367. **En agosto, frío no rostro.** (mc: A.I.)

(pt) *Agosto, frio no rostro.* (Chaves) (es) *En agosto, frío en rostro.* (R. Marín)

3368. **En agosto, nin o pan nin o mosto.** (ms-SA: Manuel Barreiro Somoza: Santa Mariña de Ribela, A Estrada, PO)

3369. **En agosto, nin viño nin muller nin mosto.** (mc: C.A. / ms4: E.C. / ms16)

Var.: *En agosto, nin muller nin mosto.* (ms4: F.V.S.)

(pt) *Em agosto, nem vinho nem mosto.* (Chaves) / *Junho, julho e agosto, senhora não sou vosso.* (Chaves) (es) *En agosto, ni mujer, ni mosto.* (R. Marín) / *De San Juan a San Miguel, ni pescado, ni vino ni mujer.* (Sbarbi) (ct) *En agost ni dones ni most.* (Sanchis)

Contra el anterior. [1183] (ms17)

3370. **En agosto, setembre e outono fanse as recolleitas e en novembre apáñanse as feitas.** (mc: Santiago)

3371. **En agosto, viño mosto.** (mc: C.A.)

(pt) *Em agosto, sardinha e mosto.* (Chaves) (es) *En agosto, uvas y mosto.* (Correas) (ct) *En agost, vi i most.* (Sanchis)

3372. **Frío no rostro o primeiro día d'agosto.** (ms21,08r: Bermés)

3373. **Herba curta ou larga, en agosto ha estar segada.** (ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar da provincia de Lugo)

3374. **Heredeiro é agosto do que fixeron abril e outros.** [1184] (mc: J.P. / ms16)

Indica que la cosecha que se recoge en agosto, depende de los meses anteriores, sobre todo, a partir de abril.

3375. **Inxerte por agosto seus frutales o que queira facelos garrafales.** [1185] (ms4: J.P.)

3376. **Lama en agosto e polvo en abril, méxome nil.** (ms21,19r: Bermés)

3377. **Lodo d'agosto e polvo d'abril fai ir u home pedir.** (ms-LU: seminarista anónimo: Paradela, LU)

3378. **Nas tardes de agosto, desque o sol se mete, non se rega o horto.** (mc: Santiago)

3379. **No agosto está a iegua tras o toxo.** (ms-SA: Baldomero Louro Lado: San Mamede de Carnota, C)

3380. **No agosto o marrao cría o entrecosto.** (ms12,70)

3381. **No agosto ponte ó abrigo tras do toxo.** (mc: X. R. P. S. *Nós*)

Porque *en agosto, frío no rostro*.

3382. **No agosto, as cebolas no rostro.** (mc: Tuiriz, Monforte / ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar de Galicia)

3383. **No mes de agosto arden os montes e secan as fontes.** (ms-SA: Manuel Mallo Mallo: Erboedo, A Laracha, C)

3384. **No mes de agosto secan as fontes e arden os montes.** [1186] (ms-SA: Amador Darriba

---

[1181] En Agosto queren as castañas arder (beber) ien: Septiembre beber.

[1182] ms16: *caroso*.

[1183] O anterior era *En agosto, viño mosto*.

[1184] ms16: *Herdeiro*. Jacinto del Prado recollía o refrán só co castelanismo *Heredeiro*.

[1185] ms16: *quen queira facelos*. Probablemente se trata dun aforismo da autoría de Jacinto del Prado máis ca dun refrán da tradición popular.

Míguez (13-11-1951) / Víctor Manuel Lobato Feijoo: Catoira, PO)

3385. **Non é bon o mosto feito en agosto.** (mc: Sober)

3386. **Non é bon o mosto, o feito no agosto.** (ms-SA: seminarista anónimo: algún lugar da provincia de Lugo)

3387. **Non hai dous agostos nun ano.** (ms4: J.P.)

3388. **Non todo o ano é agosto.** (mc: J.P.)

Var.: *Non todo ano é agosto.* (ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar da provincia de Lugo)

(es) (ct) *No pot haver dos agosts en un any.* (Sanchis).

Como *agosto e vendima non é cada día*. No siempre hay la abundancia de recolección.

3389. **O agosto pasou, e quen mallou, mallou.** (ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar da provincia de Lugo)

3390. **O bon entrecosto faise en agosto.** (ms-LU: Julio Elías Bello Méndez: Viulalba, Vilalba, LU)

3391. **O cocho no agosto pon o entrecosto.** (mc: M.L.)

Var.: *O entrecosto faise no mes d'agosto.* (ms4: F.V.S.)

3392. **O costro d'agosto saca o magosto.** (ms-LU: seminarista anónimo: Terra Cha, LU)

3393. **O entrecosto faillo a muller ó cocho en agosto.** (mc: Carballedo / ms4: F.V.S.)

Arriba queda uno equivalente.

3394. **O entrecosto vén d'agosto.** (ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar da provincia de Lugo)

3395. **O entrecostro faise no mes de agosto.** (ms-LU: seminarista anónimo: Laiosa, O Incio, LU)

3396. **O entrecostro hai que buscalo no agosto.** (ms-LU: seminarista anónimo: Buciños, Carballedo, LU)

3397. **O lostro de agosto saca o magosto.** [1187] (ms5,027: Sta Mª Mayor de Mondoñedo / ms-LU: Guillermo Pino [sic] e José M[?] R[?]: Santa María Maior, Mondoñedo, LU)

3398. **O orzo recóllese no agosto.** (mc: Santiago)

3399. **O que agosto non madura, setembre non-o asegura.** (mc: J.P.)

3400. **O que en agosto e setembre non dá cebada, en san Xoán non fai xornada.** (mc: M.L. / ms21,28v: Bermés)

3401. **O que en agosto e setembre non dá cebado, en san Xuan non fai fornada.** (ms-SA: Amador Darriba Míguez (13-11-1951))

[1186] ms-SA (Víctor M.): *Ajosto*.

[1187] ms-LU: *d'agosto sac'o magosto*.

3402. **O que en agosto non dá cebada, en xaneiro colga a albarda.** (ms15,43: Navia de Suarna)

3403. **O que non ten pan no agro, en agosto ten o maio.** [1188] (mc: Palas de Rey)

En mayo son ya escasos los restos de la cosecha anterior, y al que no tiene pan nuevo, agosto, mes de la recolección, se le convierte en mayo.

3404. **O que queira bon entrecosto, cebe en agosto.** (ms21,12r: Bermés)

3405. **O que queira o entrecosto, que o faga no mes d'agosto.** [1189] (ms-LU: dous seminaristas anónimos: algún lugar da provincia de Lugo e algún lugar de Galicia)

3406. **O que queira ter bo entrecosto, cebe en agosto.** (ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar de Galicia)

3407. **O que queira ter boo entrecosto, que cebe no agosto.** [1190] (mc: Velle)

Porque *o entrecosto, faillo a muller ô cocho en agosto*.

3408. **O rocío de agosto dá polo rostro.** [1191] (mc e ms16: A.I. / ms21,05r: Bermés)

Agosto, frío en rostro.

3409. **O torbón d'agosto mellor'o mosto.** (ms-LU: Jesús Redondo C.: A Barrela, Santiago de Lousada, Carballedo, LU)

3410. **O trigo, pra ser bo, ha de ver dous agostos.** (ms15,35)

Se refiere al trigo ordinario que se siembra en las bouzas; y está en la tierra casi un año.

3411. **O vintecinco de agosto está a auga tras do toxo.** (mc: Carballedo)

3412. **Once piden pan e soilo agosto llo dá.** [1192] (mc e ms16: J.P.)

Aunque todos contribuyen a la cosecha de agosto.

3413. **Once piden pan e solo agosto o dá.** (ms-SA: Manuel Blanco Sieira: Olveira, Ribeira, C / ms-LU: seminarista anónimo: Terrra Cha, LU)

3414. **Pasando o quince de agosto un torrón faille sombra a outro.** (ms5,029)

3415. **Por agosto o sol queima no rostro.** (mc: Santiago)

3416. **Por agosto o sol queima o rostro.** (ms-SA: Andrés Rodríguez Arjomil: Vimianzo, C)

[1188] ms: *mayo*.

[1189] ms-LU (Galicia): *U que queira u entrecostro*.

[1190] ms4: *cabe no Agosto* / Indica *Labores agrícolas* no ms.

[1191] ms, ms16 e ms21,05r: *d'agosto*.

[1192] mc: *sòlo*. Jacinto del Prado recolle o refrán na mesma forma que aparece en ms16.

3417. **Por agosto, frío no rostro.** (ms-SA: Andrés Castro Ces: Tállara, Lusame, C)

3418. **Pra haber moitas castañas, no agosto arder i no setembre beber.** (ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar da provincia de Lugo)

3419. **Primeiro de agosto chuvioso, castaño vermoso.** (mc: Taboada-F.V.S.)

Vermioso, traen nuestros diccionarios, que cría gusanos o está lleno de ellos.

3420. **Pró bon magosto ter, en agosto ha de arder i-en setembre beber.** (mc: Caurel / ms4: F.V.S.)

La castaña, según explicación que pusimos a otro análogo.

3421. **Quen en agosto ara, a súa riqueza prepara.** (ms5,029)

3422. **Quen non debulla en agosto, debulla con mal rostro.** (mc: Santiago)

3423. **Quen non debulle en agosto, debulla con mal rostro.** (ms21,32v: Bermés)

3424. **Quen nos debulle en agosto, debulle con mal rostro.** (ms4: F.V.S.)

3425. **Quen pola Virxen de agosto non paga, pagará na de setembre, se paga.** [1193] (ms5,121: Trapero)

3426. **Se queres ter bo lomo, ceba o porco dende agosto.** [1194] (mc: A.I. / ms16)

Conocido en otras variantes.

3427. **Se queres ter lombo, seba o porco desde agosto.** [1195] (ms-SA: Francisco Canosa Quintáns)

3428. **Si chove moito en agosto, non gastes diñeiro en mosto.** (ms-SA: Juan Bello Valiña)

3429. **Si en agosto e setembro non dás cebada, en todo o ano non poñas albarda.** (mc: *Nos*)

3430. **Si o mes d'agosto vén craro, bo magosto e bo nabo; se vén nubrado, poucas castañas e nabos furados.** (ms-SA: Juan Bello Valiña)

3431. **Si o mes d'agosto vén craro, bon magosto e bon nabo; se non, poucas castañas e nabos furados.** (ms21,01v: Bermés)

3432. **Si o mes de agosto vén claro, bon magosto e bon nabo; si nublado, poucas castañas e nabos furados.** [1196] (mc: *Nos*)

Var.: *Si o mes de agosto vén claro, bon magosto e bon nabo.* (mc: Layosa / ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar da provincia de Lugo) / *S'o primeiro d'agosto vén anublado, castaña do berme e nabo furado.* (ms15,01: Mato)

(pt) *Os nabos querem ver o luar d'agosto.* (Chaves)

3433. **Si queres ter bon entrecostro, ceba o porco dende agosto.** (ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar da provincia de Lugo)

3434. **Si ques ter bo lombo, ceba o cocho dende agosto.** (ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar de Galicia)

3435. **Trebón de agosto mellora o mosto.** [1197] (mc e ms5,133: Santiago)

Var.: *Tronos en agosto, millor mosto.* (ms5,138: *O Gaiteiro de Lugo*, 1960)

3436. **Val máis nubrado en agosto que sol en septiembre.** (ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar da provincia de Lugo)

3437. **Vale máis agosto mollado ca sol en setembre.** (ms-LU: Jesús Redondo C.: Melide, C)

3438. **Vale máis nublado de agosto que sol de setembre.** [1198] (mc: M.V. / ms3)

MESES. SEPTIEMBRE. V. tamén *Septiembre*.

3439. **A herba do alto en abril pastada, en setembre debe ser aproveitada.** [1199] (ms / ms4: J.P.)

3440. **En setembre arden os montes e secan as fontes.** [1200] (mc: J.T.)

Var.: *Arden us montes, secan as fontes.* (Santiago)

(pt) *Em setembro, ardem os montes e secam as fontes.* (Chaves) / *Setembro ou seca as fontes ou leva as pontes.* (Id.) (es) *Setiembre o lleva las puentes o seca las fuentes.* (Sbarbi)

Suele ser un mes extremoso: excesivas lluvias o demasiada sequía. La primera parte se atribuye también al mes de agosto.

3441. **En setembre ben estudiado ten o que no ano entrante che convén.** [1201] (ms4: J.P.)

3442. **En setembre bota a semente.** (mc: Santiago)

[1193] ms15,019: *pra de setembre*.
[1194] mc: *Si* / ms: *en agosto* / ms16: *desde*.
[1195] Se queres ter lobo seba o porco desde Agosto.
[1196] ms4: *nubrado*.
[1197] ms5,133: *millora*.
[1198] ms: *d'agosto* / ms3: *d'Agosto*.
[1199] mc e ms4: *setembro*. Jacinto del Prado recolle o refrán coa forma *Setembre*.
[1200] ms4: *setiembre*.
[1201] Probablemente se trata dun aforismo da autoría de Jacinto del Prado máis ca dun refrán da tradición popular.

3443. **En setembre colle o carro e vente.** (mc: Santiago)

3444. **En setembre débese ben cuidar quen triste inverno non queira pasar.** (ms4: J.P.)

3445. **En setembre non hai vella que non tembre.** (ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar da provincia de Lugo)

3446. **En setembre non hai vello que non tembre.** (ms-SA: Teófilo Cabaleiro Cabaleiro: Codeseda, A Estrada, PO)

3447. **En setembre ou secan as fontes ou can os pontes.** [1202] (mc: Monforte)

Var.: *En setembre ou secan as fontes ou o río leva as pontes.* [1203] (J.T.)

(pt) *Setembro ou seca as fontes ou leva as pontes.* (Chaves) (es) *Setiembre lleva las puentes o seca las fuentes.* (Sbarbi) *ms: Correas.* (ct) *El setembre s'enduu els ponts o eixuga les fonts.* (Sanchis)

Por lo que dijimos al explicar *en setembre arden os montes....*

3448. **En setembre, ou secan as fontes ou leva(n) as pontes.** (ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar da provincia de Lugo)

3449. **En setembro non hai vella que non tembre.** (ms-SA: Francisco Canosa Quintáns)

3450. **En setembro ou secan as fontes ou o río leva as pontes.** (ms21,12r: Bermés)

3451. **En setiembre secan as fontes ou leva as pontes.** (ms-SA: Ramón Álvarez Baliña: San Pedro de Couceiro, Muxía, C)

3452. **En septembre o que non ten roupa que tembre.** (mc: Santiago / Manuel Fernández Ferro)

3453. **En septiembre o que non teña roupa, que temble.** (ms-SA: Perfecto Lens Fraga: San Vicente de Rial, Val do Dubra, C)

3454. **"Nin merlo branco nin setembro ruín", din os vellos.** (ms-SA: Manuel Barrós Fachal / ms-SA: seminarista anónimo: algún lugar da provincia da Coruña)

3455. **No setembro ou secan as fontes ou marchan as pontes.** [1204] (mc / ms4: F.V.S. / ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar da provincia de Lugo)

Explicado anteriormente.

3456. **No septiembre os melóns gárdanse nos rincóns.** (ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar de Galicia)

3457. **O máis regular terneiro, pra setembre ó matadeiro.** (ms4: J.P.)

3458. **O setembre ou seca as fontes ou leva as pontes.** (ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar da provincia de Lugo)

3459. **Por setembro, cabazas nos leiros.** (ms-SA: M. González Fernández)

3460. **Setembre non se nombre.** (mc: Villanueva, Lalín-F.V.S.)

Porque *setiembre, se tiemble* y *setiembre y marzo, revoltosos ambos*. (R. Marín)

3461. **Setembre vai andando e comendo, queimando montes e secando fontes.** (ms-LU: Jesús Redondo C.: A Barrela, Santiago de Lousada, Carballedo, LU)

3462. **Setembre, non hai vella que non tembre.** (mc / ms4: F.V.S.)

(es) *En setiembre, el que no tenga ropa que tiemble.* (Sbarbi) / *Septiembre, se le tiemble.* (R. Marín) (ct) *Pel setembre els mals són de tembre.* (Sanchis) / *Al setembre el mal temps és de tembre.* (Id.)

Por el frío que suele desencadenar, despues del calor de agosto.

3463. **Setembro asegura o que agosto madura.** (ms15,23: *O Gaiteiro Gallego*, 1956)

3464. **Setembro, non me lembro porque tembro.** (ms21,08r: Bermés)

3465. **Setiembre virá; o que non mallou, mallará.** (ms8,33r: Betanzos)

3466. **Témporas de setembre molladas, ano de fame.** (mc: Santiago)

Meses. Octubre

3467. **A auga no outono mata a seu dono.** (mc / ms / ms4)

3468. **A horta d'outono mantén a seu dono e a de Samartiño o dono e mais o veciño.** (ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar da provincia de Lugo)

3469. **A horta de outono mantén a seu dono.** [1205] (mc e ms16: A.I. / ms21,02r: Bermés)

Var.: *A horta d'outono mantén o seu dono y a de S. Martiño, o dono y-o veciño.* (Begonte)

3470. **A horta do mes d'outono mantén a seu dono.** (ms-LU: seminarista anónimo: Guillar, Outeiro de Rei, LU)

3471. **A horta en outono mantén o seu dono.** (ms-SA: Juan Bello Valiña)

[1202] ms: *setiembre*.
[1203] mc: *os pontes*.
[1204] ms4: *setiembre* / mc: *os pontes* / ms-LU: *Septiembre*.
[1205] ms e mc: *mata ô seu dono.*

3472. **A verdura no outono cómea seu dono.** [1206] (mc e ms16: M.L. / ms18,21r)

3473. **A verdura posta en outono mantén a seu dono.** (ms-SA: José Barreiro Somoza: Santa Mariña de Ribela, A Estrada, PO)

3474. **A berza do outono pró seu dono.** (ms21,31r: Bermés)

3475. **A berza do outono qu'a coma o dono.** [1207] (ms-SA: seminarista anónimo: algún lugar da provincia de Lugo)

3476. **As berzas en outono matan o seu dono.** (ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar da provincia de Lugo)

3477. **Auga de outono mata a seu dono.** (mc: M.V.)

3478. **Auga en outono non lle convén ó xornaleiro nin ó seu dono.** (ms-SA: Juan Bello Valiña / ms10,073r: *D.E.*)

3479. **De octubre en adiante a pitanza irá fumeante.** (ms4: J.P.)

3480. **En octubre Dios nos libre dunha mala nubre.** [1208] (mc e ms: M.L.2)

3481. **En octubre non molesta o lume.** (mc: J.P.)

Var.: *Por outubre, borralliñas do meu lume.* (ms5,138: *O Gaiteiro de Lugo,* 1960)

(es) *En octubre el hogar de leña cubre.* (Sbarbi) / *En octubre no molesta la lumbre.* (Id.)

3482. **En octubre o ganadeiro é labrador verdadeiro.** (mc: J.P.)

3483. **En octubre, sementa i-acubre.** (ms4: mc e ms4: Fonsagrada-F.V.S.)

Se recoge en el siguiente, que reúne enseñanzas diseminadas en varios otros.

3484. **En octubre sementa e acubre; en abril, espigas mil; en maio, todo espigado; en xulio dálle co fouciño; en agosto dálle co trocho; en setembre mira como rendee; día de Santiago colle a fouciña e vaite ó agro.** [1209] (mc)

Var.: *En octubre o teu pan cubre.* (mc: Santiago)

(es) *En octubre, echa pan y cubre.* (R. Marín)

3485. **En outono a carne come o seu dono.** (ms-LU: seminarista anónimo: Paradela, LU)

3486. **En outono bota o abono.** (mc: Santiago)

3487. **En outono (o viño) caíño e todo.** (ms21,31r: Bermés)

3488. **Froles en outono, fame en ano novo.** (mc: M.V. / ms10,073r: *D.E.*)

3489. **Horta de outono mantén a seu dono.** (mc: *Terra de Melide* / ms: V.R. y A.R.)

Var.: *O repolo d'outono mantén a seu dono.* (ms4: F.V.S.)

3490. **No mes de outono a carne cómea seu dono.** (mc / ms4: F.V.S.)

3491. **O mellor e máis preciado, por octubre sementado.** [1210] (ms4: J.P.)

3492. **O que no mes de outono non quere andar mollado, anda todo o ano esfarrapado.** [1211] (mc: Curuxás, Palas de Rey-F.V.S.)

Porque abandona los trabajos de la siembra, propios de ese mes, y *O que non sementa, non colle*.

3493. **Ó que nu mes do autono nun lle ferve a mola, polo ano todo nu[n] lle ferve a ola.** [1212] (ms-LU: seminarista anónimo: Pacios, Neira de Xusá, Baralla, LU)

3494. **O que planta n'outono, leva dous anos d'abono.** (ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar da provincia de Lugo)

3495. **O que pranta en outono, leva un ano de abono.** [1213] (mc / ms4: F.V.S.)

Var.: *Chantar en outono é levar un ano d'abono.* (ms4: F.V.S.)

3496. **O que pranta no outono leva un ano de abandono.** (mc: Lugo)

3497. **O que queira bon repolo, póñao no mes de outono.** [1214] (mc e ms: Buciños / ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar da provincia de Lugo)

3498. **O sol de otono mata a seu dono.** (ms-SA: Manuel Camino Sánchez)

3499. **Octubre moi afanoso pró pastor industrioso.** [1215] (ms4: J.P.)

3500. **Os días de outono chegan pra todo, i-os de san Xoán chegan pra todos.** [1216] (mc: Carballedo / ms4: F.V.S.)

[1206] ms16: *d'outono*; ms21,02r: *d'Outono maten o seu dono*.

[1207] ms16: *d'outono*; ms18,21r: *coma o seu dono.*

[1208] ms: *d'unha.*

[1209] ms: *julio, setiembre*; ms4: *colle o fouciño*. / Indica *Labores del campo*.[1210] É probable que se trate dun aforismo da autoría de Jacinto del Prado máis ca dun refrán da tradición popular.

[1211] ms: *d'outono*.

[1212] O orixinal di *Uque no mes do autono nunlle ferve a mola polo ano todo nulle ferve a ola.*

[1213] mc: *año*.

[1214] ms: *poño, d'o*; ms-LU: *bô repolo, poñ'o no mes d-outono*.

[1215] Probablemente se trata dun aforismo da autoría de Jacinto del Prado máis ca dun refrán da tradición popular.

Los primeros, para las labores del campo; los segundos para el descanso.

3501. **Os graus en octubre están curados i-os viños de nai xa sacados.** [1217] (ms4: J.P.)

3502. **Outono a chegar, porco a cebar.** [1218] (mc: Santiago / ms-SA: Manuel Blanco Sieira: Olveira, Ribeira, C)

3503. **Outono, lerias e malas língoas.** (ms5,138: *O Gaiteiro de Lugo*, 1960)

3504. **Planta en outono e terás pró ano todo.** [1219] (mc e ms: Velle)

3505. **Poden deixar recordos espantosos outonos que comenzan tormentosos.** [1220] (ms4: J.P.)

3506. **Pró arbolado é boa sorte que veña por octubre frío forte.** [1221] (ms4: J.P.)

3507. **Se en outono sintes tronar, aumenta o palleiro i-engranda o pallar.** (mc: Santiago)

3508. **Sea no polvo, sea no lodo, sementa sempre en outono.** (ms-LU: seminarista anónimo: Outeiro de Rei, LU)

3509. **Sol do otono mata a seu dono.** (ms-SA: seminarista anónimo: algún lugar da provincia da Coruña)

Meses. Noviembre. V. TAMÉN SANTOS = NOVIEMBRE.

3510. **A pataca ben curada, en noviembre esté empallada.** [1222] (ms4: J.P.)

3511. **Bendito sea o mes que entra con Santos, media con san Uxío e acaba con san Andrés.** [1223] (mc: A.C. / ms4: E.C.)

Var.: *Bendito o mes que entra con Santos y acaba con san Andrés.*

(es) *Dichoso mes, que entra con Todos Santos y acaba con San Andrés.* (Sbarbi)

3512. **Colmear por noviembre ben coidado, con cuberta dobre terás tapado.** [1224] (ms4: J.P.)

3513. **De Santos a Nadal, ben chover, ben nevar.** [1225] (mc: C.G.)

(pt) *De Santos ao Natal, ou bem chover, ou bem nevar.* (Chaves) */ De todos os Santos ao Natal, bom é chover e melhor nevar.* (Id.)

En ese espacio se encierra el invierno natural de que habla otro. Atrás registramos uno castellano idéntico al que comentamos.

3514. **De Santos a Navidade é inverno de verdade.** (ms-SA: Teófilo Cabaleiro Cabaleiro, Codeseda, A Estrada, PO / Francisco Canosa Quintáns / ms-SA: Manuel Blanco Sieira: Olveira, Ribeira, C)

3515. **De Santos e Nadal, ben chover ben nevar.** (ms21,31v: Bermés)

3516. **De noviembre a febreiro, camiña e braseiro.** [1226] (ms4: J.P.)

3517. **Desde o vinte en adiante o inverno xa é costante.** (ms4: J.P.)

Noviembre.

3518. **Ditoso mes que entras con Santos e despides con san Andrés.** (ms21,15v: Bermés)

3519. **En mes morto non capes o porco nin plantes o horto.** [1227] (mc / ms4: F.V.S.)

Es el mes de noviembre. [1228]

3520. **En novembre cavar non che se lembre, e a aixada de cavar emprégaa en aburatar.** (ms-SA: Juan Bello Valiña)

3521. **Entre Santos e Nadal, inverno carnal.** (ms-SA: José Barreiro Somoza: Santa Mariña de Ribela, A Estrada, PO)

3522. **Entre Santos e Netal, inverno carual.** (ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar da provincia de Lugo)

3523. **Este mes entra con tostós e sale con roxós.** (mc: J.P.)

[1216] ms: *y os de San Xoan*.

[1217] *Os graus en Octubre estan curados y-os viños de nai xa sacados*. Probablemente se trata dun aforismo da autoría de Jacinto del Prado máis ca dun refrán da tradición popular.

[1218] ms-SA: *Outubre*.

[1219] Indica *Labores agrícolas* no ms.

[1220] ms4: *que comenzan espantosos*. Jacinto del Prado recolle o refrán coa forma *comenzan tormentosos*. A diferenza con respecto ó ms4 parece deberse a un erro de transcrición de Vázquez Saco. Probablemente se trata dun aforismo da autoría de Jacinto del Prado máis ca dun refrán da tradición popular.

[1221] ms4: *en Octubre*. Jacinto del Prado recolle o refrán coa forma *por Octubre*. Probablemente se trata dun aforismo da autoría de Jacinto del Prado máis ca dun refrán da tradición popular.

[1222] Probablemente se trata dun aforismo da autoría de Jacinto del Prado máis ca dun refrán da tradición popular.

[1223] ms4: *media con Euxenio*.

[1224] Probablemente se trata dun aforismo da autoría de Jacinto del Prado máis ca dun refrán da tradición popular.

[1225] Nunha segunda clasificación temática nas fichas do manuscrito, Vázquez Saco incluíu este refrán en *Meteorológicos. Santos*.

[1226] Probablemente se trata dun aforismo da autoría de Jacinto del Prado máis ca dun refrán da tradición popular.

[1227] ms4: *nin capes*.

[1228] É discutible que o *mes morto* sexa novembro xa que outros refráns din claramente que é decembro e ademais, hai refráns que recomendan capa-los ranchos en novembro e prohiben facelo en decembro.

Alude a noviembre, que entra con Todos los Santos, y hacia cuyo fin se hace la matanza.

3524. **No mes de novembre os castiñeiros regañan o dente.** (mc: Santiago)

3525. **No mes de Santos sacha a horta e capa o rancho.** [1229] (mc e ms: M.L.)

3526. **No mes de Santos, a nadar os campos.** (ms-SA: José Barreiro Somoza: Santa Mariña de Ribela, A Estrada, PO)

3527. **No mes de Santos, nadar os campos.** (mc: Santiago)

3528. **Novembro que empeza ben, fianza ben.** (ms5,141: *O Gaiteiro de Lugo*, 1961)

3529. **Noviembr'e xaneiro teñen un tempeiro.** [1230] (mc: J.P.)

(es) *Noviembre y enero tienen un tempero.* (Correas)

3530. **Noviembre acabando, inverno empezando.** (mc: Santiago)

3531. **Por Santos sacha a horta e capa o rancho; ó chegar o Samartiño mátase o porco e próbase o viño.** (ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar da provincia de Lugo)

3532. **Por noviembre dá xa moito ovo corral qu'en tempo se montou de novo.** [1231] (ms4: J.P.)

3533. **Prado no seu tempo ben regado, en noviembre sea pastado.** [1232] (ms4: J.P.)

3534. **Que fermoso é o mes que empeza con Santos e remata con san Andrés.** (mc: Santiago)

3535. **Que formoso é u mes que empeza en Santos e remata en san Andrés.** (ms-SA: seminarista anónimo: algún lugar da provincia da Coruña)

3536. **Santos e Nadal, inverno caroal.** (ms-SA: Teófilo Cabaleiro Cabaleiro, Codeseda, A Estrada, PO)

3537. **Sementar en novembre e barbeitar en diciembre.** [1233] (mc)

(es) *Sembrar en noviembre, y barbechar en diciembre.* (R. Marín)

Es lo conveniente.

3538. **Si no mes de noviembre sin abrigo vas, ou mui pobre eres ou mui mal estás.** (ms8,39v: La Cañiza)

3539. **Si novembro empeza ben, nada é de temer.** (ms-SA: Manuel Barrós Fachal / ms-SA: seminarista anónimo: algún lugar da provincia da Coruña)

3540. **Trinta días ten novembre con abril, xunio e setembre; vinteoito leva un, i-os demais a trinteún.** [1234] (mc: Otero de Rey)

Meses Diciembre. V. TAMÉN DICIEMBRE.

3541. **A chuvia mellor do ano vén o doce sin engano.** (ms5,138: *O Gaiteiro de Lugo*, 1960)

Lo trae en Octubre.

3542. **As chuvias de Nadal non fan mal.** [1235] (mc / ms4: F.V.S. / ms21,32v: Bermés)

3543. **Bo ano, Nadal soleado.** (ms5,136: *O Gaiteiro de Lugo*, 1957)

3544. **Cando Nadal nada, señal de boa anada.** [1236] (mc: Sar., Ferrol / ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar da provincia de Lugo)

Var.: *Cando o tronco do Nadal nada, é señal de boa anada.* (ms15,26)

(ct) *Quan Nadal entra nedant, la vinada es abundant.* (Sanchis)

El cat. se concreta a la cosecha del vino:

3545. **Castañas en Nadal saben ben e prestan mal.** [1237] (mc e ms: C.A. / ms4: E.C.)

(ct) *Castanyes per Nadal, saben bé y es partixen mal.* (Alberola)

3546. **Castañas por Nadal saben e parten mal.** [1238] (ms4: J.P.)

3547. **De Nadal a xaneiro teñen os días o salto do carneiro.** [1239] (ms21,10r: Bermés)

Var.: *De Nadal a xaneiro teñen os días o salto dun carneiro.* (ms21,10r: Bermés) / *De Nadal a xaneiro,o salto do carneiro.* (ms21,10r: Bermés). / *De Nadal a xaneiro, o salto dun carneiro.* (ms21,10r: Bermés)

3548. **De Navidá a san Xoán seis meses van.** (mc: Santiago)

3549. **Diciembre mollado e xaneiro ben xeado.** [1240] (mc)

[1229] Indica *Labores agrícolas* (*Meses*) no ms.

[1230] mc: *Noviembre e xaneiro*. Jacinto del Prado recolle só *Noviembr'e Xaneiro*.

[1231] Probablemente se trata dun aforismo da autoría de Jacinto del Prado máis ca dun refrán da tradición popular.

[1232] Probablemente se trata dun aforismo da autoría de Jacinto del Prado máis ca dun refrán da tradición popular.

[1233] ms: *noviembre* / Indica *Labores agrícolas* (*Meses*) no ms.

[1234] ms: *San Xoan*.

[1235] ms4 e ms21,32v: *do Nadal*.

[1236] ms-LU: *Cando o Nadal*.

[1237] Indica *Frutos. Castañas* no ms. / ms4: *saben ben e pártense mal*.

[1238] ms4: *en Nadal*. Jacinto del Prado rexistra o refrán coa forma *por Nadal*.

[1239] *De Nadal a xaneiro* (*teñen os días*) *o salto do*(*'*) *carneiro.* (*'*) (*d'un*).

(pt) *Janeiro, geadeiro.* (Chaves) (es) *Diciembre, mojado; y enero, bien helado.* (R. Marín) (ct) *Desembre mullat, i gener ben gelat.* (Sanchis)

Conviene que sean así.

3550. **Diciembre mollado e xaneiro xeado.** (mc)

(pt) *Janeiro, geadeiro.* (Chaves) (es) *Diciembre, mojado; y enero, bien helado.* (R. Marín) (ct) *Desembre mullat, i gener ben gelat.* (Sanchis)

Conviene para la agricultura que sean así.

3551. **En decembre descansar e en xaneiro traballar.** [1241] (mc, ms e ms4: Velle)

(pt) *Em dezembro descansa, em janeiro trabalha.* (Chaves) / *Em dezembro, descansa mas não durmas.* (Id.) / *Em dezembro, lenha e dorme.* (Id.) (es) *En diciembre, leña y duerme.* (Correas)

3552. **En decembre, frío doente; en xaneiro, chamusqueiro; en abril, augas mil.** (mc: Santiago)

3553. **En decembro moita auga, en agosto lumes.** (ms-SA: J. M. Barral Sánchez)

3554. **En diciembre aguas, en agosto lumes.** (ms-SA: Luís Alcántara Pedreira: Rianxo, C)

3555. **En Nadal todas as cousas andan mal.** [1242] (ms-SA: José Castro López: Sobrado dos Monxes, C / ms-SA: Andrés Castro Ces: Tállara, Lousame, C)

3556. **En Nadal, cada ovella ó seu corral.** (mc)

Var.: *Por Nadal cada ovella ó seu corral.* (mc: Piúgos, Lugo / ms4: F.V.S. / José Ballesteros Alonso / Francisco Canosa Quintáns) [1243]

(es) *Por Nadal, cada oveja a su corral.* (R. Marín) (ct) *Per Nadal cada ovella al seu corral.* (Sanchis)

En sentido figurado, indica que son caseras las fiestas de Navidad. (mc) / Indica la conveniencia de separar por Navidad los ganados. [1244](ms: Sbarbi).

3557. **En Nadal, inverno a carroal.** (ms-LU: seminarista anónimo: Palas de Rei, LU)

3558. **Entre Nadal e xaneiro, inverno verdadeiro.** (mc: J.T.)

Var.: *Entre Santos e Nadal, chover ou nevar.* [1245] (J.T.) / *Entre Santos e Nadal, chover e nevar.* / *Entre Santos e Nadal é o inverno candeal.* (J.T.) / *Dende Santos a Nadal é o inverno natural* (C.A. *A N. Terra*) / *Entre Santos e Nadal é o inverno caroal.* (U.S., Sandiás) [1246]

(pt) *De Santos ao Natal, é bom chover e melhor nevar.* (Chaves) / *De Santos ao Natal ou bem chover ou bem nevar.* (Id.) / *De Santos ao Natal, inverno natural.* (Id.) (es) *Entre Todos Santos y Navidad es invierno de verdad.* (Correas) / *Entre Santos y Natal faz invierno carval.* (Correas) / En cambio: *Entre Santos y Nadal, ni llover ni ventear.* (Sbarbi) / *De Todos Santos a Navidad, o bien llover, o bien helar.* (R. Marín)

Ni *candeal* ni *caroal* figuran en nuestros diccionarios. Es curiosa la transcripción de Correas, que da como gallego: *entre Santos y Nadal faz invierno carval*. Salta a la vista, como en todas las que de nuestra lengua nos da Correas, la infidelidad de la transcripción. Quizá ese *carval* sea el *caroal* de Sandiás. A juzgar por el paralelismo, y las correspondencias con los peninsulares, *candeal* y *caroal*, equivalen a *verdadero*, *riguroso*.

3559. **Friaxe no Nadal, no[n] fai mal.** [1247] (ms-LU: seminarista anónimo: San Cristovo de Lobelle, Carballedo, LU)

3560. **Nadal aterecido, xaneiro garrido.** (ms5,136: *O Gaiteiro de Lugo*, 1957)

3561. **Nadal chuvioso, xaneiro ventoso.** (mc: Santiago)

3562. **Nadal mollado e xaneiro ben xiado.** (ms-SA: Juan Bello Valiña)

3563. **Nadal novo, fonda ben o arado.** (ms-SA: M. González Fernández)

3564. **Nadal oscuro, sementa no duro.** (ms-SA: M. González Fernández)

3565. **Nadal quente, en xaneiro enchente.** (ms5,138: *O Gaiteiro de Lugo*, 1960 / ms15,23: *O Gaiteiro Gallego*, 1956)

3566. **Nadal quente, xaneiro quente.** (ms-LU: seminarista anónimo: San Cristovo de Lobelle, Carballedo, LU)

3567. **Nas oitavas de Nadal, quen aforra, ben se val.** (ms21,02r: Bermés)

3568. **Natal, inverno coral.** (ms)

3569. **Natal, inverno coral.** (ms4: F.V.S.)

Invierno intenso.

3570. **Navidá e xaneiro fan o inverno enteiro.** (mc: Santiago)

[1240] Indica *A chuvia i-a colleita. Nadal* no ms.
[1241] ms e ms4: *diciembre*.
[1242] ms-SA (Andrés C.): *todas cousas*.
[1243] Ballesteros Alonso: *Polo nadad*.
[1244] En ms engade unha explicación distinta a propósito da variante que empeza con *Por Nadal*
[1245] ms4: *chover e nevar*
[1246] ms e ms4: *Natal*.
[1247] O orixinal di *Friaxe no nadal, no fay mal*.

3571. **Navidá e xaneiro, a mitá é santeiro.** (ms5,057: Guilfrey)

3572. **Netal mollado dá xaneiro nevado.** (ms-LU: Jesús Redondo C.: A Barrela, Santiago de Lousada, Carballedo, LU)

3573. **No mes de Nadal a agua cobre o fondal.** (mc: Coruña)

3574. **No mes morto nin sáche-la horta nin capes o porco.** [1248] (mc e ms: M.L.)

Contrario al que comienza: *No mes de Santos, sacha a horta...*

3575. **O que en Nadal non rega, en agosto non sega.** (mc: Santiago)

3576. **O que en Navidad xenta, en maio ayuna.** (ms-LU: seminarista anónimo: Paradela, LU)

3577. **O [que] queira bon allal qu'o sembre no mes de Nadal.** (ms-LU: Jesús Redondo C.: Viana do Bolo, OU)

3578. **Quixera vir un Nadal mollado pra un xaneiro nevado.** (mc: Santiago)

3579. **S'o Nadal nada, señal de boa anada.** [1249] (mc: M.L. / Juan Bello Valiña / ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar da provincia de Lugo)

Var.: *Cando o Nadal nada...*

3580. **Si en Nadal chove, ningún de fame morre.** (ms5,136: *O Gaiteiro de Lugo*, 1957)

3581. **Tantos días de sol no mes de Nadal como días de chuvia no mes de san Xoán.** [1250] (mc e ms: S.P.P. *Ultreya*)

METEOROLÓGICOS. V. tamén *Estrellas, Marítimos* (subtemas relacionados cos prognósticos meteoroloxicos), *Niebla, Nieve, Nubes, Pronósticos atmosféricos, Sequía, Tiempo, Viento*.

3582. **A chover, a chover, millor na malla que na vendimia.** (ms-LU: seminarista anónimo: Santa Euxea de Asma, Chantada, LU)

3583. **A lúa de xaneiro non quer compañeiro, non sendo a de agosto, que lle dá polo rostro.** (mc: Santiago / ms: Fernández Pazos)

Como *Luar de xaneiro, non ten parceiro...*

3584. **A lúa de octubre sete lunas cubre.** (mc: C.A. / ms: E.C.)

Var.: *A lúa de octubre sete cubre.* (E.C.)

(pt) *Lua septiembrina, sete luadas declina.* (Chaves / ms: R. Marín) (es) *La luna de octubre siete lunas cubre; y si llueve, nueve.* (R. Marín) */ La luna de octubre, cinco lunas cubre.* (Sbarbi) (ct) *En octubre la llunà, set atres cobrirà.* (Sanchis) */ Lluna d'octubre, set ne descubre.* (Id.)

En Portugal, dicen lo mismo de la de setiembre. Indica el refrán que tal como se presenta la primera suelen ser las condiciones meterológicas de las restantes.

3585. **A lúa de octubre sete lunas cubre; e non vai como pinta senón como terceira ou quinta.** [1251] (mc: Gella, Marín / ms15,11)

(es) *La luna no es como pinta, sino como tercia y quinta; y si como quinta octava, lo mismo que empieza acaba.* (Gella) (ct) *La lluna no com pinta, sino com tèrcia y quinta.* (Alberola)

3586. **A lúa non é como a pinta senón como primeira e quinta, e, si coma quinta e octava, coma comezou, acaba.** [1252] (mc: C.A. *A Nosa Terra*)

(pt) *A lua não é como pinta mas como quinta.* (Chaves) */ A lua como pinta, assim trinta.* (Id.) (es) *La luna no es como pinta, sino como tercia y quinta; y si como quinta octava, lo mismo que empieza acaba.* (Gella) (ct) *La lluna no com pinta, sino com tèrcia y quinta.* (Alberola)

3587. **A lúa non é como pinta, que é como quinta; e si octava como quinta, como principia, acaba.** (mc: Museo)

(pt) *A lua não é como pinta mas como quinta.* (Chaves) */ A lua como pinta, assim trinta.* (Chaves) (es) *La luna no es como pinta, sino como tercia y quinta; y si como quinta octava, lo mismo que empieza acaba.* (Gella) (ct) *La lluna no com pinta, sino com tèrcia y quinta.* (Alberola)

3588. **A lúa nova é lúa boa.** (ms21,31v: Bermés)

3589. **A lúa que quixo entrar xeando, medrou mollando.** (mc: Carballedo / ms4: F.V.S.)

A luna nueva con heladas, sigue un creciente con lluvias.

3590. **A luna non é como pinta sinón como quinta.** (ms-SA: Perfecto Lens Fraga: San Vicente de Rial, Val do Dubra, C)

3591. **A millor señal pra chover é vela caer.** [1253] (mc: Buciños / ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar da provincia de Lugo)

3592. **A muita auga fai a pouca anada.** (ms15,15)

[1248] *No mes morto, nin sachel-a horta, nin capes o porco.* / Refírese a decembro. / mc: *rachel-a horta* / Indica *Labores agrícolas* (*Meses*) no ms.

[1249] ms-LU: *Si Nadal* / J. Bello Valiña: *Se o Nadal, sinal*.

[1250] ms: *Tantos de sol*, ms e ms4: *no de San Xoán*.

[1251] ms: *d'outubre*; ms4 e ms15,11: *van como pinta*.

[1252] ms e ms4: *como pinta, se coma, comenzou*.

[1253] ms-LU: *sinal, vel'a caer*.

3593. **A nebliña da auga é madriña.** (mc: Lugo-F.V.S.)

(es) *La neblina del agua es madrina, y del sol, más aina, o la ñeblina.* (Correas)

3594. **A niebla de Valiña a Lodos faltará un día pero non-os faltará todos.** [1254] (mc / ms4: F.V.S.)

3595. **A ruliña a rular, colle o fol e vai sementar.** [1255] (mc: Santiago / ms: Ramón Pereira Comparada / ms-SA: Manuel Barreiro Somoza: Santa Mariña de Ribela, A Estrada, PO)

Var.: *O cuquiño a cucar e a ruliña a rular, colle o fouciño e vai sementar.* (ms4: C.A. *A Nosa Terra*)

3596. **Aire caldelao tres días toca en vao.** (mc: Tuiriz, Monforte)

De Castro Caldelas. Puede durar tres días sin traer agua.

3597. **Aire de Calde non traballa en balde.** (mc: Lugo-F.V.S.)

Calde, parroquia inmediata a Lugo, hacia el sur. Trae agua.

3598. **Aire de Lugo, auga no fuciño.** (ms-LU: Julio Elías Bello Méndez: O Santo, Árbol, Vilalba, LU)

3599. **Aire de Lugo, auga no puño.** (mc: C.G. / ms3: C.A.)

Se dice en las comarcas situadas al sur de Lugo. [1256]

3600. **Aire de Meira, caldeir'á goteira.** [1257] (ms4: M.L. / ms-LU: Julio Elías Bello Méndez: Ferrol, Ferrol, C / ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar da provincia de Lugo)

3601. **Aire de Neira, auga á carreira.** (mc: Neira de Rey)

Neira es la tierra extendida al sur de la feligresía en que oímos el refrán.

3602. **Aire de Ourense, sol que nos quente.** (mc)

3603. **Aire de Portugal, vellas ó xestal.** (mc: J.T.)

Anuncia buen tiempo y se puede salir de casa.

3604. **Aire de Sarria, ou moito ou nada.** (ms-LU: seminarista anónimo: O Corgo, LU)

3605. **Aire de terra, augas a xerras.** [1258] (mc: U.C. / mc: Cuartilla 15)

3606. **Aire do Candán: todo arriba, abaixo nada. ¡Dios nos libre da cabra fanada!** (ms-LU: Paco de Seoane: Buciños, Carballedo, LU)

3607. **Aire do norte, aire de merda: polo aire do norte perdín a miña herba.** (mc: Pedraza)

3608. **Aire do poniente, solta os bois e vente.** (ms-SA: Andrés Castro Ces: Tállara, Lousame, C)

3609. **Aire do soán, augua na man.** (ms-SA: Manuel Mallo Mallo: Erboedo, A Laracha, C)

3610. **Aire norte, auga forte.** (mc: J.T.)

(pt) *Norte bravo, chuva no cabo.* (Chaves)

3611. **Aire norte, tempo forte.** (mc: Páramo)

3612. **Aire peroxao, nin auga nin vrao.** (mc: Buciños)

De la Peroja, al oeste de Buciños (Carballedo).

3613. **Aire sarriao ou moita ou nin un grao.** [1259] (ms18,65r: Páramo)

Chuvia.

3614. **Aire sarriao, ou moita chuvia ou nin grao.** (mc: Páramo)

De Sarria (Lugo).

3615. **Aire solán, auga na man no inverno pero non no vran.** (mc: Lugo)

(pt) *Vento suao, chuva na mão; de inverno sim, de verão, não.* (Chaves)

3616. **Aire solán, auga na man.** (mc: A.I.)

(es) *Aire solano, agua en la mano.* (Correas)

3617. **Aire solán, troitas á man.** (ms: F.V.S.)

3618. **Aire solaño, tres chos traballa en vano.** (ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar da provincia de Lugo)

3619. **Aire suán, auga na man.** [1260] (mc: Santiago / ms: Manuel Tojo Reboredo)

3620. **Aire sudán, agua na man.** (ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar da provincia de Lugo)

3621. **Aire villalbés, auga por un mes.** [1261] (mc: Pol-F.V.S.)

De Villalba (Lugo).

3622. **Aire zamorao, auga na mao.** (ms-LU: seminarista anónimo: O Corgo, LU)

3623. **Alba rubia, vento ou chuvia.** (mc: Lugo / ms4: F.V.S.)

(es) *Alba rubia, viento o lluvia.* (R. Marín) / *Alba roja, capa moja.* (Id.) / *Alba roja, sopla o moja.* (Gella) / *Alba roja, barba moja.* (Id.) / *Alba roja, pita moja.* (Id.) / *Alba roja, vela moja.* (Id.)(eu) *Alba gorri, negoa edo uri.* (Id.)

3624. **Albas pardas, ventos ou augas.** (mc: G.P.)

[1254] ms e ms4: *da Valiña*.

[1255] ms-SA: *Arroliña, arrolar, vai a sementar*.

[1256] Cremos que, coma os anteriores, isto tense que dicir ó norte de Lugo, porque o aire do sur é o que trae a auga.

[1257] ms-LU e ms-LU (Julio Elías B.): *caldeiro a goteira*.

[1258] ms4: *augoas*.

[1259] *Aire sarriao ou mouta, ou nin un grao* (chuvia).

[1260] ms3: *Aire Sudán*.

[1261] ms: *auga pra un mes*; mc: *villabés*; ms4: *pra un mes*.

3625. **Anda a silva en flor, pon a canada ó sol.** (mc e ms5,135: Cervantes)

Var.: *Desque a silva bota a frol, pon a canada ó sol.* (ms4: M.L.) / *Ves a silva na flor, pon o canado ó sol.* (ms5,135: Samos)

Porque en ese tiempo, disminuye la leche. (mc) / Cuando la zarza -silva- florece (por agosto), las hierbas tienen menos jugo, y las vacas dan menos leche. (ms5,135)

3626. **Antes faltará o fillo ó pai que a auga ó aire.** (mc: Baralla)

(es) *Antes faltará al hijo el padre que el agua al aire.* (R. Marín)

3627. **Antes lle falta a mai ó fillo que a xeada ó granizo.** (mc: Tuiriz, Monforte)

(es) *Antes faltará la madre a su hijo que la helada al granizo.* (R. Marín)

3628. **Ao sol madrugadeiro non abras o madeiro.** [1262] (ms4 e mc: C.A. / mc / ms4: M.L.)

Porque no es duradero, como veremos en otros más adelante.

3629. **Arco á matina, á tarde tormentina.** [1263] (mc: C.A. *A Nosa Terra*)

(es) *Arco a la maitina, apareja la gabardina.* (Gella) */ Arco de matina, ponte la capuchina.* (Id.) */ Arco a la matina, prepara la capuchina.* (Id.) */ Arco de matino, vístete el capuchino.* (Id.) / *Arco iris al amanecer, agua antes de anochecer.* (Id.) (ct) *Arco per el matí, prepara el capotí.* (Id.)

Hay muchas variantes, y alude al arco iris mañanero.

3630. **Arco da vella a levante, fala ós bois para adiante.** (mc: José Ríos González. Santiago)

Porque hará buen tiempo.

3631. **Arco da vella á mañanciña, prepara a capotiña.** [1264] (mc: Sar., Bayona y Ribadeo / ms18,69r: Gella.-Ribadeo-Bayona)

(es) *Arco iris al amanecer, agua antes de amanecer. / Arco a la matina, apareja la gabardina. / Arco al maitino, vístete de capuchino.* (R. Marín). */ Arco a prima, ponte la capuchina.* (Gella) (ct) *Ralla del matí, l'aigua es aqui.* (Gella)

Como *Arco á matina...*

3632. **Arco da vella á tarde non vén de balde: se non trai chuvia, traerá aire.** [1265] (mc: Loureiro de Cotovad-F.V.S. / ms15,45: Fraguas, *Vida Gallega*)

3633. **Arco da vella en Penaxuá vale máis pola noite que pola mañá.** (mc: Buciños)

3634. **Arco da vella no levante, fala ós bois pra diante.** [1266] (ms-SA: seminarista anónimo: algún lugar da provincia da Coruña / Manuel Camino Sánchez)

3635. **Arco da vella no poniente, ceiba os bois e vente.** (ms-SA: seminarista anónimo: algún lugar da provincia da Coruña)

3636. **Arco da vella ó poniente ceiba os bois e vente.** [1267] (mc: José Ríos González. Santiago / ms-SA: Manuel Boado Vázquez: Santa María dos Ánxeles, Boimorto, C / ms-SA: Manuel Otero González: Divino Salvador de Coiro, Cangas, PO / M. Camino Sánchez)

Augura lo contrario de lo anterior. [1268]

3637. **Arco da vella ó poniente, colle os bois e vente.** (ms-SA: José Eiras Paz: Amil, Moraña, PO)

3638. **Arco da vella ó poñente, saca os bois e vente.** (ms-SA: Ramón Viña Varela: Golmar, A Laracha, C)

3639. **Arco da vella ó radiante, dálle ós bois para diante.** (ms-SA: José Eiras Paz: Amil, Moraña, PO)

3640. **Arco da vella ó raiante, anda boi pra diante; arco da vella ó poniente, ceiba e vente.** [1269] (mc: Buciños)

(es) *Arco iris por Levante, levanta el tiempo al instante.* (Gella) */ Arco iris por Poniente, recoge los bueyes y vente.* (Gella) / *Arco a poniente, amarra la barca y vente; arco a poniente leva el arte y vente.* (Sar.)

Recoge la enseñanza de los dos anteriores.

3641. **Arco da vella ó raiante, fala ós bois e vente.** [1270] (ms-SA: Ramón Viña Varela: Golmar, A Laracha, C)

3642. **Arco da vella ó reante, fálalle ós bois pa diante.** (ms-SA: Manuel Otero González: Divino Salvador de Coiro, Cangas, PO)

3643. **Arco da vella [en] Penaxuá, vale máis á noite que a pola mañá.** (ms-SA: seminarista anónimo: algún lugar da provincia de Lugo)

3644. **Arco da vella a la sera, boa noite espera.** [1271] (mc: Gella, Bayona)

(es) *Arco a la sera, buen tiempo espera.* (Gella) */ Arco por la tarde, buen tiempo aguardes.* (Id.) / A pesar de ello el mismo

---

[1262] mc e ms4(M.L.): *O sol*.
[1263] ms4: *Arco e matina*.
[1264] ms4: *â mañaniña*.
[1265] ms4: *Arco de vella, trai aire*.
[1266] M. Camino Sánchez: *Arco de vella*.
[1267] ms-SA (Manuel B.): *ponente* / M. Camino Sánchez: *Arco de vella*; ms-SA (Manuel O.: *puniente*.
[1268] O anterior no mc era *Arco da vella a levante, fala ós bois para adiante*.
[1269] ms: *rayante*.
[1270] *Arco da bella* (*Iris*) *ó rayante fala os bois e vente*.
[1271] ms4: *Arco de vella*.

Gella sin indicación de procedencia, registra: *Arco por la sera, mal tiempo espera.* (ct) *Arc per la esprá, bon temps fará.* (Id.)

3645. **Arco da vella, auga na terra.** (mc: Gella)
(pt) *Arco da vella por água espera.* (Chaves) (es) *Arco, mañana charco.* (R. Marín)

3646. **Arco de vella ó poniente, pícalle ós bois e vente.** (ms-SA: Héctor Blanco Tato: Cereo, Coristanco, C (5º curso))

3647. **Arco de vella reante, pícalle ós bois pre diante.** (ms-SA: Héctor Blanco Tato: Cereo, Coristanco, C (5º curso))

3648. **Arco iris de sera, boa noite ch'espera.** (ms-SA: Francisco Deán Rodríguez: Portosín, Porto do Son, C)

3649. **Arco ponente, colle o boi e vente.** (mc: C.A.)
(es) *Arco iris por Poniente, recoge los bueyes y vente.* (Gella) */ Arco a poniente, amarra la barca y vente.* (Id.) */ Arco a poniente, leva el arte y vente.* (Id.)

3650. **Arco raiante, ei boi pra adiante; arco ponente, colle o boi e vente.** [1272] (ms18,47r)

3651. **Arco raiante, o boi pra adiante.** (mc: C.A.)
Var.: *Arco rayante, ei boi, pr'adiante.* (C.A.)
(es) *Arco iris al levante, levanta el tiempo al instante.* (Gella)

3652. **As henchentes de san Simón, ou antes ou despois, sonadas son.** (mc: G.P.)
San Simón (28.10).

3653. **Auga da sega, se falta hai dela, falta queda.** (ms-SA: seminarista anónimo: algún lugar de Galicia)

3654. **Auga de bolos molla os corvos.** (mc: Paramo-F.V.S.)

3655. **Auga de mediodía, auga todo o día.** [1273] (mc: Santiago / ms9,07r: Aguada)
(es) *Agua de mediodía, agua para todo el día; agua a la tarde, no es durable.* (Gella)

3656. **Auga de nube, a uns baixa, a outros sube.** [1274] (mc e ms: J.P.)
(es) *Agua de nube, a unos los baja y a otros los sube.* (R. Marín)

[1272] *Arco rayante, ei boi pra adiante; arco ponente, colle o boi e vente.*
[1273] ms9, 07r(Aguada): *medodia*.
[1274] mc: *Agua*; mc e ms: *a uns baixa*. O orixinal de Jacinto del Prado coincide co refrán recollido en ms, aínda que a forma *unhs* parece unha errata do propio J.P. corrixida por Vázquez Saco ó incorpora-lo refrán á súa colección.

3657. **Auga de tronada cai na terra e resbala.** (ms-SA: seminarista anónimo: algún lugar de Galicia)

3658. **Auga de tronada, nuns sitios moita, noutros nada.** [1275] (ms, mc e ms4: M.V.)
Var.: *Auga de tronada, nuns sitios moita e noutros nada.* (ms4: Agro)
(pt) *Água de trovão, em parte dá, em parte não.* (Chaves) (es) *Agua de turbión, en una parte da, en otra non.* (Correas)

3659. **Auga domingueira, auga semaneira.** (mc: Santiago)
Que lloviendo el domingo, llueve toda la semana.

3660. **Auga miúda non é de dura.** (mc: *Dicc. Ac.*)
(es) *Agua menuda, vendaval que dura.* (R. Marín)
Lo contrario el cast.

3661. **Baixou o río en seguida, auga encima.** (ms5,056: Silvarrey)
Var.: *Baixou o rio en seguida, outra chea.*

3662. **Báñanse os gorriós, auga a montós.** (mc / ms4: F.V.S.)

3663. **Brúa Ardeleira, trigo á eira.** (ms-LU: Manuel Portela Balayo)

3664. **Brúa Beu, auga a reu.** (ms-LU: Manuel Portela Balayo)

3665. **Brúa Callobo, tempo revolto.** (mc: Agro)

3666. **Brúa Gandarío, panos ó río.** (mc: Agro / ms4: C.A. *A Nosa Terra*)
Señal de buen tiempo.

3667. **Brúa o Riax, auga atrás.** (ms-LU: Manuel Portela Balayo)

3668. **Brúa San Miro, auga a tiro.** (ms-LU: Manuel Portela Balayo)

3669. **Calma que se prolonga moitos días, tormentas moi bravías.** (mc)
(pt) *Grande calma, grande tormenta.* (Chaves) (es) *Gran calmazo, el agua trae a buen paso.* (Gella)

3670. **Canado adiantado, auga no bago.** (ms5,138: *O Gaiteiro de Lugo*, 1960)

3671. **Cand'o sábado chove i-o domingo antes misa, a semana vai de risa.** [1276] (ms21,14r: Bermés)

3672. **Canda haxa xiada, queima a ramalla.** (ms: A.C. *A N. Terra*)

3673. **Cando a pena de Millares ten corbata, señal de bon tempo.** (mc: Meira-F.V.S.)

[1275] mc: *Agua*.
[1276] *Cand'o sábado chove, y'o domingo antes misa a semana vai de risa.*

3674. **Cando a perdís canta e a nube cubre, non hai mellor señal pa cando chove.** (ms-SA: Juan Carlos Couselo Gago)

3675. **Cando a perdís canta e a nube encobre, na hai mellor señal pra chover.** (ms-SA: Jacinto Collazo Gantes: Erboedo, A Laracha, C)

3676. **Cando a perdiz canta e a nube encobre, non hai mellor señal pra cando chove.** (ms-SA: José Buño Caamaño: Erboedo, A Laracha, C)

3677. **Cando a perdiz canta, nublado vén.** [1277] (mc: Tuiriz, Monforte)

(es) *Cuado la perdiz canta, nublado viene.* (Sbarbi)

3678. **Cando a rula vén rular, colle o fol e vai sementar.** [1278] (ms-SA: Manuel Villaverde Marcos: Proupín, San Tomé de Ames, C / ms-SA: Manuel Collazo Porto: Portas, PO)

3679. **Cando a ruliña rular, colle o foliño e vai sementar.** [1279] (mc: A.I. / ms21,28v: Bermés)

Var.: *Cando a rula oias rular, cull'o liño e vai sementar. / Se ves que vén a rula, sementa sin duda.* (mc: Santiago)

3680. **Cando a ruliña veña a rular, colle o millo e vai sementar.** (ms: *Terra de Melide*)

3681. **Cando a serra do Liripio pon o capelo, xentiña, poñede o mantelo.** [1280] (mc: Santiago / ms-SA: José Barreiro Somoza: Santa Mariña de Ribela, A Estrada, PO)

3682. **Cando a niebla pousa no Faro, desfaise en tronada.** [1281] (mc e ms18,65v: Chantada)

El Faro separa los partidos de Chantada y Camba, y en él se asienta el venerado Santuario de la Virgen del mismo nombre.

3683. **Cando as doniñas atravesan o camiño, colle o paraguas que chove prontiño.** (mc: J.T.)

Doniña = comadreja, falta en nuestros diccionarios: *donicela*, *denosiña*, *donociña*.

3684. **Cando as galiñas se catan, señal de auga.** [1282] (mc: Buciños / ms4: F.V.S.)

3685. **Cando as pedras do Xalo choran, ventan auga.** (mc: A.C. *A N. Terra*)

3686. **Cando as campanas de Liripio empezan a tocar, vaise a tronada pró mar.** [1283] (mc: Santiago / ms-SA: José Barreiro Somoza: Santa Mariña de Ribela, A Estrada, PO)

3687. **Cando canta a rula, sementar sin duda.** (ms-LU: Manuel Portela Balayo)

3688. **Cando canta o cuco, tan pronto mollado como enxoitado.** (mc: Cuartilla 12)

(es) *Cuando canta el cuco, una hora llueve y otra hace enjuto.* (Correas) / *Cuando canta el cuco, de día mojado y a la noche enjuto.* (R. Marín)

3689. **Cando corren as nubes pra Santiago, pon a silla ó cabalo.** [1284] (mc: Vasconçelos-F.V.S.)

3690. **Cando corren as témporas solanas, mal tempo.** (mc)

Suelen observar los campesinos cómo cierran las témporas, que pueden cerrar *de abaixo* (sur), ou *d'arriba*, (con norte), y así anuncian malo y buen tiempo respectivamente.

3691. **Cando che choiva na cama, vaite facedo outra casa.** (mc: Santiago)

3692. **Cando choran as pedras do Xalo, ventan orballo.** (mc: C.A. *A N. Terra*)

3693. **Cando chove e fai frío, vai o demo polo río.** (ms-LU: José Ballesteros Alonso)

3694. **Cando chove e fai lúa, anda o demo pola Cruña.** (ms: C.A. *A N. Terra*)

Var.: *Cando chove e fai lúa, anda o trasno pola Cruña.*

3695. **Cando chove e fai sol, alegre está o pastor.** (mc: C.A. *A N. Terra*)

(pt) *Quando chove e está sol, alegre está o pastor.* (Chaves) (es) *Cuando llueve y hace sol, alegre está el pastor.* (Correas) / *Cuando llueve y hace sol, baila el perro y el pastor.* (R. Marín) / *Cuando llueve y hace sol, come migas el pastor.* (Id.) / *Cuando llueve y hace sol, son las bodas del pastor.* (Id.)

3696. **Cando chove e fai sol, anda o demo no Ferrol, e leva un saco de alfileres pra picar no cu as mulleres.** (mc: Velle)

Var.: *Cando chove e quent'o sol, vay o demo pra Ferrol.* (Santiago) / *Cando chove e vay sol, anda o demo por Ferrol con un saco de tenedores pra pinchar aos señores.* (Lameiro) / *Cando chove e quenta o sol, anda o demo no Ferrol cun saquiño d'alfileres pra picar no cu ás mulleres.* (Santiago) / *Cando chove e vai sol,*

[1277] V. *Cando a perdiz canta, señal de auga* en *Caza*.
[1278] ms-SA (Manuel C.): *rulear*.
[1279] ms21,28v: *semear*.
[1280] ms-SA: *de Liripio*.
[1281] ms18,65v: *desfaise a tronada*.
[1282] ms: *d'auga*.
[1283] ms-SA: *po mar*.
[1284] mc: *soll a*; ms4: *as nubres, pon a sella*.

anda o demo por Ferrol con un saco de alfileres pra pinchar as mulleres. (Lameiro)

3697. **Cando chove e fai sol, está o demo dentro / detrás do fol.** (mc: Santiago)
Var.: *Cando chove e vai sol, ta o demo metido nun fol.* (Santiago)

3698. **Cando chove e fai sol, ladra o can e canta o pastor.** (ms-LU: José Ballesteros Alonso)

3699. **Cando chove e fai sol, vai o demo pró Ferrol.** (ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar de Galicia (galego oriental))

3700. **Cando chove e fai sol, vai o diaño no Ferrol, cargado de tenedores pra espinchar os homes.** (mc e ms4: A.S.A.)
Var.: *Cando chove e fai sol, vai o diaño pró Ferrol, cargado de tenedores pra espinchar nos homes.* (ms4: C.G.) / *Cando chove e fai sol, vai o diaño por Ferrol, cargado de tenedores pra espinchar nos homes.* (ms)

3701. **Cando chove e fai vento, van as meigas pró convento.** (ms-SA: Manuel Barreiro Somoza: Santa Mariña de Ribela, A Estrada, PO)

3702. **Cando chove e fai vento, van as monxas pró convento.** (mc: Santiago)

3703. **Cando chove e fai xeada, vai o demo feito unha cabra.** (ms-LU: José Ballesteros Alonso)

3704. **Cando chove e hai lúa, o demo vai pá Coruña.** (ms-SA: Ramón Álvarez Baliña: San Pedro de Couceiro, Muxía, C)

3705. **Cando chove e hai lus, anda o demonio por Rus.** (ms-SA: José Álvarez Souto: Anxeriz, Tordoia, C)

3706. **Cando chove e mais fai sol, nin fai sol nin chove.** (ms)

3707. **Cando chove e mais vai sol, anda u demo por Ferrol.** (ms-SA: Julio Barreiro Fernández, San Miguel de Vilar, Touro, C)

3708. **Cando chove e quenta o sol, anda o demo por Ferrol.** (ms-SA: Manuel Casal García: Santiago de Compostela, C)

3709. **Cando chove e quenta o sol, andan as meigas por Ferrol.** (mc: Santiago)
Var.: *Cando chove e mais vai sol, van as meigas pró Ferrol.* (ms15,42: Valle del Mao)

3710. **Cando chove e quenta o sol, vai pra Ferrol.** (ms-SA: Francisco Canosa Quintáns)

3711. **Cando chove e vai sol, anda u demo no Ferrol.** (ms-SA: seminarista anónimo: algún lugar da provincia de Lugo)

3712. **Cando chove e vai sol, corren as nubes pa Ferrol.** (ms-LU: seminarista anónimo: Novelúa, Monterroso, LU)
No sé si es Ferrol o Friol.

3713. **Cando chove e vai sol, vai o diaño pró Ferrol, cargado de tañedores pra picar os seniores.** (ms21,05r: Bermés)

3714. **Cando chove e vai sol, van as meigas pra Ferrol.** (ms-SA: Manuel Otero González: Divino Salvador de Coiro, Cangas, PO)

3715. **Cando chove e vai vento, van as meigas pró convento.** (mc: Santiago)

3716. **Cando chove moito moito, siñal que ha de escampar logo logo.** [1285] (mc: C.A. *A N. Terra*)

3717. **Cando chove pola Ascensión, trinta días de ballón.** [1286] (ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar do norte da provincia de Lugo)

3718. **Cando chove por oriente, prende os bois e vente.** (ms-SA: Manuel Casal García: Santiago de Compostela, C)

3719. **Cando chove, chove pra todos.** (mc)
(ct) *Quan plòu, per a tots plòu.* (Alberola)

3720. **Cando chove, vai sol e canta o cuco, vai ou pan ó suco.** (ms-LU: seminarista anónimo: Paradela, LU)

3721. **Cando encarnado está ó monte, mete o boi na corte.** [1287] (mc e ms17,041: Santiago)

3722. **Cando encarnado está o monte, mete os bois na corte.** (ms-SA: seminarista anónimo: algún lugar da provincia da Coruña)

3723. **Cando hai leste na ribeira, sudoeste na eira.** [1288] (ms15,11)

3724. **Cando hai monteira no monte Crado, pódese botar o pan no eirado.** (mc: *V. Gallega*)

3725. **Cando hai norte, non hai boa sorte.** [1289] (ms21,02v: Bermés)

3726. **Cando hai xiada, queima a ramalla.** (ms18,47r)

3727. **Cando na pota queda lume, ó outro día chove.** (mc: Santiago)

3728. **Cando nas témporas de Navidá queda o aire de abaixo, ano húmedo.** [1290] (mc: Buciños / ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar da provincia de Lugo)

3729. **Cando no dominco chove antes da misa, leva a semana da perguisa.** (ms-SA: José Cornes Iglesias: Santiago de Buxán, Val do Dubra, C)

[1285] ms4: *sinal que ha*.
[1286] *Cando chove pol'a Ascensión trinta dias de ballón*.
[1287] mc: *ô mento*; ms17,041: *buey*.
[1288] *Cando hay l'este n'a ribeira, sudoeste n-a eira*.
[1289] *Cando hay norte non hay boa sorte*.
[1290] ms-LU: *qued'o aire d'abaixo*.

3730. **Cando no río non hai lodeiro, ano de pouco millo e pouco touciñeiro.** (ms-LU: seminarista anónimo: Guillar, Outeiro de Rei, LU)

3731. **Cando non fai vento, non fai mal tempo.** (ms e ms4: M.V. / ms4: Cuartilla 15 / ms: Cuartilla 19)

(es) *Cuando hace viento hace mal tiempo.* (R. Marín)

3732. **Cando o arroio corre é porque chove.** [1291] (mc: Santiago)

3733. **Cando o cuco canta, señal de auga.** [1292] (mc: Tuiriz, Monforte)

3734. **Cando o gato se lava, vai chover.** [1293] (mc: Lugo-F.V.S. / ms2: Viavélez)

3735. **Cando o grilo canta, tira ca manta.** (mc: Tuiriz, Monforte)

Señal de buen tiempo.

3736. **Cando o moucho mouchea, nin chove nin xea.** (mc / ms4: F.V.S. / ms15,47v: Vilasouto, Incio)

Var.: *Cando non chove nin xea, o moucho mouchea.* (Silvarrey)

3737. **Cando o Pico de Abeledo se cubre de negro, tembran as vellas de medo.** [1294] (mc: R. Roca)

3738. **Cando o sábado chove e o domingo ante misa, pola semana adiante verás que risa.** (ms: M.V.)

3739. **Cando o arco iris está en raiante, afálalle ós bois para diante; cando está en poniente, cólleos e vénte.** (ms-SA: Argimiro Pampín Basteiro: Arzúa, C)

3740. **Cando o arco iris está no poniente, colle os bois e vente; cando está no raiante, ei boi p'adiante.** [1295] (ms-SA: Manuel Barreiro Somoza: Santa Mariña de Ribela, A Estrada, PO)

3741. **Cando oias treboar, apaga o lume do teu lar.** (mc: Santiago)

3742. **Cando poño os bois no carro, sempre digo "¡Dios diante!"; met'os pola cuadra adiante, "¡ei, boi, ei!, pra diante".** (ms-SA: seminarista anónimo: algún lugar de Galicia)

3743. **Cando quere nevar, póñense as pitas no seu lugar.** [1296] (mc: Parga-F.V.S.)

Suelen refugiarse en el gallinero.

3744. **Cando ruxe o mar en Santa Gadia, hai auga ó outro día.** [1297] (ms: Viavélez)

3745. **Cando se catan as galiñas, auga nas cortiñas.** (mc: Carballedo / ms4: F.V.S.)

3746. **Cando se pon o sol e no poniente aparece unha silveira, auga segura.** (mc: Buciños)

En la comarca de Carballedo, llaman *silveira* a una nube negra.

3747. **Cando sintas o cuco cucar i-a rula rular, colle o arado e vai sementar.** (ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar da provincia de Lugo)

3748. **Cando ten circo a lúa, chuvia segura.** (ms-SA: José Barreiro Somoza: Santa Mariña de Ribela, A Estrada, PO)

3749. **Cando trona e chisquea, todo o mundo temblea.** (mc: Santiago)

3750. **Cando trona, fai sol, anda o demo por Ferrol.** (ms-SA: José Álvarez Souto: Anxeriz, Tordoia, C)

3751. **Cando vén a rula, sementar sin duda.** (ms-SA: José Luís Barreiro Barreiro: Loureiro, Dúas Igrexas, Forcarei, PO)

3752. **Cando vexas o sol rubio pró nacente, colle a aguillada e vente.** [1298] (mc / ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar de Galicia)

3753. **Cando xea sobre da lama, auga na cama.** (ms-LU: seminarista anónimo: Pontevedra, PO)

3754. **Cando zoa Ganderío, panos ó río.** (ms-SA: Manuel Autrán Ramos: Santa Marta de Babío, Bergondo, C)

3755. **Canta-lo merlo é siñal de auga.** [1299] (mc: Buciños)

3756. **Canta o merlo, tempo de inverno.** [1300] (mc: Loureiro de Cotovad-F.V.S.)

3757. **Canta o sapo, tempo guapo.** (mc: Monforte / ms4: F.V.S.)

(es) *Sapos cantando, buen tiempo barruntando.* (Ricart)

3758. **Canto máis nova, máis estreloxo.** [1301] (ms: Buciños)

3759. **Carcacía, norte cría.** [1302] (ms18,47r)

[1291] V. tamén *Fama*.

[1292] ms: *d'auga*.

[1293] V. *O gato cando pasa a pata pola orella, quere que a auga veña* en *Pronósticos del tiempo. Por animales*.

[1294] ms: *d'Abeledo*.

[1295] *Cando o arco iris esta no poniente colle os bois e bente; cando esta no rayante ei boy padiante*.

[1296] V. *Pitas xuntas, señal de tempo trocado* en *Pronósticos del tiempo. Por animales*.

[1297] *Cando ruxe o mar en Santa Gadia, hay auga o outro dia*.

[1298] ms-LU: *coll'a aguillada*.

[1299] *Cantal-o merlo, é siñal de auga*.

[1300] ms: *d'inverno*.

[1301] Aparece por atrás da ficha de *Canto reza por sí ofreza*.

Var.: *Carcacía, norte pía.* (ms18,47r)

3760. **Castigos son as tronadas das xentes moi descuidadas.** [1303] (ms4: J.P.)

3761. **Ceo cuberto de lan, si non chove hoxe, choverá mañán.** (mc: G.P.)

3762. **Ceo empedrado, mañá sol claro.** [1304] (mc: Gella, Cangas / ms18,69r: Gella.-Marín)

3763. **Ceo encarnado, vendaval ao rabo.** (mc: C.A. - *A Nosa Terra*)

(es) *Cielo encarnado, en tiempo de verano, vendaval seguro a la mañana temprano.* (mc: Gella / ms19: *Refranero del Mar*, Corcubión) */ Cielo rogiento, o lluvia o viento.* (R. Marín) (ct) *Cel rogent, pluja o vent fret o sol o tramontana.* (Gella)

3764. **Cerco na lúa, auga segura.** (ms6,05v: Jesús Taboada. "O Culto da Lua no Noroeste Hispánico" en *Revista de Guimaraes*, vol. LXXXi, 1961, nº 1 e 2)

3765. **Cerco na lúa, enxuga a lagúa.** (mc: A.I. / ms21,04v: Bermés)

(es) *¿Cerco lleva la luna? Seca la laguna. ¿Cerco lleva el sol? Mojará la capa del pastor.* (R. Marín) */ Cerco de luna, pastor enjuga; si lo seca al sol, moja al pastor.* (Id.) */ Cerco de sol moja al pastor, que el de la luna, ese le enjuga.* (Correas) */ Cerco de sol, remoja al pastor; cerco de luna o le moja o le enjuga.* (Id.) */ Cerco en la luna, agua en la laguna.* (Correas)

3766. **Cerco na lúa, lagoa dura; cerco no sol, lagúa mol.** (mc: J.A.P.)

3767. **Cerco na lúa, preto anda a chuvia.** (mc: C.A. *A Nosa Terra*)

(pt) *Circo na lua, água na rua.* (Chaves) */ Circo ao largo, chuva ao perto.* (Id.) (es) *Cerco de luna, a los tres días lluvia.* (R. Marín) (ct) *Rotllo gros á la lluna, pluja segura.* (Gella)

3768. **Cerrazón ao este, ou norte ou nordeste.** [1305] (mc: Gella / ms2: F.L.)

3769. **Cigarra que o quince avanza é sinal de grande bonanza.** [1306] (mc: J.P.)

(es) *Cigarra que al quince avanza, anuncia abundancia.* (R. Marín)

3770. **Circo na lúa, auga ningunha; circo no sol molla o pastor.** [1307] (mc: Buciños / ms-LU: seminarista anónimo: Narla, Friol, LU)

(pt) *Cêrco de lua, pastor enxuga, se aos 3 dias não enxurra.* (Chaves) */ Cerco de sol, molha ao pastor.* (Chaves) (es) *Cerco de sol, moja al pastor; que el de la luna, ese le enjuga.* (Correas)

3771. **Circo na lúa, auga ningunha.** (mc: Baralla, F.V.S.)

3772. **Clara na veiga, nordeste na caldeira.** [1308] (mc: Gella, Ribadeo)

3773. **Co arco iris no radiante, colle os bois e fálalle pa diante.** (ms-SA: José M. Gulías Rivas: Forcarei, PO)

3774. **Cobras en marzo, neve en abril.** (mc: M.V.)

3775. **Cobras en marzo, neve en maio.** (mc: Buciños)

3776. **Cóbregas en marzo, neves en abril.** (ms18,43r)

3777. **Como fore o vintesete, serán os que tras il veñen.** [1309] (mc: G.P.)

3778. **Con aire de riba non se perd'o día.** (ms21,15v: Bermés)

3779. **Conforme pinta, quinta, se o cuarto non rebrinca, e se chega a octava, así como empeza, acaba.** [1310] (mc: J.A.P. / ms / ms4: J.A.P./ Clara (Gella))

La luna prolongará hasta el día quinto, las condiciones metereológicas que acompañen su aparición, siempre que en el día cuarto no hayan cambiado; y si logra prolongarse hasta el día octavo, con las que empezó, terminará.

3780. **Conforme pinta, quinta, se o cuarto non rebrinca; e se chega a octava, así como empeza así acaba.** (ms18,51r: *Vida Gallega*)

3781. **Cornos ó nacente, cuarto crecente; cornos pra adiante, cuarto mingoante.** (mc: Lugo)

Var.: *Cornos ó nacente, cuarto crecente.* (F.V.S.)

(pt) *Lua crescente, pontas para o oriente; lua minguante, pontas adiante.* (Chaves) (es) *Cuernos al naciente, luna creciente; cuernos adelante, luna menguante.* (R. Marín)

[1302] *Carcacía, Norte cría, ou norte pía.*

[1303] Probablemente se trata dun aforismo da autoría de Jacinto del Prado máis ca dun refrán da tradición popular.

[1304] mc: *mañán*.

[1305] ms: *norte ou nordeste*; ms2: *o este*.

[1306] mc e ms4: *siñal*. Probablemente se trata dun aforismo da autoría de Jacinto del Prado máis ca dun refrán da tradición popular.

[1307] ms-LU: *Luna*.

[1308] Nunha segunda clasificación temática, Vázquez Saco incluíu este refrán en *Marítimos* (*Astros. Pronósticos de vientos*). V. tamén *Marítimos* (*Astros*).

[1309] V. variantes en *Días*.

[1310] ms: *así a acaba*; ms4: *así acaba*.

3782. **Cornos ó nascente, carto crescente.** (ms6,05v: Jesús Taboada. "O Culto da Lua no Noroeste Hispánico" en *Revista de Guimaraes*, vol. LXXXi, 1961, nº 1 e 2)

3783. **Corren as neboas cara a Galiza, vellas á cinza.** [1311] (mc: J.T.)

3784. **¿Corren as néboas pra Portugal? Camisas ó soallal.** (mc: J.T.)

Camisas al sol, porque hará buen tiempo. *Soallal* no consta en los vocabularios gallegos, que registran *soalleira* = ardor del sol, calma.

3785. **¿Corren as nubes pra Meira? Caldeira á goteira.**

Var.: *Cando a choia vai pra Meira, foi a sella na goteira.* (ms5,039: Riotorto) / *Rubio pra Lugo, tempo seguro; rubio pra Meira, ármalle a caldeira á goteira.* (mc)

Montecubeiro está al sur de Meira. *Choia* = grajo. (mc: Montecubeiro)

3786. **¿Corren as nubes pra Meira? Colle as vacas e bota a leira.** (mc / ms4: F.V.S. / ms18,66v: Pol)

Montecubeiro está al sur de Meira; el último refrán es propio de la comarca situada al norte.

3787. **Corren as nubes pra Ourense, sol que nos quente.** (ms21,05v: Bermés)

3788. **¿Corren as nubes pra Ourense? Sol que nos quente.** (mc: A.I.)

3789. **Corren as nubes pra Viana, colle os bois e vaite á arada.** (mc: La Coruña)

3790. **Crarores á Monteira, sellas á goteira.** (mc)

3791. **Cuarto menguante, xoroba a levante; cuarto creciente, xoroba ó poniente.** [1312] (mc: Santiago)

3792. **Curuxa tardega, auga noitega.** [1313] (mc: M.L.)

(pt) *Corujas no serão, água na mão.* (Chaves)

3793. **Chea de nubes, chea de ventos, con horas de sol e noites de medo.** (ms4: F.V.S.)

3794. **Chova en abril e maio, inda que non chova en todo o año.** [1314] (ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar da provincia de Lugo)

3795. **Chove na aira, non fai malladoiro.** (ms4: M.L.)

3796. **Chove na aira, o que non mallou que mallara.** (ms-LU: Antonio Vázquez Paredes: O Valadouro, LU / ms-LU: seminarista anónimo: Vilalba, LU)

3797. **Chove o domingo antes a misa, toda a semana cambeando a camisa.** (ms-LU: Trini Figueiras: San Salvador de Asma, Chantada, LU. Convento Las Córneas)

3798. **Chove por santo Matías, chove por san Lázaro todo o día.** (ms4: F.V.S.)

3799. **Chuvia antes do vento, cose rizos que vén mal tempo.** (ms4: *Sonata Gallega*)

3800. **Chuvia ó levante, pon os bois e vaite.** (ms-SA: Manuel Villaverde Marcos: Proupín, San Tomé de Ames, C)

3801. **Despois do trono vén a chuvia.** (mc: Buciños)

(es) *Después de muchos truenos, viene una gran lluvia.* (Sbarbi) (ct) *Després dels tròns, vé la pluja.* (Alberola)

3802. **Dios te libre do sol detrás das nieblas e das moscas detrás das portas das tabernas.** [1315] (ms-SA: José M. Gulías Rivas: Forcarei, PO)

3803. **Do norte chover é como o borracho beber.** (ms5,055: Silvarrey)

3804. **Do tempo de san Miguel, Dios nos libre del.** [1316] (ms4: Villanueva, Lalín-F.V.S.)

3805. **Do un ó doce chuvia copiosa pra todos resulta peligrosa.** (ms4 e ms5,138: J.P.)

Var.: *Do un ó doce pra ninguén a chuvia é doce.* (ms5,138: *O Gaiteiro de Lugo*, 1960)

Lo trae en el mes de setiembre. (ms5,138)

3806. **En abril o arco do sol molla o pastor, i-o da lúa enxuga.** [1317] (mc / ms4: F.V.S.)

(es) *En abril, el arco del sol moja al pastor, y el de la luna, le enjuga.* (R. Marín)

3807. **En canto ó tempo, guíate polos vellos e non polo Mintireiro.** [1318] (mc: Santiago)

3808. **En maio a vella queima o tallo.** (ms-LU: Álvaro Rábade: Belesar, Vilalba, LU)

3809. **En maio inda a vella queima o pé ó tallo, e unha miguiña que lle quedou, pra san Xoán a deixou.** [1319] (ms / ms21)

(es) *En mayo quemó la vieja el escaño y lo que le sobró, para junio lo dejó.* (R. Marín)

[1311] ms4: *cara Galicia*.

[1312] ms5, 133: *xoroba o levante, crecente.*

[1313] V. *A curuxa de madrugada, vento ou xeada* en *Pronósticos del tiempo. Por animales.*

[1314] O orixinal di *Chova en Abril e Mayo, inda que non chova en todo o año*.

[1315] *Dios te libre do sol detras das nieblas e das moscas detras da portas das tabernas*.

[1316] ms15: *D'o tempero de San Miguel* (47r).

[1317] ms: *y o*; ms4: *o enxuga*.

[1318] ms: *giate, mentireiro*.

[1319] *En mayo inda a vella queima o pe o tallo, e unha miguiña que lle quedou pra San Xoan a deixou*. / ms21: *o deixou*.

/ En abril quemó la vieja el celemín, en mayo el escaño y en junio el pescuño. (Id.)

3810. **En maio inda a vella queima o tallo i-o que lle quedou, en san Juan o queimou.** (ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar da provincia de Lugo)

3811. **En maio inda a vella quenta o tallo.** [1320] (mc: Santiago)

Var.: *En maio inda a vella queima o tallo, i-en san Xoán o vello o arado*. (ms5,135: Santiago, E. Carré Aldao, *Literatura Gallega* 2ª ed., 1911) */ En mayo ind'a vella queima o pé ó tallo e unha miguiña que lle quedou, pra san Joan o deixou.* (ms4: A.N.)

3812. **En maio queima a vella o tallo.** (ms-LU: seminarista anónimo: Paradela, LU)

3813. **En marzo, cando medra a lúa, medra a chuvia.** (mc / ms4: F.V.S.)

3814. **En xaneiro, un pouco ó sol e outro pouco ao fumeiro.** (ms: C.A. *A N. Terra*)

(pt) *Em janeiro um porco ao sol, outro ao fumeiro.* (Chaves) (es) *En febrero, un rato al sol y otro al humero.* (Correas)

3815. **Encarnado ó monte, leva os bois prá corte.** (ms-SA: Argimiro Pampín Basteiro: Arzúa, C)

3816. **Encarnado hacia o monte, coll'as vacas e vait'á corte.** (mc)

3817. **Entr'a lúa con troada, trinta días d'auga.** [1321] (ms-LU: seminarista anónimo: Illán, Begonte, LU)

3818. **Entroido á lareira, Pascua á raxeira.** [1322] (mc: A.N. / ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar da provincia de Lugo)

Var.: *Entroido á raxeira, Pascua á lareira.* [sic] (ms: A.N. / Francisco Canosa Quintáns / ms10,012v: *D.E.*) [1323]

Si en febrero hace frío, en abril hará buen tiempo.

3819. **Estamos no tempo dos tres hirmaus: mocos, piollos e fregar as maus.** [1324] (mc: Cervantes-F.V.S.)

Var.: *O tempo dos dous hirmaus, no que se limpa o moco e se sopran as maus.* (mc: A.S.A.)

Se refiere al invierno.

3820. **Falten augas mil e non falten as de abril; falten as de todo o ano e non falten as de abril e maio.** [1325] (ms14,18)

3821. **Falten augas mil e non falten en abril.** (ms: D.R.A.G.)

3822. **Figos á figueira, vellos á golfeira.** (mc: A.I.)

3823. **Fíxoo o sol, desfíxoo a tronada, i-aínda sobrou algo; fíxoo a auga, non-o desfixo a tronada e non chegou a nada.** (ms5,141: Lugo)

Refierese a la cosecha.

3824. **Fume baixo, señal de auga.** (ms5,027: Miño)

3825. **Gato no lar, tempo a cambiar.** [1326] (mc: Pontevedra / ms-LU: seminarista anónimo: Pontevedra, PO)

3826. **Grande nevada, colleita doblada.** [1327] (ms-SA: José Luís Castro Izaga: Lira, Carnota, C)

3827. **Hoxe chove e mañá vento e pasado o mesmo tempo.** (mc / ms4: F.V.S.)

3828. **Lávanse os gatos a cara, logo vén a auga.** [1328] (mc: C.A. *A Nosa Terra*)

3829. **Lúa circada, semana mollada.** [1329] (mc: Santiago / ms-SA: Manuel Barreiro Somoza: Santa Mariña de Ribela, A Estrada, PO)

3830. **Lúa con aro, ríos cheos.** [1330] (mc / ms4: F.V.S. / ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar da provincia de Lugo)

(pt) *Lua com circo, água trás no pico.* (R. Marìn) (es) *Luna con cerco, agua trae en el cuerno.* (Correas) */ Luna con cerco, agua presto.* (R. Marín) */ Luna cercada, tierra mojada.* (Id.) (ct) *Lluna en rol-lo, senyal d'aygo.* (R. Marín) */ Rotllo gros a la lluna, pluja segura.* (Id.)

Esta noite ha de chover, / que leva cerco a luna...

3831. **Lúa con cerco, labaxo cheo; estrela no medio, labaxo seco.** [1331] (mc: J.P.)

(es) *Luna con cerco, lo bajo lleno; estrella en medio, lo bajo seco.* (Correas)

Gella trae: *Cerco de luna, lavajo enjuga en medio estrella, lavajo llena*, que corresponde más exactamente al gallego que transcribimos de Jacinto Prado, aunque con reservas, pues no nos parece popular.

[1320] V. *En maio inda a vella queima o saio* en *Agrícolas* (*Meses. Mayo*).

[1321] *Entra'lua con troada trinta dias d'auga*.

[1322] ms-LU: *Antroido*. Variante en ms10 s.v. *Carnaval*.

[1323] F. Canosa Quintáns: *Entruido*; ms10: *pascoa*.

[1324] mc: *hirmaos*.

[1325] *Falten augas mil, e non falten as de abril. Falten âs de todo o ano, e non falten âs de Abril e Mayo.*

[1326] ms-LU: *cambear*. / V. *Cando o gato quenta o traseiro, escusas regar o lameiro* en *Pronósticos del tiempo. Por animales*.

[1327] *Grande nevada coieita doblada*.

[1328] V. *Cando o gato quenta o traseiro, escusas regar o lameiro* en *Pronósticos del tiempo. Por animales*.

[1329] ms-SA: *Luna cercada*.

[1330] ms4 e ms-LU: *Lua co aro*.

[1331] No refraneiro de Jacinto del Prado non consta esa explicación.

Labajo, explica Gella, es la charca de agua de lluvia que no suele secarse. *Labaxo*, según explica J.P. no consta en nuestros vocabularios.

3832. **Lúa con cerco, mollada de cheo.** (ms-LU: Jesús Redondo C.: Melide, C)

3833. **Lúa con circo, auga no bico.** [1332] (mc: J.T.)

(pt) *Lua com circo, água trás no pico.* (Chaves) */ Circo ao largo, chuva ao perto.* (Id.) (es) *Luna cercada, tierra mojada.* (Gella) */ Luna con cerco, agua presto.* (Id.) */ Luna con cerco agua trae en el pico.* (Id.) (ct) *Rottlo gros a la lluna, pluja segura.* (Gella) (va) *Luna en rollo, senyal d'aigo.* (Gella)

3834. **Lúa de xaneiro fenecida de todo, primeiro martes día de Antroido.** (mc / ms4: F.V.S.)

3835. **Lúa nova con treboada, hasta oito días, nada.** (mc: J.A.P.)

3836. **Lúa nova con tronada, cinco días de troulada.** (ms-SA: Manuel Cancela Corredoira: San Pedro de Campañó, Pontevedra, PO)

3837. **Lúa nova con tronada, trinta días mollada.** (ms21,13v: Bermés)

3838. **Lúa nova tronada, corenta días mollada.** (mc: Marín)

3839. **Lúa nova tronada, trinta días mollada.** (mc: J.T.)

Var.: *Lúa nova con treboada, trinta días mollada.* [1333] */ Lúa nova con tronada, trinta días de invernada.* (Villalba)

(pt) *Lua nova trovejada, 30 dias é molhada e se venta, noventa.* (Chaves) */ Lua nova trovejada, 30 dias é molhada, se não emborrallhada.* (Id.) (es) *Luna nueva tronada, toda mojada.* (Sbarbi) */ Luna nueva tronada, cuarenta días mojada.* (R. Marín) */ Luna nueva tronada, nueve días mojada.* (Id.)

3840. **Lúa nova, lúa boa.** (mc: Santiago)

3841. **Lúa sabadiña, ou chuviosa ou ventosiña.** [1334] (mc: Berbetoros. Palas de Rey. F.V.S.)

3842. **Lúa domingueira, nin ela nin a compañeira.** (mc: Ribadeo)

3843. **Medra a lúa, medra a chuvia, medra o vento e andamos todos revoltos.** (mc: Buciños / ms4: F.V.S.)

3844. **Moita auga en xaneiro, mala anada.** [1335] (ms5,137: Mondoñedo, Mayan)

3845. **Moitas estrelas a brilar, frío seco vai chegar.** [1336] (mc: C.A. *A Nosa Terra* / ms10,023v: *D.E.*)

(es) *Estrellas brillantes, tiempo frío y secante.* (Gella)

3846. **N'é o que a lúa pinta, que é o que Dios dita.** [1337] (mc: M.V. / ms21,25v: Bermés / ms15,11 / ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar da provincia de Lugo)

(es) *La luna suele ser embustera; sucederá siempre lo que Dios quiera.* (R. Marín)

3847. **Nace a lúa con troada, trinta días d'auga.** (ms-LU: seminarista anónimo: Xestoso, Monfero, C)

3848. **Natal, inverno coral.** (ms)

3849. **Nin polo bo te agaches nin polo malo te mates.** (ms-SA: seminarista anónimo: algún lugar da provincia da Coruña)

3850. **Ninguén sabe o que a lúa quer nin o que vai facer.** (mc: Santiago)

3851. **No mes de marzo chove tanto como a mexeira dun rato.** (ms18,05r)

3852. **Non é o que a lúa pinta senón o que Dios dita.** (ms-SA: Amador Darriba Míguez (13-11-1951))

3853. **Non hai mal tempo, se non fai vento.** (ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar da provincia de Lugo)

3854. **Non veñen mal as nevadas que sosteñen as xiadas.** (ms4: J.P.)

3855. **Norte, porco á morte; travesía, porco á basía; vendaval, porco ó sal; soán, porco ó can.** (ms: Santiago)

3856. **Nubes roxas ó sol posto, tempo composto.** (mc / ms4: F.V.S.)

3857. **Nublado do levante, ei boi pa diante.** (ms-SA: Julio Barreiro Fernández, San Miguel de Vilar, Touro, C)

3858. **Nublado do ponente, colle os bois e vente.** (ms-SA: Julio Barreiro Fernández, San Miguel de Vilar, Touro, C)

3859. **Nunca cae como chove.** (ms: Santiago)

3860. **O aire abeneirao, ou moita auga ou nin un grao.** [1338] (mc: Incio / ms4: Incio-F.V.S.)

Procedente del monte de Abeneiras, sito en términos del municipio.

[1332] ms e ms4: *Luna*.
[1333] ms: *co a treboada*.
[1334] ms, ms2 e ms4: *Luna*.
[1335] Indica *Lluvia*.
[1336] ms e ms4: *ao brilar*. En ms10 s.v. *Frío*.
[1337] ms21,25v: *lúa, qu'e o que*; ms15,11: *qu'é o que*; ms-LU: *qu-a lua, qu-e o que*.
[1338] ms4: *nin un grau*.

3861. **O aire de Calde non sopla de balde.** (ms-LU: seminarista anónimo: Guillar, Outeiro de Rei, LU)

3862. **O aire no viño feito non lle fai bon proveito.** (ms4: J.P.)

3863. **O arco da vella ó poniente, fala aos bois e vente.** [1339] (ms-SA: Juan Carlos Couselo Gago / ms-SA: José Buño Caamaño: Erboedo, A Laracha, C)

3864. **O arco da vella ó raante, fala ós bois pra diante.** (ms-SA: Juan Carlos Couselo Gago / ms-SA: José Buño Caamaño: Erboedo, A Laracha, C)

3865. **O frío das mañás chega como a rabia dos cas.** (mc: Santiago)

3866. **O gaiteiro, cando toca, quer beber.** (ms5,134: Valle del Mao)

El viento trae agua.

3867. **O gaiteiro de Calde non toca de balde.** (ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar da provincia de Lugo)

3868. **O mal tempo, no seu tempo, é bon tempo.** (ms5,135: Santiago)

3869. **Ó rocío da mañán ó animal quitarán.** (ms4: J.P.)

3870. **O sol da serra engañ'a vella.** (ms-LU: seminarista anónimo: O Cádavo, A Esperela, Baleira, LU)

3871. **O sol madrugadeiro á porta do veciño fai bulleiro.** (ms8,47r: Rodeiro)

3872. **O sol madrugadeiro á porta dun fai bulleiro.** (mc / ms4: F.V.S.)

Var.: *O sol madrugadeiro esconde o rabo no silveiro. / O sol madrugadeiro, no camiño fai bulleiro.* (F.V.S.) */ Ó sol madrugadeiro non abras o madeiro.* (M.L.) / *O sol madrugadeiro non é o máis verdadeiro.* (F.V.S.) / *O sol madrugadeiro, ás portas trai o bulleiro.* (ms15,25: Sobrecedo)

(pt) *O sol da manhã não dura todo o dia.* (Chaves) */ Sol que muito madruga, pouco dura.* (Id.) (es) *Sol madrugadero, no dura día entero.* (Sbarbi) */ Sol que mucho madruga, pronto se arruga, o poco dura.* [1340] (Sbarbi)

Todos indican que es de escasa duración, y trae agua.

3873. **O sol madrugadeiro, á porta trae o bulleiro.** (ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar da provincia de Lugo)

3874. **O sol madrugador non é o millor.** [1341] (mc: M.L. / ms10,122r: *D.E.*)

(es) *Sol madrugador, nunca buen calentador.* (R. Marín) */ Sol madrugadero, nunca bueno.* (Id.)

3875. **O sol madrugueiro non é o máis verdadeiro.** (ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar da provincia da Coruña)

3876. **O sol na serra engaña a vella; tanto a engañou, que na serra a deixou.** [1342] (mc: Lulle, Samos)

3877. **O vendaval trae o vaso na man.** [1343] (mc: F.L.)

3878. **Onde chova, non han de encherse os pipotes.** (ms-SA: Manuel López Castro: Santa Comba de Cordeiro, Valga, PO)

3879. **Onde siga o nordés, limpiará a borralla. Limpia ti a horta, corta, escarda...** (ms-SA: Manuel López Castro: Santa Comba de Cordeiro, Valga, PO)

3880. **Onde venta o mar e chove arreo por san Uxío, fóra do camiño balocas gardar, carballo ó fogar e todos ó lar.** (ms5,136: *O Gaiteiro de Lugo*, 1957)

San Eugenio: 15 noviembre.

3881. **Os rocíos abundosos son augurios primorosos.** (ms4: J.P.)

3882. **Os rocíos en todo tempo malos son, por octubre moi insanos.** [1344] (ms4: J.P.)

3883. **Pégase o cigarro ó tizón, un mes de maio ballón.** (mc)

Curiosa observación campesina, de los que encienden el cigarro en los tizones, al amor de la lumbre.

3884. **Pérdena os meses pero non-a perde o ano.** (ms-LU: Jesús Redondo C.: A Barrela, Santiago de Lousada, Carballedo, LU)

El agua.

3885. **Pola boa hora non te agaches e pola mala non te mates.** [1345] (ms-LU: seminarista anónimo: Paradela, LU)

3886. **Polo bon tempo, baixo da pena e, polo malo, apañando na leña.** (ms8,08v: Silvarrey)

3887. **Polo bon tempo, baixo da pena e, polo malo, collendo na leña.** (mc: Otero de Rey)

3888. **Polo Carnaval cai chuvia sin igual.** (mc: Santiago)

[1339] *O arco da bella o poniente fala a os bois en vente*.

[1340] ms: *presto se arruga.*

[1341] En ms10 s.v. *Sol*.

[1342] V. *Tódolos tempos tempiños son, a non ser a neve que é gran prisión* en *Nieve*.

[1343] ms e ms4: *trai*.

[1344] ms4: *por octubre sempre moi insanos*. Jacinto del Prado recolle o refrán só coa forma *por Octubre moi insanos*.

[1345] *Pol'a boa hora non te agaches e pol'a mala non te mates*.

3889. **Polo inverno cai a auga a destajo e polo vran quenta o sol demasiado.** [1346] (mc)

3890. **Polo mal tempo non te mates e polo bon non te agaches.** [1347] (ms-SA: Dous seminaristas anónimos: algún lugar da provincia de Lugo / ms-LU: seminarista anónimo: Pape, San Xoán de Silvarrei, Outeiro de Rei, LU)

3891. **Polo malo non te mates e polo bon non te agaches.** [1348] (mc / ms4: F.V.S. / ms21,18r: Bermés / ms-LU: seminarista anónimo: Buciños, Carballedo, LU / ms-SA: José M. Gulías Rivas: Forcarei, PO)

Var.: *Nin polo bo tempo t'agaches nin polo malo te mates.* (mc: M.V. / ms / ms21,29r: Bermés)

Se refiere al bueno o al mal tiempo.

3892. **Polvo d'abril, lama d'agosto.** (ms-LU: seminarista anónimo: Arcos de Frades, Pol, LU)

3893. **Polvo de abril e fango en agosto, fame no rostro.** (ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar da provincia de Lugo)

3894. **Polvo de maio, lama de agosto.** (mc: Buciños)

A un mayo seco, sucede un agosto mojado.

3895. **Polvo en abril, lama en agosto.** (mc: M.V. / ms)

(es) *Polvo en abril, lodo en agosto.* (R. Marín)

3896. **Pra saber cándo vai chover, non hai millor regla que vela caer.** (mc: Santiago)

3897. **Que falten as aguas de todo o ano e non falten as de abril e maio.** [1349] (ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar de Galicia)

3898. **Quen dice vento dice mal tempo.** (mc: J.T.)

3899. **Reve o cemento, hai mal tempo.** (mc: Santiago)

3900. **Reyeiro na porta, o tempo dá volta.** (mc e ms12,002: Gella)

Reyeiro = gallegos que antiguamente iban a Asturias en invierno para hacer *reyos*, o cuerdas de cerdas. *Refranero del mar*.

3901. **S'a noite de Navidá foi de luar, labra ben pra sementar; s'a noite de Navidá foi de escuro, sementa no terrón duro.** [1350] (mc: M.V. / ms21,25r: Bermés / ms-SA: Manuel López Castro: Santa Comba de Cordeiro, Valga, PO)

(pt) *Pelo Natal, se houver luar, senta-te ao lar; se houver escuro, semeia outeiros e tudo.* (Chaves)

3902. **San Pedro chuvioso, trinta días peligroso.** [1351] (mc e ms4: J.P.)

(es) *Si llueve por San Pedro, lloverá un mes arreo.* (R. Marín) (ct) *Si plou per sant Pere, trenta dies al darrera.* (Sanchis)

3903. **Se a noite de Carnaval está clara, anda, boi, ara.** (mc: Santiago)

3904. **Se a noite de Nadal está crara, ara, boi, ara; se está escura, ara, boi, no duro.** (ms-SA: José Lorenzo Viña)

3905. **Se a noite de Nadal fai luar, labra ben pra sementar; se a noite de Nadal fai escuro, sementa en terreo duro.** [1352] (mc, ms e ms4: C.G.)

(pt) *Pelo Natal, se houver luar, senta-te ao lar; se houver escuro, semeia outeiros e tudo.* (Chaves)

3906. **Se a procesión dos Dolores sal, tamén salen as demais.** [1353] (mc: U.C. Cuartilla 7 / ms10,101r: *D.E.*)

3907. **Se como primo, quinto, se como quinto octavo, como comenzo, acabo.** (mc: U.C. Cuartilla 14)

Se refiere al tiempo que hará en el mes, según el que haya en los días 1,5 y 8.

3908. **Se chora Marta, ríe Lázaro; se Lázaro chora, Marta ríe.** [1354] (mc / ms4: F.V.S.)

3909. **Se chov'o día d'Ascensión, cav'o lameirón.** (ms11,46: Comarca de Fonsagrada)

3910. **Se chove día das Candelas, mortaldá de abellas; se fai sol día de san Brais, cen máis.** (ms-LU: seminarista anónimo: Pacios, Neira de Xusá, Baralla, LU)

3911. **Se chove na semana de san Mateo, leva o vello as castañas no chapeo.** (mc:

[1346] V. *Estaciones*.

[1347] ms-LU (anónimo): *Por lo mal tempo*; ms-LU (Pape): *Por o mal tempo, por o bon*.

[1348] ms4: *Pol-o mal non*; ms-LU: *po'lo bô non t'agaches*; ms21,18r: *pol'o bó*; ms-SA: *non te ajaches*.

[1349] O orixinal di *Que falten as aguas de todo o ano e non falten as de Abril e Mayo*.

[1350] ms21,25r: *noite de Nadal, pra semear; s'a noite de Nadal foi d'escuro, semea*; ms-SA: *Si a noite de Navidad,. Si a noite de Navidad foi descuro*.

[1351] mc: *San Pedro chuviñoso*.

[1352] mc: *Navidá, no terreo duro*.

[1353] ms10: *sai, saen*. / Nunha segunda clasificación temática nas fichas do manuscrito, Vázquez Saco incluíu este refrán en *Meteorológicos. Santos*.

[1354] ms: *Si chora, si Lázaro*. / Nunha segunda clasificación temática nas fichas do manuscrito, Vázquez Saco incluíu este refrán en *Meteorológicos. Santos*. Este refrán refírese ás semanas da Coresma nas que se len os correspondentes episodios de Marta e de Lázaro.

Muradelle / ms-LU: seminarista anónimo: Muradelle, Chantada, LU)

3912. **Se chove o día de san Antonio de xaneiro, xa podes botar as pipas ó fumeiro.** (ms-SA: Manuel Barreiro Somoza: Santa Mariña de Ribela, A Estrada, PO)

3913. **Se chove o domingo antes misa, toda semana mollarás a camisa.** (ms-LU: seminarista anónimo: Guillar, Outeiro de Rei, LU)

3914. **Se chove o sábado i-o domingo ante da misa, lévache tod'a semana de risa.** (ms-LU: seminarista anónimo: Buciños, Carballedo, LU)

3915. **Se chove o sábado i-o domingo antes da misa, toda a semana a mollare a camisa.** [1355] (ms-LU: seminarista anónimo: Baltar, Melide, C)

3916. **Se chove o sábado i-o domingo antes da misa, toda a semana mollada a camisa.** (ms-LU: seminarista anónimo: Baltar, Melide, C)

3917. **Se chove por Nosa Señora, a anada non é boa.** (ms-SA: José Álvarez Souto: Anxeriz, Tordoia, C / ms-SA: Agustín Dosil Maceiras: Ponte Nafonso, Noia, C)

3918. **Se chove xoves de Ascensión, cava, pión.** (mc)

(pt) *Quando chove na Ascensiòn até as pedrinhas dão pão.* (Chaves)

3919. **Se estrala o lume no lar, señal de vento.** (mc: R. Caruncho)

3920. **Se por Santos houbo neve nos altos, por san Andrés teremos neve no pé.** [1356] (mc / ms4: F.V.S.)

(es) *Por los Santos, la nieve en los altos; y por San Andrés, la nieve en los pies.* (ct) *A Tots Sants neu en los alts.* (Sanchis) */ Per Sant Andreu, la neu al peu.* (Id.)

3921. **Se queres saber na túa casa algho do tempo, lee o Mentireiro e non o Saraghosano.** [1357] (ms: Santiago)

3922. **Se trona do poniente, ceiba os bois e vente.** (ms-SA: Manuel Mallo Mallo: Erboedo, A Laracha, C)

3923. **Se trona do raiante, fala ós bois pa diante.** [1358] (ms-SA: Manuel Mallo Mallo: Erboedo, A Laracha, C)

3924. **Según vexas o vintesete, así verás o mes siguiente, si o vintenove non desmente.** [1359] (mc: Paradela-F.V.S. / ms-LU: seminarista anónimo: Paradela, LU)

(es) *Si el veintisiete no llueve y el treinta lo consiente, buen tiempo para el mes siguiente.* (R. Marín)

3925. **Sempre paga o tempo un ó outro.** (mc: Mondoñedo-F.V.S.)

A invierno crudo, verano cálido, y viceversa.

3926. **Si a noite de Navidad foi de escuro, sementa no terrón duro.** (ms-SA: Amador Darriba Míguez (13-11-1951))

3927. **Si á noite hai rumbós, á mañá ballós.** (mc: Paradela)

3928. **Si as nubes van da Granxa pra Lestedo, mallar sin medo; si de Lestedo prá Granxa, mallar con ansia.** (mc: Santiago)

Var.: *Cando van as nubes da Granxa pra Lestedo, mallar sin medo; cando van de Lestedo prá Granxa, mallar con ansia.* (ms5,135: Puente Ulla)

3929. **Si corren as nubes pra Montán, colle o mallo e malla o pan e, si corren pra Bustelo, colle a capa i-o capelo.** (mc / ms15,53: Sarria)

Montán es del municipio de Samos y Bustelo es de Villouzán. El refrán es propio de la comarca intermedia.

3930. **Si corren as nubes pra Rendar, colle o mallo e vai mallar; si corren pra Outeiro, colle a capa i-o sombreiro.** (mc: Incio)

Son lugares del municipio de Incio. El refrán, como el anterior, se dice en la zona intermedia de los pueblos que se citan.

3931. **Si chove na semana de san Mateo, bota o pan cunha croza.** (ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar da provincia de Lugo)

3932. **Si chove o día da Ascensión, corenta días ballón.** [1360] (mc / ms4: F.V.S. / ms-LU: seminarista anónimo: Laiosa, O Incio, LU)

Var.: *Si chove o día d'Ascensión, cuarenta días mayón.* (ms4: F.V.S.)

(es) *Si llueve el día de la Ascensión, cuarenta días de lluvia son: uno sí y otro no.* (R. Marín) */ Si llueve el día de la*

[1355] Local escrito con outra tinta.

[1356] ms4: *ahora por San Andrés.* / V. *Nos Santos, neve nos altos; en San Andrés, neve nos pés* en *Nieve* (*Épocas de nieve*).

[1357] *Se queres saber na tua casa aljo do tempo, lee o mentireiro e non o sarajosano*.

[1358] *Se trona do rayante, fala os bois pa diante.*

[1359] ms4 e ms-LU: *vintanove*; ms-LU: *vintasete*. / V. *Como vén o vintesete, así vén o mes siguiente* en *Días*.

[1360] ms4 e ms-LU: *cuarenta, vallón*; ms-LU: *dia de Ascensión*.

Ascensión, cuarenta días de lluvia son (R. Marín que añade: vano pronóstico).
Vano pronóstico, dice en el equivalente castellano Rodríguez Marín, palabras que pueden aplicarse a otros muchos, ya que carecen en absoluto de fundamento.

3933. **Si chove o día de Ascensión, cuarenta días de ballón.** (ms-LU: seminarista anónimo: Laiosa, O Incio, LU)

3934. **Si chove o sábado i-o domingo antes da misa, en toda a semana non enxugas a camisa.** [1361] (mc: Paradela-F.V.S. / ms-LU: seminarista anónimo: Paradela, LU)
Var.: *Chovendo no domingo antes da misa, toda a semana retórcese a camisa.* (ms15,45r: *Vida Gallega*, 1960)

3935. **Si chove o vintesete, chove o mes siguiente, si o trinta ou o primeiro non menten.** [1362] (mc: J.T.)

3936. **Si chove pola Ascensión, leva todo o mes de procesión.** (mc)

3937. **Si chove pola Ascensión, non faltarán tortas ruliñas nin trigo rocón.** (mc: A.N.)

3938. **Si chove por santa Ana, chove un mes e unha semana.** (ms)

3939. **Si chove xoves d'Ascensión, hortas ruís e trigo rocón.** (ms: A.N.)

3940. **Si de tarde unha roda envolve a lúa, antes de media noite vento e chuvia.** [1363] (mc: *Sonata Gallega*)

3941. **Si en once de maio rocío vises, espera bon ano, e mellor si chovese.** [1364] (mc: J.P.)

3942. **Si escampa pra nunca chover, o mundo tense que perder.** (ms5,023: Félix Rodríguez Vieites)

3943. **Si escampa pra nunca máis chover, este mundo vaise perder.** (ms: Santiago)

3944. **Si está encarnado para o mar, colle os bois e vai labrar; si está encarnado pró monte, colle os bois e méteos na corte.** (ms-SA: seminarista anónimo: Rías Baixas, PO)

3945. **Si neva polo san Brais, outro mes máis.** (mc: Taboada-F.V.S.)

3946. **Si neva por san Andrés, interminabre cousa tes.** [1365] (mc: J.P.)
(es) *Si nieva por San Andrés, nieva mucho más después.* (Sbarbi)

3947. **Si non hai vento, non hai mal tempo.** (ms-SA: Agustín Dosil Maceiras: Ponte Nafonso, Noia, C / Ms-SA: Francisco Deán Rodríguez: Portosín, Porto do Son, C)

3948. **Si o arco de vella está ó raiante, fala ós bois pra diante; si está ó puñente, ceiba os bois e vénte.** [1366] (ms-SA: Leonardo Carro Rodríguez: Vilaño, A Laracha, C)

3949. **Si san Xoán rompe a chover, molla todo o mes.** (ms5,141: *O Gaiteiro de Lugo*, 1961)

3950. **Si vén o aire de Portomarín, auga na cara.** [1367] (mc: S. Martín de Torre, Páramo-F.V.S.)

3951. **Si vires xiar polo des, aparexa pra un mes.** [1368] (mc: J.P.)

3952. **Si xea a noite de Nosa Señora, tódalas lúas xean, todas todas.** [1369] (mc / ms4: F.V.S.)

3953. **Sol do color do luar, ou chover ou nevar.** (mc: Buciños / ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar da provincia de Lugo)

3954. **Sol madrigueiro, auga ó palleiro.** (ms-SA: seminarista anónimo: algún lugar da provincia da Coruña)

3955. **Sol madrugadeiro e cura calexeiro, nin bon cura nin sol duradeiro.** (ms-LU: seminarista anónimo: Santa Euxea de Asma, Chantada, LU)

3956. **Sol madrugadeiro e cura corrieiro, nin cura verdadeiro nin sol duradeiro.** (ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar da provincia de Lugo)

3957. **Sol madrugadeiro non chega ó poleiro.** (ms4: F.V.S.)

3958. **Sol madrugadeiro volve ó poleiro.** (mc: Pontevedra)

3959. **Sol madrugadeiro, auga no palleiro.** (mc: Santiago)
Var.: *Sol madrugadeiro, auga no poleiro.* (ms5,135: Santiago)
Véase multitud de variantes: *Sol madrugadeiro...*

3960. **Sol madrugadeiro, colle a capa ó ombreiro.** (mc: Buciños-F.V.S.)

[1361] ms4 e ms-LU: *antes de misa*; ms-LU: *enxugas la camisa*.
[1362] V. *Como vén o vintesete, así vén o mes siguiente* en *Días*.
[1363] ms e ms4: *vento ou chuvia*.
[1364] mc: *maio*.
[1365] Nunha segunda clasificación temática nas fichas do manuscrito, Vázquez Saco incluíu este refrán en *Meteorológicos. Santos*. / mc: *interminable*. Jacinto del Prado recolle a forma *interminare*.
[1366] *Si o arco de vella está o rayante fala os bois pra diante si está o puñente ceiva os bois e vente.*
[1367] ms4: *Puertomarín*. Este refrán aparece recollido en ms4 e corrixido con lapiz de tal forma que, segundo a corrección, o refrán debería comezar *Aire de Puertomarín*.
[1368] ms4: *vixes xiar*.
[1369] Nunha segunda clasificación temática nas fichas do manuscrito, Vázquez Saco incluíu este refrán en *Meteorológicos. Santos*.

Var.: *Sol madrugadeiro, chuvia no eido*. (mc: A.S.A.) / *Sol madrugadeiro, chuvia no quinteiro*. (mc: A.I. / ms21,25v: Bermés) / *Sol madrugadeiro mete o can no palleiro*. (mc: A.N) / *Sol madrugadeiro non é compañeiro*. (mc: M.L. / ms10,123r: *D.E.*) [1370] / *Sol madrugadeiro, pon a capa ó hombreiro*. (Tuiriz, Monforte-F.V.S. / Sol madrugador, pouco durador. / Sol madrugadeiro non é o máis verdadeiro.

(pt) Sol que muito madruga, pouco dura. (Chaves) / *O sol da manhã não dura todo o dia.* (Id.) (es) *Sol madruguero, no dura día entero. / Sol que mucho madruga poco dura.* (Correas).

Con las variantes siguientes, que acrecen los ya registrados: *o sol madrugadeiro....* Insisten unos en su poca duración, y otros en que trae lluvia. / Porque trae lluvia. / Se refiere al sol del invierno. (ms4, para *Sol madrugadeiro, pon a capa ô sombreiro*)

3961. **Sol madrugadeiro, cura callejeiro; nin o cura é bo nin o sol é duradeiro.** [1371] (ms: Santiago)

3962. **Sol madrugador non é o máis durador.** (ms8,47r: Carballino)

3963. **Sol madrugador, pouco quentador.** (ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar da provincia de Lugo)

3964. **Sol madrugueiro, chuvia no palleiro.** (ms-SA: Manuel Camino Sánchez)

3965. **Sol mui madrugadeiro, chuvia no quinteiro.** (ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar de Galicia)

3966. **Sol pra Oseira, vellas á raxeira; sol pra Monforte, vellas detrás do pote.** (mc: Carballedo-F.V.S.)

El primero calienta, y el segundo viene acompañado de frío.

3967. **Sol que pica, por auga repica.** (ms-LU: seminarista anónimo: San Cristovo de Lobelle, Carballedo, LU)

3968. **Sol que pica, por auga repinica.** (ms5,141: *O Gaiteiro de Lugo*, 1961)

3969. **Sol que regaña, chuvia que apaña.** (mc: Loureiro de Cotovad-F.V.S.)

3970. **Sona Burela, colle o gadaño e vai prá terra.** (mc: Gella, Foz)

Porque hará buen tiempo. Burela, puerto próximo a Foz.

3971. **Tal vintesete, tal mes corriente, se o vinteoito non mente.** (ms-LU: seminarista anónimo: Bretoña, A Pastoriza, LU)

3972. **Tan madrugadeiro é o sol que lle dan no traseiro.** [1372] (mc: R. Caruncho / ms18,59r: *Vida Gallega*)

3973. **Tempo que muda de noite e muller que é de outro, dura pouco.** (mc: L. de Cotovad-F.V.S.)

3974. **Trono de solano, pouca auga e, si cadra, moito daño.** [1373] (mc: M.V.)

3975. **Trono non repetido, nunca bon tempo trouxo.** (ms5,027: Torres-Villamaior-Pontedeume)

3976. **Tronos a Negreiros, máis ós comareiros.** (mc: Loureiro de Cotovad-F.V.S.)

Var.: *Tronos ó mar, pouco millo e malo de sachar; tronos pra Negreiros, máis ós comareiros.* (ms15,45v: Fraguas en *Vida Gallega*)

3977. **Vén a rula a rulear, colle o saco e vai sementar.** (ms-SA: Jesús María Antelo Fraga: Rial, Val do Dubra, C / ms-SA: José Barreiro Somoza: Santa Mariña de Ribela, A Estrada, PO)

3978. **Vén o aire da ribeira, pon o canado á veira.** (mc: Caurel)

3979. **Vén o cuco a cucar, colle o sacho e vai a sachar.** (ms-SA: Jesús María Antelo Fraga: Rial, Val do Dubra, C)

3980. **Vén o vento de Piñeira, arma a caldeira á goteira.** (mc: Piñeira, Sarria / ms4: F.V.S.)

Dicen en Sarria, a cuya parte sur está la parroquia de Piñeira.

3981. **Vendaval escuro, inverno seguro.** (ms-SA: Perfecto Esparís Freire: Santa María de Viceso, Brión, C)

3982. **Vento de neve na serra, traballa a túa terra.** (mc: J.T.)

3983. **Vento de Portugal, auga no val.** (mc: J.T.)

3984. **Vento do cabo, á noite quedado.** (mc: M.L.)

3985. **Vento duro, inverno seguro.** (mc: Santiago)

3986. **Vento padronés, nunca bo o verés.** [1374] (ms5,133: Santiago)

3987. **Vento solán, chuvia na man, en tres días van.** [1375] (mc: M.V.)

[1370] En ms10 s.v. *Sol*.

[1371] V. *Sol madrugador, home rezador e frade cortés, desconfiar dos tres* en *Hombre*.

[1372] ms18,59r: *Tan madrugadeiro e sol lle da n'o traseiro*.

[1373] ms4: *do solano, se cadra*.

[1374] Indica *Pronósticos locales de viento* no ms5.

[1375] ms4: *ou tres días van*.

(es) *Viento solano, agua en la mano.* (Correas)

3988. **Vento travesía, polo norte pía.** [1376] (mc: F.L.)

3989. **Vrao de viernes non chega ó domingo.** [1377] (mc: Páramo)

3990. **Xa o di o refrán: día de brétema, día de raposo.** (mc: Santiago)

3991. **Xeada brava, auga na lama.** (ms-LU: Jesús Redondo C.: A Barrela, Santiago de Lousada, Carballedo, LU)

3992. **Xeada na lama, auga hasta a cama.** (ms-SA: seminarista anónimo: algún lugar de Galicia)

3993. **Xeada na lama, auga na cama.** (ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar do norte da provincia de Lugo)

3994. **Xiada na lama á chuvia lle fai a cama.** [1378] (ms: M.V. / ms-SA: Daniel García Blanco: Bamiro, Vimianzo, C / ms-SA: Guillermo Eirís Cabeza: Sofán, Carballo, C / ms21,24v: Bermés)

(pt) *Geada* (ou *neve*) *na lama, chuva na cama.* (Chaves) (es) *Jiada sobre lama, agua demanda.* (Correas)

3995. **Xiada na lama, auga na cama.** (mc e ms4: Velle. / ms4: F.V.S. / M. González Fernández / ms-SA: Manuel Boado Vázquez: Santa María dos Ánxeles, Boimorto, C / ms-SA: seminarista anónimo: algún lugar da provincia da Coruña / ms-SA: José M. Gulías Rivas: Forcarei, PO)

Var.: *Xiada na lama, neve hastra o codo.* (ms e ms4: Velle) [1379] / *Xeada no barro, neve de contado.* (ms5,136: Incio)

(pt) *Geada na lama, chuva na cama.* (Chaves) (es) *Hiela sobre lodo, agua -o nieve- sobre todo.* (R. Marín) / *Helada sobre lodo nieve hasta el hinojo.* (Correas)

3996. **Xiada na lama, chuva na cama.** [1380] (ms-LU: seminarista anónimo: Palas de Rei, LU)

3997. **Xiada nu lodo, neve d'a codo.** (ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar da provincia de Lugo)

3998. **Xiada sobre do lodo, neve hasta o xollo.** (ms-SA: M. González Fernández)

3999. **Xiada sobre lodo, hasta o xollo.** [1381] (mc: A.S.A.)

Var.: *Giada sobre lodo, neve fasta o giollo.* (ms4: A.I.) / *Xiada no lodo, neve hasta o codo.* (ms4: Velle)

4000. **Xiar sobre mollado, chover de contado.** (mc / ms4: F.V.S.)

(es) *Helada sobre lama, agua demanda.* (Correas) / *Helada sobre lodo agua sobre todo.* (Id.)

SANTORAL

4001. **A auga de san Xoán leva o viño e non dá pan.** (ms-SA: M. González Fernández)

Var.: *A auga de san Xoán tolle o viño e non dá pan.* (M. González Fernández)

4002. **A auga de san Xoán tolle o viño e non dá o pan.** [1382] (ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar da provincia de Lugo / ms-SA: Perfecto Lens Fraga: San Vicente de Rial, Val do Dubra, C / M. González Fernández / Manuel Fernández Ferro / ms-SA: Manuel Mallo Mallo: Erboedo, A Laracha, C)

4003. **A auga de san Xuan sácalle ao viño e dálle a[o] pan.** (ms-SA: José Manuel Area Alonso)

4004. **A auga de san Juan non dá viño e quita pan.** (ms-LU: Antonio Vázquez Paredes: Vilalba, LU)

4005. **A auga de santa Mariña na meda fai fariña.** (mc: J.T.)

Var.: *A auga de santa Mariña toda é fariña.* (ms15,42: Orense)

Por la fiesta de la santa orensana (18 de julio) son convenientes algunas lluvias.

4006. **A auga de Santiago fai vir o millo ó agro.** (ms5,033)

Es buena la lluvia en julio.

4007. **A auga do san Juan saca viño e non dá pan.** (ms-LU: seminarista anónimo: Terra Cha, LU)

4008. **A auga en san Xoán faille moito ben ó pan.** (ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar da provincia de Lugo)

4009. **A auga en san Xoán quita o viño e tolle o pan.** (ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar de Galicia)

4010. **A auga en san Xoán tolle o millo e non dá pan.** (ms-SA: Francisco Canosa Quintáns)

4011. **A auga en san Xoán tolle o viño e non dá pan.** [1383] (ms-SA: Antonio Torreira Torreira:

[1376] *Travesía* adoita chamárselle ó aire que vén do noroeste.

[1377] V. *O que ríe o viernes, chora o domingo* en *Fortuna* (*buena o mala*).

[1378] ms3: *Giada*; ms21,24v: *fai cama*.

[1379] ms4: *hasta*.

[1380] Escrito entre parénteses con letra do propio autor (*Pontevedra?*), pero abaixo está escrito por Vázquez Saco *Palas de Rey*.

[1381] ms: *neve hastra*.

[1382] ms-SA (Perfecto L.): *san Juan*; M. Fernández Ferro: *de S. Juan toxe o viño*; ms-SA (Manuel M.): *O augua de S. Xoán*; M. Fernández Ferro, ms-SA (Perfecto L.) e ms-SA (Manuel M.): *da pan*.

[1383] ms-SA (Héctor B.): *san soan*; ms-SA (Manuel B.): *Xan Xuan*; ms-LU: *S. Xuan*.

San Fins de Freixeiro, Santa Comba, C / ms-SA: Héctor Blanco Tato: Cereo, Coristanco, C / ms-SA: Manuel Barreiro Somoza: Santa Mariña de Ribela, A Estrada, PO / ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar da provincia de Lugo)

4012. **A auga en san Xuan mata o viño e non fai pan.** (ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar da provincia da Coruña)

4013. **A auga en san Xuan quita o viño e tolle o pan.** (ms)

4014. **A auga en san Juan quita o viño e non fai pan.** [1384] (ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar da provincia da Coruña / ms-LU: seminarista anónimo: Guillar, Outeiro de Rei, LU)

4015. **A auga en santa Mariña na meda fai fariña.** (ms-LU: Jesús Redondo C.: Viana do Bolo, OU)

4016. **A auga en Xan Xuan quita o viño e non dá pan.** (ms-SA: Manuel Tojo Reboredo)

4017. **A auga por san Joán quita o viño e non dá pan.** (ms-LU: seminarista anónimo: Becerreá, LU)

4018. **A auga por san Juan sac'o viño e non dá pan.** (ms-LU: seminarista anónimo: Santa María Maior de Mondoñedo, LU)

4019. **A augha de san Xuan quita o viño e non dá o pan.** [1385] (ms-SA: Manuel Casal García: Santiago de Compostela, C / ms-LU: seminarista anónimo: Vilalba, LU)

4020. **A cada cochiño chégalle o seu samartiño.** (ms-LU: seminarista anónimo: Outeiro de Rei, LU)

4021. **A cada cocho lle chega o seu san Martiño.** (mc: C.A. / ms: E.C.)

Var.: *A cada porco lle chega o seu san Martiño.* (mc / ms-SA: Andrés Rodríguez Arjomil: Vimianzo, C / ms-SA: Manuel Barreiro Somoza: Santa Mariña de Ribela, A Estrada, PO / ms14,16) [1386]

(pt) *A cada bacorinho vem o seu S. Martinho.* (Chaves) (es) *A todos los cerdos les llega su San Martín.* (Correas) */ A cada puerco le llega su San Martín.* (Sbarbi) (ct) *Per sant Martí mata el cotxí.* (Sanchis) */ Per Sant Martí mata el porc i enceta el vi.* (Id.)

Alrededor de su día (11 de noviembre), suelen comenzar las matanzas, y tal fué el sentido del refrán, que hoy más comúnmente se usa con significación figurada: nadie escapa de pagar su merecido, y, aún más generalmente, nadie puede rehuir los trabajos y sinsabores de la vida.

4022. **A cada porquiño ben lle chega o seu san Martiño.** (ms-SA: seminarista anónimo: algún lugar da provincia da Coruña / Manuel Camino Sánchez)

4023. **A cada porquiño chégalle o seu san Martiño.** [1387] (ms-SA: Argimiro Pampín Basteiro: Arzúa, C / ms-SA: Perfecto Lens Fraga: San Vicente de Rial, Val do Dubra, C / ms-SA: Jesús Mayo Brenlla: San Mamede de Monte, A Baña, C)

4024. **A cada [porco] chégalle o seu Samartiño.** (ms-LU: seminarista anónimo: San Martiño de Mato, Taboada, LU)

Var.: *A todo porco lle chega o seu Samartiño.* (ms-LU: seminarista anónimo: San Martiño de Mato, Taboada, LU)

4025. **A calabaza en san Marcos, ou nacida ou no cacho.** (mc: Tuiriz)

San Marcos (25.04).

4026. **A Concepción sempre trae a súa arribazón.** (ms18,21r)

4027. **A Concepción trae sempre a súa arribazón.** (ms / ms4: F.V.S.)

4028. **A chuvia da Ascensión non dá fabas nin melón.** (mc: Ameijeiras Arjomil. Santiago)

Var.: *Chuvia na semana d'Ascensión, nin boa faba nin bo melón.* (ms e ms4: M.V. / ms21,22v: Bermés) [1388]

4029. **A chuvia de san Xuan quita o viño e non dá pan.** (ms-SA: Argimiro Pampín Basteiro: Arzúa, C)

4030. **A chuvia de Santiago trai o millo ó agro.** (ms5,135: Estrada, Puente Ulla)

4031. **A chuvia do san Xoán toll'o viño e non dá pan.** (ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar da provincia de Lugo)

4032. **A chuvia do san Xuan quita o viño e non dá pan.** (ms-LU: seminarista anónimo: Pacios, Neira de Xusá, Baralla, LU)

4033. **A chuvia en san Xoán tolle o millo e non dá pan.** (ms-SA: Francisco Canosa Quintáns)

4034. **A chuvia en san Xoán tolle o viño e non dá pan.** (ms-SA: José Barreiro Somoza: Santa Mariña de Ribela, A Estrada, PO / Ms-SA: Francisco Deán Rodríguez: Portosín, Porto do Son, C / ms-SA: seminarista anónimo: algún lugar da provincia da Coruña)

[1384] ms-LU: *quita viño*.

[1385] *A auja de San Xuán quita o viño e non da o pan.* / ms-LU: *do S. Juan quita viño*.

[1386] ms-SA (Andrés R.): *chegalle o seu samartiño*; ms-SA (Manuel B.): *chegalle o seu San Martín*; ms14,16: *chégalle*.

[1387] ms-SA (Jesús M.): *chegall'o seu samartiño*.

[1388] ms: *da Ascensión, bon melón*.

4035. **A chuvia na semana da Ascensión leva o centeo e dá relón.** (mc: C.A.)

4036. **A chuvia por san Lourenzo sempre chega a tempo.** (mc: J.P.)

(es) *La lluvia por San Lorenzo, siempre llega a tiempo.* (R. Marín) (ct) *Pluja de Sant Llorenç sempre arriba a temps.* (Sanchis) */ Pluja de sant Llorenç, pluja de bon temps.* (Id.)

San Lourenzo (10 agosto).

4037. **A fame de pan traina a auga do mes de san Xoán.** [1389] (mc: Incio)

4038. **A horta de san Martiño mantén o dono a mais o veciño.** (ms-SA: Leonardo Carro Rodríguez: Vilaño, A Laracha, C)

4039. **A horta do san Martiño mantén a seu dono e o veciño.** [1390] (ms-SA: José Barreiro Somoza: Santa Mariña de Ribela, A Estrada, PO / ms21,02r: Bermés)

4040. **A liñaza por san Marco, nin nada nin no saco.** [1391] (mc: San Marcos-F.V.S.)

Var.: *O liño por san Marcos, nin nacido nin no saco.* (ms15,11 / ms4: F.V.S.)

(pt) *Antes a estopa de abril que o linho de março.* (Chaves) (es) *Por San Marcos, ni nacido, ni en el saco.* (Sbarbi)

Según Sbarbi, así lo dicen del lino en las montañas de Santander.

4041. **A mera de san Xoán leva o viño e non fai pan.** [1392] (mc: Buciños-F.V.S. / ms-LU: seminarista anónimo: Buciños, Carballedo, LU)

Var.: *A mera* (orballada) *de san Juan leva o viño e non deixa o pan.* (ms4: F.V.S.)

4042. **A mera de san Xoán tolle o viño e non dá pan.** (mc: Velle)

4043. **A mera de san Xuan leva o viño e non deixa o pan.** [1393] (ms-LU: Recaredo de la Fuente Pérez: Pombeiro, Pantón, LU (04-10-1951) / ms14,18 / ms-LU: seminarista anónimo: Ferreira de Pantón, LU)

La lluvia contínua en el mes de S. Juan (junio) echa a perder la cosecha, tanto del centeno, como del vino.

4044. **A pasar san Martiño, cada día seu ferradiño.** (ms8,61r: Trives)

Hay que cebar los cerdos.

4045. **A reixa de san Xuan, moitos o saben e poucos a dan.** [1394] (ms4: J.P.)

4046. **A semana do san Simón quita os bois do timón.** (ms-LU: seminarista anónimo: Guillar, Outeiro de Rei, LU)

4047. **A todo porco lle chega u seu san Martiño.** (ms-SA: seminarista anónimo: algún lugar da provincia de Lugo)

4048. **A todo porquiño chégalle o seu samartiño.** (ms-SA: ?López Balcale)

4049. **A tódolos santos lles chega o seu día, i-a todos os porcos o samartiño.** [1395] (ms21,02v: Bermés)

4050. **Agua en san Juan, nin dá viño nin dá pan.** (ms-SA: José M. Gulías Rivas: Forcarei, PO)

4051. **Agua en san Xuan non dá viño nin cría pan.** (ms-SA: José Porto Buceta: Portas, PO)

4052. **Agua en san Xuan quita viño e non dá pan.** (ms-SA: José Lage Radío: Santa Eulalia de Xil, Meaño, PO)

4053. **Agua por san Xoán quita viño e non dá pan.** (ms-SA: Andrés Castro Ces: Tállara, Lousame, C)

4054. **Aí vén san Lorenzo co seu caldeiro penzo.** (ms-SA: Francisco Deán Rodríguez: Portosín, Porto do Son, C)

4055. **Aí vén san Quietán con xerro na man.** (ms-SA: Francisco Deán Rodríguez: Portosín, Porto do Son, C)

4056. **Aí vén santa Mariña coa súa reghasadiña.** [1396] (ms-SA: Francisco Deán Rodríguez: Portosín, Porto do Son, C)

4057. **Ares torto, ares dreito, ara polo san Bieito.** (ms8,41r: O. de Rey)

Marzo.

4058. **As brétemas da Ascensión levan o centeo e deixan o relón.** (mc: Santiago)

Como *A chuvia na semana da Ascensión...*

4059. **As cabazas polo san Marcos, ou nacidas ou no cacho.** (mc: Santiago)

4060. **As coles de san Antoniño manteñen ao amo e mais ao veciño.** [1397] (mc: U.C.)

Alude a las coles de junio.

4061. **As cheas de san Simón sonadas son.** (ms-SA: Francisco Deán Rodríguez: Portosín, Porto do Son, C)

[1389] ms4: *d'o pan*.
[1390] ms21,02r: *de S. Martiño, y'o veciño*.
[1391] ms: *pol-o Sanmarco*; ms4: *polo Samarco*.
[1392] ms-LU: *S. Juan*.
[1393] ms14,18: *mera de S. Juan*; ms-LU (anónimo): *mera d'o S. Xoan*.

[1394] ms4: *o dan*. Jacinto del Prado recolle o refrán coa forma *a dan*.
[1395] *A todo'los santos lles chega o seu día, y'a todos os porcos o Samartiño*.
[1396] *Ahi ven Sta. Mariña ca sua rejasadiña*.
[1397] ms4: *mail-o veciño*.

4062. **As chuvias da Ascensión fan pan do pallón.** (mc / ms4: F.V.S.)

Var.: *As chuviscas d'Ascensión fan pan do pallón.* (ms4: F.V.S.)

4063. **As nove en san Xoán con día dan.** [1398] (mc: Santiago / ms-LU: seminarista anónimo: Buciños, Carballedo, LU / Luís Alonso Alonso)

4064. **Ata san Martiño pinga o ramalliño; despois do san Martiño, fame e fríO.** (ms-SA: Manuel Vázquez Formoso: Serres, Muros, C)

4065. **Auga de san Juan quita viño e non dá pan.** (ms11,49: Comarca de Fonsagrada)

4066. **Auga de san Lorenzo chega ó seu tempo.** (ms-SA: Juan Carlos Couselo Gago)

4067. **Auga de san Lourenzo chega co seu tempo.** (ms-SA: Jacinto Collazo Gantes: Erboedo, A Laracha, C)

4068. **Auga de san Lourenzo chega ó seu tempo.** (ms-SA: José Buño Caamaño: Erboedo, A Laracha, C)

4069. **Auga de san Lourenzo sea moi ben vida, tan pronto derramada como sorbida.** [1399] (mc e ms4: J.P.)

(es) *Algo dice San Lorenzo cuando llora sin cuento.* (Que Sbarbi interpreta en el mismo sentido)

Son muy beneficiosas para el campo.

4070. **Auga de san Xoán mat'o viño e non fai pan.** (ms21,07r: Bermés)

4071. **Auga de san Xoán temprana moitos males sana.** [1400] (ms15,23: *O Gaiteiro Gallego*, 1956 / ms-SA: seminarista anónimo: algún lugar da provincia da Coruña / Manuel Barrós Fachal)

4072. **Auga de san Xoán tolle o viño e non dá pan.** [1401] (mc: A.I. / ms-LU: Jesús Redondo C.: Viana do Bolo, OU / ms-SA: Manuel Mallo Mallo: Erboedo, A Laracha, C)

(pt) *Chuva no S. João, bebe o vinho e come o pão.* (Chaves) / *Chuva no S. João, talha vinho, e não dá pão.* (Id.) / *Chuva no S. João, tira vinho, azeite e não dá pão.* (Id.) (es) *Agua de por San Juan, quita vino y no da pan; por agosto, ni pan ni mosto.* (Correas) (ct) *Pluja de sant Joan lleva vi i no posa pa.* (Sanchis) / *Si per sant Joan plou, ni vi ni pa tou.* (Id.)

Los tres coinciden en la misma idea, común a los refranes peninsulares.

4073. **Auga de san Xoán tolle viño e non dá pan e tira o aceite no chan.** [1402] (mc: J.T.)

(pt) *Chuva no S. João, tira vinho, azeite e não dá pão.* (Chaves)

4074. **Auga de san Xoán tolle viño e non dá pan.** (ms21,01v: Bermés)

4075. **Auga de santa Rita todo o quita.** (mc: J.P.)

(es) *Agua por San Bernardino, no da pan y quita vino; agua por Santa Rita, todo lo quita.* (R. Marín)

4076. **Auga en san Xoán quita liño e non dá pan.** (ms-LU: seminarista anónimo: Arcos de Frades, Pol, LU)

4077. **Auga en san Xoán tolle trigo e non dá pan.** [1403] (ms-SA: Eliseo López Varela)

4078. **Auga en san Xoán toll'o viño e non dá pan.** (ms-SA: Juan Bello Valiña)

4079. **Auga en Santiago fai vir o millo ó agro.** [1404] (ms-SA: Eliseo López Varela)

4080. **Auga en san Juan quita o viño e non dá pan.** (ms17,002)

4081. **Auga por san Lorenzo chega no seu tempo.** (ms-SA: Clemente Crespo Caamaño: Santiago de Compostela, C)

4082. **Auga por san Lourenzo chega a tempo.** (ms-SA: Ramón Álvarez Baliña: San Pedro de Couceiro, Muxía, C)

4083. **Auga por san Lourenzo chega co seu tempo.** [1405] (ms-SA: Manuel López Castro: Santa Comba de Cordeiro, Valga, PO / José Ballesteros Alonso / Manuel Lago López / José A. Iglesias Ares)

4084. **Auga por san Xoán tolle o viño e non dá pan.** (ms-SA: Víctor Manuel Lobato Feijoo: Catoira, PO)

4085. **Augas verdadeiras, por san Mateo as primeiras.** (ms5,136: *O Gaiteiro de Lugo*, 1957 / ms-SA: seminarista anónimo: algún lugar da provincia

---

[1398] ms-LU: *Juan* / L. Alonso Alonso: *en San Juan, co día*. / V. *En San Xoán as nove con día dan* en *Días* (*Duración de los días*).

[1399] *Auga de San Lourenzo, sea moi ben vida, tan pronto derramada como sorbida*. / mc: *muy ben ben vida*. O refrán rexistrado por Jacinto del Prado coincide co do ms4.

[1400] ms-SA e M. Barrós Fachal: *de San Xan*.

[1401] ms4: *en San Joan*; ms-LU: *San Juan*; ms-SA: *O augua*.

[1402] Dentro de *Agrícolas* (*Generales*) no mecanoescrito orixinal. / ms4: *viño, non da*.

[1403] O orixinal di *E auga en San Xoan tolle trigo e non da pan*. Eliseo López Varela recolle varios refráns introducidos pola conxunción copulativa *e*. Probablemente o informante díxollos en serie e el copiou tamén a conxunción que os unía.

[1404] O orixinal di *E auga en Santiago fay vir o millo o agro*.

[1405] J. Ballesteros Alonso e M. Lago López: *Agua po lo San* / J. Ballesteros Alonso, M. Lago López e J.A. Iglesias Ares: *Lorenzo*.

da Coruña / Manuel Barrós Fachal / ms15,23: *O Gaiteiro Gallego* (1956))

Var.: *Augas verdadeiras, as de san Mateo as primeiras.*

4086. **Bendito mes que entra con Santos, media con san Uxío e romata con san Andrés.** (ms18,46r)

4087. **Cada porquiño fai o seu san Martiño.** (ms-SA: José Eiras Paz: Amil, Moraña, PO)

4088. **Cada porquiño ten o seu san Martiño.** [1406] (ms-SA: José Luís Lobato Carbia / José Ignacio Seijo Santiago)

4089. **Cada san Martiño cu seu porquiño.** (ms-SA: Emilio Segade Vidones)

4090. **Cada san Martiño, o seu porquiño.** (mc: Santiago)

4091. **Cando a Candelaria chora, inverno fóra.** (ms21,01r: Bermés / ms-LU: seminarista anónimo: Laiosa, O Incio, LU)

4092. **Cando a Candelaria chora, medio inverno vai fóra; cando ela ri, está por vir; mais cal chorar, cal rir, medio inverno está por vir.** [1407] (mc: U.C. Cuartilla 10)

Var.: *Cando a Candelaria chora, medio inverno fóra.* (mc e ms4: C.G.) [1408] / *Cando a Candelaria chora, a metade do inverno vai fóra; que chore, que deixe de chorar, a metá do inverno está por pasar.* (mc: Velle / ms-LU: seminarista anónimo: Gaibor, Begonte, LU) [1409]

(pt) *Quando a Candelária chora, o inverno já está fora; quando a Candelária rir, o inverno está para vir.* (es) *Cuando la Candelaria plora, el invierno es fora; cuando ni plora ni hace viento, el invierno es dentro; y cuando ríe, quiere venire.* (Correas) (ct) *Quan la Candelaria plóra, ya está el hivern fora; si riu, el fret será ven viu.* (Gella)

4093. **Cando a Candelaria chora, mitá do inverno fóra; que chore que deixe de chorar, a mitá do inverno non está por pasar.** (ms-SA: Manuel Vázquez Formoso: Serres, Muros, C)

4094. **Cando a Candelaria chora, mitá do inverno vai fóra; que chore ou deixe de chorar, mitá do inverno está por pasar.** (ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar do norte da provincia de Lugo)

4095. **Cando a Candelaria chora, mitá do inverno vai fóra; que chore que deixe de chorar, mitá dil aínda está de pasar.** (ms-LU: seminarista anónimo: Pol, LU)

4096. **Cando a Candelaria chora, mitá do inverno vai fóra.** (ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar da provincia de Lugo)

4097. **Cando a Candelaria chora, mitá do inverno vai fóra; que chore e deixe de chorar, mitá do inverno vai sin pasar.** [1410] (ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar da provincia de Lugo)

4098. **Cando a Candelaria chora, o inverno vai fóra.** (ms18,09r)

4099. **Cando a Candelaria chora, vai o inverno fóra; cando ri está por vir.** (ms-SA: Pascual Campos Arestiño: Cando, Outes, C)

4100. **Cando a Candelaria ri, mitá do inverno está por vir.** (mc: R. Caruncho)

(pt) *Se a Senhora da Luz está a chorar, está o inverno a acabar; se está a rir, está o inverno para vir.* (Chaves) / *Quando a Candelária chora, o inverno já está fora; quando a Candelária rir, o inverno está para vir.* (es) *Cuando la Candelaria llora, el invierno es fora, cuando ni plora ni hace viento, el invierno dentro, y cuando ríe, quiere venire.* (Correas). (ct) *Si la Candelera plora, l'hivern és fora, i si la Candelera riu, lluny és l'éstiu; tant si plora com si riu, no et pensis ser a l'estiu.* (Sanchis, que trae cerca de treinta variantes) Omitimos otras variantes castellanas por sobradamente conocidas. / Variantes sobre el mismo tema, que se repite en otras formas.

4101. **Cando chega o san Martiño, xa se proba o bo viño.** [1411] (ms-SA: J. M. Barral Sánchez / José Ballesteros Alonso)

4102. **Cando chove por san Xorxe, de cen cereixas quedan nove.** [1412] (mc: C.A.)

4103. **Cando na Candelaria chora, medio inverno xa vai fóra; que chore ou que deixe de chorar, mitá do inverno está de**

[1406] J.I. Seijo Santiago: *seu samartiño*.

[1407] Nunha segunda clasificación temática nas fichas do manuscrito, Vázquez Saco incluíu este refrán en *Meteorológicos. Santos*.

[1408] ms4: *chora, inverno*.

[1409] ms-LU: *está de pasar*.

[1410] *Cando a Candelaria chora mitá d'o inverno vay chora que chore e dexe de chorar mitá d'o inverno vay sin pasar*.

[1411] J. Ballesteros Alonso: *o bon viño*.

[1412] Nunha segunda clasificación temática nas fichas do manuscrito, Vázquez Saco incluíu este refrán en *Meteorológicos. Santos*.

pasar. (ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar da provincia de Lugo)

4104. **Cando o Candelaria chora, a metá do inverno vai fóra; que chore que deixe de chorar, a metá do inverno está por pasar.** (ms18,09r)

4105. **Cando pola Candeloria chora, mitá do inverno vai fóra; que chore que deixe de chorar, mitad do inverno está sin pasar.** (ms-LU: Trini Figueiras: San Salvador de Asma, Chantada, LU. Convento Las Córneas)

4106. **Cando san Antonio trae herbas, a cosecha vaise á m[erda].** (mc: Monforte / ms4: F.V.S.)

La misma hierba perjudica a los cereales.

4107. **Cando san Antonio trae herba, a cosecha vaise á m[erda].** [1413] (ms18,64v: Mondoñedo)

4108. **Cando vén o san Lorenzo, trai o seu caldeiro penzo.** (ms-SA: Manuel Canedo Nimo: Trasmonte, Ames, C)

4109. **Carnaval seco, Lázaro mollado.** [1414] (mc: J.T.)

Lázaro, domingo de Pasión.

4110. **Carnaval seco, Lázaro mollado.** (ms6,01v: Verín)

4111. **Carros grandes son días santos.** (ms: Sta. Eugenia de Asma)

4112. **Castañas, noces e viño fan a ledicia do san Martiño.** [1415] (ms-SA: Manuel Vázquez Formoso: Serres, Muros, C / ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar da provincia de Lugo)

4113. **Chegando o san Andrés, o viño novo anexo é.** (mc: G.P.)

4114. **Chovendo o día de santa Bibiana, chove nun mes e en sete semanas.** [1416] (ms: Sar., La Guardia)

4115. **Chovendo pola Candelaria, a fortuna non será contraria.** (ms4: J.P.)

4116. **Chuvia de san Juan colle viño e non dá pan.** (ms-SA: Amador Darriba Míguez (13-11-1951))

4117. **Chuvia de santa Inés, chove unha sola ves.** (ms-SA: Amador Darriba Míguez (13-11-1951))

4118. **Chuvia en san Xuan tolle viño e non dá pan.** (ms-SA: Jesús María Antelo Fraga: Rial, Val do Dubra, C)

4119. **Chuvia na semana da Ascensión cría nos trigos mourón; pro é un regalo san Pedro co seu xerro, san Cristobo co seu cobo, santa Mariña coa súa regadiña, Santiago co seu canado, san Lourenzo co seu caldeiro penzo, Nosa Señora coa súa ola e san Miguel co seu tonel.** (ms: M.V.)

4120. **Chuvia na semana da Ascesión cría nos trigos mourón.** (ms21,22v: Bermés)

4121. **Chuvia por san Miguel pouco tempo ha poder ser.** (ms21,08v: Bermés)

4122. **Chuvia por san Miguel, pouco tempo a podes ver.** (ms5,058: O Gait. de Lugo. 1954)

4123. **Chuvia por san Xuan tolle viño e non dá pan.** (ms-SA: seminarista anónimo: Moreira, A Estrada, PO)

4124. **Chuvia por santa Lucía tolle a sardiña.** (ms)

4125. **De aquí a san Pedro o viño ten medo.** (ms-LU: Manuel Portela Balayo)

4126. **De san Martín en diante, frío e fame.** (ms-SA: Héctor Blanco Tato: Cereo, Coristanco, C (5º curso))

4127. **De san Miguel pra riba non se señala a vendima.** (ms21,31r: Bermés)

4128. **De san Pedro a san Xoán solo cinco días van.** (ms-SA: Manuel Cancela Corredoira: San Pedro de Campañó, Pontevedra, PO)

4129. **De san Pedro a san Xoán te-la conta na man.** [1417] (ms5,023: Félix Rodríguez Vieites)

4130. **De san Xoán a san Pedro apreta, mancebo.** [1418] (mc: Velle)

(ct) *Per sant Pere i sant Joan, la calor va en gran.* (Sanchis)

Aprieta el calor.

4131. **Deica san Pedro o viño ten medo.** (mc: C.G.)

(pt) *Até S. Pedro* (29 de junho) *tem o vinho mêdo.* (Chaves)

Hasta finales de junio, hay peligros de que se malogre la cosecha.

4132. **Desde a Virxe de agosto a san Miguel nunca debera chover.** [1419] (mc)

(es) *Desde la Virgen de agosto a San Miguel nunca debiera llover.* (R. Marín)

(ct) *De la Mare de Déu d'Agost a sant Miquel, que la pluja es quedi al cel.* (Sanchis)

[1413] *Cando San Antonio trae herba, a cosecha vaise a m...*

[1414] Nunha segunda clasificación temática nas fichas do manuscrito, Vázquez Saco incluíu este refrán en *Meteorológicos. Santos*.

[1415] ms-LU: *de Samartiño*.

[1416] ms4: *un mes ou sete semanas*.

[1417] *De San Pedro a San Xoán, tel-a conta na man*.

[1418] ms: *San Juan*.

[1419] ms: *Desde a Virgen*.

Alude a la Dedicación de San Miguel, que se celebra el 29 de setiembre.

4133. **Despois da Concepción que chova ou non.** [1420] (ms4: C.A. *A Nosa Terra* / ms)

4134. **Despois de san Martiño deixa a auga e bebe o viño.** [1421] (mc / ms)

Var.: *Día de san Martiño proba o teu viño.* (A.I.)

(pt) *No dia de S. Martinho, mata teu porco e bebe teu vinho*. (Chaves) */ No dia de S. Martinho, vai á adega e prova teu vinho.* (Id.) */ Pelo S. Martinho abatoca o teu vinho* (ou *o pipinho*) */ No dia de S. Martinho fura o teu pipinho*. (Id.) */ Pelo S. Martinho prova o teu vinho, ao cabo d'un ano ja te nao faz dano*. (Chaves)(es) *Día de San Martino, prueba tu vino.* (Correas) */ Día de S. Martino, todo mosto es buen vino.* (Id.) (ct) *Per sant Martí aspira ton vi.* (Sanchis) */ Per sant Martí enceta la bota de vi.* (Id.)

Es la fecha señalada para probar el vino nuevo.

4135. **Despois de san Miguel vai ós figos quen quere.** (ms-SA: Agustín Dosil Maceiras: Ponte Nafonso, Noia, C)

4136. **Día da Santa Cruz de maio, o lobo i-o corvo nado, i-o raposo medio criado.** [1422] (ms21,04r: Bermés)

4137. **Día de Páscoa e domingo lardeiro, cada cadelo no seu palleiro.** [1423] (ms4: M.L. / ms10,005r: *D.E.*)

4138. **Día de san Bernabé, nin na terra nin no fardel.** [1424] (mc: A.N.)

San Bernabé: 11 de xuño.

4139. **Día de san Fernando, sai do seu sitio o bando.** (ms15,44: Carballedo)

Se refiere as las moscas, que aparecen el 30 de mayo.

4140. **Día de san Marco, nin nado nin no saco.** (mc: A.N.)

(es) *Por San Marcos ni nacido ni en el saco.* (Sbarbi)

Ya advertimos en otra variante, que se refiere al lino.

4141. **Día de san Martiño proba o teu viño.** [1425] (mc: Amandi / ms: A.I.)

Var.: *Polo san Martiño proba o teu viño, a ver si lle pasou o acediño.* (ms5,136: Sober)

(pt) *Pelo S. Martinho prova o teu vinho; ao cabo d'um ano já te não faz dano*. (Chaves) */ No día de S. Martinho mata o teu porco e bebe o teu vinho.* (Chaves) */ No dia de S. Martinho abatoca o teu vinho* (ou *o pipinho*). (Id.) */ No dia de S. Martinho fura o teu pipinho. / No dia de S. Martinho, vai á adega e prova teu vinho*. (Id.) (es) *Día de San Martino, prueba tu vino.* (Correas) */ Día de S. Martino, todo mosto es buen vino.* (Id.) (ct) *Per sant Martí aspira ton vi.* (Sanchis) */ Per sant Martì, enceta la bota de vi.* (Id.)

4142. **Día de san Mateo, vendima ti, vendimo eu.** (ms-SA: Juan Bello Valiña)

4143. **Día de san Xoán sécalle a primeira raíz ó pan, día de san Pedro sécalle a do medio e día de santa Isabel a do carabel.** [1426] (mc / ms4: F.V.S.)

Var.: *Día de san Xoán sécalle a primeira raíz ó pan, día de san Pedro sécalle a do medio, día de santa Isabel seca todo el, e día de san Agustín, bótalle / o foucín.* (Neira de Rey). */ Día de san Xoán sécalle a primeira raíz ó pan, día de san Pedro e mais de san Pablo sécalle a do medio e mais a do / cabo, e día de santa Isabel colle o fouciño e vai segar el.* (ms4: Pidre-F.V.S.)

(es) *Por San Juan, seca la raíz el pan.* (R. Marín)

Tiene multitud de variantes. *Foucín* presenta influencia asturiana de la terminación.

4144. **Día de san Xuan sécalle a raíz ó pan, día de san Pedro sécalle a do medio e día de santa Isabel seca todo el.** (ms-LU: Trini Figueiras: San Salvador de Asma, Chantada, LU. Convento Las Córneas)

4145. **Día de san Juan créballe a raíz ó pan.** (ms-LU: seminarista anónimo: Guillar, Outeiro de Rei, LU)

4146. **Día de san Juan sécalle a primeira raíz ó pan, e día de santa Isabel sécalle o fiel.** (ms-LU: seminarista anónimo: Pape, San Xoán de Silvarrei, Outeiro de Rei, LU)

4147. **Día de santa Cruz de maio, o lobo i-o corvo, nado; i-o raposo, medio criado.** [1427] (mc: A.N.V.)

[1420] ms: *Conceución*.
[1421] mc: *Dispois*.
[1422] *Día dá Sta Cruz de mayo o lobo y'o corbo nado, y'o raposo medio criado*.
[1423] En ms10 s.v. *Día*.
[1424] ms4: *Bernabél*.
[1425] ms5, 136: El vino, recién hecho, tiene unos pocos días sabor dulce; después, durante un mes adquiere acidez (*xesta* le llaman en Sober); y es áspero; cuando pasa esta acidez, es cuando el vino está hecho
[1426] ms: *Xuan*
[1427] ms: *y o corvo nada y o raposo*.

(ct) *Per sant Marc, el llop ja és nat; per santa Creu, el llop s'hi veu.* (Sanchis)

4148. **Día de santa Cruz vai ver a túa viña si reluz.** [1428] (mc: C.A. / ms11,07: A.C. *A Nosa Terra*)

Tres días son tachados como especialmente peligrosos para el viñedo; por causa de las heladas: San Marcos (25 de abril), Santa Cruz (3 de mayo), y la Aparición de San Miguel (8 de mayo). En Verín se dice que los tres arrieros que llevan el vino son Marquete, Crucete y Miguelete. A la segunda fecha se refiere el refrán. Claro es que su sentido abarca el espacio comprendido entre dichas festividades.

4149. **Día de Santa Cruz, vai ver se a túa viña reluz.** (ms18,46r)

4150. **Día de Santa Inés, chuvia no día unha vez.** (ms18,52r: *Vida Gallega*)

4151. **Día de Santa Inés, chuvia un día unha vez.** (ms18,46r)

4152. **Día de santa Lucía, énchete d'auga ou de sardiña.** (ms)

4153. **Día de santa Mariña vai ver a túa viña, e tal a ves, tal a vendima.** (ms-SA: Juan Bello Valiña)

4154. **Días das Candelas, que chores que deixes de chorar, mitá do inverno está por pasar.** (ms17,002)

4155. **Dichoso mes que empeza con Santos e remata con san Andrés.** (ms-SA: Jesús Mayo Brenlla: San Mamede de Monte, A Baña, C)

4156. **Dichoso mes que empeza con Santos e termina con san Andrés.** (ms-SA: M. González Fernández)

4157. **Dichoso mes que empeza por Santos e termina por san Andrés.** (ms-SA: Manuel Barreiro Somoza: Santa Mariña de Ribela, A Estrada, PO)

4158. **Dichoso mes que entra con Santos e remata con san Andrés.** (ms-SA: ?López Balcale)

4159. **Dichoso o mes que empeza con Santos e termina por san Andrés.** [1429] (ms-SA: Argimiro Pampín Basteiro: Arzúa, C)

4160. **Do santo queimado ó santo esfolado.** (mc / ms4: F.V.S.)

O santo queimado es San Lorenzo (10 de agosto) y el *esfolado*, San Bartolomé (24 de agosto), y es otra de las épocas en que peligra la cosecha de vino.

4161. **Ehí vai Santiago co seu canado.** (mc: C.A. / ms: E.C.)

(pt) *São Tiaguinho, sempre trás seu cabacinho.* (Chaves)

4162. **Ehí vén Nosa Señora coa súa ola.** (mc: C.A. / ms: E.C.)

Nosa Señora (15.8).

4163. **Ehí vén san Cristobo co seu cobo.** (mc: C.A. / ms: E.C.)

4164. **Ehí vén san Lourenzo co seu calderiño penzo.** (mc: C.A. / ms: E.C. / ms21,06v: Bermés)

4165. **Ehí vén santa Mariña ca súa regazadiña.** (mc: C.A.)

(pt) *A Santa Marinha, sempre trás a sua cabacinha.* (Chaves)

Todos incican la conveniencia de lluvia en eses días.

4166. **En chegando san Antón, galiña, pon, e si non, retorcigón.** (mc: Tuiriz, Monforte)

(pt) *A Santa Marinha, sempre trás a sua cabacinha.* (Chaves) (es) *Por San Antón* (17 en)*, gallinita, pon; por Nechebuena, la que es buena; por Candelaria, la buena y la mala.* (R. Marín) */ Por San Antón, la buena gallina pon; por la Candelaria, la buena y la mala.* (Id) / *Por San Antón, la gallina pon; por San Blas* (3 feb.)*, más y más.* (Id.) */ Por San Antón, toda ave pon.* (Id.) */ Por San Antón, huevos a montón.* (Id.) (ct) *Per Sant Antòn, la gallina pon.* (Sanchis)

4167. **En san Andrés, o trompo outra vez.** (ms-SA: Manuel Barreiro Somoza: Santa Mariña de Ribela, A Estrada, PO)

4168. **En san Andrés, pa ben ser, cheos tres.** (ms-SA: M. González Fernández)

4169. **En san Antón a galiña pon.** (ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar da provincia de Lugo)

4170. **En san Benito, portas ó seu sitio.** (ms-SA: Luís Alcántara Pedreira: Rianxo, C)

4171. **En san Cristobo, millo no cobo.** (mc: Muros)

San Cristobal 10 de julio.

4172. **En san Francisco debes recordar recoller o que has de cebar.** (ms4: J.P.)

4173. **En san Marcos sementa os gravanzos.** (ms-SA: Ramón Álvarez Baliña: San Pedro de Couceiro, Muxía, C)

4174. **En san Martiño xa a vella queima o talliño.** (ms-SA: Julio Barreiro Fernández, San Miguel de Vilar, Touro, C)

4175. **En san Martiño, cada día un ferradiño.** (mc / ms4: F.V.S.)

4176. **En san Martiño, trompos ó camiño.** (ms-SA: Manuel Casal García: Santiago de

---

[1428] ms4: *se reluz.*

[1429] *Dichoso o mes que empeza con santo e termina por San Andrés.*

Compostela, C / ms-SA: Víctor Manuel Lobato Feijoo: Catoira, PO)

4177. **En san Martiño deixa o lacón e come o touciño.** (ms-LU: seminarista anónimo: Calde, Lugo, LU)

4178. **En san Martiño mato o porquiño.** (ms-SA: José Álvarez Souto: Anxeriz, Tordoia, C)

4179. **En san Martiño, pan e viño.** (ms-SA: José Álvarez Souto: Anxeriz, Tordoia, C)

4180. **En san Miguel hai mel.** (ms-SA: José Álvarez Souto: Anxeriz, Tordoia, C / ms-SA: Ramón Álvarez Baliña: San Pedro de Couceiro, Muxía, C)

4181. **En san Miguel, de esperanza; en san Xuan, de mudanza.** [1430] (ms e ms4: J.P.)

4182. **En san Pedro o viño ten medo.** (ms-LU: seminarista anónimo: Laiosa, O Incio, LU)

4183. **En san Pedro, portas ó medio.** (ms-SA: Luís Alcántara Pedreira: Rianxo, C)

4184. **En san Xoán a agua tolle u millo e non dá pan.** (ms-SA: Jesús Alvite Alvite: San Cibrán de Vilastose, Muxía, C)

4185. **En san Xuan escóndome entre o pan.** [1431] (ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar da provincia de Lugo)

4186. **En san Xoán inda non falta un día pra cardar a lan.** (ms5,133: Santiago)

4187. **En san Xoán nin mexeira de can.** (ms21,06r: Bermés)

4188. **En san Xoán purga o pan.** (ms-LU: seminarista anónimo: Melide, C)

4189. **En san Xoán quítalle a barba ó pan.** (ms-SA: Ríos Pereiro)

4190. **En san Xoán recolle o pan.** (ms-LU: Manuel Portela Balayo)

4191. **En san Xoán sécall'a raíz ó pan, o día de san Pedro sécall'a raíz do medio, e o día de santa Isabel colle o fouciño e vai segar a el.** (ms-LU: seminarista anónimo: Pontevedra, PO)

4192. **En san Xoán van con seu pai á lan.** (ms-SA: Jesús García Villasenín: Niveiro, Val do Dubra, C)

As crías de raposo.

4193. **En san Xoán xa lle dá unha carreiriña a un can.** (mc: Loureiro de Cotovad-F.V.S.)

Alude al zorro.

4194. **En san Xoán, a fouce na man.** [1432] (ms21,07r: Bermés / ms10,023v: *D.E.*)

4195. **En san Xoán, castañas louras na man.** (ms-SA: Manuel Rodríguez Gamallo: Tomonde, Cerdedo, PO)

4196. **En san Xoán, fouce na man.** [1433] (mc: C.A. / ms: E.C.)

(pt) *Em junho, foicinha em punho.* (Chaves) (es) *Junio, la hoz en el puño.* (Sbarbi) (ct) *Per sant Joan de juny, la fauç al puny.* (Sanchis)

4197. **En san Xoán, nin a mexeira dun can.** [1434] (mc: R. Caruncho, *Diario de Avisos*)

4198. **En san Xoán o raposo agarra o carneiro pola lan.** [1435] (ms-SA: José Álvarez Souto: Anxeriz, Tordoia, C)

4199. **En san Xuan sécalle a primeira raíz ó pan; en san Pedro, a do medio; e na santa Isabel, a do fel.** (ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar da provincia de Lugo)

4200. **En san Juan as nove con día dan.** [1436] (ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar da provincia de Lugo / ms-LU: seminarista anónimo: San Tirso ¿Vilalba / Antas?, ¿Muxía, Outes, Zas, Maceda?)

4201. **En san Juan caille a flor ó pan.** (ms-SA: Gestoso provincia de La Coruña)

4202. **En san Juan, portas ó chan.** (ms-SA: Luís Alcántara Pedreira: Rianxo, C)

4203. **En santa María inda que a agua cubra a galiña.** (ms-SA: Argimiro Pampín Basteiro: Arzúa, C)

4204. **En santa Mariña andan a cabalo du[nh]a espiña.** [1437] (ms-SA: Ramón Álvarez Baliña: San Pedro de Couceiro, Muxía, C)

4205. **En santa Mariña corre o sol com'a galiña.** (ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar da provincia de Lugo)

4206. **En santa Mariña deixa o saco e colle a fouciña.** (ms-SA: Ramón Álvarez Baliña: San Pedro de Couceiro, Muxía, C)

4207. **En santa Mariña o millo tapa a ghaliña.** [1438] (ms-SA: Ramón Álvarez Baliña: San Pedro de Couceiro, Muxía, C)

4208. **En santa Mariña, fruto na arquiña.** [1439] (mc: Santiago / ms-SA: Manuel Barreiro Somoza: Santa Mariña de Ribela, A Estrada, PO)

4209. **En Santa Mariña, xa amada a vaquiña.** (ms12,78: S. Pedro de Orrios, Caurel)

Llegada esta época, se tranquiliza el animal porque no le molestan tanto los insectos.

[1430] ms: *San Juan*. Jacinto del Prado recolle o refrán tal e como aparece en ms4.
[1431] O orixinal di *En S. Xuan escondome entre ò pan*.
[1432] En ms10 s.v. *Hoz*.
[1433] ms: *Xuan*.
[1434] ms: *d'un*.
[1435] *En Xanxoan o raposo agarra o carneiro po la lan*.
[1436] *En Sanjuán as nove con dia dan*.
[1437] O orixinal di *En Sta. Mariña andan acabalo dua espina*.
[1438] *En santa Mariña o millo tapa a jalina*.
[1439] ms-SA (Manuel B.): *o fruto*.

4210. **Entr'o san Joán i-o Santiago, Dios nos libre dun nubrado.** (ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar da provincia de Lugo)

4211. **Entre san Xoán e san Pedro vén o pan ó vencello.** (mc: *Nós*)

(ct) *Tant si sembres primerenc com tardà, entre sant Joan i sant Pere hauràs de segar.* (Sanchis)

4212. **Entre san Xoán e Santiago Deus nos libre dun nubrado.** (ms-SA: Juan Bello Valiña)

4213. **Entre san Xoán e Santiago líbrenos Dios dun nublado.** [1440] (mc e ms: C.A. / ms2: E.C. / ms21,06r: Bermés)

4214. **Habendo neboira o día de san Pedro Fiel, castañas furadas e nabos ruís.** [1441] (mc: "Folklore de Sandiás", *Nós*)

San Pedro Fiel, o Fiz, más vulgarmente, es San Pedro Félix.

4215. **Hasta o san Simón non sabes si hai pan ou non, e polo san Mateo, en cada marco o seu.** (mc: Otero de Rey)

4216. **Hasta san Martiño pinga a folla; despois de san Martiño, fame e frío.** (ms-SA: Manuel Casal García: Santiago de Compostela, C)

4217. **Hasta san Martiño, pan e viño; de san Martiño adiante, fame e frío.** (ms-SA: seminarista anónimo: Louro, Muros, C)

4218. **Hasta san Martiño, pan e viño; de san Martiño en diante, frío e fame.** [1442] (mc: J.A.P. / ms-SA: Serafín Caamaño Cernadas: Esteiro, Muros, C / ms21,01v: Bermés)

4219. **Hasta san Martiño, pan e viño; despois de san Martiño, fame e frío.** (ms-SA: Francisco Deán Rodríguez: Portosín, Porto do Son, C)

4220. **Hasta san Martiño, pan e viño.** (ms-SA: Héctor Blanco Tato: Cereo, Coristanco, C (5º curso))

4221. **Hasta san Pedro o viño ten medo.** (mc: C.A. / ms: E.C.)

(pt) *Até S. Pedro tem o vinho mêdo.* (Chaves) (es) *Hasta San Pedro, tiene el vino miedo.* (R. Marín)

Por el mayor peligro de que se malogre la cosecha.

4222. **Hastr'a Ascensión non quites o roupón e despois, quita e pon.** [1443] (mc: J.P.)

(es) *Hasta el día de la Ascensión no guardes tu capa ni tu capuchón.* (R. Marín) (ct) *Per l'Ascensió els hòmens es lleven la capa i les dones el gipó.* (Sanchis)

Porque vienen aún días fríos.

4223. **Hastra o san Martiño pinga o ramalliño, despois do san Martiño, fame e frío.** [1444] (mc: A.N. / ms21,31v: Bermés)

4224. **Horta de san Martiño mantén a seu dono e mais o veciño.** (ms-SA: Amador Darriba Míguez (13-11-1951))

4225. **Horta de san Martiño mantén a seu dono e o seu veciño.** [1445] (mc: M.V.)

Var.: *A horta d'outono mantén o seu dono, y-a de S. Martiño, o dono y-o veciño.* (Begonte) / *Horta de san Martiño mata o dono e mais o veciño.* (ms4: C.A. *A Nosa Terra*)

4226. **Jueves Santo claro, millo fondo e raro.** (ms: F.V.S.)

4227. **Lúa de san Cosme e Damián, que xuntos veñen e xuntos van.** (ms21,07v: Bermés)

4228. **Na Candelaria, si chove, inverno fóra; si ri, está por vir.** (ms: Bayona)

4229. **Na noite de san Pedro, cada galo no seu galiñeiro.** (mc: J.P.)

(es) *En la noche de San Pedro, cada gallo duerme en su gallinero.* (R. Marín)

4230. **Na semana da Ascensión, tres días carne e tres días non.** [1446] (mc: M.V. / ms10,117r: *D.E.*)

Var.: *A semana de Pasión, tres días carne e catro non.*

4231. **Na semana de Ramos lav'os teus panos; na de Pasión lavarás ou non.** (ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar da provincia de Lugo)

4232. **Na semana de Ramos lava os teus panos, que na de Pasión os lavarás ou non.** (ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar da provincia de Lugo)

[1440] ms e ms21,06r: *d'un nubrado*; ms2: *d'un*. / Nunha segunda clasificación temática nas fichas do manuscrito, Vázquez Saco incluíu este refrán en *Meteorológicos. Santos*.

[1441] mc: *firadas*; ms: *San Pedro Fiz*. / Noutra clasificación temática das fichas do manuscrito, Vázquez Saco incluíu este refrán en *Meteorológicos. Santos*.

[1442] ms: *Samartiño, Samartiño adiante*; ms4: *Samartiño*; ms-SA: *S. Martiño adiante*; ms21,01v: *Hastr'o S. Martiño, d'o S. Martiño en adiante*.

[1443] mc: *Hastra a*. Jacinto del Prado recolle o refrán coa forma *Hastr'a Ascensión*.

[1444] ms: *Hastr'o*; mc: *ramañiño, de San Martiño*; ms21,31v: *Hastr'o Samartiño ping'o ramalliño; despois do Samartiño*.

[1445] ms e ms3: *Samartiño*; ms3: *e o veciño*.

[1446] mc: *tres días de carne*; ms3: *d'Ascensión*; ms10: *días carnes*. / En ms10 s.v. *Semana*.

4233. **Na semana de Ramos lava os teus panos, que na de Pasión ou os lavarás ou non.** (ms17,002)

4234. **Na semana de Ramos lava os teus panos, que na Semana Maior ou choverá ou non.** (mc: J.A.P.)

Var.: *Na semana de Ramos lava os teus panos, que na mayor ou os lavarás ou non.* (*Terra de Melide*) / *Na semana de Ramos lava os teus panos, que na de Pasión ou os lavarás ou non.* (F.V.S.) / *Na semana de Ramos lava os teus panos, que na Semana Mayor ou choverá ou irá sol.*

(pt) *Na semana de Ramos, lava teus panos; na da Ressurreição, lavarás ou não.* (Chaves) (es) *Semana de Ramos, lava tus paños, porque la semana mayor o lloverá o hará sol.* (Correas) / *Semana de Ramos lava tus paños, que la de Pascua quema con ascua.* (Id.)

En *Domingo de Ramos...* quedan las correspondencias de otro análogo.

4235. **Na semana de Ramos lava os teus panos; na da Pasión, ou os lavarás ou non.** (ms21,17v: Bermés)

4236. **Na semana de Ramos lava os teus panos.** (ms-LU: seminarista anónimo: Laiosa, O Incio, LU)

4237. **Na semana do san Francisco, nin palla nin cisco.** (ms-LU: Jesús Redondo C.: A Barrela, Santiago de Lousada, Carballedo, LU)

4238. **Na semana do san Lucas suca, boi, suca.** (ms-LU: seminarista anónimo: Guillar, Outeiro de Rei, LU)

4239. **Navidades enxoitas, nin poucas nin moitas.** (mc: Santiago)

4240. **Nin merlo branco nin san Miguel ruín.** (ms5,138: *O Gaiteiro de Lugo*, 1960)

Var.: *Nin merlo branco, nin setembro ruín.* (ms15,23: *O Gaiteiro Gallego*, 1956)

4241. **Nin que chores nin que deixes de chorar, mitá do inverno está sin pasar.** (ms-LU: seminarista anónimo: Pacios, Neira de Xusá, Baralla, LU)

4242. **Nin que chores nin que deixes de chorar, o día da Candeloria a mitá do inverno está sin pasar.** (ms-SA: seminarista anónimo: algún lugar da provincia de Lugo)

4243. **No Carme tod'o mundo come carne.** [1447] (mc: J.P.)

4244. **No día de san Martiño abilla o teu viño.** (ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar da provincia de Lugo)

4245. **No día de san Xoán baila o sol pola mañán.** (mc: Santiago)

4246. **No día de san Xuan beila o sol á mañán.** (ms-LU: Luís Alonso Alonso)

4247. **No día de santa Inés chove unha sola ves.** (ms-SA: Jacinto Collazo Gantes: Erboedo, A Laracha, C / ms-SA: Ramón Álvarez Baliña: San Pedro de Couceiro, Muxía, C / José A. Iglesias Ares / ms-SA: Manuel López Castro: Santa Comba de Cordeiro, Valga, PO / ms-SA: Clemente Crespo Caamaño: Santiago de Compostela, C)

4248. **No mes de san Martiño mata o teu porquiño.** (ms-SA: José Cornes Iglesias: Santiago de Buxán, Val do Dubra, C)

4249. **No mes de san Xoán secan as fontes e arden os montes.** (ms-SA: Antonio Torreira Torreira: San Fins de Freixeiro, Santa Comba, C)

4250. **No mes de san Juan as nove con día dan.** (ms-LU: seminarista anónimo: Goiriz, Vilalba, LU / ms-LU: Antonio Vázquez Paredes: Vilalba, LU)

4251. **No mes de san Juan sécalle a raíz ao pan, e no San Pedro a do medio, e no de Santiago a do cabo.** (ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar de Galicia)

4252. **No san Martiño, nin fabas nin viño.** (ms-SA: Jesús Ferro Ruibal: Rebón, Moraña, PO)

4253. **No san Martiño, trompos ó camiño.** (ms-SA: Perfecto Lens Fraga: San Vicente de Rial, Val do Dubra, C)

4254. **Non hai carneiro que non lle chegue o seu samartiño.** (ms-SA: Gestoso provincia de La Coruña)

4255. **Non hai cocho gordo que non lle chegue seu Samartín.** [1448] (ms: Fonsagrada-F.V.S. / ms11,48: Comarca de Fonsagrada)

(es) *A cada puerco le llega su San Martín.* (Sbarbi)

4256. **Non hai cocho groso a quen non lle chegue seu san Martín.** (mc: Carballedo)

Atrás quedan otros equivalentes.

4257. **Non hai Navidades sin novedades.** (mc: S.P.P.-*Ultreya*)

4258. **Non hai ourego com'o de san Lourenzo.** [1449] (ms-LU: seminarista anónimo: Pobra do Brollón, LU)

4259. **Non hai san Martiño sin o seu corto vranciño.** (mc: Buciños / ms4: F.V.S.)

[1447] mc: *todo o mundo*. Jacinto del Prado recolle a forma *tod'o mundo*.

[1448] ms4: *o seu*.

[1449] Refrán que fai referencia ó momento no que se debe recolle-lo ourego para que teña boas cualidades curativas?

Aunque dure poco, como indican algunos refranes de esta sección.

4260. **Novembre, dichoso mes, que entras con Santos e acabas con san Andrés.** (mc: J.A.P.)

(es) *Dichoso mes que entras con Todos los Santos, medras con San Eugenio y sales con San Andrés.* (R. Marín)

4261. **Nunca vén o tempo firme hasta que pasa o santo do gorro ferido.** (ms5,134: Valle del Mao)

Se refiere a San Eufrasio -15 de mayo- que tiene mitra = *gorro ferido*- y se venera en el famoso santuario donde se conserva su cuerpo. En Mondoñedo llaman vulgarmente a la mitra episcopal = *pucho gallado*.

4262. **O ballón de san Juan quita o viño e non dá pan.** (ms-SA: seminarista anónimo: algún lugar da provincia de Lugo)

4263. **O cuco, san Benito o trai e san Benito o leva.** (mc)

(es) *El cuco, San Benito le trae y San Benito le lleva.* (Correas)

Véase *Vénse no San Benito marzán...*

4264. **Ó chegar a Candeloria mitá do inverno vai fóra.** (ms-LU: seminarista anónimo: Buciños, Carballedo, LU)

4265. **Ó chegar a Peregrina, auga encima.** (ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar da provincia de Lugo)

4266. **Ó chegar o san Martiño mátase o porco e próbase o viño.** (ms-SA: Juan Bello Valiña)

4267. **Ó chegar san Martiño cada día seu ferradiño.** (ms21,16r: Bermés)

4268. **O día da Ascensión saca u torrón.** (ms-SA: seminarista anónimo: algún lugar da provincia de Lugo)

4269. **O día da Candeloria, a mitá do inverno fóra: que chores, que deixes de chorar, a mitá do inverno telo por pasar.** (ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar da provincia de Lugo)

4270. **O día da Candeloria, mitá(de) do inverno fóra; se chove ou ventea, aínda entra; que choiva que ventee que deixe de ventear, mitade do inverno está sin pasar.** (ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar da provincia de Lugo)

4271. **O día de san Estebo córtalle o rabo ó teu becerro.** (mc: Buciños)

4272. **O día de san Fernando sal a mosca do seu bando.** (ms: Sta. Eugenia de Asma)

Var.: *San Fernando abra a porta ás moscas.* (Sober)

Se refiere a las moscas, que aparecen el 30 de mayo.

4273. **O día de san Martiño proba o teu viño.** (ms21,02r: Bermés)

4274. **O día de san Pedro caille ó pan a raís do medio.** (mc: Santiago)

4275. **O día de san Pedro dálle por o medio.** (ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar da provincia de Lugo)

4276. **O día de san Pedro, torbón e medio.** (ms)

4277. **O día de san Xuan sécalle unha raíz ao pan, e o día de san Pedro sécalle a do medio, e o día de santa Isabel seca todo el.** [1450] (ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar de Galicia)

4278. **O día de san Vicente plántase de novo a semente.** (mc: Santiago)

4279. **O día de san Xoán québraselle a primeira raíz ó pan, o día de san Pedro a do medio, o día de Santiago québraselle a do cabo, e por santa Mariña bótalle a fouciña.** (mc: A.N.)

4280. **O día de san Xoán québraselle a primeira raíz ó pan, o día de san Pedro a do medio, o día de Santiago québraselle a do cabo, i-o día de santa Isabel fouciñas a el.** [1451] (mc: A.N.)

Var.: *...e por santa Mariña bótalle a fouciña.*

4281. **O día de san Xoán san as cigoñas a voar.** (ms21,07r: Bermés)

4282. **O día de san Xoán sécalle a primeira raíz ó pan.** (ms21,04v: Bermés)

4283. **O día de san Juán sécalle a raíz ó pan, o día de san Pedro seca hasta o medio, o día de santa Isabel seca todas, i-o día de santa Mariña bótalle a fouciña.** (ms-LU: seminarista anónimo: Pacios, Neira de Xusá, Baralla, LU)

4284. **O día de santa Ana o liño se volve lana e, na cama, de dúas pernas se volven catro.** (ms-LU: seminarista anónimo: San Martiño de Mato, Taboada, LU)

[1450] O orixinal di *O dia de S. Xuan secalle un a raiz a o pan e o dia de S. Pedro secalle a do medio e o dia de S. Isabel seca todo él.*

[1451] ms: *québralle a do cabo y-o día*; ms2: *québralle, a d'o medio, a d'o cabo y-o día*; ms4: *de San Pedro, québralle a do medio; o dia de Santiago québralle a do cabo.*

4285. **O día de santa Inés chove unha soa ves.** (ms-SA: Manuel Fresco Reboredo: San Andrés de Cesar, Caldas de Reis, PO)

4286. **O día de santa Isabel vai segar a el.** (ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar da provincia de Lugo)

4287. **O día de santa Mariña non te esquezas de deixar o sacho e coller a fouciña, nin de mirar a viña.** [1452] (mc: Chantada / ms4: F.V.S.)

(pt) *Na Santa Marinha, vai ver tua vinha, assim como a achares, assim na vindima.* (Chaves) (es) *Por Santa Marina, busca en la viña.* (R. Marín) */ Por Santa Marina, échale la hocina.* (Id.)

4288. **O día de santa Mariña xa feden os sachos á morriña.** (ms15,24r: La Cañiza)

4289. **O día que cae o queimado, cae o apostolado.** (mc e ms: J.P.)

(es) *En el día que cae el Asado, o el Quemado, cae casi todo el Apostolado.* (Sbarbi) */ El día que cae el Asado, cae todo el Apostolado.* (R. Marín)

El día en que cae San Lorenzo, cae la fiesta de los Apóstoles. El refrán, como advierte Sbarbi, no se cumple, pues el día en que coincida San Lorenzo sólo coincide la fiesta de cuatro Apóstoles. (mc) / *O queimado* = San Lorenzo (ms) / Por eso el citado paremiólogo dice que debiera redactarse así: *EL DÍA en que cae el Quemado, es el en que más caen del Apostolado*.

4290. **O inverno carnal é entre Santos e Nadal.** (ms-LU: seminarista anónimo: Arcos de Frades, Pol, LU)

4291. **O inverno de san Juan leva o viño e non deixa o pan.** (ms-LU: seminarista anónimo: Paradela, LU)

4292. **O inverno de san Juan leva viño e non dá pan.** (ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar de Galicia)

4293. **O millo de san Bartolameu nin é meu nin é teu.** (mc)

Var.: *O* (millo) *de San Bartolomeu, nin é teu nin é meu.* (ms4: F.V.S.) *Se refiere al maíz; en cuanto no eche la mazorca, nada se sabe.*

Por ese tiempo, 24 de agosto, no puede aún predecirse nada acerca de si será abundante la cosecha del maíz.

4294. **O millo polo san Marcos, nin nado nin no saco.** [1453] (ms21,26r: Bermés)

4295. **O millo por san Bartolomeu espiga pra ti e pra eu.** [1454] (mc)

4296. **O millo por san Cristobo ten que lle cubrir a ala ó corvo.** (mc: Santiago)

4297. **O millo por san Marco, nin nado nin no saco.** [1455] (mc: A.I.)

(es) *Por San Marcos ni nacidos ni en el saco.* (Se refiere a los garbanzos y al mijo). (R. Marín)

4298. **O millo que barba diante do san Bartolomeu, inda é meu; o que barba dispois, é dos bois.** (ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar da provincia de Lugo)

4299. **O millo que madura antes de san Bartolomeu é meu, i-o que madura despois, é dos bois.** [1456] (mc: Carballedo / ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar de Galicia)

4300. **Ó pasar a Peregrina temos o inverno encima.** (ms-SA: Víctor Manuel Lobato Feijoo: Catoira, PO)

4301. **Ó pasar san Amado trompos ó faiado.** (ms-SA: Víctor Manuel Lobato Feijoo: Catoira, PO)

4302. **O que non come san Tomé, cóme'o santo que está ó pé.** (ms-LU: seminarista anónimo: Santiago de Compostela, C)

4303. **O que non come Santo Tomé, cómeo quen está ó seu pé.** (ms: M.L.)

4304. **O que non quere o santo Tomé, quere o santo que está no pé.** (ms4: Biville-F.V.S.)

4305. **O que non quere santo Tomé, quéreo o santo que está ó pé.** (ms-SA: seminarista anónimo: algún lugar da provincia de Lugo)

4306. **O que queira ter abellas, que cate o día das Candelas.** (mc: Santiago)

4307. **O que rapa a ovella antes do san Isidro, rapa a mai e mais o fillo.** (ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar da provincia de Lugo)

4308. **O que rapa antes de san Sidro, rapa a mai e mais o fillo.** [1457] (mc e ms4: A.N. / ms-LU: seminarista anónimo: Pacios, Neira de Xusá, Baralla, LU / ms4: C.G.)

4309. **O que rapa antes do san Sidro, rapa nai e fillo.** (ms21,04v: Bermés)

4310. **O que vendima en san Miguel, bebe ben.** (ms-SA: M. García García: Santa Xuliana de Monfero, C)

[1452] ms: *t'esquenzas*; ms4: *te esquenzas*.

[1453] *O millo pol'o San Marcos nin nado nin no saco*.

[1454] ms: *pol-o San Bartolomeu*.

[1455] ms4: *nin no saco nin nado*.

[1456] ms: *do San Bertolameu*; ms-LU: *d'o San Bertolameo*.

[1457] ms: *antes d'o San Sidro*; ms-LU: *san Isidro, e mailo fillo*. / Dentro de *Agrícolas* (*Generales*) no mecanoescrito orixinal.

4311. **O Santiago co seu canado i-o Santiaguiño co seu canadiño.** (ms-LU: Recaredo de la Fuente Pérez: Pombeiro, Pantón, LU (04-10-1951))

Conviene que en el mes de julio vengan algunas lluvias, aunque raras.

4312. **O Santiago nunca faltou co seu canado.** (ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar da provincia de Lugo)

4313. **Ó vir a Peregrina, inverno encima.** (ms-SA: M. González Fernández)

4314. **Ó vir san Martiño, o abrigo, noces e pantrigo.** (ms-SA: M. González Fernández)

4315. **O vrau de san Martiño dura mentras o can lambe o fuciño.** (ms8,55v: Meda)

4316. **O vrau de san Martiño é moi pequeniño.** (mc)

4317. **O vrau do san Martiño trai o demo no fuciño.** (ms-LU: seminarista anónimo: Buciños, Carballedo, LU)

4318. **O vrauciño de san Martiño, ás veces, dura una hora.** [1458] (mc: Páramo)

4319. **Ollo coas augas de san Xoán, que anque ben escasas, poden toller o pan.** (mc: Santiago)

4320. **Onde san Migueliño non madura, agosto non leva a culpa.** (ms5,136: *O Gaiteiro de Lugo*, 1957)

4321. **Os tres días de san Xoán os paxaros o nido fan.** (mc: J.T.)

4322. **Pasada a Pelingrina, inverno encima.** (ms-LU: seminarista anónimo: Pontevedra, PO)

4323. **Pasados os Remedios e san Roque xa non hai sesta nin merendote.** [1459] (mc e ms: A.S.A.)

Remedios (8 setiembre), San Roque (16 agosto).

4324. **Pasou o san Roque, pasou o dormiñoque.** (mc: Loureiro de Cotovad-F.V.S.)

Finaliza el tiempo de la siesta, como indica otro anterior.

4325. **Pola Ascensión queima o torrón.** (ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar da provincia de Lugo)

4326. **Pola Candelaria cásanse os paxariños e vaise a galiñola.** (mc: M.V.)

(es) *Por la Candelaria se casan los pájaros.* (Sbarbi)

4327. **Pola Candelaria, metá do inverno fóra; e si chove ou fai vento, metá fóra e metá dentro.** (mc: *Terra de Melide*)

4328. **Pola Candelaria, metá do inverno fóra.** (mc: U.C. / ms: Cuartilla 10)

Var.: *Pola Candelaria, metá dentro e metá fóra.* (Villamor-Coruña, F.V.S.)

(es) *Por la Candelera está el invierno fuera; si nevó o quiere nevar, el invierno por pasar.* (Gella)

4329. **Pola Candelaria, metá do inverno vai fóra; se chove ou venta, inda entra.** [1460] (mc: U.C. Cuartilla 10)

4330. **Pola Candelaria, que chores que deixes de chorar, a mitá do inverno está sin pasar.** (ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar de Galicia)

4331. **Pola Candeloria cásanse os paxariños e mais a galiñola.** (ms-SA: Amador Darriba Míguez (13-11-1951))

4332. **Pola Candeloria, medio inverno fóra.** (ms-SA: Amador Darriba Míguez (13-11-1951))

4333. **Pola Candeloria, metade do inverno fóra, e se chove ou venta, aínda entra.** (ms-SA: José María García Vázquez: Dodro, C)

4334. **Pola Conceición ningunha galiña pon.** [1461] (ms-SA: Manuel Fresco Reboredo: San Andrés de Cesar, Caldas de Reis, PO / José Ballesteros Alonso / ms-SA: Jacinto Collazo Gantes: Erboedo, A Laracha, C / ms-SA: Manuel López Castro: Santa Comba de Cordeiro, Valga, PO)

4335. **Pola Encarnación as últimas xiadas son.** [1462] (mc: J.P.)

4336. **Pola Encarnación os últimos helos son.** (mc: Buciños)

(es) *Por la Encarnación* (25 de marzo)*, los últimos hielos son.* (R. Marín)

4337. **Pola noite de san Xoán pon a roupa no teu solán.** (mc: Santiago)

4338. **Pola santa Ana rapa a aña.** (mc / ms4: F.V.S.)

Santa Ana (26 julio).

4339. **Pola santa Cruz de maio débese esconder o corvo no castaño.** (ms5,136: S. Salvador del Mao)

4340. **Pola santa Cruz de maio, o corvo i-o lobo nado i-o zorro empolado.** (ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar da provincia de Lugo)

[1458] ms: *San Martín*.

[1459] ms: *Pasadol-os*.

[1460] ms: *Candeloria, si chove*. / Nunha segunda clasificación temática nas fichas do manuscrito, Vázquez Saco incluíu este refrán en *Meteorológicos. Santos*.

[1461] ms-SA (Jacinto C.) e ms-SA (Manuel L.): *Por la conceición ningun-a* / J. Ballesteros Alonso: *Po la Concicción*.

[1462] Nunha segunda clasificación temática nas fichas do manuscrito, Vázquez Saco incluíu este refrán en *Meteorológicos. Santos*.

4341. **Pola santa Cruz de maio, o lobo i-o corvo nado e o raposo ben empolado.** [1463] (mc / ms4: F.V.S.)
(es) *Por la Cruz, ya el lobo ve la luz.* (Jara)
Como *Día de Santa Cruz de maio...*

4342. **Pola santa Engracia sementa a liñaza.** (mc: Fonsagrada-F.V.S.)
Santa Engracia (20.4).

4343. **Pola santa Lucía inda o millo cría.** (mc: Monforte)

4344. **Pola Santa Lucía non hai besta vacía.** [1464] (ms21,16r: Bermés)

4345. **Pola santa Lucía repón a túa hortiña.** (mc / ms4: F.V.S.)

4346. **Pola santa Lucía salta a grande i-a pequeniña.** (mc: Buciños)

4347. **Pola santa Lucía xa o caldo alumía.** [1465] (ms15,23: Pidre / ms: Palas de Rey)

4348. **Pola santa Lucía xa o porco no vía; polo san Tomé dálle polo pé.** [1466] (mc: Buciños / ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar da provincia de Lugo)

4349. **Pola santa María deixa a sacha e colle a fouciña.** [1467] (ms-SA: Francisco Luna Bande)

4350. **Pola santa María pica a aniña.** (mc: *Terra de Melide*)

4351. **Pola Santa Mariña báixam'a porretiña.** (ms21,27v: Bermés)

4352. **Pola santa Mariña baixan a porretiña.** (ms-SA: Amador Darriba Míguez (13-11-1951))

4353. **Pola santa Mariña bota a barbiña.** (mc: Santiago)
Se refiere al maíz.

4354. **Pola santa Mariña colga o sacho e colle a fouciña.** (ms-LU: Antonio Vázquez Paredes: Vilalba, LU / ms-LU: seminarista anónimo: Santa María Maior de Mondoñedo, LU / ms-LU: seminarista anónimo: Terra Cha, LU / ms-LU: seminarista anónimo: Vilalba, LU)

4355. **Pola santa Mariña colle a sacha e deixa a fouciña.** (ms-SA: José Lage Radío: Santa Eulalia de Xil, Meaño, PO)

4356. **Pola santa Mariña coll(e) a fouciña.** (ms-LU: seminarista anónimo: Becerreá, LU)

4357. **Pola santa Mariña deixa o sacho e colle a fouciña.** [1468] (mc: M.V. / ms-SA: Baldomero Louro Lado: San Mamede de Carnota, C / ms-SA: Jesús Alvite Alvite: San Cibrán de Vilastose, Muxía, C)
Var.: *Pola santa Mariña deixa a sacha e colle a fouciña.* (ms-SA: José Barreiro Somoza: Santa Mariña de Ribela, A Estrada, PO) / *Por santa Mariña pousa o sacho e pilla a fouciña.* (Santiago)
(es) *Por Santa Marina, échale la hocina.* (R. Marín)

4358. **Pola santa Mariña mete o pan na arquiña.** (mc: Fonsagrada)

4359. **Pola santa Mariña morre o labrego de sede entre a fonte e a reguiña.** (ms-SA: M. González Fernández)

4360. **Pola santa Mariña rapa a túa añiña, sea grande, sea pequeniña.** (mc: Santiago)
Var.: *Pola santa Mariña rapa a aniña.*

4361. **Pola santa Mariña rapa a túa añiña.** (ms-LU: seminarista anónimo: Xestoso, Monfero, C / ms-SA: seminarista anónimo: San Xoán de Laíño, Dodro, C)

4362. **Pola santa Mariña sementa a nabiña; a vella que o decía, ben o sabía, que xa sementada a tiña.** (ms10,065r)

4363. **Pola santa Mariña vai ás túas viñas, e cal as cates, tal as vendimas.** (mc: Chantada)
(pt) *Na Santa Marinha, vai ver tua vinha, assim como a achares, assim na vindima.* (Chaves) (es) *Por Santa Marina, vay a ver tu viña; cual la hallares, tal la vendimia.* (Correas)
Queda otro análogo, la correspondencia portuguesa.

4364. **Pola santa Mariña vai ollar a túa viña.** (mc: Santiago)

4365. **Pola santa Mariña, cada grau súa barbiña.** (mc: Santiago)

4366. **Pola santa Mariña, o pan n'arquiña.** (ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar da provincia de Lugo)

4367. **Pola santa Mariña, pousar aixada e coller a fousiña.** (ms-SA: Juan Carlos Couselo Gago)

4368. **Pola semana de Ramos lava os teus panos, que na de Pasión lavaralos ou non.** (ms-SA: seminarista anónimo: algún lugar da provincia de Lugo)

4369. **Pola semana de Ramos lava os teus panos, que pola da Pasión lavaralos ou**

[1463] ms: *e o corvo*.
[1464] *Pol'a Sta Lucía non hay besta vacía*.
[1465] ms: *cha o caldo alumea*.
[1466] ms-LU: *x-o porco*.
[1467] *Pola Sta. Maria deija a sacha e colle a fouciña*.
[1468] ms: *deixa a sacha*; ms-SA (Baldomero L.) e ms-SA (Jesús A.): *Por Santa Mariña*; ms-SA (Jesús A.): *deixo sacho e colle fousiña*.

non. (ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar da provincia de Lugo)

4370. **Polo día da Ascensión, que prenda que non, quítame o torrón.** [1469] (mc / ms4: F.V.S.)

La pica del injerto.

4371. **Polo Pilar o millo podo segar.** (ms10,049r: Mellid)

4372. **Polo Samartiño mata o teu porquiño.** [1470] (ms21,03v: Bermés)

4373. **Polo san Andrés o viño vello anexo é.** (ms-LU: seminarista anónimo: Pacios, Neira de Xusá, Baralla, LU)

4374. **Polo san Andrés, trompos outra ves.** (ms-SA: José Eiras Paz: Amil, Moraña, PO)

4375. **Polo san Antón toda galiña pon; pola Candelaria, a boa e a mala.** [1471] (mc: M.V. / ms21,27v: Bermés / ms-SA: Manuel Vázquez Formoso: Serres, Muros, C)

(es) *Por San Antón la gallina pon y por Santa Agueda la buena y la mala. / Por San Antón, gallinita pon; por Nochebuena, la que es buena; por Candelaria, la buena y la mala.* (R. Marín) / *Por S. Antón, la gallina pon; por S. Blas, más y más.* (Id.) / *Por San Antón, la buena gallina pon; por la Candelaria, la buena y la mala.* (Id.) (ct) *Por Sant Anton, la gallina pon.* (Sanchis)

San Antón Abad, cuya fiesta se celebra el 17 de enero. El cast. dice: *Por San Antón la gallina pon y por Santa Agueda la buena y la mala.* Santa Agueda, el 5 de febrero.

4376. **Polo san Antón toda galiña pon.** (ms-SA: Amador Darriba Míguez (13-11-1951))

4377. **Polo san Antón xa a pita pon.** (ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar da provincia de Lugo)

4378. **Polo san Antón hastra o galo pon.** (mc: Mondoñedo / ms4: F.V.S.)

(es) *Por San Antón, pone hasta el capón.* (R. Marín)

Hipérbole que pondera lo ponedoras que en enero son las gallinas.

4379. **Polo san Bartolomeu espiga o meu e mais o teu.** [1472] (mc / ms4: F.V.S. / ms21,06v: Bermés)

Alude al maíz. Como *O millo por San Bartolomeu...* (San Bartolomeu: 24 de agosto)

4380. **Polo san Bernabel saca o millo do fardel.** (ms-LU: seminarista anónimo: Xestoso, Monfero, C)

4381. **Polo san Bernardo entra o sol polo furado.** [1473] (ms-LU: José Ballesteros Alonso / ms-SA: Ramón Álvarez Baliña: San Pedro de Couceiro, Muxía, C / Manuel Lago López / ms-SA: Jacinto Collazo Gantes: Erboedo, A Laracha, C / ms-SA: Manuel López Castro: Santa Comba de Cordeiro, Valga, PO / ms-SA: José Buño Caamaño: Erboedo, A Laracha, C / Juan Carlos Couselo Gago / José A. Iglesias Ares)

4382. **Polo san Blas non mires pra tras.** (ms: Santiago)

4383. **Polo san Blas xa ti me verás.** (mc: Santiago)

4384. **Polo san Brais non mires pra atrás.** (mc: Santiago)

4385. **Polo san Ciprián, castañas maduras na man.** (mc: S. Victorio de R. de Miño-F.V.S.)

El 16 de setiembre, festividad del Santo, se da ya la castaña.

4386. **Polo san Clemente ábrelle a mao á semente.** [1474] (ms-LU: Jesús Redondo C.: A Barrela, Santiago de Lousada, Carballedo, LU)

4387. **Polo san Cristovo o millo tapa ao corvo.** [1475] (ms-SA: Francisco Canosa Quintáns / ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar da provincia de Lugo)

4388. **Polo san Damián ten o millo da túa man.** (mc: Santiago)

4389. **Polo san Isidro acaba o paxaro de facer o nido.** [1476] (ms-SA: seminarista anónimo: algún lugar de Galicia)

4390. **Polo san Isidro sementa-lo millo.** [1477] (mc: Santiago)

4391. **Polo san Juan sécalle a primeira raíz ó pan; polo san Pedro, a do medio; e polo san Paio, a do cabo.** [1478] (ms-LU: seminarista anónimo: Melide, C)

4392. **Polo san Lourenzo, ou auga ou vento.** (mc: Sober)

4393. **Polo san Lucas saben as uvas.** [1479] (mc: C.A. / ms: E.C.)

(pt) *Por S. Lucas, sabem as uvas.* (Chaves)

(es) *Por San Lucas bien saben las uvas.*

[1469] ms: *d'Ascensión*.

[1470] *Po'lo Samartiño mata o teu porquiño*.

[1471] ms: *y a mala*; ms4: *Antón* (*Abad*).

[1472] ms e ms4: *Bertalomeu*; ms21,06v: *Por S. Berto Lameu espiga o meu e mail'o teu*.

[1473] ms-SA (Ramón A.), ms-SA (Jacinto C.), ms-SA (Manuel L.), ms-SA (José B.), M. Lago López, J.C. Couselo Gago e J.A. Iglesias Ares: *Por San Bernardo*.

[1474] *Pol'o San Clemente ábrelle a mao a semente*.

[1475] ms-LU: *Por San Cristobo o millo tapa o corvo*.

[1476] *Pol'o San Isidro acaba o paxaro de facer o nido*.

[1477] Pol-o San Isidro, semental-o millo.

[1478] O orixinal di *Polo S. Juan secalle a primeira raiz o pan, polo S. Pedro a do medio e polo S. Payo a do cabo*.

[1479] ms: *San Lucas 18 Octubre*.

(Correas) */ Por San Lucas saben bien las uvas.*

Porque se van ya acabando, y la privación engendra apetito, glosa Hernán Núñez.

4394. **Polo san Lucas saca o boi da asuca.** (mc: Taboada-F.V.S. / ms15,11: Taboada)

Var.: *Polo san Lucas colle os bois y asuca.* (Berbetoros)

La siembra debe estar terminada por el 18 de octubre, fiesta del Santo.

4395. **Polo san Marcos, nin nacido nin no saco.** (ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar da provincia de Lugo)

4396. **Polo san Marcos, nin no saco nin nos agros.** (mc: Borrageiros-F.V.S.)

(es) *Por San Marcos, ni nacidos ni en el saco.* (R. Marín)

Se refiere a los garbanzos y al mijo. (R. Marín). Lo mismo dicen, según Sbarbi, en las montañas de Santander, con alusión al lino. / Se refiere al maíz, como otras variantes ya registradas. 25 abril.

4397. **Polo san Martiño bebe viño e mata o porquiño.** (ms-SA: Clemente Crespo Caamaño: Santiago de Compostela, C)

4398. **Polo san Martiño deixa a sacha e colle o fouciño.** [1480] (ms-LU: seminarista anónimo: Melide, C)

4399. **Polo san Martiño fuxe a nebra da serra.** (mc: Carballido, Lugo / ms: R. Roca)

4400. **Polo san Martiño mata o porco e bebe viño.** [1481] (ms-LU: José Ballesteros Alonso / Manuel Lago López)

4401. **Polo san Martiño mata o teu porquiño.** (mc: G.C.)

(pt) *Pelo S. Martinho mata o teu porquinho e semeia o teu cebolinho.* (Chaves) (es) *Por San Martín mata el gorrín; por Navidad, flaco y gordo, todo va.* (R. Marín) (ct) *Per sant Martí mata el porc i enceta el vi.* (Sanchis)

4402. **Polo san Martiño mátase o porco e acábase o vello touciño.** (mc: Santiago)

4403. **Polo san Martiño mato o porco e bebo viño.** (ms-SA: Jesús Acuña Garrido: Vilaboa, PO)

4404. **Polo san Martiño probo o viño.** (ms-SA: Amador Darriba Míguez (13-11-1951))

4405. **Polo san Martiño tapa o viño.** (ms-LU: Félix Rodríguez Vieites)

4406. **Polo san Martiño vende o teu viño, antes a pipeiro que a taberneiro.** (mc: Santiago / Francisco Canosa Quintáns)

4407. **Polo san Martiño vende o teu viño.** (ms-SA: Teófilo Cabaleiro Cabaleiro, Codeseda, A Estrada, PO)

4408. **Polo san Martiño, matar o porquiño.** (ms-SA: José Buño Caamaño: Erboedo, A Laracha, C)

4409. **Polo san Martiño, o trompo ó camiño.** (ms-SA: seminarista anónimo: algún lugar da provincia da Coruña)

4410. **Polo san Martiño, o cuchillo ó porquiño.** [1482] (ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar da provincia de Lugo)

4411. **Polo san Martiño, pan e viño; despois del, fame e frío.** [1483] (ms-SA: José A. Iglesias Ares)

4412. **Polo san Martiño, trompos ó camiño; polo san Andrés, trompos outra ves.** (ms-SA: Antonio Mendoza Cajade: San Cristovo de Reis, Toques, C)

4413. **Polo san Martiño, trompos ó camiño.** [1484] (ms-SA: José Eiras Paz: Amil, Moraña, PO / ms-SA: José Porto Buceta: Portas, PO / ms-SA: Jesús Mayo Brenlla: San Mamede de Monte, A Baña, C / ms-SA: Jesús Tanoira Figueira: Setecoros, Valga, PO / Luís Alonso Alonso)

4414. **Polo san Mateu sementa ti e sementarei eu; polo San Miguel semente quen poider; e polo San Luca saca o boi da asuca, en Chantada i-Aragón, que en Camba e Deza non.** [1485] (mc / ms4: F.V.S.)

San Mateu: 21 set. San Miguel: 29 set. San Luca: 18 oct.

4415. **Polo san Matías comenzan as enxertías.** (mc: U.C. / ms: Cuartilla 10)

(pt) *Por San Matias* (24 febrero)*, começam* (fazem-se) *as enxertias.* (Chaves)

San Matías: 24 febrero.

4416. **Polo san Miguel quítaselle o tarambollo ós cas e pónselle ós oficiás.** (mc: Pidre-F.V.S.)

Alude a la costumbre de poner una especie de bozal a los perros para que no estropeen el maíz, cuando se pone a los trabajadores, es decir, cuando se les suprime la merienda.

4417. **Polo san Pedro abre o rego.** (ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar da provincia de Lugo)

[1480] O orixinal di *Polo S. Martiño deixa a sacha e colle o fouciño*.

[1481] M. Lago López: *Por lo san Martiño, bebe o viño*.

[1482] *Po'lo San Martiño, o cuchillo o porquiño*.

[1483] O orixinal di *Polo san Martiño, pan e vino; despois del, fame e frío*.

[1484] L. Alonso Alonso: *Por San Martiño trompos a o*.

[1485] ms e ms4: *e semente eu, y Argozón, que en Camba e Deza, inda non*.

4418. **Polo san Pedro leva a fouciña ó ferreiro.** (ms15,41: Mellid)

4419. **Polo san Pedro xa teño trigo e non teño medo.** (mc: Santiago)

4420. **Polo san Pedro, burro quedo.** (mc: M.V.)

4421. **Polo san Silvestre pon o allo que che preste.** (mc)

Ya hemos visto otros que aconsejan sembrar los ajos en Navidad. San Silvestre (31 de diciembre).

4422. **Polo san Simón apreta o baldón.** [1486] (mc: C.A. / ms21,20r: Bermés / Amador Darriba Míguez / ms-SA: Manuel Villaverde Marcos: Proupín, San Tomé de Ames, C / ms-SA: José María García Vázquez: Dodro, C / ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar do norte da provincia de Lugo)

(pt) *Por S. Simão e S. Judas colhidas são as uvas.* (Chaves) (es) *Por San Simón y Judas, se cogen las uvas.* (Sbarbi) */ Por San Simón y San Judas, mata tu puerco y atiesta tus cubas.* (Id.)

Es la época de la vendimia (28 de octubre).

4423. **Polo san Simón quita os bois ó timón, polos altos, que polos baixos non.** (ms-LU: Trini Figueiras: San Salvador de Asma, Chantada, LU. Convento Las Córneas)

4424. **Polo san Simón saca os bois do timón, nos altos, que nos baixos non.** (mc: Paradela-F.V.S.)

4425. **Polo san Simón saca os bois do timón.** (mc)

(es) *Día de San Simón y Judas, alza tus bueyes de coberturas.* (Correas) (ct) *Dia de sant Simó i sant Judes, aixeca els bous de les cobertures.* (Sanchis)

4426. **Polo san Tomé agarra o porco polo pé e, se non está ben gordo, dálle á ama co remexedoiro.** (mc: Pidre-F.V.S.)

(ct) *Per sant Tomàs s'estira el porc pel nas; i qui no en té, estira el de sa muller.* (Sanchis)

4427. **Polo san Tomé agarra o porco polo pé.** [1487] (mc / Juan Bello Valiña)

San Tomé (21 diciembre).

4428. **Polo san Tomé colle o rancho polo pé, antes pra matar que non pra deixar, e se non está gordo, corre tras da ama co rebolo.** [1488] (mc: Paradela-F.V.S.)

(ct) *Per sant Tomàs s'estira el porc pel nas; i qui no en té, estira el de sa muller.* (Sanchis)

4429. **Polo san Tomé dálle ó cocho polo pé; si dice "cué cué", dille que tempo é.** (ms8,68v: Meda)

4430. **Polo san Valerián vai pasado o verán.** (mc: Santiago)

4431. **Polo san Vicente recolle a semente.** (ms-SA: José Eiras Paz: Amil, Moraña, PO)

4432. **Polo san Xeriz sécalle a raís ó pan e nácelle ó maís.** (ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar da provincia de Lugo)

4433. **Polo san Xoán as nove con día dan.** [1489] (mc: A.N. / ms: V.R. y A.R. / ms-LU: seminarista anónimo: Terra Cha, LU)

4434. **Polo san Xoán sécalle a raíz ó pan e polo san Pedro a do medio.** (ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar da provincia de Lugo)

4435. **Polo san Xoán, viño con pan.** (mc: Santiago)

4436. **Polo san Xosé, a merenda ó pé.** (mc e ms12,007: Buciños)

Comienza por este tiempo la merienda, que según otro refrán, se suprime por San Roque.

4437. **Polo san José, anduriñas a pé.** (ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar da provincia de Lugo)

4438. **Polo san Juan sécalle a premeira raíz ó pan, polo san Pedro sécalle a do medio e pola santa Mariña colle a fouciña.** (ms-LU: Antonio Vázquez Paredes: Riotorto, Riotorto, LU)

4439. **Polo san Juan sécalle a raíz ó pan, polo san Pedro seca polo medio, e pola santa Isabel seca tod'el; día de santa Mariña bótalle a fouciña.** [1490] (ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar da provincia de Lugo)

4440. **Polo san Juan sécalle unha raíz ó pan, polo san Pedro sécalle a do medio, e pola santa Isabel colle o fouciño e vai pra el.** [1491] (ms-LU: seminarista anónimo: Paradela, LU)

4441. **Polo Santiago, sulfato.** (ms15,44: Sesto)

4442. **Polo santo Tomé agarra o porco polo pé, e se non está bon, déixao pra san**

[1486] ms-LU: *Por San Simón.*

[1487] J. Bello Valiña: *Po'lo Sto. Tomé agarr'ó porco po'lo pé.*

[1488] ms4: *está ben gordo.*

[1489] ms: *Por San Xoan*; ms-LU: *Por S. Juan.* / V. *En San Xoán as nove con día dan* en *Días* (*Duración de los días*).

[1490] *Polo San Juan secalle a raiz o pan, polo San Pedro, seca po'lo medio e po'la Santa Isabel seca to'd'el: día de Santa Mariña votalle a fouciña.*

[1491] *Pol o S. Juan sécalle un'a raiz o pan, pol o S. Pedro sécalle a do medio e pol a Sta. Isabel colle o fouciño e vai pra él.*

Antón. [1492] (mc: Santiago / ms-SA: seminarista anónimo: algún lugar da provincia de Lugo)

4443. **Polo santo Tomé colle o rancho polo pé, antes pra matar que non pra deixar; e se non está ben gordo, corre tras la ama co rebolo.** (ms-LU: seminarista anónimo: Paradela, LU)

4444. **Polo vintecatro de agosto san Bartolomeu deixa o demo solto.** (ms5,134: Valle del Mao)

Quiere decir que es tiempo de tronadas.

4445. **Por Candeas castra as abellas.** (mc: J.A.P.)

4446. **Por la Santa Cruz de maio ha de cubrir a folla o gaio.** (ms12,78: S. Pedro de Orrios, Caurel)

Si es buen año, los castaños estarán vestidos de hojas en esta fecha.

4447. **Por moito que queira parecer, en Santiago pouco ha de chover.** [1493] (mc: Carballedo / ms4: F.V.S.)

4448. **Por moito que queira ser, por Santiago pouco ha chover.** (ms-SA: M. González Fernández)

4449. **Por moito que queira ser, por Santiago pouco pode chover.** (mc: Santiago)

Véase *Por moito que queira parecer...*

4450. **Por san Adrián sécalle a primeira raíz ó pan.** [1494] (ms-SA: Manuel Barreiro Somoza: Santa Mariña de Ribela, A Estrada, PO / ms-SA: Manuel Mallo Mallo: Erboedo, A Laracha, C)

4451. **Por san Amaro, trompos ó tellado.** (ms-LU: José Ballesteros Alonso / José A. Iglesias Ares)

4452. **Por san André o viño novo vello é.** (ms21,12v: Bermés)

4453. **Por san Andrés mata a túa res.** (ms-LU: seminarista anónimo: Laiosa, O Incio, LU)

4454. **Por san Andrés mata o porco o que ten tres.** (mc: Santiago)

4455. **Por san Andrés toma o porco polo pé.** [1495] (ms21,05v: Bermés)

4456. **Por san Andrés, friaxe nos pés, e non friaxe sequeira, senón mollada e con auga teimosa.** (mc: Santiago)

4457. **Por san Andrés, friaxe nos pés.** [1496] (mc: Buciños / ms4: F.V.S. / ms21,32v: Bermés)

(es) *Por San Andrés, la nieve en los pies.* (R. Marín) (ct) *A Sant Andreu, aigua o neu, o fret molt breu.* (Gella) */ Por Sant Andreu, pluja, o neu, o fret molt greu.* (Id.)

Consiguiente a la nieve que otros pronostican./ 30 nov.

4458. **Por san Andrés, trompos ó cordel.** (ms-SA: Argimiro Pampín Basteiro: Arzúa, C)

4459. **Por san Andrés, trompos outra vez.** (ms-SA: José Manuel Area Alonso)

4460. **Por san Antón toda a galiña pon.** (ms-SA: José Lage Radío: Santa Eulalia de Xil, Meaño, PO)

4461. **Por san Antón xa a galiña pon.** (mc: A.I. / M. González Fernández / ms15,01: Eugenio Carré Aldao, *Literatura Gallega*, 2ª edición, 1911)

4462. **Por san Bartolomé a chuvia arrea.** (ms-SA: Jesús Alvite Alvite: San Cibrán de Vilastose, Muxía, C)

4463. **Por san Bartolomé colle o porco polo pé.** (ms-SA: Andrés Castro Ces: Tállara, Lousame, C / ms-SA: Julio Barreiro Fernández, San Miguel de Vilar, Touro, C)

4464. **Por san Bartolomeu di o inverno: "Aló vou eu".** (ms-LU: Antonio Vázquez Paredes: Vilalba, LU)

4465. **Por san Bartolomeu, chuvia arreu.** [1497] (ms-SA: José Buño Caamaño: Erboedo, A Laracha, C / ms-SA: Jacinto Collazo Gantes: Erboedo, A Laracha, C / Juan Carlos Couselo Gago / ms-SA: Ramón Álvarez Baliña: San Pedro de Couceiro, Muxía, C / ms-SA: Manuel López Castro: Santa Comba de Cordeiro, Valga, PO / José A. Iglesias Ares)

4466. **Por san Benito sale o cuco do seu sitio.** (mc / ms4: F.V.S.)

(es) *Por San Benito de Palermo* (3 de abril), *o el cuco viene de camino, o se ha muerto.* (R. Marín) (ct) *Per sant Benet, el cucut canta tot dret.* (Sanchis) */ Per sant Benet, cada cucut en son indret.* (Id.)

Lo trae San Benito marzal, 21 de marzo, como hemos visto en otros análogos. Por la proximidad de la fecha, y las exigencias de la asonancia, un refrán cast. dice: *Por San Benito de Palermo...*

4467. **Por san Cremente ergue a mau da semente.** [1498] (mc: Buciños / ms: Santiago / ms4: F.V.S. / ms-LU: seminarista anónimo: Arcos de Frades, Pol, LU)

(pt) *Por S. Clemente, alça a mão da semente.* (Chaves) (es) *Por San Clemente,*

[1492] ms-SA: *deixa pro santo Antón*.

[1493] ms: *por Santiago / ha chover*. / Nunha segunda clasificación temática nas fichas do manuscrito, Vázquez Saco incluíu este refrán en *Meteorológicos. Santos*.

[1494] ms-SA: *permeira rais*.

[1495] *Por S. Andrés toma o porco pol'o pé*.

[1496] Nunha segunda clasificación temática nas fichas do manuscrito, Vázquez Saco incluíu este refrán en *Meteorológicos. Santos*.

[1497] J.A. Iglesias Ares e ms-SA (Manuel L.): *S. Bartolomé*.

[1498] ms4: *Pra*; ms-LU: *man*.

alza la mano de la simiente. (Sbarbi) */ Por la fiesta de San Clemente, cuanto trigo siembres, pierdes.* (Id.)

San Cremente (23 de noviembre).

4468. **Por san Cristovo o millo tapa ao corvo, e por santa Mariña tapa a galiña.** (ms-SA: Francisco Canosa Quintáns)

4469. **Por san Cristovo u millo tapa [a] ala ó corvo.** [1499] (ms-SA: Jesús Alvite Alvite: San Cibrán de Vilastose, Muxía, C)

4470. **Por san Cristovo xa o millo cubre o corvo.** [1500] (ms-SA: Manuel Barreiro Somoza: Santa Mariña de Ribela, A Estrada, PO / ms-SA: seminarista anónimo: algún lugar da provincia da Coruña)

4471. **Por san Cristovo xa o millo está pa o covo.** (ms-SA: Cándido Señarís Fernández: Buxán, Val do Dubra, C)

4472. **Por san Cristovo, millo ó covo.** (ms-SA: Francisco Deán Rodríguez: Portosín, Porto do Son, C)

4473. **Por san Cristovo, o millo ó covo.** (ms-SA: Manuel Villaverde Marcos: Proupín, San Tomé de Ames, C)

4474. **Por san Lorenzo i-a Pelengrina vén o inverno encima.** (ms-LU: seminarista anónimo: Carballedo, LU)

4475. **Por san Lourenzo i-a Pelengrina, o inverno encima.** [1501] (mc / ms4: F.V.S.)

(pt) *Primeiro d'agosto, primeiro de inverno.* (Chaves)

4476. **Por san Lucas, os bois ás zucas.** (ms21,01v: Bermés)

4477. **Por san Marcos, auga nos charcos.** (ms6,04v: Villapedre, Sarria)

4478. **Por san Martiño bota os trompos ó camiño.** (ms-SA: Andrés Castro Ces: Tállara, Lousame, C)

4479. **Por san Martiño di o inverno: "Alá vou eu".** [1502] (mc: C.A. / Francisco Canosa Quintáns)

(pt) *Se o inverno não erra caminho, tê-lo-ei pelo S. Martinho.* (Chaves) (es) *Por San Martino el invierno viene de camino; y aunque venga retrasado, por San Andrés ya ha llegado.* (R. Marín)

4480. **Por san Martiño inda pinga o ramalliño.** [1503] (mc e ms: M.L. / ms-LU: seminarista anónimo: Terra Cha, LU)

4481. **Por san Martiño mata o porco e proba o viño.** (ms-LU: Manuel Portela Balayo)

4482. **Por san Martiño mata o porquiño e proba u viño.** (ms-SA: Julio Barreiro Fernández, San Miguel de Vilar, Touro, C)

4483. **Por san Martiño mata o teu porquiño.** (ms-SA: Francisco Deán Rodríguez: Portosín, Porto do Son, C)

4484. **Por san Martiño, neve no fuciño; por san Romao, a neve no pao.** [1504] (ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar da provincia de Lugo)

4485. **Por san Martiño non se sementa fabas nin liño.** (ms-SA: Juan Bello Valiña)

4486. **Por san Martiño pousa o sacho e colle o fouciño.** (ms-SA: Manuel Villaverde Marcos: Proupín, San Tomé de Ames, C)

4487. **Por san Martiño proba o teu viño.** (ms-SA: José Manuel Area Alonso / ms-SA: Manuel Barreiro Somoza: Santa Mariña de Ribela, A Estrada, PO / ms-SA: Argimiro Pampín Basteiro: Arzúa, C)

4488. **Por san Martiño recolle o millo e planta o viño.** (ms: Santiago)

4489. **Por san Martiño tira os trapos á camiña.** (ms-SA: Argimiro Pampín Basteiro: Arzúa, C)

4490. **Por san Martiño xa se conoce o viño.** (ms-SA: Nicolás Alvarellos López: Lalín, PO / ms-SA: Serafín Caamaño Cernadas: Esteiro, Muros, C)

4491. **Por san Martiño, nin fabas nin liño.** (mc: A.I.)

Var.: *Por san Martiño, nin faba nin liño.* (Taboada)

(pt) *Por S. Martinho, nem favas nem vinho.* (Chaves) (es) *Por San Martín, ni habas ni lin.* (R. Marín)

4492. **Por San Martiño, nin fabas nin viño.** (ms18,46r)

4493. **Por san Martiño, pan e viño; de San Martiño adiante, fame e frío.** (ms-SA: Francisco Canosa Quintáns)

4494. **Por san Martiño, pan e viño; despois de san Martiño, fame e frío.** [1505] (ms-LU: José Ballesteros Alonso)

[1499] O orixinal di *Por San Cristobo u millo tapa ala o corbo*.

[1500] ms-SA (anónimo): *xo millo*.

[1501] ms: *Pra San Lorenzo y-a Pelengrina*; ms2: *Pra San Lourenzo y-a Pelengrina*. / Nunha segunda clasificación temática nas fichas do manuscrito, Vázquez Saco incluíu este refrán en *Meteorológicos. Santos*.

[1502] F. Canosa Quintáns: *dío o inverno*.

[1503] mc: *ramañiño*; ms-LU: *Polo S. Martiño*. / Nunha segunda clasificación temática nas fichas do manuscrito, Vázquez Saco incluíu este refrán en *Meteorológicos. Santos*.

[1504] O orixinal di *Por sn Martiño neve no fuciño, por S. Romao a neve no pao*.

[1505] O orixinal di *Por san Martiño, pan e viño, despois de san Martiño, fame e frío*.

4495. **Por san Martiño, trompas ou cariño.** (ms-LU: José Ballesteros Alonso)

4496. **Por san Martiño, trompos ó camiño, e por San Andrés, trompos outra vez.** (ms-SA: Manuel Villaverde Marcos: Proupín, San Tomé de Ames, C)

4497. **Por san Martiño, trompos ó camiño; pola Pascua, trompos á ascua.** (mc: *V. Gallega*)

4498. **Por san Martiño non se recolle fabas nin liño.** (ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar da provincia de Lugo)

4499. **Por san Mateo non hai setembro sereo.** (ms5,136: *O Gaiteiro de Lugo*, 1957)

4500. **Por san Mateo vendima ti, vendimo eu.** (ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar da provincia de Lugo)

4501. **Por san Mateu vindima ti, vindimarei eu.** [1506] (mc / ms4: F.V.S.)

(pt) *Pelo S. Mateus vindimam os sisudos, semeian os sandeus.* (Chaves) (es) *Por San Mateos vendimian cuerdos y sandeos.* (Correas) (ct) *A sant Mateu, verema i batoll arreu.* (Sanchis) */ Sant Mateu, verma tot déu.* (Id.)

4502. **Por san Matías cantan as cotovías.** (ms21,08r: Bermés)

4503. **Por san Miguel colle o cesto e o caravel.** (ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar da provincia de Lugo)

4504. **Por san Migueliño seca o regueiriño.** (ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar da provincia de Lugo)

4505. **Por san Pedro anda pastor co seu rebaño.** [1507] (mc: J.P.)

(es) *Por San Pedro cada pastor con su rebañuelo.* (Correas) (ct) *Per sant Pere, cada pastor amb son ramat.* (Sanchis)

4506. **Por san Pedro da Cuadrela sal a cóbrega da súa pedra.** (mc: A.I. / ms18,76r: A.S.A.)

(es) *Por San Pedro, sale la culebra de su agujero.* (R. Marín)

Alude a la Cátedra de S. Pedro en Roma, que se celebra el 22 de febrero.

4507. **Por san Pedro e san Paulo, riqueza no campo.** [1508] (ms15,23: *O Gaiteiro Gallego*, 1956 / Manuel Barrós Fachal)

4508. **Por san Pedro tírate ó río sin medo.** (ms-SA: Freire López: Padrón, C)

4509. **Por san Pedro, coller no centeo.** (mc: Santiago)

4510. **Por san Ramón saca o vestido do arcón.** (ms5,121: Trapero, Comarca de Villalba)

San Ramón: 31- VIII.

4511. **Por san Ramón, un garrafón; por Santiago, un canado.** [1509] (mc: Lugo-F.V.S.)

Convienen algunas lluvias para los campos.

4512. **Por san Simón proba o viño, e o porco por san Martiño.** (mc: C.A. / ms: E.C.)

Var.: *San Simón proba o viño, e o porco san Martiño. / Por San Simón proba o viño e o porco.* (C.G.)

(pt) *Pelo San Martinho mata o teu porquinho e semeia o teu cebolinho.* (Chaves) (es) *Por San Martín, mata tu guarrín.* (R. Marín) */ Por San Martín deja el puerco de gruñir.* (Correas)

4513. **Por san Simón solta os bois do timón.** (mc)

4514. **Por san Simón suca, varón, que pasa sazón.** (mc)

4515. **Por san Simón suca, varón.** (mc)

(pt) *Por S. Simão semear, sim, navegar não.* (Chaves) (es) *Por San Simón siembra varón; por Todos Santos con ambas manos.* (Correas) (ct) *Per sant Simó, sembra, varó.* (Sanchis) */ Per sant Simó sembra el bon llaurador.* (Id.)

4516. **Por san Xoán en toda a terra espigou o pan.** (ms21,02r: Bermés)

4517. **Por san Xoán sécalle a primeira raíz ó pan; por san Pedro sécall'a do medio, e por santa Isabel seca todo el.** [1510] (ms21,10v: Bermés)

4518. **Por san Xoán sécalle a primeira raíz ó pan; por san Pedro sécall'a do medio, e por santa Isabel fouciño con el.** [1511] (ms21,10v: Bermés)

4519. **Por san Xoán xa fuxe o can.** [1512] (mc: U.C. Cuartilla 13)

4520. **Por san Xoán, tanto queixo como pan.** [1513] (mc: A.N.)

[1506] ms4: *vendima, vendimarei*.

[1507] mc e ms: *anda o pastor*. / mc: *co seu*. Jacinto del Prado recolle só a forma *anda pastor c'o seu rebaño*.

[1508] M. Barrós Fachal: *e San Pablo*.

[1509] ms e ms4: *No San Ramon*.

[1510] *Por S. Xoan sealle a primeira raíz o pan; por S. Pedro sécall'a do medio e por Sta Isabel seca todo él.* (*fouciño con él*).

[1511] *Por S. Xoan sealle a primeira raíz o pan; por S. Pedro sécall'a do medio e por Sta Isabel seca todo él.* (*fouciño con él*).

[1512] V. *Por San Xoán o millo cubre o can* en *Agrícolas* (*Meses. Julio*).

[1513] V. variantes en *Queso*.

Var.: *Día de san Juan, tanto queixo como pan; día de san Pedro, tanto como un dedo.* (ms4: Pol-F.V.S.)

4521. **Por san Xosé canta o cuco e por San Pedro queda mudo.** (mc: J.P.)

(ct) *Per sant Josep el cucut canta tot dret...* (Sanchis)

4522. **Por san Xuan xa o millo cubre o can.** (ms-LU: José Ballesteros Alonso)

4523. **Por san Joán sécalle a raíz ó pan; por san Pedro sécalle a do medio; pola santa Isabel colle a fouciña e vai segar a el.** [1514] (ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar da provincia de Lugo)

4524. **Por santa Águeda entra o sol na auga.** [1515] (José A. Iglesias Ares / ms-SA: Ramón Álvarez Baliña: San Pedro de Couceiro, Muxía, C / ms-SA: Manuel López Castro: Santa Comba de Cordeiro, Valga, PO / ms-SA: Jacinto Collazo Gantes: Erboedo, A Laracha, C)

4525. **Por santa Andrea colle os bois e semea.** [1516] (mc: E.C.)

(es) *Por San Andrés sementera es; por Santa Catalina, sementerina.* (Correas) (ct) *Per sant Andreu sembra es blat teu.* (Sanchis) */ Per sant Andreu sembra del teu; si ho has d'emprar, deixa-ho anar.* (Id.)

4526. **Por santa Erea toma os bois e semea; por san Martiño nin fabas nin liño.** (ms21,09v: Bermés)

4527. **Por santa Erea toma os bois e semea.** (mc: A.I. / ms)

(pt) *Por Santa Irea, pega nos bois e semeia.* (Chaves)

Su fiesta el día 20 de octubre, ocho antes de S. Simón, del que queda arriba un refrán equivalente.

4528. **Por santa Eulalia, trompos á borralla.** [1517] (mc: Santiago)

4529. **Por santa Inés, chuvia unha sola ves.** (mc: M.V.)

Var.: *Día de santa Inés, chuvia unha sola ves* (todo el día). (mc: M.V. / ms21,22v: Bermés)

Es el 21 de enero, y quiere decir que llueve todo el día.

4530. **Por santa Lucía tan longa é a noite como o día.** [1518] (mc: J.T.)

Ilustrados ya en otros análogos.

4531. **Por santa María de agosto reparta a vaca un pouco; pola de setembre, anque o vaqueiro a pese.** [1519] (mc e ms4: J.P.)

(es) *Por Santa María de agosto repasta la vaca un poco; por la de setiembre, aunque al vaquero le pese.* (Correas)

4532. **Por santa Marina tira a ligona e colle a fouciña.** (ms-SA: seminarista anónimo: algún lugar da provincia da Coruña)

4533. **Por santa Mariña colle a sacha e tira a fouciña.** (ms-SA: Argimiro Pampín Basteiro: Arzúa, C)

4534. **Por santa Mariña deita a túa galiña.** (mc: Santiago / ms: J.A.P.)

Santa Mariña, 18 jul.

4535. **Por santa Mariña deixa a legoña e colle a fouciña.** (ms-LU: José Ballesteros Alonso)

4536. **Por santa Mariña deixa a sacha e colle a maciña.** (ms: Orense)

Maciña: un instrumento para mazar el lino.

4537. **Por santa Mariña o millo cobre o rabo á galiña.** (ms-SA: José Álvarez Souto: Anxeriz, Tordoia, C)

4538. **Por santa Mariña pousa a sacha e colle a fouciña.** [1520] (ms: Santiago / Amador Darriba Míguez / José Lorenzo Viña / ms-SA: Jacinto Collazo Gantes: Erboedo, A Laracha, C)

4539. **Por santa Mariña pousa a sacha e colle o fouciño.** [1521] (ms-SA: Manuel Barreiro Somoza: Santa Mariña de Ribela, A Estrada, PO)

4540. **Por santa Mariña pousa o sacho e colle a fouciña.** (ms-SA: Francisco Canosa Quintáns)

4541. **Por santa Mariña rapa a túa añina, sexa grandiña ou pequeniña.** (ms-SA: Cándido Señarís Fernández: Buxán, Val do Dubra, C)

4542. **Por santa Mariña sempre vén a súa chuviñeiriña.** (mc: Santiago)

Como: *Ehí ven santa Mariña ca súa regazadiña.*

4543. **Por santa Mariña sempre vou cedo prá camiña.** (ms: Santiago)

[1514] *Por S. Joán secalle un raíz o pan por S. Pedro sécalle a d'o medio. Po la Sta Isabel colle a fouciña e vai segar a él.*

[1515] ms-SA (Ramón A.): *Por Sta. Aagada*; ms-SA (Manuel L.) e ms-SA (Jacinto C.): *Por Santa Ageda, i-auga*.

[1516] mc: *Santo Andrea*.

[1517] mc: *Santa Olalla*. / Dentro de *Miscelánea* no mecanoescrito orixinal.

[1518] V. *Día de Santa Lucía tan grande é a noite como o día* en *Días* (*Duración de los días*). / Nunha segunda clasificación temática nas fichas do manuscrito, Vázquez Saco incluíu este refrán en *Meteorológicos. Santos*.

[1519] mc: *repasta*. O orixinal de J.P. coincide co refrán rexistrado en ms4.

[1520] J. Lorenzo Viña: *a fauziña* / A. Darriba Míguez: *Pola Sta. Mariña*; ms-SA: *Por la Santa Mariña pousala aixada*.

[1521] *Por Xanta Mariña pouxa sacha e colle o fouciño*.

4544. **Por santa Mariña tira a hacha e colle a fociña.** [1522] (ms-SA: Manuel Casal García: Santiago de Compostela, C)

4545. **Por santa Mariña tira a ligona e colle a fouciña.** (mc: Santiago)

4546. **Por santa Mariña u millo tapa [a] ala á galiña.** (ms-SA: Jesús Alvite Alvite: San Cibrán de Vilastose, Muxía, C)

4547. **Por santa Mariña voume cedo prá camiña.** (mc: Santiago)

4548. **Por santa Mariña x'o millo tapa a galiña.** [1523] (ms-SA: Nicolás Alvarellos López: Lalín, PO / ms-SA: José Castro López: Sobrado dos Monxes, C)

4549. **Por santa Mariña xa o fruto está na arquiña.** (mc: Santiago)

Var.: *Por santa Mariña xa o fruto está na casiña.* (ms5,133: Santiago)

4550. **Por santa Mariña xa o millo cobre a galiña.** [1524] (mc e ms: Santiago / ms-SA: Jesús Santiso Barreiro)

Var.: *Pola santa Mariña o millo bo tapa a galiña.* (ms5,135: Puente Ulla)

4551. **Por santa Mariña xa o millo tapa o rabo á galiña.** [1525] (mc: Santiago)

4552. **Por santa Mariña xa o trigo cubre a galiña.** (ms-LU: José Ballesteros Alonso)

4553. **Por santa Mariña, comer galiña.** [1526] (mc: C.A.)

4554. **Por santa Mariña, pedras na hortiña.** (mc: Santiago)

4555. **Por santa Mariña, fruto na arquiña.** (ms-SA: seminarista anónimo: algún lugar da provincia da Coruña)

4556. **Por santa Polonia, mitá do inverno vai fóra; si chove ou venta, inda entra.** [1527] (mc: Forcarey-F.V.S. / ms-LU: Trini Figueiras: Forcarei, PO. Residente no Convento de San Salvador de Asma (Chantada))

Localiza en el 9 de febrero, fiesta de Sta. Apolonia, lo que otros refieren a la Candelaria.

4557. **Por Santiago arden as tellas dos tellados, por d'afora, que non por embaixo.** (ms-SA: M. González Fernández)

4558. **Por Santiago esconde o conexo o rabo.** (mc: J.P.)

(es) *Por Santiago esconde el conejo el rabo, y por San Miguel, se le vuelve a ver.* (Jara) / *Por agosto, esconde el conejo el opo; por San Miguel, se le vuelve a ver.* (Id.) (Se esconde en la maleza espesa para defenderse del calor).

Se esconde en la maleza espesa, para defenderse del calor.

4559. **Por Santiago non hai cabalo malo e hasta o burro é cabalo.** (ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar da provincia de Lugo)

4560. **Por Santiago o galiñeiro rematouse por enteiro.** (ms4: J.P.)

4561. **Por Santiago, sol hastra o cabo.** (ms5,138: *O Gaiteiro de Lugo*, 1960)

4562. **Por Santo Andrés toma o porco polo pé.** (mc: (Buciños) (A.I.))

(pt) *No dia de Sto. André, quem não tem porco mata a mulher.* (Chaves) / *No dia de Sto. André, vai à esquina, e traz o porco pelo pé.* (Chaves) (es) *Por San Andrés toma el puerco por el pie.* (Correas) (ct) *Per sant Andreu, la matança arreu.* (Sanchis)

Lo que otro dice de Santo Tomás.

4563. **Por Santo Domingo da Calzada a sombra busca e a capa é gardada.** [1528] (mc: J.P.)

4564. **Por Santo Tomé toma o porco polo pé.** [1529] (mc: A.I.)

(pt) *No dia de S. Tomé, pega o porco pelo pé.* (Chaves) (es) *Por San Martino encierra tu vino; por San Tomé toma el cochino por el pie.* (Correas) (ct) *Per sant Tomàs agafa el porc del nas.* (Sanchis) / *Per sant Tomàs, qui té porc que li piqui el nas.* (Id.) / *Per sant Tomàs s'estira el porc pel nas; i qui no en té, estira el de sa muller.* (Id.)

4565. **Por Santos, nin nado nin no saco.** (ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar do norte da provincia de Lugo)

Aplícase ó trigo.

4566. **Pra que medre ben o pan, sémbrao por san Froilán.** (mc: Farbán, Sarria)

4567. **Pró día de Candelaria, que chores nin que deixes de chorar, mitá do inverno está sin pasar.** (ms-LU: seminarista anónimo: Paradela, LU)

4568. **Que grande que pequeno, dáme a renda por san Pedro.** (ms9,16r: Sober)

Habla el maíz.

[1522] *Por Santa Mariña tira a haha e colle a fociña.*
[1523] ms-SA (José C.): *xa o millo topa a galiña.*
[1524] ms e J. Santiso Barreiro: *xo.*
[1525] ms: *xo.*
[1526] ms4: *En Santa Mariña.*
[1527] ms-LU: *Santa Apolonia a mita do inverno.*

[1528] ms2: *a sombra ê a capa e gardada.* / Nunha segunda clasificación temática nas fichas do manuscrito, Vázquez Saco incluíu este refrán en *Meteorológicos. Santos.*
[1529] ms4: *Por San Tomé.*

4569. **Que non pase san Antón no cortello o teu cebón.** (mc: J.P.)

Porque para esa fecha (17 enero), debe estar hecha la matanza.

4570. **Quen aúna por san Juan, ou é tolo ou non ten pan.** (ms-SA: Juan Carlos Couselo Gago)

4571. **Quen en san Miguel esterca, dende a casa rega.** (ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar da provincia de Lugo)

4572. **Quen en san Miguel esterca, dende a casa sega.** (ms-SA: Francisco Canosa Quintáns)

4573. **Quen queira comer allo, que o poña por san Martiño.** (mc: J.P.)

Var.: *Quen queira comer allo fino, qu'o poña por san Martiño.* (M.L.)

(ct) *Si vols l'all coent, planta per l'Advent; si el vols bo i fi, sembra'l per sant Martí.* (Sanchis) */ Si vòls l'all fí, sembral per Sen Martí.* (Alberola)

Otros recomiendan que ha de sembrarse en enero, o en diciembre.

4574. **Ramos mollados, carros cargados.** (mc: J.P.)

(pt) *Ramos molhados, anos melhorados.* (Chaves) */ Ramos molhados, são louvados.* (Id.) (es) *Ramos mojados, carros cargados.* (R. Marín) */ Ramos mojados, siempre fueron loados.* (Correas) */ Ramos mojados, esos mejorados.* (Id.)

4575. **Riña por san Xuan, amistá pra todo o ano.** [1530] (mc e ms: J.P.)

(pt) *Guerra de S. João, paz de todo o ano.* (Chaves) (es) *Riña por San Juan, para todo el año paz.* (R. Marín) */ Las riñas de por San Juan son paz para todo el año.* (Correas) (ct) *Rinyes per Sen Juan, pau per a tot l'any.* (Alberola)

Recuerda que el 24 de junio se hacían los contratos y ajustes entre la gente del campo; en tal fecha podía haber discusiones para puntualizar las condiciones de trabajo; pero, una vez aceptadas, vivían en paz amos y criados hasta el año siguiente.

4576. **Sábado Santo luar, pódese arar.** (mc)

4577. **Sáchesme tarde, sáchesme cedo, réndame polo san Pedro.** (mc e ms15,11: Taboada-F.V.S.)

Var.: *"Que grande, que pequeno, réndame polo san Pedro", di o millo.* (ms5,137: Sober)

Se refiere también al maíz. (ms15,11).

4578. **San Bieito rega a eito, Santiago trai o seu canado, santa Mariña a súa cabaciña, e san Roque o seu pipote.** (ms15,45v: Fraguas, *Vida Gallega*)

4579. **San Cristobo co seu cobo.** [1531] (ms21,28v: Bermés)

4580. **San Lourenzo co seu caldeiro penzo.** (ms-SA: Amador Darriba Míguez (13-11-1951) / ms-SA: Manuel Mallo Mallo: Erboedo, A Laracha, C)

4581. **San Lourenzo sempre vén co seu caldeiriño penzo, san Cristovo co seu covo e santa Mariña coa súa regazadiña.** (ms-SA: seminarista anónimo: Moreira, A Estrada, PO)

4582. **San Martiño e xaneiro teñen algún tempero.** (ms4: F.V.S.)

4583. **San Martiño mata o porco e proba o viño.** (mc: C.G.)

(pt) *No dia de San Martinho, mata teu porco e bebe teu vinho.* (Chaves)

4584. **San Martiño sempre quere o seu graíño.** (mc: C.A. / ms: E.C. / ms4: Cuartilla 14)

4585. **San Martiño sempre trae seu vraíño, ou grande ou pequeniño.** (ms-LU: seminarista anónimo: Paradela, LU)

4586. **San Martiño, trompos ó camiño.** [1532] (mc: C.G. / ms21,02r: Bermés)

4587. **San Mateu vendimia ti, vendimiarei eu.** [1533] (mc: A.I. / ms21,01v: Bermés)

4588. **San Matías anda co Antroido ás porfías.** [1534] (mc: A.S.A. / ms21,07v: Bermés)

(es) *San Matías y el Carnaval andan a porfía.* (R. Marín)

4589. **San Matías cas súas artes fai caer o Entroido en martes.** [1535] (mc / ms4: F.V.S.)

4590. **San Miguel das cereixas, tarde vés e pouco deixas.** [1536] (mc: Loureiro de Cotovad-F.V.S.)

Alude a la Aparición de S. Miguel, que se conmemora el 8 de mayo.

[1530] mc: *San Xoán*. Jacinto del Prado rexistra o refrán tal e como aparece en ms.

[1531] *San Cristobo co seu cobo*. (cubo de agua). / Neste refrán entendeu o informante que *cobo* se refire a un cubo de auga, ou sexa, que vai chover. O refrán propio é *San Cristobo co seu covo*.

[1532] ms e ms21,02r: *ao camiño*; ms21,02r: *Samartiño*.

[1533] ms4: *vendima*, *vendimarei*; ms21,01v: *vindimia ti, vindimiarei*.

[1534] V. *San Matías anda co Entroido ás porfías; e con todas súas artes, non pudo sacalo do martes* en *Días* (*Días y festividades*).

[1535] ms e ms4: *cair, n'o martes*, ms4: *co-as suas artes*. / V. *San Matías anda co Entroido ás porfías; e con todas súas artes, non pudo sacalo do martes* en *Días* (*Días y festividades*).

[1536] ms4: *logo ves*.

4591. **San Miguel das uvas maduras, moito me tardas e pouco me duras.** (ms-LU: seminarista anónimo: Arcos de Frades, Pol, LU)

4592. **San Miguel das uvas maduras, tarde vés e pouco duras.** (ms21,01v: Bermés / ms-LU: seminarista anónimo: Paradela, LU)

4593. **San Miguel das uvas, tarde vés e menos duras.** (ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar de Galicia)

4594. **San Miguel das uvas, tarde vés e pouco duras.** (mc: A.I.)

Var.: *San Migueliño das uvas, tarde vas e pouco duras.*

(pt) *São Miguel das uvas, tanto tardas e tam pouco duras; se mais vezes vieras no ano, não estava eu com amo.* (Chaves) (es) *San Miguel de las uvas, tarde vienes y poco duras; si vinieses dos veces al año, no quedaría mozo con amo.* (Correas)

Se refiere a la fiesta de la Dedicación de S. Miguel, que se celebra el 29 de setiembre. / Sobre la segunda parte del refrán, puede verse Correas, en la explicación que da a *San Miguel pasado, tanto manda el criado como el amo*.

4595. **San Miguel sempre trae o seu tonel.** [1537] (ms-SA: Julio Barreiro Fernández, San Miguel de Vilar, Touro, C)

4596. **San Migueliño das uvas maduras, moito me tardas e pouco me duras.** (mc: C.A. / ms: E.C.)

4597. **San Migueliño das uvas maduras, tarde nos veñen e pouco maduras.** (ms: Santiago)

4598. **San Migueliño das uvas maduras, tarde vés e pouco duras.** (ms21,09v: Bermés)

4599. **San Migueliño das uvas maduras, tarde vés e pouco maduras.** (ms-SA: Juan López Souto: Corrubedo, Ribeira, C)

4600. **San Migueliño das uvas maduras ¡que tarde vés e que pouco nos duras! Se nos viñeras dúas veces ó ano ¡quen nos tusira de gordos e sanos!** (ms10,040r: *D.E.*)

4601. **San Migueliño das uvas, tarde vés e pouco duras.** (ms-SA: Andrés Rodríguez Arjomil: Vimianzo, C)

4602. **San Migueliño das uvas, vés tarde e pouco duras.** (ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar da provincia de Lugo)

4603. **San Migueliño siempre trae o seu airiño.** (ms-SA: Ramón Álvarez Baliña: San Pedro de Couceiro, Muxía, C)

[1537] *San Miguel siempre trae o su tonel.*

4604. **San Pedriño, san Pedrán, polo teu santo empeza a haber a primeira mazán.** (mc: Santiago)

4605. **San Cosme e san Damián, xuntos veñen e xuntos van.** (ms5,058)

4606. **San Pedro e san Helices creban o pan polas raíces.** (mc)

(es) *San Pedro y San Helices quiebra el pan por las raíces.* (Correas)

Según Correas, San Helices, es San Félix, que tiene su fiesta el 2 de agosto. Con el calor de entonces se explica fácilmente que quiebren las cañas del pan.

4607. **San Simón apreta o baldón.** (mc: A.I. / ms4: G.S. y A. / ms21,07v: Bermés)

Tiempo de vendimia, como explicamos en otro equivalente.

4608. **San Vicente da Codela, sale a cobra de baixo da terra.** [1538] (mc e ms4: Paradela-F.V.S. / ms-LU: seminarista anónimo: Paradela, LU)

(es) *Por S. Pedro, sale la culebra de su agujero.* (La Cátedra de S. Pedro 22 de febrero). (R. Marín)

Se refiere a San Vicente, mártir, 22 de enero, un mes antes de la Cátedra de San Pedro en Roma, a que alude otro.

4609. **San Xistre busca as uvas donde as viste.** (ms4: J.P.)

4610. **San Xoán é a arca do pan.** (ms6,03v: Portela Pazos, en *Ultreya*)

4611. **San Xoán seco, san Pedro mollado.** [1539] (mc: Otero de Rey)

4612. **San Xuan nos amenaza e san Pedro bótanos da casa.** [1540] (ms4 e ms: J.P.)

(es) *San Pedro y San Juan echan los trastos a rodar* (R. Marín) */ San Juan casero y San Miguel mocero* (Por San Juan suelen mudarse de casa y por S. Miguel los mozos del campo). (R. Marín)

Alude a ser este el tiempo tradicional de las mudanzas de domicilio.

4613. **San Xoán, san Xoaniño, nubrado nubradiño, cuberto cubertiño, morto mortiño.** (ms15,23: *O Gaiteiro Gallego*, 1956)

4614. **Santa Ana ca súa canada e Santiago co seu canado.** [1541] (mc: Calvor, Sarria / ms4: F.V.S.)

[1538] ms4 e ms-LU: *sal a cobra debaixo da terra*.

[1539] ms: *Juan*.

[1540] ms: *Xoan, na casa*.

[1541] ms: *c'o a sua, c'o seu*. / Nunha segunda clasificación temática nas fichas do manuscrito, Vázquez Saco incluíu este refrán en *Meteorológicos. Santos*.

(pt) *São Tiaguinho, sempre trás seu cabacinho.* (Chaves)

4615. **Santa Bibián, mociñas no liño e vellas na lan.** (ms5,031)

4616. **Santa Cruz de maio, o lobo e o corvo, nado, e o raposo criado.** [1542] (ms-SA: Baldomero Louro Lado: San Mamede de Carnota, C)

4617. **Santa Lucía, auga ou sardiña.** (ms-SA: Juan Bello Valiña)

4618. **Santa Mariña coa súa regazadiña.** [1543] (ms21,28v: Bermés / M. Camino Sánchez)

4619. **Santa Mariña nunca vén sin a súa regazadiña.** [1544] (ms-SA: Ramón Álvarez Baliña: San Pedro de Couceiro, Muxía, C)

4620. **Santa Mariña sempre vén coa súa regazadiña; Santa Lucía coa súa regalía; San Lourenzo cu seu caldeiro penzo.** (ms-SA: Julio Barreiro Fernández, San Miguel de Vilar, Touro, C)

4621. **Santa Mariña, fruto na arquiña.** (ms-SA: ?López Balcale)

4622. **Santa Quitera, o que nun ano nolo dás, en outro nolo levas.** [1545] (mc: J.T.)

Su festividad en 22 de mayo.

4623. **Santaballa o deu, Santaballa o comeu.** [1546] (ms5,027: Gestoso, Coruña / ms-LU: seminarista anónimo: Xestoso, Monfero, C)

4624. **Santiago co seu canado, Santiaguiño co seu canadiño.** (ms21,02r: Bermés)

4625. **Santiago co seu canado.** (ms-SA: Manuel Mallo Mallo: Erboedo, A Laracha, C)

4626. **Santiago zapatán, todo o mundo anda a preguntar por el.** (ms15,44: Sesto)

4627. **Santo Tomé agarra o cocho polo pé** (mc: A.S.A.)

4628. **Santos e Nadal, inverno carnal.** [1547] (mc: A.I.)

Var.: *Santos e Nadal, inverno curnal.* (P.de V.) / *Dende Santos a Nadal é o inverno natural.* (ms4: C.A. *A Nosa Terra*)

(pt) *De Santos ao Natal, inverno natural.* (Chaves)

4629. **Santos e Natal, inverno carrual.** (ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar da provincia de Lugo)

4630. **Se a Candelaria chora metá do inverno vai fóra; que chore, que deixe de chorar, a mitá do inverno está por pasar.** [1548] (mc: J.T.)

Var.: *Se a Candelaria chora, mitá do inverno vai fóra; que chore, que deixe de chorar, a mitá do inverno está sin pasar.* (J.T.) / *Se a Candelaria chora, mitá do inverno fóra.* (A.I.)

(pt) *Quando a Candelária chora, o inverno já está fora; quando a Candelária rir, o inverno está para vir.* (Chaves) (es) *Si la Candelaria llora, el inverno va fuera; que llore que deje de llorar, la mitad del inverno está por pasar.* (Gella) / *Si la Candelaria plora, invierno fora.* (Id.) / *Si la Candelaria plora, invierno fora; y si no plora, ni dentro ni fora; que llore que cante, invierno atrás y adelante.* (Gella) (ct) *Si la Candelera plora, l'hivern es fora, y si la Candelera ríu, l'hivern sevíu.* (Gella) (va) *Si la Candelaria plora, l'hivern es fora, si riu, tómase al riu.* (Gella).

4631. **Se a Candelaria chora, metá do inverno vai fóra.** [1549] (mc: A.I.)

(pt) *Quando a Candelária chora, o inverno já está fora; quando a Candelária rir, o inverno está para vir.* (Chaves) (es) *Si la Candelaria llora, el inverno va fuera; que llore que deje de llorar, la mitad del inverno está por pasar.* (Gella) / *Si la Candelaria plora, invierno fora.* (Id.) / *Si la Candelaria plora, invierno fora; y si no plora, ni dentro ni fora; que llore que cante, invierno atrás y adelante.* (Gella) (ct) *Si la Candelera plora, l'hivern es fora, y si la Candelera ríu, l'hivern sevíu.* (Gella) (va) *Si la Candelaria plora, l'hivern es fora, si riu, tómase al riu.* (Gella).

4632. **Se a Candelaria ri, mitá do inverno por vir.** [1550] (mc: A.I.)

(pt) *Quando a Candelária chora, o inverno já está fora; quando a Candelária rir, o inverno está para vir.* (Chaves) (es) *Si la Candelaria llora, el inverno va fuera; que llore que deje de llorar, la mitad del*

[1542] *Santa Cruz de Mayo, o lobo e o corbo nado, e o raposo, criado.*

[1543] M. Camino Sánchez: *ca sua*.

[1544] *Santa Mariña nunca ven si a sua regazadiña*.

[1545] mc: *o que un ano*.

[1546] ms-LU: *o deo, o comeo*.

[1547] Nunha segunda clasificación temática nas fichas do manuscrito, Vázquez Saco incluíu este refrán en *Meteorológicos. Santos*.

[1548] ms: *Si a Candelaria, inverno fora, mitá d'o inverno*; ms4: *Si a Candelaria, a mitá do inverno*. / Nunha segunda clasificación temática nas fichas do manuscrito, Vázquez Saco incluíu este refrán en *Meteorológicos. Santos*.

[1549] ms: *Si a Candelaria, mitá do inverno fora*; ms2: *mitá do inverno fora*. / Nunha segunda clasificación temática nas fichas do manuscrito, Vázquez Saco incluíu este refrán en *Meteorológicos. Santos*.

[1550] ms4: *Candeloria*. / Nunha segunda clasificación temática nas fichas do manuscrito, Vázquez Saco incluíu este refrán en *Meteorológicos. Santos*.

inverno está por pasar. (Gella) / *Si la Candelaria plora, invierno fora.* (Id.) / *Si la Candelaria plora, invierno fora; y si no plora, ni dentro ni fora; que llore que cante, invierno atrás y adelante.* (Gella) (ct) *Si la Candelera plora, l'hivern es fora, y si la Candelera ríu, l'hivern sevú.* (Gella) (va) *Si la Candelaria plora, l'hivern es fora, si riu, tómase al riu.* (Gella).

4633. **Se a Candelaria vai mal, o inverno está no coral.** [1551] (mc: U.C. Cuartilla 10)

4634. **Se cuca o cuco despois de san Pedro, cava sin medo.** (ms-LU: seminarista anónimo: Guillar, Outeiro de Rei, LU)

4635. **Se chove día da Ascensión, cava o lameirón; e se non chove, ou cavarás ou non.** (ms-LU: seminarista anónimo: Pacios, Neira de Xusá, Baralla, LU)

4636. **Se chove o día de san Pedro Fiz, castañas hermosas e nabos ruís.** [1552] (ms-LU: seminarista anónimo: Paradela, LU)

4637. **Se por san Xurxo chove, de cen cereixas quedan nove.** (mc: C.A. / ms: E.C.)

San Jorge es el 23 de abril, y las lluvias en esa fecha, causan perjuicio a las cerezas.

4638. **Se queres mel, por san Miguel.** (ms15,49: Puente Ulla)

4639. **Se queres ter abellas, míraas polas Candeas; se queres ter mel, míraa polo san Miguel.** [1553] (mc: M.V.)

(es) *Si quieres sacar colmenas, sácalas por las Candelas; y si quieres sacar miel, sácala por San Miguel.* (Correas)

Candeas (Candelaria).

4640. **Se ques ter abellas, míraas polas Candelas, e se queres mel, polo San Miguel.** [1554] (ms18,43r)

4641. **Se san Xoán chora, a silveira non dá mora.** (mc: C.A. / ms: E.C. / ms21,06r: Bermés)

También la perjudica la lluvia de San Juan.

4642. **Se san Xoán rompe a chover, molla todo o mes.** (ms-LU: seminarista anónimo: San Cristovo de Lobelle, Carballedo, LU)

4643. **Semana de Ramos, lava os teus panos; na da Pasión os lavarás ou non.** (ms-LU: seminarista anónimo: Paradela, LU)

4644. **Sementeira na semana de san Román, nin palla nin gran; na de santa Baia, gran e mais palla.** [1555] (mc: M.V. / ms10,118r: *D.E.*)

Santa Baya (diciembre) / San Román: 18 de novembro.

4645. **Sempre santa Mariña vén ca súa regadiña.** (ms-SA: José Barca Sanmartín: Santa Minia de Brión, C)

4646. **Setembro, ditoso mes, que entras con Santos i-acabas con san Andrés.** [1556] (ms-SA: seminarista anónimo: algún lugar de Galicia)

4647. **Si chove día da Ascensión, cava o lameirón.** (mc: Buciños / ms4: Fonsagrada-F.V.S.)

4648. **Si chove día da Ascensión, cava, pión.** (mc: A.N.)

4649. **Si chove día de san Blas, pérdese a cosecha das peras e das mazás.** (mc: Santiago)

4650. **Si chove día de san Xorxe, de cen cereixas quedan nove.** (ms9,11v: Silvarrey)

4651. **Si chove o día de san Fins, castañas poucas e nabos ruíns.** (ms-SA: Carballo)

4652. **Si chove o día de santa Margarita, da niñada sal unha pita.** (mc: Santiago)

4653. **Si chove por Nosa Señora, a anada ha de ser boa.** (ms-SA: Valentín González Gil: Soutelo de Montes, Forcarei, PO)

4654. **Si non chove día de san Antonio, chove día de san Xoán.** (ms18,65r: Palas)

4655. **Si nonregha san Xoán, non regha nin un santo do verán.** [1557] (ms-SA: Francisco Deán Rodríguez: Portosín, Porto do Son, C)

4656. **Si o día de san Pablo nordeste sopla, a colleita do mar e da terra será pouca.** (ms15,41: Cariño)

San Pablo. Conversión de 25 enero.

4657. **Si prantas o horto por san Martín, terás berzas pra ti e pró t[e]u vecín.** (mc: Fonsagrada)

Con la influencia asturiana de vecín.

4658. **Si ques ter abellas, mir'as polas Candeas.** (mc: M.V.)

4659. **Si san Xoán chora, a silveira non dá mora.** (ms-SA: M. González Fernández)

[1551] Nunha segunda clasificación temática nas fichas do manuscrito, Vázquez Saco incluíu este refrán en *Meteorológicos. Santos*.

[1552] *Se chove o dia de S. Pedro Fiz, castañas bermosas e nabos ruis*.

[1553] mc: *Si queres ter abellas, si queres ter mel, por o San*; ms4: *se qués ter mel*.

[1554] *Se ques ter abellas, miraas pol-as Candelas, e se queres mel pol-o San Miguel*.

[1555] ms: *Baya*; ms10: *e na de Santa Baia, grau e mais palla*. / En ms10 s.v. *Sembrar*.

[1556] *Setembro, ditoso mes, que entras con Santos y'acabas con S. Andrés*.

[1557] *Si no reja S. Xoán non reja nin un santo do verán*.

4660. **Si sembras na semana de san Froilán, o centeo salirache mosquiteiro.** (ms: Sober)

Nadie en Sober siembra el centeno porque, como dice el refrán, se llena de mosquitos.

4661. **Tal é o carro da Madalena, tales son os fungueiros que leva.** [1558] (mc: A.N.)

4662. **Tras o veraniño de san Martiño, chega Nadal co seu inverniño.** [1559] (mc: U.C. / ms10,143v: *D.E.*)

4663. **U ballón de san Juan saca u viño e non dá pan.** (ms-SA: seminarista anónimo: algún lugar da provincia de Lugo)

4664. **U día de san Marcos, nin nado nin nos cachos.** (ms-SA: seminarista anónimo: algún lugar da provincia de Lugo)

4665. **Vén a santa Mariña metida nunha cestiña.** (mc: Santiago)

4666. **Vén aí san Cristovo co seu cobo.** (ms-SA: Francisco Deán Rodríguez: Portosín, Porto do Son, C)

4667. **Vén aí Santiago co seu canado.** (ms-SA: Francisco Deán Rodríguez: Portosín, Porto do Son, C)

4668. **Vén san Cristovo no seu cobo.** (ms-SA: seminarista anónimo: algún lugar da provincia da Coruña)

4669. **Vén santa Mariña metida nunha arquiña.** (mc: Santiago / ms-SA: seminarista anónimo: algún lugar da provincia da Coruña)

4670. **Veraniño de san Martiño ha de vir, seña grande, seña pequeniño.** [1560] (mc)

4671. **Veraniño de san Martiño, se ha de vir, seña grande ou pequeniño.** (ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar de Galicia)

4672. **Vran de san Martiño ben pode durar mentras un can atravesa o camiño.** [1561] (mc / ms4: F.V.S. / ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar da provincia de Lugo)

4673. **Vran de san Martiño, grande ou pequeniño.** (mc / ms4: F.V.S.)

AGRO. V. tamén *Agrícolas* (*Generales*)

4674. **Antes de san Martiño, pan e viño; e despois de san Martiño, fame e frío.** [1562] (mc e ms16: U.C. / ms4: Cuartilla 14 / ms15,27r: Taboada)

Var.: *Antes de san Martiño, pan e vino.* (Lugo) / *Por san Martiño, pan e viño.* (Lugo)

(es) *La reja por San Juan muchos la saben y pocos la dan.* (R. Marín) (ct) *La rella de sant Joan molts la saben però pocs la fan.* (Sanchis)

4675. **Cando a formiga traballa, viño na parra.** (mc: C.A. *A N. Terra* / ms16)

4676. **Chove o domingo antes de misa, toda a semana móllase a camisa.** (ms4 / ms18,66v)

4677. **En agosto, as castañas arder, e en setembro, beber.** [1563] (mc: A.I. / ms16)

Necesitan calor en agosto y lluvias en setiembre.

4678. **Se chove o domingo antes de misa, leva tod'a semana de risa.** (ms-SA: Jesús Alvite Alvite: San Cibrán de Vilastose, Muxía, C)

4679. **Se chove o sábado e dominco ante da misa, tod'a semana vai de risa.** (ms-SA: Jesús Tanoira Figueira: Setecoros, Valga, PO)

4680. **Se chove o sábado pola tarde e o domingo ó vir da misa, toda a semana é de risa.** (ms-SA: José Eiras Paz: Amil, Moraña, PO)

4681. **Se sábado chove e domingo ante misa, pola semana adiante verás que risa.** (ms-SA: Amador Darriba Míguez (13-11-1951))

4682. **Si chove domingo antes da misa, toda semana de priguisa.** (ms-SA: Francisco Deán Rodríguez: Portosín, Porto do Son, C)

4683. **Si chove domingo antes de misa, toda a semana leva de risa.** [1564] (mc / ms4: F.V.S. / ms16)

Var.: *Chove o domingo antes da misa, toda a semana mollada a camisa.* (F.V.S.) / *Cando o sábado chove e o domingo ante a misa, pola semana adiante verás qué risa.* (M.V.) [1565] / *Se sábado chove e domingo ante misa, pola semana verás qué risa.* (ms16 / ms-SA: José María García Vázquez: Dodro, C) [1566]

4684. **Si chove o día de san Blas, chove trinta días máis.** (ms17,002)

4685. **Si chove o domingo antes de misa, toda semana vai de risa.** (ms-SA: Eliseo López Varela)

4686. **Si chove o sábado á noite, o domingo á misa, é unha semana de risa.** (ms-SA: Carballo)

[1558] ms3: *Madanela*; ms4: *de Madanéla*. / V. *Tal carro, tales fungueiros leva* en *Proporcionalidad*. Dentro de *Agrícolas* (*Generales*) no mecanoescrito orixinal.

[1559] ms10: *Tras do vranciño*. / Tamén en *Agrícolas* (*Generales*). En ms10 s.v. *Verano*.

[1560] ms: *seña grande ou piquiniño*.

[1561] ms, ms4 e ms-LU: *un camiño*; ms-LU: *namentras un can*.

[1562] ms16: *pan e viño. Despois*.

[1563] V. *A castaña en agosto quer arder i en setembre beber* en *Agrícolas* (*Meses. Agosto*).

[1564] ms4: *antes d'a misa*; ms16: *antes da misa*.

[1565] ms4: *ante misa*.

[1566] ms-SA: *anta misa*.

4687. **Si chove o sábado toda a tarde, o domingo antes da misa, toda a semana vai de risa.** [1567] (ms-SA: seminarista anónimo: algún lugar da provincia da Coruña)

AGUA

4688. **A auga que fai tolear ós muiños, non é extraño que derrame os camiños.** (ms15,44: Sober)

4689. **Por boa a fixo Dios: condenada a andar a rastras e derramar os camiños.** [1568] (ms15,44: Palas de Rey)

Contra el agua.

AHORRO. V. tamén *Ahorro y tacañería*

4690. **A ama da casa cunha faba pasa; si non a come, quédalle na casa.** (mc e ms16: Lamas de Viduedo)

4691. **A ama da casa, nin coma nin beba, e si moito aforra, na casa lle queda.** (ms9,15r: Silvarrey)

4692. **A arca do aforro é mui grande.** (mc e ms16: Buciños-F.V.S.)

4693. **A dona da casa, nin coma nin beba porque todo na casa lle queda.** (ms-SA: José Cornes Iglesias: Santiago de Buxán, Val do Dubra, C)

4694. **A muller que non administr'a leña, non administra cousa que teña.** (ms-LU: seminarista anónimo: Buciños, Carballedo, LU)

4695. **Aforra hoxe e terás alegría mañá.** (ms15,42: Valle del Mao)

4696. **Aforrar prá vellez: ganar un e comer tres.** (ms16)

4697. **Aforrar, aforra o usureiro, mais non sabe ónde irá o seu diñeiro.** [1569] (mc e ms16: C.A.)

4698. **Ata curto, esterca a modo, ara xusto e fondo e collerás pan dabondo.** [1570] (ms10,078r: *D.E.*)

4699. **Comer e ter non pode ser.** (ms-LU: seminarista anónimo: Laiosa, O Incio, LU)

4700. **Dar con ter pra que nos veñan ver.** [1571] (mc: A.I. / ms16: *D.E.* / ms21,31r: Bermés)

Var.: *Hay que dar e ter pra que nos veñan visitar.* (Santiago)

(es) *Dar y tener, y vernánte a ver; o, por mejor decir, a ver y a pedir.* (R. Marín)

4701. **E ben borrico o que vive probe por morrer rico.** [1572] (ms10,100r: *D.E.*)

4702. **É millor manter un mes que xemer tres.** (ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar da provincia de Lugo)

4703. **Eso pra min aforro: o que bebo e o que como.** (ms16: *Enc.* / C.A.?)

4704. **Garda un de cada dous, se queres facer bolsón.** (mc e ms16: C.A.)

4705. **Gardar de novo pra de vello éche o mellor acerto; se che fai falla, gástalo e, se non, déixalo.** (ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar de Galicia)

4706. **Hai que comer con ter pra que nos veñan a ver.** [1573] (ms12,70)

4707. **Hai que dar e ter pra que nos veñan a ver.** (mc: Santiago / ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar do norte da provincia de Lugo)

4708. **Hai que ir dando con ter: nin comelo todo nin aforralo todo.** (mc e ms16: Buciños)

4709. **Hasta a auga de fregar é posibre aproveitar.** (mc e ms16: J.P.)

4710. **Huevos e zapatos, na corentena baratos.** [1574] (ms)

4711. **Moito come quen ten e moito aforra quen non ten.** (mc / ms16: Lugo)

4712. **Moito se aforra por non ter, e moito se gasta polo haber.** (mc e ms16: Lugo)

4713. **Moitos poucos fan un moito.** [1575] (mc / ms4: F.V.S. / ms16: Lugo / ms10,097r: *D.E.*)

(pt) *Muitos poucos fazem muito.* (Chaves)
(es) *Muchos poquitos hacen montón.* (R. Marín) / *Muchos poquitos hacen un muchazo.* (Id.)

4714. **Na casa onde se merenda, afórrase moito de cena.** (ms5,121: Trapero)

4715. **Nas oitavas de Nadal, quen aforra, ben lle vai.** (mc e ms16: Muros)

4716. **Nin tíre-lo teu nin collas o alleu.** [1576] (mc / ms4: F.V.S. / ms / ms16)

4717. **Ninguién debe vivir probe por morrer rico.** [1577] (ms10,143r: *D.E.*)

4718. **Non hai máis aforros que o que pouco gasta.** (ms5,133: Mondoñedo)

[1567] *Si chove o sabado toda a tarde, o domingo antes da misa, toda a semana vai de risa.*
[1568] Indica *Agua*.
[1569] Nunha segunda clasificación temática, Vázquez Saco incluíu este refrán en *Usura*.
[1570] En ms10 s.v. *Pan* coa indicación *Ahorro*.
[1571] ms3, ms4 e ms21,31r: *pra que nos veñan a ver*.
[1572] En ms10 s.v. *Pobreza* coa indicación *Ahorro*.
[1573] *Hay que comer con ter, pra que nos veñan a ver*.
[1574] Atopados xunto cos de *Medicina e higiene*.
[1575] En ms10 s.v. *Poco*.
[1576] *Nin tìrel-o teu, nin collas o alleu*. / mc: *alleo*.
[1577] En ms10 s.v. *Vivir* coa indicación *Ahorrar*.

4719. **Non te fará rico o moito que ganes sinón o pouco que aforres.** [1578] (ms10,049r: S. Simón de la Cuesta)

4720. **O aforrar non é por moito madrugar.** (ms16: *Enc.* / C.A.?)

4721. **O aforrar non é por moito traballar senón por moito ganar e pouco gastar.** (ms16: *Enc.* / C.A.?)

4722. **O aforro non o é todo.** (ms)

4723. **O carto (os cartos) todo apretado, dúas veces vai contado.** (ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar da provincia de Lugo)

4724. **O diñeiro non é de quen o gana, é de quen o garda.** (ms16: Sober)

4725. **O gardar sempre é ben: o que garda sempre ten.** (ms-SA: M. González Fernández)

4726. **O mozo de gorra nada che aforra.** (ms5,136: Aguada)

Contraste con el anterior. [1579] Al mozo de gorra lo tienen por gamberro.

4727. **O qu'aforra na comida, gast'o na medicina.** (ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar da provincia de Lugo)

4728. **O qu'aforra unha cena en xaneiro, compra un leiro.** (ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar da provincia de Lugo)

4729. **O qu'aforra, botalo afora.** [1580] (ms18,57r: *Vida Gallega*)

4730. **O que aforra da noite pró día, ten alegría.** (mc e ms16: Fonsagrada-F.V.S. / ms11,47: Com. de Fonsagrada)

Var.: *O que garda da noite pró día, ten alegría.* (ms4: Fonsagrada-F.V.S. / ms16: Fonsagrada)

4731. **O que come a semente, ayúnall'o dente.** (ms-LU: seminarista anónimo: Guntín, LU)

4732. **O que garda, sempre ten, e o gardar sempre foi ben.** [1581] (ms16: Óutara, P. de Brollón / ms-LU: seminarista anónimo: Buciños, arballedo, LU)

4733. **O que garda, sempre ten, se non llo leva ninguén.** (mc: Buciños / ms16: Sober)

4734. **O que garda, sempre ten.** (mc e ms16: M.L. / ms21,01v: Bermés)

Var.: *O que aforra, sempre ten.* (ms16)

4735. **O que non aforra a leña, non aforra cousa que teña.** [1582] (ms: M.L. / ms-SA: Francisco Deán Rodríguez: Portosín, Porto do Son, C)

4736. **O que non garda non encontra.** (ms-SA: Manuel Mallo Mallo: Erboedo, A Laracha, C)

4737. **O que non garda non ten.** [1583] (mc e ms16: M.V. / ms10,026r: *D.E.*)

Var.: *O que non gana non ten, e si ten, gasta mui ben.* (Santiago)

(es) *Quien guardó, hallo, si bien guardó.* (R. Marín) / *Quien guarda, halla, si la guarda no es mala.* (Correas) / *Quien guardar supo, siempre tuvo.* (R. Marín)

4738. **O que non goberna a leña non goberna cousa que teña.** (ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar da provincia da Coruña)

4739. **O que non remenda non sai da tenda.** (mc: S.P.P.-*Ultreya*)

4740. **O que non vai na manta vai na amata.** (mc e ms16: Buciños / ms4: F.V.S.)

Por ahorrar en lo necesario, se gasta después mucho más.

4741. **O que o seu garda, muitas almas salva.** (ms-SA: Francisco Canosa Quintáns)

4742. **O que quita e non pon, logo chega ao fondón.** [1584] (ms-SA: seminarista anónimo: Moreira, A Estrada, PO / ms-SA: Antonio Torreira Torreira: San Fins de Freixeiro, Santa Comba, C)

4743. **O que ten é porque retén.** (ms16: Sober)

4744. **O que ten pan na hucha é porque non-o come.** (ms16: Sober)

4745. **O que ten pouco e o sabe cuidar, pode aumentar.** (ms-SA: Francisco Canosa Quintáns)

4746. **Onde hai saca e non se pon, logo se acaba o bulsón.** [1585] (ms10,23r: *D.E.*)

4747. **Onde sacan e non pon, logo se chega ó fondo** [sic]**.** (ms-SA: Manuel Camino Sánchez)

4748. **Onde sacan e non pon, logo se chega ó fondón.** (ms-SA: Amador Darriba Míguez / J. M. Area Alonso)

4749. **Onde se quita e non pon, logo se chega ó fondón.** (ms21,24r: Bermés)

4750. **Onde se quita e non se pon, logo se chega ó fondón.** [1586] (mc e ms16: A.N. / ms: V.R. y A.R.)

Var.: *Onde se saca e non se pon, logo se chega ó fondón.* (ms16: *D.E.*) / *Onde se quita e non se pon, logo arromata o bulsón.* (mc / ms4) [1587] / *Onde quitan e non pôn, logo chegan ó fondón.* (ms4: G.S.A.) / *Onde quitan e non poñen, logo se chega ó fondón.* (ms4: V.R. y A.R.) / *Onde tiran e non se pon, logo se chega ó fondón.*

[1578] Indica *Ahorro*.
[1579] O anterior no orixinal era *Home de capa e galero é o que eu quero*.
[1580] *O qu'aforra, botal'o afora*.
[1581] ms-LU: *y'o gardar*.
[1582] ms4: *no-aforra a leña, no-aforra*.
[1583] En ms10 s.v. *Guardar*.
[1584] ms-SA (Antonio T.): *frondón*.
[1585] Sen clasificar no orixinal.
[1586] mc, ms3 e ms4: *Donde*.
[1587] ms4: *arremata*.

(ms16: *D.E.*) */ Onde quitan e non pon, logo se chega ó fondón.* (ms4: C.A. *A Nosa Terra*)

(pt) *Donde tiram e não põem, cedo chegam ao fundo.* (Chaves) */ Onde se tira e se não põe, logo o monte diminue.* (Chaves) / *Donde tiram e não põem, falta faz.* (Chaves) */ Donde tiram e não põem, cedo chegam ao fundo.* (Id.) (es) *Donde sacan y no pon, presto llegan al hondón.* (Correas) */ Donde dinero no entra y dinero sale, fuerza es que se acabe.* (R. Marín) / *Donde sacan y no pon, vacío queda el cajón.* (R. Marín) */ De do sacan y no pon, presto llegan al hondón.* (Z.)

4751. **Onde se saca e non se pon, logo se lle ve o fondo.** (ms-SA: Francisco Canosa Quintáns)

4752. **Onde un quita e nunca pon, logo chegará ó fondón.** [1588] (ms10,23r: *D.E.*)

4753. **Os cartos a réditos poñen becerros.** (ms-SA: seminarista anónimo: algún lugar de Galicia)

4754. **Peseta aforrada, peseta ganada.** (mc e ms16: Tuiriz, Monforte)

(es) *Peseta guardada, dos veces ganada.* (R. Marín)

4755. **Quen calza espola, a febilla aforra.** (mc e ms16: A.S.A. / ms21,05v: Bermés)

(es) *Quien calza espuela, échele la hebilla fuera.* (R. Marín)

4756. **Quen de ruín pano se viste, tres veces se viste ó ano.** [1589] (ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar da provincia de Lugo)

4757. **Quen garda, encontra.** (mc, ms4 e ms16: A.S.A. / ms4: J.P.)

Véase *O que garda sempre ten*.

4758. **Quen garda, ten; e quen gardou, tapou.** (mc e ms16: R. Caruncho)

(pt) *Quem guarda acha e quem cria, mata.* (Chaves) (es) *Quien guarda halla, si la guarda no es mala.* (Bergua) */ Quien guarda halla y quien cría mata.* (Id.)

Recomienda el ahorro.

4759. **Quen merca ruín pano, merca dúas veces no ano.** [1590] (mc e ms16: M.V.)

Var.: *Quen merca ruín pano, tres veces se viste no ano.* (ms16: Santiago)

4760. **Quen merca ruín pano, tres veces se viste ó ano.** (ms-SA: José Barreiro Somoza: Santa Mariña de Ribela, A Estrada, PO)

4761. **Quen non goberna a leña, non goberna cousa que teña.** (mc: M.V. / ms16)

Como: *O que non aforra a leña...*

4762. **Quen se viste de mal pano, dúas veces se viste ó ano.** [1591] (mc, ms4 e ms16: J.P.)

(pt) *Quem se veste de ruim pano, veste-se duas vezes no ano.* (Chaves) (es) *El que se viste de mal paño, dos veces se viste al año.* (Sbarbi)

4763. **Quitar e non poñer é cegar e non ver.** [1592] (ms: F.V.S. / ms16: Sober)

Var.: *Sacar e non poñer é cegar e non ver.* (ms4: Pidre-F.V.S)

4764. **Remenda o saio e chegarache ó ano; reméndao ben e chegarache ó que vén.** (ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar do norte da provincia de Lugo)

4765. **Remenda o teu pano e chegarache ao ano; reméndao ben e chegarache ó que vén; reméndao outra vez e botarache outro mes.** (mc: Muros)

4766. **Remenda o teu pano e durarache o ano; remend'o ben e durarache o que vén.** (ms-LU: seminarista anónimo: Pontevedra, PO)

4767. **Remenda o teu pano, botarache o ano.** (mc: A.I. / ms3: A.N.V.)

4768. **Remenda o teu saio e durarache máis un ano, vólveo remendar, que che volverá durar.** (mc: A.S.A.)

(pt) *Remenda o pano, durar-te-á outro ano, torna a remendar, outro ano há-de passar.* (Chaves) (es) *Remienda tu sayo, y te durará otro año; vuélvelo a remendar, y te volverá a durar; remiéndalo otra vez, y te durará un mes.* (R. Marín) */ Remienda tu paño, pasarás un año.* (Correas) / *Remienda tu sayo y pasarás tu año.* (Correas) (ct) *Qui apedassa, añ passa.* (R. Marín: Mallorca)

4769. **Se queres chegar a rico, mete a leña polo pico.** [1593] (ms: A.N. 2ª serie / ms4: N.V. 2ª serie)

4770. **Si queres que te veñan ver, hai que dar e ter.** (ms-SA: Eliseo López Varela)

4771. **U que come ben, aforra o que ten.** (ms-LU: seminarista anónimo: Pacios, Neira de Xusá, Baralla, LU)

[1588] Sen clasificar no orixinal.

[1589] Nunha segunda clasificación temática, Vázquez Saco incluíu este refrán en *Paños*.

[1590] ms16: *duas veces o ano*. / Nunha segunda clasificación temática, Vázquez Saco incluíu este refrán en *Paños*.

[1591] mc *no ano*. O refrán rexistrado por Jacinto del Prado coincide co que aparece en ms4 e ms16.

[1592] Aparece por atrás da ficha correspondente a *Non hay sábado sin sol, nin María sin amor*, de tema *Del amor y la amistad*.

[1593] ms4: *Se ques*.

4772. **Un peso gánao calquera, o caso é ter conta del.** (mc e ms16: Golada)

4773. **Unha cousa difícil é non perder o tempo e gardar un peso.** (mc e ms16: Carballino / ms: Carballedo)

4774. **Unha das cousas máis difíciles é non perder o tempo e gardar un peso.** (ms: C.)
Var.: *Unha das cousas máis difíciles é non perder o tempo e ahorrar un peso.* (ms: C.)

4775. **Unha vella, de frebas, fixo cen varas.** [1594] (mc / ms4: F.V.S.)

4776. **Unha vella, de frebas, xuntou cen meas i-outra, de bagos, xuntou cen canados.** [1595] (ms-LU: seminarista anónimo: Paradela, LU)

4777. **Unha vella, de frebas, xuntou cen meas i-outra, de bagos, xuntou un canado.** [1596] (mc: Paradela-F.V.S.)

4778. **Unha vella, freba a freba, xuntou cen varas de tea.** [1597] (ms4 e mc: M.L.)
(es) *Una vieja revieja, poco a poco y hebra a hebra, hiló para cien varas de tela.* (R. Marín)

4779. **Val máis que sabe ter que quen ten saber.** [1598] (ms10,113r: *D.E.*)

4780. **Vale máis un feo remendo que un bonito buraco.** (ms8,67r: La Cañiza)

4781. **Vale máis un remendo mal feito ca un burato ben feito.** (ms-SA: José M. Gulías Rivas: Forcarei, PO)

4782. **Vale moito un remendo ben botado pero vale máis zorcido que remendado.** (mc: Buciños)

4783. **Xunta de novo pra de vello.** (ms8,37r: Silvarrey)

4784. **Xunta pan pra maio e leña pra abril.** (ms-LU: seminarista anónimo: Paradela, LU)

AHORRO Y TACAÑERÍA. V. tamén *Ahorro, Gastar, Generosidad, Sibaritismo*.

4785. **Apañai os bagos, que unha vella, de bagos, fixo cen canados.** (mc: G.P.)

4786. **As moitas pingueiras fan o río grande.** (mc: Buciños)

4787. **Día de moito, víspera de nada.** (mc: Pidre)
Var.: *Día de moito, semana de nada.* (ms15,43: Meda)
(es) *Día de mucho, víspera de ayuno.* (R. Marín) (ct) *Día de molt, vespra de res.* (Alberola)

4788. **Días de moito, vísperas de nada.** (ms-LU: seminarista anónimo: Laiosa, O Incio, LU)

4789. **Eran bos os merendotes, se non foran os escotes.** (ms8,16v: O. de Rey)

4790. **Garda o avaro seu diñeiro pra que o goce o seu herdeiro.** (ms5,133: Mondoñedo)

4791. **Máis vale faltar que sobrar.** (ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar de Galicia)

4792. **Nese peto nin saco nin meto.** (ms-SA: Francisco Canosa Quintáns)

4793. **Nese peto non quito nin meto.** (ms-SA: Nicolás Alvarellos López: Lalín, PO)

4794. **No seas tan tacaño que chegues a engaño.** (mc: Santiago)

4795. **Non hai pouco que chegue nin moito que non se acabe.** (ms-SA: Clemente Crespo Caamaño: Santiago de Compostela, C / José A. Iglesias Ares)

4796. **Non hai pouco que non chegue e moito que non se acabe.** (ms-LU: seminarista anónimo: Laiosa, O Incio, LU)

4797. **Non hai pouco que non chegue nin moito que non se acabe.** [1599] (mc e ms4: M.L. / ms-LU: seminarista anónimo: Buciños, Carballedo, LU / ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar da provincia de Lugo / ms10,097r: *D.E.*)
(es) *No hay poco que no alcance, ni mucho que no se acabe.* (R. Marín)

4798. **O abad de Bamba, o que non pode comer, dáo pola súa ialma.** (mc)
(es) *El abad de Bamba, lo que no puede comer, dalo por su alma.* (Sbarbi)
Moteja a los que sólo dan las cosas que no pueden aprovechar.

4799. **O que dá parte, tócalle menos.** [1600] (mc: C.G. / ms21,31v: Bermés)

4800. **O que outro suda, a min pouco me dura.** (ms-LU: seminarista anónimo: Pacios, Neira de Xusá, Baralla, LU)

4801. **O que outro suda, pouco me dura.** (mc: M.L.)
Var.: *O que outro zuga, a min pouco me dura.* (Páramo-F.V.S.) / *O que un zuga, a outro pouco dura.* (Incio)

[1594] V. *Unha vella, de bagos, fixo cen canados* en *Ahorro y tacañería*.
[1595] V. *Unha vella, de bagos, fixo cen canados* en *Ahorro y tacañería*.
[1596] V. *Unha vella, de bagos, fixo cen canados* en *Ahorro y tacañería*.
[1597] mc: *frebe a freba*.
[1598] En ms10 s.v. *Saber* coa indicación *Ahorro*.
[1599] ms-LU (Buciños) e ms-LU (anónimmo): *s'acabe*. / En ms10 s.v. *Poco*.
[1600] ms: *tócalle a menos*.

(pt) *O que outrem sua, pouco dura.* (Chaves) (es) *Lo que otro suda, a mí poco dura.* (Correas) */ Lo que otro suda, poco dura.* (Id.)

4802. **O que outro suda, pouco dura.** (ms8,05r: Silvarrey)

Vestido viejo. [sic] [1601]

4803. **Obras, das sobras.** (mc: M.V.)

(es) *La obra con lo que sobra.* (R. Marín) */ Obras, con tus sobras.* (Id.) */ Las obras con las sobras.* (Sbarbi)

Aconseja no gastar en construir edificios sino con el sobrante de la renta.

4804. **Ofrece-lo pez, que a cera vai cara.** [1602] (mc: S. Victorio de R. de Miño / ms18,74r: A.S.A.)

4805. **Onde el non tire viño, escusan outros ir por auga.** [1603] (mc: M.V.)

Var.: *Ond'el non tire viño, escusan d'ir outros por auga.*

4806. **Os cartos do tacaño van tres veces ó mercado.** (mc)

(pt) *O dinheiro do avarento, duas vezes vai à feira.* (Chaves) (es) *Dineros de avaro, dos veces van al mercado.* (Correas) */ El dinero del mezquino dos veces anda el camino.* (Id.)

4807. **Por unha presa de aire non se perda unha cesta de tripas.** (mc: Tuiriz, Monforte)

(pt) *Por un dedal de vento não se perca um alguidar de tripas.* (Chaves)

4808. **Por unha presa de aire pérdese un culeiro de tripas.** (mc)

4809. **Pra un ovo que dan, picada hoxe, picada mañán.** (mc: Buciños)

4810. **Si o avaro fose o sol, a nadie daría calore.** (ms-SA: José M. Gulías Rivas: Forcarei, PO)

4811. **Si un avaro fora sol, a ninguén daría calor.** (ms5,133: Mondoñedo)

4812. **Unha vella, de bagos, fixo cen canados.** [1604] (mc: La Coruña)

4813. **Unha vella, ós bagos, fixo cen canados; e se os apañara ben, inda facía outros cen.** (ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar da provincia de Lugo)

4814. **Vispra de moito, día de nada.** (ms-SA: Héctor Blanco Tato: Cereo, Coristanco, C (5º curso))

[1601] Non está clara a relación entre esta nota e o refrán ó que acompaña.
[1602] *Ofrecel-o pez, que a cera vai cara.*
[1603] ms3: *Ond'el, escusan d'ir outros.*
[1604] V. *Unha vella, de frebas, xuntou cen meas i outra, de bagos, xuntou cen canados* en *Ahorro*.

AISLAMIENTO

4815. **Voz de un, voz de ningún.** [1605] (ms10,143v: *D.E.*)

ALABANZAS

4816. **Gábate, pola, que de poñer vés.** [1606] (ms10,093r: *D.E.*)

4817. **Gábate, pola, que estás ben gorda pra que te coman.** [1607] (ms10,093r: *D.E.*)

4818. **Gábate, pola, que puxeche un ovo, i-ese grolo.** [1608] (ms10,093r: *D.E.*)

4819. **Hastra que acabes non te gabes.** [1609] (ms10,24v: *D.E.*)

4820. **Ninguén se gabe do que non fai.** [1610] (ms10,24v: *D.E.*)

4821. **Ninguén se gabe do que non sabe.** [1611] (ms10,24v: *D.E.*)

4822. **Ninguén se gabe hastra que acabe.** [1612] (ms10,24v: *D.E.*)

4823. **Non gabes hastra que probes.** [1613] (ms10,24v: *D.E.*)

4824. **Poucos en persoa propia deben gabar as súas cousas.** [1614] (ms10,091r: *D.E.*)

ALDEA

4825. **A aldea empobrece, embrutece e envilece.** (ms8,52v: Trives)

4826. **A aldea Dio-la dea.** [1615] (ms: A.S.A. / ms e ms4: A.S. y A.)

(es) *Buena es la vida del aldea. Algunos añaden: por un rato, mas no por un año.* (Sbarbi)

4827. **A vida da aldea dálla Dios a quen a desexa.** (ms-SA: Andrés Castro Ces: Tállara, Lousame, C)

4828. **O d'aldea, nin cama nin cea.** [1616] (ms: Buciños)

4829. **Ó paisano, nin mal, que non o merece; nin ben, que non o agradece.** [1617] (ms: Baralla-F.V.S.)

[1605] En ms10 s.v. *Voz* coa indicación *Aislamiento*.
[1606] En ms10 s.v. *Pollita* coa indicación *Alabanzas*.
[1607] En ms10 s.v. *Pollita* coa indicación *Alabanzas*.
[1608] En ms10 s.v. *Pollita* coa indicación *Alabanzas*.
[1609] En ms10 s.v. *Alabar*.
[1610] En ms10 s.v. *Alabar*.
[1611] En ms10 s.v. *Alabar*.
[1612] En ms10 s.v. *Alabar*.
[1613] En ms10 s.v. *Alabar*.
[1614] En ms10 s.v. *Persona* coa indicación *Alabanza propia*.
[1615] *A aldea Diol'a dea.* / Dentro do sobre *Aldea*.
[1616] Dentro do sobre *Aldea*.
[1617] Dentro do sobre *Aldea*.

4830. **O proveito da aldea, Dios o dea.** [1618] (ms10,102r: *D.E.*)

4831. **Os d'aldea, neto de leite por cuartillo de aceite.** [1619] (ms: La Coruña)

4832. **Por mal que che váa, vive na ciudá.** [1620] (ms e ms4: A.S.A.)

(es) *Vive en ciudad, por pequeña que sea; casa con moza, por pobre que sea; come carnero, por caro que sea.* (Correas) / *Vive en ciudad, por mal que te haya; come carnero por caro que valga; bebe del Duero, por turbio que vaya.* (Sbarbi)

4833. **Porque ladren os cas n'aldea, non van a fundir a peneda.** [1621] (ms: Santiago / ms-SA: José Barreiro Somoza: Santa Mariña de Ribela, A Estrada, PO)

4834. **Pra non salir ás aforas, fixo abondo.** [1622] (ms: Buciños)

4835. **Quen deixa a vila pola aldea, a ollo ve mala estrela.** [1623] (ms: A.S.A.)

(pt) *Quem deixa vila pela aldeia, venha-lhe má estreia.* (Chaves) (es) *Quien deja la villa por la aldea, a ojo ve la mala estrella.* (R. Marín) / *Quien deja la villa por la aldea, vengale mala estrella.* (Id.)

4836. **Quen deixa a vila pola aldea, mal lle foi nela.** [1624] (ms e ms6,02v: R. Caruncho, *D. Avisos*)

4837. **Quen deixa vila pola aldea, ó ollo ve máis estrela.** (ms4: J.P.)

4838. **Quen dixo pueblo, dixo ceo; quen dixo vila, dixo vida.** [1625] (ms e ms4: A.S.A. / ms16: J. del Prado?)

4839. **S'es d'aldea, tarde ou cedo has d'insiñar a orella.** [1626] (ms: Buciños)

ALIMENTO. V. tamén *Escasez de alimento*.

4840. **Carne de perna quita as engurras.** [1627] (ms10,091r: *D.E.*)

ALTERNACIÓN

4841. **Quen anda ás pegas, atópaas brancas e negras.** [1628] (ms10,087r: *D.E.*)

4842. **Tempo trai tempo.** [1629] (ms10,127r: *D.E.*)

4843. **Tempo tras de tempo e auga tras de vento.** [1630] (ms10,127r: *D.E.*)

4844. **Tras deste tempo ha de vir outro.** [1631] (ms10,128r: *D.E.*)

4845. **Tras do bo tempo ha de vir o mal tempo.** [1632] (ms10,128r: *D.E.*)

4846. **Tras do mal tempo ha de vir o bo tempo.** [1633] (ms10,128r: *D.E.*)

4847. **Un tempo bo trai outro tempo malo.** [1634] (ms10,128r: *D.E.*)

4848. **Un tempo malo trai outro tempo bo.** [1635] (ms10,128r: *D.E.*)

4849. **Un tempo tras de outro tempo, logo vén e axiña se vai.** [1636] (ms10,128r: *D.E.*)

AMANCEBADOS

4850. **A amiga e a espada, primeiro dada que emprestada.** (ms16: D.G.)

(es) *La amiga y la espada, antes dada que prestada.* (Correas)

4851. **Amancebamento non é casamento.** (ms16: D.G.)

AMBICIÓN

4852. **Unha no papo e outra no saco, e inda cobiza o que queda no prato.** [1637] (ms10,081r: *D.E.*)

AMENAZAS

4853. **Pode ben pouco o que non ameaza a outro.** [1638] (ms10,093r: *D.E.*)

4854. **Quen ma fai, hama de pagar.** [1639] (ms10,048r: *D.E.*)

AMISTAD FALSA

4855. **Cando a ocasión chega, o máis amigo a pega.** [1640] (ms10,071r: *D.E.*)

[1618] En ms10 s.v. *Provecho* coa indicación *Aldea*.
[1619] Dentro do sobre *Aldea*.
[1620] Dentro do sobre *Aldea*.
[1621] ms-SA: *n'aldea*. / Dentro do sobre *Aldea*.
[1622] Dentro do sobre *Aldea*.
[1623] Dentro do sobre *Aldea*.
[1624] Dentro do sobre *Aldea*.
[1625] Dentro do sobre *Aldea*.
[1626] Dentro do sobre *Aldea*.
[1627] En ms10 s.v. *Pierna* coa indicación *Alimento*.
[1628] En ms10 s.v. *Pega = urraca* coa indicación *Alternación*.
[1629] En ms10 s.v. *Tiempo* coa indicación *Alternación*.
[1630] En ms10 s.v. *Tiempo* coa indicación *Alternación*.
[1631] En ms10 s.v. *Tiempo* coa indicación *Alternación*.
[1632] En ms10 s.v. *Tiempo* coa indicación *Alternación*.
[1633] En ms10 s.v. *Tiempo* coa indicación *Alternación*.
[1634] En ms10 s.v. *Tiempo* coa indicación *Alternación*.
[1635] En ms10 s.v. *Tiempo* coa indicación *Alternación*.
[1636] En ms10 s.v. *Tiempo* coa indicación *Alternación*.
[1637] En ms10 s.v. *Papo* coa indicación *Ambición*.
[1638] En ms10 s.v. *Poder* coa indicación *Amenazas*.
[1639] En ms10 s.v. *Miscelánea* coa indicación *Amenaza*.
[1640] En ms10 s.v. *Ocasión* coa indicación *Amistad falsa*.

AMISTAD PROBADA

4856. **Na moita necesidá conócese o amigo de verdá.** [1641] (ms10,067r: *D.E.*)

4857. **Na moita necesidá di o amigo a verdá.** [1642] (ms10,067r: *D.E.*)

4858. **Na necesidá nace a amistá.** [1643] (ms10,067r: *D.E.*)

4859. **Na necesidá próbanse os amigos.** [1644] (ms10,067r: *D.E.*)

4860. **Na necesidá vese ben a amistá.** [1645] (ms10,067r: *D.E.*)

AMOR ATRACCIÓN

4861. **Alá se me poña o sol onde teña o meu amor.** [1646] (ms10,122r: *D.E.*)

AMOR Y AMISTAD

4862. **Á casa da miña novia levei un amigo: el quedouse de novio i-eu de despedido.** (mc: Tuiriz)

Con leves variantes es una seguidilla popular.

4863. **A lengua dun amigo malo corta máis c'un machado.** (ms15,19v)

4864. **A mortos e idos non hai amigos.** (mc: A.N.)

(pt) *A mortos e a idos, não há amigos.* (Chaves) (es) *A muertos y a idos, pocos amigos.* (Correas) (ct) *A mòrts ya anats, amics acabats.* (Alberola)

4865. **A mortos i-a idos non valen amigos.** (ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar de Galicia)

4866. **Amado meo, morreras ti e quedara eu.** (ms21,11r: Bermés)

4867. **Amighiños, si, pero a vaca polo que vale.** (ms-SA: Jaime Fráiz Vázquez: Arzúa, C)

4868. **Amigo cordo, con vicio e todo.** (mc)

(es) *Al amigo, con su vicio* (o amarlo con su vicio). (Sbarbi)

4869. **Amigo na cociña come o do fondo e mais da cima.** (mc: Lugo)

4870. **Amigo que non dá e coitelo que non corta, anque se perda pouco importa.** [1647] (ms-SA: Daniel García Blanco: Bamiro, Vimianzo, C / ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar da provincia de Lugo)

4871. **Amigo que non dá e coitelo que non corta, que se perda pouco importa.** (ms21,22r: Bermés)

4872. **Amigo que non dá e coitelo que non corta, que se perdan pouco importa.** [1648] (mc: M.V.)

Var.: *Amigo que non sirve, bota que perde o viño e coitelo que non corta, que se perdan, pouco importa.* (ms5,134: Valle del Mao)

(pt) *Amigo que não presta, e faca que não corta que se percam, pouco importa.* (Chaves) (es) *Amigo que no presta, y cuchillo que no corta, que se pierda poco importa.* (Correas)

4873. **Amigo vello, touciño vello, e viño inda máis vello.** (mc: Buciños)

Var.: *Aceite, viño e amigo, que sea antigo.* (J.P.) / *Aceite, viño e amigos, canto máis vellos, millor.* (C.A.) [1649]

(pt) *Azeite, vinho e amigo, o mais antigo.* (Chaves) / *Amigo velho, vale mais que o diñeiro.* (Id.) (es) *Aceite y vino, y amigo, en lo antiguo; y añejo el tocino.* (Correas) / *Amigo viejo y vino añejo.* (R. Marín) / *Amigo, viejo; tocino y vino, añejo.* (R. Marín) (ct) *Amic nou es vi novell, si es bo, no com el vell.* (Alberola) / *Oli, pòrch, ví y amig, tant mes bò com mes antich.* (R. Marín)

4874. **Amigo verdadeiro, deitalo no celeiro.** (mc: R. Caruncho)

4875. **Amigos coma sempre, pero a vaca polo que vale.** [1650] (ms-LU: seminarista anónimo: Carballedo, LU)

4876. **Amigos de bon tempo trócanse co vento.** [1651] (mc: C.A. *A Nosa Terra*)

(pt) *Amigo de bom tempo, muda-se com o vento.* (Chaves) (es) *Amigo del buen tiempo, múdase con el viento.* (R. Marín)

4877. **Amigos de lonxe e contas de preto.** (mc: M.V. / ms21,25v: Bermés)

(pt) *Amigos de longe, contas de perto.* (Chaves)

Idea muy repetida en la peremiología gallega y que recoge también la canción popular: *Amigos de cerca ou lonxe, i-as*

[1641] En ms10 s.v. *Necesidad* coa indicación *Amistad probada*.
[1642] En ms10 s.v. *Necesidad* coa indicación *Amistad probada*.
[1643] En ms10 s.v. *Necesidad* coa indicación *Amistad probada*.
[1644] En ms10 s.v. *Necesidad* coa indicación *Amistad probada*.
[1645] En ms10 s.v. *Necesidad* coa indicación *Amistad probada*.
[1646] En ms10 s.v. *Sol* coa indicación *Amor atracción*.
[1647] ms-LU: *aínda que se perda*.
[1648] ms4: *que se perda*.
[1649] ms4: *mellor*.
[1650] *Amigos coma sempre, pero a vaca pol'o que vale*.
[1651] ms4: *troncanse*.

contas sempre de preto; / amistade a que se queira / pero a vaca no seu precio.

4878. **Amigos de taberna, amigos de merda.** (mc: M.V.)

4879. **Amigos do que tes, dálles sebo nos pés.** [1652] (mc: Santiago / ms18,68r: *Diario de Avisos*, de R. Caruncho (1888))

4880. **Amigos e mulas, ás maduras.** [1653] (mc e ms: R. Caruncho, *Diario de Avisos*)

Var.: *Amigos e mulas fallan ás duras.* (A.S.A.)

(pt) *Amigos e mulas, falecem a duras.* (Chaves) (es) *Amigos y mulas, lejos de las duras.* (Sbarbi)

Suelen faltar cuando mayor es la dificultad o el apuro.

4881. **Amigos seamos e do noso comamos.** (mc: Buciños)

4882. **Amigos seamos e do noso teñamos.** (mc: Santiago / ms21,29r: Bermés / Amador Darriba Míguez)

4883. **Amigos, poucos e bos.** (mc: C.A.)

(es) *Amigos, pocos y buenos.* (R. Marín) / *Amigos, pocos y finos.* (Id.) (ct) *Amics, pocs i fins.* (Id.) / *Amics, pòcs y bòns.* (Alberola)

4884. **Amigos, si, pero a vaca polo que vale.** [1654] (ms-SA: seminarista anónimo: Terras do Deza, PO)

4885. **Amigos, si, pero as sandías polo que valen.** (ms)

(es) *Amigos si; pero las peras aparte.*

4886. **Amigos, un; enemigos, ningún.** [1655] (mc: M.V.)

(pt) *Amigo de um, inimigo de nenhum.* (Chaves) (es) *Amigos, uno; enemigos, ninguno.* (R. Marín) (ct) *Amic de ú y enemic de ningú.* (Alberola)

4887. **¿Amigos? No tempo dos figos.** (mc: Sta. Eugenia de Riveira)

4888. **Amiguiños seamos e do noso teñamos.** [1656] (mc: M.V.)

4889. **Amiguiños, si, pero a galiña por trinta reás.** (mc: Santiago)

(pt) *Amigos, amigos, negócios à parte.* (Chaves) (es) *Entre amigos leales, comprar y vender por lo que las cosas vales.* (R. Marín) / *Amigos, sí; pero los peces aparte.* (Id.)

Véase *Amigos de lonxe...*

4890. **Amiguiños, si, pero o porco polo que vale.** [1657] (ms21,27v: Bermés)

4891. **Amiguiño, si, pero o porco polo que vale.** (mc: M.V.)

(pt) *Amigos, amigos, negócios à parte.* (Chaves) (es) *Entre amigos leales, comprar y vender por lo que las cosas valen.* (R. Marín) / *Una cosa es la amistad y el negocio es otra cosa.* / *Amigos sí; pero los pocos aparte.* (Id.) (Sbarbi) / *De mostrador advento ni amistad ni parentesco.*

4892. **Amistade de xenro é sol de inverno.** (mc: C.A.)

Var.: *Amistá de xenro, como sol d'inverno.* (Buciños)

(pt) *Amizade de gerno, sol de invierno.* (Chaves) (es) *Amistad de yerno, sol de invierno.* (Correas)

Porque, como éste, dura poco, y poco calienta.

4893. **Amor con amor se paga.** (mc: *Dicc. Ac.* / ms11,24)

(pt) *Amor com amor se paga e com desdem se apaga.* (Chaves) (es) *Amor con amor se paga.* (Correas) / *Amor con amor se paga; lo demás son vanas palabras* (R. Marín) / *Amor con amor se paga; y lo demás, con dinero.* (Id.)

Se me queres, querereite / non me querendo, no hai nada; / olvidar, olvidareite: / amor con amor se paga. (ms11,24)

4894. **Amor de asno, couce e bocado.** (mc: Buciños)

4895. **Amor de burro, couce e bocado.** [1658] (mc: Tuiriz / ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar de Galicia)

(es) *El amor de los asnos, entra a coces y a bocados.* (Correas) / *Amor de burro, bocados, coces y rebuznos.* (R. Marín) (ct) *Amor de burro, mossos y coces.* (Alberola)

4896. **Amor de monxas, fuego de estopas.** (mc)

(es) *Amor de monjas, fuego de estopas.* (Correas)

4897. **Amor de nai, cal el non hai.** (mc: *Dicc. Ac.*)

4898. **Amor de nena, auga na cesta.** [1659] (mc: Tuiriz, Monforte / ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar de Galicia)

4899. **Amor de soldado non é de fiar.** (mc: *Dicc. Ac.*)

(es) *El amor del soldado no es más de una hora, que en tocando la caja y a Dios, señora.* (Correas)

[1652] ms18,68r: *dalle sebo.*
[1653] ms: *âs.*
[1654] *Amigos sí, pero a vaca pol'o que vale.*
[1655] ms4: *Amigo, enemigo.*
[1656] ms4: *de noso.*
[1657] *Amiguiños sí, pero o porco pol'o que vale.*
[1658] ms-LU: *coz.*
[1659] ms-LU: *agua.*

4900. **Amor de xenro é sol de inverno.** (mc)

4901. **Amor de xenro, bogada sin cinza.** (mc: *Dicc. Ac.*)

(pt) *Amizade de genro, sol de inverno.* (Chaves) (es) *Amor de yerno, sol de invierno.* (R. Marín)

Véase *Amistá de xenro...*

4902. **Amor e diñeiro non se pode ter gardado.** (mc: C.A.)

(pt) *O amor e o dinheiro, é chocalheiro.* (Chaves) */ Amor, dinheiro e cuidado, não está dissimulado.* (Id.) (es) *Amores, diablos y dineros, no se pueden encubrir.* (Sbarbi) */ Amor y dinero, no puede estar secreto.* (Correas) */ Amor, tos, humo y dinero, no se puede encubrir mucho tiempo.* (Id.) (ct) *L'amor y els diners no pòden amagarse.* (Alberola)

Véase *Amor, coitas e diñeiro...*

4903. **Amor e gloria é unha historia.** (mc: C.A.)

4904. **Amor forte non se esquence.** (mc: Buciños)

Lo recoge la canción popular: *Alcipreste non se rega / porque na lentura nace; / amor firme non se esquece / por máis traballos que pase*.

4905. **Amor que non ve, de contado morre.** (ms15,13)

4906. **Amor tempraneiro: cantas vexo, cantas quero.** [1660] (mc: Tuiriz, Monforte)

4907. **Amor tempraneiro: tantas vexo, tantas queiro.** (ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar de Galicia)

4908. **Amor tolo, eu por vós e vós por outro.** (mc: Buciños)

(pt) *Amor louco, eu por ti e tu por outro.* (Chaves) (es) *Amor loco, yo por ti y tú por otro.* (Correas) */ Amor loco, yo por vos y vos por otro.*

4909. **Amor xamais manda: amor sempre roga.** (mc: G.P.)

4910. **Amor trompetero, cantas vexo, cantas quero.** [1661] (mc)

(es) *Amor trompero, cuantas veo, tantas quiero.* (Correas)

4911. **Amores de baile, amores do aire.** (mc: Pontevedra)

4912. **Amor, coitas e diñeiro non se poden ter gardados.** (mc: Sarria)

(pt) *Amor, dinheiro e cuidado, não está dissimulado.* (Chaves) (es) *Amor, dinero y cuidado, no puede estar encerrado.* (Correas) */ Amor, dinero y cuidado, nunca fué disimulado.* (Id.) */ Amores, diablos y dineros, non pueden estar secretos.* (Id.) / *Amores, dolores, celos y dineros non pueden estar secretos; o no pueden estar cubiertos.* (Id.)

4913. **Amor, coitas e diñeiro non se poden ter sagredos.** (mc: *Dicc. Ac.*)

4914. **Amor, de pai, que todo o demais é aire.** (mc / ms4: F.V.S.)

(es) *Amor de padre, que todo lo demás es aire.* (Sbarbi) (ct) *Amor de pares, tot lo demés es aire.* (Alberola)

Véase la correspondencia port. en *Amor de nai...*

4915. **Amor, fogo e tose a seu dono descobre.** (mc: Correas)

(pt) *Amor, fogo e tosse; a seu dono descobre.* (Chaves) (es) *Amor, tos y fuego, descúbrense luego.* (Correas) */ El fuego, el amor y la tose, se conoce.* (Id.) */ Amor, tos y fuego descubre a su dueño.* (Id.)

Con imperfecciones de lenguaje, como todos los gallegos que recoge [Correas].

4916. **Amor, o da nai, que de todo outro non hai.** (mc: C.A.)

(pt) *Amor de pai que todo o outro é ar.* (Chaves) (es) *Amor de madre, que lo ál es aire.* (Correas) */ Amor de madre, que todo lo otro es aire.* (Id.) (ct) *Amor de pares, tot lo demés es aire.* (Alberola)

El port. dice lo mismo del amor de padre.

4917. **Amor, o da nai; todo o demais é aire.** (ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar de Galicia)

4918. **Amor, tempo e fertuna logo se muda.** [1662] (mc: C.A. *A Nosa Terra*)

(es) *Amor y fortuna, no tiene defensa alguna.* (Correas) */ La mujer y la luna presto se mudan.* (R. Marín)*Temps, vent, femmes et fortune se changent comme la lune.* (R. Marín)

4919. **Amor, tempo e fertuna presto se muda.** (ms18,17r)

4920. **Ao amigo e ao cabalo non hai que cansalo.** [1663] (mc: C.A.)

(pt) *Ao amigo e ao cavalo, não apertá-lo.* (Chaves) (es) *Al amigo y al caballo, no hay que apurallo.* (Sbarbi) */ Al amigo y al caballo no apretallo.*

No se debe abusar de la amistad.

[1660] ms: *tantas quero*.

[1661] ms: *tantas quero*.

[1662] ms e ms4: *presto se muda*.

[1663] ms: *o amigo y-o cabalo, n-hai*.

4921. **Ao amigo molestar, nen a rir nen a brincar.** (mc)

(es) *Al amigo cuando lo pruebas, que chasco te llevas.* (R. Marín) */ Al amigo nunca lo pruebes.*

4922. **Aquel que ben che quere, faiche chorar.** (ms-SA: Francisco Canosa Quintáns)

4923. **Ás amistades vellas vai o demo de padriño.** (ms5,027: Villalba)

4924. **As feridas da ternura, quen as fai, quen as cura.** (mc: Velle)

4925. **As reñas dos amantes empezan o lunes e acaban o martes.** (mc: Buciños)

(es) *Riñen el lunes los amantes, y se buscan el martes.* (R. Marín)

4926. **Bicos e abrazos non fan muchachos mais tocan a vísporas.** (ms18,22r)

4927. **Canto máis amigos, as contas máis claras.** (mc: C.A.)

(es) *Amigos; pero lo tuyo, tuyo, y lo mío, mío.* (R. Marín) */ Cuentas claras alegran las caras, cuentas turbias, los entrecejos arrugan.* (R. Marín).

4928. **Canto máis amigos, mellores contas.** (ms9,02r: O. de Rey)

4929. **Canto máis enemigo, despois máis amigo.** (mc: Santiago)

4930. **Catro cousas son precisas pra saber namorar: ollo fino, pé lixeiro, discreto e saber falar.** (mc: Chantada)

Procede de una canción popular.

4931. **Cedo esquence quen mal ama.** (mc: C.A.)

Porque, como hemos visto: *Amor forte non se esquece*.

4932. **Coitas e camiños dannos amigos.** (mc: C.A / ms16: *D.E.*)

(es) *Desdichas y caminos, hacen amigos.* (R. Marín)

En las primeras nos consuelan; los segundos nos los proporcionan los viajes.

4933. **Contas claras, amigos vellos.** (mc: Buciños / ms4: F.V.S.)

(es) *Cuentas claras, amistades largas.* (R. Marín) */ Cuentas claras, y amistad que dure.* (Id.)

4934. **Cun amigo sólo, naide vai á plaza.** (ms15,41: Incio)

4935. **Chámasme amigo i-en entramentes vou pagando o viño.** [1664] (ms4: F.V.S.)

4936. **Cheguei o amigo a perder ¿que môr pena podo ter?** (ms4: Velle)

4937. **De amigo reconciliado e de home disimulado garda o teu lado.** (ms10,032r: *D.E.*)

4938. **De amigos, o diñeiro, e de amores, o primeiro.** (mc: Buciños)

4939. **De amigos, o diñeiro.** (ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar de Galicia)

4940. **De amor fervendo, o corazón fumega.** [1665] (mc: Santiago)

4941. **De can dañado, de caldo recalentado e de amigo reconciliado líbrate como do diablo.** (mc: J.T.)

(pt) *De amigo reconciliado e de caldo requentado, nunca bom bocado.* (Ch). */ De caldo requentado e de vento de buraco, guarda-te deles como do diabo. / De amigo reconciliado, guarda-te dele como do diabo / Amigo reconciliado, inimigo dobrado* (Id.)

(es) *Amigo reconciliado, vaso quebrado y mal lañado.* (R. Marín) */ Amigos reconciliados, enemigos disimulados* (Id.) */ Amigo reconciliado, tan terrible es como el diablo.*

4942. **Dille ó amigo o teu secreto e quedarás de el preso.** (ms15,12)

4943. **Dios dounos e eles xuntáronse.** (mc: Santiago)

4944. **Dios me dea un amigo, anque sea nas portas do inferno.** (mc: Pidre)

4945. **Dios os dá e eles se xuntan.** (ms-SA: José A. Otero Outes: Santiago de Compostela, C)

4946. **Dos amores e das cañas, as entradas.** (mc)

(es) *De los amores y las cañas, las entradas.* (Sbarbi)

El amor en los principios es más vehemente, así como lo es el ardor con que comienza el juego de las cañas. Varios refranes insisten, como veremos, en ponderar los amores primeros.

4947. **Dos amores, o primeiro.** (ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar de Galicia)

4948. **En cartos e pan cocido vexa eu os bés do meu enemigo.** (ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar da provincia de Lugo)

4949. **En cartos e pan cocido vexa os bés do meu amigo.** [1666] (mc: Buciños / ms4: F.V.S.)

4950. **En comprar e vender non hai amigos.** (mc: M.V.)

[1664] *Chámasme amigo y en entramentes vou pagando o viño*.

[1665] ms: *curasón*.

[1666] ms e ms4: *vexa eu*.

(es) *En vender y comprar no hay amistad.* (R. Marín)

4951. **En rodas e pan cocido vexa os bés do meu amigo.** [1667] (mc: Chantada)

4952. **En tempo de figos non faltan amigos.** (ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar da provincia de Lugo)

4953. **Entre dous que ben se queren, con un que coma, xa chega.** (mc: Tuiriz, Monforte)

(es) *Entre dos que bien se quieren, con uno que coma, basta.* (Sbarbi)

4954. **Gárdate do amigo co que rifaches, se volve contigo.** [1668] (mc: C.A.)

Porque *amigo reconciliado, enemigo doblado*.

4955. **Hoxe rifareiche e mañán mimareite.** [1669] (ms10,030v: *D.E.*)

4956. **Máis vale tunda de pai que cariño de amo.** [1670] (mc: M.V. / ms)

4957. **Mal se esconde o fogo que no peito arde.** (ms10,013v: *D.E.*)

4958. **Maus frías, amores tódolos días; maus quentes, amores ausentes.** (mc: Carballino)

(pt) *Mãos quentes, coração frio, amor vacio.* (Chaves) */ Mãos frias, coração quente, amor para sempre.* (Chaves) */ Frio de mão, quente de coração.* (Id.) (es) *Manos calientes y corazón frio, amor perdido.* (Correas) */ Manos frías, corazón caliente, amor de siempre.* (Id.)

4959. **Millor son os croques do amigo que os bicos do enemigo.** (mc: Santiago)

4960. **Moito che quero, meu bico de poupa; moito che quero por riba da roupa.** (ms8,19v: La Cañiza)

4961. **Moito che quero, moito che adoro e non te fastidio porque non podo.** [1671] (ms: Lalín / ms)

4962. **Moito che quero, moito che adoro, non te afogo porque non podo.** (ms8,19v: Silvarrey)

4963. **Moza que moito se arrisca, ou quer mozo ou quer trisca.** [1672] (mc: M.V. / ms10,044r: *D.E.*)

4964. **Na adversidá, o amigo canta a verdá.** (ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar de Galicia)

4965. **Na adversidá, o amigo conta a verdá.** (mc: Tuiriz, Monforte)

(es) *En la adversidad dice el amigo la verdad.* (R. Marín)

4966. **Na cárcel e no hospital, conósese ben a amistad.** [1673] (ms-SA: Manuel Martín Gómez: Muxía, C)

4967. **Na cárcel e no hospital conócese a amistá.** (mc)

(es) *Prueba de amistad, cárcel y adversidad.* (Bergua)

4968. **Na cárcel e no hospital conoceré a amistade.** (ms-SA: José M. Gulías Rivas: Forcarei, PO)

4969. **Nin luz de candil nin amigo guardia civil.** (mc / ms4: F.V.S.)

4970. **No recuncar saberás quén che quere ben ou mal.** (ms18,66r)

4971. **No recuncar verás quén che quere ben ou mal.** (mc: Buciños / Chantada)

Var.: *No escudillar saberás quén che quere ben ou mal.* (mc: Buciños / mc: Chantada / ms4: F.V.S.) [1674]

(pt) *No escudelar verás quem te quer bem ou mal.* (Chaves) (es) *En el escudillar verás quién te quiere bien y quién te quiere mal.* (Correas)

4972. **No tempo dos figos hai moitos amigos.** [1675] (mc: Buciños)

(es) *En tiempo de higos, no faltan amigos.* (R. Marín) */ Al tiempo del higo, no hay amigo.* (Z.)

4973. **No tempo enxoito quéresme moito; no tempo mollado, nin pouco nin moito.** (mc: Viana, Chantada-F.V.S.)

4974. **No tempo inxoito quéresme moito e, no mollado, nin pouco nin moito.** (ms14,17)

4975. **No peligro conócese o amigo.** (ms-SA: Andrés Castro Ces: Tállara, Lousame, C)

4976. **Non creas ó teu amigo as contas do seu enemigo.** [1676] (mc: C.A.)

4977. **Non creas o teu amigo os contos do seu enemigo.** (ms18,35r)

[1667] ms: *vexa eu*.

[1668] ms4: *con que rifaches, se volve*.

[1669] Vázquez Saco recolle o refrán en ms10 coa forma *rifareite*, pero parece erro de transcrición porque Eladio Rodríguez recollíao no seu diccionario coa forma *rifareiche*.

[1670] ms: *d'amo*.

[1671] Atopados xunto cos de *Medicina e higiene* / ms: *ch'adoro*.

[1672] ms3: *s'arrisca, quer novio*. En ms10 s.v. *Moza*.

[1673] O orixinal di *Na cárcel e no sanatorio, ou mellor dicho hospital, conósese ben a amistad*.

[1674] ms4: *sabrás*.

[1675] V. *En tempo de figos non hai amigos* en *Egoísmo* (*Egoísmo ante los alimentos*).

[1676] ms4: *os contos do seu enemigo*.

4978. **Non diga qu'é namorado o amor qu'é calado.** (ms15,15)

4979. **Non hai diñeiro nin amoriño como o primeiro.** (mc)

De acuerdo la segunda parte con el pueblo canta: *A raíz do toxo verde / é mui mala de arrincare, / os amoriños primeiros / son mui malos de olvidare*.

4980. **Non hai enemigo pequeno.** [1677] (ms4: F.V.S.)

4981. **Non hai reña que non pase i-amistá que non se acabe.** (ms8,79v: Silvarrey)

4982. **Non hai romeu sin fror nin sábado sin sol nin domingo sin amor.** (ms21,01v: Bermés)

4983. **Non hai sábado sin sol nin domingo sin amor.** (ms17,002)

4984. **Non hai sábado sin sol nin María sin amor nin árbol que non bote flor.** (ms-SA: Alfonso Fernández Barros, Santa Eulalia de Oeste, Catoira, PO)

4985. **Non hai sábado sin sol nin Marica sin amor.** [1678] (mc: Santiago)

4986. **Non hai sábado sin sol nin moza sin amor.** (ms-SA: Manuel López Castro: Santa Comba de Cordeiro, Valga, PO)

4987. **Non hai sábado sin sol nin romeiro sin frol nin dama sin amor.** (mc: A.I. / ms)

(pt) *Não há sábado sem sol, nem velha sem dor, nem Maria* (ou *menina*) *sem amor* (ou *moço*). (Chaves) (es) *No hay sábado sin sol, ni doncella sin amor, ni callejuela sin revuelta, ni vieja que no sea alcahueta.* (R. Marín) / *No hay sábado sin sol, ni mocita sin amor, ni vieja sin arrebol, o ni vieja sin dolor* (Id.)

4988. **Non hai sábado sin sol nin romeo sin flor.** (ms-LU: seminarista anónimo: Guillar, Outeiro de Rei, LU)

4989. **Non hai sábado sin son nin María sin amor.** [1679] (mc: Santiago)

4990. **Non hai santo sin san nin María sin Xuan.** (ms-SA: Manuel Barreiro Somoza: Santa Mariña de Ribela, A Estrada, PO)

4991. **Non tema cautelosos enemigos quen teña seus criados como amigos.** [1680] (ms: J.P.)

4992. **O amigo amais o cabalo non hai que cansalo.** (ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar da provincia de Lugo)

4993. **O amigo e o cabalo n'os canses.** [1681] (ms-SA: José M. Gulías Rivas: Forcarei, PO)

4994. **O amigo i-o cabalo non hai que esforzalo.** (ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar da provincia de Lugo)

4995. **O amigo que non é certo ten un ollo pechado i-outro aberto.** [1682] (mc: Santiago)

4996. **O amigo vese no peligro.** (ms-LU: José Ballesteros Alonso)

4997. **O amigo conócese co coiro.** (ms4: C.A. *A Nosa Terra*)

4998. **O amigo, pra ser amigo, sete veces ha de ser reñido.** (ms8,59r: Aguada)

4999. **O amo que chega a rico non ten parentes nin amigos.** (mc / ms4: F.V.S.)

5000. **O amor con amor se paga.** (ms-SA: Francisco Canosa Quintáns)

5001. **O amor e a morte vencen o máis forte.** (mc: A.N. / ms4: N.V. 2ª Serie)

(pt) *Para o amor e para a morte, não há coisa forte.* (Chaves) (es) *El amor y la muerte en todas partes se meten.* (R. Marín) / *Para el amor y la muerte no hay cosa fuerte.* (Sbarbi) / *Todo lo vence el amor* (Id.)

5002. **O amor é cego.** (mc: Buciños)

5003. **O amor primeiro é o máis duradeiro.** (mc: Tuiriz, Monforte-F.V.S.)

5004. **O ben querer chega pra todos.** (mc)

5005. **O can, cando ten ósos, non quer amigos.** (mc: Santiago)

5006. **O cariño dos moitos anda ós poucos.** (mc: M.V.)

5007. **O que acaba primeiro axuda o compañeiro.** (ms-SA: Eliseo López Varela)

5008. **O que ben che quer, farache chorar.** (ms-SA: Clemente Crespo Caamaño: Santiago de Compostela, C)

5009. **O que ben se quere, no camiño se encontra.** (ms-SA: Francisco Canosa Quintáns)

5010. **O que cela, quere.** (mc / ms4: F.V.S.)

5011. **O que che quere ben, hate de facer chorar.** (ms-SA: Jesús García Villasenín: Niveiro, Val do Dubra, C)

5012. **O que che quere ben, che fará chorar.** (ms-SA: seminarista anónimo: algún lugar da provincia da Coruña)

[1677] *Non hay enemigo pequeno*.

[1678] ms: *María*.

[1679] Nos refráns recollidos polos seminaristas de Santiago aparece *sábado sin sol* en vez de *sábado sin son*.

[1680] Probablemente se trata dun aforismo da autoría de Jacinto del Prado máis ca dun refrán da tradición popular.

[1681] *Oh amigo e o cabalo nos canses*.

[1682] ms: *cerrado e outro aberto*.

5013. **O que está servido, non se acorda do amigo.** (mc: Tuiriz, Monforte)

5014. **O que feo ama, bonito lle parece.** (mc: Incio / ms4: F.V.S.)

(es) *Quien feo ama, bonito o hermoso le parece.* (R. Marín)

5015. **O que feo ama, hermoso lle parece.** (ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar da provincia de Lugo)

5016. **O que ten enemigos, non dorme.** (mc: Santiago)

5017. **O que ten un amigo finxido, ten un peso falso no bulsillo.** (ms-SA: seminarista anónimo: algún lugar de Galicia)

5018. **O que ten un amigo na cociña, come o caldo gordo.** (mc: Lugo)

5019. **O que ten un amigo guardia civil é coma quen ten un peso falso no bolsillo.** (ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar de Galicia (galego occidental))

5020. **O que ten un bon amigo, ten un bon tesouro.** (ms8,61v: O de Rey)

5021. **O que ten un guardia amigo, ten un peso falso no bolsillo.** (ms8,24v: Silvarrey)

5022. **O querer verdadeiro entra polo mexadeiro.** (ms: M.L.)

5023. **O teu millor amigo é o can, se lle dás pan.** [1683] (mc: Santiago / ms-LU: Jesús Redondo C.: Outeiro de Rei, LU)

5024. **Ó teu millor amigo non lle ensines a carteira.** [1684] (mc: Santiago)

5025. **Ó zapato do meu amigo moita subela [o]u pouco pez pra que volva.** [1685] (mc: Paradela)

5026. **Ollos de namorados, ollos trasquilados.** (ms15,19r)

5027. **Onde hai amor hai dolor.** (mc)

(es) *Donde hay amor, hay dolor.* (Sbarbi) / *Donde hay gran amor, allí hay gran dolor.* (Correas)

5028. **Os amigos i-as mulas fallan ás duras.** [1686] (ms21,01v: Bermés)

5029. **Os amigos vénse na cama e nas cartas.** (mc: Buciños)

En las enfermedades y en el juego.

5030. **Os amigos vense nas ocasiós.** (ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar da provincia de Lugo)

5031. **Os bicos i-as apertas non fan fillos pero fanlles o xeito.** [1687] (ms: F.V.S.)

(es) *Besos y abrazos no hacen chiquillos, pero tocan vísperas.* (Sbarbi) / *Abrazos y besos...*

5032. **Piollos, lagañas, mocos e maus que tocan o cu... S'is'é o amor que me [espe]ra, e tódolos cus cagan merda pura, c[ág]ome no amor e na'rmosura.** [1688] (ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar da provincia de Lugo)

5033. **Por amor dos meus amigos que non se me encha a casa de fillos.** (mc: Villalba)

5034. **Por mor dos meus amigos éncheseme a casa de fillos.** [1689] (mc: M.L.)

5035. **Pra o amor e a morte non hai cousa forte.** [1690] (ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar de Galicia)

5036. **Pra ser bos amighos, primeiro hai que ser enemighos.** [1691] (ms-SA: Carballo)

5037. **Pra ser bos amigos hai que ser enemigos.** (mc: Santiago)

5038. **Quen acaba primeiro, axuda ao derradeiro.** (ms-SA: seminarista anónimo: Moreira, A Estrada, PO)

5039. **Quen ben che queira, che fará chorar.** (ms-SA: Andrés Castro Ces: Tállara, Lousame, C)

5040. **Quen ben che quere, faite chorar.** (ms-SA: Argimiro Pampín Basteiro: Arzúa, C)

5041. **Quen ben che quer, non che busca muller.** (mc)

5042. **Quen ben te quere, farate chorar.** (ms8,37r: La Cañiza)

5043. **Quen ben te quer, a boca cho sabe.** [1692] (mc e ms4: A.S.A. / ms4: J.P. / ms10,104r: *D.E.*)

5044. **Quen che avisa, ben che quer.** [1693] (ms-SA: seminarista anónimo: algún lugar da provincia da Coruña / ms-SA: Serafín Caamaño Cernadas: Esteiro, Muros, C)

5045. **Quen mal quer'os seos, non querrá ben os alleos.** (ms21,06r: Bermés)

5046. **Quen mal quere, pronto olvida.** (mc: Tuiriz-F.V.S.)

[1683] ms e ms-LU: *mellor*; ms: *si lle das*; ms-LU: *teo mellor*.

[1684] ms: *ll'ensines*.

[1685] ms: *xubela*.

[1686] *Os amigos y'as mulas fallan as duras*.

[1687] *Os bicós y as apertas non fan fillos; pero fanlles o xeito*. / ms4: *fan os fillos, fanlle o xeito*.

[1688] *Piollos, lagañas, mocos, e maus que tocan o cú... S'is'e o amor que me [espe]ra, e todol'os cus cagan merda pura, c[ág]ome no amor e na'rmosura*.

[1689] ms4: *o lar de fillos*.

[1690] Nunha segunda clasificación temática, Vázquez Saco incluíu este refrán en *Medicina. Higiene*.

[1691] *Pra ser bos amijos primeiro hay que ser enemijos*.

[1692] En ms10 s.v. *Querer*.

[1693] ms-SA: (Serafín C.): *ch'avisa*.

(es) *Quien bien quiere, tarde olvida.* (Sbarbi)

5047. **Quen me pica, ben me quere.** (ms8,37r: La Cañiza)

5048. **Quen os seus agarima, a naide agarimo pida.** [1694] (ms10,121r: *D.E.*)

5049. **Quen perdica ós namorados, é como quen perdica ós xordos.** (mc: R. Caruncho)

Porque *juzgan los enamorados que todos tienen los ojos vendados.* (Sbarbi)

5050. **Quen ten amigo na cociña, come caldo de galiña.** (ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar da provincia de Lugo)

5051. **Quen ten amores non dorme.** (mc / ms4: F.V.S.)

(pt) *Quem tem amores não dorme.* (Chaves)

En varias coplas lo ha glosado la musa popular: *Funme deitar a durmir / O son da auga que corre, / e a auga foime dicindo: / quen ten amores non dorme. // Quen ten amores non dorme, / eu tamén así facía; / agora que non-os teño / dormo de noite e de día. // O mar anda que desanda, / anda que desaparece / quen ten amores non dorme, / quen non-os ten, adormece.*

5052. **Quen ten un amigo guardia é ter un duro falso no bolsillo.** (ms18,65v: Camba)

5053. **Quere ben, si queres que che queiran tamén.** (mc: Santiago)

5054. **Quérelle muito a cabra ó fillo, e cos cornos quítalle os ollos.** (ms-LU: seminarista anónimo: Pacios, Neira de Xusá, Baralla, LU)

5055. **Querer, calquera quere, o caso é saber querer.** (mc)

5056. **Quérote moito polo tempo enxoito, e polo mollado, tírote ó lado.** (mc: Sober)

5057. **Se queres que o amigo sea verdadeiro, nunca lle emprestes diñeiro.** [1695] (mc: Buciños / ms4: F.V.S.)

Porque *si queres ter un enemigo, préstalle diñeiro a teu amigo.*

5058. **Si a túa cartilla dera co meu catón, tiñamos un rato de conversación.** [1696] (mc: Miraz)

5059. **Si queres ter un enemigo, préstalle diñeiro a teu amigo.** [1697] (mc / ms4: F.V.S.)

(pt) *Se queres ter um inimigo, empresta-lhe o teu e pede-lho.* (Chaves) (es) *Si quieres tener enemigos, presta dinero a tus amigos.* (R. Marín)

5060. **Tanto lle quere facer o diaño á súa mai que lle quit'os ollos.** (ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar da provincia de Lugo)

5061. **Tanto lle quería o demo á súa nai que lle quitou os ollos.** (ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar da provincia de Lugo)

5062. **Tanto lle quixo facer o demo á súa mai que lle quitou os ollos.** (ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar da provincia de Lugo)

5063. **Tanto lle quixo o corvo á súa mai que lle quitou os ollos.** (ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar da provincia de Lugo)

5064. **Tanto lles quere o demo ós fillos que lles quita os fuciños.** (mc: Buciños)

(pt) *Tanto quis o diabo aos filhos, que lhe tirou os olhos.* (Chaves) (es) *Tanto quiere el diablo a su hijo que le quiebra el ojo.* (Correas) (ct) *Tant et vullc qu'et trac un ull.* (Alberola)

Avisa contra las funestas consecuencias de todo amor imprudente o excesivo.

5065. **Tanto o demo lle fai [a] súa nai, qu'hasta que lle quita os ollos, non para.** [sic] (ms-SA: Manuel Villaverde Marcos: Proupín, San Tomé de Ames, C)

5066. **Tanto o demo lle fixo á súa nai que lle quitou os ollos.** (ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar da provincia de Lugo)

5067. **Un guardia cevil amigo é un peso falso no bolsillo.** (ms21,19r: Bermés)

5068. **Val máis rogo de amigo que pau de enemigo.** (mc: *V. Gallega*)

(pt) *Mais vale o rogo do amigo que o ferro do inimigo.* (Chaves) (es) *Más vale el ruego del amigo, que el hierro del enemigo.* (Sbarbi)

La dulzura y la suavidad son preferibles al rigor y a la violencia.

5069. **Val máis un amor de lonxe que vintecinco da porta.** (mc)

Recogido también por la inspiración popular: *Sementei e non collín / abeas, n'unha revolta: / val máis un amor de lonxe / que vintecinco na porta.*

5070. **Vale máis o querer dun can que o querer dunha muller: o can quer a seu amo i-a muller quer a quen quer.** [1698] (mc / ms4: F.V.S.)

[1694] Sen clasificar no orixinal.
[1695] ms: *ll'emprestes.*
[1696] ms: *c'o*
[1697] ms4: *Se queres.*
[1698] ms4: *o can quere, a quen'a quere.*

Poco piadoso para la mujer, parece derivar de una canción del pueblo.

5071. **Vale máis tunda de pai que cariño d'amo.** (ms21,29v: Bermés)

5072. **Valen máis fridas dun amigo que bicos dun enemigo.** (mc: Santiago)

Como: *Millor son os croques do amigo que os bicos do enemigo.*

5073. **Vanse os amores e quedan os dolores.** (mc: Tuiriz, Monforte)

Var.: *Casamentos por amores acaban en dolores.* (ms4: M.V.)

(pt) *Vão-se os amores e ficam as dores.* (Chaves) (es) *Vanse los amores, quedan los dolores.* (Bergua)

5074. **Vexo os defeutos do amigo, lamento mais non maldigo.** [1699] (mc: Velle)

5075. **Vintecinco pretendientes e collín u máis ruín.** (ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar de Galicia)

5076. **Vintecinco pretendientes metidos nun violín, e collín o máis ruín.** (mc: Buciños)

Procede de otra canción popular: *Vintecinco pretendientes / metidos n'un violín / vientecinco pretendientes / e collín o máis ruín*.

5077. **Xamón i-amigos, vellos.** [1700] (ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar da provincia de Lugo)

Amistad

5078. **Alá vai a soga tras o caldeiro.** [1701] (mc: C.A.)

(es) *Ir la soga tras el caldero.* (Sbarbi)

Seguir una persona a otra sin dejarla a sol ni a sombra.

5079. **Amigo que non presta e coitelo que non corta, anque os leve o demo, pouco importa.** [1702] (mc: G.P.)

Var.: *Auga que non presta e cuchilo que non corta, que se perda, pouco importa.* (ms4: F.V.S.)

5080. **Amigo que non sirve, bota que verte o viño e coitelo que non corta, anque se perdan, pouco importa.** (ms5,029)

5081. **Lonxe da vista, lonxe do corazón.** [1703] (mc: M.V. / ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar de Galicia / ms21,25v: Bermés / ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar da provincia de Lugo)

Var.: *Lonxe da vista, lonxe do pensamento.*

(pt) *Longe da vista, longe do coração.* (Chaves) (es) *Lejos de vista, lejos de corazón.* (Correas)

5082. **Non hai enemigo pequeno.** [1704] (mc: Sarria / ms4: F.V.S.)

(es) *No hay enemigo pequeño.* (R. Marín)

5083. **O que non paga un neto nin bebe viño, non ten amigos.** [1705] (mc: Santiago)

5084. **Os amigos, pra ser amigos, sete veces reñidos.** [1706] (mc: Villamor, Caurel)

5085. **Os que ben se queren, encóntranse sempre.** [1707] (mc: Lugo)

Var.: *Os que ben se queren, tarde s'olvidan.* (ms4: F.V.S.)

Amor

5086. **Bicos e abrazos non fan muchachas pero tocan a vísporas.** [1708] (mc: Agro)

5087. **Coidan os namorados que os demais teñen os ollos pechados.** [1709] (ms10,066r: *D.E.*)

5088. **Do ver nace o querer, e do non ver nace o esquecer.** [1710] (ms10,138r: *D.E.*)

5089. **No mirar dos ollos, o cariño i-os odios.** [1711] (mc: Buciños)

5090. **Non hai sábado sin sol nin mociña sin amor.** [1712] (mc: Buciños)

5091. **O que non t'aprecia na vida, tampouco te honra na morte.** [1713] (mc: Buciños / ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar da provincia de Lugo)

5092. **Os primeiros amores son os millores.** [1714] (mc: Tuiriz, Monforte / ms5,045: Serantes de Lage)

[1699] ms4: *defectos*.

[1700] Nunha segunda clasificación temática, Vázquez Saco incluíu este refrán en *Hambre. Gastronomía*.

[1701] Indica *Amistad* no ms.

[1702] Indica *Amistad* no ms.

[1703] Indica *Amistad* no ms. / ms4 e ms-LU (Lugo): *curazón*; ms-LU (Galicia): *Lexos da vista, lexos do corazón*.

[1704] Indica *Amistad* no ms.

[1705] Indica *Amistad* no ms. / ms: *non pag'on neto nin bebe viños*.

[1706] Indica *Amistad* no ms. / mc: *Os amigos, ra ser amigos*.

[1707] Indica *Amistad* no ms.

[1708] Indica *Amor* no ms. / ms4: *fan muchachos, mais*.

[1709] En ms10 s.v. *Enamorados* coa indicación *Amor*.

[1710] En ms10 s.v. *Ver* coa indicación *Amor*.

[1711] Indica *Amor* no ms.

[1712] Indica *Amor* no ms.

[1713] Indica *Amor* no ms. / ms e ms-LU: *t'honra*.

[1714] Indica *Amor*. *Principio e cabo do amor* no ms.

(ct) *Lluna de gener i l'amor primer.* (Sanchis) */ D'amors, el primer; de llunes, la de gener.* (Id.)

Análogo a varios ya registrados. Véase *Non hai diñeiro...* y *O amor primeiro...* Por eso dice la conocida copla popular: *A raíz do toxo verde / e muy mala d'arrincare: / os amoriños primeiros / son mui malos d'olvidare*.

5093. **Rifan os amantes e quérense máis que antes.** [1715] (ms10,109r: *D.E.*)

5094. **Tanto ben lle fixo o demo á súa nai, que lle comeu os ollos.** [1716] (mc: Santiago)

(es) *Tanto quiso el diablo a su hijo, que le sacó un ojo.* (Sbarbi)

Denota las fuertes consecuencias de todo amor imprudente o excesivo.

5095. **Tanto che quero, tanto che adoro, que non che quito a vida porque non podo.** [1717] (mc: Parga-F.V.S.)

5096. **Tanto quere o demo ós fillos, que lles saca os ollos.** [1718] (mc, ms4 e ms18,77r: A.S.A.)

Var.: *Tanto lle quere o demo ós fillos que lles quita os fuciños.* (Buciños)

(pt) *Tanto quis o diabo aos filhos, que lhe tirou os olhos.* (Chaves) (es) *Tanto quiere el diablo a su hijo que le quiebra el ojo.* (Correas) (ct) *Tant et vullc qu'et trac un ull.* (Alberola)

AMOR Y AUSENCIA

5097. **Canto te vexo, tanto te quero.** [1719] (ms10,138r: *D.E.*)

AMOS

5098. **O que ha ser servido, ten que ser sofrido.** [1720] (ms10,120r: *D.E.*)

5099. **Ruín señor cría ruín servidor.** [1721] (ms10,111r: *D.E.*)

ANDURIÑA. V. tamén *Aves*, *Pájaros*.

5100. **Nin un dedo fai man nin unha anduriña fai vran.** [1722] (ms10,003r: *D.E.*)

[1715] En ms10 s.v. *Reñir* coa indicación *Amor*.
[1716] Indica *Amor* no ms.
[1717] Indica *Amor* no ms. / ms e ms4: *tanto che adoro non che quito*.
[1718] Indica *Amor* no ms. / ms4 e ms18,77r: *Tanto lle quer o demo ôs seus fillos, que lles saca os ollos*.
[1719] En ms10 s.v. *Ver* coa indicación *Amor y ausencia*.
[1720] En ms10 s.v. *Servir* coa indicación *Amos*.
[1721] En ms10 s.v. *Ruin* coa indicación *Amos*.
[1722] En ms10 s.v. *Dedo* coa indicación *Anduriña*.

ANIMALES DOMÉSTICOS. V. tamén *Agrícolas* (*Animales*), *Ganado*, *Mula*, *Potro*, *Trote, Yegua*.

Bestas

5101. **Non compres besta coxa pensando que sanará; as sanas coxean i-a coxa ¿que fará?** [1723] (mc / ms / ms4: F.V.S.)

Var.: *Nunca compres besta coxa pensando que sanará, que inda enferma a qu'está sana, canto máis a qu'está xa.* (ms4: F.V.S.) / *Non compres besta coxa pensando que sanará; a que está sana coxea ¿que fará a que coxa está?* (ms4: F.V.S.)

(pt) *Não compres mula manca cuidando que há-de sarar, nem cases com mulher má, cuidando que se há-de emendar.* (Chaves)

GALLINA. V. tamén *Agrícolas* (*Animales*), *Gallinas*, *Pollos*.

5102. **Galiña, pavo e cebón, por febreiro se dispón.** [1724] (ms: J.P.)

Gallos. V. TAMÉN AGRÍCOLAS (ANIMALES), GALLO, POLLOS.

5103. **Cada galo canta no seu galiñeiro.** [1725] (mc e ms16: C.A. *A Nosa Terra* / ms16: *D.E.*)

Var.: *Cada galo canta no seu poleiro.* (ms16: *D.E.*) / *Cada galo canta no seu galiñeiro i-o que é bo, no seu e no alleo.* (ms16 e ms10,025r: *D.E.*) [1726]

(pt) *Cada galo canta no seu poleiro; e o bom no seu poleiro e no alheio.* (Chaves) (es) *Cada gallo canta en su gallinero.* (Sbarbi) */ Cada gallo canta en su gallinero; y el bueno, en el suyo y en el ajeno.* (Sbarbi) */ Cada gallo canta en su muladar.* (Z.) / *Cada gallo canta en su gallinero, y el que es bueno, en el suyo y en el ajeno.* (Correas) (ct) *Cada gall canta en lo seu galliner.* (Alberola)

Cada cual manda en su casa.

5104. **Cada galo no seu galiñeiro e cada polo no seu poleiro.** [1727] (mc e ms16: C.A.)

Es el que manda. Análogo al anterior.

[1723] ms: *y a*. / Dentro de *Miscelánea* no mecanoescrito orixinal. Contén a indicación *Animales domésticos* (*Bestas*) no ms.
[1724] Contén a indicación *Animales domésticos = galiña*.
[1725] Nunha segunda clasificación temática, Vázquez Saco incluíu este refrán en *Dominio*.
[1726] En ms10 s.v. *Gallo*.
[1727] ms4: *e cada pola*.

5105. **Cando canta o galo, señal qu'é día.** (ms-SA: seminarista anónimo: algún lugar da provincia da Coruña)

5106. **Cando canta o ghalo é día.** [1728] (ms-SA: Víctor Manuel Lobato Feijoo: Catoira, PO)

5107. **Cando o galo canta é porque ben ve día.** (ms-SA: Manuel Camino Sánchez)

5108. **Cando o galo canta, señal de alegría.** [1729] (mc e ms16: Santiago / Luís Alonso Alonso / ms-SA: Manuel Barreiro Somoza: Santa Mariña de Ribela, A Estrada, PO)

5109. **Cando o galo canta, señal de día.** (ms-SA: Argimiro Pampín Basteiro: Arzúa, C)

5110. **Cando o galo canta, señal de que amanece.** (ms-SA: Clemente Crespo Caamaño: Santiago de Compostela, C)

5111. **Cando o galo canta, señal que é día.** (ms-SA: José A. Otero Outes: Santiago de Compostela, C)

5112. **Cando o gallo canta, amanece o día.** [1730] (ms-SA: Manuel Otero González: Divino Salvador de Coiro, Cangas, PO)

5113. **Canta o galo, son as doce.** (mc e ms16: Buciños / ms: A.C. *A N. Terra*)

(es) *Cuando el gallo canta, si no es medio día, poco le falta.* (R. Marín)

5114. **Donde falta o galo, canta a galiña.** [1731] (mc e ms16: Santiago / Luís Alonso Alonso)

5115. **Donde hai galo non canta galiña, senón que o galo sea morriña.** [1732] (mc e ms16: J.A.P.)

Var.: *Ond'hai galo non canta galiña, senón que o galo teña a morriña.* (mc: M.V. / A. Darriba Míguez / ms-SA: José M. Gulías Rivas: Forcarei, PO / ms21,24v: Bermés) [1733]

(pt) *Onde está galo, não canta galinha.* (Chaves) (es) *Donde hay gallo no canta gallina.* (R. Marín) */ Donde el gallo canta, la gallina calla.* (Ricart) (ct) *Allá on hi ha galls, no hi canten gallines.* (Id.)

5116. **Donde hai galo, non canta galiña.** [1734] (mc e ms16: Noya / ms-LU: seminarista anónimo: Buciños, Carballedo, LU / M. González Fernández / ms-SA: Serafín Caamaño Cernadas: Esteiro, Muros, C / ms-SA: José González Santos: Boa, Camboño, Lousame, C / ms-SA: Nicolás Alvarellos López: Lalín, PO / ms-SA: José Álvarez Souto: Anxeriz, Tordoia, C)

5117. **Este galo non canta; algo ten na garganta.** (mc e ms16: Chantada)

Var.: *Galo que non canta, algo ten na gorxa.* (ms16: Baralla)

5118. **Este galo non canta; non sei qué ten na garganta.** [1735] (mc e ms16: Buciños)

(pt) *Pássaro que não canta, tem nó na garganta.* (Ricart) (es) *Gallo que no canta, algo tiene en la garganta.* (Ricart) */ Pajarito que no canta, algo tiene en la garganta.* (Id.) */ Cuando este gallo no canta, algo tiene en la garganta.* (Sbarbi)

Dícese del que se abstiene de intervenir en conversación que le interesa, como si recelase algo.

5119. **Galo de xaneiro val un carneiro.** (mc / ms4: F.V.S. / ms16: Lugo)

5120. **Galo monteiro é o primeiro que canta no poleiro.** (mc e ms16: Santiago)

5121. **Galo que non cacarexa, non se sabe dónde anda.** (mc: A.C. *A N. Terra* / ms16: C.A.)

5122. **Galo que non canta, algo ten na garganta.** (ms-LU: Jesús Redondo C.: Outeiro de Rei, LU)

5123. **O galo canta co día.** (mc e ms16: Santiago)

5124. **Onde hai galo non canta galiña, a non ser que o galo teña a morriña.** (ms-SA: Eliseo López Varela)

5125. **Onde hai galo, non manda galiña.** [1736] (mc: R. Caruncho / ms18,57r: *Vida Gallega*)

(es) *Cada gallo manda en su año.* (Sbarbi) */ Donde hay gallo, no canta gallina.* (R. Marín) */ Donde el gallo canta, la gallina calla.* (Id.)

Como: *Donde hai galo, non canta galiña.* Equivalente: *Donde hay patrón no manda marinero*.

5126. **Pito sorodio, tarde ou nunca fai capón.** (ms-SA: seminarista anónimo: algún lugar de Galicia)

OVEJAS. V. tamén *Agrícolas* (*Animales*).

5127. **A escampada da ovella mal será que non veña.** [1737] (mc e ms: A.N.)

Aunque sea día de mucha lluvia suele escampar al atardecer, y se aprovecha ese momento para sacar a pacer a las ovejas. Nuestros diccionarios desconocen *escampada*, y traen *escampo* (Valladares) y *escampadela* (C. Alvarellos). / *Escampada*

[1728] *Cando canta o jalo e día*.
[1729] ms e Luís Alonso Alonso: *d'alegría*.
[1730] *Cando o galho canta amanece o día*.
[1731] Luís Alonso Alonso: *falt'o galo, cant'a galiña*.
[1732] ms: *Ond'hai, senon qu'o galo*.
[1733] A. Darriba Míguez: *canta a galiña*; ms-SA: (José M. G.): *teña morriña*.
[1734] ms-LU e ms-SA (José A.): *Onde*; ms-SA (José A.): *canta a galiña*.
[1735] A variante do portugués, aínda que V. Saco lla atribúe a Ricart, aparece no refraneiro de Chaves.
[1736] ms18,57r: *hai gato*.
[1737] mc: *escapada*

= cesación breve de la lluvia que se aprovecha para sacar a pacer las ovejas. Lo registra por primera vez Rodríguez González, anteriormente Valladares trae *escampo* y Carré *escampadela*.

5128. **A ovella carrapetosa chámalle á outra mendosa.** [1738] (ms16: Sober)

5129. **A ovella deixa a la na silveira.** (ms5,045: Cereijo, Estrada)

5130. **A ovella detrás da pedra, un axexa e outro a leva.** [1739] (mc e ms16: Santiago, J. Ramón y Fdez.-Corme)

5131. **A ovella do pobre no maio morre.** [1740] (mc e ms16: M.L.)

5132. **A ovella i-a abella, en maio deixa a pelexa.** (mc e ms16: Buciños)

Var.: *A ovella e abella, por abril dan a pelexa.* [1741] (ms: J.P.) / *A ovella i-a abella, por abril deixa a pelexa.* (ms16: Tuiriz, Monforte)

(es) *La oveja y la abeja, por abril dan la pelleja.* (Correas) */ ms16: Hernán Núñez*

El siguiente lo dice de abril, y con él concuerda el castellano. Es curiosa la diversa interpretación que del refrán ofrecen Correas y Sbarbi. *Que se mueren si revuelve mal temporal de frío y agua*, escribe Correas. Y según Sbarbi: *En el mes de abril es cuando se obtiene el mayor producto de una y otra*.

5133. **A ovella meiriña o demo a trasquila.** (ms-LU: seminarista anónimo: Buciños, Carballedo, LU)

5134. **A ovella que berra, bocado que perde.** (ms-SA: Baldomero Louro Lado: San Mamede de Carnota, C)

5135. **A ovella que ten boca come espiños, como todas.** (mc: Santiago, José Mª Covas / ms16: Santiago)

5136. **A ovella xunto ó carneiro afaise en calquera regueiro.** (mc e ms16: Taboada-F.V.S.)

5137. **A ovella, coa noite prá cortella.** [1742] (mc e ms16: M.L.)

Var.: *Otro dice también de la mujer: A muller i-a ovella, con noite prá cortella.*

5138. **As ovellas ben tratadas, por febreiro regaladas.** [1743] (mc e ms16: J.P.)

Atrás queda otro análogo acerca de las abejas.

5139. **Ás veces unha ovella negra trae un año branco.** (mc e ms16: Carballedo)

Var.: *De ovella negra nace un año branco.* (ms4: A.S.A. / ms10,074r: *D.E.*) [1744]

(es) *De ovejas blancas nacen corderos negros.* (R. Marín)

5140. **Berra a ovella na cortella.** (mc e ms16: Lugo / ms4: F.V.S.)

5141. **Cada ovella á súa cortella.** (ms-SA: seminarista anónimo: Moreira, A Estrada, PO)

5142. **Cada ovella co seu fato.** (mc e ms16: C.A. / ms10,074r: *D.E.*)

5143. **Candea no castiñeiro, leva a ovella ó carneiro.** [1745] (mc e ms16: Buciños / ms4: F.V.S.)

5144. **Cando a ovella mea, non come herba.** (mc e ms16: C.A. / ms6,03v: Emilio Álvarez Jiménez en "Refranero" en *Ultreya*)

(es) *Oveja que bala...*

Como *Ovella que bala...*

5145. **Cando no castiñeiro vires candea, leva ó carneiro a ovella.** (mc e ms16: M.V. / ms21,21r: Bermés)

Como *Candea no castiñeiro...*

5146. **Cando o crego dá a ovella, colle a corda e vai por ela.** [1746] (mc e ms16: Buciños / ms4: F.V.S.)

Var.: *Cando o crego dá a ovella, colle a corda e vai por ela, que se o crego recorda, non dá a ovella nin a corda.* (C.A.) / *Cando o crego dá a ovella, agarrala pola orella; namentras se colle a corda, marcha a ovella.* (Buciños)

(pt) *Quando te derem o porquinho, acode logo com o baracinho.* (Chaves) */ Quando te derem a vaca, vem logo com a corda.* (Id.)

Variante de otros anteriores. También éste la tiene y peca por cierto de excesivamente injusto.

5147. **Carne lanar, pra mexar.** (ms18,01r)

5148. **De unha ovella branca nace un año negro.** [1747] (ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar da provincia de Lugo)

5149. **Desde santa Lucía, as ovellas todo o día.** (mc / ms16: Lugo)

[1738] Nunha segunda clasificación temática, Vázquez Saco incluíu este refrán en *Orgullo. Ironías contra los orgullosos*.

[1739] ms16: *i-outro*.

[1740] ms4: *probe*.

[1741] ms: *y a abella*. / Jacinto del Prado recolle o refrán coa forma *A ovella e abella.*

[1742] ms16: *de noite*.

[1743] Nunha segunda clasificación temática, Vázquez Saco incluíu este refrán en *Agrícolas* (*Meses. Febrero*).

[1744] ms10: *Da ovella*.

[1745] ms: *candela*.

[1746] Nunha segunda clasificación temática, Vázquez Saco incluíu este refrán en *Oportunidad* (*Aprovechar la oportunidad*).

[1747] O orixinal di *De una ovella branca nace un año negro*.

Su festividad el 13 de diciembre.

5150. **Desque os toxos fan orellas, non se buscan as ovellas.** (ms4: M.L.)

5151. **Desque os toxos fan orellas, non se buscan nas ovellas.** (ms21,17r: Bermés)

5152. **Dios che dea ovellas e fillos pra elas.** (mc: C.A. *A Nosa Terra* / ms16: C.A.)

(pt) *Deus te dê ovelhas e filhos para elas.* (Chaves) (es) *Dios te dé ovejas e hijos para ellas.* (Sbarbi) */ Dios te de ovejas e hijos para con ellas.* (Hernán Núñez) (ct) *Deu qu'et done ovelles y fills per a elles.* (Alberola)

Destaca cuánto interesa que el dueño mismo guarde su hacienda.

5153. **Dunha ovella negra rara vez sale un año branco.** (ms-SA: seminarista anónimo: algún lugar da provincia de Lugo)

5154. **Dunha ovella negra sale un año blanco.** (ms-LU: dous seminaristas anónimos: Santiago de Compostela, C e algún lugar de Galicia)

5155. **Dunha ovella blanca sale un año mouro.** (ms-LU: seminarista anónimo: Guillar, Outeiro de Rei, LU)

5156. **En ovellas e abellas nunca metas o que teñas, pero, poidendo ser, nunca estés sin elas.** (ms-SA: seminarista anónimo: algún lugar de Galicia)

5157. **En ovellas i-en abellas nunca méta-lo que teñas, pero nunca estés sin elas.** [1748] (ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar da provincia de Lugo)

5158. **En ovellas i-en abellas nunca méta-lo que teñas.** [1749] (ms-LU: seminarista anónimo: Pacios, Neira de Xusá, Baralla, LU)

5159. **En ovellas i-en abellas nunca metas o que teñas e, si podes, nunca estés sin elas.** (ms-LU: seminarista anónimo: Paradela, LU)

5160. **En san Xuan vense as ovellas por entre o pan.** (ms12,70 / ms16: Carballino)

5161. **En xaneiro calquera ovella pasa o regueiro; pero en febreiro, nin ovella nin carneiro.** (mc / ms16: Lugo)

5162. **En xaneiro, cada ovella co seu carneiro.** [1750] (mc e ms16: J.P.)

(es) *En enero, cada oveja con su cordero.* (R. Marín) (ct) *Pel gener, cada ovella amb son corder...* (Sanchis)

5163. **Espiga caída mata a ovella.** (mc e ms16: J.P.)

5164. **Moitas veces dunha ovella moura nace un cordeiro branco.** [1751] (ms11,45: Comarca de Fonsagrada)

5165. **O año que diante nace, diante pace.** (ms10,050r: Silvarrei)

5166. **O labrador, antes que sin ovellas, sin orellas.** (ms16: Castroverde)

(es) *El labrador, antes sin orejas que sin ovejas.* (R. Marín)

5167. **O que ten a ovella, pide por ela.** [1752] (mc: Otero de Rey)

Var.: *O que non ten ovella, pide por ela.* (ms16: Lugo)

5168. **Onde o lobo dorme non pastan as ovellas.** [1753] (ms16: Santiago / ms-SA: Luís Alcántara Pedreira: Rianxo, C)

5169. **Ovella doente, máis que o lobo ten duro o dente.** (ms5,141: Lugrís Freire, *A Ponte*)

5170. **Ovella mala non se perde.** (ms16: Lugo)

5171. **Ovella meleira o demo cha cate.** (ms16: Santiago)

Contra los hipócritas.

5172. **Ovella melende, o lobo a trasquila.** [1754] (ms21,27r: Bermés / ms10,036r: *D.E.*)

Var.: *Ovella molenta, o lobo a trasquila.* (ms21,27r: Bermés) / *Ovella menga, o lobo a trasquila.* (ms21,27r: Bermés)

5173. **Ovella menga, o demo a trasquila.** (mc e ms16: A.S.A.)

Véase *O demo a trasquile* (Sober).

5174. **Ovella no inverno regalada, en san Miguel está fecundada.** (ms4: J.P.)

5175. **Ovella que bala, bocado que perde.** [1755] (mc e ms16: *Terra de Melide* / ms: V.R. y A.R. / ms4: F.V.S.)

Var.: *Ovella que berra, bocado que perde.* (mc: V.R. y A.R. / ms4: F.V.S. / ms21,12r: Bermés / ms11,44: Comarca de Fonsagrada / ms-LU: seminarista anónimo: Paradela, LU / Luís Alonso Alonso) / *Ovella que mea, bocado que perde.* (ms16: Santiago / Juan Carlos Couselo Gago / ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar da provincia de Lugo)

(pt) *Ovelha que barrega, perde o bocado.* (Chaves) (es) *Oveja que bala, bocado*

[1748] *En ovellas y'en abellas, nunca meta'lo que teñas: pero, nunca estés sin elas.*

[1749] *En ovellas yen abellas, nunca meta lo que teñas.*

[1750] Nunha segunda clasificación temática, Vázquez Saco incluíu este refrán en *Agrícolas* (*Meses. Enero*).

[1751] *Moitas veces d'un'ha ovella moura nac'u cordeiro branco.*

[1752] V. *Agrícolas* (*Animales*).

[1753] ms-SA: *Donde, ouvellas.*

[1754] *Ovella melende, molenta ou menga o lobo a trasquila.*

[1755] Nunha segunda clasificación temática, Vázquez Saco incluíu este refrán en *Descuido*. V. *Entranto digo ou fago, perdo bocado* en *Distracción*.

pierde. (Correas) (ct) *Ovella que bèla, pèrt bocí.* (Alberola)

5176. **Ovella que moito berra, perde bocado.** (ms-SA: Félix Rodríguez Vieites)

5177. **Ovella vella e enxame probe, en maio alea i-en maio morre.** [1756] (ms21,04r: Bermés)

5178. **Ovella vella i-enxame probe, en marzo alea i-en maio morre.** [1757] (mc e ms16: A.N.)

5179. **Ovella vella, mocos nela.** (ms21,16v: Bermés)

5180. **Ovellas bobas, tras de unha van todas.** (mc e ms16: J.P.)

Var.: *Pra onde vai unha ovella van todas.* (ms16: Otero de Rey)

(es) *Ovejas bobas, por do va una van todas.* (Sbarbi)

5181. **Ovellas i-abellas, nas túas devesas.** [1758] (mc e ms16: Páramo)

(pt) *Abelha, ovelha, pena atràs da orelha e parte na igreja, desejava para seu filho a velha.* (Chaves) (es) *Ovejas y abejas, en tus dehesas, y no en las ajenas.* (Correas) */ Ovejas, abejas y lentejas, todas son consejas.* (Bergua) */ Ovejas y abejas, en tus dehesas.* (Hernán Núñez) (ct) *Ovelles y abelles, per al que puga cuidar d'elles.* (Alberola)

Es decir, son de oro, como los refranes y consejas.

5182. **Ovellas tolas, atrás de unha van todas.** [1759] (mc e ms16: A.N. / ms10,074r: *D.E.*)

(es) *Ovejas bobas; por do va una, van todas.* (Sbarbi)

5183. **Quen ten ovellas ten pelexas.** (mc e ms16: J.P.)

(pt) *Quem tem ovelhas, tem pelejas.* (Chaves) (es) *Quien tiene ovejas, tiene leche, quesos, lana y pellejas.* (R. Marín) */ Quien tiene ovejas tiene pellejas.* (Hernán Núñez)

Porque de su piel se hacen. En algunas zonas se aplica también en sentido de que al que tiene ovejas no han de falterle disgustos, por el daño que puedan producir en predios ajenos, tomando *pelexa* por *pelea*.

5184. **Se anda a ovella no castiro, pódese segar.** (ms-LU: seminarista anónimo: Guillar, Outeiro de Rei, LU)

ANTICIPACIÓN

5185. **De ruín a ruín, o que dá primeiro, campa.** [1760] (ms10,111r: *D.E.*)

5186. **O que primeiro chega, primeiro se senta.** [1761] (ms10,118r: *D.E.*)

5187. **Quen primeiro pega, dúas veces pega.** [1762] (ms10,087r: *D.E.*)

ANTIGÜEDAD

5188. **Viños e amores, os vellos son os millores.** [1763] (ms10,143r: *D.E.*)

AÑOS DE EXISTENCIA

5189. **Non gabes nin desgabes hastra que pasen sete navidades.** (ms10,067r: *D.E.*)

APARCERÍA. V. tamén *Agrícolas, Matrimonio*.

5190. **Parceiría, coa muller... e ás veces inda hai que se ver.** (ms10,082r: *D.E.*)

APARIENCIAS

5191. **Cal te vexo, tal te teño.** [1764] (ms10,138r: *D.E.*)

5192. **Cal vexo, tal te xuzgo e tal te creo.** [1765] (ms10,138r: *D.E.*)

5193. **Debaixo do bo saio atópase o home malo.** [1766] (ms10,114r: *D.E.*)

5194. **Non todos son reiseñores os que cantan entre as frores.** [1767] (ms10,108r: *D.E.*)

5195. **O parecer non é querer nin é ser.** [1768] (ms10,082r: *D.E.*)

5196. **Todo o que di o pandeiro non é verdadeiro.** [1769] (ms10,081r: *D.E.*)

APARTAMIENTO

5197. **A cada paxariño chégalle o seu niño.** [1770] (ms10,084r: *D.E.*)

[1756] *Ovella vella e enxame probe en mayo alea y'en mayo morre*.

[1757] Nunha segunda clasificación temática, Vázquez Saco incluíu este refrán en *Enjambres*.

[1758] ms: *y abellas*.

[1759] ms: *d'unha*; ms16: a tras de unha; ms10: *detrás de*.

[1760] En ms10 s.v. *Ruín* coa indicación *Anticiparse*.

[1761] En ms10 s.v. *Sentarse* coa indicación *Anticipación*.

[1762] En ms10 s.v. *Pegar* coa indicación *Anticipación*.

[1763] En ms10 s.v. *Vino* coa indicación *Antigüedad*.

[1764] En ms10 s.v. *Ver* coa indicación *Apariencias*.

[1765] En ms10 s.v. *Ver* coa indicación *Apariencias*.

[1766] En ms10 s.v. *Sayo, saya* coa indicación *Apariencias*.

[1767] En ms10 s.v. *Ruiseñor* coa indicación *Apariencia*. V. *Non son todos reiseñores os que andan entre frores* en *Desconfianza*.

[1768] En ms10 s.v. *Parecer* coa indicación *Apariencias*.

[1769] En ms10 s.v. *Pandero* coa indicación *Apariencia*.

5198. **A cada paxariño gústalle o seu niño.** [1771] (ms10,084r: *D.E.*)

5199. **A cada paxariño parécelle ben o seu niño.** [1772] (ms10,084r: *D.E.*)

5200. **A cada porta a súa dona.** [1773] (ms10,095r: *D.E.*)

5201. **A porta pechada labor millorada.** [1774] (ms10,095r: *D.E.*)

5202. **Ben está a porta pechada e a dona dentro da casa.** [1775] (ms10,095r: *D.E.*)

5203. **Ben está no seu niño o paxaro, como está cada un onde foi nado.** [1776] (ms10,084r: *D.E.*)

5204. **Ben parece o lindeiro entre min e o meu compañeiro.** [1777] (ms10,082r: *D.E.*)

5205. **Cada paxariño atópase ben no seu niño.** [1778] (ms10,084r: *D.E.*)

5206. **Cada paxariño quer o seu niño.** [1779] (ms10,084r: *D.E.*)

5207. **Cada un meta a man no seu seo e deixe en paz o alleo.** (ms10,119r: *D.E.*)

5208. **O bo pano na arca se vende.** [1780] (ms10,081r: *D.E.*)

5209. **O bo pano na hucha se vende, mais o malo, verse quere.** [1781] (ms10,081r: *D.E.*)

APETITO. V. tamén *Comida*.

5210. **O millor prebe é a fame e as boas ganas de comer.** [1782] (ms10,098r: *D.E.*)

APRENDER

5211. **Non diga ninguén "non puiden deprender"; tanto fai o home, canto quer facer.** (ms10,004r: *D.E.*)

APUESTAS

5212. **Porfiar, pero enxamais apostar.** [1783] (ms10,095r: *D.E.*)

[1770] En ms10 s.v. *Pájaros* coa indicación *Apartamiento*.
[1771] En ms10 s.v. *Pájaros* coa indicación *Apartamiento*.
[1772] En ms10 s.v. *Pájaros* coa indicación *Apartamiento*.
[1773] En ms10 s.v. *Puerta* coa indicación *Apartamiento*.
[1774] En ms10 s.v. *Puerta* coa indicación *Apartamiento*.
[1775] En ms10 s.v. *Puerta* coa indicación *Apartamiento*.
[1776] En ms10 s.v. *Pájaros* coa indicación *Apartamiento*.
[1777] En ms10 s.v. *Parecer* coa indicación *Apartamiento*.
[1778] En ms10 s.v. *Pájaros* coa indicación *Apartamiento*.
[1779] En ms10 s.v. *Pájaros* coa indicación *Apartamiento*.
[1780] En ms10 s.v. *Paño* coa indicación *Apartamiento*.
[1781] En ms10 s.v. *Paño* coa indicación *Apartamiento*.
[1782] En ms10 s.v. *Salsa* coa indicación *Apetito*.
[1783] En ms10 s.v. *Porfiar* coa indicación *Apuestas*.

ARADA V. tamén *Agrícolas*.

5213. **Ara fondo e collerás pan abondo; ara casqueiro e collerás pouco e fareleiro.** [1784] (ms15,43: Sober)

Los granos son más pequeños; por lo tanto da más *salvado* = *farelo*, de donde *fareleiro*. *Casqueiro*, como adjetivo no figura en nuestros diccionarios.

ARMAS

5214. **De rabo de porco nunca bo virote.** [1785] (ms10,105r: *D.E.*)

ARROYO

5215. **O crecido regueiro pasalo ó derradeiro.** (ms10,107r: *D.E.*)

ASIENTOS

5216. **De vello ou de neno non te sentes no penedo.** [1786] (ms10,118r: *D.E.*)

5217. **Pedra que roda, pra sentarse non é boa.** [1787] (ms10,086r: *D.E.*)

5218. **Séntate no teu lugar e non te farán erguer nin levantar.** [1788] (ms10,118r: *D.E.* / ms15,12)

ASTUCIA

5219. **Quen fala mal da pera, ese a merca.** [1789] (ms10,089r: *D.E.*)

ATREVIMIENTO

5220. **A pulga que vai á orella, co diaño se aconsella.** [1790] (ms10,102r: *D.E.*)

AVARICIA

5221. **Home avarento, por un perde un cento.** [1791] (ms10,028r: *D.E.*)

5222. **O diñeiro do mesquiño dúas veces anda o camiño.** [1792] (ms10,006v: *D.E.*)

5223. **Pensa o avarento que gasta por un e gasta por un cento.** [1793] (ms10,089r: *D.E.*)

[1784] Indica *Arada*.
[1785] En ms10 s.v. *Rabo* coa indicación *Armas*.
[1786] En ms10 s.v. *Sentarse* coa indicación *Asientos*.
[1787] En ms10 s.v. *Piedra* con indicación *Asientos*.
[1788] En ms10 s.v. *Sentar* coa indicación *Asientos*.
[1789] En ms10 s.v. *Pensar* coa indicación *Astucia*.
[1790] En ms10 s.v. *Pulgas* coa indicación *Atrevimiento*.
[1791] En ms10 s.v. *Hombre* coa indicación *Avaricia*.
[1792] En ms10 s.v. *Dinero* coa indicación *Avaricia*.
[1793] En ms10 s.v. *Pensar* coa indicación *Avaricia*.

AVENA

5224. **A avea e maila xesta en maio fan a festa.** (ms5,137: Abadín)

AVENTAJAR

5225. **Entre o rato e o lión non hai comparación.** [1794] (ms10,105r: *D.E.*)

AVES. V. tamén *Anduriña, Caza, Coruxa, Cuclillo, Cuervos, Gallo, Gallinas, Gaviota, Gorrión, Pájaros*.

5226. **Antes deixará o reiseñor de cantar que a muller de parolar e chorar.** [1795] (ms10,046r: *D.E.*)

5227. **Mal anda o miñato cando ten as aas rotas e o papo sano.** [1796] (ms10,040v: *D.E.*)

5228. **O miñato ponse fraco vendo os paxaros e cobizándoos.** [1797] (ms10,040v: *D.E.*)

AYER

5229. **O día de onte non volve máis.** (ms10,073r: *D.E.*)

5230. **O que foi onte xa non será, que o tempo non anda pra atrás.** (ms10,073r: *D.E.*)

BAJOS

5231. **Pucheiriño pequeno logo está cheo.** [1798] (ms10,102r: *D.E.*)

BARATURA. V. tamén *Comercio*.

5232. **Non é bo trato mercar caro e vender barato.** [1799] (ms10,133r: *D.E.*)

5233. **Pra que vexan que fago trato, o que vale cinco douno por catro.** [1800] (ms10,133r: *D.E.*)

BARBA

5234. **O saber non vai nas cañas nin o valer está nas barbas.** [1801] (ms10,113r: *D.E.*)

BEBER. V. tamén *Taberna*.

5235. **A viño de mal parecer, pechar os ollos e beber.** [1802] (ms10,141r: *D.E.*)

5236. **Ás veces val máis o viño que as borras; e de contino, val máis o viño.** [1803] (ms10,141r: *D.E.*)

5237. **Beber bo viño faino todo veciño; o que é malo, é beber viño malo.** [1804] (ms10,141r: *D.E.*)

5238. **Bótamo todo en viño e non en liño.** [1805] (ms10,141r: *D.E.*)

5239. **Deben nadar en viño os caracoles, as brevas e os figos.** [1806] (ms10,142r: *D.E.*)

5240. **Eu non bebo o viño, que o como en cuncas, gotiño a gotiño.** [1807] (ms10,142r: *D.E.*)

5241. **Máis val viño frío que auga quente.** [1808] (ms10,142r: *D.E.*)

5242. **Máis val viño quente que auga fría.** [1809] (ms10,142r: *D.E.*)

5243. **Mirádeme o que bebo e non sabedes a sede que teño.** [1810] (ms10,117r: *D.E.*)

5244. **Non hai neto de viño que grande sea.** [1811] (ms10,142r: *D.E.*)

5245. **Non hai ruín viño con castañas asadas e sardiñas salgadas.** [1812] (ms10,142r: *D.E.*)

5246. **O viño anda sin calzós.** [1813] (ms10,142r: *D.E.*)

5247. **O viño bo é caro, i-o barato é malo.** [1814] (ms10,142r: *D.E.*)

5248. **O viño dá forzas e a i-auga quítaas todas.** [1815] (ms10,142r: *D.E.*)

5249. **O viño polo xerro é como millor o quero.** [1816] (ms10,142r: *D.E.*)

5250. **Quen é amigo do viño, de si mismo é enemigo.** [1817] (ms10,143r: *D.E.*)

5251. **Se non bebo na taberna, fólgome nela.** [1818] (ms10,124r: *D.E.*)

5252. **Unha pinga i-outra pinga apagan a sede axiña.** [1819] (ms10,117r: *D.E.*)

[1794] En ms10 s.v. *Ratones* coa indicación *Aventajar*.
[1795] En ms10 s.v. *Mujer* coa indicación *Aves*.
[1796] En ms10 s.v. *Milano* coa referencia *Aves*.
[1797] En ms10 s.v. *Milano* coa referencia *Aves*.
[1798] En ms10 s.v. *Puchero* coa indicación *Bajos*.
[1799] En ms10 s.v. *Trato* coa indicación *Baratura*.
[1800] En ms10 s.v. *Trato* coa indicación *Baratura*.
[1801] En ms10 s.v. *Saber* coa indicación *Barba*.
[1802] En ms10 s.v. *Vino* coa indicación *Beber*.
[1803] En ms10 s.v. *Vino* coa indicación *Beber*.
[1804] En ms10 s.v. *Vino* coa indicación *Beber*.
[1805] En ms10 s.v. *Vino* coa indicación *Beber*.
[1806] En ms10 s.v. *Vino* coa indicación *Beber*.
[1807] En ms10 s.v. *Vino* coa indicación *Beber*.
[1808] En ms10 s.v. *Vino* coa indicación *Beber*.
[1809] En ms10 s.v. *Vino* coa indicación *Beber*.
[1810] En ms10 s.v. *Sed* coa indicación *Beber*.
[1811] En ms10 s.v. *Vino* coa indicación *Beber*.
[1812] En ms10 s.v. *Vino* coa indicación *Beber*.
[1813] En ms10 s.v. *Vino* coa indicación *Beber*.
[1814] En ms10 s.v. *Vino* coa indicación *Beber*.
[1815] En ms10 s.v. *Vino* coa indicación *Beber*.
[1816] En ms10 s.v. *Vino* coa indicación *Beber*.
[1817] En ms10 s.v. *Vino* coa indicación *Beber*.
[1818] En ms10 s.v. *Taberna* coa indicación *Beber*.
[1819] En ms10 s.v. *Sed* coa indicación *Beber*.

5253. **Viño quitado, bebelo ou tiralo.** [1820] (ms10,143r: *D.E.*)

5254. **Viño ruín pra quen o queira, pero non pra min.** [1821] (ms10,143r: *D.E.*)

BELLEZA

5255. **A hermosura cómea a terra.** (ms4: A.S. y A.)

5256. **Andar pa dentro, andar de trenco.** (ms-SA: Amador Darriba Míguez (13-11-1951))

5257. **Ás escuras non hai ninguén feo.** (ms10,014r: *D.E.*)

5258. **Ás escuras, de nada valen as fermosuras.** (ms10,014r: *D.E.*)

5259. **Belleza e bondade é unha felicidade.** (ms4: Agro)

5260. **Hoxe fermosura, mañán sepultura.** (ms10,030v: *D.E.*)

5261. **Hoxe moita figura, mañán na sepultura.** (ms10,030v: *D.E.*)

5262. **O andar pra fóra é andar que namora.** (ms: M.L.2)

5263. **O feo e o hermoso, o máis proveitoso.** (ms)

(es) *De lo feo a lo hermoso, deme Dios lo más provechoso.* (R. Marín)

5264. **O que torce pra fóra, andar que namora; o que torce pra dentro, andar de zopenco.** [1822] (ms: Paradela)

5265. **Se torce pra dentro é un patrenco.** (ms-SA: José Álvarez Souto: Anxeriz, Tordoia, C)

5266. **Se torce pra fóra ten un andar que nemora.** (ms-SA: José Álvarez Souto: Anxeriz, Tordoia, C)

5267. **Sobre a brancura non hai hermosura.** (ms: Buciños)

5268. **Torcer pra dentro é andar furriquento; torcer pra fóra é andar que enamora.** (ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar da provincia de Lugo)

5269. **Torcer pra dentro, andar de trenco; torcer pra fóra, andar que namora.** [1823] (ms: M.V. / ms21,30r: Bermés)

Var.: *Torcer pra dentro, andar de trenco.* (M.V.) [1824]

5270. **Torcer pra dentro, andar fratulento.** [1825] (ms: Lugo-F.V.S. / ms15,29r: Lugo. Mª Felicidad Vila)

5271. **Torcer pra fóra, andar que namora; torcer pra dentro, andar forriquento.** (ms-LU: seminarista anónimo: Buciños, Carballedo, LU)

5272. **Un home sin algo na mau é com'on pau.** [1826] (ms: Buciños / ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar da provincia de Lugo)

BELLOTA

5273. **A landra que non se ve en maio, non se ve en todo o ano.** (ms10,032v: *D.E.*)

BIENES

5274. **A viña ó pé do camiño ten mal veciño.** [1827] (ms10,141r: *D.E.*)

5275. **A viña onde haxa xiada; a terra, onde haxa auga.** [1828] (ms10,141r: *D.E.*)

5276. **Foros e fornos vellos canto antes desfacelos.** (ms15,15)

5277. **Nin viña ó pé do camiño nin casa á beira do río.** [1829] (ms10,141r: *D.E.*)

5278. **Non teñas viña nun rincón nin casa nun cantón.** [1830] (ms10,141r: *D.E.*)

5279. **Obra de común, obra de ningún.** [1831] (ms10,070r: *D.E.*)

5280. **Teño aquí, teño alí, e non teño nin alí nin aquí.** [1832] (ms10,129r: *D.E.*)

5281. **Teño o que teño, e co que teño, ben ou mal me manteño.** [1833] (ms10,129r: *D.E.*)

5282. **Viña entre viñas e casa entre veciñas.** [1834] (ms10,141r: *D.E.*)

BONDAD

5283. **A boa obra ela misma se honra.** [1835] (ms10,070r: *D.E.*)

BRUJAS

5284. **Meigas e trasnos son cousas de vagos.** [1836] (ms5,137: Villalba)

BUENA CONDUCTA

[1820] En ms10 s.v. *Vino* coa indicación *Beber*.
[1821] En ms10 s.v. *Vino* coa indicación *Beber*.
[1822] Contén a indicación *Belleza*.
[1823] ms21,30r: *qu'enamora*.
[1824] Contén a indicación *Belleza*.
[1825] Contén a indicación *Belleza*.
[1826] Contén a indicación *Belleza*.
[1827] En ms10 s.v. *Viña* coa indicación *Bienes*.
[1828] En ms10 s.v. *Viña* coa indicación *Bienes*.
[1829] En ms10 s.v. *Viña* coa indicación *Bienes*.
[1830] En ms10 s.v. *Viña* coa indicación *Bienes*.
[1831] En ms10 s.v. *Obras* coa indicación *Bienes*.
[1832] En ms10 s.v. *Tener* coa indicación *Bienes*.
[1833] En ms10 s.v. *Tener* coa indicación *Bienes*.
[1834] En ms10 s.v. *Viña* coa indicación *Bienes*.
[1835] En ms10 s.v. *Obras* coa indicación *Bondad*.
[1836] Indica *Brujas*.

5285. **Máis traballo custa vivir ben que mal.** [1837] (ms10,132r: *D.E.*)

CABELLO. V. tamén *Pelo*.

5286. **Cada pelo presta o seu servicio sin querelo e sin sabelo.** [1838] (ms10,088r: *D.E.*)

5287. **Con pelos, e cantar, e latricar, mal se goberna o lar.** [1839] (ms10,088r: *D.E.*)

5288. **Pra apartar ben os pelos abondan dous dedos.** [1840] (ms10,088r: *D.E.*)

CALDO. V. tamén *Comida, Hambre. Gastronomía, Nabos*.

5289. **Caldo de nabos non-o tires, que de un día pra outro sirve.** [1841] (ms10,065r: *D.E.*)

CALOR, CALENTURA. V. tamén *Pronósticos atmosféricos, Sequía, Sudar, Tiempo*.

5290. **Con tanta calore, nin o corpo aguanta nin o viño farta.** (ms-LU: seminarista anónimo: San Cristovo de Lobelle, Carballedo, LU)

5291. **Quenturas de maio, saúde pra todo o ano.** (ms10,103r: *D.E.*)

5292. **Quenturas de outono non son boas pró seu dono.** (ms10,103r: *D.E.*)

CALLAR

5293. **Canto seipas non dirás, canto vexas non xusgarás, se queres vivir en paz.** [1842] (ms10,112r: *D.E.*)

5294. **Ouve e cala; vivirás vida folgada.** [1843] (ms10,074r: *D.E.*)

5295. **Ouvir, ver e calar, pola terra e polo mar.** [1844] (ms10,074r: *D.E.*)

5296. **Ouvir, ver e calar.** [1845] (ms10,074r: *D.E.*)

CALLES

5297. **A rúa do rei pra todos é.** [1846] (ms10,110r: *D.E.*)

5298. **Ás dez deixa a rúa pra quen a quixer.** [1847] (ms10,110r: *D.E.*)

[1837] En ms10 s.v. *Trabajo* coa indicación *Buena conducta*.
[1838] En ms10 s.v. *Pelo* coa indicación *Cabello*.
[1839] En ms10 s.v. *Pelo* coa indicación *Cabello*.
[1840] En ms10 s.v. *Pelo* coa indicación *Cabello*.
[1841] En ms10 s.v. *Nabo* e indicación *Caldo*.
[1842] En ms10 s.v. *Saber* coa indicación *Callar*.
[1843] En ms10 s.v. *Oir* coa indicación *Callar*.
[1844] En ms10 s.v. *Oir* coa indicación *Callar*.
[1845] En ms10 s.v. *Oir* coa indicación *Callar*.
[1846] En ms10 s.v. *Calle-Rua* coa indicación *Calles*.
[1847] En ms10 s.v. *Calle-Rua* coa indicación *Calles*.

CAMBIOS

5299. **A boa ventura nunca moito dura.** [1848] (ms10,138r: *D.E.*)

5300. **A boa ventura pouco dura; a mala tarde se acaba.** [1849] (ms10,138r: *D.E.*)

5301. **Cando é máis grande, a ventura é menos segura.** [1850] (ms10,138r: *D.E.*)

5302. **Dispois da tormenta, sempre a bonanza chega.** [1851] (ms10,131r: *D.E.*)

5303. **Non hai vida sin morte nin pracer sin pesar.** [1852] (ms10,140r: *D.E.*)

5304. **O vento i-a ventura pouco dura.** [1853] (ms10,137r: *D.E.*)

5305. **Onte porqueiro e hoxe cabaleiro.** [1854] (ms10,095r: *D.E.*)

5306. **Sempre perdices cansa; guísame unhas fabas.** [1855] (ms10,090r: *D.E.*)

5307. **Tempo virá que o teu espello non te conocerá.** [1856] (ms10,128r: *D.E.* / ms15,17)

5308. **Tempo, vento, muller e fertuna axiña se mudan.** [1857] (ms10,128r: *D.E.*)

5309. **Tras de tempos veñen tempos, que o mundo dá moitas voltas.** [1858] (ms10,128r: *D.E.*)

5310. **Vento e ventura moito non duran.** [1859] (ms10,137r: *D.E.*)

5311. **Vento, riqueza e ventura non son cousa segura.** [1860] (ms10,138r: *D.E.*)

CANDIDEZ

5312. **O ruín paxariño logo descobre o seu niño.** [1861] (ms10,084r: *D.E.*)

CANTIDAD

5313. **Un e nada todo é un.** [1862] (ms10,134r: *D.E.*)

CAPACIDAD

[1848] En ms10 s.v. *Ventura* coa indicación *Cambios*.
[1849] En ms10 s.v. *Ventura* coa indicación *Cambios*.
[1850] En ms10 s.v. *Ventura* coa indicación *Cambios*.
[1851] En ms10 s.v. *Tormenta* coa indicación *Cambios*.
[1852] En ms10 s.v. *Vida* coa indicación *Cambios*.
[1853] En ms10 s.v. *Viento* coa indicación *Cambios*.
[1854] En ms10 s.v. *Porquero* coa indicación *Cambios*.
[1855] En ms10 s.v. *Perdiz* coa indicación *Cambios*.
[1856] ms15,17: *en co teu espello*. / En ms10 s.v. *Tiempo* coa indicación *Cambios*.
[1857] En ms10 s.v. *Tiempo* coa indicación *Cambios*.
[1858] En ms10 s.v. *Tiempo* coa indicación *Cambios*.
[1859] En ms10 s.v. *Viento* coa indicación *Cambios*.
[1860] En ms10 s.v. *Viento* coa indicación *Cambios*.
[1861] En ms10 s.v. *Pájaros* coa indicación *Candidez*.
[1862] En ms10 s.v. *Uno* coa indicación *Cantidad*.

5314. **Tanto cabe no saco longo como no redondo.** [1863] (ms10,113r: *D.E.*)

CAPRICHOS

5315. **Cantas vexo, tantas quero, e si máis vira, máis quixera.** [1864] (ms10,138r: *D.E.*)

5316. **Se non vexo polos ollos, vexo polos antiollos.** [1865] (ms10,072r: *D.E.*)

CARACOL

5317. **Cando moito queima o sol, nin muller, nin col, nin caracol.** [1866] (ms10,122r: *D.E.*)

CARÁCTER

5318. **O ourizo tamén Dios o fixo.** [1867] (ms10,073r: *D.E.*)

CARIDAD

5319. **Anque che o diñeiro sobre, se non tes caridá chámate probe.** [1868] (ms10,006r: *D.E.*)

CARNAVAL. V. tamén *Fiestas y romerías*.

5320. **Páscoas, con quen quixeres; entroidos, coas túas mulleres.** [1869] (ms10,012v: *D.E.*)

CARPINTEROS. V. tamén *Oficios*.

5321. **Carpinteiro que non clava, nunca acaba.** [1870] (ms5,133: Santiago)

CASA

5322. **A ama que non subrasa non goberna casa.** (mc: Lamas de Viduedo)

5323. **A basoira nova sempre barreu ben.** [1871] (mc: C.A.)

(pt) *Vassoura nova sempre varre bem.* (Chaves) (es) *Escoba nueva, bien barre.* (R. Marín)

5324. **A basoira, cando é nova, barre que rabea.** [1872] (mc: S.P.P.-*Ultreya*)

Var.: *A basoira nova sempre barreu ben.* (C.A.)

(pt) *Vassoura nova sempre varre bem.* (Chaves) (es) *Escoba nueva, bien barre.* (R. Marín)

5325. **A cañas honradas non hai portas cerradas.** (ms-SA: José M. Gulías Rivas: Forcarei, PO)

5326. **A casa barrida non é boa.** (ms8,05r: Silvarrey)

5327. **A casa do ruín, tal como che fun, volvín.** (mc: Chantada)

Var.: *Á casa do rocín, tal como che fun, volvín.* (ms4: Vasconcelos-F.V.S.)

5328. **A casa feita, a coba aberta.** (mc: C.A.)

Var.: *Casa nova, dono morto.* (Buciños) / *Gaiola feita, paxaro morto.*

(pt) *Ninho feito, pêga morta.* (Chaves) (es) *Casa hecha, sepultura abierta.* (Sbarbi) / *La casa en su altura, y el dueño en la sepultura.* (R. Marín) / *La casa hecha, el ataúd a la puerta.* (Id.) / *La jaula hecha, la pega muerta.* (Correas) / *La jaula hecha, la picaza muerta.* (Correas) / *La casa hecha y el huerco hecho.* (Id.) (ct) *Casa nòva, sepultura aubèrta.* (Alberola) / *Casa nòva, sepultura de la mòrt.* (Id.)

Además de los que figuran en la sección *Generales* entre los Agrícolas. Con ribetes supersticiosos, que inspiran medidas, como la de dejar una parte de la edificación sin terminar, para que no caiga sobre el dueño la maldición del refrán.

5329. **A casa forte desfaina a morte.** (mc / ms4: F.V.S.)

Porque *para el amor y la muerte, no hay cosa fuerte*.

5330. **A casa que non é reñida non é ben servida.** (ms8,27r: Lugo)

5331. **A casa ten o que lle levan.** (mc: M.L.)

5332. **A casa torna do pan.** (mc: Buciños)

5333. **A casas honradas non hai portas cerradas.** (ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar da provincia de Lugo)

5334. **A casas vellas, portas novas.** [1873] (mc: J.P.)

(pt) *A casa velha, portas* (ou *hombreiras*) *novas.* (Chaves) (es) *A casas viejas, puertas nuevas.* (Correas)

Insiste en la idea de otros similares, como *Burro vello, aparellos novos*.

[1863] En ms10 s.v. *Saco* coa indicación *Capacidad*.
[1864] En ms10 s.v. *Ver* coa indicación *Caprichos*.
[1865] En ms10 s.v. *Ojos* coa indicación *Caprichos*.
[1866] En ms10 s.v. *Sol* coa indicación *Caracol*.
[1867] En ms10 s.v. *Erizo* coa indicación *Carácter*.
[1868] En ms10 s.v. *Dinero* coa indicación *Caridad*.
[1869] Vázquez Saco recolle o refrán no ms10 coa forma *súas mulleres*, pero parece erro de transcrición porque Eladio Rodríguez recollíao no seu diccionario coa forma *túas mulleres*.
[1870] Indica *Carpinteros*. V. Oficios.
[1871] V. *Escobiña nova, barre ben* en *Novedades*.
[1872] V. *Escobiña nova, barre ben* en *Novedades*.
[1873] V. *A casa roubada, portas novas* en *Precaución* (*Precaución tardía*). / mc: *casa vella*. Jacinto del Prado só recolle o refrán coa forma *A casas vellas*.

5335. **A cociña barrida non ten vida.** (ms8,04r: San Simón de la Cuesta)

5336. **A cociña mui barrida e o meniño que non chora, non che me dá boa espiña.** (mc: La Barrela)

Lo primero supone la escasez, y lo segundo la enfermedad.

5337. **A chaminea na casa val moito.** (ms-SA: seminarista anónimo: algún lugar da provincia da Coruña)

5338. **A enfornar tórcese o pan.** (ms e mc: C.A.)

5339. **A lareira como sea, mais ó fin tela.** (ms-LU: seminarista anónimo: Paradela, LU)

5340. **A peneira da tola anda a aldea toda.** (ms21,17v: Bermés)

5341. **A peneira de María, a tola, anda a aldea toda.** (ms5,137: A.N.)

5342. **A pineira da boba anda a aldea toda.** (mc: Pedraza)

5343. **A pineira da tola corre a aldea toda.** (ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar da provincia de Lugo)

5344. **A porta vella, caravilla nova.** [1874] (mc: A.N. / ms10,095r: *D.E.*)

(pt) *A mula velha, cabeçada nova.* (Chaves) / *A burra velha, cilha nova.* (Id.) (es) *A buey viejo, cencerro nuevo.* (Hernán Núñez)

Véase *A casa vella, portas novas*.

5345. **A roupa ben enxabonada é media lavada.** (ms15,01: Mato)

5346. **A saranda hai que poñela onde o gato non chega.** (mc: C.A.)

5347. **A tan altos criados, servilos e non cansalos.** (ms15,43: Silvarrei)

5348. **A xente, pra conocela, hai que vivir con ela.** (mc: Otero de Rey)

Var.: *Si queres saber quén son, vive conmigo ó tizón.* (F.V.S.) [1875]

5349. **Acha tirada, prá racha.** (mc: A.S.A.)

Var.: *A acha tira prá racha.* (Vasconcelos-F.V.S.)

El hacha o vestral se va tras la abertura o rajadura que hace.

5350. **Almorzo de papas, arado de vacas, labor de mulleres, todo por menesteres.** (ms8,44v: Carballino)

5351. **Ama de moitos lares, poucos almorzos e menos xantares.** (mc: Buciños)

Cuanto más tienen, menos dan.

5352. **Ao cabo de un ano ten o criado as mañas do amo.** (ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar de Galicia)

5353. **Ao cabo do ano ten o mozo as macas do amo.** (ms18,17r)

5354. **Ao cabo do ano ten o mozo as mañas do amo.** (mc: C.A.)

(es) *Al cabo del año, tiene el mozo las mañas de su amo.* (Correas)

5355. **Apréciame na casa qu'eu t'honrarei na plaza.** (ms-LU: Jesús Redondo C.: Outeiro de Rei, LU)

5356. **As contas da feira non dan cas da lareira.** (ms-LU: seminarista anónimo: Guntín, LU)

5357. **As contas de plaza non dan cas de casa.** (ms-SA: José Barca Sanmartín: Santa Minia de Brión, C)

5358. **Ben mandado, mal mandado, fágase o que manda o señor amo.** [1876] (mc: M.V. / ms21,20v: Bermés / ms-SA: Guillermo Eirís Cabeza: Sofán, Carballo, C)

5359. **Bo es, bo es, con que tras o lar n'estés.** (mc: A.I.)

(es) *Bueno es, bueno es, con quien tras el hogar no estés.* (Correas)

5360. **Cada un vai comer á casa de cada un.** (ms9,04r: Silvarrey)

5361. **Cai unha pedra na ola, cai pola casa toda.** [1877] (ms-LU: seminarista anónimo: Paradela, LU)

5362. **Caldeiro vello dá pra un novo.** (mc: C.A. *A Nosa Terra*)

Var.: *O vello ha de dar pra un novo.* (ms15,54: Taboada) / *Hai que se arrimar a un caldeiro vello, que el dará pra un novo.* (ms15,54: Sober)

(es) *Con un caldero viejo, se compra otro nuevo.* (Sbarbi) (ct) *Ab una caldera vella, s'en tròba una nòva.* (Alberola)

Casamiento con viejo para que, al morir, deje su caudal a la viuda y esta pueda casarse con uno joven. (ms15,54)

5363. **Calor de brasa logo pasa.** [1878] (mc: Velle / ms21,02v: Bermés)

Var.: *Color de brasa, pronto se pasa.* (se refiere a la mujer) (ms4: F.V.S.)

5364. **Candil sin mecha ¿que aproveita?** (mc)

(es) *Candil sin mecha ¿qué aprovecha?* (Correas)

5365. **Cando a túa casa vayas obrar, en marzo has de empezar.** [1879] (mc: J.P.)

[1874] En ms10 s.v. *Puerta*.

[1875] ms4: *que son*.

[1876] ms-SA e ms21,20v: *fágas'o que*.

[1877] *Cai un'a pedra na ola, cai pol'a casa toda.*

[1878] ms3: *logo che pasa*.

5366. **Cando entra, doulle o ovo e quítolle o corno; cando marcha, doulle o corno e quítolle o ovo.** (ms5,134: Valle del Mao)

Se refiere al criado.

5367. **Casa acabada e testamento feito é caixa empezada.** (mc)

Var.: Variante de *A casa feita...*

(es) *Casa acabada, mortaja cerrada.* (R. Marín) */ Casa hecha, sepultura abierta.* (Id.) */ Casa compuesta, la muerte a la puerta.* (Id.) (ct) *Casa nòva, sepultura aubèrta.* (Alberola)

5368. **Casa chea de ventanas, mal pode garda-lo frío.** [1880] (ms21,30r: Bermés / ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar da provincia de Lugo)

5369. **Casa de dúas portas é mala de amourear.** (mc: C.A. *A Nosa Terra*)

(pt) *Casa com duas portas é má de guardar.* (Chaves) (es) *Casa con dos puertas, no la guardan todas dueñas.* (Correas) */ Casa con dos puertas, mala es de guardar.* (Id.) */ Todo lo haré, mas casa con dos puertas no la goardaré.* (Id.)

5370. **Casa de dúas portas é mala de gardar.** (mc: Sarria)

(pt) *Casa com duas portas é má de guardar.* (Chaves) (es) *Casa con dos puertas, mala es de guardar.* (Correas) */ Casa con dos puertas, no la guardan todas dueñas.* (Id.) */ Todo lo haré, mas casa con dos puertas no la goardaré.* (Id.)

5371. **Casa grande, limosna pequena.** (mc: Palas de Rey)

5372. **Casa lousada de pedra, casa cuberta de herba.** (ms15,03)

5373. **Casa que ten ciprés, ou foi noble ou noble é.** (mc: Tuiriz, Monforte)

Suele, en efecto, el ciprés alzarse al lado de las casonas nobles de Galicia.

5374. **Casa reñida non é rexida.** (mc: C.A.)

Var.: *Casa que non é reñida, non é rexida.* (ms4: C.A. *A Nosa Terra*)

(pt) *Casa em que todos ralham e ninguém obedece, tudo fenece.* (Chaves) (es) *Casa reñida, casa regida.* (Sbarbi)

5375. **Casa sin tellado, moito frío e pouco recaudo.** (mc: J.P.)

(es) *Casa sin tejado, mucho frío y poco recaudo.* (Correas)

5376. **Casa vella todo é pingueiras.** (ms18,25r)

5377. **Casa vella, todo é pingueira.** [1881] (mc e ms4: A.S.A.)

Var.: *Casa vella, todo é goteira.* (mc: A.S.A.)

(es) *Casa vieja, todo es goteras.* (Sbarbi)

5378. **Caseiro, nin selo nin telo.** (mc / ms4: F.V.S.)

5379. **Catro cousas quer'o amo do criado qu'o sirve: tarde á cama, erguerse cedo, comer pouco e andar lixeiro.** (ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar da provincia de Lugo)

5380. **Catro cousas quere o amo do criado que o serve: deitar tarde, erguer cedo, comer pouco i-andar alegre.** [1882] (mc: *Nós*)

Tomado casi literalmente de la canción popular: *Catro cousas quer o amo / do criado que o serve: / tarde á cama, erguerse cedo, / comer pouco e andar alegre*. Ballesteros recogió otra, popular en La Coruña y Santiago, sobre el mismo tema: *Os meus criados / catro cousiñas / quero que ouserven: / deitarse tarde, / erguerse cedo, / comer pouquiño, / e andar alegres*.

5381. **Cerra a porta, garda a chave, e quen viñere, que chame.** (mc: J.P.)

(pt) *Cerra a tua porta, dá-me a chave, e quem vier que brade.* (Chaves) (es) *Cierra la puerta y daca la llave, y quien viniere que llame.* (Correas)

5382. **Compra e vende na casa, e farás casa.** (mc: C.A. *A Nosa Terra*)

(es) *Compra en tu casa, vende en tu casa, y harás casa.* (R. Marín) (ct) *Compra en casa, ven en casa y farás casa.* (Alberola)

5383. **Compra na casa e vende na feira.** (mc: A.I.)

(pt) *Comprar em feira, vender em casa.* (Chaves) (es) *Compra en tu casa y vende en la plaza.* (R. Marín) */ Compra en tu casa, vende en tu casa y harás casa.* (Id.) */ Compra en la plaza, y vende en tu casa.* (Correas) / *Comprar en feria y vender en casa, segura ganancia.* (R. Marín) (ct) *Compra en casa, ven en casa y farás casa.* (Alberola)

5384. **Compra na plaza e vende na casa.** (ms4: Buciños / ms-LU: seminarista anónimo: Buciños, Carballedo, LU)

5385. **Con un caldeiro vello non se compra outro novo.** (ms-SA: J. M. Barral Sánchez)

[1879] mc *vaias*. Jacinto del Prado rexistra a forma *vayas*.

[1880] *Casa chea de ventanas mal pode gardal'o frío.*

[1881] ms4: *toda é*. / Na variante do castelán de Sbarbi: ms: *toda es.*

[1882] ms: *quer*; ms2: *quer'o amo*.

5386. **Contas da casa non dan coas da plaza.** [1883] (mc: M.V.)

5387. **Criada de servir que viste de señora, nin é señora nin criada de señor.** [1884] (ms5,141: Lugrís Freire, *O Pazo*)

5388. **Criado dun cego, non hai cousa millor no mundo: se é home, muller segura e, se é muller, conto feito.** (mc: Buciños-F.V.S. / ms-LU: seminarista anónimo: Buciños, Carballedo, LU)

5389. **Criado dun día, caseiro dun ano.** (mc: M.V. / ms21,21v: Bermés)

5390. **Cuncas lavadas e chau barrido, pouco labor e ben parecido.** [1885] (ms5,133: Santiago)

5391. **Dá a pedra na ola, e dá na casa toda.** (mc: Sarria-F.V.S.)

5392. **Da casa do cura, comer e levar.** (ms-LU: seminarista anónimo: Buciños, Carballedo, LU)

5393. **De boa casa, boa brasa.** (mc: C.A. *A Nosa Terra*)

Var.: *De boa casa, boa larada.* (ms4: C.A. *A Nosa Terra*)

(pt) *De boa casa, boa braza.* (Chaves) (es) *De buena casa, buena braza.* (Castillo) (ct) *De bòna casa, bòna brasa.* (Alberola)

5394. **De fóra virá quen da casa te botará.** (mc: Buciños)

Var.: *De fóra virá quen do chau te botará.* (mc: C.A.)

(pt) *De fora virá quem de casa nos deitará.* (Chaves) */ Mete a gente em sua casa, quem nos ponha fora dela.* (Id.) (es) *De fuera vendrá quien de casa nos echará.* (R. Marín)

5395. **De fóra virá quen nos amolará.** (ms10,23r: *D.E.*)

5396. **De outono feito e cochos cebados, fóra criados con todos os diablos.** (mc / ms4: F.V.S.)

5397. **Des que se quenta o forno, pronto se coce o pan.** (ms5,136: Lugo)

5398. **Desta maneira, o que non ten fariña excusa maseira.** (mc: C.A. *A Nosa Terra*)

5399. **Desta maneira, o que non ten fariña excusa peneira.** [1886] (mc: A.I. / ms18,71r: A.S.A.)

(pt) *Quem não tem farinha, não precisa peneira.* (Chaves)

5400. **Donde fai lume, fume sale.** (ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar da provincia de Lugo)

5401. **Donde fan lume sale fume.** (mc / ms4: F.V.S.)

(pt) *Onde ha fogo, logo fumega.* (Chaves) */ Onde fogo não há, fumo se não levanta.* (Id.) (es) *Donde fuego se hace, humo sale.* (Correas)

5402. **Donde hai coroa ferve a ola.** (mc: A.N. 2ª serie)

(es) *Donde hay corona, hay borona.* (R. Marín)

Atribuye riqueza a la casa del sacerdote.

5403. **En casa allea, o que ben está, ben estea.** (ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar da provincia de Lugo / ms-LU: seminarista anónimo: Pol, LU)

5404. **En casa allea, o que ben está, que se estea.** (ms11,49: Comarca de Fonsagrada / ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar de Galicia)

5405. **En casa chea logo se fai a cea.** (mc: *Dicc. Ac.* / ms21,21v: Bermés)

(pt) *Em casa cheia azinha se prepara a ceia.* (Chaves) (es) *En la casa llena, presto se guisa la cena; y en la vacía, más aína.* (Correas) */ En casa llena, aina fazen cena.* (R. Marín) *Siglo XV.*

5406. **En casa que non rifan non hai pan.** (mc: A.C. *A N. Terra*)

5407. **En casa vella todo é goteiras.** [1887] (mc: M.L.)

Véase *Casa vella, todo é goteira*.

5408. **En tellado vello todas son pingadas.** (mc: J.T.)

Como: *En casa vella...*

5409. **En todas as casas ruxen as cuncas, menos na miña que creban.** [1888] (mc: Buciños / ms4: F.V.S.)

5410. **Escoba que barre todo non é boa escoba.** (ms17,001)

Es mejor que deje algo.

5411. **Fai o que o teu dono manda e con el sentarte has á mesa.** [1889] (mc: A.C. *A Nosa Terra*)

(pt) *Faze o que manda teu senhor, sentar-te-ás com ele à mesa* (ou *sentar-te-ás com ele ao sol*). (Chaves) (es) *Haz lo que tu amo te manda, y sentarte has con él en la tabla.* (Correas) */ Haz lo que tu amo te manda, y sentarte has con él a la mesa, o y siéntate con él a la mesa.* (Id.) / *Haz lo que te*

[1883] mc e ms: *non din*; ms: *c'as da plaza*.

[1884] Indica *Casa*. *Cosas de casa*.

[1885] Indica *Casa*. *Cosas de casa*.

[1886] mc: *excusa a peneira*. / V. tamén *Pobreza* e *O que non ten fariña, escusa peneira* en *Pobreza* (*Ventajas de la pobreza*).

[1887] ms: *goteira*.

[1888] ms4: *miña que quebran*.

[1889] mc: *Fai o que teu dono*.

manda tu amo, y sentarte has con él en el escaño. (Id.) */ Haz lo que te manda tu señor, sentarte has con él al sol.* (Id.)

5412. **Festa dun día n'acaba unha casa e, se é de máis, acabaraa quizais.** [1890] (mc: M.V. / ms21,23v: Bermés)

(pt) *Festa, dure pouco e bem pareça.* (Chaves) */ Festa, flores e passarinhos, em casa dos nossos vizinhos.* (Id.)

5413. **Festa dun día non acaba unha casa; s'é de máis, cicais.** (ms18,28r)

5414. **Fun á casa allea e avergonceime; fun á miña e remedieime.** (ms-SA: Daniel García Blanco: Bamiro, Vimianzo, C / ms-SA: Valentín González Gil: Soutelo de Montes, Forcarei, PO)

5415. **Fun á casa allea, e avergonceime; vin á miña, e remedieime.** (mc: M.V.)

(pt) *Fui a casa da minha vizinha, envergonhei-me, vim para a minha e governei-me.* (Chaves) (es) *Fuíme a mis vecinas, y avergoncéme, volvíme a mi casa y consoléme.* (Correas)

5416. **Fun á casa da miña veciña e avergonceime; fun á miña e goberneime.** (ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar do norte da provincia de Lugo)

5417. **Fun á casa da veciña e avergonceime e viñen á miña e arregleime.** (ms-LU: seminarista anónimo: Paradela, LU)

5418. **Fun á casa do veciño i-avergonceime e cheguei á miña e goberneime.** (ms-LU: seminarista anónimo: Chantada, LU)

5419. **Fun á casa do viciño e avergonceime, e viñen á miña e goberneime.** (ms-LU: seminarista anónimo: Ferreira de Pantón, LU)

5420. **Garda teu dono, que outro virá e bon o fará.** [1891] (mc: C.A. *A Nosa Terra*)

(pt) *Atrás de min virá quem bom me fará.* (Chaves) */ Mau virá que bom te fará.* (Id.) (es) *Detrás de mí vendrá quien bueno me hará.*

5421. **Golpe de sartén, anque non doi, luxa.** (mc: Tuiriz / ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar de Galicia)

Var.: *Golpe de sartén, anque non doi, tizna.* (mc: Tuiriz / ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar de Galicia)

(es) *El golpe de la sartén, tizna aunque no duel.* (Correas)

5422. **Goteira na casa e muller faladeira botan o lume da lareira.** (ms10,050r: Mellid)

5423. **Hai forras que tiran as casas.** [1892] (mc: Carballedo-F.V.S.)

5424. **Hai forras que tiran coas casas.** (ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar de Galicia)

5425. **Hainos que o mismo sirven pra un barrido que pra un fregado.** [1893] (mc: Buciños)

(es) *Ser o servir uno lo mismo para un barrido, que para un fregado.* (Sbarbi)

5426. **Honra na casa e fama na plaza.** [1894] (mc: R. Caruncho, *Diario de Avisos*)

5427. **Honra na plaza e fame na casa.** (ms21,08v: Bermés)

5428. **Hónrame na casa que eu te honrarei na praza.** (mc: A.S.A.)

Como: *Gárdame na casa...*

5429. **Inda reñen as cuncas no cunqueiro.** (mc / ms4: F.V.S.)

(es) *Aun los platos en el vasar, unos con otros se suelen tropezar.* (R. Marín)

5430. **Laceira por laceira, Dios me dea na miña ribeira.** (mc: Buciños)

5431. **Lareira como sea, pero o caso é tela.** (ms-SA: Valentín González Gil: Soutelo de Montes, Forcarei, PO)

5432. **Lareira como sea, pero ó fin tela.** [1895] (mc: S.P.P.*Ultreya* / ms15,01: Eugenio Carré)

Var.: *Lareira, seña como seña, pero ó fin tela.* (ms15,05: Silvarrey)

(es) *Lumbre de mi casa, mejor que de la extraña.* (R. Marín) */ Lumbre de casa calienta y no abrasa.* (Id.) (ct) *Fòc de casa, calenta y no crema.* (Alberola)

5433. **Lareira por lareira, Dios me dea na miña ribeira.** (mc: Buciños)

5434. **Lume pequeno non dá fume grande.** (mc / ms4: F.V.S.)

5435. **Máis val na casa ser que na festa mal parecer.** [1896] (mc e ms: A.I. / ms18,72r: A.S.A.)

5436. **Máis vale ser amo dun fento que criado dun cento.** [1897] (mc / ms4: F.V.S.)

5437. **Manda e faxe, e escusarás paxe.** (ms21,04r: Bermés)

5438. **Manda e faxe; excusarás paxe.** (mc: A.S.A.)

[1890] ms: *quezáis*.
[1891] ms4: *bo o fará*.
[1892] ms4: *cas casas*.
[1893] ms: *pr'un*.
[1894] V. *Fampa na praza e fame na casa* en *Orgullo. Orgullo de los pobres.*
[1895] ms4: *pero tela*; ms15,01: *ao fin* / Local ms15,01: Eugenio Carré Aldao. *Literatura Gallega* 2ª edición, 1911.
[1896] ms e ms18,72r: *Mas val*; ms3: *qu'en festa*.
[1897] ms e ms4: *d'un fento*.

(pt) *Manda e faz, servido serás.* (Chaves) / *Manda e faza-o, tirar-te há cuidado.* (Id.) (es) *Manda y hace, y excúsaste de paje.* (R. Marín)

5439. **Miña casiña, meu lar, quen te gabou, non te soupo gabar.** [1898] (mc: *V. Gallega*)

5440. **Miña casiña, meu lar; eiquí cago i-alí non podía cagar.** (ms-LU: seminarista anónimo: O Corgo, LU)

5441. **Miña casiña, meu lar.** (ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar da provincia de Lugo)

5442. **Moito gasta o que vai e vén, pero máis gasta o que casa ten.** (mc: R. Caruncho)

5443. **Na cas do que xura todo é desventura.** (mc: *V. Gallega*)

(es) *En la casa del que jura no faltará desventura.* (R. Marín) (ct) *En la casa del que jura, no faltará desventura.* (Alberola)

5444. **Na casa allea a vergonza mantén.** (ms15,09: Silvarrey)

5445. **Na casa allea, o que ben está ben estea.** [1899] (mc: J.A.P.)

5446. **Na casa chea está pronto a cea.** (ms-SA: Jesús María Antelo Fraga: Rial, Val do Dubra, C)

5447. **Na casa chea logo se fai a cea.** (ms-SA: Manuel Villaverde Marcos: Proupín, San Tomé de Ames, C)

5448. **Na casa chea sempre coupo bola allea.** (ms-LU: seminarista anónimo: O Cádavo, A Esperela, Baleira, LU)

5449. **Na casa chea senta ben a torta allea.** (mc)

Var.: *Na casa chea reloce a torta allea.* (mc: Tuiriz, Monforte)

(pt) *Na mesa cheia, bem parece fogaça alheia.* (Chaves)

5450. **Na casa de Xan Pelexón todos reñen e todos teñen razón.** [1900] (mc: M.L.)

Var.: *Na casa de Xan Pelexón, todos falan e todos teñen razón.* (F.B.B.)

5451. **Na casa do abade, cando non chove, gotexa.** (mc / ms4: F.V.S.)

(es) *En la casa del cura siempre hay hartura.* (R. Marín)

5452. **Na casa do aforcado non hai que mentar a soga.** (mc)

(pt) *Em casa de enforcado, não nomeies o baraço.* (Chaves) / *Em casa de enforcado, não falem em corda.* (Id.) (es) *En casa del ahorcado, no se ha de mentar la soga.* (Sbarbi)

5453. **Na casa do bon amo, alí morre o bo criado.** [1901] (mc: M.V. / ms21,20v: Bermés)

(es) *El buen criado, vive y muere en la casa de su amo.* (R. Marín)

5454. **Na casa do crego e na do prior todo se volve andar darredor.** (ms4)

5455. **Na casa do cura, cando non chove, baguña.** (ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar da provincia de Lugo)

5456. **Na casa do cura, cando non chove, barruza.** (mc: N.L.)

5457. **Na casa do mentecato, nin can nin gato.** (mc: Buciños)

5458. **Na casa do ruín a muller é alguacil.** (mc)

(es) *En casa del ruín, la mujer es alguacil.* (Correas)

5459. **Na casa do abad hai que comer e que levar.** (ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar de Galicia)

5460. **Na casa que non hai nai nin pai, abaixo vai.** (ms-SA: seminarista anónimo: algún lugar da provincia da Coruña)

5461. **Na mesa chea ben parece a fogasa allea.** (ms21,04v: Bermés)

5462. **Na mesa chea reloce a torta allea.** [1902] (mc: Tuiriz, Monforte / ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar de Galicia)

Var.: *Na mesa chea senta ben a torta allea.*

(pt) *Na mesa cheia, bem parece fogaça alheia.* (Chaves)

5463. **Na miña casa son señora e na de fóra fregona.** [1903] (mc / ms4: F.V.S.)

5464. **Na miña saranda naide manda.** [1904] (mc / ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar de Galicia)

5465. **Nas casas vellas todas son goteiras.** (ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar da provincia de Lugo)

5466. **Nin de broma nin de veras con teu amo comas peras.** (mc: Villanueva, Lalín)

Var.: *Nin en broma nin en veras, con teu amo comas peras.* (Villanueva, Lalín-F.V.S.)

(pt) *Com teu amo não jogues as peras, porque ele come as maduras e deixa-te as verdes.* (Chaves) (es) *Ni en burlas ni en veras, con tu amo partas peras.* (R. Marín)

[1898] V. *Miña casa, meu lar, veña de onde veña, a ela vou parar* en *Casa y vecindad*.

[1899] V. *Quen ben está ben estea* en *Permanencia*.

[1900] V. tamén *Jurídicos y similares*.

[1901] ms e ms21,20v: *bo amo*.

[1902] ms-LU: *reluce*.

[1903] mc: *na de afora*.

[1904] ms-LU: *zaranda*.

5467. **Nin de broma nin de veras, co teu amo partas peras.** (ms-SA: José M. Gulías Rivas: Forcarei, PO)

5468. **Nin de risas nin de veras, con teu amo non xógue-las peras.** [1905] (mc: Buciños / ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar da provincia de Lugo)

Var.: *Nin de risas nin de veras, co teu señor non xogues as peras.* (Buciños) / *Nin de risas nin de veras, con teu amo non xogues as pedras.* (Pedraza)

(pt) *Com teu amo não jogues as peras, porque ele come as maduras e deixa-te as verdes.* (Chaves) (es) *Ni en burlas ni en veras, con tu amo partas peras.* (R. Marín)

5469. **No fogo fogar tivera, se leña nil non ardera.** (mc: Buciños)

5470. **Non bárra-la casa de noite, que entran as meigas.** [1906] (ms8,74v: Silvarrey)

5471. **Non chama a vella, pro cham'o que leva.** (ms: M. L.)

5472. **Non chamo a vella, pero chamo o que ela leva.** [1907] (mc: A.C. *A N. Terra*)

Var.: *Se non miro pra vello, miro prá guapeza que leva.* (M.L.) / *Si non miro prá vella, miro prá guapeza que leva.* (mc e ms4: M.L.) [1908]

(pt) *Se não olham a vela, olham o que leva.* (Chaves) (es) *Si no miran a la vieja, miran a lo que lleva.* (Correas)

5473. **Non chuspas tan alto que chuspas na casa.** (ms-SA: Francisco Canosa Quintáns)

5474. **Non deixes na casa porquiño que non penses levar ó fuciño.** (ms4 e mc: C.A. *A N. Terra* / ms4: J.P.)

5475. **Non hai fume sin lume.** (ms-SA: Manuel Camino Sánchez)

5476. **Non hai pior portela que a da casa.** [1909] (mc e ms: C.A. *A Nosa Terra* / ms18,73r: A.S.A.)

5477. **Non rompe os cacharros o que non anda con eles.** (mc: Carballedo / ms4: F.V.S.)

5478. **Non se sabe cánto pesa a carne mentras non vai á romana.** [1910] (mc)

5479. **Nunha mala hora cai a casa.** [1911] (mc: M.L.)

Var.: *Nunca* [sic] *mala hora cai a casa.* (ms4: C.A. *A Nosa Terra*)

(pt) *Numa hora cai a casa.* (Chaves) (es) *En un instante se cae una casa.* (R. Marín)

5480. **O amo majestuoso fai o criado reverencioso.** (ms-SA: José M. Gulías Rivas: Forcarei, PO)

5481. **O bon amo fai criado.** (ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar de Galicia)

5482. **O bon amo fai o criado.** (mc: Tuiriz, Monforte)

(pt) *O bom amo faz o criado.* (Chaves)

5483. **O bon criado faino o bon amo.** (ms-LU: seminarista anónimo: Laiosa, O Incio, LU)

5484. **O bon veciño faz ó home desapercibido.** [1912] (mc: A.N. / ms10,136r: *D.E.*)

(es) *El buen vecino hace al hombre desapercibido.* (R. Marín)

5485. **Ó cabo do ano o criado colle as mañas do amo.** [1913] (mc / ms4: F.V.S. / ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar da provincia de Lugo)

(es) *Al cabo del año, tiene el mozo las mañas de su amo.* (Correas)

Véase *Ao cabo do ano...*

5486. **O cal pra unha casa é coma pró caldo a grasa.** (ms15,03)

5487. **O caldeiro no lameiro e o pote no fumeiro.** (mc: M.V.)

5488. **O caldeiro pousadiño na molida non se estraga.** (mc e ms6,02v: R. Caruncho, *Diario de Avisos*)

Var.: *O caldeiro pousadiño na molida non se destraga.* (ms4: C.A. *A Nosa Terra*)

5489. **O caldeiro sin a asa non debe salir da casa.** (mc / ms4: F.V.S.)

Lo usan en sentido figurado: La mujer (el asa), debe acompañar siempre a su marido (el caldero).

5490. **O calor da brasa logo pasa.** (ms-LU: Jesús Redondo C.: Melide, C)

5491. **O cortello é bon, o porco non-o sei.** (mc: Viana, Chantada-F.V.S. / ms14, III.)

5492. **O criado ben mandado xanta á mesa con seu amo.** (mc: A.N.)

Véase *Fai o que teu dono manda...*

5493. **Ó criado ben mandado, poñerlle a mesa e mandalo ó recado.** (ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar da provincia de Lugo)

[1905] *Nin de risas, nin de veras, con teu amo non xoguel-as peras.* / ms-LU: *co teu, xogues as peras*.

[1906] *Non barral-a casa de noite, que entran as meigas*.

[1907] ms: *cham'a vella, pro cham'o que leva*. [Os dous verbos poderían ser 3ª persoa sg., e non 1ª persoa???].

[1908] ms4: *Se non miro*.

[1909] ms: *c'a da casa*; ms18,73r: *c'a d'a casa*.

[1910] V. *Non se sabe cánto pesa a carne en canto non-o di a romana* en *Peso*.

[1911] V. *Nunha hora caise a casa* en *Desgracia*.

[1912] ms: *fae o home*; ms4: *fai ô home*; ms10: *bo veciño fai ó home*. / En ms10 s.v. *Vecino*.

[1913] ms-LU: *criao*.

5494. **O criado e o galo sólo sirven pra un ano.** (mc: A.I.)

(pt) *Ao moço e ao galo, um ano.* (Chaves) */ Creados e bois, um ano até dois.* (Id.) (es) *El mozo y el gallo, un año.* (R. Marín) */ El criado y el gallo no los tengas más de un año.* (Id.) */ Criado y caballo, un año.* (R. Marín)

5495. **O criado e o galo, un ano.** (ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar de Galicia)

5496. **O criado fai a cama á mañá e á noite non sabe quén dormirá.** [1914] (mc: Taboada)

5497. **O criado i-o galo, de ano a ano.** (ms-LU: seminarista anónimo: Pacios, Neira de Xusá, Baralla, LU)

5498. **Ó criado, cando é novo, danlle pan e ovo, e así qu'é vello, dano ó demo.** (ms: A.N.)

Var.: *Ó criado, cando é novo, pan e ovo; pro de vello, caldo acedo.* (M.L.2)

5499. **O día que non me afeitei, veu á miña casa quen menos pensei.** [1915] (ms15,16 / ms10,005v: *D.E.*)

5500. **O feixe do criado pequeno é ben avultado.** (ms-LU: seminarista anónimo: Pacios, Neira de Xusá, Baralla, LU)

5501. **O fume da miña chimenea acerta sempre o tempo: ou chover ou nevar, ou facer sol ou estar nublado.** (ms5,045: Cebrero)

Contra los pronósticos.

5502. **O gholpe da sartén, se non doi, cisca ben.** [1916] (ms-SA: Argimiro Pampín Basteiro: Arzúa, C)

5503. **O golpe da sartén, aínda que non doi, emborra ben.** (ms-SA: Manuel Otero González: Divino Salvador de Coiro, Cangas, PO)

5504. **O golpe da sartén, se non doi, chizna ben.** (mc: Meilán)

Var.: *O golpe da sartén, anque non doia, tizna.* (ms4: F.V.S.)

(pt) *O golpe da certã, não fere mas suja.* (Chaves) (es) *El golpe de la sartén, aunque no duela, tizna.* (Sbarbi)

Véase *Golpe de Sartén...*

5505. **O golpe da sartén, se non toca, doi ben.** (ms-SA: Manuel Barreiro Somoza: Santa Mariña de Ribela, A Estrada, PO)

5506. **O golpe da sartén, si non doi, pinta ben.** (ms-SA: José M. Gulías Rivas: Forcarei, PO)

5507. **O lume da casa queima i-abrasa; o lume de fóra queima e esfola.** [1917] (mc / ms4: F.V.S.)

5508. **O mal nunha casa acaba cas carabillas.** (mc: M.L.)

5509. **Ó maldecir non hai casa fuerte.** (mc)

5510. **O qu'atende unha goteira, defend'a casa inteira.** (ms-SA: seminarista anónimo: Terras do Deza, PO)

5511. **O que a súa roupa non remenda, ó cabo do ano non chega.** (mc: Antas de Ulla)

5512. **O que a súa roupa non remenda, ten que estar sempre na tenda.** (mc: Antas de Ulla)

5513. **O que ás doce do día está na praza, ou non ten que comer ou non ten casa.** (ms15,18)

5514. **O que ás doce está na plaza, ou non ten que xantar ou non ten casa.** [1918] (mc: M.L.)

5515. **O que bota os bés a caseiros, escusa herdeiros.** [1919] (ms-LU: seminarista anónimo: Buciños, Carballedo, LU)

5516. **O que bota pan ás papas, acaba con dúas casas.** (ms)

5517. **O que casa fai, casa desfai.** (mc: M.L.)

(es) *Quien casa hace, casa deshace.* (R. Marín)

5518. **O que está en casa allea, o que ben está, ben se estea.** (ms-LU: seminarista anónimo: Laiosa, O Incio, LU)

5519. **O que está en casa allea, se está ben, que se estea.** (ms14,17)

5520. **Ó que lle cai a casa, ten qui-a erguer.** [1920] (ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar da provincia de Lugo)

5521. **O que non has de comer, déixao cocer.** [1921] (ms17,001: Carballedo / ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar da provincia de Lugo)

5522. **O que queira o pote aguantadeiro, subráselle o pé traseiro.** (mc: Lamas de Viduedo)

5523. **O que sirve a ricos, morre no palleiro como os chitos.** (mc: M.L.2)

(es) *Quien sirve a señores muy principales, rodará por hospitales.* (R. Marín)

[1914] ms: *y a noite*.
[1915] ms15,005v: *m'afeitei*. / En ms10 s.v. *Día*.
[1916] *O jolpe da sarten se non doi cisca ben.*
[1917] mc: *i-abaras*.
[1918] ms4: *praza, ten que chantar*.
[1919] V. *Si queres ter caseiros, non teñas heredeiros* en *Precaución*.
[1920] O orixinal di *O que lle cai a casa... ten qu'ia erguer*.
[1921] ms-LU: *deixo cocer*.

5524. **O que sirve a señores non lle faltan dolores.** [1922] (mc / ms4: F.V.S.)

(pt) *Quem serve no Paço sempre tem embaraço.* (Chaves) (es) *Quien sirve a señores muy principales, rodará por hospitales.* (R. Marín) */ Quien sirve a vil señor, vileza saca por galardón.* (Id.)

5525. **O viño nunha casa é unha gran anchura.** [1923] (mc: Biville, Sarria)

5526. **Ola que non has de comer, déixaa cocer.** [1924] (mc: Villanueva, Lalín-F.V.S.)

(es) *Olla que no has de comer, déjala cocer.* (R. Marín)

5527. **Ola quebrada non é sana.** (mc / ms4: F.V.S.)

Var.: *Ola rota non é sana.* (mc: F.V.S.)

5528. **Onde fumegue o casar, dorme a terra e astronde o mar.** (ms-LU: seminarista anónimo: San Tirso ¿Vilalba / Antas?, ¿Muxía, Outes, Zas, Maceda?)

5529. **Onde hai fume, hai lume** (mc: Sarria / ms21,15r: Bermés / ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar do norte da provincia de Lugo)

(pt) *Onde há fumo há fogo.* (Chaves) */ Onde há fogo logo fumega.* (Id.) (es) *Donde humo sal, fuego* (lumbre) *hay.* (Correas)

Así lo canta el pueblo en aquella canción: *Onde hai carozos, hai fume; / onde hai fume, lume hai; / onde hai parrandas de noite / forza de cariño hai*.

5530. **Pan de tasca, falta casa.** (ms-SA: Manuel Camino Sánchez)

5531. **Pau ca sartén, si non doi, tirma.** (ms-SA: seminarista anónimo: algún lugar da provincia da Coruña)

5532. **Pedra limpa na cociña e miniño que non chora, non che me dan boa espiña.** (mc: Vilasouto, Incio-F.V.S.)

Véase *A cociña mui barrida...*

5533. **Pola boca quéntase o forno.** (mc: Buciños)

(es) *Por la boca se calienta el horno, el viejo y todo.* (Correas)

Hace falta alimentación para poder vivir y trabajar.

5534. **Por moito que se barr'a eira, sempre algo queda nela.** (ms4: J.P.)

5535. **Por pequena brasa quéimase unha casa.** (mc: Buciños)

(pt) *Por pequena brasa arde grande casa.* (Chaves) (es) *Con chica brasa se enciende una casa.* (Sbarbi) */ De pequeña centella, grande hoguera.* (Sbarbi) (ct) *Chicoteta brasa, crema una casa.* (Alberola)

5536. **Porta aberta garda a casa.** [1925] (mc, ms e ms4: A.N. / ms18,64r: Pontevedra / ms10,096r: *D.E.*)

5537. **Pra o ladrón da casa non hai pechadura.** (mc: F.B.B.)

(es) *Para el ladrón de casa no hay puerta cerrada.* (R. Marín)

5538. **Pra unha casa, un camiño malo aparta o namorado.** (ms15,18v)

5539. **Que arda a casa e que non se vexa o lume.** (ms11,53: Buciños)

Var.: *Que arda o lume pero que non se vexa o fume.* (Buciños)

(pt) *Queime-se a casa mas não faça fumo.* (Chaves) (es) *Quémese la casa y no salga humo.* (Sbarbi)

Reprendase sin escándalo ni ruido.

5540. **Quéimese a casa con tal que non salla fume.** (ms15,12)

5541. **Quen com'o producto dunha casa, non é larpeiro; larpeiro é o que vende.** (ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar da provincia de Lugo)

5542. **Quen non atende a goteira, coidará a casa enteira.** (mc: J.P.)

(es) *Quien no adoba* (o apaña o quita gotera)*, hace casa entera.* (Sbarbi) (ct) *Qui no apanya una gotera, apanya una casa sansera.* (Alberola)

5543. **Quen seus criados non vai a ver, venda o que ten pra os manter.** [1926] (mc: M.V.)

Véase *O que ten criados...*

5544. **Quen sirve a señores, non lle faltan dolores.** (ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar da provincia de Lugo)

5545. **Quen sirve mozo, muller e común, non sirve a ningún.** (mc: A.S.A.)

(pt) *Quem serve a moço, à mulher e a comum, não serve a nenhum.* (Chaves) (es) *Quien sirve a hombre, a mujer o al común, no sirve a ningún.* (R. Marín)

5546. **Saba que dé a mazá é que limpa está.** (ms15,14)

5547. **Se Dios quer e hai proporción, en fillos e pitos logo s'un pon.** (ms / ms4: M.V.)

[1922] ms2 e ms4: *Quen sirve*.

[1923] mc: *en unha casa*.

[1924] ms4: *has comer*. / V. *Do pote que non has comer, deixo cocer* en *Desdén y desprecio*.

[1925] ms e ms4: *garda casa*. / En ms10 s.v. *Puerta*.

[1926] V. *O que ten criados e non os vai ver, venda os bes pra os manter* en *Descuido*. V. tamén *Pobreza* (*Caminos de la pobreza*).

5548. **Si pega o lume en casa vella nada queda de ela.** (mc / ms4: F.V.S.)

5549. **Si queres ter a casa limpa, non teñas conexos nin palomas.** (ms9,15r: Silvarrey)

5550. **Tellado lixeiro, labor perguiceiro.** (mc: J.P.)

5551. **Ten color de brasa, que logo pasa.** (ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar do norte da provincia de Lugo)

5552. **Tope que non esté ben cheo fai vinagre sin remedio.** (ms4: J.P.)

5553. **Tope limpio e ben fregado debera ser tamén axofrado.** [1927] (ms4: J.P.)

5554. **Trastes rotos ao faiado.** (ms-SA: José Manuel Area Alonso)

5555. **Un mal camiño pra unha casa é pior c'on mal veciño.** (ms15,18v)

5556. **Unha boa ceba e unha boa tea deixan unha casa chea.** (mc / ms4: F.V.S.)

5557. **Vende na casa e compra na plaza.** (ms-LU: seminarista anónimo: Paradela, LU)

CASA Y VECINDAD

5558. **A maa veciña dá agulla sin liña.** (ms21,01v: Bermés)

5559. **A mala veciña dá a agulla sin liña.** [1928] (mc e ms4: A.I. / ms4: A.S. y A.)

(pt) *A má vizinha dá a agulha sem linha.* (Chaves) (es) *La mala vecina da la aguja sin liña.* (Correas)

5560. **¡Ai, que demo!, pensei que non-o tiña e téñoo.** [1929] (mc: *Terra de Melide* / ms4: V.R. y A.R.)

5561. **Ca axuda do veciño matou o meu pai un cochino.** [1930] (mc: Carballino / ms4: F.V.S. / ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar da provincia de Lugo)

(es) *Con ayuda del vecino, mató mi padre un cochino.* (Sbarbi)

Zahiere al que se vale del auxilio ajeno, sin querer declararlo.

5562. **Canto máis hai, máis se gasta.** (mc)

(pt) *Quanto mais há, mais se gasta.* (Chaves)

5563. **Canto menos bulto, máis claridá.** [1931] (mc: M.V. / ms21,21v: Bermés)

(es) *Mientras menos bulto más claridad.* (Sbarbi) (ct) *Quan manco bultos, més claror.* (Alberola)

Manera de expresar que una persona estorba o molesta.

5564. **Casa que non ten pai nin nai, abaixo vai.** (mc: Santiago)

5565. **Casa sin dono, casa de todos.** (mc: Buciños)

5566. **Casa sin nai e sin pai, abaixo vai.** (ms-LU: Luís Alonso Alonso)

5567. **Co veciño avergonceime e na casa goberneime.** (mc: M.L.)

5568. **Cos bois d'outro calquera ara.** (ms-LU: seminarista anónimo: Pol, LU)

5569. **Cos veciños, nin a ben nin a mal.** (mc: *V. Gallega*)

5570. **Criado dun caseiro non dura un ano enteiro.** [1932] (ms e mc: Santiago)

5571. **Chove e choverá, quen 'tá na casa allea non marchará.** (mc: Santiago)

5572. **Hacienda do teu viciño [...].** (ms-LU: seminarista anónimo: Pantón, LU)

5573. **Lareira, boa ou mala, o caso é tela.** (mc: Santiago)

5574. **Lume na lareira, palique de mozas e sono de vellas.** (mc: Santiago)

5575. **Máis vale casta que fariña.** (ms-SA: José Lage Radío: Santa Eulalia de Xil, Meaño, PO)

5576. **Miña casa, meu lar, veña de onde veña, a ela vou parar.** [1933] (mc: Sober / ms-SA: seminarista anónimo: algún lugar da provincia de Lugo)

Afortunada expresión popular del canto del pueblo glosado por Rosalía: *Miña casiña / meu lar, / cantas onciñas / d'ouro me vals*.

5577. **Moza que máza-lo leite na cántara nova, moita manteiga, proveito da dona.** [1934] (mc: Buciños)

5578. **Na casa que non hai pai nin nai, abaixo vai.** (ms-SA: Pedro Pontes García)

5579. **Nido feito, pega morta.** (mc e ms4: A.S.A.)

(pt) *Ninho feito, pêga morta.* (Chaves) (es) *Nido hecho, pájaro muerto.* (R. Marín)

5580. **Nin en burlas nin en veras co teu amo non partas as peras.** (mc: Meilán)

5581. **Niño feito, pega morta.** (ms4: J.P. / ms21,04v: Bermés)

[1927] ms4: *debe ser tamen axefrado*. Jacinto del Prado recolle o refrán coa forma *debera ser tamén axofrado*.
[1928] ms4: *viciña*.
[1929] ms: *Ay, non'o*.
[1930] ms-LU: *cochino*.
[1931] ms4 e ms21,21v: *craridá*.
[1932] mc: *de un*.
[1933] ms-SA: *veña, ela vou*. / V. *Miña casiña, meu lar, quen te gabou, non te soupo gabar* en *Casa*.
[1934] *Moza que mazal-o leite na càntara nova; moita manteiga, proveito da dona*.

5582. **Non pingues antes de asar.** (mc: Santiago)

5583. **Non queiras criado máis alto có amo.** [1935] (ms e mc: Lugo)

5584. **O golpe da sartén, aínda que non doia, embarna ben.** (mc: Santiago)

5585. **O peor enemigo é o veciño da porta.** (ms-SA: Antonio Iglesias Duro: Carcacía, Padrón, C)

5586. **O que a señores sirve, no palleiro morre.** (mc: Buciños)

5587. **O que desea a morte do can do veciño, vénlle a súa polo camiño. .** (ms: Sober)

5588. **O que na casa do veciño come ben, aforra o que ten.** (ms-LU: seminarista anónimo: Chantada, LU)

5589. **O que queira tomar venganza do seu veciño, póñalle a vida en diñeiro e en pan cocido.** (mc: M.V.)

5590. **O que queira ver venza do seu viciño, poña o que ten en diñeiro i-en pan cocido.** (ms21,16v: Bermés)

5591. **O que queira ver venza do veciño, venda o que ten e métao en pan cocido.** [1936] (mc / ms4: F.V.S.)

5592. **O que queira vengarse do viciño, póñalle os bés en cartos e pan cocido.** (ms-LU: seminarista anónimo: Buciños, Carballedo, LU)

5593. **O que ten fillos e filliñas, non fale mal das súas viciñas.** (ms-LU: seminarista anónimo: Buciños, Carballedo, LU)

Non hai que botar por ela.

5594. **Os que servimos, inda que traballemos, sempre dormimos.** (ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar de Galicia)

5595. **Ou cerca da costa ou lonxe de ela.** [1937] (mc: Buciños)

5596. **Por atender o veciño, non deixes o teu.** (ms4: Páramo-F.V.S.)

5597. **Por bonita que seña a nena, non fai de comer sin leña.** [1938] (mc: Buciños-F.V.S. / ms-LU: seminarista anónimo: Buciños, Carballedo, LU)

5598. **Pra conservar a amistá co veciño, parede no medio.** (ms15,15)

5599. **Pra saber quén eu son, hai que vivir conmigo ó tizón.** (mc: Pidre-F.V.S.)

[1935] mc: *que o amo*.
[1936] ms e ms4: *ver venza* (*ver la desgracia*).
[1937] ms: *d'ela*.
[1938] ms4 e ms-LU: *que sea a nena*.

5600. **Quen queira mal ó seu veciño, déixelle os bés en cartos ou en pan cocido.** (mc / ms4: F.V.S.)

5601. **Quen ten vidros nas ventanas, que non tire pedras ás alleas.** (ms: Prado, Lalín)

5602. **Se queres saber quen es, pergúntalle ó teu veciño.** (ms15,13)

5603. **Se queres ser servido, sírvete a ti mismo.** [1939] (mc: Carballedo)

(es) *Si quieres ser bien servido, sírvete a tí mismo.* (mc: Correas / ms: Sbarbi) */ Si quieres que te sirvan bien, sírveté.* (R. Marín) (ct) *Si vols esser ben servit, feste tu mateix lo llit.* (R. Marín) (va) *Si vòls estar ben servit, feste tú mateixa el llit.* (Alberola)

5604. **Si queres saber cómo é María, vive con ela sete meses i-on día.** [1940] (mc: Palas de Rey-F.V.S.)

5605. **Si queres saber quen eu son, come conmigo ao tizón.** [1941] (ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar de Galicia)

5606. **Si queres saber quén son, vive conmigo detrás do tizón.** (ms14,16 / ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar da provincia de Lugo)

5607. **Si queres saber quén son, vive conmigo ó tizón.** (mc: Buciños)

(es) *Si quieres saber quién es Andrés, vive con él un mes.* (R. Marín)

5608. **Si queres ser ben servido, sírvete a ti mismo.** (ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar de Galicia)

5609. **Tódolos camiños van prá casa, si non é por dentro, é por fóra da aira.** [1942] (mc: Buciños)

5610. **Tódolos que servimos, aínda [que] sempre traballemos, sempre dirán que dormemos.** [1943] (ms18,60r)

5611. **Tódolos que servimos, anque sempre traballemos, sempre nos din que dormimos.** [1944] (mc: A.S.A. / ms10,120r: *D.E.*)

5612. **Trastos vellos, ó desván.** (mc: Buciños)

5613. **Trastos vellos, ó fallado.** (mc: Santiago)

[1939] mc: *Si*.
[1940] ms: *y*; ms4: *Se queres, sete anos*.
[1941] O orixinal di *Si queres saber quen eu son come conmigo a o tizón*.
[1942] V. *Tódolos camiños van dar á casa* en *Procedimientos*.
[1943] *Todol-os que servimos ainda sempre traballemos, sempre dirán que dormemos*.
[1944] ms e ms4: *Todol-os, sirvimos*; ms, ms4 e ms10: *durmimos*. / En ms10 s.v. *Servir* coa indicación *Criados*.

5614. **U gado vale máis na corte que arresponsado.** (ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar de Galicia)

5615. **Val máis carta que fariña.** (mc: Santiago)

5616. **Vale máis coste que fariña.** (ms-SA: Baldomero Louro Lado: San Mamede de Carnota, C)

5617. **Vale máis este lumiño qu'eu teño, que estendo a perna por donde quero, que o pan e o viño na casa do crego.** [1945] (ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar da provincia de Lugo)

5618. **Vale máis na casa c'arresponsado.** [1946] (ms e mc: Buciños-F.V.S. / ms-LU: seminarista anónimo: Buciños, Carballedo, LU)

5619. **Vale máis na casa c'arresponsado.** (ms-LU: seminarista anónimo: Buciños, Carballedo, LU)

5620. **Veciño, ó teu argadelo e deixa o meu.** (mc / ms4: F.V.S.)

5621. **Vivir na serra ou lonxe dela.** [1947] (mc: M.L.)

(es) *En la sierra, o cien leguas de ella.* (Sbarbi)

CASTA

5622. **O fillo do rato tira ó burato.** [1948] (ms5,135: Estrada, Puente Ulla)

5623. **Tales mais, tales fillos; tales porcos, tales ratiños.** [1949] (ms5,137: Calvor [sic].)

CASTAÑAS

5624. **As castañas que despois do san Martiño quedan no souto son do moucho.** [1950] (ms5,138: Sober)

Quiere decir que todos tienen derecho a cogerlas; y así en efecto se hace en la comarca de Sober. En otras zonas, como Caurel, se recogen más tarde y alli no rige el refrán.

5625. **Tan honrado é o caldo como as castañas.** (ms5,107: Verín)

Se dice en Verín con la significación: tan malo es lo uno como lo otro.

CASTIGO

5626. **A paus naide é bon.** [1951] (ms5,057: Silvarrey)

5627. **A quen pilla, píllano.** [1952] (ms10,092r: *D.E.*)

5628. **Co vento límpiase o trigo e con castighos o medo.** [1953] (ms-SA: José M. Gulías Rivas: Forcarei, PO)

5629. **Co vento límpiase o trigo e, os vicios, co castigo.** [1954] (ms5,133: Mondoñedo)

5630. **O neno súa nai castigueo, límpeo, fárteo, e se non quer calar, deixeo chorar.** [1955] (ms10,068r: *D.E.*)

5631. **Os nenos castigalos de pequenos, que dispois que crecen non hai castigo pra eles.** [1956] (ms10,068r: *D.E.*)

5632. **O que a un fostiga, a cento castiga.** [1957] (ms10,23v: *D.E.*)

5633. **Págana os xustos cando o fan os pecadores.** [1958] (ms10,075r: *D.E.*)

5634. **Sementa malas obras e collerás a súa froita.** [1959] (ms10,118r: *D.E.*)

CASTIGO-TALIÓN

5635. **Cada un paga por onde peca.** [1960] (ms10,075r: *D.E.*)

CAUSAS Y EFECTOS

5636. **A pedra fire a quen bate.** (ms8,37r: Silvarrey)

5637. **Dunha muxiga pode salir unha gran lumareda.** [1961] (ms)

(pt) *De pequena candeia, grande fogueira.* (Chaves) / *De pequena fagulha grande labareda.* (Id.) (es) *De pequeña centella, grande hoguera.* (R. Marín)

5638. **Foise o paxaro e quedaron as plumas.** (ms5,133: Arzúa)

5639. **Matar a araña i-acabouse a tela.** [1962] (ms: Taboada das Freires)

[1945] O orixinal di *Vale mais este lumiño qu'eu teño, que extendo a perna por donde quero, que o pan e o viño na casa d'o crego*.
[1946] mc: *que arresponsado*
[1947] V. *Ó pé da serra ou lonxe dela* en *Agrícolas* (*Generales*).
[1948] Indica *Casta*.
[1949] Indica *Casta*.
[1950] Indica *Castañas*.
[1951] Indica *Castigo*.
[1952] En ms10 s.v. *Pillar* coa indicación *Castigo*.
[1953] *Co vento limpíase o trijo e con castijos o medo*.
[1954] Indica *Castigo*. V. *Vicios*.
[1955] En ms10 s.v. *Niño* coa indicación *Castigo*.
[1956] En ms10 s.v. *Niño* coa indicación *Castigo*.
[1957] En ms10 s.v. *Castigar*.
[1958] En ms10 s.v. *Pago* coa indicación *Castigo*.
[1959] En ms10 s.v. *Sembrar* coa indicación *Castigo*.
[1960] En ms10 s.v. *Pago* coa indicación *Castigo-Talión*.
[1961] Dentro do sobre *Causas y efectos*.
[1962] *Matar a araña y-acabouse a tela*. / Dentro do sobre *Causas y efectos*.

5640. **O fiado non rompe polo delgado sinón polo gordo mal fiado.** (ms5,056: Silvarrey)

5641. **O que non queira roe-lo cabelo, que non faiga o nó.** [1963] (ms: M.L.2 / ms4: *Vida Gallega* / ms4: M.L.)

5642. **O que non ten cu non pode cagar.** [1964] (ms)

Var.: *Quen non ten cu non pode cagar.* (M.L.)

5643. **Pola liña vén a tiña.** [1965] (ms / ms4: M.V.)

(pt) *Pela linha vem a tinha.* (Chaves) (es) *Por el linaje vienen los ajos.* (R. Marín)

5644. **Pola muestra conócese o pan.** [1966] (ms)

(es) *Por la muestra, si no hay engaño, vereis que tal es el paño.*

5645. **Polo fío sácase o nobelo ou a madeixa.** (ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar de Galicia)

5646. **Polo fío vén o ovillo.** [1967] (ms-SA: Manuel Barreiro Somoza: Santa Mariña de Ribela, A Estrada, PO)

5647. **Por un clavo perdeuse unha ferradura; por unha ferradura, un cabalo; por un cabalo, un cabaleiro; por un cabaleiro, unha guerra; e por unha guerra, un reino.** [1968] (ms15,42: Valle del Mao)

Var.: / *Por un clavo pérdese unha ferradura.* (ms: Tuiriz)

(pt) *Por um cravo se perde uma ferradura, por uma ferradura um cavalo, por um cavalo um cavaleiro, por um cavaleiro um exército inteiro.* (Chaves) (es) *Por un clavo se pierde una herradura; por una herradura, un caballo; por un caballo, un caballero; por un caballero, un campo; por un campo, un reino.* (Correas) (ct) *Per un clau, es pergué una ferraura; per una ferradura un cavall, y per un cavall un cavaller.* (Alberola)

5648. **Principio queren as cousas.** [1969] (ms: Buciños)

(pt) *Princípio querem as coisas.* (Chaves) (es) *Principio quieren las cosas.* (Correas)

5649. **Quen-as busca, encóntraas.** (ms-LU: seminarista anónimo: Ferreira de Pantón, LU)

[1963] *O que non queira roel-o cabelo, que non faiga o no.* / Dentro do sobre *Causas y efectos*.
[1964] Dentro do sobre *Causas y efectos*. / ms: *non pode c...*
[1965] Dentro do sobre *Causas y efectos*.
[1966] Dentro do sobre *Causas y efectos*.
[1967] *Polo frio ven o ovillo*.
[1968] A segunda variante estaba dentro do sobre *Causas y efectos*.
[1969] Dentro do sobre *Causas y efectos*.

CAUTELA EN EL HABLAR. V. tamén *Hablar, Precaución al hablar*.

5650. **A millor palabra é a que está por dicir.** [1970] (mc e ms16: Buciños / ms10,076r: *D.E.*)

(pt) *A melhor palavra é a que está por dizer.* (Chaves) (es) *La mejor palabra es la que no se habla.* (R. Marín) / *La mejor palabra es la que se calla.* (Id.) (ct) *La millor paraula es la que está per dir.* (Alberola)

5651. **Ao bon calar chaman Sancho.** [1971] (mc: C.A. / ms16)

(es) *Al buen callar, llaman Sancho; al bueno bueno, Sancho Martínez.* (Correas)

5652. **Calar nunca fixo mal.** (mc: C.A. *A N. Terra*)

5653. **Calar nunca foi malo.** (mc: C.A. *A N. Terra* / ms16)

5654. **Decires ó tuntún non teñen logranza.** (ms5,133: Mondoñedo)

5655. **Do que non entendas non fales, que vale máis calar que decir barbaridades.** (mc)

Var.: *Do que non sepas non fales, que vale máis non decir que berrear.* (R. Caruncho, *Diario de Avisos*) / *Do que non entendas non fales, que val máis calar que berrear.* (ms16)

(pt) *Mais vale calar que mal falar.* (Chaves) (es) *En lo que no entiendas, freno a tu lengua.* (R. Marín) (ct) *De lo que no hages estudiat, no tractes, qu'es necetat.* (Alberola)

5656. **Do que non entendas non fales, que vale mas non decir nada que barbaridades.** (ms-SA: José María García Vázquez: Dodro, C)

5657. **Do que non sepas non fales, que é millor non decir nada que decir barbaridades.** (mc: M.V. / ms16 / ms-SA: Manuel Villaverde Marcos: Proupín, San Tomé de Ames, C)

Var.: *Do que non entendas non fales, que vale máis non decir nada que decir barbaridades.*

(pt) *Mais vale calar que mal falar.* (Chaves) (es) *En lo que no entiendas, freno a tu lengua.* (R. Marín) (ct) *De lo que no hages estudiat, no tractes, qu'es necetat.* (Alberola)

5658. **Garda o pico e terás paz.** (mc: L.G. / ms16 / ms15,01: E. Carré Aldao, *Literatura Gallega*, 2ª ed., 1911)

5659. **Gárdate de auga que non corra e de gato que non mía.** (mc: A.C. *A N. Terra* / ms16)

[1970] ms, ms4 e ms16: *decir*.
[1971] *Ao bom calar, chaman Sancho*.

5660. **Labrador que o entende fala pouco e moito aprende.** [1972] (mc e ms16: J.P.)

5661. **Máis vale calar que mal falar.** (mc: *Terra de Melide* / ms: V.R. y A.R.)

Var.: *Val máis calar que mal falar.* (ms4: M.L. / ms16)

(pt) *Mais vale calar que mal falar.* (Chaves) (es) *Más vale callar que errar.* (R. Marín) (ct) *Més val callar qu'en burros parlar.* (Alberola)

5662. **Muller que moito fala, ó millor desbarra.** [1973] (mc e ms16: M.V. / ms21,26v: Bermés)

5663. **Nin todo o que pensas fales, nin todo o que pensas cales.** [1974] (ms5,121: Trapero / ms10,088r: *D.E.*)

5664. **Nin todo o que penses fales nin todo o que penses cales.** (ms15,13)

5665. **Non falar, si se quere un secreto gardar.** (ms15,12)

5666. **Non hai mellor fala que a que queda por decir.** (ms-SA: Jesús Santiso Barreiro)

5667. **Non hai mellor palabra cá que está por decir.** (mc / ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar da provincia de Lugo / ms-LU: seminarista anónimo: Laiosa, O Incio, LU)

5668. **Non lle contes a nadie dos teus males porque chos desean mortales.** (ms15,28r: Lalín)

5669. **Non s'engaña quen non conta.** [1975] (mc: M.V. / ms21,22r: Bermés)

Var.: *Non se engaña quen conta.* (C.A. *A Nosa Terra*)

(pt) *Quem não conta é que não erra.* (Chaves)

5670. **Non se engaña que[n] non canta.** (ms-SA: José María García Vázquez: Dodro, C)

5671. **Non se engaña quen non conta.** (ms: M.V.)

5672. **O bo saber é calar antes de ser tempo de falar.** [1976] (mc: Velle / ms16)

5673. **Ó bon calar chámanlle xordo.** (ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar da provincia de Lugo)

5674. **O falar é parola.** (mc: Buciños)

(es) *El hablar poco cuesta.* (Sbarbi)

5675. **O falar sólo é parola.** (mc: S. Victorio de R.de Miño / ms16)

(es) *El hablar poco cuesta.* (Sbarbi)

5676. **O falar, todo é parola.** (mc: A.S.A. / ms16)

(es) *El habla, poco cuesta.* (Sbarbi)

5677. **O millor dito é o que queda por decir.** (ms4: C.A. *A Nosa Terra*)

5678. **O millor do conto é o que queda por contar.** (ms4: C.A. *A Nosa Terra*)

5679. **O moito falar é vicio.** (mc: M.V. / ms16 / ms21,23v: Bermés)

(es) *El mucho hablar es dañoso, y el mucho callar no es provechoso.* (R. Marín)

Cuerdo pensamiento que recoge una canción popular: *Pensa moito, fala pouco / que o moito falar é vicio, / i-o dar palabras ó vento é sementar no camiño*.

5680. **O moito parolar, o tempo fai escasear.** (mc / ms4: F.V.S. / ms16)

5681. **O que fala ben, pode falar sempre.** (ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar da provincia de Lugo)

5682. **O que fala e non sabe o que dixo, é tolo ou non ten xuicio.** (ms-SA: Teófilo Cabaleiro Cabaleiro, Codeseda, A Estrada, PO)

5683. **O que fala sin sabe-lo que dixo, ou é tolo ou non ten xuicio.** [1977] (ms-SA: Jesús Ferro Ruibal: Rebón, Moraña, PO)

5684. **O que máis fala é o que menos fai.** (mc)

Var.: *O que máis fala, menos fai.* (ms4: F.V.S. / ms16) / *O que máis fala non é o que máis fai.*

(es) *Quien más habla, menos hace.* (R. Marín)

Glosado en la siguiente canción popular: *Home de moita parola / gasta a forza en parolar, / e nin fai todo o que dí, / nin tampouco dí o que fai*.

5685. **O que moito fala, a súa boca luxa.** (ms-LU: seminarista anónimo: Becerreá, LU)

5686. **O que moito parola, o tempo nunca lle sobra.** (mc / ms4: F.V.S. / ms16)

5687. **O saber falar é ouro i-o calar plata.** (ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar da provincia de Lugo)

5688. **O saber falar é ouro, i-o calar é plata.** (mc / ms4: F.V.S.)

Var.: *O saber falar é ouro y o calar, plata.* (ms / ms16)

5689. **Pensa moito e fala pouco.** (mc: M.V. / ms21,23v: Bermés / ms16)

[1972] ms4 e ms16: *Labradora*.

[1973] V. *A muller que moito fala, no mellor desbarra* en *Mujer*.

[1974] Riscado no manuscrito orixinal ms15 polo propio Vázquez Saco. En ms10 s.v. *Pensar* coa indicación *Reserva oral*.

[1975] Dentro de *Miscelánea* no mecanoescrito orixinal.

[1976] ms4 e ms16: *boo saber*.

[1977] *O' que fala sin saber l'o que dixo ou e tolo ou non ten xuicio*.

(pt) *Pensa muito, fala pouco, escreve menos.* (Chaves) (es) *Hablar sin pensar es tirar sin apuntar.* (Sbarbi)

5690. **Pra palabras tolas, orellas pechas.** (mc / ms4: F.V.S. / ms16)

(pt) *A palavras loucas, orelhas moucas.* (Chaves) (es) *A palabras locas, orejas sordas.* (Correas)

Véase *A palabras falangueiras...* y sus análogos.

5691. **Quen cala consinte.** (mc e ms16: F.B.B.)

(pt) *Quem cala consente.* (Chaves) (es) *Quien calla, otorga.* (R. Marín) (ct) *Qui calla otorga.* (Alberola)

5692. **Quen moito fala, n'algo erra.** [1978] (mc: A.S.A. / ms16)

Var.: *Quen moito fala, pouco asubía.* (mc / ms: F.V.S / ms16)

(es) *Quien mucho fabla, yerra.* (Arcipreste de Hita. *Libro del Buen Amor*, estrofa 733) / El mismo arcipreste (Id. estrofa 949): *non puede ser que non yerre ome en grand raçon. / Quien mucho habla, mucho yerra.* (Correas) */ A mucho hablar, mucho errar.* (Id.) (ct) *Qui molt parla, molt èrra.* (Alberola)

5693. **Quítalle ó murmurador o vicio e cesará o litigio.** (mc: Buciños-F.V.S.)

5694. **Se contigo non vai nada, aquelo que seipas cala.** (ms15,12)

5695. **Vale máis calar que mal falar.** (ms-SA: Laureano Moscoso Sabel: Berreo, Trazo, C)

CAZA. V. tamén *Aves, Galgo, Galgo, Lebre, Lobo, Pájaros, Pérdices, Raposo*.

5696. **A bo zorro, mellor can.** (mc: Sarria)

5697. **A can vello i-a cazador coxo non lle queda a lebre no toxo.** [1979] (mc: Buciños / ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar da provincia de Lugo)

5698. **Á espera caza calquera.** [1980] (ms10,014v: *D.E.*)

5699. **Á larga, o galgo a lebre mata.** (mc: Santiago)

(es) *A la larga, el galgo a la liebre mata.* (Jara)

5700. **A lebre no xaneiro busca no bulleiro.** (mc: Monterroso-F.V.S.)

(pt) *A lebre em janeiro, está na cama ou no lameiro.* (Chaves) */ Em janeiro pasta a lebre no lameiro e o coelho à beira do regueiro.* (Id.) (es) *Por enero busca las liebres en los chapuceros.* (Jara) */ La liebre en enero, en el tollero.* (R. Marín)

5701. **Acabouse a caza, acabouse a baza.** (mc / ms4: F.V.S.)

5702. **¡Ai, aves loucas!, vides moitas e ides poucas.** (mc: Santiago)

5703. **Can alaceiro, nunca bon conexeiro.** (mc: J.P.)

(pt) *Cão azeiteiro, nunca bom coelheiro.* (Chaves) (es) *Can alucero, nunca buen conejero.* (Sbarbi)

5704. **Can de caza quer ser de raza.** (ms15,15)

5705. **Can de caza sal á raza.** (mc: A.N.)

5706. **Can palleireiro non é conexeiro.** (mc: Tuiriz, Monforte)

(es) *Perro alcucero nunca buen conejero.* (Sbarbi)

5707. **Can que non ventea, non lebrea.** (mc: C.A.)

5708. **Cando a perdiz canta, señal de auga.** [1981] (mc: Santiago / ms5,027: Betanzos)

5709. **Cando a perdiz canta, señal é de auga.** (ms-SA: José Luís Barreiro Barreiro: Loureiro, Dúas Igrexas, Forcarei, PO)

5710. **Cárganas os homes e dispáraas o demo.** [1982] (mc)

(es) *El diablo las cargas.* (Sbarbi)

Las armas de fuego.

5711. **Carreira larga, galgo tendido.** (mc: Tuiriz, Monforte)

5712. **Coello de dispensa, cazador e labrador, fame na casa.** [1983] (mc: C.A. *A Nosa Terra*)

5713. **Corredor serás, pero traza de galgo non tes.** [1984] (mc: Tuiriz, Monforte)

5714. **Cun pau mátanse dúas lebres.** [1985] (ms8,26r: Trives)

5715. **Cun tiro mátanse dous pombos.** [1986] (ms8,26v)

5716. **Detras dun toxo salta a lebre.** (mc: Corme)

5717. **Días de vento, cazador, non salgas ó monte que pérde-lo tempo.** [1987] (ms4: J.T.)

[1978] ms4 e ms16: *n-algo se erra*. ms10: *en algo erra*. En ms10 s.v. *Hablar*.

[1979] *A can vello y-a cazador coxo, non lle queda a lebre no toxo*. / ms-LU: *i-a cazador, qued'a lebre*.

[1980] En ms10 s.v. *Espera* coa indicación *Caza*.

[1981] V. *Cando a perdiz canta, nublado vén* en *Agrícolas* (*Meteorológicos*).

[1982] O orixinal di *Cárganas os homes e disparas o demo*.

[1983] ms4: *fame no comedor*.

[1984] ms: *pro*.

[1985] V. *Cun avío fanse dous mandados* en *Diligencia*.

[1986] V. *Cun avío fanse dous mandados* en *Diligencia*.

[1987] *Dìas de vento, cazador non salgas o monte que perdel-o tempo*.

5718. **Donde hai matas, hai coellos.** (mc: Buciños)

(es) *En las matas de tomillo, gazapón o gozapillo.* (Jara)

5719. **Donde lebre mates, lebre cates.** (mc)

5720. **Donde menos pensa o cazador, sáltalle a lebre.** (ms-SA: seminarista anónimo: algún lugar da provincia da Coruña)

5721. **Donde menos se pense, salta a lebre.** (ms-SA: Marcelino Bretal Rego: Olveira, Ribeira, C)

5722. **Dun pelo, bon can; de dous, millor; de tres, tal cual; de catro, non val.** (mc: Otero de Rey)

5723. **É mellor que o labrador levante unha pedra, que o cazador rompa unha perna.** (ms-LU: seminarista anónimo: A Trabanca, Santa María de Cela, Outeiro de Rei, LU)

Alude a la costumbre de los cazadores de tirar o derribar setos para andar más a prisa persiguiendo la caza.

5724. **En abril o galgo é mastín.** [1988] (mc: J.P.)

(es) *En abril, el galgo es mastín; y en mayo, el mastín es galgo.* (R. Marín)

Lo primero (único que dice el refrán gallego), porque estando aún en abril enverdinadas o hartas de alcacer las liebres, el galgo no les da alcance. (R. Marín)

5725. **En abril vai a lebre pó cubil.** (mc: Santiago)

5726. **En carreira larga vence o galgo.** (mc: Tuiriz)

(es) *En fin, más corre un galgo que un mastín; y al cabo del año, más corre un mastín que un galgo* (Jara)

5727. **En xaneiro busca a lebre co cu no regueiro.** (mc)

Var.: *En xaneiro, co cu no regueiro.* (J.T.)

(pt) *Em janeiro pasta a lebre no lameiro e o coelho à beira do regueiro.* (Chaves) */ A lebre em janeiro, está na cama ou no lameiro.* (Id.) (es) *En febrero, la liebre en el reguero.* (Jara)

5728. **En xaneiro o conexo búsc'o no regueiro.** [1989] (ms-SA: Manuel Barreiro Somoza: Santa Mariña de Ribela, A Estrada, PO)

5729. **En xaneiro o conexo está no regueiro.** (mc: Santiago)

Var.: *En xaneiro métese o conexo no regueiro.* (Santiago)

5730. **En xaneiro o conexo métese no regueiro.** (ms-SA: Argimiro Pampín Basteiro: Arzúa, C)

5731. **En xeneiro, sete cans pre un lebrecheiro.** (ms-SA: Eliseo López Varela)

5732. **En xeneiro, no regueiro. (a lebre)** (ms-SA: Eliseo López Varela)

5733. **Fame e frío meten a lebre a camiño.** (mc: A.N.)

(pt) *A fome e o frio metem a lebre a caminho.* (Chaves)

5734. **Gárdete Deus de can lebrel, de casa de torre e de muller sabedora.** (ms21,09r: Bermés)

5735. **Gárdete Dios de can lebrel, de casa de torre e sabia muller.** [1990] (mc: A.I.)

(es) *Guárdete Dios de perro lebrel, y de casa torre, y de rabidueña mujer.* (Correas)

5736. **Home troiteiro, nin boa meda nin bo palleiro, e cazador, moito peor.** (mc: S.P.P.-*Ultreya*)

Var.: *Home truiteiro, nin boa meda nin bon palleiro. / Home pesqueiro non fai bon palleiro.* (S.P.P.-Ultreya)

(es) *Pescador, cazador y gaitero, nunca tendrá mucho dinero.* (R. Marín)

5737. **Labrador e cazador, coello na dispensa e fame no comedor.** (ms-SA: José María García Vázquez: Dodro, C)

5738. **Lebre que escapa, galgos a siguen.** (mc: Lugo)

(pt) *Lebre foge, galgos a seguem.* (Chaves)

5739. **Máis corre un galgo de un mes que un burro de tres.** (mc)

(pt) *Corre mais a lebre d'um ano, que um burro de 40.* (Chaves)

5740. **No xaneiro busca a lebre co cu no bulleiro.** (mc: U.C. Cuartilla 9)

(es) *Por enero busca las liebres en los chapuceros.* (Jara)

5741. **O can pola casta i-o nobelo polo fío.** [1991] (mc: M.L.)

5742. **Ó mellor galgo escápalle unha lebre.** [1992] (mc: J.P.)

(es) *Al mejor cazador se le va una liebre.* (R. Marín) */ Al galgo más lebrero se le va la liebre en enero.* (Jara)

[1988] Nunha segunda clasificación temática, Vázquez Saco incluíu este refrán en *Abril. Agrícolas*.

[1989] O orixinal di *En xaneiro o conexo busco no regeiro*.

[1990] ms3: *de casa torre*.

[1991] *O can pol-a casta yo novelo pol-o fio.* / V. *Ti saca o can pola casta y-o novelo polo fío, porque ós pais, ó fin y-ó cabo, hanse parece-los fillos* en *Familia. Parientes*.

[1992] V. *Ó millor cazador váiselle unha lebre* en *Desacierto*. mc: *escàpaselle*. Jacinto del Prado rexistra o refrán coa forma *escàpalle*.

5743. **O paxaro da devesa un o axexa e outro o pesca.** (mc)

5744. **O paxaro da devesa, un o axexa, o outro o pesca.** (ms-SA: Amador Darriba Míguez (13-11-1951))

5745. **O que caza, por todo pasa.** (ms-SA: Andrés Castro Ces: Tállara, Lousame, C)

5746. **Onde menos se pensa salta a lebre.** (mc)

Var.: *Onde un menos se decata, a lebre salta.* (ms4: C.A. *A Nosa Terra*)

(pt) *Donde se não cuida, salta a lebre.* (Chaves) (es) *Donde menos se piensa, salta la liebre. / Donde hombre no cata, la liebre salta.* (Correas) */ Donde hombre no piensa, salta la liebre.* (Id.)

5747. **Pasada de cazador non fai daño ó labrador.** (mc / ms4: F.V.S.)

5748. **Pedras pra abaixo e lebres pra arriba, mulleres prá festa e prá romería, o demo as acarría.** (mc: Buciños)

5749. **Quen en abril colle lebres, bos galgos ten.** (mc: J.P.)

5750. **Se cazas, non te alabes; si non cazas, non te enfades.** (ms-SA: Héctor Blanco Tato: Cereo, Coristanco, C (5º curso))

5751. **Si Dios de ésta me escapa, nunca me cubrirá tal capa.** (mc)

(es) *Si Dios de ésta me escapa, nunca me cubrirá tal capa.* (Correas) */ Si Dios de ésta me escapa, nunca más arriesgaré la capa.* (R. Marín)

Es, según Bergua, equivalente a *Si de esta escapo y no muero, nunca más bodas al cielo*, que tiene su origen en la fábula que llevó a la zorra hacia el cielo, para asistir a unas bodas, y la dejó caer, cuando la tenía a gran altura.

5752. **U cazador da escopeta e o casado da cama come máis ca do que gana.** (ms: Santiago)

5753. **U cazador da escopeta e o cazado da cama come máis ca do que gana.** (ms-SA: Pascual Campos Arestiño: Cando, Outes, C)

5754. **Un ergue a caza e outro a mata.** (ms18,66r)

5755. **Uns erguen a caza e outros a matan.** [1993] (mc: M.V. / mc: Santiago / ms21,23r: Bermés)

(pt) *Uns batem o mato, outros apanham as lebres.* (Chaves) (es) *Uno la liebre levanta, y otro la mata.* (R. Marín) (ct) *U mòu la caça y atre la mata.* (Alberola)

5756. **Van ás codornices cazadores novos e cas aprendices.** (mc: J.P.)

5757. **Xea, mal pola arcea.** [1994] (mc e ms4: M.L. / ms / ms4: N.V. 2ª serie)

CEBO

5758. **Co engado cóllense os peixes e engánanse os parvos.** (ms10,012r: *D.E.*)

CERDOS. V. tamén *Agrícolas* (*Animales*).

5759. **Á porca parida non lle deas fariña.** [1995] (ms10,094r: *D.E.*)

5760. **Por san Andrés mata se tes.** [1996] (ms5,023: Félix Rodríguez Vieites)

CIEGOS

5761. **Algún cego quixérame ver, anque non máis fora por vista ter.** [1997] (ms10,138r: *D.E.*)

5762. **Do que di que non ve pola criba, non sei qué che diga.** [1998] (ms10,138r: *D.E.*)

5763. **O que non ve non sabe o que é nin como é.** [1999] (ms10,138r: *D.E.*)

5764. **Tanto é o que non ve como o que non sabe.** [2000] (ms10,138r: *D.E.*)

CIMIENTOS

5765. **A pedra que moito roda, pra cimento non é boa.** [2001] (ms10,086r: *D.E.*)

5766. **Con pouco vento esborrállanse as torres sin cimento.** (ms10,013r: *D.E.*)

CLARIDAD. FRANQUEZA

5767. **Ao pan, pan, e ao viño, viño.** [2002] (ms e ms4: C.A. / ms10,079r: *D.E.*)

(es) *Al pan, pan y al vino, vino.* (R. Marín)

5768. **Claridá sin vanidá.** [2003] (ms: M.V.)

5769. **Non hai com'a claridá.** [2004] (ms: Buciños)

[1993] ms21,23r: *Un'hos, outro-l'-a matan*; mc, Santiago: *outrol-a matan*.

[1994] ms: *pol'arcea* / O textorix tamén aparece en ms4.

[1995] En ms10 s.v. *Puercos* coa indicación *Cerdos*.

[1996] Indica *Cerdos*.

[1997] En ms10 s.v. *Ver* coa indicación *Ciegos*.

[1998] En ms10 s.v. *Ver* coa indicación *Ciegos*.

[1999] En ms10 s.v. *Ver* coa indicación *Ciegos*.

[2000] En ms10 s.v. *Ver* coa indicación *Ciegos*.

[2001] En ms10 s.v. *Piedra* con indicación *Cimiento*.

[2002] ms10: *O pan, o viño*. / Dentro do sobre *Claridad. Franqueza*.

[2003] Dentro do sobre *Claridad. Franqueza* coa indicación *Franqueza*.

[2004] *Non hay com'a claridá*. / Dentro do sobre *Claridad. Franqueza* coa indicación *Claridad*.

5770. **O que se ve, non se esconde.** [2005] (ms: Sarria)

CLASES SOCIALES

5771. **Us nacen de pé e outros non saben pra qué.** [2006] (ms10,065r: *D.E.*)

COBARDÍA

5772. **Home cobarde nunca se farta de carne.** [2007] (ms15,43: Sober)

Lo aplican al trabajador que trabaja *a mantido*. Por cortedad se sirve poco y los que lo cuidan lo animan a servirse más con el refrán.

COCINA. V. tamén *Comida, Pucheiro.*

5773. **A sardiña na chama e a muller na cama.** [2008] (ms10,116r: *D.E.*)

5774. **Perdís moi azorada, está medio asada.** [2009] (ms10,090r: *D.E.*)

5775. **Quen queira facer da vaca carneiro, que a poña a cocer en auga fervendo.** [2010] (ms10,135r: *D.E.*)

5776. **Quen queira facer da vaca galiña, bótea a cocer en auga fría.** [2011] (ms10,135r: *D.E.*)

CODICIA

5777. **A soberbia está nos probes, e nos ricos a cobiza.** [2012] (ms10,100r: *D.E.*)

5778. **Anque sea de palloeiro, precura encher o palleiro.** [2013] (ms10,078r: *D.E.*)

5779. **Non é probe o que pouco tén, senón o que moito quer.** [2014] (ms10,100r: *D.E.*)

5780. **Non é probe o que tén pouco, senón o que cobiza moito.** [2015] (ms10,100r: *D.E.*)

5781. **O labrador cobizoso quer sementar en segando.** [2016] (ms10,032r: *D.E.*)

5782. **Tanto como o que ten, cobiza ter o que non ten.** [2017] (ms10,129r: *D.E.*)

COJOS. V. tamén *Pierna, Zambo*.

5783. **N'hai coxo que corra nin torto que sea bo.** [2018] (ms5,135: Noya / ms-SA: Manuel Gerpe Gerpe: Santa María de Montouto, Santa Comba, C)

COLABORACIÓN

5784. **O que non pode un, pódeno moitos.** [2019] (ms10,093r: *D.E.*)

COLES. V. tamén *Huerta.*

5785. **Nabos e coles, comer de señores.** [2020] (ms10,065r: *D.E.*)

COLORES

5786. **O branco revira o sol i-o mouro chámao.** [2021] (ms5,041: Valle de Oro)

COMERCIO. V. tamén *Baratura, Deudas, Feria, Fiar, Gastar, Malgastar, Mercado, Negocios, Préstamos, Regateo, Tato, Tendero, Tendero, Vida comercial y contratos*.

5787. **Boa venda, valer catro e vender por corenta.** [2022] (ms10,137r: *D.E.*)

5788. **En vender e mercar non hai amistá.** [2023] (ms10,137r: *D.E.*)

5789. **O queixo hase mercar na queixeira, i-o trigo, na eira.** [2024] (ms10,103r: *D.E.*)

5790. **O queixo, na queixeira; e o trigo, na eira.** [2025] (ms10,103r: *D.E.*)

5791. **Vende barato e venderás por catro.** [2026] (ms10,137r: *D.E.*)

5792. **Vende na casa e compra na feira, se queres saír da laceira.** [2027] (ms10,137r: *D.E.*)

5793. **Vende sardiña e poderás comer galiña.** [2028] (ms10,116r: *D.E.*)

5794. **Vendo barato: o que vale tres, douno por catro.** [2029] (ms10,137r: *D.E.*)

[2005] Dentro do sobre *Claridad*. *Franqueza* coa indicación *Claridad*.
[2006] En ms10 s.v. *Nacer* e indicación *Clases sociales*.
[2007] Indica *Cobardía*.
[2008] En ms10 s.v. *Sardinas* coa indicación *Cocina*.
[2009] En ms10 s.v. *Perdiz* coa indicación *Cocina*.
[2010] En ms10 s.v. *Vacas* coa indicación *Cocina*.
[2011] En ms10 s.v. *Vacas* coa indicación *Cocina*.
[2012] En ms10 s.v. *Pobreza* coa indicación *Codicia*.
[2013] En ms10 s.v. *Pajar* coa indicación *Codicia*.
[2014] En ms10 s.v. *Pobreza* coa indicación *Codicia*.
[2015] En ms10 s.v. *Pobreza* coa indicación *Codicia*.
[2016] En ms10 s.v. *Labrador* coa indicación *Codicia*.
[2017] En ms10 s.v. *Tener* coa indicación *Codicia*.
[2018] Indica *Cojos*.
[2019] En ms10 s.v. *Poder* coa indicación *Colaboración*.
[2020] En ms10 s.v. *Nabo* e indicación *Coles*.
[2021] O orixinal di *O branco revira o sol i o mouro chámo*. Indica *Colores*.
[2022] En ms10 s.v. *Venta* coa indicación *Comercio*.
[2023] En ms10 s.v. *Venta* coa indicación *Comercio*.
[2024] En ms10 s.v. *Queso* coa indicación *Comercio*.
[2025] En ms10 s.v. *Queso* coa indicación *Comercio*.
[2026] En ms10 s.v. *Venta* coa indicación *Comercio*.
[2027] En ms10 s.v. *Venta* coa indicación *Comercio*.
[2028] En ms10 s.v. *Sardinas* coa indicación *Comercio*.
[2029] En ms10 s.v. *Venta* coa indicación *Comercio*.

COMIDA. V. tamén *Apetito, Caldo, Embutidos, Embutidos, Engordar, Entrecosto, Gordo, Hambre. Gastronomía, Harina, Higos, Manjar, Mesa, Morcilla, Obesidad, Papas, Sopa, Tajada, Tocino, Tomate, Tragón, Trigo, Unto*.

5795. **A sardiña i-a longaniza ponas ó calor da cinza.** [2030] (ms10,116r: *D.E.*)

5796. **O ovo ben batido hincha como a muller co bo marido.** [2031] (ms10,074r: *D.E.*)

5797. **O ovo quer sal e fogo.** [2032] (ms10,074r: *D.E.*)

5798. **O touciño fai o caldo.** [2033] (ms10,131r: *D.E.*)

5799. **Ovo sin sal non fai ben nin fai mal.** [2034] (ms10,074r: *D.E.*)

COMIENZOS. V. tamén *Principio*.

5800. **A mal empezar, pior acabar.** (ms10,011r: *D.E.*)

5801. **O que logo empeza, logo o deixa.** (ms10,011r: *D.E.*)

5802. **O que logo se empeza, axiña se acaba.** (ms10,011r: *D.E.*)

5803. **O que non se empeza, nunca se acaba.** (ms10,011r: *D.E.*)

5804. **Quen mal empeza, mal acaba.** (ms10,011r: *D.E.*)

5805. **Parir e non criar é como restrillar e dar a fiar.** [2035] (ms10,082r: *D.E.*)

COMPAÑERISMO

5806. **Cada romeiro co seu compañeiro.** [2036] (ms10,110r: *D.E.*)

5807. **Un bo romeiro quer un bo compañeiro.** [2037] (ms10,110r: *D.E.*)

5808. **Un mal romeiro non quer outro por compañeiro.** [2038] (ms10,110r: *D.E.*)

COMPAÑÍAS

5809. **Achégate ós malos e serás un de tantos.** [2039] (ms10,036r: *D.E.*)

5810. **Con quen paces e non con quen naces.** [2040] (ms10,075r: *D.E.*)

5811. **O porco sarnento revolve o cortello.** [2041] (ms10,094r: *D.E.*)

5812. **Onde paces e non onde naces.** [2042] (ms10,075r: *D.E.*)

5813. **Perdido é quen con perdido anda.** [2043] (ms10,090r: *D.E.*)

COMPARACIÓN

5814. **Detrás virá quen bo me fará.** [2044] (ms10,143r: *D.E.*)

5815. **Dime con quén tratas, e direiche quén es e qué costumes tes.** [2045] (ms10,133r: *D.E.*)

5816. **Outro virá que bo me fará.** [2046] (ms10,143r: *D.E.*)

COMÚN (COSAS DEL)

5817. **O que fai ben pró común, non fai pra nincún.** (ms-SA: Francisco Canosa Quintáns)

5818. **O que sirve ó común, non sirve a ningún.** (mc: Carballedo / ms4: F.V.S. / ms21,28v: Bermés)

(pt) *Quem serve a moço, a mulher e a comun, não serve a nenhum.* (Chaves) (es) *Quien sirve a común, sirve a ningún.* (R. Marín) / *Quien hace por común, hace por ningún.* (Id.)

Pravo domino servit qui vulgo servit.

5819. **Obra común, obra de ningún.** (mc)

(pt) *Obra de nenhum* (ou *do comun*) *obra de um.* (Chaves) (es) *Obra de común, obra de ningún.* (Sbarbi)

Lo que está a cargo de muchos no se perfecciona, porque todos echan fuera de sí el trabajo.

5820. **Quen fai ben ó común, non fai ben a ningún.** (mc: A.S.A.)

(es) *Quien sirve al común, sirve al ningún,* (Sbarbi) (ct) *Qui fa bé al comù, no'l fa a ningú.* (Alberola)

CONDICIÓN

5821. **Pau torto nunca ben se endereita.** [2047] (ms10,084r: *D.E.*)

CONDUCTA

[2030] En ms10 s.v. *Sardinas* coa indicación *Comida*.
[2031] En ms10 s.v. *Huevos* coa indicación *Comida*.
[2032] En ms10 s.v. *Huevos* coa indicación *Comida*.
[2033] En ms10 s.v. *Tocino* coa indicación *Comida*.
[2034] En ms10 s.v. *Huevos* coa indicación *Cocina*.
[2035] En ms10 s.v. *Parto* coa indicación *Comodidad*.
[2036] En ms10 s.v. *Romero* coa indicación *Compañerismo*.
[2037] En ms10 s.v. *Romero* coa indicación *Compañerismo*.
[2038] En ms10 s.v. *Romero* coa indicación *Compañerismo*.
[2039] En ms10 s.v. *Malo* coa indicación *Compañías*.
[2040] En ms10 s.v. *Pacer* coa indicación *Compañía*.
[2041] En ms10 s.v. *Puercos* coa indicación *Compañías*.
[2042] En ms10 s.v. *Pacer* coa indicación *Compañía*.
[2043] En ms10 s.v. *Perder* coa indicación *Compañías*.
[2044] En ms10 s.v. *Venir* coa indicación *Comparación*.
[2045] En ms10 s.v. *Trato* coa indicación *Comparación*.
[2046] En ms10 s.v. *Venir* coa indicación *Comparación*.
[2047] En ms10 s.v. *Palo* coa indicación *Condición*.

5822. **Cada fillo de veciño ten os seus feitos por padriño.** [2048] (ms10,137r: *D.E.*)

5823. **Cal ti eres, así medres.** [2049] (ms10,119r: *D.E.*)

5824. **Do que se sementa é do que se colleita.** [2050] (ms10,118r: *D.E.*)

5825. **No noso obrar está o ben e o mal.** [2051] (ms10,071r: *D.E.*)

5826. **Obra ben e espera.** [2052] (ms10,071r: *D.E.*)

5827. **Obra ben sempre que poidas.** [2053] (ms10,071r: *D.E.*)

CONFIANZA. V. tamén *Desconfianza*.

5828. **A boa fe todo medra.** [2054] (ms: F.V.S. / ms8,25r: Silvarrey)

5829. **A moita manualidade é causa de menosprecio.** [2055] (ms: M.V. / ms21,26r: Bermés / ms10,037r: *D.E.*)

(pt) *Muita confiança, pouco respeito.* (Chaves) (es) *La mucha confianza -o conversación- es causa de menosprecio.* (R. Marín)

5830. **Aquel que boa espera, boa lle vén.** [2056] (ms)

5831. **De bo, boa prenda e de mao non fíes nada.** [2057] (ms: A.S.A.)

(es) *Del bueno, buena prenda; y del malo, no fíes nada.* (Sbarbi)

5832. **Debaixo do pau están as achas.** [2058] (ms: R. Caruncho, *Diario de Avisos* / ms4: F.V.S. / ms21,21r: Bermés)

5833. **Dille o que che pasa e dáslle na mata.** (ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar de Galicia)

5834. **Onde hai confianza, dá noxo.** [2059] (ms: Buciños)

Var.: *Onde hai confianza, dá gusto.*

5835. **Quen secreto doutro sabe, xa lle quitou boa chave.** [2060] (ms: J.P.)

(es) *El que a otro su secreto descubre, le da su corazón.* (Sbarbi)

[2048] En ms10 s.v. *Conducta* coa indicación *Vecino*.
[2049] En ms10 s.v. *Ser* coa indicación *Conducta*.
[2050] En ms10 s.v. *Sembrar* coa indicación *Conducta*.
[2051] En ms10 s.v. *Obras* coa indicación *Conducta*.
[2052] En ms10 s.v. *Obras* coa indicación *Conducta*.
[2053] En ms10 s.v. *Obras* coa indicación *Conducta*.
[2054] Dentro do sobre *Confianza*.
[2055] ms e ms21,26r: *manualidá*. Dentro do sobre *Confianza*. En ms10 s.v. *Familiaridad*.
[2056] Dentro do sobre *Confianza*.
[2057] Dentro do sobre *Confianza*.
[2058] Dentro do sobre *Confianza*.
[2059] Dentro do sobre *Confianza*.
[2060] Dentro do sobre *Confianza*.

CONFIANZA Y DESCONFIANZA

5836. **Non dura máis o leial có que lle deixa o traidor.** (ms: C.A. *A Nosa Terra*)

(es) *No vive más el leal que lo que quiere el traidor.* (Sbarbi)

Advierte el peligro a que se exponen los que se descubren a quienes non merecen confianza.

DESCONFIANZA

5837. **A min ládreme o can e non me morda, que do dito ó feito hai gran treito.** [2061] (mc: J.P.)

(pt) *Ladre-me o cão, não me morda.* (Chaves) (es) *Ladreme el perro y no me muerda.* (Sbarbi)

No hay que temer amenazas cuando se ve que non han de tener efecto.

5838. **Cando a limosna é moita, hastra o santo desconfía.** [2062] (ms: Carballino)

5839. **Cuidado coas bestas, que nin se confesan nin van a misa.** [2063] (ms: Buciños)

5840. **Do dito ó feito hai un gran pleito.** (ms-SA: Francisco Canosa Quintáns)

5841. **Do dito ó feito vai gran pleito.** (ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar da provincia de Lugo)

5842. **Do dito ó feito vai un gran preito.** (ms: A.N.)

(pt) *Do dito ao feito vai um grande eito.* (Chaves) */ Do dizer ao fazer vai muito.* (Id.)

5843. **Do dito ó feito vai un gran treito.** [2064] (ms: A.N.)

(pt) *Do dito ao feito, vai um grande eito.* (Chaves) */ Dizer e fazer, não comem à mesma mesa.* (Id.) */ Do dizer ao fazer vai muito.* (Id.) (es) *Del dicho al hecho, hay gran trecho.* (Sbarbi)

No se confíe mucho en las promesas, pues es mucho menos lo que se cumple que lo que se ofrece.

5844. **¿Ganou o cego? Un qu'o diga basta. ¿Perdeu o cego? Mirar ben.** [2065] (ms: Buciños)

[2061] *A min ladreme o can e non me morda, que d'o dito ô feito, hai gran treito.* / Dentro de *Miscelánea* no mecanoescrito orixinal.
[2062] Dentro do sobre *Confianza* coa indicación *Desconfianza*.
[2063] Dentro do sobre *Confianza* coa indicación *Desconfianza*.
[2064] Dentro do sobre *Confianza* coa indicación *Desconfianza*.
[2065] Dentro do sobre *Confianza* coa indicación *Desconfianza*.

5845. **Man por man como o pailán.** [2066] (ms: A.C. *A Nosa Terra* / ms18,32r)
Var.: *Man por man, com'o pardán.* (mc: A.I. / ms4)

5846. **O que moito desconfía, é ladrón.** [2067] (ms: Santiago)

5847. **O que se queima, ten o rabo de palla.** [2068] (ms: F.V.S.)

5848. **Os cobertores matan moitas conversaciós.** [2069] (ms: Lugo)

5849. **Pensa mal de todos e sobre ti estarás.** [2070] (ms: Buciños)
(es) *Pensa mal y acertarás.*

5850. **Todos son bos e a miña capa n'aparece.** [2071] (ms: M.V.)
(es) *Todos son honrrados, mas mi capa no parece.* (Correas)

CONFIAR. HILAR

5851. **A miña nora non colle a roca; a miña filla, esa si que fía.** [2072] (ms10,20r: *D.E.*)

5852. **A que de alto fía, o fuso caille na pía.** (ms10,20r: *D.E.*)

5853. **A que fía cada día un ovo de galiña, non pedirá camisa á veciña.** (ms10,20r: *D.E.*)

5854. **A que ten o liño e dá de fiar é como a que pare e dá a criar.** (ms10,20r: *D.E.*)

5855. **Antes fiarás do terrón que do señor.** (ms10,20r: *D.E.*)

5856. **Cando non hai ganas de fiar, pode o fuso descansar.** (ms10,20r: *D.E.*)

5857. **Cando non queiras fiar, deixa o fuso descansar.** (ms10,20r: *D.E.*)

5858. **Dígolle a unha e dígolle a outra que a que non fía non precisa roca.** (ms10,20r: *D.E.*)

5859. **Fía e vende ben que a paga por si ben.** (ms10,20r: *D.E.*)

5860. **Fíate de Dios e non corras e xa verás se tropezas.** (ms10,20r: *D.E.*)

5861. **Fíe quen fiou, que a Navidá xa pasou.** (ms10,20r: *D.E.*)

5862. **O que fía e non paga, non fai fianza.** (ms10,20r: *D.E.*)

5863. **Pois que pra ti fías, fía ben e fía tódolos días.** (ms10,20r: *D.E.*)

5864. **Tanto quixo a vella fiar, que non se puido levantar.** (ms10,20r: *D.E.*)

CONFUSIÓN

5865. **Os peixes da rede, us queren saírse e outros queren meterse.** [2073] (ms10,087r: *D.E.*)

5866. **Os peixes do mar, us por saír e outros por entrar.** [2074] (ms10,087r: *D.E.*)

CONOCIMIENTO

5867. **Vémolas faltas alleas na alforxa dianteira e non vémolas nosas na traseira.** [2075] (ms10,139r: *D.E.*)

DESCONOCIMIENTO PROPIO

5868. **Vémo-la palla no ollo do outro e non vémo-la viga no noso.** [2076] (ms10,077r: *D.E.*)

5869. **Ver a palla no ollo alleo e non ver a viga no propio.** [2077] (ms10,072r: *D.E.*)

5870. **Ves no ollo do veciño a palla e non ves no teu a tranca.** [2078] (ms10,072r: *D.E.*)

CONSECUENTES

5871. **Non pidas o que negaches nin negues o que pediches.** [2079] (ms10,086r: *D.E.*)

CONSEJO

5872. **Do vello, o consello; e do rico, o diñeiro pra un remedio.** [2080] (ms10,137r: *D.E.*)

5873. **No máis vello está o bo consello.** [2081] (ms10,137r: *D.E.*)

[2066] ms18,32r: *peilán*. / Dentro do sobre *Confianza* coa indicación *Desconfianza*.
[2067] Dentro do sobre *Confianza* coa indicación *Desconfianza*.
[2068] Dentro do sobre *Confianza* coa indicación *Desconfianza*.
[2069] Dentro do sobre *Confianza* coa indicación *Desconfianza*.
[2070] Dentro do sobre *Confianza* coa indicación *Desconfianza*.
[2071] Dentro do sobre *Confianza* coa indicación *Desconfianza*.
[2072] *A milla nora non colle a roca; a miña filla, esa si que fía.*

[2073] En ms10 s.v. *Peces* coa indicación *Confusión*.
[2074] En ms10 s.v. *Peces* coa indicación *Confusión*.
[2075] En ms10 s.v. *Ver* coa indicación *Conocimiento*.
[2076] *Vémola palla no ollo do outro e non vémola viga no noso*. / En ms10 s.v. *Pajas* coa indicación *Conocimiento*.
[2077] En ms10 s.v. *Ojos* coa indicación *Conocimiento*.
[2078] En ms10 s.v. *Ojos* coa indicación *Conocimiento*.
[2079] En ms10 s.v. *Pedir* coa indicación *Consecuentes*.
[2080] En ms10 s.v. *Vejez* coa indicación *Consejo*.
[2081] En ms10 s.v. *Vejez* coa indicación *Consejo*.

5874. **Non hai vello que non poida dar un consello.** [2082] (ms10,137r: *D.E.*)

5875. **Nos máis vellos están sempre os bos consellos.** [2083] (ms10,137r: *D.E.*)

5876. **O vello é pró bo consello.** [2084] (ms10,137r: *D.E.*)

5877. **Onde non hai un vello non hai consello.** [2085] (ms10,137r: *D.E.*)

CONSEJO OPORTUNO Y CONSEJO TARDÍO

5878. **A novos feitos, novos consellos.** [2086] (mc: / ms10,019r: *D.E.*)

(pt) *A novo feito novo conselho.* (Chaves) / *A novo negócio novo conselho.* (Id.) (es) *A nuevos hechos, nuevos consejos.* (Correas)

5879. **Aconselleime coa cabeceira e no consello non foi mentireira.** [2087] (mc: C.A.)

(pt) *O conselho na almofada e a execução na estrada.* (Chaves) (es) *Antes que resuelvas nada, consulta con la almohada.* (R. Marín) / *Aconsejarse con el almohada.* (Correas) / *Consulta con la almohada.* (Sbarbi)

5880. **Acórdaste de santa Bárbara cando trona.** (ms-SA: seminarista anónimo: algún lugar da provincia da Coruña)

5881. **Acórdate de santa Bárbara cando trona.** (ms-SA: Francisco Canosa Quintáns)

5882. **Bebe do río por revolto que vaia, come carneiro por caro que saia e cásate con dona que por auga vaia.** [2088] (ms15,14)

5883. **Camiño qu'esté ó teu lado, teno sempre en bon estado.** (ms4: J.P.)

5884. **Co que fas, se che vai mal, pleito non teñas que hai que toma-las cousas según veñan.** [2089] (ms15,12)

5885. **Co que queiras andar a tortazos, tes que darlle antes algunhos lombeirazos.** [2090] (ms: Santiago)

5886. **Coas zocas duran máis os pés.** (ms15,13)

5887. **Conséllate con quen sepa e, se ques acertar, acertas.** [2091] (mc: M.V. R. Marín / ms21,22r: Bermés)

(es) *Quien quiera acertar, con el prudente se ha de aconsejar.* (R. Marín)

5888. **Consulta de camiño, resposta de espola.** [2092] (mc: J.T.)

5889. **De fuxir, quen puidera, fuxa.** (ms4: C.A. *A Nosa Terra*)

5890. **Debes ter pacencia, que en todo pinar nace un pino torto.** (ms15,13)

5891. **Deixa o mundo pra quen o fixo.** (ms: Incio)

5892. **Des que un morre, non lle fan falta sacramentos.** (mc)

5893. **Donde vexas fumear, non te vaias quentar, que ou queiman leña verde ou musgo do allar.** [2093] (ms4: Paradela-F.V.S.)

Allar = llar.

5894. **En consellos e diñeiro nunca seas o primeiro.** (mc: Buciños / ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar da provincia de Lugo)

5895. **Niste mundo redondo aquel que non nada, vaise ó fondo.** (ms4: F.V.S.)

5896. **Non bebas na lagoa nin cuspas na aceitona.** (ms15,15)

5897. **Non collas bota pró camiño, e cando a collas, lévaa con viño.** (ms15,17)

5898. **Non t'arrimes a arbres troando porque á morte vas marchando.** [2094] (ms: J.P.)

5899. **Non teñas inconveniente en regalar a túa xente.** [2095] (ms4: J.P.)

5900. **Non vaias ó monte solo, porque podes non volver solo.** [2096] (ms15,17)

5901. **Non vexas no chau follas que afanoso non recollas.** [2097] (ms4: J.P.)

5902. **Non des consello a quen non cho pida.** (mc: Sarria / ms4: F.V.S.)

5903. **O que consigo se consella, consigo se depena.** [2098] (mc: M.V.)

[2082] En ms10 s.v. *Vejez* coa indicación *Consejo*.
[2083] En ms10 s.v. *Vejez* coa indicación *Consejo*.
[2084] En ms10 s.v. *Vejez* coa indicación *Consejo*.
[2085] En ms10 s.v. *Vejez* coa indicación *Consejo*.
[2086] Indica *Consejo tardío* no ms. En ms10 s.v. *Hecho*.
[2087] mc: *mintireira*.
[2088] ms: *vaya, sala*.
[2089] *Co que fas se che vai mal, pleito non teñas que hay que tomal'as cousas segun veñan*.
[2090] O orixinal di *Co que queiras andar a tortazos tes que darlle antes algunos lombeirazos.*
[2091] ms21,22r: *se queres*. / V. *Conséllate con quen seipa e acertarás* en *Jurídicos y similares*.
[2092] V. tamén *Medicina. Higiene*.
[2093] *Donde vexas fumear, non te vayas quentar, que ou queiman leña verde, ou musgo do allar*.
[2094] Probablemente se trata dun aforismo da autoría de Jacinto del Prado máis ca dun refrán da tradición popular.
[2095] Probablemente se trata dun aforismo da autoría de Jacinto del Prado máis ca dun refrán da tradición popular.
[2096] *Non vayas o monte solo porque podes non volver solo*.
[2097] Probablemente se trata dun aforismo da autoría de Jacinto del Prado máis ca dun refrán da tradición popular.
[2098] ms3: *se despena*.

(es) *Quien a solas se aconseja, a solas se remesa o se desaconseja.* (Sbarbi)

5904. **O que dá consellos, non dá diñeiro.** (ms-SA: Francisco Canosa Quintáns)

5905. **O que non as fai, non as atopa.** (ms15,01: Mato)

5906. **O que queira menos, que vaia a cas Xenos.** [2099] (ms11,46: Comarca de Fonsagrada)

5907. **O que queira subir a costa como mozo, empece como vello e acabará como mozo.** [2100] (ms: Vendillós, Quiroga-F.V.S.)

(pt) *Quem quiser ser muito tempo velho, comece cedo a sê-lo.* (Chaves)

5908. **O que sólo se aconsella, sólo se despeña.** [2101] (mc: Pidre-F.V.S.)

(pt) *Quem só se aconselha, só se depena.* (Chaves) (es) *Quien solo se aconseja, solo se mesa.* (R. Marín)

5909. **Os consellos dos demais oirás i-os teus non despreciarás.** (mc: Buciños)

5910. **Quen a solas se aconsella, a solas se remexa.** (ms-SA: Manuel Otero González: Divino Salvador de Coiro, Cangas, PO)

5911. **Quen a solas se aconsella, que a solas se remexa.** (mc: Santiago)

5912. **Quen con moitos se aconsella, fai o que non debe, ou cerdea.** [2102] (mc e ms: Carballedo / ms4: M.V.)

5913. **Quen dá consellos, non dá cartos.** (mc: M.L.)

(pt) *Quem dá o conselho, não dá o remedio.* (Chaves) (es) *Quien da el consejo, dé el tostón.* (R. Marín)

5914. **Quen dá consellos, non dá diñeiro.** (mc: Corme)

5915. **Quen dá consellos, non dá pan.** (ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar da provincia de Lugo)

5916. **Si queres pan, pídello ó cura que o ten na man.** (ms: Santiago)

5917. **Tales conselleiros, tales feitos.** (ms6,05v: La Coruña)

5918. **Un consello pode dalo calquera, o malo é seguilo.** (ms15,12)

5919. **Vístete do teu e chámate meu.** [2103] (ms: Chaves / ms10,140r: *D.E.*)

CONSTANCIA

5920. **A pedra é dura e a pingueira miúda, mais caíndo a cotío fai cavadura.** [2104] (ms10,086r: *D.E.*)

5921. **Baguiño a baguiño fixo unha vella unha pipa de viño.** [2105] (mc: *V. Gallega*)

(pt) *De bago em bago enche a velha o saco.* (Chaves)

5922. **Baguiño a baguiño vai a vella comendo o racimo.** [2106] (mc / ms4: F.V.S.)

5923. **Con pacencia e con saliva non hai cousa que non se consiga.** (mc: C.A.-*A Nosa Terra* / ms10,075r: *D.E.*)

(pt) *A paciência é amarga mas o seu fruto é doce.* (Chaves) (es) *Con paciencia, fe y esperanza, todo se alcanza.* (R. Marín)

5924. **Con tempo i-esperanza todo se alcanza.** [2107] (mc: Tuiriz, Monforte)

(pt) *Com tempo e perseverança, tudo se alcança.* (Chaves) (es) *Con el tiempo y la esperanza, todo se alcanza.* (Sbarbi) (R. Marín)

5925. **De vagar chégase a lonxe.** [2108] (mc / ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar da provincia de Lugo)

Var.: *Pouco a pouco vaise lonxe.* (Sarria)

(pt) *De vagar se vai ao longe.* (Chaves) (es) *Poco a poco se va lejos, y corriendo a mal lugar.* (Correas) (ct) *Pòc a pòc, se vá llunt.* (Alberola)

5926. **Entre conto e conto, a despaciño, ándase ben o camiño.** [2109] (mc: Tuiriz, Monforte)

5927. **Grao a grao enche a galiña o papo.** [2110] (mc: Tuiriz)

(pt) *Grão a grão enche a galinha o papo.* (Chaves) (es) *Grano a grano, hincha la gallina el papo.* (Correas)

5928. **Grau a grau incha a galiña o papo.** [2111] (ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar de Galicia)

5929. **Pedra a pedra a casa medra.** (ms15,03)

5930. **Pouco a pouco fai o paxaro o niño.** (mc: Viana, Chantada-F.V.S. / ms14,16)

(pt) *Pouco e pouco fia a velha o copo.* (Chaves) (es) *Poco a poquillo hace el pájaro su nidillo.* (R. Marín)

[2099] *O que queira menos que vaya a cas Xenos*.
[2100] ms4: *qu'empece*.
[2101] Indica *Consejo tardío* no ms.
[2102] ms e ms4: *consella*.
[2103] ms10: *de meu*. / En ms10 s.v. *Vestido*.
[2104] En ms10 s.v. *Piedra* con indicación *Constancia*.
[2105] ms: *a vella*. / V. *Unha vella, de bagos, fixo cen canados* e variantes en *Ahorro y tacañería*.
[2106] mc: *raciño*; ms4: *Vaguiño a vaguiño*.
[2107] ms: *e a esperanza*.
[2108] ms-LU: *lexos*.
[2109] mc: *ándase o camiño*.
[2110] mc: *heche*.
[2111] *Grau e grau incha a galiña o papo*.

5931. **Pouco e pouco chégase a lonxe.** (ms-SA: Manuel Villaverde Marcos: Proupín, San Tomé de Ames, C)

5932. **Rachas e mais rachas fan un cesto.** (mc: *Nós*)

5933. **Unha gota i-outra apagan a sede.** [2112] (mc: Tuiriz, Monforte / ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar de Galicia)

(es) *Una gota y otra y otra apagan la sed.* (R. Marín)

CONSTANCIA E INCONSTANCIA

5934. **A tanto porfiar ¿quen se resiste?** (mc: Sarria)

Var.: *A tanto porfiar non hay quen resista.* (ms4: F.V.S.)

(es) *A tanto porfiar ¿quién se resiste?* (Sbarbi)

5935. **Ás tres cai a vez.** (mc: C.A. / ms18,70r: A.S.A.)

(pt) *As três vai de vez.* (Chaves)

5936. **Ás tres vai a vencida.** (mc: C.A.)

Var.: *Á primeira vai a vencida.* (C.A. *A Nosa Terra*)

(es) *A las tres va la vencida.* (Sbarbi)

5937. **Gota a gota hénchese a bota.** [2113] (mc e ms: G.P.)

5938. **Hasta as tres vai a loita.** (mc: Santiago / ms21,25r: Bermés)

5939. **Hasta o fin nadie cante victoria.** (mc)

Var.: *Hasta o fin ninguén cante victoria.* (C.A. A.N.T.) / *Hasta o fin ninguén conte victoria.* (C.A. A.N.T.)

(es) *Hasta el fin de la historia, nadie cante victoria.* (R. Marín) / *Al fin se canta la gloria.* (Id.)

5940. **Hastr'as tres non vai a loita.** (ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar da provincia de Lugo)

5941. **Máis vale andar sempre e non parar que botar unha carreira e descansar.** (mc: G.P.)

5942. **Moitas paradas fan os días pequenos.** (mc: C.A. / ms21,26v: Bermés)

5943. **Non cantes victoria en canto non teñas na man a gloria.** (mc: Carballino)

5944. **O diario é o que rende.** (mc: Buciños)

5945. **O que de veras queremos, tarde ou cedo alcontraremos.** (mc e ms4: Velle)

Var.: *O que de veras queremos, tarde ou nunca o alcontraremos.* (ms4: Velle)

5946. **O que n'a sigue, n'a consigue.** (mc: Santiago)

5947. **O que non-o fai ben a primeira vez, ten que facelo dúas ou tres.** (mc: Paradela)

5948. **Pasiño a pasiño vaise andando camiño.** (mc: Buciños)

(pt) *Passinho a passinho se faz muito caminho.* (Chaves) (es) *Paso a paso van a lejos.* (Correas) / *Pian, pian, las hormigas a Roma van.* (R. Marín)

5949. **Pelo a pelo vaise un quedando calvo.** (mc: Buciños)

5950. **Pouco a pouco fía a vella no coupo.** (ms-SA: Laureano Moscoso Sabel: Berreo, Trazo, C)

5951. **Pouco a pouco fía a vella o coupo.** [2114] (mc: Santiago)

5952. **Roma e Pavía non se fixeron nun día.** (mc: A.N.)

(pt) *Roma e Pavía não se fizeram num dia.* (Chaves)

5953. **Son as pedras duras i-ablandan.** (mc: Buciños / ms4: F.V.S.)

(es) *Hasta las piedras se quebrantan a fuerza de muchos golpes.* (Sbarbi)

Equivale al latino: *Gutta cavat lapidem...*

5954. **Tirando pola corda vén o burro.** (mc: Santiago)

5955. **Turrou e ganou.** (mc: M.L.)

5956. **Xenio e figura hastra a sepultura.** (mc: Lugo / ms4: F.V.S. / ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar da provincia de Lugo)

(pt) *Génio e figura, até à sepultura.* (Chaves) (es) *Genio y figura hasta la sepultura.* (R. Marín) / *Genio y figura, siempre dura.* (Id.) (ct) *Gèni y figura, hasta la sepultura.* (Alberola)

CONSTRUCCIONES

5957. **As obras, das sobras.** [2115] (ms10,070r: *D.E.*)

5958. **Obra feita non espera.** [2116] (ms10,070r: *D.E.*)

5959. **Obra feita, venda agarda.** [2117] (ms10,070r: *D.E.*)

5960. **Obra saca obra.** [2118] (ms10,070r: *D.E.*)

5961. **Onde hai obras hai sobras.** [2119] (ms10,070r: *D.E.*)

5962. **Sin tempo non hai home e sin pedra non hai casa.** [2120] (ms5,133)

[2112] ms: *y outra*; ms-LU: *e otra gota*.
[2113] mc: *enches*.
[2114] mc: *poco*.
[2115] En ms10 s.v. *Obras* coa indicación *Construcciones*.
[2116] En ms10 s.v. *Obras* coa indicación *Construcciones*.
[2117] En ms10 s.v. *Obras* coa indicación *Construcciones*.
[2118] En ms10 s.v. *Obras* coa indicación *Construcciones*.
[2119] En ms10 s.v. *Obras* coa indicación *Construcciones*.
[2120] Indica *Construcciones*. V. *Trabajo*.

CONSUELO

5963. **Amaina a pena chorar a causa dela.** [2121] (ms10,088r: *D.E.*)

CONTAGIOS

5964. **Todo se pega menos a saúde.** [2122] (ms10,087r: *D.E.*)

CONTIENDAS

5965. **A dúas palabras catro porradas.** [2123] (ms10,076r: *D.E.*)

5966. **A palabras tolas orellas xordas.** [2124] (ms10,076r: *D.E.*)

5967. **As palabras, como as cereixas, unhas noutras se enguedellan.** [2125] (ms10,076r: *D.E.*)

5968. **Cando trona, ou chove ou quer chover.** [2126] (ms10,133r: *D.E.*)

5969. **Cando un non quer, dous non rifan.** [2127] (ms10,103r: *D.E.*)

5970. **Déanme vinte voces e non me dean dous couces.** [2128] (ms10,143v: *D.E.*)

5971. **O prudente todo o ten que mirar antes de armas tomar.** [2129] (ms10,102r: *D.E.*)

5972. **Os pratos no alzadeiro andan us cos outros ó retorteiro.** [2130] (ms10,098r: *D.E.*)

5973. **Rifan as comadres e dinse as verdades.** [2131] (ms10,109r: *D.E.*)

5974. **Rifar con quen dá ocasión e xogar con quen ten diñeiro no bulsón.** [2132] (ms10,109r: *D.E.*)

5975. **Tras dunha palabra, outra vén.** [2133] (ms10,077r: *D.E.*)

5976. **Unha palabra tira por outra.** [2134] (ms10,077r: *D.E.*)

5977. **Unha palabra trai outra, e si se entropezan, arman liorta.** [2135] (ms10,077r: *D.E.*)

[2121] En ms10 s.v. *Penas* coa indicación *Consuelo*.
[2122] En ms10 s.v. *Pegar* coa indicación *Contagios*.
[2123] En ms10 s.v. *Palabra* coa indicación *Contiendas*.
[2124] En ms10 s.v. *Palabra* coa indicación *Contiendas*.
[2125] En ms10 s.v. *Palabra* coa indicación *Contiendas*.
[2126] En ms10 s.v. *Tronar* coa indicación *Contiendas*.
[2127] En ms10 s.v. *Querer* coa indicación *Contiendas*.
[2128] En ms10 s.v. *Voz* coa indicación *Contiendas*.
[2129] En ms10 s.v. *Prudencia* con indicación *Contiendas*.
[2130] En ms10 s.v. *Plato* coa indicación *Contiendas*.
[2131] En ms10 s.v. *Reñir* coa indicación *Contiendas*.
[2132] En ms10 s.v. *Reñir* coa indicación *Contiendas*.
[2133] En ms10 s.v. *Palabra* coa indicación *Contiendas*.
[2134] En ms10 s.v. *Palabra* coa indicación *Contiendas*.
[2135] En ms10 s.v. *Palabra* coa indicación *Contiendas*.

CONTRAPOSICIÓN

5978. **Mentras a viuda chora, outros cantan na boda.** [2136] (ms10,143r: *D.E.*)

5979. **Dun mal querer faise un bon bocao.** (ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar da provincia de Lugo)

5980. **O que non sabe de ben non sabe de mal; e o que non sabe de mal, non sabe de ben.** [2137] (ms10,113r: *D.E.*)

CONTRATOS.

V. tamén *Juridicos y similares, Préstamos, Vida comercial y contratos*.

5981. **Alábate, mantelo, que á feira te levo.** (ms8,80r: Meda)

5982. **Besta na cuadra, se non come, paga.** (mc: Buciños)

5983. **Comprando e vendendo reméxense os cartos.** [2138] (mc: Buciños / ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar da provincia de Lugo)

Algo queda. (ms-LU)

5984. **Fai trampas, trampón, que pra ti che son.** (mc: Buciños, Carballedo-F.V.S.)

5985. **Fun ás cobras e salíronme lagartos.** (mc: Sirgueiros, Incio / ms4: F.V.S.)

Juega con la palabra *cobras*. Fuí a cobrar mis cuentas y no logré mi propósito.

5986. **Máis vale corda vacía ca mala compraduría.** (ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar da provincia de Lugo)

5987. **Máis vale corda vacía que ruín compraduría.** (ms21,16r: Bermés)

5988. **Non hai ganancia sin trampa.** (mc: Santiago)

Aunque la ganancia sea ilícita.

5989. **Non me preguntes do unto nin da untada, pregúntame do que na feira andaba.** (mc: Carballedo)

Var.: *Non me preguntes nin polo unto nin pola untada, pregúntame polo que na feira se quedaba.* (ms4: F.V.S.)

5990. **O barato saca o carto do farrapo.** (mc: M.V.)

5991. **O fiado leva a mitá do clavo.** (ms: M.V. / ms21,23v: Bermés)

(es) *Lo fiado, rara vez pagado.* (R. Marín)

5992. **O perder e o ganar, todo é comerciar.** (mc: Santiago)

5993. **O periódeco ten conta do que lle poñen.** (ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar da provincia de Lugo)

[2136] En ms10 s.v. *Viuda* coa indicación *Contraposición*.
[2137] En ms10 s.v. *Saber* coa indicación *Contraposición*.
[2138] ms-LU: *reméxense cartos*.

5994. **O que as compra o domingo e vende o lunes, perde.** (ms: Tuiriz)

5995. **O que contas non mata, contas non saca.** (mc: Pastoriza)

5996. **O que no trato non fai trampa, pouco adianta.** (ms10,049v: Carballino)

5997. **O que te mandou andar, meu frade, o que te mandou andar, que che pague.** [2139] (ms: Paradela)

5998. **O que ten e busca, fai conta xusta.** (mc: Santiago)

5999. **O que zarra, compra.** (mc: Buciños)

6000. **Os negocios, ou á beira do monte ou á beira da fonte.** (mc: F.B.B.)

6001. **Os tratos feitos e pagados son os mellor acabados.** [2140] (ms e ms1: Lugo)

6002. **Pra cambiar de obreiro, pagar ó primeiro.** (mc: Buciños)

6003. **Pra cambiar de obreiro, pagar primeiro.** (ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar da provincia de Lugo)

6004. **Pra ruín compraduría, val máis corda vacía.** (ms-LU: seminarista anónimo: Melide, C)

6005. **Queira, non queira, a vaca ha de ir á feira.** (mc / ms4: F.V.S.)

6006. **Quen contas non bota, mercader non sale.** (ms: Tuiriz)

Var.: *O que contas non bota, mercadeiro non é.* (ms4: F.V.S.)

6007. **Quen che mandou cantar, compadre, quen che mandou cantar, que che pague.** (ms8,44r: Monforte)

6008. **¿Quen che mandou cantar, meu frade? Quen che mandou cantar, que che pague.** [2141] (ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar do norte da provincia de Lugo)

6009. **Quen gasta o que non debe, quédase sin o que ten.** [2142] (mc: Buciños)

(es) *Quien gasta más de lo que puede, o roba o debe.* (R. Marín) / *Quien gasta más de la renta que tiene, a ser pobre viene.* (Id.)

6010. **Quen non hereda, non medra.** [2143] (ms / ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar de Galicia)

(pt) *Quem não herda não medra.* (Chaves).

6011. **Quen te mandou cantar, meu frade, quen te mandou cantar, que che pague.** (ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar da provincia de Lugo)

6012. **Sin trampas non se vive no mundo.** (mc: Santiago)

No fué inventado por persona honesta.

6013. **Trato e contrato enchen o prato.** [2144] (ms10,133r: *D.E.*)

6014. **U papel ten conta du que lle poñen.** (ms)

6015. **Vale máis corda vacía que ruín compraduría.** [2145] (ms: M.V. / ms-LU: seminarista anónimo: Buciños, Carballedo, LU)

(pt) *Mais vale soga vazia que má compradoria* (Chaves).

CONVENIENCIA

6016. **Todo o que vén, convén.** [2146] (ms10,143r: *D.E.*)

CONVENIOS.

V. tamén *Contratos, Jurídicos y similares, Vida comercial y contratos*.

6017. **Máis vale onza de trato que ferrado de mal trato.** [2147] (ms10,073r: *D.E.*)

CORDURA

6018. **Dar tempo ó tempo é de bo senso.** [2148] (ms10,126r: *D.E.*)

6019. **O que ha facer o tempo, fágao o bo tento.** [2149] (ms10,127r: *D.E.*)

6020. **Os poldros caíndo i-os mozos brincando, van asisando.** [2150] (ms10,093r: *D.E.*)

CORRESPONDENCIA.

V. tamén *Reciprocidad*.

6021. **Ningunha cousa paga a outra como o tempo.** [2151] (ms: Santiago)

6022. **Quen come a sardiña, que lle chupe a arguiña.** [2152] (ms: Buciños)

6023. **Unha por outra n'é pecado.** [2153] (ms: M.V. / ms4: Palas de Rey-F.V.S.)

6024. **Xan, fai como che fan.** [2154] (ms: F.V.S.)

[2139] Contén a indicación *Contratos*.
[2140] ms1: *mellor*.
[2141] Nunha segunda clasificación temática, Vázquez Saco incluíu este refrán en *Música. Danza*.
[2142] V. *Quen gasta o que ten, a pedir vén* en *Pobreza* (*Caminos de la pobreza*).
[2143] ms-LU: *herda*.
[2144] En ms10 s.v. *Trato* coa indicación *Contratos*.
[2145] V. tamén *Agrícolas* (*Generales*). / Dentro de *Contratos* no ms.
[2146] En ms10 s.v. *Venir* coa indicación *Conveniencia*.
[2147] En ms10 s.v. *Onza* coa indicación *Convenios*.
[2148] En ms10 s.v. *Tiempo* coa indicación *Cordura*.
[2149] En ms10 s.v. *Tiempo* coa indicación *Cordura*.
[2150] En ms10 s.v. *Potro* coa indicación *Cordura*.
[2151] Dentro do sobre *Correspondencia*.
[2152] Dentro do sobre *Correspondencia*.
[2153] ms4: *non é*.

CORTESÍA

6025. **Á persoa maior non lle respondas "si" senón "si, señor".** [2155] (ms10,091r: *D.E.*)

6026. **A valentía non saca a cortesía.** (mc: Taboada)

(es) *Lo cortés no quita lo valiente.*

6027. **A valentía non saca cortesía.** (ms15,11)

6028. **Carta con borrón non merece contestación.** (mc: Tuiriz, Monforte)

6029. **Carta con borrón ten contestación.** (mc: M.L.)

6030. **Cortesía Dios a manda; desque eu bebo ¿quen quer auga?** (mc: M.L.)

Var.: *Cortesía, Dio-la mande; despois que eu bebo ¿quen quer auga?* (mc)

6031. **En casa cuberta hai que destaparse.** [2156] (ms21,07r: Bermés)

6032. **Entre compañeiros, nin bos días nin quitasombreiros.** (ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar da provincia de Lugo)

6033. **Hai que levar a comida á boca e non a boca á comida.** (ms9,06v: O. de Rey)

6034. **O falar ben custa pouco.** (ms-LU: seminarista anónimo: Buciños, Carballedo, LU)

6035. **Ó lado da roca parte che toca.** (mc e ms11,03: Corme)

Es el lado izquierdo.

6036. **Ó lado do fuso ben te excuso.** (mc e ms11,03: Corme)

6037. **Ó lado do fuso é ben escuso, i-ó lado da roca algo che toca.** (mc: Buciños / ms4: F.V.S. / ms11,03: M.V.2ªserie)

Var.: *O que se pon ó lado do fuso, ou é burro ou non ten uso.* (ms11,03: A.N.)

El huso se maneja con la derecha. Reprende el refrán como mala crianza (uso) el ponerse a la derecha, lugar de las personas a quienes se debe respeto. (ms11,03)

6038. **Ó lao da roca non che toca, i-ó do fuso ben te excuso.** (ms9,08r: Narcea, Orense)

6039. **O que se pon do lado do fuso, ou é burro ou non ten uso.** (ms4 e mc: A.N. / ms4: S.P.P. *Ultreya*)

El que se coloca en el lugar de preferencia, o sea a la derecha. (mc) / El huso se maneja con la derecha. Quiere decir el refrán que es falta de buena crianza (uso), ponerse a la derecha de personas a quienes se debe respeto. (ms17)

6040. **Pa saltar escairos e beber auga fría, non fai falta cortesía.** (ms-SA: seminarista anónimo: algún lugar de Galicia)

6041. **Para pasar pasadoiros e beber auga fría non fai falla cortesía.** (mc: Altamira)

Var.: *Ó pasar o saltadoiro y ó beber auga fría non se usa cortesía.* (ms4: Calde-F.V.S.)

6042. **Perdonar, que se houbo descortesía, culpa foi do bico de abaixo e d'arriba.** [2157] (mc e ms11,03: M.V.)

6043. **Pola porta onde entrares deixa como a encontrares.** [2158] (mc: A.S.A.)

6044. **Pra pasar boqueiros e beber auga fría non se garda cortesía.** (ms8,75r: Silvarrey)

Boqueiro: hueco en una pared, por caída de alguna piedra.

6045. **Pra pasar portelos e beber auga fría non fai falta porfía.** (mc / ms4: F.V.S.)

La porfía con que suelen insistir para pasar o beber primero.

6046. **Si u rancho nun che gusta, nunca intentes protestar porque despois de servido hai que comer e calar.** (ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar de Galicia (galego oriental))

CORUXA. V. tamén *Aves, Pájaros*.

6047. **Se a coruxa canta ó solío, non teñas medo ó frío.** [2159] (ms15,42: Valle del Mao)

6048. **Se a coruxa canta ó xabreiro, colle a capa i-o sombreiro.** [2160] (ms15,42: Valle del Mao)

COSECHAS. V. tamén *Agrícolas*.

6049. **Dios nos dea moito pan na mala anada.** [2161] (ms10,078r: *D.E.*)

6050. **Pan e viño, un ano teu e outro do teu veciño.** [2162] (ms10,080r: *D.E.*)

COSTUMBRES

6051. **O vezo malo chama necesidade ó que é regalo.** [2163] (ms10,140r: *D.E.*)

6052. **Vezo collerás que dispois non quitarás.** [2164] (ms10,140r: *D.E.*)

[2154] Dentro do sobre *Correspondencia*.
[2155] En ms10 s.v. *Persona* coa indicación *Cortesía*.
[2156] *En casa cuberta hay que destaparse*.
[2157] ms e ms11,03: *s'houbo, d'abaixo, d'arriba*.
[2158] ms: *com'a encontrares*.
[2159] Indica *Coruxa*.
[2160] Indica *Coruxa*.
[2161] En ms10 s.v. *Pan* coa indicación *Cosechas*.
[2162] En ms10 s.v. *Pan* coa indicación *Cosecha*. V. *Pan e viño, un ano teu i-outro do veciño* en *Agrícolas* (*Generales*).
[2163] En ms10 s.v. *Vezo* coa indicación *Costumbres*.

6053. **Vezo malo, tarde ou nunca é deixado.** [2165] (ms10,140r: *D.E.*)

6054. **Vezo poñas que vezo quites.** [2166] (ms10,140r: *D.E.*)

6055. **Vezo porás que non quitarás, porque anque queiras non poderás.** [2167] (ms10,140r: *D.E.*)

CREPÚSCULO (SERÁN)

6056. **No serán de agosto non vaias ó monte por toxo, que non terás día abondo.** (ms10,120r: *D.E.*)

CRIADOS

6057. **A máis servir menos valer.** [2168] (ms10,120r: *D.E.*)

6058. **Do mal pagado sai moitas veces o ben servido.** [2169] (ms10,075r: *D.E.*)

6059. **Mal pagado e ben servido.** [2170] (ms10,075r: *D.E.*)

6060. **Non sabe ben a cea que se come na casa allea.** [2171] (ms10,112r: *D.E.*)

6061. **Non sabe ben o xantar que se come en alleo lar.** [2172] (ms10,112r: *D.E.*)

6062. **Non sirvas a quen sirviu nin mandes a quen mandou.** [2173] (ms10,120r: *D.E.*)

6063. **Non te gabes de servir a ruín señor.** [2174] (ms10,120r: *D.E.*)

6064. **Ó bo servente untarlle o dente.** [2175] (ms10,120r: *D.E.*)

6065. **O pan alleo sempre é malo.** [2176] (ms10,079r: *D.E.*)

6066. **O pan alleo ten sete codias.** [2177] (ms10,079r: *D.E.*)

6067. **O que ten que servir, ten que sofrir.** [2178] (ms10,120r: *D.E.*)

6068. **Pan alleo custa caro.** [2179] (ms10,079r: *D.E.*)

6069. **Pan alleo pouco engorda.** [2180] (ms10,079r: *D.E.*)

6070. **Quen a outro sirve, non se chame libre.** [2181] (ms10,120r: *D.E.*)

6071. **Quen ben sirve e non pide, perde canto sirve.** [2182] (ms10,120r: *D.E.*)

6072. **Quen me dá o pan, dáme o afán.** [2183] (ms10,080r: *D.E.*)

6073. **Quen sirve e non medra, non sei qué espera.** [2184] (ms10,120r: *D.E.*)

6074. **Sirve a señor e saberás o que é door.** [2185] (ms10,119r: *D.E.*)

CRIANZA. V. tamén *Educación*.

6075. **Anda, neno, anda, que Dios cho manda.** [2186] (ms10,068r: *D.E.*)

6076. **Cando o neno endenta, á morte tenta.** [2187] (ms10,068r: *D.E.*)

6077. **Cando o neno endenta, logo emparenta.** [2188] (ms10,068r: *D.E.*)

6078. **Cando o neno sabe decir "pedra", xa a moleira lle cerra.** [2189] (ms10,068r: *D.E.*)

6079. **Máis quero neno marrón que neno bonito e pasmón.** [2190] (ms10,068r: *D.E.*)

6080. **Máis quero o neno chuchón que chorón.** [2191] (ms10,068r: *D.E.*)

6081. **Neno de un ano saca o leite do calcaño.** [2192] (ms10,068r: *D.E.*)

6082. **Neno domingueiro renega do luns.** [2193] (ms10,068r: *D.E.*)

6083. **Neno que non ri ás sete semanas, ou el é ruín ou ruín é o que mama.** [2194] (ms10,068r: *D.E.*)

6084. **O neno i-o peixe na auga crecen.** [2195] (ms10,068r: *D.E.*)

[2164] En ms10 s.v. *Vezo* coa indicación *Costumbres*.
[2165] En ms10 s.v. *Vezo* coa indicación *Costumbres*.
[2166] En ms10 s.v. *Vezo* coa indicación *Costumbres*.
[2167] En ms10 s.v. *Vezo* coa indicación *Costumbres*.
[2168] En ms10 s.v. *Servir* coa indicación *Criados*.
[2169] En ms10 s.v. *Pago* coa indicación *Criados*.
[2170] En ms10 s.v. *Pago* coa indicación *Criados*.
[2171] En ms10 s.v. *Saber* coa indicación *Criados*.
[2172] En ms10 s.v. *Saber* coa indicación *Criados*.
[2173] En ms10 s.v. *Servir* coa indicación *Criados*.
[2174] En ms10 s.v. *Servir* coa indicación *Criados*.
[2175] En ms10 s.v. *Sirviente* (*criado*) coa indicación *Criados*.
[2176] En ms10 s.v. *Pan* coa indicación *Criados*.
[2177] En ms10 s.v. *Pan* coa indicación *Criados*.
[2178] En ms10 s.v. *Servir* coa indicación *Criados*.
[2179] En ms10 s.v. *Pan* coa indicación *Criados*.
[2180] En ms10 s.v. *Pan* coa indicación *Criados*.
[2181] En ms10 s.v. *Servir* coa indicación *Criados*.
[2182] En ms10 s.v. *Servir* coa indicación *Criados*.
[2183] En ms10 s.v. *Pan* coa indicación *Criado*.
[2184] En ms10 s.v. *Servir* coa indicación *Criados*.
[2185] En ms10 s.v. *Señor* coa indicación *Criados*.
[2186] En ms10 s.v. *Niño* coa indicación *Crianza*.
[2187] En ms10 s.v. *Niño* coa indicación *Crianza*.
[2188] En ms10 s.v. *Niño* coa indicación *Crianza*.
[2189] En ms10 s.v. *Niño* coa indicación *Crianza*.
[2190] En ms10 s.v. *Niño* coa indicación *Crianza*.
[2191] En ms10 s.v. *Niño* coa indicación *Crianza*.
[2192] En ms10 s.v. *Niño* coa indicación *Crianza*.
[2193] En ms10 s.v. *Niño* coa indicación *Crianza*.
[2194] En ms10 s.v. *Niño* coa indicación *Crianza*.
[2195] En ms10 s.v. *Niño* coa indicación *Crianza*.

6085. **O neno ós seis meses asenta; ós sete endenta; ó ano é andante e ós dous falante.** [2196] (ms10,068r: *D.E.*)

6086. **O neno quer ser lavado e andar limpo.** [2197] (ms10,068r: *D.E.*)

6087. **O neno, castigalo de pequeno.** [2198] (ms10,068r: *D.E.*)

6088. **Ó neno, mentras crece; i-ó enfermo, mentras adoece.** [2199] (ms10,068r: *D.E.*)

CRUELDAD

6089. **A vella que non pode andar, que a leven a un areal e alí que a deixen quedar.** [2200] (ms10,136r: *D.E.*)

6090. **Moitos van ó pranto e cada un chora o seu crebanto.** [2201] (ms10,097r: *D.E.*)

6091. **O que ande vestido non ten doo do que anda espido.** [2202] (ms10,139r: *D.E.*)

6092. **O que ten bo viño, bébao e non llo dea ó seu veciño.** [2203] (ms10,142r: *D.E.*)

6093. **Os ósos que acabo de roer non mos deas a comer.** [2204] (ms10,073r: *D.E.*)

6094. **Quen ten a panza chea non cre na fame allea.** [2205] (ms10,081r: *D.E.*)

CUCLILLO. V. tamén *Aves, Pájaros*.

6095. **O cuco cucando i-o vello cantando.** [2206] (ms15,42: Valle del Mao)

6096. **O cuco é moito cuco, que pon o ovo en nido alleo.** [2207] (ms15,42: Valle del Mao)

CUENTOS

6097. **O que anda en contos, nunca contos lle faltan.** [2208] (ms15,43: Valle del Mao)

CUERVOS. V. tamén *Aves, Pájaros*.

6098. **Cando o corvo se acerca, hai carne fresca.** [2209] (ms15,42: Valle del Mao)

6099. **Se o corvo se aveciña, hai morte na campiña.** [2210] (ms15,42: Valle del Mao)

CUIDADO

6100. **Anque vou e veño, ben sei o que ó lume teño.** [2211] (ms10,112r: *D.E.*)

CURACIÓN. V. tamén *Medicina. Higiene*.

6101. **A maior saúde é cobizala o enfermo.** [2212] (ms10,117r: *D.E.*)

6102. **Moita parte da saúde é conecer a enfermedá.** [2213] (ms10,117r: *D.E.*)

6103. **O millor da saúde é cobizala.** [2214] (ms10,117r: *D.E.*)

6104. **O non sanar é mala siñal.** [2215] (ms10,114r: *D.E.*)

6105. **O que queira sanar, debe decir a enfermedá.** [2216] (ms10,114r: *D.E.*)

CURANDERO. V. tamén *Medicina. Higiene, Oficios*.

6106. **O millor manciñeiro é o carniceiro.** (ms10,036v: *D.E.*)

6107. **O millor manciñeiro é o diñeiro.** (ms10,036v: *D.E.*)

CURIOSIDAD

6108. **A auga é o sangue da terra.** (ms5,009)

Curiosa noticia folklórica recogida en el rarísimo *Tratado de las fuentes intermitentes y de la causa de sus fluxos y depresiones* [2217] publicado en el año 1781, en Compostela, Impr. de Ignacio Aguayo, pág. 120.

6109. **A quen moito quer saber, dálle pouco a entender.** [2218] (ms10,112r: *D.E.*)

6110. **A quen tanto ve, bástalle un ollo.** [2219] (ms e ms4: A.S.A. / ms)

Var.: *A quen tanto ve, un ollo lle abonda.*

(es) *A quien tanto ve, un ojo le basta.* (Correas)

6111. **Auga que move muíño, bon camiño.** [2220] (ms / ms4: F.V.S.)

[2196] En ms10 s.v. *Niño* coa indicación *Crianza*.
[2197] En ms10 s.v. *Niño* coa indicación *Crianza*.
[2198] En ms10 s.v. *Niño* coa indicación *Crianza*.
[2199] En ms10 s.v. *Niño* coa indicación *Crianza*.
[2200] En ms10 s.v. *Vejez* coa indicación *Crueldad*.
[2201] En ms10 s.v. *Pranto* coa indicación *Crueldad*.
[2202] En ms10 s.v. *Vestido* coa indicación *Crueldad*.
[2203] En ms10 s.v. *Vino* coa indicación *Crueldad*.
[2204] En ms10 s.v. *Hueso* coa indicación *Crueldad*.
[2205] En ms10 s.v. *Panza* coa indicación *Crueldad*.
[2206] Indica *Cuclillo*.
[2207] Indica *Cuclillo* entre parénteses.
[2208] Indica *Cuentos*.
[2209] Indica *Cuervos*.
[2210] Indica *Cuervos*.
[2211] En ms10 s.v. *Saber* coa indicación *Cuidado*.
[2212] En ms10 s.v. *Salud* coa indicación *Curación*.
[2213] En ms10 s.v. *Salud* coa indicación *Curación*.
[2214] En ms10 s.v. *Salud* coa indicación *Curación*.
[2215] En ms10 s.v. *Sanar* coa indicación *Curación*.
[2216] En ms10 s.v. *Sanar* coa indicación *Curación*.
[2217] Subliñado no orixinal.
[2218] En ms10 s.v. *Saber* coa indicación *Curiosidad*. V. *A quen moito quer saber, dáselle pouco a entender* en *Hablar mucho y hablar poco*.
[2219] Contén a indicación *Curiosidad*.

6112. **Da xente mirona líbreme Dios.** (ms5,027: Tierrallana)

6113. **Métense en camisas de once varas e non saben salir delas.** [2221] (ms: Santiago)

6114. **Meterse en camisa de once varas son cousas mui raras.** [2222] (ms: Tuiriz)

(pt) *Meter-se em camisa de onze varas.* (Chaves) (es) *Meterse en camisa de once varas.* (Sbarbi)

De curiosos y entrometidos.

6115. **Non te metas en camisas de once varas, si non eres pra gastalas.** (ms9,07v: Meda)

6116. **Non te metas en camisas de once varas.** (ms-SA: Manuel Barreiro Somoza: Santa Mariña de Ribela, A Estrada, PO)

6117. **O que moito quer saber, dáselle un corno a roer.** (ms10,050r: Sober)

6118. **O que tanto quere saber, dáselle pouco a lamber.** [2223] (ms: Santiago)

6119. **Quen escoita, mal de si oi.** [2224] (ms5,027: Villameá, Lugo, Puentenuevo)

DÁDIVAS. V. tamén *Dar y recibir, Generosidad*.

6120. **A dádiva é máis cara que se fose mercada.** [2225] (ms16 e ms10,001r: *D.E.*)

6121. **Dádiva ruín catro mans colle: as dúas do que a dá e as dúas do que a colle.** (ms16: *D.E.*)

6122. **Dádiva ruín catro mans tolle: as dúas do que a dá e as dúas do que a colle.** [2226] (ms10,001: *D.E.*)

6123. **Dádivas e boas razós amolecen pedras e corazós.** [2227] (ms16 e ms10,001r: *D.E.*)

6124. **Dádivas rachan penedos.** [2228] (ms16 e ms10,001r: *D.E.*)

DADO. V. tamén *Dádivas, Dar y recibir, Donaciones, Generosidad, Limosna, Negación, Negativas, Peticiones, Testamento*.

6125. **Moitas veces o dado inda de balde é caro.** (ms10,001r: *D.E.*)

6126. **O que che dean dado non debes disprecialo.** (ms10,001r: *D.E.*)

6127. **Xamais digas que é caro o que che dan dado.** (ms10,001r: *D.E.*)

DAMA

6128. **A dona na rúa, composta; na igrexa, devota; no lar, facendosa; na casa, mañosa; no estrado, señora; na festa, modosa e, na cama, xeitosa e graciosa.** (ms10,009r: *D.E.*)

6129. **A dona que é composta, se non fai o mandado, non dá mala resposta.** (ms10,009r: *D.E.*)

6130. **A dona que moito mira, pouco fía.** (ms10,009r: *D.E.*)

6131. **A dona quer ser rogada e non obrigada nin forzada.** (ms10,009r: *D.E.*)

6132. **A dona traballadora non quer home folgazán.** (ms10,009r: *D.E.*)

Var.: *A dona traballadora non quer home lacazán.* (ms10,009r: *D.E.*)

6133. **A dona, na casa; o home, no traballo.** (ms10,009r: *D.E.*)

6134. **Cando vos pedimos, dona vos decimos e, cando vos temos, chamámosvos como queremos.** (ms10,009r: *D.E.*)

6135. **Dáme a dama ben vestida e dareicha belida.** (ms10,001r: *D.E.*)

6136. **Dona que pouco fía, sempre fai ruín camisa.** (ms10,009r: *D.E.*)

DAÑOS

6137. **Conecido o dano, o fuxilo é o sano.** [2229] (ms16 e ms10,001r: *D.E.*)

6138. **O dano, despois de feito non ten remedio.** [2230] (ms16 e ms10,001r: *D.E.*)

6139. **Pró dano que está feito non hai xeito.** (ms16: *D.E.*)

6140. **Pró dano que está feito xa non hai xeito.** [2231] (ms10,001r: *D.E.*)

6141. **Unha no ano i-esa non ten dano.** (ms16: *D.E.*)

DAR. V. tamén *Dar y recibir*.

6142. **A mal dar, pacencia e traballar.** (ms10,001r: *D.E.*)

6143. **A quen dan en que escoller, danlle en que entender.** (ms10,001r: *D.E.*)

6144. **A quen lle dan non escolle.** (ms10,001r: *D.E.*)

[2220] Contén a indicación *Curiosidad*.
[2221] Contén a indicación *Curiosidad*.
[2222] Contén a indicación *Curiosidad*.
[2223] Contén a indicación *Curiosidad*.
[2224] Indica *Curiosidad*. V. tamén *Vicios*.
[2225] En ms10 s.v. *Dádiva*.
[2226] En ms10 s.v. *Dádiva*.
[2227] En ms10 s.v. *Dádiva*.
[2228] En ms10 s.v. *Dádiva*.
[2229] En ms10 s.v. *Daño*.
[2230] En ms10 s.v. *Daño*.
[2231] En ms10 s.v. *Daño*.

6145. **A Xan Portal o mesmo lle dá ben que mal.** (ms10,001r: *D.E.*)
6146. **As filloas non se dan ben en tódalas tixolas.** (ms10,002r: *D.E.*)
6147. **Cando non-o dan os cantos dos cregos, non-o teñen os santos do ceo.** (ms10,001v: *D.E.*)
6148. **Cando Dios dá a chaga dá o remedio pra curala.** (ms10,001r: *D.E.*)
6149. **Dá e ten, e farás ben e estarás ben.** (ms10,001v: *D.E.*)
6150. **Dade e darvos han, que por dar dan.** (ms10,001v: *D.E.*)
6151. **Dalas duras e comelas maduras.** (ms10,001v: *D.E.*)
6152. **Dálle o que quixer ó que che pode coller o que tes.** (ms10,001v: *D.E.*)
6153. **Dálle, dálle, que por un ouvido me entra e por outro me sale.** (ms10,001v: *D.E.*)
6154. **Dame a muller ben vestida e dareicha garrida e belida.** (ms10,001v: *D.E.*)
6155. **Dáme diñeiro e non me deas consellos.** (ms10,001v: *D.E.*)
6156. **Dáme e dareiche.** (ms10,001v: *D.E.*)
6157. **Dáme onde me sente, que eu farei onde me deite.** (ms10,001v: *D.E.*)
6158. **Dáme ventura e bótame na rúa.** (ms10,001v: *D.E.*)
6159. **Dar antes de ameazar.** (ms10,001v: *D.E.*)
6160. **Dar é de señor, recibir é de servidor.** (ms10,001v: *D.E.*)
6161. **Do que che dean colle e non escollas.** (ms10,001v: *D.E.*)
6162. **Inda non llas dan e xa as sopra.** [2232] (ms10,047v: *D.E.*)
6163. **Non manda Dios dar a quen ten máis que nos.** (ms10,001v: *D.E.*)
6164. **Non se me dá nada que, en morrendo, todo se acaba.** (ms10,002r: *D.E.*)
6165. **O dar amolece as pedras.** (ms10,001v: *D.E.*)
6166. **Ó que dá de balde, darlle.** (ms10,001v: *D.E.*)
6167. **O que dan de balde ben sabe.** (ms10,002r: *D.E.*)
6168. **O que se dá boa vida teme máis a caída.** (ms10,002r: *D.E.*)
6169. **Se o has de dar, non-o fagas cobizar.** (ms10,002r: *D.E.*)

[2232] En ms10 s.v. *Miscelánea* coa indicación *Dar*.

DAR Y RECIBIR. V. tamén *Dádivas, Dado, Donaciones, Generosidad, Limosna, Negación, Negativas, Peticiones, Testamento*.

6170. **Cando o can quer a cadela, lámbelle moito a garela.** (ms21,16v: Bermés)
6171. **Cando o can quere a cadela, moita farela, e despois ergue a pata e mexa por ela.** [2233] (mc e ms16: G.P.)
6172. **É mellor ter que dar, que non ter e pasar.** (ms-SA: seminarista anónimo: algún lugar da provincia da Coruña)
6173. **É millor dar ca non ter e pasar.** [2234] (ms: Santiago)
6174. **É millor ter que dar que ter que pasar.** [2235] (ms: Santiago)
6175. **Hai máis quen leve que quen dea.** (ms15,34r: Sarria)
6176. **Muito lle quere Pedrín á súa tía, muito lle quer mentras ela lle día.** (ms15,12)
6177. **Non ch'é o mismo predicar có dar millo.** (ms18,55r: *Vida Gallega*)
6178. **Non ch'é o mismo predicar como dar trigo.** (ms-LU: Jesús Redondo C.: Viana do Bolo, OU)
6179. **Non che é o mismo predicar e dar trigo.** (mc: R. Caruncho, Diario *de Aviso*)
6180. **Non hai millor regazada que a que dá a arada.** (ms4)
6181. **Non ter e dar é como comer e non pagar.** (ms: Santiago)
6182. **Ó cabalo dado non lle regañas o dente.** [2236] (ms: Santiago)
6183. **O emprestado non é dado.** [2237] (mc e ms: F.V.S.)
6184. **O que as fai, atópaas.** [2238] (mc: Monforte)
6185. **O que as fai, que as pague.** (ms5,138: Sarria)
6186. **O que dan de balde, darlle.** (mc: M.L.2 / ms: *Vida Gallega*)
(es) *Lo que dan de balde, bien sabe*. (R. Marín)
6187. **O que é dado, non é repuchado.** (mc / ms4: F.V.S.)

[2233] ms: *Cand'o, e dispois?*
[2234] Contén a indicación *De dar y recibir*.
[2235] Contén a indicación *Dar y recibir*.
[2236] Contén a indicación *Sobre el dar y el recibir*. V. *A cabalo regalado non lle mires o dente* en *Agrícolas* (*Animales*).
[2237] Contén a indicación *Del dar y recibir* no ms. / V. *O emprestado é parente do dado* en *Préstamos* (*Peligros de prestar*).
[2238] O orixinal di *O que as fai atopas*.

(es) *Santa Rita, Rita, lo que se da no se quita.*

6188. **O que non agarra o que lle dan, moito lle sobra.** (mc: Carballedo)

6189. **O que non-as fai, non as encontra.** (mc: Buciños-F.V.S.)

6190. **O que pide sempre e nunca dá, pouco logrará.** (ms15,16)

6191. **O que vai dado, nin é pouco nin é malo.** (mc: M.V.)

Var.: *O que vén dado, nin é pouco nin é malo.*

(es) *Lo que te han dado, recíbelo con agrado.* (R. Marín)

6192. **O que vén dado, nin é pouco nin é malo.** [2239] (ms21,27v: Bermés)

6193. **O que vén de bandola, sabe que consola.** (mc)

6194. **Plantaron e comemos; plantamos e comerán.** (ms15,20v: Silvarrey)

6195. **Pouco me dades e menos levades.** [2240] (mc: Santiago)

Var.: *Pouco dás e menos levas.* (V.R. y A.R.)

6196. **Santa Rita bendita, o que se dá non se quita; e cando pasas pola porta da igresia, rin ran, as campanas tocarán.** (mc: Muros)

6197. **Santa Rita bendita, o que se dá non se quita.** (mc)

6198. **Santa Rita, Rita, o que se dá, non se quita.** (mc: Sarria)

6199. **Se che dan a ovella, non te pares a coller a corda senón marcha por ela.** [2241] (mc: Monforte)

Var.: *Cando che den a cabra, colle a corda e vai buscala.*

6200. **Sea ao cura, sea ao fraile, a quen che dé, dálle.** (ms-LU: seminarista anónimo: Santa Euxea de Asma, Chantada, LU)

6201. **Sea cura, sea frade, según che dea, dálle.** [2242] (mc: Buciños / ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar da provincia de Lugo)

6202. **Si dás, ben vas; si non dás, vas pra atrás.** (mc / ms4: F.V.S.)

6203. **Sirve a señores e non lles pidas favores.** (mc / ms4: F.V.S.)

6204. **"Toca-de-balde" morreu.** (ms5,027: Sta. Mª Mayor de Mondoñedo / ms-LU: seminarista anónimo: Terra Cha, LU)

6205. **Todo o que dan é bon, con tal de que non sean paus.** (mc: Buciños)

6206. **Unha cousa é predicar i-outra dar cebada.** [2243] (mc: Quiroga-F.V.S.)

(es) *Una cosa es predicar y otra dar trigo.* (Correas)

6207. **Vale máis ter e dar que non ter e pasar.** (ms-SA: Manuel Camino Sánchez)

DE MAL DECIR

6208. **Esto vai a estilo de tropa: cada un amólase cando lle toca.** (mc: Tuiriz)

6209. **Eu iba a cabalo daquel burro, caín del embaixo i-entón eu fun o burro.** [2244] (mc)

6210. **Nunca muller honrada chamou a outra desvergonzada.** [2245] (mc: Buciños / ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar da provincia de Lugo)

6211. **Nunca unha honrada lle chamou puta a outra.** (ms-LU: seminarista anónimo: Pantón, LU)

6212. **Vén de parvo e foi de burro.** (mc: Caldas)

DEBAIXO

6213. **Debaixo de mel hai moitas veces fel.** (ms10,002r: *D.E.*)

DEBILIDAD

6214. **A corda sempre creba polo máis delgado.** (mc e ms4: A.S. y A. / ms18,68r: *Diario de Avisos*, de Ricardo Caruncho (1888))

6215. **A corda sempre rompe polo máis floxo.** (ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar da provincia de Lugo)

6216. **A corre rompe sempre polo máis froxo.** (mc e ms16: Sarria)

Var.: *A corda creba sempre polo máis delgado.* (ms16: *D.E.*) / *Sempre a soga creba polo máis delgado.* (ms16)

(pt) *A corda quebra sempre pelo mais fraco.* (Chaves) / *O fiado quebra sempre pelo mais fraco.* (Id.) (es) *La soga quiebra / siempre quiedra por lo más delgado.* (Correas) / *Quiebra la soga por lo más delgado*

[2239] *O que ven dado nin e pouco nin e dado*. / Por riba de *dado* está escrito *malo*.

[2240] Indica *Ahorro* no ms.

[2241] ms: *marcha con ela*. / V. *Cando o crego dá a ovella, colle a corda e vai por ela* en *Animales domésticos* (*Ovejas*) e *Oportunidad* (*Aprovechar la oportunidad*).

[2242] ms-LU: *che dia*.

[2243] ms: *y-outra*; ms4: *pedricar, y-outra cousa e dar*.

[2244] *Eu iba a cabalo d'aquel burro, cain d'el embaixo y-enton eu fun o burro*.

[2245] ms-LU: *chamou autra*.

6217. **Á ruín ovella hasta a la lle pesa.** (ms15,18)
Var.: *Á ruín ovella a lan parece que lle pesa.* (ms16: D.C.)
(es) *A la ruín oveja la lana le pesa, y al ruín pastor, el cayado y el zurrón.* (H. Núñez)

6218. **Ben parva é a ovella que co lobo se confesa.** [2246] (ms10,074r: *D.E.*)

6219. **Corda delgada non fai nudo groso.** (mc: Sarria / ms4: F.V.S. / ms16: *D.E.*)

6220. **De cobardes non hai nada exento.** (ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar de Galicia)
Var.: *De cobardes non hai nada escrito.* (ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar de Galicia)

6221. **Do covarde non se encubre nada.** (ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar de Galicia)

6222. **Ruín é o corpo que non enxuga a camisa do seu dono.** [2247] (ms16 e ms10,111r: *D.E.*)
(es) *Ruin es el cuerpo que no enjuga la camisa de su dueño.* (Correas)

6223. **Se a ola dá escontra a pedra, o pior será pra ela.** (ms16: *D.E.*)
(es) *Si la redoma da en la piedra, o la piedra en la redonda, mal para la redoma.* (Correas)

6224. **Sempre romp'a corda polo máis delgado.** (ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar da provincia de Lugo)

DECADENCIA

6225. **A facenda do perdido, barato e corrido.** [2248] (ms16 e ms10,015v: *D.E.*)
(es) *La hacienda del perdido, barato y corrido.* (R. Marín)
Se vende barata y corriendo el peso, anota M. Kleiser.

6226. **A facenda do perdido, non ter nada e telo todo comido.** (ms16: *D.E.*)

6227. **Anque perdín os anelos, inda me quedan os dedos.** (ms16: *D.E.*)
(es) *Si se perdieron los anillos, aquí quedaron los dedillos.* (Z.)

6228. **Cando un vai pra abaixo, hasta as pedras van tras de el.** [2249] (ms9,11r: O. de Rey)

6229. **Canto máis vai, meu señor, canto máis vai, máis peor.** (ms16: Sta. Eulalia de Bóveda)
Var.: *Canto máis vai, pior é.* (ms15,24r: Sarria) / *Canto máis vai, pe[o]r ch'é.* (mc: Santiago)

6230. **Da noite prá mañán aparece un home sin pan.** (ms5,045: Sierra de Outes / ms-SA: Celestino López López: Brai, San Vicenzo de Curtis, Vilasantar, C)

6231. **De alcalde a verdugo mirade como subo.** (ms16: *D.E.*)

6232. **De mañá en mañá váisell'ó carneiro a la.** (ms21,03v: Bermés)

6233. **De mañán a mañán perde o carneiriño a lan.** [2250] (mc e ms16: M.V.)
(pt) *De manhã em manhã, perde o carneiro a la.* (Chaves) (es) *De la noche a la mañana, pierde la oveja su lana.* (R. Marín)

6234. **De mañán en mañán eínda o carneiro perde a lan.** (ms-SA: Francisco Canosa Quintáns)

6235. **De un gran viño, un gran vinagre, e de un gran santo, un gran demonio.** (ms15,45r: Chantada)
Var.: *O millor viño vólvese vinagre.* (ms16 e ms10,142r: *D.E.*) [2251]
(es) *El mejor vino se torna vinagre.* (R. Marín)

6236. **É de chorar o que conoceu o ben i-agora ten o mal.** [2252] (ms16: *D.E.*)
(es) *Aquel es de llorar que tuvo bien y viene a mal.* (Z.) / *Eso es de llorar, el que non tuvo bien y vino mal.* (S.)

6237. **Entre hoxe e mañán perde o carneiro a lan.** (ms-SA: seminarista anónimo: algún lugar da provincia da Coruña)

6238. **Fai un ano catro centas, agora catro cegas.** [2253] (mc, ms4 e ms16: A.N.)
(es) *Ora ha un año, cuatrocientas y hogaño cuatro ciegas.* (H. Núñez)

6239. **Hoxe bouza, mañá cadaval.** (mc e ms16: M.L.)

6240. **Hoxe mal, mañán pior ¡vállanos noso Señor!** (ms16: *D.E.*)

6241. **Pai mercader, fillo caballero e neto pordiosero.** [2254] (mc e ms16: Chantada)
(pt) *Pai rico, filho nobre, neto pobre.* (Chaves) (es) *El padre, mercader; el hijo,*

[2246] En ms10 s.v. *Ovejas* coa indicación *Debilidad*.
[2247] En ms10 s.v. *Ruin* coa indicación *Debilidad*.
[2248] En ms10 s.v. *Hacienda*.
[2249] ms16: *pra baixo, hastra*.
[2250] ms3: *carneiro*; ms16: *Da mañán á.* / V. *De hoxe a mañán o carneiro cría lan* en *Paso del tiempo*.
[2251] En ms10 s.v. *Vino*.
[2252] Nunha segunda clasificación temática, Vázquez Saco incluíu este refrán en *Desgracia*.
[2253] mc: *ahora*.
[2254] mc: *Padre*.

caballero; el nieto, pidientero. (Correas) / *Hijo de comerciante, caballero; nieto pordiosero.* (Bergua) / *Padres ganadores, hijos caballeros, nietos pordioseros.* (R. Marín) / *Padre comerciante, hijo estudiante, nieto mendigante.* (R. Marín)

6242. **Pais a xugadas, fillos a pulgadas.** (mc e ms16: Tuiriz, Monforte)
(es) *Los padres a yugadas y los hijos a pulgaradas.* (Bergua) / *Los padres a yugadas, los hijos a pulgaradas.* (M.)
Se dan y corresponden mutuamente.

DECATARSE

6243. **Cando me decatei, entroume na casa o que nunca pensei.** (ms10,002r: *D.E.*)

6244. **Cando me decatei, entroume na casa quen menos pensei.** (ms10,002r: *D.E.*)

DECIR

6245. **Antes di que digan de ti.** (ms10,002v: *D.E.*)

6246. **Antes teñas que decir que che teñan que decir.** (ms10,002v: *D.E.*)

6247. **Ben dixo o que soilo o preciso dixo.** (ms10,002v: *D.E.*)

6248. **Cando din, algo hai.** (ms10,002v: *D.E.*)

6249. **Decir ben e obrar millor.** (ms10,002v: *D.E.*)

6250. **Decir e facer non é pra todos.** (ms10,002v: *D.E.*)

6251. **Decir mal das cartas é xogar a dúas barallas.** (ms10,002v: *D.E.*)

6252. **Decir mentira pra saber verdade.** (ms10,002v: *D.E.*)

6253. **Decir, cos moitos; sentir, cos poucos.** (ms10,002v: *D.E.*)

6254. **Di mentira e sacarás verdade.** (ms10,002v: *D.E.*)

6255. **Di o teu segredo ó teu amigo e faraste seu cautivo.** (ms10,002v: *D.E.*)

6256. **Dígolle que se vaia e desátese as bragas.** (ms10,002v: *D.E.*)

6257. **Dígoo coa boca e chóroo co corazón.** (ms10,002v: *D.E.*)

6258. **Dime con quen andas e direiche de quen falabas.** (ms10,002v: *D.E.*)

6259. **Dime con quen andas e direiche quen eres.** (ms10,002v: *D.E.*)

6260. **Dime con quen irás e direiche o que farás.** (ms10,002v: *D.E.*)

6261. **Dime con quen vés e direiche as mañas que tés.** (ms10,002v: *D.E.*)

6262. **Dime os que estaban e direiche o que falaban.** (ms10,002v: *D.E.*)

6263. **Díxolle o touciño ó viño: "ben veñades, meu amigo".** (ms10,002v: *D.E.*)

6264. **Díxome miña nai que porfiase mais non que aventurase.** (ms10,002v: *D.E.*)

6265. **Dos meus déixame decir, mais non me fagas ouvir.** (ms10,002v: *D.E.*)

6266. **Millor é que digan "achegadevos aca" que "ídevos alá".** (ms10,002v: *D.E.*)

6267. **Ningúen diga "de aquí non pasarei" nin "desta auga non beberei".** (ms10,002v: *D.E.*)

6268. **Ninguén diga "farei, farei", que máis vale un "toma" que dous "che darei".** (ms10,002v: *D.E.*)

6269. **Non digamos que digamos, pero tampouco digamos que digamos.** (ms10,002v: *D.E.*)

6270. **Non digas que eres, que xa ti o dirás.** (ms10,002v: *D.E.*)

6271. **Non hai cousa máis ben dita que a que inda está por decir.** (ms10,003r: *D.E.*)

6272. **Non hai nada millor dito que aquelo que non se dixo.** (ms10,003r: *D.E.*)

6273. **Non lle digas ó vello "séntate" nin ó mozo "érguete".** (ms10,003r: *D.E.*)

6274. **Non se han decir tódalas verdades en tódolos tempos e lugares.** (ms10,003r: *D.E.*)

6275. **Nunca ninguén diga por si "ben estou".** (ms10,003r: *D.E.*)

6276. **O que dirán logo pasa i-o diñeiro queda na casa.** (ms10,003r: *D.E.*)

6277. **O que é bo de decir é as veces malo de facer.** (ms10,003r: *D.E.*)

6278. **O que todos din, ou é ou quer ser.** (ms10,003r: *D.E.*)

6279. **Quen di o seu, mal calará o alleo.** (ms10,003r: *D.E.*)

6280. **Quen soilo di un, é coma se non dixera ningún.** (ms10,003r: *D.E.*)

6281. **Se cho dixen non me lembro e por eso non cho nego.** (ms10,003r: *D.E.*)

6282. **Se non queres que diga mal de ti, non digas ti mal de min.** (ms10,003r:*D.E.*)

6283. **Us din o que saben e outros non saben o que din.** (ms10,003r: *D.E.*)

DECISIÓN. V. tamén *Elección*.

6284. **Andando se torna o frío.** (ms: C.A.)
Var.: *Andando tórnase o frío.* (ms16: D.E).
(es) *Andando se quita el frío.* (R. Marín)

6285. **Anque me vou, ben me quedo e, anque me marcho, non fuxo.** [2255] (ms10,031v: *D.E.*)

6286. **Ferrar ou deixar o banco.** [2256] (ms3, ms4, mc e ms16: A.N.)
(es) *Herrar o dejar el banco.*

6287. **Nin ferrar nin deixar o banco.** [2257] (ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar da provincia de Lugo)

6288. **Ou arre ou xo.** (mc: Sarria / ms4: F.V.S. / ms16: Lugo)

6289. **Ou ben dentro ou ben fóra.** (ms16: *D.E.*)
Var.: *Ou dentro ou fóra.* (ms16: *D.E.*)
(es) *O dentro o fuera.* (Correas)

6290. **Ou ferrar ou quitar o banco.** (ms16: Lugo)
(es) *O herrar o quitar el banco.* (C.C.)

6291. **Ou parir ou rabiar.** (ms-LU: Manuel Portela Balayo)

6292. **Ou parir ou reventar: non hai outro camiño por onde botar.** [2258] (ms16 e ms10,082r: *D.E.*)
(es) *O parir o reventar, no hay otro camino por donde echar.* (R. Marín)

6293. **Pra logo é tarde.** (ms16: *D.E.*)
(es) *Para luego es tarde.* (Z.)

DEDO

6294. **Cinco dedos nunha man, ás veces fan proveito e ás veces non-o fan.** (ms10,003r: *D.E.*)

6295. **Non fales co dedo o que non digas coa língoa.** (ms10,003r: *D.E.*)

6296. **Os cinco dedos moitas veces fan dano e moitas veces, proveito.** (ms10,003r: *D.E.*)

6297. **Quen sano o seu dedo ata, sano o desata.** (ms10,003r: *D.E.*)

DEFENSA. V. tamén *Jurídicos y similares*.

6298. **A defensa é permitida.** (mc e ms16: Buciños)
(es) *La defensa es natural.* (Sbarbi) / *La defensa es permitida.* (Sbarbi)

6299. **Anque calo, pedras apaño.** (ms16: *D.E.*)
(es) *Yo que callo, piedras apaño.* (R. Marín)

6300. **Cada un fala en dereito do seu dedo.** [2259] (ms16 e ms10,017r: *D.E.*)
(es) *Cada uno habla en derecho de su dedo.* (Z.)

6301. **Contra forza de vilán, ferro na man.** [2260] (ms16 e ms10,023v: *D.E.*)
(es) *A fuerza de villano hierro en mano.* (Correas)

6302. **Forza, á forza.** (ms16: *D.E.*)
(es) *A la fuerza, con la fuerza.* (R. Marín)

6303. **Non fai pouco o que o seu mal bota a outro.** (ms16: *D.E.*)
(es) *No hace poco quien su mal echa a otro.* (Correas)

6304. **Non fai pouco quen a súa culpa bota a outro.** (ms16: *D.E.*)

6305. **Non fai pouco quen se defende de outro.** (ms16: *D.E.*)
(es) *No hace poco quien se defiende de otro.* (S.)

6306. **O que loita e non pode, ós dentes acode.** (ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar da provincia de Lugo)

6307. **O que non pode, cos dentes acode.** [2261] (ms: D.G.D.L. / ms16: *D.E.* / ms21,02v: Bermés)
(es) *Quien más no puede acude a los dientes.* (R. Marín)

6308. **O que non pode, ó dente acode.** (ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar da provincia de Lugo)

DEJAR

6309. **Deixa cocer o que non has de comer.** (ms10,003r: *D.E.*)

6310. **Deixalo certo polo dubidoso, non é proveitoso.** (ms10,003r: *D.E.*)

6311. **Déixate ir e xa verás o que tés que sofrir.** (ms10,003v: *D.E.*)

6312. **O que deixa, sempre atopa.** (ms10,003r: *D.E.*)

6313. **O que se deixa gobernar, mal pode mandar.** (ms10,003v: *D.E.*)

DEL MAL, EL MENOS. V. tamén *Fortuna* (*Buena o mala*).

6314. **Dichoso o mal si vén soilo.** (ms21,30v: Bermés)

6315. **Do perdido, o recollido.** (mc: M.L.)

6316. **É millor o ruín conocido que o bon por conocer.** (ms-SA: seminarista anónimo: algún lugar da provincia de Lugo)

[2255] Sen clasificar no orixinal.
[2256] mc: *Ferra*. / V. *Nin ferra nin deixa o banco* en *Egoísmo. Ambición. Interés*.
[2257] *Nin perras nin deixar o banco*.
[2258] En ms10 s.v. *Parto* coa indicación *Decisión*.
[2259] En ms10 s.v. *Hablar*.
[2260] En ms10 s.v. *Fuerza*.
[2261] V. *O meniño que loita e non pode, cos dentes acode* en *Niñez*. / Coa indicación *Voluntad* no ms.

6317. **Máis vale algo comido que todo podrido.** (ms-LU: Álvaro Rábade: Saavedra, Begonte, LU)

6318. **Máis vale andar que asnear.** (ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar do norte da provincia de Lugo)

6319. **Máis vale pouco bo que moito malo.** (ms-SA: José Barca Sanmartín: Santa Minia de Brión, C)

6320. **Máis vale pouco e ben que moito e mal.** (ms-SA: José Duro Quintela: Burres, Arzúa, C)

6321. **Máis vale pouco e bon que moito e ruín.** (ms: Tuiriz)

(pt) *Mais vale pouco e bom que muito e mau.* (Chaves) (es) *Más vale poco y bueno que mucho y malo.* (Correas)

6322. **Máis vale rodar que caer.** (mc: Tuiriz, Monforte)

(pt) *Mais vale ir de roda que cair no charco.* (Chaves) (es) *Más vale rodar que caer.* (R. Marín)

6323. **Máis vale tardío que vacío.** (mc / ms4: F.V.S.)

6324. **Máis vale un pouco ben feito que un moito mal.** (ms-SA: Clemente Crespo Caamaño: Santiago de Compostela, C)

6325. **Máis valen "dous viñeron" que "catro virán".** (ms-SA: seminarista anónimo: Terras do Deza, PO)

6326. **Mas vale tarde que nunca.** (ms-SA: Gómez Vilar, Manuel)

6327. **Millor é que morra un boi que un rato de fame.** (mc: Sober)

Var.: *É mellor que nunha casa morra un boi ca fame que un rato.* (ms15,43: Valle do Mao)

6328. **O boi que me escapou en boa parte me deitou.** [2262] (mc, ms e ms4: A.N.)

Ex malo bonum. (ms4)

6329. **O boi que me escornou en boa parte me deitou.** (mc: Buciños)

(pt) *Boi que me escornou, em boa parte me deitou.* (Chaves) (es) *El buey que me acorneó, en buen lugar me echó.* (Sbarbi)

6330. **Si a túa muller che pide que te tires dun ponte abaixo, pide a Deus que o ponte sea baixo.** (ms5,029)

6331. **Val máis andar que ornear.** (ms-SA: Eliseo López Varela)

6332. **Val máis pouco e ben que moito e mal.** (ms-SA: José Manuel Area Alonso)

[2262] ms: *m'escapou*.

6333. **Val máis que fagas pouco e ben que moito e mal.** (ms-SA: Guillermo Eirís Cabeza: Sofán, Carballo, C)

6334. **Val máis un duro na miña man que cinco virán.** (mc: Santiago)

6335. **Val máis flaco no plato que muito na boca do gato.** (mc: Santiago)

6336. **Vale máis algo ó lexos que canada ó preto.** (mc / ms4: F.V.S.)

6337. **Vale máis algo perdido que todo comido.** [2263] (mc: M.L. / ms: *V. Gallega* / ms10,090r: *D.E.*)

6338. **Vale máis andar qu'arnexar.** (ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar da provincia de Lugo)

6339. **Vale máis andar que ornear.** (mc: Corme / ms / ms4: Loureiro de Cot.-FVS.)

6340. **Vale máis furado que mal sementado.** (mc: Buciños)

Var.: *Vale máis furado ca mal remendado.* (Buciños)

6341. **Vale máis ir e volver que non xemer.** [2264] (mc: Otero de Rey)

6342. **Vale máis manta lavada da merda do gato que roída do gato.** [2265] (mc: Buciños / ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar da provincia de Lugo)

6343. **Vale máis pouca axuda que moita derruba.** (mc: A.N.)

6344. **Vale máis pouco diario que moito de raro en raro.** [2266] (mc: M.V. / ms10,097r: *D.E.*)

(es) *Más vale onza diaria que libra en semana.* (R. Marín)

6345. **Vale máis pouco e bon que moito e malo.** [2267] (mc: Sarria / ms-LU: seminarista anónimo: Terra Cha, LU)

(pt) *Mais vale pouco e bom que muito e mau.* (Chaves) (es) *Más vale poco y bueno que mucho y malo.* (Sbarbi) (ct) *Més val pòc i bò, que molt y roín.* (Alberola)

6346. **Vale máis tarde que nunca.** [2268] (mc: M.V. / ms-SA: Argimiro Pampín Basteiro: Arzúa, C)

(pt) *Mais vale tarde do que nunca.* (Chaves) */ Mais vale cedo que tarde e tarde que nunca.* (Id.) (es) *Más vale tarde que nunca.* (Correas)

6347. **Vale máis torto que morto.** (mc: Corme)

[2263] ms e ms10: *Val*. En ms10 s.v. *Perder*.
[2264] ms: *c'a*.
[2265] ms-LU: *ca roída*.
[2266] En ms10 s.v. *Poco*.
[2267] ms-LU: *Val*.
[2268] ms-SA: *ca nunca*. / Dentro de *Miscelánea* no mecanoescrito orixinal.

6348. **Vale máis unha boa presa que un mal cesto.** (mc)

6349. **Vale máis vestir santos que despir borrachos.** (ms8,54v: La Cañiza)

6350. **Valen máis palmos ca codos. É millor pouco e bo ca moito e malo.** (ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar da provincia de Lugo)

DELATARSE

6351. **Cada bota cheira ó viño que lle botan.** (ms16: Lugo)
(es) *La cuba huele al vino que tiene.* (Z.)

6352. **Cada un di quen é.** [2269] (ms16 e ms10,002v: *D.E.*)
(es) *Cada uno se dice quién es.* (Z.)

6353. **Cada un fai asegún é.** [2270] (ms16 e ms10,016r: *D.E.*)

6354. **Cada un fai como quen é.** (ms16: *D.E.*)

6355. **Cada un fala como quen é.** [2271] (mc: C.A. *A Nosa Terra* / ms16 e ms10,017r: *D.E.*)
(pt) *Cada um fala como quem é.* (Chaves) (es) *Cada uno habla como quien es.* (mc: Sbarbi / ms16: C.C.) (ct) *Cada ú parla conforme qui es.* (Alberola)
Por lo regular, según la cuna y la educación adquirida.

6356. **Cando o galo fai quiquiriquí, empeza o raposo par'aí, par'aí.** (ms-SA: José Álvarez Souto: Anxeriz, Tordoia, C)

6357. **Non digas qué eres, que xa cho dirán.** [2272] (ms16 e ms10,002v: *D.E.*)

6358. **O que se pica, allos come.** (mc: *Terra de Melide* / ms e ms4: VR y AR / ms16: *D.E.* / ms21,25r: Bermés)
Var.: *O que allos come, pícase.* (ms16: *D.E.*)
(pt) *Quem se queima alhos come.* (Chaves) */ Quem se pica cardos come.* (Id.) (es) *Quien se pica, ajos come.* (Sbarbi) */ El que se pica, ajos come.* (M. Kleiser)
Quien muestra enojo ante una censura, da indicios de tener el defecto que se le achaca.

6359. **O que se rasca, algo lle pica.** (ms5,023: Félix Rodríguez Vieites)

DELGADEZ

6360. **Delgada, e non de fame, arreda que te apañe.** (ms5,138: Santiago)

6361. **Home flaco e non de fame, líbrete Dios que non te agarre.** (ms-LU: seminarista anónimo: Guillar, Outeiro de Rei, LU)

6362. **Home fraco, e non de fame, líbrate de el que non te agarre.** (ms8,13v: Silvarrey)
Var.: *Fraco, e non de fame, fuxe del que non te agarre.* (ms16: Lugo)
(es) *Seco y no de hambre, más recio que alambre.* (H. Núñez)

6363. **Val máis fraque no souto que gordo na boca de outro.** [2273] (mc, ms e ms16: Chantada)
(es) *Más vale flaco y nuestro, que gordo y ajeno.* (R. Marín)

DELICADEZA

6364. **Non come miña tía e arrota todo o día.** (ms16: *D.E.*)
(es) *No come mi tía, y come cada día.* (Z.)

6365. **Non digas "¡ai!", que deshonras a teu pai.** (mc: A.N. / ms16: *D.E.*)
(es) *No digas "aj!" que deshonras al linaj.* (Z.)

6366. **O delicado, pouco mal pero ben laiado.** [2274] (ms10,003v: *D.E.*)

6367. **O que arrota, ben almorza.** (ms-LU: seminarista anónimo: Guntín, LU)

6368. **O que ten quen o chore, cada día morre.** (mc: A.G. / ms: A.N. / ms21,09v: Bermés)
Var.: *O que ten quen o chore, tódolos días morre.* (ms: A.N. / ms16: *D.E.*)
(pt) *Quem tem quem o chore, cada dia morre.* (Chaves) (es) *Quien tiene que lo llore, cada día morre.* (Correas)

6369. **Quen ten quen o chore, cada día morre.** (ms18,01r)

6370. **Tan limpa é a miña nora que hastra os allos lava.** [2275] (ms16 e ms10,033r: *D.E.*)
Var.: *Tan limpa e tan recachada e cada mes pon camisa lavada.* (ms16 e ms10,033r: *D.E.*)

DEMO. V. tamén *Demonio, Diablo, Diaño, Religiosos y morales, Trasno*.

6371. **Hai moitos demos de un mesmo coor.** [2276] (ms10,047v: *D.E.*)

6372. **O demo non dorme.** [2277] (ms10,047v: *D.E.*)

6373. **O demo os carga.** [2278] (ms10,047v: *D.E.*)

[2269] En ms10 s.v. *Decir*.
[2270] En ms10 s.v. *Hacer*.
[2271] ms: *com'a quen é*; ms4: *coma quen*. En ms10 s.v. *Hablar*.
[2272] En ms10 s.v. *Decir*.
[2273] ms: *d'outro*; mc: *freque*.
[2274] En ms10 s.v. *Delicado*.
[2275] Refrán e variante en ms10 s.v. *Limpiar*.
[2276] En ms10 s.v. *Miscelánea* coa indicación *Demo*.
[2277] En ms10 s.v. *Miscelánea* coa indicación *Demo*.
[2278] En ms10 s.v. *Miscelánea* coa indicación *Demo*.

DEMONIO. V. tamén *Demo, Diablo, Diaño, Religiosos y morales, Trasno*.

6374. **Cando o demo non ten que facer, en algo se ha de entreter.** (ms10,003v: *D.E.*)

6375. **Cando o demo veña á túa porta, non lla peches, entórnalla.** (ms10,003v: *D.E.*)

6376. **Dá o demo escontra a pedra e non sempre a creba.** (ms10,003v: *D.E.*)

6377. **Dáde ó demo a chave que tódalas portas abre.** (ms10,003v: *D.E.*)

6378. **Dáde ó demo o amigo que vos deixa a palla e vos leva o trigo.** (ms10,003v: *D.E.*)

6379. **Demos mercar e demos vender, pouco negocio pode ser.** (ms10,003v: *D.E.*)

6380. **Tanto lle quer o demo ós fillos que os quer ver asados e cocidos.** (ms10,003v: *D.E.*)

6381. **Todo vai como o demo quer, mais non cal debía ser.** (ms10,004r: *D.E.*)

6382. **Un demo a outro demo no lle achega ós tizos o pelexo.** (ms10,004r: *D.E.*)

6383. **Un solo demo non fai inferno.** (ms10,004r: *D.E.*)

DERECHO

6384. **Dereito ou torto, máis val caír en gracia que ser gracioso.** (ms10,04r: *D.E.*)

DERROCHE. V. tamén *Malgastar, Riqueza y dinero*.

6385. **A quen non lle sobre pan, que non críe can.** [2279] (mc e ms16: C.A. / ms10,078r: *D.E.*)

Var.: *A quen non lle sobre o pan, que non críe can.* (ms16: *D.E.*)

(pt) *Quem não tem pão, não tenha cão.* (Chaves) / *Quem quer cão tenha pão.* (Id.) / *A quem não sobeja pão, não crie cão.* (Id.) / *Não crie cão a quem não sobeja pão.* (Id.) / *Não sustente cão quem não lhe sobeje pão.* (Id.) (es) *A quien no le sobre el pan, no críe can.* (Correas)

6386. **Bota a casa pola ventana que non falta quen a colla.** (ms8,56r: Trives)

Var.: *Bóta-la casa pola ventana.* (ms16: Lugo)

6387. **Cando gasta María u seu real, tanto o gasta ben cuma mal.** (ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar da provincia de Lugo)

6388. **De todo o que se gasta non se ve galardón.** (ms-LU: seminarista anónimo: Guillar, Outeiro de Rei, LU)

6389. **Gastar e non ter eu non sei cómo podrá ser.** (ms-SA: José A. Iglesias Ares)

6390. **Gastar e non ter non pode ser.** (ms-SA: J. M. Barral Sánchez)

6391. **Gastar e non ter, non sei cómo ha de ser.** (ms-SA: Ramón Viña Varela: Golmar, A Laracha, C)

6392. **Gastar e non ter, non sei cómo pode ser.** [2280] (ms: A.I. / José Ballesteros Alonso)

6393. **Gastar e non ter, non sei cómo podrá ser.** (ms-SA: Manuel Lago López)

6394. **Gastar sin ter, non sei cómo pode ser.** [2281] (ms16: *D.E.*)

6395. **Gota a gota o mar se agota.** (ms-SA: Andrés Castro Ces: Tállara, Lousame, C)

6396. **Gota a gota o mar se esgota.** [2282] (mc: Velle / ms16)

(pt) *Gota a gota o mar se esgota.* (Chaves) (es) *Gota a gota la mar se agota.* (Correas) / *Gota a gota la mar se apoca.* (Correas) / *Gota a gota, el mar se agota.* (Hernán Núñez)

Todo se termina, aunque sea mucho, si no lo regula una prudente economía.

6397. **Grolo a grolo valéirase o xerro.** [2283] (mc: A.C. *A Nosa Terra* / ms16: C.A. / ms10,027r: *D.E.*)

(es) *Traguito a traguito, pronto se trasiega un pipote de vino.* (R. Marín)

6398. **María, seu delantal, tanto o gasta ben como mal.** (ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar de Galicia)

6399. **Non hai pra pan e mercamos rosquillas.** [2284] (ms16 e ms10,079r: *D.E.*)

(es) *¿No hay para pan, y compraremos un faisán?* (R. Marín)

6400. **Non temos pra pan e mantemos un can.** [2285] (ms16 e ms10,079r: *D.E.*)

Var.: *Pra pan non temos e can mantemos.* (ms16: *D.E.*)

(es) *¿No hay para pan, y manternemos can?* (R. Marín)

6401. **O bon comer chega a mal comer.** (ms5,138: Sta. Eugenia de Asma)

6402. **O comer de galiña trae o comer de sardiña.** (ms16: Sober)

[2279] Nunha segunda clasificación temática, Vázquez Saco incluíu este refrán en *Pobreza* (*Ironías de la pobreza*).

[2280] J. Ballesteros Alonso: *como podrá*. / Contén a indicación *Prodigalidad* no ms.

[2281] Contén a indicación *Prodigalidad* no ms. V. *O que gasta sin ter, abofellas s'o entendo* en *Gobierno*.

[2282] ms: *s'esgota*.

[2283] En ms10 s.v. *Trago*.

[2284] En ms10 s.v. *Pan* coa indicación *Derroche*.

[2285] En ms10 s.v. *Pan* coa indicación *Derroche*.

(es) *Quien de mozo come gallinas, de viejo tiene que comer sardiñas.* (R. Marín)

6403. **O moito gastar trae o moito langrear.** [2286] (ms16 e ms10,026r: *D.E.*)

6404. **Ó que non lle sobra o pan, sóbralle o can.** (ms16: *D.E.*)

6405. **Ó que non lle sobra pan, non críe can.** (ms-SA: José M. Gulías Rivas: Forcarei, PO)

6406. **Ó que non lle sobra pan, non mantén can.** (ms-SA: José Luís Barreiro Barreiro: Loureiro, Dúas Igrexas, Forcarei, PO)

6407. **Ó que non lle sobre o pan, sóbralle o can.** [2287] (ms10,079r: *D.E.*)

6408. **O que non mantén un gato, mantén un fato.** (ms-LU: seminarista anónimo: O Cádavo, A Esperela, Baleira, LU)

6409. **O que ten can, sóbralle o pan.** (mc: M.L.)

Var.: *O que ten can, é que lle sobra pan.* (ms16: *D.E.*)

(pt) *Quem não tem pão, não tenha cão.* (Chaves) / *Quem quer cão tenha pão.* (Id.) / *A quem não sobeja pão, não crie cão.* (Id.) (es) *Quien tiene perro y pan no tiene, tiene lo que merece.* (R. Marín) (ct) *Qui té gos y no té pá, se mereix una açotá.* (Alberola)

6410. **O que ten muíño e forno, come o pan todo.** (ms15,43: Valle del Mao)

6411. **O que ten muito e gasta muito, pronto se acaba.** (ms-SA: Francisco Canosa Quintáns)

6412. **Odre de bon viño nunca dura moito.** (ms4: C.A. *A Nosa Terra*)

6413. **Onde sacan e non botan, buscan e non atopan.** [2288] (ms16 e ms10,113r: *D.E.*)

(es) *Donde sacan y no echan, buscan y no encuentran.* (Correas)

6414. **Polo que hoxe tiras mañán, ó mellor, sospiras.** [2289] (ms16 e ms10,130r: *D.E.*)

(es) *Por lo que hoy tiras, mañana suspiras.* (R. Marín)

6415. **Pouco vale ganar sin gardar.** [2290] (ms16 e ms10,025v: *D.E.*)

(es) *Ganar sin guardar, poco es de estimar.* (R. Marín)

6416. **Pra pan non temos e can mantemos.** [2291] (ms10,080r: *D.E.*)

6417. **Primeiro o pan e dispois o can.** (ms16: *D.E.*)

6418. **Primeiro o pan, dispois o can.** [2292] (ms10,080r: *D.E.*)

6419. **Quen come de máis, tempo virá en que comerá de menos.** (ms5,121: Trapero)

6420. **Quen non ten pan ¿pra que quer can?** [2293] (mc e ms16: C.G. / ms21,03r: Bermés)

Var.: *Se non tes pan ¿pra que queres can?* (ms16: Lugo) / *O que non ten pra pan, que non críe can.* (ms16 e ms10,079r: *D.E.*) [2294]

Véase *A quen non lle sobre pan...*

6421. **Quen ten tres e gasta catro, escusa de saco.** (ms21,03r: Bermés)

6422. **Redonda é a moeda pra que rode e corra e vaia e veña.** (ms16: D.P.)

Var.: *O diñeiro é redondo.* (ms16: Lugo)

(es) *El dinero se ha hecho redondo para que ruede.* (M. Kleiser)

6423. **Se mercas o que non has mester, venderás o que has mester.** [2295] (ms16 e ms10,039r: *D.E.*)

Var.: *Merca o que non has mester e venderás o que non poidas deixar de ter.* (ms16 e ms10,039r: *D.E.*)

(es) *Quien compra lo que no ha menester, vende lo que ha menester.* (Z.)

6424. **Si a nove lle sacan dez, sálenche as contas ó revés.** (ms-LU: seminarista anónimo: Pape, San Xoán de Silvarrei, Outeiro de Rei, LU)

6425. **Si non che sobra pan, non críes can.** (ms-SA: José Porto Buceta: Portas, PO)

6426. **Si primeiro comes a galiña, despois tes que comer a sardiña.** (ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar da provincia de Lugo)

6427. **Tanto gasta María o que ten andando mal coma ben.** (ms-LU: seminarista anónimo: O Cádavo, A Esperela, Baleira, LU)

6428. **Tanto gasta María o seu rial ben coma mal.** (ms-LU: seminarista anónimo: Paradela, LU)

6429. **Tanto gasta Marica o seu real ben coma mal.** [2296] (mc e ms4: Paradela-F.V.S.)

6430. **Veña do fondo e veña abondo.** (ms8,75v e ms16: Silvarrey)

Contra los despilfarradores.

[2286] En ms10 s.v. *Gastar*.
[2287] En ms10 s.v. *Pan* coa indicación *Derroche*.
[2288] En ms10 s.v. *Sacar* coa indicación *Derroche*.
[2289] ms10: *o millor*. / En ms10 s.v. *Tirar* coa indicación *Derroche*.
[2290] En ms10 s.v. *Ganar* coa indicación *Ahorro*.
[2291] En ms10 s.v. *Pan* coa indicación *Derroche*.
[2292] En ms10 s.v. *Pan* coa indicación *Derroche*.
[2293] ms21,03r: *quer'o can*. / Nunha segunda clasificación temática, Vázquez Saco incluíu este refrán en *Pobreza* (*Ironías de la pobreza*).
[2294] En ms10 s.v. *Pan* coa indicación *Derroche*.
[2295] Refrán e variante en ms10 s.v. *Mercado*.
[2296] mc: *Marica seu real*; ms4: *o seu rial*. / Dentro de *Miscelánea* no mecanoescrito orixinal.

DERROTA

6431. **O can mordido todos o morden.** (ms16: *D.E.*)

(es) *Al can mordido, todos le muerden.* (R. Marín)

DESACIERTO

6432. **Balisteiro que mal tira, logo argalla unha mentira.** (ms16: *D.E.*)

(es) *Ballestero que mal tira, presta tiene la mentira.* (Correas)

6433. **Cando por carta de máis, cando por carta de menos.** (ms16: Lugo)

(es) *Cuándo por carta de más, cuándo por carta de menos.* (H.)

6434. **Castigo de dura: unha no cravo i-outra na ferradura.** (ms16: *D.E.*)

(es) *Castigo de dura: una en el clavo y otra en la herradura.* (R. Marín)

6435. **Dás no clavo e outras na ferradura.** [2297] (ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar de Galicia)

6436. **Ó millor cazador váiselle unha lebre.** (ms16: *D.E.*)

(es) *Al mejor cazador se le va una liebre.* (R. Marín)

6437. **O que queira ganar o inferno, que compre un cabalo no vrao e un burro no inverno.** (ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar da provincia de Lugo)

6438. **Pedricar a curas, confesar a p[utas] e picar no ladrillo, tempo perdido.** (ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar da provincia de Lugo)

6439. **Tanto se peca por carta de máis coma de menos.** (ms-LU: seminarista anónimo: Ferreira de Pantón, LU)

6440. **Tanto se perde polo moito como polo pouco.** [2298] (mc: Villamor, Coruña-F.V.S.)

(pt) *Tanto se perde por carta de mais como por carta de menos.* (Chaves)

6441. **Tanto se perde por carta de máis coma por carta de menos.** (ms-LU: Paco de Seoane: Buciños, Carballedo, LU)

6442. **Unha no clavo i-outra na ferradura.** [2299] (mc / ms16: *D.E.*)

Var.: *Dar unha no cravo e outra na ferradura.* (ms16 e ms10,001v: *D.E.*) [2300]

(pt) *Uma no cravo, outra na ferradura.* (Sbarbi) (es) *Dar una en el clavo y ciento en la herradura.* (Sbarbi) / *Dar una en el clavo y ciento en la herradura es mala acertadura.* (R. Marín) / *Una en el clavo y otra en la herradura.* (Z.)

Censura a los que hablan mucho y generalmente fuera de propósito.

DESAGRADO

6443. **Se á vista non me agrada, non me aconselles nada.** (ms16: *D.E.*)

(es) *Si a vista no me agrada, no me aconsejes nada.* (Z.)

DESATENDER

6444. **O cuiro alleo non doi.** (ms-SA: Francisco Canosa Quintáns)

6445. **Por un ouvido me entra e por outro me sale.** [2301] (ms16: *D.E.* / ms-SA: José Álvarez Souto: Anxeriz, Tordoia, C / ms-SA: Ramón Álvarez Baliña: San Pedro de Couceiro, Muxía, C)

(es) *Acúsome, Padre, que por un oído me entra y por otro me sale.* (R. Marín)

DESCALZO

6446. **Anque me ves que descalzo veño, tres pares de zocos na casa teño.** (ms10,04r: *D.E.*)

DESCANSO

6447. **A cama é boa cousa: o que non dormir, repousa.** (ms16: *D.E.*)

(es) *La cama es buena cosa: quien no puede dormir, reposa.* (Correas)

6448. **A cama é o millor repouso, que anque non durma o home, descansa o óso.** (ms16: *D.E.*)

6449. **A cama é o millor repouso.** (ms16: *D.E.*)

6450. **A cama quit'a gana.** (ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar da provincia de Lugo)

6451. **Ás veces descansar é o mesmo que folgar.** [2302] (ms10,04r: *D.E.*)

6452. **Canto máis se dorme, máis se descansa.** (ms16: *D.E.*)

(es) *Quien bien duerme, bien descansa.* (R. Marín)

[2297] A caligrafía non está nada clara no orixinal. Só está claro que di *no clavo* e *ferradura*.

[2298] Dentro de *Miscelánea* no mecanoescrito orixinal. V. tamén *Ocasión*.

[2299] *Unha no clavo y-outra na ferradura*. / ms16: *cravo*.

[2300] En ms10 s.v. *Dar*.

[2301] ms-SA (José A.) e ms-SA (Ramón A.): *oido*.

[2302] En ms10 s.v. *Descansar*.

6453. **Corpo descansado diñeiro vale.** (mc: Lugo-F.V.S. / ms16 e ms5,056: Silvarrey)

(es) *Cuerpo descansado, dinero vale.* (R. Marín)

6454. **Corpo descansao cartos vale.** (ms)

6455. **Descansar pra non traballar.** [2303] (ms10,04r: *D.E.*)

6456. **En poñéndose o sol acabouse o labor.** [2304] (ms16 e ms10,122r: *D.E.*)

(es) *En poniéndose el sol se acaba la labor.* (R. Marín)

6457. **Labra feita, bois ó monte.** (ms: M.V. / ms16: *D.E.* / ms21,25r: Bermés)

6458. **Mentras corres creban, bois descansan.** [2305] (ms-LU: Dous seminaristas anónimos: algún lugar da provincia de Lugo)

6459. **Mentras loras crebran, os bois descansan.** [2306] (ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar da provincia de Lugo)

6460. **Mentras loras quebran, bois descansan.** (mc e ms16: A.N. / ms17,002 / ms17,064: A.M.2)

Var.: *Mentras corres creban, os bois descansan.* (Tuiriz) / *Mentras dobras quebran, bois non aran.* (mc e ms16: M.L. / ms: M.L.2)

Lora es un apero de labranza y si rompe, mientras lo arreglan descansa el animal. (ms17,002)

6461. **Mentras o pau vai e vén, descansa o lombo.** [2307] (mc e ms16: M.V.)

Var.: *Mentras se levanta o pau, descansa o óso.* (mc e ms16: Buciños) / *Mentras o pau vai e vén, o lombo descansa.* (Buciños - F.V.S.) / *Mentras o pau ergue, o corpo descansa.* (ms16: Lugo)

(pt) *Emquanto o pau vai e vem folgam as costas.* (Chaves) (es) *Mientras el palo va y viene, descansa el cuerpo.* (R. Marín)

6462. **Mentras sogas quebran, bois folgan.** (ms11,43: Comarca de Fonsagrada)

6463. **Mentras vai e vén o pau, descansa o lombo.** (ms-LU: seminarista anónimo: Quiroga, Quiroga, LU)

6464. **O corpo na cama, se non dorme, descansa.** (ms16: *D.E.*)

(es) *Cuerpo en la cama, si no duerme, descansa.* (R. Marín)

6465. **O que dorme sempre, non descansa.** (ms-LU: seminarista anónimo: Buciños, Carballedo, LU)

6466. **O que fai ben a cama, ben descansa.** (mc e ms16: Tuiriz, Monforte)

(pt) *Quem boa cama fizer nela se deitará.* (Chaves)

6467. **O que quer descansar, ten que saber o que é traballar.** [2308] (ms10,04r: *D.E.*)

6468. **O sono mantén.** (ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar da provincia de Lugo)

6469. **O traballo quer descanso.** (ms16: Lugo)

6470. **O traballo trai o descanso.** (ms16: Lugo)

6471. **Para o carro e mexaranche os bois.** (ms16: *D.E.*)

(es) *Para el carro, y mearán los bueyes.* (Hernán Núñez)

6472. **Quen fuxe do traballo, fuxe do descanso.** [2309] (ms16 e ms10,132r: *D.E.*)

6473. **Se non dorme meu ollo, folga meu óso.** (ms4)

6474. **Sin descansar non se pode traballar.** (ms16: Lugo)

6475. **Sol posto, home composto.** (ms-LU: seminarista anónimo: Ferreira de Pantón, LU)

6476. **Sol posto, obreiro solto.** [2310] (ms16 e ms10,123r: *D.E.*)

(es) *Sol puesto, obrero suelto.* (S.)

6477. **Tras do traballo vén o descanso mais tamén vén o cansancio.** [2311] (ms16 e ms10,132r: *D.E.*)

6478. **Tras do traballo vén o descanso.** (ms16: Lugo)

(es) *Tras el trabajo, viene el dinero y el descanso.* (Hernán Núñez)

6479. **¿Que lle hemos facer? Descansar e volver a beber.** [2312] (ms10,04r: *D.E.*)

DESCARO

6480. **Sempre sai a falar o que ten por que calar.** (ms16: Lugo)

(es) *Siempre sale a hablar quien tiene porqué callar.* (Correas)

6481. **Sempre ten máis que falar o que caga na manta que o que lava.** (ms16)

6482. **Sempre ten máis que falar o que mancha a cama que o que a limpa.** (ms-SA: seminarista anónimo: algún lugar de Galicia)

[2303] En ms10 s.v. *Descansar*.
[2304] En ms10 s.v. *Sol* coa indicación *Descanso*.
[2305] ms-LU (primeiro anónimo): *Mentres*.
[2306] Este refrán está escrito con letra de Vázquez Saco e apunta entre parénteses *Mond.*, que podería corresponder a *Mondoñedo*.
[2307] ms e ms3: *Mentra-l-o*.
[2308] En ms10 s.v. *Descansar*.
[2309] En ms10 s.v. *Trabajo* coa indicación *Descanso*.
[2310] En ms10 s.v. *Sol* coa indicación *Descanso*.
[2311] En ms10 s.v. *Trabajo* coa indicación *Descanso*.
[2312] En ms10 s.v. *Descansar*.

6483. **Ten máis que decir o que caga a manta có qu'a limpia.** [2313] (ms4: Buciños-F.V.S. / ms-LU: seminarista anónimo: Buciños, Carballedo, LU)

Var.: *Sempre ten máis que falar o que caga a manta que o que a lava.* (ms16)

6484. **Ten máis que decir quen cagha na cama ca quen-a limpia.** (ms-SA: José M. Gulías Rivas: Forcarei, PO)

6485. **Ten máis que decir quen mancha a sábana que quen a limpa.** (ms8,43r: O. de Rey)

6486. **Val máis vergoña na cara que dolor do corazón.** (ms16: Lugo)

(es) *Más vale verguenza en cara que dolor de corazón.* (Z.)

DESCASARSE. V. tamén *Divorcio, Matrimonio*.

6487. **Se a descasarse tocaran ¡cántos se descasaran!** (ms10,04r: *D.E.*)

DESCONFIANZA. V. tamén *Confianza*.

6488. **Cando a limosna é moita, hasta os santos desconfían.** (ms16: Carballino)

6489. **Come co el e gárdate del.** (ms16: *D.E.*)

(es) *Come con él, e guárdate dél.* (S.)

6490. **Cumpre con todos e fíate de poucos.** (ms16: *D.E.*)

(es) *Cumple con todos y fía de pocos.* (Correas)

6491. **Desconfiarás e acertarás.** (ms16: Santa Eulalia de Bóveda)

6492. **Entre amigos, un notario e cen testigos.** (mc: F.B.B.)

Var.: *Entre amigos, escribán e testigos.* (ms16: *D.E.*) / *Entre bos amigos non están mal os testigos.* (ms16: *D.E.*) / *Entre dous amigos abondan des testigos.* (ms16: *D.E.*)

(es) *Entre amigos, un notario y dos testigos.* (Sbarbi) (ct) *Entre bòns amics..., un Notari y dos testics.* (Alberola)

6493. **Entre irmán e irmán, dous testigos e un escribán.** (ms16: *D.E.*)

6494. **Fala moa en corpo sano, desconfía dela como do diaño.** (ms8,25r: Mondrid)

Moa: melosa, enfermiza.

6495. **Hoxe en día ¿quen é o que se fía?** [2314] (ms16 e ms10,020r: *D.E.*)

(es) *El día de hoy no hay de quien fiar.* (Correas)

6496. **Non hai ladrón ben confiado.** (ms16: Santa Eulalia de Bóveda)

6497. **Non son todos reiseñores os que andan entre frores.** (ms16)

(es) *No son todos ruiseñores los que andan entre las flores.* (R. Marín)

6498. **O que non se guía pola boa mai, guíase pola mala madrastra.** [2315] (ms-LU: seminarista anónimo: Paradela, LU)

6499. **O que non se cree no bon pai, créese no mal amo.** (ms16 e ms8,59r: O. de Rey)

6500. **O que non cree en boa nai, ten que creer en mala madrasta.** (mc / ms4: F.V.S.)

Var.: *Quen non cre en boa nai, crerá en mala madrasca.* (ms16: *D.E.*)

(pt) *Quem não crê boa mãe, crê boa madrasta.* (Chaves) (es) *Quien no cree en buena madre, creerá en mala madrastra.* (Sbarbi) / *El que no quiere entender por buena madre, entenderá por mala madrastra.* (Id.) / *Quien no cree a buena madre, crea a mala madrastra.* (M. Kleiser) (ct) *Qui no creu a sa bòna mare, creurá a sa roín madastra.* (Alberola)

6501. **O que non cree na boa mai, cre na mala madastra.** (ms10,049r: Biville)

6502. **O que se queixa da boa mai, aguanta a madrastra.** (ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar da provincia de Lugo)

6503. **O seguro levan preso.** [2316] (mc e ms16: Sarria / ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar de Galicia)

(es) *A Segura llevan preso.* (R. Marín)

6504. **Quen non cre na boa mai, ha de crer na mala madrastra.** (ms-LU: seminarista anónimo: Pantón, LU)

6505. **Ratos arriba, que todo o vran non é fariña.** [2317] (ms16: *D.E.*)

(es) *Ratones, arriba, que todo lo blanco no es harina.* (Hernán Núñez)

6506. **Regalo de monxa, santidad de muller solteira e palabra d'obispo...** (ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar da provincia de Lugo)

6507. **Vemos caras e non vemos corazós.** (ms16: Lugo)

(es) *Caras vemos; corazones no conocemos.* (Refrán judío-español)

[2313] ms-LU: *quia limpia*.

[2314] En ms10 s.v. *Confiar-Hilar*.

[2315] *Ou que non se guia pol'a boa mai, guiase pol'a mala madrastra*.

[2316] ms-LU: *Ao seguro*.

[2317] En *D.E.*, cremos que por errata... *que todo branco é fariña*.

CONVIENE DESCONFIAR

6508. **Cando os homes son tres i-as talladas catro, un ollo posto na man i-outro posto no plato.** (ms5,135: Gerdiz, Lugo)

6509. **Desconfianza e caldo de galiña non matan a ninguén.** (ms6,05v: Frai Prudencio, *Paliques* / ms16: Ponte)

6510. **Gárdate do can que non ladra e do home que non fala.** (ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar de Galicia)

6511. **Gárdate do home que non fala e do can que non ladra.** (ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar da provincia de Lugo)

6512. **Non fíes nin porfíes, non apostes nin prestes, e vivirás sosegado entre as xentes.** [2318] (mc e ms16: J.P.)

Var.: *Non fíes nin porfíes nin emprestes: vivirás como quixeres.* (ms16: *D.E.*) / *Non confíes nin fíes nin emprestes e vivirás millor do que quixeres.* (ms16: *D.E.*) / *Non fíes nin confíes nin emprestes: vivirás como quixeres.* (ms16: *D.E.*) / *Non fíes nin confíes nin emprestes, e vivirás entre as xentes.* (ms16, / ms10,020r: E.D.)*Non fíes nin porfíes nin confíes, nin aventures nin desafíes.* (ms16 e ms10,020r: *D.E.*)

(pt) *Não fies, nem porfies, nem arrendes, viverás entre as gentes.* (Chaves) (es) *No fíes ni porfíes, ni apuestes ni desafíes.* (Correas) / *Ni fíes, ni confíes, ni prestes, vivirás como quisieres.* (Correas) / *Ni fíes ni porfíes ni confíes, ni arriendes y vivirás entre las gentes.* (Correas)

6513. **Non hai que confiarse nas fillas das vacas leiteiras.** (ms16: Sober)

6514. **Non hai que fiarse en coxea de can nin lágrimas de muller.** (ms-LU: seminarista anónimo: Laiosa, O Incio, LU)

6515. **Non te fíes da persona que ó verte no peligro t'abandona.** (ms9,01v: O. de Rey)

6516. **Pote pequeno, cheu de veneno.** (ms-LU: seminarista anónimo: Ferreira de Pantón, LU)

6517. **Quen ten trigo, róuballo ó veciño.** (ms-SA: Francisco Canosa Quintáns)

QUIENES INSPIRAN MAYOR DESCONFIANZA

6518. **A que é doncela, sábeo Dios e mais ela.** [2319] (ms16 e ms10,009v: *D.E.*)

6519. **A que mira de reollo non lle fíes os teus aforros.** [2320] (ms16 e ms10,020r: *D.E.*)

6520. **As halaxas con dentes nadia as quere.** (ms8,71v: La Cañiza)

6521. **Cabra coxa e can rabeno, líbranos del coma do demo.** (ms-LU: Trini Figueiras: San Salvador de Asma, Chantada, LU. Convento Las Córneas)

6522. **Can pouco ladrador é mordedor.** (ms16: Tuimil, Bóveda)

6523. **Can rabelo, aparta del como do demo.** (ms-SA: Perfecto Esparís Freire: Santa María de Viceso, Brión, C)

6524. **Cando vexades cazadores esfarrapados e cas fracos, desconfiade deles como dos diablos.** (ms15,45v: Rial.)

Dice la liebre veterana a las jóvenes: refrán de antaño pues hoy los señores de la ciudad, bien vestidos, cazan con maestría.

6525. **Con quen líes nunca fíes.** (ms16 e ms5,045: Mellid)

6526. **Coxeira de can e mal de muller non s'han de crer.** [2321] (ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar da provincia de Lugo)

6527. **D'home cego e de can rabelo renego deles como do demo.** [2322] (ms-LU: seminarista anónimo: Carballedo, LU)

6528. **D'home coxo e do can rabelo fuxe coma do demo.** (ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar da provincia de Lugo)

6529. **De quen pon os ollos no chan non te fíes: man por man.** [2323] (ms16 e ms10,020r: *D.E.*)

6530. **Desconfía do que sempre te gaba.** (ms16: *D.E.*)

6531. **Dos amigos gárdeme Dios, que dos enemigos gardámonos nós.** (ms16: *D.E.*)

6532. **En bágoas de muller non se pode crer.** (ms16: *D.E.*)

6533. **En coxeira de can e bágoas de muller n'hai que creer.** [2324] (mc e ms16: M.V. / ms21,22r: Bermés)

(pt) *Em manqueira de cão e lágrimas de mulher não há que crer.* (Chaves) (es) *En cojera de perro y lágrimas de mujer, no hay que creer.* (R. Marín) / *En sol de invierno, cojera de perro y lágrimas de mujer, no hay que creer.* (Sbarbi)

[2318] Últimas tres variantes en ms10 s.v. *Confiar-Hilar*.
[2319] En ms10 s.v. *Doncella*.
[2320] En ms10 s.v. *Confiar-Hilar*.
[2321] Nunha segunda clasificación temática, Vázquez Saco incluíu este refrán en *Perros*.
[2322] *D'ome cego e de can rabelo, renego de'les como do demo*.
[2323] En ms10 s.v. *Confiar-Hilar*.
[2324] ms21,22r: *non hay*. / V. *Mal de mulleres, coxeadela de can* en *Medicina. Higiene*, e *O choro da muller non se debe crêr* en *Mujer*. Nunha segunda clasificiación temática, Vázquez Saco incluíu este refrán en *Perros*.

6534. **Home moi calado, desconfía de el como do diaño.** (ms16: Tuimil, Bóveda)

6535. **Non fíes en maquía de muiñeiro nin creas en comida de despenseiro.** [2325] (ms16 e ms10,037v: *D.E.*)

Var.: *Non fíes en maquías de muiñeiro.* (ms16 e ms10,020r: *D.E.*) [2326]

(es) *Ni fíes en maquila de molinero, ni en ración de despensero.* (R. Marín)

6536. **Non te fíes da escopeta e da muller.** (ms16: Buciños)

6537. **Non te fíes de quen de ti desconfíe.** (ms16: Lugo)

(es) *No te fíes de quien de ti desconfíe.* (R. Marín)

6538. **O can que lambe a cinza, non lle fíes a fariña.** (ms16: *D.E.*)

(es) *A can que lame ceniza, no le fiar harina.* (Correas)

6539. **O malo sempre soña en engano.** (ms16: *D.E.*)

(es) *El malo siempre piensa engaño.* (Correas)

6540. **O que non se fía, non é de fiar.** [2327] (ms16 e ms10,020r: *D.E.*)

(es) *No hay que fiar de quien no se fía.* (R. Marín)

6541. **Quen ten amigo dubidoso, durma cun ollo e vele co outro.** (ms16: *D.E.*)

(es) *Quien tiene amigo dudoso, duerma con un ojo y vele con otro.* (Correas)

6542. **Se pra ti eres malo ¿pra quen serás bo?** [2328] (ms16 e ms10,036r: *D.E.*)

VER Y CREER

6543. **Do oído, nada creído, e do visto, a mitade.** (mc / ms16: Lugo)

(es) *De lo que no veas ni la mitad creas.* (R. Marín) / *De lo que digan, ná y de lo que veas, la mitá.* [2329] (R. Marín)

6544. **Entre amigos con velo abonda.** (ms16: *D.E.*)

(es) *Entre amigos, con verlo, basta.* (R. Marín)

6545. **Hai que ver pra crer.** (ms5,009)

6546. **Inda daquelo que vexas nin a mitá creas.** [2330] (ms16 e ms10,138r: *D.E.*)

(es) *Aun lo que por tus ojos veas, no todo lo creas.* (R. Marín)

6547. **No creas a mitá do que vexas, que da mitá do que vexas a mitá non-a creas.** (ms16: *D.E.*)

(es) *No creas si no lo que veas, y aunque de lo que veas, la mitad no lo creas.* (R. Marín)

6548. **Non aprobes hastra que probes.** (ms16: *D.E.*)

(es) *No apruebas hasta que pruebes.* (R. Marín)

6549. **Non creas ó que vén da acea senón ó que volve a ela.** (ms16: *D.E.*)

Var.: *Non creas ó que vén da feira senón ó que volve a ela.* (ms16: Lugo)

(es) *No creas al que viene de la aceña, sinó al que vuelve a ella.* (R. Marín) / *No creas al que de la feria viene, sinó al que a ella vuelve.* (Correas)

6550. **Non te fíes das cousas que vexas ¡pálpaas!** (ms-SA: Juan Benito Filloy Rial: Graba, Silleda, PO / ms-SA: Jaime Fráiz Vázquez: Arzúa, C)

6551. **Val máis ver que creer.** [2331] (ms16 e ms10,138r: *D.E.*)

(es) *Más vale ver que creer.* (R. Marín)

6552. **Ver pra crer.** [2332] (ms16 e ms10,139r: *D.E.*)

(es) *Para creer, ver.* (R. Marín)

6553. **Vista de ollos saca dudas.** (ms16: Castelo, Taboada)

DESCONOCIMIENTO

6554. **O que un non conece, non-o apetece.** (ms16: *D.E.*)

Var.: *O que non é conecido, non pode ser querido.* (ms16: Lugo)

(es) *Lo que no es conocido, mal puede ser querido.* (R. Marín)

DESCONOCIMIENTO PROPIO

6555. **A ninguén lle cheira mal a súa merda.** (ms16: *D.E.*)

(es) *A ninguno le hiede su mierda, sino la ajena.* (R. Marín)

6556. **Cada ruín coida que é bo en si.** [2333] (ms16 e ms10,111r: *D.E.*)

(es) *Cada ruín piensa que es bueno en sí.* (Correas)

6557. **Cada un ve a palla no ollo do seu viciño.** [2334] (mc e ms16: C.A.)

[2325] En ms10 s.v. *Maquila*.
[2326] En ms10 s.v. *Confiar-Hilar*.
[2327] En ms10 s.v. *Confiar-Hilar*.
[2328] En ms10 s.v. *Malo*.
[2329] ms: *De lo que te digan.*
[2330] En ms10 s.v. *Ver* coa indicación *Desconfianza*.
[2331] En ms10 s.v. *Ver* coa indicación *Desconfianza*.
[2332] En ms10 s.v. *Ver* coa indicación *Desconfianza*.
[2333] En ms10 s.v. *Ruin* coa indicación *Desconocimiento*.
[2334] ms: *veciño*.

Var.: *Hai quen ve a palla no teu e non ve o argueiro no seu. / Hai quen ve o argueiro no teu e non ve a palla no seu.* (mc / ms16: Lugo) / *Ves a palla no ollo alleo e non ves a viga no teu.* (Tuiriz, Monforte)

(pt) *Ver a palhinha no olho alheio e não ver a trave no seu.* (Chaves) / *Cada um vê o argueiro no olho do vizinho e não vê a tranca no seu.* (Id.) (es) *Ver la mota en el ojo ajeno y no la viga en el nuestro.* (Correas)

Refrán bíblico contra murmuradores y maldicientes.

6558. **Espántase o morto do aforcado.** (ms16: Lugo)

6559. **Hai quen tropeza cunha palla e non ve un palleiro.** (ms5,027: Villameá, Lugo, Puentenuevo)

6560. **Non hai cego que non vexa nin torto que non coneza.** (ms16: *D.E.*)

Var.: Véxase *Non hai cego que non vexa...*

(es) *No hay ciego que se vea ni tuerto que se conozca.* (R. Marín)

6561. **O corcovado non ve a corcova que leva senón a allea.** (ms16: *D.E.*)

Var.: *O corcovado non ve a súa corcova e ve as outras todas.* (ms16: *D.E.*) / *Ningún corcovado ve a súa corcova.* (ms16: Lugo)

(es) *El corcovado no vee la su corcova, sinón la ajena.* (S. / Z. / C.) / *El corcovado no ve su corcova, y ve la otra.* (Correas)

6562. **Quen mal canta, ben lle acai.** (ms16: *D.E.*)

(es) *Quien mal canta, bien le suena.* (Z.)

6563. **Ves un arqueiro no ollo alleo e non ves unha viga no teu.** (ms5,029)

DESCONTENTADIZOS

6564. **¿A que feira irás que máis ganes?** (ms16: *D.E.*)

(es) *A ferias vayas que más ganes.* (Correas)

6565. **Dendes que vexo a túa tía morro de acedía, dendes que non a vexo morro de desexo.** [2335] (ms16 e ms10,130r: *D.E.*)

(es) *Desque veo a mi tía, muero de acedía; desque no la veo, muero de deseo.* (Hernán Núñez)

6566. **Naide está contento ca súa sorte.** (ms16)

(es) *Nadie está contento con su suerte.* (R. Marín)

6567. **Ninguén está contento coa súa sorte mentras non vén a morte.** [2336] (ms16 e ms10,124r: *D.E.*)

6568. **Non hai pior mal que o descontento de cada cal.** [2337] (ms16 e ms10,035v: *D.E.*)

(es) *No hay mayor mal que el descontento de cada cual.* (Correas)

6569. **Nunca vaia á feira que máis perda.** (ms16: *D.E.*)

6570. **O ben non é conocido hasta que é perdido.** [2338] (mc: Tuiriz)

Var.: *O ben non é ben conecido hasta que se perde.* (ms16: *D.E.*)

(pt) *O bem não é conhecido senão depois que é perdido.* (Chaves) (es) *El bien no es conocido hasta que es perdido.* (Correas) / *El bien no se conoce hasta que se pierde.* (Id.) / *Nadie estima el bien que tiene hasta que lo pierde.* (R. Marín)

DESCUBRIMIENTO

6571. **As cousas de noite vense de día.** (ms-LU: seminarista anónimo: Ferreira de Pantón, LU)

6572. **Fanse debaixo da terra e descóbrense riba dela.** [2339] (ms16 e ms8,34v: Betanzos)

6573. **Non hai cousa que non se faga de noite que non se sepa de día.** [2340] (ms8,34v e ms16: Lalín)

Var.: *Non hai cousa encuberta que tarde ou cedo non se seipa.* (ms16: *D.E.*) / *As cousas de noite vense de día.* (ms16: Ferreira de Pantón)

(es) *No hay cosa oculta que no se descubra.* (R. Marín)

6574. **O demo as fai e o pecado as descobre.** [2341] (ms16 e ms10,003v: *D.E.*)

6575. **O que de noite se fai, pola mañá aparece.** (mc e ms16: Buciños)

(pt) *O que de noite se faz pela manhã aparece.* (Chaves) (es) *Lo que de noche hagas mal, de día se parecerá.* (R. Marín)

6576. **O que se di á noite e non é verdá, desfaise pola mañá.** [2342] (ms16 e ms10,003r: *D.E.*)

(es) *Lo que se dice, o no es verdad o a la mañana aparecerá.* (R. Marín)

6577. **O que se fai de noite, polo día se ha de ver.** (mc e ms16: M.L.)

[2335] En ms10 s.v. *Tía* coa indicación *Descontentadizos*.

[2336] ms10: *Ninguién*. / En ms10 s.v. *Suerte*.

[2337] En ms10 s.v. *Mal*.

[2338] Indica *Aprecio y desdén* no ms.

[2339] ms8: *descúbrense*.

[2340] ms16: *cousa que se faga de noite*.

[2341] En ms10 s.v. *Demonio*.

[2342] En ms10 s.v. *Decir*.

(pt) *O que de noite se faz pela manhã aparece.* (Chaves)

Como: *O que de noite se fai, pola mañá aparece.*

6578. **O que se fai dous metros baixo da terra, sábese dous riba dela.** (ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar da provincia de Lugo)

DESCUIDO

6579. **A casa do ferreiro é de pao de salgueiro.** (ms-SA: Manuel Barreiro Somoza: Santa Mariña de Ribela, A Estrada, PO)

6580. **Ábrete miña boca, estarrícate meu rabo, Dios me ampare, portas abertas e xente de pouco cuidado.** [2343] (mc: Loureiro de Cotovad-F.V.S.)

Var.: *Dios nos depare portas abertas...* (ms16)

(es) *Dios nos depare puertas abiertas, mujeres descuidadas y cosas mal puestas.* (R. Marín)

Se pone en boca del gato. (mc) / Dito do can. (ms)

6581. **As chaves na cinta i-o can na cociña.** (ms16: *D.E.*)

(es) *Las llaves en la cinta y el perro en la cocina.* (Correas)

6582. **Camarón que se dorma, a corrente o leva.** [2344] (mc e ms16: Tuiriz, Monforte / ms18,63r: Coleic. Renacencia de Santiago Loureiro, *Refraneiro do mar*. Noya.-Imprenta Loroño, 1936)

Var.: *Camarón que dorme, vaino levando a corrente.* (ms16: *D.E.*)

(es) *Camarón que se duerme, se lo lleva la corriente.* (Gella) / *Camarón que no navega, la corriente se lo lleva.* (Id.) / *Camarón que duerme, se lo lleva la corriente.* (R. Marín)

6583. **Casa de ferreiro, cuchilo de pao.** (ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar da provincia de Lugo)

6584. **Coa axuda dos veciños sóbense os gatos ós touciños.** [2345] (ms16 e ms10,131r: *D.E.*)

(es) *Con ayuda de los vecinos, se suben los gatos a los tocinos.* (R. Marín)

6585. **Coa porta aberta chega o diaño e entra.** [2346] (ms16 e ms10,096r: *D.E.*)

Var.: *Pola porta aberta o demo entra.* (ms16: *D.E.*) / *Pola porta aberta quen quer entra.* (ms16: *D.E.*)

(es) *Por puerta abierta, cuantos quieren entran.* (R. Marín)

6586. **Come o gato o que non atopa ben gardado.** [2347] (ms16 e ms10,026r: *D.E.*)

Var.: *Come o gato que o atopa mal gardado.* (ms16: *D.E.*)

(es) *Come el gato lo que halla a mal recaudo.* (Z.)

6587. **En casa de ferreiro, coitelo de pao, e na do carpinteiro, sentado no chao.** (ms-SA: Teófilo Cabaleiro Cabaleiro, Codeseda, A Estrada, PO)

6588. **Manda e descuida, non se fará cousa ningunha.** [2348] (mc e ms16: A.N.)

Var.: *Manda e descoida, e non se fará cousa con cousa.* (ms16 e ms10,037r: *D.E.*) [2349]

(pt) *Manda e descuida, não se fará coisa nenhuma.* (Chaves) (es) *Manda y descuida, no se hará cosa ninguna.* (Correas)

6589. **Manda e non coides, xa verás qué labor che fan.** [2350] (mc e ms16: C.A. / ms18,32r)

6590. **Mentras o can dorme, o lobo mata e come.** (ms16: *D.E.*)

6591. **Na casa do carpinteiro, sentados no chau.** (ms-SA: Nicolás Alvarellos López: Lalín, PO)

6592. **Na casa do carpinteiro, sentarse no chan.** (ms-SA: Perfecto Esparís Freire: Santa María de Viceso, Brión, C)

6593. **Na casa do carpinteiro, tallos de cepo.** (mc e ms16: Santiago)

6594. **Na casa do ferreiro, a culler de pau.** (mc e ms16: Santiago)

6595. **Na casa do ferreiro, coitelo de pao.** (ms-LU: Trini Figueiras: San Salvador de Asma, Chantada, LU. Convento Las Córneas)

6596. **Na casa do ferreiro, coitelo de pau, e na do carpinteiro, sentarse no chau.** [2351] (mc e ms4: A.I. / ms4: F.V.S. / ms16: Sober / ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar da provincia de Lugo)

Var.: *En casa do ferreiro, espeto de pau, e na do carpinteiro, sentarse no chan.* (Sarria / ms4: F.V.S.) / *Na casa do ferreiro, espeto de pau.* (ms16: Santiago) / *Na casa do ferreiro, coitelos de pau, e na do carpinteiro, sentados no chao.* (F.V.S.) / *Na casa do ferreiro, a culler de pau.* (ms16: Santiago)

(es) *En casa del herrero peor apero.* (Sbarbi) / *En casa del herrero, badil de*

[2343] ms4: *portas abertas en xente*.

[2344] ms18,63r: *que se dorme*.

[2345] En ms10 s.v. *Tocino* coa indicación *Descuidos*.

[2346] En ms10 s.v. *Puerta* coa indicación *Descuido*.

[2347] ms10: *o que non topa*. En ms10 s.v. *Gatos*.

[2348] ms3: *discuida*. / Nunha segunda clasificación temática, Vázquez Saco incluíu este refrán en *Pereza*.

[2349] En ms10 s.v. *Mandar*.

[2350] ms16: *coides, verás qué*; ms18,32r: *e xa verás*.

[2351] mc: *chan*; ms3: *cas do*.

madero o cuchillo mangarrero, o cuchillo de palo y asador de palo. (Id.) / *En casa del herrero, asador de palo y cuchillo de madero.* (R. Marín)

6597. **Na casa do ferreiro, coitelo de pau.** [2352] (ms16: *D.E.* / ms-LU: seminarista anónimo: Buciños, Carballedo, LU / ms-LU: Trini Figueiras: San Salvador de Asma, Chantada, LU. Convento Las Córneas) / ms-LU: seminarista anónimo: Melide, C)

6598. **Na casa do ferreiro, coitelo mangoleteiro.** [2353] (mc e ms16: M.L.)

(pt) *Em casa de ferreiro, espeto de pau* (ou *de salgueiro*). (Chaves) / *Em casa de ferreiro, o pior apeiro.* (Id.) (es) *En casa del herrero, el cuchillo mangorrero; o de madero.* (Correas) / *En casa del herrero, asador de palo.* (o *madero*). (Id.) / *En casa del herrero, el más ruin apero.* (Id.)

6599. **Na casa do ferreiro, coitelos de pau.** (ms-SA: Nicolás Alvarellos López: Lalín, PO)

6600. **Na casa do ferreiro, cortar ca mau, e na do carpinteiro, sentarse no chao.** (ms-LU: seminarista anónimo: Moreda, Taboada, LU)

6601. **Na casa do ferreiro, cuchara de pau, e na do carpinteiro, sentarse no chau.** (ms21,14v: Bermés)

6602. **Na casa do ferreiro, cuitelo de pau.** (ms-LU: José Ballesteros Alonso)

6603. **Na casa do ferreiro, cuchara de pau.** (ms-SA: Clemente Crespo Caamaño: Santiago de Compostela, C)

6604. **Na casa do ferreiro, cuchilo de pao, e na do carpinteiro, sentados no chao.** (ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar da provincia de Lugo)

Var.: *Na casa do ferreiro, cucharas de pao, e na do carpinteiro, sentados no chao.* (ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar da provincia de Lugo)

6605. **Na casa do ferreiro, cuchillo de pau.** (ms-LU: seminarista anónimo: Melide, C)

6606. **Na casa do ferreiro, de pau é o coitelo.** [2354] (ms-SA: Daniel García Blanco: Bamiro, Vimianzo, C)

6607. **Nin arca sin chave nin viña sen quen a garde.** (ms16: *D.E.*)

6608. **Non está a carne no garabato por falta de gato.** (ms16: *D.E.*)

Var.: *Por falta de gato está a carne no garabato.* (ms16)

(es) *No está la carne en el garabato por falta de gato.* (Correas) / *Por falta de gato, está la carne en el garabato.* (Hernán Núñez)

6609. **O boi sin corda pérdese axiña.** (ms16: *D.E.*)

(es) *El buey sin cencerro, piérdese presto.* (Correas)

6610. **O can i-o gato comen o mal gardado.** [2355] (mc: Buciños / ms16: *D.E.*)

(pt) *O cão e o gato comem o mal guardado.* (Chaves) (es) *El can y el gato, comen lo mal guardado.* (Sbarbi / R. Marín)

6611. **O gato come o mal gardado.** (ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar de Galicia)

6612. **O gato leva o mal gardado.** (ms16: *D.E.*)

(es) *Lo mal guardado lleva el gato.* (Correas)

6613. **Ó labrador descoidado cómenlle os ratos o sementado.** (ms16: *D.E.*)

(es) *Al labrador descuidado, ratones le comen lo sembrado.* (Hernán Núñez)

6614. **O pastor descoidado á posta do sol busca o gando.** [2356] (ms16 e ms10,084r: *D.E.*)

Var.: *O pastor descoidado mala conta ten do gando.* (ms16 e ms10,084r: *D.E.*)

(es) *El pastor descuidado, a vuelta del sol busca su ganado.* (Z.) / *El pastor descuidado, mala cuenta da del ganado.* (R. Marín)

6615. **O que aberta a súa arca deixa, se a rouban ¿por que se queixa?** (ms16: *D.E.*)

(es) *Quien abierta su arca deja, si le roban ¿de qué se queja?* (R. Marín)

6616. **O que anda atrás, come na taza dos cas.** (ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar da provincia de Lugo)

6617. **O que dorme, dórmelle a facenda.** (mc: Farbán, Sarria)

Var.: *A quen moito dorme, dórmelle a facenda.* (ms16)

(pt) *A quem muito dorme, dorme-lhe a fazenda.* (Chaves) (es) *A quien duerme, duérmele la hacienda.* (Correas) / *A quien se duerme, la hacienda se le duerme.* (R. Marín)

Nada bueno puede salir de la pereza.

6618. **O que non pon os pés no seguro, cedo ou tarde resbala.** (ms15,33: Sober)

[2352] ms-SA: *cuchillo*; ms-LU (Buciños): *cuchilo*; ms-LU (Trini F.): *de pao*.

[2353] ms4: *mangoloteiro*.

[2354] *Na casa do coitelo de pau e o coitelo*.

[2355] ms: *y o gato*. / Nunha segunda clasificación temática, Vázquez Saco incluíu este refrán en *Perros*.

[2356] Tanto refrán como variante en ms10 s.v. *Pastor* coa indicación *Descuido*.

6619. **Onde non está o dono, alí está o seu doo.** (ms16: Lugo)

(es) *Donde no está el dueño, está el su duelo.* (S.)

6620. **Os camiños mal cuidados fan probes os potentados.** [2357] (ms4: J.P.)

6621. **Os camiños que tes abandonados, de desgracia están sempre sementados.** [2358] (ms4: J.P.)

6622. **Os descuidados non-os favorece a lei.** (mc: Buciños-F.V.S. / ms16: Sober)

(es) *Al descuidado no lo favorece la ley.* (R. Marín)

6623. **Se a probe queres ir, mete obreiro e bótate a dormir.** [2359] (ms16 e ms10,071r: *D.E.*)

6624. **Tras máa precura vén a máa ventura.** (mc e ms16: A.S.A.)

(es) *Tras mala procura, viene la mala ventura.* (Correas) / *Tras la mala precura, viene la mala ventura.* (R. Marín)

Véase en Correas la explicación.

6625. **Tras mala precura, a mala ventura.** (ms18,01r)

DESDÉN Y DESPRECIO. V. tamén *Desprecio*.

6626. **As cousas do sacristán, por donde veñen, van.** (ms-LU: seminarista anónimo: Santa Euxea de Asma, Chantada, LU)

6627. **As riquezas do sacristán, por donde veñen, van.** (ms-SA: Celestino López López: Brai, San Vicenzo de Curtis, Vilasantar, C)

6628. **Ben se gasta cando se tira con pólvora allea.** (mc: Tuiriz)

6629. **Cada pelo fai súa sombra no suelo.** [2360] (mc / ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar da provincia de Lugo / ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar de Galicia)

(pt) *Cada cabelo faz sua sombra na terra* (ou *testa*). (Chaves) / *Cada mosca faz sua sombra.* (Chaves) (es) *Cada cabello hace su sombra en el suelo.* (Correas)

No ha de despreciarse nada, por pequeño o humilde que sea. (mc) / Nada hay despreciable por pequeña que una cosa sea. (ms-LU (Lugo))

6630. **Cal máis, cal menos, toda a la ten pelos.** (ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar de Galicia)

6631. **Cal máis, cal menos, toda la ch'é pelos.** [2361] (mc e ms: A.N.)

Var.: *Máis ou menos toda a lan ten pelos.* (C.A.-*A Nosa Terra*)

(es) *Cual mas cual menos toda la lana es pelos.* (Sbarbi)

Donde todo es malo por uno u otro concepto, no cabe elección posible.

6632. **Como te vexo no fato, así te trato.** (ms10,018v: *D.E.*)

6633. **Con ruín difunto gastar pouca cera.** (mc: Fonsagrada)

6634. **Cousa ruín non ten peligro.** (mc: Carballino)

6635. **Chámanme pera verde, a ti, mazá podrida: a pera verde cómena i-a mazá podrida tírana.** [2362] (ms-LU: seminarista anónimo: Pape, San Xoán de Silvarrei, Outeiro de Rei, LU)

6636. **Desde que eu morra, nunca os muíños moian.** (ms8,56r: Meda)

6637. **Despois de morto, nin viña nin horto.** [2363] (mc: C.A. / ms: A.C. *A N. Terra*)

(pt) *Depois de morto, nem vinha nem horto.* (Chaves) (es) *Despues de muerto, ni viña ni huerto.* (R. Marín) (ct) *Després de mòrt, ni vinya ni hòrt.* (Alberola)

6638. **Despois que eu morra, nunca o muíño moa.** (mc: *V. Gallega*)

6639. **Diñeiros de sancristán, cantando veñen e cantando van.** (ms-SA: Andrés Rodríguez Arjomil: Vimianzo, C)

6640. **Do caro non fagas caso.** (mc: Buciños)

(es) *De lo caro no eches mano.* (R. Marín)

6641. **Do pote que non has comer, déixao cocer.** [2364] (mc / ms4: F.V.S.)

6642. **É tempo perdido gastar moita cera con ruín difunto.** (mc: Tuiriz-F.V.S.)

(pt) *Gastar cera com ruins defuntos.* (Chaves)

6643. **En pouco aprecio se ten o que se recibe de regalo.** [2365] (mc: C.G.)

6644. **Fágase o milagre e fágao o demo.** (mc: C.A. *A Nosa Terra*)

(pt) *Façase o milagre embora o faça o diabo.* (Chaves) (es) *Hágase el milagro, y hágale Dios o el diablo.* (Correas)

[2357] Probablemente se trata dun aforismo da autoría de Jacinto del Prado máis ca dun refrán da tradición popular.

[2358] Probablemente se trata dun aforismo da autoría de Jacinto del Prado máis ca dun refrán da tradición popular.

[2359] En ms10 s.v. *Obreros* coa indicación *Descuido*.

[2360] ms-LU (Lugo) e ms-LU (Galicia): *a sua sombra*.

[2361] Contén a indicación *Desdén, desprecio* no ms.

[2362] *Chamanme pera verde, a ti maza podrida a pera verde comena y a maza podrida tirina*.

[2363] Contén a indicación *Desdén, desprecio* no ms.

[2364] O orixinal di *Do pote que non has comer, deixo cocer*. V. *Ola que non has de comer déixaa cocer* en *Casa*.

[2365] ms4: *por regalo*.

6645. **Hai enhoraboas que somellan aldraxe.** [2366] (mc: C.A. / ms: A.C. *A N. Terra*)

6646. **Hai enhoraboas que somellan ser aldraxe.** (ms18,30r)

6647. **Na terra forasteira poden as vacas cos bois.** [2367] (mc / ms4: F.V.S.)

(es) *En tierra ajena la vaca al buey acornea.* (Sbarbi)

6648. **Ningún santo na súa terra fai milagros.** (ms-SA: Antonio Iglesias Duro: Carcacía, Padrón, C)

6649. **Non hai cousa pequena que seu valor non teña.** [2368] (mc / ms4: F.V.S.)

(es) *No hay cosa tan mala que para algo no sea buena.* (R. Marín)

6650. **O diñeiro do sacristán, cantando se lle veu e cantando se vai.** [2369] (ms-SA: Manuel Barreiro Somoza: Santa Mariña de Ribela, A Estrada, PO)

6651. **O que foi e non é, é coma si non fora.** [2370] (ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar da provincia da Coruña / ms18,74r: A.S.A.)

6652. **O que non-o custa, non-o vale.** (mc)

(pt) *O que muito vale muito custa.* (Chaves) (es) *Lo que mucho vale mucho cuesta.* (Sbarbi) (ct) *Lo que molt val, molt còsta.* (Alberola)

6653. **O sol da porta non é o que máis quenta.** (mc: Pedraza)

Var.: *O sol da beira da porta é o que menos quenta.* (Camba)

(es) *Sol de casa no calienta.* (Sbarbi)

6654. **O sol da porta non quenta.** (ms5,09: Esmoriz)

6655. **Odre vacío, coiro lle digo.** (mc: A.S.A. / ms21,04v: Bermés)

(es) *Odre vacío, cuero le digo.* (Correas)

6656. **Os bés do sacristán, por onde veñen, van.** [2371] (mc: Incio-F.V.S. / ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar de Galicia (galego occidental) / ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar da provincia de Lugo / ms-LU: seminarista anónimo: Buciños, Carballedo, LU / ms-SA: seminarista anónimo: algún lugar da provincia da Coruña)

(pt) *Bens de sacristao, cantando vem, cantando vao.* (Chaves) (es) *Los bienes del sacristan, cantando vienen y cantando se van.* (Sbarbi)

Lo que se gana facilmente, se gasta sin reparo.

6657. **Os cartos do sacristán tan pronto veñen como van.** [2372] (mc: G.S.)

Var.: *Os bés do sacristán, por onde veñen, van.* (Incio-F.V.S.) [2373]

(pt) *Bens de sacristao, cantando vem, cantando vao.* (Chaves) (es) *Los bienes del sacristán, cantando se vienen y cantando se van.* (Sbarbi)

Lo que se gana facilmente, se gasta sin reparo.

6658. **Quen foi e non é, métese debaixo do pé.** [2374] (mc: J.P.)

6659. **Quen o pouco desprecia, menos merece.** [2375] (mc: Santiago)

6660. **Ramiño de souto, se non vós, será outro.** (mc: A.S.A.)

6661. **Ramiño de souto, si non teu, será doutro.** [2376] (mc: Buciños)

6662. **San Xoán de bon barato: tanto ten tres como catro.** [2377] (ms: M.L.)

6663. **Santo de terra, santo de merda.** (ms5,056: Silvarrey)

6664. **Se che parece mal, dáme un real e, se che parece ben, dámo tamén.** (mc: Fonsagrada)

6665. **Se che parece mal, vólvem'o real, e se che parece ben, vólvemo tamén.** (ms-LU: seminarista anónimo: Guntín, LU)

6666. **Se te como, non te deixo, e se te deixo, non te teño.** [2378] (ms: Buciños)

6667. **Se te deixo, non te como, e se te como, non te deixo.** (mc: Buciños)

6668. **Según te vexo, maragato, así te trato.** (mc: Buciños)

6669. **Sol da porta non quenta.** (mc / ms4: F.V.S.)

(es) *Sol de casa no calienta.* (Sbarbi)

6670. **Sol de casa non quenta.** (ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar de Galicia)

[2366] mc: *ehoraboas*; ms4: *enoraboas, somellan ser*.

[2367] V. *Na terra allea as vacas escornan os bois* en *Emigración*.

[2368] Indica *Desdén. Aprecio* no ms.

[2369] *O diñeiro do xacristan cantando se lle veu e cantando se bay*.

[2370] ms18,74r: *como si non*.

[2371] ms4, ms-LU (Galicia), ms-LU (Lugo) e ms-LU (Buciños): *donde*; ms-LU (Galicia) e ms-SA: *bens do*. / V. *Os bes do sacristán cantando veñen e cantando se van* en *Oficios*.

[2372] ms4: *se van*.

[2373] ms4: *donde*.

[2374] mc: *Quen foi e none e*; ms4: *O que foi*.

[2375] V. tamén *Vicios*.

[2376] O orixinal di *Ramiño de souto, si non ten, será doutro*.

[2377] ms4: *me ten tres*. / Contén a indicación *Desdén, indiferencia*.

[2378] Contén a indicación *Desdén. Indecisión*.

6671. **Xan Portal, o mesmo lle dá ben que mal.** (mc)

6672. **Xente chalada, raza gitana.** (mc: Santiago)

6673. **Xente de tralla, mala canalla.** [2379] (mc / ms4: F.V.S.)

6674. **Xente ruín non peligra.** (mc e ms5,045: Santiago)

DESDICHADO

6675. **Ó malpocado pouco lle vale ser esforzado.** (ms10,036v: *D.E.*)

6676. **Ó malpocado todo se lle conta a pecado.** (ms10,036v: *D.E.*)

6677. **O malpocado, pouco mal e ben laiado.** (ms10,036v: *D.E.*)

DESECHAR

6678. **O que un desbota, outro o roga.** (ms10,04r: *D.E.*)

DESENGAÑO

6679. **Á vista do pano está o desengano.** (mc: Loureiro de Cotovad-F.V.S.)

6680. **Fai ó fin o necio o que ó principio o discreto.** [2380] (mc: Buciños / ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar da provincia de Lugo)

(es) *El necio hace al fin, lo que el discreto al principio.* (Sbarbi)

6681. **Gárdate de vella adiviña e de moza ladina.** (ms: Tuiriz)

(es) *Guárdate de vieja adivina y de moza latina.* (R. Marín)

6682. **Hai que vivir de ilusiós, anque se morra de desengaño.** [2381] (mc: Santiago)

6683. **Máis ensinan os desenganos que os anos.** (ms16: Lugo)

(es) *Más enseñan los desengaños que los años.* (R. Marín)

6684. **Meu gozo nun pozo.** (ms16: Sarria)

(es) *Nuestro gozo en un pozo.* (S.)

6685. **Non nos anos están todos os desengaños.** (ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar da provincia de Lugo / ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar de Galicia)

6686. **Non soilo nos anos están os desenganos.** (ms16: *Enc.* / ms16: *D.E.*)

Var.: *Nos anos non están tódolos desenganos.* (ms16: *Enc.*)

6687. **Non te mires ó espello, si non queres ver blanquear o guedello.** (mc.)

6688. **Nos anos están os desengaños.** [2382] (mc: Buciños / ms4: F.V.S.)

Var.: *Cos años veñen os desengaños.* (mc: Tuiriz / ms16: *Enc.*)

(es) *Con los años vienen los desengaños.* (Sbarbi / R. Marín) (ct) *Quant més anys, més desenganys.* (Alberola)

6689. **O qu'aprende cos anos leva moitos desengaños; hai qu'escarmentar por en cabeza allea.** (mc: Buciños)

6690. **O que aprende cos anos, leva moitos desenganos.** [2383] (ms16: *D.E.* / ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar da provincia de Lugo)

6691. **O que perdeu nos allos, quer cobrar nas cebolas.** [2384] (ms: Alfonso Soares)

Cantiga de maldizer. nº 1156.

6692. **O que pronto se logra, pronto s'aborrece.** (ms15,15)

6693. **O tempo é pai dos desenganos.** [2385] (ms16 e ms10,127r: *D.E.*)

6694. **Onde cantar pensei, chorei.** (ms16: Lugo)

Var.: *Cantar pensei e por cantar chorei.* (ms16: *D.E.*)

(es) *Pensé cantar y lloré.* (H. Núñez)

6695. **Onde pensamos que hai touciños, non hai estacas.** (ms16)

Var.: *Onde coidas que hai touciños, hai estacas.* (ms16 e ms10,131r: *D.E.*) [2386] / *Onde pensas que hai touciños, non hai tornos pra colgalos.* (ms16: *D.E.*)

(es) *Do pensáis que hay tocinos, no hay estacas.* (H. Núñez)

6696. **Onte morreu el e xa ela casar quer: ¡ai do que ten que morrer!** [2387] (ms16 e ms10,041r: *D.E.*)

6697. **Os deseganos veñen cos anos.** [2388] (ms16 e ms10,004v: *D.E.*)

(es) *Años traen desengaños.* (R. Marín)

6698. **Una vella i un candil son dous demos nunha casa; a vella roña, roña i-o candil quéimalle a grasa.** (ms-LU: Trini Figueiras: San Salvador de Asma, Chantada, LU. Convento Las Córneas)

[2379] ms4: *da tralla.* / V. *Xente de tralla, que vén con quen veña e vai con quen vaia* en *Pícaros*.

[2380] ms-LU: *Fay o fin, o prencipio*.

[2381] mc: *morrer de ilusiós*.

[2382] ms: *todos os desengaños*.

[2383] ms-LU: *qu'aprende, desengaños*.

[2384] Este refrán aparece inserto na poesía medieval (B1622, V1155, V1156) de Afonso Soarez Sarraça.

[2385] En ms10 s.v. *Tiempo* coa indicación *Desengaños*.

[2386] En ms10 s.v. *Tocino* coa indicación *Desengaños*.

[2387] ms10,41r: *casarse quer*. En ms10 s.v. *Muerte*.

[2388] En ms10 s.v. *Desengaños*.

6699. **Unha vella e un candil son dos hechizos na casa: a vella, roña, roña, e o candil gasta a graxa.** (ms-SA: Baldomero Louro Lado: San Mamede de Carnota, C)

6700. **Unha vella i-e un candil, son dous pesados na casa; a vella roña que roña i-o candil gastou a grasa.** [2389] (ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar de Galicia)

6701. **Unha vella i-on candil son dous demonios na casa: a vella roña que roña i-o candil queimando grasa.** [2390] (ms: Buciños / ms4: Buciños-F.V.S.)

6702. **Vive cen anos e verás moitos desenganos.** [2391] (ms16 e ms10,143v: *D.E.*)

(es) *Vive cien años y verás desengaños.* (R. Marín)

DESEOS

6703. **Cada ruín quere entrar na danza coa súa mudanza.** [2392] (ms16 e ms10,111r: *D.E.*)

(es) *Cada ruin quiere entrar en la danza con su mudanza.* (Correas)

6704. **Con peligro se garda o que a moitos agrada.** [2393] (ms16 e ms10,025v: *D.E.*)

(es) *Con peligro se guarda lo que a muchos agrada.* (R. Marín)

6705. **Di un vello refrán que alá se van os ollos onde está a vontá.** (ms16: *D.E.*)

(es) *Dice el refrán: allá van los ojos donde está la voluntad.* (Correas)

6706. **Dio-lo leve á gloria, avó, que quedaremos na gloria aló i-acó.** [2394] (ms15,19r)

6707. **Nin ollo na carta nin man na arca.** (ms15,19v. / ms16: *D.E.*)

(es) *Ni las manos en las arcas, ni los ojos a las cartas.* (Z.)

6708. **O bon trigo na arca se vende.** (ms9,03r: Simón de la Cuesta)

Se aplica a la persona que blasona de rechazar una cosa que está deseando.

6709. **O que anda descalzo soña con bos zapatos.** (ms16: *D.E.*)

(es) *Quien anda descalzo, sueña con buenos zapatos.* (R. Marín)

6710. **O que mal nos queira, que no ceo nos vexa.** (ms5,029)

6711. **O que moito se desexa, non se cre anque logrado se vexa.** [2395] (ms16 e ms10,004v: *D.E.*)

(es) *Lo que se desea, no se crea aunque se vea.* (Z.)

6712. **O que non pode, sempre quer.** [2396] (ms16 e ms10,093r: *D.E.*)

(es) *Quien no puede, es quien más quiere.* (R. Marín)

6713. **Os ollos vanse ond'está a voluntá.** (ms15,19v)

6714. **Se os desexos fosen valedeiros, os viláns serían cabaleiros.** [2397] (ms16 e ms10,004v: *D.E.*)

DESESPERACIÓN

6715. **A perdido, perde a cabeza e o xuicio.** [2398] (ms16 e ms10,089r: *D.E.*)

Var.: *A perdido, perdido de todo.* (ms16 e ms10,089r: *D.E.*)

(es) *Al perdido piérdesele el juicio.* (Correas)

6716. **De perdido, ó río.** [2399] (mc: Buciños / ms16: Sarria / ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar de Galicia)

(es) *De "perdío", al río.* (R. Marín)

6717. **O perdido, ó río.** (ms-LU: seminarista anónimo: Santa Euxea de Asma, Chantada, LU)

6718. **O que ha de ser que sea axiña.** (ms16)

(es) *Lo que ha de ser, sea ya.* (R. Marín)

6719. **Onde vai o máis, que vaia o menos.** [2400] (mc: BuciñosF.V.S. / ms4: C.A.*A Nosa Terra* / ms16, ms10,031v, ms10,035r: D.E)

Var.: *Onde vai o máis, vaia o menos.* (ms16: *D.E.*)

(es) *Donde fue lo más, vaya lo menos.* (R. Marín) */ Adonde va lo más, vaya lo menos.* (Correas)

6720. **Onde vai o mar que vaian as olas.** [2401] (mc: Tuiriz)

Var.: *A onde vai o mar, vaian as ondas.* (ms16: *D.E.*)

[2389] *Unha vella ye un candil, sos dous pesados na casas; a vella roña que roña yo candil gastou a grasa*.

[2390] *Unha vella y on candil son dous demonios na casa: a vella roña que roña y o candil queimando grasa*. / Con indicación entre parénteses *Desengaños* no ms.

[2391] En ms10 s.v. *Vivir* coa indicación *Desengaños*.

[2392] ms10: *quer entrar*. / En ms10 s.v. *Ruin* coa indicación *Deseos*.

[2393] En ms10 s.v. *Guardar*.

[2394] *Dio lo leve a gloria abó que quedaremos na gloria aló y'acó*.

[2395] En ms10 s.v. *Deseos*.

[2396] En ms10 s.v. *Poder* coa indicación *Deseos*.

[2397] En ms10 s.v. *Deseos*.

[2398] Tanto o refrán como a variante en ms10 s.v. *Perder* coa indicación *Desesperación*.

[2399] ms-LU: *a o rio*.

[2400] Nunha segunda clasificación temática, Vázquez Saco incluíu este refrán en *Paciencia* (*Paciencia voluntaria*).

[2401] ms: *vayan* / Indica *Marít.* (*Mar*) no ms.

(es) *Donde va el mar, vayan las ondas.* (Gella) */ Do va el mar, vayan las arenas.* (Sar)

Lo principal, lleva consigo lo accesorio.

6721. **Perdido por un, perdido por cento.** (ms16: *D.E.*)

(es) *Perdido por ciento, perdido por mil y quinientos.* (*D.E.*)

6722. **Perdido por un, perdido por cento.** [2402] (ms10,090r: *D.E.*)

6723. **Preso por mil, preso por mil e millenta.** [2403] (ms16 e ms10,099r: *D.E.*)

(es) *Preso por mil, preso por mil y quinientos.* (R. Marín)

6724. **Preso por un, preso por un cento.** [2404] (ms16 e ms10,099r: *D.E.*)

(es) *Preso por uno, preso por ciento.* (H. Núñez)

6725. **Si podes pouco, non te enfades moito.** (ms8,02v: Aguada)

DESGRACIA. V. tamén *Fortuna* (*Buena o mala*).

6726. **Ai de aquel que a muller zoupa nel.** [2405] (ms8,54r: O. de Rey)

6727. **Antes faltarán as bágoas que coitas pra choralas.** (ms16: *D.E.*)

(es) *Antes faltarán lágrimas que causa para llorarlas.* (Correas)

6728. **As malas acórdanse sempre.** (ms8,13r: Lugo)

6729. **Cando un está de malas, hasta os cas o morden.** (ms16 e ms8,02v: Meda, Orense)

6730. **Chove, chove na casa do probe; neva, neva na casa da vella.** (ms18,52r: *Vida Gallega*, Pidre)

6731. **Dendes que nacín, chorei, e cada día tiven por que.** (ms16: *D.E.*)

(es) *Desde que nací lloré y cada día nace porqué.* (R. Marín)

6732. **Dios nos dea humor e non nos ollos.** (ms10,030v: *D.E.*)

6733. **Dios nos dea humor, que disgustos non han faltar.** (ms10,030v: *D.E.*)

6734. **Disgraciado se vexa o que ós seus desprecia.** (ms10,008v: *D.E.*)

6735. **Dos disgraciados nacen os avisados.** (ms10,008v: *D.E.*)

6736. **É boa disgracia non ter pra viño e ter que beber auga.** [2406] (ms15,18v / ms10,008v: *D.E.*)

6737. **Nadar, nadar e logo afogar.** (ms18,34r)

6738. **Nadar, nadar i-agora il afogar.** [2407] (mc e ms16: A.S.A.)

Var.: *Nadar, nadar, i-agora ir a afogar.* (ms16: J.P.) [2408]

(pt) *Nadar, nadar, e morre à veira.* (Chaves) (es) *Nadar, nadar, y en cualquier momento ahogar. / Nadar, nadar, y en la orilla se ahogar.* (Gella) */ Nadar, nadar, y morir a la orilla* (Id.) */ Nadar, nadar, y a la orilla ahogar.* (H.) (ct) *Nadar, nadar, i a la vóra aufegar.* (Gella)

6739. **Neste mundo fondo hai bágoas e choros dabondo.** [2409] (ms16 e ms10,047r: *D.E.*)

6740. **Nunha hora caise a casa.** (ms16 e ms10,030r: *D.E.*)

(es) *De una hora a otra se cae una casa.* (R. Marín)

6741. **O que non sabe de mal non sabe de ben.** (ms16: Lugo)

(es) *Quien no sabe de malo sabe de bien.* (R. Marín)

6742. **O tormento da cazola que tanto a desconsola: face-lo guisado, queimarse pra guisalo e dispois, nin comelo nin probalo.** [2410] (ms16: *D.E.*)

(es) *Lo peor de la cazuela es guisarla y no comerla.*

6743. **Os burros acarrean o viño e beben a auga.** (mc e ms16: Buciños)

(es) *El burro del harinero, todo el día acarreando aceite, y a la noche, a oscuras.* (R. Marín)

6744. **Os traballos fixéronme vella que eu ben moza era.** [2411] (ms10,132r: *D.E.*)

6745. **Parede que ten croio, a muller que non ten fillos i-o home ten mal de ollo.** [2412] (ms4: F.V.S.)

[2402] En ms10 s.v. *Perder* coa indicación *Desesperación*.

[2403] En ms10 s.v. *Preso* coa indicación *Desesperación*.

[2404] En ms10 s.v. *Preso* coa indicación *Desesperación*.

[2405] Nunha segunda clasificación temática, Vázquez Saco incluíu este refrán en *Hombre*.

[2406] En ms10 s.v. *Desgracia*.

[2407] ms: *y-agora*. / Nunha segunda clasificación temática, Vázquez Saco incluíu este refrán en *Esfuerzo*.

[2408] ms16: *i-ahora*. / Jacinto del Prado recolle o refrán coa forma *i-agora*.

[2409] ms10: *choros abondo*. En ms10 s.v. *Mundo*.

[2410] *O tormento da cazola que tanto a desconsola: facelo guisado; queimarse pra guisalo, e dispois, nin comelo nin probalo*.

[2411] En ms10 s.v. *Trabajo* coa indicación *Desgracias*.

[2412] *Parede que ten croyo, a muller que non ten fillos y-o home ten mal de ollo*.

6746. **Pobre do animal que cae na barriga de outro.** (ms8,68v: La Cañiza)

6747. **Prós disgraciados fixéronse os infortunios.** [2413] (ms16 e ms10,008v: *D.E.*)

6748. **Remar e remar e caer no mar.** [2414] (mc / ms4: F.V.S. / ms16: Lugo)

Var.: *Remar, remar, e na orilla naufragar.* (F.L.) / *Tanto remar, remar, i-ó chegar ó porto, afogar.* (ms16: Lugo) / *Remar, remar, pra morrer na veira do mar.* (Gella, Ribadeo) / *Remar, remar, i-ó mar ir dar.* (ms16: Sober)

Como: *Nadar, nadar...*

6749. **Remar, remar, pra caer no mar.** [2415] (ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar da provincia de Lugo)

BENEFICIOS Y ENSEÑANZAS DE LA DESGRACIA

6750. **Dá Dios sarna a quen non sabe rascala.** [2416] (ms16 e ms10,117r: *D.E.*)

(es) *Da Dios sarna a quien no sabe rascársela.* (M. Kleiser)

6751. **Non hai mal que por ben non veña.** (ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar da provincia de Lugo)

6752. **Non hai mal que por ben veña.** (ms-SA: seminarista anónimo: algún lugar da provincia da Coruña)

6753. **Non hai malo que non veña por ben, pero cata pra quen.** [2417] (ms15,16)

Var.: *Non hai mal que por ben non veña.* (ms16: Sarria) / *Non hai mal sin ben; cata pra quen.* (ms16 e ms10,035v: *D.E.*) / *Non hai mal que non veña por ben, mais cata pra quen* (ms16 e ms10,035v: *D.E.*) / *Non hai mal en que non haxa ben.* (ms16 e ms10,035v: *D.E.*) / *Hai mal que vén por ben.* (ms16 e ms10,035r: *D.E.*) / *Mal trai ben.* (ms16 e ms10,035r: *D.E.*)

DURACIÓN DE LA DESGRACIA

6754. **Hoxe, mal; mañán, pior ¡vállanos Noso Señor!** (ms16: *D.E.*)

(es) *Hoy, mal; cras, peor, ciego Don Salvador.* (H. Núñez)

6755. **Non hai nubrado que dure un ano.** [2418] (ms16 e ms10,070r: *D.E.*)

(es) *No hay nublado que dure un año.* (Correas)

6756. **Non hai tormenta que moito dure.** (ms16: Lugo)

(es) *No hay tempestad que mucho dure.* (R. Marín)

6757. **O bo tempo logo acaba, mais o malo pasa de mala gana.** (ms-LU: José Ballesteros Alonso)

6758. **Traballo é a mala ventura e máis traballo é cando dura.** [2419] (ms16 e ms10,132r: *D.E.*)

(es) *Trabajos la mala ventura y más si dura.* (Correas)

Las desgracias se suceden

6759. **¿A onde vas mal? A onde máis hai.** [2420] (ms16 e ms10,035r: *D.E.*)

6760. **As cereixas e as malas fadas cóllense poucas e veñen a presadas.** (ms16: *D.E.*)

Var.: *Cereixas e malas fadas, cóllense pouquiñas e veñen moitas agarradas.* (ms16: *D.E.*) / *Como as cereixas son as disgracias, que unhas noutras se engarran.* (ms16 e ms10,008v: *D.E.*) [2421]

(es) *Las desgracias son como las cerezas, que unas a otras se llevan.* (Correas)

6761. **Ben veñas, mal si vés solo.** [2422] (mc: Agro / ms16: *D.E.*)

(pt) *Bem venhas mal se vieres só.* (Chaves) / *Bemvindo o mal que vem sòzinho.* (es) *Bien vengas, mal, si vienes solo.* (R. Marín / Correas) (ct) *Ben vingut sigues mal, si vens a sòles.* (Alberola)

6762. **Cando vén unha, nunca vén sola.** (ms-LU: seminarista anónimo: Ferreira de Pantón, LU)

6763. **De malas fadas logo se enchen as casas.** [2423] (ms16 e ms10,017r: *D.E.*)

(es) *De gallinas y hadas malas, presto se llenan las casas.* (Z.)

6764. **Disgracias e malas horas sempre veñen todas.** [2424] (ms16 e ms10,008v: *D.E.*)

6765. **Mal enriba de mal e pedra por cabezal.** [2425] (ms16 e ms10,035r: *D.E.*)

(es) *Mal sobre mal y piedra por cabezal.* (Hernán Núñez)

[2413] En ms10 s.v. *Desgracia*.
[2414] En segundas clasificacións temáticas, Vázquez Saco incluíu este refrán en *Embarcaciones* e *Esfuerzo*.
[2415] En segundas clasificacións temáticas, Vázquez Saco incluíu este refrán en *Embarcaciones* e en *Esfuerzo*.
[2416] En ms10 s.v. *Sarna*.
[2417] *Non hay malo que non veña por ben, pero cata pra quen.* / Cinco últimas variantes en ms10 s.v. *Mal*.
[2418] En ms10 s.v. *Nubes* coa indicación *Desgracia*.
[2419] En ms10 s.v. *Trabajo* coa indicación *Desgracia*.
[2420] En ms10 s.v. *Mal*.
[2421] En ms10 s.v. *Desgracia*.
[2422] ms16: *se ves soilo*.
[2423] En ms10 s.v. *Presunción*.
[2424] En ms10 s.v. *Desgracia*.
[2425] En ms10 s.v. *Mal*.

6766. **Nunca a mala fama deixa de traer compaña.** (mc: C.A. *A Nosa Terra* / ms16: *D.E.*)

6767. **Nunca vén o mal soilo, que trai compaña e todo.** [2426] (ms16 e ms10,035v: *D.E.*)

Var.: *Un mal nunca vén soilo, que trae compaña e todo.* (ms16 e ms10,036r: *D.E.*) / *Nunca vén un mal solo, que trae compaña.* (mc: C.A. *A N. Terra*)

(es) *Nunca viene una desgracia sola.* (R. Marín)

6768. **Nunca vén unha sin outra.** [2427] (mc e ms16: A.S.A. / ms10,143r: *D.E.*)

(es) *Nunca viene una desgracia sola.* (R. Marín)

6769. **O mal vai a onde hai máis.** [2428] (ms16 e ms10,035v: *D.E.*)

6770. **O mal vai a onde o hai.** [2429] (ms16 e ms10,035v: *D.E.*)

6771. **Por fuxir de xiada colleut'a neve.** (ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar da provincia de Lugo)

6772. **Si un vai pra baixo, todos son a puxarlle.** (ms8,20v: Silvarrey)

Var.: *Cando un vai pra baixo, todos son a puxarlle.* (ms16: Silvarrey)

6773. **Tras a cruda fornada vén outra queimada.** (ms10,049r: Renche, Samos)

6774. **Tras dun mal vén outro mal.** [2430] (ms16 e ms10,036r: *D.E.*)

6775. **Un mal chama outro mal.** (ms16: *D.E.*)

6776. **Un mal trai outro mal.** [2431] (ms16 e ms10,036r: *D.E.*)

(es) *Un mal llama a otro mal.* (R. Marín)

6777. **Unha disgracia nunca vén soila.** [2432] (ms16 e ms10,047v: *D.E.*)

(es) *Una desgracia nunca viene sola.* (R. Marín)

6778. **Vai o ben ó ben e o mal pra quen o ten.** (ms10,031v: *D.E.*)

No perdona a nadie

6779. **Cada un ten a súa cruz.** (ms16: *D.E.*)

(es) *Cada altar tiene su cruz.* (R. Marín)

6780. **Nunca falta un mal ano.** (ms16: Lugo)

(es) *Nunca faltó un mal año.* (Correas)

PESIMISMO EN LA DESGRACIA

6781. **A can fraco todas son pulgas.** [2433] (mc e ms16: Monforte)

Var.: *A can fraco pícanlle as pulgas.* (A.C. / ms16: C.A.)

(pt) *A cão fraco acodem as moscas.* (Chaves) (es) *A perro flaco, todas son pulgas.* (Sbarbi) (ct) *A gos flac, tot son puces.* (Alberola) / *Al burro flac, tot son mosques.* (Id.)

Al pobre y abandonado todos le combaten.

6782. **Á ovella fraca non lle faltan carrachas.** (ms16: *D.E.*)

Var.: *Á ovella fraca nunca lle falta sarna.* (ms16: *D.E.*)

(es) *A la oveja flaca nunca le falta roña y sarna.* (Correas)

6783. **Cando o ano está de pulgas, hastra parece que can do ceo.** [2434] (ms16 e ms10,102r: *D.E.*)

(es) *Cuando el año está de pulgas, hasta caen con la lluvia.* (R. Marín)

6784. **Cando un está de sorte, hasta a muller lle pare doutro.** (ms-LU: seminarista anónimo: Lugo, Lugo, LU)

6785. **Canta máis sede, máis lexos a auga.** [2435] (ms-LU: seminarista anónimo: Guntín, LU)

6786. **Home de pouca fortuna, párelle a porca en maio i-a muller na seitura.** (ms16: Óutara, P. de Brollón)

6787. **O can fraco cómeno as pulgas.** (ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar da provincia de Lugo)

6788. **Ó home que non ten fortuna, párelle a porca en marzo i-a muller na seitura.** (mc: Buciños / ms4: F.V.S.)

Var.: *Home de pouca fortuna, párelle a porca en maio i-a muller na seitura.* (ms16: Óutara-P. de Brollón) / *Home sin fortuna: parto da porca no maio e da muller na seitura.* (ms16: Buciños)

6789. **Ó home sin fortuna párelle a vaca no outono e a muller na seitura.** [2436] (ms21,02v: Bermés / ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar da provincia de Lugo)

6790. **O que nace pa ochavo, nunca carto paga.** (ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar da provincia de Lugo)

[2426] Refrán e primeira variante en ms10 s.v. *Mal*.
[2427] En ms10 s.v. *Venir*.
[2428] ms16: *val onde*. En ms10 s.v. *Mal*.
[2429] En ms10 s.v. *Mal*.
[2430] En ms10 s.v. *Mal*.
[2431] En ms10 s.v. *Mal*.
[2432] En ms10 s.v. *Miscelánea*.

[2433] ms16: *cadelo* / Nunha segunda clasificación temática, Vázquez Saco incluíu este refrán en *Perros*.
[2434] ms10: *caen do ceo*. / En ms10 s.v. *Pulgas* coa indicación *Desgracia*.
[2435] *Canto mais sede, mais lexos a auga*.
[2436] ms21: *O home sin fortuna p*[...]*ll*[...]*a* [...] *n'o outono y'a* [...] *n'a seitura*.

6791. **O que nace para ochavo non pode chegar a cuarto.** (ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar do norte da provincia de Lugo)

6792. **O que nace pra clavo, nunca carto paga.** (ms-SA: José M. Gulías Rivas: Forcarei, PO)

6793. **O que nace pra ichavo, non pode ser carto.** [2437] (mc e ms16: A.S.A.)

Var.: *O que nace pra ochavo, nunca carto paga.* (ms e ms16: Carballedo) */ O que nace pra ichavo, non chega a carto.* (ms16: *R. Fisterrán*) / *O que naceu pra ichavo, nunca ha de chegar a carto.* (ms16: Sober) */ Quen nace pa ichavo, mal pode chegar a carto.* (ms16: *D.E.*) / *O que nace pra ichavo, nunca a carto chega.* (ms16: *D.E.*)

(pt) *Quem nasceu para vintém, nunca chega a pataco.* (Chaves) */ Quem nasceu para cinco, não chega a dez.* (Id.) */ Quem nasceu para dez réis, não chega a vintém.* (es) *Quien nace para ochavo, no llega a cuarto.* (R. Marín)

6794. **O que nace pra ochavo, a carto non chega.** (ms-LU: seminarista anónimo: Carballedo, LU)

6795. **O que naceu pra ochavo, nunca a carto chega.** (ms-LU: seminarista anónimo: Santiago de Compostela, C)

6796. **O que non ten pescozo ten soga.** (ms4: F.V.S.)

6797. **O que non ten sorte, a Dios lle pide a morte.** (ms15,42: Sober)

6798. **O que non ten sorte, na cama parte as pernas.** (mc / ms4: F.V.S. / ms16: Lugo)

6799. **O que non ten sorte, na cama se escalaza.** (mc / ms4: F.V.S. / ms16: Lugo)

Var.: *O que non ten sorte, na cama se descalabra.* (ms16: Sober)

6800. **O que non ten sorte, o demo lle caga no camiño.** (ms16: Lugo)

6801. **O que non ten sorte, polo cu colle a morte.** [2438] (mc e ms16: Páramo-F.V.S.)

Var.: *O que non ten sorte, polo cu lle vén a morte.* (ms15,42: Lugo)

6802. **O que non ten suerte, na cama se escalabra.** (ms-SA: seminarista anónimo: algún lugar da provincia de Lugo)

6803. **O que non ten suerte, hasta ca manteca fresca lle can os dentes.** (ms9,10v: O. de Rey)

Var.: *A quen non ten sorte nin fortuna, crébanselle os dentes na manteiga dura.* (ms16: Sober) / *O que non ten suerte, na manteiga fresca rompe os dentes.* (ms16: Nantín-Becerreá)

6804. **Ó que ten de virlle a mala, na cama se escalabra.** [2439] (mc e ms16: Buciños / ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar da provincia de Lugo)

6805. **O que ten mala sorte, polo cu lle vén a morte.** [2440] (ms21,20v: Bermés)

6806. **O que tén sorte hasta na cama se espadoa.** (ms16: Artaza, Muros)

6807. **Os golpes grandes sempre caen no máis baixo.** (ms-LU: Jesús Redondo C.: Viana do Bolo, OU)

6808. **Prós disgraciados fíxose a forca.** [2441] (ms16 e ms10,023r: *D.E.*)

(es) *Para los desgraciados se hizo la horca.* (Correas)

6809. **Quen mala ventura tén nona vai botar á porta de ninguén.** [2442] (ms16 e ms10,138r: *D.E.*)

(es) *Quien mala ventura tién, no le vaya a echar a puerta de ninguién.* (Correas)

6810. **Solo nacen as frieiras nas ruís pernas.** (ms16: *D.E.*)

(es) *No vienen fieras sino a ruines piernas.* (Correas)

PODER DE LA DESGRACIA

6811. **A disgracia que ha de vir non pode fuxir.** [2443] (ms16 e ms10,008v: *D.E.*)

(es) *La desdicha cuando ha de venir, no se puede huir.* (R. Marín)

6812. **A mal decir non hai casa forte.** (ms16: *D.E.*)

(es) *Al mal decir no hay casa fuerte.* (R. Marín)

SOLEDAD EN LA DESGRACIA

6813. **Can mordido, de todos é perseguido.** (mc: Tuiriz, Monforte)

Var.: *O can mordido todos o morden.* (ms16: *D.E.*)

(pt) *Cão mordido, todos o mordem.* (Chaves) (es) *Perro mordido, de todos es perseguido.* (mc: Correas / ms e ms16: R.

[2437] ms: *nunca chega a carto*. / V. *O que naceu pra burro, non pode chegar a cabalo* en *Agrícolas* (*Animales*). / Na primeira variante: s16: *ichavo*.

[2438] ms15,32: *pol o colle a morte*.

[2439] ms-LU: *virll'a mala, s'escalabra*.

[2440] *O que ten mala sorte pol'o cu lle ven a morte.*

[2441] En ms10 s.v. *Horca*.

[2442] ms10: *porta de ninguién*. / En ms10 s.v. *Ventura* coa indicación *Desgracia*.

[2443] En ms10 s.v. *Desgracia*.

Marín) / *A can mordido todos le muerden.* (Jara)

6814. **Carballo en terra, todos á leña.** (mc: Sarria / ms16: Lugo)

Como: *Del árbol caido, todos hacen leña.* / Como: *De árbol caído todos fan leña.*

6815. **Do árbore tumbado, todos fan leña.** (ms-LU: seminarista anónimo: Pol, LU)

6816. **Do árvore caído todo o mundo corta rama.** [2444] (mc)

Var.: *Do árbore caído, todos fan pitelos.* (ms16: *D.E.*) / *Do árbore derrubado todos levan algo.* (ms16: *D.E.*) / *Do árbore que está no chao, todos cortan un ramallo.* (ms16: *D.E.*)

(pt) *De arvore caída, todos fazem lenha.* (Chaves) (es) *De árbol caído, todos hacen leña.* (R. Marín)

Como el anterior.

6817. **Do árbol caído sempre leña se fai.** (ms-SA: Manuel Martín Gómez: Muxía, C)

6818. **Do árbol caído todos fan leña.** (ms-LU: seminarista anónimo: Pacios, Neira de Xusá, Baralla, LU)

6819. **O carballo qu'está solo, tódolos ventos van dar contr'el.** [2445] (ms15,17)

SUFRIMIENTO EN LA DESGRACIA

6820. **Cando veñen os males, todos os tempos son iguales.** [2446] (ms16 e ms10,035r: *D.E.*)

(es) *Cuando vienen los males, todos los tiempos son iguales.* (R. Marín)

6821. **Malas fadas fixéronme negra que eu ben branca era.** (ms16: *D.E.*)

Var.: *Puxéronme as malas fadas moura que antes era ben loura.* (ms16 e ms10,017r: *D.E.*) [2447]

(es) *Hadas malas me hicieron negra, que yo blanca me era.* (Z.)

6822. **Non hai mal sin pena.** [2448] (ms16 e ms10,035v: *D.E.*)

6823. **O que ventura lle falta, sóbralle vida.** [2449] (ms16 e ms10,138r: *D.E.*)

(es) *A quien ventura le falta, la vida le sobra.* (Z.)

6824. **Onde queira que está, non lle falta mal ano.** [2450] (ms10,073r: *D.E.*)

6825. **Os traballos fixéronme vella que eu ben moza era.** [2451] (ms16 e ms10,132r: *D.E.*)

6826. **Védesme cal veño e preguntádesme qué teño.** [2452] (ms16 e ms10,138r: *D.E.*)

(es) *Veisme mal vengo y preguntaisme qué tengo.* (Correas)

DESHACER

6827. **O que moito desfai, non mira ben o que fai.** (ms10,004v: *D.E.*)

DESHONRA

6828. **A mancha grande non hai xabrón que a lave.** (ms16: *D.E.*)

Var.: *Pra mancha grande non hai xabrón que baste.* (*D.E.*)

(es) *A mancha grave no hai jabón que lo baste.* (Correas)

6829. **A tea tecida e a muller parida sempre teñen acollida.** [2453] (ms16 e ms10,125r: *D.E.*)

(es) *A mujer parida y tela urdida, nunca le faltó guarida.* (Hernán Núñez)

6830. **Deshonroume a miña veciña unha vez i-eu deshonreime tres.** [2454] (ms16 e ms10,004v: *D.E.*)

(es) *Deshonrome mi vecina una vez y yo me deshonré tres.* (R. Marín)

6831. **Máis val vivir mal e honrado que vivir ben e deshonrado.** [2455] (ms16 e ms10,030r: *D.E.*)

6832. **Máis vale morrer que mal vivir.** [2456] (ms16 e ms10,041v: *D.E.*)

6833. **Manchas da alma e do corazón non as quita o xabón.** [2457] (mc e ms16: Buciños-F.V.S.)

6834. **Non che importe a mancha que sae con auga.** [2458] (ms16 e ms10,036v: *D.E.*)

6835. **Non se lavará con toda a auga do río.** (ms16: *D.E.*)

(es) *No os lavaréis de ésta con cuanta agua el río lleva.* (Hernán Núñez)

6836. **Non temas a mancha que sale con auga.** (ms5,045: Santiago)

6837. **Pai vello e chaqueta rota non é deshonra.** (ms5,121: Trapero / ms10,076r: *D.E.*)

[2444] ms: *arbre*.
[2445] *O carballo qu'esta solo todol'os ventos van dar contr'él*.
[2446] En ms10 s.v. *Mal*.
[2447] En ms10,017r s.v. *Presunción*.
[2448] En ms10 s.v. *Mal*.
[2449] En ms10 s.v. *Ventura* coa indicación *Desgracia*.
[2450] Sen clasificar no orixinal.
[2451] ms16: *Traballos fixéronme*. / En ms10 s.v. *Trabajo* coa indicación *Desgracias*.
[2452] En ms10 s.v. *Ver* coa indicación *Desgracia*.
[2453] En ms10 s.v. *Tela*.
[2454] En ms10 s.v. *Deshonra*.
[2455] En ms10 s.v. *Honra*.
[2456] En ms10 s.v. *Muerte*.
[2457] mc e ms16: *da i-alma*.
[2458] ms10 *sai con auga*. En ms10 s.v. *Mancha*.

DESINTERÉS

6838. **Non é polo ovo senón polo foro.** [2459] (mc e ms16: F.B.B.)

(es) *No es por el güevo, sino por el fuero.* (mc: Correas / ms16: Z.)

DESLEALTAD

6839. **Anque Cristo pra amigos os escolleu, un dos doce o vendeu, outro o negou e outro non creu.** (ms16: *D.E.*)

(es) *Doce fueron los que Cristo escogió, y uno le vendió, otro le entregó y otro no lo creyó.* (R. Marín)

Pondera el número de traidores que hay en el mundo; sin ánimo de tener por tales a San Pedro y a Santo Tomás, aludidos en la paremia.

6840. **Descubrínlleme como amigo e armóuseme como testigo.** (mc: Buciños)

Var.: *Descobrinme a el como amigo e amosóuseme como testigo.* (ms16: *D.E.*)

(es) *Descubríme a él como amigo, y armóseme como testigo.* (R. Marín) / *Descubrime a él como amigo y armóseme de testigo.* (H. Núñez)

6841. **Do mellor amigo, a peor pedrada.** [2460] (ms8,37r: O. de Rey)

6842. **Nunca falta un Xudas.** (ms16: *D.E.*)

(es) *Nunca falta un Judas.* (Correas)

6843. **O máis amigo pégacha.** (ms16: *D.E.*)

6844. **Págase o rei da treición e non se paga o treidor.** [2461] (ms16 e ms10,076r: *D.E.*)

Var.: *Págase o rei da treición mas do que a fai, non.* (ms16 e ms10,076r: *D.E.*)

(es) *Págase el señor de la traición, mas no del traidor.* (Z.)

6845. **Renego do amigo que cobre cas alas e morde co pico.** [2462] (mc)

Var.: *Renega do amigo que te cobre coas aas e te morde co bico.* (ms16: *D.E.*)

(pt) *Renego do amigo que cobre com as asas, e morde com o bico.* (Chaves) (es) *Reniego del amigo que cubre con las alas y muerde con el pico.* (H.N.)

6846. **Vive o leal mentras o traidor quere.** (ms16: *R. Fisterrán*)

(es) *No vive más el leal de cuanto quiere el traidor.* (Z.)

DESMEMORIADOS

6847. **O que non tén cabeza, tén pés.** (ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar de Galicia)

6848. **O que non tén cabeza, tén que ter pés.** [2463] (ms: F.V.S. / ms16: Lugo / ms-SA: seminarista anónimo: algún lugar da provincia de Lugo)

Var.: *O que non ten acordo ten que ter pés.* / *O que non ten cabeza pra pensar, ten pés pra andar.* (ms5,045: Cobas, Cachafeiro-Forcarey)

(es) *El que non tiene cabeza, que tenga pies.* (Sbarbi) (ct) *Qui no té cap, necessita braços.* (Alberola)

DESOBEDIENCIA

6849. **O que non obedece a palabra obedece a pancada.** (ms-SA: José Cornes Iglesias: Santiago de Buxán, Val do Dubra, C)

6850. **O que non obedece pola palabra, obedece pola pancada.** (ms-SA: Manuel Otero González: Divino Salvador de Coiro, Cangas, PO)

6851. **Pedrícame, frade, por un oído me entra e por outro me sale.** (mc: Buciños)

Var.: *Pedrícame, frade, por unha orella me entra, e por outra me sale.* (mc, ms4 e ms16: M.V.) [2464] / *Por un ouvido lle entra e por outro lle sai.* (ms16: *D.E.*)

(es) *Predícame, padre; que por una oreja me entra y por la otra me sale.* (R. Marín) / *Por una oreja le entra y por otra le sale.* (Correas) / *Por un oído me entra y por otro me sale.* (Z.) (ct) *Mix, mix, per la una m'entra y per l'atra m'ix.* (R. Marín)

6852. **Pedricar en deserto, sermón perdido.** [2465] (mc e ms16: Tuiriz, Monforte / ms10,098r: *D.E.*)

(pt) *Pregar no deserto, sermão perdido.* (Chaves) (es) *Predicar en desierto, sermón perdido.* (R. Marín) / *Predicar en desierto es desconcierto.* (Id.)

6853. **Predica fraile, por-un oído entra e por-outro sale.** (ms-LU: seminarista anónimo: Melide, C)

6854. **Predícame frade, por unha orella m'entra e por outra me sale.** (ms)

6855. **Predícame frade: por un oído me entra e por outro me sale.** (ms-LU: seminarista anónimo: Carballedo, LU)

[2459] ms: *hovo / pel-o*.
[2460] ms16: *millor, pior*.
[2461] ms10: *non se paga do treidor*.
[2462] ms: *c'as*. V.Saco copiara mal o refrán que aparece como variante, poñendo *morde* no lugar de *cobre*, *cas* por *coas* e *pico* no canto de *bico*. Salvamos estas erratas.

[2463] Contén a indicación *Gobierno* no ms.
[2464] ms4: *Predicame*.
[2465] ms10: *Predicar*. / En ms10 s.v. *Predicar*.

6856. **Predícame fraile: por un oído m'entra e por outro me saile.** (ms21,24r: Bermés)

6857. **Predícame, cura, predícame, frade: por un oído me entra e por otro me sale.** (ms-SA: Lorenzo Castiñeira Canosa: Santa María de Xaviña, Camariñas, C)

6858. **Predícame, padre, que por unha orella me entra e por outra me sale.** (ms-SA: Antonio Torreira Torreira: San Fins de Freixeiro, Santa Comba, C)

6859. **Predícame, fraile, por un oído me entra e por outro me sale.** (ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar da provincia de Lugo / ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar de Galicia)

6860. **Predicar en desierto, sermón perdido.** (ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar de Galicia)

6861. **Predica, meu cura; predica, meu fraile; por un oído me entra e por outro me saile.** (ms-LU: Félix Rodríguez Vieites)

6862. **Predica, meu frade, por un oído me entra e por outro me sale.** (ms-SA: José Luís Lobato Carbia)

DESORDEN

6863. **A río revolto, ganancia de pescadores.** (ms-SA: Clemente Crespo Caamaño: Santiago de Compostela, C / ms-SA: Andrés Castro Ces: Tállara, Lousame, C)

6864. **Aproveitador da palla, desperdiciador do grau.** (ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar da provincia da Coruña)

6865. **Cando na casa engorda a moza mal anda a cousa.** [2466] (ms16 e ms10,012r: *D.E.*)

6866. **Derramador da fariña, achegador da cinza.** [2467] (ms16 e ms10,004r: *D.E.*)

(es) *Derramadora de la farina, allegadora de la ceniza.* (S.)

6867. **Mal vai a barca sin remos.** (ms16: Lugo)

(es) *Bien haremos, bien diremos: mal va la barca sin remos.* (Z.)

6868. **Mar revolto, ganancia de mariñeiros.** (ms-LU: José Ballesteros Alonso)

6869. **O desorde é pai do orde.** [2468] (ms16 e ms10,004v: *D.E.*)

(es) *El desorden es padre del orden* . (R. Marín)

6870. **O que é amigo de poñe-lo carro antes que os bois, o que debía facer antes, faino despois.** [2469] (ms-SA: seminarista anónimo: algún lugar da provincia de Lugo)

6871. **O que ha de canta-lo boi ten que i-lo cantando o carro.** [2470] (ms16: *D.E.*)

(es) *Lo que ha de cantar el buey, canta el carro.* (Correas)

6872. **O río revolto, ganancia de pescadores.** (ms-SA: José M. Gulías Rivas: Forcarei, PO)

6873. **Pola mala hora tallando na leña e pola boa debaixo da pena.** (ms21,18r: Bermés)

6874. **Río avolto, ganancia de pescadores.** [2471] (mc e ms16: A.S.A.)

Var.: *¿Río revolto? Ganancia de pescadores.* (ms16: M.-*R. de P.*) / *A río revolto, ganacia de pescantís.* (ms16: *D.E.*)

(pt) *A río revolto, ganhança* (ou *ganância*) *de pescador.* (Chaves) (es) *A rio revuelto, ganancia de pescadores* (mc: Gella / ms16: Z.) / *Río vuelto, ganancia de pescadores.* (Correas)

6875. **¿Río revolto? Ganancia de pescadores.** (mc e ms16: M.-*R. de P.*)

Var.: *Cando hay ganancia pós pescadores, hubo antes río revolto.* (Lameiro)

(pt) *A río revolto, ganhança de pescador.* (Chaves) (es) *Río revuelto, ganancia de pescadores.* (Sbarbi)

Nota a los que se aprovechan de revueltas y confusión para lograr turbios propósitos.

6876. **Todo anda ó rivés: abaixo a cabeza e arriba os pés.** (ms16: *D.E.*)

(es) *Todo anda al revés: la cabeza abajo y arriba los pies.* (R. Marín)

DESPEDIDAS

6877. **A "ídevos da miña casa" e "¿que queres coa miña muller?" non hai que responder.** (ms16: *D.E.*)

(es) *A "idos de mi casa" y "¿que queréis con mi mujer?", no hay responder.* (Correas)

6878. **Dígolle que se vaia e desátase as bragas.** (ms16: *D.E.*)

(es) *Yo le digo que él se vaya, e él descálzase las bragas.* (S. / C. / R. Marín)

Desátese por desátase. Error claro.

DESPERDICIO

[2466] En ms10 s.v. *Engordar*.
[2467] En ms10 s.v. *Maltratar*.
[2468] En ms10 s.v. *Desorden*.

[2469] *O que é amigo de poñelo carro antes que os bois o que debia facer antes, faino despois.*
[2470] *O que ha de cantalo boi, tén que ilo cantando o carro.*
[2471] ms: *A rio avolto.*

6879. **Cos desperdicios dos ricos mantíñanse moitos probes.** (ms10,004v: *D.E.*)

DESPERTAR

6880. **Ninguién desperte a mala ventura cando ésta durma.** (ms10,004v: *D.E.*)

6881. **Non despertes a quen dorme, que o sono é o millor amigo.** (ms10,004v: *D.E.*)

DESPISTES

6882. **Has de ir ó río e non ver a agua.** (ms-SA: Manuel Barreiro Somoza: Santa Mariña de Ribela, A Estrada, PO)

DESPRECIO. V. tamén *Desdén y desprecio*.

6883. **A calquera cousa lle chaman [...].** [2472] (ms16)
(es) *A cualquier cosa le llaman rosa.* (R. Marín)

6884. **Anque che manchen o nombre, gazpacho eres.** (ms8,06r: La Coruña)

6885. **Bo puñado son tres moscas.** (ms16: *D.E.*)
(es) *Valiente puñado son tres moscas.* (R. Marín)

6886. **De xente murona, líbreme Dios.** (ms-LU: seminarista anónimo: Terra Cha, LU)

6887. **Non hai desprecio como o non facer aprecio.** (ms16: Silvarrey)
(es) *No hay mayor desprecio que el no hacer aprecio.* (M. Kleiser)

6888. **O maor desprecio é non facer aprecio.** (ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar da provincia de Lugo)

6889. **O paisano, comer e beber con il; facerlle pagar e romperlle o xarro na cabeza.** (ms15,43: Valle del Mao)

6890. **O que costa pouco, estímase menos.** (ms-SA: José M. Gulías Rivas: Forcarei, PO)

6891. **O que desprecia o ochavo, non chega ó carto.** (ms15,43: Lugo)

6892. **O santo da porta non ten devoción.** (ms-LU: Manuel Portela Balayo)

6893. **Quen o pouco desprecia, inda menos merece.** [2473] (ms10,004v: *D.E.*)

6894. **Xente de zocos, tropa do demo.** (ms8,04r: Lalín)

[2472] Este é o único caso no que sorprendemos un intento de traducir un refrán castelán, que quedou frustrado, e por iso quedou incompleto, ó non encontra-la forma de rimar *rosa* con *cousa*.
[2473] En ms10 s.v. *Despreciar*.

DESPREOCUPACIÓN

6895. **Ande eu quente e que se ría a xente.** (mc: C.A.)
Var.: *Ande eu quente e ríase a xente.* (ms16: *D.E.*)
(pt) *Ande eu quente e ria-se a gente.* (Chaves) (es) *Andeme yo caliente y ríase la gente.* (Correas) */ ms16: Z.*

6896. **Bailar ben e bailar mal, todo é bailar.** (ms16: *D.E.*)
(es) *Bailar bien y bailar mal, todo es bailar.* (Correas)

6897. **Cando a sartén vexas mover, non te botes a correr.** (ms-LU: seminarista anónimo: Bretoña, A Pastoriza, LU)

6898. **Com'e bebe e ponte gordo e, se te chaman, faite xordo.** [2474] (ms-LU: Jesús Redondo C.: A Barrela, Santiago de Lousada, Carballedo, LU)

6899. **Comamos, bebamos e runflemos que, ó cabo, morrer temos.** (ms16: *D.E.*)

6900. **Come ben e caga forte, e non teñas medo á morte.** [2475] (ms5,029)

6901. **Come e bebe, e ponte gordo; e se te mandan traballar, faite xordo.** [2476] (ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar da provincia de Lugo)

6902. **Come e folga e terás vida boa.** (ms16: *D.E.*)

6903. **Comer e beber e pete á porta quen dispois viñer.** (ms16: *D.E.*)
Var.: *Comer e beber e pete á porta quen viñer.* (*D.E.*)

6904. **Come, durme e engorda e se te chaman faite a xorda.** (ms16: *D.E.*)

6905. **Chova que neve, quen ten sede bebe.** (ms-SA: José Luís Barreiro Barreiro: Loureiro, Dúas Igrexas, Forcarei, PO)

6906. **Decir que digan, que tamén de Deus dixeron.** [2477] (ms16 e ms10,002v: *D.E.*)
(es) *Digan que de Dios dijeron.* (H.)

6907. **Diga a miña veciña e teña meu fol fariña.** [2478] (mc e ms15,11: A.I.)
Var.: *Diga a mala veciña e teña o meu fol fariña.* (ms16: *D.E.*)
(pt) *Diga minha vizinha e tenha meu saco farinha.* (Chaves) (es) *Diga mi vecina, y*

[2474] Nunha segunda clasificación temática, Vázquez Saco incluíu este refrán en *Sibaritismo*.
[2475] Nunha segunda clasificación temática, Vázquez Saco incluíu este refrán en *Sibaritismo*.
[2476] Nunha segunda clasificación temática, Vázquez Saco incluíu este refrán en *Sibaritismo*.
[2477] En ms10 s.v. *Decir*.
[2478] ms15,11: *teña o meu fol*.

tenga mi costal harina. (Correas) / *Hable mi vecina y tenga mi cofre harina.* (Z.)
Contra la murmuración.

6908. **O dito logo pasa e o proveito queda na casa.** [2479] (mc: M.L.)
Var.: *O dito axiña pasa i-o proveito queda na casa.* (ms16: *D.E.*)
(es) *El dicho se pasa, y el provecho se queda en casa.* (R. Marín) / *La murmuración luego pasa y la hacienda se queda en casa.* (Correas)

6909. **Que chova que neve, quen ten sede bebe.** (mc, ms4: A.S.A. / ms4: Carballedo.F.V.S. / ms16: *D.E.*)
Var.: *Que chova, que xíe, dálle auga ó corpo cando a sede a pide.* (*D.E.*) / *Que chova, que neve, cando teñas sede, bebe.* (Lugo)
(es) *Llueva o nieve, cuando tengas hambre, come; y cuando tengas sed, bebe.* [2480] (R. Marín).

6910. **Ríase a miña veciña e teña o meu fol fariña.** (ms21,03r: Bermés)

6911. **Ríase a miña veciña i-o meu fol teña fariña.** (ms-LU: seminarista anónimo: Guntín, LU)

6912. **Tanto dá xabrón coma fío negro.** [2481] (ms16 e ms10,047v: *D.E.*)

6913. **Ten o pecado da vella: tanto lle dá polo que vai como polo que vén.** [2482] (mc, ms16 e ms11,54: Incio)
(pt) *Tanto me dou por chut como por arre.* (Chaves) (es) *Tanto me da ser de Rita como de Alcalá.* (Correas) / *Tanto me dió por oíste como por arre.* (Id.)

6914. **Todos se rin del i-el de todos.** (ms16: Lugo)
(es) *Todos se ríen dél y él de todos.* (Correas)

DESQUITE

6915. **Engana a quen te engane e dispois pase o que pase.** (ms16: *D.E.*)

6916. **Ó que te engane unha vez, engánao se podes tres.** [2483] (ms16 e ms10,012r: *D.E.*)
(es) *A quien te engañe una vez, engáñale tu diez.* (R. Marín)

DESTINO

6917. **A todo se chegará.** (ms-LU: seminarista anónimo: Melide, C)

6918. **Cada mosca fai a súa sombra.** (ms16: *D.E.*)
(es) *Cada mosca tiene su sombra.* (Correas)

6919. **Cada un é pró que é.** (ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar da provincia de Lugo)

6920. **Deixa o mundo como está, que ti non lle vas a arreglar nada.** (ms8,56r: Silvarrey)

6921. **En dúas cousas somos iguales: en nacer i-en morrer.** (ms5,041: *El Compostelano*, 1938, 1939 y 1940)
Entresacado de los artículos sobre folklore gallego publicados por Lence-Santar en *El Compostelano* de Santiago de Compostela a través de los años 1938, 1939 y 1940.

6922. **Este mundo eiquí queda.** (ms6,01v)

6923. **Moitos morren porque os matan i-outros porque se lles vai o alento.** (ms8,53v: Trives)
Var.: *Moitos morren porque os matan i-outros porque paran de alentar.*

6924. **O paxaro naceu pra volar i-o home pra traballar.** (ms15,41: Castroverde)

6925. **O que naceu barrigudo, importa pouco enfaixalo.** (ms15,13)

6926. **O toxo non sal de toxo por floreado qu'esteña.** (ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar da provincia de Lugo)

6927. **Pra ter fertuna non val cencia nin cousa algunha.** [2484] (ms16 e ms10,019v: *D.E.*)
Var.: *Contra a fertuna non hai forza algunha.* (*D.E.*)
(es) *A fuerza de fortuna, no vale ciencia ni arte alguna.* (Correas)

6928. **Quen de unha sai, pra dúas é.** (ms15,45v: Guntín)

6929. **Sei que hei de morrer e sei dónde e cándo.** (ms-SA: Freire López: Padrón, C)

6930. **Un día pra morrer non ha de faltar.** [2485] (mc: Lugo)

6931. **Un día pra morrer non ha de fallar.** (ms6,01v)

6932. **Unhos nacen con estrela e outros nacen estrelados.** (mc, ms4 e ms16: J.T. / ms4: F.V.S.)
(es) *Unos nacen con estrella, y otros sin ella.* (R. Marín)

[2479] ms: *y o*.
[2480] ms16: *Llueva que nieve*
[2481] En ms10 s.v. *Miscelánea* coas indicacións *Dar* e *Indiferencia*.
[2482] Indica *Desdén* no ms.
[2483] En ms10 s.v. *Engaño*.
[2484] En ms10 s.v. *Fortuna*. En bo galego un esperaría *ningunha*, o que pode ser indicio de importación.
[2485] Dentro de *Miscelánea* no mecanoescrito orixinal.

6933. **Unhos nacen con estrela i-autros sin ela.** (ms-LU: seminarista anónimo: Buciños, Carballedo, LU)

6934. **Unhos nacen deitados e outros de pé.** [2486] (mc, ms4 e ms16: M.V. / ms10: *D.E.*)

(es) *Unos nacen para cibera, y otros para piedra moledera.* (R. Marín) */ Unos nacen con estrella, y otros nacen estrellados.* (Id.) (ct) *Uns naixen ab una flor al cul, i altres ab una banya.* (Alberola) */ Uns naixen en "estrella" y atres en esquella.* (Alberola)

Clases sociales. (ms10)

6935. **Unhos nacen pr'espellos e autros pr'escarabellos.** (ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar da provincia de Lugo)

6936. **Uns nacen con estrela e outros sin ela.** (ms16: Lugo)

(es) *Unos nacen con estrella y otros sin ella.* (R. Marín)

6937. **Uns nacen pra moer e outros pra ser moídos.** [2487] (ms16 e ms10,041r: *D.E.*)

(es) *Unos nacieron para moler y otros para ser molidos.* (Correas)

6938. **Uns nacen pra santos e outros pra pés de bancos.** [2488] (mc, ms4 e ms16: A.S.A. / ms10: *D.E.*)

DESTREZA

6939. **Quen mata a abella, sabe máis que ela.** [2489] (ms6,02v: R. Caruncho, *Diario de Avisos* de La Coruña)

DESTRUCCIÓN

6940. **Máis destroi o polvo que a piqueta.** [2490] (mc e ms16: Tuiriz)

6941. **Máis fácile é desfacer que facer.** [2491] (ms16 e ms10,004v: *D.E.*)

(es) *Más fácil es derrocar que edificar.* (R. Marín)

6942. **Un árbore córtase nunha hora e non se cría en vinte anos.** (ms5,029)

6943. **Unha desfeita todo o arrasa e desaxeita.** [2492] (ms10,004v: *D.E.*)

DESUSO

6944. **Casa pechada, casa esborrallada.** (ms16: *D.E.*)

[2486] ms4: *Uns nacen*; ms16: *i outros*; ms10: *Us nacen*.
[2487] En ms10 s.v. *Moler*.
[2488] ms4 e ms10: *Us nacen*.
[2489] Indica *Destreza*.
[2490] mc: *destruye*
[2491] En ms10 s.v. *Deshacer*.
[2492] En ms10 s.v. *Destrozo*.

DEUDAS.

V. tamén *Comercio, Empeños, Fiar, Jurídicos y similares, Malgastar, Pagos, Préstamos*.

6945. **A débeda e o labor sempre veñen ao pior.** (ms-SA: Manuel López Castro: Santa Comba de Cordeiro, Valga, PO)

6946. **A deuda e o labor quedan pra o pior.** [2493] (mc e ms16: F.B.B.)

Var.: *A deuda e o labor, sempre agardan polo peor.* (mc e ms16: Carballino) [2494] */ A deuda e o labor sempre veñen ó pior.* (mc e ms16: M.V.) */ A débeda i-o labor sempre veñen a pior.* (ms16: *D.E.*)

6947. **A deuda e o labor sempre veñen ó pior.** (ms21,25r: Bermés)

6948. **A deuda e o labor sempre veñen ó pior.** (ms-SA: Francisco Luna Bande)

6949. **A deuda i-o labor, agarda pró pior.** (ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar da provincia de Lugo)

6950. **A diñeiros pagados, brazos crebados.** [2495] (mc e ms16: Tuiriz, Monforte)

Var.: *A diñeiro dado, brazo crebado.* (ms16 e ms10,006r: *D.E.*) [2496]

(es) *A dineros pagados, brazos quebrados.* (Correas) */ A dineros tomados, brazos quebrados.* (S.)

6951. **A quen non debo, non temo.** [2497] (mc e ms16: F.B.B. / ms10,002r: *D.E.*)

(es) *El que teme, algo debe.* (Sbarbi)

6952. **A quen non debo, non teño medo.** [2498] (mc e ms16: M.L.)

(es) *El que teme algo debe.* (Sbarbi) */ Quien no debe no teme.* (R. Marín)

6953. **A rico non debas e a probe non prometas.** [2499] (mc e ms16: F.B.B. / ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar da provincia da Coruña)

(pt) *Ao rico não devas, ao pobre não prometas.* (Chaves) */ Ao pobre não prometas e ao rico não faltes.* (Id.) (es) *A rico no prometas, y a pobre no fallezcas.* (Correas) */ Al rico no prometas y al pobre*

[2493] ms4: *prior*.
[2494] ms16: *pior*.
[2495] Nunha segunda clasificación temática, Vázquez Saco incluíu este refrán en *Pagos* (*Pagos anticipados*).
[2496] En ms10 s.v. *Dinero*.
[2497] ms10: *non lle temo*. / En ms10 s.v. *Deber*. / Nunha segunda clasificación temática, Vázquez Saco incluíu este refrán en *Deudores* (*Nadie sea deudor*).
[2498] Nunha segunda clasificación temática, Vázquez Saco incluíu este refrán en *Deudores* (*Nadie sea deudor*).
[2499] ms: *y-a, pormetas*; ms-LU: *y a, pobre*.

no faltes. (Sbarbi) (ct) *Al ric no degues y al pòbre no prometes.* (Alberola)

6954. **As disculpas non pagan deudas.** (ms8,27v e ms16: Silvarrey)

6955. **Cando chove e fai sol, tempo de paga-las débedas.** [2500] (mc e ms16: A.I.)

6956. **De quen non debe nada, bo é unha migalla.** [2501] (ms10,002r: *D.E.*)

6957. **Deitarse sin débeda e erguerse co ela non é boa aquela.** [2502] (ms16 e ms10,002r: *D.E.*)

6958. **En débeda se mete quen fía ou promete.** [2503] (ms10,002r: *D.E.*)

6959. **Fuxir o deber, que o pagar é certo.** (mc e ms16: Buciños)

6960. **Máis vale deuda vella que enclava nova.** (ms5,029)

6961. **Niste tempo o que paga o que debe empeña o que ten.** (mc e ms16: Tuiriz, Monforte-F.V.S.)

Var.: *Niste tempo, quen paga o que debe, empeña o que ten.* (Tuiriz, M.)

6962. **Non hai prazo que non se cumpla nin deuda que non se pague.** (mc e ms16: Sarria)

(pt) *Não há prazo que não acabe, nem dívida que se não pague.* (Chaves) (es) *No hay plazo que no se cumpla, ni deuda que non se pague.* (R. Marín) */ No hay plazo que non llega, por largo que sea.* (Id.)

6963. **Non hai plazo que non cheghe e deuda que non se paghe.** [2504] (ms-SA: José M. Gulías Rivas: Forcarei, PO)

6964. **O deber non é pecado.** [2505] (ms16 e ms10,002r: *D.E.*)

6965. **O máis malo é deber, que pagar certo ha de ser.** (mc / ms4: F.V.S.)

Var.: *O máis malo é o deber, que pagar certo ha ser.* (mc e ms16: Lugo)

6966. **O que come os meus bés, pague as miñas deudas.** (mc e ms16: Buciños)

6967. **O que debe e paga, non debe nada.** [2506] (mc e ms16: Palas de Rei-F.V.S. / ms10,002r: *D.E.*)

(es) *Quien debe y paga, cuenta saldada.* (R. Marín)

6968. **O que debe sabe ben canto debe.** [2507] (ms16 e ms10,002r: *D.E.*)

6969. **O que debe, ten que pagar.** [2508] (mc e ms16: Buciños / ms16: Lugo)

(es) *Quien vos debe que vos pague.* (Correas)

6970. **O que moito bebe, tarde paga o que debe.** (ms8,15r: Silvarrey)

6971. **O que nada debe, nada teme.** (mc e ms16: R. Caruncho)

(pt) *Quem não deve, não teme.* (Chaves) (es) *Quien nada debe, nada teme.* (R. Marín)

6972. **Ó rico non debas, ó pobre non ofrezas.** (ms-SA: Francisco Luna Bande)

6973. **Pra pagar e morrer, alá tarde, mal e nunca.** (ms e ms16: Carballino)

Var.: *Pra pagar e morrer, alá tarde e nunca.* (Carballino)

(pt) *Para pagar e morrer, sempre é tempo de o fazer.* (Chaves)

6974. **Quen sen deber queira ser debedor, fágase fiador.** (mc e ms16: F.B.B.)

(es) *Quien sale por fiador, suele salir pagador.* (Sbarbi)

6975. **Trampas nunca pagaron deudas.** [2509] (ms-LU: seminarista anónimo: Ferreira de Pantón, LU)

DEUDORES. V. tamén *Deudas*.

Deudores tramposos e insolventes

6976. **Andar a pago non pago non é de homes fidalgos.** (ms16: *D.E.*)

6977. **De deber a pagar hai moito camiño que andar.** [2510] (ms16 e ms10,002r: *D.E.*)

6978. **Home tramposo e muller mintireira, na casa de quen os queira.** [2511] (mc e ms16: M.V. / ms21,24v: Bermés)

Var.: *Home tramposo e muller mentireira, doullos a quen os queira.* (ms16 e ms10,028v: *D.E.*) [2512]

[2500] *Cando chove e fai sol, tempo de pagal-as débedas.* / mc: *pagar as deudas*; ms16: *pagar as débedas*.
[2501] En ms10 s.v. *Deber*.
[2502] En ms10 s.v. *Deuda*.
[2503] En ms10 s.v. *Deuda*.
[2504] *Non hay plazo que non cheje e deuda que non se paje*.
[2505] En ms10 s.v. *Deber*.
[2506] Nunha segunda clasificación temática, Vázquez Saco incluíu este refrán en *Deudores* (*Nadie sea deudor*). / En ms10 s.v. *Deber*.
[2507] En ms10 s.v. *Deber*.
[2508] Nunha segunda clasificación temática, Vázquez Saco incluíu este refrán en *Pagos*.
[2509] Nunha segunda clasificación temática, Vázquez Saco incluíu este refrán en *Deudores* (*Deudores tramposos e insolventes*).
[2510] En ms10 s.v. *Deber*.
[2511] ms: *mentireira*.
[2512] En ms10 s.v. *Hombre*.

(es) *Hombre tramposo y mujer embustera, no en mi casa ni por mi acera.* (R. Marín)

6979. **Home tramposo e muller mintireira, na casa de quen os queira.** (ms21,24v: Bermés)

6980. **O deber é tan antigo como non pagar.** (ms16 e ms10,002r: *D.E.*)

Var.: *O deber é xa moi vello.* (ms16 e ms10,002r: *D.E.*) [2513]

(es) *El deber es muy antiguo.* (R. Marín) / *El deber es tan antiguo como el no pagar.* (R. Marín)

6981. **Trampas non pagan deudas.** (mc: Pidre-F.V.S. / ms16: Sarria, Ferreira de Pantón)

INCONVENIENTES DE SER DEUDOR

6982. **O que algo está a deber non dorme como quer.** [2514] (ms16 e ms10,002r: *D.E.*)

(pt) *O que deve não reposa como quer.* (Chaves) (es) *El que algo debe no reposa como quiere.* (Z.)

6983. **O que debe, non dorme, i-o que cobra, descansa.** [2515] (mc e ms16: Lugo / ms-LU: seminarista anónimo: Pantón, LU)

(pt) *O que deve não repousa como quer.* (Chaves) (es) *El que debe, no descansa como quiere o no reposa.* (R. Marín)

6984. **O que debe, non é seu o que ten.** (mc e ms16: Lugo)

6985. **Se tes pra Páscoa unha débeda, logo che se vai á coresma.** [2516] (ms16 e ms10,083r: *D.E.*)

Var.: *Debe algo pra Pascoa e serache corta a Coresma.* (ms16: Lugo)

(es) *Debe algo para Pascua y hacérsete ha corta la Cuaresma.* (Hernán Núñez)

6986. **Ter e deber non é ter.** (ms-SA: seminarista anónimo: Terras do Deza, PO / ms-SA: seminarista anónimo: algún lugar de Galicia)

Nadie sea deudor

6987. **Ó pobre non ofrezas i-ó rico non debas.** [2517] (mc: Buciños)

Var.: *Ós ricos non deas y-ós probes non ofrezas.* (ms4: Pidre-F.V.S.) / *A rico non debas e a probe non ofrezas.* (ms16: *D.E.*)

(pt) *Ao pobre não prometas e ao rico não faltes.* (Chaves) / *Ao rico não devas, ao pobre não prometas.* (Id.) (es) *Ni ofrezcas a pobre, nin debas a rico.* (Sbarbi) / *Ni a rico debas ni a pobre prometas.* (Hernán Núñez)

6988. **O que debe e paga, boa camisa lava.** [2518] (mc e ms16: Buciños / ms4: F.V.S.)

Var.: *O que debe e paga, viste camisa lavada.* (ms15,08 / ms16: *D.E.* / ms18,74r: A.S.A.) [2519]

6989. **O que debe e paga, fai unha festa.** (ms4: G.S. y A.)

6990. **O que debe e paga, ten dolor e sana.** (ms21,13r: Bermés)

6991. **O que debía e pagou, tiña dolor e sanou.** (mc e ms16: M.V.)

Var.: *O que debía e pagou, tiña door e sandou.* (mc e ms16: F.B.B.)

(es) *Quien debe y paga, descansa.* (R. Marín)

6992. **O que debía e pagou, tiña dolor e sanou.** (ms-SA: Manuel Mallo Mallo: Erboedo, A Laracha, C)

6993. **O que paga e debe, sabe o que lle queda.** (ms8,13v e ms16: La Cañiza)

6994. **O que paga o que debe, descansa.** (ms16: Sarria)

Var.: *O que paga, descansa.* (mc: Sarria)

(pt) *Quem paga dívida, faz cabedal.* (Chaves) (es) *Quien debe y paga, descansa.* (R. Marín) / *Quien paga descansa y cobra confianza.* (Id.) / *Quien paga descansa y quien cobra echa panza.* (Id.)

6995. **O que paga o que debe, desempeña o que ten.** (mc e ms16: Buciños)

(es) *Paga lo que debes, verás lo que tienes.* (Sbarbi)

6996. **O que paga o que debe, todo o que lle queda é seu.** [2520] (ms10,075r: *D.E.*)

6997. **Ó rico non debas e ó pobre non ofrezas.** (ms21,28r: Bermés)

6998. **Ó rico non debas i-ó pobre non prometas.** [2521] (mc e ms16: Lugo)

Véase *Ó pobre non prometas...*

6999. **Ó rico non lle debas i-ó probe non lle ofrezas.** (ms-LU: seminarista anónimo: Pacios, Neira de Xusá, Baralla, LU)

7000. **Paga o que debes e saberás do mal que padeces.** (ms16: *D.E.*)

[2513] En ms10 s.v. *Deber*.
[2514] En ms10 s.v. *Deber*.
[2515] ms-LU: *e o que*.
[2516] ms10: *logo se che vai*. En ms10 s.v. *Pascua* coa indicación *Deudores*.
[2517] Nunha segunda clasificación temática, Vázquez Saco incluíu este refrán en *Deudas*.
[2518] Nunha segunda clasificación temática, Vázquez Saco incluíu este refrán en *Deudas*.
[2519] ms18,74r: *veste a camisa*.
[2520] En ms10 s.v. *Pago* coa indicación *Deudores*.
[2521] Nunha segunda clasificación temática, Vázquez Saco incluíu este refrán en *Deudas*.

7001. **Paga o que debes e saberás do mal que padeces.** [2522] (ms10,075r: *D.E.*)

7002. **Paga o que debes e saberás o que tes.** (mc e ms16: Carballedo / ms4: F.V.S.)

Var.: *Paga o que debes e saberás o que che queda.* (ms16: *D.E.*)

(pt) *Paga o que deves, saberás o que te fica.* (Chaves) (es) *Paga lo que debes, y sabrás lo que tienes.* (mc: Correas / ms16: Z.) / *Paga lo que debes y sabrás lo que te queda.* (Correas)

7003. **Paga o que debes e serás señor do que tes.** (ms16: *D.E.*)

7004. **Paga un, descansan dous.** (mc e ms16: Mondoñedo / ms4: F.V.S.)

7005. **Pago por pago non é pecado.** (ms5,023: Félix Rodríguez Vieites)

7006. **Quen debe e paga boa festa fai.** [2523] (ms16 e ms10,002r: *D.E.*)

DEVOCIÓN. V. tamén *Religiosos y morales*.

7007. **Á igrexa hase ir de voluntá, á guerra de necesidá e ó convite nin de necesidá nin de voluntá.** (ms16: *D.E.*)

7008. **Bota ó Corpiño, que inda que o demo non teñas, faiche santiño.** (ms-SA: seminarista anónimo: Besexos, Vila de Cruces, PO)

7009. **Cando trona, todos acordan de santa Bárbara.** (ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar da provincia de Lugo)

7010. **Canto máis culto, máis limosna.** (ms)

7011. **Do san Juan ó san Miguel, nin misa nin rosario nin muller.** (ms-LU: seminarista anónimo: Santa Euxea de Asma, Chantada, LU)

7012. **Dous** [sic] **romaxes por xaneiro, san Amaro é o primeiro.** (ms-LU: José Ballesteros Alonso)

7013. **Hai quen solo se acorda de santa Bárbara cando trona.** (mc e ms16: Buciños)

Var.: *Poucos son os que se acordan de santa Bárbara mentras non trona.* (ms16: *D.E.*)

(es) *Nadie se acuerda de Santa Bárbara hasta que truena.* (Sbarbi)

7014. **Na igrexa, cantar; na casa, chorar.** (ms16: *D.E.*)

(es) *En la iglesia, cantar y en casa, llorar.* (Correas)

7015. **Na igrexa, rezar; na praza, calar; na casa, falar hastra escachar.** [2524] (ms16 e ms10,030v: *D.E.*)

7016. **O que vai pró mar persínase na terra.** (ms16: Santiago)

7017. **Sea santo que fore, ora pro nobis.** [2525] (ms: M.V.)

Var.: *Sea o santo que queira, ora pro nobis.* (ms16: Sober) / *Seia o santo que fore, ora pro nobis.* (ms16: *D.E.*)

(es) *Sea el santo que fuere, ora pro nobis.* (R. Marín)

DIABLO. V. tamén *Demo, Demonio, Diaño, Religiosos y morales, Trasno*.

7018. **A capa tapa o diablo, pero o rabo sale fóra.** [2526] (mc)

7019. **A quen co demo anda, o boi se lle esmanca.** (ms21,05v: Bermés)

7020. **Alá vai o demo revolto despois do sol posto.** [2527] (ms16 e ms10,003v: *D.E.*)

7021. **Algunha vez di o demo a verdade.** [2528] (ms16 e ms10,003v: *D.E.*)

7022. **Ás veces o demo é un porco e revístese de mil maneiras.** (ms15,44: Lugo)

7023. **Ben sabe o demo a quén atenta e a besta a quén leva.** [2529] (mc: M.V. / ms16 e ms10,003v: *D.E.*)

Var.: *Ben sabe o demo a quen percura e a besta a quen derruba.* (M.V. / ms16 e ms10,003v: *D.E.*)

7024. **Ben sabe o demo a quen percura e a besta a quen leva.** (ms: M.V.)

7025. **Ben sabe o demo o frangallo que racha.** [2530] (ms16 e ms10,003v: *D.E.*)

7026. **Cando o demo durme, súa nai descansa.** (mc e ms16: C.A.)

7027. **Cando o demo non ten que facer, co rabo se torna as moscas.** [2531] (mc: C.A. / ms16: *D.E.*)

Var.: *Cando o demo non ten qué facer, en algo se ha de entreter.* (ms16: *D.E.*)

(es) *Cuando el diablo no tiene que hacer, saca lo suyo al sol, y mata moscas.* (Correas)

7028. **Cando o demo reza, engañarte quer.** [2532] (mc / ms4: F.V.S.)

[2522] En ms10 s.v. *Pago* coa indicación *Deudores*.
[2523] En ms10 s.v. *Deber*.
[2524] En ms10 s.v. *Iglesia*.
[2525] Contén a indicación *Indiferencia* no ms. / ms4: *Sea o santo*.
[2526] Dentro de *Miscelánea* no mecanoescrito orixinal.
[2527] En ms10 s.v. *Demonio*.
[2528] En ms10 s.v. *Demonio*.
[2529] mc: *i-a besta*. / Refrán e variante en ms10 s.v. *Demonio*.
[2530] En ms10 s.v. *Demonio*.
[2531] ms16: *co rabo torna*.
[2532] Variantes en ms10 s.v. *Demonio*.

Var.: *Cando o demo reza, non é de creer.* (mc: C.A. *A Nosa Terra* / ms16 e ms10,003v: *D.E.*) [2533] / *Cando o demo reza, algunha cousa quer.* (ms16 e ms10,003v: *D.E.*)

(pt) *Quando o diabo reza, enganar-te quer.* (Chaves) (es) *Cuando el diablo reza, engañarte quiere.* (Correas)

Reprende a los hipócritas y generalmente a todos los que en buenas apariencias encubren dañada intencion. (Sbarbi)

7029. **Cando vai torta o demo a endereita.** (ms10,031r: *D.E.*)

7030. **Dá o demo escontra a pedra e non sempre creba.** (ms16: *D.E.*)

7031. **Dar mal pago; así fai o demo a quen-o sirve.** (ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar da provincia de Lugo)

7032. **Demoños non son santos.** (mc e ms16: A.N.)

7033. **Detrás da cruz está o demo.** [2534] (mc e ms16: Sarria)

(pt) *Detrás da cruz está o diabo.* (Chaves) (es) *Detrás de la cruz está el diablo.* (Correas) / *Después de la cruz está el diablo y solo a buena razón el engaño.* (R. Marín)

7034. **Fai unha o demo pra que lle crean un cento.** [2535] (mc: Corme / ms21,08r: Bermés)

Var.: *O demo fai unha pra que lle crean cen.* (ms5,045 e ms16: Cebrero)

7035. **Grande é o demo e naide o quere.** (ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar da provincia de Lugo)

7036. **Grande é o demo e non hai quen o queira.** [2536] (mc / ms4: F.V.S. / ms16: Silvarrey / ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar da provincia de Lugo)

7037. **Indo por un camiño encontrei o demo o meu ladiño.** (ms-SA: Manuel Barreiro Somoza: Santa Mariña de Ribela, A Estrada, PO)

7038. **Invitaron o demo a unha merenda i dixéronlle que era de pequenos e rapaces e dixo que nun aceutaba porque sabían máis qu'el.** (ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar de Galicia)

7039. **Máis sabe o demo por vello que por sabio.** (ms4: F.V.S.)

Var.: *Máis sabe o demo por ser vello que por ser demo.* (ms16: *D.E.*)

7040. **Na fariña do demo, todo se volve salvado.** (mc: Leite de Vasconcellos-F.V.S.)

Var.: *Fariña que trai o demo logo se volve farelo.* (ms16 e ms10,003v: *D.E.*) [2537]

(es) *La harina del diablo todo se vuelve salvado.* (R. Marín)

Figuradamente se aplica a lo mal ganado, que se malgasta y se pierde.

7041. **Non é o demo tan feo como o pinta o medo.** [2538] (ms16 e ms10,003v: *D.E.*)

7042. **Non ha de estar sempre o demo detrás da porta.** [2539] (ms16 e ms10,003v: *D.E.*)

7043. **Nunca o diaño fixo empanada que non quixera a millor tallada.** [2540] (ms16 e ms10,011r: *D.E.*)

7044. **O demo anda por todas as cabezas.** (ms15,23)

7045. **O demo as fai e o demo as colle.** (ms-SA: Marcelino Bretal Rego: Olveira, Ribeira, C)

7046. **O demo as fai e o demo as xunta.** (mc e ms16: Santiago)

7047. **O demo as tapa e o demo as destapa con tamboril e gaita.** [2541] (ms16 e ms10,003v: *D.E.*)

7048. **O demo ben sabe a quén atenta.** (mc e ms16: Santiago)

7049. **O demo coxo inda ás veces corre máis que outro.** [2542] (ms16 e ms10,003v: *D.E.*)

7050. **Ó demo e á muller nunca lles falta que facer.** [2543] (ms16 e ms10,003v: *D.E.*)

7051. **O demo é gaiteiro e toca o pandeiro.** (mc / ms16: Lugo)

7052. **O demo é unha vaca e non hai quen a muxa.** (mc e ms16: Corme)

7053. **O demo é vello i-o tempo é sabio.** [2544] (ms16 e ms10,003v: *D.E.*)

7054. **O demo ensiña a pecar pero non a rezar.** [2545] (ms16 e ms10,003v: *D.E.*)

7055. **O demo ensiña a romper máis non a compoñer.** [2546] (ms16 e ms10,003v: *D.E.*)

7056. **O demo non desfai cruces.** (ms5,057)

Var.: *O demo non fai cruces.* (ms16: Silvarrey)

7057. **O demo non é santo.** [2547] (ms16 e ms10,003v: *D.E.*)

[2533] ms16 e ms10: *crer*.
[2534] V. *Tras da cruz está o demo* en *Religiosos y morales*.
[2535] ms21,08r: *pa que*.
[2536] ms-LU: *grand'é, quen'o queira*.
[2537] En ms10 s.v. *Demonio*.
[2538] En ms10 s.v. *Demonio*.
[2539] En ms10 s.v. *Demonio*.
[2540] En ms10 s.v. *Empanada*.
[2541] En ms10 s.v. *Demonio*.
[2542] En ms10 s.v. *Demonio*.
[2543] En ms10 s.v. *Demonio*.
[2544] En ms10 s.v. *Demonio*.
[2545] En ms10 s.v. *Demonio*.
[2546] En ms10 s.v. *Demonio*.

7058. **O demo non fai empanada que de ela non coma.** [2548] (ms5,138: Nogales)

7059. **O demo nunca dorme.** (mc e ms16: S.V. Ribas de Miño)

(pt) *O diabo não tem sono.* (Chaves) (es) *El diablo no duerme y todo lo añasca.* (Sbarbi)

7060. **O demo os seus quere.** [2549] (mc e ms16: A.S.A.)

7061. **O demo que as fai, descóbreas.** [2550] (mc, ms11,43 e ms16: Fonsagrada-F.V.S.)

Var.: *O demo as arma e o demo as desarma.* (ms16 e ms10,003v: *D.E.*) [2551]

(es) *El diablo tiene una capa que aparentando tapar, destapa.* (R. Marín)

7062. **O demo que as fai, sempre deixa o rabo fóra.** (ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar da provincia de Lugo)

7063. **O demo sabe máis por vello ca por demo.** [2552] (ms: Buciños / ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar de Galicia)

7064. **O demo sempre deixa o rabo fóra.** (mc: Fonsagrada-F.V.S. / ms11,43: Comarca de Fonsagrada)

7065. **O demo sempre está facendo mazarocos.** (ms16: Sober)

7066. **O demo ten calzós de maragato.** (mc e ms16: Muros)

7067. **O demo ten cara de coello.** [2553] (mc: Sarria / ms16: Lugo / ms10,047v: *D.E.*)

Var.: *Vei que o demo ten cara de coello.*

(es) *El diablo tiene cara de conejo.* (Sbarbi) */ El diablo tiene cara de cochino.* (Id.) (ct) *El dimòni té cara de pòrc.* (Alberola)

Se dice cuando se oye algo raro e inexplicable.

7068. **O demo ten dúas capas: con unha tapa e con outra destapa.** (ms8,34v: Silvarrey)

7069. **O demo tira da manta e todo o destapa.** [2554] (ms16 e ms10,003v: *D.E.*)

7070. **O demo xa sabe a quén xuntou.** (mc e ms16: Santiago)

7071. **O demo, nas que fai, sempre deixa o rabo fóra.** (mc: Fonsagrada / ms16: Sarria)

(es) *Tiro el diablo de la manta y se descubrió el pastel.* (Sbarbi)

Lo malo por muy oculto que se haga, ha de salir al descubierto.

7072. **O demo, p'as facere, ten unha manta, e p'as descubrire, unha gaita.** (ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar da provincia de Lugo)

7073. **O demo, pa facelas, cubre unha manta, e pa descubrilas toca unha flauta.** (ms-LU: seminarista anónimo: Ferreira de Pantón, LU)

7074. **O demo, para facelos, tapa con unha manta, e para descubrilos toca unha gaita.** (ms-SA: M. González Fernández)

7075. **O demo, pra facelas, cobre unha manta, e pra desfacelas toca unha gaita.** [2555] (ms-SA: seminarista anónimo: Moreira, A Estrada, PO)

7076. **O demo, prás facer, pon unha manta e, prás descubrir, toca unha gaita.** (mc e ms16: M.V.)

Var.: *O diaño, cando as fai, viste unha manta, e cando as desfai, toca unha flauta.* (ms16: Sober) / *Cando o demo as fai, viste unha manta, e cando as desfai, toca unha frauta.* (ms16: Sober)

(pt) *O diabo cobre com a capa e descobre com o chocalho* (ou *com o rabo*). (Chaves) (es) *El diablo promete secreto y lo descubre luego.* (R. Marín) */ El diablo tapa el mal hecho para que te confíes, después tira de la manta y se ríe.* (Id.) */ El diablo tiene una capa que aparenta solo tapar / y destapa.* (Id.) */ El diablo tiene una capa que lo que por un lado tapa por otro lo destapa.* (Id.) */ La capa del diablo nunca tapa por todos los lados. / El diablo lo hace y lo traza, y el diablo lo tapa con una manta, y el diablo lo saca con un tamborino a la plaza.* (Correas)

7077. **O fruto do demo florece e non grana.** (ms16: Sober)

7078. **O paxaro no paxar, os nidos nos árboles, e o demo tentando os que lle parecen suaves.** (ms-SA: Luís Vázquez Veiga)

7079. **O que anda co demo, Dios non-o pode axudar.** [2556] (mc e ms16: J.A.P.)

7080. **O que co demo cava a viña, o demo lla vendimia.** (ms-LU: seminarista anónimo: Buciños, Carballedo, LU)

7081. **O que fai raña, o demo o caña.** (ms21,08v: Bermés)

[2547] En ms10 s.v. *Demonio*.
[2548] ms16: *que dela non coma*.
[2549] ms4 e ms10: *quer*. En ms10 s.v. *Miscelánea* coa indicación *Demo*.
[2550] ms11,43: *qu'as fai*.
[2551] En ms10 s.v. *Demonio*.
[2552] ms-LU: *U demo, que por demo*.
[2553] En ms10 s.v. *Miscelánea* coa indicación *Demo*.
[2554] En ms10 s.v. *Demonio*.
[2555] *O demo, p'ra facel'as, cobre unha manta; e p'ra desfacel'as, toca unha gaita*.
[2556] Nunha segunda clasificación temática, Vázquez Saco incluíu este refrán en *Dios* (*Ayuda de Dios*).

7082. **Onde non pode mete-la cabeza o diaño, mete o rabo.** [2557] (ms16: *D.E.*)

7083. **Onde o demo non mete a cabeza, mete o rabo.** (ms16: Lugo)

(es) *Donde no puede meter la cabeza el diablo, mete el rabo.*

7084. **Ou a Dios ou ó demo ninguén deixa de servir, sinón os que sirven a entrambos.** [2558] (mc e ms16: M.V. / ms21,30v: Bermés)

7085. **Por fondo que o demo cave, todo se lle sabe.** [2559] (ms16 e ms10,003v: *D.E.*)

7086. **Quen co demo anda, co demo acaba.** (ms16: *D.E.*)

7087. **Quen co demo anda, o boi se lle esmanza.** [2560] (mc e ms16: A.S.A.)

Var.: *O que co demo traballa, os bois se lle desmandan.* (ms16: *D.E.*)

7088. **Quen co demo cava a viña, co demo a vendima.** (mc: J.A.P. / ms16: *D.E.* / ms18,76r: A.S.A.)

(pt) *Quem com o demo cava a vinha, com ele a vindima.* (Chaves) (es) *Quien con el diablo cava la viña, con el diablo la vendimia.* (R. Marín)

7089. **Quen perdeu e non achou, co demo andou.** [2561] (mc e ms16: A.S.A.)

7090. **Se o demo nos ha de levar, que nos leve en coche.** [2562] (ms16 e ms10,003v: *D.E.*)

7091. **Tal é o demo como a súa nai.** (mc e ms16: Correas)

Var.: *Tan bo é o demo como a súa nai.* (ms16 e ms10,047v: *D.E.*) [2563]

(pt) *Tal é o demo como sua mãe.* (Chaves) (es) *Tal es el demo, como la su madre.* (Correas)

7092. **Todo o demo é demo.** (mc e ms16: M.L.)

7093. **U demo éche moi listo; ten contigo sempre un Cristo.** (ms-SA: Pedro Pontes García)

7094. **Un demo a outro non lle achega os tizós ó pelexo.** (ms16: *D.E.*)

7095. **Vai que o demo ten cara de coello.** [2564] (mc e ms16: Buciños)

DIAÑO. V. tamén *Demo, Demonio, Diablo, Jurídicos y similares, Religiosos y morales, Trasno.*

7096. **Ben se ri o diaño cando o famento dá ó farto.** (ms10,005v: *D.E.*)

7097. **Cando toma corpo o diaño, vístese de abogado.** (ms10,005v: *D.E.*)

7098. **Onde non pode mete-la cabeza o diaño, mete o rabo.** (ms10,005v: *D.E.*)

7099. **¿Que diaño fixeches e de onde saliches que á túa nai non viches e pai non tiveches?** (ms10,005v: *D.E.*)

7100. **Tanto leva o diaño o roubado como o ben ganado.** (ms10,005v: *D.E.*)

DÍAS. V. tamén *Lunes, Martes, Mañana, Sábado.*

7101. **A cada día abóndalle a súa malicia.** [2565] (ms16 e ms10,005r: *D.E.*)

7102. **A cada día hai que darlle o seu.** [2566] (ms16 e ms10,005r: *D.E.*)

7103. **A día craro, escuro nubrado.** [2567] (ms10,005r: *D.E.*)

7104. **A día tolo, camiñante afouto.** [2568] (ms10,005r: *D.E.*)

7105. **A tres días de alegrías, trinta días de agonías.** (ms10,006r: *D.E.*)

7106. **Alá se foi o día dispois da posta do sol.** [2569] (ms16 e ms10,005r: *D.E.*)

(es) *Allá van los días, después del sol puesto.* (Z.)

7107. **Algún día será Domingo e Martes de Antroido.** [2570] (ms16 e ms10,005r: *D.E.*)

7108. **Anda de día, que a noite é miña.** (mc: Tuiriz / ms16: La Cañiza / ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar de Galicia)

Consejo del diablo.

7109. **Cada día que amañece, novas cousas acontecen.** (ms16: *D.E.*)

7110. **Cada día vemos cousas novas.** [2571] (ms10,005r: *D.E.*)

7111. **Comenza a crece-lo día pola santa Lucía.** [2572] (ms10,005r: *D.E.*)

13 dic.

7112. **Como vén o vintesete, así vén o mes siguiente.** [2573] (ms16: Santa Eulalia de Bóveda / ms21,16v: Bermés)

[2557] *Onde non pode metela cabeza o diaño, mete o rabo.*
[2558] ms21,30v: *sin t'os que*.
[2559] En ms10 s.v. *Demonio*.
[2560] mc e ms16: *esmansa*.
[2561] mc: *n'hachou*.
[2562] En ms10 s.v. *Demonio*.
[2563] En ms10 s.v. *Demo*.
[2564] Dentro de *Miscelánea* no mecanoescrito orixinal.
[2565] En ms10 s.v. *Día*.
[2566] En ms10 s.v. *Día*.
[2567] En ms10 s.v. *Día*.
[2568] En ms10 s.v. *Día*.
[2569] En ms10 s.v. *Día*.
[2570] En ms10 s.v. *Día*.
[2571] En ms10 s.v. *Día*.
[2572] En ms10 s.v. *Día*.

7113. **Día a día, morreuse miña tía.** [2574] (ms10,005r: *D.E.*)

7114. **Día de aúno, vispra de santo.** [2575] (ms10,005r: *D.E.*)

7115. **Día de casamento, día de contento.** [2576] (ms10,005r: *D.E.*)

7116. **Día de néboa bo día espera, se non chove ou neva.** [2577] (ms10,005r: *D.E.*)

7117. **Día de San Martiño todo o viño é bo viño.** [2578] (ms10,005r: *D.E.*)

7118. **Día nubrado engana ó ano.** [2579] (ms10,005r: *D.E.*)

7119. **Día tras día, maio vai fóra.** [2580] (ms10,005r: *D.E.*)

7120. **Día tras día vanse indo os anos.** [2581] (ms16 e ms10,005r: *D.E.*)

7121. **Día tras día, semana ó cabo.** [2582] (ms4: M.L. / ms16 e ms10,005r: *D.E.*)

7122. **Día virá que o que hoxe canta, chorará.** [2583] (ms10,005r: *D.E.*)

7123. **Día virá que teña peras o meu peral.** [2584] (ms10,005r: *D.E.*)

7124. **Días de maio, tan longos sodes, que morro de fame e morro de amores.** (ms10,006r: *D.E.*)

7125. **Dispois do día vén a noite.** [2585] (ms16 e ms10,005r: *D.E.*)

7126. **Domingo, lunes e martes, festa en todas partes.** (ms8,75v: O. de Rey)

7127. **En martes lardeiro, moito vento e poucas noces.** [2586] (ms-SA: Manuel López Castro: Santa Comba de Cordeiro, Valga, PO)

7128. **En martes non te cases nin te embarques nin a túa ceba mates.** (ms-SA: seminarista anónimo: algún lugar da provincia de Lugo)

7129. **En martes non te cases nin te embarques.** (ms-SA: Francisco Ageitos Pérez: Corrubedo, Ribeira, C)

7130. **En martes o teu porquiño non mates.** (ms-SA: Manuel Barreiro Somoza: Santa Mariña de Ribela, A Estrada, PO)

7131. **En viernes e en martes non te cases nin te embarques.** (ms-SA: Nicolás Alvarellos López: Lalín, PO)

7132. **En viernes e martes non te cases nin te embarques.** (ms-SA: Serafín Caamaño Cernadas: Esteiro, Muros, C)

7133. **Hai días en que non se pode saír da casa.** (ms6,03v: *D.E.* Dispersos)

7134. **Mata o martes e a lúa non cates.** (ms5,138: Jesús Taboada, "Folklore de Verín" en *Revista de Dialectología y Tradiciones Populares*. t. XV, 1959, cuadº 3º)

7135. **Mozos do lunes e bois do sábado non valen ochavo.** (ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar da provincia de Lugo)

7136. **Ni no viernes ni no martes, nin te cases nin te embarques.** (ms-SA: Manuel Boado Vázquez: Santa María dos Ánxeles, Boimorto, C)

7137. **Nin o viernes nin o martes, non te cases nin te embarques nin o teu porquiño mates.** (ms-SA: Julio Barreiro Fernández, San Miguel de Vilar, Touro, C / ms-SA: Andrés Castro Ces: Tállara, Lousame, C)

7138. **No martes nin te cases nin te embarques.** (ms-SA: Jesús Acuña Garrido: Vilaboa, PO)

7139. **No martes non te cases nin t'embarques.** [2587] (ms-SA: Juan Carlos Couselo Gago)

7140. **No martes non te embarques nin te cases.** (ms-SA: Manuel Barreiro Somoza: Santa Mariña de Ribela, A Estrada, PO)

7141. **Non hai día que non chegue nin prazo que non se acabe.** [2588] (ms16 e ms10,005r: *D.E.*)

7142. **Non hai día sin noite nin noite sin día.** [2589] (ms16 e ms10,005r: *D.E.*)

7143. **Non hai día sin tarde.** [2590] (ms16 e ms10,005r: *D.E.*)

7144. **Non pasan os días en van.** [2591] (ms10,047v: *D.E.*)

[2573] V. *Si chove o vintesete, chove o mes siguiente, si o trinta ou o primeiro non menten* e variantes en *Agrícolas* (*Meteorológicos*).
[2574] En ms10 s.v. *Día*.
[2575] En ms10 s.v. *Día*.
[2576] En ms10 s.v. *Día*.
[2577] En ms10 s.v. *Día*.
[2578] En ms10 s.v. *Día*.
[2579] En ms10 s.v. *Día*.
[2580] En ms10 s.v. *Día*.
[2581] En ms10 s.v. *Día*.
[2582] En ms10 s.v. *Día*.
[2583] En ms10 s.v. *Día*.
[2584] En ms10 s.v. *Día*.
[2585] En ms10 s.v. *Día*.
[2586] *Febreiro faille as contas a xaneiro en martes lardeiro, moito vento e poucas noces*.
[2587] *No martes non te cases nin ten barques*.
[2588] En ms10 s.v. *Día*.
[2589] En ms10 s.v. *Día*.
[2590] En ms10 s.v. *Día*.
[2591] En ms10 s.v. *Miscelánea* coa indicación *Días*.

7145. **Ó bo día ábrelle a porta e ó malo enferróllalla.** [2592] (ms16 e ms10,005r: *D.E.*)
Var.: *Ó bo día ábrelle a porta e pró malo aparéllate.* (ms16 e ms10,005r: *D.E.*) / *O bo día méteo na casa.* (ms16 e ms10,005r: *D.E.*) / *Pró bo día abre a porta e pró malo entórnaa.* (ms16 e ms10,005v: *D.E.*)

7146. **O día da boda deixade a novia que se compoña.** [2593] (ms10,005r: *D.E.*)

7147. **O día de san Lucas mata o teu porco e barra as túas cubas.** [2594] (ms10,005v: *D.E.*)
18 oct.

7148. **O día neboento pón a un morriñento.** [2595] (ms10,005v: *D.E.*)

7149. **O día que é de perder non é de ganar.** [2596] (ms16 e ms10,005v: *D.E.*)

7150. **O día que me casei boa cadea me botei.** [2597] (ms10,005v: *D.E.*)

7151. **O día que miña muller amasa hai alegría na casa.** [2598] (ms10,005v: *D.E.*)

7152. **O día que non se barre entra na casa quen non se sabe.** [2599] (ms10,005v: *D.E.*)

7153. **O día que te cases ten coidado non te manques.** [2600] (ms10,005v: *D.E.*)

7154. **O día trece, si é martes, non te cases nin te embarques.** (ms-SA: J. M. Barral Sánchez)

7155. **O martes día trece a terra desaparece.** (ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar da provincia de Lugo)

7156. **O martes e o viernes non cortes nin plantes nin a túa filla cases.** (ms-SA: José Castro López: Sobrado dos Monxes, C / ms-SA: Andrés Castro Ces: Tállara, Lousame, C)

7157. **O martes nin ceba mates nin filla cases.** (ms-SA: seminarista anónimo: algún lugar da provincia de Lugo)

7158. **O martes nin te cases nin te embarques nin o teu porquiño mates.** (ms-SA: Argimiro Pampín Basteiro: Arzúa, C)

7159. **O martes nin te cases nin te embarques.** (ms-SA: Freire López: Padrón, C / ms-SA: Manuel Mallo Mallo: Erboedo, A Laracha, C / Ríos Pereiro)

7160. **O martes non te cases nin te embarques nin da túa familia t'apartes.** (ms-SA: seminarista anónimo: algún lugar de Galicia)

7161. **O martes non te cases nin te embarques nin o teu porquiño mates.** (ms-SA: José M. Gulías Rivas: Forcarei, PO)

7162. **O martes non te cases nin te embarques.** (ms-SA: Clemente Crespo Caamaño: Santiago de Compostela, C)

7163. **O viernes e martes non te cases nin t'embarques.** (ms-SA: Jesús Mayo Brenlla: San Mamede de Monte, A Baña, C)

7164. **O viernes e o martes nin te cases nin te embarques.** (ms-SA: José González Santos: Boa, Camboño, Lousame, C)

7165. **Os días non corren en balde.** [2601] (ms16 e ms10,006r: *D.E.*)

7166. **Os martes non te cases nin te embarques.** (ms-SA: Emilio Segade Vidones)

7167. **Pensa ben, que cada día pode ser o derradeiro.** [2602] (ms10,005v: *D.E.*)

7168. **Se folgas nos días soltos ¿qué deixas prós días santos?** (ms10,006r: *D.E.*)

7169. **Se non houbera día non habería noite.** [2603] (ms10,005v: *D.E.*)

7170. **Se queres pasar un mal día, deixa a túa casa e vaite á da veciña.** [2604] (ms10,005v: *D.E.*)

7171. **Sempre é bo día cando a tixola chía.** [2605] (ms10,005v: *D.E.*)

7172. **Si non houbera día, non había noite.** [2606] (mc: Sarria / ms4: F.V.S. / ms16: *D.E.*)

7173. **Son máis os días que as longanizas.** [2607] (ms: A.S.A.)
Var.: *Máis son os días que as longanizas.* (ms16: Lugo) / *Hai máis días que longanizas.* (ms: C.A. *A N. Terra* / ms16 e ms10,033v: *D.E.*) [2608]
(pt) *Mais dias há que linguíças.* (Chaves) (es) *Más hay días que longanizas.* (Correas) / *Más son los días que las morcillas.* (R. Marín) (va) *Hi ha més díes que llonganices.* (Alberola)

7174. **Tal sábado, tal domingo; tal domingo, tal semana.** (mc e ms16: Buciños)

[2592] Refrán e variantes en ms10 s.v. *Día*.
[2593] En ms10 s.v. *Día*.
[2594] En ms10 s.v. *Día*.
[2595] En ms10 s.v. *Día*.
[2596] En ms10 s.v. *Día*.
[2597] En ms10 s.v. *Día*.
[2598] En ms10 s.v. *Día*.
[2599] En ms10 s.v. *Día*.
[2600] En ms10 s.v. *Día*.
[2601] En ms10 s.v. *Días*.
[2602] En ms10 s.v. *Día*.
[2603] En ms10 s.v. *Día*.
[2604] En ms10 s.v. *Día*.
[2605] En ms10 s.v. *Día*.
[2606] ms4: *habría*; ms16: *habería*.
[2607] A segunda variante contén a indicación *Prodigalidad*.
[2608] En ms10 s.v. *Longaniza*.

7175. **Tódolos días non son iguales.** [2609] (ms16 e ms10,006r: *D.E.*)

7176. **Todos los días se adeprende algo.** (ms10,006r: *D.E.*)

7177. **Tras de un día vén outro e así se van vindo todos.** [2610] (ms10,005v: *D.E.*)

7178. **Tras de un día vén outro i-así van indo todos.** (ms16: *D.E.*)

Var.: *Tras de un día vén outro.* (ms16: Lugo)

7179. **Tres días bos cabo de mal extremo.** (mc / ms16: Lugo)

7180. **Tunes, non tunes, non pérda-lo lunes.** [2611] (ms12,70 / ms16: Lugo)

7181. **Un día de abril e outro de maio, se son de tempo axeitado, valen os dous tanto como o boi i-o carro.** [2612] (ms10,005v: *D.E.*)

7182. **Un día de vida non é moita vida pero é vida.** [2613] (ms16 e ms10,005v: *D.E.*)

7183. **Un día é un día.** (ms6,03v: *D.E.* Dispersos)

7184. **Un día por outro, queda a casa sin barrer.** [2614] (ms10,005v: *D.E.*)

7185. **Vivir como quixeres e morrer ó viernes.** (ms9,12r: Silvarrey)

Lo dicen porque creen que es el mejor día para morir, por la Pasión del Señor, y así mueren bien. A esto contestan: *Escóllelo día pra morrer, acusarante deso*.

Días y festividades. V. TAMÉN **FIESTAS Y ROMERÍAS, SAN ANDRÉS, SAN ANTONIO, SAN JUAN, SAN LUCAS, SAN MARTÍN E SAN VICENTE.**

7186. **¿Adonde eu irei, que o día de Jueves Santo non aiunei?** (ms8,73v: Silvarrey)

7187. **As mellores festas du labrego son u día da malla du pan i-e u día da matanza.** (ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar de Galicia)

7188. **Cando a Noiteboa vén, non collas barco nin tren.** (ms-LU: José Ballesteros Alonso)

7189. **Carnaval treidor, o que se fía en ti, váiselle o delor.** (ms10,049v: Carballino)

7190. **Da Pascua á Asunción** [sic]**, cuarenta días son; da Asunción**[sic] **ó san Pedro, cuarenta días no medio, e unhas veces van e outras veces non.** [2615] (ms: Berbetoros / ms4: Cervantes-F.V.S.)

Var.: *Da Pascua á Asunción* [sic]*, corenta días son.* (ms16: *R. Fisterrán*)

7191. **Dazasete de xaneiro san Antoño verdadeiro, i-a súa festa lle fan o día trece de san Xoán.** (ms-LU: seminarista anónimo: Pacios, Neira de Xusá, Baralla, LU)

7192. **De san Xoán a san Pedro cinco días van no medio.** (mc e ms16: C.A. / ms: E.C.)

Var.: *De san Xuan a san Pedro poucos días van no medio.* (mc: Sarria / ms16: *O Gaiteiro de Lugo*, 1959)

7193. **Día de Corpus, miña comadre, pásache o touporroutou pola calle.** (ms16: *D.E.*)

7194. **Do san Xoán ó san Pedro bótall'a conta no dedo.** (ms21,06v: Bermés)

7195. **En domingo de Ramos estrena os teus panos, que no da Pasión ou os estrenarás ou non.** (ms8,03v: Silvarrey)

Efectivamente en ambos sitios es el día de estrenar.

7196. **En san Xoán toca, galdrán.** (ms-SA: Francisco Canosa Quintáns)

7197. **Entrudio (antroido) lacazán come a carne e deixa o pan.** (ms8,70v: Meda)

Entrudio = antroido.

7198. **Hoxe, febreiro; mañán, Candeiro, e outro día máis atrás, o día de san Bras.** (ms5,057)

7199. **Jueves de comadres malo can che ladre.** (ms4: F.V.S.)

7200. **Luna de febreiro despedida de todo, o primeiro martes é día de Entroido.** (ms-LU: seminarista anónimo: Pacios, Neira de Xusá, Baralla, LU)

7201. **Luna de xaneiro fenecida de todo, primeiro martes día d'Antroido.** (ms)

7202. **O Antroido cas súas artes non poido salir do martes.** (ms-LU: seminarista anónimo: Guillar, Outeiro de Rei, LU)

7203. **O Antroido coas súas artes botou a san Matías fóra do martes.** [2616] (mc: M.V. / ms21,23r: Bermés)

[2609] En ms10 s.v. *Días*.
[2610] En ms10 s.v. *Día*.
[2611] *Tunes non tunes, non perda'lo lunes*. / ms16: *perdas o lunes*.
[2612] En ms10 s.v. *Día*.
[2613] En ms10 s.v. *Día*.
[2614] En ms10 s.v. *Día*.

[2615] O refrán debería dicir *Ascensión* no canto de *Asunción*. A Ascensión é unha festa móbil que se celebra corenta días despois da Pascua. A Asunción é o quince de agosto. O mesmo erro de Vázquez Saco rexistrábase tamén no *Refraneiro Fisterrán*.
[2616] ms4 e ms21,23r: *entroido*.

Var.: *O Antroido cas malas artes bota o san Matías fóra do martes.* (ms4: F.V.S.) / *O Antroido coas mas artes botou a san Matías fóra do martes.* (ms16: *R. Fisterrán*)

7204. **O Antroido i-o santo Matías andan ás aporfías.** (ms-LU: seminarista anónimo: Guillar, Outeiro de Rei, LU)

7205. **O dezasete de xaneiro, san Antonio verdadeiro, e o trece de san Juan a súa festa lle fan.** (ms-LU: Julio Elías Bello Méndez: Terra Cha, LU)

7206. **O día de Ramos estrena os teus panos, que no da Pasión ou os estrenarás ou non.** [2617] (ms8,53r e ms16: Silvarrey)

7207. **O día de Ramos, o que non estrena algo, non ten maus.** (ms8,03r: Meda)

Efectivamente en ambos sitios es el día de estrenar.

7208. **O día de san Andrés, si non volve naquel día, non volve naquel mes.** (ms8,72r: Meda, Orense)

7209. **O día de Jueves Santo nin o paxariño move os ovos do niño.** (ms6,01v: Verín)

Para encarecer el respeto que merece la festividad del Jueves Santo.

7210. **O día decesete de xaneiro, san Antonio verdadeiro; e o trece de san Juan a súa festa lle fan.** (ms-LU: seminarista anónimo: Terra Cha, LU)

7211. **O martes de carnaval, os potes ó lume i-as sartés ruxirán.** (ms8,06v: La Cañiza)

7212. **O que non é día de santa Lucía, é d'elí ó outro día.** [2618] (ms-LU: seminarista anónimo: Laiosa, O Incio, LU / ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar de Galicia)

7213. **O que non é día de santa Lucía, é pró outro día.** (mc e ms16: A.N.)

Var.: *O que non é o día de santa Lucía, é pró outro día.* (ms16: *D.E.*)

(pt) *O que se não faz no dia de Sta. Maria, faz-se ao outro dia.* (Chaves) (es) *Lo que no se hace día de Santa Lucía, se hará al otro día.* (R. Marín)

7214. **O san Antón verdadeiro, dazasete de xaneiro.** (ms4: M.L.)

7215. **O san Matías anda co Entroido ás porfías.** (ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar de Galicia)

7216. **O vintecinco** [sic] **de xaneiro, san Antonio verdadeiro.** [2619] (ms-LU: seminarista anónimo: Ferreira de Pantón, LU)

7217. **Polo san Matías, marzo ós cinco días.** [2620] (ms16 e ms10,038r: *D.E.*)

7218. **Por san Adrián estrena un vestido do color du azafrán.** (ms-SA: Manuel Barreiro Somoza: Santa Mariña de Ribela, A Estrada, PO)

7219. **Por san Manuel estrena un vestido do color du caravel.** (ms-SA: Manuel Barreiro Somoza: Santa Mariña de Ribela, A Estrada, PO)

7220. **Primeiro de febreiro, segundo candeleiro e terceiro san Blaseiro.** (mc: Fonsagrada-F.V.S. / ms16: Lugo)

Var.: *Hoxe febreiro, mañán Candeiro, e outro día máis atrás, o día de san Bras.* (ms16: Lugo)

Son los tres primeros días de febrero: el dos y el tres, la Candelaria y San Blas.

7221. **San Antón de xaneiro, o dazasete é o verdadeiro; san Antón de san Xoán é un mentirán.** (ms16: J.T., Verín)

7222. **San Antonio lacoeiro, dazasete de xaneiro.** (mc e ms16: Leite de Vasconcellos-F.V.S.)

7223. **San Antonio lacoeiro, o dazasete de xaneiro.** (ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar da provincia de Lugo)

7224. **San Antonio verdadeiro, dazasete de xaneiro, i-a súa festa lle fan día trece de san Xoán.** (mc / ms16: Sarria)

Var.: *Dazasete de xaneiro, san Antonio verdadeiro; san Antonio mentirán é o trece de san Xoán.* (ms4: Velle) / *San Antón verdadeiro é o dazasete de xaneiro.* (ms16: *D.E.*)

7225. **San Antonio verdadeiro, o dazasete de xaneiro; a festa que lle fan, o trece de san Juan.** (ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar da provincia de Lugo)

7226. **San Matías anda co Entroido ás porfías, e con todas súas artes non pudo sacalo do martes.** [2621] (ms16 e ms8,73v: Monforte)

7227. **Santiago xa pasou, Nosa Señora xa vén vindo: ala, galeguiños, vámonos indo.** (ms16: Silvarrey)

Se dice a los segadores gallegos que emigran a Castilla.

7228. **Tal día de Cinza, tal día trinta.** (mc / ms16: Lugo)

[2617] ms8: *na de Pasión*.

[2618] ms-LU (Galicia): *U que non he u día de Santa Lucía he de loutrodía*.

[2619] O orixinal di *O 25 de xaneiro, San Antonio verdadeiro*.

[2620] En ms10 s.v. *Marzo*.

[2621] ms16: *Antroido, tódal-as súas artes, poido sacalo*.

7229. **Vimos das Candelas, vamos ó san Brais; axudaivos, nenas, festas non hai máis.** (ms8,41v)

7230. **Da Asunción** [sic] **ó san Pedro, corenta días no medio e unhas veces van e outras veces, non.** [2622] (ms-LU: Trini Figueiras: San Salvador de Asma, Chantada, LU. Convento Las Córneas)

7231. **Da Pascua á Asunción** [sic] **corenta días son.** [2623] (ms-LU: Trini Figueiras: San Salvador de Asma, Chantada, LU. Convento Las Córneas)

Duración de los días

7232. **A trinta de marzo dá o sol na sombría e canta a anduriña.** (mc e ms16: J.P.)

(es) *De marzo a la mitad, la golondrina viene y el tordo se va.* (J.P.)

7233. **Comenza a crecer o día pola santa Lucía.** (ms16: *D.E.*)

7234. **Crece o día paso a paso, o mesmo ó comenzo que ó cabo do ano.** [2624] (ms16 e ms10,005r: *D.E.*)

7235. **De Páscoas arriba, cena con sol e cama con día.** (ms15,42: Silvarrei)

7236. **De sol posto en maio aínda un xastre fai un saio.** (ms16: *R. Fisterrán*)

7237. **Día de san Brais, hora e media máis.** (ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar da provincia de Lugo)

7238. **Día de santa Lucía mengua a noite e crece o día, e hasta Navidá así está.** [2625] (mc / ms4: F.V.S. / ms16: Lugo)

Var.: *Pola santa Lucía mengua a noite e crece o día.* (ms16: Sober) / *Pola santa Lucía crece a noite e baixa o día; non menguou nin creceu hastra que o Neno naceu.* (ms16: Donalbay-Begonte) / *Por santa Lucía baixa a noite e medra o día.* (ms16: Vilameá-Lugo)

(es) *Por Santa Lucía, mengua la noche y crece el día.* (Sbarbi) / *Por Santa Lucía* (13 dic.) *achican las noches y agrandan los días: primero a tumbo de piojo, después a paso de gallina, y por Navidad los ciegos / lo verán.* (R. Marín) / *Por Santa Lucía crece el día un paso de gallina: por San Antón, un paso de lechón.* (17 enero) (ct) A tal época se refiere tambíen el cat. *Per santa Llucia minva la nit i creix lo dia.* (Sanchis)

Estos refranes se refieren al solsticio de invierno que no es el 13, sino el 21 de diciembre. Son pues, anteriores a la corrección del candelario hecha por Gregorio XIII en 1582. Con esta advertencia, se explican las variantes.

7239. **Día de santa Lucía tan grande é a noite como o día.** (mc e ms16: C.A.)

Var.: *Día de Santa Lucía tan longa é a noite como o día.* (ms16: *D.E.*)

(pt) *Em dia de Santa Luzia, cresce a noite e mingua o dia.* (Chaves) (es) *Día de Santa Lucía, mengua la noche y crece el día.* (Correas)

7240. **Día de santa Lucía, o salto dunha pulga ó día.** [2626] (mc e ms16: C.A. / ms: A.C. *A Nosa Terra*)

(pt) *Em dia de Santa Luzia, cresce a noite e mingua o dia.* (Chaves) (es) *Por Santa Lucía, achican las noches y agrandan los días; primero, a tumbo de piojo; después, a paso de gallina; y por Navidad, los ciegos lo verán.* (R. Marín) / *Por Santa Lucía, crece el día un paso de gallina.* (Id.) (ct) *Per santa Llúcia creix el dia un pas de puça.* (Sanchis)

7241. **Días de maio, días de amargura: aínda non amence, xa é noite escura.** (ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar da provincia de Lugo)

7242. **Días de maio, días de amargura: inda non amanece e xa é noite escura.** [2627] (mc e ms16: J.T. / ms4: F.V.S.)

Var.: *Mes de marzo, mes de amargura, cando pensei que era día, xa era noite escura.* (ms4: F.V.S.) / *Días de maio, días de amargura: inda ben non amanece, xa é noite escura. -Eu os días de san Xoán, non sei por onde se me van. -Eu os de outono, chégan / me pra todo. -I-os de San Martiño vólvense pouquiño.* (ms16: Santa Eulalia de Bóveda)

(pt) *Dia de maio, dia de má ventura que ainda bem não amanhece, já anoitece.* (Chaves) (es) El refranero castellano atendiendo a la realidad del refrán: *Días de*

[2622] O refrán debería dicir *Ascensión* no canto de *Asunción*. A Ascensión é unha festa móbil que se celebra corenta días despois da Pascua. A Asunción é o quince de agosto.

[2623] O refrán debería dicir *Ascensión* no canto de *Asunción*. A Ascensión é unha festa móbil que se celebra corenta días despois da Pascua. A Asunción é o quince de agosto.

[2624] En ms10 s.v. *Día*.

[2625] ms4: *día de Navidá, así se está*; ms16: *menga*.

[2626] ms16: *de unha pulga*.

[2627] ms4: *aínda ben non amanece* / (Ref. á variante2) Diálogo entre mozo y moza.

diciembre, días de amargura: apenas amanece, ya es noche oscura. (R. Marín) / *Días de mayo, días de desventura, aún no es mañana y ya es noche oscura.* (Correas)

No se opone al clásico: *más largo que los días de mayo*. Se refiere a las comadres, que todo lo critican y comentan, y les pasan las horas sin sentir. (Véase Correas, *Días de mayo*, pág.154)

7243. **Días de maio, tan largos que sodes; morro de fame, de frío e de amores.** (ms16: Correas)

7244. **Días de maio, tan largos sodes que morro de fame e morro de amores.** (ms16: *D.E.*)

Var.: *Días de maio, días de desventura: inda non amañece xa é noite escura.* (ms16: *D.E.*) / *Nos días de maio inda non amañece e xa anoitece.* (ms16 e ms10,006r: *D.E.*) [2628]

7245. **Disde a santa Lucía as ovellas todo día.** (ms-SA: seminarista anónimo: algún lugar da provincia de Lugo)

7246. **En abril a vella sai do cubil, vai onde ten que ir e volve ó cubil a dormir.** [2629] (mc e ms16: Buciños / ms4: F.V.S.)

(pt) *Em abril vai a velha onde tem de ir e vem dormir ao seu covil.* (Chaves)

Indica que los días dan ya tiempo para todo.

7247. **En abril cénase sin candil.** (ms18,14r)

7248. **En abril déitate sin candil.** (ms16: *R. Fisterrán*)

7249. **En abril xa se cea sin candil.** (ms-LU: Manuel Portela Balayo)

7250. **En abril, a merenda sin candil.** (ms16: Sober)

7251. **En abril, a cena con sol i-á cama con día.** (ms-LU: seminarista anónimo: Pacios, Neira de Xusá, Baralla, LU)

7252. **En abril, cenar co candil.** [sic] (ms-SA: Ríos Pereiro)

7253. **En abril, nin con sol nin con candil.** (mc / ms4: F.V.S. / ms16: Lugo)

Has de acostarte. Quedan variantes arriba. (mc) / Se refiere a la hora de acostarse, entre luces. (ms)

7254. **En agosto, sol posto, noite conosco.** (mc: M.V. / ms16: *D.E.* / ms21,22r: Bermés)

Var.: *En agosto, sol posto, noite conozo.* (ms16: *D.E.*)

(es) *En agosto, a sol puesto, no te conozco.* (R. Marín)

Alude a la corta duración del crepúsculo vespertino.

7255. **En agosto, sol posto.** (ms-SA: José Barreiro Somoza: Santa Mariña de Ribela, A Estrada, PO)

7256. **En agosto, sol raiado, sol posto.** (mc e ms16: Santiago)

7257. **En febreiro mete obreiro, antes en sebe que en parede.** (ms-LU: seminarista anónimo: Buciños, Carballedo, LU)

7258. **En febreiro mete obreiro, antes no derradeiro que no primeiro.** (ms-SA: Manuel Vázquez Formoso: Serres, Muros, C)

7259. **En febreiro mete obreiro, antes na sebe que na parede; non polos días, sinón polas pedras que estan mui frías.** [2630] (ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar de Galicia)

7260. **En febreiro mete obreiro, antes pra sebe que non pra parede, non por falta do día sinón qu'a pedra está fría.** (ms-LU: seminarista anónimo: Paradela, LU)

7261. **En ferbeiro mete obreiro.** [2631] (ms21,23r: Bermés / ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar de Galicia)

7262. **En marzo igualarzo.** (ms-SA: Antonio Iglesias Duro: Carcacía, Padrón, C)

7263. **En marzo os días medran máis de unha hora.** [2632] (ms-SA: Ramón Álvarez Baliña: San Pedro de Couceiro, Muxía, C)

7264. **En san Xoán as dez da tarde con día dan.** (mc e ms16: Santiago)

7265. **En san Xoán as nove con día dan.** (mc / ms4: F.V.S. / ms16: Arcediago / ms21,02r: Bermés / ms21,06r: Bermés)

7266. **En san Xoán as nove con día dan.** [2633] (ms21,02r: Bermés / ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar da provincia de Lugo)

7267. **En san Xuan as nove con día.** (ms-SA: Manuel Barreiro Somoza: Santa Mariña de Ribela, A Estrada, PO)

7268. **En santa Lucía crece a noite e merma o día.** (ms-SA: Luís Alcántara Pedreira: Rianxo, C)

7269. **En santa Lucía saca da nuite e poñe no día.** (ms-SA: Jesús Alvite Alvite: San Cibrán de Vilastose, Muxía, C)

7270. **En xaneiro entra o sol en calquer regueiro.** (mc: Becerreá-F.V.S.)

Var.: *O dezasete de xaneiro dá o sol en calquer regueiro.* (mc e ms16: Buciños)

[2628] En ms10 s.v. *Días*.

[2629] ms: *sal do cubil, o cubil durmir*; ms4: *sal do cubil*.

[2630] O orixinal di *En febreiro mete obreiro antes nas sebe que na parede, non polos días sinón polas pedras que estan muy frias*.

[2631] ms-LU: *febreiro met'ó obreiro*.

[2632] O orixinal di·*En marzo os días medran máis de una hora*.

[2633] ms-LU: *San Xuan*.

(pt) *Em fevereiro entra o sol em cada rigueiro.* (Chaves)
El port. lo dice de febrero.

7271. **En xaneiro mete obreiro á sebe e non á parede.** (ms-LU: seminarista anónimo: Pacios, Neira de Xusá, Baralla, LU)

7272. **En xaneiro mete obreiro, antes na sebe que na parede, non porque medre o día senón poque está a pedra fría.** (ms-LU: seminarista anónimo: Carballedo, LU)

7273. **En xaneiro mete obreiro, antes na sebe que na parede; non pola falta de día senón pola pedra que está fría.** [2634] (mc: A.N. / ms4 / ms16)
Var.: *En xaneiro non metas canteiro, non polo día senón pola pedra que está fría. / En xaneiro mete obreiro, máis ben na sebe que na parede*. (ms16: Lugo) */ En xaneiro mete obreiro, antes en sebe ca non en parede, non polo día sinón pola pedra [noite] qu'está fría*. (ms15,22) */ En xaneiro mete obreiro, máis ben na sebe que na parede; no é por falla de día senón que ha de estar a pedra fría*. (ms16: Lence Santar)

7274. **En xaneiro mete obreiro, mellor no último que no primeiro.** [2635] (mc: Buciños / ms4: F.V.S. / ms16: *O Gaiteiro de Lugo*, 1949)
(pt) *Em janeiro mete obreiro, mês meante, que não ante.* (Chaves) (es) *En febrero mete obrero, de la mitad adelante, que no ante.* (Correas) */ En febrero, mete obrero; mes mediante, que no antes.* (R. Marín) */ En febrero mete obrero, a fines que no a primeros.* (Id.) / *En enero mete obrero.* (R. Marín)
Otro, más general, lo aconseja para el mes de febrero.

7275. **En xaneiro mete obreiro, mellor no último que no primeiro.** (ms21,31v: Bermés)

7276. **En xaneiro mete obreiro.** (ms-LU: Félix Rodríguez Vieites)

7277. **Marzo espigarzo, antes de a tres que non de a catro.** [2636] (ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar da provincia de Lugo)

7278. **Marzo igualarzo, antes o tres que non o catro.** (ms-LU: seminarista anónimo: Paradela, LU)

7279. **Marzo igualarzo; abril, espigas mil.** [2637] (ms-LU: seminarista anónimo: Laiosa, O Incio, LU)

7280. **Marzo iguarzo, antes a tres que non a catro.** (mc e ms16: *Nós*)

7281. **Marzo iguarzo, antes o tres e non o catro.** (ms-LU: seminarista anónimo: Pacios, Neira de Xusá, Baralla, LU)

7282. **Marzo iguarzo, o día ca noite e o pan co carpazo.** (mc / ms16: Lugo)

7283. **Marzo, iguarzo.** [2638] (mc e ms16: A.I. / ms21,05r: Bermés)
Var.: *Marzo, igualarzo.* (ms16: Layosa-Incio)
(es) *Marzo, igual.* (R. Marín)
Alude al equinoccio. (mc) / (días = noches) (ms21,05r: Bermés)

7284. **Nas tardes de abril vai a donde has d'ir e á túa casa virás dormir.** [2639] (mc, ms e ms16: J.P.)
(pt) *Em abril vai a velha onde tem de ir e vem dormir ao seu covil.* (Chaves) (es) *Tardes de abril, ve donde has de ir, que a tu casa vendrás a dormir; las de agosto, ni por agua al pozo.* (Correas)
Porque las unas crecen mientras que las otras menguan.

7285. **No abril cenar sin candil.** (ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar da provincia de Lugo)

7286. **No agosto, sol posto, no[i]te conosco.** (ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar de Galicia)

7287. **No mes de Nadal as oito a dare e o sole a raare.** (ms-SA: José Buño Caamaño: Erboedo, A Laracha, C)

7288. **No mes de Nadal, as oito a dar e o sol a raar.** (ms-SA: Juan Carlos Couselo Gago)

7289. **No mes de Nadal, as oito a dare e sale o raare.** (ms-SA: Jacinto Collazo Gantes: Erboedo, A Laracha, C)

7290. **No mes de san Xuan as nove con día dan.** [2640] (ms-SA: Jesús Santiso Barreiro / ms-SA: Jacinto Collazo Gantes: Erboedo, A Laracha, C)

[2634] mc: *antes da sebe*; ms16: *por falta de día*.

[2635] Nunha segunda clasificación temática, Vázquez Saco incluíu este refrán en *Agrícolas* (*Meses. Enero*).

[2636] *Marzo espigarzo*, (*antes d'a tres que non d'a catro*). / Para entender este refrán, quizais axude o seguinte: *Dixo un pastor cando faltaban tres días de marzo: "Adeus marzo, marzán, cara de can". Contestoulle marzo: "Cala, pastor, pastorín, que con tres días que faltan e dous que lle pida a meu irmán abril heite de botar a pedir"*. Nevou moito e morréronlle as ovellas. (Información de Florencio Portela Álvarez de Moleiras, Ribeira de Piquín) Posiblemente aluda a que o tempo cativo de marzo pode continuar nos tres ou catro primeiros días de abril.

[2637] Refrán mixto que tamén podería estar incluído no tema *Agrícolas* (*Meses. Abril*).

[2638] V. *Marzo, igualalarzo* en *Agrícolas* (*Meses. Marzo*).

[2639] ms: *vai donde has de ir*; mc e ms16: *vai onde has de ir*; ms e ms16: *irás dormir*. Jacinto del Prado non recolle ningunha destas variantes; de aí que as diferenzas parezan erros de transcrición de Vázquez Saco.

[2640] ms-SA (Jacinto C.): *Juan*.

7291. **No mes de san Juan as nove con día dan.** [2641] (ms-SA: Jacinto Collazo Gantes: Erboedo, A Laracha, C)

7292. **No mes de xaneiro non metas obreiro, non polo día senón pola pedra que está fría.** (ms-LU: seminarista anónimo: Guillar, Outeiro de Rei, LU)

7293. **No serán de maio vaite ó teu mandado que terás tempo sobrado.** (ms16: *D.E.*)

7294. **Nu mes de febreiro mete u teu obreiro, antes na sebe ca na parede, non porque nun chegue u día senón porque está a pedra fría.** (ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar da provincia de Lugo)

7295. **O día de neboeiro, a mañán longa e o día pequeneiro.** [2642] (ms16 e ms10,005v: *D.E.*)

7296. **O día de santa Lucía medra o día a pasadiña dunha galiña.** (ms: F.L.)

Var.: *Por santa Lucía medra o día unha pisada dunha galiña.* (ms16: *R. Fisterrán*)

(es) *Por Santa Lucía, crece el día un paso de gallina; por San Antón, un paso de lechón.* (R. Marín) (ct) *Per santa Llúcia creix el dia un pas de puça.* (Sanchis)

7297. **O primeiro de abril van os burros onde non deben ir.** (mc e ms16: Loureiro de Cotovad-F.V.S.)

7298. **O que non se fai o día de santa Lucía, xa se fará pró outro día.** (ms-SA: seminarista anónimo: algún lugar de Galicia)

7299. **O vinteún de xaneiro, unha hora por enteiro.** [2643] (mc e ms16: J.T.)

Crecen los días.

7300. **Os días de san Xoán, por donde veñen, van; os de outono teñen pra todo.** (mc e ms16: Tuiriz)

7301. **Pasados os Santos, os días son irmaos.** [2644] (ms5,141: *O Gaiteiro de Lugo*, 1961)

7302. **Pola santa Lucía baixa a noite e crece o día.** (ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar da provincia de Lugo)

7303. **Pola santa Lucía xa medra un palmo u día.** (ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar da provincia de Lugo)

7304. **Polo san Antón, ás cinco e con sol.** (mc e ms16: J.T.)

(es) *Por San Antón, las cinco y con sol.* (R. Marín)

San Antonio Abad, 17 de enero.

7305. **Polo san Blais, tres horas máis.** (ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar da provincia de Lugo)

7306. **Polo san Brais, hora e media máis, i-o que ben ha contar, dúas lle ha de atopar.** (mc e ms16: Carballino)

Var.: *Polo san Blas, dúas horas máis.*

7307. **Polo san Brais, hora e media máis.** [2645] (ms-LU: Jesús Redondo C.: A Barrela, Santiago de Lousada, Carballedo, LU)

7308. **Polo san Matías, igual as noites que os días: o sol nas sombrías e quentes as augas frías.** [2646] (ms16: J.T.-Verín)

Var.: *Polo san Matías igualan as noite ós días.* (ms16) / *Polo san Matías igualan as noites cos días.* (mc: Buciños) / *Por san Matías tan longas son as noites coma os días.* (ms16: *D.E.*)

(pt) *Por S. Matias, noites iguais aos dias.* (Chaves) (es) *Por S. Matías igualan las noches con los días.* (Correas) (ct) *Per sant Maties, igual són les nits que els dies.* (Sanchis) / *Per sant Macià, tanta nit com dia hi ha.* (Id.) / *Per sant Macià, tant de nit com de dia.* (Id.)

7309. **Polo san Xoán as oito con día dan.** (ms-SA: Manuel Cancela Corredoira: San Pedro de Campañó, Pontevedra, PO)

7310. **Por febreiro mete o obreiro.** (ms-LU: seminarista anónimo: Terra Cha, LU)

7311. **Por febreiro mete obreiro.** (ms-LU: seminarista anónimo: Santa María Maior de Mondoñedo, LU)

7312. **Por san Brais teñen os días dúas horas máis.** (ms21,10r: Bermés / ms-LU: seminarista anónimo: Paradela, LU)

7313. **Por san Brais, dúas horas máis.** (mc e ms16: A.I. / ms21,10r: Bermés / ms18,76r: A.S.A.)

Var.: *O día de san Brais ten dúas horas máis.* (ms16 e ms10,005v: *D.E.*) [2647] / *Polo san Blas, dúas horas máis.* (ms: Palas de Rey) / *Polo san Brais teñen os días dúas horas máis.* (ms16: *D.E.*)

(es) *Por San Blas, una menos y otra más.* (R. Marín). *Es decir, una menos de noche y una más de día.* / *Por San Blas, una hora y más.* (Id.)

San Brais: 3.2.

7314. **Por san Xoán dan con día as nove da mañán.** (ms: Santiago)

[2641] *No mes de Sanjuan as nove con dia dan.*
[2642] ms16: *neboeira.* / En ms10 s.v. *Día.*
[2643] mc: *venteún.*
[2644] *Pasados o santos, os dias son irmaos.*
[2645] *Pol'o San Brais hora e media mais.*
[2646] 24 de febrero.
[2647] En ms10 s.v. *Día.*

7315. **Por santa Lucía aumenta a noite e desmenui o día.** (ms-SA: José Lorenzo Viña)

7316. **Por santa Lucía aumenta a noite e desmerma o día.** (ms: Santiago)

Var.: *Por santa Lucía auméntalle á noite e sácalle ó día.* (Santiago)

7317. **Por santa Lucía comenza a crecer o día.** [2648] (ms16 e ms10,115r: *D.E.*)

7318. **Por santa Lucía crece a noite e mama o día.** (ms-SA: Jacinto Collazo Gantes: Erboedo, A Laracha, C)

7319. **Por santa Lucía crece a noite e menghua o día.** [2649] (ms-SA: José M. Gulías Rivas: Forcarei, PO)

7320. **Por santa Lucía medra a noite e mingua o día.** (mc)

Var.: *Dende santa Lucía medra a noite e mingua o día.* (ms16: *D.E.*)

(pt) *Em dia de Sta Luzia, cresce a noite e mingua o dia.* (Chaves) (es) *Por Santa Lucía enchica la noche y engrandece el día* (Correas) (ct) *Per Santa Llucia s'allarga sa nit i s'acurça es dia.* (Sanchis) */ Santa Llucia, llarga és sa nit i curt es dia.* (Id.)

7321. **Por santa Lucía merma a noite e crece o día.** (ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar do norte da provincia de Lugo)

7322. **Por santa Lucía o salto dunha pulga mingua o día.** [2650] (mc e ms16: C.A.)

(pt) *Por Santa Luzia, cresce um palmo o dia.* (Chaves) (es) *Por Santa Lucía un paso de pulga.* (Gella) (ms: Parece incompleto y quizá se deba al trastorno que en el refrán produjo la reforma del calendario. Véase Gella, nº 105) */ Por Santa Lucía crece el día un paso de gallina.* (Correas) (ct) *Per Santa Llúcia, un pas de puça.* (Gella) */ Per Santa Llúcia creix el dia un pas de puça.* (Sanchis)

7323. **Por santa Lucía quítall'á noite e mételle ó día.** (ms-LU: Félix Rodríguez Vieites)

7324. **Por santa Lucía quítaselle á noite e méteselle ó día.** (ms-SA: seminarista anónimo: algún lugar da provincia da Coruña)

7325. **Por santa Lucía tan longa é a noite como longo é o día.** (mc: Carballedo / ms16: *D.E.*)

Véase *Día de santa Lucía, tan grande é a noite...*

7326. **San Xosé ó xastre quítalle a vela e dálle a merenda, e san Miguel dálle a vela e quítalle a merenda.** (ms15,43: Valle del Mao)

Eran los días en que entraba y se suprimía la vela y la merienda.

7327. **Santa Lucía quítalle á noite e auméntalle ó día.** (ms-SA: Héctor Blanco Tato: Cereo, Coristanco, C (5º curso))

7328. **Santa Lucía saca da noite e mete no día.** (mc e ms16: J.A.P. / F. Canosa Quintáns)

(pt) *Em dia de Sta. Luzia, cresce a noite e mingua o dia.* (Chaves) (es) *Santa Lucía, mengua la noche y crece el día* (Correas, y añade: *cuando era diez días después* como hemos ya explicado).

7329. **Santa Lucía saca na noite e mete no día.** [2651] (ms-SA: Andrés Rodríguez Arjomil: Vimianzo, C / J. M. Area Alonso)

7330. **Santa Lucía sácalle á noite e auméntalle ó día.** (ms-SA: Manuel Barreiro Somoza: Santa Mariña de Ribela, A Estrada, PO)

7331. **Si tes que en xaneiro meter obreiro, méteo máis ben ó final que ó primeiro.** (ms: Santiago)

7332. **U día de san Matías igualan as noites cos días.** [2652] (ms-SA: seminarista anónimo: algún lugar da provincia de Lugo)

7333. **U día de santa Lucía medra a noite e baixa u día.** (ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar de Galicia)

7334. **Xaneiro fóra, medrou o día máis de unha hora.** (ms16: Gaiteiro de Lugo, 1958 / ms-SA: Manuel Fresco Reboredo: San Andrés de Cesar, Caldas de Reis, PO)

Var.: *Xaneiro fóra, ten máis dunha hora.* (ms16: *R. Fisterrán*)

7335. **Xaneiro fóra, medrou o día máis de unha hora.** (ms-SA: Manuel Fresco Reboredo: San Andrés de Cesar, Caldas de Reis, PO)

7336. **Xaneiro ten unha hora por enteiro.** (mc e ms16: J.P.)

(pt) *Janeiro tem uma hora por inteiro.* (Chaves) */ Janeiro fora, mais uma hora e quem bem contar, hora e meia há-de achar.* (Chaves) (es) *Enero tiene una hora por entero; quien la verdad quiera contar, hora y media le ha de echar.* (mc e ms16: R. Marín) [2653]

DICIEMBRE. V. tamén *Agrícolas* (*Meses. Diciembre*).

[2648] En ms10 s.v. *Santa Lucía*.
[2649] *Por Santa Lucía crece a noite e menjua o día*.
[2650] ms: *d'unha pulga*.
[2651] J. Area Alonso: *Lusia*.
[2652] *U día de S. Matías igualan a noites cos días*.
[2653] ms16: *la ha de echar*.

7337. **En decembre descansa i-en xaneiro traballa.** (ms10,002r: *D.E.*)

DICTAMEN

7338. **Denantes de dar dictame fai falla facer exame.** (ms10,006r: *D.E.*)

DICHO

7339. **A falangueiros ditos, tapa os ouvidos.** (ms10,009r: *D.E.*)

7340. **Ditos de vellas arrincan as pedras.** (ms10,009r: *D.E.*)

7341. **Do dito ó feito vai un bo treito.** (ms10,009r: *D.E.*)

7342. **O ben dito logo é dito.** (ms10,009r: *D.E.*)

7343. **O millor dito é o que está por decir.** (ms10,009r: *D.E.*)

7344. **Ós ditos das vellas hai que tapa-las orellas.** (ms10,009r: *D.E.*)

7345. **Por un dito pérdese un amigo.** (ms10,009r: *D.E.*)

DIENTES. V. tamén *Endentecer, Medicina. Higiene*.

7346. **Amóstrame os dentes e direiche o que comeche.** [2654] (ms10,004r: *D.E.*)

7347. **Boca sin moas é coma muíño sin pedra.** (ms16)

(es) *Boca sin muelas, molino sin piedras.* (R. Marín)

7348. **Cando tiven dentes non tiven pan, e agora que teño pan non teño dentes.** [2655] (ms10,004r: *D.E.*)

7349. **Cara sin dentes fai os mortos viventes.** (ms16: *D.E.*)

(es) *Cara sin dientes hace muertos a los vivientes.* (R. Marín)

7350. **Home sen dentes anda por la calle vendendo pindentes.** (ms-SA: José Álvarez Souto: Anxeriz, Tordoia, C)

7351. **Mal das moas, mal de amores.** (ms-SA: Francisco Canosa Quintáns)

7352. **O dente do neno que vén temperán, logo trai un novo irmán.** [2656] (ms10,004r: *D.E.*)

7353. **O dente i-o amigo sofrilo co seu door e co seu vicio.** [2657] (ms16 e ms10,004r: *D.E.*)

(es) *El amigo y el diente, aunque duelan, sufrirlos hasta la muerte.*

[2654] En ms10 s.v. *Diente*.
[2655] En ms10 s.v. *Diente*.
[2656] En ms10 s.v. *Diente*.
[2657] En ms10 s.v. *Diente*.

7354. **Ó que lle doe a moa, que a bote fóra.** [2658] (ms16 e ms10,008v: *D.E.*)

7355. **Ó que lle doe a moa, que escarabelle.** (ms16: Vilacote, Castroverde)

7356. **O que lle doi o dente corre á dentuza.** (ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar da provincia de Lugo)

Entendo *dentuza* neste contexto co significado que recolle Carré de *Tenaces do dentista*.

7357. **O que padeza das moas, qu'acuda á dentuza.** (ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar da provincia de Lugo)

7358. **Onde teño os dentes alí teño as mentes.** [2659] (ms10,004r: *D.E.*)

7359. **Os máis fieles parentes son os dentes e os máis leales son os queixales.** [2660] (ms16 e ms10,082r: *D.E.*)

7360. **Parentes, as moas e os dentes.** [2661] (ms16 e ms10,082r: *D.E.*)

7361. **Por cada dente que caia, medra a gorxa unha pulgada.** (ms16: Sta. Eulalia de Bóveda / ms-LU: seminarista anónimo: Guntín, LU)

7362. **Quen padeza das moas, que acuda á dentuza.** [2662] (mc e ms16: M.V. / ms21,26r: Bermés / Francisco Luna Bande)

Var.: *Ó que lle doe a moa, que acuda á dentuza.* (ms16: Sober)

(es) *Al que le duela la muela, que se la sáque.* (Sbarbi)

7363. **Quen ten mal dente, ten mal parente.** [2663] (ms16 e ms10,004r: *D.E.*)

(es) *Quien ha mal diente, ha mal pariente.* (S. / Z. / N. / M.)

7364. **Se che don os dentes, recurre ó dentista.** (ms-SA: Francisco Canosa Quintáns)

7365. **Si che doen as moas, frétaas con vinagre, allo e canela.** [2664] (mc e ms16: Buciños / ms4: F.V.S.)

7366. **Vella sin moas anda por la calle vendendo filloas.** (ms-SA: José Álvarez Souto: Anxeriz, Tordoia, C)

DIEZ

7367. **Ás dez déitate se qués e, se ser pode, millor ás nove.** (ms10,004v: *D.E.*)

[2658] En ms10 s.v. *Dolor*.
[2659] En ms10 s.v. *Diente*.
[2660] En ms10 s.v. *Parientes* coa indicación *Dientes*.
[2661] En ms10 s.v. *Parientes* coa indicación *Dientes*.
[2662] ms21,26r: *qu'acuda* / F. Luna Bande: *padece de as moas*.
[2663] En ms10 s.v. *Diente*.
[2664] ms4: *che don*; mc: *muelas, fretas*

7368. **Ás dez deixa a rúa pra quen é e, se chove, ás nove.** (ms10,004v: *D.E.*)

7369. **Ás dez ¿muller, ti ves?** (ms10,004v: *D.E.*)

7370. **Ás dez, ou na cama ou de pé.** (ms10,004v: *D.E.*)

DIFERENCIAS

7371. **Moito vai de Pedro a Pedro.** [2665] (ms16 e ms10,087r: *D.E.*)

Var.: *Algo vai de Pedro a Pedro.* (ms16 e ms10,087r: *D.E.*) [2666]

(es) *Mucho va de Pedro a Pedro.* (Z).

7372. **Se non é boi é vaca.** (ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar da provincia de Lugo)

Si no es una cosa es otra.

7373. **Tanto vai de un anano a un xigante como vai de unha formiga a un alifante.** [2667] (ms10,031v: *D.E.*)

DIFICULTADES

7374. **A que non está afeita ás bragas, as costuras fanlle chagas.** [2668] (ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar da provincia de Lugo)

7375. **Cada paso é un tropezo.** (ms15,52r)

7376. **Caíndo e levantando imos andando non sabemos hastra cando.** (ms16: *D.E.*)

(es) *Acá tropezando y allá cayendo, vamos viviendo.* (R. Marín)

7377. **Corredoiras apretadiñas, señal de moitas pedriñas.** (ms-SA: Manuel Barreiro Somoza: Santa Mariña de Ribela, A Estrada, PO)

7378. **En todas partes cada semana ten seu martes.** (ms16: *D.E.*)

(es) *En todas partes tiene cada semana su martes.* (R. Marín)

7379. **En todas partes hai fabas que mondar.** (ms8,10r: La Cañiza)

7380. **En todas partes hai un anaco de mal camiño.** (ms16: *D.E.*)

(es) *A donde quiera hay una legua de mal camino.* (Correas)

7381. **En todos lados hai unha légoa de mal camiño.** (ms16: *D.E.*)

(es) *A donde quiera hay una legua de mal camino.*

7382. **Entre dúas duras, unha madura.** (ms10,012v: *D.E.*)

7383. **Hai cousas boas de decir e malas de facer.** (ms16: Lugo)

(es) *Es bueno de decir y malo de hacer.* (Correas)

7384. **No chan da coce que[n] non pudere andare onte** [sic]**.** [2669] (ms: A.S.A.)

Var.: *No chao da coce quen non puder andare onte* [sic]. (ms4: A.S.A.) / *No chao da coce quen non puder andar onte* [sic]. (ms4: J.P.)

(pt) *No chão do couce, quem não puder andar, choute.* (Chaves)

7385. **No millor sendeiro nunca falta algún lameiro.** [2670] (ms10,118r: *D.E.*)

7386. **No millor sendeiro ten o seu bulleiro.** (ms16: *D.E.*)

(es) *En cada sendero hay su atalladero.* (H. Núñez)

7387. **Non hai camiño tan claro que non teña barranco.** (ms-SA: José M. Gulías Rivas: Forcarei, PO)

7388. **Non hai costa arriba sin costa abaixo.** [2671] (mc: Santiago)

7389. **Non hai pior dificultade que a pouca vontade.** [2672] (ms10,006r: *D.E.*)

7390. **O mal camiño andalo logo.** [2673] (ms16: *D.E.*)

(es) *Al mal camino, darle priesa.* (H. Núñez) / *El mal camino pasarlo pronto.* (M. Kleiser)

7391. **O millor sendeiro ten o seu bulleiro.** [2674] (ms10,118r: *D.E.*)

7392. **O que pon chatas, ten máis que o burro amatas.** (ms8,69r: Monforte)

7393. **O que ten chatas, ten máis que o burro amatas.** (ms8,26r: Carballino)

7394. **O rabo da vaca sempre foi o máis malo de esfolar.** [2675] (ms10,050r: Cañiza)

7395. **O toxo, de seu s'aguza.** (ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar da provincia de Lugo)

7396. **Se non fora o rabo, empreñaba a burra.** (ms-LU: seminarista anónimo: Pol, LU)

[2665] En ms10 s.v. *Pedro* coa indicación *Diferencia*.
[2666] En ms10 s.v. *Pedro* coa indicación *Diferencia*.
[2667] Sen clasificar no orixinal.
[2668] *A que non esta afeito as bragas as costuras fanlle chagas*.

[2669] A palabra *onte* é un erro da *Gramática* de Saco Arce por *choute*. Así o corrixe o propio Saco en *Literatura Popular de Galicia* (p.237). Este erro pasou a colecciónes posteriores: Jacinto del Prado e Vázquez Saco. Tamén Núñez cambiara *couce* en *coce*.
[2670] En ms10 s.v. *Sendero* coa indicación *Dificultades*.
[2671] Dentro de *Miscelánea* no mecanoescrito orixinal.
[2672] En ms10 s.v. *Dificultad*.
[2673] Nunha segunda clasificación temática, Vázquez Saco incluíu este refrán en *Decisión*.
[2674] En ms10 s.v. *Sendero* coa indicación *Dificultades*.
[2675] ms15,24r: *sempre é*.

7397. **Sempr'a cabeza lles deo qué facer ós pés.** (ms-LU: Jesús Redondo C.: Outeiro de Rei, LU)

7398. **Si te queres afogar, métete no lar** [sic] [2676]**.** (ms5,023: Félix Rodríguez Vieites)

DILIGENCIA

7399. **A dilixencia aproveita ás veces máis que a cencia.** [2677] (ms16 e ms10,006r: *D.E.*)

(es) *Diligencia val más que ciencia.* (R. Marín)

7400. **A dilixencia é nai de boa ventura.** [2678] (ms16 e ms10,006r: *D.E.*)

(es) *La diligencia es madre de la buena ventura.* (C.C.)

7401. **A dilixencia non quer priguiza nin quer pacencia.** [2679] (ms16 e ms10,006r: *D.E.*)

7402. **A Dios rogando e co martelo dando.** (mc)

Var.: *A Dios rogando e co arado arando.* (ms16 e ms10,007r: *D.E.*) [2680]

(es) *A Dios rogando, y con el mazo dando.* (M. Kleiser)

7403. **A Dios rogando e co mazo dando.** (ms-SA: Manuel Barreiro Somoza: Santa Mariña de Ribela, A Estrada, PO / ms-SA: Andrés Rodríguez Arjomil: Vimianzo, C / ms-SA: Andrés Castro Ces: Tállara, Lousame, C)

7404. **A mala precura trai a mala ventura.** [2681] (ms10,098r: *D.E.*)

7405. **A quen madruga, Dios ll'axuda.** [2682] (ms-LU: seminarista anónimo: San Martiño de Mato, Taboada, LU)

7406. **A quen non se axuda, Dios non-o axuda.** (ms16: Lugo)

(es) *A quien no se ayuda, Dios no le ayuda.* (R. Marín)

7407. **Antes hoxe que mañán.** [2683] (ms16 e ms10,048r: *D.E.*)

7408. **As cousas, en quente.** (mc: Buciños / ms16: Sarria)

(es) *Las cosas en caliente.* (R. Marín)

7409. **Cando vaias á misa e ó muíño, non chames polo veciño.** [2684] (mc: A.I. / ms16 e ms10,040r: *D.E.*)

7410. **Conserva con dilixencia o que ganache ca esperiencia.** (ms16: Lugo)

(es) *Conservar con diligencia lo que se alcanza con experiencia.* (Correas)

7411. **Contra a priguiza, dilixencia.** (ms16: Lugo)

(es) *Contra pereza, diligencia.* (M. Kleiser)

7412. **Cun avío fanse dous mandados.** (ms8,26r: La Cañiza)

7413. **Dá Dios ventura a quen a precura.** [2685] (ms16 e ms10,138r: *D.E.*)

Var.: *A millor ventura é a do que a precura.* (ms16 e ms10,138r: *D.E.*) [2686]

7414. **De camiño, dous mandados.** (ms16: *D.E.*)

(es) *Una vía y dos mandados.* (Correas)

7415. **Decindo e facendo.** (ms16: *D.E.*)

(es) *Diciendo y haciendo.* (Z.)

7416. **Deixa que comer e non deixes que facer.** (mc: M.L.P. / ms16: *D.E.*)

Var.: *Pra mañán non deixes que facer, deixa de comer.* (ms16: Lugo)

(pt) *Guarda que comer, não guardes que fazer.* (Chaves) (es) *Guarda qué comer y no guardes qué hacer.* (R. Marín)

7417. **Detrás da precura vén a ventura.** (ms10,098r: *D.E.*)

7418. **Dios roghando e co mazo dando.** [2687] (ms-SA: José M. Gulías Rivas: Forcarei, PO)

7419. **Dispacio pensa e obra á présa.** [2688] (ms16 e ms10,088r: *D.E.*)

(es) *De vagar piensa y obra depriesa.* (R. Marín)

7420. **Eu, a cena na aira i-a cama na porta.** (ms8,21v: Silvarrey)

Lo dicen los diligentes que explican así su método de madrugar.

7421. **Garda que comer e non que facer.** (ms-SA: José Manuel Area Alonso)

7422. **Gardar que comer e non que facer é o que debe ser.** (ms-SA: Manuel Mallo Mallo: Erboedo, A Laracha, C)

7423. **Gardar que comer e non que facer.** (mc: M.V. / ms16: *D.E.* / ms21,24v: Bermés)

Var.: *Garda qué comas e non gardes qué fagas.* (ms16: *D.E.*) / *Gardar que comer e non gardes que facer.* (ms16: *D.E.*)

(es) *Guarda qué comas, y no guarda qué hagas.* (Correas) / *Guarda qué comer y no guardes qué hacer.* (R. Marín) / *Para mañana guarda qué comas y no que hagas.* (R. Marín)

[2676] Supoñemos que se trata dun erro por *no mar*, que é como din outros refráns.
[2677] En ms10 s.v. *Diligencia*.
[2678] En ms10 s.v. *Diligencia*.
[2679] En ms10 s.v. *Diligencia*.
[2680] En ms10 s.v. *Dios*.
[2681] V. *Tras máa precura vén a máa ventura* en *Descuido*.
[2682] Nunha segunda clasificación temática, Vázquez Saco incluíu este refrán en *Dios* (*Ayuda de Dios*).
[2683] En ms10 s.v. *Miscelánea*.
[2684] mc: *vayas*. En ms10 s.v. *Misa*.
[2685] En ms10 s.v. *Ventura* coa indicación *Diligencia*.
[2686] En ms10 s.v. *Ventura* coa indicación *Diligencia*.
[2687] *Dios rojando e co mazo dando*.
[2688] En ms10 s.v. *Pensar* coa indicación *Diligencia*.

Véase *Deixa qué comer...*

7424. **Inda non é morta e xa é degollada** [sic]**.** (ms8,57v: Meda)

Var.: *Inda non está morto e xa está esfolado.* (ms16 e ms10,043v: *D.E.*) [2689]

(es) *Apenas está muerta cuando ya está desollada.* (Correas)

7425. **Nin prá misa nin pró muíño esperes polo veciño.** (ms-LU: seminarista anónimo: Santa Euxea de Asma, Chantada, LU)

7426. **Non deixes pa mañán o que has de facer hoxe.** (ms-SA: José M. Gulías Rivas: Forcarei, PO)

7427. **Non esperes ó día do mercado pra ferra-lo cabalo.** [2690] (mc / ms4: F.V.S. / ms16: Lugo)

7428. **Non por moito madrugar amañece máis axiña.** (mc: *Dicc. Ac.*)

(es) *No por mucho madrugar amanece más aína.* (Correas)

7429. **Non por moito madrugar arrequece máis o traballo.** (ms8,64v: Betanzos)

7430. **Non por moito madrugar amanece antes.** (ms-LU: Álvaro Rábade: Saavedra, Begonte, LU)

7431. **Non por muito madrugar amanece máis cedo.** (ms-SA: Perfecto Lens Fraga: San Vicente de Rial, Val do Dubra, C / M. Fernández Ferro)

7432. **Nunca deixes pra mañá o que poidas facer hoxe.** (ms-LU: seminarista anónimo: Goiriz, Vilalba, LU)

7433. **Nunca "tempo hai" fixo cousa boa.** [2691] (ms15,17 / ms16: *D.E.*)

7434. **Ó bo negociante non lle doen os pés.** [2692] (ms16 e ms10,067r: *D.E.*)

(es) *Al buen negociador no le duelen los pies.* (R. Marín)

7435. **Ó bo traxinante non lle doen os pés.** [2693] (ms16 e ms10,133r: *D.E.*)

7436. **O feito ben agarda ó por facer.** (ms16: *D.E.*)

(es) *Lo hecho bien, agarda a lo que por hacer.* (Correas)

7437. **Ó feito non lle agrada o por facer.** (ms16: *D.E.*)

7438. **O feito vence ó que está por facer.** (ms16: *D.E.*)

7439. **O madrugador non é sempre o que primeiro chega.** (mc: R. Caruncho, *Diario de Avisos*)

Var.: *O máis madrugador non é sempre o primeiro en chegar.* (ms4: C.A. *A Nosa Terra*)

7440. **O máis madrugador non é sempre o primeiro que chega.** (ms6,02v: R. Caruncho, *Diario de Avisos* de La Coruña)

7441. **O que anda polo atallo, leva o mar de traballo.** [2694] (mc: Santiago)

7442. **O que antes chega, antes chea.** (mc: Paradela)

7443. **O que antes vén, antes mantén.** (mc: Paradela)

7444. **O que ben fai a cama, ben descansa nela.** [2695] (mc: Tuiriz, Monforte / ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar de Galicia)

7445. **O que ben oie, entre moita palla un grau recolle.** [2696] (mc: C.G.)

(es) *Quien bien oye, entre mucha paja algún grano recoge.* (R. Marín)

7446. **O que chega atrás, chorar ou cantar.** (mc / ms4: F.V.S.)

7447. **O que chega tarde, nin oie misa nin come carne.** [2697] (mc: Buciños / ms11,44: Fonsagrada / ms-LU: seminarista anónimo: Pol, LU / ms4: A.N.)

Var.: *O que se ergue tarde, nin oi misa nin come carne.* (ms16: *D.E.*)

(es) *Quien llega tarde a la carnicería, no come carne en todo el día* (R. Marín) / *Quien tarde va al templo, llega a la misa depués del Evangelio.* (R. Marín)

7448. **O que chega tarde, non cea.** [2698] (ms6,05v: Frai Prudencio, *Paliques*)

7449. **O que chega tarde, non oi misa nin come carne.** (ms-SA: Serafín Caamaño Cernadas: Esteiro, Muros, C / M. Camino Sánchez / M. González Fernández / ms-SA: Cándido Señarís Fernández: Buxán, Val do Dubra, C)

7450. **O que chega tarde, non oye a misa ni come carne.** (ms-SA: José A. Otero Outes: Santiago de Compostela, C)

7451. **O que está feito a andar, ben lle gusta madrugar.** (mc: R. Caruncho, *Diario de Avisos*)

7452. **O que ha de levar Xudas, que o leve pronto.** (mc: Palas de Rey-F.V.S.)

[2689] En ms10 s.v. *Muerte.*
[2690] *Non esperes o día do mercado, pra ferral-o cabalo*.
[2691] ms15,17: *hay*.
[2692] En ms10 s.v. *Negociar* coa indicación *Diligencia*.
[2693] En ms10 s.v. *Trajinante* coa indicación *Diligencia*.
[2694] mc: *leva a mar*.
[2695] ms-LU: *en ela*.
[2696] ms4: *muita palla*.
[2697] ms11: *oe misa*; ms-LU: *oy Misa*; ms4: *oye*. / V. *O que chega tarde, mal se aloxa* en *Pereza y ociosidad*.
[2698] V. *O que chega tarde, mal se aloxa* en *Pereza y ociosidad*.

7453. **O que ha leva-lo demo, poñerllo á porta.** [2699] (mc: M.L.)

(pt) *O que o diabo tem de levar antes se dê a Deus.* (Chaves)

7454. **O que ha levar o demo, ponllo á porta.** (ms-LU: seminarista anónimo: Laiosa, O Incio, LU)

7455. **O que madruga, Dio-lo axuda.** [2700] (mc / ms16: *D.E.* / ms-SA: Manuel Boado Vázquez: Santa María dos Ánxeles, Boimorto, C / ms-SA: Andrés Castro Ces: Tállara, Lousame, C / ms-SA: Manuel Gerpe Gerpe: Santa María de Montouto, Santa Comba, C)

7456. **O que madruga, Dios lle axuda.** (ms-SA: Francisco Canosa Quintáns / ms-SA: Clemente Crespo Caamaño: Santiago de Compostela, C)

7457. **O que madruga, ve o seu e o alleo.** (mc: Buciños)

7458. **O que madruga, Dio-lo axuda, si é con bon fin.** [2701] (mc e ms16: Tuiriz, Monforte)

(es) *A quien madruga, Dios le ayuda.* (R. Marín)

7459. **O que máis asubía, é o que máis capa.** (mc: Orense)

7460. **O que moito busca, pouco encontra.** (mc: Santiago)

7461. **O que non se move, non lle dá o aire.** (mc: Tuiriz, Monforte / ms16: *D.E.*)

(es) *Meneaos, señora comadre, meneaos y daros ha el aire.* (R. Marín)

7462. **O que poidas facer hoxe, non-o deixes pra mañá.** [2702] (mc: Tuiriz, Monforte / ms16: *D.E.* / ms-SA: Andrés Castro Ces: Tállara, Lousame, C)

Var.: *O que poidas facer hoxe, non-o deixes pa mañá, non sendo a comida, se non tes fame.* (ms15,01: Mato) */ Non deixes pra mañán o que poidas facer hoxe.* (ms16 / ms10,003r: *D.E.*) */ O que has de facer hoxe, non o deixes pra mañán.* (ms16 e ms10,016v: *D.E.* [2703]) */ O que has de facer dispois, / faino agora.* (ms16 e ms10,016v: *D.E.*) */ O que has de facer tarde, faino cedo.* (ms16 e ms10,016v: *D.E.*)

(pt) *Não deixes para amanha o que podes fazer hoje.* (Chaves) (es) *No dejes para mañana lo puedas hacer hoy.* (Correas) */ Lo que hoy puedas hacer no lo dejes para mañana.* (H.)

7463. **O que primeiro que chega ao muiño é o pr[imeiro] que moie.** [2704] (ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar de Galicia)

7464. **O que quere ir polo atallo, algunha vez pasa máis traballo.** (mc: Santiago)

Var.: *O que vai polo atallo, non lle faltan traballos.* (ms15,05: La Cañiza)

7465. **O que s'ergue tarde, non oye misa nin come carne.** (ms-LU: seminarista anónimo: Buciños, Carballedo, LU)

7466. **O que se levante cedo, ve a súa vida e mais a allea.** (ms-SA: José María García Vázquez: Dodro, C / ms-SA: Manuel Villaverde Marcos: Proupín, San Tomé de Ames, C)

7467. **O que se para no camiño, chega tarde ó muíño.** (ms-SA: José Porto Buceta: Portas, PO)

7468. **O que ten andado, non o ten por andar.** (mc: Buciños)

7469. **O que ten boca, non di "¡asopra!"** (ms-SA: Francisco Canosa Quintáns)

7470. **O que ten boca, non lle digha a outro sopla.** [2705] (ms-SA: José M. Gulías Rivas: Forcarei, PO)

7471. **O que vai á misa ou ó muiño, non se pare no camiño.** (mc, ms4 e ms16: J.P. / ms4: F.V.S.)

7472. **O que vai prá misa e pró ferreiro, non espere polo compañeiro.** [2706] (ms21,13v: Bermés)

7473. **O que veña atrás, que arree.** (mc: M.V.)

(es) *Quien venga detrás que harree.* (R. Marín)

7474. **O tempo non agarda por ninguén.** [2707] (mc: La Coruña / ms10,127r: *D.E.*)

7475. **O último mono sempre se afoga.** (mc: Tuiriz, Monforte)

(es) *El último mono es el que se ahoga.* (R. Marín)

7476. **Onde un non corre, non cansa.** (mc: M.V.)

7477. **Orelliña, si vas á leña e vés cedo, dareiche a merenda; si vés tarde, sin hora, dormirás fóra.** (mc: Camba)

7478. **Pouco importa madrugar, si o cordón non ten ferrete.** (mc: La Coruña)

[2699] *O que ha levaló demo, poñerllo â porta.* / ms4: *porllo â porta*.

[2700] *U que madruga Dio*(*s*) *lo axuda*.

[2701] *O que madruga, Diol-o axuda, si é con bon fin.* / ms16: *Dios o axuda*. / Nunha segunda clasificación temática, Vázquez Saco incluíu este refrán en *Dios* (*Ayuda de Dios*).

[2702] ms16: *mañán*; ms-SA: *podas, pa mañan*. As dúas últimas variantes en ms10 s.v. *Hacer*.

[2703] En ms10 s.v. *Dejar*.

[2704] O orixinal di *O que primeiro que ~~vay~~ a o muiño e o pr*[...] *de moie.* Por outros refraneiros sabemos que a segunda parte do refrán é *é o primeiro que moie / moe*.

[2705] *O que ten boca non lle dija a outro sopla*.

[2706] *O que vai pra misa e pro ferreiro non espere pol'o companeiro*.

[2707] ms10: *ninguién*. / En ms10 s.v. *Tiempo*.

7479. **Pra mal sentado, direito.** (ms8,56r: Meda)

7480. **Pra mañá deixa que comer, non deixes que facer.** (ms-LU: seminarista anónimo: Viveiro, LU)

7481. **Prá misa e prá feira non esperes pola compañeira.** (ms9,03v: Meda, Orense)

7482. **Prá misa e pró moín non esperes polo vecín.** (ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar da provincia de Lugo)

7483. **Prá misa e pró muíño non agardes polo veciño.** (ms-LU: seminarista anónimo: Laiosa, O Incio, LU)

7484. **Prá misa e pró muíño non esperes polo teu veciño.** (ms-SA: José Luís Barreiro Barreiro: Loureiro, Dúas Igrexas, Forcarei, PO)

7485. **Prá misa e pró muíño non esperes polo veciño.** [2708] (mc: Sarria / ms4: F.V.S. / ms16 / ms-LU: seminarista anónimo: Pol, LU / ms-LU: Tres seminaristas anónimos: algún lugar da provincia de Lugo)

Var.: *Prá misa e pró muín non esperes polo vicín.* (Fonsagrada) / *Prá misa e pró moíño nunca esperes por u veciño.*

(pt) *Para a missa e para o moinho, não esperes pelo teu vizinho.* (Chaves) (es) *Para ir a misa o al molino, no esperes por el vecino.* (R. Marín)

7486. **Prá misa e pró muíño non se espera polo veciño.** [2709] (ms21,12r: Bermés / ms-LU: seminarista anónimo: Ferreira de Pantón, LU)

7487. **Prá misa e pró moíño nunca esperes poro veciño.** [2710] (ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar de Galicia)

7488. **Prá misa e pró sermón, chamar si, esperar non.** (ms-SA: seminarista anónimo: Moreira, A Estrada, PO)

7489. **Prá misa e pró souto non hai que esperar un por outro.** [2711] (mc: M.V. / ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar da provincia de Lugo / ms21,29r: Bermés / A. Darriba Míguez / ms10,124r: *D.E.*)

Var.: *Prá misa e pró souto non hai que esperar moito.* (ms16 e ms10,0040r: *D.E.*) [2712]

7490. **Prá misa e pró tren non esperes por ninguén.** (ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar da provincia de Lugo)

7491. **Pró puesto e pró ferreiro nun esperes por u compañeiro.** (ms)

7492. **Quen a raposa ha de engañar, cómprelle madrugar.** (mc: A.N.)

(pt) *Quem a raposa há-de enganar, muito tem que madrugar.* (Chaves) (es) *Quien la raposa ha de engañar, cúmplele madrugar.* (Jara)

7493. **Quen chega tarde, nin oi misa nin come carne.** (ms-SA: José Barreiro Somoza: Santa Mariña de Ribela, A Estrada, PO)

7494. **Quen tarde vai ó mercado, compra sólo rostroballo.** [2713] (ms15,18r. / ms16: Trapero)

7495. **Quen teña boca, que non diga a outro "¡sopla!"** [2714] (ms-SA: Andrés Castro Ces: Tállara, Lousame, C)

7496. **Sacristán, non durmas, que están os santos ás escuras.** (mc: Buciños)

7497. **Si queres dormir ben, que non che dea o sol na cama.** [2715] (mc: Santiago)

7498. **Sin regla nin compás, cousa boa non farás.** (ms-LU: seminarista anónimo: Santa Euxea de Asma, Chantada, LU)

DINERO. V. tamén *Malgastar, Riqueza y dinero*.

7499. **A hucha sin diñeiro é coma o prado sin rego.** [2716] (ms16 e ms10,030v: *D.E.*)

7500. **Agora que teño moeda, xa podo cantar se me peta.** [2717] (ms16 e ms10,041r: *D.E.*)

7501. **Ande o diñeiro, que é ben lixeiro.** [2718] (ms16 e ms10., 006r: *D.E.*)

7502. **Baraxa diñeiro, sea teu, sea alleo.** (ms16: Agro)

(es) *Ten dinero tuyo o ajeno.* (R. Marín)

7503. **Baraxa e diñeiro, sea teu o[u] alleu.** (ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar da provincia de Lugo)

7504. **Cando a morte chega, de nada val ter moeda.** (ms5,121: Trapero)

7505. **Cando o probe ten diñeiro non ten carne o carniceiro.** (ms10,006r: *D.E.*)

7506. **Cartos a créditos pairen becerros.** (ms-SA: seminarista anónimo: Terras do Deza, PO)

[2708] ms-LU: *por o veciño*; ms-LU: *Pra o muiño*. / Na variante do castelán de R. Marín: ms: *a tu vecino.*

[2709] *Pra misa e pro muiño non se espera pol'o veciño*. / ms-LU: *por o viciño*.

[2710] O orixinal di *Pra Misa e pro moiño nunca esperes por u veciño*.

[2711] ms-LU: *n-hai*. / En ms10 s.v. *Soto*.

[2712] En ms10 s.v. *Misa*.

[2713] ms16: *restroballo*.

[2714] *Que teña boca, que non diga a outro "sopla"*.

[2715] mc: *dé*. / V. *Si queres ter boa fama, que non che dea o sol na cama* en *Trabajo*.

[2716] V. *A hucha sin centeo é como o prado sin rego* en *Agrícolas* (*Generales*). En ms10 s.v. *Hucha*.

[2717] En ms10 s.v. *Moneda*.

[2718] En ms10 s.v. *Dinero*.

7507. **Con diñeiro e facenda allea ninguién se deita con cea.** (ms10,006r: *D.E.*)

7508. **Chéireme a min a bulsa e fédache a ti o alento.** (ms16: *D.E.*)

7509. **De diñeiro e santidade, a mitá pola mitade.** [2719] (mc: C.A.)

Var.: *De diñeiro e bondá, a mitá da mitá.* (ms16 e ms10,006r: *D.E.*) / *De diñeiro e santidá quita sempre a mitá.* (ms16 e ms10,006r: *D.E.*) / *En falando de diñeiro e santidá, a mitá da mitá.* (ms16 e ms10,006v: *D.E.*) / *De diñeros e bondades, a mitá das metades.* (ms16 e ms10,006r: *D.E.*)

(pt) *De dinheiro e santidade, a metade da metade.* (Chaves) (es) *Di dineros y bondad -o y calidad-, la mitad de la mitad.* (R. Marín) / *De dineros y bondad, siempre quita la mitad.* (Id.) / *En dinero y santidad, la mitad de la mitad.* (R. Marín) (ct) *De diners o de bondat, la mitat de la mitat.* (Alberola)

7510. **De diñeiros e bondad, quita sempre a mitad.** (ms-SA: Andrés Castro Ces: Tállara, Lousame, C)

7511. **Diñeiro é o que diñeiro vale.** [2720] (ms16 e ms10,006r: *D.E.*)

(es) *Dinero es lo que dinero vale.* (R. Marín)

7512. **Diñeiro esquencido non fai mercede nin fai amigo.** [2721] (ms16 e ms10,006r: *D.E.*)

7513. **Diñeiro teña o meu amo, que lle sobrarán criados.** (ms10,006v: *D.E.*)

7514. **Diñeiros e amores mal se encobren.** [2722] (ms16 e ms10,006v: *D.E.*)

(es) *Dineros y amores mal se encubren.* (R. Marín)

7515. **Diñeiro, si no é lealtá, menos aínda da mitá.** (ms16: *D.E.*)

(es) *Dinero, siso y lealtad es menos de la mitad.* (Correas)

7516. **Diñeiro, siso e lealtá, menos aínda da mitá.** (ms10,006v: *D.E.*)

7517. **Dous andares ten o diñeiro: vén despaciño e vaise lixeiro.** [2723] (ms16 e ms10,006v: *D.E.*)

7518. **En pasar o río ou dar diñeiro, nunca sexas o primeiro.** (ms16: Agoada)

7519. **Encargos sin diñeiro non pasan do recadeiro.** (ms10,006v: *D.E.*)

7520. **Meu diñeiro manso ¿quen te volveu bravo?** [2724] (ms16 e ms10,006v: *D.E.*)

(es) *Mis dineros mansos ¿quién me los hizo bravos?* (Correas)

7521. **Non hai amigo como os cartos.** (mc)

Var.: *O millor amigo, a bulsa.* (ms16: *D.E.*)

(es) *Dineros, los únicos amigos verdaderos.* (R. Marín)

7522. **Non hai diñeiro coma o primeiro.** [2725] (ms16 e ms10,006v: *D.E.*)

7523. **Non hai mal máis verdadeiro que o de non ter diñeiro.** [2726] (ms16 e ms10,035v: *D.E.*)

7524. **Non hai millor amigo que on peso no bolsillo.** (ms-LU: seminarista anónimo: Outeiro de Rei, LU)

7525. **O corazón do home son os cartos.** (ms8,59v: Lugo)

7526. **O diñeiro bo i-o malo gástanse de contado.** [2727] (ms16 e ms10,006v: *D.E.*)

7527. **O diñeiro da Habana pouco custa e pouco dura.** (mc: A.S.A. / ms16: La *Vida Gallega*, Cuba, 01-1956)

Aplícase a los emigrantes.

7528. **O diñeiro do avarento a ningún lle dá contento.** (ms10,006v: *D.E.*)

7529. **O diñeiro do ruín gástase dúas veces sin se lucir.** (ms10,006v: *D.E.*)

7530. **O diñeiro do sogro afúndese en preitos todo.** (ms10,006v: *D.E.*)

7531. **O diñeiro do usureiro dá dez voltas ó quinteiro.** (ms10,006v: *D.E.*)

7532. **O diñeiro do xogo vaise logo.** (ms10,006v: *D.E.*)

7533. **O diñeiro é calado: a ninguén di si foi roubado.** [2728] (ms16 e ms10,006v: *D.E.*)

7534. **O diñeiro é de quen o agarra, a groria é de quen a gana.** [2729] (ms16 e ms10,006v: *D.E.*)

(es) *El dinero es de quien lo agarra, y la gloria de quien la gana.* (R. Marín)

7535. **O diñeiro é gran cabaleiro.** (ms10,006v: *D.E.*)

7536. **O diñeiro é madeira seca.** (ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar da provincia de Lugo)

[2719] As variantes en ms10 s.v. *Dinero*.
[2720] En ms10 s.v. *Dinero*.
[2721] En ms10 s.v. *Dinero*.
[2722] En ms10 s.v. *Dinero*.
[2723] En ms10 s.v. *Dinero*.
[2724] En ms10 s.v. *Dinero*.
[2725] En ms10 s.v. *Dinero*.
[2726] En ms10 s.v. *Mal*.
[2727] En ms10 s.v. *Dinero*.
[2728] En ms10 s.v. *Dinero*.
[2729] En ms10 s.v. *Dinero*.

Non hai cousa máis pronta.

7537. **O diñeiro é o amo do mundo enteiro.** (ms10,006v: *D.E.*)

7538. **O diñeiro é pra contalo e as chaves pra gardalo.** (ms10,006v: *D.E.*)

7539. **O diñeiro é tan bo servidor coma mal señor.** [2730] (ms16 e ms10,006v: *D.E.*)

(es) *El dinero es tan mal amo como mal criado.* (M. Kleiser)

7540. **O diñeiro é tan mal amo como bo criado.** (ms16: *D.E.*)

7541. **O diñeiro é tan mal amo como tan mal criado.** (ms10,006v: *D.E.*)

7542. **O diñeiro en todo tempo é bo compañeiro.** [2731] (ms16 e ms10,006v: *D.E.*)

Var.: *O diñeiro sempre foi o mellor compañeiro.* (ms16 e ms10,007r: *D.E.*)

(es) *No hay tan buen compañero como el dinero.* (R. Marín)

7543. **O diñeiro en todo tempo vén a xeito.** (mc: Chantada / ms4: F.V.S.)

Var.: *O diñeiro sempre vén a xeito.* (ms16 e ms10,007r: *D.E.*) [2732]

(es) *El dinero nunca pierde tempero.* (R. Marín)

7544. **O diñeiro enche o bolsón a forza de pon e pon.** [2733] (ms16 e ms10,006v: *D.E.*)

7545. **O diñeiro foxe como a auga dun regueiro.** [2734] (mc e ms16: S.Victorio de R. de Miño. / ms10,007r: *D.E.*)

(es) *El dinero se ha hecho redondo, para que ruede.* (R. Marín) / *El dinero es voladero.* (R. Marín)

7546. **O diñeiro herdado, pouco custa e menos dura.** (ms18,37r)

7547. **O diñeiro nunca perde o tempero.** [2735] (ms16 e ms10,007r: *D.E.*)

(es) *El dinero nunca pierde el tempero.* (R. Marín)

7548. **O diñeiro que máis nos fai aledar é o que se sabe ganar e o que se sabe gastar.** [2736] (ms16 e ms10,007r: *D.E.*)

(es) *El dinero tiene más de un gozar: saberlo ganar y saberlo gastar.* (R. Marín)

7549. **O diñeiro vaise ó diñeiro e o folgar, ó cabaleiro.** (ms10,007r: *D.E.*)

7550. **O ouro é para o tesouro.** [2737] (ms16: Artaz)

(es) *Vase el oro al tesoro.* (Correas)

7551. **O que non se pode mercar con diñeiro non se pode vender por diñeiro.** (ms10,007r: *D.E.*)

7552. **O que ten cartos no bolsillo, non sempre ten que comer.** (mc e ms16: Santiago)

7553. **Os cartos fan moitos homes listos e moitos homes parvos.** (ms16: *D.E.*)

7554. **Pan cocido e cartos na man, a ver cál dura máis.** (ms5,136: Prado, Lalín)

7555. **Poucas peras se compran por un carto.** (ms21,30v: Bermés)

7556. **Quen diñeiro non ten que cobrar, moitas voltas ten que dar.** (ms10,007r: *D.E.*)

7557. **Quen precisa diñeiro vende ás veces a bulsa i-o pelexo.** (ms10,007r: *D.E.*)

7558. **Redonda é a moeda pra que rode e corra e vaia e veña.** [2738] (ms16 e ms10,041r: *D.E.*)

7559. **Reinos e diñeiros non queren compañeiros.** (ms-SA: Andrés Castro Ces: Tállara, Lousame, C)

7560. **Se o diñeiro é forte, máis forte é a morte.** (ms10,007r: *D.E.*)

7561. **Tanto vales como tes; se non tes máis que cen reás, non máis de cen valerás.** [2739] (ms10,135r: *D.E.*)

Adulación al dinero

7562. **Canto tes, canto vales.** (mc e ms16: Sarria)

Var.: *Tanto tes, tanto vales.* (ms4: F.V.S. / ms16: Lugo / ms10,128r: *D.E.*) [2740]

(pt) *Tanto tens, quanto vales.* (Chaves) / *Tanto tens, tanto vales.* (Id.) / *Tanto vales quanto hás e o saber por demais.* (Id.) / *Quanto tens, quanto vales*. (Id.) (es) *Tanto uno vale como lo que tiene y puede valer.* (Correas) / *Tanto vales como has, y tu haber de más.* (Id.) / *Cuanto tienes, cuanto vales.* (R. Marín) / *Tanto vales como tienes: si no tienes más que cien reales, no más de ciento vales; o non vales más de cien reales.* (Correas)

7563. **Canto tes, tanto vales.** (ms21,18r: Bermés)

[2730] ms10: *como mal señor*. En ms10 s.v. *Dinero*.
[2731] Refrán e variante en ms10 s.v. *Dinero*.
[2732] En ms10 s.v. *Dinero*.
[2733] En ms10 s.v. *Dinero*.
[2734] ms10: *coma a i-auga*. En ms10 s.v. *Dinero*.
[2735] En ms10 s.v. *Dinero*.
[2736] En ms10 s.v. *Dinero*.
[2737] V. *Corre o ouro pró tesouro* en *Dinero* (*Dinero productivo e improductivo*).
[2738] En ms10 s.v. *Moneda*.
[2739] En ms10 s.v. *Valer* coa indicación *Dinero*.
[2740] En ms10 s.v. *Tener*.

7564. **Con cartos na bulsa calquera runfa.** (ms16: *D.E.*)

7565. **Corre o fume pró fumeiro, corre pra que ten diñeiro.** [2741] (mc: Carballedo / ms4: F.V.S / ms16: Carballino / ms-LU: dous seminaristas anónimos: Pacios, Neira de Xusá, Baralla, LU e Laiosa, O Incio, LU)

7566. **Corre o isqueiro pra quen ten diñeiro.** (ms16: Sober)

7567. **Dinche as campanas de Belén: "Valche quen ten".** (mc e ms16: Carballino)

(pt) *Vale quem tem.* (Chaves)

7568. **Glorias sin diñeiro é fume de palla.** (mc e ms16: C.A.)

7569. **Haxa diñeiro no bolsón que non faltará quen lle faga o son.** [2742] (ms16 e ms10,006v: *D.E.*)

7570. **Máis vale din de moeda que don sin renda.** [2743] (ms16 e ms10,006r: *D.E.*)

Var.: *Máis vale o din que o don.* (ms16 e ms10,006r: *D.E.*) / *O don sin din pouco me importa a min.* (ms16 e ms10,006r: *D.E.*) / *Máis vale din que don.* (ms16: *D.E.*)

(es) *Más vale din de moneda que don sin renta.* (Correas) / *Más vale din que don.* (Correas)

7571. **Non hai amigo nin ermau, si non hai diñeiro na mau.** (ms-SA: José A. Otero Outes: Santiago de Compostela, C)

7572. **Non hai amigo nin irmán, se non hai cartos na man.** [2744] (mc e ms16: Santiago / ms16: Arzúa)

7573. **O fume no fumeiro corre pra o que ten diñeiro.** (ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar de Galicia)

7574. **O fume no fumeiro corre pra quen ten diñeiro.** (mc: Tuiriz, Monforte / ms16: Tuimil-Monforte)

Véase *Fume, fumeiro...*

7575. **O fume tira pró fumeiro, prás nenas mocosas e prás que teñen diñeiro.** (ms9,15r: Silvarrey)

7576. **O fume vai pró fumeiro.** (ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar da provincia de Lugo)

7577. **O que ten, vale, e o que non ten, non vale nada.** (ms-SA: Francisco Canosa Quintáns)

7578. **Os cartos gustan a todos.** (ms15,44)

7579. **Quen ten cartos é fidalgo.** (ms16: Lugo)

Glosado en la canción popular: *Pasei pola túa porta; / troquei un can por un galgo; / o sangue todo é vermello, / quen ten diñeiro é fidalgo.*

7580. **Quen ten din, ten don.** [2745] (mc e ms16: Lugo / ms4: F.V.S. / ms10,009r: *D.E.*)

(es) *Quien tiene din tiene don.* (Correas)

7581. **Quen ten diñeiro, sempre anda no peneiro.** [2746] (ms16 e ms10,007r: *D.E.*)

7582. **Quen ten pan, non falta quen lle barra o chan.** (ms-SA: Francisco Canosa Quintáns)

7583. **"Quen ten, val", din as campanas de Rendal.** (mc: *Terra de Melide*)

Var.: *Quen ten, val.* (mc / ms16: Sober) / *As campanas de Amiudal* (Orense) *din sempre que as repinican: Quen ten val, quen ten ten, val.* (ms16: *D.E.*)

(pt) *Val quem tem.* (Chaves)

Aparece como estribillo en la copla popular: *As campanas d'Amiudal / cando repinican dicen: / Quen ten val, quen ten val.*

7584. **Se un peso tes, un peso vales.** (ms8,62r: Silvarrey)

7585. **Si ten cartos o velliño, untaráselle o fuciño; pro, si non-os ten, ulirá a sartén.** (mc e ms16: R. Caruncho)

(pt) *Tanto tens, quanto vales.* (Chaves) (es) *Tanto uno vale como lo que tiene y puede valer.* (Correas) / *Tanto vales como has, y tu haber de más.* (Id.) / *Tanto vales como tienes: si no tienes más que cien reales, no más de ciento vales.* (Id.)

7586. **Tanto é o teu valer como o teu ter.** [2747] (ms16 e ms10,135r: *D.E.*)

Var.: *Tanto vales canto tes.* (ms16 e ms10,135r: *D.E.*) / *Tanto vales como tes; se non tes máis de cen reás, non máis de cen valerás.* (ms16: *D.E.*)

AFICIÓN AL DINERO

7587. **Ben cheira o diñeiro inda que veña dun esterqueiro.** [2748] (ms16 e ms10,006r: *D.E.*)

(es) *A gloria huele el dinero, aunque se saque de un estercolero.* (R. Marín)

7588. **Bo é ter diñeiro e casa con pote, tixola e pucheiro.** [2749] (ms16 e ms10,006r: *D.E.*)

[2741] ms16: *no fumeiro*; ms16,ms-LU (Pacios), ms-LU (Laiosa): *pra quen*.
[2742] En ms10 s.v. *Dinero*.
[2743] Refrán e variantes en ms10 s.v. *Dinero*.
[2744] mc: *hirmán, si non*.
[2745] En ms10 s.v. *Don*.
[2746] En ms10 s.v. *Dinero*.
[2747] Tanto o refrán como a variante encóntranse en ms10 s.v. *Valer* coa indicación *Dinero*.
[2748] En ms10 s.v. *Dinero*.
[2749] ms16: *tixela*. / En ms10 s.v. *Dinero*.

7589. **Déannos diñeiro e non nos dean consellos.** [2750] (ms16 e ms10,006r: *D.E.*)

(es) *Dineros quiero, y no consejos.* (R. Marín)

7590. **Diñeiro haxa, que gusto non falta.** [2751] (ms16 e ms10,006v: *D.E.*)

(es) *Dineros haya, que invención y gusto no falta.* (R. Marín)

7591. **Ninguén tira cos cartos.** (ms16: Lugo)

7592. **Os cartos andan apañados.** (mc e ms16: Buciños)

7593. **Os cartos, todos queren arrapañalos.** (ms16: *D.E.*)

Var.: *Os cartos gustan a todos.* (ms16: Lugo)

7594. **Por diñeiro baila o can e por pan, se llo dan.** [2752] (ms16 e ms10,007r: *D.E.*)

(es) *Por dinero baila el perro, y por pan si se lo dan.* (Correas)

Dinero productivo e improductivo

7595. **A prata anda a cotío detrás da prata.** [2753] (ms16 e ms10,097r: *D.E.*)

7596. **Corre o ouro pró tesouro.** [2754] (mc e ms16: *Terra de Melide* / ms16: *D.E.* / ms-SA: Manuel Boado Vázquez: Santa María dos Ánxeles, Boimorto, C)

Var.: *O ouro corre pró tesouro.* (F.V.S.) / *Vaise o ouro pró tesouro.* (ms16: *D.E.* / ms21,08r: Bermés)

(pt) *Dinheiro, ganha dinheiro.* (Chaves) (es) *Vase el oro al tesoro.* (Correas) / *Dinero ¿a dónde vas? A donde hay más.* (R. Marín) / *Dinero hace dinero* (Id.) / *Dinero llama dinero.* (Id.) (ct) *Dins fan dins.* (Alberola)

7597. **Diñeiro busca diñeiro.** [2755] (ms16 e ms10,006r: *D.E.*)

(pt) *Dinheiro ganha dinheiro.* (Chaves) (es) *Dinero hace dinero.* (R. Marín)

7598. **Diñeiro chama diñeiro pero é o máis ó menos.** [2756] (ms16 e ms10,006r: *D.E.*)

(es) *Dinero llama dinero; pero es lo más a lo menos.* (R. Marín)

7599. **Diñeiro gana diñeiro.** [2757] (ms16 e ms10,006v: *D.E.*)

7600. **Diñeiro que gardado está, non gana pan.** [2758] (ms16 e ms10,006v: *D.E.*)

(es) *Dineros que guardados están, no ganan pan: dineros que van y vienen a su amo mantienen.* (R. Marín)

7601. **Diñeiro que vai e vén, a seu dono mantén.** [2759] (ms16 e ms10,006v: *D.E.*)

(es) *Dineros que guardados están, no ganan pan: dineros que van y vienen a su amo mantienen.* (R. Marín)

7602. **Na hucha os cartos non medran pero axúntanse.** [2760] (ms16 e ms10,030v: *D.E.* / ms15,18)

Var.: *Os cartos na hucha non nacen pero gárdanse.* (*D.E.*)

7603. **O que sabe canto gana á noite, nunca rico morre.** (ms10,050r: Silvarrei / ms6,03v: *D.E.* Dispersos)

PELIGROS DEL DINERO

7604. **De rico a soberbio non hai palmo enteiro.** [2761] (mc e ms16: Velle / ms10,077r e ms10,109r: *D.E.*)

(pt) *De rico a soberbo não há palmo inteiro.* (Chaves) (es) *De rico a soberbio, no hay palmo entero.* (Sbarbi)

7605. **Moito ter e pouco valer logo botan un home a perder.** (ms16: *D.E.*)

7606. **O diñeiro trai os homes ó retorteiro.** [2762] (ms16 e ms10,007r: *D.E.*)

PODER DEL DINERO

7607. **Burro con ouro consígueo todo.** (mc e ms16: Buciños / ms4: F.V.S.)

Var.: *Burro cargado de ouro consígueo todo.* (ms16: *D.E.*)

(es) *Donde el oro habla, todo calla.* (Sbarbi) (ct) *Ase d'òr, ho logra tot.* (Alberola)

7608. **Cando o diñeiro fala, todo cala.** (ms18,24r)

7609. **Cando o diñeiro fala, todos calan.** [2763] (mc: F.B.B. / ms: M.V. / ms16: *D.E.* / ms21,23r: Bermés)

(pt) *Quando o oiro fala, tudo cala.* (Chaves) / *Onde o ouro fala, a língua* (ou *tudo*) *cala.* (Id.) (es) *Cuando el dinero*

[2750] En ms10 s.v. *Dinero*.
[2751] En ms10 s.v. *Dinero*.
[2752] En ms10 s.v. *Dinero*.
[2753] En ms10 s.v. *Plata* coa indicación *Dinero*.
[2754] ms-SA: *po tesouro*; ms16: (*T. de M.*): *pro tesouro*. / V. *O ouro é para o tesouro* en *Dinero*.
[2755] En ms10 s.v. *Dinero*.
[2756] En ms10 s.v. *Dinero*.
[2757] En ms10 s.v. *Dinero*.
[2758] En ms10 s.v. *Dinero*.
[2759] En ms10 s.v. *Dinero*.
[2760] En ms10 s.v. *Hucha*.
[2761] ms10,077: *soberto, hai un palmo*. / En ms10,077 s.v. *Palmo* e en ms10,109r s.v. *Riqueza*.
[2762] En ms10 s.v. *Dinero*.
[2763] V. *Onde o diñeiro fala, todos calan* en *Jurídicos y similares*.

habla, todos callan. (mc: Sbarbi / ms: R. Marín / ms16: C.C.) / *Donde don Dinero habla, todo el mundo calla.* (R. Marín)

7610. **Coa prata todo se alcanza.** [2764] (ms16 e ms10,097r: *D.E.*)

7611. **Diñeiro e vida compoñen casas e vilas.** [2765] (ms16 e ms10,006v: *D.E.*)
(es) *Dineros y vida componen villa.* (Hernán Núñez)

7612. **O diñeiro é cabaleiro.** (mc / ms4: F.V.S.)
Var.: *Don Diñeiro é gran cabaleiro.* (ms16 e ms10,006v: *D.E.*) [2766]
(es) *El dinero es gran caballero.* (R. Marín) / *El dinero hace caballero.* (R. Marín) / *Poderoso caballero es Don dinero.* (R. Marín)

7613. **O diñeiro fai ó cabaleiro.** [2767] (ms16 e ms10,006v: *D.E.*)
(es) *El dinero hace caballero.* (M. Kleiser)

7614. **O diñeiro fai o home enteiro.** [2768] (ms16 e ms10,007r: *D.E.*)
(es) *El dinero hace el hombre entero.* (Correas)

7615. **O diñeiro manda.** [2769] (ms16 e ms10,007r: *D.E.*)
Var.: *O diñeiro pódeo todo.* (ms16 e ms10,007r: *D.E.*)

7616. **O diñeiro racha as pedras.** (mc e ms16: F.B.B.)
(es) *El dinero hace milagros.* (Sbarbi)

7617. **Os cartos son cartos.** (ms15,44 / ms16: Lugo)

7618. **Ouro son trunfos.** (ms16: Lugo)
(es) *Oro son triunfos.* (R. Marín)

7619. **Quen diñeiro ten, merca o que quer.** [2770] (ms16 e ms10,007r: *D.E.*)
(es) *Quien dinero tiene, alcanza lo que quiere.* (H. Núñez)

7620. **Quen ten cartos, quita santos.** (ms16: Sober)
(es) *Quien tiene dineros, pinta panderos.* (R. Marín)

DIOS. V. tamén *Religiosos y morales*.

7621. **A boa herba gárdaa Dios.** (ms4: F.V.S.)

7622. **A cada un o seu e Dios con todos.** (ms10,007r: *D.E.*)

7623. **Alá me leve Dios onde nos atopemos todos nós.** (ms10,007r: *D.E.*)

7624. **Antes é Dios que os santos.** (ms16: Sober)

7625. **Ben gardado é o que a Dios garda.** [2771] (mc e ms16: Pidre-F.V.S.)
Var.: *Gardado é o que Dios garda.* (ms15,42: Aguada)

7626. **Ben gardado está o que Dios garda.** (ms-LU: seminarista anónimo: San Cristovo de Chamoso, O Corgo, LU)

7627. **Cando Dios quería, eu ben lonxe cuspía; agora que non podo, cuspo ó meu modo.** (ms10,007r: *D.E.*)

7628. **Dá Dios moas a quen non ten talladas.** (ms10,007r: *D.E.*)

7629. **Dá Dios mocos a quen non se sona.** (ms10,007r: *D.E.*)

7630. **Dá Dios que roer ó que lle faltan moas e dentes.** (ms10,007r: *D.E.*)

7631. **Dá Dios talladas a quen non ten dentamia.** (ms10,007r: *D.E.*)

7632. **Dar por Dios a quen ten máis que nós é cousa de parvos ou de papós.** (ms10,007r: *D.E.*)

7633. **Despois de Dios, a ola.** (mc e ms16: A.S.A.)
(es) *Después de Dios, la olla.* (Sbarbi) / *Después de Dios, la olla; que la casa de Quirós todo es bambolla.* (R. Marín) (ct) *Després de Deu, l'òlla.* (Alberola)

7634. **Despois de Dios, o pote.** (ms6,02v: R. Caruncho, *Diario de Avisos* de La Coruña)

7635. **Digan, que de Dios dixeron e dispois inda o mataron.** (ms10,007r: *D.E.*)

7636. **Dio-los cría e o demo os axunta.** [2772] (ms10,047v: *D.E.*)

7637. **Dios amou a probeza.** (ms16: Lugo)
(es) *Dios amó la pobreza.* (R. Marín)

7638. **Dios axuda ó que se axuda.** (ms10,007r: *D.E.*)

7639. **Dios castiga e non da paus.** (ms10,007v: *D.E.*)

7640. **Dios consinte hastra ó que minte.** (ms10,007v: *D.E.*)

7641. **Dios che dea bés, se traballar qués.** (ms10,007v: *D.E.*)

7642. **Dios che dea o ben, e a casa en que o meter.** (ms10,007v: *D.E.*)

7643. **Dios che dea poder na vila e na tua casa fariña.** (ms10,007v: *D.E.*)

7644. **Dios che dea que teñas e casa en que o metas.** (ms10,007v: *D.E.*)

[2764] En ms10 s.v. *Plata* coa indicación *Dinero*.
[2765] En ms10 s.v. *Dinero*.
[2766] En ms10 s.v. *Dinero*.
[2767] En ms10 s.v. *Dinero*.
[2768] En ms10 s.v. *Dinero*.
[2769] Refrán e variante en ms10 s.v. *Dinero*.
[2770] En ms10 s.v. *Dinero*.
[2771] ms4: *é que Dios garda*.
[2772] En ms10 s.v. *Miscelánea* coa indicación *Dios*.

7645. **Dios che garde o que for do teu agrado, e o demais que o leve o diaño.** (ms10,007v: *D.E.*)

7646. **Dios dea a pereira e eu á beira.** [2773] (mc: A.C. *A Nosa Terra* / ms16: C.A.)

Var.: *Deus me de a pereira e a min á beira.*

7647. **Dios dea con que rir, que pra chorar hai abondo.** (ms10,007v: *D.E.*)

7648. **Dios dea que comer e con quen falar.** (ms15,17)

7649. **Dios dea traballos a quen os queira.** (ms10,007v: *D.E.*)

7650. **Dios diante e o carro que cante.** [2774] (mc e ms16: M.L.2 / ms10,007v: *D.E.*)

7651. **Dios dixo o que será pero non o que virá.** (ms10,007v: *D.E.*)

7652. **Dios é grande i-o mundo pequeno.** [2775] (ms16 e ms10,007v: *D.E.*)

Var.: *Dios é grande.* (ms16: *D.E.*)

(es) *Dios es grande.* (Z.)

7653. **Dios e o mundo non poden andar xuntos.** [2776] (ms16 e ms10,007v: *D.E.*)

(es) *Dios y el mundo no pueden andar juntos.* (Correas)

7654. **Dios é pai e tempo é tempo.** (ms4: C.A. *A Nosa Terra* / ms6,02v: R. Caruncho, *Diario de Avisos* de La Coruña)

7655. **Dios fai a mercede, mais tamén algo quere.** (ms10,007v: *D.E.*)

7656. **Dios fixo as bestas pra descanso dos homes.** (ms10,007v: *D.E.*)

7657. **Dios me apare mesón que a dona me faga algo e o mesoneiro, non** (ms10,007v: *D.E.*)

7658. **Dios me dea apego ó traballo e o demais que o leve o diaño.** (ms10,007v: *D.E.*)

7659. **Dios me garde de aprendiz novo e de barbeiro vello.** (ms10,007v: *D.E.*)

7660. **Dios me garde de home mal barbado e de lobo esfameado.** (ms10,008r: *D.E.*)

7661. **Dios no ceo e na terra o diñeiro.** (ms10,008r: *D.E.*)

7662. **Dios non axuda a quen non se axuda.** (ms10,008r: *D.E.*)

7663. **Dios non é vello pois nace tódolos anos.** [2777] (ms16 e ms10,008r: *D.E.*)

Var.: *Dios non é vello.* (ms16: Sarria) / *Dios nace tódolos anos.* (ms16: Lugo) / *Inda Dios non é vello.* (ms16: G.P.)

(es) *Dios no es viejo pero nace todos los años.* (R. Marín) / *Dios no es viejo.* (R. Marín) / *Dios nace cada año.* (R. Marín)

7664. **Dios non oi a quen non pide.** (ms10,008r: *D.E.*)

7665. **Dios non ten toucas, mais quita dunhas e pón noutras.** (ms10,008r: *D.E.*)

7666. **Dios nos dea con que riamos e non con que choremos.** (ms10,008r: *D.E.*)

7667. **Dios nos dea con que riamos, que pra sofrir tempo ha de sobrarnos.** (ms4: F.V.S.)

7668. **Dios nos dea moito pan e mala colleita.** (ms10,008r: *D.E.*)

7669. **Dios nos garde o millor, que é o xuicio.** (ms10,008r: *D.E.*)

7670. **Dios nos libre e garde dos que non nos sabemos librar nin gardar.** (ms10,008r: *D.E.*)

7671. **Dios pague a caridade e aumente a devoción.** (ms10,008r: *D.E.*)

7672. **Dios perdoa ó que a súa culpa chora.** (ms10,008r: *D.E.*)

7673. **Dios perdoe ós defuntos e con saúde os enterremos.** (ms10,008r: *D.E.*)

7674. **Dios poña tento nas túas mans.** (ms10,008r: *D.E.*)

7675. **Dios púxome sano e o médico levoume os cartos.** (ms10,008r: *D.E.*)

7676. **Dios que dá prá cea, dá prá candea.** (ms4: M.L.)

7677. **Dios sempre é novo.** (ms9,03v: Orense)

7678. **Dios te garde de amigo reconciliado, de can atado, de borracho irado e de home arroutado.** (ms10,008r: *D.E.*)

7679. **Dios te garde de ladrón da casa e de tolo de fóra da casa.** (ms10,008r: *D.E.*)

7680. **Dios te libre de alcalde novo e de escribano vello.** (ms10,008r: *D.E.*)

7681. **Dios te libre do mozo cando lle apunta o bozo.** (ms10,008r: *D.E.*)

7682. **Dios todo o oi e todo o ve e dálle ó home o que lle convén.** (ms10,008r: *D.E.*)

7683. **Dios vos manteña e máis que veña.** (ms10,008r: *D.E.*)

7684. **Dios dé pacencia i-on saco pra levala.** (ms8,68r: La Cañiza)

7685. **Dios sea loubado, que temos o curral ben estrado.** (ms10,008r: *D.E.*)

7686. **Dispois de Dios, o pote, a cazola e nós.** (ms10,008r: *D.E.*)

[2773] ms4: *beira*.

[2774] ms: *y o carro*; ms4: *Deos diante*; ms16: *i o carro*. / En ms10 s.v. *Dios*.

[2775] En ms10 s.v. *Dios*.

[2776] En ms10 s.v. *Dios*.

[2777] En ms10 s.v. *Dios*.

7687. **Do que é parvo e non sabe, Dios teña piedade.** (ms10,092r: *D.E.*)

7688. **En Dios espera pero, entramentras, [arrenda] as túas terras.** [2778] (ms10,008r: *D.E.*)

7689. **Fianza en Dios e botar a correr.** (ms-SA: Serafín Caamaño Cernadas: Esteiro, Muros, C / ms-SA: Nicolás Alvarellos López: Lalín, PO)

7690. **Fíate en Dios e non corras.** (ms10,008r: *D.E.*)

7691. **Gárdeme Dios de mozo rezador e de vello amador.** (ms10,008r: *D.E.*)

7692. **Hase facer o que Dios quixer.** (ms10,008v: *D.E.*)

7693. **Líbreme Dios de hora minguada e de xente que non teme nada.** (ms10,008v: *D.E.*)

7694. **Non dea Dios tanto ben ós amigos, que nos desconozan.** (ms10,008v: *D.E.*)

7695. **O Dios do usureiro é o diñeiro.** (ms10,008v: *D.E.*)

7696. **O moito teno Dios.** (mc e ms16: Santiago)

7697. **O que con Dios se deita, con Dios se ergue.** [2779] (mc e ms16: Santiago)

7698. **Pra bon labrador sólo Dios.** (ms16: Sober)

7699. **Primeiro é Dios e despois son os santos.** (ms21,01v: Bermés)

7700. **Primeiro é Dios que o demo.** [2780] (mc e ms16: Palas de Rey-F.V.S.)

7701. **Primeiro Dios e dispois nós.** (mc e ms16: Buciños)

7702. **Que Dios te socorra e a min non me desampare.** (ms10,008v: *D.E.*)

7703. **Quen con Dios queira falar, o corazón ten que abrir e os beizos ten que pechar.** [2781] (ms16 e ms10,008v: *D.E.*)

7704. **Quen ós lóstregos non teme, a Dios ofende.** [2782] (mc: M.V. / ms16: Lis Quibén / ms21,25v: Bermés / ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar da provincia de Lugo / A. Darriba Míguez)

7705. **Se Dios me pon onde hai, xa arranxarei o demais.** (ms10,008v: *D.E.*)

7706. **Se Dios non me quer, o demo me roga.** (ms10,008v: *D.E.*)

7707. **Se Dios quer, non nos ha faltar que comer.** (ms10,008v: *D.E.*)

7708. **Sin defectos sólo Dios.** (ms16: Lugo)

7709. **Solo Dios é labrador.** (mc e ms16: Buciños)
El manda el tiempo propicio para las cosechas.

7710. **Tres cousas pediría, si Dios me has dese: a tea, o tear e a que tece.** (ms10,008v: *D.E.*)

7711. **Vivir como Dios manda, e morrer como Dios queira.** (ms10,008v: *D.E.*)

7712. **[...] quieto que Dios lle dá.** (ms-SA: Manuel Tojo Reboredo)

AMOR DE DIOS

7713. **A quen Dios quer ben, caille a sopa no mel.** [2783] (ms16 e ms10,007r: *D.E.*)

7714. **A quen Dios quer ben, o demo lle apaña a leña.** [2784] (mc e ms16: A.S.A.)
Var.: *A quen Dios quer, o demo lle apaña a leña.* (ms16: A.S.A)
(pt) *A quem Deus quer bem, o vento lhe apanha a lenha.* (Chaves) / *A quem Deus ajuda, o vento lhe junta a lenha.* (Id.) (es) *A quien Dios quiere bien, el viento le junta la leña.* (R. Marín) (ct) *A qui de vida muda, Deu li ajuda.* (Alberola)
Véase *A quen Dios quer ben, o vento...*

7715. **A quen Dios quer ben, o vento lle apaña a leña.** (mc)
Var.: *A quen Dios quer ben, o vento axúntalle a leña.* (ms16: *D.E.*) / *A quen Dios quer, o vento lle apaña a leña.* (ms16: Sober)
(pt) *A quem Deus quer bem, o vento lhe apanha a lenha.* (Chaves) / *A quem Deus ajuda, o vento lhe junta a palha.* (Id.) (es) *A quien Dios ama, el viento le junta la parva.* (R. Marín)

7716. **A quen Dios quer, a casa lle tella.** [2785] (ms16 e ms10,007r: *D.E.*)

7717. **A quen Dios quer, todo lle medra.** [2786] (ms16 e ms10,007r: *D.E.*)

7718. **Cando Dios nos quere, os santos nos axudan.** [2787] (mc e ms16: C.A. *A N. Terra*)

7719. **De Dios todo ben procede e ó que ama, todo lle concede.** (ms4: J.P.)

7720. **Dios a quen lle quere ben, ben lle sabe da casa.** [2788] (mc e ms16: Villamor-Caurel)

[2778] Aínda que Vázquez Saco recolle o refrán sen verbo na segunda parte da oración, no diccionario de Eladio Rodríguez só aparece *En Dios espera pero, entramentras, arrenda as túas terras*.
[2779] mc: *erge*.
[2780] ms: *qu'o*.
[2781] En ms10 s.v. *Dios*.
[2782] ms-LU e A. Darriba Míguez: *Deus*.
[2783] En ms10 s.v. *Dios*.
[2784] V. tamén *Ayuda de Dios*.
[2785] En ms10 s.v. *Dios*.
[2786] En ms10 s.v. *Dios*.
[2787] ms4: *non quere*.

7721. **Dios comigo, eu co El; El primeiro, eu tras El.** [2789] (ms16 e ms10,007v: *D.E.*)
(es) *Dios conmigo, yo con Él; Él delante, yo tras Él.* (Correas)

AYUDA DE DIOS

7722. **A non haber, Dios valer.** (mc e ms16: La Coruña)

7723. **A quen cedo se ergue Dios lle dá axuda.** [2790] (mc / ms16: Lugo)
Var.: *A quen madruga, Dios lle axuda.* / *A quen madruga, Dios o axuda.* (ms16: Lugo)
(pt) *A quem madruga, Deus ajuda.* (Chaves) (es) *A quien madruga, Dios le / lo ayuda.*

7724. **A quen Dios axuda, o vento lle apaña a leña.** [2791] (mc / ms16: Lugo)
Var.: *A quen Dios quer axudar, o vento apáñalle a leña.* (ms16: *D.E.*)

7725. **A quen Dios axuda, o vento lle xunta a palla.** (mc / ms16: Lugo)
(pt) *A quem Deus ajuda, o vento lhe junta a palha.* (Chaves) / *A quem Deus quer bem, o vento lhe apanha a lenha.* (Id.)

7726. **A quen Dios quere axudar, naide o pode dañar.** [2792] (mc e ms16: Santiago / ms-LU: seminarista anónimo: Santiago de Compostela, C)

7727. **Axúdate que Dios che axudará.** (ms-SA: M. González Fernández)

7728. **Axúdate que Dios te axudará.** [2793] (ms-SA: Juan Benito Filloy Rial: Graba, Silleda, PO / ms-SA: Jesús Ferro Ruibal: Rebón, Moraña, PO)

7729. **Dios dea salud que fame non ha faltar.** (ms-SA: Antonio Iglesias Duro: Carcacía, Padrón, C)

7730. **Dios di: "axúdate que eu te axudarei".** [2794] (mc e ms16: Sarria / ms4: F.V.S. / ms10,007v: *D.E.*)
Var.: *Axúdate que eu te axudarei.* (ms16: Sarria)
(pt) *Deus diz: faze tu que eu ajudarei.* (Chaves) (es) *Ayúdate tú, y Dios te ayudará.* (R. Marín) / *A Dios rogando y con el mazo dando.* (Id.) / *Dios dijo: ayúdate que yo te ayudaré.* (Sbarbi) / *Ayúdate que yo te ayudaré.* (R. Marín) (ct) *Deu, diu: ajudat y t'ajudaré.* (Alberola)

Dios no ayuda a quien no se ayuda.

7731. **Dios e vidas compoñen vilas.** [2795] (ms16 e ms10,007v: *D.E.*)
(es) *Dios y vida componen villa.* (Z.)

7732. **Dios faga o demais.** (ms16: *D.E.*)
(es) *Dios haga lo demás.* (Correas)

7733. **Dios nola depare boa.** (mc: A.C. *A Nosa Terra* / ms16: C.A.)

7734. **Dios non axuda a que non se axuda.** (ms16: *D.E.*)
Var.: *Dios axuda a quen se axuda.* (ms16: *D.E.*)
(es) *Dios no ayuda a quien no se ayuda.* (R. Marín) / *Dios ayuda a los que se ayudan.* (R. Marín)

7735. **Dios nos dé con que riamos e non seian fillos charros.** [2796] (ms4: A.S.A.)

7736. **Dios nos dea con qué, que as ganas de comer non han de faltar.** [2797] (mc: A.C. *A Nosa Terra* / ms16: C.A.)
Var.: *Deus nos dé qué, que as ganas de comer veñen de seu.* (C.A.) / *Dios dea saúde que as ganas de comer elas han de vir* (ou *veñen de seu*). (ms4: C.A. *A Nosa Terra*)

7737. **Dios nos dea saúde e vamos vivindo.** (ms4: A.S.A.)

7738. **Dios nos día cousas arregladas.** [2798] (mc e ms16: Buciños)

7739. **Dios nos día mar que rompa.** (ms5,131)

7740. **Dios nos día moito e nos contente con pouco.** (mc e ms16: Buciños)

7741. **Dios nos día viño mentras vivamos, i-o ceo pra cando morramos.** (ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar da provincia de Lugo)

7742. **Dios nos libre da boca do lobo.** [2799] (mc: Buciños-A.C. *A Nosa Terra* / ms16: C.A. / ms18,71r: A.S.A. / ms10, 033v: *D. E.*)

7743. **Dios nos libre do mal i-o ben que polo trono vén.** (mc e ms16: Buciños)

7744. **Dios nos manteña e veña o que veña.** [2800] (ms16 e ms10,008r: *D.E.*)
(es) *Dios nos mantenga, y más que venga.* (Correas)

7745. **Dios nos queira gardar do que non nos sabemos librar.** [2801] (ms16 e ms10,025v: *D.E.*)

[2788] ms16: *a quen quere ben*.
[2789] En ms10 s.v. *Dios*.
[2790] ms: *s'ergue*.
[2791] V. *A quen Dios quer ben, o vento lle apaña a leña* e variantes en *Dios* (*Amor de Dios*).
[2792] ms16: *quer axudar*.
[2793] ms-SA (Jesús R.): *t'axudará*.
[2794] ms4: *ch'axudarei*. / En ms10 s.v. *Dios*.
[2795] En ms10 s.v. *Dios*.
[2796] *Dios nos dè conque riamos, e non seyan fillos charros*.
[2797] ms4: *non nos han*.
[2798] ms16: *dea*.
[2799] En ms10 s.v. *Lobos*.
[2800] En ms10 s.v. *Dios*.
[2801] En ms10 s.v. *Guardar*.

(es) *Dios nos libre y guarde de lo que no nos sabemos librar ni guardar.* (Correas)

7746. **Dios nos teña da súa man e nos saque do inverno e nos meta no vran.** [2802] (ms16 e ms10,008r: *D.E.*)

(es) *Dios nos tenga de su mano, y nos saque del invierno y nos meta en el verano.* (Correas)

7747. **Dios nos teña da súa man.** (ms16: Lugo)

(es) *Dios sea con nosotros.* (R. Marín)

7748. **Dios te garde do can atado e do home arroutado.** [2803] (ms16 e ms10,025v: *D.E.*)

7749. **En canto un vai e outro vén, Dios dá o seu ben.** (ms10,031r: *D.E.*)

7750. **En canto un vai e outro vén, Dios dá o seu parabén.** (ms10,031r: *D.E.*)

7751. **En todo mal, Dios axuda.** (mc / ms16: Lugo)

(es) *Dios acude siempre a la mayor necesidad.* (R. Marín)

7752. **En Dios espera, pero mentras arrenda.** (mc e ms16: C.A.)

Ayúdate que Dios te ayudará.

7753. **Fai máis o que Dios axuda có que muito madruga.** (ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar da provincia de Lugo)

7754. **Gana máis o que Dios ll'axuda qu'o que moito madruga.** (ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar da provincia de Lugo)

7755. **Máis val'o que Dios axuda qu'o que moito madruga.** (ms-LU: seminarista anónimo: Pol, LU)

7756. **Ó non ter, Dios valer.** (ms21,18r: Bermés)

7757. **Sempre Dios foi dando remedio.** (mc e ms16: Buciños)

7758. **Val máis a quen Dios axuda que a quen moito madruga.** (ms-SA: Eliseo López Varela / Francisco Canosa Quintáns / ms-SA: José Cornes Iglesias: Santiago de Buxán, Val do Dubra, C)

7759. **Vale máis a quen Dios axuda có que cedo madruga.** (ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar da provincia de Lugo)

7760. **Vale máis que Dios te axude c'un "axúdete Dios".** [2804] (ms, mc / ms16: Lugo)

7761. **Vale máis quen Dios axuda que quen cedo madruga.** (ms-LU: seminarista anónimo: Ferreira de Pantón, LU)

7762. **Vale máis quen Dios axuda que quen moito madruga.** [2805] (mc e ms16: A.I. / ms3: A.N.V. / ms16: *Enc.*)

Var.: *Fai máis o que Dios ll'axuda que o que moito madruga. / Millor vai quen Deus axuda que quen moito madruga.* (ms16: *Enc.*)

(pt) *Mais vale a quem Deus ajuda do que quem muito madruga.* (Chaves) (es) *Más vale a quien Dios ayuda que quien mucho madruga.* (R. Marín)

BONDAD DE DIOS

7763. **A auga fíxoa Dios i-o viño os homes: respetemos a auga e bebamos o viño.** (ms9,13r: Montefurado)

7764. **Asegún dá Dios a chaga, dá o remedio.** [2806] (mc e ms16: Buciños / ms4: F.V.S.)

(pt) *Deus assim como dá a doença dá o médico.* (Chaves) (es) *Cuando Dios da la llaga, da el remedio que la sana.* (Correas) (ct) *Deu que dona la plaga dona la medecina.* (Alberola)

7765. **Bon pan, mal pan, Dios día pan.** (ms8,07r: Lugo)

7766. **Bo, sólo Dios.** (ms16: Lugo)

(es) *Bueno es Dios.* (R. Marín)

7767. **Cada un na súa casa e Deus na de todos.** [2807] (mc e ms16: *Dicc. Ac.* / ms5,133: Mondoñedo)

(pt) *Cada um em sua casa e Deus na de todos.* (Chaves) (es) *Cada uno en su casa, y Dios en la de todos; que es padre poderoso.* (Correas) (ct) *Cada ú en sa casa y Deu en la de tots.* (Alberola) A

7768. **Cada un pra si e Dios para todos.** [2808] (mc e ms16: M.V.)

(pt) *Cada um para si e Deus para todos.* (Chaves) (es) *Cada uno por sí, y Dios por todos.* (R. Marín) */ Cada uno cuida de su negocio, y Dios del de todos.* (Correas) */ Cada uno para sí, y Dios para todos.* (Id.)

Mira o hace.

7769. **Cada un torna do seu e Dios do de todos.** (mc: C.A. *A Nosa Terra* / ms16: C.A.)

Var.: *Cada un terma do seu e Dios do de todos.*

7770. **Cando Dios dá, n'é cocho.** (mc e ms16: M.L.)

(pt) *Quando Deus dá é para todos.* (Chaves) (es) *Cuando Dios da, no es escaso.* (R. Marín) */ Cuando Dios da, para todos da.* (Correas)

7771. **Cando Dios dá, non é migalleiro.** (ms16: *D.E.*)

[2802] En ms10 s.v. *Dios*.
[2803] En ms10 s.v. *Guardar*.
[2804] mc e ms16: *que un*.
[2805] ms e ms16: *Val mais*.
[2806] ms4: *remedeo*.
[2807] mc, ms5, 133 e ms16: *Dios*
[2808] mc, ms2, ms3 e ms4: *pra todos*.

7772. **Cando Dios amanece, pra todos estrelece.** (mc e ms16: C.A. *A Nosa Terra*)

Var.: *Cando Dios amañece, pra todos amañece.* (ms16 e ms10,007r: *D.E.*) [2809]

(es) *Cuando amanece para todos, amanece.* (Z.)

7773. **Dá Dios a cada un o frío como é a manta.** (mc e ms16: Buciños)

(pt) *Dá Deus a roupa conforme o frio.* (Chaves) */ Dá Deus o frio conforme a roupa.* (Id.) (es) *A cada cual da Dios frío, como ande vestido.* (Hernán Núñez)

7774. **De hora a hora Dios mellora.** [2810] (mc e ms16: J.P.)

Var.: *En pequena hora Dios obra e millora.* (ms16 e ms10,030r: *D.E.*) [2811] */ Nunha hora Dios mellora.* (ms16: J.P.)

(pt) *De hora a hora, Deus melhora.* (Chaves) */ Em pequena hora, Deus melhora.* (Chaves) */ Uma hora melhora a outra.* (Id.) (es) *Dios mejora las horas y el diablo las empeora.* (R. Marín) */ En chica hora, Dios obra.* (H. Núñez) */ De hora e hora, Dios mejora.* (S.)

7775. **De hora en hora Dios a mellora.** [2812] (ms-SA: Francisco Canosa Quintáns)

7776. **De hora en hora Dios millora.** [2813] (ms16: *D.E.* / ms21,07v: Bermés / ms-LU: Dous seminaristas anónimos: algún lugar da provincia de Lugo)

7777. **De Dios vén o ben; e das abellas, o mel.** [2814] (ms16 e ms10,007r: *D.E.*)

Var.: *Do mal saca Dios ben.* (ms16: Lugo)

(es) *De Dios viene el bien; de las abejas la miel.* (H. Núñez) */ Del mal saca Dios bien.* (R. Marín)

7778. **[Deus] Apreta, pero... [non afoga.].** [2815] (ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar da provincia de Lugo)

7779. **Dios apreta pero non afoga.** (mc: C.A. *A Nosa Terra* / ms21,30v: Bermés)

Var.: *Dios apreta mais non afoga.* (ms16: *D.E.*)

(pt) *Deus aparta mão não enforca.* (Chaves) (es) *Dios aprieta pero no ahoga.* (R. Marín) (ct) *Deu apreta pero no aufega.* (Alberola)

7780. **Dios apreta pero non afoga.** [2816] (ms21,30v: Bermés / ms10,007v: *D.E.*)

7781. **Dios apreta pero non aforca.** (ms-LU: seminarista anónimo: Melide, C)

7782. **Dios dá a cada un o frío según a manta.** [2817] (mc: Cervantes, Lugo-F.V.S. / ms: Páramo)

Var.: *Dios dá o frío asegún é a roupa.* (ms16 e ms10,007v: *D.E.*) */ Dios dá o frío conforme é o abrigo.* (ms16 e ms10,007v: *D.E.*)

(pt) *Dá Deus a roupa conforme o frio.* (Chaves) */ Da Deus o frio conforme a roupa.* (Id.) (es) *Dios da el frío según la ropa.* (R. Marín) */ Dios da el frío según se anda vestido.* (Id.) (ct) *Deu dona el fret segóns la ròba.* (Alberola)

Véase *Dá Dios a cada un...*

7783. **Dios dá a manta según o frío.** (ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar de Galicia)

7784. **Dios dá o frío según a roupa.** (ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar da provincia de Lugo)

Dios da el socorro conforme es la necesidad.

7785. **Dios dá pra todos.** [2818] (ms16 e ms10,007v: *D.E.*)

Var.: *Cando Dios dá, pra todos dá.* (ms16 e ms10,001r: *D.E.*)

7786. **Dios dea a quen desea.** (ms4: Pidre-F.V.S.)

7787. **Dios dea o pan a quen o sepa comer.** [2819] (mc e ms16: R. Caruncho, *Diario de Avisos*)

7788. **Dios é un pingón.** (mc e ms16: A.N.)

(es) *Dios es bueno para mercader.* (R. Marín) */ Dios es buen pagador.* (Id.)

Está goteando continuamente sus bienes sobre los hombres. *Quam magnanimus Deus!*

7789. **Dios millora as horas.** (ms16: Lugo)

7790. **Dios molla os xustos i-os pecadores, o mesmo polos días que polas noites.** [2820] (ms16 e ms10,008r: *D.E.*)

(es) *Dios llueve sobre justos y pecadores, días y noches.* (Correas)

7791. **Dios non se queda con nada de naide.** [2821] (ms16 e ms10,008r: *D.E.*)

[2809] En ms10 s.v. *Dios*.

[2810] Nunha segunda clasificación temática, Vázquez Saco incluíu este refrán en *Esperanza* (*Esperanza ante los infortunios*).

[2811] En ms10 s.v. *Hora*.

[2812] Nunha segunda clasificación temática, Vázquez Saco incluíu este refrán en *Esperanza* (*Esperanza ante los infortunios*).

[2813] ms-LU e ms21,07v: *D'hora*.

[2814] En ms10 s.v. *Dios*.

[2815] Coidamos que esta pode se-la reconstrucción máis verosímil do que quere dici-lo orixinal.

[2816] En ms10 s.v. *Dios*.

[2817] Variantes 1 e 2 en ms10 s.v. *Dios*.

[2818] Refrán en ms10 s.v. *Dios* e variante en ms10 s.v. *Dar*.

[2819] ms16: *seipa comer*.

[2820] En ms10 s.v. *Dios*.

[2821] En ms10 s.v. *Dios*.

7792. **Dios que dá a chaga, dá a medicina pra curala.** (ms16: *D.E.*)

Var.: *Dios que dá o mal, dá o remedio pra sanar.* (ms16 e ms10,008r: *D.E.*) [2822]

7793. **Dios que nos ten acá, sin mantenza non nos deixará.** [2823] (ms16 e ms10,008r: *D.E.*)

7794. **Dios quita un ben e dá outro.** (mc: Sarria / ms4: F.V.S. / ms16: Lugo)

7795. **Dios tanto deu como ten pra dar.** (ms5,058: Silvarrey)

(es) *Más tiene Dios por dar que ha dado.* (H.)

7796. **Dios xa dá o frío según é a manta.** (ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar da provincia de Lugo)

7797. **Dios, cando dá, non é migalleiro.** (ms4: F.V.S.)

7798. **Non hai mal que Dios non remedie.** (ms16: Sober)

7799. **O ben de Dios pra todos chega.** (mc e ms16: Lugo / ms4: F.V.S.)

7800. **O mellor amigo, Dios; i-o mellor parente, un peso.** (ms-LU: Jesús Redondo C.: Viana do Bolo, OU)

7801. **O millor amigo, Dios; o millor parente, un peso; o millor saber, salvarse; i-o millor falar, calarse.** (mc / ms16: Lugo)

7802. **Polo can deu Dios o pan.** (ms8,30r: Silvarrey)

Tenía cada caña 3 ó 4 espigas y San Pedro con los apostoles iban por los agros arrancando espigas; y cuando llegaban a la última Jesus les dijo que dejasen la última para los perros.

7803. **Pra quen non quer, dá Dios moita vida.** [2824] (mc e ms16: Aguada, Carballedo / ms4: F.V.S. / ms-LU: Trini Figueiras: San Salvador de Asma, Chantada, LU. Convento Las Córneas)

(pt) *Para quem não quer há muito.* (Chaves)

7804. **Según é a manta, así Dios manda o sol.** [2825] (mc e ms16: Pidre-F.V.S.)

(es) *A cada cual da Dios frio segun anda vestido.* (Sbarbi) */ Dios hace la costa, dando el frio conforme la ropa.* (Id.)

7805. **Todo se perde e non perdamos a gracia de Dios.** (ms16: Lence-Santar)

7806. **Vale máis o que Dios dá que o que o home pide.** [2826] (mc e ms16: Buciños)

[2822] En ms10 s.v. *Dios*.
[2823] En ms10 s.v. *Dios*.
[2824] ms4 e ms-LU: *quere*.
[2825] ms16: *dá o sol*.

ESPERANZA EN DIOS

7807. **Dios día malo génaro e boa venta.** (ms-LU: Paco de Seoane: Buciños, Carballedo, LU)

7808. **Dios nos libre das penas do inferno e das carreiras do Rejenjo.** (ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar da provincia de Lugo)

7809. **Dios te libre de plagas con culpa, que te collen.** (ms9,05v: Silvarrey)

Tiene el mismo sentido que el anterior. [2827]

7810. **Dios te libre de plagas de un afrixido.** (ms9,05v: San Simón de la Cuesta)

7811. **Estamos perdidos se Dios non nos valle.** [2828] (ms10,050r: Silvarrei)

7812. **Fianza en Dios, que é santo vello.** [2829] (mc e ms16: M.V. / ms21,24r: Bermés)

Var.: *Fianza, sólo en Dios.* (ms16: Lugo)

(es) *Dios es santo viejo.* (Correas) */ Confianza, en Dios.* (R. Marín)

Lo recoge la canción popular: *Pedricando pola aldea / son moitos os que viñeron / i-eu non fío de ninguén: / ¡Fianza en Dios que é santo vello!*

7813. **O que con Dios anda, con Dios medra.** [2830] (mc e ms16: M.V. / ms21,26r: Bermés / ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar da provincia de Lugo)

(pt) *Quem com Deus anda, Deus o ajuda.* (Chaves) (es) *Quien con Dios anda, con Dios come.* (R. Marín)

7814. **O que con Dios anda, nada lle falta.** (mc e ms16: Tuiriz, Monforte)

7815. **O que está de Dios, ás maus ha vir.** (mc: Sarria / ms4: F.V.S. / ms16: Lugo)

Var.: *O que esté de Dios, á man se volve.* (ms16 e ms10,008v: *D.E.*) [2831] */ O que de Dios está, á man virá.* (ms16: *D.E.*)

(es) *Lo que Dios quiere, a la mano se viene.* (R. Marín)

7816. **O que non pide, Dios non-o oi.** [2832] (mc e ms16: R. Caruncho, *Diario de Avisos* / ms21,13r: Bermés)

7817. **Quen sembra, en Deus espera.** (ms5,029)

7818. **Sendo Dios con nós, nada contra nós.** (mc e ms16: Aguada, Carballedo)

[2826] ms16: *Val*.
[2827] O anterior no orixinal era *As soberbias non collen pró monte*.
[2828] ms15,24r: *si Dios non nos vale*.
[2829] ms3: *qu'é*.
[2830] ms-LU: *Deus*.
[2831] En ms10 s.v. *Dios*.
[2832] ms21,13r: *non'o oye*.

Como la frase de San Pablo: *Si Deus pro nobis, quis contra nos?*

Justicia de Dios

7819. **Dios castiga os que ben quer.** [2833] (ms16: Lugo. / ms10,007v: *D.E.*)
(es) *Dios castiga a los que bien quiere.* (R. Marín)

7820. **Dios castiga sin pau e sin pedra.** [2834] (ms / ms10,007v: *D.E.*)
(pt) *Deus castiga sem pau nem pedra.* (Chaves) (es) *Dios castiga sin palo ni piedra.* (R. Marín)

7821. **Dios consente pero non pra sempre.** (ms16: Lugo)
(es) *Dios consiente, mas no para siempre.* (H. Núñez)

7822. **Dios che perdoe, se atopa por onde.** [2835] (ms16 e ms10,007v: *D.E.*)

7823. **Dios dé pan a quen ten dentes i-ó que non os ten, papas quentes.** (ms8,47v: Rodeiro)

7824. **Dios é bo pagador.** [2836] (ms16 e ms10,007v: *D.E.*)
(es) *Dios es buen pagador.* (R. Marín)

7825. **Dios non se queda con nada de naide.** (ms16: *D.E.*)
(es) *Dios no se queda con nada de nadie.* (R. Marín)

7826. **Non fire Dios con dúas maus.** [2837] (ms16 e ms10,008v: *D.E.*)
(es) *Dios no hiere a dos manos.* (R. Marín)

7827. **O que ten pan e touciño, Dios lle dé herba no liño.** (ms)

7828. **O que ten pan e touciño, Dios lle dea herba no liño.** (ms-LU: seminarista anónimo: Guntín, LU)

7829. **Quen ten pan e touciño, que Dios lle dé herba no liño.** (ms-LU: seminarista anónimo: Santa Euxea de Asma, Chantada, LU)

7830. **Vivir ben que Dios é Dios.** [2838] (ms16 e ms10,008v: *D.E.*)

[2833] En ms10 s.v. *Dios*.
[2834] En ms10 s.v. *Dios*.
[2835] En ms10 s.v. *Dios*.
[2836] En ms10 s.v. *Dios*.
[2837] En ms10 s.v. *Dios*.
[2838] En ms10 s.v. *Dios*.

Poder de Dios

7831. **Airiño de Dios veña pra que o que non ten, teña.** (ms-LU: seminarista anónimo: Cervantes, LU)

7832. **Cada un goberna a súa vida e Dios a de todos.** (mc: Santiago)
Var.: *Cada un goberna a súa casa e Dios a de todos.* (ms16: Santiago)

7833. **Cando Dios non quere, os santos non axudan.** (ms-SA: Jesús González Castro: Santa Minia de Brión, C / Amador Darriba Míguez (13-11-1951) / ms-SA: Daniel García Blanco: Bamiro, Vimianzo, C)

7834. **Cando os santos falan, licencia de Dios teñen.** (mc e ms16: Buciños / ms4: F.V.S.)
(es) *Cuando los muertos hablan, licencia tienen de Dios.* (Castillo) / *Cuando los mudos hablan, licencia tienen de Dios.* (Id.)

7835. **Cando Dios non quer os santos non poden.** [2839] (ms21,08v: Bermés / ms10,007r: *D.E.*)

7836. **Cando Dios non quere, santos non valen.** (ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar de Galicia)

7837. **Cando Dios non quer, os santos non poden.** (mc e ms16: Santiago)
Var.: *Cando Dios non quer, non hai santos que vallan.* (ms16: Sober)
(pt) *Quando Deus não quer, santos não rogam.* (Chaves) (es) *Cuando Dios no quiere, el Santo no puede.* (Correas) (ct) *Quan Deu no vòl, els sants no pòden.* (Alberola)

7838. **Cando Dios non quer, os santos non valen.** [2840] (mc e ms16: M.V.)
Var.: *Cando Dios non quer, os santos non obran.* (*Terra de Melide*) / *Cando Dios non quer, os santos non axudan.* (ms16: *D.E.*)
(pt) *Quando Deus não quer, santos não rogam.* (Chaves) (es) *Cuando Dios no quiere, el Santo no puede.* (Correas) (ct) *Quan Deu no vòl, els sants no pòden.* (Alberola)

7839. **Cando Dios quería, do norte chovía.** [2841] (mc e ms16: A.N.)
(es) *Cuando Dios quiere, con todos los vientos llueve.* (Correas) (ct) *Quan Deu vòl, de tots els aires plòu.* (Alberola)

7840. **Cando Dios quer, a todos os aires chove.** (ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar de Galicia)

[2839] ms21,08v: *non quer'os santos*. En ms10 s.v. *Dios*.
[2840] ms4: *quere*.
[2841] ms: *no norte*.

7841. **Cando Dios quer, con tódolos ventos chove.** [2842] (mc / ms16: Lugo)
Var.: *Cando Dios quixere, con tódolos ventos ha de chovere.* / *Cando Dios quere, chove a tódolos ventos.* (ms16: Sober)
(es) *Cuando Dios quiere, con todos los vientos llueve.* (Correas) / *Cuando Dios quiere, con cielo raso llueve.* (R. Marín) / *Cuando Dios quiere, hace sol y llueve.* (Id.)
(ct) *Quan Deu vòl, de tots els aires plòu.* (Alberola)

7842. **Con Dios non hai chanzas.** (ms16: Lugo)
(es) *Con Dios no se juega.* (R. Marín)

7843. **Chove e fai sol debaixo da capa de Dios.** (ms4: F.V.S.)

7844. **De Dios veña o remedio.** (ms16: *D.E.*)

7845. **Dios é grande.** (ms16: *D.E.*)

7846. **Dios é Dios.** (ms16: Lugo)
(es) *Dios es Dios.* (R. Marín)

7847. **Dios fai o que quere i-os homes o que poden.** (ms16: Lugo)
(es) *Dios hace lo que quiere y el hombre lo que puede.* (R. Marín)

7848. **Dios fai reises e os homes leises.** [2843] (ms16 e ms10,007v: *D.E.*)
(es) *Dios hace reyes y los hombres leyes.* (Correas)

7849. **Dios i-o cuito poden muito.** (mc: M.L.2 / ms16: M.L.)
(es) *Dios y el cucho pueden mucho.* (mc: R. Marín / ms16: R.A.)
Aplicación del *Ayúdate que yo te ayudaré*.

7850. **Dios non necesita de naide.** (ms16: Lugo)
(es) *Sólo Dios es el que no tiene necesidad.* (Correas)

7851. **Dios sobre todo, e sobre Dios, nada.** (mc e ms16: M.V.)
Var.: *Dios sobre todo.* (ms16: Lugo)
(es) *Dios sobre todo.* (R. Marín)

7852. **Máis pode Dios que o demo.** (mc: A.C. *A N. Terra* / ms16: C.A.)
(es) *Más puede Dios que el diablo.* (R. Marín) / *Más puede Dios ayudar que el diablo desayudar.* (Id.)

7853. **Non será o qu'eu dixere senón o que Dios quixere.** (mc / ms4: F.V.S. / ms16: Lugo)

7854. **O home fai e Dios dispón.** (mc e ms16: Santiago)

7855. **O home pon e Deus dispón.** (ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar da provincia de Lugo)

7856. **O home propón e Dios dispón.** [2844] (mc: S. Victorio de R. de Miño / ms16 e ms10,008v: *D.E.*)
(pt) *O homem põe e Deus dispõe.* (Chaves)
(es) *El hombre pone* (o *propone*) *y Dios dispone.* (Sbarbi) (ct) *L'hòme propòsa y Deu dispòsa.* (Alberola)

7857. **O que está de Dios, non besa o demo.** (ms-SA: José María García Vázquez: Dodro, C)

7858. **O que está de Dios, endexamais falla.** (ms6,01v)

7859. **O que está de Dios, n'o leva o demo.** [2845] (mc: M.V. / ms4: F.V.S. / ms4: V.R.y A.R. / ms21,22v: Bermés / ms16 e ms10,008v: *D.E.*)
(es) *Lo que de Dios está, sin duda se cumplirá.* (R. Marín) / *Lo que de Dios está, el diablo lo acarreara.* (Id.) / *Lo que de Dios está, a la mano se vendrá.* (Id.)

7860. **O que está de Dios, non marra, anque se esconda nas nubes.** [2846] (mc e ms16: M.L.2)
Var.: *O que está de Dios, ás maus ha vir.* (Sarria)

7861. **Obrar ben, que Dios é Dios.** [2847] (ms16, ms10,008v: *D.E.*)

7862. **Pra Dios non hai imposibres.** (ms16: Lugo)
(es) *A Dios no hay cosa imposible.* (R. Marín)

7863. **S'a cousa está de Dios, o tempo traguerá o boi ó rego.** (ms15,17)

7864. **Tente nube, tente tu, que Dios manda máis que tu.** [2848] (mc e ms16: Buciños)

SABIDURÍA

7865. **Cada un sabe as súas e Dios as de todos.** [2849] (ms16: Ferreira de Pantón / ms-LU: seminarista anónimo: Ferreira de Pantón, LU / ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar da provincia de Lugo)

7866. **Cada un ve as súas e Dios as de todos.** (mc e ms16: Santiago)

7867. **Dios ben sabe o que fai.** (ms16: Lugo)
(es) *Dios sabe lo que hace.* (Correas)

7868. **Dios ben sabe onde nos ten.** (mc e ms16: Buciños)

[2842] ms: *todol-os*.
[2843] En ms10 s.v. *Dios*.
[2844] V. *O home propón, Dios dispón, a pita pon i-a muller descompón* en *Hombre*. / En ms10 s.v. *Dios*.
[2845] ms21,22v: *non'o leva*. / ms16: *non-o leva*; ms4(V.R. y A.R.): *non o leva*. / En segundas clasificacións temáticas, Vázquez Saco incluíu este refrán en *Dios* (*Esperanza en Dios*) e *Diablo*. En ms10 s.v. *Dios*.
[2846] ms: *O qu'está*; ms4: *nas nubres*.
[2847] En ms10 s.v. *Dios*.
[2848] ms: *qu'e tu*.
[2849] ms-LU (Lugo): *Cad'un sabe*.

7869. **Dios todo o oe e todo o ve e dalle ó home o que convén.** (ms16: *D.E.*)

7870. **Dios todo o sabe inda que todo o cale.** [2850] (ms16 e ms10,008r: *D.E.*)

Var.: *Dios sábeo todo.* (ms16: *D.E.*)

7871. **Dios vai direito polo camiño torto.** [2851] (ms16 e ms10,008r: *D.E.*)

7872. **O demo fainas e Dios descúbreas.** (ms16: Mellid)

DISCÍPULOS

7873. **O bo discípulo adianta ó maestre.** (ms16: *D.E.*)

(es) *Muchos discípulos vencen a sus maestros.* (Z.)

7874. **O bo discípulo adianta ó mestre.** [2852] (ms10,008v: *D.E.*)

DISCULPA

7875. **Un non é ningún e dous son un.** [2853] (ms: M.L. / ms10,069r: *D.E.* / ms10,134r: *D.E.*)

(es) *Uno no es ninguno.* (R. Marín) / *Una no es ninguna, y dos, poco más que una.* (Sbarbi)

7876. **Unha mancha cae no pano máis limpo.** [2854] (ms: F.V.S.)

(es) *Siempre cae la mancha en el paño más fino.* (Sbarbi)

7877. **Unha vez non son veces; a primeira perdónaselle a calquera.** [2855] (ms: Buciños)

Var.: *Unha vez non son veces.* (ms: M.L. / ms10,140r: *D.E.*) [2856]

DISCURSO

7878. **As veces vén o discurso dispois do último recurso.** (ms10,008v: *D.E.*)

DISIMULO

7879. **Calar e obrar pola terra e polo mar.** (ms16: *D.E.*)

(es) *Callar y obrar por la tierra y por el mar.* (Z.)

7880. **Hai que saber disimular o que non se pode remediar.** [2857] (ms10,008v: *D.E.*)

7881. **Non é nada, que do fume chora.** [2858] (ms16 e ms10,024r: *D.E.*)

(es) *No es nada, que del humo llora.* (H. Núñez)

7882. **Se non che agrada, fai que non ouves nada.** [2859] (ms16: *D.E.*)

7883. **Tal hora, o corazón laia anque a lingua cala.** [2860] (ms16 e ms10,030r: *D.E.*)

(es) *Tal hora el corazón brama, aunque la lengua calla.* (H. Núñez)

DISPUTAS

7884. **Dios me dea contenda con quen me entenda.** [2861] (mc / ms16 e ms10,007v: *D.E.*)

Var.: *Dios me dea contenda con quen entenda.* (ms16: *D.E.*)

(pt) *Deus me dê contenda com que me entenda.* (Chaves) (es) *Dios me dé contienda con quien me entienda.* (mc: Sbarbi / ms16: Z.) (ct) *Deu me done brega en gent que m'entenga.* (Alberola)

Siempre es conveniente tratar con personas bien educadas y conocedoras del asunto de que se trate.

7885. **Falamos e non nos entendemos.** [2862] (ms16 e ms10,017r: *D.E.*)

(es) *Hablamos y no nos entendemos.* (Correas)

7886. **Moitas veces é máis grande a contenda que a causa dela.** (ms16: *D.E.*)

7887. **Non botes leña no forno cando xa quente estivere.** (ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar da provincia de Lugo)

7888. **O que tropeza cun anespeiro, faille saltar por un silveiro.** [2863] (ms11,29)

Con sentido figurado de los que riñen entre sí.

DISTINGUIR

7889. **Barro é o home, barro é o xarro, mais non son de un mesmo barro.** (ms16: *D.E.*)

(es) *Barro son hombre y jarro; pero no de un mismo barro.* (R. Marín)

7890. **Digo e redigo que a breva nunca foi figo.** [2864] (ms16 e ms10,002v: *D.E.*)

[2850] En ms10 s.v. *Dios*.
[2851] En ms10 s.v. *Dios*.
[2852] En ms10 s.v. *Discípulo*.
[2853] Contén no ms a indicación *Disculpa*. En ms10,069r sen clasificar e en ms10,134r s.v. *Uno* coa indicación *Cantidad*.
[2854] Contén a indicación *Disculpa*.
[2855] Contén a indicación *Disculpa*.
[2856] En ms10 s.v. *Vez*.
[2857] En ms10 s.v. *Disimular*.
[2858] En ms10 s.v. *Humo*.
[2859] ms16: *Si non te agrada*.
[2860] En ms10 s.v. *Hora*.
[2861] mc: *dé contenda*. / En ms10 s.v. *Dios*.
[2862] En ms10 s.v. *Hablar*.
[2863] Indica *Esmoerse* no ms11.
[2864] En ms10 s.v. *Decir*.

7891. **Digo e redigo que a broa non é pantrigo.** [2865] (ms16 e ms10,002v: *D.E.*)

7892. **Digo que a figueira non é figo e así o digo.** [2866] (ms16 e ms10,002v: *D.E.*)

(es) *Digo que la breva no es higo y así lo digo.* (Correas)

7893. **Non é o mesmo comer que comichar.** (ms16)

7894. **Non é o mesmo comer que ver comer.** (ms16: *D.E.*)

7895. **Non é o mismo onzas que libras.** (ms16: Silvarrey)

7896. **Non é o mismo pasar a Pena da Marola que ver a Marola con pena.** (ms16: Sarria)

Marola = entrada de la Ría del Ferrol.

7897. **Non é o mismo ter libros de conta que conta de libros.** [2867] (ms16)

DISTRACCIÓN

7898. **A muller que moito mira, pouco fía.** (mc: Buciños / ms4: F.V.S.)

Var.: *Dona que moito mira, pouco fía.* (ms16: *D.E.*) / *Pouco fía o que moito mira.* (ms16 e ms10,020r: *D.E.*) [2868]

(pt) *Mulher que muito se mira, pouco fia.* (Chaves) / *Mulher que muito se mira, pouco fiado tira.* (Id.) (es) *La mujer que mucho mira, poco hila.* (Sbarbi) / *Dueña que mucho mira, poco hila.* (S.)

Porque piensa en todo, menos en el trabajo.

7899. **As maus na roca e os ollos na porta.** [2869] (mc: J.P. / ms16 e ms10,036r: *D.E.*)

(pt) *Maos na roca, olhos na porta.* (Chaves) (es) *Las manos en la rueca y los ojos en la puerta.* (mc: Correas / ms16: S.)

7900. **Di meu home que non fíe, que me poña á porta e mire.** [2870] (ms16 e ms10,020r: *D.E.*)

7901. **Entranto digo ou fago, perdo bocado.** [2871] (ms16: *D.E.*)

(es) *En tanto digo y hago, pierdo bocado.* (H. Núñez)

7902. **Muller que moito mira, pouco fía.** (ms-LU: seminarista anónimo: Terra Cha, LU / ms-LU: Julio Elías Bello Méndez: Terra Cha, LU)

DISTRIBUCIÓN

7903. **Mar que se parte, regueiro se fai.** [2872] (ms16 e ms10,037v: *D.E.*)

Var.: *O mar que se desfai, regachos fai.* (ms16 e ms10,037v: *D.E.*)

(es) *La mar, si se parte, arroyos se hace.* (Z.)

7904. **Na mesa de san Francisco, donde comen catro, comen cinco.** (ms-LU: seminarista anónimo: Pape, San Xoán de Silvarrei, Outeiro de Rei, LU)

7905. **O que parte e ben reparte, pra si deix'a millor parte.** (ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar da provincia de Lugo)

7906. **O que parte, ben reparte, e pa si a mellor parte.** (ms-SA: Ramón Álvarez Baliña: San Pedro de Couceiro, Muxía, C)

7907. **Onde comen tres comen catro, se poñen máis no prato.** (ms16: *D.E.*)

Var.: *Onde comen sete comen oito.* (ms4: C.A. *A Nosa Terra*) / *Onde comen tres comen catro, anque non toquen a tanto.* (ms16: *D.E.*) / *Onde comen dous ben comen tres, se é que botan no pote unha cazola qué.* (ms16: *D.E.*)

(es) *Donde comen tres comen cuatro, añadiendo más al plato.* (Correas) / *Donde comen tres comen cuatro, salvo que no cabrán a tanto.* (Correas)

7908. **Pra dúas perdices, dous.** (ms15,52v)

7909. **Quen ben reparte, pra si a mellor parte.** [2873] (mc: Sarria)

Var.: *O que reparte e ben reparte, pra si a millor parte.* / *Quen parte e ben reparte, pra si a millor parte.* (ms16: *D.E.*)

(pt) *O que reparte toma a melhor parte.* (Chaves) / *Quem parte e reparte e não fica com a maior parte ou é tolo ou não tem arte.* (Chaves) (es) *El que parte, toma la mejor parte, y si no llévalo el diablo; o el que reparte.* (Correas) / *Quien parte y reparte, cabe a mayor parte.* (R. Marín)

DIVERSIONES. V. tamén *Entretenimiento*.

7910. **Á moza louca máis lle agrada o pandeiro que a touca.** [2874] (ms16 e ms10,043v: *D.E.*)

[2865] En ms10 s.v. *Decir*.

[2866] En ms10 s.v. *Decir*.

[2867] V. *Vale máis ter libros de conta que conta de libros* en *Riqueza y dinero*.

[2868] En ms10 s.v. *Confiar-Hilar*.

[2869] En ms10 s.v. *Mano*. / mc, ms16 e ms10,036r: *i-os ollos*. Jacinto del Prado rexistra o refrán coa forma *e os ollos*.

[2870] En ms10 s.v. *Confiar-Hilar*.

[2871] V. *Ovella que bala, bocado que perde* en *Animales domésticos* (*Ovejas*) e en *Descuido*.

[2872] Refrán e variante en ms10 s.v. *Mar*.

[2873] A primeira variante contén a indicación *Gobierno* no ms.

[2874] En ms10 s.v. *Moza*.

(es) *Alfaya por alfaya, más quiero pandero que saya.* (Correas)

7911. **A moza, prá festa; prá casa, a besta.** (mc e ms16: M.L.)

7912. **As mulleres prá romería e as burras prá casa, todas andan.** (ms5,137: Mondoñedo / ms16: Mondoñedo, Mayán)

7913. **Folgar hoxe, mañán festa: boa vida é esta.** [2875] (ms16 e ms10,022v: *D.E.*)

7914. **O que de mozo non tolea, de vello perde a cabeza.** [2876] (ms e ms16: M.V. / ms10,131r: *D.E.*)

Var.: *O que de mozo novo non tolea, de mozo vello perde a cabeza.* (ms16 e ms10,044v: *D.E.*) [2877]

(es) *Quien de mozo no necea, de viejo loquea.* (R. Marín) */ El que no la corre de joven, la corre de viejo.* (Sbarbi)

7915. **O que de novo non tolea, de vello perd'a cabeza.** (ms21,29v: Bermés)

7916. **O que non folca de novo, folca de vello.** (ms: Tuiriz)

DIVORCIO. V. tamén *Descasarse, Matrimonio*.

7917. **Antes de casarte, mira o que fas, que dispois de casado, mal te descasarás.** (ms16: *D.E.*)

Var.: *Antes de casar, débelo mirar.* (mc: C.A.)

(pt) *Antes que cases olha o que fazes que não é nó que desates.* (Chaves) (es) *Antes que te cases, mira lo que haces.* (ct) *Antes de casar, molt ho has de pensar.* (Alberola)

7918. **Malo é ter que casarse, pero pior é ter que descasarse.** (ms16: *D.E.*)

(es) *Malo es casarse y peor descasarse.* (R. Marín)

7919. **Nunca te cases e, se é que te casas, nunca te descases.** (ms16: *D.E.*)

(es) *No te cases; pero si te casas, no te descases.* (R. Marín)

DOCUMENTOS

7920. **Cartas cantan.** [2878] (ms16: *D.E.*)

(es) *Cartas cantan.* (R. Marín)

7921. **O escrito, escrito pra sempre queda.** [2879] (ms16 e ms10,014r: *D.E.*)

Var.: *O escrito, escrito está.* (ms16: Lugo)

DOLORES. V. tamén *Medicina. Higiene, Penas y dolores*.

7922. **A lengua vai onde dente doi.** (ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar da provincia de Lugo)

7923. **A quen lle doe o dedo, méntao a cada credo.** [2880] (mc / ms16: Lugo)

(es) *A quien le duele un dedo, míralo a cada credo.* (R. Marín) */ Quien tiene malo un dedo se lo mira a cada credo.* (R. Marín)

7924. **A quen lle doe, doe.** (mc: C.A.)

Var.: *A quen lle doi, doille.* (ms16 e ms10,047v: *D.E.*) [2881]

(es) *A quien le duele le duele.* (R. Marín)

7925. **A vara delgada non rompe óso nin costela pero, donde cae, pela.** (ms5,058: Silvarrey)

7926. **As risas nunca tran bon resultado.** (ms9,04r: Silvarrey)

7927. **Cada un doise do que lle magoa.** (ms10,009r: *D.E.*)

7928. **Cando a cabeza doi, tódolos membros doen.** (mc)

Var.: *Cando a cabeza doe, todo o corpo doe.* (ms16: Lugo)

(es) *Cuando la cabeza duele, todos los miembros padecen, o se sienten.* (Castillo) */ Cuando duele la cabeza, todos los miembros duelen.* (H.)

7929. **Door saca door.** [2882] (ms16 e ms10,009v: *D.E.*)

(es) *Dolor saca dolor.* (M. Kleiser)

7930. **Máis val dor de brazos que de corazón.** [2883] (mc e ms16: M.L. / ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar da provincia de Lugo)

(es) *Más vale dolor de brazos que de corazón.* (R. Marín)

Refrán de marineros y dícenlo denotando que es preferible en los peligros trabajar esforzadamente a arrepentirse después de perdidos, por no haberlo hecho. (R. Marín)

7931. **Máis vale vergonza na casa que dolor no corazón.** (ms-LU: seminarista anónimo: Laiosa, O Incio, LU)

7932. **Moito mal espanta; e pouco, mata.** [2884] (ms16 e ms10,035r: *D.E.*)

7933. **Non hai door que sea bo.** [2885] (ms16 e ms10,009v: *D.E.*)

[2875] En ms10 s.v. *Holgar*.
[2876] En ms10 s.v. *Locos*.
[2877] En ms10 s.v. *Mozo*.
[2878] V. *O papel rexe todo* en *Jurídicos y similares*.
[2879] En ms10 s.v. *Escrito*.
[2880] Nunha segunda clasificación temática, Vázquez Saco incluíu este refrán en *Enfermedades*.
[2881] En ms10 s.v. *Miscelánea*.
[2882] En ms10 s.v. *Dolor*.
[2883] ms-LU: *vale dolor de brazos ca*.
[2884] Nunha segunda clasificación temática, Vázquez Saco incluíu este refrán en *Enfermedades*. En ms10 s.v. *Mal*.

(es) *No hay dolor bueno.* (Correas)

7934. **Non hai mal onde non hai dolor.** [2886] (mc / ms16: Lugo)

(es) *No hay mal donde no hay dolor.* (R. Marín)

7935. **O door da muller morta chega hastra a porta.** (ms10,009v: *D.E.*)

7936. **O door non mata a ninguén.** (ms16: Lugo)

(es) *De dolor nadie murió.* (R. Marín)

7937. **Ó que lle doi, que se queixe.** (ms16: *D.E.*)

7938. **Ó que lle doi, quéixase.** (ms16: *D.E.*)

(es) *A quien le duele se queja.* (R. Marín)

7939. **O que non sofre, non goza.** (ms10,050r: Sober)

7940. **Pouco mal, espanta e moito amansa.** [2887] (ms16: *D.E.*)

Var.: *O pequeno mal, espanta e o grande amansa.* (ms16 e ms10,035v: *D.E.*) [2888]

(es) *Poco mal estremece; y mucho, aprovece.* (R. Marín) */ Poco mal espanta y mucho amansa.* (Z.-H. Núñez)

7941. **Se os doores non matasen, ningún door sería grave.** [2889] (ms16 e ms10,009v: *D.E.*)

7942. **Sempre vai a lengua onde doi a moa.** [2890] (ms15,19v)

Var.: *Sempre vai a lingua a onde doi a moa.* (ms16 e ms10,033r: *D.E.*) [2891]

(es) *Va la lengua a do duele la muela.* (R. Marín)

7943. **Tras a caída vén o dolor.** (ms-SA: Luís Alcántara Pedreira: Rianxo, C)

7944. **Tras de un door nunca falta outro maor.** [2892] (ms16 e ms10,009v: *D.E.*)

DOMINGOS. V. tamén *Días, Fiestas y romerías, Semana*.

7945. **Adiós, Domingo d'Entroido, adiós, meu queridiño: hastr'o Domingo de Pascua non se come máis touciño.** (ms: Buciños)

Cantar que quedó en refrán, alusivo a la abstinencia de la Cuaresma.

7946. **Cando o ano entra o domingo, vende os boiciños e compra milliño.** (ms-SA: Manuel Villaverde Marcos: Proupín, San Tomé de Ames, C)

7947. **Cando o ano entrare en domingo, vende os boiciños e merca milliño.** (mc: M.V. / ms21,20r: Bermés)

Var.: *Cando o ano entrare en domingo, vende os bois e merca millo.* (ms16: *D.E.*)

Porque será año de hambre. Vana superstición, sin fundamento alguno.

7948. **Cando o domingo chove dispois da misa, a semaniña enteira vaise de risa.** [2893] (ms16: *D.E.*)

Var.: *Se o domingo chove arredor da misa, pola semana adiante verás que risa.* (ms16: *D.E.*)

7949. **Domingo de Ramos lava os teus panos, que na Ascensión ou os lavarás ou non.** [2894] (mc)

Var.: *Domingo de Ramos, lava os teus panos, que na de Pasión ou os lavarás ou non.* (Cuartilla 7) [2895] */ Domingo de Ramos, lava os teus panos, que no de Pasión ou poderás ou non.* (ms16: *D.E.*) */ Domingo de Ramos, lava os teus panos, que na resurrección ou os lavarás ou non.* (ms16: Lugo)

(pt) *Na semana de Ramos, lava teus panos; na da Resurreição, lavarás ou não.* (Chaves) (es) *Semana de Ramos lava tus paños, porque la semana mayor o lloverá o hará sol.* (Correas)

7950. **Enterro o domingo, outro propingo.** (ms5,138: Jesús Taboada, "Folklore de Verín" en *Revista de Dialectología y Tradiciones Populares.* t. XV, 1959, cuadº 3º)

Paremia supersticiosa, segun la cual un funeral en Domingo es pronóstico de muerte próxima en el mismo lugar.

7951. **Non hai domingo que o sol non quente.** (ms-SA: Ramón Álvarez Baliña: San Pedro de Coucieiro, Muxía, C)

7952. **O ano en domingo, vende os bois e méteos en millo.** (ms8,13r: Aguada)

Que entra en domingo.

7953. **O domingo non é pra traballar, pra oír misa e pra pasear.** (ms8,52v: Silvarrey)

7954. **O traballo do domingo a naide puxo rico.** (ms8,32v: Silvarrey)

[2885] En ms10 s.v. *Dolor*.

[2886] mc: *delor*. / Nunha segunda clasificación temática, Vázquez Saco incluíu este refrán en *Enfermedades*.

[2887] Nunha segunda clasificación temática, Vázquez Saco incluíu este refrán en *Enfermedades*.

[2888] En ms10 s.v. *Mal*.

[2889] En ms10 s.v. *Dolor*.

[2890] O orixinal di *Sempre vai a lengua onde vai a moa*.

[2891] ms16: *a donde doi*. / En ms10 s.v. *Lengua*.

[2892] En ms10 s.v. *Dolor*.

[2893] V. variantes en *Agro*.

[2894] ms: *que na da ascensión*. / V. *Na semana de Ramos lava os teus panos, que na semana maior, ou choverá ou non* en *Agrícolas* (*Santoral*).

[2895] ms4: *na semán de Pasión, lavarás ou non*.

7955. **Se chove o domingo antes de misa, tod'a semana se vai de risa.** (ms-SA: Manuel Mallo Mallo: Erboedo, A Laracha, C)

7956. **Si o ano empeza o domingo, vende os bois e compra milliño.** (ms-SA: Ramón Viña Varela: Golmar, A Laracha, C)

DOMINIO

7957. **A mandar púxose un home do peito.** (ms8,25v: La Cañiza)

7958. **Cada moucho arrime ó seo souto.** (ms-LU: Jesús Redondo C.: Chantada, LU)

Chantada

7959. **Cada moucho no seu souto manda moito.** (ms-LU: seminarista anónimo: Buciños, Carballedo, LU)

7960. **Cada moucho no seu souto manda un máis que outro.** (ms-LU: seminarista anónimo: Paradela, LU)

7961. **Honrado por honrado, primeiro é o meu amo.** (ms8,50r: Trives)

7962. **Moito manda o moucho dentro do seu souto.** (ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar da provincia de Lugo)

7963. **Moito pode o moucho no seu souto.** [2896] (mc: A.I. / ms16: *D.E.*)

(pt) *Muito pode o galo no seu poleiro.* (Chaves) */ Muito pode o gato no seu lar.* (Id.) (es) *Mucho puede el pajarillo en su sotillo.* (R. Marín)

Cada uno en su casa es el rey.

7964. **O bo tempero é pai do bo goberno.** [2897] (ms10,126r: *D.E.*)

7965. **O grande come a mora i-o pequeno estende a gola.** (ms8,04r: Meda)

7966. **O que dá poder, dá de comer.** (ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar da provincia de Lugo)

7967. **O tempero quer siso e quer tempo.** [2898] (ms10,126r: *D.E.*)

7968. **O tempero vai no amaño.** [2899] (ms10,126r: *D.E.*)

7969. **Pra sacar da súa casa un morto fan falla, ó menos, catro homes.** [2900] (ms16 e ms10,043v: *D.E.*)

(es) *Para sacar de su casa un muerto son menester cuatro hombres.* (Correas)

Encomia el dominio del señor de la casa, anota Martínez Kleiser.

7970. **Quen non é dono de si, non é dono de nada.** [2901] (ms16 e ms10,009v: *D.E.*)

7971. **Quen ten a chave, cando quer, abre.** (ms16: *D.E.*)

(es) *Quien tiene la clave, cuando quiere cierra y cuando quiere abre.* (R. Marín)

7972. **Si o que mandas o fai, excusas rapás.** (ms-SA: Francisco Canosa Quintáns)

DON

7973. **Non che importe non ter don si tes din.** (ms10,009r: *D.E.*)

7974. **O millor don é o don diñeiro.** (ms10,009r: *D.E.*)

DONACIONES.

V. tamén *Dádivas, Dado, Dar y recibir, Limosna, Negación, Negativas, Peticiones, Testamento*.

7975. **Dá máis o duro có desnudo.** (ms-LU: seminarista anónimo: Santa Euxea de Asma, Chantada, LU)

7976. **Dar, rezar e fiar todo é la.** (ms15,16)

7977. **Do que vén dado non se pode decir que é pouco e malo.** [2902] (ms16 e ms10,001r: *D.E.*)

7978. **Máis dá o duro que o desnudo.** (mc e ms16: C.A.)

(pt) *Mais dá o duro que o crú.* (Chaves) */ Mais dá o crú que o nú.* (Chaves) (es) *Más da el duro que el desnudo.* (Z.)

7979. **Nada pode dar o que non ten.** (ms-SA: Luís Alcántara Pedreira: Rianxo, C)

7980. **Ninguén dá o que non ten.** (ms16: *D.E.*)

Var.: *Ninguén pode dar o que non ten.* (ms16 e ms10,001v: *D.E.*) [2903] */ Mal pode dar o que non ten.* (ms16: Lugo)

(es) *Ninguno da lo que no tiene.* (Z.) */ Mal da quien no ha.* (H. Núñez)

7981. **Non dá o que ten máis senón o que está afeito a dar.** [2904] (ms16 e ms10,001v: *D.E.*)

(es) *No da quien ha, sino quien vezado lo ha.* (Z.)

7982. **Non dá quen ten senón quen ten e quer.** [2905] (ms16 e ms10,001v: *D.E.*)

(es) *No da quien tiene sino quien quiere.* (H. Núñez)

[2896] V. *Cada moucho no seu souto* en *Agrícolas* (*Animales*).
[2897] Sen clasificar no orixinal.
[2898] Sen clasificar no orixinal.
[2899] Sen clasificar no orixinal.
[2900] En ms10 s.v. *Muerte*.
[2901] En ms10 s.v. *Dueño*.
[2902] En ms10 s.v. *Dado*.
[2903] En ms10 s.v. *Dar*.
[2904] En ms10 s.v. *Dar*.
[2905] En ms10 s.v. *Dar* coa indicación *Buena voluntad*.

7983. **Non tódolos que dan son bobos.** (mc: C.A. *A Nosa Terra* / ms16: C.A.)

7984. **Non todos os que dan son bos.** [2906] (mc e ms16: M.V. / ms21,27r: Bermés)

Var.: *Non tódolos que dan son bos nin tódolos que dan son parvos.* (ms16: .D.E)

7985. **O dado, dado; i-o emprestado, emprestado.** [2907] (ms16 e ms10,001r: *D.E.* / ms16: Lugo)

(es) *Lo dado, dado; y lo prestado, prestado.* (Correas)

7986. **O que dá o que ten, a pedir vén.** (ms: Fonsagrada-F.V.S.)

(es) *Quien da lo que tiene a pedir por puertas viene.* (R. Marín)

7987. **O que dá o que ten, mira pra quen o leva.** (mc e ms16: Santiago)

7988. **O que é dado, nin é pouco nin é malo.** (ms15,44: Chantada)

7989. **O que me dea un pau, doulle un peso.** [2908] (ms-SA: Ramón Álvarez Baliña: San Pedro de Coucieiro, Muxía, C / ms-SA: José Barreiro Somoza: Santa Mariña de Ribela, A Estrada, PO)

7990. **O que moito dá, logo se cansa.** [2909] (ms16 e ms10,002r: *D.E.*)

7991. **O que sobre, dállo ó pobre.** (ms5,027: Tierrallana)

7992. **Quen dá o que ten, a pedir vén.** (ms-SA: José Lage Radío: Santa Eulalia de Xil, Meaño, PO)

7993. **Quen dá o que ten, mira pra quen o leva.** (ms-SA: Francisco Canosa Quintáns)

7994. **Quen dá pau, dá pan.** (ms-SA: seminarista anónimo: Moreira, A Estrada, PO)

7995. **Se o que ten non-o dá, o que non ten ¿que fará?** [2910] (ms16 e ms10,002r: *D.E.*)

7996. **Sempre o que deu foi bon, i-o que non deu, un ladrón.** [2911] (mc e ms16: M.L.)

Conveniencia del dar

7997. **A dar non nos negamos pois Dios dá pra que deamos.** [2912] (ms16 e ms10,001r: *D.E.*)

7998. **Dá logo aos necesitados, que será favor doblado.** (ms: Velle)

7999. **Dar é de amo, recibir é de criado.** [2913] (ms16 e ms10,001v: *D.E.*)

Var.: *Dar é de señor; recibir, de servidor.* (ms16: *D.E.*) / *Dar é señorío, pedir é necesidá.* (ms16 e ms10,001v: *D.E.*)

(es) *El dar es de amo, el recibir, de criado.* (R. Marín)

8000. **Máis vale dar que pedir.** (mc: Buciños / ms16: Lugo)

(es) *Más vale dar que pedir -o que recibir.* (R. Marín) (ct) *Més val donar, que demanar.* (Alberola)

8001. **O dar é honor; o pedir é door.** [2914] (ms16 e ms10,001v: *D.E.*)

(es) *El dar es honor, y el pedir, dolor.* (R. Marín) / *Dar es honra y pedir es deshonra.* (R. Marín)

8002. **O pan hai que dalo a quen o sepa comer.** (ms21,10r: Bermés)

8003. **O que come do pote alleo, tenlle que quitar o testo ao seu.** (ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar de Galicia)

8004. **O que come do pucheiro alleu, ten que ter destapado o seu.** (ms-SA: seminarista anónimo: algún lugar da provincia de Lugo)

8005. **O que dá, nunca perde, se o que recibe o entende.** [2915] (mc e ms16: Chantada / ms4: F.V.S. / ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar da provincia de Lugo)

(pt) *Quem o seu dá, bem o vende, se dá a quem o entende.* (Chaves) (es) *Quien da bien vende, si el que recibe lo entiende.* (Sbarbi)

8006. **O que dá, recibirá.** (ms-LU: Jesús Redondo C.: Outeiro de Rei, LU)

8007. **O que queira comer do pucheiro alleo, que quite primeiro o testo seu.** (ms-LU: seminarista anónimo: Paradela, LU)

8008. **O que regala a quen o entende, non o regala que o vende.** (ms-LU: seminarista anónimo: Buciños, Carballedo, LU)

8009. **O que regala, ben vende, si o que o recibe o entende.** (ms-SA: seminarista anónimo: Besexos, Vila de Cruces, PO)

8010. **Pouco dades e menos levades.** (ms-SA: Antonio Iglesias Duro: Carcacía, Padrón, C)

8011. **Quen dá a quen o entende, non llo dá, ben llo vende.** [2916] (ms: A.N. / ms: S.P.P. *Ultreya*)

Var.: *Quen dá o que ten a quen o entende, n'o dá que ben o vende.* (S.P.P. *Ultreya*) / *O que dá a quen o entende, non llo dá que llo vende.* (ms16 e ms10,001v: *D.E.*) / *O que dá ben*

[2906] ms21,27r e ms: *todol'os*.
[2907] En ms10 s.v. *Dado*.
[2908] ms-SA (José B.): *me de*.
[2909] En ms10 s.v. *Dar*.
[2910] En ms10 s.v. *Dar*.
[2911] ms: *y o que non*.
[2912] En ms10 s.v. *Dar*.
[2913] Refrán e segunda variante en ms10 s.v. *Dar*.
[2914] En ms10 s.v. *Dar*.
[2915] ms16: *o que recibe entende*; ms-LU: *si el que*.
[2916] Segunda e terceira variante en ms10 s.v. *Dar*.

vende, se o que recibe entende. (ms16 e ms10,001v: *D.E.*)

(es) *Quien da bien vende, si el que recibe lo entiende* (R Marín). */ Quien da lo suyo a quien entiende, no lo da, sino bien lo vende.* (R. Marín)

8012. **Quen lle dá a quen-o entende, non-o dá que ben o vende.** [2917] (ms-SA: Héctor Blanco Tato: Cereo, Coristanco, C (5º curso))

8013. **Vale máis dala que pedila.** (ms9,03r: Silvarrey)

Se refiere a la limosna.

Demora en las donaciones

8014. **De dar sempre hai tempo.** (ms10,049v: Carballino)

8015. **O que dá diante, dá dúas veces.** (ms21,13r: Bermés)

8016. **O que dá primeiro, dá dúas veces.** (ms-LU: seminarista anónimo: Laiosa, O Incio, LU)

8017. **O que dá pronto, dá dúas veces.** (ms-SA: Manuel Tojo Reboredo)

8018. **O que diante dá, dá dúas veces.** [2918] (mc: Meilán)

Var.: *O que dá logo, dá dúas veces.* (ms16 e ms10,001v: *D.E.*)

(pt) *Quem dá logo, dá duas vezes.* (Chaves) (es) *Quien da presto, da dos veces.* (R. Marín) */ Dos veces dio quien presto dió.* (R. Marín)

8019. **O que has de dar, non o fagas cobizar.** [2919] (ms16 e ms10,002r: *D.E.*)

(es) *Si me lo has de dar no me lo hagas desear.* (Correas)

8020. **O que primeiro dá, dá dúas veses.** (ms-SA: Antonio Mendoza Cajade: San Cristovo de Reis, Toques, C)

8021. **O que tarda en dar, non sabe dar.** [2920] (ms16 e ms10,002r: *D.E.*)

(es) *No sabe donar quien tarde en dar.* (Correas)

Donaciones de lo ajeno

8022. **Á conta de meus compadres, rebanadas ós afillados.** [2921] (mc: M.V.)

Var.: *Á conta do meu compadre, rebandas de pan ós meus afillados.* (ms16: *D.E.*)

8023. **Á conta de meus compadres, robadas ós afillados.** (ms21,28r: Bermés)

8024. **Á conta dos meus compadres, rebandas ós afillados.** (ms-SA: José Barreiro Somoza: Santa Mariña de Ribela, A Estrada, PO)

8025. **Ca conta dos meus compadres, robandas ós afillados.** (ms-SA: Manuel Mallo Mallo: Erboedo, A Laracha, C)

8026. **Do pan de meu compadre, grande rebanada ó meu afillado.** [2922] (mc e ms16: A.S.A.)

Var.: *Do pan de meu compadre, rebanadas aos meus afillados.* (F.L.) / *Do pan do meu compadre, ós meus fillos rebanda grande.* (ms16: *D.E.*)

(pt) *Do pão de nosso compadre, grande fatia ao afilhado.* (Chaves) */ De couro alheio, correias compridas.* (Id.) (es) *Del pan de mi compadre, buen zatico a mi ahijado.* (Alberola)

Donaciones "inter vivos"

8027. **Mentras andes nos teus pés, nunca deixes o que tes.** (ms5,027: Donalbai, Begonte)

8028. **O qu'en vida dá o que ten, cunha maza lle dan cen.** [2923] (ms11,48: Comarca de Fonsagrada)

8029. **O que ced'o seu antes que morra, merece unha cachiporra.** (ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar da provincia de Lugo)

8030. **O que ceda o seo en vida, colla un fol e pida.** (ms-LU: Jesús Redondo C.: Chantada, LU)

8031. **O que cede o seu en vida, que colla un fol e pida.** (ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar da provincia de Lugo)

8032. **O que dá a facenda antes de morrer, merece que o traian a mal traer.** (ms16: *D.E.*)

8033. **O que dá o que ten antes de que morra, merece que lle den cunha cachiporra.** [2924] (ms: F.B.B.)

Var.: *O que manda o que ten antes da morte, merece que lle den na cabeza cun garrote.* (Cervantes) / *O que dá o que ten antes que morra, na cabeza lle den cunha porra.* (ms16:

[2917] *Quen lle da a quen non entende, no no da que ven o vende*.
[2918] En ms10,001v s.v. *Dar*.
[2919] En ms10 s.v. *Dar*.
[2920] En ms10 s.v. *Dar*.
[2921] V. *Á conta de meus compadres, roubades ós afillados* en *Familia. Parientes*.
[2922] ms4 e ms16: *grande rebanda*; ms16: *do meu compadre*.
[2923] *O qu'en vida da o que ten cun'ha maza lle d'an cen*.
[2924] ms4: *con unha cachiporra*.

Sober) / *O que antes de morrer dá o que ten, cunha maza lle den cen.* (ms16: Fonsagrada)

(pt) *Quem dá o seu antes de morrer, aparelhe-se a bem sofrer.* (Chaves) / *Quem dá antes da morte, terá má sorte*. (Id.) / *Quem dá antes da morte o diabo o coma*. (Id.) / *Quem se deserda antes que morra, precisa com uma cachaporra.* (Id.) / *Quen faz herdeiro em vida, merece que lhe déen com um maço na cabeça.* (Chaves) (es) *Quien da sus bienes antes de la muerte, espera mala suerte.* (R. Marín) / *Quien da sus bienes antes de la muerte, merece que le den con una porra en la frente.* (R. Marín) / *Quien da lo que tiene, a pedir por puertas viene*. (R. Marín) (ct) *A qui donació en vida fasa, que li jafen el cap en una maça.* (R. Marín)

8034. **O que dá o seu en vida, colla o fol e pida.** [2925] (ms: F.V.S. / ms16: Buciños)

(pt) *Quem do seu se desapossa antes da morte, dêem-lhe com um maço na fonte.* (Chaves) / *Quem faz herdeiro em vida, merece que lhe dêem com um maço na cabeça.* (Id.)

8035. **O que en vida dá o que ten, cunha maza lle dan cen.** (ms: F.B.B. / ms4: Fonsagrada-F.V.S.)

8036. **O que foi mandar o seu, cando foi, foi dacabalo; cando volveu, veu andando.** (ms16: Silvarrey)

8037. **O que o seu cede en vida, colla o fol e pida.** (ms-SA: seminarista anónimo: algún lugar da provincia de Lugo)

8038. **O que o seu done en vida, que agarre o fol e pida.** (ms-LU: seminarista anónimo: Laiosa, O Incio, LU)

8039. **O que vende o seu en vida, colla un fol e pida.** (ms-LU: seminarista anónimo: Buciños, Carballedo, LU)

8040. **Quen dá o que ten en vida, á porta espicha.** (ms-SA: Francisco Canosa Quintáns)

8041. **Quen dá o seu antes da morte, espere mala sorte.** (ms16: Lugo)

(pt) *Quem da antes da morte, terá má sorte.* (Chaves) (es) *Quien da sus bienes antes de la muerte, espera mala suerte.* (R. Marín)

Negarse a dar

8042. **A dar nadie se pon rico.** [2926] (mc: Monforte)

Var.: *A dar ninguén se pon rico.* (ms16 e ms10,001r: *D.E.*)

8043. **A quen mester non ha, non hai por que lle dar.** (ms16: *D.E.*)

8044. **Antes de que herde o sobriño, gasta o viño.** (ms5,029)

8045. **En dar diñeiro e pasar regueiros nunca señas dos primeiros.** (ms16: Sober)

(es) *Para dar dinero y pasar el río, de los más tardíos.* (R. Marín)

8046. **Non é galiña boa a que come na casa e pon o ovo fóra.** [2927] (ms16 e ms10,025r: *D.E.*)

(es) *No es gallina buena, si come en casa y pone en la ajena.* (Z.)

8047. **Non mandou Dios dar a quen ten máis que nós.** (ms16: *D.E.*)

(es) *Dar al que más tiene es dar que reir al diablo.* (R. Marín)

8048. **O moito dar é vispra de moito pedir.** [2928] (ms16 e ms10,001v: *D.E.*)

(es) *El mucho dar es vigilia del mucho demandar.* (Correas)

8049. **O que dá e quita, rebenta pola tripa.** [2929] (ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar da provincia de Lugo)

8050. **O que dá o pan a can alleo, perde o pan e perde o can.** (ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar da provincia de Lugo)

8051. **O que lle eu hei dar, xa o ten comesto.** [2930] (mc e ms16: Pidre-F.V.S.)

8052. **Quen dá pan a can alleo, perde o can e mais o pan.** [2931] (mc e ms16: Lugo)

Var.: *Quen dá pan a can alleo, perde pan e perde o can.* (F.V.S.) / *O que a can alleo dá pan, perde o pan e perde o can.* (ms16: *D.E.*) / *O que dá pan a can alleo, perde o can e perde o codelo.* (ms16: *D.E.*) / *O que dá pan a can alleo, perde o pan e perde o cadelo.* (ms16: D.E)

(es) *A perro ajeno no des pan, que perro y pan se perderán.* (R. Marín) / *Quien da pan a perro ajeno, pierde el pan y pierde el perro.* (Sbarbi)

Se pierde cuanto se haga en beneficio de personas ajenas con fin interesado.

8053. **Quen dá pan a can alleo, perde pan e perde can.** (ms-SA: seminarista anónimo: algún lugar da provincia da Coruña)

[2925] ms16: *colla un fol*.

[2926] En ms10 s.v. *Dar*.

[2927] En ms10 s.v. *Gallina*.

[2928] En ms10 s.v. *Dar*.

[2929] *O que dá e quita reventa po'la tripa*.

[2930] ms16: *lle hei eu dar*.

[2931] ms: *mail-o*; ms16: *perde o pan e mais o can*.

8054. **Quen dá pan a can ajeno, perde can e perde pan.** (ms-SA: Antonio Iglesias Duro: Carcacía, Padrón, C)

8055. **Quen pouco ten e eso dá, logo se arrepintirá.** [2932] (ms16 e ms10,002r: *D.E.*)

(es) *Quien poco tiene y eso da, arrepentirse ha.* (R. Marín) */ Quien poco tiene y eso da, presto se arrepentirá.* (H. Núñez)

8056. **Si a alleo can dás o pan, perdes o pan e perdes o can.** (ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar de Galicia)

PRUDENCIA EN LAS DONACIONES

8057. **Dá máis o que quere que o que pode.** (ms-SA: Luís Alcántara Pedreira: Rianxo, C)

8058. **Dar e ter, siso quer.** (mc: M.L. / ms16: *D.E.*) Var.: *Pra dar e ter, siso é mester.* (ms16 e ms10,002r: *D.E.*) [2933] */ O dar i-o ter, siso quer.* (ms16: Sober)

(es) *Dar y retener, buen juicio ha menester.* (R. Marín) */ El dar y el tener, seso ha menester.* (Z.)

8059. **Máis dá quen quer que quen ten.** (ms16: Lugo)

(es) *Más da quien bien quiere que quien bien tiene.* (R. Marín)

8060. **Nin todo dar nin todo negar.** [2934] (ms16 e ms10,001v: *D.E.*)

8061. **Non che dá quen ten, que che dá quen quer ben.** (ms e ms4: S.P.P. *Ultreya*)

(pt) *Não dá quem tem senão quem quer bem.* (Chaves) (es) *No da quien tiene sinó quien de costumbre lo hubiere.* (R. Marín)

8062. **O que dá o que ten sin tempo e sin hora, merece que lle den cunha cantimplora.** (ms5,045)

8063. **Ó que lle dan un dedo, colle unha man.** [2935] (ms-SA: José M. Gulías Rivas: Forcarei, PO)

8064. **O que todo o dá, todo o nega.** [2936] (ms16 e ms10,002r: *D.E.*)

8065. **O que todo o dá, todo o perde.** [2937] (ms16 e ms10,002r: *D.E.*)

8066. **Por dar limosna non apretes a bolsa.** (ms5,133: Mondoñedo)

8067. **Quen non é reparado, dá co cu no ferrado.** (ms5,133: Santiago)

[2932] En ms10 s.v. *Dar*.
[2933] En ms10 s.v. *Dar*.
[2934] En ms10 s.v. *Dar*.
[2935] O orixinal di *O que lle dan un dedo coye uga man*.
[2936] En ms10 s.v. *Dar*.
[2937] En ms10 s.v. *Dar*.

DONAIRE

8068. **Máis vale caír en gracia que ser gracioso.** (ms-LU: seminarista anónimo: Ferreira de Pantón, LU)

8069. **O dito, se non é agudo, non vale un pito.** [2938] (ms16 e ms10,009r: *D.E.*)

(es) *El dicho, si no es agudo, no vale un higo.* (Correas)

8070. **Vale máis caír en gracia que ser gracioso.** [2939] (mc: M.V. / ms16: *D.E.* / ms-LU: Trini Figueiras: San Salvador de Asma, Chantada, LU. Convento Las Córneas / ms-LU: Jesús Redondo C.: Viana do Bolo,OU)

(pt) *Mais vale cair em graça do que ser engraçado.* (Chaves) (es) *Más vale caer en gracia que ser gracioso.* (mc: Sbarbi / ms16: M. Kleiser) (ct) *Val més caure en gracia, que ser graciós.* (Alberola)

DONCELLA

8071. **A doncela debe ter a súa nai cabo dela.** (ms10,009v: *D.E.*)

8072. **A que non ten doncela sírvese ela.** (ms10,009v: *D.E.*)

8073. **O que fai dona á doncela e non se casa co ela, trai sempre a vida en pena.** (ms10,009v: *D.E.*)

8074. **Pra doncela honesta o facer algo é unha festa.** (ms10,009v: *D.E.*)

DORMIR. V. tamén *Sueño*.

8075. **A moito dormir, menos vivir.** (ms10,009v: *D.E.*)

8076. **¡Ai, dormir, como me sabes! ¡Queira Dios que non te me acabes!** (ms10,009v: *D.E.*)

8077. **Anque na cama non durma o ollo, descansa o óso.** (ms10,009v: *D.E.*)

8078. **Cando durmo non sei o que teño.** (ms10,009v: *D.E.*)

8079. **Cando máis se dorme máis se descansa.** (ms10,009v: *D.E.*)

8080. **Cando non tiña, tranquilo durmía e, agora que teño, durmo con medo.** (ms10,009v: *D.E.*)

8081. **Cando se deixa de dormir, gánase de vivir.** (ms10,010r: *D.E.*)

8082. **Canto máis se dorme menos se vive.** (ms10,009v: *D.E.*)

[2938] En ms10 s.v. *Dicho*.
[2939] ms-LU (Trini F.): *mas caer*; ms-LU (Jesús Redondo C.): *caer, c'a ser*.

8083. **Dorme quen dorme e non quen penas sofre.** (ms10,010r: *D.E.*)
8084. **Dormir e garda-la leira, non hai maneira.** (ms10,010r: *D.E.*)
8085. **Dormirei, dormirei, e boas novas toparei.** (ms10,010r: *D.E.*)
8086. **Dous que dormen nun xergón, vólvense da mesma opinión.** (ms10,010r: *D.E.*)
8087. **Durmindo esquéncense as coitas.** (ms10,010r: *D.E.*)
8088. **Non dorme tranquilo o que debe, que non hai prazo que non chegue.** (ms10,010r: *D.E.*)
8089. **O dormir non quer présa e a présa non quer dormir.** (ms10,010r: *D.E.*)
8090. **Poucos pensando fan máis que moitos dormindo.** (ms10,010r: *D.E.*)
8091. **Quen máis non pode, coa súa muller dorme.** (ms10,010r: *D.E.*)
8092. **Quen moito dorme, lagañas cría.** (ms10,010r: *D.E.*)

DOS

8093. **Campaña de dous, campaña de bos.** (ms10,010r: *D.E.*)
8094. **Dous árbores secos nunca frolecen nin reverdecen.** (ms10,010r: *D.E.*)
8095. **Dous cabalos rifadores non poden xuntos comer.** (ms10,010r: *D.E.*)
8096. **Dous canciños a un can, mal trato lle dan.** (ms10,010r: *D.E.*)
8097. **Dous Pedros e un Xan fan un home cabal.** (ms10,010r: *D.E.*)
8098. **Dous regañados mal se bican.** (ms10,010r: *D.E.*)
8099. **Dous Xans e un Pedro fan un home enteiro.** (ms10,010r: *D.E.*)
8100. **Dúas augas de abril e unha de maio valen os bois i-o carro.** (ms10,010r: *D.E.*)
8101. **Dúas aves raspiñeiras fan malas compañeiras.** (ms10,010r: *D.E.*)
8102. **Dúas barbas parellas mal gardan ovellas.** (ms10,010r: *D.E.*)
8103. **Dúas cousas quer o cabalo: paso de andadura e pescozo de galo.** (ms10,010r: *D.E.*)
8104. **Dúas malas ceas ben caben nun ventre.** (ms10,010r: *D.E.*)
8105. **Millor quero un "toma" que dous "che darei".** (ms10,010r: *D.E.*)

DUDAS [2940]

8106. **A dúbida é a nai da cencia.** (ms16: *D.E.*)
8107. **A dúbida é nai da cencia.** (ms10,010r: *D.E.*)
8108. **A dúbida é o comenzo da sabiduría.** [2941] (ms16 e ms10,010r: *D.E.*)
8109. **Dubida i-acertarás.** (ms16: Lugo)
8110. **Nunca déixe-lo certo polo que che ofreza duda.** [2942] (ms: A.C. *A Nosa Terra*)
(pt) *Nao deixes o certo pelo duvidoso.* (Chaves) (es) *Ninguno debe dejar lo cierto por lo dudoso.* (Sbarbi)
8111. **O que entre dúbidas vive, nunca saberá o que é certo.** [2943] (ms16 e ms10,010r: *D.E.*)
8112. **O que máis sabe é o que máis dúbidas ten.** (ms16: Lugo)
(es) *Quien más sabe, más dudas tiene.* (Z.)
8113. **O que non dubida, non cansa o maxín.** [2944] (ms16 e ms10,010r: *D.E.*)
8114. **O que ten dúbida, sempre acerta.** (ms10,010r: *D.E.*)
8115. **O que ten dúbidas, sempre acerta.** (ms16: *D.E.*)
8116. **Se vas tras do dubidoso, pódeste ver sin o certo.** (ms10,010r: *D.E.*)
8117. **Sempre é ben dubidar pra millor acertar.** (ms16 e ms10,010r: *D.E.*)
(es) *Sin dudar no hay acertar.* (R. Marín)

DUELO. V. tamén *Entierro, Muerte.*

8118. **Doo alleo colga de un pelo.** (ms10,009v: *D.E.*)
8119. **Máis val door de brazos que door de corazón.** (ms10,009v: *D.E.*)
8120. **Os doos con pan e viño son bos.** (ms10,009v: *D.E.*)
8121. **Pra calquera doo, a pacencia é un remedio bo.** (ms10,009v: *D.E.*)
8122. **Se os doos con pan son bos, con diñeiro son rebós.** (ms10,009v: *D.E.*)

DUEÑO. V. tamén *Propiedad.*

8123. **Cal o dono, tal o can.** (ms10,009v: *D.E.*)

[2940] Neste caso conservamos o tema en plural, que é como aparecía en ms10, en coherencia co criterio de mante-lo plural en caso de dualidade de forma. Os refráns do ms16 estaban baixo o epígrafe *Duda*.
[2941] En ms10 s.v. *Dudas*.
[2942] *Nunca deixel-o certo pol-o que che ofreza duda*.
[2943] En ms10 s.v. *Dudas*.
[2944] En ms10 s.v. *Dudas*.

8124. **Do que alleo for, o que o dono quixer.** (ms10,009v: *D.E.*)

8125. **Onde estea o dono sempre estará todo.** (ms10,009v: *D.E.*)

8126. **Os donos gástano e os criados gánano.** (ms10,009v: *D.E.*)

DULCE

8127. **A naide lle amarga un dulce.** (ms16: Lugo)

8128. **Ca asucre e ca mel todo sabe ben.** (mc: Santiago)

Var.: *Con azucre e mel todo sabe ben.* (ms16: *D.E.*)

8129. **O azucre fai moitos larpeiros.** (ms16: *D.E.*)

DURACIÓN

8130. **Así duras como te curas.** [2945] (ms10,010v: *D.E.*)

8131. **Cousa boa pouco dura.** (ms16: Lugo)

(es) *Cosa buena poco dura.* (R. Marín)

8132. **Duran os pas a conta das tortas.** (ms8,62v: Silvarrey)

Tiene sentido directo.

8133. **Non hai ben nin mal que cen anos dure.** [2946] (ms10,010v: *D.E.*)

8134. **O bo dura pouco.** (ms16: *D.E.*)

(es) *Lo bueno dura poco; y lo bueno, bueno, todavía menos.* (R. Marín)

8135. **Paxe que moito refregan e home que moito se cura, pouco duran.** [2947] (ms10,010v: *D.E.*)

8136. **Un home, tres bestas; unha besta, tres cas; un can, tres sebes; e unha sebe, tres anos.** (ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar da provincia de Lugo)

8137. **Unha sebe, tres anos; tres sebes, un can; tres cas, unha égoa; tres égoas, un home; tres homes, un corvo.** (ms5,039)

8138. **Unha sebe, tres anos; un can, tres sebes; e unha mula, tres cas.** (ms10,050r: Mellid)

8139. **Unha sebe, tres anos; un can, tres sebes; unha besta, tres cas; un home, tres bestas; un corvo, tres homes.** (mc e ms16: Buciños)

Var.: *Unha sebe, tres anos; un can dura tres sebes; unha besta, tres cas; e un home, tres bestas.* (*Terra de Melide*) / *Unha sebe dura tres anos; un can dura tres sebes; unha besta, tres cans; e un home, tres bestas.* [2948] (ms4: V.R. y A.R. / ms16: *Terra de Melide*) / *Unha sebe, tres anos; un can, tres sebes; tres cas, i-on home, tres cabalos.* (ms16: Sober)

(pt) *A sebe dura três anos; o cão, três sebes; o cavalo, três cães; o homem, três cavalos; o corvo, três homens, e o elefante, três corvos.* (Chaves) (es) *Tres años un seto, tres setos un can, tres canes un caballo, tres caballos un hombre, tres hombres un elefante.* (Correas) / Otros dicen (añade el mismo): *tres años un seto, más conforme con la 1ª parte de la paremia gallega.* (ms11,60)

DURO

8140. **Duro con duro enxamáis fixo bo muro.** (ms10,010v: *D.E.*)

8141. **Duro é non ter que comer pero máis duro é ter que morrer.** (ms10,010v: *D.E.*)

8142. **Duro ou brando, o que vén así hai que aturalo.** (ms10,010v: *D.E.*)

8143. **Entre dúas duras, unha madura.** [2949] (ms10,047v: *D.E.*)

8144. **Eu duro e ti duro ¿quén levará o maduro?** (ms10,010v: *D.E.*)

8145. **O que come as duras, millor comerá as maduras.** (ms10,010v: *D.E.*)

8146. **O que é duro de pelar é bo de asar.** (ms10,010v: *D.E.*)

8147. **O que roi as duras, ben pode roer as maduras.** (ms10,010v: *D.E.*)

ECONOMÍA. V. tamén *Riqueza y dinero*.

8148. **A millor lotería: traballo i-economía.** (ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar da provincia de Lugo)

8149. **Cada un estende a perna según é a manta.** (ms16)

(es) *Cada uno extiende la pierna como es la cubierta.* (H. Núñez)

8150. **Estrica o pé según é a manta.** [2950] (ms-SA: Héctor Blanco Tato: Cereo, Coristanco, C (5º curso))

8151. **Hai que estarricar os pés según é a manta.** (ms21,17r: Bermés)

8152. **Hai que estirar o pé según sea a manta.** (ms-LU: Félix Rodríguez Vieites)

[2945] En ms10 s.v. *Durar*.
[2946] En ms10 s.v. *Durar*.
[2947] En ms10 s.v. *Durar*.
[2948] ms16: *tres cas*.
[2949] En ms10 s.v. *Miscelánea* coa indicación *Duro*.
[2950] *Estrica o pe segun e emanta*.

8153. **Non hai que estirar o pé máis cá manta.** (ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar de Galicia)

8154. **Non se deben estender os pés máis cá manta.** (ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar da provincia de Lugo)

8155. **Non se ha de estirar a perna máis que a manta.** (mc: Lugo / ms4: F.V.S.)

Var.: *Non se pode estarrica-la perna máis que onde chega a manta.* (Pidre-F.V.S.) [2951] / *Cada un estende a manta asegún é a cama.* (ms16: *D.E.*)

(pt) *Não estendas as pernas além do cobertor.* (Chaves) / *Estende as pernas conforme o tapete.* (Id.) / *Estende-se o pé conforme o lençol.* (Id.) (es) *Nadie extienda la pierna sino hasta donde la sábana llega.* (Correas) / *Cada uno extiende la pierna como es la cubierta.* (H. Núñez)

8156. **Non se pode estirar o pé más do que dá a manta.** (ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar de Galicia)

8157. **Non se poden estirar os pés máis cá manta.** (ms-LU: seminarista anónimo: Laiosa, O Incio, LU)

8158. **O que non ten pan, que non teña can.** (ms16)

Var.: *Ó que non lle sobra o pan, sóbralle o can.* (ms16) / *O que ten can, é que lle sobra o pan.* (ms16: *D.E.*)

(es) *A quien no le sobre el can, no críe can.* (H. Núñez)

8159. **O traballo e a economía é a millor lotería.** (ms16: *R. Fisterrán*)

8160. **Según é a manta, estira o pé.** (ms-SA: Francisco Canosa Quintáns)

ECONOMÍA EN LAS COMIDAS

8161. **Comer e deixar se has de cear.** (ms16: *D.E.*)

(es) *Comer y dejar si has de cenar.* (R. Marín)

8162. **Déitate sin cea e amañecerás sin débedas.** [2952] (ms16 e ms10,003r: *D.E.*)

(es) *Acuéstate sin cena y amanecerás sin deuda.* (H. Núñez)

8163. **En setembre come e vende, e non sea tanto vender que non deixes pra comer.** (ms-LU: seminarista anónimo: Laiosa, O Incio, LU)

8164. **En setembre come e vende, pero non sea tanto vender que non deixes que comer.** [2953] (mc e ms16: A.N.)

Var.: *En setiembre come e vende, e non sea tanto o vender que non deixes pra comer.* (Layosa) / *No setembre come e vende, pero non sea tanto o comer que non deixes que vender.* (ms16: *D.E.*)

(es) *Por setiembre come y vende; pero no sea tanto tu comer que no dejes qué vender.* (R. Marín)

Aconseja retener de la cosecha recién lograda, de la que puede venderse lo sobrante; pero teniendo en cuenta que *anadiña pouca, anadiña moita, que chegue sempre unha a outra.*

8165. **En setembre come e vende, pero non sexa tanto o comer que non deixes que vender.** (ms21,01v: Bermés)

8166. **En setembro come e vende, pero non sea tanto o comer que non deixes pa vender.** (ms-SA: Manuel Collazo Porto: Portas, PO)

8167. **Hai que beber e atar a bota.** (ms6,03v: Portela Pazos, en *Ultreya*)

8168. **Quen come e deixa, dúas veces pon a mesa.** (ms16: *D.E.*)

(pt) *Quem come e deixa, duas veces poe a mesa.* (Chaves) (es) *Quien toma y deja, dos veces pone la mesa.* (H. Núñez)

8169. **San Xulián garda o viño e garda o pan.** (ms16: *D.E.*)

(es) *San Julián guarda vino y guarda pan.* (Correas)

EDADES. V. tamén *Moza, Mozo, Niñez.*

8170. **A edá é do xuício media irmá.** (ms10,010v: *D.E.*)

8171. **A edade fai ó home amigo da verdade.** (ms10,010v: *D.E.*)

8172. **Anos non me leves e meses os que quixeres.** (ms16: *D.E.*)

(es) *Años no me lleves, que meses, los que quisieres.* (Correas)

8173. **Cantas fagas de neno, pagar has de vello.** (ms4: C.A. *A Nosa Terra*)

8174. **Coa edade vén o siso.** (ms10,010v: *D.E.*)

8175. **De mozo logo se sale pero a selo non volve naide.** [2954] (ms16 e ms10,044r: *D.E.*)

8176. **De novo, pan e ovo; de vello, pan e coitelo.** [2955] (mc: Orense)

[2951] ms4: *mais que hastr'onde*.

[2952] En ms10 s.v. *Acostarse*.

[2953] ms4: *seña tanto o vender*.

[2954] En ms10 s.v. *Mozo*.

[2955] V. *De novo, galiña; e de vello, sardiña* en *Hambre. Gastronomía*.

Var.: *De novo, pan e ovo; de vello, pan ó demo.* (ms4: F.V.S.) / *De novo danche un ovo; de vello danche un demo.* (ms16: Layosa)

8177. **Nin novo rezador nin vello aunador.** (ms: M.L.)

(es) *Ni mozo rezador, ni viejo ayunador.* (R. Marín)

8178. **Ninguén ten máis anos dos que representa.** (ms16: Lugo)

Var.: *Naide é máis vello do que parece.* (ms16: Lugo / ms10,137r: *D.E.*) [2956]

(es) *Ninguno tiene más edad de la que representa.* (R. Marín) / *Ninguno es más viejo de lo que parece.* (H.)

8179. **O miolo pró vello e pró mozo o cornello.** (ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar da provincia de Lugo)

8180. **O miolo pró vello e pró novo o cornello.** (ms16: Buciños / ms)

8181. **O neno chora polo seu ben i-o vello polo seu mal.** [2957] (ms16: *D.E.*)

(es) *El niño por su bien llora: y el viejo, por su mal.* (H. Núñez)

8182. **O que apura de mozo, non chega a vello.** (ms-SA: Manuel Cancela Corredoira: San Pedro de Campañó, Pontevedra, PO)

8183. **O que fai vinte, tamén fai cuarenta.** (ms-SA: José M. Domínguez Martínez: Sardiñeiro, Fisterra, C)

8184. **O que unha edade apetece, outra aborrece.** [2958] (ms16 e ms10,010v: *D.E.*)

(es) *Lo que una vez y una edad apetece, otra lo aborrece.* (Correas)

8185. **O vello non se volve novo.** (ms8,59v: Silvarrey)

8186. **O vello, tres veces neno.** (ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar de Galicia)

8187. **Os vellos i-os pequenos, con moito cariño sufro; porque hei ser en poucos anos o primeiro i-o segundo.** (ms8,42r: Silvarrey)

EDAD Y APTITUD

8188. **Cada edade quere o seu.** [2959] (ms16 e ms10,010v: *D.E.*)

(es) *A cada edad hay que darle lo suyo.* (R. Marín)

8189. **De vello vacas gardar, pouco durar.** (ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar da provincia de Lugo)

8190. **Forza de mozos e consello de vellos.** [2960] (ms: M.V. / ms10,023v: *D.E.*)

(es) *En consejo tomale del buen viejo.* (R. Marín) (ct) *Consell de vell, créute d'ell.* (Alberola)

8191. **Forza de mozos e consellos de vellos.** (ms21,24r: Bermés)

8192. **Mentras que un é novo, é bobo.** (ms9,14v: Silvarrey)

8193. **O mozo a traballar, o vello a descansar.** (ms16: Lugo)

(es) *El mozo a trabajar; y el viejo a descansar.* (R. Marín)

8194. **O qu'ós vinte anos non é home, ós trinta non ten forza, ós corenta non é rico e ós cincuenta non casou, este paxaro voou.** (ms21,30r: Bermés)

8195. **O que ós corenta anos non chega a rico, despois "arre burrico".** (ms-SA: José Álvarez Souto: Anxeriz, Tordoia, C)

8196. **O que ós trinta non se casa e aos corenta non é rico, pode pasar a lengua polo bico.** (mc e ms16: R. Caruncho)

8197. **O que ós trinta non se casa e ós corenta non herda, pode ir á merda.** (mc e ms16: Tuiriz, Monforte)

8198. **O que ós trinta non se casa e ós corenta non ten casa i-ós cincuenta non é rico, é un solemne borrico.** [2961] (mc e ms16: Otero de Rey / ms4: F.V.S.)

Var.: *Quen ós vinte anos non se casa i ós trinta non ten casa i ós corenta non é rico, ese é un borrico.* (ms16: *D.E.*)

8199. **O que ós vinte non casa i-ós corenta non ten, xa nunca ha de ter.** [2962] (mc / ms16: Lugo)

8200. **O que ós vinte non é home e ós trinta non casou e ós corenta non é rico, ese paxaro volou.** [2963] (mc e ms16: A.I. / ms18,75r: A.S.A.)

(es) *Quien a los veinte no sabe, y a los treinta no tiene juicio, y de cuarenta no es rico, borradle del libro.* (R. Marín)

8201. **O que ós vinte non pode, ós trinta non sabe i-ós corenta non ten, nunca pode nin sabe nin ten.** (mc / ms4: F.V.S. / ms-SA:

[2956] ms10: *Ninguién*. En ms10 s.v. *Vejez*.

[2957] Nunha segunda clasificación temática, Vázquez Saco incluíu este refrán en *Niñez* (*Desarrollo y salud en la niñez*).

[2958] En ms10 s.v. *Edad*

[2959] ms10: *quer o seu*. En ms10 s.v. *Edad*.

[2960] En ms10 s.v. *Fuerza*.

[2961] ms4: *y o que ôs cincuenta*; ms16: *se casa, ós corenta*.

[2962] ms: *nunca nada*; ms16: *nunca nada ha ter*.

[2963] ms18,75r: *y-os trinta, y-os corenta, ise páxaro*.

seminarista anónimo: algún lugar da provincia de Lugo)

Var.: *O que ós vinte non barba, ós trinta non sabe, ós cuarenta non ten, nin barba nin sabe nin ten.* (ms16: *R. Fisterrán*)

(pt) *Quem aos trinta não pode, aos quarenta não sabe e aos cinquenta não tem, nunca será ninguém* (ou *não pode, não sabe e não tem*). (Chaves) (es) *Quien a los veinte no puede, a los treinta no sabe, a los cuarenta no tiene y a los cincuenta no reposa, no sirvió para maldita la cosa.* (R. Marín)

8202. **O que ós vinte non pode, ós trinta non sabe i-ós corenta non ten, é un ninguén.** (ms-LU: seminarista anónimo: Buciños, Carballedo, LU)

8203. **O vello, mentras que vive, reina.** (ms9,09r: Silvarrey)

8204. **Onde hai rapaces, hai bulla; onde mozos, alegría; onde vellos, reñen todo o día.** (ms5,133: Mondoñedo)

8205. **Os mozos por non saber e os vellos por non poder, deixan as cousas perder.** [2964] (ms16: Lugo)

Var.: *O mozo por non saber e o vello por non poder, as ocasiós deixan perder.* (ms16 e ms10,044v: *D.E.*) / *O mozo por non saber e o vello por non poder, quédase a vella sin ter que facer.* (ms16 e ms10,044v: *D.E.*) [2965]

(es) *El viejo por no poder y el mozo por no saber, dejan las cosas perder.* (Correas)

8206. **Os mozos, pra loitar, e os vellos, pra aconsellar.** [2966] (ms16 e ms10,044v: *D.E.*)

(es) *Los mozos para pelear; los viejos para aconsejar.* (R. Marín)

8207. **Quen ós trinta anos non ten siso i ós corenta non é rico, rachádelle o libro.** (ms16: *D.E.*)

8208. **S'o vello pudera i-o mozo quixera, non había cousa que non se fixera.** (mc: Sbarbi / ms4: F.V.S.)

Var.: *Si a mocedá quixera e a vellez puidera, canto máis non se fixera.* (ms15,19) / *Se a mocedá soupera e a vellez poidera, canto máis non se fixera.* (ms16: *D.E.*)

(es) *Si el mozo supiera y el viejo pudiera ¿qué se les resistiera?* (R. Marín)

8209. **Se o mozo soupese e o vello quixese, non habería cousa que non se fixese.** (ms16: *D.E.*)

(es) *Si el mozo supiese y el viejo quisiese, no habría cosa que no se hiciese.* (Correas)

8210. **Xente nova e rama verde, todo se volve fume.** (ms: Santiago)

Edad y salud

8211. **Come e bebe e faite home.** (ms8,11r: La Cañiza)

8212. **De vello, boas sopas e bon viño.** (ms-LU: seminarista anónimo: San Martiño de Mato, Taboada, LU)

8213. **Hastra os corenta ben paso; dispois dos corenta ¡ai meu brazo! ¡ai miña perna!** (ms16: *D.E.*)

8214. **Morre o mozo e queda o vello.** [2967] (ms16 e ms10,044v: *D.E.*)

8215. **Morren os novos, pr'os vellos non han quedar.** (ms: Fonsagrada-F.V.S.)

8216. **Mozo é o vello que está sano e vello é o mozo que está escrequenado.** [2968] (ms16 e ms10,044v: *D.E.*)

8217. **Mozo que morres, vello ¿que esperas?** (ms21,11v: Bermés)

8218. **Nin mozo enfermo nin vello sano.** (ms16: *D.E.*)

(es) *No hay mozo doliente, ni viejo sano.* (R. Marín)

8219. **Novo que morre, vello ¿que esperas?** (ms: F.V.S. / ms16: Palas de Rey)

(es) *El joven puede morir; pero el viejo no puede vivir.* (R. Marín)

8220. **Novos morren moitos, pero vellos non queda ningún.** (ms9,12r: Silvarrey)

8221. **O mozo mirrar i-o vello engordar é pouco durar.** (ms16: Buciños)

8222. **O mozo pode morrer, pero o vello non pode vivir.** (ms e ms4: M.V.)

Var.: *O mozo pode morrer, pero o vello non está pra moito vivir.* (ms16: *D.E.*) / *O mozo logo pode morrer, pero o vello pouco pode vivir.* (ms16 e ms10,044v: *D.E.*) [2969]

(es) *El mozo puede morir pero el viejo no puede vivir.* (Castillo) / *El joven puede morir; pero el viejo no puede vivir.* (R. Marín)

8223. **O vello engordar e o mozo tomar é señal de moito durar.** (ms-SA: José Luís Barreiro Barreiro: Loureiro, Dúas Igrexas, Forcarei, PO)

[2964] As dúas últimas variantes en ms10 s.v. *Mozo*.
[2965] En ms10 s.v. *Mozo*.
[2966] En ms10 s.v. *Mozo*.
[2967] En ms10 s.v. *Mozo*.
[2968] En ms10 s.v. *Mozo*.
[2969] En ms10 s.v. *Mozo*.

8224. **Rapaz que vela e vello que dorme, siñal é de morte.** [2970] (ms16 e ms10,010r: *D.E.*)

(es) *Juventud que vela y vejez que duerme, signo son de muerte.* (R. Marín)

8225. **Se o mozo pode morrer, o vello non pode vivir.** (ms16: *D.E.*)

ANCIANIDAD. V. tamén *Vejez.*

8226. **A boa vida fai a vella garrida.** [2971] (mc: Buciños)

Var.: *A boa ropa e a boa vida fan a nena garrida.* (C.A. *A Nosa Terra*) */ A boa ropa e a boa vida fan a rapaza garrida.* (C.A. *A Nosa Terra*) / *Boa roupa e boa vida fan a vella garrida.* (M.V.) / *A boa vida fai a nena garrida.* (ms4: A.N.)

(pt) *Boa vida, rugas tira.* (Chaves) (es) *Vieja bien vestida, veinte años se quita de encima.* (R. Marín) */ Buena vida, arrugas tira.* (Correas)

8227. **A boca sin dentes e sin moas é como o muíño sin pé e sin roda.** (mc: Santiago, Moisés González)

8228. **A cana i-o dente mente, pero a arruga non mente.** (mc: Palas de Rey)

(es) *Las canas no dicen nada; los dientes, mienten, de las arrugas no cabe duda.* (Sbarbi) */ La cana engaña, el diente miente, la arruga no deja duda.* (Id.)

Ni la ausencia de los dientes, ni la presencia de canas es señal de vejez; pero sí las arrugas en el rostro.

8229. **A canas honradas non hai portas cerradas.** (ms / ms-SA: Manuel Fresco Reboredo: San Andrés de Cesar, Caldas de Reis, PO)

(pt) *A cãs honradas, não há portas fechadas.* (Chaves) (es) *A canas honradas no hay puertas cerradas.* (Sbarbi) (va) *A canes honraes, no hi han pòrtes tancaes.*

8230. **A caña engaña, a engurra é segura.** (ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar da provincia de Lugo)

8231. **A carón do lume os vellos se quentan.** (mc: C.A.)

Var.: *A carón do lume, os vellos quecen.* (C.A.) [2972]

8232. **A gana de comer á vella fai correr.** (mc: M.L.)

Var.: *As ganas de comer fan a vella correr.* (ms4: Paradela)

8233. **A gana de comer fai á vella correr.** (mc: Buciños-F.V.S. / ms8,29v: La Cañiza)

8234. **A vella estaba na cama e entráballe o sol pola ventana.** (ms-SA: Manuel Martín Gómez: Muxía, C)

8235. **A vella que hincha, na cova rincha.** [2973] (mc: Santiago)

Var.: *Cando o vello incha, logo rincha.* (ms4: M.V.) / *O qu'incha, na cova rechincha.* (ms15,01: Mato)

8236. **A vella que proba os grelos, chupa os dedos.** (mc: A.N.)

8237. **A vella roñona fai a criada respondona.** (ms)

8238. **A vella vai morrendo e mais adeprendendo.** [2974] (mc: Santiago / ms-SA: Manuel Barreiro Somoza: Santa Mariña de Ribela, A Estrada, PO)

8239. **A vella, donde / cando non sabe, usma.** (ms-LU: seminarista anónimo: Santa Euxea de Asma, Chantada, LU)

8240. **A vellés é rapacés.** (mc: Santiago)

(es) *Viejo, dos veces niño.*

8241. **A vellés é niñés.** (mc: Santiago)

8242. **Á vellés, chagas e furunchos.** [2975] (mc: Tuiriz, Monforte / ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar de Galicia)

8243. **A vellez non ten cura.** (mc: C.A.)

8244. **Á vellez veñen todas.** [2976] (mc: M.V.)

Var.: *Á vellez todo se arrima.*

8245. **Á vellez, virolas.** [2977] (mc: C.A.)

(es) *A la vejez, viruelas.* (Castillo)

8246. **A velliña que quixo vivir deixou leña para abril.** (mc: Buciños)

(pt) *Em abril queima a velha o carro e o carril, e uma camba que deixou, em maio a queimou.* (Chaves) (es) *La viejecita que supo vivir, guardó pan para mayo y leña para abril.* (R. Marín) */ La vieja de los años mil guardaba pan para mayo y leña para abril.* (Id.) (ct) *Guarda pá per a Maig y llenya per a Abril.* (Sanchis)

8247. **A vello chegarás e de alí non pasarás.** [2978] (mc: Santiago / ms4: F.V.S. / ms-LU: Trini Figueiras: San Salvador de Asma, Chantada, LU. Convento Las Córneas)

[2970] En ms10 s.v. *Dormir.*

[2971] V. *A boa vida fai a moza garrida* en *Edades* (*Niñez y juventud*).

[2972] ms4: *quencen.*

[2973] V. *Vello que hincha logo revincha* en *Medicina. Higiene.*

[2974] ms-SA: *aprendendo.*

[2975] ms-LU: *vellez.*

[2976] ms4: *vellês.*

[2977] ms: *vellés.*

[2978] ms: *d'alí*; ms-LU: *delí.*

8248. **Aconsellar a vellas e pedricar a gitanos, traballos vanos.** (mc: Lugo)

(es) *Aconsejar a viejas y predicar a gitanos, trabajo vano.* (R. Marín)

8249. **Aí vai todo o ben que a vella ten.** (ms21,15r: Bermés)

8250. **Alá vai o ben que a vella ten.** (mc: Tuiriz, Monforte)

Var.: *Ahí vai o ben que a vella ten.* (M.L.)

8251. **Año que morres, ovella ¿que esperas?** (mc: Camba)

(es) *Tan presto va el cordero como el carnero.* (Sbarbi)

No hay porqué confiar en los pocos años; pues lo mismo mueren los jóvenes que los viejos.

8252. **Ás canas honradas non hai portas cerradas.** [2979] (mc: Buciños / ms4: F.V.S.)

(pt) *A cãs honradas, não há portas fechadas.* (Chaves) (es) *A canas honradas, no hay puertas cerradas.* (Sbarbi) (ct) *A canes honraes, no hi han pòrtes tancaes.* (Alberola)

8253. **Ás dez, déitate senez.** (ms: G.P.)

8254. **Atende os consellos dos sabios e dos vellos.** (mc: C.A.)

(pt) *O conselho dos sábios é a providência dos povos.* (Chaves) (es) *Consejo tómalo del hombre viejo.* (R. Marín) */ Consejo del viejo, siempre es buen consejo.* (Id.) */ Buen consejo el del hombre viejo. / Del viejo el consejo y del rico el remedio.* (Bergua) (ct) *Si prens consell, pren-lo d'home vell.* (Alberola)

Ya decía el Arcipreste de Hita (*Libro del Buen Amor*, estrofa 886) *está en los antiguos el seso e la sabyença.* Y Correas: *En los viejos están los buenos consejos.*

8255. **Atrás das vellas andan as pedras.** (mc: Tuiriz, Monforte)

8256. **Atrás das vellas corren as pedras.** (ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar de Galicia)

8257. **Avó, pai dúas veces.** (mc e ms: C.A.)

(es) *Quien no sabe de abuelo, no sabe de bueno.* (Sbarbi)

8258. **Barba a barba honra se cata.** (ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar da provincia de Lugo)

8259. **Ben, vella, ben: tiña noventa e nove, logo chega a cen.** (ms-LU: seminarista anónimo: Pacios, Neira de Xusá, Baralla, LU)

8260. **Beza a vella os nenos, e lámbelle os dedos.** (mc: Agro)

8261. **Bezou a vella os beldros e lámbese os dedos.** (mc: A.I.)

8262. **Bezou a vella os grelos, e agora zuga os dedos.** (mc: *Dicc. Ac.*)

(es) *Avézase la vieja a los berros, y chúpase los dedos.* (Sbarbi) */ Cuando la vieja se empica a los berros, luego no los deja ni verdes ni secos.* (R. Marín)

8263. **Caille ó vello o dente, pero non a semente.** (ms: Tuiriz)

(es) *Al viejo se le cae el diente, pero no la simiente.* (Sbarbi)

Pierden los ancianos sus facultades físicas; pero conservan hasta el sepulcro las psíquicas.

8264. **Cando a vella vexas chorar, bota o paraguas a voar.** (ms: F.V.S.)

8265. **Cando o vello hincha, logo rincha.** (ms)

8266. **Cando o vello vai morrer, aínda ten que aprender.** (ms-SA: Clemente Crespo Caamaño: Santiago de Compostela, C)

8267. **Cando o vello hincha, a cova rincha.** [2980] (ms: Viana, Chantada-F.V.S. / ms14,18)

Var.: *Cando o vello hincha, logo rincha.*

8268. **Cando un vai pra vello, Dios lle dá remedio.** (ms: Santiago)

8269. **Como fixeres ó vello, faranche a ti ó selo.** (ms5,121: Trapero / ms15,16)

8270. **Contas'o conto da vella e non se di quén é ela.** (ms21,12v: Bermés)

8271. **Chégase a vellos e d'alí non se pasa.** (ms21,30v: Bermés)

8272. **De novo danche un ollo, de vello danche un demo.** (ms: Layosa)

8273. **De vello que non osma e de novo que non ve, libéranos Dómine.** (ms)

8274. **De vellos, a bota i-o rosario.** [2981] (ms)

Var.: *De vellas, a bota y-o rosario.* (ms4: Quiroga-F.V.S.)

8275. **De vellos, chochos.** (ms: Monforte)

8276. **De vello, gaiteiro.** (ms / ms: A.S.A.)

(pt) *Despois de velho, gaiteiro.* (Chaves)

8277. **De vello, nin vicio collas nin vicio tollas.** (ms: Buciños)

8278. **Despreciar a vellez é unha baixeza.** (ms: Buciños)

(es) *Si te mofas porque es anciano, o has de morir o te veras mofado.* (Sbarbi)

[2979] ms4: *A canas honradas*.

[2980] ms4 e ms14,18: *a coba rincha*.

[2981] *De vellos a bota y-o rosario*.

8279. **Do vello, o consello.** (mc / ms: F.V.S. / ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar da provincia de Lugo)

8280. **Donde non hai cabeza raída, non hai cousa cumplida.** (ms)

8281. **Dúas vellas, si se poñen a falar, xa non saben cándo han de acabar.** (ms-SA: seminarista anónimo: Rías Baixas, PO)

8282. **En xaneiro bótalle a vella a brasa ó regueiro.** (ms: J.T.)

8283. **Entoxo de vellos, suguería de nenos.** [2982] (ms: Buciños / ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar da provincia de Lugo)

8284. **Entre o lobo e mais o vello, a fouce do demo.** (ms: F.V.S.)

8285. **Está o vello morrendo e está aprendendo.** (ms-SA: Ramón Álvarez Baliña: San Pedro de Coucieiro, Muxía, C / ms-SA: Víctor Manuel Lobato Feijoo: Catoira, PO)

8286. **Ferros vellos, trapalladas.** (ms: Buciños)

8287. **Hai cousas vellas que valen máis cás novas.** [2983] (ms: A.C. *A Nosa Terra*)

(ct) *Hi han còses velles, que valen més que les nòves.* (Alberola).

8288. **Lambuxe dos vellos, entoxo dos novos.** (ms: Buciños-F.V.S.)

8289. **Máis vale aprender de vello que morrer de necio.** (ms: F.V.S.)

(es) *Más vale aprender de viejo que morir tonto.* (Sbarbi)

8290. **Máis vale vello honrado que mozo desvergonzado.** (ms)

(es) *Mas vale viejo sentado que mozo desatinado.* (R. Marín)

8291. **Moito xira o vello, moito xira e torce o rego.** (ms-LU: seminarista anónimo: Arcos de Frades, Pol, LU)

8292. **Nin cos santos chanzas nin cos vellos danzas.** (ms4: F.V.S.)

8293. **Non hai ninguén tan vello que non pense durar un ano máis.** (ms15,12)

8294. **Nun ano morre a vella ou quen-a leva.** (ms: M.L.2)

8295. **Nunca discutas cos vellos, que saben máis que ti.** (ms: Santiago)

8296. **Ó chegar ós setenta, bota a cuenta.** (ms: Buciños)

Var.: *Entre os sesenta i-os setenta vai facendo a conta.* (ms15,43: Valle do Mao)

8297. **O dente mente, a cana engaña, a arruga non hai duda.** (ms: Taboada-F.V.S.)

La única señal de vejez es la arruga.

8298. **O dente mente, a caña engaña, pero a arruga é segura.** (ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar da provincia de Lugo)

8299. **O que queira co vello acabar, mándeo d'inverno ó monte a gardar.** [2984] (ms: Buciños-F.V.S. / ms-LU: seminarista anónimo: Buciños, Carballedo, LU)

8300. **O vello que incha, na cova rincha.** (ms-SA: Jaime Fráiz Vázquez: Arzúa, C)

8301. **O vello ahora sempre se equivocou i-antes de ti nacer, sempre acertou.** (ms8,31v: Silvarrey)

Se pone en boca del anciano, a quien no se atiende en consejos o advertencias.

8302. **O vello, onde non sabe, husma.** [2985] (ms-LU: Dous seminaristas anónimos: Buciños, Carballedo, LU e algún lugar da provincia de Lugo)

8303. **Onde non chega a vella, chega a pedra.** (ms: Sober)

8304. **Onde vello non vai, carro non sai.** (ms: A.N.)

8305. **Os paus do vello son paus do demo.** (ms8,34r: San Juan de Parada, O. de Rey)

8306. **Os refrás dos vellos, todos salen certos.** (ms: Santiago)

8307. **Ouro novo vale consello de vello.** (ms15,17)

8308. **Pan cocido e xente vella, todo é bo porque ten cerna.** (ms: Santiago)

8309. **Papas quentes á vella sin dentes.** (ms: Buciños-F.V.S.)

8310. **Pra tempo andado, pan ganado.** (ms)

8311. **Pra vellanzos no-hai herbanzos.** (ms / ms4: M.L.)

8312. **Si queres chegar a vello, sube as costas como tal.** (ms6,02v: R. Caruncho, *Diario de Avisos* de La Coruña)

8313. **Sigue os consellos dos vellos, que che serán de proveito.** (ms: Santiago)

8314. **Terás moita sorte, se Dios cha dá, e morrerás de vello, se chegas alá.** (ms: Buciños)

8315. **Unha vez vello, dúas veces neno.** (ms: Buciños)

(es) *El viejo es dos veces niño.* (Sbarbi)

8316. **Unha vez vello, dúas veces rapaz.** (ms-SA: Antonio Iglesias Duro: Carcacía, Padrón, C)

[2982] ms-LU: *zuguería*.
[2983] ms4: *c'as cousas novas*.
[2984] ms-LU: *o monte gardar*.
[2985] ms-LU (Lugo): *donde*.

8317. **Vai a vella morrendo e mais aprendendo.** (ms-LU: Luís Alonso Alonso)

8318. **Vai a vella morrendo e vai aprendendo.** (ms21,16r: Bermés)

8319. **Vai o vello morrendo e mais deprendendo.** [2986] (ms / Manuel Portela Balayo)

8320. **Vai o vello morrendo e vai aprendendo.** (ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar da provincia de Lugo)

8321. **Vale máis aprender de vello que morrer de necio.** (ms: Tuiriz)

Var.: *Vale máis aprender de vello que morrer necio.*

(es) *Más vale aprender viejo que morir necio.* (mc: Correas; ms: Bergua) */ Más vale preguntar viejo que morir necio.* (Correas) */ Más vale viejo a la escuela que mozo a la huesa.* (R. Marín)

8322. **Vale máis o que o vello olvida que o que o novo sabe.** (ms: Layosa)

8323. **Vale máis o que o vello sabe que o que o vello osma.** (ms: Tuiriz)

8324. **Vale máis o vello no olvidado que o novo no acordado.** (ms8,46v: Meda, Trives)

8325. **Vale máis vello honrado que mozo desvergonzado.** [2987] (ms: M.V. / ms10,137r: *D.E.*)

(es) *Más vale viejo sentado que mozo desatinado.* (R. Marín)

8326. **Vale máis vello honrado que vello desvergonzado.** (ms)

8327. **Vella roñona é unha zanfona.** (ms-SA: José Álvarez Souto: Anxeriz, Tordoia, C)

8328. **Vella roñona fai a criada respondona.** (ms4: Buciños-F.V.S. / ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar da provincia de Lugo)

8329. **Vello porfioso saca mendrugo.** (ms: Baralla-F.V.S.)

8330. **Vello que incha, na cova desincha.** (ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar da provincia de Lugo)

8331. **Xa non m'acordo de cando era pequeno porque senón xa non me teño.** (ms: Santiago)

NIÑEZ Y JUVENTUD. V. tamén *Niñez*.

8332. **A boa roupa e a boa vida fan a nena garrida.** (ms: C.A.)

Var.: *A boa roupa e a boa vida fan a rapaza garrida.*

8333. **A boa vida fai a moza garrida.** [2988] (ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar da provincia de Lugo)

8334. **A moza louca mete o capital en roupa.** (mc: Buciños)

8335. **Á novez todo é torpez.** [2989] (mc: M.L.)

8336. **A xente nova toda é boba.** (ms-SA: Antonio Torreira Torreira: San Fins de Freixeiro, Santa Comba, C / ms-SA: Manuel Fresco Reboredo: San Andrés de Cesar, Caldas de Reis, PO)

8337. **Ama, sodes ama mentres o neno mama.** [2990] (mc)

(es) *Ama, sois ama, mientras el niño mama, y después, nonada.* (Correas) */ Ama, ama, mientras el niño mama, y después, nonada.* (Id.)

8338. **As nenas do mesón parecen e non son.** (mc: Baralla)

8339. **Así como es de novo, así serás de vello.** (mc: Santiago, José María Cures)

8340. **Cando era pequeno e non andaba, non conocía a quen encontraba.** (mc: Santiago)

8341. **Canto máis nova, máis toma.** (mc: M.L.)

8342. **Cos rapaces do ano pasado, non vaias ós ovos este ano.** (mc: Santiago)

8343. **Cuida ben do que fases, non te fíes de rapases.** (mc: Santiago)

8344. **De novo, pan e ovo.** [2991] (mc: Buciños)

Var.: *De novo, pan e bolo.* (ms4: F.V.S.)

8345. **De pequenín aguzas'ospín.** [2992] (ms11,46: Comarca de Fonsagrada)

8346. **Des que o din a criar, non-o volvín a aleitar.** (mc: M.L.)

8347. **Despois que van no arcaz, pobre de ti, rapaz.** (mc: Buciños)

Amenaza a los niños para que no se propasen a coger lo que está guardado.

8348. **Leña verde e xente nova todo é fume.** [2993] (mc: Cabanillas, *Antífona da Cantiga,* 124)

Recoge la primera parte una canción popular: *Onde vexas moito fume / non te vaias a quentar, / que está ardendo leña verde / ou morriñada no lar.*

[2986] M. Portela Balayo: *aprendendo*.

[2987] ms10: *Val máis*. / En ms10 s.v. *Vejez*.

[2988] V. *A boa vida fai a vella garrida* en *Edades* (*Ancianidad*).

[2989] ms4: *A novez, toda*.

[2990] mc: *mentres o neno ama*.

[2991] ms: *pan e bolo*.

[2992] Hoxe escribiriamos *agúzase o espín*. O sufixo *-ín* (*pequenín, espín*) é propio do galego nororiental e correponde no galego normativo a *-iño* (*pequeniño, espiño*).

[2993] ms3: *xente moza*.

8349. **Leña verde e xente nova vaise en fumes.** (ms14,16)

8350. **Limpeza e diñeiro fan o mozo un cabaleiro.** (mc: Villanueva, Lalin)

(es) *Limpieza y dineros, hacen los hijos caballeros.*

8351. **Máis vale o can pequeno agudo có can grande e burro.** (ms-SA: Marcelino Bretal Rego: Olveira, Ribeira, C)

8352. **Máis vale pequeno e agudo que grande e burro.** (ms-SA: José Duro Quintela: Burres, Arzúa, C)

8353. **Máis vale pequeno listo que burro grande.** [2994] (ms-SA: Manuel Barreiro Somoza: Santa Mariña de Ribela, A Estrada, PO)

8354. **Máis vale ser pequeno agudo que grande burro.** (ms-SA: Francisco Ageitos Pérez: Corrubedo, Ribeira, C)

8355. **Mal lle vai á moza cando a ama retoza.** (mc: Buciños)

8356. **Moza de vila e regalo de aldea, Dios llo dé a quen o desea.** [2995] (mc: S.P.P.-*Ultreya*)

8357. **Moza que a moitos fai cara, non val nada.** [2996] (mc: R. Caruncho)

8358. **Mozo bo, mozo malo, quince días despois do ano.** [2997] (mc: J.P. / ms10,044v: *D.E.*)

8359. **Mozo galán, nin besta nin can.** (mc, ms11,19 e ms15,11: Taboada-F.V.S.)

Cuando un mozo de casa pudiente va a pretender a una muchacha, suele presentarse sobre arrogante cabalgadura, y acompañado de un buen perro, propio de casa grande. Cuando el galán tiene procer presencia, le basta la figura y puede presentarse *sin besta nin can*.

8360. **Na mocedá e na roupa rachada todo engarra.** (ms21,23r: Bermés)

8361. **Na mocedá e roupa rachada todo engarra.** (mc: M.V.)

8362. **Na mocedade e na roupa rachada todo engarza.** (ms18,34r)

8363. **Nena que de si non torna, é porta sin tarabelo.** (mc e ms4: M.V. / ms21,29v: Bermés)

Var.: *Nena que de si non garda, é porta sin tarabelo.* (ms4: J.P.)

8364. **Nin diñeiros en mozos nin armas en tolos.** (mc)

(es) *Armas y dineros, buenas manos quieren.* (Sbarbi) */ Ni dineros en mozos, ni armas en locos.* (R. Marín)

8365. **Nin ó neno o bolo nin ó santo o voto, nin de malva bon vencello nin de esterco bon olor, nin de mozo bon consello.** (mc)

Var.: *Nin ó neno o bolo nin ó santo o voto, nin de malva bon vencexo nin de esterco bon olor, nin de mozo bon consexo nin de p... bon amor.*

(pt) *Nem de malva bom vincelho, nem de esterco bom odor, nem de moço bom conselho, nem de p... bom amor.* (Chaves)

(es) *Ni de estiercol buen olor, ni de hombre vil, honor.* (Correas). */ Ni al niño bollo, ni a Santo voto.* (Sbarbi)

No se debe ofrecer lo que no se ha de cumplir.

8366. **Non hai moza solteira que canse na carreira.** (mc)

8367. **Non me trípe-lo pé que, anque son rapás novo, ben entendo o que é.** [2998] (mc: J.P.)

8368. **O que non a corre de novo, córrea de vello.** [2999] (mc)

(es) *El que no la corre de joven, la corre de viejo.* (Sbarbi) (ct) *El que no corre de jove, la corre de vell.* (Alberola)

Se aplica en sentido moral: el que no se divirtió de joven, se divierte de viejo.

8369. **Por mal camiño vai quen mozo se fai.** (mc: Santiago / Pedro Pontes García)

8370. **Pra os neniños, un bico; pra os mozos, un amor; pra os velliños, un recordo; e pra os mortos, un amor.** (mc: Santiago)

8371. **Rapaz e vello nadia quere selo.** (mc: Buciños)

8372. **Se queres ser bon rapás, nunca roubes as mazás.** (mc: Santiago)

8373. **Tantas ve a rapaza pola semana, que o domingo non pode ir á misa.** [3000] (mc: F.L.)

8374. **Toxo verde e xente nova, todo é fume.** (mc: Santiago)

8375. **Trigo verde e xente nova, todo é zume e non val nada.** (mc e ms: Santiago)

8376. **Val máis pequeno agudo que grande burro.** [3001] (ms-SA: Ramón Viña Varela: Golmar, A Laracha, C / Luís Alonso Alonso)

[2994] *Maix bale pequeno listo que burro grande*.
[2995] ms: *desee*.
[2996] V. *Moza que a moitos fai cara, dígoche, Xan, que é unha maula* en *Mujer*.
[2997] mc: *Mozo bon*. En ms10 s.v. *Mozo*.

[2998] *Non me tripel-o pe, que anque son rapàs novo, ben entendo o que é.*
[2999] mc: *O que non corre de novo, corre de vello*.
[3000] ms4: *Tantas oe*.
[3001] L. Alonso Alonso: *Vale*.

8377. **Val máis pequeno agudo que grande e burro.** (ms-SA: José Manuel Area Alonso / M. González Fernández)

8378. **Val máis pequeno e agudo que grande e burro.** [3002] (mc: A.I. / ms21,06r: Bermés / ms-LU: seminarista anónimo: Carballedo, LU / ms-LU: seminarista anónimo: Laiosa, O Incio, LU)

8379. **Vale máis pequena e aguda que grande e burra.** (ms18,64r: Camba)

8380. **Vale máis pequeno e listo que grande e burro.** (ms-SA: Manuel Lago López / ms-SA: Valentín González Gil: Soutelo de Montes, Forcarei, PO)

8381. **Vale máis ser home pequeno forzudo que grande burro.** (ms-SA: José Bello Arjomil: Vimianzo, C)

8382. **Vale máis ser pequeno e agudo que grande burro.** (ms-SA: José González Santos: Boa, Camboño, Lousame, C)

8383. **Vale máis ser pequeno e agudo que grande e burro.** [3003] (ms-SA: Agustín Dosil Maceiras: Ponte Nafonso, Noia, C / ms-SA: Manuel Mallo Mallo: Erboedo, A Laracha, C)

8384. **Vale máis un pequeno agudo que un grande burro.** (ms-LU: José Ballesteros Alonso)

8385. **Xente moza e leña verde, todo é fume.** (ms-SA: Jaime Fráiz Vázquez: Arzúa, C)

8386. **Xente moza e leña verde, todo é fumo.** (ms-SA: Francisco Canosa Quintáns)

8387. **Xente nova e besta vella acaban coa terra.** (mc: Friol-F.V.S.)

8388. **Xente nova é caudal e a vella non-o val(e).** (ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar da provincia de Lugo)

8389. **Xente nova e leña verde, toda é fume.** (ms-SA: Manuel Fernández Ferro)

8390. **Xente nova e leña verde, todo é fume e non arde.** (ms-LU: seminarista anónimo: Ferreira de Pantón, LU)

8391. **Xente nova e leña verde, todo é fume nela.** [3004] (ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar da provincia de Lugo)

8392. **Xente nova e leña verde, todo é fume.** (mc: A.N. / ms11,47: Comarca de Fonsagrada / ms21,02v: Bermés)

Véase *Leña verde...*

8393. **Xente nova e leña verde, todo se volve fume** (ms-SA: Rafael García Ramos: Cabo de Cruz, Boiro, C / ms-SA: Nicolás Alvarellos López: Lalín, PO)

8394. **Xente nova e pan mol, moito na mau e pouco no fol.** [3005] (mc: A.N.)

8395. **Xente nova e rama verde, todo é fume.** (mc: Santiago)

8396. **Xente nova e roupa vella tod'o mundo enghargha nela.** [3006] (ms-SA: Manuel Canedo Nimo: Trasmonte, Ames, C)

8397. **Xente nova igual ás campanas de pau.** (ms-SA: Antonio Iglesias Duro: Carcacía, Padrón, C)

8398. **Xente nova n'é caudal, i-a vella non-o val.** [3007] (mc / ms4: F.V.S.)

8399. **Xente nova n'é caudal.** (mc: M.L.)

8400. **Xente nova non garda o rego.** (mc: A.N.)

8401. **Xente nova non ten siso, nin na cabeza nin nos pés.** (ms5,121: Trapero)

Var.: *Xente nova non ten xuício, nin na cabeza nin nos pés.* (ms15,19)

8402. **Xente nova, leña verde, todo é fume.** (ms-LU: José Ballesteros Alonso / ms-SA: seminarista anónimo: Telleira, Canduas, Cabana de Bergantiños, C / ms-LU: seminarista anónimo: Laiosa, O Incio, LU)

8403. **Xente nova, leña verde, todo se volve fume.** (ms-SA: Manuel Barreiro Somoza: Santa Mariña de Ribela, A Estrada, PO)

8404. **Xente nova, toda é boba.** (mc: M.L. / ms21,24v: Bermés)

8405. **Xente nova, tropa do vento.** (mc / ms4: F.V.S.)

8406. **Xente nova, xente boba.** (mc: A.N.)

EDUCACIÓN. V. tamén *Crianza, Educación, Enseñar, Maestro, Niñez, Pedagógicos*.

8407. **Falar ben non costa nada.** (ms15,44: Lugo)

8408. **Na casa que non hai crianza, us fillos ós pais semejanzan.** [3008] (ms-SA: Pedro Pontes García)

8409. **O que queira saber, a Salamanca a aprender.** (ms-SA: Manuel Martín Gómez: Muxía, C)

8410. **Quen ten fillas pra casar, merque rocas pra fiar.** [3009] (ms16 e ms10,021r: *D.E.*)

(es) *Quien tiene hijas para casar, tome sedijas para hilar.* (M.)

[3002] ms4: *pequeno agudo*; ms-LU (Carballedo), ms-LU (Laiosa) e ms21,06r: *Vale*.

[3003] ms-SA (Manuel M.): *Val*.

[3004] Nunha segunda clasificación temática, Vázquez Saco incluíu este refrán en *Desengaño*.

[3005] ms4: *na man*.

[3006] O orixinal di *Xente nova e roupa bella todo mundo enjarja nela*.

[3007] ms: *y a vella*; ms5,057: *non é caudal*. / Indica *Juventud* no ms5.

[3008] *Na casa que non hay crianza, us fillos os pais semejanzan*.

[3009] En ms10 s.v. *Hijos*.

Enséñelas a ser laboriosas.

8411. **Según é o natural do teu fillo, así dálle o consello.** [3010] (mc)

Var.: *Según é o natural do teu fillo, dálle o consello.* (ms16: Lugo)

(es) *Según de tus hijos el natural, guiarás a cada cual.* (R. Marín)

8412. **Tal é María, tal filla cría.** (ms16: Lugo)

(es) *Cual es María, tal hija cría.* (M.)

8413. **Tal nai, tal fillo fai.** (mc e ms16: R. Caruncho)

(es) *Tal madre, tal hijo pare.* (Sbarbi)

EDUCACIÓN BENÉVOLA

8414. **A mai facendosa quita a filla preguizosa.** [3011] (mc e ms16: Páramo)

(pt) *Mãe aguçosa, filha preguiçosa.* (Chaves) (es) *Las madres hacendosas hacen las hijas perezosas.* (Correas)

8415. **Criada por aboa, nunca é boa.** (mc e ms16: *Dicc. Ac.*)

8416. **Criados por abós, nunca bos.** (mc e ms16: Palas de Rey / ms4: F.V.S.)

(es) *Criado de agüelo, nunca bueno.* (Correas)

Por el excesivo mimo, y ya se sabe que *neno mimadiño, neno perdidiño*.

8417. **Fillo mimado, fillo mal criado.** [3012] (ms16 e ms10,020v: *D.E.*)

8418. **Mal a nai que a crianza á filla non fai.** (ms-SA: Pedro Pontes García)

8419. **Mala é a nai que á súa filla crianza non fai.** (mc e ms16: Santiago)

8420. **Neno mimado, mal educado.** (ms10,049v: O. de Rei)

8421. **Os pais que crían un fillo solo, non crían un fillo que crían un lobo.** (mc / ms16: Lugo)

Porque suelen mimarlo con exceso.

8422. **Quen cría un fillo, cría un lobo.** (ms-SA: R. Celso Rodríguez Rodríguez)

8423. **Se moito as gabas e regalas, as boas fillas volveralas malas.** [3013] (ms16 e ms10,021r: *D.E.*)

Permanencia de la educación

8424. **A moza, como é criada; a estopa, como é fiada.** [3014] (ms16 e ms10,043v: *D.E.*)

(es) *La moza, como es criada; la estopa, como es hilada.* (H. Núñez)

8425. **Cada un é asegún se cría e na boa crianza está a fidalguía.** (ms16: *D.E.*)

(es) *Cada uno en lo que se cría, y en la buena crianza está la hidalguía.* (Correas)

8426. **O que no leite se mama, na mortalla se derrama.** [3015] (ms16 e ms10,032v: *D.E.*)

Var.: *O que no leite se mama, tarde ou nunca se esquence.* (ms16: *D.E.*)

(es) *Lo que en la leche se mama, en la mortaja sale.* (S. / Z. / N. / Correas / R. Marín)

8427. **O que no leite se mama, na mortaxa se devana.** (ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar de Galicia)

8428. **O que se adeprende coas bágoas, non se esquece coas barbas.** [3016] (ms16: Mellid / ms-LU: seminarista anónimo: Melide, C)

8429. **O que se aprende na cuna, sempre dura.** [3017] (mc e ms16: Meilán / ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar da provincia de Lugo)

Var.: *O que se aprende coas babas, non se esquence coas canas.* (ms5,138: Aguada) / *O que no berce se adeprende, tarde ou nunca se esquence.* (ms16: *D.E.*) / *O que no berce se aprende, soilo* [en]*la cova se esquence.* (ms16: *D.E.*) / *O que aprende cas babas, non se esquence cas barbas.* (ms16: Aguada)

(pt) *O que se aprende no berço sempre dura.* (Chaves) / *O que se aprende no berço dura até à sepultura.* (Id.) (es) *Lo que se aprende en la cuna, siempre dura.* (Correas) / *Lo que se aprende en la cuna, se olvida en la sepultura.* (Id.) / *Lo que se aprende en la niñez, dura en la vejez.* (Id.) / *Lo que aprenden babas no lo olvidan barbas.* (R. Marín) (ct) *Lo qu'es depren en la cuna, molt de temps dura.* (Alberola)

8430. **Quen na corte se criou, sempre a esterco ha de cheirar.** (ms16: *D.E.*)

Var.: *O que naceu no esterco, sempre cheira a el.* (ms16: Lugo)

(es) *Quien en cuadras se crió, a estiércol siempre olió.* (R. Marín)

EGOÍSMO. V. tamén *Egoísmo. Ambición. Interés.*

8431. **Andrés chupa tres, leva catro no farraco e aínda di que non vai farto.** (ms5,023: Félix Rodríguez Vieites)

[3010] ms4: *Según o natural, asín dalle consello.*
[3011] mc: *hacendosa.*
[3012] En ms10 s.v. *Hijos.*
[3013] En ms10 s.v. *Hijos.*
[3014] En ms10 s.v. *Moza.*
[3015] En ms10 s.v. *Leche.*
[3016] ms-SA: *aprende, esquence.*
[3017] ms16: *deprenda na cuna*; ms-LU: *s'aprende.*

8432. **Cando aquí non esteades, comigo comeredes.** (ms10,015r: *D.E.*)

8433. **Comín eu, comeu todo o mundo.** (ms8,02v: Meda)

8434. **Hai quen de seu moíño ten e noutro moe.** (ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar de Galicia)

8435. **Ninguén coida pra outro.** (ms10,050r: Sober)

8436. **Unha no papo e outra no saco.** (ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar de Galicia)

Egoísmo ante la muerte

8437. **A quen morte allea desexa, a súa lle chega.** (ms16: *D.E.*)

8438. **Morran outros e vivamos e con saúde os enterremos.** [3018] (ms16 e ms10,041r: *D.E.*)

(es) *Mueran y vivamos; con salud los enterremos.* (H.)

8439. **Se ha de morrer algún da familia, que morra a nora que veu de afora.** [3019] (mc e ms16: Buciños)

Egoísmo ante los intereses

8440. **Cada galiña escarabella pra si e non prá súa veciña.** (ms16: Lugo)

Var.: *Cada galiña escarba pra si.* (mc e ms16: M.L.) [3020]

(es) *Cada gallina escarba para sí y no para su vecina.* (R. Marín)

8441. **Cada un aprica a brasa prá súa sardiña.** (ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar da provincia de Lugo)

8442. **Cada un arrima a brasa prá súa sardiña.** (mc e ms16: A.S.A.)

(pt) *Cada um chega a braza à sua sardinha.* (Chaves) (es) *Cada uno arrima el ascua a su sardina.* (R. Marín) */ Cada uno llega la brasa a su sardina.* (Correas)

Destaca el interés que ponemos en defender lo que nos es favorable.

8443. **Cada un pica a brasa pá súa sardiña.** (ms21,32v: Bermés)

8444. **Ten a mau grande pra coller pero non a ten pra dar.** (ms8,46v: Silvarrey)

8445. **En tempo de figos non hai amigos.** [3021] (mc: A.I.)

Var.: *No tempo dos figos non hai amigos.* (ms16: *D.E.*)

(pt) *Em tempo de figos, não há amigos.* (Chaves) (es) *En tiempo de higos, no quiero amigos. / En tiempo de higos, tuviste cien amigos; se acabaron los higos, y se fueron los amigos.* (R. Marín).

8446. **Entre dous que ben se queren, con un que coma basta.** (mc: Sarria / ms16: Lugo)

(es) *Entre dos que bien se quieren, con uno que coma o goce, ya basta* (Sbarbi) */ Entre dos que bien se quieren, con uno que coma, basta.* (R. Marín)

8447. **Máis quero ter prós meus dentes que prós meus parentes.** [3022] (ms16 e ms10,103r, ms10,004r: *D.E.*)

8448. **Primeiro son os meus dentes cós meus parentes.** (ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar da provincia de Lugo)

EGOÍSMO INCLEMENTE

8449. **A quen queiras mal, cómelle o pan, i-a quen ben, tamén.** [3023] (mc: R. Caruncho, *Diario de Avisos* / ms21)

Var.: *A quen queiras mal, cómelle o pan; i-a quen queiras ben, cómello tamén.* (ms16)

(es) *A quien quieras mal, cómele el pan; y a quien bien, también.* (Correas)

8450. **Cada un tira a auga para o seu muíño, inda deixe seco o do veciño.** [3024] (mc: C.A. *A Nosa Terra*)

Var.: *Cada un tira da auga pró seu muíño, inda que deixe seco o do veciño.* (ms16: *D.E.*)

(pt) *Cada um quer levar a água ao seu moinho, e deixar em seco o do vizinho.* (Chaves) (es) *Cada uno quiere llevar el agua a su molino y dejar en seco el del vecino.* (mc: Sbarbi / ms16: R. Marín) (ct) *Cadascú vòl dur l'aigua al seu molí, més que quede en sec el del veí.*

8451. **Chéireme a min a bulsa e fédache a ti o alento.** (ms16: *D.E.*)

(es) *Huelame a mi en la bolsa y hiédate a ti en la boca.* (H. Núñez)

[3018] En ms10 s.v. *Muerte*.

[3019] ms16: *ven de afora*.

[3020] ms4: *escaba pra si*.

[3021] V. *No tempo dos figos hai moitos amigos* en *Amor y amistad*.

[3022] ms10,103r: *pros dentes que*. / V. *Están máis cerca meus dentes que meus parentes* en *Hambre. Gastronomía*. / En ms10,103r s.v. *Querer* pero indicación *Visitas* e en ms10,004r s.v. *Diente*.

[3023] mc: *i-a*; ms21: *cómell'o pan, y'a quen*.

[3024] ms4: *o do viciño*. / V. *Cada un quere levar a auga ó seu muíño e deixa seco o do veciño* en *Jurídicos y similares*.

8452. **Líbreme Dios das miñas penas que eu me librarei das alleas.** (ms16: Lugo)
(es) *Líbreme Dios de mis penas, que yo me libraré de las ajenas.* (R. Marín)

8453. **Todos tiran pola auga pó seu moíño.** [3025] (ms-SA: Gestoso provincia de La Coruña / ms-LU: seminarista anónimo: Xestoso, Monfero, C)

Reprobación del egoísmo

8454. **Bocado comido non fai amigo.** (mc: M.V. / ms16: *D.E.* / ms21,07r: Bermés)
(pt) *Bocado comido não ganha amigo.* (Chaves) (es) *Bocado comido, no gana amigo.* (mc: Correas / ms16: H. Núñez)

8455. **Bocado comido non gana amigo.** (ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar da provincia de Lugo)
Quien no reparte lo suyo con otro, no gana voluntades.

EGOÍSMO. AMBICIÓN. INTERÉS. V. tamén *Egoísmo*.

8456. **A ambición rompe o saco.** (mc: Sarria)
Var.: *A cobiza racha o saco.* (C.A.) / *A cobiza rompe o saco.* (Buciños)
(pt) *A cobiça rompe o saco.* (Chaves) (es) *La codicia rompe el saco, o quizá le romperá donde no está.* (Correas) / *Codicia mala, saco rompe.* (Id.)

8457. **A pon, pon, o diñeiro no bolsón.** (mc: C.A.)

8458. **A roda da carraca: o que máis mete, máis saca... a mau cheíña de caca.** (mc: C.A.)

8459. **A roda da carraca: quen máis mete, menos saca.** [3026] (mc: C.A.-*A Nosa Terra*)

8460. **A roda de carraca, o que máis mete menos saca.** (ms18,21r)

8461. **Abranguer moito pra apretar pouco.** (mc / ms4: F.V.S.)
Var.: *O que moito abrangue, pouco apreta.*
(pt) *Quem muito abraça, pouco aperta.* (Chaves) / *Quem muito abarca, pouco abraça.* (Id.) (es) *Quien mucho abarca poco aprieta.* (ct) *Qui molt abraça, pòc estreny.* (Alberola)

8462. **As campanas de Gondán dan porque lles dan.** (mc)
Var.: *Alí fan cal di a campá de Gontán: "Dando dan".* (M.L.)
(es) *Las campanas de Guzmán, "donde dan, dan".* (Ricart)

8463. **As campás de Adelán tocan porque dan.** [3027] (mc: Mondoñedo)

8464. **Bon tempo con calor a fin de mes, a probes e ricos trae interés.** (ms4: J.P.)

8465. **Cada un conta da guerra según lle vai nela.** (ms-SA: Andrés Castro Ces: Tállara, Lousame, C)

8466. **Cada un fala da feira como lle vai nela.** (ms-LU: Álvaro Rábade: Saavedra, Begonte, LU / ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar de Galicia)

8467. **Cada un fala da feira según lle vai nela.** (ms: V.R. y A.R. / ms21,23v: Bermés)
Var.: *Cada un fala na feira según lle vai nela.* (*Terra de Melide*)
(pt) *Ninguém conta da feira, senão como lhe vai nela.* (Chaves) / *Cada qual diz da feira como lhe vai nela.* (Id.) (es) *Cada uno dice de la feria como le va en ella.* (Correas) (ct) *Cada ú parla de la fira segóns li va en ella.* (Alberola)

8468. **Cada un tira pró seu saco.** (mc: Santiago)

8469. **Cada [un] tira pó seu saco.** (ms-SA: Manuel Tojo Reboredo)

8470. **Creza o montón, que é grande e bon.** (mc: Buciños)

8471. **Dábanme o ramal pero eu quería a besta.** [3028] (mc: Buciños / ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar da provincia de Lugo)

8472. **Dáme pan e chámame can.** (mc: M.L. / ms3: M.V. / ms21,12r: Bermés)
(es) *Dame pan y llámame can.* (R. Marín)

8473. **Dáme pan e chame can.** (ms-SA: Manuel Barreiro Somoza: Santa Mariña de Ribela, A Estrada, PO)

8474. **Danlle o dedo e quer a mau.** (mc: Buciños)

8475. **De balde andan os cas e ganan pedradas.** (ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar do norte da provincia de Lugo)

8476. **De balde andan os cas e levan pedradas.** (ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar da provincia de Lugo)

8477. **De balde andan os cas.** [3029] (mc: Lugo)

8478. **Din as galiñas: "Haxa non haxa, mídase".** (mc: Buciños)

8479. **Facer castillos no aire, un soplo os tira.** (mc: Chantada)

[3025] ms-LU: *pro seu*.
[3026] ms4: *de carraca, o que mais*.
[3027] V. *Onomatopeyas*.
[3028] ms-LU: *Dábanm'o, per'eu quer'a besta*.
[3029] V. *Van os cas onde os chaman e levan pedradas* en *Entretenimiento*.

(es) *Levantar castillos en el aire.* (Sbarbi) / *Levantar castillos en la arena.* (Id.) / *Castillos muy altos vienen al suelo de un solo soplo.* (Id.)

8480. **Formar castillos no aire, un soplo tíraos.** (ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar de Galicia)

8481. **Galleta de monxa, fanega de trigo.** (mc: Orense)

8482. **Mans que non dades ¿que esperades?** [3030] (ms-LU: tres seminaristas anónimos: algún lugar da provincia de Lugo e dous dalgún lugar de Galicia / ms-SA: seminarista anónimo: algún lugar da provincia de Lugo)

8483. **Maus que non dades ¿que buscades?** [3031] (mc: M.V. / ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar da provincia de Lugo / ms21,25v: Bermés)

Var.: *Maus que tomades e non dades ¿que esperades?* (A.N.V.) / *Maus que non dades, fillas miñas ¿que buscades?* (*Terra de Melide*)

(pt) *Maos que não dais, o que esperais?* (Chaves) (es) *Manos que no dais ¿qué esperáis?* (R. Marín)

8484. **Meu amigo Papafigo, papa o seu solo, e o meu conmigo.** (mc: Paradela-F.V.S.)

8485. **Meu amigo papafigo: o meu solo i-o teu comigo.** (ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar da provincia de Lugo)

8486. **Moitos queren o sol na aira i-a auga no horto.** [3032] (ms11,49: Comarca de Fonsagrada)

8487. **N'hai nada que dea idea da nobreza de que debe brasonar o home, com'o desintrés con que obre cos demais.** [3033] (ms4: C.G.)

8488. **Non mires o que outro ten: procura telo ti.** [3034] (mc: Carballedo-F.V.S.)

8489. **O can anda de balde e gasta as uñas.** (mc: Fonsagrada)

Var.: *De balde andan os cas e gastan as uñas.* (Fonsagrada) (F.V.S.)

8490. **O can que vai a donde n'o chaman, leva paos.** (ms-SA: José Campos Lourido: Santo Ourente de Entíns, Outes, C)

8491. **O codicioso non ten reposo.** (ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar de Galicia)

8492. **O moíño de meu pai é muíño de convento: pon fariña pra fóra e grans pa dentro.** (ms-SA: Jesús Alvite Alvite: San Cibrán de Vilastose, Muxía, C)

8493. **O qu'un non quere, outr'o desea.** [3035] (ms-LU: Jesús Redondo C.: Outeiro de Rei, LU / ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar da provincia de Lugo)

8494. **O que moito abarca, pouco apreta.** (ms-SA: Perfecto Esparís Freire: Santa María de Viceso, Brión, C / ms-SA: Manuel Casal García: Santiago de Compostela, C / ms-SA: José M. Gulías Rivas: Forcarei, PO)

8495. **O que moito apreta, pouco agarra.** (ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar da provincia de Lugo)

8496. **O que moito apreta, pouco colle.** (ms-LU: Trini Figueiras: San Salvador de Asma, Chantada, LU. Convento Las Córneas)

8497. **O que moito colle, pouco apreta.** (mc: Santiago)

8498. **O que moito quere agarrar, pouco lle dan a apreixar.** [3036] (mc: M.V. / ms-LU: seminarista anónimo: Ferreira de Pantón, LU)

(ct) *El que molt vòl avassallar, pòc pòt abarcar. Lo que ú no vòl, atres ho prenen al vòl.* (Alberola)

Véase *O que moito abrangue, pouco apreta*.

8499. **O que moito quere, nada se lle dá.** (ms-SA: Manuel Camino Sánchez)

8500. **O que moito ten, moito quere.** (ms-SA: Cándido Señarís Fernández: Buxán, Val do Dubra, C)

8501. **O que pouco colle, pouco apreta.** (ms-LU: Trini Figueiras: San Salvador de Asma, Chantada, LU. Convento Las Córneas)

8502. **O que un non quere, outro apetece.** [3037] (mc: M.V. / ms21,27r: Bermés)

Var.: *O q'un non quere, outro desea.* (ms15,01: Feria de Chantada-21.08.58))

(es) *Lo que uno desecha, otro lo ruega.* (Correas) (ct) *Lo que ú no vòl, atres ho prenen al vòl.* (Alberola)

8503. **O que un non quere, outro o desea.** [3038] (ms-SA: Andrés Castro Ces: Tállara, Lousame, C / ms-LU: Jesús Redondo C.: Outeiro de Rei, LU / ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar da provincia de Lugo)

8504. **O que un non quere, outros lle rogan.** (ms-SA: Héctor Blanco Tato: Cereo, Coristanco, C (5º curso))

8505. **O que un non quer, outro lle roga.** (ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar do norte da provincia de Lugo)

[3030] ms-LU (Galicia-1): *Maos*; ms-LU (Galicia-2): *Maus*; ms-SA: *Maus, dais, esperais*.
[3031] ms-LU e ms21,25v: *Mans*.
[3032] *Moitos queren o sol na aira y'a auga no horto*.
[3033] *N'hay nada que dea idea d'a nobreza de que debe brasonar o home, com'o desintrés con que obre c'os demais*.
[3034] ms4: *a outra ten*.
[3035] ms-LU (Lugo): *outro desea*.
[3036] ms-LU: *quer'agarrar*.
[3037] ms21,27r: *qu'un non*.
[3038] ms-LU (Lugo) e ms-LU (Jesús Redondo C.): *qu'un non*; ms-LU (Lugo): *outro desea*.

8506. **O santo que non suda, o demo que o limpe.** (mc / ms4: F.V.S.)

(es) *El santo que no suda, el demonio que lo limpie.* (Sbarbi)

8507. **O teu, teu e meu; i-o meu é meu solo.** (mc: Buciños)

(es) *Lo tuyo mío, y lo mío, de nadie sino mío.* (R. Marín)

8508. **Pola santa beixas a peana.** [3039] (ms21,20v: Bermés)

Peaña: *Peana*, base para colocar encima una imagen, estatua, etc.

8509. **Pola santa béixase a peana.** (mc: M.V.)

(es) *Por la peana se besa el santo.* (Sbarbi)

8510. **Polo santo béixase a pedra.** (mc)

8511. **Polos santos béixanse as pedras; por causa das mozas ouséquianse as vellas.** (mc: M.V.)

Var.: *Por mor dos santos chúchanse as pedras; por mor das mozas cortéxanse as vellas.* (A.N.V.) [3040] / *Polas nenas bícanse as vellas.* (F.V.S.) / *Por os santos bícanse as pedras e por as novas convídanse as vellas.* (ms15,56)

(es) *Por el santo se besa la piedra.* (Correas)

8512. **Polos santos bícanse as pedras e por as mozas bícanse as vellas.** (ms-SA: seminarista anónimo: algún lugar da provincia de Lugo)

8513. **Polos santos bícanse as pedras, e polas mozas, as vellas.** (ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar da provincia de Lugo)

8514. **Pouco chega a saber o que a moito quer atender.** (ms5,027: Fazouro, Foz / ms-LU: seminarista anónimo: Foz, LU)

8515. **Presta carro a quen ten carro.** (mc: Buciños)

8516. **Primeiro eu, e dispois eu, e sempre eu.** (mc: Carballedo)

(es) *Primero, yo; después, yo; y si queda algo, para mí.* (R. Marín)

8517. **Quen desea o que non pode ter, a si mismo se engaña.** (mc: Buciños)

8518. **Quen moito abarca, pouco apreta.** (mc: *Dicc. Ac.*)

Quedan atrás diversas variantes.

8519. **Quen moito enfeita, pouco ata.** [3041] (mc: A.N.)

8520. **Quen muito ten, muito quer.** (ms-SA: Francisco Canosa Quintáns)

8521. **Quen tal ve, tal quere.** (mc: L.G. / ms15,01: Eugenio Carré Aldao, *Lit. Gallega*, 2ª ed, 1911)

8522. **Quen troca odre por odre, algún deles está podre.** [3042] (mc: A.S.A.)

(pt) *Quem troca odre por odre, é porque um deles é podre.* (Chaves) (es) *Quien cambia una bota por otra, es porque hace mal vino o está rota.* (R. Marín)

8523. **Quen troca odre por odre, algún deles ha de ser podre.** (ms21,07v: Bermés)

8524. **Regalo de monxa, cunca de leite por cunca d'aceite.** (ms21,10r: Bermés / ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar da provincia de Lugo)

8525. **Regalo de monxa, cunca de leite por cunca de aceite.** (mc: A.S.A. / ms15,01: Eugenio Carré Aldao, *Literatura Gallega*, 2ª ed., 1911)

8526. **Regalo de monxa, fanega de trigo.** (mc: Buciños)

Var.: *Bico de monxa, fanega de trigo.* (ms5,133: Santiago)

(es) *Regalito de monja, costalito de trigo.* (R. Marín)

8527. **Regalo de monxa, ferrado de trigo.** (mc: M.V.)

8528. **Regalo de pobre, a pretensión ole.** (mc: M.V.)

(es) *Regalo del pobre al rico, ganzúa es de su bolsico.* (R. Marín) / *Si te da el pobre, es porque más cobre.* (Id.) / *Regalo de pobrezuelo, no es regalo sino anzuelo.* (Id.)

8529. **Responso dito, cartos na mau.** (mc: Buciños)

8530. **Rosquilla de monxa, ferrado de trigo.** (ms-SA: seminarista anónimo: algún lugar da provincia de Lugo)

8531. **Saco de pé nunca cheo é.** (mc: Buciños)

8532. **Saco roto non ten fondo.** (mc: Buciños)

8533. **Santo que non sude, o demo o limpe.** (mc: Buciños)

(es) *Santo que no suda, el diablo que lo sacuda.* (R. Marín)

8534. **Sol na aira e auga no lameiro non pode ser.** [3043] (mc e ms4: J.T.)

Var.: *Sol na aira e auga no nabal non pode ser.* (ms4: J.T.)

8535. **Tente, Xan, que máis che darán.** (mc: Fonsagrada-F.V.S. / ms11,43: Comarca de Fonsagrada)

8536. **Ti señala a pereira, i-eu seña á beira.** [3044] (mc: M.L.)

[3039] *Pol'a Santa beixas a peona*.
[3040] mc: *môr*.
[3041] ms3: *enfeixa*; ms4: *enfeicha*.
[3042] ms4: *d'eles ha de ser podre*.
[3043] V. tamén *Agrícolas* (*Generales*). / Na variante: ms4: *no lameira*.
[3044] ms4: *i-enseña*.

8537. **Tiña meu pai, tiña miña nai, tiña miña tía, e tiña meu fol fariña.** [3045] (mc / ms4: F.V.S. / ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar da provincia de Lugo)

8538. **Tódalas comenencias non caben nun saco.** (mc)

8539. **Tódolos proveitos non caben no peito.** (mc: Sanguiñedo. Lalín)

8540. **Todos os proveitos non veñen a unha pota.** (mc: Foz-F.V.S. / ms-LU: Trini Figueiras: Foz, LU. Convento de Las Córneas: San Salvador de Asma, Chantada)

8541. **Todos os proveitos non caben nun saco.** (ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar da provincia de Lugo)

8542. **Un ano no saco, o outro no papo.** (mc: Santiago)

8543. **Un no saco e outro no papo.** (ms-SA: Manuel Boado Vázquez: Santa María dos Ánxeles, Boimorto, C)

8544. **Unha no pao i-outra no saco.** (mc: Buciños)

(pt) *Um no papo, outro no saco e chora pelo que está no prato.* (Chaves) (es) *Una en el papo, otra en el saco, y otra bajo el sobaco, y aun llora por lo que quedó en el plato.* (R. Marín)

8545. **Unha no papo i-autra no saco.** [3046] (ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar da provincia de Lugo)

8546. **Unhos pró gusto, outros pró gasto.** (ms)

8547. **Vállache Dios qu'a xeito te pos; cando querías tu, ben te poñías.** (ms4: M.L.)

8548. **Vida por vida, pirmeiro a miña.** (mc: Sarria)

(es) *Vida por vida, primero la mía.* (R. Marín)

EJEMPLO

8549. **Bo exempro e boas razós ganan moitos corazós.** [3047] (ms16 e ms10,015v: *D.E.*)

8550. **Cando o gardián xoga ós naipes ¿que farán os frades?** (ms16: *D.E.*)

(es) *Cuando el guardián juega a los naipes ¿qué harán los frailes?* (H. Núñez)

8551. **Na casa do tamborileiro todos saben ser danzantes.** (ms16: *D.E.*)

(es) *En casa del tamborilero, los hijos son bailadores.* (Correas)

[3045] ms4 e ms-LU: *o meu fol*; ms-LU: *pae, mae*.
[3046] O orixinal di *Unha no papo yautra no saco*.
[3047] En ms10 s.v. *Ejemplo*.

ELECCIÓN. V. tamén *Decisión*.

8552. **A loba e a muller son iguales en escoller.** [3048] (ms16 e ms10,033v: *D.E.*)

8553. **A quen dan en que escoller, danlle abondo que facer.** [3049] (ms16 e ms10,013v: *D.E.*)

8554. **A quen dás en que escoller, dáslle ben en que entender.** [3050] (ms16 e ms10,013v: *D.E.*)

(es) *A quien dan en que escoger, le dan en qué entender.* (R. Marín)

8555. **A quen diron a escoller, díronlle a irra sin querer.** [3051] (ms16 e ms10,013v: *D.E.*)

(es) *A quien dieron a escoger, dieron a la ira.* (Correas)

8556. **A xente ca xente i-o zorro cas pitas.** [3052] (ms-LU: Dous seminaristas anónimos: algún lugar da provincia de Lugo)

8557. **Branco ou negro, que haxa pelo.** (ms10,049r)

8558. **Cre con cre, le con le, xente con xente i-o zorro cas galiñas.** [3053] (mc)

(pt) *Cré com cré, lé com lé.* (Chaves)

8559. **Da maza á rebola veña o demo e escolla.** (ms-LU: Antonio Vázquez Paredes: Vilalba, LU / ms-LU: seminarista anónimo: Fazouro, Foz, LU / ms-LU: seminarista anónimo: Vilalba, LU)

8560. **Da rapa á rebola veña o demo e escolla.** [3054] (mc: M.V. / ms-SA: Juan Benito Filloy Rial: Graba, Silleda, PO)

Var.: *Antre o rapo i-a rebola, veña o demo e escolla.* (*Terra de Melide*)

8561. **Do rapo i-a rebola veña o demo i-escolla.** [3055] (ms21,01v: Bermés)

8562. **Entre a milla i-a rebola veña o demo i-escolla.** (ms8,61r: Trives)

8563. **Entre o mazo i-a rebola veña o demo e escolla.** [3056] (mc: A.N.)

Como: *Do mazo á rebola...*

8564. **Entre ruín gando pouco terás que escoller.** (ms16: *D.E.*)

8565. **Escoller non é acertar.** (ms16: Lugo)

8566. **Escoller, escoller, i-o pior coller.** (ms16: Lugo)

[3048] En ms10 s.v. *Lobos*.
[3049] En ms10 s.v. *Escoger*.
[3050] En ms10 s.v. *Escoger*.
[3051] En ms10 s.v. *Escoger*.
[3052] ms-LU: *e o zorro*.
[3053] ms: *y-o*. / Dentro de *Miscelánea* no mecanoescrito orixinal.
[3054] Dentro de *Miscelánea* no mecanoescrito orixinal.
[3055] *D'o rapo y'a rebola veña o demo y'escolla*.
[3056] Dentro de *Miscelánea* no mecanoescrito orixinal.

(es) *Escoger, escoger, y lo peor haber.* (R. Marín)

8567. **Máis vale acertar que escoller.** (ms16: *D.E.*)

8568. **O que escolle, o demo o tolle.** (ms8,27r: La Cañiza)

8569. **Ó que lle dan, non escolle.** [3057] (ms16 e ms10,013v: *D.E.*)

(es) *A quien dan no escoge.* (S.)

8570. **O que moito escolle queda na orela.** (ms8,61v)

Orela = orilla en Meda.

8571. **O que moito escolle, o ruín colle.** [3058] (ms: *Vida Gallega*)

(pt) *Quem muito escolhe pouco acerta.* (Chaves)

8572. **O que moito escolle, pior pera come.** [3059] (ms16: Ribadeo / ms5,027: Ribadeo)

8573. **Quen ben ten e mal escolle, por mal que lle veña non se anoxe.** [3060] (ms: N.V. 2ª serie / ms16 e ms10,013v: *D.E.*)

(es) *Quien bien tiene y mal escoge, por mal que le venga no se enoje.* (R. Marín)

8574. **Quen elixe armas, quere reñer con ventaxa.** (ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar de Galicia)

8575. **Quen elixe armas, quere vencer con ventaxa.** [3061] (ms: Buciños)

(es) *Quien elige armas, riñe con ventaja.* (R. Marín)

8576. **Quen moito escolle, o demo llo tolle.** [3062] (ms16 e ms10,013v: *D.E.*)

8577. **Ruín gando, pouco ten que escoller.** (mc: Chantada / ms16: *R. Fisterrán* / ms17,095)

(pt) *Gado ruim, não tem desvio.* (Chaves) (es) *Entre ruín ganado, poco hay que escoger.* (Sbarbi)

Se aplica figuradamente a persoas o cosas que, siendo de mala calidad para el fin que se pretende, ninguna merece preferencia.

8578. **Veña o demo e escolla.** [3063] (ms)

(pt) *Venha o diabo e escolha.* (Chaves) (es) *Venga el diablo y escoja.* (Correas)

8579. **Xente con xente i-o zorro cas galiñas.** [3064] (ms: Pidre-F.V.S.)

8580. **Xente con xente i-o zorro coas pitas.** [3065] (ms14,18)

EMBARCACIONES. V. tamén *Marítimos* (*Arte de navegar*), *Navegación, Pesca, Pescadores*.

8581. **A aventura na barca: a mocedá traballada e a vella** [sic] **queimada.** (ms18,68r: *Diario de Avisos*, de Ricardo Caruncho (1888))

8582. **A grande barco, grande vela.** (mc: Pidre-F.V.S. / ms16: Lugo)

8583. **Á sombra da mesana recálase a maior.** (mc e ms16: Santiago)

8584. **A tilla pra o rapás.** (mc e ms16: M.-Bueu)

La *tilla* es la parte reguardada a proa y popa en las embarcaciones pequeñas (Carré).

8585. **A ventura na barca: a mocedade traballada e a vellez queimada.** [3066] (mc e ms16: C.A. / ms18,21r)

(es) *La ventura de la barca: la mocedad trabajada y la vejez quemada.* (Gella) */ La ventura de la barca, la mocedad trabajada, y a la vejez, quemada.* (Correas) (ct) *La ventura de la barca: en sé joven treballá i a la vellesa cremá.* (Gella)

Es el refran como un desolador epitafio: la barca, azotada por todos los vientos y las borrascas, mientras puede salir al mar, para ser quemada después, cuando se inutiliza, se toma aquí como imagen de los que gimen bajo desgracias continuas.

8586. **Alba alta, vela baixa.** [3067] (mc / ms16: La Coruña / ms16: Sada)

Var.: *Alba baixa, vela alta.* (mc / ms16: La Coruña / ms16: Sada)

(es) *Alba alta, vela baja.* (R. Marín) */ Alba baja, vela alta.* (Gella)

Cuando el alba se eleva en el firmamento más de lo que suele, presagia tempestad; y viceversa.

8587. **Barca chegada, faena acabada.** (mc: Santiago / ms16: Lugo)

8588. **Barca parada non gana soldada.** [3068] (mc e ms16: Agro)

(pt) *Barco parado, não faz viagem.* (Chaves) (es) *Barco amarrado no gana flete.* (R. Marín) */ Barco parado no gana nada.* (Gella) */ Barco parado no gana dinero.* (Gella) */ Barco parado no gana*

[3057] En ms10 s.v. *Escoger*.
[3058] Contén a indicación *Elección*.
[3059] ms5,027: *muito, peor*.
[3060] Contén a indicación *Elección* no ms. En ms10 s.v. *Escoger*.
[3061] Contén a indicación *Elección*.
[3062] En ms10 s.v. *Escoger*.
[3063] Contén a indicación *Elección*.
[3064] *Xente con xente y o zorro c'as galiñas*. / Contén a indicación *Elección*.
[3065] *Xente con xente y o zorro co'as pitas*.
[3066] ms e ms18,20r: *vella queimada*; ms2: *da barca, y â*.
[3067] Nunha segunda clasificación temática, Vázquez Saco incluíu este refrán en *Navegación* (*Normas de navegación*).
[3068] mc: *non gana xornada*.

flete. (Id.) */ Barca varada no hace nada.* (Id.) */ Barco parado no gana flete.* (Gella) (ct) *Barca pará no guanya res.* (Gella)

8589. **Barco grande, ande ou non ande.** (mc e ms16: *Vida Gallega*)

(es) *Barco grande, ande o no ande.* (Gella) */ A la mar, madera.* (Sar.)

Porque ofrece mayor seguridad que el pequeño y débil. Equivale al castellano *Barco grande y ande o no ande* que, según el *Diccionario marítimo* de 1831, citado por Saralegui (pág. 118), significa que *contra la mar tiene más resistencia y es más seguro, el barco grande*. Saralegui, e. c. lo hace equivalente de *a la mar, madera*.

8590. **Barco marelo sin capitán galego, nunca boa arribada.** [3069] (mc e ms16: Buciños-F.V.S.)

8591. **Cando a vela bate o palo, malo.** [3070] (mc e ms16: S. Loureiro)

(es) *Cuando la vela azota el palo, ...¡malo!* [3071] (Sar)

Las velas suelen azotar la arboladura, por calma o por contraste. Ambas cosas son molestas y perjudiciales para la embarcación y para el navegante. (Saralegui)

8592. **Cando te embarques, fai testamento.** (mc: C.A. *A.N. Terra* / ms16: C.A.)

8593. **Catro cartóns fan unha parte.** (mc e ms16: M.-Bueu)

Cuentas de los tripulantes de las barcas de pesca.

8594. **Coa proa dos barcos márcase o tempo.** (mc e ms16: M.-Bueu)

8595. **En pouca auga pouco se navega.** (mc e ms16: M.L.)

(es) *En poca agua, poco se navega.* (Gella)

Para realizar grandes empresas, es menester contar con medios apropiados.

8596. **Máis vale palmo de vela que remo de galera.** (mc, ms e ms16: S. Loureiro)

Var.: *Vale máis palmo de vela que cen remos de galera.* (mc e ms16: Bayona)

(es) *Más vale palmo de vela que remo de galera.* (Gella)

La razón de la paremia es clara: en el primer caso, el viento lleva al barco; en el segundo es el hombre quien, quizá contra viento, lleva al barco. (ms)

8597. **Maraxe tardeira leva as barcas á ribeira.** (mc e ms16: S. Loureiro)

8598. **Maraxe tardeira leva os barcos á ribeira.** (ms18,63r: Coleic. Renacencia, Santiago Loureiro, *Refraneiro do mar*. Noya.-Imprenta Loroño, 1936)

8599. **Matar, non matar, cos barcos andar.** (mc e ms16: S. Loureiro)

8600. **Moito vento, pouca vela.** [3072] (mc: S. Loureiro / ms16: Saralegui)

(es) *A mucho viento, poca vela.* (Saralegui) (ct) *Segons el vent, les veles.* (Id.)

8601. **Nin en agosto caminar nin en Nadal navegar.** (mc e ms16: J.P.)

(pt) *Nem em agosto caminhar, nem em dezembro marear.* (Chaves) (es) *Ni en agosto caminar, ni en diciembre navegar.* (R. Marín)

8602. **Nin os barcos andan sin vento nin as mulleres paren sin tempo.** (mc: Riveira, Gella / ms16: Riveira, Sta. Eugenia)

8603. **O barquiño que moito quer caminar, volta no camiño dá.** [3073] (ms-SA: seminarista anónimo: algún lugar da provincia da Coruña)

8604. **O fillo do patrón caga xunto ó timón.** [3074] (mc e ms16: S. Loureiro)

8605. **O que chega tarde, un remo torto nunca lle falta.** (ms-SA: Agustín Dosil Maceiras: Ponte Nafonso, Noia, C)

8606. **O que tarde chega á barca, nunca un remo torto lle falta.** (mc / ms16: Lugo)

(pt) *Quem tarde embarca, remo torto não lhe falta.* (Chaves) */ Quem vai atrás, rema com o remo torto.* (Id.) (es) *Quien tarde viene a la barca, un remo tuerto nunca le falta.* (R. Marín)

8607. **O que tarde chega á barca, un remo torto nunca lle falta.** (ms-LU: Manuel Portela Balayo)

8608. **O que tarde embarca, un remo torto nunca lle falta.** (mc / ms16: La Coruña / ms18,69v: Gella, -Lira)

(pt) *Quem tarde embarca, remo torto não lhe falta.* (Chaves) */ Quem vai atrás, rema com o remo torto.* (Id.) (es) *Quien tarde viene a la barca, un remo tuerto nunca le falta.* (R. Marín)

[3069] ms: *arribadal*.

[3070] ms16: *malo, malo*. / Nunha segunda clasificación temática, Vázquez Saco incluíu este refrán en *Navegación* (*Normas de navegación*).

[3071] ms: *azota el palo.*

[3072] Nunha segunda clasificación temática, Vázquez Saco incluíu este refrán en *Navegación* (*Normas de navegación*).

[3073] *O barq'uiño q'ue moito q'uer camiñar bolta no camiño da*.

[3074] ms: *c... xunto*.

8609. **O que tarde se embarca, un remo torto nunca lle falta.** (ms21,08r: Bermés)

8610. **Patrón que non bebe, calada que perde.** (mc e ms16: Gella, Isla de Arosa)

8611. **Pau si remas, pau si non remas.** (mc e ms16: A.S.A.)

(es) *Palo si bogas, palo si no bogas.* (Gella) */ Palo si remas, palo si no remas.* (Id.)

Alude a las censuras inconsideradas de que se hace objeto a la obra de un hombre sea cual sea.

8612. **Según é o barco, leva a vela.** (mc e ms16: Buciños)

8613. **Si a proa vai e vén, o tempo non se ten.** (mc e ms16: M.-Bueu)

8614. **Si queres que o vento veña, dálle coa leña.** (mc e ms16: Sar., Ferrol)

Dale con el remo, boga, explica Gella. Saralegui dice no entender el refrán y añade una explicación que le dió una persona ilustrada de Ferrol: *Cuando se queda el viento, hay que armarse de paciencia y tirar del remo, hasta que vuelva*.

8615. **Si te chega a auga antes do vento, colle-la vela e metela dentro.** [3075] (mc e ms16: Sar., Pontedeume)

(es) *Si viene el agua antes que el viento, agarra la vela y métela dentro.* (Gella)

8616. **Si te chega a auga antes do vento, deixa ir a vela ao vento.** [3076] (mc e ms16: Sar.)

(es) *Agua antes de viento, aferra y vete dentro.* (Gella) */ Viento antes que lluvia, déjate ir que no hay duda; lluvia antes de viento, métete dentro.* (Gella) */ Si viene el agua antes que el viento, agarra la vela y métela dentro.* (Gella)

8617. **Si vén a chuvia antes do vento, aferra e mete dentro; si vén o vento antes da chuvia, deixa ir, que non ten duda.** [3077] (mc, ms4 e ms16: Muros)

Var.: *Chuvia antes do vento, aferra e métete dentro; e vento antes da chuvia, déixate ir que non hai duda.* (ms16: *R. Fisterrán*)

8618. **Si vén o vento antes da chuvia, mete o pano dentro.** [3078] (mc e ms16: Sar., Riveira)

(es) *Viento antes que lluvia, déjate ir que no hay duda.* (Gella)

8619. **Tal vento, tal viaxe.** (mc e ms16: F.L.)

8620. **Tanto remar, remar, i-ó chegar ó porto, afogar.** [3079] (mc / ms4: F.V.S. / ms16: Lugo)

Véase *Remar, remar...*

8621. **Timón sin ferro non goberna.** (mc e ms16: S. Loureiro)

8622. **Un barco cargado de patróns vaise a pique.** (mc e ms16: Santiago)

8623. **Un remo solo non leva a barca á orela.** (ms16: Sober)

Var.: *Co un remo non se leva a barca á orela.* (ms16: Sober)

8624. **Unha lancha con dous remos, un sesto con do[u]s patelos.** [3080] (ms-SA: seminarista anónimo: Louro, Muros, C)

8625. **Vento alto, vela baixa.** [3081] (mc e ms16: Cayón-*Refranero del mar*)

8626. **Vento en popa a toda vela, navega unha carabela.** (mc e ms16: S. Loureiro)

8627. **Vento en popa é medio porto.** [3082] (mc e ms16: S. Loureiro)

(es) *Viento en popa, es medio puerto.* (Gella) */ Viento en popa, es medio viaje.* (Id.) */ Viento en popa y mar bonanza, navegaba Sancho Panza.* (Id.)

8628. **Volvan os barcos, volvan as redes, non veñan eles.** (mc e ms16: M.L.)

EMBARCAR

8629. **Pra embarcar, o primeiro; pra desembarcar, o derradeiro.** (ms10,010v: *D.E.*)

[3075] *Si te chega a auga antes do vento, collel-a vela e metel-a dentro.* / ms e ms4: *collela, metela.* / Nunha segunda clasificación temática, Vázquez Saco incluíu este refrán en *Navegación* (*Normas de navegación*).

[3076] Nunha segunda clasificación temática, Vázquez Saco incluíu este refrán en *Navegación* (*Normas de navegación*).

[3077] ms4: *Se ven, antes que o vento*; mc: *antes que a chuvia* / V. *Si vén a chuvia antes do vento, colle-la vela e metela dentro* en *Marítimos* (*Vientos y calmas*). Nunha segunda clasificación temática, Vázquez Saco incluíu este refrán en *Navegación* (*Normas de navegación*).

[3078] ms4: *o pano a dentro*. / Nunha segunda clasificación temática, Vázquez Saco incluíu este refrán en *Navegación* (*Normas de navegación*).

[3079] En segundas clasificacións temáticas, Vázquez Saco incluíu este refrán en *Desgracia* e *Esfuerzo*. V. *Remar, remar pra morrer na veira do mar* en *Desgracia* e en *Esfuerzo*.

[3080] O orixinal di *Un'a lancha con dous remos un çesto con dos patelos*.

[3081] Nunha segunda clasificación temática, Vázquez Saco incluíu este refrán en *Navegación* (*Normas de navegación*).

[3082] Nunha segunda clasificación temática, Vázquez Saco incluíu este refrán en *Navegación* (*Normas de navegación*).

EMBUTIDOS. V. tamén *Comida, Hambre. Gastronomía, Morcilla*.

8630. **Carne da saqueta, que a coma quen a meta.** (ms8,38r: Silvarrey)

8631. **Carne de calceta, que a coma o que a meta.** (ms-LU: seminarista anónimo: Buciños, Carballedo, LU)

8632. **Carne de calceta, que a coma quen a meta.** [3083] (mc e ms16: A.N.)

(es) *Carne en calceta, para quien la meta.* (R. Marín) */ Carne enfundada, para quien le agrada.* (Id.)

8633. **Carne en calceta, qu'a coma quen-a meta.** (ms-SA: seminarista anónimo: algún lugar da provincia de Lugo)

EMIGRACIÓN

8634. **En terra allea hastra as vacas turran os bois.** [3084] (mc e ms16: C.G. / ms21,03r: Bermés

8635.)

(es) *En tierra ajena, la vaca al buey acornea.* (Correas) */ En tierra ajena la vaca al buey maja.* (Id.)

8636. **Na casa allea poden as vacas cos bois.** (ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar da provincia de Lugo)

8637. **Na terra allea a vaca escornea.** [3085] (mc: Tuiriz, Monforte / ms16: Tuiriz / ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar de Galicia)

(es) *En tierra ajena, la vaca al buey acornea.* (Sbarbi)

8638. **Na terra allea as vacas escornan os bois.** (mc: M.V.)

Var.: *Na terra allea a vaca ó boi escornea.* (ms16: Lugo)

(es) *En terra ajena la vaca al buey maja.* (Correas) */ En tierra ajena, la vaca al buey acornea.* (Id.)

8639. **Tócalle un sacho e dálle a fouciña que vai prá sega en Castilla.** (ms-SA: Francisco Canosa Quintáns)

EMPEÑOS. V. tamén *Deudas*.

8640. **O que has de empeñar, véndeo.** [3086] (ms16 e ms10,047v: *D.E.*)

(es) *Lo que se ha de empeñar, véndase.* (Correas)

8641. **Xogarás e ganarás, pero sempre t'empeñarás.** (ms-LU: seminarista anónimo: Guntín, LU)

EMPEORAMIENTO

8642. **Fuxir das tixelas e caer nas brasas non son ventaxas.** (ms15,12)

8643. **Mal a pé e peor d'a cabalo.** (ms4: F.V.S.)

8644. **Non se está sempre tan ben que non se poda estar millor, nin tan mal que non se poda estar pior.** (ms10,015r: *D.E.*)

8645. **Ond'hai un malo, inda hai outro pior.** [3087] (ms15,16)

8646. **Pior é o remedio que a enfermedá.** [3088] (ms10,092r: *D. E.*)

8647. **Pior é o roto que o descosido.** [3089] (ms10,092r: *D. E.*)

8648. **Sempre hai un pior pra un millor.** [3090] (ms10,092r: *D.E.*)

8649. **Xa me dixo Leonor que cada vez vai peor.** (ms8,50v)

ENALTECIMIENTO

ORGULLO DEL ENALTECIDO

8650. **Si queres conocer a Pedriño, dálle un mandiño.** (ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar da provincia de Lugo)

8651. **Si queres conocer a Periquiño, dálle un mandiño.** [3091] (mc: M.V. / ms16: *D.E.* / ms21,25v: Bermés / ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar da provincia de Lugo)

Var.: *Si queres saber quén é Periquiño, dálle un mandiño.* (Buciños) / *Si queres saber quén é Minguiño, dálle un mandiño.* (ms16: Sober)

(pt) *Se queres conhecer o vilão, põe-lhe o governo na mão.* (Chaves) */ Se queres conhecer o vilão, mete-lhe a vara na mão.* (Id.) (es) *Si quieres saber quién es Gil, dale la vara de alguacil.* (R. Marín) */ Si quieres saber quién es Periquillo, dale un empleillo* (o *un mandillo*). (Id.) / *¿So alcalde o no so alcalde, o esta varilla la traigo de balde?* (R. Marín) */ Si quieres conocer al galleguiño, dale un mandiño.* (ct) *Si vols saber quí es Leandro, dónali mando.* (Alberola)

[3083] ms4: *da calceta*.
[3084] ms21,03r: *hastr'as vacas*.
[3085] ms-LU: *acornea*.
[3086] En ms10 s.v. *Miscelánea* coa indicación *Empeñar*.

[3087] *Ond'hay un malo inda hay outro pior*.
[3088] Sen tema no orixinal.
[3089] Sen tema no orixinal.
[3090] Sen tema no orixinal.
[3091] ms4 e ms-LU: *Se qués conocer*; ms16 e ms21,25v: *Se*; ms21,25v: *dall'un mandiño*.

ENCARGOS

8652. **Carta sin diñeiro non pas'o ponte do Leiro.** (ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar da provincia de Lugo)

8653. **Encargos sin diñeiro déixanse no primeiro regueiro.** (ms21,07r: Bermés)

8654. **Encargos sin diñeiro non pasan o Cabo Silleiro.** [3092] (ms16: A.S.A. / mc: Sar., Bayona)

Var.: *Encargos sin diñeiro chegan a Sigueiro.* (A.S.A.) / *Encargos sin diñeiro non pasan do cabo Silleiro.* (Bayona-F.V.S.) [3093] / *Encargos sin diñeiro chegan ó primeiro regueiro.* (A.S.A.) / *Encargo sin diñeiro non pasa a ponte de Outeiro.* (M.L.)

(pt) *Encomendas sem dinheiro, esquecem ao primeiro ribeiro.* (Chaves) / *Encomendas sem dinheiro, ficam no tinteiro.* (Id.) / *Encomendas sem dinheiro, esquencen / ao primeiro regueiro.* (Chaves) / *Encomendas sem dinheiro, ficam na toca dum sombreiro.* (Id.) (es) *Encargo sin dinero siempre está hecho.* (R. Marín) / *Encargo sin din, descanso de mi rocín.* / *Encomendar sin dinero, es encomendarlo a Duero.* (R. Marín)

Próximo al Oeste de Bayona. Tiene multitud de variantes. Y, como dice Saralegui, equivalen al conocido del cuento: *tú que pitas, pitarás*.

8655. **Encargos sin diñeiro quedan no primeiro rigueiro.** (ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar da provincia de Lugo)

8656. **Os encargos sin diñeiro quedan no primeiro carreiro.** (ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar da provincia de Lugo)

8657. **Os encargos sin diñeiro quedan no primeiro rigueiro.** (ms15,11)

ENCOMENDAR

8658. **Encomenda sen renda, será parvo o que a atenda.** (ms10,011r: *D.E.*)

ENCUBRIR

8659. **O que che encobren non queiras sabelo i-o que che descobren teno segredo.** (ms10,011r: *D.E.*)

8660. **O que encobre o seu natural, pra si fai o mal.** (ms10,011r: *D.E.*)

[3092] mc: *Cabo Sigueiro*.
[3093] ms4: *non pasan a cabo*.

ENCUENTRO

8661. **Ó mal encontro faille a figa.** (ms10,011r: *D.E.*)

8662. **Ó mal encontro, dálle a man e múdate pronto.** (ms10,011r: *D.E.*)

ENDENTECER. V. tamén *Dientes*.

8663. **Cando o meniño endentece axiña irmanece.** (ms10,011r: *D.E.*)

ENEMIGOS

8664. **Cando fores por un camiño non fales mal do teu enemigo.** (ms10,011v: *D.E.*)

8665. **Do enemigo colle o consello.** (ms10,011v: *D.E.*)

8666. **Enemigo, de ninguén; amigo, cando menos, de un.** (ms10,011v: *D.E.*)

8667. **O diñeiro do teu enemigo, en pan cocido e en rodas o vexas.** (ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar de Galicia)

8668. **O enemigo da noiva nunca fala ben da boda.** [3094] (ms16 e ms10,011v: *D.E.*)

(es) *El enemigo de la novia ¿cómo dirá bien de la boda?* (R. Marín)

8669. **O enemigo de home sempre foi o home.** [3095] (ms16 e ms10,011v: *D.E.*)

8670. **O enemigo honrado, deixalo e non aldraxalo.** [3096] (ms16 e ms10,011v: *D.E.*)

8671. **O enemigo nunca fará bo testigo.** [3097] (ms16 e ms10,011v: *D.E.*)

(es) *El enemigo no vale para testigo: pero vale más que otro por testigo de abono.* (Correas)

8672. **Ó teu enemigo cómelle o pan e bébelle o viño.** [3098] (ms16 e ms10,011v: *D.E.*)

(es) *Al enemigo comelle el pan y bebelle el vino.* (Correas)

Abrir calle al enemigo

8673. **A enemigo que fuxe, ponte de prata.** (mc: C.A.)

Var.: *Ó enemigo que fuxe, ponlle ponte de prata.* (ms16 e ms10,011v: *D.E.*) [3099]

(pt) *A inimigo que foge, ponte de prata.* (Chaves) (es) *A enemigo que vuelve la*

[3094] En ms10 s.v. *Enemigos*.
[3095] En ms10 s.v. *Enemigos*.
[3096] En ms10 s.v. *Enemigos*.
[3097] En ms10 s.v. *Enemigos*.
[3098] En ms10 s.v. *Enemigos*.
[3099] En ms10 s.v. *Enemigos*.

espalda, las puentes de plata. (R. Marín) */ A enemigo que se ausenta, con música y fiesta.* (Id.) */ Al enemigo si huye, la puente de plata.* (mc: Correas / ms16: Z.)

8674. **Ó enemigo que marcha, ponte de plata.** (ms-SA: Andrés Rodríguez Arjomil: Vimianzo, C)

8675. **O que por lo seu enemigo roga, seguro ao ceu navega.** (ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar da provincia de Lugo)

Temor al enemigo

8676. **Cando fores por un camiño, non fales mal do enemigo.** (ms16: *D.E.*)

8677. **Dos enemigos, os menos.** [3100] (ms16 e ms10,011v: *D.E.*)

(es) *De los enemigos, los menos.* (Z.)

8678. **Quen ó seu enemigo corre, ás súas mans morre.** [3101] (ms16 e ms10,011v: *D.E.*)

8679. **Quen ten un enemigo, non as ten todas consigo.** [3102] (ms16 e ms10,011v: *D.E.*)

8680. **Quen teña enemigos, que non durma ou durma pouquiño.** [3103] (ms16 e ms10,011v: *D.E.*)

8681. **Quen enemigos teña, mire ben por onde vai.** [3104] (ms16 e ms10,011v: *D.E.*)

ENFADOS

8682. **Mal vai a danza cando na casa de vosté me tratan.** (ms16: Lugo)

(es) *Cuando en mi casa me habla con crianza, mala va la danza.* (R. Marín)

8683. **Ó home anoxado dálle de lado.** (ms16: Lugo)

(es) *Al hombre enfadado, dale de lado.* (R. Marín)

8684. **O que primeiro gana, dispois regaña.** (ms10,107r: *D.E.*)

8685. **O que se enfada, ten dous traballos.** (ms16: Sarria)

(es) *Tendrá dos males: uno en enojarse y otro en desenojarse.* (Correas)

8686. **Quen gana primeiro, regaña ó derradeiro.** (ms10,107r: *D.E.*)

ENFERMEDAD. V. tamén *Medicina. Higiene*.

8687. **A frol da maravilla, cando morta, cando viva.** (mc e ms16: Buciños)

(es) *La flor de la maravilla: cátala muerta, cátala viva.* (R. Marín)

8688. **Alá vaias, mal, onde che poñan bo cabezal.** [3105] (ms16 e ms10,035r: *D.E.*)

Var.: *Vai o mal a onde lle poñen bo cabezal.* (ms16 e ms10,036r: *D.E.*) [3106]

8689. **As enfermedades entran por libras e salen por adarmes.** [3107] (mc e ms16: M.V.)

(pt) *A doença vem as braças e vai às polegadas.* (Chaves) */ A doença vem a cavalo e vai a pé.* (Chaves) (es) *Las enfermedades entran por libras y salen por adarmes.* (R. Marín) (ct) *Els plaers entren per onces y els mals per arròves.* (Alberola)

8690. **Boa mexada, bo coor e tres figas ó doutor.** (ms16 e ms10,020v: *D.E.*)

Var.: *Mexa limpo, mexa craro e figa ó ciruxano.* (ms16 e ms10,020v: *D.E.*)

(es) *Cuando el enfermo mea de color de florín, eche al médico para ruín.* (R. Marín)

8691. **Caga duro e mexa claro e ríete do médico e do boticario.** (ms18,01r)

8692. **Cando a ver un enfermo moitos médicos van, alporízase o sacristán porque é siñal de din, dan.** (ms10,011v: *D.E.*)

8693. **Cando bos estamos, dos enfermos non nos lembramos.** (ms10,011v: *D.E.*)

8694. **Con tódolos males un dorme, menos co seu, que non pode.** (ms16: *R. Fisterrán*)

8695. **Conoce-la enfermedade é gran parte da saúde.** (ms10,011v: *D.E.*)

8696. **Enfermedade de nove meses nas mulleres, cúrase antes dos dez meses.** (ms10,011v: *D.E.*)

8697. **Mal por mal, pedra por cabezal.** (mc e ms16: Buciños)

(pt) *Mal por mal, pedra por cabeçal.* (Chaves)

8698. **Mal sobre mal e pedra por cabezal.** (mc: C.A. *A Nosa Terra* / ms16: C.A.)

(es) *Mal por mal y piedra por cabezal.* (Sbarbi) (ct) *Mal sobre mal y pedra per capçal.* (Alberola)

Todos los males vienen juntos sobre el que es verdaderamente desgraciado.

8699. **Mexa craro, caga duro e rite dos médicos e dos buticarios.** (ms-LU: seminarista anónimo: Melide, C)

[3100] En ms10 s.v. *Enemigos*.
[3101] En ms10 s.v. *Enemigos*.
[3102] En ms10 s.v. *Enemigos*.
[3103] En ms10 s.v. *Enemigos*.
[3104] En ms10 s.v. *Enemigos*.

[3105] En ms10 s.v. *Mal*.
[3106] En ms10 s.v. *Mal*.
[3107] ms4: *saen por*.

8700. **Mexe eu claro e cágome no ciruxano.** [3108] (mc e ms16: Buciños / ms4: F.V.S.)
(pt) *Mijar claro, dar uma figa ao médico.* (Chaves) (es) *Mea claro y de buen color, y una higa para el doctor.* (Castillo) / *Mea claro y recio, y una higa para el médico.* (Id.)

8701. **Nin de moito mal se morre nin de pouco escapa o que está na cama.** [3109] (ms16 e ms10,035r: *D.E.*)
(es) *Ni de mucho mal muere, ni de poco escapa cuando el enfermo está en cama.* (Correas)

8702. **Non lle fai mal ó enfermo o caldo de galiña ou de pucheiro.** (ms10,011v: *D.E.*)

8703. **Non me pesa polo que meu fillo enfermou senón polo mal vezo que lle quedou.** [3110] (ms16 e ms10,011v: *D.E.*)
(es) *No me pesa porque mi hijo enfermó, sino por la mala costumbre que tomó y por el mal vezo que le quedó.* (Correas)

8704. **Ó enfermo purgádeo, sangrádeo, acochádeo, e, se morre, enterrádeo.** (ms10,011v: *D.E.*)

8705. **O mal que non ten remedio, esquecelo é o millor medio.** [3111] (ms16 e ms10,035v: *D.E.*)
(es) *El mal que no tiene remedio, olvidallo es mejor medio.* (Correas)

8706. **O mal sea pra quen o queira.** [3112] (ms16 e ms10,035v: *D.E.*)
(es) *El mal sea para quien lo quiera.* (R. Marín)

8707. **O mal, mal criado fai.** [3113] (ms16 e ms10,035v: *D.E.*)
(es) *El mal, mal criado haz.* (Z.-H. Núñez)

8708. **O medo do enfermo pon medo ás veces ó médico.** [3114] (ms16 e ms10,038v: *D.E.*)
(es) *El miedo del enfermo miedo pone al médico.* (Z.)

8709. **O que come ben e caga ben, maldito mal ten.** (ms16: Sober)

8710. **Onde hai enfermedá, arde a casa e non fumega.** (ms16: *R. Fisterrán*)

8711. **Os enfermos cúranse nos libros e mórrense nas camas.** (ms10,011v: *D.E.*)

8712. **Os males fan amistades.** [3115] (ms16 e ms10,035: *D.E.*)
(es) *Los males hacen amistades.* (R. Marín)

8713. **Os males non precisan que os chamen.** [3116] (ms16 e ms10,035: *D.E.*)
(es) *Los males no han menester que los llamen.* (R. Marín)

8714. **Por moito mal que teña, naide morre hastra que Dios queira.** (ms16: Lugo)
(es) *Por mucho mal nadie muere hasta que Dios quiere.* (R. Marín)

8715. **Prós enfermos do peito, o leite de burra é remedio feito.** (ms10,011v: *D.E.*)

8716. **Quen dice "¡ai!", mal lle vai.** (mc e ms16: A.S.A.)

8717. **Se ques enfermar, cea moito e vaite deitar.** (ms10,011v: *D.E.*)

8718. **Se quitan os enfermos, sanos poucos quedan.** (mc e ms16: Buciños)

8719. **Sobre humedá estancada, enfermedá sobrenada.** (mc e ms16: J.P.)

8720. **Sol que entra pola cabeza, faille mal hastra ós pés.** (ms5,121: Trapero)

ENFERMEDAD Y MUERTE

8721. **A i-auga é meiciña pr'aquel que é de vida.** (ms16: *D.E.*)
Var.: *Pró enfermo que é de vida, a i-auga élle meiciña.* (ms16 e ms10,011v: *D.E.*) [3117] / *Cando o enfermo está de vida, auga fría fai meiciña.* (ms16: Pombeiro)
(es) *Al enfermo que es de vida, el agua le es medicina.* (R. Marín)

8722. **A mal mortal, nin médico nin meiciña lle val.** [3118] (ms16 e ms10,035r: *D.E.*)
Var.: *A enfermedade mortal, nin médico nin meiciña lle val.* (ms16 e ms10,11v: *D.E.*) [3119]
(es) *Al mal mortal, ni médico ni medicina no le val.* (Correas)

8723. **A morte a todas cousas se iguala.** (ms-SA: Manuel Martín Gómez: Muxía, C)

8724. **Cando é de morte o mal, de Dios lle veña o remedio.** [3120] (ms16 e ms10,035r: *D.E.*)

8725. **Cando non se sinte o mal, é mala siñal.** [3121] (ms16 e ms10,035r: *D.E.*)
(es) *Es mala señal cuando no se siente el mal.* (Correas)

[3108] ms16: *craro*.
[3109] En ms10 s.v. *Mal*.
[3110] En ms10 s.v. *Enfermedad*.
[3111] En ms10 s.v. *Mal*.
[3112] En ms10 s.v. *Mal*.
[3113] En ms10 s.v. *Mal*.
[3114] En ms10 s.v. *Miedo*.
[3115] En ms10 s.v. *Mal*.
[3116] En ms10 s.v. *Mal*.
[3117] En ms10 s.v. *Enfermedad*.
[3118] En ms10 s.v. *Mal* coa indicación *Enfermedad*.
[3119] En ms10 s.v. *Enfermedad*.
[3120] En ms10 s.v. *Mal* coa indicación *Enfermedad*.
[3121] En ms10 s.v. *Mal*.

8726. **Cando o mal é de morte, non hai remedio na horta.** (mc e ms16: Buciños)

8727. **Cando o mal é de morte, o remedio é morrer.** (mc e ms16: J.T.)

(pt) *Quando o mal é de morte, o remédio é morrer.* (Chaves) (ct) *Quan el mal es de mòrt, sols el morir es remey.* (Alberola)

8728. **Cousa de mal é non querer sanar.** (ms16: *D.E.*)

(es) *Asaz es de mal no querer sanar.* (Correas)

8729. **Chiculate antes de bañarse non debe tomarse, si un non ten ganas de enterrarse.** (ms5,121: Trapero)

8730. **De morte é siñal o non querer sanar.** [3122] (ms16 e ms10,043r: *D.E.*)

(es) *Señal mortal no querer sanar.* (Correas)

8731. **En mal de morte ningún médico ten sorte.** [3123] (ms16 e ms10,035r: *D.E.*)

8732. **Espantouse a morte da aforcada cando a viu tan esguedellada.** (ms10,014r: *D.E.*)

8733. **Mal de morte n'hai médico que o corte.** [3124] (mc e ms16: J.P.)

(es) *En mal de muerte, no hay médico que acierte.* (Sbarbi)

8734. **Mal delongado, a morte en o cabo.** (ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar da provincia de Lugo)

8735. **Mal delongado, morte no cabo.** (mc e ms16: J.T. / ms21,18v: Bermés)

Var.: *Mal moi delongado, morte ó cabo.* (ms16: *D.E.*) / *Mal largo, morte no cabo.* (ms16: Sober)

(es) *Mal largo y muerte en cabo.* (Correas)

8736. **Mal derrengado, morte no cabo.** (mc e ms16: A.S.A.)

(pt) *Mal prolongado morte no cabo.* (Chaves) (es) *Mal largo, muerto al cabo.* (Sbarbi)

Como *Mal delongado...*

8737. **Mal que non ten cura, querelo curar é de loucura.** (ms16: *D.E.*)

8738. **Mozo que vela e vello que dorme, sinal é de morte.** (mc e ms16: J.T.)

(pt) *O moço dormindo, sara e o velho acaba.* (Chaves) (es) *Mozo que mucho vela y viejo que mucho duerme, señal de muerte.* (Castillo)

8739. **Muller doente, muller pra sempre.** (mc: J.T. / ms4: F.V.S. / ms16: Lugo)

Var.: *Muller enclenque, dura sempre.* (J.T.)

(pt) *Mulher doente, mulher para sempre.* (Chaves) (es) *Mujer enferma, mujer eterna.* (R. Marín)

8740. **Muller enclenque, muller pra sempre.** (ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar de Galicia)

8741. **O cansarlle a un as forzas, non ouvir e non ver son siñales de morrer.** (ms16: Sier, Sarria)

8742. **Ó fin do ano máis come o morto que o sano.** (ms4)

8743. **O mal da morte non hai médico qu'o acerte.** (ms-SA: José M. Gulías Rivas: Forcarei, PO)

8744. **O mal da morte non hai remedio que o corte.** (ms-SA: José Luís Barreiro Barreiro: Loureiro, Dúas Igrexas, Forcarei, PO)

8745. **Ó mal da morte, nin médico nin medicinas.** [3125] (mc e ms16: Tuiriz, Monforte / ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar de Galicia)

(es) *Al mal de muerte, no hay médico ni medicina que acierte.* (Castillo) / *Al mal mortal, no hay hierba que val.* (Id.)

8746. **Ó mal mortal ningún médico lle val.** (ms16: Lugo)

(es) *A mal mortal, médico no val.* (R. Marín)

8747. **O que é de morte, hastra a auga lle é forte.** [3126] (mc e ms16: Villanueva, Lalín-F.V.S.)

(pt) *A quem é de morte, a água lhe é forte.* (Chaves) / *A quem Deus quere dar vida, água da fonte é mésinha.* (Id.) (es) *A quien es de muerte el agua le es fuerte.* (Castillo)

8748. **O que enferma pra morrer, ningún remedio lle pode valer.** [3127] (ms16 e ms10,011v: *D.E.*)

8749. **O que fuches son, o que son serás.** (ms-SA: José M. Gulías Rivas: Forcarei, PO)

8750. **O que mata é o escrúpulo.** (mc: M.V. / ms16: *R. Fisterrán*)

8751. **O que murriu, acabouse.** [3128] (ms-SA: Francisco Canosa Quintáns)

8752. **Prá morte non hai cura.** (mc e ms16: Buciños)

(es) *Para la muerte no hay hombre fuerte.* (R. Marín)

8753. **Pró mal mortal ningunha herba val.** (ms16: *D.E.*)

[3122] En ms10 s.v. *Muerte*.
[3123] En ms10 s.v. *Mal*.
[3124] mc e ms16: *non hai médico*. Jacinto del Prado recolle o refrán coa forma *n'hai*.

[3125] ms16: *meiciñas*; ms-LU: *medecinas*.
[3126] mc: *hasta*.
[3127] En ms10 s.v. *Enfermedad*.
[3128] O orixinal di *O que murrío acabóuse*.

8754. **Quen máis non pode, co seu mal se morre.** (ms16: *D.E.*)

8755. **Quen se laia e non come nin sonea, logo dá os fíos á tea.** (mc e ms4: M.V. / ms4: F.V.S. / ms16: M.L. / ms21,25r: Bermés)

Sonear, es aquí dormir, y *dar os fíos á tea*, significa morir.

8756. **Tanto lle tarda a saúde ó enfermo que, cando vén, non ten remedio.** (mc e ms16: J.T.)

8757. **Vella doente, vella pra sempre.** (ms16: Sober)

ENFERMEDADES VIEJAS Y NUEVAS

8758. **Mal de herencia non ten cura.** (mc e ms16: Buciños)

Glosado por varias canciones populares: *Arrodilleime a chorar / ó pé dunha sepultura, / i-unha vos me respondeu: / mal de herencia non ten cura.*

8759. **Non é de agora aquel mal que non millora.** (ms16: *D.E.*)

Var.: *Este mal que non millora non é de agora.* (ms16 e ms10,035r: *D.E.*) [3129]

(es) *No es de ahora el mal que no mejora.* (H. Núñez)

Enfermos aprensivos

8760. **A confesión dos enfermos, enferma é.** (ms8,74r: O. de Rey)

8761. **Benia o mal que con dormir se cura.** [3130] (ms16 e ms10,009v, ms10,035r: *D.E.*)

8762. **Cando morre unha vella, cen anos de penitencia.** (ms)

Var.: *Cando morre unha vella, cen anos de pestilencia.* (ms4: F.V.S. / ms16: Buciños) / *Pola morte de unha vella, sete anos de pestilencias.* (ms16: Sober)

(es) *Por una vieja que murió, todo el año pestilencia.* (Correas)

8763. **Máis mata a aprensión que a enfermedade.** (mc e ms16: C.A.)

(es) *Más mató el cavilar, que el ayunar o trasnochar.* (Castillo)

8764. **Mal que se cura comendo, ben o entendo.** [3131] (ms16 e ms10,035r: *D.E.*)

(es) *Males que se curan comiendo, bien los entiendo.* (R. Marín)

8765. **O mal do miñato: as aas crebadas e o bico sano.** [3132] (ms16 e ms10,035v: *D.E.*)

(es) *El mal del milano: las alas quebradas e el papo sano.* (S.)

8766. **O mal do rico: pouco mal e moito trapito.** (mc e ms16: Lugo)

(es) *Mal de rico, poco daño y mucho trapito.* (Castillo) (ct) *Mal de ric, mal de crit.* (Alberola)

8767. **O mal do tordo: a cara fraca i-o cu gordo.** [3133] (ms16 e ms10,035v: *D.E.*)

(es) *El mal del tordo: la cara flaca; el papo gordo.* (Z.-H. Núñez)

8768. **O que alaia, mal lle vai, si de risas non o fai.** (ms-LU: seminarista anónimo: Paradela, LU)

8769. **O que dice "ai", mal lle vai, si de risas non-o fai.** (ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar da provincia de Lugo)

8770. **O que laia, mal lle vai, si de neiteguería non-o fai.** (mc e ms16: M.L.)

Var.: *O que laya, mal lle vai si de risas non-o fai.* (ms4: F.V.S.) / *O que laia, mal lle vai si de risa non-o fai.* (ms16: Nantín-Becerreá)

(es) *Quien se queja, algo le duele.* (R. Marín)

8771. **O que moito se apura, pouco dura.** [3134] (mc e ms16: V.Gallega / Francisco Canosa Quintáns)

(pt) *Quem muito se apura, pouco dura.* (Chaves) (es) *El que se apura, se muere.* (Sbarbi)

8772. **O que moito se cura, pouco dura.** (ms16)

Var.: *Home que moito se cura, pouco dura.* (ms16: Lugo)

(es) *Quien mucho se cura, su muerte procura.* (R. Marín)

8773. **Paxel que moito se lava e home que moito se cura, pouco dura.** [3135] (mc e ms16: A.N.)

Var.: *Paxe que moito refregan e home que moito se cura, pouco duran.* (ms16: *D.E.*)

8774. **Porque morra unha vella, non é ano de mortaldá.** (ms4: Fonsagrada-F.V.S.)

8775. **Porque morra unha vella, non todas han de ser pestilencias.** (ms / ms4 e ms16: C.G., *O Gaiteiro de Lugo* / ms21,31v: Bermés)

8776. **Pouco mal e ben xemido, pronto é ido.** (ms15,16)

[3129] En ms10 s.v. *Mal*.
[3130] En ms10,009v s.v. *Dormir* e en ms10,035r s.v. *Mal* coa indicación *Enfermedad*.
[3131] En ms10 s.v. *Mal*.
[3132] En ms10 s.v. *Mal* coa indicación *Aves*.
[3133] En ms10 s.v. *Mal* coa indicación *Aves*.
[3134] F. Canosa Quintáns: *muito*.
[3135] ms: *y home*.

8777. **Pouco mal e ben xemido.** (mc e ms16: A.S.A. / ms21,14v: Bermés)
Var.: *Pouco mal e ben queixado.* (ms16: *D.E.*)
(pt) *Pouco mal e bom gemido.* (Chaves) (es) *Poco mal y bien quejado.* (R. Marín) / *Al delicado, poco mal y bien quejado.* (Correas) (ct) *Pòc mal y ben planygut.* (Alberola)

ENGAÑOS

8778. **Como creas esta, logo che meten outra.** (ms8,18v: Orense)
8779. **En todo hai engano na roda do ano.** [3136] (ms10,012r: *D.E.*)
8780. **Engánenme no precio e non me enganen no que merco.** [3137] (ms10,012r: *D.E.*)
8781. **Na medida chea n'hai engano.** (ms16: Lugo)
(es) *Medida llena, no hay engaño.* (R. Marín)
8782. **Non traias enganado ó médico, ó confesor nin ó abogado.** [3138] (ms10,012r: *D.E.*)
8783. **O cebo é o que engana, non o pescador nin a cana.** (ms16: *D.E.*)
(es) *El cebo es el que engaña; no el pescador ni la caña.* (H. Núñez)
8784. **O confesor e o abogado, se os engañas, sales engañado.** (mc: Carballedo / ms16: Lugo)
(pt) *Ao confessor e ao letrado, não o tenhas enganado.* (Chaves) / *Ao confessor e ao letrado nao tragas enganado.* (Chaves) (es) *A tu abogado y a tu abad, diles siempre la verdad. / Si engañas al médico, al confesor o al abogado, tú eres el engañado.* (R. Marín)
8785. **O engano i-a laceira andan de feira en feira.** [3139] (ms10,012r: *D.E.*)
8786. **O que coce i-amasa, nunca lle furtes a masa.** (mc: A.N.)
Var.: *A quen coce i-amasa, non lle fúrte-la masa.* (ms16: *D.E.*) / *A quen coce i-amasa, non lle furtes a fogaza.* (ms16: *D.E.*)
(es) *Al que cuece y amasa no le hurtes la hogaza.* (H. Núñez)
Porque conoce la aguja de marear.
8787. **O que me engaña unha vez, que o leve o demo; se me engaña dúas, que nos leve os dous; se me engaña tres, que me leve a min solo.** (ms15,45r: Chantada)
8788. **Ó son de tonto métoche o conto.** (ms-SA: seminarista anónimo: A Coruña, A Coruña, C (Coruña))
8789. **Pra quen sea home cristiano, sempre ten que haber engano en vender estopa por liño, e gato por lebre e xoana por viño.** [3140] (ms10,012r: *D.E.*)

Reprobación del engaño

8790. **Non fagas trafucas, trampón, que as trampas trampas son.** (ms10,049v: Carballino)
8791. **Non fagas trampas, trampán, que as trampas trampas tran.** (ms10,049v: Lugo)
8792. **Non fagas trampas, trampón, que as trampas trampas son.** (ms21,13v: Bermés)
8793. **O engañar non é habilidá.** (ms-LU: seminarista anónimo: Buciños, Carballedo, LU)

ENGORDAR. V. tamén *Comida, Gordo, Obesidad*.

8794. **O que non mata, engorda peso saco de aroma.** [sic] (ms-LU: seminarista anónimo: Carballedo, LU)
8795. **O que non mata, engorda.** (mc: M.V. / ms16: *D.E.* / ms21,06v: Bermés)
(pt) *O que não mata, engorda.* (Chaves)
8796. **Quen non engorda comendo, tampouco engorda lambendo.** (ms15,44)
Var.: *Quen non engorda comendo, menos engorda lambendo.* (ms16: *D.E.*)
8797. **Se queres cedo engordar, come con fame e bebe de vagar.** (ms10,012r: *D.E.*)
8798. **Se queres engordar, come con fame e bebe de vagar.** [3141] (mc e ms18,65r: Páramo)
Var.: *Se queres cedo engordar, come con fame e bebe a vagar.* (ms16: *D.E.*)

ENGULLIR

8799. **Más vale engulir que cuspir.** (ms10,012r: *D.E.*)
8800. **Mentras se engule non se cuspe.** (ms10,012r: *D.E.*)
8801. **Millor é pouco engulir que moito cuspir.** (ms10,012r: *D.E.*)

ENJAMBRES. V. tamén *Abejas*.

[3136] En ms10 s.v. *Engaño.*
[3137] En ms10 s.v. *Engaño.*
[3138] En ms10 s.v. *Engaño.*
[3139] En ms10 s.v. *Engaño.*
[3140] En ms10 s.v. *Engaño.*
[3141] ms18,65r: *bebe a vagar*.

8802. **Ano de enxames, ano de fames.** [3142] (ms16 e ms10,013r: *D.E.*)

(es) *Año de enjambres, año de hambre.* (R. Marín)

8803. **Ano de moitos enxamios, cortizos pra moitos anos.** (ms15,49: Óutara)

8804. **Despois de maio, a quen cho pedir, dállo.** (mc e ms16: Loureiro de Cotovad-F.V.S.)

(pt) *Enxame de maio a quem o pedir, dai-o.* (Chaves) */ Enxame d'abril, para mim; de maio para meu irmão.* (Id.) */ Enxame de março apanha-o no regaço; o d'abril não o deixes ir, o de maio deixai-o.* (Id.) (es) *Enjambre de abril para mí; la de mayo, para mi hermano.* (Sbarbi) (ct) *Eixam de maig, jo me'n vaig.* (Sanchis)

Alude al enjambre que en este mes no es aprovechable, porque comienzan a secar las plantas por el calor. (Véase *Agrícolas. Meses*) (mc) / Alude al enjambre, y explícitamente lo dice el port. Es de poca estimación porque comienzan a secar las hierbas por el calor. (mc)

8805. **Enxame de maio vale un cabalo.** (mc: A.N. / ms21,04v: Bermés)

Var.: *Enxame de maio vale un bo cabalo.* (ms16 e ms10,013r: *D.E.*) [3143]

Ya se dijo: *Enxame de abril pra min; enxame de maio...*

8806. **Enxameo pobre no inverno nace e no maio morre.** [3144] (mc, ms e ms4: M.V.)

Var.: *Enxame probe, se do inverno sale, no maio morre.* (ms16 e ms10,013r: *D.E.*) [3145]

8807. **Enxamio de abril vale mil; de maio, un ducado; de san Xoán, un ferrado de pan; i-o de Santiago non vale un cornado.** (mc)

Var.: *Enxamio de abril vale mil; de mayo vale un ducado; de san Juan non vale un can; y-o de Santiago non vale un car...* (F.V.S.) / *Enxamio de abril val mil; de maio, un ducado; de san Xoán, un ferrado de pan; i-o de Santiago non vale un carto.* (ms16: Lugo)

(pt) *Enxame d'abril para mim, de maio para meu irmão.* (Chaves) (es) *Enjambre de abril, para mí; la de mayo, para mi hermano; la de junio, para ninguno.* (Correas)

Cornado decimos para sustituir la verdadera palabra que usan los campesinos, indigna de figurar en la colección.

8808. **Enxamio de abril vale mil; o de maio vale un ducado; o de san Xoán non vale un can.** [3146] (mc / ms16: Lugo)

(pt) *Enxame d'abril para mim, de maio para meu irmão.* (Chaves) */ Enxame de março apanha-o no regaço; o d'abril não o deixes ir, o de maio deixai-o.* (Id.) / *Enxame de maio a quem o pedir, dai-o; o de abril, guarda-o para ti.* (Id.) (es) *Enjambre de abril, para mí; la de mayo, para mi hermano; la de junio, para ninguno.* (Correas)

8809. **Enxamio de maio vale un cabalo; o de san Xoán, un can; o da sega, unha cadela; i-o de agosto, un magosto.** (ms5,039 / ms16: L. Santar, *El Compostelano* de Santiago)

Var.: *Enxamio de maio vale un cabalo.* (ms16: A.N.) / *No mes de maio o enxame vale un cabalo; o de san Xoán non vale un can, i-o da sega, unha cadela.* (ms16: O. de Rei)

8810. **Inmediat'ó colmear augas puras conservar.** [3147] (ms4: J.P.)

8811. **O enxame da amora era bon, si non se fora.** (ms16: Fonsagrada)

8812. **O enxame de abril, pra min; o de maio, pra meu amo; i-o de san Xoán, pró can.** [3148] (ms16 e ms10,013r: *D.E.*)

(es) *Enjambre de abril, para mí; la de mayo para mi hermano; el de junio para ninguno.* (Correas)

8813. **O enxame de maio non vale un ducado.** (mc)

Var.: *Enxamio de maio vale un ducado.* (ms16: Lugo)

8814. **O enxame de maio vale un cabalo.** (ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar da provincia de Lugo)

8815. **O enxamio de san Xuan non-o des nin a teu irmán.** (ms15,49: Carballo, La Coruña)

8816. **O enxamio do mes de maio vale un armallo.** (ms15,49: Carballo, La Coruña)

8817. **O vello i-a colmea probe, do inverno sale e no maio morre.** (ms-LU: seminarista anónimo: Guntín, LU)

[3142] En ms10 s.v. *Enjambre*.
[3143] En ms10 s.v. *Enjambre*.
[3144] ms: *mayo*; ms4: *en mayo*.
[3145] En ms10 s.v. *Enjambre*.
[3146] mc: *de maio, de San Xoán*.
[3147] Parece un aforismo de Jacinto del Prado, máis ca un refrán da tradición popular.
[3148] En ms10 s.v. *Enjambre*.

8818. **Os enxamios de abril gárdaos pra ti, os de maio dáos, i-os de san Xoán déixaos pasar.** [3149] (ms16: Orense)

8819. **Os enxamios de san Xoán, que se quedan, que se van.** (ms16: Tierrallana, C. de Rei)

8820. **Os enxamios de san Xoán, quer se quedan, quer se van.** (ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar da provincia de Lugo)

8821. **Sol de xaneiro e de febreiro mata o abelleiro.** (ms)

8822. **Un enxamio en maio vale un cabalo.** (ms-LU: seminarista anónimo: Carballedo, LU)

ENSALADA. V. tamén *Hambre. Gastronomía.*

8823. **A ensalada, ben salada e ben aceitada.** [3150] (ms16 e ms10,012r: *D.E.*)
(es) *La ensalada, bien salada, poco vinagre y bien oleada.* (Correas)

8824. **A ensalada, pouco avinagrada e moi aceitada.** [3151] (ms16 e ms10,012r: *D.E.*)

8825. **Coa ensalada, ou viño ou nada.** (ms10,012r: *D.E.*)

8826. **Da ensalada, dous bocados e deixala.** [3152] (ms16 e ms10,012r: *D.E.*)
(es) *De ensalada, dos bocados y dejalla.* (Correas)

ENSEÑAR. V. tamén *Educación, Estudiantes, Libro, Maestro, Pedagógicos.*

8827. **Ensinando é como se adeprende.** (ms10,012r: *D.E.*)

8828. **Non hai que ensinar ó gato a rabuñar.** (ms10,012r: *D.E.*)

8829. **Non se sabe o que pode ensinar á muller o bailar e ó burro o ornear.** (ms10,012r: *D.E.*)

8830. **Un día ensina a outro día.** (ms10,012r: *D.E.*)

ENTENDER

8831. **Ben se entende o que nos din cando chaman a xantar.** (ms10,012v: *D.E.*)

8832. **Ben se entende que o que merca un, outro o vende.** (ms10,012v: *D.E.*)

8833. **Ben se entende que quen racha se remende e quen peca que se enmende.** (ms10,012v: *D.E.*)

8834. **Cada un entende o que lle convén e non sempre lle sai ben.** (ms10,012r: *D.E.*)

8835. **Cada un se entende e Dios ben nos comprende.** [3153] (ms10,012v: *D.E.*)

8836. **Nunca lle falta en que entender ó que ten carro e muller.** (ms10,012r: *D.E.*)

8837. **O que adeprende o que non comprende, xa me entende.** (ms10,012r: *D.E.*)

8838. **Quen me entende, entende; eso ben se comprende.** (ms10,012r: *D.E.*)

ENTEREZA

8839. **Ataque quen queira, que o que é forte espera.** [3154] (ms16 e ms10,023r: *D.E.*)

8840. **Bos corazós matan penas.** (ms16: *D.E.*)
(es) *Buen corazón quebranta mala ventura.* (Correas)

8841. **Corazón forte creba cativa sorte.** (ms16: *D.E.*)
(es) *Corazón fuerte quebranta cativa suerte.* (Correas)

8842. **Hasta a morte, vida forte.** [3155] (mc: Buciños / ms11,49: Comarca de Fonsagrada / ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar da provincia de Lugo)

8843. **Hastra a morte, peito forte.** (ms16: Lugo)
Var.: *Hastra a morte, pé forte.* (ms16 e ms10,043r: *D.E.*) [3156]
(pt) *Até à morte, pé forte.* (Ch,) (es) *Hasta la muerte todo es vida.* (Correas) */ Hasta la muerte todo es vida.* (Id.) */ Hasta la muerte, pecho fuerte.* (R. Marín)

ENTIERRO. V. tamén *Duelo, Muerte, Sepultura.*

8844. **Enterro sin choros e romaría sin gaita non teñen gracia.** (ms10,012v: *D.E.*)

8845. **Purgádeo, sangrádeo, coidádeo e, se morre, enterrádeo.** (ms10,012v: *D.E.*)

ENTRAR

8846. **Entrar e saír é como meter e sacar.** (ms10,012v: *D.E.*)

8847. **Entrar lambendo e saír mordendo é cousa que moitos fan en podendo.** (ms10,012v: *D.E.*)

8848. **Éntrome aquí que chove e me mollo, pois fai un sol que rabea.** (ms10,012v: *D.E.*)

[3149] O orixinal di *Os enxamios de abril gardos pra ti, os de maio dáos, i-os de san Xoán deixos pasar*.
[3150] En ms10 s.v. *Ensalada*.
[3151] En ms10 s.v. *Ensalada*.
[3152] En ms10 s.v. *Ensalada*.
[3153] *Cando un se entende, e Dios ben nos comprende*.
[3154] En ms10 s.v. *Fuerte*.
[3155] ms11,49: *Hast'a morte*; ms-LU: *Hastr'a morte*.
[3156] En ms10 s.v. *Muerte*.

8849. **Non entres de romplón na casa allea, chama dende afora i-espera.** (ms10,012v: *D.E.*)

8850. **O que onte entrou rogando, hoxe xa entra mandando.** (ms10,012v: *D.E.*)

8851. **Por onde entra o carro, millor entran os bois.** (ms16: *D.E.*)

8852. **Por onde entrares, deixa a porta como a topares.** (ms10,012v: *D.E.*)

ENTRECOSTO. V. tamén *Comida, Hambre. Gastronomía.*

8853. **Non tén entrecosto o que non mata porco.** (ms10,012v: *D.E.*)

ENTRETENIMIENTO. V. tamén *Diversiones* e *Pereza y ociosidad.*

8854. **A áncora non sabe nadar e sempre anda na auga.** (ms16: *D.E.*)

(es) *La condición del áncora: no sabe nadar y siempre anda en el agua.* (H. Núñez)

8855. **Can que vai a donde n'o chaman leva paus.** (ms-SA: Rafael García Ramos: Cabo de Cruz, Boiro, C)

8856. **Coitas alleas matan os asnos.** [3157] (mc: C.A. *A Nosa Terra* / ms16: C.A.)

Var.: *Ansias alleas matan os asnos.* (ms16: A.S.A.) / *Doos alleos matan os homes.* (ms16 e ms10,009v: *D.E.*) [3158]

(pt) *Cuidados alheios, matam o asno.* (Chaves) (es) *Cuidados ajenos matan al asno.* (Correas) / *Cuidados ajenos matan los hombres.* (Correas)

Véase *Ansias alleas*... Es también análogo el siguiente.

8857. **Donde non te chaman, nada che queren.** (ms-LU: Jesús Redondo C.: algún lugar do sur da provincia de Lugo)

8858. **Non entres no meu fogo e non verás o que eu gozo.** [3159] (ms16 e ms10,022v: *D.E.*)

(es) *Si no entraras en mi fuego, no verías qué cuezo.* (Correas)

8859. **O can onde non-o chaman leva pedradas.** [3160] (ms21,13v: Bermés)

8860. **O can que vai a donde o chaman, leva paos.** [3161] (ms-SA: M. García García: Santa Xuliana de Monfero, C)

8861. **Onde non me chaman, nada me queren.** (ms21,30v: Bermés)

8862. **Onde non te chaman, nada che queren.** (ms16: Lugo)

(es) *Donde no te llaman ¿qué te quieren?* (R. Marín)

8863. **Van os cas onde os chaman e danlles pedradas.** [3162] (mc e ms16: M.V.)

Var.: *Van os cas onde non-os chaman e levan pedradas.* (ms16: Lugo)

ENVIDIA

8864. **A envexa do amigo é millor que a xenreira do enemigo.** (ms10,013r: *D.E.*)

8865. **A envidia non é caridá.** [3163] (mc e ms16: Pidre)

8866. **Cando a cabra mexa, a outra lle dá envexa.** (ms-LU: Recaredo de la Fuente Pérez: Pombeiro, Pantón, LU (04-10-1951))

Cuando la cabra u otra animal cualquiera, satisface la necesidad natural de orinar, el que está junto a él, siente enseguida la misma necesidad.

8867. **Cando a envidia sea caridá, moitos caritativos haberá.** (mc / ms16: Lugo)

(es) *Si la envidia fuese tiña...*

8868. **Envexa hai moita.** (ms16: Buciños)

8869. **Envexa non teñas se queres ter paz.** (ms10,013r: *D.E.*)

8870. **Máis casas desfai a envidia que a polilla.** (ms18,02v)

8871. **Se a envexa fora tiña, moitos tiñosos habería.** (ms10,013r: *D.E.*)

8872. **Se a envidia fora tiña, moitos tiñosos había.** [3164] (mc, ms4 e ms16: A.S.A. / ms4: J.P.)

(pt) *Se a inveja fosse tinha, muita gente era tinhosa.* (Chaves) (es) *Si la envidia fuera tiña, qué de tiñosos habría.* (Correas) (ct) *Si la enveja fora tinya, quants tinyosos hauría.* (Alberola)

Glosado en la tríada popular en Muros: *Madre de Dios do Carmelo: / Si a envidia fose tiña, / ¡cántos había sin pelo!* (*C.E.G.* nº 39, p. 127)

[3157] ms: *Cuitas*.
[3158] En ms10 s.v. *Duelo*.
[3159] En ms10 s.v. *Fuego*.
[3160] Nunha segunda clasificación temática, Vázquez Saco incluíu este refrán en *Perros*.
[3161] Nunha segunda clasificación temática, Vázquez Saco incluíu este refrán en *Perros*.
[3162] ms4: *onde n'os chaman*; ms16: *donde*. / V. *De balde andan os cas* en *Egoísmo. Ambición. Interés*. Nunha segunda clasificación temática, Vázquez Saco incluíu este refrán en *Perros*.
[3163] ms: *no é caridá*.
[3164] Jacinto del Prado recolle o refrán coa forma *Si a envidia*, aínda que en ms4 aparece *Se a envidia*.

8873. **Se a envidia fose tiña, tódo-la tiñan.** [3165] (mc e ms16: Buciños / ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar da provincia de Lugo)

(pt) *Si a inveja fosse tinha, muita gente era tinhosa.* (Chaves) (es) *Si la envidia fuese tiña ¡qué de tiñosos había!* (Correas) (va) *Si la enveja fora tinya, quants tinyosos hauría.* (Alberola)

8874. **Si a envidia fora tiña, todo o mundo a tiña.** (ms-SA: Francisco Canosa Quintáns)

ENVIDIA DE LA PROPIEDAD AJENA

8875. **A galiña da miña veciña está máis gorda que a miña.** (ms16: *D.E.*)

Var.: *A galiña da miña veciña sempre parece máis gorda que a miña.* (ms16: *D.E.*)

8876. **A galiña da miña veciña pon sempre máis ovos que a miña.** (mc e ms16: C.A.)

Var.: *A galiña da veciña pon máis ovos que a miña.* (ms5,045: Santiago)

(pt) *A galinha da minha vizinha, é mais gorda que a minha.* (Chaves) (es) *La gallina de mi vecina más huevos pone que la mía.* (Sbarbi) / *La gallina de mi vecina, pone mas gordos huevos y cría mejores pollos que la mía.* (Id.) / *La gallina de mi vecina siempre es más gorda que la mía.* (Correas)

Reprende la envidia, como otros semejantes:

8877. **A porca da veciña sempre é millor cá miña.** (ms-SA: seminarista anónimo: algún lugar de Galicia)

8878. **A porca da veciña, sempre mellor cá miña.** (ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar da provincia de Lugo)

8879. **A vaca da miña veciña come menos herba e dá máis leite que a miña.** [3166] (mc e ms16: A.N.)

Var.: *A vaca da miña veciña dá máis leite que a miña.* (Buciños) / *A vaca da miña veciña dá mellor leite que a miña.* (mc e ms16: Carballedo / ms4: Coruña) / *A cabra da miña veciña dá máis leite que a miña.* (ms16: *D.E.*) / *A broa da miña veciña sempre soupo mellor que a miña.* (ms5,045: Traba, Coristanco-Carballo)

(pt) *A cabra da minha vizinha dá mais leite que a minha*. (Chaves) (es) *La cabra de mi vecina, más leche da que la mía.* (Correas) / *La cabra de mi vecina, más leche da que la mía o da más leche que no la mía.* (Correas) / *La cabrita de mi vecina, más leche trae que la mía.* (Correas) (ct) *La cabra de mon veí, té més llet que la meua.* (Alberola)

8880. **A vaca da miña veciña con auga dá leite pra todos.** (ms17,018: M.L.)

8881. **A vaca da miña veciña dá mellor leite que a miña.** (ms-SA: seminarista anónimo: Louro, Muros, C)

8882. **A vaca da miña veciña sempre dá máis leite cá miña.** [3167] (ms-LU: seminarista anónimo: Guillar, Outeiro de Rei, LU / ms-LU: Trini Figueiras: San Salvador de Asma, Chantada, LU. Convento Las Córneas / ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar da provincia de Lugo)

8883. **A vaca da veciña dá máis leite cá miña.** [3168] (ms21,05v: Bermés / ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar da provincia de Lugo / ms-LU: seminarista anónimo: Laiosa, O Incio, LU / ms-LU: seminarista anónimo: Buciños, Carballedo, LU)

8884. **A vaca da veciña dá mellor leite cá miña.** (ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar da provincia de Lugo)

8885. **A vaca da viciña sempre dá más leite cá miña.** (ms-LU: seminarista anónimo: Ferreira de Pantón, LU)

8886. **Hai xente que envexa o alleo e non aporveita o seu.** [3169] (mc / ms4: F.V.S. / ms16: Lugo / ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar da provincia de Lugo)

8887. **Horta, a do meu veciño: canto máis fruta ten, máis fruta consigue.** (ms18,30r)

8888. **Invidia non teñas do campo do veciño, antes fai o que el fai.** [3170] (mc: A.C. *A Nosa Terra* / ms16: C.A.)

8889. **Si no teu xardín hai rosas, no meu hai jazmíns.** [3171] (ms-SA: Manuel Martín Gómez: Muxía, C)

Envidia del bien ajeno

8890. **O que come a miña veciña, non aproveita a miña barriga.** (ms16: *D.E.*)

(es) *Lo que come mi vecina, no aprovecha a mi tripa.* (H. Núñez)

[3165] *Se a envidia fose tiña, todol-a tiñan*. / ms: *todol'a*; ms-LU: *todol-a*; mc e ms-LU: *fora*.

[3166] V. *A vaca da miña veciña, con auga dá leite pra todos* en *Agrícolas* (*Animales*).

[3167] ms-LU (Trini F.): *que amiña*.

[3168] ms-LU (Buciños): *viciña*.

[3169] ms4 e ms-LU: *aproveita*; mc e ms-LU: *envidia*.

[3170] mc: *viciño*.

[3171] *Si no teu sardín hay rosas, no meu hay jazmins*.

8891. **Si a envidia fose caridá, moitos caritativos había.** (ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar de Galicia)

Envidiados

8892. **Antes envexado que compadecido e apurrado.** [3172] (ms16 e ms10,013r: *D.E.*)

8893. **Envexa me teñas e non lástima.** (ms16: Lugo)

(es) *Envidia me tengas y no piedad y lástima.* (Correas)

8894. **Matei e salei i-a ti ¿que che importa?** (ms8,12v: Silvarrey)

8895. **Mellor é ser envidiado que aborrecido.** (ms5,027: Ribadeo)

8896. **Millor é verse envexado que verse aquelado.** [3173] (ms16 e ms10,013r: *D.E.*)

8897. **Non hai naide tan desgraciado que non sexa envidiado.** [3174] (ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar da provincia de Lugo)

Males del envidioso

8898. **Invidia non teñas se queres ter paz.** (mc e ms16: L.G. / ms15,01: E. Carré Aldao, *Literatura Gallega*, 2ª ed., 1911)

8899. **Nunca o envexoso medrou i-o qu'estuvo ó lado dil tampouco.** (ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar da provincia de Lugo)

8900. **Nunca o envexoso medrou i-o que estuvo ó lado del tampouco: envexa hai moita.** (mc e ms16: Buciños)

(es) *Ni el envidioso medra, ni quien con el moró.* (Hernán Núñez) / *Ni el envidioso medra, ni quien a él se allega.* (Correas)

8901. **O envidioso nunca está sosegado.** (mc e ms16: Santiago)

Malevolencia del envidioso

8902. **Hai quen cega dun ollo pra que outro cegue dos dous.** [3175] (mc e ms16: Buciños)

Var.: *Hai quen se quita un ollo pra que outro cegue.* (mc / ms16: Lugo) [3176]

(es) *Hay quien con gusto se saca un ojo por ver ciego a otro.* (R. Marín) / *El envidioso, por verte ciego, se saltaría un ojo.* (R. Marín)

8903. **Hai quen se quita un ollo pra que outro cegue.** (ms-SA: seminarista anónimo: algún lugar da provincia de Lugo)

ERAS. V. tamén *Agrícolas* (*Generales*).

8904. **A eira, cando a deixan; a moza, cando a comenzan.** [3177] (ms16 e ms10,010v: *D.E.*)

8905. **Déao Dios na eira e cózao Marta na lareira.** [3178] (ms16 e ms10,010v: *D.E.*)

8906. **Dormir e garda-la eira, non hai maneira.** (ms10,010v: *D.E.*)

8907. **Limpa e arranxa a eira, cando está agosto á beira.** [3179] (ms16 e ms10,010v: *D.E.*)

8908. **O sol na eira i-a chuvia na nabeira.** (ms10,010v: *D.E.*)

ERRE

8909. **Nos meses de erre, na pedra non te sentes.** (ms10,013r: *D.E.*)

8910. **Nos meses que non teñen erre, non te achegues ás mulleres.** (ms10,013r: *D.E.*)

ERROR

8911. **A quen erra perdónaselle unha vez, mais non tres.** (ms16: *D.E.*)

8912. **Cae un burro ás catro patas ¿e non vai caer o que tén dúas?** (ms8,27r: Betanzos)

8913. **Erro de amor ben merece perdón.** [3180] (ms16 e ms10,013r: *D.E.*)

(es) *Error por amor es discuplable error.* (R. Marín)

8914. **O erro sempre é igual: non sabendo, responder; e sabendo, contestar.** [3181] (ms16 e ms10,013r: *D.E.*)

8915. **Quen erra e se enmenda, a Dios se encomenda.** [3182] (mc: M.V. / ms21,23r: Bermés)

Var.: *Quen erra e se enmenda, a non errar se encomenda.* (ms16 e ms10,013r: *D.E.*) [3183]

(pt) *Quem erra e depois se emenda, a Deus se encomenda.* (Chaves) (es) *Quien yerra y se enmienda, a Dios se encomienda.* (R. Marín)

[3172] En ms10 s.v. *Envidia*.
[3173] En ms10 s.v. *Envidia*.
[3174] O orixinal di *Non hay naide tan desgraciado que non sexa envidiado*.
[3175] mc: *Hay, d'un*.
[3176] mc: *Hay*.
[3177] ms16 *comezan*. En ms10 s.v. *Era*.
[3178] En ms10 s.v. *Era*.
[3179] En ms10 s.v. *Era*.
[3180] En ms10 s.v. *Yerro*.
[3181] En ms10 s.v. *Yerro*.
[3182] ms21,23r: *s'enmenda*.
[3183] En ms10 s.v. *Yerro*.

8916. **Val máis errar que deixar de tentar o que se quer lograr.** [3184] (ms16 e ms10,013r: *D.E.*)

El errar es común a todos

8917. **De homes é equivocarse; de bestas, amansarse.** [3185] (ms16 e ms10,028r: *D.E.*)
(es) *De hombres es errar y de burros rebuznar.* (R. Marín)

8918. **Equivocarse é de homes.** (ms16: Lugo)
(es) *De hombres es errar.* (Z.)

8919. **Erran os homes e non erran os montes.** (ms16: *D.E.*)
(es) *Yerran los hombres y no los montes.* (R. Marín)

8920. **Un erro calquera o ten.** [3186] (ms16 e ms10,013r: *D.E.*)

8921. **Unha equivocación tena calquera.** (ms16: Lugo)
(es) *Un error cualquiera lo hace.* (Correas)

Error engendra error

8922. **Dun erro nacen douscentos.** [3187] (ms16 e ms10,013r: *D.E.*)
(es) *De un error ciento en derredor.* (R. Marín)

8923. **O pior do erro é que ás veces trai un cento.** [3188] (ms16 e ms10,013r: *D.E.*)

8924. **O que fai un erro fai cento.** (ms16: Lugo)
(es) *Quien hace un yerro hace ciento.* (R. Marín)

8925. **Un erro non vén soilo.** (ms16: Lugo)
(es) *Un yerro no viene solo.* (Correas)

ERROR, PADRE DE ACIERTO

8926. **Errando adepréndese.** [3189] (ms16 e ms10,013r: *D.E.*)
(es) *Errando se aprende.* (Correas)

8927. **Errando, errando vaise pouco a pouco acertando.** [3190] (ms16 e ms10,013r: *D.E.*)
(es) *Errando, al acierto nos vamos acercando.* (M. Kleiser)

8928. **Tratas e perdes, tamén aprendes.** (ms10,050r: Silvarrei / ms6,03v: *D.E.* Silvarrey)

[3184] En ms10 s.v. *Yerro*.
[3185] En ms10 s.v. *Hombre*.
[3186] En ms10 s.v. *Yerro*.
[3187] ms10: *De un erro*. En ms10 s.v. *Yerro*.
[3188] En ms10 s.v. *Yerro*.
[3189] En ms10 s.v. *Yerro*.
[3190] En ms10 s.v. *Yerro*.

ESCARABEJEAR

8929. **Escarabellou o galo e descubriu o coitelo pra matalo.** (ms10,013v: *D.E.*)

8930. **O moito escarabellar trai ás veces o seu pesar.** (ms10,013v: *D.E.*)

ESCARMIENTO

8931. **A gato escaldado auga fría lle fai daño.** (ms21,04r: Bermés)

8932. **A mellor razón, un fungueiro.** (mc: R. Caruncho, *Diario de Avisos*)
(es) *No hay mejor razón que la del palo.* (Sbarbi) */ No hay tal razón como la del bastón.* (Id.) */ No hay lenguaje más expresivo que el del palo.* (Id.) / *Al villano con la vara del avellano.* (Id.) */ Bastos son triunfos.* (Id.) (ct) *La millor raó el bastó.* (Alberola)

8933. **A vella, de escarmentada, pasa o río regazada.** (ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar da provincia de Lugo)

8934. **A vella, de escarmentada, pasa o río remangada.** (mc: A.N.)
Var.: *Vella escarmentada pasa o río regazada.* (ms16: Lugo)
(pt) *Velha experimentada por água vai arregaçada.* (Chaves) (es) *La vieja escarmentada, arrezagada pasa el vado.* (Sbarbi) */ Vieja escarmentada, pasa el río arremangada.* (mc: Sbarbi; ms: Correas) */ Vieja escarmentada, rezagada pasa el agua.* (S.) / *Vieja escarmentada, arregazada pasa el agua.* (Correas)
Avisa a los necios que caen dos veces en el mismo error.

8935. **Aprende chorando e sairás ganando.** (ms16: *D.E.*)

8936. **Aprende chorando e reirás ganando.** (ms16: Lugo)
(es) *Aprende llorando y reirás ganando.* (H. Núñez)

8937. **Cando o outro vexas afeitar, pon as túas barbas a remollar.** [3191] (mc: Santiago)

8938. **Cando o veciño se afeita, vai ti poñendo a barba a remollo.** [3192] (mc: Santiago)

8939. **Dos escarmentados nacen os arteiros.** (ms16: Nantín-Becerreá)

[3191] V. *Cando as barbas do teu veciño vexas pelar, bota as túas a remollar* en *Precaución*.
[3192] ms: *a barba a mollo.* / V. *Cando as barbas do teu veciño vexas pelar, bota as túas a remollar* en *Precaución*.

Var.: *Cos escarmentados fanse os avisados.* (ms16 e ms10,013v: *D.E.*) [3193] / *Dos escarmentados nacen os avisados.* (mc e ms16: Sarria) / *Dos escarmentados saen os avisados.* (ms4: M.V. / ms16: Sober) / *Dos escarmentados nacen os espabilados.* (ms16 e ms10,013v: *D.E.*) [3194]

(pt) *Dos escarmentados nacen os arteiros.* (Chaves) (es) *De los escarmentados nace los arteros.* (Z.) (va) *Dels escarmentats naixen els avisats.* (Alberola)

8940. **Dos escarmentados nacen os avispados.** (mc e ms16: Buciños)

(pt) *Des escarmentados saem os arteiros.* (Chaves) (es) *De los escarmentados salen los avisados.* (R. Marín) (ct) *Dels escarmentats, naixen els avisats.* (Alberola)

8941. **Dos escarmentados salen os arteiros.** (ms-LU: seminarista anónimo: Melide, C)

8942. **Fostes coller o pao á dovesa pra levar con el na cabeza.** (ms-SA: Francisco Canosa Quintáns)

8943. **Gato escaldado á iauga fría ten medo.** [3195] (mc e ms16: Corme / ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar da provincia de Lugo)

8944. **Gato escaldado, a auga fría lle fai dano.** [3196] (mc: A.S.A. / ms16: J.P.)

(pt) *Gato escaldado, da água fria tem medo.* (Chaves) (es) *Gato escaldado, del agua fría huye.* (Sbarbi) (ct) *El gat escaldat, en aigua fresca té pròu.* (Alberola)

8945. **Gato escaldado, da auga fría fuxe.** (mc / ms16: Lugo)

(pt) *Gato escaldado, da água fria tem medo.* (Chaves) (es) *Gato escaldado, del auga fría ha miedo.* (Correas) (ct) *El gat escaldat, en aigua fresca té pròu.* (Alberola)

8946. **Gato escaldado, da auga fría ten medo.** (mc)

(pt) *Gato escaldado, da água fria tem medo.* (Chaves) (es) *Gato escaldado, del auga fría ha miedo.* (Correas) (ct) *El gat escaldat, en aigua fresca té pròu.* (Alberola)

8947. **Iba por la e salín trasquilado.** (ms-LU: Jesús Redondo C.: Outeiro de Rei, LU)

8948. **Moito ganou o que en outro escarmentou.** [3197] (ms10,025v: *D.E.*)

8949. **Nada ganou o que non escarmentou.** [3198] (ms10,025v: *D.E.*)

8950. **No alleo ollo escarmenta o cordo.** (ms10,013v: *D.E.*)

8951. **Non é porque asubías senón porque asubiaches.** (ms4: C.A. *A Nosa Terra*)

8952. **O carneiro encantado que foi por lan volveu trasquilado.** (ms-SA: Manuel Fresco Reboredo: San Andrés de Cesar, Caldas de Reis, PO)

8953. **O escarmento trai ás veces o arrepentimento.** [3199] (ms16 e ms10,013v: *D.E.*)

8954. **Ó gato escaldado a auga fría lle pon medo.** (ms-SA: Manuel Villaverde Marcos: Proupín, San Tomé de Ames, C)

8955. **O gato escaldado fuxe á agua fría.** (ms-SA: José Lage Radío: Santa Eulalia de Xil, Meaño, PO)

8956. **O gato escaldado, á auga fría ten medo.** (ms-LU: seminarista anónimo: Buciños, Carballedo, LU)

8957. **O gato escaldado, da auga fría ten medo.** (ms / ms4: F.V.S.)

(pt) *Gato escaldado, da água fria tem medo.* (Chaves) (es) *Gato escaldado, del agua fría ha miedo.* (Correas) (ct) *El gat escaldat, en aigua fresca té pròu.* (Alberola)

8958. **O gato escaldado, de lexos venta as papas.** (ms8,36r: Bolaño)

8959. **O que ten medo ó lume, é porque está queimado.** (mc e ms16: Buciños)

8960. **O que ten o cu de estopas, sempre pensa que lle poñen lume.** (mc / ms4: F.V.S.)

Var.: *O que ten o rabo de estopa, ten medo que lle prenda o lume nel*. (mc: Fonsagrada-F.V.S.) / *O que ten o rabo de estopa, ten medo ó lume*. (mc: Chorexe-F.V.S.) / *O que ten o rabo de palla, sempre pensa que lle afuma.* (mc) / *O que ten o rabo de palla, sempre pensa que lle poñen lume.* (mc: Buciños)

(pt) *Quem tem rabo de palha, sempre cuida que lhe vai arder.* (Chaves) (es) *Quien tiene el rabo de paja, hacia atrás mira y cata qué pasa, no sea llama.* (Correas) (ct) *Qui té la cúa de palla, sempre's creu que's crema.* (Alberola) / *Qui té la cúá de palla, fuig de la falla.* (Alberola)

8961. **O que ten o rabo de estopa, ten medo ó lume.** (ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar da provincia da Coruña)

[3193] En ms10 s.v. *Escarmiento*.
[3194] En ms10 s.v. *Escarmiento*.
[3195] ms: *i-auga*; ms-LU: *auga*.
[3196] ms4: *escaldado, auga*; mc: *daño*.
[3197] En ms10 s.v. *Ganar* coa indicación *Escarmiento*.
[3198] En ms10 s.v. *Ganar* coa indicación *Escarmiento*.
[3199] En ms10 s.v. *Escarmiento*.

8962. **O que ten o rabo de palla, sempre pensa que lle arde.** (ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar da provincia de Lugo / ms-LU: seminarista anónimo: Ferreira de Pantón, LU)

8963. **O que ten o rabo de palla, ten medo que lle poñan lume.** (ms-LU: seminarista anónimo: Laiosa, O Incio, LU)

8964. **O que ten o rabo de palla, ten medo se lle plantan lume.** (ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar da provincia de Lugo)

8965. **O que ten'o rabo de'stopa, ten medo a que lle prend'o lume nel.** (ms11,43: Comarca de Fonsagrada)

8966. **O que ten rabo de palla, ten medo que ll'arda.** (ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar da provincia da Coruña / ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar da provincia de Lugo)

8967. **O que ten rabo de palla, ten medo que llo queimen.** (ms-LU: Manuel Portela Balayo)

8968. **O que ten rabo, non se senta.** [3200] (mc: Carballedo / ms5,133: Santiago)

(pt) *Quem tem rabo, não se assenta.* (Chaves)

8969. **O que xoga co lume, quéimase.** (ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar de Galicia)

8970. **Onde capan, escapan.** (mc: J.P.)

8971. **Pra castigar certas faltas, con cuspir ós ollos basta.** (ms15,19v)

8972. **Se ves a barba do teu veciño afeitar, pon a túa a remollar.** [3201] (mc / ms4: F.V.S.)

(pt) *Se vires as barbas do vizinho a arder, põe-te a mecher.* (Chaves) */ Se vires as barbas do teu vizinho a arder, põe as tuas de molho.* (Id.) (es) *Cuando vieres la barba de tu vecino pelar, echa la tuya a remojar.* (Correas)

8973. **Ten que se saber escarmentar o que non queira chorar.** [3202] (ms16 e ms10,013v: *D.E.*)

8974. **Un avisado vale cen por avisar.** (ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar da provincia de Lugo)

8975. **Un avisado vale por cen sin avisar.** [3203] (mc: Buciños)

8976. **Unha e non máis, señor san Brais.** (ms16: Silvarrey)

(es) *Una y no mas, Señor San Blas.* (R. Marín)

8977. **Unha vez capan o can i-outra non-o caparán.** (mc: Pidre)

Var.: *Unha vez capan o can; dúas non-o caparán.* (ms4: Pidre-F.V.S.)

8978. **Unha vez capan o can i-outra non ten que.** [3204] (mc: Buciños, Carballedo-F.V.S. / ms-LU: seminarista anónimo: Buciños, Carballedo, LU)

8979. **Unha vez caparán o can pero outra vez non-o caparán.** (ms-LU: seminarista anónimo: Guntín, LU)

8980. **Unha vez caparon o can; outra vez non-o caparán.** (ms21,13r: Bermés)

8981. **Unha vez, señor san Brais, pero outra nada máis.** (ms8,18r: La Cañiza)

Se refiere a la men[tira].

Escarmiento en cabeza ajena

8982. **Benaventurado o que noutro foi escarmentado.** (ms16: *D.E.*)

(es) *Bienaventurado el que en otro fue escarmentado.* (Correas)

8983. **Escarmentar na cabeza allea é unha boa cencia.** [3205] (ms16 e ms10,013v: *D.E.*)

(es) *Escarmentar en cabeza ajena, doctrina buena.* (H. Núñez)

8984. **Hai qu'escarmentar en cabeza allea.** (ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar da provincia de Lugo)

8985. **Naide escarmenta en cabeza allea, como na súa.** [3206] (mc e ms16: Tuiriz, Monforte / ms-LU: seminarista anónimo: Pantón, LU)

8986. **Naide escarmenta en cabeza allea.** [3207] (mc, ms e ms16: Buciños)

8987. **O cordo en cabeza allea escarmenta.** (mc e ms16: Tuiriz, Monforte)

(es) *El cuerdo en cabeza ajena escarmienta.* (Sbarbi)

8988. **Onde o louco o perdeu, o cordo aviso colleu.** [3208] (ms16 e ms10,033v: *D.E.*)

(es) *Donde el loco se perdió, avisos el cuerdo halló.* (R. Marín)

ESCASEZ. V. tamén *Pobreza, Poco, Riqueza y dinero*.

8989. **Cand'a zorra anda ós grillos, mal do pai e peor dos fillos.** (ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar da provincia de Lugo)

[3200] V. variantes en *Precaución*.
[3201] ms4: *barba do veciño*. / V. *Cando as barbas do teu veciño vexas pelar, bota as túas a remollar* en *Precaución*.
[3202] En ms10 s.v. *Escarmiento*.
[3203] ms: *por avisar*.
[3204] ms-LU: *yautra*.
[3205] En ms10 s.v. *Escarmiento*.
[3206] mc e ms-LU: *Nadie*; ms-LU: *na cabeza allea*.
[3207] mc: *Nadie*; ms: *cabeza ajena*.
[3208] En ms10 s.v. *Locos*.

8990. **Cando a zorra anda ós grilos, e o sancristán ós carabillos e o escribano pregunta a cómo estamos de mes, mui mal andan os tres.** [3209] (mc e ms16: Santiago)

(es) *Cuando la zorra anda a grillos, y el sacristán a cardillos, y el escribano pregunta: "¿A cómo estamos del mes?", con mal andan todos tres.* (R. Marín)

8991. **Cando a zorra anda ós grilos, mal pola nai e mal polos fillos.** (mc e ms16: A.I.)

(pt) *Quando a raposa anda aos grilos, vai mal para a mãe, e pior para os filhos*. (Chaves) / *Mal vai à raposa quando anda aos grilos e pior quando aos ovos*. (Id.) / Se a raposa anda aos grilos, mal da mãe, pior dos filhos. (Id.) (es) *Cuando la zorra anda a grillos, mal para ella y peor para sus hijos.* (Sbarbi) (ct) *Quan la rabossa busca als grills, mal vá a ella y als fills.* (Alberola)

Como sucede a los que se emplean en cosas de problemática para lograr la manutención propia y la de los suyos.

8992. **Cando a zorra anda ós grilos, mal pola nai e pior polos fillos.** (mc e ms16: A.I.)

8993. **Cando a zorra anda ós grilos, mal pr'ela e peor prós fillos.** (ms-LU: seminarista anónimo: Laiosa, O Incio, LU)

8994. **Corrido vai pola casa de seu pai.** (ms16: Correas)

Que, como siempre, lo transcribe con defectos.

8995. **Mal che anda o zorro cando vai ós ovos.** (mc e ms16: A.N.)

Var.: *Mal lle vai ó zorro cando anda ós escarabellos, e pior cando vai ós ovos.* (ms16: Sober)

(pt) *Mal vai à raposa quando anda aos grilos e pior quando anda aos ovos.* (Chaves) (es) *Mal va a la zorra cuando anda a grillos, mas peor la va cuando anda a los huevos.* (R. Marín)

Véase *Cando a zorra anda ós grilos...*

8996. **Mal lle vai ó raposo cando anda ós grilos.** [3210] (mc e ms16: *Terra de Melide* / ms e ms4: V.R. y A.R.)

(pt) *Quando a raposa anda aos grilos, vai mal para a mãe e pior para os filhos.* (Chaves) / *Mal vai à raposa quando anda aos grilos e pior quando anda aos ovos.* (Chaves) (es) *Cuando la zorra anda a grillos, mal para ella y para sus hijillos.* (Jara)

Como *Mal che anda o zorro...* registrado más arriba.

8997. **Mal lle vai ó raposo cando anda ós ovos.** [3211] (mc / ms16: G.P. / ms21,11v: Bermés / ms-LU: seminarista anónimo: Guillar, Outeiro de Rei, LU / ms-LU: Dous seminaristas anónimos: algún lugar da provincia de Lugo)

8998. **Non hai peor tenda que a baleira.** (ms15,45v: Incio)

8999. **Non hai pior feira que a vacía.** (ms16: Lugo)

(es) *No hay peor venta que la vacía.* (R. Marín)

Como anota M. Kleiser: *despluman al que llega*.

9000. **O pouco i-o muito non ten regla.** (ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar da provincia de Lugo)

9001. **O pouco nunca deu moito.** (mc: Meilán)

Var.: *O pouco non pode dar moito.* (ms16: Lugo)

(es) *Lo poco nunca dió mucho.* (R. Marín)

9002. **O pouco, ben repartido, chegha pa todos.** [3212] (ms-SA: Juan Benito Filloy Rial: Graba, Silleda, PO / ms-SA: Jesús Ferro Ruibal: Rebón, Moraña, PO)

9003. **Unha estela soila non fai lume.** (ms16: Silvarrey)

ESCASEZ DE ALIMENTOS

9004. **Cando un lobo come a outro non hai que comer no souto.** [3213] (ms16 e ms10,033v: *D.E.*)

(es) *Cuando un lobo come a otro, no hay que comer en el soto.* (H. Núñez)

9005. **Fame nas vacas, en ti a catas.** (ms15,45r: Fraguas en *Vida Gallega*, 1960)

9006. **Mal lle vai ó raposo cando anda ós escarabellos.** (ms-SA: Francisco Canosa Quintáns)

9007. **Si os hórreos están vacíos, mal inverno pós meus fillos.** [3214] (ms-SA: Clemente Crespo Caamaño: Santiago de Compostela, C)

ESCATOLÓGICOS. V. tamén *Evacuaciones*.

9008. **A bo cu, bo peido.** (ms16: *D.E.*)

[3209] ms16: *pergunta*, *moi mal*.

[3210] ms4: *os ovos*. / V. *Mal lle vai ó raposo cando lambe os cangrexos* en *Marítimos* (*Peces*).

[3211] ms-LU (Lugo): *cand'and'os ovos*; ms-LU (Guillar), ms-LU (Lugo), ms-LU (Lugo) e ms21,11v: *zorro*.

[3212] *O' pouco ven repartido cheja pa todos*.

[3213] En ms10 s.v. *Lobos*.

[3214] *Si os horreos están vacios mal invernos pos meus fillos*.

9009. **Á miña Marica chéiralle o cu como unha pelica.** (ms16: Sta. Eulalia de Bóveda)

9010. **Á señorita do cu colorado mala forrica lle pegue no rabo.** (ms16: Sta. Eulalia de Bóveda)

9011. **Aquela vella das cascas rañadas, chéiralle o cu ás castañas asadas.** (ms16: Sta. Eulalia de Bóveda)

9012. **Inda algúns non ven cagar e xa cobizan lamber.** (ms16: *D.E.*)

9013. **Non come a miña tía e caga cada día.** (ms16: Lugo)
(es) *No come mi tía y caga cada día.* (H. Núñez)

9014. **Non hai naide que non a cague.** (ms16: Lugo)
(es) *No hay nadie que no las cague.* (Correas)

9015. **O chorar todos son mocos.** (ms8,51r: Carballino)

9016. **O que limpa o cu cunha pedra, rasca o cu e deixa merda.** (ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar da provincia de Lugo)

9017. **O que rasc'o cu cunha pedra, rasca o cu e deixa a merda.** [3215] (ms21,08v: Bermés)

9018. **Pícame o cu; ano de fabas.** (ms-LU: seminarista anónimo: Pontevedra, PO)

9019. **Pícame o cu; mañá hai parrocha.** (ms-LU: seminarista anónimo: Viveiro, LU)

9020. **Pra limpar o cu non hai como a pedra: rasca o cu e deixa a merda.** (ms16: Sober)

9021. **Se queres ver o compañeiro andar, ponte a mexar.** (ms-LU: seminarista anónimo: Melide, C)

9022. **Viño e merda, pola izquierda.** (ms-LU: seminarista anónimo: Cádavo, A Esperela, Baleira, LU)

ESCOGER

9023. **Pola cara escóllese a dama.** (ms10,013v: *D.E.*)

ESCRIBANOS. V. tamén *Jurídicos y similares, Oficios*.

9024. **A verdá polas espaldas, i-o escribano que escriba.** (ms15,42: Lugo)

9025. **Boa demanda, mala demanda, ten ó escribán da túa banda.** [3216] (ms10,014r: *D.E.*)

9026. **Escribanos e ameixeiras, fóra das miñas leiras.** (mc / ms4: F.V.S. / ms16: Lugo)

9027. **Escribanos i-ameixeiras, líbrem'os Dios das miñas eiras.** [3217] (ms21,19v: Bermés)

9028. **Escribáns e ameixeiras, líbreos Dios das miñas leiras.** [3218] (mc / ms16: Lugo)
Var.: *Escribanos e ameixeiras, arrédeos Dios das nosas leiras.* (ms16: N.A.)

9029. **O escribano, do que non ve non ten que dar fe.** [3219] (mc e ms16: Pidre)

9030. **O que ten o escribán do seu xeito, o torto vólveo dereito.** [3220] (ms10,014r: *D.E.*)

9031. **Quero o escribán do meu xeito, sexa no bo ou no mal preito.** [3221] (ms10,014r: *D.E.*)

Borrones de escribanos

9032. **O bo escribán, primeiro o borrón que a pluma na man.** [3222] (ms16 e ms10,014r: *D.E.*)
(es) *El buen escribano, primero el borrón que la pluma en la mano.* (Correas)

9033. **Vale máis que manche el que o escribano.** (ms8,06r: Silvarrey)

Honorarios de los escribanos

9034. **Aguaciles e escribanos nunca fartos están.** (mc e ms16: C.A.)

9035. **Alguaciles e escribanos nunca de comer están fartos.** [3223] (mc e ms16: M.V. / ms4: J.P.)

9036. **Donde pon o escribiente a pluma, pon o demo a uña.** (ms8,28v: Lalín)

9037. **O escribán nunca escribe en van.** [3224] (ms16 e ms10,014r: *D.E.*)
(es) *El escribano nunca escribe en vano.* (R. Marín)

9038. **Ond'o escribano met'a pluma, met'o demo a uña.** (ms-LU: Paco de Seoane: Buciños, Carballedo, LU)

9039. **Onde o escribano pon a pluma, pon o demo a uña.** (ms18,64r: Camba)

[3215] *O que rasc'o cu cun'ha pedra, rasca o cu e deixa a merda*.
[3216] En ms10 s.v. *Escribano*.
[3217] *Escribanos y'ameixeiras líbrem'os Dios dás miñas eiras*.
[3218] ms4 e ms16: *Escribanos*; ms4: *librem'os*.
[3219] O orixinal di *O escribano de que non ve non ten que dar fe*.
[3220] En ms10 s.v. *Escribano*.
[3221] En ms10 s.v. *Escribano*.
[3222] ms10: *pruma na man*. En ms10 s.v. *Escribano*.
[3223] mc, ms4, ms16: *Aguaciles*. Jacinto del Prado só rexistra o refrán coa forma *Alguaciles*.
[3224] En ms10 s.v. *Escribano*.

9040. **Onde pon o escribano a pruma, pon o demo a uña.** (mc / ms4: F.V.S. / ms16: Lugo)
Var.: *Onde o escribano pon a pruma, que poña o demo a uña.* (ms16: Sober)

Poder de los escribanos

9041. **A chave do preito é o escribano; a do médico, o boticario.** (ms16: *D.E.*)

9042. **Alegría no inferno, que morreu o escribano; i-o tinteiro e mais a pluma quedan na mesa bailando.** (ms-LU: seminarista anónimo: Guntín, LU)

9043. **Ben ou mal feito, ten o escribán do teu xeito.** [3225] (mc e ms16: Agro / ms3: C.A. / ms10,014r: *D.E.*)

9044. **Bo ou mal preito, o escribano ao teu xeito.** [3226] (mc e ms16: F.B.B.)
Var.: *Boa demanda, ruín demanda, ten o escribano da túa banda.* (A.N.V.)

9045. **Bo ou mal preito, ten o escribán do teu xeito.** [3227] (mc e ms16: Buciños / ms16: *D.E.*)
Var.: *Quero o escribán do meu xeito, sexa no bo e no mal preito.* (ms16: *D.E.*)
(pt) *Boa demanda, má demanda, escrivão por minha banda.* (Chaves) (es) *Pleito bueno o malo, de tu parte el escribano.* (Sbarbi) / *Pleito bueno o malo, el escribano de tu lado.* (Sbarbi)

9046. **Boa demanda, ruín demanda, ten ao escribán da túa banda.** [3228] (mc: F.B.B. / ms4: A.N.)
Var.: *Boa demanda ou ruín demanda, ten o escribán da túa banda.* (ms16: *D.E.*)

9047. **Bon ou mal pleito, ten o escribán de xeito.** [3229] (mc: A.I. / ms15,01: Carré Aldao / ms-SA: M. González Fernández)

9048. **Con preito perdido ou ganado, ten o escribán do teu lado.** [3230] (mc e ms16: F.B.B.)

[3225] En ms10 s.v. *Escribano*.
[3226] Nunha segunda clasificación temática, Vázquez Saco incluíu este refrán en *Pleitos* (*Peligros de los pleitos*).
[3227] mc e ms16(Buciños): *escribano*. / Nunha segunda clasificación temática, Vázquez Saco incluíu este refrán en *Pleitos* (*Peligros de los pleitos*).
[3228] ms4: *ten o escribano*. / Nunha segunda clasificación temática, Vázquez Saco incluíu este refrán en *Pleitos* e en *Pleitos* (*Peligros de los pleitos*).
[3229] mc: *o s'cribano de geito*; ms15,01: *o escribán*; mc e ms15,01: *preito*.
[3230] mc: *de teu lado*. / Nunha segunda clasificación temática, Vázquez Saco incluíu este refrán en *Pleitos* (*Peligros de los pleitos*).

9049. **O que ten o escribán do seu xeito, o torto vírao dereito.** [3231] (ms16 e ms10,014r: *D.E.*)

9050. **Por ben ou por mal, ten o escribán da túa man.** (ms16: *D.E.*)

ESCRIBIR

9051. **O que ben escribe le dúas veces.** (ms10,013v: *D.E.*)

9052. **O que se escribe, sempre queda.** [3232] (ms10,014r: *D.E.*)

9053. **O que se escribe, sempre se le.** [3233] (ms10,014r: *D.E.*)

9054. **O que se escribe, escríbese pra ler e, por eso, hai que o ver.** [3234] (ms10,014r: *D.E.*)

ESCUCHAR

9055. **Co moito escoitar e co pouco falar, boa fama podes ganar.** (ms10,013v: *D.E.*)

9056. **Escoita ben á vella e ríete da súa consella.** (ms10,013v: *D.E.*)

9057. **Escoita e pensa antes de falar, se non queres errar e queres acertar.** (ms10,013v: *D.E.*)

9058. **O que escoita e axexa, oi e ve cousas que dispois lle pesa.** (ms10,013v: *D.E.*)

9059. **Quen escoita, mal de sí ouza.** (ms10,013v: *D.E.*)

ESCUDERO

9060. **A escudeiro fachendoso, rapás tiñoso.** (ms10,014r: *D.E.*)

9061. **A escudeiro mesquiño, rapás adiviño.** (ms10,014r: *D.E.*)

9062. **Escudeiro probe, cunca de prata e caldeiro de cobre.** (ms10,014r: *D.E.*)

9063. **Escudeiro turulato, de mozo ladrón e de vello beato.** (ms10,014r: *D.E.*)

9064. **O bo escudeiro déitase tarde i érguese cedo.** (ms10,014r: *D.E.*)

9065. **Ó escudeiro rico mórreselle a muller como a calquera veciño.** (ms10,014r: *D.E.*)

9066. **O escudeiro, cando non ten que comer, colle a viola e ponse a tanxer.** (ms10,014r: *D.E.*)

ESFUERZO

9067. **Amasando faise o pan.** (ms16: *D.E.*)

[3231] En ms10 s.v. *Escribano*.
[3232] En ms10 s.v. *Escrito*.
[3233] En ms10 s.v. *Escrito*.
[3234] En ms10 s.v. *Escrito*.

(es) *Amasando se hace el pan.* (R. Marín)

9068. **Andar, andar, e caer no mar.** (mc e ms16: M.L.)

(pt) *Andar, andar, e ir morrer à beira.* (Chaves) (es) *Andar, andar, y a ninguna parte llegar.* (R. Marín) [3235]

Se aplica cuando trabajos y afanes son infructuosos.

9069. **As troitas non se collen a bragas enxoitas; i-a molladas, poucas e raras.** (ms5,027: Bretoña)

9070. **As troitas non se collen cas bragas enxoitas; e molladas, poucas e raras.** (ms-LU: seminarista anónimo: Xestoso, Monfero, C)

9071. **As troitas non se collen cas pernas enxoitas.** (ms-LU: Luís Alonso Alonso / ms-SA: seminarista anónimo: algún lugar da provincia da Coruña)

9072. **Cas bragas enxoitas non se matan as troitas.** [3236] (mc e ms16: Sar., Noya)

Var.: *Coas botas enxoitas non se cazan as troitas.* (mc / ms4: F.V.S. / ms16: Lugo) / *Coas bragas enxoitas non se pillan as troitas; e co elas molladas, nin poucas nin sobradas.* (mc e ms16: *Terra de Melide* / ms: V.R. y A.R.) / *Cas pernas enxoitas non se peijan troitas.* (Santiago)

Enseña la necesidad del trabajo y la diligencia para lograr aquello que se desea.

9073. **Coa braga enxoita non se colle a troita.** (ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar da provincia de Lugo)

9074. **Coas bragas enxoitas non se pillan as troitas.** [3237] (ms21,13r: Bermés / ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar da provincia de Lugo)

9075. **Coas redes enxoitas non se pillan as troitas.** (ms-LU: seminarista anónimo: Paradela, LU)

9076. **Con outro "ea" chegamos arriba.** (ms5,045: Santiago)

9077. **Con pernas insoitas non se pillan as troitas.** (ms-SA: M. González Fernández)

9078. **Cus pés enxoitos non se collen as troitas.** (ms-SA: Guillermo Eirís Cabeza: Sofán, Carballo, C)

9079. **Cus pés secos non se pillan as troitas.** (ms-SA: Perfecto Esparís Freire: Santa María de Viceso, Brión, C)

9080. **Chegar e bicar é moito alcanzar.** (ms16: *D.E.*)

9081. **Chegar e encher non pode ser.** (ms4: M.V. / ms16: *D.E.*)

9082. **Hai que sacar da cabeza máis que piollos.** (ms9,10r: Silvarrey)

9083. **Hai quen ten esforzo e foxe como un corzo.** (ms10,014r: *D.E.*)

9084. **Mentras que o corpo aguante, que tire pra diante.** (ms8,72r: Silvarrey)

9085. **Nadar, nadar, hastra as forzas acabar.** [3238] (mc e ms16: Muros)

9086. **Nadar, nadar, i-agora ir a afogar.** [3239] (mc, ms4 e ms16: J.P.)

(pt) *Nadar, nadar e ir morrer à beira.* (Id.) (es) *Nadar, nadar, y en la orilla se ahogar.* (Gella) */ Nadar, nadar, y morir a la orilla.* (Id.) (ct) *Nadar, nadar, i a la vóra aufegar.* (Gella) (va) *Nadar, nadar y a la vóra, aufegar.* (Alberola).

9087. **Naide por ser querido se esforce, que a cousa máis direita moitas veces se retorce.** (ms10,014r: *D.E.*)

9088. **Ninguén por amoríos se esforce, que o fío máis torcido se destorce.** (ms10,014r: *D.E.*)

9089. **Non hai baixada sin subida.** (ms18,64r: Camba)

9090. **Non hai galiña gorda por pouco diñeiro.** (mc e ms4: A.S.A. / ms4: J.P. / ms16: *D.E.*)

(pt) *Não há galinha gorda por pouco dinheiro.* (Chaves) (es) *Gallina gorda y con poco dinero, no puede ser, compañero.* (Correas) */ No hay gallina gorda por poco dinero.* (R. Marín)

9091. **Non hai pan sin afán.** (mc / ms4: F.V.S. / ms15,29r: Mª Felicidad Vila / ms8,57v: Lalín / ms16)

(es) *No hay pan sin afán.* (Correas)

9092. **Non se collen troitas a pés enxoitos.** (ms18,55r: *Vida Gallega*)

9093. **Non se pescan as troitas cas braghas enxoitas.** [3240] (ms-SA: Antonio Mendoza Cajade: San Cristovo de Reis, Toques, C)

9094. **Non se pescan troitas a bragas enxoitas.** (ms-LU: Antonio Vázquez Paredes: Vilalba, LU)

9095. **Non se pillan as troitas coas bragas enxoitas.** (ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar da provincia de Lugo)

9096. **Non se pillan troitas cas bragas enxoitas.** (mc / ms16: Lugo)

[3235] ms: *Andar y andar*.
[3236] ms3: *non se peijan*
[3237] ms-LU: *Cas*.
[3238] mc: *hasta*.
[3239] mc: *i-ahora*; ms: *y ahora*. O refrán rexistrado por Jacinto del Prado coincide co que aparece en ms4.
[3240] *Non se pescan as troitas cas brajas enxoitas*.

Var.: *Non se pillan troitas con cirolas enxoitas.* (mc, ms16 e ms18,65r: Santiago) [3241]

(pt) *Não se pescam trutas a bragas enxutas.* (Chaves) (es) *No se pescan truchas a bragas enjutas.* (Gella) / *No se toman truchas a bragas enjutas.* (Z.)

Enseña la necesidad del trabajo y la diligencia para lograr aquello que se desea.

9097. **Non se pillan as troitas cas cirolas inxoitas.** (ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar de Galicia)

9098. **O que algo quer, algo lle costa.** [3242] (ms16: Lugo / ms-LU: seminarista anónimo: Ferreira de Pantón, LU / ms10,104r: *D.E.*)

(es) *El que algo quiere algo le cuesta.* (M. Kleiser)

9099. **O que moito vale, moito costa.** [3243] (mc / ms16: Lugo)

(pt) *O que muito vale muito costa.* (Chaves) (es) *Lo que mucho vale, mucho cuesta.* (C.C.)

9100. **O que nada, non afonda.** (ms-LU: Jesús Redondo C.: Outeiro de Rei, LU)

9101. **O que non é sudado, non é apreciado.** (ms9,02r: O. de Rey)

9102. **O que non é sudado, non é estimado.** (ms8,53r: O. de Rey)

9103. **O que non sementa, non colle.** (mc)

Var.: *O que non sementa, non recolle.* (ms16: Buciños)

(pt) *Quem não semeia não colhe.* (Chaves) (es) *Quien no siembra no coge.* (mc: Sbarbi / ms16: R. Marín) (ct) *Qui no sembra, no agabella.* (Alberola)

9104. **O que pouco custa, pouco se estima.** (ms16: *D.E.*)

(es) *Lo que poco cuesta, en menos se aprecia.* (R. Marín)

9105. **O que queira peixes, que molle o vientre.** [3244] (mc e ms16: Gella, Isla de Arosa)

(pt) *Quem quiser pescar há-de se molhar.* (Chaves) / *Quem quer peixe, molha o cú.* (Chaves) (es) *Quien quiera peces, que se moje el culo.* (Gella) / *Quien peces quiera, mojarse tiene.* (H. Núñez)

9106. **O que queira percebes, que molle o c[u] por eles.** [3245] (ms18,64v: Vivero)

9107. **O que quere o proveito, búscalle o xeito.** (ms-LU: seminarista anónimo: Ferreira de Pantón, LU)

9108. **O que quere peixes, que molle as pernas.** (ms-SA: Francisco Canosa Quintáns)

9109. **O que ten maos, ten mazás.** (ms12,79: S. Pedro de Orrios, Caurel)

El que cuenta con medios, consigue el fin.

9110. **Pra chegar de probe a rico, moito traballo e saca do pico.** (ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar da provincia de Lugo)

9111. **Pra chegar ó chan da raña, hai que pasar polo foxo.** (ms5,023: Félix Rodríguez Vieites)

9112. **Sin afán non hai pan.** (mc: Fonsagrada-F.V.S.)

Var.: *Con afán gánase o pan.* (ms16: *D.E.*)

(es) *No hay pan sin afán.* (Correas)

9113. **Sin escachar ovos non se fai tortilla.** [3246] (ms15,16 / ms10,075r: *D.E.*)

9114. **Sufre por saber e traballa por ter.** (ms-SA: José M. Gulías Rivas: Forcarei, PO)

9115. **Unha mona é mala de criar pero despois dá gana de reír.** (ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar de Galicia)

Esfuerzo estéril

9116. **Anque tome moitos baños, o negro non se fai branco.** (ms16: *D.E.*)

(es) *¿Para qué va al baño la negra, si negra se queda?* (R. Marín)

9117. **Aventar sin aire, traballo en balde.** (ms16: Lugo)

(es) *Aventar sin aire, trabajar en balde.* (R. Marín)

9118. **Cando Pedro non quere ler, non hai que lle facer.** (ms8,11r: Otero de Rey)

9119. **Coller auga nun cesto non é de proveito.** (ms16: Lugo)

(es) *Coger agua en cesto, maldito provecho.* (R. Marín)

9120. **Correr tras quen escapa é unha carreira mui larga.** (ms-LU: seminarista anónimo: Guntín, LU)

9121. **Lavarlle a cabeza on burro é gastar xabrón e perder tempo.** (ms-LU: Manuel Portela Balayo)

9122. **Machacar en ferro frío, traballo perdido.** (ms16: *D.E.*)

[3241] ms18,65r: *pillan as troitas*.

[3242] ms-LU: *algo quere*; ms10: *algo lle custa*. / En ms10 s.v. *Querer*.

[3243] ms16: *muito*.

[3244] Nunha segunda clasificación temática, Vázquez Saco incluíu este refrán en *Peces*.

[3245] *O que queira percebes, que molle o c... por eles*.

[3246] ms10: *Sen escachar os ovos*.

(es) *Machacar en hierro frío, tiempo y trabajo perdío.* (R. Marín)

9123. **Non teñas man da cabra a quen outros maman o leite.** (ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar da provincia de Lugo)

9124. **Ó mar, auga.** [3247] (ms16 e ms10,037v: *D.E.*)
(es) *Llevar agua a la mar, necio afanar.* (Correas)

9125. **O que lava a cabeza a burros, perde o xabrón i-o tempo.** [3248] (mc / ms16: Lugo / ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar de Galicia)
Var.: *O que lava a cabeza da burra, perde o xabrón e a lavadura.* (ms16 / ms10,032v: *D.E.*) [3249]
(pt) *Quem lava focinho a burro preto, perde sabão e tempo.* (Chaves) */ Quem lava a cabeça a moiro, perde tempo e sabão.* (Id.) / *Quem faz a barba a um cão, perde o tempo e o sabão.* (Id.) (es) *Lavar asno y espulgar perro, es perder tiempo.* (Jara) */ Lavar cabezas de asno es perdimiento de jabón.* (Z.)

9126. **O que moito se mata, non é o que máis gana.** (ms-LU: seminarista anónimo: Guntín, LU)

9127. **O que ten besta e anda a pé, ben burro é.** (ms-SA: Manuel Casal García: Santiago de Compostela, C)

9128. **O que ten besta e anda a pé, máis besta el é.** (mc / ms21,20v: Bermés)

9129. **O que ten besta e anda a pé, máis besta é.** (mc: M.V.)
Var.: *Quen ten burro e non vai nel, máis burro é el.* (ms16: *D.E.*) / *Quen tendo burro vai a pé, máis burro é el.* (ms16)
(pt) *Quem tem burro e anda a pé, ainda mais burro é.* (Chaves) (es) *Quien tiene burro y no va en él, más burro es él.* (Sbarbi) */ Quien teniendo burro camina a pie, más burro que el burro es.* (R. Marín)
Contra los que, teniendo medios para remediar un mal, no lo hacen.

9130. **O que ten besta e vai a pé, máis besta el é.** (ms-SA: Andrés Castro Ces: Tállara, Lousame, C / ms-SA: José Castro López: Sobrado dos Monxes, C)

9131. **O que ten burro e sal a pé, ben burro é.** (ms18,51r: *Vida Gallega*)

9132. **O que ten burro e vai a pé, máis burro el é.** (ms-LU: seminarista anónimo: Lugo, Lugo, LU)

9133. **Quen moito anda, pouco atalla.** (ms16: *D.E.*)
(es) *Quien mucho anda, poco ataja.* (Correas)

9134. **Quen moito cava, pouco afonda.** (ms-LU: Jesús Redondo C.: Castroverde, LU)

9135. **Quen ten besta e vai a pé, máis besta el é.** (ms-SA: Manuel Fresco Reboredo: San Andrés de Cesar, Caldas de Reis, PO)

9136. **Se Pedro non quer ler, non ll'hai que facer.** (ms-LU: seminarista anónimo: Cádavo, A Esperela, Baleira, LU)

9137. **Sempre hai moito que traballar e pouco que comer.** (ms8,10v: Silvarrey)

ESPÁRRAGOS. V. tamén *Agrícolas* (*Generales*).

9138. **En abril, espárragos para min; en maio, para o meu amo; e en xunio, para nengunho.** [3250] (mc: A.C. / ms: E.C. / ms16: C.A.)

ESPECIALIZACIÓN

9139. **Cada un ó seu oficio.** (ms16: Lugo)
(es) *Cada uno a su oficio.* (C.C.)

9140. **Zapateiro, ós teus zapatos.** [3251] (ms4: L.G. / ms16: Noya / ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar de Galicia)

ESPEJOS

9141. **A cara é o espello da alma.** (ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar de Galicia)

9142. **Eres boa persoa, a cara cho dá.** (ms-LU: seminarista anónimo: Pantón, LU)

9143. **Non hai millor espello que o amigo vello.** (ms10,014v: *D.E.*)

9144. **O consello ó vello, á moza o espello.** (ms16: *D.E.*)

9145. **O espello non minte.** (ms16: Lugo)
(es) *El espejo no es embustero.* (R. Marín)

9146. **O espello non sabe mentir: aquelo que ve é o que adoita decir.** [3252] (ms16 e ms10,014r: *D.E.*)
(es) *El espejo no sabe mentir: lo que le dijeron ha de decir.* (R. Marín)

9147. **Se queres recibir consello, mírate ó espello.** (ms15,42: Valle del Mao)

ESPERANZA. V. tamén *Esperar*.

[3247] En ms10 s.v. *Mar*.
[3248] ms-LU: *xabon e o tempo*.
[3249] En ms10 s.v. *Lavar*.
[3250] mc e ms16: *nenguño*; ms2: *mayo*; mc: *i en*. / Nunha segunda clasificación temática, Vázquez Saco incluíu este refrán en *Agrícolas* (*Meses. Abril*).
[3251] ms4: *a teus*; ms-LU: *a os teus*.
[3252] En ms10 s.v. *Espejo*.

9148. **A esperanza longa o corazón acora.** (ms10,014v: *D.E.*)

9149. **A todo santo lle chega o seu día.** (mc e ms16: Layosa)

(es) *A cada santo le llega su día de fiesta.* (R. Marín)

9150. **Anda polo mundo qu'o mundo che dará pago, que o mundo tamén arregla os que andan desarreglados.** (ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar da provincia de Lugo)

9151. **Co tempo maduran as uvas.** [3253] (mc: Buciños / ms16 e ms10,126r e ms10,134r: *D.E.*)

(pt) *Com o tempo maduran as uvas.* (Chaves) (es) *Con el tiempo maduran las uvas. / Con el tiempo maduran los higos.* (R. Marín) / *A su tiempo maduran las uvas.* (*D.E.*)

Como *Con tempo os bagos se logran*.

9152. **Donde morre unha ilusión, nace unha esperanza.** (ms-SA: José M. Gulías Rivas: Forcarei, PO)

9153. **Mentramentras temos vida, tamén temos esperanzas.** [3254] (ms10,140r: *D.E.*)

9154. **Outro burro virá que millor rebuznará.** (ms16: Lugo)

(es) *Otro asno vendrá que mejor rebuznará.* (R. Marín)

Duración de la esperanza

9155. **Hastra morrer todo é vivir.** [3255] (ms16 e ms10,041v: *D.E.*)

9156. **Mentras dura, vida e dulzura, i-ó acabarse, esperanza, que é o último que se perde.** (mc: Buciños)

Var.: *Mentras que dura, vida e dulzura, y-en s'acabando, xemendo e chorando.* (Pidre) / *A esperanza é o último que se perde.* (ms16: Lugo)

(pt) *Emquanto dura, vida e doçura, em acabando, gemendo e chorando.* (Ch) (es) *Mientras dura, vida y dulzura, cuando lo acabamos, a tí suspiramos.* (R. Marín) / *Mientras que dura, vida y dulzura, y al acaballe, lacrimarum valle.* (Id.) / *Mientras que dura, vida y duzura y en acabando, gimiendo y llorando. / La esperanza es lo último que se pierde.* (R. Marín)

9157. **Mentras hai vida, hai esperanza.** (ms16: Lugo)

(es) *Mientras hay vida, la esperanza no sea perdida.* (R. Marín)

Esperanza ante los infortunios

9158. **A tódolos santos lles chega o seu día.** (mc: Santiago, Antonio Ríos González)

Var.: *A todo santo lle chega o seu día.* (Ramón Pereira Comparada). / *A todos os santos lles chega a súa festa.* (ms16: Santiago)

(es) *A cada santo le llega su día.* (R. Marín)

9159. **A todos los santos chégalles o seu día.** (ms-SA: José Manuel Area Alonso)

9160. **Algún día será a festa da nosa aldea.** [3256] (ms16 e ms10,005r: *D.E.*)

(es) *Algún día será la fiesta de nuestra aldea.* (H. Núñez)

9161. **Algún día será Domingo e Martes de Entroido.** (ms16: *D.E.*)

9162. **Algún día será festa e será Páscoa.** [3257] (ms16 e ms10,005r: *D.E.*)

9163. **Cando unha porta se cerra, outra se abre.** (ms16)

(es) *Cuando una puerta se cierra, otra se abre.* (Z.)

9164. **Despois da tempestá vén a calma.** (ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar de Galicia)

9165. **Detrás de este mundo virá outro.** (ms16: *D.E.*)

(es) *Tras este mundo, otro verná.* (Z.)

9166. **Dispois da borrasca vén a calma.** (ms16: Lugo)

Var.: *Atrás da tempestá vén a calma.* (ms16: Lugo)

(es) *Tras la tormenta viene la bonanza.* (H.)

9167. **Non pode ser o corvo máis negro que as aas.** (ms16: Lugo)

(es) *No puede ser más negro que sus alas el cuervo.* (H. Núñez)

9168. **Non sempre está o demo tras da porta.** [3258] (mc: La Coruña / ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar do norte da provincia de Lugo)

Var.: *Non sempre ha de estar o demo tras da porta.* (ms16: Lugo)

(es) *No siempre el diablo ha de estar detrás de la puerta.* (Correas)

9169. **Nunca choveu que non escampase, a non ser unha vez.** (ms8,23r: Silvarrey)

[3253] En segundas clasificacións temáticas, Vázquez Saco incluíu este refrán en *Oportunidad* e en *Uvas*. En ms10,126r s.v. *Tiempo* e en ms10,134r s.v. *Uvas*.

[3254] En ms10 s.v. *Vida* coa indicación *Esperanza.*

[3255] En ms10 s.v. *Muerte.*

[3256] En ms10 s.v. *Día*.

[3257] En ms10 s.v. *Día*.

[3258] ms-LU: *detrás*.

9170. **Nunca choveu que non escampase.** [3259] (mc: M.V. / ms16: *D.E.* / ms-LU: Dous seminaristas anónimos: algún lugar do norte da provincia de Lugo / ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar de Galicia)

Var.: *Sempre que chove, escampa.* (ms16: Lugo)

(es) *Nunca llovió que no escampase.* (Gella) */ Siempre que llueve escampa.* (R. Marín)

Consuelo para los atribulados o los que gimen bajo el peso de un dolor o disgusto.

9171. **Nunca choveu que non espallare.** (ms-LU: seminarista anónimo: San Cristovo de Chamoso, O Corgo, LU)

VACUIDAD DE LA ESPERANZA

9172. **A esperanza non enche a panza.** [3260] (ms16 e ms10,014v: *D.E.*)

(es) *Esperanza no llena panza.* (R. Marín)

9173. **Coa esperanza non se come nin se vive.** [3261] (ms16 e ms10,014v: *D.E.*)

Var.: *Coa esperanza non se come.* (ms16: Lugo)

(es) *Con esperanza no se come.* (R. Marín)

9174. **Do fuso hase de esperar, que da roca non hai moito que fiar.** (ms16: *D.E.*)

(es) *En el huso se ha de esperar, que en la rueca no hay que fiar.* (Correas)

9175. **Máis val o certo que o dubidoso.** (ms16: *D.E.*)

(es) *Más vale lo cierto que lo dudoso.* (H. Núñez)

9176. **Máis vale paxaro en man que cen voando.** (ms-LU: José Ballesteros Alonso)

9177. **Máis vale paxaro na man que cento voando.** (ms-SA: Andrés Castro Ces: Tállara, Lousame, C)

9178. **O que cartos queira ganar, non se canse de esperar.** (ms18,65r: Monforte)

9179. **Val máis paxaro na man que cen voando.** (ms-SA: seminarista anónimo: algún lugar da provincia da Coruña)

9180. **Val máis un paxaro na mao que dous ou tres a voar.** [3262] (mc, ms e ms16: M.V.)

(pt) *Mais vale um pássaro na mão que dois a voar.* (Chaves) (es) *Más vale pájaro en mano que ciento volando.* (Bergua) */ Más vale una perdiz en el plato, que ciento en el campo.* (R. Marín) */ Más vale pájaro en la barriga que ciento en la liga.* (Sbarbi) */ Más vale pájaro en mano que buitre volando.* (Correas) */ Vale más un pajarillo en la mesa que diez perdices en la debesa.* (R. Marín) (ct) *Val més un tort en la má, qu'una perdiu volant.* (Alberola)

No dejemos las cosas seguras, aunque valgan menos, por las problemáticas, aunque sean de mayor importancia.

9181. **Vale máis paxaro en mao que sete voando.** (ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar de Galicia)

9182. **Vale máis un páxaro na man ca dous volando.** (ms-LU: Jesús Redondo C.: algún lugar do sur da provincia de Lugo)

9183. **Vale mas pájaro en mano que cien volando.** (ms-SA: Manuel Camino Sánchez)

Ventajas de la esperanza

9184. **Coa esperanza vivimos.** (ms16: Lugo)

(es) *Con la esperanza se vive.* (R. Marín)

9185. **Esperanza que me consola, que non morra.** [3263] (ms15,16 / ms16 e ms10,014v: *D.E.*)

ESPERAR. V. tamén *Esperanza.*

9186. **A quen pode esperar, todo lle chega a tempo e vontá.** [3264] (ms16 e ms10,014v: *D.E.*)

9187. **Espera o criado galardón e, ás veces, danlle baldón.** (ms10,014v: *D.E.*)

9188. **Espera un pouco, que berzas che cozo.** (ms10,014v: *D.E.*)

9189. **Esperar saúde na morte allea é cousa fea.** (ms10,014v: *D.E.*)

9190. **Mal lle vai ó que por zapatos de defuntos espera.** (ms21,13v: Bermés)

9191. **Non esperes que o teu amigo che faga o que ti poideres.** (ms10,014v: *D.E.*)

9192. **Non tarda quen vén, si quen espera, pacencia ten.** (ms16: Lugo)

(es) *No tarda quien viene, si el quien espera paciencia tiene.* (R. Marín)

9193. **O esperar é cousa que pide pacencia e vagar.** [3265] (ms16 e ms10,014v: *D.E.*)

9194. **O qu'espera, desespera.** (ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar da provincia de Lugo)

[3259] ms e ms3: *n'escampase*; ms-LU (Galicia): *choveo* / ms-LU (norte), ms-LU (Lugo) e ms-LU (Galicia): *escampara*.

[3260] En ms10 s.v. *Esperanza*.

[3261] En ms10 s.v. *Esperanza*.

[3262] ms: *páxaro*.

[3263] En ms10 s.v. *Esperanza*.

[3264] En ms10 s.v. *Espera*.

[3265] En ms10 s.v. *Esperar*.

9195. **O que agarda polo que vén de afora, agarda polo que vén tarde e sen hora.** [3266] (ms: M.R. / ms16: *D.E.* / ms4: M.V.)

9196. **O que boa a espera, boa lle vén.** (ms10,014v: *D.E.*)

9197. **O que boa espera, boa lle vén.** (ms5,045: Bayo, Zas / ms16: *D.E.*)

9198. **O que espera desespera, i-o que vén non dá chegado.** (ms8,25r: Trives)

9199. **O que espera, desespera.** [3267] (ms: R. Caruncho / ms16 e ms10,014r: *D.E.*)

(pt) *Quem espera, desespera.* (Chaves) (es) *O que espera, desespera.* (Sbarbi) / *Quien espera, desespera.* (Z.)

9200. **Ó que está madura, non hai que lle esperar.** (ms16: Lugo)

9201. **O que fose, soará.** (ms16: Lugo)

(es) *Lo que fuere sonará.* (S.)

9202. **O que non se espera é o que máis axiña chega.** (ms10,014v: *D.E.*)

9203. **Por un non se espera e por dous vaise comendo.** (ms8,21r: Monforte)

9204. **Quen espera, tempo perde.** [3268] (ms16 e ms10,014r: *D.E.*)

9205. **Quen esperou máis, que espere menos.** (ms10,014v: *D.E.*)

9206. **Ten espera e vagar, se non te queres enfadar.** (ms15,16)

9207. **Ten na espera vagar, se non te queres enfadar.** [3269] (ms16 e ms10,014r: *D.E.*)

9208. **Vale máis esperar que chegar tarde.** (ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar da provincia de Lugo)

ESPINAS

9209. **Chica é a punta dunha espiña, mais a quen lle pica non-a olvida.** (ms: F.V.S.)

(es) *Chica es la punta de la espina, mas quien le duele no la olvida.* (Correas)

9210. **Malia a espiña que de seu non pica.** [3270] (ms16 e ms10,014v: *D.E.*)

(es) *Maldita sea la espina que de suyo no aguija.* (Correas)

9211. **Non saques espiñas onde non hai espigas.** [3271] (ms16 e ms10,014v: *D.E.*)

9212. **O que deixa a espiña no dedo, pode perdelo máis tarde ou máis cedo.** [3272] (ms16 e ms10,014v: *D.E.*)

ESTACIONES.

V. tamén *Agrícolas* (*Meses*), *Invierno, Otoño, Primavera, Verano*.

9213. **Cando as follas caen, está a cheghar o inverno.** [3273] (ms-SA: Clemente Crespo Caamaño: Santiago de Compostela, C)

9214. **Cando é o vran, cantan as golondrinas.** (ms-SA: Manuel Martín Gómez: Muxía, C)

9215. **Cando o vento sopla e as chuvias son fortes, o inverno é crudo.** (ms-SA: Clemente Crespo Caamaño: Santiago de Compostela, C)

9216. **Cuco cantando, primaveira na man.** (ms-SA: Manuel Barreiro Somoza: Santa Mariña de Ribela, A Estrada, PO)

9217. **Nin no inverno nin no verán deixes a manta na casa do amo.** (ms-SA: José M. Gulías Rivas: Forcarei, PO)

9218. **Nin polo inverno déixe-la capa nin polo vran a alpargata.** [3274] (mc: M.V.)

Var.: *Nin no inverno sin capa ni no vran sin cabaza.* (ms16: Lugo)

(pt) *Nem no inverno sem capa, nem no verão sem borracha* (ou *cabaça*). (es) *Ni en invierno sin calabaza, ni en verano sin capa.* (R. Marín) / *Ni en invierno sin capa, ni en verano sin calabaza.* (Correas)

9219. **No inverno e no vrano non deixes a manta na casa do amo.** (ms-SA: Manuel Martín Gómez: Muxía, C)

9220. **O outono i-o inverno veñen xuntos.** [3275] (ms15,18v)

9221. **Polo san Martiño, veranciño; por santa Isabel, inverno a encher.** (ms16: Luís Quibén)

9222. **Polo san Roque quédase o inverno tras da capilla.** (ms: Mellid)

Que empieza el invierno.

9223. **Que chova, que deixe de chover, en diciembre o inverno entra.** (ms-SA: Manuel Collazo Porto: Portas, PO)

9224. **Si no inverno queres besta, colle no vran herba seca.** (mc e ms16: Santiago)

[3266] ms e ms4: *sin hora*; ms4: *O qu'agarda, ven de fora*. / Contén a indicación *Paciencia* no ms.
[3267] Contén a indicación *Paciencia* no ms. En ms10 s.v. *Espera*.
[3268] En ms10 s.v. *Espera*.
[3269] En ms10 s.v. *Espera*.
[3270] En ms10 s.v. *Espina*.
[3271] En ms10 s.v. *Espina*.
[3272] En ms10 s.v. *Espina*.
[3273] *Cando as follas caen, está a chejar o inverno*.
[3274] *Nin pol-o inverno deixel-a capa, nin pol-o vran a alpargata*. / mc: *vrau*.
[3275] *O outono y o inverno, veñen xuntos*.

Estaciones y agricultura

9225. **A inverno chuvioso, verán abondoso.** [3276] (ms16 e ms10,031r: *D.E.*)

9226. **Cando en inverno é verán i-en verán é inverno, ano famento.** [3277] (ms16 e ms10,031r: *D.E.*)

(es) *Cuando en verano es invierno y en invierno verano, nunca buen año.* (Correas)

9227. **En tempo de inverno hai moito goberno, pro en tempo de vran, empanada de azafrán.** (ms5,138: *O Gaiteiro de Lugo*, 1960)

9228. **Inverno que moito xea, cosecha de froito espera.** (ms5,029)

9229. **No vran traballa, Falbán, e no inverno Falbán ó inferno.** (ms-LU: Manuel Portela Balayo)

9230. **Polo vran traballa, galbán, e polo inverno galbán ó inferno.** (ms5,135: Santiago)

9231. **Si outono fría craro, mellora o sementado.** (ms5,136: *O Gaiteiro de Lugo*, 1957)

9232. **Todo o cría o vran; todo o come o inverno.** [3278] (mc e ms16: Tuiriz, Monforte-F.V.S.)

Estaciones y sus pronósticos

9233. **Cando o inverno vén mollado, quítanos un vran seco.** (mc e ms16: Taboada-F.V.S.)

9234. **Polo san Ramón anda o vran "me vou, non me vou".** (ms5,138: *O Gaiteiro de Lugo*, 1960)

9235. **Por san Froilán aínda é vran.** (ms5,138: *O Gaiteiro de Lugo*, 1960)

9236. **Vran que dura, inverno asegura.** (ms5,138: *O Gaiteiro de Lugo*, 1960)

ESTERILIDAD

9237. **Árbore sin froito, dígolle leña.** (ms5,029)

Var.: *Ó árbore sin froito chámolle leña pró lume.* (ms16: *D.E.*) / *Árbore que non da froita, somentes pra leña é bo.* (ms16: *D.E.*)

(es) *Árbol que fruta no lleva dar con él en la hoguera.* (H.)

9238. **Fardel sacodido non vai ó muíño.** (ms16: Lugo)

(es) *Costal sacudido no entra en el molino.* (Correas)

9239. **Muíño sin auga, moa parada.** (ms16: Lugo)

(es) *Molino sin agua, piedra parada.* (R. Marín)

9240. **Terra que fruto non destes, vaite por donde viñestes.** (mc e ms16: Muros)

ESTIÉRCOL.

V. tamén *Abono, Agrícolas* (*Generales*).

9241. **Ás veces ó labrador, por moito estercar, non lle vai millor.** (ms10,015r: *D.E.*)

9242. **Bota esterco ó pan, que as terras cho pagarán.** (ms10,015r: *D.E.*)

9243. **Con esterco e rega non hai mala terra.** (ms10,015r: *D.E.*)

9244. **Esterco de charamela, todo é purrela.** (ms10,015r: *D.E.*)

9245. **Fai esterco na roda do ano, que non che será sobrado.** (ms10,015r: *D.E.*)

9246. **No estercar e no sachar non debes reparar se queres colleitar.** (ms10,015r: *D.E.*)

9247. **O cabalo no seu esterco engorda cando ben come e repousa.** (ms10,015v: *D.E.*)

9248. **O esterco é o pai e a nai da terra.** (ms10,015v: *D.E.*)

9249. **O esterco na terra é a nai da colleita.** (ms10,015v: *D.E.*)

9250. **O esterco non é santo pero, onde cai, fai milagros.** (ms10,015v: *D.E.*)

9251. **Pra estercar fíxose o esterco.** (ms10,015r: *D.E.*)

9252. **Se estercas e labras terás boa anada.** (ms10,015r: *D.E.*)

9253. **Se non estercas e labras terás boa anada.** (ms10,015r: *D.E.*)

9254. **Se non estercas, nunca terás boa colleita.** (ms10,015r: *D.E.*)

ESTIMACIÓN

9255. **O que non estima o pouco, non estima o moito.** (ms-LU: seminarista anónimo: Guntín, LU)

9256. **Ouro é o que ouro val.** (ms16: Lugo / ms10,073r: *D.E.*)

(es) *Oro es lo que oro vale.* (S.)

ESTOPA

9257. **A estopa onde o fogo acéndese logo.** (ms10,015v: *D.E.*)

9258. **A estopa onde o lume acéndea o demo.** (ms10,015v: *D.E.*)

[3276] En ms10 s.v. *Invierno*.
[3277] En ms10 s.v. *Invierno*.
[3278] mc: *Todo o crea*.

9259. **A estopa preto do fogo quéimase logo.** (ms10,015v: *D.E.*)

9260. **A estopa, como é fiada; a moza, como é criada.** (ms10,015v: *D.E.*)

9261. **Non abondan estopas pra tapar tantas bocas.** (ms10,015v: *D.E.*)

9262. **O lume cabo da estopa, chama ó diaño e sopra.** (ms10,015v: *D.E.*)

9263. **Se o lume está á beira da estopa, logo o trasno asopra.** (ms10,015v: *D.E.*)

ESTORBOS

9264. **Como o can do hortelán, que nin roe nin deixa roer.** (mc e ms16: C.A.)

Var.: *O can de hortelán non come as berzas nin deixa collelas pra comelas.* (ms16: *D.E.*) / *Como o can do hortelán, que nin come as berzas nin as deixa comer.* (ms16: Lugo)

(pt) *O perro do hortelão nem come as versas, nem as deixa comer.* (Chaves) (es) *Como el perro del hortelano, que ni come las berzas, ni las deja comer a nadie.* (Correas) / *El perro del hortelano, ni come berzas ni las dexa comer.* (S.)

9265. **Ó mal fodedor hasta os pelos lle estorban.** (ms-LU: seminarista anónimo: Pantón, LU)

9266. **Onde un non fai falta, estorba.** (ms16: Lugo)

(es) *Donde no hago falta, estorbo.* (R. Marín)

9267. **Patrón, pasa pró recanto que estás estorbando.** (ms)

Por desprecio a la vejez.

ESTORNUDAR

9268. **Cada un espirra como pode.** (ms10,015r: *D.E.*)

ESTRELLAS. V. tamén *Agrícolas* (*Meteorológicos*), *Pronósticos atmosféricos*, *Tiempo*.

9269. **As estrelas a bailar, nordeste fresco a soprar.** [3279] (mc e ms16: Bayona)

(es) *Las estrellas a bailar, nordeste fresco a soplar.* (R. Marín)

El vivo centelleo de las estrellas, anuncia nordeste.

9270. **As estrelas a brilar, mariñeiros para o mar.** [3280] (mc e ms16: Sar., Bayona)

(es) *Si ves las estrellas brillar, sal marinero al mar.* (R. Marín)

Cuando las estrellas brillan con cierta intensidad, indican buen tiempo.

9271. **As estrelas do ceo i-as areas do mar non hai quen as poida contar.** (ms16: Lugo)

9272. **Cando as estrelas se cambian, mal tempo.** (ms16: Miño / ms18,69r: Gella.-Miño)

9273. **Cando contan as estrelas, sempre ganan elas.** [3281] (ms16 e ms10,015v: *D.E.*)

(es) *Cuando cuentan las estrellas, el campo queda por ellas.* (H. Núñez)

9274. **Cando o carro do ceo volve o rabo, ou quer amañecer ou é día craro.** (ms16: *D.E.*)

Carro do ceo = osa mayor, que se llama también *seteestrelo*.

9275. **Estrelas a bailar, norte fresco a soplar.** (ms-SA: Francisco Deán Rodríguez: Portosín, Porto do Son, C)

ESTUDIANTES. V. tamén *Enseñar, Maestro, Pedagógicos*.

9276. **De estudiante dirás qué creguiño farás.** (ms-SA: Pedro Pontes García)

9277. **O bo estudiante adianta ó escolante.** [3282] (ms16 e ms10,015v: *D.E.*)

9278. **O estudio é un gran tunante.** (ms-SA: Ramón Álvarez Baliña: San Pedro de Coucieiro, Muxía, C)

9279. **O que estudia poderá non saber pero o que non estudia mal pode saber ler.** [3283] (ms16 e ms10,015v: *D.E.*)

9280. **Todos os estudiantes deben salir avantes.** (ms-SA: Pedro Pontes García)

Estudiantes holgazanes

9281. **Estudiante de cama e de sol non vale un caracol.** (mc / ms4: F.V.S. / Luís Alonso Alonso)

Var.: *Estudiante de cama e sol non val un atume dun fol.* (mc e ms4: M.L.) [3284] / *Estudiante de cama e de sol non vale o atume dun fol.* (ms16 e ms10,015v: *D.E.*) [3285]

(es) *Estudiante de lumbre, cama y sol, no vale un caracol.* (R. Marín)

[3279] mc: *soplar*.

[3280] ms, ms4 e ms16: *Estrellas*; ms4 e ms16: *mariñeiro para o mar*. / Nunha segunda clasificación temática, Vázquez Saco incluíu este refrán en *Navegación* (*Normas de navegación*).

[3281] En ms10 s.v. *Estrellas*.

[3282] En ms10 s.v. *Estudiante*.

[3283] En ms10 s.v. *Estudiante*.

[3284] ms4: *a atume*.

[3285] En ms10 s.v. *Estudiante*.

9282. **Estudiante do sol non vale un caracol.** (ms-SA: Manuel Camino Sánchez)

9283. **O estudiante que ós vinte non sabe i ós trinta non entende, non sei que adeprende.** [3286] (ms16 e ms10,015v: *D.E.*)

(es) *El estudiante que a los veinte no sabe, y a los treinta no entiende, y a los cuarenta no tiene, mala vejez espere.* (Correas)

9284. **Pobre estudiante, como te remordes: por culpa das mozas faltaches ós órdenes.** (ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar de Galicia)

Estudiantes pobres

9285. **Estudiante do vío, vío, morto de fame e cheo de frío.** [3287] (ms16 e ms10,015v: *D.E.*)

(es) *Estudiante de pio, pio, muerto de hambre, cagado de frío.* (H. Núñez)

9286. **O bo estudiante, morto de sono e farto de fame.** [3288] (ms16 e ms10,015v: *D.E.*)

(es) *El buen estudiante falto de sueño y muerto de hambre.* (R. Marín)

9287. **O mal estudiante, farto de sono e morto de fame.** [3289] (ms16 e ms10,015v: *D.E.*)

EVACUACIONES. V. tamén *Escatológicos*.

9288. **Á túa mesa nin na allea non te sentes coa vincha chea.** [3290] (ms16 e ms10,039v: *D.E.*)

(es) *A tu mesa y a la ajena no te sientes con la vejiga llena.* (Correas)

9289. **Antes que vaias á igrexa, mexa.** [3291] (ms16 e ms10,030v: *D.E.*)

(es) *Antes que te vayas a la iglesia, caga y mea.* (Correas)

9290. **Caga o rei e caga o papa e sin cagar ninguén se escapa.** (ms21,10v: Bermés)

9291. **Caga o rei, caga o papa, e sin cagar naide pasa.** (ms16: Sta. Eulalia de Bóveda)

9292. **Cando vaias cagar, leva con que te limpar.** (ms16: *D.E.*)

9293. **Comer, durmir e cagar piden vagar.** (ms16: *D.E.*)

Var.: *Cagar e comer a dispacio ten que ser.* (ms16: *D.E.*)

(es) *Comer, dormir y cagar, de vagar.* (Correas)

9294. **Muller que asubía e mexa de pé, nunca boa é.** (ms / ms16: *D.E.* / ms-LU: seminarista anónimo: Buciños, Carballedo, LU)

Var.: *Muller que mexa de pé nunca boa é.* (ms4: F.V.S.) / *Muller que asubía e mexa de pé, non será home, pero muller non é.* (ms16 e ms10,046v: *D.E.*) [3292]

(es) *De mujer que mea en pié, libera nos Domine.* (R. Marín)

9295. **O que mexa e non solta o peido, é coma gaita sin tamborileiro.** (ms)

9296. **Onde a mula dianteira mexa, mexa toda a récoa.** [3293] (ms16 e ms10,040r: *D.E.*)

9297. **Onde burro mexa, tódolos demais mexan.** [3294] (ms10,040r e ms16: *D.E.*)

9298. **Quen mexa contra vento, molla se cadra a camisa.** [3295] (ms16 e ms10,040r: *D.E.*)

Var.: *Quen mexa contra vento, mexa se cadra os calzós.* (ms16 e ms10,040r: *D.E.*)

9299. **Quen moito chora, pouco mexa.** (ms16: Lugo)

(es) *Quien llora mucho poco mea.* (R. Marín)

9300. **Tronada de peidos, temporal de merda.** (ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar da provincia de Lugo)

EXCEPCIÓN

9301. **Non hai pega sin mancha negra.** [3296] (mc: M.V. / ms-LU: seminarista anónimo: Viveiro, LU / ms21,12r: Bermés)

Var.: *Non hai pega sin mancha negra, y-a que non a ten, non é pega.* (ms4: F.V.S.)

(es) *No hay pega sin mancha negra.* (Correas) / *Ni pega sin mancha, ni mula ni mujer sin tacha.* (R. Marín)

9302. **Non hai pega sin penca negra.** (ms18,02v: Biville)

9303. **Non hai pegha sin manchas negras.** [3297] (ms-SA: Héctor Blanco Tato: Cereo, Coristanco, C (5º curso))

9304. **Non hai pego nin pega sin mancha negra.** (ms: Carballino)

9305. **Non hai regra que non falle.** (ms16: Lugo)

(es) *No hay regla que no falle.* (R. Marín)

[3286] En ms10 s.v. *Estudiante*.
[3287] En ms10 s.v. *Estudiante*.
[3288] En ms10 s.v. *Estudiante*.
[3289] En ms10 s.v. *Estudiante*.
[3290] En ms10 s.v. *Mesa*.
[3291] En ms10 s.v. *Iglesia*.
[3292] En ms10 s.v. *Mujer*.
[3293] En ms10 s.v. *Orinar*.
[3294] ms16: *todos os demais*. En ms10 s.v. *Orinar*.
[3295] Refrán e variante en ms10 s.v. *Orinar*.
[3296] ms3: *N'hai*; ms-LU: *sen*. / Dentro de *Miscelánea* no mecanoescrito orixinal.
[3297] *Non hay peja sin manchas negras*.

9306. **Non hai regra sin excepción.** (ms16: Lugo)

(es) *No hay regla sin excepción.* (H. Núñez)

9307. **Un caso soilo non fai regra.** (ms16: Lugo)

(es) *Un caso solo no hace regla.* (R. Marín)

9308. **Un cuco solo non fai vran.** (mc e ms16: Santiago)

9309. **Unha andoriña non fai vran.** (mc / ms4: F.V.S. / ms16: Chantada)

Var.: *Un pau solo non fai sebe*. (mc: M.L.) */ Unha andoriña non fai vran.* (F.V.S.) [3298] */ Un gran non fai graneiro.*

(es) *Una golondrina no hace verano.* (S.)

Lo conserva la canción popular: *Un pau solo non fai sebe, / pero, pasiño a pasiño, / como quen non quer a cousa / dá un home andado o camiño*.

9310. **Unha anduriña non fai vrau.** [3299] (mc e ms16: Chantada / ms4: F.V.S. / ms21,20r: Bermés)

(pt) *Uma andorinha só não faz verão, nem um dedo só faz mão.* (Chaves) (es) *Una golondrina no hace verano, ni una sola virtud bienaventurado.* (Correas) */ Un dedo no hace mano, ni una golondrina verano.* (R. Marín) */ Una golondrina no hace verano.* (Sbarbi) (ct) *Una flòr no fá Maig, ni una gota fá raig.* (Alberola)

9311. **Unha mosca non fai vran.** [3300] (mc e ms16: *Terra de Melide* / ms e ms4: V.R. y A.R. / ms16: A. de N.)

(pt) *Uma andorinha só não faz verão, nem um dedo só faz mão.* (Chaves) */ Uma flor não faz primavera.* (Id.) (es) *Una golondrina no hace verano.* (Sbarbi) (ct) *Una flòr no fá Maig, ni una gota fá raig.* (Alberola)

Enseña que una cosa o un caso, no hace regla.

9312. **Unha mosca sola non fai o vrao.** (ms-LU: seminarista anónimo: Laiosa, O Incio, LU)

9313. **Unha mosca sola non fai vran.** [3301] (ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar da provincia da Coruña / ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar da provincia de Lugo)

EXCESOS. V. tamén *Obesidad, Tragón*.

9314. **A cera sobexa queima a igrexa.** (ms16: *D.E.*)

9315. **Cando é moita a cera, queima a igrexa.** (ms16: Lugo)

(es) *Cuando es demasiada la cera, quema la iglesia.* (Correas)

9316. **Non sea tanta a cera que arda a irexa.** [3302] (ms16: Lugo / ms / ms4: M.V.)

Var.: *Non sexa tanta a cera que queime a igrexa.* (ms16)

(es) *La mucha cera quema la iglesia.* (R. Marín)

9317. **Non sea tanta a cera que prenda lume.** (ms16: *D.E.*)

9318. **Non sea tanto o tirar que rompa a corda.** (ms)

9319. **O millor i-o pior non teñen fondo.** (ms5,136: Biville)

9320. **Por carta de máis ou carta de menos pérdense os xogos e vaise o diñeiro.** (ms16: *D.E.*)

(es) *Piérdese el juego, tanto por carta de más como por carta de menos.* (R. Marín)

EXCULPACIONES

9321. **Coidei que non tiña marido e comín todo o compango.** [3303] (ms16 e ms10,037v: *D.E.*)

(es) *Pensé que no tenía marido y comime toda la olla; y cuando lo ví, enmudecí, cegué y embacé.* (Correas)

9322. **Mui mala debe ser a culpa, cando nadia a quere.** (ms8,18r: Silvarrey)

9323. **Non fai pouco quen a súa culpa bota a outro.** [3304] (ms16 e ms10,016v: *D.E.*)

(es) *No hace poco quien su culpa echa a otro.* (Correas)

9324. **Por culpa da besta mataron o bispo.** (ms16: *D.E.*)

9325. **Por culpa do burro zorregan na albarda.** (ms16: *D.E.*)

(es) *Por culpa del asno, echarla a la albarda.* (Z.)

EXCUSAS

9326. **Achaque ó pelexo, que sabe a pez.** (ms16: *D.E.*)

(es) *Achaque al odre; que sabe a pez.* (S.)

9327. **Achaque queren as cousas.** (ms16: *D.E.*)

9328. **Achaques ó jueves pra non aiunar o viernes.** [3305] (ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar da provincia de Lugo)

[3298] ms4: *anduriña*.
[3299] ms21,20r: *vran*. (*vrau*); ms16: *vran*.
[3300] ms4: *Unha mosca sola*.
[3301] ms-LU (Lugo): *Una mosca*.
[3302] ms1 e ms4: *ilesia*; ms15,49: *iglesia*; ms16: *igrexa*.
[3303] En ms10 s.v. *Marido*.
[3304] ms10: *o que a súa culpa*. En ms10 s.v. *Hacer*.
[3305] *Achaques o jueves pra non ayunar o viernes*.

Dícese de aquellos que alegan pretextos frívolos para no hacer alguna cosa.

9329. **Achaques o viernes por non aunar.** (mc)

Var.: *Achaques o xoves pra non aunar o viernes.* (ms16: Lugo)

(pt) *Achaques à sexta-feira pelo não jejuar.* (Chaves) (es) *Achaques al viernes para no le ayunar.* (Correas) / *Achaques al jueves para no ayunar el viernes.* (Correas)

9330. **De achaque non ten mester o mal home que mal quer facer.** (ms16: *D.E.*)

(es) *A mal hacer, pero excusar, y lo acaba de adobar.* (R. Marín)

9331. **Di que lle doi u óso do lombo e non traballa.** (ms-SA: Francisco Canosa Quintáns)

EXHIBICIÓN

9332. **Boi que non vai á feira, non pode ter venda.** (ms16: *D.E.*)

(es) *Buey que no está en la feria, no tiene venta.* (Correas)

9333. **Boi que non vai ó mercado, non é vendido nin comprado.** (ms16: *D.E.*)

(es) *Buey que no está en el mercado, no es vendido ni comprado.* (Correas)

9334. **O que non vai ó mercado, non é vendido nin mercado.** (ms16: Lugo)

EXIGENCIAS

9335. **Hai quen na súa casa come sardiña e na allea pide galiña.** (ms16: Lugo)

(es) *Quien en su casa come una sardina, en la ajena quiere gallina.* (R. Marín)

9336. **Na túa casa non tes sardiña e na allea pides galiña.** [3306] (ms-SA: José Castro López: Sobrado dos Monxes, C)

9337. **Na túa casa non tes sardiñas e na ajena pides sardiña.** [3307] (ms-SA: José M. Gulías Rivas: Forcarei, PO)

9338. **Non se ha de espremer tanto a laranxa que amargue o zume.** [3308] (ms16 e ms10,032v: *D.E.*)

(es) *No se ha de estrujar tanto la naranja que amargue el zumo.* (R. Marín)

9339. **O que na súa casa come morriña, n'allea quere carneiro e galiña.** (mc: M.V. / ms21,26v: Bermés)

Var.: *O que na súa casa come morriña, na casa allea quer carneiro e galiña.* (ms16: *D.E.*)

(es) *Quien en su casa come una sardina, en la ajena quiere gallina.* (R. Marín)

9340. **Si na túa casa non tes sardiña, na allea pide galiña.** (ms-SA: Félix Rodríguez Vieites)

EXPERIENCIA

9341. **A esperencia é nai da cencia.** [3309] (ms16 e ms10,014v: *D.E.*)

(es) *La exprientía es madre de la scientía.* (Z., N., H., C.)

9342. **A experiencia é a nai da ciencia.** [3310] (ms-SA: Perfecto Esparís Freire: Santa María de Viceso, Brión, C / ms-SA: José M. Gulías Rivas: Forcarei, PO)

9343. **A millor mestra é a esperencia.** [3311] (ms16: Lugo / ms10,039v: *D.E.*)

9344. **Abade que foi monaguillo, ben sabe quén bebe o viño.** (ms16: *D.E.*)

(es) *Abad que fue monaguillo bien sabe quién se bebe el vinillo.* (R. Marín)

9345. **Camiño vello, congostra nova.** (ms16: *D.E.*)

(es) *Camino viejo y sendero nuevo.* (Correas)

9346. **Co tempo aprenderás a saber o que é o tempo; o malo é que ás veces vén moi tarde o remedio.** (ms-SA: Argimiro Pampín Basteiro: Arzúa, C)

9347. **Contra a esperencia non hai cencia.** [3312] (ms16 e ms10,014v: *D.E.*)

(es) *Contra experiencia no hay ciencia.* (R. Marín)

9348. **Fai máis o vello co uso có novo co fuso.** (ms-LU: seminarista anónimo: Arcos de Frades, Pol, LU)

9349. **Máis vale esperencia que cencia.** [3313] (ms16 e ms10,014v: *D.E.*)

(es) *Más vale experiencia que ciencia.* (R. Marín)

9350. **Moitas veces a esperencia vale tanto como a cencia.** [3314] (ms16 e ms10,014v: *D.E.*)

9351. **N'hai mestra como a esperencia.** (ms16: Lugo)

9352. **Non hai mestre como o tempo.** (ms16: *D.E.*)

9353. **O millor mestre é o tempo e a mellor mestra a esperencia.** [3315] (ms16 e ms10,039v: *D.E.*)

[3306] *Na tua casa non tes sardiña e na ajena pides galiña.*
[3307] *Na tua casa non tes sardiñas e na ajena pides sardiña.*
[3308] En ms10 s.v. *Naranja*.
[3309] En ms10 s.v. *Esperanza*.
[3310] ms-SA: (José M. G.): *cencia*.
[3311] En ms10 s.v. *Maestro*.
[3312] En ms10 s.v. *Experiencia*.
[3313] En ms10 s.v. *Experiencia*.
[3314] En ms10 s.v. *Experiencia*.

9354. **O que foi cociñeiro antes que frade, o que pasa na cociña ben o sabe.** (mc / ms16: *D.E.*)
Var.: *A quen foi cociñeiro antes que frade, na cocina non-o engana naide.* (ms16: Lugo)
(es) *El que fué cocinero antes que fraile sabe lo que pasa en la cocina.* (Bergua) */ El que fué monaguillo y después abad, sabe lo que hacen los mozos tras el altar.* (Id.) / *A quien fue cocinero antes que fraile, en cosas de cocina no le engaña nadie.* (R. Marín)
Destaca lo que vale la experiencia propia.

9355. **O que non ten esperencia, fáltalle a millor sabencia.** [3316] (ms16 e ms10,014v: *D.E.*)

9356. **O que non ve, non ten que contar.** (ms15,41: Mellid)

9357. **O tempo é sabio.** (ms16: Lugo)
(es) *El tiempo es sabio.* (Z.)

9358. **Pra sabelo, hai que lelo ou velo.** (ms10,049v: Sober)

9359. **Sin esperencia pouco sirve a cencia.** (ms16: Lugo)
(es) *Sin experiencia, de poco sirve la ciencia.* (R. Marín)

9360. **Vale máis un veterano á porta dun cuartel que un regimiento de quintos ó mando dun coronel.** (ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar de Galicia)

EXPRIMIR

9361. **O que moito espreme chega a sacar sangue.** (ms10,015r: *D.E.*)

9362. **Quen moito quer espremer, ás veces, sai esprimido.** (ms10,015r: *D.E.*)

FALSEDAD. V. tamén *Mentira*.

9363. **Por diante venero e por tras mato o rei.** [3317] (ms5,045: Santiago)

9364. **Todas as medallas teñen dúas caras.** [3318] (ms5,045: Carballo, Bertoa)

FALSEDAD. INTERÉS

9365. **Polo interés, o máis feo hermoso é.** [3319] (ms: Tuiriz / ms5,045)
Var.: *Polo interés, o máis feo bonito é.* (ms5,045: Carballo-Bertoa)
(es) *Por interes, lo feo hermoso es.* (Bergua)
La ambición y el egoísmo, aceptan como buenas cosas que no lo son. (Bergua)

FALTA

9366. **Antes falte a palabra na boca que o esterco na corte.** (ms10,017v: *D.E.*)

9367. **Non falte a vontá, que lugar non faltará.** (ms10,017v: *D.E.*)

9368. **Nunca outra cousa nos falte que máis falta faga.** (ms10,017v: *D.E.*)

FAMA

9369. **A boa fama moito mal cobre.** (ms10,017v: *D.E.*)

9370. **A boa fama tapa o roubo.** (ms5,045: Santiago)

9371. **A cando río sona auga leva.** (ms-SA: Manuel Tojo Reboredo)

9372. **A mala chaga sana e a mala sona mata.** [3320] (ms10,036r: *D.E.*)

9373. **A mala fama mata.** (ms10,017v: *D.E.*)

9374. **A mala fama roda com'a moeda e, a boa, na casa queda.** (ms10,017v: *D.E.*)

9375. **A sona sin o proveito corre polo mundo a eito.** (mc: Silvestre Castiñeira, Santiago)

9376. **A sona sin proveito corre polo mundo a eito.** (ms-SA: Manuel Tojo Reboredo)

9377. **A sona sin proveito corre polo mundo a feito.** [3321] (mc: Santiago)

9378. **Atrás do ron ron veñen os cascabeles.** (ms8,44r: Silvarrey)
Igual que *cando o río sona...*

9379. **Blanco é o papel e límpase o cu con el.** [3322] (mc / ms4: F.V.S.)

9380. **Boa fama furto encobre.** (ms10,017v: *D.E.*)

9381. **Cand'os regos teñen chea, nunca limpa a auga levan.** [3323] (ms: M.L. / ms10,107r: *D.E.*)
Var.: *Cando os regos teñen chea, nunca a auga limpa levan.* (ms4: C.A. *A Nosa Terra*)

9382. **Cando a presa soa, auga leva.** (mc: Santiago)

9383. **Cando o arroio corre é porque chove.** [3324] (mc: Santiago)

[3315] En ms10 s.v. *Maestro*.
[3316] En ms10 s.v. *Experiencia*.
[3317] Indica *Falsedad*.
[3318] Indica *Falsedad*.
[3319] Contén a indicación *Falsedad? Interés?* no ms5.
[3320] En ms10 s.v. *Malo* coa indicación *Fama*.
[3321] ms: *afeito*.
[3322] ms: *o c... con él*.
[3323] ms4: *limp'a y-auga*. / En ms10 s.v. *Arroyo*.
[3324] ms : *arroyo*. / V. tamén *Agrícolas* (*Meteorológicos*).

9384. **Cando o rego soa, auga leva.** (mc: Santiago)

9385. **Cando o rego soa, porque agua leva.** (ms-SA: Manuel Barreiro Somoza: Santa Mariña de Ribela, A Estrada, PO)

9386. **Cando o rego zoa, auga leva.** (ms-SA: seminarista anónimo: algún lugar da provincia da Coruña)

9387. **Cando o río berra, auga leva.** [3325] (ms-SA: Francisco Canosa Quintáns / ms-SA: Marcelino Bretal Rego: Olveira, Ribeira, C)

9388. **Cando o río corre é que leva auga.** [3326] (ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar da provincia de Lugo)

9389. **Cando o río ronca é porque aghua leva.** [3327] (ms-SA: Segade Vidones, Emilio)

9390. **Cando o río ronca, señal que agua leva.** (ms-SA: José A. Otero Outes: Santiago de Compostela, C)

9391. **Cando o río rouca, augua leva.** (ms-SA: Jesús Santiso Barreiro)

9392. **Cando o río roxe é porque leva auga.** (ms-SA: Gestoso provincia de La Coruña)

9393. **Cando o río roxe é que hai nil pedras.** (ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar da provincia de Lugo)

Var.: *Cando o río roxe é que cai nil pedras.* (ms-SA: seminarista anónimo: algún lugar da provincia de Lugo).

9394. **Cando o río roxe, leva auga.** (ms-SA: Juan Benito Filloy Rial: Graba, Silleda, PO)

9395. **Cando o río ruxe, agua leva.** (ms-LU: Álvaro Rábade: Saavedra, Begonte, LU)

9396. **Cando o río soa é señal que leva iauga.** [3328] (ms21,12r: Bermés)

9397. **Cando o río soa, algo leva.** [3329] (ms-SA: Antonio Iglesias Duro: Carcacía, Padrón, C / ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar da provincia de Lugo)

9398. **Cando o río soa, auga leva.** [3330] (mc: Sarria / ms-SA: José M. Gulías Rivas: Forcarei, PO)

9399. **Cando o río zoa, aghua leva.** [3331] (ms-SA: Manuel Collazo Porto: Portas, PO)

9400. **Cando o río sona é porque agua leva.** (ms-SA: Manuel Vilanova Peña: Ribadumia, PO)

9401. **Cando o río sona, porque agua leva.** (ms-SA: Freire López: Padrón, C)

[3325] ms-SA (Marcelino B.): *agua*.
[3326] Engadido con outra tinta, pero letra semellante: = *e c'auga leva*.
[3327] *Cando o río ronca, he porque ajua leva*.
[3328] *Cando o rio çoa e señal que leva i'auga*.
[3329] ms-LU: *sona*.
[3330] ms-SA: *sona, agua*.
[3331] *Cando o rio zoa ajua leva*.

9402. **Cando os regos teñen chea, nunca a auga limpa levan.** (ms15,12)

9403. **Cando se sinte o río é porque leva auga.** (mc: Santiago)

9404. **Cando zoa o río, porque auga leva.** (ms-SA: Manuel Camino Sánchez)

9405. **Colle boa fama e bótate a dormir, que si a colles mala, non podrás vivir.** (ms-LU: seminarista anónimo: Outeiro de Rei, LU)

9406. **Colle boa fama e bótate a dormir.** [3332] (mc: Sarria / ms4: F.V.S.)

(pt) *Cria boa fama e deita-te a dormir.* (Chaves) (es) *Coge buena nota, y échate a dormir; si la coges mala, no podrás vivir.* (R. Marín) (ct) *Cria bòna fama y gítat a dormir.* (Alberola)

9407. **Colle boa fama e ponte a dormir.** (ms-SA: Marcelino Bretal Rego: Olveira, Ribeira, C)

9408. **Colle boa fama e ponte a sonreír.** (ms-SA: Francisco Canosa Quintáns)

9409. **Colle boa sona e pódeste deitar.** (mc: C.A. *A Nosa Terra*)

(es) *Coge buena fama y échate a dormir.* (R. Marín) (ct) *Cria bòna fama y gítat a dormir.* (Alberola)

9410. **Colle fama e bótate a dormir.** (ms-SA: Manuel Camino Sánchez)

9411. **Colle mala fama e ponte a discurrir.** (ms-SA: Francisco Canosa Quintáns)

9412. **Colle sona e poderás deitarte.** (ms10,123r: *D.E.*)

9413. **De pouco che vale a sona, se non levas o proveito.** (mc: Santiago)

9414. **Fai noventa e nove boas; fai unha mala, i-as noventa e nove non valeron nada.** (ms15,20v: Verín)

9415. **Gana sona e poderás dormir.** (mc: C.A. *A Nosa Terra*)

Var.: *Gana sona e poderás deitarte.*

(pt) *Ganha boa fama e deita-te na cama.* (Chaves) */ Ganha boa fama e deita-te a dormir.* (Id.) (es) *Cobra buena fama y échate a dormir.* (Sbarbi)

9416. **Mal vai quen mala fama cobra.** (ms10,017v: *D.E.*)

9417. **Mal vai quen mala sona colle.** [3333] (ms10,035r: *D.E.*)

9418. **Nadia ten máis creto có que lle poñen.** (ms-LU: seminarista anónimo: Buciños, Carballedo, LU)

9419. **Non ten un máis sona que a que lle queren botar.** (ms10,123r: *D.E.*)

[3332] ms4: *deitate a dormir*.
[3333] En ms10 s.v. *Mal* coa indicación *Fama*.

9420. **O creto dos bos anda na boca dos ruís.** (ms-LU: seminarista anónimo: Buciños, Carballedo, LU)

9421. **O que ten eiva, sempre lle reina.** (mc: M.L.2)

9422. **O río, cando sona, auga leva.** (ms-SA: Ríos Pereiro)

9423. **O río, cando sona, é que auga leva.** (ms-LU: seminarista anónimo: Outeiro de Rei, LU)

9424. **Onde moitos cospen, lama fan.** [3334] (mc: *Dicc. Ac.* / ms: V.R. y A.R. / mc: Carballedo / ms21,14r: Bermés / ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar da provincia de Lugo)

(pt) *Onde muitos cospem, lama fazem.* (Chaves) (es) *Donde mucho escupen, lodo hacen.* (Correas)

Véase *Donde moitos cuspen...*

9425. **Onde xente pisa, lama fai.** (ms8,07v: Silvarrey)

9426. **Pola sona busca a persona.** (ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar da provincia de Lugo)

9427. **Pola sona búscase a persona.** [3335] (mc: M.V. / ms21,29r: Bermés)

9428. **Polo alabado quixen o conocido e vin arrepentido.** (ms-SA: José M. Gulías Rivas: Forcarei, PO)

9429. **Por un can que matei, matacás me chamaron e matacás quedei.** [3336] (ms10,038v: *D.E.*)

9430. **Por uns perden outros.** (mc: Buciños)

9431. **Quen ten boa fama tapa, as súas faltas.** (ms10,017v: *D.E.*)

9432. **Se cobraches mala fama, afánate por quitala.** (ms10,017v: *D.E.*)

9433. **Se te critican por unha cousa mala, aló che vai a fama.** (ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar da provincia de Lugo)

9434. **Si o río ronca é porque agua leva.** (ms-SA: Baldomero Louro Lado: San Mamede de Carnota, C)

9435. **Si o río rouca é porque agua leva.** (ms-SA: Manuel Barreiro Somoza: Santa Mariña de Ribela, A Estrada, PO)

9436. **Si santo has de ser, o teu veciño hate de facer.** (ms8,33v: Carballino)

9437. **Unhos comen as noces i-outros levantan as voces.** [3337] (mc: Buciños)

Var.: *Uns levan as noces y-outros as voces.* (ms e ms4: A.S.A.) [3338] / *Unhos comen as noces i-outros levan as voces.* (ms5,137: A.N.)

(pt) *Uns comem os figos, a outros rebenta-lhes a boca.* (Chaves)

9438. **Uns levan a fama i-outros cardan a la.** [3339] (ms)

(es) *Unos cardan la lana y otros tienen la fama.* (R. Marín) (ct) *Uns tenen la fama y atres carden la llana.* (Alberola)

9439. **Us teñen a fama e outros o proveito.** (ms10,017v: *D.E.*)

FAMILIA. PARIENTES. V. tamén *Nietos, Padres, Primos, Suegros.*

9440. **A cada paxaro gústalle a súa niñada.** (mc: Tuiriz)

9441. **A cada paxaro gústalle o seu niño.** [3340] (mc: Santiago / Andrés Rguez. Arjomil / ms-SA: Andrés Rodríguez Arjomil: Vimianzo, C)

(pt) *A cada porco agrada a sua pousada.* (Chaves) (es) *A cada pajarillo parécele bien su nido.* (Correas)

9442. **Á conta de meus compadres, roubades ós afillados.** [3341] (mc: *Terra de Melide* / ms4: V.R. y A.R.)

9443. **Á conta de meus curmáns, cigarros habáns.** (mc: C.A.)

(es) *A cuenta de mis primos, puros habanos.*

9444. **~Á corta ou á larga, os cachos tiran ás olas.** [3342]% (Jesús Vázquez: Sarria, LU)

9445. **Á filla, pan e comida; mais á nora, pan e fóra.** (ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar da provincia de Lugo)

9446. **A filla saleume da brilla i-a nora veume de fóra.** [3343] (ms21,12v: Bermés)

9447. **A pai gañador, seu fillo gastador.** (ms-SA: Andrés Rodríguez Arjomil: Vimianzo, C)

9448. **A pai gardador, fillo gastador.** (mc: Buciños / ms4: F.V.S.)

Var.: *A pai ganador, fillo gastador.*

(pt) *A pai guardador filho gastador.* (Chaves) / *A pai ganhador filho gastador.* (Id.) (es) *A padre guardoso, hijo desperdiciado.* (R. Marín) / *A padre*

[3334] mc (Carballedo) e ms21,14r: *cuspen*; mc (Carballedo) e ms-LU: *Donde*.

[3335] ms21,29r: *buscas'a persona*.

[3336] Sen clasificar no orixinal.

[3337] Dentro de *Miscelánea* no mecanoescrito orixinal. A variant1 dentro de *Fama* no ms.

[3338] ms4: *Us levan*.

[3339] *Uns levan a fama y outros cardan a la*.

[3340] ms-SA: *nido*.

[3341] ms4: *roubadas*. / V. *Á conta de meus compadres, rebanadas ós afillados* en *Donaciones* (*Donaciones de lo ajeno*).

[3342] O orixinal di *A corta ou a larga os cachos tiran as olas.*

[3343] *A filla saléume da brilla y'a nora veume de fora*.

ganador, hijo desprendedor. (Sbarbi) / *A padre guardador, hijo gastador.* (Correas) / *A padre allegador, hijo desperdiciador.* (Id.) / *A padre ganador, hijo espendedor.* (Id.) / *A padre endurador, hijo gastador.* (R. Marín)

9449. **A quen Dios non lle dá fillos, o demo lle dá sobriños.** (ms-SA: Eliseo López Varela)

9450. **A quen matáche-lo pai, non lle críe-lo fillo.** [3344] (mc: A.S.A. / ms18,68r: *Diario de Avisos*, de R. Caruncho (1888))

(pt) *A quem matares o pai, não lhe cries o filho.* (Chaves) (es) *A quien matare el padre, non le críes el hijo.* (Correas)

9451. **A quen Dios non lle dá fillos, o demo ll'acarrea sobriños.** (ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar da provincia de Lugo)

9452. **A quen Dios non lle dá fillos, o diaño ll'aparexa sobriños.** (ms21,10v: Bermés)

9453. **A quen Dios non lle deu fillos, o demo apáñalle sobriños.** (mc: C.A.)

(pt) *A quem Deus não deu filhos, deu o diabo sobrinhos.* (Chaves) (es) *A quien Dios no le da hijos, el diablo le da sobrinos.* (R. Marín) (ct) *A qui Deu no li dona fills el diable li dona nebots.* (Alberola)

9454. **A verdade anda na herdade.** (mc: A.I.)

(pt) *A verdade anda na herdade.* (Chaves) (es) *La verdad anda en la heredad.* (Correas)

9455. **Alá me leve Deus, onde ache dos meus.** (mc: Correas)

(pt) *Lá me leve Deus, onde estão os meus.* (Chaves)

Que lo recoge, como los demás gallegos que figuran en su Vocabulario, defectuosamente.

9456. **Ao bon pai cómpre adoralo, e ao ruín, respetalo.** [3345] (mc: Velle)

(pt) *O bom pai, ame-se e o mau sofra-se.* (Chaves)

9457. **Ben hereda o que ós seus asemella.** [3346] (mc / ms4: F.V.S.)

9458. **Bés de tíos, bés de xudíos.** (ms21,13r: Bermés)

9459. **Cachos mítanlle ás olas.** (ms-SA: Baldomero Louro Lado: San Mamede de Carnota, C)

9460. **Cada un cos seus.** (mc: C.A. *A Nosa Terra*)

(ct) *Cadascú en los seus.* (Alberola)

9461. **Cada un dos seus se enamora.** (mc: C.A.)

(ct) *Cada ú s'enamora dels seus.* (Alberola)

9462. **Cada un é fillo das súas obras.** (mc: C.A. *A Nosa Terra*)

(es) *Cada uno es hijo de sus obras.* (Correas) (ct) *Cada ú es fill de les seues òbres.* (Alberola)

9463. **Cada un fala dos seus.** (mc: Buciños)

9464. **Cal na cara cal nos pés, has de imitar a quen es.** [3347] (ms-LU: seminarista anónimo: Terra Cha, LU / ms-LU: Guillermo Pino [sic] O [?] e José M[?]: Terra Cha, LU)

9465. **Cal nas maus cal nos pés, haste parecer a quen es.** (mc / ms4: F.V.S.)

9466. **Cal nas uñas cal nos pés, has de imitar a quen es.** (ms-SA: Darriba Míguez, Amador (13-11-1951) / ms-SA: Jesús María Antelo Fraga: Rial, Val do Dubra, C / ms-SA: Manuel López Castro: Santa Comba de Cordeiro, Valga, PO)

9467. **Cal nas uñas, cal nos pés, has de tirar a quen es.** (mc: M.V.)

(pt) *Nas unhas e nos pés mostrarás de onde vens.* (Chaves) (es) *En las uñas y en los pies semeja a mí quién es.* (Correas)

9468. **Cando dá o pai, ri o pai e ri o fillo; cando dá o fillo, chora o pai e chora o fillo.** [3348] (mc: Buciños / ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar da provincia de Lugo)

9469. **Cando seas pai, comerás ovo.** (mc: Buciños / ms4: F.V.S.)

9470. **Catro efes ten miña tía: fea, fraca, froxa e fría.** (ms10,010v: *D.E.*)

9471. **Comerás ovo cando seas pai.** [3349] (mc: Tuiriz / ms-LU: seminarista anónimo: Pantón, LU)

9472. **Con quen has de vivir, non has de reñir.** [3350] (mc: Palas de Rey / ms4: F.V.S.)

9473. **Cría corvos e che sacarán os ollos.** (ms-SA: Manuel Barreiro Somoza: Santa Mariña de Ribela, A Estrada, PO)

9474. **Cunha filla non se fai más que un xenro.** (mc: M.L.)

9475. **Cunha filla non se fan dous xenros.** (mc: C.G. / ms21,02v: Bermés)

9476. **Chámolle tía pra que me día, e se non me dá, non é miña tía.** (ms-LU: seminarista anónimo: Buciños, Carballedo, LU)

9477. **Chámolle tía pra que me día; se me non dá, chámolle tía d'acolá.** (ms4: A.I.)

[3344] *A quen matachel-o pai, non lle crie-lo fillo.* / ms4: *matarel-o pai*.
[3345] ms4: *boo pai*.
[3346] ms4: *se asemella*.
[3347] ms-LU (Guillermo P.): *d'a mitar*.
[3348] ms-LU: *e cando, chor'o pai e chor'o fillo*.
[3349] ms-LU: *o ovo*.
[3350] ms4: *quen non has vivir*.

9478. **Chámolle tía pra que me día; si non me dá, tía marrá.** [3351] (mc: Sober)

9479. **De boa mai busca a filla e de boa cepa pranta a viña.** [3352] (mc: A.I.)

(pt) *De boa cepa a vinha e de boa mãe a filha.* (Chaves) */ Mulher e cão de caça, procurai-os pela raça.* (Id.) (es) *De buena cepa, buen sarmiento.* (R. Marín) (ct) *De bon sep, ha de ser la vinya, de bòna mare, la filla.* (Alberola)

9480. **De boa nai busca a boa filla e de boa cepa planta a viña.** (ms-LU: seminarista anónimo: Ferreira de Pantón, LU)

9481. **De boa nai busca a filla e de boa cepa pranta a vide.** (ms21,26v: Bermés)

9482. **De bon pai nace un fillo ladrón.** (ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar da provincia de Lugo)

9483. **De bon pai, fillo do demo.** (mc: Monforte)

Var.: *Do pai santo, fillo demo.* (F.V.S.)

9484. **De bon pai, fillo malo.** [3353] (mc: Buciños / ms4: C.A. *A Nosa Terra*)

9485. **De bon pai, ruín fillo.** (mc: Palas de Rey)

(pt) *De pai santo, filho diabo.* (Chaves) (es) *De padre santo, hijo diablo.* (R. Marín)

9486. **De bon pau busca a boa astilla; e de boa nai, a boa filla.** (ms-LU: seminarista anónimo: Ferreira de Pantón, LU)

9487. **De fillos criados, traballos doblados.** (ms-SA: José Castro López: Sobrado dos Monxes, C / ms-SA: Clemente Crespo Caamaño: Santiago de Compostela, C / ms-SA: Agustín Dosil Maceiras: Ponte Nafonso, Noia, C)

9488. **De pai santo, fillo demo.** (ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar da provincia de Lugo)

9489. **De pais cochos, fillos marraus.** (mc / ms4: F.V.S.)

(es) *De padres gochos, hijos marranos.* (R. Marín)

9490. **De un vientre pero non de un temple.** (ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar de Galicia)

9491. **De padre aforrador, fillo gastador.** (ms4: C.A. *A Nosa Terra*)

Var.: *De pai gardador, fillo gastador.* (ms15,019)

9492. **Díghoche fillo, enténdeme nora.** [3354] (ms-SA: José Calviño Pueyo: A Ponte Maceira, Portor, Negreira, C)

9493. **Dígocho filla, enténdeme nora.** [3355] (mc: M.V. / ms21,27r: Bermés)

(pt) *Dìgo-te filha, enténde-me nora.* (Chaves) */ Digo-o a vós nora para que me entendais sogra.* (Id.) (es) *A té te lo digo, Juan, para que lo entiendas, Pedro.*

9494. **Dígocho sogra, enténdemo nora.** (ms21,27r: Bermés / ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar da provincia de Lugo)

9495. **Dime de quén es e direiche en qué lle imitas.** [3356] (mc: Santiago / Luís Alonso Alonso)

9496. **Din os fillos ó solar o qu'oien ós pais tras do lar.** (ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar da provincia de Lugo)

9497. **En gran peligro millor é o hirmau que o amigo.** (mc: Villanueva, Lalín-F.V.S.)

9498. **Entra, miña noriña, entra, hoxe a foguetes e mañá a cachetes.** (ms-LU: seminarista anónimo: Laiosa, O Incio, LU)

9499. **Entre noras e sogras nunca contaron verdad: feitas na mentira, criadas na falsedad.** (ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar da provincia de Lugo)

9500. **Entre pais e fillos por dar son amigos.** (mc / ms4: F.V.S.)

9501. **Entre pais e irmaos non metas as maus.** (ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar de Galicia)

9502. **Entre pais e hirmaus non poñas as maus.** (mc: C.A.)

9503. **Entre primos e hirmaus non metas as maus.** [3357] (mc / ms4: F.V.S. / ms-LU: Jesús Redondo C.: Viana do Bolo,OU)

(pt) *Entre pai e irmãos, não metas as mãos.* (Chaves) */ Entre marido e mulher, nunca metas a calher.* (Id.) (es) *Entre padres y hermanos no metas tus manos.* (Correas)

9504. **Filla allea nunca na túa casa estará chea.** (ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar da provincia de Lugo)

9505. **Filla d'home nunca come; filla allea nunca é chea.** (ms21,11r: Bermés)

9506. **Filla e nai, dous demos pa un pai.** [3358] (ms-SA: Luís Vázquez Veiga)

9507. **Fillas e paos, moitos son poucos.** (ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar da provincia de Lugo)

[3351] V. *Pía, pía, manga vacía; chámolle pía pra que me día* en *Peticiones*.
[3352] ms3 e ms4: *D'a boa, pranta a vidra*; ms4: *da boa cepa*.
[3353] ms4: *mao*.
[3354] *Dijoche fillo entendeme nora*.
[3355] ms3 e ms4: *entendem'o nora*; ms21,27r: *enténdemo*.
[3356] Luís Alonso Alonso: *eres, che direi, ll'imitas*.
[3357] ms-LU: Jesús Redondo C.: Viana do Bolo,OU: *e hermaos, maos*.
[3358] *Filla e nai dos demos pa un pai*.

9508. **Fillo alleo nunca é cheo.** (ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar da provincia de Lugo)

9509. **Fillo alleo, brasa no seo.** (mc: A.S.A. / ms21,04r: Bermés)

(pt) *Filho alheio, braza no seio.* (Chaves) (es) *Hijo ajeno, brasa en el seno.* (Correas)

9510. **Fillo alleo, métio pola manga e saiche polo seo.** (ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar da provincia de Lugo)

9511. **Fillo do home nunca come.** (ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar da provincia de Lugo)

9512. **Fillo eres e pai serás; según fixeres, así o terás.** (ms-SA: Ramón Viña Varela: Golmar, A Laracha, C)

9513. **Fillo eres, pai serás; así como fixeres, así serás.** (ms-SA: José A. Iglesias Ares / ms-SA: Clemente Crespo Caamaño: Santiago de Compostela, C)

9514. **Fillo eres, pai serás; cal fixeres, tal habrás.** (ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar de Galicia)

9515. **Fillo eres, pai serás; como as fixeses, así as verás.** (ms-LU: Antonio Vázquez Paredes: Xubia, Narón, C)

9516. **Fillo eres, pai serás; como fixeres, así o terás.** [3359] (mc: A.I. / ms15: Carré Aldao)

Var.: *Fillo eres, pai serás; como fixeres, así che farán.* (ms15,19)

(pt) *Filho és, pai serás, assim como fizeres, assim acharás.* (Chaves) (es) *Hijo eres, y padre serás; cual hicieres tal habrás; o hijo fuiste.* (Correas) (ct) *Fill eres, pare serás, lo que faces trovarás.* (Alberola)

9517. **Fillo eres, pai serás; como foras serás.** (ms-SA: Carballo)

9518. **Fillo eres, pai serás; según as fagas, así as terás.** (ms-LU: Jesús Redondo C.: A Barrela, Santiago de Lousada, Carballedo, LU)

9519. **Fillo eres, pai serás; según fagas, así o hallarás.** (ms-SA: seminarista anónimo: algún lugar de Galicia)

9520. **Fillo eres, pai serás; según fixeres atoparás.** (ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar da provincia de Lugo)

9521. **Fillo es, pai serás; como as fixeres, así as verás.** (ms-LU: seminarista anónimo: Santa María Maior de Mondoñedo, LU)

9522. **Fillo es, pai serás; como fagas, así as pagarás.** (ms-SA: seminarista anónimo: algún lugar da provincia da Coruña)

9523. **Fillo es, pai serás; como fores, así o terás.** (ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar da provincia de Lugo)

9524. **Fillo es, pai serás; como o fixeres, así serás.** (ms-LU: José Ballesteros Alonso)

9525. **Fillo es, pai serás; como o fixeres, así terás.** (ms-SA: Manuel Lago López)

9526. **Fillo es, pai serás; según as fixeres, así as [terás].** (ms-SA: seminarista anónimo: Narla, Friol, LU)

9527. **Fillo es, pai serás; según as fixeche, así as verás.** (ms-LU: seminarista anónimo: Illán, Begonte, LU)

9528. **Fillo foche e pai serás; según t'educaron, educarás.** (ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar da provincia de Lugo)

9529. **Fillo foche e pai serás; según fagas, encontrarás.** [3360] (ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar da provincia de Lugo)

9530. **Fillo fuche e pai serás; según as fixeches, así as toparás.** (ms21,14r: Bermés)

9531. **Fillo fuches, pai serás; cal fixeches, toparás.** (ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar de Galicia)

9532. **Fillo fuches, pai serás; cal fixeres, toparás.** (ms-SA: Jesús González Castro: Santa Minia de Brión, C / José Manuel Area Alonso)

9533. **Fillo fuches, pai serás; como ti o fixeches, así o encontrarás.** (ms-SA: José M. Gulías Rivas: Forcarei, PO)

9534. **Fillo malo vale máis enfermo que sano.** (ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar da provincia de Lugo)

9535. **Fillo non temos e nome lle poñemos.** (mc)

(es) *Hijo no tenemos, y nombre le ponemos.* (Correas)

9536. **Fillo sin amor, nai sin amor.** (ms-SA: José M. Gulías Rivas: Forcarei, PO)

9537. **Fillo eres, pai serás, como foses, tal habrás.** (ms-LU: seminarista anónimo: Ferreira de Pantón, LU)

9538. **Fillos casados, ladrós declarados.** (ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar da provincia de Lugo)

9539. **Fillos criados, pesares doblados.** (mc: Santiago / ms5,137: A.M.)

9540. **Fillos criados, traballos dobrados.** [3361] (mc: Buciños / ms3: T.M. / ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar da provincia de Lugo / ms21,06v: Bermés / F. Rodríguez Vieites)

[3359] ms15,01: *Fillo ês*. (Eugenio Carré Aldao. *Literatura Gallega* 2ª edición, 1911).

[3360] *Fillo focho e pai serás; según fagas, encontrarás*.

[3361] mc, ms-LU, F. Rodríguez Vieites e ms21,06v: *doblados*.

9541. **Fillos e diñeiros, cantos menos, menos quebradeiro.** [3362] (mc: C.A. / ms10,020v: *D.E.*)
(es) *Hijos y dineros, menos quebraderos, cuando son buenos.* (R. Marín)

9542. **Fillos, filloas e netos de viño.** (mc: C.A.)

9543. **Fillos, os dun, que os doutro chega o tempo e catapún.** (ms15,12)

9544. **Ida por vida, á casa de túa tía.** [3363] (mc: C.A. *A Nosa Terra*)
(es) *Ida y venida, por casa de mi tía; o ida y venida.* (Correas) / *Ida e venida por casa de mi tía.* (S.)
Como: *A casa de túa tía...*

9545. **Irmaos seamos e do noso teñamos.** (mc: Buciños)

9546. **Mal é o pai que non se fai.** (mc: Santiago)

9547. **Mentras estou ca nai, n'estou ca filla.** [3364] (mc: M.V. / ms21,26v: Bermés)

9548. **Na cabeza ou nos pés has de imitar a quen es.** (ms-SA: Julio Barreiro Fernández: San Miguel de Vilar, Touro, C)

9549. **Nas uñas ou nos pés imitarás a quen es.** (ms11,49: Comarca de Fonsagrada)

9550. **Nas uñas ou nos pés semellarás a quen es.** (ms21,04v: Bermés)

9551. **Naz'o corvo na pena e sempre tira pr'ela.** (ms11,50: Comarca de Fonsagrada)

9552. **Non desvistas teos fillos pra vestir teus xenros.** [3365] (ms-LU: seminarista anónimo: San Tirso ¿Vilalba / Antas?, ¿Muxía, Outes, Zas, Maceda?)

9553. **Non hai mai que fale mal dos seus fillos.** (mc)

9554. **Non hai pai malo, si os fillos son bos.** (ms8,38r: Silvarrey)

9555. **Non hai pai por fillo.** (mc: Buciños)

9556. **Nos enterros, os achegados; e nas honras, os convidados.** [3366] (mc: M.V. / ms10,012v: *D.E.*)

9557. **Nunca digas que tes frío cando estés xunto a teu tío.** (mc: Santiago)

9558. **Nunca moito erra quen ós seus semella.** (mc: *Terra de Melide* / ms4: V.R. y A.R. / ms21,28v: Bermés)
Var.: *Non erra quen ós seus semella.* (ms4)
(pt) *Não erra quem aos seus semelha.* (Chaves) (es) *No yerra quien a los suyos semeja.* (Correas)

9559. **O fillo da filla vai pra riba e o da nora vai pra fóra.** (mc: Corme)
Véase *Os fillos da filla van para arriba...*

9560. **O fillo do home nunca come i-o fillo alleo nunca se ve cheo.** (mc: Buciños / ms4: F.V.S.)

9561. **O fillo do ruín, pouco pan e moito vicio.** (mc: Buciños / ms4: F.V.S.)

9562. **O fillo que non respeta os pais, pode estar seguro que no se ha de salvar.** (ms-SA: Luís Vázquez Veiga)

9563. **O mal do pai, co fillo vai.** [3367] (mc: M.V. / ms21,27r: Bermés / ms10,035v: *D.E.*)
(es) *Uvitas que comió el padre, para los hijos son agraces.* (R. Marín) (ct) *Dels pecats dels pares, los fills ne van geperuts.* (Alberola)

9564. **O parente levarate á pena, pero non te despena.** (mc / ms4: F.V.S.)

9565. **O que dos seus desespera, dos alleos mal lle veña.** (mc e ms4: A.N. / ms4: Páramo)
Var.: *O que dos seus desavén, dos alleos mal lle vén.* (F.V.S.)
(pt) *Quem dos seus se aparta, do remédio se alarga.* (Chaves) (es) *Quien de los suyos se aleja, Dios le deja.* (R. Marín)

9566. **O que dos seus desespera, dos alleos vaille mal.** (ms8,06r: Otero de Rey)

9567. **O que dos seus escapa, dos alleos colla unha pedra e métaa no seu.** (ms-LU: seminarista anónimo: Pobra do Brollón, LU)

9568. **O que dos seus escapa, dos alleos vaille mal.** (ms-LU: seminarista anónimo: Pobra do Brollón, LU)

9569. **O que non morre pola familia, morre nas mans da familia.** (ms-SA: Antonio Iglesias Duro: Carcacía, Padrón, C)

9570. **O que non sabe da aboa, non sabe cousa boa.** (mc: *Dicc. Ac.*)
(es) *Quien no sabe de abuelo, no sabe de bueno.* (R. Marín)

9571. **O que non ten fillos, dálle Dios sobriños.** (ms-SA: Freire López: Padrón, C)

9572. **O que ten fillos e bestas, non lle faltan novedades frescas.** (ms18,65r: Palas)

9573. **O que ten fillos, non lle apodrece o pan.** [3368] (mc: M.V. / ms21,27v: Bermés)
(pt) *Quem tem filhos ao lado, não morre enfastiado.* (Chaves) (es) *Quien tiene hijos al lado, no morirá ahitado.* (R. Marín)

[3362] ms4: *diñeiro*. En ms10 s.v. *Hijos*.
[3363] ms4: *da túa*.
[3364] ms3: *co-a* ; ms21,26v: *coa nai n'estou coa*.
[3365] *Non vistas te os fillos pra vestir teus xenros*.
[3366] En ms10 s.v. *Entierro*.
[3367] Indica *Herencia* no ms. En ms10 s.v. *Mal* coa indicación *Herencia*.
[3368] ms21,27v: *podrece*.

9574. **O que ten fillos, non rebenta de cheo.** (mc: M.V. / ms21,24v: Bermés)

9575. **O que ten fillos, non toupa.** (mc: M.V.)

9576. **O que ten o fillo ó lado, non rabea co bocado.** (mc: *Terra de Melide* / ms: V.R. y A.R.)

(pt) *Quem tem filhos ao lado, não morre enfastiado.* (Chaves) (es) *Quien tiene hijos al lado, no morirá ahitado.* (R. Marín) / *Quien tiene hijos, no revieza.* (R. Marín).

9577. **O que ten padriño, bautízase.** [3369] (mc: Buciños-F.V.S. / mc: Fonsagrada-F.V.S.)

(pt) *Quem tem padrinho não morre mouro.* (Chaves) (es) *El que tiene padrino, se bautiza.* (Sbarbi). (va) *El que no té padrí, no's bateja.* (Alberola).

9578. **O que ten pequenos, nunca rico morre.** (ms)

9579. **O que ten un tío frade, non ten tío sinón fame.** (mc: R. Caruncho, *Diario de Avisos*)

9580. **O que vén de tíos, vén de xudíos.** (ms-SA: Antonio Iglesias Duro: Carcacía, Padrón, C)

9581. **Onde hai fillas pra casar, a porta gardada está.** [3370] (ms10,021r: Silvarrey)

9582. **Os cachos imitan as olas.** [3371] (mc: Santiago / ms-SA: Antonio Mendoza Cajade: San Cristovo de Reis, Toques, C)

9583. **Os cachos tiran ás olas.** [3372] (ms21,03r: Bermés / ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar da provincia de Lugo(Castro) / ms-LU: seminarista anónimo: Laiosa, O Incio, LU / ms-SA: Héctor Blanco Tato: Cereo, Coristanco, C (5º curso))

9584. **Os fillos do ruín pai teñen o apellido da mai.** [3373] (mc: Tuiriz, Monforte / ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar de Galicia)

(es) *Los hijos de ruin padre, toman el apellido de la madre.* (R. Marín)

9585. **Os fillos ós pais semellan na figura e mais no xenio.** (ms-SA: seminarista anónimo: Rías Baixas, PO)

9586. **Os que educan mal os fillos, na vellés danlles disgustos.** (ms: Santiago)

9587. **Ou na planta ou nos pés has de tirar a quen es.** (ms-LU: seminarista anónimo: Laiosa, O Incio, LU)

9588. **Ou nas mans ou nos pés has de imitar a quen es.** (ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar do norte da provincia de Lugo)

9589. **Ou nas mans ou nos pés, has tirar a quen es.** (ms-SA: seminarista anónimo: algún lugar de Galicia)

9590. **Ou nas orellas ou nos pés has de salir a quen es.** (mc)

Var.: *Cal nas uñas, cal nos pés...* y *Cal nas maus, cal nos pés...*

(pt) *Nas unhas e nos pés mostrarás de onde vens.* (Chaves) (es) *En las uñas y en los pies semeja a mí quién es; de dónde es.* (Correas)

Ley de herencia que recoge una canción popular: *O que é fillo de raposo / ou de lobo castizado, / ha de salir a seus pais / nas orellas ou no rabo*.

9591. **Ou nas uñas ou nos pés asemellarás de quen es.** (ms-SA: seminarista anónimo: algún lugar da provincia de Lugo)

9592. **Ou nas uñas ou nos pés has de mitar a quen es.** [3374] (ms-LU: seminarista anónimo: Illán, Begonte, LU / ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar da provincia de Lugo)

9593. **Ou nas uñas ou nos pés has de salir a quen es.** (ms-SA: José M. Gulías Rivas: Forcarei, PO)

9594. **Ou nas uñas ou nos pés has de tirar a quen es.** (mc / ms)

(pt) *Nas unhas e nos pés mostrarás de onde vens.* (Chaves) (es) *En las uñas y en los pies semeja a mí quién es; de dónde es.* (Correas)

O que é fillo de raposo / ou de lobo castizado, / ha de salir a seus pais / nas orellas ou no rabo. (ms)

9595. **Ou nas uñas ou nos pés has somellar a quen es.** (mc / ms / ms4: F.V.S.)

(pt) *Nas unhas e nos pés mostrarás de onde vens.* (Chaves) (es) *En las uñas y en los pies semeja a mí quién es; de dónde es.* (Correas)

O que é fillo de raposo / ou de lobo castizado, / ha de salir a seus pais / nas orellas ou no rabo. (ms)

9596. **Ou nas uñas ou nos pés semellarás a quen es.** (ms-SA: seminarista anónimo: algún lugar da provincia de Lugo)

9597. **Ou nos ollos ou nos pés has semellar a quen es.** (ms-SA: seminarista anónimo: San Xoán de Laíño, Dodro, C)

9598. **O[s] cachos tiran á ola.** (ms-LU: seminarista anónimo: Guillar, Outeiro de Rei, LU)

9599. **Pa quen é meu pai, ben abonda miña nai.** (ms-LU: seminarista anónimo: Viveiro, LU)

[3369] mc(Fonsagrada): *padrín*. / V. *Recomendación, valimiento, favor*. V. *O que non te padriño, non se bautiza* en *Protección*.

[3370] En ms10 s.v. *Hijos*.

[3371] ms-SA: *amitan*. / V. *Os cachos mítanlle ás olas* en *Religiosos y morales*.

[3372] ms-SA: *Os cochos*.

[3373] ms-LU: *nai*.

[3374] ms-LU (Lugo): *has de imitar*.

9600. **Pai que non quere on fillo e fillo que deixa on pai, nunca paz terán.** (ms15,19r)

9601. **Pais e fillos por dar son amigos.** (mc)

9602. **Pais nugallaos, fillos agudos, e fillos agudos, pais nugallaos.** (ms-LU: seminarista anónimo: Buciños, Carballedo, LU)

9603. **Pais porcos, fillos marraus.** (ms-SA: seminarista anónimo: algún lugar da provincia de Lugo)

9604. **Para quen é meu pai, chega miña nai.** (mc: L.G. / M. González Fernández / ms15,01: Eugenio Carré Aldao *Literatura Gallega*, 2ª edición, 1911)

(es) *Para quien es mi padre, buena es mi madre.* (R. Marín)

9605. **Parentes e trastos vellos, pra estar a gusto, canto máis lexos.** [3375] (ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar da provincia de Lugo)

9606. **Quen non che me pareu non foi miña nai.** (ms-SA: M. González Fernández)

9607. **Quen dá á súa nai e torna por súa tía ¿que espera a veciña?** (mc: A.S.A.)

9608. **Quen mal quere os seus, mal querrá os alleus.** [3376] (mc: A.S.A.)

Var.: *Quen mal quere os seus, non querrá ben os alleus.* (A.S.A.)

(es) *Quien mal quiere a los suyos ¿cómo querrá bien a los tuyos?* (R. Marín)

9609. **Quen non me pariu non é miña nai.** [3377] (mc: Buciños / ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar da provincia de Lugo)

9610. **Quen non sabe de abó, non sabe de bo.** (ms-SA: Andrés Castro Ces: Tállara, Lousame, C)

9611. **Quen non ten máis que unha filla, non pode ter máis que un xenro.** (mc: M.V.)

Véase *Cunha filla...*

9612. **Quen os seus desagarima, ós alleos nada pida.** (mc: M.V. / ms21,22v: Bermés)

9613. **Quen te pareu que te arrole.** (mc)

(ct) *Qui t'ha parit que et govèrne.* (Alberola)

9614. **Quen te pareu que te empane.** (mc: M.L.P.)

Var.: *Quen te pareu que te lamba.* (M.L.)

(ct) *Qui t'ha parit, qu'et govèrne.* (Alberola)

9615. **Quen ten fillos, ten cadillos; que non-os ten, cadillos ten.** (mc: Limia-F.V.S.)

(pt) *Quem tem filhos tem cadilhos; quem os não tem, cadilhos tem.* (Chaves) (es) *Quien tiene hijos, tiene letijos.* (R. Marín) (ct) *Qui te fills, te penas.* (Id.)

Cadillo = preocupación, trabajo. Palabra usada en la Limia baja. Falta con esta acepción, en nuestros diccionarios. (Véase "Notas lingüísticas gallegas" de Joaquín Lorenzo Sanjurjo, en *Revista de Dialectología...* t. IV, 1948, cuad. 1º, pág. 83)

9616. **Quen ten moitos fillos, ten máis compadres que amigos.** (mc: S.P.P.-*Ultreya*)

9617. **Quen ten un fillo varón, non lle chame a outro ladrón.** (mc: Buciños)

Var.: *Quen ten fillo varón non lle chame a outro ladrón.* (ms10,021r: *D.E.*) [3378]

(pt) *Quem tem filho varão, não chame a outro ladrão.* (Chaves) (es) *Quien tiene hijo varón, no dé voces al ladrón.* (Bergua)

Porque puede caerle la misma deshonra en su casa.

9618. **Quérelle o corvo ós seus corviños como a pegha ós seus peghiños.** [3379] (ms-SA: Héctor Blanco Tato: Cereo, Coristanco, C (5º curso))

9619. **Que[n] os seus desdeña, mal lle veña.** (ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar da provincia de Lugo)

9620. **S'un mal pai ten un fillo bo, o neto ha de saír a seu abó.** [3380] (mc: S.P.P.-*Ultreya*)

(pt) *De pai vilão, filho fidalgo, neto ladrão.* (Chaves) (es) *De padre malo, hijo bueno; pero ya vendrá el nieto que salga al abuelo.* (R. Marín)

9621. **Saco de xenro, nunca é cheo.** [3381] (mc: A.S.A. / ms10,113r: *D.E.*)

(pt) *O saco do genro, nunca está cheio.* (Chaves) (es) *Saco de yerno, nunca es lleno.* (Correas)

9622. **Según é o pai, así é o fillo.** (ms-SA: M. García García: Santa Xuliana de Monfero, C)

9623. **Si fas bos fillos así os terás.** (mc: Santiago)

9624. **Si non queres ter os amigos do teu fillo á porta, deixa o teu salir.** (ms-SA: Manuel Martín Gómez: Muxía, C)

9625. **Si podes ter xente túa, irás arriba sin grúa.** (ms)

[3375] O orixinal di *Parentes e trastos vellos pra estar agusto, canto mais lexos*.

[3376] ms4: *quer, alleos*.

[3377] ms-LU: *mai*.

[3378] En ms10 s.v. *Hijos*.

[3379] *Querelle o corvo oseus corviños, como e peja o seus pejiños*.

[3380] ms4: *Se un pai malo, ô seu abo*.

[3381] En ms10 s.v. *Saco*.

9626. **Si tes un lunar debaixo dos dentes, has ser máis rico que os teus parentes.** (mc: Chantada / ms4: F.V.S.)

(es) *Lunar sobre los dientes, señor de sus parientes.* (Sbarbi)

Así lo hemos oído en tierras de Chantada; aunque el correspondiente castellano, se refiere a los demás lunares, de los que es más rico el que luce sobre los dientes.

9627. **Sobriño de rico, busca que comas.** (mc / ms4: F.V.S.)

(es) *Pariente pudiente, es para el pobre un pariente aparente.* (R. Marín)

Como *Parente de rico...*

9628. **Tales paíños, tales filliños.** (mc: Santiago)

9629. **Tales pais, tales fillos; tales carros, tales atadallos.** (mc)

(pt) *Tal pai, tal filho.* (Chaves) (es) *Tal padre, tal hijo; tal hijo, tal padre.* (Correas)

9630. **Tales pais, tales fillos.** (ms-LU: seminarista anónimo: Melide, C)

9631. **Tan bo é Xan como seu hirmán.** (mc: Santiago)

9632. **Ti saca o can pola casta i-o nobelo polo fío, porque ós pais, ó fin i-ó cabo, hanse parece-los fillos.** [3382] (ms-LU: seminarista anónimo: Paradela, LU)

9633. **Tres fillas ten Aurora e, das tres, ningunha boa.** (mc: Buciños)

(es) *Tres eran, tres, las hijas de Elena; tres eran, tres, y ninguna era buena.*

9634. **Un pai cría cen fillos e cen fillos non coidan un pai.** [3383] (mc: Pidre-F.V.S.)

(pt) *Um pai para cem filhos e não cem filhos para um pai.* (Chaves) (es) *Un padre para cien hijos, y no cien hijos para un padre.* (Correas) (ct) *Un pare es per a cent fills, y cent fills no son per a un pare.* (Alberola)

9635. **Un pai mantén a sete fillos e sete fillos non manteñen a seu pai.** (ms-SA: Manuel Tojo Reboredo)

9636. **Un pai mantén sete fillos e sete fillos non manteñen un pai.** [3384] (ms-LU: Jesús Redondo C.: Viana do Bolo,OU / ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar da provincia de Lugo)

9637. **Un pai pra cen fillos e non cen fillos pra un pai.** (ms5,121: Trapero)

9638. **Unha filla con unha mai nunca fai mal.** (mc)

Var.: *Unha filla cunha mai nunca cae mal.* (ms4: F.V.S.)

9639. **Unha filla é unha filla, dúas fillas moitas son, tres queiman a casa e catro fana carbón.** (ms-LU: seminarista anónimo: Becerreá, LU)

9640. **Unha filla non é filla, dúas fillas fillas son, tres acaban con unha casa e catro vólvena carbón.** [3385] (ms-LU: seminarista anónimo: Sindrán, Monforte de Lemos, LU)

9641. **Unha galiña tapa vinte pitos e vinte pitos non tapan unha galiña.** (ms8,58r: La Cañiza)

9642. **Val máis unha nai que cen pais.** (mc: Santiago)

9643. **Vale máis unha mala madre que unha boa madastra.** (ms8,59r: Silvarrey)

9644. **Vida de tíos, vida de xudíos.** (mc: Buciños)

FAVOR

9645. **Máis val un favor feito que cen apalabrados.** (ms10,018v: *D.E.*)

FE. V. tamén *Religiosos y morales*.

9646. **A fe sin obras é fe morta.** (ms10,018v: *D.E.*)

9647. **O amor e a fe nas boas obras se ve.** (ms10,018v: *D.E.*)

FEBRERO. V. tamén *Agrícolas* (*Meses. Febrero*).

9648. **Cando febreiro non febreirea, marzo marcea.** (ms10,018v: *D.E.*)

9649. **En febreiro bo é o obreiro e millor ó derradeiro.** (ms10,018v: *D.E.*)

9650. **En febreiro saca o boi do teu centeo.** (ms10,018v: *D.E.*)

9651. **En febreiro sai o oso do oseiro.** (ms10,018v: *D.E.*)

9652. **En febreiro, sete galgos e un lebreiro i-en maio, sete lebres e un galgo.** (ms10,018v: *D.E.*)

9653. **Febreiriño corto, cos seus vinteoito, se duras más catro, non queda can nin gato, nin ratiño no burato, nin ovella rabela nin pastor pra ir co ela, nin cornos no carneiro nin orellas ó pregoeiro.** (ms10,018v: *D.E.*)

[3382] *Ti saca o can pol-a casta / y-o novelo polo fio / porque ós país o fin y-o cabo / anse parecel-os fillos*. / V. *O can pola casta y-o novelo polo fío* en *Caza*.

[3383] ms4: *a cen fillos, a un pai*.

[3384] ms-LU (Lugo): *manten a sete fillos, on pai*.

[3385] O orixinal di *Una filla non he filla, duas fillas fillas son, tres acabban con una casa e catro volvena carbón.*

9654. **Febreiro corzo, cos seus días vinteoito, se durara máis catro, non quedaba can nin gato nin rato no seu burato.** (ms10,018v: *D.E.*)

9655. **Febreiro louco sacou ó seu hirmau e apredrouno.** (ms10,018v: *D.E.*)

9656. **Febreiro, currusqueiro; marzo, ventoso; abril, chuvioso; maio, louro, cuberto de ouro.** (ms10,018v: *D.E.*)

9657. **Febreiro, frebas de fríoe non de liño.** (ms10,018v: *D.E.*)

9658. **Febreiro, inda que corto, é o pior de todos.** (ms10,018v: *D.E.*)

9659. **Febreiro, xiada na leira e cachopo na lareira.** (ms10,018v: *D.E.*)

9660. **O dous de febreiro súbete ó outeiro; se ves negrexar, ponte a cantar; se ves branquexar, ponte a chorar.** (ms10,018v: *D.E.*)

FEO

9661. **Cousa fea non se faga nin se adeprenda.** (ms10,19r: *D.E.*)

9662. **O que a feo quer, bonito lle parece.** (ms10,19r: *D.E.*)

FERIA. V. tamén *Comercio*.

9663. **Ide a mercar á feira, veredes como vos vai nela.** (ms10,19r: *D.E.*)

9664. **Mercar na feira e vender na praza.** (ms10,19r: *D.E.*)

9665. **Nunca a feira vaia que máis mal me salla.** (ms10,19r: *D.E.*)

9666. **Nunca vaia a feira que máis perda.** (ms10,19r: *D.E.*)

9667. **Se vas á feira a feirearte, tés que comporte e amañarte.** (ms10,19r: *D.E.*)

FIAR. V. tamén *Comercio, Deudas, Pagos*.

9668. **A que adeprende a beber de pequena, levará o fiado á taberna.** (ms10,19v: *D.E.*)

9669. **Quen o fiado merca, caro lle custa.** (ms10,19v: *D.E.*)

FIESTAS Y ROMERÍAS. V. tamén *Carnaval, Días* (*Días y festividades*), *Domingos, Navidades, Pascua, Religiosos y morales, Romería, Romero, San Andrés, San Antonio, San Juan, San Lucas, San Martín, San Vicente*.

9670. **A cabra pra o alto, a pedra pra o baixo i-a muller prá romería, o demo as guía.** (ms-LU: seminarista anónimo: Paradela, LU)

9671. **Á conta do santo faise a festa.** (mc: Buciños)

9672. **Á conta do santo viv'o ermitaño e fais'a festa.** (ms-LU: Paco de Seoane: Buciños, Carballedo, LU)

9673. **Á mañán, á misa; i-á tarde, á romería.** [3386] (ms21,20v: Bermés)

9674. **A Páscoa onde quixeres e o Antroido ond'as mulleres.** [3387] (mc: A.I.)

9675. **A San Andrés de Teixido hai que ir de morto ou de vivo.** [3388] (mc: J.A.P.)

Var.: *A San Andrés de Teixido vai de morto o que non foi de vivo.* (G.P.) / *O que de morto non vai a San Andrés de Teixido, foi de vivo.* (G.P.) / *A San Andrés de Teixido vai de morto o que non vai de vivo.* (Ramón Seco Pérez)

Llegan los romeros al extremo de no molestar, y mucho menos matar a los reptiles y sabandijas que encuentren en su peregrinación, en la creencia de que son las almas de los descuidados o descreídos que no hicieron en la vida la romería al famoso Santuario.

9676. **A San Andrés vaite outra vez.** (ms-SA: Ramón Álvarez Baliña: San Pedro de Coucieiro, Muxía, C)

9677. **A san Andrés (de Teixido) van dous e veñen tres: milagros que o santo fai.** (ms: G.P.)

9678. **A San Andrés, quen non vai de vivo unha ves, vai de morto tres.** [3389] (mc: Santiago, Antonio Romero Iglesias)

Var.: *O que non vai a San Andrés de vivo unha ves, de morto vai tres.* (ms5,135: Estrada, Puente Ulla)

Alude al famoso santuario de San Andrés de Teixido, centro de una arraigada devoción popular, y en torno al cual se han creado una serie muy interesante de leyendas.

9679. **Agora os carretos son festas.** [3390] (mc: Buciños / ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar da provincia de Lugo)

Por el buen trato que se da a los que los forman. (mc) / Por el buen trato que hacen en ellos. (ms-LU)

9680. **Algún día será festa e non irán todos a ela.** (ms10,19v: *D.E.*)

[3386] *A mañán a Misa y'a tarde a romería*.
[3387] ms: *y o antroido*.
[3388] ms4: *ir morto ou vivo*.
[3389] Indica *Romerías. San Andrés de Teixido* no ms.
[3390] mc: *Ahora*; ms-LU: *Agor'os*.

9681. **As festas sempre son boas pra quen as come, millor que pra quen as dá.** (ms5,056: O. de Rey)

9682. **As Pascuas onde quixeres e o Antroido entre mulleres.** (ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar da provincia de Lugo)

9683. **As Pascuas onde quixeres i-o Entroido coas túas mulleres.** (ms-LU: seminarista anónimo: Buciños, Carballedo, LU)

9684. **As pedras costa abaixo e as mulleres para a romería, nin Xudas as tornaría.** [3391] (mc e ms: C.A. *A Nosa Terra* / ms18,68v: *Diario de Avisos*, de R. Caruncho (1888))

9685. **Bon vai o romeiro des que ll'o bordón esquece.** (mc: A.I.)

(pt) *Bem vai ao romeiro se lhe esquece o bordão.* (Chaves) (es) *¡Bueno va el romerón, cuando olvida el bordón!* (R. Marín)

9686. **Cada Antroido seu choqueiro.** (mc: U.C. Cuartilla 7)

9687. **Cada santo ten o seu día.** (mc: Tuiriz, Monforte)

(pt) *Cada santo tem seu nicho.* (Chaves) / *Cada santo quer sua vela.* (Chaves)

9688. **Cada santo ten o seu nome.** [3392] (mc: Buciños)

9689. **Camiño de Roma, nin mula coxa nin bolsa floxa.** (mc: J.P.)

(pt) *Caminho de Roma, nem mula manca nem bolsa vazia.* (Chaves) (es) *Camino de Roma, ni mula coja, ni bolsa floja.* (Correas)

9690. **Cando é festa, van tódolos potes ó lume.** (mc: G.P.)

9691. **Canta, canta, que has de ir á Santa.** (ms-SA: Ramón Álvarez Baliña: San Pedro de Coucieiro, Muxía, C)

9692. **Cos teus días santos e coas túas festas, véseche o cu polo medio das xestas.** (mc)

9693. **Deica Santiago irei e de Santiago pra riba, bagullas qu'eu botarei.** (ms4: F.V.S.)

9694. **Despois da Peregrina, inverno encima.** (ms4: F.V.S. / ms21,02r: Bermés)

9695. **Despois da Xunqueira, xa o inverno cheira.** (ms5,135: Estrada, Puente Ulla)

9696. **Día d'Antroido e día de Pascua, cada lambón na súa casa.** [3393] (ms-LU: seminarista anónimo: Illán, Begonte, LU / ms-LU: seminarista anónimo: Guillar, Outeiro de Rei, LU)

9697. **Día de Antroido e día de Pascua, cada larpeiro na súa casa.** (ms-LU: seminarista anónimo: Outeiro de Rei, LU)

9698. **Día de Antroido e Domingo de Pascua, cada larpeiro na súa casa.** [3394] (mc: A.N. / ms10,012v: *D.E.*)

9699. **Domingo de Ramos, o que non estrena fáltanlle as maus.** (mc: C.A.)

(es) *Domingo de Ramos, quien no estrena, no tiene manos.* (Sbarbi) (ct) *El Diumenge de Rams, qui no estrena no té mans.* (Sanchis)

9700. **Dos romances de xaneiro San Amaro é o primeiro.** (ms-SA: Manuel López Castro: Santa Comba de Cordeiro, Valga, PO)

9701. **Dos romaxes de xaneiro San Amaro é o primeiro.** (ms-SA: José A. Iglesias Ares / ms-SA: Jacinto Collazo Gantes: Erboedo, A Laracha, C)

9702. **Dos romaxes de xaneiro San Amaro o primeiro.** (ms-SA: Ramón Álvarez Baliña: San Pedro de Coucieiro, Muxía, C)

9703. **Dos romaxes por xaneiro, San Amaro é o primeiro.** (ms-SA: Manuel Lago López)

9704. **En Santiago e agosto, estroupelear, que iste é o tempo do liño mazar.** (ms-SA: Francisco Canosa Quintáns)

9705. **Enterro sin choro e romería sin gaita non ten gracia.** (ms-SA: Manuel Fresco Reboredo: San Andrés de Cesar, Caldas de Reis, PO)

9706. **Enterro sin choros e romaría sin gaita, non ten gracia.** (mc: M.V.)

(es) *Entierro sin curas, como si se hiciera a oscuras.* (R. Marín).

9707. **Entroido larafuzán, comécheme a carne e deixácheme o pan.** [3395] (mc: Buciños-F.V.S.)

Var.: *Entroido larafuceiro, comícheme a carne e deixácheme o coiro.* (Buciños)

9708. **Entroido larafuzán, comécheme a carne e deixácheme sin pan.** (ms-LU: seminarista anónimo: Buciños, Carballedo, LU)

9709. **Eu mais ti, Ramos, pouco nos levamos.** (ms-LU: seminarista anónimo: Guntín, LU)

9710. **Festa de curas, inferno de bestas.** (mc: Buciños)

9711. **Festa de un día non acaba unha casa pero, si é de máis, acabaría quizais.** (ms10,19v: *D.E.*)

[3391] mc: *i-as mulleres, nin Xudas*; ms18,68v: *y-as mulleres pra romaría*.

[3392] mc: *ten seu nome*.

[3393] ms-LU (Guillar): *dia de pasca*.

[3394] ms10: *pascoa*. En ms10 s.v. *Carnaval*.

[3395] ms4: *sin pan*.

9712. **Festa de un día, pouca ruina cría; se dura máis, quizais, quizais.** (ms10,19v: *D.E.*)

9713. **Festas e verbenas non dan pan, pero dan nenas.** (mc / ms4: F.V.S.)

9714. **Foise o día, acabouse a romería.** (ms-SA: José Luís Barreiro Barreiro: Loureiro, Dúas Igrexas, Forcarei, PO)

9715. **Folión, víspora de festa.** [3396] (mc: Buciños)

9716. **Gardadora das festas e dos días santos, váiselle vendo o cu polo medio das xestas.** [3397] (ms-LU: seminarista anónimo: Guntín, LU)

9717. **Hai que ofrecelo ó santo Bode que quere falar e non pode.** (mc: Pidre)

9718. **Lerias non echen barrigas.** [3398] (mc: M.L.)

9719. **Maio festeiro pon a roca tras do fumeiro.** [3399] (mc: J.P.)

(es) *Mayo mangonero, pon la rueca en el humero.* (R. Marín)

Mangonero, equivale al *festeiro* del refrán gallego, y alude a las mangas de las parroquias que se reúnen con motivo de las fiestas.

9720. **Martes de Carnaval non se vende un real.** (mc / ms4: F.V.S.)

Dicho de los comerciantes de Lugo, porque es ese día no hay afluencia de los pueblos.

9721. **Menos cregos e máis fuegos.** [3400] (ms21,05v: Bermés)

Na festa.

9722. **Meu santiño san Andrés, cómo lle foi non llo sei: fumos dous e vimos tres.** (mc)

Var.: *Meu santiño san Andrés, cómo lle foi, eu non lle sei: fumos dous e vimos tres.* (A.C.*A Nosa Terra*)

Se refiere también al santuario de San Andrés de Teixido.

9723. **Moita festa e poucos fogos.** [3401] (mc: Tuiriz / ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar de Galicia)

9724. **N'hai festa sin vísporas.** (mc: Monforte)

(pt) *Antes das festas fazem-se as vésperas.* (Chaves) */ A festa quer véspera.* (Id.) (es) *No hay fiesta sin vigilia.* (R. Marín)

9725. **N'hai santo sin oitava.** (mc: Sarria)

9726. **Na irmandá de san Andrés entran dous e salen tres, e na de san Francisco salen cinco.** (mc: C.A. *A Nosa Terra*)

9727. **No camiño de San Campio tanto anda o coxo como o tranco.** (mc: C.A. *A Nosa Terra*)

9728. **No camiño de Santiago tanto anda o coxo como o sano.** [3402] (mc, ms e ms3: A.N. / ms18,73r: A.S.A.)

Var.: *Camiño de Santiago, tanto anda o coxo como o manco.* (ms15,42: Lugo)

(es) *Camiño de Santiago, tanto anda el cojo como el sano.* (Sbarbi)

9729. **No inverno non hai mal can nin mala pólvora no vran.** [3403] (mc: C.A. *A Nosa Terra* / ms18,34r)

9730. **Non é tódolos días Martes de Antroido.** [3404] (mc / ms4: F.V.S.)

9731. **Non hai festa que tanto desengrase como o Carnaval.** (ms: Carballedo)

Porque venian después los ayunos y las abstinencias.

9732. **Non hai festa sin gaita nin foguetes, nin capa vella que non teña setes.** (mc: J.P.)

9733. **Non hai xente como a nosa nin festa máis rumbosa.** (mc: La Coruña)

9734. **Non sempre é Martes de Entroido.** (ms-LU: Manuel Portela Balayo)

9735. **Non tódolos días é Martes de Antroido.** [3405] (mc: M.V.)

(pt) *Nem todos os dias são dias de feira.* (Chaves)

9736. **Non todos os martes son días d'Antroido.** (ms-LU: Jesús Redondo C.: Viana do Bolo,OU)

9737. **O Entroido cas túas mulleres; a Pascua con quen quixeres.** (ms-LU: seminarista anónimo: Pacios, Neira de Xusá, Baralla, LU)

9738. **O que deixan a Coresma i-as feiras de san Lucas, dig'o a incrusa.** [3406] (mc: M.L.)

9739. **O que dorme día d'Ascensión, todo o ano é un durmión.** [3407] (ms: Layosa / ms-LU: seminarista anónimo: Laiosa, O Incio, LU)

[3396] ms: *vispera*.
[3397] *Gardadora das festas e dos días santos, vaiselle vendo o cú pol'o medio das xestas*.
[3398] mc: *henchen*.
[3399] ms e ms4: *mayo, tras o fumeiro*.
[3400] *Menos cregos e mais fuegos* (n'a festa).
[3401] ms-LU: *fuegos*.
[3402] ms, ms3 e ms18,73r: *com'o sano*.
[3403] ms18,34r: *polvora no can*.
[3404] ms: *d'antroido*; ms4: *d'entroido*.
[3405] ms3: *d'Antroido*.
[3406] mc: *deixan, y as feiras*.
[3407] ms-LU: *dorme o dia de Ascensión*. / Contén a indicación *Fiestas*.

9740. **O que vai á festa e perde a testa, perde o que ten; boa festa lle vén.** (ms18,66v)

9741. **O que vai á festa e rompe a testa e perde o que ten, boa festa lle vén.** [3408] (mc: A.S.A.)

9742. **O que vai á festa, romp'a testa e gast'o que ten, boa festa lle vén.** (ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar da provincia de Lugo)

9743. **O que vai a san Silvestre a Larouco, vai nun ano e volve no outro.** (ms-LU: seminarista anónimo: Laiosa, O Incio, LU)

9744. **O que vai a Santiago e non vai a Padrón, fai romería ou non.** (ms-SA: José M. Gulías Rivas: Forcarei, PO)

9745. **O que veu a Santiago e non foi a Padrón, ou fixo romaría ou non.** (ms-SA: Julio Barreiro Fernández: San Miguel de Vilar, Touro, C)

9746. **O san Matías anda co Antroido ás porfías.** [3409] (mc / ms4: F.V.S.)

(es) *San Matías y el Carnaval andan a porfía.* (Sbarbi)

Porfían sobre cuál caerá primero, y unas veces gana uno, y otras el otro.

9747. **Onde hai moita alegría, hai tolería.** (ms4: C.A. *A Nosa Terra*)

9748. **Os que a San Campio van, ou teñen o demo ou non teñen pan.** [3410] (ms5,135: Noya / ms-SA: Manuel Gerpe Gerpe: Santa María de Montouto, Santa Comba, C)

9749. **Pasado o día, pasada a romaría.** (mc: Buciños / ms4: F.V.S.)

Var.: *Pasou o santo, pasou a romería.* (mc e ms4: M.V. / ms10,116r: *D.E.*) [3411]

(pt) *Acaba-se o dia, acaba-se a romaria.* (Chaves) */ Acabou-se o dia, acabou-se a romaria.* (Id.) (es) *Pasada la procesión, se descuelgan las calles.* (R. Marín)

9750. **Pasou o día e pasou a romería.** (ms21,32v: Bermés)

9751. **Pasou o día, foise a romería.** (ms-LU: seminarista anónimo: Ferreira de Pantón, LU)

9752. **Pasou o día, pasou a romaría.** [3412] (mc: Piugos, Lugo / ms4: F.V.S. / ms-SA: Alfonso Fernández Barros: Santa Eulalia de Oeste, Catoira, PO / ms-SA: Freire López: Padrón, C)

9753. **Pedra pra baixo e muller pra romería, o demo a guía.** (ms-SA: seminarista anónimo: algún lugar da provincia de Lugo)

9754. **Poucas veces na festa anda a moca, que non sexa por freba cheirona.** [3413] (mc: M.L. / ms10,040v: *D.E.*)

9755. **Prá festa non hai perna coxa.** (mc: Sarria)

(pt) *Para ir à festa, não há perna manca.* (Chaves)

9756. **Prá gaita non hai perna coxa.** (mc: A.S.A.)

(pt) *Para ir à festa, não há perna manca.* (Chaves)

9757. **Prá romería non hai perna coxa.** (ms)

(pt) *Para ir à festa, não há perna manca.* (Chaves)

9758. **Quen che fai festas que non acostuma facer, algo de ti quer.** (ms10,19v: *D.E.*)

9759. **Quen durme día d'Ascensión, todo o ano é durmión.** [3414] (ms4: F.V.S. / ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar da provincia de Lugo)

9760. **Quen durme día da Ascensión, todo o ano é dormilón.** [3415] (mc, ms11,10: Baralla)

En Baralla dan sentido supersticioso al refrán, impidiendo que en esa festividad nadie duerma ni siquiera la siesta, convencidos de que le caerá la maldición de la paremia. (mc) / Se refiere a la festividad del día. En Baralla, de donde es el refrán, procuran impedir que nadie duerma la siesta, porque dan un sentido supersticioso al refrán, creyendo que, en efecto, el que duerma ese día, será dormilón todo el año. (ms11)

9761. **Quen tiver remuíño na testa, non irá conmigo á festa.** [3416] (mc e ms4: A.S.A.)

9762. **Quen vai a Santiago e non vai a Padrón, ou faz romería ou non.** [3417] (mc / ms4: F.V.S. / ms21,10r: Bermés / ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar da provincia de Lugo / ms-SA: Teófilo Cabaleiro Cabaleiro: Codeseda, A Estrada, PO)

Iria y Padrón compartieron con Santiago la peregrinación jacobea. Hay quien cree que la romería es incompleta si no se visitan estos lugares llenos del recuerdo del Apóstol.

[3408] ms4: *festa á romper a testa*.

[3409] V. *San Matías anda co Entroido ás porfías; e con todas súas artes, non pudo sacalo do martes* en *Días* (*Días y festividades*).

[3410] ms-SA: *qu'o*.

[3411] ms4 e ms10: *romaría* / En ms10 s.v. *Santo*.

[3412] ms-SA (Alfonso F.) e ms-SA (Freire L.): *romería*.

[3413] En ms10 s.v. *Moca*.

[3414] ms-LU: *da Ascension*.

[3415] ms11: *d'Ascensión* / En ms11 ten a indicación *Fiestas*.

[3416] ms4: *tuver*, *remoiño*.

[3417] ms4, ms-LU e ms21,10r: *fai romería*; ms-SA: *romeiría*.

9763. **Quen vai a Santiago e non vén por Padrón, ou fai romería ou non.** (ms-SA: José Barca Sanmartín: Santa Minia de Brión, C)

9764. **Rapaciñas ó san Brais, que festas non hai máis.** (ms8,42r: Trives)

9765. **Romarías, bruxerías.** (ms6,02v: R. Caruncho, *Diario de Avisos* de La Coruña)

9766. **Sábado longo vaite rexindo, que mañanciña éche domingo.** (mc)

9767. **Sábado longo, cacaracá, a Pascua éche mañá.** (ms-LU: seminarista anónimo: Pacios, Neira de Xusá, Baralla, LU)

9768. **Sábado longo, vaite rexindo, que día de Pascua éche o domingo.** [3418] (mc / ms4: F.V.S.)

9769. **San Benito da Cova de Lobo, hei de ir alá, miña mai, si non morro.** [3419] (mc: A.S.A.)

9770. **Santa Crus saca as festas á lus.** [3420] (mc: J.P.)

(es) *Santa Cruz saca las fiestas a luz.* (Correas)

Cae en los primeros días de mayo, y entonces comienzan las fiestas patronales de las parroquias.

9771. **Sempre as festas maiores causan á barriga dolores.** (mc)

Por los abusos que suelen cometerse en la comida.

9772. **Si máis grande é o día, máis grande é a romería.** (ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar de Galicia)

9773. **Si máis grande é o día, máis larga é a romaría.** [3421] (mc: Paradela-F.V.S.)

9774. **Tan longa foi a romaría como o día.** [3422] (mc: M.V.)

9775. **Todos os días non son Martes de Antroido.** (ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar do norte da provincia de Lugo)

9776. **Tres cousas sin sazón despois da Ascensión: chourizos, castañas e predicación.** (mc: Carballedo / ms4: F.V.S.)

9777. **U que dorme u día da Ascensión, todo ano é dormilón.** (ms-SA: seminarista anónimo: algún lugar da provincia de Lugo)

9778. **Vale máis unha festa que sete domingos.** (mc: Buciños / ms4: F.V.S.)

(ct) *Més val una festa que dos dumenges.* (Alberola)

9779. **Veño das Candelas, vou pró san Brais; axudaivos nenos, que festas no hai máis.** (ms-LU: seminarista anónimo: Pacios, Neira de Xusá, Baralla, LU)

FINGIMIENTO, HIPOCRESÍA, ETC.

9780. **A campana non entra na misa e a todos chama.** (ms-SA: José M. Gulías Rivas: Forcarei, PO)

9781. **As aparencias engañan.** (mc)

Var.: *As aparencias minten.* (ms15,09: Sarria)

(pt) *As aparências iludem.* (Chaves)

9782. **Ás veces o demo é tendeiro.** [3423] (mc: L.G. / ms15,01: Carré Aldao)

(pt) *O diabo é tendeiro e arma tendas sem dinheiro.* (Chaves)

9783. **Ás veces o demo fai cucharas.** [3424] (mc)

9784. **Botas e gabán tapan moito mal.** (mc: Buciños)

9785. **Cada medalla ten súas dúas caras.** (ms-SA: Manuel Martín Gómez: Muxía, C)

9786. **Camisa e toquilla negra non sacan a ánima de pena.** (ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar da provincia de Lugo)

9787. **Canas son, e non lunares, cando empezan polos aladares.** (mc / ms4: F.V.S.)

(es) *Canas son que no lunares, cuando empiezan por los aladares.* (Sbarbi) */ Canas son, que no lunares, cuando comienzan por los aladares.* (Correas)

Se dice de lo que todos ven tratando de desmentir con apariencias y ficciones lo que no pueden ocultar. (Sbarbi)

9788. **Cando o río non fai ruído, ou leva moi pouca auga ou vai moi crecido.** (mc: C.A. *A Nosa Terra*)

(pt) *Quando o rio não faz ruido, não leva água ou vai crescido.* (Chaves) (es) *Cuando el rio no hace ruido, o no lleva agua, o va muy crecido.* (Correas)

9789. **Cando se dan as ocasiós, todos se queren tapar coa manta dos bos.** (mc: Buciños)

9790. **Cara de beato, cara de gato.** (mc: C.A. *A Nosa Terra*)

Var.: *Uñas de gato e hábito de beato.* (Id.) / *Cara de beato e uñas de gato.* (ms4: F.V.S.)

(pt) *Cara de beato, unhas de gato.* (Chaves)

(es) *Cara de beato, y uñas de gato.* (R. Marín)

[3418] ms4: *eche domingo*.

[3419] ms e ms4: *hei d'ir ala*, ms4: *de Cova de Lobo*. / Indica *Romerías* no ms.

[3420] Indica *Romerías* no ms.

[3421] ms4: *romeria*.

[3422] ms: *com'o*.

[3423] V. *Diablo*.

[3424] V. *Diablo*.

9791. **Cara de beato, uñas de gato.** (ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar de Galicia)

9792. **Con arte i-engaño vívese medio ano; con engaño i-arte a outra parte.** [3425] (mc: A.N.)

(pt) *Com arte e engano, vivo metade de ano e com engano e arte, a outra parte.* (Chaves)

9793. **Chámate como te vistes ou vístete como te chames.** [3426] (mc: Buciños / ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar de Galicia / ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar da provincia de Lugo)

9794. **Deixan moita vida na Habana os que veñen e non tran nada.** (mc / ms4: F.V.S.)

9795. **Ditos de Semana Santa e feitos de Carnaval.** (ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar de Galicia)

9796. **Do parecer ó ser hai moito que ver.** (ms8,77v: Silvarrey)

9797. **En achaque de trama ¿vistes a nosa ama?** (mc)

(es) *En achaque de trama, viste acá a nuestra ama.* (Correas)

9798. **Hai dito de Semana Santa e feito de Carnaval.** (mc)

9799. **Hai ditos de Semana Santa e feitos de Carnaval.** (ms)

9800. **Inda que me ves vestida de lan non son ovella.** (mc: Carballino)

(es) *Aunque me visto de lana, no soy borrego.* (R. Marín)

9801. **Inda que visto de lan non son carneiro.** (mc: Cuartilla 16)

9802. **Moito santo, santo, santo, i-o demo no corpo.** [3427] (mc / ms4: F.V.S.)

9803. **Mucha camisa blanca, mucha parola, pucheiriños a ferver con auga sola.** (ms4: Buciños-F.V.S.)

9804. **Nin ouro é todo canto se ve.** (mc: G.S.)

(pt) *Nem tudo o que luz é oiro, nem tudo o que alveja é prata.* (Chaves) (es) *No es oro todo lo que se ve.* [3428] (R. Marín)

9805. **Nin palabra mala nin obra boa.** (mc / ms10,077r: *D.E.*)

(es) *Ni palabra mala ni obra buena.* (Sbarbi)

Dicen los zalameros e hipócritas.

9806. **Non é cera todo o que arde.** (ms15,49)

9807. **Non é sólo o parecelo sinón o selo.** (ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar de Galicia)

9808. **Non entra na misa a campana i-a todos chama.** [3429] (mc: C.A. *A Nosa Terra*)

(es) *No entra en misa la campana, y a todos llama.* (Correas)

Se dice contra los que persuaden a otros para que hagan una cosa que ellos no hacen a favor de predicarlo.

9809. **Non por moita mantela negra se saca a ánima de pena.** [3430] (ms4: F.V.S. / ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar da provincia de Lugo)

9810. **Non tódolos que visten de la son carneiros.** (mc: Tuiriz)

(es) *Aunque visto de lana, no soy borrego.* (Sbarbi)

9811. **Non todos os que se visten de la son carneiros.** (ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar de Galicia)

9812. **O hábito non fai o frade.** (mc: R. de Miño-S. Victorio)

(es) *El habito no hace al monje.* (Sbarbi)

9813. **O parecer non é ser.** (ms8,77v: Silvarrey)

9814. **O vestido non fai monxe.** (mc: Santiago)

9815. **Pequeno fuches e grande vas, fágoche a cortesía e vólvome atrás.** (mc: A.S.A.)

9816. **Pequeno fuche, grande vas; fágoche cortesía e vólvome pra atrás.** [3431] (ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar da provincia de Lugo / ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar de Galicia)

9817. **Porque estea vestido de la, non é fillo de carneiro.** (ms21,15v: Bermés)

9818. **Quen parece que non tripa as herbas, pr'onde vai tólleas.** (mc: M.V.)

9819. **Santos na plaza e demos na casa.** (ms9,09r: San Simón de la Cuesta)

9820. **Todos me queren a miña Manuela, todos ma queren e nadie a leva.** [3432] (mc: Buciños)

9821. **Toma tu e toma tu, i-o regalo vai no cu.** [3433] (ms4 e mc: M.L.)

(es) *"Toma tú", y "toma tú", se queda el puchero sin virtud.* (R. Marín) */ Toma tú y toma tú y no lo veo ni asoma.* (R. Marín)

Véase explicación *10.700*, pág. 296.

[3425] *Con arte y-engaño vivese medio ano; con engaño y-arte a outra parte*.

[3426] ms-LU (Galicia) e ms-LU (Lugo): *te chamas*.

[3427] *Moito santo, santo, santo y-o demo no corpo*. / mc: *Muito santo*.

[3428] ms: *todo lo que reluce*.

[3429] *Non entra na misa a campana y-a todos chama*. / V. tamén *Música. Danza*.

[3430] ms-LU: *ánema*.

[3431] ms-LU (Galicia): *prá trás*.

[3432] ms: *todol'a queren e nadie m'a leva*.

[3433] *Toma tu e toma tu y-o regalo vai no cu*. / mc: *no c....*

9822. **Touca negra non saca ánima de pena.** (mc: A.N.)
(es) *Camisa y toca negra no sacan anima de pena.* (Sbarbi)

9823. **Uña de gato e cara de beato.** (ms-SA: Andrés Castro Ces: Tállara, Lousame, C)

FIRMAR

9824. **Non firmes sin ler nin bebas sin ver.** (ms10,22v: *D.E.*)

9825. **Non firmes sin ler, nin bebas sin comer.** (ms10,22v: *D.E.*)

FLACO

9826. **Val máis fraco un garabato que gordo no papo do gato.** (ms10,23v: *D.E.*)

FLAUTA

9827. **Cando pitos, frautas; cando frautas, pitos.** (ms10,23v: *D.E.*)

9828. **O que vén pola frauta, vaise polo tamboril.** (ms10,23v: *D.E.*)

FLORES

9829. **Polo san Xoán, froles no val.** [3434] (ms5,141: *O Gaiteiro de Lugo*, 1961)

FORTUNA. BUENA O MALA.

V. tamén *Del mal, el menos, Desgracia*, *Suerte*.

9830. **A bala que esquiva non mata.** (ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar da provincia de Lugo)

9831. **A fortuna pode quitarnos os intereses, mais non pode quitarnos a honradez.** (mc: S.P.P.-*Ultreya*)
Var.: *A fortuna pode roubarnos os intreses, pero non pode roubarnos a honradez.* (C.G.)
(es) *No puede quitar más la fortuna que lo que ha dado.* (Sbarbi)

9832. **A nadie lle salen todas direitas.** (mc: Buciños)

9833. **A quen nada tiña e herdou, boa castaña ll'estalou.** (ms)

9834. **A quen nada tiña e herdou, boa castaña lle rebentou.** (ms18,19r)

9835. **A sorte non é para quen a busque.** (mc: C.A.)

9836. **A sorte non está en quen a busca senón en quen a encontra.** (mc: Tuiriz, Monforte)
(pt) *A sorte é como o raio, nunca sabe onda vai cair.* (Chaves) (es) *La suerte no es para quien la busque.* (Sbarbi) (ct) *La sort no es per a qui la busca, es per a qui la tròva.* (Alberola)

9837. **Aceitona e fertuna: ás veces moita, ás veces ningunha.** [3435] (ms10,19v: *D.E.*)

9838. **Ano de piollos, pouco importa mudar a camisa.** (ms-LU: seminarista anónimo: Laiosa, O Incio, LU)

9839. **Cando a pita canta de galo, véntalle a morte a seu amo.** (mc: Buciños / ms4: F.V.S.)
(es) *La semana que está de piojos, no hay que mudarse de camisa.* (Sbarbi) */ Gallina que como gallo canta, apriétale la garganta.* (Ricart) */ Gallina que canta como el gallo, pone el amo a caballo.* (Id.)
Refrán supersticioso, con otras variantes que dejamos en su lugar.

9840. **Cando a semana está de piollos, non val muda-la camisa.** [3436] (ms: M.L.)
Var.: *Cando ta a semana de piollos, non sirve mudar a camisa.* (ms4: F.V.S. / ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar da provincia de Lugo)
(es) *La semana que está de piojos no hay que mudarse la camisa.* (Sbarbi) */ Cuando la semana está de piojos, es inútil mudarse de camisa.* (R. Marín)

9841. **Cando o can ten a rabia, tódalas pedras van detrás del.** [3437] (mc: Santiago / ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar de Galicia)

9842. **Cando se busca una cousa, encóntrase outra.** (ms-SA: Manuel Barreiro Somoza: Santa Mariña de Ribela, A Estrada, PO)

9843. **Canto maior é a fertuna é menos segura.** [3438] (ms10,19v: *D.E.*)

9844. **Castillos ben fuertes can ó chan de repente.** (mc: Tuiriz, Monforte)
(es) *Castillos bien altos, vienen al suelo de un soplo.* (Sbarbi)

9845. **Coitadiño do que espera polo que está na mau doutro.** [3439] (mc: Carballedo / ms4: F.V.S.)

9846. **Conforme é a fe, así é a fertuna.** (mc: M.L.)

9847. **Contra a fertuna non hai forma ningunha.** [3440] (ms10,19v: *D.E.*)

[3434] Indica *Flores*.

[3435] En ms10 s.v. *Fortuna*.

[3436] *Cando a semana está de piollos, non val mudal'a camisa*.

[3437] mc: *de el*.

[3438] En ms10 s.v. *Fortuna*.

[3439] mc: *de outro*; ms4: *man*.

[3440] En ms10 s.v. *Fortuna*.

9848. **Demos con fortuna e santos sin ningunha.** (mc e ms4: F.V.S.)

Var.: *Hai cativo con fortuna e bos mozos sin ningunha.* (L.G.) [3441] */ Hai demos con fortuna, e santos sin ningunha.* (Buciños) / *Hai pícaros con fortuna e homes de ben sin ningunha.* (F.V.S.) */ Hai galás con fortuna i-hai galás sin ningunha.* (A.S.A.) / *Pícaros hai con fortuna; homes de ben sin ningunha.* (*Terra de Melide*)

(es) *La fortuna es loca.* (Sbarbi)

9849. **Dios nos dea suerte, qu'o saber pouco nos vale.** (ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar de Galicia)

9850. **Dios nos dea suerte, que o saber pouco vale.** (mc: Buciños)

9851. **Hai cativas con fortuna ou bos mozos sin ningunha.** (ms-LU: José Ballesteros Alonso)

9852. **Hai cativos con fertuna e bos mozos sin ningunha.** (ms15,01: Eugenio Carré Aldao, *Literatura Gallega*, 2ª ed., 1911 / ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar da provincia de Lugo)

9853. **Hai cativos con fertuna e mozos sin ningunha.** (ms-SA: M. González Fernández)

9854. **Hai cativos con fortuna e bos mozos con ningunha.** [3442] (ms-SA: Manuel Barrós Fachal)

9855. **Hai cativos sin fortuna e bos mozos sin ningunha.** (ms-SA: Manuel López Castro: Santa Comba de Cordeiro, Valga, PO)

9856. **Hai demos con fortuna e santos sin ningunha.** (mc: Buciños / ms4: F.V.S.)

9857. **Hai galás con fertuna i-hai galás sin ningunha.** [3443] (ms4: A.S.A.)

9858. **Maos ou bos, por tódolos camiños se pode un desfacer os fuciños.** [3444] (mc: A.C. *A Nosa Terra*)

9859. **Mentres que non hai morte, non hai mala sorte.** [3445] (ms-SA: Francisco Canosa Quintáns)

9860. **Non é máis negro o corvo que as alas.** (mc: R. Caruncho, *Diario de Avisos*)

(es) *No puede ser el cuervo más negro que las alas.* (Sbarbi)

No se tema mayor mal, cuando ha sucedido lo peor que puede ocurrir.

9861. **Non hai carne sin óso.** [3446] (mc: M.V.)

(pt) *Não há carne sem ôsso nem fruta sem caroço.* (Chaves) (es) *No hay carne sin hueso.* (R. Marín) */ No hay miel sin hiel.* (Id.)

La vida se compone de alegrías y tristeza, Equivale a *No hay miel sin hiel*.

9862. **Non hai carne sin óso.** (ms21,24v: Bermés)

9863. **Non hai frol sin espiñas.** (mc: Sarria)

(pt) *Não há carne sem ôsso nem fruta sem caroço.* (Chaves) (es) *No hay carne sin hueso.* (R. Marín)

Ambos enseñan que la vida se compone de alegrías y tristezas. Equivale a *No hay miel sin hiel*.

9864. **Non hai subida sin baixada nin boi pelexón sin cornada.** (ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar de Galicia)

9865. **Non hai subida sin baixada.** (mc: Buciños)

(pt) *Não há grande peso sem contra-peso, nem subida sem descida.* (Chaves) (es) *Cuanto mayor es la subida, tanto mayor es la descendida.* (Sbarbi) */ De gran subida, gran caída.* (Id.) */ El que hace mayor subida, puede dar mayor caída.* (Id.)

9866. **Non hai subida sin caída.** (mc: Lugo / ms4: F.V.S.)

(pt) *Não há grande peso sem contra-peso, nem subida sem descida.* (Chaves) (es) *Cuanto mayor es la subida, tanto mayor en la descendida.* (Sbarbi) */ De gran subida, gran caída.* (Id.) */ El que hace mayor subida, puede dar mayor caida.* (Id.)

9867. **Non me vexas mal pasar e non me verás mal penar.** (mc)

(es) *No me veas mal pasar, y no me verás pelear.* (R. Marín)

9868. **Non sabe un onde a ten.** [3447] (mc: R. Caruncho, *Diario de Avisos*. / ms10,128r: *D.E.*)

9869. **Non vale buscar a sorte senón que a sorte busque a un.** (ms8,54r: Silvarrey)

9870. **Nunca é tarde cando a dicha é boa.** (ms-SA: Manuel Otero González: Divino Salvador de Coiro, Cangas, PO)

9871. **Nunca máis negro foi o corvo que pola punta das alas.** (mc / ms4: F.V.S.)

(es) *No puede ser el cuervo más negro que sus alas.* (Sbarbi)

9872. **O máis avisado morre no vado.** (mc: Tuiriz, Monforte)

(es) *El más avisado, se ahoga en el vado.* (R. Marín)

9873. **Ó negro sempre o colle a noite.** (mc: Lugo / ms: Buciños)

[3441] ms4: *cativos, fertuna*.
[3442] *Hay cativos con fortuna e bos mozos con ninguha*.
[3443] *Hai galás con fertuna, y-hai galàs sin ningunha*.
[3444] ms: *todos los*; ms4: *fociños*.
[3445] *Mentes que non hay morte non hay mala sorte*.
[3446] V. tamén *Hambre. Gastronomía*.
[3447] mc: *dónde*. / En ms10 s.v. *Tener*.

9874. **O qu'azoutes ha de levar, non ten por que ll'esperar.** (ms-LU: seminarista anónimo: Lugo, Lugo, LU)

9875. **O que anda cas meigas, ten máis desgracia que sorte.** [3448] (mc: Santiago)

9876. **O que boa sorte ten, na galiña a ha de ver.** (mc: *Vida Gallega*)

9877. **O que cata a luna, nunca ten fortuna.** (mc: Buciños)

9878. **O que gasta alpargatas, ó inferno vai de patas.** (mc: Taboada-F.V.S.)

9879. **O que non atopa onde matarse, afórcase nun chanto.** (mc: Santiago-F.V.S.)

9880. **O que non chega en cen anos, chega en unha hora.** (mc: Sarria / ms4: F.V.S.)

9881. **O que non ten suerte, o demo lle caga no camiño.** (mc)

9882. **O que non tiña e herdou, boa castaña lle estalou.** [3449] (mc: M.V.)

9883. **O que non sirve pra matar, sirve pra que o maten.** (ms9,02v: Silvarrey)

9884. **O que non sirve pra saco, sirve pra coleira.** (ms9,02v: Narcea)

Coleira = suele ser un saco viejo que se pone sobre la cabeza: para llevar más grandes los pesos.

9885. **O que paus ha levar, non ten que esperar.** [3450] (mc: Buciños)

9886. **O que serra de abaixo, caille a moíña nos ollos, e todos non podemos serrar d'arriba.** [3451] (mc: Buciños / ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar da provincia de Lugo)

9887. **O que serra debaixo, caille a muña nos ollos.** (ms8,10v: Betanzos)

Muña: serrín.

9888. **O que serra debaixo, colle sempre serrín nos ollos.** (mc: Lugo)

Var.: *O que serra debaixo, caille o serrín nos ollos.* (Fonsagrada-F.V.S.)

9889. **O que vai á casa das meigas, ten máis desgracia que sorte.** [3452] (mc: Santiago)

9890. **O que ríe o viernes, chora o domingo.** [3453] (mc: Sarria)

9891. **Onde hai morte, hai mala sorte.** (ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar da provincia de Lugo)

9892. **Onde n'hai morte, non hai mala sorte.** [3454] (mc: M.V. / Amador Darriba Míguez)

(pt) *Onde não há morte, não há má sorte.* (Chaves) (es) *Donde no hay muerte, no hay mala suerte.* (Correas)

9893. **Onde pérda-la capa, alí a cata.** [3455] (mc: M.V.)

(pt) *Onde perdeste a capa, aí a cata.* (Chaves) (es) *Donde perdiste la capa, ahí la cata.* (Correas) */ Donde se pierde la capa, se va por ella.* (R. Marín) */ Donde se perdió la capa hay que buscarla.* (Id.)

Cuando sobreviene alguna pérdida de fortuna, no hay que desesperar, pues puede la quiebra reponerse de nuevo. (Sbarbi)

9894. **Onde se perd'a capa, alí se cata.** (ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar da provincia de Lugo)

9895. **Onde unha porta se cerra, outra se abre.** (mc: Lugo)

(pt) *Quando uma porta se fecha outra se abre.* (Chaves) (es) *Donde se cierra una puerta, cata otra abierta.* (R. Marín) */ Donde una puerta se cierra, otra se abre.* (Correas)

9896. **Os balucas, todos tên sorte.** [3456] (mc: Santiago)

9897. **Pexigueiras non faltan, calotes hai.** (mc: Buciños)

9898. **Pra un ir a menos, non se precisan empeños.** (mc: M.V.)

9899. **Pra un medrar, ten que outro baixar.** [3457] (mc: Buciños / ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar da provincia de Lugo)

(es) *Para que unos vivan, es menester que otros mueran.* (R. Marín)

9900. **Quen de nove quita dez, todas lle andan ó revés.** [3458] (mc e ms11,46: Fonsagrada-F.V.S.)

9901. **Reirá millor o que ría o último.** [3459] (mc: Santiago)

9902. **Si mal de costas, pior de illargas.** [3460] (mc: A.S.A. / M. González Fernández)

[3448] ms: *meijas*.
[3449] ms e ms4: *A quen nada tiña....*
[3450] ms: *qu'esperar*.
[3451] ms-LU: *d'abaixo, caill'a*.
[3452] ms: *meijas, desgracias*.
[3453] V. *Vrao de viernes non chega ó domingo* en *Agrícolas* (*Meteorológicos*).
[3454] mc: *n'hai mala sorte* / Amador Darriba Míguez: *non hay morte*.
[3455] *Onde perdal-a capa, alì a cata*.
[3456] ms: *badulaques / teñen*.
[3457] ms e ms-LU: *qu'outro*.
[3458] ms11,46: *ll'andan o rrovés*.
[3459] ms: *de último*.
[3460] ms: *d'illargas*.

Var.: *Se mal das costas, peor das illargas.* (ms15,01: Eugenio Carré Aldao. *Literatura Gallega*, 2ª edición, 1911)

9903. **U que escupe moito ó alto, vólveselle a saliva á boca.** (ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar de Galicia)

9904. **Unha porta se pecha, outra se abre.** [3461] (mc: Buciños / ms10,096r: *D.E.*)

(pt) *Uma porta se fecha outra se abre.* (Chaves) (es) *Cuando una puerta se cierra, ciento se abren.* (Sbarbi) (ct) *Quan una pòrta es tanca, cuiquanta s'en òbrin.* (Alberola)

Véase *Onde unha porta se cerra, outra se abre*.

9905. **Unhas e outras botan ó cego de poutas.** (ms21,28r: Bermés)

9906. **Unhas e outras botan ó crego de xoutas.** (mc: A.N.)

Var.: *Unhas e outras botan ó crego de poutas.* (M.V.)

9907. **Unhos en mala cama e outro en bon sofá, vamos chegando á mañá.** (ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar de Galicia)

9908. **Unhos en mala cama i-outros en sofá, todos vamos chegando a mañá.** [3462] (mc / ms4: F.V.S.)

9909. **Ús en boa cama i-outros en palla, todos igual chegamos a i-alba.** [3463] (mc: M.L.)

9910. **Vale máis entendela qu'aporfiala.** (ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar da provincia de Lugo)

9911. **Vale máis entendelas que porfialas.** [3464] (mc: A.N. / ms10,012v: *D.E.*)

9912. **Vale máis nacer con suerte que con rentas.** (ms-LU: seminarista anónimo: Guntín, LU)

9913. **Vento e ventura, pouco dura.** (mc: Buciños)

(pt) *Vento e ventura, pouco dura.* (Chaves)
(es) *Viento y ventura, poco dura.* (Correas)

FRÍO. V. tamén *Pronósticos atmosféricos, Tiempo*.

9914. **A cada un dálle Dios o frío conforme ande vestido.** (ms10,23v: *D.E.*)

9915. **Cada un sinte o frío como anda vestido.** (ms10,23v: *D.E.*)

9916. **Cada un ten o frío como ten o vestido.** (ms10,23v: *D.E.*)

9917. **Friaxe en Nadal non fai mal.** [3465] (ms5,138: *O Gaiteiro de Lugo*, 1960)

9918. **Frío coral, un mes antes e outro dispois do Natal.** (ms10,23v: *D.E.*)

FRUTA. V. tamén *Manzana, Naranja*.

9919. **Ou a froita ben vendida ou no árbore apodrecida.** (ms10,24r: *D.E.*)

9920. **Us comen a froita aceda e outros teñen a denteira.** (ms10,24r: *D.E.*)

FUEGO

9921. **Fogo fai cociña, que non moza garrida.** (ms10,22v: *D.E.*)

9922. **Fóxese ás veces do fogo e caise nas brasas.** (ms10,22v: *D.E.*)

9923. **Non cabiamos á beira do fogo e entrou meu sogro.** (ms10,22v: *D.E.*)

9924. **Non está ben o fogo cabe ás estopas.** (ms10,22v: *D.E.*)

9925. **O lume, despois de farto, é media mantenencia.** [3466] (ms5,057: Silvarrey)

9926. **Onde fogo se fai, fume sai.** (ms10,22v: *D.E.*)

9927. **Onde hai fogo, fumega logo.** (ms10,22v: *D.E.*)

9928. **Onde houbo fogo sempre cinza queda.** (ms10,22v: *D.E.*)

9929. **Se o fogo está onde a estopa, vén o demo e sopra.** (ms10,22v: *D.E.*)

9930. **Tapemos o noso fogo coa nosa cinza.** (ms10,22v: *D.E.*)

FUERZA

9931. **A razón non quer forza nin a forza quer razón.** (ms10,23v: *D.E.*)

9932. **Millor se atura a forza dos malos que o seu trato.** (ms10,23v: *D.E.*)

9933. **O forzudo ten que ser barbudo.** (ms10,23v: *D.E.*)

9934. **Onde a forza non basta abonda a maña.** (ms10,23v: *D.E.*)

9935. **Onde forza non hai direito se perde.** (ms10,23v: *D.E.*)

[3461] En ms10 s.v. *Puerta*.
[3462] ms: *y outros*.
[3463] Tanto no mc como no ms, Vázquez Saco escribe este refrán unido a outro: *Unhas pingan e outras mollan; ús en boa cama i-outros en palla, todos igual chegamos a i-alba*. V. *Unhas pingan e otras mollan* en *Gotera*.
[3464] ms3: *confialas*. / V. *Máis vale entender que porfiar* en *Pedagógicos*. En ms10 s.v. *Entender*.
[3465] Indica *Frío*.
[3466] Indica *Fuego*.

9936. **Onde non sirve a forza, a maña abonda.** (ms10,23v: *D.E.*)
9937. **Pra ser forzudo hai que ser barbudo.** (ms10,23v: *D.E.*)
9938. **Razón e forza vencen, forza e razón convencen.** (ms10,23v: *D.E.*)

GACHAS

9939. **Gachas con mel, a todos saben ben.** [3467] (ms5,027: Ortigueira)

GAITERO

9940. **O bo gaiteiro sempre foi bo casamenteiro.** (ms10,24v: *D.E.*)
9941. **O gaiteiro que toca de balde, un ichavo pra que empece e dez pra que acabe.** (ms10,24v: *D.E.*)
9942. **Se a vella é gaiteira ¿que fará a moza solteira?** (ms10,24v: *D.E.*)

GALGO. V. tamén *Caza*.

9943. **Galgo que moitas lebres levanta, algunha mata.** (ms10,24v: *D.E.*)
9944. **O galgo a pasiño camiña máis, e o cadelo galgando quédase atrás.** (ms10,24v: *D.E.*)
9945. **Ó galgo vello bótalle lebre e non coello.** (ms10,24v: *D.E.*)
9946. **O galgo, á larga, a lebre mata.** (ms10,24v: *D.E.*)

GALLINAS. V. tamén *Agrícolas* (*Animales*), *Animales domésticos* (*Gallina*), *Aves, Pájaros*.

9947. **A galiña enriba do ovo e o cutreño enriba do ouro.** (ms10,24v: *D.E.*)
9948. **A galiña na capoeira pon os ovos pra quen os queira.** [3468] (ms5,023: Félix Rodríguez Vieites)
9949. **A galiña na casa rica sempre pica.** (ms10,24v: *D.E.*)
9950. **A galiña non pon do galo senón do papo.** (ms10,24v: *D.E.*)
9951. **A galiña, ben galeada; e a moza, ben aloumiñada.** (ms10,24v: *D.E.*)
9952. **A galiña, se non pon, non lle enche ó seu dono o bulsón.** (ms10,24v: *D.E.*)
9953. **As galiñas así poñen como comen.** (ms10,24v: *D.E.*)
9954. **Cando a pita cacarexa, algo sinte ou algo quer.** (ms10,092r: *D.E.*)
9955. **Cando ten máis plumas a galiña é cando ten o galo enriba.** (ms10,24v: *D.E.*)
9956. **Folgade, galiñas, que o galo está nas vindimas.** (ms10,24v: *D.E.*)
9957. **Galiña choca ovos non pon.** (ms10,24v: *D.E.*)
9958. **Galiña gorda e por pouco diñeiro, non pode ser compañeiro.** (ms10,24v: *D.E.*)
9959. **Galiña que canta como capón, na túa casa; na miña, non.** (ms10,25r: *D.E.*)
9960. **Galiña que na casa fica, sempre pica.** (ms10,25r: *D.E.*)
9961. **Galiña que non pon, comela é o millor.** (ms10,25r: *D.E.*)
9962. **Galiña que non pon, comela ou, millor, vendela.** (ms10,25r: *D.E.*)
9963. **Galiña que non quer galo, pon o óvo sin galealo.** (ms10,25r: *D.E.*)
9964. **Non é moito que a quen che dá a galiña enteira, lle deas unha pata dela.** (ms10,25r: *D.E.*)
9965. **Polo Aninovo púxome a pita un ovo, e polos Reis xa tiña seis.** [3469] (ms10,092r: *D.E.*)
9966. **Si se soupera o que sabe a galiña no xaneiro, non quedaba unha no galiñeiro.** (ms10,25r: *D.E.*)
9967. **Tan contenta vai unha galiña cun polo, como outra con oito.** (ms10,25r: *D.E.*)

GALLO. V. tamén *Agrícolas* (*Animales*), *Animales domésticos* (*Gallos*), *Aves, Pájaros*.

9968. **Cada galo no seu galiñeiro e cada pola no seu poleiro.** (ms10,25r: *D.E.*)
9969. **Estrícate, galo, que a pelar te levan.** (ms10,25r: *D.E.*)
9970. **Galo que non cacarexa, non se sabe por onde anda.** (ms10,25r: *D.E.*)
9971. **Mal lle vai o galo cando lle pica o papo.** (ms10,25r: *D.E.*)
9972. **Metín o galo no poleiro, e fíxose meu fillo e meu herdeiro.** (ms10,25r: *D.E.*)
9973. **O que non sirva pra galo, que non cante.** (ms10,25r: *D.E.*)
9974. **O que non sirva pra galo, que non deprenda a cantar.** (ms10,25r: *D.E.*)
9975. **O que soilo come o seu galo, soilo aparella o seu cabalo.** (ms10,25r: *D.E.*)

[3467] Indica *Gachas*.
[3468] Indica *Gallinas*.
[3469] V. *Por Ano Novo púxome a pita un ovo e día de Reis tiña seis* en *Agrícolas* (*Animales*).

GANADO. V. tamén *Agrícolas.* (*Animales*), *Animales domésticos*.

9976. **Febreiro tronado, bo ano pró sementado e ruín pró gado.** [3470] (ms5,136: *O Gaiteiro de Lugo*, 1957)

9977. **Gana un bo gando pra un bo gastador.** (ms10,025v: *D.E.*)

9978. **Gando branco, millor é velo no prato.** (ms10,025v: *D.E.*)

9979. **Irse o ganado polo papado.** (ms10,25r: *D.E.*)

9980. **Irse o xogado polo ganado.** (ms10,25r: *D.E.*)

9981. **Máis tarde ou máis cedo, o gando volve ó seu cortello.** (ms10,025v: *D.E.*)

9982. **O mal ganado lévao o diaño.** (ms10,25r: *D.E.*)

9983. **Polo san Servando repousa no cortello o gando.** [3471] (ms5,141: *O Gaiteiro de Lugo*, 1961)

San Servando: 23.10.

9984. **Tarde ou cedo, o gando vai prá corte ou pró cortello.** (ms10,025v: *D.E.*)

GANANCIA

9985. **A ganancia do carreteiro entra pola porta e sai polo fumeiro.** (ms10,25r: *D.E.*)

9986. **A ganancia i-a laceira corren de feira en feira.** (ms10,25r: *D.E.*)

9987. **Ganar amigos e dar diñeiro a logro é sementar en terreno froitoso.** [3472] (ms10,025v: *D.E.*)

9988. **Ganar bés pra ruís herdeiros.** [3473] (ms10,025v: *D.E.*)

9989. **Non se gana o pan sin afán.** [3474] (ms10,025v: *D.E.*)

9990. **O ben ganar fai o ben gastar.** [3475] (ms10,025v: *D.E.*)

9991. **O bo ganar fai o bo gastar.** [3476] (ms10,025v: *D.E.*)

9992. **O bo ganar trai o bo gastar.** [3477] (ms10,025v: *D.E.*)

9993. **O que sementa e cría, tanto gana de noite como de día.** [3478] (ms10,025v: *D.E.*)

9994. **Onde se gana, gástase e, onde se gasta, gánase.** [3479] (ms10,025v: *D.E.*)

9995. **Pouca ganancia e pouco diñeiro.** (ms10,25r: *D.E.*)

9996. **Ten coidado de ganar, que tempo che queda pra gastar.** [3480] (ms10,025v: *D.E.*)

GARRAS

9997. **Por unhas e por outras bótanlle a un home as poutas.** [3481] (ms10,097r: *D.E.*)

9998. **Unhas e outras botan a un de poutas.** (ms10,097r: *D.E.*)

GASTAR. V. tamén *Ahorro y tacañería, Comercio, Mal gobierno, Sibaritismo, Superfluo*.

9999. **Gastar sin ter non se sabe como pode ser.** (ms10,026r: *D.E.*)

10000. **Non sempre lle está ben ó rico gastar nin ó probe escatimar.** (ms10,026r: *D.E.*)

10001. **Quen gasta e minte a bulsa llo sinte.** (ms10,026r: *D.E.*)

GATOS. V. tamén *Agrícolas* (*Animales*).

10002. **Ás veces a carne está no prato por falta de gato.** (ms10,026r: *D.E.*)

10003. **Ben se lava o gato dispois de farto.** (ms10,026r: *D.E.*)

10004. **Buscarlle cinco pés ó gato cando non ten máis que catro.** (ms10,026r: *D.E.*)

10005. **Calquera gato sinte que outro o rabuñe.** (ms10,026r: *D.E.*)

10006. **Con fillos, o gato ben caza ó rato.** (ms10,026r: *D.E.*)

10007. **Gárdate do gato que non miaña.** (ms10,026r: *D.E.*)

10008. **Gato do mes de xaneiro vale un carneiro.** (ms10,026r: *D.E.*)

10009. **Gato que moito miaña, poucos ratos caza.** (ms10,026r: *D.E.*)

10010. **Gato que non come, morre.** (ms10,026r: *D.E.*)

10011. **Mórrense os gatos e alégranse os ratos.** (ms10,026r: *D.E.*)

10012. **Na casa en que non hai gatos campan os ratos.** (ms10,026r: *D.E.*)

10013. **Na casa en que non hai gatos, non faltan ratos.** (ms10,026r: *D.E.*)

[3470] Indica *Ganado*.
[3471] Indica *Ganado*.
[3472] En ms10 s.v. *Ganar*.
[3473] En ms10 s.v. *Ganar*.
[3474] En ms10 s.v. *Ganar*.
[3475] En ms10 s.v. *Ganar*.
[3476] En ms10 s.v. *Ganar*.
[3477] En ms10 s.v. *Ganar*.
[3478] En ms10 s.v. *Ganar*.
[3479] En ms10 s.v. *Ganar*.
[3480] En ms10 s.v. *Ganar*.
[3481] V. *Unhas e outras botan ó crego de xoutas* en *Fortuna* (*buena o mala*).

10014. **Non deixes a gata na túa cama nin lle deas couces dispois de deitala.** (ms10,026r: *D.E.*)

10015. **Nunca faltou un gato pra lamber o plato.** [3482] (ms5,045: Serantes de Lage)

10016. **O gato acariña co rabo e rabuña coas unllas.** (ms10,026r: *D.E.*)

10017. **O gato saca as unllas cando as ha mester.** (ms10,026v: *D.E.*)

10018. **O gato saca as unllas cando llas buscan.** (ms10,026v: *D.E.*)

10019. **O máis ben coidado tamén o leva o gato.** (ms10,026v: *D.E.*)

10020. **O mal coidado lévao o gato.** (ms10,026v: *D.E.*)

10021. **Sempre que botes a gata na cama, ten coidado de non mancala nin couceala.** (ms10,026r: *D.E.*)

10022. **Ter sete folgos coma os gatos é un regalo.** (ms10,026v: *D.E.*)

GAVIOTA. V. tamén *Aves, Pájaros*.

10023. **Si a gaivota ta no mar, colle o arado pra arar; si a gaivota ta na terra, non te apartes da lareira.** [3483] (ms5,027: Ribadeo)

GENEROSIDAD. V. tamén *Ahorro y tacañería, Dádivas, Dado, Dar y recibir*.

10024. **Como deas moito, hasta as pedras verás como amolecen.** [3484] (ms: C.A. *A Nosa Terra*)

10025. **Dá e ten e farás ben.** [3485] (ms: Villanueva-F.V.S. / ms10,128r: *D.E.*)

(pt) *Dá e tem e farás bem.* (Chaves) (es) *Da y ten, y habrás bien.* (Correas)

GENEROSIDAD. PRODIGALIDAD

10026. **Cinco duros ganados, cinco duros gastados.** [3486] (ms: Otero de Rey)

GLORIA

10027. **Á derradeira cántase a gloria.** (ms10,026v: *D.E.*)

10028. **Gloria sin diñeiro é fume sin palla.** (ms10,026v: *D.E.*)

10029. **Nos días de gloria esquécese a memoria.** (ms10,026v: *D.E.*)

GOBIERNO. V. tamén *Jurídicos y similares, Poder*.

10030. **Cada un pra si val sete.** [3487] (ms: Santiago)

10031. **Dicen que cando non había can, era o raposo o capitán.** (ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar de Galicia)

10032. **Donde non hai can, o zorro é capitán.** (ms-SA: seminarista anónimo: algún lugar da provincia de Lugo)

10033. **Non hai millor mendo có da misma tela.** [3488] (ms: Tuiriz / ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar de Galicia)

(es) *No hay mejor remiendo que el del mismo paño.* (Sbarbi)

Nadie encargue a otro lo que pueda arreglar por su propia mano o diligencia.

10034. **Non hai millor paxe có que manda i-o faxe.** [3489] (ms: Orense)

10035. **Non sabe gobernar o que non sabe negar.** [3490] (ms10,026v: *D.E.*)

10036. **Non sirve pra gobernar o que non sabe mandar.** [3491] (ms10,026v: *D.E.*)

10037. **O goberno do folico está no principio.** (ms: F.V.S.)

10038. **O moucho no seu souto manda moito.** [3492] (ms: Tuiriz)

10039. **O que as teña, que as manteña.** [3493] (ms: Buciños)

10040. **O que gasta sin ter, abofellas s'o entendo.** [3494] (ms: F.V.S.)

10041. **O que non adeministra o seu, mal pode adeministrar o alleo.** [3495] (ms: Buciños)

10042. **O que non atende a súa tenda, que a venda.** (ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar da provincia de Lugo)

10043. **O que non é bon pra si, non é bon pra outro.** [3496] (ms: Buciños)

[3482] Indica *Gatos*.
[3483] Indica *Gaviota*.
[3484] Contén a indicación *Generosidad*.
[3485] Contén a indicación *Generosidad*. V. *Donaciones* (*Conveniencia del dar*). / En ms10 s.v. *Tener*.
[3486] Contén a indicación *Generosidad. Prodigalidad*.
[3487] Contén a indicación *Gobierno*. V. *Cada un pra si vale por dous* en *Independencia*.
[3488] ms-LU: *mellor* / Contén a indicación *Gobierno*.
[3489] *Non hay millor paxe qu'o que manda y-o faxe.* / Contén a indicación *Gobierno*.
[3490] En ms10 s.v. *Gobernar*.
[3491] En ms10 s.v. *Gobernar*.
[3492] Contén a indicación *Gobierno*.
[3493] Contén a indicación *Gobierno*.
[3494] Contén a indicación *Gobierno*. / V. *Gastar sin ter, non sei cómo pode ser* en *Derroche*.
[3495] Contén a indicación *Gobierno*.
[3496] Contén a indicación *Gobierno*.

(pt) *Quem não é bom para si, pior o será para ti.* (Chaves) (es) *Quien non es bueno para sí ¿cómo lo será para mí?* (R. Marín)

10044. **O que non se vala, non hai quen lle vala.** [3497] (ms: Buciños)

10045. **O que non ten acordo, que non teña folgo.** [3498] (ms: M.L.P. / ms4: M.L.)

Var.: *O que non ten acordo, ten que ter pés.* (ms4: F.V.S.)

10046. **O que queira ter boa facenda, que seu amo atenda.** (ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar da provincia de Lugo)

10047. **O que sobra métese en obra.** [3499] (ms: A.N.)

10048. **O que ten facenda que a atenda.** [3500] (ms: F.V.S.)

(es) *Quien tiene heredad, no vive en la ciudad.* (R. Marín) */ Hacienda, tu amo te atienda y sinó, que te venda.* (Sbarbi)

10049. **O que ten tenda qu'a atenda, e se non, que a venda.** [3501] (ms: M.V. / ms-LU: seminarista anónimo: Ferreira de Pantón, LU)

(pt) *Tenda, é preciso quem a atenda e senão que a venda.* (Chaves) (es) *Quien tiene tienda, deje lo demás y en ella atienda.* (R. Marín) */ Quien tien tienda que atienda y sinó que la venda.* (Id.)

10050. **O que ten tenda que a atenda.** (ms-SA: Francisco Canosa Quintáns)

10051. **O que ten tenda que ll'atenda, e se non, que a venda.** (ms-LU: seminarista anónimo: Arcos de Frades, Pol, LU)

10052. **O que ten tenda quer que ll'atenda, e se non, que a venda.** (ms4: M.V. / ms)

10053. **O que ten tenda, quer qu'atenda.** (ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar da provincia de Lugo)

10054. **O que ten tenda, quere que lle atenda.** (ms-SA: Darriba Míguez, Amador (13-11-1951))

10055. **O que ten tenda, ten que atendela.** (ms-SA: Serafín Caamaño Cernadas: Esteiro, Muros, C / ms-SA: Nicolás Alvarellos López: Lalín, PO)

10056. **Onde eu estea, estará sempre a cabeceira.** (ms10,015r: *D.E.*)

10057. **Onde falta o can, o raposo é capitán.** [3502] (ms: F.V.S.)

Var.: *Onde non hai can, é o raposo capitán.* (ms4: F.V.S.) / *Onde falta o can, é o raposo capitán.* (ms15,53)

10058. **Quen mal se goberna, moitas veces se queixa.** [3503] (ms10,026v: *D.E.*)

10059. **Quen queira ter facenda, qu'a atenda.** [3504] (ms)

Var.: *Quen pretenda ter facenda, faille falla que a atenda.* (ms4: J.P.)

10060. **Quen ten tenda que a'tenda, e si non, que a venda.** (ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar da provincia de Lugo)

10061. **Quen teña tenda, que ll'atenda.** (ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar da provincia de Lugo)

10062. **Si comeras como comes, non comerías como comes.** [3505] (ms e ms4: A.S.A.)

Var.: *Si comeras como comes, non comías como comes.* (J.P.)

10063. **Ti ó teu i-o criado ó alleu.** [3506] (ms: Lugo-F.V.S.)

10064. **Vai e vén i-o teu t'atén.** [3507] (ms: N.V. 2ª serie)

GOLPE

10065. **Golpe dado non se quita.** (ms10,026v: *D.E.*)

10066. **Golpe que se leva, mal se pode volver.** (ms10,026v: *D.E.*)

10067. **O golpe da tixola lixa anque non doia.** (ms10,026v: *D.E.*)

10068. **Un soilo golpe mata un home.** (ms10,026v: *D.E.*)

GORDO. V. tamén *Comida, Engordar, Obesidad.*

10069. **Poñámonos gordos, que o comer é todo.** (ms10,026v: *D.E.*)

GORRIÓN. V. tamén *Aves, Pájaros.*

10070. **Cada gorrión quer o seu espigón.** (ms10,026v: *D.E.*)

10071. **Por medo ós gorriós non quedan sin sementar os leiros.** (ms10,026v: *D.E.*)

GOTERA

10072. **Cada pingota de auga na sega vale un sapiño na terra.** [3508] (ms10,092r: *D.E.*)

[3497] Contén a indicación *Gobierno*.
[3498] Contén a indicación *Gobierno*.
[3499] Coa indicación *Gobierno*.
[3500] Contén a indicación *Gobierno*.
[3501] ms-LU: *que a'tenda, si non ca.* / Contén a indicación *Gobierno*.
[3502] Contén a indicación *Gobierno*. V. tamén *Perros*.
[3503] En ms10 s.v. *Gobernar*.
[3504] Contén a indicación *Gobierno*.
[3505] ms4: *Se comeras, non cumías*. / Contén a indicación *Gobierno*.
[3506] Contén a indicación *Gobierno*.
[3507] *Vai e ven y-o teu taten*. / ms4: *t'aten*. / Contén a indicación *Gobierno*.

10073. **O que non quita a goteira terá que facer a casa enteira.** (ms10,026v: *D.E.*)

10074. **Se ó vello lle quitan a pinguiña i-a cociña, que o enterren axiña.** [3509] (ms10,092r: *D.E.*)

10075. **Unhas pingan e outras mollan.** [3510] (ms10,092r: *D.E.* / mc: A.N.)

GOZO

10076. **Non hai gozo comprido, que así que está logrado xa está fuxido.** (ms10,026v: *D.E.*)

GRACIA

10077. **A pior gracia é caír na desgracia.** (ms10,027r: *D.E.*)

GRANO. V. tamén *Agrícolas* (*Generales*).

10078. **Grau a grau, a galiña mantense no inverno e no vrau.** (ms10,027r: *D.E.*)

10079. **Grau a grau, precura ter pró inverno e mais pró vrau.** (ms10,027r: *D.E.*)

10080. **Máis vale gran de pimenta que bosta de besta.** (ms10,027r: *D.E.*)

GRATITUD

10081. **¿Quen ha de ser teu herdeiro? Quen che limpe o traseiro.** [3511] (ms: Páramo-F.V.S.)

GRELO. V. tamén *Agrícolas* (*Generales*).

10082. **Probou a vella os grelos e lambeuse os dedos.** (ms10,027r: *D.E.*)

GRILLO

10083. **A vida do grilo: de día fame e de noite arruído.** (ms10,027r: *D.E.*)

GUARDAR

10084. **É tolería non ter ben gardado o que está ben ganado.** (ms10,025v: *D.E.*)

10085. **Garda da risa pra outro choro, que, anque che tarde, pode vir logo.** (ms10,025v: *D.E.*)

10086. **Garda de mozo e atoparás de vello.** (ms10,025v: *D.E.*)

10087. **Garda o ganador pró bo gastador.** (ms10,025v: *D.E.*)

10088. **Garda un de cada dous se queres facer bulsón.** (ms10,026r: *D.E.*)

10089. **Gardar con prudencia o que se gana con esperencia.** (ms10,025v: *D.E.*)

10090. **Gardar pra mañá, que falta fará.** (ms10,025v: *D.E.*)

10091. **Gardar prá mañá, que fame haberá.** (ms10,026r: *D.E.*)

10092. **Gárdate nena de mozo cando lle apunta o bozo.** (ms10,026r: *D.E.*)

10093. **Gárdate Dios de algunha xente coma de un can doente.** (ms10,026r: *D.E.*)

10094. **Máis vale gardar que emprestar e non cobrar.** (ms10,026r: *D.E.*)

10095. **Mal se garda o que a moitos agrada.** (ms10,026r: *D.E.*)

10096. **Non sempre debe o rico gardar nin o probe escatimar.** (ms10,026r: *D.E.*)

10097. **O de moitos cobizado, ten perigo inda gardado.** (ms10,025v: *D.E.*)

10098. **Quen garda, atopa.** (ms10,026r: *D.E.*)

GUERRA. V. tamén *Guerra y paz*.

10099. **A boa guerra trai a boa paz.** (ms10,027r: *D.E.*)

10100. **A guerra i-a cea comenzándoa logo se atea.** (ms10,027r: *D.E.*)

10101. **Ben fala da guerra o que non foi a ela.** (ms10,027r: *D.E.*)

10102. **Ben fala da guerra o que non vai a ela.** (ms10,027r: *D.E.*)

10103. **Ben lle parece a guerra ó que está lonxe de ela.** (ms10,027r: *D.E.*)

10104. **Cen anos de guerra e nin un de preitos.** (ms10,027r: *D.E.*)

10105. **Fala da guerra e líbrate de ela.** (ms10,027r: *D.E.*)

10106. **Fala da guerra e, se podes, non vaias a ela.** (ms10,027r: *D.E.*)

10107. **Ir á guerra e casar non se debe aconsellar.** (ms10,027r: *D.E.*)

10108. **Moitos hai na guerra e non todos están na pelea.** (ms10,027r: *D.E.*)

10109. **Na guerra do amor, o que foxe é vencedor.** (ms10,027r: *D.E.*)

10110. **Non é o mesmo falar da guerra que verse nela.** (ms10,027r: *D.E.*)

[3508] En ms10 s.v. *Gotear*.

[3509] En ms10 s.v. *Gotear*.

[3510] Tanto no mc como no ms, Vázquez Saco escribe este refrán seguido doutro: *Unhas pingan e outras mollan; ús en boa cama i-outros en palla, todos igual chegamos a i-alba*. ms: *y*-outras. En ms10 s.v. *Gotear*. V. *Ús en boa cama i-outros en palla, todos igual chegamos a i-alba* en *Fortuna (buena o mala)*.

[3511] ms2: *heredeiro*. / Contén a indicación *Gratitud*.

10111. **O millor da guerra é non estar nela.** (ms10,027r: *D.E.*)

10112. **O que non sabe o que é a guerra, que vaia a ela.** (ms10,027r: *D.E.*)

10113. **O que non vaia á guerra, non morre nela.** (ms10,027r: *D.E.*)

10114. **O que parvo vai á guerra, parvo volve dela.** (ms10,027r: *D.E.*)

GUERRA Y PAZ. V. tamén *Guerra*.

10115. **A guerra e a pintura, de lonxe.** (mc / ms4: F.V.S.)
(es) *La guerra y la pintura, de lejos tienen la hermosura.* (R. Marín)

10116. **A mouro morto gran lanzada.** [3512] (mc: C.A.)
(pt) *A mouro morto, grande lançada.* (Chaves) (es) *A moro muerto, gran lanzada.* (Sbarbi)

10117. **Batinme e morrín tres veces.** (mc: Santiago)

10118. **Cando un non quere, dous non pelexan.** [3513] (mc: Layosa)
Var.: *Cando un non quere, dous non reñen.* (Buciños)
(pt) *Quando um não quer, dois não baralham.* (Chaves) (es) *Cuando uno no quiere dos no riñen.* (Sbarbi) / *Cuando uno no quiere dos no barajan.* (Sbarbi) (ct) *Quan ú vòl, dos no's barallen.* (Alberola)

10119. **Cando un quere, dous non pelexan.** (ms9,02r: Orense)

10120. **Cen anos de guerra e nin un día de facenda.** (mc: C.A. *A Nosa Terra*)
(es) *Cien años de guerra, y no un día de batalla.* (Correas)

10121. **Cen anos de guerra e non un de preitos.** [3514] (ms4: C.A. *A Nosa Terra* / ms15,15)

10122. **En tempo de guerra non hai carta en favor.** (mc e ms4: M.V.)
Var.: *En tempo de guerra non hai cartas en favor.* (ms4: J.P.)

10123. **En tempo de guerra non se limpan as armas.** (mc: Buciños)
(pt) *Em tempo de guerra, não se limpam armas.* (Chaves)

10124. **Entre dous nunca reñen, se un cala.** [3515] (mc: Carballedo / ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar da provincia de Lugo)
(pt) *Quando um não quer dois não batalham.* (Chaves) (es) *Cuando uno no quiere, dos no riñen.* / *Cuando uno no quiere, dos no barajan.* (Correas)
Véase *Cando un non quere...*

10125. **Entre dous que reñen, os dous teñen culpa.** (ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar da provincia de Lugo)

10126. **Mate mouros quen poida.** (mc: M.L.2)
(es) *Mate moros quien quisiere.* (R. Marín)

10127. **Moro que vexas, fusil que disparas.** (mc)

10128. **Non hai culpa sin dous donos.** (ms15,41: Lugo)

10129. **O que é a guerra, vese nela.** (ms18,66v)

10130. **O que queira ver guerra, que vaia a Corea.** [3516] (ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar de Galicia)

10131. **O que queira ver guerra, que vaia a ela.** [3517] (mc: Tuiriz, Monforte)

10132. **Un solo non fai paz, pero tampouco fai guerra.** (mc)

10133. **Unha cousa é falar da guerra e outra cousa é ir [a] ela.** (ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar da provincia de Lugo)

10134. **Unha cousa é falar da guerra e outra cousa é verse nela.** (mc: Buciños / ms4: F.V.S.)
(es) *Habla de la guerra y no vayas a ella.* (Sbarbi)

GUSTOS

10135. **Cómese toda a vaca, porque us queren da perna e outros da faldra.** [3518] (ms10,135r: *D.E.*)

10136. **Entre gustos non hai disputas.** (ms10,027r: *D.E.*)

10137. **Hai gustos que merecen paus.** (ms10,027r: *D.E.*)

10138. **Ó gusto estragado o doce fáiselle amargo.** (ms10,027r: *D.E.*)

10139. **O que polo seu gusto morre, a morte sábelle ben.** (ms10,027r: *D.E.*)

10140. **Por eso se vende a vaca, porque a un gústalle o peito i-outro a espaldra.** [3519] (ms10,135r: *D.E.*)

HABER

10141. **En todas partes hai bo e malo.** (ms10,027v: *D.E.*)

[3512] Dentro de *Miscelánea* no mecanoescrito orixinal.
[3513] ms: *pelellan*.
[3514] ms15,15: *pleitos*. / V. *Pleitos*.
[3515] ms e ms-LU: *si un cala*.
[3516] *O que ra ver guerra que vaya a Corea*.
[3517] ms: *vaya*.
[3518] En ms10 s.v. *Vacas* coa indicación *Gustos*.
[3519] En ms10 s.v. *Vacas* coa indicación *Gustos*.

10142. **En todos lados hai de todo.** (ms10,027v: *D.E.*)
10143. **Haber hai moito pero está mal repartido.** (ms10,027v: *D.E.*)
10144. **Haber hainas como mantas.** (ms10,027v: *D.E.*)
10145. **Non hai sábado sin sol nin moza sin amor nin vello sin door.** (ms10,027v: *D.E.*)
10146. **Onde hai bo hai malo.** (ms10,027v: *D.E.*)
10147. **Onde hai celos, hai amor; onde hai vellos, hai door.** (ms10,027v: *D.E.*)
10148. **Onde hai malos, nunca falta un bo.** (ms10,027v: *D.E.*)
10149. **Onde hai un malo, hai outro bo.** (ms10,027v: *D.E.*)
10150. **Onde hai un malo, pode haber outro pior.** (ms10,027v: *D.E.*)
10151. **Onde non hai nada, a porta está sempre pechada.** (ms10,027v: *D.E.*)
10152. **Onde non hai, non compre buscar.** (ms10,027v: *D.E.*)
10153. **Pra todos haxa e pra min non falte.** (ms10,027v: *D.E.*)

HABLAR. V. tamén *Cautela en el hablar*.
10154. **A moito falar, moito errar.** (ms10,017r: *D.E.*)
10155. **Antes de falar de alguén, mira ben de quen.** (ms10,017r: *D.E.*)
10156. **Ás veces fálase por ter lingoa.** (ms10,017r: *D.E.*)
10157. **Cada cal fala de aquelo que trata.** (ms10,017r: *D.E.*)
10158. **Cando falares de alguén mira de quen e a quen.** (ms10,017r: *D.E.*)
10159. **Cando falares de alguén, pénsao primeiro ben.** (ms10,017r: *D.E.*)
10160. **Fala ben que non custa nada.** (ms10,017r: *D.E.*)
10161. **Fala ben que non custa un carto.** (ms10,017r: *D.E.*)
10162. **Fala ben, que se aforra camiño.** (ms10,017r: *D.E.*)
10163. **Fala de caza e tena na casa.** (ms10,017r: *D.E.*)
10164. **Fala de guerra e non vaias a ela.** (ms10,017r: *D.E.*)
10165. **Fala pouco e acertarás.** (ms10,017r: *D.E.*)
10166. **Fala pouco e ben e serás alguén.** (ms10,017r: *D.E.*)
10167. **Fálame en acabando que estou merendando.** (ms10,017r: *D.E.*)
10168. **Fálame en acabando que estou xantando.** (ms10,017r: *D.E.*)
10169. **Falamos e non nos entendemos.** (ms10,017r: *D.E.*)
10170. **Falando sábense as cousas.** (ms10,017r: *D.E.*)
10171. **Falar ben pouco custa.** (ms10,017r: *D.E.*)
10172. **Falar coma todos e sentir coma poucos.** (ms10,017r: *D.E.*)
10173. **Falar da caza e mercala na praza.** (ms10,017r: *D.E.*)
10174. **Falar da guerra e estar fóra dela.** (ms10,017r: *D.E.*)
10175. **Falar do mar e estar na terra.** (ms10,017r: *D.E.*)
10176. **Falar do mar e nel non entrar.** (ms10,017r: *D.E.*)
10177. **Falar do mar e non se embarcar.** (ms10,017r: *D.E.*)
10178. **Falar e sea quen queira.** (ms10,017r: *D.E.*)
10179. **Falas da caza e mércala na praza.** (ms10,017r: *D.E.*)
10180. **¿Falo eu ou renxe o carro?** (ms10,017r: *D.E.*)
10181. **Falou o burro e orneou.** (ms10,017r: *D.E.*)
10182. **Máis fácile é falar que traballar.** (ms10,017v: *D.E.*)
10183. **Moito falar e moito errar.** (ms10,017v: *D.E.*)
10184. **Non ha de falar o que ten por que calar.** (ms10,017v: *D.E.*)
10185. **O falar todo é parolar.** (ms10,017v: *D.E.*)
10186. **Ó médico, ó confesor e ó abogado, falarlle craro.** (ms10,017v: *D.E.*)
10187. **O moito falar noce e o moito rañar escoce.** (ms10,017v: *D.E.*)
10188. **O que moito fala, enfada.** (ms10,017v: *D.E.*)
10189. **Por falar ben non prenden a ninguén.** (ms10,017v: *D.E.*)
10190. **Por falar ben non se perde nada e antes se gana.** (ms10,017v: *D.E.*)
10191. **Por falar pouco nada se perde.** (ms10,017v: *D.E.*)
10192. **Quen moito fala, moito erra.** (ms10,017v: *D.E.*)
10193. **Quen moito fala, pouco asubía.** (ms10,017v: *D.E.*)
10194. **Se te botas a falar, coida non te fagan calar.** (ms10,017v: *D.E.*)

HABLAR MUCHO Y HABLAR POCO
10195. **A bon entendedor poucas palabras lle bastan.** (mc)

Var.: *A bon entendedor abóndanlle poucas falas.*

(pt) *A bom entendedor, meia palavra basta.* (Chaves) */ A bom entendedor, poucas palavras* (Id.) (es) *A buen entendedor, pocas palabras* (Correas) */ A buen entendedor, breve hablador.* (Id.) (ct) *A bòn entenedor, breu parlaor.* (Alberola)

10196. **Á carcel me levan por dar ó papo; así que salia, volvo ó meu trato.** (mc)

10197. **A falar nadie reventa.** (mc: Buciños)

Var.: *A falar ninguén rebenta.* (ms15,44: Lugo)

10198. **A home que moito barulla non lle teñas medo.** (mc: G.P.)

10199. **A lengua é o que manda máis forza.** (ms15,15)

10200. **A lengua solta, pero as maus na bolsa.** (mc: Carballino)

10201. **A lengua ten mui bo curral.** [3520] (mc: Buciños / ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar da provincia de Lugo)

10202. **A lengua vaia e veña; as maus, secas e quedas.** (mc: A.S.A.)

10203. **A palabra de amodín vale un perrín.** (mc: Fonsagrada)

10204. **A palabras falangueiras, orellas xordas.** [3521] (mc: C.A.)

Var.: *A palabras falangueiras, ouvidos xordos.* (ms4)

(pt) *A palavras loucas, orellas moucas.* (Chaves) (es) *A palabras locas, orejas sordas.* (Correas)

10205. **A palabras loucas, orellas moucas.** [3522] (mc: Velle)

(pt) *A palavras loucas, orellas moucas.* (Chaves) (es) *A palabras locas, orejas sordas.* (Correas)

10206. **A quen moito quer saber, dáselle pouco a entender.** (mc: M.L.)

(es) *A quien mucho quiere saber, poquito y al revés.* (R. Marín)

10207. **A quen non fala, Dios non oie.** [3523] (mc: C.A.)

(pt) *A quem não fala, Deus não o ouve.* (Chaves) */ A quem não pede, não o ouve Deus.* (Id.) (es) *A quien no habla, no le oye Dios.* (R. Marín) */ A quien no llama, Dios no le oye.* (Id.) (ct) *A boca que no parla, Deu no l'òu.* (Alberola)

[3520] ms-LU: *moi bô*.
[3521] V. *A palabras necias, oídos xordos* en *Ofensas*.
[3522] V. *A palabras necias, oídos xordos* en *Ofensas*.
[3523] ms: *oye*.

10208. **Á xente de falar e ós cans de ladrar non se lles pode quitar.** [3524] (mc / ms-LU: Dous seminaristas anónimos: algún lugar da provincia de Lugo / ms11,44: Comarca da Fonsagrada)

10209. **Á xente de falar i-ós cas de ladrar naide lles pode privar.** (ms-LU: seminarista anónimo: Outeiro de Rei, LU)

10210. **Á xente de falar i-ós cas de ladrar non se lles pode privar.** (mc)

Var.: *Os cas de ladrar i-a xente de falar non se pode cortar.* (ms15,41: Lugo)

10211. **Á xente de falar i-ós cas de ladrar nadie llo pode privar.** (ms-LU: seminarista anónimo: Laiosa, O Incio, LU)

10212. **Antes de dar á lengua, métea na despensa.** (ms15,15)

10213. **Ao bon calar chaman labrego.** (mc: G.P.)

(es) *Al buen callar llaman Sancho.* [3525]

10214. **Ao bon entendedor abóndanlle poucas falas.** (mc: C.A.)

(pt) *A bom entendedor, meia palavra basta.* (Chaves) */ A bom entendedor, poucas palavras.* (Id.) (es) *Al buen entendedor con media palabra basta.* (R. Marin) */ Al buen entendedor, pocas palabras, y ésas, sabias.* (Id.) (ct) *A bòn entenedor, breu parlaor.* (Alberola)

Véase *A bon entendedor...*

10215. **Aos bos entendedores, poucas razós.** (ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar de Galicia)

10216. **Cada un fala do que trata.** (mc: Golada-F.V.S.)

(pt) *Cada qual fala do que se trata.* (Chaves)

10217. **Cada un fala ou como sabe ou como pode.** (mc: C.A. *A Nosa Terra*)

(es) *Cada uno hable si no como debe, a lo menos, como sabe.* (Sbarbi)

10218. **Cando falan de Roma, logo sona.** (mc: A.S.A.)

10219. **Cando falan do ruín de Roma, logo asoma.** (mc: A.C.)

(es) *En mentando o nombrando al ruin de Roma, al punto, o cátalo, o luego, asoma.* (Sbarbi)

10220. **Cando un burro ornea, outro pica no toxo.** (mc: G.P.)

10221. **Da abundancia do corazón fala a lengua.** (ms-SA: José M. Gulías Rivas: Forcarei, PO)

[3524] ms: *y os cás*; ms-LU: *i-os cas*; ms-LU: *y'os cas*; ms11,44: *y'os cais, no se lles*.
[3525] ms: *Santo o Sancho*

10222. **Das palabras non me queixo; veremos despois os feitos.** (ms8,07v: Silvarrey)

10223. **De longas terras, barallas gordas.** [3526] (ms)

(pt) *De longas vias, longas mentiras.* (Chaves)

10224. **De lengua todos son valentes.** (mc: Monforte)

10225. **Do que hai no corazón fala a boca.** (ms5,023: Félix Rodríguez Vieites)

10226. **Do que non entendas non fales, qu'é millor non decir nada que decir barbaridades.** (ms21,20r: Bermés)

10227. **Do que non entendas non fales, que vale máis non decir que berrear.** (mc: R. Caruncho)

Var.: *Do que non entendas non fales, que val máis calar que berrear.* (ms4: C.A. *A Nosa Terra*)

(pt) *Mais vale calar que mal falar.* (Chaves) (es) *En lo que no entiendas, freno a tu lengua.* (R. Marín) (ct) *De lo que no hages estudiat, no tractes, qu'es necetat.* (Alberola)

10228. **Donde el non chega, manda recado.** (mc: La Coruña)

10229. **É mellor calar que con burro falar.** (ms-LU: seminarista anónimo: Laiosa, O Incio, LU)

10230. **En menos de que canta un galo eu non son tolo anque calo.** [3527] (mc: Santiago)

10231. **Entre noiros e paredes non fales o que non debes.** (mc)

Var.: *Entre noiros e paredes mirade o que dicedes.*

(pt) *As paredes tem ouvidos.* (Chaves) (es) *Ni tras pared ni tras seto digas tu secreto.* (Sbarbi) */ Las paredes oyen.* (Id.) */ Las paredes tienen oídos.* (Id.)

10232. **Entre silveiras e paredes non fales o que non debes.** (mc)

(pt) *As paredes tem ouvidos.* (Chaves) (es) *Ni tras pared ni tras seto digas tu secreto.* (Sbarbi) */ Las paredes oyen.* (Id.) */ Las paredes tienen oídos.* (Id.)

Porque *as silveiras i-os valados teñen orellas*, lo mismo que las paredes.

10233. **Fala o sapo do que leva no papo.** [3528] (ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar da provincia de Lugo)

10234. **Fala Tomasa do que a ela lle pasa.** (mc: Pol)

10235. **Fala Tomasa do que lle pasa.** [3529] (ms-LU: seminarista anónimo: Buciños, Carballedo, LU / ms-LU: seminarista anónimo: Julio Elías Bello Méndez: Terra Cha, LU / ms-LU: seminarista anónimo: Terra Cha, LU)

10236. **Falando do ruín de Roma, pronto s'asoma.** (ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar da provincia de Lugo)

10237. **Falando dun ruín de Roma, logo s'asoma.** (ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar da provincia de Lugo)

10238. **Falando enténdense as cousas.** (mc: Buciños)

(es) *Hablando se saben las cosas.* (Correas) */ La gente se entiende hablando.* (Correas)

10239. **Falando enténdense os homes.** [3530] (mc: Lugo / ms10,017r: *D.E.*)

Var.: *Falando enténdese a xente.* (ms4: F.V.S. / ms10,017r: *D.E.*)

(es) *La gente, hablando se entiende.* (Sbarbi)

10240. **Falar a todos ben e dar boa resposta a todos, pouco costa.** (mc: Buciños)

10241. **Home sabio, poucas palabras.** (ms-LU: seminarista anónimo: Julio Elías Bello Méndez: Terra Cha, LU)

10242. **Lengua de sete palletas, onde non che chamen, non te metas.** (ms-SA: Manuel Villaverde Marcos: Proupín, San Tomé de Ames, C)

10243. **Lengua de sete palletas, onde non te chaman, nunca te metas.** (ms21,15v: Bermés)

10244. **Lengua e tempo muda o vento.** (ms18,31r)

10245. **Lengua e tempo múdaos o vento.** [3531] (mc: A.C. *A Nosa Terra*)

10246. **Lingua de sete palletas, onde non te chaman, non te metas.** [3532] (mc: Santiago / ms-SA: Jesús María Antelo Fraga: Rial, Val do Dubra, C)

10247. **Máis apaga a boa palabra que caldeiro de auga.** [3533] (ms15,16 / ms10,077r: *D.E.*)

10248. **Moita léngoa, pouco proveito.** (ms18,54r: *Vida Gallega*)

10249. **Moita lengua e poucos feitos.** (mc: A.C. *A Nosa Terra*)

(ct) *Moltes paraules, pòques òbres.* (Alberola)

[3526] Aparece tachado por atrás da ficha de *Diol'os cría e eles se aparellan*.

[3527] ms: *En menos que*.

[3528] V. *O borracho logo solta o que ten no papo* e variantes en *Vicios*.

[3529] ms-LU (anónimo: Terra Cha): *Fala a Tomasa*.

[3530] Refrán e variante en ms10 s.v. *Hablar*.

[3531] ms: *mudas o vento*; ms4: *muda o vento*.

[3532] mc:*Lengua, donde*.

[3533] En ms10 coa referencia *Afabilidad*.

10250. **Moitas veces fala un porque ten lengua.** (mc: M.V.)

10251. **Moito falar é falar tan só.** [3534] (mc: A.C. *A Nosa Terra*)

10252. **Muito sabe o que ten boca lasa.** (ms15,12)

10253. **Non di cousa o sapo que non teña no papo.** [3535] (mc / ms4: F.V.S.)

10254. **Non días á lengua, meu rulo, cala e calemos, que todos que calar temos.** (ms15,17)

10255. **Non fagas todo o que poidas nin gastes todo o que tes, non creas todo o que digan, nin digas todo o que seipas.** [3536] (mc: J.P.)

(pt) *Não digas tudo o que sabes, nem creias tudo o que ouves, nem faças tudo o que podes.* (Chaves) (es) *No hagas todo lo que puedas, ni gastes todo lo que tengas, ni creas todo lo que oigas, ni digas todo lo que sepas.* (R. Marín) (ct) *No digues tot lo que sents, ni amòstres tot lo que tens.* (Alberola)

10256. **Non te fíes do que moito fala.** [3537] (ms: Santiago)

10257. **Non te fíes no que moito fala.** (ms-SA: José Lorenzo Viña)

10258. **Non todo o que se di se fai nin o que se fai se di.** (ms18,66r)

10259. **Non todo o que se di se fai nin todo o que se fai se di.** (mc: M.V. / ms21,23v: Bermés)

10260. **O dicir non ten cancelas.** (ms-SA: Francisco Canosa Quintáns)

10261. **O falar non ten cancela.** (mc: Pidre)

10262. **O malo, calalo.** (mc: F.L.)

10263. **O que a todo di que si, ou é parvo o[u] coida de min.** (ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar de Galicia)

10264. **O que a todo di que si, ou é tonto ou me fai a min.** (ms-LU: Jesús Redondo C.: A Barrela, Santiago de Lousada, Carballedo, LU)

10265. **O que a todo di que si, ou é tonto ou o coida de min.** (mc: L.G. / ms15,01: Eugenio Carré Aldao, *Literatura Gallega*, 2ª ed., 1911)

10266. **O que cala, amola o que fala.** (ms-SA: Luís Alcántara Pedreira: Rianxo, C)

10267. **O que cala, consente, anque non pra sempre.** (mc)

10268. **O que cala, consinte.** (mc: A.S.A.)

(pt) *Quem cala consente* (ou *vence*). (Chaves) (es) *Quien calla, otorga.* (R. Marín) (ct) *Qui calla otorga.* (Alberola)

10269. **O que cala, vence.** (mc: Buciños)

(pt) *Quem cala vence.* (Chaves) / *Quem calou venceu e fez quanto quis.* (Chaves) (es) *Quien calla, vence, y hace lo que le parece.* (R. Marín) (ct) *Qui callá, vencé y feu lo que vullgué.* (Alberola)

10270. **O que de Dios ha de gozar, ha de oír, ver e calar.** (ms-LU: seminarista anónimo: Paradela, LU)

10271. **O que di o que non é, tamén oi o que non quer.** (mc: M.L.)

(pt) *Quem diz o que quer, ouve o que não quer.* (Chaves) (es) *Quien dice lo que no debe, oye lo que no quiere.* (Correas) / *Quien habla lo que no debe, oye lo que no quiere.*

10272. **O que do mundo ha de gozar, de si ha de ver, oír e calar.** (mc: Buciños / ms-LU: seminarista anónimo: Buciños, Carballedo, LU)

(es) *Oír, ver y callar son cosas de gran preciar.* (Sbarbi) (ct) *Qui del mon vullga gojar, ha de oír, mirar y callar.* (Alberola)

10273. **O que do mundo queira gozar, ha de oír, ver e calar.** [3538] (mc: Piugos, Lugo / ms4: F.V.S.)

Var.: *"Quen no mundo ha de campar, ha de oír, ver e calar", decíame miña abuela ¡y-ay, Gasús, onde vai ela!* (ms16)

(es) *Oir, ver y callar, son cosas de gran preciar.* (Sbarbi) (ct) *Qui del mon vullga gojar, ha de oír, mirar y callar.* (Alberola)

10274. **O que du mundo gozar, ha d'oír, ver e calar.** (ms-LU: Jesús Redondo C.: Viana do Bolo,OU)

10275. **O que fala de Roma, pronto se asoma.** (ms-SA: Manuel Camino Sánchez)

10276. **O que fala por atrás, fala co cu.** [3539] (mc: Buciños)

10277. **O que falas no día, non fas no ano.** (ms-SA: Francisco Canosa Quintáns)

10278. **O que máis fala, máis ten que calar.** (mc: R. Caruncho, *Diario de Avisos*)

10279. **O que máis fala, ten máis que calar.** (ms18,56r: *Vida Gallega*)

10280. **O que mal fala, a súa boca ensucia.** (mc: Tuiriz, Monforte)

[3534] ms4: *e falas tan só.*

[3535] V. *O borracho logo solta o que ten no papo* en *Vicios*.

[3536] mc: *todo o que poidas, todo o que tés, todo o que digan*. O refrán recollido por Jacinto del Prado non coincide exactamente co rexistrado por Vázquez Saco no mc.

[3537] Contén a indicación *Del mucho y poco hablar*.

[3538] ms4: *d'este mundo*.

[3539] ms: *fala co cf....*

(pt) *Quem mal fala sua língua suja.* (Chaves)

10281. **O que mal fala, a súa boca luxa.** (mc)
(pt) *Quem mal fala sua língua suja.* (Chaves)

10282. **O que moito fala non é o que máis obra.** (ms-SA: Cándido Señarís Fernández: Buxán, Val do Dubra, C)

10283. **O que moito fala, moito se avergonza.** (ms-SA: José M. Domínguez Martínez: Sardiñeiro, Fisterra, C)

10284. **O que moito quere saber, dálle un corno a entender.** (ms-SA: seminarista anónimo: algún lugar da provincia da Coruña)

10285. **O que neste mundo queira estar, ten que ver, oír e calar.** (ms-LU: seminarista anónimo: Viveiro, LU / ms18,64r: Vivero)

10286. **O que neste mundo quere estar, ten que oír, ver e calar.** (ms-SA: José Barca Sanmartín: Santa Minia de Brión, C)

10287. **O que neste mundo quere gozar, ten que ver, oír e calar.** (ms-SA: Manuel Tojo Reboredo)

10288. **O que non fala é como o que non ve.** (mc: R. Caruncho, *Diario de Avisos*)

10289. **O que non pensei antes de falar, despois de falalo dáme que pensar.** (ms15,15)

10290. **O que non responde é parente dos xordos.** (ms6,02v: R. Caruncho, *Diario de Avisos* de La Coruña)

10291. **O que non sabe calar, non sabe falar.** (mc: Meilán)
(pt) *Quem não sabe falar, não sabe calar.* (Chaves)

10292. **O que por este mundo ben quere andar, debe oír ben e calar.** (ms-LU: José Ballesteros Alonso)

10293. **O si e o non andan sempre na conversación.** [3540] (ms10,121r: *D.E.*)

10294. **Onde non chegou, recado mandou.** (mc: Santiago)

10295. **Ós burros da miña terra calándose lles dan tela.** (mc: Pol)

10296. **Palabra que se di, bocado que se perde.** [3541] (mc: Chantada)

10297. **Palabras de burro non chegan ó ceo.** (mc: Buciños)

10298. **Palabras e prumas o vento as leva.** (mc: J.P. / ms10,077r: *D.E.*)
(pt) *Palavras e plumas, leva-as o vento.* (Chaves) / *Palavras, leva-as o vento* . (Chaves) (es) *Palabras y plumas, el viento las lleva.* (Correas) / *Palabras y plumas, el viento las tumba.* (Id.) (ct) *Paraules y plomes, el vent se les empòrta totes.* (Alberola)

10299. **Pechar as portas e falar ben dos veciños.** (mc: Carballino)

10300. **Pensa moito e fala pouco, que o moito falar é vicio.** (mc: Buciños)
(pt) *Pensa muito, fala pouco, escreve menos.* (Chaves) (ct) *Pensa molt y parla pòc y els sábis et farán llòc.* (Alberola)
Recoge las ideas de dos ya registrados.

10301. **Quen fala e cala, amola a quen fala.** (ms-SA: Alfonso Fernández Barros: Santa Eulalia de Oeste, Catoira, PO)

10302. **Quen se calara e pedras apañara, tempo virá que as esparxerá.** [3542] (mc e ms4: A.S.A. / ms4: J.P. / ms)
(pt) *Quem se cala e pedras apanha, tempo vem em que as derrama.* (Chaves) / *Quem cala apanha pedras.* (Chaves) (es) *Quien calla, piedras apaña, y tiempo vendrá en que las esparza.* (R. Marín)

10303. **Saber moito e telo calado é cousa dun aparvado.** (ms15,12)

10304. **Secreto de tres non é secreto.** (mc)
(pt) *Segredo de dois, segredo de Deus; segredo de três, o diabo o fez* (ou *segredo de todos*). [3543] (Chaves) (es) *Secreto de dos, sábelo Dios; secreto de tres, toda res.* (Correas) (ct) *Secret de tres, del diable es.* (Alberola)

10305. **Si a palabra é plata, o silencio é ouro.** (mc: Buciños)
(pt) *A palavra é de prata e o silêncio é d'ouro.* (Chaves)

10306. **Si máis dixeras, máis burro eras.** (mc / ms4: F.V.S.)

10307. **Si na vida queres gozar, terás que oír, ver e calar.** (ms-LU: seminarista anónimo: Ferreira de Pantón, LU)

10308. **Sonan cuchilladas e non malas palabras.** (mc)

10309. **Tódolos que critican son criticados.** [3544] (mc: Santiago / ms-SA: Pascual Campos Arestiño: Cando, Outes, C)

[3540] Sen clasificar no orixinal.
[3541] V. *Ovella que berra, bocado que perde* en *Animales domésticos* (*Ovejas*) e *Descuido*.
[3542] ms: *esparexerá*. Jacinto del Prado rexistra o refrán tal e como aparece en mc e ms4.
[3543] mc: *Diós*. Chaves recolle o refrán coa forma *Deus*.
[3544] ms-SA: *Todos que*.

10310. **Tu que o sabes e eu que o sei, cálate tu que eu me calarei.** [3545] (mc: A.N.)
Var.: *Ti que o sabes e eu que o sei, cala ti qu'eu calarei.* (ms15,19)

10311. **Unha idea saca outra, como pasa cas cereixas.** (ms10,030v: *D.E.*)

10312. **Vaca de moita herba e home de moita verba, todo se compón de merda.** (ms21,12v: Bermés)

10313. **Vaca de moita herba e home de moita verba, todo se volve m[erda].** (mc / ms4: F.V.S.)

10314. **Vale máis calar que con burros falar.** (ms8,17r: Silvarrey)

10315. **Vale máis calar que con tontos falar.** (mc)
(ct) *Més val callar qu'en burros parlar.* (Alberola)

10316. **Vale máis saber escoitar que saber falar.** (mc: Tuiriz, Monforte)

10317. **Xan calado é bon home.** [3546] (mc: Buciños / ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar da provincia de Lugo)

HACER

10318. **Ben axiña se fai o que ben se fai.** (ms10,016r: *D.E.*)

10319. **Ben ou mal feito, o que fagas faino ó direito.** (ms10,016r: *D.E.*)

10320. **Ben se fai o que logo se fai.** (ms10,016r: *D.E.*)

10321. **Cada un fai coma quen é.** (ms10,016r: *D.E.*)

10322. **Cada un fai das súas.** (ms10,016r: *D.E.*)

10323. **Cando fai sol e chove, é tempo de pagar as débedas.** (ms10,016r: *D.E.*)

10324. **Cando teñas o mando i-o pau, non fagas todo o que che veña á mau.** (ms10,016r: *D.E.*)

10325. **Está feita a mitá porque, anque ela non queira, eu quero xa.** (ms10,016r: *D.E.*)

10326. **Face-lo que fan todos ou non ir entre todos.** (ms10,016r: *D.E.*)

10327. **Facede cada día unha e rogar a Dios por outra.** (ms10,016r: *D.E.*)

10328. **Facede o ben que vos digo e non fagades o mal que eu fago.** (ms10,016r: *D.E.*)

10329. **Facede o que eu digo, e non fagades o que eu fago.** (ms10,016r: *D.E.*)

10330. **Facédelle festas á gata e saltaravos á cara.** (ms10,016r: *D.E.*)

10331. **Facédelle festas ó gato e rabuñaravos.** (ms10,016r: *D.E.*)

10332. **Facédevos ovellas e comeranvos os lobos.** (ms10,016r: *D.E.*)

10333. **Facer o que todos ou non andar con todos.** (ms10,016r: *D.E.*)

10334. **Facer que fagamos e non nos movamos.** (ms10,016r: *D.E.*)

10335. **Facer unha raia na auga pra que non se desfaga.** (ms10,016r: *D.E.*)

10336. **Fágoche por que me fagas, que non es Dios que me vallas.** (ms10,016r: *D.E.*)

10337. **Fai barato e venderás por catro.** (ms10,016r: *D.E.*)

10338. **Fai ben sin mirar a quen, fai mal e gárdate.** (ms10,016r: *D.E.*)

10339. **Fai moito e fala pouco.** (ms10,016r: *D.E.*)

10340. **Fai o que che manda o teu señor e sentaraste co el ó sol.** (ms10,016r: *D.E.*)

10341. **Fai o que seipas pra que en todas partes queipas, que o que sabe en tódolos lados cabe.** (ms10,016r: *D.E.*)

10342. **¿Fas mal? Espera outra cousa igual.** (ms10,016r: *D.E.*)

10343. **Feita a inocencia, feito o engano.** (ms10,016r: *D.E.*)

10344. **Ninguén as fai que non-as pague, máis cedo ou máis tarde.** (ms10,016r: *D.E.*)

10345. **Ninguién pode facer máis do que sabe.** (ms10,016v: *D.E.*)

10346. **Non-as fagas e non-as temas.** (ms10,016v: *D.E.*)

10347. **Non fagas tantas mercedes que te fagan sobir pol-as paredes.** (ms10,016v: *D.E.*)

10348. **Non me fagas bicar, e non me farás pecar.** (ms10,016v: *D.E.*)

10349. **Non sei que facer: se deixar de andar ou botar a correr.** (ms10,016v: *D.E.*)

10350. **Nunca falta quen ben faga.** (ms10,016v: *D.E.*)

10351. **O ben facer gana amigos i-o decir mal, enemigos.** (ms10,016v: *D.E.*)

10352. **O facer ben nunca está mal.** (ms10,016v: *D.E.*)

10353. **O que a faga que a pague.** (ms10,016v: *D.E.*)

10354. **O que fai un home tamén outro facelo pode.** (ms10,016v: *D.E.*)

[3545] mc: *i-eu*.
[3546] ms-LU: *Xan caldado*.

10355. **O que fixo e desfixo bota de conta que nada fixo.** (ms10,016v: *D.E.*)
10356. **O que non se fai pola santa Lucía, faise ó outro día.** (ms10,016v: *D.E.*)
10357. **O que vai facer mal, xa vai medio ferido, di o refrán.** (ms10,016v: *D.E.*)
10358. **Onde fores fai o que vexas.** (ms10,016v: *D.E.*)
10359. **Por eso che fago, pra que me fagas, porque non es Dios que me vallas.** (ms10,016v: *D.E.*)
10360. **Pro que has de facer non digas mañán.** (ms10,016v: *D.E.*)
10361. **Quen a faga, tarde ou cedo ha de pagala.** (ms10,016v: *D.E.*)
10362. **Se non fas o que queres fai o que podes.** (ms10,016v: *D.E.*)
10363. **Solber e soprar non se pode facer á par.** (ms10,016v: *D.E.*)
10364. **Solber e soprar non se pode facer.** (ms10,016v: *D.E.*)
10365. **Tamén sei facer a bulra de quen de min a fixer.** (ms10,016v: *D.E.*)
10366. **Torto ou direito, o que está feito está feito.** (ms10,016v: *D.E.*)

HACIENDA

10367. **A facenda do crego entra pola porta e sai polo fumeiro.** (ms10,015v: *D.E.*)
10368. **A facenda, seu dono a vexa.** (ms10,015v: *D.E.*)
10369. **Facenda de sobriño, quéimase no lume e afógase no río.** (ms10,015v: *D.E.*)
10370. **Facenda en dúas aldeas, pan en dúas taleigas.** (ms10,015v: *D.E.*)
10371. **Mal empregada está a facenda en quen non é señor dela.** (ms10,015v: *D.E.*)
10372. **Quen ten facenda, que a atenda pra que non se lle perda.** (ms10,015v: *D.E.*)

HALAGOS. CARICIAS

10373. **Quen te enche de festas que non acostuma facer, ou querte enganar ou de ti ha mester.** (ms10,19v: *D.E.*)

HAMBRE. V. tamén *Hambre. Gastronomía*.

10374. **A fame desperta o inxenio.** (ms10,017v: *D.E.*)
10375. **A fame, en comendo, pasa.** (ms10,017v: *D.E.*)
10376. **A pan de quince días, fame de tres semanas.** (ms10,017v: *D.E.*)
10377. **De fame non morre ninguén; de moito comer, máis de cen.** (ms10,017v: *D.E.*)
10378. **Dispois de que tocan a Aleluia, o que teña fame que a sacuda.** (ms10,017v: *D.E.*)
10379. **Fame e espera desespera.** (ms10,018r: *D.E.*)
10380. **Fame e esperar fai reloucar.** (ms10,018r: *D.E.*)
10381. **Fame e frío entregan ó home ó seu enimigo.** (ms10,018r: *D.E.*)
10382. **Fame longa non é reparona.** (ms10,018r: *D.E.*)
10383. **Fame que agarde fartura non é fame.** (ms10,018r: *D.E.*)
10384. **Fame que espera fartura, pouco dura.** (ms10,018r: *D.E.*)
10385. **Fame, sede e frío meten ó home no presidio.** (ms10,018r: *D.E.*)
10386. **Fame, sede e frío meten ó home [na casa] do seu enemigo.** [3547] (ms10,018r: *D.E.*)
10387. **Inventa máis un famento que cen abogados.** (ms10,018r: *D.E.*)
10388. **Longo e estreito coma un ano famento.** (ms10,018r: *D.E.*)
10389. **Mala é a fame cando non ten que comer.** (ms10,018r: *D.E.*)
10390. **Nin con toda a fame á arca nin con toda a sede á cántara.** (ms10,018r: *D.E.*)
10391. **O famento nunca anda contento.** (ms10,018r: *D.E.*)
10392. **O famento, por mesquiño, sempre anda descontento.** (ms10,018r: *D.E.*)

HAMBRE. GASTRONOMÍA. V. tamén *Caldo, Comida, Embutidos, Ensalada, Entrecosto, Hambre, Manjar, Morcilla, Nueces, Pan, Papas, Peces*.

10393. **A bica de fóra sabe millor có pan da casa.** (ms15,34v: Lugo)
10394. **A boa fame n'hai broa dura.** [3548] (mc: Santiago / ms-SA: seminarista anónimo: algún lugar da provincia da Coruña / Manuel Camino Sánchez)
Var.: *Á boa fame n'hai pan reseso.* (C.A.) / *Á boa fame n'hai pan duro.* (mc: C.A. / ms-SA: Andrés Castro Ces: Tállara, Lousame, C)
(pt) *A boa fome, não há mau pão.* (Chaves)
(es) *A buen hambre, no hay pan duro.* (Sbarbi) / *A la hambre, no hay mal pan.* (Id.)

[3547] *Fame, sede e frío meten ó home do seu enemigo.*
[3548] ms e ms-SA: *non hai*.

Enseña que cuando la necesidad aprieta, no hay que fijarse en delicadezas.

10395. **A boa fame n'hai codelo.** [3549] (mc: C.A. / ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar da provincia de Lugo)

10396. **A boa masa aparta a brasa.** (mc: Pol)

Var.: *A boa masa arreda a brasa.* (O. de Rey)

Si es buena la masa del pan, no se pega al horno ni a las brasas que acaso quedan en el horno.

10397. **A boa masa desvía a brasa.** (ms21,03r: Bermés)

10398. **A carne: no sal un mes e no fume tres.** (ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar da provincia de Lugo)

10399. **A coda dura o dente aguza.** (mc: M.L.)

10400. **A falta de chocolate, bo[a]s son potas con tomate.** (ms-LU: seminarista anónimo: Ortigueira, Ortigueira, C)

10401. **A falta de pan, boas son tortas.** [3550] (mc: Sarria / ms4: F.V.S.)

10402. **A fame encérrase onde non hai que comer.** (mc: Buciños)

10403. **A fame fai andar os pés.** (mc: Santiago, Manuel Hombre Sóñora)

10404. **A fame i-o frío fan ir á casa do enemigo.** [3551] (ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar de Galicia / ms18,70r: A.S.A.)

10405. **A fame que espera fartura non é fame.** (ms-LU: seminarista anónimo: Sindrán, Monforte de Lemos, LU)

10406. **A gran fame non hai pan duro.** (ms-LU: José Ballesteros Alonso)

10407. **A grasa está no cimo.** (mc: Tuiriz, Monforte)

10408. **A iauga da fonte, boa pra o pote.** (ms21,06v: Bermés)

10409. **A lamber ninguén se farta.** (mc: Carballino)

Como: *Lamber non é comer.*

10410. **A laranxa á mañán é ouro, ás doce plata e á noite mata.** (ms-SA: R. Celso Rodríguez Rodríguez)

10411. **A misa i-o pimento non son de alimento.** (ms15,45r: Chantada)

10412. **A misa i-o pimento son de pouco alimento.** (ms-LU: seminarista anónimo: Camporramiro, Chantada, LU)

10413. **A moita fame non hai mendrugo duro.** (mc: Tuiriz, Monforte)

10414. **A moita fame non hai pan duro.** (ms-SA: Juan López Souto: Corrubedo, Ribeira, C)

10415. **A moita fame non hai pan podre.** (mc: A.S.A.)

(pt) *A boa fome, não há mau pão.* (Chaves) (es) *A buen hambre no hay pan duro* (o malo). (Sbarbi) (ct) *A qui te fam, el pá negre li pareix blanc.* (Alberola)

Véanse las variantes: *A boa fame...*

10416. **A morrer, morrer farto.** (ms-SA: Francisco Deán Rodríguez: Portosín, Porto do Son, C)

10417. **A naranxa pola mañán ouro, polas doce plata, pola noite mata.** (ms: Lameiro)

10418. **A pan duro, dente agudo.** (mc: M.L.)

(pt) *A pão duro, dente agudo.* (Chaves) (es) *A pan duro, diente agudo.* (Correas) (ct) *A carn dura, dent aguda.* (Alberola)

10419. **A pasar fame, o último.** (mc: Monforte)

10420. **A poesía está no cazolo e na charouvía.** (mc: A.I.)

10421. **A pote que ferve, ningunha mosca se atreve.** (mc: Buciños / ms4: F.V.S.)

10422. **A quen come e non convida, que lle revente a barriga.** (mc: C.A.)

10423. **A quen come e non promete, sálelle por donde o mete.** (mc: M.L.)

10424. **A quen has de da-la cea, non lle negues a merenda.** [3552] (mc: M.V. / ms21,26r: Bermés)

Var.: *A quen ll'has de dar a cea, non lle chóre-la merenda.* (mc: *Vida Gallega*)

(pt) *A quem hás-de dar de ceiar, não te doa dar de merendar.* (Chaves) (es) *A quien has de dar de cenar, no te duela darle de merendar.* (Correas) / *A quien has de dar la cena, no le quites la merienda.* (Id.) / *A quien hayas de dar la cena no le quites la merienda.* (R. Marín) (ct) *Al que li tingues que donar a sopar, no li planygues el berenar.* (Alberola)

10425. **A quen has de darlle cena, négalle a merenda.** (ms18,19r)

10426. **A quen merenda ben, calquera lle dá a cea.** (mc: Palas de Rey-F.V.S.)

10427. **A quen non quer o caldo, sete tazas.** (ms21,09v: Bermés)

10428. **A quen non quere caldo, a cunca chea.** (mc: C.A.)

[3549] ms-LU: *non hai*.

[3550] V. *A falta de pan, boa é a bola de millo* en *Pan* (*Pan de maíz*).

[3551] ms18,70r: *y-o frío, d'o inimigo*.

[3552] *A quen has de dal-a cea, non lle negues a merenda*. / ms3: *non neguel-a merenda*; ms4: *negue-l-a*.

Var.: *A quen non quere caldo, taza e media.* (mc e ms4: A.S.A.) [3553]

(es) *A quien no quiere caldo, la taza llena.* (Sbarbi)

10429. **A ración de san Francisco, tanto chega pra catro como pra cinco.** (mc: Layosa)

10430. **A vida do can era boa, se non pasara fame.** (ms5,029)

10431. **¡Ai, larpeiro!, deixáche-la de raxo e comíche-la de mexilóns.** [3554] (mc: Betanzos)

Pondera las excelencias de la empanada de mejillones, superior a la de lomo de cerdo.

10432. **Ánimo, tripas, que está o corno a cocer.** [3555] (mc: Buciños / ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar da provincia de Lugo)

10433. **Anque é tolo, come o lobo.** [3556] (mc: Sarria)

10434. **Anque o cocho sabe ben, non te metas en el.** (ms10,049v: Norte de Lugo)

10435. **Antes de comer, non poder facer; e de comido, entambollecido.** (ms5,137: A.N.)

10436. **Ao curricán non perdas o pan.** (mc: Museo)

10437. **As coitas, con pan, son boas de levar.** (mc: Buciños)

10438. **As coitas, con pan, son coitas a medias.** (mc: C.A.)

10439. **As moscas millor se pillan con mel que con fel.** [3557] (mc / ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar da provincia de Lugo)

(pt) *Mais moscas se apanham com mel que com fel.* (Chaves) (es) *Más moscas se cogen con miel que no con hiel.* (Sbarbi) (ct) *Més mosques s'agarren en mèl qu'en fèl.* (Alberola)

Figuradamente se aplica a la suavidad de carácter.

10440. **As papiñas que nos dan non se comen no inverno nin no vran.** (ms: Santiago)

10441. **As sopas fervidas alargan a vida.** (ms5,045: Serantes de Lage)

10442. **Ásate, miña torrezmada, nin crúa nin queimada.** (mc: Buciños)

10443. **Auga e castañas fan medra-las entrañas.** [3558] (ms21,06v: Bermés)

10444. **Auméntame a comida e desquítame o traballo.** (mc: Buciños / ms4: F.V.S.)

10445. **Aunar despois de farto non che é milagre.** [3559] (mc: C.A.)

(es) *Ayunar después de harto.* (Sbarbi)

Vitupera a los que usan esta mortificación y viven con regalo.

10446. **Barriga chea a Dios alauda.** (mc: Buciños / ms4: F.V.S.)

Var.: *Barriga chea a Dios abonda.* (ms4: F.V.S.)

(es) *Barriga llena, a Dios alaba.* (R. Marín)

10447. **Barriga chea, home prá aldea.** (mc)

10448. **Barriga feita, compaña desfeita.** (mc: Agro)

(pt) *Barriga cheia, companhia desfeita.* (Chaves) */ Merenda comida, companhia desfeita.* (Id.) */ Comida feita, companhia desfeita.* (Id.) (es) *Comida hecha, compañia deshecha.* (Correas)

10449. **Barriguiña chea, cregho prá aldea.** [3560] (ms-SA: Jaime Fráiz Vázquez: Arzúa, C)

10450. **Blanco e migao chámanlle leite e pan.** (ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar da provincia de Lugo)

10451. **¿Bebes viño? Non bebes siso.** (ms5,137: A.N.)

10452. **Bebiades de boa gana, se non fora a donicela.** (mc / ms4: F.V.S.)

10453. **Ben canta Marta despois de farta.** (mc: A.N.)

(pt) *Bem canta Marta depois de farta.* (Chaves) */ Bem canta o francês, papo molhado.* (Id.) (es) *Bien canta Marta, después de harta.* (Correas) (ct) *Be canta Marta, després de farta.* (Alberola)

10454. **Ben s'entende o que nos queren decir cando nos chaman a xantar.** (ms15,15)

10455. **Bendita sea a platada, que a todo o mundo agrada.** [3561] (mc: Agro)

10456. **Bendita sea a tallada que trae outra remangada.** [3562] (mc: M.V. / ms21,29r: Bermés / ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar da provincia de Lugo / Amador Darriba Míguez)

10457. **Boa cena e millor xantar nos días de san Xulián.** (ms21,07r: Bermés)

10458. **Boa é a fame que espera fartura.** (mc: Tuiriz, Monforte)

[3553] ms4: *quer caldo*.
[3554] *Ai, larpeiro, deixàche-la de raxo, e comiche-la de mexilòns*.
[3555] ms-LU: *qu'está un corno*.
[3556] mc: *Auga e tolo*.
[3557] ms: *c'a*. / ms-LU: *ca mel que ca fel*.
[3558] *Auga e castañas fan medral'as entrañas*.
[3559] ms: *ch'e*.
[3560] *Barrigiña chea crejo pra aldea*.
[3561] ms4: *mundo ll'agrada*.
[3562] ms, ms-LU, A. Darriba Míguez e ms21,29r: *trai*; ms-LU: *romangada* / A. Darriba Míguez: *sexa*.

(es) *Hambre que espera hartura no es hambre.* (Sbarbi)

10459. **Boas eran as comerotas, se non foran as pagarotas.** (mc: Buciños / ms4: F.V.S.)

La hora de la cuenta asusta a todos.

10460. **Boas eran comerotas se non foran pagarotas.** (ms-SA: seminarista anónimo: algún lugar da provincia de Lugo)

10461. **Boas son as festas na casa dos outros.** (mc)

10462. **Boca que queres, barriga ten mau.** (ms4 e mc: M.L. / ms4: F.V.S.)

En ms4 aparece recollido dúas veces, a segunda co local F.V.S.

10463. **Boca que se abre, algo quer.** (mc: A.S.A.)

10464. **Bocado comido non ten sustancia.** (mc: Carballedo / ms4: F.V.S.)

10465. **Bocado que vai á sartén, sempre sabe ben.** (ms-SA: Barral Sánchez, J.M.)

10466. **Bon para alá, tanto ten touciño coma soá.** (ms15,13)

10467. **Bota ovos á sartén, que aceite xa o ten.** [3563] (mc: Miraz)

10468. **Ca fame que se pasa mantíñanse outros tantos.** (ms-SA: Antonio Iglesias Duro: Carcacía, Padrón, C)

10469. **Cacheiras e suás, honra de mesa e proveito de cas.** (ms-LU: seminarista anónimo: Illán, Begonte, LU)

10470. **Cacholas e soás, honra de mesas e proveito de cas.** [3564] (mc: Buciños / ms4: Pidre-F.V.S.)

Porque, aunque aparentan mucho, tienen muchos huesos.

10471. **Cada día galiña amarga a cociña.** [3565] (mc: Buciños / ms4: F.V.S. / ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar da provincia de Lugo)

(pt) *Cada dia peixe, amarga o caldo.* (Chaves) (es) *Cada día gallina, amarga la cocina.* (Correas) */ Cada día olla, amarga el caldo.* (Id.) */ Siempre gallina, amarga la cocina.* (Sbarbi) (ct) *Cada día còl, lo caldo amarga.* (Alberola)

Llega a cansar todo lo que se repite, por muy bueno que sea. (mc) / Por buena que sea una cosa, se vuelve pesada y fastidiosa cuando es muy repetida. (ms-LU)

10472. **Cada pato enche o seu papo.** (mc: Santiago)

10473. **Cada porco catorce morcillas, e se me poño e se me recacho, cada porco, vintecatro.** (ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar da provincia de Lugo)

10474. **Caldo de pota pequena e viño de cuba grande.** (mc)

10475. **Caldo feito non ten aforro.** (mc: Fonsagrada-F.V.S. / ms11,44: Comarca da Fonsagrada)

10476. **Caldo quente ó gusto de todos.** (ms-LU: seminarista anónimo: Laiosa, O Incio, LU)

10477. **Caldo sin grasa, pan sin tasa.** (mc e ms4: M.V. / ms4: F.V.S. / ms21,11r: Bermés)

(es) *Caldo sin grasa, pan sin tasa.* (R. Marín) */ Donde no entra grasa, entra pan sin tasa.* (Castillo)

Para suplir con lo segundo la falta de lo primero.

10478. **Caldo sin pan dáse ó can.** (mc: *Vida Gallega*)

(pt) *Caldo sem pão, só no inferno o dão.* (Chaves)

10479. **Caldo sin pan no inferno o dan.** [3566] (mc: A.N. / ms21,02r: Bermés / ms-SA: Manuel Otero González: Divino Salvador de Coiro, Cangas, PO)

Var.: *Caldo sin pan no inferno o fan.* (*Terra de Melide*)

(pt) *Caldo sem pão, só no inferno o dão.* (Chaves)

10480. **Cand'é na mostada, non se sinte.** (mc: Buciños)

Mostada = cuando el vino esta en mosto no se siente porque se bebe muy bien.

10481. **Cando a fame pica, sabe ben a bica.** [3567] (mc: A.I. / ms18,71r: A.S.A. / ms10,017v: *D.E.*)

Véase *A moita fame...*

10482. **Cando a sartén grila, algo hai na vila.** [3568] (mc / ms4: F.V.S.)

(es) *Cuando la sartén chilla, algo hai en la villa.* (R. Marín)

10483. **Cando comeres antes d'ir á igrexa, despois non cho porán á mesa.** [3569] (mc e ms: A.I. / ms18,71r: A.S.A.)

10484. **Cando falta o pan, aprovéitanse as frangullas.** (ms-LU: seminarista anónimo: Paradela, LU)

10485. **Cando hai fame e non hai pan, anque sea frangullas, van.** [3570] (ms10,049v e ms15,24r: La Cañiza)

[3563] ms: *hovos e sarten*.
[3564] ms: *de mesa*; ms4: *porveito pr'os*.
[3565] ms-LU: *amarg'a cociña*.
[3566] ms3: *no inferno dan*; ms21,02r: *infern'o dan*; ms-SA: *no inferno y o dan*.
[3567] V. *A falta de pan cómese bica* en *Pan* (*Pan de maíz*). En ms10 s.v. *Hambre*.
[3568] ms4: *auga hai na vila*.
[3569] ms: *non che porán*; ms18,71r: *antes de ir*.
[3570] ms15,24r: *anque sean*.

10486. **Cando morra a Marta, que morra farta.** (ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar da provincia de Lugo)

10487. **Cando non hai de solana, de todo como.** [3571] (mc: Santiago)

10488. **Cando non hai pan, aprovéitanse as frangullas.** [3572] (mc: Buciños / ms4: F.V.S.)

10489. **Cando non hai pan, cómese bola.** (ms-LU: seminarista anónimo: Sindrán, Monforte de Lemos, LU)

10490. **Cando non hai pan, faragullas van.** (ms21,09r: Bermés)

10491. **Cando non hai qué, aprovéitanse as frangullas.** (mc: Muros)

10492. **Cando o caldo ten grasa, espera pola salsa.** (mc: Chantada)

Tiene grasa por la carne que se echó en él; lo que se hace en días de cierta solemnidad, en los que se come más que caldo.

10493. **Cando o crego canta aleluia, xa se come a carne crúa.** [3573] (mc: E.C.)

10494. **Cando o cura vai ós figos ¡que faremos os veciños!** [3574] (ms: Lugo)

10495. **Cando o farnelo está direito, mira si tes o xantar feito.** (mc: Buciños)

Porque son las horas del mediodía.

10496. **Cando o inverno é grande, o pan ben que se lambe.** (mc: Santiago)

10497. **Cando se come, non se fala.** (ms-LU: Manuel Portela Balayo)

10498. **Cando un coce, todos amasan.** (mc: Tuiriz, Monforte)

10499. **Canta máis fame, máis se adoece.** [3575] (mc: C.A.)

10500. **Canto comas antes d'ir á igrexia, despois non cho poñerán na mesa.** (ms21,09r: Bermés)

10501. **Canto comeres antes d'ir á igrexa, despois non cho porán na mesa.** [3576] (mc e ms4: A.S.A.)

10502. **Canto máis caldo, máis sopas.** (mc: M.V. / ms16: *D.E.* / ms21,21r: Bermés)

(es) *A más caldo, más sopas.* (R. Marín)

10503. **Canto máis doce é o mel, máis chupan as abellas nel.** [3577] (ms-SA: Manuel Fresco Reboredo: San Andrés de Cesar, Caldas de Reis, PO / José Ballesteros Alonso)

10504. **Canto máis doce é o mel, máis zugan as abellas nel.** (mc: L.G. / ms15,01: Carré Aldao / ms15,48: Nantín, Becerreá)

10505. **Canto máis un come, menos ve.** (mc)

10506. **Canto máis unto, mellores berzas.** (mc: M.L.)

(es) *Cuanto más manteca, mejores berzas.* (R. Marín)

10507. **Canto menos caldo máis sopas.** (ms18,52r: *Vida Gallega*)

10508. **Carne do peito, moita sona e pouco proveito.** [3578] (mc: A.I.)

(pt) *Carne de peito, sem proveito.* (Chaves)
(es) *Carne de pecho, carne sin provecho.* (Correas)

10509. **Carne morta e pan cocido, hai que buscar quen-o coma.** (ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar da provincia de Lugo)

Hai cousas que no son de conserva.

10510. **Carne que non has comer, deixa cocer.** (ms: Orense)

10511. **Carnes ruínes non peligran.** (mc: Tío Pepe)

10512. **Caro costa o que ben sabe.** (mc: M.V.)

(pt) *Caro custa o que bem sabe.* (Chaves)
(es) *Caro cuestan los deleites.* (R. Marín)

10513. **Co que eu coma, naide engorda.** [3579] (mc: M.L.)

(pt) *Com o que come minha vizinha, não aproveita tripa minha.* (Chaves)

10514. **Cocha ves ¡o caldo vaise!** (ms-LU: seminarista anónimo: Guntín, LU)

10515. **Cóllense máis moscas con gota de mel que con ola de vinagre.** (ms6,03v: Portela Pazos, en *Ultreya*)

10516. **Comamos, bebamos, poñámonos gordos e a canto nos digan fagámonos xordos.** [3580] (mc: Becerreá)

(es) *Comamos, bebamos y tengamos dineros; que lo demás no importa dos bledos.* (R. Marín)

Puede pasar como lema de los modernos.

10517. **Come ben nesta vida, que na outra non tes fame.** [3581] (mc: Santiago)

[3571] *Cando non hay de solana, de todo como.* / ms: *de solano*.
[3572] ms: *faragullas*; ms2: *Cando no hay*.
[3573] mc: *cruda*; ms4: *come carne crua*.
[3574] Aparece por atrás da ficha de *O que sobra é o que mantén*.
[3575] V. tamén *Pobreza*.
[3576] ms4: *porán a mesa*.
[3577] J. Ballesteros Alonso: *dulce*.
[3578] ms4: *porveito*.
[3579] mc: *Conque eu coma*.
[3580] V. *Come, durme e engorda, e se te chaman, faite a xorda* en *Despreocupación* e en *Sibaritismo*.
[3581] V. *Comamos, bebamos e runflemos que ó cabo morrer temos* en *Sibaritismo*.

10518. **Come carne, miña filla, do que se come se cría.** (ms-LU: seminarista anónimo: Pacios, Neira de Xusá, Baralla, LU)

10519. **Comer a gusto e vestir ó uso.** (mc: Monforte)

(pt) *Comer a gosto, andar à moda.* (Chaves) (es) *Comer, a gusto; hablar y vestir, al uso.* (R. Marín) (ct) *Menjar a gust y vestir a ús.* (Alberola)

En lo exterior, hemos de acomodarnos a los usos y costumbres de los demás; no así en lo que atañe a uno solo.

10520. **Comer como haber.** (mc: A.N.)

10521. **Comer e se rañar, todo é comenzar.** [3582] (mc: C.A. y A.N. / ms: C.A.-*A Nosa Terra*)

(pt) *Coçar e comer, começo quer.* (Chaves) */ O comer e o coçar, por demais* (ou *o caso*) *é começar.* (Id.) (es) *Comer y rascar, todo es comenzar.* (R. Marín) */ El comer y el rascar, hasta empezar.* (Castillo)

10522. **Comer polo miúdo e cagar polo maduro.** (mc: M.L.)

10523. **Comer sin grasa, pan sin tasa.** (ms-LU: seminarista anónimo: Buciños, Carballedo, LU)

10524. **Comíche-la cireixa, has caga-la croia.** [3583] (mc: Monforte / ms4: F.V.S.)

10525. **Comida feita, compañía desfeita.** [3584] (mc: C.A. y A.N. / ms e ms4: C.A. *A Nosa Terra* / ms18,27r)

(pt) *Merenda comida, companhia desfeita.* (Chaves) (es) *Comida hecha, compañía deshecha.* (Correas)

10526. **Con pan seco e auga fría fanse as sopas na barriga.** (ms)

10527. **Con papas, viño bebas.** (mc: Betanzos)

Papas entienden aquí el arroz con leche.

10528. **Convidoume Xan Mateo, i-o viño pagueino eu.** [3585] (Jesús Vázquez: Sarria, LU)

10529. **Convidoume Xan Romeu i-o viño pagueino eu.** [3586] (mc: M.L.)

10530. **Checolate ou café, na sartén non saberá ben.** (ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar da provincia de Lugo)

10531. **Cheo de leite e bola, Pirico deitado.** (mc: Santiago)

10532. **Cheo de leite e bola, Pirico deitado.** (ms-LU: Jesús Redondo C.: Viana do Bolo,OU)

10533. **Chourizo picado non vale pra asado.** (ms10,049r: Renche, Samos)

10534. **Dámo cando quixeres e despois do viño non mo negues.** (mc: M.V.)

Var.: *Dámo cando quixeres e despois do caldo non mo negues.*

Alude al vino.

10535. **De barriga chea, volta prá aldea; de barriga lasa, volta prá casa.** (mc: Pedraza)

10536. **De caldo non se fai meda vella.** (mc: Layosa)

10537. **De comer ben a comer mal non hai máis que un real.** (mc: C.A. *A Nosa Terra*)

(es) *De comer bien a comer mal, va un real.* (R. Marín)

Quizá en nuestros tiempos haga falta algo más.

10538. **De comer ben a comer mal vai un real.** (ms-LU: seminarista anónimo: Buciños, Carballedo, LU)

10539. **De mala fariña non se fai bon pan.** (mc: Buciños)

(pt) *De mau grão, nunca bom pão.* (Chaves) (es) *De mala harina, mal pan.* (R. Marín) (ct) *De roín farina, roín pá.* (Alberola)

10540. **De mala sangre non se fan boas filloas.** [3587] (mc: Monforte / ms4: F.V.S.)

(es) *De mala sangre, mala morcillas.* (R. Marín) */ De mala sangre non se poden facer boas morcillas.* (Páramo)

10541. **De novo, galiña; e de vello, sardiña.** [3588] (mc: Santiago)

10542. **De palla ou de area, a barriga chea.** (ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar da provincia de Lugo)

10543. **De palla ou palloeiro enche-lo palleiro.** [3589] (mc: A.Y. / ms3: A. de la I. / ms10,077r: *D.E.*)

(es) *De paja o de centeno, el costal lleno.* (Sbarbi) */ De paja o heno, el pancho o el vientre lleno.* (Id.)

Indica que lo que importa es satisfacer el apetito sea como quiera, a falta de lo que se apetece. (mc) / Codicia (ms10)

10544. **Des que os frades comen, hai cucharas abondo.** [3590] (ms: Berbetoros / ms-

---

[3582] V. *O comer i-o rascar vai no empezar* en *Principio*.

[3583] *Comìchel-a cireixa, has cagal-a croia*. / ms: *cag... a croya*.

[3584] ms4 e ms18,27r: *compaña desfeita*.

[3585] O orixinal di *Convidoume Xan Mateo, yo viño pagueino eu*.

[3586] ms: tema *Tacañería*.

[3587] V. *De mala sangre non se poden facer boas morcillas* en *Productos*.

[3588] ms: *De novo sardiña e de vello galiña*. / V. *De novo, pan e ovo; de vello, pan e coitelo* en *Edades*.

[3589] *De palla ou palloeiro, enchel-o palleiro*. / ms10: *enchelo palleiro*.

[3590] ms-LU: *Desde cos frailes*.

LU: Trini Figueiras: San Salvador de Asma, Chantada, LU. Convento Las Córneas)

10545. **Despois de cantar a Aleluia, o que teña fame que a sacuda.** [3591] (ms21,23v: Bermés)

10546. **Despois de lavar, oír misa e almorzar; e, se corre prisa, almorzar e deixar a misa.** [3592] (mc: Buciños)

(es) *Lo primero, y principal, oir misa y almorzar; y, si corre prisa, antes es almorzar que oir misa.* (Sbarbi)

Enseña, dice Sbarbi, la obligación de todo cristiano en día feriado; la parte egoísta, exige lo demás.

10547. **Despois de tocar a aleluia, o que teña fame que a sacuda.** [3593] (mc: M.V. / Amador Darriba Míguez)

(es) *En tocando a aleluya, las campanas a comer llaman.* (R. Marín)

10548. **Despois de Dios, a ola, porque o demais todo é parola.** (ms15,18r)

10549. **Despois que comen os frades, sobran as cucharas.** (ms21,18r: Bermés)

10550. **Dixo Salomón que o gran viño alegra o corazón.** (ms-SA: José M. Gulías Rivas: Forcarei, PO)

10551. **Do allo á cebola veña o demo e escolla.** [3594] (mc: C.A. *A Nosa Terra*)

10552. **Do que ben sabe, dálle pouco ó frade.** (ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar de Galicia)

10553. **Do que ben sabe, dar pouco ó frade.** (mc: A.I. / ms18,72r: A.S.A.)

10554. **Dominos vobisco, eu pra comer son mui listo.** (ms-SA: José Álvarez Souto: Anxeriz, Tordoia, C)

10555. **Donde hai fame, hai listeza.** (mc: Buciños / ms4: F.V.S.)

10556. **Donde ruxe a tixela, ou parida ou larpadela.** (mc: M.L.)

10557. **E si o río da presa levara coñac, máis de catro pelmas ibades alá.** (ms-SA: Manuel Collazo Porto: Portas, PO)

10558. **En boa boca non hai ruín res.** (ms6,03v: *D.E.* Silvarrey / ms10,050r: Silvarrei)

Con buen apetito y boca que coma de todo, todo es bueno.

10559. **En caldo feito non hai aforro.** (mc / ms4: F.V.S.)

10560. **En dó demo a fame que come os mocos.** (ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar da provincia de Lugo)

10561. **En pan encetado corte quen quer.** [3595] (mc: M.V.)

(es) *Empezada la torta, todo el que llega, corta.* (R. Marín)

10562. **En tempo de fame non hai pan duro.** (ms-SA: Clemente Crespo Caamaño: Santiago de Compostela, C)

10563. **En tódalas casas se cocen fabas e na nosa caldeiradas.** (ms-LU: Trini Figueiras: San Salvador de Asma, Chantada, LU. Convento Las Córneas)

10564. **En xaneiro cómese o porco enteiro.** (mc: Santiago)

10565. **En xaneiro cómese touciño novo e déixase o vello.** (mc: Santiago)

10566. **Enriba de mel, filloas.** (mc / ms4: F.V.S.)

(es) *Miel sobre hojuelas.* (Sbarbi)

10567. **Entre novo e vello fame do demo.** (mc)

Var.: *Entre o novo y o vello fame do demo.* (M.L.)

(ct) *Entre la falç y la gabella, está la fam més verdadera.* (Alberola)

Se refiere al pan: entre cosecha y cosecha.

10568. **Entre ósos e suás, honra de mesa e proveito de cas.** (ms-LU: seminarista anónimo: Guillar, Outeiro de Rei, LU)

10569. **Entrecostos e soás, honra de mesas e proveito de cas.** [3596] (mc: M.L. / ms21)

Var.: *Entrecostos e soás: honra de mesas, proveito de cas.* (M.L.) [3597]

Como *Cacholas e soás...* Manjares muy apetecidos, que, por los huesos, aprovechan también a los perros.

10570. **Están máis cerca meus dentes que meus parentes.** [3598] (mc: C.A.)

(pt) *Mais perto estão os dentes que os parentes.* (Chaves) */ Mais quero para os meus dentes que pra os meus parentes.* (Id.)

(es) *Más cerca están mis dientes que mis parientes.* (Sbarbi)

Enseña que antes ha mirar uno por sí, que por otros, por muy allegados que sean.

10571. **Están máis cerca os dentes ca os parentes.** (ms-SA: José M. Gulías Rivas: Forcarei, PO)

[3591] *Despois de cantar a Aleluya, o que teña fame* (*fame*) *que a sacuda*.
[3592] ms: *Dispois*.
[3593] *Despois de tocar a aleluya, o que teña fame que a sacuda*. / ms3 e ms4: *tocar aleluya*.
[3594] ms4: *e da cebola*.

[3595] ms4: *quere*.
[3596] ms21: *honra de mesa*.
[3597] ms4: *porveito*.
[3598] V. *Máis quero ter prós meus dentes que prós meus parentes* en *Egoísmo* (*Egoísmo ante los alimentos*).

10572. **Estar na mesa e non comer, na bodega e non beber e na cama e non dormir, tres cousas que o home non pode sufrir.** [3599] (mc: Buciños / ms-LU: Paco de Seoane: Buciños, Carballedo, LU)

10573. **Eu bebo, eu como; veu a furela e levoumo todo.** (mc)

10574. **Fai boa fariña e non toques a boguina.** [3600] (mc e ms4: J.P. / ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar da provincia de Lugo)

(pt) *Faze boa farinha e não toques buzina.* (Chaves) (es) *Hace buena harina y no toques bocina.* (Correas)

Obra bien y no lo publiques. (ms-LU)

10575. **Fala Marta desde que está farta.** [3601] (mc: Santiago / ms-SA: Ramón Viña Varela: Golmar, A Laracha, C)

10576. **Falta de pan, boas tortas.** (ms-SA: Manuel Barreiro Somoza: Santa Mariña de Ribela, A Estrada, PO)

10577. **Fame e friaxe abaixan as xentes.** (mc: C.A.)

10578. **Fame e friaxe entregan aos homes.** (mc: C.A.)

(es) *Hambre y frío, entregan al hombre a su enemigo.* (Sbarbi)

10579. **Fame e frío fan ir á casa do enemigo.** [3602] (mc: A.N.)

(pt) *Fome e frio metem a pessoa com seu inimigo.* (Chaves) (es) *Hambre y frío, meten al hombre en casa de su enemigo.* (Sbarbi) / *Hambre y frío entregan al hombre a su enemigo.* (Id.)

10580. **Fame e mangueta, e sete nudos á bragueta.** (mc: Buciños)

10581. **Fame ou sono en defeuto do dono.** (ms21,09r: Bermés)

10582. **Fame que espera fartura, n'é fame.** (mc: M.V.)

(es) *Hambre que espera hartura, no se puede llamar hambre.* (Correas) / *Hambre que espera hartura, no es hambre ninguna.* (R. Marín) (ct) *Fam qu'espera matarse, no es fam.* (Alberola)

10583. **Fame, sede e frío meten o home na casa do seu enemigo.** (ms10,018r)

10584. **Fame sin proveito lévase a calquera xeito.** [3603] (mc: Parga)

10585. **Fame, sono, ou ruindá do dono.** (mc: A.S.A.)

(es) *Boca que se abre, o ella quiere dormir, o está muerta de hambre.* (Correas) / *Boca que bosteza, estómago que hambrea.* (R. Marín) / *Boca que mucho se abre, o por sueño o por hambre.* (Id.) / *Bostezo luengo, habre o sueño o ruindad del dueño.* [3604] / *Cuando mucho la boca se abre, o sueño o hambre.* (R. Marín) (ct) *Badalls son, u fam.* (R. Marín)

Se dice que a cualquiera de estas tres causas obedece el bostezo.

10586. **Fan pan na casa e fame na plaza.** (ms-SA: Darriba Míguez, Amador (13-11-1951))

10587. **Fariña e fermento, todo é enchemento.** [3605] (mc: Ribeira / ms4: F.V.S.)

10588. **Fustalla boa e limpa, medio viño fai.** (mc: C.A.)

10589. **Gustar, gusta o viño, mais non pagalo.** (mc: C.A.)

Como: *Boas eran as comerotas, se non foran as pagarotas.*

10590. **Hai algo máis na ola que cebola.** (mc: Piugos, Lugo-F.V.S.)

10591. **Hai máis moscas xunto a unha entena que xunto a unha ola de vinagre.** (ms-SA: Antonio Torreira Torreira: San Fins de Freixeiro, Santa Comba, C)

10592. **Hai máis na ola ca cebola.** [3606] (ms-LU: seminarista anónimo: Cádavo, A Esperela, Baleira, LU / ms-LU: seminarista anónimo: Pol, LU)

10593. **Hai máis que berzas na ola.** (mc: Buciños / ms4: F.V.S.)

10594. **Haxa que traballar que as ganas de comer non han de faltar.** (ms18,30r)

10595. **Lamber non é comer.** (mc: Layosa)

10596. **Largo de bico e curto de maos, bon de convidar e malo de fartar.** (mc: C.A.)

10597. **Largo de baos e curto de maos, bon de convidar e malo de fartar.** [3607] (mc: M.V.)

10598. **Larpelo cocido, larpelo comido.** (mc: Lulle, Samos)

Larpelo es en la comarca de Samos, lonja delgada de tocino. Falta en nuestros Diccionarios.

10599. **Leite mazado, peido no rabo.** (mc / ms4: F.V.S. / ms21,17v: Bermés)

10600. **Máis moscas pesca o mel có vinagre.** (ms14,16)

[3599] ms-LU: *qu'o home non pode sofrir*.
[3600] mc: *non toques a bocina*; ms4: *toques a boguiña*; ms-LU: *toques bocina*. Jacinto del Prado só recolle o refrán coa forma *non toques á boguina*.
[3601] ms-SA: *Fala a Marta*.
[3602] ms: *d'o*.
[3603] Indica *Fame* no ms.
[3604] ms: *de su dueño*
[3605] mc e ms4: *formento*.
[3606] ms-LU (Pol): *que cebola*.
[3607] ms4: *curto de maus*.

10601. **Máis moscas xunta entena de mel que ola de vinagre.** [3608] (mc: M.V. / ms21,26r: Bermés)

(pt) *Mais moscas se apanhan com mel que com fel.* (Chaves) (es) *Más moscas se cogen con miel que con hiel.* (Bergua) / *Más moscas se cogen con una gota de miel que con un cuartillo de vinagre.* (R. Marín)

Véase *As moscas millor se pillan con mel que con fel*. Que más atrae la dulzura que el carácter desabrido.

10602. **Máis val dous bocados de vaca que cento de patacas.** [3609] (mc: C.A. / ms: A.C.-*A Nosa Terra*)

(pt) *Mais valem dois bocados de vaca que sete de batatas.* (Chaves)

10603. **Máis val dous bocados de vaca que cento de pataca.** (ms18,54r: *Vida Gallega*)

10604. **Máis vale auga de carne que carne de auga.** (mc: J.P.)

(es) *Más vale agua de carne que carne de agua.* (R. Marín)

10605. **Máis vale fame con pan que fame sin pan.** (mc: A.S.A. / ms10,018r: *D.E.*)

10606. **Máis vale un cheo que dous hambreados.** (ms-SA: seminarista anónimo: Louro, Muros, C)

10607. **Máis vale unha chea ca sete lambadas.** (ms-SA: José Castro López: Sobrado dos Monxes, C)

10608. **Mal do caldo que nun mete u fuciño u cocho.** (ms)

10609. **Mal mastigado e ben remollado.** (ms10,038v: *D.E.*)

10610. **Mala debe ser a fame que fai comer os mocos.** (mc: Pidre)

10611. **Mariquiña chamoume e de fame matoume.** (ms15,13)

10612. **Martes de Antroido, cando has de vir, casquiñas d'ovos casi habés de ruxir.** [3610] (mc: A.S.A. / ms15,39)

10613. **Mazá, troita e muller, fresca se pode ser.** (ms5,121: Trapero)

10614. **Mellor é pan duro que ningún.** (mc: Villanueva, Lalín-F.V.S.)

(es) *El pan duro, duro, más vale duro que ninguno.* (Sbarbi)

10615. **Mentramentes se come non se asubía.** [3611] (mc: C.A. *A Nosa Terra*)

Var.: *Mentras como non asubío*. (Santiago)

(pt) *Emquanto se capa não se assobia.* (Chaves) / *Quando se canta não se assobia.* (Id.)

10616. **Mentras non ferva a ola, a cociñeira pode deita-la miola.** [3612] (ms15,18)

10617. **Mentras o pote non ferva, a cociñeira pode dar á lengua, e des que empeza a ferver, a calar e atender.** (ms15,18)

10618. **Moíño que moes o trigo con tanto afán, ti fas a fariña e outros comen o pan.** (mc: Santiago)

10619. **Moita fame e menos vergoña.** (mc: C.A.)

10620. **Moita xente moito come.** (mc: Buciños)

10621. **Moito come o louco e máis louco é quen llo dá.** (mc: A.S.A.)

(pt) *Muito come o tolo, mas mais tolo é quem lho dá.* (Chaves) (es) *Mucho pide el loco, y el que se lo da es otro.* (R. Marín)

10622. **Moito come o tolo e máis tolo é quen llo dá.** (ms14,17)

10623. **Morra Marta e morra farta.** [3613] (mc / ms-LU: seminarista anónimo: Santa Euxea de Asma, Chantada, LU)

10624. **Morra Marta, morra farta.** [3614] (mc: M.V. / ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar da provincia de Lugo)

(pt) *Morra Marta morra farta.* (Chaves)
(es) *Muera Marta y muera harta.* (Sbarbi)
(ct) *Muiga Marta, muiga farta.* (Alberola)

10625. **Morra o gato e morra farto.** (mc: F.L.)

(pt) *Morra o gato morra farto.* (Chaves)

10626. **Morra o gato, morra farto.** (ms-SA: M. González Fernández / ms-SA: seminarista anónimo: Louro, Muros, C)

10627. **Morre a Marta cando é farta.** (mc: Santiago)

10628. **Morre a Marta cando está farta.** (ms-SA: Manuel Barreiro Somoza: Santa Mariña de Ribela, A Estrada, PO)

10629. **Morre Marta e morre farta.** (ms-LU: Luís Alonso Alonso)

10630. **N'hai carne sin óso.** [3615] (mc: Sarria)

(pt) *Não há carne sem ôsso, nem fruta sem caroço.* (Chaves) (es) *No hay carne sin hueso.* (Sbarbi)

[3608] ms21,26r: *xunta a entena, qu'a ola do*.
[3609] ms4: *valen, cento de pataca*.
[3610] ms15,39: *habeis*.
[3611] Dentro de *Miscelánea* no mecanoescrito orixinal. V. *Mentras capo, n'asubío* en *Orden*.
[3612] *Mentras non ferva a ola, a cociñeira pode deital'a miola*.
[3613] ms-LU: *Morra a Marta*.
[3614] ms4: *e morra*; ms-LU: *Morra a marta*.
[3615] V. tamén *Fortuna* (*buena o mala*).

Como *Non hai mel sin fel*, *Non hai mel sin aguillón*. Indica que la vida es una trama de sucesos prósperos y desgraciados.

10631. **Na cama o sono mata a gana.** [3616] (mc: La Coruña)

10632. **Na cama o sono quita a gana.** (ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar do norte da provincia de Lugo)

10633. **Na casa da miña veciña cocen fabas; e na miña, a caldeiradas.** [3617] (mc / ms4 / ms18,33r)

(pt) *Em cada casa comem favas e na nossa às caldeiradas.* (Chaves) (es) *En todas partes cuecen habas, y en mi casa* (o en algunas)*, a calderadas.* (R. Marín)

En sentido moral, enseña que las flaquezas humanas no son exclusivas de ningún lugar.

10634. **Na casa do veciño nin comas pan nin bebas viño.** (mc: Santiago)

10635. **Na mesa chea senta ben a torta allea.** (mc: J.P.)

Var.: *Na mesa chea, ben parece fogaza allea.* (mc: A.I. / ms18,73r: A.S.A.) [3618]

(pt) *Na mesa cheia bem parece fogaça alheia.* (Chaves) (es) *En la mesa llena, bien cabe la torta ajena: la hogaza.* (Correas)

10636. **Nadie se enche con viño da súa casa.** [3619] (mc: Buciños / ms4: F.V.S. / ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar da provincia de Lugo)

(pt) *Ninguém se embebeda com o vinho da sua adega.* (Chaves) (es) *Ninguno se embriaga del vino de su casa.* (Sbarbi)

10637. **Nin chas quito nin chas conto, trece morcillas salen dun porco.** [3620] (ms17,002)

10638. **Nin por sol nin por solega nunca déixe-la mantexa.** [3621] (mc: U.C. Cuartilla 16 / ms18,48r: cuartilla nº 16)

10639. **Nin por sol nin por solexo déixe-lo teu mantelexo.** [3622] (ms-SA: Eliseo López Varela)

10640. **Nin por sol nin por solexo nunca deixes o teu mantexo.** (ms-SA: Leonardo Carro Rodríguez: Vilaño, A Laracha, C / ms-SA: Manuel Barreiro Somoza: Santa Mariña de Ribela, A Estrada, PO)

10641. **Nin pote no lume sin touciño nin xantar na mesa sin viño.** (ms15,13)

10642. **Ninguén se farta de uvas que non lle queipan dúas.** (mc: Baralla-F.V.S.)

10643. **No mar, moito caldo e poucas talladas.** (ms5,131: Sangenjo)

10644. **Non comas berzas no día de Antroido, que che pican os mosquitos nos ollos.** (ms9,14r: Silvarrey)

10645. **Non chas digo nin chas conto: catorce morcillas ten o porco.** (ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar de Galicia)

10646. **Non chas digo nin chas conto: doce morcillas salen dun porco.** [3623] (mc: J.P.)

(es) *Ni te las quito ni te las cuento; pero trece morcillas salen de un puerco.* (R. Marín)

10647. **Non hai ji nin ju, despois do caldo non mo quites tu.** [3624] (mc: Buciños / ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar da provincia de Lugo)

El vino. (mc) / Después del caldo no me lo niegues -el vino-. (ms-LU)

10648. **Non hai ola sin touciño** (ms15,52r)

10649. **Non hai tempo millor empleado que o de comer.** (ms8,33v: Silvarrey)

10650. **Non máis contes nin máis digas: cada porco, dez morcillas, embustero.** [3625] (ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar de Galicia)

10651. **Non peca de gula quen non tuvo fortuna.** (ms-SA: Jesús María Antelo Fraga: Rial, Val do Dubra, C)

10652. **Non peca de gula quen nunca tuvo fartura.** (mc e ms4: C.A. *A Nosa Terra* / ms21,23v: Bermés / ms4: M.V.)

(es) *No peca de gula quien nunca tuvo hartura.* (R. Marín) */ Por una vez que el pobre se dé un atracón no le llames comilón.* (Id.)

10653. **Non probes ovo vello nin viño novo, que che revolve o corpo todo.** (ms15,18v)

10654. **Non se doe o farto do famento.** (mc: A.S.A.)

[3616] ms: *quita a gana*.
[3617] ms4 e ms18,33r: *e na miña caldeiradas*.
[3618] ms18,73r: *parece a fogaza*.
[3619] ms4 e ms-LU: *Naide*.
[3620] V. *Non chas digo nin chas conto: doce morcillas salen dun porco* e *Non máis contes nin máis digas: cada porco, dez morcillas, embustero*, tamén en *Hambre. Gastronomía.*
[3621] *Nin por sol nin por solega, nunca deixel-a mantexa*. / ms18,48r: *nin por soleza*.
[3622] *Nin por sol nin por soleso deixelo teu mantelexo*.
[3623] ms e ms4: *Nin chas digo*. V. *Ni chas quito nin chas conto, trece morcillas salen dun porco* e *Non máis contes nin máis digas: cada porco, dez morcillas, embustero*, tamén en *Hambre. Gastronomía*.
[3624] *Non hay ji nin ju despois do caldo non mo quites tu*. / ms-LU: *dispois, quitas*.
[3625] V. *Nin chas quito nin chas conto, trece morcillas salen dun porco* e *Non chas digo nin chas conto: doce morcillas salen dun porco* en *Hambre. Gastronomía*.

(pt) *Para o farto não existe o faminto.* (Chaves) (es) *Panza llena, ningún cuidado tiene de la ajena.* (R. Marín)

10655. **Non se doi o cheo do famento.** (ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar da provincia de Lugo / ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar de Galicia)

10656. **Non se fixo o mel prá boca do asno.** (mc: Buciños)

Var.: *Non se fixo a pimenta prá boca do asno.*

(pt) *Não é bom bocado para a boca do asno.* (Chaves) */ Não e o pão para a boca do asno.* (Id.)

10657. **Non te cozas que estás por asar.** [3626] (mc: Pidre-F.V.S.)

10658. **Non te mates por tomates que os hai na tomateira.** [3627] (ms: C.A. *A Nosa Terra* / ms10,131r: *D.E.*)

10659. **Non teña máis grande a casa o que fixo a copa.** (ms9,10v: O. de Rey)

10660. **Non vai por ahí o gato ás filloas.** (mc: A.N.)

10661. **Nunca falta un can pra unha merenda.** (mc: M.L.P.)

(es) *Nunca falta un gato para lamer un plato.* (R. Marín)

10662. **O arroz, o guiso e o pepino nacen na aghua e morren no viño.** [3628] (ms-SA: José M. Gulías Rivas: Forcarei, PO)

10663. **O beber quer comer.** (mc: A.S.A.)

(pt) *A bebida quer-se comida e a comida, bebida.* (Chaves)

10664. **O bon lume e a boa levadura fan a cociñeira aguda.** [3629] (mc)

(es) *La lumbre y la levadura, hacen a la mujer aguda.* (Sbarbi)

Buena alimentación y ambiente confortable contribuyen a que la mujer lleve con agrado los quehaceres domésticos.

10665. **O bon tempo está no pote.** [3630] (mc: M.L. / ms10,126r: *D.E.*)

10666. **O café: negro como o demo, quente como o inferno, dulce como un ánxel; conversación e puro... i-a poder ser, de Moca.** [3631] (mc: Buciños / ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar da provincia de Lugo)

Juega con la última frase, que se entiende de una clase de café, o del café tomado a costa del bolsillo ajeno.

10667. **O caldiño ten bon compañeiro no viño.** (ms15,18r)

10668. **O caldo das paridas non fai mal ás preñadas.** (mc: M.V.)

10669. **O caldo i-a auga cría boas rapazas.** (ms8,66v: Seijo del Bollo, Trives)

10670. **O caldo raro enche o saco i-o espeso sostén o hueso.** (ms8,66r: Lajosa)

10671. **O caldo sin pan no inferno o dan.** (ms-SA: Manuel Barreiro Somoza: Santa Mariña de Ribela, A Estrada, PO)

10672. **O caldo, pra saber ben, ten que fozar o porco nel.** (mc)

Ha de llevar carne de puerco para que le dé sustancia.

10673. **O caro é o que sabe.** (mc: A.S.A.)

(pt) *Caro custa o que bem sabe.* (Chaves)

10674. **Ó comer as morcillas rinse a nai i-as fillas, i-ó pagar todas son a chorar.** (ms5,121: Trapero)

10675. **Ó comer castañas e papas sempre anda o cu a fragatas.** [3632] (mc: Carballino)

10676. **O comer é de animales, i-o beber, de ánxeles.** [3633] (mc: Buciños)

Inventado, sin duda, por un devoto incondicional de Baco.

10677. **O chocolate ben sabido, tres veces fervido.** (ms10,050r: Silvarrey)

10678. **O chocolate non quere ser mui cocido sinón ben remexido.** (ms8,65r: Silvarrey)

10679. **O chocolate, pra ben saber, tres cousas ha de ter: espeso, que ola, e quente.** [3634] (mc: Villanueva, Lalín-F.V.S.)

10680. **O chourizo, nin antes do mes nin despois dos tres.** (ms-LU: seminarista anónimo: Sober, LU)

10681. **O día que non che dean de cenar ¿que almorzo che van a dar?** (ms-SA: Alfonso Fernández Barros: Santa Eulalia de Oeste, Catoira, PO)

10682. **O Entroido é un lavadurán, que come máis carne que pan.** [3635] (mc: *Sandiás*-U.S. / ms)

10683. **O facer unha fumada éche afumar unha chourizada.** [3636] (ms-SA: Manuel Otero González: Divino Salvador de Coiro, Cangas, PO)

[3626] ms e ms4: *estás pra asar*.
[3627] ms4: *con tomates*. / En ms10 s.v. *Tomates*.
[3628] *O arroz, o juiso e o pepino nacen na ajua e morren no vino*.
[3629] ms: *cuciñeira*.
[3630] ms10: *bo tempo*. / En ms10 s.v. *Tiempo*.
[3631] ms: *y-a poder*; ms-LU: *com'o demo, com'o inferno, com'on ánxel*.

[3632] ms: *anda o c... a fragatas*.
[3633] ms: *y o beber*.
[3634] ms4 e ms15,47r: *espeso, oula e quente*.
[3635] mc: *A entroido*.
[3636] *O facer una fumada ehe afumar una chourizada*.

10684. **O fogo guisa a ola, e non moza orgullosa.** (mc: Villanueva, Lalín-F.V.S.)

(es) *Fuego guisa olla, que no moza orgullosa.* (Correas)

10685. **Ó fretir os ovos xa se verán as cascas.** [3637] (mc: Tuiriz, Monforte)

10686. **O gordo, ou comeu ou come.** [3638] (mc: Lugo / ms4: F.V.S.)

Porque *palleiro sin palla, non se fai*.

10687. **O labrador ten cumprido con poñer caldo e cocido.** [3639] (mc: Carballedo / ms4: F.V.S.)

Aunque en los días de fiesta, se echa la casa por la ventana.

10688. **Ó lacón i-ó touciño dálle con viño.** [3640] (ms15,18r)

10689. **O lamber non é comer.** (mc: M.L.2)

10690. **O lamber non é encher.** (ms8,17r: Silvarrey)

10691. **Ó leite con auga non hai que lle valga.** [3641] (mc / ms4: F.V.S.)

10692. **O leite fresco está no cesto.** (mc: A.N.)

10693. **O leite sin pan fasta a porta vai.** (ms18,74r: A.S.A.)

10694. **O lume é media mantenencia por diante; e por tras é mantenencia inteira.** (ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar da provincia de Lugo)

10695. **O lume é media mantenza; e, sobre cea, mantenza enteira.** [3642] (mc: M.V. / ms21,25v: Bermés / ms-LU: Dous seminaristas anónimos: algún lugar da provincia de Lugo)

(pt) *O fogo é meia mantença, e o dormir outra meia.* (Chaves) (es) *El fuego es media vida.* (R. Marín)

10696. **O marrau de tres semanas i-o cabrito dun mes.** [3643] (mc: Buciños)

(pt) *Porco dum ano, cabrito dum mês e mulher dos dezoito aos vinte e três.* (Chaves) (es) *El cabrito, de un mes y el cordero, de tres.* (Sbarbi)

Es cuando están mejor para comerlos.

10697. **Ó medio pan se come.** (mc: Buciños)

10698. **Ó mediodía caldo na pía: si máis tuvera, máis comía.** (ms8,25v: La Cañiza)

10699. **Ó meu prato excusa vir o gato.** (mc: Incio)

10700. **O ovo e a avelán, conforme veñen, van.** [3644] (mc: M.V. / ms21,24v: Bermés)

10701. **O ovo quer sal e solo.** (ms15,16)

10702. **O pan d'Astorga, moito na mau e pouco n'andorga.** (ms-LU: Recaredo de la Fuente Pérez: Pombeiro, Pantón, LU (04-10-1951))

El pan de Astorga no está muy esponjado, parece muy bien y representa mucho; pero luego al comerlo no harta, y para hartarse hay que comer más cantidad que si fuera de otro pan (centeno por ejemplo).

10703. **Ó pan duro, dente agudo.** (ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar da provincia de Lugo)

10704. **O qu'está gordo, ou comeu ou come.** [3645] (ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar da provincia de Lugo)

10705. **O qu'está na casa allea, xanta e non cea.** (mc: Buciños)

10706. **O que a pelos mira, nunca carne come.** (ms12,70: Lugo)

10707. **O que arrota, farto está; si máis lle dan, máis comerá.** (ms9,10r: Meda, Tuiriz)

10708. **O que atrás viñera, comerá do que trouxera.** [3646] (mc: Santiago)

10709. **O que aúna no san Xuan, o[u] é tolo ou non ten pan.** (ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar de Galicia)

10710. **O que bebe moito viño, faise un bo borrachiño.** (mc: Santiago)

10711. **O que ben come, ben vive.** (mc: R. Caruncho)

10712. **O que ben me sabe, na boca me cabe.** (mc: Buciños / ms4: F.V.S.)

10713. **O que ben sabe, pola boca cabe.** (mc: Meilán)

10714. **O que come allos, cheira a eles.** (mc: Tuiriz, Monforte)

(pt) *Quem não come alhos, não cheira a eles.* (Chaves)

10715. **O que come caldo sin grasa, come pan sin tasa.** (ms-LU: seminarista anónimo: O Corgo, LU)

10716. **O que come con navalla, come máis que traballa.** (mc / ms4: F.V.S.)

10717. **O que come de pé, nunca farto se ve.** (mc: Feans, La Coruña)

10718. **O que come e non convida, mand'o rei que lle quiten a vida.** (ms21,14v: Bermés)

[3637] ms: *freir*.
[3638] V. tamén *Obesidad*.
[3639] ms e ms4: *poñer o caldo y o cocido*.
[3640] *O lacón y o touciño, dalle con viño*.
[3641] ms: *quen lle valga*.
[3642] ms: *mantenenza* / ms-LU: *Lume é, sobr'a cea*.
[3643] ms: *y-o cabrito d'un*; mc: *somanas, cabirto*.
[3644] ms21,24v: *y'avelán*.
[3645] V. tamén *Obesidad*.
[3646] mc: *O que tras viñera comera do que trouxera*.

10719. **O que come e non convida, manda o rei que lle saquen a vida.** (mc: R. Caruncho, *Diario de Avisos*)

10720. **O que come e non promete, na barriga se lle espete.** (mc: Chantada)

10721. **O que come e o bebe, escusa bulsa que llo leve.** (ms-SA: Francisco Canosa Quintáns)

10722. **O que come fabas sin lavar, come terra sin pensar.** (ms8,43v: Silvarrey)

10723. **O que come o pan e bebe viño, solta moito diñeiriño.** (mc: Santiago)

10724. **O que come o paxaro antes do maio, anda agudo coma un pagagaio.** (ms-LU: seminarista anónimo: Santa Euxea de Asma, Chantada, LU)

10725. **O que come pan e bebe moito viño, é un bon borrachiño.** (ms: Santiago)

10726. **O que come paxaros antes de maio, pasa alegre todo o ano.** [3647] (mc: Tuiriz, Monforte / ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar de Galicia)

Var.: *O que come paxaros antes de maio, anda contento como un papagaio.* (ms15,41: Sober)

10727. **O que come sólo o seu, non pode comer do alleu.** (ms15,18r)

10728. **O que che comeu a carne, que che coma o óso.** [3648] (mc: Buciños / ms4: F.V.S.)

Var.: *Quen come a polpa, que lle roa os ósos.* / *Quen lle come a polpa, que lle roa os ósos* (mc / ms18,65r: Villamayor de Negral)

(pt) *Quem come a carne, que lhe roa o osso.* (Chaves) (es) *Quien coma la carne, que roa el hueso.* (Sbarbi) Semejante a: *El que está a las verdes que esté a las maduras.* (Bergua)

Han de gozarse las conveniencias y provechos, con sus cargas y penalidades.

10729. **O que de noite come cebola, pola mañá ten cara de mona.** (mc: M.L.2)

10730. **O que de berzas se mantén, pouca forza e grasa ten.** (ms8,78v: Betanzos)

10731. **O que é de mel, cómeno as moscas.** (ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar da provincia de Lugo)

10732. **O que é duro de cocer, malo é de comer.** [3649] (mc: Santiago)

10733. **O que en san Juan come cabra i-en outono galiña, come todo o ano morriña.** [3650] (ms: Velle)

10734. **O que fala do cuitelo, ten gana do pan.** (ms-LU: seminarista anónimo: Cádavo, A Esperela, Baleira, LU)

10735. **O que máis engorda, é o que con máis gusto se come.** (mc: Buciños)

(es) *Lo que me sabe me engorda.* (R. Marín)

10736. **O que menta o coitelo, ten gana de pan.** (mc)

Var.: *O que nombra o coitelo, ten gana de pan.*

10737. **O que moito bebe, logo se enche.** (mc: Santiago)

10738. **O que moito come, nunca se enche.** (mc: Santiago)

10739. **O que moito come, pouco aforra.** (ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar de Galicia)

10740. **O que moito come, pouco engorda.** (mc: Santiago)

10741. **O que non bebe viño nin come grasa, come pan sin tasa.** (mc: Tuiriz, Monforte)

10742. **O que non bebe viño, non ten cariño.** (ms8,16r: Silvarrey)

10743. **O que non comeu allos, non cheira a eles.** [3651] (mc e ms4: G.S. y A. / ms e ms4: J.P.)

(pt) *Quem não come alhos, não cheira a eles.* (Chaves)

10744. **O que non come, non aforra.** (mc: Buciños)

(es) *El que no come, su casa descompone.* (Castillo)

El que no gasta en comer, lo gastará con creces en médicos y medicinas.

10745. **O que non come, non caga.** (mc e ms: Buciños)

(es) *El que no come, no puede cagar.* (Sbarbi)

Lo aplica en sentido figurado: el que no posee no puede dar. (ms)

10746. **O que non quer caldo, sete cuncas.** (mc: R. Caruncho, *Diario de Avisos*)

(es) *A quien no quiere caldo la taza llena -o taza y media.* (R. Marín) / *A quien no quiere caldo, tres tazas, y la última, rebosando.* (Id.)

Se aplica a las personas a quienes se obliga a realizar una cosa que repugna.

10747. **O que non quer caldo, sete tazas.** (mc: *Terra de Melide* / mc e ms: V.R. y A.R.)

(es) *A quien no quiere caldo la taza llena -o taza y media.* (R. Marín) / *A quien no*

[3647] ms: *mayo*; ms-LU: *todo ano*.
[3648] ms4: *os osos*.
[3649] mc: *O que duro de cocer*.
[3650] *O que en San Juan come cabra, y en outono galiña, como todo o ano morriña.*
[3651] mc: *come*. Jacinto del Prado recolle o refrán coa forma *comeu*.

quiere caldo, tres tazas, y la última, rebosando. (Id.)

10748. **O que non quere caldo, danlle tres tazas.** (ms-LU: Trini Figueiras: San Salvador de Asma, Chantada, LU. Convento Las Córneas)

10749. **O que non quere unha cunca, dánselle dúas.** [3652] (mc: Santiago)

10750. **O que non quere unha taza, se lle dan dúas.** (ms-SA: Luís Vázquez Veiga)

10751. **O que non se farta a comer, menos se farta a lamber.** (ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar da provincia de Lugo)

10752. **O que non se farta a comer, tampouco a lamber.** (ms-LU: Jesús Redondo C.: A Barrela, Santiago de Lousada, Carballedo, LU)

10753. **O que non se farta a encher, a lamber...** (ms-LU: seminarista anónimo: Buciños, Carballedo, LU)

10754. **O que non se farta comendo, tampouco se farta lambendo.** (mc: M.V.)

10755. **O que non ten muela, ten güela.** (mc: Carballedo-F.V.S.)

El que no puede masticar, traga.

10756. **O que non teño de muela teño de güela.** (ms-SA: seminarista anónimo: algún lugar de Galicia / ms-SA: seminarista anónimo: Terras do Deza, PO)

10757. **O que nunca comeu galiña, un paxaro lle pon medo.** (mc e ms6,02v: R. Caruncho, *Diario de Avisos*)

10758. **O que poidas facer hoxe, non-o deixes pra mañá, exceuto a comida, se non tes gana.** [3653] (mc: Buciños-F.V.S. / ms-LU: seminarista anónimo: Buciños, Carballedo, LU)

10759. **O que primeiro almorza, é o que come a tona.** (mc: Buciños / ms4: F.V.S.)

10760. **O que queira comer morriña, coma carne en xaneiro e en maio galiña.** [3654] (ms-SA: Manuel Vázquez Formoso: Serres, Muros, C)

10761. **O que queira comer morriña, coma carneiro en xaneiro e en maio galiña.** (ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar da provincia de Lugo)

10762. **O que queira comer morriña, coma carneiro en xaneiro ou en maio galiña.** [3655] (mc: M.V.)

(es) *Quien come gallina en mayo, la come para su daño.* (R. Marín)

10763. **O que queira ter morriña, coma en xaneiro carneiro i-en maio galiña.** [3656] (ms21,10r: Bermés)

Var.: *O que queira comer morriña, coma en xaneiro carneiro y-en maio galiña.* (ms21,10r: Bermés)

10764. **O que queira ter parte no pote alleu, ten que destapar o seu.** [3657] (mc / ms4: F.V.S.)

Hay que dar para recibir: *Maus que non dades ¿que buscades?*

10765. **O que repara en pelos, nunca come carne.** (mc)

10766. **O que se come, non se loce.** (mc: M.L.)

10767. **O que se fai de mel, as moscas o comen.** [3658] (mc: J.P.)

Var.: *Quen se fai de mel, cómeno as abellas.* (C.A.)

(pt) *Fazei-vos mel, comer-vos-ão as moscas.* (Chaves) (es) *Quien miel se hace, moscas le comen.* (Correas) / *El que se hace de miel le pican las moscas.* (Bergua)

Fácilmente se abusa del demasiado bonachón y transigente.

10768. **O que tarde viñere, coma do que trouxere.** [3659] (mc / ms4: F.V.S. / ms-LU: Trini Figueiras: San Salvador de Asma, Chantada, LU. Convento Las Córneas)

10769. **O que ten avea, non pasa sin cea.** (mc: M.V. / ms21,20r: Bermés)

10770. **O que ten bigote, bebe dúas veces.** (mc / ms4: F.V.S.)

10771. **O que ten fame de pan, fala do coitelo.** (mc: Fonsagrada-F.V.S.)

(es) *Quien tiene hambre, de pan trata* (o *habla*). (Sbarbi)

10772. **O que ten fame e non come, é porque non pode.** (mc: Buciños / ms4: F.V.S.)

10773. **O que ten vergonza, quédalle a barriga sonsa.** (mc: Santiago)

10774. **O que vai pró burro e pró ferreiro, almorce e xante primeiro.** (ms21,13v: Bermés)

10775. **O que veza os grelos, lambe os dedos.** (mc: Buciños)

[3652] Dentro de *Miscelánea* no mecanoescrito orixinal.

[3653] ms e ms4: *poidas, non o, mañana*.

[3654] *O que queira comer morriña coma carne en xaneiro e en mayo galiña*.

[3655] ms4: *e en Mayo*.

[3656] *O que queira* (*comer*) *ter morriña coma en xaneiro carneiro y'en mayo galiña*.

[3657] V. *Donaciones* (*Conveniencia del dar*).

[3658] mc: *cómeno as moscas*. Jacinto del Prado rexistra o refrán só coa forma *as moscas o comen*. A diferenza con respecto ó que se recolle no mc parece deberse a un erro de transcrición de Vázquez Saco.

[3659] ms-LU: *tarde viñera*.

Plato que cuenta con muchos aficionados, cuando están en sazón y se les prepara bien; y mejor aún cuando se sirven con el clásico lacón.

10776. **Ó señor abade o fuciño do porco gustaralle.** [3660] (mc: Santa Comba, Lugo)

10777. **O soplar quere beber.** (ms9,13r: Lugo)

10778. **O touciño en outono cómeo seu dono.** (mc: Otero de Rey)

10779. **O touciño non é de ovella.** (ms, ms15,21 e ms17,001: Cebrero)

10780. **O último pan que vai pró forno é o primeiro que sale.** (mc: Cotá, Lugo)

Aplicación curiosa del proverbio bíblico: *Los últimos serán los primeros*.

10781. **O viño barato saca o carto do farrapo.** (mc: M.V.)

Porque se bebe más.

10782. **O viño barato sácache o carto do trapo.** (ms-LU: seminarista anónimo: Paradela, LU)

10783. **O viño con pasión tira esta do corazón.** (mc: M.V.)

10784. **O viño dicen que non é bon, pero fai algo: entra mouro e sale blanco.** (ms5,056: Silvarrey)

10785. **O viño é fillo da cepa torta: a unhos déitaos i-a outros non lles deixa atopar a porta.** [3661] (mc: Buciños / ms4: F.V.S.)

10786. **O viño leva o home por mal camiño.** (mc: Santiago)

10787. **Ofrecer unha fumada éche afumar unha chourizada.** (mc: Santiago)

10788. **Ola que moito ferve, sabor perde.** (ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar da provincia de Lugo)

10789. **Ola que moito ferve, sazón perde.** (ms15,18r / ms10,072r: *D.E.*)

10790. **Os caracoles de abril, pra min; os de maio, pra meu amo.** (mc / ms4: F.V.S.)

(es) *Quien come caracoles en abril, apareje cera y pabil* (o *prepárese a morir*). (Sbarbi) / *Caracol de mayo, candela en la mano.* (Correas)

Porque es enfermo manjar (Correas). No está conforme, en cuanto a la primera parte el correspondiente cast.

10791. **Os chourizos, nin comelos nun mes nin que pasen tres.** [3662] (ms-LU: seminarista anónimo: O Incio, LU / ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar de Galicia)

10792. **Os que aúnan en san Xoán, ou morrer queren ou non teñen pan.** (ms21,14v: Bermés)

10793. **Os sesos, os riles i-a paxarela con iles.** [3663] (mc)

Todo junto se vende en Castro Caldelas.

10794. **Ouserve no viño o bon probador o gusto, cheiro, súa forza e color.** [3664] (ms4: J.P.)

10795. **Pan adentado non se pon na mesa.** (mc: Buciños / ms4: F.V.S.)

10796. **Pan balorento, meu contento.** (mc / ms4: F.V.S.)

(pt) *Pão bolorento, abre-me a boca e mete-m'o dentro.* (Chaves)

10797. **Pan comido non ten sustancia.** (mc / ms4: F.V.S.)

10798. **Pan con viño, onde non te chamen non metas o fuciño.** (ms15,15)

10799. **Pan de Astorga, moito na man e pouco na andorga.** (mc / ms4: F.V.S.)

(es) *El pan de Astorga mucho en la mano y poco en la andorga.* (Sbarbi)

10800. **Pan e unto, todo vai xunto.** (mc: Santiago)

10801. **Pan encetado non ten torna.** [3665] (mc: M.L. / ms10,080r: *D.E.*)

Var.: *De pan encetado, calquera pilla un bocado.* (ms4: M.L.)

10802. **Panza chea, sea de pan sea de area.** (mc / ms4: F.V.S.)

(es) *Panza llena, no tiene pena.* (R. Marín)

Porque *panza llena, no tiene pena*.

10803. **Papas con leite de Xun** [sic] **por riba, tírate, galán, de barriga arriba.** [3666] (mc: Tuiriz)

Var.: *Papas de orxo con leite por riba, tírate, galbán, de pernas arriba.* (Pallares López, Manuel-Ramiro, *Vocabulario do concello de Paradela* (*Lugo*), páx.84)

10804. **Papas sin leite á noite en aúnas, saben que rabean.** (ms6,05v: Frai Prudencio, *Paliques*)

[3660] ms4: *fociño de porco*.
[3661] ms: *e a outros*.
[3662] ms-LU (Galicia): *churizos, pasen de*.
[3663] ms: *y a paxarela*.
[3664] É probable que sexa unha máxiima da autoría de Jacinto del Prado máis ca un refrán de tradiciión popular.
[3665] ms10: *non te torna*.
[3666] Neste caso permitímonos inserir como variante un refrán publicado recentemente que nos permite supoñer cal era a forma real dese extraño refrán. En Pallares López, M.-R., *Vocabulario do concello de Paradela* (*Lugo*), Servicio de Publicacións Deputación Provincial de Lugo, (1990); aparece este refrán coa seguinte explicación: *Son as de fariña de cebada peneirada. Non gardan fartura e logo abagan, así que un traballador necesita millor almorzo*. (páx. 251).

10805. **Para comer nadia se poña amarelo.** (mc: Santiago)

10806. **Para mañán, se queres comer, garda pan.** [3667] (mc: Buciños)

10807. **Patacas con bacalao é comida de testigos falsos.** (ms / ms15,45v: Fraguas en *Vida Gallega*)

10808. **Pedro Blas, xa comiches, xa te vas.** (mc: Bagueixos, Lugo-F.V.S.)

10809. **Penso máis en que estou famento cós abogados en estar cheos.** (ms10,050r: Silvarrey)

10810. **Picar e beber, según ter.** (mc: Pidre-F.V.S.)

10811. **Polo Antroido hasta o can e o gato estrincan o coiro.** (mc: Santiago)

10812. **Polo Carnaval anda o touciño a raal.** [3668] (mc, ms-SA: Leonardo Carro Rodríguez: Vilaño, A Laracha, C)

10813. **Polo pan baila o can.** [3669] (mc: Velle)

(pt) *Por dinheiro baila o cão e por pão se lho dão.* (Chaves) (es) *Por pan baila el perro, que no por su dueño.* (Ricart) / *¿Quieres que baile el can? Dale pan.* (Id.) / *Por el pan baila el can.* (R. Marín) (ct) *Pel pa balle el ca.* (Id.) / *Pel dineret balle el gosset.* (Id.)

10814. **Polo que non como nin bebo, que ansia teño.** (mc: Orense)

10815. **Por primaveira ó pescado e no inverno estofado.** (ms4: J.P.)

10816. **Por riba de mel filloas.** (ms21,31r: Bermés)

10817. **Por un garbanzo non se perdeu o pucheiro.** (mc: Tuiriz, Monforte)

(es) *Por un garbanzo no se descompone la olla.* (Bergua) (ct) *Per un nap, no's deixa de còure l'òlla.* (Alberola) / *Per un nap, no's deixa de cuynar l'olla.* (R. Marín)

Se dice cuando una persona disiente del parecer común.

10818. **Por un puñado de fariña non queden as papas raras.** (mc: M.V.)

A donde va lo más, vaya lo menos.

10819. **Por unha faba non se vai perder o caldo.** [3670] (mc: Buciños)

Como el anterior.

10820. **Por unha pouca de fariña non queden as papas raras.** [3671] (ms21,31r: Bermés)

10821. **Por unha pouca de fariña que non queden a papas blandas.** (ms-LU: seminarista anónimo: Pontevedra, PO)

10822. **Por unha presa de fariña non deixar as papas raras.** (ms-LU: seminarista anónimo: Buciños, Carballedo, LU)

10823. **Por unha presa de fariña, que non queden as papas raras.** (ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar de Galicia)

10824. **Por unha presada de fariña non queden as papas raras.** [3672] (ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar da provincia de Lugo)

10825. **Pote ó lar, hom'andar.** (ms-LU: seminarista anónimo: Montecalvo, Marzán, Monterroso, LU)

10826. **Pote ó lar, mozolo a andar.** (ms10,049r: Pidre)

10827. **Pouco aceite dan por un carto.** (mc: M.V. / ms21,21v: Bermés)

10828. **Pouco fel fai amargo moito mel.** [3673] (ms-SA: José M. Gulías Rivas: Forcarei, PO / ms10,019r: *D.E.*)

10829. **Pra boa fame non hai mal pan.** (ms-LU: seminarista anónimo: Sindrán, Monforte de Lemos, LU)

10830. **Prá boa fame non hai pan podre.** (ms21,17r: Bermés)

10831. **Prá fame non hai mal pan.** (ms-LU: seminarista anónimo: Buciños, Carballedo, LU)

10832. **Prá fame non hai pan podre.** (mc: Sarria / ms4: F.V.S.)

(pt) *Para a fome, não há pão duro.* (Chaves) (es) *Para el hambriento el pan de diez días es pan tierno.* (R. Marín)

10833. **Pra fame non hai pan ruín.** (ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar da provincia de Lugo)

10834. **Prá fame non hai ruín pan.** (mc: Pidre)

(es) *Para el hambre no hay mal pan.* (R. Marín)

10835. **Prá perdiz i-o coello, o millor, viño vello.** [3674] (ms21,06v: Bermés)

10836. **Pró bon dente non hai ruín pan.** (mc / ms4: F.V.S.)

Véase *A boa fame...*

10837. **Pró ferreiro e prá parada almorza e xanta primeiro.** (mc / ms4: F.V.S.)

[3667] ms: *si*.

[3668] *Polo carnabal anda o touciño a raal*. / mc: *anda o touciño a soal*.

[3669] V. tamén *Vicios* e *Menea o rabo o can, non por ti sinón polo pan* en *Agrícolas* (*Animales*).

[3670] ms: *perdel-o caldo*.

[3671] *Por un'ha pouca de fariña non queden as papas raras*.

[3672] *Por un'ha presada de fariña non queden as papas raras*.

[3673] ms-SA: *Pouca fel, amarja moita mel*. En ms10 s.v. *Hiel*.

[3674] *Pr'a perdiz y'o coello o millor viño vello*.

10838. **Pucheiro a ferver, tu a botar i-eu a comer.** [3675] (mc: Tuiriz, Monforte)

10839. **Que chova que neve, o que coma pan bebe.** [3676] (mc: Pombeiro)

10840. **Que chova que neve, o que come, bebe.** [3677] (mc: Carballedo / ms4: F.V.S.)

10841. **Quen a manteiga mesura, as maus unta.** (mc: Carballedo / ms4: F.V.S. / ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar da provincia de Lugo)

(pt) *Quem azeite mede, as mãos unta.* (Chaves) */ Quem o mel trata, sempre se lhe pega.* (Id.) */ Quem trás mãos na massa, sempre se lhe pega dela.* (Id.) (es) *Quien aceite mesura, las manos se unta.* (R. Marín) (ct) *Qui òli mesura, els dits s'unta.* (Alberola)

Con aplicación figurada a los que administran lo ajeno.

10842. **Quen atopa tallada de carne, que coma e que cale.** [3678] (mc: M.L. / ms10,124r: *D.E.*)

10843. **Quen ben almorza, escusa o xantar.** [3679] (mc e ms: J.P.)

Var.: *Quen ben almorza, escusa o xantar.* (A.S.A.)

10844. **Quen canta na cama e asubía na mesa, sinal de pouca cabeza.** (mc: Buciños)

Var.: *Quen come na cama e asubía na mes, señal de pouca cabeza.* (ms4: F.V.S.) / *Quen come na cama e canta na mesa, señal de pouca cabeza.* (ms4: F.V.S.) [3680]

Véase *Quen come e canta...*

10845. **Quen come caldo sin grasa, come pan sin tasa.** (ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar da provincia da Coruña)

10846. **Quen come do pote alleu, tenlle que quitar o testo ó seu.** [3681] (mc: Tuiriz)

(pt) *Quem come emprestado, come do seu saco.* (Chaves) (es) *Quien come de emprestado, come de su saco.* (R. Marín)

Véase *O que queira ter parte no pote alleu...*

10847. **Quen come e canta, un sentido lle falta.** (mc: Sarria)

(pt) *Quem canta na mesa e dansa no leito, é tolo perfeito.* (Chaves) (es) *Quien comiendo canta, si no está loco, poco le falta.* (R. Marín) */ El poco seso canta en la mesa y silba en el lecho.* (Ricart) */ Quien come y canta, de locura se levanta.* (Id.) / *Quien come y canta, si no está loco poco le falta.* (Ricart) */ Quien come y canta, un sentido le falta.* (Id.) (ct) *Qui canta a taula i xiula* (balla) *al llit, no té el seny gaire complit* (*aixerit*). (Ricart) */ A quien al comer está cantando, en la casa de los locos le están esperando.* (Ricart) / *Qui canta a la taula i xiula al llit, o no té seny o el té molt petit.* (Id.) */ Qui canta a la taula i xiula al llit, digau que té el seny petit.* (Id.)

10848. **Quen come e condesa, dous meses pon mesa.** (mc: J.P.)

(pt) *Quem come e deixa, duas veces põe a mesa.* (Chaves) (es) *Quien come y condesa* (o *deja*)*, dos veces pone mesa.* (R. Marín)

10849. **Quen come fiado, caga mazarocas.** [3682] (mc: F.B.B.)

10850. **Quen come pola mau doutro, come moito e engorda pouco.** [3683] (mc: A.I.)

Véase *O que come pola mau de outro...*

10851. **Quen come sin conta, vive sin honra.** (mc: S.P.P.-*Ultreya*)

(pt) *Quem gasta sem conta, vive sem honra.* (Chaves)

10852. **Quen come un ovo sin sal, tamén come a nai.** (mc: Borragueiros)

(es) *Quien se come un huevo sin sal, se come a su madre si se la dan.* (Castillo) */ Quien se come un huevo sin sal ¿qué no se comerá?* (Id.) (ct) *Qui menja un òu sense sal, no's menjará a sa mare.* (Alberola)

Dado su buen apetito, se comería también la gallina.

10853. **Quen comeu a carne, que coma o óso.** [3684] (mc: M.V.)

(pt) *Quem come a carne que lhe roa o osso.* (Chaves) (es) *Quien come la carne, que roa el hueso.* (R. Marín)

Como: *O que che comeu a carne...* y *Quen come a polpa...*

[3675] ms: *y eu*.

[3676] V. *Que chova que neve, quen ten sede bebe* en *Despreocupación*.

[3677] V. *Que chova que neve, quen ten sede bebe* en *Despreocupación*.

[3678] ms4: *que a coma*; ms4 e ms10: *atope*. / En ms10 s.v. *Tajada*.

[3679] mc: *excusa xantar*; ms: *escusa xantar*. Jacinto del Prado rexistra o refrán coa forma *escusa o xantar*.

[3680] ms4: (*o silba*).

[3681] ms: *alleo*.

[3682] ms: *c... mazarocas*.

[3683] ms: *d'outro*. / V. *O que come pola man doutro, come moito e engorda pouco* en *Pobreza* (*Carencias y fatigas del pobre*).

[3684] ms4: *que roa o oso*.

10854. **Quen con fariña anda, branco di.** (mc / ms4: F.V.S.)

10855. **Quen che come a freba, que che roia o óso.** (ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar da provincia de Lugo)

10856. **Quen detrás da ensalada non bebe, non sabe o que perde.** (mc: Meilán-Lugo)

(es) *Quien tras la ensalada no bebe, no sabe lo que pierde.* (Bergua) / *Quien tras ensalada no bebe, no sabe lo que pierde.* (Sbarbi)

10857. **Quen moito come, logo para.** (mc: Buciños)

(es) *Quien mucho come, poco come.* (Correas)

Porque enfermará o morirá pronto.

10858. **Quen non merenda, á cea o enmenda.** (mc: Meilán, Lugo)

(es) *Quien no merienda, a la cena lo enmienda.* (R. Marín)

10859. **Quen non merenda, á cena enmenda.** (mc: Buciños)

10860. **Quen non teña, que che dé; que eu agora teño, e non dou: cando tuven, xa dei, agora que teño, non dou.** (mc: Lalín)

Curioso refrán-adivinanza, en el que se juega con las frases *tener fame* y *tener qué dar. Quen non teña fame, que che dé; que eu agora teño fame, e non che dou...*

10861. **Quen queira ver as huchas baleiras, coza o pan en tortas i-o viño en botas.** [3685] (mc: Buciños / ms4: F.V.S.)

10862. **Quen todo é mel, cómeno as abellas.** (mc e ms4: A.S.A. / ms4: J.P. / ms21,07r: Bermés)

(es) *Quien todo es miel, cómenle las abejas.* (Bergua)

Véase *O que se fai de mel, cómeno as moscas*. Dice que se suele abusar del bueno.

10863. **Quen aúna por san Xuan, ou é tolo ou non ten pan.** [3686] (mc: M.V. / ms-SA: Daniel García Blanco: Bamiro, Vimianzo, C)

(es) *Quien ayuna por San Juan, o es bobo o no tiene pan.* (R. Marín)

10864. **Raro no pote e basto na taza.** (ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar da provincia de Lugo)

10865. **Sábado longo, acábate axiña, para comer os ovos da buratiña.** [3687] (mc)

10866. **Saben tódolo que bebo e non a sede que teño.** [3688] (mc: M.V.)

Var.: *Saben todos o que debo* [sic] *e non a sede que teño.* (ms21,28v: Bermés)

(es) *Miráis lo que bebo, y no la sed que tengo.* (Sbarbi)

Reprende a los que censuran las medras ajenas, sin considerar los trabajos que cuesta lograrlas.

10867. **Se non ves limpieza na roupa, tampouco a verás na cazola.** (ms15,13)

10868. **Se queres que o caldo che salga bon, reméxeo con lacón.** (ms8,24r: Silvarrey)

10869. **Se tes boa mesa, non rasques a artesa.** [3689] (mc: Pol)

10870. **Se tes gana, vaite prá cama.** [3690] (mc: Santiago / ms-SA: Jesús Tanoira Figueira: Setecoros, Valga, PO)

10871. **Se (o caldo) está bo, come pouco; se está malo, come moito.** (ms-SA: Jesús García Villasenín: Niveiro, Val do Dubra, C)

10872. **Sea de palla, sea de area, a barriga sempre chea.** (ms-LU: seminarista anónimo: Laiosa, O Incio, LU)

10873. **Sea de palla, sea de area, a miña barriga ande chea.** (mc: Carballedo)

Var.: *Sea de palla, sea de area, a barriguiña que vaya chea.* (ms4: F.V.S.) / *Seña de pan, seña de area, a miña barriga que ande chea.* (ms4: F.V.S.)

(es) *U de paja u de heno, mi vientre lleno.* (Correas)

10874. **Sea de pan, sea d'area, ande sempre a barriga chea.** (ms-LU: Jesús Redondo C.: Outeiro de Rei, LU)

10875. **Sempre que como sopas, vou ris por ras.** (mc: Buciños)

A la medida.

10876. **Sempre sucede irse o comido polo servido.** (ms: F.V.S.)

(pt) *Vai-se o comido pelo servido.* (Chaves)

(es) *Lo comido por lo servido.* (Correas)

10877. **Seña de palla, seña de avea, ande a barriga chea.** [3691] (mc: C.G.)

(es) *De paja o de heno, el vientre lleno.* (Sbarbi)

10878. **Seña de pan, seña de area, a miña barriga ande chea.** (ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar da provincia de Lugo)

[3685] ms: *y-o viño*.
[3686] ms-SA: *ayuna, Xoan*.
[3687] ms: *pra comer*.
[3688] *Saben tódolo que bebo* por *Saben todos o que bebo*.

[3689] *Se tes boa mesa, non raques a artesa*. / mc: *Si tes boa mesa*.
[3690] ms-SA: *pa cama*.
[3691] ms4: *a barriguiña*.

10879. **Seña de pan, seña de area, a miña barriguiña ande chea.** (mc: Buciños)

10880. **Seña de papas, seña d'area, o caso é qu'ande a barriga chea.** (ms-LU: seminarista anónimo: Baldomar, Begonte, LU)

10881. **Señora María, señor Manuel, castañas asadas e viño con mel.** (ms-SA: Ramón Álvarez Baliña: San Pedro de Coucieiro, Muxía, C)

10882. **Sete clases de cabra había no casamento da miña María: cabra cocida, cabra guisada, cabra estofada, cabra asada, cabra mechada, cabra con arroz i-arroz con cabra.** (ms-LU: seminarista anónimo: Buciños, Carballedo, LU)

10883. **Sete clases de cabras había no casamento da miña María: cabra cocida, cabra asada, cabra estofada, cabra guisada, cabra mechada, cabra con arroz e arroz con cabra.** (mc: Buciños-F.V.S.)

10884. **Si comes verdura o martes de Carnaval, cómente as moscas todo o ano.** [3692] (mc, ms e ms4: Carballedo)

Vana preocupación supersticiosa.

10885. **Si fago rosario e non se me vai, bébeme e, se non, págame e déixame.** (ms8,69r: Silvarrey, Nemesio Villamarín González)

Nemesio Villamarín González: chófer de aviación en Llanes. Escuela de vuelos sin motor.

10886. **Si o porco voara, non había ave que lle igualara.** [3693] (mc: Buciños / ms4: F.V.S.)

Var.: *Das aves, a perdiz, a mellor a codorniz; e se o porco voara ¿quen lle ganara?* (ms15,42: Valle del Mao)

10887. **Si o río da presa levara coñá, máis de catro pelmas ibades pra alá.** [3694] (mc: Santiago)

10888. **Si queres comer ben, faino de sartén.** [3695] (mc / ms4: F.V.S. / ms-LU: Trini Figueiras: San Salvador de Asma, Chantada, LU. Convento Las Córneas)

10889. **Si reza sin tocarlle, é que é boa.** (ms15,09: Navea, Trives)

Se refiere al aguardiente.

10890. **Si tes sede, mexa e bebe.** (mc: Santiago)

10891. **Sin beber e sin comer non hai placer.** (mc: Buciños)

(pt) *Sem comer, não há prazer.* (Chaves)
(es) *Sin comer y sin beber, no hay placer.* (R. Marín)

10892. **Sobre mel, filloas.** (ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar de Galicia)

10893. **Sopa de viño non emborracha pero alegra de máis a rapaza.** (ms15,12)

10894. **Sopa en viño non emborracha; neto e medio non fai mella; el vento non fai ¿que é esto que abanea?** (ms8,51r: Marín)

10895. **Sopas de sartén son porcas pero saben ben.** (ms15,12)

10896. **Sopas e pan dúas casas desfán.** (mc: Biville / ms4: D. Basilio-F.V.S.)

10897. **Tan bo é o caldo como a lavadura.** (mc)

10898. **Tanto dá comer como estar comendo.** (mc: M.V.)

10899. **Tanto dá touciño como soá.** (mc: M.L.)

10900. **Ti non comes máis que dos ovos as cascas.** (mc: Pidre-F.V.S.)

10901. **Toca o tan, hai que ir ó man.** (ms-SA: Antonio Iglesias Duro: Carcacía, Padrón, C)

Toca a campá, hai que ir manducar.

10902. **Todo bicho quere comer.** (mc: Buciños / ms4: F.V.S.)

10903. **Todo canto pasa pola sartén, sale ben.** [3696] (ms-SA: Baldomero Louro Lado: San Mamede de Carnota, C)

10904. **Todo o que vai á sartén sabe ben.** (mc)

10905. **Todos dicen a agua que bebo pero nadie sabe a sede que eu teño.** (ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar de Galicia)

10906. **Todos nós comemos roxós.** (mc: M.L.)

10907. **Todos saben o que bebo e non a sede que teño.** (ms-SA: Manuel López Castro: Santa Comba de Cordeiro, Valga, PO)

10908. **Toma sopa abondo á mañá que o xantar virá tarde ou non virá.** (ms15,12)

10909. **Tragadeiras non faltan: quen coma hai.** (mc: Buciños)

10910. **U que nun quere unha taza, dánselle sete.** [3697] (ms-SA: seminarista anónimo: algún lugar da provincia da Coruña)

10911. **Un día de fame non é fame.** (ms5,057: Silvarrey)

10912. **Un ovo dáse a un cornudo, dous on criado, tres on home honrado e catro on mal educado.** [3698] (mc: Buciños)

[3692] ms e ms4: *no martes*.
[3693] V. *A millor das aves, o porco si voara* en *Agrícolas* (*Animales*).
[3694] ms: *ibades alâ*.
[3695] ms-LU: *Se queres*.
[3696] *Todo canto pasa poll'a sartén, sale ben*.
[3697] *U que nun quere un taza danselle sete*.

(es) *Un huevo es poco almuerzo; dos, algo son; tres, almuerzo es, y cuatro, ya es demasiado.* (Castillo)

10913. **Un pelo do lobo e do porco todo.** [3699] (mc: Buciños)

10914. **Unha comida no Entroido e unha cama no mes de agosto non fan mella.** [3700] (mc: Buciños-F.V.S. / ms-LU: seminarista anónimo: Buciños, Carballedo, LU)

10915. **Unha fartura tres días dura.** (mc: Neira de Rey)

10916. **Unhos comen a fruta aceda i-outros teñen a denteira.** [3701] (ms15,16)

10917. **Uns comen e outros queren comer.** [3702] (mc: Santiago)

10918. **Uñas, lacós e soás, honra de mesas, proveito de cas.** (mc: Páramo)

Como *Cacholas e soás* y *Entrecostos e soás...*

10919. **Uñas, lacós, cacholas e soás, honra de mesas e proveito de cas.** (ms8,35v: Castroverde)

10920. **Uvas, pan e queixo saben a beixo.** (mc: Carballedo)

(pt) *Uvas, pão e queijo, sabem a beijo.* (Chaves) (es) *Uvas y queso saben a beso.* (R. Marín)

10921. **Vai vento e o meu corpo pide alimento.** (ms-SA: Francisco Deán Rodríguez: Portosín, Porto do Son, C)

10922. **Val máis comer e comichar, que non ver e desexar.** [3703] (mc: M.L.)

10923. **Val máis pan duro que consello de burro.** [3704] (mc: A.N. / m10,080r: *D.E.*)

10924. **Val máis unha boa enchente que sete lambiscadas.** (ms-SA: M. González Fernández)

10925. **Val máis unha chea que veinte lambucos.** (ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar da provincia de Lugo)

10926. **Vale máis comer que cuspir.** (mc: Santiago / ms4: F.V.S.)

(es) *Más vale beber que escupir.* (Correas) / *Más vale engullir que escupir.* (Id.)

10927. **Vale máis fraco no monte que cheo na casa e na boca do gato.** (ms21,30v: Bermés)

10928. **Vale máis un caldo mal amañado que un polo asado.** (ms5,029)

10929. **Vale máis unha chea que cen lambuscos.** [3705] (mc: A.N.)

10930. **Vale máis unha chea que sete lambuscos.** (ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar do norte da provincia de Lugo)

10931. **Vale máis unha farta que cen probas.** (ms-LU: seminarista anónimo: Laiosa, O Incio, LU / ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar de Galicia)

10932. **Vale máis flaco no souto que gordo nas mans doutro.** (ms-LU: seminarista anónimo: Pacios, Neira de Xusá, Baralla, LU)

10933. **Vale máis fraco no saco ca gordo no papo do gato.** (mc: Buciños)

10934. **Varón pola noite, sin cena, non.** (ms-SA: M. González Fernández)

10935. **Berzas con unto i-a pota destapada, e nabizas con aceite i-a pota tapada.** (ms10,050r: Sober)

10936. **Berzas moitas non son troitas.** (ms8,32r: O. de Rey)

10937. **Vindo no mismo día, inda é comida.** (ms15,02: Silvarrey)

10938. **Viño a pasar, auga a fartar.** [3706] (mc: V.V.[sic] / ms4: M.V. / ms21,30r: Bermés)

(es) *El vino como el Rey y el agua como buey.*

Recomienda el uso moderado del vino, y libertad para beber agua, por ser esta muy sana.

10939. **Viño con pez bebe outra vez.** (mc: Buciños)

10940. **Viño puro e allo crudo fan andar o mozo aghudo.** [3707] (mc: Santiago)

10941. **Viño tinto con espuma blanca non ofrece desconfianza.** (ms-LU: seminarista anónimo: Buciños, Carballedo, LU)

Comida

10942. **Cando a grasa reza, o aceite cala.** (mc: G.P.)

10943. **Cociñeiro porco, amo gordo.** (mc: G.P.)

10944. **Con castañas asadas e sardiñas saladas n'hai ruín viño.** [3708] (mc: G.P. / ms21,30r: Bermés)

[3698] ms: *das'on cornudo*.
[3699] mc: *un pelo do labo*.
[3700] ms: *y*; ms-LU: *y-onha cama, d'agosto*.
[3701] *Unhos comen a fruta aceda y'outros teñen a denteira*.
[3702] ms: *comere*.
[3703] mc: *ver e deixar*.
[3704] ms10: *Vale máis pan*. / En ms10 s.v. *Pan*.
[3705] mc: *lambuscas*.
[3706] O local *V.V.* foi posiblemente un erro tipográfico de Vázquez Saco querendo escribir *M.V.*.
[3707] *Viño puro e allo crudo, fan andar o mozo ajudo*.
[3708] *Con castañas asadas e sardiñas saladas n'hay ruin viño*. / ms4: *Coas*; ms21,30r: *Non hay ruin*.

10945. **Por ben que che vaia non cóma-la baia.** [3709] (mc: J.A.P.)

HARINA. V. tamén *Comida*.

10946. **Achegador de cinza e esparexador de fariña.** (ms10,018r: *D.E.*)
10947. **Cando Dios dá a fariña, vén o demo e quítaa.** (ms10,018r: *D.E.*)
10948. **Comín fariña por engordar e saíume por cea e por xantar.** (ms10,018r: *D.E.*)
10949. **Derramando a fariña non se goberna a casa miña.** (ms10,018r: *D.E.*)
10950. **En saco de liño non léve-la fariña ó muíño.** (ms10,018r: *D.E.*)
10951. **Esparexador de fariña, recolledor de cinza.** (ms10,018r: *D.E.*)
10952. **Fai boa fariña e non toques a buguina.** (ms10,018r: *D.E.*)
10953. **Non ten razón o que xunta a fariña co relón.** (ms10,018r: *D.E.*)
10954. **Peneirar, peneirar, e nunca fariña sacar.** (ms10,018r: *D.E.*)
10955. **Por unha presa de fariña, que as papas non queden moles.** (ms10,018r: *D.E.*)
10956. **Quen con fariña anda, branco se pon.** (ms10,018r: *D.E.*)

HARTAZGO

10957. **A fartura sete faltas disimula.** (ms10,018v: *D.E.*)
10958. **Coa fartura calquera probe atura.** (ms10,018v: *D.E.*)
10959. **Fártate, comellón, co este bocado.** (ms10,018r: *D.E.*)
10960. **Farto está o carneiro que anda a topeñadas co seu compañeiro.** (ms10,018v: *D.E.*)
10961. **Fártome e dúrmome e volta a fartarme.** (ms10,018r: *D.E.*)
10962. **Máis vale ir farto á misa que en aúnas a vispras.** (ms10,018v: *D.E.*)
10963. **Non se doe o farto do que ten fame e non ten un carto.** (ms10,018v: *D.E.*)
10964. **Toma un ovo e fártate.** (ms10,018r: *D.E.*)

HECHO

10965. **Feito de vilán: tira-la pedra i-esconder a man.** (ms10,19r: *D.E.*)
10966. **Feito malo, ó corazón e ó corpo fai dano.** (ms10,19r: *D.E.*)
10967. **O feito non ten remedio pra non ser feito.** (ms10,19r: *D.E.*)
10968. **Ó feito, brazo e peito.** (ms10,19r: *D.E.*)
10969. **Ó feito, remedio e, ó por facer, consello.** (ms10,19r: *D.E.*)
10970. **Ó feito, rogo e peito.** (ms10,19r: *D.E.*)
10971. **O que está feito, peito.** (ms10,19r: *D.E.*)
10972. **Os feitos son os millores pregoeiros.** (ms10,19r: *D.E.*)

HERENCIA

10973. **O que non herda non medra.** (ms10,027v: *D.E.*)
10974. **O que o herda non-o furta.** (ms10,027v: *D.E.*)
10975. **O que se herda non se rouba.** (ms10,027v: *D.E.*)
10976. **Pora muestra conócese o paño.** (ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar da provincia de Lugo)
10977. **Os cachos tiran ás olas.** [3710] (Jesús Vázquez: Sarria, LU)
10978. **Quen queira deixar despois de si quen o lembre, que prante un albre, que escriba un libro ou teña un fillo.** [3711] (ms: R. Caruncho, *Diario de Avisos*)
10979. **Sempre os cachos tiran ás olas.** [3712] (ms: M.L.)

HERMOSURA

10980. **A fermosa, ó desden, sempre parece ben.** (ms10,19r: *D.E.*)
10981. **A fermosura cómea a sepultura.** (ms10,19r: *D.E.*)
10982. **A fermosura moitas faltas disimula.** (ms10,19r: *D.E.*)
10983. **Non hai fermoso que non teña algo noxoso.** (ms10,19r: *D.E.*)
10984. **Non hai hermosura sin axuda.** (ms10,19r: *D.E.*)

HERRADURA

10985. **Con ferradura ou sin ferradura, coida ben á túa mula.** (ms10,19v: *D.E.*)
10986. **Ferra a besta lixeiro e andarás cabaleiro.** (ms10,19v: *D.E.*)

[3709] *Por ben que che vaya non comal-a baya.*

[3710] O orixinal di *Os cachos tiran as olas.*

[3711] Contén a indicación *Herencia*.

[3712] Contén a indicación *Herencia*. Ver *Os cachos mítanlle ás olas* en *Religiosos y morales* e *Os cachos imitan as olas* en *Familia. Parientes*.

10987. **Ferradura que chouqueletea, cravo lle falta.** (ms10,19v: *D.E.*)

HERRERO

10988. **Na casa do ferreiro todos adeprenden a machacar ferro.** (ms10,19v: *D.E.*)
10989. **Ó ferreiro, con barbas; e ás letras, con babas.** (ms10,19v: *D.E.*)
10990. **Quen polo aprendís deixa ó ferreiro, gasta o ferro e perde o diñeiro.** (ms10,19v: *D.E.*)
10991. **Se te casas cun ferreiro, tes que lavalo primeiro.** (ms10,19v: *D.E.*)
10992. **Ser coma o ferreiro de moito estronicio, que de tal machacar esqueceuselle o oficio.** (ms10,19v: *D.E.*)

HIDALGO

10993. **Fidalgo de mala morte, o que di pola mañán non-o cumpre pola noite.** (ms10,20r: *D.E.*)
10994. **Fidalgo honrado, antes roto que remendado.** (ms10,20r: *D.E.*)
10995. **Fidalgo probe, media de seda e caldeiro de cobre.** (ms10,20r: *D.E.*)
10996. **O bo fidalgo, primeiro roto que remendado.** (ms10,20r: *D.E.*)

HIEL

10997. **Fai tanta falla o fel como o mel.** (ms10,19r: *D.E.*)
10998. **Fel e mel son mester.** (ms10,19r: *D.E.*)
10999. **Non hai mel sin fel.** (ms10,19r: *D.E.*)
11000. **Quen che diu o fel darache o mel.** (ms10,19r: *D.E.*)

HIERBA (V. tamén *Prado*).

11001. **A mala herba non a come a xiada.** (ms10,027v: *D.E.*)
11002. **A mala herba non hai xiada que a leve.** (ms10,027v: *D.E.*)
11003. **Nin herba no trigo nin sopeita no amigo.** (ms10,027v: *D.E.*)

HIERRO

11004. **Cargado de ferro, cargado de medo.** (ms10,19v: *D.E.*)

HIGOS. V. tamén *Comida*.

11005. **Con figos bebe auga ou viño.** (ms10,20v: *D.E.*)
11006. **Con figos e brevas, auga bebas.** (ms10,20v: *D.E.*)
11007. **O que digo, digo, que a breva non é figo.** (ms10,20v: *D.E.*)
11008. **Ós figos, se son verdes, hai que darlles viño.** (ms10,20v: *D.E.*)

HIJOS

11009. **A filla dala a quen a pida, o fillo hase mirar a quen se ha de dar.** (ms10,20v: *D.E.*)
11010. **A filla mala, diñeiros e casala.** (ms10,20v: *D.E.*)
11011. **Cando a filla está casada, aparécennos os xenros.** (ms10,20v: *D.E.*)
11012. **Cando á tua filla lle viñera o fado, cásaa de contado.** (ms10,20v: *D.E.*)
11013. **Cando entrares na vila, amóstrame á nai e direiche quen é a filla.** (ms10,20v: *D.E.*)
11014. **Cando fores á vila, pregunta pola nai e saberás quen é a filla.** (ms10,20v: *D.E.*)
11015. **Casa o fillo co teu igual e non dirán de ti mal.** (ms10,20v: *D.E.*)
11016. **De bos e millores véñanlle á filla os rondadores.** (ms10,20v: *D.E.*)
11017. **Dispois da filla casada, veñen os xenros á porta.** (ms10,20v: *D.E.*)
11018. **Esta nosa filla non dá tino a naide, nin é mel nin fel nin vinagre.** (ms10,20v: *D.E.*)
11019. **Faltarálle a nai ó fillo, mais non o inverno ó curisco.** (ms10,20v: *D.E.*)
11020. **Filla deshonrada, nin viúda nin casada.** (ms10,20v: *D.E.*)
11021. **Fillo alleo, méteo pola manga e sairache polo seo.** (ms10,20v: *D.E.*)
11022. **Fillo de gata ratos mata.** (ms10,20v: *D.E.*)
11023. **Fillo de mesquiño non ten ensiño.** (ms10,20v: *D.E.*)
11024. **Fillo de viúda, ou mal criado ou mal vezado.** (ms10,20v: *D.E.*)
11025. **Herdade por herdade, un fillo a media edade.** (ms10,20v: *D.E.*)
11026. **Millor parece a filla mal casada que ben barregañada.** (ms10,20v: *D.E.*)
11027. **Moitos fillos e pouco pan, contento con afán.** (ms10,20v: *D.E.*)
11028. **Nin pró fillo bo compre gañar nin pró malo traballar.** (ms10,20v: *D.E.*)
11029. **Non che dea Dios máis mal que moitos fillos e pouco pan.** (ms10,20v: *D.E.*)

11030. **Non hai fillo coma seu pai nin pai coma seu abó.** (ms10,20v: *D.E.*)
11031. **Non me pesa do fillo que enfermou, senón do mal vezo que tomou.** (ms10,20v: *D.E.*)
11032. **Non me pesa porque o meu fillo enfermou senón pola mala maña que lle quedou.** (ms10,21r: *D.E.*)
11033. **Non sinto o que o meu fillo enfermou, senón a mala costume que tomou e o mal vezo que lle quedou.** (ms10,21r: *D.E.*)
11034. **O fillo bastardo i-a mula, cada día se muda.** (ms10,21r: *D.E.*)
11035. **O fillo da cabra, ou cabrito ou castrón.** (ms10,21r: *D.E.*)
11036. **O fillo da miña filla ponmo onde a lareira na cociña; i-o da miña nora, dálle un codecho de pan pra que vaia pra fóra.** (ms10,21r: *D.E.*)
11037. **O fillo do fidalgo, un pé calzo e outro descalzo.** (ms10,21r: *D.E.*)
11038. **O fillo do mesquiño, pouco pan e moito vicio.** (ms10,21r: *D.E.*)
11039. **O fillo do meu home non come, o fillo alleo nunca se ve cheo.** (ms10,21r: *D.E.*)
11040. **O fillo do rico non lle chinques o vestido.** (ms10,21r: *D.E.*)
11041. **O fillo por nacer e as sopas xa están a ferver.** (ms10,21r: *D.E.*)
11042. **O pai que queira ter un fillo pillo, que o meta tambor, corneta ou monaguillo.** (ms10,21r: *D.E.*)
11043. **O que non ten fillos ben os cría.** (ms10,21r: *D.E.*)
11044. **O que ten fillos non estoupa de cheo.** (ms10,21r: *D.E.*)
11045. **O que ten fillos pequenos non se lle apodrenta o pan.** (ms10,21r: *D.E.*)
11046. **Onde hai fillos, nin parentes nin amigos.** (ms10,21r: *D.E.*)
11047. **Os fillos dos bos, capas son de doos.** (ms10,21r: *D.E.*)
11048. **Parente de calidá, o fillo da miña irmá.** (ms10,21r: *D.E.*)
11049. **Pró fillo máis querido o millor regalo é o castigo.** (ms10,21r: *D.E.*)
11050. **Quen fillos ten ó lado, non morrerá fartado.** (ms10,21r: *D.E.*)
11051. **Quen onda si ten fillos, nunca se verá rico.** (ms10,21r: *D.E.*)
11052. **Quen ten filla solteira non diga da allea.** (ms10,21r: *D.E.*)
11053. **Quen ten fillos ó seu lado non pode morrer farto.** (ms10,21r: *D.E.*)
11054. **Se o fillo sai ó pai, saca de dúbida á nai.** (ms10,21r: *D.E.*)
11055. **Se queres que o teu fillo creza, lávalle os pés e rápalle a cabeza.** (ms10,21r: *D.E.*)
11056. **Se son ou non son, meus fillos son.** (ms10,21r: *D.E.*)
11057. **Sofrirei filla golosa e albendeira, mais non fenestreira.** (ms10,21r: *D.E.*)
11058. **Tres fillas e unha nai, catro diaños pra un pai.** (ms10,21r: *D.E.*)
11059. **Vezache as túas fillas de solteiras e enchéronse de herbas as túas leiras.** (ms10,21r: *D.E.*)

HILANDERA

11060. **Muller fiadeira fai boa casadeira.** (ms10,19v: *D.E.*)
11061. **Polo san Bartolo a boa fiadeira comenza a súa tea; a máis lixeira, pola Madanela.** (ms10,19v: *D.E.*)
11062. **Tan fiadeira levas a muller que non ten máis que lavar e tecer e coser.** (ms10,19v: *D.E.*)

HILO

11063. **Fío i-agulla é media vestidura.** (ms10,22v: *D.E.*)
11064. **O fío máis torcido se destorce.** (ms10,22v: *D.E.*)
11065. **Polo fío sácase o novelo.** (ms10,22v: *D.E.*)

HOGAZA

11066. **A fogaza non estorba nin embaraza.** (ms10,22v: *D.E.*)

HOJA

11067. **A folla cando enxoita, molla.** (ms10,23r: *D.E.*)
11068. **Detrás de unha folla vén outra.** (ms10,23r: *D.E.*)
11069. **Entre folla e folla non hai moita escolla.** (ms10,23r: *D.E.*)

HOLGAR

11070. **A mocedá folgada trai a vellez arrastrada.** (ms10,22v: *D.E.*)
11071. **Canto máis un folga máis preguiza ten.** (ms10,22v: *D.E.*)

11072. **Folgade galiñas que o gato morreu.** (ms10,22v: *D.E.*)

11073. **Folgar sin vergonza, eso é o fiar na roca.** (ms10,22v: *D.E.*)

11074. **Fólgome unha migalliña, mais vou fiando a miña estriga.** (ms10,22v: *D.E.*)

11075. **O moito folgar tamén chega a cansar.** (ms10,22v: *D.E.*)

11076. **Se na cama non dorme o meu ollo, folgan os meus ósos.** (ms10,22v: *D.E.*)

HOMBRE. V. tamén *Matrimonio, Mujer, Varón*.

11077. **A barba do home, si o gana, tamén o come.** (mc: A.N.)

11078. **A conducta do home bo anda na man do home malo.** (mc: A.S.A.)

Var.: *A conducta dos homes bos anda na língoa dos homes malos.* (Buciños)

(pt) *?A conducta do home bó anda na mau do home malo.* (Chaves) (es) *Tu honra en ti no está, sino en los demás.* (R. Marín)

11079. **A confianza mata o home.** [3713] (mc e ms: Tuiriz)

Var.: *A confianza mata o galego.* (Buciños)

(es) *La confianza mata al hombre.* (R. Marín) (ct) *La confiança mata al hòme.* (Alberola)

11080. **A home bo, picheles cheos.** (ms10,027v: *D.E.*)

11081. **A home froxo, bebida forte.** (ms10,027v: *D.E.*)

11082. **A home parlanchín e faco relinchón, pouca cebada e moito albardón.** [3714] (mc e ms6,02v: R. Caruncho / ms10,027v: *D.E.*)

11083. **A home sano, culler de pau.** (ms10,027v: *D.E.*)

11084. **A home solteiro non lle dan casa.** [3715] (ms e ms6,03v: R. Caruncho, *Diario de Avisos* / ms10,027v: *D.E.*)

11085. **A home vello, picheles novos.** (ms10,027v: *D.E.*)

11086. **A patria do home é donde come.** (ms)

11087. **A picariño descalzo, a home calado e a muller barbada non lle días pousada.** (ms15,13)

11088. **Afeita un cepo e parecerá un mancebo.** (ms e ms4: A.S.A.)

(pt) *Afeita um cepo, parecerá mancebo.* (Chaves) (es) *Afeita un cepo, parecerá mancebo.* (Sbarbi)

11089. **Anda o home a galope pra levar ó fin xarope.** (ms10,027v: *D.E.*)

11090. **Anda o home a trote pra levar cachote.** (ms10,027v: *D.E.*)

11091. **Ao peisano non lle fagas mal que non-o merece, nen ben que non-o agradece.** (ms6,01v: S. Salvador de Villasante)

11092. **Aparta sempre do can que non ladra e do home que non fala.** (mc: Santiago)

11093. **Ás dez acóstate e ás nove levántate, home.** (ms-SA: Luís Vázquez Veiga)

11094. **Ás nove déitate, home; ás des durme se ques.** (ms-SA: Francisco Canosa Quintáns)

11095. **Ás veces leva o home prá súa casa con que chore.** (ms10,027v: *D.E.*)

11096. **As verdades son dos homes i-as mentiras das mulleres.** (mc)

Recogido en la canción popular. [sic]

11097. **Atópanse os homes e non os montes.** (ms10,027v: *D.E.*)

11098. **Boca do home, canto dá, canto come.** (mc)

11099. **Brazo de home, canto dá, canto come.** (mc / ms4: F.V.S.)

11100. **Cada home leva un tolo dentro.** (mc: Tuiriz)

(es) *Cada uno lleva un loco en el meollo.* (R. Marín) / *Cada uno lleva un loco en la manga.* (Id.)

11101. **Cada home ten o seu home.** (ms10,028r: *D.E.*)

11102. **Cando a auga corra arriba i-os carballos dean uvas, han de ser bos os homes das barbas rubias.** (ms-LU: seminarista anónimo: Paradela, LU)

11103. **Cando a casa cheira a home ¿quén dirá que a casa é probe?** (ms10,028r: *D.E.*)

11104. **Cando o castiñeiro dea landras i-[o] carballo verdura, han de ser bos os homes das barbas rubias.** [3716] (ms-LU: seminarista anónimo: Melide, C)

11105. **Cando o home mexa nas botas non pensa nas mozas.** (ms10,028r: *D.E.*)

11106. **Cando o río corra arriba e os carballos den uvas, serán bos os homes das barbas rubias.** [3717] (ms-SA: seminarista anónimo: algún lugar da provincia de Lugo / ms-LU: seminarista anónimo: Taboada, LU)

[3713] No ms trae a indicación *Confianza*.
[3714] En ms10 s.v. *Hombre*.
[3715] En ms10 s.v. *Hombre*.
[3716] O orixinal di *Cando o castiñeiro dea landras y carballo verdura, h'an de ser bos os homes d'as barbas rubias*.
[3717] ms-LU: *de barbas*.

11107. **Cando o río corra arriba i-os carballos dean uvas, han de contar verdad os homes das barbas rubias.** (ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar da provincia de Lugo)

11108. **Cando o río corra arriba i-os carballos dean uvas, han de ser bos os homes das barbas rubias.** [3718] (ms21,10v: Bermés)

11109. **Cando o río corra arriba i-os carballos dían uvas, daquela hanche ser bos os homes das barbas rubias.** (ms-LU: seminarista anónimo: Pacios, Neira de Xusá, Baralla, LU)

11110. **Cando o río corra pra riba e os carballos dean uvas, han de ser homes de ben aqueles da barba ruba.** (ms-LU: seminarista anónimo: Lugo, Lugo, LU)

11111. **Cando os olmos dean peras e os toxos boten uvas, han de ter boas auciós os homes das barbas rubias.** (mc: J.A.P.)

Var.: *Cando os ríos corran pra riba i-os carballos dean uvas, han de ser bos os homes das barbas rubias.* (mc: Buciños / ms4: F.V.S.) / *Home de barba ruiba, unha che di, outra cuida.*

(es) *De flamenco barbinegro, y de español barbirubio no fíe ninguno.* (R. Marín)

Los dos primeros coinciden con la musa popular: *Cando os olmos dean peras / e o trovisco dea uvas, / entonces dirán verdá / os homes das barbas rubias. / Cando a auga corra arriba / e o carballo dea uvas / Han de ser homes de ben / os mozos das barbas rubias*. Tampoco en la paremiología castellana tienen buena fama:

11112. **Canela de home, cu de muller e fuciño de can son as tres cousas que máis frías están.** (mc: F.L.)

(pt) *Cu de mulher e nariz de cão, nunca conheceram verão.* (Chaves) (es) *Para el culo de una mujer y las manos de un barbero, siempre es enero.* (R. Marín)

Más completa la canción conque R. Marín ilustra el refrán castellano: *No he visto cosa más fría / que las narices de un perro, / el culo de una mujer / y las manos de un barbero*.

11113. **Casaraste, home coitado, e collerás coidado.** (ms10,028r: *D.E.*)

11114. **Catro clases de homes hai: homes i homitos, macacos e macaquitos.** (mc: Buciños)

11115. **Coa caña do Ribeiro algún home ponse mui contento.** (ms: Santiago)

11116. **Cura fraco e casado gordo non cumpren coa súa obrigación.** (ms)

Sin censura.

11117. **De coio redondo, can rabeno e home de barba rubia, fianza ningunha.** (mc: Pedraza)

11118. **De home a home non hai migalla.** (ms6,03v: *D.E.* Dispersos)

11119. **De home facendado non te verás vingado.** (ms10,028r: *D.E.*)

11120. **De home galiña e de muller cabalón, líbranos, Señor.** (ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar da provincia de Lugo)

11121. **De home lampo e can sin rabo, fuxe deles apurado.** [3719] (mc e ms5,135: Santiago)

Var.: *Home lampo e can rabelo, fuxe del como do demo.* (ms15,30: Silleda)

11122. **De home maricas e de muller cabalón, libértanos, Señor.** (ms10,028r: *D.E.*)

11123. **De home tiple e muller tenor, líbranos Señor.** (mc)

(es) *De hombre tiple y mujer tenor, líbrenos Dios.* (Ricart) */ Ni hombre tiple ni mujer bajón.* (Id.) (ct) *Ni home tiple ni dona baixó.* (Ricart) */ De home tiple i de dona tenor, lliureu-nos, Senyor.* (Id.) */ Ni mascle de veu femella, ni femella de veu mascle.* (Id.) */ Ni mascle en veu femella, ni en veu de mascle ella.* (Id.)(it) *Uomo che a voce di donna, e donna che a voce d'uomo.* (Id.)

11124. **De homes é o caer.** [3720] (mc: Monforte)

11125. **De homes sabedores é mudar de parecer.** (mc: C.A. *A Nosa Terra*)

Var.: *De homes sabedores é trocar de parecer.* (A.C. *A Nosa Terra*)

(es) *Del sabio es mudar parecer.* (Sbarbi) */ De sabios es mudar el consejo.*

11126. **De neno, rei; de mozo, capitán; de casado, burro; e de vello, can.** (ms4: Viana, Chantada-F.V.S. / ms14,17)

11127. **Dios libre a un de tronante e de home encizañante.** (ms15,12)

[3718] *Cando o río corra arriba, y'os carballos dean uvas, han de ser bos os homes das barbas rubias*.

[3719] ms: *d'eles*; ms5,135: *Do home lampo e do can sin rabo*. / Indica *Barba* en ms5.

[3720] V. *Equivocarse é de homes* en *Error* (*El error es común a todos*).

11128. **Dios te libre de home de bigote loiro, de can rabeno e de perrencha de neno.** (ms15,14)

11129. **Dios te libre de home que non fala e de can que non ladra.** (ms10,028r: *D.E.*)

11130. **Do qu'é tonto e non sabe, teña Dios piedade.** (ms21,27v: Bermés)

11131. **Do ruín home gárdate e do bon non te fíes nada.** (ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar de Galicia)

11132. **Errar é de homes e ser herrado de bestas.** [3721] (mc: C.A. *A Nosa Terra*)

(es) *Errar es de hombres, y ser herrado, de bestias.* (R. Marín) (ct) *Los homes fan las erradas, no las montanyas.* (R. Marín)

11133. **Escudeiro mancebo, déitate tarde e levántate cedo.** (ms21,03v: Bermés)

11134. **Escudeiro mancebo, déitate tarde, levántate cedo.** (ms: A.S.A.)

(pt) *O escudeiro, deita-se tarde e levanta-se cedo.* (Chaves)

11135. **Están os homes máis cheos de mulleres feas que o lobo de comer ovellas.** (mc: Tuiriz, Monforte)

11136. **Fuches por besta e viñeches por burro; fixeches así un viaxe papudo.** (ms15,17)

11137. **Galán de muitas damas nunca ten os ollos quedos.** (ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar da provincia de Lugo)

11138. **Gárdate de can que non ladra e de home que non fala.** [3722] (mc: A.N.)

(pt) *Guarda-te do cão que não ladra e do homem que não fala.* (Chaves) (es) *Guárdate de hombre que no habla y de perro que no ladra.* (R. Marín)

Como*: Aparta sempre...*

11139. **Gárdate de home mal barbado e de lobo esfameado.** (ms10,028r: *D.E.*)

11140. **Gárdate de home mal barbado e de vento acanalado.** (mc: J.P.)

(pt) *De homem sem barba, cão com baba e de boi de rabo alvo, põe-te a salvo.* (Chaves) (es) *Gúardate de hombre mal barbado, y de viento acanalado.* (R. Marín) (ct) *Guardat del home mal barbat, i del vent acanalat.* (Alberola) */ Guardat del home moix com del gat i de vent qu'entre per farat.* (Id.)

11141. **Gárdate de home que non fala e de can que non ladra.** (mc: Carballedo)

11142. **Graxo e tonto non pode ser.** (ms)

11143. **Hai homes de homes.** (ms6,03v: *D.E.* Dispersos)

11144. **Hai homes, homiños, macacos e macaquiños.** (ms-SA: Juan Benito Filloy Rial: Graba, Silleda, PO)

11145. **Home a quen moitos temen, a moitos ten que temer.** (ms10,028r: *D.E.*)

11146. **Home alleo nunca é cheo.** (mc: J.A.P.)

11147. **Home atrevido dura como vaso de vidro.** [3723] (mc / ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar de Galicia)

(pt) *Homem atrevido, dura como vaso de vidro.* (Chaves) (es) *Hombre atrevido, odre de buen vino, y vaso de vidrio, duran poquito.* (Correas)

11148. **Home avisado, medio asoballado.** (ms10,028r: *D.E.*)

11149. **Home barbudo, home forzudo.** (ms-SA: Celestino López López: Brai, San Vicenzo de Curtis, Vilasantar, C / Luís Vázquez Veiga)

11150. **Home barrigudo non é mui agudo.** (mc)

(es) *Hombre cabezudo, poco sesudo.* (Castillo) */ Hombre cabezudo, nunca talentudo.* (Id.)

Lo dice el cast. del cabezudo.

11151. **Home borracho, señal de macho.** (ms: Santiago)

11152. **Home bravo e mandón, pra meu amigo non.** (ms10,028r: *D.E.*)

11153. **Home calado é bo pró ganado.** (ms-SA: José Álvarez Souto: Anxeriz, Tordoia, C)

11154. **Home calado vale por cento.** (ms5,009)

11155. **Home casadeiro, nin boa meda nin bon palleiro.** (ms-LU: seminarista anónimo: Guntín, LU)

Var.: *Home xornaleiro, nin boa meda nin bon palleiro.* (ms-LU)

11156. **Home casado, burro estropeado.** (ms-SA: Nicolás Alvarellos López: Lalín, PO / Juan Carlos Couselo Gago / ms-SA: Serafín Caamaño Cernadas: Esteiro, Muros, C)

11157. **Home casado, muller é.** (mc: J.A.P.)

Var.: *Home casado, nin muller é.* (ms15,44: Monforte)

11158. **Home cazador e troiteiro, nin boa meda nin bo palleiro.** (ms-SA: José M. Gulías Rivas: Forcarei, PO)

11159. **Home celoso, o corno no ollo.** (ms10,028r: *D.E.*)

[3721] ms4: *ser herrador*.

[3722] ms3: *d'o can, d'o home*; ms4: *d'o can, do home*.

[3723] ms-LU: *como o vaso de vidrio*.

11160. **Home cobizoso, de todo fai leña.** (mc: C.A. *A Nosa Terra*)

(ct) *Hòme codiciós, de tota llenya fa feix.* (Alberola)

11161. **Home con mandil, cágome nil.** (ms21,03v: Bermés)

11162. **Home con saia, nin home nin nada.** (mc: Buciños-F.V.S / ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar da provincia de Lugo)

11163. **Home cordo e boi mallado, pola carrilleira do carro.** (mc: Paradela)

11164. **Home cordo e boi mallado, por o camiño do carro.** (ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar da provincia de Lugo)

11165. **Home cordo e boi mallado, sempre polo camiño do carro.** [3724] (ms21,06r: Bermés)

11166. **Home cordo, boi mallado, por a carrilleira do carro.** (ms-LU: seminarista anónimo: Paradela, LU)

11167. **Home coxo e can rabelo, arrenega deles coma do demo.** (ms-LU: seminarista anónimo: Lugo, Lugo, LU)

11168. **Home coxo e can rabelo, arrenega dil coma do demo.** (ms-LU: Recaredo de la Fuente Pérez: Pombeiro, Pantón, LU (04-10-1951))

En general los hombres cojos y los perros de rabo recortado (de rabo más pequeño que de ordinario) son malos.

11169. **Home coxo e can rabelo, arrenego dil coma do demo.** (ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar da provincia de Lugo)

11170. **Home coxo e can rabelo, desconfía dil coma do demo.** (ms14,16)

11171. **Home coxo e can rabelo, desconfiar dil coma do demo.** (ms-LU: seminarista anónimo: Buciños, Carballedo, LU)

11172. **Home coxo e can rabelo, fuxe del como do demo.** [3725] (mc: Sarria / ms4: F.V.S. / ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar de Galicia / ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar da provincia de Lugo)

Var.: *De home coxo e can rabelo arrenego como do demo.* (ms4: V.R. y A.R.) / *De coxo e can rabelo, líbrenos Dios como do demo.* (ms4: A.S.A.) / *De home roxo e can rabelo arrenego como do demo.* (ms4: V.R. y A.R.)

11173. **Home coxo e can rabelo, pra fervelo.** (mc: G.P.)

11174. **Home coxo e can rabelo, renego del como do demo.** (ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar da provincia de Lugo)

11175. **Home coxo e can sin rabo, pra amolalo.** (mc: S.P.P.-*Ultreya* / ms6,03v: Portela Pazos, en *Ultreya*)

11176. **Home de barba miúda e muller sabidora non dan axuda.** (mc: C.A. / ms6,02v: R. Caruncho, *Diario de Avisos* de La Coruña)

11177. **Home de barba roiba, cargue con el quen queira e quen poida.** (ms10,028r: *D.E.*)

11178. **Home de barba rubia, unha diche, outra cuida.** (mc: A.S.A.)

(pt) *Homem de barba ruiva, uma faz outra cuida.* (Chaves)

Variante de otro ya registrado.

11179. **Home de barba ruiba, unha dice, outra cuida.** (ms18,72r: A.S.A.)

11180. **Home de bigote escusa dote.** [3726] (mc: Buciños-F.V.S.)

Lo habíamos oído de la mujer, sin extrañeza alguna. En la comarca de Carballedo a la que pertenece Buciños, lo dicen también del hombre.

11181. **Home de capa e galero é o que eu quero.** (ms5,136: Aguada)

Se pone en boca de las mozas casaderas. Era el hombre a quien tenían por noble y formal, cuyo matrimonio era por lo tanto conveniente. *Galero* = sombrero. La voz *galero* en el sentido expresado ha casi desaparecido del habla vulgar. La usan de vez en cuando los ancianos.

11182. **Home de dous falares, nin na vila nin noutros lugares.** (ms10,028r: *D.E.*)

11183. **Home de feito, pelo no peito.** (ms10,028r: *D.E.*)

11184. **Home de mandil, cágome nil.** (ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar da provincia de Lugo)

11185. **Home de moita léngoa, pra quen o queira.** (ms10,028r: *D.E.*)

11186. **Home de moita panza ten a vida abandonada.** (mc: Santiago)

11187. **Home de moita parola, todo é faramalla.** (ms10,028r: *D.E.*)

11188. **Home de moita verba, home de moita perda.** (ms6,04v: Victoriano Taibo)

11189. **Home de moita lengua, pouco val.** [3727] (mc: C.A. *A Nosa Terra*)

[3724] *Home cordo e boi mallado sempre pol'o camiño d'o carro*.

[3725] ms4, ms-LU (Lugo) e ms-LU (Galicia) *coma do demo*; ms-LU (Galicia): *d'il*.

[3726] V. *Muller con bigote casi sin dote* en *Mujer*.

[3727] ms4: *lengoa*.

Var.: *Home de moita lengua, todo é m[erda].* (A.S.A.)

(es) *Hombre hablador, nunca hacedor.* (R. Marín)

11190. **Home de moitos oficios non sabe ben ningún.** (mc: Buciños)

11191. **Home de moitos oficios, pobre seguro.** (ms-LU: Jesús Redondo C.: Outeiro de Rei, LU)

11192. **Home de moitos oficios, pouca ganancia.** [3728] (mc: C.A. *A Nosa Terra* / ms10,028r: *D.E.*)

(es) *Hombre de oficios muchos, no gana el pan con ninguno.* (R. Marín) / *El pobre tenga un solo oficio y ese bien sabido.* (ct) *Hòme de molts oficis, pòcs beneficis.* (Alberola)

11193. **Home de moitos oficios, ...** (ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar de Galicia)

11194. **Home de pedra, home de merda.** (mc: Santiago)

11195. **Home dreito parece mal feito.** (ms: Baralla)

Dreito = de pie.

11196. **Home estrevido dura o que dura un vaso de vidro.** (ms10,028r: *D.E.*)

11197. **Home falador esbardalla a máis e millor.** (ms10,028r: *D.E.*)

11198. **Home falangueiro non garda secreto.** (ms10,028r: *D.E.*)

11199. **Home farto non é paniego.** (mc: Buciños)

(es) *Hombre harto no es comedor.* (Correas)

11200. **Home feludo, home forzudo.** (ms-SA: José Campos Lourido: Santo Ourente de Entíns, Outes, C)

11201. **Home folgazán, no traballo llo verán.** (ms10,028r: *D.E.*)

11202. **Home fraco, e non de fame.** (mc: Buciños / ms4: F.V.S.)

Var.: *Home fraco, e non de fame, non hai que o apañe.* (J.P.)

(pt) *Homem magro e não de fome, guarda-te dele como de outro homem* (ou *fugi dele que é mau homem*). (Chaves) (es) *Hombre delgado y no de hambre, es más fuerte que el alambre.* (R. Marín)

Porque es muy forzudo, como enseñan las siguientes variantes.

11203. **Home gaiteiro, muller costureira, nin boa meda nin bo palleiro.** (ms: Santiago)

11204. **Home gaiteiro, nin boa meda nin bon palleiro.** [3729] (mc: Lugo / ms4: F.V.S.)

(es) *Cazador, pescador y gaitero, nunca tendrán mucho dinero.* (mc: Sbarbi / ms: Jara)

11205. **Home grande ponte na viña que, anque non caves, fas cuadrilla.** (mc: Viana, Chantada-F.V.S. / ms14,17)

11206. **Home grande ponte na viña: anque non caves, fas cuadrilla.** [3730] (ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar da provincia de Lugo / ms-LU: seminarista anónimo: Laiosa, O Incio, LU)

11207. **Home grande tente na viña: anque non caves, fas cuadrilla.** (ms-LU: seminarista anónimo: Buciños, Carballedo, LU)

11208. **Home grande, patas de alambre.** (mc: La Coruña)

11209. **Home honrado, antes morto que aforcado.** (ms10,028r: *D.E.*)

11210. **Home honrado, polo camiño do carro.** (ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar da provincia de Lugo)

11211. **Home informal, maraña sin costal.** (mc: Buciños)

11212. **Home instruído e de insino, calcula sempre con tino.** (ms4: J.P.)

11213. **Home lacazán, na leira llo conocerán.** (ms10,028r: *D.E.*)

11214. **Home lampo e can rabelo, desconfía del coma do demo.** [3731] (ms21,02v: Bermés / ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar da provincia de Lugo)

11215. **Home lampo e can rabelo, desconfía deles como do demo.** (ms-LU: José Ballesteros Alonso)

11216. **Home lampo e can rabelo, desconfían deles como do demo.** (ms-SA: Jesús Acuña Garrido: Vilaboa, PO)

11217. **Home lampo e can rabelo, desconfiar dil como do demo.** [3732] (mc: Velle)

(es) *De hombre mal barbado, ni pasar por su lado.* (R. Marín)

11218. **Home lampo e can sin rabo, fuxe deles como o demo.** (ms-SA: seminarista anónimo: algún lugar da provincia da Coruña)

11219. **Home lascivo, home perdido.** (ms3 e ms4: M.V.)

11220. **Home luareiro, nin boa palla nin bon palleiro.** (ms15,01: Mato)

Luareiro = que anda con las fases de la luna.

11221. **Home lueiro non é bon cosecheiro.** (mc: Taboada)

[3728] En ms10 s.v. *Hombre*.

[3729] ms4: *bo palleiro*.

[3730] ms-LU (Laiosa): *fais cuadrilla*.

[3731] ms-LU: *dil*.

[3732] ms4: *desconfía, coma*.

(ct) *Home lluner, no fa paller.* (Alberola)
Lueiro = el que anda siempre mirando a la luna para guiarse por sus fases. (ms4)

11222. **Home madrugueiro non quer que o desperten.** (ms10,028r: *D.E.*)

11223. **Home mariñeiro, home larpeiro.** (ms-SA: Ramón Álvarez Baliña: San Pedro de Coucieiro, Muxía, C)

11224. **Home mesquiño, dispois de comer ten frío.** (ms10,028r: *D.E.*)

11225. **Home moi faladeiro, home moi mintireiro.** (ms10,028r: *D.E.*)

11226. **Home moi falador nunca foi bo cavador.** (ms10,028v: *D.E.*)

11227. **Home morto non fai guerra.** [3733] (mc: G.P. / ms10,028v: *D.E.*)

11228. **Home morto non fala.** (mc: A.S.A. / ms21,04r: Bermés)
Var.: *Home morto non dá fala.* (ms: Buciños / ms10,028v: *D.E.*) [3734]
(pt) *Homem morto, não fala.* (Chaves) (es) *Hombre muerto, no habla.* (R. Marín) (ct) *Home mòrt, no parla.* (Alberola)

11229. **Home morto non gana soldo.** (ms10,028v: *D.E.*)

11230. **Home morto nunca come pan.** (ms10,028v: *D.E.*)

11231. **Home morto pide rezos e responsos.** (ms10,028v: *D.E.*)

11232. **Home mozo que non troula, nin fuma, nin xoga, nin bebe, nin bica, nin cuspe no curro, mais que home é burro.** (ms10,028v: *D.E.*)

11233. **Home mui falador, home mui mentidor.** (mc: C.A. *A Nosa Terra*)
(es) *Hombre muy parlero no escapa de embustero.* (R. Marín) */ Hombre palabrero, hombre embustero.* (Id.)

11234. **Home mui lumeiro, non moita meda nin moito palleiro.** [3735] (ms-SA: Jacinto Collazo Gantes: Erboedo, A Laracha, C)

11235. **Home mui luneiro, nin moita meda nin moito palleiro.** (ms-SA: José Buño Caamaño, Erboedo, A Laracha, C)

11236. **Home mullereiro consigo acaba e co seu diñeiro.** [3736] (mc: M.V. / ms21,26v: Bermés)
(es) *Hombre mujeriego, acaba consigo y con su dinero.* (R. Marín)

11237. **Home mullereiro pérdese a si e perde o diñeiro.** (mc: Santiago)

11238. **Home namorado deixa a casa sin sobrado.** (ms10,028v: *D.E.*)

11239. **Home narigudo, poucas veces cornudo.** (ms10,028v: *D.E.*)

11240. **Home papón merece que lle canten o kirieleisón.** (ms10,028v: *D.E.*)

11241. **Home parlanchín, home ruín.** [3737] (mc: C.A. *A Nosa Terra* / ms10,028v: *D.E.*)
La razón la da una canción popular conocida: *Home de moita parola / gasta a forza en parolar, / e, nin fai todo o que di, / nin tampouco di o que fai.*

11242. **Home parlanchín, pra todos, mais non pra min.** (ms10,028v: *D.E.*)

11243. **Home peludo, home forzudo.** (mc: J.A.P. / ms21,19v: Bermés)
(pt) *Homem peludo ou forte ou amorudo.* (Chaves) */ Homem veloso, ou valente ou luxurioso.* (Id.) (es) *Hombre muy velludo, hombre forzudo.* (R. Marín)

11244. **Home peludo, home valente e forzudo.** (ms10,028v: *D.E.*)

11245. **Home peneiro, nin meda nin palleiro.** (ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar da provincia de Lugo)

11246. **Home pequeniño non sai de rapaciño.** (ms10,028v: *D.E.*)

11247. **Home pequeno e can rabelo son os dous levados do demo.** (ms5,029)

11248. **Home pequeno e can rabelo, desconfía del como do demo.** [3738] (ms-LU: seminarista anónimo: Guillar, Outeiro de Rei, LU)

11249. **Home pequeno e can rabelo, desconfiar del como do demo.** [3739] (mc: Sober)

11250. **Home pequeno e can rabelo, escapa deles coma do demo.** (ms-LU: seminarista anónimo: Ferreira de Pantón, LU)

11251. **Home pequeno ten fol de veneno.** (ms-SA: José Lorenzo Viña)

11252. **Home pequeno tente na viña que, anque non caves, fas cuadrilla.** (mc: A.S.A.)

11253. **Home pequeno, fol de veneno.** (mc: *Terra de Melide* / ms: Lameiro / ms11,46: C. de

---

[3733] En ms10 s.v. *Hombre*.
[3734] En ms10 s.v. *Hombre*.
[3735] Adoita aparecer *Home lueiro...* para dicir que o exceso de atención á lúa tampouco facilita os traballos agrícolas, pero *Home lumeiro...* tamén crea un refrán con sentido ó aludir ó home que pasa horas de máis á beira do lume en vez de traballar.
[3736] mc: *mulleireiro*
[3737] En ms10 s.v. *Hombre*.
[3738] ms-LU: *d'il coma du demo*.
[3739] ms: *d'il, d'u demo*. (Existen dúas fichas deste mesmo refrán. Só nunha delas aparece a versión con *d'u*.)

Fonsagrada / ms21,04r: Bermés / ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar da provincia de Lugo)

(pt) *Homem pequeno, fole de veneno.* (Chaves) (es) *Hombre chico, venenico.* (R. Marín) / *Hombre pequeño, frasquito de veneno.* (Id.) / *Hombre pequeño, todo es veneno.* (Id.)

De acuerdo con la canción popular: *Todos os homes pequenos / son feitos de mala masa / todas as horas do día / son agoiros nunha casa.*

11254. **Home pesqueiro non fai o palleiro.** (mc e ms11,46: Fonsagrada-F.V.S.)

11255. **Home pobre, vida alegre.** (ms21,12r: Bermés)

11256. **Home portuxés, muller asturiana e aire santiagués, veña o demo e leve os tres.** (mc)

11257. **Home precavido, oler o tabaco e o viño.** (mc: Buciños)

11258. **Home preguiceiro, na festa é afanoso.** [3740] (ms10,028v)

11259. **Home preguiceiro, na festa é rebuldeiro.** (ms10,028v: *D.E.*)

11260. **Home prevenido non é vencido.** (ms21,10r: Bermés)

11261. **Home prevenido val por dous.** (mc: Sarria)

Var.: *Home prevenido val por outros dous.* (C.A. *A Nosa Terra*)

(pt) *Homem prevenido vale por dois.* (Chaves) / *Homem prevenido a custo é vencido.* (Id.) / *O prevenido procede seguro.* (Id.) (es) *Hombre apercibido, vale por dos.* (Sbarbi) (ct) *Hòme prevengut, val per dos.* (Alberola)

11262. **Home prevenido, nunca vencido.** (mc: Camba)

(pt) *Homem prevenido a custo é vencido.* (Chaves) (es) *Hombre prevenido nunca fué vencido.* (Sbarbi) (ct) *Hòme prevegut, may es vençut.* (Alberola)

11263. **Home que canta, muller que asubía, ghaliña que canta como o capón, na miña casa non.** [3741] (ms-SA: José Eiras Paz: Amil, Moraña, PO)

11264. **Home que dá en vida o que ten, ou é parvo ou tolo ou non anda ben.** (ms10,028v: *D.E.*)

11265. **Home que empresta sin interés, nunca rico é.** (ms10,028v: *D.E.*)

11266. **Home que fai moitas gracias tamén fai moitas faltas.** (ms10,028v: *D.E.*)

11267. **Home que fía, muller qu'asubía e pita que canta com'o capón, na miña casa non.** (ms-LU: seminarista anónimo: Ferreira de Pantón, LU)

11268. **Home que fía, muller que asubía e galiña que canta como o galo, arrenegar deles como do diabro.** [3742] (mc: J.A.P.)

11269. **Home que fía, muller que asubía e pita que canta como o galo, desconfía deles, que bos non son.** [3743] (mc: Paradela)

11270. **Home que fía, muller que asubía e pita que canta como o galo, na miña casa non fagan callo.** [3744] (mc / ms4: F.V.S.)

11271. **Home que fía, muller que asubía e pita que cante coma un galo, na miña casa non faga callo.** (ms-LU: Trini Figueiras: San Salvador de Asma, Chantada, LU. Convento Las Córneas)

11272. **Home que madruga, Dios o axuda.** (ms10,028v: *D.E.*)

11273. **Home que moito parola, non sempre ten boa obra.** (ms10,028v: *D.E.*)

11274. **Home que non ten cabeza, non precisa bonete nin monteira.** (ms10,028v: *D.E.*)

11275. **Home que non ten muller, todo lle sale ó revés.** [3745] (mc: Santiago)

11276. **Home que non razona, que o demo o coma.** (ms15,34r: Lugo)

11277. **Home que traballa polo que non merece, co traballo non adoece.** (ms10,028v: *D.E.*)

11278. **Home que fía, muller que asubía e galiña que canta com'o capón, na miña casa non.** [3746] (ms-LU: seminarista anónimo: Guntín, LU)

11279. **Home rallante, home repugnante.** (ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar de Galicia)

11280. **Home reñidor, cabalo corredor, odre de bon viño, nunca dura moito.** [3747] (mc: A.S.A. / ms21,09r: Bermés)

Var.: *O home reñidor, cabalo corredor e odre de bon viño, nunca duran moito.* (A.I.) [3748]

[3740] En ms10 s.v. *Hombre*.

[3741] *Home que canta muller que asubía jaliña que canta como o capón xa miña casa nón.*

[3742] ms4: *Home que pía [...] e muller que canta como o galo [...] coma....*

[3743] ms4: *com'o capón*.

[3744] ms4: *e muller, pita que cante*.

[3745] ms: *sal*.

[3746] *Home cue fía, muller que asubía e galiña que canta com'o campón, na miña casa non.*

[3747] ms4: *dura muito*.

(pt) *Cavalo rifador e odre de bom vinho, pouco se logram.* (Chaves) (es) *Hombre rifador y caballo corredor, cuero de buen vino y bestia de andadura, nunca mucho dura.* (Correas)

11281. **Home rezongón pide moito caldo e pouco ligón.** (ms10,028v: *D.E.*)

11282. **Home roxo e can rabelo, desconfía del como do demo.** [3749] (mc: Velle / ms4)

(pt) *Homem ruivo e mulher barbuda, de longe os saúda.* (Chaves) (es) *Hombre rojo, ten con él mucho ojo.* (R. Marín) */ Hombre rojo y el demuño, todo es uno.* (Id.) (ct) *Home roig, no't faça goig.* (Alberola) */ Hòme ròig, no't faça gòig.* (Alberola) */ Hòme ròig y gos pelut, primer mòrt que conegut.* (Alberola)

11283. **Home roxo e can rabelo, renego dil coma do demo.** (ms-LU: Trini Figueiras: San Salvador de Asma, Chantada, LU. Convento Las Córneas)

11284. **Home ruadeiro, nin boa meda nin bo palleiro.** [3750] (mc: M.V.)

11285. **Home seco, e non de fame, líbrate que non te agarre.** [3751] (mc: A.N. / ms-LU: Jesús Redondo C.: algún lugar do sur da provincia de Lugo)

11286. **Home sin barba non val nada.** (mc / ms4: F.V.S.)

(es) *Hombre lampiño, siempre es niño.* (R. Marín)

11287. **Home sin barba, muller con barba, home tiple e muller tenor, líbranos Señor.** (mc)

11288. **Home sin cabeza non val pra testigo.** (ms10,028v: *D.E.*)

11289. **Home sin muller, home non é.** [3752] (mc: C.A. / ms6,02v: R. Caruncho, *Diario de Avisos* de La Coruña)

11290. **Home sin peito é coma casa sin teito.** (ms10,028v: *D.E.*)

11291. **Home tenor, home d'humor.** (ms-LU: Paco de Seoane: Buciños, Carballedo, LU)

11292. **Home torto e can rabelo, pra fodelo.** (ms-SA: Francisco Canosa Quintáns)

11293. **Home troiteiro e perdigoteiro, nin pan na hucha nin palla no palleiro.** (mc)

11294. **Home troiteiro, nin gra nin palleiro.** (ms-LU: seminarista anónimo: Illán, Begonte, LU)

11295. **Home troiteiro, nin meda nin palleiro.** (ms-SA: seminarista anónimo: algún lugar de Galicia)

11296. **Home troi[t]eiro e muller costureira, nin boa meda nin bon palleiro.** (ms-LU: seminarista anónimo: Terra Cha, LU)

11297. **Home valente e bola de roño pouco duran.** (mc: G.P.)

11298. **Home valente e bota de viño pouco duran.** (mc: Carballedo / ms15,01: E. Carré Aldao, *Literatura Gallega*, 2ª ed., 1911)

(es) *Hombre valiente no muere de viejo.* (R. Marín)

11299. **Home valente e viño bon pouco duran.** [3753] (mc: Buciños / ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar da provincia de Lugo)

(ct) *Hòme valent y bota de ví, pronte donen fí.* (Alberola)

11300. **Home van, palla sin gran.** [3754] (mc: C.A. *A Nosa Terra*)

(es) *Hombre vano tiene lengua y no tiene manos.* (R. Marín)

11301. **Home vermello e muller barbuda, de lonxe os sauda.** (ms10,028r: *D.E.*)

11302. **Home vivo pide o seu.** (ms10,028v: *D.E.*)

11303. **Home xeniudo, pequeno e burro.** (ms-SA: José Duro Quintela: Burres, Arzúa, C)

11304. **Home xornaleiro, nin boa meda nin bon palleiro.** [3755] (mc / ms4: F.V.S.)

11305. **Home apasionado non quer ser aconsellado.** (ms10,028r: *D.E.*)

11306. **Home apasionado non toma consello.** (ms10,028r: *D.E.*)

11307. **Home cobarde non vale pra frade.** (mc: Santiago)

11308. **Homes bos e picheles de viño amainan o ruído.** (ms10,028v: *D.E.*)

11309. **Lágrima de home, canto dá, canto come.** [3756] (ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar de Galicia)

11310. **Máis vale un home ca sete mulleres.** (ms-SA: José Castro López: Sobrado dos Monxes, C)

11311. **Moito falar e pouco saber, moito gastar e pouco ter, moito presumir e pouco valer, logo botan o home a perder.** (ms10,029r: *D.E.*)

11312. **Mozo rezador, vello aunador e frade cortés, arrenegar dos tres.** [3757] (ms: A.C. *A Nosa Terra* / ms4: C.A. *A Nosa Terra*)

[3748] ms4: *duran muito*.
[3749] ms: *dil*.
[3750] mc: *non bon palleiro*; ms4: *nin bon palleiro*.
[3751] ms-LU: *t'agarre*.
[3752] ms6, 02v: *sen muller*.
[3753] ms-LU: *pouco dura*.
[3754] ms4: *sen gran*.
[3755] ms4: *bo palleiro*.
[3756] O orixinal di *La grima de home canto da canto come*.
[3757] ms4: *ayunador*.

11313. **Nada escapa ós homes senón o viño que beben as mulleres.** (mc: Buciños)

11314. **Non hai home cordo posto dacabalo.** (ms-LU: seminarista anónimo: Santa Euxea de Asma, Chantada, LU)

11315. **Non hai home pra home.** (ms10,029r: *D.E.*)

11316. **Non hai home quedo a cabalo.** (ms6,03v: *D.E.* Dispersos)

11317. **Non son as polainas, son as pernas do home.** (mc: L.G. / ms15,01: Eugenio Carré Aldao, *Literatura Gallega*, 2ª ed., 1911)

11318. **Non son homes tódolos que se chegan ás paredes.** (ms15,16)

11319. **Non son homes todos os que mexan contra a parede.** (ms10,029r: *D.E.*)

11320. **Non todo home de pelo no peito ten que ser home de feito e dereito.** (ms10,029r: *D.E.*)

11321. **Nunca un home faga mal.** (mc: Buciños)

11322. **O boi donde pace i-o home onde nace.** (ms-LU: seminarista anónimo: Ferreira de Pantón, LU)

11323. **O boi pola corda e o home pola palabra.** (mc: M.V. / ms21,27v: Bermés / ms-SA: Jesús María Antelo Fraga: Rial, Val do Dubra, C / ms-SA: José Barreiro Somoza: Santa Mariña de Ribela, A Estrada, PO)

(es) *El hombre por el verbo, y el toro por el cuerno.* (R. Marín) / *El hombre por la palabra y el buey por el cuerno o por la palabra.* (Id.)

11324. **O burro é o único animal que tropeza dúas veces na misma pedra.** (ms-SA: Argimiro Pampín Basteiro: Arzúa, C)

11325. **O home aforrador non é o millor.** (mc)

11326. **O home cando vai vello fai como o can de palleiro.** (mc: Santiago)

11327. **O home con guedellas e a muller sin elas.** (ms10,029r: *D.E.*)

11328. **O home chulo, nunca forzudo.** (ms: Santiago)

11329. **O home de barbas rubias ha de ser bon cando os carballos dean uvas.** [3758] (mc / ms4: F.V.S.)

11330. **O home de ben non deshonra a ninguén.** [3759] (mc: M.V. / ms10,029r: *D.E.*)

11331. **Ó home de máis saber, unha muller bótao a perder.** (ms10,029r: *D.E.*)

11332. **O home de moita parola é de pouca obra.** (ms10,029r: *D.E.*)

[3758] ms4: *ha ser bon*.

[3759] En ms10 s.v. *Hombre*.

11333. **O home de palla non val pra nada.** [3760] (mc: Santiago)

11334. **O home de toxo, polo pescozo.** (mc: Santiago)

11335. **O home debe ulir a pólvora, tabaco i-augardente.** [3761] (ms-LU: seminarista anónimo: San Cristovo de Chamoso, O Corgo, LU)

11336. **O home desgraciado é por todos despreciado.** (ms: Santiago)

11337. **O home destemido ten medo de noite polos camiños.** (ms10,029r: *D.E.*)

11338. **O home discreto a nadie di o seu secreto.** (mc: Tuiriz, Monforte)

(es) *El hombre discreto a nadie dice su secreto.* (R. Marín)

11339. **O home é lume e a muller estopa; chega o demo e sopra.** [3762] (mc: S. Victorio de Ribas de Miño / ms10,015v: *D.E.*)

(pt) *O homem é fogo, a mulher estopa, vem o diabo e sopra.* (Chaves) / *Estopas ao pé do fogo, não estão seguras.* (Id.) / *O lume ao pé da estopa, vem o diabo e sopra.* (Id.)
(es) *El hombre es fuego; la mujer, estopa; llega el diablo y sopla.* (Sbarbi)

11340. **O home é lume, a muller estopa, vén u demo e sopla.** (ms-SA: Víctor Maroño Pena: Calvente, Oroso, C)

11341. **O home é o animal que tropeza dúas veces na misma pedra.** (ms-SA: José Barreiro Somoza: Santa Mariña de Ribela, A Estrada, PO)

11342. **O home e o oso, canto máis feo, máis hermoso.** [3763] (ms4: C.A. *A Nosa Terra* / ms-LU: Trini Figueiras: San Salvador de Asma, Chantada, LU. Convento Las Córneas)

11343. **O home é o único animal que tropeza dúas veces na misma pedra.** [3764] (mc: Buciños)

11344. **O home enamorado nunca casa por sobrado.** (mc)

(es) *Hombre enamorado, nunca casa con sobrado.* (Correas)
Semejante, dice Bergua a *Quien casa por amores, ha de vivir con dolores*. Lo dice, porque guiándole la pasión, no suele escoger lo que más le conviene.

11345. **O home fiel, telo polo cordel.** (ms4: G.S. y A.mc: J.P.)

[3760] ms: *pa*.

[3761] O orixinal di *O home debe ulir a pólvora, tabaco y-augardente*.

[3762] V. *Entre o lume e a estopa vén o demo e sopra* en *Ocasión*. En ms10 s.v. *Estopa*.

[3763] ms-LU: *y'o oso*.

[3764] ms: *O home é o animal....*

Var.: *Home fiel, todo polo cordel.* (mc: J.P.) [3765]

11346. **O home gaiteiriño, a muller custureira, nin boa meda nin palleiro.** (ms-SA: Manuel Barreiro Somoza: Santa Mariña de Ribela, A Estrada, PO)

11347. **O home gana a facenda e a muller conservaa.** (ms10,029r: *D.E.*)

11348. **O home i-o can é según o afán.** [3766] (mc / ms4: F.V.S.)

11349. **O home i-o can van donde lle dan.** [3767] (mc: Corme)

11350. **O home i-o can van onde lle dan.** [3768] (ms21,14r: Bermés)

11351. **Ó home lacazán, o caldo no pote e o legón na man.** (ms10,029r: *D.E.*)

11352. **O home mal falado no leito se eslomba.** (ms10,029r: *D.E.*)

11353. **O home mancebo gana, inda perdendo.** (ms10,029r: *D.E.*)

11354. **O home mantido estira o frío.** (ms10,029r: *D.E.*)

11355. **Ó home mesquiño abóndalle un fouciño.** (ms10,029r: *D.E.*)

11356. **O home mesquiño non colle forzas con pan nin con viño.** (ms10,029r: *D.E.*)

11357. **O home mira por razones e a muller por impresións.** (ms-SA: José M. Gulías Rivas: Forcarei, PO)

11358. **O home moi picador non é bo mantidor.** (ms5,033)

El que castiga demasiado a los animales es porque no gasta en alimentarlos.

11359. **O home mui luneiro non enche o palleiro.** (ms-SA: José M. Gulías Rivas: Forcarei, PO)

11360. **O home mullereiro consigo acaba e co seu diñeiro.** (ms-SA: José Barreiro Somoza: Santa Mariña de Ribela, A Estrada, PO)

11361. **O home na praza e a muller na casa.** [3769] (ms-SA: José M. Gulías Rivas: Forcarei, PO / ms10,029r: *D.E.*)

11362. **O home no seu querse parecer e non sabe a quen ha ser.** (ms10,029r: *D.E.*)

11363. **O home ós corenta, ou vive ou reventa.** (ms10,029r: *D.E.*)

11364. **Ó home ousado, a fertuna vénselle á mao.** (ms10,029r: *D.E.*)

11365. **O home peludo é home forzudo e barudo.** (ms10,029r: *D.E.*)

11366. **O home pensa e a muller dá que pensar.** (ms-SA: José M. Gulías Rivas: Forcarei, PO)

11367. **O home pensa e Dios dispensa.** (ms10,029r: *D.E.*)

11368. **O home pequeno, fol de veneno.** (ms-SA: Jaime Fráiz Vázquez: Arzúa, C)

11369. **Ó home pillabán, teno sempre da túa man.** (ms10,029r: *D.E.*)

11370. **O home pola palabra i-o boi pola corda.** (ms-LU: seminarista anónimo: Buciños, Carballedo, LU)

11371. **O home pola palabra i-o boi polos cornos.** [3770] (ms-SA: seminarista anónimo: algún lugar da provincia de Lugo)

11372. **O home pon e Dios dispón.** (ms10,029r: *D.E.*)

11373. **O home precavido, oler** [sic] **tabaco e o viño.** (ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar de Galicia)

11374. **O home prevenido nunca é vencido.** (ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar de Galicia)

11375. **O home prevenido vale por dous.** (ms-SA: Manuel Barreiro Somoza: Santa Mariña de Ribela, A Estrada, PO)

11376. **O home probe, todo son mañas; ás veces boas e ás veces malas.** (ms10,029r: *D.E.*)

11377. **O home propón e dispón.** [3771] (ms-SA: Perfecto Esparís Freire: Santa María de Viceso, Brión, C / ms-SA: Manuel Barreiro Somoza: Santa Mariña de Ribela, A Estrada, PO / ms10,008v: *D.E.*)

11378. **O home propón, Dios dispón, e a muller todo descompón.** (ms-SA: Manuel Barrós Fachal / ms-SA: seminarista anónimo: algún lugar da provincia da Coruña)

11379. **O home propón, Dios dispón, a pita pon i-a muller descompón.** [3772] (mc / ms4: F.V.S.)

(es) *El hombre pone, Dios dispone y la mujer lo descompone.* (R. Marín)

11380. **O home que anda polo mundo, dorme onde cadra e come onde pode.** (ms10,029r: *D.E.*)

[3765] Non atopamos este refrán na colección de Jacinto del Prado. Pode ser un erro de transcrición de Vázquez Saco.
[3766] V. *O neno i-o can, asegún o afán* en *Niñez*.
[3767] Vid.*¿Pra onde vai o can? Pra onde lle dan pan* en *Agrícolas* (*Animales*).
[3768] *O home y'o can van onde lle dan*.
[3769] ms-SA: *plaza*. En ms10 s.v. *Hombre*.
[3770] *O home po la palabra, yo boy po los cornos*.
[3771] En ms10 s.v. *Dios*.
[3772] ms e ms4: *e a muller*. / V. *O home propón e Dios dispón* en *Dios* (*Poder de Dios*).

11381. **O home que comenza a hinchar, se é vello, é pra morrer; se é mozo, é pra sanar.** (ms10,029r: *D.E.*)

11382. **O home que faga un cento, a muller que non-a toque o vento.** (ms10,029v: *D.E.*)

11383. **O home que hincha, si é mozo, sana; si é vello, na cova rincha.** (ms10,029v: *D.E.*)

11384. **O home que non come, nunca é bon home.** (mc: Santiago)

11385. **O home que sabe fumar, bota o fume despois de falar.** (mc: Santiago)

11386. **O home que ten muller, ten o que quer.** (ms21,14v: Bermés)

11387. **O home querqueno todo é veneno.** [3773] (ms10,104r: *D.E.*)

11388. **O home rico coa fama casa o fillo.** (ms10,029v: *D.E.*)

11389. **Ó home sin barba, nin medo se lle ten nin respeto se lle garda.** (mc: Santiago)

11390. **O home sin muller come donde quer.** (ms-SA: Francisco Canosa Quintáns)

11391. **O home todo o compón e a muller todo descompón.** (ms-SA: José M. Gulías Rivas: Forcarei, PO)

11392. **O home valente é home prudente.** (ms10,029v: *D.E.*)

11393. **Ó home ventureiro nácelle a filla primeiro.** (ms10,029v: *D.E.*)

11394. **O home mui luneiro, nin boa hucha nin bo palleiro.** (ms5,033)

11395. **O home se equivoca; a muller é a equivocación do home.** (ms-SA: Juan Benito Filloy Rial: Graba, Silleda, PO)

11396. **O home, cando é rapaz, é rei; de mozo, capitán; de casado, burro; e de vello, can.** (mc: *Sandiás*)

11397. **O home, cando vai vello, fai como o can do palleiro.** (ms-SA: Manuel Otero González: Divino Salvador de Coiro, Cangas, PO)

11398. **O home, de neno é rei e de mozo capitán, de casado pasa a burro, e de vello pasa a can.** (ms-LU: seminarista anónimo: Buciños, Carballedo, LU)

11399. **O home, de poucas palabras; e esas, sabias.** (ms10,029r: *D.E.*)

11400. **O home, de siso e máis de pico.** (ms10,029r: *D.E.*)

11401. **O home, donde nace, i-o boi, donde pace.** [3774] (mc: M.V. / ms21,20v: Bermés / ms-SA: José Barreiro Somoza: Santa Mariña de Ribela, A Estrada, PO)

(es) *El hombre, donde nace; y la mujer, donde va.* (R. Marín)

11402. **O home, na leira; e a muller, na lareira.** (ms10,029r: *D.E.*)

11403. **O home, onde non sabe, husma.** (mc: A.S.A.)

11404. **O home, pola palabra; e o boi, pola corna.** [3775] (mc: S. Victorio de R. de Miño / ms10,029r: *D.E.*)

(es) *Al buey por el cuerno* (o por el asta) *y al hombre por la palabra.* (Sbarbi)

Como*: O boi pola corda...* Enseña que el hombre queda tan atado por la palabra que da, como el buey uncido por el cuerno para tirar.

11405. **O home, que ha de ser home, ha de ter as pernas tortas, a barriga nas illargas e unha xoroba nas costas.** (mc)

11406. **O máis grande enemigo do home foi sempre o home.** (ms10,029v: *D.E.*)

11407. **O que fai un home, outro o pode facer.** (mc: Sarria / ms4: F.V.S.)

11408. **O que moito come non é bo home.** (ms: Santiago)

11409. **O que nas gitanas se fía, non é home de cría.** (ms: Santiago)

11410. **O que non cheira a viño ou a tabaco, non se lle pode chamar home.** (mc: Puente Arcediago)

11411. **O que non é home na terra, non é home na guerra.** [3776] (mc: M.V. / ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar da provincia de Lugo / ms21,29v: Bermés)

11412. **O que non ten bigote, n'o afeita; e o que o ten, sempre o anda rascando.** (ms: Santiago)

11413. **O que non ten sentido, home perdido.** (mc: Santiago)

11414. **O que ten home, ten nome.** (mc: A.N. / ms4: N.V. 2ª serie)

Tener hombre es contar con la protección del poderoso.

11415. **Ó solteirón pásalle como á galiña: que morre nas maus da criada ou da zorra.** (ms5,141: Montecalvo, Lugo)

11416. **Onde o home tose, fame foxe.** (mc: M.L.)

11417. **Os bois, polos cornos, e os homes, polas palabras.** (ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar da provincia de Lugo)

[3773] Sen tema no orixinal.

[3774] ms21,20v: *onde nace, e o boi onde pace*; ms-SA: *e boi donde*.

[3775] En ms10 s.v. *Hombre*.

[3776] ms21,29v: *n'e home*; ms-LU: *n-e home*.

11418. **Os homes mentireiros tên os dentes rareiros.** (mc: Santiago)

11419. **Os homes non se miden pola estatura senón pola gordura.** (mc: Santiago)

11420. **Os homes xusgan millor as cousas alleas que as súas mesmas.** (ms10,029v: *D.E.*)

11421. **Outros milleiros de homes que en todos países se crían, nacen e morren como os anos que se vivan.** (ms: Santiago)

11422. **Polas obras, e non polo vestido, o home é conocido.** (mc: Tuiriz, Monforte)

(pt) *Pelas obras não pelo vestido é o homem conhecido.* (Chaves) */ O habito não faz o monge, mas fá-lo parecer de longe.* (es) *Por las obras, no por el vestido, es el hipócrita conocido.* (Correas)

El castellano lo refiere particularmente al hipócrita.

11423. **Pra ser bon mozo hai que ter vara e media de pescozo.** (ms / ms4: F.V.S.)

11424. **Que o home se poida ver, como nos cristás da fonte, nos ollos da súa muller.** (mc: M.V.)

Tiene todas las trazas de una tríada, por cierto, bien hermosa.

11425. **Santa María de Cambre, todos os homes pequenos teñen a barriga grande.** (ms11,56: José Sanjurjo Pedrouzo)

11426. **Se tes home, non te mates; se non tes home, non te mates.** [3777] (mc: Buciños / ms4: F.V.S.)

Compendio de todo un tratado de filosofía popular.

11427. **Se ves un home que lle falta un botón da camisa, é solteiro; pero si lle faltan dous, é casado.** (ms15,44)

11428. **Sol madrugador e vello ruador, na miña casa non quero nin o mellor.** (ms-LU: seminarista anónimo: Pacios, Neira de Xusá, Baralla, LU)

11429. **Sol madrugador, fraile rezador e caballero mui cortés, desconfía dos tres.** (ms-SA: seminarista anónimo: algún lugar da provincia de Lugo)

11430. **Sol madrugador, home rezador e frade cortés, desconfiar dos tres.** [3778] (ms: F.V.S.)

11431. **Sol madrugador, home rezador e fraile cortés, desconfía dos tres.** (ms-LU: Trini Figueiras: San Salvador de Asma, Chantada, LU. Convento Las Córneas)

11432. **Sol madrugador, mozo rezador e vello cortés lev'o demo-os tres.** (ms)

Cortés (galante).

11433. **Tantas lle din ó home, que mal corazón lle poñen.** (mc: Buciños)

(es) *Tantas le dicen al hombre, que mal corazón le ponen.* (R. Marín)

11434. **Tendo lingua e que comer vai o home a onde quer.** (ms10,029v: *D.E.*)

11435. **Todo o fan os homes e todo o paga o diñeiro.** (mc: Tuiriz, Monforte-F.V.S.)

11436. **Todos os homes pequenos son feitos de mala masa: a todas as horas do día son aghoiros na casa.** (ms-SA: José M. Gulías Rivas: Forcarei, PO)

11437. **Un home con pereza é un reló sin cuerda.** (mc: Santiago)

11438. **Un home é un home anque a muller lle pegue.** (ms-SA: Manuel Otero González: Divino Salvador de Coiro, Cangas, PO)

11439. **Un home é un home i-on peso gástase.** [3779] (ms-LU: seminarista anónimo: Buciños, Carballedo, LU)

11440. **Un home é un home, inda que lle pegue a muller.** (mc: Fonsagrada)

(pt) *Um homem é um homem e um gato é um bicho.* (Chaves)

11441. **Un home é un home.** [3780] (ms6,03v, ms10,048r: *D.E.*)

Dispersos.

11442. **Un home i-unha capa todo tapa.** [3781] (mc: Buciños / ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar da provincia de Lugo)

El hombre para la casa y la capa para el hombre. (mc) / El hombre para casa, y la capa para el hombre. (ms-LU)

11443. **Un home non é unha ovella.** (mc: Buciños)

(pt) *Um homem é um homem e um gato é um bicho.* (Chaves)

11444. **Un home provenido vale por dous.** (ms-SA: Andrés Rodríguez Arjomil: Vimianzo, C)

11445. **Un home valente é un teniente.** (ms-SA: José Álvarez Souto: Anxeriz, Tordoia, C)

11446. **Unto no pote e no home bigote.** (ms15,14)

11447. **Val quen ten, as campanas de Toén.** [3782] (ms: A.I.)

[3777] ms4: *e se non tes home*.

[3778] V. *Sol madrugadeiro, cura callejeiro; nin o cura é bo nin o sol é duradeiro* en *Agrícolas* (*Generales*).

[3779] V. *Un día é un día i-on peso gastouse* en *Miscelánea*.

[3780] En ms10 s.v. *Miscelánea*.

[3781] ms e ms-LU: *y-onha*.

(pt) *Vale quem tem.* (Chaves) (ct) *Val qui té; qui no té no val res.* (Alberola)

11448. **Vale máis home pequeno e agudo que grande e burro.** (ms-SA: seminarista anónimo: algún lugar de Galicia)

11449. **Vale máis un burro vivo que un home morto.** [3783] (mc: Santiago)

11450. **Viño bon e home valente pouco duran.** (ms: Tuiriz)

(pt) *Valentes e vinho bom, duram pouco.* (Chaves) (ct) *Hòme valent y bota de ví, pronte donen ff.* (Alberola)

11451. **Xa-comín era gaiteiro.** (ms: Buciños)

HONRA

11446. **A honra canto máis crece máis fame mete.** (ms10,029v: *D.E.*)

11447. **A honra da muller moito coidadiño quer.** (ms10,029v: *D.E.*)

11448. **Á honra da muller non se lle debe chncar tan xiquer.** (ms10,029v: *D.E.*)

11449. **A honra e a muller son coma o vidro pra se romper.** (ms10,029v: *D.E.*)

11450. **A honra é de quen a dá.** (ms10,029v: *D.E.*)

11451. **A honra e o cristal logo se poden crebar.** (ms10,029v: *D.E.*)

11452. **A honra e o vidro non queren máis que un golpiño.** (ms10,029v: *D.E.*)

11453. **A honra está en quen a gana.** (ms10,029v: *D.E.*)

11454. **A honra está no que a dá.** (ms10,029v: *D.E.*)

11455. **A honra logo se escacha.** (ms10,029v: *D.E.*)

11456. **A honra non ten máis que un camiño moi estreitiño.** (ms10,029v: *D.E.*)

11457. **A honra val máis tela que merecela.** (ms10,029v: *D.E.*)

11458. **A que é honrada sin combate, non se gabe; a que non cai sendo atentada, esa si que é honrada.** (ms10,030r: *D.E.*)

11459. **Co que te has de honrar non-o teñas detrás do lar.** (ms10,029v: *D.E.*)

11460. **Do que te ha de honrar precura non abusar.** (ms10,029v: *D.E.*)

11461. **Do que te has de honrar non te has de aproveitar.** (ms10,029v: *D.E.*)

11462. **Honra é dos amos a que se fai ós criados.** (ms10,029v: *D.E.*)

11463. **Honra e proveito non caben baixo de un teito.** (ms10,029v: *D.E.*)

11464. **Honra e vicio non andan xuntos.** (ms10,029v: *D.E.*)

11465. **Honra o bo pra que te honre, e o malo pra que te non deshonre.** (ms10,029v: *D.E.*)

11466. **Honra os grandes e non te mofes dos pequenos.** (ms10,029v: *D.E.*)

11467. **Honra sin proveito, anelo no dedo.** (ms10,029v: *D.E.*)

11468. **Non é honradez probada a que non é atentada.** (ms10,029v: *D.E.*)

11469. **Quen ós seus se parece, honra merece.** (ms10,029v: *D.E.*)

HORA

11470. **A hora mala é pra quen a esquece, que ela estaba deitada.** (ms10,030r: *D.E.*)

11471. **A hora mala, pra quen mal me quer e ben me fala.** (ms10,030r: *D.E.*)

11472. **A hora sea boa e o mercado espeso.** (ms10,030r: *D.E.*)

11473. **A toda hora hai quen se ri e quen chora.** (ms10,030r: *D.E.*)

11474. **Antes da hora, moi contento e ledo; e chegada a hora, moito medo.** (ms10,030r: *D.E.*)

11475. **Casarás en mala hora e terás pan e cebola.** (ms10,030r: *D.E.*)

11476. **Cásenme noramala, que máis vale algo que nada.** (ms10,030r: *D.E.*)

11477. **Dunha hora a outra hora, ou morre un ou millora.** (ms10,030r: *D.E.*)

11478. **Unha hora millora outra.** (ms10,030r: *D.E.*)

HORCA

11479. **A forca, pra seu dono.** (ms10,23r: *D.E.*)

HORMIGA

11480. **A formiga tamén quer a súa compañía.** (ms10,23r: *D.E.*)

11481. **Cada formiga ten a súa irra.** (ms10,23r: *D.E.*)

11482. **Cando a formiga se quer perder, aas novas lle queren nacer.** (ms10,23r: *D.E.*)

11483. **Dá Dios aas á formiga pra que morra máis axiña.** (ms10,23r: *D.E.*)

[3782] Contén a indicación *Hombre* no ms. V. *Onomatopeyas*.

[3783] V. *Máis vale burro vivo que sabio morto* en *Necedad*.

HORMIGUERO

11484. **Asenteime nun formigueiro, douche ó diaño o asentadeiro.** (ms10,23r: *D.E.*)

11485. **Senteime enriba de un formigueiro, e nunca tiven tan mal asentadeiro.** (ms10,23r: *D.E.*)

HOZ

11486. **A fouce, na leira ou no monte.** (ms10,23v: *D.E.*)

11487. **A fouce, no prado; e o boi, no arado.** (ms10,23v: *D.E.*)

11488. **Onde vai a fouce, vaia o mango.** (ms10,23v: *D.E.*)

HUCHA

11489. **Coa hucha valeira non se fai feira.** (ms10,030v: *D.E.*)

HUERTA.

V. tamén *Coles, Manzana, Nabiña, Nabos, Naranja, Nogal, Nueces, Sandía, Tomate, Verdura.*

11490. **Este ir e vir á horta traime morta.** (ms10,030r: *D.E.*)

11491. **Horta de pasatempo quer tempo.** (ms10,030r: *D.E.*)

11492. **Horta e torta, moza e poldra e muller que mira mal, quérense saber tratar.** (ms10,030r: *D.E.*)

11493. **Horta sin auga, casa sin tellado e muller sin amor, non se sabe que é pior.** (ms10,030r: *D.E.*)

11494. **Nace na horta o que non sementa o hortelán.** (ms10,030r: *D.E.*)

11495. **Parvo é quen entra na horta e non come froita.** (ms10,030r: *D.E.*)

HUESO

11496. **O óso i-a carne dóense do seu sangue.** (ms10,073r: *D.E.*)

11497. **O que envía un óso tén confianza no seu pescozo.** (ms10,073r: *D.E.*)

11498. **Óso que tocou en parte, hai que roelo con arte.** (ms10,073r: *D.E.*)

11499. **Quen che dá un óso non te quer ver morto.** (ms10,073r: *D.E.*)

HUÉSPED

11500. **A hóspede bo, prato grande.** (ms10,030r: *D.E.*)

11501. **Hóspede con bonitura faille mal á bulsa.** (ms10,030r: *D.E.*)

11502. **Hóspede que chega con sol, colle o millor.** (ms10,030r: *D.E.*)

11503. **Hóspede que se convida, fácile é de contentar.** (ms10,030r: *D.E.*)

11504. **Hóspede tardeiro non vén valeiro.** (ms10,030r: *D.E.*)

11505. **Moito gasta o hóspede que vén pero máis gasta o que o mantén.** (ms10,030r: *D.E.*)

HUEVOS

11506. **Doume Dios un ovo e deumo grolo.** (ms10,074r: *D.E.*)

11507. **Dun ovo sai unha galiña.** (ms10,074r: *D.E.*)

11508. **O primeiro ovo saliume grolo.** (ms10,074r: *D.E.*)

11509. **Ovos soilos, comida por todo.** (ms10,074r: *D.E.*)

11510. **Se queres ter ovos, mantén a galiña.** (ms10,075r: *D.E.*)

11511. **Toma un ovo e énchete.** (ms10,075r: *D.E.*)

11512. **Toma un ovo e fártate.** (ms10,075r: *D.E.*)

11513. **Un ovo quer sal, e fogo, e unha culler, e todo; e non é máis que un ovo.** (ms10,075r: *D.E.*)

APROVECHAR LA OPORTUNIDAD

11514. **Máis quero agora ovos que mañán polos.** (ms10,074r: *D.E.*)

11515. **Millor son hoxe ovos que mañán galiña.** (ms10,074r: *D.E.*)

HUIR

11516. **Fuxe á multitú e terás quietú.** (ms10,24r: *D.E.*)

11517. **Fuxe da ociosidá se queres repousar.** (ms10,24r: *D.E.*)

11518. **Fuxe da quietú e non fuxas da virtú.** (ms10,24r: *D.E.*)

11519. **Fuxín da chama e caín na brasa.** (ms10,24v: *D.E.*)

11520. **Fuxir e correr todo é o mesmo.** (ms10,24v: *D.E.*)

11521. **Máis vale decir "aquí fuxeu" que "aquí morreu".** (ms10,24v: *D.E.*)

11522. **Non foxe do traballo, foxe do descanso.** (ms10,24v: *D.E.*)

11523. **Quen máis foxe, máis corre.** (ms10,24v: *D.E.*)

HUMO

11524. **Fume e malas caras sacan á xente da casa.** (ms10,24r: *D.E.*)

11525. **Máis val fume da miña chaminea que fume da allea.** (ms10,24r: *D.E.*)

11526. **Non é nada, que do fume chora.** (ms10,24r: *D.E.*)

11527. **O fume descobre onde está o lume.** (ms10,24r: *D.E.*)

11528. **O fume vaise ó fumeiro i-alí faise o preguiceiro.** (ms10,24r: *D.E.*)

11529. **O fume, a goteira e a muller brava botan o home fóra da súa casa.** (ms10,24r: *D.E.*)

11530. **O fume, a pingueira i-a muller paroleira botan ó home da casa, queira ou non queira.** (ms10,24r: *D.E.*)

HURTO. V. tamén *Ladrón, Robo, Sablazo*.

11531. **Á que coce i-amasa non lle furtes a fogaza.** (ms10,24r: *D.E.*)

11532. **Non hai millor bocado que o furtado.** (ms10,24r: *D.E.*)

11533. **O atopado non é furtado.** (ms10,24r: *D.E.*)

11534. **O que non furtan os ladrós acábase nos rincós.** (ms10,24r: *D.E.*)

HUSO

11535. **Do fuso hase de esperar, que da roca non hai moito de fiar.** (ms10,24r: *D.E.*)

11536. **Ó mal fuso crebarlle a roca polo mal uso.** (ms10,24r: *D.E.*)

IGLESIA. V. tamén *Religiosos y morales*.

11537. **Á igrexa hase de ir de voluntá; á guerra, de necesidá e, ó convite, nin de necesidá nin de voluntá.** (ms10,030v: *D.E.*)

11538. **A uso de igrexa catedral, tal serán os fillos cal foron os pais.** (ms10,030v: *D.E.*)

11539. **Ben vella é a igrexa e moitos van a vela pra recrearse nela.** (ms10,030v: *D.E.*)

11540. **Como quer que sea, máis preto está a taberna que a igrexa.** (ms10,030v: *D.E.*)

IGNORANCIA

11541. **Non hai nada tan estrevido como a iñorancia.** [3784] (ms10,066r: *D.E.*)

IJADA

11542. **Se queres ter sana a illarga, non cargues moita carga.** (ms10,031r: *D.E.*)

[3784] En ms10 s.v. *Nada* coa indicación *Ignorancia*.

IMPRUDENCIA. V. tamén *Prudencia*.

11543. **Comprar sin poder, vender sin querer.** (ms-LU: seminarista anónimo: Buciños, Carballedo, LU)

11544. **Comprar sin ter é vender sin querer.** (ms14,17)

11545. **O que merca sin ter, vende sin querer.** (ms: F.B.B. / ms4: M.L.)

Var.: *Compro sin ter, vendo sin querer.* (ms5,138: Sta. Eugenia de Asma)

(pt) *Quen compra o que não pode, vende o que não deve* (ou *quer*). (Chaves) / *Quen compra sem poder, vende sem querer.* (Id.) (es) *Quien compra sin poder, vende sin querer.* (R. Marín) (ct) *Qui compra més del que pòt, després ho ha de vendre tot.* (Alberola)

11546. **Quen deixa os seus negocios polos ajenos, non ten xuício.** [3785] (ms: Buciños)

11547. **Tira un a pedra e non sabe ond'irá dar.** [3786] (ms e ms3: M.V.)

INCONSTANCIA

11548. **O mundo dá moitas voltas.** [3787] (ms10,048r: *D.E.*)

INDECISIÓN

11549. **Se te como, non te deixo, e se te deixo, non te como.** (ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar da provincia de Lugo)

Indecisión.

INDEPENDENCIA

11550. **A vida dos vagabundos é unha vida real: de mozos polas tabernas e de vellos no hospital.** [3788] (ms21,30r: Bermés)

11551. **A vida dos vagamundos é unha vida real: de mozos polas tabernas, de vellos no hospital.** (ms: M.V.)

11552. **Anque che son Xan Palomo, sólo como como como.** [3789] (mc e ms16)

(es) *Juan Palomo, yo me lo guiso, yo me lo como.* (Sbarbi)

Los que no consienten para nada la ayuda ajena.

[3785] Contén a indicación *Imprudencia*.

[3786] Contén a indicación *Imprudencia*. V. *Tira un a pedra e non sabe onde vai dar* en *Piedra*.

[3787] En ms10 s.v. *Miscelánea* coa indicación *Inconstancia*.

[3788] O orixinal di: *A vida dos vagabundos e unha vida real; de mozos pol'as tabernas e de vellos no hospital.*

[3789] ms: *solo*; ms16: *sum Xan Palomo*.

11553. **Cada cual cos do seu igual.** (mc)
Var.: *Cada cual pra seu igual.* (F.V.S.) / *Cada cal con seu igual.* (J.A.P.)
(pt) *Cada qual folgue com seu igual.* (Chaves) / *Cada qual com seu igual e cada ovelha com sua parelha.* (Id.) (es) *Cada cual quiere a su igual, la burra quiere al borrico, y por eso se uñen mal, un buey grande y otro chico.* (Correas) (ct) *Cada qual ab son igual.* (Alberola)

11554. **Cada un ben sabe con qué liñas cose.** (mc)
(pt) *Cada um sabe as linhas com que se cose.* (Chaves)

11555. **Cada un ben sabe ónde lle manca o zapato.** (mc: Tuiriz)
Var.: Véase *Cada un sabe onde o zoco lle magoa.*
(pt) *Cada um sabe onde o sapato lhe aperta.* (Chaves) (es) *Cada uno sabe dónde le aprieta el zapato.* (R. Marín)

11556. **Cada un busca o pan do seu mastigo.** (mc: A.S.A.)

11557. **Cada un dá do que ten.** (mc: Carballedo-F.V.S.)

11558. **Cada un do seu cu fai un pandeiro.** (mc: C.A. *A Nosa Terra*)

11559. **Cada un do seu fai o que lle dá a gana.** (mc: C.A.)
(es) *Cada uno hace de su capa un sayo.* (R. Marín) (ct) *Cadscú fa lo que vòl de lo seu.* (Alberola)

11560. **Cada un do seu fai un pandeiro.** [3790] (ms-LU: Luís Alonso Alonso / ms10,081r: *D.E.*)

11561. **Cada un fai como sabe ou como pode.** (mc: C.A.)
(pt) *Cada um faz no que sabe.* (es) *Cada uno hace lo que puede.* (R. Marín) (ct) *Cada ú fa lo que sab.* (Alberola)

11562. **Cada un fai da súa capa un manto.** (mc: Tuiriz)
(es) *Cada uno hace de su capa un sayo.* (R. Marín)

11563. **Cada un fai da súa capa un saio.** [3791] (mc)
(es) *Cada uno hace de su capa un sayo.* (R. Marín)

11564. **Cada un fai da súa saia un manto.** [3792] (mc: Tuiriz)
(es) *Cada uno hace -o puede hacer- de su capa un sayo.* (R. Marín)

11565. **Cada un pa si val catro.** (ms-SA: Manuel Tojo Reboredo)

11566. **Cada un pensa de si o que eu penso de min e o que ti pensas de ti.** (ms10,121r: *D.E.*)

11567. **Cada un polo seu non é goloso.** (mc: Buciños)

11568. **Cada un pra si vale por dous.** (mc: M.V. / ms-SA: Jesús González Castro: Santa Minia de Brión, C / ms-SA: Manuel Villaverde Marcos: Proupín, San Tomé de Ames, C)

11569. **Cada un pra si, vale un sento.** (ms-SA: seminarista anónimo: Louro, Muros, C)

11570. **Cada un raña onde lle proi.** (ms21,17v: Bermés)

11571. **Cada un rasca pola súa conta.** (ms5,133: Mondoñedo)

11572. **Cada un sabe donde ll'apreta o zapato.** (ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar da provincia de Lugo)

11573. **Cada un sabe ónde lle proi.** (ms)

11574. **Cada un sabe onde o zoco lle magoa.** (mc: C.A. *A Nosa Terra*)
(pt) *Cada um sabe onde o sapato lhe aperta.* (Chaves) (es) *Cada uno sabe dónde le aprieta el zapato.* (R. Marín) (ct) *Cada ú sab aon li apreta la sabata.* (Alberola)

11575. **Cada un se entende no seu xeito e saca proveito.** [3793] (mc e ms4: C.A. *A Nosa Terra* / ms18,23r)
(pt) *Cada qual sabe para seu proveito.* (Chaves)

11576. **Cada un se entende ó seu modo e os gatos maian soilos.** [3794] (mc: C.A. *A Nosa Terra* / ms6,02v: R. Caruncho, *Diario de Avisos* de La Coruña)

11577. **Cada un se raña onde sinta picazón.** (mc: C.A. *A Nosa Terra*)
(pt) *Cada um coça onde lhe come.* (Chaves) (es) *Cada uno se rasca donde le come.* (Correas) (ct) *Cada ú es rasca allí aon li pica.* (Alberola)

11578. **Cada un se rasca onde lle proi.** (mc: M.V.)
(pt) *Cada um coça onde lhe come.* (Chaves) (es) *Cada uno se rasca donde le come.* (Correas) (ct) *Cada ú es rasca allí aon li pica.* (Alberola)

11579. **Cada un sente o seu e ningún o alleo.** (mc)
(pt) *Cada um sente o seu e ninguén o alheio.* (Chaves) (es) *Cada uno siente su*

[3790] En ms10 s.v. *Pandero*.
[3791] O orixinal di: *Cada un fai da sua capa un sayo.*
[3792] O orixinal di: *Cada un fai da sua saya un manto.*
[3793] ms4 e ms18,23r: *ao seu xeito, porveito*.
[3794] O orixinal di: *Cada un se entende ô seu modo, e os gatos mayan soilos.* / ms6,02v: *a seu modo, maian*.

pérdida. (R. Marín) (ct) *Cada ú sent lo seu mal.* (Alberola)

11580. **Cada un sinte as súas.** (mc: Buciños)
(pt) *Cada um sente o seu e ninguén o alheio.* (Chaves) (es) *Cada uno siente su pérdida.* (R. Marín) (va) *Cada ù sent lo seu mal.* (Alberola)

11581. **Cada un tira do seu pra que lle medre.** (mc: Tuiriz)
(pt) *Cada um estima o seu.* (Chaves)

11582. **Cada un tira polo seu pra que lle medre.** (ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar de Galicia)

11583. **Cada un tira sempre pra si.** [3795] (mc: C.A. *A Nosa Terra*)
(pt) *Cada qual sabe para seu proveito.* (Chaves)

11584. **Cada un tira tras do que lle tira.** [3796] (mc: M.L. / ms10,130r: *D.E.*)

11585. **Cada un trata do que mata.** (mc / ms21,14v: Bermés)
(es) *Cada uno trata de lo que mata.* (R. Marín)

11586. **Cada un vai por donde camiña.** (mc: Palas-F.V.S.)

11587. **Cando caias, se non te erguen, procura erguerte.** [3797] (mc: C.A. A. N. Terra)
Var.: *Cando cayas, se non te botan a mau, erte de teu.*

11588. **Debaixo do meu manto o rei mato.** (ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar de Galicia)

11589. **O que pode ser libre, non se cautive.** (ms-SA: José M. Gulías Rivas: Forcarei, PO)

11590. **Onde queira que vaias, fai o que queiras.** [3798] (ms-SA: José M. Gulías Rivas: Forcarei, PO)

11591. **Quen pode ser libre, non se cautive.** (ms5,133: Mondoñedo)

11592. **Teñan os meus e non me manteñan.** (ms9,11r: O. de Rey)

11593. **Un animal non quer outro.** [3799] (ms: Buciños)

INDICIOS

11594. **Onde hai xuncos, hai auga.** [3800] (ms5,133: Santiago)

[3795] mc: *pre*.
[3796] En ms10 s.v. *Tirar*.
[3797] O orixinal di: *Cando cayas, se non te erguen, procura erguerte.*
[3798] O orixinal di: *Onde queiras que vayas fai o que queiras.*
[3799] Contén a indicación *Independencia*.
[3800] Indica *Indicios*. V. *Propensión*.

INFERIR

11595. **Polo fío vén o ovillo.** [3801] (ms5,133: Santiago)

INFIERNO. V. tamén *Religiosos y morales*.

11596. **De boas intenciós está o inferno cheo.** (ms10,031r: *D.E.*)

11597. **Está o inferno cheo de mal agradecidos.** (ms10,031r: *D.E.*)

11598. **O inferno está cheo de bos desexos e o ceo de boas obras.** (ms10,031r: *D.E.*)

11599. **O inferno está cheo de bos desexos.** (ms10,031r: *D.E.*)

INGRATITUD

11600. **A ingratitú seca a fonte da piedá.** (ms10,031r: *D.E.*)

INJERTO. V. tamén *Agrícolas, Poda*.

11601. **Marzo a chegar, tempo de inxertar.** [3802] (ms5,133: Santiago)

11602. **O enxerto hai que facelo a tempo.** (ms10,013r: *D.E.*)

INTENCIÓN

11603. **Dunha mala intenzón, librenos El Señor.** (ms10,031r: *D.E.*)

INTERÉS

11604. **Cand'o intrés é tanto, deix'o amor en blanco.** [3803] (ms: Buciños / ms-LU: Paco de Seoane: Buciños, Carballedo, LU)

INVIERNO. V. tamén *Agrícolas* (*Meses*), *Estaciones*.

11605. **Cando en inverno vires tronar, vende os bois e bótao en pan.** (ms10,031r: *D.E.*)

11606. **Entre Santos e Navidá é inverno de verdá.** (ms10,031r: *D.E.*)

11607. **O gando no inverno ha de estar ben comesto.** (ms10,031r: *D.E.*)

11608. **O gando no inverno quer estar ben mantido.** (ms10,031r: *D.E.*)

11609. **Polo san Vicente perde o inverno un dente.** [3804] (ms10,116r: *D.E.*)
San Vicente (22 enero).

IRA

[3801] Indica *Inferir*. V. *Causas y efectos*.
[3802] Indica *Ingertar*. V. *Agrícolas* (*Generales*) e *Agrícolas* (*Meses. Marzo*).
[3803] Contén a indicación *Interés*.
[3804] En ms10 s.v. *San Vicente* coa indicación *Invierno*.

11610. **Da ira do señor e da tirria dos pobos, Dios nos libre a todos.** (ms10,031v: *D.E.*)

11611. **Eu te castigaría se non estivese cheo de ira.** (ms10,031v: *D.E.*)

11612. **Ira de irmaus, ira de marraus.** (ms10,031v: *D.E.*)

11613. **Ira de namorados, amores dobrados.** (ms10,031v: *D.E.*)

11614. **Prá ira de Deus non hai casa forte.** (ms10,031v: *D.E.*)

11615. **Vivirás boa vida, se contés a túa ira.** [3805] (ms10,143v: *D.E.*)

JUEGO DE LA BRISCA. V. tamén *Lacras y vicios sociales, Tresillo*.

11616. **Aproveitador de tantos, perdedor de biriscas.** [3806] (mc: Buciños)

11617. **Sete, unha brisca gallega.** [3807] (ms5,058)
Var.: *Sete, unha brisca da aldea.* (Silvarrey)

JURÍDICOS Y SIMILARES. V. tamén *Abogados, Contratos, Convenios, Defensa, Deudas, Diaño, Escribanos, Leyes, Mal gobierno, Mandar, Negación, Pleitos, Pobreza* (*Pobreza e Ingenio*), *Poder, Prisión, Pruebas, Vida comercial y contratos*.

11618. **A bondá destroi a autoridá.** (mc: M.V.)
Var.: *A moita bondá acaba ca autoridá.* (Santiago) / *A moita bondá destroi a autoridá.* [3808] (mc: R. Marín / ms21,20v: Bermés / ms-SA: Amador Darriba Míguez) / *A moita bondá creba a autoridá.* (F.B.B.)
(es) *Bondad merma autoridad.* (R. Marín) / *Sé bueno; pero no tanto que se pierda el respeto.* (R. Marín)

11619. **A cada un o seu e a Dios o de todos.** (ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar do norte da provincia de Lugo)

11620. **A cada un o seu, a Dios o de todos.** (mc: La Coruña)
(*ct*) *A cadascú dona lo seu y tot a Deu.* (Alberola)

11621. **A cada un o seu.** (mc: Sarria)
(pt) *A cada um aquilo que é seu.* (Chaves)
(es) *A cada uno lo suyo.*
Norma y definición de la justicia conmutativa.

11622. **A castaña no souto, por un lado e por outro e, cando está no camiño, afuracarlle cun guizo.** (mc: Buciños)

11623. **A castaña posta no camiño é do viciño.** (ms18,16r)

11624. **A castaña que está no camiño é do veciño.** (mc: F.B.B. / ms21,21r: Bermés / ms-SA: Manuel Mallo Mallo: Erboedo, A Laracha, C / ms-SA: Daniel García Blanco: Bamiro, Vimianzo, C / ms-SA: José María García Vázquez: Dodro, C (10-11-51))

11625. **A concencia anda ca comenencia.** (ms-LU: seminarista anónimo: Guntín, LU)

11626. **A concencia vaiche na comenencia.** (ms-LU: Jesús Redondo C.: Viana do Bolo, OU)

11627. **A conciencia vaiche prá comenencia.** (mc: Buciños / ms4: F.V.S.)

11628. **Á consulta, o que con mentira vai, con mentira volve.** (ms9,12v: Silvarrey)

11629. **Á conta dos nosos traballos mantemos nosos estados.** (mc: Otero de Rey)

11630. **Á conta dos porfiados viven nosos estados.** (mc: Tuiriz, Monforte)
Lo dicen los hombres de la Curia.

11631. **A culpa nunca ten cara.** (ms8,43r: O. de Rey)

11632. **Á curta ou á larga todas se pagan.** (ms10,032v: *D.E.*)

11633. **A falta de homes bos calquer é alcalde.** (ms-LU: seminarista anónimo: Pantón, LU)

11634. **A falta de homes bos, meu maridiño é alcalde.** (mc: C.A.)
(pt) *Por falta de homens fizeram meu pai juiz.* (Chaves) (es) *A falta de hombres buenos, hicieron a mi padre alcalde; o sois alcalde, padre.* (Correas) (ct) *A falta de bòns... mon pare era Alcalde.* (Alberola)

11635. **Á forza aforcan.** [3809] (mc: Buciños / ms10,048r: *D.E.*)
(es) *A la fuerza, ahorcan.* (Sbarbi)

11636. **Á forza vaise á forca.** [3810] (ms10,049v: Silvarrey)

11637. **A frebe do aire, moito á xusticia lle vale.** (mc: F.B.B.)

11638. **A froita que cai no camiño é do veciño.** (ms15,52v)

11639. **A lei do emperador é a do vencedor.** (mc: C.A.)

11640. **A médico, confesor e letrado non-os teñas engañados.** [3811] (mc)
(pt) *Ao médico, ao letrado e ao abade, falar verdade.* (Chaves) (es) *Al médico, confesor y letrado, no le traigas engañado.* (Castillo)

[3805] En ms10 s.v. *Vivir* coa indicación *Ira*.
[3806] En mc atópase dentro do tema *Lacras y vicios sociales*.
[3807] Indica *Juego de la brisca*.
[3808] A. Darriba Míguez: *destrue a autoridad*.
[3809] En ms10 s.v. *Miscelánea*.
[3810] ms15,24r: *horca*.
[3811] O orixinal di: *A mèdico, confesor e letrado, non-os teñas engañado.*

11641. **A merda non ten crella.** (mc: M.L.)

11642. **A merda non ten querella.** (mc: F.B.B.)

11643. **A moita xente é boa pró rei.** (mc: Buciños)

11644. **A ninguén temas si andas direito.** (mc: C.A.)

11645. **A política é boa pra quen vive dela.** [3812] (mc: Buciños)

11646. **Á porta cerrada o demo se volve.** (mc: J.P.)

(pt) *Porta fechada, saúde da alma.* (Chaves) (es) *A puerta cerrada, el diablo vuelve la espalda.* (R. Marín) (ct) *A pòrta trancá, el dimòni s'en torna.* (Alberola)

11647. **Á porta cerrada o diablo se vuelve.** (ms-SA: Andrés Rodríguez Arjomil: Vimianzo, Vimianzo, C)

11648. **A quen quites o sombreiro, nunca lle prestes diñeiro.** (mc: Buciños / ms4: F.V.S.)

11649. **A rabia, cando é moita, fai calquera cousa.** (mc: Santiago)

11650. **A razón non quer forza.** [3813] (mc e ms4: M.V. / ms4: C.A. *A Nosa Terra* / ms10,106r: *D.E.*)

(es) *La razón no quiere fuerza, ni la fuerza quiere razón.* (Correas) (ct) *La raó no vòl fòrça.* (Alberola)

11651. **A rei morto, rei posto ou reino revolto.** (ms-LU: seminarista anónimo: Ferreira de Pantón, LU)

11652. **A rei morto, reino revolto.** (mc: Tuiriz, Monforte)

(es) *A rey muerto, reino revuelto.* (Correas)

11653. **A roupa sucia lávase na casa.** (mc: Buciños)

(es) *La ropa sucia se lava en casa.* (R. Marín)

11654. **A xusticia é pior que o pedrazo: este deixa o chao i-a pedra, i-aquela todo leva.** (ms5,137: Aguada)

11655. **A xusticia, pra vencela, obedecela.** (mc: Buciños)

No todos emplean el verbo vencer, pero tal es el sentido.

11656. **Abogado dormilón nada ten no caixón.** (mc: Carballedo / ms4: F.V.S.)

Var.: *Abogado que toma o sol, non ten cartos no queixón.* (Chantada)

11657. **Abogado novo, xusticia polas silveiras.** (mc: F.B.B. / ms: La Coruña / ms4: M.V.)

(es) *Abogadito nuevo, perdido el pleito.* (Correas) / *Abogado nuevo, pleito perdido.* (Id.)

11658. **Adeministrador que adeministra e enfermo que se enxuaga, algo traga.** (mc: C.A.)

(es) *Administrador, trasegador.* (R. Marín) / *Administrador que administra y enfermo que se enjuaga, algo tragan.* (Castillo) / *Administrar y no comer de lo administrado, caso es que nunca se ha dado.* (R. Marín)

11659. **Afianzarás e pagarás.** (mc: Buciños)

11660. **Alá van leises donde queren reises.** (mc: C.A.)

(pt) *Lá vao leis onde querem os reis.* (Chaves) (es) *Allá van leyes, do quieren reyes.* (Correas)

11661. **Alcalde novo, todo é xusticia.** (mc: F.L.)

Var.: *Alcalde novo, todas son leises.* (ms4: F.L.)

(*ct*) *Alcalde nòu, presó plena.* (Alberola)

11662. **Anda dereito, se ques ter proveito.** (mc: C.A.)

(pt) *Anda direito se queres respeito.* (Chaves)

11663. **Ándaslle buscando os pés ó gato e vaslle encontrar catro.** (mc: Tuiriz)

(es) *Andar buscando tres pies al gato.* (Sbarbi)

11664. **Anque non teño uñas, meto cuñas.** (mc: M.L.)

11665. **Ao bon pagador non lle doen costas.** (mc: C.A.)

(pt) *Ao bom pagador, não dói o penhor.* (Chaves) (es) *Al buen pagador no le duelen prendas.* (R. Marín) (ct) *Al bòn pagaor, no li dòlen prendes.* (Alberola)

11666. **Ao feito, peito.** [3814] (mc: C.A. / ms10,019r: *D.E.*)

(es) *A lo hecho, pecho.*

11667. **Ao fritir será o rir; ao cambiar será o chorar.** (mc: C.A.)

(es) *Al freír es el reír, y al pagar será el llorar.* (R. Marín)

11668. **Ao que llas fagas, llas pagas.** (mc: C.A.)

11669. **Ao que lle importe o muíño teña conta do rodicio.** (mc: F.B.B.)

11670. **Aos papeis e as mulleres hai que mirarlles a cara e o cu.** (mc: F.B.B.)

(es) *El papel y la mujer, hasta el culo se le ha de ver.* (Sbarbi)

Ha de leerse siempre el primero, para no comprometerse, firmando o aceptando lo que no se quiere.

11671. **Aqueles que queiras castigar, non-os maltrates de palabra.** (mc: Camba)

[3812] ms: *pr'o que*.

[3813] ms4 (C.A.): *quere forza*. / En ms10 s.v. *Razón*.

[3814] ms10: *Ó feito*. En ms10 s.v. *Hecho*.

11672. **Aquí non peco, que meu pai é o alcalde.** (mc: C.A.)

(es) *El que tiene el padre alcalde, seguro va a juicio.* (Sbarbi)

11673. **Arredor do río púxenme a chorar mis penas e a auga me respondeu: "Non as fagas, non as temas".** (ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar da provincia de Lugo)

11674. **As castañas do camiño son do veciño.** (ms-SA: seminarista anónimo: algún lugar da provincia da Coruña)

11675. **As comadres din sempre as verdades.** (ms-SA: Manuel Martín Gómez: Muxía, C)

11676. **As contas de Xan non son como as fan.** (mc: F.B.B.)

11677. **As contas arregladas son medio pagadas.** (mc: C.A.)

11678. **As cousas de palacio van despacio.** (ms-LU: seminarista anónimo: Galdo, Viveiro, LU)

11679. **As cousas de palacio vense despacio.** (ms-LU: seminarista anónimo: Guillar, Outeiro de Rei, LU)

11680. **As extremas, direitas; de marco a marco non hai arco.** (mc: Buciños)

11681. **As medias son boas prás pernas.** (mc: Carballedo)

Como el anterior.

11682. **As medias son boas prós pés.** (mc: Buciños / ms4: F.V.S. / ms11,12)

(es) *Las medias, para las piernas.* (Correas) / *Medias, las de las piernas.* (R. Marín) / *Medias, ni en las piernas.* (Id.)

Rechaza los tratos a medias, que siempre traen malos resultados. (mc) / Rechaza los tratos a medias, como tener caseros o trabajadores del campo, con la condición de repartir la mitad de la cosecha. (ms11) / Dice que los negocios que tienen más de un amo son enojosos de sustentar. Juega con la palabra *medias*. (ms11)

11683. **As trampas andan nas feiras.** (mc: Buciños)

11684. **As trampas de san Xoán, por donde veñen, van.** (mc: Parga-F.V.S.)

11685. **As trampiñas de san Xuan logo se verán.** (ms: G.P.)

11686. **Asáñanse as comadres porque lle din as verdades.** [3815] (mc, ms4 e ms18,70v: A.S.A.)

(pt) *Ralham as comadres, descobrem-se as verdades.* (Chaves) (es) *Riñen las comadres, y descúbrense las poridades.* (Correas) / *Riñen las comadres, y dícense las verdades.* (Id.)

11687. **Así as fagas, así as teñas.** (ms10,042r: Silvarrey)

11688. **Atrás anda quen o manda.** [3816] (mc: Tuiriz, Monforte)

(es) *Atrás viene quien las endereza.* (R. Marín)

11689. **Atrás dun rei xudío vén un cristiano.** (ms-LU: seminarista anónimo: Guntín, LU)

11690. **Abogado dormilón, nada seu no caixón.** (ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar de Galicia)

11691. **Azados relucientes, escaleiras dos xuzgados e auntamentos cheas de musgo, o médico a pé i-o panadeiro a cabalo, maneira de andar o inverno gobernado** [3817] (mc: Buciños-F.V.S.)

11692. **Azadós relucientes, escaleiras dos xuzgados e aun[ta]mientos cheos de musgo, o médeco a pé i-o panadeiro a cabalo; maneira d'andar o universo ben gobernado.** [3818] (ms-LU: seminarista anónimo: Buciños, Carballedo, LU)

11693. **Ben parece o lindeiro entre eu e o meu compañeiro.** (ms10,033r: *D.E.*)

11694. **Ben rei é o que o rei non ve.** [3819] (mc: F.B.B.)

11695. **Bens heredados non son comprados.** [3820] (mc: F.B.B.)

11696. **Boas son miñas veciñas pero me faltan tres galiñas.** [3821] (ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar da provincia de Lugo)

11697. **Bon abogado, veciño malo.** (mc: Agro)

(pt) *Bom advogado, mau vizinho.* (Chaves) (es) *Buen abogado, vecino malo.* (Sbarbi) / *Un abogado es mal vecino.* (Correas)

El vecino que se meta con él, como dice Sbarbi, saldrá forzosamente perdiendo.

11698. **Bos e maos mantén a cidade.** (mc: A.S.A.)

(pt) *Bons e maus mantêm a cidade.* (Chaves) (es) *Buenos y malos, todos son ciudadanos.* (R. Marín)

[3815] mc: *lles dín*; mc e ms4: *Aráñanse* / Vázquez Saco atribúe no castelán a Chaves o que é de Correas, e nós corrixímolo.

[3816] mc: *quenno manda*.

[3817] ms4: *auntamentos cheos*.

[3818] O orixinal di: *Azadós relucientes, escaleiras dos xuzgados e aunmientos cheas de musgo, o médeco a pe y'o panadeiro a cabalo... maneira d'andar o universo ben gobernado.*

[3819] ms4: *o que ao rei*.

[3820] ms4: *Bens herdados*.

[3821] O orixinal di *Boas son mihas veciñas... pero me faltan tres galiñas*.

11699. **¿Boh? O papel terma do que lle poñen.** [3822] (ms-SA: M. González Fernández)

11700. **Cada un quere levar a auga ó seu muíño e deixa seco o do veciño.** [3823] (mc: Buciños / ms4: F.V.S.)

(pt) *Cada um quer levar a água ao seu moinho, e deixar em seco o do vizinho.* (Chaves) (es) *Cada uno quiere llevar el agua a su molino, y dejar en seco el del vecino.* (Sbarbi) (ct) *Cadascú vòl dur l'aigua al seu molí, més que quede en sec el del veí.* (Alberola)

11701. **Calan barbas onde os papeles falan.** (mc: C.A.)

(pt) *Calem barbas e falem cartas.* (Chaves) (es) *Callen barbas, y hablen cartas.* (Correas) (ct) *Callen barbes y parlen cartes.* (Alberola)

Es ocioso hablar cuando hay documentos que muestran lo que se quiere probar.

11702. **Cando fores ó Concello, acorda no teu e deixa o alleo.** (mc: A.I.)

Var.: *Cando foses ao Concello, acorda o teu e deixa o alleo.* (F.B.B.)

(pt) *Quando fores a conselho, fala do teu e deixa o alheio.* (Chaves) (es) *Cuando vayas a concejo, deja lo tuyo y mira por lo ajeno.* (R. Marín) / *Cuando fueres a concejo, acuerda en lo tuyo y deja lo ajeno.* (Correas) / *Cuando fuéredes en corte, procurá por vos y no por otrie.* (R. Marín)

11703. **Cando se fai algunha trampa, está o demo e deixa o rabo fóra da porta.** (mc: C.A.)

11704. **Cando sea alcalde o meu marido, nacerá o pan cocido.** (mc: J.P.)

11705. **Castaña no souto, nin miña nin doutro.** (mc: Buciños)

11706. **Coa autoridá i-a inquisición, chitón.** (mc: A.S.A. / ms21,31r: Bermés)

11707. **Coa vara con que midires serás medido.** (ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar de Galicia)

11708. **Compra a quen herdou e non a quen comprou.** (mc: Buciños / ms4: F.V.S.)

(pt) *Compra a quem herdou, que não sabe o que custou.* (Chaves) (es) *Cómprale al heredero y no al que compró con su dinero.* (R. Marín) / *Compra de quien heredó y no compres de quien compró, que sabe lo que costó.* (Id.)

Porque *lo heredado es regalado y lo comprado sudado*.

11709. **Con home estudado non disputedes e con probe non preitedes.** [3824] (mc: F.B.B.)

11710. **Con tolos e porfiados sostemos nostros estados.** (mc: Buciños)

Var.: *Con locos e porfiados sostemos nosos estados.* (Dicen los curiales) (ms4)

Dicen los oficiales de la Justicia.

11711. **Conséllate con quen seipa e acertarás.** [3825] (mc: F.B.B.)

11712. **Consellos a abogados, peitear a carecas e catar pulgas a cas, son traballos vas.** [3826] (mc: F.B.B.)

11713. **Conta feita é media paga.** (ms)

11714. **Contas feitas non corren prisa.** (mc: Monforte)

11715. **Contas feitas son medias pagas.** (mc: M.V. / ms21,06v: Bermés)

Var.: *Contas feitas, medias pagas.* (Lugo-F.V.S.)

11716. **Contas ó día levadas son medias pagas.** [3827] (mc: C.A. *A Nosa Terra*)

Var.: *Contas ó día levadas, nunca son equivocadas.* (J.P.)

(es) *Cuenta ajustada es media pagada.* (R. Marín)

11717. **Contra da forza non hai resistencia.** (mc: C.A.)

(pt) *Contra a força, não há resistência.* (Chaves) (ct) *Contra la fòrça no hi ha resistència.* (Alberola)

11718. **Correi, mañas e zancas, que neste mundo non hai máis que trampas.** (mc)

11719. **Correi, miñas chancas, que neste mundo non hai máis que trampas.** (ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar de Galicia)

11720. **Cu'autoridá e coa inquisición, chitón.** (ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar da provincia de Lugo)

11721. **Cucharín, cucharetas, donde non te chamen, non te metas.** (ms-SA: Antonio Torreira Torreira: San Fins de Freixeiro, Santa Comba, C)

[3822] O orixinal di *¿Bo? O papel terma do que lle poñen.*

[3823] V. *Cada un tira a auga para o seu muíño, inda deixe seco o do veciño* en *Egoísmo* (*Egoísmo inclemente*). / ms4: *moiño*.

[3824] ms4: *non preiteedes*.

[3825] V. *Conséllate con quen sepa e, se ques acertar, acertas* en *Consejo oportuno y consejo tardío*.

[3826] ms4: *Consellos e abogados*; ms15,11: *traballos en van*.

[3827] ms4: *medio pagas*.

11722. **¿Chamáchesme a partir? Chamáchesme a reñir.** (ms-SA: M. González Fernández)

11723. **¿Chámame a partir? Chámame a reñir.** (ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar da provincia de Lugo)

11724. **Chámasme a partir, chámasme a reñir.** (mc: F.B.B. / ms15,01: Carré Aldao)

11725. **Chorar con testigos e cumplir con amigos.** (mc: Villanueva, Lalín-F.V.S)

11726. **Dá o seu a seu dono.** (ms-SA: Francisco Canosa Quintáns)

11727. **Das ovellas contadas come o lobo e anda gordo.** [3828] (ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar da provincia de Lugo)

11728. **De boca a boca vai un home á forca.** (mc: Buciños / ms4: F.V.S.)

11729. **De ferreiro a ferreiro non corre diñeiro.** (mc: F.B.B.)

11730. **De ladra a ladra non hai distancia.** (mc: C.A.)

11731. **De marco a marco non fai arco.** (ms-SA: José Manuel Area Alonso)

11732. **De marco a marco non hai arco sen muro, rego ou valado.** (mc: F.B.B.)

11733. **De marco a marco non hai arco.** [3829] (mc: Buciños / ms3: M.V. / ms21,19v: Bermés)

Var.: *De marco a marco non hay rego torto.* (ms4: C.A. *A Nosa Terra*)

11734. **Debaixo de meu manto o rei mato.** (mc)

(es) *Debajo de mi manto al rey me mato.* (Correas)

11735. **Debaixo dunha boa capa encérrase unha mala abella.** (mc / ms4: F.V.S.)

11736. **Demoucar é benfeitar.** (mc)

El colono tiene derecho a desmochar o podar los árboles del amo, porque la poda no deteriora, antes mejora la propiedad. / Véase. Anuario de los [?] del ateneo ferrolano, pág. 363. (Incio). (ms4) / *Demoucar* tráelo sólo el *Vocabulario castellano-gallego de las Irmandades da Fala*. Carré Alvarellos registra *desmouchar*, por *desmochar*, podar con exceso.

11737. **Discurre máis un famento que cen letrados.** [3830] (mc: Buciños)

Var.: *Discurre máis un famento que un abogado.* (Carballedo) / *Discurre máis un necesitado que un abogado.* (F.V.S.)

(es) *Máis discurre un hambriento que cien letrados.* (Sbarbi)

11738. **Do bo, boa prenda; e do mau non fíes nada.** (mc: F.B.B.)

11739. **Do contado come o lobo.** [3831] (mc: A.I. / ms3: A.N.V.)

(pt) *Do contado come o lobo.* (Chaves) (es) *De lo contado come el lobo, y anda gordo.* (De las reses lanares). (Jara)

Dícese figuradamente de los que administran caudales ajenos, sobre todo, del erario.

11740. **Do diñeiro prestado ninguén encheu o sobrado.** (mc: F.B.B.)

Var.: *Do diñeiro roubado ninguén encheu o sobrado.*

11741. **Do mal pagador, a paga en cinza.** (mc: F.B.B.)

(es) *Del mal pagador, en piedras.* (R. Marín)

11742. **Do prestado, mal recado.** (mc: Mellid-F.V.S.)

11743. **Do ajeno, nin un pelo.** (mc: Carballedo)

(es) *De lo ajeno, ni aun un pelo.* (R. Marín)

11744. **Dos que van á xusticia, o que gana queda en camisa i-o que perde, sin ela.** (ms5,057: Silvarrey)

11745. **Durme dun trance quen nada debe.** [3832] (mc: C.A. / ms4)

(es) *Duerme a quien duele, y no duerme quien algo debe.* (Sbarbi)

Sbarbi recolle: *Duerme quien duerme, e non duerme quien algo debe*.

11746. **Duro con duro non fai bon muro.** (mc: A.N.)

(pt) *Duro com duro, não faz bom muro.* (Chaves) (es) *Duro con duro, no hizo jamás buen muro.* (Correas) / *Yo duro y vos duro ¿quién llevará lo maduro?* (Sbarbi) (ct) *Dur ab dur, no pòt fer mur.* (Alberola)

Es difícil conocer el final de una porfía entre dos personas igualmente tercas.

11747. **É millor ser burro que alcalde: alcalde é un hoxe e non é mañá, i-o que é burro, é burro sempre.** (mc: Buciños)

[3828] V. *Do contado come o* lobo, tamén en *Jurídicos y similares* e *Das sardiñas contadas come o gato* en *Marítimos* (*Peces*). Nunha segunda clasificación temática, Vázquez Saco incluiu este refrán en *Agrícolas* (*Animales*).

[3829] ms3: *n'hai*.

[3830] V. *Máis inventa un pobre que sete abogados* en *Pobreza* (*Pobreza e ingenio*).

[3831] V. tamén *Agrícolas* (*Animales*). / V. *Das sardiñas contadas come o gato* en *Marítimos* (*Peces*) e *Das ovellas contadas come o lobo e anda gordo* en *Jurídicos y similares.*

[3832] mc: *que nada debe*.

11748. **En campos ben labrados excúsanse abogados.** [3833] (mc: J.P. / ms4: F.V.S.)

11749. **En canto a castaña está no souto, ou será miña ou doutro.** [3834] (ms-SA: seminarista anónimo: algún lugar da provincia de Lugo)

11750. **En canto a castaña está no souto, será pra ti ou pra outro.** [3835] (ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar de Galicia)

11751. **En canto a castaña está no souto, será pra ti ou será pra outro.** (mc: Buciños)

11752. **En canto hai pescozo naide está libre da forca.** (mc: F.B.B.)

11753. **En este tempo todos se volven ghastos e a culpa tena a Xunta d'Abastos.** [3836] (ms-SA: Perfecto Lens Fraga: San Vicente de Rial, Val do Dubra, C)

11754. **En morrendo o arrieiro, sábese de quén é a recua.** [3837] (mc: F.B.B.)

(es) *Hasta que no muere el arriero, no se sabe de quién es la recua.* (Sbarbi)

11755. **Enfádanse as comadres porque lles contan as verdades.** (Jesús Vázquez: Sarria, LU)

11756. **Enfádanse as miñas comadres porque lle dicen as verdades.** (ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar da provincia de Lugo)

11757. **Entender de presos, carceleiros vellos.** (ms-SA: Luís Alcántara Pedreira: Rianxo, C)

11758. **Entre marco e marco non hai arco.** (ms-LU: seminarista anónimo: O Incio, LU)

11759. **Entrei salvo de culpa e pena; se pecado tes, pecado che queda.** [3838] (mc: Buciños)

11760. **Escápate da bulla si non queres ser testigo nin parte.** (mc: Buciños)

(pt) *De arruídos guar-te, não serás testemunha nem parte.* (Chaves)

11761. **Escribe antes de dar e colle antes de escribir.** (ms-SA: José M. Gulías Rivas: Forcarei, PO)

11762. **Eu t'áusolvo de culpa e pena: se pecado tes, pecado che queda.** [3839] (ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar da provincia de Lugo)

11763. **Fai mal e agarda que cha han de cobrar.** [3840] (mc: C.A.)

(pt) *Faze o mal, espera outro tal.* (Chaves) (es) *Haz mal, espera otro tal.* (Correas)

11764. **Fainas Xan e pagaas Pedro.** (mc: Meilán)

(es) *Hácelo Haja, y azotan a Mazote.* (Correas)

11765. **Fanse de noite e descúbrense de día.** (mc: Buciños-F.V.S.)

11766. **Feita a lei, feita a trampa.** (mc: Buciños)

(pt) *Feita a lei, cuidada a malícia.* (Chaves) (es) *Hecha la ley, hecha la trampa; la malicia, el engaño.* (Correas) (ct) *Feta la lley, feta la trampa.* (Alberola)

11767. **Gusta a traición, i-o traidor, non.** (mc: A.S.A.)

(pt) *Ainda que a traição agrade o traidor sempre aborrece.* (Chaves) / *Ama El-rei a traição e o traidor não.* (Id.) / *Ama-se a traição, aborrece-se o traidor.* (Id.) (es) *La traición contenta, pero el traidor enfada.* (Sbarbi)

11768. **Hai moitos a cagar ordes e poucos a cumplilas.** (ms-LU: seminarista anónimo: Buciños, Carballedo, LU)

11769. **Hai moitos a dar ordes e poucos a cumplilas.** [3841] (mc: Buciños-F.V.S.)

(es) *Donde todos mandan, nadie obedece.* (Sbarbi)

11770. **Hai que ter razón, saber pedila e haber quen a dea.** (ms-SA: Francisco Canosa Quintáns)

11771. **Herdeiro de crego, libertino cego.** (ms: M.V.)

11772. **Home morto non fala.** (mc: F.B.B. / ms21,04r: Bermés)

11773. **Ladrós e encubridores, igual pena merecen.** (ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar de Galicia / ms18,65v: Camba)

11774. **Ladrós i-acubilladores igual pena merecen.** (mc: Buciños-F.V.S. / ms12,001)

(pt) *Tanto peca o que segura o saco como o que para dentro mete.* / *Tão ladrão é o que vai ao nabal como o que fica ao portal.* / *Tanta pena merece o* / *consentidor como o ladrão* / *Tão ladrão é o que vai a vinha como o que fica no portal.* (Id.) / *Tão ladrão é o que vai à vinha como o que fica à espreita.* (Chaves) / *Tão ladrão é o que vai ao nabal como o que fica ao portal.*

[3833] ms4: *escusanse*.

[3834] V. *Mentres a castaña está no souto, ou será miña ou de outro* tamén en *Jurídicos y similares*.

[3835] V. *Mentres a castaña está no souto, ou será miña ou de outro* tamén en *Jurídicos y similares*.

[3836] O orixinal di: *En este tempo todos se volven jastos e a culpa tena a Xunta da bastos.*

[3837] V. *En de morrendo o arrieiro, sábase de quén é a recua* en *Oficios*.

[3838] V. *Eu t'áusolvo de culpa e pena: se pecado tes, pecado che queda* en *Jurídicos y similares*.

[3839] V. *Entrei salvo de culpa e pena; se pecado tes, pecado che queda* en *Jurídicos y similares*.

[3840] ms4: *cho han de cobrar*.

[3841] ms4: *cagar ordes*.

(Id.) (es) *Si no hubiera encubridores, no habría ladrones.* (Sbarbi)

Acubillador, es encubridor, de *acubillar*, encubrir. *Acubillador* = encubridor, falta en nuestros diccionarios y es común en la tierra en la que hemos recogido el refrán. (ms12,001)

11775. **Máis quero ver a miña vaca morta que a xusticia á porta.** (ms15,43: Lugo)

11776. **Máis son os amenazados que os acuchillados.** (mc: J.P.)

(pt) *Mais são os ameaçados do que os acutilados.* (Chaves) (es) *Más son los amenazados que los acuchillados.* (Sbarbi)

11777. **Mal escapa o que a forca debe.** (mc: F.B.B.)

11778. **Mal escapa quen a forca debe.** (ms-SA: José M. Gulías Rivas: Forcarei, PO)

11779. **Mal me queren os compadres porque digo as verdades.** (ms-SA: Antonio Iglesias Duro: Carcacía, Padrón, C)

11780. **Man sobre man, como a muller do escribán.** [3842] (mc: C.A.)

(es) *Mano sobre mano, como mujer de escribano.* (Sbarbi)

11781. **Manda quen pode.** (ms-SA: Francisco Canosa Quintáns)

11782. **Mandar non quer par.** [3843] (mc: A.N. / ms10,037r: *D.E.*)

(pt) *Mandar não quer par.* (Chaves) (es) *El mandar no quiere par.* (Sbarbi)

11783. **Memento mei, Deus, quia ventus est, daca os cartos e toma os papés.** [3844] (mc: M.V.)

Var.: *& Memento mei, Deus, quia ventus est, daca os cartos e toma os papés.*

11784. **Mentres a castaña está no souto, ou será miña ou de outro.** [3845] (ms-SA: M. González Fernández)

11785. **Millor é ir á cárcel por dálas que ó hospital por levalas.** (mc: Buciños)

11786. **Moitas veces pag'as xusto por pecador.** (ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar da provincia de Lugo)

11787. **Moitas veces paga o xusto polo pecador.** (mc: Sarria)

(pt) *Paga o justo pelo pecador.* (Chaves) / *Muitas vezes lazerá o justo pelo pecador.* (Id.) / *Arde o verde pelo seco e paga o justo pelo pecador.* (Id.) (es) *Pagar justos por pecadores.* (ct) *Pagar justs per pecaors.* (Alberola)

11788. **Moitas veces preso, señal de ir á forca.** [3846] (mc: Buciños-F.V.S. / ms-LU: seminarista anónimo: Buciños, Carballedo, LU)

11789. **Muíños de herdeiros e bens de menores son os piores.** [3847] (mc: F.B.B.)

Véase en la sección de Agrícolas, Generales: Bens de menós, bens de ladrós.

11790. **N'as fagas n'as temas.** (ms-SA: Manuel Barreiro Somoza: Santa Mariña de Ribela, A Estrada, PO)

11791. **Na casa de Xan Pelexón todos reñen e todos teñen razón.** [3848] (mc: F.B.B.)

11792. **Nadia as faga con intención de non pagalas.** (ms-SA: seminarista anónimo: algún lugar da provincia de Lugo)

11793. **Nadie as faga, que lonxe ou cedo todas as paga.** (mc: R. Caruncho)

Var.: *Nadia as faga, que tarde ou cedo todas se pagan.* (M.V.)

(pt) *Ninguém as faz que as não pague.* (Chaves) / *Ninguem faz mal que o não pague.* (Id.)

11794. **Nadie as faga, que tarde ou cedo hanse saber.** (mc: Santiago)

11795. **Naide as faga que tarde ou cedo todas se pagan.** (ms21,23r: Bermés)

11796. **Nin a cama dourada alivia o dolor nin o bon cuarto a prisión.** (mc)

11797. **Ninguén vai ó abogado que non veña consolado.** (mc: F.B.B.)

11798. **Non as fagas sin intención de pagalas.** (mc: Tuiriz, Monforte)

(es) *No las hagas y no las temas.* (Sbarbi)

11799. **Non as fagas, non as temas.** (mc: Monforte / ms: Santiago)

Var.: *Non as fagas, non as temas, qu'eu te librarei delas.*

(es) *No las hagas, no las temas.* (Sbarbi)

11800. **Non as fagas, que as pagas.** (mc: Santiago)

11801. **Non as fai o gato o sábado que non as pague o domingo.** (ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar da provincia de Lugo)

11802. **Non asines carta que non leas nin bebas auga que non vexas.** (mc)

[3842] ms: *com'a*.

[3843] En ms10 s.v. *Mandar*.

[3844] ms3: *dácame os cartos*; ms4: *dacam'os*.

[3845] V. *En canto a castaña está no souto, será pra ti ou pra outro* e *En canto a castaña está no souto, será pra ti ou será pra outro* en *Jurídicos y similares*

[3846] ms4: *siñal*; ms-LU: *señal dir*.

[3847] ms3: *d'herdeiros*.

[3848] V. tamén *Casa*.

(es) *Ni firmes carta que no leas, ni bebas agua que no veas.* (Correas)

11803. **Non bebas auga que non vexas nin firmes carta que non leas.** [3849] (mc: C.A. *A Nosa Terra* / ms18,34r)

(pt) *Não bebas coisa que não vejas, nem assines carta que não leias.* (Chaves) (es) *No bebas agua que no veas, ni firmes carta que no leas.* (R. Marín)

Véase *Non asines carta que non leas...*

11804. **Non compres a quen comprou senón a quen herdou.** (ms9,02r: Silvarrey)

11805. **Non é ben sentenciar sin ouvir ó acusado.** (mc: Buciños)

Var.: *Non é ben sentenciar antes d'ouír ó acusado.* (F.V.S.)

(es) *Para sentenciar un pleito, es necesario oír a las dos partes.* (Correas)

11806. **Non firmes cartas que non leas nin bebas auga que non vexas.** (ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar da provincia de Lugo)

11807. **Non firmes cartas que non leas nin bebas auga que non bebas.** [3850] (ms-SA: José M. Gulías Rivas: Forcarei, PO)

11808. **Non firmes o que non leas nin bebas o que non vexas.** (ms15,45v: Valle del Mao)

11809. **Non firmes o que non vexas nin bebas agua que non vexas.** (ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar de Galicia)

11810. **Non hai prazo serodio.** [3851] (mc e ms: F.B.B. / ms10,098r: *D.E.*)

(es) *No hay plazo lejano.* (R. Marín)

11811. **Non hai plazo que non se cumpla.** (ms-LU: Paco de Seoane: Buciños, Carballedo, LU)

11812. **Nós por-o alleo e o demo polo noso.** (ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar de Galicia)

11813. **Nós pró alleo i-o demo pró noso.** (mc)

Var.: *Nós polo alleo i-o demo polo noso.*

(pt) *Nos pelo alheio e o diabo pelo nosso.* (Chaves) (es) *Nosotros a lo ajeno y el vecino a lo nuestro.* (R. Marín)

Equivale a *Lo mal ganado se lo lleva el diablo*.

11814. **Nos tratos cos teus amigos, un papel e dous testigos.** [3852] (mc: Buciños)

11815. **Novos herdeiros, pan nos comareiros.** (ms-SA: seminarista anónimo: Moreira, A Estrada, PO)

11816. **Novos reis, novas leis.** (mc / ms4: F.V.S.)

(pt) *Novo rei, nova lei.* (Chaves) (es) *Nuevo rey, nueva ley.* (Correas)

11817. **Nunca falta un manquiño para o fouciño.** (ms-SA: seminarista anónimo: algún lugar da provincia da Coruña)

11818. **O ben ganado léva'o diablo, e o mal ganado lévao o demo e o amo.** (ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar de Galicia)

11819. **O ben ganado lévao o diablo, i-o mal ganado, el i-o amo.** (mc)

(pt) *O bem ganhado se perde e o mal seu amo e ele.* (Chaves) (es) *Lo bien ganado perece y lo malo ello y su dueño.* (Correas)

Pone de manifiesto la facilidad con que suele gastarse la fortuna, y especialmente, las mal adquiridas. (Bergua)

11820. **O bon pagador é dono das bulsas alleas.** (mc: Buciños)

(pt) *O bom pagador, da bolsa alheia é senhor.* (Chaves) / *O bom pagador é herdeiro no alheio.* (Id.) (es) *El buen pagador, heredero es de lo ajeno, señor y dueño.* (Correas)

11821. **Ó cabo de cen anos os reies son villanos.** (mc)

(es) *Después de cien años, los reyes son villanos; y, después de ciento diez, los villanos son reis.* (R. Marín)

11822. **O costume fai lei.** (mc: F.B.B.)

(es) *La costumbre hace ley o tiene fuerza de ley.* (Sbarbi)

11823. **Ó cura i-ó xues hai que pagarlles cos pés.** (mc: Buciños / ms4: F.V.S.)

Yendo a su casa.

11824. **O delito arrastra.** (ms8,50v: Silvarrey)

11825. **O fruto xeitoso fai o boi ladrón.** (mc: Otero de Rey)

11826. **O gobernante, ollo por tras e ollo por diante.** (mc: Buciños-F.V.S.)

11827. **O home adiñeirado nunca en xuicio é condenado.** (mc: Tuiriz, Monforte)

11828. **O home ladrón ou criminal nunca en paz está.** (mc: Santiago)

11829. **O interés move os pés.** (mc: Tuiriz, Monforte)

(es) *El interés, mueve los pies.* (R. Marín)

11830. **O máis pagador sempre ten a disculpa a seu favor.** (mc: Santiago)

[3849] ms18,34r: *nin firmes cartas*.

[3850] O orixinal di: *Non firmes cartas e non ~~bey~~ lexas nin bebas auga que non bebas.*

[3851] ms: *N'hay.* / En ms10 s.v. *Plazo*.

[3852] V. *Entre amigos, un notario e cen testigos* en *Desconfianza*.

11831. **Ó médico e ó letrado non lle teñas enghañado.** [3853] (ms-SA: José M. Gulías Rivas: Forcarei, PO)

11832. **O papel i-a muller hastra o cu lles hai que ver.** (mc: F.L.)

(es) *El papel y la mujer, hasta el culo se le ha de ver.* (Sbarbi)

11833. **O papel rexe todo.** [3854] (mc: M.V. / ms21,28r: Bermés / ms10,081r: *D.E.*)

(es) *Donde se escribió un papel, hay que estar a lo que se dijo en él.* (R. Marín)

11834. **O precurador é como o disprizuador.** (mc)

Se parecen en la naturalidad con que cada uno cumple su destino.

11835. **O qu'apela, repela.** (ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar da provincia de Lugo)

11836. **O qu'escapa, ben libra.** (ms-LU: Jesús Redondo C.: Outeiro de Rei, LU)

11837. **O que afora, bota fóra.** (mc: F.B.B.)

11838. **O que antes nace, antes pace.** (mc: Carballino / ms15,55: Carballedo)

Var.: *Quen antes nace, antes pace.* (F.V.S.)

(pt) *Quem antes nasce, antes pasce.* (Sbarbi) (es) *El que antes nace, antes pace.* (Sbarbi) / *Quien primero nace, primero pace.* (R. Marín)

Alude a los mayorazgos que se llevan la mayor parte de la hacienda.

11839. **O que ben anda, ben acaba.** (ms-SA: Héctor Blanco Tato: Cereo, Coristanco, C (5º curso))

11840. **O que ben escapa, ben libra.** (ms8,05r: Silvarrey)

Por ejemplo cuando a uno le espera una paliza y escapa.

11841. **O que coa curia ha tratar, non seña curto no andar.** (mc: M.L.)

Lo recoge la canción popular: *A aquel que é bo preiteante / háselle de conocer / en te-la boca fechada / franca a bulsa e listo o pé*.

11842. **O que compra con diñeiro que non é seu, non diga que compra senón que vendeu.** [3855] (mc: M.V. / ms21,23r: Bermés)

Var.: *O que merca con diñeiro que non é seu, non diga que merca senón que vendeu.* (F.B.B.)

11843. **O que compra con diñeiro que non é seu, non diga que comprou senón que vendeu.** (ms-SA: Amador Darriba Míguez (13-11-1951))

11844. **O que con mentira vai á xusticia, con mentira volve.** (ms8,32r: Silvarrey)

11845. **O que contas non bota, contas n'atopa.** (mc e ms4: M.V. / ms4: Fonsagrada-F.V.S. / ms21,22r: Bermés)

Var.: *O que contas non bota, contas non saca.* (mc: Sarria / ms4: F.V.S.)

11846. **O que contas non bota, contas non atopa.** (ms11,47: Comarca de Fonsagrada)

11847. **O que dá o que ten, non merece pena.** (mc: Santiago)

11848. **O que dá pan a can alleo perde o pan e perde o can.** (ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar de Galicia)

11849. **O que de unha se escapa, cen anos vive.** [3856] (ms-SA: Manuel Lago López / ms-SA: Celestino López López: Brai, San Vicenzo de Curtis, Vilasantar, C / ms-LU: José Ballesteros Alonso)

11850. **O que diante nace, diante pace.** (mc: Lugo / ms17,002)

(pt) *Quem antes nasce, antes pasce.* (Chaves)

Véase *O que antes nace, antes pace*.

11851. **O que do seu fai alleo, colla pallas e métaas no seo.** [3857] (mc: *Terra de Melide* / ms: V.R. y A.R. / ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar da provincia da Coruña / ms-SA: Jaime Fráiz Vázquez: Arzúa, C)

11852. **O que do seu fai alleo, colla un corno e métao no seo.** (ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar de Galicia)

11853. **O que do seu fai alleo, colla unha pedra e métaa no seo.** (mc: Carballedo / ms4: F.V.S.)

11854. **O que do seu fai alleo, colla papeles e métaos no seo.** (mc: Santiago)

Véase *O que do seu fai alleo...*

11855. **O que do seu fai alleo, mete as pallas no seo.** (ms-LU: seminarista anónimo: Melide, C)

11856. **O que do seu fai alleo, mete cagallós no seo.** (ms21,06r: Bermés)

11857. **O que do seu fai alleu, colla as mans e metas no seu.** (ms-LU: Félix Rodríguez Vieites)

11858. **O que dunha se escapa, cen anos vivirá.** (ms-SA: Clemente Crespo Caamaño: Santiago de Compostela, C)

11859. **O que é de lei, á casa lle ha de vir.** (mc: Tuiriz, Monforte)

11860. **O que escapa, ben libra.** (mc: Santiago)

[3853] O orixinal di: *O medico e o letrado non lle teñas enjañado*.

[3854] En ms10 s.v. *Papel*. V. *Cartas cantan* en *Documentos*.

[3855] mc: *que n'é seu*.

[3856] ms-SA (Celestino L.): *O que de un se escapa*; ms-LU: *O que de unha escapa*.

[3857] ms-LU: *Coll'as pallas*; ms-SA: *do seo fay alleo, metas no seu*.

11861. **O que escapa, delito ten.** [3858] (mc: Tuiriz, Monforte / ms-LU: Jesús Redondo C.: Outeiro de Rei, LU)

(es) *Quien huye, delito tiene.* (R. Marín) / *Quien huye del jucicio, confiesa su maleficio.* (R. Marín) / *Quien huye por algo huye.* (Id.) / *Quien huye del juez, delincuente es.* (Id.)

11862. **O que fai a lei, fai a trampa.** (ms-LU: seminarista anónimo: Buciños, Carballedo, LU)

11863. **O que fai as feitas, fai as sospeitas.** (ms10,19r: *D.E.*)

11864. **O que fai fillos en muller allea, perde a feitura.** [3859] (mc: F.B.B. / ms-SA: seminarista anónimo: algún lugar de Galicia)

Var.: *O que fai fillos en muller allea, perde fillos e feitura.* (F.V.S.) [3860]

11865. **O que fai o que pode, non merece pena.** [3861] (mc: Buciños)

(pt) *Quen faz o que pode, faz o que deve.* (Chaves)

11866. **O que fixo a lei, fixo a trampa.** (ms21,24r: Bermés)

11867. **O que herda os bés, herda os males tamén.** (ms10,049v: Carballino)

11868. **O que lle com'os bés, que lle rez'ós pés.** (ms11,49: Comarca de Fonsagrada)

11869. **O que lle comeu os bés, que lle rece ós pés.** (mc: Carballedo / ms4: F.V.S.)

11870. **O que mal anda, mal acaba.** (ms-LU: Trini Figueiras: San Salvador de Asma, Chantada, LU. Convento Las Córneas)

11871. **O que manda, sabe.** (ms-SA: Francisco Canosa Quintáns)

11872. **O que manda, manda como quere.** (ms-LU: seminarista anónimo: Guntín, LU)

11873. **O que manda, non roga.** (ms: Buciños / ms21,17v: Bermés)

11874. **O que mata, morto queda.** (mc)

11875. **O que non herda os pés, non herda os bés.** [3862] (mc e ms11,11: Buciños)

Hay que participar de la sangre para heredar los bienes de los mayores. Se aplica el refrán en Carballedo, como explicación del derecho que establece el artº 811 del *Código Civil*, que llaman vulgarmente el artículo *reservista*.

11876. **O que non queira danzas, que non se meta nelas.** [3863] (mc: Buciños)

11877. **O que non queira peras, que non vaia a elas.** (mc: Vivero)

11878. **O que queira vivir seguro, pague ó rei o que é "suio".** [3864] (mc: Buciños / ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar da provincia de Lugo)

11879. **O que rouba a un ladrón, ten cen anos de perdón.** (ms-SA: seminarista anónimo: Moreira, A Estrada, PO)

11880. **O que se escusa, acusa.** (ms-SA: José M. Gulías Rivas: Forcarei, PO)

11881. **O que se mete a redentor, sai crucificado.** [3865] (mc: Tuiriz, Monforte / ms-SA: seminarista anónimo: algún lugar de Galicia)

11882. **O que sementa ventos, recolle tempestades.** (mc: Sarria)

(pt) *Quem semeia ventos colhe tempestades.* (Chaves) (es) *Quien siembra vientos, recoge tempestades.* (R. Marín)

11883. **O que ten a lengua aguda, que teña a costrela dura.** (ms-LU: seminarista anónimo: Paradela, LU)

11884. **O que ten a lengua aguda, ten a costela dura.** (ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar da provincia de Lugo)

11885. **O que ten a lengua aguda, ten que ter a costela dura.** [3866] (mc)

Var.: *O que ten a lengua aguda, que teña a costela dura.* (ms4: A.N.)

(es) *Quien tiene la lengua dura, necesita tener costilla dura.* (Sbarbi)

Glosado por la siguiente canción popular: *Coa xusticia non hai chanza, / a condanada rabuña: / o que ten a lengua larga / ha ter a costela dura. / Por Dios cala, meu homiño / dixo a muller do tío Pedro: / quen dá moito á martadela / logo lle poñen un freno.*

11886. **O que ten pescozo, non está libre da forca.** (mc: Carballedo)

Var.: Como: *En canto hai pescozo...*

11887. **O que ten testada ó camiño, sírvese polo seu eido.** (mc)

Var.: *O que testa na rúa, sérvese pola súa.* (mc: F.B.B. y G.S. / ms4: G.S.) [3867]

Las fincas rústicas o urbanas que lindan con una calle o camino público, tienen por él su servicio, sin derecho a hacerlo por predios ajenos.

[3858] ms: *Quen escapa*; ms-LU: *qu'escapa*.
[3859] ms-SA: *na muller*.
[3860] ms4: *n-a muller allea*.
[3861] V. *Voluntad* (*Buena voluntad*).
[3862] ms11: *hereda os pés, hereda os bes*.
[3863] ms: *n-elas*.
[3864] ms-LU: *pag'o rei o qu'é suio*.
[3865] ms-SA: *sale*.
[3866] V. *Quen ten a léngoa aguda, que teña a costela dura* en *Ofensas*.
[3867] ms4: *sirvese*.

11888. **O que ten lengua, córtaselle.** (mc)

11889. **O que vai ó abogado, nunca vén desconsolado.** (mc: M.V.)

11890. **O que vai ós abogados, non ten que perder: si con mentira vai, con mentira vén.** (ms5,057: Silvarrey)

11891. **O rei, onde n'está, non parece.** [3868] (mc: Buciños / ms-LU: Paco de Seoane: Buciños, Carballedo, LU)

11892. **O ruín pagador nunca ten diñeiro.** (mc: Sarria-F.V.S.)

11893. **O seu dállo a seu dono.** (mc: Tuiriz, Monforte)

(pt) *A cada um aquilo que é seu.* (Chaves) (es) *A cada uno lo suyo.*

Véase *A cada un, o seu*.

11894. **O seu darllo ao seu dono.** (ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar de Galicia)

11895. **Ó xuez pegarlle cos pés.** (mc)

(es) *A jueces galicianos, con los pies en las manos.* (Sbarbi)

Así lo registra Leiras Pulpeiro y, al no haberlo oído nunca de esta manera, aventuramos la hipótesis de que sea errata y una variante del que dice: *O cura i-ó xuez, hai que pagarlles cos pés*.

11896. **Onde falan cartas, calan barbas.** (mc: F.B.B.)

Var.: *Onde letras falan, barbas calan.* (mc: F.L. / ms4: Fonsagrada-F.V.S.) [3869] / *Onde hay cartas, calan barbas.* (M.V.)

(pt) *Calem barbas e falem cartas.* (Chaves) (es) *Hablen cartas y callen barbas.* (Sbarbi) / *Donde las cartas hablan, las barbas callan.* (R. Marín)

Véase *Calan barbas...*

11897. **Onde non te chaman non te metas.** [3870] (mc: F.B.B. / ms: M.V.)

Var.: *A donde non-o chaman, vai o can.* / *A donde non me chaman, ¿que me quererán?* / *Cucharín, cucharetas, donde non te chamen non te metas.* (Santiago)

(es) *A donde no te llaman, no vayas.* (R. Marín) / *Donde no te llaman ¿que te quieren?* (Id.) / *Donde no me llaman para nada me querrán.* (Sbarbi)

11898. **Onde o diñeiro fala, todos calan.** [3871] (mc: Buciños)

(pt) *Onde o ouro fala, a língua cala.* (Chaves) (es) *Cuando el dinero habla, todos callan.* (R. Marín) / *Donde don dinero habla, todo el mundo calla.* (Id.)

11899. **Onde vai a auga, que vai'o caldeiro.** (ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar da provincia de Lugo)

11900. **Onde vai a fouce, vai o mango.** (ms-SA: Manuel Camino Sánchez)

11901. **Onde vai a fouce, vaia o mango.** [3872] (mc: M.V. / ms21,24r: Bermés)

(pt) *Onde vai o carro, vão os bois.* (Chaves) / *Onde vai o ferro, vai a ferrugem.* (Id.) (es) *Donde va el caldero, vaya la soga.* (R. Marín) / *Donde va la aguja, va el hilo.* (Id.)

Un caso particular de la ley de accesión.

11902. **Onde vai a ola que vaia a tapadeira.** (mc: Buciños)

11903. **Onde vires bulla escápate, se non queres ser testigo nin parte.** (mc: M.V. / ms21,21r: Bermés)

Var.: *Onde vexas bulla, escápate, si non queres ser testigo nin parte.* (ms4: F.B.B.)

(pt) *De arruídos guar'-te, não serás testemunha nem parte.* (Chaves) (es) *Donde revuelta hubiere, escabúllete si bien librar quieres.* (R. Marín)

Véase *Escápate da bulla...*

11904. **Onde vires división sólo esperes perdición.** [3873] (mc: C.A. / ms10,138r: *D.E.*)

11905. **Os cartos cóllense unha ves e cóntanse tres.** [3874] (mc: F.B.B.)

(es) *El dinero se ha hecho para contarlo.* (Sbarbi)

11906. **Ós meus compadres non lle gusta cando lle din as verdades.** (ms-SA: José Cornes Iglesias: Santiago de Buxán, Val do Dubra, C)

11907. **Pagan xustos por pecadores.** (ms15,52r / ms10,075r: *D.E.*)

Castigo (ms10)

11908. **Palabra de rei non falta.** (mc: Buciños)

11909. **¿Parcerías? Coa muller, i-ás veces hai que ver.** [3875] (mc: M.L.)

11910. **Parécelles mal ós meus compadres porque lles contan as verdades.** [3876] (ms-LU: seminarista anónimo: Melide, C)

11911. **Paso de boi, dente de lobo e, de vez en cando, facer o bobo.** (mc: Buciños)

[3868] ms-LU: *non está*.

[3869] ms4: *Donde*.

[3870] Dentro do sobre *Curiosidad* no manuscrito. / ms4: *te chamen* / V. *Onde non te chaman, nada che queren* en *Entretenimiento*.

[3871] V. *Cando o diñeiro fala, todos calan* en *Dinero* (*Poder del dinero*).

[3872] ms21,24r: *vaya a fouce vaya o mango*.

[3873] mc: *Donde vires*. / En ms10 s.v. *Ver*.

[3874] V. tamén *Riqueza y dinero*.

[3875] ms: *c'a*; ms4: *hai que se ver*.

[3876] O orixinal di *Parécelles mal os meus compadres, porque lles contan has verdades*.

Se pone en boca de procuradores y demás adláteres de la Curia.

11912. **Polo que cabe no peito non hai preito.** [3877] (mc: Santiago)

(es) *Por lo que guardo en mi pecho, nunca tendré pleito.* (R. Marín)

11913. **Polo que garde no peito non hai pleito.** (ms-SA: Amador Darriba Míguez (13-11-1951))

11914. **Por tras, chámanlle ó rei, cornudo.** (mc / ms4: F.V.S.)

Var.: *Rei é que rei non ve.* (M.V.)

11915. **Pra ben estar, o ladrón na forca i-o santo no altar.** (ms10,015r: *D.E.*)

11916. **Pra entender de presos, carceleiros vellos.** (mc: Carballino / ms21,12v: Bermés)

11917. **Pra entender us presos, carceleiros vellos.** (ms-SA: José María García Vázquez: Dodro, C (10-11-51))

11918. **Pra lograla hai que porfiala.** (mc: F.B.B.)

(es) *Quien la sigue, la consigue.* (Correas) / *Porfía y lograrás.* (R. Marín)

11919. **Pra o ladrón da casa non hai pechadura.** (mc: F.B.B.)

Var.: *Pró ladrón da casa non hai coutura.* (La Golada-F.V.S.)

(pt) *A ladrão de casa, não há chave.* (Chaves) (es) *Para el ladrón de casa, no hay puerta cerrada.* (R. Marín)

11920. **Preso, nin por un pelo.** (mc: A.S.A.)

11921. **Prestan diñeiro os amigos ante notario e testigos.** [3878] (mc: Carballedo / ms4: F.V.S.)

11922. **Prestar diñeiro ós amigos, ante notario e testigos.** (ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar da provincia de Lugo)

11923. **Que gane Pedro, que gane Xan, quen paga todo é o saio de lan.** (mc: S.P.P.-*Ultreya*)

Aplícase el refrán principalmente a las contiendas políticas, y el *saio de lan* es el pobre labriego, que las paga todas.

11924. **Quen apela, arrepela.** (mc: F.B.B.)

11925. **Quen armou o trelo, que o desarme.** [3879] (ms10,103r: *D.E.*)

11926. **Quen as fixo, que as pague.** (mc: F.B.B.)

(pt) *Quem faz mal espere outro tal.* (Chaves) (es) *Quien la hace, la paga.* (R. Marín) (ct) *Qui la faça que la pague.* (Alberola)

11927. **Quen coa curia ha de tratar non seña curto en dar.** (mc: A.N.)

11928. **Quen enredou a meada que a desenrede.** (mc e ms4: A.S.A. / ms4: J.P.)

11929. **Quen fai as feitas, ten que roer as sospeitas.** (ms10,19r: *D.E.*)

11930. **Quen fai fillos en muller allea perde os fillos mais o feitizo.** (mc: F.B.B.)

11931. **Quen fai o que non debe recibe o que non quere.** (mc: Buciños)

(es) *Quien hace lo que no debe, le sucede lo que no cree.* (R. Marín)

11932. **Quen fai o que quere, non fai o que debe.** (mc: Carballedo)

(pt) *Quem faz o que quer, não faz o que deve.* (Chaves) (es) *Quien hace lo que quiere no hace lo que debe.* (Bergua)

Teniendo libertad de obrar, es fácil pasarse de lo justo.

11933. **Quen fixo a lei, fixo a trampa.** (ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar de Galicia)

11934. **Quen fuxe do seu chan, algunha cousa malicia.** (mc: R. Caruncho)

(es) *Quien huye, algo tiene.* (R. Marín) / *Quien huye, delito tiene.* (Id.)

11935. **Quen lle come os bés, que lle rece ós pés.** (mc e ms4: M.L. / ms4: F.V.S.)

11936. **Quen mal anda, mal acaba.** (mc: *Dicc. Ac.* / ms18,76r: A.S.A.)

(pt) *Quem mal anda, mal acaba.* (es) *Quien mal anda, mal para.* (R. Marín)

Se aplica generalmente en sentido moral, aunque una canción popular, recogida por Ballesteros, lo glosa más bien en sentido recto: *Manoel, ti andas no monte / coa roupiña remendada. / Déixate, Manoel d'andar: / quen mal anda, mal acaba*.

11937. **Quen mal fai, mal espera.** (mc: Buciños)

(pt) *Quem mal faz por mal espere.* (Chaves) / *Quen faz mal espere outro tal.* (Id.) / *Ninguem faça mal que espere de lhe vir bem.* (Id.) (es) *Quien mal hace, mal espera.* (R. Marín) (ct) *Qui mal fa, mal trobará.* (Alberola)

11938. **Quen manda, manda.** (mc: Buciños)

(pt) *Quem manda, manda bem.* (Chaves) (es) *Quien manda, manda, y cartuchera en el cañón.* (R. Marín) / *Quien manda, manda y ahí que da el hueso.* (Id.)

11939. **Quen manda, non roga.** (mc: M.V. / ms: Buciños)

(es) *Quien manda, no ruega.* (Bergua)

[3877] V. *Polo que gardo no meu peito non teño preito* en *Pleitos*.

[3878] V. *Entre amigos, un notario e cen testigos* en *Desconfianza*. / ms4: *amigos... ante notario*.

[3879] Sen tema no orixinal.

El que por oficio manda, nunca debe perder autoridad.

11940. **Quen mellor cos empregados se confesa, maior penitencia leva.** [3880] (mc: F.B.B. / ms21,23r: Bermés)

11941. **Quen nun ano queira ser rico, ó medio afórcano.** [3881] (mc: Buciños / ms4: F.V.S.)

(pt) *Quem quer chegar mui depressa, arrisca-se a ficar manco.* (Chaves) (es) *Quien quiere ser rico en un año, al medio lo ahorcan.* (R. Marín)

11942. **Quen nun ano quere ser rico, ó medio, afórcano.** (ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar da provincia de Lugo)

11943. **Quen rouba a un ladrón, gana cen anos de perdón.** [3882] (mc: M.V. / ms21,28r: Bermés)

Var.: *Ladrón que rouba a ladrón, ten cen anos de perdón.* (ms5,133)

(pt) *Quem rouba a ladrão, tem cem anos de perdão.* (Chaves) / *É bom ladrão quem ladrão rouba.* (Id.) / *Ladrão que rouba a ladrão, tem cem anos de perdão.* (Id. (es) Quien hurta al ladrón, cien años gana de perdón. (Sbarbi) / *Quien roba a un ladrón, tiene cien años de perdón.* (Id.)

11944. **Quen rouba ó ladrón, ten cen anos de perdón.** (ms-SA: seminarista anónimo: Narla, Friol, LU)

11945. **Quen vive sin conta, vive sin honra.** (mc: Buciños)

(pt) *Quem vive sem conta, morre sem honra.* (Chaves)

11946. **Quérenme mal meus compadres porque lle digo as verdades.** (ms-SA: Serafín Caamaño Cernadas: Esteiro, Muros, C)

11947. **Quérenme mal os compadres porque lle digo as verdades.** (ms-SA: Nicolás Alvarellos López: Lalín, PO)

11948. **Rei é o que rei non ve.** (ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar da provincia de Lugo)

¡Había que servirle durante tres años!

11949. **Rei é quen rei non ve.** (mc: M.V.)

Var.: Como: *Ben rei é...*

11950. **Rei morto, rei posto.** (mc: Sarria / ms4: F.V.S.)

(pt) *Rei morto, rei posto.* (Chaves) (es) *A rey muerto, rey puesto.* (Sbarbi) / *Rey muerto, rey puesto; empero más vale el vivo que el muerto.* (Correas)

11951. **Reunión de pastores, sinal de ovella morta.** [3883] (mc: Buciños-F.V.S. / ms-LU: seminarista anónimo: Buciños, Carballedo, LU)

(es) *Junta de rabadanes, muerte de oveja.* (Sbarbi) / *Junta de rabadanes, mortandad de ovejas.* (Id.) / *Junta de mayorales, burra muerta.* (R. Marín)

11952. **Rifan os ladróns e descúbrense os roubos.** (mc: F.B.B.)

(es) *Riñen los ladrones y se descubren los hurtos.* (Sbarbi) / *Riñen los pastores y se descubren los fueros.* (Sbarbi)

11953. **Rompen os burros e páganas os arrieiros.** [3884] (mc: Buciños)

11954. **Rou, rou, fagámo-lo que o rei mandou.** [3885] (mc: A.S.A. / ms15,01: Eugenio Carré Aldao, *Lit.Gall.*, 2ªed, 1911)

(pt) *Rou-rou, faça-se o que el-rei mandou.* (Chaves) (es) *Ro, ro, hacerse ha lo que el rey mandó.* (Correas)

11955. **San Miguel pese como queira, a romana ha de da-lo seu.** [3886] (mc / ms4: F.V.S. / ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar da provincia de Lugo)

11956. **Se pos o derradeiro no concello, unhos dirán que é blanco i-outros que é negro.** [3887] (mc: Buciños / ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar da provincia de Lugo)

Véase *O que pon o cu en concello...*

11957. **Se queres ano ganado, nunca vaias ó abogado.** [3888] (mc: Buciños / ms4: F.V.S.)

11958. **Se queres saber a verdade, espera que veñan as comadres.** (ms-LU: seminarista anónimo: Portomarín, Portomarín, LU)

11959. **Se queres vivir en paz, non te metas nas miñas augas.** (mc)

(es) *Si quieres vivir sin pena, cuida de tu casa y deja la ajena.* (R. Marín)

11960. **Se queres vivir tranquilo, deixa en paz ó teu viciño.** [3889] (mc: Tuiriz, Monforte)

11961. **Señor escribano, usté ben o entende: o que todo o quere, todo o perde.** (mc: Buciños)

[3880] ms21,23r: *millor, empreados*.
[3881] ms4: *quere ser rico*.
[3882] ms: *O que rouba...*
[3883] ms-LU: *señal dovella*.
[3884] V. *Xogan os burros e perden os arrieiros* en *Agrícolas* (*Animales*).
[3885] O orixinal di: *Rou, rou, fagàmol-o que o rei mandòu.*
[3886] O orixinal di: *San Miguel pese como queira; a romana ha de dal-o seu.* / ms4: *ha dal'o seu*; ms-LU: *á dar lo seu*.
[3887] ms-LU: *qu'é blanco i-autros qu'é negro*. / V. *O que pon o cu en consello, uns lle din branco e outros lle din negro* en *Opiniones*.
[3888] ms4: *vayas*.
[3889] ms4: *veciño*.

(pt) *Quem tudo quer, tudo perde.* (Chaves) / *Quem muito quer, tudo perde.* (Id.) (es) *Quien todo lo quiere todo lo pierde, y no es conocido hasta que es perdido.* (Correas)

11962. **Si queres vivir no teu, págalle ó rei o seu.** (ms: F.V.S.)

11963. **Si un leva o seu xuicio ó concello, unhos dirán branco i-outros negro.** [3890] (mc: M.L.)

(pt) *Põe o teu dinheiro em conselho, um dirá é branco, outro é vermelho.* (Chaves) (es) *Pon lo tuyo en concejo, y unos te dirán blanco, y otros dirán negro.* (Sbarbi) / *Saca lo tuyo al mercado, y unos dirán que es prieto y otros, que es blanco.* (R. Marín) / *Pon tu culo al terrero y unos dirán que es blanco y otros que es prieto.* (R. Marín)

11964. **Silabario de sete letras, onde non te chaman, non te metas.** (ms9,07v: Meda)

11965. **Tan boa é a venda como a hipoteca.** (mc: F.B.B.)

Var.: *Tan boa é a venta como a hipoteca.* (A.S.A.)

11966. **Tan bonita é a culpa, que nadie a quer.** (mc: M.V.)

11967. **Tantos xuicios como cabezas.** [3891] (mc: Santiago)

El clásico latino: Tot capita, quot sententiae.

11968. **Te bautizo ó pe dun rigueiro, uña larga, pé lixeiro.** (mc: Buciños)

Como otros análogos se pone en boca de curiales.

11969. **Todos me queren porque son d'Audencia, leve o demo tal comenencia.** (mc: F.B.B. / ms3: *Terra de Melide*)

11970. **Trampas de san Juan, por donde veñen, van.** (ms-LU: seminarista anónimo: Laiosa, O Incio, LU)

11971. **Un soldado sabe máis que sete letrados.** (mc: Buciños / ms4: F.V.S.)

11972. **Unhos comen as noces i-autros levan as voces.** (ms-LU: Paco de Seoane: Buciños, Carballedo, LU)

11973. **Val máis leva-las mans limpas que levalas cheas.** (ms10,036v: *D.E.*)

11974. **Val máis xusticia á porta que misericordia.** (mc: F.B.B.)

11975. **Vale máis o heredado que o comprado.** (ms: Paradela)

11976. **Van as leis onde queren os reis.** (mc: F.B.B.)

(pt) *Vale a lei o que quer o Rei.* (Chaves)

Véase *Alá van leises...*

11977. **Van os cregos ó concello, tran o cuco no capelo.** [3892] (mc: A.I. / ms21,07v: Bermés)

Var.: *Van os cregos ao concello, levan o cuco no capelo.* (F.B.B.)

(es) *Van los clérigos a los concejos, traen los cucos en los capelos.* (Correas)

11978. **Voz de pueblo, voz de ceo.** (ms-LU: Jesús Redondo C.: Viana do Bolo, OU)

11979. **Xan andábache no monte ca súa capa remendada; anda, Xan, anda que o que mal anda, mal acaba.** (ms-LU: seminarista anónimo: Pacios, Neira de Xusá, Baralla, LU)

11980. **Xusticia, pro non pola miña casa.** (mc)

(pt) *A justiça a todos guarda, mas ninguém a quer em casa.* (Chaves) (es) *Cada uno quiere justicia, y no por su casa.* (R. Marín) (ct) *Justicia y no per ma casa.* (Alberola)

11981. **Xusto, xusto, sólo Dios.** (mc: *Terra de Melide*)

(*ct*) *Deu fa justicia a tots.* (Alberola)

JUVENTUD. V. tamén *Moza, Mozo*.

11982. **Xente nova e roupa vella, todo o mundo prende nela.** [3893] (ms5,045: Santiago)

LABOR

11983. **Labor comenzado é medio feito.** (ms10,031v: *D.E.*)

11984. **Labor comenzado non-o mostres hastra velo acabado.** (ms10,031v: *D.E.*)

11985. **Labor feito nada pide.** (ms10,031v: *D.E.*)

11986. **O labor comenzado que non cho vexa sogro nin cuñado.** (ms10,031v: *D.E.*)

11987. **O lume, a cama e o amor non din "vaite ó teu labor".** (ms10,031v: *D.E.*)

[3890] V. *O que pon o cu en consello, uns lle din branco e outros lle din negro* en *Opiniones*.

[3891] V. *Cada cabeza, súa sentenza* en *Opiniones* e en *Necedad* (*Desacierto de los necios*).

[3892] ms4:*¿Van os cregos ô concello?*. No ms21,07v lemos *Van os cegos ao concello, traen o cuco no capelo*. É unha errata, porque este refrán é sabido que se refire ó feito de que o xoves santo pola mañán tódolos arciprestes asisten na correspondente catedral á misa de consagración dos santos óleos (para a administración do bautismo, confirmación e extremaución) e regresan á súa parroquia antes dos oficios da tarde cos óleos para repartir entre os outros da súa comarca ou arciprestado. A isto chámalle o refrán *ir ó concello*, hoxe diriamos *xuntanza*. E como o xoves santo cae nos derradeiros días de marzo ou primeiros de abril, regresan co cuco primaveral.

[3893] Indica *Juventud*.

LABRADOR. V. tamén *Agrícolas, Oficios*.

11988. **Labrador barallán non colle viño nin pan.** (ms10,031v: *D.E.*)

11989. **Labrador de capa negra pouco medra.** (ms10,031v: *D.E.*)

11990. **Labrador larchán nin colle viño nin sega pan.** (ms10,032r: *D.E.*)

11991. **Labrador paxareiro nunca bo rendeiro.** (ms10,032r: *D.E.*)

11992. **Ó labrego lacaceiro nácenlle espiñas nos eidos.** [3894] (ms10,032r: *D.E.*)

11993. **O labrego que non queira pasar por lacazán, ten que ter callos na man.** [3895] (ms10,032r: *D.E.*)

11994. **O prado quer seu precuro e o labramio, labrador.** (ms10,032r: *D.E.*)

11995. **O que vive da labranza, vive da esperanza.** (ms10,032r: *D.E.*)

11996. **Quen sea labrego honrado, ten que vivir do seu traballo.** [3896] (ms10,032r: *D.E.*)

11997. **Se queres ser bo labrego, vente ó rego.** [3897] (ms10,032r: *D.E.*)

LACERÍA

11998. **Vende na casa e merca na feira se queres saír de laceira.** (ms10,032r: *D.E.*)

LACÓN

11999. **Ó lacón e ó touciño, tragos de viño.** (ms10,032r: *D.E.*)

LACRAS Y VICIOS SOCIALES. V. tamén *Juego de la brisca, Pereza y ociosidad, Tresillo, Vicios*.

12000. **A ambición rompe o saco.** (mc)

Var.: *A cobiza racha o saco.* (C.A.) / *A cobiza rompe o saco.* (Buciños)

(pt) *A cobiça rompe o saco.* (Chaves) (es) *La codicia rompe el saco, o quizá le romperá donde no está.* (Correas) / *Codicia mala, saco rompe.* (Id.)

12001. **A auga de correr e a xente de falar non se pode privar.** (ms-SA: Manuel López Castro: Santa Comba de Cordeiro, Valga, PO)

12002. **A auga de correr e a xente de falar non se pode privar.** [3898] (ms-SA: Juan Carlos Couselo Gago)

12003. **Á auga de correr i-á xente de falar non se pode privar.** [3899] (mc: M.V. / ms21 / ms-SA: Manuel López Castro: Santa Comba de Cordeiro, Valga, PO / Juan Carlos Couselo Gago)

Var.: *A auga que corre y-a xente que fale non se pode deter.* (ms4: F.V.S.)

Alude principalmente a la murmuración.

12004. **A ave que máis murmura é a veciña.** (mc: Tuiriz, Monforte)

Juega con las palabras ave y a ve-ciña.

12005. **A baraxa é o libro dos xogadores.** (mc: M.V.)

12006. **A concencia é verde, i-o verde cómeno os burros.** [3900] (mc: Carballedo)

(es) *La vergüenza era verde, y se la comió un burro.* / *La vergüenza era verde y se la comió un borrico.* (Sbarbi)

12007. **A contas vellas, baraxas novas.** (mc)

(pt) *A contas velhas, baralhos novos.* (Chaves) / *A contas velhas, geitos novos.* (Id.) (es) *A cuentas viejas, barajas nuevas.* (Correas) (ct) *A contes vells, baralles nòves; feixos d'aigua lligats en còrdes.* (Alberola)

12008. **A curiosidade é boa prá roupa branca.** [3901] (mc: A.S.A.)

Var.: *A curiosidade é boa prá brancura.* (mc: C.A. / ms e ms4: A.C.) [3902]

Juega con las dos significaciones de la voz *curiosidad*.

12009. **Á i-auga de correr i-ós cas de ladrar, non se lles pode privar.** [3903] (mc: A.N.)

Se aplica a las lenguas que ladran con la murmuración.

12010. **A lengua de mel moitas veces esconde corazón de sacabeira.** [3904] (mc: Villamane, Cervantes)

Revela el mal concepto en que nuestros campesinos tienen a la salamandra, como otros que van en la sección de Medicina.

12011. **Á mala costumbre, crebarlle a perna.** (mc: Carballedo)

(es) *A la mala costumbre, quebrarla la pierna o la cabeza.* (Correas) / *A la mala*

[3894] En ms10 s.v. *Labriego*.
[3895] En ms10 s.v. *Labriego*.
[3896] En ms10 s.v. *Labriego*.
[3897] En ms10 s.v. *Labriego*.

[3898] O orixinal di: *A auga de correr e a gente de faltar non se pode privar*.
[3899] ms: *y a xente*; ms3: *non se lles pode*; ms21, ms-SA e J.C. Couselo Gago: *e a xente*.
[3900] ms: *y o verde*.
[3901] mc: *blanca*.
[3902] mc e ms: *blancura*.
[3903] ms: *A y-auga de correr y os cas*; ms3: *non se lles pode*.
[3904] Vilamane pertence ó concello de Becerreá e non a Cervantes.

costumbre quebrarle la pierna o cortarle las piernas. (Sbarbi)

12012. **A muita pasión non agarda razón.** (ms15,15)

12013. **A pasión cega a razón.** (mc: Tuiriz, Monforte)

(es) *La pasión ciega razón.* (R. Marín) / *Con pasión, no hay quien tenga seso.* (Sbarbi)

12014. **A pesares, tragos, i-a disgustos, cigarros.** [3905] (ms-SA: seminarista anónimo: Narla, Friol, LU)

12015. **A pesares, tragos, i-a rabias, cigarros.** (ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar da provincia de Lugo)

12016. **Á porta do fiadeiro, o que escoita de si oi.** (mc: Chorexe, Palas de Rey)

12017. **A soberbia é filla de mal pai.** (mc: Aguada, Carballedo)

12018. **A soberbia é nos pobres e nos ricos a avaricia.** (ms18,20r)

12019. **A soberbia está nos probes, e nos ricos, a avaricia.** [3906] (mc e ms4: M.V.)

12020. **A xogueta e a bebedela botan as casas por terra.** [3907] (mc: J.P. / ms3: M.V.)

(pt) *Jogo e bebida, casa perdida.* (Chaves) / *Na casa de quem joga, pouca alegria mora.* (Id.) (es) *Juego y bebida, casa perdida.* (R. Marín) / *El juego destruye más que el fuego.* (Id.)

12021. **Agua que non has de beber déixaa correr.** (ms-SA: Manuel Barreiro Somoza: Santa Mariña de Ribela, A Estrada, PO)

12022. **Alábate, can, que casas mañán.** (ms-SA: Ramón Álvarez Baliña: San Pedro de Coucieiro: Muxía, C)

12023. **Alábate, can, que mañán te casarán.** (ms-SA: seminarista anónimo: San Xoán de Lubre, Bergondo, C)

12024. **Alábate, can, que si non te alabas non t'alabarán.** (ms-SA: Manuel Gerpe Gerpe: Santa María de Montouto, Santa Comba, C)

12025. **Alábate, can, que te vas a casar mañán.** (ms-SA: Héctor Blanco Tato: Cereo, Coristanco, C (5º curso))

12026. **Alábate, coitelo, que a vender te levo.** [3908] (mc: A.I.)

Var.: *Alábate, fandelo, que a vender te levo.* (Santiago)

(pt) *Gaba-te cesto, que vender-te quero.* (Chaves) (es) *Alábate, cesto, que venderte quiero.* (Correas) (ct) *Alabat, ruch, que a vendrer te duch.* (R. Marín) / *Alabat ruc, que a la fira et duc.* (Alberola)

12027. **Alábate, fandelo, qu'a vender te levo.** (ms-SA: seminarista anónimo: algún lugar da provincia de Lugo)

12028. **Alábate, Juan, que si non te alabas, non te alabarán.** (ms-SA: José M. Gulías Rivas: Forcarei, PO)

12029. **Alábate, meu can, que te has de casar mañán.** [3909] (mc: Santiago)

Var.: *Alábate, can, que te casas mañán.* (ms5,133: Mondoñedo)

12030. **Alábate, neno, que ben se conoce que non tes abuelo.** [3910] (mc: Tuiriz, Monforte)

(pt) *O louvor em boca própria é vitupério.* (Chaves) (es) *Bien se conoce que no tiene abuela.* (Sbarbi) / *Hace tiempo que se le murió la abuela.* (Sbarbi)

Censura a quien se alaba a sí propio de modo exagerado.

12031. **Alábate, Xan, que has de casar mañán.** (ms-SA: José Álvarez Souto: Anxeriz, Tordoia, C)

12032. **Alábate, Xan, que se non t'alabas, non t'alabarán.** [3911] (ms-SA: Serafín Caamaño Cernadas: Esteiro, Muros, C / ms-SA: Nicolás Alvarellos López: Lalín, PO)

12033. **Alábate, Xan, que si non, non te alabarán.** (ms-SA: Antonio Mendoza Cajade: San Cristovo de Reis, Toques, C)

12034. **Alábate, Xan, que si ti non te alabas, non te alabarán.** (mc: Buciños)

(es) *Alábate, Juan; que si tú no te alabas, no te alabarán.* (R. Marín)

12035. **Alábate, Xan, si non, non te alabarán.** (ms-SA: seminarista anónimo: Rías Baixas, PO)

12036. **Ánimas, un carto; pra viño, catro.** (mc: Carballedo)

12037. **Anque fales e volvas falar, teño cen sacos cheos e outros cen por desatar.** (mc)

12038. **Auga da fonte que non has de beber, pasa e déixaa correr.** [3912] (ms-SA: seminarista anónimo: algún lugar da provincia da Coruña)

[3905] O orixinal di: *A pesares tragos y a disgustos cigarros.*

[3906] mc: *A soberbia está nos ricos, e nos probes a avaricia*; ms4: *póbres*.

[3907] ms3: *jogueta*.

[3908] ms4: *vender te levo*.

[3909] ms: *que t'has*.

[3910] Indica *Presunción* no ms.

[3911] ms-SA (Serafín C.): *si non t'alabas*; ms-SA (Nicolás A.): *non ti alabarán*.

[3912] O orixinal di *Auga da fonte que non has de beber, pasa e deixa correr*.

12039. **Auga de fonte que non has de beber, pasa e déixaa correr.** [3913] (mc: Laureano Moscoso Sabel, Santiago)

Var.: *Auga que non has de beber, déixaa correr.* (Ramón Pereira Comparada, Santiago)

12040. **Auga que non has de beber déixaa correr.** [3914] (ms-SA: José Manuel Area Alonso)

12041. **Beber viño dá alegría, i-o fumar dá placer; o que non fuma nin bebe, ¿que alegría che ha de ter?** [3915] (mc: Buciños)

12042. **Ca pólvora non hai que xugar.** (ms-LU: seminarista anónimo: Ferreira de Pantón, LU)

12043. **Cada un di o que lle parece.** (mc: Buciños)

12044. **Cando o borracho ronca, o viño no tonel apousa.** [3916] (ms: A.C. *A Nosa Terra* / mc: C.A. / ms6,02v: R. Caruncho, *Diario de Avisos* de La Coruña)

12045. **Cando o río sona, auga leva.** (mc: Sarria / ms4: F.V.S.)

(es) *Cuando el río suena, agua o piedras lleva.* (R. Marín) (ct) *Quan el riu sòna, alguna còsa pòrta.* (Alberola)

12046. **Cando oias berrar a túa veciña, afía ben as túas encías.** [3917] (mc: Chavaga)

12047. **Canto máis come, máis gana ten.** (ms-SA: Luís Alcántara Pedreira: Rianxo, C)

12048. **Canto máis che dan, máis queres.** [3918] (ms-SA: Manuel Barreiro Somoza: Santa Mariña de Ribela, A Estrada, PO)

12049. **Canto máis dan, máis queremos.** (ms-SA: seminarista anónimo: algún lugar da provincia da Coruña)

12050. **Canto máis dan, máis se quer.** [3919] (mc: A.C. *A Nosa Terra*)

12051. **Canto máis lle dan, máis quer.** (ms-SA: Valentín González Gil: Soutelo de Montes, Forcarei, PO)

12052. **Canto máis se ten, máis se deseia.** (mc: C.A. *A Nosa Terra*)

Var.: *Canto máis ten, máis quer.* (M.V. / ms4: M.L.)

(pt) *Quanto mais temos mais queremos.* (Chaves) / *Quanto maior é riqueza, maior é a ambiçao.* (Id.) (es) *Cuanto más poseo, más deseo.* (R. Marín) / *Cuanto más se tiene más se quiere.* (Id.) / *Cuanto más se tiene, tanto más se desea y se quiere.* (Correas)

12053. **Canto máis se ten, máis se quere.** (ms-SA: José Álvarez Souto: Anxeriz, Tordoia, C)

12054. **Canto máis ten, máis quere.** (ms-SA: Luís Alcántara Pedreira: Rianxo, C)

12055. **Carta que monta, vale unha conta.** [3920] (mc: Buciños)

12056. **Cobiza de labrego non henche o talego.** (mc: Tuiriz, Monforte)

(es) *Codicia de labriego, no llena talego.* (R. Marín)

12057. **Como estamos nun tempo tan miserable, si eu non me alabo, non hai quen me alabe.** [3921] (mc: C.A. *A Nosa Terra* / ms18,27r)

12058. **Corvo que estás no bico da pena: o que por outro oies, por ti o espera.** [3922] (mc: A.N.)

12059. **Debaixo dunha mala capa hai un gran bebedor.** (mc: A.S.A. / ms21,05r: Bermés)

(pt) *Debaixo de ruim capa, jaz um bom bebedor.* (Chaves) (es) *Debajo de mala capa hay buen bebedor.* (Correas) / *So mala capa yace buen bebedor.* (Id.) (ct) *Davall del bòn sayal, està l'hòme mal.* (Alberola)

12060. **Debaixo dunha mala capa pod'estar bon bebedor.** (ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar da provincia de Lugo)

12061. **Detrás de un aforrador, sempre ven un gastador.** (mc: Layosa)

Var.: *Dispois de un aforrador vén un dispreciador.* (Buciños) [3923]

(pt) *Depois de um bom poupador um bom gastador.* (Chaves)

12062. **Detrás dun aforrador sempre vén un gastador.** (ms-LU: seminarista anónimo: Laiosa, O Incio, LU)

12063. **É máis o ruído que as noces.** (ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar de Galicia)

12064. **Estrícate, polo, que mañán te pelan.**[3924] (ms10,093r: *D.E.*)

12065. **Fumantibos e non comprantibos chámanse caloteantibos.** (ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar da provincia de Lugo)

12066. **Gana un bo ganador pra un bo gastador.** (mc: A.S.A.)

[3913] O orixinal di *Auga de fonte que non has de beber, pasa e deixa correr*.
[3914] O orixinal di *Auga que non has de beber deixa correr*.
[3915] ms: *y o fumar, ch'ha de ter*.
[3916] mc: *rouca*.
[3917] mc: *a túa veciñas*.
[3918] O orixinal di: *Canto maix che dan mais queres.*
[3919] ms4: *quere*.
[3920] En mc atópase dentro do tema *Lacras y vicios sociales*.
[3921] ms18,27r: *que si eu non me alabo, n'hay*.
[3922] ms e ms3: *oyes*.
[3923] ms: *d'un, dispriceador*.
[3924] En ms10 s.v. *Pollos*. Este refrán úsase tamén como fórmula de advertencia.

(pt) *Ganham bons para ruins.* (Chaves) (es) *Ganan buenos, para ruines herederos.* (Correas)

12067. **Gana un bon gando para un bon gastador.** (ms18,29r)

12068. **Hai que aproveitar os tantos, que as biriscas fóronse.** [3925] (mc: Buciños)

12069. **Home que non fuma nin bebe viño, o demo o leva por outro camiño.** (ms-SA: Juan Carlos Couselo Gago)

12070. **Inda non asamos e xa pringamos.** (mc: A.C. *A Nosa Terra*)

Var.: *Inda non asamos, xa pingalixamos.* (Fonsagrada / ms4: F.V.S.) / *Inda non asamos e xa pingamos.* (ms4: A.S.A.)

(es) *No asamos, y ya empringamos.* (Correas)

12071. **Mentras se xoga, non se asan castañas.** (mc / ms4: F.V.S.)

12072. **Miña nai díxome que porfiar, porfiase, pero nunca apostase.** (mc: Santiago)

(pt) *Porfiar mas não apostar.* (Chaves) (es) *Porfiar mas no apostar,* (Sbarbi)

12073. **Miña Virxen de quen ten, teña eu máis que ninguén.** (mc: M.V.)

12074. **Moito fume, pouco lume.** (mc: A.N.)

12075. **Na taberna, no ferreiro e no regueiro, sábese a vida do mundo inteiro.** (mc: Buciños)

Buenos centros de información.

12076. **Nas cousas da honra non se afonda.** (mc: Tuiriz, Monforte)

(es) *En cosas de honra no se ahonda.* (R. Marín)

12077. **Neto a neto, bebe Marica o feltro.** [3926] (mc: Leite de Vasconcellos-F.V.S.)

El borracho gasta en beber cuanto tiene. Lo trae Leite de Vasconcellos en *Philología Gallega*, pag. 25)

12078. **Non digas mal de naide, e non te engañarás; pensa mal de todos e sobre ti estarás.** [3927] (mc: M.V. / ms21,26v: Bermés)

(es) *Aunque mal pienses de cada uno, no digas mal de ninguno.* (R. Marín)

12079. **Non digas mal de ningún i-así non te engañarás; máis, si pensas mal de todos, vas camiño de acertar.** (ms-LU: seminarista anónimo: Paradela, LU)

12080. **Non digas mal de naide e non te engañarás.** (ms-SA: Amador Darriba Míguez (13-11-1951))

12081. **Non é ouro todo o que reloce nin tos toda a qu'o señor tose.** (mc: Pidre)

12082. **Non é ouro todo o que reloce nin trigo todo o que se coce.** [3928] (mc: Buciños / ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar da provincia de Lugo)

(es) *No es oro todo lo que reluce.* (Sbarbi)

12083. **Non é ouro todo o que reloce.** [3929] (ms10,073r: *D.E.* / ms-LU: seminarista anónimo: Ferreira de Pantón, LU)

12084. **Non é todo ouro o que reloce.** (ms-SA: Amador Darriba Míguez (13-11-1951))

12085. **Non te alabes, Maruxiña, que a vanidá é ave de rapiña.** [3930] (mc: Buciños-F.V.S. / ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar da provincia de Lugo)

12086. **Non ten un máis fama que a que lle queren dar.** [3931] (mc: A.S.A.)

(es) *Ninguno más fama tiene que la que darle quieren.* (R. Marín)

12087. **Non todo ouro reloce.** (ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar da provincia de Lugo)

12088. **Non xogues ca pólvora.** (mc: Tuiriz, Monforte)

12089. **Nos fornos e lavadoiros adúbanse os coiros.** (mc: A.N.)

Var.: *Pra adoubar os coiros, os fornos i-os lavadoiros.* (M.V.) / *Pra adonda-los coiros, os fornos y-os lavadoiros.* (ms: M.L.)

Lugares de murmuración.

12090. **Nunca falta quen diga.** (mc: Buciños, Carballedo-F.V.S.)

12091. **O avariento no diñeiro ten o pensamiento.** (mc: Tuiriz, Monforte)

(pt) *O avarento onde tem o tesouro tem o entendimento.* (Chaves) (es) *El avariento, en el dinero tiene el pensamiento.* (R. Marín)

12092. **O bon viño fai o mal veciño.** (mc)

(es) *El buen vino hace mala cabeza.* (R. Marín)

Porque *el buen vino hace mala cabeza*. (R. Marín)

12093. **O borracho descobre o que ten no cacho.** (ms21,17v: Bermés)

12094. **O borracho dice o que ten no pancho.** (ms-LU: seminarista anónimo: Laiosa, O Incio, LU)

[3925] mc: *briscas*. En mc atópase dentro do tema *Lacras y vicios sociales*.
[3926] ms4: *María*.
[3927] ms4: *nadie*; ms21,26v: *t'engañarás*.
[3928] ms-LU: *tod'o que reloce*; *tod'o que se coce*.
[3929] ms-LU: *tod'o que reluce*.
[3930] ms-LU: *t'alabes, qu'a vanidá*.
[3931] ms: *c'a que lle*.

12095. **O borracho logo solta o que ten no papo.** [3932] (mc: M.V.)

Var.: *O borracho i-o sapo din o que teñen no papo.* (Buciños)

(es) *El borracho, aunque habla turbio, habla claro.* (R. Marín)

12096. **O borracho, cando bebe, con auga se desaúna.** (mc: Santa Comba-F.V.S.)

(es) *Quien borracho se acuesta, con agua se desayuna.* (Sbarbi)

12097. **O cubizoso non ten reposo.** (mc: Tuiriz, Monforte)

(es) *El codicioso non goza reposo.* (Sbarbi)

12098. **O home que non fuma nin bebe viño, o demo llo leva por outro camiño.** (ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar da provincia de Lugo)

12099. **O mellor dos dados é non xugalos.** [3933] (mc / ms4: F.V.S.)

(pt) *O melhor lance de dados é não jogá-los.* (Chaves) (es) *El mejor lance de los dados es no jugallos.* (Correas)

12100. **O mozo que se emborracha é porque a neura o despacha.** (ms-SA: seminarista anónimo: algún lugar da provincia da Coruña)

12101. **O que anda ca masa, algo se lle pega ás maus.** (ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar da provincia de Lugo)

12102. **O que escoita i-acexa, oie cousas que lle pesa.** [3934] (mc: A.N.)

(pt) *Quem escuta, de sí ouve.* (Chaves) / *Quem por greta espreita seus doilos vê.* (Id.) / *Quem por fresta espreita, seus males aventa.* (Id.) (es) *Quien escucha por el horado, oye de su daño.* (R. Marín)

12103. **O que escoita, de si oi.** (ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar da provincia da Coruña / ms-SA: seminarista anónimo: algún lugar de Galicia)

12104. **O que escoita, mal de si oi á porta do fiadeiro.** (ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar da provincia da Coruña)

12105. **O que máis ten, máis quere.** (ms-LU: José Ballesteros Alonso)

12106. **O que moito quere, moito perde.** (ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar do norte da provincia de Lugo)

12107. **O que nin fuma nin bebe, o demo n'o leva por mal camiño.** (ms-SA: Jacinto Collazo Gantes: Erboedo, A Laracha, C)

12108. **O que non bebe viño, Dios non-o leva por bo camiño.** (ms-SA: José A. Iglesias Ares)

12109. **O que non fuma e bebe viño, Dios o leva por outro camiño.** (ms-SA: Clemente Crespo Caamaño: Santiago de Compostela, C)

12110. **O que non fuma e non bebe viño, o demo llo leva por outro camiño.** (ms-SA: Manuel Barreiro Somoza: Santa Mariña de Ribela, A Estrada, PO)

12111. **O que non fuma e non bebe viño, o demo o leva por outro camiño.** (ms-SA: Jaime Fráiz Vázquez: Arzúa, C)

12112. **O que non fuma e non toma viño, leva o dano na boca por outro camiño.** (ms-SA: José María García Vázquez: Dodro, C (10-11-51))

12113. **O que non fuma nin bebe viño, leva o demo na boca por outro camiño.** (ms-SA: Jesús María Antelo Fraga: Rial, Val do Dubra, C)

12114. **O que non fuma nin bebe viño, leva o demo por outro camiño.** (ms-SA: Amador Darriba Míguez (13-11-1951))

12115. **O que non fuma nin bebe viño, lévallo o demo por outro camiño.** (ms-LU: seminarista anónimo: Pacios, Neira de Xusá, Baralla, LU)

12116. **O que non fuma nin bebe viño, o demo llo leva por autro camiño.** (ms-SA: Argimiro Pampín Basteiro: Arzúa, C)

12117. **O que non fuma nin bebe viño, o demo llo leva por outro camiño.** (mc / ms21,10v: Bermés)

Var.: *O que non bebe viño nin fuma tabaco, o demo llo leva por outro burato.* / *O que non bebe nin toma tabaco, o demo llo leva por outro burato.* (R. Caruncho, *Diario de Avisos*) / *O que non fuma nin bebe viño, lévao o demo por outro camiño.* (M.V.) [3935]

(es) *Quien no fuma ni bebe, algún otro vicio tiene.* (R. Marín)

12118. **O que non fuma nin bebe viño, o demo llo leva por outro camiño.** (ms14,16)

12119. **O que non fuma nin bebe viño, o demo o leva por outro camiño.** (ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar da provincia de Lugo)

12120. **O que non fuma nin bebe viño, o diaño llo leva por outro camiño.** (ms-LU: seminarista anónimo: Buciños, Carballedo, LU)

12121. **O que non fuma nin bebe viño, o diaño llo levará por outro camiño.** (ms-LU: Jesús Redondo C.: algún lugar do sur da provincia de Lugo)

[3932] V. *Non di cousa o sapo que non teña no papo* en *Hablar mucho y hablar poco*.

[3933] ms e ms4: *millor*, ms4: *xogalos*.

[3934] ms: *O qu'escoita y-acexa*; ms4: *cousas con que lle pesa*.

[3935] ms: *leva-o o demo*.

12122. **O que non fuma nin bebe, o demo o leva por outro camiño.** (ms-SA: Ramón Álvarez Baliña: San Pedro de Coucieiro: Muxía, C)

12123. **O que non fuma nin toma tabaco, lévallo o diaño por outro buraco.** (ms10,24r: *D.E.*)

12124. **O que non fuma, non husma.** (mc: Buciños)

12125. **O que non fuma, non usma; o que non bebe viño, o diaño llo leva por outro camiño; e se non che gustan as mulleres, ¿pra que me queres?** (ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar da provincia de Lugo)

Argumentando ad hominem.

12126. **O que non gasta os cartos no tabaco e no viño, o demo llos leva por outro camiño.** (ms-SA: seminarista anónimo: Rías Baixas, PO)

12127. **O que non gasta os cartos nun neto de viño, o demo llos leva por outro camiño.** (ms-SA: Gestoso, provincia de La Coruña)

12128. **O que non xoga, nin perde nin gana.** (mc / ms4: F.V.S. / ms21,11r: Bermés)

12129. **O que nunca foi nada e algo chega a ser, quere ser tan grande que non hai nada como el.** (mc)

Var.: *Servilleta que chega a mantel, non hai quen pare con el.* (Buciños) / *Si a servilleta chega a mantel, nin o demo pode con el.* (Lugo)

(es) *Quien ayer era rodilla, y hoy se ve hecho mantel, no hay quien pueda con él.* (R. Marín)

12130. **O que nunca foi nada e algo chega a ser, quere ser tan grande cousa que non hai nada coma el.** (ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar da provincia de Lugo)

12131. **O que nunca servilleta foi e chega a mantel, non hai quen pare con el.** (ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar da provincia de Lugo)

12132. **O que ó tresillo ha de ganar, non se cansa de pasar.** [3936] (mc / ms4: F.V.S.)

(es) *Si al tresillo has de ganar, no te canses de pasar.* (Sbarbi)

12133. **O que queira a súa honra quedar, que deixe estar a allea.** (ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar da provincia de Lugo)

12134. **O que queira ter a súa honra queda, que deixe estar a allea.** (mc: Chorexe-F.V.S.)

(es) *El que quiera honra, que la gane.* (Sbarbi)

[3936] ms4: *canse*.

12135. **O que todo o quere, todo o perde.** [3937] (mc: Sarria)

Var.: *Señor escribano, usté ben me entende: o que todo o quere, todo o perde.* (Páramo-F.V.S.)

(pt) *Quem tudo quer, tudo perde.* (Chaves) / *Quem muito quer tudo perde.* (Id.) (es) *Quien todo lo quiere todo lo pierde, y no es conocido hasta que es perdido.* (Correas)

12136. **O que todo quere, todo perde.** (ms21,14r: Bermés)

12137. **O que xoga por necesidade, perde por obligación.** (mc: F.L.)

12138. **Os que non fuman nin beben viño, o demo llo leva por outro camiño.** (ms-SA: Teófilo Cabaleiro Cabaleiro: Codeseda, A Estrada, PO)

12139. **Os que non fuman nin beben viño, o demo os leva por outro camiño.** (ms-SA: Juan Benito Filloy Rial: Graba, Silleda, PO / ms-SA: Jesús Ferro Ruibal: Rebón, Moraña, PO)

12140. **Pensa mal e acertarás.** (ms-SA: Manuel Barreiro Somoza: Santa Mariña de Ribela, A Estrada, PO)

12141. **Pensa unha cousa o borracho e outra o taberneiro.** (mc: Tuiriz, Monforte / ms-SA: seminarista anónimo: algún lugar de Galicia)

12142. **Perder e pagar, baraxar e calar.** [3938] (mc: Tuiriz, Monforte)

Var.: *Xugar e perder, pagar e calar.* (mc / ms4: F.V.S. / ms18,65v: Pontevedra) [3939]

(es) *A jugar y perder, pagar y callar.* (Sbarbi)

Ambos recomiendan la paciencia a quien, sobre el vicio del juego, tiene la desgracia de perder.

12143. **Por detrás todos falamos.** (mc: Monforte)

12144. **Porfiarás e non aventurarás.** [3940] (ms21,11r: Bermés)

12145. **Porfiarás e non xugarás.** [3941] (ms21,11r: Bermés)

12146. **Porfía, pro non apostes.** (mc)

(pt) *Porfiar mas não apostar.* (Chaves) (es) *Mi padre me dijo que que porfiara y no apostara.* (R. Marín) / *Porfiar, mas no apostar.* (Sbarbi)

12147. **Pra aprender a ganar, hai que aprender a perder.** (mc: Tuiriz, Monforte)

12148. **Pra pesares, tragos, e pra rabias, cigarros.** [3942] (mc: Piugos / ms4: Piugos-F.V.S.)

[3937] Indica *Ambición* no ms.
[3938] Indica *Paciencia* no ms.
[3939] ms4: *Xogar*.
[3940] O orixinal di: *Porfiarás e non aventurarás* (*xugarás*).
[3941] O orixinal di: *Porfiarás e non aventurarás* (*xugarás*).

12149. **Pre un bo aforrador nunca faltou un bo gastador.** (ms-SA: Eliseo López Varela)

12150. **Quen beba viño de máis, acaba consigo e cos demais.** (ms-SA: Pedro Pontes García)

12151. **Quen ben xoga, polo pan torna.** (ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar da provincia da Coruña)

12152. **Quen é amigo do viño, enemigo é de si mismo.** (mc: J.P.)

12153. **Quen non fuma nin bebe viño, o diaño llo leva por outro camiño.** (ms-SA: José Luís Barreiro Barreiro: Loureiro, Dúas Igrexas, Forcarei, PO)

12154. **Quen non xoga, polo pan torne.** [3943] (mc: Chorexe-F.V.S.)

12155. **Quen pretende crê valer.** (mc: Buciños / ms4: F.V.S.)

12156. **Quen queira a súa honra queda, non se meta n'allea.** (ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar da provincia de Lugo)

12157. **Quen se alaba enlódase.** (mc: Buciños)
(es) *Quien se alaba, se desalaba.* (R. Marín)

12158. **Quen ten cobiza non dorme.** (mc: S.P.P.-*Ultreya*)
(es) *El codicioso no goza reposo.* (R. Marín)

12159. **Quen todo o quere, todo o perde.** [3944] (mc: A.S.A.)
(pt) *Quem muito quer tudo perde.* (Chaves) / *Quem tudo quer, tudo perde.* (Id.)
Véase *O que todo o quere...*

12160. **Quen todo quere, todo perde.** (ms-SA: Jesús Acuña Garrido: Vilaboa, PO)

12161. **Refrán da terra e do ceo: inferno e avaricia nunca é cheo.** (mc: Buciños-F.V.S.)
(es) *La avaricia es la única pasión que nunca llega a vieja.* (Sbarbi)

12162. **Servilleta que chega a mantel, non hai quen pare con el.** [3945] (ms4: F.V.S.)

12163. **Si o viño che perxudica os negocios, deixa os negocios.** (ms-SA: M. González Fernández / ms-SA: Juan Benito Filloy Rial: Graba, Silleda, PO)

12164. **Tente na vela: o que fala doutro por ti che espera.** [3946] (mc / ms4: F.V.S.)

12165. **U home que non fuma nin bebe viño, o demo o leva por mal camiño.** [3947] (ms-LU: José Ballesteros Alonso)

12166. **Vicio collas que non tollas.** (ms-LU: seminarista anónimo: Laiosa, O Incio, LU)

12167. **Vicio poñas que non tollas.** (mc: M.L.)
(es) *Vezo pongas que non tollas.* (Correas) (que sea tan bueno el vezo, que no sea menester quitarle)
Vicio aquí es vezo y equivale al castellano.

12168. **Xogar coa pólvora é un peligro.** (ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar da provincia de Lugo)
Non se debe xogar coa pólvora.

LADRAR

12169. **Ládreme quen queira mentras teña cartos na faltriqueira.** (ms10,032r: *D.E.*)

12170. **Mal ladra o can cando ladra de medo.** (ms10,032r: *D.E.*)

12171. **Por moito que me ladren, inda han ter máis que ladrar.** (ms10,032r: *D.E.*)

LADRÓN. V. tamén *Hurto, Robo, Sablazo*.

12172. **O bo ladrón que entra na casa, primeiro mira a saída que a entrada.** (ms10,032r: *D.E.*)

12173. **Por un ladrón perdeu cento no mesón.** (ms10,032r: *D.E.*)

LAMEIRO

12174. **No bo lameiro o gando engorda sin querelo.** (ms10,032r: *D.E.*)

LAMER

12175. **Máis vale lamber que morder.** (ms10,032r: *D.E.*)

12176. **Val máis lamendo que mordendo.** (ms10,032r: *D.E.*)

LANA

12177. **A lan ouro mana, asegún as maus en que anda.** (ms10,032v: *D.E.*)

12178. **Millor é que a lan se perda e que non se perda a ovella.** (ms10,032v: *D.E.*)

12179. **O que sempre vai por lan, sai ás veces trasquiado.** (ms10,032v: *D.E.*)

LANCHA

[3942] V. *A pesares, tragos, i-a penas, cigarros* en *Penas y dolores*.
[3943] ms4: *torna*.
[3944] ms4: *Quen todo quer, todo perde*.
[3945] O orixinal di: *Servilleta que chega a mantel non hay quen pare con él.*
[3946] ms: *d'outro ch'espera*.
[3947] O orixinal di: *U home que non fuma nin bebe viño e demo o leva por mal camiño.*

12180. **Lancha dentro, amigo fóra.** (ms10,032v: *D.E.*)

LATÍN. V. tamén *Pedagógicos*.

12181. **O latín comenzalo con babas e a cencia con barbas.** (ms10,032v: *D.E.*)

LAVAR

12182. **A quen mal lave, sete veces lle ferve a auga.** (ms10,032v: *D.E.*)

12183. **Ben se lava o gato dispois de farto.** (ms10,032v: *D.E.*)

12184. **Cando os gatos se lavan a cara, siñal de visita na casa.** (ms10,032v: *D.E.*)

12185. **O luns e o martes lava a curiosa; o miércoles i-o xoves, a envexosa; e o sábado, a preguizosa.** (ms10,032v: *D.E.*)

12186. **Se o gato se lava a cara, é que venta enchente de auga.** (ms10,032v: *D.E.*)

LEBRE. V. tamén *Caza*.

12187. **A lebre o que na area gana, pérdeo na auga.** (ms10,032v: *D.E.*)

12188. **A lebre que has de matar, costa abaixo hala botar.** (ms10,032v: *D.E.*)

12189. **A lebre que se ha de ir, costa arriba a verás fuxir.** (ms10,032v: *D.E.*)

12190. **A lebre vella logo colle a verea.** (ms10,032v: *D.E.*)

12191. **O que dúas lebres sigue pode cazar unha e, moitas veces, ningunha.** (ms10,032v: *D.E.*)

LEIRA

12192. **Nace na leira o que o dono sementa.** (ms10,032v: *D.E.*)

12193. **Non teñas leiras sin horta nin casa sin porta.** (ms10,032v: *D.E.*)

12194. **Quen pequena leira ten, a pasos a mide.** (ms10,032v: *D.E.*)

LENGUA

12195. **A lingua da muller di todo o que quer e o que non quer.** (ms10,033r: *D.E.*)

12196. **A lingua do amigo malo corta máis que un machado.** (ms10,033r: *D.E.*)

12197. **A lingua larga é siñal de man escasa.** (ms10,033r: *D.E.*)

12198. **Non di máis a lingua que o que sinte o corazón.** (ms10,033r: *D.E.*)

12199. **Non diga a lingua por onde pague a faltrica.** (ms10,033r: *D.E.*)

12200. **Tendo lingua e que comer, o home vai onde quer.** (ms10,033r: *D.E.*)

LENTITUD

12201. **Máis vale un bo vagar que un bo traballar.** (ms10,135r: *D.E.*)

12202. **O moito vagar chega a cansar.** (ms10,135r: *D.E.*)

12203. **O vagar fai culleres a rebabar.** (ms10,135r: *D.E.*)

12204. **Se non tes moito vagar, algo cómpre facer pra descansar.** (ms10,135r: *D.E.*)

LEÑA

12205. **A leña da figueira, recia de fume e fraca de madeira.** (ms10,033r: *D.E.*)

12206. **A leña vaise toda en fume e borralla.** (ms10,033r: *D.E.*)

12207. **Leña seca, todo é faíscas.** (ms10,033r: *D.E.*)

12208. **Leña torta, co lume logo se endereita.** (ms10,033r: *D.E.*)

12209. **Quen fai leña en ruín lugar, ó lombo ten que a sacar.** (ms10,033r: *D.E.*)

12210. **Se non fora o reboleiro** [3948]**, non viña a luz ó Cebreiro.** (ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar da provincia de Lugo)

12211. **Se non fora o reboleiro, non viña a luz ó celeiro.** (ms: Buciños)

LEVANTAR

12212. **Érguete ben se podes e parecerás máis home.** (ms10,013r: *D.E.*)

12213. **Ergueuse meu pai e deitouse miña nai.** (ms10,013r: *D.E.*)

12214. **Ó que primeiro se ergue, todo lle serve.** (ms10,013r: *D.E.*)

12215. **Us erguen a caza e outros mátana e pápana.** (ms10,013r: *D.E.*)

LEYES. V. tamén *Jurídicos y similares*.

12216. **A lei nace do pecado e a lei quere castigalo.** (ms10,032v: *D.E.*)

12217. **A toda lei, fillos e muller.** (ms10,032v: *D.E.*)

[3948] ms-LU: *Reboleiro.* Aínda que o escribe con maiúscula, coma se fose o apelido dunha persoa que levou a luz eléctrica a un lugar, supoñemos que se refire á leña de carballo (reboleiro), que dá a luz na cociña tradicional de lareira.

12218. **A toda lei, mozo falangueiro e fiel; mais se for calado, dao ó diaño.** (ms10,032v: *D.E.*)

12219. **A toda lei, os fillos da muller.** (ms10,032v: *D.E.*)

LIBERTAD

12220. **A libertá non hai quen a pague porque non se sabe o que vale.** (ms10,033r: *D.E.*)

12221. **A moita libertá bota a perder ás veces a mocedá.** (ms10,033r: *D.E.*)

12222. **Máis vale libertá con probeza que cadea con riqueza.** (ms10,033r: *D.E.*)

12223. **O que ten libertá non sabe o que ten, si é que pensa ben.** (ms10,033r: *D.E.*)

LIBRO. V. tamén *Enseñar, Maestro, Pedagógicos*.

12224. **Libro pechado non fai letrado.** (ms10,033r: *D.E.*)

12225. **Non hai libro malo que non teña algo bo.** (ms10,033r: *D.E.*)

12226. **Quen nun libro seipa ler, algo pode adeprender.** (ms10,033r: *D.E.*)

LIMA

12227. **A lima lima á lima.** (ms10,033r: *D.E.*)

LIMOSNA. V. tamén *Dádivas, Dado, Dar y recibir, Donaciones, Negación, Negativas, Peticiones, Testamento*.

12228. **Cando deas a esmola non toques a trompa.** (ms10,014r: *D.E.*)

12229. **Cando deas esmola, se o sabe unha man que non-o seipa outra.** (ms10,014r: *D.E.*)

12230. **Non por dar unha esmola se queda un probe.** (ms10,014r: *D.E.*)

12231. **O bo esmoleiro non debe ser bullangueiro nin pregoeiro.** (ms10,014r: *D.E.*)

12232. **Por dar unha esmola ninguién se avergonza.** (ms10,014r: *D.E.*)

12233. **Por unha esmola non se valeira ningunha falchoca.** (ms10,014r: *D.E.*)

LIMPIAR

12234. **A limpeza daia Dios de balde pra quen a queira usar.** (ms10,033r: *D.E.*)

Var.: *A limpeza daia Dios de balde pra quen a seipa usar.* (ms10,033r: *D.E.*)

12235. **Límpanse os culeiros, siñal de vendima.** (ms10,033r: Riveiro de Avia)

12236. **Limpeza e non na bulsa, craridade e non no caldo.** (ms10,033r: *D.E.*)

12237. **Non é limpo o que limpa, é limpo o que non lixa.** (ms10,033r: *D.E.*)

LINO. V. tamén *Agrícolas*.

12238. **A liñaza aferventada ós tres días está nada. O nabo é soñón, un ano está debaixo do torrón.** [3949] (ms-LU: seminarista anónimo: Arcos de Frades, Pol, LU)

12239. **A que o liño aliña, esa o fía.** (ms10,033r: *D.E.*)

12240. **Inda ten que nacer o liño estranxeiro pra ser como é o gallego.** (ms10,033r: *D.E.*)

12241. **Liño bo, liño malo, todo frolece en maio.** (ms10,033r: *D.E.*)

12242. **O liño apurado dá lenzo ben sobrado.** (ms10,033v: *D.E.*)

12243. **O liño e a estopa, á sombra.** (ms10,033v: *D.E.*)

LOBOS. V. tamén *Agrícolas* (*Animales*), *Caza*.

12244. **Avisade ó lobo e deixade o gando soilo.** (ms10,033v: *D.E.*)

12245. **Cando o lobo non vai polo seu pé, non come do que quer.** (ms10,033v: *D.E.*)

12246. **Con un lobo non se mata outro.** (ms10,033v: *D.E.*)

12247. **Lobo famento non ten asento.** (ms10,033v: *D.E.*)

12248. **Lobo tardeiro non volve valeiro.** (ms10,033v: *D.E.*)

12249. **Muda o lobo os dentes, mais non as mentres.** (ms10,033v: *D.E.*)

12250. **Non come o lobo besta branca.** [3950] (ms: M.L. / ms10,033v: *D.E.*)

12251. **Non soilo o lobo come carne crúa.** (ms10,033v: *D.E.*)

12252. **Nunca o lobo mata ó lobo.** (ms10,033v: *D.E.*)

12253. **O fillo do lobo tira sempre ó monte.** (ms10,033v: *D.E.*)

12254. **O lobo e o raposo non son bos compañeiros.** (ms10,033v: *D.E.*)

12255. **O lobo famento non pode estar contento.** (ms10,033v: *D.E.*)

12256. **O lobo non come da carne que quer senón da que houber.** (ms10,033v: *D.E.*)

[3949] Vázquez Saco anotou nesta ficha *Lino*.

[3950] ms: *Non com'o lobo*. Contén a indicación *Lobos*. En ms10 s.v. *Lobos*.

12257. **O lobo vello de noite oubea.** (ms10,033v: *D.E.*)
12258. **O que a loba fai, o lobo non-o desfai.** (ms10,033v: *D.E.*)
12259. **O que entre lobos se mete, gandido vai.** (ms10,033v: *D.E.*)
12260. **Os fillos do lobo lobos serán.** (ms10,033v: *D.E.*)
12261. **¿Que lle importa ó lobo o que come o zorro?** (ms10,033v: *D.E.*)
12262. **Un lobo a outro lobo non se comen nin se morden.** (ms10,033v: *D.E.*)

LOCOS

12263. **A un tolo, outro.** (ms10,131r: *D.E.*)
12264. **Anque sea tolo o falador, sea cordo o escoitador.** (ms10,131r: *D.E.*)
12265. **Ás romerías e ás bodas van as loucas todas.** (ms10,033v: *D.E.*)
12266. **Ás veces o tolo fala cordo.** (ms10,131r: *D.E.*)
12267. **Ben louco será o que con loucos se xunta e de loucos se fíe.** (ms10,033v: *D.E.*)
12268. **Bulrádevos co louco na casa, e bulrará convosco na praza.** (ms10,033v: *D.E.*)
12269. **Búlrate do tolo na casa; bulrarase de ti na praza.** (ms10,131r: *D.E.*)
12270. **Cada louco coa súa teima e cada chaga coa súa postema.** (ms10,033v: *D.E.*)
12271. **Cada louco, seu sendeiro.** (ms10,033v: *D.E.*)
12272. **Canto máis ó tolo dan, máis tolo o fan.** (ms10,131r: *D.E.*)
12273. **Co louco dómase o poldro.** (ms10,033v: *D.E.*)
12274. **De louco, todos temos un pouco.** (ms10,033v: *D.E.*)
12275. **Do tolo e do vento arrédate.** (ms10,131r: *D.E.*)
12276. **É cousa de tolos non ter xuicio.** (ms10,131r: *D.E.*)
12277. **En cabeza louca pouco dura a touca.** (ms10,033v: *D.E.*)
12278. **Inda que louco, non de todo.** (ms10,033v: *D.E.*)
12279. **Máis sabe o louco na súa casa que o cordo na allea.** (ms10,033v: *D.E.*)
12280. **Non se vira tolo quen é parvo.** (ms10,131r: *D.E.*)
12281. **Non tolea o que non pode.** (ms10,131r: *D.E.*)
12282. **Ó louco i-ó ar, deixádeos pasar.** (ms10,033v: *D.E.*)
12283. **Onde o tolo se perdeu, o cordo aviso colleu.** (ms10,131r: *D.E.*)
12284. **Un louco fai un cento.** (ms10,033v: *D.E.*)
12285. **Un tolo fai moitos.** (ms10,131r: *D.E.*)
12286. **Un tolo fai un cento.** (ms10,131r: *D.E.*)
12287. **Vai un louco por onde vai outro.** (ms10,033v: *D.E.*)

LOCURA DE AMOR

12288. **De namorado a louco vai moi pouco.** [3951] (ms10,066r: *D.E.*)
12289. **O namorado non quer ser aconsellado.** [3952] (ms10,066r: *D.E.*)

LUCIR

12290. **Lucen as galanas cos brazos das malfadadas.** (ms10,034r: *D.E.*)
12291. **O traballo nunca luce se a ganancia é pouca.** (ms10,034r: *D.E.*)

LUMBRE

12292. **Moitas olas ó lume e un garbanzo a cocer.** (ms10,034r: *D.E.*)
12293. **Non fai falla meter a man no lume pra saber si está acendido.** (ms10,034r: *D.E.*)
12294. **O lume axuda ó cociñeiro.** (ms10,034r: *D.E.*)
12295. **O lume do ladrón arde por debaixo e por enriba, non.** (ms10,034r: *D.E.*)
12296. **O lume do ladrón, dúas brasas e un tizón.** (ms10,034r: *D.E.*)
12297. **O lume é media mantenza e, detrás da cea, mantenza enteira.** (ms10,034r: *D.E.*)
12298. **O lume é pior que os ladrós que non deixa nada e todo o arrapaña.** (ms10,034r: *D.E.*)
12299. **O lume fai a cociña e non a moza ardida.** (ms10,034r: *D.E.*)
12300. **O lume hai que saber atizalo sin queimarse.** (ms10,034r: *D.E.*)
12301. **Onde hai cañotos ó lume, hai fume.** (ms10,034r: *D.E.*)
12302. **Onde hai lume, hai fume.** (ms10,034r: *D.E.*)

[3951] En ms10 s.v. *Enamorados* coa indicación *Locura de amor*.
[3952] En ms10 s.v. *Enamorados* coa indicación *Locura de amor*.

12303. **Onde houbo lume, borralla queda.** (ms10,034r: *D.E.*)
12304. **Onde non hai lume, non se levanta fume.** (ms10,034r: *D.E.*)
12305. **Xogar co lume pode costar caro i é moi mala costume.** (ms10,034r: *D.E.*)

LUNA
12306. **A lúa como quinta, así pinta.** (ms10,034r: *D.E.*)
12307. **A lúa como quinta, trinta.** (ms10,034r: *D.E.*)
12308. **Lúa cascabeleira vaise á carreira.** (ms10,034r: *D.E.*)
12309. **Non saias da casa ó luar, que non sabes con quen te podes atopar.** (ms10,034r: *D.E.*)
12310. **Non saias ó luar, que non sabes quen che quer ben nin quen che quer mal.** (ms10,034r: *D.E.*)

LUNES. V. tamén *Días, Semana*.
12311. **O luns érgome, o martes cálzome e, o miércoles, vístome.** (ms10,034r: *D.E.*)
12312. **O luns levántome e o martes arremángome.** (ms10,034r: *D.E.*)
12313. **O luns mollo, o martes lavo, o miércoles seco, o xoves saco, o viernes peneiro, o sábado amanso e o domingo, que eu fiaría, todos me din que xa non é día.** (ms10,034r: *D.E.*)

LUZ
12314. **Luz e cruz, diante.** (ms10,034r: *D.E.*)
12315. **Non hai millor luz que a da mañán.** (ms10,034r: *D.E.*)

LLENAR
12316. **Pra chegar a encher, algunha maña hai que ter.** (ms10,011r: *D.E.*)

LLEVAR
12317. **Alá me leve Dios a morar onde un ovo valla dous.** (ms10,033r: *D.E.*)
12318. **Lévame ó lombo verás canto peso.** (ms10,033r: *D.E.*)
12319. **Levar mala noite e ó cabo parir filla.** (ms10,033r: *D.E.*)
12320. **Léveme Dios ó mesón onde a mesoneira mande e o mesoneiro non.** (ms10,033r: *D.E.*)
12321. **Nunca debes levar máis do que poidas.** (ms10,033r: *D.E.*)
12322. **Nunca queiras levar máis do que has pagar.** (ms10,033r: *D.E.*)
12323. **O que has levar hoxe non-o deixes pra mañán.** (ms10,033r: *D.E.*)
12324. **O que has levar non ten que esperar.** (ms10,033r: *D.E.*)

MADEJA
12325. **Non lle vai nada mal ó que as madeixas pode gastar.** (ms10,034r: *D.E.*)
12326. **O que enredou a meada, que seipa desenredala.** [3953] (ms10,038v: *D.E.*)

MADERA
12327. **A madeira da túa casa, en xaneiro has de cortala.** (ms10,034r: *D.E.*)
12328. **A madeira de xaneiro non-a poñas ó fumeiro.** (ms10,034r: *D.E.*)
12329. **Madeiros hai de que se fan santos, madeiros hai de que se fan chancos e madeiros hai que son queimados.** (ms10,034r: *D.E.*)
12330. **Madeiros hai que se douran, madeiros hai que se adouran, madeiros hai que se queiman e, ó cabo, todo é madeira.** (ms10,034r: *D.E.*)

MADRASTRA
12331. **A madrasca, a máis boa é mala.** (ms10,034r: *D.E.*)
12332. **A madrasca, a millor, queimala.** (ms10,034v: *D.E.*)
12333. **A madrasca, inda de sucre, amarga.** (ms10,034r: *D.E.*)
12334. **Madrasca, nin de cera nin de boa pasta.** (ms10,034v: *D.E.*)

MADRE
12335. **Nai e filla caben nunha camisa; sogra e nora non caben na tea toda.** (ms10,066r: *D.E.*)
12336. **Nai facendosa fai a filla preguizosa.** (ms10,066r: *D.E.*)
12337. **Nai moi goberneira, filla preguiceira.** (ms10,066r: *D.E.*)
12338. **Nai vella e camisa rota, non é deshonra.** (ms10,066r: *D.E.*)

[3953] En ms10 s.v. *Mea*.

12339. **Non hai nai como a que pare.** (ms10,066r: *D.E.*)
12340. **O que ten nai non-o hai que chorar.** (ms10,066r: *D.E.*)
12341. **Quen ten a nai na vila, sete veces se queixa ó día.** (ms10,066r: *D.E.*)

MADRINA

12342. **A madriña, onda porta arrímaa e, a comadre, déixaa onde a atopares.** (ms10,034v: *D.E.*)

MADRUGAR

12343. **Madruga e verás, busca e atoparás.** (ms10,034v: *D.E.*)
12344. **Pouco importa madrugar, si non hai gana de traballar.** (ms10,034v: *D.E.*)
12345. **Quen trasnoita e madruga, vai montado en boa burra.** (ms10,034v: *D.E.*)
12346. **Sol que moito madruga, pouco dura.** (ms10,034v: *D.E.*)
12347. **Xa ten que madrugar o que á raposa ha de enganar.** (ms10,034v: *D.E.*)

MADURAR

12348. **A poma no regueiro i-a moza no mesón maduran antes de sazón.** (ms10,034v: *D.E.*)
12349. **O figo na figueira, a froita na praza e a moza no mesón, tres cousas son que maduran sin sazón.** (ms10,034v: *D.E.*)

MAESTRO. V. tamén *Enseñar, Educación, Estudiantes, Libro, Pedagógicos*.

12350. **Non hai mestre como o tempo.** (ms10,039v: *D.E.*)
12351. **Non hai millor mestra que a necesidade e a probeza.** (ms10,039v: *D.E.*)

MAÍZ. V. tamén *Agrícolas, Pan*.

12352. **Nin millo engrolado nin millo queimado.** (ms10,040r: *D.E.*)
12353. **No lle deas millo ós paxaros que xa cho comerán eles.** (ms10,040r: *D.E.*)

MAJAR. V. tamén *Agrícolas*.

12354. **Mallando, mallando, adepréndese a mallar.** (ms10,036v: *D.E.*)

MAL. V. tamén *Jurídicos y similares*.

12355. **Alá vai o mal onde comen ovos sin sal.** (ms10,035r: *D.E.*)
12356. **Anque te atopes mal, vive na cibdá.** (ms10,035r: *D.E.*)
12357. **Ben veñas mal, se vés soilo.** (ms10,035r: *D.E.*)
12358. **Cando mal, maleitas.** (ms10,035r: *D.E.*)
12359. **Co mal de outro calquera dorme.** (ms10,035r: *D.E.*)
12360. **Co mal de outro calquera pode.** (ms10,035r: *D.E.*)
12361. **Con ben veñas, mal, se non me vés a buscar.** (ms10,035r: *D.E.*)
12362. **Con ben veñas, mal, se non me vés a levar.** (ms10,035r: *D.E.*)
12363. **Cousa do mal é non querer sanar.** (ms10,035r: *D.E.*)
12364. **Defendera-lo mal falando ben do mal.** (ms10,035r: *D.E.*)
12365. **É refrán moi antigo que é gran mal o mal veciño e máis se é do teu oficio.** (ms10,035r: *D.E.*)
12366. **Face-lo mal polo ben, non-o fagas a ninguén.** (ms10,035r: *D.E.*)
12367. **Fai mal e agarda outro tal.** (ms10,035r: *D.E.*)
12368. **Mal alleo colga de un pelo.** (ms10,035r: *D.E.*)
12369. **Mal alleo, tal mo din, tal o creo.** (ms10,035r: *D.E.*)
12370. **Mal alleo, tal mo dis, tal cho creo pero o meu síntoo de seu.** [3954] (ms10,035r: *D.E.*)
12371. **Mal con mal, mátase o mal.** (ms10,035r: *D.E.*)
12372. **Mal de moitos, consolo de parvos.** (ms10,035r: *D.E.*)
12373. **Mal de morte, ó meu home lle caia en sorte.** (ms10,035r: *D.E.*)
12374. **Mal é acabarse o ben.** (ms10,035r: *D.E.*)
12375. **Mal por ben, non se debe volver a ninguén.** (ms10,035r: *D.E.*)
12376. **Mal por mal, non se debe dar.** (ms10,035r: *D.E.*)
12377. **Mal que non ten cura, querelo curar é loucura.** (ms10,035r: *D.E.*)
12378. **Malia o romeiro que fala mal do seu compañeiro.** (ms10,036r: *D.E.*)
12379. **Ninguén é adiviño do mal que está veciño.** (ms10,035r: *D.E.*)
12380. **Ninguién fai mal que non-o veña pagar.** (ms10,035r: *D.E.*)

[3954] V. *Mal alleo, tal mo din e tal o creo, mais, o meu, sinto de seu* en *Mal*.

12381. **Non é de agora o mal que non millora.** (ms10,035r: *D.E.*)
12382. **Non fagas mal, que é pecado mortal; nin fagas ben que é pecado tamén.** (ms10,035r: *D.E.*)
12383. **Non hai mal bo.** (ms10,035v: *D.E.*)
12384. **Non hai mal onde non hai door.** (ms10,035v: *D.E.*)
12385. **Non hai mal onde Dios non acuda.** (ms10,035v: *D.E.*)
12386. **Non hai mal que cen anos dure nin corpo que o ature.** (ms10,035v: *D.E.*)
12387. **Non hai mal que cen anos se ature nin ben que moito dure.** (ms10,035v: *D.E.*)
12388. **Non hai mal que non teña pior.** (ms10,035v: *D.E.*)
12389. **Non hai mal sin baldón nin baldón sin galardón.** (ms10,035v: *D.E.*)
12390. **Non hai mal sin pena nin ben sin boa estrena.** (ms10,035v: *D.E.*)
12391. **Non hai mal tan grave que non se acabe.** (ms10,035v: *D.E.*)
12392. **O mal alleo dá consello.** (ms10,035v: *D.E.*)
12393. **O mal amorriña i-o ben aviva.** (ms10,035v: *D.E.*)
12394. **O mal é acabarse o ben.** (ms10,035v: *D.E.*)
12395. **O mal entra a brazadas e sai a migalladas.** (ms10,035v: *D.E.*)
12396. **O mal entra como un louco e sai pouco a pouco.** (ms10,035v: *D.E.*)
12397. **O mal entra pola boca e pola boca sai.** (ms10,035v: *D.E.*)
12398. **O mal menos esperado é máis chorado.** (ms10,035v: *D.E.*)
12399. **O mal nunha casa acaba coas caravillas.** (ms10,035v: *D.E.*)
12400. **O mal que da túa boca sai, no teu seo cai.** (ms10,035v: *D.E.*)
12401. **O pouco mal espanta e o moito pesa e cansa.** (ms10,035v: *D.E.*)
12402. **Ó que fai mal, nunca achaque lle ha de faltar.** (ms10,035v: *D.E.*)
12403. **Ó que mal che quer facer, cóllelle a dianteira se pode ser.** (ms10,035v: *D.E.*)
12404. **Padezo este mal que me ha de consumir: que despois de farto, bótome a dormir.** (ms10,035v: *D.E.*)
12405. **Paga o que debes e sanarás do teu mal.** (ms10,035v: *D.E.*)
12406. **Pró mal mortal ningunha herba val.** (ms10,035v: *D.E.*)
12407. **Pró mal que hoxe acaba o remedio de mañán sobra.** (ms10,035v: *D.E.*)
12408. **Pró mal que hoxe acaba, o remedio de mañán non basta.** (ms10,035v: *D.E.*)
12409. **Quen co seu mal se asaña a si mesmo se engaña.** (ms10,035v: *D.E.*)
12410. **Quen máis non pode, co seu mal morre.** (ms10,036r: *D.E.*)
12411. **Quen non cala o mal seu ¿cómo calará o teu?** (ms10,036r: *D.E.*)
12412. **Se fas mal, agarda outro tal.** (ms10,036r: *D.E.*)
12413. **Seus males espanta o que canta.** (ms10,036r: *D.E.*)
12414. **Vale máis o mal da miña terra que o mal da allea.** (ms10,036r: *D.E.*)
12415. **Xusto é o mal que vén, se o busca quen o ten.** (ms10,036r: *D.E.*)

MAL GOBIERNO. V. tamén *Gastar, Jurídicos y similares*.

12416. **Quen ten tres e gasta catro, excusa de saco.** [3955] (ms: C.G.)
(pt) *Quem tem três e gasta quatro, em breve chega ao fundo do saco.* (Chaves) (es) *Quien tiene tres y gasta dos, sirve a Dios; quien tiene dos y gasta tres, sirve a Lucifer.* (R. Marín)

MALDAD

12417. **O mal e o ben non son amigos pero son veciños.** [3956] (ms10,035v: *D.E.*)

MALGASTAR. V. tamén *Comercio, Derroche, Deudas, Riqueza y dinero*.

12418. **Quen malgasta o que é seu, o sentido perdeu.** (ms10,036r: *D.E.*)
12419. **Quen malgastou o seu, non sabe o que perdeu.** (ms10,036r: *D.E.*)

MALICIA

12420. **Ainda que a malicia oscurece a verdá, non-a pode apagar.** (ms10,036r: *D.E.*)

MALO

12421. **A mala herba non morre.** (ms10,036r: *D.E.*)
12422. **A mala herba logo crece.** (ms10,036r: *D.E.*)

[3955] ms4: *escusa*. Contén a indicación *Mal gobierno*.
[3956] En ms10 s.v. *Mal* coa indicación *Maldad*.

12423. **A malas ceas e a malos almorzos, encóllense as tripas e alárganse os pescozos.** (ms10,036r: *D.E.*)
12424. **Á que quere ser mala, pouco aproveita gardala.** (ms10,036r: *D.E.*)
12425. **Do malo, o millor.** (ms10,036r: *D.E.*)
12426. **Do malo, pouco; do pior, nada.** (ms10,036r: *D.E.*)
12427. **Mala cousa nunca morre.** (ms10,036r: *D.E.*)
12428. **Mala é a chaga que con viño non sana.** (ms10,036r: *D.E.*)
12429. **Mala é a morte que deixa valeira a casa ou a corte.** (ms10,036r: *D.E.*)
12430. **Malo virá quen bo me fará.** (ms10,036r: *D.E.*)
12431. **Non hai máis mala xente que os homes e as mulleres.** (ms10,036r: *D.E.*)
12432. **Non hai nada tan malo que non sirva pra algo bo.** (ms10,036r: *D.E.*)
12433. **O malo de balde é caro e o millor é o máis barato.** (ms10,036r: *D.E.*)
12434. **Ó malo i-ó enfermo Dios lle dea saúde hastra que sane.** (ms10,036r: *D.E.*)
12435. **Ó malo ninguén se afai.** (ms10,036r: *D.E.*)
12436. **Ó malo precura escarmentalo.** (ms10,036r: *D.E.*)
12437. **O malo sempre soña engano.** (ms10,036v: *D.E.*)
12438. **Ó malo, amalo e senón deixalo.** (ms10,036r: *D.E.*)
12439. **Ó malo, darlle diñeiro, ou casalo se é solteiro.** (ms10,036r: *D.E.*)
12440. **Ó malo, nunha man o pan e noutra o pau.** (ms10,036r: *D.E.*)
12441. **O malo, pra facer mal, achaques ha de atopar.** (ms10,036r: *D.E.*)
12442. **O malo, pra facer mal, achaques non ha mester.** (ms10,036r: *D.E.*)
12443. **Onde hai un malo hai outro bo.** (ms10,036v: *D.E.*)
12444. **Onde hai un malo nunca falta outro bo.** (ms10,036v: *D.E.*)
12445. **Ós bos lévaos Dios pra si e os malos quedamos aquí pra entendernos.** (ms10,036v: *D.E.*)
12446. **Se o malo non fora maldizoado, o bo non sería loubado.** (ms10,036v: *D.E.*)

MALVA

12447. **A malva, collela e non regala; a herba, regala e non collela.** (ms10,036v: *D.E.*)

MANCHA

12448. **A mancha grande non hai xabrón que a lave.** (ms10,036v: *D.E.*)
12449. **Pra mancha grande non hai xabrón que abaste.** (ms10,036v: *D.E.*)

MANDAR. V. tamén *Jurídicos y similares*.

12450. **Cada un manda na súa casa.** (ms10,037r: *D.E.*)
12451. **Cada un manda no seu e fai o que lle peta.** (ms10,037r: *D.E.*)
12452. **Cando teñas o mando i-o pau, non fagas o que che veña á mau.** (ms10,037r: *D.E.*)
12453. **Desa maneira, non hai maneira.** (ms10,037r: *D.E.*)
12454. **Eu mando ó meu gato e o meu gato manda ó seu rabo.** (ms10,037r: *D.E.*)
12455. **Hoxe está mandando quen onte entrou rogando.** (ms10,037r: *D.E.*)
12456. **Manda e faino e quitaraste de coidado.** (ms10,037r: *D.E.*)
12457. **Mándame o meu amo, mándame a miña ama, e non sei ben cal mandado faga.** (ms10,037r: *D.E.*)
12458. **Mando eu ó meu mozo e o meu mozo manda a outro.** (ms10,037r: *D.E.*)
12459. **Non sabe mandar quen non foi mandado.** (ms10,037r: *D.E.*)
12460. **Quen está afeito a mandar, a servir mal se afai.** (ms10,037r: *D.E.*)
12461. **Quen manda, manda, e quen obedece, apanda.** (ms10,037r: *D.E.*)
12462. **Quen non ten a quen mande, érgase e ande.** (ms10,037r: *D.E.*)

MANGA

12463. **Boas son as mangas, anque sean dispois das Páscoas.** (ms10,037r: *D.E.*)

MANJAR. V. tamén *Comida, Hambre. Gastronomía*.

12464. **Non hai manxar que non farte nen vicio que non enfade.** (ms10,037r: *D.E.*)

MANO

12465. **A man de todo ten man.** (ms10,036v: *D.E.*)

12466. **A man estea queda anque a lingua vaia e veña.** (ms10,036v: *D.E.*)
12467. **A man pra todos ten man.** (ms10,036v: *D.E.*)
12468. **Ás maus lavadas Dios dálle que coman.** (ms10,036v: *D.E.*)
12469. **Da man prá boca a culler se emborca.** (ms10,036v: *D.E.*)
12470. **De boa man, ben está o que dan.** (ms10,036v: *D.E.*)
12471. **De tal man, tal é o que se dá.** (ms10,036v: *D.E.*)
12472. **Dinche que eres bo, mete as mans no seo.** (ms10,036v: *D.E.*)
12473. **Mans brancas non ofenden pero mancan.** (ms10,036v: *D.E.*)
12474. **Mans que tomades ¿por que non dades?** (ms10,036v: *D.E.*)
12475. **Maus frías e corazón quente, namoro de repente.** (ms10,036v: *D.E.*)
12476. **Maus quentes e corazón frío, amor perdido.** (ms10,036v: *D.E.*)
12477. **Mete as mans no seo, non dirás do fado alleo.** (ms10,036v: *D.E.*)
12478. **Meter as mans nas fogueiras é criar frieiras.** (ms10,036v: *D.E.*)
12479. **Moitas mans nun prato logo tocan a rebato.** (ms10,036v: *D.E.*)
12480. **Non metas as mans no prato antes que as meta o teu amo.** (ms10,036v: *D.E.*)
12481. **Non pidas á man allea se a túa non vai chea.** (ms10,036v: *D.E.*)
12482. **Que non seipa a man dreita o que fai a esquerda.** (ms10,036v: *D.E.*)
12483. **Quen espera a man allea, mal xanta e mal cea.** (ms10,036v: *D.E.*)
12484. **Ruín man, ruín é o que non dá.** (ms10,036v: *D.E.*)
12485. **Se che din ben da túa leira, mete a man na faltriqueira.** (ms10,036v: *D.E.*)
12486. **Tal é a man e tal é o que dá.** (ms10,036v: *D.E.*)

MANTA

12487. **Debaixo da manta, moito se esconde e moito se tapa.** (ms10,037r: *D.E.*)

MANTENER

12488. **Máis mantén pan duro que figo maduro.** (ms10,037r: *D.E.*)
12489. **Manter unha casa, non-o sabe senón quen o pasa.** (ms10,037r: *D.E.*)
12490. **Quen a moitos ha manter, moito ten que ter.** (ms10,037r: *D.E.*)

MANZANA. V. *tamén Fruta, Huerta, Mujer*.

12491. **Mazá, troita e muller, que sea fresca se pode ser.** (ms10,038v: *D.E.*)

MANZANILLA

12492. **Colle en agosto a manzanilla e deixarás moitas veces de ir á botica.** (ms10,037r: *D.E.*)

MAÑANA. V. tamén *Días*.

12493. **Mañán choverá ou nevará ou sabe Dios o que fará.** [3957] (ms10,037v: *D.E.*)
12494. **Mañán parda, mañán larga.** (ms10,037v: *D.E.*)
12495. **Pola mañán ó monte e pola tarde á fonte.** (ms10,037v: *D.E.*)

MAÑA. V. tamén *Maña. Destreza*.

12496. **Na maña está a culpa, que a edá non ten ningunha.** (ms10,037r: *D.E.*)
12497. **Niste mundo hai que saber nadar na tona.** [3958] (ms5,131: Sangenjo)
12498. **O que non sabe maña, non come castaña.** (ms16: Sesto / ms4: G.S.A.)
12499. **O que non sabe maña, non ten castaña.** (ms6,02v: R. Caruncho, *Diario de Avisos* de La Coruña)
12500. **O que non ten maña, apaña.** (ms16: Sesto)

Aplícase también a la necesidad de tener un oficio para ganarse la vida.

12501. **O que non ten maña, morre como araña.** (ms16: Sesto)
12502. **Pra todo hai maña senón prá morte.** (ms10,037r: *D.E.*)
12503. **Quen ten maña, pra todo se apaña.** (ms10,037r: *D.E.*)
12504. **Todo quer maña pero o comer quer gana.** (ms10,037r: *D.E.*)

MAÑA. DESTREZA. V. tamén *Maña*.

12505. **O que non sabe maña, non come castaña e, pra a comer, hai que a saber.** [3959] (ms21,09r: Bermés)

[3957] Vázquez Saco transcribe *o sabe Dios o que fará*.
[3958] Indica *Maña*. V. *Maña. Destreza*.

12506. **O que sabe mañas, asa castañas; i-o que non sabe ningunhas, nin asadas nin crudas.** (mc: Pol)

12507. **O que ten maña, apaña.** (ms6,02v: R. Caruncho, *Diario de Avisos* de La Coruña / ms18,75r: A.S.A.)

12508. **O que ten maña, sempre apaña.** [3960] (mc: M.L. / ms10,037v: *D.E.*)

Var.: *O que ten maña, apaña.* (ms4: J.P.)

12509. **Onde non valen cuñas, aproveitan uñas.** [3961] (mc: Meilán / ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar da provincia de Lugo)

(es) *Donde no valen cuñas, aprovechan uñas.* (Bergua)

Donde no valen medios rápidos, aprovecha maña y destreza. (mc) / Lo que no se puede conseguir con la fuerza se logra con maña e industria. (ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar da provincia de Lugo)

12510. **Quen ben ata, ben desata.** (mc: M.V.)

(pt) *Quem bem ata, bem desata.* (Chaves) (es) *Quien bien ata, bien desata.* (Correas)

El que tiene maña para hacer una cosa, la tendrá también para deshacerla.

12511. **Quen mata a arbela, sabe máis que ela.** (mc: A.S.A. / ms21,06r: Bermés)

(pt) *Quem mata alvéola, sabe mais que ela.* (Chaves)

12512. **Quen mata a churumbela máis sabe que ela.** (mc: Chantada)

12513. **Quen ten maña, apaña.** (mc: R. Caruncho)

(pt) *Quem não tem manha morre no ar como uma aranha.* (Chaves) (es) *Quien tiene maña, para todo se apaña.* (R. Marín)

12514. **Quen tivo más, pillou mazás.** (mc: M.L.)

12515. **Vale máis a maña cá forza.** (ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar da provincia de Lugo)

12516. **Vale máis maña que forza.** [3962] (mc: M.V. / ms10,023v)

(pt) *Mais vale geito que força.* (Chaves) / *Mais vale manha que força.* (Id.) (es) *Más vale maña que fuerza.* (Correas) (ct) *Més val manya que fòrça.* (Alberola)

MAQUILA. V. tamén *Molino*.

12517. **O muiñeiro maquieiro cóidase o amo do rigueiro.** (ms10,037v: *D.E.*)

12518. **O muiñeiro que oi e ve, non pode ser paroleiro.** (ms10,037v: *D.E.*)

MARIDO. V. tamén *Matrimonio*.

12519. **Come, marido, pan e cebola, que xa que eres ruín non che poño a ola.** (ms10,037v: *D.E.*)

12520. **Entre marido e muller ninguén se debe meter.** (ms10,037v: *D.E.*)

12521. **Entre o marido i-a muller soilo paz debes poñer.** (ms10,037v: *D.E.*)

12522. **Levade vós, marido, a artesa, que eu levarei o pan, que tamén pesa.** (ms10,037v: *D.E.*)

12523. **Marido na lareira, delor na faltriqueira que anda valeira.** (ms10,037v: *D.E.*)

12524. **Ó mal marido cegalo ou cebalo.** (ms10,037v: *D.E.*)

12525. **Ó mal marido sírveo como señor e gárdate del coma de un treidor.** (ms10,037v: *D.E.*)

12526. **O marido ámao como amigo e témeo como enemigo.** (ms10,037v: *D.E.*)

12527. **O marido fai muller.** (ms10,037v: *D.E.*)

12528. **O marido na cama e a fame na casa.** (ms10,037v: *D.E.*)

12529. **O marido ten que ter prudencia e a muller, pacencia.** (ms10,037v: *D.E.*)

12530. **Ó marido, temelo, querelo e obedecelo.** (ms10,037v: *D.E.*)

12531. **O meu marido é tamborileiro, así mo deu Dios i-eu tamén así o quero.** (ms10,037v: *D.E.*)

12532. **Se queres o teu marido matar, dálle berzas por san Xoán.** (ms10,037v: *D.E.*)

MARINERO. V. tamén *Marítimos* (*Vida del marinero*).

12533. **Mariñeiro que dorme, peixe non colle.** (ms10,037v: *D.E.*)

12534. **O millor mariñeiro morre no mar, onde ninguén se pode descoidar.** (ms10,037v: *D.E.*)

MARÍTIMOS. V. tamén *Embarcaciones*.

12535. **Do mar o salmón e da terra o lacón.** [3963] (ms10,037v: *D.E.*)

12536. **O mar e a muller hanse de lonxe ver.** [3964] (ms10,037v: *D.E.*)

[3959] O orixinal di: *O que non sabe maña non come castaña, e pra a comer hay que a saber.* (*a maña*).
[3960] En ms10 s.v. *Maña*.
[3961] ms-LU: *Donde*.
[3962] ms3: *Mais vale*. En ms10 s.v. *Fuerza*.
[3963] En ms10 s.v. *Mar*.
[3964] En ms10 s.v. *Mar*.

12537. **O mar é longo.** [3965] (ms10,037v: *D.E.*)

12538. **O mar, ó máis amigo logo o pon en perigo.** [3966] (ms10,037v: *D.E.*)

12539. **O que o mar dá, o mar o quita.** [3967] (ms10,037v: *D.E.*)

12540. **Onde vai o mar, vaian as areas.** [3968] (ms10,037v: *D.E.*)

12541. **Polo mar anda quen o gana.** [3969] (ms10,037v: *D.E.*)

12542. **Quen non entra no mar, nel non se pode afogar.** [3970] (ms10,037v: *D.E.*)

12543. **Quen non sabe de mar, non sabe de marear.** [3971] (ms10,037v: *D.E.*)

ARTE DE NAVEGAR. V. tamén *Navegación*.

12544. **O que pasa pola Pena da Marola, pasa pola mar toda.** [3972] (mc)

Var.: *O que pasa a Marola, pasa a mar toda. / Quen pasa a Marola pasa a mar toda.*

Alude al conocido peñasco o islota situado en la confluencia de las rías de Ferrol, Ares, Betanzos y La Coruña, cuyas inmediaciones se caracterizan por una molesta marejada, que hace peligrosa la navegación, sobre todo para los barcos de cabotaje. Una canción popular recoge los afanes del marinero, cuando atraviesa aquellas latitudes: *Pola pena da Marola / pola da Marola pena, / pola pena da Marola, / rema, remeiriño, rema*.

12545. .**Se queres que o vento veña, dálle coa leña.** [3973] (ms11,40: Saralegui, Ferrol)

(es) *Dale con el remo, boga.* (Gella)

Saralegui dice no entender el refrán y añade que una persona ilustrada del Ferrol; de donde procede el refrán lo explica así: "Cuando se queda el viento, hay que armarse de paciencia y tirar del remo, hasta que vuelva".

ARTES DE PESCA

12546. **A sacada, chucha a cana.** [3974] (mc: M.-*R. de P.*)

12547. **Ás betas non te metas.** [3975] (mc: M.-*R. de P.*)

12548. **Cando hai espumallo no Cabo, non vaias ó trasmallo.** [3976] (mc: Gella, Foz)

Var.: *Cando no cabo hai espumallo, non vaias ó trasmallo.* (Gella-Foz)

(es) *Con* espumayo *no vayas al trasmayo.* (Gella- Tapia de Casariego) / *Con mar espumosa no vayas a pescar.* (Gella)

12549. **O palangre chucha o sangue.** (mc: M.-*R. de P.*)

Var.: *O palangre tira sangue.* (Tuy) / *O palagre chupa o sangre.* (mc e ms4: J.T.) [3977]

Palangre es un aparejo de pesca que se compone de un cordel grueso de 100 a 1.000 metros de largo, del que penden otros más finos terminados en anzuelo; es aparejo de fondo y queda señalado en la superficie por medio de boyas o flotadores. Requiere bastante esfuerzo, por lo que suelen decir los pescadores del Miño (lo usan en el estuario que forma en Tuy dicho río): *O palangre tira sangre.*Véase "Las grandes pesquerías del Miño-Notas folkloricas" por M. F. Costas en *Finisterre*, nº 30, jul.1946 (ms) En castellano, *espinel* (ms).

12550. **Os trasmallos son traballos.** [3978] (mc: S. Loureiro)

ASTROS

12551. **A lúa sempre minte.** (ms)

12552. **Encarnado ó mar, bota os bois a labrar.** (ms-SA: Argimiro Pampín Basteiro: Arzúa, C)

12553. **Encarnado ó mar, colle os bois e vai labrar.** (ms-SA: José Luís Castro Izaga: Lira, Carnota, C / ms-SA: Francisco Deán Rodríguez: Portosín, Porto do Son, C)

12554. **Encarnado ó mar, colle os bois, vai labrar.** (ms-SA: seminarista anónimo: Louro, Muros, C)

12555. **Encarnado ó monte, bois á corte; encarnado ó mar, bois a arar.** (mc: Ribeira-F.V.S. / ms18,69v: Gella.-Riveira)

Anuncian malo y buen tiempo respectivamente.

12556. **¿Encarnado polo monte? Colle os bois e méteos na corte.** (mc: M.-Ría de Arosa)

[3965] En ms10 s.v. *Mar*.
[3966] En ms10 s.v. *Mar*.
[3967] En ms10 s.v. *Mar*.
[3968] En ms10 s.v. *Mar*.
[3969] En ms10 s.v. *Mar*.
[3970] En ms10 s.v. *Mar*.
[3971] En ms10 s.v. *Mar*.
[3972] Dentro de *Marítimos* (*Miscelánea*) no mc e indica *Marítimos* (*Arte de navegar*) en ms.
[3973] Indica *Marítimos* (*Arte de navegar*).
[3974] Indica *Mar*. (*Artes de pesca*) no ms e *Marítimos* (*Miscelánea*) no mc.
[3975] Indica *Mar*. (*Artes de pesca*) no ms e *Marítimos* (*Miscelánea*) no mc.
[3976] Indica *Marítimos* (*Artes de pesca*) no ms e *Marítimos* (*Miscelánea*) no ms.
[3977] ms4: *a sangre*.
[3978] Indica *Marítimos* (*Artes de pesca*) no ms e *Marítimos* (*Miscelánea*) no mc.

En Santa Eugenia de Ribeira, reúnen los dos últimos en el siguiente.

12557. **Lúa nova e lúa vella, baixa o mar ás oito e media.** (mc: Sar., Bayona)

Hora de la baja mar, en el novilunio y en el plenilunio.

12558. **Lúa recién escondida, a vigilancia conocida.** (mc: M.-Sangenjo)

En la sección *Agrícolas. Meteorológicos* recogimos algunos referentes a la luna, que tienen también aplicación a la vida del mar.

12559. **Luna con circo, auga no bico.** (ms)

12560. **Luna ergueita, marea escorreita.** (ms-SA: Francisco Deán Rodríguez: Portosín, Porto do Son, C)

12561. **Luna nova con circo, auga no bico.** (ms: I.T.)

12562. **Luna nova, luna chea, marea chea ás dúas e media.** (ms-SA: Manuel Barreiro Somoza: Santa Mariña de Ribela, A Estrada, PO)

12563. **Luna posta, marea na costa.** (ms-SA: Francisco Deán Rodríguez: Portosín, Porto do Son, C)

12564. **Roibas a Levante, aguas no instante.** (mc: M.-Sangenjo)

12565. **Roibas a Mourente, chuvias de repente.** (mc: M.-*R. de P.*)

12566. **Roibas á terra, vellas á merda.** (mc: M.-*R. de P.*)

12567. **Roibas ao mar, vellas a asollar.** [3979] (mc: M.-Sangenjo / mc: M.-Ría de Vigo / ms21,11r: Bermés)

Var.: *Rubio no mar, está a vella a asollar.* (ms5,045: Cobas, Cachafeiro, Forcarey) / *Rubias ao mar, vellas a solar.* (mc: M.-Ría de Vigo) / *Rubias ó mar, vellas ó sollar.* (mc: A.I. / ms18,58r: *Vida Gallega*) [3980]

(es) *Viejas a sobejar que arrebolos hay en Portugal.* (Gella)

12568. **Roibas ao poniente, bo día siguiente.** (mc: M.-Sangenjo)

Var.: *Roibeces ao sol posto, mañán andarás enxoito.* (C.A.)

12569. **Roibéns no mar, vellas a rolar.** (ms18,62r: Coleic. Renacencia, Santiago Loureiro, *Refraneiro do mar*. Noya.-Imprenta Loroño, 1936.)

12570. **Roibéns ó mar, vellas ó sollar.** (ms-SA: Amador Darriba Míguez (13-11-1951))

12571. **Roibéns polo mar, donas a sollar.** (mc: Mugardos)

12572. **Rubias ao Nascente, chuvias pendentes.** (mc: M.-*R. de P.*)

12573. **Rubiés cara ó mar, vellas a asollar.** (ms-SA: José M. Gulías Rivas: Forcarei, PO)

12574. **Sol con barbas, ventos ou aghuas.** (ms-SA: Francisco Deán Rodríguez: Portosín, Porto do Son, C)

12575. **Sol no afeitado, pronto é aguado.** (mc: M.-Sangenjo)

Var.: *Sol no exeitado, pronto é aguado.* (M.-*R. de P.*)

Astros. Mareas

12576. **Lúa chea henche o mar ás tres e media.** [3981] (mc: Bayona)

(es) *Luna llena, pleamar de tres y media.* (R. Marín)

Dice Saralegui que al ocurrir el último cuarto de la luna se producen allí los pleamares a las tres y media de la mañana y de la tarde.

12577. **Lúa chea, pleamar ás dúas e media.** [3982] (mc: S. Loureiro)

(pt) *Lua nova e lua cheia, praia mar às duas e meia.* (Chaves) (es) *Luna llena, pleamar de tres y media.* (R. Marín)

Dice Saralegui que al ocurrir el último cuarto de la luna se producen allí los pleamares a las tres y media de la mañana y de la tarde.

12578. **Lúa deitada, mariñeiro a pé; lúa de pé, mariñeiro deitado.** [3983] (mc: U.C. Cuartilla 15)

Var.: *Lúa deitada, mariñeiro de pé; lúa de pé, mariñeiro deitado.* (mc: M.-R.de P.) [3984] / *Lúa deitada, mariñeiro de pé; lúa de pé, mariñeiro sentado.* (M. *R. de P.*) / *Luna deitada, mariñeiro en planta.* (G.P.) / *Lúa deitada, mariñeiro en pé.* (Villanueva de Arosa)

(pt) *Lua deitada, marinheiro em pé; lua em pé, marinheiro deitado.* (Chaves) (es) *Luna en pie, marinero, acuéstate.* (Gella) / *Luna acostada, marinero en pie.* (Id.) / *Luna derecha, marinero acostado.* (Sar) / *Luna de pie, marinero acostado.* (Id.) / *Luna tendida, marinero en pie.* (Sar) / *Luna en cuarto creciente inclinada, señal de mal tiempo.* (ct) *Lluna dreta, mariné ajagut; lluna aijaguda, mariné dret.* (Gella) / *Lluna*

[3979] ms21,11r: *Rubeas o mar*; mc: M.-Ría de Vigo: *Rubias ao mar*.

[3980] ms18,58r: *obellas o sollar*.

[3981] Indica *Marítimos* (*Mareas*) no ms.

[3982] Indica *Marítimos* (*Mareas*) no ms.

[3983] Na referencia da primeira variante aparece sobreescrito *M.-Sangenjo*. / Indica *Marítimos* (*Mareas*) no ms.

[3984] mc: *Lúa ditada*.

gitada, mariner dret. (Id.) / *Lluna ajeguda, mariné dret.* (Id.)

12579. **Lúa metida, baixamar barrida.** [3985] (mc: Sar., Cangas)

12580. **Lúa ó Mondigo, baixamar no río; lúa posta, baixamar en toda a costa.** [3986] (mc: M.L.)

Var.: *Lúa no Mondigo, baixamar no río.* (A. Meilán)

El Mondigo, se alza en el ayuntamiento de Ribadeo, no lejos de la costa, a 583 metros sobre el nivel del mar.

12581. **Lúa posta, baixa a mar en toda a costa, e pra mellor acertar, tres cuartos de hora por vaciar.** [3987] (mc e ms4: Ría de Vigo, Sar)

Var.: *Lúa posta, baixa a mar en toda a costa.* (Sar.-Bayona, Cangas) / *Lúa posta, baixamar en toda a costa.* (ms4: Gella) / *Lúa posta, baixamar na costa.* (Sar.-Bayona, Cangas)

(pt) *Lua posta, baija mar na costa.* (Chaves)

Este refrán lo suelen completar en la ría de Vigo añadiéndole: *e pra mellor acertar, tres cuartos de hora por vaciar*. (ms4)

12582. **Marea viva e lúa alta xa non hai un rabo en Coira.** [3988] (mc: S. Loureiro)

ASTROS. PRONÓSTICO DE CALMA

12583. **Arco á cea, boa noite espera.** (mc: M.-*R. de P.*)

12584. **Arco á matiña, alista a capotiña.** (mc: M.-*R. de P.*)

Véase la sección citada en el anterior.

ASTROS. PRONÓSTICO DE LLUVIA

12585. **Sol barbado, ou vento, ou mollado.** (mc: Sar., Cangas)

Var.: *Sol embarbado, vendabal mollado.* (ms15,41: Burela)

(es) *Sol barbado, ventado o mojado.* (Gella) / *Sol embarbado, vendaval mojado.* (Id.)

12586. **Sol con barbas, augas.** [3989] (mc: Sta. Eugenia de Riveira / ms10,122r: *D.E.*)

(es) *Sol con barbas, aguas.* (Gella)

El sol con barbas sale en otros refranes parecidos de las costas de España. *Sol con barbas, levante o agua*, dicen en Benidorm; *Sol con barbas, vendabal con aguas*, en Sanlúcar y *Sol con barbas, viento o aguas*, en Avilés (Véase Saralegui, pags. 26-27)

12587. **Sol con barbas, vento ou auga.** (mc: Bueu / ms: S. Loureiro)

(es) *Sol con barbas, levante o agua.* (Gella)

El sol con barbas sale en otros refranes parecidos de las costas de España. *Sol con barbas, levante o agua*, dicen en Benidorm; *Sol con barbas, vendabal con aguas*, en Sanlúcar y *Sol con barbas, viento o aguas*, en Avilés (Véase Saralegui, pags. 26-27)

ASTROS. PRONÓSTICO DE MAL TIEMPO

12588. **Encarnado á Carnota, colle a leña e cerra a porta.** (mc: Gella, Lira-F.V.S.)

Anuncia tempestad y lluvia.

ASTROS. PRONÓSTICO DE TORMENTA

12589. **Arco á matiña, á tarde tormentiña.** [3990] (mc: M.-*R. de P.*)

Figuran variantes en la sección "Agrícolas. Metereológicos".

ASTROS. PRONÓSTICO DE VIENTO

12590. **Clara na veigha, nordeste na caldeira.** [3991] (mc: Gella, Ribadeo)

12591. **Sol barbado, nordeste ó rabo.** (mc: Sar., Puentedeume)

Var.: *Sol barbado, nordeste ó cabo.* (S. Ciprián)

(es) *Sol embarbado, nordeste al cabo.* (Gella)

AVES. V. tamén *Peces, Pesca, Pronósticos atmosféricos, Tiempo*.

12592. **Cando a gaivota vai prá terra, colle a brosa e vai por leña; cando pró mar, xonce os bois e vai arar.** (mc: Gella)

12593. **Cando a gaivota vén do mar, colle a brosa e vai estelar; e cando a gaivota vai pró mar, colle os aparellos e vai pescar.** (mc: Gella)

Var.: *Cando a gaivota vai prá terra, coll'a brosa e fai estela.* (Francisco Lanza, *Nós*, tomo 8º, nº 90, año XIII, 19 junio 1931)

Francisco Lanza publica "Falan os de Ribadeo (Notas folklóricas e leisico-gráficas, recollidas n-ista vila)". Entre otros refranes ya recogidos en mi colección, los siguientes: De pueblos: *En Meira, nin boa*

[3985] Indica *Mareas* no ms.

[3986] Indica *Mareas* no ms.

[3987] No local da primeira variante aparece sobreescrito *Amor Meilán* / Indica *Mareas* no ms. / ms4: *baixamar*.

[3988] Indica *Mareas* no ms.

[3989] En ms10 s.v. *Sol*.

[3990] mc: *tromentiña*.

[3991] O orixinal di: *Clara na veija, nordeste na caldeira.* / V. tamén *Agrícolas* (*Meteorológicos*). / mc: *veiga*.

xente nin boa feira. De Meira, tropa lixeira. Xente de Meira, que vai prá feira. ¿Es de Arante? O demo que te levante. Agrícolas: *Cando a gaivota vai prá terra, coll'a brosa e fai estela.* (mc) / *Estelar* (hacer leña). (ms18)

12594. **Cando a garcia vai pr'arriba, colle os bois e vente axiña. Cando a garcia vai pr'abaixo, coll'os bois e vai arar.** [3992] (ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar da provincia de Lugo)

12595. **Cando a garza vai pra Meira, pon a sella á goteira; cando vai pró mar, pon os bois a arar.** (ms-LU: seminarista anónimo: San Tirso ¿Vilalba / Antas?, ¿Muxía, Outes, Zas, Maceda?)

12596. **Cando a gaviota vai pró mar, colle o arado e vai arar; cando vai prá terra, colle a brosa e fai estela.** (ms-LU: seminarista anónimo: Foz, LU)

12597. **Catro aves escollidas son as que pasan os mar: o cuco e a anduriña, a rula e o paspallás.** (ms-LU: seminarista anónimo: Paradela, LU)

AVES. ABUNDANCIA DE PESCA

12598. **Cando chapuza o mazcato, xa se relame o gato.** [3993] (mc: Gella, Ribadeo)

Porque es señal de pesca.

12599. **Si o mascato ves voar e tirar vai alí a pescar.** [3994] (mc: Gella, Marín / ms4: F.V.S. / ms15,11)

Mascato: Ave acuática, variedad de la gaviota. La presencia de los mascatos es siempre señal de abundancia de sardina, y el refrán alude a la costumbre que tienen de lanzarse desde lo alto sobre los pececillos que asoman a la superficie del mar. Saralegui cree la voz *mascato* original de Muros. Gella la registra también en Marín. Faltaba en nuestros diccionarios hasta Carré Alvarellos que recoge bajo la forma *mazcato*. (mc) / Su visita es siempre señal de sardina de la que se alimentan preferentemente. (ms)

AVES. PRONÓSTICO DE BUEN TIEMPO

12600. **Ave á ribeira, vella á eira.** [3995] (mc e ms: Ameijeiras, Arjomil)

Porque anuncia buen tiempo, así como el anterior lo anuncia malo.

12601. **Cando a garza vai pró mar, colle os bois e ponte a arar.** [3996] (mc: M.L. / ms5,039)

12602. **Cando o mar está encarnado, pon os bois ó arado.** (ms-SA: seminarista anónimo: algún lugar da provincia da Coruña)

Indica buen tiempo, como el anterior lo anuncia malo. (mc) / *Garcia* = garza. (ms5)

AVES. PRONÓSTICO DE LLUVIA

12603. **Anduriñas a rentes da auga, chuvia na plaia.** [3997] (mc: C.A.)

(es) *Golondrina que con el ala roza la tierra, lluvia recela.* (R. Marín) / *Golondrina que alta vuela, no teme que llueva.* (Id.)

12604. **Ave de mar na terra, ou chove ou neva.** [3998] (mc: Pontevedra)

12605. **Cando a gaivota anda á gradisela, mal pra nós e fame pra ela.** (mc: M.-*R. de P.*)

Var.: *Cando a gaivota anda á gravisela, mal pra nós e fame pra ela.* (ms4, ms10,024v: *D.E.*) [3999]

Lo recoge con una pequeña variante Carré Aldao. Ni *gradisela*, ni *gravisela* figuran en nuestros diccionarios.

12606. **Cando a gaivota vira ao cablestante, mal tempo seguro.** (mc: M.-*R. de P.*)

12607. **Cando as gaivotas beilan a muiñeira, hai chuvia na ribeira.** (mc: M.-*R. de P.*)

12608. **Cando chían os beloricos, muita auga e muito frío.** (mc: M.-*R. de P.*)

12609. **Cantan biloricos na terra, chuvia sin falta se espera.** [4000] (mc: C.A. *A Nosa Terra*)

Beloricos, escribe en otro anterior Casto Sampedro. Valladares registra *belurico*, y Carré Alvarellos *belúrico* = cierta ave que vive en las lagunas y a las orillas del mar.

12610. **De travesía nunca chove todo día.** (ms-SA: seminarista anónimo: Rías Baixas, PO)

12611. **Gaivotas pola terra, choiva ou néboa.** [4001] (mc: *Sonata Gallega* / ms18,69v: Gella.-Marín)

(pt) *Gaivotas em terra, sinal de mau tempo.* (Chaves) / *Se entra por terra a gaivota, é o*

[3992] O orixinal di: *Cando a garcia vay pr'arriba colle os bois e vente axiña. Cando a baixo bay pr'a baixo, coll'os bois e vay arar.*
[3993] Indica *Marítimos* (*Abundancia de pesca*) no ms.
[3994] Indica *Abundancia de pesca* no ms.
[3995] mc: *ribaira*. / Indica *Marítimos* (*Pronósticos de buen tiempo*) no ms.
[3996] Indica *Marítimos* (*Pronósticos de buen tiempo*) no ms. / ms5: *garcia*.
[3997] Indica *Marítimos* (*Pronósticos de lluvia*) no ms.
[3998] Indica *Marítimos* (*Pronósticos de lluvia*) no ms.
[3999] ms4: *mal para nos*. En ms10 s.v. *Gaviota*.
[4000] Indica *Marítimos* (*Pronósticos de lluvia*) no ms.
[4001] Indica *Marítimos* (*Pronósticos de lluvia*) no ms.

temporal que a enxota. (Id.) (es) *Gaviotas por la tierra, temporal por la mar.* (Gella) (ct) *Gavines per la terra, temporal per la mar.* (Gella)

Lo mismo que los anteriores. / Cuando el temporal es furioso y violento, suelen las gaviotas alejarse mucho de la costa. En el que azotó el Cantábrico en los últimos meses de 1951, las hemos visto volando sobre la ciudad de Lugo.

12612. **Gaviotas suben hasta se perder, gran temporal ten que haber.** (mc: M.-Sangenjo)

AVES. PRONÓSTICO DE MAL TIEMPO

12613. **Ave á montaña, vella á cama.** [4002] (mc: Santiago / ms: Ameijeiras, Arjomil)

12614. **Cando a garza vai prá terra, colle a brosa e fai estela.** [4003] (mc: M.L.)

(es) *Cuando la garza va al monte, coge la jarra y vete a la* fonte. (Oviñana- Gella)

Mal tiempo.

12615. **Cando as gaivotas bailan a muiñeira, hai que gardar o millo da eira.** [4004] (mc e ms5: C.A. *A Nosa Terra*)

Var.: *Por san Bartolomé, si as gaivotas andan a beilar a muiñeira, garda o millo na eira.* (ms5,138: *O Gaiteiro de Lugo*, 1960)

AVES. PRONÓSTICO DE NIEVE

12616. **Cando a gaivota vai prá terra, xa non neva; cando vai pró mar, vai nevar.** [4005] (mc e ms4: Saralegui, Foz / ms e ms4: M.L. / ms18,69r: Gella.-Foz)

Ambos movimientos se observan durante las nevadas que podríamos llamar apacibles o sin viento. (Saralegui)

AVES. PRONÓSTICO DE TEMPESTAD

12617. **Ponse o paíño no mar, sente chuvia e temporal.** [4006] (mc: Sar., Bayona)

Paíño, en el distrito de Bayona es una pequeña ave marina del tamaño de la golondrina. Ya advierte Saralegui que falta esta voz en nuestros diccionarios.

[4002] Indica *Marítimos* (*Pronóstico de mal tiempo*) no ms.
[4003] ms4: *fai a estela* / Indica *Marítimos* (*Pronósticos de mal tiempo*) no ms.
[4004] Indica *Gaviotas* no ms5 e *Mar.* (*Pronósticos de mal tiempo*) no ms.
[4005] Indica *Marítimos* (*Pronósticos de nieve*) no ms.
[4006] Indica *Pronóstico de tempestad* no ms.

AVES. PRONÓSTICO DE VENDAVAL

12618. **Cando se pon a pardela a espiollar, non tarda un día o vendaval.** [4007] (mc e ms4: Sar., Bayona / ms4: Gella, Foz)

Pardela es el nombre castellano que se da a un ave acuática palmípeda, parecida a la gaviota, algo más pequena que ésta. Aunque usada por autores castellanos, el *Diccionario de la Academia*, en sus ediciones anteriores a 1917 al menos, no la incluía. Hoy la trae *Diccionario Salvat*, entre otros.

AVES. PRONÓSTICO DE VIENTO

12619. **As gaivotas polo alto a voar, sursueste vai a entrar.** [4008] (mc: Sar., Bayona)

12620. **As gaivotas ¡clo, clo! a cantar, norte duro vai a entrar.** [4009] (mc: Sar., Bayona)

12621. **Cando as gaivotas veñen prá terra, vento de fóra.** [4010] (mc: Puerto del Son)

LLUVIA, NUBES, NIEBLAS

12622. **¿Auga de oeste? Para a ría.** (mc: M.-*R. de P.*)

12623. **Borraxeira no valle, mariñeiro á calle.** (mc: Muros)

12624. **Borraxeira polo mar, nordestiño vai buscar.** (ms-SA: seminarista anónimo: Louro, Muros, C)

12625. **Burraxeira ó mar, vento á terra vén buscar.** (ms-SA: José Luís Castro Izaga: Lira, Carnota, C)

12626. **Cando do este chove, hasta as pedras move.** (mc: C.A. *A Nosa Terra*)

12627. **Cando do nordeste chove, hasta as pedras move.** (mc: Sar., La Guardia / ms18,69r: Gella.-La Guardia)

(es) *Cuando del nordeste llueve, hasta las piedras mueven.* (Gella)

12628. **Cuberta Arousa, mala cousa.** (mc: M.-Bueu)

12629. **¿Está chovendo? Bo día pra facer familia.** (mc: M.-*R. de P.*)

12630. **Néboa en Cela, vento na Vela.** (mc: M.-Bueu)

12631. **Neboira na terra, treboada no mar, ou ben chover, ou ben nevar.** (mc: U.C. / ms: Cuartilla 16)

[4007] Indica *Marítimos* (*Pronósticos de vendaval*) no ms.
[4008] Indica *Marítimos* (*Pronósticos de vientos*) no ms. / ms4: *gavotas, vai entrar*.
[4009] Indica *Marítimos* (*Pronósticos de vientos*) no ms. / ms4: *gavotas*.
[4010] Indica *Marítimos* (*Pronósticos de vientos*) no ms.

12632. **Nubes á montaña, vellas á borralla; nubes a ribeira, vellas á raxeira.** (mc: M.V.)

12633. **Tenlle respeto á Curota cando lle vexas capota.** (mc: Isla de Arosa-F.V.S.)

La Curota, pico alto de los montes de Barbanza, anuncia mal tiempo, cuando se cubre de nubes.

12634. **Vén santa Mariña coa súa manguiña de auga ou de sardiña.** [4011] (mc: F.I. / ms3: A. de la I.)

(pt) *A Santa Marinha* (18 julio) *sempre trás a sua cabacinha.* (Chaves)

MAREAS

12635. **De fiarme de mareas teño escarmento.** [4012] (mc: M.-Bueu)

12636. **Pleamar de seis, baixamar ás doce.** [4013] (mc: S. Loureiro)

METEOROLÓGICOS

12637. **Vento sur que á noite entra, pola mañán máis tormenta.** (ms: La Guardia, Sar)

MISCELÁNEA

12638. **A liña chucha a espiña.** (mc: S. Loureiro)

12639. **A liña, pouca fariña.** (mc: M.-*R. de P.*)

12640. **A poutada, a veces nada.** (mc: M.-Bueu)

12641. **Amiguiños, si, pero as sardiñas polo que valen.** (mc)

Var.: *Amiguiños, si, pero a vaca polo que vale. / Amiguiño, si, pero o porco polo que vale.*

(es) *Amigos, sí; pero los peces aparte.* (Gella)

12642. **Aos tres días de nevar, ou arría ou vai ao mar.** (mc: S. Loureiro)

12643. **Aro frío, caldeiro cocido.** (mc: M.-*R. de P.* / ms: Ría de Arosa)

12644. **Ás artes non te mates.** (mc: M.-*R. de P.*)

12645. **Berra o mar en Lapamán, colle a leña e coce o pan.** (mc: M.-*R. de P.*)

12646. **Bocado de mariñeiro, nin masticalo moito nin tragalo enteiro.** (mc: Gella, Mugardos)

12647. **Cando na mariña neva, que nunca nevou, ¡que fará na serra, que nunca parou!** (ms)

12648. **Co malo non te mates e co bo non te agaches.** (mc: M.-*R. de P.*)

Alude al tiempo.

12649. **Donde hai patrón non manda mariñeiro.** (ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar do norte da provincia de Lugo / ms-SA: seminarista anónimo: algún lugar de Galicia)

12650. **Donde hai patrón, non manda mariñeiro.** (ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar da provincia de Lugo)

12651. **É como o capitán Fargalla: animémonos e vaian.** [4014] (mc: Incio)

(es) *Como el patrón Araña, que embarcaba a la gente y él se quedaba en casa.* (Sbarbi) / *El capitán o patrón Araña embarca, embarca, y él se queda en tierra.* (Id.)

12652. **En marzo, canto vai no regazo.** (mc: M.-*R. de P.*)

12653. **En xaneiro cágalle na barba ó xeiteiro.** (mc: Riveira / ms4: F.V.S.)

12654. **Home de sombreiro, mal mariñeiro.** (mc: Gella, Villanueva de Arosa)

12655. **Líbrese a miña barquiña da Paxariña.** (mc: *Galicia y el mar*, pág. 68)

A Paxariña es un islote peligroso, temido de los navegantes, cerca de Villagarcía. A los peligros que ofrece a la navegación alude el refrán.

12656. **Lóstregos pró sueste, muller e fillos pró mar.** [4015] (mc, ms e ms4: S. Ciprián)

Para ver cuándo llegan al puerto maridos y padres, porque suponen gran peligro para la navegación. (mc) / A la orilla, para ver cuándo llegan al puerto maridos y padres. (José Gella Iturriaga, nº 3721) (ms)

12657. **Máis ven catros ollos que dous** (ms15,52r)

12658. **Na area de Illa, moito; na area da Barca, nada.** (mc: M.-*R. de P.*)

12659. **No Calo, muito malo.** (mc: M.-Bueu)

12660. **No xantar prestan máis as do xeito que as da traíña.** (mc: M.-Bueu)

12661. **Non hai treboada que non traiga a súa solleirada.** (mc)

12662. **Noroeste con gotas non vale dúas motas.** (ms15,11)

12663. **O cinto no arte tira pola parte.** (mc: M.-Bueu)

12664. **O chinchorro fai o zorro.** (mc: M.-*R. de P.*)

[4011] Indica *Meteorológicos. Santos* no ms. / ms: *d'auga*; ms2: *c'a sua*.

[4012] Dentro de *Marítimos* (*Miscelánea*) en mc.

[4013] Indica *Marítimos* (*Mareas*) no ms e *Marítimos* (*Miscelánea*) no mc.

[4014] ms: *vayan*.

[4015] ms4: *e fillo*.

12665. **O mariñeiro que me dá de beber ou me moleu ou me quer moler.** (mc: M.-Ría de Arosa)

Usamos *moler* por eufemismo, en sustitución de la palabra original.

12666. **O polbeiro, pouco diñeiro.** (mc: M.-*R. de P.*)

12667. **O que non se arresga, non pasa o mar.** (ms-SA: Amador Darriba Míguez (13-11-1951))

12668. **O que non viu a Marola, non viu a mar toda.** (ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar da provincia de Lugo)

12669. **O que pasa a Marola, pasa a mar toda.** (ms-SA: Manuel Villaverde Marcos: Proupín, San Tomé de Ames, C)

12670. **O temporao, ou palla ou grao; o que non é temporao, nin palla nin grao.** (ms: Biville)

Se refiere al centeno. *Temporao*: Temprano, dentro de su tiempo: a comienzo de la época de la siembra.

12671. **Onde hai patrón non manda mariñeiro.** (mc / ms4: F.V.S.)

Var.: *Onde hai piloto, non manda mariñeiro.*

(es) *Donde hay patrón, no manda marinero.* (Gella) / *Donde hay piloto, no manda marinero.* (R. Marín)

12672. **Onde hai patrón non manda o mariñeiro.** (ms-SA: José M. Gulías Rivas: Forcarei, PO)

12673. **Os viaxes do mar non son de contar.** [4016] (mc: M.-*R. de P.*)

12674. **Patrón mandare, mariñeiro traballare.** (ms-SA: Manuel Barreiro Somoza: Santa Mariña de Ribela, A Estrada, PO)

12675. **Pica afora, temos tronada.** (mc: M.-*R. de P.*)

12676. **Pra ser mariñeiro hai que andar no mar.** (mc / ms4: F.V.S.)

12677. **Se queres aprender a rezar, métete no mar.** (ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar da provincia de Lugo)

12678. **Si a Curota ves tapar, vai a San Alberte a destellar.** (mc e ms11,22: *Sonata Gallega*. Estío, 1944 / ms4: F.V.S.)

A Curota es un pico alto de los montes de Barbanza. San Alberte es una capilla que se alza en un monte de Santa Eugenia de Riveira, a la que solían destejar las esposas e hijos de los marineros cuando reinaba temporal.

12679. **Tanto en febreiro no solleiro, tanto en marzo no borralleiro.** (mc: M.-*R. de P.*)

12680. **¿Tomou o rico posesión do mar? Morreu o probe.** (mc: M.-*R. de P.*)

12681. **Tronada ao Miño, pan e millo.** (mc: M.-*R. de P.*)

12682. **Tronada de luna, sete días dura.** (mc: M.-*R. de P.*)

12683. **Vai ó mar e aprende a rezar.** (ms-LU: seminarista anónimo: Pontevedra, PO)

12684. **Vai pra o mar, que pan e tabaco non che han de faltar.** (mc: S. Loureiro)

12685. **Vaise o tempo como o vento.** (mc: M.-*R. de P.*)

12686. **¿Vas á rapeta? Andarás mollado e morrerás inflado.** (mc)

12687. **Vende sardiña e comerás galiña.** (mc: Lugo / ms: Vigo)

(es) *Negocia en sardina y comerás gallina.* (Gella)

Como *Trata en sardiña...* Pondera los beneficios que rinde el comercio e industria de la sardina.

PECES. V. tamén *Pronósticos atmosféricos, Tiempo*.

12688. **A carne carne cría; e o peixe, auga fría.** [4017] (ms / ms18,64v: Vivero / ms-LU: seminarista anónimo: Viveiro, LU)

Var.: *A carne carne cría.* (ms5,137: A.N.) / *A sardiña, auga fría; i-a carne, carne cría.* (ms5,137: A.N.)

(pt) *Carne, carne cria, nanja o peixe de água fría.* (Chaves) (es) *Carne, carne cría, y peces agua fría.* (Correas) / *Carne cría carne y peces aire.* (R. Marín)

12689. **A carne, carne cría, i-o pescado, auga fría.** (ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar da provincia de Lugo)

12690. **A muller amais a sardiña, escóllea pola pequeniña.** [4018] (ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar da provincia de Lugo)

12691. **A muller e a sardiña, a máis pequeniña; dando volta á folla, alta e golosa.** (mc: Páramo-F.V.S.)

Var.: *A muller e a sardiña, por pequeniña: mentras a grande se baixa, a pequena barre a cociña.* (Buciños-F.V.S.) / *A muller e a sardiña, pequeniña.* (A.I.) / *A sardiña, pequeniña.* (Vivero) / *A muller e a sardiña, por pequeniña: mentras a grande se baixa, a pequena barre a casiña.* (Buciños)

[4016] V. *Xornada de mar non é de taixar* en *Marítimos* (*Peligros del mar*).

[4017] ms e ms18: *y-o peixe*.

[4018] O orixinal di: *A muller amais a sardiña escóllea pol'a pequeniña.*

(pt) *A mulher e a sardinha nem da maior nem da mais pequenina.* (Chaves) / *Da mulher e da sardinha a mais pequeninha.* (Chaves) (es) *La mujer y la sardina, pequeñina.* (Correas) / *La mujer y la sardina, cuanto más chica, más fina.* (R. Marín)

Ambas ideas recoge la canción popular: *A sardiña pequeniña / como salta no panel; / pequeniña e ben feitiña / así quer ser a muller*.

12692. **A muller e a sardiña, a máis pequeniña: mentras a grande se baixa, a pequena barre a casa e coce e amasa.** (ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar da provincia de Lugo)

12693. **A muller e a sardiña, pequeniña.** [4019] (ms-SA: José M. Gulías Rivas: Forcarei, PO)

Porque do malo pouco.

12694. **A muller e a troita préndese pola boca.** [4020] (mc: A.I.)

Var.: *A troita e a muller péscanse pola boca.* (M.-*R. de P.*)

(es) *La mujer y la trucha por la boca se prenden.* (Sbarbi)

Suelen prenderse aquellas por demasiado habladoras.

12695. **A muller e a sardiña pola máis pequeniña.** [4021] (ms21,07v: Bermés / ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar da provincia de Lugo / ms-LU: seminarista anónimo: Camporramiro, Chantada, LU / ms-SA: Manuel Boado Vázquez: San María dos Ánxeles, Boimorto, C)

12696. **A muller i-a sardiña, a máis pequeniña.** [4022] (ms-LU: Trini Figueiras: San Salvador de Asma, Chantada, LU. Convento Las Córneas / ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar da provincia de Lugo)

12697. **A muller i-a sardiña, piquiniña.** [4023] (ms-SA: seminarista anónimo: algún lugar da provincia de Lugo)

12698. **A muller i-a sardiña, pola pequeniña.** [4024] (ms-LU: seminarista anónimo: Guillar, Outeiro de Rei, LU)

12699. **A muller i-a sardiña...** [4025] (ms11,56: José Sanjurjo Pedrouzo)

12700. **A sardiña de san Miguel, ¡entón é el!** (mc: M.-*R. de P.*)

12701. **A sardiña en san Xoán unta o pan.** (ms-LU: seminarista anónimo: Viveiro, LU)

12702. **A sardiña en xaneiro cúspelle na barba ó mariñeiro.** (mc: S. Loureiro)

Var.: *A sardiña, en xaneiro, chúsgalle o ollo ó mariñeiro.* (Muros)

12703. **A sardiña en xaneiro chúsgalle o ollo ó mariñeiro.** (mc: Muros)

Var.: *A sardiña, en xaneiro, cúspelle na barba ó mariñeiro.* (S. Loureiro)

12704. **A sardiña en xaneiro chúspelle na barba ó mariñeiro.** (ms-SA: Manuel Vázquez Formoso: Serres, Muros, C)

12705. **A sardiña en xaneiro vale carneiro.** (ms-SA: José M. Gulías Rivas: Forcarei, PO)

12706. **A sardiña por agosto pide o viño do mosto.** (mc: M.-*R. de P.*)

12707. **A sardiña que colle o gato nunca máis volve ó plato.** [4026] (ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar de Galicia (galego occidental))

12708. **A sardiña que colle o gato, tarde ou nunca volve ó plato.** (ms-LU: Manuel Portela Balayo)

12709. **A troita grande sempre comeu a pequena.** (mc / ms4: F.V.S.)

(es) *El pez mayor come al menor.* (Correas) (ct) *El peix gròs es menja al menut.* (Alberola)

Contra los abusos de los grandes en cualquier sentido.

12710. **Agora que non hai sardiña, ¿que farán os cataláns?** (mc: M.-*R. de P.*)

Redondeado más tarde, dice D. Casto Sampedro, en forma de cantiga popular, con los siguientes versos: *Andarán pola reibeira* [sic] / *Tirando pedras aos cans.* (mc)

12711. **Aínda é máis caro o pingue que o peixe.** (ms18,63r: Coleic. Renacencia, Santiago Loureiro, *Refraneiro do mar*. Noya–Imprenta Loroño. 1936)

12712. **Alegría do ollo, pesar do ensaio.** [4027] (mc: M.-*R. de P.*)

12713. **Alegría do ollo, tristeza do panel** [4028]**.** (mc: Gella, Puebla del Caramiñal)

[4019] O orixinal di: *A muller e a sardiña pequeniña* (*porque do malo pouco*).

[4020] ms4: *préndense*.

[4021] ms21: *y'a sardiña, pol'a máis*; ms-SA: *pula máis piquiniña*.

[4022] ms-LU (Lugo): *e a sardiña*.

[4023] O orixinal di: *A muller y a sardiña piquiniña*.

[4024] V. *A muller e a sardiña pola máis pequeniña.*

[4025] O orixinal di: *A muller y a xardiña...*

[4026] V. *Sardiña qu'o gato leva, xa gandiña vai ela* e *Sardiña que leva o gato é mala de volver ó plato* en *Marítimos* (*Peces*).

[4027] O orixinal di: *Alegría do ollo, pesar do ensayo.* Constantino García testemuña que en Ares *ensaio* é unha *cuaderna que va en el centro del bote*.

[4028] Constantino García define o *panel* como *conjunto de tablones que tienen las embarcaciones de remos,*

La alegría del pescador al coger el pescado, es dolor en éste al ser cogido. En Pontevedra dicen también: *Alegría de los ojos, sentimiento de bodega del pescado*.

12714. **Anque a sardiña está no plato n'é por falta de gato.** (mc: M.V.)

12715. **Arroaces na ría, boureles tira.** (mc: M.-Bueu)

Bourel.

12716. **Antes de comer de galiña, hai que comer de sardiña.** (ms-SA: seminarista anónimo: algún lugar da provincia de Lugo)

12717. **Antes de comer pita empézase a comer sardiña.** [4029] (mc: Monforte)

Var.: *Antes de comer galiña hai que comer sardiña.* (Otero de Rey) / *Antes de galiña, sardiña.* (F.V.S.) [4030] / *Non hai que come-la galiña antes da sardiña.* (ms16: Sober)

(es) *Primero la sardina que la gallina.* (Correas) / *Primero la sardina que la gallina; que si es primero la sardina será después la gallina.* (Id.)

Todos coinciden en la necesidad de comenzar humildemente para poder medrar en la vida. Y, claro está, el refrán pertenece a los tiempos en que la sardina era bocado de pobres. (mc) / Comer primero lo más gustoso. (caderno) / Comer primero lo menos gustoso. (ms18 para a 2ª variante)

12718. **As anguías, co tempo de sequía, corren pra riba; en xaneiro métense no caneiro.** [4031] (mc / ms4: F.V.S.)

12719. **As lampreas en febreiro, pra o cabaleiro.** (mc: S. Loureiro)

12720. **As mulleres, com'as troitas, engándanse pola boca.** (ms-LU: seminarista anónimo: Paradela, LU)

12721. **As sardiñas en san Xuan pingan no pan.** (ms-SA: M. González Fernández)

12722. **As sardiñas polo san Xoán mollan o pan.** (ms-SA: Manuel Gómez Vilar)

12723. **Cando a sardiña fai gargola, leva o corcho para fóra.** (mc: S.Loureiro)

12724. **Cando chove por santa Lucía, non hai sardiña.** [4032] (mc: C.A. *A Nosa Terra*)

Var.: *Chuvia por santa Lucía, tolle a sardiña.* (ms4: Cuartilla 14)

12725. **Carne, carne cría; i-os peixes, auga fría.** [4033] (mc / ms / ms4: F.V.S.)

(pt) *Carne, carne cria, nanja o peixe de água fria.* (Chaves) (es) *Carne, carne cría; y peces, agua fría.* (Sbarbi)

Indica que la carne es más alimenticia que el pescado.

12726. **Con castañas asadas e sardiñas saladas n'hai inverno.** (mc: M.V.)

Var.: *Con castañas asadas e sardiñas asadas n'hai ruín viño.*

12727. **Chova de morriña, nin peixe nin fariña.** (mc: M.-Bueu)

12728. **Das sardiñas contadas come o gato.** [4034] (mc: Pidre, Palas de Rey-F.V.S.)

Var.: Equivale a *Do contado come o lobo.*

(es) *De lo contado come el gato.* (R. Marín)

Por mucho que se cuide una cosa, no siempre se logra su seguridad.

12729. **Dixo a filla á nai: "Sardiña qu'o gato leva, ben gardadiña lle vai".** (ms-SA: Jesús García Villasenín: Niveiro, Val do Dubra, C)

12730. **En abril colle a sardiña e déixaa ir.** [4035] (ms-SA: Manuel Barreiro Somoza: Santa Mariña de Ribela, A Estrada, PO)

12731. **En abril colle a sardiña polo rabo e déixaa ir.** [4036] (ms-SA: Baldomero Louro Lado: San Mamede de Carnota, C)

12732. **En agosto as sardiñas mollan o pan.** (ms-SA: Manuel Collazo Porto: Portas, PO)

12733. **En san Xoán a sardiña molla o pan.** [4037] (mc: A.I.)

Var.: *En san Xoán xa a sardiña pringa o pan.* (mc: C.A. / ms: E.C.)

(pt) *Sardinha de S. João, já pinga no pão.* (Chaves) (es) *Por San Juan, la sardina moja el pan.* (Corrreas) / *Por S. Juan la sardina pringa el pan.* / *En San Juan sardina en el pan.* (Gella)

12734. **En san Xoán a sardiña molla o pan.** (ms21,01v: Bermés)

12735. **En san Xoán x'a sardiña moll'o pan.** (ms-SA: Juan Bello Valiña)

12736. **En san Xoán xa a sardiña molla o pan.** (ms-SA: Julio Barreiro Fernández: San Miguel

---

colocados de babor a estribor, y que generalmente sirven de asiento para los que bogan.

[4029] Dentro de *Marítimos* (*Apéndice*) no orixinal.

[4030] ms4: *da galiña*.

[4031] ms4: *anguilas, tempo da sequia*.

[4032] Indica *Meteorológicos. Santos* no ms.

[4033] ms: *y os peixes*. / V. *A carne cría carne; o viño, sangre; o pan cría panza i-o demais todo é chanza* en *Medicina. Higiene*.

[4034] V. *Do contado come o lobo* en *Agrícolas* (*Animales*) e en *Jurídicos y similares* e *Das ovellas contadas come o lobo e anda gordo* en *Jurídicos y similares*.

[4035] O orixinal di *En abril colle a sardiña e deixa ir*.

[4036] O orixinal di: *En Abril, colle a sardiña poll'o rabo e deixa ir*.

[4037] ms3: *Pol-o San Xoán*.

de Vilar, Touro, C / Amador Darriba Míguez (13-11-1951))

12737. **En san Juan a sardiña unta o pan.** (ms-SA: José M. Gulías Rivas: Forcarei, PO)

12738. **En san Juan, a senina** [sic] **molla o pan.** (ms-LU: seminarista anónimo: Laiosa, O Incio, LU)

12739. **Farol aceso, sardiña presa.** (mc: S.Loureiro)

(es) *Farola encendida a la puesta, sardina presa.* (Puebla del Caramiñal. Gella)

12740. **Farola acesa, sardiña presa.** (mc: Gella, Puebla del Caramiñal)

12741. **Garda asexa, sardiña presa.** (ms4: Puebla del Caramiñal, Gella)

Encendida a la puerta.

12742. **Hai que empezar coa sardiña pra acabar con galiña.** (mc: Buciños)

Var.: *Hai que empezar con sardiña pra terminar con galiña.*

(es) *Primero la sardina, después la gallina.* (Gella) / *Primero la sardina que la gallina; que, si es primero la sardina, será después la gallina.* (Id.)

Así se decía cuando la sardina era comida por los pobres. Recomienda la modestia y ahorro para llegar a algo.

12743. **Inda custa máis o pringue que os caracoles.** [4038] (mc: C.A. *A Nosa Terra* / ms18,30r)

Var.: *Inda é máis caro o pringue que o peixe.* (ms15,01: Eugenio Carré Aldao. *Literatura Gallega* 2ª edición, 1911) / *Inda é máis caro o pringue que os caracoles.* (L.G.) / *Inda custa máis a salsa cós caracoles.* (ms18,30r) / *Inda é máis cara a salsa que o peixe.* (A.S.A.)

(es) *Más vale la salsa que los caracoles.* (Sbarbi) / *Es más la salsa que el manjar.* (Correas).

Cuando es de más valor lo accesorio que lo principal.

12744. **Mal lle vai ó raposo cando lambe os cangrexos.** [4039] (mc: Gella, P. del Caramiñal)

12745. **Mariñeiros, remangarse para salir á sardiña, que xa vén santa Catalina.** [4040] (mc: Sar., Bayona)

Sta. Catalina, el 22 de marzo. Alude otro refrán al cordonazo [sic] de Sta. Catalina.

12746. **Moito sabe a anguila pero máis sabe o que a pilla.** (mc: Chantada)

(pt) *Muito sabe a raposa, mas mais quem a toma.* (Chaves) / *Muito sabe o rato mas mais o gato.* (Id.) (es) *Mucho sabe la anguilla; pero sabe más quien la pilla.* (Gella) / *Mucho sabe la anguila pero sabe más el que la pilla.* (Id.)

12747. **Muller, pequeniña como unha sardiña.** (ms: Santiago)

12748. **N'hai sardiña sin espiña.** [4041] (mc: M.L. / ms10,116r: *D.E.*)

12749. **Na plaia de Lapamán colles lapas coa man.** (mc: M.-Bueu)

12750. **No mes de san Xoán xa a sardiña molla o pan.** (ms-SA: Perfecto Esparís Freire: Santa María de Viceso, Brión, C)

12751. **No mes de san Xuán a sardiña molla o pan.** (ms-LU: Trini Figueiras: San Salvador de Asma, Chantada, LU. Convento Las Córneas)

12752. **No san Xuan a sardiña molla o pan.** (ms-SA: seminarista anónimo: algún lugar da provincia da Coruña)

12753. **Non comas lamprea que ten a boca fea.** (mc: A.S.A.)

(pt) *Não comas lampreia que tem a boca feia.* (Chaves) (es) *No comáis lamprea, que tiene la boca fea.* (Correas)

Cara y mediana, comenta Gella. Lo de cara puede ser verdad; con lo de mediana, no estarán muchos conformes.

12754. **Non comas lamprea que ten a boca fea.** (ms21,10r: Bermés)

12755. **Non hai sardiña barata que non coste cartos.** (mc: Tuiriz, Monforte)

12756. **O peixe grande come o pequeno.** (mc: S.Loureiro)

(es) *El pece grande come al chico.* (Gella) / *El pece mayor se come los menores.* (Id.) (ct) *El peix gròs es menja al menut.* (Alberola)

Véase *A troita grande...*

12757. **O que come a sardiña, que lle chupe a arganiña.** (mc: Buciños / ms4: F.V.S.)

12758. **Polo san Xoán xa a sardiña molla o pan.** (ms-SA: José Eiras Paz: Amil, Moraña, PO)

12759. **Polo san Xuan a sardiña molla o pan.** [4042] (ms-SA: seminarista anónimo: Moreira, A Estrada, PO)

12760. **Por san Xoán a sardiña molla o pan.** (ms-SA: Juan López Souto: Corrubedo, Ribeira, C / ms-SA: Jesús Alvite Alvite: San Cibrán de Vilastose, Muxía, C)

[4038] ms4: *pringue c'os caracoles*; ms18,30r: *cos caracoles.*

[4039] V. *Mal lle vai ó raposo cando anda ós grilos* en *Escasez*.

[4040] Dentro de *Meteorológicos. Santos* no ms.

[4041] ms10: *Non hai*. / En ms10 s.v. *Sardinas*.

[4042] O orixinal di: *Pol'o San Xuan, a sardiña molla o pan.*

12761. **Por santa Mariña sala a sardiña.** [4043] (mc: C.A. / ms: E.C.)

12762. **Quen come a sardiña, que lle chupe a'rganiña.** (ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar de Galicia)

12763. **Sardiña qu'o gato leva, perdida vai.** (ms-LU: seminarista anónimo: Buciños, Carballedo, LU)

12764. **Sardiña qu'o gato leva, xa gandiña vai ela.** (ms21,29r: Bermés)

12765. **Sardiña que leva o gato é mala de volver ó plato.** [4044] (mc: Layosa)

Var.: *Sardiña que leva o gato, tarde ou nunca volve ó plato.* (R. Caruncho, *Diario de Avisos*) / *Sardiña que o gato leva, aquela gandida vai.* (M.V.) / *Sardiña que o gato leva, galdida vai.* / *Sardiña que o gato leva, perdida vai.* (Buciños-F.V.S.)

(pt) *Sardinha que o gato leva, gualdida vai.* (Chaves) (es) *Sardina que el gato lleva, gandida va.* (Correas) / *Sardina que el gato lleva, perdida va.* (Gella) (ct) *Sardina qu'el gat l'ha presa, no la tornará sancera.* (Alberola)

Galdido = tragado, comido, voz de la Limia que falta en nuestros Diccionarios. Véase "Notas lingüísticas gallegas" de J. Lorenzo Sanjurjo, en *Revista de Dialectología*. t. IV, 1948, p.88.

12766. **Trata en sardiña e comerás galiña.** (mc: A.I.)

PECES. ABUNDANCIA DE PESCA

12767. **Brétema en Padornelo, sardiña no garabelo.** [4045] (ms: A.N.)

12768. **Cando vén o vran, a xura achégase á man.** [4046] (ms: S. Loureiro)

12769. **Figos na figueira, bonito na boniteira.** [4047] (mc: Gella, Ribadeo)

12770. **Mazarico na plaia a cantar, os mariscos a flotar.** [4048] (mc: Sar., Bayona)

12771. **Néboa no Castelo, sardiña no cesto.** [4049] (mc: Ribadeo / ms: Pontevedra-F.V.S.)

12772. **Néboa no Castelo, sardiña no garabelo.** [4050] (mc: Gella)

12773. **Por santa Lucía, enchenta de auga ou de sardiña.** [4051] (mc: Gella)

Var.: *Por santa Lucía, enchente d'auga ou sardiña.* (D.F. Iglesia) / *Pola santa Lucía, enchenta d'auga ou sardiña.* (Gella) / *Día de santa Lucía énchete de auga ou de sardiña.* (E.C.)

12774. **Tramalleiros ao mar, arroaces ao par.** [4052] (mc: S.Loureiro)

12775. **Tronada pola terra, sardiña dentro da Serra.** [4053] (mc: Sar., Bayona)

Serra es una pequeña ensenada en la ría de Vigo (Saralegui..., p.186).

12776. **Xa vén o maio, carabel hastra o aro.** (mc: Mugardos)

Carabel, que falta en nuestros diccionarios (traen *carabela*, *carabelo*) es un cesto pequeño con un aro grande para cogerlo; en él llevan los marineros la comida, y traen la pesca hasta el aro, cuando hay abundancia, es decir, lleno de todo. Y es precisamente en mayo cuando empieza la abundancia de la sardina y el jurel. / Indica "Mar.-Abundancia de pesca" no ms.

PECES. EL PESCADO COMO ALIMENTO

12777. **Á sardiña en abril ponlle a man e déixaa ir; en maio, xa pinga no borrallo; en san Xoán, molla o pan.** [4054] (mc: Gella, Marín)

Var.: *A sardiña, por abril, cóllea polo rabo e déixaa ir.* (M.-*R. de P.*) / *A sardiña por abril, cóllea polo rabo e déixaa ir; por maio ásaa no borrallo; por san Xoán xa molla o pan.* (M.L.)

(pt) *Sardinha d'abril, vê-la e deixá-la ir.* (Chaves) / *Sardinha de S. João, já pinga no pão.* (Chaves) (es) *La sardina por abril, cógela por la cola y déjala ir; por mayo, ásala en el rescoldo; y por San Juan, ya pringa el pan.* (R. Marín) (ct) *Pel maig, la sardina a raig.* (Sanchis)

12778. **A sardiña en maio que a parta un raio.** [4055] (mc: M.-*R. de P.*)

[4043] ms e ms4: *Pol-a*.

[4044] V. *A sardiña que colle o gato nunca máis volve ó plato* e *A sardiña que colle o gato, tarde ou nunca volve ó plato* en *Marítimos* (*Peces*).

[4045] Indica *Marítimos* (*Abundancia de pesca*) no ms.

[4046] Indica *Marítimos* (*Abundancia de pesca*) no ms.

[4047] Indica *Marítimos* (*Abundancia de pesca*) no ms.

[4048] Indica *Marit.* (*Abundancia de pesca*) no ms. / ms: *Mazaricos*.

[4049] Indica *Mar.* (*Abundancia de pesca*) no ms. / mc: *Nebra*.

[4050] Indica *Mar.* (*Abundancia de pesca*) no ms. / mc: *garavelo*.

[4051] Indica *Marítimos* (*Abundancia de pesca*) no ms. / ms: *de auga ou sardiña*.

[4052] Indica *Mar.* (*Abundancia de pesca*) no ms.

[4053] Indica *Mar.* (*Abundancia de pesca*) no ms. / Refrán recollido dúas veces en ms4, a primeira recollida en Baiona; e a segunda en Vigo.

[4054] Indica *Mar.* (*El pescado como alimento*) no ms.

[4055] Indica *Mar.* (*El pescado como alimento*) no ms.

(pt) *Quem quiser mal à visinha, dê-lhe em maio uma sardinha.* (Chaves)

¿Por no ser sana? A este propósito, dicen los portugueses: Quem quiser mal a vizinha, dê-lhe em maio uma sardinha. (Chaves)

12779. **A sardiña en marzo, argazo.** [4056] (mc: M.-*R. de P.*)

12780. **A sardiña en san Xoán sabe ben e unta o pan.** [4057] (mc: Gella, Isla de Arosa)

Var.: *A sardiña, por san Xoán, pinga no pan.* (M.*R. de P.*) / *A sardiña, por san Xoán, xa molla o pan.*

12781. **En abril a sardiña val pernil.** [4058] (mc)

A pesar del que recomienda que se la deje ir, registrado antes.

12782. **Lampreas en san Xoán, pró can.** [4059] (mc: S.Loureiro)

12783. **Nos meses sin erre, marisco non comas nin marisco merques.** [4060] (mc: C.A. / ms: E.C.)

(es) *En los meses que no tienen "erre" no comas peces.* (Castillo) / *En los meses que no tienen "ere" ni pescado ni mujeres.* (R. Marín) / *En los meses que no tienen erre, no comas peces.* (Gella) / *En los meses que no tienen erre ningún pescado pruebes.* (Id.) / *En los meses que no tienen "erre", no comas peces, o ningún pescado pruebes.* (R. Marín)

Pueden estar en malas condiciones por el exceso de calor.

12784. **O invitado i-a pesca ós dous días apesta.** [4061] (mc: S.Victorio de R. de Miño-F.V.S.)

(pt) *O hospede e o peixe aos três dias aborrecem.* (Id.) (es) *El forastero y la pesca, a las veinticuatro horas apesta.* (Gella) / *El güéspede y el pece, a tres días hede.* (Id.) (ct) *El hòste es com el peix menut; als tres díes, put.* (Alberola)

12785. **Sardiña salada, ben cocida e mal asada.** [4062] (mc: M.-Ría de Arosa)

Var.: *Sardiña salada, ben cocida ou mal asada.* (mc: M.L. / ms10,116r: *D.E.*) [4063]

(pt) *Sardinha bem salgada, bem cozida, mal assada.* (Chaves)

12786. **Sardiñas saladas, castañas asadas e confesión antes das Pascuas de Resurrección.** [4064] (mc: S.P.P.-*Ultreya* / ms18,49r: *Ultreya*, Salustiano Portela Pazos)

PELIGROS DEL MAR

12787. **Rezar ó santo hasta pasar o tranco.** [4065] (mc: Santiago / ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar de Galicia)

(pt) *Rogar ao santo até passar o barranco.* (Chaves) (es) *Rogar al santo, hasta pasar el tranco.* (Sbarbi) / *Rezar al santo, hasta pasar el charco; y el charco pasado, santo olvidado.* (Gella)

Zahiere a los desagradecidos que, recibido el beneficio, olvidan a quien se lo otorgó.

12788. **Se queres adeprender a rezar, entra no mar.** [4066] (mc / ms4: F.V.S.)

(pt) *Se queres aprender a orar, entra no mar.* (Chaves) (es) *Si quieres aprender a orar, entra en la mar.* (Gella) / *Si queredes aprehender orar, entrat en la mar.* (Arcipreste de Hita- citado en Gella)

12789. **Xornada de mar non é de taixar.** [4067] (mc e ms4: A.S.A. / ms4: A.I. / ms21,17r: Bermés / ms18,69v: Gella / ms-SA: M. González Fernández)

Var.: *Xornada do mar non é de tasar.* (M.-*R. de P.*)

(pt) *Jornada de mar não se pode taxar.* (Chaves) (es) *Quien barca ha de pasar, no cuente jornada.* (Sar) / *Jornada de mar no se puede tasar.* (Gella)

Por las contingencias a que está sujeta la navegación.

SATÍRICOS

12790. **Mariñeiro con polainas, ganancia pró boticario.** [4068] (mc: Gella, Iturriaga)

Var.: *Mariñeiro con polainas, ¡amólate, boticario!* (Sar.-Cangas)

(es) *Marinero con guantes, boticario.* (R. Marín)

Ridiculiza al marinero demasiado cuidadoso de su indumentaria, y trae a

---

[4056] Indica *Mar.* (*El pescado como alimento*) no ms.
[4057] Indica *Mar.* (*El pescado como alimento*) no ms.
[4058] Indica *Marit.* (*La pesca como alimento*) no ms.
[4059] Indica *Marít.* (*La pesca como alimento*) no ms.
[4060] ms: *meses sin r* / Indica *Mar.* (*La pesca como alimento*) no ms.
[4061] Indica *Marit.* (*La pesca como alimento*) no ms.
[4062] Indica *Marít.* (*La pesca como alimento*) no ms.
[4063] En ms10 s.v. *Sardinas* coa indicación *Cocina*.
[4064] Indica *Marít.* (*La pesca como alimento*) no ms. / ms18,49r: *Sardiñas salgadas*.
[4065] Indica *Marítimos* (*Peligros del mar*) no ms e *Marítimos* (*Miscelánea*) no mc. ms-LU: *ao santo*.
[4066] Indica *Marítimos* (*Peligros del mar*) no ms e *Marítimos* (*Miscelánea*) no mc.
[4067] Indica *Marítimos* (*Peligros del mar*) no ms e *Marítimos* (*Miscelánea*) no mc. V. *Os viaxes do mar non son de contar* en *Marítimos* (*Miscelánea*).
[4068] Indica *Marítimos* (*Satíricos*) no ms e *Marítimos* (*Miscelánea*) no mc.

colación al boticario "bien porque los mareantes tengan, en general, poca simpatía por ellos, o bien porque tengan concepto de nimiamente presumidos a los farmacéuticos". (Saralegui, p. 167).

Tierra y mar. V. TAMÉN *PRONÓSTICOS ATMOSFÉRICOS, TIEMPO*

12791. **Berra a vaca, hai maraxe.** (mc: M.-*R. de P.*)

12792. **Cando ablanda a area da plaia, sinal de mal tempo.** (mc: M.-*R. de P.*)

(es) *Cuando la arena está blanda, señal de mar picada.*

Saralegui recoge, como de Sada, el mismo en castellano.

12793. **Cando as mareas botan moito, temporal afora.** (mc: M.-*R. de P.*)

12794. **Cando hai mal tempo e se pica o mar, sinal de travesía.** (mc: M.-*R. de P.*)

12795. **Cando os saltóns da praia veñen arriba, sinten chuva.** (mc: M.-*R. de P.*)

12796. **Carqueixa no mar, ou anduvo ou que andar.** (mc: Gella, Espasante)

O anduvo el temporal, o quiere andar. *Carqueixa* es espuma, y en esta acepción no figura en los Diccionarios gallegos.

12797. **Ceba na area, ben prá aldea.** (mc: M.-Ría de Arosa)

12798. **Corrente a Oeste, sinal de mal tempo.** (mc: M.-*R. de P.*)

Var.: *Corrente ao Este, sinal de mal tempo.* (ms4: C.A. *A Nosa Terra*)

12799. **De pingueiras faise o mar.** (mc: C.A. *A Nosa Terra*)

(*ct*) *De gotes d'aigua es fan els rius.* (Alberola)

Como *De pingueiras faise un cirio*. Indica que de muchos pocos se puede hacer un mucho.

12800. **Encarnado contra o mar, colle os bois e vai labrar.** (mc: Gella, Lira)

Var.: *¿Encarnado polo mar? Colle os bois e vai labrar.* (M.-Ría de Arosa)

Anuncia buen tiempo.

12801. **O mar a hurrar, o vento a quedar.** [4069] (mc, ms e ms4: Sar., Bayona)

(es) *El mar a "hurrar", el viento a quedar.* (Gella)

Cuando el mar empieza a bramar con exceso, es probable que el viento se quede. (Saralegui)

12802. **¿Ronca o mar de Lira? Mete a leña e serra a porta.** (ms-SA: José Luís Castro Izaga: Lira, Carnota, C)

12803. **Ruído no Cabalo, malo, malo.** (mc: M.-Bueu)

12804. **Si ronca a area de Bon, cambios de tempo son.** (mc: M.-Bueu)

12805. **Soa a Pesqueira, sinal de mal tempo.** (mc: M.-*R. de P.*)

12806. **Telarañas polo aire, pais e fillos para o mar.** (mc: M.-*R. de P.*)

TIERRA Y MAR. MAR

12807. **Cando o mar está de leite, hasta as cabras non-o dan.** [4070] (mc: S. Loureiro)

12808. **Gaba o mar e vive na terra.** [4071] (mc: Villanueva, Lalín-F.V.S. / ms10,037v: *D.E.*)

(es) *Loa el mar y vente a tierra.* (Sar) / *Loa el mar y vive en la tierra.* (Correas) / *Alaba el mar y quédate en tierra.* (Gella)

Refrán que sugiere Saralegui este sangriento comentario: "Claro... la mar para los peces y para los ingleses. Los españoles siempre lo mismo, y ... así nos luce el pelo..."

12809. **Mar do Rostro, se casaras, ablandaras.** [4072] (mc / ms4: F.V.S.)

(es) *Si el mar se casara, tantas espumas no levantara.* (Gella) / *Si el mar se casase, se le quitaba la braveza.* (Id.)

Hay en la costa de Finisterre un bravo arenal, llamado del Rostro, bañado por el mar del Rostro, al que alude el refrán.

12810. **Non hai treboada que polo mar non veña.** [4073] (mc: S. Loureiro)

12811. **Non se afoga quen non pasa o mar.** [4074] (mc: S. Loureiro)

(pt) *Não se afoga no mar o que lá não entrar.* (Chaves) (es) *Quien no entra en la mar, no se ahogará.* (Gella)

TIERRA Y MAR. PRONÓSTICO DE BUEN TIEMPO

12812. **Cando brúa a barra de Ortigueira, bois á leira.** [4075] (ms: Gella.-Cariño)

[4069] mc: *hurar*.

[4070] Indica *Marítimos* (*Mar*) no ms.

[4071] Indica *Marítimos* (*Mar*) no ms. En ms10 s.v. *Mar*.

[4072] Indica *Marítimos* (*Mar*) no ms.

[4073] Indica *Marítimos* (*Mar*) no ms.

[4074] Indica *Marítimos* (*Mar*) no ms.

12813. **Semblante de Oviedo, mariñeiro, non teñas medo.** [4076] (mc: Ribadeo. *Refranero del mar*)

Indica buen tiempo la visión clara y precisa de las costa cantábrica hacia el este.

TIERRA Y MAR. PRONÓSTICO DE LLUVIA

12814. **Cando a abaladoira sona, ou chove ou trona.** [4077] (mc: Gella / ms: Lage / ms4: Lage-F.V.S.)

Alude a una piedra oscilante, como la de la Barca, que se halla en las inmediaciones de Lage.

12815. **Mar en carreiros, auga a regueiros.** [4078] (mc: Sar., Ferrol.)

(es) *Mar surcado, todo el día chubascos.* (Gella)

Carreiros = surcos en la superficie del mar. Gella Iturriaga recoge uno en castellano, de Ribadeo, análogo al anterior.

12816. **Ronca Teira, chuvia ou neboeira.** [4079] (mc: *Sonata Gallega*)

12817. **Se a chuvia no mar fai cabazas, non deixes a roupa d'augas na casa.** [4080] (mc: Sar., La Guardia)

Los marineros de estas costas suelen llamar cabazas a las burbujas o borbollones que producen los goterones al caer sobre el mar. (Saralegui).

TIERRA Y MAR. PRONÓSTICO DE MAL TIEMPO

12818. **Cando a garcia vai prá terra, colle a brosa e fai estela.** (ms5,039)

Garcia = garza.

12819. **Cando brúa a barra de Ladrido, bois ó abrigo.** [4081] (ms: Gella.-Cariño)

12820. **Corriente ao este, sinal de mal tempo.** [4082] (mc: M.-*R. de P.* / ms4: A.C. *A Nosa Terra*)

12821. **Ronca Corrubedo, mariñeiro, ponte quedo.** [4083] (mc: Gella, Marín / ms: *Sonata Gallega*)

Tráelo también Gella como de Marín.

TIERRA Y MAR. PRONÓSTICOS DE TEMPESTAD

12822. **Cando as vacas baixan prá praia, temporal.** (ms17,040: Puerto del Son)

12823. **Escuma no mar, ou anduvo ou quer andar.** [4084] (mc: Gella, Cedeira)

Var.: *Carqueixa no mar, ou anduvo ou quer andar.* (Espasante)

La espuma es efecto o señal de temporal. En Espasante dicen: *Carquexía* no mar ou anduvo ou quer andar, según Gella Iturriaga.

TIERRA Y MAR. PRONÓSTICO DE VIENTO

12824. **Os arroaces brincan no mar, forte norte vai a dar.** [4085] (ms: *Sonata Gallega*)

TIERRA Y MAR. PRONÓSTICO DE TORMENTA

12825. **As cheas de san Simón, ou antes ou despois, sonadas son.** [4086] (mc: Pontevedra)

S. Simón é o 28 de outubro. (ms)

12826. **Mar de andazo, non che faltará argazo.** [4087] (mc: Gella / ms: *Sonata Gallega*)

Argazo, por *algazo*, para indicar las algas flotantes que tocan la superficie del mar, cuando hay marejada. Mar con tres golpes de ola y pausa. / *Mar de andazo*: El que vierte sobre la costa tres o cuatro grandes olas seguidas de calma.

12827. **O mar a espumar vaise picar.** [4088] (mc: Bayona. Refranero del mar)

Cuando la espuma que se produce en tiempo de calma, flota sin disolverse, se dice que el mar espuma; y es pronóstico de olas.

TIERRA Y MAR. SATÍRICOS

12828. **Do monte ha de vir quen o mar ha de queimar.** [4089] (mc: Sar., p. 160)

Ridiculiza al terrestre presuntuoso que, no bien llegado a bordo, pretende enseñar su oficio al marinero viejo. (Saralegui)

[4075] Indica *Mar.* (*Pronóstico de buen tiempo*) no ms e *Marítimos* (*Miscelánea*) no mc.
[4076] Indica *Mar.* (*Pronósticos de buen tiempo*) no ms.
[4077] mc: *abladoira*; ms: *a baladoira* / *Indica Marítimos* (*Pronósticos de lluvia*) no ms.
[4078] Indica *Marít.* (*Pronósticos de lluvia*) no ms.
[4079] Indica *Marít.* (*Pronóstico de lluvia*) no ms.
[4080] Indica *Marítimos* (*Pronóstico de lluvia*) no ms.
[4081] Indica *Mar* (*Pronóstico de mal tiempo*) no ms e *Marítimos* (*Miscelánea*) no mc.
[4082] Indica *Marít.* (*Pronóstico de mal tiempo*) no ms.
[4083] Indica *Marít.* (*Pronóst. de mal tiempo*) no ms.
[4084] mc e ms4: *Espuma* / Indica *Marítimos* (*Pronósticos de tempestad*) no ms.
[4085] Indica *Marít.* (*Pronósticos de vientos*) no ms e *Marítimos* (*Miscelánea*) no mc.
[4086] Indica *Marítimos* (*Tormenta*) no ms e *Marítimos* (*Miscelánea*) no mc.
[4087] Indica *Marít.* (*Pronósticos de tormenta*) no ms.
[4088] ms: *vaise a picar* / Indica *Marít.* (*Pronóstico de tormenta*) no ms.
[4089] Indica *Marítimos* (*Satíricos*) no ms.

12829. **Na ribeira comen a pescadilla enteira.** [4090] (ms-SA: Andrés Rodríguez Arjomil: Vimianzo, Vimianzo, C)

VIDA DEL MARINERO

12830. **A vida do mariñeiro é vida de dous mil demos.** [4091] (mc / ms)

A ventura da barca... (ms)

12831. **Mal lle vai ó pescador cando ten que ir ó marisco.** [4092] (mc: Puebla del Caramiñal)

Vientos y calmas. V. TAMÉN *PRONÓSTICOS ATMOSFÉRICOS, TIEMPO*.

12832. **Calma a barlovento e vento a sotavento, máis vento.** (ms5,131: Sangenjo)

12833. **Cando a Curota ten capela, adiviña vendaval.** (mc: M.-*R. de P.*)

La Curota es un monte que se eleva al oeste de la ría de Arosa.

12834. **Cando brúa a barra de Ladrido, boi ó abrigo.** (mc: Gella, Cariño)

12835. **Cando hai mal tempo e a marea encarna, sinal que vai a vir ou norte ou nordeste.** (mc: M.-*R. de P.*)

12836. **Cando o mar é rixo e se queda, vai vir o vento ao sul.** (mc: M.-*R. de P.*)

12837. **Cando soa o vendaval, mal pola terra e pior polo mar.** (mc: Sar., Muros / ms18,69r: Gella.-Muros)

12838. **Canto máis norte, máis frío de morte.** (mc: Gella, Marín)

12839. **Carcaixía, norte ou nordeste cría.** (mc: Sar., Puentedeume)

Var.: *Carcaixía, norte pía.* (C.A. *A Nosa Terra*)

Carcaixía, en Puentedeume, de donde es el refrán, es niebla oscura, húmeda y espesa. Falta en los diccionarios gallegos.

12840. **Carcaixía, norte pía.** (mc: C.A. *A Nosa Terra*)

Var.: *Carcaixía, norte ou nordeste cría.* (Sar.-Puentedeume) [4093]

No sabemos dónde recogió el refrán Carré Aldao. En Puentedeume, *carcaixía* es niebla oscura, húmeda y espesa. Falta en nuestros Diccionarios.

12841. **Cásate, vento, e amansarás.** (mc: M.-*R. de P.*)

Con la misma frase alude otro refrán al mar alborotado.

12842. **Con norte fuerte ronca a Lanzada, pronto virá a recalmada.** [4094] (mc / ms15,11)

12843. **Curota cuberta, vendaval á porta.** (mc: Gella, Villanueva de Arosa)

Curota, monte al oeste de la ría de Arosa: cuando está cubierto de nieve (niebla?) azota al viento sur por la ría. (Gella)

12844. **Chuvia do mar e vento da ría, sarnalla pra todo o día.** (ms15,11)

12845. **Chuvia do mar e vento da ría, todo se fai unha picandría.** (ms)

En Cangas, *picandría*: Llovizna menuda. Falta en nuestros diccionarios.

12846. **Chuvia do mar en vento da ría, témosche festa pra todo o día.** [4095] (mc: Sar., Bueu)

Var.: *Chuvia do mar e vento da ría, logo se fai unha picardía. / Chuvia do mar e vento da ría, gamallo pra todo o día.* (F.V.S.) [4096]

12847. **Chuvia miúda, daguión barrunta.** (mc: Sar., La Guardia)

En la Guardia se llama frecuentemente daguión al viento norte.

12848. **Chuvia no mar e vento da ría todo se volve unha picandría.** (mc: Sar., Cangas)

También *picandría* falta en los Diccionarios gallegos, y significa en la comarca de Cangas, llovizna menuda.

12849. **Chuvias do mar e vento da ría, hai foliada para todo o día.** [4097] (ms4)

12850. **Leste na ría, norte na costa.** (mc: Sar., Cangas)

12851. **Mar rizada contra a ola, ao contraste o vento rola.** (mc: *Sonata Gallega*)

(es) *Mar rizada contra la ola, al contraste el viento rola.* (Gella)

12852. **Néboa en setembre trae o sur no ventre.** (mc: Sar., Bayona / ms18,69v: Gella.-Bayona)

(es) *Niebla en septiembre, trae el sur en el vientre.* (Gella)

12853. **Néboa na Grova, noroeste afora.** (mc: Sar., Bayona)

Var.: *Néboa na Groa, noroeste fóra.* (ms4: Pontevedra-F.V.S.)

[4090] En ms10 s.v. *Dichos tópicos*.

[4091] Indica *Marít.* (*La vida del marinero*) no ms e *Marítimos* (*Miscelánea*) no mc.

[4092] Indica *Marit.* (*Vida del marinero*) no ms.

[4093] ms4: *norte norte ou nordeste*.

[4094] mc: *racalmada*; ms15,11: *norte forte*.

[4095] Dentro de *Meteorológicos*. *Santos* no ms. / ms: *d'a ría*.

[4096] ms4: *sarnallo*.

[4097] O orixinal di: *Chuvias do mar e vento da ria, hay foliada para todo o día.*

Grova es un monte de 640 m. de altura, próximo a Bayona y a tres millas al S.E. del cabo Silleiro.

12854. **Noite moura, vendaval seguro.** (ms-SA: Manuel Camino Sánchez)

12855. **Noroeste á noite, vento sur pola mañán.** (mc: M.-*R. de P.*)

12856. **Noroeste de serán, vendaval pola mañán.** (ms-SA: Francisco Deán Rodríguez: Portosín, Porto do Son, C)

12857. **Noroeste norteiro, a mañán maraxeiro.** (mc: M.-*R. de P.*)

12858. **Noroeste ó serán, vendabal pola mañán.** (ms-SA: José Luís Castro Izaga: Lira, Carnota, C)

12859. **O nordeste i-o galán pola noite mansos van.** [4098] (mc: Vivero-F.V.S.)

(es) *El nordeste y el galán, por la noche mansos van.* (R. Marín)

Suele anunciar este viento cuando se pone el sol. noroeste.

12860. **O norte almorza, xanta, cea e bótase a dormir.** (mc: M.-*R. de P.*)

12861. **O norte do sábado non leva os barcos a Cadis.** (mc: M.-*R. de P.*)

Por su poca duración.

12862. **O norte do sábado, ao luns abafado.** (mc: M.-*R. de P.*)

12863. **¿Pica Leste? Volta prá casa.** (mc: M.-*R. de P.*)

12864. **Pola mañán vento á ría, á tarde vento do mar.** [4099] (mc: Gella)

Tiempo ideal para los pescadores de la ría de Arosa, según el cantar: *Barqueiros de Vilanova, / ¿que vento quereis levar? / Pola mañán, vento á ría, / á tarde, vento do mar*. (Gella)

12865. **Ponse o mar a arrelleirar, vento do sul vai entrar.** [4100] (mc: Sar., Bayona)

Dicen que el mar *arrelleira*, cuando forma una especie de remolinos, los cuales reputan precursores del viento sur. (Saralegui). *Arrelleirar* no figura tampoco en los Diccionarios gallegos.

12866. **Si queda o vento polo sur do sol, mal tempo seguro.** (mc: M.-*R. de P.*)

12867. **Si vén a chuvia antes do vento, colle-la vela e metela dentro.** [4101] (mc)

12868. **Trebonada polo leste, calma en nordeste.** (ms-SA: Francisco Deán Rodríguez: Portosín, Porto do Son, C)

12869. **Vento carreteiro, vento arrieiro.** (mc: M.-*R. de P.*)

12870. **Vento de fóra e chuvia da ría, hai foleada para tod'o día.** (ms-SA: Francisco Deán Rodríguez: Portosín, Porto do Son, C)

12871. **Vento norte duro, vendaval seguro.** (ms21,10r: Bermés)

12872. **Vento norte e choiva na ría, temos choiva pra todo o día.** (mc: M.-Sangenjo)

12873. **Vento norte, troita forte.** (mc / ms4: F.V.S.)

12874. **Vento solán, agua na man.** (ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar da provincia de Lugo)

12875. **Vento solán, auga na man, ou tres días van.** (ms: M.V.)

12876. **Ventos nas illas Ons, malos son.** (mc: M.-Bueu)

Vientos y calmas. Mar

12877. **Nordeste con gotas non dura o que dúas motas.** [4102] (mc)

Var.: *Nordeste con gotas non vale dúas motas.* (M.-Sangenjo.-Gella, Marín) / *Nordeste con gotas, non dura nin o que dúas motas.* (Vivero. Saralegui 432) (ms4: F.V.S.) / *Noroeste con gotas, non vale dúas motas.* (ms4: F.V.S.)

(es) *Nordeste con gotas no dura lo que dos motas.* (Gella) / *Viento nordeste con gotas, no dura lo que dos motas.* (Saralegui) / *Nordeste con lluvia, poco dura.* (Saralegui)

VIENTOS Y CALMAS. PRONÓSTICO DE CALMA

12878. **Brúa Alba, tempo en calma.** [4103] (mc: Agro)

12879. **Vento de Berbería, levanta nun día.** [4104] (mc: S. Loureiro)

(es) *Viento de Berbería, leva al otro día.* (Sar)

Saralegui recoge en Marbella un equivalente castellano, pero con significación distinta. (Véase Saralegui)

VIENTOS Y CALMAS. PRONÓSTICO DE LLUVIA

12880. **¿Araña do mar? Vento e chuvia.** [4105] (mc: M.-*R. de P.*)

[4098] ms4: *noroeste*.
[4099] ms: *d'o mar*.
[4100] ms4: *sur*.
[4101] O orixinal di: *Si ven a chuvia antes do vento, collel-a vela e metel-a dentro.*

[4102] Indica *Marítimos* (*Mar*) no ms.
[4103] Indica *Mar.* (*Pronóstico de calma*) no ms.
[4104] Indica *Marítimos* (*Pronósticos de calma*) no ms.

12881. **Auga do mar, vento da ría, chuvia pra todo o día.** [4106] (mc: *Sonata Gallega*, Vigo / ms: *Sonata Gallega*, Marín / ms18,69r: Gella.-Marín)

12882. **Cando o vento anda ó revés, hastra chove de nordés.** [4107] (mc: S. Loureiro)

12883. **Semblante de fóra e vento da ría, auga pra outro día.** [4108] (mc: Riveira. *Refranero del mar*)

Var.: *Semblante de fóra e vento da ría, auga pra todo o día.* (ms4: Riveira. *Refranero del mar* / ms) [4109]

12884. **Si o vento do sur é, bota de auga ós pes.** [4110] (mc: Vivero)

Var.: *Si o vento do sur é, botas d'auga no pé.* (mc: F.V.S. / ms15,11) / *Si o vento do sur é, bota de augas ós pés.* (Sar., 417- Vivero) [4111]

(es) *Si el viento del Sur es, botas de agua a los pies.* (Gella / ms: Sbarbi)

VIENTOS Y CALMAS. PRONÓSTICO DE MAL TIEMPO

12885. **Sueste, alcahuete de mareiras.** [4112] (mc: Gella, Sada)

Anuncia marejada.

VIENTOS Y CALMAS. PRONÓSTICO DE TORMENTA

12886. **Norte en Barra, vendaval en Vizcaia.** [4113] (mc: S. Loureiro)

12887. **Norte escuro, vendaval seguro.** [4114] (mc: U.C. Cuartilla 16)

(es) *Norte oscuro, vendaval -o temporal- seguro.* (R. Marín)

VIENTOS Y CALMAS. PRONÓSTICO DE VIENTOS

12888. **Araña a costa, vento sur na porta.** [4115] (mc: M.-Ría de Arosa)

12889. **Auga fría na badía, norte en Muxía.** [4116] (mc: A.I.)

12890. **Néboa no vran, norte na man.** [4117] (mc: Sar., Cangas)

(es) *Niebla en verano, norte en la mano.* (R. Marín)

También se dice en Sangenjo: *Niebla en verano, norte en el paño*.

12891. **Noroeste no serán, vento sur pola mañán.** [4118] (mc: Gella, Bayona. Marín)

12892. **Semblante do Cabalo, vento sur declarado.** [4119] (mc: Sar. / ms7)

Cabalo es la punta N.O. de la mayor de las islas Cíes, que cierran la entrada del puerto de Vigo; y el refrán entiende por *semblante* la excesiva claridad y precisión con que aparece el paraje a que alude. (Saralegui. p.56) / Cuando se ve dicha tierra con excesiva claridad.

12893. **Si estás na costa de nordeste e ves por Sisargas oscuro, vamos a coller á ría, que vai vir norte duro.** [4120] (mc: Gella, Sada)

12894. **Si o vento queda debaixo do sol, néboa ou vento no pañol.** [4121] (mc e ms4: Gella, Marín / ms4: *Sonata Gallega*)

12895. **Tronada polo leste, calma ou nordeste.** [4122] (mc: Sangenjo / ms4: Riveira-F.V.S.)

(es) *Tronadas por el Este, calma o Noroeste.* (Gella)

12896. **Vento sur pola mañán, noroeste no serán.** [4123] (mc: Gella)

12897. **Vichouchía, norte cría.** [4124] (mc: Sar., La Guardia / ms7: A Guarda)

Vichouchía: niebla espesa, oscura y húmeda. *Vichouchía* en La Guardia, es como *carcaxía* en Pontedeume. (Gella). Lo incluye en su colección como procedente de Sada. Tampoco figura en los Diccionarios gallegos. (mc) / Niebla espesa, oscura y húmeda. (ms7)

12898. **Xiada nas Covas, vento sur por arrobas.** [4125] (mc: Sar. / ms18,69v: Gella.-La Guardia)

Es refrán de La Guardia, en cuya comarca llaman *covas* a ciertas oquedades u hondanadas que presenta el terreno en el

---

[4105] Indica *Pronóstico de lluvia* no ms. / ms: *vento e chuva*.
[4106] Indica *Pronóstico de lluvia* no ms.
[4107] Indica *Mar*. (*Pronóstico de lluvia*) no ms.
[4108] Indica *Mar*. (*Pronósticos de lluvia*) no ms.
[4109] ms4: *ventos da ría*.
[4110] Indica *Mar*. (*Pronósticos de lluvia*) no ms.
[4111] ms4: *Si aire*.
[4112] Indica *Marít*. (*Pronóstico de mal tiempo*) no ms.
[4113] Indica *Marít*. (*Pronósticos de tormenta*) no ms.
[4114] Indica *Marít*. (*Pronósticos de tormenta*) no ms. / ms3: *oscuro*.
[4115] Indica *Pronóstico de vientos* no ms.
[4116] Indica *Mar*. (*Pronóstico de vientos*) no ms.
[4117] Indica *Marítimos* (*Pronóstico de vientos*) no ms.
[4118] Indica *Marítimos* (*Pronóstico de viento*) no ms.
[4119] Indica *Marítimos* (*Pronóstico de tiempo*) no ms7, e *Mar* (*Pronósticos de vientos*) no ms. mc e ms7: *Cavalo*.
[4120] Indica *Marít*. (*Pronósticos de vientos*) no ms.
[4121] Indica *Mar* (*Pronósticos de vientos*) no ms.
[4122] Indica *Marítimos* (*Pronóstico de viento*) no ms.
[4123] Indica *Marít*. (*Pronósticos de viento*) no ms.
[4124] ms4 e ms7: *Vichuchía* / Indica *Marít*. (*Pronósticos de vientos*) no ms.
[4125] ms18,69v: *Xeada nas*. / Indica *Marítimos* (*Pronósticos de vientos*) no ms.

trayecto de La Guardia a Bayona, y en la falda del monte Terroso. (Saralegui. p. 69)

VIENTOS Y CALMAS. VIENTOS

12899. **Norte que en viernes vén, xa o lunes non-o ten.** [4126] (mc e ms4: Gella, Marín / ms4: *Sonata Gallega*)

12900. **Norte que vén en viernes, non chega ó lunes.** [4127] (mc: Sar., Bayona)

"No creo", dice Saralegui, "que merezca gran fe este refrán, exclusivamente relacionado con los días de la semana".

APÉNDICE

12901. **A millor salsa do mundo é a fame.** (mc: Meilán)

Var.: *A mellor salsa do mundo é o apetito.*

(es) *La mejor salsa es el hambre.* (Sbarbi) / *No hay salsa que dé mejor sabor a la comida que el hambre.* (Id.) / *Buena gana de comer, rica salsa es.* (Castillo)

12902. **A muller e a gaivota canto máis vella máis louca.** [4128] (mc, ms4 e ms: C.A.)

Var.: *A muller e a gaivota, canto máis vella máis tola.* (C.A.) / *A muller e a gaivota, canto máis vella máis lota.* (mc: C.A. / ms4: Coruña.F.V.S.) [4129]

(es) *La mujer y la gaviota, mientras más viejas, más locas.* (R. Marín)

12903. **Á rapeta non te metas.** [4130] (mc: S. Loureiro)

12904. **A sono de peixe morto nunca morreu caldeirada.** (mc: S. Loureiro)

12905. **Cando a Curota ten sombreiro, mete a lancha en terra, mariñeiro.** (mc: *Galicia y el mar*, p: 60)

Curota es un pico en la parte oriental de la Sierra de Barbanza. Cuando su cima se corona de nubes, señala la llegada del S.O. y, por tanto, de la lluvia.

12906. **Cando aparece o arco da vella, señal de chuvia e mais de marea.** (mc: Santiago)

12907. **Cando hai vento, non hai marea.** (mc: Corme)

12908. **Cando o mar está encarnado, pon o boi ó arado.** (mc: Santiago)

Var.: *Cando o mar 'tá encarnado, pon os bois ó arado.* (ms5,135: Santiago)

12909. **En san Xoán comes sardiña e pan.** [4131] (mc: Santiago)

12910. **En xaneiro o pescado val carneiro.** (mc: Santiago)

12911. **Mariñeiro que vai ó mar, se non come caldeirada, mal o vai pasar.** (mc: Buciños / ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar da provincia de Lugo)

12912. **Nadia se afoga en pouca auga.** [4132] (mc: C.A. *A Nosa Terra*)

(es) *Ahogarse en poca agua.* (Correas)

12913. **O capitán mandar i-o mariñeiro obedecer.** (mc: Santiago)

12914. **O mariñeiro ten vida de anxel: o vento o leva e o vento o trae.** [4133] (mc: Sar., Bayona / ms15,11)

(es) *El marinero goza vida de ángel: el viento lo lleva y el viento lo trae.* (Gella)

12915. **O millor do mariñeiro é levar o barco en vento.** (mc: S. Loureiro)

12916. **O que non queira borrasca, non se meta a mariñeiro.** (mc / ms4: F.V.S.)

12917. **O que non s'arresga, non pas'o mar.** (ms21,20r: Bermés)

12918. **O que non s'atreve, non pasa o mar.** (mc: Santiago)

Var.: *O que non se arrisca, non pasa o mar.* (Santiago) / *O que non s'arresga, non pasa o mar.* (Santiago)

12919. **O xeito, a xente ao peito.** (mc: S. Loureiro)

(es) *El "xeito" asienta el pecho.* (Gella, Riveira)

12920. **Oise a campana da aldea, vento da terra se espera.** (mc: Gella, S. Ciprián / ms15,41)

12921. **Os araus na ría, miña mai prá casa.** (mc: S. Loureiro)

12922. **Os caramuxos en xaneiro valen carneiro.** (mc: Santiago)

12923. **Os montes do mar a brillar, moita chuvia vai entrar.** (mc: Sar., Bayona)

(es) *Los montes del mar a brillar, mucha lluvia va a entrar.* (Gella)

12924. **Padornelo con capelo, sardiña no garabelo.** (mc: M.L.)

Var.: *Brétema en Padornelo, sardiña no garabelo.* (A.N.V.)

12925. **Pan mesto, sardiña salada, canta peto folga a isada.** (mc: Santiago)

[4126] Indica *Marítimos* (*Vientos*) no ms.
[4127] ms4: *chega a lunes* / Indica *Marítimos* (*Vientos*) no ms.
[4128] ms: *cando máis vella máis loca*.
[4129] ms: *cando máis vella* / *A muller e a gaivota, de vella é cando tolea*.
[4130] ms: *Â*.
[4131] ms: *come*.
[4132] ms: *s'afoga*.
[4133] ms15,11: *d'anxel*.

12926. **Patrón mandar, mariñeiro facer.** (mc: Santiago)
12927. **Patrón mandar, mariñeiro traballar.** (mc: Santiago)
12928. **Polo san Xoán saben ben as sardiñas con pan.** (mc: Santiago)
12929. **Por unha sardiña cansou a burra.** (mc: Santiago)
12930. **Por unha sardiña non arreventa o burro.** (mc: Santiago)
12931. **Porto cativo levanta ruído.** (mc: Corme)
12932. **Pra contar mentiras e comer pescado fai falta moito coidado.** [4134] (mc: Otero de Rey)
12933. **Quen en maio come a sardiña, en agosto lle pica a espiña.** (mc: J.P.)
(es) *Quien en mayo come la sardina, en agosto caga la espina.* (R. Marín)
12934. **Rubiéns pró mar, vellas a traballar.** (mc: Santiago)
12935. **San Brais da Barca, que afoga e non mata.** (mc: A.S.A.)
12936. **Zarralleiro no porto, tempo revolto.** (mc: Corme)

MARTES. V. tamén *Días, Semana*.
12937. **Cada martes ten a súa semana.** (ms10,038r: *D.E.*)
12938. **Cada martes ten o seu domingo.** (ms10,038r: *D.E.*)
12939. **En martes non te embarques.** (ms10,038r: *D.E.*)
12940. **En martes, con merda te fartes.** (ms10,038r: *D.E.*)
12941. **En martes, nin a cama mudes nin a roupa laves.** (ms10,038r: *D.E.*)
12942. **En martes, nin panos cortes nin filla cases.** (ms10,038r: *D.E.*)
12943. **En martes, nin porco mates nin churra botes que pitos saque.** (ms10,038r: *D.E.*)
12944. **En martes, nin tea tezas nin roupa laves.** (ms10,038r: *D.E.*)
12945. **En todas partes, toda semana ten o seu martes.** (ms10,038r: *D.E.*)

MARZO. V. tamén *Agrícolas* (*Meses. Marzo*).
12946. **A marzo gabo cando non recacha o rabo.** (ms10,038r: *D.E.*)
12947. **A que en marzo velou, tarde acordou.** (ms10,038r: *D.E.*)
12948. **Alá vaias, marzo, marceiro, que aquí me quedo cos meus becerros; agora irá teu irmán abril, que non sei se nos deixará vivir.** (ms10,038r: *D.E.*)
12949. **Cando en marzo chove i-en abril xía, quédase maio feito unha criba.** (ms10,038r: *D.E.*)
12950. **Cando hai auga e sol en marzo, aparella as cribas e o mazo.** (ms10,038r: *D.E.*)
12951. **Cando marzo abrilea, abril marcea.** (ms10,038r: *D.E.*)
12952. **Cando marzo recacha o rabo, sabe ben quentarse co tallo.** (ms10,038r: *D.E.*)
12953. **En marzo cada pingueira quita un carto i-en abril cada pingueira dá mil.** (ms10,038r: *D.E.*)
12954. **En marzo frolecen tódolos campos.** (ms10,038r: *D.E.*)
12955. **En marzo o garabanzal, nin nado nin por sementar.** (ms10,038r: *D.E.*)
12956. **En marzo o trigo, nin por sementar, nin nado.** (ms10,038r: *D.E.*)
12957. **En marzo saca a cabeza o lagarto i-en abril acaba de saír.** (ms10,038r: *D.E.*)
12958. **En marzo sai a herba anque lle dean cun mazo.** (ms10,038r: *D.E.*)
12959. **En marzo, podar e cavar se queres colleitar.** (ms10,038r: *D.E.*)
12960. **Marzo é a porta e abril trai a chave, se está posta.** (ms10,038r: *D.E.*)
12961. **Marzo louco e abril non pouco.** (ms10,038r: *D.E.*)
12962. **Marzo marceador, de noite chove e de día fai sol.** (ms10,038r: *D.E.*)
12963. **Marzo marceiro, pola mañán cara de can e pol-a tarde é falangueiro.** (ms10,038r: *D.E.*)
12964. **Marzo marzado, cada ovella co seu año.** (ms10,038r: *D.E.*)
12965. **Marzo marzolas, treboadas e raiolas.** (ms10,038r: *D.E.*)
12966. **Marzo marzoso, pola mañán cara de porco, pola serán cara de vran.** (ms10,038r: *D.E.*)
12967. **Marzo pardo, pouco sol e malo.** (ms10,038r: *D.E.*)
12968. **Marzo, marzadas: vento, frío, sol e sarabiadas.** (ms10,038r: *D.E.*)
12969. **Marzo, o engañador, un día malo e outro pior.** (ms10,038r: *D.E.*)

[4134] ms: *Pa*.

12970. **Nin marzo sin frores nin moza sin amores.** (ms10,038r: *D.E.*)

12971. **No marzo abrigo, na eira pantrigo.** (ms10,038r: *D.E.*)

12972. **Por marzo a cava, por marzo a poda, por marzo vólvese a viña toda.** (ms10,038r: *D.E.*)

12973. **Tardes de marzo, recolle o teu gando.** (ms10,038r: *D.E.*)

MATAR

12974. **Mata e matarante e xa matarán a quen te mate.** (ms10,038v: *D.E.*)

12975. **Matalas calando e apalpalas a cegas.** (ms10,038v: *D.E.*)

12976. **Matarás e matarte han e, a quen te mate, matarán.** (ms10,038v: *D.E.*)

12977. **Mate mouros quen poida, que os mouros tamén son persoas.** (ms10,038v: *D.E.*)

12978. **Mátenme treidoras mans e non me dean vida viláns.** (ms10,038v: *D.E.*)

12979. **Na paz e na guerra, o que matan morto queda.** (ms10,038v: *D.E.*)

12980. **Ó matar os porcos, praceres e xogos; ó comer as morcillas, praceres e risas e, ó pagar os diñeiros, doos choriqueiros.** (ms10,038v: *D.E.*)

12981. **O que a us mata, a outros sana.** (ms10,038v: *D.E.*)

12982. **Us matan e outros esfolan.** (ms10,038v: *D.E.*)

MATRIMONIO.

V. tamén *Aparcería, Descasarse, Divorcio, Hombre, Marido, Mujer, Soltero*.

12983. **A boda nin bautizado non vaias sin ser chamado.** [4135] (mc: A.S.A. / ms21,01r: Bermés)

(pt) *A boda e a batisado, não vás sem ser convidado.* (Chaves) (es) *A boda ni a bautizado, no vayas sin ser llamado.* (Correas) / *A boda y a niño bautizado, no vayas sin ser llamado.* (Id.) (ct) *A boda y bateig, si no't criden no vages.* (Alberola)

12984. **A cara de pretender xa non ma volves a ver.** (mc: Parga-F.V.S.)

12985. **Á casa da miña novia levei un amigo, il quedouse de novio i-eu despedido.** [4136] (ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar da provincia de Lugo)

12986. **A filla dálla a quen-a pida; i-o fillo, mira a quen llo has dar.** (ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar da provincia de Lugo)

12987. **A filla mal casada está mellor que embarraganada.** (mc: C.A.)

12988. **Á filla mala, diñeiros i-a casala.** (ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar da provincia de Lugo)

12989. **Á madrasta o nome lle basta.** (mc: A.I.)

(pt) *Madrasta, o nome lhe basta.* (Chaves) (es) *Madastra, el nombre la basta.* (Correas)

12990. **A muller co seu marido debaixo de unha pena fai abrigo.** [4137] (ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar da provincia de Lugo)

12991. **A muller morta, sete á porta.** (ms21,19v: Bermés)

12992. **A muller que non come cando o seu home, ou o fixo antes ou fai despois.** (ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar da provincia de Lugo)

12993. **A muller que non come cand'o seu home, o mellor do pote xa o ten no fole.** (mc: G.P.)

12994. **A muller que non come cand'o seu marido, ou comeu antes** (ou **o deixa na ola) ou o ten comido.** (ms-LU: seminarista anónimo: Santa Euxea de Asma, Chantada, LU)

12995. **Á porta dunha roñosa e dun home preguiceiro, pouco ten que esperar a raposa pra tallar o galiñeiro.** (ms)

Var.: *Á porta dunha roñosa e de un home preguiceiro, pouco ten que esperar a raposa pra saltar ó galiñeiro.* (ms5,138: Lugo)

12996. **A que con home ha de vivir, cinta de ferro ha de xunguir.** (mc: Valcarría)

12997. **A que de vinte anos non casa e de vintecinco non casou ise páxaro voou.** (mc: Santiago)

12998. **A que nunca mozo tuvo e xa dos vinte pasa hai que levala ó rexistro, que é un reló que atrasa.** (mc: Buciños)

12999. **A que se queira casar inda ten que traballar.** (mc / ms4: F.V.S.)

13000. **A que se queira casar, aínda ten ben que traballar.** (ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar da provincia de Lugo)

[4135] ms21,01r: *vayas*.

[4136] O orixinal di *A casa da miña novia levey un amigo il quedouse de novio yeu despedido*.

[4137] O orixinal di *A muller co seu marido debaixo de una pena fay abrigo*.

13001. **A que ten pan e capelo, nunca lle falta mancebo.** [4138] (mc: M.L.)

13002. **A viúda que volve a casar, bon home tuvo e volve a buscar.** (mc: La Coruña)

13003. **A viúda rica cun ollo chora e con outro repinica.** [4139] (mc: Baralla-F.V.S.)

(pt) *Viúva rica, com um olho chora, com outro repenica.* (Chaves) (es) *La viúda rica con un ojo llora y con el otro repica.* (Correas) (ct) *La viúda rica, en un ull plòra y en l'atre somica.* (Alberola)

13004. **¡Ai daquel que a muller zoupe nel!** (mc: Otero de Rey)

13005. **Ama a túa muller, se ques paz na casa ter.** (mc: M.V.)

13006. **Ano de casamento, ano famento.** (mc: Tuiriz, Monforte)

13007. **Antes barba blanca prá túa filla que mozo de chencha partida.** [4140] (mc / ms4: F.V.S. / ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar da provincia de Lugo)

(es) *Antes barba blanca para tu hija, que muchacho de crencha partida.* (Sbarbi)

Mejor que la inexperiencia de un joven presumido, la gravedad de un hombre maduro.

13008. **Antes de casados, mui agarrados; despois de casados, escornados.** (ms5,137: Taboada)

13009. **Antes de casarte mira con quen o fas.** (ms-SA: José M. Gulías Rivas: Forcarei, PO)

13010. **Antes de facelo, pedir consello.** (mc: C.A. / ms: A.C.)

(pt) *Ao feito, remédio, ao por fazer, conselho.* (Chaves) / *Antes de feito, conselho e despois, esforço.* (Id) (es) *Antes de hacello, dormir sobre ello.* (R. Marín)

13011. **Antes de que te cases, mira ben o que fas.** (ms-SA: José Barreiro Somoza: Santa Mariña de Ribela, A Estrada, PO)

13012. **Antes que ó altar chegares, pensa o que fas.** (ms-SA: Clemente Crespo Caamaño: Santiago de Compostela, C)

13013. **Antes que te cases, Maruxa, mira o que fas.** (ms-SA: Manuel Martín Gómez: Muxía, C)

13014. **Antón i-amparo, eu sin ti non paro; nin aquí nin alí, eu non paro sin ti.** [4141] (mc / ms4: F.V.S.)

13015. **As bodas fanas os tolos e cómenas os cordos.** (ms15,26: Silvarrey, Rábade)

13016. **As faltas do meu marido naide as sabe, se eu non-as digo.** (ms10,049v: O. de Rei)

13017. **As pobres non-as quero i-as ricas non mas dan.** (mc: Lugo)

Ante este criterio reacciona justamente la mujer: *Olvidácheme por probe, / eu por rico te deixei / val máis un probe con honra / que un rico de mala lei*.

13018. **As que me dan non-as quero i-as que quero non mas dan.** (mc: Buciños)

Glosado en la canción popular: *¿Porqué non te casas, Pedro? / ¿Porqué non te casas, Xan? / As que me dan non as quero, / e as que quero, non mas dan*.

13019. **Bico con bico o primeiro ano de boda; o segundo, cu con cu; e o terceiro ¿que trougueches tu?** [4142] (mc: M.V.)

13020. **Boa vida é casado, pero millor é solteiro, qu'o boi solto no potreiro come millor qu'amarrado.** (ms-LU: Paco de Seoane: Buciños, Carballedo, LU)

13021. **Boda celebrada, guerra comenzada.** (ms15,13)

13022. **Boda de foguete, boda de cachete.** [4143] (ms-LU: Trini Figueiras: San Salvador de Asma, Chantada, LU. Convento Las Córneas)

13023. **Boda de cohetes, boda de cachetes.** (ms5,029)

13024. **Bodas e festas na cas do veciño.** (mc: *Vida Gallega*)

(pt) *Festa, flores e passarinhos, em casa dos nossos vizinhos.* (Chaves)

13025. **Bodas largas, baraxas novas.** (mc / ms4: F.V.S.)

(es) *Bodas largas, barajas nuevas.* (Sbarbi) / *Bodas largas, nuevas barajas.* (R. Marín)

Cuando el noviazgo es muy largo, rara vez llega a matrimonio.

13026. **Cada cual co do seo igual.** (ms-SA: Francisco Canosa Quintáns)

13027. **Callos e casamento, en quente.** [4144] (mc: Buciños / ms4: F.V.S.)

(es) *El casamiento y el caldo pelando.* (Sbarbi)

13028. **Cando a xesta fai tris-tras, busca muller que a terás.** (mc: M.L.)

(es) *Cuando las cañas hagan tras, tras, busca la moza y la hallarás.*

[4138] ms4: *A quen*.
[4139] ms4: *repica*.
[4140] ms4: *c'a mozo*.
[4141] O orixinal di: *Antón y Amparo, eu sin tí non paro, nin aquí, nin alí; eu non paro sin tí.*
[4142] ms3: *trougeche*.
[4143] O orixinal di: *Boda de fogete boda de cahete.*
[4144] ms4: *casamentos*.

R. Marín declara no saber a que tras, tras alude el refrán, y le parece que se refiere a la primavera.

13029. **Cando eu quero, non queren as nenas, e cando elas queren, eu ríome delas.** (ms-LU: seminarista anónimo: Buciños, Carballedo, LU)

13030. **Cando eu quero, non queren as nenas, e cando elas queren, ríome delas.** [4145] (mc: Buciños-F.V.S.)

13031. **Cando eu quero, non queren elas, e cando elas queren, eu ríome delas.** (ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar de Galicia)

13032. **Cando eu quero, non queren elas, e cando elas queren, teño outras ideas.** (mc: M.V.)

13033. **Cando non hai fariña no fole, reñe a muller co home.** [4146] (mc: Fonsagrada-F.V.S.)

(pt) *Onde não há farinha, tudo é moinha.* (Chaves) (es) *Cuando no hay harina todo es mohina.* (Sbarbi)

13034. **Cando s'un casa, moitas caricias; dalí a dous anos, paus nas costillas.** (mc / ms4: F.V.S.)

13035. **Cando tu te casache, casei eu; pau tu e pau eu.** (ms8,18v: La Cañiza)

13036. **Cara de pretender xa non ma volves a ver.** (ms-LU: Trini Figueiras: San Salvador de Asma, Chantada, LU. Convento Las Córneas)

13037. **Casa o teu fillo cando queiras e a túa filla cando poidas.** (mc: C.A. *A Nosa Terra*)

(pt) *Casa teu filho quando quiseres e a tua filha quando puderes.* (Chaves) (es) *Casa a tu hija como pudieres, y a tu hijo como quisieres.* (R. Marín) (ct) *Casa a ton fill quan vullgues, y a ta filla quan pugues.* (Alberola)

13038. **Casa teu fillo con teu igual e non dirán de ti mal.** (mc: Meilán)

(pt) *Casa teu filho com teu igual e de ti não dirão mal.* (Chaves) (es) *Casa tu hijo con tu igual, y no dirán de ti mal.* (Correas)

13039. **Casa Xan con Pedro, casamento negro; e se houbera algún impedimento distes dous animales, un leva a albarda i-outro os atafales.** [4147] (ms: Castelo, Taboada)

13040. **Casácheste, enterrácheste.** [4148] (mc / ms4: F.V.S.)

(es) *El que se casa, se entierra.* (Sbarbi) / *¿Te casaste? Te enterraste.*

Recuerda la copla popular: *Eu caseime i-enterreime, / agora estou enterrada; / de solteira, roupa nova; / de casada, remendada*.

13041. **¿Casáchete? Cagáchete.** [4149] (mc: Buciños / ms21,17v: Bermés)

13042. **Casáchete por ver si millorabas, trazas che vexo de andar como andabas.** (ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar da provincia de Lugo)

13043. **Casáchete, botáche-la soga pró lombo.** [4150] (ms8,67r: Carballino)

13044. **Casada na porta, cabra na horta.** (ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar da provincia de Lugo)

13045. **Casadiño de novo, pan e ovo; casadiño de vello, nin pan seco.** (ms8,15r: Silvarrey)

13046. **Casadiño, casa quer.** (ms6,03v: Portela Pazos, en *Ultreya*)

13047. **Casado de novo, pan e ovo: e despois, pan solo.** (ms5,056: Silvarrey)

13048. **Casamento con fuguetes, acaba [en] cachetes.** (ms-SA: José María García Vázquez: Dodro, C (10-11-51))

13049. **Casamento de interés, queixo de moitos leites.** (mc: Cervantes / ms4: F.V.S.)

13050. **Casamento e comprar mula, acertalo gran fortuna.** (mc: Buciños)

13051. **Casamento e tripas, en quente.** (mc: Santiago)

13052. **Casamento e mortaxa do ceo baixa.** (mc: Tuiriz, Monforte)

(pt) *O casamento e a mortalha, no céu se talha.* (Chaves) (es) *Casamiento y mortaja, del cielo baja.* (Sbarbi)

13053. **Casamentos con foguetes acaban con cachetes.** (mc: M.V. / ms21,21v: Bermés)

13054. **Casamentos con foguetes van a parar en cachetes.** [4151] (ms-SA: Manuel Villaverde Marcos: Proupín, San Tomé de Ames, C)

13055. **Casamentos con foguetes, acaban en cachetes.** [4152] (ms18,66v / ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar de Galicia (galego occidental))

13056. **Casamentos con fuguetes acaban con cachetes.** (ms-SA: Amador Darriba Míguez (13-11-1951))

[4145] ms4: *queren, eu riome d'elas*.
[4146] ms4: *riñe*.
[4147] ms15: *un leve* (42).
[4148] ms4: *Casachete, enterrachete*.
[4149] ms21: *¿Casácheste?*
[4150] O orixinal di: *Casáchete, botachel-a soga pro lombo.*
[4151] O orixinal di: *Casamentos con fogetes, van a para en cachetes.*
[4152] ms-LU: *fuguetes*.

13057. **Casamentos por amores acaban con amores.** (ms-SA: Amador Darriba Míguez (13-11-1951))

13058. **Casamentos por amores acaban en dolores.** (ms / ms21,21v: Bermés)

13059. **Casamentos por interés, o contento dura un mes.** (mc: C.A.)

(*ct*) *Casament per interés, may acertat es.* (Alberola)

13060. **Casamento, sacramento de miseria.** [4153] (mc: Buciños / ms4: F.V.S.)

13061. **Casar a gusto, vestir a uso.** (mc: M.V.)

(es) *Casar, a gusto; vestir, al uso.* (R. Marín) (ct) *Casar a gust y vestir a la moda.* (Alberola)

13062. **Casar e compadrar cada cual co seu igual.** [4154] (mc: Carballedo / ms4: F.V.S. / ms10,030v: *D.E.*)

(pt) *Casar e compadrar, cada um com seu igual.* (Chaves) (es) *Casar y compadrar, cada cual con su igual.* (Correas) / *ms: Sbarbi.*

13063. **Casar e morrer, unha ves.** (mc: M.V.)

13064. **Casarás e acougarás.** (mc: C.A.)

(pt) *Casarás, amansarás.* (Chaves) (es) *Casarás y amansarás.* (Correas)

13065. **Casarás i-amansarás.** [4155] (ms15,12)

13066. **Casarse é ampararse.** (ms8,67r: O. de Rey)

13067. **Casar, calquera se casa; calquera burro é casado; pero manter fillos e muller, retórcelle á porca o rabo.** (mc: Buciños / ms4: Biville-F.V.S.)

Var.: *Casar calquera se casa, calquer burro é casado: manter fillos e muller, retorcerlle á porca o rabo.* (ms-SA: seminarista anónimo: algún lugar da provincia de Lugo) / *Casar, cásase calquera, calquera burro é casado, manter fillos e muller, retórcelle a porca o rabo.* (ms14,17)

Copla popular que pasó a refrán.

13068. **Casar, cásanse os atrevidos, ¡quen me dera a capa dos arrepentidos!** (ms8,15v: Orense)

13069. **Cásate con muller delgada e limpa, que gorda e porca xa se volverá ela.** (ms5,029)

13070. **Cásate muíño e ablandarás; cásate, non che deseo máis.** (mc: Fonsagrada / ms4: F.V.S.)

(es) *Casarás y amansarás.* (Sbarbi)

13071. **Cásate, Xan, que Dios dará pan e, despois de casado, nin un bocado.** (ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar da provincia de Lugo)

13072. **Cásate, Carmiña, por non traballar: ¡traballos na vida non ch'han de faltar!** (ms-LU: seminarista anónimo: Buciños, Carballedo, LU)

13073. **Cásate, muíño, e ablandarás; cásate, non che deseo máis.** (ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar da provincia de Lugo)

13074. **Cásate, probe, e vende a camisa.** [4156] (mc: Buciños / ms4: F.V.S.)

13075. **Cásate, Xan, que xa Dios dará pan; despois de casado, dédeme bocado.** (ms-LU: seminarista anónimo: Pacios, Neira de Xusá, Baralla, LU)

13076. **Cásate, Xan, que Dios dará pan, e despois de casado, dó demo bocado; despois, todo esfarrapado e mal remendado; e despois, máis adiante, nin adobo nin caldo.** (mc: Miraz)

Var.: *Cásate, Xan, que Dios dará pan; despois de casado, maldito bocado.* (F.V.S.) / *Cásate Xan que Dios dará pan; despois de casado nin un bocado.* (ms4: F.V.S) / *Cásate Xan, que Dios dará pan; despois de casado, dó o demo bocado.* (Berbetoros)

13077. **Cásate, Xan, que Dios dará pan.** (mc: A.N.)

(es) *Casar, casar, que Dios dará pan, y después de casar, ni pan, ni ná.* (R. Marín)

13078. **Caseime para andar regalada, trazas lle vexo d'andar como andaba.** (ms-LU: seminarista anónimo: Melide, C)

13079. **Caseime por andar regalada, e traza che leva de andar como andaba.** [4157] (mc: Taboada-F.V.S.)

13080. **Caseime por andar regalada, quén me dera andar como andaba.** (mc: Buciños)

13081. **Caseime por andar regalada; trazas lle vexo de andar como andaba.** (ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar do norte da provincia de Lugo)

13082. **Caseime por estar regalada: ¡quen me dera estar com'estaba!** (ms-LU: Paco de Seoane: Buciños, Carballedo, LU)

13083. **Cases ben ou cases mal, casa con un do teu igual.** (ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar da provincia de Lugo)

13084. **Cases ben, cases mal, casa co teu igual.** (ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar da

[4153] ms4: *da miseria*.
[4154] ms e ms4: *acompadrar*, ms4: *con seu igual*.
[4155] O orixinal di: *Casarás y'amansarás.*

[4156] ms4: *pobre*
[4157] ms4: *Caseime pr'andar*.

provincia de Lugo / ms-LU: seminarista anónimo: Buciños, Carballedo, LU)

13085. **Cases ben, cases mal, cásate co teu igual.** (ms-LU: seminarista anónimo: Laiosa, O Incio, LU)

13086. **Cáseste ben, cáseste mal, faino con personas do teu igual.** (ms-LU: seminarista anónimo: Pacios, Neira de Xusá, Baralla, LU)

13087. **Cáseste ou non te cases, de vello has de arrepentirte.** (ms5,029)

13088. **Catalina, si vos eu collo, voso pai será meu sogro.** (mc: Parga)

13089. **Cego casado con nena bonita, o susto do corpo non se lle quita.** (mc / ms4: F.V.S.)

13090. **Coa cuchara que escollas, con ela comerás.** (mc: Meilán)

(es) *Con la cuchara que eligieres, con ella comerás.* (Sbarbi)

Lo aplican a la elección en el matrimonio.

13091. **Compaña, coa dona.** (mc: C.A.)

Var.: *Compañía coa dona.* (M.V.) / *Compañía coa muller.* (M.V.)

13092. **Choqueiro e choqueira sempre fan feira.** [4158] (mc: G.P. / ms4: C.A. *A Nosa Terra*)

13093. **Das cousas serias o matrimonio é a máis parrandeira.** (ms-SA: Juan Benito Filloy Rial: Graba, Silleda, PO)

13094. **De cen homes casados, trinta están aburridos, vinte hastiados e os demais arrepentidos.** (ms-SA: M. González Fernández)

13095. **¿De dónd'eres, home? Da terra da miña muller.** [4159] (mc: J.P.)

(es) *¿De dónde eres, hombre? De la tierra de mi mujer.* (R. Marín)

13096. **De España, nin bon vento nin bon casamento.** (mc: C.A.)

(pt) *De Espanha nem bom vento nem bom casamento.* (Chaves)

13097. **De moza casada, pretendientes na porta.** (mc: Buciños)

13098. **De solteiras non beben viño, de casadas, cada trago un cuartillo.** (mc: Buciños)

13099. **De solteira, roupa nova; de casada, remendada.** (mc: La Coruña)

13100. **Debaixo da manta todo se canta.** (ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar da provincia de Lugo)

13101. **Despois de casar, o home a traballar e a muller a folgar.** (mc: Santiago)

13102. **Desque me caso, todos me queren.** (ms5,027: Ribadeo)

13103. **Dicen as ras: "Casar, casar, casar...", i-o sapo responde: "I-ó pan, i-ó pan".** (ms-LU: seminarista anónimo: Guntín, LU)

13104. **Dios me libre de qu'a miña filla case con un tresillista voltereteiro.** (ms4: F.V.S.)

13105. **Dios me libre dun homiño que bote o sal á pucheira: pra casar cun cazoliñas é millor quedar solteira.** (ms4: Buciños-F.V.S.)

13106. **En martes non te cases nin t'embarques.** (ms-LU: Luís Alonso Alonso)

13107. **En martes, nin cortes nin prantes nin a túa filla cases.** (mc: A.S.A. / ms4: F.V.S.)

Var.: *En martes, nin te cases nin te embarques.* (Sarria) / *En martes, nunca a túa filla cases nin a túa ceba mates.* (Monforte) / *En martes, nin te cases nin te embarques, nin a túa filla cases.* (Buciños) / *En martes, nin te cases nin te embarques, nin da familia te apartes.* / *En martes, nin te cases nin te embarques nin o teu porquiño mates.* (J.T.)

(es) *En martes, ni te cases ni te embarques.* (R. Marín) / *En martes, ni tu casa mudes, ni tu hija cases, ni tu ropa tajes.* (Correas) / *En martes, ni tu casa urdas, ni tu hija cases.*

Tiene multitud de variantes, con el mismo matiz supersticioso.

13108. **En noite de boda, cal a achares tal a toma.** [4160] (mc: A.C. *A Nosa Terra*)

13109. **Entra miña morriña, entra hoxe a foguetes e mañá a cachetes.** (mc: Layosa)

13110. **Entre casados fanse as paces deitados.** (ms10,012v: *D.E.*)

13111. **Esta vida outra requer: ou casar ou buscar muller.** (mc)

13112. **Eu caseime alá arriba pa comer touciño gordo, ahora vexo que á miña sogra nácenlle as silvas no forno.** (ms-LU: seminarista anónimo: Pape, San Xoán de Silvarrei, Outeiro de Rei, LU)

13113. **Eu caseime en Santiago e viñen a Pontevedra: a muller veu sola por ser costumbre da terra.** [4161] (mc)

13114. **Fala, zorrón, contigo cásanse, e conmigo, non.** (mc: Sober)

[4158] ms4: *fan feira.* (ou *xuntoiro*).

[4159] mc: *dónde eres*. Jacinto del Prado rexistra o refrán coa forma *dond'eres*.

[4160] mc: *hachares, cal a toma*; ms4: *tal a tomas*.

[4161] ms: *por Pontevedra*.

13115. **Filla casada á beira da porta é unha cabra na horta.** (ms21,12v: Bermés)

13116. **Filla casada na porta é cabra metida na horta.** (mc: Lugo / ms4: F.V.S.)

Porque acude a remediar todos sus apuros a casa de sus padres.

13117. **Filla casada na porta, cabra na horta.** (ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar da provincia de Lugo)

13118. **Filla casada ó pé da porta é unha cabra na horta.** (ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar da provincia de Lugo)

13119. **Fillos casados, pais acabados.** (mc: Carballedo / ms4: F.V.S.)

13120. **Fillos casados, traballos dobrados.** (mc: A.I.)

(pt) *Filhos casados, cuidados dobrados.* (Chaves) / *Filhos pequenos, dores de cabeça, filhos grandes, dores de coração.* (Chaves) (es) *Hijos casados, duelos doblados.* (R. Marín)

13121. **Fixeras quen fixer, págueas a miña muller.** [4162] (mc: Buciños)

13122. **Hai matrimonios de tres clases: de varón, manda el e ela non; de Varela, manda el e manda ela: de varicunda, manda ela e el nunca.** [4163] (mc: Miraz)

13123. **Hoxe de cohetes, mañá de cachetes.** (mc: Parga)

Alude al día de la boda.

13124. **Imos ao trato: a muller, pita; e o home, gato.** (mc: Velle)

13125. **Madrasta: o nome lle basta.** (ms-LU: Paco de Seoane: Buciños, Carballedo, LU)

13126. **Máis mala é a moza de criar que de casar.** (mc: Meilán)

(es) *Peor es la moza de casar que de criar.* (Bergua)

13127. **Maruxiña, espérame aiquí: si outra non teño, vólvome a ti.** [4164] (ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar da provincia de Lugo)

13128. **Maruxiña, espérame eiquí: si non topo outra, agárrome a ti.** [4165] (mc: Buciños / ms-LU: Paco de Seoane: Buciños, Carballedo, LU)

13129. **Matrimonio separado, inferno preparado.** (mc: S.Victorio de R. de Miño)

13130. **Melón e casamento ha de ser acertamento.** (mc: J.T.)

(pt) *Melão e casamento são coisas de acertamento.* (Chaves) / *O melão e a mulher maus são de conhecer.* (Id.) (es) *El melón y el casamiento ha de ser acertamiento.* (Sbarbi) / *El melón y la mujer, son malos de conocer.* (Id.)

13131. **Mira o que fas antes que te cases.** (ms-SA: Manuel Barreiro Somoza: Santa Mariña de Ribela, A Estrada, PO)

13132. **Moito gasta o que vai e vén pero, máis, o que casar ten.** [4166] (mc: C.A. *A Nosa Terra*)

(pt) *Muito gasta o que vai e vem e mais o que se detem.* (Chaves) (es) *Mucho gasta el que va y viene; pero más el que se detiene.* (R. Marín)

13133. **Moza a novia e vello o novio, casamento do corno; vello el e vella ela, casamento de merda.** [4167] (mc: M.V.)

(pt) *Moça com velho casada, como velha se trata.* (Chaves)

13134. **Moza bonita con moito diñeiro, a min danma e son forasteiro: ou é unha trampa ou eu non entendo.** (ms)

13135. **Moza con vello, casamento do demo; vella con mozo, casamento peligroso.** (mc: S.P.P.-*Ultreya*)

13136. **Mozo cagaña perde a boda.** (mc: Sarria)

13137. **Muller morta, sete á porta.** (mc: A.N. / ms14,18)

13138. **Muller morta, un cento á porta.** (ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar da provincia de Lugo)

13139. **N'hai boda pobre nin mortuorio rico.** [4168] (mc: Carballedo / ms-LU: seminarista anónimo: Laiosa, O Incio, LU)

(pt) *Não há boda pobre nem mortório rico.* (Chaves) / *Não há morte rica nem casamento pobre.* (Id.) / *Não há casamento pobre nem mortalha rica.* (Id.) (es) *No hay boda pobre, ni mortuorio rico.* (Sbarbi) [4169]

En las bodas se echa la casa por la ventana; en los mortuorios, la fama de los ricos raras veces responde a la realidad.

13140. **Na boda non botes foguetes porque despois ándase a moquetes.** [4170] (mc: Nós, nº 42, p. 13)

[4162] mc: *que fixer*.
[4163] mc: *de varon, manda ela e el non*.
[4164] O orixinal di: *Maruxiña esperame aiquí; si outro non teño, vólvome a ti.*
[4165] ms-LU: *se non, agárrom'a tí*.
[4166] ms4: *vai e veu*.
[4167] ms: *vella ela, casamento de m...*, ms3 e ms4: *de corno*.
[4168] ms-LU: *Non hay, mortoiro*.
[4169] ms: *Ni boda pobre*.
[4170] mc: *ándase a cachetes*.

Var.: *Boda de foguetes, boda de choretes.* (ms4: F.V.S.)

13141. **Na boda quen menos come é a novia.** (mc: Villanueva, Lalín-F.V.S.)

(es) *En la boda, quien menos come es la novia.* (Sbarbi)

13142. **Na Coresma e no Advento non é solemn'o casamento.** (ms-LU: seminarista anónimo: Buciños, Carballedo, LU)

13143. **Na noite da boda cal a achares tal a toma.** [4171] (mc: A.I.)

Var.: Como*: En noite de boda...*

13144. **Na boda a que menos come é a novia.** (ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar da provincia de Lugo)

13145. **Nais que tendes fillas, casainas con marralleiros.** (mc e ms12,73: Orense)

Marralleiro, en otros sitios *marraneiro*, el que se dedica al trato de los cerdos. Indica el refrán que el oficio es de grandes ingresos. (mc) / *Marralleiros* = que se dedican al trato de los cerdos. (ms12,73)

13146. **Nin bigote nin dote.** (mc: M.L.)

13147. **Nin boda sin canto nin morte sin pranto.** [4172] (mc: A.I. / ms4: N.V. 2ª serie)

(pt) *Não há morte* (ou *mortório*) *sem pranto, nem casamento* (ou *casório*) *sem canto.* (Chaves) (es) *Ni boda sin canto, ni mortuorio sin llanto.* (Sbarbi)

13148. **Nin polo ouro nin pola prata nunca te cases con María Buzaca; acábase o ouro, acábase a prata e sempre queda María Buzaca.** (mc: S.P.P.-*Ultreya*)

13149. **Non compres burro de recueiro nin te cases con filla de mesoneiro.** (mc e ms4: J.P. / ms4: F.V.S.)

13150. **Non compres burro de recuero nin te cases cun fillo dun mesonero.** (ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar da provincia de Lugo)

13151. **¿Non che gust'o pisto? Pois cásate cun carniceiro e comerás caldo de tripas.** (ms15,03)

13152. **Non hai boda sin doña Toda.** [4173] (mc / ms4: F.V.S.)

(es) *No hay boda sin doña Toda.* (Sbarbi)

Matraca a las que aparecen en todas las fiestas, como elementos imprescindibles, aun sin ser invitadas. (mc) / Se dice de algunas señoras que se hallan en todas las fiestas aunque sean de particulares (Sbarbi) (ms)

13153. **Non hai casamento probe nin enterro rico.** [4174] (ms21,16r: Bermés / ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar da provincia de Lugo)

13154. **Non hai vida com'a dun sólo, levándose ben.** [4175] (mc: Pidre / ms e ms4: Lugo-F.V.S.)

13155. **Non hai boda pobre nin enterro rico.** (ms-SA: seminarista anónimo: algún lugar da provincia de Lugo)

13156. **Non se casa Pedro nin Xan; as que queren non as quero i-as que quero non mas dan.** [4176] (mc: Buciños)

13157. **Non se fai a boda de hongos, senón de bolos.** (mc / ms4: F.V.S.)

(es) *No se hace la boda de hongos, sino de buenos bollos o ducados redondos.* (Sbarbi)

13158. **Non se fai a boda de hongos senón de bos bolos.** (ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar da provincia de Lugo)

13159. **Non te cases cun vello pola moeda: a moeda acábase i-o vello queda.** [4177] (mc: Páramo-F.V.S.)

13160. **Non te cases, cabra coxa, pensando que vas sanar que eínda os sanos coxeian, pre cantiamais tu sanar.** (ms-LU: seminarista anónimo: Pacios, Neira de Xusá, Baralla, LU)

13161. **Nunca falta Xan pra Sabela.** [4178] (mc: M.V.)

13162. **Nunca faltou tolo pra tola nin tapoiro pra ola.** (mc: Santiago)

13163. **Nunca faltou tolo pra tola nin tapón pra ola.** (mc: M.V. / ms21,29v: Bermés)

(pt) *Nunca falta testo para uma panela.* (Chaves) / *Não há panela sem têsto, nem penico sem tampa.* (Id.)

13164. **Nunca faltou un pendango p'onha pendanga.** (ms-LU: seminarista anónimo: Serantes, Santiso (Terra de Melide), C)

13165. **Nunca faltou un sapo pra unha sapa.** (mc: Páramo / ms4: F.V.S.)

(pt) *Nunca falta um paspalhão para uma paspalhona.* (Chaves) (es) *Una sapa otro halla.* (Correas)

[4171] ms3: *tal a achares*.
[4172] mc: *Non boda*.
[4173] ms4: *doña Toda*.
[4174] ms-LU: *pobre, entierro*.
[4175] O orixinal di: *Non hai vida coma dun solo levándose ben.* ms: *d'un*; ms2: *d'un*.
[4176] ms: *casan, y-as que quero*; ms2: *y as que*.
[4177] ms: *y-o vello*.
[4178] ms3: *faltou*.

13166. **Nunca faltou un sapo pra unha saporela.** [4179] (mc: Buciños-F.V.S. / ms-LU: seminarista anónimo: Buciños, Carballedo, LU)

13167. **Nunca vin lebres ó xugo nin coellos ó arado, i-a muller que queira ter un home, que o traia ben coidado.** (ms-LU: seminarista anónimo: Moreda, Taboada, LU)

13168. **Nunca vin lebre xunguida, nin coello n'arada. Déixate andar polo mundo, qu'has vir ó rego sin vara.** [4180] (ms-LU: Paco de Seoane: Buciños, Carballedo, LU)

13169. **O casado casa quer i-ó solteiro quer muller.** (mc: M.L.)

13170. **O casado casa quer, e o solteiro se lla dan, e o que ha de vivir no mundo, ten que traballar o pan.** (ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar da provincia de Lugo)

13171. **O casado casa quer, ó solteiro non lla dan; de casado, busca, pan.** [4181] (mc)

Var.: *O casado, casa quer; ó solteiro non lla dan.* (Layosa)

Tiene todos los caracteres de la tríada.

13172. **O casado casa quer; si non é del, é da muller.** (ms8,67v: Meda)

13173. **O casado casa quer.** (mc: Buciños)

(es) *El casado, casa quiere.* (R. Marín)

Glosado en la siguiente canción popular: *O casado, casa quer, / ó solteiro non lla dan; / o que ha de ser casadiño / teno que ser pola man*.

13174. **O casado, casa quere; o solteiro, si lla dan.** (ms-LU: seminarista anónimo: Laiosa, O Incio, LU)

13175. **O casado, casado sempre.** (ms / ms4: M.V.)

13176. **O casamento con foghetes acaba con cachetes.** [4182] (ms-SA: Juan Carlos Couselo Gago)

13177. **O casamento é o primeiro enterro.** (ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar da provincia de Lugo)

13178. **Ó casar non doi a barriga, pero doi ó outro día.** (mc: Otero de Rey)

13179. **O día da boda hai muita alegría porque hai que comer con forza aquel día; ó outro día di a muller: marido trai pan, que non hai que comer.** (mc: Buciños)

Procede sin duda de un cantar de muiñeira, cuyo ritmo conserva claramente la primera parte.

13180. **O día de boda non se afeita a novia.** [4183] (mc: S.P.P.-*Ultreya*)

13181. **O día que me casei un borriquito alquilei.** [4184] (mc: Taboada / ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar da provincia de Lugo)

13182. **O día que te casaches, afogaches.** (ms-LU: seminarista anónimo: Melide, C)

13183. **O día que te casas, ou te curas ou te matas.** [4185] (mc: Tuiriz, Monforte / ms10,005v: *D.E.*)

(es) *El día que te casas, o te sanas o te abrasas -u o te matas.* (R. Marín)

13184. **O home e a muller, cando tratan de cocer, a leña estaba no monte e a fariña por moer.** (ms-SA: Ramón Álvarez Baliña: San Pedro de Coucieiro: Muxía, C)

13185. **O home é o angazo e a muller é a basoira.** (mc: Carballedo)

13186. **O home i-a muller fan as papas na culler.** (mc e ms11,17: Buciños-F.V.S.)

Indica que el matrimonio fácilmente se arregla; no así cuando hay alguien ajeno en casa.

13187. **O luns e martes non te cases nin te embarques.** (mc: Santiago)

13188. **O martes, nin a túa tela urdas nin a túa filla cases.** [4186] (mc: Buciños / ms4: F.V.S.)

Var.: *En martes nin te cases nin te embarques, nin a túa porca mates, nin a túa pita botes, nin a túa tela urdas.* (ms5,138: Jesús Taboada)

(es) *En martes, ni tela urdas, ni hija cases.* (R. Marín)

13189. **O martes, nin te cases nin te embarques nin a túa ceba mates.** (ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar da provincia de Lugo)

13190. **O melón e o casamento han de ser acertamento.** (ms-SA: José M. Gulías Rivas: Forcarei, PO)

13191. **O melón i-o casamento, acertamento.** (mc: Villanueva, Lalín-F.V.S.)

Var.: Como: *Melón e casamento...*

[4179] ms4 e ms-LU: *saporella*; ms-LU: *pronha*.

[4180] Nicanor Rielo Carballo, informante de V. Saco, en *Escolma de Carballedo* (Vigo: Castrelos), considera isto unha cantiga: *Nunca vin lebre xunguida / nincoello na arada; déixate andar por o mundo, que has vir ó rego sin vara* (1976: 47).

[4181] ms4: *quere*.

[4182] O orixinal di: *O casamento con fojetes acaba con cachetes.*

[4183] ms4: *noiva*.

[4184] ms-LU: *burriquito*.

[4185] En ms10 s.v. *Día*.

[4186] ms4: *teia urdas* / Local da primeira variante: ms5,138: Jesús Taboada. "Folklore de Verín" en *Revista de Dialectología y Tradiciones Populares*, t. XV, 1959, cuadº 3º)

(pt) *Melão e casamento são coisas de acertamento.* (Chaves) (es) *El melón y el casamiento, acertamiento.* / *El melón y el casamiento ha de ser acertamiento.* (Sbarbi) (ct) *El meló y el casament, ha de ser a content.* (Alberola)

13192. **O primeiro ano de casados, cara con cara; o segundo, cu con cu; i-o terceiro, ¿que trouxeches tu?** [4187] (ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar de Galicia)

13193. **O qu'a súa filla queira casar, díalle un cenzafollo a lavar.** (ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar da provincia de Lugo)

No es fácil lavar...

13194. **O que a fóra se vai casar, ou vai engañado ou vai engañar.** (ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar da provincia de Lugo)

13195. **O que a lonxe vai casar, ou está cego ou quere cegar.** (ms-LU: Jesús Redondo C.: Viana do Bolo, OU)

13196. **O que ben acerta a casar, xa non lle queda máis que acertar.** (ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar da provincia de Lugo)

13197. **O que cas'a filla, aument'a familia.** (ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar da provincia de Lugo)

13198. **O que casa ca irmá do cura, fai boa fortuna.** (ms15,42: Sober)

13199. **O que está viúdo e se quere casar, debe unha deuda ó demo e vailla pagar.** (ms4: Pidre-F.V.S.)

13200. **O que fala da ovella, casa con ela.** (mc / ms4: F.V.S. / ms15,29r: Teijeiro, Lugo, .Mª Felicidad Vila)

13201. **O que fala da ovella, vaise con ela.** (mc: Cervantes / ms4: F.V.S.)

(es) *Quien dice mal de la doncella, ése carga con ella.* (R. Marín) / *Quien dice mal de la pera, ése la lleva.* (Id.) / *Quien dice mal de la cosa, ése la compra.* (Id.)

13202. **O que fóra vai casar, chata leva ou vai buscar.** (mc: Corme)

Variantes todos, del ya registrado: *O que lonxe vai casar, chata leva ou vai buscar.*

13203. **O que ha de ser bon casado, ha de saber gana-lo pan.** [4188] (mc: R. Caruncho)

13204. **O que lambe a pota das papas, chóvelle na boda.** (ms-LU: seminarista anónimo: Laiosa, O Incio, LU)

13205. **Ó que lambe o pote das papas chóvelle na boda.** (mc: Layosa)

Vana superstición.

13206. **O que lexos vai casar, chata leva o[u] vai buscar.** (ms-LU: seminarista anónimo: Melide, C)

13207. **O que lexos vai casar, mosca leva ou vai buscar.** (ms-SA: seminarista anónimo: algún lugar de Galicia)

13208. **O que lexos vai casar, ou chata leva ou a vai buscar.** (ms14,17)

13209. **O que lexos vai casar, tacha leva ou a vai buscar.** [4189] (ms-LU: Recaredo de la Fuente Pérez: Pombeiro, Pantón, LU (04-10-1951) / ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar da provincia de Lugo / ms-LU: seminarista anónimo: Buciños, Carballedo, LU / ms-LU: seminarista anónimo: Buciños, Carballedo, LU)

El que va casarse lejos de su tierra, o lleva algún defecto, o quizá lo encuentre en la novia que va buscar.

13210. **O que lexos vai casar, trampa leva ou vai buscar.** (ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar do norte da provincia de Lugo)

13211. **O que lons vai casar, chata leva o vai buscar.** (ms-SA: Francisco Canosa Quintáns / ms-SA: Perfecto Lens Fraga: San Vicente de Rial, Val do Dubra, C)

13212. **O que lonxe quer casar, maula leva ou vai buscar.** (ms-SA: Amador Darriba Míguez (13-11-1951))

13213. **O que lonxe vai a casar, ou vai engañado ou vai a engañar.** (ms-SA: seminarista anónimo: Besexos, Vila de Cruces, PO)

13214. **O que lonxe vai casar, chata leva ou vai buscar.** [4190] (mc: A.I. / ms11,48: C. Fonsagrada / ms-LU: seminarista anónimo: Pacios, Neira de Xusá, Baralla, LU / ms-LU: Jesús Redondo C.: A Barrela, Santiago de Lousada, Carballedo, LU / ms-LU: Trini Figueiras: San Salvador de Asma, Chantada, LU. Convento Las Córneas / ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar da provincia de Lugo)

Var.: *O que lonxe vai casar, maula leva ou vai buscar.* (R. Caruncho) / *O que longe vai casar, ou ten chata ou vai buscar.* (ms4: A.I.) / *O que lonxe vai casar, chata leva ou vai buscar. Moza bonita con moito diñeiro, a min dáma que son forasteiro; ou é unha trampa ou eu non-o entendo.* / (ms15,42: Castelo-Taboada).

[4187] O orixinal di: *O primeiro ano de casados, cara con cara o segundo cu con cu y'o terceiro ¿que trouxeches tu?*

[4188] O orixinal di: *O que ha de ser bon casado, ha de saber ganal-o pan.*

[4189] ms-LU (Lugo): *lonxe*.

[4190] ms11,48 e ms-LU (Pacios): *lejos*; ms-LU (Jesús Redondo C.), ms-LU (Trini F.): *lexos*; ms-LU (Lugo): *ou a vai buscar*; ms11,48: *lev'ou vay*.

13215. **O que lonxe vai casar, ou leva tacha ou a vai buscar.** (ms-LU: seminarista anónimo: Pontevedra, PO)

13216. **O que lonxe vai casar, ou vai enganado ou vai enganar.** (ms10,031v: *D.E.*)

13217. **O que lonxe vai casar, ou vai engañado ou vai engañar.** (mc: Lugo / ms4: F.V.S.)

(pt) *Quem ao longe vai casar, leva pulha ou vai buscar.* (Chaves) (es) *Quien lejos se va a casar, o va engañado, e va a engañar.* (R. Marín) (ct) *El que llunt s'en va a casar, va a qu'el enganyen o a enganyar.* (Alberola)

13218. **O que lonxe vai casar, tacha leva ou vai buscar.** (ms-SA: seminarista anónimo: algún lugar da provincia de Lugo)

13219. **O que mal casa, tarde enviúda.** (ms-SA: José M. Gulías Rivas: Forcarei, PO)

13220. **O que non sirve pra casado, que non engañe a muller.** (mc: A.S.A.)

(es) *El que no sirva para casado, que no engañe a la mujer.* (R. Marín)

13221. **O que non vén á boda, non vén a toda hora.** (mc: Carballedo / ms4: F.V.S.)

(es) *Lo que no viene a la boda, no viene a toda hora.* (Sbarbi)

La dote que no se da en el día o antes del matrimonio, y en general, lo que para los contrayentes se promete, difícilmente se recupera más tarde.

13222. **O que se casa de vello, logo lle fan o enterro.** (mc: Buciños)

(es) *Quien se casa de viejo, luego / pronto da el pellejo.* (R. Marín)

13223. **O que se casa, por todas pasa.** (ms-SA: seminarista anónimo: Besexos, Vila de Cruces, PO)

13224. **O que se casa, por todo pasa.** (ms15,12)

13225. **O que se casa, se abrasa.** (mc)

13226. **O que ten moitas mulleres, nunca enviúda.** (mc: M.V. / ms21,26v: Bermés / ms-SA: Jesús María Antelo Fraga: Rial, Val do Dubra, C)

13227. **O que trala costa se vai casar, chata leva ou vai buscar.** [4191] (ms-SA: seminarista anónimo: Louro, Muros, C)

13228. **O que vai á boda, leve que coma.** [4192] (mc: Lugo / ms21,03r: Bermés)

13229. **O que vai á boda, que leve que coma.** (ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar da provincia de Lugo)

13230. **O que lejos vai casar, chata lev'ou vai buscar.** [4193] (ms11,48: Comarca de Fonsagrada)

13231. **O que lexos vai casar, auga leva ou vai buscar.** (mc: Buciños)

13232. **O que lexos vai casar, está cego ou quer cegar.** (mc: Santiago)

Var.: *O que a lonxe vai casar, ou está cego ou quer cegar.* (Santiago)

13233. **O que lexos vai casar, ou tacha leva ou vai buscar.** (ms-LU: seminarista anónimo: Laiosa, O Incio, LU)

13234. **O que lexos vai casar, trampa leva ou vai buscar.** (mc: La Coruña)

13235. **O viernes i-o martes, nin te cases nin te embarques nin a túa ceba mates.** (mc: Buciños)

(es) *En viernes nin en martes, ni tu casa mudes, ni tu hija cases, ni tu viña podes, ni tu ropa tajes.* (R. Marín)

Extiende al viernes, lo que ya otro dice del martes.

13236. **Os dacabalo pasan de largo, i-os da pé non dan chegado.** [4194] (mc: Buciños / ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar de Galicia)

Lamento de las solteronas. (mc) / A las solteronas. (ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar de Galicia)

13237. **Os que dormen no mesmo colchón son da mesma condición.** (mc: Carballedo / ms4: F.V.S.)

13238. **Os que dormen no mesmo colchón son da mesma opinión.** (mc: Villanueva, Lalín / ms4: F.V.S.)

(es) *Dos que duermen en un colchón, bailan al cabo al mismo son.* (R. Marín) / *Dos que duermen en un colchón, se vuelven de la misma opinión.* (R. Marín)

13239. **Os que se han de casar hanse de asomellar.** (mc: Lugo)

13240. **Ós quince o que veña, que teña e que conveña; ós vinte o que veña e que teña; ós trinta, que veña, anque non teña, nin conveña.** (ms8,68r: La Cañiza)

13241. **Os traballos dos casados son traballos honrados.** (mc: M.V. / ms21,29v: Bermés)

13242. **Ou casar con quen non queira ou quedar solteira.** (ms15,13)

13243. **Ou moza que raxe ou dote que espante.** (ms15,43: Incio)

Moza que raxe = buena moza. Se dice: *esa é unha moza que raxa o cadillo* = es muy buena moza.

[4191] O orixinal di: *O que tra la costa se vay casar chata leva ou vay buscar.*

[4192] ms21,03r: *vay'a boda*.

[4193] O orixinal di: *O que lejos vay casar chata lev'ou vay buscar.*

[4194] ms-LU: *e os*.

13244. **Ou que lexos vai casar, xata leva ou vai buscar.** (ms-LU: seminarista anónimo: Paradela, LU)

13245. **¿Palabra de casamento? Cada día un cento.** (mc: A.N.)

13246. **Palabras de casamento danse no campo e lévaas o vento.** (mc: A.N.)

13247. **Palabras de casamento, máis de catro leva o vento.** (mc: M.L.)

13248. **Palique de inverno, casoiro de verán.** (mc: Santiago)

13249. **Papas e bodas, en quente.** (mc)

Muy caliente como el agua hirviendo que se emplea para pelar los cerdos.

13250. **Papas e casamento, en quente.** [4195] (mc: A.S.A. / ms21,05v: Bermés)

Var.: Como: *Callos e casamento, en quente*

(es) *El casamiento y el caldo, pelando.* (R. Marín)

Muy caliente como el agua hirviendo que se emplea para pelar los cerdos.

13251. **Por casar as fillas, promete casa e viñas.** [4196] (mc: Villanueva, Lalín)

13252. **Por marido reíña e por marido mezquiña.** (mc: A.I.)

(pt) *Pelo marido rainha, pelo marido mesquinha.* (Chaves) (es) *Por marido regina y por marido mezquina.* (Correas)

13253. **¿Por que me queres, Andrés? Polo interés.** (mc: Begonte)

13254. **Por san Eleuterio cásaste si eu quero.** (ms-SA: Ramón Álvarez Baliña: San Pedro de Coucieiro: Muxía, C)

13255. **Por unha sardiña casou a burriña.** (mc: Santiago)

13256. **Pra lus, mudas de vida, miña xoíña.** (mc: M.L.)

13257. **Probe daquel que tonde a muller.** (mc: M.L.)

13258. **Probe de aquel que a muller maza nel.** (ms5,027: Ribadeo)

13259. **Quen a súa filla quer casar, dell'a centofollas a lavar.** (ms-SA: Manuel Villaverde Marcos: Proupín, San Tomé de Ames, C)

13260. **Quen a súa filla quixer casar, delle o centofollas a lavar.** [4197] (mc: M.V. / ms21,21v: Bermés)

Var.: *O que a filla quer casar, delle o centefollas a lavar.* (ms4: F.V.S.)

13261. **Quen ben baila, de boda en boda anda.** (mc: Buciños)

(es) *Quien bien baila, de boda en boda anda.* (R. Marín) (ct) *Qui bé balla o canta, de boda en boda se la campa.* (Ricart)

Indica que el que tiene alguna habilidad destacada, es bien recibido en todas partes.

13262. **Quen casa e caza, co seu mal que teña cachaza.** (mc: Lugo / ms4: F.V.S.)

Porque ambas cosas le apurarán frecuentemente la paciencia.

13263. **Quen co demo se casa, demonio se fai.** (mc: Buciños / ms4: F.V.S.)

13264. **Quen de lexos veu casar, chata trai ou veu buscar.** (ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar da provincia de Lugo)

13265. **Quen fala mal da egua é o que a leva.** (mc: A.S.)

Var.: *O que fala mal da égua é o que a leva.* (ms4: G.S. y A.) / *O que fala mal da yegua, é o que a leva.* (ms15,29r: Tuiriz. Mª Felicidad Vila)

(es) *Quien dice mal de la doncella, ése carga con ella.* (R. Marín) (ct) *Qui diu mal del ase, aquell el compra.* (Alberola)

Se aplica figuradamente al matrimonio, como el ya registrado: *O que fala da ovella, casa con ela*.

13266. **Quen lonxe se vai casar, chata leva ou ten que tapar.** (ms18,58r: *Vida Gallega*)

13267. **Quen lonxe vai casar chata leva ou ten que topar.** [4198] (mc: R. Caruncho)

Véase *O que lonxe vai casar...*

13268. **Quen mal casa, tarde enviúda.** [4199] (mc: Meilán)

(es) *Quien mal casa tarde enviúda.* (Correas) / *ms: Bergua*

13269. **Quen non está velado non está casado.** (mc / ms4: F.V.S.)

Falsa superchería, que encontró también eco en una canción popular: *O cura que me casou / tamén me pudo velar, / se me peta na cabeza / volvereime descasar*.

13270. **Quen quere a Beltrán, quere o seu can.** [4200] (mc e ms4: M.V. / ms21,21r: Bermés / ms-SA: José María García Vázquez: Dodro, C (10-11-51))

Var.: *Quen quer a Beltrán, quer o seu can.* (ms4: F.L.)

(es) *Quien quiere bien a Pedro, bien quiere a su perro.* (R. Marín)

[4195] ms4 e ms21,05v: *casamentos*.
[4196] ms4: *prometen*.
[4197] mc: *centefollas*.
[4198] ms: *se vai casar*.
[4199] ms: *Quen mal se casa*.
[4200] ms21,21r: *quer'a Beltrán quer'o*.

13271. **Quen quixo casar casou; si non foi con quen quixo, foi con quen cadrou.** [4201] (mc: A.S.A.)

(pt) *Quem quer casar, sempre casou, senão com quem quer é com quem achou.* (Chaves)

13272. **Quen se casa con muller fea e sin dote, é tonto de capirote.** (ms15,45r: Chantada)

13273. **Quen se casa con muller vella e sin dote, é tonto de capirote.** (ms15,45r: Chantada)

13274. **Quen se casa con parentes, corta vida e largos tormentos.** (mc: Meilán)

(es) *Casamientos de parientes, tienen mil inconvenientes.* (Sbarbi)

13275. **Quen se enseña na boda, pérdea toda.** (mc / ms4: F.V.S.)

13276. **Se non te casas antes de trinta, quedas solteira pra toda a vida.** (ms-SA: Carballo)

13277. **Se non te casas antes dos trinta, quedas solteira pra toda a vida.** (mc: Santiago)

13278. **Se pretendes ser casada, antes has de ser honrada.** (mc: Santiago)

13279. **Se queres acertar, casa co teu igual.** [4202] (mc: Carballedo / ms: Meilán / ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar da provincia de Lugo)

(es) *Si quieres acertar, casa con tu igual.* (Correas) / *Casar y acompadrar, cada cual con su igual.* (Sbarbi)

Significa que no debe haber grandes diferencias ni sociales, ni económicas ni intelectuales entre marido y mujer. (ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar da provincia de Lugo)

13280. **Se ques casar con dote, sala sempre ben o pote.** (mc: M.L.)

13281. **Sea ben, sea mal, caseime co meo igual.** (ms-LU: seminarista anónimo: Chantada, LU)

13282. **Sempre hai un sapo pra unha sapa.** [4203] (ms)

(es) *Una sapa otro halla.* (Correas)

13283. **Si casaches, non te alabes, e si non casaches, non te enfades.** (ms-SA: José M. Gulías Rivas: Forcarei, PO)

13284. **Si desexas acertar, salle á calle a casar.** (mc)

13285. **Si non queres ter a muller de neura, cásate cunha vella.** (mc: Chantada)

13286. **Si non te queres casar, come sábalo en san Xuan.** [4204] (mc e ms4: J.P.)

13287. **Si paz has de ter, obedécelle á muller.** (mc)

13288. **Si queres casar, teste que quedar, que as nenas da aquí non van para alá.** (ms-SA: seminarista anónimo: algún lugar da provincia da Coruña)

13289. **Si queres o teu marido gordiño, despois do caldo, dáll'un sorbiño.** (mc: A.S.A.)

(es) *Si quieres ver a tu marido gordito, tras de la sopa échale un traguito.* (Castillo)

13290. **Si queres teu home matar, dálle coles por san Xuan.** [4205] (mc: J.P.)

(es) *Si quieres a tu marido matar, dale coles por San Juan.* (Castillo)

13291. **Si te queres casar, na casa non has de quedar.** (ms-SA: seminarista anónimo: algún lugar da provincia da Coruña)

13292. **Solteirós neste mundo non-os quere Dios.** (ms21,06v: Bermés)

13293. **U que a lonxe se vai casar, ou chata leva ou a vai buscar.** (ms-SA: Héctor Blanco Tato: Cereo, Coristanco, C (5º curso))

13294. **U que a lexos vai casar, tacha leva ou vai buscar.** (ms-SA: seminarista anónimo: algún lugar da provincia de Lugo)

13295. **Unha filla casada na porta é unha cabra na horta.** (ms-LU: Jesús Redondo C.: Miranda, Castroverde, LU)

13296. **Unha vez te casarás e mil te arrepentirás.** (ms-SA: Jaime Fráiz Vázquez: Arzúa, C / ms-SA: Juan Benito Filloy Rial: Graba, Silleda, PO)

13297. **Val máis ser solteiro que mal casado.** (ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar da provincia de Lugo)

13298. **Vale máis casada cun tambor que amistada cun señor.** (mc: Muros)

13299. **Vale máis ser solteiro que mal casado.** (mc: Buciños)

Var.: *Vale máis solteiro que mal casado.* (M.V.)

(pt) *Mais vale solteiro andar que mal casar.* (Chaves) (es) *Más vale soltero andar que mal casar.* (Correas)

[4201] ms: *Quen se quixo...*

[4202] ms-LU: *con teu igual*.

[4203] O orixinal di: *Sempre hay un sapo pra unha sapa*.

[4204] mc: *por San Xoán*. O refrán que rexistra Jacinto del Prado coincide co que aparece no ms4.

[4205] mc: *por San Xoán*. Jacinto del Prado só rexistra o refrán coa forma *San Xuan*.

13300. **Vale máis solteiro que mal casado.** (mc: M.V. / ms21,29r: Bermés)
Var.: *Vale máis ser solteiro que mal casado.* (Buciños)
(pt) *Mais vale solteiro andar que mal casar.* (Chaves) (es) *Más vale soltero andar que mal casar.* (Correas)

13301. **Vamos ó trato: a muller pito i-o home gato.** [4206] (ms21,18v: Bermés)

13302. **Varón, manda el e ela, non; Varela, manda el e manda ela; varicunda, manda ela e el nunca.** (mc: Muros)
Véase *Hai matrimonios de tres clases...*

13303. **Vello casado con nena bonita, mozo sin rentas nin bés nin oficio, cego bo é o que non ve polo cribo.** (mc: A.I.)
(pt) *A velho recem-casado, resar-lhe por finado.* (Chaves) / *Homem velho e mulher nova, filhos até à cova* (ou *corno* ou *cova*). (Id.) / *Velho casado com moça de poucos anos, corno temos.* (es) *Viejo casado con mujer hermosa, es cosa dañosa.* (Sbarbi)

13304. **Viúda que non dorme, casarse quer.** (mc: Buciños / ms4: Villanueva, Lalín)
(es) *Viúda que no duerme, casarse quiere.* (Correas)

13305. **Boda de foguetes, boda de cachetes.** (ms-SA: Serafín Caamaño Cernadas: Esteiro, Muros, C / ms-SA: Nicolás Alvarellos López: Lalín, PO)

13306. **Boda de foguete, boda de cachete.** (ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar da provincia de Lugo)

13307. **Bodas de fuguetes, bodas de cachetes.** (ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar da provincia de Lugo)

13308. **Xa se viron máis feas e casáronse.** (mc: Buciños)

MAYO. V. tamén *Agrícolas* (*Meses. Mayo*).

13309. **Cando en maio hai lama, inda algo se gana.** (ms10,034v: *D.E.*)

13310. **Cava, labor e barbeito, en maio han de estar feitos.** (ms10,034v: *D.E.*)

13311. **Día a día, maio á porta.** (ms10,034v: *D.E.*)

13312. **En maio o garabanzal, nin nado nin por sementar.** (ms10,034v: *D.E.*)

13313. **En maio que chova hasta entullarse o carro.** (ms10,034v: *D.E.*)

13314. **En maio xa leva as cereixas o gaio.** (ms10,034v: *D.E.*)

13315. **En maio, augas catro e esas, que cheguen ó barro.** (ms10,034v: *D.E.*)

13316. **Maio atreboado, ano temperado.** (ms10,034v: *D.E.*)

13317. **Maio fai as apostas e abril lévallas ás costas.** (ms10,034v: *D.E.*)

13318. **Maio fai o trigo e agosto o viño.** (ms10,034v: *D.E.*)

13319. **Maio festeiro bota a roca no trasfogueiro.** (ms10,034v: *D.E.*)

13320. **Maio frío, moito trigo.** (ms10,034v: *D.E.*)

13321. **Maio hortelán, moita folla e pouco gran.** (ms10,034v: *D.E.*)

13322. **Maio maieiro, aquí me caio, alí me deito.** (ms10,034v: *D.E.*)

13323. **Maio non endereita o ano.** (ms10,034v: *D.E.*)

13324. **Maio pardo, siñal de bo ano.** (ms10,034v: *D.E.*)

13325. **Maio un pouco frío cría trigo pero, si é moi frío, nin palla nin trigo.** (ms10,034v: *D.E.*)

13326. **Maio ventoso, ano fermoso.** (ms10,034v: *D.E.*)

13327. **Maio, o longo.** (ms10,034v: *D.E.*)

13328. **Moitas augas en maio tran mal ano.** (ms10,034v: *D.E.*)

13329. **No mes de maio, nin egoa nin cabalo.** (ms10,034v: *D.E.*)

13330. **O millor trasfogueiro pra min o quero.** (ms10,034v: *D.E.*)

13331. **Se maio chora, auga criadora.** (ms10,034v: *D.E.*)

13332. **Tanto ten o máis como ten o menos.** (ms10,034v: *D.E.*)

13333. **Veña maio e veña pardo.** (ms10,034v: *D.E.*)

MEDIANERO

13334. **Non hai millor medianeiro que cada un pra si mesmo.** (ms10,038v: *D.E.*)

13335. **O millor medianeiro é o diñeiro.** (ms10,038v: *D.E.*)

13336. **Un bo medianeiro foi sempre o diñeiro.** (ms10,038v: *D.E.*)

MEDICINA. HIGIENE. V. tamén *Curación, Curandero, Dientes, Dolores, Enfermedad, Médicos, Partos, Preñez.*

13337. **A auga clara i-o chocolate espeso.** (mc: Tuiriz, Monforte)

13338. **A auga cría ras.** (mc e ms)
(es) *El agua cría ranas.* (Sbarbi)

[4206] O orixinal di: *Vamos ó trato: a muller pito y'o home gato.*

Dicen los amigos del vino, para excusarse de beberla.

13339. **A auga desfai os camiños.** (mc: Chantada)
Como el anterior.

13340. **A auga fai tolear os muíños.** (mc: Aguada, Carballedo-F.V.S.)
Siguen hablando los devotos de Baco que, como se ve, tienen razones graciosas y pintorescas para defender sus preferencias.

13341. **A auga lava todo.** [4207] (mc: *Dicc. Ac.*)
Var.: *A auga todo lava, senón a mala fada.* (mc: A.S.A. / ms: M.V.)
(pt) *Água suja também lava.* (Chaves) / *A água tudo lava menos quem se louva e as más línguas.* (Chaves) (es) *El agua todo lo lava, menos la mala fama* (R. Marín) (ct) *L'aigua per aon passa, banya.* (Alberola)

13342. **A auga todo lava senón a mala fada.** (ms21,25r: Bermés / Juan Carlos Couselo Gago / ms-SA: Manuel López Castro: Santa Comba de Cordeiro, Valga, PO)

13343. **A auga todo lava senón a mala fada.** (ms-SA: Juan Carlos Couselo Gago / ms-SA: Manuel López Castro: Santa Comba de Cordeiro, Valga, PO)

13344. **A calquera lle pode salir un bulto detrás dunha orella.** [4208] (mc: Buciños / ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar da provincia de Lugo)

13345. **A carne cría carne; o viño, sangre; o pan cría panza i-o demais todo é chanza.** [4209] (mc: Buciños)
(es) *La carne pone carne, y el pan pone la panza y el vino guía la danza.* (Correas) / *Carne pone carne, vino pone sangre y el pan, atiesa.* (Correas)

13346. **A carne en outono cómea seu dono.** [4210] (mc / ms4: F.V.S.)

13347. **A carne no mes d'outono cómea seu dono.** (ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar da provincia de Lugo / ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar da provincia de Lugo)

13348. **A carón do lar, comer e papar.** [4211] (mc: C.A.)

13349. **A comer vamos, a traballar vaian.** (mc: M.L.)

13350. **A chifladura non ten cura.** (ms: Palas de Rey)

13351. **Á deitada da cama non bebas viño nin auga.** (mc: Monforte)

13352. **A gran mal, remedio bon e sin tardar.** (mc: Tuiriz, Monforte / mc: Lugo)
(pt) *A mal desesperado, remédio heróico.* (Chaves) (es) *A gran mal, el remedio bien y presto.* (R. Marín)

13353. **A leite i-o viño fan do neno**[sic] **mociño.** [4212] (ms21,06v: Bermés)

13354. **A limpeza con abrigo faranche o inverno amigo.** [4213] (mc: C.A. / ms4: J.P.)

13355. **A locura non ten cura i-o que a ten pouco lle dura.** (ms-LU: seminarista anónimo: Pacios, Neira de Xusá, Baralla, LU)

13356. **A loucura non ten cura e, si a ten, pouco dura.** (ms8,36v: Trives)

13357. **A loucura non ten cura; si a ten, pouco dura.** (ms-SA: Antonio Mendoza Cajade: San Cristovo de Reis, Toques, C)

13358. **A mala chaga, herba mala.** (mc: Carballedo)
(pt) *A má chaga, má erva.* (Chaves) (es) *A mala llaga, hierba mala.* (Correas)
Quiere decir, según Rodríguez Marín, medicina enérgica.

13359. **A mau ao peito e a perna ao leito.** (mc: *Vida Gallega*)
Var.: *A perna na cama e a man na estribeira.* (Tuiriz) / *A perna no leito i-o brazo no peito.* (A.S.A.)
(pt) *O braço quer peito e a perna quer leito.* (Chaves) (es) *La pierna, en el lecho; y el brazo, en el pecho.* (Correas) / *La pierna en el lecho y la mano en el pecho.* (Juan de Valdés, citado por Castillo)
Heridas o enfermedades en los brazos, pueden curarse de pie, poniéndolos en cabestrillo; los de pies o piernas, exigen reposo en la cama.

13360. **A medio comer nadie morre.** (mc: Layosa)

13361. **A mordedura do can cos pelos se cura.** (mc e ms4: M.V.)
(pt) *Curar a ferida do cão com o pelo do mesmo cão.* (Id.) (es) *La mordedura del perro, cúrase con sus pelos.* (R. Marín)
Así se creyó en otros tiempos, sin fundamento alguno; y aún pervive en algunas zonas la creencia y la práctica. (mc) / Quemando estos y aplicando su ceniza a la mordedura. (ms4)

13362. **A morte non escolle, sepa o home: morre o rico e morre o probe.** [4214] (mc:

[4207] ms4: *leva todo*.
[4208] ms: *por detrás d'unha*; ms-LU: *por trás*
[4209] V. *Carne, carne cría; i-os peixes, auga fría* en *Marítimos* (*Peces*).
[4210] ms4: *coma o seu dono*.
[4211] ms: *dormir*.
[4212] O orixinal di: *A leite y'o viño fan do neno mociño.*
[4213] mc e ms4: *farache o inverno amigo*. Jacinto del Prado só rexistra o refrán coa forma *faranche ó inverno amigo*.

Buciños / ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar da provincia de Lugo)

(pt) *A morte não poupa o fraco nem o forte.* (Chaves) (es) *La muerte no perdona al rey, ni al Papa, ni a quien no tiene capa.* (Sbarbi)

13363. **A muller que ha de chegar a vella non se senta na pedra.** [4215] (mc: Carballedo / ms4: F.V.S.)

13364. **A muller que quere que o home lle morra, delle á mañán cabazo e á noite cebola.** (mc: Puente Arcediago, La Coruña)

13365. **¿A onde vas, tolo? Onde van todos.** (ms-SA: Manuel Barreiro Somoza: Santa Mariña de Ribela, A Estrada, PO)

13366. **A orella xunt'a tella.** [4216] (mc: J.P.)

(es) *La oreja, junto a la teja.* (R. Marín)

Recomienda dormir en alto.

13367. **A pena non mata, pero remata.** (mc: Carballedo)

(es) *Las penas no matan de un hachazo, sino poco a poco van matando.* (R. Marín) / *Las penas con cuchillo de palo degüellan.* (Id.)

Lenta y dolorosamente.

13368. **A ruda tódolos males muda.** (mc: Carballedo / ms4: F.V.S.)

13369. **A sopa, s'é boa, pouca e, s'é mala, pouca.** (mc: Buciños)

13370. **A tella sobre a orella.** (mc)

Como *A orella xunto á tella*.

13371. **A tolo, tolo e medio.** (mc)

13372. **A tolura non ten cura.** (ms4)

13373. **Achaque quer a morte e non sabe de qué sorte.** (mc: M.V. / ms21,26v: Bermés)

(pt) *Não há morte sem achaque.* (Chaves) (es) *No hay muerte sin achaque, mal sin ocasión y tahur sin moina.* (Sbarbi)

13374. **Achaque quer a morte.** (mc: Buciños)

(es) *Achaque quiere la muerte.* (Castillo) / *No hay muerte que venga, que achaque no tenga.* (Id.) / *A la muerte nunca le falta un achaque.* (Id.)

13375. **Achaque quere a morte e non sabe de qué sorte.** (ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar da provincia de Lugo)

13376. **Agua fría e pan quente nunca fixeron bo ventre.** (ms-SA: Manuel Otero González: Divino Salvador de Coiro, Cangas, PO)

13377. **Agua ó figo e-á pera viño.** (ms-SA: Manuel Otero González: Divino Salvador de Coiro, Cangas, PO)

13378. **Agua parada, xente matada.** (ms-SA: José Ignacio Seijo Santiago)

13379. **Aínda que non durma o ollo, descansa o óso.** (mc: J.T.)

Var.: *Anque non durma o ollo, descansa óso.* (mc: Buciños)

(pt) *Se não dorme meu olho, folga meu osso.* (Chaves) (es) *Cuerpo echado, si no dormido, descansado.* (R. Marín / Correas) (ct) *Quan no dòrmen ells ullets, descansen els ossets.* (Alberola)

13380. **Alegría, alegrote, que anda o rabo do porco no pote.** (mc: A.I.)

13381. **Almorza ben, come máis e cena pouco, e vivirás.** (ms-SA: José M. Gulías Rivas: Forcarei, PO)

13382. **Almorza ben, come máis, cena pouco e vivirás moito.** (mc: Santiago, Bernardo Mesías Vázquez)

(es) *Almuerza bien, come más, cena poco y vivirás.* (R. Marín)

13383. **Almorzo cedo cría carne e cebo.** (ms-SA: Jesús María Antelo Fraga: Rial, Val do Dubra, C)

13384. **Almorzo cedo cría carne e sebo.** (ms-SA: Amador Darriba Míguez (13-11-1951) / ms-SA: José Eiras Paz: Amil, Moraña, PO)

13385. **Almorzo cedo, carne ou sebo.** (ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar da provincia de Lugo)

13386. **Almorzo cedo, cría carne e sebo; almorzo tarde, nin sebo nin carne.** (mc: A.I.)

Var.: *Almorzo cedo cría carne e sebo, e tarde, nin sebo nin carne.* (J.T.)

(pt) *Almoço cedo, cria carne e cebo e tarde nem cebo nem carne.* (Chaves) (es) *Almuerzo cedo, cría carne y sebo; almuerzo tarde, ni sebo, ni carne.* (R. Marín)

13387. **Almorzo cedo, ou carne ou sebo; almorzo tarde, nin sebo nin carne.** (ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar de Galicia)

13388. **Almorzo tarde, nin sebo nin carne.** (ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar da provincia de Lugo)

13389. **Antes sudar que tembrar.** (mc: M.V.)

(pt) *Mais vale suar que tremer.* (Chaves) (es) *Más vale sudar que toser y tiritar.* (Correas) / *Más vale sudar que estornudar.* (Castillo) (ct) *Val mes suar que estosegar.* (R. Marín) / *Més val suar, qu'estornudar.* (Alberola)

13390. **Antes torto que cego de todo.** (mc: A.S.A.)

[4214] ms-LU: *morr'o rico e morr'o pobre*.

[4215] ms4: *sente na pedra*.

[4216] mc: *xunto â*. Jacinto del Prado só recolle o refrán coa forma *xunt'a tella*.

(pt) *Antes torto que cego de todo.* (Chaves) (es) *Antes tuerto que ciego.* (Correas)

13391. **Ao catarro dálle co xerro.** (ms-SA: seminarista anónimo: algún lugar da provincia da Coruña)

13392. **Ao tolo e ao aire darlles calle.** (mc: Tuiriz, Monforte)

(es) *Al loco y al aire, darlle calle.* (Correas) Han de evitarse contiendas con personas violentas.

13393. **Ao tolo e ao vento deixarlles paso.** (mc: C.A.)

(es) *Al loco y al aire, darles calle.* (Correas)

13394. **Ao tolo e ao toro deixarlle o coso.** (ms)

(es) *Al loco y al toro, déjales el coso.* (Correas)

13395. **Ao louco quítalle o pau e, se quere arremeter, dálle con el.** (mc)

13396. **As cousas claras i-as papas raras.** [4217] (ms)

13397. **As cousas claras i-o chocolate espeso.** [4218] (mc: Lugo, Félix Rodríguez Vieites)

Como *A auga clara i-o chocolate espeso*.

13398. **Ás des na cama me tes.** (ms21,11v: Bermés)

13399. **Ás dez, muller, si tes, e si non te deitas, más burro es.** (ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar de Galicia)

13400. **As noites son para dormir e os días para o traballo.** (mc: C.A.)

(es) *La noche se ha hecho para dormir, y el día para trabajar.* (Sbarbi)

13401. **Ás nove déitate, home, i ás dez, muller si a tes.** (ms-LU: Trini Figueiras: San Salvador de Asma, Chantada, LU. Convento Las Córneas)

13402. **Ás nove déitate, home, i ás dez moller s'a tes.** [4219] (ms-SA: seminarista anónimo: algún lugar da provincia de Lugo)

13403. **Ás nove déitate, home, i-ás dez na cama estés.** (ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar da provincia de Lugo)

13404. **Ás nove déitate, home.** (mc: A.I. / ms21,11v: Bermés)

Var.: *Ás nove déitate, home; ás dez dorme se ques.* (J.A.P.) / *Ás nove déitate, home, que ás dez xa non te tes.* (J.T.) / *Ás nove, déitate, home, i-ás dez, muller, si a tes.* (Buciños)

(pt) *As nove, deita-te e dorme.* (Chaves) (es) *A las nueve, acuéstate y duerme.* (R. Marín) / *A las nueve, echáte y duerme; a las diez, dormido estés.* (Id.) / *A las nueve no es cristiano el que no duerme.* (Id.) / *A las nueve en tu casa y antes si llueve, a las diez acostado estes; a las once hora es de que ronques.* (R. Marín) (ct) *A les nòu, n'os cristiá qui no dòrm.* (Alberola)

13405. **As sepulturas están cheas de grandes comedelas.** (mc: Carballedo)

Var.: *As sepulturas están cheas de comedelas.* (Tuiriz, Monforte)

(pt) *Das grandes cheias estão as covas cheias.* (Chaves) / *De quedas e ceias estão as sepulturas cheias.* (Id.) (es) *De comilonas y cenas, están las sepulturas llenas.* (Castillo) / *De copiosas cenas están muchas sepulturas llenas; pero de no cenar, muchas más.* (Id.)

13406. **Ás súas ideas o tonto quérelles moito.** (mc: Buciños)

13407. **Auga ao figo e ás peras viño, pero non sea tanto o viño que naden as peras.** [4220] (mc: C.A.)

Var.: *Auga ao figo e ás peras viño.* (Buciños)

(pt) *Água ao figo e à pera, vinho.* (Chaves) (es) *Agua al higo y a la pera, vino.* (Correas) (ct) *Aigua a les figues y a les peres ví.* (Alberola)

13408. **Auga ás moitas, i-estoupas.** [4221] (ms21,06v: Bermés)

13409. **Auga corrediza non garda malicia.** (mc: *Dicc. Ac.*)

Var.: *Auga corrediza, non ten cortesía.* (F.V.S.) [4222] / *Auga corrediza, non ten malicia.* (C.A.) / *Auga corrediza, todo mal desvía.*

13410. **Auga corrente non mata a xente; auga estancada está envenenada.** (mc: J.T.)

Var.: *Auga corrente, non mata a xente.* (M.V.) / *Auga que corre, non mata o home.* / *Auga corrente, non mata a xente; auga parada, ta envelenada.* (L.G.) / *Auga corrente, non mata a xente; auga parada, toda a mata.* (*Terra de Melide*)

(pt) *A água corrente, não mata a gente.* (Chaves) (es) *Agua corriente, no mata gente.* (Castillo) / *Agua corriente, no mata la gente; agua "estancá", la matará.* (Id.) / *Agua corriente, no daña el diente.* (Castillo) / *Agua corriente, no mata la gente; agua sin correr, puede suceder.* (Castillo) (ct) *Aigua corrent, no mata la gent.* (Alberola)

[4217] O orixinal di: *As cousas claras y'as papas raras.* / Atopados xunto cos de *Medicina e higiene*.

[4218] Félix Rodríguez Vieites: *e o checolate*.

[4219] O orixinal di: *As nove deitate home, y as 10 moller s'a tes.*

[4220] ms: *mais non sea...*

[4221] O orixinal di: *Auga as moitas, y'estoupas.*

[4222] ms4: *Auga corredía*.

13411. **Auga corrente non mata a xente.** [4223] (ms-SA: Juan Carlos Couselo Gago)

13412. **Auga de serra e sombra de pedra.** (mc: J.P.)

(pt) *Água de serra e sombra de pedra.* (Chaves) (es) *Agua de sierra y sombra de piedra o peña.* (Correas)

Agua corriente y sombra proyectada por algún terreno elevado, mejor que la de ciertos árboles y matorrales.

13413. **Auga fría e pan quente nunca fixeron o home valente.** [4224] (mc: C.A. *A Nosa Terra*)

(es) *Agua fría y pan caliente, mata a la gente.* (Castillo)

13414. **Auga mala, fervida e colada.** (mc)

(pt) *Água fervida, tem mão na vida.* (Chaves) (es) *Agua mala, hervida y colada.* (Correas)

Para que el agua no pura adquiera condiciones potables.

13415. **Auga pouca e xamón hasta a boca.** [4225] (mc: J.P.)

(es) *Agua poca, y jamón hasta la boca.* (R. Marín)

13416. **Auga pró figo e prás peras viño.** [4226] (mc: Sarria / ms4: F.V.S.)

13417. **Auga que corre non mata a home.** (ms21,02v: Bermés)

13418. **Auga que corre nunca mal colle.** (mc: J.P.)

Var.: *Auga que corre, non mata o home.* (M.L.)

Es saludable. Véase *Auga corrente...*

13419. **Auga sin olor, color, nin sabor, e habrá de ver o sol.** [4227] (mc: J.P.)

(pt) *Água que veja o sol: sem cor, sem cheiro e sem sabor.* (Chaves) (es) *El agua sin color, olor, ni sabor, y que la vea el sol.* (Sbarbi) / *El agua no ha de tener olor, color, ni sabor, para beberla mejor.* (Correas) / *Agua buena sin olor, color, ni sabor, y que la vea el sol.* (Correas)

Son cualidades que ha de reunir para ser potable y sana.

13420. **Auga corriente non mata a xente; auga parada tena matada.** (ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar da provincia de Lugo)

13421. **Auga corriente no(n) mata la gente; auga encharcada tena matada.** (ms-LU: seminarista anónimo: San Martiño de Mato, Taboada, LU)

13422. **Beber frío e xantar quente.** (mc: Agro)

(es) *Beber, frío; y comer, caliente.* (Castillo) / *Bebe fresco, come caliente, y le dirás a la muerte: detente.* (R. Marín)

13423. **Beber rubio e mexar claro, algo queda.** (mc: Buciños)

13424. **Beber sin comer é cegar e non ver.** (mc: M.V.)

(es) *Beber sin comer, maña de ranas es.* (R. Marín)

13425. **Beber sin comer é cegar sin ver.** (ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar da provincia de Lugo)

13426. **Beber viño e non comer é cegar e non ver.** (ms14,17)

13427. **Ben lle vai ó home mentras bebe e come.** (mc: Santiago)

13428. **Bica esfaragullada en auga quente sana a xente.** (ms15,17)

13429. **Bon sarampón tres días pon.** (mc: Parga)

13430. **Brúa o bazo, non hai embarazo.** (mc: Corme)

13431. **Cabeza fría, pés quentes e ventre desembarazado: rirse dos médecos.** (ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar da provincia de Lugo)

13432. **Cabeza louca non quere nin touca.** [4228] (ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar de Galicia)

13433. **Cabeza non tes xuicio, corpo chas pagará.** (ms-LU: seminarista anónimo:Illán, Begonte, LU)

13434. **Cabeza sin seso, como hueca ten pouco peso.** (mc)

(es) *Cabeza sin seso, como hueca tiene poco peso.* (R. Marín)

13435. **Cabeza vana non cría canas.** (mc: Carballedo)

(es) *Cabeza sin seso, no encanece el pelo.* / *Cabeza vana non cria.* / *Cabeza vana no cría canas.* (R. Marín)

Vana creencia de muchos, acota Castillo.

13436. **Cacheliña de san Pedro, que non me morda cadela nin perro.** (mc: Santiago)

[4223] ms-SA (Eliseo) *E auga corriente*. Eliseo López Varela recolle varios refráns introducidos pola conxunción *e*. Probablemente o informante díxollos en serie e el anotou a conxunción que os enlazaba.

[4224] V. *Auga fría e pan quente nunca fixeron bon ventre* en *Pan* (*Pan caliente*). / ms4: *Augoa*.

[4225] ms: *hastra*.

[4226] ms4: *pros figos*.

[4227] mc: *sin color, olor, nin sabor, e ha de ver o sol*. Jacinto del Prado non recolle o refrán tal e como está no mc. É posible que as diferenzas se deban a un erro de transcrición de Vázquez Saco.

[4228] O orixinal di: *Cabeza louca nin quere nin touca.*

Var.: *Cacheliña de san Xoán, que non me morda cadela nin can.* [4229]

13437. **Cada tolo co seu tema.** (ms-SA: José González Santos: Boa, Camboño, Lousame, C / ms-SA: Clemente Crespo Caamaño: Santiago de Compostela, C)

13438. **Cada tolo coa súa manía i-eu coa miña.** (mc: Carballedo)

(es) *Cada loco con su tema.* (Sbarbi) / *Cada loco con su tema y cada lobo por su senda.* (M.) / *Cada loco con su tema y cada llaga con su postema.* (Correas)

13439. **Cada tolo coa súa teima.** (mc: C.A. *A Nosa Terra*)

(es) *Cada loco con su tema y cada llaga con su postema.* (Correas)

13440. **Cada un é médico de si mismo.** (mc: Lugo / ms4: F.V.S.)

13441. **Cada un estornuda como Dios lle axuda.** (mc: Meilán, Lugo)

(es) *Cada uno estornuda como Dios le ayuda; para el mal de madre es buena la ruda.* (Correas) (ct) *Cada ú estornuda com Deu li ajuda.* (Alberola)

13442. **Calquera chega a tolo e máis tolo é quen o escoita.** (mc: Buciños)

13443. **Can que moito ladra e muller que moito se queixe é millor que se deixe.** [4230] (mc: Buciños)

13444. **Can que moito ladre e muller que moito se queixe, é millor que a deixe.** (ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar da provincia de Lugo)

13445. **Cando a vella engorda, a campana sona.** (ms15,45r: Chantada)

13446. **Cando está de vida, auga fría fai medicina.** (mc: Pombeiro)

(pt) *A quem é de vida, a água, é medicina.* (Chaves) (es) *A quien es de vida, el agua le es medicina.* (Correas) / *A quien es de muerte el agua le es fuerte.* (Castillo)

13447. **Cando hai morte, non hai boa sorte.** (mc)

(pt) *Onde não há morte, não há má sorte.* (Chaves) (es) *Donde no hay muerte no hay mala suerte.* (Correas)

13448. **Cando non hai morte, non hai mala sorte.** (mc: C.G.)

(pt) *Onde não há morte, não há má sorte.* (Chaves) (es) *Donde no hay muerte, no hay mala suerte.* (Correas)

13449. **Cando o enfermo dice "¡ai!", o médico dice "dai".** [4231] (mc)

(pt) *Quando o enfermo diz: "ai", o físico diz "dai".* (Chaves) (es) *Cuando el enfermo dice "ay", el médico dice: "Day".* (Correas)

13450. **Cando o home ten os pés quentes e a testa fría, ríese do médico e da medicina.** [4232] (mc / ms4: F.V.S.)

(es) *Cabeza fría, pies calientes y culo corriente, dan larga vida a la gente.* (Castillo)

13451. **Cando se acaba a bola, vólvese o tolo á tola.** (mc: Cervantes)

13452. **Canto máis dan ó tolo, máis o tolo quere.** (mc: Buciños)

Var.: *Canto máis dan ó tolo, máis quere.* (M.V.) / *Canto máis dan ó tolo, máis tolo o fan.* (M.V.) / *Canto máis lle dan ó tolo, máis regala o ollo.* (Santiago) / *Canto máis lle dan ó burro, máis o burro quer.* (Santiago)

13453. **Canto máis dan ó tolo, máis quere ou máis tolo o fan.** (ms21,29v: Bermés)

13454. **Canto máis lle dan ó tolo, máis o tolo quere.** (ms-SA: Cándido Señarís Fernández: Buxán, Val do Dubra, C / ms-SA: José Álvarez Souto: Anxeriz, Tordoia, C / ms-SA: Perfecto Esparís Freire: Santa María de Viceso, Brión, C / José Lorenzo Viña)

13455. **Canto máis lle dan ó tolo, máis o tolo quer.** (ms-SA: Francisco Ageitos Pérez: Corrubedo, Ribeira, C)

13456. **Canto máis lle dan ó tolo, máis regala o ollo.** (ms: Santiago)

13457. **Canto máis lle dan ó tolo, o tolo máis quere.** (ms-LU: seminarista anónimo: Viveiro, LU)

13458. **Canto mas ó tolo lle dan, máis o tolo quere.** [4233] (ms-SA: Amador Darriba Míguez (13-11-1951))

13459. **Cantos morren sin tos, i-eu, porque a teño, non me leva Dios.** (mc: Parga)

13460. **Cantos morren sin tos, i-eu, que a teño, non me leva Dios.** (ms8,28v: Silvarrey)

13461. **Casi nadie morre de fame, pero de cheas, un enxame.** (mc: Carballedo)

(pt) *De fome ninguém vi morrer, porém a muitos de muito comer.* (Chaves)

13462. **Catarro mal curado, tisis de contado.** (mc: Castroverde)

13463. **Co viño non sinto o espiño.** (ms15,18r)

[4229] ms: *San Juan*.

[4230] ms: *muller que moito se quere*.

[4231] O orixinal di: *Cando o enfermo dice ¡ay!, o médico dice: dai*.

[4232] ms4: *rise d'o médico e mais da medicina*.

[4233] O orixinal di: *Canto mas o tolo lle dan mais o tolo quere.*

13464. **Come ben e ponte gordo e, si chaman por ti, faite o xordo.** [4234] (mc: G.P.)

13465. **Come forte, caga forte e non teñas medo á morte.** [4235] (mc: C.A.)

Var.: *Come forte, durme forte e c*[aga] *forte e non teñas medo á morte.* (C.A. *A Nosa Terra* / ms10,023r: *D.E.*) [4236]

(es) *Comer bien, y cagar fuerte, y no haber miedo a la muerte.* (Castillo) (ct) *Menja bé y caga fòrt y no tingues pòr a la mòrt.* (Alberola)

13466. **Come pouco, cena máis, durme en alto e vivirás.** (mc: Buciños / ms4: F.V.S.)

(pt) *Come caldo, vive em alto, anda quente, viverás longamente.* (Chaves) (es) *Come poco y cena más, duerme en alto y vivirás.* (Correas) (ct) *Menja pòc y sopa res, dòrm en alt y viurás més.* (Alberola)

Y cena más poco. De *durme en alto*, queda atrás el análogo: *A orella xunto â tella* y *A orella sobre a orella*.

13467. **Comer a fartar, traballar a rabear.** (mc: Tuiriz, Monforte)

13468. **Comer ben e traballar mellor.** [4237] (mc: M.V.)

(ct) *Menjar y treballar, es vida de cristiá.* (Alberola)

13469. **Comer e folgar, bon pelo criar.** [4238] (mc: Ferreira de Pantón)

(es) *Comer y holgar y ansarinos guardar.* (Correas)

13470. **Comer pouco e rabo enxoito.** (mc: M.V.)

Para conservar la salud.

13471. **Comer hasta enfermar e gardar dieta hasta sanar.** [4239] (mc: M.V.)

(pt) *Comer até adoecer, jejuar até sarar.* (Chaves) (es) *Comer hasta enfermar y ayunar hasta sanar.* (Correas)

13472. **Comida descansada e cena paseada.** (mc: Buciños)

(pt) *Depois de jantar dormir, depois de cear passos mil.* (Chaves) / *Depois d'almoçar, deitar, depois de cear, passos dar.* (Chaves) / *Quem ceia e se vai deitar, má noite há-de passar.* (Id.) (es) *Comida reposada y la cena paseada.* (Correas) / *Comida sin siesta, campana sin badajo.* (R. Marín). / *Comida y reposo hacen al hombre fuerte y gordo.* (Id.)

13473. **Como comas así mañá, non morres hoxe.** (ms8,28v: A Cañiza)

13474. **¿Como te fixeche calvo? Pelo a pelo pelando.** (mc: Carballedo)

(pt) *Como te fizeste calvo? Pêlos pelando.* (Chaves) (es) *¿Cómo te hiciste calvo? Pelo a pelo pelando.* (Correas)

13475. **Como te percuras, duras.** (mc: A.S.A.)

(es) *Como te curas, duras.* (Correas) / *Como te curas, ansí duras.* (Id.) (ct) *Com et cures, així dures.* (Alberola)

13476. **Como te percures, duras.** (ms21,31r: Bermés)

13477. **¿Como un cego ha guiar a outro cego?** (ms8,30v: Silvarrey)

13478. **Con brevas e con figos non aproveitan os viños.** (mc: Buciños)

(es) *Sobre brevas no bebas.* (Castillo) / *Sobre brevas, agua no bebas.* (Id.) / *Agua al higo, y a la pera vino.* (Id.)

13479. **Con brevas viño bebas.** (ms21,06v: Bermés)

13480. **Con brevas viño non bebas.** (mc: Villalba)

(es) *Sobre brevas, no bebas.* (Castillo)

13481. **Con peras viño bebas e sea tanto o viño que naden as peras.** (mc: J.T.)

(pt) *Por cima de peras vinho bebas e tanto que nadem as peras.* (Chaves) (es) *Con peras vino bebas* (R. Marín) / *Con peras vino bebas, y sea el vino tanto que ande la pera nadando.* (Sbarbi)

13482. **Con peras viño bebas, pero non tanto que naden as peras.** [4240] (mc: A.S.A.)

(pt) *Por cima de peras vinho bebas e tanto que nadem as peras.* (Chaves) (es) *Con peras vino bebas* (R. Marín) / *Con peras vino bebas, y sea el vino tanto que ande la pera nadando.* (Sbarbi)

13483. **Con peras viño bebas... pero non sea tanto o viño que naden as peras.** (ms21,15r: Bermés)

13484. **Con peras, viño bebas, e con brevas non bebas.** (mc: Chantada)

(es) *Sobre brevas, vino bebas.* (Correas) / *Sobre peras, vino bebas puro, y tanto, que las peras anden nadando.* (Id.) / *Sobre peras vino bebas, y el vino sea tanto, que*

[4234] V. *Come, durme e engorda, e se te chaman, faite a xorda* en *Despreocupación* e en *Sibaritismo*. / ms: *fai o xordo*.

[4235] V. *Comamos, bebamos e runflemos que, ó cabo, morrer temos* en *Despreocupación* e en *Sibaritismo*.

[4236] En ms10 s.v. *Fuerte*.

[4237] ms4: *millor*.

[4238] V. *Come e folga e terás vida boa* en *Sibaritismo* e en *Ocio* (*Encomios del ocio*).

[4239] ms3: *hast'enfermar*.

[4240] ms4: *bebas, non sea tanto que naden*.

las peras anden nadando. (Id.) / *Sobre peras vino bebas, y tanto bebas que naden las peras.* (Correas)

13485. **Con peras, viño bebas.** (ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar da provincia de Lugo)

13486. **Con picadura de alacrán chama o cura e o sancristán.** (ms-SA: Manuel Barreiro Somoza: Santa Mariña de Ribela, A Estrada, PO)

13487. **Con sopas e papas non vaias lonxe das casas.** [4241] (mc: J.T.)

13488. **Consulta de camiño, resposta de espola.** [4242] (mc: J.T.)

13489. **Corazón forte a seu dono leva á morte.** (mc: M.V.)

13490. **Corazón forte o seu dono leva á morte.** (ms21,24r: Bermés)

13491. **Corazón qu'a seu dono é forte, leva á morte.** (ms18,52r: *Vida Gallega*)

13492. **Corpo estirado non cría chepa.** (ms)

13493. **Cura novo e médico vello.** (mc: Palas de Rey)

(pt) *Médico velho; advogado novo.* (Chaves) (es) *Médico, viejo; cirujano, joven; y boticario, cojo.* (Castillo)

13494. **De banquetes e grandes ceas están as sepulturas cheas.** (ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar da provincia de Lugo)

13495. **De boas ceas, sepulturas cheas.** (ms-SA: seminarista anónimo: algún lugar da provincia de Lugo)

13496. **De can dañado, de caldo recalentado e de amigo reconciliado líbrenos Dios.** (mc: J.T.)

(pt) *De amigo reconciliado e de caldo requentado, nunca bom bocado.* (Chaves) / *De caldo requentado e de vento de buraco, guarda-te deles como do diabo.* (Chaves)

13497. **De corenta anos para arriba nin te cases nin te embarques nin te molles a barriga.** (mc: Buciños)

(pt) *De quarenta arriba não molhes a barriga.* (Chaves) (es) *De cuarenta para arriba, ni te cases, ni te embarques, ni te mojes la barriga.* (R. Marín)

13498. **De corenta anos pra riba non te cases nin t'embarques, nin te molles a barriga.** (ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar da provincia de Lugo)

13499. **De corenta para arriba no te molles a barriga.** [4243] (mc: C.A.)

(pt) *De quarenta arriba não molhes a barriga.* (Chaves) (es) *De cuarenta para arriba, no te mojes la barriga.* (Sbarbi)

13500. **De duras unha poutada, hai enfermedá condenada.** [sic] (mc: Santiago)

13501. **De grandes ceas están as sepulturas cheas e, de pasar sin elas, sepulturas a rodar.** (ms9,08v: Bolaño)

13502. **De grandes ceas, sepulturas cheas.** (mc: Sarria / ms4: F.V.S.)

(pt) *Das grandes cheias estão as covas cheias.* (Chaves) / *De quedas e ceias estão as sepulturas cheias.* (Id.) (es) *De grandes cenas, están las sepulturas llenas.* (Castillo)

13503. **De loucos algunha vez sal cousizo.** [4244] (ms21,32v: Bermés)

Cousizo (consejo).

13504. **De médico, poeta e tolo todos temos algo.** (mc: Lugo)

(pt) *De médico, engenheiro e louco, todos temos um pouco.* (Chaves) (es) *De médico, poeta y loco, todos tenemos un poco.* (Castillo)

13505. **Deitar cedo e erguer cedo.** (mc: J.T.)

Var.: *Escudeiro mancebo, déitase tarde, érguese cedo.*

(pt) *Deitar cedo e cedo erguer dá saúde e faz crescer.* (mc: R. Marín / ms: Chaves) [4245] / *O escudeiro, deita-se tarde e levanta-se cedo.* (Chaves) (es) *Acostarse temprano y levantarse temprano, siempre es sano.* (Castillo) / *Acostarse y levantarse temprano, es bueno en el invierno y en el verano.* (Id.) / *Acostarse temprano y levantarse temprano, hace al hombre activo, opulento y sano.* (Sbarbi)

13506. **Deixar de comer por haber comido non é enfermedá de peligro.** (ms-SA: Manuel Barreiro Somoza: Santa Mariña de Ribela, A Estrada, PO)

13507. **De san Miguel a san Miguel, deitarse cedo e deixar muller.** (mc: M.V.)

(*ct*) *De sant Miquel a sant Miquel, ni rosari ni muller.* (Sanchis)

Desde la Aparición de San Miguel (8 de mayo), a la fiesta de su Dedicación (29 de setiembre).

[4241] V. *O que come papas e ara con vacas, non pode salir do pé das casas* en *Papas*.

[4242] V. tamén *Consejo oportuno y consejo tardío*.

[4243] ms: *mollel'a*.

[4244] O orixinal di: *De loucos algun'ha vez sal cousizo* (*consejo*).

[4245] Chaves recolle o refrán pero non o atopamos entre os de R. Marín.

13508. **Descansa o corazón contando a súa pasión.** (mc)

13509. **Despois das dez deixa a noite pra quen é.** (mc)

(es) *A las diez, deja la calle para quien es.* (Sbarbi) / *La vida es el mayo de todos los bienes.*

13510. **Despois de comer nin unha carta ler.** (mc: Buciños)

Var.: *Despois de comer, nin sobre ler.* (Buciños)

(pt) *Depois de comer, nem uma carta ler.* (Chaves) (es) *Después de comer, ni un sobrescrito leer.* (R. Marín)

13511. **Despois de fortes dolores hai malos humores.** (mc: Santiago)

Var.: *Despois de fortes dolores, hay revolución e malos humores.*

13512. **Din que non comer por ter comido non é mal de peligro.** (ms4: F.V.S.)

13513. **Dios nos libre de morte de fouce, que a de machado non é boa.** (mc: J.T.)

13514. **Disculpa quere a morte e non sabe de qué sorte.** [4246] (mc: A.N.)

(es) *Disculpa quiere la muerte.* (R. Marín)

13515. **Dispois qu'un morra, escusa caldos.** (ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar da provincia de Lugo)

13516. **Durme e repousa, e non tema-la mala cousa.** [4247] (mc: C.A.)

13517. **Durme na palla tan ben que na cama, quen ten a concencia sana.** (mc: C.A.)

13518. **É millor podrido que mal comido.** (mc: Buciños)

13519. **É millor quecer que toser.** (ms5,141: Carballedo)

(es) *Más vale sudar que toser y más sufrir que gemir.* (Correas)

13520. **Ehí vén san Pedro co seu perro.** (ms4: E.C.)

13521. **En ano bon e malo ten o vientre ben arreglado.** [4248] (mc: Carballedo)

13522. **En bon ano e malo, ten o teu vientre ben arreglado.** (ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar da provincia de Lugo)

13523. **En canto dura, vida e dulzura.** (ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar de Galicia)

13524. **En canto o home come, non morre.** (mc: Santiago)

13525. **En Conxo non están todos os que deben.** [4249] (ms-SA: Ramón Álvarez Baliña: San Pedro de Coucieiro: Muxía, C)

13526. **En maio, xunio, xulio e agosto, nin caracoles nin mosto.** [4250] (mc: Santiago)

13527. **En meses que teñan "r", en pedra non te sentes.** [4251] (ms15,03)

13528. **En tellado vello todas son pingadas.** (mc: J.T.)

Suele aplicarse figuradamente a los muchos achaques que pesan sobre la vejez.

13529. **En terra de cegos o torto é rei.** [4252] (mc e ms: A.S.A. / ms21,03r: Bermés)

(pt) *Na terra dos cegos quem tem um olho é rei.* (Chaves) (es) *En tierra de ciegos el tuerto es rey.* (Sbarbi) / *En tierra de mudos son cicerones los tartamudos.*

El que sabe poco sobresale entre los ignorantes.

13530. **Esta auga todo cura, menos a loucura.** (mc)

13531. **Estar sudando e beber auga fría, ou catarro ou pulmonía.** (ms8,29r: La Cañiza)

13532. **Fabas en flor, loucos en vigor.** (mc)

(es) *Habas en flor, locos en vigor.* (Sbarbi)

13533. **Fai a noite, noite, i-o día, día e vivirás con alegría.** [4253] (mc: C.G.)

(pt) *Faze da noite, noite e do dia, dia, viverás com alegria.* (Chaves) (es) *Haz la noche, noche, y el día, día, y vivirás con alegría.* (Correas)

13534. **Fai a porta ó solano e vivirás sano.** [4254] (mc: J.P.)

13535. **Flaco, e non de fame, non hai gordo que lle gane.** (mc: Santiago)

13536. **Hai dúas cousas no mundo que non se poden comprender: o cura condenarse e o médico morrer.** (ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar da provincia de Lugo)

13537. **Hasta o corenta de maio non quíte-lo saio.** [4255] (mc: J.T.)

(es) *Hasta el cuarenta de mayo, no te quites el sayo.* (Correas)

[4246] ms4: *Disculpa quer a morte*.

[4247] O orixinal di: *Durme e repousa, e non temal-a mala cousa.*

[4248] ms4: *o teu vientre*.

[4249] S·: *En Conxol*. V. *Os que están tolos non están en Conxo todos*.

[4250] ms: *mayo, junio, julio*.

[4251] Este parece de J.P.

[4252] ms: *rey*.

[4253] ms: *y o*.

[4254] Jacinto del Prado rexistra o refrán coa forma *á porta ó solano è vivirás*.

[4255] O orixinal di: *Hasta o corenta de maio, non quitel-o saio*.

13538. **Home que come soso vive moito ou será achacoso.** [4256] (mc: Buciños / ms: Santiago)

13539. **Home que come salado morre logo ou será sano.** (mc: Santiago)

13540. **Honra a teu médico antes que o necesites.** (mc: Buciños)

13541. **Leite de cabra e leite de burra danse camiño da sepultura.** [4257] (mc: M.L. / ms10,032v: *D.E.*)

13542. **Louco, mais non de todo.** (mc)
(pt) *Tolo é Afonso, mas não de todo.* (Chaves)

13543. **Mágoas alleas matan os asnos.** (mc: C.A.)
(pt) *Cuidados alheios, matam o asno.* (Chaves) (es) *Cuidados ajenos matan al asno.* (Sbarbi)
Es de necios preocuparse de ajenos negocios.

13544. **Mágoas alleas matan os burros.** (mc: L.G. / ms15,01: Eugenio Carré Aldao, *Lit.Gall.*,2ªed,1911)

13545. **Máis corre un trenco que un manco.** [4258] (mc: C.A.)
(es) *Más corre un cojo que un sano.* (Sbarbi)

13546. **Mais corrente é o recetar que o curar.** (ms18,31r)

13547. **Máis corrente é recetar que curar.** (mc: C.A. *A Nosa Terra*)
(es) *Más fácil es recetar, que curar.* (Castillo)

13548. **Máis cura a dieta que a lanceta.** [4259] (mc: Villanueva, Lalín-F.V.S.)
(pt) *Mais cura a dieta que a lanceta.* (Chaves) (es) *Más cura la dieta, que la lanceta.* (Castillo) (ct) *Més cura la dieta que la llanceta.* (Alberola)

13549. **Máis sabe o tolo na súa casa que o cordo na allea.** (mc: Tuiriz, Monforte)
(pt) *Mais sabe o tolo no seu que o avisado no alheio.* (Chaves) (es) *Más sabe el loco en su casa que el cuerdo en la ajena.* (Correas)

13550. **Máis val preñada que cega.** (mc: M.L.)

13551. **Máis val vergonza na cara que dolor no corazón.** (mc: Layosa)
(pt) *Máis vale vergonha na cara que mágua no coração.* (Chaves) (es) *Más vale vergüenza en cara, que mancilla en corazón.* (Correas) (ct) *Més val vergonya en la cara, que dolor en el còr.* (Alberola)

13552. **Máis vale de vivo oler a touro que de morto a ouro.** [4260] (mc: C.A.)
(es) *Más vale oler a burro, que a muerto.* (Castillo) / *Más vale oler vivo a mierda, que muerto a incienso y cera.* (Id.)

13553. **Máis vale tolo que necio.** (mc: Buciños)
(es) *Más vale loco, que necio.* (Castillo)

13554. **Mal alleo, tal mo din e tal o creo, mais, o meu, sinto de seu.** [4261] (mc e ms4: A.C. *A Nosa Terra* / ms18,32r)

13555. **Mal de costas e pior de lado, dinme que son fillo dun azoutado.** (mc: Pidre)

13556. **Mal de costas e pior de lado.** [4262] (ms: G.P. / ms4: Buciños-F.V.S. / ms-LU: seminarista anónimo: Buciños, Carballedo, LU)

13557. **Mal de costas, pior de lado.** (ms-SA: seminarista anónimo: algún lugar da provincia de Lugo)

13558. **Mal de moitos, consolo de bobos.** [4263] (mc e ms4: M.V. / ms4: F.V.S. / ms21,19r: Bermés / ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar da provincia de Lugo / ms-LU: seminarista anónimo: Buciños, Carballedo, LU / ms-LU: seminarista anónimo: Outeiro de Rei, LU / ms-LU: seminarista anónimo: Ferreira de Pantón, LU)
(es) *Mal de muchos, consuelo de tontos.* (R. Marín)

13559. **Mal de mulleres, coxeadela de can.** [4264] (ms4 e mc: J.T.)
En cuanto que lo fingen fácilmente.

13560. **Mal de quen morre.** (mc: Monforte)

13561. **Mal ocultado nunca será ben curado.** (mc: Tuiriz, Monforte)
(es) *Mal ocultado, nunca bien curado.* (Castillo)

13562. **Mal sono dorme aquel que veneno come.** (ms-SA: José Barreiro Somoza: Santa Mariña de Ribela, A Estrada, PO)

13563. **Mal sono dorme quen veneno colle.** (mc e ms4: M.V. / ms4: F.V.S. / ms21,29r: Bermés / ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar da provincia de Lugo)

[4256] ms: *e será*.
[4257] En ms10 s.v. *Leche*.
[4258] ms4: *un tren que*.
[4259] ms: *qu'a*.
[4260] mc: *que morto, a ouro*.
[4261] ms4 e ms18,32r: *mais o meu o sinto de seu*. V. *Mal alleo, tal mo dis, tal cho creo pero o meu síntoo de seu*.
[4262] ms4 e ms-LU: *peor*.
[4263] ms4, ms-LU (Lugo), ms-LU (Buciños), ms-LU (Outeiro de Rei), ms-LU (Ferreira de Pantón) e ms21,19r: *consuelo*. / V. *Mal de moitos, consolo de bobos* en *Penas y dolores*.
[4264] mc: *coxadela*. / V. *En coxeira de can e bágoas de muller n'hai que creer* en *Desconfianza* (*Quienes inspiran mayor desconfianza*) e en *Perros*.

13564. **Males alleos non privan do sono.** (mc: C.A. *A Nosa Terra*)
(pt) *Mal alheio não pesa a quem não o tem.* (Chaves) (es) *Mal ajeno no me causa desvelo.* (R. Marín)

13565. **Media vida é a candela, pan e viño a outra media.** [4265] (mc: Villanueva, Lalín-F.V.S. / ms-SA: seminarista anónimo: algún lugar de Galicia)
Var.: *Media vida na candela, pan e viño a outra media.* (J.P.)
(pt) *Meia vida é a candeia e pão e vinho a outra meia.* (Chaves) (es) *Media vida es la candela, pan y vino la otra media.* (Correas) / *Media vida es la candela; pan y vino, vida entera.* (Id.) / *Media vida es la candela; y el vino la otra media.* (Id.)

13566. **Médicos novos e abogados vellos.** [4266] (mc e ms: Buciños / ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar da provincia de Lugo)

13567. **Mentramentes hai vida, hai esperanza.** (mc: C.A.)
(pt) *Emquanto há vida, há esperança.* (Chaves) (es) *Mientras hay vida, hay esperanza.* (Sbarbi) (ct) *Mentres hi ha vida, hi ha esperança.* (Alberola)

13568. **Mentras hai vida hai remedio.** (mc: Buciños)

13569. **Mentras poidas estar sentado, non esteñas levantado.** (mc: Carballedo / ms4: F.V.S.)
(es) *Mientras puedas estar sentado, no estés levantado.* (R. Marín)

13570. **Mentras vista teñas, cego non señas.** (ms15,12)

13571. **Mordedura de alacrán, chama ao crego e coce pan.** (ms-SA: R. Celso Rodríguez Rodríguez)

13572. **Mordedura de escorpión, coce pan e colle o legón.** (ms-SA: R. Celso Rodríguez Rodríguez)

13573. **Morrendo i-adeprendendo.** [4267] (mc: F.L.)

13574. **Morte duns, vida doutros.** (mc: Buciños)
(pt) *Morte de lobo, saúde de rebanho.* (Chaves)

13575. **Morte dun, esterco doutro.** (mc: J.T.)
(es) *La muerte es la fuente de la vida: unos mueren para que otros vivan.* (R. Marín)

13576. **Morto o can acabou a rabea.** [4268] (mc: J.T.)
(es) *Muerto el perro, se acabó la rabia.* (Castillo)

13577. **Muller sudada, muller curada.** (mc: Lugo)
Que dio a luz.

13578. **N'hai pior xordo có que non queira oír.** (ms-SA: Manuel López Castro: Santa Comba de Cordeiro, Valga, PO)

13579. **Na aldea, cando vén o médico i-o cura, morte segura.** (mc: Sober)

13580. **Na forxa non toques e na botica non probes.** (mc: Buciños)
Var.: *O que na forxa apalpa e na botica proba, pouco sentido ten na cachola.*

13581. **Na terra dos cegos o que ten un ollo é rei.** (ms-SA: Nicolás Alvarellos López: Lalín, PO)

13582. **Na terra dos cegos o que ten un ollo é un rei.** (mc: Carballedo / ms4: F.V.S.)
(pt) *Na terra dos cegos quem tem um olho é rei.* (Chaves) (es) *En la tierra* (o en la casa o ciudad) *de los ciegos el tuerto es* (o llaman) *rey.* (Correas) (ct) *En la tèrra dels cegos, el tòrt es el rey.* (Alberola)
Como *En terra de cegos...*

13583. **Na terra dos cegos o que ten un ollo xa ve.** (mc: Santiago)

13584. **Na terra dos cegos o torto é o rei.** (ms-SA: seminarista anónimo: algún lugar da provincia da Coruña / ms-SA: José Luís Barreiro Barreiro: Loureiro, Dúas Igrexas, Forcarei, PO)

13585. **Na terra dos cegos o torto é rei.** (ms-LU: Antonio Vázquez Paredes: Vilalba, LU)

13586. **Na terra dos cegos un tonto**[sic] **é un rei.** (ms-SA: José Barca Sanmartín: Santa Minia de Brión: Brión, C)

13587. **Na terra dus tontos o que ten ollo é rei.** (ms-SA: Emilio Segade Vidones)

13588. **Neno que bebe auga que non corre, logo morre.** (ms15,15)

13589. **Nenos e loucos dicen verdades.** (ms)

13590. **Nin bo coxo nin bo noxo.** (mc: A.S.A.)

13591. **Nin de moza nin de vella non se sente na pedra.** (ms-SA: José Barreiro Somoza: Santa Mariña de Ribela, A Estrada, PO)

13592. **Nin de moza nin de vella non sentes o cu na pedra.** (mc: *Terra de Melide* / ms: V.R. y A.R.)
Var.: *Nin de nova nin de vella non te sentes nunha pedra.* (J.T.) / *Nin de novo nin de vello,*

[4265] ms: *Media vida una candela*; ms4: *ca candela* / ms-SA: *es la candela i viño la otra*.

[4266] V. *Médico vello e abogado novo* en *Oficios*. / ms e ms-LU: *Médecos*, ms: *y-abogados*; ms-LU: *i-abogados*.

[4267] V. *A vella vai morrendo e mais adeprendendo* en *Edades* (*Ancianidad*).

[4268] V. *Morto o can, morta a rabia* en *Agrícolas* (*Animales*).

nunca te sentes no suelo. (Pidre, Palas-F.V.S.) / *Nin de vello nin de neno, non te sentes no penedo.* (M.V.) / *Nin vello nin de novo te sentes co cu no croio.* (Carballedo / ms4: F.V.S.) [4269]

13593. **Nin de moza nin de vella nunca te deites nas pedras.** (ms-SA: José M. Gulías Rivas: Forcarei, PO)

13594. **Nin de nova nin de vella non sénte-lo cu na pedra.** [4270] (ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar da provincia de Lugo)

13595. **Nin de vello nin de mozo non te sentes na pedra fría, que podes coller unha pulmonía.** (mc: Santiago)

13596. **Nin polo enxoito nin polo mollado non deixes o saio.** [4271] (mc: La Coruña)

13597. **Nin polo enxoito nin polo mollado, non perdas de levar o saio.** (ms8,69v: Betanzos)

13598. **Nin por frío nin por calor non deixes teu cobertor.** (mc: J.P.)

13599. **Nincún tolo se chama tolo a si mismo.** [4272] (ms-SA: Ramón Álvarez Baliña: San Pedro de Coucieiro: Muxía, C)

13600. **Ninguén sentou nunha pedra que falase ben dela.** [4273] (mc: J.T.)

13601. **No mes de maio podes quitar o saio.** [4274] (ms-LU: Félix Rodríguez Vieites)

13602. **No país dos cegos o torto é rei.** (ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar da provincia de Lugo)

13603. **No tempo e na morte n'hai fianza.** [4275] (ms21,24r: Bermés / ms15,40)

13604. **Non comer por ter comido non é mal de peligro.** (ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar do norte da provincia de Lugo)

13605. **Non comer por ter comido non é enfermedá de peligro.** [4276] (mc: A.S.A. / ms-LU: Dous seminaristas anónimos: algún lugar da provincia de Lugo / ms-SA: seminarista anónimo: algún lugar de Galicia)

(pt) *Não comer por ter comido, não é mal de sentido.* (Chaves) (es) *No comer por haber comido, no es enfermedad de peligro.* (R. Marín)

13606. **Non deixes achacoso neno ou vello hastra fin de maio do teu seio.** [4277] (mc: J.P.)

13607. **Non é bon o médico que desahucia.** (mc: Buciños)

(es) *No es buen médico, el que desahucia al enfermo.* (Castillo)

13608. **Non hai como cortar polo sano.** (mc: Sarria)

(es) *Cortar por lo sano.* (Sbarbi)

Tomado de la Cirujía. Emplear procedimientos expeditivos para remediar un mal.

13609. **Non hai máis sordo que o que non quere oír.** (ms-SA: José Bello Arjomil: Valiña, Vimianzo, C)

13610. **Non hai mal que cen anos dure nin corpo que resista.** (mc: Tuiriz / ms: Tuiriz. J.P.)

Var.: *Non hai mal que cen anos dure.* (Sarria)

(pt) *Não há mal que cem anos dure, nem bem que os ature.* (Chaves) (es) *No hay mal que cien años dure, ni bien que a ellos ature.* (Correas) (ct) *No hi ha mal que dura cent anys, ni còs qu'el puga resistir.* (Alberola)

13611. **Non hai mal que dure cen anos nin corpo que o aguante.** (ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar da provincia de Lugo)

13612. **Non hai mal que dure cen anos nin corpo que o resista.** (ms-SA: Héctor Blanco Tato: Cereo, Coristanco, C (5º curso))

13613. **Non hai mellor xordo có que non quer oír.** (ms-SA: seminarista anónimo: algún lugar da provincia da Coruña)

13614. **Non hai mellor xordo que o que non queira oír.** (ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar de Galicia)

13615. **Non hai millor destete que cortarlle o tete.** [4278] (mc: Tuiriz, Monforte / ms-SA: seminarista anónimo: algún lugar de Galicia)

13616. **Non hai muller máis delgada que a de tres meses embarazada.** (mc: J.T.)

13617. **Non hai peor cego que o que non quere ver.** [4279] (mc: Sarria)

(pt) *Não há pior cego que o que não quer ver.* (Chaves) (es) *No hay peor ciego que el que no quiere ver.* (Sbarbi)

13618. **Non hai pior xordo que o que non quere oír.** [4280] (mc: M.V. / ms-SA: José A. Otero

---

[4269] ms e ms4: *croyo*.
[4270] O orixinal di: *Nin de nova nin de vella, non sentel'o cu na pedra.*
[4271] ms: *sayo*.
[4272] O orixinal di: *Nin cun tolo se chama tolo a sí mismo.*
[4273] ms: *d'ela*.
[4274] Nunha segunda clasificación temática, Vázquez Saco incluiu este refrán en *Agrícolas* (*Meses. Mayo*).
[4275] ms15,40: *n'hai fianza*.
[4276] ms-LU e ms-SA: *haber comido enfermedad*; ms-LU: *Nun comer nun é.*
[4277] ms: *seyo*.
[4278] ms-SA: *mellor*.
[4279] ms: *quer*.

Outes: Santiago de Compostela, C / ms21,30v: Bermés)

(pt) *Não há pior surdo que o que não quer ouvir.* (Chaves) / *Não ha pior cego que o que não quer ver.* (Id.) (es) *No hay peor sordo, que el que no quiere oír.* (Correas) (ct) *No hi ha pijor sort, qu'el que non vòl oír.* (Alberola)

13619. **Non hai tolo sin idea.** [4281] (mc: M.V. / ms10,131r: *D.E.*)

(pt) *Não há tolo que não tenha sua esperteza* (ou *habilidade*). (Chaves)

13620. **Non queiras co terco porfías, que non lle quitas as súas manías.** [4282] (ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar da provincia de Lugo)

13621. **Non queiras con tercos porfías, que non lle quitas as súas manías.** [4283] (mc: Buciños-F.V.S.)

13622. **Non se sabe o que é a salu hasta que se perde.** [4284] (mc: Buciños)

(es) *La salud no se compra o no tiene precio.* (Sbarbi)

13623. **Non se vira tolo quen é tonto.** (mc: A.C. *A Nosa Terra*)

13624. **Non son todos os que están nin están todos os que son.** (mc: Buciños-F.V.S.)

Var.: *Non todos os loucos están en xaulas, que moitos polas calles andan.*

(es) *No todos los locos están en jaulas, que muchos por las calles sueltos andan.* (R. Marín) / *Ni están todos los que son, ni son todos los que están.* (Castillo)

Conocida frase que alude a los manicomios y sus acogidas.

13625. **Non te levantes antes de cantar o galo.** (ms-LU: seminarista anónimo: Xestoso, Monfero, C)

13626. **Nunca te sentes na pedra nin de moza nin de vella.** [4285] (ms21,12v: Bermés)

13627. **Nunca te sentes na pedra nin de nova nin de vella.** [4286] (ms21,12v: Bermés)

13628. **O almorzo cedo cría carne e cebo.** (ms-SA: Manuel Villaverde Marcos: Proupín, San Tomé de Ames, C)

13629. **O almorzo cedo cría carne e sebo e o almorzo tarde, nin sebo nin carne.** (ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar da provincia da Coruña)

13630. **O almorzo cedo cría carne e sebo.** (ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar de Galicia)

13631. **O almorzo tarde nin crea sebo nin carne.** (ms-LU: Recaredo de la Fuente Pérez: Pombeiro, Pantón, LU (04-10-1951))

Si se desayuna tarde, no se pone gordo, por pasar muchas horas sin comer.

13632. **O ben i-o mal á cara sal.** [4287] (mc: M.L.2)

Var.: *O mal i-o ben, á cara vén.* (Buciños) / *O mal ou o ben, á cara vén.* (A.S.A. / ms4: F.V.S.) / *O mal e o ben cedo se ven.* (ms4: C.A. *A Nosa Terra* / ms10,035v: *D.E.*) [4288]

(pt) *O mal e o bem, à face vem.* (Chaves) (es) *El bien o el mal, a la cara sal.* (Sbarbi) (ct) *El bé o el mal a la cara ix.* (Alberola)

En cuanto que se reflejan en el semblante. Tiene aplicación figurada a la buena y mala conducta, según aquello de que la cara es el espejo del alma.

13633. **O bon viño fai do vello mociño.** (ms-LU: seminarista anónimo: Ferreira de Pantón, LU)

13634. **O borracho i-o tolo son dous ausentes.** (mc: Tuiriz)

(es) *Quien disputa con borracho, disputa con un ausente.* (Sbarbi)

13635. **O brazo na estribeira e a perna na cama.** (mc: Lugo / ms4: F.V.S. / ms11,16)

13636. **O brazo no peito e a perna no leito.** (mc e ms11,16: J.T.)

(pt) *O braço quer peito e a perna quer leito.* (Chaves) / *Mão, no peito e pé, no leito.* (es) *La mano, al pecho; y la pierna, en el lecho.* (Castillo)

Porción ideal del reposo para curar los miembros: el brazo, en cabestrillo; y acostado, todo el mal que sea de las piernas.

13637. **O brazo quere colo e a perna quere cama.** (mc e ms11,16: Meilán)

Véase *A mau ao peito...* y *A perna ao leito...*

13638. **O caldo, a gusto do enfermo.** [4289] (mc: Sarria / ms4: F.V.S. / ms-LU: seminarista anónimo: Pantón, LU)

[4280] mc: *quer ouvir*; ms: *xordo qu'o que*; ms3: *N'hai*; ms-SA: *sordo*; ms21,30v: *N'hay peor, quer'oir*.

[4281] ms: *N'hai*. / En ms10 s.v. *Locos*.

[4282] O informante escribía *que lles quitas as súas manías* pero aparece corrixido a lápiz con letra de Vázquez Saco *que non lles quitas as súas manías*.

[4283] ms4: *co terco*.

[4284] ms: *qu'e*.

[4285] O orixinal di: *Nunca te sentes na pedra nin de nova*(*moza*) *nin de vella.*

[4286] O orixinal di: *Nunca te sentes na pedra nin de nova*(*moza*) *nin de vella.*

[4287] ms: *y-o* / Refrán recollido dúas veces en ms4, coas referencias M.L. e F.V.S.

[4288] En ms10 s.v. *Mal*.

[4289] ms-LU: *au gosto*.

(pt) *O caldo quere-se ao gosto do doente.* (Chaves) (es) *El caldo a gusto del enfermo.* (R. Marín)

13639. **Ó catarro dálle co xarro.** (mc: J.T.)

Var.: *Ó catarro darlle co xarro.* (mc: Lugo / ms21,06v: Bermés)

(es) *Al catarro, darle con el jarro.* (Sbarbi)

13640. **Ó catarro dálle co xerro.** (ms-SA: Manuel Barrós Fachal)

13641. **Ó cego Dios lle dea vista.** (mc: La Coruña)

13642. **O dolor do necio cúrao o tempo i-o dolor do sabio cúrao o seso.** (mc)

(es) *El dolor del necio, cúralo el tiempo; el dolor del sabio, cúralo el seso.* (Castillo)

13643. **O escrúpulo é o que mata.** [4290] (mc: S. Victorio de R. de Miño)

Var.: *O escrúpalo é o que fai daño.* (ms4: S. Victorio de R. de Miño)

(es) *Los escrúpulos son la tisis del alma.* (Sbarbi)

13644. **O fillo mao val máis doente que sao.** [4291] (mc: R. Caruncho)

(pt) *Filho mau em que se não tem mão, melhor é doente que são.* (Chaves) (es) *Hijo malo, más vale doliente que sano.* (Sbarbi)

El que tiene malas inclinaciones no sirve más que para dar tormentos a sus padres; por eso, es preferible su enfermedad, que lo inutiliza para el mal.

13645. **O frío, perguiza e humedá son sempre cousas d'enfermedá.** (ms4: J.P.)

13646. **O home, en canto come, non morre.** (mc: Santiago)

Var.: Como: *En canto o home come, non morre.*

13647. **O leite co viño fai do vello mociño, se non mata de camiño.** [4292] (mc: Buciños / ms15,42: Valle del Mao)

Var.: *O que de vello queira volverse mociño, que tome o leite despois do viño.* (Agro)

13648. **O leite co viño fan do vello mociño.** (ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar da provincia de Lugo)

13649. **O leite e-o viño fan o vello mociño.** (ms-SA: M. González Fernández / ms4 / ms-LU: seminarista anónimo: San Martiño de Mato, Taboada, LU)

13650. **O leite i-o viño fan do vello mociño.** (mc: Sarria / ms4: F.V.S.)

Var.: *O leite y-o viño fan o vello mociño / meniño.* (ms4)

(es) *La leche y el vino, hacen al viejo niño.* (Sbarbi)

13651. **O leite, co viño, fai do vello mociño.** (ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar da provincia de Lugo)

13652. **O loco por-a pena é cordo.** (ms14,17)

13653. **O louco, pola pena, é cordo e non se pode tratar co-il sin un pau na mau.** (ms-LU: seminarista anónimo: Buciños, Carballedo, LU)

13654. **O mal e o ben na cara se ven.** [4293] (ms-SA: seminarista anónimo: algún lugar da provincia de Lugo / ms10,035v: *D.E.*)

13655. **O mal i-o ben á cara se ven.** [4294] (ms21,13r: Bermés)

13656. **O mal que non ten cura é a loucura.** (mc: Tuiriz)

(pt) *Mal que não tem cura é velhice e loucura.* (Chaves) (es) *Hay un mal que no tiene cura: la locura.* (R. Marín) / *Mal que no tiene cura es la locura.* (Correas)

13657. **O médico i-o enterrador, canto máis lonxe, millor.** [4295] (mc: Páramo / ms4: F.V.S.)

13658. **O médico que non é burro saca o enfermo de apuro.** [4296] (mc: Tuiriz / ms-SA: seminarista anónimo: algún lugar de Galicia)

13659. **O qu'ó levantarse di "upa" i-ó sentarse "ai", non sirve pra xenro do meu pai.** (ms-LU: Paco de Seoane: Buciños, Carballedo, LU)

13660. **O que abre moito a boca, sinal de fame ou sono ou ruindá do dono.** [4297] (mc: Lugo)

(es) *Hambre, o sueño, o ruindad del dueño.* (Sbarbi)

Las tres cosas a que se atribuye el bostezo.

13661. **O que almorza cedo, cría carne e sebo.** (ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar do norte da provincia de Lugo)

13662. **O que anda con coxos, si non coxea, ranguea.** (ms8,70v: Silvarrey)

13663. **O que anda con coxo, ao ano é coxo.** (mc: Carballedo)

Var.: *O que anda con un coxo, ó ano tamén é el.* (Buciños)

(es) *Quien con un cojo va, al cabo del año, cojo saldrá.* (Sbarbi) / *Quien con cojo anda, aunque cojo no sea, al mes renquea.* (R.

[4290] ms4: *escrupalo*. En ms4 aparecen recollída-las dúas variantes.

[4291] ms4: *vai*.

[4292] ms15,42: *si non-o mata*.

[4293] ms-SA: *mal yo ben*. En ms10 s.v. *Mal* coa indicación *Maldad*.

[4294] O orixinal di: *O mal y'o ben a cara se ven.*

[4295] ms e ms4: *lexos*.

[4296] ms-SA: *ao enfermo, do apuro*.

[4297] O orixinal di: *O que abre moito a boca, sinal de fame ou sono ou riundá do dono.* / mc: *Sinal de sono, ou fame.*

Marín) (it) *Chi prattica lo zoppio, impara a zoppicare.* (R. Marín).

Destaca el influjo que ejerce el medio ambiente.

13664. **O que anda con un coxo, ó cabo do ano é outro.** (ms-SA: Argimiro Pampín Basteiro: Arzúa, C)

13665. **O que anda un ano ó lau dun coxo, ó cabo do tempo coxea il tamén.** (ms-LU: seminarista anónimo: Pacios, Neira de Xusá, Baralla, LU)

13666. **O que ben come, ben dorme.** (mc: Carballedo)

(es) *Quien bien cena, bien duerme.* (R. Marín)

13667. **O que cedo adenta, pronto emparenta.** (ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar da provincia de Lugo)

Un agüero. Se pronostica la proximidad de un nuevo nacimiento...

13668. **O que cedo endenta, cedo emparenta.** [4298] (mc: Velle / ms-SA: seminarista anónimo: algún lugar de Galicia / ms-LU: seminarista anónimo: Pontevedra, PO)

(pt) *Quem cedo adenta, cedo aparenta.* (Chaves) (es) *Quien presto endentece, presto hermanece.* (Castillo)

13669. **O que come ben, forra o que ten.** (ms8,24r: Carballedo)

13670. **O que come hastra enfermar, ten que ayunar hastra sanar.** (ms-SA: seminarista anónimo: algún lugar da provincia de Lugo)

13671. **O que come hasta enfermar, ten que aunar hasta sanar.** [4299] (mc: Sober)

13672. **O que con auga se cura, pouco dura.** (mc: Chantada / ms4: F.V.S. / ms-LU: seminarista anónimo: Guitiriz, Guitiriz, LU)

(pt) *Quem com águas se cura, pouco dura.* (Chaves)

13673. **O que con auga se cura, pronto vai prá sepultura.** (ms21,18v: Bermés)

13674. **O que con augas se cura, pouco tempo dura.** (ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar da provincia de Lugo)

13675. **O que con loucura nace, con ela yace.** (mc: Buciños)

(es) *Quien loco nace, nunca sana.* (Castillo) / *Quien loco nace, hasta la muerte loco yace.* (R. Marín) [4300]

13676. **O que con pólvora se adevirte, no corpo o sinte.** [4301] (mc: Buciños / ms4: F.V.S.)

13677. **O que con viño cea, con auga se desaúna.** [4302] (mc: Carballedo / ms4: F.V.S. / ms-LU: seminarista anónimo: Xestoso, Monfero, C)

(pt) *Quem ceia vinho, almoça água.* (Chaves) (es) *Quien con vino se acuesta, con agua almuerza.* (R. Marín)

13678. **O que dorme de día vela de noite.** (ms8,63v: Silvarrey)

13679. **O que dunha se escapa, cen anos vive.** [4303] (ms-SA: Jesús Acuña Garrido: Vilaboa, PO)

13680. **O que é bo pra unha cousa, é malo pra outra.** [4304] (mc: Buciños / ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar da provincia de Lugo)

Var.: *O que é bo pró bazo, é malo pró espiñazo.* (J.T.) [4305] / *O que é bó pró fígado, é malo pró bazo.* (Carballedo / ms4: V.R.yA.R. / ms-SA: Manuel López Castro: Santa Comba de Cordeiro, Valga, PO / ms21,20v: Bermés) / *O que é bon pró fígado, é malo pró corazón.* / *O que é malo pró fígado é malo pró corazón.* (Lugo)

(pt) *Com o que sara o figado, enferma o baço.* (Chaves) / *O que é bom para o ventre é mau para o dente.* (Id.) (es) *Lo que es bueno para el bazo, para el hígado es malo.* (R. Marín) / *Lo que es bueno para el bazo, es malo para el espinazo.* (Castillo) / *Lo que para el hígado es bueno, para el bazo es veneno.* (Id.) / *Con lo que sana el hígado, enferma el bazo.* (Correas). (ct) *Lo qu'és bò per al fege, es mal per a la mèlsa.* (Alberola)

13681. **O que é bo pró fígado, é malo pró liviano.** [4306] (mc: Buciños / ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar da provincia de Lugo)

13682. **O que é bon pra o fígado é malo pra o corazón.** (ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar de Galicia)

13683. **O que é medicina, non é golosina.** [4307] (mc)

13684. **O que é tolo, é da cabeza.** (mc: Tuiriz, Monforte)

Var.: *O que é tolo, é do miolo.* (mc: A.S.A. / ms10,131r: *D.E.*) [4308]

[4298] ms-SA: *aparenta*; ms-LU: *emparentan*.

[4299] ms: *ayunar*.

[4300] No mc aparece a segunda variante do castelán como variante portuguesa.

[4301] ms e ms4: *a sinte*.

[4302] ms, ms4 e ms-LU: *cena*; ms-LU: *con auga se desaúna*.

[4303] O orixinal di: *O que dun'ha se escapa, cen anos vive.*

[4304] ms-LU: *pr'onha cousa*.

[4305] ms4: *espinazo*.

[4306] ms: *qu'e, livian*; ms-LU: *qu'e liviau*.

[4307] ms: *qu'e*.

[4308] En ms10 s.v. *Locos*.

13685. **Ó que é flaco e non de fame, non hai ghordo que lle ghane.** [4309] (ms-SA: José M. Gulías Rivas: Forcarei, PO)

13686. **O que está flaco e non é de fame, non hai gordo que lle gane.** (ms-SA: Manuel Gerpe Gerpe: Santa María de Montouto, Santa Comba, C)

13687. **Ó que lle trabe un alacrán, avise curas e coza pan.** (mc: Santiago)

13688. **O que máis mira é que menos ve.** (ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar da provincia de Lugo)

13689. **O que máis traballa, máis ten door de ósos.** [4310] (mc: Sarria / ms4: F.V.S.)

13690. **O que moito viño bebe cando a zorra madruga, con auga se desaúna.** (mc: Sober)

13691. **O que na forxa apalpa e na botica proba, pouco sentido ten na cachola.** (mc: Buciños)

Var.: Como: *Na forxa non toques, e na botica non probes.*

13692. **O que na pedra fría se sentou, nunca ben dela falou.** (ms8,12r: Orense)

Var.: *Quen na pedra se deitou, nunca ben dela contou.* (ms15,36: Manuel Gª Barros en *Contiños da Terra*)

13693. **O que nace, que chore; e quen pariu, qu'arrole.** (ms-LU: Paco de Seoane: Buciños, Carballedo, LU)

13694. **O que non come veneno, non reventa.** (mc: Tuiriz, Monforte)

13695. **O que non nace, non pode morrer.** (ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar de Galicia)

13696. **O que non queira enfermar, que non adormeza despois de moito cear.** (mc)

Porque, así como la comida exige reposo, la cena ha de ser paseada.

13697. **O que non responde, é parente dos xordos.** (mc: R. Caruncho, *Diario de Avisos*)

13698. **O que non tolea de mozo, tolea de vello.** (ms21,15v: Bermés)

13699. **O que non tolea de novo, tolea de vello.** [4311] (mc: Sarria)

Se aplica generalmente en sentido moral.

13700. **O que ó deitarse bebe auga, non pergunte de qué mal morre.** [4312] (mc: Carballedo)

Var.: *O que ó deitarse auga bebe, non pregunte de qué mal morre.* (Mellid)

13701. **O que ó levantarse di "upa" i-ó sentarse "ai", non sirve pra xenro de meu pai.** [4313] (mc: Buciños)

13702. **O que por seu gusto morre, hastra morrer lle é dulce.** [4314] (mc / ms4: F.V.S.)

13703. **O que queira te-la muller boa, déalle cervoa.** [4315] (ms15,36: Manuel García Barros, *Contiños da Terra* / ms21,21v: Bermés)

13704. **O que quere o cego é ver.** [4316] (mc: Buciños / ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar da provincia de Lugo)

13705. **O que se senta na pedra, non fala ben dela.** (mc: Muros)

13706. **O que ten ansia non durme.** [4317] (ms21,16v: Bermés / ms4: F.V.S. / ms-SA: Manuel Barreiro Somoza: Santa Mariña de Ribela, A Estrada, PO / Emilio Segade Vidones)

13707. **O que ten de cegar, polos ollos ll'ha de dar.** [4318] (mc: M.V.)

Var.: Como: *O que ha de cegar...*

(es) *Quien ha de cegar, por los ojos ha de comenzar.* (R. Marín)

13708. **O que ten salú, nunca é probe.** (mc: Sarria)

(es) *Con salud lo hay todo; sin salud, no hay nada.* (Sbarbi) / *La salud no tiene precio.* (Id.)

13709. **O que traga un óso, confianza ten no seu pescozo.** (mc: Carballedo)

(es) *Quien se traga un hueso, confianza* (o satisfacción) *tiene en su pescuezo.* (Sbarbi)

Dícese de la seguridad que tiene uno de salir airoso de una empresa por ardua que sea.

13710. **O que vai rompendo, vai desexando enterro.** (ms-LU: seminarista anónimo: Buciños, Carballedo, LU)

13711. **O que sea tolo, Dio-lo mate.** [4319] (mc: La Coruña / ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar do norte da provincia de Lugo)

[4309] O orixinal di: *O que e flaco e non de fame non hay jordo que lle jane.*

[4310] ms4: *mais ten..... door de ôsos.*

[4311] V. *O que de mozo non tolea, de vello perde a cabeza* en *Diversiones*.

[4312] mc: *de qué morre.*

[4313] V. *Home que ó levantarse di* opa *e ó sentarse* ai, *non sirve prá filla de meu pai* en *Pereza*. / ms: *qu'o, y-o.*

[4314] ms4: *hastra o morrer.*

[4315] O orixinal di: *O que queira te-la muller boa dealle cervoa.* / ms21,21v: *ter a, delle.*

[4316] ms-LU: *quer*

[4317] V. *O refrán máis verdadeiro é que o que ten ansia non dorme.* / ms4, ms-SA e E. Segade Vidones: *dorme.*

[4318] O orixinal di: *O que ten de cegar, pol-os ollos ll'ha de dar.*

[4319] O orixinal di: *O que sea tolo, Diol-o mate.* / ms e ms-LU: *Dios o mate.*

13712. **O refrán máis verdadeiro é que o que ten ansia non dorme.** [4320] (ms4: V.R. y A.R.)

13713. **O sano debe remediar o enfermo.** (ms-SA: José M. Gulías Rivas: Forcarei, PO)

13714. **O tolo ao monte i-o cordo ao muíño.** [4321] (mc: A.S.A. / ms21,10r: Bermés)

13715. **O tolo i-o borracho di o que ten no papo.** [4322] (mc / ms11,48: Fonsagrada-F.V.S. / ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar de Galicia (galego oriental))

(es) *El borracho dice lo que tiene en el papo.* (Sbarbi) *Dice el borracho lo que tiene en el papo.* (ms: Sbarbi) [4323]

13716. **O tolo pola pena é cordo.** (mc: Sarria / ms4: F.V.S. / ms21,05r: Bermés / ms18,75r: A.S.A.)

Var.: *O tolo pola vara é cordo.* (Sarria / ms4: F.V.S.)

(pt) *O louco pela pena é cordo.* (Chaves) (es) *El loco por la pena es cuerdo.* (Correas)

13717. **O tolo polo pan é cordo.** (ms-SA: Perfecto Esparís Freire: Santa María de Viceso, Brión, C)

13718. **O velliño, sopiñas e bon viño.** (Jesús Vázquez: Sarria, LU)

13719. **O vello que cura, cen anos dura.** (mc: Santiago / ms4: F.V.S. / ms)

13720. **O vello que se cura, cen anos dura.** (ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar da provincia de Lugo)

13721. **O viñiño fai o vello mociño.** (ms-SA: Jesús García Villasenín: Niveiro, Val do Dubra, C)

13722. **O viño doce é agradabre pro pouco saludabre.** (ms4: J.P.)

13723. **O viño é a sangre dos vellos.** [4324] (ms / ms4: M.V. / ms21,30r: Bermés)

Var.: *O viño dálle forza ó velliño.* (ms15,18)

13724. **O viño fai do homiño meniño.** [4325] (mc: Santiago)

13725. **O viño fai do vello meniño.** (ms-SA: Manuel Barreiro Somoza: Santa Mariña de Ribela, A Estrada, PO)

13726. **O viño fai do vello miniño.** [4326] (mc: Muros / ms-SA: José A. Otero Outes: Santiago de Compostela, C)

13727. **O viño fai do vello mociño.** (mc: Buciños / ms-SA: José Luís Barreiro Barreiro: Loureiro, Dúas Igrexas, Forcarei, PO)

Var.: *O viño fai o vello mociño.* (M.V.)

13728. **O viño fai dun vello un meniño.** (ms-SA: Argimiro Pampín Basteiro: Arzúa, C)

13729. **O viño ó homiño faino meniño.** (ms-SA: Jesús Mayo Brenlla: San Mamede de Monte, A Baña, C)

13730. **O violento non dura moito tempo.** (mc: Tuiriz, Monforte)

(es) *Lo violento no dura mucho tiempo.* (R. Marín)

Conforma el conocido proverbio latino: *Nihil violentum durabile*.

13731. **O xarampón tres días son: ou morto, ou vivo, ou na pasión.** [4327] (mc: Buciños / ms-LU: seminarista anónimo: Viveiro, LU)

13732. **O xarapión tres días son: morte ou vivo ou na pasión.** (ms18,64v: Vivero)

13733. **Once horas durme o muchacho e doce o borracho.** [4328] (mc: Santiago)

13734. **Onde o sol non dá, entra o manciñeiro.** (mc: Buciños / ms4: C.A. *A Nosa Terra* / ms18,38r)

Var.: *Onde o sol non dá, entra o ciruxán.* (ms18,38r)

(pt) *Casa onde não entra o sol, entra o médico.* (Chaves) (es) *Donde el sol no entra, no tengas tu vivienda.* (R. Marín) (ct) *Aont el sol no tocará, no vajes casa a plantar.* (R. Marín)

13735. **¿Onde vas, tolo? Onde van todos.** (mc: M.V.)

Var.: -*¿Onde vas Clemente? -Onde vai a gente.* (ms4: M.V.) / *¿A onde vas, tolo? A onde van todos.* (mc: Santiago)

13736. **Os que están tolos, non tan en Conxo todos.** (mc: Santiago)

Var.: Como: *Non son todos os que están...*

13737. **Os tolos costa caro crialos pero despois divirten a xente.** [4329] (mc: Lugo)

13738. **Os tolos i-os nenos din as verdades.** (mc: Sarria)

Var.: *Os tolos din as verdades.* (Sarria)

(es) *Los locos y los niños dicen las verdades.* (R. Marín) / *Los locos y los refranes dicen las verdades.* (Id.)

13739. **Os tontos barren pra dentro i-os loucos pra fóra.** (mc: Buciños)

[4320] V. *O que ten ansia non durme*.

[4321] ms21,10r: *monte, o cordo moíño*.

[4322] ms11,48: *y-o borracho* / ms-LU: *U tolo, dice u que, nu papo*.

[4323] No mc aparece a segunda variante do castelán como variante do portugués.

[4324] V. *O viño fai do vello mociño* en *Medicina. Higiene*.

[4325] V. *O viño é a sangre dos vellos* en *Edades* (*Ancianidad*). / mc: *miniño*.

[4326] ms-SA: *de vello*.

[4327] ms-LU: *xarapión, morto ou vivo*.

[4328] ms: *dorme* / *doce dorm'o borracho*.

[4329] ms: *dispois*.

13740. **Ou fame ou sono ou ruindade do dono.** [4330] (mc: Sarria)

(es) *Hombre o sueño o ruindad de dueño.* (Sbarbi)

Véase *O que abre moito a boca...*

13741. **Ou todo ou nada: pra pouca salú, ningunha.** (mc: Buciños)

(es) *Para poca salud, ninguna.* (Castillo) / *O todo, o nada.* (R. Marín)

13742. **Ou todo ou nada.** (ms-SA: Francisco Canosa Quintáns)

13743. **Pa verdades, rapaces e locos.** (ms-SA: Antonio Iglesias Duro: Carcacía, Padrón, C)

13744. **Pan de trigo e viño tinto fan de vello mociño.** [4331] (mc / ms4: F.V.S.)

Var.: *Pan e viño fan do vello mociño.*

13745. **Pao do coxo, pao do demo.** (ms21,14v: Bermés)

13746. **Para vivir descuidado non vendas viño fiado.** (mc: J.P.)

Var.: *Para dormir descoidado non vendas viño fiado.*

13747. **Pau de cego, pau de demo.** [4332] (mc: A.S.A. / ms3: C.A. / ms21,05v: Bermés / ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar da provincia de Lugo)

(es) *Palo de ciego, hombre al suelo.* (R. Marín) / *Palo de ciego, coz de muleto, beso de tonto y revés de bellaco, dolos al diablo.* (Id.)

13748. **Pau de coxo, pau de tolo.** (ms15,41: Mellid)

13749. **Pau de coxo, pau do demo.** (ms-LU: seminarista anónimo: Lugo, Lugo, LU)

13750. **Pequenos e tolos din as verdades.** [4333] (mc: Tuiriz, Monforte)

(es) *Los niños y los locos dicen las verdades.* (Bergua)

13751. **Polo día ven os virollos e, pola noite, nin cen ollos.** (mc: Sarria)

13752. **Por comer tortilla cenando, toda a noite soñando.** (mc: Tuiriz, Monforte-F.V.S.)

13753. **¿Pr'onde vai o louco? Pr'onde foi o outro.** (mc: Buciños)

Var.: *-¿Pr'onde vas, louco? -Pr'onde vai o outro.* (Buciños) / *¿Pr'onde vai o louco? Pr'onde vai o outro.* (A.S.A.)

13754. **Pra pouca saúde, ningunha.** (mc: Pidre-F.V.S.)

(pt) *Por pouca saúde mais vale nenhuma.* (Chaves) (es) *Para poca salud, las cuatro velas y el ataud.* (R. Marín) / *Para poca salud, ninguna.* (Castillo) / *Para poca salud, más vale morirse.* (Id.) / *Para poca salud, tabardillo.* (Id.) / *Para poca salud, viruelas negras.* (Castillo) (ct) *Per a tan pòca salut, val més morirse.* (Alberola)

Véase *Ou todo ou nada...* Cuando el beneficio es casi nulo, es preferible no obtenerlo.

13755. **Pra saber sufrir primeiro hai que parir.** (mc: Vivero)

13756. **Pra vivir, xantar, mais non hastra estoupar.** (mc: Buciños)

(es) *Come para vivir, y no vivas para comer.* (R. Marín)

13757. **Pró amor e prá morte non hai cousa forte.** (mc: Sarria)

(pt) *Para o amor e para a morte, não há coisa forte.* (Chaves) (es) *Para el amor y para la muerte, no hay cosa ni casa fuerte.* (Correas)

Que pueda evitar ninguna de las dos cosas.

13758. **Prometer e non dar fai ós tolos alegrar.** (ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar do norte da provincia de Lugo)

13759. **Prometer e non dar, os tolos fai alegrar.** (mc: A.N.)

(pt) *Prometer não é dar, mas os néscios contentar.* (Chaves) (es) *Prometer no es dar, mas por necios contentar.* (Correas)

13760. **Que blancos, que negros, o caso é telos.** (ms-LU: seminarista anónimo: Guntín, LU)

Se refiere a un calvo.

13761. **Quen come é a salú.** (mc: Buciños)

13762. **Quen con auga se cura, pouco dura.** [4334] (mc: M.V.)

Var.: Como: *O que con auga se cura...*

(pt) *Quem debaixo d'água se cura, pouco dura.* (Chaves)

13763. **Quen con pólvora s'adivirte, no corpo o sinte.** (mc: M.V.)

Véase *O que con pólvora...*

13764. **Quen chora, seu mal aumenta; quen non logra o que desea, seu corazón arreventa.** [4335] (mc: Buciños)

(pt) *Quem chora seus males piora.* (Chaves) / *Quem canta seus males espanta, quem chora mais os aumenta.* (Chaves) (es)

[4330] mc: *ruindá*.

[4331] ms e ms4: *fan do vello*.

[4332] ms-LU: *do demo*. / Dentro de *Miscelánea* no mecanoescrito orixinal.

[4333] ms: *dicen*.

[4334] ms4: *con augas*.

[4335] ms: *quen logra*.

Quien mucho llora, su mal empeora. (R. Marín)

13765. **Quen de loucura enfermou, tarde ou nunca sanou.** (mc: R. Caruncho, *Diario de Avisos*)
(pt) *Quem de loucura adoece, tarde ou nunca guarece.* (Chaves) (es) *Quien de locura enfermó, tarde o nunca sanó - o se curó.* (Castillo)

13766. **Quen destas oi non é xordo.** (mc: R. Caruncho, *Diario de Avisos*)

13767. **Quen dunha libra, cen anos dura.** (ms-LU: seminarista anónimo: Buciños, Carballedo, LU)

13768. **Quen dunha sal, cen anos dura.** (mc: Pidre-F.V.S.)
Var.: *Quen sal dunha, cen anos dura.* (M.L.)

13769. **¿Quen é o meu herdeiro? É o meu curandeiro.** [4336] (mc: J.A.P.)
Var.: *¿Quen é o meu herdeiro? É o manciñeiro.* (ms)

13770. **¿Quen leva os meus dentes? A auga fría i-as patacas quentes.** [4337] (mc: Buciños)

13771. **Quen máis mira menos ve.** (mc: M.V. / ms21,28r: Bermés)
(es) *Quien más mira, menos ve.* (Correas)
Muchas veces es contraproducente la excesiva perspicacia.

13772. **Quen nas cousas moito apura, non ten a vida segura.** (mc: Buciños)
(es) *El que se apura se muere.* (Sbarbi)

13773. **Quen non atende consello, non chega a vello.** (mc / ms4: F.V.S.)
(pt) *Quem não ouve conselho, não chega a velho.* (Chaves) (es) *Quien no oye consejo, no llega a viejo.* (Sbarbi) Ha de oírse el parecer de personas prudentes y sensatas. (Id.)

13774. **Quen pareu, que arrole, e se non, pasar sin home.** [4338] (mc: M.V. / ms-SA: Manuel Villaverde Marcos: Proupín, San Tomé de Ames, C)

13775. **Quen pariu, qu'arrole; quen non pariu, non pode.** (ms-LU: seminarista anónimo: Guntín, LU)

13776. **Quen queira chegar a vello, conserve o aceite no pelexo.** [4339] (mc, ms e ms4: J.P.)

13777. **Quen queira vivir sano, coma pouco e cee temprano.** [4340] (mc: J.P.)
(es) *Quien quiera vivir sano, coma poco y cene temprano.* (Castillo)

13778. **Quen se entrega á bebida, pouco estima súa vida.** [4341] (mc: J.P.)
(es) *Quien se entrega a la bebida, en poco estima su vida.* (Castillo)

13779. **Quen se pousa na pedra, no cu leva a mancela.** (mc: Carballedo / ms21,07v: Bermés)

13780. **Quen ten ansia non dorme.** (ms18,01r)

13781. **Quen ten penas non dorme.** [4342] (mc: Buciños)

13782. **Rico é o que ten salú.** (mc: Buciños)
(es) *Con salud lo hay todo, sin salud no hay nada.* (Sbarbi)

13783. **Roupa que moito se lava e corpo que moito se cura, pouco dura.** (mc: Buciños)
(es) *Ropa que mucho se lava y cuerpo que mucho se cura, poco dura.* (R. Marín)
Como *Paxel que moito se lava...*

13784. **Sarna con dor de moas, ortigas pola centura.** (mc / ms6,02v: R. Caruncho, *Diario de Avisos* de La Coruña)

13785. **Saúde é pró enfermo a alegre cara do médico.** [4343] (mc: Villanueva, Lalín)
(es) *Salud es para el enfermo, la alegre cara del médico.* (Castillo)

13786. **Se algún de louco ten cura, pouco dura.** (mc)

13787. **Se algún de loucura ten cura, pouco lle dura.** (mc: Tuiriz, Monforte)
(pt) *Quem de loucura enferma, tarde sara.* (Chaves) / *Quem de loucura adoece, tarde ou nunca guarece.* (Id.) / *Mal que não tem cura é a velhice e a loucura.* (Id.)

13788. **Se comes mañán, non morres hoxe.** (ms-SA: Carballo)

13789. **Se che doi a barriga, come bola triga.** (ms21,17r: Bermés)

13790. **Se che doi a cabeza, come bola tesa.** [4344] (ms21,17r: Bermés)

13791. **Se che doi a cabeza, dálle contra a artesa.** [4345] (ms21,17r: Bermés)

[4336] ms: *heredeiro*.
[4337] ms: *y as patacas*.
[4338] mc: *arrola*.
[4339] mc: *conserve aceite*. O refrán rexistrado por Jacinto del Prado coincide co de ms e ms4.
[4340] O orixinal di: *Quen queira vivir sano, coma pouco é cée prano*. / mc: *temprano*. Jacinto del Prado recolle o refrán coa forma *prano*, que Vázquez Saco corrixe no mc. Neste caso o erro parece ser do orixinal de J.P.
[4341] mc: *a sua vida*. Jacinto del Prado recolle o refrán coa forma *pouco estima sua vida*.
[4342] mc: *dorma*.
[4343] ms: *Salude*.
[4344] O orixinal di: *Se che doi a cabeza come bola tesa* (*ou dalle contra a artesa*).
[4345] O orixinal di: *Se che doi a cabeza come bola tesa* (*ou dalle contra a artesa*).

13792. **Se che pica o culebrón, colleranche o legón.** (ms-SA: Félix Rodríguez Vieites)

13793. **Se queres andar á carreira, bebe auga da rateira.** (ms-SA: Amador Darriba Míguez (13-11-1951))

13794. **Se queres enfermar, lávate a cabeza e vaite deitar.** [4346] (mc: C.G.)

(pt) Se queres depressa enfermar, lava a cabeça e vai-te deitar. (Chaves) (es) *Si quieres enfermar, lávate la cabeza y vete a echar.* (Castillo) / *ms: Correas.*

No tiene fundamento, según Castillo.

13795. **Se queres o teu home sao, dálle avelao.** [4347] (mc: M.V.)

(es) *Si quieres tener a tu marido sano, dale avellano.* (Castillo)

13796. **Se queres ter a muller boa, dálle cerboa.** (ms-SA: R. Celso Rodríguez Rodríguez)

13797. **Se queres ter o home san, dálle abelán.** (ms-SA: R. Celso Rodríguez Rodríguez)

13798. **Se queres ter saúde todo o ano, anda ben calzado.** (mc / ms4: F.V.S.)

13799. **Se queres vivir moito tempo, faite de mozo vello.** [4348] (mc: M.V. / ms21,30r: Bermés)

(pt) *Se quiseres viver são, faz-te velho temporão.* (Chaves) / *Se quiseres viver são, faz-te velho antes do tempo.* (Chaves) (es) *Si quieres vivir sano, hazte viejo temprano.* (Castillo)

13800. **Se ques a túa muller boa, dálle cerboa.** [4349] (ms4, ms e mc: M.V.)

13801. **Se ques andar á carreira, bebe auga d'herba rateira.** [4350] (ms21,24v: Bermés)

13802. **Se te mord'o alacrán, busca viño, busca pan, que mañá t'enterrarán.** (ms-LU: Paco de Seoane: Buciños, Carballedo, LU)

13803. **Se te morde a donicela, busc'a camisa prá terra.** (ms-LU: Paco de Seoane: Buciños, Carballedo, LU)

13804. **Se te morde a donicela, busca viño e busca vela que mañá che darán terra.** (ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar da provincia de Lugo)

A las mordeduras de estos animales tienen los aldeanos un miedo horroroso que se traduce en estos dos refranes populares.

13805. **Se te morde o alacrán, busca cregos e busca pan que mañá te enterrarán.** [4351] (ms-LU: seminarista anónimo: Taboada, LU)

13806. **Se te morde un alacrán, busca vida e busca pan que mañá te enterrarán.** (ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar da provincia de Lugo)

13807. **Se te morde un alacrán, busca viño e busca pan que mañán te enterrarán.** [4352] (ms21,12r: Bermés / ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar da provincia de Lugo)

A las mordeduras de estos animales tienen los aldeanos un miedo horroroso que se traduce en estos dos refranes populares. (ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar da provincia de Lugo)

13808. **Se te morde unha dornicela, busca viño e busca vela que mañá irás prá terra.** [4353] (ms21,12r: Bermés)

13809. **Se te morde unha dunicela, prepara a camisa prá terra.** (ms-LU: seminarista anónimo: San Martiño de Mato, Taboada, LU)

13810. **Se te morde unha gunicela, prepara a camisa prá terra.** [4354] (ms-SA: seminarista anónimo: algún lugar da provincia de Lugo)

13811. **Se te pica o escurpión, colle a pala e o ligón.** (ms-SA: Manuel Mallo Mallo: Erboedo, A Laracha, C)

13812. **Se te roi un alacrán, busca viño e busca pan qu'ás vintecatro horas os cregos t'enterrarán.** (ms-LU: Jesús Redondo C.: Outeiro de Rei, LU)

13813. **Según te precuras, así duras.** (mc: J.T.)

(es) *Como te curas, duras.* (Castillo)

Véase *Como te percuras...*

13814. **Seña rico, seña probe, cando lle dá a morte, morre.** [4355] (mc: A.N.)

13815. **Señor Escrúpalo morreu de fame.** [4356] (mc: Tuiriz, Monforte / ms-SA: seminarista anónimo: algún lugar de Galicia)

13816. **Serás vello cancarín: tera-la sarna i-o sarampín.** [4357] (mc: F.L.)

13817. **Si a loucura fose dolorosa, en cada casa había berros.** [4358] (mc: Tuiriz, Monforte)

[4346] ms e ms4: *si, vaite a deitar*.

[4347] ms4: *Se qués ó, dall'avelao*.

[4348] ms4: *mozo de vello*.

[4349] ms4: *ceboa* / mc: *Si queres*; mc e ms: *cebola*; ms: *ques a tua muller*

[4350] A herba rateira é un tipo de herba que se pode empregar como planta medicinal.

[4351] O orixinal di: *Se te morde o alacrán busca cregos e buscan pan, que mañá te enterrarán*.

[4352] ms-LU: *t'enterrarán*.

[4353] O orixinal di: *Se te morde un'ha dornicela busca viño e busca vela que mañá irás pra terra*.

[4354] O orixinal di: *Se te morde un'a gunicela prepara a camisa pra terra.*

[4355] Indica *Morales* no ms. / ms4: *lle dá o norte*.

[4356] ms-SA: *escrúpulo*.

[4357] O orixinal di: *Serás vello cancarín; terál-a sarna i-o sarampín.* / ms: *y-o*.

(es) *Si la locura fuese dolorosa, en cada casa darían voces.* (Castillo) / *Si la locura fuere con dolor, en cada casa habría clamor.* (Id.) / *Si la locura fuera dolores, en cada casa darían voces.* (Correas)

13818. **Si a vello queres chegar, bótate un neto a tragar.** (ms-SA: seminarista anónimo: algún lugar da provincia da Coruña)

13819. **Si comes mañán, non morres hoxe.** (mc: Santiago / ms-SA: Carballo)

13820. **Si con malvas te curas, mal vas.** (mc: Tuiriz, Monforte)

(es) *Si te curas con malvas, mal vas.* (Castillo)

Juega, como el castellano con malvas y mal vas.

13821. **Si che doe a barriga, dálle cunha ortiga.** [4359] (mc: Sarria)

Var.: *Si che doe a barriga, raña cunha ortiga.* (Velle)

13822. **Si che doe a cabeza, dálle contra unha artesa.** (mc: Velle)

13823. **Si che doi a barrigha, rasca contra unha vigha.** (ms-SA: Jesús Ferro Ruibal: Rebón, Moraña, PO)

13824. **Si che doi as muelas, rascas con ortighas.** (ms-SA: Juan Benito Filloy Rial: Graba, Silleda, PO)

13825. **Si che morde un alacrán, busca viño e busca pan que mañá te enterrarán.** (ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar de Galicia)

13826. **Si che morde un alacrán, vai ó viño e mais ó pan, que te enterrarán mañán.** (mc: Santiago)

(es) *Si te pica el alacrán, no comerás mucho pan; si la víbora no vivirás media hora, si el escorpión, coge la pala y el azadón; y si te muerde la paniquesa cerca estás ya de la fuesa.* (Aragón-R. Marín) / *Si te pica el alacrán, campanitas a doblar.* (R. Marín) / *Si te muerde el alacrán, traigan la pala y el azadón.* (Correas) / *Si te pica el alacrán, que te cante el sacristán.* (R. Marín / Castillo) / *Si te pica el alacrán, llama a cura y sacristán.* (Castillo)

13827. **Si che morde unha gonicela, busca camisa prá terra.** [4360] (ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar de Galicia)

13828. **Si che morde unha pinta, namais che queda un día de vida.** [4361] (mc: Santiago)

(es) *Si te pica la salamanquesa, toma la pala y vete a la iglesia.* (Castillo) (ct) *Picada de salamandra, toc de campana.* (Ricart)

13829. **Si che pica a delunciela, busca pan e busca cera que mañá che darán terra.** (ms)

13830. **Si che pica a denociña, vai preparando a caixiña.** (ms-SA: seminarista anónimo: algún lugar da provincia da Coruña)

13831. **Si che pica un abellón, sete anos de perdón.** (ms: Santiago)

13832. **Si che pica un abillón, busca cruz e pendón.** [4362] (mc: Santiago)

13833. **Si che pica un alacrán, as campanas tocarán.** (mc: Santiago)

Var.: *Si te morde un alacrán, campana che tocarán.* (Páramo)

(es) *Si te pica el alacrán, no comerás mucho pan; si la víbora no vivirás media hora, si el escorpión, coge la pala y el azadón; y si te muerde la paniquesa cerca estás ya de la fuesa.* (Aragón-R. Marín) / *Si te pica el alacrán, campanitas a doblar.* (R. Marín) / *Si te muerde el alacrán, traigan la pala y el azadón.* (Correas) / *Si te pica el alacrán, que te cante el sacristán.* (R. Marín / Castillo) / *Si te pica el alacrán, llama a cura y sacristán.* (Castillo)

13834. **Si che pica un alacrán, coce pan.** [4363] (mc: Santiago)

(es) *Si te pica el alacrán, no comerás mucho pan; si la víbora no vivirás media hora, si el escorpión, coge la pala y el azadón; y si te muerde la paniquesa cerca estás ya de la fuesa.* (Aragón-R. Marín) / *Si te pica el alacrán, campanitas a doblar.* (R. Marín) / *Si te muerde el alacrán, traigan la pala y el azadón.* (Correas) / *Si te pica el alacrán, que te cante el sacristán.* (R. Marín / Castillo) / *Si te pica el alacrán, llama a cura y sacristán.* (Castillo)

13835. **Si che pica un alacrán, o enterro é pra mañán.** [4364] (mc: Santiago)

(es) *Si te pica el alacrán, no comerás mucho pan; si la víbora no vivirás media hora, si el escorpión, coge la pala y el azadón; y si te muerde la paniquesa cerca estás ya de la fuesa.* (Aragón-R. Marín) / *Si te pica el alacrán, campanitas a doblar.* (R.

[4358] ms: *fora dolorosa*.
[4359] ms e ms4: *raña-a*.
[4360] O orixinal di: *Si che morde un'a gonicela busca camisa pra terra.*
[4361] ms: *namais che queda unha vida*.
[4362] ms: *pica o abillon*.
[4363] ms: *pica o alacran*.
[4364] ms: *Se che pica*.

Marín) / *Si te muerde el alacrán, traigan la pala y el azadón.* (Correas) / *Si te pica el alacrán, que te cante el sacristán.* (R. Marín / Castillo) / *Si te pica el alacrán, llama a cura y sacristán.* (Castillo)

13836. **Si che pica un alacrán, podes chamar o cura e o sacristán.** (ms-SA: Luís Vázquez Veiga)

13837. **Si che pica un alacrán, podes ir buscar o cura, que pó adro vas mañán.** [4365] (ms: Santiago)

13838. **Si che pica un alacrán, vai buscando sancristán.** (mc: Santiago / Emilio Segade Vidones)

(es) *Si te pica el alacrán, no comerás mucho pan; si la víbora no vivirás media hora, si el escorpión, coge la pala y el azadón; y si te muerde la paniquesa cerca estás ya de la fuesa.* (Aragón-R. Marín) / *Si te pica el alacrán, campanitas a doblar.* (R. Marín) / *Si te muerde el alacrán, traigan la pala y el azadón.* (Correas) / *Si te pica el alacrán, que te cante el sacristán.* (R. Marín / Castillo) / *Si te pica el alacrán, llama a cura y sacristán.* (Castillo)

13839. **Si che pica unha abella, sete anos de pena.** (ms: Santiago)

13840. **Si che pica unha denucilla, vai buscando curillas.** (ms-SA: Emilio Segade Vidones)

13841. **Si che pica uno, avisa o cura e o sacristán.** (ms-SA: Celestino López López: Brai, San Vicenzo de Curtis, Vilasantar, C)

13842. **Si che [pica] unha colebra, hai remedio para ela.** [4366] (ms-SA: Perfecto Esparís Freire: Santa María de Viceso, Brión, C)

13843. **Si o alacrán vise e a víbora ouvise, non houbera xente que vivise.** (mc: J.T.)

(pt) *Se o alicranço visse e a bicha ouvisse, não havia ninguém que no mundo existisse.* (Chaves) / *Se o escorpião visse e a víbora ouvisse, não havia homem que ao campo saísse.* (Chaves) (es) *Si el alacrán viera, y la víbora oyera, no había hombre que al campo saliera.* [4367] (R. Marín) / *Si la víbora viera y el alacrán oyera, no habría criatura que al campo saliera.* (Id.)

Vana creencia del vulgo, tanto en lo que se refiere a la falta de los sentidos a que alude el refrán, como a la extrema gravedad que atribuye a la picadura de los animales que se citan.

13844. **Si queres andar de perna lixeira, toma auga da herba rateira.** [4368] (mc / ms4: F.V.S.)

13845. **Si queres chegar a vello, garda aceite no pelello.** (mc: F.L.)

(es) *Si quieres llegar a viejo, guarda aceite en el pellejo.* (Sbarbi)

13846. **Si queres chegar a vello, sube a costa como vello.** [4369] (mc: A.S.A. / ms18,01r)

(es) *Si quieres llegar como joven, anda como viejo.* (Castillo)

13847. **Si queres que o teu meniño creza, ca auga do cu lávalle a cabeza.** (mc: Corme)

13848. **Si queres tolear, lava a cabeza e vaite deitar.** (mc: Parga-F.V.S.)

(es) *Si quieres enfermar, lávate la cabeza y vete a echar.* (Castillo)

Sin fundamento como el ya anotado: *Se queres enfermar...*

13849. **Si queres ver cómo é o teu corpo, mira o do porco.** (mc e ms: Santiago)

13850. **Si queres ver o teu corpo, abre un porco.** (ms-LU: seminarista anónimo: Ferreira de Pantón, LU)

13851. **Si queres ver o teu home sao, dálle avelao.** (mc: M.V.)

Var.: Como: *Se queres ter a teu home sao...*

13852. **Si queres vivir sano, faite vello temprano.** (ms-SA: José M. Gulías Rivas: Forcarei, PO)

13853. **Si souperan o mérito da ruda, colleríana hasta pola lúa.** [4370] (ms-LU: seminarista anónimo: Pobra do Brollón, LU)

13854. **Si te morde a doniña, prepara a sabaniña.** (mc: J.T.)

Var.: *Si te morde unha delouciña, busca confesar axina.* (R. Caruncho, *Diario de Avisos*) / *Si te morde unha donicela, busca camisa prá terra.* (Buciños) / *Si te pica a donicela, chama o cura i-encende a vela.* (ms: Carballedo / ms4: F.V.S) [4371] *V.S* / *Si te morde unha donicela, busca pan e busca vela que mañán estarás sobre a terra.* (Tuiriz / ms4: FVS)

Doniña es uno de los muchos nombres que se dan a la comadreja en Galicia. Los Diccionarios registran: donicela, donociña y

[4365] Contén a indicación *Miscelánea* no ms.

[4366] O orixinal di: *Si che unha colebra hay remedio para ela.*

[4367] ms: *Si el escorpión*

[4368] ms4: *da perna*.

[4369] ms18,01r: *rube a costa*.

[4370] Refrán que fai referencia ós bos efectos terapéuticos da ruda.

[4371] ms: *y-e*.

denosiña. A su mordedura se atribuye una excepcional gravedad, sin fundamento alguno. El refrán alude a la sábana para amortajar a la víctima. Delouciña, como donosiña, no figura en los Vocabularios gallegos.

13855. **Si te morde a rela, podes buscar a Sabela.** (mc e ms: La Gudiña)

Según Carré Alvarellos, *rela* es la polilla u oruga que destruye la madera. En La Gudiña dan este nombre a un insecto amarillo, que vive entre las hierbas de los prados. Según los naturales, pica a los perros y les inocula la rabia. Se considera al insecto muy peligroso, sin fundamento científico alguno. (mc) / Pica a los perros y les inocula la hidrofobia. Se le considera muy ponzoñosa, de ahí el refrán. (ms)

13856. **Si te morde a salamanca, busca o rodo ca palanca; º, busca o cura i-o sancristán; si te morde a donicela, busca camisa prá terra.** (ms: Seixo do Bolo)

13857. **Si te morde a víbora ou o viborón, busca a aixada i-o aixadón.** [4372] (ms11,25: Gudiña / mc)

(es) *Si te pica el alacrán no comerás mucho pan; si la víbora no vivirás media hora, si el escorpión, coge la pala y el azadón; y si te muerde la paniquesa, cerca estás ya de la fuesa.* (Aragón-R. Marín) / *Si la víbora te pica, no hay remedio en la botica.*

Para hacer la sepultura. Hay multitud de paremias gallegas que atribuyen los mismos mortíferos efectos a la picadura de otros animales. / ms: Es la víbora o bicho de coller. En Pentes se le da el nombre de viborón y se le considera sumamente venenoso. Doniña de paredes. Es la comadreja. Vence a la culebra y a la víbora; se le cree muy ponzoñosa. Los niños que tienen miedo le dicen: *Garrida bonita, garrida bonita*. Los que no la temen, dicen *¡Ama do cura! Cazola queimada*.

13858. **Si te morde a salamandra, busca o rodo i-a palanca.** (ms8,21v: Orense)

13859. **Si te morde o alacrán, busca viño e busca pan, sacerdote e sacristán, que mañá te enterrarán.** (mc: Orense, Chao de Amoeiro)

Var.: *Si te morde o alacrán colle leña e coce pan que mañá te enterrarán.* (mc: Buciños / mc e ms: J.T.) / *Si te morde un alacrán, busca cregos, coce pan*. (mc: R.C. *Diario de Avisos*) / *Si te morde un alacrán, busca viño e pan que mañán te enterrarán*. (ms-SA: José Duro Quintela: Burres, Arzúa, C) / *Si te morde un alacrán, garda viño e garda pan que mañá te enterrarán*. (mc: Goyás, Pontevedra) / *Si te morde un alacrán, campana che tocarán*. (mc: Páramo-F.V.S.) / *Si te roe o alacrán, busca cera e mais o pan*. (mc: R. Marín) / *Si te morde un alacrán, busca viño e pan que mañán te enterrarán.* (ms-SA: Manuel Casal García: Santiago de Compostela, C)

(es) *Si te pica el alacrán no comerás mucho pan; si la víbora no vivirás media hora, si el escorpión, coge la pala y el azadón; y si te muerde la paniquesa, cerca estás ya de la fuesa.* (Aragón-R. Marín) / *Si te pica el alacrán; campanitas a doblar.* (R. Marín) / *Si te muerde el alacrán, traigan la manta y el cabezal.* (Id.) / *Si te pica el alacrán que te cante el sacristán*. (R. Marín / Castillo) / *Si te pica el alacrán, llama a cura y sacristán.* (Castillo)

Lo del vino y lo del pan, alude a la comida que suelen dar a los sacerdotes y familiares que de lejos acuden al entierro.

13860. **Si te morde un alacrán, deixa viño e deixa pan que mañá te enterrarán.** [4373] (ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar do norte da provincia de Lugo)

13861. **Si te morde un bacorelo, busca a cera pró enterro.** (ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar do norte da provincia de Lugo)

13862. **Si te morde un bacorelo, busca cera pró enterro.** [4374] (mc: Quiroga / ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar da provincia de Lugo)

13863. **Si te morde un lavacú, busca tablas pró teu ataú.** [4375] (mc / ms4: F.V.S.)

13864. **Si te morde unha donicela, busca pan, busca codela, que mañán estarás sobre a terra.** [4376] (mc: Santiago / ms-SA: Manuel Casal García: Santiago de Compostela, C)

13865. **Si te morde unha donicela, busca viño e busca vela que mañá che darán terra.** (ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar da provincia de Lugo)

13866. **Si te morde unha culebra, remedio terás pra ela.** (mc: Santiago)

[4372] ms: *y-o aixadón*.

[4373] O orixinal di: *Si te morde un alacrán, deixa viño e dexa pan, que maña te enterrarán.*

[4374] ms-LU: *vacurelo, po enterro*.

[4375] mc: *teblas*.

[4376] ms: *sobre da terra*.

13867. **Si te pica o culebrón, terás que ir ó boticón.** (mc: Santiago)

13868. **Si te pica un alacrán, busca cura e sacristán.** (ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar da provincia de Lugo)

13869. **Si te pica un alacrán, chama o cura e o sancristán.** [4377] (ms-SA: J. M. Barral Sánchez / ms-SA: Manuel Casal García: Santiago de Compostela, C)

13870. **Si te roe a sacabeira, chama o cura á cabeceira.** (mc: J.T.)

(es) *Si te pica la salamanquesa, toma la pala y vete a la iglesia.* (Castillo) (ct) *Picada de salamandra, toc de campana.* (Ricart)

Alude a la salamandra.

13871. Si te roe o alacrán, busca viño e busca pan que mañá te enterrarán; si te roe a donicela, pon a sábana i-a vela. (mc: A.N.)

(es) *Si te pica el alacrán no comerás mucho pan; si la víbora no vivirás media hora, si el escorpión, coge la pala y el azadón; y si te muerde la paniquesa, cerca estás ya de la fuesa.* (R. Marín: Aragón) / *Si te pica el alacrán; campanitas a doblar.* (R. Marín) / *Si te muerde el alacrán, traigan la manta y el cabezal.* (Id.) / *Si te pica el alacrán que te cante el sacristán.* (R. Marín / Castillo) / *Si te pica el alacrán, llama a cura y sacristán.* (Castillo)

13872. **Si te roi a adesa, encende a vela e pon a mesa.** (mc: A.N.)

(es) *Si te pica el alacrán no comerás mucho pan; si la víbora, no vivirásmedia hora; si el escorpión, coge la pala y el azacón; y si te muerde la paniquesa, cerca está ya de la fuesa.* (R. Marín: Aragón) / *Si te pica la salamanquesa, toma la pala y vete a la iglesia.* (Castillo) (ct) *Picada de salamandra, toc de campana.* (Ricart)

Hay amplias correspondencias en el refranero castellano, de las que entresacamos las más afines.

13873. **Si te roi un alacrán, busca cera e mais o pan, e si te roi a adelouciña, buscaos inda máis axiña.** [4378] (mc e ms4: M.L. / ms4: F.V.S.)

Var.: *Si te roe o alacrán, buscarás a cera e mailo pan, e si te roe a delouciña, buscaralo máis axiña.* (ms5,136: Mondoñedo, Mayan) / *Si te roe o alacrán, busca viño e busca pan que mañá te enterrarán; si te roe a donicela, pon a sábana i-a vela*. (mc: A.N.)

(es) *Si te pica el alacrán no comerás mucho pan; si la víbora no vivirás media hora, si el escorpión, coge la pala y el azadón; y si te muerde la paniquesa, cerca estás ya de la fuesa*. (R. Marín: Aragón) / *Si te pica el alacrán; campanitas a doblar.* (R. Marín) / *Si te muerde el alacrán, traigan la manta y el cabezal.* (Id.) / *Si te pica el alacrán que te cante el sacristán.* (R. Marín / Castillo) / *Si te pica el alacrán, llama a cura y sacristán*. (Castillo)

Adelouciña, variante de delouciña que tampoco se ha recogido en nuestros Diccionarios.

13874. **Sin pan e carne non hai bon sangue.** (mc: Villanueva, Lalín-F.V.S.)

(es) *Sin pan ni carne, no se sustenta buena sangre.* (Castillo)

13875. **Sobre brevas, auga non bebas.** (mc: J.P.)

(es) *Sobre brevas, agua no bebas.* (Castillo) / *Sobre brevas no bebas* (agua). (Correas) / *Sobre brevas, vino bebas.* (Id.)

13876. **Sopas de leite e bon viño póñenme noviño.** (mc: Lugo)

13877. **Sopas de pan e viño fan do vello mociño.** (mc: Páramo)

Var.: *Queixo, leite, ovos, viño fan do vello mociño.* (J.P.)

13878. **Tendo salú e comendo ben, o traballar non mata a ninguén.** (mc: M.V.)

Var.: *Tendo salú e comendo ben, o traballo non mata a ninguén.* (J.T.)

13879. **Todos temos un leiro en Toledo.** [4379] (mc: Viana, Chantada-F.V.S. / ms14,17)

Toledo, derivado popular de *tolo*, y el refrán equivale al cast.: *De músico, poeta y loco, todos tenemos un poco*.

13880. **Tres horas dorme o que é santo e catro o que non é tanto.** [4380] (mc: Santiago)

13881. **Un cego non pode levar a outro pola man.** (mc: Buciños / ms18,65v: Santiago)

(es) *Si un ciego guía a otro ciego, ambos dan en el hoyo.* (Sbarbi) / *Un ciego mal guía a otro ciego.*

Conocido proverbio bíblico que, además de su sentido directo, se aplica figuradamente a quien se deja aconsejar de personas sin prudencia.

13882. **Un cura condenarse i-un ciruxano morrer, dúas cousas malas de creer.** [4381]

[4377] ms-SA (Manuel C.): *che pica, sacristán*.

[4378] ms4(F.V.S.): *busca cera e moito pan, buscos inda*; ms4: *e mail-o pan, busc'os*.

[4379] ms14,17: *Todos timos*.

[4380] ms: *o qu'é santo*.

(mc: Buciños / ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar da provincia de Lugo)

13883. **Un ovo sin sal, dúas veces fai mal.** ()

13884. **Un ovo sin sal, sete anos fai mal.** (ms: Sta. Eugenia de Asma)

13885. **Un tolo é malo facelo, pro despois fai rir a xente.** (mc: Meilán)

13886. **Un tolo nunca deixou a casa en paz.** (mc: Sarria)

13887. **Unha xordeira ben adeministrada val máis que unha criada.** [4382] (mc: Carballedo)

13888. **Unha xordeira ben administrada vale máis que unha boa criada.** (ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar de Galicia)

13889. **Val máis bon médico que bon crédito.** (mc: Tuiriz, Monforte)

13890. **Vale máis algo podrido que non todo comido.** (ms-LU: seminarista anónimo: Pol, LU)

13891. **Vale máis un bon médico que un bon crédito.** (ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar de Galicia)

13892. **Vale máis podrido que mal comido.** (ms8,05r: Silvarrey)

13893. **Vale moito unha xordeira ben administrada.** [4383] (mc: Tuiriz, Monforte)

13894. **Vello que hincha e mozo que mirra, pouca vida.** (mc: M.V.)

13895. **Vello que hincha, logo revincha.** [4384] (mc: M.L.)

Var.: *Vello que hincha, na cova revincha.* (A.N.)

13896. **Vén a morte e non sabe de qué sorte.** [4385] (mc: A.S.A. / ms10,043r: *D.E.*)

(es) *No hay más que una muerte; pero hay muchas muertes.* (Sbarbi) / *Muerte cierta, hora incierta.* (R. Marín)

13897. **Ves o porco, ves o teu corpo.** (ms5,029)

13898. **Villao farto, pé durmente.** (mc: A.S.A.)

Var.: *Barriga quente, pé dormente.* (J.P.) [4386]

(pt) *Barriga farta pé dormente.* (Chaves) / *Barriga quente pé dormente.* (Chaves) (es) *Barriga caliente, pie durmiente.* (Correas)

13899. **Villás farto, pé durmente.** (ms21,08r: Bermés)

13900. **Viño bon e home valente pouco duran.** [4387] (mc: Tuiriz, Monforte-F.V.S.)

(pt) *Valentes e vinho bom, duram pouco.* (Chaves) (ct) *Hòme valent y bota de ví, pronte donen fí.* (Alberola)

13901. **Viño con mel sabe mal pero fai ben.** (mc: *Vida Gallega*)

13902. **Viño de cuba grande e caldo de pote pequeno.** (mc: Aguada, Carballedo / ms4: F.V.S.)

Tienen el mejor sabor.

13903. **Viño de probe e pan de rico.** (mc: Viana, Chantada-F.V.S. / ms14,17)

13904. **Viño de ricos e pan de pobres.** (ms-LU: Paco de Seoane: Buciños, Carballedo, LU)

13905. **Viño do ano n'o bebas, anque sea sobre as frebas.** [4388] (mc: J.P.)

13906. **Viño vello pra beber, médicos vellos pra curar e amigos vellos pra tratar.** (mc: S.P.P.-*Ultreya*)

(pt) *Vinho, aceite e amigo, o mais antigo.* (Chaves) (es) *Vino, amigo, tocino y aceite, los más viejos prefiero.* (R. Marín)

13907. **Viño blanco e muller, o primeiro que viñer.** (mc: M.V.)

13908. **Viruelas e sarampelo, tres veces ó pelo.** (mc: J.T.)

(pt) *Bexigas e serampelo, três vezes vem ao pêlo.* (Chaves)

13909. **Vou tomar os baños que, si non me sanan, lavo.** (ms5,121: Trapero)

13910. **Xorobas e manías cúranse con milagros.** (mc: Buciños)

Da a entender lo difícil que es curarlas.

Causas y efectos

13911. **O que non nace, non morre.** (mc e ms4: J.T. / ms4: F.V.S.)

Var.: *O que non nace, non morre, y-o que non anda, non tropeza.* (Buciños-F.V.S.)

(es) *Quien no anda no tropieza.* (R. Marín)

(ct) *El que no va no entropeça.* (Alberola)

MÉDICOS. V. tamén *Medicina. Higiene, Oficios*.

13912. **De médico, poeta e louco, todos temos un pouco.** (ms10,038v: *D.E.*)

13913. **Médico inocente mata moita xente.** (ms10,038v: *D.E.*)

13914. **Nin médico mozo nin barbeiro vello.** (ms10,038v: *D.E.*)

13915. **O médico e o abogado non-o traias enganado.** (ms10,038v: *D.E.*)

[4381] ms: *y-on, duas cosas*; ms-LU: *i-on, malas de creer*.

[4382] ms: *administrada*.

[4383] mc: *adeministrada*.

[4384] V. *A vella que hincha, na cova rincha* en *Edades* (*Ancianidad*). / ms4: *logo rincha*.

[4385] En ms10,043r s.v. *Muerte*.

[4386] ms: *durmente*. Jacinto del Prado recolle o refrán coa forma *dormente*.

[4387] ms4: *dura*.

[4388] ms: *sobr'as frebas*.

13916. **Ó médico pagalo e creelo.** (ms10,038v: *D.E.*)
13917. **Ó médico, ó confesor i-ó abogado fálalle craro.** (ms10,038v: *D.E.*)
13918. **O que o médico erra, encóbreo a terra.** (ms10,038v: *D.E.*)
13919. **Se tes médico amigo, quítalle a pucha e mándao á casa do teu amigo.** (ms10,038v: *D.E.*)
13920. **Un médico cura, dous dudan, e tres morte segura.** [4389] (ms15,44)

MEDIDA

13921. **A derradeira medida sempre foi mala de encher.** (ms10,038v: *D.E.*)
13922. **Coa medida que midas, tamén ti serás medido.** (ms10,038v: *D.E.*)
13923. **Como medires serás medido.** (ms10,038v: *D.E.*)
13924. **Nas túas contas, medidas acuguladas e, nas alleas, sempre axustadas.** (ms10,038v: *D.E.*)
13925. **Non se pode medir todo por un igual.** (ms10,038v: *D.E.*)

MEJOR

13926. **Millor é baixarse que descabezarse.** (ms10,040r: *D.E.*)
13927. **Millor é crebarse que rebaixarse.** (ms10,040r: *D.E.*)
13928. **Millor é non saber que mal saber.** (ms10,040r: *D.E.*)
13929. **Millor é que digan quen está alá que quen está acá.** (ms10,040r: *D.E.*)
13930. **Millor se garda o que con traballo se gana.** (ms10,040r: *D.E.*)

MEMORIA

13931. **Memorias sin diñeiro molestan ó recadeiro, ó pasaxeiro e ó viaxeiro.** (ms10,039r: *D.E.*)
13932. **O que non ten memoria, ten que ter pés.** (ms10,039r: *D.E.*)

MENGUANTE. V. tamén *Luna*.

13933. **No minguante da lúa non sementes cousa algunha.** (ms10,040r: *D.E.*)

MENTA

13934. **Non sei que ten a menta, que nunca mal senta.** (ms10,039r: *D.E.*)

MENTIRA. V. tamén *Falsedad*.

13935. **A alpargata i-a mentira, en vez de encoller, estira.** [4390] (mc: Lulle, Samos)
13936. **A la i-a mentira sempre estira.** [4391] (mc: Lulle)
13937. **A mentir logo se adeprende.** [4392] (mc, ms3 e ms4: M.V. / ms10,040r: *D.E.*)
13938. **A mentira de algo é filla.** [4393] (mc: M.V.)
(es) *La mentira es hija del diablo.* (R. Marín) / *ms: Sbarbi* / *La mentira, del diablo es hija.* (mc: Sbarbi / ms: R. Marín)
13939. **A mentira e o comprar anda á par.** (ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar de Galicia)
13940. **A mentira e o comprar andan á par.** (mc: Tuiriz, Monforte)
13941. **A mentira i-o señor, canto máis grande, mellor.** [4394] (mc: Buciños-F.V.S. / ms-LU: seminarista anónimo: Buciños, Carballedo, LU)
13942. **A mentira presto é collida.** [4395] (mc: Tuiriz, Monforte / ms-SA: seminarista anónimo: algún lugar de Galicia)
(pt) *A mentira sempre é vencida.* (Chaves)
(es) *La mentira anda con muletas, y la verdad sin ellas.* (R. Marín)
13943. **A mintira anda barata.** [4396] (ms10,040r: *D.E.*)
13944. **A mintira e a troita queren ser gordas.** [4397] (ms10,040r: *D.E.*)
13945. **A mintira é de cristal e por ela traslócese a verdá.** [4398] (ms10,040r: *D.E.*)
13946. **A mintira logo é collida.** [4399] (ms10,040r: *D.E.*)
13947. **A mintira non paga alcabela e mais hai quen ten conta dela.** [4400] (ms10,040r: *D.E.*)
13948. **A mintira non ten pés e non para de correr.** [4401] (ms10,040v: *D.E.*)
13949. **A mintira non ten pés nin ten cabeza.** [4402] (ms10,040r: *D.E.*)

[4389] Indica *Médicos*. V. *Oficios*.

[4390] ms: *alparagata y a*.
[4391] ms: *y a*.
[4392] ms3 e ms4: *logo un deprende*; ms10: *A mintir*. En ms10 s.v. *Mentir*.
[4393] ms: *d'algo*.
[4394] ms: *y o*; ms4: *mintira*; ms-LU: *mintira millor*.
[4395] ms-SA: *cullida*.
[4396] En ms10 s.v. *Mentir*.
[4397] En ms10 s.v. *Mentir*.
[4398] En ms10 s.v. *Mentir*.
[4399] En ms10 s.v. *Mentir*.
[4400] En ms10 s.v. *Mentir*.
[4401] En ms10 s.v. *Mentir*.

13950. **A mintira nunca ten moita vida.** [4403] (ms10,040v: *D.E.*)

13951. **A quen esté afeito a mentir, non lle dar creto.** (ms18,19r)

13952. **A quen esté afeito a mentir, non lle des creto.** [4404] (mc: C.A.)

(pt) *Quem mente três vezes, não é acreditado uma.* (Chaves) (es) *A quien una vez miente, no se le ha de dar entera fe otra vez.* (Correas)

13953. **A rapaciño mentireiro non perdóne-las azoutas.** [4405] (mc: M.V.)

13954. **Cai máis pronto o mentireiro có coxo.** (ms21,04v: Bermés)

13955. **Cai máis pronto un mentiroso c'on coxo.** (ms-LU: Trini Figueiras: San Salvador de Asma, Chantada, LU. Convento Las Córneas)

13956. **Caise máis axiña un mentiroso c'on coxo.** (ms-LU: Jesús Redondo C.: Outeiro de Rei, LU)

13957. **Cazadores, xastres e zapateiros son os máis mintireiros.** [4406] (ms10,040v: *D.E.*)

13958. **De largas terras, barallas gordas.** (mc: Buciños)

Var.: *De longas terras, barallas gordas.* (ms4: C.A. *A Nosa Terra*)

(pt) *De longas vias, longas mentiras.* (Chaves) (es) *De lejanas regiones, mentiras a montones.* (Correas) (ct) *De tèrres apartaes, mentires a pataes.* (Alberola)

13959. **Di mintira e sacarás verdá.** [4407] (ms10,040v: *D.E.*)

13960. **En terra allea, o que moito se confesa, máis penitencia leva.** [4408] (ms4 e mc: C.A.)

13961. **Faille caso a Mateo que minte como eu.** (ms-SA: Manuel Rodríguez Gamallo: Tomonde, Cerdedo, PO)

13962. **Hasta a primeira, por non mentir, que é palabra de cumplir.** (ms: Sta. Eugenia de Asma)

13963. **Máis corre un coxo que un mentireiro.** (ms18,54r: *Vida Gallega*)

13964. **Máis corre un coxo que un mentiroso.** (mc: R. Caruncho)

(pt) *Mais depressa se apanha um mentiroso que um coxo.* (Chaves) (es) *Más presto se coge un mentiroso que un cojo.* (Sbarbi) (ct) *Més pronte s'agarra a un mentirós qu'a un coixo.* (Alberola)

13965. **Máis pronto se pilla a un mentiroso c'on coxo.** (ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar da provincia de Lugo)

13966. **Máis val dicir mentiras que parezan verdades que verdades que parezan mintiras.** [4409] (ms10,040v: *D.E.*)

13967. **Mentir n'é habilidá.** (ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar da provincia de Lugo)

13968. **Mentireiro con gracia gusta escoitalo.** [4410] (mc: C.A. *A Nosa Terra*)

Var.: *Mentir con gracia quer sabidencia.* (C.A.-*A Nosa Terra*)

(es) *Mentiras hay que dan gusto.* (R. Marín)

13969. **Mete mintira e sacarás verdá.** [4411] (ms10,040v: *D.E.*)

13970. **Minte canto quer e esbardalla canto pode.** [4412] (ms10,040r: *D.E.*)

13971. **Mintir con gracia quere sabencia.** [4413] (ms10,040r: *D.E.*)

13972. **Mintir non é deshonra, mais é cousa de mala persoa.** [4414] (ms10,040r: *D.E.*)

13973. **Mintireiro con labia quer certa gracia.** [4415] (ms10,040v: *D.E.*)

13974. **Mintireiro de gracia quer moita labia.** [4416] (ms10,040v: *D.E.*)

13975. **Na boca do mentiroso o certo faise dudoso.** (mc: Buciños / ms4: F.V.S.)

Var.: *De boca do mentiroso, o certo faise dudoso.* (Buciños)

(es) *Es pena del mentiroso que, cuando dice la verdad no se le cree.* (Sbarbi) / *El mentiroso, no es creido cuando dice la verdad.* (Id.) (ct) *Del mentirós, ningú creu les veritats.* (Alberola)

13976. **No mintir n'hai regra.** (mc: Buciños)

13977. **Non minte, non sabe o que sinte.** [4417] (ms10,040r: *D.E.*)

13978. **O mentir n'é habilidá.** [4418] (mc: M.V. / ms21,26r: Bermés)

Var.: *O mentir non é habilidá senón deci-la verdá.* (ms4: C.A. *A Nosa Terra*)

[4402] En ms10 s.v. *Mentir*.
[4403] En ms10 s.v. *Mentir*.
[4404] ms4: *está, dar creto*.
[4405] O orixinal di: *A rapaciño mentireiro, non perdonel-as azoutas.* / mc: *mintireiro*.
[4406] En ms10 s.v. *Mentir*.
[4407] En ms10 s.v. *Mentir*.
[4408] mc: *muito se confesa*.
[4409] En ms10 s.v. *Mentir*.
[4410] ms4: *Mintireiro*.
[4411] En ms10 s.v. *Mentir*.
[4412] En ms10 s.v. *Mentir*.
[4413] En ms10 s.v. *Mentir*.
[4414] En ms10 s.v. *Mentir*.
[4415] En ms10 s.v. *Mentir*.
[4416] En ms10 s.v. *Mentir*.
[4417] En ms10 s.v. *Mentir*.
[4418] ms21,26r: *non é*.

13979. **O mintir e o compadrar, andan á par.** [4419] (ms10,040r: *D.E.*)

13980. **O mintir non ten alcabala, por eso o usan tantos noramala.** [4420] (ms10,040r: *D.E.*)

13981. **O mintir pide memoria.** [4421] (ms10,040r: *D.E.*)

13982. **Ó mintireiro, cando di a verdá, ninguién creto lle dá.** [4422] (ms10,040v: *D.E.*)

13983. **O que compra e mente, a faltriqueira llo sente.** (ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar de Galicia)

13984. **O que compra e minte, a bolsa llo sinte.** [4423] (ms21,07v: Bermés / ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar da provincia de Lugo)

13985. **O que compra e minte, na súa bolsa o sinte.** (ms-SA: José M. Gulías Rivas: Forcarei, PO)

13986. **O que compra e minte, o bolsillo llo sinte.** (ms8,12v: O. de Rey)

13987. **O que dixo que nunc'a nadia pediu, mintiu.** (ms15,16)

13988. **O que merca e minte, a bulsa llo sinte.** (mc: M.L.)

(pt) *Quem compra e mente, na bolsa o sente.* (Chaves) (es) *Quien merca e miente, su bolsa lo siente.* (R. Marín)

13989. **O que minte e come pescado, ten que ter moito cuidado.** (ms8,57r: Breijo)

13990. **O que o seu mal pon a outro, aínda non sabe pouco.** (ms21,16r: Bermés)

13991. **O que paga e minte, a carteira llo sinte.** [4424] (ms-SA: José Campos Lourido: Santo Ourente de Entíns, Outes, C)

13992. **O que perde algo e di que non-o sinte, minte.** (ms15,15)

13993. **O que quere saber, mentiras nel.** (mc: Carballedo / ms4: F.V.S.)

(es) *A quien quiera saber, mentiras en él.* (R. Marín) / *A quien quiera saber, poquito y al revés.* (Id.)

13994. **O que se vai confesar e mentiu, éralle mellor non ir.** (ms8,46r: O. de Rey)

13995. **O que sempre minte, nunca engana.** [4425] (ms10,040r: *D.E.*)

13996. **O que seu mal achaca a outro, din que non sabe pouco.** [4426] (mc: J.P.)

13997. **O que vende e mente, a bolsa llo sente.** (ms-LU: seminarista anónimo: Buciños, Carballedo, LU)

13998. **O vello mente ben na súa terra; o mozo na allea mente que rabea.** (mc)

(pt) *Velho na sua terra e o moço na alheia, sempre mentem de uma maneira.* (Chaves) (es) *El viejo en su tierra y el mozo en la ajena, mienten de una manera.* (R. Marín)

13999. **Onde un ha d'ir, non ha de mentir.** [4427] (mc: M.V. / ms21,26r: Bermés / ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar da provincia de Lugo / Amador Darriba Míguez)

14000. **Os cachelos i-as mentiras, en quente.** (ms5,045: Cebrero)

14001. **Por mintir e andar en coiro non azoutan.** [4428] (ms10,040r: *D.E.*)

14002. **Porque lles digo mintiras ben me queren as viciñas.** [4429] (ms10,040v: *D.E.*)

14003. **Pregúntalle a Mateu se minte coma eu.** (ms21,15r: Bermés)

14004. **Primeiro cai o mintireiro que o coxiliqueiro.** [4430] (ms10,040v: *D.E.*)

14005. **Primeiro cae un mintireiro que un coxo.** [4431] (ms-SA: José Barreiro Somoza: Santa Mariña de Ribela, A Estrada, PO / Amador Darriba Míguez)

14006. **Primeiro cai un mentiroso que un coxo.** [4432] (mc: Sarria)

Var.: *Cae primeiro o mentiroso que o coxo.* (V.R. y A.R.) [4433]

(pt) *A mentira não tem pés.* (Chaves) (es) *Antes toman al mentiroso que al cojo; o antes cogen al mentiroso.* (Correas) (ct) *Més pronte s'agarra a un mentirós qu'a un coixo.* (Alberola)

Véase *Máis corre un coxo que un mentiroso*.

14007. **Primeiro se colle un mentireiro c'un coxo.** (ms-SA: Francisco Deán Rodríguez: Portosín, Porto do Son, C)

14008. **Quen de lonxe vén, mente como quer.** [4434] (mc: Carballino / ms4: F.V.S. / ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar da provincia de Lugo)

[4419] En ms10 s.v. *Mentir*.
[4420] En ms10 s.v. *Mentir*.
[4421] En ms10 s.v. *Mentir*.
[4422] En ms10 s.v. *Mentir*.
[4423] ms-LU: *mente sente*.
[4424] O orixinal di: *O que paga e minte a cartira llo sinte.*
[4425] En ms10 s.v. *Mentir*.
[4426] ms4: *o seu mal*.
[4427] ms: *n'ha*; mc: *On de*; ms-LU e ms21,26r: *Ond'un n'ha de mentir* / A. Darriba Míguez: *ha de ir*.
[4428] En ms10 s.v. *Mentir*.
[4429] En ms10 s.v. *Mentir*.
[4430] En ms10 s.v. *Mentir*.
[4431] A. Darriba Míguez: *mentireiro*.
[4432] ms: *cojo*; ms3: *cai*.
[4433] ms4: *Cai*.
[4434] ms-LU: *lexos*.

Porque es difícil comprobar sus afirmaciones.

14009. **Quen de lexos vén, mente como quer.** (ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar da provincia de Lugo)

14010. **Quen di o que sinte, non minte.** (mc: Buciños)

14011. **Quen me minte non me engana.** [4435] (ms10,040r: *D.E.*)

14012. **Quen minte logo se arrepinte.** [4436] (ms10,040r: *D.E.*)

14013. **Quen non sabe mintir, non sabe vivir.** [4437] (ms10,040r: *D.E.*)

14014. **Quen paga e mente, a bolsa llo sente.** (ms-SA: seminarista anónimo: Narla, Friol, LU)

14015. **Si ó comenzo non dices quén eres, non che creerán todo canto dixeres.** [4438] (mc: Tuiriz, Monforte / ms-SA: seminarista anónimo: algún lugar de Galicia)

14016. **Unha mentira ben composta moito val e pouco costa.** (mc: Corme)

14017. **Unha mentira ben composta vale moito e pouco costa.** (ms8,21r: Silvarrey)

14018. **Unha mentira ben posta muito vale e pouco costa.** (ms-SA: Francisco Canosa Quintáns)

14019. **Unha mintira de outra tira.** [4439] (ms10,040v: *D.E.*)

14020. **Unha mintira descobre outra axiña.** [4440] (ms10,040v: *D.E.*)

14021. **¿Estadísticas? en terra allea, que o que millor se confesa maior penitencia leva.** (mc: M.V.)

MERCADO. V. tamén *Comercio*.

14022. **A bo mercador, bo vendedor.** (ms10,039r: *D.E.*)

14023. **Antes quero mercar que rogar.** (ms10,039r: *D.E.*)

14024. **Ben entende aquel que merca e vende.** (ms10,039r: *D.E.*)

14025. **En mercar e vender non hai amigos.** (ms10,039r: *D.E.*)

14026. **Merca casa feita e terra onde nace a herba.** (ms10,039r: *D.E.*)

14027. **Merca por arrobas e vende, se podes, por onzas.** (ms10,039r: *D.E.*)

14028. **Merca que vendas se queres ganar.** (ms10,039r: *D.E.*)

14029. **Mercar tres sardiñas e vender cinco fritidas.** (ms10,039r: *D.E.*)

14030. **Mercar, pagando; e vender, non fiando.** (ms10,039r: *D.E.*)

14031. **Moitos van ó mercado e cada un co seu coidado.** (ms10,039r: *D.E.*)

14032. **Non merques de quen mercou, merca de quen herdou, que non sabe o que custou.** (ms10,039r: *D.E.*)

14033. **Non merques ó conecido nin ó fiado que sairás trompicado.** (ms10,039r: *D.E.*)

14034. **Non se debe mercar o que non se poida pagar.** (ms10,039r: *D.E.*)

14035. **O coiro i-o queixo mercalo a peso.** (ms10,039r: *D.E.*)

14036. **O que merca e fía, non mercará leiras nin viñas.** (ms10,039r: *D.E.*)

14037. **Quen anda de mercado en mercado, un atoparaio bo e outro malo.** (ms10,039r: *D.E.*)

14038. **Quen merca por xunto, mantense de balde se ten boa chave.** (ms10,039r: *D.E.*)

MERDA

14039. **A merda non ten orella.** (ms10,039v: *D.E.*)

14040. **A merda pra que non cheire, deixala estar queda.** (ms10,039r: *D.E.*)

14041. **A merda, bótalle terra pra que non feda.** (ms10,039r: *D.E.*)

14042. **A moita merda fede.** (ms10,039r: *D.E.*)

14043. **Algo ten a merda cando esterca a terra.** (ms10,039r: *D.E.*)

14044. **Cando é moita a merda, moito cheira.** (ms10,039r: *D.E.*)

14045. **Gábate, merda, que ó río te levan.** (ms10,039v: *D.E.*)

14046. **Máis vale ser media merda que merda e media.** (ms10,039v: *D.E.*)

14047. **Val máis ser media merda que merda enteira.** (ms10,039v: *D.E.*)

MESA. V. tamén *Comida*.

14048. **A mesa e a muller, ben forradas, se pode ser.** (ms10,039v: *D.E.*)

14049. **En mesa chea, a andorga chea.** (ms10,039v: *D.E.*)

14050. **Máis quero mesa farta que manteleiría branca.** (ms10,039v: *D.E.*)

14051. **Mesa de catalán, moita vianda e pouco pan.** (ms10,039v: *D.E.*)

[4435] En ms10 s.v. *Mentir*.
[4436] En ms10 s.v. *Mentir*.
[4437] En ms10 s.v. *Mentir*.
[4438] ms-SA: *a o comezo, cho creran*.
[4439] En ms10 s.v. *Mentir*.
[4440] En ms10 s.v. *Mentir*.

14052. **Mesa posta, mesa erguida, que o moito comer fai doer a barriga.** (ms10,039v: *D.E.*)

14053. **Nin mesa sin pan nin soldados sin capitán.** (ms10,039v: *D.E.*)

14054. **Non hai que sentarse á mesa posta sin saber o que costa.** (ms10,039v: *D.E.*)

14055. **Quen ve a mesa posta non sabe o que costa.** (ms10,039v: *D.E.*)

MESÓN

14056. **Cando fores ó mesón que a mesoneira sea túa parenta e o mesoneiro non.** (ms10,039v: *D.E.*)

14057. **Dios me dea mesón que sea da mesoneira e do mesoneiro non.** (ms10,039v: *D.E.*)

14058. **Léveme Dios ó mesón onde mande o mesoneiro e a mesoneira non.** (ms10,039v: *D.E.*)

14059. **Ninguén sería mesoneiro se non fose polo diñeiro.** (ms10,039v: *D.E.*)

14060. **Non te pares no mesón se non tes precisión.** (ms10,039v: *D.E.*)

METER

14061. **Ninguién se meta no que non deba.** (ms10,039v: *D.E.*)

14062. **Ninguién se meta no que non sabe.** (ms10,039v: *D.E.*)

14063. **Ninguién se meta onde non debe.** (ms10,039v: *D.E.*)

14064. **Ninguién se meta onde non-o chamen.** (ms10,039v: *D.E.*)

14065. **Onde outro mete o bico, podes meter ti o fuciño.** (ms10,039v: *D.E.*)

14066. **Se metes a man no teu seo, non dirás do malfado alleo.** (ms10,039v: *D.E.*)

MEZQUINO

14067. **Mórrese de sede o mesquiño e está no medio do río.** (ms10,039v: *D.E.*)

14068. **Na casa do mesquiño, cando hai pra pan non hai pra viño.** (ms10,039v: *D.E.*)

MIEDO

14069. **A quen medo lle teñen, o seu lle dan.** (ms10,038v: *D.E.*)

14070. **Carghado de ferro, carghado de medo.** [4441] (ms-SA: José M. Gulías Rivas: Forcarei, PO)

14071. **Ímola andando, que si ti levas medo, eu vou tembrando.** (mc: A.C. *A Nosa Terra*)
(es) *Vamos andando, que si usted lleva miedo, yo voy temblando.* (Sbarbi)

14072. **Más val o medo que me tes que o pan que me comes.** (ms10,038v: *D.E.*)

14073. **Medo cobrado, doo dobrado.** (ms10,038v: *D.E.*)

14074. **Medo de mexar no adro e vai cagar ó altar.** (ms: G.P.)

14075. **Medo non teño e vou tembrando.** (mc: A.C. *A Nosa Terra*)

14076. **Medo ten o que moito reza.** (ms10,038v: *D.E.*)

14077. **Non teño medo hastra que mo poñen.** (mc: Tuiriz, Monforte)

14078. **O medo é grande de corpo.** (ms10,038v: *D.E.*)

14079. **O medo é libre; cada un ten o que quere.** [4442] (mc: Santiago)

14080. **O medo é libre; teno quen quere e o que quere.** (ms-SA: Manuel Fernández Ferro)

14081. **O medo é libre.** (ms6,01v)

14082. **O medo é pardo.** (mc: A.N.)

14083. **O medo é parvo.** (ms10,039r: *D.E.*)

14084. **O medo garda a viña a Pedro.** (ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar de Galicia)

14085. **O medo garda a viña e non quen a vendima.** [4443] (mc: M.V. / ms21,26r: Bermés)
(pt) *O medo é que guarda a vinha, que não o cão.* (Chaves) / *Mais guarda a vinha o medo que o vinhaleiro.* (Id.) (es) *El miedo guarda el viñedo.* (R. Marín)

14086. **O medo garda a viña, i-o farelo, a fariña.** (mc: Tuiriz, Monforte)

14087. **O medo garda a viña, i-o zorro, a galiña.** (mc / ms4: F.V.S.)

14088. **O medo garda a viña, i-os paxaros, a nabiña.** [4444] (mc: Buciños / ms4: F.V.S.)

14089. **O medo garda a viña, o fol a fariña i-o zorro a galiña.** [4445] (ms21,12r: Bermés)

14090. **O medo garda a viña.** (ms-LU: seminarista anónimo: Becerreá, LU / ms-LU: seminarista anónimo:

[4441] O orixinal di: *Carjado de ferro, carjado de medo.*
[4442] ms: *ten'o que quere.*
[4443] ms21,26r: *vendimia.*
[4444] ms4: *paxáros.*
[4445] O orixinal di: *O medo garda a viña, o fol a fariña, y'o zorro a galiña.*

algún lugar do norte da provincia de Lugo / ms-LU: seminarista anónimo: Buciños, Carballedo, LU)

14091. **O medo garda o sebo.** (mc: Buciños / ms4: Antas-F.V.S.)

El miedo a enfermedades, peligros, etc. nos hace guardarnos a nosotros mismos.

14092. **O medo garda o viño.** (ms-SA: Manuel Barreiro Somoza: Santa Mariña de Ribela, A Estrada, PO)

14093. **O medo i-a sospeita do pracer son enemigos.** (ms10,039r: *D.E.*)

14094. **O medo non é bo.** (mc: Buciños)

14095. **O pouco espanta i-o moito amedranta.** [4446] (mc: Tuiriz, Monforte)

(es) *Lo poco espanta, y lo mucho amansa.* (Correas)

14096. **O que cela, recea.** (ms4: F.V.S.)

14097. **O que de medo se morre, con p... o enterran.** (mc)

14098. **O que mal vive, o medo o persigue.** [4447] (mc: A.N. / ms10,039r: *D.E.*)

(es) *Quien mal vive, por donde peca se le castigue.* (R. Marín)

14099. **O que non s'astreve, nunca viño bebe.** (ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar da provincia de Lugo)

14100. **O que non se atreveu, nunca en boa cama durmeu.** [4448] (mc: A.N.)

(es) *Quien no se aventura, nunca medra.* (R. Marín) / *Quien no se aventuró, de laceria no salió.* (Id.)

14101. **O que non se atreve, nunca bon viño bebe.** [4449] (mc: Pidre-F.V.S.)

14102. **O que ten cu ten medo.** (ms-SA: José M. Gulías Rivas: Forcarei, PO / ms-SA: Perfecto Lens Fraga: San Vicente de Rial, Val do Dubra, C)

14103. **O que ten medo merca can.** (ms10,039r: *D.E.*)

14104. **O que ten medo ós paxaros, nunca sementa.** (ms9,13r: Carballino)

14105. **O que ten medo, nunca lle faltan sustos.** (ms: Silvarrey)

14106. **O que ten vista de aumento, sempre ten medo.** (ms-SA: Carballo)

14107. **O que ten, ten medo.** (ms-SA: Francisco Canosa Quintáns)

14108. **Onde non hai medo non hai vergonza.** (ms10,039r: *D.E.*)

14109. **Por medo nunca convén desfacerse do que un ten.** [4450] (mc: J.P.)

14110. **Quen ameaza e non dá, medo ha.** (ms10,039r: *D.E.*)

14111. **Quen camiña seguro vai máis presto.** (mc: Buciños)

14112. **Quen di que nunca tivo medo, non espabilou unha vela cos dedos.** (ms10,039r: *D.E.*)

14113. **Quen non ten esforzo, fuxe máis que un corzo.** [4451] (mc: A.S.A. / ms21,09v: Bermés)

14114. **Quen non ten rabo de palla, non ten medo ó lume.** (mc: M.V.)

14115. **Quen ten cu, ten medo.** (mc: A.S.A.)

(pt) *Quem tem cú, tem medo.* (Chaves) (es) *Quien tiene culo, tiene susto.* (R. Marín)

14116. **Quen ve o raposo, enrouquece; quen ve o lobo, enmudece.** [4452] (mc / ms4: F.V.S.)

Creencia muy popular.

14117. **Se ten medo o galán, bota fóra o can.** (ms10,039r: *D.E.*)

14118. **Sempre salíu o medo dun canto escuro.** (mc: Fonsagrada)

14119. **Tal peligro m'acobarda, anque sea unh'albarda.** (ms: Santiago)

14120. **Ten medo ós vivos pero non ós mortos.** (ms5,057: Silvarrey)

14121. **Unha cousa é ter medo i-outra chegar a telo.** [4453] (mc: Buciños)

MIEL. V. tamén *Abejas*.

14122. **A todos lles gusta o mel e a min tamén.** (ms10,039r: *D.E.*)

14123. **O que ten moito mel, cómeo con pan, comeo sin el ou cómeo como quer.** (ms10,039r: *D.E.*)

14124. **Quen anda con mel chúpase os dedos.** (ms10,039r: *D.E.*)

14125. **Quen con mel trata, ben sabe o que é doce.** (ms10,039r: *D.E.*)

MIGAJA

14126. **As migallas do fardel ás veces saben ben.** (ms10,040r: *D.E.*)

14127. **As migallas do queixón moitas veces boas son.** (ms10,040r: *D.E.*)

MÍO, TUYO. V. tamén *Propiedad*.

[4446] V. *O pouco agrada e o moito enfada* en *Poco*. / ms: *e o moito*.
[4447] En ms10 s.v. *Miedo*.
[4448] ms: *s'atreveu*.
[4449] ms: *O que non atreve*; ms4: *O que se non atreve*.
[4450] ms: *d'o qu'un ten*.
[4451] ms21,09v: *que corzo*.
[4452] mc: *enronquece*.
[4453] ms: *y outra*.

14128. **O meu, meu; e o teu, de entrambos.** (ms10,039v: *D.E.*)

14129. **O meu, meu; e o teu, tamén meu.** (ms10,039v: *D.E.*)

MIRAR

14130. **Do mirar nace o cobizar.** (ms10,040v: *D.E.*)

14131. **Mira a onde vas e, como vexas, fai.** (ms10,040v: *D.E.*)

14132. **Mira adiante e non quedarás detrás.** (ms10,040v: *D.E.*)

14133. **Mira pra adiante e non cairás.** (ms10,040v: *D.E.*)

14134. **Mirade o que facedes entre sebes e paredes.** (ms10,040v: *D.E.*)

14135. **Non mires ó don senón a quen o dou.** (ms10,040v: *D.E.*)

14136. **Quen adiante non mira, pra atrás se volve.** (ms10,040v: *D.E.*)

14137. **Sempre miran pra quen ten que o mirar sempre foi ben.** (ms10,040v: *D.E.*)

MISA. V. tamén *Religiosos y morales*.

14138. **A misa do galo, unha vez ó ano.** (ms10,040v: *D.E.*)

14139. **A misa i-o pensamento son de pouco alimento.** (ms10,040v: *D.E.*)

14140. **Por ir á misa entrei na taberna e quedeime nela.** (ms10,040v: *D.E.*)

14141. **Tocan á misa: Dios nos perdone si non podemos ouvila.** (ms10,040v: *D.E.*)

14142. **Val máis ouvir unha misa en vida que moitas dispois de morto.** (ms10,040v: *D.E.*)

MISCELÁNEA

14143. **A cara garda o cu.** (mc: C.A.)

14144. **A Castilla e a León, novo mundo dou Colón.** (ms-SA: José M. Gulías Rivas: Forcarei, PO)

14145. **A catedral sobre un nabo está.** (ms4: F.V.S.)

14146. **A cebada no lodo i trigo en todo i-o pan no polvo.** (ms: Sober)

14147. **A cebada no lodo i trigo en todo i-o pan no polvo.** (ms: Sober)

14148. **A cera que vai diante é a que alumea.** (mc: M.L.)

(pt) *Candeia que vai adiante, alumia duas vezes.* (Chaves) (es) *La cera que va delante es la que alumbra.* (Sbarbi)

Equivale según Sbarbi a: *el que da primero da dos veces*. Lo dice también R. Marín pero con distinta explicación: Que vayan delante de nosotros nuestras buenas obras sin que las encomendemos a nuestros herederos para que las hagan por nosotros, porque se harán o no se harán bien.

14149. **A confesión de tambor, ausolución de pito.** (mc: M.V.)

(es) *A confesión de pito, absolución de tambor.* (R. Marín e Ricart). / *A confesión de castañeta, absolución de cañavereta.* (Sbarbi) / *A confesión de caja, absolución de tambor.* (Ricart) (ct) *A confessió de tabals, absolució de cornetes.* (Ricart)

Según el tono con que nos tratan así contestamos nosotros.

14150. **Á conta do chao calquera burro ten mao: a silva no muro, i-o muro no chao; como é duro, de todo ten mao.** [4454] (mc: Buciños / ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar da provincia de Lugo)

14151. **Á conta do chao calquera dá mao.** [4455] (mc: A.N.)

14152. **Á costa do difunto facer o enterro.** [4456] (mc: J.P.)

14153. **A cousa mala, nin viva nin pintada.** (ms4: J.P.)

14154. **A cousa mui alabada, nin perdida nin ganada.** (ms-SA: Ramón Álvarez Baliña: San Pedro de Coucieiro: Muxía, C)

14155. **A cuña nova bota a vella fóra.** (ms15,44: Sta. Eulalia de Bóveda)

14156. **A fror da maravilla, cátaa morta, cátaa viva.** (ms10,048r: *D.E.*)

14157. **A lata é boa, pero é millor o ferro.** [4457] (mc / ms4: F.V.S.)

14158. **A mala herba crece axiña.** (ms10,048r: *D.E.*)

14159. **A mala herba logo crece.** (ms10,048r: *D.E.*)

14160. **A min tanto me dá o carneiro como a la.** (mc: Paramo-F.V.S.)

14161. **A ningún porco lle cheira a súa m[erda].** (mc: Layosa)

(es) *A ninguno le hiede su mierda, sino la ajena.* (R. Marín)

14162. **A picada de mosca peza de lenzo.** [4458] (ms10,091r: *D.E.*)

[4454] O orixinal di: *A conta do chao calquera burro ten mao; a silva no muro, y-o muro no chao, como e duro de todo ten mao.* / ms: *y o chao, como é duro*; ms-LU: *chau, mau*.

[4455] ms3 e ms4: *A costa do*.

[4456] O orixinal di: *A costa d'o difunto facer ó enterro.* / mc: *costa do facel-o enterro*. Jacinto del Prado rexistra o refrán coas formas *d'o* e *facer o enterro*.

[4457] ms4: *pero millor e o ferro*.

14163. **A polería nos rastroxos debe andar entre manoxos.** (ms4: J.P.)

14164. **A pouca barba, vergonza pouca.** [4459] (mc e ms4: C.A. *A Nosa Terra* / ms18,18r)

Var.: *A pouca barba, pouca vergonza.* (F.V.S.)

(pt) *A pouca barba, pouca vergonha.* (Chaves) (es) *A poca barba, poca vergüenza.* (Correas)

14165. **A primeira na borralleira i-a segunda na cadeira.** [4460] (ms4e mc: A.S.A.)

14166. **A quen se quere matar, non lle fai falta madrugar.** (ms21,10r: Bermés)

14167. **A saia branca, ribete negro.** (mc: Tuiriz, Monforte)

14168. **A todo hai quen gane.** (mc: Sarria)

14169. **A verdá é coxa, pero chega.** (mc: Tuiriz)

(pt) *A verdade é manca mas chega sempre a tempo.* (Chaves) / *A verdade tem asas.* (Id.) (es) *La verdad no tiene pies, y anda.* (R. Marín)

14170. **A verdá é unha.** (mc: Pontevedra)

(es) *La verdad no es mas que una* (Sbarbi) (ct) *La veritat per davant de tot.* (Alberola)

14171. **A verdá fura as paredes.** (mc: A.N.)

14172. **A verdá non ten máis que un camiño.** (mc: Buciños)

(es) *La verdad no tiene mas que un camino, o no es mas que una.* (Sbarbi)

14173. **A verdá por encima de todo.** (mc)

(pt) *A verdade e o aceite andam sempre ao de cima.* (Chaves) / *A verdade e o azeite andam à tona d'água.* (Id.) (es) *La verdad como el ollo, nada en somo.* (Correas) / *La verdad siempre anda en somo.* (Id.) (ct) *La veritat per davant de tot.* (Alberola) / *La veritat sempre será com l'òli.* (Id.)

14174. **A verdá sempre trunfa.** (mc: Piagos)

14175. **A xente non dorme sempre.** (mc: Buciños)

14176. **Abaixo tódolos santos axudan.** [4461] (ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar de Galicia)

14177. **Abri-los ollos e apretar os xionllos.** [4462] (mc: M.L.)

14178. **Adiante, que atrás veñen.** (mc: Tuiriz, Monforte)

14179. **Afórcate e morrerás santo.** (mc: P. Sobreira. *Dicc. Ac.*)

14180. **Ai louco: outra pata che naceu.** [4463] (ms8,70v: Meda)

14181. **¡Ai, Marica!, canto máis me raño, máis me pica.** (mc: R. Caruncho, *Diario de Avisos*)

14182. **Alba con alba i-o sol na cama.** [4464] (mc: Villamarín, Orense)

14183. **Amaña e compón andan xuntos.** (mc / ms10,049v: Lugo)

14184. **Amaña e compón, dúas cousas son.** (ms-LU: seminarista anónimo: Guntín, LU)

14185. **Anade de paso, fungueirazo.** (ms: C.A.)

(es) *Al ave que va de paso, cañazo.* (Sbarbi)

14186. **Andarás como andabas, quedarás como estabas.** (mc: M.L.)

14187. **Anda, rabo, dá por teu amo.** [4465] (ms4 e mc: S.P.P.-*Ultreya*)

14188. **Anda, rabo, tras teu amo.** (ms5,137: A.N.)

14189. **Ano novo, vida alegre.** [4466] (ms-SA: Manuel Martín Gómez: Muxía, C)

14190. **Ano novo, vida nova.** (ms6,01v: C.A.)

(es) *Año nuevo, vida nueva.* (R. Marín) (ct) *Any nou, vida nova.*

14191. **Anque son chosca, ben vexo a mosca.** (mc: C.A.)

Var.: *Anque son chosca, ben vento a mosca.* (mc: C.A.)

(es) *Aunque soy tosca, bien veo la mosca.* (Correas)

14192. **Anque son grasas, non son nosas.** [4467] (mc: A.S.A.)

14193. **Anque son saco, teño baraza.** (mc: M.V.)

14194. **Antes de chover teño eu xa a chaqueta mollada.** (mc: J.T.)

14195. **Antes de pingar, asar.** (mc: Buciños)

14196. **Antes que te chamen chama.** (mc: C.A.)

14197. **Ao bon entendedor non se lle mire o dente.** (mc: G.P.)

14198. **Aos teus semellantes failles o ben que podas; ocasiós de facer mal, afórraas todas.** (ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar de Galicia)

14199. **Aos teus semellantes failles o ben que poidas, as ocasiós de facer mal, gardas todas.** (mc: Tuiriz)

14200. **Aparéceselle o demo a quen non sabe pintar.** [4468] (mc: Buciños)

[4458] Sen tema no orixinal.
[4459] ms4 e ms18,18r: *vergoña*.
[4460] mc: *primeira na borraleira*
[4461] O orixinal di: *A baixo todos los asentos axudan.*
[4462] O orixinal di: *Abril-os ollos e apretar os xionllos.* / ms4: *apretar os xonllos*.
[4463] O orixinal di: *Ay louco: outra pata che naceu.*
[4464] ms: *y-o*.
[4465] mc: *da porta en amo*.
[4466] O orixinal di: *Ano novo vida alegre* (*nova*).
[4467] ms4: *grosas*.
[4468] ms4: *Aparéceselle o diablo* (F.V.S.)

14201. **Aquí están os nosos ósos esperando polos vosos.** (mc / ms15,15 / ms8,54: Otero de Rey)

Epitafio.

14202. **Arco mal armado, ou floxo ou crebado.** (ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar de Galicia)

14203. **Arco sempre armado, ou floxo ou crebado.** (ms: Tuiriz)

(pt) *Arco sempre armado, ou frouxo ou quebrado.* (Chaves) (es) *Arco siempre armado, o flojo o quebrado.* (Correas) (ct) *Arc sempre armat, es trenca ell o la còrda.* (Alberola)

14204. **Arrúa, arrúa, cada un coa súa.** (mc: J. Ramón y Fernández-Oxea - Corme)

14205. **As basuras recollidas, baixo escombros escondidas.** (ms4: J.P.)

14206. **As cabriñas por san Xuan boa madrugada dan.** [4469] (mc e ms4: J.P.)

(es) *Las cabrillas por San Juan buena madrugada dan.* (R. Marín)

14207. **As contas de Xan son como as fan; i-as de Pedro, como as teño.** [4470] (mc: M.L.)

14208. **As cousas con mala intención non valen pra Dios nin pró demo.** (ms5,023: Félix Rodríguez Vieites)

14209. **As cuñas dan conta das zocas.** (mc: A.N. 2ª serie)

14210. **As feitas acórdanse sempre.** (ms8,13r)

14211. **As feitas son as que valen.** (mc: C.A. / ms: Buciños)

14212. **As gaviotas, canto máis vellas máis tolas.** (ms18,68v: *Diario de Avisos* de Ricardo Caruncho (1888))

14213. **As malas mañás, prós curas e prós cas.** (mc: Piugos, Lugo)

14214. **As máquenas sonche macanas.** (ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar da provincia de Lugo)

14215. **As paredes ouven** (ms15,52)

14216. **As paredes teñen ollo** (ms15,52r)

14217. **Asoprar e sorber non pode ser.** (mc: A.N.)

(es) *Soplar y sorber, no puede ser.* (Correas)

14218. **Auga de lebres nunca más medres.** (ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar da provincia de Lugo)

14219. **Azoutar e dar no cu, todo é un.** (mc: C.A.)

(es) *Azotar y dar en el culo, todo es uno.* (R. Marín)

14220. **Baixa da barra, honrado; si hei d'ir eu, vai ti.** (mc: Buciños / ms-LU: Paco de Seoane: Buciños, Carballedo, LU)

14221. **Bebeu a auga do xuncal, sóupolle ben e fíxolle mal.** (ms15,15)

14222. **Ben anda o que anda solo.** [4471] (mc: Agro / ms18,68v: *Diario de Avisos* de R. Caruncho (1888))

14223. **Ben cego é o que non ve por un cribo.** (mc / ms4: F.V.S.)

(pt) *Bem cego é quem muito vê por aro de peneira.* (Chaves) (es) *Muy ciego es aquel que no ve por tela de cedazo.* (Sbarbi) / *Harto soy ciego si por saranda no veo.*

14224. **Ben vai a cabra coxa como o demo non-a colla.** (ms: Tuiriz)

14225. **Bo é que foi Xan; peor se fora seu irmán.** (ms-SA: Antonio Iglesias Duro: Carcacía, Padrón, C)

14226. **Botín prá sala e zoca prá lama.** (ms15,15)

14227. **Busca quen conte ben, que quen conte mal nunca falta.** (mc: Santiago)

14228. **Cada bogada, un rachón.** (ms18,26r)

14229. **Cada bogada, un racheiro.** [4472] (mc: C.A. *A Nosa Terra*)

Racheiro por *rachón*, única palabra que traen nuestros Diccionarios.

14230. **Cada un do seu fai un pandeiro.** (ms15,52r)

14231. **Cada un pica a brasa prá súa sardiña.** (ms21,32r: Bermés)

14232. **Cada un é fillo do seu pai.** (ms10,047v: *D.E.*)

14233. **Cada un é fillo dos seus feitos.** (ms10,047v: *D.E.*)

14234. **Cada un pensa de si o que eu penso de ti e ti pensas de min.** (ms15,13)

14235. **Calquera mete o pé no ollo doutro e ceg'o pé.** (mc: Buciños)

14236. **Cando a ronda pasa de catro, cada un fuma do seu tabaco.** (mc: Buciños)

14237. **Cando as follas xoban, señal de que hai vento.** (ms-SA: Clemente Crespo Caamaño: Santiago de Compostela, C)

14238. **Cando din que é lobo, raposa é xa.** (ms21,10r: Bermés)

14239. **Cando estaba Azaña, había pan blanco en España; veu Mola e púxose a cola; agora que chegou Franco, nin**

[4469] mc e ms4: *San Xoán*; mc: *madrugada*. Jacinto del Prado rexistra o refrán coa forma *San Xuan*.

[4470] ms: *y as*.

[4471] ms18,68v: *qu'anda solo*.

[4472] ms4: *un rachón*.

negro nin blanco. (ms-SA: Perfecto Lens Fraga: San Vicente de Rial, Val do Dubra, C)

14240. **Cando hai as pedras, non hai os cas.** (mc: Santiago)

14241. **Cando o moucho mouchea, hai difunto na aldea.** (ms-LU: seminarista anónimo: Guntín, LU)

14242. **Cando ouvea o can do palleiro, é qu'hai morto no rueiro.** (ms-SA: Manuel Gerpe Gerpe: Santa María de Montouto, Santa Comba, C)

14243. **Cando s'acaba a fariña, baixan os lobos á mariña.** (ms18,69r: Gella.-Ribadeo)

14244. **Cando sobra, sempre chega.** (ms8,63r: Silvarrey)

14245. **Cando un morre, debera nacer.** [4473] (ms4: Fonsagrada-F.V.S. / ms11,45: Comarca de Fonsagrada)

14246. **Canta auga cai non molla un forno.** (mc / ms4: F.V.S.)

14247. **Canta auga corre non quenta un forno.** (ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar da provincia de Lugo)

Al cocer necesitas pasar una escoba mojada, por si está demasiado caliente el pan porque no se les queme.

14248. **Canto máis un alto cai, máis golpe leva.** (ms15,25: Sobrecedo)

14249. **Canto mas un anda, máis ten que andar.** [4474] (ms-SA: Manuel Camino Sánchez)

14250. **Canto sabes, canto vales.** (ms: Santiago)

14251. **Cantos máis raros mates, máis raros quedan.** (mc: Santiago)

14252. **Carballo, salgueiro e maceiras aseguran as marxes lixeiras.** (ms4: J.P.)

14253. **Carne de santos cómena os mexancos.** (mc: Buciños-F.V.S.)

Mexancos son mosquitos. Falta en los Dicc. gallegos.

14254. **Cen anos hai que morreu e cheira de seu.** (mc: A.C. *A Nosa Terra*)

14255. **Cero mata cero i-o coitelo mata o porco.** [4475] (ms: G.P.)

14256. **Co calor hasta o ferro ablanda.** (mc: Buciños)

14257. **Coa albarda posta non se** [...] [...]**eitos de car**[...]**.** (ms-LU: seminarista anónimo: Pantón, LU)

14258. **Colgado do pindirico, o mesmo dá cento que cento e pico.** [4476] (ms10,092r: *D.E.*)

14259. **Compañía de tres fíxoa o demo.** (ms: G.P.)

14260. **Conta mata conta.** (ms: F.V.S.)

(es) *La cuenta es cuenta.* (Sbarbi)

14261. **Contos de orella, mala centella.** (mc: Villalba)

14262. **Contra a forza non hai resistencia.** (ms10,048r: *D.E.*)

14263. **Corredoiras estreitiñas, moitas pedriñas.** (ms: Santiago)

14264. **Cotoluvía, vía, vía, canto máis alta, máis asubía.** [4477] (mc / ms11,25: Gudiña / ms12,71)

Cotoluvía, variante de *cotovía*, cogujada. El refrán imita el canto del ave.

14265. **Cronco rapado foi polo río, caiull'a pucha e morreu de frío.** [4478] (ms: Pontedeume, G.P.)

14266. **Cuando pitos, flautas.** (ms11,48: Comarca de Fonsagrada)

14267. **Cunha perna sola non se anda.** (mc: Chantada)

(es) *Con un pie solo no se anda.* (R. Marín)

14268. **Da cota o carballo para forrar o tallo.** (mc: Santiago)

14269. **Da zreixa ó cimón, ben che vai pión; do cimón á zreixa, tu me dara-la queixa.** [4479] (ms3: A.N.V. / ms e ms4: A.N.)

14270. **Dando na cabeza, dáse en todo o corpo.** (ms: C.A.)

14271. **De boa mea, boa tea.** (ms: M.L.)

14272. **De bon pau saltou a estela.** (ms: F.V.S.)

14273. **De can, cadela; e de cadela, can.** (ms4: A.S.A.)

14274. **De home a home non vai migalla.** (ms10,048r: *D.E.*)

14275. **De lexos non se ven os defeutos.** (ms4: F.V.S.)

14276. **De pau de carballo fanse santos.** (ms4: F.V.S.)

14277. **De vaca que vai ás berzas e neno que pide contas, Dios nos libre.** (ms15,12)

14278. **De vento e auga bendita, cada un toma-lo que necesita.** [4480] (mc e ms4: J.P.)

[4473] ms11,45: *Cuand'un*.

[4474] O orixinal di: *Canto mas un anda mais ten que andar*.

[4475] O orixinal di: *Cero mata cero y-o coitelo mata o porco.*

[4476] Sen tema no orixinal.

[4477] ms11,25: *Cotulivía*.

[4478] O orixinal di: *Cronco rapado foi pol-o rio, caiull'a pucha e morreu de frio.*

[4479] O orixinal di: *Da zreixa ô cimón, ben che vai pión; do cimón a zreixa, tú me daral-a queixa.* / ms: *creixa*.

14279. **Débese sacar das mangas pra poñer nas faldras.** (mc: Monforte)

14280. **Deitarse e non dormir, esperar a quen non chega e sin galardón servir, son cousas desesperadas en que non debes ir.** [4481] (mc: M.V.)

(es) *Esperar y no alcanzar, ni venir; estar en la cama y no reposar ni dormir; servir y no medrar, ni subir; son tres males para morir.* (Correas)

14281. **Deitarse e non dormir, esperar a quen non chega e sin galardón servir, cousas son desesperadas en que non debes caír.** (ms21,22v: Bermés)

14282. **Deixa andar o can coa roca a ver onde a pousa.** (mc: G.P.)

Var.: *Deixar andar o can coa roca, qu'il dará conta da mazaroca.* (A.N.V.)

14283. **Déixame a roupa, máis vale pardiña que acabadiña.** (ms4: Lugo)

14284. **Déixate do afamado e vaite polo descansado.** (mc: Santiago)

14285. **Desde que levas o chasco, todas as cousas che acordan.** (ms-SA: Luís Alcántara Pedreira: Rianxo, C)

14286. **Desque se chega ó lugar, logo se ven as casas.** (mc: M.L.)

14287. **Detrás do gato vai o rato.** (mc: Paradela)

14288. **Digan que aquí fuxeu e que non morreu.** (ms: C.A. *A Nosa Terra* / ms6,02v: R. Caruncho, *Diario de Avisos* de La Coruña)

(es) *Mas vale decir: aqui huyó que aqui murió.* (Sbarbi)

14289. **Dígocho Juan para que o entendas Pedro.** (ms-SA: Andrés Castro Ces: Tállara, Lousame, C)

14290. **Dime con que andas e pondreiche medias suelas.** (mc: Santiago)

Var.: *Dime con quén andas e comprareiche unhas zocas.* (F.V.S.)

14291. **Dime con quén paces e non ónde naces.** (ms-SA: Manuel Barreiro Somoza: Santa Mariña de Ribela, A Estrada, PO)

14292. **Dime quén che pag'as copas e direiche o que votas.** [4482] (mc: J.P.)

14293. **Dime quén eres e direiche o que fuches.** (ms15,12)

14294. **Dios te libre de un "xa foi".** (mc: Otero de Rey)

14295. **Dispois de burro, apaleado.** (mc: Buciños)

14296. **Do cu e do superior, canto máis lexos, millor.** (ms-LU: seminarista anónimo: Buciños, Carballedo, LU)

14297. **Do millor faga o demo un tambor.** (mc: A.I.)

Var.: *Do millor, que faga o demo un tambor.* (J.P.)

14298. **Do monte mao, fuste na mao.** [4483] (mc e ms4: A.I. / ms10,041r)

14299. **Donde hai touciños hai tornos.** (mc: A.N.)

14300. **Dous narigudos non se poden bicar: corren peligro de se estropear.** [4484] (mc: Chantada / ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar da provincia de Lugo)

(pt) *Dois narigudos não se beijam.* (Chaves)

14301. **Dous Xans e un Pedro fan estar o burro quedo.** (mc: M.V.)

(es) *Dos Juanes y un Pedro hacen un asno entero.* (Sbarbi).

14302. **Dúas espiñas nunca se espiñan.** (mc: Buciños)

(es) *Dos espinas no se pinchan.* (R. Marín)

14303. **É boa a castaña se non costa nada.** (ms15,14)

14304. **E disto**[sic] **o procurar do defensor.** (ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar de Galicia)

14305. **É millor ser pano que tixeira.** (mc: Orense)

14306. **É pior un meigo que sete meigas.** (mc)

Creencia supersticiosa que cree más maligno a un meigo o brujo que a siete brujas.

14307. **É tan bon pra si que non val nada prós outros.** (ms4: Pidre-F.V.S.)

14308. **Eito no cabo, folga ó rabo.** [4485] (ms-LU: seminarista anónimo: Guntín, LU)

14309. **En alleo sitio, un pau ou outro.** [4486] (ms: C.A. *A Nosa Terra*)

[4480] ms4: *cada un toma*; mc: *tome o que necesita*. O refrán que rexistra Jacinto del Prado non coincide exactamente cos que Vázquez Saco lle atribúe en mc e ms4.

[4481] mc: *cousas deses eradas*; ms3: *cousas son desesperadas, en que non debes cair*; ms4: *cousas son desesperadas*.

[4482] Vázquez Saco corrixe en mc o refrán orixinal de Jacinto del Prado rexistrando as formas *quen che paga as copas* e *o que botas*.

[4483] En ms10 s.v. *Monte*.

[4484] ms-LU: *narizudos*.

[4485] O orixinal di: (*H*)*eito no cabo, folga ó rabo.*

[4486] ms4: *alleo souto*.

(pt) *Em alheio souto, um pau ou outro.* (Chaves)

14310. **En cada terra, seu uso i-en cada roca, seu fuso.** [4487] (ms11,48: Comarca de Fonsagrada)

14311. **En costado, cu tapado.** (mc: Sober)

14312. **En este enterro non tes vela; para outro podes tela.** (ms-SA: Clemente Crespo Caamaño: Santiago de Compostela, C)

14313. **En este mundo redondo o que non nada vaise ó fondo.** (ms15,16)

14314. **En fin, tres ferrados, un choupín.** (mc: M.L.)

14315. **En monte ermo ten o cu quedo, que en poblado non-o terás calado.** [4488] (mc: Baralla)

14316. **En pagar e salta-lo rigueiro nunca seas o primeiro.** [4489] (mc: Buciños / ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar da provincia de Lugo)

14317. **En paz e xogando, vámola andando.** [4490] (ms15,13 / ms10,085r: *D.E.*)

14318. **En Castilla o cabalo leva a silla.** (ms-SA: José M. Gulías Rivas: Forcarei, PO)

14319. **En cielo picado i-en culo cagado non hai fundanza.** [4491] (ms4: F.V.S.)

14320. **Encargos sin diñeiro olvidans'en calquer rigueiro.** (ms11,47: Comarca de Fonsagrada)

14321. **Encende o candil que aquí hai espiñas.** (ms-SA: seminarista anónimo: algún lugar da provincia da Coruña)

14322. **Era bonito ver, si se poidera escoller.** [4492] (mc: Buciños)

14323. **Este mundo é un bandallo: chove nel como fora.** [4493] (mc: M.V.)

14324. **Este mundo é un pandeiro e chove nil como fora.** (ms-LU: Trini Figueiras: San Salvador de Asma, Chantada, LU. Convento Las Córneas)

14325. **Esto que veu de moca, ¿a como toca?** [4494] (mc: M.L.)

14326. **Eu ben conozo os coxos no andar i-os cegos no mirar.** (mc)

14327. **Eu son o pano e ti as tixeiras; corta por donde queiras.** (ms: J.P.)

14328. **Ferro e pan, pouco na man.** [4495] (ms4 e mc : M.L.)

14329. **¿Fixéchela?... Págaa.** (ms10,048r: *D.E.*)

14330. **Foi buscar o pau á devesa pra levar con el na cabeza.** (mc: Vivero)

14331. **Galato pillado, galato papado. (C.r., C.p.)** [4496] (ms21,13v: Bermés)

14332. **Gárdate, meu ben, que non te vexa ninguén.** (mc: Tuiriz, Monforte)

14333. **Hai cousas que semellan bolsas, e que, se a miras do revés, bolsa é.** (mc: C.A *A Nosa Terra*)

(es) *Hay cosas que colgando parecen bolsas, y volviéndolas al revés, bolsa otra vez.* (R. Marín)

14334. **Hai días que non se pode salir sin paraguas á calle.** (mc / ms4: F.V.S.)

14335. **Hai madeira que non sirve nin pra santos nin pra demos.** (ms9,02v: O. de Rey)

14336. **Hai que facer da necesidá virtú.** (ms10,048r: *D.E.*)

14337. **Hai que facer e calar.** (ms10,048r: *D.E.*)

14338. **Hai que facer que facemos.** (ms10,048r: *D.E.*)

14339. **Hai quen fai da súa capa un saio.** (ms10,048r: *D.E.*)

14340. **Hai quen fai fume sin lume.** (ms10,048r: *D.E.*)

14341. **Hai quen fai un altar pra desfacer outro.** (ms10,048r: *D.E.*)

14342. **Hai quen fai un burato pra tapar outro.** (ms10,048r: *D.E.*)

14343. **Hastra a noite, día é.** (mc: Pidre-F.V.S.)

14344. **Homes hai de homes.** (ms10,048r: *D.E.*)

14345. **Hoxe é lus e martes vén; pra de hoxe en oito días éche a semá que vén.** [4497] (mc)

14346. **Hoxe é moi triste día, que máis espiñas ten María.** [4498] (ms: Santiago)

14347. **Hoxe ser non son, pero ser xa fun.** (mc: C.A. *A Nosa Terra*)

14348. **Inda cen cas comen cen pas.** (mc: M.V.)

[4487] O orixinal di: *En cada terra seu uso y'en cada roca seu fuso.*

[4488] ms: *ten o c....*

[4489] O orixinal di: *En pagar e saltal-o rigueiro, nunca seas o primeiro.* / ms e ms-LU: *seal'o primeiro*.

[4490] ms10: *imola*. En ms10 s.v. *Paz*.

[4491] O orixinal di: *En cielo picado y en culo cagado non hay fundanza.*

[4492] ms: *se se puidera*.

[4493] ms4: *coma fora*.

[4494] ms4: *ven de moca*.

[4495] mc: *pau mau*.

[4496] O orixinal di *Galato pillado, galato papado. (C.r., C.p.). Galato*, según Eladio Rodríguez, é a *porción de masa de maíz adelgazada o en forma de pequeños bollos con que se ceban los capones*. *C.r., C.p.*, posiblemente *Cristo roubado, Cristo papado*.

[4497] ms: *d'hoxe en*.

[4498] O orixinal di: *Hoxe e moy triste dia, que mais espiñas ten Maria.*

14349. **Irse á pedra e non a quen a tira é pouca valentía.** (ms15,03)

14350. **Irse á pedra e non a quen a tira ten pouca valentía.** (ms10,031v: *D.E.*)

14351. **Iste mundo é un engañabobos.** (mc: Buciños)

14352. **Leite fresco, p... no cesto.** (ms: Buciños)

14353. **Leña torta co lume logo s'endreita.** (ms15,03)

14354. **Lobos dunha mesma camada non se traban.** (ms4: Altamira, C. Alvarellos)

14355. **Lourenzo leva pola mañá zocas de carballo, e á tarde, de plomo.** [4499] (mc: Orense / ms: Santiago)

14356. **Lúa domingueira, nin ela nin a compañeira.** (ms4: Ribadeo)

14357. **Maio maial, si vén como debe, non ten rival.** (ms10,048r: *D.E.*)

14358. **Maio maiolo, o maio pra min é todo.** (ms10,048r: *D.E.*)

14359. **Maio maiolo, ogallá duraras o ano todo.** (ms10,048r: *D.E.*)

14360. **Máis dano fai un meigo que sete meigas.** (mc: A.C.A. *A Nosa Terra*)

14361. **Máis val unha asnal que cen de pardal.** (ms4: A.I.)

14362. **Máis vale óso na man que na boca do can.** (mc: Santiago)

14363. **Máis vale ter que desear.** (ms-LU: seminarista anónimo: Ferreira de Pantón, LU)

14364. **Máis vale un ruín conocido có bo por conocer.** (ms-SA: Manuel Boado Vázquez: San María dos Ánxeles, Boimorto, C)

14365. **Máis vale un "por si acaso" que un "pensará".** (ms-SA: Manuel Otero González: Divino Salvador de Coiro, Cangas, PO)

14366. **Máis vale un "sabido" que un "quen sabe".** (mc / ms4: F.V.S.)

14367. **Máis ve a fame do que a fartura.** [4500] (ms10,047v: *D.E.*)

14368. **Máis ven catros ollos que dous.** (ms15,52r)

14369. **Mal ole quen sempre ben ole.** (mc: Buciños-F.V.S.)

Arguye falta de olfato, si se toma en sentido activo; y excesiva presunción o vanidad sospechosa, si se entiende pasivamente.

14370. **Mala herba nunca morre.** (ms10,048r: *D.E.*)

14371. **Malla, manelo, que se perde o ferro.** (mc: Buciños)

14372. **Mañá triste, día alegre.** (mc)

14373. **Mañás pardas, mañás largas.** (mc: M.L.)

14374. **Maruxiña ten bo viño; si o ten, el o dirá: o que fore sonará.** [4501] (mc: A.I. / ms10,142r: *D.E.*)

14375. **Matar a araña i-acabouse a tela.** [4502] (ms4: Taboada dos Freires)

14376. **Mazarico rocas fixo, cada día catro ou cinco.** (mc)

14377. **Medida chea, rebolo encima.** (mc: Orense)

14378. **Mellor me será non crelo e tomalo que crelo e deixalo.** (mc: Santiago)

14379. **Mentramentes teño folla, non se me anoxe s'é que llo chamo.** (mc: A.C.A. *A Nosa Terra*)

14380. **Mentras andamos unhos por ond'os outros, ben nos vai.** (mc: Buciños)

14381. **Mentras teña ramo, non se m'anoxe si é que llo chamo.** (mc: C.A. / ms: M.L.)

14382. **Mentras vai e vén, camiñada ten.** (ms8,12r: La Cañiza)

14383. **Mentras vai e vén, non está o camiño sin el.** (ms8,12v: Silvarrey)

14384. **Misa nova, crego vello.** (mc: M.V.)

14385. **Moitas veces quen entra mordendo sal lambendo.** (mc: J.P.)

14386. **Moitos durmindo fan máis que poucos oíndo.** [4503] (mc: C.A. / ms10,010r: *D.E.*)

14387. **Moitos saben derramar pero poucos saben conservar.** (ms10,04r: *D.E.*)

14388. **Mosca morta, cen á porta.** [4504] (ms21,09r: Bermés)

14389. **Mosca morta, sete á porta.** [4505] (mc)

14390. **Muíños e fornos, andalos todos.** (mc: M.L.2)

14391. **Muita labrega, pouca labrega, un día me leva.** [4506] (mc)

14392. **Muitas veces quitamos os nosos ollos cas nosas maus.** (ms11,50: Comarca de Fonsagrada)

14393. **N'alleo souto, un pau ou outro.** [4507] (mc: A.I. / ms15,01: Eugenio Carré Aldao, *Literatura Gallega*, 2ª edición, 1911 / ms18,73r: A.S.A.)

[4499] ms: *Lourenso leva pol-a mañán socas*.

[4500] En ms10 s.v. *Miscelánea* coa indicación *Do*.

[4501] ms10: *se o tén, i o que fore*. / En ms10 s.v. *Vino*.

[4502] O orixinal di: *Matar a araña y-acabouse a tela.*

[4503] ms10: *dormindo ouvindo*. / En ms10 s.v. *Dormir*.

[4504] Mosca figurado para muller - Muller morta, cen á porta.

[4505] V. *Muller morta, sete á porta* en *Matrimonio*.

[4506] mc: *Muita labraga*.

(pt) *Em alelhio souto, um pau ou outro.* (Chaves) (es) *En ajeno soto, un palo u otro.* (Correas)

14394. **N'hai pior xornada que a da pousada.** (mc: M.L.)

(es) *El salir de la posada es la mayor jornada.* (Sbarbi)

Equivale a *el primer paso es el que cuesta*.

14395. **N'hai vida que non seña reñida.** (mc: M.L.)

14396. **Na carballeira da devesa mentres un asexa o outro pesca.** (ms21,16r: Bermés)

14397. **Na casa de Xan Pelexón todos falan e todos teñen razón.** [4508] (mc: F.B.B.)

14398. **Nacido dun día, xeito para toda a vida.** [4509] (mc / ms4: F.V.S.)

14399. **Nadie anda a deshora que outro non ande á misma hora.** (mc: R. Caruncho)

14400. **Nadie é profeta no seu chan.** (mc: C.A. *A Nosa Terra*)

Var.: *No seu chan non fan caso nin ó can.*

(pt) *Ninguém é profeta na sua terra.* (Chaves) (es) *Nadie es profeta en su tierra.* (R. Marín)

14401. **Nadie na súa terra é profeta.** (ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar de Galicia)

14402. **Nadie sabe o que lle cómpre.** (mc: Buciños)

14403. **Naide voa sin alas.** [4510] (mc / ms4: F.V.S.)

(es) *Es lo mismo que querer volar sin alas.* (Sbarbi)

14404. **Neste mundo non esquence ninguén.** (mc: Carballedo / ms: Carballino)

14405. **Neste mundo vesme andar, pero no outro non me ves pelar.** (mc: Lugo)

14406. **Nin burra coxa nin bolsa froxa.** [4511] (mc / ms4: F.V.S.)

14407. **Nin pra lavarse nin pra face-lo caldo fai falla auga, porque o viño basta.** [4512] (ms15,14)

14408. **Nin sempre nin nunca.** (mc: Buciños)

14409. **Nin tan negro que brille.** (ms: Santiago)

14410. **Ninguén bota as tripas do eido por botar un p[eido].** [4513] (mc: Buciños / ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar da provincia de Lugo)

14411. **No mes de outono, Xan de Rola anda ca camisa fóra; en san Martiño, Xan do Convento métea dentro.** (mc: Buciños / ms4: F.V.S.)

14412. **Non come o lobo besta branca.** (mc: M.L.)

14413. **Non che tropeza quen anda a costas do seu pelexo.** (ms18,54r: *Vida Gallega*)

14414. **Non dá tropezo quen anda a costas do seu pelexo.** (mc: C.A. *A Nosa Terra*)

14415. **Non dura unha misa máis que un crego.** (mc: R. Caruncho)

14416. **Non é o mismo ser ocurrente que rente ó cu.** (mc: Escairón)

14417. **Non era nada, nin era vento nin xiada.** (mc: Altamira. C. Alvarellos)

14418. **Non fai fea a persona a cara senón os feitos.** (mc: Buciños)

14419. **Non hai agudo que non se engañe nin pampo que conte ben.** (mc: Carballino)

14420. **Non hai boca por onde vaia.** (mc: Buciños)

14421. **Non hai como se morrer para que alaben a un.** [4514] (ms4: C.A. *A Nosa Terra*)

14422. **Non hai dúas sin tres.** (mc: Lugo)

14423. **Non hai enterro como o de corpo presente.** [4515] (mc: Buciños / ms-LU: Paco de Seoane: Buciños, Carballedo, LU)

14424. **Non hai feita sin desfeita.** [4516] (mc: M.V. / ms10,004v: *D.E.*)

(es) *No hay haz sin envés.* (R. Marín)

14425. **Non hai gusto máis cumprido que rascar cando hai proído.** (mc: Sarria)

Var.: *Non hay gusto máis cumplido que rañar onde hay pruído.* (mc e ms: Lalín) / *Non hai gusto máis cumplido que rascar onde hai proído.* (ms4: R. de Miño, S. Victorio-F.V.S.)

14426. **Non hai home coma Dios nin muller coma María, nin resplandor como sol, nin claridá com'o día.** [4517] (ms: Santiago)

14427. **Non hai luz como a do día: o día é día, o sol é sol.** [4518] (mc: Buciños)

14428. **Non hai macho sin femia.** [4519] (mc: M.V.)

[4507] ms4: *N'alleu*

[4508] V. *Na casa de Xan Pelexón todos reñen e todos teñen razón* en *Casa* e en *Jurídicos y similares*.

[4509] ms: *pra toda*.

[4510] ms4: *vola*.

[4511] ms4: *floxa*.

[4512] O orixinal di: *Nin pra lavarse nin pra facel'o caldo fai falla auga porque o viño basta.*

[4513] ms-LU: *bot'as tripas peido*.

[4514] O orixinal di: *Non hay como se morrer para que alaben a un.*

[4515] ms e ms-LU: *com'o*.

[4516] ms: *N'hay*; ms3: *N'hai*. / En ms10 s.v. *Destrozo*.

[4517] O orixinal di: *Non hay home coma Dios, nin muller coma Maria, nin resplandor como sol ni claridá com'o día.*

[4518] ms: *com'a do día*.

[4519] ms3: *N'hai*.

14429. **Non hai máis mala tenda que a vacía.** (mc)

14430. **Non hai ponte sin río nin muíño sin rodicio.** (mc: R. Caruncho)

(es) *No hay molino aceñero que no tenga su desaguadero.* (R. Marín)

14431. **Non hai preito que non s'arregle nin corno que non s'endreite.** [4520] (ms15,15)

14432. **Non hai saco que non teña o seu fondo.** (mc: Palas de Rey-F.V.S.)

14433. **Non hai tal feitizo como o bon servizo.** [4521] (ms3, ms4 e mc: A.I.)

(pt) *Não há maior feitiço que o bom serviço.* (Chaves)

14434. **Non hai un con outro.** (mc: Buciños)

Var.: *Non hai un por outro.* (Id.) / *Non hai un sin outro: este mundo é unha cadena.* (mc: Buciños / ms-LU: seminarista anónimo: Buciños, Carballedo, LU)

(es) *No hay hombre sin hombre.* (R. Marín)

14435. **Non hai un tranquilo.** (ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar da provincia de Lugo)

14436. **Non hai lunar com'a María nin claridá com'a do día.** (mc: Buciños)

Var.: *Non hai lunar como María nin claridá como a do día.* (mc: Buciños / ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar da provincia de Lugo)

14437. **Non louquea quen non pode.** [4522] (ms4: A.S.A. / ms10,033v: *D.E.*)

14438. **Non mata a carga senón a sobrecarga.** (mc: Tuiriz, Monforte)

(es) *No mata al asno la carga, sino la sobrecarga.* (R. Marín)

Reprueba los abusos, no el uso.

14439. **Non mexa na porta da aigresia e faino no altar maior.** (mc: R. Caruncho)

Var.: *Non cospe na sacristía e caga no altar maior.*

(es) *No querer escupir a la puerta de la iglesia, y orinarse en el altar mayor.* (Sbarbi)

Contra los que se escandalizan de cosas leves y cometen otras mayores.

14440. **Non quero levar conmigo ese foro toda a vida.** (ms15,15)

14441. **Non sabe o raposo cantas galiñas dormen fóra.** (mc: M.V.)

Var.: *Non sabe o raposo das galiñas que dormen fóra.* (ms15,11)

14442. **Non sabe o raposo cántos galiñeiros quedan abertos.** (ms6,05v: La Coruña)

14443. **Non sabe un ónde a ten** (ms15,52v)

14444. **Non se pode repicar cando non hai procesión.** (ms-LU: José Ballesteros Alonso)

14445. **Non se pode repicar e andar na porcesión.** (ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar do norte da provincia de Lugo)

14446. **Non se pode repicar e ir na procesión.** (mc)

Var.: *Non se pode repinicar y-andar na procesión.* (F.L.)

(pt) *Não se pode repicar e ir na procissão.* (Chaves) (es) *No se puede estar en la procesión y repicando.* (R. Marín)

14447. **Non se van os anos en balde.** (ms10,048r: *D.E.*)

14448. **Non se ven as amatas en canto non se quita a albarda.** (ms18,02v)

14449. **Non se ven as amatas hasta quitar as albardas.** [4523] (mc: M.L.)

14450. **Non tan todos os que deben nin son todos os que están.** (ms-SA: Ramón Álvarez Baliña: San Pedro de Coucieiro: Muxía, C)

14451. **Non tropeza nunha viga e cae nunha palla.** (mc)

14452. **Non vai na guapura que vai na recompostura.** (ms8,35v: O. de Rey)

14453. **Non van todos ó puleiro.** (mc: Buciños)

14454. **Non vou á misa que non podo; chego á taberna pouquiño a pouco.** (mc: Santiago)

14455. **Non pudo dar na besta e deu na albarda.** (mc: M.V.)

14456. **Non seamos tan calvos que se nos vexan os sesos.** (mc: J.A.P.)

(pt) *Nem tão calvo que lhe apareçam os miolos.* (Chaves) (es) *Ni tal peludo que le tape el pelo los ojos, ni tan calvo que se le vean los sesos.* (R. Marín) / *Ni tanto pelo que no te entre el sombrero, ni tan poco que se te vean los sesos.* (Id.)

Reprende toda clase de extremos.

14457. **Noutro tempo nadaba o chumbo; agora non nada a cortiza.** [4524] (ms6,03v: Portela Pazos, en *Ultreya* / ms4: S.P.P. *Ultreya*)

14458. **Nunca falta un roto pra un descosido.** [4525] (ms-LU: seminarista anónimo: Carballedo, LU / ms10,004v: *D.E.*)

14459. **Nunca falta unha disgracia.** (ms10,047v: *D.E.*)

[4520] O orixinal di: *Non hay preito que non s'arregle nin corno que non s'endreite.*

[4521] mc: *Non hai feitizo*.

[4522] En ms10 s.v. *Locos*.

[4523] ms: *hastra quital-as*.

[4524] ms4: *nadaba chumbo*.

[4525] ms-LU: *pr'on descusido*. / En ms10 s.v. *Descoser*.

14460. **Nunca faltou un roto pra un descosido.** [4526] (mc: Tuiriz, Monforte)

Var.: *Nunca un falta un roto para un descosido.* (V.R. y A.R.)

(es) *Nunca falta un roto para un descosido.* (Sbarbi) / *ms: Correas.*

14461. **O ano pasado mordéucheme un sapo e este ano correume o hinchazo.** [4527] (mc: Buciños / ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar da provincia de Lugo)

14462. **O azucareiro, chovendo, tiña un mortífero veneno.** (ms-SA: José M. Gulías Rivas: Forcarei, PO)

14463. **O can ouvea cando o corpo cheira a morto.** (ms-SA: Luís Alcántara Pedreira: Rianxo, C)

14464. **O coxo e mais o manco e tamén un xorobado van á casa do tolleito buscar o deixado.** (ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar da provincia de Lugo)

14465. **O coxo i-o manco e mais o corcovado foron buscar o tulleito pra casar co derreado.** [4528] (mc e ms: Buciños / ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar da provincia de Lugo)

Equivale a *Dios los cría y ellos se juntan.* / *Dios los cría...* (ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar da provincia de Lugo)

14466. **O crego e mailo zorro, se perden a mañá, perden o día todo.** (mc: M.V.)

14467. **O crego i-o zorro, se perde a mañá, perd'o día todo.** [4529] (ms21,12v: Bermés)

14468. **O crego i-o zorro, se perden a mañá perden o día todo.** [4530] (Jesús Vázquez: Sarria, LU)

14469. **O cuco i-o predicador canto máis altos millor.** [4531] (ms4: M.L.)

14470. **O cura e o zorro, se perden a mañá, perden o día todo.** [4532] (ms14,16 / ms-LU: seminarista anónimo: Buciños, Carballedo, LU)

14471. **O cura e o zorro, si perde a mañán, pérdeo todo.** (ms-SA: Eliseo López Varela)

14472. **O cura i-o zorro, se perden a mañá, pérdeno todo.** [4533] (ms-SA: seminarista anónimo: algún lugar da provincia de Lugo)

14473. **O día que non se pasa o charco, gánase o carto.** (mc: A.N. 2ª serie / ms4: N.V. 2ª serie)

14474. **O día que se sabe con quen s'anda, non se perde o día.** (ms21,05v: Bermés)

14475. **O fol mollado, masa leva.** (ms / ms4: F.V.S.)

14476. **O fume vai pró seu lugar; burro é quen se deixa estar.** [4534] (mc: Buciños / ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar da provincia de Lugo)

14477. **O látigo blanco pon as nalgas negras.** (mc: Tuiriz, Monforte / ms-SA: seminarista anónimo: algún lugar de Galicia)

14478. **O lume apágase con auga pero a auga non s'apaga con nada.** [4535] (ms4: G.S. y A. / ms10,034r: *D.E.*)

14479. **O lume é pior cós ladrós: estos sempre deixan algo, o outro non deixa nada.** (ms4: C.A. *A Nosa Terra*)

14480. **O mal entra por arrobas e sale por onzas.** (ms-LU: seminarista anónimo: Laiosa, O Incio, LU)

14481. **O malo sempre se acorda pero o bon nunca se esquence.** (ms9,10r: Silvarrey)

14482. **O malo vaia e veña e o bon nunca se perda.** [4536] (ms4: C.A. *A Nosa Terra* / ms10,036r: *D.E.*)

14483. **O malo, amalo.** (ms4: G.S. y A.)

14484. **O mango é malo, o sobremango é peor.** (mc: Fontaneira)

14485. **O mao vaia e veña i-o boo nunca se perda.** [4537] (ms4 / ms18,74r: A.S.A.)

14486. **O moito e o pouco non teñen tasa.** (mc / ms4: F.V.S.)

14487. **O morto ó cebolo i-o vivo ó bolo.** (ms15,41: Sotomerille)

14488. **O mundo é un bandallo: chove nel como fora.** [4538] (ms-SA: seminarista anónimo: Moreira, A Estrada, PO / ms10,047r)

14489. **O pau e a pedra no camiño medran.** [4539] (ms / ms10,084r: *D.E.*)

[4526] ms3: *falta*.
[4527] ms-LU: *mordéuchem'un sapo, i-est'ano correum'o*.
[4528] ms: *y-o manco e mail'o, c'o derreado*; ms-LU: *e mailo corcoveado*.
[4529] O orixinal di: *O crego y'o zorro se perde a mañá perd'o día todo.*
[4530] O orixinal di *Ô crego y-o zorro se perden a maña perden o dia todo.*
[4531] O orixinal di: *O cuco y-o predicador, canto màis altos millor*.
[4532] ms-LU: *i-o zorro*.
[4533] O orixinal di: *O cura yo zorro, se perden a mañá, pérdeno todo.*
[4534] ms e ms-LU: *o que se deixa estar*.
[4535] En ms10 s.v. *Lumbre*.
[4536] En ms10 s.v. *Malo*.
[4537] O orixinal di: *O mao vaya e veña y o bóo nunca se perda.* / ms18,74r: *bo nunca*.
[4538] En ms10 s.v. *Mundo*.
[4539] En ms10 s.v. *Palo*.

14490. **O penedo non vira.** (mc: Buide)

14491. **O peor dos males é tratar con animales.** (mc: Sarria)

14492. **O pouco veneno non mata.** (ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar de Galicia)

14493. **O pouco, agrada; o moito, enfada.** (mc: Meilán)

(es) *Lo poco se goza, lo mucho estorba.* (Correas) / *Lo poco basta, lo mucho empacha.* (Id.) / *Lo poco agrada y lo mucho enfada.* (Bergua)

14494. **O que á tenda vai e vén, dúas casas mantén.** (mc: La Coruña)

14495. **O que ardeu, queimou.** (mc: Pidre)

Var.: *O que ardeu, queimouse.* (ms4: Pidre-F.V.S.)

14496. **O que aúda sin conta e razón, logo terá [a] súa perdición.** (ms4: J.P.)

14497. **O que bos días dá, moitas veces se engaña.** (mc: Santiago)

14498. **O que de noite asubía, polo deño pía.** (mc: Muros)

14499. **O que di a persona, répiteo a mona.** (mc: Buciños)

14500. **O que é tonto, que se mate.** (mc: Santiago)

14501. **O que en maio morre, antes se colle.** [4540] (mc / ms4: F.V.S. / ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar da provincia de Lugo)

14502. **O que fai o viño, non fai o chiculate.** (mc / ms4: F.V.S.)

14503. **O que foi a Padrón, perdeu o sillón.** (ms-SA: Andrés Castro Ces: Tállara, Lousame, C)

14504. **O que foi a Sevilla perdeu a silla.** [4541] (ms-SA: Marcelino Bretal Rego: Olveira, Ribeira, C / ms-SA: Ramón Álvarez Baliña: San Pedro de Coucieiro: Muxía, C / ms-SA: seminarista anónimo: algún lugar da provincia da Coruña / Francisco Canosa Quintáns)

14505. **O que foi a Castilla, perdeu a silla; o que foi e volveu, non-a perdeu.** (ms-LU: seminarista anónimo: Pacios, Neira de Xusá, Baralla, LU)

14506. **O que foi a Castilla, perdeu a silla.** (ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar de Galicia)

14507. **O que máis se molla, máis se enxuga.** (mc: Aguada, Carballedo)

14508. **O que manda a merda, cagallós lle carreta.** (ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar da provincia de Lugo)

14509. **O que morre, paga por si.** (mc: Buciños)

14510. **O que non é cego ve polo cribo.** [4542] (ms-SA: Marcelino Bretal Rego: Olveira, Ribeira, C / Francisco Canosa Quintáns)

14511. **O que non é cego, ben ve polo cribo.** [4543] (ms21,15v: Bermés / ms-LU: seminarista anónimo: Buciños, Carballedo, LU / ms-LU: seminarista anónimo: Ferreira de Pantón, LU)

14512. **O que non é cego, ben ve por un cribo.** (ms-LU: Trini Figueiras: San Salvador de Asma, Chantada, LU. Convento Las Córneas / ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar da provincia de Lugo)

14513. **O que non fas, pensas.** (ms21,23v: Bermés)

14514. **O que non nace pra ser, non pode ser.** (mc: Santiago)

14515. **O que non nace, non pace.** (mc: Buciños)

14516. **O que non pasa nun ano pasa nun día.** (ms-SA: Juan López Souto: Corrubedo, Ribeira, C / ms-SA: Manuel Blanco Sieira: Olveira, Ribeira, C)

14517. **O que non pode mallar no burro, malla na albarda.** [4544] (mc: La Coruña / ms10,036r: *D.E.*)

14518. **O que non ten moas, o demo lle dá gorxas.** (mc)

14519. **O que non trae a gavela non quenta a canela.** (ms8,54v: Silvarrey)

14520. **O que non vai nas mangas, vai nas faldas.** (ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar de Galicia)

14521. **O que non ve é como o que non sabe.** (ms-SA: Jaime Fráiz Vázquez: Arzúa, C)

14522. **O que non viu, que non vexa.** (mc: La Coruña / ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar do norte da provincia de Lugo)

14523. **O que seu nombre pon a outro, xa non sabe pouco.** (mc)

14524. **O que ten o cura de delgado, teno de gordo o beneficiado.** (mc: A.S.A.)

14525. **O que ten padrín, bautízase.** (ms11,45: Comarca de Fonsagrada)

14526. **O que un perde, outro o encontra.** (mc: Sarria / ms4: F.V.S.)

(es) *Lo que uno pierde, otro lo halla.* (R. Marín)

14527. **O que vai a Castilla, perdeu a silla, pro o que foi e volveu, non-a perdeu.** (mc: Fonsagrada-F.V.S. / ms11,44: Comarca de Fonsagrada)

14528. **O raposo perderá as forzas, mais non as mañas.** (ms-SA: R. Celso Rodríguez Rodríguez)

[4540] ms4 e ms-LU: *antes o colle*.

[4541] F. Canosa Quintáns: *perdío*.

[4542] F. Canosa Quintáns: *sego*.

[4543] O orixinal di: *O que non e cego ben ve pol'o cribo.* / ms-LU (Ferreira de Pantón): *por o cribo*.

[4544] En ms10 s.v. *Majar*.

14529. **O refrán di así i-eu tamén cho digo aiquí: "Atrás do lobo, un can; atrás dunha taza de sopas, unha taza de viño i-on rebuxo de pan".** [4545] (ms11,51: Taboada)

Rebuxo = rebanada, trozo.

14530. **O ruín ten mal nome; o bon gusta a todos.** [4546] (mc: Buciños / ms-LU: Paco de Seoane: Buciños, Carballedo, LU)

14531. **O ruín ten mal nome; o bon todo o mundo o ve.** [4547] (mc: Buciños / ms-LU: Paco de Seoane: Buciños, Carballedo, LU)

14532. **O saco redondo tanto leva como o longo.** [4548] (mc e ms4: Vasconcelos)

Var.: *O saco redondo tanto leva como é longo.* (ms4 / ms21,05r: Bermés)

14533. **O wolfram vale oito duros e pa quitalo hai que marrear duro.** [4549] (ms-SA: seminarista anónimo: Besexos, Vila de Cruces, PO)

14534. **O xuntar ouro con lama mancha as maus.** (ms15,18)

14535. **O zorro, se perde a madrugada, perde toda a xornada.** (ms-LU: seminarista anónimo: Paradela, LU)

14536. **Obra torta, cartos direitos.** [4550] (mc / ms4: F.V.S.)

14537. **Ond'o lobo com'a ovella, sempre deix'algo de la.** (ms-LU: Paco de Seoane: Buciños, Carballedo, LU)

14538. **Onde hai blanco, hai negro.** (mc: Carballedo / ms4: F.V.S.)

14539. **Onde houbo fogo, cinza queda.** (ms15,11)

14540. **Onde non ves lobo, cata lobo.** (mc: M.V.)

14541. **Onde o lobo come a ovella, sempre deixa algo dela.** [4551] (mc: Buciños)

14542. **Onde vexas moito fume, pode ser ou leña verde ou morrallada do allare.** [4552] (mc: Chorexe, P. de Rey-F.V.S. / ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar da provincia da Coruña)

14543. **Os carballos nas devesas nacen con grandes dimensiós, unhos pa santos i-outros pa ladrós.** [4553] (ms-LU: seminarista anónimo: Moreda, Taboada, LU)

14544. **Os consellos e afanes piden parecer ós refranes.** (ms18,66v)

14545. **Os coxos conócense no andar i-os cegos no mirar.** (ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar da provincia de Lugo)

14546. **Os curas non caen dos carballos porque non suben a eles.** (mc / ms4: F.V.S.)

14547. **Os da casa de arriba comen nunha viga; os da casa do medio, nun pendello; os da casa de abaixo, nun refaixo.** (mc: Picato-F.V.S.)

14548. **Os dedos das maus non son todos iguales.** (mc: Buciños)

(pt) *Os dedos das mãos não são iguais.* (Chaves) (es) *Los dedos de la mano no son iguales.* (Sbarbi)

Expresa la diferencia que hay entre personas y clases sociales.

14549. **Os estremos tócanse.** (ms10,047v: *D.E.*)

14550. **Os lóstregos lexanos pra nada son insanos.** (ms4: J.P.)

14551. **Os milagros non se fan a diario.** (ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar da provincia de Lugo)

14552. **Os mortos, á burata; i-os vivos, á fugaza.** (ms9,09v: Meda)

Fugaza = hogaza.

14553. **Os ollos son as ventás do corazón.** (mc: Tuiriz, Monforte)

(es) *Los ojos son las ventanas del corazón.* (R. Marín)

14554. **Os recordos mándanse no bolsillo.** (ms21,07r: Bermés)

14555. **Óso de lombán, barba untada, barriga van.** (mc: J.A.P.)

Var.: *O güeso da soá, fuciño untado i-a barriga va.* (Guilfrey) / *O óso da soá, fuciño untado e barriga en van.* (ms15,24r: La Cañiza)

(pt) *Osso de assuã, beiço untado, barriga vã.* (Chaves)

14556. **Óso de soá, fuciño untado e barriga van.** (ms10,050r: Cañiza)

14557. **Ou ti non queres, ou ti non podes ou ti non traes o leite nos foles.** [4554] (ms4 / ms21,09r: Bermés)

[4545] O orixinal di: *O refrán dí así y eu tamén cho digo aiquí: atrás do lobo, un can; atrás d'unha taza de sopas unha taza de viño y-on rebuxo de pan.*

[4546] ms-LU: *gust'a todos*.

[4547] ms-LU: *mal nombre tod'o mund'o ve*.

[4548] ms4: *como longo*.

[4549] A interrupción na explotación do volframio foi seguramente a responsable de quen non se fixara este refrán.

[4550] ms: *dreitos*; ms4: *dereitos*.

[4551] ms: *Ond'o lobo*.

[4552] ms-LU: *fume que pode*.

[4553] O orixinal di: *Os carballos nas debesas nacen con grandes dimensios, un'os p'a Santos y'outros pa ladrós.*

[4554] ms4: *non trayes*.

14558. **Ovo ó papo, carto ó saco.** [4555] (mc: Buciños / ms4: F.V.S. / ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar da provincia de Lugo)

14559. **Pa quen é burro, boa é a albarda.** (ms-SA: Jesús Acuña Garrido: Vilaboa, PO)

14560. **Pallas mortas n'alumean.** [4556] (mc: M.V. / ms21,27r: Bermés / ms-SA: Jesús María Antelo Fraga: Rial, Val do Dubra, C)

14561. **Para quen é burro, bastante é a albarda.** (ms-SA: Manuel Lago López / ms-SA: Valentín González Gil: Soutelo de Montes, Forcarei, PO)

14562. **Para quen non quer comer, hai pan abondo.** (ms-SA: seminarista anónimo: algún lugar da provincia da Coruña)

14563. **Para quen non quere, sempre hai abondo.** (ms-SA: seminarista anónimo: Carballo, Carballo, C)

14564. **Para tal besta abóndalle tal albarda.** (mc: L.G. / ms15,01: Eugenio Carré Aldao, *Lit.Gall.*,2ªed.,1911)

(es) *A tal asnejón, tal albardón.* (R. Marín)

14565. **Pasa tu, que non pasache, e lévete o demo que aínda tardache.** (mc: M.L.)

14566. **Pedra solta non ten volta.** [4557] (ms-LU: seminarista anónimo: Pacios, Neira de Xusá, Baralla, LU / ms-LU: Jesús Redondo C.: Outeiro de Rei, LU)

14567. **Pedro, nin velo nin na casa telo.** (mc: Buciños)

(pt) *Pedro, nem tê-lo, nem vê-lo, nem querê-lo, nem à porta de casa conseti-lo... mas sempre é bom na casa havê-lo.* (Chaves) (es) *Pedro, ¿cuándo serás bueno? -Madre, cuando la rana críe pelo.* (R. Marín)

14568. **Pedro Pérez e mais o bandullo van os dous ó cabo do mundo.** (mc: Orense-F.V.S. / ms11,21)

Alude el refrán a Pedro Pérez Gamarra, visitador incansable de la Inquisición de Santiago, que instruyó muchos procesos contra los judaizantes. Era de reducida estatura y obeso en demasía, y el *bandullo* ridiculiza la figura poco esbelta del visitador. Habla de él Fernández Alonso en su obra *Los Judíos en Orense*.

14569. **Pelo mal cortado, ó outro día igualado.** (ms-LU: Álvaro Rábade: Mondoñedo, LU)

14570. **Pelo mal cortado, ós tres días igualado.** (ms21,20v: Bermés)

14571. **Perder, que perda o demo unha perna.** (mc: A.S.A.)

14572. **Picas pouco, picas moito; picas moito, picas pouco.** (mc: Buciños-F.V.S.)

Se dice del cigarrillo, cuando es bueno el tabaco, se pica mucho, porque pica poco, y viceversa.

14573. **Polas túas aveas míde-las dos máis cheas.** [4558] (mc)

14574. **Polo can e o cabalo conócese o amo.** (ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar da provincia de Lugo)

14575. **Polo enxoito, detrás da pena, e polo mollado, collendo na leña.** (mc: La Coruña)

14576. **Polo san Ramón, trompo ó caixón.** (ms-SA: seminarista anónimo: algún lugar da provincia da Coruña)

14577. **Por abaixo anda quen o manda.** [4559] (mc e ms4: A.S.A.)

Var.: *Por abaixo anda que non manda.* (J.P.)

14578. **Por mal que che vâ, vive na cibdá.** (ms21,03r: Bermés)

14579. **Por moito que digan e digan, non me sacan de quen son.** (ms-SA: M. González Fernández)

14580. **Por non d[ar ó rabo, deixa com]er o cu ás moscas.** [4560] (Jesús Vázquez: Sarria, LU)

14581. **Por san Ramón, trompa ó caixón.** (ms-SA: Argimiro Pampín Basteiro: Arzúa, C)

14582. **Por san Ramón, trompos ó caixón.** [4561] (mc: Santiago / ms-SA: José Eiras Paz: Amil, Moraña, PO / Luís Alonso Alonso)

Trompos (peonzas). (L. Alonso Alonso)

14583. **Por xaneiro bótame un pan enteiro.** (mc: Santiago)

14584. **Pra quen é o burro, ben lle chega a albarda.** [4562] (mc: Viana, Chantada-F.V.S. / ms14,16)

Var.: Como: *Para tal besta...*

14585. **Pra quen non quere, hai de máis.** (ms-LU: Jesús Redondo C.: Outeiro de Rei, LU)

14586. **Pra quen non quere, hai pan abondo.** (ms-LU: Trini Figueiras: San Salvador de Asma, Chantada, LU. Convento Las Córneas)

14587. **Pra quen non quer, teño eu moito.** [4563] (mc: La Coruña / ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar da provincia de Lugo)

[4555] ms-LU: *Ovo al papo*.
[4556] ms-SA: *non alumean*.
[4557] V. *Palabra e pedra solta non ten volta* en *Palabras*.
[4558] O orixinal di: *Pol-as tuas aveas, mídel-as dos máis, cheas.*
[4559] mc: *que o manda*.
[4560] O orixinal di *Por non d*[...]*er o cu as moscas*.
[4561] L. Alonso Alonso: *trompos* (*peonzas*) *a o queixón*; ms-SA: *Po lo Ramón*.
[4562] mc: *Pra que é o burro*.
[4563] mc: *Pra que*; ms-LU: *non quere*.

14588. **Pra ser, hai que nacer.** (mc: Buciños)

14589. **Pra tódolos sitios hai unha legua de mal camiño.** (mc: Pidre-F.V.S.)

(es) *A donde quiera, hay una legua de mal camino.* (Correas) (ct) *Per allí aon vages hi han cent llegües de mal camí.* (Alberola)

14590. **Pra un pronóstico non cumplen catro lexías, nin fai falla ollar estrelas nin tomar puntos nin liñas.** (ms: Santiago)

14591. **Prós cregos e prós cas nunca faltan boas mañás.** (ms-LU: seminarista anónimo: Guntín, LU)

14592. **Prós curas e prós cas nunca faltaron boas mañás.** (ms21,10v: Bermés / ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar da provincia de Lugo)

14593. **Prós curas e prós cas sempre houbo boas mañás.** (ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar da provincia de Lugo)

14594. **Pucho de palla e mazá madura pouco dura.** (mc: Carballedo / ms4: F.V.S.)

(es) *Sombrero de paja, ni para el sol ni para el agua.* (R. Marín)

14595. **Que bo ano, que mal ano, catro caben nun escano e, sendo de Caurel, cinco e un fardel.** [4564] (mc e ms4: Baralla / ms: Begonte)

Var.: *Que bo ano, que mal ano, catro caben nun escano.* (mc / ms18,65v: Layosa) [4565] / *Que bon ano, que mal ano, catro no escano; si son de Caurel, catro i-o fardel; e si son do Cebreiro, catro i-o sombreiro.* (ms5,045: Cebrero)

(es) *Mal año o buen año, cuatro caben en un banco.* (Sbarbi) (ct) *Bon any o mal any, quatre caben en un banc.* (Alberola)

Véase *Año, mal año...*

14596. **Que bon ano, que mal ano, cuatro caben no escano, e se son de Caurel, cuatro i-o fardel.** (ms12,79: S. Pedro de Orrios, Caurel)

14597. **Que pida o corpo, si llo leva o xenio.** (mc: *Vida Gallega*)

14598. **¿Que sabe un burro cándo é día de festa?** (mc: La Coruña)

14599. **Quen de todo se adimira, ou é parvo ou se fai el.** (mc: M.V.)

14600. **Quen delas ten, delas perde.** (ms4 e mc: M.V. / ms4: A.N.)

14601. **Quen delas ten, delas pon.** (mc: Otero de Rey)

14602. **Quen fixo o cesto, que lle poña o aro.** (mc: M.V.)

14603. **Quen non aparece, esquece.** (mc: A.N.)

14604. **Quen non pode dar no burro, dá na albarda.** (ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar da provincia de Lugo / ms-SA: seminarista anónimo: algún lugar de Galicia)

14605. **Quen non se pare a medir, párese a añadir.** (mc / ms4: F.V.S.)

14606. **Quen sabe, pode, sin sacrificios, facer a todos grandes beneficios.** (ms4: J.P.)

14607. **Quen sementa na culler, apaña na garfela.** (mc: A.N.)

14608. **Quen tal fixo que tal pague.** (ms10,047v: *D.E.*)

14609. **Quen te leve, que te ferre.** (mc: M.L.)

14610. **Quen ten terra, ten sol.** (ms4 e mc: M.L. / ms4: F.V.S.)

14611. **Quen vive de recordos, vive entre mortos.** (mc: M.V.)

14612. **Quen vive de recordos, vive entre os mortos.** (ms21,28r: Bermés)

14613. **Quero mellor volver que velas caer.** [4566] (mc: Pidre-F.V.S.)

14614. **Reló e campana, morte na semana.** (mc: Muros)

14615. **Rodas de muíños, bocas de machados, poutas de demonios e uñas de condenados.** (mc: Chantada)

14616. **S'ás voltas o fan, cambias'o boi polo can.** (ms-LU: seminarista anónimo: O Cádavo, A Esperela, Baleira, LU)

14617. **Saco cheo non se dobla.** (mc: Buciños-F.V.S.)

(es) *Saco lleno no puede doblarse.* (R. Marín)

14618. **Saio de la, canto mai-lo estiran, máis dá.** [4567] (ms21,16r: Bermés)

14619. **Salto de cabra e brinco de lebre, bebe, Manuel, pra qu'o vello te leve.** (ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar da provincia de Lugo)

14620. **Salto de corzo, brinco de lebre; bebe, Xosé López, hasta que Dios te leve.** [4568] (ms: F.V.S.)

14621. **San Antonio benditiño non come nin bebe i-está gordiño.** (mc: Buciños)

14622. **San Antoño i-o lobo ó pé.** (mc: M.L.)

[4564] ms: *bon ano*.

[4565] ms4: *caben catro*.

[4566] ms e ms4: *millor*.

[4567] O orixinal di: *Sayo de lá, canto mail'o estiran mais da*.

[4568] ms4: *José*.

14623. **Santa Bárbara bendita, cando chove, virvirita.** (mc: Santiago)

14624. **Se non foran as costas, todo era llano.** [4569] (mc: Buciños / ms-LU: Paco de Seoane: Buciños, Carballedo, LU)

14625. **Se non hai auga, non hai nada.** [4570] (ms15,15)

14626. **Se queres pan, vaino buscar á terra do meu can.** (ms-SA: José Barreiro Somoza: Santa Mariña de Ribela, A Estrada, PO)

14627. **Se tes frío, mete os pés na res.** [4571] (mc: Velle)

14628. **Se tes frío, vaite pó río.** (ms-SA: Jesús Tanoira Figueira: Setecoros, Valga, PO)

14629. **Se tes sono, vaite pó forno.** (ms-SA: Jesús Tanoira Figueira: Setecoros, Valga, PO)

14630. **Sebe que estás no camiño, e non gardas pan nin millo, vente conmigo.** (mc: Buciños)

14631. **Secreto de dous, sabelo Dios; secreto de tres, sábeo quen quer.** (ms15,12)

14632. **Secreto de tres non chega ó mes.** (ms9,13r: Vivero)

14633. **Secreto na orella, mala centella.** (ms21,06v: Bermés)

14634. **Secreto que de dous pasa, xa non é secreto.** (ms15,12)

14635. **Segredo entre tres non dura un mes.** (ms-SA: Cándido Señaríś Fernández: Buxán, Val do Dubra, C)

14636. **Serra, compadre, serra, comadre, na madeiriña do señor abade.** (mc: Buciños)

Cuando sólo se atiende a un negocio.

14637. **Sete por nove, sesenta e tres: o que non-o sepa ben burro é.** (ms8,53v: Trives)

14638. **Si como ladras roeras, xa che cortaran a vestra.** [4572] (ms4 e mc: M.L.)

14639. **Si chove pra non parar, o mundo hase de acabar.** (ms5,023: Félix Rodríguez Vieites)

14640. **Si eres bon ou non, outros deben decilo.** (ms15,12)

14641. **Si non as hai xeitosas, afeito.** (ms8,22r: Silvarrey)

14642. **Si non chega pra día de santa Lucía, chega pra deloutro día.** [4573] (mc: C.A.)

Var.: *Si non chega pró santa Lucía, chega pr'outro día.* (ms4: A.S.A.)

14643. **Si non fora o velro, non marcha a ovella.** (mc / ms4: F.V.S.)

14644. **Si queres cousa vella, compra tella.** (mc: Tuiriz, Monforte)

(es) *La mejor teja, la más vieja.* (Sbarbi)

14645. **Si queres telo, teno.** [4574] (mc: M.L. / ms10,129r: *D.E.*)

14646. **Si sintes un can oubear, morte cerca no lugar.** (mc: Páramo-F.V.S. / ms5,135: Noya)

Var.: *Cando oubea o can do palleiro, hai morto no rueiro.*

14647. **Si tes calor, ponte ó sol.** (ms-SA: Perfecto Esparís Freire: Santa María de Viceso, Brión, C)

14648. **Si tes frío, métete no río.** [4575] (ms5,023: Félix Rodríguez Vieites / ms-SA: Perfecto Esparís Freire: Santa María de Viceso, Brión, C / ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar de Galicia (galego occidental))

14649. **Si tes frío, tírate ó río.** (mc: Santiago)

14650. **Si tes gana, vaite prá cama.** [4576] (mc: Santiago)

14651. **Si tes moita calor, colle unha manta e vive ao sol.** [4577] (mc: Velle)

14652. **Si tes sono, bótate ó forno.** (mc: Santiago)

Var.: *Si tes sono, vaite ó forno.* (Santiago)

14653. **Si ti es bo, outro é millor.** (mc: Santiago)

14654. **Si ves o cura ó sol, non apures o facistol.** (mc / ms4: F.V.S.)

14655. **Si ves xuntos moitos cregos, ándache cerca un enterro.** (mc: Buciños / ms4: F.V.S.)

14656. **Sóltame e verás cómo corro.** (ms3: M.V.)

14657. **Sóltame, verás como corro.** (ms: M.V.)

14658. **Sombreiro ó pombo, capital ó lombo.** (mc: A.N.)

14659. **Son máis as voces que as noces.** (mc: A.N.)

(pt) *Sao mais as vozes que as nozes.* (Chaves)

14660. **Son os dedos das mas e non son iguás.** (ms18,58r: *Vida Gallega*)

14661. **Son os dedos das más, non son iguás.** (mc: Ch.)

Var.: Como: *Os dedos das maus...*

(*ct*) *Tots els dits de la má, no son iguals.* (Alberola)

14662. **Soñar con mortos, señal de vivos.** (ms5,045: Cobas, Cachafeiro, Forcarey)

14663. **Sopas e solver non pode ser.** (ms-LU: seminarista anónimo: Laiosa, O Incio, LU)

[4569] mc: *Si non foran*; ms-LU: *tod'era llano*.
[4570] O orixinal di: *Se non hay auga non hay nada.*
[4571] mc: *Si tes*.
[4572] mc: *xa te cortaran a besta*.
[4573] ms4: *pra Santa Lucia*.
[4574] En ms10 s.v. *Tener*.
[4575] ms-LU (Galicia): *Se tes*.
[4576] ms: *Se tes, pa cama*.
[4577] ms3 e ms4: *vaite ao sol*.

14664. **Sopas e sorber non pode ser.** (ms-SA: seminarista anónimo: algún lugar da provincia de Lugo)

14665. **Tantarantán, tan bo é Pedro como Xan.** (mc: Lugo)

(pt) *Tão bom é Pedro como seu amo.* (Chaves) (es) *Tan bueno es Pedro como su compañero.* (Bergua) / *Tan bueno es Pedro como su amo.* (Correas)

14666. **Tanto dá libra de ferro como de cerro.** [4578] (mc: M.L.)

(es) *Tanto pesa una libra de lana como una libra de oro.* (R. Marín)

14667. **Tanto dirán: ¡elas! ¡elas!, que veñan cando as xaneiras.** [4579] (mc: A.S.A.)

Var.: *Tanto dirán elas, que veñan cando as Xaneiras.* (ms4: J.P.) [4580]

14668. **Tanto é "Xan, velas" coma "velas, Xan".** (ms9,03r: O. de Rey)

14669. **Tanto me dá o carneiro como a la.** (ms18,65v: Chantada)

14670. **Tanto me quer o fillo da uva, tanto me quer que todo me derruba.** (mc: Correas)

Lo recoge con bastantes imperfecciones, como suele en la transcripción de los gallegos.

14671. **Tanto monta cortar como desatar.** (ms10,048r: *D.E.*)

14672. **Tanto o rico como o pobre, cando lle dá a morte, morre.** (mc)

(pt) *Tanto morre o papa, como quem não tem capa.* (Chaves) (es) *La muerte no distingue entre pastores y reyes.* (R. Marín) / *Muérese el rey, y el papa, y el duque, y el prior de Guadalupe.* (Bergua)

14673. **Tanto ten saco longo como saco redondo.** (ms6,03v: R. Caruncho, *Diario de Avisos* de La Coruña)

14674. **Tanto ten tanto como "tanto ten".** (ms10,049v: Carballino)

14675. **Tanto ten Xan coma Xulián.** [4581] (mc: Lugo / ms4: Mellid-F.V.S.)

14676. **Tantos eran os difuntos que nin a dous reás chegaban.** (mc: Buciños)

14677. **Taza chea non é engaño.** (mc: Parga)

14678. **Tempo ten a bóla, tempo ten quen-a xoga.** (ms21,13r: Bermés)

14679. **Ten a miña ama unhos pantalós que, de riba a baixo, todos son botós.** (ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar da provincia de Lugo)

14680. **Ter e sorber non hai quen.** [4582] (mc)

(pt) *A muito entendimento, dinheiro pouco.* (Chaves) / *A muito entendimento, fortuna pouca.* (Id.) (es) *Los libros hacen muchos sabios pero pocos ricos.* / *Si quieres a tu hijo rico, procura que sea borrico.* / *Si quieres ser rico no te des mucho a los libros.* / *Harto pediría quien a Dios pidiese riqueza y sabiduría.* (R. Marín) / *Rico y sabio, términos implicados.*

14681. **Terra arenisca, tendencia a putas.** (ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar da provincia de Lugo)

14682. **Ti pariches i-eu parín, ti pucheiro i-eu tixola, estamos os dous de chola.** (ms-LU: seminarista anónimo: Guntín, LU)

14683. **Todas as ferramentas son boas si o sobremango é bon.** (ms8,59v: Silvarrey)

Sobremango = el que maneja la herramienta.

14684. **Todo dereito ten seu revés.** (mc: Corme)

14685. **Todo é leria neste mundo.** (mc)

14686. **Todo é toxo, e por rozar.** (mc: A.N.)

14687. **Todo o mundo ten algo que perder.** (mc: Buciños)

14688. **Todos somos fillos de Adán.** (ms10,047v: *D.E.*)

14689. **Todos somos fillos de Dios.** (ms10,047v: *D.E.*)

14690. **Trabadoriña dos días de festa relóceche o cu por entre as xestas.** [4583] (mc: U.C. Cuartilla 7)

14691. **Tras do que non corro non canso.** (mc: M.L.)

14692. **Tras os dentes no bolsillo i-o tempo na res, non sirves prós meus bés.** [4584] (mc: Buciños / ms-LU: Paco de Seoane: Buciños, Carballedo, LU)

Rés = riñós.

14693. **Trinta días ten novembro, con abril, xunio e setembro; de vinteoito só hai un e os demais son de trinta e un.** (ms-SA: Ramón Viña Varela: Golmar, A Laracha, C)

[4578] mc: *libre de ferro*.
[4579] ms4: *diran elas !elas!*
[4580] ms4: *que veñen*. Jacinto del Prado recolle o refrán coa forma *veñan*.
[4581] mc: *como*.

[4582] O orixinal di: *Ter e sorber, non hay quen.*
[4583] ms e ms4: *por entre das xestas*.
[4584] ms: *Tral'os dentes, y-o tempo*; ms-LU: *¡Tral'os dentes no bolsillo i-o tempo na rés* (*riñós*)*... Non sirves pr'os meus bés.*

14694. **Triunfa en copas, o que as fai, atopaas.** [4585] (ms-LU: seminarista anónimo: Sindrán, Monforte de Lemos, LU)

14695. **Tropezar e non caer, adiantar camiño é.** (ms-SA: Manuel Barrós Fachal)

14696. **Tu que me levas i-eu que che axudo, vamos os dous ao cabo do mundo.** [4586] (ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar de Galicia)

14697. **Turra, Xan, turra, e si a corda creba, turra, Xan, pola merda.** [4587] (mc: Carballedo / ms4: F.V.S.)

14698. **U cura com'o zorro; se perde a mañá, perdiu todo.** (ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar de Galicia (galego oriental))

14699. **U sorro perderá as forzas pero non as mañas.** (ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar da provincia de Lugo)

14700. **Un a un non queda ningún.** (mc: Buciños)

Var.: *Un é un; non queda ningún.* (Buciños-F.V.S.)

14701. **Un bo morrer honra unha vida enteira.** (ms-SA: Manuel Martín Gómez: Muxía, C)

14702. **Un día é un día i-on peso gastouse.** [4588] (mc: Lalín / ms21,19r: Bermés)

Var.: *Un día é un día.* (ms: Sarria / ms10,047v: *D.E.*) [4589]

(es) *Un día es un día.* (R. Marín)

14703. **Un non é ningún.** (ms-SA: M. González Fernández)

14704. **Un tren con outro tren, armouse cada belén.** (ms: Santiago)

14705. **Un secreto entre tres non dura un mes.** (ms-SA: Luís Vázquez Veiga / ms-SA: Celestino López López: Brai, San Vicenzo de Curtis, Vilasantar, C)

14706. **Unha abella sola fai pouco mel.** (ms4: F.V.S.)

14707. **Unha camisa na pedra i-outra no lombo.** [4590] (mc: A.S.A.)

14708. **Unha carta e unha bofetada sempre ten contestación.** (mc: Pidre)

14709. **Unha idea saca outra.** (mc: Buciños / ms4: F.V.S.)

14710. **Unha porfía quita outra.** (mc: Buciños)

14711. **Unha vara calquera a rompe e muitas xuntas non-as rompen muitos homes.** (ms15,17)

14712. **Unha vella fixo papas i-o pote botoullas fóra; hai cen anos que foi eso e inda hoxe a vella llora.** (ms-LU: seminarista anónimo: Pacios, Neira de Xusá, Baralla, LU)

14713. **Unha vez non son veces.** (ms4: M.L.)

14714. **Unha vez ó ano non fai daño.** (ms8,66r: Lajosa)

14715. **Unhos amolentan i-outros apodrentan.** (ms5,138: Sta. Eugenia de Asma)

14716. **Unhos fían na roca i-outros cagan na mazaroca.** (mc: Buciños)

14717. **Vaite, venturoso chan, donde esperándoche están.** (ms: Santiago)

14718. **Val máis onza que libra.** (ms15,52r)

14719. **Val máis óso na man que na boca do can.** (ms-SA: seminarista anónimo: algún lugar da provincia da Coruña)

14720. **Válache Dios qu'a xeito te pos. Cando querías tu, ben te compoñías.** [4591] (mc e ms: M.L.)

14721. **Vale máis a auga da cama que a cama da auga.** (ms9,01r: O de Rey)

14722. **Vale máis o malo conocido que o bon por conocer.** (ms-LU: seminarista anónimo: Laiosa, O Incio, LU)

14723. **Vale máis onza de pelo que arroba de carne.** [4592] (mc: Buciños / ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar da provincia de Lugo)

Por lo que aumenta en el mercado.

14724. **Vale máis ruín conocido que bo por conocer.** [4593] (mc: M.V.)

(*ct*) *Més val roín conegut, que bò per conéixer.* (Alberola)

14725. **Vale máis ser a tela que non a tixeira.** (ms9,01v: O. de Rey)

14726. **Vale máis ter ca desear.** (ms-SA: José Lage Radío: Santa Eulalia de Xil, Meaño, PO / ms-SA: José M. Gulías Rivas: Forcarei, PO)

14727. **Vale máis ter que desear.** (mc / ms4: F.V.S.)

(es) *Más vale tener que desear.* (R. Marín)
(ct) *Més val tindre, que desijar.* (Alberola)

14728. **Vale máis un golpe de xenio que canto hai.** (ms15,41: Mellid)

14729. **Valen máis onzas que libras.** [4594] (ms8,17r: Silvarrey)

[4585] V. *O que as fai, atopas*.
[4586] O orixinal di: *Tu que me levas y'eu que che axudo, vamos os dous a o cabo do mundo*.
[4587] ms e ms4: *s'a corda, pol-a m....*
[4588] V. *Un home é un home i-on peso gástase* en *Hombre*. / ms: *y on peso*; ms21,19r: *y'un peso*.
[4589] En ms10 s.v. *Miscelánea* coa indicación *Día*.
[4590] ms: *y outra*.
[4591] mc: *Váñate axeito*; ms: *queiras*.
[4592] ms e ms-LU: *c'arroba*.
[4593] mc: *bon*.

14730. **Valen máis palmos que codos.** (mc)
É millor pouco e bon que moito e malo.

14731. **Vara de xesta o demo lla atesta.** (mc: Tierra Llana)
Tráelo Iglesia Alvariño (*Q.H. Flacci Carmina*), y explica: *Atestar*, llenar completamente, venir justo un tapón. De ahí, *testo*, tapadera. Falta en nuestros Diccionarios.

14732. **Veñan días e caigan olas.** (mc: Tuiriz, Monforte)

14733. **Ves tan pouco que non ves un crego nun bolo de neve.** (mc)
Var.: *Ves tan pouco que non ves un cura nun bolo de neve.* (ms4: F.V.S.)

14734. **Xan de bon barato, tan[to] dá tres como catro.** (ms-LU: seminarista anónimo: Guntín, LU)

14735. **Xente baldeira, campanas de pao.** (ms-SA: Francisco Canosa Quintáns)

14736. **Xerra por onde un bebe, outro pode beber.** (ms: F.V.S.)

14737. **Zanca larga pola neve non hai diablo que a leve.** (ms: Leite de Vasconcellos)

14738. **Zapatos de charol, nin prá auga nin pró sol.** [4595] (ms5,027: Ortigueira / ms-LU: Julio Elías Bello Méndez: A Feira do Monte, Sistallo, Cospeito, LU)

MITAD

14739. **A mocedá é a millor edá.** (ms10,040v: *D.E.*)

14740. **A mocedá moi folgada trai a vellez arrastrada.** (ms10,040v: *D.E.*)

14741. **Garda no verán da mocedá pró inverno da edá.** (ms10,040v: *D.E.*)

14742. **Mocedá ben pasada vellez larga e descansada.** (ms10,040v: *D.E.*)

14743. **Mocedá preguizosa, vellez traballosa.** (ms10,040v: *D.E.*)

14744. **O que de vello engorda dúas mocedades ten.** (ms10,040v: *D.E.*)

14745. **Xa está feita a mitá porque, anque ela non queira, eu quero xa.** (ms10,040v: *D.E.*)

MOCA

14746. **Esto que vén de moca ¿a como nos toca?** (ms10,040v: *D.E.*)

MODA

14747. **A moda é pra moitos a súa Nosa Señora.** (ms10,041r: *D.E.*)

14748. **O que é moda non incomoda.** (ms10,041r: *D.E.*)

MODERACIÓN

14749. **Leva en todo un ten con ten, e todo che sairá ben.** (ms10,128r: *D.E.*)

14750. **Un bo ten con ten pra todo está ben.** (ms10,128r: *D.E.*)

MOJAR

14751. **Máis val molla-las faldras que lixa-las toucas.** (ms10,041r: *D.E.*)

14752. **Se non fora por molla-las botas iba contigo a rega-la horta.** (ms10,041r: *D.E.*)

MOLER

14753. **O abade i-o veciño moen nun mesmo muíño.** (ms10,041r: *D.E.*)

14754. **O cura, o sancristán, o barbeiro i-o veciño todos moen nun muíño.** (ms10,041r: *D.E.*)

MOLINO. V. tamén *Maquila, Oficios*.

14755. **As que ó muiño van, se son bonitas, logo as moerán.** (ms10,044v: *D.E.*)

14756. **Cada muíño quer a súa auga.** (ms10,044v: *D.E.*)

14757. **Con quen ten muíño que coidar non te poñas a enredar.** (ms10,044v: *D.E.*)

14758. **Máis que muíño en espera val sobro na moega.** (ms10,045r: *D.E.*)

14759. **Mentras que a moa do muíño vai e vén, Dios dá do seu ben.** (ms10,045r: *D.E.*)

14760. **Nin muíño sin rodicio nin home sin oficio.** (ms10,045r: *D.E.*)

14761. **O muíño treina, treina, a iauga faino treinar.** (ms10,045r: *D.E.*)

14762. **O que pode vai ó muíño e moe.** (ms10,045r: *D.E.*)

14763. **Se o muíño non anda, a maquía non se gana.** (ms10,045r: *D.E.*)

MONTAÑA

14764. **O que vive na montaña coida que ten algo e non ten nada.** (ms10,041r: *D.E.*)

MONTE

[4594] V. *Val máis onza de cuidado que libra de traballo* en *Trabajo*.
[4595] ms-LU: *pá auga pó sol*.

14765. **Dous montes non se entropezan pero dúas persoas si.** (ms10,041r: *D.E.*)
14766. **Monte e ribeira non se atopa onde se queira.** (ms10,041r: *D.E.*)
14767. **Nin tan monte nin tan ponte.** (ms10,041r: *D.E.*)
14768. **No monte andan os lobos e no val, os raposos.** (ms10,041r: *D.E.*)
14769. **O monte é prós lobos e o val, prós raposos.** (ms10,041r: *D.E.*)

MORA

14770. **O que unha mora tinxe, outra destinxe.** (ms10,041r: *D.E.*)

MORCILLA. V. tamén *Comida, Embutidos, Hambre. Gastronomía.*

14771. **Non dá morcilla o que non mata o porco.** (ms10,041r: *D.E.*)
14772. **Ó comer as morcillas, rin a nai e as fillas e ó pagar, todas son a chorar.** (ms10,041r: *D.E.*)

MORDEDURAS. V. tamén *Perros* (*Mordeduras*).

14773. **Se te morde unha deluciña, busca confesor axiña.** [4596] (ms6,02v: R. Caruncho, *Diario de Avisos* de La Coruña)
14774. **Si che pica un alacrán, vai ó crego e busca pan.** [4597] (ms5,023: Félix Rodríguez Vieites)
14775. **Si che pica un culebrón, collerás un legón; si che pica unha denosiña, tocaranche a campanilla.** [4598] (ms5,133: Mondoñedo)
14776. **Xarabandixa picando, a campaniña tocando.** [4599] (ms5,023: Félix Rodríguez Vieites)

MOZA. V. tamén *Edades, Juventud, Mozo*.

14777. **A boa moza é como a pera acelmosa, que ende coméndoa dá gana de outra.** (ms10,043v: *D.E.*)
14778. **A moza á beira do mozo requere a nai perto dela.** (ms10,043v: *D.E.*)
14779. Á **moza andadeira crebarlle a perna.** (ms10,043v: *D.E.*)
14780. **A moza casala co moco e ó mozo, co bozo.** (ms10,043v: *D.E.*)
14781. **A moza da praza, a porta barrida i-a casa enlixada.** (ms10,043v: *D.E.*)
14782. **A moza da vila, casa porca e porta barrida.** (ms10,043v: *D.E.*)
14783. **A moza i-a parra non se ven ben se non lle erguen a faldra.** (ms10,043v: *D.E.*)
14784. **A moza larpeiriña non hai pra que seguila.** (ms10,043v: *D.E.*)
14785. **Á moza mala a campana a chama e á mala, mala, nin a campana nin nada.** (ms10,043v: *D.E.*)
14786. **A moza mala fai a súa ama brava.** (ms10,043v: *D.E.*)
14787. **A moza prá festa e prá casa a besta.** (ms10,043v: *D.E.*)
14788. **A moza risoña ben deixa ver que quer ser dona.** (ms10,044r: *D.E.*)
14789. **A moza trouleira, súa nai á beira.** (ms10,044r: *D.E.*)
14790. **Ben parece a moza garrida cabo da barba cumprida.** (ms10,044r: *D.E.*)
14791. **¿Boa moza con diñeiro, eu forasteiro e a min ma dan? ¡Tarantarantán!** (ms10,044r: *D.E.*)
14792. **Dáme a moza vestida que eu cha darei belida.** (ms10,044r: *D.E.*)
14793. **Entre moza e mozo convén sempre un muro groso.** (ms10,044r: *D.E.*)
14794. **Máis quero moza feita que moza desfeita.** (ms10,044r: *D.E.*)
14795. **Media moza está na tenda e outra media anda de xeira.** (ms10,044r: *D.E.*)
14796. **Mentras moza, a troulear; dispois de vella, a rezar.** (ms10,044r: *D.E.*)
14797. **Millor é a moza de criar que de casar.** (ms10,044r: *D.E.*)
14798. **Moza boa, boa é.** (ms10,044r: *D.E.*)
14799. **Moza con vello casada, como vella hai que tratala.** (ms10,044r: *D.E.*)
14800. **Moza de mesón non dorme sono con razón.** (ms10,044r: *D.E.*)
14801. **Moza garrida, ou ben ganada ou ben perdida.** (ms10,044r: *D.E.*)
14802. **Moza rinchadeira, tarambaina ou paroleira.** (ms10,044r: *D.E.*)
14803. **Moza riseira, trouleira e ventaneira, pra quen a queira.** (ms10,044r: *D.E.*)
14804. **Mozas tolas e por casar é mal gando de gardar.** (ms10,044r: *D.E.*)
14805. **Nin moza de mesoneiro nin saco de carboeiro.** (ms10,044r: *D.E.*)

[4596] Indica *Mordeduras*. V. *Medicina. Higiene*.
[4597] Indica *Mordeduras*. V. *Medicina. Higiene*.
[4598] Indica *Mordeduras*. V. *Medicina. Higiene*.
[4599] Indica *Mordeduras*. V. *Medicina. Higiene*.

14806. **Nin moza sin amor nin vello sin door.** (ms10,044r: *D.E.*)
14807. **Nin moza sin espello nin vello sin consello.** (ms10,044r: *D.E.*)
14808. **Non hai moza ben gardada se ela non se quer gardar.** (ms10,044r: *D.E.*)

MOZO. V. tamén *V. Edades, Juventud, Moza.*
14809. **A mozo galán, ter a filla da man.** (ms10,044r: *D.E.*)
14810. **A mozo que roga, rógalle que faga.** (ms10,044r: *D.E.*)
14811. **A mozo repostón, pau e moito legón.** (ms10,044r: *D.E.*)
14812. **A recho mozo, asento cordo.** (ms10,044r: *D.E.*)
14813. **De mozo rosmador, nunca bo labor.** (ms10,044r: *D.E.*)
14814. **Dios te libre do mozo cando lle apunta o bozo.** (ms10,044r: *D.E.*)
14815. **Gárdate do mozo que comenza a ter bozo.** (ms10,044r: *D.E.*)
14816. **Mozo ben criado nin de seu fala e, preguntado, cala.** (ms10,044v: *D.E.*)
14817. **Mozo de quince anos ten papo e non ten azos.** (ms10,044v: *D.E.*)
14818. **Mozo parente ou mozo rogado non-o queiras de criado.** (ms10,044v: *D.E.*)
14819. **Mozo rosmador, pouco traballador.** (ms10,044v: *D.E.*)
14820. **Nin mozo dormidor nin gato maiador.** (ms10,044v: *D.E.*)
14821. **Nin mozo farrento nin gato cincento.** (ms10,044v: *D.E.*)
14822. **Non hai mozo enfermo nin vello sano.** (ms10,044v: *D.E.*)
14823. **Ó mozo alcuceiro, amo roncheiro.** (ms10,044v: *D.E.*)
14824. **Ó mozo amañado, a muller ó lado.** (ms10,044v: *D.E.*)
14825. **Ó mozo avergonzado, o demo levouno ó pazo.** (ms10,044v: *D.E.*)
14826. **O mozo ben criado non fala máis que cando é preguntado.** (ms10,044v: *D.E.*)
14827. **O mozo bo, bo é.** (ms10,044v: *D.E.*)
14828. **O mozo enfermo, se non empiora, millora.** (ms10,044v: *D.E.*)
14829. **O mozo estrevido é da moza máis querido.** (ms10,044v: *D.E.*)
14830. **O mozo i-o galo, telo soilo un ano.** (ms10,044v: *D.E.*)
14831. **Ó mozo malo, o amo ó lado.** (ms10,044v: *D.E.*)
14832. **O mozo non ten a culpa cando a moza o busca.** (ms10,044v: *D.E.*)
14833. **Ó mozo novo dálle i-ó mozo vello dálle demos.** (ms10,044v: *D.E.*)
14834. **Ó mozo que lle sabe ben o pan é pecado o compango que lle dan.** (ms10,044v: *D.E.*)

MUCHO. V. tamén *Nada, Poco, Todo.*
14835. **A us moito e a outros nada.** (ms10,041r: *D.E.*)
14836. **Cando moito, moito e cando pouco, pouco.** (ms10,041r: *D.E.*)
14837. **Con un moito e dous pouquiños fanse os homes ricos.** (ms10,041r: *D.E.*)
14838. **Do moito, pouco e do pouco, nada.** (ms10,041r: *D.E.*)
14839. **Dos moitos poucos fanse os poucos moitos.** (ms10,041r: *D.E.*)
14840. **Moitos poucos fan un moito e non hai cousa pequena que seu valor non teña.** (ms10,041r: *D.E.*)
14841. **Moitos son poucos se todos foxen.** (ms10,041r: *D.E.*)
14842. **Non hai moito que abonde nin pouco que non chegue.** (ms10,041r: *D.E.*)
14843. **Non hai moito que non se acabe nin pouco que non alcance.** (ms10,041r: *D.E.*)
14844. **Non hai moito que non se gaste nin pouco que non baste.** (ms10,041r: *D.E.*)
14845. **O moito falar e o pouco saber, o moito gastar e o pouco ter, o moito presumir e o pouco valer logo botan un home a perder.** (ms10,041r: *D.E.*)
14846. **O moito ter, o moito valer e o moito poder botan ás veces un home a perder.** (ms10,041r: *D.E.*)
14847. **O moito ter, o moito valer e o moito poder botan ás veces un home a perder.** (ms10,041r: *D.E.*)
14848. **O pouco moito durou e o moito logo se acabou.** (ms10,041r: *D.E.*)

MUDANZA
14849. **A quen se muda múdaselle a ventura.** (ms10,044v: *D.E.*)
14850. **Moitas veces mudarse non é millorarse.** (ms10,044v: *D.E.*)

MUERTE. V. tamén *Duelo, Entierro, Sepultura.*

14851. **A millor sorte é ter unha boa morte.**[4600] (ms10,124r: *D.E.*)
14852. **A morte a ninguién perdoa.** (ms10,041v: *D.E.*)
14853. **A morte a todos iguala.** (ms10,041v: *D.E.*)
14854. **A morte a ús dá boa i-a outros mala sorte.** (ms10,041v: *D.E.*)
14855. **A morte bárreo todo.** (ms10,041v: *D.E.*)
14856. **A morte é boa cando certamente é mala.** (ms10,041v: *D.E.*)
14857. **A morte é fonte da vida: morren us pra que outros vivan.** (ms10,041v: *D.E.*)
14858. **A morte é tan certa como a vida é incerta.** (ms10,041v: *D.E.*)
14859. **A morte non veña, que achaque non faltará.** (ms10,041v: *D.E.*)
14860. **A morte por todo morde.** (ms10,041v: *D.E.*)
14861. **A morte sempre ten disculpa.** (ms10,041v: *D.E.*)
14862. **A morte todo o atalla.** (ms10,041v: *D.E.*)
14863. **A morte todo o descompón.** (ms10,041v: *D.E.*)
14864. **Á morte, estira-la pata.** (ms10,041v: *D.E.*)
14865. **A morte, nin buscala nin temela.** (ms10,041v: *D.E.*)
14866. **Antes morrer que deixarse matar.** (ms10,041v: *D.E.*)
14867. **Antes morte que vergonza.** (ms10,041v: *D.E.*)
14868. **Ben veñas morte, si vés soila.** (ms10,043r: *D.E.*)
14869. **Cando menos se pensa, a morte chega.** (ms10,043r: *D.E.*)
14870. **Cando morras acabouse.** (ms10,041v: *D.E.*)
14871. **Cando se chama a morte e non vén, é que a súa razón ten.** (ms10,043r: *D.E.*)
14872. **Coa morte todo se esquece.** (ms10,043r: *D.E.*)
14873. **Coa morte todo se vai.** (ms10,043r: *D.E.*)
14874. **Contra a morte non hai home forte.** (ms10,043r: *D.E.*)
14875. **Contra a morte non hai medio pero a morte é un remedio.** (ms10,043r: *D.E.*)
14876. **Da morte non se escapa nin o rico nin o probe nin o rei nin o Papa.** (ms10,043r: *D.E.*)
14877. **Dálle tres figas á morte se mexas craro, cagas duro e peideas forte.** (ms10,043r: *D.E.*)
14878. **De morte é siñal o non querer sanar.** (ms10,043r: *D.E.*)
14879. **Déanos Dios pacencia e morte sin penitencia.** (ms10,043r: *D.E.*)
14880. **Dios perdoe ós mortos e con saúde os enterremos.** (ms10,043v: *D.E.*)
14881. **Dispois de morrer, campanas por gaitas.** (ms10,041v: *D.E.*)
14882. **En morréndose un, acabouse todo pra el.** (ms10,041v: *D.E.*)
14883. **Estáse a vella a morrer e inda está pra adeprender.** (ms10,041v: *D.E.*)
14884. **Hastra a morte tente forte.** (ms10,043r: *D.E.*)
14885. **Hastra a morte todo é vida.** (ms10,043r: *D.E.*)
14886. **Hastra a morte, pé forte.** (ms10,043r: *D.E.*)
14887. **Máis te quero ver morto que torto.** (ms10,043v: *D.E.*)
14888. **Mala morte mate á morte.** (ms10,043r: *D.E.*)
14889. **Morre o rei e morre o Papa e de morrer ninguién se escapa.** (ms10,041v: *D.E.*)
14890. **Morte de pai casa non desfai pero si morte de nai.** (ms10,043r: *D.E.*)
14891. **Morte de sogra e door de nora, máis por dentro que por fóra.** (ms10,043r: *D.E.*)
14892. **Morte e venda, desfai renda.** (ms10,043r: *D.E.*)
14893. **Morte non veña que achaque non teña.** (ms10,043r: *D.E.*)
14894. **Morto como me ves, eu xa fun o que ti es e ti serás o que eu son, queiras ou non.** (ms10,043v: *D.E.*)
14895. **Morto non haxa, que achaque non falla.** (ms10,043v: *D.E.*)
14896. **Ninguién morre hastra que Dios quer.** (ms10,041v: *D.E.*)
14897. **Ninguién morre tan probe que máis probe non nacese.** (ms10,041v: *D.E.*)
14898. **Ninguién se morre dúas veces.** (ms10,041v: *D.E.*)
14899. **Ninguién se morre hastra que Dios quer.** (ms10,041v: *D.E.*)
14900. **Non é mala morte cando fai o que debe o que morre.** (ms10,043r: *D.E.*)
14901. **Non é o mesmo morrer que ver morrer.** (ms10,041v: *D.E.*)
14902. **Non hai como morrer pra conocer a morte.** (ms10,041v: *D.E.*)

[4600] En ms10 s.v. *Suerte* coa indicación *Muerte*.

14903. **Non hai como morrer pra que gaben a un.** (ms10,041v: *D.E.*)

14904. **Non se me dá nada que, en morrendo, todo se acaba.** (ms10,041v: *D.E.*)

14905. **Non se morre máis que unha vez.** (ms10,041v: *D.E.*)

14906. **Non veña a morte, que achaque non ha de faltar.** (ms10,043r: *D.E.*)

14907. **Nunca millor morre o home que cando máis quer vivir.** (ms10,041v: *D.E.*)

14908. **Ó cabo morrer e a chave na porta.** (ms10,041v: *D.E.*)

14909. **O morto apodrece i-o orfo crece.** (ms10,043v: *D.E.*)

14910. **O morto i-o ausente non son xente.** (ms10,043v: *D.E.*)

14911. **O morto quer a mortalla e o vivo quer faramalla.** (ms10,043v: *D.E.*)

14912. **O morto, no cimiterio; i-o vivo, no candieiro.** (ms10,043v: *D.E.*)

14913. **Ó que ha morrer ás escuras non lle importa ser cereiro.** (ms10,041v: *D.E.*)

14914. **O que ha morrer ás escuras pra nada quer o candil.** (ms10,041v: *D.E.*)

14915. **O que morrer quere, révese na morte.** (Jesús Vázquez: Sarria, LU)

14916. **O que se morre entérrano.** (ms10,041v: *D.E.*)

14917. **O que vive probe e morre rico é ben borrico.** (ms10,041v: *D.E.*)

14918. **Onde hai morte hai mala sorte.** (ms10,043r: *D.E.*)

14919. **Onde hai morte non hai boa sorte.** (ms10,043r: *D.E.*)

14920. **Os mortos abren os ollos ós vivos.** (ms10,043v: *D.E.*)

14921. **Os mortos non se queren levantar pra que non lle collan o seu lugar.** (ms10,043v: *D.E.*)

14922. **Os mortos non se queren levantar pra que non-os volvan a enterrar.** (ms10,043v: *D.E.*)

14923. **Os mortos non teñen medo ós vivos.** (ms10,043v: *D.E.*)

14924. **Os mortos son os que dan consellos ós vivos.** (ms10,043v: *D.E.*)

14925. **Prá morte non hai remedio cando veña senón estarricar a perna.** (ms10,043r: *D.E.*)

14926. **Pra sacar da súa casa un morto fan falla, o menos, catro homes.** (ms10,043v: *D.E.*)

14927. **Que morrer hemos, ben o sabemos.** (ms10,041v: *D.E.*)

14928. **Que non morran as vacas, que os homes hainos a manadas.** (ms10,041v: *D.E.*)

14929. **Queiramos ou non queiramos, pra morrer nacemos.** (ms10,041v: *D.E.*)

14930. **Quen a morte de outro agarda, longa corda desata.** (ms10,043r: *D.E.*)

14931. **Quen máis non pode, morrer se deixa.** (ms10,041v: *D.E.*)

14932. **Quen non teme a morte, non disfroita da vida.** (ms10,043r: *D.E.*)

14933. **Se morremos, pra eso nacemos.** (ms10,041v: *D.E.*)

14934. **Tanto morre o Papa como quen non ten capa.** (ms10,041v: *D.E.*)

14935. **Todo ten remedio menos a morte.** (ms10,043r: *D.E.*)

14936. **Unha boa morte é a millor sorte.** (ms10,043r: *D.E.*)

14937. **Val máis deixar na morte ó enemigo que pedir na vida ó amigo.** [4601] (ms10,043r: *D.E.*)

14938. **Val máis morte calada que púbrica desventura.** (ms10,043r: *D.E.*)

MUJER. V. tamén *Hombre, Manzana, Matrimonio, Moza, Partos, Preñez, Varón, Viúda*.

14939. **A belleza da muller encóntrala na conduta e non en seu rostro.** (ms-SA: Manuel Martín Gómez: Muxía, C)

14940. **A blancura sete faltas disimula.** (ms-SA: seminarista anónimo: Louro, Muros, C)

14941. **A boa moza busca co traxe de cada día, non-a busques co traxe da romería.** (ms: Baralla)

14942. **A boa muller a casa sábea encher.** (ms10,045r: *D.E.*)

14943. **A boa muller de tarde en tarde na rúa déixase ver.** (ms10,045r: *D.E.*)

14944. **A boa muller, sin fama, nin boa nin mala.** (ms10,045r: *D.E.*)

14945. **A boa vara búscase na abraira, a costela na ramalla, i-a boa moza, pola semana; ó domingo vai á misa e calquer moza se lava.** [4602] (ms: Cervantes)

14946. **A boa vida fai a nena garrida.** (ms: A.N.)

[4601] O orixinal di: *Val máis deixar deixar na morte ó enemigo que pedir na vida ó amigo.*

[4602] O orixinal di: *A boa vara búscase na abraira: a costela, na ramalla y a boa moza pol-a semana: o domingo vai â misa e calquer moza se lava.*

14947. **A bonitura está nos ollos de quen a mira.** (ms: Antas)
Var.: *A belleza está nos ollos de quen-a mira.*
(es) *La hermosura de los ojos no pasa, el donaire se entra hasta el alma.* (R. Marín) (va) *La hermosura está en los ulls de qui la mira.* (Alberola)

14948. **A bonitura sete faltas disimula.** (ms: Esteban Patiño Pérez / ms21,20v: Bermés)
Var.: *A gordura sete faltas disimula.* (J.T.) / *Bonitura, sete faltas disimula.* (F.V.S.)
(pt) *A gordura é capa de defeitos.* (Chaves) / *Dá-me gordura, dar-te-ei formosura.* (Id.) / *Gordura é formosura.* (Id.) (es) *Dame gordura y darete hermosura.* (Sbarbi)

14949. **A burra i-a muller, a paus hainas que tanguer.** [4603] (ms15,17)

14950. **A cabra que tira ó monte, non hai cabreiro que a garde; e á muller que sale mala, nin reñerlle nin pegarlle.** (ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar da provincia de Lugo)

14951. **A casa, a cama i-a muller, canto mellor poida ser.** [4604] (mc: M.L.)

14952. **A dama, ó desdén, ó galán parece ben.** (mc: M.V.)
(es) *Las damas al desdén, parecen bien.* (Sbarbi)
Sin afeites ni adornos exagerados, que nunca podrán suplir las gracias de la naturaleza.

14953. **A dona na casa, o marido no traballo.** (mc: C.A. / ms: A.C.)
(pt) *O homem na praça e a mulher em casa.* (Chaves) (es) *La mujer, en su hogar; el marido, en su trabajar.* (R. Marín) / *La mujer en casa y el hombre en la arada.* (Id.) / *La mujer en casa y el hombre en la plaza.* (Id.) / *La casa es de la mujer, y la calle, del hombre.* (Id.)

14954. **A dona que moito se zarandea, si solteira está, solteira se queda.** (mc: Palas de Rey / ms4: F.V.S.)

14955. **A escopeta, a muller i-a navalla non se poden emprestar.** [4605] (mc: Buciños)

14956. **A facenda da muller sempre está feita e sempre por facer.** (ms10,045r: *D.E.*)

14957. **A fermosura cómea a terra.** [4606] (ms: G.P. / mc: A.S.A. / ms4: J.P. / ms18,68r: *Diario de Avisos* de R. Caruncho (1888))
(pt) *A beleza depressa acaba.* (Chaves) (es) *La hermosura poco dura.* (R. Marín) / *La gracia pasa y la vejez llega fea y arrugada.* (R. Marín) (va) *La hermosura prest s'en va, no la falta que fa.* (Alberola)
ms10,019r: *D.E.*

14958. **A fermosura pouco dura.** (ms: G.P.)

14959. **A mitá da moza está na tenda.** (ms-LU: seminarista anónimo: Laiosa, O Incio, LU)

14960. **A mona, aínda que se vista de seda, mona se queda.** (ms: Antonio López Quintáns)
Var.: *Inda que a mona se vista de seda, se mona é, mona se queda.* (A.C. *A Nosa Terra*)
(pt) *Ainda que vistas a mona de seda, mona se queda.* (Chaves) (es) *Aunque la mona se vista de seda, mona se queda.* (Correas)

14961. **A mona, anque se vista de seda, mona se queda.** (ms-SA: Manuel Camino Sánchez)

14962. **A moza máis enseñada non é a máis honrada.** (ms10,049r: Golada)
Enseñada = Exhibida.

14963. **A moza ó desdén sempre dixo ben.** (mc)
(pt) *As damas ao desdem, parecem bem.* (Chaves) (es) *La mujer hermosa al desdén se toca.* (Correas) / *Las damas al desdén parecen bien.* (Sbarbi)
Véase *A dama ó desdén...*

14964. **A mula e a muller ten doce ideas no día.** (ms8,38v: Lugo)

14965. **Á muller afeitada víralle a cara.** (ms10,045r: *D.E.*)

14966. **A muller aguda co seu home se escuda.** (ms10,045r: *D.E.*)

14967. **A muller algabeira nunca fai larga tela.** [4607] (mc: Chantada)

14968. **A muller algareira nunca fai larga tela.** [4608] (ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar da provincia de Lugo)

14969. **A muller aliñada antes de se vestir fai a cama.** (ms10,045r: *D.E.*)

14970. **A muller apurada, ou puta ou ladra.** (ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar de Galicia)

14971. **A muller aseada, o berce feito i-ela peiteada tan logo está levantada.** (ms10,045r: *D.E.*)

14972. **A muller barbada unha fai e outra garda.** (ms10,045r: *D.E.*)

[4603] O orixinal di: *A burra y-a muller, a paus hay nas que tanguer.*
[4604] ms4: *millor*.
[4605] ms: *a navalla d'afeitar*.
[4606] mc, ms4 e ms18,68r: *hermosura*. En ms10 s.v. *Hermosura*.
[4607] O orixinal di *algaveira*.
[4608] O orixinal di *A muller algareira nunca fay larga tela*.

14973. **A muller barbuda de lexos se saluda.** (ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar da provincia de Lugo)

14974. **A muller barbuda, de lonxe a saluda.** (mc: Buciños)

(pt) *Mulher barbuda, de longe a saúda.* (Chaves) (es) *A la mujer barbuda, de lejos me la saluda.* (Sbarbi) / *A la mujer barbuda, de lejos me la saluda, con tres piedras que no con una.* (Id.) / Véase *A mujer bigotuda...*

Como *A muller bigotuda...* Suelen tener carácter hombruno y ser por tanto, amigas de mandar y sopapear al marido. (Sbarbi)

14975. **A muller barbuda, de lonxe saluda.** (ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar da provincia de Lugo)

14976. **A muller ben arreglada ben parece.** (mc: Tuiriz, Monforte)

14977. **Á muller bigotuda de lonxe se lle saluda.** [4609] (mc: C.A.-*A Nosa Terra*)

(es) *A la mujer bigotuda, de lejos la saluda.* (R. Marín) (ct) *A dòna barbuda, la llum la saluda.* (Alberola)

Porque, como nota Sbarbi, suelen tener carácter hombruno y ser, por tanto, *amigas de mandar y sopapear al marido*.

14978. **A muller boa é a que non soa.** (ms10,045r: *D.E.*)

14979. **Á muller brava bótalle a soga larga.** (ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar de Galicia)

14980. **A muller brava, botarlle a soga larga.** (ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar da provincia de Lugo)

14981. **A muller brava, corda larga.** (mc: A.N.)

(pt) *A mulher brava, corda* (ou *sogra*) *larga.* (Chaves) (es) *A la mujer brava, dalle la soga larga.* (Sbarbi) (ct) *A dòna brava, còrda llarga.* (Alberola)

Recomienda que se espere ocasión propicia para corregirla de sus defectos.

14982. **A muller casada e honrada a perna crebada pra que non salga da casa.** (ms10,045r: *D.E.*)

14983. **A muller casada non viva descoidada.** (ms10,045r: *D.E.*)

14984. **A muller casada nunca noivo lle falta.** (ms10,045r: *D.E.*)

14985. **A muller caseira e non paroleira.** (ms10,045r: *D.E.*)

14986. **A muller co bo marido crece como o ovo batido.** (ms10,045r: *D.E.*)

14987. **A muller co seu home ben está anque sea no monte.** (ms10,045r: *D.E.*)

[4609] ms4: *se lle sauda*.

14988. **A muller co seu marido debaixo dunha pena fai abrigo.** [4610] (mc: Buciños)

Var.: *Muller composta saca a outra da porta.* (F.V.S.)

(es) *La mujer con su marido, en el campo encuentra abrigo.* (Sbarbi)

14989. **A muller co seu marido na terra ten abrigo.** (ms-SA: José M. Gulías Rivas: Forcarei, PO)

14990. **A muller, com'a ovella, con sol prá cortella.** (ms-LU: Trini Figueiras: Toiriz, Pantón, LU. Convento Las Córneas, San Salvador de Asma, Chantada)

14991. **A muller compároa co sello da carta, que si non lle pegan, non vai onde a mandan.** (ms8,17r: Silvarrey)

14992. **A muller composta quita o home doutra porta.** [4611] (mc: M.L. / ms4: F.V.S. / ms-SA: José M. Gulías Rivas: Forcarei, PO)

(pt) *Mulher composta seu marido tira doutra porta.* (Chaves) (es) *La mujer compuesta a su marido quita de puerta ajena.* (Correas)

14993. **A muller con bigote non necesita dote.** (mc: Buciños)

(pt) *Mulher de bigode pode mais que o homem.* (Chaves) (es) *Mujer de bigote no necesita dote.* (Sbarbi)

Les atribuye cualidades excepcionales de trabajo, que suplen la dote.

14994. **A muller chora cos ollos e ríe co corazón.** (mc: Tuiriz, Monforte)

14995. **A muller de apurada, puta ou ladra.** (ms-SA: Francisco Canosa Quintáns)

14996. **A muller de bo aliño, cría, fía, devana e vende o liño.** (ms10,045r: *D.E.*)

14997. **A muller de bo recaudo enche a casa hastra o tellado.** (ms10,045r: *D.E.*)

14998. **A muller de Papalanatas non ten sorte ca manteiga.** [4612] (mc: S.P.P.-*Ultreya*)

Papalanatas juega con el concepto de comer la nata, por lo que necesariamente ha de ser mala la manteca.

14999. **A muller descaseirada non fai boa casada.** (ms10,045r: *D.E.*)

15000. **A muller do cego, ¿pra quen se compón?** (mc: C.A.)

(pt) *Mulher de cego para quem se enfeita?* (Chaves) (es) *La mujer del ciego, ¿para quién se afeita?* (Correas)

[4610] ms: *d'unha*.
[4611] ms-SA: *da outra*.
[4612] ms4: *coa manteiga*.

15001. **A muller do maragato leva un zoco i-un zapato.** [4613] (mc: Buciños)

15002. **A muller do viñadeiro, gran outono e mal inverno.** (mc: J.P.)

(es) *La mujer del viñadero, buen otoño y mal invierno.* (Sbarbi)

Porque en el otoño saca el viñadero sus principales ingresos.

15003. **A muller do xogador, nunca te alegres: si unhas veces ganas, outras perdes.** (ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar da provincia de Lugo)

15004. **A muller do xugador nunca s'alegra, que s'hoxe o gana, mañá cho perde.** (ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar da provincia de Lugo)

15005. **A muller e a abella, con día á cortella.** (ms-LU: Félix Rodríguez Vieites)

15006. **A muller e a burra con paus se cura.** (mc: Camba)

(pt) *A mulher e a mula o pau as cura. / A mula e a mulher, com pau se quer.* (Chaves) (es) *El asno y la mujer, a palos se han de vencer.* (Correas) (ct) *Al ase y mala muller, bastonaes ho han de fer.* (Alberola)

15007. **A muller e a cabra é mala sendo fraca.** (ms10,045v: *D.E.*)

15008. **Á muller e á cabra non lle dés corda larga.** (ms-SA: J. M. Barral Sánchez / ms-SA: Juan Benito Filloy Rial: Graba, Silleda, PO)

15009. **A muller e a cabra, a pata quebrada.** [4614] (mc: M.V. / ms21,26v: Bermés)

15010. **A muller e a cabra, corda larga.** (mc: R. Caruncho, *Diario de Avisos*)

(es) *A la mujer y a la cabra, la soga larga; pero no tan larga, que se pierdan la mujer y la cabra.* (R. Marín) / *A la mujer y a la cabra, soga larga.* (R. Marín) / *A la mujer y a la cabra, la soga ni corta ni larga; ni tan corta que se rompa, nin tan larga que se pierdan la mujer y la cabra.* (Id.)

15011. **A muller é a cesta e o home o angazo; si a cesta é rota, todo perdido.** [4615] (mc: Buciños)

Queda explicación en otro análogo.

15012. **A muller é a cesta i-o home é o angazo; s'a cesta é rota, todo perdido.** (ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar da provincia de Lugo)

15013. **A muller é a cesta i-o home o angazo.** [4616] (mc: Orbazay, Lugo)

El hombre (angazo) arrastra hacia casa con su trabajo; pero es necesario guardar el fruto conseguido con una buena administración. (mc e ms) pero hace falta una mujer (cesta) que guarde lo conseguido por el marido, con su buena administración. (ms)

15014. **A muller e a esca, na faltriqueira.** (ms10,045v: *D.E.*)

15015. **A muller e a galiña pequeniña.** (ms10,045v: *D.E.*)

15016. **A muller e a galiña por andar pérdense axiña.** (ms10,045v: *D.E.*)

15017. **A muller e a galiña, hast'a a casa da veciña.** [4617] (mc: J.P.)

(pt) *A mulher e a galinha, até casa da vizinha.* (Chaves) (es) *La mujer y la gallina, hasta la casa de la vecina.* (Sbarbi)

15018. **Á muller e á galiña, tórcelle o pescozo verás como queda mansiña.** (ms10,045v: *D.E.*)

15019. **A muller e a gata, de quen a trata.** [4618] (mc: A.I.)

(es) *La mujer y la gata son de quien las trata.* (R. Marín)

Ambas se acostumbran al trato continuado con la persona a cuyo lado están, y a la que llegan a tomar cariño.

15020. **A muller e a laranxa non se han apretar moito porque amargan.** (ms10,045v: *D.E.*)

15021. **A muller e a loba, do máis feo s'enamora.** [4619] (mc: A.S.A.)

(es) *La mujer y la loba, de lo más feo se enamoran.* (R. Marín) / *La mujer y la loba, iguales en el escoger.* (Correas) / *La mujer es como la loba en el escoger.* (Id.)

15022. **A muller é a mitá do home.** (ms10,045r: *D.E.*)

15023. **A muller e a moeda non gusta de estar queda.** (ms10,045v: *D.E.*)

15024. ´ññl

15025. **A muller e a mula, cada día súa tunda; e o que así non fixere, nin terá boa mula nin boa mullere.** (ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar da provincia de Lugo)

15026. **A muller e a mula, pola boca a hermosura.** [4620] (mc: A.I.)

[4613] ms: *y un zapato*.
[4614] ms21,26v: *querbada*.
[4615] ms: *y o home, s'a cesta*.
[4616] ms: *y o home*.
[4617] mc: *hastra a casa da veciña*. Jacinto del Prado rexistra o refrán coa forma *hast'a casa d'a veciña*.
[4618] ms e ms4: *e de quen*.
[4619] ms: *y-a loba*.

(es) *A la mujer y al caballo y a la mula, por el pico les entra la hermosura.* (Correas)

15027. **Á muller e á mula pola boca lle entra a fermosura.** (ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar de Galicia)

15028. **A muller e a ouvella, con día á cortella.** [4621] (ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar de Galicia / ms21,12v: Bermés)

15029. **A muller e a ovella, con día pó cortello.** (ms-SA: Manuel Barreiro Somoza: Santa Mariña de Ribela, A Estrada, PO)

15030. **A muller e a ovella, con día prá cortella.** (ms-LU: seminarista anónimo: Pontevedra, PO)

15031. **A muller é a primeira leira que o labrador casado ve pola mañán.** [4622] (mc, ms3 e ms4: M.V.)

15032. **A muller e a sardiña, na cociña.** (ms10,045v: *D.E.*)

15033. **A muller e a sardiña, pequeniña i-escanchadiña.** (ms10,045v: *D.E.*)

15034. **A muller e a sartén na casa están ben.** (ms-SA: Jaime Fráiz Vázquez: Arzúa, C)

15035. **A muller e a sartén na casiña están ben.** (ms-SA: Víctor Manuel Lobato Feijoo: Catoira, PO)

15036. **A muller e a sartén na cociña están moi ben.** (ms-SA: Manuel Fresco Reboredo: San Andrés de Cesar, Caldas de Reis, PO)

15037. **Á muller e á sogra, dálle corda.** (ms10,045v: *D.E.*)

15038. **A muller e a tea quéroa á lus da candea.** (ms10,045v: *D.E.*)

15039. **A muller e a viña dan ó home alegría.** (ms10,045v: *D.E.*)

15040. **A muller é antoxadiza e a cabra é espantadiza.** (ms10,045r: *D.E.*)

15041. **A muller e mailo can non traban cando lles dan.** (mc: C.A.)

Táchalos de interesados.

15042. **A muller e mais a ovella, anoitecer á cortella.** (ms-SA: Héctor Blanco Tato: Cereo, Coristanco, C (5º curso))

15043. **A muller e mais o can non ladran.** [4623] (ms18,68v: *Diario de Avisos* de Ricardo Caruncho (1888))

15044. **A muller é millor levantala do paritorio que non da cinza.** (ms10,050r: Silvarrei)

Porque si hay que levantarla de la ceniza, es señal de que es vieja y no sale de junto al fuego; en cambio, si da a luz, es joven.

15045. **A muller e o can, o pau nunha man e noutra o pan.** (ms10,045v: *D.E.*)

15046. **Á muller e ó cristal non lle dar.** (ms6,02v: R. Caruncho, *Diario de Avisos* de La Coruña)

15047. **A muller e o home honrado, polo camiño do carro.** (mc: M.V. / ms2: Jesús Mª Antelo Fraga)

15048. **A muller e o muíño queren uso continuo.** (ms10,045v: *D.E.*)

15049. **A muller e o neno soilo calan o que non souperon.** (ms10,045v: *D.E.*)

15050. **A muller e o ouro pódeno todo.** (ms10,045v: *D.E.*)

15051. **Á muller e ó papel todo lle has de ver.** (ms10,045v: *D.E.*)

15052. **A muller e o raposo, se perden a mañán, perden o día todo.** (ms10,045v: *D.E.*)

15053. **Á muller e ó souto abóndalles cun dono.** (ms10,045v: *D.E.*)

15054. **A muller e o vento cambian no momento.** (ms-SA: J. M. Barral Sánchez)

15055. **A muller e o viño sacan o home de tino.** (mc: Meilán, Lugo)

(pt) *A mulher e o vinho, tiram o homem do seu juízo.* (Chaves) / *Três coisas mudam o homem: a mulher, o estudo e o vinho.* (Id.) / *A mulher e o vinho fazem errar o caminho.* (Id.) / *A mulher e o vinho enganam o mais fino.* (Id.) (es) *La mujer y el vino sacan al hombre de tino.* (Correas / ms: Alberola) [4624]

15056. **A muller fai como a pita: despois que escapa, se anica.** (mc / ms4: F.V.S.)

15057. **A muller fai o home.** (ms10,045v: *D.E.*)

15058. **A muller falar i-a burra ornear, o demo llo debeu de enseñar.** [4625] (mc: Buciños / ms4: F.V.S. / ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar da provincia de Lugo)

15059. **A muller fermosa quítalle o nome ó seu home.** (ms10,045v: *D.E.*)

15060. **Á muller festeira créballe a perna.** (ms10,045v: *D.E.*)

15061. **A muller fía e o can garda a casa.** (ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar de Galicia)

[4620] mc: *pol-a*.
[4621] ms21,12v: *y'a ovella*.
[4622] mc: *que o casado*.
[4623] A lectura do texto que falta é difícil: parece dicir *do citourarán* [sic] pero o *do* non está claro e o resto podería ser *estourarán.*

[4624] Alberola non recolle este refrán.
[4625] ms: *y a burra, d'enseñar*; ms-LU: *debeo*.

15062. **A muller fiadora deixa a tarasca na molla.** (mc: Taboada-F.V.S.)

Tarasca llaman en la comarca de Taboada a la broza que deja el lino y hay que quitarla cuando se hila.

15063. **A muller gamberneira, de festa en festa e de feira en feira.** (ms10,045v: *D.E.*)

15064. **A muller gobernadora a súa casa honra.** (ms-SA: Francisco Canosa Quintáns)

15065. **A muller ha de falar cando a galiña queira mexar.** (ms10,045v: *D.E.*)

15066. **A muller honesta, cando fai algo na casa está na súa festa.** (ms10,045v: *D.E.*)

15067. **A muller honrada, coa porta pechada.** (ms10,045v: *D.E.*)

15068. **A muller honrada, de todos é amada.** (ms5,023: Félix Rodríguez Vieites)

15069. **A muller i-a gadaña, según saia.** [4626] (mc: Layosa, Incio / ms-LU: seminarista anónimo: Laiosa, O Incio, LU)

15070. **A muller i-a galiña, á casa con día.** (mc: M.L.)

(pt) *A mulher e a galinha, com o sol recolhida.* (Chaves)

Destaca los riesgos a que se exponen fuera de casa, sobre todo después de la puesta de sol.

15071. **A muller i-a galiña, sempre en casa da veciña.** (ms10,049r: Trives)

15072. **A muller i-a mula pola boca ll'entra a hermosura.** [4627] (ms18,70r: A.S.A.)

15073. **A muller i-a mula, cada día unha tunda.** [4628] (mc: Buciños / ms2: S. Victorio de R. de Miño)

(pt) *A mulher e a mula o pau as cura.* (Chaves) / *A mula e a mulher, com pau se quer.* (Id.) (es) *La mujer y la mula, nunca salgan con la suya.* (R. Marín) / *La mujer y el asno se enderezan a palos.* (Id.) / *La mula y la mujer a palos se han de vencer.* (Id.)

Más exigente aún que *A muller e a burra, con paus se cura* que dejamos atrás.

15074. **A muller i-a ovella, antes da noite á cortella.** (ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar da provincia de Lugo)

15075. **A muller i-a ovella, con día na cortella.** [4629] (mc: M.V. / ms-SA: José Barreiro Somoza: Santa Mariña de Ribela, A Estrada, PO)

(pt) *A mulher e a ovelha, com sol à cortelha.* (Chaves) (es) *A la mujer y a la oveja, temprano la encierra.* (R. Marín) / *La mujer y la oveja, temprano a casa.* (Id.) / *La mujer y la oveja, a casa antes que anochezca.* (Id.)

Como *A muller i-a galiña, á casa con día*.

15076. **A muller i-a ovella, con día prá cortella.** [4630] (ms11,56: José Sanjurjo Pedrouzo)

15077. **A muller i-a ovella, con sol na cortella.** (ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar da provincia de Lugo)

15078. **Á muller i-á parra recáchaselle a falda.** [4631] (ms: Leite de Vasconcellos)

15079. **A muller i-a pineira van pr'onde as levan.** (ms-LU: seminarista anónimo: Guntín, LU)

15080. **A muller i-a roca, manda na pota.** (ms-LU: seminarista anónimo: Guntín, LU)

15081. **A muller i-a sartén na cociña están ben.** [4632] (ms15,02: La Coruña / ms-SA: Manuel Martín Gómez: Muxía, C / ms-SA: Manuel López Castro: Santa Comba de Cordeiro, Valga, PO / ms10,045v: *D.E.*)

15082. **A muller i-a troita préndense pola boca.** [4633] (ms21,01v: Bermés)

15083. **A muller i-o bisté, canto máis se maza, millor é.** [4634] (mc: Tuiriz, Monforte / ms-LU: seminarista anónimo: Laiosa, O Incio, LU)

(pt) *A mulher e a mula o pau as cura.* (Chaves) / *A mula e a mulher, com pau se quer.* (Chaves) (ct) *Al ase y mala muller, bastonaes ho han de fer.* (Alberola)

15084. **A muller i-o can é según o afán.** (mc: S.Victorio de R. de Miño / ms4: F.V.S.)

15085. **A muller lambeteira non ten sorte ca manteiga.** (ms-SA: Francisco Canosa Quintáns)

15086. **A muller latriqueira non hai quen a queira.** (ms5,023: Félix Rodríguez Vieites)

15087. **A muller lavandeira que molla a dianteira, o marido toma boas borracheiras.** (ms8,08r: La Cañiza)

15088. **A muller lixeira é a carga máis pesada.** (mc: Carballedo / ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar da provincia de Lugo)

(es) *No hay carga tan pesada como la mujer liviana.* (Sbarbi)

[4626] ms-LU: *guadaña salia*.

[4627] O orixinal di: *A muller y-a mula, pol-a boca ll'entra a hermosura.*

[4628] ms: *y a*.

[4629] ms-SA: *e a*.

[4630] O orixinal di: *A muller y a ovella, con dia pra cortella.*

[4631] O orixinal di: *A muller y a parra, recáchaselle a falda.*

[4632] ms-SA (Manuel L.): *e a*. En ms10 s.v. *Mujer*.

[4633] O orixinal di: *A muller y'a troita préndense po'la boca*.

[4634] ms-LU: *moller se mazan*.

15089. **Á muller loca agrádalle máis o pandeiro que a toca.** (ms-SA: José M. Gulías Rivas: Forcarei, PO)

15090. **A muller máis asisada ou sabe moito ou non sabe nada.** (ms10,045v: *D.E.*)

15091. **A muller mala non enfadala.** (ms10,045v: *D.E.*)

15092. **A muller moza e viúda soila pouco dura.** (ms10,045v: *D.E.*)

15093. **A muller na cama i-a querida na lama.** [4635] (ms4: Orense-F.V.S.)

15094. **A muller na casa e o home na arada.** (ms10,045v: *D.E.*)

15095. **A muller na súa casa nada lle pasa.** (ms10,045v: *D.E.*)

15096. **A muller na ventana máis perde que gana.** (mc: Incio-F.V.S.)

(pt) *Mulher janeleira, raras vezes encarreira.* (Chaves) (es) *Mujer ventanera, uva de calle.* (Sbarbi)

15097. **A muller na ventana, máis perde que ghana.** [4636] (ms-SA: Argimiro Pampín Basteiro: Arzúa, C / ms-SA: José M. Gulías Rivas: Forcarei, PO)

15098. **A muller non dala a ver.** (ms10,045v: *D.E.*)

15099. **A muller ó domingo e o millo co rocío.** (mc: R. Caruncho *D. Avisos*)

Están más vistosos, la primera con el vestido dominguero, y le segundo con el rocío, que realza su lozanía.

15100. **A muller pequeniña sempre é mociña.** (ms10,046r: *D.E.*)

15101. **A muller polida, a casa lixosa e a porta barrida.** (ms10,046r: *D.E.*)

15102. **A muller por moito que a garden non está millor gardada.** (ms10,046r: *D.E.*)

15103. **A muller preguiceira leva a roca prá feira.** (mc: Samos)

15104. **A muller priguiseira a súa casa queima.** (ms-SA: Francisco Canosa Quintáns)

15105. **A muller prosmeira leva a roca á feira.** (ms-LU: seminarista anónimo: Pobra do Brollón, LU)

15106. **A muller qu'asubía e a galiña que canta como capón, na miña casa non.** (ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar da provincia de Lugo)

15107. **A muller que a dous noivos quer ben, lévena os diaños, amén.** (ms10,046r: *D.E.*)

15108. **A muller que a seu home queira ter gordiño, despois que coma o caldo dealle un gotiño.** (ms10,046r: *D.E.*)

15109. **A muller que a súa casa ben axeita, boas pitas deita.** (mc: Incio / ms4: F.V.S.)

15110. **A muller que a súa casa ben goberna, aforra boas fanegas.** (mc: Incio / ms4: F.V.S.)

Destacan los dos últimos, lo que gana una casa con la buena administración de la mujer.

15111. **A muller que ama o home, hasta en botar as fabas ó pote se conoce.** (ms9,16r: Verín)

15112. **A muller que asubía i-as mulas que fan "gin" douchas pra ti.** [4637] (mc: M. Barreiro Somoza, Santiago / ms-SA: Manuel Barreiro Somoza: Santa Mariña de Ribela, A Estrada, PO)

Tiene multitud de variantes y correspondencias en las paremiologías peninsulares.

15113. **A muller que come a nata non ten sorte ca manteiga.** (ms21,14v: Bermés)

15114. **A muller que come a nata non ten sorte na manteiga.** [4638] (mc: Buciños / ms4: F.V.S.)

Como *A muller de Papalanatas...*

15115. **A muller que cría do seu seo é máis nai que a que dá o fillo a peito alleo.** (ms10,046r: *D.E.*)

15116. **A muller que de homes fai caso, élle un atraso.** (ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar de Galicia)

15117. **A muller que é boa casada, co seu marido lle basta.** (mc: C.A.)

Var.: *A muller que é boa casada, co seu home ten abondo.* (ms4)

(pt) *A mulher casada, o marido lhe basta.* (Chaves) (es) *La mujer casada, el marido le basta.* (Sbarbi)

15118. **A muller que é coidadosa, deixa a gaita e colle a roca.** [4639] (mc: A.I. / ms18,70r: A.S.A.)

15119. **A muller que en alto fía, o fuso lle cai e o cu lle asubía.** [4640] (mc: M.V.)

15120. **A muller que encante i-o home que espante.** (ms10,050r: Sober)

15121. **A muller que fía de pé nunca boa é.** (mc: José Vilas A., Santiago)

[4635] O orixinal di: *A muller n'a cama y-a querida na lama.*

[4636] O orixinal di: *A muller na ventana mais perde que jana.* / ms-SA (José M. G.): *qua jana.*

[4637] ms: *y as mulas que fan* gi.

[4638] ms4: *suerte.*

[4639] ms18,70r: *qu'é coidadosa.*

[4640] ms: *ll'asubía.*

15122. **A muller que goberne a casa e o home a arada.** (ms10,046r: *D.E.*)

15123. **A muller que máis sabe máis precisa que a garden.** (ms10,046r: *D.E.*)

15124. **A muller que moi ruín sea, dúas tundas: unha pra que Dios veña a vela, outra pra que a ver a Dios vaia ela.** (mc: M.V.)

15125. **A muller que moito fala, no mellor desbarra.** [4641] (mc: Santiago / ms: M. Troitiño Espiño)

15126. **A muller que moito se mira á cara pouco atende á casa.** (ms10,046r: *D.E.*)

15127. **A muller que moito se pasea non tece a súa tea.** (ms10,046r: *D.E.*)

15128. **Á muller que non ha ser tola búlanlle as maus e cálelle a boca.** (ms10,046r: *D.E.*)

15129. **A muller que non sabe a doutrina, ten a culpa o home porque non lla insina.** (mc: Tuiriz, Monforte)

15130. **A muller que non sabe cociñar é coma gata que non sabe ratear.** (ms10,046r: *D.E.*)

15131. **A muller que non ten home, no regazo come.** (mc: M.V.)

15132. **A muller que non ten que facer, que quite as medias e as volva poñer.** [4642] (mc / ms4: F.V.S.)

Para ocuparse en algo, pues la ociosidad es madre de todos los vicios.

15133. **A muller que ós homes fai caso, élle un atraso.** (mc: Tuiriz, Monforte)

15134. **A muller que peg'ó home, fai ben, se pode.** (ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar da provincia de Lugo)

15135. **A muller que pega ao home fai ben, xa que pode.** [4643] (mc: Buciños / ms4: A.N.)

Var.: *A muller que pega ó home, fai ben xa que pode; i-o home que tal consente, merece que o tundan sempre.* (Buciños / ms4: F.V.S.) / *A muller que tunde ó home, fai ben se pode; i-ó home que tal consente, chámolle burro sempre.* (Otero de Rey) / *A muller que lle pega ó home fai ben si pode.*

Lo aplaude también una canción popular: *A muller pegoulle ó home / coas varas de un argadelo, / que lle pegue ó seu marido, / xa que pode, está ben feito*.

15136. **A muller que pouco fía sempre trai ruín camisa.** (ms10,046r: *D.E.*)

15137. **A muller que pouco fía, sempre ten mala camisa.** (mc: Carballedo / ms4: F.V.S.)

(pt) *Mulher que pouco fia, sempre faz ruim camisa.* (Chaves) (es) *La mujer que poco hila, siempre trae mala camisa.* (Sbarbi) / *Mujer que hila, larga trae la camisa.* (R. Marín) / Contrario a los anteriores: *La mujer que hila tiene una sola camisa y dos la que nunca hiló.* (Id.)

La pereza en el trabajo, se refleja frecuentemente en el descuido del vestido.

15138. **A muller que se casa pola riqueza, ten mui pouca destreza.** (mc: Tuiriz, Monforte)

(*ct*) *Casament per interés, may acertat es.* (Alberola)

15139. **A muller que se casa pola riqueza, ten pouca destreza.** (ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar de Galicia)

15140. **A muller que silba e fía de pé, nunca boa é.** (ms-SA: Jesús María Antelo Fraga: Rial, Val do Dubra, C)

15141. **A muller que ten home, non diga que é pobre.** (ms21,14v: Bermés)

15142. **A muller que ten un home bon e o perde, inda gana.** (mc)

Matraca de las mujeres para resarcirse de lo mucho malo que se dice de ellas.

15143. **Á muller rosmona lle non dar fala.** (ms18,18r)

15144. **Á muller rosmona non lle dar fala.** [4644] (mc: Chantada / ms4: C.A. *A Nosa Terra*)

15145. **A muller salameira é mui meiga.** (ms-SA: Ramón Álvarez Baliña: San Pedro de Coucieiro: Muxía, C)

15146. **A muller sempre algo ha querer.** (ms10,046r: *D.E.*)

15147. **A muller sempre erra no escoller.** (ms10,046r: *D.E.*)

15148. **A muller sin home no regazo come.** [4645] (ms21,26v: Bermés / ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar da provincia de Lugo / ms18,68r: *Diario de Avisos* de R. Caruncho (1888))

15149. **A muller sin mestre sabe mintir e chorar.** (ms10,046r: *D.E.*)

15150. **A muller soilo manda na cociña.** (ms10,046r: *D.E.*)

15151. **A muller tola i-a camisa rota logo saen á porta.** (ms10,046r: *D.E.*)

[4641] V. *Muller que moito fala, ó millor desbarra* en *Cautela en el hablar*.

[4642] ms4: *volva a poñer*.

[4643] ms4: *ô home*.

[4644] ms4: *lle non dar*.

[4645] ms-LU: *no gazo come*.

15152. **A muller tola, home de pau.** (mc: R. Caruncho, *Diario de Avisos*)

15153. **A muller vella debe ir cedo prá cortella.** (ms: Santiago)

15154. **A muller ventaneira busca quen barata a queira.** (ms10,046r: *D.E.*)

15155. **A muller viúda non ten quen a sacuda.** (ms10,046r: *D.E.*)

15156. **A muller, a cabra i-a burra, a máis cabezuda.** (mc: Tuiriz, Monforte)

15157. **A muller, cando é rapaza, é reina; cando moza, p[uta]; cando é vella, bruxa.** [4646] (ms18,40r)

15158. **A muller, cando é rapaza, é reina; cando moza, tola; cando é vella, bruxa.** [4647] (mc: N.S. *Folklore de Sandiás*)

No es *tola* precisamente lo que dice le refrán, sino palabra más dura que nos permitimos sustituir.

15159. **A muller, com'as chimineas: unha en cada casa e de vez en cando limpala.** (ms-LU: Trini Figueiras: Toiriz, Pantón, LU. Convento Las Córneas, San Salvador de Asma, Chantada)

15160. **A muller, como as chimeneas: unha en cada casa e, de cando en cando, limpala.** (mc: Tuiriz, Monforte-F.V.S.)

15161. **A muller, como os gatos, que tendo a carne na casa, salen en busca de ratos.** (mc)

15162. **A muller, de solteira, sete mans e unha lengua; de casada sete lenguas e unha man.** (ms18,65r: Páramo)

15163. **A muller, na igrexa santa e na rúa cabra.** (ms10,045v: *D.E.*)

15164. **Á muller, ó cabalo e á mula, pola boca lles entra a fermosura.** (ms10,045v: *D.E.*)

15165. **A muller, ou sabe querer ou sabe aborrecer.** (ms10,045v: *D.E.*)

15166. **A muller, por andar ó revés, vístese pola cabeza e íspese polos pés.** [4648] (mc e ms: Carballino / ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar da provincia de Lugo)

15167. **A muller, por ben que fale, mellor está calada.** (ms-SA: Juan Benito Filloy Rial: Graba, Silleda, PO)

15168. **A muller, si é fermosa, gustaráche; si é fea, cansarache; si é probe, animarate; si é rica, mangonearate.** (ms10,046r: *D.E.*)

15169. **A muller, vella ou nova, si lle preguntan os anos, nunca se acorda.** (ms-SA: Francisco Canosa Quintáns)

15170. **A muller: a primeira, escoba; a segunda, señora.** (ms-LU: seminarista anónimo: Laiosa, O Incio, LU)

15171. **A nena que moito se parrandea, pasa a vida alegre e así se queda.** (mc: Palas de Rey-F.V.S.)

15172. **A primeira muller é a escoba, a segunda é a señora.** (ms18,18r)

15173. **A primeira muller é a escoba e a segunda a señora.** [4649] (mc: C.A.)

Var.: *A primeira muller, señora; a segunda, escoba; i-a terceira, reina.*

(pt) *A primeira mulher escova, a segunda senhora.* (Chaves) (es) *La primera mujer escoba y la segunda señora.* (Correas) (ct) *La primer muller, pastora; la segón, senyora.* (Alberola)

Más corriente el primero enseña que los que se casan dos veces, suelen tratar mejor a la segunda mujer que a la primera.

15174. **A primeira muller, escoba, e a segunda, señora.** [4650] (ms-LU: dous seminaristas anónimos: algún lugar de Galicia e algún lugar da provincia de Lugo)

15175. **A que alto fía i-o fuso lle cai, o cu ll'asubía.** (ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar da provincia de Lugo)

15176. **A que de alto fía, caille o fuso e o cu lle asubía.** (ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar da provincia de Lugo)

15177. **A que no alto fía, o fuso lle cai i-o cu ll'asobría.** (ms-LU: seminarista anónimo: San Xoán do Corgo, LU)

15178. **A que se viste de alleo, colle pallas e méteas no seo.** (ms: C. Alvarellos, Santa Ana de Mera / ms4: Carré Alvarellos, Sta. Cruz de Mera)

15179. **A sorte da fea a hermosa a desea.** (ms: Tuiriz)

(es) *La suerte de la fea, la bonita la desea.* (R. Marín) / *La fortuna de la fea la bonita la desea.* (Id.)

15180. **A sorte da muller na galiña a hai que ver.** [4651] (ms10,049v: La Cañiza)

[4646] O orixinal di: *A muller, cando é rapaza, é reina; cando moza, p ...; cando é vella, bruxa.*
[4647] ms: *cando moza, p....*
[4648] mc: *pol-a cabeza.*
[4649] ms: *a segunda señora.*
[4650] ms-LU: *ya segunda.*
[4651] ms15,24r: *has de ver.*

15181. **A sorte da muller na galiña s'ha de ver.** (ms21,11r: Bermés)

15182. **A sorte e a muller cambea.** (ms8,39v: Lugo)

15183. **A terra i-a muller, morenas deben ser.** (ms5,029)

15184. Á **túa muller estímaa polo que valla e non polo que traia.** (ms10,046r: *D.E.*)

15185. **A zanfona e a muller, hai que sabela tanxer.** (mc: C.A.)

15186. **Aínda que a mona se vista de seda, si mona é, mona se queda.** (ms-SA: Andrés Castro Ces: Tállara, Lousame, C)

15187. **Anque a mona se vista de seda, mona se queda.** (ms-SA: José M. Gulías Rivas: Forcarei, PO)

15188. **Anque a mona se vista de seda, si mona é, mona se queda.** (ms-LU: seminarista anónimo: Outeiro de Rei, LU)

15189. **Ao cabalo e á muller, a ningún has de ofender.** (mc: Tuiriz, Monforte)

15190. **Arada de mulleres, dá pan se queres.** [4652] (ms8,45r: Las Ermitas / mc / ms-SA: seminarista anónimo: algún lugar da provincia de Lugo)

15191. **Arriba das rocas van vellas e mozas.** (ms-SA: José Luís Castro Izaga: Lira, Carnota, C)

15192. **As estelas i-as nenas deixas estar quedas.** [4653] (mc: Carballedo)

15193. **As mulleres a bailar i-os burros a ornear, o demo lles debeu enseñar.** [4654] (mc: Puente Arcediago, La Coruña)

15194. **As mulleres hai que escollelas pola raza, o mesmo que os cas de caza.** (ms5,029)

Var.: *As mulleres hai que escollelas o mismo que os cas das perdices.* (ms15,43: Val del Mar)

15195. **Ás mulleres i-ós burros, paus.** [4655] (mc: Buciños / ms4: F.V.S.)

Como *A muller i-a burra con paus se cura*.

15196. **As mulleres no regueiro i-os homes no ferreiro.** [4656] (mc: Tuiriz, Monforte-F.V.S.)

Lugares de reunión, las mujeres para lavar y los campesinos para arreglar los aperos de labranza; y el refrán alude a las comidillas y comentarios que se hacen con ocasión de tales reuniones. Explícitamente, con relación a las mujeres, lo dice el siguiente.

15197. **As mulleres sempre escollen o pior.** (ms10,046r: *D.E.*)

15198. **As mulleres son feitas do rabo dun can.** (mc: Nós, nº 76, p. 78)

15199. **As mulleres son o demo cando tocan a lingoa.** (mc: José Mª Cures, Santiago)

15200. **As mulleres son o demo cando tocan o ferro.** (mc: Caamaño Liñeiro, Santiago)

15201. **As mulleres son testarudas como as ovellas i-as burras.** (ms8,12r: La Cañiza)

15202. **As mulleres teñen sete xustillos e sólo descubren un.** (mc: Camba)

Var.: *As mulleres teñen sete xustillos e sólo desabrochan un.*

Curiosa manera de ponderar el carácter reservado de la mujer.

15203. **As mulleres tolas cambian o pan polas olas.** (ms10,049r: Trives)

Var.: *As mulleres tolas cambian o pan polas olas; i-as máis agudas, polas máis crudas.*

15204. **As mulleres, cando non teñen que facer, arrancan os pelos e póñense a coser.** (mc / ms4: F.V.S.)

15205. **As mulleres, como as cabras: onde vai unha, van todas.** [4657] (mc: Carballino)

15206. **As mulleres, como as uvas: as ruís, pisalas, i-as boas, colgalas.** [4658] (mc: Carballino)

15207. **As mulleres, de solteiras, sete brazos i-onha lengua.** (ms-LU: seminarista anónimo: Guntín, LU)

15208. **As mulleres, fariña do demo.** (mc: Buciños)

15209. **As mulleres, no rigueiro, danlle a volta ó mundo inteiro.** (mc: Pedraza)

(es) *A lavar al río fuí; mal dije de otras, y peor dijeron de mí.* (R. Marín) / *Cuando van las mujeres al hilandero, van al mentidero.* (Id.)

15210. **As mulleres, onde están sobran e, onde non están, boa falta fan.** (ms10,046r: *D.E.*)

15211. **As mulleres, ou matalas ou deixalas.** (ms10,046r: *D.E.*)

15212. **Beleza e bondade é unha felicidade.** (ms: Agro)

(pt) *Beleza sem bondade, não vale metade.* (Chaves) / *Beleza sem virtude é rosa sem*

[4652] V. *A arada de mulleres dá pan, si queres* en *Agrícolas* (*Generales*). / ms8,45r: *Aradas si queres*; ms-SA: *molleres*.

[4653] ms: *y as nenas*.

[4654] mc: *beilar*.

[4655] ms: *y-os*.

[4656] ms: *y os*.

[4657] ms: *com'as cabras*.

[4658] ms: *com'as uvas*.

cheiro. (Id.) (va) *Bellea sense bondat no res val.* (Alberola)

15213. **Blancura sete faltas disimula.** (ms: M.V.)

15214. **Boas frutas sin exceso, procura a muller de seso.** (ms4: J.P.)

15215. **Bonitura, se tes falta** [sic]**, desimula.** [4659] (ms18,22r)

15216. **Cada can co seu dono e cada mujer ca súa roca.** (ms17,002)

15217. **Cada can con seu dono e cada muller coa súa roca.** (mc: Camba)

15218. **Cando a muller merca moito, o seu home vende pronto.** (ms10,046r: *D.E.*)

15219. **Canta o cuco na rabela do arado: "O que anda entre mulleres, está ben arreglado".** [4660] (mc: Carballedo)

15220. **Canto máis chore a muller menos doo se lle ha ter.** (ms10,046r: *D.E.*)

15221. **Canto máis vella, máis leva.** [4661] (ms: A.N. / ms10,136r: *D.E.*)

15222. **Casa de dona sin escudeiro é coma fogo sin trasfogueiro.** (ms10,132r: *D.E.*)

15223. **Casa de moitas mulleres, a cociña por barrer.** (mc: Lugo / ms4: F.V.S.)

(pt) *Mulher só, faz tudo, duas fazem pouco e três nada.* (Chaves) (es) *Unos por otros y la casa por, o sin, barrer.* (Sbarbi) (ct) *Uns per atres, la casa per agranar.* (Alberola)

15224. **Casa de moitas mulleres, a cociña sin barrer.** (ms-LU: seminarista anónimo: Laiosa, O Incio, LU)

15225. **Casa de mulleres, casa de demonios.** [4662] (mc: Santiago)

15226. **Casa por renda e muller sin facenda, atópanse donde queira.** (mc: M.L.)

15227. **Catro cousas hai no mundo e as catro testarudas: as mulleres e as cabras, as ovellas e as burras.** (ms-LU: Félix Rodríguez Vieites)

15228. **Catro cousas hai no mundo, todas catro cotarrudas: os porcos e as ovellas, as mulleres e as mulas.** (ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar da provincia de Lugo)

15229. **Catro cousas hai no mundo, todas elas testarudas: os porcos i-as ovellas, as mulleres i-as burras.** [4663] (mc: Chorexe, Palas de Rey-F.V.S.)

15230. **Catro mulleres, catrocentos pareceres.** (ms10,046r: *D.E.*)

15231. **Coa muller e o diñeiro non te bulres, compañeiro.** (mc: C.A. *A Nosa Terra*)

(pt) *Com a mulher e dinheiro, não zombes* (ou *não te burles*) *companheiro.* (Chaves) (es) *Con la mujer y el dinero, no te burles, compañero.* (mc: Sbarbi / ms2: Correas). (ct) *Ab la dòna y els dinés, molt cuidadós has de ser.* (Alberola)

15232. **Coa voluntá da muller naide se pode meter.** (mc)

15233. **Composta, non hai muller fea.** (ms10,046r: *D.E.*)

15234. **Con media muller abonda.** (ms10,046r: *D.E.*)

15235. **Con mulleres, entrarás cando quixeres e sairás cando poideres.** (ms10,046r: *D.E.*)

15236. **Condición é das mulleres despreciar o que lle deres e morrer polo que lle negues.** (ms10,046r: *D.E.*)

15237. **Da muller e do diñeiro non te burles, compañeiro.** (ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar da provincia de Lugo)

15238. **Da muller e do mar non hai que fiar.** (ms10,046r: *D.E.*)

15239. **Da vella galana non fíes nada.** (ms: Buciños)

(es) *De vieja galana no te fies nada.* (R. Marín)

15240. **Da vella galana non te fíes nada.** (ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar de Galicia)

15241. **De muller porca e riseira e d'home que gasta corsé... libera me Dominé.** (ms4: F.V.S)

15242. **De muller que fala latín e mula que faga "hin", líbreme Dios a min.** [4664] (mc: Chorexe-Pidre. F.V.S.)

(pt) *Mulher que fala latim, burra que faz "im" e carneiro que faz "mé" libera nos et dominé.* (Chaves) / *Mulher que sabe latim e burra que faz im raras veces teem bom fim.* (Chaves) / *Foge de mulher que sabe latim e de burra que faz "im". / Mula que faz "im..." e muller que sabe latim, raras vezes têem bom fim.* (Chaves) (es) *Mujer que sabe latín, no tendrá buen fin.* (Sbarbi) / *Mula que hace "hin, hin"* (mc: "hin"), *échala de casa por un cautrín.* (ms:

[4659] Ordinariamente este refrán aparece da seguinte forma: *Bonitura sete faltas disimula*.

[4660] ms: *y o que anda*.

[4661] En ms10 s.v. *Vejez*.

[4662] ms: *Casa de muller*.

[4663] ms: *y as burras*.

[4664] ms: *mula que fai* in.

"cuatrín) (Id.) / *Mula que hace "hin", "hin", dale de lado por ruín.* (Sbarbi)
Con multitud de variantes.

15243. **De noite non hai muller fea.** (ms10,046v: *D.E.*)

15244. **De san Xoán, Santiago i-agosto, mulleres, non son voso; desde Nadal a marzo, estarei ó voso lado.** (ms10,046v: *D.E.*)

15245. **De lanas e mulleres non fagas almacenes.** (mc: Becerreá.)

15246. **Din que a millor tentación da muller é a de matar o home.** (ms8,38v: Lugo)

15247. **Dona fermosa, ou tonta ou vanidosa.** (ms: A.C. *A Nosa Terra*)
(pt) *Mulher formosa, doida ou presunçosa.* (Chaves) (es) *La mujer hermosa, o loca o presuntuosa.* (Correas) (va) *Dòna hermosa, o tonta o vanitosa.* (Alberola)

15248. **Dona traballadora non quere home lacazán.** (mc: A.C. *A Nosa Terra*)

15249. **Doncela curiosa calquera é, casada e con fillos te quixera ver.** [4665] (ms10,049v: La Cañiza)

15250. **Donde hai auga, hai xungos, e donde hai mulleres, hai demonios.** [4666] (mc: Santiago)
Var.: *Donde hai mulleres, hai demonios.* (Id.)

15251. **Donde hai sucos, agua; donde mulleres, demonios.** (ms-SA: Manuel Barreiro Somoza: Santa Mariña de Ribela, A Estrada, PO)

15252. **Donde hai xungos, hai agua; donde mulleres, demonios.** (ms-LU: Luís Alonso Alonso)

15253. **Door de muller morta dura hastra a porta.** (ms10,046v: *D.E.*)

15254. **Dúas mulleres e un cesto fan feira.** (mc: Pedraza)

15255. **Dúas mulleres xuntas, nin difuntas.** (mc)

15256. **Dunha muller nada dirás, se te acordas de túa mai e de túas irmás.** (ms15,15)

15257. **É máis mala de levantar unha vella da eira c'unha nova do paricio.** (ms4: Choreje-F.V.S.)

15258. **É millor ter a forca á veira que a muller xusticeira.** [4667] (mc: Santiago / ms-SA: José Barreiro Somoza: Santa Mariña de Ribela, A Estrada, PO)

15259. **É o que lle queda no mundo á muller: si se casa, sufrir; e si non, padecer.** (mc: Carballino)

15260. **Éme, María, éme moi boa: tenme tres emes, éme marroa.** (mc: Buciños-F.V.S.)

15261. **En canto a grande se baixa, a pequena barre a casa.** (mc: Palas de Rey-F.V.S.)
(pt) *Emquamto a grande se abaixa, a pequena varre a casa.* (Chaves) (es) *Mientras la alta se baja por la escoba, la chica barre la casa toda.* (R. Marín) / *En cuanto el grande se abaja, el chico hace la hazaña.* (Correas)
Es una de las razones que se dan para acreditar el refrán que dice: *A muller i-a sardiña, pol-a máis pequeniña*.

15262. **Entre o si e o non das mulleres non cabe a punta de un alfinete.** (ms10,046v: *D.E.*)

15263. **Fai máis a vella co uso que a nova coa roca i-o fuso.** [4668] (ms: A.N.)

15264. **Fálese da doncela e non se diga quen era ela.** (ms: Sta. Eugenia de Asma)

15265. **Fermosura e bondade é unha felicidade.** (ms: C.A. *A Nosa Terra*)
(es) *Hermosura sin bondad, más que un bien es un mal.* (R. Marín)

15266. **Filla e nai, dous demos pró pai.** (ms-SA: Celestino López López: Brai, San Vicenzo de Curtis, Vilasantar, C)

15267. **Fornos e mulleres un, i-aquela colgada como nunha lámpara.** (mc: Sober)

15268. **Fornos e mulleres un, i-aquela colgada como unha lámpara.** [4669] (ms-SA: seminarista anónimo: algún lugar da provincia de Lugo)
Fornos e muller un, y-a aquela colgado como nunha ... (explicación de V. Saco)

15269. **Fume, goteira e muller berradeira botan o home da casa prá eira.** [4670] (mc: J.P.)
(pt) *Fumo, goteira e mulher faladora, põem os homens pela porta fora.* (Chaves) (es) *Humo, gotera y mujer parlera, echan al hombre de su casa fuera.* (Correas) / *Humo,*

[4665] ms15,24r: *Doncella, calquera a é, con fillo*.

[4666] O orixinal di: *Donde hay auga hay xungos e donde hay mulleres hai deonios.* / ms: *Donde mulleres, demonios*.

[4667] ms-SA: *xusticieira*.

[4668] O orixinal di: *Fai mais a vella co uso que a nova coa roca y-o fuso.*

[4669] O orixinal di: *Fornos e mulleres un, y ar aquela colgada como un'a lampara.*

[4670] mc: *barredeira*. Jacinto del Prado recolle o refrán coa forma *berradeira*, coincidindo coas variantes que V. Saco aporta dountros idiomas. A explicación que dá en relación coa forma *barredeira* podería ter base nun erro de transcrición do refrán orixinal.

gotera y mujer brava, echan al hombre de su casa. (Id.)

Lo que el gallego atribuye a la mujer *barredeira*, lo aplican los demás a la brava y parlanchina. Entendemos por *barredeira*, la que tiene la obsesión de la escoba, que no la deja un minuto del día; no la mujer limpia y aseada, que queda siempre en buen lugar en la paremiología de Galicia.

15270. **Gánanse polo bo trato a muller e maila gata.** (ms-LU: seminarista anónimo: Paradela, LU)

15271. **Gardar ben unha muller, non pode ser.** (ms10,046v: *D.E.*)

15272. **Hai quen se fai boa por fóra e por dentro é pior ca ningunha.** [4671] (ms15,12)

15273. **Hai más mulleres que demos no Ponte Seguro.** [4672] (ms8,76r: Lalín)

15274. **Leite fresco con manteca é o almorzo das mulleres; e ó burro que vén dos toxos, come berzas, si as queres.** (ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar da provincia de Lugo)

15275. **Levo a saia con vuelo porque salta o boqueiro candia min.** (ms9,11v: Silvarrey)

15276. **Líbrate de can que moito ladra e de muller que moito fala.** (mc: Santiago)

15277. **Lugar grande e muller señora non é pra agora.** (mc: J.P.)

15278. **Máis tiran dúas tetas que dúas carretas.** (ms4: F.V.S.)

15279. **Mal queda o que de muller fale, porque, sea certo ou non, mellor é qu'esté calado.** (ms15,15)

15280. **Mala a moller que no pote deixa a culler.** (ms-SA: Lorenzo Castiñeira Canosa: Santa María de Xaviña, Camariñas, C)

Var.: *Mal a muller que no pote deixa a coller.* (ms-SA: Pedro Pontes García)

15281. **Mala é a muller que deixa na pota a culler.** (ms-SA: Baldomero Louro Lado: San Mamede de Carnota, C)

15282. **Mala é a muller que na pota deixa a culler.** [4673] (mc: Santiago)

15283. **María sin delantal tanto gusta ben coma mal.** (ms: Tuiriz)

15284. **Mariquiña o sábado á noite pousa a roca e plancha a roupa.** [4674] (mc: Santiago)

15285. **Maxencias nos homes poden pasar, mais nas mulleres non poden faltar.** (mc: A.C. *A Nosa Terra*)

15286. **Media moza está na tenda.** (ms: M.L. A C. *A Nosa Terra* / ms4: M.L. / ms4: C.A. *A Nosa Terra*)

Var.: *O corpo da nena está na tenda.* (ms4: C.A. *A Nosa Terra*)

15287. **Mentras a grande dá unha volta, a pequeniña barre a cociña.** (mc: Lalín-F.V.S.)

15288. **Mentras a grande se baixa, a pequena barre a casa.** (mc: Carballedo / ms4: F.V.S.)

(pt) *Emquanto a grande se abaixa, a pequena varre a casa.* (Chaves) (es) *Mientras la alta se baja por la escoba, la chica barre la casa toda.* (R. Marín)

Véase *En canto a grande se baixa...*

15289. **Mentras qu'a alta se baixa, a pequena barre a casa.** (ms-SA: seminarista anónimo: algún lugar da provincia de Lugo)

15290. **Mentres a muller grande se baixa, a pequena xa barreu a cociña.** (ms-LU: Álvaro Rábade: Saavedra, Begonte, LU)

15291. **Mentres moza, boo pasar, pero de vella, choutar.** [4675] (ms4: A.I. / ms / ms21,17r: Bermés)

(es) *Mientras moza, bien pasear; después de vieja, trotar.* (Correas)

15292. **Metá da moza está na tienda.** (ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar de Galicia)

15293. **Millor que muller chismosa é un niño de avespas no marco da porta.** (ms15,44)

15294. **Moitísimos males prevén a muller que higiene ten.** (ms4: J.P.)

15295. **Moitos pimentos e tomates en conserva a curiosa muller sempre reserva.** [4676] (ms e ms4: J.P.)

15296. **Moza mañanenga primeiro ergue o cu que a cabeza.** [4677] (mc: Buciños / ms4: F.V.S.)

(es) *Moza mal madrugadera, antes yergue el culo que la cabeza.* (R. Marín)

15297. **Moza pobre ben vestida, mal me cheira a chamusquina.** (ms21,22v: Bermés)

[4671] O orixinal di: *Hay quen se fai boa por fora e por dentro e pior ca ningunha.*

[4672] Diante deste refrán hai no manuscrito algo ilexible que parece dicir *Marmi* (*¿Mamá?*) *vai quer d'apena* ou *quen Dapena*. O refrán *Hai máis mulleres...* aparece iniciado por un signo de cerrar interrogación.

[4673] mc: *porta*.

[4674] V. *Sábado á noite, Marica colle a roca* en *Pereza*.

[4675] ms16: *bon pasar*; ms21,17r: *chutar*.

[4676] ms e ms4: *muller curiosa*. Jacinto del Prado recolle o refrán coa forma *curiosa muller*. En calquera caso, parece ser un aforismo inventada polo propio Jacinto del Prado e non un refrán popular.

[4677] ms: *ergue o c....*

15298. **Moza pobre e ben vestida, mal che me cheira a chamusquina.** [4678] (mc: M.V.)

15299. **Moza que a moitos fai cara, dígoche, Xan, que é unha maula.** [4679] (mc: M.V. / ms21,21v: Bermés)

Var.: *Moza que a moitos fai cara, non vale nada.* (A.C. *A Nosa Terra*)

(es) *Moza que con todos bromea, no sé si lo es; pero quizá lo sea.* (R. Marín)

15300. **Moza que a moitos fai caso, digo, Xan, que é unha maula.** (mc: Santiago)

15301. **Muller asturiana, home portugués i-aire santiagués, pódense foder os tres.** (ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar da provincia de Lugo)

15302. **Muller asturiana, louca, vana, ou mala cristiana.** (mc: Buciños)

(es) *Asturiano, loco y vano, poco fiel y mal cristiano.* (R. Marín)

Como diremos en los refranes tópicos de lugares, las rivalidades de donde proceden casi todos, son injustas, y no pueden alcanzar nunca un sentido universal.

15303. **Muller barbuda, de lonxe se saluda.** (mc: Carballedo / ms4: Buciños-F.V.S.)

(pt) *Mulher barbuda, de longe a saúda.* (Chaves)

15304. **Muller barbuda, de lonxe saluda.** (ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar da provincia de Lugo)

15305. **Muller barbuda, muller rabuda.** (mc)

15306. **Muller barbuda, o demo que a sacuda.** [4680] (mc / ms4: F.V.S.)

Var.: *Muller bigotuda, u demo c'a sacuda.* (mc / ms-LU: seminarista anónimo: Lugo, Lugo, LU)

Véase *A muller barbuda...*

15307. **Muller boa e honrada é a que coida a súa casa.** (ms10,046v: *D.E.*)

15308. **Muller casada, medio home é.** (mc: Páramo-F.V.S.)

15309. **Muller casada, perna quebrada.** (mc: Tuiriz, Monforte)

(es) *La mujer casada y honrada, la pierna quebrada y en casa; y la doncella, pierna y media.* (Correas)

15310. **Muller caseira, a filla primeira.** (ms10,046v: *D.E.*)

15311. **Muller composta na rúa posta, a todo malo está disposta.** (ms10,046v: *D.E.*)

15312. **Muller con bigote casa sin dote.** (mc: Carballedo / ms4: F.V.S.)

Var.: *Muller de bigote non necesita dote.*

(pt) *Mulher de bigode pode mais que o homem.* (Chaves) (es) *Mujer de bigote, no necesita dote.* (R. Marín)

Véase *A muller con bigote...* Como mujer hombruna es excelente para ayudar a ganar el pan a un hombre pobre. (R. Marín) A las cualidades hombrunas alude el refrán del portugués.

15313. **Muller con bigote no necesita dote.** (ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar da provincia de Lugo)

15314. **Muller con home non diga que é probe.** [4681] (mc: Buciños-F.V.S. / ms-LU: seminarista anónimo: Buciños, Carballedo, LU)

15315. **Muller con oito fillos e sin marido será o que non digo.** (mc: Buciños)

15316. **Muller charlatana, muller folgazana.** (mc: Tuiriz)

(pt) *Mulher palradeira, fraca fiandeira.* (Chaves) / *Mulher palradeira, nunca é grande tecedeira.* (Id.)

15317. **Muller de cego que se compón moito, non se compón pra el que se compón pra outro.** [4682] (mc: A.I.)

(pt) *Mulher de cego para quem se enfeita?* (Chaves) (es) *La mujer del ciego ¿para quién se afeita?* (Sbarbi)

Como *A muller do cego, ¿pra quen se compón?*

15318. **Muller de xugador nunca te alegres: si hoxe gañas, mañá perdes.** (mc: Camba)

(pt) *Na casa de quem joga, pouca alegria mora.* (Chaves)

15319. **Muller de xugador nunca te alegres: si hoxe o ganas, mañá o perdes.** (ms18,65v: Camba)

15320. **Muller delgada, boa ama.** (ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar da provincia de Lugo)

15321. **Muller desconfiada é a máis acertada.** (mc: Tuiriz)

15322. **Muller do cego que se compón moito, non se compón pra el que se compón pra outro.** (ms21,09r: Bermés)

15323. **Muller do cego que se compón moito, non se compón pra que a vexan outros.** (ms10,046v: *D.E.*)

15324. **Muller e fillos virtuosos sempre bens son más preciosos.** [4683] (ms4: J.P.)

[4678] ms: *mal me cheira*; ms3: *qu'é*.

[4679] V. *Moza que a moitos fai cara non val nada* en *Edades* (*Niñez y juventud*). / ms21,21v: *qu'a moitos*.

[4680] ms: *o demo qu'a sacuda*.

[4681] ms-LU: *qu'é pobre*.

[4682] ms3: *non se compón pr'o cego*; ms4: *Muller d'o cego*.

15325. **Muller e forno, con un hai dabondo.** [4684] (mc: M.L.2)

15326. **Muller e mula sin zuna, ningunha.** (ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar da provincia de Lugo)

15327. **Muller e pollino, tomos do veciño.** (ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar da provincia de Lugo)

Para escoger esposa mejor es no salir del recinto del país de uno y de sus cercanías que andar correteando de un lado para otro, desconociendo los precedentes patológicos de la familia a que uno quiere unirse; lo que no suele suceder con los cercanos.

15328. **Muller e xogo atopan lugar logo.** (mc: Tuiriz)

(es) *Mujer y fuego hallan salida luego.* (R. Marín)

15329. **Muller fiandeira e lareteira, millor na cas que na eira.** (ms10,046v: *D.E.*)

15330. **Muller finxida, muller podrida.** (mc: Buciños)

Var.: *Muller finxida, mazá podrida.* (Buciños - F.V.S.)

15331. **Muller goberneira cría o seu fillo e fía a súa tea.** (ms10,046v: *D.E.*)

15332. **Muller lambereteira rebole a cacheira.** (mc: C.A. *A Nosa Terra*)

15333. **Muller lambeteira, revolve a cociña enteira.** (ms10,046v: *D.E.*)

15334. **Muller lareteira pra quen a queira.** (ms10,046v: *D.E.*)

15335. **Muller larmeira, ou puta ou meiga.** (ms-LU: seminarista anónimo: Guillar, Outeiro de Rei, LU)

15336. **Muller larpeira, ou ladra ou meiga.** (ms10,046v: *D.E.*)

15337. **Muller morta non fala.** (ms-SA: M. González Fernández)

15338. **Muller moza e con coche, na facenda fai esmoche.** (ms10,046v: *D.E.*)

15339. **Muller moza e viúda, pouco dura porque se deixa comer de madura.** (ms10,046v: *D.E.*)

15340. **Muller na ventana, ou pendón ou namorada.** [4685] (mc: Villanueva, Lalín-F.V.S.)

(pt) *Mulher janeleira, namorada ou rameira.* (Chaves)

15341. **Muller ociosa, muller viciosa.** (mc: Buciños)

En ella, como en el hombre, la ociosidad produce sus efectos.

15342. **Muller pequena sempre é nena.** (mc: Lugo)

15343. **Muller pintada, mala cristiana.** (mc: Buciños)

15344. **Muller probada, anque teña venta, non val nada.** (mc: R. Caruncho)

15345. **Muller qu'asubía e canta como capón, na miña casa non.** (ms-LU: seminarista anónimo: Melide, C)

15346. **Muller que adore a veciña, rapaza que durma fóra, pedra limpa da cociña e neniño que non chora non che me dan boa espiña.** (ms-LU: seminarista anónimo: Paradela, LU)

15347. **Muller que adoura a veciña, rapaza que dorme fóra, miniño que non chora e pedra limpa na cociña non che me dá boa espiña.** (mc: Buciños)

15348. **Muller que asubía e fía de pé, nunca boa é.** [4686] (mc: A.I. / ms16,04v)

(es) *Mujer que silba y mea de pie, hembrimacho es.* (R. Marín) / *Mujer que silba o fuma, ¡buena pluma!* (Id.)

15349. **Muller que asubía e galiña que canta com'o capón, na miña casa, non.** (mc e ms: *T. de M .*/ ms-LU: seminarista anónimo: Camporramiro, Chantada, LU)

15350. **Muller que asubía e mula que diga "hin", tírama de xunto a min.** (mc: Berbetoros, Palas de Rey-F.V.S.)

15351. **Muller que asubía, mula que griñe e galiña que canta como capón, na miña casa non, non.** (ms-LU: seminarista anónimo: Buciños, Carballedo, LU)

15352. **Muller que asubía, vaca que esgurría, galiña que canta coma un capón, na miña casa non.** [4687] (ms-SA: Félix Rodríguez Vieites)

15353. **Muller que asubía, vaca que esgurría, galiña que canta como o capón, [na] miña casa non.** (ms5,023: Félix Rodríguez Vieites)

15354. **Muller que asubíe, pita que cante como capón, na miña casa non.** (ms-SA: M. González Fernández)

15355. **Muller que axubee e mula que faga "iii", garda pra ti que pra min non sirve.** (ms-LU: seminarista anónimo: Paradela, LU)

[4683] Sospeitamos que é unha de tantas máximas da autoría de Jacinto del Prado e non un refrán popular.

[4684] ms4: *hai abondo*.

[4685] ms4 e ms15,47r: *enamorada*.

[4686] ms3: *qu'asubía*.

[4687] O orixinal di: *Muller que asubía, vaca que esgurria, galiña que canta cumon capon na miña casa non.*

15356. **Muller que co marido non come á mesa, algo pra si garda na artesa.** (mc: M.V.)

15357. **Muller que corre, seguida quer ser.** (ms10,046v: *D.E.*)

15358. **Muller que en inverno foi previsora, no vran pode ser señora.** [4688] (mc: J.P.)

15359. **Muller que moito bebe, tarde paga o que debe.** (mc: A.N.)

(pt) *Mulher que muito bebe, tarde paga o que deve.* (Chaves) (es) *Mujer que mucho bebe, tarde paga lo que debe.* (Correas)

15360. **Muller que non gharda fidelidade é unha mala muller.** [4689] (ms-SA: Manuel Martín Gómez: Muxía, C)

15361. **Muller que non torna, é porta sin tarabelo.** (mc: Carballedo / ms4: F.V.S.)

15362. **Muller que nos homes se cre, ten ollos e non ve.** (mc: Tuiriz)

(pt) *Mulher que do homem se fia no jurar, o que ganha é ter de chorar.* (Chaves)

15363. **Muller que sabe latín e mula que fai "hin", arrenega dela hastra o fin.** [4690] (mc: A.I.)

(pt) *Mulher que sabe latim e burra que faza "im", raras vezes têem fin.* (Chaves) (es) *Mujer que habla* (o sabe) *latín, rara vez tiene buen fin.* (R. Marín) / *Mula que hace "hin, hin", échala de casa por un cuatrín* (o dale de lado por ruin) (Id.)

15364. **Muller que sabe latín, non é pra min.** (ms10,046v: *D.E.*)

15365. **Muller que se fai solteira, ou é aquelo ou é meiga.** (ms15,13)

15366. **Muller que silba e fía de pé, nunca boa é.** (ms-SA: Manuel López Castro: Santa Comba de Cordeiro, Valga, PO)

15367. **Muller que ten bigote, pode máis que o home.** (ms10,046v: *D.E.*)

15368. **Muller que sepa latín e mula que faga "hin", si non é mala, é ruín.** (ms5,027: Villalba / ms-LU: seminarista anónimo: Vilalba, LU)

15369. **Muller que sepa latín e mula que faga "in", nin o demo as monta.** (ms-LU: seminarista anónimo: Guillar, Outeiro de Rei, LU)

15370. **Muller riseira, ou puta ou peideira.** (ms-LU: seminarista anónimo: O Incio, LU)

15371. **Muller riseira, santa ou rameira.** (ms-SA: seminarista anónimo: algún lugar da provincia de Lugo)

15372. **Muller sin home é como lume sin leña.** (ms10,046v: *D.E.*)

15373. **Muller sin marido, festa sin trigo.** (mc: Buciños-F.V.S.)

(pt) *Mulher sem marido, barco sem leme.* (Chaves)

15374. **Muller sin oficio e fol con pouca fariña, cheira a morriña.** (mc: M.L.)

15375. **Muller sin oficio e fol sin fariña cheira a morriña.** (ms18,33r)

15376. **Muller tapada esconderse quer.** (ms10,046v: *D.E.*)

15377. **Muller vella, nin pra un arrangallo.** (mc: A.C. *A Nosa Terra*)

15378. **Muller ventaneira, fuxe de ela á carreira.** (ms10,046v: *D.E.*)

15379. **Muller ventaneira, ou folgazana ou parladeira.** (ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar da provincia de Lugo)

15380. **Muller zalameira, ou puta ou meiga.** (ms3)

15381. **Muller peinada, casa barrida: pouco traballo e ben parecida.** (mc: Layosa / ms-LU: seminarista anónimo: Laiosa, O Incio, LU)

(pt) *Casa varrida, mulher penteada, parece bem e não custa nada.* (Chaves) (es) *Casa barrida, otro tanto más lucida.* (R. Marín)

15382. **Mullere morta, sete á porta.** (ms-LU: seminarista anónimo: Melide, C)

15383. **Mulleres á eira e viño en coeira.** (ms10,046v: *D.E.*)

15384. **Mulleres da Ribeira e vacas da Mezquita, quita, quita, que teñen vida de señorita.** [4691] (mc: Santiago / ms-LU: Jesús Redondo C.: A Mezquita, OU)

15385. **Mulleres e fornos, un en cada casa chega.** (ms-LU: seminarista anónimo: Pacios, Neira de Xusá, Baralla, LU)

15386. **Mulleres e mulas hai poucas sin zunas.** (ms18,33r)

15387. **Mulleres e mulas, hai poucas sin zuna.** (mc: M.L.)

15388. **Mulleres e pollino, tómaos do veciño.** (mc: Meilán, Lugo)

(es) *La mujer y el caballo, si puede ser, del vecindado.* (mc: Sbarbi / ms: R. Marín)

Porque son más conocidos sus antecedentes.

15389. **Mulleres, tantas coma fornos.** (ms-LU: seminarista anónimo: O Cádavo, A Esperela, Baleira, LU)

[4688] ms e ms4: *pode ser ben señora*.

[4689] O orixinal di: *Muller que non jarda fidelidad e uma mala muller*.

[4690] ms: *d'ela, hastr'o fin*; ms3: *arrenegar de ela*.

[4691] ms-LU: *Molleres de*.

15390. **Muller, ímonos deitar, que temos que traballar.** (ms10,046v: *D.E.*)

15391. **Muller, reló e besta non se empresta.** [4692] (mc: Chantada / ms4: F.V.S.)

(es) *Mujer, reloj y escopeta, no se presta.* (Sbarbi)

15392. **N'hai blanca sin tacha nin morena sin gracia.** [4693] (ms e ms4: M.V. / ms3 / ms-SA: Jesús González Castro: Santa Minia de Brión, C / ms21,22r: Bermés)

(es) *Ni blanca sin tacha, ni morena sin gracia.* (Sbarbi)

15393. **Na casa da muller rica ela manda i-ela grita.** (mc: Palas de Rey)

(pt) *Em casa de mulher rica, ela manda, ela grita.* (Chaves) (es) *En casa de mujer rica, ella manda y ella grita.* (R. Marín)

15394. **Na casa da muller rica, o home cala e ela repica.** (ms10,046v: *D.E.*)

15395. **Nariz nacha, boa muchacha.** (mc)

15396. **Nena solta é como cancelo sin porta.** (ms-LU: seminarista anónimo: Ferreira de Pantón, LU)

15397. **Nin muller trintena nin vaca cotena.** (mc)

15398. **Nin flores en marzo nin muller sin vergoña.** (mc: U.C. Cuartilla 12)

Var.: *Non hai que fiar en frol de marzo nin na muller sin empacho.* (J.P.)

(es) *Ni de las flores de marzo, ni de la mujer sin empacho.* (Sbarbi) (ct) *Ni dona desvergonyda, ni planta pel març florida.* (Sanchis) / *De flors de març fruit no en vindrà.* (Id.)

Poco o mejor, nada se puede esperar de la mujer que ha empezado a perder la vergüenza, lo mismo que del campo cuando se adelanta la primavera.

15399. **Nin mula que faga "hin" nin muller que sepa latín.** (mc)

Var.: *Nin mula que faga "hin" nin muller que fale latín.* (F.V.S.)

(es) *Mula que hace hin y mujer que parla latín, nunca hicieron buen fin.* (Correas) / *Ni mula que haga "hin", ni mujer que sepa latín.* (R. Marín)

La mujer *sabedora* es reprochada en varias paremias gallegas. También el refranero castellano dice: Mula que hace hin y mujer que parla latín, nunca hicieron buen fin. Quedan ya registradas otras variantes.

15400. **Nin por casa nin por viña non tomes muller mesquiña.** (mc: Chantada)

Var.: *Ni por casa nin por viña non tomes muller ximia.* (Tuiriz)

(pt) *Nem por casa nem por vinha cases com mulher mesquinha.* (Chaves) (es) *Ni por casa ni por viña, no tomes mujer jimia* (o garrida o parida). (Sbarbi)

Por razón de interés no debe uno tomar mujer casquivana o lasciva.

15401. **No andar e no haber conócese a muller.** (ms10,046v: *D.E.*)

15402. **Non amanses poltros nin chufes a muller doutro.** (ms15,17)

15403. **Non é brava a muller que cabe na casa.** (ms10,046v: *D.E.*)

15404. **Non hai calabaza, tapón nin muller sin quita e pon.** (ms-SA: José M. Gulías Rivas: Forcarei, PO)

15405. **Non hai carga máis pesada que a muller desvergonzada.** (mc: Tuiriz)

(es) *No hay carga más pesada que la mujer liviana.* (Sbarbi)

Como *A muller liviana...*

15406. **Non hai cousa máis fea que unha muller sentada e un home de pé.** [4694] (mc: Buciños / ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar da provincia de Lugo)

Porque la supone poco hacendosa.

15407. **Non hai cousa que faga unha muller que outra, si se pon, non-o sepa facer.** (ms: Silvarrey)

15408. **Non hai muller branca que non teña a súa chata, nin hai muller morena que gracia non teña.** (ms10,046v: *D.E.*)

15409. **Non hai muller máis delgada que a de tres meses embarazada.** (mc: J.T.)

15410. **Non hai muller que teña seso cando se mira ó espello.** (ms-SA: José M. Gulías Rivas: Forcarei, PO)

15411. **Non hai blanca sin chata nin morena sin gracia.** (ms-SA: Jesús González Castro: Santa Minia de Brión, C)

15412. **Non me toque o manto que se me rompe; non lle son a dama que a vosté lle cómpre.** (mc: Buciños)

Dicho de mujeres honestas. (mc) / No todo es liso y llano. (ms)

15413. **Non poñas albres nin amanses poltros, nin chúfe-la muller pouco nin**

[4692] V. *A muller e a besta a naide se empresta* en *Préstamos* (*Peligros de prestar*).

[4693] ms-SA: *chata*.

[4694] ms: *y un home*; ms-LU: *i-on home*.

moito. [4695] (mc e ms4: M.L. / ms4: C.A. *A Nosa Terra*)

(es) *Ni domes potro, ni tu mujer alabes a otro.* (R. Marín)

15414. **Non sabe o que é unha hora millorada a muller que non pareu.** [4696] (mc: M.V.)

15415. **Non se me dá por enauga con tal de ter nova a faldra.** (ms15,12)

15416. **Non te fíes de mulleres nin emprestes a parentes.** (ms10,046v: *D.E.*)

15417. **Non tomes por dona muller replicona.** (ms21,23r: Bermés)

15418. **Non tomes por dona muller respondona.** [4697] (mc: M.V.)

(es) *Mujer contenciosa, tómela otro por esposa.* (R. Marín)

15419. **Non desees dona allea nin trigo de outra morea.** (mc: A.C. *A Nosa Terra*)

15420. **Nun ano morre a vella ou quen a leva.** (ms4: M.L.)

15421. **Nunca te fíes da escopeta e da muller.** (mc: Buciños)

15422. **Nunha casa debe haber tantas mulleres como fornos.** (ms15,42: Valle del Mao)

15423. **Nunha casa, mulleres tantas coma fornos.** (ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar da provincia de Lugo)

15424. **O amor á muller bota ás veces o home a perder.** (ms10,046v: *D.E.*)

15425. **O amor da muller na roupa do seu home tense que ver.** (ms10,046v: *D.E.*)

15426. **O andar ben vestida fai a moza garrida.** [4698] (ms e ms4: M.L. / ms10,139r: *D.E.*)

15427. **O cabalo, a muller i-a escopeta non se presta.** (mc: Tuiriz)

(es) *El caballo y la mujer no se han de ceder.* (Sbarbi) / *Mujer, reloj y escopeta, no se prestan.* (Id.) / *El caballo, la guitarra y la escopeta a nadie se le presta.* (R. Marín)

Queda atrás otro equivalente.

15428. **O consello da muller é pouco e o que n'o sigue, un loco.** (ms-SA: José M. Gulías Rivas: Forcarei, PO)

15429. **O consello da muller é pouco i-o que o toma é un louco.** (mc e ms: Iglesiafiesta, Sabiñao-F.V.S.)

(es) *El consejo de la mujer es poco, y el que no lo toma, es loco.* (Sbarbi)

Cambia la segunda parte en el correspondiente cast.

15430. **O choro da muller non se debe crêr.** (mc: Tuiriz)

Como *Coxeira de can e lágrimas de muller, non son de fiar*.

15431. **O home de máis saber, unha muller o bota a perder.** (ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar da provincia de Lugo)

15432. **O home que ve unha muller boa e a perde, non sabe o que ghana.** [4699] (ms-SA: Jaime Fráiz Vázquez: Arzúa, C)

15433. **O home, un angazo, i-a muller, unha cesta; si a cesta está furada, vai todo polo río abaixo.** [4700] (mc: Buciños / ms4: F.V.S.)

Véase *A muller é a cesta...*

15434. **O melón e a muller son malos de conocer.** (ms-SA: Valentín González Gil: Soutelo de Montes, Forcarei, PO)

15435. **O melón i-a muller, malos de conocer.** (mc: Villanueva, Lalín-F.V.S.)

(pt) *O melão e a muller maus são de conhecer.* (Chaves) (es) *El melón y la mujer, malos son de conocer.* (Correas)

15436. **O papel e a muller, en mollándose, bótanse a perder.** [4701] (mc: Palas de Rey)

15437. **O que ao alto fía, o fuso lle cai e o cu lle asubía.** [4702] (mc: Corme)

15438. **O que calza alparagatas e de mulleres fai caso, nunca xuntará cartos e andará sempre descalzo.** [4703] (mc: M.V.)

Var.: *U que calza alparagatas e de mulleres fai caso, nunca terá diñeiro e sempre andará descalzo.*

15439. **O que d'alparagatas calza e de mulleres fai caso, nunca ten nada e sempre anda descalzo.** (ms21,19r: Bermés)

15440. **O que de alpargatas calza e de mulleres fai caso, nunca terá diñeiro e sempre andará descalzo.** (ms-LU: seminarista anónimo: Guillar, Outeiro de Rei, LU)

15441. **O que de alto fía, o fuso lle cai i-o cu ll'asubía.** [4704] (ms21,09r: Bermés)

[4695] O orixinal di: *Non poñas albres, nin amanses poltros, nin chufel-a muller pouco nin moito.*

[4696] ms: *o qu'é*.

[4697] ms3 e ms4: *muller replicona*.

[4698] En ms10 s.v. *Vestido*.

[4699] O orixinal di: *O home que ve unha muller boa e a perde non sabe o que jana*.

[4700] ms: *y a muller*

[4701] mc: *i-a muller*.

[4702] Dentro de *Miscelánea* no mecanoescrito orixinal.

[4703] V. *O que á mulida xongue, alparagatas gasta e de mulleres fai caso, sempre andará descalzo* en *Pobreza.* / ms4: *sempr'andará*.

15442. **O que non ten muller ben a quixera ter.** (ms10,046v: *D.E.*)

15443. **O que non ten muller, moitos ollos ha mester pra garda-lo seu haber.** (ms10,046v: *D.E.*)

15444. **O que perde unha mala muller, non sabe o que gana.** [4705] (ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar de Galicia)

15445. **O que queira librarse de arañazos, que non xogue con mulleres nin con gatos.** (mc: Tuiriz)

15446. **O que quer a muller, eso se ha facer.** (ms10,047r: *D.E.*)

15447. **O que ten unha boa muller e a perde, non sabe o que gana.** (ms15,44)

15448. **O que vacas á mulida xongue, alparagatas gasta e de mulleres fai caso, nunca terá diñeiro e sempre andará descalzo.** (ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar da provincia de Lugo)

15449. **Ó traballo da muller nunca nada se lle ve.** (ms8,66r: Lajosa)

15450. **Ond'hai homes fuleres, teñen qu'andar as mulleres.** (ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar da provincia de Lugo)

15451. **Onde non hai muller, todo anda como Dios quer.** (ms10,046v: *D.E.*)

15452. **Ovellas e mulleres, prá casa a boa hora.** (ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar da provincia de Lugo)

15453. **Pasa por boa muller a que barre ó amañecer.** (ms10,047r: *D.E.*)

15454. **Pita que canta coma o galo e muller que asubía como varón, na miña casa non.** [4706] (ms-LU: seminarista anónimo: Pontevedra, PO)

15455. **Pola muller entrou o mal no mundo.** (ms10,047r: *D.E.*)

15456. **Porco e muller, vale máis acertar que escoller.** (ms: Lalín)

15457. **Pra a muller que se garda non hai ocasión que valla.** (ms10,047r: *D.E.*)

15458. **Pra ser muller decente hai que vivir debaixo dunha xesta.** (ms: Lugo)

Que lo trasparenta todo.

15459. **Pra ser puta e non ganar nada, val máis ser muller honrada.** (ms: F.L.)

(es) *Para ser p... y no ganar nada, más vale ser mujer honrada.* (R. Marín)

15460. **Quen boa muller ten, seguro vai e seguro vén.** (ms10,047r: *D.E.*)

15461. **Quen quixere boa mullere, non-a busque na romería: búsquea na súa casa na roupa de cada día.** (ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar da provincia de Lugo)

15462. **Quen ten muller, ten o que ha mester.** (ms10,047r: *D.E.*)

15463. **Quen ten un bon cabalo e unha bonita muller, nunca está sin aflicción.** (ms: Meilán)

(es) *Quien tiene carro y mujer, nunca le falta en qué entender.* (Bergua)

15464. **S'a muller te manda tirar do ponte embaixo, escólleo baixo.** (mc: Buciños)

Var.: *S'a muller te manda tirar do tellado embaixo, procura que esté baixo.* (mc: Buciños)

Porque logrará lo que pretende.

15465. **Saíña larga e blusiña floxa, dunha ruín rapaza faise unha boa moza.** [4707] (ms: Pombeiro / ms-LU: Recaredo de la Fuente Pérez: Pombeiro, Pantón, LU (04-10-1951))

Se refiere a la decencia en el vestido de la mujer. Antiguamente vestía así la mujer (con saya y blusa) y, al parecer, según este refrán, la que iba vestida de esta manera, aunque fuera ruín (quiere decir fea) se hacía o parecía una buena moza. (ms-LU: Recaredo de la Fuente Pérez: Pombeiro, Pantón, LU (04-10-1951))

15466. **Santa Marta de Ortigueira, a muller que come a nata non ten sorte coa manteiga.** [4708] (mc / Francisco Canosa Quintáns)

Var.: *Santa Marta, santa Marta, a muller que come a nata non pode facer manteiga.* (ms4: Lugo-F.V.S.) / *Santa Marta d'Ortigueira, a muller que come a nata non ten parte na manteiga.* (ms4: F.V.S.)

Véase *A muller de Papalanatas...*

15467. **Se non che gustan as mulleres, ¿pra que me queres?** (mc: Buciños)

15468. **Se queres ver a nena garrida, busca na roupa de cada día.** (ms10,049v: O. de Rei)

15469. **Secreto a muller confiado, cátao divulgado.** (mc: Santiago)

15470. **Si a muller che manda tirar d'on piso, procura que sea baixo.** (ms-SA: Manuel Gómez Vilar)

[4704] O orixinal di: *O que de alto fía o fuso lle cai y'o cu ll'asuvía.*

[4705] O orixinal di: *O que perde un'a mala muller non sabe o que gana.*

[4706] V. tamén *Agrícolas* (*Animales*).

[4707] ms-LU: *duha ruín rapaza*.

[4708] ms: *suerte* / F. Canosa Quintáns: *come nata, sorte ca*.

15471. **Si bigote non tés, mulleriña es.** (ms15,14)

15472. **Si pan has de ter, obedece a muller.** [4709] (ms-SA: seminarista anónimo: algún lugar da provincia de Lugo)

15473. **Si queres unha boa moza, busca pola semana, que o domingo calquera porca se lava.** (ms: F.V.S.)

15474. **Si vas casarte, a muller busca delgada e limpia, que sucia e gorda xa se fará ela.** (ms: Baralla)

15475. **Sol de inverno, chuvia de vrau, amor de mulleres, cuchara de pau, pouco durarán.** (ms: F.V.S.)

(pt) *Sol de inverno, chuva de verão, amor da rameira e palavrinhas doces do meu capitão, a mim não me enganarão.* [4710] (Chaves)

15476. **Sol madrugadín, muller que lee latín e mula que diga "hin", todo ten mal fin.** (mc)

15477. **Sol madruguín, burra que faga "in", muller que fale latín, Dios che mos aparte de min.** (ms-LU: Trini Figueiras: San Salvador de Asma, Chantada, LU. Convento Las Córneas)

15478. **Tempo, vento, muller e fertuna pronto se muda.** (mc: Carballedo)

(pt) *Mulher, tempo e ventura, azinha se muda.* (Chaves) / *Vento e ventura, pouco dura.* (Id.) (es) *La ventura es paño de poca dura.* (R. Marín) / *Mujer, viento, tiempo y fortuna, presto se muda.* (Sbarbi) / *Viento y ventura, poco dura.* (Correas)

15479. **Tempo, vento, muller e fortuna de contado se muda.** (ms15,17)

15480. **Tira máis unha teta que cen bois por unha carreta.** (ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar de Galicia)

15481. **Todo é ganancia contada prá muller qu'é apricada.** (ms4: J.P.)

15482. **Toma casa con fogar e muller que sepa fiar.** [4711] (mc: Buciños / ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar da provincia de Lugo)

(pt) *Toma casa com lar e mulher que saiba fiar.* (Chaves) (es) *Toma casa con hogar, y mujer que sepa hilar.* (Correas)

15483. **Tres fillas i-unha mai, catro d[i]años pr'on pai.** (ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar da provincia de Lugo)

15484. **Tres mulleres, trinta pareceres.** (ms10,047r: *D.E.*)

15485. **U que trata con mulleres, contas mui serranas saca.** (ms)

Var.: *O que trata con mulleres, saca contas mui serranas.* (ms15,45v: Fraguas en *Vida Gallega*)

15486. **Unha estela vestida de seda parece unha doncella.** (ms: F.V.S.)

(es) *Viste una devanadera y ya tienes una dueña.* (R. Marín) / *Viste un madero y parecerá un escudero.* (Id.) (ct) *Vesteix un bastó y semblará un senyor.* (R. Marín)

15487. **Unha muller bandola é coma gaita na boda.** (ms)

Bandola = desdejada.

15488. **Unha muller nunha casa é unha botica; moitas tropezan unhas noutras.** (mc: Buciños)

15489. **Unha muller sin home é un pau viadoiro.** (ms4: Cadrón)

15490. **Vaca que surría, home que fía, muller que asubía e pita que canta como o capón, na miña casa, non.** [4712] (mc / ms4: F.V.S.)

15491. **Vai a muller ó lavadoiro, vai ó mentidoiro.** (mc: Layosa)

(pt) *Vai a moça ao rio, conta o seu e o do vizinho.* (Chaves) (es) *Va la moza al río, y cuenta lo suyo y lo mío.* (R. Marín) / *Va la moza al río, y cuenta lo suyo y lo de su vecino.* (Id.)

Véase los dos que comienzan *As mulleres no regueiro...*

15492. **Val a muller facendosa máis que renta cuantiosa.** [4713] (mc: J.P.)

15493. **Val máis ruín muller que boa manceba.** (mc: *Vida Gallega*)

15494. **Val máis unha muller guisando que un cento latricando.** (ms10,047r: *D.E.*)

15495. **Vale máis a forquiña á veira que a muller mintireira.** (mc: Santiago)

Var.: *Vale máis na forquina a beira que na muller mentireira.* (ms)

15496. **Viste unha escoba e será señora.** (ms: F.V.S.)

[4709] O orixinal di: *Si pan has de ter obodece a muller*.

[4710] *Vai alterado a forma original por motivos de moralidade - Usa-se na caserna.* Nota a rodapé de Chaves.

[4711] ms-LU: *hogar*.

[4712] V. tamén *Agrícolas* (*Animales*).

[4713] É probable que se trate dun aforismo da autoría de Jacinto del Prado máis ca dun refrán da tradición popular.

(es) *Viste una devanadera, y ya tienes una dueña.* (R. Marín) / *Viste un madero, y parecerá un escudero.* (Id.) (ct) *Vesteix un bastó y semblará un senyor.* (R. Marín) (va) *Vist un basto y pareixerá un varó.* (Alberola)

15497. **Viste a unha escoba e terás señora.** (ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar da provincia de Lugo)

15498. **Xa chegou o tempo da inquisición, que anda a saia detrás do calzón.** (mc: Buciños)

MULA. V. tamén *Animales domésticos*.

15499. **Á mula con matadura, nin cebada nin ferradura.** (ms10,045r: *D.E.*)

15500. **A mula de alquiler, se non leva dous, leva tres.** (ms10,045r: *D.E.*)

15501. **Mula e tea non se han de escoller á candea.** (ms10,045r: *D.E.*)

15502. **Mula que fai ¡hin! e muller que sabe latín, nunca fixeron a naide bo fin.** (ms10,045r: *D.E.*)

15503. **Quen queira mula sin chata, ten que andar a gatas.** (ms10,045r: *D.E.*)

MUNDO

15504. **Así o mundo vai andando: us rindo i-outros chorando.** (ms10,047r: *D.E.*)

15505. **Canto o mundo traballa e precura, todo é loucura.** (ms10,047r: *D.E.*)

15506. **Deixémo-lo mundo como está que el se gobernará.** (ms10,047r: *D.E.*)

15507. **Detrás deste mundo virá outro.** (ms10,047r: *D.E.*)

15508. **Este mundo non é dos parvos e mais, por eso, hainos.** (ms10,047r: *D.E.*)

15509. **Este mundo aquí ha quedar e nós habémonos d'ir.** (ms10,047r: *D.E.*)

15510. **Este mundo aquí ha quedar porque ninguién o ha levar.** (ms10,047r: *D.E.*)

15511. **Este mundo é redondo, o que non-o sabe andar ten leria abondo.** (ms10,047r: *D.E.*)

15512. **Este mundo é un fandango i-o que non-o baila é un parvo.** (ms10,047r: *D.E.*)

15513. **Este mundo é un fandango i-o que non-o baila é un tolo.** (ms10,047r: *D.E.*)

15514. **Este mundo é unha casa de loucos: us por moito i-outros por pouco.** (ms10,047r: *D.E.*)

15515. **Este mundo é unha casa de tolos: cantan us e choran outros.** (ms10,047r: *D.E.*)

15516. **Mundo malo, millor pra deixalo que pra cobizalo.** (ms10,047r: *D.E.*)

15517. **Mundo mundiño, cando hai pra pan non hai pra viño.** (ms10,047r: *D.E.*)

15518. **Mundo, mundiño, cando non hai pra pan hai pra viño.** (ms10,047r: *D.E.*)

15519. **Neste mundo cansado, nin hai ben cumprido nin mal acabado.** (ms10,047r: *D.E.*)

15520. **Neste mundo redondo, o que non sabe nadar vaise ó fondo.** (ms10,047r: *D.E.*)

15521. **O mundo daráche o pago, que pra eso é bo pagador.** (ms10,047r: *D.E.*)

15522. **O mundo é unha escada que unhos soben e outros baixan.** (ms10,047r: *D.E.*)

15523. **Quen no mundo fía, camiña sin guía.** (ms10,047r: *D.E.*)

15524. **Us por terra i-outros por mar, o mundo anda a trafegar.** (ms10,047v: *D.E.*)

15525. **Vai así o mundo rolando, us rindo i-outros chorando.** (ms10,047v: *D.E.*)

MURMURACIÓN

15526. **A murmuración pasa e o diñeiro queda na casa.** (ms10,038r: *D.E.*)

15527. **Lingua marmuradora nunca falta e sempre sobra.** [4714] (ms10,033r: *D.E.*)

15528. **Non habería marmuradores se non houbera escoitadores.** (ms10,038r: *D.E.*)

15529. **Un nisco de murmuración é gracia da conversación.** (ms10,038r: *D.E.*)

MÚSICA. V. tamén *Música. Danza*.

15530. **Na taberna, si vos gusta cantar, pagá antes de empezar.** (ms)

MÚSICA. DANZA. V. tamén *Música*.

15531. **A danza sai da panza.** (mc: A.S.A.)
(pt) *Da pansa sai a dança.* (Id.) / *Depois da pansa, vem a dança.* (Id.) (es) *La danza sale de la panza.* (Ricart) / *De la panza viene la danza.* (Id.) / *Después de la panza, hay danza.* (Id.) (ct) *De la panxa surt la danza.* (Ricart) / *Fa de mal ballar, amb la panxa buida.* (Id.)

15532. **Á gaita hai que saberlle templar o fol.** (mc: Silvestre Castiñeira, Santiago)

[4714] En ms10 s.v. *Lengua* coa indicación *Murmuración*.

15533. **A gaita mala non é, mais faltará quen a toque.** [4715] (ms4 e mc: C.A.)

15534. **A gaita que-lo gaiteiro.** [4716] (mc: A.S.A.)

15535. **A música non mantén.** (mc / ms4: F.V.S.)
(es) *Música, caza y pesquera, a la vejez piojera.* (Ricart) (ct) *Música, caça i pesquera, se'n volen a la vellesa.* (Ricart)

15536. **Antes a panza e dispois a danza.** (ms-LU: seminarista anónimo: Ferreira de Pantón, LU)

15537. **Ao son que me tocan bailo.** (mc: C.A.)
Var.: *Asegún me tocan bailo.* (M.V.) / *Dis que me querías ben* / *y-o teu querer era falso* / *y-eu como son picarona* / *conforme me tocan, danzo.* (ms16)
(pt) *Como me tangerem, assim bailarei.* (Chaves) / *Cada um dança conforme lhe tocam.* (Chaves) / *Aprende alta e baixa, e como te tangerem, assim dança.* (Id.) / *Alta e baixa aprenderei e como me tangerem, assim bailarei.* (Id.) (es) *Al son que me hicieres, a ése bailaré.* (Correas) / *Al son que te tañan, a ese baila.* (Correas) / *Como sonaren, así bailarás.* (Ricart) / *Ve donde vas, y como vieres, ansí haz y como sonaren, ansí bailarás.* (Ricart) / *Al son que tañan, a ése baila.* (Id.) / *Bailar al son que tocan.* (Sbarbi) (ct) *Tal sonada, tal ballada.* (Ricart) / *S'ha de ballar el ball segons el só.* (Id.) / *On vagi la persona deu ballar i cantar al so que li toquin.* (Id.)

15538. **Asegún me tocas bailo.** (ms-SA: Manuel Villaverde Marcos: Proupín, San Tomé de Ames, C)

15539. **Ave sola, nin canta nin chora.** (ms-LU: seminarista anónimo: O Cádavo, A Esperela, Baleira, LU)

15540. **Baila, toleiro, baila sen son.** (mc)
(es) *Bailar sin son, o es gran fuerza, o gran afición.* (Ricart) (ct) *Qui balla sense so, no té el cap bó.* (Id.)

15541. **Barriga farta, tambor e gaita.** (mc: Layosa)
Véase *A danza sai da panza*.

15542. **Cada un se entende e baila solo.** [4717] (mc: C.A. *A Nosa Terra*)
(es) *Cada uno se entiende y baila solo.* (R. Marín) (ct) *Cada ú s'entén y balla a sòles.* (Alberola)

15543. **Campana cascada nunca é sana.** (mc: Tuiriz, Monforte)
(pt) *Campa quebrada, nunca sara.* (Chaves) (es) *Campana cascada, nunca sana.* (Ricart) / *Campana cascada nunca sana, si no es fundida y renovada.* (Correas) (ct) *Campana esquerdada, may s'ha de sonar.* (Ricart)

15544. **Cantar como paio e comer como pito.** (mc: A.S.A.)

15545. **Cantar, ben cantas, mais non cantas como os cregos.** [4718] (mc: C.A. *A Nosa Terra*)

15546. **Dar ó pé, que tempo é.** (ms4: A.S.A.)

15547. **De barriga farta, tamboril e gaita.** (mc: Buciños)
Var.: Como: *Barriga farta...*
(es) *Barriga llena, no siente pena.* (Castillo) / *Barriga llena, el alma alegra.* (Id.) / *De la panza, sale la gaita.*

15548. **De rusme-rusme saien os cascabeles.** [4719] (mc: *Terra de Melide* / ms4: V.R. y A.R.)
Var.: *De roxe-roxe fanse os cascabeles.* (mc e ms: A.S.A. / ms21,05r: Bermés)
(pt) *Do ruge ruge se fazem os cascaveis.* (Chaves)

15549. **Despois de barriga farta, tambor e gaita.** (ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar da provincia de Lugo)

15550. **Di a boca cómo han de facer os pés.** (mc: Orense)
Var.: Como: *A danza sai da panza.*
De la panza sale la danza.

15551. **Donde hai campanas hai badanas.** [4720] (mc: A.N.)
(es) *Donde hay campanas, hay badajos y badajadas.* (R. Marín) / *Donde hay campanas hay badajos: cada una tiene uno debajo.* (Id.) / *Donde hay campanas no faltarán badajadas.* (Id.) (ct) *Aon hi ha campanes, hi ha batalls.* (Alberola)

15552. **En xaneiro colle a gaita e deixa o pandeiro.** (ms-LU: José Ballesteros Alonso)

15553. **Gaita de pau non toca ben.** (mc: Santiago)

15554. **Gaiteiro que empeza a tocar sin escala, a pouco chegará ou a nada.** (mc: Santiago)

15555. **Hai que bailar según tocan.** (mc: Santiago)
Var.: Como: *Asegún me tocan, bailo.*

15556. **Home que canta, seu mal espanta.** (ms-SA: seminarista anónimo: Moreira, A Estrada, PO)

15557. **Mentras o cura di a misa, o gaiteiro dorme no palleiro.** (mc: Santiago)

15558. **Moza que moito canta, algo lle falta.** [4721] (mc: Buciños)

[4715] mc: *que a toque*.
[4716] O orixinal di: *A gaita quel-o gaiteiro.*
[4717] ms: *s'entende*.
[4718] ms: *pero non cantas*.
[4719] ms4: *Do rusme-rusme*.
[4720] O orixinal di: *Donde hai campanas hay badanas.*

15559. **Moza que non canta, algo lle falta.** (mc: Buciños)

15560. **Nadie se cansa de gaita non sendo o que a toca.** (ms-SA: Héctor Blanco Tato: Cereo, Coristanco, C (5º curso))

15561. **Nas mans está o pandeiro e quen-o soupera tocar.** (ms-SA: José M. Gulías Rivas: Forcarei, PO)

15562. **Non entra na misa a campana e a todos chama.** [4722] (mc: R. Caruncho, *Diario de Avisos*)

(es) *No entra en la misa la campana, y a todos llama.* (Sbarbi)

Como: Una cosa es pridicar, y otra dar trigo.

15563. **Non toda a festa ha de ser gaita.** (mc: M.L.2)

15564. **Nunca aprendas a cantar sin antes saber chorar.** (mc: Santiago)

15565. **O bailado non hai quen o quite.** (mc: Sarria / ms4: F.V.S.)

(es) *Nadie me quita lo bailado.* (Ricart)

15566. **O bailado, bailado queda.** (mc: Buciños)

Var.: *O bailado non hai quen mo quite.*

(es) *Nadie me quita lo bailado.* (Ricart)

15567. **O cego, en donde canta, alí xanta.** [4723] (mc: Santiago)

15568. **O gaiteiro polo vran non ten máis labor que andar coa gaita na man.** (mc: Santiago)

15569. **O que acostumbra a bailar, tarde ou nunca pode parar.** (mc: Buciños)

Var.: *O que está afeito a bailar, nunca quedo pode estar.* (ms4: F.V.S.) / *O que é doito de bailar, nunca quedo pode estar.* (Ricart)

(es) *Quien está hecho a bailar, quieto no sabe estar.* (Ricart) / *Quien está hecho a danzar, no lo sabe dejar.* (Id.)

15570. **O que anda bailando, sale bailando.** (ms-SA: Manuel Barreiro Somoza: Santa Mariña de Ribela, A Estrada, PO)

15571. **O que asubía na cama e canta na mesa, éche señal de ben pouca cabeza.** (ms-SA: Teófilo Cabaleiro Cabaleiro: Codeseda, A Estrada, PO)

15572. **O que baila sen tocar, ou está tolo ou quer estar.** (ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar da provincia de Lugo)

15573. **O que baila sin tanguer, ou é tolo ou quere ser.** (ms21,29r: Bermés)

15574. **O que baila sin tanguer, ou está tolo ou quere ser.** [4724] (mc: M.V. / ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar da provincia de Lugo)

Var.: *O que baila sin tocar, ou está tolo ou quere tolear.* (Pidre-F.V.S.) [4725]

(es) *Bailar sin son, o es gran fuerza o gran afición.* (Ricart) (ct) *Qui balla sense so no té el cap bó.* (Ricart)

15575. **O que bailador foi de mozo, de vello inda vai á rúa.** (mc: M.V.)

Var.: *O que bailou ben de mozo, de vello inda dálle ó xeito.* (C. Alvarellos) / *O que de novo baila ben, de vello inda lle dá ó xeito.* (ms4: F.V.S.)

15576. **O que bailou ben de mozo, de vello inda lle dá xeito.** (mc: C. Alvarellos)

15577. **O que canta na cama e asubía na mesa, ten pouco xuício na cabeza.** (mc: Loureiro de Cotovad-F.V.S. / ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar da provincia de Lugo)

Var.: *O que chifra na cama e canta na mesa, non ten xuício na cabeza.* (Fonsagrada-F.V.S.) / *O que come e canta, un sentido lle falta.*

(pt) *Quem canta na mesa e dansa no leito, é tolo perfeito.* (Id.) (es) *El poco seso, canta en la mesa y silba en el lecho.* (Ricart) / *A quien al comer está cantando, en la casa de los locos le están esperando.* (Id.) / *Quien come y canta, un sentido le falta.* (Id.) / *Quien come y canta, de locura se levanta.* (Ricart) (ct) *Qui canta a taula i xiula al llit, no té el seny gaire complit.* (Ricart) / *Qui canta a la taula i xiula a la llit, o no té seny o el té molt petit.* (Id.)

Van otras variantes en la sección: "Hambre y Gastronomía".

15578. **O que canta na cama e baila na mesa, non ten boa a cabeza.** (ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar de Galicia)

15579. **O que canta, o seu mal espanta.** (ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar da provincia de Lugo)

15580. **O que canta, os seus males espanta.** (ms-LU: seminarista anónimo: Buciños, Carballedo, LU)

15581. **O que canta, seus males espanta.** (mc: Buciños-F.V.S.)

Var.: *Quen canta, os seus males espanta.* (D.R.A.G.)

(pt) *Quem canta, seus males espanta, quem chora mais os aumenta.* (Id.) (es) *Quien canta, su mal espanta.* (Ricart) / *Quien*

[4721] mc: *que moito algo*.

[4722] V. tamén *Fingimiento, hipocresía, etc.*

[4723] V. *O crego, onde canta, alí xanta* en *Trabajo*. / ms: *U cego*.

[4724] ms4: *ou e tolo*; ms-LU: *sen tanguer*.

[4725] ms4: *quer tolear*.

canta, sus males espanta. (Id.) (ct) *Qui canta, els seus mals espanta.* (Ricart)

15582. **O que come e canta, sentido lle falta.** (ms5,023: Félix Rodríguez Vieites)

15583. **O que come e canta, si non está tolo, un pouco lle falta.** (ms8,41r: Silvarrey)

15584. **O que de novo bailou, de vello dálle ó son.** (mc: Tuiriz, Monforte)

15585. **O que está afeito a bailar, quedo non pode estar.** (mc: Sarria / ms4: F.V.S.)

Var.: *O que adoita de bailar, nunca quedo pode estar.* (Ricart)

(es) *Quien está hecho a bailar, quieto no sabe estar.* (Ricart) / *Quien está hecho a danzar, no lo sabe dejar.* (Id.)

15586. **O que fala na cama e asubía na mesa, pouco xuício ten na cabeza.** (ms-LU: seminarista anónimo: Ferreira de Pantón, LU)

15587. **O que non canta, baila.** (mc: Santiago)

15588. **O que non perde faenas, sempre ha de ser gaiteiro.** [4726] (mc: Santiago)

15589. **O que non ten tempo, non pode cantar ben.** (mc: Santiago)

15590. **O que sempre quer andar en faenas, ha de ser gaiteiro.** (ms: Santiago)

15591. **O que tempo non ten, non pode bailar ben.** (mc: Santiago)

15592. **O ruiseñor i-o papagaio sempre cantan no maio.** [4727] (mc: Santiago)

15593. **Os bailes son como os zarrotes: o millor non vale nada.** (mc: Buciños)

15594. **Pola almorrana non toca a campana.** (mc: Corme)

15595. **Por bailar, rabear.** [4728] (mc / ms4: F.V.S.)

15596. **¿Por que cantas, meu cura?, ¿por que, meu frade? Quen che mandou cantar, que che pague.** (ms-SA: Argimiro Pampín Basteiro: Arzúa, C)

15597. **Por un peso máis bótalle o baixón.** (mc / ms4: F.V.S.)

Alude al fagot que suele en algunas comarcas acompañar el canto de los entierros.

15598. **Por xaneiro nunca toca ben o gaiteiro.** (mc: Santiago)

Var.: *Por xaneiro non toca ben o gaiteiro.* (Santiago)

15599. **Prefiero ser vagamundo e botar coplas ó mundo.** (mc)

15600. **Primeiro a panza e despois a danza.** (mc / ms4: F.V.S.)

(pt) *Da pausa sai a dança.* (Id.) / *Depois da pausa, vem a dansa.* (Id.) (es) *De la panza viene la danza.* / *La danza sale de la panza.* / *Después de la panza hay danza.* (ct) *De la panxa surt la danza.* / *Fa de mal ballar, amb la panxa buida.* (mc: Ricart, p. 135)

Véase *A danza sai da panza*.

15601. **Quen canta, espanta.** (ms15,17)

15602. **¿Quen che mandou cantar, frade? Quen che mandou que che pague.** [4729] (ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar da provincia de Lugo)

15603. **Quen che mandou cantar, meu frade, quen che mandou cantar, que che pague.** [4730] (mc: J.A.P. / ms21,24r: Bermés)

Var.: *Quen che mandou tocar, meu frade, quen che mandou tocar, que che pague.* (Corme)

(es) *Quien manda cantar, manda pagar.* (Ricart)

15604. **Quen vai ó baile e non sabe bailar, non sirve de nada e ocupa lugar.** [4731] (mc: Buciños / ms-SA: seminarista anónimo: algún lugar de Galicia)

15605. **Se queres ser gaiteiro, aprende a tocar o pandeiro.** (mc: Santiago)

15606. **Según é a ave é o cantar.** (mc: Buciños)

(pt) *Pelo canto se conhece o pássaro.* (Chaves) (es) *Por el canto se conoce el pájaro.* (Ricart) / *Al hombre, en el hablar, y el pájaro, en el cantar.* (Id.) / *Al canto se conoce el pájaro; al hablar, al hombre.* (Id.) / *Por su canto se conoce al pájaro, y por su fruto, al árbol.* (Ricart) / *Al pájaro, por su canto, y por sus milagros, al santo.* (Id.) (ct) *En cantar es coneix l'ocell, en parlar, el cervell.* (Ricart)

15607. **Según me tocan bailo.** (ms21,20r: Bermés)

15608. **Si queres que che cante, dáme a paga por diante.** (mc: Tuiriz, Monforte)

(es) *Si quieres que el ciego cante, vaya la paga por delante.* (Ricart) / *Si quieres que yo cante, la paga por delante.* (Id.) (ct) *Pagant Sant Pere canta.* (Ricart)

15609. **Sin gaita nin fuego non quero o ceo.** (mc: Ribero de Avia)

Expresión exagerada e irrespetuosa de la afición a las fiestas, en las que no puede faltar la gaita ni los fuegos.

[4726] ms: *jaiteiro*.
[4727] ms: *e o, mayo*.
[4728] ms4: *rabiar*.

[4729] Nunha segunda clasificación temática, Vázquez Saco incluiu este refrán en *Contratos*.
[4730] V. *Contratos*.
[4731] ms-SA: *ao baile*.

15610. **Ti bailache i-eu bailei, ti como sabes i-eu como sei.** [4732] (mc: M.V.)

(pt) *Cada qual canta como tem graça e casa como tem ventura.* (Chaves) (es) *Cada cual canta lo que sabe.* (Ricart) / *Cada uno canta según su gracia, y según su suerte, caza.* (Id.)

15611. **Ti cantache i-eu cantei, ti como sabes i-eu como sei.** [4733] (mc: Buciños)

(pt) *Cada qual canta como tem graça e casa como tem ventura.* (Chaves) (es) *Cada cual canta lo que sabe.* (Ricart) / *Cada uno canta según su gracia, y según su suerte, caza.* (Id.)

15612. **Toca a campana e non polo que morre.** (mc: Lugo)

Recogido en la canción popular: *Anque toquen as campanas / non tocan polo que morre; / tocan polos que están vivos / para que deles se acorden*.

15613. **U que de novo baila ben, de vello aínda lle dá ó son.** (ms-LU: seminarista anónimo: Pacios, Neira de Xusá, Baralla, LU)

15614. **Un día tras outro día, trinta días é un mes, e inda que pasen meses e meses, o gaiteiro sigue en pé.** [4734] (mc: Santiago)

15615. **Unha ave sola nin canta nin chora.** (mc: M.V.)

(es) *Una ave sola, ni bien canta ni bien llora.* (Ricart) / *Un alma sola ni canta ni llora ; o un ánima sola.* (Correas)

MUXICA

15616. **Non te cases cun ferreiro que te pican as muxicas.** (ms10,047v: *D.E.*)

NABIÑA. V. tamén *Huerta, Nabos*.

15617. **As nabizas piden unto; i-os grelos, lacón ó punto.** (ms10,065r: *D.E.*)

15618. **As nabizas queren unto, aceite e allos; todo xunto.** (ms10,065r: *D.E.*)

15619. **Pola Santa Mariña sementa a nabiña: a vella que así o decía ben o sabía, porque xa con tres follas a tiña.** (ms10,065r: *D.E.*)

NABOS. V. tamén *Agrícolas* (*Generales*), *Caldo, Huerta, Nabiña*.

15620. **A regla das cosechas son os nabos.** (mc e ms16: Páramo)

(es) *Año bueno, año de nabos.* (Hernán Núñez)

Según sea la de los nabos, así serán las demás.

15621. **Agosto mollado, nin millo nin nabo.** (ms16: Arcos de Pol)

15622. **Agosto nublado, castaña cocosa e nabo furado.** (ms5,058: Trives)

15623. **As cousas no seu tempo i-os nabos no Advento.** [4735] (ms21,11v: Bermés)

15624. **Bótame no agosto co terrón e non me cortes no setembre co turbón.** (ms: Sober)

Dice el nabo.

15625. **Cosecha tarde, nabos cedo.** (ms-LU: Jesús Redondo C.: A Barrela, Santiago de Lousada, Carballedo, LU)

15626. **En canto a nabiña esté no nabo, non hai que fiar do estrelado.** [4736] (mc e ms16: Tuiriz, Monforte)

15627. **Febreiro mollado é nabeiro.** (ms16: Santiago)

15628. **Na túa nabiña verás a cosecha que terás.** (mc e ms16: Buciños)

Nabiña por nabal.

15629. **Nabo cativo, ós tres días nacido.** (ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar da provincia de Lugo)

15630. **Nabo, nabiza e grelo, a trinidá do galego.** (ms10,065r: *D.E.*)

15631. **Nabos de Lugo, moita nabiza e pouco mendrugo.** (ms16: Arzúa)

15632. **Nabos e fidalgos, raros.** (mc e ms16: M.V.)

(pt) *O fidalgo e o nabo, ralo.* (Chaves)

15633. **Nabos e señores, canto máis raros, mellores.** [4737] (mc e ms16: Chantada / ms4: F.V.S. / ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar da provincia de Lugo)

Var.: *Os curas, nabos e señores, canto máis raros, mellores.* (ms4)

(pt) *O fidalgo e o nabo, ralo.* (Chaves) (es) *Hidalgos y nabos, raros.* (R. Marín)

15634. **Non hai com'o nabo de Lugo.** (ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar da provincia de Lugo)

15635. **O cuco i-o nabo, de ano en ano.** [4738] (ms16: Guntín / ms-LU: seminarista anónimo: Guntín, LU)

15636. **O nabo é soñón: un ano está debaixo do torrón.** (ms16: Arcos, Pol)

[4732] ms: *e eu, bailaches*.
[4733] ms: *y-eu*.
[4734] ms: *tras d'outro*.
[4735] O orixinal di: *As cousas no seu tempo y'os nabos no advento*.
[4736] ms: *está no nabo*.
[4737] ms-LU: *mas raros*.
[4738] ms-LU: *cucu*.

15637. **O nabo i-o señor, canto máis raro, millor.** [4739] (ms-SA: seminarista anónimo: Narla, Friol, LU)

15638. **O nabo quer ser abonado.** (ms-SA: seminarista anónimo: algún lugar de Galicia)

15639. **O nabo, pra ser bon, ten que ser sembrado antes de san Ramón.** (ms5,138: Sober)

15640. **Os nabos, como o[s] señores, canto máis raros, mellores.** [4740] (ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar de Galicia)

15641. **Os nabos de outono fan rico ó seu dono.** (mc e ms16: Lugo)

Son el principal elemento para la cebada de los cerdos.

15642. **Os nabos e os peixes no tempo da xiada crecen.** (ms10,065r: *D.E.*)

15643. **Os nabos e os siñores, canto máis raros, mellores.** [4741] (ms21,17v: Bermés / ms-LU: seminarista anónimo: Paradela, LU / ms-LU: seminarista anónimo: Pol, LU)

15644. **Os nabos, por san Bartolomeu, cada paso seu.** [4742] (mc, ms4 e ms16: Sandiás)

Var.: *Os nabos polo san Bartolomeu, cada paso seu.*

(*ct*) *Lo bon nap, per sant Jaume ha d' ésser nat. Respon sant Bartolomeu: "Millor és el meu".* (Sanchis)

15645. **Os pinos i-os nabos queren ver ir á casa a seu amo.** (ms16: Silvarrey)

15646. **Pola santa Lucía pon a nabiña.** (ms16: Donalbay, Begonte)

15647. **Polo Pilar, os nabos na terra i-o viño a envasar.** (mc e ms16: Santiago / ms16: *Galicia Emigrante*)

15648. **Polo san Amaro planta o teu nabo.** (ms16: Bermés / ms21,18r: Bermés)

15649. **Polo san Bartolomeu, en cada marco seu.** (ms16: Sober)

Alude a la siembra de los nabos.

15650. **Polo san Mateu, nabos en cada esquina o seu.** [4743] (mc / ms16: Santiago / ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar de Galicia)

15651. **Polo san Mauro planta o teu nabo.** [4744] (ms21,18r: Bermés)

15652. **Polo san Simón che direi quén ten nabos e quen non.** (ms9,13r: Carballino)

15653. **Polo san Simón eu che direi si hai nabos ou non.** (mc e ms16: C.G.)

Var.: *Por san Simón sábese si hai nabos ou non.* (ms15,24r: Silvarrey) / *Polo san Simón sabes si hai nabos ou non.* (ms16: Silvarrey)

15654. **Polo san Vicente pon os nabos da semente.** [4745] (mc / ms4: F.V.S. / ms16: Carballedo)

Var.: *Si queres ter bos nabos prá semente, platos por san Vicente.* (ms16: Santiago)

San Vicente de Ávila -1º de octubre; San Vicente martir, 22 enero.

15655. **Ponte no marco, e si aquí hai un e outro no cabo, hai nabos.** (ms16: Silvarrey)

15656. **Por san Mateo somenta ti e eu.** (ms-SA: José Álvarez Souto: Anxeriz, Tordoia, C)

15657. **Por san Mateo, en cada esquina o seo. (E algún que outro polo medio)** (ms-LU: seminarista anónimo: Guntín, LU)

Se refiere a los nabos.

15658. **Por san Mateu, en cada esquina o seu.** (mc: Laparte, Monforte)

Var.: *Por san Mateu, en cada esquina o seu, i-algún que outro polo medio.* (ms16: Guntín / ms-LU: seminarista anónimo: Guntín, LU)

Se refiere a los nabos.

15659. **Por san Vicente planta os nabos da somente.** [4746] (ms-SA: José Álvarez Souto: Anxeriz, Tordoia, C)

15660. **Por santa Catalina planta a nabiña.** (ms-SA: seminarista anónimo: algún lugar da provincia de Lugo)

15661. **Por santa Mariña sementa a túa nabiña.** (mc e ms16: Buciños)

(es) *Siémbrame en julio y saldré en tiempo de San Andrés.* (30 nov.)

Como los anteriores, y equivalente al cast.:

15662. **Por santa Mariña sementa alguha nabiña.** [4747] (mc e ms16: J.P.)

Var.: *Por santa Mariña busc'a nabiña.* (mc e ms16: J.P.) [4748]

(es) *Por Santa Marina siembra tu nabina; la vieja que lo decía, o lo sabía, de tres hojas la tenía; o sembrada la tenía.* (Correas) / *Por Santa Marina siembra tu*

[4739] O orixinal di: *O nabo y'o señor, canto mais raro, millor.*

[4740] O orixinal di *Os nabos como o señores canto mais raros meyores*.

[4741] ms-LU (Paradela): e ms21,17v: *señores, millores*.

[4742] ms4: *Bertolameu*; mc: *Bartolomé*.

[4743] ms-LU: *Mateo*; ms e ms-LU: *en cada esquina seu*.

[4744] O orixinal di: *Pol'o S. Amaro* (*Mauro*) *planta o teu nabo.*

[4745] mc: *de semente*.

[4746] O orixinal di: *Por S. Vicente planta os navos da somente.*

[4747] mc e ms16: *algunha*. Jacinto del Prado rexistra a forma *alguha*.

[4748] mc e ms16: *busca nabiña*. Jacinto del Prado recolle o refrán coa forma *busc'a nabiña*.

nabina; yo que no sé, por San Bartolomé. (Id.)

15663. **Por Santiago o bon nabo ha de estar sembrado.** (mc e ms16: Tuiriz, Monforte)
(es) *El buen nabo, por Santiago tiene cabo.* (Sbarbi) / *Si quieres buenos nabos, en julio has de sembrarlos.* (Id.)

15664. **Pra labrar nabos, homes tolos e xatos bravos.** (mc e ms16: Carballedo)

15665. **Pra ter bos nabos, rella i-esterco de ovella.** (ms5,029 / ms16: Valle del Mao)

15666. **Quen queira nabos vaia arrincalos.** (ms10,065r: *D.E.*)

15667. **Según vexas o nabiñal, así será o demais anal.** [4749] (mc e ms16: Incio-F.V.S.)

15668. **Se queres ter bos nabos en San Xoán, tes que sementalos.** (ms10,065r: *D.E.*)

15669. **Si queres ter boa nabiña, planta antes da santa Lucía.** (ms8,09r: Silvarrey)

15670. **Si queres ter bon nabo, abona ben o agro.** (mc e ms16: Tuiriz, Monforte)

15671. **Si queres ver ben o nabal, que pareza ó principio mal.** [4750] (mc e ms16: Incio-F.V.S.)

15672. **Si queres ver bon o nabal, que pareza ó principio mal.** (ms4: Incio-F.V.S.)

15673. **Tal nabiñal, tal anal.** (mc e ms16: Layosa)
Como *según vexas o nabiñal...*

15674. **Tales terras, tales nabos; de pais cochinos, fillos marranos.** (ms-LU: seminarista anónimo: Lugo, Lugo, LU)

15675. **Tales terras, tales nabos.** (ms16: Sober)

NACER

15676. **Cada un nace pró que é.** (ms10,065r: *D.E.*)

15677. **Cada un nace pró que ha de ser.** (ms10,065r: *D.E.*)

15678. **Cando nace a basoira nace o burro que a roa.** (ms10,065r: *D.E.*)

15679. **En bo día naceu o que honra non conoceu.** (ms10,065r: *D.E.*)

15680. **En mala hora nace quen mala fama cobra e por quitala non fai obra.** (ms10,065r: *D.E.*)

15681. **En mala hora naceu quen mala fama colleu.** (ms10,065r: *D.E.*)

15682. **Millor que onde naces, onde paces.** (ms10,065r: *D.E.*)

15683. **Nace a criatura coa súa ventura.** (ms10,065r: *D.E.*)

15684. **Nace na horta o que o hortelán non sementa.** (ms10,065r: *D.E.*)

15685. **Nace o home pra traballar e non pra folgar.** (ms10,065r: *D.E.*)

15686. **Ninguién nace sendo un mestre.** (ms10,065r: *D.E.*)

15687. **Ninguién naceu ensiñado.** (ms10,065r: *D.E.*)

15688. **No nacer e no morrer todos iguales temos que ser.** (ms10,065r: *D.E.*)

15689. **Non naciches pra ti soilo: outro pra ti e ti pra outro.** (ms10,065r: *D.E.*)

15690. **Pra nacer e morrer non hai ricos nin probes.** (ms10,065r: *D.E.*)

15691. **Pra nacer e morrer todos vimos ó mundo.** (ms10,065r: *D.E.*)

15692. **Todo o que nace morre, sea o que fore e sea quen fore.** (ms10,065r: *D.E.*)

15693. **Todos en coiro nacemos e en coiro morremos.** (ms10,065r: *D.E.*)

15694. **Todos nacemos en coiro.** (ms10,065r: *D.E.*)

NADA. V. tamén *Mucho, Poco, Todo*.

15695. **Con nada non se fai nada.** (ms10,066r: *D.E.*)

15696. **De nada, nada esperes.** (ms10,066r: *D.E.*)

15697. **Nada e todo, todo é nada.** (ms10,066r: *D.E.*)

15698. **Nada entre dous pratos.** (ms10,066r: *D.E.*)

15699. **Nada pode gardar o que nada ten.** (ms10,066r: *D.E.*)

15700. **Nada ten o que nada lle abonda.** (ms10,066r: *D.E.*)

15701. **O que non é pra nada, nunca lle pasa nada.** (ms10,066r: *D.E.*)

15702. **Tanto é pouco como é nada, que non aproveita nin dana.** (ms10,066r: *D.E.*)

NADIE

15703. **Non lle importa a naide cómo vive naide.** (ms10,066r: *D.E.*)

15704. **¿Pra que se mete naide no que fai naide?** (ms10,066r: *D.E.*)

NALGAS

15705. **Catro nádegas non caben nun trono real.** (ms10,066r: *D.E.*)

15706. **Nádegas e cu todo é un.** (ms10,066r: *D.E.*)

NARANJA. V. tamén *Fruta, Huerta*.

[4749] ms e ms4: *así estará*.
[4750] ms e ms4: *parezca*.

15707. **O que come a laranxa que probe a denteira.** (ms10,032v: *D.E.*)

NATACIÓN

15708. **A gala do nadador é saber garda-la roupa.** [4751] (ms10,066r: *D.E.*)

15709. **Na terra e no mar afógase o que non sabe nadar.** (ms16: *D.E.*)

15710. **Nadar e nadar e morrer na beiramar.** [4752] (ms10,066r: *D.E.*)

15711. **Nadar, nadar e na beira afogar.** [4753] (ms10,066r: *D.E.*)

15712. **Nadar, nadar e ó cabo afogar.** [4754] (ms10,066r: *D.E.*)

15713. **O mar come dos nadadores.** (ms16: Buciños)

15714. **O millor nadador afógase.** [4755] (mc e ms16: S. Loureiro)

(es) *El mejor nadador se ahoga.* (Gella)

15715. **O millor nadar é saber garda-la roupa.** [4756] (ms10,066r: *D.E.*)

15716. **O millor nadador é da auga.** (mc e ms16: S. Loureiro)

(es) *El mejor nadador es del agua.* (Gella) / *El mejor nadador se ahoga.* (Id.) / *Al mejor nadador se lo lleva el río.* (Id.) / *Al mejor nadador se lo lleva la corriente.* (Id.)

15717. **O primeiro que se necesita pra aprender a nadar é ter auga.** (mc / ms4: F.V.S. / ms16: Lugo)

15718. **O que non entra a nadar, non se afoga nin no río nin no mar.** [4757] (ms10,066r: *D.E.*)

15719. **Se queres ir pescar, tes que saber nadar.** (ms-SA: José Eiras Paz: Amil, Moraña, PO)

NAVEGACIÓN. V. tamén *Embarcaciones, Marítimos* (*Arte de navegar*).

15720. **Cerzo na vara, auga na cara.** [4758] (mc e ms16: Gella / ms18,69r: Gella.-Viavélez)

15721. **O que non se marea na Marola, non se marea na mar toda.** (ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar da provincia de Lugo)

[4751] O orixinal di: *A gala do nadador é saber gardala roupa.* En ms10 s.v. *Nadar*.
[4752] En ms10 s.v. *Nadar*.
[4753] En ms10 s.v. *Nadar*.
[4754] En ms10 s.v. *Nadar*.
[4755] ms: *mellor*.
[4756] O orixinal di: *O millor nadar e saber gardala roupa.* En ms10 s.v. *Nadar*.
[4757] En ms10 s.v. *Nadar*.
[4758] Indica *Pronósticos meteorológicos de la gente de mar* no ms.

ARTES DE NAVEGACIÓN

15722. **Andar, barquiños, andar, non vos colla san Simón no mar.** (mc, ms11,13 e ms16: Sar., Bayona / ms18,69r: Gella)

(pt) *Andar marinheiro andar, não te apanhe S. Simao no mar.* (Chaves) / *Por S. Simao semear, sim, navegar não.* (Id.) (es) *Por San Simón y San Judas, las naves al ancla.* (Sbarbi)

San Simón, 28 de octubre, fecha señalada, como el 25 de noviembre, por el temporal que suele presentarse en algunas costas españolas, y desde luego, en las gallegas. / Hallándose no muy lejano lo que los marinos llaman el conchazo de San Francisco, en que, como es sabido, es peligroso viajar por mar, a causa de las frecuentes tormentas, se explica que recomienda que los buques, no se expongan en travesías que pueden ser perjudiciales. (Sbarbi) (ms11)

NORMAS DE NAVEGACIÓN

15723. **A calma vento espera: mariñeiro, ponte en vela.** [4759] (mc e ms16: Gella, Bayona)

Según Gella, "viene a completar: *Tras la tempestad viene la calma* y advierte que "ni en la bonanza debe descuidarse el navegante".

15724. **A calma vento espera: mariñeiro, vente a vela.** (mc: Sar., Bayona)

Según Gella Iturriaga, este refrán viene a completar *Tras la tempestad viene la calma*, y advierte que ni en la bonanza debe descuidarse el navegante.

15725. **A norte vello non lle fíes o pelexo.** (mc e ms16: Cariño)

Var.: *A un sur xoven e a norte vello non lle fíes o pelexo.* (ms16: Mugía)

(es) *A sur nuevo y a norte viejo, no les fíes tu pellejo.* (Sar)

15726. **A pasa-lo Carromeiro ten coidado, mariñeiro.** [4760] (ms16: *R. Fisterrán*)

Es el *Carromeiro Chico*, bajo a la entrada de la ría de Corcubión, que constituye un peligro para los navegantes.

15727. **A vela hai que velala.** (ms16: Sta. Eugenia de Ribeira)

(es) *La vela, velarla.* (Gella)

[4759] ms4: *a vela*.
[4760] O orixinal di: *A pasal-o Carromeiro, ten coidado, mariñeiro*.

15728. **Aire do mar, mariñeiro a pescar; aire da terra, mariñeiros á merda; aire do cabo, á noite acabado.** (ms5,137: Foz)

15729. **Andar, barquiños, andar axiña, non vos colla o cordonazo de santa Catalina.** (mc, ms16 e ms11,14: Sar., Bayona / ms18,69r: Gella.-Bayona)

(pt) *Andar, marinheiro, andar; nao te apanhe S. Simao no mar.* (Chaves) / *Por S. Simao, semear, sim; navegar, nao.* (Chaves) (es) *Por San Simón y San Judas, las naves al ancla.* (Sbarbi) (ct) *La roda de Sta. Catarina, el pitjor temps per a embarcar-se.* (Sanchis)

Por los días de su fiesta (25 de noviembre), suele presentarse mal tiempo en las costas gallegas y en otras de la península. En Cartagena, dice Saralegui, aún se celebra una función votiva a la Virgen del Rosell por el favor prestado a los marineros en una tempestad que los puso en peligro de la vida el 25 de noviembre de 1694, y que se conoce con el nombre de borrasca de Sta. Catalina.

15730. **Cambio de lúa, sorpresa segura: si o cambio é de nova a vella, con moito cuidado navega.** [4761] (mc e ms16: Gella, Marín)

15731. **Cando a gaivota visita ao labrador, mal lle vai ao pescador.** [4762] (mc e ms16: M.-*R. de P.* / ms5,138: Sta. E. de Riveira)

15732. **Cando a ghavota visita o labrador, fame ten o pescador.** [4763] (ms-SA: Francisco Deán Rodríguez: Portosín, Porto do Son, C)

15733. **Cando o Monte Louro se pon a monteira, tómalle todos os rizos ás velas.** [4764] (mc e ms16: Sar., Noya / ms11,20: Saralegui)

El monte Louro se eleva a regular altura al S.O. de la ensenada de San Francisco, próxima a Muros. Cuando se cubre de nubes anuncia viento duro, por lo que el marinero debe prepararse a recibirlo arrizando las velas.

15734. **Das illas Cíes non te fíes.** (ms16: Pedro Merille, *La Defensa*, Betanzos)

15735. **Dendes a punta da Estaca (de Vares) á ribeiriña de Foz, canto máis lonxe, millor.** (ms16: Pedro Merille, *La Defensa*, Betanzos)

Deben los barcos alejarse de la costa.

15736. **En vela chovendo, coidado co vento que, si vén o poniente, barco ó garete.** (ms5,131: Sangenjo)

Navegando a vela, si llueve, debe ponerse especial cuidado, pues si el viento vira a poniente, puede tumbar el barco.

15737. **Estando o norte do Cabo con lucencia ó poniente, botade a vela, rapaces, e comer caldo quente.** [4765] (mc, ms4 e ms16: Sada / ms18,69v: Gella.-Sada)

15738. **Gaivota en xunqueira, mariñeiros á merda.** (mc e ms16: M.-Ría de Arosa)

Var.: *Gaivotas á terra, mariñeiros á p...* (M.-*R. de P.*) / *Gaivotas á ribeira, mariñeiros á merda.* (Vigo) [4766]

15739. **Gaivotas á terra, mariñeiros á m[erda].** [4767] (ms18,69v: Gella.-Vigo)

15740. **Gaivotas en terra, mariñeiro na taberna.** (ms18,69v: Gella.-Marín)

15741. **Gaivotas en terra, mariñeiros na taberna.** (mc e ms16: M.-*R. de P.*)

15742. **Gaivotas en terra, mariñeiros pescando pola carretera.** (mc e ms16: Sar., Bayona)

(es) *Gaviotas por la tierra, temporal por la mar.* (Gella) / *Gaviotas en tierra, marineros a casa.* (Id.) / *Gaviotas en tierra, sube el bote a la ribera.* (Id.) (ct) *Gavines per la terra, temporal per la mar.* [4768](Gella)

15743. **Gaivotas na ribeira, mariñeiros á terra.** (mc e ms16: Sar., Noya)

Cuando las gaviotas, u otras aves marinas barruntan mal tiempo, buscan anticipadamente refugio y sustento en los abrigos de la costa. A ello aluden las paremias pecedentes.

15744. **Gaivotas pró mar fuxir, hasta os vellos poden ir.** (mc e ms16: San Ciprián)

(es) *Gaviotas en el mar a huir, hasta los viejos pueden ir.* (Gella) / *Gaviotas en el mar, marineros a pescar.* (Id.)

Es el contrario de los anteriores; barruntan buen tiempo. Hasta os vellos poden ir a pescar.

15745. **Luna en pé, mariñeiro déitate.** [4769] (ms / ms16: Bayona)

[4761] ms e ms4: *de nova ou vella*.

[4762] ms5,138: *gavota, ó pescador*.

[4763] O orixinal di: *Cando a jabota visita o labrador fame ten o pescador*.

[4764] Referencia ms11,20: Saralegui, Refranero Español Náutico y Meteorológico. p. 46) / ms16: *Cando Monte Louro, tómalle os rizos*.

[4765] ms4: *o caldo quente*; mc e ms18,69v: *a comer*.

[4766] ms4: *na ribeira*.

[4767] O orixinal di: *Gaivotas à terra, mariñeiros â m...*

[4768] No ms este refrán aparece como valenciano.

[4769] Aparece por detrás da ficha de *Pau si remas, pau si non remas*.

15746. **Maio ventoso, pró labrego fermoso e pró mariñeiro penoso.** (ms16: Santiago)

Var.: *Maio ventoso, pra o labrador hermoso e para o mariñeiro destrozo.* (mc: Sar., Bayona)

15747. **Mazaricos á terra, mariñeiros á merda.** (mc e ms16: Sada)

Var.: *Mazaricos á terra, mariñeiros... sin pesca.*

Como los referentes a las gaviotas que buscan refugio en la costa. *Mazaricos* son los zarapitos, en general, y principalmente los acuáticos. / Variante: Lo trae Saralegui, que advierte que en lugar de *sin pesca* dicen los marineros otra cosa, *Mazaricos*, *zarapito*, *zarrapico*: ave zancuda, acuática.

15748. **Navegar contra vento é gran tormento.** (ms5,045: Serantes de Lage)

Var.: *Navegar sin vento é gran tormento.* (ms16: Serantes de Lage)

15749. **Nubes con ribetes, aferra ben os xanetes.** (ms16: A.N.)

(es) *Nubes con franjas o ribetes, aferra bien los juanetes.* (R. Marín)

15750. **Ó mar, madeira.** (ms16: *D.E.*)

(es) *A la mar... madera.* (Saralegui)

Indica que para navegar con mayor seguridad es preferible un barco grande que un barco pequeño (*Diccionario Enciclopédico*)

15751. **O vento antes da chuvia, deixa ir que non hai duda.** (mc: S. Loureiro)

Var.: *Si vén o vento antes da auga, deixa ir que non é nada.* (ms16 e ms15,41: Burela) / *Vento antes da chuvia, deixa ir que non hai duda.* (ms16: Mugia).

(es) *Viento antes que lluvia, déjate ir que no hay duda.* (Gella) / *Viento antes que lluvia, déjate ir que no hay duda; lluvia antes de viento, métete dentro.* (Id.)

15752. **O xeito quer xeito; e a vela hai que velala; e o ollo ó leme e a escota na man.** (ms5,141: Sta. Eugenia de Riveira)

Ó leme = alerta.

15753. **Os corvos de mar en terra, mariñeiro, vente en vela.** (mc e ms16: Sar., Bayona)

Auguran también mal tiempo; de ahí el aviso al marinero de abandonar el mar. / *Corvo do mar, corvo mareiro, corvo mariñeiro*. Rodríguez González registra también *lavanco*. Leiras Pulpeiro (*Vocabulario* de la R.A.G.) registra *corvo mariño* = mergo. Son todas aves palmípedas de las costas gallegas: y a todas sus especies se aplica la paremia, que coincide con las de las gaviotas.

15754. **Por santa Lucía, mascatos pola badía.** (mc: F.Y. / ms3: A.I.)

Var.: *En santa Lucía, mascatos pola badía.* (ms16: A.I.) / *Pola santa Lucía, mascatos na badía.* (ms16: *D.E.*)

Se acoge también a tierra, como la gaviotas y demás aves marinas, cuando barrunta mal tiempo, que suele reinar en los días de diciembre que anuncia el refrán (Sta. Lucía es el 13), por las costas gallegas. / *Mascato*: Ave marítima que tiene casi doble cuerpo que la gaviota común (*Diccionario Enciclopédico*). Es de plumaje blanco, menos en la cabeza y la punta de las alas que es parduzco. (mc) / *Mascato*: Ave acuática, variedad de la gaviota, aunque más grande que esta. (ms3)

15755. **Si a chuvia te colle antes do vento, alista drizas, non perdas momento; pero si o vento vén primeiro, iza velas, mariñeiro.** (ms16: *Sonata Gallega*)

15756. **Si vas con sur ó mar, roupa de augas has levar.** (ms15,41: Grove)

15757. **Si vén a chuvia antes do vento, arría con tempo; si vén o vento antes da chuvia, corre sin duda.** (ms15,41: Sada)

15758. **Si vén a chuvia antes do vento, deixa ir a vela ao vento.** (mc e ms16: Sar)

15759. **Si ves o fogo de san Telmo, non che faltarán desvelos.** (ms16: Bayona)

Presagia cambio de tiempo: de bien en mal, o de mal en peor.

15760. **"Toma rizos" veu á terra e "deixa ir" quedou no mar.** (ms15,41: Grove)

15761. **Van as nubes de terra pra fóra, homes e mulleres pra o mar.** [4770] (mc e ms16: Sar., Bayona)

Señal de buen tiempo para pescadores, rederas, vendedoras, etc.

15762. **Vento antes da chuvia, deixa ir que non hai duda.** (ms16: Mugía)

15763. **Vindo chuvia antes do vento, aferra e mete dentro.** [4771] (mc, ms16 e ms18,63r: S. Loureiro)

[4770] ms16: *da terra pra* / Nunha segunda clasificación temática, Vázquez Saco incluiu este refrán en *Pesca* (*Pescadores*).

[4771] Nunha segunda clasificación temática, Vázquez Saco incluiu este refrán en *Embarcaciones*. / ms18,63r: *Vindo a chuvia*.

PRONÓSTICOS METEOROLÓGICOS DE LA GENTE DE MAR

15764. **A corrente prá ría sin parar, temos chuvia e vendaval.** (mc e ms16: Sar., Bayona / ms18,69v: Gella.-Bayona)

La corriente constante en la misma dirección, de fuera para dentro, es anuncio de vendaval lluvioso.

15765. **A plaia de Panxón a roncar, bo tempo vai entrar.** [4772] (mc e ms16: Sar., Bayona)

El ruído sordo que hace el mar en la playa de Panjón, lo tienen los marineros como augurio de buen tiempo. (mc)

15766. **Berra a Arnela, o demo tras dela.** (ms16: *R. Fisterrán*)

Arnela, pequeña playa de la costa de Finisterre. El refrán anuncia mal tiempo.

15767. **Berra Amián, auga na man.** (ms16: *R. Fisterrán*)

Amián = Pedra Amián se llama un bajío al sur de la playa de Traba de Laxe.

15768. **Berra o Mar de fóra, lobos á coba.** (ms16: *R. Fisterrán*)

Mal tiempo. *Mar de fora* = playa de la costa brava fisterrana.

15769. **Berra o mar en Lapamán, vento sur á mañán.** (mc e ms16: M.-*R. de P.*)

Var.: *Berra o mar en Lapamán, vento sur na man.* (mc e ms16: M.-*R. de P.*)

15770. **Berra o Paio, saca o saio.** (ms16: *R. Fisterrán*)

Paio es una punta al norte de la playa Traba de Laxe.

15771. **Berra o Rostro, Dios connosco.** (ms16: *R. Fisterrán*)

Buen tiempo. *Rostro* = playa en el seno de Memiñal.

15772. **Brúa Esteiro, vellos ó quinteiro.** (ms16: Carballo)

15773. **Cabo remangado, sueste ó rabo.** (mc e ms16: Gella, Rinlo)

15774. **Cando berran os corvos, sinal de norte.** (mc e ms16: M.-*R. de P.*)

15775. **Cando Fisterra estira o piteiro, vendaval verdadeiro.** (mc e ms16: Muros)

15776. **Cando hai leste na ribeira, sudoeste na eira.** (mc e ms16: Gella / ms4: F.V.S. / ms18,69r: Gella.-Marín)

15777. **Cerzo na vara, auga na cara.** (mc e ms16: Gella)

Vara = sierra.

15778. **Chuvia sin sur non dura tres días.** (mc e ms16: M.-*R. de P.*)

15779. **Portugal claro e Galicia escura, vendabal sin duda.** (ms16: Sta. Eugenia de Ribeira)

NAVIDADES. V. tamén *Fiestas y romerías*.

15780. **As festas do ano, por onde quixeres, as Navidades, cas túas mulleres.** [4773] (ms6,03v: Portela Pazos, en *Ultreya*)

15781. **Navidá en domingo, vende os bois e bótao en trigo.** [4774] (ms10,066r: *D.E.*)

15782. **Navidá en viernes, sementa onde poideres.** [4775] (ms10,066r: *D.E.*)

NECEDAD

15783. **A conta de burros viven os agudos.** [4776] (mc)

15784. **Á conta dos burros aproveitanse os agudos.** (ms21,06r: Bermés)

15785. **Á conta dos burros viven os agudos.** (ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar de Galicia)

15786. **Á conta dos tontos viven os avisados.** [4777] (mc: Buciños)

Var.: *A conta dos tolos viven os cordos.* (Sarria)

15787. **A roupa dos tolos rómpena os cordos.** [4778] (mc: M.L.)

15788. **Anque son parvo, non tanto que non seipa cántas son catro.** [4779] (ms10,083r: *D.E.*)

15789. **Auga de bobos e molla os cordos.** (ms-LU: seminarista anónimo: Santa Euxea de Asma, Chantada, LU)

15790. **Auga de bobos molla os cordos.** [4780] (ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar da provincia de Lugo / ms-LU: Paco de Seoane: Buciños, Carballedo, LU)

15791. **Bachiller en artes, burro en todas as partes.** (ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar de Galicia)

15792. **Ben burro é o home que ten besta e anda a pé.** [4781] (mc e ms16: Santiago)

Var.: *Ben burro é quen tendo burro viaxa a pé.* (ms16: *Enc.*)

[4772] Indica *Marítimos* (*Pronóstico de buen tiempo*) no ms, e no mc encóntrase dentro do tema *Marítimos* (*Tierra y mar*).

[4773] Indica *Navidades*.
[4774] En ms10 s.v. *Navidad*.
[4775] En ms10 s.v. *Navidad*.
[4776] Dentro de *Miscelánea* no mecanoescrito orixinal.
[4777] Dentro de *Miscelánea* no mecanoescrito orixinal.
[4778] Dentro de *Miscelánea* no mecanoescrito orixinal.
[4779] En ms10 s.v. *Necio*.
[4780] ms-LU (Paco de Seoane): *moll'os cordos*.
[4781] ms: *da*.

15793. **Ben burro é quen burro ten; pero inda é máis burro quen, podendo, non o ten.** (ms16: Enc.)

(es) *Bien es asno quien asno tiene; más asno es quien no lo tiene.* (R. Marín)

15794. **Ben parvo é o que coida que a xente é boba.** [4782] (ms10,083r: *D.E.*)

15795. **Ben se me entende o que falo, anque me fago o parvo.** [4783] (ms10,083r: *D.E.*)

15796. **Burro sea quen a burro protexa.** (ms16: Enc.)

15797. **Burro sea quen con burro leitea.** (ms16: Enc.)

(es) *Asno sea quien asno batea.* (H.Núñez)

15798. **Burro sea quen ser burro queira.** (ms16: Enc.)

15799. **Cada día que amañece, a récoa dos parvos crece.** [4784] (ms10,083r: *D.E.*)

15800. **Cando todos che digan que es burro, ornea.** (ms16: Enc.)

15801. **Canto máis burro, máis te avergonzas.** (ms-SA: José M. Domínguez Martínez: Sardiñeiro, Fisterra, C)

15802. **Do que é parvo e non-o sabe, Dios teña piedade.** [4785] (ms10,083r: *D.E.*)

15803. **É pecado borrical ter besta e levala de ramal.** (mc e ms16: Gondrame, Páramo-F.V.S.)

15804. **Hainos que din o que saben e non saben o que din.** (ms: Buciños)

15805. **Home orelludo, señal de burro.** (mc e ms16: Santiago)

15806. **Máis fácele é ó burro perguntar que ó sabio responder.** (ms16: Enc.)

15807. **Máis vale burro vivo que sabio morto.** [4786] (mc: J.A.P. / ms16: Enc.)

(pt) *Mais vale burro vivo que sábio morto.* (Chaves) / *Mais vale cão vivo que leão morto.* (Chaves) (es) *Más vale burro vivo que sabio muerto.* (R. Marín) (ct) *Més val burro víu, que sabi mòrt.* (Alberola)

15808. **Non hai peor tonto que o que se fai.** (ms-SA: Ramón Álvarez Baliña: San Pedro de Coucieiro: Muxía, C)

15809. **Non seas parvo, Xan, e non cho chamarán.** [4787] (ms10,083r: *D.E.*)

15810. **Nunca pela un burro anque non teña o pelo moi duro.** (ms21,19r: Bermés)

15811. **Nunca pela un burro anque teña o pelo moi duro.** (ms16: Bermés)

15812. **Nunca un burro morreu calvo.** (mc e ms16: Santiago)

Var.: *Ningún burro se quedou calvo.* (ms16: *Enc.*)

15813. **O burro por onde pasa sempre deixa as ferraduras.** [4788] (mc, ms e ms16: Lugo / ms-SA: seminarista anónimo: algún lugar de Galicia)

Los efectos de su mala actuación; aplícase a las personas.

15814. **O crenque i-o penseque son parentes do señor burreque.** (ms8,73r: Trives)

15815. **Ó parvo i-ó tolo múdalle o xogo.** [4789] (ms10,083r: *D.E.*)

15816. **O parvo, si é calado, pasa ben por avisado.** [4790] (ms10,083r: *D.E.*)

15817. **O pensar é de burros.** (ms-LU: seminarista anónimo: Ferreira de Pantón, LU)

15818. **O qu'é burro, pida a Dios que o mate.** (ms21,16v: Bermés)

15819. **O qu'é tonto, Dio-lo mate.** [4791] (ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar da provincia de Lugo)

15820. **O que burro ha de ter, burro ha de ser.** (ms: Fonsagrada-F.V.S.)

15821. **O que burro vai a Roma, burro vén á volta.** (ms16: *Enc.*)

(es) *Quien necio va a Roma, necio se torna.* (R. Marín)

15822. **O que é burro, que o aparellen.** [4792] (mc e ms16: Monforte / ms4: F.V.S.)

(*ct*) *Qui siga burro que l'albarden.* (Alberola)

Como merece mientras lo sea.

15823. **O que é burro, tanto é aquí como en Lugo.** [4793] (mc e ms16: Fonsagrada-F.V.S. / ms-LU: seminarista anónimo: Ferreira de Pantón, LU)

15824. **O que é burro, verte as papas.** (mc e ms16: A.N.)

15825. **O que é burro, Dio-lo mate.** [4794] (mc: Buciños / ms5,055: O. de Rey / ms16: Enc.)

Var.: *O que é burro, pida a Dios que o mate.* (ms16: Bermés / ms16: *Enc.*)

[4782] En ms10 s.v. *Necio*.
[4783] En ms10 s.v. *Necio*.
[4784] En ms10 s.v. *Necio*.
[4785] O orixinal di: *Do que é parvo e nono sabe, Dios teña piedade*. En ms10 s.v. *Necio*.
[4786] V. *Vale máis un burro vivo que un home morto* en *Hombre*.
[4787] En ms10 s.v. *Necio*.
[4788] mc e ms-SA: *donde*.
[4789] En ms10 s.v. *Necio*.
[4790] En ms10 s.v. *Necio*.
[4791] O orixinal di: *O qu-e tonto Dio-lo mate.*
[4792] ms: *qu'o*.
[4793] ms-LU: *eiquí coma en Lugo*.
[4794] O orixinal di: *O que é burro, Diol-o mate.*

15826. **O que nace burro, burro morre.** (ms16: Enc.)

15827. **O que non ten cabeza escusa sombreiro.** (ms-SA: José Bello Arjomil: Valiña, Vimianzo, C)

15828. **O que non ten cabeza non precisa sombreiro.** [4795] (ms-SA: Manuel Camino Sánchez / ms-SA: seminarista anónimo: algún lugar da provincia da Coruña)

15829. **O que non ten cabeza, non necesita sombreiro.** [4796] (mc: Tuiriz, Monforte / ms-SA: seminarista anónimo: algún lugar de Galicia)

(pt) *Quem não tem cabeça não há mister carapuça.* (Chaves) (es) *Quien cabeza no tiene, no ha menester bonete.* (Sbarbi) (ct) *Aon no hi ha cap, no cal sombrero* (ou *barret*). [4797] (Alberola)

15830. **O que o burro gaba, tal fillo lle naza.** (ms16: Enc.)

15831. **O que por tonto peca, por tonto se condena.** (ms18,66v)

15832. **Parvo é o que pensa que outro n'o pensa.** [4798] (ms10,083r: *D.E.*)

15833. **Quen non ten cabeza, non lle fai falta sombreiro.** (ms-LU: seminarista anónimo: Terra de Bergantiños, C)

15834. **Val máis burro ser que con burros debater.** (ms16: Enc.)

15835. **Vale máis burro vivo que doutor morto.** [4799] (mc / ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar da provincia de Lugo)

Var.: *Máis vale burro vivo que doctor morto.* (ms16)

(pt) *Mais vale burro vivo que sábio morto.* (Chaves) (es) *Más vale burro vivo que sabio muerto.* (R. Marín) (ct) *Més val burro víu que sabi mòrt.* (Alberola)

Véase *Máis vale burro vivo que sabio morto*.

15836. **Vale máis burro vivo que sabio morto.** (ms-SA: José Lage Radío: Santa Eulalia de Xil, Meaño, PO)

DESACIERTO DE LOS NECIOS

15837. **Cada burro dá a súa sentencia.** (ms10,049v: O. de Rei)

NÚMERO DE LOS NECIOS

15838. **A moitos mantén a fariña que debía manter a cebada.** (mc e ms16: Buciños)

15839. **Cando un burro fala, o outro escoita.** (ms-SA: Valentín González Gil: Soutelo de Montes, Forcarei, PO)

15840. **Cando un burro ornea, outro escoita.** (mc e ms16: M.V.)

Var.: *Cando un burro ornea, outro baixa a orella.* (Buciños-F.V.S.) [4800] / *Cando un burro fala, catorce escoitan.* (ms16: Noia) / *Cando un burro ornea, sempre hai outro que escoucea.* (ms16: *D.E.*)

Siempre hay quien escucha como oráculos a los tontos.

15841. **Cando un burro ornea, u outro escoita.** (ms-SA: José Álvarez Souto: Anxeriz, Tordoia, C)

15842. **Si tódolos burros trouxeran albarda, os albardeiros moito ganaban.** (ms16: *D.E.*)

NECESIDAD

15843. **A necesidá decrarada é medio remediada.** (ms10,067r: *D.E.*)

15844. **A necesidá é mestra.** (ms10,067r: *D.E.*)

15845. **A necesidá fai a vella trotar.** (mc e ms16: Tuiriz, Monforte)

(pt) *A necessidade mete a velha a caminho.* (Chaves) (es) *La necesidad hace a la vieja trotar y al gotoso saltar.* (Correas)

15846. **A necesidá fai facer os cestos.** (ms16: Tuiriz, Monforte)

Var.: *A necesidá fai cestos.* (ms16: Verín)

15847. **A necesidá fai maestro.** [4801] (mc e ms16: Tuiriz, Monforte)

Var.: *A necesidá fai maestre.* (ms16: Santiago)

(pt) *A necessidade faz os homens espertos.* (Chaves) (es) *La necesidad hace maestros.* (Correas) *ms16: R.*

15848. **A necesidá fai mestres.** (ms10,067r: *D.E.*)

15849. **A necesidá fai o home matinar e traxinar.** (ms10,067r: *D.E.*)

15850. **A necesidá i-a loucura adoitan andar xuntas.** (ms10,067r: *D.E.*)

15851. **A necesidá mete a vella en camiño.** (ms10,067r: *D.E.*)

15852. **A necesidá non é boa conselleira.** (ms16: Lugo)

(es) *La necesidad es mala consejera.* (M. Kleiser)

[4795] ms-SA (A Coruña): *sumbreiro*.

[4796] ms-SA: *sobreiro*.

[4797] Vázquez saco recolle o refrán coa forma *cae sobreiro*, que supoñemos un erro de transcrición.

[4798] En ms10 s.v. *Necio*.

[4799] ms-LU: *ca doutor*.

[4800] ms4: *o outro*.

[4801] Nunha segunda clasificación temática, Vázquez Saco incluiu este refrán en *Pobreza* (*Pobreza e ingenio*).

15853. **A necesidá obriga ó que o home non maxina.** (ms10,067r: *D.E.*)

15854. **A necesidá obriga.** (ms16: Silvarrey)
(es) *Necesidad obliga.* (M. Kleiser)

15855. **A necesidade da miña casa ninguén a pasa.** [4802] (ms16 e ms10,067r: *D.E.*)
(es) *La necesidad de mi casa, nadie la pasa.* (Correas)

15856. **A necesidade ten cara de herexe.** (mc e ms16: C.A.)
(es) *La necesidad tiene cara de hereje.* (Sbarbi) Que glosa: "dícese con donaire, traduciendo el latino al sonido de las palabras *necessitas caret lege*".
Para Sbarbi es una traducción macarrónica del latín *necessitas caret lege*.

15857. **A quen has mester trátao de mercé.** (ms10,039v: *D.E.*)

15858. **A quen mester non ha, non hai pra que lle dar.** (ms10,039v: *D.E.*)

15859. **Cada un fala do seu mester onde queira que estiver.** (ms10,039v: *D.E.*)

15860. **Cando a necesidá é moita, sabe ben a broa.** (ms10,067r: *D.E.*)

15861. **Pra lixeiro mester tamén cómpre chencha ter.** (ms10,039v: *D.E.*)

15862. **Prá necesidá non hai lei.** (ms10,067r: *D.E.*)

15863. **Todo é mester, moufar e solber.** (ms10,039v: *D.E.*)

NEGACIÓN. V. tamén *Dádivas, Dado, Dar y recibir, Donaciones, Limosna, Negativas, Peticiones*.

15864. **A quen lle negaches algo, nada lle pidas.** [4803] (ms10,067r: *D.E.*)

15865. **Cousa ben negada non é ben probada.** (ms16: *D.E.*)
(es) *Cosa bien negada, nunca es bien negada.* (Correas)

15866. **Non diga a boca o que pague a falchoca.** (ms16: *D.E.*)
(es) *No hable la boca por do pague la coca.* (R. Marín)

15867. **Non negues o que ti pedirías.** [4804] (ms10,067r: *D.E.*)

15868. **Tanto ten negar como tarde dar.** [4805] (ms10,067r: *D.E.*)

15869. **Quen todo o nega todo o confesa.** [4806] (ms16: Lugo / ms10,067r e ms10,130r: *D.E.*)
(es) *Quien todo lo niega, todo lo confiesa.* (Correas)

NEGATIVAS. V. tamén *Negación*.

15870. **O non é feo e proveitoso.** (ms16: *R. Fisterrán*)

NEGOCIOS. V. tamén *Comercio, Vida comercial y contratos*.

15871. **A bo negocio boa ganancia.** [4807] (ms10,067r: *D.E.*)

15872. **Cada un coida do seu negocio e Dios do de todos.** [4808] (ms10,067r: *D.E.*)

15873. **Cada un no seu negocio sabe máis que outro.** [4809] (ms10,067r: *D.E.*)

15874. **Ganáchelo, aforráchelo i-ahora deixáchelo.** (ms8,63v: Silvarrey)

15875. **Mentras se ghana algo, non se perde nada.** [4810] (ms-SA: José M. Gulías Rivas: Forcarei, PO)

15876. **Negocio en que perigas, nin á túa muller llo digas.** [4811] (ms10,067r: *D.E.*)

15877. **O negocio das bestas, canto dá, canto pesca.** (ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar da provincia de Lugo)

15878. **O que non aproveita o pouco, non chega a moito.** (ms15,41: Mellid)

15879. **O vintenove é o vint'e nada.** (ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar da provincia de Lugo)
Mala feria. El 29 feria en Castro de Carballedo.

15880. **Onde hai homes, hai negocios.** (ms15,44: Lugo)

15881. **Quen deixa os seus negocios polos ajenos, non ten xuício.** [4812] (ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar de Galicia)

15882. **Si levas o caruncho á feira, non o peses na caruncheira.** (ms-SA: Carballo)

NEGRA

15883. **A negra con frío non vale un figo; a branca ca xiada, nin figo nin nada.** (ms10,068r: *D.E.*)

[4802] ms10: *necesidá, ninguién*.
[4803] En ms10 s.v. *Negar*.
[4804] En ms10 s.v. *Negar*.
[4805] En ms10 s.v. *Negar*.
[4806] En ms10,067r s.v. *Negar* e en ms10,130r s.v. *Todo*.
[4807] En ms10 s.v. *Negociar*.
[4808] En ms10 s.v. *Negociar*.
[4809] En ms10 s.v. *Negociar*.
[4810] O orixinal di: *Mentras se jana algo non se perde nada.*
[4811] En ms10 s.v. *Negociar*.
[4812] O orixinal di: *Quen deixa os seus degocios polos ajenos, non ten xuicio.*

15884. **Negra é a cea na casa allea, pero inda é máis negra pra quen dá a cea.** (ms10,068r: *D.E.*)

15885. **Negra é a pimenta e cómena os fidalgos, e branca é a neve, e trípana os cabalos.** (ms10,068r: *D.E.*)

15886. **Negreiro con diñeiro, cátao cabaleiro.** (ms10,067r: *D.E.*)

15887. **¿Pra que vai ó baño a negra se negra se queda?** (ms10,067r: *D.E.*)

NIDO

15888. **Ben está o paxariño no seu niño.** (ms10,069r: *D.E.*)

15889. **De ruín niño sai ás veces un bo paxariño.** (ms10,069r: *D.E.*)

15890. **Malia a ave que no seu niño non cabe.** (ms10,069r: *D.E.*)

15891. **Malia a paxara que no seu niño caga.** (ms10,069r: *D.E.*)

15892. **Quen ten bo niño, ten bo amigo e bo agarimo.** (ms10,069r: *D.E.*)

NIEBLA. V. tamén *Agrícolas* (*Meteorológicos*), *Pronósticos atmosféricos*, *Tiempo*.

15893. **Cantas néboas en marzo, tantas xiadas en maio.** (ms10,067r: *D.E.*)

15894. **Había un baile en Esteiro, no Ferrol, que co neboeiro non se vía o sol.** (ms10,067r: *D.E.*)

15895. **Néboa en marzo, xiada en maio.** (ms10,067r: *D.E.*)

15896. **Néboas no alto, augas embaixo.** (ms10,067r: *D.E.*)

15897. **Neboeiro na terra, treboada no mar, ou ben chover ou ben nevar.** (ms10,067r: *D.E.*)

15898. **Neboeiro, pesca rara no rueiro.** (ms10,067r: *D.E.*)

15899. **Onde vires neboeira por xaneiro, fai alí o teu fillo herdeiro.** (ms10,067r: *D.E.*)

15900. **Tras da néboa vén o sol; e tras do mal tempo vén outro millor.** (ms10,067r: *D.E.*)

LA NIEBLA Y SUS PRONÓSTICOS LOCALES

15901. **Anubra Murgueiro, ... xa vai na cacharela, meu Señor.** (ms4: Buciños-F.V.S.)

15902. **As néboas no Mouxán, nordeste con día ou vendaval pola mañán.** [4813] (mc e ms16: Gelle.-Riveira)

15903. **Brétema en Fonfría, auga de noite ou de día.** (ms16: Bermés / ms21,13v: Bermés)

Es la sierra de Candán - Pontevedra.

15904. **Brétema no Xiabe, chuvia pola tarde.** (mc e ms16: Santiago)

15905. **Brétima en Meda, chuvia na aldea.** (ms-SA: Freire López: Padrón, C)

15906. **Cando ten néboa a pena de Francia, auga na cama.** (ms18,64r: Camba)

15907. **Cando vén a néboa pola Raxadiña, colle a coroza e vente axiña.** (mc e ms16: J.T.-Monterrey)

Porque anuncia lluvia pertinaz. *Coroza*: uno de los pocos refranes que conservan la memoria de esta prenda cuyo uso va desapareciendo paulatinamente.

15908. **Corren as nieblas pró Cebreiro, colle a capa i-o sombreiro.** [4814] (ms-SA: seminarista anónimo: algún lugar da provincia de Lugo)

15909. **Néboa a Varedo, noroeste cedo.** (mc: M.-*R. de P.*)

Var.: *Neboeiro por Varedo, noroeste cedo.* (ms16: Vigo)

15910. **Néboa en Courego, chuvia en Carballedo.** [4815] (ms15,45v: Fraguas, *Vida Gallega* / ms16: *Vida Gallega*)

15911. **Néboa en Jaján, choiva na man.** (mc e ms16: M.-*R. de P.*)

15912. **Néboa en Mougáns, nordeste polas mañáns.** (ms16: *O Gaiteiro de Lugo*, 1961)

Mougáns, entre La Guardia y Silleira.

15913. **Néboa en Padrón, cerrazón.** (mc: Pontevedra-F.V.S.)

Var.: *Néboa en Padrón, siñal de cerrazón.* (ms10,067r: *D.E.* / ms16: Sta. Eugenia de Riveira)

(es) *Niebla en Padrón, señal de cerrazón.* (R. Marín)

15914. **Néboa no Farelo, millor á noite que á mañá cedo.** (ms16: Trabanca)

15915. **Néboa no inverno, canta o demo maior á porta do inferno.** (mc e ms16: M.-*R. de P.*)

15916. **Néboa no Miño, auga vén de camiño.** (mc e ms16: Sar. y Gella, La Guardia)

15917. **Néboas na Cota, auga na porta.** (mc e ms16: J.T.-Monterrey)

15918. **Neboeiro en Varedo, noroeste cedo.** [4816] (mc: Vigo, J.G.I. / ms16: Vigo)

[4813] ms: *neboas do Mouxán*; ms4: *en Mouxán*.

[4814] O orixinal di: *Corren as nieblas pro Cebreiro colle a capa yo sombreiro*.

[4815] ms16: *Couredo*.

[4816] ms e ms16: *por*; ms4: *Neboiro por*.

15919. **Neboeiro por Jaján, vento sur na man.** [4817] (mc: Vigo, J.G.I. / ms16: Vigo)

15920. **Nebra na Martiñá, si non chove hoxe, choverá mañá.** (mc e ms16: Villamarín, Orense)

15921. **¿Nebriña branca na Corda de Neda? Anda, galán, descubre a túa meda.** (mc e ms16: M.L.2)

El Cordal de Neda, se eleva a 849 metros, en al ayuntamiento de Abadín.

15922. **Niebla en Cornesía, auga del outro día.** (mc / ms16)

15923. **Niebla en Fonfría, auga de noite e de día.** (mc e ms16: Camba)

15924. **Niebla en Funtán, auga na man.** (mc e ms16: Buciños)

15925. **Niebla en Penabor, auga ó derredor.** (mc / ms16: Barreiros)

Penabor, monte en el ayuntamiento de Barreiros.

15926. **Niebla na costa de Fonfría, se non chove de noite, chove de día.** (ms-LU: seminarista anónimo: Serantes, Santiso (Terra de Melide), C)

15927. **Niebla na Meda, auga na terra.** (mc e ms16: Sarria)

El monte de Meda, alcanza una altura de más de 1.300 metros y está situado en el municipio de Láncara. (mc) / [...] una altura de 1.202 metros [...]. (ms16)

15928. **Niebla na Pena da Roca, inverno á porta.** (ms16: Mayán)

15929. **Niebla no Farelo, millor á noite que á mañá cedo.** (ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar da provincia de Lugo)

15930. **S'o Farelo ten niebla, millor a noite cá mañá cedo.** (ms-LU: seminarista anónimo: A Golada, A Golada, PO)

15931. **Si o san Trocado colle moleira, hai que sacar o centeo da eira.** (ms: Orense)

Porque lloverá. *Moleira* = niebla

15932. **Si van as nubes pró Cebreiro, colle a capa i-o sombreiro; si van pra Foilebar, colle o mallo pra mallar.** [4818] (mc: Quiroga-F.V.S.)

Var.: *Cando van as nubes pró Cebreiro, colle a capa y o sombreiro, e si corren pra Viana, colle os bois e vaite á arada.* (ms4: Quiroga-F.V.S.) / *Nebra no Cebreiro, pon a capa i-o sombreiro.* (ms5,045 e ms16: Cebrero)

[4817] ms4: *Neboiro*; ms4 e ms16: *vento do sur*.

[4818] ms4: *Goleibar*.

Niebla y agricultura

15933. **Alá me dé Dios un fillo herdeiro onde pousa a néboa no mes de xaneiro.** [4819] (ms16)

(es) *Alli haz a tu hijo heredero, donde anda la niebla en el mes de enero.* (H. Núñez)

15934. **Ano de brétemas, ano de medas.** (ms16: *D.E.*)

15935. **Brétema no agosto, pouco magosto.** (ms16: Bermés)

PRONÓSTICOS

15936. **Bica a brétema os picachos, para encher as olas e cachos.** [4820] (mc: Agro / ms16: Lis Quibén)

15937. **Brétema húmida adoita traer chuvia.** (ms16: Enc.)

15938. **Brétema no monte, millor que pola mañán é pola noite.** (mc: M.V.)

Var.: *Brétema no monte, millor pola mañán que pola noite.* (ms16: Lis Quibén)

15939. **Brétema no norte, millor que pola mañá é pola noite.** [4821] (ms21,21r: Bermés)

15940. **Brétemas no alto, chuvias no baixo.** (ms16: Enc.)

15941. **No medio de febreiro en diante calquer néboa fai semblante.** (ms16: Sesto, *Faro de Vigo*)

(es) *Lo oyó en Baredo* (Bayona) *y significa que a partir de esa fecha la niebla despejará pronto.*

PRONÓSTICOS GENERALES

15942. **Brétema na xiada, agua pola tarde.** (ms-SA: Manuel Barreiro Somoza: Santa Mariña de Ribela, A Estrada, PO)

15943. **Néboa na boca de ría, norte forte noutro día.** [4822] (mc e ms16: Isla de Arosa)

Var.: *Néboa na boca de ría, norte forte co día.* (mc: Pontevedra-F.V.S)

15944. **Néboa na montaña, pescador na cabaña.** [4823] (mc: Sar., Vivero. 331. F.V.S.)

Var.: *Brétema na montaña, pescador á cabana.* (ms16: Corrubedo)

(es) *Niebla en la montaña, pescador a la cabaña.* (Saralegui)

[4819] V. *Quen me dera un fillo herdeiro onde habita a néboa no mes de xaneiro* en *Agrícolas* (*Meses. Enero*).

[4820] mc: *hencher*; ms4 e ms16: *encher olas e cachos*.

[4821] O orixinal di: *Brétema no norte, millor que pol'a mañá e pol'a noite.*

[4822] ms16: *ó outro día*.

[4823] Nunha segunda clasificación temática, Vázquez Saco incluiu este refrán en *Pesca* (*Pescadores*).

Para buscar abrigo en el mal tiempo que tal niebla pronostica.

15945. **Néboa na serra, chuvia na terra.** (mc e ms16: Santiago)

15946. **Néboa na serra, obreiros á merda.** [4824] (mc e ms16: Monforte / ms4: F.V.S.)

(es) *Niebla en la sierra, agua en la vega* (o en la tierra). (R. Marín)

Porque augura mal tempo.

15947. **Néboas rubias á ribeira, vellas á pateira.** (mc e ms16: J.T.-Monterrey)

15948. **Néboas rubias ó nacente, auga de repente.** (mc e ms16: J.T.-Monterrei)

15949. **Néboas rubias ó sol posto, tempo composto.** (mc e ms16: J.T.-Monterrei)

Var.: *Néboas roxas ó sol posto, tempo composto.* (J.T.)

15950. **Neboeiro na montaña, mariñeiro na cabana.** (ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar da provincia de Lugo)

15951. **Neboeiro no val, pode o xornaleiro ganar o xornal.** [4825] (mc e ms16: Buciños / ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar da provincia de Lugo)

15952. **Neboeiro nos montes, auga nas fontes.** [4826] (mc e ms16: Cedeira. J.G.I.)

Neboeiro = cerrazón con chubascos.

15953. **Niebla no monte, mellor por la mañá que por la noite.** (ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar da provincia de Lugo)

15954. **Niebla nos altos, auga nos baixos.** (mc / ms4: F.V.S. / ms16: Lugo)

(es) *Nieblas en alto, aguas en bajo.* (Sbarbi)

15955. **Nordés quente, brétema no abrente.** (ms5,138: *O Gaiteiro de Lugo*, 1960)

15956. **Xeada sobre mollado, auga de contado.** (mc)

Var.: *Nebra sobre mollado, auga outra vez de contado.* (mc, ms16 e ms5,138: Lugo) [4827] / *Xiar sobre mollado, chover de contado.* (ms15,31)

15957. **Xeada sobre o lodo, auga sobre todo.** (ms15,30: Curuxás, Palas)

NIETOS. V. tamén *Familia. Parientes*.

15958. **O fillo da miña filla, ponmo ond'a lareira da cociña, i-ó da miña nora dálle un codecho de pan pra que vaia fóra.** (ms16: *D.E.*)

(es) *El hijo de mi hijo, pónmelo en la rodilla; y el hijo de mi nuera, dale pan y vaya fuera.* (Z.)

15959. **Os fillos da filla van para arriba, i-os fillos da nora van para afora.** (mc e ms16: *Vida Gallega*)

(pt) *Filho da minha filha, toma pão e senta aquí; filho da minha nora, toma pão e vaite embora.* (Chaves) (es) *Los hijos de las hijas, se les da pan y se sientan en la silla; y si los hijos son sus padres, se les da pan y se echan a la calle.* (R. Marín)

15960. **Os fillos da miña filla meus netiños son, i-os fillos da miña nora ou serán ou non.** [4828] (ms21,18v: Bermés)

15961. **Os fillos da miña filla, meus netos son, i-os da miña nora serán ou non.** (mc e ms16: Buciños)

Var.: *Os fillos da miña filla, todos meus netiños son; os fillos da miña nora, quizais si ou quizáis non.* (ms16: *D.E.*) / *Fillos da filla, fillos son, que os da nora serán ou non.* (ms16: *R. Fisterrán*)

(pt) *Os filhos de minha filha, meus netos são, os de meu filho, sê-lo-ão, ou não.* (Chaves) (es) *Los hijos di mis hijas mis nietos son: los de mis hijos, ni sí ni no.* (R. Marín)

15962. **Os fillos da miña filla, netos son; os da miña nora, serano ou non.** (ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar da provincia de Lugo)

15963. **Os netos son dúas veces fillos.** (ms16: Medín)

NIEVE. V. tamén *Agrícolas* (*Meteorológicos*), *Pronósticos atmosféricos, Tiempo*.

15964. **A neve compón o tempo.** (ms16: Silvarrey)

15965. **A neve é a esterca dos eidos dos probes.** (ms-LU: seminarista anónimo: Buciños, Carballedo, LU)

15966. **A neve enriba da lama, logo trai a auga.** (ms10,068r: *D.E.*)

15967. **A neve i-o Miño están reñidos.** (ms16: Aguada)

15968. **A neve onde o fogo derrétese logo.** (ms10,068r: *D.E.*)

15969. **Ano de neves, ano de bés, se na túa casa os tes.** (ms10,068r: *D.E.*)

15970. **Ano de xeadas, ano de nevadas.** (ms-LU: Antonio Vázquez Paredes: Vilalba, LU)

[4824] ms e ms4: *â m...*; ms4: *Niebla*.
[4825] ms-LU: *Nabueira*.
[4826] ms4: *Neboiro*.
[4827] mc: *Niebla*.
[4828] O orixinal di: *Os fillos da miña filla meus netiños son; y'os fillos da miña nora ou serán ou non.*

15971. **Boa é a neve que no seu tempo aparece.** (ms10,068r: *D.E.*)

15972. **Cand'a neve chega ó Miño, na montaña non se ve o camiño.** (ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar da provincia de Lugo)

15973. **Cando aquí neva que nunca nevou, ¿que será na serra que nunca parou?** (mc e ms16: J.T.)

Var.: *Cando aquí neva, ¿que será na serra?* (mc e ms16: J.T.-Monterrey) / *Cando neva na terra, ¿que fará na serra?* (mc: Santiago / ms-SA: José Barreiro Somoza: Santa Mariña de Ribela, A Estrada, PO) / *Neve na serra, auga na terra.* (ms16: Santiago)

(es) *Cuando aquí nieva ¿qué será en la sierra?* (Correas)

15974. **Cando aquí neva, ¿que fará pola serra?** [4829] (ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar do norte da provincia de Lugo)

15975. **Cando eiquí neva, ¿que fará na serra?** (ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar da provincia de Lugo)

15976. **Cando na ribeira neva, ¿que fará na serra?** [4830] (mc e ms16: M.V.)

(es) *Cuando en el llano nieva, ¿qué será en la sierra?* (R. Marín)

15977. **Cando neva atrás do mollo, neva hastr'o xonllo.** (ms-LU: seminarista anónimo: Guillar, Outeiro de Rei, LU)

15978. **Chove e neva e sarabea e fai un frío que rabea, i-o camiño por onde hemos de ir, quérese fundir.** (ms8,42v: Las Ermitas)

15979. **Día de neve, víspera de sol.** (ms4: J.T. / ms16: Lis Quibén, *Dial.*VIII,489)

15980. **Neve en febreiro hastra prá fouce ten tempereiro.** (ms10,068r: *D.E.*)

15981. **Neve febreiriña come a mala veciña.** (ms10,069r: *D.E.*)

15982. **Neve na cama, chuvia na lama.** (ms-SA: Antonio Mendoza Cajade: San Cristovo de Reis, Toques, C)

15983. **Neve na cima, inverno enriba.** (ms16: Sober)

15984. **Neve na lama, choiva na cama.** (ms-LU: Luís Alonso Alonso)

15985. **Neve que cai na lama, por auga chama.** (ms10,069r: *D.E.*)

15986. **Non dure máis a mala veciña cá neve ribeiriña.** (ms-LU: seminarista anónimo: Laiosa, O Incio, LU)

15987. **Onde non nevou nin quer nevar, o inverno está por pasar.** (ms5,136: *O Gaiteiro de Lugo*, 1957)

15988. **Polo mes de Santos xa baixa a neve ós campos.** (ms10,069r: *D.E.*)

15989. **Tempo de neve, tempo alegre.** (mc e ms16: J.T.)

(es) *Tiempo de nieves, tiempo alegre.* (R. Marín)

15990. **Tódolos tempos tempiños son, a non ser a neve que é gran prisión.** [4831] (mc e ms11,48: Fonsagrada-F.V.S.)

Var.: *Todos os tempos tempiños son, menos a neve que é gran prisión.* (ms16 e ms5,045: Cebrero)

15991. **Veñen cordeiros, vén a neve; veña o demo que os leve.** (ms5,045: Cebrero)

Suelen aparecer los cordeleros cuando el rigor del tiempo trae la nieve. Los campesinos del Cebrero asocian los dos acontecimientos para desahogar el mal humor que les produce la nieve que los tiene aprisionados, varios meses. *Cordeiros* = cordeleros. (Cebrero)

15992. **Xeada encima do lodo, neve hasta o codo.** (ms-LU: seminarista anónimo: Paradela, LU)

15993. **Xeada no lodo, neve hastra o codo.** (ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar do norte da provincia de Lugo)

15994. **Xeada no lodo, neve polo soio.** (ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar da provincia de Lugo)

ÉPOCAS DE NIEVE

15995. **A neve febreiriña cégalle o ollo á galiña.** (ms-SA: seminarista anónimo: Terras do Deza, PO)

15996. **A neve febreiriña cómea a galiña.** (ms21,03v: Bermés)

15997. **A neve febreiriña dura o ano na porta da veciña.** (ms-LU: seminarista anónimo: Becerreá, LU)

15998. **Á neve febreriña non lle teñas medo, nena: escáchacha o polo e cómecha a galiña.** (mc e ms16: Biville, Sarria)

15999. **Cando en febreiro nin quere nevar, dirán que aínda o inverno está todo por pasar.** (ms-SA: Andrés Castro Ces: Tállara, Lousame, C)

16000. **Dende o quince ao vintedous as neves boas son.** (ms5,136: *O Gaiteiro de Lugo*, 1957)

[4829] O orixinal di: *Cando aquí neva, que fara pol'a serra.*

[4830] ms4: *farán na serra*.

[4831] V. *Pobre a vella que está na serra...* e *Chove e neva e carambela...* en *Neve* dentro do apartado *Outros materiais*.

Se refiere al mes de diciembre.

16001. **Día de san Nicolao está a neve de pau en pau e, si non, no chao.** (mc e ms16: A.I.)

Var.: *Día de san Nicolás está a neve en terra e o temón no chau.* (C.A. *A Nosa Terra*) [4832]

(pt) *Por S. Nicolau neve no chão.* (Chaves) (es) *Día de San Nicolás está la nieve de palo en palo, y si no, está en lo llano.* (Correas)

En San Nicolás de Bari, que se celebra el 6 de diciembre.

16002. **Dura máis unha mala veciña que a neve marciña.** (mc / ms16: J.T.-Monterrey)

(es) *Dure menos la mala vecina que la nieve marcelina.* (R. Marín)

16003. **Durante a vintena de Advento veñen a tempo chuvia, neve e vento.** (mc / ms16: Lugo)

(*ct*) *L'Advent és el temps del vent.* (Sanchis) / *La neu de l'Advent gela molt facilment.* (Id.) / *La neu de l'Advent glaça les dents.* (Id.) / *En els Advents baixen els gels i pugen els vents.* (Id.)

16004. **Dure a mala veciña o que a neve febreiriña.** (mc: M.V.)

(es) *Dure menos la mala vecina que la nieve marcelina.* (R. Marín)

Porque *neve febreriña, cómea a galiña*.

16005. **En santa Catalina, neve na cortiña; si non é aquel día, é pró outro día.** [4833] (mc e ms16: J.T.)

(es) *Por Santa Catalina* (25 noviembre), *la nieve se avecina.* (R. Marín) (ct) *Per santa Caterina el fred entra a la cuïna.* (Sanchis) / *Santa Caterina, molt freda o molt humida.* (Id.)

16006. **En Santos, neve nos campos.** (ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar da provincia de Lugo)

16007. **Entre Santos e Nadal, chover e nevar.** (ms16: Lis Quibén, *Dial.* VIII, 489)

16008. **Marzo marzán, neve nos altos e chuvia no val.** (mc / ms16: Buciños)

16009. **Na santa Catalina cata a neve na cortiña.** [4834] (mc: X.R.P.S.Nós / ms16: Nós)

(es) *Por Santa Catalina, la nieve se avecina.* (R. Marín) (ct) *Per santa Caterina el fred entra a la cuïna.* (Sanchis)

Véase *en santa Catalina...*

16010. **Neve febreiriña cómea a galiña.** [4835] (ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar da provincia da Coruña / ms-LU: seminarista anónimo: Ferreira de Pantón, LU / ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar da provincia de Lugo)

16011. **Neve febreiriña pica a galiña.** [4836] (mc e ms16: M.V.)

(es) *Nieve febrerina, en las patas se la lleva la gallina.* (R. Marín) / *Nieve de febrero, en las patas se la lleva un perro.* [4837] (Id.) / *Nieve febrerina, en las patas de la gallina.* (R. Marín) (ct) *Pel febrer la neu s'n va com un cavaller.* (Sanchis) / *La neu en febrer marxa com un femer.* (Id.) (fr) *La neige qui tombe en fevrier la poule l'emporte avec le pied.* (R. Marín)

Dura muy poco.

16012. **Neve febreiriña, mala veciña.** (mc: J.T. / ms16: Lis Quibén y J.T.)

(pt) *Neve de fevereiro, presagio de mau celeiro.* (Chaves)

16013. **Neve febreriña, tarde vén e logo camiña.** (mc e ms16: M.L.)

Var.: *Neve febreiriña, tarde vén, logo camiña.*

16014. **Neve frebreira pica a galiña.** (ms-SA: Baldomero Louro Lado: San Mamede de Carnota, C)

16015. **Neve freiriña pica a galiña.** (ms-SA: Amador Darriba Míguez (13-11-1951))

16016. **Neve freiriña, mala e dura veciña.** (ms21,01r: Bermés)

16017. **Neve no xaneiro, neve en tod'o eido.** (ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar da provincia de Lugo)

16018. **No mes de Santos, neve nos campos.** (ms-SA: seminarista anónimo: algún lugar da provincia de Lugo)

16019. **Non dure máis a mala veciña cá neve me** [sic] **febreiriña.** (ms-LU: Jesús Redondo C.: A Barrela, Santiago de Lousada, Carballedo, LU)

16020. **Non dure máis a mala veciña que dura a neve febreiriña.** (ms-LU: seminarista anónimo: Pacios, Neira de Xusá, Baralla, LU)

16021. **Nos Santos, neve nos altos; en san Andrés, neve nos pés.** (mc e ms16: J.T.)

(pt) *Pelos Santos, neve nos campos.* (Chaves) (es) *Por los Santos, nieve en los campos; y por San Andrés, nieve en los pies.* (Sbarbi) / *Para los Santos, nieve en los campos y para San Andrés, cierta es.* (Sbarbi) (ct) *A Tots Sants, neu en los alts.* (Sanchis) / *Per sant Andreu, la neu al peu.* (Id.)

Coinciden con el 1º y 3º de noviembre.

[4832] ms4: *a nave en terra*.
[4833] ms: *neve n'a cortiña*; ms2: *curtiña*.
[4834] ms4: *Cataliña*.
[4835] ms-LU (Lugo): *cóme'a*.
[4836] ms: *come*.
[4837] mc: *el perro*.

16022. **Novembro, ditoso mes, remata ca neve nos pés.** (ms16: Bermés / ms21,08v: Bermés)

16023. **Nunca máis dure a mala veciña cá neve febreiriña.** (ms-LU: seminarista anónimo: Paradela, LU)

16024. **O día de san Nicolao está a neve de pao en pao e, se non, no chao.** (ms21,02v: Bermés)

16025. **O primeiro de todos os Santos, neve nos campos.** (ms-LU: seminarista anónimo: Pacios, Neira de Xusá, Baralla, LU)

16026. **O San Martiño trae a neve no fuciño.** (ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar da provincia de Lugo)

16027. **Onde en febreiro non nevou nin quere nevar, dirán que o inverno está por pasar.** (ms-SA: José Castro López: Sobrado dos Monxes, C)

16028. **Os campos han de estar brancos polo mes de Santos.** (ms16: Enc.)

16029. **Pola vintena d'Advento veñen a tempo chuvia, neve e vento.** [4838] (ms-SA: Juan Bello Valiña)

16030. **Polo san Andrés, a neve nos pés.** [4839] (ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar da provincia de Lugo)

16031. **Polo san Xilao, a neve no chao.** [4840] (mc e ms16: C.G. / ms)

16032. **Por san Nicolao, a neve no pau; se non é nise día, é na santa Lucía.** (mc e ms16: Santiago)

16033. **Por santa Catalina, neve na cociña.** (mc e ms16: Lugo)

Véase *En santa Catalina, neve na cortiña....* El 15 de noviembre.

16034. **Por santa Lucía, neve na pía.** (mc e ms16: La Coruña)

16035. **Por Santos, neve nos campos; por san Martiño, neve no fuciño.** (ms / ms5,136: Sta. Eugenia de Asma)

Var.: *Por Santos, neve nos campos.* (ms / ms16: Vilameá-Lugo / ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar de Galicia (galego oriental)) [4841] / *Polo trece de Santos, neve nos campos.* (ms16: Vilacote, Castroverde)

16036. **Por Santos, neve nos campos.** (ms-SA: seminarista anónimo: Moreira, A Estrada, PO)

16037. **Por tódolos Santos neve nos campos.** [4842] (ms21,31v: Bermés)

16038. **San Amaro é amigo da neve.** [4843] (mc e ms16: J.T. / ms6,01v: Verín)

San Amaro es el 15 de enero.

16039. **Santa Lucía, neve na fía; si non aquel día, neva ó outro día.** (ms16: Lis Quibén)

Santa Lucía, el 13 de diciembre.

16040. **Santos, neve nos campos.** (ms-LU: Jesús Redondo C.: A Barrela, Santiago de Lousada, Carballedo, LU)

Santos (noviembre).

16041. **Se non dura máis a mala viciña cá neve febreiriña...** (ms-LU: seminarista anónimo: Buciños, Carballedo, LU)

16042. **Tronos en marzo, neve en maio.** [4844] (ms16: Bermés / ms21,06r: Bermés)

NIEVE Y COSECHAS

16043. **A neve febreriña estropea a anadiña.** (mc e ms16: Santiago)

Lo hemos oído en la comarca de Santiago, y no parece conforme con otras paremias, particularmente con la siguiente (Biville, Sarria).

16044. **Abriga a neve o trigo como abriga unha nai ó seu fillo.** (ms16: *D.E.*)

(es) *Abriga la nieve al hijo, como la madre a su hijo.* (R. Marín)

16045. **Ano que hastra o nove de xaneiro neva, moito pan se apresa.** (ms16: Lugo)

(es) *Año que hasta el nueve de enero nieva, mucho pan espera.* (R. Marín)

16046. **Gran nevada, colleita dobrada.** (ms16: Lira)

NIÑEZ. V. tamén *Edades, Edades* (*Niñez y juventud*), *Niño*.

16047. **A loucos i-a rapaces non lles des mimos.** (mc e ms16: G.P.)

16048. **Amor de neno, auga nun paxe.** (mc: *Dicc. Ac.*)

Var.: *Amor de neno, auga nun cesto.* (ms16: *D.E.*)

(pt) *Amor de menino, água em cestinho.* (Chaves) / *Amor de menino, amor pequeninho.* (Id.) (es) *Amor de niño, agua en cestillo.* (Correas) / *Amor de niño, agua en cesto.* (Z.)

[4838] O orixinal di: *Po'la vintena d'Advento, veñen a tempo chuvia, neve e vento.*
[4839] O orixinal di: *Po'lo San Andrés a neve nos pés.*
[4840] ms: *Gilao*.
[4841] ms-LU: *Pur, nus*.
[4842] O orixinal di: *Por todol'os Santos neve nos campos.*
[4843] ms: *d'a neve*.
[4844] ms21,06r: *mayo*.

16049. **Aos nenos pequenos gárdaos Dios e gárdaos o demo.** [4845] (mc e ms16: C.A. / ms18,18r)

16050. **Ben criado, mal criado, de nove meses sentado.** (mc e ms16: M.L.)

Lo dicen de los niños.

16051. **Ben che vai mentras enches a boca de mai.** (ms8,20v: Silvarrey)

Mientras puedes llamar a tu madre, porque la tienes.

16052. **Cando nace un fillo, nace unha espiga de millo.** (mc: M.L.)

Var.: *Cando nace un rapás, nace unha espiga.* (ms16: Bermés / ms21,15v: Bermés)

(pt) *Quando nasce o marinhão nasce logo o seu gabão.* (Chaves) (es) *Cuando nace el cordero, la hierba va naciendo.* (R. Marín)

16053. **Cando nace unha persona, trae unha petada de pan debaixo do brazo.** [4846] (mc: Páramo / ms4: F.V.S.)

Var.: *Cando nace un neno, trai unha petada debaixo do brazo.* (ms16: Páramo)

(es) *Cada niño al nacer trae un pan en el sobaco.* (R. Marín)

16054. **Cariño de meniño, auga nun cestiño.** [4847] (mc: Páramo-F.V.S. / ms16: Lugo)

(pt) *Amor de menino, água em cestinho.* (Chaves) (es) *Amor de niño, agua en cesto.* (Z.)

Otras variantes figuran en la sección: "Del amor y de la amistad".

16055. **Cedo dentado, cedo hermanado.** [4848] (mc e ms16: M.L.)

Var.: *Cando o meniño endentece, axiña irmanece.* (ms16 e ms10,011r: *D.E.*) [4849] / *Cando un neno endentece, outro irmán remanece.* (ms16 e ms10,011r: *D.E.*)

(pt) *Quem cedo adenta, cedo aparenta.* (Chaves) (es) *Pronto dentado, pronto hermanado.* (R. Marín)

Hay también el contrario.

16056. **De neno de teta e pan de porreta non hai que fiarse.** [4850] (mc e ms16: Buciños-F.V.S.)

16057. **En neno de teta e pan de porreta non hai que fiarse.** (ms-LU: seminarista anónimo: Buciños, Carballedo, LU)

16058. **Menos de sete natales, non alabes nin desalabes.** (mc e ms16: Nós)

16059. **Neno de ano, vara de pano.** [4851] (mc, ms3 e ms16: M.V. / ms10,068r: *D.E.*)

16060. **Neno de colo non anda solo; o que non se ten, necesita de alguén.** [4852] (mc e ms16: Buciños)

16061. **Neno mimadiño, neno perdidiño.** [4853] (mc e ms16: M.V. / ms21,26v: Bermés)

(es) *Niño mimado, niño ingrato.* (R. Marín)

16062. **Neno mimado logo dá resultado.** (mc e ms16: Buciños)

16063. **Nin ó neno o bolo nin ó santo o voto.** (mc / ms16: Lugo)

(es) *Ni al niño bollo, ni a santo voto.* (Sbarbi)

No se debe ofrecer lo que no se ha de cumplir.

16064. **Non convides os amigos con cantos de paxaros e gracias de meniños.** (ms16: *D.E.*)

(es) *Con cántico de pájaros y fiesta de niños no convides a ningún amigo.* (R. Marín)

16065. **O amor e o meniño, onde atopan acariño.** (ms16: *D.E.*)

16066. **O can e o meniño, onde atopan acariño.** (ms16: *D.E.*)

(es) *Allí va el niño donde lo tratan con cariño.* (R. Marín)

16067. **O cariño do Chinchelo logo ri e logo chora.** (mc e ms16: Santiago)

16068. **O labor do meniño é pouco i-o que o perde é un louco.** [4854] (ms-SA: seminarista anónimo: algún lugar da provincia de Lugo)

16069. **O labor do pequeno é pouco i-o que o perde é un louco.** (ms-LU: seminarista anónimo: Pantón, LU)

16070. **O neniño que loita e non pode, cos dentes acode.** [4855] (mc / ms4: F.V.S. / ms16: Lugo)

Var.: *Quen máis non pode, cos dentes acode.* (A.S.A.) / *Quen coas maus non pode, cos dentes acode.* (F.V.S.) / *O que loita e non pode, cos dentes acode.* (F.V.S.)

16071. **O neno i-o can van onde lles dan.** (ms16: Lugo)

[4845] ms18,18r: *o deño.*.
[4846] ms4: *trai unha petada*.
[4847] ms4: *neniño*.
[4848] V. *Partos*. Primeira e segunda variante en ms10 s.v. *Endentecer*.
[4849] ms16: *hermanece*.
[4850] ms e ms4: *En neno*.
[4851] ms3: *d'ano*; ms10: *de un ano*.
[4852] ms: *d'alguén*.
[4853] ms3: *perdido*.
[4854] O orixinal di: *O labor do meniño e pouco, yo que o perde e un louco*.
[4855] V. *O que non pode, cos dentes acode* en *Defensa*. / ms: *c'os dentes*; ms16: *meniño*.

16072. **O neno i-o can, asegún o afán.** (ms16: Donalbay, Begonte)

16073. **O neno que has de acalar nono fagas chorar.** (ms16: Lugo)

(es) *Niño que has de acallar, no le hagas llorar.* (R. Marín)

16074. **O pequeno e o can é segundo o fan.** (ms4: Palas-F.V.S.)

Var.: *O pequeno e o can é según o afan.* (mc: Pidre) / *O neno i-o can van no que os afán.* (ms16: Pacios-Neira de Jusá)

(es) *El perro y el niño, donde ven cariño.* (Sbarbi)

16075. **O pequeno i-o can son según-os afán.** (ms-LU: Jesús Redondo C.: algún lugar do sur da provincia de Lugo)

16076. **O que cas mans non pode, cos dentes acode.** (ms-SA: Francisco Canosa Quintáns)

16077. **O rapaz amais o can son como s'afán.** (ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar da provincia de Lugo)

16078. **O traballo do neno é pouco i-o qu'o perde é un louco.** (ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar da provincia de Lugo)

16079. **O traballo dos rapaces é pouco i-o que o perde é un louco.** (ms-LU: seminarista anónimo: Buciños, Carballedo, LU)

16080. **O traballo dos rapaces é pouco, e quen o perde, moi louco.** (mc e ms16: M.V. / ms21,29v: Bermés)

Var.: *O traballo dos pequenos é pouco, i-o que o desprecia, un louco.* (ms16: Sober)

(pt) *Trabalho de menino é pouco, mas quem o despreza é louco.* (Chaves) (es) *El oficio del niño es poco, mas quien lo pierde, es loco.* (Z.)

16081. **O traballo é pouco i-o que o perde é un louco.** (ms-LU: seminarista anónimo: Laiosa, O Incio, LU)

16082. **Os pequenos son fillos de Dios e netos do demo.** (mc / ms4: F.V.S. / ms16: Lugo)

16083. **Os petiscos i-os pallós puxéronse bos: van novos.** (ms8,53r: O. de Rey)

16084. **Os rapaces i-o millo buscan o abrigo.** [4856] (ms16: Bermés / ms21,03r: Bermés)

16085. **Tarde dentado, tarde hermanado.** [4857] (mc e ms16: Lugo)

Var.: *Cedo dentado, cedo hermanado.* (ms16: M.L.)

16086. **Tarde endentado, tarde hermanado.** [4858] (ms16: Lugo)

16087. **Vale máis neno contento que pucho de zreixas.** [4859] (mc e ms16: M.V.)

16088. **Vale máis tumbar pedras no río que aguantar os chiquillos.** (ms8,09r: La Cañiza)

16089. **Xente cativa, logo amiga.** (mc e ms16: M.L.)

16090. **Xente miúda, farelo, farelo.** (mc e ms16: Lugo-F.V.S.)

16091. **Xente nova, con pouco se emboba.** (mc e ms16)

DESARROLLO Y SALUD EN LA NIÑEZ

16092. **A xente crecente ten o diaño no dente.** (ms)

Var.: *Xente crecente tén o diaño no dente.* (ms16: Moreira, Estrada / ms-SA: seminarista anónimo: Moreira, A Estrada, PO)

Necesita comer mucho.

16093. **Come, pequeno, criarte has; come, vello, e vivirás.** (mc)

Var.: *Come, neno, e criarte has; come, vello, e vivirás.* (ms16: *D.E.*)

(pt) *Come, menino, criar-te-ás; come, velho, viverás.* (Chaves) (es) *Come, niño, y criarte has; come, viejo, y vivirás.* (Castillo)

16094. **Fillo descalostrado, fillo criado.** (mc: C.A. *A Nosa Terra* / ms16: C.A.)

(es) *Hijo descalostrado, medio criado.* (Sbarbi)

Indica el peligro que corren las criaturas en los primeros días de la infancia, en que maman la primera leche, o calostro.

16095. **Ó ano a andar, ós dous a falar.** (ms6,04v: Victoriano Taibo)

Habla de los niños.

16096. **O neno ben criado, ós sete meses sentado.** (ms16: Pacios, Neira de Jusá / ms-LU: seminarista anónimo: Pacios, Neira de Xusá, Baralla, LU)

16097. **O neno de bo criar, ó ano andar e ós dous falar.** (ms5,023: Félix Rodríguez Vieites)

16098. **O rapás de tres días nado colle costumbres pra todo o ano.** (ms16: Bermés / ms21,15r: Bermés)

16099. **Rapás de tres anos, mitá medrado.** (ms16: Bermés / ms21,15v: Bermés)

16100. **Se o neno se bota a chorar, acáleo súa nai; e se non quer calar, deixeo chorar.** (ms16: *D.E.*)

[4856] ms21,03r: *y-o millo.*

[4857] Nunha segunda clasificación temática, Vázquez Saco incluiu este refrán en *Preñez.*

[4858] Nunha segunda clasificación temática, Vázquez Saco incluiu este refrán en *Preñez.*

[4859] ms16: *Val.*

LA CHARLATANERÍA DE LOS NIÑOS

16101. **Neno ben criado non fala sin ser preguntado.** (ms16: Lugo)
(es) *Niño bien criado, no habla si no es preguntado.* (R. Marín)

16102. **O que secreto a neno confía, gardou a auga nun cribo.** (mc / ms4: F.V.S. / ms16: Lugo)

16103. **O secreto dos rapaces é como a gaita na rúa.** (mc e ms16: Buciños)

16104. **Os nenos son fillos de Dios e testigos do demo.** [4860] (mc e ms16: A.S.A.)
(es) *Los niños son hijos de Dios y testiguitos del diablo.* (R. Marín)

LA HERMOSURA EN LOS NIÑOS

16105. **O bon bico fai o neno bonito.** (ms16 / ms: A.N. / ms16: *Galicia Emigrante*)

LA TRAVESURA DE LOS NIÑOS

16106. **Con pequeno, nin ó ceo.** (ms16: Lugo)
(es) *Con niños, ni a la gloria.* (R. Marín)

16107. **Cousas de pícaros, tamboril e gaita.** (mc e ms16: Santiago)

16108. **Mal anda o pasariño que anda nas maus do neniño.** (ms-SA: M. González Fernández)

16109. **Mal anda o paxariño cando anda nas maus dos meniños.** (ms-SA: Amador Darriba Míguez (13-11-1951))

16110. **Mal anda o paxariño que anda nas maus do meniño.** [4861] (mc: A.I. / ms15,01: Eugenio Carré Aldao. *Literatura Gallega*, 2ª edición, 1911 / ms16: *R.Fisterrán*)
Var.: *Mal lle vai ó paxariño que anda nas maus do meniño.* / *Mal anda o paxariño nas mans do meniño.* (ms16: Bermés / ms21,27r: Bermés / ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar da provincia de Lugo) [4862]
(pt) *Mal vai ao passarinho na mão do menino.* (Chaves) (es) *Mal le va al pajarillo en manos del niño.* (R. Marín) / *Pájaro en manos de chiquillos, no doy por su vida un ochavillo.* (Id.)

16111. **Mal lle vai ó paxariño que anda nas maus do meniño.** [4863] (mc e ms16: A.I.)
Var.: *Mal anda o paxariño que anda nas maus do meniño.* (mc / ms16: *R. Fisterrán*)
(pt) *Mal vai ao passarinho na mão do menino.* (Chaves) (es) *Mal le va al pajarillo en manos del niño.* (R. Marín) / *Pájaro en manos de chiquillos, no doy por su vida un ochavillo.* (Id.)

16112. **Non te fíes de rapaces.** (ms16: Lugo)

16113. **O que con nenos se deita, aparece mexado.** (ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar de Galicia)

16114. **O que con nenos se deita, cagado se levanta.** (ms-LU: seminarista anónimo: O Corgo, LU)

16115. **O que con nenos se deita, lixoso se levanta.** (mc: Buciños / ms4: F.V.S. / ms16: M.V.)
Var.: *O que con nenos se deita, lixado amañece.* (ms16: *D.E.*) / *O que con nenos se deita, cagado se ergue.* (ms16: *D.E.*)
(pt) *Quem se deita com crianças, amanhece borrado.* (Chaves) (es) *Quien con niños se acuesta, cagado amanece o se despierta.* (R. Marín) (ct) *Qui en guichs se gita, cagat se lleva.* (Id.)

16116. **O que con nenos se deita...** (ms-LU: seminarista anónimo: Buciños, Carballedo, LU)

16117. **O que con pequenos se deita, cagado se levanta.** (ms-LU: seminarista anónimo: Laiosa, O Incio, LU)

16118. **O que con pícaros se deita, luxado se levanta.** (ms-SA: Luís Alcántara Pedreira: Rianxo, C)

16119. **O que con pícaros se deita, mexado se levanta.** (ms-SA: Freire López: Padrón, C)

16120. **O que con rapaces se deita, despido se levanta.** (mc e ms16: Santiago)

16121. **O que con rapaces se deita, luxado se levanta.** (mc e ms16: M.V.)
(pt) *Quem se deita com crianças amanhece borrado.* (Chaves) (es) *Quien con niños se acuesta, cagado amanece o despierta.* (R. Marín) (ct) *Qui en guichs se gita, cagat se lleva.* (Id.)

16122. **O que con rapaces se deita, mollado desperta.** [4864] (mc e ms16: R. Caruncho, *Diario de Avisos*)
(pt) *Quem se deita com crianças amanhece borrado.* (Chaves) (es) *Quien con niños de acuesta, cagado amanece o despierta.* (R. Marín) (ct) *Qui en guichs se gita, cagat se lleva.* (Id.)

16123. **O que con rapaces se deita, mollado se levanta.** (mc e ms16: Santiago / mc e ms: Lameiro)

[4860] ms: *Us nenos, du demo*.
[4861] ms3: *qu'anda*
[4862] ms-LU: *miniño*.
[4863] V. *Mal lle vai ó paxariño que anda en maus de meniño* en *Agrícolas* (*Generales*). / ms3: *qu'anda*.
[4864] ms16: *se desperta*.

Var.: *Quen con rapaces se deita, mexado se levanta.* (mc / ms-SA: José M. Gulías Rivas: Forcarei, PO)

16124. **O que con rapaces se deita, sempre cagado se levanta.** (ms-LU: seminarista anónimo: Camporramiro, Chantada, LU)

16125. **O que con rapaces se deita, sempre mexado se levanta.** (ms-LU: seminarista anónimo: Camporramiro, Chantada, LU)

16126. **O que mexado se deita, mexado se levanta.** (ms-SA: José M. Gulías Rivas: Forcarei, PO)

16127. **O que se deita con pequenos, mesado se levanta.** (ms-SA: Manuel Martín Gómez: Muxía, C)

16128. **Os rapaces non son homes.** (mc e ms16: M.V. / ms21,28r: Bermés)

Var.: *Rapaces non son homes.* (mc: Buciños)

16129. **Quen con rapaces se deita, cheira.** [4865] (ms10,103r: *D.E.*)

16130. **Quen con rapaces se deita, mollado se levanta.** (ms-SA: Manuel Canedo Nimo: Trasmonte, Ames, C)

NIÑO. V. tamén *Niñez*.

16131. **Ara con neno e comerás cañotos.** (ms10,068r: *D.E.*)

16132. **O neno dorme ó peso e o vello ó seso.** (ms10,068r: *D.E.*)

16133. **Ó neno e á muller dille soilo o que conviñer.** (ms10,068r: *D.E.*)

16134. **O neno i-o bacoriño van a onde lle dan un bocadiño.** (ms10,068r: *D.E.*)

16135. **O neno moi regalado sempre anda enfurruñado.** (ms10,068r: *D.E.*)

16136. **O que con nenos se deita, cagado amañece.** (ms10,068r: *D.E.*)

16137. **O que con nenos se deita, lixado que se ergue.** (ms10,068r: *D.E.*)

16138. **O que o neno ouvíu na casa, vaino decir ó curral.** (ms10,068r: *D.E.*)

16139. **Os nenos e os tolos gárdaos Dios a todos.** (ms10,068r: *D.E.*)

16140. **Os nenos son fillos de Dios i-afillados do demo.** (ms10,068r: *D.E.*)

16141. **Quen con nenos se deita, pola mañán apesta.** (ms10,068r: *D.E.*)

16142. **Se o neno empeza a chorar, acaloumíñeo súa nai, e se non quer calar, deixeo chorar.** (ms10,068r: *D.E.*)

[4865] Sen tema no orixinal.

16143. **Se o neno se pon a chorar, acáleo súa nai.** (ms10,068r: *D.E.*)

NOCHE. V. tamén *Trasnochar*.

16144. **A noite é boa prós lobos.** (mc e ms16: Sarria / ms4: F.V.S.)

(es) *La noche es buena para los lobos y los ladrones.* (R. Marín)

16145. **A noite fíxose pra descansar e o día pra traballar.** (ms10,069r: *D.E.*)

16146. **A noite trai o consello.** (ms10,069r: *D.E.*)

16147. **A noite vai traendo a todos.** [4866] (mc: Buciños)

16148. **Á noite, Marica, dáme a roca.** (ms10,069r: *D.E.*)

16149. **A noite, pra andar, fai o camiño longo.** (ms10,069r: *D.E.*)

16150. **A sol posto xa é fosco.** (ms21,08r: Bermés)

16151. **De noite os gatos todos son parcos.** (ms-SA: Manuel Martín Gómez: Muxía, C)

16152. **De noite tódolos gatos son negros.** [4867] (ms21,32v: Bermés)

16153. **De noite tódolos gatos son pardos.** [4868] (mc e ms16: M.V. / ms11,47: C. de Fonsagrada / ms-LU: Álvaro Rábade: Saavedra, Begonte, LU / ms-LU: seminarista anónimo: Chantada, LU / ms-SA: seminarista anónimo: algún lugar de Galicia / ms-LU: dous seminaristas anónimos: algún lugar da provincia de Lugo)

(pt) *De noite todos os gatos são pardos.* (Chaves) (es) *De noche, todos los gatos son pardos.* (ct) *De nit tots els gats son pardos.* (Alberola)

16154. **Desque o sol se pon, logo a noite vén.** (ms10,004v: *D.E.*)

16155. **Dios fixo a noite pra descansar e o día pra traballar.** [4869] (ms16 e ms10,007v: *D.E.*)

16156. **Dios te socorra coa noite, que o día xa che el virá.** [4870] (ms16 e ms10,008r: *D.E.*)

16157. **O que de noite se fai, á mañá aparece.** (ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar da provincia de Lugo)

16158. **O que perde a noite, perde o día.** (ms-LU: seminarista anónimo: Terra Cha, LU)

16159. **Pola noite disque todos** [os] **ghatos son pardos.** [4871] (ms-SA: seminarista anónimo: algún lugar da provincia da Coruña)

[4866] Dentro de *Miscelánea* no mecanoescrito orixinal.
[4867] O orixinal di: *De noite todo'los gatos son negros.*
[4868] ms-LU (anónimo): *todos os gatos*.
[4869] En ms10 s.v. *Dios*.
[4870] En ms10 s.v. *Dios*.
[4871] O orixinal di: *Po la noite disq'ue todos jatos son pardos.*

16160. **Pola noite todos os ghatos son pardos.** [4872] (ms-SA: José M. Gulías Rivas: Forcarei, PO)

16161. **Polas horas da noite anda a vida e anda a morte.** (ms10,069r: *D.E.*)

16162. **Unha noite mala calquera a pasa.** (ms10,069r: *D.E.*)

NOGAL. V. tamén *Huerta, Nueces*.

16163. **Á nogueira e ó vilán, co pau na man.** (ms10,069r: *D.E.*)

16164. **Dios me dea a nogueira sempre á beira.** (ms10,069r: *D.E.*)

16165. **O que pon a nogueira non espere comer dela.** (ms10,069r: *D.E.*)

16166. **Quen pranta a nogueira non pense coller froito dela.** (ms10,069r: *D.E.*)

NOMBRES

16167. **Cada home ten o seu nome.** [4873] (ms16 e ms10,028r: *D.E.*)

16168. **Nin bo Xan nin bo Pedro, nin bo lameiro por riba do rego.** [4874] (mc e ms16: A.I.)

Var.: *Non hai bon Pedro nin bon burro negro, nin bon prado riba do rego.* (ms16: Pacios-Neira de Jusá)

Los prados son las tierras más estimadas por los labradores, sobre todo los que tienen riego (lameiros).

16169. **Nin bon Xan nin bon Pedro, nin boi morto por riba do rego.** [4875] (mc e ms16: R. Caruncho, *Diario de Avisos*)

Los prados son las tierras más estimadas por los campesinos, sobre todo los que tienen riego.

16170. **Non hai home sin nome nin nome sin renome.** [4876] (ms16 e ms10,029r: *D.E.*)

16171. **Non hai millor home que o que responde ó nome.** [4877] (ms16 e ms10,029r: *D.E.*)

16172. **O bo nome val máis que toda a riqueza pra un home.** [4878] (ms10,069r: *D.E.*)

16173. **O nome dura máis que o home.** [4879] (ms10,069r: *D.E.*)

16174. **O nome vai sempre diante do home.** [4880] (ms10,069r: *D.E.*)

16175. **Os nombres bonitos reclaman as personas guapas.** (ms: F.V.S.)

16176. **Pouco gana o home que fía no nome.** [4881] (ms16 e ms10,029v: *D.E.*)

16177. **Quen fía do nome, non sabe do home.** [4882] (mc e ms16: Buciños / ms4: F.V.S. / ms15,42: Lugo)

No siempre corresponden las cualidades morales o físicas de una persona, al nombre que lleva. (ms15,42)

NOTICIAS

16178. **A boa nova sempre chega á súa hora; e a mala, ó erguerse da cama.** (ms10,070r: *D.E.*)

16179. **As malas novas andan máis légoas que as boas.** (ms10,070r: *D.E.*)

16180. **As malas novas sempre son certas.** (ms10,070r: *D.E.*)

16181. **Deitareime e dormirei; boas novas toparei.** (ms10,070r: *D.E.*)

16182. **Por saber noticias non vos apuredes: elas serán vellas i vós as sabredes.** [4883] (ms8,19r: Orense)

16183. **Que tarden as malas novas, que anque tarde, virán á súa hora.** (ms10,070r: *D.E.*)

MALAS NOTICIAS

16184. **A mala nova axiña chega.** [4884] (ms16 e ms10,036r: *D.E.*)

(es) *Malas nuevas, presto llegan.* (R. Marín)

16185. **A mala nova sempre é certa.** [4885] (ms16 e ms10,036r: *D.E.*)

(es) *La mala nueva siempre es cieta.* (R. Marín) / *Las malas noticias siempre salen ciertas.* (M. Kleiser)

16186. **As malas noticias chegan axiña.** (ms16: Lugo)

(es) *Las malas noticias llegan a prisa.* (R. Marín)

[4872] O orixinal di: *Po la noite todos os jatos son pardos.*
[4873] En ms10 s.v. *Hombre*.
[4874] V. tamén *Agrícolas* (*Generales*).
[4875] ms: *Nin bon Xan, nin bo Pedro*.
[4876] En ms10 s.v. *Hombre*.
[4877] En ms10 s.v. *Hombre*.
[4878] En ms10 s.v. *Nombre*.
[4879] En ms10 s.v. *Nombre*.
[4880] En ms10 s.v. *Nombre*.
[4881] En ms10 s.v. *Hombre*.
[4882] ms16: *fía no nome*.
[4883] O orixinal di: *Por saber noticias non vos apuredes: elas serán vellas y vos a sabredes.* / V. *De novedás non vos curedes: faranse vellas e xa as sabredes* en *Novedades*.
[4884] En ms10 s.v. *Malo*.
[4885] En ms10 s.v. *Malo*.

NOVEDADES

16187. **A escoba, mentras é nova, barre que rabea.** [4886] (mc / ms4: F.V.S.)
Var.: *A escoba nova sempre barre ben.* / *A basoira nova barre ben todo o que atopa.* (ms16: *D.E.*)
Como *A basoira, cando é nova...*

16188. **A xesta, de nova, barre ben.** (ms-SA: seminarista anónimo: Louro, Muros, C)

16189. **Cada día que amañece cousas novas amañecen.** (ms16: *D.E.*)

16190. **Cada día que amañece novas cousas acontecen.** [4887] (ms16 e ms10,005r: *D.E.*)
(es) *Cada día que amanece, cosas nuevas amanecen.* (Correas)

16191. **Cada día se ven máis cousas novas que asemellan vellas.** (ms16: *D.E.*)

16192. **De novedás non vos curedes: faranse vellas e xa as sabredes.** [4888] (ms4 e ms16: J.P.)

16193. **Escobiña nova barre ben.** (mc / ms4: F.V.S.)
(pt) *Vassoura nova, sempre varre bem.* (Chaves) (es) *Escoba nueva, bien barre.* (R. Marín)

16194. **Funche moza e funche vella e nunca din tanto á canela.** (ms21,16v: Bermés)

16195. **Miña cousiña nova, tres días no peneiriño.** (mc: M.V. / ms16: *R. Fisterrán*)

16196. **Miña piñeiriña nova: tres días na espeteira e dispois pola borralleira.** (ms15,44: Chantada)

16197. **Moza fun e vella son e nunca tal me pasou.** (ms16: *D.E.*)
(es) *Vieja soy y moza fui; nunca en tales angarillones me vi.* (H. Núñez)

16198. **O novo agrada i-o vello enfada.** (ms16: Lugo)
(es) *Lo viejo enfada y lo nuevo agrada.* (R. Marín)

16199. **Xesta nova barre ben.** (ms: Muros / ms16: Ramón Artaza)

NOVIOS

16200. **Cama de noivos dura como croios.** (ms16: *D.E.*)
(es) *Cama de novio, dura y sin hoyo.* (Correas)

16201. **De bos e millores véñanlle á miña filla rondadores.** (ms16: *D.E.*)
(es) *De buenos y de mejores, a mi hija vengan demandadores.* (R. Marín)

16202. **En maio o pote ferve, a súa filla non vén; no pasadoiro da horta algún galán lla detén.** (ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar de Galicia)

16203. **Tiña un novio a Serafina, si llo mandaran da China.** (ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar da provincia de Lugo)

NUBES.

V. tamén *Agrícolas* (*Meteorológicos*), *Pronósticos atmosféricos*, *Tiempo*.

ARREBOLES

16204. **Arreboles a Aragón, á noite con auga son.** [4889] (mc e ms16: Tuiriz, Monforte / ms4: F.V.S.)
(es) *Arreboles de Aragón, a la noche con agua son.* (Correas)

16205. **Arreboles a Castilla, vellas á cociña.** (mc e ms16: Buciños / ms4: F.V.S.)
(es) *Arreboles en Castilla, viejas a la cocina.* [4890] (Sbarbi)
Porque indican mal tiempo.

16206. **Arreboles a Portugal, á mañán sol serán.** [4891] (mc / ms4: F.V.S. / ms16 / ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar da provincia de Lugo)
(es) *Arreboles de Portugal, a la mañana sol serán.* (Sbarbi)

16207. **Arreboles a todos cabos, tempo dos diablos.** (ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar da provincia de Lugo)

16208. **Arreboles ao sol posto, meu caperuciño andará enxoito.** (mc e ms16: R. Marín)
(pt) *Arrebois ao anoitecer, água ou vento ao amanhecer.* (Chaves) (es) *Arreboles al ocaso, a la mañana el cielo raso.* (R. Marín) / *Arreboles al ocaso, a la mañana sol claro.* (Id.)
Lo contrario lo pronostica el port.

16209. **Arreboles de Castilla, vellas á cociña.** (ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar da provincia de Lugo)

16210. **Arreboles de sol posto é señal de tempo enxoito; arreboles de sol**

[4886] ms e ms4: *mentres qu'é nova*.
[4887] En ms10 s.v. *Día*.
[4888] V. *Por saber noticias non vos apuredes: elas serán vellas y vós as sabredes* en *Noticias*. / ms4: *farán vellas*.

[4889] mc: *con auga non*.
[4890] ms16: *a Castilla*.
[4891] ms, ms4 e ms-LU: *a mañá*.

levantado, é señal de tempo mollado. [4892] (mc e ms16: J.A.P.)

(pt) *Arrebois de manhã, trazem água à noite, arrebois à noite, sol de manhã.* (Chaves) (es) *Arreboles al ocaso, a la mañana el cielo raso.* (Gella) / *Arreboles a la oración, a la mañana soles son; arreboles por la mañana, por la tarde son agua.* (Id.) / *Arreboles de la mañana, a la noche son agua; arreboles de la noche, a la mañana soles.* (Id.) (ct) *Arrebòls de nit, sòl pel matí.* (Gella) / *Arrebòls pel matí, a la nit aigua ací.* (Id.)

16211. **Arreboles de todos cabos, tempo dos diablos.** [4893] (mc e ms16: Tuiriz, Monforte / ms4: F.V.S.)

(es) *Arreboles en todos cabos, tiempo de los diablos.* (Correas) (ct) *Arrebòls per totes parts, temps endoblats.* (Alberola) / *Arrebòls a tot cap, temps endiablat.* (Id.)

16212. **Arreboles ó oriente, auga ó amanecente.** (ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar da provincia de Lugo)

16213. **Arreboles ó oriente, augas ó amaneciente.** [4894] (mc / ms4: F.V.S. / ms16: Lugo)

(es) *Arreboles al oriente, agua amaneciente.* (Sbarbi) (ct) *Arrebols d'orient, aigua amaneixent.* (Gella)

16214. **Arreboles ó sol posto, mañá andarás enxoito.** [4895] (mc: U.C. Cuartilla 15 / ms16: U.C.)

Var.: *Arreboles de sol posto son señal de tempo enxoito.* (S. Mateo)

(es) *Arreboles al sol puesto, señal de tiempo seco.* (Gella)

Observa R. Marín que este refrán y sus análogos tienen un precedente en el *Evangelio de San Mateo*, XVI, 2.3.

16215. **Arreboles ó sol posto, meu caperuciño andará enxoito.** [4896] (mc: G.P. / ms16: R. Marín)

(pt) Lo contrario pronostica el portugués: *Arrebois ao anoitecer, agua ou vento ao amanhecer* (Chaves). (es) *Arreboles al ocaso, a la mañana el cielo raso.* (R. Marín) / *Arreboles al ocaso, a la mañana sol claro.* (R. Marín)

16216. **Arreboles pora tarde, á mañá aire.** (ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar da provincia de Lugo)

16217. **Está rubio pra Monforte, colle a capa e o capote.** [4897] (mc, ms e ms16: Tuiriz, Monforte)

16218. **Nubes rubias e sol posto: pastorciño, virás enxoito.** (ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar de Galicia)

16219. **Ponse rubio hacia Chantada, colle os bois e vai á arada.** (mc e ms16: Tuiriz, Monforte)

16220. **Roibeces ó sol posto, mañá andarase enxuito.** (ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar da provincia de Lugo)

16221. **Roibo pra Lugo, auga no puño.** (mc e ms16: Prov. de la Coruña-F.V.S.)

16222. **Roibos de Villalba, ou vento ou auga; roibos do mar, bon tempo.** (ms-LU: Julio Elías Bello Méndez: Terra Cha, LU)

16223. **Roxo ó anoitecer, auga ó amanecer.** (ms15,42: Lugo)

16224. **Rubiáns á terra, vellas baixo da pedra.** (mc e ms16: Corme)

16225. **Rubias ao Miño, vellas ao niño.** (mc e ms16: Sar., Vigo)

16226. **Rubias ao monte, vellas á fonte.** (mc e ms16: Sar)

16227. **Rubias ao nacente, auga de repente.** (mc e ms16: Gella / ms3: A. de la I.)

Var.: *Rubéns ó nacente, auga de repente.* (ms16: Lis Quibén, *Dial.* VIII, p. 491)

(pt) *Ruivas no nascente, chuva de repente.* (Chaves) / *Ruivas no nascente, desapõe os bois e foge sempre.* (Id.) / *Vermelha alvorada vem mal encarada.* (Id.) (es) *Rubias al naciente, lluvia al día siguiente.* (Gella) / *Arreboles al oriente, agua amaneciente.* (Id.) / *Arreboles de la noche, por la mañana son con sole.* (Id.) (ct) *Arrebols d'orient, aigua amaneixent.* (Id.)

16228. **Rubias de cena, bon tempo espera; rubias de mañá, ou vento ou auga.** (mc / ms16: Lugo)

Var.: *Rubián de cena, bon tempo espera; rubián de mañá, ou vento ou auga.* (F.V.S.)

(es) *Arreboles de noche, sol por la mañana.* (Gella) / *Arreboles de la noche, a la mañana soles.* (Id.) / *Arreboles de la noche, por la mañana son con sole.* (Id.) / *Arreboles de la mañana, a la noche son con agua.* (Id.) / Arreboles de mañana, a la tarde agua. (Id.) / *Arreboles de la mañana, a la noche son agua; y arreboles de la noche, a la mañana soles.* (Id.) (ct) *Arrebols de nit, sol pel matí.* (Gella)

[4892] ms e ms4: *do sol posto, do sol levantado*.
[4893] ms4: *a todol'os cabos*.
[4894] ms4: *auga o amanecente*.
[4895] mc: *andrás*.
[4896] ms16: *ao sol posto*.
[4897] mc e ms16: *a Monforte, i-o capote*.

16229. **Rubias e sol nado, meu pegureiro estarás mollado.** (ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar de Galicia)

16230. **Rubias e sol posto, meu pegureiro estarás enxoito.** (ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar de Galicia)

16231. **Rubias nos montes, augas nas fontes.** (mc e ms16: Santiago)

16232. **Rubias ó mar, pon os bois a arar.** (mc e ms16: Loureiro de Cotovad-F.V.S.)

16233. **Rubias ó nascente, apón os bois e vente.** (mc e ms16: Loureiro de Cotovad-F.V.S.)

(pt) *Ruivas no nascente, desapõe os bois e foge sempre.* (Chaves)

16234. **Rubias ó sol nado, pigoreiro andarás mollado; rubias ó sol posto, pigoreiro andarás enxoito.** (mc e ms16: M.V. / ms21,28v: Bermés)

Var.: *Rubias ó sol nado, pigoreiro andarás mollado.* (M.V.)

(pt) *Arrebois de manhã, trazem água à noite; arrebois à noite, sol de manhã.* (Chaves) / *Aurora* (ou *amanha*) *ruiva, ou vento ou chuva.* (Id) (es) *Arreboles al amanecer, agua o viento al anochecer.* (Gella) / *Arreboles al ocaso, a la mañana el sol claro.* (Id.) / *Arreboles al poniente, buen tiempo al día siguiete.* (R. Marín) / *Arreboles al poner, agua al amanecer.* (Id.) / *Arreboles al oscurecer, charquitos al amanecer.* (Id.) / *Rubias al naciente, lluvia al día siguiente.* (Id.) (ct) *Arrebòls de nit, sòl pel matí.* (Alberola) / *Arrebòls pel matí, a la nit, aigua ací.* (Id.)

16235. **Rubiéns pó mar, vellas a traballar.** (ms-SA: José Barreiro Somoza: Santa Mariña de Ribela, A Estrada, PO)

16236. **Rubiéns prá ribeira, vellas á parrumeira.** [4898] (mc e ms16: Santiago / ms-SA: José Barreiro Somoza: Santa Mariña de Ribela, A Estrada, PO)

16237. **Rubio a lau de Meira, arma o caldeiro á goteira.** (ms-LU: seminarista anónimo: Guillar, Outeiro de Rei, LU)

16238. **Rubio ó poniente, sol de repente.** (ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar da provincia de Lugo)

16239. **Rubio por nacente, auga por poniente.** [4899] (mc / ms4: F.V.S. / ms16: Lugo)

16240. **Rubio pra Chantada, vellas á morralla; rubio pra Oseira, vellas á raxeira.** (ms14,18)

16241. **Rubio pra Lugo, tempo seguro; rubio pra Meira, ármalle a caldeira á goteira.** (mc / ms4: F.V.S. / ms16)

Var.: *Rubio a Meira, auga na caldeira.* (ms15,41: Puerto Marín)

En la zona comprendida entre los dos pueblos citados.

16242. **Rubio pra Lugo, tempo seguro; rubio pra Neira, arma a caldeira á goteira.** (ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar da provincia de Lugo)

16243. **Rubio pra Meira, balde á goteira.** (ms-LU: seminarista anónimo: Outeiro de Rei, LU)

16244. **Rubio pra Monforte, vellas tras do pote.** (ms-LU: Jesús Redondo C.: A Barrela, Santiago de Lousada, Carballedo, LU)

16245. **Rubio pra Oseira, vellas á raxeira; rubio pra Monforte, vellas tras do pote.** (ms-LU: seminarista anónimo: Carballedo, LU)

16246. **Rubio pra Useira, vellas á raxeira.** [4900] (ms-LU: Jesús Redondo C.: A Barrela, Santiago de Lousada, Carballedo, LU / ms-LU: seminarista anónimo: Buciños, Carballedo, LU / ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar da provincia de Lugo)

16247. **Rubio pró nacente, auga de repente.** [4901] (ms21,15v: Bermés / ms14,18)

16248. **Rubio pró ponente, vellas ó quente.** (ms21,09r: Bermés)

16249. **Rubio hacia Lugo, sol seguro.** (ms-LU: seminarista anónimo: Pacios, Neira de Xusá, Baralla, LU)

16250. **Rubio hacia Meira, caldeiro á goteira.** (ms-LU: seminarista anónimo: Pacios, Neira de Xusá, Baralla, LU)

16251. **Ruibas á Franqueira, vellas á borralleira.** [4902] (mc e ms16: Sar)

La Franqueira está situada en la parte oriental de la ría de Vigo.

PRONÓSTICOS DE VIENTO

16252. **Ceo caspento, choiva ou vento.** [4903] (ms-SA: Argimiro Pampín Basteiro: Arzúa, C)

16253. **Ceo escamado, vendaval ó rabo.** [4904] (mc e ms16: Gella, Muros, Pontedeume / ms16: *R. Fisterrán* / ms-SA: seminarista anónimo: algún lugar da provincia da Coruña)

[4898] ms-SA: *pa, parromeira*.
[4899] ms16: *nascente*.
[4900] ms-LU (Buciños): e ms-LU (Lugo): *Oseira*.
[4901] ms14,18: *naciente*.
[4902] ms16: *Rubias*.
[4903] O orixinal di: *Ceu cas pento choyba ou vento.*
[4904] ms-SA: *Cielo*.

16254. **Ceo escamento, auga ou vento.** (mc e ms16: Golada-F.V.S.)

Var.: *Ceo escamento, chuvia ou vento.* (ms16: Lis Quibén, *Dialect*. t. VIII, p.488)

(es) *Cielo escamiento, lluvia o viento.* (R. Marín)

16255. **Ceo escamento, ou chuvia ou vento.** (ms-LU: seminarista anónimo: Pontevedra, PO)

16256. **Ceo escamudo, vendaval duro.** (mc e ms16: Ribadeo)

16257. **Ceo escamudo, vendaval seguro.** (mc e ms16: El Ferrol del Caudillo / ms5,135: Puente Ulla)

(es) *Cielo escamudo, vendaval en puño.* (Gella) / *Cielo escamudo, vendabal duro.* (R. Marín, que lo atribuye a Ferrol. (ms19: *Refranero del Mar.* Ferrol; Ribadeo). / *Cielo escamudo, vendabal en puño.* (Gella)

16258. **Ceo escumado, vendaval ó rabo.** (ms-SA: Manuel Barreiro Somoza: Santa Mariña de Ribela, A Estrada, PO)

16259. **Ceo rasgado, vento ou mar picado.** (mc e ms16: Gella, Cayón)

16260. **Ceo enladrillado, vento, auga ou mar picado.** (mc e ms16: Sar., Sada)

(es) *Cielo enladrillado, suelo mojado.* (R. Marín)

16261. **Ceo noblado, vendaval ó rabo.** (ms-SA: Perfecto Esparís Freire: Santa María de Viceso, Brión, C)

16262. **Cielo enmarañento, ou chuvia ou vento.** (ms-SA: seminarista anónimo: San Xoán de Laíño, Dodro, C)

16263. **Mondigo acapelado, nordeste ó rabo.** (mc e ms16: Gella, Foz)

Con niebla o nubes en la cima. El Mondigo es un monte de 583 metros, situado en el ayuntamiento de Ribadeo, no lejos de la costa.

16264. **Nordeste escuro, vendaval seguro.** (ms-SA: seminarista anónimo: Louro, Muros, C)

16265. **Parrascos ó sueste, á mañá sursueste.** [4905] (mc e ms16: Bayona)

Parrascos falta en nuestros Vocabularios y en la comarca de Bayona designa los cirro-cúmulos que los marineros suelen llamar rabos de gallo.

16266. **Si a Curota ves tapar, vai a san Alberte a destellar.** (ms15,11)

16267. **Telarañas polo aire, vento ao mar.** (mc e ms16: M.-*R. de P.*)

[4905] Indica *Pronósticos de viento* no ms.

PRONÓSTICOS GENERALES DE LLUVIA

16268. **Cando a montaña pon o sombreiro, prepárate pró inverno, e si pon capote, chove de cote.** [4906] (mc / ms4: F.V.S. / ms16: Carballedo)

(es) *Cuando la sierra está tocada, en la mano tiene el agua.* (Correas) / *Cuando la sierra vieres tocar, toma la capa y vuélvete al lugar.* (R. Marín)

Se pone el sombrero cuando cubre la niebla la cima; y el capote, cuando cubre la falda.

16269. **Cando á tarde hai no ceo cardaduras de lan, se non chove hoxe, choverá mañán.** (ms16: Lis Quibén, *Dialect*. VIII, p. 488)

(es) *Cielo a corderos, agua a calderos.* (R. Marín) / *Cielo de lana, si no llueve hoy, lloverá mañana.* (R. Marín) / *Cielo a velloncicos, agua a cantaricos.* (R. Marín)

16270. **Cando as estrelas non latexan, logo as nubes gotexan.** (ms15,45v: Fraguas, *Vida Gallega*)

Var.: *Cando as estrelas non lepexan, logo as nubes gotexan.* (ms16: Luís Quibén, *Dialect.* t. VIII, p.488)

Lepexar, no figura en nuestros diccionarios.

16271. **Cando está o ceo caspento, ou agua ou vento.** (ms-SA: Manuel Barreiro Somoza: Santa Mariña de Ribela, A Estrada, PO)

16272. **Cando no ceo hai cardadelas de lan, ou chove hoxe ou mañán.** (ms-SA: José M. Gulías Rivas: Forcarei, PO)

16273. **Cando o ceo está de panza de burro, chove duro.** (mc e ms16: Buciños / ms4: F.V.S.)

(es) *Cielo de panza de burro, agua segura.* (R. Marín)

16274. **Cando o ceu é pedrento, ou chuvia ou vento.** (ms-SA: Manuel Otero González: Divino Salvador de Coiro, Cangas, PO)

16275. **Capelos de lá, se non chove hoxe, chove mañá.** (ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar da provincia de Lugo)

16276. **Ceio lastrado, agro mollado.** [4907] (mc e ms16: M.L. / ms4: C.A. *A Nosa Terra*)

(es) *Cielo empedrado, suelo mojado.* (Gella)

16277. **Ceo apedrado, suelo mollado.** (ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar da provincia de Lugo)

16278. **Ceo empedrado, antes de vintecatro horas mollado.** (ms16: Bermés)

16279. **Ceo empedrado, chao mollado.** (mc e ms16: J.T.)

[4906] ms4: *prepárate pro inverneiro, pon o capote*.
[4907] ms4: *Ceo*.

Var.: *Ceo anublado, suelo mollado.* (ms5,045: Cobas, Cachafeiro-Forcarey) / *Ceo pedreado, agro mollado.* (ms16: Lis Quibén, *Dialect*. t. VIII, p. 488)

(es) *Cielo empedrado, suelo mojado.* (Gella)

16280. **Ceo empedrado, chuvia, vento ou orballo.** (mc e ms16: Gella, localizado en Lira)

(pt) *Céu pedrento, ou chuva ou vento.* (Chaves) (es) *Cielo empedrado, viento, o suelo mojado.* (R. Marín) / *Cielo empedrado, suelo mojado.* (R. Marín)

16281. **Ceo empedrado, o chan mollado.** (ms-SA: seminarista anónimo: Rías Baixas, PO)

16282. **Ceo empedrado, piso mollado.** (ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar da provincia de Lugo)

16283. **Ceo empedrado, queixón baleiro.** (mc / ms4: F.V.S. / ms16: Lugo)

Dicen los comerciantes, porque la lluvia impide la concurrencia de compradores.

16284. **Ceo en penlas de lan, si non chove hoxe, chove mañán.** (ms16: Moreiras, Estrada)

16285. **Ceo enladrillado, chao mollado.** (mc ms16: J.T.)

(es) *Cielo en ladrillado, suelo mojado.* (R. Marín)

Como *ceo lastrado* y *ceo empedrado*.

16286. **Ceo enloitado, tempo mollado.** (mc / ms16: Lugo)

(es) *Cielo de panza de burra, agua segura.* (Gella)

16287. **Ceo escamudo, tempo inseguro.** (ms16: *R. Fisterrán*)

16288. **Ceo pedrento, choiva ou vento.** [4908] (mc: Gella, Cangas. / ms: Sar., Cangas. / ms16: Cangas)

Var.: *Ceo pedrento, ou chuva ou vento.* (ms16: M.-*R. de P.*)

(pt) *Céu pedrento, ou chuva ou vento.* (Chaves) (es) *Cielo empedrado, suelo mojado.* (R. Marín)

16289. **Ceo rizado, tempo mollado.** (mc e ms16: J.T.)

16290. **Ceu apedrado, chan mollado.** (ms-LU: Manuel Portela Balayo)

16291. **Cúbrese o ceo de lan, chove pola mañán.** (ms16: *R. Fisterrán*)

16292. **Chuvia con sol, non cala o fol.** (ms5,135: Estrada, Puente Ulla)

16293. **Ghadillinos de lan, se non cobre, chove mañán.** (ms-SA: José Campos Lourido: Santo Ourente de Entíns, Outes, C)

16294. **Guedellos de lan, ou chove hoxe ou mañán.** [4909] (ms16: Carballo, La Coruña / ms-LU: Jesús Redondo C.: A Barrela, Santiago de Lousada, Carballedo, LU)

16295. **Manelas de la, mañá choverá.** (mc e ms16: Lalín-F.V.S.)

Las nubes en forma de madejas de lana, anuncian lluvia.

16296. **Noveliños de la: se non chove hoxe, chove mañá.** (ms-SA: seminarista anónimo: Terras do Deza, PO)

Falan as nubes.

16297. **Norte escamado, vendaval bravo.** (ms-SA: Francisco Deán Rodríguez: Portosín, Porto do Son, C)

16298. **Noveliños de la: si non chove hoxe, choverá mañá.** (mc e ms16: Palas de Rey-F.V.S.)

(es) *Nieblas a mechones, agua a montones.* (R. Marín)

Como *manelas de la...*

16299. **Nube escarpetada, ós tres días auga.** (ms16: Lis Quibén, *Dialect*. t. VIII, p. 49)

16300. **Nubes barbadas, agua as carretadas.** (mc e ms16: M.-Sangenjo)

16301. **Nubes de panza de burra, auga segura.** (ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar da provincia de Lugo)

16302. **Nubes en san Xoán, auga na man.** (ms16: Lis Quibén, *Dialect*. t. VIII, p. 49)

16303. **Nubes pra baixo, bon refaixo; nubes pra riba, auga encima.** (ms16: Mondoñedo)

16304. **Nubes roxas ó nacente traen choiva de repente.** (mc e ms16: Santiago)

16305. **Nubes roxas ó sol nado, tempo desgobernado.** (ms16: J.T., *Folk. de Sandiás*)

16306. **Nubes escarchadas, grandes riadas.** (ms5,141: Santiago)

PRONÓSTICOS LOCALES DE LLUVIA

16307. **Cand'as nubes corren pra Lugo, auga hast'o puño; e se corren pr'Orense, con auga non pense.** (ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar da provincia de Lugo)

16308. **Cando a Curotiña ten o sombreiro, señal de chuvia.** [4910] (ms-SA: Francisco Ageitos Pérez: Corrubedo, Ribeira, C)

16309. **Cando a Forcadas ten touca, hai agua muita ou pouca.** (ms-SA: Perfecto Lens Fraga: San Vicente de Rial, Val do Dubra, C)

16310. **Cando Barbanza ten touca, auga moita ou pouca.** [4911] (mc: Sar., Noya)

[4908] ms: *chuvia*.

[4909] ms-LU: *la, mañá*.

[4910] O orixinal di: *Cando a curotiña ten o sombreiro señal de chuvia eh.*

Barbanza, cordillera que se prolonga sobre la península que separa las rías de Arosa y Muros / Si si se cubre de nubes, anuncia lluvia. (ms)

16311. **Cando Barbanza ten touca, ou moita chuvia ou pouca.** (ms-SA: Agustín Dosil Maceiras: Ponte Nafonso, Noia, C)

16312. **Cando Monte Louro pon touca, chuvia moita ou pouca.** (ms-SA: seminarista anónimo: Louro, Muros, C)

16313. **Cando no monte do Pindo hai touca, ou moita auga ou pouca.** [4912] (mc, ms4 e ms16: Gella, Lira)

16314. **Cando no Xiabre hai toupa, chuvia pouca ou moita.** (ms-SA: seminarista anónimo: San Xoán de Laíño, Dodro, C)

N.B. *Xiabre* = monte de la provincia de Pontevedra.

16315. **Cando o Barbanza ten touca, auga moita ou pouca.** (mc e ms16: Sar)

Barbanza es la cordillera que se prolonga sobre la península que separa las rías de Arosa y de Muros.

16316. **Cando o Cabado está nublado, venta tempo malo.** [4913] (mc e ms16: Santiago / ms-SA: José Barreiro Somoza: Santa Mariña de Ribela, A Estrada, PO)

16317. **Cando o Farelo pon a monteira, chove anque o ceo non queira.** (mc e ms16: Antas de Ulla)

16318. **Cando o Farelo pon o capelo, meniñas da Ulla poñede o mantelo.** [4914] (mc e ms16: Monterroso / ms4: F.V.S.)

16319. **Cando o Farelo ten sombreiro, os labradores qu'anden con xeito.** (ms-LU: seminarista anónimo: A Golada, A Golada, PO)

16320. **Cando o Mondigo pon o capelo, todas as vellas tembran de medo.** [4915] (mc: F.L. / ms16)

Var.: *Cando o Mondigo pon o capelo, todas as vellas mexan de medo.* (ms4: F.L.)

16321. **Cando o monte Bagude ten carapucha, auga segura.** (ms15,41: Puertomarín)

16322. **Cando o Pico cubre o capelo, homiños da Ulla collede u mantelo.** (ms-SA: Julio Barreiro Fernández: San Miguel de Vilar, Touro, C)

16323. **Cando o Pico Sacro pon touca, auga temos, pouca ou moita.** (ms-SA: Amador Darriba Míguez (13-11-1951))

16324. **Cando o Pico Sagro pon capelo, meniñas do gando levade o mantelo.** (ms-SA: seminarista anónimo: Moreira, A Estrada, PO)

16325. **Cando o Pico Sagro pon o capelo, rapazas da Ulla cubride o mantelo.** [4916] (mc e ms16: M.V.)

16326. **Cando o Pico Sagro pon touca, auga temos, moita ou pouca.** [4917] (mc e ms16: M.V. / ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar da provincia de Lugo / ms18,47r)

Alude al famoso Pico Sacro de Santiago, tan vinculado a las peregrinaciones jacobeas.

16327. **Cando o Pico Sagro pon touca, auga temos, pouca ou moita.** (ms21,29v: Bermés)

16328. **Cando Soteiros** [sic] **ten capa e Sevil capela, corre Maruxa á casa pola capela.** [4918] (ms-LU: Luís Alonso Alonso)

16329. **Cando Xesteiras ten capa e Sevil ten capelo, corre, Maruxiña, corre polo mantelo.** [4919] (mc e ms16: Santiago)

Var.: *Néboa no Xesteiras, chuvia nas eiras.* (ms16: Estrada-Puente Ulla)

16330. **Cando Xesteiras ten capa e Sevil capela, corre Maruxa á casa polo mantelo.** [4920] (ms-SA: Manuel Barreiro Somoza: Santa Mariña de Ribela, A Estrada, PO)

16331. **¿Capelo no Jaján? Chuva na man.** (mc e ms16: M.-*R. de P.*)

16332. **Carapucho no Farelo, auga no pelo.** (mc e ms16: Golada-F.V.S.)

Var.: *Cando ten pucho o Farelo, auga no pelo.* (ms15,28r)

16333. **Corren as nubes pra Foilevar, colle o mallo e vai mallar, e si corren pró Cebreiro, colle a capa i-o sombreiro.** (ms10,049r: Renche, Samos)

[4911] mc: *Canda Barbanza*.

[4912] ms4: *ou moita chuvia ou pouca*; ms16: *monte de Pindo*.

[4913] ms-SA: *anublado*.

[4914] ms e ms4: *pon o seu capelo*; ms16: *do Ulla*.

[4915] En ms4 aparecen recollida-las dúas variantes da seguinte maneira: *mexan* (*ou tembran*).

[4916] ms, ms3 e ms4: *pon capelo*; ms3: *Pico Sacro, d'Ulla*; ms16: *do Ulla*.

[4917] ms-LU: *pon a touca, agua temos muita*; ms18,47r: *pon toroca, augoa temos*.

[4918] Non atopamos ningún topónimo *Soteiros*. Podería ser un erro do informante e referirse ó monte *Xesteiras*, próximo a Cuntis-PO, ou ben a un microtopónimo non recollido nas colecciónes de toponimia que manexamos.

[4919] Nunha segunda clasificación temática, Vázquez Saco incluiu este refrán en *Niebla* (*La niebla y sus pronósticos locales*). / ms16: *Xasteiras*.

[4920] O orixinal di: *Cando sasteiras ten capa e sevil capela corre Maruxa a casa polo mantelo.* / Nunha segunda clasificación temática, Vázquez Saco incluiu este refrán en *Niebla* (*La niebla y sus pronósticos locales*).

Var.: *Corren as nubes pra Foilevar, colle o fouciño e vai segar, e si corren pró Cebreiro, colle a capa i-o sombreiro.*

16334. **Corren as nubes pra Lugo, pon a roupa ó enxugo.** (ms10,049v: O. de Rei)

16335. **¿Corren as nubes pra Lugo? Auga no puño.** (mc e ms16: A.I. / ms21,05r: Bermés)

16336. **¿Corren as nubes pra Meira? Caldeiras á goteira.** [4921] (mc e ms16: Montecubeiro / ms4: F.V.S.)

Var.: *Aire de Meira, caldeir'á goteira.* (M.L.) / *As nubes hacia Meira, pon os baldes á goteira.* (Pol-F.V.S.) / *Aire de Meira, caldeiros á goteira.* (Cuartilla 15)

Montecubeiro está al sur de Meira.

16337. **Corren as nubes pró Cebreiro, colle a capa e o sombreiro.** (ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar do norte da provincia de Lugo)

16338. **Monte Louro con touca, chuvia moita ou pouca.** [4922] (ms-SA: Francisco Deán Rodríguez: Portosín, Porto do Son, C)

16339. **Monte Louro touca, auga moita ou pouca.** [4923] (mc e ms16: Muros)

Var.: *Monte Louro touco, auga pouca ou moita.* (ms: Muros)

El Louro se alza al S.O. de la ensenada de San Francisco, próxima a Muros.

16340. **Negro a Carnota, mete a leña e cerra porta.** (ms-SA: seminarista anónimo: Louro, Muros, C)

16341. **Nubes á Gudiña, vellas á cociña.** (ms: J.T.)

16342. **Nubes no Carrio, auga no barrio.** (mc e ms16: J.P. / ms15,45v: Fraguas en *Vida Gallega*)

PRONÓSTICOS LOCALES DE VIENTO

16343. **Nublada a Armenteira, norte na ribeira.** [4924] (mc: Bueu, Gella)

Var.: *Nubrado a Armenteira, norte na ribeira.* (ms16: Bueu)

Armenteira: nombre de una montaña al sur de Bueu.

16344. **Si u Pico Sagro está coberto de neve, nenas de Lestedo poñer u mantelo.** [4925] (ms-SA: Juan Benito Filloy Rial: Graba, Silleda, PO)

16345. **Si Veredo pon o sombreiro, colle a capa ó hombreiro; e si pon capote, chove de cote.** [4926] (mc e ms16: Carballedo-F.V.S.)

Veredo es el castro Morgadán de aquel municipio. (Carballedo)

NUECES. V. tamén *Agrícolas* (*Generales*), *Hambre. Gastronomía, Huerta, Nogal*.

16346. **A noz e a avelán, tanto se paga a boa com'a san.** (mc e ms16: S.P.P.-*Ultreya*)

16347. **Por san Agustín andan as noces no rolín.** (ms16: A.N.)

16348. **Por san Martiño andan as noces ó arroliño.** [4927] (mc e ms16: M.V. / ms e ms4: M.L.)

16349. **Por san Xusto e san Pastor entra a nos en sabor.** (ms-SA: José Lage Radío: Santa Eulalia de Xil, Meaño, PO)

16350. **Por san Xusto e san Pastor, xa entra a noz en sabor.** [4928] (mc e ms16: Santiago)

16351. **Por santa Tecla abala a nogueira.** (mc e ms16: Lugo)

16352. **Tantas noces en carrela como peros en fanega.** (mc e ms16: Carballedo)

NUERA

16353. **A nora pola sogra cagáronse na porta.** (ms10,069r: *D.E.*)

16354. **A nora rogada é ben recibida na casa.** (ms10,069r: *D.E.*)

16355. **A nora, rogada, e a ola repousada.** (ms10,069r: *D.E.*)

16356. **Acórdate, nora, de que serás sogra.** (ms10,069r: *D.E.*)

16357. **Arremangóuseme a nora e botoume o caldo fóra.** (ms10,069r: *D.E.*)

16358. **Barre a nora o que ve a sogra.** (ms10,069r: *D.E.*)

16359. **Cando fun nora quixen mal á miña sogra, e agora que son sogra quero mal á miña nora.** (ms10,069r: *D.E.*)

16360. **En canto foi nora, nunca tivo boa sogra; e en canto foi sogra, nunca tivo boa nora.** (ms10,069r: *D.E.*)

16361. **Non se acorda a sogra de que foi nora.** (ms10,069r: *D.E.*)

NUEVE

16362. **Ás nove déitate e durme, que ás dez xa durmirás.** (ms10,070r: *D.E.*)

[4921] ms4: *Caldeiros*.
[4922] O orixinal di: *Monte Louro con touca chuvia moita ou poca*.
[4923] mc: *Montelouro touco*.
[4924] mc: *Nublada Armenteira*.
[4925] En vez de *Lestedo* poñía *soutelo*, pero foi correxido por riba.
[4926] ms4: *Si o Veredo*.
[4927] ms4: *â arroliño*.
[4928] ms5,133: *entra a nos*

16363. **Ás nove non é cristiano o que non dorme.** (ms10,070r: *D.E.*)

OBEDIENCIA

16364. **É máis fácil obedecer que mandar.** (ms16: Lugo)

(es) *Obedecer es más fácil que mandar.* (R. Marín)

16365. **O que está á obedencia, non está á súa comenencia.** (mc: M.L.)

Var.: *Quen anda á obediencia, non anda á comenencia.* (ms16: Lugo / ms-LU: Paco de Seoane: Lugo, Lugo, LU) [4929]

16366. **O que ha de obedecer non se ha de repoñer.** (ms10,070r: *D.E.*)

16367. **O que obedece non perece.** [4930] (mc e ms16: Buciños / ms-LU: Paco de Seoane: Buciños, Carballedo, LU)

16368. **O que obedece non se equivoca.** (ms16: Lugo)

(es) *En obedecer no hay engaño.* (R. Marín)

16369. **O que ten que obedecer non se pode nin se debe repoñer.** (ms10,070r: *D.E.*)

16370. **Obedecer os pais, a Dios e o superior, non hai cousa mellor.** [4931] (ms15,21 e ms15,45r: Carballedo)

16371. **Obedencia é cortesía.** (ms10,070r: *D.E.*)

16372. **Onde se ha de obedecer é escusada a cortesía.** (ms10,070r: *D.E.*)

OBESIDAD. V. tamén *Comida, Engordar, Excesos, Gordo, Tragón*.

16373. **A gordura sete faltas disimula.** (ms4: J.T.)

16374. **A moita carne é prós sapos.** (ms: G.P.)

Véase Gumersindo Placer. / Zahiere a los obesos, contra lo que afirman las paremias anteriores.

16375. **Anque andemos rotos, esteamos gordos.** [4932] (ms16 e ms10,026v: *D.E.*)

16376. **Da gordura sai a fermosura.** [4933] (ms / ms16: Lugo)

(pt) *Gordura é formosura.* (Chaves) / *Dáme gordura, dar-te-ei formosura.* (Id.) / *A gordura é capa de defeitos.* (Id.)

16377. **Dáme gordura e dareiche fermosura.** [4934] (ms16 e ms10,001v: *D.E.*)

(es) *Dame gordura, darte he hermosura.* (Correas)

16378. **Engordar pra morrer.** [4935] (ms16 e ms10,012r: *D.E.*)

(es) *Engordar para morir es mal vivir.* (R. Marín)

16379. **Esteamos gordos e andemos rotos.** [4936] (ms16 e ms10,026v: *D.E.*)

16380. **Esteamos gordos que o comer é todo.** (ms16: *D.E.*)

16381. **O que de vello engorda, dúas mocedás ten.** [4937] (ms: Mondoñedo / ms16: *D.E.*)

Var.: *Quen vello engorda, dúas mocedades logra.* (ms16 e ms10,012r: *D.E.*) / *Quen vello engorda, dúas mocedades conta.* (ms16 e ms10,012r: *D.E.*)

16382. **Poderá haber fracos comendo, pero gordos sin comer non pode ser.** [4938] (mc e ms16: Carballino)

(es) *Para la muerte no hay hombre fuerte.* (R. Marín)

OBLIGACIÓN

16383. **Antes é a obligación que a devoción.** (ms16: Lugo)

(es) *Primero es la obligación que la devoción.* (R. Marín)

16384. **Cumprindo como debes non tes por que ter medo.** (ms16: *D.E.*)

16385. **Fai o que debas e non o que queiras.** [4939] (mc e ms16: A.S.A. / ms10,016r: *D.E.*)

Var.: *Has de facer o que debes e non o que queres.* (ms16 e ms10,016r: *D.E.*) [4940] / *Non has facer o que queres senón o que debes.* (ms16: *D.E.*)

(pt) *Faze o que deves fazer, suceda o que suceder.* (Chaves) (es) *Haz lo que debes y no lo que puedas.* (R. Marín)

16386. **Mira ben o que fas e o que teñas que facer.** [4941] (ms: C.A. *A Nosa Terra* / ms16 e ms10,016r: *D.E.* / ms18,33r)

16387. **O que cumpre o seu deber non ten por que temer.** (ms16: Silvarrey)

[4929] ms-LU: *obedencia*.
[4930] ms-LU: *qu'obedece*.
[4931] ms15,45r: *millor*.
[4932] En ms10 s.v. *Gordo*.
[4933] ms: *sale a hermosura*.
[4934] En ms10 s.v. *Dar*.
[4935] En ms10 s.v. *Engordar*.
[4936] En ms10 s.v. *Gordo*.
[4937] ms16: *mocedades*. / Primeira e segunda variante en ms10 s.v. *Engordar*.
[4938] mc: *flacos*.
[4939] Refrán e variantes en ms10 s.v. *Hacer*.
[4940] ms10: *has facer*.
[4941] Nunha segunda clasificación temática, Vázquez Saco incluiu este refrán en *Reflexión*. / Contén a indicación *Prudencia* no ms. / En ms10 s.v. *Hacer*. / ms18,33r: *teñas de facer*.

(es) *Quien hace lo que debe, a nadie teme.* (R. Marín)

16388. **O que fai o que pode, non está obligado a máis.** [4942] (ms8,40v: Trives / ms16: Silvarrey)

Var.: *Quen fai o que pode, non está obrigado a máis.* (ms16: Lugo)

(es) *Quien hace lo que puede, más no debe.* (Correas)

16389. **O que non fai o que debe, fai ó cabo o que non debe.** [4943] (ms16 e ms10,002r: *D.E.*)

16390. **Queira, non queira, a ovella vai á feira.** (ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar da provincia de Lugo)

Situación de fuerza.

16391. **Quen fai o que debe, a naide ofende.** (ms16: Silvarrey)

(es) *Quien hace lo que debe, a nadie ofende.* (R. Marín)

16392. **Quen fai o que pode, fai o que debe.** [4944] (ms16 e ms10,016v: *D.E.*)

(es) *Quien hace lo que puede, hace lo que debe.* (Correas)

16393. **Quen fai o que quer, non fai o que debe.** (ms16: *D.E.*)

16394. **Se queres vivir ben, cumple co teu deber.** [4945] (mc e ms16: Santiago)

OBRAS

16395. **A boa obra o mestre honra.** (ms10,070r: *D.E.*)

16396. **A boa obra que é pedida, xa vai mercada ou ben vendida.** (ms10,070r: *D.E.*)

16397. **As boas obras pagan as boas palabras.** (ms10,070r: *D.E.*)

16398. **As boas obras páganse con outras e, ás vegadas, con outras malas.** (ms10,070r: *D.E.*)

16399. **As obras de cada un logo din quén e.** (ms10,070r: *D.E.*)

16400. **Cada un é xuzgado polos seus feitos.** (ms16: Otero Pimentel)

16401. **Con moitas obras boas, pouco se merece; e con unha mala, todo se desmerece.** (ms10,070r: *D.E.*)

16402. **Moitas veces págase unha obra boa con outra mala.** (ms10,070r: *D.E.*)

16403. **Obra acabada diñeiro agarda (diñeiro quer)** (ms10,070r: *D.E.*)

16404. **Obra comenzada non cha vexa sogra nin cuñada.** (ms10,070r: *D.E.*)

16405. **Obra comenzada xa está cuáseque acabada.** (ms10,070r: *D.E.*)

16406. **Obra de portal, pouco dura se se fai mal.** (ms10,070r: *D.E.*)

16407. **Obra de un, obra de ningún.** (ms10,070r: *D.E.*)

16408. **Obra de vilán: tira-la pedra i-esconde-la man.** [4946] (ms10,070r: *D.E.*)

16409. **Obra empezada, medio rematada.** (ms10,070r: *D.E.*)

16410. **Obra feita diñeiro espera.** (ms10,070r: *D.E.*)

16411. **Obrar moito e falar pouco.** (ms10,071r: *D.E.*)

16412. **Obras falen, palabras calen.** (ms10,070r: *D.E.*)

16413. **Obras feitas, escola de burros.** (ms6,05v: Frai Prudencio, *Paliques* / ms16: Orense)

16414. **Obras son amores, e non palabras doces.** (ms10,070r: *D.E.*)

16415. **Obras son amores.** (ms15,52r / ms16: Lugo / ms10,070r: *D.E.*)

(es) *Obras son amores y no buenas razones.* (M. Kleiser)

16416. **Se queres boas obras, fainas; e se malas, aténdeas.** (ms10,070r: *D.E.*)

16417. **Unha obra boa págase con outra.** (ms10,070r: *D.E.*)

OBREROS. V. tamén *Oficios*.

16418. **Cando o sol retira o rabo, merda pró amo.** [4947] (mc e ms16: Buciños)

Hora en que los jornaleros del campo terminan su trabajo.

16419. **Labor feito, obreiro ó demo.** (ms16: Verín)

16420. **O xornal do obreiro entra pola porta e sai polo fumeiro.** (mc e ms16: J.P.)

Var.: *O diñeiro do obreiro entra pola porta e sai polo fumeiro.* (ms16 e ms10,006v: *D.E.*) [4948]

(pt) *Jornal d'obreiro entra pela porta e sai pelo fumeiro.* (Chaves) (es) *Jornal de*

[4942] Nunha segunda clasificación temática, Vázquez Saco incluiu este refrán en *Voluntad* (*Buena voluntad*).

[4943] En ms10 s.v. *Deber*.

[4944] Nunha segunda clasificación temática, Vázquez Saco incluiu este refrán en *Voluntad* (*Buena voluntad*). / En ms10 s.v. *Hacer* coa indicación *B. voluntad*.

[4945] mc: *Si queres*.

[4946] O orixinal di: *Obra de vilán: tirala pedra i escondela man.*

[4947] ms: *m... pro amo*.

[4948] En ms10 s.v. *Dinero*.

obrero, entra por la puerta, y sale por el humero. (Correas)

Que se lo come y bebe todo y lo gasta en leña para el frío.

16421. **Obreiro en xaneiro, pan te comerá e obra non fará.** (mc: U.C. Cuartilla 9)

16422. **Quen mal fai, obreiro colle.** (ms10,071r: *D.E.*)

16423. **Vai o sol no furado, merda pró amo.** [4949] (mc e ms16: Baralla)

OBSTINACIÓN

16424. **Cantar mal e recuncar non é de aprobar.** (ms16: *D.E.*)

Var.: *Cantar mal e porfiar.* (ms16: Lugo)

(es) *Cantar mal y porfiar no es de alabar.* (R. Marín) / *Cantar mal, e porfiar.* (S.)

16425. **Home porfiado ten o que quere por roncha e por pesado.** [4950] (ms16 e ms10,028v: *D.E.*)

16426. **Morto si, mais non rendido.** [4951] (ms16 e ms10,043v: *D.E.*)

(es) *Muerto, sí, mas no rendido.* (Correas)

16427. **Non convén empeñarse en calquer cousa que non sea de fixo proveitosa.** (ms4: J.P.)

16428. **O que porfía, durme no medio.** [4952] (ms: Pidre-F.V.S. / ms16: Pidre / ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar da provincia de Lugo)

(es) *Quien porfía, alcanza hoy otro día.* (R. Marín) / *Quien porfía, mucho alcanza.* (Sbarbi)

El que la sigue la consigue, salirse con la suya.

16429. **O que torría, dorme no medio.** (ms-LU: seminarista anónimo: Guntín, LU)

16430. **Tira Xan pola vira e, si quebra, tira pola herba.** (ms8,49r: Trives)

OCASIÓN

16431. **A boa ocasión pasa unha vez; a mala, dez.** (ms10,071r: *D.E.*)

16432. **A ocasión abre a porta á tentación.** (ms10,071r: *D.E.*)

16433. **A ocasión chega, chama e foxe.** (ms10,071r: *D.E.*)

16434. **A ocasión fai ó home ladrón.** [4953] (mc: A.N. / ms10,071r: *D.E.*)

(pt) *A ocasião faz o ladrão.* (Chaves) / *O buraco chama o ladrão.* (Id.) (es) *La ocasión hace al ladrón.* (Correas) (ct) *La ocació, es la mare dels lladres; el descuit, el pare.La ocasió es la mare dels lladres: el descuit, el pare.* (Alberola)

16435. **A ocasión non pasa andando senón voando.** (ms10,071r: *D.E.*)

16436. **A ocasión píntana calva.** (ms10,071r: *D.E.*)

16437. **Bo é buscar ocasión pra saber a quén se debe e a quén non.** (ms10,071r: *D.E.*)

16438. **Cando che dan a ovella, colle a corda e vai por ela.** [4954] (mc: A.I. / ms15,01: Carré Aldao)

(pt) *Quando te deren o porquinho, acode logo com o baracinho.* (Chaves) / *Quando te derem a vaca, vem logo com a corda.* (Id.) (es) *Cuando te dieren la oveja, toma la cuerda y vay por ella.* (Correas)

16439. **Cando che dan o anillo, pon o dedillo.** [4955] (mc)

(es) *Cuando te dieren el anillo, para el dedillo.* (Correas)

16440. **Cando che veña a ocasión, déixate de ser pasmón.** [4956] (ms10,071r: *D.E.*)

Var.: *Cando che veña a ocasión, déixate de ser babión.* (ms10,071r: *D.E.*)

16441. **Cando teñas ocasión non te fagas o parvo.** (ms10,071r: *D.E.*)

16442. **De Dios han de estar as cousas, ti a min i-eu ás lousas.** [4957] (mc: Buciños / ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar da provincia de Lugo)

Un hallazgo.

16443. **En canto a sazón non vén, o tempo non pasa.** (ms-LU: Trini Figueiras: San Salvador de Asma, Chantada, LU. Convento Las Córneas)

16444. **Entre o lume e a estopa vén o demo e sopra.** [4958] (mc e ms4: C.A. *A Nosa Terra*)

[4949] ms: *m... pr'ô amo* / Dicen los obreros cuando se trabajaba de sol a sol.

[4950] En ms10 s.v. *Hombre*.

[4951] En ms10 s.v. *Muerte*.

[4952] Contén a indicación *Constancia* no ms. ms e ms16: *dorme*.

[4953] V. *A ocasión fai o ladrón* en *Oportunidad* (*Oportunidad tentadora*).

[4954] V. *Cando o crego dá a ovella, colle a corda e vai por ela* en *Animales domésticos* (*Ovejas*) e *Oportunidad* (*Aprovechar la oportunidad*). / ms3: *coll'a corda*; ms4 e ms15,01: *Cando dan a ovella*.

[4955] V. *Cando che den o anelo, pon o dedo* en *Oportunidad* (*Aprovechar la oportunidad*).

[4956] O orixinal di: *Cando che veña a ocasión, déixate de ser pasmón* (o *babión*)

[4957] O orixinal di: *De Diós han de estar as cousas, ti a min y-eu as lousas.* / ms e ms-LU: *d'estar* / Indica *Ocasión* (*Oportunidades*) no ms.

[4958] mc: *sopla*.

Var.: *O lume ond'a estopa, vén o demo e sóplaa.* (ms4: G.S.A.)

16445. **Entre sebes e paredes catade o que facedes.** (mc: M.L.)

(es) *Ni tras pared ni tras seto digas tu secreto.* (Sbarbi)

16446. **Fuxindo da ocasión non se cai na tentación.** (ms10,071r: *D.E.*)

16447. **Lume xunto a estopa, vén o demo e sopra.** [4959] (ms-SA: Antonio Torreira Torreira: San Fins de Freixeiro, Santa Comba, C / ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar da provincia de Lugo)

16448. **Maceiras á horta, rapaces á porta.** [4960] (mc: U.C. Cuartilla 16)

16449. **Maceiras na horta, rapaces á porta.** (ms18,48r: cuartilla nº 16)

16450. **Mentras tempo non vén, sazón non pasa.** [4961] (mc: M.V. / ms21,29r: Bermés / ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar da provincia de Lugo / R. Celso Rodríguez Rodríguez)

16451. **No inverno dícese: "Cando sea vran, farei unha capa", e ó vir o vran: "Estírate perna, que capa nin que m[erda]".** [4962] (mc: Monforte)

16452. **Nos niños do ano pasado non está o paxaro este ano.** [4963] (mc: Santiago)

16453. **Nos niños do ano pasado non hai esti'ano paxaro.** (ms-SA: Manuel Barreiro Somoza: Santa Mariña de Ribela, A Estrada, PO)

16454. **Nos niños do ano pasado non hai paxaros esti'ano.** [4964] (ms21,17r: Bermés / ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar da provincia de Lugo)

16455. **Nos nius do ano pasado non hai paxaros ogano.** [4965] (mc e ms11,49: Fonsagrada-F.V.S.)

(es) *En los nidos de antaño, no hay pájaros hogaño.* (Sbarbi)

Recomienda no se dejen las oportunidades por temor a no hallarlas cuando se las vaya a buscar. (Sbarbi)

16456. **O lume ó pé da estopa, vén u demo e sopla.** (ms-SA: Héctor Blanco Tato: Cereo, Coristanco, C (5º curso))

16457. **Ó lume ond'a estopa o demo lle sopla.** (ms21,15r: Bermés)

16458. **O lume ond'a estopa, vén o demo e sopla.** [4966] (ms-LU: Dous seminaristas anónimos: algún lugar da provincia de Lugo / ms18,74r: A.S.A.)

16459. **O lume onda'stopa, o demo ll'asopla.** (ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar da provincia de Lugo)

16460. **O lume xunt'a estopa, vén o demo e sopla.** (ms-LU: seminarista anónimo: Guillar, Outeiro de Rei, LU)

16461. **O llanto, sobre o difunto.** [4967] (mc: Tuiriz)

(es) *El llanto, sobre el difunto.* (R. Marín)

Las cosas se han de hacer a su tiempo y oportunamente.

16462. **Ós niños do ano pasado non vaias ós ovos ogano.** [4968] (mc: Santiago)

16463. **Os pararraios son pra cando trona.** (ms: Carballedo)

16464. **¿Pra cando son os pararraios senón pra cando trona?** [4969] (mc / ms4: F.V.S.)

16465. **Quen da ocasión non se sabe aproveitar, non se ten de qué queixar.** (ms10,071r: *D.E.*)

16466. **Quen quita a ocasión quita o pecado.** (ms10,071r: *D.E.*)

16467. **Quen torna a ocasión, torna a tentación.** (ms10,071r: *D.E.*)

16468. **Roupa lavada polo sol agarda.** [4970] (mc: M.V. / ms21,28v: Bermés)

(es) *Ropa lavada, sol aguarda.* (R. Marín)

16469. **Tanto se perde polo moito como polo pouco.** (mc: Villamor-Coruña)

16470. **Tempo e sazón teñen as cousas, e cencia si han de ser proveitosas.** (ms4: J.P.)

HUIR DE LA OCASIÓN

16471. **Quen non queira cas á porta, que mate a cadela.** (mc e ms16: *Terra de Melide*)

OCIO. V. tamén *Ociosidad, Pereza y ociosidad.*

EFECTOS DEL OCIO

16472. **A pedra parada musgo cría.** (mc e ms16: C.A.)

[4959] ms-LU: *xunt-a*.
[4960] ms4: *na horta*.
[4961] ms-LU e ms21,29r: *Mentres*. / Indica *Ocasión* (*Oportunidades*) no ms.
[4962] ms: *que capa nin m....*
[4963] Indica *Ocasión* (*Oportunidad*) no ms.
[4964] O orixinal di: *Nos niños do ano pasado non hay paxaros estiano.*
[4965] Indica *Ocasión* (*Oportunidades*) no ms.
[4966] ms-LU: *donda estopa, asopra*; ms18,74r: *sóplaa*.
[4967] Indica *Ocasión* (*Oportunidad*) no ms.
[4968] O orixinal di: *Os niños do ano pasado non vayas os ovos ogano.* / Indica *Oportunidad* (*Ocasión*) no ms.
[4969] O orixinal di:*¿Pra cando son os pararrayos senón pra cando trona?* / Indica *Ocasión* (*Oportunidad*) no ms.
[4970] Indica *Oportunidad* (*Ocasión*) no ms.

16473. **Augha parada non move moíño.** [4971] (ms-SA: José Porto Buceta: Portas, PO)

16474. **Barco parado non gana frete.** (ms16: *D.E.*)

(es) *Barco amarrado no gana flete.* (R. Marín)

16475. **Besta parada non fai xornada.** [4972] (mc e ms16: M.V. / ms21,20v: Bermés / ms-SA: José María García Vázquez: Dodro, C (10-11-51))

(es) *Bestia parada, su pienso no gana.* (R. Marín) / *Bestia en la cuadra, come y no gana.* (Id.)

Contra la pereza.

16476. **Cando o novo non traballa, o vello dorme nas pallas.** [4973] (ms-SA: José M. Gulías Rivas: Forcarei, PO)

16477. **Con augas paradas non moen os muíños.** [4974] (ms4, mc e ms16: *Vida Gallega*)

(pt) *Águas passadas não moem moinhos.* (Chaves) / *Con aguas passadas nao moen moinhos.* (Chaves)

Recomienda la actividad y el trabajo.

16478. **En esta terra cuca o que non traballa non manduca.** (ms21,05v: Bermés)

16479. **En esta terra negruca o que non traballa non maduca.** [4975] (mc e ms16: Santiago)

16480. **En esta vida caduca, o que non come manduca.** (ms-LU: seminarista anónimo: Paradela, LU)

16481. **Esta vida é unha cuca: o que non traballa non manduca.** [4976] (ms8,52r: Meda)

Var.: *Nesta terra cuca, o que non traballa non manduca.* (ms16: Sober) / *Nesta terra terruca, o que non traballa non manduca.* (ms16: Buciños / ms-LU: seminarista anónimo: Buciños, Carballedo, LU)

16482. **Home que non traballa, de vello dorme na palla.** (ms-SA: Manuel Barrós Fachal)

16483. **Home sentado non fai bon mandado.** [4977] (mc: A.S.A. / ms: A.I. / ms16: *D.E.* / ms21,04r: Bermés)

Var.: *O home sentado non fai bo mandado.* (ms4: A.I. / A.S.A.)

(es) *Hombre sentado, no gana un cornado.* (R. Marín)

16484. **Home sentado non fai mandado.** (ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar de Galicia (galego occidental))

16485. **Mocedá viciosa, vellez traballosa.** (ms: Meilán)

Var.: *Mocedá ociosa, vellez traballosa.* (ms16: Lugo)

(pt) *Mocidade ociosa, velhice vergonhosa.* (Chaves) / *Mocidade ociosa, não faz velhice contente.* (Id.) (es) *A mocedad ociosa, vejez trabajosa.* (ms: Sbarbi / ms16: Z.)

16486. **Mocedad viciosa, vellez traballosa.** (ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar da provincia de Lugo)

16487. **Na terra da miña muller á quen non traballa non lle dan de comer.** (mc e ms16: Santiago)

(es) *En la tierra de Maladura, quien no trabaja no manduca.* (Correas)

16488. **Na terra daquel home o que non traballa non come.** (mc: A.I. / ms16: Sesto)

Var.: Como: *En esta terra terruca...*

(pt) *Em casa deste home quem não trabalha não come.* (Chaves) (es) *En la tierra de mala duca, quien no trabaja no manduca.* (R. Marín)

16489. **Na terra de meu amo o que non traballa non come.** (ms-SA: Jacinto Collazo Gantes: Erboedo, A Laracha, C)

16490. **Na terra do home, o que non traballa non come.** (ms-SA: Jesús Tanoira Figueira: Setecoros, Valga, PO / Manuel Fernández Ferro)

16491. **Na terra do meu home, o que non-o ten non-o come.** (ms21,11r: Bermés)

16492. **Na terra do meu home, o que non traballa non come.** (ms-LU: L. Alonso Alonso / J. Ballesteros Alonso / ms-SA: seminarista anónimo: algún lugar de Galicia)

16493. **Na terra do meu home, quen non traballa non come.** (ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar da provincia de Lugo)

16494. **Na terra do pobre quen non traballa non come.** [4978] (mc e ms16: Santiago)

16495. **Nesta vida caduca o que non traballa non manduca.** [4979] (ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar da provincia de Lugo)

16496. **O que de mozo non traballa, de vello dorme na palla.** (ms-SA: Juan Benito Filloy Rial:

[4971] O orixinal di: *Auja parada non move moiño.*

[4972] ms-SA: *Besta que parada* / ms3 e ms-SA: *jornada*.

[4973] O orixinal di: *Cando a nobo non traballa o bello dorme nas pallas.*

[4974] ms4: *non moen*; mc: *aguas, moven*. / V. *Auga pasada non moe muíño* en *Pasado*.

[4975] V. *En esta terra terruca, o que non traballa non manduca* en *Trabajo*.

[4976] ms16: *mui cuca*.

[4977] ms21,04r: *bo mandado*.

[4978] ms16: *probe*.

[4979] O orixinal di: *N'esta vida caduca e que non traballa non manduca.*

Graba, Silleda, PO / ms-SA: Valentín González Gil: Soutelo de Montes, Forcarei, PO / ms-SA: Jesús García Villasenín: Niveiro, Val do Dubra, C)

16497. **O que de novo non traballa, de vello dorme na palla.** (ms16: Óutara, P. de Brollón / ms18,64r: Vivero)

(es) *Quien de joven no trabaja, de viejo muere en la paja.* (R. Marín)

16498. **O que mira prás estrelas moito pode aprender delas, pero o que prás estrelas mira, non traerá moi farta a barriga.** (ms15,13)

16499. **O que non cuca non manduca.** (ms16: Santiago)

16500. **O que non traballa non manduca.** (mc e ms16: M.L.)

(pt) *Quem não trabalha não come.* (Chaves) (es) *Quien no trabaja que no coma ni se vista con buena ropa.* (R. Marín) / *Quien no trabaja y no tiene renta ¿de qué se sustenta? Porque el aire no alimenta.* (Id.) (ct) *Qui no treballa, que no menge, ni vaja mudat el dumenge.* (Alberola)

Lo mismo dice la canción del pueblo: *O meu home veu das Indias / e tróuxome unha navalla / con un letreiro que di: / Si queres comer traballa*.

16501. **Quen espera a man allea, mal xanta e pior cea.** (ms16: *D.E.*)

(es) *Quien a mano ajena espera, mal yanta y peor cena.* (H. Núñez)

16502. **Quen moito dorme, o seu e o axeno perde.** (ms-SA: José M. Gulías Rivas: Forcarei, PO)

16503. **Quen moito folga pouco medra.** [4980] (ms16 e ms10,022v: *D.E.*)

(es) *Quien huelga no medra.* (Z.)

16504. **Quen non traballa non ten migalla.** [4981] (mc: A.I.)

Var.: *Quen non traballa non ten nin migalla.* (mc: A.S.A. / ms21,07r: Bermés) / *Quen non traballa non ten mingalla.* (ms15,01: Eugenio Carré Aldao. *Literatura Gallega* 2ª edición, 1911) / *O que non traballa non ten migalla.* (ms16: Pidre)

(pt) *Quem não trabalha não come.* (Chaves) (es) *Quien no trabaja, no come.* (R. Marín)

16505. **Se non queres traballare, moita fame tes que pasare.** (ms-SA: Celestino López López: Brai, San Vicenzo de Curtis, Vilasantar, C)

16506. **Xente parada non gana nada.** (ms16: Lugo)

(es) *Gente parada no gana nada.* (R.P.)

ENCOMIO DEL OCIO

16507. **A boa vida bon cabalo cría.** [4982] (ms-LU: seminarista anónimo: Santa Euxea de Asma, Chantada, LU / ms-LU: seminarista anónimo: Buciños, Carballedo, LU)

16508. **A boa vida bon cabalo (che) cría.** (ms-LU: seminarista anónimo: San Martiño de Mato, Taboada, LU)

16509. **A boa vida engurras tira.** (ms16: Lugo)

(es) *Buena vida, agurras tira.* (Correas)

16510. **Come e folga e terás vida boa.** (ms16: *D.E.*)

(es) *Come y huelga y tendrás vida buena.* (Correas)

16511. **O que anda de verbenas non ten penas.** (ms-SA: seminarista anónimo: algún lugar de Galicia)

OCIO Y VICIOS

16512. **A ociosidade é a nai de tódolos vicios.** [4983] (mc e ms16: C.A.)

(pt) *A ociosidade é mãe de todos os vícios.* (Chaves) (es) *La ociosidad es madre de todos los vicios.* (R. Marín) (ct) *La ociositat es mare de tots los vicis.* (Alberola)

16513. **Boa vida pai e nai olvida.** (ms16)

(es) *Buena vida, padre y madre olvida.* (Correas)

16514. **O moito dormir é un vicio.** (ms8,64r: Silvarrey)

REPROBACIÓN DEL OCIO. V. tamén *Trabajo*.

16515. **Comer ben sin traballar non che era mal oficio.** (mc e ms16: Santiago)

Var.: *Comer ben sin traballar non é bon oficio.* (mc e ms16: Santiago)

16516. **Nin comer sin traballar nin traballar sin comer.** (ms16: Lugo)

(es) *El trabajar sin comer y el trabajar sin comer, son dos cosas que deben desaparecer.* (R. Marín)

16517. **O que non sementa o pan non ten dreito a comelo.** (ms16: Sober)

16518. **O que non traballa que non coma.** (ms16: Lugo)

(es) *Una ley vino de Roma, que quien no trabaja, no coma.* (R.P.)

OCIOSIDAD. V. tamén *Pereza y ociosidad, Ocio*.

[4980] En ms10 s.v. *Holgar*.

[4981] ms4: *non ten nimigalla*.

[4982] ms-LU (Buciños): *bo cabalo*.

[4983] Nunha segunda clasificación temática, Vázquez Saco incluiu este refrán en *Ociosidad*. / ms16: *ociosidá*.

16519. **A xente ociosa tenta o demo.** (mc / ms16: Lugo)

16520. **Con proveitos solo vén o que folgando se mantén.** (mc e ms16: J.P.)

16521. **O de comer e non traballar en algo ha de vir a parar.** [4984] (mc e ms16: Otero de Rey)

16522. **O demo, cando non ten que facer, co rabo espanta as moscas.** [4985] (ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar da provincia de Lugo)

16523. **O demo, cando non ten que facer, co rabo torna das moscas.** (mc e ms16: S.Victorio de R. de Miño)

(es) *Cuando el diablo no tiene que hacer, con el rabo caza moscas.* (Sbarbi)

16524. **O lecer fai culleres.** (mc e ms16: Santiago)

16525. **Ó que a cama lle gusta, nunca a vida busca.** (mc e ms16: Santiago)

16526. **O que de vello se ten que agarrar ó traballo, de novo pasou a vida folgando.** [4986] (ms8,66: Silvarrey)

16527. **O que no ten que facer, manga a macheta.** [4987] (ms8,75r: Silvarrey)

16528. **O que non ten que facer, co rabo mata as moscas.** (mc e ms16: Buciños)

(pt) *Quem não tem que fazer, abre o cú e colhe moscas.* (Chaves)

16529. **O que non ten que facer, compr'onha casa e vólvia vender.** (ms-LU: Jesús Redondo C.: algún lugar do sur da provincia de Lugo)

Var.: *O que non ten que facer, compr'onha cabra e vólvia vender.*

16530. **O que non ten que facer, compra unha cabra e vólvea a vender.** (ms15,24r: Silvarrey / ms-LU: Jesús Redondo C.: algún lugar do sur da provincia de Lugo)

16531. **O que non ten que facer, éspese e véstese.** (ms8,67v: Meda)

16532. **O que non ten que facer, sacha os nabos i-o alcazer.** (ms-LU: seminarista anónimo: Camporramiro, Chantada, LU)

Alcacer (ferraia).

16533. **O que non ten que facer, seus nabos sacha antes de nacer.** (mc e ms16: M.V.)

Var.: *O que non ten que facer, seus nabos sacha.* (mc: M.V. / ms16: Carballedo / ms-SA: Jesús González Castro: Santa Minia de Brión, C / A. Darriba Míguez) / *O que non ten que facer, sacha os seus nabos antes de nacer.* (M.V.)

(es) *Quien llega tarde a la carnicería, no come carne en todo el día.* (R. Marín) / *Quien tarde va al templo, llega a la misa después del Evangelio.* (R. Marín)

16534. **O que non ten que facer, seus nabos sacha i-o alcacer.** (mc e ms16: Santiago)

16535. **O que non ten que facer, vai sachar os nabos antes de nacer.** (ms21,04r: Bermés)

16536. **O que non ten que facer, dedícase a dar auga por un canado.** [4988] (ms8,74v: La Cañiza)

16537. **O tempo fai culleres.** (mc e ms16: Buciños / ms: M.V. / ms4: V.R. y A.R. / ms21,22r: Bermés)

Var.: *O vagar fai culleres.* (mc: Buciños-F.V.S. / ms16: Lugo / ms-SA: Serafín Caamaño Cernadas: Esteiro, Muros, C)

(es) *El vagar hace cucharas.* (R. Marín) / *El ocio es jaulero y cucharero.* (R. Marín)

Alude a las cien cosillas que por matar el tiempo hacen los campesinos. Lo dicen en Extremadura. (R. Marín)

16538. **O vagar fai culleres, i-o que non ten que facer, sacha o alcacer.** (mc: Pidre / ms16: Santiago)

16539. **O xeito fai culleres.** (mc e ms16: Santiago)

16540. **Obra dun día, estada dun ano.** (ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar da provincia de Lugo)

16541. **Quen non ten que facer, seus nabos sacha.** (ms18,50r: *Ultreya*, Emilio Álvarez Jiménez)

Var.: *Quen non ten que facer, sach'os nabos antes de nacer.* (ms18,50r: *Ultreya*, Emilio Álvarez Jiménez)

ODRE

16542. **A odre valeiro chámolle coiro.** (ms10,071r: *D.E.*)

16543. **Fol sacudido non entra no muiño.** (ms10,22v: *D.E.*)

16544. **Odre de bo viño dura pouquiño.** (ms10,071r: *D.E.*)

16545. **Odre de bo viño, cabalo saltador e home rifador nunca dura moito co seu señor.** (ms10,071r: *D.E.*)

16546. **Odre sin viño non fai amigo.** (ms10,071r: *D.E.*)

OFENSAS

[4984] V. *O que non traballa que non coma* en *Ocio* (*Reprobación del ocio*). / ms15,22: *che ha de*; ms16: *ha vir*.

[4985] O orixinal di: *O Demo cando non ten que facer co rabo espanta a moscas.*

[4986] Indica *Ociosidad*.

[4987] Indica *Ociosidad*.

[4988] O orixinal di: *O que non ten facer, dedícase a dar auga por un canado.*

16547. **A mala chaga sana i-a mala palabra mata.** (ms16: Lugo)

(es) *La mala llaga sana y no la de palabra.* (Correas)

16548. **A palabras lixeiras, orellas pechas.** (mc / ms16: Lugo)

(pt) *A palavras loucas, orelhas moucas.* (Chaves) (es) *A palabras locas, orejas sordas.* (Correas)

16549. **A palabras necias, oídos xordos.** (ms16: Silvarrey)

(es) *A palabras gordas, orejas sordas.* (R. Marín)

16550. **A palabras vanas oídos sordos.** (ms-SA: José M. Gulías Rivas: Forcarei, PO)

16551. **A quen fere ca boca, curar con ela lle toca.** (ms5,027: Ortigueira)

16552. **A sátira, por fina que seña, sempre leva consigo a ofensa.** [4989] (mc: C.G.)

16553. **Ás palabras feas, oídos sordos.** (ms-SA: Andrés Rodríguez Arjomil: Vimianzo, Vimianzo, C)

16554. **Cando un mal fala, todas as silveiras teñen oídos.** [4990] (ms5,027 e ms16: Gestoso, Coruña)

16555. **Cousa mal dita non aquece.** (ms16: *D.E.*)

16556. **Non ofende quen quer senón quen pode.** (ms16: Sarria)

(es) *No ofende quien quiere, sino quien puede.* (R. Marín)

16557. **O que dice o que quere, oi o que non quere.** (ms-LU: seminarista anónimo: Buciños, Carballedo, LU)

16558. **O que di o que non debe, oi o que non quere.** [4991] (ms-LU: seminarista anónimo: Melide, C)

16559. **O que fala mal de todos, de todos é mal falado.** (ms5,027: Miño)

16560. **O que fala o que quere, oye o que non lle convén.** (ms21,13r: Bermés)

16561. **O que fala o que quer, oi o que non lle convén.** [4992] (ms16: Bermés / ms21,13r: Bermés)

16562. **Quen dice o que quere, oie o que non quere.** [4993] (mc: Buciños / ms16 e ms10,003r: *D.E.*)

Var.: *Quen dice o que non quere, oi o que non quere.* (Buciños) / *Quen di o que non debe, oi o que debe.* (ms16 e ms10,003r: *D.E.*)

(pt) *Quem mal diz, mal ouve.* (Chaves) / *Quem diz o que quer, ouve o que não quer.* (Id.) / *Quem diz o que quer, ouve o que não gosta.* (Id.) (es) *Quien dice lo que no debe, oye lo que no quiere.* (Correas) / *Quien mal dice, mal ha de oír.* (Correas) / *Quien dice lo que no quiere, oye lo que no quiere.* (Sbarbi)

Las personas indiscretas estan expuestas a recibir contestaciones más indiscretas. (Bergua)

16563. **Quen fala o que non debe, oi o que non quere.** [4994] (ms16 e ms10,017v: *D.E.*)

(es) *Quien habla lo que no debe, oye lo que no quiere y lo que merece.* (Correas)

16564. **Quen mal di, mal ha de ouvir.** [4995] (ms16 e ms10,003r: *D.E.*)

16565. **Quen ten a léngoa aguda, que teña a costela dura.** [4996] (mc)

Var.: *Quen ten a lingua aguda, teña a costela dura.* (ms16: *D.E.*)

(es) *Quien tenga la lengua aguda, tenga las costillas duras.* (R. Marín)

Queda atrás otro análogo.

16566. **Se queres que non diga mal de ti, non digas mal de min.** (ms16: *D.E.*)

16567. **Se tes a lengua aguda, ten a custilla dura.** (ms-SA: Manuel Barreiro Somoza: Santa Mariña de Ribela, A Estrada, PO)

OFICIOS. V. tamén *Abade, Abogados, Carpinteros, Curanderos, Escribanos, Labrador, Médicos*, *Molino, Obreros, Panaderos, Pescadores, Religiosos y morales, Sacristán*.

16568. **A besta tonta, arrieiro louco.** (mc: Buciños)

16569. **A bo cura, millor sacristán.** [4997] (mc e ms-SA: Manuel Casal García: Santiago de Compostela, C)

16570. **A boa cociñeira faina a fogueira.** (mc: Chantada)

16571. **A bon viño, bon taberneiro.** (ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar da provincia de Lugo)

16572. **A cencia do barbeiro está na cobra.** (mc: Buciños)

16573. **A cociñeira fai como a vaca que non come cos bois: ou come antes ou dispois.** (mc: Buciños)

[4989] Dentro de *Miscelánea* no mecanoescrito orixinal.

[4990] ms16: *teñen orellas*.

[4991] O orixinal di *O que dí o que non debe, oy o que non quere*.

[4992] ms21,13r: *que quere, oye*.

[4993] ms16 e ms10: *di, quer, oi*. / Refrán e segunda variante en ms10 s.v. *Decir*.

[4994] En ms10 s.v. *Hablar*.

[4995] En ms10 s.v. *Decir*.

[4996] V. *O que ten a lengua aguda, ten que ter a costela dura* en *Jurídicos y similares*.

[4997] ms-SA: *sancristán*. / V. *A bo capellán, millor sacristán* en *Proporcionalidad*.

16574. **A costureira das Baíñas cose de balde e pon as liñas.** (mc: Pidre)

(pt) *Alfaiate de encruzilhada, que põe as linhas de sua casa.* (Chaves)

16575. **A criada fai a cama pra non dormir nela.** (mc: Lugo)

16576. **A obreiro comedido non lle fága-lo almorzo.** [4998] (ms e mc / ms16: Lugo)

16577. **Á porta dun taberneiro non te poñas vendendo vinagre, porque hasta unha fonte fai daño.** [4999] (mc e ms: Tuiriz)

16578. **Á porta do xastre todas son tiras, i-á do zapateiro, solas e viras.** [5000] (mc: Buciños / ms4: F.V.S.)

16579. **Á porta dos xastres todas son tiras, e ás dos zapateiros, puntas e viras.** (mc: Tuiriz)

16580. **A quen foi bon músico sempre lle queda a afición.** (mc: C.A.)

(es) *No quedarle a uno como a los músicos viejos, la afición y el compás.* (Sbarbi)

16581. **A quen foi bon músico sempre lle queda o compás.** (mc: C.A.)

16582. **A vida dos cregos gánana a berros e lévana os demos.** (ms-LU: seminarista anónimo: Guntín, LU)

16583. **A vida máis alegre é a do ganadeiro: trampa arriba, trampa abaixo, nunca lle falta diñeiro.** (mc)

16584. **¿Abre salgueiro? Marcha canteiro.** (ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar da provincia de Lugo)

Así din as mulleres dos canteiros, cando na súa terra abrocha o salgueiro.

16585. **Ábrete, saco: unha maquía me debes e dúas che agarro.** (mc: M.V.)

Pónense en boca de los molineros que, por su excesiva libertad en el cobro de las *maquías*, gozan de poco prestigio en la Paremiología gallega. Una canción popular resume el común sentir del pueblo: *Non quero ser muiñeiro / nin barrer no tremiñado, porque din que no outro mundo / piden contas do roubado*.

16586. **Afiador e paragüeiro, canto máis burro máis parrandeiro.** (ms-SA: seminarista anónimo: Terras do Deza, PO)

16587. **Afiar de cada lance, crabuñar de cada gavilleiro: ese é o refrán do bon gadañeiro.** (ms-SA: seminarista anónimo: algún lugar de Galicia)

16588. **Afilador e paragüeiro, canto máis burro, máis parrandeiro; paragüeiro afilador, canto máis burro, millor.** (ms-LU: seminarista anónimo: Ortigueira, Ortigueira, C)

16589. **Alguaciles e escribanos nunca de comer están fartos.** (ms4: J.P.)

16590. **Algún día, algún día, aquí bon cura ch'había, pero ahora ¡váicheme boa!** (ms-LU: seminarista anónimo: Guntín, LU)

16591. **Antes de barrer o forneiro non fales do muiñeiro.** (mc / ms4: F.V.S.)

16592. **Ao leñador, caza; e ao cazador, leña.** (mc: C.A.)

(es) *Al cazador, leña, y al leñador, caza.* (Sbarbi)

Pone gráficamente delante de los ojos los caprichos de la fortuna, dando a uno lo que el otro busca sin encontrarlo.

16593. **Ao millor escribidor lle esgalla a pluma.** [5001] (mc, ms e ms4: C.A. *A Nosa Terra*)

(es) *El mejor escribano echa un borrón.* (Sbarbi)

Análogo al ya registrado: *A mellor panadeira....*

16594. **Ao que lle importe o muíño teña conta do rodicio.** [5002] (mc: F.B.B.)

16595. **Arreeiro de unha besta, cesteiro de unha cesta e pescador de cana, máis perde do que gana.** (ms-SA: Juan Carlos Couselo Gago)

16596. **Arrieiriño dunha besta, cesteiriño dunha cesta, troiteiriño dunha cana vale máis ca do que gana.** (ms-LU: Félix Rodríguez Vieites)

16597. **Arrieiro dunha besta, canto gana, canto pesca.** (mc: *Terra de Melide* / ms: V.R. y A.R.)

(es) *Harriero de una bestia no gana lo que le cuesta.* (R. Marín)

Véase Arrieiro d'unha besta, cesteiro d'unha cesta.

16598. **Arrieiro dunha besta, cesteiro dunha cesta e pescador de cana, máis perde do que gana.** (ms21,20r: Bermés)

[4998] O orixinal di: *A obreiro comedido non lle fagal'o almorzo.* / mc: *fagas o almorzo*.

[4999] O orixinal di *Á porta d'un taberneiro non te poñas vendendo vinagre, porque hasta unha fonte fai daño.* mc: *de un*.

[5000] ms: *y a*; ms4: *suelas e viras*.

[5001] ms4: *pruma*; ms: *s'esgalla*.

[5002] mc: *importa*.

16599. **Arrieiro dunha besta, cesteiro dunha cesta e pescador de caña máis perden do que ganan.** (mc: M.V.)

(es) *Harriero de una bestia no gana lo que le cuesta.* (R. Marín)

16600. **Arrieiro dunha besta e troiteiro dunha cana, perde mas que do que gana.** [5003] (ms-SA: seminarista anónimo: Rías Baixas, PO)

16601. **Arrieiro que come conexo, adios candalexo.** (mc)

(es) *Harriero que come conejo, ¡adiós, caudalejo!* (R. Marín)

16602. **Arrieiro tonto, se non entendes de viño, busca a terra.** (mc: Buciños)

16603. **Arrieiros de Loiván, cunha besta catro van: dous arrean, e un ten i-outro mira si vai ben.** (mc: M.L.)

16604. **Arrieiros no porto, tempo revolto.** (mc: S. Loureiro)

16605. **Ás portas do xastre todas son tiras, e ás do zapateiro, puntas e viras.** (ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar de Galicia)

16606. **Ás portas dun xastre todas son tiras, i-ás do zapateiro, puntas e viras.** (ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar da provincia de Lugo)

16607. **Auga e vento pa que o paragüeiro esté contento.** (ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar da provincia de Lugo)

16608. **Auga, auga, que arde a fragua.** (mc: Sarria)

(es) *Agua, agua, que se arde la fragua.* (Correas)

16609. **Barro barreiro, masa pró caldeiro.** (ms5,023: Félix Rodríguez Vieites)

16610. **Bens de cregos entran pola porta e saen pola ventana.** (mc: M.V.)

16611. **Bienvenido seas, saco, tres maquilas de ti saco: unha sácoa eu, outra saca meu fillo e despois inda maquío.** (mc)

16612. **Bienvenido, saco, doce maquías che saco: tres por te traer, tres por te moer e tres por te levar son nove; vén o meu hirmán Xan, maquiemos este pan; vén a miña irmá María, quitémoslle outra maquía;** (mc: Buciños)

Var.: *&e vén meu hirmán Andrés, maquiemos outra vez.*

Matraca de molineros que, como otro análogo ya recogido, los tilda de ladrones.

16613. **Bon é o xastre que non conoce o pano.** (mc: Tuiriz)

(es) *No es buen sastre el que no conoce el paño.* (Sbarbi)

16614. **Bon oficio é o que mantén a quen-o ten.** [5004] (ms15,18 / ms10,071r: *D.E.*)

16615. **Borda, María, mais, ¡nunca Dios me dera! se soupera, non aprendía.** (mc: Buciños)

16616. **Brañego paxariñeiro, nunca bó rendeiro.** (ms4 e mc: N.V. 2ª Serie)

16617. **Cabo de exército e alcalde de aldea, o que queira que o sea.** [5005] (mc: Santiago)

16618. **Cada un polo seu oficio come.** (mc: A.C. *A Nosa Terra* / ms16: Lugo)

(pt) *Cada qual em seu ofício.* (Chaves)

16619. **Cadroume tratar en sombreiros cand'os rapaces nacen sin cabeza.** (ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar da provincia de Lugo)

Mal negocio.

16620. **Cal seas bon canteiro, cal non, pon as pedras de tizón.** (mc: Berbetoros)

Var.: *Seas canteiro ou non, pon a pedra de tizón, unha si i-outra non.* (ms15,41: Merza)

16621. **Cambearás de muiñeiro pero de ladrón non.** (ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar da provincia de Lugo)

16622. **Cambearás de muiñeiro, pero de ladrón non has de cambear.** (ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar da provincia de Lugo)

16623. **Cambiarás de mesón, pero non de ladrón.** (mc: Camba)

16624. **Cambiarás de muiñeiro mais de ladrón non.** (ms-LU: seminarista anónimo: Paradela, LU)

16625. **Cambiarás de muiñeiro pero de ladrón non.** (ms14,17)

16626. **Cambiarás de muiñeiro pero non de ladrón.** (mc: Buciños / ms)

Var.: *"Abréte, saco; unha maquía me debes e dúas ch'agarro", dixo o muiñeiro. / Cambiarás de muiñeiro; non cambiarás de ladrón.* (ms4: F.V.S.)

(es) *Molinero y ladrón, dos cosas suenan y una son.* (R. Marín) / *Molinero y no ladrón sería caso de admiración.* (Id.) / *De*

[5003] O orixinal di: *Arriero d'un besta e troiteiro d'un a cana, perde mas que do que gana.*

[5004] ms10: *Bo oficio.*

[5005] ms: *d'ejercito, d'aldea o qu'o, qu'o sea.*

molinero mudarás; pero de robado no escaparás. (Id.) / *De maquías se hicieron estas pilas, y de maquilones, estos pisones.* (R. Marín) / *De maquillas se hicierosn estas capillas.* (Id.) (ct) *De moliner mudarás, pero de lladre no escaparás.* (Alberola)

Nueva acometida a los molineros, de cuyas mañas se hace eco la graciosa canción popular: *Danme lástima os muiñeiros / que choran todos os días / co medo si se condenan / por hencher pouco as maquías.* / A la fama que este refrán atribuye a los molineros, responde también la siguiente canción popular: *Non quero ser muiñeiro / nin barrel-o tremiñado, / porque aló no outro mundo / piden contas do roubado.* (ms)

16627. **Cando esteas donde está u ferreiro, ponte detrás dil que nun hai mellor abrigueiro.** (ms-LU: seminarista anónimo: Pacios, Neira de Xusá, Baralla, LU)

16628. **Cando o soldado anda a puntas, o cabo a perguntas e o sarxento a cánto estamos de mes, mal lle vai a todos tres.** [5006] (mc: S.P.P.-*Ultreya*)

(pt) *Quando o letrado* (ou *ladrão*) *reza e o escrivão pergunta cuantos são do mês, mal vai a todos três.* (Chaves)

16629. **Cando o taberneiro vende a bota, é que sabe a pez ou está rota.** (ms21,19r: Bermés)

16630. **Cando o taberneiro vende a bota, ou é que ole a pez ou está rota.** (ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar da provincia de Lugo)

16631. **Cando o taberneiro vende a bota, ou sabe a pez ou está rota.** (mc / ms4: F.V.S.)

(es) *Cuando el arriero vende la bota, o sabe a pez, o está rota.* (Sbarbi)

El que parece obrar contra lógica y razón, razones tendrá que le abonen su proceder.

16632. **Cando o viño bota flores, o taberneiro cría colores.** (mc: Chantada / ms4: F.V.S.)

16633. **Cando se trata en sombreiros, salen os pequenos sin cabeza.** (ms-LU: seminarista anónimo: Laiosa, O Incio, LU)

16634. **Cando un trata en puchas, nacen os nenos sin cabeza.** (mc / ms4: F.V.S.)

16635. **Cando un trata en puchos, salen os nenos sin cabeza.** (ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar da provincia de Lugo)

16636. **Canteirete alegrete, si, pero pobrete.** (mc: Otero de Rey)

16637. **Canteiriño serás, de pico rico nunca morrerás, ahora, de cotás, quizás.** [5007] (mc / ms4: F.V.S.)

16638. **Canteiriño serás, nunca rico morrerás.** (ms21,13v: Bermés)

16639. **Carreteiro que non unta o carro non sale do camiño.** [5008] (mc: Palas de Rey / ms10,134r: *D.E.*)

(es) *Carretero que no unta la rueda, atascado se queda.* (R. Marín)

16640. **Carreteiro que non unta o carro, os bois non tiran.** (mc: C.A. *A Nosa Terra*)

Var.: *Carreteiro que non unta o carro, non sal do camiño.*

(es) *Quien su carro unta, sus bueyes ayuda.* (Sbarbi) / *Carro que no se unta, no se ayuda.* (R. Marín) / *Carretero que no unta la rueda, atascado se queda.* (Id.)

Con aplicación figurada a las recomendaciones para mover un asunto.

16641. **Casa de zapateiro, campana de pau.** (ms-SA: Manuel Martín Gómez: Muxía, C)

16642. **Cazador e pescador, sinal de mal labrador.** [5009] (mc / ms4: F.V.S.)

(es) *Cacera y pesquera hambre espera.* (Sbarbi) / *Cacete, pesquete, nunca bien casete.* (Sbarbi) (ct) *Cazadó i pescadó, o fam o fret o caló.* (Gella)

Porque la caza y pesca, si obsesionan, no hacen hombres caseros.

16643. **Cazador e troiteiro non fai meda nin palleiro.** (ms-LU: seminarista anónimo: Pol, LU)

16644. **Cazador e troiteiro, moita obra e pouco diñeiro.** (mc)

16645. **Cazador e troiteiro, nin boa la nin bo palleiro.** [5010] (mc: A.N.)

(es) *¿Cazador es el amigo? No cogerá mucho trigo.* (R. Marín) / *Pescador, cazador y gaitero, nunca tendrán mucho dinero.* (Jara)

16646. **Cazador e troiteiro, nin boa meda nin bon palleiro.** (ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar da provincia de Lugo / ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar da provincia de Lugo)

[5006] V. *Se o soldado anda ás puntas, o cabo ás perguntas i-o sargento a cánto estamos de mes, mui mal andamos os tres* en *Pobreza*. / ms4: *preguntas*.

[5007] ms4: *quizás, quizás*.

[5008] ms10: *non sai*. / En ms10 s.v. *Untar*.

[5009] ms4: *señal*.

[5010] ms4: *bon palleiro*.

16647. **Cazador e troiteiro, nin boa meda nin palleiro.** (ms-LU: Antonio Vázquez Paredes: Vilalba, LU)

16648. **Cazador e troiteiro, nin meda nin palleiro.** (mc / ms4: F.V.S.)

Var.: *Cazador e troiteiro, moita bolsa e pouco diñeiro.* (F.V.S.) / *Cazador e troiteiro, nin boa aira nin bon palleiro.* / *Home cazador e home troiteiro, nin millo no hórreo nin palla no palleiro.* (ms5,135: Puente Ulla)

(es) *Pesca y caza, no hacen buena casa.* (Jara) / *Cacera y pesquera, a la vejez hambre espera.* (Gella) / *Cacera y pesquera, a la vejez prujera.* (Sbarbi) (ct) *Cazadó i pescadó, o fam o fret o caló.* (Gella)

16649. **Cazador e troiteiro, nin tulla nin palleiro.** (ms-LU: seminarista anónimo: O Cádavo, A Esperela, Baleira, LU)

16650. **Cazador: enchente na despensa e fame no comedor.** (ms-LU: seminarista anónimo: Pacios, Neira de Xusá, Baralla, LU)

16651. **Coadjutor, nin telo nin selo.** [5011] (mc / ms4: F.V.S.)

16652. **Cociñeira lixeira faina a fogueira.** (mc: Carballedo-F.V.S.)

16653. **Come co guardia, anda co guardia e desconfía do guardia.** (mc: Camba)

16654. **Comerciante sin diñeiro, si é milagreiro.** (mc: C.A. *A Nosa Terra*)

16655. **Con bo ferro e un ferreiro xa se fai un bo pandeiro.** (mc: Santiago)

16656. **Con canteiros e mais con xastres unha perra nunca gastes.** (ms5,027: Santiago)

16657. **Con un ferro e un bo ferreiro se fai un bo pandeiro.** (ms-SA: Manuel Barreiro Somoza: Santa Mariña de Ribela, A Estrada, PO)

16658. **Convida o gaiteiro pra que che toque o pandeiro.** [5012] (mc: Tuiriz / ms-SA: seminarista anónimo: algún lugar de Galicia)

16659. **Costureira das Mariñas, cose de balde e pon as liñas.** (mc: La Coruña)

16660. **Costureira de pío, pío, chea de fame e morta de frío.** (mc / ms4: F.V.S.)

16661. **Costureira de vío, vío, cose de balde e pon o fío.** (mc / ms4: F.V.S.)

16662. **Costureira de Dios, dime se mañá fai sol ou non.** (mc: Ausar. Taboada)

16663. **Costureira sin dedal cose ben i-aperta mal.** (mc: M.L.)

(es) *Costurera sin dedal, cose poco y mal.* (R. Marín) / *Costurera sin dedal, no cose bien porque aprieta mal.* (Id.)

16664. **Costureira sin dedal cose pouco e faino mal.** (ms-LU: Jesús Redondo C.: Outeiro de Rei, LU / ms21,17r: Bermés)

16665. **Costureira sin dedal cose pouco e mal.** (ms-LU: seminarista anónimo: Viveiro, LU)

16666. **Costureira sin dedal cose pouco i-apreta mal.** (ms-LU: Jesús Redondo C.: Outeiro de Rei, LU)

16667. **Costureira sin dedal cose pouco i-aquel mal.** (ms-LU: seminarista anónimo: Guillar, Outeiro de Rei, LU)

16668. **Costureira sin dedal cose pouco i-esto mal.** [5013] (mc: A. Cotarelo / ms4: F.V.S.)

Var.: *O que cose sin dedal, cose pouco e mal.* (ms5,136: Sta. Eugenia de Asma)

16669. **Costureira sin dedal muito cose e pouco val.** (mc: Santiago)

Var.: *Costureira sin dedal muito coste e pouco val.* (mc: Santiago)

16670. **Costureiras e tecedeiras, pagarlles e andalas todas.** [5014] (mc)

16671. **Costureira, pan na criba; tecelana, pan no tear; carpinteiro, mesa posta; e canteiro, pote no lar.** (mc: C.A. / ms18,68v: *Diario de Avisos* de R. Caruncho (1888))

16672. **Costureira, piu piu, cose de balde e pon o fíu.** [5015] (mc: S.Victorio de R. de Miño-F.V.S.)

16673. **Costureiriña sin dedal, cose pouco e cose mal.** (ms-LU: seminarista anónimo: Carballedo, LU)

16674. **Cousas de Dios meu crego pedrica: unhas prá bulsa e outras pra Marica.** [5016] (ms4 e ms: C.A. *A Nosa Terra*)

16675. **Crego de san Salvador e frade, todo é aire.** (ms: C.A. *A Nosa Terra*)

16676. **Crego feito, muller é.** (mc: M.V.)

16677. **Crego moi predicadeiro, nin por eso máis limosneiro.** (ms: M.V.)

16678. **Crego ó principio do cozadeiro, mal agüeiro.** (ms6,02v: R. Caruncho, *Diario de Avisos* de La Coruña)

16679. **Crego que canta, sacristán que xanta.** (mc: Páramo)

[5011] ms4: *Cuadjutor*.
[5012] ms-SA: *ao gaiteiro*.
[5013] ms: *y eso*; ms4: *y-eso*.
[5014] ms: *i-andalas*.
[5015] ms4: *pin, pin, pon o fin*.
[5016] ms: *outra pra María*.

16680. **Crego solteiro e arrieiro casado, éche bo fregado.** (ms6,02v: R. Caruncho, *Diario de Avisos* de La Coruña)

16681. **Cregos barulleiros, cregos farteiros.** (ms: Chantada)

16682. **Cregos i-ameixeiros, Dios mos quite dos meus leiros.** [5017] (ms: Sober)

16683. **Criados, carpinteiros e canteiros, cando menos se pensa, collen os picos e vanse; meniñas, ¿que lles facemos?** (mc: Buciños)

16684. **Criados, carpinteiros e canteiros, cando menos, collen os picos e vanse; miniñas, ¿que lles facemos?** (ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar da provincia de Lugo)

16685. **Cura novo e médico vello.** (mc: Páramo / ms4: Palas de Rey)

(pt) *Médico velho, advogado novo.* (Chaves) / *Médico velho, cirurgião moço, boticário coxo.* (Id.) (es) *Médico, viejo; barbero, nuevo.* (R. Marín)

16686. **Cura viaxeiro, nin mísero nin miseiro.** (mc / ms4: F.V.S.)

16687. **Cura, ciruxán e pedreira, é bon telos cerca.** (ms15,03)

16688. **Choiva e venta pra qu'o paragüero ande contento.** (ms-LU: Luís Alonso Alonso)

16689. **Choiva e vento pra que o paragüero esté contento.** (mc: Santiago)

Var.: *Choiva e vento pra que o paragüero ande contento.* (Id.)

16690. **Chova con vento pra que o paragüeiro ande contento.** (ms5,141: Santiago)

16691. **De besteiro a ladrón non hai máis c'un escalón.** (ms-LU: seminarista anónimo: Guntín, LU)

16692. **De crego a frade solo hai votos.** (ms)

16693. **De ferreiro a ferreiro non corre diñeiro.** [5018] (mc: M.V.)

Var.: *Barqueiro non paga a barqueiro.* (Id.)

(pt) *De ferreiro a ferreiro, não passa dinheiro.* (Chaves) (es) *De herrero a herrero no corre dinero.* (R. Marín)

16694. **De ferreiro a ferreiro non hai diñeiro.** (ms21,17v: Bermés)

16695. **De modo e maneira, o que non ten camisa non necesita lavandeira.** [5019] (mc: Carballedo / ms4: Biville-F.V.S.)

(es) *Quien no tiene camisa, no necesita la lavandera.* (R. Marín)

16696. **De oficial mozo e de barbeiro vello, líbranos Señor.** (ms16: Lugo)

(es) *De oficial nuevo y barbero viejo.* (H. Núñez)

16697. **De segador a ladrón non hai máis que un escalón.** (ms5,027: Tierrallana)

16698. **De taberneiro a ladrón hai solo un escalón.** (ms)

16699. **De taberneiro a ladrón media solo un escalón.** (mc: M.V.)

(es) *De tabernero a ladrón, media solo un escalón.* (R. Marín)

16700. **De taberneiro a ladrón non hai máis que un escalón.** (ms21,29r: Bermés / ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar da provincia de Lugo)

16701. **De taberneiro a ladrón non vai máis que un escalón.** (ms-SA: Manuel Fresco Reboredo: San Andrés de Cesar, Caldas de Reis, PO)

16702. **De xaneiro a xaneiro o diñeiro é do banqueiro.** (mc / ms4: F.V.S.)

(pt) *De janeiro a janeiro, o dinheiro é do banqueiro.* (Chaves) (es) *De enero a enero, el dinero es del banquero.* (Sbarbi)

16703. **De xaneiro a xaneiro os cartos son do banqueiro.** (ms-SA: M. González Fernández)

16704. **De xogador a ladrón hai un escalón.** (ms-LU: seminarista anónimo: Buciños, Carballedo, LU)

16705. **De xugador a ladrón non hai máis que un escalón.** [5020] (ms4: Taboada-F.V.S. / ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar da provincia de Lugo / ms-LU: seminarista anónimo: Terra Cha, LU / ms-LU: seminarista anónimo: Guntín, LU)

16706. **Desque somos xastres logo entonamos.** (ms4: Taboada-F.V.S. / ms4: F.V.S.)

16707. **Di o xastre: "En canto non xanto, nin coso nin canto".** (mc: Buciños)

16708. **Dios lle día que facer a cada un no seu oficio.** (ms4: F.V.S.)

Var.: *Dios día que facer a cada un no seu oficio.* (ms16: Sober)

16709. **Dios nos de que facer a cada un no seo oficio.** (ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar de Galicia)

16710. **Donde non chegue o pano, ten que suprir o caletre do xastre.** (ms4: F.V.S.)

[5017] O orixinal di: *Cregos y-ameixeiros, Dios mos quite dos meus leiros.*

[5018] ms3: *non corre o diñeiro*.

[5019] ms4: *De modo e de maneira*.

[5020] ms-LU (Lugo) e ms-LU (Terra Cha): *con escalón*; ms-LU (Terra Cha) e ms-LU (Guntín): *xogador*; ms-LU (Guntín): *c'un escalón*.

16711. **Dura a masa namentras o zarralleiro pasa.** (mc: Corme)

16712. **É bon xastre o que conoce o pano.** (ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar de Galicia)

16713. **É millor ser amo de un burro que criado de un mulo.** (mc: Buciños)

16714. **É millor ser dono dun burro ca criado dunha recua.** (ms-LU: seminarista anónimo: Buciños, Carballedo, LU)

16715. **É millor ser dono dunha besta que criado dunha recua.** (ms-SA: José M. Gulías Rivas: Forcarei, PO)

16716. **En canto non xanto, non tallo nin canto; en canto non como, nin tallo nin coso.** (mc: Taboada-F.V.S.)

Se pone en boca del sastre.

16717. **En casa do carpinteiro, sentarse no chan.** (mc: C.A.)

16718. **En casa do oficial asómase a fame mais non pode entrar.** (mc)

(es) *En casa del oficial, asoma el hambre, mas no puede entrar.* (Sbarbi)

Oficial entienden el que ejerce un oficio o un arte, al que difícilmente faltará lo necesario para vivir.

16719. **En coser e descoser gástanse as liñas.** [5021] (mc: A. Cotarelo / ms4: A.N.)

Var.: *Entre coser e descoser gástanse as liñas.* (ms4: Fonsagrada-F.V.S.)

16720. **En de morrendo o arrieiro, sábese de quén é a recua.** [5022] (mc: F.B.B.)

(es) *Hasta que muere el arriero, no se sabe de quién es la recua.* (Sbarbi)

Se dice de los que hacen alarde de lo que no tienen.

16721. **En de morrendo o arrieiro, sábese de quén é o gando.** (mc: L.G. / ms15,01: Carré Aldao)

16722. **En facer e desfacer a nena aprende a coser.** (mc: Tuiriz)

(es) *En hacer y deshacer, la niña aprende a coser.*

16723. **En tempo de inverno xa se abrigha o sereno.** [5023] (ms-SA: Manuel Martín Gómez: Muxía, C)

16724. **En víspera de Corpus, sete xastres nun ojal e non-o deron feito.** (ms)

16725. **Entender de todo un pouco, e de albardeiro, dúas puntadas.** (mc: Santiago)

16726. **Entre cura e sacristán nadie mete a man.** [5024] (mc: Loureiro de Cotovad-F.V.S.)

16727. **Entre facer e desfacer, a nena aprende a coser.** (ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar de Galicia)

16728. **Entre o cura e o sacristán nin o demo mete a man.** (ms-LU: Manuel Portela Balayo)

16729. **Entre o cura e o sacristán ningún demo mete a man.** (ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar de Galicia (galego occidental))

16730. **Entre o cura e o sancristán nin o demo mete a man.** (ms-LU: Félix Rodríguez Vieites)

16731. **Ese é o teu enemigo, o do teu oficio.** [5025] (ms5,045 e ms16: Santiago)

16732. **Estudiante de cama e sol non é estudiante nin caracol.** [5026] (mc: Santiago)

Var.: *Estudiante de cama e sol non vale un caracol.* (Id.)

16733. **Eu non sei s'é verdá ou é mentira, pero lin nunha revista que os mellores paragüeros salen da terra da chispa.** (ms: Santiago)

16734. **Fai como os burros de arrieiro que carretan o viño e beben auga.** (mc: Buciños)

16735. **Fai como os burros dos arrieiros, que carrean u viño e beben a auga.** (ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar de Galicia)

16736. **Ferreiro de maldición, cando ten o ferro fáltalle o carbón e cando ten carbón fáltalle a dovación.** (ms-LU: seminarista anónimo: Guillar, Outeiro de Rei, LU)

16737. **Fiadeira, ¿que fiache, pr'onde fuche, pr'onde andache que en marzo non blanqueache?** [5027] (mc: M.V.)

(es) *Hilandera, ¿qué hilaste, pues en marzo no curaste?* (Correas) / *Mujer, ¿qué hiciste, que tus madejas en marzo no cociste?* (Id.)

16738. **Fiadeiro, ¿que fiache? ¿pr'onde fuche? ¿pr'onde andache que en marzo non branqueache?** (ms18,43r)

16739. **Fiadora que fiaches i-en marzo non blanqueaches.** [5028] (ms-LU: seminarista anónimo: Paradela, LU)

[5021] mc e ms4: *i-en descoser*.

[5022] ms4: *En morrendo* / V. *En morrendo o arrieiro, sábese de quén é a recua* en *Jurídicos y similares*.

[5023] O orixinal di: *En tempo de inverno sa se abrija o sereno*.

[5024] mc: *nadia*; ms4: *mete man*.

[5025] ms16: *o de teu oficio*.

[5026] V. *Estudiantes* (*Estudiantes holgazanes*).

[5027] ms: *qu'en marzo*.

[5028] O orixinal di: *Fiadora que fiaches y en Marzo non blanqueaches.*

16740. **Fiadora, ¿que fiache, que no marzo non curache, en abril non teciche, e no maio non cosiche?, ¿que fixeche? Dormiche.** (ms8,04v: San Simón de la Cuesta)

16741. **Fiandeira que fiaches, por onde fuches, por onde andaches, que en marzo non blanqueaches.** (ms18,29r)

16742. **Fíes ben ou fíes mal, ben tortiño e ben igual.** (mc: Pedraza)

16743. **Fíes ben, fíes mal, fía torto e igual.** (ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar da provincia de Lugo)

16744. **Fillo de comerciante, paseante; e do paseante, confiscante.** [5029] (ms4: C.A. *A Nosa Terra* / mc e ms4: M.V.)

Cofiscante = que acaba con todo.

16745. **Forneira fuches, que inda cheiras á masa.** (ms4: C.A. *A Nosa Terra*)

16746. **Ganadeiro que seu oficio entenda, home ha de ser de gran trastenda.** (ms: J.P.)

16747. **Ganadero: andarás, andarás e probe morrerás.** (ms4: F.V.S.)

16748. **Gurriós, curas e frades, líbrenos Dios destas tres malas aves.** (ms4: R. de Miño, S. Victorio-F.V.S.)

16749. **Hastra que morre o arrieiro non se sabe de quén son as bestas.** (mc: A.S.A.)

Véase *En morrendo o arrieiro...*

16750. **Home cazador e home gaiteiro sempre lle verás pouco palleiro.** (mc: Santiago)

16751. **Home cazador e troiteiro non fai meda nin palleiro.** (ms-SA: seminarista anónimo: Narla, Friol, LU)

16752. **Home cazador ou pescadeiro, nin boa meda nin bo palleiro.** (ms-SA: seminarista anónimo: Moreira, A Estrada, PO)

16753. **Home escopeteiro non ten meda nin palleiro.** (mc: Santiago)

16754. **Home escopeteiro, nin boa meda nin bon palleiro.** (ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar da provincia de Lugo)

16755. **Home taberneiro, home priguiceiro.** (ms5,045: San Vicente de Curtis / ms-SA: Celestino López López: Brai, San Vicenzo de Curtis, Vilasantar, C)

16756. **Home troiteiro e perdigoteiro, non che terá el gran palleiro.** (ms9,06r: Fonsagrada, Monteseiro)

16757. **Labrador cazador: coellos na despensa e fame no comedor.** [5030] (mc: M.V. / ms21,21v: Bermés / ms-SA: Daniel García Blanco: Bamiro, Vimianzo, C)

(es) *Labrador y cazador, conejos en la despensa y hambre en el comedor.* (R. Marín)

16758. **Labrador cazador: o coello na dispensa i-a fame no comedor.** (ms-LU: Paco de Seoane: Buciños, Carballedo, LU)

16759. **Labrador chalán non colle viño nin pan.** (mc: M.V. / ms3: M.V. / C.A.)

16760. **Labrador chalán, nin colle viño nin pan.** (ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar da provincia de Lugo)

16761. **Labrador chucheiro, nunca bon apeiro.** (mc)

Var.: *Labrador chucheiro, nunca bon apeo.* (J.P.)

(es) *Labrador churchero, nunca buen apero.* (Correas)

16762. **Labrador de xuicio san, de cote é bon ciudadán.** (mc: C.A.)

Var.: *Labrador de xuicio sano, sempre fai bon ciudadano.* (J.P.)

16763. **Labrador escopeteiro, nin boa meda nin bon palleiro.** (mc: Viana, Chantada-F.V.S. / ms14,17)

Var.: *Labrador chuchero, nunca bon apeiro.*

(es) *Labrador churchero, nunca buen apero.* (Correas)

Anota á marxe entre parénteses: De tiempo. (ms14,17)

16764. **Labrador lueiro, pequeno palleiro.** (mc: Buciños / ms4: F.V.S.)

(es) *Hombre almanaquero, no llenará su granero.* (R. Marín) / *Labrador lunero, nunca tendrá buen granero.* (Id.) / *Hombre almanequero no llenará su grueso.* (R. Marín) (ct) *Home lluner, no fa paller.* (R. Marín) / *Home llunar no fa pullar.* (Id.)

16765. **Labrador novo, pan polas silveiras.** (ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar da provincia de Lugo)

16766. **Labrador qu'en tempo non sega, tema sempre o mal da pedra.** [5031] (mc: J.P.)

16767. **Labrador que sembra sin présa, sega sin fouciño.** (mc: Monterroso-F.V.S.)

16768. **Labrador sin horta, fama corta.** (ms-LU: Jesús Redondo C.: A Barrela, Santiago de Lousada, Carballedo, LU)

[5029] ms4(C.A.): *confiscante*.

[5030] ms-SA: *conexos*.

[5031] mc: *que en tempo*. Jacinto del Prado rexistra o refrán coa forma *qu'en tempo non sega*.

16769. **Labrador sin horta, fame á porta.** (mc: C.A.)

16770. **Labrador sin reguas, pan polas silveiras.** (mc: Monterroso-F.V.S.)

16771. **Labrador xunteiro, pouco palleiro.** (mc / ms4: F.V.S.)

(pt) *Quem basto semeia, ralho colhe.* (Chaves) / *Quem semeia basto gasta mais e colhe menos.* (Id.)

16772. **Labradores novos, mal polas silveiras.** (mc: *Terra de Melide*)

Var.: *Labradores novos, mal polos comareiros.* (mc: M.V. / ms21,05v: Bermés) [5032] / *Labradores novos, pan polas silveiras.* (*Terra de Melide*)

(es) *Labradores nuevos, mal para los senderos.* (Sbarbi)

16773. **Labradores novos, mal prós silveiros.** (ms-LU: seminarista anónimo: Buciños, Carballedo, LU)

16774. **Labradores novos, pan polos silveiros.** (ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar da provincia de Lugo)

16775. **Labrego que somenta sin puño, (presa) non lle fai falta fouciño.** (ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar da provincia de Lugo)

16776. **Machada de carpinteiro, calzón de ferreiro e filla de taberneiro n'os queiras por ningún diñeiro.** (mc: M.V. / ms21,25v: Bermés)

Var.: *O machado dun carpinteiro e o pantalón dun ferreiro e a filla dun taberneiro, non-os queiras por diñeiro.* (Brántega, F.V.S.)

16777. **Machada de carpinteiro, calzón de ferreiro e filla de taberneiro, non os queirades por ningún diñeiro.** (ms-SA: Valentín González Gil: Soutelo de Montes, Forcarei, PO)

16778. **Machada de carpinteiro, calzón de ferreiro e filla de taberneiro non os quero por ningún diñeiro.** (ms18,31r)

16779. **Maestro en todo, canteiro de nada.** (ms16: Sesto)

16780. **Máis vale un meigo que cen meigas.** (ms10,039r: *D.E.*)

16781. **Mal o canteiro que acaba consigo e co seu diñeiro.** (ms-SA: Pedro Pontes García)

16782. **Mal o carpinteiro que acaba consigo e con seu diñeiro.** (mc: Santiago)

16783. **Mal o carpinteiro que non ten xunteiro.** (mc: Santiago)

16784. **Mal o crego que non fai bo do labrego.** (ms-SA: Pedro Pontes García)

16785. **Malia o oficio que non mantén a seu dono.** (ms16: Sober)

16786. **Maquinista e conductor, canto máis burro, millor.** (ms8,21r: Silvarrey)

16787. **Médico vello e abogado novo.** [5033] (mc: M.V.)

16788. **Médicos, curas e cas saben os camiños todos.** (ms-SA: seminarista anónimo: algún lugar da provincia de Lugo)

16789. **Médicos, curas e cas salen ós camiños todos.** (mc: Sober)

Var.: *Médicos e cas, curas e zorros saben os carreiros todos.* (ms15,09: Sober)

16790. **Mentras non xanto, non coso nin canto; despois que merendo, xa non me entendo.** [5034] (mc: G.P.)

Se pone en labios de los sastres y las costureras.

16791. **Mentras que n'almorzo, nin tallo nin coso.** (mc: G.P.)

Análogo al anterior.

16792. **Métete a sombreireiro e nacerán os rapaces sin cabeza.** (mc: Carballedo / ms4: F.V.S.)

(es) *Si me meto sombrero, nacerán os chiquillos sin cabeza.* (Sbarbi)

16793. **Moitos oficios ten Mazaricón e ningún bon.** (ms16: Moreiras, Estrada)

16794. **Moitos oficios ten Pericón, moitos e ningún lle é bon.** (ms-LU: seminarista anónimo: Outeiro de Rei, LU)

16795. **Moitos oficios ten Pericón, moitos oficios e ningún bon.** (ms16: Donalbay, Begonte)

16796. **Moitos oficios ten Xan e de ningún gaña pan.** (ms16: Sesto)

16797. **Morra a recua e quede o arrieiro.** (mc: Buciños-F.V.S.)

16798. **Mudarás de moiñeiro pero non de ladrón.** (ms-LU: seminarista anónimo: Laiosa, O Incio, LU)

16799. **Muller costureira e home troiteiro, nin boa meda nin bon palleiro.** (mc: M.L.)

16800. **Na casa do ferreiro non sentar e na botica non probar.** (ms18,34r)

[5032] ms21,05v: *cumareiros*.

[5033] V. *Médicos novos e abogados vellos* en *Medicina. Higiene*.

[5034] mc: *xa me entendo*.

16801. **Na casa do gaiteiro todos son danzantes.** (mc: Chantada)

(pt) *Em casa de tangedor cada um é bom dansador.* (Chaves) (es) *En casa del gaitero, todos son danzantes.* (Ricart) / *En casa del gaitero, todos danzan.* (Id.) (ct) *En casa del dançainer, tots son ballaors.* (Alberola)

16802. **Na casa do oficial asómase a fame mais non pode entrar.** (ms16: Lugo)

(es) *En casa del oficial asoma el hambre mas no osa entrar.* (H. Núñez)

16803. **Na casa do que vai pescar, a sardiña e o caldiño non che han de faltar.** (ms-SA: Clemente Crespo Caamaño: Santiago de Compostela, C)

16804. **Na casa do rico que fai mala vida, puntada larga e acabar axiña; na casa do probe que dá do que ten, puntada corta e asegurar ben.** [5035] (mc: M.V. / ms21,30v: Bermés)

Pónese en boca del sastre. Conserva el ritmo de la muiñeira y fué sacado de una canción pupular, casi literalmente: *Na casa do rico que fai mala vida: / puntada de a furco e acabar axiña; / na casa do probe que dá do que ten: / puntadiña curta e apertala ben*.

16805. **Nenas de San Panatión: sete xastres fan un home, sete peneireiros non.** [5036] (mc: Pires de Lima. *Estudios Filológicos*)

16806. **Nin barbeiro mudo nin cantor sesudo.** (mc: Miraz)

16807. **Nin meu pai nin meu abuelo foron veterinarios i-eu metinme a ferrador.** (mc: Buciños)

16808. **Nin neve no vran nin cazador sin can.** (ms15,15)

16809. **No ano da pingalaceira en cada esquina súa quinquilleira.** (ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar do norte da provincia de Lugo)

16810. **No ano da pingalaceira en cada esquina unha quinquilleira.** [5037] (mc: La Coruña)

16811. **No inverno, forneira; no vran, taberneira.** [5038] (ms16 e ms10,023r: *D.E.*)

(es) *En invierno hornera, y en verano, tabernera.* (Z.)

16812. **Non é labrador quen non mete a terra en labor.** (mc: L.G. / ms4: F.V.S.)

16813. **Non fales mal do muiñeiro mentras non barre o farneiro.** (ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar da provincia de Lugo)

16814. **Non fía a fiadora, que fía a servidora.** (mc: A.N.)

16815. **Non hai oficio bo nin malo que non dea de comer ó seu amo.** [5039] (ms10,071r: *D.E.*)

16816. **Non hai porco que non foce nin cura que non rece.** (ms21,13r: Bermés)

16817. **Non hai quen ande atrás da besta como o arrieiro.** [5040] (mc: Buciños / ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar da provincia de Lugo)

16818. **Non hai quen tire da burra coma seu dono.** (ms-SA: José M. Gulías Rivas: Forcarei, PO)

16819. **Non hai sociedá más unida cá do clero.** (ms15,45v: Valle del Mao)

16820. **Non se sabe de quén é a recua mentras non morre o arrieiro.** (ms18,02v)

16821. **Non se sabe de quen é a recua hasta que morre o arreeiro.** [5041] (ms21,28r: Bermés / ms-LU: seminarista anónimo: Paradela, LU / ms-SA: Manuel Mallo Mallo: Erboedo, A Laracha, C)

16822. **Non val o esqueiro pró xornaleiro.** (mc: M.L.)

16823. **O boticario é a chave do médico i-o escribán do périto.** [5042] (ms15,18v)

16824. **O cazador e o troiteiro, nin boa meda nin bon palleiro.** (ms-LU: seminarista anónimo: Goiriz, Vilalba, LU / ms-LU: seminarista anónimo: Vilalba, LU)

16825. **O cura i-a criada levántanse cando lle cadra.** [5043] (ms21,02v: Bermés)

16826. **Ó cura i-ó sancristán non hai quen lles meta man.** (ms-LU: seminarista anónimo: Buciños, Carballedo, LU)

[5035] V. *Puntada a barrisco, na casa do rico pra acabar axiña, pois non fai boa vida; puntada ben forte, na casa do probe, que é xente de ben, pois dá do que tén* en *Puntada*.

[5036] ms: *Panatayón*.

[5037] ms: *sua quinquilleira*.

[5038] En ms10 s.v. *Hornero*.

[5039] O orixinal di: *No hai oficio bo nin malo que non dea de comer ó seu amo*. En ms10 s.v. *Oficio*.

[5040] ms-LU: *com'o arrieiro*.

[5041] ms-LU: *a recoba hastra que*.

[5042] O orixinal di: *O boticario e a chave do médico y o escribán d'o périto.* / Este refrán é ben coñecido por outras fontes na forma *o escribán, do preito*. A busca da rima acentuativa (*médico-périto*) convida a ser cautos e non corriximos, aínda que no ms parece un erro e aparece onda outros que parece copiar de Eladio Rodríguez, que di *do preito*.

[5043] O orixinal di: *O cura y'a criada levántanse cando lle cadra.*

16827. **O dote da tecedora son tres cartos e unha bola.** (mc: A.N.)

16828. **O ferreiro da maldición, cando ten ferro, non ten carbón; cando ten todo, non ten devoción.** (mc: J.A.P.)

16829. **O ferreiro da maldición, cando ten clavos, non ten carbón.** (mc / ms4: F.V.S.)

16830. **O ferreiro da maldición, ó ter o ferro fáltall'o carbón.** (ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar da provincia de Lugo)

16831. **O ferreiro sin carbón é como o ano sin sazón.** [5044] (mc: Buciños / ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar da provincia de Lugo)

16832. **O fiar i-o tecer xeito quer.** (mc / ms4: F.V.S.)

16833. **O forreiro da maldición, cando ten ferro, non ten carbón, e cando ten todo, non ten devazón.** [5045] (ms-SA: José Álvarez Souto: Anxeriz, Tordoia, C)

16834. **O guardia, o millor deles, colgalo.** (ms8,24v: Silvarrey)

16835. **O home cazador i-o perdigoteiro, nin boa meda nin bo palleiro.** [5046] (ms-SA: seminarista anónimo: Rías Baixas, PO)

16836. **O home troiteiro e a muller custureira, nin boa meda nin bo palleiro.** (ms-SA: Pascual Campos Arestiño: Cando, Outes, C)

16837. **O labrador astuto non labra terra que non dé fruto.** (mc: Villanueva, Lalín-F.V.S.)

(es) *Labrador astuto, no labra tierra que no da fruto.* (Correas)

16838. **O labrador que pon un fillo a estudiar, pon os outros a aunar.** [5047] (mc / ms4: F.V.S.)

16839. **Ó labrador vacaceiro nácenlle as espiñas no eido.** (ms4)

16840. **Ó macho tonto pónselle un arrieiro loco.** (ms-LU: seminarista anónimo: Ferreira de Pantón, LU)

16841. **O mal oficial todo é mocos e sudar.** (mc / ms4: F.V.S. / ms16: Monforte)

16842. **O mal oficial, mocos e sudar.** (ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar da provincia de Lugo)

16843. **O médico tapa i-o cura tapa.** (ms15,05: Otero de Rey)

16844. **O millor manciñeiro é o carniceiro.** (ms4: C.A. *A Nosa Terra*)

16845. **O morto ó foso i-o cura ó óso.** [5048] (ms18,66v)

16846. **O muiñeiro foi ó inferno por ter a maquía grande i-o taberneiro por ter a medida pequena.** (ms5,029)

16847. **O oficio do gato é matar o rato.** [5049] (ms10,071r: *D.E.*)

16848. **O oficio é maestro.** (ms16: Sober)

16849. **O oficio non quer eidos.** (mc e ms16: Buciños)

(es) *Oficial con huerto dalo por muerto.* (R. Marín)

16850. **O pai que queira ter un fillo pillo que o meta tambor ou monaguillo.** (mc: A.I.)

(es) *Si quieres tener un hijo pillo, mételo a monacillo o monaguillo.* (Sbarbi)

16851. **O poteiro contou a vida e non o diñeiro.** (ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar da provincia de Lugo)

16852. **O primeiro golpe é do ferreiro.** (ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar da provincia de Lugo)

16853. **O procurador é com'o disprizuador.** (ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar da provincia de Lugo)

Se parecen en la naturalidad con que cada uno cumple su destino.

16854. **O que con pelas tratar, pedir ou roubar.** (mc: Buciños-F.V.S.)

16855. **O que convida o taberneiro, ou non ten vergonza ou lle sobra o diñeiro.** (mc: Buciños)

(es) *Quien convida al tabernero, o está borracho, o no tiene dinero.* (R. Marín)

16856. **O que criado ha de ter, criado ha de ser.** [5050] (mc: Layosa / ms-LU: seminarista anónimo: Laiosa, O Incio, LU / ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar da provincia de Lugo)

16857. **O que dá papas a home d'oficio, pap'o demo a quen-as fixo.** (ms)

16858. **O que ha de ser arrieiro, ten que nacer entre as albardas.** [5051] (mc: Fonsagrada-F.V.S. / ms11,43: Comarca de Fonsagrada)

16859. **O que moitos oficios quere saber, poucos aprende.** (mc: Santiago)

[5044] ms-LU: *com'o ano*.

[5045] O orixinal di: *O forreiro da madición cando ten ferro non ten carbón e cando ten todo non ten devazón.*

[5046] O orixinal di: *O home cazador y'o perdigoteiro: nin boa meda nin bo palleiro.*

[5047] ms4: *ayunar*.

[5048] O orixinal di: *O morto ô foso y o cura ô ôso.*

[5049] En ms10 s.v. *Oficio*.

[5050] ms-LU (Laiosa): *criado a ter*; ms-LU (Lugo): *ha ter, ha ser*.

[5051] ms11,43: *qu'ha, entr'as alvardas*.

16860. **O que non sabe de contas, non pode chegar a tendeiro.** (ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar da provincia de Lugo)

16861. **O que queira aprender o fillo a larpeiro: músico ou cura ou rusquilleiro.** (ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar da provincia de Lugo)

16862. **O que queira aprender seu fillo a larpeiro, métao músico ou rosquilleiro.** (mc: Chantada)

16863. **O que queira medrar, que viva en porto de mar.** (ms10,039r: *D.E.*)

16864. **O que queira saber refranes, que vaia xunta o sacristán.** [5052] (ms-SA: Emilio Segade Vidones)

16865. **O que queira ser bo carpinteiro, ten que aprender primeiro.** (ms-SA: Jesús Mayo Brenlla: San Mamede de Monte, A Baña, C)

16866. **O que queira ter fillos larpeiros, destíneos a cregos ou a gaiteiros.** (ms)

16867. **O que queira ter un fillo larpeiro, que o aprenda a gaiteiro.** [5053] (ms: Lalín)

16868. **O que queira ter un fillo larpeiro, que o meta fugueteiro.** (ms-LU: Félix Rodríguez Vieites)

16869. **O que queira tir un fillo lapeiro, que o poña a cura ou a troiteiro.** (ms-SA: Jaime Fráiz Vázquez: Arzúa, C)

16870. **O que ten arte, ten parte.** (ms16: Lugo)

(es) *Quien tiene arte, tiene parte.* (Correas)

16871. **O que ten arte, vai por toda parte.** (mc: M.V.)

Var.: *Quen ten arte, vai a toda parte.* (ms4: F.V.S.) / *O que ten arte, vai por todas partes.* (ms16: *D.E.*)

(es) *Quien tiene arte, cabe en todas partes.* (R. Marín) (ct) *Qui té art, vá a qualsevòl part.* (Alberola)

Véase *O que ten arte...*

16872. **O que ten oficio non morre de fame.** (ms16: Lugo)

(pt) *Quem tem oficio nao morre de fame.* (Chaves) (es) *Quien oficio sabe no morirá de hambre.* (R. Marín)

16873. **O que ten oficio ten beneficio.** (mc: Buciños-F.V.S.)

(pt) *Quem tem ofício não morre de fome.* (Chaves) (es) *Quien tiene oficio, su pan lleva consigo.* (R. Marín) / *No hay oficio bueno ni malo que no dé de comer a su amo.* (Correas) / *Quien ha oficio, ha beneficio.* (H. Núñez) (ct) *Qui té ofici, té benefici.* (Alberola)

16874. **O que toca e non sabe a corda que ha de tirar, non se meta a campaneiro, si non sabe repinicar.** (mc: Tuiriz)

16875. **O xastre das Baíñas cose de balde e mais pon as liñas.** (ms21,13r: Bermés)

16876. **O xastre das Vaíñas cose de balde e pon as liñas.** (mc: Buciños / ms-SA: seminarista anónimo: algún lugar de Galicia / Francisco Canosa Quintáns)

Var.: *Xastre das Vaíñas cose de balde e mais pon as liñas.* (M.V.)

(pt) *Alfaiate de encruzilhada, que põe as linhas de sua casa.* (Chaves) (es) *El sastre de Peralvillo, que hacía la costura de balde y ponía el hilo.* (Correas) / *El sastre de cantillo, que cosía de balde y ponía el hilo.* (Id.) / *El sastre de Ciguñuela, que pone la costa y hace de balde la obra.* (Correas)

16877. **Obispos morren poucos.** [5054] (mc: Buciños)

16878. **Obreiro comedido non é o máis cumprido.** [5055] (mc: Miraz)

16879. **Oficial que non sabe mintir non sabe vivir.** (ms16: Lugo)

(es) *El oficial que no miente, sálgase de entre la gente.* (H. Núñez)

16880. **Oficio de albardeiro mete palla e saca diñeiro.** (mc: A.S.A.)

(pt) *Oficio de albardeiro, mete palha, e tira dinheiro.* (Chaves) (es) *Oficio de albardero, mete paja y saca dinero.* (Correas)

16881. **Oficio de concello é honra sin proveito.** [5056] (ms10,071r: *D.E.*)

16882. **Oficio malo o que non mantén a seu amo.** (ms16: Lugo)

(es) *Ruín es el oficio que no da de comer a su dueño.* (R. Marín)

16883. **Oficio que non dá de comer ó seu amo, non vale un ichavo.** [5057] (ms10,071r: *D.E.*)

16884. **Ollo de xastre e compás de carpinteiro.** (ms21,30v: Bermés)

16885. **Ollo do ferreiro e compás de carpinteiro.** (mc: M.V.)

16886. **Ollo do ferreiro, gramil de carpinteiro.** (mc: Buciños)

[5052] O orixinal di: *O que queira saber refranes, que vaya siunta o sacristan.*

[5053] Atopados xunto cos de *Medicina e higiene*.

[5054] Dentro de *Miscelánea* no mecanoescrito orixinal.

[5055] ms: *cumplido*.

[5056] En ms10 s.v. *Oficio*.

[5057] En ms10 s.v. *Oficio*.

16887. **Os bés do sacristán cantando veñen e cantando se van.** [5058] (mc: *Dicc. Ac.*)

(pt) *Bens de sacristão, cantando vem, cantando vão.* (Chaves) (es) *Los dineros del sacristán, cantando se vienen y cantando se van.* (Ricart) / *Los dineros del abad, cantando se vienen y chiflando se van.* (Ricart) (ct) *Els diners del capellans, cantant venen i cantant se'n van.* (Ricart) / *El que guanya l'escolá, cantant ve i cantant se'n va.* (Id.)

16888. **Os boticarios son os cociñeiros da morte.** [5059] (ms15,18v)

16889. **Os curas novos prós vellos son como a esternina prós cas.** (ms17,001)

16890. **Os curas novos, prós vellos, como esternina prós cas.** (ms15,41)

16891. **Os curas, si lles petan cos pés, abren contentos, pero si lles petan cas maus, nin por eso.** [5060] (ms8,30v: Silvarrey)

16892. **Os oficios non queren bés.** (ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar da provincia de Lugo)

16893. **¿Papas a home de oficio? Pape o demo a quen as fixo.** (mc: A.N.)

Var.: *¿Papas a un home de oficio? Pape o vello a quen as fixo.* (Carballedo)

Habla el sastre.

16894. **¿Papas me dan? Papas quedarán.** (mc: A.N.)

Se pone en boca de los canteros, que se quejan, como en los anteriores los sastres, de la mala alimentación, que no les permite trabajar.

16895. **Papas pra home d'oficio, pape o demo a quen-as fixo.** (ms-LU: seminarista anónimo: Guillar, Outeiro de Rei, LU)

16896. **Paragüero i-afilador, cuanto más burro, millor.** (ms-LU: seminarista anónimo: Guillar, Outeiro de Rei, LU)

16897. **Párrocos celosos e maestros sabios desterran dos pobos moitos resabios.** [5061] (ms4: J.P.)

16898. **Pasa, sarralleiro, pasa, en canto o demo bota a masa.** (ms-SA: Francisco Canosa Quintáns)

16899. **Pastora sin vara non ten vergonza na cara.** (mc: Sober)

16900. **Pola mañá, priguiza; a mediodía, calor; e pola tarde, mosquitos: non quero ser labrador.** [5062] (ms8,55v: O. de Rey)

16901. **Por mal e pobre que esteas, taberneira nunca seas.** (mc: M.V.)

16902. **Pra almorzar, con cazadores; pra xentar, con carpinteiros; pra merendar, con serradores; pra cenar, con arrieiros.** [5063] (ms15,43 e ms16: Valle del Mao)

16903. **Prá misa e pró ferreiro non esperes polo compañeiro.** (mc: Tuiriz, Monforte)

16904. **Pra muiñeiro, forneiro e hortelán nunca falta pan.** (ms15,13)

16905. **Pra pasar boa vida, cabalo de militar, can de rico, servicio de guardia civil ou chaqueta de camiñeiro.** (mc: Buciños / ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar da provincia de Lugo)

16906. **Pra pobre, xastre; pra rico, zapateiro; pra bo home, cura; e pra borracho, gaiteiro.** (ms-SA: José Manuel Area Alonso)

16907. **Pra probe vou a xastre e pra rico a zapateiro; pra bon home, cura, e pra borracho, gaiteiro.** (mc: Santiago)

16908. **Pra ser carpinteiro hai que aprender primeiro.** (ms-SA: Manuel Camino Sánchez)

16909. **Pra traballador bo n'hai ferramenta mala.** [5064] (mc: Buciños, Carballedo-F.V.S.)

(pt) *Para bom mestre não há má ferramenta.* (Chaves)

16910. **Quen che quere mal é do teu oficio.** (ms-SA: Félix Rodríguez Vieites)

16911. **Quen che quere mal é o do teu oficio.** (ms-SA: Francisco Canosa Quintáns)

16912. **¿Quen é o teu enemigo? O que ten o teu oficio.** [5065] (ms16 e ms10,011v: *D.E.*)

(es) *Ese es tu enemigo, el de tu oficio.* (Correas)

[5058] V. *Os bes do sacristán por onde veñen van* en *Desdén y desprecio*. / ms4: *se veñen*.

[5059] V. Saco di *cociñeiros dabordo* pero recolle este refrán e outro de Eladio Rodríguez, que dí *da morte*.

[5060] Permitímonos inclui-la explicación deste refrán: Se petan na porta da rectoral cos pés é porque traen as mans ocupadas con algo, logo veñen traer. Pero, se petan coas mans, é que as traen baleiras, é dicir, non traen nada.

[5061] Probablemente se trate dun aforismo da autoría de Jacinto del Prado máis ca dun refrán da tradición popular.

[5062] O orixinal di: *Pol-a mañá piguiza, a mediodía calor e pol-a tarde mosquitos: non quero ser labrador*.

[5063] ms16: *cos cazadores, cos carpinteiros, cos serradores, cos arrieiros*.

[5064] V. *Pra bon traballador non hai ferramenta mala, e pró mal traballador non hai ferramenta boa* en *Trabajo*. / ms e ms4: *Pr'on*.

[5065] En ms10 s.v. *Enemigos*.

16913. **¿Quen é u teu enemigo? O do teu oficio.** (ms-SA: seminarista anónimo: algún lugar da provincia da Coruña)

16914. **Quen máis chifre, capador.** (mc: F.L.)

(ct) *El que més chiula, capaor.* (Alberola)

16915. **Quen oficio ten, na casa mantén.** (ms16: Lugo)

(es) *Quien oficio tiene, su casa mantiene.* (R. Marín)

16916. **Quen queira meterse a ganadeiro, ten que gastar algún diñeiro.** (ms4: J.P.)

16917. **Quen ten arte, alcanza unha parte; quen ten arte e modo, alcánzao todo.** (ms16: *D.E.*)

16918. **Quen ten oficio non morre de fame.** [5066] (ms10,071r: *D.E.*)

16919. **Quen ten oficio ten beneficio.** (mc: A.N. / ms10,071r: *D.E.*)

Var.: Como: *O que ten oficio...*

16920. **Quen ten oficio ten beneficio pro sin servicio.** [5067] (ms10,071r: *D.E.*)

16921. **Quen ten oficio ten beneficio que lle fai un bo servicio.** [5068] (ms10,071r: *D.E.*)

16922. **Romerías i-enterros, alegrías prós cregos.** (ms10,049r: Renche, Samos)

16923. **Sábado, sabadiño, fin da semana; a costureira canta i-o maestro regaña.** [5069] (ms4: Paradela-F.V.S. / ms-LU: seminarista anónimo: Paradela, LU)

Var.: *Sábado, sabadiño, fin de semana; a costureira cose i-o maestro regaña.* (mc: Paradela)

16924. **Se no silencio eres un riseiro, no púlpito serás un grileiro.** (ms-SA: Pedro Pontes García)

16925. **Se o taberneiro vende a bota, ou perde o viño ou está rota.** (mc: Santiago)

Véase *Cando o taberneiro vende a bota...*

16926. **Se para o pico, ten que parar o bico.** (mc: Buciños / ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar da provincia de Lugo)

16927. **Se queres ser carpinteiro, tes qu'aprender primeiro.** [5070] (ms e mc: Santiago / ms-SA: seminarista anónimo: algún lugar da provincia da Coruña)

Var.: *Se quero ser carpinteiro, teño que adeprender primeiro.* (ms5,135: Santiago)

16928. **Se queres ter un fillo larpeiro, apréndeo a gaiteiro.** [5071] (ms-SA: José Luís Barreiro Barreiro: Loureiro, Dúas Igrexas, Forcarei, PO / ms-SA: Teófilo Cabaleiro Cabaleiro: Codeseda, A Estrada, PO)

16929. **Se queres ter un fillo pillabán, méteo sacristán.** [5072] (mc: Santiago / ms-SA: seminarista anónimo: algún lugar da provincia da Coruña / ms-SA: Andrés Rodríguez Arjomil: Vimianzo, Vimianzo, C)

16930. **Se queres ter un fillo pillo, méteo a fogueteiro ou monaguillo.** [5073] (mc: Santiago / Manuel Fernández Ferro)

16931. **Se queres ver o inferno, ferreiro de vrao e zapateiro de inverno.** [5074] (mc: Tuiriz / ms-SA: seminarista anónimo: algún lugar de Galicia)

16932. **Se ques ter un fillo can, méteo sacristán.** (ms-SA: Francisco Ageitos Pérez: Corrubedo, Ribeira, C)

16933. **Se tes arte, irás adiante.** (ms16: *D.E.*)

16934. **Seas canteiro ou non, pon as pedras de tizón.** (ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar da provincia de Lugo)

16935. **Sembradores novos, pan polas silveiras.** [5075] (ms18,65r: Páramo)

16936. **Sempre resultou bo labrador o qu'é de xenio ouservador.** [5076] (ms4: J.P.)

16937. **Sete oficios ten Adán e de ningún saca pan.** (ms16: Muros, Artaza)

(es) *Siete oficios tiene el que con ninguno come ni bebe.*

16938. **Sete xastres fan un home e catorce un testigo, e fan falla vintecatro pra firmar un recibo.** [5077] (ms15,41: Mellid)

16939. **Sete xastres fan un home e sete pineireiros non.** (mc e ms: Buciños / ms-LU: seminarista anónimo: Buciños, Carballedo, LU)

El sastre aparece en el folk-lore gallego ocupando, como dice A. Cotarelo, un lugar medio entre hombre y mujer, y más bien se acerca a ésta por su oficio de agujas y tijera. Pero aún quedan debajo los molineros, quizá porque sus menesteres parecen aún a nuestros campesinos más propios de la mujer. Como el refrán que comentamos, lo resume la canción popular: *Teño un amor*

[5066] En ms10 s.v. *Oficio*.
[5067] En ms10 s.v. *Oficio*.
[5068] En ms10 s.v. *Oficio*.
[5069] O orixinal di: *Sábado, sabadiño, fin da semana; a costureira canta, y-o maestro, regaña.*
[5070] mc e ms-SA: *que aprender*.
[5071] ms-SA (Teófilo C.): *Si*.
[5072] ms-SA: *Si queres*.
[5073] M. Fernández Ferro: *Si, meteo fogeteiro*.
[5074] ms-SA: *Si, de verao*.
[5075] O orixinal di: *Sembradores novos, pan pol-as silveiras.*
[5076] Probablemente se trata dun aforismo da autoría de Jacinto del Prado máis ca dun refrán da tradición popular.
[5077] Indica *Sastres*.

peneireiro / nas cordas do corazón; / ainda que fose xastre, / pero peneireiro, non. // Sete xastres fan un home / e vintecinco un testigo / fan falla cento cincoenta / para firmar un recibo. (ms)

16940. **Sete xastres fan un home no ano do pan barato, que no ano do pan caro fan falta vintecatro.** [5078] (mc: Buciños-F.V.S. / ms-LU: seminarista anónimo: Buciños, Carballedo, LU)

Var.: *Sete xastres fan un home o ano do pan barato; o ano que vale caro necesitan vintecatro.* (ms15,22)

Salió de una copla del pueblo: *Sete xastres fan un home / no ano do pan barato, / porque si caro anda o pan / precísanse vintecatro*.

16941. **Sete xastres, un home; catorce, un testigo; e vinteuito, pra firmar un recibo.** (ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar da provincia de Lugo)

16942. **Si o cura canta ben, nada digamos o monaguillo.** [5079] (ms-SA: José M. Gulías Rivas: Forcarei, PO)

16943. **Si o queres fillo de todo, meteu no coro.** (ms-SA: Perfecto Esparís Freire: Santa María de Viceso, Brión, C)

16944. **Si queres qu'o fillo sexa pillo, méteo monaguillo.** (ms-SA: seminarista anónimo: Rías Baixas, PO)

16945. **Si queres que os fillos sean larpeiros, apréndeos a gaiteiros.** (mc)

Var.: *Si queres qu'os fillos sean larpeiros, apréndeos a curas ou a gaiteiros.* (ms4: Golada-F.V.S.)

16946. **Si queres ser larpeiro, aprende a cura e a gaiteiro.** [5080] (ms-SA: Emilio Segade Vidones)

16947. **Si queres ser larpeiro, aprende a gaiteiro.** (ms-SA: Manuel Camino Sánchez)

16948. **Si queres ter un fillo larpeiro, méteo sacristán ou gaiteiro.** (ms-SA: M. González Fernández)

16949. **Si queres ter un fillo pillo, méteo monaghillo; si u queres ter pillabán, méteo sacristán; si u queres ter pillo de todo, méteo neno do coro.** (ms-SA: Perfecto Lens Fraga: San Vicente de Rial, Val do Dubra, C)

16950. **Si queres ter un fillo pillo, méteo monaguillo; e si o queres ter pillabán, méteo sacristán.** (ms-SA: José M. Domínguez Martínez: Sardiñeiro, Fisterra, C)

16951. **Si queres ter un fillo pillo, méteo monaguillo.** [5081] (mc / ms4: F.V.S. / ms-LU: Jesús Redondo C.: algún lugar do sur da provincia de Lugo / ms-SA: Francisco Ageitos Pérez: Corrubedo, Ribeira, C)

(es) *Si quieres tener un hijo pillo, hazlo azacan o monaguillo.* (R. Marín) / *Si quieres tener un hijo pillo, mételo a monaguillo; y si lo quieres más, mételo a sacristán.* (R. Marín) (ct) *Si vòls tindre un fill pillo, pòsalo monaguillo.* (Alberola)

16952. **Si ques ter un fillo larpeiro, méteo ou cura ou gaiteiro.** (ms-SA: Manuel Martín Gómez: Muxía, C)

16953. **Si ques ter un fillo pillo, méteo monaguillo; si polo contrario ques que sea larpán, méteo, meu home de Dios, sacristán.** (ms-SA: Manuel Martín Gómez: Muxía, C)

16954. **Si te metes cun zapateiro, méteste cun mintireiro.** (ms5,133: Mondoñedo)

16955. **Sol nacido, meu amo servido; sol posto, meu amo composto.** (mc: Buciños)

16956. **Sol posto, amo composto.** [5082] (mc: Tuiriz, Monforte / ms4: F.V.S.)

16957. **Soldado que non come rancho nin dorme no cuartel, soldado de papel.** [5083] (mc: R. Caruncho / ms6,02v: Caruncho-*Diario de Avisos* de La Coruña)

16958. **Tapa a masa mentras o zarralleiro pasa.** (mc, ms4 e ms12,77: M.L. / ms-LU: seminarista anónimo: Buciños, Carballedo, LU)

Var.: *Tapa masa en canto o zarralleiro pasa.* (ms4: Pidre-F.V.S.)

(pt) *Tapa massa enquanto o caldeireiro não passa.* (Chaves)

Indica que es de muy poca duración la masa que el cerrajero usa para los menesteres de su oficio. (mc) / *Zarralleiro* = cerralleiro. Indica el refrán que la masa que usa el cerrajero para obtener los agujeros es de muy poca duración. (ms12,77)

16959. **Tapa masa mentras o zarralleiro non pasa.** (ms-LU: seminarista anónimo: Guillar, Outeiro de Rei, LU)

16960. **Tapa, masa, tapa, en canto o cerralleiro escapa.** [5084] (ms-SA: seminarista anónimo: Terras do Deza, PO)

[5078] ms4 e ms-LU: *de pan barato, de pan caro*.

[5079] O orixinal di: *Si o cura canta ben, nada digamos o monajillo.*

[5080] O orixinal di: *Si queres ser larpeiro, aprende a cura a a gaieteiro.*

[5081] ms-LU: *Se, metio monajuillo*; ms-SA: *Se qués*.

[5082] Dentro de *Miscelánea* no mecanoescrito orixinal.

[5083] ms e ms6,02v: *soldao*.

[5084] O orixinal di: *Tapa, masa, tapa, en canto o cerraleiro escapa.*

16961. **Tío home do can. -"Anda, chicha, que con vós non vai, nin o xastre é home nin a cadela é can".** [5085] (mc: Buciños)

Matraca para los sastres. (mc) / Que hay que llamar a las cosas por su nombre; con una puya para los sastres (ms).

16962. **Todas eran tecedeiras, se non foran as parellas i-as carreiras.** [5086] (mc: Buciños)

16963. **Troiteiro e cazador oficios de priguiceiros son.** (mc: Santiago)

16964. **Un cura, d'a pé, paisano é.** (ms-LU: seminarista anónimo: Buciños, Carballedo, LU)

16965. **Un ferreiro a outro non lle fai daño.** (mc: A.S.A.)

(es) *De herrero a herrero no pasan chispas.* (Sbarbi)

16966. **Un ferreiro a outro non lle nega un clavo.** (mc: Pidre)

16967. **Un ferreiro nunca lle nega un clavo a outro.** (ms8,67r: Taboada)

16968. **Un taberneiro, por encher de máis, foi ó inferno, i-outro, por encher de menos, tamén foi.** (ms8,80r: Meda)

16969. **Un zapateiro, por mui chapuceiro que sea, é máis útil que canto poida ser un sabio de mala lengoa.** [5087] (mc: C.G.)

16970. **Un fraile menos, unha ración máis.** (ms-LU: Dous seminaristas anónimos: Outeiro de Rei, LU e algún lugar da provincia de Lugo)

16971. **Us cregos ganan us cartos cantando i-e us maestros enseñando.** (ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar de Galicia)

16972. **Váiase a tenda e quede o tendeiro.** [5088] (mc: M.V. / ms21,29r: Bermés)

16973. **Val máis manter a un larpeiro que a un gaiteiro.** (mc / ms4: F.V.S.)

16974. **Vale máis ser amo dun burro ca guía dunha récoa.** (ms-LU: Jesús Redondo C.: algún lugar do sur da provincia de Lugo)

16975. **Vale máis ser amo dun burro que criado dun señor.** [5089] (mc: Vilamane, Cervantes-F.V.S.)

16976. **Vale máis ser amo dun burro que criado dunha recua.** [5090] (mc / ms4: F.V.S. / ms-LU: seminarista anónimo: Paradela, LU / ms-LU: seminarista anónimo: Laiosa, O Incio, LU)

16977. **Vale máis ser amo dun xumento que criado dun convento.** [5091] (mc: Paradela-F.V.S. / ms-LU: seminarista anónimo: Paradela, LU)

16978. **Vale máis ser arrieiro dunha besta que criado dunha recua.** [5092] (mc: M.V. / ms21,28r: Bermés)

(pt) *Mais vale ser cabeza de burro que rabo de leão.* (Chaves) (es) *Más vale ser harriero de una bestia que arrempujero de una recua.* (R. Marín) / *Más vale ser el primero en una aldea que el segundo en Roma.* (R. Marín) (ct) *Més val ser cap de lluç, que cúa d'avestruç.* (Alberola) / *Val més ser cap de sardina, que cúa de peix.* (Alberola)

16979. **Vale máis ser dono de un burro que criau dunha recua.** (ms-LU: seminarista anónimo: Pacios, Neira de Xusá, Baralla, LU)

16980. **Vintenove oficios, trinta miserias.** (ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar da provincia de Lugo)

16981. **Viño e médico, vello.** (ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar da provincia de Lugo)

16982. **Viño vello pra beber, médicos vellos pra curar e amigos vellos pra tratar.** (ms6,03v: Portela Pazos, en *Ultreya*)

16983. **Xastre rabudo toma as medidas por un garabullo.** (ms8,18v: Silvarrey)

16984. **Xastre son, concencia teño, vivo ca de Dios que de tres varas de pana leva unha e levo dos.** (ms-LU: seminarista anónimo: Guillar, Outeiro de Rei, LU)

16985. **Xastres, merendeiros; zapateiros, non.** (mc: Orense)

16986. **Xornaleiro de escopeta nunca gana prá chaqueta.** (mc: Buciños / ms4: F.V.S.)

(es) *Labrador chuchero, nunca buen apero.* (Jalle) / *El jornal del cazador y del leñero, entra por la puerta y se va por el humero.* (Id.)

16987. **Zapateiro a teus zapatos.** (ms-SA: M. González Fernández)

OÍR

16988. **De canto ouves non te fíes.** (ms10,074r: *D.E.*)

16989. **Oi os seus defeutos o que non cala os alleos.** (ms10,074r: *D.E.*)

OJOS. V. tamén *Tuerto*.

[5085] Non sabemos a qué se refire o primeiro elemento deste refrán.
[5086] mc: *se non firan*.
[5087] ms4: *de mala engoa*.
[5088] ms21,29r: *Váyas'a tenda*.
[5089] ms: *d'un burro, d'un señor*.
[5090] ms-LU (Paradela): *amo de burro, de un'a recoa*; ms-LU (Laiosa): *de un burro, duna recoba*.
[5091] ms e ms4: *criado nun convento*; ms-LU: *de un xumento, de un convento*.
[5092] ms4: *arreiro*; ms21,28r: *arreeiro*.

16990. **Co ollo e coa boa fe non vos bulrés.** (ms10,072r: *D.E.*)

16991. **Cun ollo durmindo e con outro desperto.** (ms10,072r: *D.E.*)

16992. **Hai diferencia do que se ve a ollo ó que se ve por antiollo.** (ms10,072r: *D.E.*)

16993. **Lonxe dos ollos, lonxe do corazón.** (ms10,072r: *D.E.*)

16994. **Moito ollo, que a vista engaña.** (ms10,072r: *D.E.*)

16995. **Nin os ollos ás cartas nin as mans ás barbas.** (ms10,072r: *D.E.*)

16996. **O mal dos ollos cúrase cos cóbados.** (ms10,072r: *D.E.*)

16997. **O ollo límpao sempre co cóbado.** (ms10,072r: *D.E.*)

16998. **Ollos hai que de lagañas se namoran.** (ms10,072r: *D.E.*)

16999. **Ollos que non ven non envellecen.** (ms10,072r: *D.E.*)

17000. **Ollos que te viron vir, ¿cando te verán volver?** (ms10,072r: *D.E.*)

17001. **Os ollos son pra ver.** (ms16: Santiago)

17002. **Os ollos, cos códabos.** (ms16: Lugo)

(es) *A los ojos, con los codos.* (R. Marín)

17003. **Todo doe pra sanar menos os ollos que doen pra enfermar.** (mc e ms16: F.L.)

(es) *Todo pica para sanar, menos los ojos que pican para enfermar.* (R. Marín)

17004. **Todo o que cos ollos vexo, asiñáloo co dedo.** (ms10,072r: *D.E.*)

OLFATO

17005. **O que ten bo olfato, logo coñece o prato.** [5093] (mc: A.S.A. / ms16: *D.E.*)

OLIVOS

17006. **O día de san Pedro vai ver o teu olivedo e, se ves un gran, espera un milleiro.** (mc: C.G. / ms16: *O Gaiteiro de Lugo*, 1939)

Var.: *O día de san Pedro vai ver o teu olivedo e, se ves un grau, espera por un cento.* (mc / ms16) [5094]

(pt) *Em dia de S. Pedro vê o teu olivedo e se vires um grão, espera por um cento.* (Chaves) (ct) *Per sant Pere mira s'olivera: si en veus una aquí, una enllà, mig esplet n'hi ha.* (Sanchis) / *Si el dia de sant Pere vas a l'olivar, i veus una oliva aquí, una allí i una altra enllà, torna-t'en a casa que olivada hi haurà.* (Id.) / *El dia de sant Pere posa't sota l'olivera; si en veus una aquí i una eullá, torna-t'en a casa que prou n'hi ha.* (Sanchis)

OLVIDO

17007. **A longa ausencia trai o esquecemento.** (ms10,015r: *D.E.*)

17008. **A memoria do ben axiña se vai.** (ms16: Lugo)

17009. **A memoria do mal, mal se pode tirar; a do ben, logo se vai.** [5095] (ms16 e ms10,039r: *D.E.*)

17010. **Anque vou e veño, non se me esquece o que teño.** (ms10,015r: *D.E.*)

17011. **Malia o can que se esquece de quen lle dá o pan.** (ms10,015r: *D.E.*)

17012. **Nin todo se debe esquecer nin todo se debe querer.** (ms10,015r: *D.E.*)

17013. **Non s'acorda o cura de cando foi sacristán.** [5096] (mc: S.P.P. *Ultreya* / ms5,027 e ms16: Santiago)

(es) *No se acuerda el cura de cuando fué sacristán.* (R. Marín) / *No se acuerda el sacristán de cuando fué monaguillo.* (Id.)

17014. **O esquecemento é ás veces pai do remordemento.** (ms10,015r: *D.E.*)

17015. **O olvidado non é dado nin gracias.** (ms8,50r: Trives)

17016. **O olvidado non vai por Dios nin polo diablo.** (ms8,50r: Silvarrey)

17017. **O que de si mesmo se esquece, sete tundas merece.** (ms16: Lugo)

Var.: *O que de si mesmo se esquece, sete tumbas merece.* (ms16: Lugo)

17018. **O que de si mesmo se esquece, sete tundas ó día merece.** (ms10,015r: *D.E.*)

17019. **O que é esquecido non pode ser agradecido.** (ms10,015r: *D.E.*)

17020. **O que non aparece, esquece.** (ms10,049r: Pidre)

17021. **Primeiro odiado que olvidado.** (ms16: Lugo)

(es) *Más vale odiado que olvidado.* (R. Marín)

17022. **Si te vin non me acordo.** (ms16: Sarria)

(es) *Si te vi no me acuerdo.* (S.)

17023. **Vida pasada non é acordada.** [5097] (mc / ms4: F.V.S. / ms16: Palas de Rey / ms16: Lugo)

[5093] ms16: *conece o prato*.

[5094] mc: *si ves*.

[5095] En ms10 s.v. *Memoria*.

[5096] ms5,027 e ms16: *se acorda, sancristán*.

(es) *Lo pasado, pasado.* (R. Marín)

OLLA

17024. **Á ola ben amañada e ben guisada ¿quen lle fai mala cara?** (ms10,072r: *D.E.*)

17025. **A ola sen verdura non ten gracia nin fartura.** (ms10,072r: *D.E.*)

17026. **A pequeno pote pequeno guisote.** (ms10,096r: *D.E.*)

17027. **Boas olas, boas sobras.** (ms10,072r: *D.E.*)

17028. **Cada día ola e tallada, cansa.** (ms10,072r: *D.E.*)

17029. **Cando ferve o pote, alegría, alegrote.** (ms10,096r: *D.E.*)

17030. **Dispois de Dios, a ola; todo o demais é parola.** (ms10,072r: *D.E.*)

17031. **Nin ola sin touciño nin xantar sin viño.** (ms10,072r: *D.E.*)

17032. **Nin pote ó lume sin touciño nin xantar na mesa sin viño.** (ms10,096r: *D.E.*)

17033. **Ninguién sabe o que hai na ola millor que a culler.** (ms10,072r: *D.E.*)

17034. **Non hai boa ola con auga soila.** [5098] (ms10,072r: *D.E.*)

17035. **Nun pequeno pote ben cabe un guisote.** (ms10,096r: *D.E.*)

17036. **O ferver do pote ten gorgolexos de moito alegrote.** (ms10,096r: *D.E.*)

17037. **O pote que moito ferve, sazón perde.** (ms10,096r: *D.E.*)

17038. **Ola que está ó lume, ten mester de tapadeira.** (ms10,072r: *D.E.*)

17039. **Ola sin sal, faite de conta que non tes xantar.** (ms10,072r: *D.E.*)

17040. **Ola sin touciño, ou é de estudante ou de mesquiño.** (ms10,072r: *D.E.*)

17041. **Onde boa ola se creba, boa tapadeira queda.** (ms10,072r: *D.E.*)

17042. **Pote sen berzas, sin unto, nin sal, pódeselle ó gato dar.** (ms10,096r: *D.E.*)

17043. **Se a ola dá escontra a pedra, o pior será pra ela.** (ms10,072r: *D.E.*)

17044. **Se queres que o pote che dea alegría, éncheo de carne e porco cada día.** (ms10,096r: *D.E.*)

17045. **Si se creba a ola, dese mal morren todas.** (ms10,072r: *D.E.*)

17046. **Tanto vai a ola á fonte que ó fin se rompe.** (ms10,072r: *D.E.*)

OLLERO

17047. **Cada oleiro as súas olas gaba, e máis se as ten crebadas.** (ms10,072r: *D.E.*)

17048. **Cada oleiro gaba o seu pucheiro.** (ms10,072r: *D.E.*)

17049. **Non te bulres do oleiro, que da terra fai diñeiro.** (ms10,072r: *D.E.*)

17050. **O oleiro, do barro fai diñeiro.** (ms10,072r: *D.E.*)

ONZA

17051. **Máis val onza de sangre que libra de carne.** (ms10,073r: *D.E.*)

17052. **Unha onza de alegría vale máis que cen fanegas de malenconía.** (ms10,073r: *D.E.*)

OPINIONES

17053. **Cada cabeza, súa sentenza.** [5099] (mc: J.P. / ms4: F.V.S.)
Var.: *De tal cabeza, tal sentenza.* (ms16: Lugo) / *Cada cabeza a súa sentencia.* (ms16: *D.E.*)
(pt) *Cada cabeça, cada sentença.* (Chaves)
(es) *Cuantas cabezas, tantas sentencias.* (R. Marín) / *De tal cabeza, tal sentencia.* (R. Marín)

17054. **Dez cabezas, dez sentencias.** (ms16: Lugo)
(es) *Cada diez hombres, diez opiniones.* (R. Marín)

17055. **Dig'o mundo o que dixere i-ande a nosa cara limpa.** (ms-LU: seminarista anónimo: Buciños, Carballedo, LU)

17056. **Dig'o mundo o que quixere e ande a nosa casa limpa.** (ms4: Buciños-F.V.S.)

17057. **Dito de un, dito de ningún.** (ms16: Lugo)
(es) *Dicho de uno, dicho de ninguno.* (R. Marín)

17058. **Hai tantos xuícios como cabezas.** (ms-SA: Argimiro Pampín Basteiro: Arzúa, C / José Manuel Area Alonso)

17059. **Leva o teu ó mercado: uns diranche bo e outros diranche malo.** (ms16: *D.E.*)

17060. **O que pon a súa vida en consellos, un dille que é blanco i-outro dille que é**

[5097] Nunha segunda clasificación temática, Vázquez Saco incluiu este refrán en *Pasado*. V. *Non se acorda a sogra que foi nora* en *Suegros*.

[5098] O orixinal di: *No hai boa ola con auga soila.*

[5099] Nunha segunda clasificación temática, Vázquez Saco incluiu este refrán en *Necedad* (*Desacierto de los necios*).

vermello. [5100] (ms-SA: Jaime Fráiz Vázquez: Arzúa, C)

17061. **O que pon o cu en consello, uns lle din branco e outros lle din negro.** (mc: F.B.B.)

Var.: *Leva o teu fío ó concello e us diranche que é branco i-outros que é negro.* (ms16: *D.E.*)

(es) *Pon tu culo en consejo, y unos dirán que es blanco, y otros dirán que es negro.* (Sbarbi)

17062. **O que pon seu xugo a concello, unhos lle din qu'é branco i-outros dinlle qu'é negro.** [5101] (ms21,31v: Bermés)

17063. **O que soilo di un é coma se non o dixera ningún.** (ms16: Lugo)

(es) *Lo que solo dice uno, es como si no lo dijera ninguno.* (R. Marín)

17064. **Pra gustos fixéronse colores.** (ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar da provincia de Lugo)

17065. **Saca o teu ó mercado e us dirán que é negro e outros que é branco.** (ms16: *D.E.*)

(es) *Saca lo tuyo al mercado; uno dirá bueno y otro malo.* (Correas)

17066. **Tantos xuícios como cabezas.** (ms-SA: Manuel Barreiro Somoza: Santa Mariña de Ribela, A Estrada, PO)

OPORTUNIDAD

17067. **Cada cousa a seu tempo e os nabos en Adviento.** (ms-LU: seminarista anónimo: Ferreira de Pantón, LU)

17068. **Cada cousa no seu tempo e limpar cando fai vento.** (ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar da provincia de Lugo)

17069. **Cada cousa no seu tempo e os nabos en Advento.** [5102] (mc: C.A. / ms-LU: seminarista anónimo: San Martiño de Mato, Taboada, LU / ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar de Galicia (galego oriental))

Var.: *Cada cousa no seu tempo e os nabos polo Advento.* (ms16: *D.E.*)

(pt) *Cada coisa a seu tempo.* (Chaves) / *Tudo tem seu tempo, e os nabos no advento.* (Id.) (es) *Cada cosa en su tiempo, y nabos en Adviento.* (Correas) / *Cada cosa en su tiempo y los nabos en Adviento.* (Z.) (ct) *Cada cosa ve al seu temps, com les figues en agost.* (Sanchis) / *Cada cosa per son temps; per l'agost cigales.* (Id.) / *Cada cosa pel son temps, naps i cols pel mes d'Advent.* (Id.) / *Cada cosa en son temps, i els naps en Advent.* (Id.)

Alude originariamente a las labores que han de hacerse según tiempo y sazón. Hoy tiene sentido más general y reprende todo lo que se hace fuera de su lugar y tiempo oportuno.

17070. **Cando marea non vai, sazón non se perde.** (ms6,05v: Frai Prudencio, *Paliques* / ms16: Lugo)

17071. **Cando pasa nabos, mercalos.** [5103] (ms10,065r: *D.E.*)

17072. **Co tempo e palla madura a pera urraca.** [5104] (ms6,03v: Emilio Álvarez Jiménez "Refranero" en *Ultreya*)

17073. **É millor chegar a tempo que ser convidado.** [5105] (mc e ms16: Viana, Chantada-F.V.S. / ms14,16)

17074. **É millor podrido ca mal comido.** (ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar da provincia de Lugo)

Se ll'ha facer daño, millor é a salú.

17075. **Máis vale aceña parada que muiñeiro amigo.** (mc: Carballedo / ms4: F.V.S. / ms16: *D.E.*)

(es) *Más vale aceña parada, que molinero amigo.* (Sbarbi) / *Más vale aceña parade que amigo molinero.* (R.P.)

17076. **Máis vale chegar a tempo que rondar un ano.** (mc: Tuiriz)

Var.: *Vale máis chegar a tempo ca rondar un ano.* (mc / ms4: F.V.S. / ms-LU: seminarista anónimo: Laiosa, O Incio, LU / ms-SA: seminarista anónimo: algún lugar de Galicia / ms18,77r: A.S.A.) [5106] / *Val máis chegar a tempo que roldar un ano.* (ms16: *D.E.*) / *Val máis chegar a tempo que ruar un ano.* (ms16: *D.E.*)

(es) *Más vale llegar a tiempo que rondar un año.* (R. Marín)

17077. **Nin se pare sin tempo nin se limpa sin vento.** [5107] (mc e ms16: Buciños / ms4: F.V.S.)

17078. **Non consiste en correr moito sinón en chegar a tempo.** (mc: Santiago / ms4: F.V.S. / ms16: Lugo)

Var.: *Vale máis...*

[5100] O orixinal di: *O que pon a sua vida en consellos un dille que e blanco youtro dille que e bermello.*

[5101] O orixinal di: *O que pon seu xugo a concello, un'hos lle din qu'e branco, y'outros dinlle qu'é negro.*

[5102] ms: *y os nabos, Adviento* / ms-LU (Galicia): *yos navos en adviento*; ms-LU (San Martiño de Mato): *i-os nabos*.

[5103] En ms10 s.v. *Nabo* e indicación *Oportunidad*.

[5104] ms6: *Co tempo e malla madura*. Emilio Álvarez Jiménez recollía o refrán coa forma *Co tempo e palla madura*. A diferenza parece deberse a un erro de transcrición de Vázquez Saco.

[5105] ms14,16: *mellor*.

[5106] ms-SA e ms-LU: *que rondar*; ms18,77r: *Val mais*.

[5107] ms4: *Nin se pasa sin tempo*.

17079. **Non consiste en madrugar senón en chegar a tempo.** (ms-LU: seminarista anónimo: Buciños, Carballedo, LU)

17080. **Non vai en correr moito sinón en saber chegar a tempo.** (ms-LU: seminarista anónimo: Outeiro de Rei, LU)

17081. **Non vale correr como chegar a tempo.** (ms-LU: seminarista anónimo: Guntín, LU)

17082. **Non vale correr moito nin andar pouco senón chegar a tempo.** (ms-LU: seminarista anónimo: Paradela, LU)

17083. **Pásache o sol pola porta; quéntate, miña comadre.** [5108] (ms10,122r: *D.E.*)

17084. **Tantarantán as uvas son verdes, tantarantán, xa madurarán.** (mc e ms16: Buciños)

Pide oportunidad.

17085. **Tódalas cousas teñen o seu como i-o seu cando.** (ms16: *D.E.*)

(es) *Todas las cosas tuvieron y tienen su cuándo.* (Correas)

17086. **Val máis chegar a tempo que camiñar un ano.** (ms18,60r)

17087. **Vale máis chegar a tempo que ser convidado.** (ms-LU: seminarista anónimo: Outeiro de Rei, LU)

17088. **Vale máis hoxe que nunca.** (ms8,32v: La Cañiza)

APROVECHAR LA OPORTUNIDAD

17089. **A ferro quente, bater de repente.** (ms-LU: seminarista anónimo: Buciños, Carballedo, LU)

17090. **A ferro quente, non parar de bater.** (mc e ms16: C.A. / ms: A.C.)

(es) *A hierro caliente, batir de repente.* (R. Marín)

17091. **Alzar sin vento e parir sin tempo no pode ser.** (ms21,25r: Bermés)

17092. **Alzar sin vento e parir sin tempo, non pode ser.** [5109] (mc e ms16: Santiago / ms18,68v: *Diario de Avisos* de R. Caruncho (1888))

Var.: *Non erguer sin vento nin parir antes de tempo.* (ms15,41 e ms16: Lugo)

17093. **Aquí te collo, aquí te esfolo.** (ms16: *D.E.*)

(es) *Aquí te cojo, aquí te mato.* (R. Marín)

17094. **Arde a casa, quentarse aos cangos.** (ms-SA: seminarista anónimo: Moreira, A Estrada, PO)

17095. **Cando arden os cangos, quentarse a eles.** [5110] (mc e ms16: Pidre-F.V.S.)

Var.: *Cando arden os cangos, sentarse a eles.* (ms16: Pidre)

17096. **Cando ch'ofrezan a ovella, colle a corda e vai por ela.** (ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar da provincia de Lugo)

17097. **Cando che dean a ovelliña, agárrala pola cordeliña.** [5111] (mc: C.A. *A Nosa Terra* / ms16: C.A. / ms18,68v: R. Caruncho, *Diario de Avisos*)

Var.: *Cando che deren a ovella, colle a corda e vai por ela.* (ms16: Sarria) / *Cando che den a ovella, colle a corda e vai por ela.* (ms16: A.I. / ms-LU: seminarista anónimo: Guillar, Outeiro de Rei, LU / ms-LU: seminarista anónimo: Pacios, Neira de Xusá, Baralla, LU / ms-LU: seminarista anónimo:Illán, Begonte, LU)

(pt) *Quando te derem a vaca, vem logo com a corda.* (Chaves) (es) *Cuando te dieren la oveja, toma la cuerda y vay por ella.* (Correas)

Insisten en la misma recomendación.

17098. **Cando che den o anelo, pon o dedo.** (ms16 e ms5,027: Ribadeo)

17099. **Cando dan a ovella, colle a corda e vai por ela.** (ms-SA: M. González Fernández)

17100. **Cando dan a ovella, cóllese a corda e vaise por ela.** (ms-LU: seminarista anónimo: Ferreira de Pantón, LU)

17101. **Cando dan a ovella, deixar a corda e ir por ela.** (ms: La Coruña)

17102. **Cando fai vento, hai que limpar.** [5112] (mc e ms16: Lugo / ms-LU: seminarista anónimo: Lugo, Lugo, LU)

(pt) *Quando ha vento é que se limpa o cereal.* (Chaves) (es) *Con viento se limpia el trigo, y los vicios con castigo.* (Sbarbi) (ct) *Quan fa aire, es quan s'aventa.* (Alberola)

17103. **Cando falta o gato, exténdes'o rato.** (ms-SA: seminarista anónimo: algún lugar de Galicia)

17104. **Cando o ben pasa, méteo na casa.** (ms16: Lugo)

(es) *Cuando el bien pasa, mételo en tu casa.* (R. Marín)

17105. **Cando o crego dá a ovella, colle a corda e vai por ela, porque se recorda, nin ovella nin corda.** (ms21,12v: Bermés)

[5108] En ms10 s.v. *Sol* coa indicación *Oportunidad*.

[5109] Nunha segunda clasificación temática, Vázquez Saco incluiu este refrán en *Embarcaciones.*

[5110] V. *Arden os cangos, quentémonos a eles* en *Penas y dolores*.

[5111] ms18,68v: *den a ovelliña*. / Nunha segunda clasificación temática, Vázquez Saco incluiu este refrán en *Animales domésticos* (*Ovejas*).

[5112] ms-LU: *limpiar*.

17106. **Cando o cura dá a ovella, coller a corda e ir por ela.** (ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar da provincia de Lugo)

17107. **Danche a ovella; colle a corda e vai por ela.** (ms-LU: seminarista anónimo: Carballedo, LU)

17108. **Douche ouvella; colle a corda e vai por ela e, se non tes corda, agárraa polas orellas.** [5113] (ms-LU: seminarista anónimo: Paradela, LU)

17109. **Faltan os gatos i-exténdense os ratos.** [5114] (ms18,65r: Páramo)

17110. **Hoxe é día de "bote aquí, miña tía".** (ms16: *D.E.*)

Var.: *Hoxe é día de "bote acá, miña tía".* (ms10,005r) [5115]

(es) *Hoy es el día de echad aquí, tía.* (Hernán Núñez)

17111. **Máis vale mal cheo ca polo tarreo.** (ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar da provincia de Lugo)

17112. **Máis vale flaco no papo ca gordo volando.** (ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar da provincia de Lugo)

17113. **Márchanse os gatos e esténdense os ratos.** (ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar da provincia de Lugo)

17114. **Mentras o can c[aga], o lobo vaise.** (mc e ms16: Betanzos)

Var.: *Mentras o can c*[aga]*, o lobo escapa.* (F.V.S.)

(pt) *Emquanto mija o cão, vai-se o lobo.* (Chaves) / *Emquanto disputam os cães, come o lobo a ovella.* (Id.) (es) *Mientras el perro duerme, come el lobo.* (R. Marín) / *Mientas el galgo mea, la liebre se huye.* (Id.)

17115. **Mentras o can dorme, o lobo mata e come.** (ms16: *D.E.*)

17116. **Namentras está quente pódese pelar.** [5116] (mc: C.A. *A Nosa Terra* / ms16: C.A. / ms18,33r)

(*ct*) *Mentres es calent, se pela.* (Alberola)

17117. **Ó bo día ábrelle a porta e ó malo enferróllalla.** (ms16: *D.E.*)

17118. **Ó bo día ábrelle a porta e pró malo aparéllate.** (ms16: *D.E.*)

(es) *Al buen día ábrele la puerta, y para el malo te apareja.* (Hernán Núñez)

17119. **O bo día méteo na casa.** (ms16: *D.E.*)

(es) *El buen día mételo en tu casa.* (Z.)

17120. **O ferro quente, bater de repente.** (mc e ms4: Taboada-F.V.S. / ms16: Taboada)

(pt) *Quando o ferro estiver acendido, então é que há-de ser batido.* (Chaves) (es) *Al hierro caliente, batir de repente.* (Sbarbi) / *Cuando el hierro está encendido, entonces ha de ser batido.* (Id.)

17121. **O ferro, cando está quente, bátese mui facilmente.** [5117] (mc e ms16: R. de Miño-S.V.)

(pt) *Quando o ferro estiver acendido, então é que há-de ser batido.* (Chaves) (es) *Al hierro caliente, batir de repente.* (Sbarbi) / *Cuando el hierro está encendido, entonces ha de ser batido.* (Id.)

17122. **O pranto, sobre o defunto.** (ms16: Tuiriz, Monforte)

(es) *El llanto sobre el difunto.* (R. Marín)

17123. **O que é veleta, anda pa donde sopla o aire.** (ms-LU: seminarista anónimo: Ferreira de Pantón, LU)

17124. **Onde cai o burro, alí lle dan os paus.** (mc: S. Victorio de R. de Miño-F.V.S.)

Var.: *Onde cai o burro, dánselle os paus.* (ms16: *D.E.*)

(es) *Donde cae el burro, se le dan los palos.* (R. Marín) / *Donde cae el burro, allí se le dan los palos.* (M. Kleiser)

17125. **Pró bo día abre a porta e pró malo entórnaa.** (ms16: *D.E.*)

17126. **S'u cura che dá a ovella, colle a corda e vai por ela.** (ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar da provincia de Lugo)

17127. **Se che dan a ovella, coll'a corda e vai por ela.** [5118] (ms11,43: Comarca de Fonsagrada / ms-SA: seminarista anónimo: algún lugar da provincia de Lugo)

17128. **Si che dan unha ovella, colle a corda e vai por ela.** (ms-SA: José M. Gulías Rivas: Forcarei, PO)

17129. **Si o cura dá a ovella, deixa a corda e vas por ela, porque mentras vas pola corda, o cura recorda.** [5119] (ms: Buciños-F.V.S. / ms-LU: seminarista anónimo: Buciños, Carballedo, LU)

Var.: *Si che dan a ovella, colle a trela e lévaa; si o cura recorda, nin ovella nin corda.* (ms / ms16) [5120]

[5113] O orixinal di: *Douche ouvella, colle a corda e vai por ela, e se non tes corda agarraá pol'as orellas.*

[5114] O orixinal di: *Faltan os gatos y-exténdense os ratos.*

[5115] En ms10 s.v. *Día*.

[5116] mc e ms18,33r: *Mentramentes*.

[5117] ms4 e ms16: *moi facilmente*.

[5118] O orixinal di: *Se che dan a ovella, coll'a corda e vay por ela.* / ms-SA: *colle a corda*.

[5119] ms4: *mentras vas pol-a corda*; ms-LU: *S'o Cura, mentres vas*.

[5120] ms16: *cura acorda*.

17130. **Vale máis gran de sobra na moega que muíño en espera.** [5121] (ms4 e mc: M.V.)

17131. **Vale máis mal cheo ca polo tarreo.** (ms-LU: seminarista anónimo: Santa Euxea de Asma, Chantada, LU)

17132. **Vale máis verde no papo que maduro na mao do gato.** (ms8,66r: Monforte)

HUIR DE LA OPORTUNIDAD TENTADORA

17133. **Fuxe da ocasión e non terás desazón.** [5122] (ms16 e ms10,024r: *D.E.*)
(es) *Quien evita las tentaciones evita las desazones.* (R. Marín)

OPORTUNIDAD TENTADORA

17134. **A ocasión fai o gato ladrón.** (mc / ms16: Baralla)
(es) *La ocasión hace al ladrón.* (Correas)

17135. **A ocasión fai o ladrón.** (mc e ms16: Agro / ms10,071r: *D.E.*)
(pt) *A ocasião faz o ladrão.* (Chaves) / *O buraco chama o ladrão.* (Id.) (es) *La ocasión hace al ladrón.* (Correas) (ct) *La ocació, es la mare dels lladres; el descuit, el pare.* (Alberola)

17136. **A porta aberta ó santo atenta.** (mc e ms16: Tuiriz, Monforte)
(es) *Puerta abierta, al santo tienta.* (Correas) / *La puerta abrió el diablo para tentar al santo.* (R. Marín)

17137. **Donde hai pan, ratos van.** (ms5,027: Ortigueira)

17138. **Máis vale volta de chave que concencia de frade.** (mc: A.C. *A Nosa Terra* / ms16: C.A.)
(es) *Más vale vuelta de llave que consejo* (o conciencia) *de fraile.* (Sbarbi)

17139. **Na arca aberta o xusto peca.** [5123] (ms16: *D.E.*)

17140. **O que aberta a súa arca deixa, se o rouban, ¿por que se queixa?** (ms16: *D.E.*)

PERDER LA OPORTUNIDAD

17141. **Auga pasada non volve ó muíño.** [5124] (mc e ms16: J.M. Cures / ms5,045: Santiago / Luís Alonso Alonso)

17142. **Cando o tempo chegou, o xuício pasou.** (ms8,42v: O. de Rey)
Juicio tardío.

17143. **O que non se fai na boda, non se fai a toda hora.** [5125] (ms16 e ms10,016v: *D.E.*)
(es) *Lo que no se hace a la boda, no se hace toda hora.* (H. Núñez)

17144. **O que vén tarde e sin hora, dorme fóra.** (ms21,13r: Bermés)

ORACIONES. V. tamén *Religiosos y morales*.

17145. **A quen lle deixa os bés, que lle rece ós pés.** (ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar da provincia de Lugo)

17146. **Moitos amenes chegan ó ceo.** (mc: Buciños)
Var.: *Moitos amén chegan ó ceo.* (ms5,045 e ms16: Santiago)
(es) *Muchos amenes llegan al cielo.* (Sbarbi) / *Amén, amén, al cielo llega.* (Id.) / *Muchos amenes al cielo llegan.* (Correas)

17147. **Moitos "améns" chegan ó ceo.** (ms-LU: Félix Rodríguez Vieites)

17148. **O que pouco reza, logo acaba.** (ms5,133: Arzúa)

17149. **Quen pola mañán se ergue sin nada en Dios cavilar, mal o día ha de pasar.** (ms-SA: Pedro Pontes García)

17150. **Se ben non rezas u rosario, tampouco u breveario.** (ms-SA: Pedro Pontes García)

17151. **Se ben u rezo non fas, nunca bo crego serás.** (ms-SA: Pedro Pontes García)

17152. **Se queres ser bo cristiano, reza de noite u rosario.** (ms-SA: Pedro Pontes García)

17153. **Si te embarcas, reza unha vez; si vas á guerra, dúas; e si te casas, tres.** (ms15,44: Monforte)

17154. **Si vas á guerra, reza unha vez; si embarcas, reza dúas; e si te casas, reza tres.** [5126] (ms-SA: Juan Benito Filloy Rial: Graba, Silleda, PO)

ORDEN

17155. **Antes coce que fervas.** (ms16: Lugo)
(es) *Antes cuez que fiervas.* (S.)

17156. **Ben está a pedra no seu burato.** [5127] (mc e ms: Agro / ms15,52v / ms16: Pidre)
Var.: *Cada pedra no seu burato.* (ms16: Lugo)
(es) *Bien está cada piedra en su agujero.* (R. Marín) / *Si estuviese cada piedra en su*

[5121] Dentro de *Miscelánea* no mecanoescrito orixinal. / mc: *grau, que moega que muiño espera*. / ms4: *gran de sombra*.
[5122] En ms10 s.v. *Huir*.
[5123] V. *Na hucha aberta o xusto peca* en *Robo*.
[5124] ms5,045: *ao muiño* / Alonso Alonso, L.: *a o muiño*.
[5125] En ms10 s.v. *Hacer*.
[5126] O orixinal di: *Si vas a guerra reza un'a vez, si embarcas reza duas, e si te casas reza tres.*
[5127] Tamén contén a indicación *Orden* no ms.

agujero, andaría el mundo derecho. (R. Marín)

17157. **Cada cousa é pro que é i-o azúcar pró café.** [5128] (ms21,12v: Bermés)

17158. **Cada cousa é pró que é i-o zapato é pró pé.** [5129] (ms21,16v: Bermés)

17159. **Cada cousa é pró que é.** [5130] (mc e ms: A.S.A.)

(es) *Cada cosa para su cosa.* (R. Marín)

17160. **Cada cousa no seu lugar aforra tempo pra a buscar.** (ms16: *D.E.*)

(es) *Cada cosa en su lugar, ahorra tiempo en la buscar.* (R. Marín)

17161. **Cada cousa para o que é, e o zapato para o pé.** [5131] (mc: *Vida Gallega* / José Ballesteros Alonso / ms18,68v: R. Caruncho, *Diario de Avisos*)

17162. **Comer e sorber non pode ser.** [5132] (mc: M.V.)

(pt) *Não se pode fazer a par comer e assoprar.* (Chaves) (es) *Comer y beber, todo no puede ser.* (R. Marín)

17163. **Fai primeiro o necesario e dispois o voluntario.** (ms16 e ms10,016r: *D.E.*)

(es) *Haz primero lo necesario y después lo voluntario.* (Correas)

17164. **María, namentras tasca, non fía.** [5133] (mc: Pol)

17165. **Mentras capo n'asubío.** [5134] (mc: M.V. / ms-SA: Manuel Villaverde Marcos: Proupín, San Tomé de Ames, C / ms21,14v: Bermés)

(pt) *Emquanto se capa não se assobia.* (Chaves) / *Quando se canta não se assobia.* (Id.)

Fal'o capador. (ms21,14v: Bermés)

17166. **Mentras que capo, non asubío.** (ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar da provincia de Lugo)

17167. **Mentras que se capa, non se rapa.** [5135] (mc: M.L.)

17168. **Mentras se capa, non se asubía.** (ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar da provincia de Lugo)

17169. **Mentras se chifla, non se capa.** [5136] (mc)

17170. **Non vai no ben lavado sinón no ben aclareado.** (ms8,43v: Silvarrey)

17171. **Non vale saber sementar sin saber recoller.** (ms8,32r: Silvarrey)

17172. **Primeiro prepárase o camiño e despois ándase por el.** [5137] (mc / ms4: F.V.S. / ms16: Lugo)

17173. **Urdir e tecer non pode ser.** [5138] (mc: M.V. / ms21,29r: Bermés)

(es) *Urdir y tejer no puede a un tiempo ser.* (R. Marín)

17174. **Urdir e tecer non poden ser.** (ms-SA: Amador Darriba Míguez (13-11-1951))

ORGULLO. V. tamén *Enaltecimiento, Presunción*.

17175. **A fachenda todo é fume.** (ms16: Lugo)

17176. **Anque non haxa unha torcida, borra encima.** (ms16: Buciños)

17177. **Carnaval na plaza, Pascua na casa; Carnaval na casa, Pascua na plaza.** (ms9,04r: Meda, Orense)

17178. **De presunción, auga e vento, cada un toma o que quer.** [5139] (ms4: A.S.A. / ms15,42 e ms16: Lugo)

17179. **Hai quen anda por ver e ser visto.** (mc e ms16: Buciños-F.V.S.)

17180. **Non quero can con cencerro.** (ms5,045: Santiago)

(es) *No quiero cochino con sonaja.* (R. Marín)

17181. **Quen me dera ser a min o que pensa ese que é.** (mc e ms16: Puentedeume)

IRONÍAS CONTRA LOS ORGULLOSOS

17182. **Agradecédemo, veciñas, que boto farelo ás miñas galiñas.** [5140] (ms16 e ms10,018r: *D.E.*)

Var.: *Alegraivos, veciñas, que lle dou farelo ás miñas galiñas.* (ms16 e ms10,018r: *D.E.*)

(es) *Agradecédmelo vecinas que doy salvado a mis gallinas.* (M.) / *Holgaos, vecinas, que doy pan a mis hijas.* (R. Marín)

[5128] O orixinal di: *Cada cousa e pro que e y'o azúcar pro café.*

[5129] O orixinal di: *Cada cousa e pro que e y'o zapato e pro pé.*

[5130] Dentro de *Miscelánea* no mecanoescrito orixinal. Contén a indicación *Orden* no ms.

[5131] José Ballesteros Alonso: *pa o que, pa o pé*; ms18,68v: *cousa, e para o que é.* / Dentro de *Miscelánea* no mecanoescrito orixinal.

[5132] Dentro de *Miscelánea* no mecanoescrito orixinal.

[5133] Dentro de *Miscelánea* no mecanoescrito orixinal.

[5134] Dentro de *Miscelánea* no mecanoescrito orixinal. / ms-SA: *non asobio*; ms21,14v: *non asuvío* / V. *Mentramentres se come, non se asubía* e variantes en *Hambre. Gastronomía*.

[5135] Dentro de *Miscelánea* no mecanoescrito orixinal.

[5136] Dentro de *Miscelánea* no mecanoescrito orixinal.

[5137] mc e ms16: *dispois*.

[5138] Dentro de *Miscelánea* no mecanoescrito orixinal.

[5139] ms16: *cada un tome*.

[5140] Refrán e variante en ms10 s.v. *Salvado* (*Farelo*).

17183. **Chamoulles galgos i-eles entenderon fidalgos.** [5141] (ms4: F.V.S.)

17184. **De presunción i-auga bendita toma cada un a que necesita.** (ms16: Lugo)

(es) *Presunción y agua bendita, cada uno toma la que necesita.* (R. Marín)

17185. **Díxoll'o pote á caldeira: "Tírate alá, no me lixes".** (ms18,71r: A.S.A.)

17186. **Espántase o morto do aforcado.** (ms16: *D.E.*)

(es) *Espantóse la muerta de la degollada; como la vió tan despreñada.* (Correas)

17187. **Naciche para rico pero escurríuchese o cu da almohada.** (ms-LU: seminarista anónimo: Outeiro de Rei, LU)

17188. **Non hai presumir sin sufrir.** (ms8,36r: O. de Rey)

Se dice cuando uno quiere presumir, p. ej. de pies pequeños y lleva zapatos que le aprietan.

17189. **O forno chama ó pan queimado.** (mc e ms16: Paradela-F.V.S.)

17190. **O forno chamou ao muíño queimado, sendo el o máis aburado.** (ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar da provincia de Lugo)

17191. **O forno chamoulle ó muíño queimado, sendo el máis abrasado.** [5142] (mc e ms16: Cervantes)

El molino, si muele deprisa, se calienta y quema la harina.

17192. **Pintalo e non o ser, falta de non o entender.** (ms8,68v: Meda)

Contra la fachenda.

17193. **Por campar, arrabear.** (ms-SA: Eliseo López Varela)

17194. **Por campar, fame pasar.** (ms16: *D.E.*)

17195. **Por campar, rabear.** [5143] (mc: V.R. Y A.R. / ms16: A.R. / ms21,21r: Bermés / ms18,64r: Pontevedra)

Var.: *Por campar, moitas veces rabear.* (ms16: *D.E.*)

(es) *Por majear, rabiar.* (R. Marín)

17196. **Por mui alto que te poñas, si baixo eras, baixo quedas.** [5144] (ms-SA: Manuel Martín Gómez: Muxía, C)

17197. **Pra campar, rabiar.** (ms8,36r: Lalín)

Se dice cuando uno quiere presumir, p. ej. de pies pequeños y lleva zapatos que le aprietan.

17198. **Pra presumir hai que sufrir.** [5145] (mc: Tuiriz)

Var.: *Por presumir, sofrir.* (ms16: Tuiriz-M.)

17199. **Sempre chamou a sartén ó pote tiznado.** (mc e ms16: Páramo-F.V.S.)

17200. **Sempre o forno chamou o moín queimado, sendo el o máis aburado.** (ms4: F.V.S. / ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar da provincia de Lugo)

Var.: *Sempre o forno chamou o moín queimado.* (mc e ms16: Neira de Rey)

17201. **Sempre o forno lle chama ó moín queimau sendo il o máis abrasau.** (ms-LU: seminarista anónimo: Pacios, Neira de Xusá, Baralla, LU)

17202. **Sempre o lume chamou o muíño queimado.** (mc e ms16: Fonsagrada)

17203. **Señorita do pío, chea de fame e morta de frío.** (ms-SA: Manuel Martín Gómez: Muxía, C)

17204. **Si foras pera de lamber, non estabas sin comer.** (ms8,71v: Meda)

17205. **Unhos caballeros, i-andar de carromateros.** [5146] (mc: Buciños)

ORGULLO DE LOS POBRES

17206. **Caldo de tripas, moito repinicas.** (ms16: *D.E.*)

(es) *Caldo de tripas, bien te repicas.* (Correas)

17207. **Chea na plaza, fame na casa.** (ms-SA: José Barca Sanmartín: Santa Minia de Brión: Brión, C)

17208. **Fama na plaza e fame na casa.** (ms: M.V.)

17209. **Fampa na praza e fame na casa.** [5147] (mc: M.V. / ms16: *D.E.* / ms21,23v: Bermés)

(es) *Mucha fachenda en la plaza y mucha galipa en casa.* (R. Marín)

17210. **Hai que campar, anque non haxa un carto.** (mc e ms16: Palas de Rey-F.V.S.)

17211. **Hasta os ghatos queren zapatos.** [5148] (ms-SA: José M. Gulías Rivas: Forcarei, PO)

17212. **Hastr'os gatos queren agora zapatos.** (ms16: *D.E.*)

(es) *Hasta los gatos quieren zapatos.* (R. Marín)

[5141] O orixinal di: *Chamoulles galgos, y'eles entenderon fidalgos.*

[5142] ms16: *sendo el o máis abrasado.*

[5143] ms21,21r: *rabiar.*

[5144] O orixinal di: *Por muy alto que te poñas si vaiso eras vaiso quedas.*

[5145] O orixinal di: *Pra presumir hay que sufrir.*

[5146] Dentro de *Miscelánea* no mecanoescrito orixinal.

[5147] V. *Honra na casa e fama na plaza* en *Casa*. / mc e ms21,23v: *plaza*.

[5148] O orixinal di: *Hasta os jatos queren zapatos.*

17213. **Hastr'os gatos teñen tos.** [5149] (ms16 e ms10,026r: *D.E.*)

(es) *Hasta los gatos tienen romadizo.* (C.C.)

17214. **Haxa, non haxa, Marica bota ao pote.** [5150] (ms10,049v: Monforte)

17215. **Moita borra e pouca pranta.** (ms16: *D.E.*)

17216. **Moita borra, moita borra, e os bocois vacíos.** (ms-SA: Antonio Iglesias Duro: Carcacía, Padrón, C)

17217. **Na miña casa n'hai miseria: cen candiles i-unha vela.** [5151] (mc: Taboada-F.V.S.)

Var.: *Na miña casa n'hai miseria: tres candiles i-unha vela.* (ms16: Taboada)

(es) *El monumento de la Masadera: tres candiles y una vela.* (R. Marín)

Lo dicen cuando se alumbran con pajas, a falta de otro medio a mano.

17218. **Non ten que comer e convida hóspedes.** [5152] (ms16 e ms10,030v: *D.E.*)

(es) *Hara no tiene qué comer y convida huéspedes.* (Z.)

17219. **Tres camisas teño agora, non me dirán mangallona: unha téñoa no tear, outra téñoa pra fiar e outra que me fan agora; non me chamarán mangallona.** [5153] (ms16 e ms10,037r: *D.E.*)

Var.: *Tres camisas teño agora, non me chamen mangallona: unha téñoa no tear, outra xa a din a fiar e outra que me dan agora.* (ms16: *D.E.*)

(es) *Tres camisas tengo; agora, no me llamarán mangajona: una tengo en el telar, otra tengo dada a hilar y otra que me hacen agora.* (Correas)

ORGULLO DE MÉRITOS PROPIOS

17220. **A cada paxaro gústalle o seu canto.** (ms16: Lugo)

(es) *A cada pajarillo le suena bien su cantarillo.* (R. Marín)

17221. **Co favor non te conocerás e sin favor non te conocerán.** [5154] (ms16 e ms10,018v: *D.E.*)

(es) *Con el favor no te conocerás; sin él no te conocerán.* (H. Núñez)

17222. **Hai quen non goberna a muller e quer gobernar o mundo.** (ms16: Lugo)

(es) *La pretensión de Don Facundo: no podía gobernar a su mujer y quería gobernar el mundo.* (R. Marín)

17223. **Non chufes de fachendoso que a fachenda todo é fume.** (ms16: *D.E.*)

17224. **Non hai ruín que non se teña por bon.** [5155] (ms16: Lugo / ms10,111r: *D.E.*)

(es) *No hay ruín que no se tenga por bueno.* (Correas)

17225. **O que moito chufa máis axiña se esfonde.** (ms16: *D.E.*)

ORGULLO DE NOBLEZA

17226. **Conde e condado e cebada pró rabo.** (mc e ms16: M.V. / ms4: M.V. 2ª serie)

(es) *Conde y condado y cebada para la mula.* (Sbarbi) / *Conde y candadura y cebada para la mula.* (Sbarbi)

Zahiere al que no contando con lo razonable, quiere cosas superfluas. (Sbarbi)

17227. **Pra ser marqués quedoulle a capa corta.** (mc e ms16: Santiago)

ORGULLO DE RIQUEZA

17228. **Fachenda da montaña: meda na eira, fame na casa.** [5156] (mc e ms16: M.L.)

Var.: *Meda na aira, fame na casa.* (ms5,041: Mondoñedo)

Entresacados de los artículos sobre folklore gallego publicados por Lence-Santar, en *El Compostelano* de Santiago de Compostela a través de los años 1938, 1939 y 1940. (ms5,041)

17229. **Fume de pallas: moito fume e pouca llama.** (ms16: Lugo)

(es) *Fuego de pajas; mucho humo y poca llama.* (R. Marín)

17230. **Mal se avén o don sin o din.** (ms16: *D.E.*)

(es) *Don sin renta, mal se asienta.* (R. Marín)

17231. **Mal sona o don sin o din.** [5157] (ms16 e ms10,009r: *D.E.*)

Var.: *Mal sona o don sin din.* (ms10,009r: *D.E.*)

(es) *Mal retintín tiene el don sin el din.* (R. Marín)

17232. **Moita fachenda e pouca facenda.** [5158] (mc: C.A. *A Nosa Terra* / ms16 e ms10,016v: *D.E.*)

[5149] ms10: *Hastra os gatos*. En ms10 s.v. *Gatos*.
[5150] ms15,24r: *Haxa ou non haxa*.
[5151] ms: *y unha*.
[5152] En ms10 s.v. *Huésped*.
[5153] En ms10 s.v. *Magallón* = Haragán. O orixinal de Eladio Rodríguez s.v. *Mangallón*. A diferenza con respecto ó ms10 parece deberse a un erro de transcrición de Vázquez Saco.
[5154] En ms10 s.v. *Favor*.
[5155] En ms10 s.v. *Ruin*.
[5156] ms16: *eira e fame*.
[5157] Refrán e variante en ms10 s.v. *Don*.
[5158] mc: *e pouca fachenda*. En ms10 s.v. *Presunción*.

(pt) *Muita palha e pouco grao.* (Chaves) / *Muita parra e pouca uva.* (Id.) (es) *Mucha fachada, poco fondo.* (R. Marín) / *Muchas plumas, poca carne.* (Id.)

17233. **Moitas olas ó fume e un garbanzo a cocer.** (ms16: *D.E.*)

(es) *Fuego, fuego, muchas ollas y un garbanzo en todas.* (N.)

17234. **Moitas prumas e pouca carne.** (ms16: Lugo)

(es) *Muchas plumas, poca carne.* (R. Marín)

17235. **Moito aparato e pouco no prato.** (ms16: Lugo)

(es) *Mucho aparato y poca tajada en el plato.* (R. Marín)

17236. **Moitos fanchos e poucos touciños.** (ms16: Santiago)

17237. **Na casa d'Abel, moitas colmeas e pouco mel.** (ms-LU: seminarista anónimo: Guntín, LU)

17238. **Vós dona i-eu dona, ¿quen botará o porco fóra?** [5159] (mc: A.I. / ms21,08r: Bermés)

Var.: *Ti dona i-eu dona, ¿quen botará o porco fóra?* (ms16: *D.E.*) / *Ti dona i-eu dona, ¿quen barrerá a porta?* (ms16 e ms10,009r: *D.E.*) [5160]

(pt) *Tu bom e eu bom, quem há-de tanger o asno?* (Chaves) (es) *Vos dueña, yo dueña, ¿quién echará la puerca afuera?* (Correas) / *Tu dueña y yo dueña ¿quién echará el puerco fuera?* (Correas) / *Yo dueña y vos doncella ¿quien barrerá la casa?* (H. Núñez)

ORIGEN Y HERENCIA

17239. **A herdeira peta na lareira.** (ms: Palas de Rey-F.V.S.)

Los herederos hablan fuerte.

17240. **De raza lle vén ó galgo...** (ms-LU: seminarista anónimo: Buciños, Carballedo, LU)

17241. **De tal niño, tal paxariño.** (ms: A.I. / ms10,069r: *D.E.*)

(pt) *De tal ninho, tal passarinho.* (Chaves)

17242. **Dun burro solo se poden esperar patadas e chichos.** [5161] (ms: Buciños / ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar da provincia de Lugo)

17243. **Fillo roubado, pai semellado.** (ms15,44: Miraz)

17244. **O que come a nai, para o fillo vai.** (ms-SA: José González Santos: Boa, Camboño, Lousame, C / ms-SA: Clemente Crespo Caamaño: Santiago de Compostela, C)

17245. **O que come a nai, vai pró fillo.** (ms-LU: José Ballesteros Alonso)

ORINAR

17246. **Cando un home mexa nas botas, xa non está pra mozas.** (ms10,040r: *D.E.*)

17247. **Onde moitos mexan, lameira fan.** (ms10,040r: *D.E.*)

ORO

17248. **Axuntar ouro con lama deixa as maus lixadas.** (ms10,073r: *D.E.*)

17249. **Nin é ouro canto reloce nin brila canto se ve.** (ms10,073r: *D.E.*)

17250. **O ouro i-o home, en tocándoo logo se conoce.** (ms10,073r: *D.E.*)

17251. **Onde hai ouro reloce logo.** (ms10,073r: *D.E.*)

17252. **Vaise o ouro ó mouro.** (ms10,073r: *D.E.*)

OSCURIDAD

17253. **Agora todos somos de unha coor.** (ms16: *D.E.*)

Cuando se apaga la luz en una reunión y se queda a oscuras.

17254. **Casa negra, candea acesa.** (ms16: *D.E.*)

(es) *Casa negra, candela acesa.* (H. Núñez)

La oscuridad pide luz.

OTOÑO. V. tamén *Agrícolas* (*Meses*), *Estaciones*.

17255. **A horta no outono mata o seu dono.** (ms10,073r: *D.E.*)

17256. **As berzas en outono comen a seu dono.** (ms10,073r: *D.E.*)

17257. **Desque pintan as uvas, connosco está o outono.** [5162] (ms10,004v: *D.E.*)

17258. **Na semana de san Mateu outona ti i-outone eu.** [5163] (mc e ms16: Buciños)

Hacia el 21 de setiembre, festividad del Apóstol, comienzan las labores preparatorias de la siembra del centeno.

17259. **No outono, pouco sono.** (ms15,45r: Palas de Rey)

Porque hay que apurarse a hacer las labores propias de la estación.

17260. **O outono é pra sementar i-a santa Mariña pró segar.** (ms16: Sober)

[5159] ms e ms21,08r: *y-eu dona*.
[5160] en ms10 s.v. *Dama*.
[5161] Contén a indicación *Origen. Herencia*.
[5162] O orixinal di: *Desque pintan as uvas, con nosto está o outono.*
[5163] mc: *autone*; ms: *y-outone*.

17261. **Outono é mes das historias e deixa malas memorias.** (ms21,08v: Bermés)

17262. **Outono no souto e outono fóra do souto.** (ms10,073r: *D.E.*)

17263. **Outubre quente, inverno detente; outubre a friar, inverno a escoar.** (ms5,138: *O Gaiteiro de Lugo*, 1960)

Var.: *Outono quente, inverno detente.* (ms16: Santiago)

17264. **Outubro quente, inverno detente.** [5164] (ms-SA: Manuel López Castro: Santa Comba de Cordeiro, Valga, PO / ms-SA: José Buño Caamaño: Erboedo, A Laracha, C / José Ballesteros Alonso)

17265. **Quen no outono non sementa, pouco collerá na sega.** (ms15,18v)

17266. **Si en octubre te demoras a traballar, pouco has enceleirar.** [5165] (mc: Velle)

Var.: *Si en outono demóraste a traballar, pouco has de enceleirar.* (ms16)

Es un mes esencial para los trabajos del campo, como hemos visto en otros refranes ya registrados.

OVEJAS

17267. **A ovella cerca da tella.** [5166] (ms10,073r: *D.E.*)

17268. **A ovella farta do rabo fai manta.** [5167] (ms10,074r: *D.E.*)

17269. **A ovella louzana pídelle lan á cabra.** [5168] (ms10,074r: *D.E.*)

17270. **A ovella pra durmir ben quer estar preto da tella.** [5169] (ms10,073r: *D.E.*)

17271. **Ben parva é a ovella que co lobo se confesa.** [5170] (ms10,074r: *D.E.*)

17272. **Ben vai a ovella coxa como o lobo non-a colla.** [5171] (ms10,074r: *D.E.*)

17273. **Cada ovella quer a súa parella.** [5172] (ms10,074r: *D.E.*)

17274. **Cando dan a ovella, collela, que si o que a dá recorda, non dá ovella nin dá corda.** [5173] (ms10,074r: *D.E.*)

17275. **Mal lle vai á ovella que co lobo se aconsella.** [5174] (ms10,074r: *D.E.*)

17276. **O que ten ovellas ten pelexas.** [5175] (ms10,074r: *D.E.*)

17277. **Ovella cornuda e cabra con landras, en poucas cortellas paran.** [5176] (ms10,074r: *D.E.*)

17278. **Ovella cornuda e vaca barriguda, non-a troques por ningunha.** [5177] (ms10,074r: *D.E.*)

17279. **Ovella farta do seu rabo se espanta.** [5178] (ms10,074r: *D.E.*)

17280. **Ovellas loucas, ovellas poucas.** [5179] (ms10,074r: *D.E.*)

17281. **Ovellas, abellas e lentellas, todas son consellas.** [5180] (ms10,074r: *D.E.*)

17282. **¿Pra que queres a ovella se non tes cortella?** [5181] (ms10,074r: *D.E.*)

OVEJAS

APROVECHAR LA OPORTUNIDAD

17283. **Cando se morre a ovella, paga o pastor coa pelexa.** (ms10,074r: *D.E.*)

17284. **Da ovella branca nace un año negro.** (ms10,074r: *D.E.*)

PACIENCIA

17285. **A pacencia trainos todo.** [5182] (mc: C.A. / ms10,075r: *D.E.*)

(pt) *A paciência é unguento para todas as chagas.* (Chaves) (es) *Con la paciencia y la esperanza, todo se alcanza.* (Sbarbi)

17286. **Con pacencia e con calar, ben te podes gobernar.** (ms10,075r: *D.E.*)

17287. **Con tres pes abriraste camiño: pan, pacencia e padriño.** (ms10,085r: *D.E.*)

17288. **Dios nos dé a ira, que a pacencia xa nós a temos.** [5183] (ms15,01: Carré Aldao / M. González Fernández)

17289. **Dios nos dea pacencia e mal sin interquenencia.** (ms10,075r: *D.E.*)

[5164] J. Ballesteros Alonso: *Octubre*; ms-SA (José B.): *Outubre*.
[5165] ms4: *has de enceleirar*.
[5166] En ms10 s.v. *Oveja*.
[5167] En ms10 s.v. *Oveja*.
[5168] En ms10 s.v. *Oveja*.
[5169] En ms10 s.v. *Oveja*.
[5170] En ms10 s.v. *Oveja*.
[5171] O orixinal di: *Ben vai a ovella coxa como o lobo nona colla.*
[5172] En ms10 s.v. *Oveja*.
[5173] En ms10 s.v. *Oveja*.
[5174] En ms10 s.v. *Oveja*.
[5175] En ms10 s.v. *Oveja*.
[5176] En ms10 s.v. *Oveja*.
[5177] O orixinal di: *Ovella cornuda e vaca barriguda, nona troques por ningunha.*
[5178] En ms10 s.v. *Oveja*.
[5179] En ms10 s.v. *Oveja*.
[5180] En ms10 s.v. *Oveja*.
[5181] En ms10 s.v. *Oveja*.
[5182] Dentro de *Miscelánea* no mecanoescrito orixinal.
[5183] M. González Fernández: *xa no la temos*.

17290. **Dios nos día ira que pacencia xa a temos.** [5184] (ms15,18 / ms10,075r: *D.E.*)

17291. **Hai que ter pacencia, tamén a tuvo Xan d'Outeiro.** [5185] (ms: La Coruña / ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar do norte da provincia de Lugo)

Var.: *Como Xan de Outeiro, que estuvo tres días viudo e durmiu dúas noites coa criada.* (ms4: C.A. *A Nosa Terra*)

17292. **Mexan por min e hai que decir que chove.** [5186] (ms: Corme)

17293. **O que non s'espera é o que primeiro chega.** (ms15,16)

17294. **Si Xan ten bon viño, xa se dirá.** (ms8,17r: Silvarrey)

17295. **Xogar e perder, pagar e calar.** (ms-LU: seminarista anónimo: Carballedo, LU / ms-LU: seminarista anónimo: Laiosa, O Incio, LU)

PACIENCIA FORZOSA

17296. **A mal dar, pacencia e barallar.** (ms16: *D.E.*)

(es) *A mal dar, paciencia y barajar.* (R. Marín)

17297. **Despós da perda, remedio.** [5187] (ms8,60v e ms16: Trives)

17298. **Dispois da perda, pacencia.** [5188] (ms8,60v e ms16: Betanzos)

17299. **Quen máis non pode co seu mal dorme.** [5189] (ms16 e ms10,036r: Lugo)

(es) *Quien más no puede, con su mal duerme.* (Correas)

17300. **Quen máis no pode co seu mal se morre.** (ms16: *D.E.*)

(es) *Quien má no puede, con su mal se muere.* (Correas)

PACIENCIA VOLUNTARIA

17301. **Cando mal, sopas.** (ms16: Muros, Artaza)

17302. **Dios nos dea pacencia e morte con penitencia.** (ms16: Lugo)

17303. **Dios nos dea pan e pacencia e morte con penitencia.** (ms16: *D.E.*)

(es) *Dios nos dé paciencia y muerte con penitencia.* (Correas)

17304. **Este mundo así o topamos e así o temos que deixar.** [5190] (ms16 e ms10,047r: *D.E.*)

(es) *Así hallamos el mundo, y así lo hemos de dejar.* (H.)

17305. **Ó feito peito.** (ms16: Sarria)

(es) *A lo hecho, pecho.* (R. Marín)

17306. **O fol e a taleiga, o que lles botan, eso levan.** [5191] (ms16 e ms10,022v: *D.E.*)

(es) *El costal y la talega, lo que echan eso lleva.* (Correas)

17307. **O mal crece con calar.** [5192] (ms16 e ms10,035v: *D.E.*)

(es) *El mal crece con callar.* (R. Marín)

17308. **Pacencia nos dea Dios que traballos non han de faltar.** [5193] (ms16: Lugo)

17309. **Sempre millor e nunca peor.** (ms16: Lugo)

(es) *Siempre mejor y nunca peor.* (R. Marín)

17310. **Unha mala noite calquera a pasa.** (ms16: Lugo)

(es) *Una noche mala cualquiera la pasa; y pasábalas todas.* (Correas)

17311. **Xa que non hai fogazas veñan as pandeiradas.** [5194] (ms16 e ms10,022v: *D.E.*)

(es) *A falta de hogazas, vengan sonajas.* (R. Marín)

17312. **Xan de Outeiro ca súa pacencia quedou solteiro.** [5195] (mc e ms16: Santiago)

RECOMENDACIONES DE PACIENCIA

17313. **A mal feito, rogo e peito.** [5196] (ms16 e ms10,019r: *D.E.*)

(es) *A mal fecho, ruego e pecho.* (S.)

17314. **A mal tempo boa cara.** [5197] (mc: Sarria / ms16: Lugo)

(es) *A mal tiempo, buena cara.* (R. Marín)

17315. **Antes de acabar non te alabarás.** [5198] (ms-SA: José M. Gulías Rivas: Forcarei, PO)

17316. **Canta a ra e non ten pelo nin la.** (ms16)

(es) *Canta la rana y no tiene pelo ni lana.* (Correas)

17317. **Con pacencia gánase o ceo.** (ms: C.A. *A Nosa Terra* / ms10,075r: *D.E.*)

(es) *Con la paciencia se gana el cielo.* (R. Marín) (ct) *Ab paciència es guanya el cèl.* (Alberola)

[5184] ms10,075r: *nos dea*.
[5185] ms-LU: *de Outeiro*.
[5186] Contén a indicación *Paciencia*.
[5187] ms16: *Despois*.
[5188] ms8,60v: *Despós*.
[5189] En ms10 s.v. *Mal*.
[5190] En ms10 s.v. *Mundo*.
[5191] En ms10 s.v. *Odre*.
[5192] En ms10 s.v. *Mal*.
[5193] V. *Dios dea salude que traballos non han faltar* en *Trabajo*.
[5194] En ms10 s.v. *Hogaza*.
[5195] ms: *d'Outeiro*.
[5196] En ms10 s.v. *Hecho*.
[5197] V. *A mal ano, boa cara* en *Agrícolas* (*Generales*).
[5198] O orixinal di: *Antes de acabar non te alabraras*.

17318. **Conténtate co teu e deixa a cada cal o seu.** (ms16: *D.E.*)
(es) *Contentaos con lo vuestro y dejad lo ajeno.* (Correas)

17319. **Non se chega a Roma nun día.** (ms15,24r: Castroverde)

17320. **Non se fixo Lugo nun día.** (ms10,049v: Silvarrey)

17321. **Ó mal tempo, boa cara.** (ms-SA: Jacinto Collazo Gantes: Erboedo, A Laracha, C / ms-SA: Jaime Fráiz Vázquez: Arzúa, C)

17322. **O que na outra vida queira gozar, nesta ten moitas que pasar.** (ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar de Galicia)

17323. **O que na outra vida queira gozar, neste mundo ten moitas que pasar.** (ms16: Tuiriz, Monforte)

17324. **O que non pode facer o que quere, faga o que poida.** (ms16: Lugo)
(es) *Quien no puede hacer lo que quiere, haga lo que puede.* (R. Marín)

17325. **Ó que non pode ser, pacencia.** [5199] (ms16: Lugo / ms10,120r: *D.E.*)
(es) *A lo que no puede ser, paciencia.* (R. Marín)

17326. **O que pasou o máis que pase o menos.** (ms16: Lugo)
(es) *Quien pasó lo más que pase lo menos.* (R. Marín)

17327. **O que s'ensaña, perde máis ca gana.** (ms-LU: seminarista anónimo: Guntín, LU)

17328. **Ó viño i-á xente nova, pra ser bos, hai qu'esperarlles tempo.** [5200] (ms15,18v)

17329. **Pra calquera door a pacencia é o millor.** (ms16: Lugo)
Var.: *Pra un door calquera o millor remedio é a pacencia.* (ms16 e ms10,009v: *D.E.*) [5201]
(es) *A cualquier dolor, paciencia es lo mejor.* (R. Marín)

PADECER

17330. **Ben burro é o que padece por culpas que outro merece.** (ms10,075r: *D.E.*)

17331. **Máis val padecer que morrer.** (ms10,075r: *D.E.*)

17332. **Millor é padecer que máis padecer.** (ms10,075r: *D.E.*)

17333. **Non padece o que non encañece.** (ms10,075r: *D.E.*)

[5199] En ms10 s.v. *Ser*.
[5200] O orixinal di: *O viño y a xente nova, pra ser bos hay q'esperarlles tempo.*
[5201] En ms10 s.v. *Dolor*.

PADRES. V. tamén *Familia. Parientes*.

17334. **A pai aforrador, fillo gastador.** (ms10,076r: *D.E.*)

17335. **A pai avarento, fillo farrento.** (ms10,076r: *D.E.*)

17336. **A pai que é gastador saille un fillo gastador.** (ms10,076r: *D.E.*)

17337. **As fadas dos pais non caen nas pallas.** (ms-LU: seminarista anónimo: Guntín, LU)

17338. **Cada un é pai dos seus fillos.** (ms10,076r: *D.E.*)

17339. **Cando meu pai de vosté me trata, ou querme bater ou cerca lle anda.** (ms10,076r: *D.E.*)

17340. **Contra un pai non hai razón.** (mc: Tuiriz / ms16)
Var.: *Contra un pai nunca hay razón.* (ms15,019)
(es) *No hay contra un padre razón.* (Sbarbi) / *Contra un padre no hay razón.* (R. Marín)

17341. **De pai a pai, pouco vai.** (ms10,076r: *D.E.*)

17342. **De pai coxo fillo trenco.** (ms10,076r: *D.E.*)

17343. **De pai santo fillo diaño.** (ms10,076r: *D.E.*)

17344. **De tales pais tales fillos.** (ms10,076r: *D.E.*)

17345. **Deixemos pais e abós, e por nós señamos bos.** (ms10,076r: *D.E.*)

17346. **Entre pais e irmáns non metades as mans.** (ms10,076r: *D.E.*)

17347. **Entre pais, fillos e irmáns non metades as mans.** (ms10,076r: *D.E.*)

17348. **Fanas os pais e páganas os fillos.** (ms8,13r: Betanzos)

17349. **Mal o pai que non se fai.** (ms-SA: Pedro Pontes García)

17350. **Meu pai chámase fogaza i-eu mórrome de fame.** (ms10,076r: *D.E.*)

17351. **Nosos pais a pulgadas e nós a brazadas.** (ms10,076r: *D.E.*)

17352. **Ó escarabello os seus fillos parécenlle ouro fino.** [5202] (ms16 e ms10,013v: *D.E.*)
(es) *El escarabajo a sus hijos dice granos de oro.* (Z.)

17353. **O pai de fillos na casa se mete.** (ms-SA: seminarista anónimo: algún lugar da provincia da Coruña)

17354. **O pai que abandona o fillo i-o fillo que deixa o pai, nunca paz terán.** (ms5,121: Trapero)

17355. **Ó que non tén pai nin nai, Dios lle val.** (ms10,076r: *D.E.*)

17356. **Os pais a xugadas e os fillos a pulgadas.** (ms10,076r: *D.E.*)

[5202] En ms10 s.v. *Escarabajo*.

17357. **Pai non tiveche, nai non temeche, e mal fillo te fixeche.** (ms10,076r: *D.E.*)

17358. **Predíqueme, pai, que por un ouvido me entra e por outro me sai.** (ms10,076r: *D.E.*)

17359. **Pró seu pai non hai fillo feo.** (ms10,076r: *D.E.*)

17360. **Quen ten o seu pai alcalde, ben seguro vai ó xuicio.** (ms10,076r: *D.E.*)

17361. **Quen ten pais na vila, sete veces lle amañece ó día.** (ms10,076r: *D.E.*)

17362. **Tendo pai, todo o mundo ten de quen tirar.** (ms)

17363. **Tirádevos, pai, e pasará miña nai.** (ms10,076r: *D.E.*)

PADRINOS

17364. **Cando os afillados están feitos, non faltan padriños.** (mc e ms16: Carballedo)

17365. **O que non ten padriño, afórcano.** (ms10,075r: *D.E.*)

17366. **O que ten padrinos, bautízase tanto aquí como na China.** (ms-SA: Antonio Iglesias Duro: Carcacía, Padrón, C)

17367. **Padriño de boda e alcalde de aldea, o demo que o sea.** (ms10,075r: *D.E.*)

PAGOS. V. tamén *Comercio, Deudas, Fiar, Plazo*.

17368. **A mala paga cobrala, siquera en palla.** (ms10,075r: *D.E.*)

17369. **A mala paga, anque sea en palla.** (ms10,075r: *D.E.*)

17370. **A millor paga é o seu pra cada seu.** (ms10,075r: *D.E.*)

17371. **Bo pagar fai bo xantar e non moito rogar.** (ms10,075r: *D.E.*)

17372. **Chafar chafoume, mais como pagar, o viño pagoume.** (ms4: L.G.)

17373. **Do que non me pago, xordo me fago.** (ms10,076r: *D.E.*)

17374. **En tres pagar: tarde, mal e nunca.** (ms10,075r: *D.E.*)

17375. **O pagar e o morrer, canto máis tarde poda ser.** (ms10,075r: *D.E.*)

17376. **O que pensa pagar, non lle doien prendas.** (ms-SA: Francisco Canosa Quintáns)

17377. **Onde pago cago.** [5203] (ms4: M.L. / ms10,075r: *D.E.*)

17378. **Quen descobre a alcabala, ese a paga.** (ms16: *D.E.*)

(es) *Quien descubre la alcabala, ese la paga.* (M. Kleiser)

17379. **Quen non debe nada, con ben pouco paga.** [5204] (ms16 e ms10,002r: *D.E.*)

(es) *Quien no te debe nada, con poco te paga.* (R. Marín)

17380. **Quen vos debe que vos pague.** (ms16: Lugo)

(es) *Quien vos debe que vos pague.* (Correas)

17381. **Tarde, mal e nunca son tres pagas.** (ms10,075r: *D.E.*)

MALOS PAGADORES

17382. **De deber a pagar hai moito camiño que andar.** (ms16: *D.E.*)

(es) *De deber a pagar hay mucho que andar.* (R. Marín)

17383. **O deber é tan antigo como o non pagar.** [5205] (ms16 e ms10,002r: *D.E.*)

(es) *El no pagar es tan antiguo como el deber.* (R. Marín)

17384. **Ó mal pagador nunca lle faltan disculpas.** (ms8,27v: Silvarrey)

17385. **O mal pagador nunca ten diñeiro.** (ms16: Sarria)

17386. **O que non quere pagar, nunca ten diñeiro.** (ms: Palas de Rey)

PAGOS A ESCOTE

17387. **A escote nada hai caro.** (mc)

Var.: *A escote nada é caro.* (C.A. / ms16 e ms10,013v: *D.E.*)

(es) *A escote, no hay nada caro.* (Sbarbi) / *A escote, no hay pegote.* (R. Marín) / *A escote, nada es caro.* (R. Marín)

17388. **A escote, un boi.** (mc: M.L.)

Var.: *A escote, anque sea un boi.* (ms16: *D.E.*)

(es) *Entre muchos, a poco se cabe.* (R. Marín)

Porque *a escote, nada é caro*.

17389. **Entre moitos toca a pouco.** (ms16: Lugo)

(es) *Entre muchos a poco se toca.* (R. Marín)

PAGOS AL CONTADO

17390. **Obra feita diñeiro espera.** (ms16: Lugo)

(es) *Obra hecha, dinero espera.* (S.)

[5203] ms4: *Onde pago c.* En ms10 s.v. *Pagos*.

[5204] En ms10 s.v. *Deber*.

[5205] En ms10 s.v. *Deber*.

PAGOS ANTICIPADOS

17391. **Gaita paga non fai son.** (mc / ms4: F.V.S. / ms16: Lugo)

17392. **Nunca ben toca gaiteiriño pago.** (ms-SA: Manuel Barreiro Somoza: Santa Mariña de Ribela, A Estrada, PO)

17393. **O gaiteiro pago nunca ben toca.** [5206] (mc: Santiago)

Var.: *Gaiteiro pago nunca ben toca.* (ms5,133 / ms16: Santiago / ms-SA: seminarista anónimo: algún lugar da provincia da Coruña / José Manuel Area Alonso / ms-SA: Argimiro Pampín Basteiro: Arzúa, C / ms-SA: Manuel Casal García: Santiago de Compostela, C)

(es) *Tamborilero pagado hace mal son.* (M. Kleiser)

17394. **O que bebe pra olvidar, pague antes de empezar.** (ms15,02: Silvarrey)

17395. **Si bebes pra olvidar, paga antes de empezar.** [5207] (ms-SA: Juan Benito Filloy Rial: Graba, Silleda, PO)

17396. **Traballo pagado, nunca é entregado.** (ms-LU: seminarista anónimo: Buciños, Carballedo, LU)

PAGOS INDEBIDOS

17397. **O que debe a Xan e paga a Andrés, ten que pagar outra ves.** [5208] (mc: F.B.B. / ms16: *D.E.*)

Var.: *O que debe a Xan e paga a Andrés, ten que pagar pra tres.* (R. Caruncho)

(es) *Quien debe a Pedro y paga a Andrés, que pague otra vez.* (Z.)

17398. **O que paga a Xan e debe a Andrés, ten que ganar para tres.** (ms6,02v: R. Caruncho, *Diario de Avisos* de La Coruña)

17399. **O que paga a Xan e debe a Andrés, ten que pagar outra ves.** [5209] (mc e ms16: M.V. / ms21,25r: Bermés)

Var.: Como: *O que debe a Xan e paga a Andrés...*

(pt) *Quem deve a Pedro e paga a Garpar, que torne a pagar.* (Chaves) (es) *Quien debe a Juan y paga a Andrés / Vicente, paga dos veces.* (R. Marín) / *Quien paga a quien no debe, pague dos veces.* (Id.)

17400. **Quen paga mal, ten que volver a pagar.** (ms16: Lugo)

(es) *Quien paga mal, que vuelva a pagar.* (R. Marín)

PAJAR

17401. **Cando se acende o palleiro, arde máis axiña o vello.** (ms10,078r: *D.E.*)

17402. **De palleiro que arde, faíscas saen.** (ms10,078r: *D.E.*)

17403. **No palleiro ben dorme o que anda ó vintimpeiro.** (ms10,078r: *D.E.*)

17404. **No palleiro non fagas lume nin co esqueiro.** (ms10,078r: *D.E.*)

17405. **O palleiro vello arde máis axiña.** (ms10,078r: *D.E.*)

17406. **O palleiro vello, cando se acende, é malo de apagar.** (ms10,078r: *D.E.*)

17407. **O vello palleiro, cando se acende, arde todo enteiro.** (ms10,078r: *D.E.*)

17408. **Pallas ó palleiro, galiñas ó galiñeiro.** (ms10,078r: *D.E.*)

17409. **Pallas ó palleiro, vellas ó fiadeiro.** (ms10,078r: *D.E.*)

17410. **Palleiro sin palla non se pode facer.** (ms10,078r: *D.E.*)

17411. **Palleiro vello logo se acende.** (ms10,078r: *D.E.*)

17412. **Palleiro vello logo se queima.** (ms10,078r: *D.E.*)

17413. **Ti enche o palleiro de palla ou palloeiro.** (ms10,078r: *D.E.*)

PÁJAROS. V. tamén *Anduriña, Aves, Caza, Coruxa, Cuclillo, Cuervos, Gallinas, Gallo, Gaviota, Gorrión*.

17414. **A pequeno paxariño pequeno niño.** (ms10,084r: *D.E.*)

17415. **Cada paxariño fai o seu niño.** (ms10,084r: *D.E.*)

17416. **Cada paxariño ten o seu figadiño.** (ms10,084r: *D.E.*)

17417. **De "toma un paxaro" a "daca un paxaro" van dous paxaros.** (ms10,084r: *D.E.*)

17418. **Máis val na man un paxaro que un cento voando.** (ms10,084r: *D.E.*)

17419. **Ó paxariño que se ha de perder, aas lle han de nacer.** (ms10,084r: *D.E.*)

17420. **Paxariño solto, paxariño morto.** (ms10,084r: *D.E.*)

17421. **Paxaro calado non fai mal agoiro.** (ms10,084r: *D.E.*)

17422. **Paxaro de mal natío o que caga no niño.** (ms10,084r: *D.E.*)

[5206] ms: *U cego*.

[5207] O orixinal di: *Si bebes pra olvidar paga ante de empezar*.

[5208] Nunha segunda clasificación temática, Vázquez Saco incluiu este refrán en *Deudas*.

[5209] Nunha segunda clasificación temática, Vázquez Saco incluiu este refrán en *Deudas*.

17423. **Paxaro trigueiro, non-o quero no meu celeiro.** [5210] (ms10,084r: *D.E.*)

17424. **Paxaro vello non cai na gaiola.** (ms10,084r: *D.E.*)

17425. **Ruín paxaro, ruín cantar.** (ms10,084r: *D.E.*)

17426. **Tal o paxariño tal o niño.** (ms10,084r: *D.E.*)

17427. **Tal paxaro tal ovo.** (ms10,084r: *D.E.*)

PAJAS

17428. **As pallas á palleira e as donas á lareira.** (ms10,077r: *D.E.*)

17429. **As pallas no palleiro e as mulleres no trasfugueiro.** (ms10,077r: *D.E.*)

17430. **O mal amigo deixa a palla e leva o trigo.** (ms10,077r: *D.E.*)

17431. **Palla triga fai medida.** (ms10,077r: *D.E.*)

17432. **Por unha palla arde un palleiro.** (ms10,077r: *D.E.*)

17433. **Val máis palla que nada.** (ms10,077r: *D.E.*)

DESCONOCIMIENTO PROPIO

17434. **Cada un ve a palla no ollo do seu veciño e non ve a viga no propio.** (ms10,077r: *D.E.*)

PALABRAS

17435. **A dúas palabras, tres parvadas.** (ms10,076r: *D.E.*)

17436. **A millor palabra é a que queda no corpo.** (ms10,076r: *D.E.*)

17437. **A palabra son os cornos do home.** (ms17,002)

17438. **As palabras han ser contadas e ben pesadas.** (ms10,076r: *D.E.*)

17439. **As palabras lévaas o vento.** [5211] (ms16: Sarria)

17440. **A palabras parvas ouvidos de mercader.** (ms10,076r: *D.E.*)

17441. **As malas palabras a moitos danan.** (ms10,076r: *D.E.*)

17442. **As moitas palabras son siñal de poucas obras.** (ms10,076r: *D.E.*)

17443. **As palabras son com'as cereixas: unhas noutras s'enguerellan.** (ms15,19v)

17444. **As palabras son femias e os feitos son machos.** (ms10,076r: *D.E.*)

17445. **Calquera palabra non ten resposta boa nin mala.** (ms10,076r: *D.E.*)

17446. **Coas palabras de doutrina non guisa a cociña.** (ms10,077r: *D.E.*)

17447. **Decir un palabras de santo e bota-las unllas como o gato.** [5212] (ms10,077r: *D.E.*)

17448. **Máis daña viciosa razón que largo sermón.** [5213] (ms: Villanueva, Lalín-F.V.S.)

(es) *Más daña viciosa razón que enmienda un largo sermón.*

17449. **Nin boa palabra nin boa obra.** (ms10,077r: *D.E.*)

17450. **Non habería palabra mal dita se non fose mal entendida.** (ms10,077r: *D.E.*)

17451. **Non hai millor palabra que a que se cala.** (ms10,077r: *D.E.*)

17452. **Non hai palabra que pouco ou moito algo non valla.** (ms10,077r: *D.E.*)

17453. **Non toda palabra quer resposta.** (ms10,077r: *D.E.*)

17454. **Non valen palabras prá miña tía, que inda das boas obras non se fía.** (ms10,077r: *D.E.*)

17455. **Palabra de boca, pedra de fonda.** (ms10,077r: *D.E.*)

17456. **Palabra dita e pedra solta non teñen volta.** (ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar da provincia de Lugo)

17457. **Palabra dita non pode ser recollida.** (ms10,077r: *D.E.*)

17458. **Palabra e bala solta non ten volta.** (ms4: J.P.)

17459. **Palabra e pedra solta non teñen volta.** [5214] (mc: J.P. / ms16 / ms21,27v: Bermés)

Var.: *Palabra e pedra solta non teñen volta.* (F.B.B.) / *Pedra que sale da man non volve a ela.* / *A palabra e a pedra solta non teñen volta.* (mc: C.A. *A Nosa Terra* / ms10,077r: *D.E.*) [5215]

(pt) *A pedra e a palavra não torna depois de lançada.* (Chaves) / *Palavra e pedra solta, atraz não volta.* (Id.) / *Palavra fora da boca e pedra fora da mão não voltam atraz.* / *Seta despedida, não volta ao arco.* (Id.) (es) *Palabra y piedra suelta, no tienen vuelta.* (R. Marín) / *Palabra que se escapó,*

[5210] O orixinal di: *Paxaro trigueiro, nono quero no meu celeiro.*

[5211] O orixinal di *As palabras lev'as o vento*.

[5212] O orixinal di: *Decir un palabras de santo, e botalas unllas como o gato.*

[5213] Contén a indicación *Pocas y muchas palabras*.

[5214] mc, ms16, ms21,27v: *non ten volta*. Jacinto del Prado recolle o refrán só coa forma *non teñen volta*. A diferenza con respecto ós rexistrados por Vázquez Saco pode deberse a erro de transcrición.

[5215] ms10: *i a pedra*

escapada se quedó. (Id.) (ct) *Paraula y pedra sòlta, no tenen vòlta.* (Alberola)

17460. **Palabra e perla solta non ten volta.** (ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar da provincia de Lugo)

17461. **Palabra fóra da boca é pedra fóra da man.** (ms10,077r: *D.E.*)

17462. **Palabra por decir non ten chata.** (mc: F.B.B. / mc e ms16: Santiago / ms21,22r: Bermés)

17463. **Palabra por decir non ten chata.** (ms-SA: José Barreiro Somoza: Santa Mariña de Ribela, A Estrada, PO)

17464. **Palabra que se solta non se pode recoller.** (ms10,077r: *D.E.*)

17465. **Palabras de peso non queren testigos.** (ms10,077r: *D.E.*)

17466. **Palabras de santo firen ás veces como unllas de gatos.** (ms10,077r: *D.E.*)

17467. **Palabras sin feitos, gaita sin punteiro.** (ms10,077r: *D.E.*)

17468. **Palabras sin obras, guitarra sin cordas.** (ms10,077r: *D.E.*)

17469. **Palabras soilas non poñen ó lume a ola.** (ms10,077r: *D.E.*)

17470. **Sanan cuchiladas e non malas palabras.** (ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar de Galicia)

17471. **Se pola miña palabra me perdo, na miña palabra me cago e me mexo.** (ms10,077r: *D.E.*)

17472. **Unha mala palabra é coma unha coitelada.** (ms10,077r: *D.E.*)

17473. **Unha mala palabra non racha a roupa, pero esgaza a ialma.** [5216] (ms10,077r: *D.E.*)

17474. **Vai a palabra de boca en boca como o vento de folla en folla.** (ms10,077r: *D.E.*)

PALO

17475. **De tal pau tal racha.** (ms10,084r: *D.E.*)

17476. **Non hai millor razón que a do pau.** (ms10,084r: *D.E.*)

17477. **Se teño eu pau, ¿por que llo hei de deixar a quen co el me pode dar?** (ms10,084r: *D.E.*)

17478. **Un pau soilo mata un home.** (ms10,084r: *D.E.*)

PALOMAR

17479. **Haxa cebo no pombal, que as pombas non faltarán.** (ms10,094r: *D.E.*)

[5216] O orixinal di: *Unha mala palabra non racha a roupa, pero esgaza a i-alma.*

17480. **Ó pombal caído non vale botarlle trigo.** (ms10,094r: *D.E.*)

17481. **O pombal esborrallado non precisa ter tellado.** (ms10,094r: *D.E.*)

17482. **Ti ten grans no teu pombal, que as pombas xa che virán.** (ms10,094r: *D.E.*)

PAN.

V. tamén *Hambre. Gastronomía, Maíz, Trigo*.

17483. **A avea é panadeira.** (ms21,06r: Bermés)

17484. **Á mesa sin pan non te poñas a xantar.** (ms10,078r: *D.E.*)

17485. **A pan de quince días, fame de tres semanas.** (ms10,078r: *D.E.*)

17486. **A quen come ben o pan, é pecado darlle compango.** (ms10,078r: *D.E.*)

17487. **A quen come pan, migallas lle quedarán.** (ms10,078r: *D.E.*)

17488. **A quen lle sobre pan, que manteña ben o can.** (ms10,078r: *D.E.*)

17489. **A quen ten can e capelo nunca lle falta mancebo.** (ms10,078r: *D.E.*)

17490. **Antes o pan que o viño e antes o touciño que o viño.** (ms10,078r: *D.E.*)

17491. **Antes pan que viño, antes viño que touciño e antes touciño que liño.** (ms10,078r: *D.E.*)

17492. **Auga e pan, na barriga sopas fan.** (ms-LU: seminarista anónimo: Pacios, Neira de Xusá, Baralla, LU)

17493. **Auga e pan, sopas na barriga fan.** (mc: *Dicc. Ac.* / ms16: *D.E.* / ms18,68r: *Diario de Avisos* de Ricardo Caruncho (1888))

(es) *Agua y pan, sopas serán.* (R. Marín)

17494. **Benia o pan que presta i-a moza que o come.** (ms10,078r: *D.E.*)

17495. **Bo é o pan con algo de compango máis.** (ms10,078r: *D.E.*)

17496. **Bo é o pan con algo máis.** (ms10,078r: *D.E.*)

17497. **Bocado de mal pan, non-o comas nen o deas ó teu can.** (ms16: *D.E.*)

(es) *Bocado de mal pan, ni lo comas ni lo des a tu can.* (S.)

17498. **Busca pan pra maio e leña pra abril e bótate a dormir.** (ms10,078r: *D.E.*)

17499. **Cada meniño ó nacer trai un pan baixo do brazo.** (ms10,078r: *D.E.*)

17500. **Cando comas pan quente, non bebas auga fría.** (ms10,078r: *D.E.*)

17501. **Cando fores ó chan alleeiro, leva o pan no capelo.** (ms10,078r: *D.E.*)

17502. **Cando o home ten leiras que traballar e a muller fariña que amasar, na casa non falta pan.** (ms10,078r: *D.E.*)

17503. **Con ben pan e moita leña, o inverno a ninguién empeña.** (ms10,078r: *D.E.*)

17504. **Con pan e con pau.** (ms10,078r: *D.E.*)

17505. **Chova ou non chova, pan ha de haber de sobra.** (ms10,078r: *D.E.*)

17506. **Dáme pan e di que son parvo.** (ms10,078r: *D.E.*)

17507. **Dar do pan e do pau.** (ms10,078r: *D.E.*)

17508. **Do pan encetado calquera pilla un bocado.** (ms10,078r: *D.E.*)

17509. **É millor pan duro que figo maduro.** (ms10,079r: *D.E.*)

17510. **En todas partes cocen pan.** (ms10,079r: *D.E.*)

17511. **Hastra san Xoán toda a herba é pan.** (ms10,079r: *D.E.*)

17512. **Inda agora se come o pan da boda.** (ms10,079r: *D.E.*)

17513. **Máis que ningún bolo, quero o que se fai no forno.** (ms16: *D.E.*)

17514. **Máis val pan con mel que pan sin el.** (ms10,079r: *D.E.*)

17515. **Millor é un pouco pan duro que un figo enteiro maduro.** (ms10,079r: *D.E.*)

17516. **Na casa do home honrado, carne gorda e pan delgado.** [5217] (mc e ms16: Buciños / ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar da provincia de Lugo)

17517. **Nen o teu pan en sopas nin o teu viño en probas.** (ms10,079r: *D.E.*)

17518. **Nin o teu pan en bolas nin o teu viño en sopas.** (ms10,079r: *D.E.*)

17519. **Nin o teu pan en roscas nin o teu viño en botas.** (ms10,079r: *D.E.*)

17520. **Non lle negues pan ó probe que de porta en porta vai, que ese amóstrache o camiño que mañán podes levar.** (ms10,079r: *D.E.*)

17521. **Nunca está sin pan a casa en que se traballa.** (ms10,079r: *D.E.*)

17522. **Ó enfornar fanse os pas tortos.** (ms10,079r: *D.E.*)

17523. **Ó enfornar tórcense os pas.** (ms10,079r: *D.E.*)

17524. **O moito pan tamén chega a cansar.** (ms10,079r: *D.E.*)

17525. **O pan ben arrendado énchelle a eira ó seu amo.** (ms10,079r: *D.E.*)

[5217] ms-LU: *hom'honrado*.

17526. **O pan centeo é bo cando é alleo.** (ms10,079r: *D.E.*)

17527. **O pan da casa farta.** (ms10,079r: *D.E.*)

17528. **O pan hai que partilo a tódolos coitelos.** (ms15,11)

17529. **O pan polo coor e o viño polo sabor.** (ms10,079r: *D.E.*)

17530. **O pan que foi ben sachado enche o horrio do seu amo.** (ms10,079r: *D.E.*)

17531. **O pan que non se vende despois d'ir á feira, é como a fariña que non se peneira.** (ms10,079r: *D.E.*)

17532. **O pan, ás dúas codias, lévase moi ben.** [5218] (ms5,138 e ms16: Lalín)

17533. **O pan, con ollos; o queixo, cego, e o viño, anexo.** (ms10,079r: *D.E.*)

17534. **O que come ben o pan é pecado o compango que lle dan.** (ms10,079r: *D.E.*)

17535. **O que non ten pan, teno que buscar, porque sin comer non se pode pasar.** (ms10,079r: *D.E.*)

17536. **Onde hai pan non hai fame.** (ms10,079r: *D.E.*)

17537. **Onde hai pan sempre hai fartura.** (ms10,079r: *D.E.*)

17538. **Onde non hai pan non-o comen os ratos.** [5219] (ms10,079r: *D.E.*)

17539. **Onde non hai pan, vaise hastra o can.** (ms10,079r: *D.E.*)

17540. **Onde pan se come, migallas quedan.** (ms10,079r: *D.E.*)

17541. **Pan albeiro ou pan centeo, millor quero do meu que do alleo.** (ms10,079r: *D.E.*)

17542. **Pan albeiro, máis val na barriga que no seo.** (ms10,079r: *D.E.*)

17543. **Pan alleo, caro costa.** [5220] (mc: J.P. / ms16: Jacinto Prado?)

(pt) *Pão alheio caro custa* (ou *tem bom gosto*). (Chaves) / *Pão do vizinho tira fastio.* (Id.) (es) *Pan ajeno, caro cuesta.* (Correas) / *Pan ajeno quita deseo.* (R. Marín) / *Pan ajeno, nunca sabroso ni tierno.* (Id.)

Los beneficios y favores que se reciben, exigen correspondencia.

17544. **Pan balorento alegra ó famento.** (ms10,079r: *D.E.*)

[5218] ms5: *mui ben*.

[5219] O orixinal di: *Onde non hai pan nono comen os ratos.*

[5220] Aínda que no ms16 aparece a referencia *Jacinto Prado* con interrogante, este refrán está rexistrado por Jacinto del Prado.

17545. **Pan ben sachado énchelle o cabazo ó amo.** (ms10,079r: *D.E.*)

17546. **Pan centeo, antes comido que no seo.** (ms10,080r: *D.E.*)

17547. **Pan centeo, millor no meu papo que no alleo.** (ms10,080r: *D.E.*)

17548. **Pan con fartura cansa logo se moito dura.** (ms10,080r: *D.E.*)

17549. **Pan con ollos, queixo sin ollos e viño que salte ós ollos.** (ms16)
Var.: *Pan con ollos e queixo sin ollos.* (ms16: Lugo)
(es) *El pan, con ojos; el queso, sin ellos; y el vino que sale a ellos.* (Correas)

17550. **Pan con pan, comida de bobos.** (ms-SA: José A. Otero Outes: Santiago de Compostela, C / Francisco Canosa Quintáns)

17551. **Pan con pan, comida de lobos.** (ms-SA: Manuel Barreiro Somoza: Santa Mariña de Ribela, A Estrada, PO)

17552. **Pan con pan, compango de lobos.** (ms21,18r: Bermés)

17553. **Pan da miña falchoca, como el non me falte, todo me sobra.** (ms10,080r: *D.E.*)

17554. **Pan de onte e carne de hoxe e viño de antano, salú pra todo o ano.** (ms10,080r: *D.E.*)

17555. **Pan de onte, carne de hoxe e viño de antano manteñen o home sano.** (ms10,080r: *D.E.*)

17556. **Pan de panadeira e viño de taberna, nin farta nin goberna.** (ms10,080r: *D.E.*)

17557. **Pan de trigo ou de centeo, quéroo máis no meu ventre que no alleo.** (ms10,080r: *D.E.*)

17558. **Pan de boda é carne que consola a quen a coma.** (ms10,080r: *D.E.*)

17559. **Pan de boda, quen-o queira comer que o coma.** (ms10,080r: *D.E.*)

17560. **Pan do monte, pan de moitos.** [5221] (mc e ms16: Paradela)

17561. **Pan e auga, sopas.** (ms10,080r: *D.E.*)

17562. **Pan e viño andan camiño millor que mozo garrido.** (ms10,080r: *D.E.*)

17563. **Pan liviano e queixo pesado.** (ms16)
(es) *El pan de poco peso, y de mucho, el queso.* (R. Marín)

17564. **Pan mal amasado non pide bocado.** (ms10,080r: *D.E.*)

17565. **Pan mol, moito na man e pouco no fol.** (ms10,080r: *D.E.*)

17566. **Pan por pan e viño por viño.** (ms10,078r: *D.E.*)

17567. **Pan pra hoxe, fame pra mañán.** (ms10,080r: *D.E.*)

17568. **Pan pra maio e leña pra abril, e o millor cepón pra maio o compón.** (ms10,080r: *D.E.*)

17569. **Pan que sobre, carne que abonde, viño que non falte e alegría que abaste.** (ms10,080r: *D.E.*)

17570. **Pan, con fartura; e viño con mesura.** (ms10,080r: *D.E.*)

17571. **Pan, viño e carne quitan a fame.** (ms10,080r: *D.E.*)

17572. **Pra pan e cebola é mester cazola.** (ms10,080r: *D.E.*)

17573. **¿Pra que queres millor pan que o pantrigo?** (ms10,080r: *D.E.*)

17574. **Quen aforra o pan non quer ben ós fillos.** (ms10,080r: *D.E.*)

17575. **Quen di pan di fartura.** (ms10,080r: *D.E.*)

17576. **Quen se mantén de pan, moi mal mantido non vai.** (ms10,080r: *D.E.*)

17577. **Quero saber de qué pan me hei manter.** (ms10,080r: *D.E.*)

17578. **Se queres coller pan, ara polo san Xoán.** (ms10,080r: *D.E.*)

17579. **Sen pan nin viño non se anda ben o camiño.** (ms10,080r: *D.E.*)

17580. **Tanto o pan coma o queixo e tanto o queixo coma o pan, cómoo se mo dan.** (ms10,080r: *D.E.*)

17581. **Tanto queixo como pan non se debe dar.** (ms10,080r: *D.E.*)

17582. **Val máis que sobre pan que non que falte viño.** (ms10,080r: *D.E.*)

17583. **Vale máis pouco pan duro que fame de nove días.** (ms10,080r: *D.E.*)

EL PAN COMO ALIMENTO

17584. **Cando non hai pan fanse sopas.** (ms8,50r: Trives)

17585. **Con cacho de pan e taza de viño xa se anda o camiño.** (mc e ms16: Santiago)

17586. **Con cacho de pan e unha taza de viño xa se anda o camiño.** (ms-SA: Manuel Otero González: Divino Salvador de Coiro, Cangas, PO)

17587. **Con pan e con viño ándase o camiño.** (ms-SA: José A. Otero Outes: Santiago de Compostela, C)

17588. **Con pan e viño anda o home camiño pero con xamón non ten comparación.** (ms5,029)

[5221] ms16: *de monte*.

17589. **Con pan e viño ándase camiño.** (ms-SA: Manuel Gómez Vilar / M. González Fernández / ms-SA: seminarista anónimo: Moreira, A Estrada, PO)

17590. **Con pan e viño ándase o camiño.** (ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar da provincia de Lugo)

17591. **Con pan e viño pásase o camiño.** (ms21,02v: Bermés)

17592. **Con pan e viño xa s'anda o camiño.** (ms-LU: seminarista anónimo: San Martiño de Mato, Taboada, LU)

17593. **Con pan e viño xa se anda camiño.** [5222] (mc e ms16: *Terra de Melide* / ms21,10r: Bermés)

Var.: *Con pan e viño xa se anda o camiño, e se tes carne, anque sea toda tarde.*

(pt) *Com pão e vinho se anda caminho.* (Chaves) (es) *Con pan y vino se anda el camino.* (R. Marín) / *Con pan, vino y carne de cochino se pasa bien el mal camino.* (Id.)

17594. **Con pan e viño xa se pasa o camiño.** (ms-SA: José González Santos: Boa, Camboño, Lousame, C)

17595. **Crían bo sangre o pan, o viño i-a carne.** (ms16: *D.E.*)

(es) *Pan, vino y sangre crian buena carne.* (R. Marín)

17596. **O pan co farelo i-a carne co sangre.** (ms16: Sober)

17597. **O que ten pan non morre de fame.** (ms16: Lugo)

(es) *Quien tiene pan, de hambre no morirá.* (R. Marín)

17598. **Pan ben feito, comer con xeito; pan podre, comer doble.** (ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar da provincia de Lugo)

17599. **Pan e viño andan camiño.** (mc e ms16: Carballedo / ms10,080r: *D.E.*)

(pt) *Pão e vinho andam caminho que não moço garrido.* (Chaves) (es) *Pan y vino andan camino, que no mozo ardido; o garrido.* (Correas)

17600. **Pan e viño non sentan mal e alegran o gañán.** (mc / ms16: Lugo)

17601. **Pan, xamón, touciño e queixo é o que enchen o pelexo.** (ms-SA: Francisco Ageitos Pérez: Corrubedo, Ribeira, C)

17602. **Pan, xamón, touciño e queixo son os que enchen o pelexo.** (ms16: Santiago)

Var.: *Pan, xamón e viño añexo son os que enchen o pelexo.* (ms16: Santiago)

[5222] ms21,10r: *s'anda*.

EXCELENCIAS DEL PAN

17603. **Coma ben, coma mal, acaba comendo pan.** (ms-SA: seminarista anónimo: algún lugar da provincia de Lugo)

17604. **Comas ben ou comas mal, arremata con pan.** (mc: Carballedo)

Var.: *Comas ben, comas mal, tapa a boca con pan.* (mc e ms16: Monforte)

17605. **Comas ben, comas mal, a boca que che quede de pan.** (mc: Becerreá / ms4: F.V.S. / ms16: Buciños)

17606. **Comas ben, comas mal, acaba comendo pan.** (mc e ms16: Sober)

Var.: *Comas ben, comas mal, empeza con viño e acaba con pan.* (ms16: Sober)

17607. **Comas ben, comas mal, que che sepa algo a pan.** (ms-LU: seminarista anónimo: Pacios, Neira de Xusá, Baralla, LU)

17608. **Comas mel ou azafrán, que che seipa a boca a pan.** (mc / ms16: Lugo)

Var.: *Comas ben, comas mal, tapa a boca con pan.* (Monforte)

Todos aconsejan que se terminen las comidas con pan, costumbre bastante arraigada entre nuestros campesinos.

17609. **Con pan caseiro non vende o panadeiro.** (ms10,078r: *D.E.*)

17610. **Pan a fartar e compango a probar.** (mc / ms16: Lugo)

17611. **Pan e noces saben a amores.** (mc e ms16: Correas / ms10,080r: *D.E.*)

(es) *Pan y nueces saben a amores.* (Bergua)

17612. **Pan que sobre, carne que baste e viño que falte.** (ms16: Lugo)

(es) *Pan que sobre, carne que baste y vino que falte.* (Correas)

17613. **Sin pan come o can.** (ms15,42: Valle del Mao)

PAN CALIENTE

17614. **Auga fría e pan quente nunca fixeron bon ventre.** [5223] (mc e ms4: *Dicc. Ac.* / ms16: *D.E.* / ms-LU: Dous seminaristas anónimos: algún lugar da provincia de Lugo / J. M. Barral Sánchez)

(pt) *Agua fría e pão quente, nunca fizeram bom ventre.* (Chaves) (es) *Agua fría y pan caliente, nunca hicieron buen vientre.* (Sbarbi) / (ms: Correas). (ct) *Aigua freda y pá calent, causen dolor al ventrell.* (Alberola)

[5223] V. *Auga fría e pan quente nunca fixeron o home valente* en *Medicina. Higiene*. / mc e ms-LU: *vientre*; ms-LU: *bô ventre* / J. M. Barral Sánchez: *bo vientre*.

17615. **Ó pan quente ábrelle a gorxa.** [5224] (ms10,079r: *D.E.*)

17616. **Pan quente e auga fría era o que a morte quería.** (mc e ms16: Fonsagrada-F.V.S.)

(pt) *Água fria e pão quente, nunca fizeram bom ventre.* (Chaves) (es) *Pan caliente, mata la gente.* (Castillo) / *Agua fría y pan caliente, mata a la gente.* (Id.) / *Pan caliente, mucho en la mano y poco en el diente.* (Id.) / *Agua fría y pan caliente, nunca hicieron buen vientre.* (Castillo) (ct) *Aigua freda y pá calent, causen dolor al ventrell.* (Alberola)

17617. **Pan quente e uvas, ás vellas quitan engurras.** [5225] (ms10,080r: *D.E.*)

17618. **Pan quente e viño forte ó vello danlle a morte.** [5226] (ms16: Buciños)

17619. **Pan quente fame mete.** (ms10,080r: *D.E.*)

17620. **Pan quente, moito na man e pouco no ventre.** [5227] (ms10,080r: *D.E.*)

17621. **Se pan quente comes, non bebas auga da fonte.** [5228] (ms10,080r: *D.E.*)

PAN CASERO Y PAN DE PANADERÍA

17622. **Con leña de romeiro e pan de panadeira o labrador non fai a súa feira.** [5229] (ms16 e ms10,033r: *D.E.*)

17623. **Pan de panadería, nin farta nin medra.** (ms16: Lugo)

PAN DE MAÍZ

17624. **A bica fresca non se garda moito tempo n'artesa.** (ms15,17)

17625. **A falta de pan cómese bica.** (mc / ms4: F.V.S. / ms16: Pontevedra)

17626. **A falta de pan, boa é a bola de millo.** [5230] (mc: Tuiriz / ms16: Tuiriz, Mondoñedo)

(pt) *A míngua de pão, boas são as tortas.* (Chaves) (es) *A falta de pan, buenas son tortas.* (Sbarbi) (ct) *A falta de pá, bòna es la coca.* (Alberola)

17627. **Auga e bola come a tola.** (mc e ms16: Incio)

17628. **Bica de lar, comer e soprar.** (mc e ms16: Agro)

Ha de comerse caliente, porque es así más sabrosa.

17629. **Bica do lar, comer e soprar; por moita que sea non ha de sobrar; por pouca que sea, ha de chegar.** (mc / ms4: F.V.S. / ms16: Lugo)

17630. **Bica e leite mazado, viñota e vida d'aldea, Dios lla día a quen a desea.** (mc e ms16: Buciños)

17631. **Bola do lar, comer e soprar.** (mc / ms4: F.V.S. / ms16: Lugo)

Bola do lar = cocida en el mismo fuego de la cocina. Es de maíz y el refrán recomienda que se coma recién hecha y caliente.

17632. **Bola mol, moita na mau e pouca no fol.** [5231] (mc: A.N. / ms16: *D.E.*)

17633. **Bolo do lar, comer e soprar.** (mc e ms16: *Vida Gallega*)

Véase *Bica do lar...*

17634. **Coas bolas duran os pas.** (mc e ms16: M.L.)

Var.: *Coas bolas duran máis os pas.* (ms16: *D.E.*)

17635. **Chocolate con bica, cousa rica.** (ms8,06v: La Cañiza)

17636. **Millo eres, millo serás; por máis que te amasen non espilirás.** (mc e ms16: Nós)

El pan de maíz, o borona, no es esponjoso.

17637. **O bolo do pote, comer a galope.** (mc e ms16: Corme)

17638. **O pan de millo mantén a fame na casa.** [5232] (ms16 e ms10,040r: *D.E.*)

17639. **Pan de millo non llo des ó teu fillo.** (ms16: Castroverde)

17640. **Pan de millo pesa na mau e pesa na barriga.** [5233] (ms15,33 e ms16: Guntín)

17641. **Pan de millo, pan de Dios, de una miga se hacen dos.** (mc e ms16: Carballedo-F.V.S.)

Refrán bilingüe, con el que no todos estarán conformes, como indican los siguientes: *A falta de pan, cómese bica*; *A falta de pan, boa é a bola de millo*.

17642. **Pan de trigo, pan de Dios, dun pedazo fanse dous; pan de millo, pan de Xudas, todo se volven faragullas.** (mc e ms16: Paradela)

Var.: *Pan de trigo, pan de Dios: de un pedazo fanse dous.* (ms16: Paradela)

[5224] En ms10 s.v. *Pan*.
[5225] En ms10 s.v. *Pan*.
[5226] En ms10 s.v. *Pan*.
[5227] En ms10 s.v. *Pan*.
[5228] En ms10 s.v. *Pan*.
[5229] En ms10 s.v. *Leña*.
[5230] V. *A falta de pan, boas son tortas* en *Hambre. Gastronomía*.
[5231] mc: *muita*; ms4: *man*.
[5232] En ms10 s.v. *Maíz*.
[5233] ms16: *O pan de millo*.

17643. **Prá moita fame non hai broa dura.** (mc e ms16: Santiago)

17644. **Vai salir a torta un pan.** (ms-LU: seminarista anónimo: Carballedo, LU)

PAN DE TRIGO

17645. **Cando un se acostumbra ao pantrigo, xa non lle sabe o centeo.** (ms16: Lugo)

17646. **Dicen que o pan de centeo é como o trigo; pero o trigo é trigo.** [5234] (mc: Carballedo / ms4: F.V.S.)

Var.: *Dicen que o pan é tan bon como o trigo; pero o trigo é trigo.* (ms16: Neira de Rey)

17647. **Nin o teu pan en tortas nin o teu viño en botas.** (mc e ms16: J.P.)

(es) *Ni tu pan en tortas, ni tu vino en botas.* (Sbarbi)

Recomienda que no se empleen los caudales en cosas que se consumen con facilidad.

17648. **Non hai pior vicio como o pan de trigo.** (ms4: C.A. *A Nosa Terra*)

17649. **O pan de trigo fíxoo Dios i-o de millo mandouno facer.** [5235] (ms4 / ms16: Sober / ms21,05r: Bermés / ms18,74r: A.S.A.)

(es) *Pan de maíz, pues tienes salud para ti; que para mi mal yo lo quiero candeal.* (R. Marín) / *Pan de centeno, para tu enemigo es bueno; pan de mijo no se lo des a tu hijo; pan de cebada, comida de asno disim / ulada; pan de panizo fué el diablo quien lo hizo; pan de trigo candeal o tremés, lo hizo Dios y mi pan es.* (Martínez Kleiser)

17650. **O pan de trigo nin pesa no corpo nin fai polo home; o pan de millo pesa no corpo e fai polo home.** (ms5,029 / ms16: Valle del Mao)

17651. **O pan trigo i-o centeo máis val na barriga que no seo.** (ms21,05r: Bermés)

17652. **O pantrigo e centeo máis val na barriga que no seo.** (ms4 / ms18,74r: A.S.A.)

17653. **O trigo é trigo; xa Dios o escolleu pra si.** [5236] (mc e ms16: Buciños)

Preciosa alusión al pan eucarístico.

17654. **Onde comiches pantrigo non pidas borona.** [5237] (mc / ms4: F.V.S. / ms16: Lugo)

17655. **Pan de trigo e leña de carballo.** (ms-LU: seminarista anónimo: Guillar, Outeiro de Rei, LU)

17656. **Pan de trigo, meo amigo; pan de broa, o que o coceo que o coma.** (ms-LU: seminarista anónimo:Illán, Begonte, LU)

17657. **Pan de trigo, meu amigo; pan de broa, o que o coceu que o coma.** (ms5,027: Illán)

17658. **Quen dixo pan, dixo trigo.** (mc e ms16: M.V.)

(es) *Pan de trigo, aceite de olivo y de la parra el vino.* (Correas) / *Pan de trigo, de ese si que soy amigo.* (R. Marín)

17659. **Trigo centeoso, pan proveitoso.** [5238] (ms16 e ms10,133r: *D.E.*)

Pan reciente y pan duro

17660. **Cando empalma o pan novo co vello, sabe ben o codelo.** (ms5,135)

17661. **Casa de pan tenro, casa de mal goberno.** (ms16: *D.E.*)

17662. **Máis vale pan duro que pedras moles.** (ms-SA: seminarista anónimo: Moreira, A Estrada, PO)

17663. **O pan mol vaise de seu ó fol.** (mc e ms16: Carballedo)

Var.: *O pan mol vaise ó fol.* (mc / ms16: Lugo)

(pt) *Pão mole depressa se engole.* (Chaves)

17664. **Pan d'hoxe, carne d'onte e viño d'antano manteñen o home sano.** (ms21,20r: Bermés)

17665. **Pan de hoxe, carne de onte e viño de antano, mantén o home sano.** [5239] (mc / ms4: F.V.S. / ms16: *D.E.*)

(pt) *Pão de hoje, carne de ontem e vinho do outro verão, fazem ô homem são.* (Chaves) / *Carne de ontem, peixe de hoje, vinho do outro verão fazem o homem são.* (Chaves)

(es) *Pan de ayer, carne de hoy y vino de antaño, traen al hombre sano.* (Correas) / *Pan de ayer, vino de antaño y carne manida, dan al hombre la vida.* (R. Marín) / *Pan de antedía, vino, de año y día y carne del mismo día.* (R. Marín)

17666. **Pan de hoxe, carne de onte e viño de antonte.** [5240] (mc e ms16: Buciños / ms4: F.V.S.)

17667. **Pan de hoxe, carne de onte e viño de outono manteñen o home sano.** [5241] (ms-SA: Juan Carlos Couselo Gago)

[5234] mc: *centeno*; ms4: *com'o de trigo*.

[5235] O orixinal di: *O pan de trigo fixoo Diós, y ó de millo mandouno facer*.

[5236] ms: *Diol-o*.

[5237] mc: *Donde comiches*.

[5238] En ms10 s.v. *Trigo*.

[5239] mc: *vinho*.

[5240] ms: *d'antonte*.

[5241] O orixinal di: *Pan de hoje, carne de onte e viño de outono, manteñen o home sano.*

17668. **Pan fresco e leña verde, a casa perde.** (mc e ms16: Tuiriz)

(es) *Pan tierno y leña verde, la casa pierde.* (R. Marín)

Porque de ambos se gasta mucho.

17669. **Pan mol vai de seu ó fol.** (ms21,17r: Bermés)

17670. **Pan mole, nin presta nin fonde.** (mc e ms16: M.L.)

17671. **Pan mol, de seu se engol.** [5242] (mc e ms16: Loureiro de Cotovad-F.V.S.)

(pt) *Pão mole depressa se engole.* (Chaves) (es) *Pan tiernete, ello solo se mete.* (R. Marín) (ct) *Pà blanet... passa collet.* (Alberola)

Véase *O pan mol...*

17672. **Pan mol, pousa na boca, tumba no fol.** (mc e ms16: Loureiro de Cotovad-F.V.S.)

17673. **Pan seco i-auga fría fan as sopas na barriga.** (ms16: Sober)

17674. **Pan vello fame é.** (mc e ms16: M.L.)

17675. **Val máis pan duro que pedras moles.** (mc e ms16: Buciños)

Var.: *Vale máis codia dura que pedra mol.*

17676. **Vale máis codia dura que pedra mol.** (ms4: M.V.)

17677. **Vale máis codias duras que pedras moles.** (ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar da provincia de Lugo)

PANADEROS. V. tamén *Oficios*.

17678. **Á millor panadeira derrámaselle unha fornada.** (mc e ms16: Buciños)

17679. **A que amasa fariña nunca pan lle falta.** (ms16: *D.E.*)

17680. **A quen coce e amasa non lle furtes a masa.** (ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar da provincia da Coruña)

17681. **A quen coce e amasa non se lle tasa a masa.** (ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar da provincia de Lugo)

17682. **A quen coce i-amasa non lle cortes a masa.** [5243] (ms21,11r: Bermés)

17683. **A quen coce i-amasa non lle roubes a masa.** [5244] (ms21,11r: Bermés)

17684. **A quen coce i-amasa non se lle furta a masa.** [5245] (mc e ms16: Buciños / ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar da provincia de Lugo)

Porque sabe lo que crece.

17685. **Amasade, panadeiras, que miña nai quer un pan.** (ms16: *D.E.*)

17686. **Amasando faise o pan.** (ms16: *D.E.*)

17687. **Cando o pan cercena, ablanda a masa na artesa.** (ms15,45v: Silvarrey)

Variante de *cenceno* que Carré y *Diccionario Enciclopédico* sólo aplican a la flor del maíz. En esa época hay que dejar la masa un poco dura, porque ablanda. *Cercenar* = florear el pan. Como *espendoar*. *Cercena*: el hecho de florecer el pan en la tierra. Variante de *cenceno* (ver valor)

17688. **Compra a panadeiro e non a carniceiro.** (ms16: Buciños)

17689. **Dáo Deus na eira e tólleo Marta na maseira.** [5246] (mc e ms16: A.I. / ms18,71r: A.S.A. / ms10,001v: *D.E.*)

Se refiere al pan.

17690. **Hai que desamasar, que caeu o forno.** [5247] (mc e ms16: A.N.)

17691. **Na porta do forno rompen as bolas.** (mc: Santiago)

Var.: *Na porta do forno tórcense as bolas.* (ms16: Santiago)

17692. **Non quero máis panadeira; escarmentoume a primeira.** (ms10,080r: *D.E.*)

17693. **Non seas forneira, se tes a cabeza de manteiga.** [5248] (ms16 e ms10,023r: *D.E.*)

(es) *No seais hornera, si tenéis la cabeza de manteca.* (H. Núñez)

17694. **O día que amaso, mal día paso, pero é pior non ter que amasar nin que peneirar.** [5249] (ms16 e ms10,005v: *D.E.*)

17695. **O día que cozo é día de alborozo.** [5250] (ms16 e ms10,005v: *D.E.*)

17696. **O día que se amasa, mal se pasa.** [5251] (ms16 e ms10,005v: *D.E.*)

17697. **Ó enfornar tórcese ás veces o pan.** [5252] (ms16 e ms10,011v: *D.E.*)

(es) *Al enhornar se hacen los panes tuertos.* (Z.)

[5242] mc: *Pan mol*.

[5243] O orixinal di: *A quen coce y'amasa non lle roubes* (*cortes*) *a masa.*

[5244] O orixinal di: *A quen coce y'amasa non lle roubes* (*cortes*) *a masa.*

[5245] ms: *y amasa*.

[5246] mc, ms16 e ms18,71r: *Dios*. / En ms10 s.v. *Dar*.

[5247] ms4: *caen*.

[5248] En ms10 s.v. *Hornero*.

[5249] En ms10 s.v. *Día*.

[5250] En ms10 s.v. *Día*.

[5251] En ms10 s.v. *Día*.

[5252] En ms10 s.v. *Horno*.

17698. **O que amasa e coce, ben se lle conoce.** (ms16: *D.E.*)

17699. **O que amasa e coce, todo lle loce.** (ms16: *D.E.*)

17700. **Panadeiros, de Cea e Porriño.** (ms16: *Galicia Emigrante*)

17701. **Quen mal enforna saca os pas tortos, mais paga a poia.** [5253] (ms16 e ms10,011v: *D.E.*)

(es) *Quien mal enhorna, saca los panes tuernos, y así como así, paga la poya.* (Correas)

17702. **Vale máis unha boa retorcedura que unha boa amasadura.** (ms8,65r: Silvarrey)

Se dice del amasar el trigo.

PANDERO

17703. **Non sei qué ten o pandeiro que moito alegra o turreiro.** (ms10,081r: *D.E.*)

17704. **O pandeiro dálle alegría ó turreiro.** (ms10,081r: *D.E.*)

17705. **¡Que alegría hai no turreiro cando se anima o pandeiro!** (ms10,081r: *D.E.*)

PANERA

17706. **A tulla sin centeo é como o prado sin rego.** (ms10,134r: *D.E.*)

17707. **O que ten chea a tulla, non ten por que ter carpulla.** (ms10,134r: *D.E.*)

17708. **Tulla que está sin trigo, non dá grau pra facer pantrigo.** (ms10,134r: *D.E.*)

PANZA

17709. **A panza chea millor se aconsella.** (ms10,081r: *D.E.*)

PAÑOS

17710. **Adoba o teu pano e pasarás o teu ano.** (ms10,081r: *D.E.*)

17711. **Con bo pano e bo xastre faise un bo traxe.** (ms10,081r: *D.E.*)

17712. **De ruín pano nunca bo saio.** (ms10,081r: *D.E.*)

17713. **O millor pano líxase.** (ms10,081r: *D.E.*)

17714. **O que viste de ruín pano, viste dúas veces ó ano.** [5254] (ms21,11v: Bermés)

17715. **Onde non chega o pano, o caletre do xastre ten que inventalo.** (ms10,081r: *D.E.*)

17716. **Os panos locen no pazo e non os fillosdalgo.** (ms10,081r: *D.E.*)

17717. **Pano pobre non garda puntada.** (ms-SA: Jesús María Antelo Fraga: Rial, Val do Dubra, C)

17718. **Pano podre non garda puntada.** [5255] (mc: M.V. / ms16: Santiago / ms21,27r: Bermés)

(es) *Paño pobre no guarda puntada.* (R. Marín)

17719. **Quen se viste de ruín pano, vístese dúas veces no ano.** (ms10,081r: *D.E.*)

17720. **Se o pano é verde ou o pano é negro, ¿que sabe o cego?** (ms10,081r: *D.E.*)

PAPAS. V. tamén *Comida, Hambre. Gastronomía*.

17721. **Agora, papas na ola, e si a ola creba, papas na merda.** (mc e ms16: Tuiriz, Monforte)

17722. **Almorzar de papas e traballar cas vacas, non se alonxar das casas.** [5256] (ms-LU: seminarista anónimo: Guillar, Outeiro de Rei, LU)

17723. **As papas deica a porta e as berzas deica a horta.** (mc e ms16: Tuiriz, Monforte)

(pt) *Papas até à porta, couves até à horta, feijões para todo o dia.* (Chaves)

17724. **Cal de berzas, cal de papas, ataquemos as barazas.** [5257] (mc e ms16: M.V.)

Cuando no hay otra cosa, hay que matar el hambre con lo que sea.

17725. **De papas e pan dúas casas se van.** (mc, ms e ms16: Buciños)

17726. **É moi grande o pote e pouca a manteiga pra que saian boas as papas.** [5258] (mc e ms16: Buciños / ms4: F.V.S.)

17727. **En comer papas, calzar abarcas e xunguir bois da molida pásase mitá do día.** (ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar da provincia de Lugo)

17728. **En comer papas, calzar abarcas e xunguir os bois de mulida pásase todo o día.** [5259] (mc e ms16: Tuiriz, Monforte)

17729. **Non quero papas nin ir ás vacas.** (ms-SA: seminarista anónimo: Rías Baixas, PO)

17730. **O que almorza con papas i-ara con vacas, que non vaia pra moi lonxe das casas.** [5260] (ms21,15v: Bermés)

[5253] En ms10 s.v. *Horno*.

[5254] Nunha segunda clasificación temática, Vázquez Saco incluiu este refrán en *Paños*.

[5255] mc: *Paño pobre*.

[5256] O orixinal di: *Almorzar de pacas e traballar cas vacas non se alonxar das casas.*

[5257] ms3: *ataquemo-l-as*.

[5258] mc: *menteiga*; ms: *salian*.

[5259] V. *En calzar abarcas e xoncer á molida pásase o día* en *Paso del tiempo*. / mc: *comer papas, e calzar abarcas*.

17731. **O que come pan e papas, come pan de dúas arcas.** (ms-LU: Jesús Redondo C.: Viana do Bolo, OU)

17732. **O que come papas e ara con vacas, non pode salir do pé das casas.** [5261] (mc / ms16: Lugo)

17733. **O que come papas e calza barcas, que non se vaia mui lexos das casas.** [5262] (ms-LU: seminarista anónimo: O Corgo, LU)

17734. **O que de mañá come papas e xungue os bois á molida, ten a mañá perdida.** (mc: Bardaos, Incio / ms16: Carballedo)

17735. **Pan e papas baleiran as arcas.** (mc e ms16: Tuiriz)

17736. **Pan e papas, pan de dúas arcas.** (ms8,73v: Meda)

17737. **Papas con mel saben ben.** (ms16: Mondoñedo)

17738. **Papas con mel saben moi ben.** (ms-LU: seminarista anónimo: Terra Cha, LU / ms-LU: Julio Elías Bello Méndez: Terra Cha, LU)

17739. **Papas con pan unha casa desfán.** (ms-LU: Jesús Redondo C.: Viana do Bolo, OU / ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar da provincia de Lugo)

17740. **Papas con pan, cava Xan; papas sin pan, non cava Xan.** (ms-SA: seminarista anónimo: Terras do Deza, PO)

17741. **Papas e bolos, comida de tolos.** (ms16: Santiago)

17742. **Papas e pan unha casa desfán.** (ms-SA: Amador Darriba Míguez (13-11-1951))

17743. **Papas e pan, casa desfán.** (ms-LU: seminarista anónimo: Guillar, Outeiro de Rei, LU)

17744. **Papas e pan, unha arca desfán.** (mc e ms16: Santiago)

17745. **Papas e pan, unha casa desfán; papas e bolo, desfana de todo.** (mc e ms16: M.V. / ms21,27v: Bermés)

Var.: *Papas e pan, dúas casas desfán.* (ms4: F.V.S. / ms16: Lugo)

Porque en la misma comida las dos cosas suponen mucho gasto.

17746. **Papas e sorber non pode ser.** [5263] (mc: Tuiriz / ms4: F.V.S.)

17747. **Papas hastr'a porta e berzas hastr'a horta.** (ms21,15v: Bermés)

17748. **Papas hastra [porta], coles hastra horta e fabas pra todo o ano.** [5264] (ms10,081r: *D.E.*)

17749. **Papas quentes pasan sete ríos e inda queiman o home.** (mc e ms16: Santiago)

17750. **Papas raras e sin pan, cavarán, Xan.** (mc / ms16: Lugo)

17751. **¿Papas sin pan nos toxos tallarán?** [5265] (ms21,15r: Bermés)

17752. **¿Papas sin pan tallarán?** [5266] (ms21,15r: Bermés)

17753. **Se che gusta comer papas, vai a Foxos segar pan: á mañá danche papas; á medodía papas che dan; á merenda papas solas; á noite papas sin pan.** (ms16: Cebrero)

17754. **Tomar raro cun tenedor é como quen come papas con un fuso.** (ms10,049v: Silvarrey)

17755. **Véndeme o boi e véndeme a vaca e non me vendas o pote das papas.** (ms-SA: Luís Alcántara Pedreira: Rianxo, C)

17756. **Véndeme os bois e véndeme as vacas e non me vendas o pote das papas.** [5267] (mc e ms16: Santiago / ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar da provincia de Lugo)

PAPEL

17757. **De todo terma o papel hastra que se limpan co el.** (ms10,081r: *D.E.*)

17758. **Moito papel e tinta é pouca xusticia.** (ms10,081r: *D.E.*)

17759. **O papel atúrao todo.** (ms10,081r: *D.E.*)

17760. **O papel chámase Diego; por un cadelo douche un pliego.** [5268] (mc e ms16: Parga-F.V.S.)

17761. **O papel é brando e doce: todo o sofre.** (ms10,081r: *D.E.*)

17762. **O papel é moi sofrido e moi calado.** (ms10,081r: *D.E.*)

17763. **O papel non se debe romper.** (ms10,081r: *D.E.*)

17764. **O papel pode con todo.** (ms10,081r: *D.E.*)

17765. **O papel que se rompa el.** (ms10,081r: *D.E.*)

17766. **O papel terma de todo.** (ms10,081r: *D.E.*)

17767. **O papel terma do que lle poñen.** (ms10,081r: *D.E.*)

[5260] O orixinal di: *O que almorza con papas y'ara con vacas que non vaya pra moi lonxe das casas.*

[5261] V. *Con sopas e papas non vaias lonxe das casas* en *Medicina. Higiene*.

[5262] O orixinal di: *O que come papas e calza barcas, que non se vaya muy lexos d'as casas.*

[5263] Dentro do tema *Miscelánea* no mc.

[5264] O orixinal di: *Papas hastra, coles hastra horta e fabas pra todo o ano.*

[5265] O orixinal di: *Papas sin pan* (*nos toxos*) *tallarán?*

[5266] O orixinal di: *Papas sin pan* (*nos toxos*) *tallarán?*

[5267] ms-LU: *Véndem'os, véndem'as*.

[5268] ms4: *por unha perra*.

17768. **O papel terma do que se queira escribir nel.** (ms10,081r: *D.E.*)

17769. **O papel todo o consinte.** (ms10,081r: *D.E.*)

17770. **Onde hai papel calan barbas.** (ms10,081r: *D.E.*)

17771. **Os papés tên conta do que lles poñen.** [5269] (mc e ms16: Corme)

17772. **Papel e tinta diñeiro custa.** (ms10,081r: *D.E.*)

17773. **Papel falso, papel mollado.** (ms5,029 / ms16: Sta. María del Mao)

PAPO

17774. **O que está no papo non pode estar no prato.** (ms10,081r: *D.E.*)

PARADA

17775. **A moita parada fai pouca andada.** (ms10,082r: *D.E.*)

17776. **Coas moitas paradas acúrtanse os días.** (ms10,082r: *D.E.*)

PARCHE

17777. **Poñer o parche antes da enfermedá.** (ms10,082r: *D.E.*)

17778. **Poñer o parche antes que salla o furuncho.** (ms10,082r: *D.E.*)

PARDAL

17779. **Cada pardal co seu igual.** (ms10,082r: *D.E.*)

17780. **Estorniños e pardales, todos queren ser iguales.** (ms10,082r: *D.E.*)

17781. **Máis que cen de pardal vale unha de asnal.** (ms10,082r: *D.E.*)

PARECER

17782. **Cada un di o seu parecer dispois de beber.** (ms10,082r: *D.E.*)

17783. **Cada un ten o seu parecer cando é mester.** (ms10,082r: *D.E.*)

17784. **O que ben parece, de vagar crece.** (ms10,082r: *D.E.*)

17785. **O que non parece, logo se esquece.** (ms10,082r: *D.E.*)

PAREDES

17786. **As paredes teñen ollos.** (ms10,082r: *D.E.*)

17787. **O que pensa que as paredes calan, ben enganado anda.** (ms10,082r: *D.E.*)

17788. **Quen se fía do segredo das paredes, sai vendido moitas veces.** (ms10,082r: *D.E.*)

17789. **Se falasen as paredes, non habería segredo que non se soupese.** (ms10,082r: *D.E.*)

PARIENTES

17790. **A mai negra, o pai negro, a filla branca... eiquí hai trampa.** (ms5,009: Verín)

17791. **Entre parentes non meta-los dentes.** [5270] (ms4: M.L. / ms10,082r: *D.E.*)

17792. **Fillo de rico busca que comas.** (ms-LU: seminarista anónimo: Ferreira de Pantón, LU)

17793. **Gasta en café e viño o que has de deixar ó teu sobriño.** (ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar da provincia de Lugo)

17794. **Gasta en festa e viño o que has de deixar ós teus sobriños.** (ms-SA: Jaime Fráiz Vázquez: Arzúa, C)

17795. **Gasta en festas e viño o que has deixar ós sobriños.** (ms15,44)

17796. **Máis vale amigo que parente nin primo.** (mc: Tuiriz, Monforte)

Var.: *Máis vale un amigo bo que parente e medio.* (ms16: *D.E.*)

(pt) *Mais vale amigo que parente ou primo.* (Chaves) / *Mais vale bom vizinho que parentesco.* (Id.) (es) *Más vale amigo, que pariente ni primo.* (R. Marín)

17797. **Máis vale un bo amigo que dez parentes; eles lonxe i-el presente.** (ms16: *D.E.*)

17798. **Meu parente é Pedro Boo, tanto me dá, tanto ll'eu soo.** (mc e ms16: A.I.)

17799. **Meu parente Pedro é bo; tanto me el dá, tanto lle eu dou.** (ms10,082r: *D.E.*)

17800. **Moitos parentes hai pra aconsellar mais non pra remediar.** (ms10,082r: *D.E.*)

17801. **Non hai parente probe.** (ms16: Lugo)

(es) *No hay pariente pobre.* (Z.)

17802. **Non hai millor parente que o bo amigo presente.** (ms10,082r: *D.E.*)

17803. **O parente do rico ten que buscar onde encher o bico.** [5271] (mc e ms16: S. Victorio de Ribas de Miño / ms10,109r: *D.E.*)

(es) *Pariente de rico, busca que comas.* (R. Marín) / *A son de parientes, busca qué meriendes.* (Id.)

[5269] mc: *lle poñen*.

[5270] O orixinal di: *Entre parentes non metal'os dentes.* / ms10: *metas os dentes*.

[5271] En ms10 s.v. *Riqueza*.

17804. **O parente, como Dios cho dese; o amigo, como ti o escolleres.** (ms10,082r: *D.E.*)

17805. **Ós parentes amóstralle os dentes.** (ms10,082r: *D.E.*)

17806. **Parente de rico busca que comas.** (mc e ms16: Taboada-F.V.S.)

(es) *Pariente pudiente, es para el pobre pariente aparente.* (R. Marín) / *Pariente de rico, busca que comas.* (Id.)

17807. **Parente de rico busca que comer.** (ms14,16)

17808. **Parentes e trastes vellos, millor canto máis lexos.** (mc e ms16: Buciños)

Var.: *Parentes e trastes vellos, poucos e lexos.* (ms16: Ribadeo / ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar da provincia de Lugo) [5272]

(pt) *Trastes velhos e parentes, poucos e ausentes.* (Chaves) (es) *Parientes y muebles* (o trastos) *viejos, pocos y lejos.* (R. Marín) (ct) *Parentesc y trastos vells, llunt d'ells.* (Alberola)

17809. **Parentes e trastes vellos, millor é non telos.** (ms10,082r: *D.E.*)

17810. **Parentes pobres e trastos vellos, poucos e lexos.** (mc e ms16: Buciños)

(pt) *Trastes velhos e parentes, poucos e ausentes.* (Chaves)

17811. **Quen ten fillas solteiras, non fale da filla allea.** (ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar da provincia de Lugo)

17812. **Val máis onza de sangre que libra de amistade.** (mc e ms16: Buciños)

(pt) *Mais vale onça de sangue que libra de amizade.* (Chaves) (es) *Más vale onza de sangre, que libra de amistad.* (Sbarbi) (ct) *Més val onça de sanc, que lliura d'amistad.* (Alberola)

17813. **Vale máis o ruín viciño da porta có parente tras da costa.** (ms-LU: seminarista anónimo: O Cádavo, A Esperela, Baleira, LU)

17814. **Vale máis o veciño da porta que o parente da costa.** (mc: Carballedo)

Var.: *Estén ben co veciño da porta anque esteñas mal co parente da costa.* (ms5,136: Silvarrey) / *Val máis o veciño de xunto á porta que o parente detrás da costa.* (ms16: Sober)

(es) *Más vale el vecino cercano que el pariente lejano.* (R. Marín)

PARLANCHÍN

17815. **O paroleiro deixalo no carreiro.** (ms10,083r: *D.E.*)

17816. **O paroleiro fai mudo o seu compañeiro.** (ms10,083r: *D.E.*)

17817. **O paroleiro non cala o seu nin o alleo.** (ms10,083r: *D.E.*)

PARTE, PORCIÓN, PARTIR

17818. **En todas partes cocen fabas, e en algunhas a caldeiradas.** (ms10,083r: *D.E.*)

17819. **O que parte e ben reparte, se no repartir ten arte, quédase coa millor parte.** (ms10,083r: *D.E.*)

17820. **O que parte leva pra si a pior parte.** (ms10,083r: *D.E.*)

17821. **Por todas partes vaise a Roma.** (ms10,083r: *D.E.*)

17822. **Por unha parte obrigado e por outra amolado.** (ms10,083r: *D.E.*)

17823. **Quen desparte leva a pior parte.** (ms10,083r: *D.E.*)

17824. **Quen parte e reparte garda pra si a millor parte.** (ms10,083r: *D.E.*)

17825. **Sempre leva a pior parte o que en concencia reparte.** (ms10,083r: *D.E.*)

PARTOS. V. tamén *Medicina. Higiene, Mujer, Preñez.*

17826. **A galiña pare cantando e a muller chorando.** (ms10,082r: *D.E.*)

17827. **A muller parida, nin farta nin limpa.** [5273] (ms16 e ms10,046r: *D.E.*)

17828. **A que cría empiora; a que pare millora.** (ms16: *D.E.*)

17829. **As femias recén paridas han de ser ben atendidas.** [5274] (ms4: J.P.)

17830. **Cada parto, un sobresalto.** (ms16: *D.E.*)

17831. **Cada parto, unha ventura.** (ms16: *D.E.*)

17832. **Cando a muller pare, empreña o home.** (ms16: Buciños)

17833. **Cando a muller pare, queda embarazado o padre.** (ms-LU: seminarista anónimo: Guntín, LU)

17834. **Filla despois de varón queima coma o tizón; varón despois de filla queima como a faísca.** [5275] (ms16 e ms10,020v: *D.E.*)

[5272] ms-LU: *trastos*.

[5273] En ms10 s.v. *Mujer*.

[5274] Probablemente se trata dun aforismo da autoría de Jacinto del Prado máis ca dun refrán da tradición popular.

[5275] ms16: *Filla dispois de varón, varón dispois de filla*. En ms10 s.v. *Hijos*.

(es) *Hija después de varón, quema como tizón; y varón después de hija, quema como fuisca.* (H. Núñez)

17835. **Filla dispois de varón queima como o tizón.** (ms16: Lugo)

(es) *Hija, tras de varón quema como tizón.* (R. Marín)

17836. **Fillo sin dor, mai sin amor.** [5276] (mc e ms16: Buciños / ms4: C.A. *A Nosa Terra*)

Var.: *Fillo sin doer, nai sin querer.* (C.A. *A Nosa Terra* / ms16: C.A.)

(pt) *Filho sem dor, mãe sem amor.* (Chaves) (es) *Hijo sin dolor, madre nin amor.* (Correas) (ct) *Fill sense dolor, mare sense amor.* (Alberola)

17837. **Inda non pariu a cabra e xa o cabirto mama.** (ms10,082r: *D.E.*)

17838. **Mentras o burro non pare, non se sabe qué cría sale.** (mc: A.N. / ms16: *Galicia Emigrante*)

17839. **Muller de parto, carreiras arriba, carreiras abaixo.** (mc e ms16: J.T.)

Como el siguiente.

17840. **Muller parida, carreira abaixo, carreira arriba.** (ms21,03r: Bermés)

17841. **Muller parida, carreiras abaixo, carreiras arriba.** [5277] (mc e ms16: M.V.)

Var.: *Muller parida, carreira abaixo, carreira arriba; cando a muller pare, empreña o home.* (ms16: Buciños)

17842. **O door enseña a parir.** [5278] (ms16 e ms10,009v: *D.E.*)

17843. **O home que ten a muller parida, carreira abaixo, carreira arriba.** (ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar da provincia de Lugo)

17844. **O parir é door e o criar é amor.** (ms10,082r: *D.E.*)

17845. **O que ten muller parida, carreira abaixo, carreira arriba.** (ms16: Sober)

17846. **Para muller parida e tea urdida non falta a gracia de Dios.** (mc: M.V.)

Var.: *Para muller parida e tea urdida nunca faltou remedio.* (ms16: Santiago / ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar da provincia de Lugo) [5279]

17847. **Parto hinchado, parto abenzoado.** (ms16: *D.E.*)

17848. **Parto mollado, parto adiantado.** (ms16: *D.E.*)

17849. **Prá muller o casar é fiar pero o parir é chorar.** [5280] (ms16 e ms10,047r: *D.E.*)

17850. **U que ten a muller parida, carreiras abaixo, carreiras arriba.** (ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar da provincia de Lugo)

PASADO

17851. **Auga pasada non moe muíño.** [5281] (mc: *Dicc. Ac.*)

Var.: *Auga pasada non abala muíño.* (ms16: *D.E.*)

(pt) *Águas passadas não moem moinhos.* (Chaves) (es) *Agua pasada no muele molino.* (Sbarbi)

17852. **Auga que pasou non move rodicio.** (ms16: *D.E.*)

(es) *Con agua pasada no muele molino.* (Z.)

17853. **Coas augas pasadas non anda o rodicio.** (ms16: *D.E.*)

17854. **Con auga pasada non anda a moa.** (ms16: *D.E.*)

17855. **Con auga pasada non moen os moíños.** (ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar da provincia de Lugo)

17856. **Hai que ler polo pasado.** (ms6,01v / ms16)

17857. **Ó pasado díselle adiós pra que non volva onda nós.** (ms10,083r: *D.E.*)

17858. **O pasado sea pasado, xa que non volve pasar.** (ms10,083r: *D.E.*)

17859. **O que pasou non volve.** (ms16: Santiago)

17860. **O que valeu, non pode valer.** (ms15,45v: Incio)

PASAR

17861. **Non me vexan pasar mal e non saberán as que teño que pasar.** (ms10,083r: *D.E.*)

17862. **O bo pasar fai o home engordar.** (ms10,083r: *D.E.*)

17863. **Pasa ti, que non pasache; vállante os diaños que aínda tardache.** (ms10,083r: *D.E.*)

17864. **Quen pasou o máis, que pase o menos.** (ms10,083r: *D.E.*)

17865. **Val máis acá un mal pasar que alá un bo penar.** (ms10,083r: *D.E.*)

PASCUA. V. tamén *Fiestas y romerías*.

[5276] ms4: *nai*.
[5277] ms3: *carreira*.
[5278] En ms10 s.v. *Dolor*.
[5279] ms-LU: *Pra, romedio*.
[5280] En ms10 s.v. *Mujer*.
[5281] V. *Con augas paradas non moen os muíños* en *Ocio* (*Efectos del ocio*). / mc: *Auga parada*.

17866. **Altas ou baixas, en abril sanas** [sic] **Pascuas.** (ms-SA: José María García Vázquez: Dodro, C (10-11-51))

17867. **Altas ou baixas, en abril son as Pascuas.** [5282] (mc e ms16: M.V. / ms21,20r: Bermés)

Var.: *Que altas que baixas, en abril cadran as Pascuas.* (ms16: Friamonde-Taboada)

(pt) *Altas ou baixas, em abril vêm as Páscoas.* (Chaves) (es) *Altas o bajas, en abril son las Pascuas.* (Sbarbi / ms16: Correas) (ct) *Altes o baixes, en abril les Pasqües.* (Sanchis)

17868. **Ana, Rabana, Rebeca, Susana, Lázaro, Ramos e en Pascuas estamos.** (mc e ms16: Muros)

Var.: *Ana, Bagana, Rebeca, Susana, Lázaro, Ramos, en Pascoas estamos.* (ms6,01v. Verín)

(pt) *Làzaro, Ramos, na Páscoa estamos.* (Chaves) (es) *El primero escarba el diente; el segundo hazte allá que larga es la cuaresma; Rebeca, armé mi ballesta; Susana, púseme tras de la rama; Ramos, echéle un ajo; Pascua, echéle en el ascua; fuíme a misa; cuando vine, halléle hecho ceniza.* (Correas) / *Ana, Vadana, Rebeca, Susana, Lázaro, Ramos, en Pascuas estamos.* (Correas) / *Ana, Juana, Rebeca, Susana, Lázaro, Ramos y esotro pascuamos.* (R. Marín)

Es como una fórmula nemotécnica para retener las semanas del ciclo litúrgico de la Cuaresma. Ana y Rabana, son nombres desfigurados, cuya identificación no es fácil. Rebeca y Susana corresponden a la 3ª y 4ª semanas, y en los sábados contiguos a las dominicas con que comienzan, se leen en la Misa los episodios referentes a ambas mujeres. El domingo de Pasión, suele llamarse de Lázaro, y el viernes anterior se lee el evangelio de la resurrección de Lázaro de Betania. Solos son los domingos de Cuaresma. En Portugal, comprenden sólo las dos últimas semanas, con una fórmula más sencilla. (mc) / Rebeca y Susana corresponden a la 2ª y 3ª semanas. (ms16)

17869. **Antroido mollado, Pascuas enxoitas.** (ms9,16r: Silvarrey)

17870. **As Páscoas con quen quixeres e os Entroidos cas tuas mulleres.** (ms21,23r: Bermés)

17871. **Carnaval soleiro, Pascua no lareiro.** (mc e ms16: Cospeito-F.V.S.)

Al amor de los tizones, porque hará frío.

17872. **Desque vén a Pascua de Resurrección, tres cousas hai que non teñen sazón: os nabos, o rosario i-a predicación.** (mc e ms16: Carballedo)

(pt) *Depois da Ascenção, nem salmão nem sermão.* (Chaves) (es) *Después de Resurrección, ni pasas, ni higos, ni sermón.* (R. Marín) (ct) *Després de la Ascensió, ni peix mòll, ni sermó.* (Alberola).

Lo primero, porque se terminó el tiempo de la ceba; lo restante, porque supone que se rezó y predicó lo suficiente en la Cuaresma.

17873. **En Pascua de Resurreución arrímate ó tizón.** [5283] (mc e ms16: J.P.)

17874. **Entroidos na casa, Pascuas na plaza; Entroidos na plaza, Pascuas na casa.** [5284] (mc / ms4: F.V.S. / ms16: Lugo)

(pt) *Entrudo borralheiro, Natal em casa, Páscoa na Praça.* (Chaves)

Si en Carnaval hace buen tiempo, que se pueda salir, en la Pascua lo hará malo, y viceversa.

17875. **Lázaro pillou un paxaro, Ramos pelouno e a Pascua chapouno.** (mc / ms4: F.V.S. / ms16: Lugo)

Var.: *Lázaro matou un paxaro, Ramos pelouno i-a Pascua papouno.* (ms8,42v: Castroverde)

(es) *El domingo de Lázaro, maté un pájaro; el domingo de Ramos, lo pelamos; el domingo de Pascua, lo eché en ascuas, y el domingo de Cuasimodo, me lo comí todo.* (R. Marín)

17876. **Páscoa marzal, ou pra moito ben ou pra moito mal.** (ms10,083r: *D.E.*)

17877. **Páscoas marzales, fames ou mortandades.** (ms10,083r: *D.E.*)

17878. **Páscoas molladas, anadas dobradas.** (ms-SA: seminarista anónimo: Moreira, A Estrada, PO)

17879. **Páscoas molladas, moitas dobradas.** (ms10,083r: *D.E.*)

17880. **Páscoas molladas, moitas sobradas; Páscoas enxoitas, nin poucas nin moitas.** (ms21,06r: Bermés)

17881. **Páscoas molladas, que veñan dobradas.** (ms10,083r: *D.E.*)

17882. **Pascua de Resurrección chuviosa, anuncio de anada proveitosa.** [5285] (mc, ms4 e ms16: J.P.)

[5282] ms21,20r: *Pascoas*.

[5283] mc e ms16: *Pascua de Resurrección*. Jacinto del Prado rexistraba a forma *Resurreución*.

[5284] mc: *Entroidos na plaza*.

(es) *Si en Pascua mucho llueve, póngase el labrador alegre.* (Sbarbi) (ct) *Pasqua plujiosa, anyada granosa.* (Sanchis)

17883. **Pascua en marzo, ou fame ou mortazo.** (mc e ms16: M.V.)

Var.: *Pascua marzal, fame mortal.* (J.P.) / *Pascua marcelina, fame canina.* (J.P.) / *Pascuas marciales, fames, desgracias ou mortaldades.* (ms16: Vilacote-Castroverde) / *Pascuas marciales, famentas ou mortaldades.* (mc e ms16: Páramo / ms: Paradela / ms4: Paradela-F.V.S.) / *Páscoa marzal, fame, guerra ou mortandá.* (ms16: *D.E.*) / *Pascuas marciales, pestes e fames.* (Tuiriz, Monforte-F.V.S.) / *Páscoa marzal, ano de mortandá.* (ms16: D.E)

(pt) *Páscoa em março, fome ou mortaço.* (Chaves) (es) *Pascua en marzo, señal de mal año.* (Correas) / *Pascuas marzales, hambrientas o mortales.* (Id.) / *Pascua marzal, hambre, guerra o mortandad.* (Id.) (ct) *Pasqua marçal, misèria mortal.* (Sanchis) / *Pasqua marçal, home mortal.* (Id.) / *Pasqua marçal, mortandat o fam.* (Id.) / *Pasqua enmarçà, mortandat o fam.* / *Pasqua marcenc, fam o pesta primerenc.* (Id.) / *Pasqües marcenques, guerra, fam i tombes fresques.* (Id.)

Abundan los refranes del mismo tenor. He aquí algunas variantes. / La misma fama tienen en la paremiología peninsular. Correas escribe: "No se dicen estos malos agüeros por tener verdad, sino por ser en tiempo más invernizo que abril".

17884. **Pascuas e Reises con que[n] tu quixeres pero nos Carnavales cas túas mulleres.** (ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar de Galicia)

17885. **Pascuas en marzo, fame e martazo** [sic]**.** (ms-SA: seminarista anónimo: algún lugar da provincia da Coruña)

17886. **Pascuas en marzo, fame ou mortaso.** (ms-SA: Francisco Deán Rodríguez: Portosín, Porto do Son, C)

17887. **Pascuas enxoitas, nin poucas nin moitas; Pascuas molladas, moitas sobradas.** (ms-LU: seminarista anónimo: Paradela, LU)

17888. **Pascuas enxoitas, nin poucas nin moitas.** [5286] (ms-LU: Manuel Portela Balayo / ms-LU: seminarista anónimo: Paradela, LU / ms-LU: seminarista anónimo: Laiosa, O Incio, LU / ms-SA: seminarista anónimo: algún lugar de Galicia / ms10,083r: *D.E.*)

17889. **Pascuas marciales, fames e mortaldades.** (ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar da provincia de Lugo)

17890. **Pascuas marciales, ou hambres ou mortandades.** (ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar da provincia de Lugo)

17891. **Pascuas marcianas, famentas e mortales.** (ms-LU: seminarista anónimo: Pobra do Brollón, LU)

17892. **Pascuas marzales, ou famentas ou mortales.** [5287] (ms-SA: Leonardo Carro Rodríguez: Vilaño, A Laracha, C / ms-SA: Héctor Blanco Tato: Cereo, Coristanco, C (5º curso) / ms10,083r: *D.E.*)

17893. **Pascuas marzás, ou fames ou mortandás.** (ms-LU: seminarista anónimo: Chantada, LU)

17894. **Pascuas milladas** [sic]**, manadas dobladas.** (ms-SA: seminarista anónimo: algún lugar da provincia de Lugo)

17895. **Pascuas molladas, anadas dobladas.** (ms-SA: Rafael García Ramos: Cabo de Cruz, Boiro, C / ms-SA: Francisco Deán Rodríguez: Portosín, Porto do Son, C)

17896. **Pascuas molladas, ano de fornadas; Pascuas enxoitas, nin poucas nin moitas.** (mc e ms4: F.V.S. / ms16: Lugo)

Var.: Pascuas molladas, manadas dobladas. (mc / ms16: Moreiras-La Estrada) / *Pascuas molladas, poucas sobradas; Pascuas enxoitas, nin poucas nin moitas.* (A.I.) / *Pascuas molladas, moitas anadas.* (Rodeiro) / *Pascuas molladas, Pascuas dobradas; Pascuas enxoitas, nin poucas nin moitas.* [5288] (mc e ms: A.I.) / *Pascuas molladas, moitas abrotas; pascuas enxoitas, nin poucas nin moitas.* (mc / ms16: Calvos de Randín) / *Pascuas molladas, moitas fornadas*. (ms16: Sober)

(es) *Pascuas mojadas, pocas obladas; pascuas enjutas, ni pocas ni muchas.* (Como se ve en este refrán de R. Marín nada tiene que ver con el gallego que sólo se le acerca en el sonido).

Tiene como el anterior muchas variantes.

17897. **Pascuas molladas, boas anadas.** (ms-SA: Francisco Canosa Quintáns / Ríos Pereiro)

17898. **Pascuas molladas, moitas obradas; Pascuas enxoitas, nin poucas nin moitas.** (ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar da provincia de Lugo)

17899. **Pascuas molladas, moitas sobradas.** (ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar de Galicia)

[5285] mc e ms16: *chuviosa, anada proveitosa*. Jacinto del Prado só recolle o refrán tal e como aparece en ms4.

[5286] En ms10 s.v. *Pascua*.

[5287] En ms10 s.v. *Pascua*.

[5288] mc: *dobladas*

17900. **Pascuas molladas, moitas dobladas; Pascuas enxoitas, nin moitas nin poucas.** (ms-SA: Francisco Luna Bande)

17901. **Pascuas molladas, poucas e malas; Pascuas enxoitas, moitas e boas.** (mc e ms16: Carballedo)

Var.: Equiv.: *Pascuas molladas, pascuas dobladas...*

Lo contrario dice este refrán.

17902. **Pascuas no marzo, ou fame ou mortazo.** (ms-SA: Manuel Gómez Vilar / M. González Fernández)

17903. **Pola Pascua, ovos na ascua.** (ms5,135: Estrada, Puente Ulla)

17904. **Pola Pascua, trompos á ascua.** (ms-SA: Manuel Barreiro Somoza: Santa Mariña de Ribela, A Estrada, PO)

17905. **Pola Pascua, trompos á ascua; por san Ramón, trompos ó queixón; e por san Martiño, trompos ó camiño.** (ms-SA: Francisco Deán Rodríguez: Portosín, Porto do Son, C)

17906. **Pola Pascua, trompos á ascua.** (ms-SA: Jesús Tanoira Figueira: Setecoros, Valga, PO)

17907. **Por Pascua de Resurrección tres cousas non teñen sazón: sardiñas saladas, castañas asadas e predicación.** [5289] (mc e ms16: M.V.)

(es) *Por Pascua de Resurrección, tres cosas no tienen sazón: sardinas saladas, castañas asadas y predicación.* (Gella)

17908. **Por Pascuas, trompos ás ascuas.** (ms-SA: J. M. Barral Sánchez)

17909. **Que altas que baixas, en abril son as Pascuas.** (ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar da provincia de Lugo / ms-SA: seminarista anónimo: algún lugar de Galicia)

17910. **Ramos mollado e Pascoas enxoitas, bo ano de froitas e troitas.** [5290] (ms-SA: Teófilo Cabaleiro Cabaleiro: Codeseda, A Estrada, PO / ms-SA: Manuel Blanco Sieira: Olveira, Ribeira, C / Francisco Canosa Quintáns)

17911. **Ramos mollados e Pascuas enxoitas, bo ano de fruta e de troitas.** [5291] (mc e ms16: J.T.)

(pt) *Ramos molhados, anos melhorados.* (Chaves) / *Ramos molhados, são louvados.* (Id.)

17912. **S'o frebeiro pasaches quente, a Pascua pasarala doente.** (ms-LU: Jesús Redondo C.: A Barrela, Santiago de Lousada, Carballedo, LU)

17913. **Se en febreiro estiveches quente, na Pascua batirás o dente; e se tiveches frío, non cho digo.** [5292] (mc / ms4: F.V.S. / ms16: *O Gaiteiro de Lugo*, 1951)

Var.: *Si en febreiro estiveches quente, en Pascua batirás o dente; e si tuveches frío, non cho digo, non cho digo.*

(es) *Si en febrero caliente estás, por Pascua tiritarás.* (R. Marín) (ct) *Si tenc calor es febrer, per Pasco tremolaré.* (Sanchis)

17914. **Tal teñas a Páscoa, cal teñas a casa.** (ms10,083r: *D.E.*)

PASIÓN

17915. **A moita pasión non agarda razón.** (ms10,084r: *D.E.*)

PASO DEL TIEMPO

17916. **A ese paso a vida éche un soplo.** [5293] (mc: A.C. / ms: Pontevedra / ms4: C.A. *A Nosa Terra* / ms18,17r)

17917. **A este tempo outro lle apreta.** (mc: Pontevedra)

(es) *Detrás de tiempos, tiempos vienen.*

17918. **Andandiño, che, que vas para a Habana.** (mc: C.A.)

Var.: *Andandiño, che, que vas para a praza.* (mc: C.A.)

17919. **Antes de mil anos todos seremos calvos.** (mc)

(pt) *Antes de mil anos, todos seremos brancos.* (Chaves) (es) *Antes de mil años todos seremos calvos.* (Correas)

17920. **Ao cabo de anos mil corren as aguas por donde deben ir.** (ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar de Galicia)

17921. **Ao cabo de cen anos os reyes son vasallos.** (ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar de Galicia)

17922. **As moitas paradas fan os días pequenos.** (mc: M.V. / ms18,20r)

Var.: *As moitas paradas fan os días curtos.* (ms18,20r)

17923. **As muitas paradas fan os días cortos.** (ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar da provincia de Lugo)

17924. **Ben e pracer vanse axiña.** (mc: Leite de Vasconcellos / ms4: F.V.S.)

17925. **De aquí a cen anos, todos sin pelo.** (mc: C.A.)

[5289] ms: *non têm sazón*.
[5290] F. Canosa Quintáns: *Ramos mollados, fruitas e truitas*.
[5291] ms: *Pascoas*.
[5292] ms4: *pascoa*.
[5293] ms4 e ms18,17r: *un sopro*.

(es) *De aquí a cien años, todos calvos.* (Castillo) / *De aquí a cien años, todos seremos calvos.* (Castillo)

17926. **De hoxe a mañán o carneiro cría lan.** [5294] (mc e ms4: F.V.S. / ms15,01: Carré Aldao / ms4: F.L.)

(es) *De mañana en mañana cría el borrego la lana.* (R. Marín)

17927. **Dendes que se pon o sol, pouco día hai.** (ms-LU: seminarista anónimo: Buciños, Carballedo, LU)

17928. **Despois de tempos tempos veñen.** (mc)

(pt) *Atras de tempo, tempo vem.* (Chaves) / *Traz um tempo, vem outroo.* (Id.)

17929. **Desque se pon o sol, pouco día queda.** (mc: M.V. / ms21,22v: Bermés)

17930. **Días e días tempran as iras.** [5295] (mc: J.P.)

17931. **En calzar abarcas e xoncer á molida pásase o día.** [5296] (mc / ms4: F.V.S.)

17932. **En voltas e reviravoltas pérdese o tempo.** (mc: C.A.)

17933. **Mentras vai e vén, se lle pasa o día.** (mc: C.A. *A Nosa Terra*)

(ct) *Mentres vaig y vinc, tot lo día tinc.* (Alberola)

17934. **Mentras vas e vés váichese o día.** (ms10,031v: *D.E.*)

17935. **N'hai plazo serodio.** [5297] (mc / ms21,28v: Bermés)

(pt) *Não há prazo que não acabe nem divida que se não pague.* (Chaves) (es) *No hay plazo demasiado largo.* (R. Marín) / *No hay plazo tan lueñe que presto no llegue.* (Correas)

17936. **Ó cabo de anos mil corren as augas por onde debían ir.** [5298] (mc)

Var.: *Despois de anos mil volven as augas a seu carril.* (mc / ms4: F.V.S.)

(es) *Al cabo de los años mil, vuelven las aguas por do solían ir.* (Correas) / *Después de los años mil, vuelven las aguas por do solían ir.* (R. Marín)

17937. **O que non sucede nun ano, sucede nun día.** (mc: M.V.)

17938. **O sol non se para con nadie nin a fumar un cigarro.** (ms8,55r: Trives)

El tiempo no para.

17939. **O tempo contado logo pasa.** (ms-SA: Manuel Fresco Reboredo: San Andrés de Cesar, Caldas de Reis, PO)

17940. **O tempo dáo Dios i-as horas facémolas nós.** [5299] (ms21,09v: Bermés)

17941. **O tempo é coma a morte.** (mc: Santiago)

17942. **O tempo non agarda por ninguén.** (mc)

17943. **O tempo trai todo.** (mc: A.S.A.)

(es) *El tiempo todo lo sazona.* (R. Marín)

17944. **O tempo vaise, non agarda por nadie.** (mc: Buciños)

(pt) *O tempo e a hora não se atam com a soga.* (Chaves) (es) *El tiempo corre y todo lo traspone.* (Correas) / *Tiempo ni hora no se ata con soga.* (Id.)

17945. **Sabe un a donde chegou e non a onde chegará.** (mc: M.V.)

17946. **Sabe un a onde chegou e non sabe a onde chegará.** (ms21,22r: Bermés)

17947. **Tempo contado logo pasa.** [5300] (mc: M.V. / ms21,29r: Bermés / ms10,127r: *D.E.*)

17948. **Tempo e hora non s'ata con corda.** (ms21,13r: Bermés)

17949. **Tempo virá que o carneiro dará la.** (mc: G.P.)

17950. **Tempos van e tempos veñen, sufran os que males teñen.** [5301] (ms4 e mc: M.V.)

17951. **Tras de tempos tempos veñen.** (mc: Buciños / ms4: F.V.S.)

(pt) *Atras de tempo, tempo vem.* (Chaves) / *Traz um tempo, vem outroo.* (Id.) (es) *Tras este tiempo vendrá otro.* (Correas) / *Tras un tiempo viene otro.* (R. Marín)

17952. **Tras dos anos vén o xuicio.** (mc / ms4: F.V.S.)

(es) *Tras los años viene el seso.* (Sbarbi)

17953. **Un día i-on pan logo se van.** (ms-LU: seminarista anónimo: Camporramiro, Chantada, LU / ms-LU: seminarista anónimo: Buciños, Carballedo, LU)

17954. **Un tempo trai outro.** (mc)

(es) *Tiempo, tras tiempo viene.* (Sbarbi) (ct) *Un temps en pòrta un atre.* (Alberola)

PASTOR

17955. **Calquera é pastor con bo sol.** (ms10,084r: *D.E.*)

PATATAS. V. tamén *Agrícolas* (*Generales*).

[5294] V. *De mañán á mañán perde o carneiriño a lan* en *Decadencia*.

[5295] ms4: *trempranas iras*. Jacinto del Prado recolle o refrán tal e como aparece en mc.

[5296] V. *En comer papas, calzar abarcas e xunguir os bois de mulida pásase todo o día* en *Papas*.

[5297] ms21,28v: *N'hay*.

[5298] mc: *por donde*.

[5299] O orixinal di: *O tempo da'o Dios y'as horas facémolas nos*.

[5300] En ms10 s.v. *Tiempo*.

[5301] mc: *teñan*.

17956. **A pataca quere ver ir o dono prá casa.** (ms5,138: Golada)

Se ha de sembrar superficialmente.

17957. **As patacas de febreiro lévanse no sombreiro, e as de marzo non enchen cabazo.** (ms16: *R. Fisterrán*)

17958. **As patacas de xaneiro lev'as un home no sombreiro.** (mc e ms16: Buciños)

17959. **As patacas de xaneiro van no cesto e voltan no sombreiro.** (ms16: *R. Fisterrán*)

17960. **As patacas no san Juan alimentan como o pan.** (ms15,20v: Lugo)

17961. **As patacas por agosto cosechadas son as mellores pra gardadas.** [5302] (ms4 e ms16: J.P.)

17962. **Caves ben, caves mal, cava as patacas en san Xoán.** (ms21,02r: Bermés)

17963. **Decían as patacas: "Bótam'en marzo, bótam'en abril, hasta maio non me verás salir".** [5303] (ms4 e ms11,49: Fonsagrada-F.V.S. / ms)

17964. **En xaneiro, polas mañás, sementa as patacas temperás.** [5304] (mc e ms16: Santiago)

17965. **En xullo arder e patacas coller.** (mc: Santiago / ms16: *Galicia Emigrante*)

17966. **Non botes patacas os viernes que as comen os vermes.** [5305] (mc / ms4: F.V.S. / ms16)

Vana superstición.

17967. **O que queira comer patacas en san Xoán, bóteas cando o pan.** (mc e ms16: M.V.)

Var.: *O que queira comer patacas polo san Xoán, que as bote cando bota o pan.* (C.G.)

17968. **O que queira comer patacas no maio, bóteas no san Paio.** [5306] (mc e ms16: Buciños)

17969. **Prás patacas de cedo abundar, ós corenta días de sembrar deben valer pra arrincar.** [5307] (ms5,137 e ms16: Sober)

17970. **Quen patacas a tempo desee, teñ'as sementadas por san Xosé.** (ms4: J.P.)

17971. **Se queres patacas en san Xoán, bot'as cand'o pan.** (ms21,14v: Bermés)

[5302] ms16: *en agosto*. Jacinto del Prado, probable autor desta máxima, recolle o refrán tal e como aparece en ms4.
[5303] O orixinal di: *Decìan as patacas: botam'en marzo, botam'en abril hasta mayo non me veràs salir.* / ms11,49: *no'me verás*.
[5304] ms5,133 e ms16: *patacas temprans*.
[5305] ms: *qu'as*.
[5306] San Paio: 26 xunio.
[5307] ms5: *pra arrancar*.

PATO

17972. **O pato e o leitón, canto máis axiña vai á cazola, millor.** (ms10,084r: *D.E.*)

17973. **O pato ha de estar mantido pola man do escaso.** (ms10,084r: *D.E.*)

PATRIA

17974. **Cando vou prá miña terra hastra o aire me leva.** [5308] (ms8,40v e ms16: O. de Rey)

17975. **Irei, irei, e á miña casa volverei.** (ms10,031r: *D.E.*)

17976. **Miña casiña, meu lar, ¡quen che me mandou deixar!** (ms8,43v: Silvarrey)

Var.: *Miña casiña, meu lar, quen te me mandou deixar.* (ms15,24r: Otero de Rey)

17977. **O home cobarde fai traidor á patria.** (ms: Santiago / ms-SA: José Duro Quintela: Burres, Arzúa, C)

17978. **O que non ten vergonza, toda a terra é del.** [5309] (ms-LU: seminarista anónimo: Guillar, Outeiro de Rei, LU)

17979. **O que non ten vergonza, toda a terra é país.** [5310] (ms-LU: seminarista anónimo: Guillar, Outeiro de Rei, LU)

17980. **Todo o mundo é país.** (mc / ms16: Lugo)

(es) *Todo el mundo es patria.* (R. Marín)

17981. **Vale máis o mal da miña terra que o ben da allea.** (ms16: *D.E.*)

(es) *Más vale el mal de mi tierra que el bien de la ajena.* (R. Marín)

PATRÓN

17982. **O que é bo patrón, nunca deixa o timón.** (ms10,084r: *D.E.*)

17983. **O que sabe ser patrón, sempre vai ó timón.** (ms10,084r: *D.E.*)

PAZ

17984. **A paz i-o pan quitan moitas penas.** (ms10,085r: *D.E.*)

17985. **A paz ten que entrar por todos.** (mc e ms16: Buciños)

17986. **Con todos paz, e máis coas tabernas.** (ms10,085r: *D.E.*)

17987. **Dios me dea paz na vila e na casa pan e fariña.** [5311] (ms16 e ms10,007v: *D.E.*)

[5308] ms8: *hasta o aire*.
[5309] Abaixo parece haber unha nota relacionada con este refrán, como variante *toda a terra e pais*.
[5310] Variante do anterior *O que non ten vergonza toda a terra é del*.
[5311] En ms10 s.v. *Dios*.

17988. **Haxa paz duradeira, e seia o que Dios queira.** (ms10,085r: *D.E.*)

17989. **Máis vale berzas en paz que guisados en guerra.** [5312] (ms5,133 e ms16: Santiago)

17990. **Nin polo sol deixa-la capa nin pola pas deixa-la espada.** [5313] (mc e ms16: Santiago)

17991. **Non hai paz entr'a xente nin entr'as tripas do ventre.** (ms10,085r: *D.E.*)

17992. **O que ten paz e guerra busca, fai o xogo da chamardusca.** (mc e ms16: Santiago)

17993. **Paz e pacencia e morto con penitencia.** (ms10,085r: *D.E.*)

17994. **Paz na casa e guerra fóra.** (mc e ms16: Páramo-F.V.S.)

Var.: *Guerra fóra e paz na casa.* (ms16: Sober)

(pt) *Paz em casa e guerra com todo o mundo.* (Chaves)

17995. **Teñamos paz e a guerra téñaa quen queira.** (ms10,085r: *D.E.*)

PECADO. V. tamén *Religiosos y morales*.

17996. **A gran pecado gran misericordia.** (ms10,085r: *D.E.*)

17997. **A pecado novo penitencia vella.** (ms10,085r: *D.E.*)

17998. **A pecados vellos penitencia nova.** (ms10,085r: *D.E.*)

17999. **Co pecado vai a penitencia.** [5314] (mc e ms16: Tuiriz, Monforte)

(es) *En el pecado va la penitencia.* (Sbarbi) / *En el pecado lleva la penitencia.* (Sbarbi)

18000. **Do pecado de ignorancia o inferno saca ganancia.** (mc e ms16: Buciños)

(es) *Ignorancia no quita pecado.* (Sbarbi)

18001. **Hai pecados que levan consigo a penitencia.** (ms-LU: Paco de Seoane: Buciños, Carballedo, LU)

18002. **No pecado está a penitencia.** (ms10,085r: *D.E.*)

18003. **Non fagas mal qu'é pecado mortal, nin fagas ben qu'é pecado tamén.** (ms15,16)

18004. **O mundo i-o pecado non dan bo bocado.** (ms16: *D.E.*)

18005. **O pecado oculto é medio pecado.** (ms-LU: seminarista anónimo: Guntín, LU)

18006. **O que peca e fai pecar a outro, ten que cumplir dúas penitencias.** [5315] (ms-SA: Jesús Ferro Ruibal: Rebón, Moraña, PO)

18007. **Onde n'hai malicia n'hai pecado.** (mc e ms16: M.V.)

18008. **Pecado calado é medio perdoado.** (ms10,085r: *D.E.*)

18009. **Pecado ocultado é medio perdonado.** [5316] (mc e ms16: *Terra de Melide* / ms: V.R.y A.R.)

Var.: *Pecado calado é máis perdonado.* (mc e ms16: Tuiriz, Monforte)

(es) *Pecado encelado, es medio perdonado.* (Correas) / *Pecado callado, medio perdonado.* (R. Marín) (ct) *Pecat amagat, es mig perdonat.* (Alberola)

Entendido como suena, sería un disparate; pero el vulgo lo aplica no al sacramento de la Penitencia, sino al efecto que una falta produce en los demás: El estar oculta o no divulgada, hace que los que la conocen, se olviden pronto de ella.

18010. **Pecado vello, penitencia nova.** (mc e ms16: Tuiriz, Moforte)

(ct) *Pecats vells, penitència nòva.* (Alberola)

18011. **Quita a causa e coutarás o pecado.** [5317] (mc e ms16: Buciños / ms4: F.V.S.)

(es) *Quitada la causa, cesa el efecto.* (R. Marín)

18012. **Tan malo é pecar por carta de máis como por carta de menos.** (ms10,085r: *D.E.*)

PECES. V. tamén *Hambre. Gastronomía* e *Marítimos* (*Aves, Peces), Pesca*.

18013. **A pescada de xaneiro val un carneiro.** [5318] (mc e ms16: C.A.)

Pescada = merluza.

18014. **Araus con lastre, peixes na barriga.** (mc: S. Loureiro / ms16)

Arau.

18015. **Arroace na ría, moita sardiña.** (mc e ms16: Muros)

Arroace, variante de *arroás* (M. Valladares) y *arroáz* (C. Alvarellos), no registrada en nuestros diccionarios. / *Arroace* es el delfín, cuya presencia temen nuestros pescadores porque sus saltos son indicio seguro de tormenta y porque ahuyenta la sardina, a la que es muy aficionado. Var. *arroaz* (Carré,

---

[5312] ms5: *que guisado en*.

[5313] O orixinal di: *Nin pol-o sol deixal-a capa, nin pol-a pas deixal-a espada.* / ms16: *deixela capa, deixela espada*.

[5314] V. *O pecado vai na penitencia* en *Religiosos y morales*. / ms16: *vai na penitencia*.

[5315] O orixinal di: *O' que peca e fai pecar a outro ten que cumplir duas penitencias.*

[5316] ms4: *ocultado, meio*.

[5317] ms4: *cuitaras*.

[5318] Nunha segunda clasificación temática, Vázquez Saco incluiu este refrán en *Pesca*.

Voc. Irm.; Ibáñez, *D.E.*); *arroás* (Vall., *D.E.*) y *arruaz* (D.E) Se le llama también *golfiño* (*D.E.*), *golfín* (*D.E.*).

18016. **Cando se ve un peixe rola, sinal de mal tempo.** (mc e ms16: S. Loureiro)

18017. **Candorcas na ría, arroaces á costa.** (mc e ms16: S. Loureiro)

Candorca = orca, "pez mular, que algunos creen que es la ballena menor, mientras otros la reputa enemigo inexorable de este cetáceo". (*D.E.*) Var.: *Candora*, *Candorza* y *Alcandorca* (*D.E.*). Según Sarmiento se le conoce también con el nombre de *espadarte*, contra la opinión de Cornide, según el cual el *espadarte* no es un cetáceo, sino un pez cuya figura se aproxima a la del *peixe espada*.

18018. **Despois da Ascensión, nin sable nin salmón.** [5319] (mc / ms16: Lugo)

(es) *Después de la Ascensión, ni salmón ni sermón.* (R. Marín) / *Después de la Ascensión, ni pez blando ni sermón.* (Gella) (ct) *Després de la Ascensió, ni peix mòll, ni sermó.* (Alberola)

Aunque el calendario oficial autoriza la pesca hasta el 15 de agosto, los pocos ejemplares de las especies *sábao* (sable) y salmón que todavía no hayan emigrado, han perdido sus propiedades gastronómicas. (Así M.F. Costas en "Las grandes pesquerías del Miño" (*Finisterre*, nº 30-Julio 1948). La voz *sable* sólo la recoge el *Vocabulario de las Irmandades de Fala* y es el nombre que se dá al sábalo en las comarcas de la desembocadura del Miño. *Sable*. Según el *Voc. Irm. da Fala*, también se conoce por *alacha*, en el norte de Galicia; por *samborca*, en el sur; por *sabénla* en la ría de Arosa, y por *mariquiña*, en la de Sada. *Diccionario Enciclopédico* dá la variante *aláche*, como sinónimo de *lorcha* y *sábalo*. *Samborca* y *zamborca* figuran en varios refranes gallegos.

18019. **Empeza o patelo a aboiar, barrunta néboa ou temporal.** [5320] (mc: Sar., Bayona)

Var.: *Empeza o patelo a abouxar, barrunta néboa o mar.* (mc e ms18,69v: Gella Iturriaga) [5321] / *Empeza o patelo a aboiar, barrunta néboa e mar.* (mc e ms16: Sar.-Bayona) [5322]

Sospecha Saralegui que *patelo* es una especie muy basta de cangrejo, que sólo sirve para cebar el abadejo y el pulpo. Falta en los diccionarios gallegos, que registran *patilao*, nombre más extendido. / *Aboiar* = flotar, sobrenadar, mantenerse en la superficie del agua. Var. *boiar* (*Diccionario Enciclopédico*).

18020. **En marzo veñen os peixes no regazo.** (ms16: *R. Fisterrán*)

18021. **Golfíns que moito saltan, vento traen e calma espantan.** [5323] (mc e ms16: *Sonata Gallega*)

(es) *Delfines que mucho saltan, viento traen y calma espantan.* (Sar) / *Golfines que mucho saltan, viento traen y calma espantan.* (Id.) / *Golfín que salta, calma espanta.* (Id.)

18022. **Gorgola e peixe de cola.** (mc e ms16: S.Loureiro)

18023. **Mascatos que caen, sinal de bon peixe.** (mc e ms16: S. Loureiro)

Var.: *Mascatos que caen, sinal que vén peixe.* (S. Loureiro)

18024. **Moito peixe rompe a rede.** (mc / ms16)

18025. **N'hai mellor rede que a que colle o peixe.** [5324] (mc, ms4 e ms16: M.L. / ms4: C.A. *A Nosa Terra*)

18026. **No río que non ten peixes non hai que botar as redes.** (ms10,087r: *D.E.*)

18027. **Non comas lamprea, que non é sana e ten a boca fea.** (ms10,032r: *D.E.*)

18028. **Nunca de peixes te fartas, si non conoces as marcas.** [5325] (mc e ms16: M.-Bueu)

18029. **O arrós, o peixe i-o pepino nacen na auga e morren no viño.** (mc e ms16: Santiago)

Var.: *O melón, a sandía i-o pepino, nacen en auga e morren en viño.* (ms15,42: Valle del Mao)

18030. **O bo peixe pra quen o merece.** (ms10,087r: *D.E.*)

18031. **Ó peixe grande sóltalle a liña.** (ms10,087r: *D.E.*)

18032. **O peixe pola boca morre.** (mc e ms16: Ribadeo)

(*ct*) *El peix per la boca mór.* (Gella)

Como *A muller i-a troita préndense pola boca*.

18033. **O peixe que busca cebo, busca o anzuelo.** (mc e ms16: Ribadeo)

(es) *El pez que busca el cebo, busca el anzuelo.* (Gella)

[5319] ms16: *Sable* y *sabel* = sábalo, pez fisóstomo.
[5320] ms: *aboyar*.
[5321] ms18,69v: *neboa e mar*.
[5322] mc: *aboyar*.
[5323] ms4: *vento traen a calma*.
[5324] ms: *millor, qu'a, coll'o peixe*; ms4(C.A.): *Non hay millor*.
[5325] ms: *Nunca de peixe*

18034. **O peixe que busca o anzuelo, busca o seu duelo.** (mc e ms16: S. Loureiro)

(es) *El pez que busca el cebo, busca su duelo.* (Gella). *Equivalente a : El pez por la boca muere.* (ct) *El peix que busca l'ham, busca son mal.* (Gella). Equivalente a: *El peix per la boca es mor.* (Alberola)

Recomienda, como el anterior, no fiarse de apariencias halagüeñas, que suelen traer escondido el desengaño.

18035. **O percebe i-o salmón en maio están en sazón.** [5326] (mc e ms16: M.L. / ms10,034v: *D.E.*)

(es) *El salmón y el sermón para la Cuaresma tienen sazón.* (Gella) / *El salmón y el sermón, en la Cuaresma tienen sazón y después non.* (Id.) / *El salmón y el sermón, después de Pascua no han sazón* (Correas).

18036. **O que non se molla, non come a solla, e tal non se molla que a come toda.** (mc e ms16: *Ultreya* / ms6,03v: Portela Pazos, en *Ultreya*)

Recogidos en la provincia de Pontevedra. Quiere decir que el que acostumbra a robar en año de hambre, más facilmente alarga la mano a lo ajeno en año de hartura.

18037. **O que non se molla, non come solla.** (ms18,63r: Coleic. Renacencia, Santiago Loureiro, *Refraneiro do mar*. Noya.-Imprenta Loroño, 1936)

18038. **Ollomol de xaneiro vale un carneiro.** (ms10,073r: *D.E.*)

18039. **Orellán con a aleta a sollar, noroeste vai entrar.** [5327] (mc e ms16: Sar., Bayona / ms12,74)

Cuando el *orellán* saca la aleta al sol, sube a la superficie del agua, anuncia noroeste. La voz *orellán* falta en nuestros Diccionarios y designa un pez de cabeza aplastada, muy parecido a la raya, y que, como ella, busca de ordinario relativa profundidad. (Saralegui, *Refranero Náutico*, p.35)

18040. **¿Os arroaces brincan no mar? Forte norte vai a dar.** [5328] (mc e ms16: *Sonata Gallega*)

Var.: *¿Os arroaces brincan no mar? Forte norte van dar.* (mc e ms16: M. Sangenjo) [5329]

18041. **Ós escachos por abril non hai máis que lles pedir.** (mc e ms16: A.I.)

Escacho = escarcho, pez acantopterigio, de la familia de los salmonetes.

18042. **Peixe algareado, cambio de tempo.** (mc e ms16: M.-*R. de P.*)

Algareado debe ser agrupado, formando bancos compactos y apretados. Carré registra *algareote* = grupo compacto de sardina en el mar; y Eladio Rod. Gonz., *algareotes* = grandes cantidades de sardina que se observan de noche en el mar, a favor de la *ardentía*, formando varios montones o grupos, en cada uno de los cuales anda muy apretada. Estas formas de agrupación llámanse también *torroeiros*, *touzas* y *xaras*.

18043. **Peixe de maio déixao pró teu amo.** (ms10,087r: *D.E.*)

18044. **Peixe en xaneiro vale carneiro.** (ms-SA: Manuel Barreiro Somoza: Santa Mariña de Ribela, A Estrada, PO)

18045. **Peixe ó cabeceiro, ou moitos ou o primeiro.** (ms10,087r: *D.E.*)

18046. **Peixe pesca peixe.** (ms16: Muros, Artaza)

18047. **Pescador que non se molla non comerá moita solla.** (mc e ms16: Gella, Noya)

18048. **Pola boca morre o peixe.** (ms-SA: Francisco Canosa Quintáns)

18049. **Por ben que che vaia, non cóma-la raia.** [5330] (mc e ms16: Corme)

18050. **Por san Xuan a sardiña pinga no pan.** (ms-LU: José Ballesteros Alonso)

18051. **Por san Xuan xa a sardiña molla o pan.** (ms-LU: Luís Alonso Alonso)

18052. **Por san Xuan xa a sardiña pinga o pan.** (ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar do norte da provincia de Lugo)

18053. **Quen peixes queira pescar, tense que mollar.** (ms10,087r: *D.E.*)

18054. **Quen vai á barbada, nas penas esbarra.** (mc, ms4 e ms16: A.I. / ms4: F.S. / ms12,68: F.S. F. de la .Iglesia)

Var.: *O que vai ás barbadas, ás veces nas penas esbarra.* (ms16: *Enc.*)

(es) *Quien va a pescar barbadas, en las peñas resbala.* (Gella) / *Quien va a pescar barbadas, en las peñas resbala y se daña.* (Gella)

La *barbada*, parecida al abadejo, tiene la piel muy fina y sin escamas; su carne, fina y de fácil digestión suele darse a los enfermos. *Barbada* = pez semejante al bacalao.

18055. **Saia peixe ou saia ran, ao cesto van.** (mc e ms16: S. Loureiro)

[5326] ms: *y-o, mayo*. En ms10 s.v. *Mayo*.

[5327] ms12,74: *con a aleta*.

[5328] ms4: *van a dar*.

[5329] mc: *van a dar*.

[5330] O orixinal di: *Por ben que che vaia, non comal-a raia*.

(es) *Salga pez o salga rana, a la capacha.* (Gella Iturriaga)

18056. **Todo o que cai na rede non é peixe.** (ms16: Sober)

18057. **Uns tenden as redes e outros collen os peixes.** (mc e ms16: M.V.)

18058. **Val máis a salsa que o peixe.** (ms10,087r: *D.E.*)

BARBO

18059. **Cando o trigo é louro, é o barbo como un touro.** [5331] (mc e ms16: A.I. / ms21,02v: Bermés)

Var.: *Cando o trigo vai louro, vai o barbo como un touro.* (mc e ms4: F.L. / ms16: Lugo) / *O barbo é coma un touro, cando o trigo está louro.* (ms16: D.E) / *Cando o trigo xa vai mouro, vai o barbo como un touro.* (F.S.) [5332] / *O barbo val ouro cando o trigo é louro.* (ms16: *D.E.*) / *Cando o trigo está louro, o barbo val un touro.* (F.V.S.)

(pt) *Quando o trigo é louro é o barbo como um touro.* (Chaves) (es) *Cuando el trigo está loro, el barbo como un toro.* (Correas) / *Cuando el trigo está moro, está el barbo como un toro.* (Gella)

18060. **O touro, o galo, a troita i-o barbo, no mes de maio.** [5333] (ms16 e ms10,034v: *D.E.*)

18061. **Xato, galo e barbo cómeo en maio.** (mc / ms4: F.V.S. / ms16: Lugo)

(pt) *Touro, galo e barbo, todos têm sazão em maio.* (Chaves) (es) *El toro y el gallo, en el mes de mayo.* (Gella)

ESCACHOS

18062. **Ó escacho polo abril non hai máis que lle pedir.** (ms16 e ms10,013r: *D.E.*)

Escacho: escarcho; pez de mar perteneciente a los acantopterigios. Se llama también crego.

FANECA

18063. **A faneca en san Xoán ten a lendia na cabeza.** [5334] (mc e ms16: M. Ría de Pontevedra)

Por abundante en las costas galaico portuguesas. Lo describe Valladares (*Dicc. Gallego Castellano*) y lo recoge el *Vocabulario de las Irmandades da Fala*. A pesar de ser nombre generalizado en toda Galicia, lo omiten algunos diccionarios.

18064. **A faneca en xaneiro vale carneiro.** (ms16: *R. Fisterrán*)

18065. **A faneca i-a solla, na caída da folla.** (mc e ms16: S. Loureiro)

Es cuando están en sazón.

18066. **Estas son fanequiñas da Pedra da Besta; o que as colle, ben as mete na cesta.** [5335] (mc, ms4, ms16: Gella, Vigo-F.V.S.)

FARROS

18067. **Follas na figueira, farros na ribeira.** (mc e ms16: Gella)

Farros, peces pequeños, según Gella Iturriaga, falta en los Vocabularios gallegos.

MERO

18068. **Do mar o mero, e da terra o carneiro.** [5336] (mc: C.A. *A Nosa Terra* / ms16: C.A. / ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar da provincia de Lugo)

Var.: *De carne, o becerro, e de peixe, o mero.* (ms16: Lugo) / *Do mar o mero, e da terra o becerro.* (mc / ms16: *D.E.*)

(es) *De la mar, el mero; de la tierra, el puerco.* (R. Marín) (ct) *De la mar, l'esturió, i de la terra'l bacó.* (Id.)

Aunque no hay unanimidad, porque de gustos no hay nada escrito.

18069. **Dos peixes, o mero e das carnes, o carneiro.** (ms16: *D.E.*)

(es) *De la mar, el mero; de la tierra, el puerco.* (R. Marín) (ct) *De la mar, l'esturió, i de la terra'l bacó.* (R. Marín)

MÚGILES

18070. **A oscurada come a raia.** (ms16: *R. Fisterrán*)

D.E. registra las variantes *muxele*, *miuxele* y *muxe*.

18071. **Cando o trigo vai louro, o muxil val ouro.** (mc: Sar., pág. 176 / ms16: Sar)

Var.: *Cando o trigo vai louro, val o múxil ouro.* (mc e ms16: M.L.) / *Cando o trigo está louro, o muxil val ouro.* (F.V.S.)

(es) *Cuando el trigo está loro, vale el mugil oro.* (R. Marín)

El desove del múgil, entre mayo y setiembre, coincide con la plena sazón del trigo; y en esa época es cuando aquel es

---

[5331] ms3: *com'un touro*; ms21,02v: *e barbo como*

[5332] ms2: *coma un touro*.

[5333] En ms10 s.v. *Mayo*.

[5334] mc: *Xuán*.

[5335] mc, ms4 e ms16: *da vesta* / Pedra da vesta = no será un topónimo?

[5336] ms-LU: *meiro*.

más sabroso. *Múxil*, var. no registrada en los dicc. gallegos.

18072. **Cereixeiro e castiñeiro, o munxe vale carneiro.** [5337] (mc e ms4: F.I. / ms16: F.S.)

(es) *Cerecero y castañero, vale el múgil por carnero.* (Gella)

Munxe es variante de muxil, y el refrán indica que los mejores son los de los meses junio y julio (tiempo de las cerezas), y los de noviembre y diciembre (tiempo de las castañas).

18073. **Na Robaleira muxes na veira.** (mc e ms16: M.-Bueu)

Muxe, otra variante que falta en nuestros diccionarios.

18074. **O muxo val ouro cando o trigo está louro.** (mc e ms16: Corme)

Var.: *O muxo val ouro cando o trigo val ouro.* (ms16: Corme)

Véase *Cando o trigo vai louro... Muxo*, nueva variante no recogida en nuestros diccionarios.

PANCHOS

18075. **O pancho, tan largo como ancho.** (mc e ms16: La Coruña)

El pancho, llamado también *buraz*, es el dentón: muy parecido al besugo, aunque no llega a la mitad de su tamaño.

PESCADO BLANCO

18076. **Cando o trigo vai louro, o peixe blanco val ouro.** (ms16: *R. Fisterrán*)

En junio el pescado blanco se vende muy caro.

18077. **Cando o trigo vai louro, o peixe blanco val tesouro.** (ms16: *R. Fisterrán*)

En junio el pescado blanco se vende muy caro.

RAYA

18078. **A raia e a perdís, coa man no narís.** (mc e ms16: Santiago / ms: Corme)

18079. **A raia en xaneiro é carne de carneiro.** (ms-LU: seminarista anónimo: Pontevedra, PO)

18080. **A raia en xaneiro val por carneiro.** (mc e ms16: Gella, Bayona)

18081. **Cando a figueira bota a folla, ten boa comida a raia.** (mc e ms16: M. -*R. de P.*)

18082. **En xaneiro a raia sabe a carneiro.** [5338] (mc e ms16: F.S.)

Var.: *En xaneiro a raia val carneiro.* (ms16: Lugo / ms-SA: Francisco Deán Rodríguez: Portosín, Porto do Son, C)

(pt) *A pescada de janeiro, vale carneiro.* (Chaves) / *Escalos em janeiro têm o sabor de carneiro.* (Id.) / *Goraz de janeiro, vale carneiro.* (Id.) / *Solha en janeiro é melhor que carneiro.* (Id.)

Comparación muy socorrida, para ponderar la buena sazón de varias especies de pescados.

18083. **Por ben que che vaia, nunca comas raia.** (mc e ms16: M.-Ría de Arosa)

18084. **Por xaneiro o ferreiro é carneiro.** (mc e ms16: Gella)

Ferreiro es una variedad de la raya, y en este sentido no se recoge en nuestros Diccionarios. / Lo recoge Carré en este sentido.

18085. **Roubei unha raia; polo demo veu, polo demo vaia.** [5339] (mc e ms16: F.V.S.)

SÁBALO

18086. **O sábalo é bon cando está en sazón.** [5340] (ms10,112r: *D.E.*)

18087. **Sábalo dispois de maio, quenturas pra todo o ano.** [5341] (ms10,112r: D.E)

18088. **Si queres a túa muller morta, dálle a comer samborca.** (mc: A.S.A. / ms16: Sober)

(es) *Si quieres ver a tu mujer morta, dale a comer saboga.* (Castillo)

Maliciosamente lo glosa la siguiente canción popular: *Teresa pideume troitas, / ela morría e morría, / i-así deille unha samborca / porque troitas n'as había.* Hemos anotado ya que *samborca*, según el *Voc. de las Irm. da Fala* es el nombre que se da al sábalo en el Sur de Galicia. Carré dice que es la hembra del sábalo y según Valladares, que admite esta acepción como comarcal, equivale a sábalo pequeño. *Saboga* = Sábalo.

18089. **Si queres a túa muller morta, dálle samborca.** [5342] (mc e ms16: M.V. / ms21,28v: Bermés)

Var.: *Si queres a muller morta, dálle samborca.* (mc e ms16: M.-*R. de P.*)

18090. **Si queres ver a muller morta, dálle ca zamboca.** [sic] (ms-LU: Félix Rodríguez Vieites)

[5337] mc: *Cereixo*.
[5338] ms: *raya*.
[5339] ms: *raya*.
[5340] En ms10 s.v. *Sábalo*.
[5341] En ms10 s.v. *Sábalo*.
[5342] ms21,28v: *Se*.

SALMÓN

18091. **En abril, o salmón pra min; no maio pró criado e no san Xoán pró can.** [5343] (ms10,114r: *D.E.*)

18092. **Moi boa é a troita, millor é o salmón, e bo é o sábalo na súa sazón.** [5344] (ms10,114r: *D.E.*)

18093. **O salmón coa súa careza a casa descompón.** [5345] (ms10,114r: *D.E.*)

18094. **O salmón i-o sermón despois da Pascua non están en sazón.** (mc e ms16: Villanueva, Lalín-F.V.S.)

(es) *El sermón y el salmón, en la Cuaresma tienen sazón; y después, non.* (Gella) / *El salmón y el sermón para la Cuaresma tienen sazón.* (Id.) / *El salmón y el sermón, después de Pascua no han sazón.* (Correas)

18095. **O salmón i-o sermón dispois da Páscoa non teñen sazón.** [5346] (ms10,114r: *D.E.*)

SARDINAS

18096. **A sardiña i-a muller, pequeniña se pode ser, que canto máis pequeniña, millor ten que saber.** (ms10,116r: *D.E.*)

18097. **A sardiña i-o porco, se voaran, en moito máis se estimaran.** (ms10,116r: *D.E.*)

18098. **A sardiña por abril, cóllea polo rabo e déixaa ir; por maio ásaa no rescaldo, e por san Xoán xa molla o pan.** [5347] (ms10,116r: *D.E.*)

18099. **Botar outra sardiña, que outro ruín vén da viña.** (ms10,116r: *D.E.*)

18100. **Cada sardiña ten a súa espiña.** [5348] (ms10,116r: *D.E.*)

18101. **Con unha sardiña pode pescarse unha troita ou unha anguía.** (ms10,116r: *D.E.*)

18102. **Mercar dúas sardiñas e dar catro fritidas.** (ms10,116r: *D.E.*)

18103. **Presta máis unha sardiña con gusto que unha galiña con disgusto.** (ms10,116r: *D.E.*)

18104. **Quen queira mal a unha veciña, déalle en abril sardiña.** (ms10,116r: *D.E.*)

18105. **Sardiñas de maio, sardiñas do diaño.** (ms10,116r: *D.E.*)

18106. **Se comes sardiña en san Xoán, mollarache o pan.** (ms10,116r: *D.E.*)

SOLLA

18107. **Á solla d'abril ábrell'a man e déix'a ir.** (ms21,01r: Bermés)

18108. **Cando a figueira ten folla, val ouro a solla.** (mc e ms4: C.A. *A Nosa Terra* / ms4: Agro / ms16: C.A.)

Solla = platija.

18109. **Non é boa solla a que o pan non molla.** (mc e ms16: A.I.)

Var.: *Non é boa a solla que o pan non molla.* (Gella)

Solla = platija.

18110. **Solla de abril, abre a man e déixa ir.** [5349] (mc e ms16: A.I. / ms21,07v: Bermés)

Var.: *Solla de abril, abre a man e déixaa fuxir.* (ms16: *D.E.*)

(pt) *Solho d'abril, abre a mão e deixa-o ir.* (Chaves) (es) *Solla de abril, abre la mano y déjala ir.* (Gella)

Solla = platija.

TRANCHOS

18111. **De san Miguel a Santos, nubes de tranchos.** (mc e ms16: A.I. / ms: Sar., p. 324)

(es) *De San Miguel a los Santos, nubes de tranchos.* (R. Marín)

Según Saralegui, *tranchos* son unos sábalos pequeños, del tamaño de la anchoa, que abundan mucho en las costas gallegas durante los meses otoñales que indica el refrán. Valladares los compara en tamaño al *bocareu* o jouba, y Carré Alvarellos los llama *tranchas*. "Llaman tranchos", dice R. Marín, "en Galicia a ciertos sábalos pequeños, muy abundantes en aquellas costas durante el otoño".

TRUCHAS

18112. **A mentira i-a troita, canto máis grande, millor se escoita.** [5350] (mc / ms16)

(pt) *A truta e a mentira, quanto maior, melhor.* (Chaves) (es) *La trucha y la mentira, cuanto mayor, tanto mejor.* (Correas) / *La mentira y la trucha, gordas y lucias.* (R. Marín)

[5343] En ms10 s.v. *Salmón*.

[5344] En ms10 s.v. *Salmón*.

[5345] En ms10 s.v. *Salmón*.

[5346] V. *O salmón i-o sermón despois da Pascua non están en sazón* en *Peces* (*Salmón*).

[5347] V. *Á sardiña en abril ponlle a man e deixaa ir; en maio, xa pinga no borrallo; en san Xoán, molla o pan* en *Marítimos* (*Peces. El pescado como alimento*).

[5348] V. *N'hai sardiña sin espiña* en *Marítimos* (*Peces*).

[5349] O orixinal di *Solla de abril, abre a man e deixa ir*. ms21,07v: *d'abril, abr'a man*.

[5350] ms: *y-a troita*.

18113. **A troita fría, fresca, frita, fragosa e fiada.** (mc e ms16: Buciños)

(es) *Tener las cuatro efes de la sardina: frescas, fritas, frías y fiadas.* (Sbarbi)

18114. **A troita golosa pola boca morre.** (ms16: O. de Rei)

18115. **A troita i-a sardiña, pola máis pequeniña.** (mc: Santiago Santos, Santiago / ms16: Santiago)

Var.: *A sardiña, pequeniña.* (ms4: F.V.S.)

En cuanto a la trucha, se opone al que dice que la mentira y la trucha, cuanto mayor, mejor. Frecuentemente hemos visto preferir la pequeña a la grande.

18116. **A troita i-o unto, canto máis vellos, millor.** [5351] (mc e ms16: M.L. / ms10,133r: *D.E.*)

(pt) *A truta e a mentira, quanto maior, melhor.* (Chaves) (es) *Las truchas y las mentiras, cuanto mayores tanto mejores.* (Sbarbi)

18117. **A troita pérdese pola boca.** (mc: Santiago, Manuel Tojo Reboredo / ms16: Santiago)

18118. **A troita préndese pola boca.** (mc: Noya, Silvestre Castiñeira / ms16: Noia)

Lo hemos visto ya aplicado también a la mujer.

18119. **A troita sabrosa, do pedregal e non da limosna.** (ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar da provincia de Lugo)

18120. **A troita vólvese do color do pozo donde anda.** [5352] (ms16: Pol / ms-LU: seminarista anónimo: Arcos de Frades, Pol, LU)

18121. **A truita grande amansa a pequena.** (ms12,78: S. Pedro de Orrios, Caurel)

El de más fuerza domina el de menos.

18122. **Cando o aire está de arriba, no río hai troitas da libra.** [5353] (ms-SA: Andrés Castro Ces: Tállara, Lousame, C / ms-SA: José Castro López: Sobrado dos Monxes, C)

18123. **Cando o aire vén d'arriba, no río hai troitas de a libra.** (ms-SA: Manuel Barrós Fachal / ms-SA: seminarista anónimo: algún lugar da provincia da Coruña)

18124. **Ende vindo o perdigón, perde a troita a sazón.** [5354] (ms10,133r: *D.E.*)

18125. **O que troitas quer pescar, as calzas ten que mollar.** [5355] (ms10,133r: *D.E.*)

18126. **Troita cara non é sana.** (mc e ms16: A.I. / ms21,07v: Bermés)

(pt) *Truta cara, não é são.* (Chaves) (es) *Trucha cara no es sabrosa ni sana.* (R. Marín)

18127. **Troita de hoxe, pan de onte, carne de antronte.** [5356] (ms10,133r: *D.E.*)

18128. **Troita, a da auga moura.** (ms16: Silvarrei)

ZAMORIÑA

18129. **Zamoriña, pequeniña.** (mc e ms16: Gella)

(pt) *Sardinha* [de abril] *vê-la e deixá-la ir.* (Chaves) / *Sardinha de S. João, já pinga no pão.* (Id.)

Zamoriña es un marisco parecido a la vieira, y más pequeño que el mayolo. Contra éste hay otro que dice: *Quen quiser mal a vizinha, dê-lhe em maio uma sardinha*. (Chaves)

PEDAGÓGICOS. V. tamén *Crianza, Educación, Enseñar, Latín, Libro, Maestro*.

18130. **Ter e saber, non hai quen.** (ms4: F.V.S.)

18131. **A inorancia é mui atrevida.** (mc: Buciños)

(pt) *A ignorância e o vento são do maior atrevimento.* (Chaves) (es) *Nada hay tan atrevido como la ignorancia.* (Sbarbi) (ct) *La ignorancia es molt atrevida.* (Alberola)

18132. **A letra con sangre entra.** [5357] (mc: Buciños)

(pt) *A letra com sangue entra.* (Chaves) (es) *La letra con sangre entra.* (Sbarbi) / *La letra con sangre entra, y la labor con dolor.* (Correas) (ct) *La lletra pel cul entra.* (mc: R. Marín / ms: Alberola)

18133. **A pôr de cortar, apréndese a capar.** (mc: Buciños)

18134. **Adeprendido non nace ninguén.** (mc)

Var.: *Naide nace apreso.* (ms5,057: Silvarrey)

(pt) *Ninguém nasce ensinado.* (Chaves) (es) *Nadie nace enseñado.* (Sbarbi) (ct) *Ningú naix mestre, del ventre de sa mare.* (Alberola)

Apreso = Aprendido, educado, etc. (ms5-057: Silvarrey)

18135. **Aprende pra saber e non sepas pra aprender.** (mc: Moscoso Sabel, Santiago)

18136. **Aprendido ninguén nace.** (mc)

(pt) *Ninguém nasce ensinado.* (Chaves) (es) *Nadie nace enseñado.* (Sbarbi) (ct) *Ningú naix mestre, del ventre de sa mare.* (Alberola)

[5351] ms: *y o unto*. / En ms10 s.v. *Truchas*.
[5352] ms-LU: *dond'anda*.
[5353] ms-SA (José C.): *de riba*.
[5354] En ms10 s.v. *Truchas*.
[5355] En ms10 s.v. *Truchas*.
[5356] En ms10 s.v. *Truchas*.
[5357] ms: *con sangr'entra*.

18137. **Aprendido non naceu ninguén.** (ms-SA: Laureano Moscoso Sabel: Berreo, Trazo, C)

18138. **Aprendido nadie nace.** (ms-SA: Jaime Fráiz Vázquez: Arzúa, C)

18139. **Arrímate a quen ten i-aprende de quen sabe.** [5358] (mc: Buciños-F.V.S.)

18140. **Cada maestriño ten o seu librillo.** (mc e ms: Tuiriz)

Var.: *Cada maestriño ten o seu libriño.*

(es) *Cada maestrito tiene su librito.* (R. Marín) / *Cada maestrillo tiene su librillo.*

18141. **Cada un goza á súa maneira.** (ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar da provincia de Lugo)

18142. **Cada un mata pulgas de súa maneira.** (mc)

(es) *Cada uno tiene su manera de matar pulgas.* (Sbarbi) / *Cada cual tiene su modo de matar pulgas.* (Sbarbi)

18143. **Canto máis se anda máis se aprende.** (mc)

(pt) *Quanto mais vivemos, mais aprendemos.* (Chaves)

18144. **Costumbre dun mal maestro fai o fillo senestro.** (mc)

(es) *Costumbres del mal maestro sacan hijo siniestro.* (R. Marín)

18145. **De letras, como unha besta; de latín, como un rocín.** (mc: Loureiro de Cotovad-F.V.S)

18146. **De pequeniño agúzase o espiño.** [5359] (mc e ms4: A.N.)

Var.: *De pequenín agúzase o espín.* (ms4: Fonsagrada-F.V.S.)

(pt) *O espinho nasce logo em bico.* (Chaves) (es) *El espino que ha de espinar, con espina nace.* (Sbarbi)

Cada casa desde su origen, tiene ya las condiciones naturales para su desarrollo.

18147. **De pequeniño verás qué boi terás.** (ms21,27v: Bermés / ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar da provincia de Lugo)

18148. **De pequeno verás o boi que terás.** (ms-LU: seminarista anónimo: Pontevedra, PO)

18149. **De pequeno verás qué boi terás.** (mc: A.I.)

(pt) *De pequeno verás que boi terás.* (Chaves) (es) *De bueyecillo verás qué buey harás.* (Sbarbi)

Las inclinaciones de las personas brotan ya desde los primeros años, y ya entonces han de empezar a enderezarse.

18150. **De rapaz verás qué boi terás.** [5360] (ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar de Galicia)

18151. **Deixade ao mestre anque seña un burro.** (mc: A.C. *A Nosa Terra*)

(es) *Dejar hablar al maestro, auque sea un borrico.* (Sbarbi) / *El que las sabe, las tañe.* (Id.) (ct) *Deixa fer al mestre, per burro que siga.* (Alberola)

18152. **Deixar ao maestro aunque sea un burro.** (ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar de Galicia)

18153. **Do que é tonto e non sabe, teña Dios piedade.** [5361] (ms: M.V.)

18154. **Donde letras falan, barbas calan.** (ms11,45: Comarca de Fonsagrada)

18155. **Está un morrendo i-adeprendendo.** (ms-LU: seminarista anónimo: Buciños, Carballedo, LU)

18156. **Está un morrendo i-está adeprendendo.** [5362] (mc)

(pt) *Quanto mais vivemos mais aprendemos.* (Chaves)

18157. **Estudiante de día e galán de noite, véxolles mal pra sacerdote.** [5363] (mc / ms4: F.V.S. / ms16)

18158. **Estudiante que madruga e ave que depluma.** (mc: Buciños)

18159. **Estudiante que mira o sol non val un caracol.** (mc: Santiago)

18160. **Estudiante que non espabila, estudiante que non agrila.** (mc: Buciños)

18161. **Fártase un de comer e de beber e non de saber.** (ms18,28r)

18162. **Fártase un de comer e de beber, e non se farta de saber.** [5364] (mc: M.V. / ms21,23v: Bermés)

(es) *El saber no causa hartura.* (R. Marín)

18163. **Ghíate polo que sabe e non polo que non sabe.** (mc: Santiago)

18164. **Leña verde mal se encende; quen moito dorme, pouco deprende.** (mc: Loureiro de Cotovad)

[5358] ms: *y aprende*.

[5359] ms3: *se aguza*; ms4: *s'aguza*.

[5360] ms-LU di realmente *De rapaz verás que voy te haras*. Coidamos que o seminarista que escribiu isto interpretou mal o *terás* que aparece en tódolos paralelos galegos, aínda que non excluímos que o seu informante coñecese o equivalente español *De bueyecillo verás que buey harás* que cita Sbarbi e influíse nesa mala grafía, que en galego carecería de sentido e sería gramaticalmente e lexicamente imposible.

[5361] Contén a indicación *Pedagógicos*. / ms3: *Do qu'é tonto, Dios teña piedade*.

[5362] ms: *y está*.

[5363] ms4: *véxollas*.

[5364] ms21,23v: *Fartas'un*.

(pt) *Lenha verde mal se acende, quem muito dorme pouco aprende.* (Chaves)

18165. **Libro cerrado non saca letrado.** (mc: Tuiriz, Monforte)

(pt) *Livros cerrados não fazem letrados.* (Chaves) / *De livro fechado, não sai letrado.* (es) *Libro cerrado no saca letrado.* (Correas) (ct) *Llibre tancat, no fa lletrat.* (Alberola)

18166. **Máis vale entender que porfiar.** [5365] (mc)

18167. **Nadie naceu deprendido.** (mc: M.V.)

Var.: *Ninguén nace apreso.* (Buciños)

(pt) *Ninguém nasce ensinado.* (Chaves) (es) *Nadie nace enseñado.* (Sbarbi) (ct) *Ningú naix mestre, del ventre de sa mare.* (Alberola)

Véase *Aprendido ninguén nace*.

18168. **Ninguén nace xa aprendido.** (ms21,31r: Bermés)

18169. **Non é moi burro o que sabe qu'é burro.** (ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar da provincia de Lugo)

18170. **Non é tan burro o que sabe qu'é burro.** (mc: Buciños)

18171. **Non hai listo que non erre nin tolo que non acerte.** (mc: Tuiriz, Monforte)

18172. **Non hai tonto que non-a acerte nin listo que nunca erre.** (ms-LU: seminarista anónimo: Outeiro de Rei, LU)

18173. **Non te deitarás sin saber unha cousa máis.** (mc: Parga)

Var.: *Non dormirás sin saber unha cousa máis.* (ms5,045: Santiago)

(es) *No te acostarás sin saber una cosa más.* (Sbarbi) / *Nadie se acuesta sin saber cosa nueva.* (Id.)

18174. **Nunca aprendas a contar sin antes saber chorar.** (mc: Santiago)

18175. **Nunca houbo criatura que a botasen ó río e soupera nadar.** (ms5,135: Lugo)

Lo oí en el sentido de que *naide nace aprendido*.

18176. **Nunca se viu burro calvo nin melón con pelos.** (mc: Buciños)

18177. **Nunca te deitarás sin saber unha cousa máis.** (ms-SA: José M. Gulías Rivas: Forcarei, PO)

18178. **O enseño é tan bo como o pan.** (mc)

18179. **O maestro Cirola non sabe lêr e pon escola.** [5366] (mc: C.A. *A Nosa Terra*)

(es) *El maestro Ciruela, no sabe leer y pone escuela.* (Sbarbi)

18180. **O maestro, anque seña un burro, hai que deixalo.** (ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar da provincia de Lugo)

18181. **O neno que escoita aprende moito.** (mc: Tuiriz, Monforte)

18182. **O que ben se aprende, tarde se esquence.** [5367] (mc: Pidre)

18183. **O que dá pan, dá enseño.** (mc: Buciños)

(pt) *Quem da o pão, dá o ensino.* (Chaves) / *Quem da o pão, dá educação.* (Id.)

Con el alimento material, ha de infundirse el espiritual de la enseñanza.

18184. **O que é maestro, xa pasou por aprendiz.** (ms-LU: seminarista anónimo: Ferreira de Pantón, LU)

18185. **O que enseña, ten que dar leña.** (mc: Buciños)

Fundado en el otro poco piadoso, y corregido por la Pedagogía moderna de que *la letra con sangre entra*.

18186. **O que estudia aprende.** (ms15,36)

18187. **O que ha de saber, ou ha de ver ou ha de ler.** (ms-SA: José M. Gulías Rivas: Forcarei, PO)

18188. **O que moito dorme pouco aprende.** (ms-SA: José Barreiro Somoza: Santa Mariña de Ribela, A Estrada, PO / ms-SA: José M. Gulías Rivas: Forcarei, PO)

18189. **O que non a sabe non a usa.** (mc: Buciños. F.V.S.)

Alude a la educación social.

18190. **O que non é burro, le no rubio.** (mc: Buciños)

18191. **O que non queira andar errado, que lea o colorado.** [5368] (ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar da provincia de Lugo)

18192. **O que non sabe, é como o que non ve.** [5369] (mc e ms11,45: Fonsagrada-F.V.S.)

(pt) *Quem não sabe é como quem não vê.* (Chaves) (es) *El que no sabe, tanto es como el que no ve.* (Correas) (ct) *El que no sab es com el que no veu.* (Alberola)

18193. **O que non sabe, ten que preguntar.** [5370] (mc / ms4: F.V.S. / ms2,021: Lugo)

18194. **O que ós máis enseña, con algo se queda.** (mc: C.G.)

[5365] V. *Vale máis entendelas que porfialas* en *Fortuna* (*buena o mala*).

[5366] ms4: *non sabe ler* (*ou escribir*) *e pon*.

[5367] ms: *s'esquence*.

[5368] Alude ó calendario popular *El Zaragozano*, semellante a *O Gaiteiro de Lugo*, pero que tiña cuberta vermella.

[5369] ms11,45: *com'o que non vei*.

[5370] ms12,021: *perguntar*.

18195. **O que pretende sabelo todo, demostra non saber nada.** (mc: Tuiriz, Monforte)
(es) *Quien cree que todo lo sabe, nada sabe.* (R. Marín)

18196. **O que sabe, pra algo vale.** (mc: Tuiriz)
(es) *Quien no sabe, no vale.* (Sbarbi)

18197. **O que sabe, sabe, e o que non, no sabe nada.** (ms-SA: José Álvarez Souto: Anxeriz, Tordoia, C)

18198. **O que sabe, sabe.** (mc: Buciños)

18199. **O que se escribe, lese.** (mc: M.V.)

18200. **O que sei, pra decilo quero.** (mc: A.S.A. / ms6,02v: R. Caruncho, *Diario de Avisos*)

18201. **O que todo sabe, ninguén lle dá pra tras.** (mc: Santiago)

18202. **O rapaz estudioso nunca está ocioso.** (mc: Tuiriz, Monforte)

18203. **O rapaz que non sabe a doutrina, pau de carballo a redor da petrina.** [5371] (mc: M.V.)

18204. **O saber non ocupa lugar.** (mc: Buciños)
(pt) *O saber não ocupa lugar.* (Chaves) / *O saber não pesa na cabeça.* (Id.) (es) *El saber no ocupa lugar.* (R. Marín) (ct) *El saber no ocupa puesto.* (Alberola)

18205. **O xurar e dar patadas, todas son animaladas.** (ms5,023: Félix Rodríguez Vieites)

18206. **Pouco importa que vaia o agudo, se non vai o burro.** [5372] (mc / ms4: F.V.S.)

18207. **Pra saber hai que ver ou ler.** (ms-LU: Jesús Redondo C.: Chantada, LU)

18208. **Pra saber, andar polo mundo ou libros ler.** (mc: M.V.)
(pt) *Para saber não basta ler é preciso viver e ver.* (Chaves) (es) *Para saber no basta leer: hay que andar y ver.* (R. Marín)

18209. **Pra saber, ou ver ou ler.** (mc: Pidre-F.V.S.)
(pt) *Para saber não basta ler é preciso viver e ver.* (Chaves) (es) *Para saber no basta leer: hay que andar y ver.* (R. Marín)

18210. **Pra saber, ver ou ler.** (ms-LU: seminarista anónimo: Buciños, Carballedo, LU)

18211. **Pra saber, ver ou ler.** (ms18,66v)

18212. **Pra saber, ver ou oler.** (mc: Layosa)

18213. **Pra ver, andar; pra aprender, perder.** (ms21,17v: Bermés)

18214. **Primeiro ver e despois aprender.** [5373] (mc: Buciños / ms-LU: Paco de Seoane: Buciños, Carballedo, LU)

18215. **Quen a súa costa deprenda, pagará cara a enmenda.** [5374] (mc: J.P.)

18216. **Quen dá pan dá enseño.** (ms: Prado, Lalín)

18217. **Quen leia, leia pra saber; quen saiba, saiba pra faguer.** (mc)
(pt) *Quem ler leia para saber; quem souber saiba para obrar.* (Chaves) (es) *Leer, para saber; y para obrar, recapacitar.* (R. Marín) / *Quien lee y no entiende, ¿para que lee?* (Id.)

18218. **Quen moito dorme, nada adeprende.** (mc: Palas de Rey)
(pt) *Quen muito dorme pouco aprende.* (Chaves) (es) *Quien mucho duerme, poco aprende.* (Sbarbi) (ct) *Qui molt dòrm, pòc depren.* (Alberola)

18219. **Quen moito dorme, pouco aprende.** (mc: Buciños)
Var.: *Quen moito dorme, pouco sabe.* (mc: Buciños / ms4: F.V.S.)
(pt) *Quen muito dorme pouco aprende.* (Chaves) (es) *Quien mucho duerme, poco aprende.* (Sbarbi) (ct) *Qui molt dòrm, pòc depren.* (Alberola)

18220. **Quen pra si non sabe, non poña escola.** (mc: Lugo)
(pt) *Quem não sabe não ponha escola.* (Chaves) (es) *Quien no sabe para sí, menos sabrá para mí.* (R. Marín)

18221. **Quen sabe que sabe moi pouco, é o que sabe.** [5375] (mc: Buciños)

18222. **S'o que estudia non sabe, o que non estudia, mal pode saber.** [5376] (mc e ms3: M.V.)

18223. **Si non tes memoria, podes fazer zocas.** [5377] (mc / ms4: F.V.S.)

18224. **Si non tes memoria, xa podes facer zocos.** (ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar da provincia de Lugo)

18225. **Si queres saber, ou ler ou ver.** (ms-LU: seminarista anónimo: Ferreira de Pantón, LU)

18226. **Un bon amigo é un bon libro.** (ms8,24v: Orense, Trives)

18227. **Unha vez é pra adeprender e outra pra saber.** (mc: Corme)

PEDO

18228. **A cada un chéiralle ben o peido do seu cu.** (ms10,087r: *D.E.*)

[5371] ms4: *n'aprende a doutrina*.
[5372] mc: *vaya*.
[5373] ms-LU: *dispois*.
[5374] ms e ms4: *deprende*.
[5375] ms: *mui*.
[5376] ms: *S'o qu'estudia*; ms e ms3: *n'estudia*.
[5377] ms e ms4: *mamoria*, ms4: *facer*.

18229. **Peido con sono non ten dono.** (ms10,087r: *D.E.*)

PEDRO

18230. **Casaron a Pedro con Manoela; se ruín é el, ruín é ela.** (ms10,087r: *D.E.*)
18231. **Casou Pedro e non foi mal: casou en terras de pan.** (ms10,087r: *D.E.*)
18232. **Moito vos quero Pedro; non digo por qué vos quero.** (ms10,087r: *D.E.*)
18233. **Pedro, por ti pouco medro; pero espera un pouco, que menos medrarás se eu podo.** (ms10,087r: *D.E.*)
18234. **Pícame, Pedro, que picarte quero.** (ms10,087r: *D.E.*)
18235. **Tal pra cal, Pedro pra Xan.** (ms10,087r: *D.E.*)
18236. **Tan bó é Pedro coma Xan e tan bo é Xan coma Pedro.** (ms10,087r: *D.E.*)
18237. **Tan bo é Pedro como o seu compañeiro.** (ms10,087r: *D.E.*)
18238. **Vello xa é Pedro pra ser cabreiro.** (ms10,087r: *D.E.*)
18239. **Xa está vello Pedro pra pegureiro.** (ms10,087r: *D.E.*)

PEGA = URRACA

18240. **Dáme unha pega sin mancha; dareiche unha moza sin chata.** (ms10,087r: *D.E.*)
18241. **Di a pega e todos din dela.** (ms10,087r: *D.E.*)
18242. **Onde a pega ten o ollo, alí ten o seu ovo.** (ms10,087r: *D.E.*)
18243. **Tanto pica a pega no trobisco que creba o pico.** (ms10,087r: *D.E.*)

PEGAR

18244. **Ó máis pintado lle pegan cando se tercia.** (ms10,087r: *D.E.*)
18245. **Se pega, ben; e se non pega, tamén.** (ms10,087r: *D.E.*)
18246. **Se pega, que pegue; e se non, que non pegue.** (ms10,087r: *D.E.*)

PEINE

18247. **Peite encuvado, cabelo desenguedellado.** (ms10,087r: *D.E.*)

PELIGROS

18248. **A mal camiño, darse présa.** (ms16: *D.E.*)
(es) *A mal camino darse prisa.* (R. Marín)
18249. **Bo era o mel se non picaran as abellas.** (ms16: Lugo)
(es) *El favo es dulce, mas pica la abeja.* (Correas)
18250. **Da man prá boca, a man se emborca.** (ms16: *D.E.*)
18251. **Deixar o certo polo dudoso é perigoso.** (ms16: Lugo)
(es) *Dejar lo cierto por lo dudoso, es peligroso.* (R. Marín)
18252. **Día de purga, día de sepultura.** (ms5,138: Sta. Eugenia de Asma)
18253. **Dice o Miño que "ó que nadan son meus".** (ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar de Galicia)
18254. **Dios me queira gardar do que non nos sabemos librar.** (ms16: *D.E.*)
(es) *Dios me guarde de lo que no me sé guardar.* (R. Marín)
18255. **Fuxir do perigo é cordura; e non temelo é loucura.** (ms10,090r: *D.E.*)
18256. **No perigo conócese o amigo.** (ms10,090r: *D.E.*)
18257. **Nun gran perigo, millor é o irmán que o amigo.** (ms10,090r: *D.E.*)
18258. **O mal camiño andalo logo.** (ms16: *D.E.*)
(es) *El mal camino, andarlo pronto.* (R. Marín)
18259. **Ó perigo con tempo, e ó remedio con tento.** (ms10,090r: *D.E.*)
18260. **Ó perigo con tento, e ó remedio con tempo.** (ms10,090r: *D.E.*)
18261. **O perigo non se vence sin perigo.** (ms10,090r: *D.E.*)
18262. **Ó perigo vai contento, e ó remedio con tento.** (ms10,090r: *D.E.*)
18263. **O que quere comer mel, ten que aguantar as picadas.** (ms-SA: seminarista anónimo: algún lugar da provincia da Coruña)
18264. **O que quere comer mel, ten que sufrir as picadas.** (ms-SA: Manuel Camino Sánchez)
18265. **Onde burros andan, alí escoucean.** (ms4: C.A. *A Nosa Terra*)
18266. **Quen busca o perigo, nel topa a morte.** (ms10,090r: *D.E.*)
18267. **Se eres bo, canto máis vas, máis perigos encontrarás.** (ms-SA: Pedro Pontes García)

PELIGROS INESPERADOS

18268. **Cando o dente vai máis seguro, atópase co duro.** (ms16: Lugo)

(es) *Cuando el diente va más seguro, topa en duro.* (R. Marín)

18269. **Cando penses meter o dente no seguro, toparás no duro.** (mc)

Var.: *Cando penses meter o dente en seguro, atoparás co duro.* (ms16 e ms10,004r: *D.E.*) [5378]

(pt) *Quando cuidas meter dente em seguro, toparás o duro.* (Chaves) (es) *Cuando pienses meter el diente en seguro, toparás en duro.* (Correas) (ct) *Quan penses clavar la dent segur, entropeçarás en lo dur.* (Alberola)

Explica el engaño del que juzga fácil conseguir un negocio y encuentra grandes dificultades.

18270. **Da man á boca pérdese a sopa.** [5379] (ms16: *D.E.* / ms-LU: seminarista anónimo: Pacios, Neira de Xusá, Baralla, LU)

(es) *De la mano a la boca se pierde la sopa.* (Z.)

18271. **Do plato á boca pérdese a sopa.** (ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar da provincia de Lugo)

18272. **Donde menos se pensa, salta a culebra.** (ms-SA: José Álvarez Souto: Anxeriz, Tordoia, C)

18273. **Nun instantiño cai a casa.** (ms16: Lugo)

(es) *En un instante cae una casa.* (R. Marín)

18274. **O comido é o seguro, que o que comido non está, sabe Dios quen o comerá.** (ms16: *D.E.*)

(es) *Lo comido es lo seguro; que aun lo que en mi mano está, sabe Dios quién se lo comerá.* (R. Marín)

PELO. V. tamén *Cabello*.

18275. **Cada pelo fai a súa sombra.** (ms10,088r: *D.E.*)

18276. **Cada pelo fai o seu servicio.** [5380] (ms15,13 / ms10,088r: *D.E.*)

18277. **Cando o pelo do pano pela, pouco ó pano de vida lle queda.** (ms10,088r: *D.E.*)

PELLEJO

18278. **Quen queira chegar a vello, garde o aceite no pelexo.** (ms10,088r: *D.E.*)

18279. **Quen queira chegar a vello, garde o pelexo.** (ms10,088r: *D.E.*)

[5378] En ms10 s.v. *Diente*.
[5379] ms-LU: *Da mau*.
[5380] En ms10 s.v. *Pelo*.

PENAS

18280. **Penas e ceas teñen as sepulturas cheas.** (ms10,088r: *D.E.*)

18281. **Quen ten penas, sabe doerse das penas alleas.** (ms10,088r: *D.E.*)

PENAS Y DOLORES. V. tamén *Desgracia, Dolores*.

18282. **A duras penas, copas cheas.** (mc / ms4: F.V.S.)

18283. **A mal dar, picar tabaco e fumar.** [5381] (ms16 e ms10,001r: *D.E.*)

Var.: *A mal dar, tomar tabaco.* (mc: M.V.)

(es) *A mal dar, echar tabaco y fumar.* (R. Marín)

18284. **A pena do morto chega ó horto.** (mc: A.I.)

(pt) *Pena passada, pena esquecida.* (Chaves) (es) *El muerto al hoyo y el vivo al bollo.* (Sbarbi) / *El muerto a la forada y el vivo a la hogaza.* (Sbarbi)

18285. **A pena polo morto dura hast'o horto.** [5382] (ms-SA: seminarista anónimo: algún lugar de Galicia)

18286. **A peor alancada é a da porta.** (mc: M.L.)

18287. **A pesares, tragos, i-a penas, cigarros.** [5383] (mc: Otero de Rey)

18288. **A pesares, tragos.** (ms-LU: seminarista anónimo: Pantón, LU)

18289. **A quen has de agarimar, non-o fagas chorar.** (mc: C.A.)

(pt) *A quem hás-de rogar, não hás-de assanhar.* (Chaves) (es) *A quien has de lamer, no has de morder.* (R. Marín)

18290. **A vida hai que levala a tragos.** (mc: Sarria)

18291. **Ai do tolo, que o comerá o lobo.** [5384] (mc: G.P.)

18292. **Ansias alleas matan os asnos.** [5385] (mc: M.V. / ms21,20r: Bermés)

(pt) *Cuidados alheios, matam o asno.* (Chaves) (es) *Cuidados ajenos matan al asno.* (Sbarbi) / *Cuidados malos, matan al asno.* (Correas) (ct) *Les ansies del vicari mataren al retor.* (Alberola)

En cast. hay también para el sentido figurado: *Cuidados ajenos matan al hombre bueno.* (Correas)

[5381] En ms10 s.v. *Dar*.
[5382] O orixinal di: *A pena pol'o morto dura hast'o horto.*
[5383] V. *Pra pesares, tragos, e pra rabias, cigarros* en *Lacras y vicios sociales*.
[5384] mc: *Ai! do que comerá o lobo*.
[5385] ms21,20r: *Anseas*.

18293. **Arden os cangos, quentémonos a eles.** [5386] (mc: A.S.A.)

Var.: *Arde a casa, quentarse ós cangos.* (ms15,27r: Meira)

18294. **As bágoas por o morto sólo chegan hasta o horto.** (ms5,029)

18295. **As penas son peores de pensar que de pasar.** (mc: Sarria)

(es) *Las penas son peores de pensar que de pasar.* (Sbarbi)

18296. **As penas son prós homes e son prás bestas.** (mc)

18297. **Bágoas que non saen escaldan o peito.** (mc: R. Caruncho, *Diario de Avisos*)

18298. **Barro e cal encubren moito mal.** (mc / ms4: F.V.S.)

18299. **Cando te capen, chilla.** [5387] (mc)

18300. **Cando vai torta, o demo a guía.** [5388] (mc: A.S.A. / ms10,031r e ms10,131r: *D.E.*)

18301. **Co mal doutro calquera dorme un sono.** (mc: M.L.)

18302. **Coita faz vella choutar.** (ms: A.S.G. / ms: A.S.A.)

(es) *Cuita faz a la vieja trotar.* (Correas)

18303. **Comícheme a carne, roemos os ósos.** (ms-SA: Manuel Camino Sánchez)

18304. **Comícheme a carne, róeme os ósos.** [5389] (mc: G.P. / ms21,24v: Bermés)

18305. **Comíchesme a carne, roeu os ósos.** (ms-SA: Guillermo Eirís Cabeza: Sofán, Carballo, C)

18306. **Cuidados alleos matan os asnos.** (mc)

18307. **Daquelas risas veñen estes choros.** (ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar de Galicia)

18308. **De refrán e afán poucos se librarán.** (mc: Buciños)

(es) *De refrán y afán pocos se librarán.* (R. Marín)

18309. **Despois das risas veñen os choros.** (mc: Lugo)

(es) *Día de risa, víspera de llanto.* (R. Marín)

18310. **Do mal, o menos.** [5390] (ms)

(pt) *Do mal, o menos.* (Chaves) (es) *Del mal, el menos.* (R. Marín)

18311. **Donde vexas outro chorar, non penses ir tu cantar.** (mc: Carballedo)

(pt) *Onde choram, não cantes.* (Id.) (es) *Donde todos salen llorando, no puedo yo ir cantando.* (Ricart) (ct) *Dolç cantar desplau en temps de dol.* (Ricart) / *On ploren, no cantis.* (Id.)

18312. **Duelos fixéronme negra, que eu blanca era.** (mc: Páramo)

(es) *Duelos me hicieron negra, que yo blanca me era.* (Correas)

18313. **Esta vida non é nada.** (mc: Buciños)

18314. **Estimara un morrer pra descansar.** (mc: Buciños)

18315. **Eu bebo pra afogar as penas, mais as condenadas aboian.** [5391] (ms-SA: Francisco Ageitos Pérez: Corrubedo, Ribeira, C)

18316. **Hai quen sempre está chorando a morte da becerra.** (mc: Buciños)

18317. **Imos pasando, aquí caendo e alí tropezando.** [5392] (ms15,13 / ms10,083r: *D.E.*)

18318. **Lágrimas con pan son medias levadeiras.** (mc: Incio / ms4: F.V.S.)

(pt) *Lágrimas com pão, ligeiras* (ou *passageiras*) *sao.* (Chaves) (es) *Pan con duelos no está bueno; duelos con pan se pueden sobrellevar.* (R. Marín)

18319. **Lágrimas con pan son menos.** (mc: Sarria)

(pt) *Lágrimas com pão, ligeiras* (ou *passageiras*) *sao.* (Chaves) (es) *Pan con duelos no está bueno; duelos con pan se pueden sobrellevar.* (R. Marín)

18320. **Mal de moitos, consolo de todos.** [5393] (mc: Santiago / ms10,035r: *D.E.*)

18321. **Mal de moitos, consolo pra outros.** [5394] (mc: Páramo / ms: Santiago)

18322. **Non hai alegría que non traiga pesares.** (mc: Tuiriz, Monforte)

(pt) *Não ha prazer sem amargura.* (Chaves)

18323. **Non hai penas que cen anos duren.** [5395] (ms21,11v: Bermés)

18324. **Nunca vén unha sola.** [5396] (mc: Buciños)

Var.: Como: *Ben veñas, mal...*

(es) *Nunca viene una desgracia sola.* (R. Marín)

[5386] V. *Cando arden os cangos, quentarse a eles* en *Oportunidad* (*Aprovechar la oportunidad*). / mc: *sentémonos a éles*.

[5387] mc: *chille*.

[5388] En ms10,031r s.v. *Ir* e en ms10,131r s.v. *Tuerto*.

[5389] ms e ms21,24v: *Comichem'a carne*; ms: *roem'os hosos*.

[5390] Contén a indicación *Penas*.

[5391] O orixinal di: *Eu bevo pra afogar as penas mais as condenadas aboyan.*

[5392] ms10: *caindo, e ali entropezando*. En ms10 s.v. *Pasar*.

[5393] V. *Mal de moitos, consolo de bobos* en *Medicina. Higiene*. En ms10 s.v. *Mal*.

[5394] ms: *consuelo*.

[5395] O orixinal di: *Non hay penas que cen anos duren.*

[5396] V. *Unha disgracia nunca vén soila* en *Desgracia* (*Las desgracias se suceden*).

18325. **O ben dorme i-o mal corre.** [5397] (mc: Tuiriz / ms-SA: seminarista anónimo: algún lugar de Galicia)
(es) *El bien anda y el mal vuela.* (Sbarbi)

18326. **O ben soa i-o mal voa.** [5398] (mc: Chantada / ms4: F.V.S.)
(pt) *O bem soa e o mal voa.* (Chaves) (es) *El bien suena y el mal vuela.* (Sbarbi)

18327. **O mal que a outro molesta non-o tomes ti por festa.** (mc: Velle)
Véase *Donde vexas outro chorar...*

18328. **O pesar i-o difunto vai todo xunto.** (mc: Páramo / ms4: F.V.S.)
Var.: Como: *A pena do morto, chega ô horto.*

18329. **O pesar todo é sede.** (mc: M.V. / ms21,28v: Bermés / ms-SA: Jesús González Castro: Santa Minia de Brión, C)

18330. **O que non ten penas, inventaas.** [5399] (mc: Buciños-F.V.S.)

18331. **O que non ten unha, ten outra.** (mc: Buciños-F.V.S.)

18332. **O que non vai en choros, vai en suspiros.** [5400] (mc: Chantada / ms4: F.V.S.)
(pt) *O que não vai em lágrimas, vai em suspiros.* (Chaves) (es) *Lo que no va en lágrimas, va en suspiros.* (Sbarbi)

18333. **O que os seus males mata, nin mata nin espanta.** (ms-SA: Francisco Canosa Quintáns)

18334. **Ollos que non ven, corazón que non doi.** [5401] (mc: Buciños / ms-SA: Alfonso Fernández Barros: Santa Eulalia de Oeste, Catoira, PO)
(es) *Ojos que no ven, corazón que no siente.* (R. Marín).

18335. **Ollos que non ven, corazón que non sente.** [5402] (mc: Sarria / ms10,072r: *D.E.*)
(es) *Ojos que no ven, corazón que no siente.* (R. Marín)

18336. **Os mortos, hai que enterralos.** (mc: Buciños)
(es) *El muerto al hoyo...* (Sbarbi)

18337. **Pronto chega quen dá pena.** (ms-SA: Francisco Canosa Quintáns)

18338. **Queixase un das que ten e non sabe as que lle vén.** (ms-SA: Amador Darriba Míguez (13-11-1951))

18339. **Queixase un das que ten e non sabe as que lle vên.** [5403] (mc: M.V. / ms21,28r: Bermés)

18340. **Quen o seu mal teña por moito cóntello a outro.** (mc: M.V.)

18341. **Quen o seu mal teña por moito cóntello a outro.** [5404] (ms21,27r: Bermés / ms10,036r: *D.E.*)

18342. **Se vén unha, endexamais vén sola.** [5405] (mc: Buciños / ms4: F.V.S.)
(pt) *Uma desgraça nunca vem só.* (Chaves)
(es) *Un mal no viene solo.* (Correas)
Véase *Nunca vén unha sola*.

18343. **Si dices a túa pena a quen non lle apena, é como si te queixaras a nai ajena.** (mc: Chantada)

18344. **Todo ten arreglo menos a morte.** (mc)
(es) *Todo tiene remedio en este mundo, menos la muerte.* (R. Marín)

18345. **Todo vai ben se a morte non vén.** [5406] (mc: M.L. / ms10,043r: *D.E.*)

18346. **Traballos na vida non che han de faltar.** (ms-SA: Clemente Crespo Caamaño: Santiago de Compostela, C)

18347. **Un pesar fai unha alegría.** (mc / ms4: F.V.S.)

18348. **Un clavo quit'autro clavo.** (ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar da provincia de Lugo)

18349. **Un clavo quita outro clavo.** (mc: Buciños)
(pt) *Um cravo com outro se tira.* (Chaves) / *Um cravo tira outro, um amor faz esquecer outro.* (Id.) (es) *Un clavo saca otro clavo.* (R. Marín) / *Un clavo echa a otro.* (Id.)
Una pena y preocupación nueva, hacen olvidar la antigua.

18350. **Unha sola nunca vén.** [5407] (mc: Buciños)
(pt) *Uma desgraça nunca vem só.* (Chaves)
(es) *Una desgracia nunca viene sola.* (R. Marín)
Véase *Nunca vén unha sola*.

18351. **Xa que arden as cangas, quentemos as tangas.** (ms15,12)

PENEIREIRO

18352. **Non sempre se peitea a muller pra quen ela quer.** (ms10,088r: *D.E.*)

18353. **Sete xastres fan un home; sete peneireiros non.** (ms10,088r: *D.E.*)

PENSAR

[5397] ms-SA: *e o mal*.
[5398] ms: *sona, y o*; ms4: *sona*.
[5399] O orixinal di *O que non ten penas inventas*.
[5400] ms4: *vay en choros, vay en suspiros*.
[5401] ms-SA: *non doe*.
[5402] ms10: *que non sinte*.
[5403] ms21,28r: *Queixas'un, sab'as*.
[5404] En ms10 s.v. *Mal*.
[5405] V. *Unha disgracia nunca vén soila* en *Desgracia* (*Las desgracias se suceden*). / ms: *soila*.
[5406] mc: *si a morte*. En ms10 s.v. *Muerte*.
[5407] V. *Unha disgracia nunca vén soila* en *Desgracia* (*Las desgracias se suceden*).

18354. **As cousas ben pensadas, ben asentadas.** (ms10,088r: *D.E.*)
18355. **Ben burro é o que pensa que outro non pensa.** (ms10,088r: *D.E.*)
18356. **Cada un pensa de si o que eu penso de min e o que ti pensas de ti.** (ms10,088r: *D.E.*)
18357. **Debes pensar que prá vellez hai que gardar.** (ms10,088r: *D.E.*)
18358. **Do pensar ó facer hai moitas légoas que correr.** (ms10,088r: *D.E.*)
18359. **O ben pensado é o máis acertado.** (ms10,088r: *D.E.*)
18360. **O pensamento voa sin aas.** (ms10,088r: *D.E.*)
18361. **O pensar non é saber.** (ms10,088r: *D.E.*)
18362. **O que non pensei antes de falar, despois de falado, diume que pensar.** (ms10,088r: *D.E.*)
18363. **O que pensa a onde vai, esquece ás veces de onde vén.** (ms10,088r: *D.E.*)
18364. **Onde se pensa que hai touciños, non hai ganchos pra colgalos.** (ms10,088r: *D.E.*)
18365. **Parvos son cantos pensan que os demais non pensan.** (ms10,088r: *D.E.*)
18366. **Pensa ben e non pensarás en ninguién.** (ms10,088r: *D.E.*)
18367. **Pensa ben e non saberás de quén.** (ms10,088r: *D.E.*)
18368. **Pensa mal e acertarás.** (ms10,088r: *D.E.*)
18369. **Pensa mal e non te arrepentirás.** (ms10,089r: *D.E.*)
18370. **Pensa moito e fala pouco.** (ms10,089r: *D.E.*)
18371. **Pensa que non hai máis que chegar e bicar.** (ms10,088r: *D.E.*)
18372. **Pensa que todo o monte é ourego.** (ms10,088r: *D.E.*)
18373. **Pensalo ben e facelo mal non é cousa natural.** (ms10,088r: *D.E.*)
18374. **Pénsao ben e non-o farás mal.** [5408] (ms10,089r: *D.E.*)
18375. **Pensar non é o mesmo que saber.** (ms10,089r: *D.E.*)
18376. **Sin pensar veñen as cousas polo seu lugar.** (ms10,089r: *D.E.*)
18377. **Todo o que se pensa a onde vai, ten que esquecer de onde vén.** (ms10,089r: *D.E.*)

PEQUEÑEZ

18378. **Ben cabe un bo anelo nun pequeno dedo.** (ms16: *D.E.*)
(es) *En chico dedillo cabe buen anillo.* (R. Marín)

PERAL

18379. **Algún día a miña pereira hame dar peras.** (ms10,090r: *D.E.*)
18380. **Ti amóstrame a pereira, que quero estar á súa beira cando teña peras.** (ms10,090r: *D.E.*)

PERAS

18381. **A pera dura co tempo madura.** (ms10,089r: *D.E.*)
18382. **A pera e a muller, a que cala boa é.** (ms10,089r: *D.E.*)
18383. **A pera pra comela non espera; pero a mazá espera.** (ms10,089r: *D.E.*)
18384. **Ano de peras nunca o vexas.** (ms10,089r: *D.E.*)
18385. **Cada pera ten o seu rabo.** (ms10,089r: *D.E.*)
18386. **Con peras viño bebas; e tanto sea que naden as peras.** (ms10,089r: *D.E.*)
18387. **Con peras viño bebas; mais non sea tanto viño que afoguen as peras.** (ms10,089r: *D.E.*)
18388. **Ó almorzo danme peras; ó xantar peras me dan; danme peras á merenda, e á cea peras sin pan.** (ms10,089r: *D.E.*)
18389. **Pera que ó comela canta, non vale nada.** (ms10,089r: *D.E.*)
18390. **Pera que se desfai ó comela, sábelle ben a calquera.** (ms10,089r: *D.E.*)
18391. **Quen non dá das súas peras, non espere das alleas.** (ms10,089r: *D.E.*)
18392. **Tras das peras, auga non bebas.** (ms10,089r: *D.E.*)

PERDICES. V. tamén *Caza*.

18393. **A muller e a perdiz pola súa boca se maldiz.** [5409] (mc e ms16: Villamane, Cervantes / ms4: F.V.S.)
18394. **A muller i-a perdiz, pola lengua se maldiz.** (ms-LU: seminarista anónimo: O Cádavo, A Esperela, Baleira, LU)
18395. **A perdís en xaneiro caga pró escopetero.** (ms-LU: seminarista anónimo: O Incio, LU)

[5408] O orixinal di: *Pensao ben e nono farás mal.*

[5409] Vilamane pertence ó concello de Becerreá e non a Cervantes. / ms4: *pola boca se maldice*; ms16: *i a perdiz*.

18396. **A perdís que cheire a narís.** (mc e ms16: Golada)
(pt) *A perdiz, com a mão no nariz.* (Chaves)
(es) *La perdiz con la mano en la nariz.* (Correas)

18397. **A perdís, donde nace e, a lebre, donde pace.** [5410] (mc e ms16: J.P.)
(es) *Las perdices mueren donde nacen.* (Jara)

18398. **A perdiz en xaneiro cúspelle no narís ó perdigoteiro.** (mc e ms16: Santiago)
Var.: *A perdís en xaneiro cúspelle na man o perdijoteiro.*

18399. **A perdiz en xaneiro é pró cazador e o perdigoteiro.** [5411] (mc e ms16: J.P.)

18400. **A perdiz hai que comela ca man no narís.** (ms16: Santiago)

18401. **A perdiz no xaneiro caga pró escopeteiro.** (ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar da provincia de Lugo)

18402. **A perdiz, ca mau na nariz.** (mc e ms16: Lugo)

18403. **As perdices en xaneiro búrlanse do cazador e do perdigoteiro.** [5412] (mc e ms16: Villamane)

18404. **As perdices en xaneiro chispan pró escopeteiro.** [5413] (mc e ms16: Monterroso-F.V.S)

18405. **Cando comas a perdís, cos dedos no narís.** (ms10,090r: *D.E.*)

18406. **En xaneiro xa a perdiz mira para o escopeteiro.** (ms16: Negreira)

18407. **Perdices e frades, a pares.** (mc / ms16: Lugo)
(es) *Perdices y frailes, a pares.* (Jara)
Suelen andar.

18408. **Perdiz ó cazador, pouca.** (mc / ms4: F.V.S. / ms16: Lugo)
Para que pueda degustarlo frecuentemente.

18409. **Perdiz que canta, logo se levanta.** (ms16: Bermés / ms21,19r: Bermés)

18410. **Unha mau na nariz i-outra na perdiz.** [5414] (mc e ms16: Tuiriz)
Var.: Como: *A perdiz ca mau na nariz.*
(pt) *A perdiz, com a mão no nariz.* (Chaves)
(es) *Tapar la nariz y comer la perdiz.* (Jara) / *La perdiz, con la mano en la nariz.* (Id.) / *La perdiz, en la nariz.* (Id.) / *La mujer y la perdiz, aunque den algo en la nariz.* (Id.)

[5410] mc e ms16: *A perdiz, onde*. Jacinto del Prado rexistra o refrán coas formas *perdis* e *onde*.
[5411] ms e ms4: *perdigueiro*.
[5412] ms16: *búlranse*.
[5413] ms: *no*; ms4: *no mes de xaneiro*.
[5414] ms16: *na nari, i outra na perdi*.

PÉRDIDAS

18411. **Agulla en palleiro mala é de atopar.** (ms16: *D.E.*)
(es) *Aguja en pajar mala es de hallar.* (R. Marín)

18412. **Anque se perdan os anelos, quédanse os dedos.** [5415] (ms10,090r: *D.E.*)

18413. **Con algús o perder é ganar.** [5416] (ms10,089r: *D.E.*)

18414. **De perder, que perda o demo.** [5417] (ms10,089r: *D.E.*)

18415. **Do perdido, o millor é o recollido.** [5418] (ms10,089r: *D.E.*)

18416. **Do que se perde non se ve gozo.** [5419] (mc: Pidre / ms: Palas)

18417. **Do que se perde non se ve nada.** (ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar da provincia de Lugo)

18418. **En canto digo e fago, perdo un bocado.** [5420] (ms10,089r: *D.E.*)

18419. **Entre bos non hai conto, o que máis pon máis perde.** (ms10,012v: *D.E.*)

18420. **Máis val perder o pouco que perder o moito.** [5421] (ms10,089r: *D.E.*)

18421. **Máis vale perder o pouco que perder o todo.** [5422] (ms10,089r: *D.E.*)

18422. **Máis vale perder que máis perder.** [5423] (ms10,089r: *D.E.*)

18423. **Moitas veces atopan us o que perden outros.** (ms16: *D.E.*)
(es) *Lo que uno pierde, otro lo halla.* (R. Marín)

18424. **Moitas veces se perde por preguiza o que se gana con cobiza.** [5424] (ms10,090r: *D.E.*)

18425. **Non se perde nada.** (ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar da provincia de Lugo)

18426. **Non se perde nada, porque o que un perde, outro gana.** [5425] (ms10,090r: *D.E.*)

[5415] V. *Anque perdín os anelos, inda me quedan os dedos* en *Decadencia*. En ms10 s.v. *Perder*.
[5416] En ms10 s.v. *Perder*.
[5417] En ms10 s.v. *Perder*.
[5418] En ms10 s.v. *Perder*.
[5419] Dentro de *Miscelánea* no mecanoescrito orixinal.
[5420] En ms10 s.v. *Perder*.
[5421] En ms10 s.v. *Perder*.
[5422] En ms10 s.v. *Perder*.
[5423] En ms10 s.v. *Perder*.
[5424] En ms10 s.v. *Perder*.
[5425] En ms10 s.v. *Perder*.

18427. **Non sinto que o meu fillo perda, senón que desquitarse queira.** [5426] (ms10,089r: *D.E.*)

18428. **O non perder xa é ganar.** [5427] (ms10,089r: *D.E.*)

18429. **O perder e o ganar, en tempo e lugar.** [5428] (ms10,089r: *D.E.*)

18430. **O perder moitas veces é ganar.** [5429] (ms10,089r: *D.E.*)

18431. **O que máis pon, máis perde.** [5430] (mc: M.L. / ms16: Lugo)

(es) *Quien más pone, pierde más.* (R. Marín) / *Quien más puso, más perdió.* (R. Marín). / *Quien más pone, más pierde.* (Bergua) / *Quién más hace menos merece.* (Sbarbi, pág. 475) (ct) *Qui més pòsa, més pèrt.* (Alberola)

Se usa para advertir a los que en los negocios de este mundo obran con sinceridad y franqueza. (Bergua)

18432. **O que máis ten, máis perde.** (ms16: Lugo)

(es) *Quien más tiene, más pierde.* (R. Marín)

18433. **O que perde e di que non-o sinte, minte.** [5431] (ms10,089r: *D.E.*)

18434. **O vello por non poder e o mozo por non saber, moitas cousas deixan perder.** [5432] (ms10,089r: *D.E.*)

18435. **Onde non se perde nada, sempre algo se gana.** [5433] (ms16 e ms10,090r, ms10,025v: *D.E.*)

(es) *En lo que no se pierde nada, siempre algo se gana.* (Correas)

18436. **Perder con us é millor que ganar con algús.** [5434] (ms10,089r: *D.E.*)

18437. **Polos ruís pérdense os bos.** (ms10,090r: *D.E.*)

18438. **Por us perden os outros.** (ms10,089r: *D.E.*)

18439. **Porfiar e gastar a vida, dúas perdas a un tempo.** (ms8,69r: Rosita???)

18440. **Quen máis pon máis perde.** (ms18,58r: *Vida Gallega* / ms10,089r: *D.E.*)

18441. **Quen perdeu e non alcontrou, co demo andou.** [5435] (ms10,089r: *D.E.*)

18442. **Si te vires perdido, bótate a nadar.** [5436] (ms10,090r: *D.E.*)

18443. **Val máis atopalo que perdelo.** [5437] (ms10,089r: *D.E.*)

18444. **Vale máis perder que máis perder.** (ms16: Lugo)

(es) *Más vale perder que más perder.* (H. Núñez)

PÉRDIDAS MORALES

18445. **O ben é conecido cando é perdido.** (ms16: *D.E.*)

18446. **O ben moi querido logo é perdido.** (ms16: *D.E.*)

(es) *Bien muy querido pronto es perdido.* (R. Marín)

18447. **O ben non é ben conecido hastra que é perdido.** (ms16: *D.E.*)

(es) *Entonces es conocido cuando es perdido.* (Z.)

PERDÓN

18448. **Consello de sabios é sofrir inxurias e perdoar agravios.** [5438] (ms10,090r: *D.E.*)

18449. **Consello é de sabios perdoar inxurias e esquecer agravios.** [5439] (ms10,090r: *D.E.*)

18450. **Guíate dos sabios: perdoa as inxurias e esquece os agravios.** [5440] (ms10,090r: *D.E.*)

18451. **Máisima de sabios é perdoar agravios.** [5441] (ms10,090r: *D.E.*)

18452. **O perdón sobra onde a culpa falta.** [5442] (ms15,15 / ms10,090r: *D.E.*)

MALOS EFECTOS DEL PERDÓN

18453. **Matar, que Dios perdoa.** (ms16: *D.E.*)

(es) *Mata, que el rey perdona.* (R. Marín)

PEREJIL

18454. **Quen queira ter prixel todo o ano, seménteo no mes de maio.** (ms10,099r: *D.E.*)

[5426] En ms10 s.v. *Perder*.
[5427] En ms10 s.v. *Perder*.
[5428] En ms10 s.v. *Perder*.
[5429] En ms10 s.v. *Perder*.
[5430] ms: *Quen*.
[5431] O orixinal di: *O que perde e di que nono sinte, minte.* En ms10 s.v. *Perder*.
[5432] En ms10 s.v. *Perder*.
[5433] En ms10,090r s.v. *Perder* e en ms10,025v s.v. *Ganar*.
[5434] En ms10 s.v. *Perder*.
[5435] V. *Quen perdeu e non achou, co demo andou* en *Diablo*. En ms10 s.v. *Perder*.
[5436] En ms10 s.v. *Perder*.
[5437] En ms10 s.v. *Perder*.
[5438] En ms10 s.v. *Perdonar*.
[5439] En ms10 s.v. *Perdonar*.
[5440] En ms10 s.v. *Perdonar*.
[5441] En ms10 s.v. *Perdonar*.
[5442] En ms10 s.v. *Perdonar*.

18455. **Se ques ter prixel todo o ano, sementaralo no maio.** [5443] (mc e ms16: C.A. / ms: E.C.)

(es) *Siembre el perejil en mayo, y tendrás perejil para todo el año.* (R. Marín)

18456. **Sementa o prixel en maio e terás prixel todo o ano.** (ms10,099r: *D.E.*)

18457. **Si queres ter perexil, sémbrao no mes de abril e, si queres todo o ano, sémbrao no mes de maio.** [5444] (mc e ms16: Piugos, Lugo / ms4: F.V.S.)

Var.: *Si ques ter prixel todo o ano, sementaralo no mayo.* (ms16)

(es) *Tu perejil siémbralo en abril.* (R. Marín)

PEREZA. V. tamén *Pereza y ociosidad*.

18458. **A nugalla non come pan nin durme na palla nin viste camisa lavada.** [5445] (mc e ms16: R. Marín / ms21,27r: Bermés)

(es) *Pereza nunca alzó la cabeza, y si alguna vez la alzó, a bajarla volvió.* (R. Marín) / *Viaja la pereza con tal lentitud, que la alcanza la pobreza con gran prontitud.* (Id.) / *ms: Sbarbi.*

18459. **A pereza arde nun braseiro.** (ms8,67v: Trives)

18460. **A pereza é a chave da probeza.** [5446] (ms8,67v e ms16: Trives)

Var.: *A pereza son as chaves da pobreza.* (ms8) / (ms16: Trives)

18461. **A preguiza non veste camisa.** [5447] (mc: Santiago, Silvestre Castiñeira / ms16: Santiago / ms-SA: Argimiro Pampín Basteiro: Arzúa, C)

18462. **A preguiza nunca fixo cousa boa.** (ms10,098r: *D.E.*)

18463. **A priguiza é filla de mal pai.** (ms10,049v: Silvarrey)

18464. **A priguiza non é filla de bon pai.** [5448] (ms: Lalín)

18465. **A priguiza nunca bon lume tiza.** (ms16: Sober)

18466. **A semana do folgazán: lus e martes, festas constantes; miércoles e jueves, festas solemnes; viernes e sábado, as mellores festas do ano; o domingo non se pode traballar, que o prohíbe a Santa Madre Iglesia.** (ms16: Carballino)

18467. **A vaca de Xan da Xouba, por non dar ó rabo, deixa picar as moscas.** (ms6,01v)

18468. **Ahora que veu a noite, María dáme a roca.** (ms-LU: seminarista anónimo: Santa Euxea de Asma, Chantada, LU)

18469. **Ancho de frente, largo de dente, bon de deitar e malo de levantar.** (ms9,15r: Silvarrey)

Para describir a un perezoso y comilón.

18470. **Ao raposo durmente non lle amanece a galiña no dente.** [5449] (mc e ms16: C.A.)

Var.: *A raposo durmente non lle rincha o año no dente.* (mc e ms16: C.A.) / *A galiña durmente cántalle ó raposo no ventre.* / *Ao raposo durmente non lle rincha o año no dente.* (mc e ms4: C.A.-*A Nosa Terra*) [5450]

(pt) *A raposa dormente, não lhe amanhece galinha no ventre.* (Chaves) / *A raposa dormente, nada lhe cai na barriga.* (Id.) / *Zorro deitado não apanha bocado.* (Id.

En cambio, *a galiña durmente, cántalle ô raposo no ventre*.

18471. **Can dormido non pilla as moscas.** [5451] (mc e ms4: C.A. *A Nosa Terra* / ms16: C.A.)

18472. **Can durmidor non pilla as moscas.** (ms18,23r)

18473. **Cando na cama non me quedo, non por eso é día máis cedo.** (ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar de Galicia)

18474. **Canto máis se durme, máis sono se ten.** (ms: A.C. *A Nosa Terra*)

18475. **Canto máis se folga, máis preguiza.** (mc: C.A. *A Nosa Terra* / ms16: C.A.)

18476. **Comenza Marica ás once a cociñar, o home ás doce non terá que xantar.** (ms15,18)

18477. **Contra pereza, paus na cabeza.** [5452] (mc / ms4: F.V.S. / ms16: Lugo)

Var.: Contra pereza, subelas. (mc / ms4: F.V.S. / ms16: Lugo)

(es) *Contra pereza, tranca gruesa.* (R. Marín) / *Contra pereza, un buen garrote.* (Sbarbi)

[5443] ms: *tod'o ano, mayo*; ms16: *en maio*.

[5444] Nunha segunda clasificación temática, Vázquez Saco incluiu este refrán en *Agrícolas* (*Meses. Mayo*). / ms e ms4: *no mes d'abril, si o queres, sembro*.

[5445] ms3, ms4 e ms21,27r: *nin come pan, dorme*.

[5446] Nunha segunda clasificación temática, Vázquez Saco incluiu este refrán en *Pobreza* (*Causas de la pobreza*).

[5447] ms-SA: *perjisa*.

[5448] Atopados xunto cos de *Medicina e higiene*.

[5449] mc: *Ao*. Hai dúas fichas co mesmo refrán e nunha delas tamén aparece *Ao* no ms. / ms16: *A raposo, amanece galiña*.

[5450] mc: *rinche*.

[5451] ms4: *Can durmidor*; ms16: *non pilla moscas*.

[5452] Nunha segunda clasificación temática, Vázquez Saco incluiu este refrán en *Diligencia*. / ms: *paos*

18478. **Corre o fume ó seu lugar i-o preguizoso déixase estar.** [5453] (mc e ms16: Calvor, Sarria / ms4: F.V.S.)

18479. **Corre u fume pró seu lugar i-o perguizoso déixase estar.** (ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar da provincia de Lugo)

18480. **Está no medio do río e morre de sede o mesquiño.** (ms10,015r: *D.E.*)

18481. **Hai quen non come por non cagar.** [5454] (mc e ms16: Buciños)

18482. **Home preguiceiro, nin boa meda nin bon palleiro.** [5455] (mc e ms16: Buciños)

18483. **Home que ó levantarse di "opa" e ó sentarse "ai" non sirve prá filla de meu pai.** [5456] (mc, ms e ms16: M.V. / ms21,27r: Bermés)

(es) *Ay al sentar, ay al levantar, no tiene mi padre hija para casar.* (Correas)

18484. **Home que ó levantarse di "¡opa!" e ó sentarse di "¡ai! non sirve pá filla de meu pai.** (ms-SA: Amador Darriba Míguez (13-11-1951))

18485. **Hoxe festa, mañán festa; valla o demo a mala vida esta.** [5457] (ms10,030v: *D.E.*)

18486. **Langreando coa nugalla, vai co piollo bá borralla.** (mc e ms16: Buciños)

18487. **Levantouse a priguiza e puxo lume á casa.** (ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar do norte da provincia de Lugo)

18488. **Levantouse o preguizoso e meteu lume á cociña.** (mc e ms16: L.G.)

Var.: *Levantouse o preguizoso e meteu lume ó palleiro.* (mc e ms16: A.S.A.) / *Levantouse preguiziña e puxo lume á casiña.* (ms4: L.G. / ms15,01: Eugenio Carré Aldao.*Literatura Gallega* 2ª ed.,1911) / *ms16: G.P.*) [5458]

(pt) *Levantou-se o preguiçoso a varrer a casa e pôs-lhe o fogo.* (Chaves) (es) *Levantóse el perezoso tarde y con mal, y pegó fuego al pajar.* (R. Marín)

18489. **Lunes e martes, lava a curiosa; miércoles e jueves, a envidiosa; sábado, a preguizosa.** [5459] (mc e ms16: M.V.)

18490. **Mañá é outro día.** (mc: Buciños / ms16: Sarria)

(es) *Mañana será otro día.* (R. Marín)

Pretexto para no hacer una cosa, dejándola para otro día en que tampoco se realizará.

18491. **Meu pai ten unha viña: non a cava nin a renda e tampouco a vendima.** (ms15,45r: Chantada)

18492. **Moitas veces se perde por preguiza o que se gana por xusticia.** (ms10,098r: *D.E.*)

18493. **Na cama mulida non se gana a vida.** (ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar de Galicia)

18494. **No vrao dos preguizosos inda se sementa o trigo.** (ms9,07r: Silvarrey)

Se refiere al veranillo de San Martín, en el que siembra quien no sembró en octubre.

18495. **Non me faltan ganas de traballar, pero eu resístoas mui ben.** [5460] (ms15,16)

18496. **Nunca sobrexugo crebou.** (ms16: Vivero)

Es un zángano.

18497. **O carro do preguiceiro canta baldeiro.** (ms5,033)

El carro del holgazán chilla aínda vacío.

18498. **O cocho que non madruga, non come a merda fresca.** (ms-LU: seminarista anónimo: Guntín, LU)

18499. **O criado mal mandado pon a mesa e mando a algún recado.** (ms-SA: Antonio Torreira Torreira: San Fins de Freixeiro, Santa Comba, C)

18500. **O criado mal mandado ponlle a mesa e mandalo ao recado.** (ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar de Galicia)

18501. **O criado mal mandado, pon a mesa e mando ó recado.** (ms18,66r)

18502. **O criado mal mandado, poñe-la mesa e mandalo a algún recado.** [5461] (mc e ms16: M.V. / ms21,25v: Bermés)

(es) *Al mozo perezoso, ponedle la mesa y enviadlo al mandado.* (Correas)

18503. **O criado mal mandado, poñer a mesa e mandalo a un recado.** (ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar do norte da provincia de Lugo)

18504. **O criado mal mandado, poñer a mesa e mandalo ó recado.** [5462] (ms-LU: Trini Figueiras: Toiriz, Pantón, LU. Convento Las Córneas, San Salvador de Asma, Chantada / ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar da provincia de Lugo)

18505. **O cueiro do probe estira e encolle.** (ms16: Santiago)

[5453] ms: *y-o, priguizoso*.
[5454] ms: *por non c....*
[5455] ms: *priguiceiro*.
[5456] V. *O que ó levantarse di* upa *i-ó sentarse* ai, *non sirve pra xenro de meu pai* en *Medicina. Higiene.* / mc e ms16: *i-o sentarse*; ms16: *do meu pai*; ms21,27r: *qu'o levantarse, y'o*.
[5457] Sen clasificar no orixinal.
[5458] ms16: *a preguiziña*.
[5459] ms3: *xueves*; ms4: *priguizosa*.
[5460] O orixinal di: *Non me faltan ganas de traballar pero eu resistoas muy ben.*
[5461] O orixinal di: *O criado mal mandado, poñel-a mesa, e mandalo a algùn recado.* / ms: *mandal'on recado*.
[5462] ms-LU (Lugo): *poñela mesa*.

18506. **O folgazán fai como a priguiza, que morreu no medio do río por non baixarse a beber.** [5463] (mc e ms16: Fonsagrada-F.V.S.)

(pt) *A preguiça morreu à sede andando a nadar.* (Chaves)

18507. **O home priguiceiro non ten can nin diñeiro.** (ms-SA: José Álvarez Souto: Anxeriz, Tordoia, C)

18508. **O home que ó erguerse himpa e ó sentarse dice "ai" non-é prá filla da miña nai.** (ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar da provincia de Lugo)

18509. **O luns é das ánimas; o martes, dos martirizados; o mércores, de san Antonio; o xueves, día de mercado; viernes, de Pasión; sábado, da Virxe; domingo de gardar.** (ms16)

Se pone en labios de la mujer de un labrador para justificar su pereza en el trabajo.

18510. **Ó mal traballador todo se lle volve mocos e sudor.** (ms9,13r: Robra)

18511. **O pegureiro mal mandado, poñe-la mesa e mandalo ó recado.** [5464] (ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar da provincia de Lugo)

18512. **O preguizoso sempre está coxo.** [5465] (mc e ms16: Buciños-F.V.S. / ms-LU: seminarista anónimo: Buciños, Carballedo, LU)

Var.: *O perezoso sempre está coxo.*

18513. **O que non se fai día de santa Lucía, farase outro día.** [5466] (ms16: Sarria)

18514. **O que prá terra non é lambón, pace a ovella ó pé do marco do torrón.** (ms15,42: Silvarrei)

18515. **O sábado Marica colle a roca.** (ms-LU: seminarista anónimo: Bretoña, A Pastoriza, LU)

18516. **O traballo embrutece i-a vagancia ilustra.** (ms8,45v e ms16: Otero de Rey)

Matraca a los perezosos.

18517. **Para comer á mesa, barba texa.** (ms-SA: Francisco Canosa Quintáns)

18518. **Pegoreiro perezoso, por un paso, vinteoito.** (mc / ms4: F.V.S. / ms16: Lugo)

(pt) *O preguiçoso para não dar um passo, dá oito.* (Chaves) (es) *El mozo perezoso, por no dar un paso, da ocho.* (Sbarbi)

18519. **Pó preguiceiro non sirve ningún apeiro.** (ms-SA: Julio Barreiro Fernández: San Miguel de Vilar, Touro, C)

18520. **Pra cavar, perna coxa, e pra derregar, tente, roxa.** [5467] (mc e ms16: Lugo-F.V.S.)

18521. **Pra o lacaceiro non hai bon apeiro.** [5468] (mc: Buciños)

Var.: *Pró preguiceiro non sirve ningún apeiro.* (ms16: Santiago)

18522. **Pra traballar, requenquenear; e pra comer á mesa, barba tesa.** [5469] (mc e ms16: Páramo-F.V.S.)

Var.: *Para a mesa, barba tesa, e para o labor, andar ó redor.* (ms16: Muros-Artaza)

(es) *Hacia el trabajo, cojos y mancos; hacia la villa, como aguilillas.* (R. Marín) (ct) *A la taula i al llit, al primer crit, y al treballar, deixa'l cridar.* (R. Marín)

18523. **Prá viña, pasada de galiña; prá casa, pasada da braza.** [5470] (mc / ms16: Sober)

Cuando se va al trabajo, paso corto; cuando se va al descanso, paso largo.

18524. **Pró mal traballador todo se volve mocos e sudor.** (mc e ms16: Pidre)

18525. **Pró preguiceiro sempre hai mal apeiro.** (ms16: Arzúa)

18526. **Quen dorme, dórmelle a facenda.** (mc e ms16: A.S.A.)

(pt) *Quem dorme, dorme-lhe a fazenda.* (Chaves)

18527. **Sábado á noite, María colle a roca.** (ms-SA: Antonio Mendoza Cajade: San Cristovo de Reis, Toques, C)

18528. **Sábado á noite, María pilla a roca.** (ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar do norte da provincia de Lugo)

18529. **Sábado á noite, Marica colle a roca.** [5471] (mc: J.A.P. / ms16: J.P.A.)

(pt) *Ao sábado à noite, Maria dá cá a roca.* (Chaves) (es) *Sábado en la noche, María, dame la rueca.* (Correas)

18530. **Sábado á noite, Marica colleu a roca.** (ms-LU: Luís Alonso Alonso)

18531. **Sábado á noite, Mica colle o roco.** (ms-SA: Manuel Camino Sánchez)

[5463] mc: *fai como a pereza*.

[5464] O orixinal di: *O pegureiro mal mandado poñela mesa e mandalo o recado.*

[5465] ms-LU, ms e ms4: *priguizoso*.

[5466] V. *O que non é día de santa Lucía...* en *Días-días y festividades*.

[5467] ms16: *perna coxa; pra derregar*.

[5468] ms: *bon*.

[5469] V. *Barba pon a mesa e non perna tesa* en *Pereza*.

[5470] ms16: *pasada de a braza*.

[5471] V. *Sábado á noite, Marica pilla a roca* en *Pereza y ociosidad*, e *Mariquiña o sábado á noite pousa a roca e plancha a roupa* en *Mujer*.

18532. **Se o río fora aceite e os outeiros da ciudá foran pas, ¡que boa vida para os lacazás!** [5472] (mc e ms16: Velle)

18533. **Se queres non facer nada, convoca a xunta.** (ms6,05v: Frai Prudencio, *Paliques*)

18534. **Ti tes catro enfermedades: ancho de frente, largo de dente, bon de deitar e malo de levantar.** [5473] (ms8,34r e ms16: O. de Rey)

Matraca a los perezosos.

18535. **Tódolos nugallaos contan o traballo.** [5474] (ms: Lalín)

18536. **Tres: un mira i-autro ten, i-autro mira se vai ben.** (ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar da provincia de Lugo)

18537. **Un polo outro i-a casa por barrer.** (ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar da provincia de Lugo)

18538. **Unhos polos outros e a casa por barrer.** (ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar de Galicia)

18539. **Unhos polos outros, a casa por barrere.** (ms-LU: seminarista anónimo: Melide, C)

18540. **Unhos polos outros, a casa sin barrer.** (mc)

Var.: *É noite i-a casa por barrer.* [5475] (mc e ms16: Palas de Rey-F.V.S.) / *Uns polos outros i-a cociña sin barrer.* (ms16: Sarria / ms4: F.V.S.) [5476] / *Uns polos outros i-a casa sin barrer.* (ms16: Sarria)

(es) *Unos por otros, y la casa por barrer.* (R. Marín) / *Unos por los otros y la casa sin barrer.* (R. Marín) (ct) *Uns per atres, la casa per agramar.* (Alberola)

18541. **Unhos polos outros, a cociña por barrer.** (ms-LU: Álvaro Rábade: Saavedra, Begonte, LU)

18542. **Val máis que te chamen de nova priguizosa que non de vella achacosa.** (ms10,050r: Tirimol)

18543. **Vale máis unha hora de gana que dúas de galvana.** [5477] (ms21,11v: Bermés)

18544. **Vámonos, vámonos, e nunca nos imos; este éche o trato dos perguiceiriños.** (mc e ms16: Pidre-F.V.S.)

18545. **Xan, por non muda-los pés, deixa queima-las zocas.** [5478] (ms15,17)

PEREZA Y OCIOSIDAD. V. tamén *Entretenimiento, Ocio, Ociosidad, Pereza, Vicios, Lacras y vicios sociales*.

18546. **A folgueta e a bebedela botan as casas por terra.** (mc: M.V.)

(es) *La casa envinada, media empeñada.* [5479] (Sbarbi) / *Quien huelga no medra.* (Sbarbi) (ct) *Molt mal sa casa govèrna, qui va molt a la tavèrna.* (Alberola)

18547. **A perguiza non é filla de bon pai.** (ms)

18548. **Cu sentado nunca fai bon mandado.** (mc / ms4: F.V.S.)

Var.: *Cu sentado non fai bon mandado.* (ms16: Lugo)

(es) *Trasero* sentao*, no hace mandao.* (M. Kleiser)

18549. **Debaixo da manta calquera canta.** (mc: Corme)

18550. **Lunes corta, martes atroza, miércoles carga, jueves ata, viernes sale, sábado chega Miguelín cun carro de leña.** (ms-LU: seminarista anónimo: Pacios, Neira de Xusá, Baralla, LU)

A semana.

18551. **Lunes sal, martes anda, miércoles chega, jueves talla, viernes volve e sábado chega; ehí vén Xan cun feixe de leña.** (mc: Buciños)

18552. **Moito madruga Xan de Guedella, moito madruga e tarde aparella.** (mc: M.L.)

18553. **Non comerá groso pero descansa o óso.** (ms8,55r: Silvarrey)

Cuando uno se queda en cama, porque tiene poco que hacer y comer.

18554. **Non comerei groso pero descánsame o óso.** (mc / ms4: F.V.S.)

18555. **Non-o pasará groso pero descánsalle o óso.** (mc: Pedraza)

Var.: *Non-o pasará moi groso pero fólgalle o óso.*

18556. **¿Non te tostas nin te mollas? Si n'o tes ou non-o roubas, vas parar a Valdencollas.** [5480] (mc: M.L.)

[5472] mc: *pros lacazás*.
[5473] ms16: *de frente i largo de dente*.
[5474] O orixinal di: *Todol'os nugallaos contan o traballo.* / Atopados xunto cos de *Medicina e higiene*.
[5475] ms4: *sin barrer*.
[5476] ms4: *Unhos*.
[5477] O orixinal di: *Vale mais un'ha hora de gana que duas (2) de galvana*.
[5478] O orixinal di: *Xan por non mudal'os pés deixa queimal'as zocas*.
[5479] ms: *medio empeñada*.
[5480] ms4: *vas parar á fio a Valdencollas*.

Var.: *¿Non te vistas nin te mollas? Se non o tes ou non o roubas, vas ó fío a Valdecollas.* (C.A. *A Nosa Terra*)

18557. **O perguiseiro non ten amor ó diñeiro.** (mc: Santiago)

18558. **O priguiceiro nin comerá ben nin terá diñeiro.** (mc: Santiago)

18559. **O que chega tarde, mal se aloxa.** [5481] (mc: Tuiriz, Monforte / ms-SA: seminarista anónimo: algún lugar de Galicia)

(pt) *Quem chega tarde acha o lugar tomado.* (Chaves)

18560. **O que moito dorme, galiña gorda non come.** [5482] (mc: Santiago / José Lorenzo Viña)

18561. **O que ó nacer o sol non ten a súa casa aberta, pódeselle chamar colmea muerta.** [5483] (mc: Buciños-F.V.S. / ms-LU: seminarista anónimo: Buciños, Carballedo, LU)

18562. **O que se levanta con sol, non goza do día.** (mc: Santiago)

18563. **O raposo que dorme, nunca galiña gorda come.** [5484] (mc: Santiago)

Var.: *Raposo que moito dorme, galiña gorda non come.* (Id.)

18564. **Pedra parada musgo cría.** [5485] (mc)

Var.: *A pedra, andando, non cría musgo.*

(pt) *Pedra queda, musgo cria.* (Chaves) / *Pedra que muito rola, não cria musgo.* (Id.)

18565. **Quen non ten que facer, seus nabos sacha antes de nacer.** [5486] (mc: Nós)

Var.: *Quen non ten que facer, sacha o nabo antes de nacer.* (Nós) / *Quen non ten que facer, seus nabos sacha.* (R. Caruncho)

(pt) *Quem não tem que fazer, abre o cú e colhe moscas.* (Chaves) / *Quem não tem que fazer, veste-se e déspé-sé.* (Id.) (es) *El que no tiene qué haga, sus nabos salla.* (Correas) (que advierte que *sallar* = escardar, cavar: lo cual no es necesario en el nabal).

18566. **Raposo que moito dorme, galiña gorda nunca come.** (ms-SA: Eliseo López Varela)

18567. **Raposo que moito dorme, nunca galiña gorda come.** (ms-SA: Cándido Señarís Fernández: Buxán, Val do Dubra, C / José Manuel Area Alonso)

18568. **Sábado á noite, Marica pilla a roca.** [5487] (mc: La Coruña)

18569. **Sale de ahí, Pedro Tosco, non me engañes a criada, que nin ma vistes nin ma calzas nin lle pagas a soldada.** (mc: Santiago)

Pedro Tosco es, en varias localidades de Galicia, el sueño.

18570. **Sin botar man á rabela nin levantar un torrón, o lugar de Mirandela non mantén a Xan Miranda.** [5488] (mc: Otero de Rey)

18571. **Treta non henche barriga.** (mc: Buciños)

18572. **Vaite d'aí, Pedro cosco, no me ténte-la criada: no ma calzas nin ma vistes, nin lle pága-la xornada.** [5489] (ms-SA: Argimiro Pampín Basteiro: Arzúa, C)

18573. **Vamos indo, o que veña despois que traiga o carro i-os bois.** (mc: Buciños)

18574. **Xan da Guedella moito madruga e tarde aparella.** (ms-LU: seminarista anónimo: Lugo, Lugo, LU / ms18,66v: Pol)

18575. **Xan de Guedella cedo madruga e tarde aparella.** (mc)

PERFECCIONAMIENTO

18576. **Non hai bo que non poda ser millor nin malo que non poda ser pior.** (ms16: *D.E.*)

(es) *No hay bueno que no pueda ser mejor; ni malo que no pueda ser peor.* (R. Marín)

18577. **O bo i-o malo non teñen fondo.** (ms16: Biville, Sarria)

18578. **O bo sempre pode ser millor.** (ms16: Lugo)

18579. **Se marmulan de ti, corríxete; e si te calumnian, rite.** (ms15,42: Valle del Mao)

PERMANENCIA

18580. **Ben está o pé na perna e a perna no calzón.** (ms16 e ms10,015r: *D.E.*)

(es) *Bien está el pie en la pierna.* (R. Marín)

18581. **Múdanse os homes e non os montes.** (ms16)

(es) *Múdanse los hombres; no los montes.* (R. Marín)

[5481] V. *O que chega tarde, nin oie misa nin come carne* en *Diligencia*.

[5482] O que moito dorma, galiña gorda non come.

[5483] ms-LU: ms e ms4: *colmena*.

[5484] V. *Raposo que moito dorme, galiña gorda non come* en *Agrícolas* (*Animales*).

[5485] V. *Pedra movediza non cría mofo* en *Trabajo*.

[5486] ms: *sach'o nabo*.

[5487] V. *Sábado á noite, Marica colle a roca* en *Pereza*.

[5488] ms15,22: *Xan mirando*.

[5489] O orixinal di: *Baite daí Pedro cosco no me tente la criada no ma calzas nin ma vistes nin lle paga la xornada*.

18582. **Quen ben está ben estea.** [5490] (mc: A.S.A. / ms16: *D.E.*)

(pt) *Quem bem está, não se levante.* (Chaves) (es) *Quien bien está, no se mude.* (R. Marín) / *Quien bien está, non se mueva.* (Id.)

18583. **Quen ben está non se mude.** [5491] (ms16 e ms10,015r, ms10,044v: *D.E.*)

(es) *Quien bien está no se mude.* (Z.)

PERMUTAS

18584. **Daca o galo, toma o galo: quedan as prumas tiradas no chao.** [5492] (ms16 e ms10,025r: *D.E.*)

(es) *Daca el gallo, toma el gallo, quédanse la plumas en la mano.* (H. Núñez)

18585. **Dáme do teu boliño i-eu dareiche da miña broíña.** (ms16: *R. Fisterrán*)

18586. **Do troco sempre leva o choco.** (ms: Santiago)

18587. **No troco algún leva o broco.** (ms-SA: Francisco Canosa Quintáns)

18588. **No troco un sempre leva o choco.** (ms16: Santiago)

18589. **Non cambies o odre, que che pode salir podre.** (mc e ms16: Santiago)

18590. **O que cambia odre por odre, algún lle sae podre.** (ms-SA: Argimiro Pampín Basteiro: Arzúa, C)

18591. **Odre por odre, un ha de saír podre.** (ms18,74r: A.S.A.)

18592. **Odre por odre, un ha de ser podre.** [5493] (mc: G.S. y A.)

Var.: *Odre por odre, algún ha de ser podre.* (ms16: Sober)

(pt) *Odre por odre, algum sai podre.* (Chaves)

18593. **Santa Rita, santa Roca, o que se dá non se troca.** (mc e ms16: Santiago)

Var.: *Santa Roca, o que se dá non se troca.* (ms5,135: Santiago)

De muchachos.

PEROGRULLADAS

18594. **A i-auga molla por donde pasa.** (ms16: *D.E.*)

(es) *El agua de Loja, por donde pasa moja.* (R. Marín)

18595. **A mitá e outro tanto é a conta cabal.** [5494] (ms16 e ms10,040v: *D.E.*)

(es) *La mitad y otro tanto es cuenta cabal.* (R. Marín)

18596. **Anque o can ten catro patas, por un soilo camiño anda.** (ms16: *D.E.*)

(es) *Aunque el perro tiene cuatro patas, no puede andar a la vez por cuatro caminos.* (R. Marín)

18597. **Cando chove, todos nos mollamos.** (ms16: *D.E.*)

(es) *Cuando llueve todos nos mojamos.* (R. Marín)

18598. **Cando eu falo, a boca abro.** (ms16: *D.E.*)

(es) *Cuando yo hablo, la boca abro: y para estar quedo, la boca cierro.* (R. Marín)

18599. **Con pan ou sin pan, o que non morra vivirá por san Xoán.** [5495] (ms10,078r: *D.E.*)

18600. **Día e noite é sempre.** (ms8,63r: O. de Rey)

18601. **Éche ben certo que o que non dorme está desperto.** (ms16: Santiago)

18602. **Na paz e na guerra, o que matan, morto queda.** (ms16: *D.E.*)

(es) *En la paz y en la guerra, el que matan muerto queda.* (R. Marín)

18603. **Non hai cousas como as millores.** [5496] (ms16: Monforte / ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar da provincia de Lugo)

18604. **O chan está mollado cando as nubes soltan as aguas.** (ms-SA: Manuel Martín Gómez: Muxía, C)

18605. **O que non ten boca non di "asopla".** (mc e ms16: Santiago)

18606. **O que ten boca non di a outro sopla.** [5497] (ms: Santiago)

Var.: *O que ten boca non sopla.* (ms4: A.S.A.)

18607. **Onde comen dous, ben comen tres, se é que botan no pote ou na cazola que.** (ms16: *D.E.*)

18608. **Onde comen tres comen catro, se poñen máis no prato.** (ms16: *D.E.*)

(es) *Donde comen cuatro, ocho comerán, si añaden carne, vino y pan.* (R. Marín)

18609. **Onde está o rei non-o atopan.** [5498] (ms10,015r: *D.E.*)

18610. **Onde non está o rei, non-o atopan.** (ms16: *D.E.*)

[5490] V. *Na casa allea, o que ben está ben estea* en *Casa*.

[5491] En ms10,044v s.v. *Mudanza*.

[5492] En ms10 s.v. *Gallo*.

[5493] ms4: *saír podre....*

[5494] ms16: *i-outro tanto*. En ms10 s.v. *Mitad*.

[5495] En ms10 s.v. *Pan* coa indicación *Perogrulladas*.

[5496] ms-LU: *com'as millores.*

[5497] Dentro de *Miscelánea* no manuscrito orixinal.

[5498] Este refrán aparecía en ms16 da seguinte forma: *Onde non está o rei non-o atopan*, que é tamén como o recolle Eladio Rodríguez no seu diccionario. Aínda que a forma con *Onde está o rei* podería ser un erro de transcrición, recollémola porque ten igualmente sentido, aínda que distinto.

(es) *Donde no está el rey no le hallan.* (R. Marín)

18611. **Que se sache ben que se sache mal, sachado ha de quedar.** (ms16: Cabo de Cruz)

18612. **Quen ten unha boa hora, non-as ten malas todas.** [5499] (ms16 e ms10,030r: *D.E.*)

(es) *Quien pasa bien el primer día del año, no pasa mal todo el año.* (R. Marín)

18613. **Quen vai en carro, non vai a pé nin a cabalo.** [5500] (mc: M.V. / ms15,24r: Ourantes, Orense / ms21,21v: Bermés / ms-SA: Manuel Villaverde Marcos: Proupín, San Tomé de Ames, C / ms-SA: Jesús González Castro: Santa Minia de Brión, C)

Var.: *O que vai no carro, non vai a pé nin vai a cabalo.* (ms16: *D.E.*)

(pt) *Quem caminha em carro, nem vai a pé, nem a cavalo.* (Chaves) (es) *El que va en carro, no va a pie ni a caballo.* (Correas)

18614. **Vai diante sempre que fuxas.** (ms10,005v: *D.E.*)

PERROS. V. tamén *Agrícolas* (*Animales*).

18615. **A cadela trigosa pare os fillos cegos.** (mc e ms16: A.N. / ms4: N.V. 2ª serie)

(pt) *Cadelas apressadas parem cães tortos.* (Chaves) / *Cachorra apressada pare filhos cegos.* (Id.)

18616. **A donde non-o chaman vai o can.** (ms4: F.V.S.)

18617. **A frida do can cos pelos se cura.** (ms6,05v: Frai Prudencio: *Paliques*)

18618. **A lamber sostens'o can.** (ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar da provincia de Lugo)

18619. **Ao can fraco todo é carrachas.** (mc: C.A. / ms16: A.N.)

Véase *A can fraco todo son pulgas*.

18620. **Bon está o can que non quer pan.** (mc e ms16: M.L.)

18621. **Cada can ladra no seu palleiro.** (ms-LU: seminarista anónimo: Telleira, Canduas, Cabana de Bergantiños, C)

18622. **Cada can lambe o seu.** (mc e ms16: M.L.)

(es) *Cada perro con su hueso.* (R. Marín)

18623. **Cada can lame o seu cu i-a cadela o de todos.** [5501] (ms11,01)

18624. **Cada can no seu palleiro.** (ms16: Baralla)

18625. **Can dormidor non pilla moscas.** (ms18,68v: *Diario de Avisos* de Ricardo Caruncho (1888))

18626. **Can merendeiro non garda o palleiro.** (mc: A.C. *A Nosa Terra* / ms16: C.A. / ms18,68v: R. Caruncho, *Diario de Avisos*)

18627. **Can morto non morde.** (ms16: Lugo)

(es) *Perro muerto no muerde.* (R. Marín)

18628. **Can morto non rabea.** (mc e ms16: C.A. *A Nosa Terra*)

(es) *Perro muerto, no muerde.* (R Marín)

18629. **Can pequeno, fol de veneno.** (mc e ms16: Santiago)

18630. **Can que dorme, deixalo dormir.** (mc e ms16: Buciños)

18631. **Can que ten a nai na aldea moito oubea.** (ms16: *D.E.*)

(es) *Can que madre tiene en villa, nunca buena ladrida.* (H. Núñez)

18632. **Can seco busca a pousada con día.** (ms8,47r: Carballino)

18633. **Can sen dentes non traba.** (ms16: Luís Carré.)

18634. **Canto máis grande é o can máis caldo come, se llo dan.** (mc e ms16: Santiago)

18635. **Canto máis grande é o can máis caroliños lle dan.** [5502] (ms-SA: Manuel Barreiro Somoza: Santa Mariña de Ribela, A Estrada, PO)

18636. **Canto máis grande é o can máis carolos lle dan.** (mc e ms16: Santiago)

18637. **Canto máis grande é o can máis mendrugos lle dan.** [5503] (mc e ms16: Santiago / A. Darriba Míguez / Luís Alonso Alonso)

18638. **Canto máis grande é o can máis paus lle dan.** (ms-LU: Luís Alonso Alonso)

18639. **Canto máis grande é o can máis trancazos lle dan.** (mc e ms16: Santiago)

18640. **Catr'anos de can novo, catr'anos de bon can, catr'anos de can vello, catr'anos de mal can.** (ms-SA: seminarista anónimo: Carballo, Carballo, C)

18641. **Cu de muller, rodilla d'home e fuciño de can, son as tres cousas que máis frías están.** (ms-LU: seminarista anónimo: Guillar, Outeiro de Rei, LU)

18642. **De boa casta é o can pra non roe-lo óso.** [5504] (ms-LU: seminarista anónimo: Guntín, LU)

18643. **De neno, rei; de mozo, capitán; de casado, burro; e de vello, can; i-o que come non-o merece; i-o que pide non llo**

[5499] En ms10 s.v. *Hora*.

[5500] ms4 e ms21,21v: *nin vai a pe*.

[5501] O orixinal di: *Cada can lame o seu cu y-a cadela o de todos.* / Indica *Sobre el perro*.

[5502] O orixinal di: *Canto maix grande e o can maix caroliñas lle dan.*

[5503] L. Alonso Alonso: *u can, mandrugos*; mc: *jrande, mandrujos*.

[5504] O orixinal di: *De boa casta é o can pra non roe-lo óso.*

dan. (ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar da provincia de Lugo)

18644. **De neno, rei; de joven, capitan; de casado, burro; e de vello, can.** (ms-LU: seminarista anónimo: Sindrán, Monforte de Lemos, LU)

18645. **De pequeno, rei; de mozo, capitán; e de vello, can.** (ms-SA: Gestoso, provincia de La Coruña)

18646. **De rapaz, rei; de mozo, capitán; e de vello, can.** (ms-SA: Emilio Segade Vidones)

18647. **Debe ter o labrador un centinela e un relós.** (mc e ms16: G.P.)

Un perro y un gallo.

18648. **Deixa andar o can coa roca i-o gato co fuso.** (mc e ms16: Santiago)

18649. **Dous cas contra un lobo cómeno todo.** [5505] (ms-LU: seminarista anónimo: Pape, San Xoán de Silvarrei, Outeiro de Rei, LU / ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar da provincia de Lugo)

18650. **En febreiro mete o can o rabo no palleiro.** (ms-SA: Manuel Collazo Porto: Portas, PO)

18651. **En xaneiro métese o can no palleiro.** (mc e ms16: Santiago)

Var.: *En febreiro xa busca o can o palleiro.* (ms4: J.T.) / *En febreiro xa busca o can a soma do palleiro.* (ms4: C.G.)

18652. **En xaneiro todos os cans están no palleiro.** (ms-SA: Perfecto Lens Fraga: San Vicente de Rial, Val do Dubra, C)

18653. **En xaneiro vai o can pró palleiro e levántase en febreiro.** (ms16: Santiago)

18654. **En xaneiro xa o can vai para o palleiro.** (ms-SA: Baldomero Louro Lado: San Mamede de Carnota, C)

18655. **En xaneiro xa vai o can pó palleiro.** (ms-SA: Manuel Barreiro Somoza: Santa Mariña de Ribela, A Estrada, PO)

18656. **En xaneiro, o can no palleiro.** (mc e ms16: Santiago)

18657. **Fuciño de can e cu de xente nunca está quente.** [5506] (mc e ms16: Páramo-F.V.S.)

18658. **Máis come o can, si llo dan.** (mc e ms16: Santiago)

18659. **Ningún can lambendo engorda.** (ms-LU: seminarista anónimo: Melide, C)

18660. **No bico do can non cáte-lo pan, nin no fuciño da cadela cáte-la manteiga.** [5507] (ms21,09r: Bermés)

18661. **No bico do can non cates o pan, nin en fuciño de cadela vaias cata-la manteiga.** [5508] (mc e ms16: A.I.)

(pt) *Não busques o pão no focinho do cão.* (Chaves) (es) *No busques pan en el molino del can.* (Correas) / *No busques pan en la cama del can.* (Id.)

18662. **No mes de xaneiro ladra o can no palleiro.** (ms-SA: Cándido Señarís Fernández: Buxán, Val do Dubra, C)

18663. **No xaneiro, ningún can para no palleiro.** (mc e ms16: Buciños)

18664. **Non búsque-lo pan no cocho do can.** [5509] (ms-LU: Paco de Seoane: Buciños, Carballedo, LU)

18665. **Non busques pan na cama do can.** (mc e ms16: Lugo / mc: M.L.2)

(pt) *Não busques o pão no focinho do cão.* (Chaves) (es) *No busques pan en la cama del can.* (Correas)

18666. **Non busques pan no niño do can estando o can vivo.** (ms8,58v: S. Simón de la Cuesta)

18667. **Non hai can que non coma o millo: se non é cru, é cocido.** (ms21,18r: Bermés)

18668. **Non hai can que non coma o millo.** (mc e ms16: Chantada)

Var.: *Non hai can que non coma o millo sinón é cando é cocido.* (F.V.S.)

18669. **Nunca un can comeu a outro.** (ms8,43r: Silvarrey)

18670. **O can de todas as bodas, por unha pérdeas todas.** (ms-LU: seminarista anónimo: Pacios, Neira de Xusá, Baralla, LU)

18671. **O can do palleiro non quer compañeiro.** (ms-SA: José Bello Arjomil: Valiña, Vimianzo, C)

18672. **O can grande sempre morde do pequeno.** [5510] (ms-SA: Marcelino Bretal Rego: Olveira, Ribeira, C / ms-SA: José Calviño Pueyo: A Ponte Maceira, Portor, Negreira, C)

18673. **O can liebreiro é madrughón.** [5511] (ms-SA: Manuel Martín Gómez: Muxía, C)

18674. **O can no óso i-a cadela na costa.** [5512] (mc e ms16: A.S.A. / ms21,05r: Bermés)

[5505] ms-LU (Lugo): *contr'on*.

[5506] ms: *c... de xente*.

[5507] O orixinal di: *No bico do can non catel'o pan nin no fuciño da cadela cátel'a manteiga.*

[5508] O orixinal di: *No bico do can non cates o pan, nin en fuciño de cadela, vaias catal'a manteiga.* / ms e ms3: *catel'o pan, vayas catal'a*; ms4: *d'a cadela*.

[5509] O orixinal di: *Non búsquel'o pan no cocho do can*.

[5510] ms-SA (José C.): *jrando, de pequeno*.

[5511] O orixinal di: *O can liebreiro e madrujón.*

[5512] ms: *y a cadela*.

18675. **O can no palleiro despois non fai bo caseiro.** (ms-SA: Manuel Varela Pérez: Santa María de Castrofeito, O Pino, C)

18676. **O can no palleiro non fai bo caseiro.** (mc e ms16: Santiago)

18677. **O can no palleiro non quer compañeiro.** (ms-SA: Francisco Canosa Quintáns)

18678. **O can que se deita con pulgas, con pulgas se levanta.** (ms16: Sober)

18679. **O can sempre será can.** (ms16: *D.E.*)

18680. **Ó can, canto máis grande, máis trancazos lle dan.** (ms-SA: seminarista anónimo: algún lugar da provincia da Coruña)

18681. **O mes de xaneiro, meo can ó palleiro.** (ms-SA: seminarista anónimo: algún lugar da provincia da Coruña)

18682. **O meu can colleu unha mosca e, se a pillou, comeuna.** (ms-LU: seminarista anónimo: Viveiro, LU)

18683. **O que can alleo ceba, polo cu lle beba.** [5513] (mc: Monforte / ms16: Lugo / ms21,11r: Bermés)

18684. **Ó que lle escapa o gato, que non lle escapara o can.** (ms-SA: Manuel Martín Gómez: Muxía, C)

18685. **O que se deita con cas, aparece coronado de pulgas.** (ms-SA: José Barreiro Somoza: Santa Mariña de Ribela, A Estrada, PO)

18686. **O sol madrugadeiro fai meter o can no palleiro.** (ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar da provincia de Lugo)

18687. **O sol madrugadeiro mete o can no palleiro.** [5514] (ms-LU: seminarista anónimo: Paradela, LU / ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar da provincia da Coruña)

18688. **O sol madrugadeiro mete o can ó palleiro.** (ms21,19v: Bermés)

18689. **O sol mui madrugadeiro mete o can no palleiro.** (ms-LU: seminarista anónimo: Serantes, Santiso (Terra de Melide), C)

18690. **Onde non hai can chega o zorro á porta.** (ms)

18691. **Os cas sin dono ouvean de balde e levan no lombo.** (ms5,137)

18692. **Ós tres anos, ti ti; ós seis, can can; i-ós nove, laián.** (ms-LU: seminarista anónimo: San Xoán do Corgo, LU)

18693. **Para o óso hai cincuenta cans.** [5515] (ms-SA: M. González Fernández)

18694. **Polo xaneiro, o can ó palleiro.** (ms-SA: Emilio Segade Vidones)

18695. **Polos rapaces e polos cas sempre hai bullós.** (mc e ms16: Buciños)

18696. **Por san Xoán ás tres voltas se deita o can.** (mc e ms16: Santiago)

18697. **Por xaneiro métese o can no palleiro.** (ms-SA: Argimiro Pampín Basteiro: Arzúa, C)

18698. **Por xaneiro non vai o can ó palleiro.** (ms-SA: seminarista anónimo: algún lugar da provincia da Coruña)

18699. **Pr'on óso, cen cas.** (ms10,049r: Silvarrey)

18700. **Pró can flaco todas son pulgas.** (ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar da provincia de Lugo)

18701. **Probe do can que non ten cirolas; ahí vén o vran, farémoslle unhas novas.** (mc: R. Caruncho *D. de avisos* / ms16: R. Caruncho)

18702. **Quen con cas se deita, con pulgas se levanta.** (ms21,05r: Bermés / ms18,65v: Rodeiro)

18703. **Quen ten medo, compra can.** (mc e ms16: M.L.)

(pt) *Quem tem medo, compra um cão.* (Chaves) (es) *Quien tenga miedo, que compre un perro.*

Para que le avise y guarde.

18704. **Rabia, can, porque non che dan pan.** (mc e ms16: F.L.)

18705. **Rodillas de home, cu de muller e fuciño de can, son as tres cousas que máis frías están.** (mc e ms16: Golada / ms4: F.V.S.)

Hay otros que insisten en la misma idea.

18706. **Roie o can o óso porque non-o pode pasar enteiro.** (mc: Bagueixos, Lugo-F.V.S.)

18707. **Se ten un pelo, bon can; se ten dous, loubán; se ten tres, lacazán.** [5516] (ms11,01)

El pelo a que se hace referencia ha de ser en el comienzo de la garganta.

18708. **Sol madrugueiro mete o can no palleiro.** (ms-LU: Antonio Vázquez Paredes: Vilalba, LU)

18709. **Sol madrugueiro mete o can ó palleiro.** (ms-SA: Manuel Otero González: Divino Salvador de Coiro, Cangas, PO)

18710. **Sol madrugueiro, o can pó palleiro.** (ms-LU: Julio Elías Bello Méndez: A Feira do Monte, Sistallo, Cospeito, LU)

18711. **Tres anos cadelo, tres anos can e tres anos folgazán, e despois, fóra can.** (ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar da provincia de Lugo)

[5513] ms: *polo c....*

[5514] ms-LU (Coruña): *madrugueiro*.

[5515] O orixinal di: *Prou gueso hay cincuenta cas.*

[5516] Indica *Sobre el perro*.

18712. **Tres anos de can novo e outros tres de bo can; tres anos de can vello i-outros tres de folgazán.** (mc e ms16: A.S.A.)

Var.: *Tres anos de can novo e tres anos de bo can; tres anos de can vello e tres anos ind'é can.* (mc e ms16: S.P.P. *Ultreya*) / *Tres anos toitiño, tres anos can; / e tres lacazán, ehí está a vida do can.* (mc e ms16: Buciños) / *Tres anos de can novo, tres anos de bon can e tres anos de larizán.* (ms15,05: Silvarrey) / *Tres anos de can novo, tres anos de bon can, tres anos de can vello, tres anos de mal can.* (ms4: L.G.)

(es) *Raza de can, amor de cortesano y ropa de villano, no dura más que tres años.* (Jara)

18713. **Tres anos de can novo, tres anos de bon can, tres anos de can vello, tres anos de ruín can i-aí che vai a vida do can.** [5517] (ms-LU: seminarista anónimo: Paradela, LU)

18714. **Tres anos de tris-tres, tres anos de bon can e tres anos de loubán.** (ms8,33v: Taboada)

18715. **Tres anos toitiño, tres anos can e tres lacazán: ehí está a vida dun can.** [5518] (mc e ms16: Buciños)

18716. **Tres anos tus tus, tres anos bon can e tres anos vello can.** (ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar da provincia de Lugo)

18717. **Tres cousas frías hai: cu de muller, rodillas de home e fuciño de can.** [5519] (mc e ms16: *Terra de Melide* / ms4: V.R. y A.R.)

Var.: *Tres cousas hai na vida que sempre frías están: o cu dunha muller, a rodilla dun home y o fuciño dun can.*

Véase *rodillas de home...*

18718. **Tres cousas hai na vida que sempre frías están: o cu dunha muller, a rodilla dun home i-e o fuciño dun can.** [5520] (ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar de Galicia)

18719. **Tres cousas hai que frío dan: rodillas de home, cu de muller e fuciño de can.** (ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar da provincia de Lugo)

[5517] O orixinal di: *Tres anos de can novo, tres anos de bon can, tres anos de can vello, tres ano[s] de ruín can y ahí che vai a vida do can.*

[5518] mc: *lacaza*; ms16: *a vida do can.*

[5519] ms4: *frias han.*

[5520] O orixinal di *Tres cousas hay na vida que sempre frias están, u cu d'uha muller, a rodilla d'un home ye u fuciño d'un can.*

18720. **Tres, cachorro; tres, can; tres, capitán; tres, folgazán: ahí che vai a vida de un can.** (ms16: Sober)

18721. **Vai buscar o pan ó niño do can.** [5521] (ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar de Galicia)

GALGOS

18722. **Corre máis galgo de un mes que mastín de tres.** [5522] (mc / ms-LU: seminarista anónimo: Buciños, Carballedo, LU)

Var.: *Se cadra corre máis un galgo de mes que outro de tres.* (mc e ms16: Villamor, La Coruña)

18723. **Corre máis un galgo dun mes c'on burro de tres.** (ms-LU: seminarista anónimo: Carballedo, LU)

18724. **Ó galgo vello darlle lebre e non coello.** (ms9,11v: Silvarrey)

Porque la liebre huye recta y da menos que hacer que el conejo que huye en zig-zag.

18725. **Vale máis galgo de mes que mastín de tres.** (ms-LU: Trini Figueiras: San Salvador de Asma, Chantada, LU. Convento Las Córneas)

LADRIDOS DE PERROS

18726. **A can que moito ladra bótalle un óso, verás como cala.** (ms16: *D.E.*)

18727. **Can ladrador, pouco mordedor.** (ms-LU: seminarista anónimo: Chantada, LU / ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar da provincia de Lugo / ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar da provincia de Lugo)

18728. **Can moi ladrador, nin por eso millor.** (ms-SA: seminarista anónimo: Moreira, A Estrada, PO)

18729. **Can mui ladrador non é u máis mordedor.** (ms-SA: seminarista anónimo: algún lugar da provincia de Lugo)

18730. **Can que ladra a casa garda.** (ms16: Lugo)

Var.: *Can que moito ladra, ben garda a casa.* (ms16: *D.E.*)

(pt) *Cao que ladra, cao que me guarda.* (Chaves) (es) *Perro que mucho ladra, guarda la casa.* (Correas) (va) *Gos que lladra, guarda la casa.* (Alberola)

18731. **Can que ladra non traba.** (mc e ms16: Carballedo)

Var.: *Can que moito ladra non traba.* (ms16: Luís Carré)

(pt) *Cão que ladra, não morde.* (Chaves) / *Cão que não ladra, guarda dele.* (Id.) (es) *Perro que ladra, no muerde.* (Sbarbi) /

[5521] O orixinal di *Vay buscar o pan o niño do can.*

[5522] ms-LU: *dun mes ca.*

Perro ladrador, nunca buen mordedor. (Id.) (ct) *Gos que lladra no mossega.* (Alberola)
Figuradamente, quien más habla, menos hace.

18732. **Can que máis ladra, non é o que máis morde.** (ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar de Galicia (galego occidental))

18733. **Can que moito ladra non é-o que máis traba.** (ms-LU: seminarista anónimo: Outeiro de Rei, LU)

18734. **Can que moito ladra, ruín é prá casa.** (ms16: *D.E.*)

18735. **Can que non oubea non garda a casa.** (ms: *A Nosa Terra*. C.A.)

18736. **Cando ladra o can, estate en vela: ou mal che fan ou renxe a cancela.** (mc e ms16: Buciños)
(pt) *Cão que ladra, cão que me guarda.* (Chaves) (es) *Perro que mucho ladra bien guarda la casa.* (Correas). (ct) *Gos que lladra, guarda la casa.* (Alberola)

18737. **Cando o can ladra, algo venta.** (mc e ms16: Monforte)

18738. **Cando o can ladra, anda o ladrón na aira.** (mc e ms16: Lulle, Samos)
(pt) *Cão que ladra, cão que me guarda.* (Chaves)

18739. **Cando o can ladra, señal de xente.** (mc e ms16: Carballedo / ms4: F.V.S.)
(ct) *Quan els gossos lladren, alguna còsa senten.* (Alberola)

18740. **Cando un can ladra, outro cala.** [5523] (ms-LU: seminarista anónimo: Xestoso, Monfero, C)

18741. **Ladra, can, que pra eso gána-lo pan.** [5524] (mc: Buciños / ms16: *D.E.*)

18742. **Ládreme o can e non me morda, que eu lle botarei a corda.** [5525] (ms16 e ms10,032r: *D.E.*)

18743. **Ládreme o can e non me morda.** (ms16: *D.E.*)

18744. **O can cando ladra é porque alguien anda na manada.** (ms-SA: Manuel Otero González: Divino Salvador de Coiro, Cangas, PO)

18745. **O can do hortelán nin famento nin farto deixa de ladrar.** (ms16: *D.E.*)

18746. **O can ladra moito cando está no seu cortello.** (ms5,045: Cereijo, Estrada)

18747. **O can ladra onde come.** (ms16: *D.E.*)

18748. **O can ladrador non é o máis mordedor.** (ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar da provincia de Lugo)

18749. **O can máis ladrador non é o máis mordedor.** (ms-LU: seminarista anónimo: Arcos de Frades, Pol, LU)

18750. **O can máis ladrador non é o máis roedor.** (ms-LU: seminarista anónimo: Arcos de Frades, Pol, LU)

18751. **O can máis ladrador, nin por eso é o máis trabador.** [5526] (mc: *Terra de Melide* / ms e ms4: V.R. y A.R.)
Var.: / *O can máis ladrador, nin por eso é máis trabador.* (ms4: A.R. y V.R.)
(pt) *Cão que ladra não morde.* (Chaves) / *Cão que não ladra, guarda dele.* (Id.) (es) *Perro ladrador, nunca buen mordedor.* (Correas)

18752. **O can mui ladrador non é o máis mordedor.** (mc e ms16: C.G.)
Var.: *Can ladrador non é mordedor.* (ms16: Luís Carré) / *O can ladrador non é o máis roedor.* (ms16: Donalbay, Begonte) / *Can moi ladrador, pouco mordedor.* (ms16: *D.E.* / ms-LU: seminarista anónimo: Ferreira de Pantón, LU) [5527]
(pt) *Cão que ladra não morde.* (Chaves) / *Cão que não ladra, guarda dele.* (Id.) (es) *Perro ladrador, nunca buen mordedor.* (Correas) (ct) *Gos que lladra no mossega.* (Alberola)
Como *Gato mui miador...* en cuanto a su sentido figurado.

18753. **O can mui ladrador non é o que máis morde.** [5528] (ms-LU: seminarista anónimo: Melide, C)

18754. **O can no barbeito ladra sin proveito.** (ms16: *D.E.*)

18755. **O can ouvea e o burro ornea.** (ms4: C.A. *A Nosa Terra* / ms16: *D.E.*)

18756. **O can que máis ladra non é o que máis traba.** (ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar da provincia de Lugo)

18757. **O can que máis ladra non é [o] que máis morde.** (ms-LU: Luís Alonso Alonso)

18758. **O can que moito ladra non é o que máis morde.** (ms-LU: seminarista anónimo: Serantes, Santiso (Terra de Melide), C)

[5523] V. *Cando un burro ornea, outro escoita* en *Necedad* (*Número de los necios*).
[5524] O orixinal di: *Ladra, can, que pra eso ganal-o pan.*
[5525] En ms10 s.v. *Ladrar*.
[5526] ms4: *nin por eso e mais trabador*.
[5527] ms-LU: *mui*.
[5528] O orixinal di *O can muy ladrador, non e o que mais morde*.

18759. **O can que moito ladra nunca mal pode facer.** (ms-SA: seminarista anónimo: algún lugar da provincia da Coruña)

18760. **O can que moito ladra pouco morde.** (ms-SA: Perfecto Esparís Freire: Santa María de Viceso, Brión, C)

18761. **O can que muito ladra non é o que morde.** (ms-SA: Manuel Otero González: Divino Salvador de Coiro, Cangas, PO)

18762. **O can vello, se ladra, dá consello.** (ms16: *D.E.*)

(es) *El perro viejo, si ladra, da consejo.* (H. Núñez)

18763. **Perro ladrador, pouco mordedor.** (ms-LU: seminarista anónimo: Ferreira de Pantón, LU)

MORDEDURAS. V. tamén *Mordeduras*.

18764. **Can doente non conoce o amo.** (mc: C.A.)

Var.: *Can danado non conoce o amo.* (ms16: *D.E.*) / *Can doente non conoce a xente.* (ms16: *D.E.*)

(pt) *Cão com raiva, seu dono trava.* (Chaves) / *Cão com raiva, seu dono morde.* (Id.) (es) *Can con rabia, de su dueño traba.* (Correas)

18765. **Can que morde non ladra en van.** (ms16: *D.E.*)

18766. **Can que trinca, rabia leva.** (ms16: *R. Fisterrán*)

18767. **Non lle teñas medo ó can cando abre a boca senón cando a cerra.** (mc e ms16: Bagueixos-F.V.S.)

18768. **O can coa rabia a seu dono traba.** (ms16: *D.E.*)

(es) *Can con rabia, de su dueño traba.* (Z.)

18769. **O can morde o último.** (ms16: Sober)

18770. **O can non fai o mal ó abri-la boca senón a cerrala.** [5529] (mc e ms16: Bagueixos-F.V.S.)

Como *Non teñas medo ó can....*

18771. **O can que máis ladra non é o que máis morde.** (ms21,14r: Bermés)

18772. **O can que menos ladra é o que máis morde.** (mc e ms16: Santiago)

PERSECUCIÓN

18773. **Non me apretedes que direi o que vós queredes.** (mc e ms16: Villanueva, Lalín-F.V.S.)

PERSONA

18774. **De persoa atravesada arreda a túa morada.** (ms10,091r: *D.E.*)

18775. **De persoa trapalleira fuxe á carreira.** (ms10,091r: *D.E.*)

18776. **Onde non anda a persoa, non fai sombra.** (ms10,091r: *D.E.*)

PESAR

18777. **O pesar non é máis que sede.** (ms10,091r: *D.E.*)

18778. **Un pesar fai tamén unha alegría.** (ms10,091r: *D.E.*)

PESCA. V. tamén *Embarcaciones, Marítimos* (*Aves, Peces*), *Peces, Pescadores*.

18779. **Cartos na man, xurelos na cesta.** (mc e ms16: Gella, Marín)

Xurelo es, según Carré, el verdel, pez de mar que recibe diversos nombres, según su tamaño: *xurelo chincho*, el pequeñito; *moscón*, la xurela, o xurelo grande; *sardiñeiro*, el mediano.

18780. **Cornos para abaixo, meixóns tres ou catro.** (ms5,031)

La fuerza del meixón depende de los ciclos lunares. Hay jornadas de luna adversa, como dice el refrán.

18781. **Chopo non chopo, rede no mar.** (ms18,62r: Coleic. Renacencia, Santiago Loureiro, *Refraneiro do mar*. Noya.-Imprenta Loroño, 1936)

18782. **Chuvia de morriña, nin peixe nin fariña.** (ms16: M.-Bueu)

18783. **Dende o Castro ao Vilar, pérdense os aparellos de pescar.** (ms18,63r: Coleic. Renacencia, Santiago Loureiro, *Refraneiro do mar*. Noya.-Imprenta Loroño, 1936)

18784. **En abril, peixiños mil.** [5530] (mc e ms16: M.-*R. de P.*)

18785. **En marzo e abril en cada pedra mil.** (ms-SA: Nicolás Alvarellos López: Lalín, PO / ms-SA: Serafín Caamaño Cernadas: Esteiro, Muros, C)

Peixes. (ms-SA: Nicolás Alvarellos López: Lalín, PO)

18786. **En marzo veñen os peixes no regazo.** (ms16: *R. Fisterrán*)

18787. **Gaivotas no con, peixes en Coira.** (mc e ms16: S. Loureiro)

18788. **Gaivotas no Marmuro, peixes na Ornanda.** [5531] (mc e ms16: S.Loureiro)

[5529] O orixinal di: *O can non fai o mal ô abril-a boca, senon a cerral-a.* / ms4: *sinon*.

[5530] Nunha segunda clasificación temática, Vázquez Saco incluiu este refrán en *Peces*.

[5531] O orixinal di: *Gaivotas no Marmuro, peixes na Arnanda.*

18789. **Lúa nova, peixes fóra.** [5532] (mc e ms16: Gella, Isla de Arosa)

18790. **Lúa vella, peixes á terra.** [5533] (mc e ms16: Gella, Isla de Arosa)

18791. **O fondo claro, o peixe raro.** [5534] (mc e ms16: M.-Bueu)

18792. **Peixe de lus o mellor é.** [5535] (mc e ms16: M.-Bueu)

18793. **Peixe pesca peixe.** (ms16: Muros, Artaza)

18794. **Peixes mortos, homes vivos; peixes vivos, homes mortos.** [5536] (mc e ms16: M.-*R. de P.*)

Porque mueren cuando se les pesca, y en ella está la vida del pescador.

18795. **Pesca de marzo, pesca de manchón.** (ms16: *R. Fisterrán*)

18796. **Se ves mascatos voar, busca a sardiña no mar.** (ms10,038v: *D.E.*)

18797. **Sete cucharadas, fóra cuada.** (ms5,033)

Se refiere este refrán a la pesca del jurel. Para ella, dice Mayán, se emplean embarcaciones movidas a motor. Se hace con *medio mundo*, especie de bolsa formada por un paño de mallas pequeñas y resistentes unido a dos varillas de acero de doce metros de largo que se unen en circunferencia. Una vez el *medio mundo* en el agua, se ceba o *maciza* sobre el con bolsas de jureles molidos. Después que los peces han acudido a comer lo metido en el *medio mundo*, se levanta éste y quedan encerrados en la concavidad que forma la red. Los marineros aproximan entonces la pesca hasta el costado de la embarcación y van sacando el pescado valiendose de una bolsa de red denominada *cuchara*. Cuando quedan ya pocos jureles cogen el paño y le dan vuelta, operación esta última llamada *cuada*, de donde procede el dicho tan vulgar entre ellos de *sete cucharadas, fóra cuada.*

18798. **Tod'o que cai na rede é peixe.** [5537] (ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar da provincia de Lugo)

18799. **Todo o que cai na rede non é peixe.** (ms16: Sober)

18800. **Tremoada no Miño, peixe, pan e millo.** (ms16: Alfonso Vázquez Martínez en *Lar*)

PESCADORES. V. tamén *Embarcaciones, Marítimos* (*Peces*), *Oficios, Pesca*.

18801. **A tronada pola terra, pais e fillos para o mar.** (mc: *Sonata Gallega*. Marín)

Var.: *Treboada pola terra, pais e fillos para o mar.* (ms16: M.-*R. de P.*)

Porque anuncia buen tiempo.

18802. **Cando as nubes están pegadas ás montañas, pescador, non saques a caña.** (mc e ms16: J.T.)

18803. **Canto máis besta, máis peixes.** (mc / ms4: F.V.S. / ms16: Sada / ms11,05: C.A. *A Nosa Terra*)

(pt) *Quanto mais burro mais peixe.* (Chaves)

El sentido del refrán lo da la siguiente canción popular, recogida en Sada por Ballesteros (*Cancionero*, I, p.90): *Si quieres ir a pescar / pol-o que sepas non deixes, / porque, como dín alí, / "canto máis besta máis peixes"*. También en Ribadeo se canta: *Si quieres ir a pescar / por fortuna non deixes, / porque hai un refrán que dice: / "Canto máis burro, máis peixes"*.

18804. **Canto máis burro, máis peixe.** (mc e ms16: C.A. / ms11,05: C.A. *A Nosa Terra*)

18805. **Encarnado pó mar, mariñeiros a pescar.** (ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar da provincia de Lugo)

18806. **Néboa no mar, mariñeiros á pesca.** (mc e ms16: Cariño)

Var.: *Néboa no mar, mariñeiro a pescar.* (ms4: Pontevedra-F.V.S.)

18807. **Neboeiro, pesca rara.** (mc: A.C. *A Nosa Terra*)

Var.: *Neboeira, pesca rara.* (ms16: Lis Quibén, *D.* VIII, P. 490)

18808. **¿Neboeiro? Pesca rara e auga crara.** (mc e ms16: M.-*R. de P.*)

18809. **Nebra no mar, mariñeiros a pescar.** (mc e ms16: Cariño, Gella)

18810. **Neve na montaña, pescador á cabaña.** (ms-LU: Manuel Portela Balayo)

18811. **Niebla no valle, mariñeiro á calle.** (mc e ms16: Muros)

(es) *Niebla en el valle, pescador a la calle.* (Gella)

[5532] Nunha segunda clasificación temática, Vázquez Saco incluiu este refrán en *Peces*. / ms e ms4: *peixes a fora*; ms16: *peixes afora*.

[5533] Nunha segunda clasificación temática, Vázquez Saco incluiu este refrán en *Peces*.

[5534] Nunha segunda clasificación temática, Vázquez Saco incluiu este refrán en *Peces*.

[5535] Nunha segunda clasificación temática, Vázquez Saco incluiu este refrán en *Peces*.

[5536] Nunha segunda clasificación temática, Vázquez Saco incluiu este refrán en *Peces*.

[5537] Nunha segunda clasificación temática, Vázquez Saco incluiu este refrán en *Peces*.

18812. **Pescador de caña non xunta prá caña.** (mc: F.L. / ms16: F.I.)

18813. **Pescador de caña, canto pesca, canto gasta.** (mc e ms16: Lugo-F.V.S.)

(pt) *Pescador de cana, mais come que ganha, mas quando a dita corre, mais ganha que come.* (Chaves) (es) *Pescador de caña, más come que gana.* (Correas) / *Pescador de caña, más come que gana; mas si la dicha le corre, más que gana come.* (ct) *Peixcaor de canya, més pèrt que guanya.* (Alberola) / *Peixcaor de canya y moliner de vent, sense notari, fan testament.* (Id.)

Así en Correas, quien anota la gracia de la segunda parte, que parece que va a contradecir la primera y resuelve configurándola ¿Será una errata del portugués?

18814. **Pescador de caña, máis come que gana.** (mc e ms16: F.I. / ms15,02: La Coruña)

18815. **Pescador de caña, pescador de nada; e s'a caña creba, pescador de merda.** (ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar da provincia de Lugo)

18816. **Pescador de anzuelo nunca tuvo castelo.** (mc, ms4 e ms16: Ribadeo)

(es) *Pescador de anzuelo, vuelve a su casa con duelo.* (Gella) / *Pescador, cazador y gaitero, nunca tendrán mucho dinero.* (Id.) / *No hará casa con azulejos el que en cazar y pescar gasta su tiempo.* (Id.)

Pescador de anzuelo, nunca se hizo rico. (ms4)

18817. **Pescador de caña, pescador de nada.** (ms16: Lugo)

(pt) *Pescador de cana, máis come que ganha; mais, quando a dita corre, mais ganha que come.* (Chaves) (es) *Pescador de caña, más come que gana.* (Correas) (va) *Peixcaor de canya, més pèrt que guanya.* (Alb.)

18818. **Pescador que pes pesca, pescador é.** (ms-SA: Manuel Martín Gómez: Muxía, C)

18819. **Pescantín de piolín, nunca ningún rico vin.** (ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar da provincia de Lugo)

18820. **Pescantín de caña perde máis que gana; e se a caña creba, pescantín á merda.** (ms16: Barcia, Navia de Suarna)

Var.: *Pescador de caña perde máis que gana.* (ms16: Lugo)

18821. **Pra axar e pra berrar non hai coma a xente do mar.** (ms5,023: Félix Rodríguez Vieites)

18822. **Pra ser bo pescador hai que ser bo bebedor.** (mc e ms16: Gella, Isla de Arosa)

(es) *Para ser buen pescador, has de ser buen bebedor.* (Comillas- Gella)

18823. **Si chove en xaneiro, pon as redes ó fumeiro.** (ms16: Alfonso Vázquez Martínez en *Lar* de B. Aires, nº 233)

18824. **Si hai enchentes en febreiro, pon as redes ó fumeiro.** (ms16: Alfonso Vázquez Martínez en *Lar* de B. Aires, nº 233)

18825. **Treboada polo leste, mariñeiro pró mar.** (mc: Puebla del Caramiñal-F.V.S. / ms16: M.-*R. de P.*)

18826. **Tronada polo este, pais e fillos pró mar.** (mc e ms16: M.-*R. de P.*)

PESCADOR

18827. **Máis val pescar no mar linguados que no río barbos.** (ms10,091r: *D.E.*)

18828. **O pescar con caña quer pacencia e maña.** (ms10,091r: *D.E.*)

18829. **Pescador de anzoo, volve á casa con doo.** (ms10,091r: *D.E.*)

18830. **Pescador de cana come máis do que gana; e se a sorte lle corre, máis do que gana come.** (ms10,091r: *D.E.*)

18831. **Pescador de cana máis perde que gana.** (ms10,091r: *D.E.*)

18832. **Pescador de cana, máis come que gana; e se a sorte lle vén, máis come que ten.** (ms10,091r: *D.E.*)

18833. **Pescador que pesca un soilo peixe, millor lle é que o oficio deixe.** (ms10,091r: *D.E.*)

18834. **Pra pescar hai que ir ó río ou ó mar.** (ms10,091r: *D.E.*)

18835. **Quen queira pescar ten que se mollar.** (ms10,091r: *D.E.*)

PESIMISMO

18836. **Hoxe mal, mañán pior: ¡vállanos Noso Señor!** (ms16 e ms10,30v: *D.E.*)

(es) *Hoy mal, mañana peor.* (R. Marín)

18837. **Niste mundo maldito, o que nace pra probe, non chega a rico.** (ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar de Galicia)

18838. **Niste mundo todo son desgracias.** (ms16: Lugo)

18839. **Niste pueblo maldito, o que nace pra probe, nunca chega a rico.** (mc / ms16: Silvarrey)

(pt) *Quem nasceu para pobre, não chega a rico.* (Chaves) (es) *Quien nació para pobre, jamás llegará a ser rico.* (R. Marín)

18840. **O que nace pra probe, nunca a rico chega.** (ms16: Lugo)

18841. **O que naceu pra probe, a rico nunca chegará.** (ms-SA: Manuel Barreiro Somoza: Santa Mariña de Ribela, A Estrada, PO)

18842. **Quen de Dios está que ha de ser probe, nunca rico morre.** [5538] (mc, ms e ms16: M.V.)

(pt) *Quem nasceu para pobre, nao chega a rico.* (Chaves) (es) *Quien nació para pobre jamás llegará a ser rico.* (R. Marín)

PESO

18843. **A romana do demo, que entra con todas.** [5539] (mc: C.A.)

Var.: *A romana do demo entra con todas.* (ms16: Sarria)

(es) *Como la romana del diablo, que entra con todas.* (Sbarbi) / *La romana del diablo entra con todas: lo mismo con libras que con arrobas.* (R. Marín) / *La romana del diablo entra con todas.* (M. Kleiser)

18844. **Non se sabe cánto pesa a carne en canto non-o di a romana.** [5540] (mc: M.V.)

Var.: *Non se sabe o que pesa a carne mentras non-o di a romana.* (ms16: *D.E.*)

18845. **Non se sabe o que pesa a carne en canto non-o di a romana.** [5541] (ms21,26v: Bermés / Amador Darriba Míguez)

18846. **Pesa máis moxena que feixe de leña.** [5542] (ms21,26v: Bermés)

18847. **Peso e medida manteñen a paz da vida.** (ms10,091r: *D.E.*)

18848. **Peso e medida manteñen a paz na aldea e na vila.** (ms10,091r: *D.E.*)

18849. **Peso e medida quítanlle ó home fatiga.** (ms10,091r: *D.E.*)

18850. **Peso e medida teñen en paz a nosa vida.** (ms10,091r: *D.E.*)

18851. **Un peso na casa non pare outro.** (ms10,091r: *D.E.*)

PETICIONES.

V. tamén *Dádivas, Dado, Dar y recibir, Donaciones, Limosna, Negación, Negativas, Testamento*.

18852. **A moito pedir pouco ofrecer.** [5543] (ms10,085r: *D.E.*)

18853. **A pedir calquera chega.** [5544] (ms10,085r: *D.E.*)

18854. **Ben sei o que digo cando pan pido.** [5545] (ms16 e ms10,002v e ms10,112r: *D.E.*)

(es) *Bien sé lo que digo cuando pan pido.* (Z.)

18855. **Cando pedimos somos meiguiños; desque alcanzamos, xa cambeamos.** [5546] (ms10,085r: *D.E.*)

18856. **Como aquí estamos os dous, nin ti mo pides nin eu cho dou; e si cho pido e ti non mo das, ¡en que vergonza me deixarás!** [5547] (ms10,085r: *D.E.*)

18857. **É cousa de probes andar sempre a pedir.** [5548] (ms10,086r: *D.E.*)

18858. **Hoxe é día de "botade aquí, tía".** (ms10,030v: *D.E.*)

18859. **Máis val pedir que furtar.** [5549] (ms10,086r: *D.E.*)

18860. **Meu diñeiro manso, ¿quen te volveu bravo?** (ms16: *D.E.*)

(es) *Mis dineros mansos ¿quién me los hizo bravos?* (H. Núñez)

18861. **Millor é que non pidas o que, se cho pedisen, negarías.** [5550] (ms10,086r: *D.E.*)

18862. **Moito pide o tolo, mais tolo é quen llo dá.** (ms-LU: seminarista anónimo: Ferreira de Pantón, LU)

18863. **Non lle pidas peras ó olmo.** (mc e ms16: Buciños)

(es) *Pedir peras al olmo.* (Sbarbi) / *No pidas al olmo la pera, pues no la lleva.* (H. Núñez)

[5538] ms: *qu'a de ser pobre*.

[5539] Nunha segunda clasificación temática, Vázquez Saco incluiu este refrán en *Diablo*.

[5540] ms3: *o que pesa, n'o dí*.

[5541] A. Darriba Míguez: *canto no di*.

[5542] *Moxena*, según Eladio Rodríguez é a *chispita que salta del fuego; muxica*.

[5543] En ms10 s.v. *Pedir*.

[5544] En ms10 s.v. *Pedir*.

[5545] En ms10,002 s.v. *Decir* e en ms10,112r s.v. *Saber*.

[5546] V. *Cando pedimos, somos meiguiños; desque alcanzamos, xa variamos* en *Religiosos y morales*. En ms10 s.v. *Pedir*.

[5547] En ms10 s.v. *Pedir*.

[5548] En ms10 s.v. *Pedir*.

[5549] En ms10 s.v. *Pedir*.

[5550] En ms10 s.v. *Pedir*.

18864. **Non pidas de man allea, se a túa non vai chea.** [5551] (ms10,086r: *D.E.*)

18865. **Ó pedichón non lle teñas moita compasión.** [5552] (ms10,085r: *D.E.*)

18866. **Ó pedichón non se lle podre o pan no bulsón.** [5553] (ms10,085r: *D.E.*)

18867. **O probe que pide pan, come carne, se lla dan.** [5554] (ms10,086r: *D.E.*)

18868. **O que anda a pedir non anda a fuxir.** [5555] (ms10,086r: *D.E.*)

18869. **O que pide non escolle.** [5556] (ms10,086r: *D.E.*)

18870. **O que quere limosnar, polos seus ten que empezar.** [5557] (ms9,03r: O. de Rey)

18871. **O que vai pedindo non vai correndo.** [5558] (ms10,086r: *D.E.*)

18872. **O que vai pra pedir non vai pra fuxir.** [5559] (ms10,086r: *D.E.*)

18873. **Pedinche auga e non ma deches; cando ma pidas a min, farei como me fixeches.** (mc e ms16: Santiago)

18874. **Pedir o inxusto pra que nos dean o xusto.** [5560] (ms10,086r: *D.E.*)

18875. **Pedir pra comer e pagar pra pedir.** [5561] (ms10,086r: *D.E.*)

18876. **Pedir sobrado pra salir co mediado.** [5562] (ms10,086r: *D.E.*)

18877. **Pía, pía, manga vacía; chámolle pía pra que me día.** [5563] (mc e ms16: A.S.A.)

18878. **Pide o goloso pró cobizoso.** [5564] (ms16: *D.E.*)

(es) *Pidió el goloso para el deseoso.* (Z.)

18879. **Pide o millor e espera o pior.** [5565] (ms10,086r: *D.E.*)

18880. **Pide soilo o que has mester, se queres goberno ter.** [5566] (ms10,086r: *D.E.*)

18881. **Por pedir naide é probe.** (ms16: Silvarrey)

18882. **Quen non sabe pedir, non sabe vivir.** [5567] (ms10,086r: *D.E.*)

18883. **Quen pide emprestado, unhas veces ponse amarelo e outras coorado.** [5568] (ms10,086r: *D.E.*)

18884. **Quen pide o que non ha mester, terá o que non quer.** [5569] (ms10,086r: *D.E.*)

18885. **Quen vai pedir non vai a fuxir.** [5570] (ms10,086r: *D.E.*)

18886. **Si a pedir deran, ¡cantos probes habería!** [5571] (ms8,40r e ms16: La Cañiza)

18887. **Si che piden cartos, pregunta pra qué son; e si chos dan, cala.** [5572] (mc e ms16: Tuiriz, Monforte)

18888. **Tanto aburre o moito pedir com'o pouco ofrecer.** (ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar da provincia de Lugo)

18889. **Tres cousas pedía, se Dios mas dese: a tea, o tear e a que tece.** [5573] (ms10,086r: *D.E.*)

18890. **Val máis pedilo que roubalo.** [5574] (ms10,086r: *D.E.*)

18891. **Vale máis ter que andar a pedir.** (ms16: Betanzos)

CONVENIENCIA DE PEDIR

18892. **De pedir e pedichar algo se pode sacar.** (ms15,16)

18893. **Debe pedirse sempre, pois algo darán algunha vez.** (ms15,16)

18894. **Do que non pide ninguén se acorda.** [5575] (ms15,16, mc e ms16: J.P. / ms18,72r: A.S.A. / ms10,086r: *D.E.*)

18895. **Frade que non berra, convento que non medra.** (mc: Chantada)

18896. **Máis se gana a pedir que non a dar.** (ms9,11r e ms16: O. de Rey)

Var.: *Gánase máis pedindo que dando.* (ms16: Santiago)

(es) *Más se junta pidiendo que dando.* (R. Marín)

18897. **No pedir non hai engano.** [5576] (ms15,52v / ms10,085r: *D.E.*)

[5551] En ms10 s.v. *Pedir*.
[5552] En ms10 s.v. *Pedir*.
[5553] En ms10 s.v. *Pedir*.
[5554] En ms10 s.v. *Pedir*.
[5555] En ms10 s.v. *Pedir*.
[5556] En ms10 s.v. *Pedir*.
[5557] O orixinal di: *O que quere limosnar pol-o seus ten que empezar*.
[5558] En ms10 s.v. *Pedir*.
[5559] En ms10 s.v. *Pedir*.
[5560] En ms10 s.v. *Pedir*.
[5561] En ms10 s.v. *Pedir*.
[5562] En ms10 s.v. *Pedir*.
[5563] V. *Chámolle tía pra que me día; si non me dá, tía marrá* en *Familia. Parientes.*
[5564] V. *Pide o goloso pró vergonzoso* en *Vergüenza*.
[5565] En ms10 s.v. *Pedir*.
[5566] En ms10 s.v. *Pedir*.
[5567] En ms10 s.v. *Pedir*.
[5568] En ms10 s.v. *Pedir*.
[5569] En ms10 s.v. *Pedir*.
[5570] En ms10 s.v. *Pedir*.
[5571] ms8: *habría*.
[5572] ms16: *pergunta*.
[5573] En ms10 s.v. *Pedir*.
[5574] En ms10 s.v. *Pedir*.
[5575] mc: *ningún se acorda*; ms10: *ninguién*. / En ms10 s.v. *Pedir*.
[5576] En ms10 s.v. *Pedir*.

18898. **O neno que non chora non mama.** [5577] (ms-LU: Luís Alonso Alonso)

18899. **O que chora** [sic] **non mama.** (ms-LU: seminarista anónimo: Telleira, Canduas, Cabana de Bergantiños, C)

18900. **O que non chora non mama.** (ms16: *D.E.* / ms21,12r: Bermés)
(es) *Niño que no llora no mama.* (R. Marín)

18901. **O que non mama non chora.** [sic] (ms-SA: Manuel Otero González: Divino Salvador de Coiro, Cangas, PO)

18902. **Por pedir nada se perde.** (ms16: Lugo)
(es) *Por pedir, nada se pierde.* (R. Marín)

CUANTÍA EN LAS PETICIONES

18903. **O galego hastra é probe en pedir.** (ms16: Silvarrey)

18904. **O pedir moito é de louco; e de burro o pedir pouco.** (ms16: Lugo)
(es) *El pedir mucho es de loco y de tonto el pedir poco.* (R. Marín)

18905. **O que moito pide, nada se lle dá.** (ms16: Santiago)

18906. **Contra o vicio de pedir hai a virtú de non dar.** [5578] (mc, ms e ms4: C.A. *A Nosa Terra* / ms16: C.A. / ms18,27r / ms10,086r: *D.E.*)
(es) *Contra el vicio de pedir, hay la virtud de no dar.* (R. Marín)

INCONVENIENTES DE PEDIR

18907. **É millor deixar a pillos ca pidir a homes de ben.** (ms-LU: seminarista anónimo: Buciños, Carballedo, LU)

18908. **Non hai cousa tan cara coma a que con rogos se acada.** (ms16: *D.E.*)
(es) *No hay cosa tan cara como la que con ruegos se alcanza.* (Correas)

18909. **O que pide non escolle.** (ms16: Lugo)
(es) *Quien pide no escoge.* (R. Marín)

18910. **Vale máis dar a bos ca pedir a ruís.** (ms-LU: seminarista anónimo: Santa Euxea de Asma, Chantada, LU)

18911. **Vale máis deixar a pillos que pedir a bos.** (mc, ms4 e ms16: F.B.B. / ms4: S.P.P. *Ultreya*)
(pt) *Mais vale deixar a maus que pedir a bons.* (Chaves) (es) *Más vale dejar en muerte a un pillo un duro que pedir en vida una peseta a un hombre de bien.* (R. Marín) / *Mejor es dejar a ruines que pedir a buenos.* (Correas)

18912. **Vale máis deixar a ruís ca pedir a bos.** (ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar da provincia de Lugo)

PEDIGÜEÑOS

18913. **Algo alcanza aquel que non cansa.** (ms16: *D.E.*)
Var.: *Algo alcanza quen non cansa.* (mc: C.A.)
(es) *Alcanza quien no cansa.* (Sbarbi) (ct) *Alcança qui no cansa.* (Alberola)

18914. **Cando non é por berzas é por fío negro.** (ms16: *D.E.*)
(es) *Cuando no es por berzas es por hilo negro.* (R. Marín)

18915. **Cansa quen dá, que quen pide, nin cansa nin cansará.** (ms16: *D.E.*)

PETICIONES INDISCRETAS

18916. **Mais val mercar que a ruís rogar.** (ms16: Lugo)
(es) *Más quiero comprar que a ruines rogar.* (Correas)

18917. **Máis val mercar que andar a rogar.** [5579] (ms16 e ms10,039r: *D.E.*)

18918. **Nin pidas a quen pidio nin sirvas a quen servio.** (ms-SA: Héctor Blanco Tato: Cereo, Coristanco, C (5º curso))

18919. **Nin sirvas a quen sirviu nin pidas a quen pidiu.** (ms18,73r: A.S.A.)

18920. **Non sirvas a quen sirveu nin pidas a quen pideu.** [5580] (mc: *Terra de Melide* / ms: V.R. y A.R. / ms21,15r: Bermés / ms-LU: Dous seminaristas anónimos: algún lugar da provincia de Lugo)
Var.: *Non pidas a quen pediu nin sirvas a quen serviu.* (ms16 / ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar da provincia de Lugo / ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar da provincia da Coruña / ms-LU: seminarista anónimo: Paradela, LU / ms-LU: seminarista anónimo: Buciños, Carballedo, LU)
(es) *Ni sirvas a quien sirvió ni pidas a quien pidió, ni mandes a quien mandó.* (Correas) / *No pidas a quien pidió, ni sirvas a quien sirvió, ni debas a quien debió.* (R. Marín)

18921. **Nunca pidas a quen ten senón a quen sabes que che quer.** (ms16: Santiago)

18922. **Nunca sirvas a quen sirveu nin pidas a quen pideu.** (ms-LU: seminarista anónimo: Ferreira de Pantón, LU)

18923. **O que non che ha de axudar, non lle vaias a chorar.** (ms16)

[5577] O orixinal di: *O neno non que chora, non mama.*
[5578] ms, ms4 e ms18,27r: *virtud*; ms18,27r: *Contra do vicio.* / En ms10 s.v. *Pedir*.
[5579] En ms10 s.v. *Mercado*.
[5580] ms-LU: *sirviu, pediu, pidiu*.

(es) *A quien no te ha de ayudar no le vayas a llorar.* (R. Marín)
En *Diccionario Enciclopédico* "o que che ha de axudar", sin duda por errata.

PEZ

18924. **Hai que agarrarse ó pez, que a cera vai cara.** [5581] (ms10,091r: *D.E.*)

PÍCAROS

18925. **A pícaro descalzo, home calado, e muller barbada non lle deas pousada.** (ms10,092r: *D.E.*)
18926. **A pillo, pillo e medio.** [5582] (mc: C.A.)
(pt) *Ao ruim, ruim e meio.* (Chaves) (es) *A pillo, pillo y medio.* (R. Marín) (ct) *A pillo, pillo y mig.* (Alberola) (fr) *À trompeur, trompeur et demi.* (R. Marín)
18927. **De pillo a pillo hai pouco camiño.** (ms16: Santiago)
18928. **Este mundo aquí ha quedar no poder de catro pillos.** (ms)
18929. **Este mundo é dos pillos.** (ms16: Lugo)
(es) *Para los tunos está hecho el mundo.* (R. Marín)
18930. **Vale máis ser pillo que pillado.** (mc e ms16: M.V.)
18931. **Xente de tralla, que vén con quen veña e vai con quen vaia.** [5583] (mc e ms16: Santiago)

PIEDRA

18932. **A pedra e a doncela, de lonxe vela.** (ms10,086r: *D.E.*)
18933. **A pedra e a palabra non se recolle dispois de botada.** (ms10,086r: *D.E.*)
18934. **A pedra que roda non colle musgo.** (ms10,086r: *D.E.*)
18935. **A pedra redonda nunca moito acouga.** (ms10,086r: *D.E.*)
18936. **A pedra veña xa, que a iauga xa virá.** [5584] (ms10,086r: *D.E.*)
18937. **As pedras unhas con outras é como se atopan.** (ms10,086r: *D.E.*)
18938. **De quen non se pensaba, gran pedrada.** [5585] (ms: M.V. / ms10,086r: *D.E.*)
18939. **Non hai pedra por dura que sexa que non amoleza.** (ms10,086r: *D.E.*)
18940. **Pedra contada nunca ganada.** (ms10,086r: *D.E.*)
18941. **Pedra movediza nunca musgo cría.** (ms10,086r: *D.E.*)
18942. **Pedra no suco, néboa en todo o mundo.** (ms10,086r: *D.E.*)
18943. **Pedra santa, que de seu se anda.** (ms10,086r: *D.E.*)
18944. **Pedra sin auga non aguza na fragoa.** (ms10,086r: *D.E.*)
18945. **Pedrada antes contada, moi poucas veces ganada.** (ms10,086r: *D.E.*)
18946. **Pedrada contada, nunca ganada.** (ms10,086r: *D.E.*)
18947. **Quen furga e se amaña, hastra das pedras saca.** (ms10,086r: *D.E.*)
18948. **Tira-la pedra con man allea é cousa fea.** [5586] (ms10,086r: *D.E.*)
18949. **Tira-la pedra i-esconder a man é de peilán.** [5587] (ms10,086r: *D.E.*)
18950. **Tira un a pedra e non sabe ónde vai dar.** (ms10,086r: *D.E.*)
18951. **Vaise a pedra da fonda i-a palabra da boca, e ningunha ten volta.** (ms10,086r: *D.E.*)

PIERNA. V. tamén *Cojos, Zambo*.

18952. **A perna crebada, na cama ou na casa.** (ms10,091r: *D.E.*)
18953. **Cada un estende a perna como ten a coberteira.** (ms10,091r: *D.E.*)
18954. **Cada un estrica a perna hastra onde a sábaa chega.** (ms10,091r: *D.E.*)
18955. **Ninguién estenda a perna máis do que a sábaa dea.** (ms10,091r: *D.E.*)

PIES

18956. **Alá se nos van os pés onde conta nos ten.** (ms10,085r: *D.E.*)
18957. **Andar a catro pés com'os gatos.** (ms10,085r: *D.E.*)
18958. **Catro pés ten o gato e cinco ten co rabo.** (ms10,085r: *D.E.*)
18959. **Cun pé soilo non se anda moito.** (ms10,085r: *D.E.*)
18960. **Non che se irá por pés o que na túa man tes.** (ms10,085r: *D.E.*)

[5581] V. *Ofrece-lo pez, que a cera vai cara* en *Ahorro y tacañería*.
[5582] Dentro de *Miscelánea* no mecanoescrito orixinal.
[5583] V. *Xente de tralla, mala canalla* en *Desdén y desprecio*. / mc: *con quen vaya*.
[5584] O orixinal di: *A pedra veña xa, que a i-auga xa virá*.
[5585] En ms10 s.v. *Piedra*.
[5586] O orixinal di: *Tirala pedra con man allea é cousa fea*.
[5587] O orixinal di: *Tirala pedra i esconder a man, é de peilán*.

18961. **O pé do dono é esterco prá leira.** (ms10,085r: *D.E.*)

18962. **O pé no berce i-as mans na roca, así fai a muller facendosa.** (ms10,085r: *D.E.*)

18963. **Pés quentes, cabeza fría.** (ms10,085r: *D.E.*)

18964. **Pés tortos non han mester zocos.** (ms10,085r: *D.E.*)

18965. **Quen non ten pés non pode dar couces.** (ms10,085r: *D.E.*)

PILLAR

18966. **Non digas pillache o gato mentras n'o teñas no saco.** [5588] (mc: A.C.A. *A Nosa Terra*)

Var.: *Non digas "pillei o gato" mentras non o teñas no saco.* (ms10,092r: *D.E.*) [5589]

18967. **Quen tivo mans, puido pillar mazáns.** (ms10,092r: *D.E.*)

PILLO

18968. **Tódolos pillos teñen sorte.** (ms10,092r: *D.E.*)

PIOJOS

18969. **Cando o piollo salta, ¿que farán as pulgas?** [5590] (mc e ms16: Lugo / ms4: M.L.)

18970. **Cando o piollo se ve nunha camisa lavada, non sabe por dónde se ha de escarramexar.** (mc e ms16: Buciños)

18971. **Cando os piollos saltan, ¿que farán as pulgas?** (ms10,092r: *D.E.*)

18972. **Castañas a roer e piollos a nacer.** (ms-SA: Manuel Casal García: Santiago de Compostela, C)

18973. **Hai que sacar da cabeza máis que pollos.** [5591] (ms8,63v: Silvarrey)

Pollos = piollos.

18974. **O piollo busca a lendia.** (ms16: *R. Fisterrán*)

18975. **O piollo corre moito na camisa lavada.** (ms16)

18976. **O piollo vai labrar, a pulga vai gradar, o probe do carrachiño bótano a escutrillar.** (ms-SA: Francisco Canosa Quintáns)

18977. **Piollo pequeno en camisa lavada, vólvese tolo e non sabe o que faga.** [5592] (mc e ms16: S.P.P.-*Ultreya*)

18978. **Piollo resucitado e enfachendado morre coma un condanado.** (ms10,092r: *D.E.*)

18979. **Se vou ó bodegón, eu volverei ou non, pero se vou ó rin rin, non teñas mentes por min.** (mc: Loureiro de Cotovad)

Habla el piojo de la suerte que correrá, según que vaya a la *colada* o al fuego.

PIPA

18980. **Cada fustalla cheira ó viño que garda.** (ms10,24r: *D.E.*)

18981. **Cada fustalla cheira ó viño que gardou.** (ms10,24r: *D.E.*)

18982. **Fustalla boa, lavada e limpa fai medio viño.** (ms10,24r: *D.E.*)

PISAR

18983. **O que parece que non tripa as herbas, por onde pasa, tólleas.** (ms10,133r: *D.E.*)

PLACER

18984. **A vida é mui cara; haina máis barata, pero non é vida.** (ms-SA: Juan Benito Filloy Rial: Graba, Silleda, PO)

18985. **En tempo de vacación fágase o que o tempo dispón.** (ms-SA: Manuel Martín Gómez: Muxía, C)

18986. **Seas pobre, seas rico, detrás da comida bota un pito.** (ms-LU: seminarista anónimo: Guntín, LU)

ENCOMIOS DEL PLACER

18987. **Carga que con gusto se leva, pouco pesa.** (ms16: *D.E.*)

(es) *Carga que aplace, bien se trae.* (Z.)

18988. **Sarna con gusto non pica, pero mortifica.** (mc: Sarria / ms16: Lugo)

(es) *Sarna con gusto no pica, pero mortifica.* (R. Marín)

18989. **Sarna con gusto non pica.** (mc: M.V. / ms16: Sarria / ms14,16.)

(pt) *Sarna de gosto não pica.* (Chaves) (es) *Sarna con gusto no pica; y si pica, mortifica.* (R. Marín) / *Sarna con gusto no pica.* (R. Marín)

18990. **Vale máis un gusto que cen pandeiros.** [5593] (mc / ms4: F.V.S. / ms16: *D.E.* / ms21,16v: Bermés)

(pt) *Mais vale um gusto na vida que seis vinténs na algibeira.* (Chaves) (es) *Más*

[5588] En *Miscelánea* no mecanoescrito orixinal.
[5589] En ms10 s.v. *Pillar*.
[5590] ms4: *os piollos saltan*.
[5591] O orixinal di: *Hai que sacar da cabeza mais que pollos.*
[5592] ms: *vese tolo*; ms4: *vese tolo, non sabe*.
[5593] ms21,16v: *qu'a cen*.

vale un gusto que cien panderos. (R. Marín) / *Más vale un gusto que cien reales.* (Id.) (ct) *Més val un gust que cent lliures.* (Alberola) / *Més val un gust, que cen panderos.* (Ricart)

18991. **Vale máis un gusto que un pandeiro.** (ms21,31r: Bermés)

PLACERES Y DUELOS

18992. **Día de alegría, víspora de tristeza.** (ms8,70r: Trives)

18993. **Día de pracer, víspora de pesar.** [5594] (ms16 e ms10,005r: *D.E.*)

18994. **Non hai pracer sin door.** (ms16: Lugo)
(es) *No hay placer donde no haya dolor.* (R. Marín)

18995. **Por un pracer, cen doores.** (ms16: Lugo)
(es) *Un deleite mil dolores.* (R. Marín)

PLANTA "NOCELLA"

18996. **A nocella inza moito e come a terra.** (ms10,069r: *D.E.*)

PLATA

18997. **O que ata moito a prata, o diaño lla desata.** (ms10,097r: *D.E.*)

18998. **Prata é sempre o que prata vale.** (ms10,097r: *D.E.*)

18999. **Quen vai soilo pola prata, ben pode decir que se ata.** (ms10,097r: *D.E.*)

PLAZA

19000. **Manda sempre á praza o millor mozo da casa.** (ms10,098r: *D.E.*)

19001. **O que ás doce do día está na praza, ou non ten que xentar ou non ten casa.** [5595] (ms10,098r: *D.E.*)

19002. **O que vai á praza pra esculcar o que pasa, inda millor lle fora quedarse na casa.** (ms10,098r: *D.E.*)

PLAZO. V. tamén *Pagos*.

19003. **Non hai prazo que non chegue nin forza que non se acabe.** (ms10,098r: *D.E.*)

19004. **Non hai prazo que non chegue.** (ms10,098r: *D.E.*)

19005. **Non hai prazo que non se cumpra nin débeda que non se pague.** (ms10,098r: *D.E.*)

PLEITOS. V. tamén *Jurídicos y similares*.

19006. **A mal direito, bo preito.** [5596] (ms16 e ms10,004r: *D.E.*)

19007. **A pleito claro non fai falla letrado.** (mc e ms16: Tuiriz, Monforte)
(es) *En pleito claro, no es menester letrado.* (Sbarbi) (ct) *En pleit clar, no es menester abogat, en pleit dubtós, ni uno, ni dos.* (Alberola)

19008. **A quen mal queiras preito lle vexas.** (ms10,098r: *D.E.*)

19009. **A un mal preito, con retranca dáselle xeito.** (ms10,098r: *D.E.*)

19010. **A un mal pleito, con retranca dáselle xeito.** (ms15,15)

19011. **Cada preito leva almas ó inferno.** (ms10,098r: *D.E.*)

19012. **Cen anos de guerras e non un de preitos.** (ms10,098r: *D.E.*)

19013. **De dous preiteantes, o que perdeu está sin camisa i-o que ganou a está sacando a prisa.** (ms9,15v: Taboada)

19014. **En preito craro non é mester abogado.** (ms10,098r: *D.E.*)

19015. **En preito vexas a quen mal queiras.** (ms10,098r: *D.E.*)

19016. **Máis val preitear por pouco que por moito.** (ms10,099r: *D.E.*)

19017. **Máis vale un mal axuste que un bo preito.** (ms10,098r: *D.E.*)

19018. **Na xusticia non gana o que ten o direito sinón o que ten diñeiro.** [5597] (ms8,61v e ms16: Silvarrey)

19019. **Naipes e preitos non mercan leiros.** (mc e ms16: F.B.B.)
Var.: *Naipes e preitos non mercan os leiros.* (A.N.)

19020. **Necios e porfiados fan ricos os letrados.** (mc e ms16: Carballedo)
(es) *Necios y porfiados hacen ricos los letrados.* (Correas)

19021. **Non hai preito que non se arregle nin corno que non se endereite.** [5598] (mc e ms16: Carballedo / ms4: F.V.S.)

19022. **Non quero preito co meu diñeiro.** (ms10,098r: *D.E.*)

19023. **Nos pleitos, o que gana perde.** (ms9,12r: Silvarrey)

19024. **O bo preiteante ten que levar o diñeiro por diante.** (ms10,099r: *D.E.*)

[5594] ms10: *vispra* / En ms10 s.v. *Día*.
[5595] V. variantes en *Casa*.
[5596] En ms10 s.v. *Derecho*.
[5597] ms16: *ten o dreito, senon*.
[5598] ms16: *Non hay pleito*.

19025. **O bo preiteante, quedo da boca, listo da perna e aberto da falchoca.** (ms10,099r: *D.E.*)

19026. **O pior do preito é que de un sallan cento.** [5599] (ms10,099r: *D.E.* / ms15,15)

19027. **O pleito acabado, bolsillo acabado.** (ms16: Silvarrey)

19028. **O pleito ganado, bolsillo acabado.** (ms9,12r: Silvarrey)

19029. **O que preitea quer paso largo e bulsa aberta.** (ms10,099r: *D.E.*)

19030. **O que sempre anda con preitos, ha de salir perdendo.** (ms-SA: Carballo)

19031. **O que sempre anda en preitos, ha de salir perdendo.** (mc e ms16: Santiago)

19032. **O que vai á xusticia non ten que facer.** (ms9,12v e ms16: Silvarrey)

19033. **Os bos preitos son os alleos.** (ms10,099r: *D.E.*)

19034. **Pleiteante con fortuna é o que ten por enemigo a quen ten súa facenda en diñeiro e pan cocido.** (mc e ms16: M.L.)

19035. **Pleito de probe na proba morre.** (mc e ms16: A.N. / ms21,28r: Bermés / Amador Darriba Míguez)

Var.: *O preito do probe na proba morre.* (ms)

(es) *Cuando no hay blanca, todo se estanca.*

19036. **Polo que gardo no meu peito non teño preito.** [5600] (mc e ms16: F.B.B. / ms21,27v: Bermés)

(es) *Por lo que guardo en mi pecho, nunca tendré pleito.* (R. Marín)

19037. **Preitos non teñas anque ganados os vexas.** (ms10,099r: *D.E.*)

19038. **Preitos non teñas anque os ganes.** (ms10,099r: *D.E.*)

19039. **Puxen un preito ó veciño polo derrego dun leiro; comer, comeume todo a curia, pero amolar, amoleino.** [5601] (mc e ms16: Buciños)

Parece procedente dunha canción popular y pone de manifiesto la perjudicial terquedad de muchos de nuestros paisanos.

19040. **Quen de preito se librou, bo preito ganou.** (ms10,099r: *D.E.*)

19041. **Quen de preitos se librou, boa sorte alcanzou.** (ms10,099r: *D.E.*)

19042. **Quen preitea, hasta de si mesmo sospeita.** (ms10,099r: *D.E.*)

19043. **Se queres gañar pleitos: boca calada, bolsa aberta, e pé dilixente.** (mc: Tuiriz / ms16)

19044. **Se te metes no xusgado, leva o asunto ben preparado.** [5602] (ms5,023: Félix Rodríguez Vieites)

19045. **Si o pleito queres ganar, dúas cousas has de ter: ter dreito e dalo a entender, e que cho queiran dar.** [5603] (mc: Bagueixos, Lugo-F.V.S.)

19046. **Un pleito trai outro.** (ms16: Palas de Rey)

(es) *Un pleito trae consigo ciento.* (Correas) / *Un pleito despierta otro.* (Correas) / *De un divieso nacen siete y de un pleito veinte.* (R. Marín)

EVITAR PLEITOS

19047. **Máis val unha mala avenencia que un bon preito.** (ms18,32r)

19048. **Máis vale mala avenencia que boa sintencia.** [5604] (mc e ms16: R. Caruncho / mc: Buciños)

Var.: *Máis vale unha mala avenencia que un mal preito.* (C.A.)

(pt) *Mais vale ruim composição do que boa demanda.* (Chaves) / *Mais vale má avença que boa sentença.* (Id.) (es) *Más vale mala avenencia que buena sentencia.* (Correas) / *Más vale mal concierto que buen pleito.* (Id.) / *Más vale mal ajuste que buen pleito.* (ct) *Més val un roín arreglo qu'un bòn pleit.* (Alberola)

19049. **Máis vale un mal axuste que un bon pleito.** (ms15,15)

Var.: *Vale máis un mal arreglo que un bo pleito.* [5605] (ms16: Noya / ms-LU: seminarista anónimo: Pantón, LU)

19050. **Preitos, nin tortos nin dreitos.** (ms16: Santiago / Francisco Canosa Quintáns)

19051. **Quero máis que me morra a vaca que ver a xusticia na casa.** (ms16: Castroverde)

19052. **Quero máis ver a casa en llamas que a xusticia na casa: as llamas déixanme o solar i-a xusticia non me deixa nada.** (ms16: Castroverde)

19053. **Val máis custión perdida que preito ganado.** (mc e ms16: F.B.B.)

Var.: *Val máis un arreglo mal feito que un pleito ben ganado.* (ms16: Negreira)

[5599] ms15,15: *salan*. / En ms10 s.v. *Pleitos*.
[5600] ms4 e ms21,27v: *garde*; ms21,27v: *pleito*.
[5601] ms4: *on veciño, comeum'o*; ms16: *a un veciño*.
[5602] ms5: *Si te metes*.
[5603] ms e ms4: *tes que ter*, ms4: *ter e dalo a entender*.
[5604] ms16: *que mala sentencia*.
[5605] ms-LU: *bon*.

(pt) *Mais vale ruín composição que boa demanda.* (Chaves) / *Mais vale mã avença que boa sentença.* (es) *Mas vale mal avenencia que buena sentencia.* (Correas) / *Mas vale mal concierto que buen pleito.* (Correas) (va) *Més val un roín arreglo qu'un bòn pleit.* (Alberola)

19054. **Val máis ruín compostura que bo preito.** [5606] (mc e ms16: M.V. / ms21,20v: Bermés)

(pt) *Mais male ruim composição do que boa demanda.* (Chaves) / *Mais vale mã avença que boa sentença.* (es) *Más vale mal concierto que buen pleito.* (Correas) / *Más vale mal ajuste que buen pleito.* (R. Marín) / *Más vale una mala transación que un mal pleito.* (Id.) / *Más vale mala avenencia que buena sentencia.* (Correas) (ct) *Més val un roín arreglo qu'un bòn pleit.* (Alberola)

PELIGROS DE LOS PLEITOS

19055. **A quen mal queiras, en preitos o vexas.** [5607] (mc: A.C. / ms3 e ms4: C.A.-*A Nosa Terra* / ms16: *D.E.* / ms16: A.C)

(es) *A quien mal quieras, pleito le veas.* (Correas)

19056. **Bolsa aberta, boca cerrada e coitelo na mao.** (ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar da provincia de Lugo)

Pleiteante.

19057. **Con bon preito e con mal preito, o cura i-o xuez tenos sempre de teu xeito.** (mc e ms16: Camba)

19058. **Con lei dreita sale o rego torto.** (mc e ms16: Carballedo / ms4: F.V.S. / ms18,64v: Lugo)

Porque se tuerce frecuentemente en su aplicación.

19059. **Decía o Tarelo de Montós: "Os da xusticia todos son ladrós".** (mc: Buciños-F.V.S. / ms16)

La primera parte designa un personaje histórico de la parroquia de Orbán, Orense, y luego se aprovechó para la consonancia del adagio.

19060. **Dios desaveña quen nos manteña.** [5608] (ms16, ms4, mc: F.B.B.)

Se pone en boca de curiales.

19061. **Extremeiro pleiteador e xente de señorío, canto máis lonxe, millor.** [5609] (mc e ms16: Layosa / ms-LU: seminarista anónimo: Laiosa, O Incio, LU)

19062. **O labrador preiteante non pode ir pra adiante.** [5610] (mc e ms16: J.P.)

19063. **O pleiteante: pé lixeiro, boca calada, sombreiro na man e bolsa aberta.** [5611] (mc: Buciños / ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar da provincia de Lugo)

Var.: *O pleiteante: pé lixeiro, boca calada, sombreiro na man e boca aberta.* (ms16: Buciños)

Véase *O bo preiteante...*

19064. **O pleiteante: pico calado, bolsa aberta e pata lixeira.** (ms16: Sober)

19065. **O que anda en reñas e en pleiteadas, non ten en conta as anadas.** [5612] (ms5,023 e ms-LU: Félix Rodríguez Vieites)

19066. **O que queira morrer arruinado, que se meta nas maus de un abogado.** (ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar de Galicia)

19067. **O que queira morrer arruinado, que se meta nas maus do abogado.** (mc e ms16: Tuiriz)

19068. **Os pleitos son com'as cereixas, veñen en garmalleira.** (ms16: Palas de Rey)

(es) *Los pleitos son como las cerezas, toman pocas y vienen muchas tras ellas.* (Correas)

19069. **Preitos teñas e os ganes.** [5613] (mc e ms16: F.B.B. / ms4: V.R. y A.R.)

Var.: *Prenda de gallego vale dinero.* (Correas)

(es) *Prenda de gallego vale dinero.* (Correas) / *Pleitos tengas aunque los ganes.* (R. Marín) / *Pleitos tuve y los gané y así y todo me arruiné.* (R. Marín)

POBREZA. V. tamén *Escasez, Riqueza y dinero*.

19070. **A alforxa do pobre con todo pode.** [5614] (mc e ms16: M.V. / ms21,19v: Bermés / A. Darriba Míguez / ms-SA: José María García Vázquez: Dodro, C (10-11-51) / ms-SA: Daniel García Blanco: Bamiro, Vimianzo, C / ms-SA: Manuel Villaverde Marcos: Proupín, San Tomé de Ames, C)

(es) *En estómago del pobre todo cabe.* (R. Marín)

19071. **A bolsa do probe con todo pode.** (ms-SA: Valentín González Gil: Soutelo de Montes, Forcarei, PO)

19072. **A falchoca do probe con todo pode.** (ms10,100r: *D.E.*)

19073. **A faltriqueira do probe, con pouco diñeiro se enche.** (ms10,100r: *D.E.*)

[5606] ms4 e ms21,20v: *Vale*; mc, ms4 e ms21,20v: *pleito*.
[5607] mc: *pleitos*; ms16: *en preito o vexas*.
[5608] mc: *que nos manteña*.
[5609] ms16: *canto mais lexos*; ms-LU: *Estremeiro*.
[5610] ms4: *pleiteante*.
[5611] ms-LU: *na mau e bulsa*.
[5612] ms-LU: *en riñas e en pleitadas*.
[5613] ms4: *Pleitos*.
[5614] mc e ms16: *probe*.

19074. **A miseria, o diaño a tronce.** (ms16: Sober)

19075. **A non poder calquera chega.** (ms16: Sober)

19076. **A non ter calquera chega.** (mc: C.A.)

19077. **A non ter logo se chega.** (mc: C.A. / ms4: F.V.S.)

19078. **A probeza fai ó home estar en tristeza.** (ms10,101r: *D.E.*)

19079. **A probeza non é baixeza; pero tampouco é grandeza.** (ms10,101r: *D.E.*)

19080. **A probeza non é vileza, senon falta de riqueza.** (ms10,101r: *D.E.*)

19081. **A probeza non é vileza; pero non deixa erguer a cabeza.** (ms10,101r: *D.E.*)

19082. **A probeza non lixa.** (ms10,101r: *D.E.*)

19083. **A probeza non quita a virtu, nin pon a riqueza, mais é causa de quitala ou poñela.** (ms10,101r: *D.E.*)

19084. **A probeza nunca ergue a cabeza.** (ms10,101r: *D.E.*)

19085. **A quen non ten diñeiro, o c[u] lle serve de candeleiro.** (ms18,19r)

19086. **A ser pobre logo se chega.** (mc: Santiago)

Como *A no ter...*

19087. **A sorte do probe é andar a pedir.** (ms10,100r: *D.E.*)

19088. **Antes probeza que vileza.** (ms10,101r: *D.E.*)

19089. **Ao pobre, pano fino e caldeira de cobre.** (mc: Leite de Vasconcellos)

(pt) *A homem pobre, pano fino, cântaro de cobre.* (Chaves) / *Homem pobre, taça de prata, caldeira de cobre.* (Id.) / *Homem pobre, meia de seda, caldeirão de cobre.* (Id.) (es) *Escudero pobre, taza de plata y cántaro de cobre.* (Correas) / *En casa del pobre, taza de plata y olla de cobre.* (Id.)

El fino dura más que el ordinario, y la caldera de cobre más que la de hierro; por eso, pareciendo que se gasta más en comprar lo mejor, se ahorra dinero, que es lo que al pobre conviene.

19090. **Ben aforra o que non ten.** (mc / ms4: F.V.S. / ms16: Lugo)

19091. **Ben parvo é o que morre probe por vivir rico.** (ms10,100r: *D.E.*)

19092. **Ben aúna quen mal pasa.** (mc e ms16: M.V.)

Var.: *Ben aúna quen mal come.* (mc e ms16: Agro)

(pt) *Bem jejua quem mal come.* (Chaves) (es) *Bien ayuna quien mal come.* (Correas) / *Harto ayuna quien mal come.* (Id.)

19093. **Bo é algo: vale máis algo que nada.** (mc: Buciños)

19094. **Bo é algo.** (ms-LU: Paco de Seoane: Buciños, Carballedo, LU)

19095. **Cada pobre enterra a seu pai como pode.** [5615] (mc e ms16: M.V. / ms21,17r: Bermés / ms-SA: seminarista anónimo: algún lugar de Galicia / ms-SA: Héctor Blanco Tato: Cereo, Coristanco, C / ms-LU: seminarista anónimo: Buciños, Carballedo, LU)

(pt) *Cada um enterra seu pai conforme pode.* (Chaves)

19096. **Cada pobre goberna como pode.** [5616] (mc e ms16: A.S.A.)

(pt) *Cada um governa-se.* (Chaves)

19097. **Cada pobre rasca onde lle come.** (mc: *Dicc. Ac.*)

Var.: *Cada un ráscase donde lle come.* (ms4: F.L.)

19098. **Cada pobre se goberna como pode.** (ms18,23r)

19099. **Cada probe gobérnase como pode.** (ms10,100r: *D.E.*)

19100. **Cada probe pide pró seu saco.** [5617] (mc e ms16: Palas de Rey / ms4: F.V.S. / ms-SA: seminarista anónimo: algún lugar de Galicia)

19101. **Cada un enterra a seu pai como pode.** (ms-SA: Manuel Tojo Reboredo)

19102. **Camisa que non ten faldra, non hai que lle erguer.** [5618] (mc / ms16: Lugo)

19103. **Cant'a rula naquel souto: "Probiño daquel que espera polo que está na man doutro".** [5619] (ms21,16v: Bermés)

19104. **Canta a rola naquel souto: "Pobre do que está esperando polo que está na mau doutro".** [5620] (mc / ms4: F.V.S. / ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar da provincia de Lugo)

19105. **Canta máis fame, máis se adoece.** [5621] (mc: C.A.)

19106. **Canta [a] rola naquel souto: "Coitadiño do que espere polo que está na mau de outro".** (ms-LU: seminarista anónimo: Laiosa, O Incio, LU)

19107. **Canta [a] rula naquel souto "¡Probe triste do que espera polo que está na**

[5615] mc e ms16: *enterra seu pai* / ms-SA (Galicia): *a o seu*; ms-LU: *o seu*; ms-SA (Héctor B.): *probe*.

[5616] ms4: *probe*.

[5617] ms16 e ms-SA: *pobre* / ms-SA: *pra o seu*.

[5618] ms16: *ll'erguer*.

[5619] O orixinal di: *Cant'a rula naquel souto: probiño daquel que espera pol'o que está n'a man d'outro*.

[5620] ms-LU: *mao*.

[5621] ms: *Canto máis fame*. / V. tamén *Hambre. Gastronomía*.

man doutro!" [5622] (ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar do norte da provincia de Lugo)

19108. **Canta [a] rula naquil souto: "Pobre do que espera no que está na mau de outro".** (ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar de Galicia)

19109. **Canto máis un se aniquila, máis frío ten.** [5623] (mc: Palas de Rey-F.V.S.)

19110. **Casa sin chaminea, de muller pobre ou allea.** (mc: J.P.)

(es) *Casa sin chimenea, de mujer pobre o yerma.* (Correas)

19111. **Coitelo de pobre corta canto ve e deixa canto atopa.** (mc: C.A.)

Var.: *Corta canto ve e deixa canto topa.* (ms4: A.S.A.)

19112. **Con abrigo, salú e limpeza casqu'está vencida a pobreza.** (ms4: J.P.)

19113. **Chocolate con petada na casa dos probes é comida rara, porque é cara.** [5624] (ms10,091r: *D.E.*)

19114. **De pobre a rico costa moito; de rico a ricachón, pouco, porque un dá ó outro.** (mc: Santiago)

19115. **Desta maneira, o que non ten fariña, escusa peneira.** [5625] (ms)

Var.: *Desta maneira o que non ten fariña escusa maseira.*

19116. **Detrás do probe sempre anda o diaño armado coa fouce.** (ms10,100r: *D.E.*)

19117. **Dixo a rula naquel souto: "Nunca esperes polo que está na mau doutro".** (ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar da provincia de Lugo)

19118. **Do que se pode ter naide está rico.** (mc)

19119. **Donde se quita e non se pon, non hai don.** (mc: Santiago)

19120. **Dous probes a unha porta, non se poden ver moi ben.** (ms10,100r: *D.E.*)

19121. **É cousa de probes andar a pedir.** (ms10,100r: *D.E.*)

19122. **É unha boa empanada a vida do que non ten nada.** [5626] (ms10,011r: *D.E.*)

19123. **Eí vai o ben que a vella ten.** (mc: Sarria)

19124. **Este é o ben que Marica ten.** (mc: L.G. / ms15,01: Eugenio Carré Aldao, *Lit.Gall.*,2ªed.,1911)

19125. **Farto ayuna quen mal come.** (ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar da provincia de Lugo)

19126. **Fidalgo que pide, no palleiro morre.** (mc: Santiago)

19127. **Fidalguía pobre cheira a can podre.** (ms-LU: seminarista anónimo: Guntín, LU)

19128. **Gasta máis o pobre en fío que o rico en pano fino.** (mc: Santiago)

19129. **Hai máis días que longanzo** [sic]**.** (ms-LU: seminarista anónimo: Pantón, LU)

19130. **Hai máis días que longanizas.** [5627] (ms: C.A. *A Nosa Terra*)

(es) *Más hay días que longanizas; o más días hay que longanizas.* (Correas) (ct) *Hi ha més díes que llonganices.* (Alberola)

19131. **Hasta o trigo é limosna.** (mc: La Coruña)

19132. **Home probe, nin quieto nin calado.** (mc: Buciños)

(pt) *Homem pobre, nem quieto nem calado.* (Chaves)

19133. **Home rico mal enemigo para o probe.** (mc: C.A. *A Nosa Terra*)

(es) *Hombre rico, mal enemigo.* (R. Marín) (ct) *Hòme ric, mal enemic.* (Alberola)

19134. **Ise é un señor de porta aberta: non ten casa nin brasa.** (mc: Buciños)

19135. **Máis probe que as arañas.** (ms16: Sarria)

19136. **Máis ten o rico cando empobrece que o pobre cando enriquece.** [5628] (mc e ms16: C.A. / ms10,011r: *D.E.*)

(pt) *Mais tem o rico quando empobrece que o pobre quando enriquece.* (Chaves) (es) *Más tiene el rico cuando empobrece, que el pobre cuando enriquece.* (Sbarbi) (ct) *Més té el ric quan es fa pòbre, qu'el pòbre quan es fa ric.* (Alberola)

19137. **Máis val algo que nada.** (ms-LU: Félix Rodríguez Vieites)

19138. **Máis vale entrar pobre no ceo que rico no inferno.** [5629] (mc: M.V.)

19139. **Máis vale ser probe na terra que rico no mar.** (ms10,100r: *D.E.*)

19140. **Millor e probeza con boa fama que riqueza con mala.** (ms10,101r: *D.E.*)

19141. **Millor é ser listo pobre que rico burro.** (mc: Santiago)

19142. **Moitas limosnas caben nun saco, pero o saco queda vacío.** (mc)

[5622] O orixinal di: *Canta rula n'aquel souto. Probe triste do que espera pol'o que está na man d'outro!*
[5623] ms4: *Canto un mais*.
[5624] Sen tema no orixinal.
[5625] V. tamén *Casa*.
[5626] En ms10 s.v. *Empanada* coa indicación *Pobreza*.
[5627] O orixinal di: *Hay mais dias que longanizas.* / ms4: *longaniza*.
[5628] ms10: *probe*. En ms10 s.v. *Empobrecer*.
[5629] ms: *probe*.

Var.: *Moitas limosnas caben no saco, i-o saco sempre valeiro.* (mc: Layosa / ms-LU: seminarista anónimo: Laiosa, O Incio, LU)

El saco del pobre, por mucho que recoja, pronto se vacía, ya que en él tiene el menesteroso toda su despensa.

19143. **Moitos probes a unha porta, non han sacar moita esmola.** (ms10,100r: *D.E.*)

19144. **Na casa do probe cada un enterra a seu pai como pode.** (mc: Altamira-C. Alvarellos)

Var.: Como: *Cada probe enterra seu pai como pode.*

(pt) *Cada um enterra seu pai conforme pode.* (Chaves)

19145. **Na casa do probe todo son pingueiras.** (ms10,100r: *D.E.*)

19146. **Na casa do probe todos rifan e todos teñen razón.** (ms10,100r: *D.E.*)

19147. **Na casa do probe, cunca de pan e pucheiro de cobre.** (ms10,100r: *D.E.*)

19148. **Nin te abata a probeza, nin a riqueza te ensoberbeza.** (ms10,101r: *D.E.*)

19149. **Ninguén vive tan probe como naceu.** (ms10,100r: *D.E.*)

19150. **Non collen dous pobres na misma porta.** (mc: C.A. *A Nosa Terra*)

Var.: *Non collen dous pobres nunha mesma porta.*

(pt) *Dois pardais numa espiga nunca fazem liga.* (Chaves) (es) *Dos pobres a una puerta, mal se conciertan.* (R. Marín)

19151. **Non é pobre o que ten pouco sinón o que quer moito.** (ms8,61r: Trives)

19152. **Non é probe senon o que se tén por probe.** (ms10,100r: *D.E.*)

19153. **Non hai ninguién tan probe que ó morrer non lle sobre.** (ms10,100r: *D.E.*)

19154. **Non te abatas por pobreza nin te crezas por riqueza.** (ms10,101r: *D.E.*)

19155. **Non te abatas por pobreza nin te ensalces por riqueza.** (ms-SA: José M. Gulías Rivas: Forcarei, PO)

19156. **Non te fagas probe a quen te non pode facer rico.** (ms10,100r: *D.E.*)

19157. **Non digas qeu eres probe a quen rico facerte pode.** (ms10,100r: *D.E.*)

19158. **O cueiro do probe estira e encolle.** (ms16: Santiago)

19159. **Ó desnudo máis lle valen dous que un.** (mc: Parga-F.V.S.)

19160. **Ó desnudo máis lle valen dous que un.** (ms16: Parga)

19161. **O home madrugón, ou pobre ou ladrón.** (mc: Buciños / ms4: F.V.S.)

19162. **O pai pobre non fai o fillo rico.** (mc / ms4: F.V.S.)

19163. **O pobre i-o muíño andando ganan.** [5630] (mc e ms4: A.N.)

Var.: *O probe i-o muín, andando ganan.* (mc e ms4: Fonsagrada-F.V.S. / ms11,44: Comarca de Fonsagrada)

(pt) *O pobre e o moinho andando ganham.* (Chaves) (es) *El molino y el merino, andando ganan contino.* (R. Marín)

Muín por influencia asturiana.

19164. **Ó pobre soberbio, limosna de paus.** [5631] (mc: Santiago)

19165. **O probe afrixido non lle deas máis ruído.** (ms10,100r: *D.E.*)

19166. **O probe con pouco se alegra.** (ms10,100r: *D.E.*)

19167. **Ó probe dalle a mitá do que che sobre.** (ms10,100r: *D.E.*)

19168. **Ó probe e á nogueira todos lle tiran pedras.** (ms10,100r: *D.E.*)

19169. **Ó probe e ó minguado non falta quen o faga máis necesitado.** (ms10,100r: *D.E.*)

19170. **Ó probe farto de carne non hai quen o ature.** (ms10,100r: *D.E.*)

19171. **Ó probe hastra os cas lle ladran.** (ms10,100r: *D.E.*)

19172. **O probe i-o muíño andando gana.** (ms-LU: seminarista anónimo: Outeiro de Rei, LU)

19173. **O probe non vai ó concello, nin se toma o seu consello.** (ms10,100r: *D.E.*)

19174. **Ó probe o sol o come.** (ms10,100r: *D.E.*)

19175. **Ó probe pouco ben o socorre.** (ms10,100r: *D.E.*)

19176. **Ó probe que con carne se entupe non hai quen o ature.** (ms10,100r: *D.E.*)

19177. **O probe que non tén casa vive sempre na rúa.** (ms10,100r: *D.E.*)

19178. **O probe, nin quieto nin calado.** (ms-LU: Jesús Redondo C.: A Barrela, Santiago de Lousada, Carballedo, LU)

19179. **O que á mulida xongue, alparagatas gasta e de mulleres fai caso, sempre andará descalzo.** [5632] (mc: Buciños)

[5630] ms: *y-o*.

[5631] V. tamén *Pobreza* (*Pobreza y soberbia*).

[5632] V. *O que calza alparagatas e de mulleres fai caso, nunca xuntará cartos e andará sempre descalzo* en *Mujer*.

19180. **O que a ser probe está condenado, tanto lle tén correr como estar sentado.** (ms10,100r: *D.E.*)

19181. **O que anda a pedir, non anda a fuxir.** [5633] (ms-LU: seminarista anónimo: Ferreira de Pantón, LU / ms-SA: seminarista anónimo: algún lugar de Galicia)

19182. **O que d'alleo se viste, de seo se dispe.** (ms21,11v: Bermés)

19183. **O que dá limosna unha vez, dáa dúas ou tres.** [5634] (mc / ms-SA: seminarista anónimo: algún lugar de Galicia)

19184. **O que de alleo se veste, na calle se espe.** [5635] (mc: J.P.)

Var.: *Os que d'alleo se visten, na rúa os dispen.* (P. Sobreira-D.R.A.G.) / *O que d'alleo se veste, logo se despe.* (ms4: Pidre-F.V.S.)

(es) *Quien de ajeno se viste, en la calle lo desnudan.* (Sbarbi)

19185. **O que é probe ninguién lle fai caso.** (ms10,100r: *D.E.*)

19186. **O que é probe, é máis probe do que se di e do que se pensa.** (mc e ms16: Buciños / ms4: F.V.S.)

(es) *El pobre no tiene abrigo, pariente, deudo ni amigo.* (R. Marín)

19187. **O que ha ser probe nunca rico morre.** (ms10,100r: *D.E.*)

19188. **O que moito desprecia, non ten riqueza.** (mc: Santiago)

19189. **O que nada ten de seu, mala nai que o pareu.** [5636] (ms21,03v: Bermés)

19190. **O que non ten bés, ten pés.** (mc: M.L.)

Tiene que ganar el sustento a fuerza de trabajar.

19191. **O que non ten de seu, negra nai o veu.** (ms-SA: Antonio Iglesias Duro: Carcacía, Padrón, C)

19192. **O que non teña, non busque.** (mc: Santiago)

19193. **O que o alleo veste, na calle se despe.** (ms-SA: Héctor Blanco Tato: Cereo, Coristanco, C (5º curso))

19194. **O que ós vinte no[n] ten forza e ós trinta non casou... ese paxaro volou.** [5637] (ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar da provincia de Lugo)

19195. **O que ós vintecinco non sabe i-ós trinta non ten, ós corenta é un ninguén.** [5638] (mc: A.I. / ms18,75r: A.S.A.)

(pt) *Quem aos trinta não pode, aos quarenta não sabe e aos cinquenta não tem, nunca será ninguém* (ou *não pode, não sabe e não tem*). (Chaves) (es) *Quien a los veinte no puede, a los treinta no sabe y a los cuarenta no tiene, nunca podrá, sabrá ni tendrá.* (R. Marín)

19196. **O que ten pouco, logo reza.** (mc: Buciños)

19197. **O que ten pouco, non pode dar moito.** (mc: Buciños)

(es) *Quien tiene poco y algo da, no está obligado a más.* (R. Marín)

19198. **O que vai pedir, non vai a fuxir.** [5639] (mc: A.N. / ms-SA: Jaime Fráiz Vázquez: Arzúa, C / ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar da provincia de Lugo)

(es) *El que va pidiendo, no va corriendo.* (Sbarbi)

El que pide algo, tiene que esperar y tener paciencia.

19199. **O rico pode chegar a pobre; i-o pobre, a rico.** (mc: Buciños)

19200. **O ser probe non deshonra.** (ms10,100r: *D.E.*)

19201. **Onde non hai barba non hai que afeitar.** (mc: Buciños)

19202. **Onde non hai fariña nin relón, todos falan sin razón.** [5640] (mc: Santiago / ms21,28r: Bermés)

19203. **Onde non hai fariña, todo é muíña.** [5641] (ms4: C.A. *A Nosa Terra* / ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar da provincia de Lugo)

19204. **Onde non hai nada, a porta está pechada.** [5642] (ms16 e ms10,096r: *D.E.*)

(es) *Donde no hay nada, la puerta está cerrada.* (Correas)

19205. **Onde non hai nada, nada se pode atopar.** [5643] (ms16 e ms10,027v: *D.E.*)

Var.: *Onde non hai, non hai que buscar.* (ms16 e ms10,027v: *D.E.*)

19206. **Onde non hai, non hai.** (mc: Buciños / ms16: Lugo)

[5633] ms-SA: *pidir, fuchir*.

[5634] ms-SA: *da duas*.

[5635] mc: *na calle s'espe*. Jacinto del Prado rexistra o refrán coa forma *se espe*.

[5636] O orixinal di: *O que nada ten de seu mal'a nai que o pareu.*

[5637] O orixinal di *O que os 20 no ten forza e os 30 non casou... ese paxaro volou*.

[5638] ms18,75r: *y-os trinta non ten.* / V. *O que ós vinte non pode, ós trinta non sabe i-ós corenta non ten, nunca pode nin sabe nin ten* en *Edades* (*Edad y aptitud*).

[5639] ms-SA e ms-LU: *vai a pedir*; ms-SA: *fugir*.

[5640] ms21,28r: *n'hay.* / V. tamén *Agrícolas* (*Generales*) e *Pobreza* (*La pobreza y la paz*).

[5641] O orixinal di: *Onde non hay fariña todo e muiña.* / ms-LU: *Donde, moiña*.

[5642] En ms10 s.v. *Puerta*.

[5643] Refrán e variante en ms10 s.v. *Haber*.

(es) *Donde no hay, no hay.* (Correas)

19207. **Onde non se perde algo, todo é miseria.** [5644] (mc: M.V. / ms21,27r: Bermés)

Var.: *Onde non se perde, todo é miseria.* (R. Caruncho) / *Onde non se perde nada, todo é miseria.* (ms4: C.A. *A Nosa Terra* / ms10,090r: *D.E.*) [5645]

19208. **Onde poño os pés, teño os bés.** (mc e ms16: Taboada)

(es) *Donde pongo los pies, mío es.* (R. Marín)

Dice el que no tiene nada.

19209. **Onde se pensa que hai touciños n'hai corres.** [5646] (mc: M.V. / ms10,088r: *D.E.*)

(es) *Donde parece que hay besugos, no hay ni escamas.* (R. Marín) / *A do pensáis que hay tocinos, no hay estacas.* (Correas)

19210. **Os moitos fillos empobrecen os pais.** (mc)

Poco providencialista es quien lo dijo, y muchas veces sucede lo contrario.

19211. **Os moitos fillos fan o pai pobre.** (ms21,12r: Bermés)

19212. **Pobre á festa convidado non esperes contestado.** (mc: Santiago)

19213. **Pobre do que non ten: maguado o vexo.** (ms16: Silvarrey)

Var.: *Pobre do que non ten i maguado de ello* [sic]. (ms8,62r: Silvarrey)

19214. **Pobre dun pobre, que non ten quen-o forre.** (ms-LU: seminarista anónimo: Carballedo, LU)

19215. **Pobre porfioso logra mendrugo.** (ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar de Galicia)

19216. **Pobre porfioso saca mendrugo.** (mc: Sarria)

(es) *Pobre importuno, saca mendrugo.* (R. Marín)

La perseverancia lo consigue todo; y lo recoge también la canción: *Non te canses de rondala / si algo queres lograr dela: / probe que moito pidicha / ó fin recolle cadela*.

19217. **Pobres e muíños, andando ganan.** (ms-SA: seminarista anónimo: algún lugar da provincia de Lugo)

19218. **Pódese andar na probeza e andar con limpeza.** (ms10,101r: *D.E.*)

19219. **Por dar limosna e pousada nunca se perde nada.** (mc: Tuiriz, Monforte)

19220. **Por dar limosna non mengua a bolsa.** (mc: Buciños)

(pt) *Por dar uma esmola não míngua a bolsa.* (Chaves) (es) *Por dar limosna no se mengua la bolsa.* (Correas)

19221. **Por dar limosna e pousada non se perdeu xornada.** (ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar de Galicia)

19222. **Por moita vida que teñas e diñeiro que che sobre, si che falta a caridá, xa te podes chamar pobre.** (mc: Antas de Ulla)

Canción popular que pasó a refrán y que encierra una bella enseñanza.

19223. **Pra nada non fai falta alforxa.** (mc: Sarria / ms4: F.V.S.)

19224. **Pró probe non é proveitoso acompañarse do poderoso.** (ms10,101r: *D.E.*)

19225. **Probe porfiado, non se vai sin un ichavo.** (ms10,100r: *D.E.*)

19226. **Probe que moito pedicha sempre gana algún codelo.** (ms10,101r: *D.E.*)

19227. **Probe que moito pidicha, ó fin recolle cadela.** (ms-LU: seminarista anónimo: Paradela, LU)

19228. **Que non morran as vacas, que homes hainos a patadas.** (ms15,03)

19229. **Quen di que probeza é vileza, non sabe o que di nin ten siso na cabeza, inda que teña moita riqueza.** [5647] (ms10,003r: *D.E.*)

19230. **Quen probeza tén, dos seus parentes fai desdén.** (ms10,101r: *D.E.*)

19231. **Quen tén probeza non ergue a cabeza.** (ms10,101r: *D.E.*)

19232. **Quen vai a pidir non vai a fuxir.** (ms21,27v: Bermés)

19233. **Regalo de probe mercede pide.** (ms10,101r: *D.E.*)

19234. **Sacar e non poñer, mirar e non ter.** (ms-LU: seminarista anónimo: Laiosa, O Incio, LU)

19235. **Sacar e non poñer, mirar e non ver.** [5648] (ms: Layosa)

Var.: *Sacar e non poñer é cegar e non ver.* (Pidre)

19236. **Se desprecias a un pobre, pasarache a misma sorte.** (mc: Santiago)

19237. **Se non te ves probe e perseguido non sabes quén é o teu amigo.** (ms10,101r: *D.E.*)

19238. **Se o soldado anda ás puntas, o cabo ás perguntas i-o sargento a cánto**

[5644] ms21,27r: *perd'algo*.
[5645] En ms10 s.v. *Perder*.
[5646] ms10: *non hai corres*. En ms10 s.v. *Pensar*.
[5647] En ms10 s.v. *Decir* coa indicación *Pobreza*.
[5648] Contén a indicación *Pobreza*.

estamos de mes, mui mal andamos os tres. [5649] (mc: Buciños-F.V.S. / ms-LU: seminarista anónimo: Buciños, Carballedo, LU)

19239. **Se queres colle-lo fol, queima leña verde e come pan mol.** [5650] (ms4 e mc: Pidre-F.V.S.)

(es) *En la casa donde no hay gobierno, siempre comen pan tierno.* (R. Marín) / *Mujer joven, pan tierno y leña verde son en la casa lobos que muerden.* (R. Marín)

Véase *O que queira ser probe...*

19240. **Se queres ser probe sin sentir, traballa os días pequenos e dispois déitate a durmir.** (ms10,101r: *D.E.*)

19241. **Sempre houbo probes e ricos.** (ms10,101r: *D.E.*)

19242. **Ser probe non deshonra a ningún home.** (ms10,101r: *D.E.*)

19243. **Ser probe non é deshonra.** (ms10,101r: *D.E.*)

19244. **Son máis os que piden que os que dan.** (mc: R. Caruncho)

19245. **Todos fuxen do probe como unha enfermedá.** (ms10,101r: *D.E.*)

19246. **Tras do probe sempre anda o demo coa fouce.** (ms10,101r: *D.E.*)

19247. **Tras do probe todo o mundo corre.** (ms10,101r: *D.E.*)

19248. **Un probe non pode tomar unha posta mentras non vén o cornixolo.** (ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar da provincia de Lugo)

19249. **Unha abella sola fai pouco mal.** (ms: Muros)

19250. **Vacas vellas e carros vellos, non é caudal.** (ms10,050r: Silvarrei)

19251. **Val máis decir: "probe de él" que "probe de min".** (ms10,101r: *D.E.*)

19252. **Val máis probe da vila que rico da aldea.** (mc: Muros)

19253. **Vale máis algo ca nada.** (ms-LU: Paco de Seoane: Buciños, Carballedo, LU)

19254. **Vale máis o que o probe aforra que o que o rico come.** (mc: Tuiriz, Monforte)

19255. **Vale máis pobre vividor que rico estafador.** (mc: Buciños)

19256. **Vale máis ser pobre que burro.** (mc: Santiago)

19257. **Vámonos á cama, que o sono mata a gana, e o frío tórnao a roupa e unha perna quenta a outra.** [5651] (ms: Velle)

ALEGRÍA Y POBREZA

19258. **A'legría na casa dos probes, tarde vén e pouco dura.** [5652] (ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar da provincia de Lugo)

19259. **Home probe con pouco se alegra e socorre.** [5653] (ms16 e ms10,028v: *D.E.*)

Var.: *Home probe con pouco se alegra.* (mc: M.L.)

(es) *Del pobre la bolsa, con poco rebosa.* (Sbarbi) / *Hombre pobre con poco se alegra y socorre.* (Correas)

19260. **Home probe, vida alegre.** (mc: Buciños / ms16: Deza)

(es) *El pobrete, de suyo es alegrete.* (R. Marín)

19261. **Pouco dura a alegría na casa do probe.** (ms16: Lugo)

(es) *Poco dura la alegría en la casa del pobre.* (R. Marín)

CAMINOS DE LA POBREZA

19262. **De dar, muitos fixéronse probes; de pedir, ninguén.** (ms15,16)

19263. **O amo que ten criados e non traballa e n'os vai a ver, venda o que ten prós manter.** (ms-SA: Francisco Canosa Quintáns)

19264. **O que paga criados e non os vai a ver, venda o que ten pra os manter.** [5654] (ms21,26r: Bermés / ms-SA: Antonio Torreira Torreira: San Fins de Freixeiro, Santa Comba, C / A. Darriba Míguez)

19265. **O que queira empobrecer, meta obreiros e non-os vaia ver.** (ms-LU: seminarista anónimo: Buciños, Carballedo, LU)

19266. **O que queira empobrecer, que meta criados que non-os vaia ver.** (ms-LU: Jesús Redondo C.: algún lugar do sur da provincia de Lugo)

19267. **O que queira empobrecer, alquile obreiros e non-os vaia ver.** [5655] (ms15,18)

[5649] V. *Cando o soldado anda a puntas, o cabo a perguntas e o sarxento a cánto estamos de mes, mal lle vai a todos tres* en *Oficios*. / ms4 e ms-LU: *preguntas*; ms-LU: *S'o, y'o sarguento, a cantos estamos, andamo'los tres*.

[5650] O orixinal di: *Se queres collel'o fol, queima leña verde e come pan mol.* / mc: *Si quer collr o fol.*

[5651] Contén a indicación *Pobreza*.

[5652] O orixinal di: *A'legría n-a casa d-os probes tarde ven e pouco dura.*

[5653] ms: *s'alegra*. En ms10 s.v. *Hombre*.

[5654] ms-SA e A. Darriba Míguez: *paga a criados* / A. Darriba Míguez: *vende o que ten*.

[5655] O orixinal di: *O que queira empobrecer, alquile obreiros e non'os vaya ver.*

19268. **O que queira probe ser, queime leña verde e pan fresco ha de comer.** (mc e ms16: Buciños / ms4: F.V.S.)

Var.: *O que queira ser pobre, queime leña verde e coma pan mole.* (mc: R. Marín / ms10,100r: *D.E.*) [5656]

(es) *Pan tierno y leña verde, la casa pierde.* (R. Marín)

19269. **O que quera empobrecer, que meta criados e non os vaia a ver.** [5657] (ms-LU: seminarista anónimo: Paradela, LU)

19270. **O que ten criados e non os vai ver, venda os bés pra os manter.** [5658] (mc: Taboada-F.V.S.)

Var.: *O que paga criados e non-os vai ver, que venda o que ten pra podelos manter.* (ms16: *D.E.*)

19271. **O que tira o que ten, a pedir vén.** [5659] (mc / ms4: F.V.S. / ms16: Lugo)

19272. **O que vende o que ten, queda sin nada.** (ms-SA: Serafín Caamaño Cernadas: Esteiro, Muros, C)

19273. **Quen gasta o que ten, a pedir vén.** (mc e ms16: A.N.)

(pt) *Quem gasta mais do que tem, a pedir vem.* (Chaves) (ct) *Qui gasta més del que té, sempre se vorá empenyat y may podrá quedar bé.* (Alberola)

19274. **Quen queira empobrecer, vállase de obreiros e non-os vaia ver.** [5660] (mc e ms16: M.L.)

Var.: *U que queira empobrecer, que meta obreiros e que nu nus vaya ver.* / *O que queira empobrecer, que meta obreiros e no*[n os vaia] *a ver.* (ms16: Sober) / *O que ten obreiros e non os vai ver, pronto empeza a empobrecer.* (ms5,136: Aguada) / *Quen queira emprobecer, traia xornaleiros e non-os vaia ver.* (ms16: *D.E.*)

(pt) *Se queres ser pobre sem o sentir, mete obreiro e deita-te a dormir.* (Chaves)

19275. **Se ques ser probe sin sentir, fai obras nos días pequenos e déitate a dormir.** (mc e ms16: M.V.)

19276. **Si ques coller o fol, queima leña verde e come pan mol.** (ms16: Pidre)

Var.: *O que queira empobrecer, que queime leña verde e coma o pan a medio cocer.* (ms16: Sober)

(es) *Pan tierno y leña verde son en la casa lobos que muerden.* (R. Marín)

CARENCIAS Y FATIGAS DEL POBRE

19277. **A cadelo fraco, todo son pulgas.** [5661] (ms16 e ms10,023v: *D.E.*)

(es) *El perro flaco todo es pulgas.* (R. Marín)

19278. **A carto vai a libra da vaca; o que non o ten, non-a papa.** [5662] (ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar da provincia de Lugo / ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar de Galicia)

19279. **A carto vai a libra de vaca; quen a ten non a paga.** (ms4: C.A. *A Nosa Terra*)

19280. **A carto vai a vaca, i-o que non ten non-a papa.** [5663] (mc e ms16: A.N.)

Var.: *A carto vai a libra de vaca: quen non-o ten non-a papa.* (ms15,11)

(es) *A cuarto vale la vaca y, si no hay cuarto, no hay vaca.* (mc: Sbarbi / ms16: R. Marín) / *¿A blanca vale la vaca? Daca la blanca.* (Id.) / *A meaja vale la vaca; ¿y dó la meaja?* (Correas)

Poco importa que las cosas cuesten poco, si no hay dinero para adquirirlas.

19281. **A carto vale a vaca; quen non-o ten non-a cata.** (ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar da provincia de Lugo)

19282. **A pouco diñeiro, pouca saúde.** [5664] (ms16 e ms10,006r e ms10,096r: *D.E.*)

(es) *A poco dinero, poca salud.* (Z.)

19283. **A sorte do pobre é andar a pedir.** (mc e ms16: M.V.)

19284. **A vaca do pobre ten que andar ás dúas maus.** [5665] (mc e ms16: Carballino)

Var.: *A vaca do pobre ten que traballar ás dúas maus.* (ms16: Buciños)

19285. **A vaca do probe and'a tódalas maus.** (ms11,47: Comarca de Fonsagrada)

19286. **A vaca do probe, todo é miseria.** (ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar da provincia de Lugo)

19287. **A vaca du pobre ara a todas as maus.** (ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar da provincia de Lugo)

[5656] ms10: *probe*.

[5657] O orixinal di: *Ou que quera empobrecer que meta criados en non os vaya a ver*.

[5658] Nunha segunda clasificación temática, Vázquez Saco incluiu este refrán en *Descuido*. / mc: *non-os vai ver* / En *R. Fisterrán*: *... vende o que ten pra os manter*.

[5659] Nunha segunda clasificación temática, Vázquez Saco incluiu este refrán en *Derroche*.

[5660] Nunha segunda clasificación temática, Vázquez Saco incluiu este refrán en *Descuido*.

[5661] En ms10 s.v. *Flaco*.

[5662] ms-LU (Galicia): *non a papa*.

[5663] ms: *y-o*.

[5664] En ms10,006r s.v. *Dinero* e en ms10,096r s.v. *Puerta*.

[5665] ms: *andar a todas as maus*.

19288. **A vida do pobre é moi sonada.** [5666] (mc e ms16: Palas de Rey / ms4: F.V.S.)

Sobre todo sus defectos o faltas, que se extienden en seguida para ser cebo de la pública maledicencia.

19289. **A vida do pobre, andar a pedir.** (mc e ms16: Carballedo)

19290. **Acábate, probe, e vende a camisa.** (mc e ms16: Otero de Rey)

19291. **Ao pobre o sol come.** (mc e ms16: C.A.)

(es) *Al hombre pobre, el sol se le come.* (R. Marín)

19292. **As contas do pobre nunca salen ben.** (mc e ms16: Villamane, Cervantes) [5667]

(es) *Cuentas de pobre, raro es que se logren.* (R. Marín)

19293. **Caldo de pobres, raro e sin grasa.** (ms8,74r: O. de Rey)

19294. **Cando o probe quere mallar, chove.** [5668] (ms16: Santiago / ms-SA: Juan López Souto: Corrubedo, Ribeira, C)

19295. **Canto máis frío, menos roupa.** (mc / ms4: F.V.S. / ms16: Lugo)

19296. **Canto máis pobre, menos limosna.** [5669] (mc e ms16: A.S.A. / ms-LU: Trini Figueiras: San Salvador de Asma, Chantada, LU. Convento Las Córneas / ms-LU: seminarista anónimo: Arcos de Frades, Pol, LU)

(es) *Cuanto más pobres, menos limosnas.* (R. Marín)

19297. **Canto temos, ó lombo traemos.** [5670] (mc e ms16: A.S.A. / ms10,128r: *D.E.*)

19298. **Carne sin óso non é pra probes.** (ms16: *D.E.*)

(es) *Carne sin hueso no se da sino a San Bueso.* (R. Marín)

19299. **Castiñeiro sin candea, ¿que castañas pode dar?; amor probe sin diñeiro, ¿qu'amores pode tomar?** (ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar da provincia de Lugo)

19300. **Con malas ceas e malos almorzos encóllense as tripas e alónganse os pescozos.** (ms16: *D.E.*)

(es) *Con estas cenas y con estos almuerzos, angóstanse las tripas y alárganse los pescuezos.* (Correas)

19301. **Con malas ceas e ruís xantares crecen os ósos e mingoan as carnes.** (ms16: *D.E.*)

(es) *Con estos yantares y con estas cenas, menguan las carnes y crecen las venas.* (Correas)

19302. **Chórame e chórame, mais non me chores probe.** (ms16: *D.E.*)

19303. **Chove na casa do probe.** (ms-LU: Félix Rodríguez Vieites)

19304. **Chove, chove, na aira do probe.** (mc / ms16: Lugo)

Var.: *Chove, chove, na casa do probe.*

Recuerda el cantar infantil: *Chove, chove / na aira do probe / chovisca, chovisca / na casa da Prisca.*

19305. **En pobre morada, nin tizón nin brasa.** (ms16 e ms10,041r: *D.E.*)

(es) *En pobre morada, ni tizón, ni brasa.* (Correas)

19306. **Home probe, a cama o come.** (ms16: Santiago / ms-SA: José Álvarez Souto: Anxeriz, Tordoia, C)

19307. **Home sin agarimo, paxaro sin niño.** [5671] (ms16 e ms10,028v: *D.E.*)

(es) *Hombre sin abrigo, pájaro sin nido.* (A.N.)

19308. **Hora de comer pró rico: cando ten gana; e pró pobre: cando ten qué.** (ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar da provincia de Lugo)

19309. **Na casa barrida non pica a galiña.** [5672] (ms16 e ms10,025r: *D.E.*)

(es) *En la casa barrida no pica la gallina.* (Correas)

19310. **Na casa do home probe: carro de clavo e caldeiro de cobre.** (ms-LU: seminarista anónimo: Buciños, Carballedo, LU)

19311. **Na casa onde non hai codio, en xullo chavea nos dentes.** (ms16: Santiago)

19312. **O diñeiro do probe quer acougar e non pode.** (ms16: Lugo)

Var.: *O diñeiro do probe, anque queira acougar non pode.* (ms16 e ms10,006v: *D.E.*) [5673]

19313. **Ó probe nunca lle amanece, e xa as noites foran cortas.** (mc e ms16: Fonsagrada-F.V.S.)

19314. **O probe nunca ten ves.** (ms16: Santiago)

19315. **O que come pola man doutro, come moito e engorda pouco.** [5674] (mc / ms21,25v:

[5666] ms: *muy sonada*; ms4: *probe*.

[5667] Vilamane pertence ó concello de Becerreá e non a Cervantes.

[5668] ms16: *quer mallar*.

[5669] ms, ms4, ms-LU (Trini F.) e ms-LU (Pol): *probe*.

[5670] ms recolle dúas maneiras: *lombo traemos / lombo o traemos*; ms4: *lombo o traemos*. / En ms10 s.v. *Tener*.

[5671] En ms10 s.v. *Hombre*.

[5672] En ms10 s.v. *Gallina*.

[5673] En ms10 s.v. *Dinero*.

[5674] ms-LU: *mau*.

Bermés / ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar da provincia de Lugo)

Var.: *O que come pola man doutro, coma o que coma, engorda pouco.* (ms16: *D.E.*)

(es) *Es gran pena, comer de mano ajena.* (R. Marín)

19316. **O que non ten boi nen cabra, toda a noite ara.** (ms5,027)

Var.: *O que non ten boi nin vaca, toda a noite ara.* (ms16: *D.E.*)

(pt) *Quen não tem boi nem vaca, toda a noite ara.* (Chaves) (es) *Quien no tiene buey ni vaca, toda la noche ara; y a la mañana no tiene nada.* (H. Núñez)

19317. **O que non ten casa nin lagar, cada ano un pesar.** [5675] (mc e ms16: Ribadavia- Carré Alvarellos)

19318. **O que non ten vaca nin bois nin tampouco ten muller, xungue cando lle dá a gana e ceiba cando quer.** (ms16: Sober)

19319. **O que non ten, o corpo llo paga.** [5676] (mc e ms16: J.A.P. / ms10,128r: *D.E.*)

19320. **O que pobre nace, pobre morre.** [5677] (ms-SA: Perfecto Esparís Freire: Santa María de Viceso, Brión, C)

19321. **O saco valeiro non se ten i-o cheo non se baixa.** (ms8,20v: Silvarrey)

Alude al hambre.

19322. **Onde non se come, non hai ben que chegue nin mal que non sobre.** (ms16: *D.E.*)

(es) *Donde no se come, no hay bien que llegue ni mal que no sobre.* (Correas)

19323. **Poñede un saco dereito, a ver si se ten baleiro.** (ms-SA: seminarista anónimo: Narla, Friol, LU)

19324. **Pr'on pobre sempre é noite.** (ms-LU: seminarista anónimo: Buciños, Carballedo, LU)

19325. **Pra o pobre sempre é noite.** (mc e ms16: M.V.)

19326. **Pró probe nunca é día; xa as noites foran boas.** (mc e ms16: Buciños)

19327. **Pró probe sempre é noite e sempre chove.** [5678] (mc e ms16: M.L.)

19328. **Probe do probe que todo o mundo o mole.** (ms21,28r: Bermés)

19329. **Probe dun probe que, onde llo dan, alí o come.** (ms-LU: seminarista anónimo: Ferreira de Pantón, LU)

19330. **Prós probres sempre é noite.** (ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar da provincia de Lugo)

19331. **Que desgracia é a do probe que, se el non se alaba, non hai quen-o alabe.** (ms-SA: José Álvarez Souto: Anxeriz, Tordoia, C)

19332. **Quen come pola mau de otro, come moito, engorda pouco.** (ms-LU: seminarista anónimo: Pacios, Neira de Xusá, Baralla, LU)

19333. **Quen espera a mau allea, mal xanta e pior cea.** (ms16: *D.E.*)

19334. **Quen non ten boi nin cabra, toda a noite labra.** (mc e ms16: A.N.)

Var.: *O que non ten boi nin cabra, toda a noite labra.* (ms16: A.N.)

(pt) *Quem não tem boi nem vaca, toda a noite ara.* (Chaves) (es) *Quien no tiene buey ni vaca, toda la noche ara, y a la mañana no tiene nada.* (R. Marín) / *El que no tiene buey ni cabra, toda la noche ara.* (Sbarbi)

Destaca el desvelo y preocupación que produce el no tener los medios necesarios para lograr un fin.

19335. **Quen pouco ten, pouco pode.** [5679] (ms16: Lugo / ms10,129r: *D.E.*)

(es) *Quien poco tiene poco puede.* (Correas)

19336. **Saco baleiro non se ten; saco de pé, nunca cheo é.** [5680] (mc: Buciños-F.V.S. / ms-LU: seminarista anónimo: Buciños, Carballedo, LU)

Var.: *Saco vacío non te ten.* (ms16: Lugo)

(pt) *Saco vazio não se pode ter em pé.* (Chaves) (es) *Saco vacío no puede tenerse en pie.* (Sbarbi)

19337. **Si non hai que comer, de fame hai que morrer.** (mc e ms16: Santiago)

19338. **Soilo nacen as frieiras nas ruís pernas.** [5681] (ms16 e ms10,023v: *D.E.*)

(es) *No vienen frieras sino a ruínes piernas.* (H. Núñez)

19339. **Tras do pobre sempre anda o demo coa fouce amolada.** [5682] (mc e ms16: A.I.)

A miña sogra sanou, / i-en troques, morreume a vaca: / ¡tras dun probe sempre o demo / anda ca fouce amolada!

19340. **Vaca de probe ten que andar a tódalas maus.** (mc e ms16: Bagueixos)

Véase *A vaca do probe...*

19341. **Vida de can, fame que rapas.** (ms8,24r: La Cañiza)

[5675] ms e ms4: *seu pesar*.
[5676] mc: *i-o*. / En ms10 s.v. *Tener*.
[5677] O orixinal di: *O que poble nace probre morre.*
[5678] ms: *Pra o probe*.
[5679] En ms10 s.v. *Tener*.
[5680] ms-LU: *cheu*.
[5681] En ms10 s.v. *Sabañón*.
[5682] mc: *ca fouce*.

DIOS ANTE LA POBREZA

19342. **A non ter, Dios valer.** (ms16: Deza)

19343. **A pobreza Dios a amou, pero a porquería, non.** (mc e ms16: Otero de Rey)

Var.: *A pobreza Dio-la amou.* (ms16: Silvarrey)

(es) *La pobreza Dios la amó.* (R. Marín) / *La pobreza Dios la amó, y El pobre fué, con ser Dios.* (R. Marín)

EL POBRE ES DESDEÑADO

19344. **A bulsa sin cartos non é máis que coiro.** (ms16: *D.E.*)

Var.: *Á bulsa sin cartos coiro lle chamo.* (ms16: Lugo)

(es) *Bolsa sin dinero, dígole cuero.* (Z.)

19345. **A quen non ten chámanlle ninguén.** (ms21,18r: Bermés)

19346. **Así que un non ten, chámanlle ninguén.** [5683] (mc: Pidre / ms16: Pidre. Palas de Rey)

19347. **Con santo probe non gastes moita cera.** (mc e ms16: Buciños / ms4: F.V.S.)

19348. **Fidalgo pobre e bestas vellas acaban coas terras.** (ms18,29r)

19349. **Fidalgo probe e bestas vellas acaban as nosas terras.** (ms-SA: Antonio Torreira Torreira: San Fins de Freixeiro, Santa Comba, C)

19350. **Fidalgos pobres e bestas vellas acaban as nosas terras.** (mc e ms16: M.V.)

19351. **Home probe non te cases con muller que rica sea: entra pola casa adiante e todo quere mandar ela.** [5684] (mc / ms4: F.V.S. / ms16)

Procede de una copla popular. (ms16)

19352. **Ó home rico ándalle ben o pico; pero si é probe, ou se cansa ou se dorme.** [5685] (ms18,74r: A.S.A. / mc e ms16: J.P.)

19353. **Ó pobre i-ó nogal todos lle fan mal.** [5686] (mc e ms16: A.N.)

(pt) *Ao pobre e ao nogal, todos fazem mal.* (Chaves) (es) *El pobre es como el nogal, que todos pedradas le dan.* (Sbarbi)

19354. **O pobre sempre é mal home, i-o rico sempre un bendito.** (mc e ms16: Calvos del Randín)

(es) *El rico, de todos es honrado; y el pobre, de todos despreciado.* (R. Marín)

Las faltas de estos siempre se disimulan, mientras que en las de aquellos se ceba la maledicencia.

19355. **O que non ten, chámanlle ninguén.** [5687] (ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar da provincia de Lugo)

19356. **O que non ten, chámase ninguén.** (ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar de Galicia)

19357. **O que ten algo é alguén i-o que non ten é un ninguén.** (ms16: Buciños)

19358. **Pobre do pobre, que todo o mundo o mole.** (mc e ms16: M.V.)

(es) *Al pobre, hasta los perros le ladran.* (R. Marín) / *Al pobre, quienquiera se le atreve.* (Id.)

19359. **Probe do probe, que mexan por el e ten que decir que chove.** (ms10,049v: Lugo)

19360. **Quen dá ao probe non teme probeza extrema; quen o desprecia, cae na pobreza.** (mc e ms16: Velle)

19361. **Quen ten, vale, e o que non ten, non vale nada.** (ms16: Santiago)

19362. **Señores probes e bestas vellas acaban cas terras.** (ms21,16v: Bermés)

19363. **Señores probes e bestas vellas, ao monte con elas.** (mc / ms4: F.V.S. / ms16: Lugo)

19364. **Señoríos probes, señoríos podres.** (mc e ms16: A.S.A.)

IRONÍAS DE LA POBREZA

19365. **A peliqueira estaba de parto i-o peliqueiro non tiña un carto.** [5688] (mc e ms16: Buciños / ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar da provincia de Lugo)

19366. **A quen non ten diñeiro, fanlle o enterro de can de palleiro.** (mc e ms16: C.A.)

19367. **Cando a ruína vén, hast'o pote se fura.** (ms-SA: seminarista anónimo: Louro, Muros, C)

19368. **Cando moe o pobre, sempre fai aire.** (ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar da provincia de Lugo)

19369. **Engrole, engrole, enterralo que é probe.** [5689] (mc e ms16: A.S.A.)

19370. **Gracias a Dios hoxe cocemos catro panciños e cinco debemos.** (ms-SA: Julio Barreiro Fernández: San Miguel de Vilar, Touro, C)

[5683] mc: *chámanlle nonguén*.

[5684] ms4: *quer*.

[5685] mc e ms16: *Home rico, bico, pobre*. O refrán que recolle Jacinto del Prado non corresponde exactamente co rexistrado por Vázquez Saco en mc e ms16.

[5686] ms4: *probe*.

[5687] O orixinal di: *O que non ten xamanlle ninguen.*

[5688] ms-LU: *tiñ'on carto*.

[5689] ms: *enterral'o qu'e probe*.

19371. **Gracias a Dios que cocemos catorce pas e quince debemos.** (ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar da provincia de Lugo)

19372. **Gracias a Dios que cocemos sete petadas e nove debemos.** (mc e ms16: A.I.)

(es) *Gracias a Dios ya en mi casa cocemos: tres celemines y cuatro debemos.* (R. Marín)

19373. **Gracias a Dios que xa cocemos; catorce cocemos e quince debemos.** (ms-LU: Jesús Redondo C.: Viana do Bolo, OU)

19374. **Non é o mismo comprar un traxe negro que verse negro pra comprar o traxe.** (ms-LU: Trini Figueiras: San Salvador de Asma, Chantada, LU. Convento Las Córneas)

19375. **Nun leiro estreito, s'unha vaca se pon atravesada, ten que cagar fóra do eido.** (ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar da provincia de Lugo)

Algo dice a favor de la concentración parcelaria.

19376. **Nunca viches dar unha limosna un pobre porque nunca leva solto.** (ms8,07v: Silvarrey)

19377. **O que é pobre e non ten nada, pásano pola criba rara.** (mc e ms16: Santiago)

Var.: *O que é pobre e non ten nada, pásano pola peneira rara.* (ms16: Santiago)

19378. **O que non ten pan, xa ceou.** [5690] (mc: Agro / ms4: F.V.S. / ms16 / ms21,16r: Bermés / ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar da provincia de Lugo)

(es) *Quien no tiene pan, ya ha cenado.* (R. Marín)

19379. **O que non ten pan, xa o comió.** (ms-SA: Francisco Canosa Quintáns)

19380. **Oremos: hoxe cocemos, sete fogazas fixemos, seis debemos, e unha quedounos no forno e ardeunos.** (ms8,62v: Meda)

Fogaza = hogaza.

19381. **Os mandamentos do probe, primeiro reventar antes que sobre.** [5691] (ms10,037r: *D.E.*)

19382. **Ós pobres, nenos; ós ricos, becerros.** (ms-LU: seminarista anónimo: Laiosa, O Incio, LU)

19383. **Ós probes, nenos, i-ós ricos, becerros.** (mc / ms4: F.V.S. / ms16: Aguada)

Dios niega familia a quien puede mantenerla; y la da a los pobres.

19384. **Para probe, un fol.** (mc e ms16: Chantada)

19385. **Pró caracol non hai roubos, pois todo o que ten traino ó lombo.** (ms16: *D.E.*)

(es) *Como el caracol, cuanto tiene trae a cuestas.* (Z.)

19386. **Proyeutos d'homes probes, peidos de burra vella.** [5692] (mc e ms16: J.P.)

(es) *Ilusiones de hombre pobre, pedos de borrica vieja.* (R. Marín)

19387. **Regoldádevos, coles, que andan os nabos cocendo no pote.** (ms16: *D.E.*)

(es) *Sabedlo coles, que espinacas hai en la olla.* (Z.)

LA POBREZA Y LA PAZ

19388. **Cando non hai pan nin bola, reñen o tolo i-a tola.** (ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar da provincia de Lugo)

19389. **Donde non hai fariña, todo se volve riña.** (ms-LU: Jesús Redondo C.: Viana do Bolo, OU)

19390. **Na casa onde non hai fariña nin relón, todos rifan e todos teñen razón.** (ms16: *D.E.*)

Var.: *Onde non hai fariña nin relón, todos roñan e todos teñen razón.* (ms16 e ms10,018r: D.E) [5693]

(es) *Donde no hay fariñas, todo son riñas.* (R. Marín)

19391. **Na casa onde non hai pan, non pode haber paz.** (ms16: *D.E.*)

(es) *Sin pan no hay paz.* (R. Marín)

19392. **Onde non hai fariña, todo é riña.** (ms21,03r: Bermés)

POBREZA E INGENIO. V. tamén *Jurídicos y similares*.

19393. **Discurre máis un famento ca cen letrados.** (ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar da provincia de Lugo)

19394. **Discurre máis un necesitado c'on bon abogado.** [5694] (ms-LU: seminarista anónimo: Ferreira de Pantón, LU / ms-LU: Trini Figueiras: San Salvador de Asma, Chantada, LU. Convento Las Córneas / ms-LU: seminarista anónimo: O Cádavo, A Esperela, Baleira, LU)

19395. **Home probe todo é trazas.** (mc: Carballedo / ms16: G.P. / ms18,72r: A.S.A.)

Var.: *O probe todo é trazas y-o rico todo trampas.* (ms4: F.V.S. / ms21,29v: Bermés)

[5690] Nunha segunda clasificación temática, Vázquez Saco incluiu este refrán en *Escasez. Escasez de alimentos*. / ms-LU: *cenou*.

[5691] Sin clasificar no orixinal.

[5692] mc e ms16: *Proieutos de homes*. Jacinto del Prado recolle o refrán coa forma *Proyeutos d'homes probes*.

[5693] En ms10 s.v. *Harina*.

[5694] ms-LU (Trini F.): *Descorre*; ms-LU (O Cádavo): *necisitado*.

(es) *El hombre pobre todo es trazas: y el rico, trapazas.* (Correas) / *El hombre pobre todo es trazas: a las veces son buenas, a las veces son malas.* (Id.) (ct) *Hòme pòbre, tot son traces.* (Alberola)

19396. **Máis inventa un pobre que sete abogados.** [5695] (mc: C.A. *A Nosa Terra* / ms16: C.A.)

(es) *Saber más que un pobre.* (Sbarbi)

Porque el hambre aguza el ingenio.

19397. **O home probe todo é mañas, ás veces boas e ás veces malas.** (ms16: *D.E.*)

Var.: *Home probe todo é mañas.* (ms16 e ms10,028v: *D.E.*) [5696]

(es) *EL hombre pobre todo es trazas: a las veces buenas, a las veces malas.* (Correas)

19398. **O pobre todo é trazas; o rico todo trampas.** (ms-SA: Francisco Luna Bande)

19399. **Sabe máis un necesitado que sete abogados.** (mc / ms4: F.V.S. / ms16: Lugo)

Véase *Mais inventa un pobre...*

POBREZA Y DESHONRA

19400. **A pobreza non axa.** [5697] (mc e ms16: C.A.-*A Nosa Terra*)

Var.: *A pobreza non luxa.* (C.A.-*A Nosa Terra*) [5698]

(es) *Pobreza no es vileza, sino inconveniencia.* (R. Marín)

19401. **A pobreza non é vileza.** [5699] (mc e ms16: A.S.A.)

(pt) *Quem diz que a pobreza é vileza, não tem o siso na cabeça.* (Chaves) (es) *Pobreza no es vileza.* (Sbarbi) / *La pobreza no es deshonra, pero es ramo de picardía.* (Id.) (ct) *La pobrea no es baixea.* (Alberola) / *La pobrea no es vilea, pero pòrta a ella.* (Id.)

19402. **Antes a probeza honrada que a riqueza roubada.** (mc e ms16: Velle)

Var.: *Antes probeza honrada que riqueza roubada.* (Buciños)

(pt) *Antes pobre honrado, que rico ladrão.* (Chaves) / *Antes pobre honrado, que rico injuriado.* (Id.) (es) *Antes pobreza que vileza.* (R. Marín) (ct) *Antes esgarrat y honrat, que lladre y ben portat.* (Alberola)

19403. **Máis vale pobre e honrado que rico e malvado.** (ms-SA: seminarista anónimo: algún lugar da provincia da Coruña)

19404. **Máis vale pobre honrado que rico malvado.** [5700] (mc e ms16: Santiago)

19405. **Máis vale ser probe con honra que rico sin ela.** (ms16: G.P.)

Lo ilustra la siguiente canción popular: *Máis quero ser solteiriña / que muller d'home baldío / máis quero un pobre con honra / que sin honra un home rico*.

19406. **Vale máis ser pobre honrado que rico de mala sona.** (mc e ms16: Santiago)

19407. **Vale máis ser probe con honra que rico de mala sombra.** (ms16: Buciños)

POBREZA Y SOBERBIA

19408. **A probe soberbio, limosna de pau.** (mc e ms16: Corme / ms21,08r: Bermés)

19409. **Home probe, fachendoso.** (mc e ms16: Buciños-F.V.S.)

19410. **Naide está máis orgulloso que un pobre farto de pan.** [5701] (mc e ms16: Santiago / ms-LU: Jesús Redondo C.: Viana do Bolo, OU)

19411. **Non hai nada tan soberbo como un probe con un saco de codelos ó lombo.** (mc e ms16: Begonte)

(es) *A un pobre harto de pan non se lle pode aguantar.* (R. Marín)

POBREZA Y TRISTEZA

19412. **Encima de probe, vende-la camisa.** [5702] (mc: Biville, Sarria / ms16: A.S.A.)

19413. **Fidalgo probe no palleiro morre.** [5703] (mc e ms16: M.V. / ms21,24r: Bermés)

19414. **Mal de quen non ten.** (mc e ms16: Monforte)

19415. **N'hai pior duro có desnudo.** (ms21,27v: Bermés)

19416. **Na casa en que non hai que comer, todos están tristes e non saben por qué.** (ms16: *D.E.*)

(es) *En la casa do no hay que comer, todos lloran y no saben porqué.* (Correas)

19417. **Non hai peor duro que o desnudo.** [5704] (mc e ms16: M.V.)

Más puede esperarse del avaro que del que nada tiene que dar.

[5695] ms16: *probe*.
[5696] En ms10 s.v. *Hombre*.
[5697] ms4: *probeza*.
[5698] ms4: *probeza*.
[5699] ms: *n'é vileza*.

[5700] mc: *sabe*.
[5701] ms-LU: *c'on pobre*.
[5702] O orixinal di: *Encima de probe, vendel-a camisa*.
[5703] ms: *pobre*.
[5704] ms: *N'hay*.

19418. **Non hai pior desgracia que ser probe.** [5705] (mc e ms16: Tuiriz, Monforte / ms-SA: seminarista anónimo: algún lugar de Galicia)

19419. **Onde non hai fariña, todo é morriña.** (ms16: *D.E.*)

(es) *Mohina es la casa que non ha farina.* (S.)

19420. **Pobre de un pobre, que non ten quen o esfole.** [5706] (mc e ms16: Parga-F.V.S.)

19421. **Pobre dun pobre, que donde llo dan, alí o come.** (mc e ms16: Tuiriz, Monforte)

19422. **Pobre dun pobre, que o rico ben come.** (mc e ms16: Buciños / ms4: F.V.S.)

19423. **Pobre dun pobre: donde llo dan, alí llo comen.** (mc e ms16: Lugo)

VENTAJAS DE LA POBREZA

19424. **A alegría dun pobre é un cigarro despois que come.** (ms21,18v: Bermés)

19425. **Á figueira sin figos non veñen merlos.** (ms5,027: Ortigueira)

19426. **A mellor cerradura é non ter cartos.** (ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar da provincia de Lugo)

19427. **A ovella suda e o can ladra; eu estoume na cama; n'hai mellor vida que non ter nada.** [5707] (mc e ms16: A.N.)

19428. **A quen non ten, o rei faino libre.** [5708] (mc e ms16: C.A.)

(es) *A quien nada tiene, el rey lo hace libre.* (Sbarbi) / *A quien no tiene, el rey lo hace libre.* (R. Marín)

19429. **Alegría dun probe é botar un cigarro despois de que come.** (ms14,16)

19430. **Amo probe excusa criado.** (mc e ms16: Buciños)

Var.: *Amo probe non necesita criado.* (mc e ms16: Buciños / ms-LU: seminarista anónimo: Guntín, LU) [5709]

19431. **Ben seguro dorme o que nada ten.** [5710] (ms16 e ms10,009v: *D.E.*)

19432. **Cando nada tiña, tranquilo vivía; e agora que teño, durmo con medo.** (ms16: *D.E.*)

19433. **Chove e neva e estoume na cama; no hai mellor coma que non ter nada.** (ms-LU: seminarista anónimo: Laiosa, O Incio, LU)

19434. **De calquera maneira, o que non teña pan non lle fai falta paneira.** (ms-LU: seminarista anónimo: Paradela, LU)

19435. **Durme sin ansia quen nada ten.** [5711] (mc e ms16: C.A.)

(es) *Seguro duerme quien nada tiene.* (R. Marín) / *Quien caudal no tiene, tranquilo duerme.* (R. Marín)

19436. **Home probe, moi probe, pasará fame pero non morre.** [5712] (ms16 e ms10,028v: *D.E.*)

19437. **Ladran os cas e estoume na cama, que é bon regalo non ter nada.** (mc e ms16: R. Caruncho)

19438. **Ladran os cas e estoume na cama: n'hai mellor vida que quen non ten nada.** [5713] (mc e ms16: A.N.)

Var.: *Que chova, que neve, estoume na cama: n'hai millor riqueza que a de non ter nada.* (*D.E.*) / *Cantan os galos e estoume na cama: n'hai mellor vida que non ter nada.* (Silvarrey)

19439. **Ladran os cas i-estoume na cama: non hai millor vida ca non ter nada.** (ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar da provincia de Lugo)

19440. **Ladran os cas, estoume na cama; non hai mellor vida que non ter nada.** (ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar do norte da provincia de Lugo)

19441. **N'hai mellor vida ca de quen non ten nada.** (ms3)

19442. **Non hai mellor cousa que non ter nada: ladran os cans, déitome na cama.** (ms-SA: Francisco Canosa Quintáns)

19443. **Non hai mellor que nada non ter: ladran os cas e déixome ser.** [5714] (mc / ms4: F.V.S. / ms16: Lugo)

19444. **Non hai mellor cerradura que non ter cartos.** (mc e ms16: Chantada)

19445. **Non hai millor ca nada non ter: estoume na cama e déixome ser.** (ms-LU: seminarista anónimo: Buciños, Carballedo, LU)

19446. **Non perde o que non ten, que si as perdas foran ganancias...** (mc: Buciños)

Var.: *Non perde o que non ten.* (ms16: Buciños)

(es) *Nada teme perder quien nada tiene.* (Sbarbi)

[5705] ms3: *N'hai* / ms-SA: *peor desgracia*.
[5706] O orixinal di: *Pobre de un pobre, que non ten que o esfole.*
[5707] ms e ms4: *que quen non ten nada*.
[5708] ms: *rey*.
[5709] ms-LU: *pobre*.
[5710] En ms10 s.v. *Dormir*.
[5711] ms4: *sin ansias*.
[5712] En ms10 s.v. *Hombre*.
[5713] Nunha segunda clasificación temática, Vázquez Saco incluiu este refrán en *Despreocupación*. / ms16: *mellor viva*.
[5714] ms: *millor*.

19447. **Non temas nada: ladran os cas e estamos na cama.** (mc e ms16: Santiago)

19448. **Non temos nada: ladran os cans, estamos na cama.** (ms-SA: Pascual Campos Arestiño: Cando, Outes, C)

19449. **Non teñas camisa i-aforrarás lavandeira.** [5715] (ms15,17)

Var.: *O que non ten camisa, aforra lavandeira.* (ms16: *D.E.*)

(es) *Quien no tiene camisa se ahorra la lavandera.* (R. Marín)

19450. **O home probe con pouco se compón.** [5716] (ms16 e ms10,029r: *D.E.*)

19451. **O lume é o capón do pobre.** [5717] (mc e ms16: M.V.)

19452. **O postre dun pobre é un cigarro despois de que come.** (ms-LU: Jesús Redondo C.: Dozón, Dozón, PO)

19453. **O postre dun pobre é un cigarro tras de que come.** (ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar de Galicia)

19454. **O que non ten casa de seu, de cada pobo é veciño.** (ms16: *D.E.*)

19455. **O que non ten casa nin viña nin leira, avecíñase onde queira.** (ms16: *D.E.*)

(es) *Quien no tiene casa en villa, en cadea barrio es vecino.* (H. Núñez)

19456. **O que non ten casa nin viña, en calquer parte se aveciña.** [5718] (mc: G.S. y A. / ms16: Lugo)

(pt) *Quem não tem casa na vila em cada bairro se avizinha.* (Chaves) (es) *Quien no tiene casa ni viña, en cualquier parte se avecina.* (R. Marín)

19457. **O que non ten casa nin viña, en calquer rueiro se aveciña.** [5719] (mc e ms16: S.P.P.)

(pt) *Quem não tem casa na vila, em cada bairro se avizinha.* (Chaves) (es) *Quien no tiene casa ni viña, en cualquier parte se avecinda.* (R. Marín)

19458. **O que non ten fariña, escusa peneira.** [5720] (mc / ms / ms21,13v: Bermés / Francisco Luna Bande)

Var.: *O que non ten fariña, non necesita peneira.* (ms16: *R. Fisterrán*)

(pt) *Quem não tem farinha, não precisa peneira.* (Chaves) (es) *¿Para qué el cedazo quiere el que harina no tiene?* (R. Marín) / *Quien no tiene camisa, se ahorra la lavandera.* (R. Marín)

19459. **O que non ten nada, algo lle é bon.** (ms16: Sober)

19460. **O que non ten pan, escusa peneira, i-o que non ten camisa, lavandeira.** (mc e ms16: Biville, Sarria-F.V.S.)

(pt) *Quem não tem farinha, não precisa peneira.* (Chaves) (es) *¿Para qué el cedazo quiere el que harina no tiene?* (R. Marín)

19461. **O que non ten, media cazola ll'abonda.** [5721] (mc e ms16: A.N.)

19462. **O que ten pouco, con media cazola lle basta.** [5722] (mc e ms16: M.L.)

19463. **O regalo do pobre é un cigarro despois que come.** [5723] (mc e ms16: M.V.)

19464. **O regalo dun probe: botar un cigarro dispois de que come.** (ms-LU: seminarista anónimo: Buciños, Carballedo, LU)

19465. **O tempo bo é a capa dos probes.** (ms16: Buciños)

19466. **O verán é a manta dos pobres.** [5724] (mc e ms16: La Coruña / ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar do norte da provincia de Lugo)

19467. **Os pobres da auga fan caldo.** [5725] (mc e ms16: M.L.)

(es) *Al pobre cualquier don le basta.* (R. Marín) / *Al pobre poco bien le socorre.* (R. Marín)

19468. **Pobre á festa convidado, tira a barriga de mal ano.** [5726] (mc e ms16: Buciños / ms4: F.V.S. / ms21,24r: Bermés)

(es) *Pobre que va a una fiesta, de comer se atiesta.* (R. Marín)

19469. **Por pobre nunca te apures, que hai frente a quen rico eres.** (ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar de Galicia)

19470. **Pr'on probe o trigo é limosna.** (mc / ms16: Lugo)

19471. **Probe a festa convidado, saca a tripa de mal ano.** (ms18,58r: *Vida Gallega*)

19472. **¿Que me vai face-lo zorro, si nin galiñas teño?** [5727] (mc e ms16: La Coruña)

[5715] O orixinal di: *Non teñas camisa y-aforrarás lavandeira.*
[5716] En ms10 s.v. *Hombre*.
[5717] mc: *probe*.
[5718] ms4: *nin ten viña*.
[5719] ms: *o que non ten casa nin ten viña*.
[5720] V. *Desta maneira, o que non ten fariña excusa peneira* en *Casa* e *Pobreza*. / ms: *yo que*.
[5721] ms: *con media cazola*.
[5722] ms: *ll'abonda*.
[5723] ms: *probe*.
[5724] ms-LU: *probes*.
[5725] ms4: *probes*.
[5726] ms: *Prove*.
[5727] O orixinal di:*¿Qué me vai facel-o zorro, si nin galiñas teño?*

19473. **Vale máis non ter nada: ladran os cas i-eu estoume na cama.** [5728] (ms21,18v: Bermés)

POCO. V. tamén *Escasez, Mucho, Nada, Todo*.

19474. **A pouca comida pouca bebida.** (ms10,096r: *D.E.*)

19475. **A pouco viño, coidadiño.** (ms10,096r: *D.E.*)

19476. **Detrás do pouco vén o moito.** (ms10,097r: *D.E.*)

19477. **Do pouco vaise facendo o moito pouco a pouco.** (ms10,097r: *D.E.*)

19478. **Do pouco, pouco, e do moito, nada.** (ms10,097r: *D.E.*)

19479. **En Trabada, pouco ou nada: tres zamelos na presada.** (ms10,097r: *D.E.*)

19480. **Máis quero pouco con pouco medo que moito con temor de perdelo.** (ms10,097r: *D.E.*)

19481. **Máis quero pouco seguro que moito con perigo.** (ms10,097r: *D.E.*)

19482. **Máis val pouco e ben ganado que moito e mal logrado.** (ms10,097r: *D.E.*)

19483. **Máis val pouco e bo que moito e malo.** [5729] (ms10,097r: *D.E.*)

19484. **Non hai pouco que non baste nin moito que non se gaste.** (ms10,097r: *D.E.*)

19485. **O pouco agrada e o moito enfada.** [5730] (ms10,097r: *D.E.* / ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar da provincia de Lugo)

19486. **O pouco, moito durou, e o moito logo se acabou.** (ms10,097r: *D.E.*)

19487. **Pouco a pouco chegaremos antes.** (ms10,097r: *D.E.*)

19488. **Pouco a pouco vaise a lonxe, e correndo, a mal lugar.** (ms10,097r: *D.E.*)

19489. **Pouco a pouco, co pouco faise moito.** (ms10,097r: *D.E.*)

19490. **Pouco mal e ben laiado, logo se sinte aliviado.** (ms10,097r: *D.E.*)

19491. **Pouquiño a pouco chégase a todo.** (ms10,097r: *D.E.*)

19492. **Pouquiño a pouco vai un andando.** (ms10,097r: *D.E.*)

19493. **Quen o pouco desprecia, pouco ou nada merece.** (ms10,097r: *D.E.*)

19494. **Quen ten pouco, con media cazola ten dabondo.** [5731] (ms10,097r: *D.E.*)

19495. **Quero máis pouco e ben ganado que moito e mal gastado.** (ms10,097r: *D.E.*)

19496. **Tres poucos que valen máis que moitos moitos: pouco sol, pouca cea e pouca pena.** (ms10,097r: *D.E.*)

19497. **Un pouquiño e outro pouquiño fan un moitiño.** (ms10,097r: *D.E.*)

19498. **Valen máis moitos poucos que poucos moitos.** (ms10,097r: *D.E.*)

PODA. V. tamén *Agrícolas* (*Generales*), *Injerto*.

19499. **Coida de podar en marzo, que o que poda en abril, ese é ruín.** [5732] (ms10,092r: *D.E.*)

19500. **Debes labrar e podar sin esceución ó rededor da Encarnación.** (ms4: J.P.)

19501. **En marzo poda o ricacho; en abril poda o ruín.** [5733] (mc e ms16: Lugo)

(pt) *Podar em março é ser madraço.* (Chaves) (es) *En marzo poda el ricacho; en abril, el ruín.* (R. Marín) / *ms16: "poda el ruín"* (ct) *Pel març poda el ric, i per l'abril el mesquí.* (Sanchis)

Los labradores pudientes, hacen las labores a su tiempo; los pobres, cuando pueden.

19502. **Entrenudo corto, poda corta; entrenudo largo, poda larga.** (ms15,44: Meis)

Norma general para la poda de un año. La poda se clasifica por la medida de la vara. Poda corta, de una a cuatro yemas; media, de 4 a 5 y larga de 7 en adelante.

19503. **Faga a poda quen souper i-a rodriga quen quixer.** (ms16: Bermés / ms21,31r: Bermés)

19504. **Inxiro e poda, a tempo.** (mc e ms16: C.A. *A Nosa Terra*)

19505. **O abono do castiñeiro é o machado.** (ms16: Sober)

19506. **O que en marzo non poda a súa viña, perde a vendima.** [5734] (ms10,092r: *D.E.*)

19507. **O que non sabe podar, non sei pra qué vai á viña.** [5735] (ms10,092r: *D.E.*)

19508. **O que poda en marzo, vendima no regazo.** (ms: Santiago)

[5728] O orixinal di: *Vale mais non ter nada: ladran os cas y'eu estoume na cama.*

[5729] V. *Vale máis pouco e bon que moito e malo* en *Del mal, el menos*.

[5730] En ms10 s.v. *Poco*. V. *O pouco espanta i-o moito amedranta* en *Miedo*.

[5731] V. *O que ten pouco, con media cazola lle basta* en *Pobreza* (*Ventajas de la pobreza*).

[5732] En ms10 s.v. *Podar*.

[5733] Indica *Labores del campo. Marzo* no ms.

[5734] V. *Quen en marzo non poda a viña, perde a vendima* en *Poda*. En ms10 s.v. *Podar*.

[5735] En ms10 s.v. *Podar*.

19509. **O que poda por marzo, vendima no regazo.** [5736] (ms21,30r: Bermés / ms-SA: Manuel López Castro: Santa Comba de Cordeiro, Valga, PO)

19510. **Poda cando quixeres menos por augas neves.** (ms-LU: seminarista anónimo: Santa Euxea de Asma, Chantada, LU)

19511. **Poda curto e ara fondo, terás viño e pan dabondo.** [5737] (ms10,093r: *D.E.*)

19512. **Poda en marzo, vendima no regazo.** (mc e ms16: M.V.)

(pt) *Poda em março, vindima no regaço.* (Chaves) / *Podar em março é ser madraço.* (es) *Quien no poda en marzo, vendimia en el regazo.* (R. Marín) (ct) *Pel març cava i poda, si vols bona collita.* (Sanchis)

19513. **Poda en xaneiro, vendima no sombreiro.** [5738] (mc e ms16: M.V.)

(es) *Poda en enero y cava en febrero y serás uvero.* (R. Marín) (ct) *Poda de gener i cava de febrer, i tindràs bon vinader.* (Sanchis)

19514. **Poda tarde e sembra cediño; comerás pan e beberás viño.** (ms-LU: seminarista anónimo: Paradela, LU)

19515. **Poda tarde e sementa cedo; si errares un ano, acertarás catro.** [5739] (mc e ms16: J.P.)

(pt) *Poda tardio, semeia temporão, acertarás 4 anos e um não* (ou *se errares um ano, acertarás quatro* ou *terás vinho e pão*). (Chaves) (es) *Poda tardío, y siembra temprano, si errares un año, no errarás cuatro, o acertarás cuatro.* (Correas) (ct) *Sembra prest i poda tard; y de cinq añs, un no et será fall.* (R. Marín) / *Poda tardá y sembra primerenc, que si èrres un any, acertarás cent.* (Alberola)

19516. **Poda tarde, sementa cedo; si ferras** [sic] **un ano, acertarás catro.** (ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar da provincia de Lugo / ms-SA: seminarista anónimo: algún lugar de Galicia)

19517. **Poda tardeiro e sementa temperán, collerás uva e gran.** [5740] (ms10,093r: *D.E.*)

19518. **Quen en marzo non poda a viña, perde a vendimia.** [5741] (mc, ms e ms16: J.P.)

(pt) *Poda en março, vindima no regaço.* (Chaves) / *Podar em março é ser madraço.* (Id.) (es) *Quien no poda en marzo, vendimia en el regazo.* (R. Marín) (ct) *Pel març cava i poda, si vols bona collita.* (Sanchis)

19519. **Quen poda en maio e alza en agosto, nin colle pan nin mosto.** [5742] (mc e ms16: J.P.)

19520. **Se podas as vides curtas, terás vindima larga.** [5743] (ms10,092r: *D.E.*)

19521. **Túa viña alabada: en marzo a poda, en maio a cava.** [5744] (ms4: J.P.)

PODER. V. tamén *Gobierno, Jurídicos y similares, Señor, Señorío, Vasallo*.

19522. **A máis non poder, déitase Pedro coa súa muller.** (ms10,093r: *D.E.*)

19523. **A máis non poder, o home déixase querer.** (ms10,093r: *D.E.*)

19524. **Non todos podemos o que queremos.** (ms10,093r: *D.E.*)

19525. **Pode máis o moucho no seu souto que no de outro.** (ms10,093r: *D.E.*)

19526. **Quen máis non pode, coa súa muller se deita e dorme.** (ms10,093r: *D.E.*)

POLVAREDA

19527. **Coas poeiras fanse as lameiras.** (ms10,093r: *D.E.*)

19528. **Das poeiras fanse as lameiras.** (ms10,093r: *D.E.*)

PÓLVORA

19529. **Pólvora, pouca, e monición hastra a boca.** (ms10,094r: *D.E.*)

19530. **Se queres xogar, xoga; non xogues coa pólvora.** (ms10,094r: *D.E.*)

POLLOS. V. tamén *Agrícolas* (*Animales*), *Animales domésticos* (*Gallina*), *Animales domésticos* (*Gallos*).

19531. **Eu son o pito cairés que naceu polo xaneiro; se o raposo me non come, hei de cantar no poleiro.** [5745] (ms10,092r: *D.E.*)

19532. **Nin polo nin capón perden enxamais sazón.** (ms10,093r: *D.E.*)

[5736] ms-SA: *vindima*.
[5737] En ms10 s.v. *Podar*.
[5738] Indica *Labores agrícolas* (*Meses*) no ms.
[5739] ms: *Poda tardío*; mc: *si errares en un ano*; ms4: *Poda tardio*.
[5740] En ms10 s.v. *Podar*.
[5741] mc e ms16: *vendima*. Jacinto del Prado recolle o refrán tal e como aparece en ms.
[5742] Nunha segunda clasificación temática, Vázquez Saco incluiu este refrán en *Agrícolas* (*Meses. Mayo*).
[5743] En ms10 s.v. *Podar*.
[5744] O orixinal di: *Tua viña alabada, en Marzo à poda, en Mayo á cava.*
[5745] V. *Eu son o pito Cairo, que naceu no mes de xaneiro; se o raposo non me come, hei de cantar no poleiro* en *Agrícolas* (*Animales*). En ms10 s.v. *Polluelo*.

19533. **O polo de xaneiro, no san Xoán xa está comedeiro.** (ms10,093r: *D.E.*)

19534. **O polo i-o capón sempre están en sazón.** (ms10,093r: *D.E.*)

19535. **O polo, cada ano; e o parrulo, cada tres ou catro.** (ms10,093r: *D.E.*)

19536. **Os pitos de xaneiro pouquiños van ó poleiro.** [5746] (ms10,092r: *D.E.*)

19537. **Polo de xaneiro, cada pruma dá diñeiro.** (ms10,093r: *D.E.*)

19538. **Polo nun curral alleo, nin sabe onde come nin dá co puleiro.** (ms10,093r: *D.E.*)

PONER

19539. **A pon, pon, o diñeiro enche o bolsón.** [5747] (ms10,094r: *D.E.*)

19540. **Na feira de Vilaverde, o que máis pon, máis perde.** (ms10,094r: *D.E.*)

19541. **Non pon a galiña polo galo senón polo papo.** (ms10,094r: *D.E.*)

19542. **Non pon a galiña senón a fariña.** [5748] (ms10,094r: *D.E.*)

19543. **Vállate Dios de que mal xeito te pos; cando querías, ti ben te poñías.** (ms10,094r: *D.E.*)

PONZOÑA

19544. **A pezoña non fai mal a quen a pode aturar.** (ms10,091r: *D.E.*)

PORFIAR

19545. **Canto máis retesíes, mas tempo perdes.** (ms10,108r: *D.E.*)

19546. **Con porfías non andes tódolos días.** (ms10,095r: *D.E.*)

19547. **De tanto porfiar, un día ou outro ha cadrar.** (ms10,095r: *D.E.*)

19548. **Díxome a miña nai que porfiase mais non que aventurase.** (ms10,095r: *D.E.*)

19549. **Dos porfiados nacen os avisados.** (ms10,095r: *D.E.*)

19550. **Non fíes nin porfíes, que eu fiei e porfiei e nunca nada ganei.** (ms10,095r: *D.E.*)

19551. **Non queiras ser porfiador nin discutir sin razón.** (ms10,095r: *D.E.*)

19552. **Nunca seas porfiador, inda que teñas razón.** (ms10,095r: *D.E.*)

19553. **O moito porfiar chega a cansar.** (ms10,095r: *D.E.*)

19554. **O moito porfiar chega a rallar.** (ms10,095r: *D.E.*)

19555. **Ó moito porfiar ¿quen se pode negar?** (ms10,095r: *D.E.*)

19556. **O que sabe porfiar, algunha vez o ha lograr.** (ms10,095r: *D.E.*)

19557. **Os porfiados fan ricos ós abogados.** (ms10,095r: *D.E.*)

19558. **Pobre porfiado codecha saca.** (ms10,095r: *D.E.*)

19559. **Quen porfía mata caza.** (ms10,095r: *D.E.*)

PORTADA

19560. **A boa portada honra a casa.** (ms10,096r: *D.E.*)

19561. **Pola portada conócese a casa.** (ms10,096r: *D.E.*)

19562. **Pola portada conócese a morada.** (ms10,096r: *D.E.*)

PORVENIR

19563. **Cada día que pasa sabemos o que pasou e non sabemos o que pasará.** [5749] (ms16 e ms10,005r: *D.E.*)

19564. **De aquí a un ano, ou morre a burra ou quen a tangue.** (ms16 e ms8,26v: Cañiza)

(es) *De aquí allá u se morirá el asno o quien le arrea.* (Correas)

19565. **De eiquí alá, ¡sabe Dios o que será!** (ms16: Lugo)

Var.: *D'aquí a alá, ¡quen sabe o que pasará!* (ms16: *D.E.*) / *D'aquí a alá, ¡quen sabe o que será!* (ms16: *D.E.*)

(es) *De aquí allá, Dios sabe lo que será.* (Correas)

19566. **De hoxe nun ano, ¡que sabe o que pasará! O que viva o verá.** (ms16 e ms10,030v: *D.E.*)

Var.: *De hoxe nun ano, ¡quen sabe o que pasará!* (ms16: Lugo)

19567. **Non hai ben que non se acabe nin mal que non pase.** (ms8,27r: Silvarrey)

19568. **O día de mañán ninguén o viu nin o verá.** (ms16: *D.E.*)

(es) *A mañana nunca lo vi.* (H. Núñez)

19569. **O día de mañán non-o vemos nunca.** [5750] (ms16 e ms10,005v: *D.E.*)

[5746] En ms10 s.v. *Polluelo*.

[5747] V. *A pon, pon, o diñeiro no bolsón* en *Egoísmo. Ambición. Interés*.

[5748] V. *Non pon a galiña, que pon a fariña* en *Agrícolas* (*Animales*).

[5749] En ms10 s.v. *Día*.

[5750] Refrán e variante en ms10 s.v. *Día*.

Var.: *O día de mañán inda non-o vimos.* (ms16 e ms10,005v: *D.E.*)

POSADA

19570. **O saír da pousada é a cousa máis condanada.** (ms10,097r: *D.E.*)

POSIBILIDAD

19571. **Nadie diga "desta auga non beberei".** [5751] (mc: M.V.)

Var.: *Ninguén diga "desta auga non beberei".* (ms16: *D.E.*)

(pt) *Ninguém diga desta água não beberei e deste pão não comerei.* (Chaves) (es) *Nadie diga de esta agua no beberé.* (R. Marín) / *Nadie diga "De esta agua no beberé", ni "De este pan no comeré".* (Id.) / *Nadie diga "Desta agua no beberé", por turbia que esté.* (Id.) / *Nadie diga "De aquí no pasaré", ni "De esta agua no beberé".* (Id.) / *Aunque más turbia la vea, no diré: "De esta agua no beberé".* (Correas)

19572. **Naide pode decir dest'auga non beberei.** (ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar da provincia de Lugo)

Ninguno está libre de que le suceda lo que a otro, ni seguro de que hará cosa alguna, por mucho que le repugne.

19573. **Non se pode decir "de esta auga non beberei", que se bebe cando menos se quere.** (ms10,042r: Silvarrey)

19574. **O imposible en van se pide.** (ms-SA: José M. Gulías Rivas: Forcarei, PO)

19575. **Onde xente vive, xente pode vivir.** (ms16: Buciños)

19576. **Quentar e non queimar non pode ser.** (ms9,05r: Chantada)

Calentar sin quemar leña.

19577. **Todo pode ser, tropezar e non caer.** (ms / ms8,78v: Silvarrey)

POTRO. V. tamén *Animales domésticos*.

19578. **Agora que ten poldro parece outro.** (ms10,093r: *D.E.*)

19579. **Dou ó demo o poldro que vendo égoas non relincha.** (ms10,093r: *D.E.*)

19580. **Dous poldros a un can, ben o morderán.** (ms10,093r: *D.E.*)

19581. **Naide turra do rabo do poldro coma seu dono.** (ms10,093r: *D.E.*)

19582. **O poldro antes teu que de outro.** (ms10,093r: *D.E.*)

19583. **Ó poldro i-ó mozo, albardín novo e apretado o bozo.** (ms10,093r: *D.E.*)

19584. **O poldro, primeiro de outro.** (ms10,093r: *D.E.*)

19585. **Onde poldros nacen, égoas pacen.** (ms10,093r: *D.E.*)

19586. **Pacen os poldros, o mesmo us que outros.** (ms10,093r: *D.E.*)

19587. **Se queres saber o que valen os poldros, vende os teus e merca os de outros.** (ms10,093r: *D.E.*)

19588. **Se queres un bo poldro, que cho amanse outro.** (ms10,093r: *D.E.*)

PRADO. V. tamén *Hierba*.

19589. **Senteime nun prado mollado; douche ó demo o mal sentado.** (ms10,097r: *D.E.*)

PRANTO

19590. **Nin enterro sin pranto nin romaría sin santo.** (ms10,097r: *D.E.*)

19591. **O pranto nun enterro é como a gaita nun turreiro.** (ms10,097r: *D.E.*)

PRECAUCIÓN

19592. **A Cristo penderon no campo porque se estuvo quieto.** (ms-SA: José M. Gulías Rivas: Forcarei, PO)

19593. **A filla da mosca, de puro avisada, vólvese tosca.** (mc: Taboada / ms4: F.V.S.)

19594. **A filla da mosca, de puro avispada, vólvese tosca.** (ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar de Galicia)

19595. **Á porta do moi rezador non poñas o teu trigo ó sol.** (ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar da provincia de Lugo)

19596. **Á porta do que non reza nada, nin trigho nin cebada.** [5752] (ms-SA: Jaime Fráiz Vázquez: Arzúa, C)

19597. **Á porta do rezador bota o triguiño ó calor.** (ms-SA: Manuel Barreiro Somoza: Santa Mariña de Ribela, A Estrada, PO / ms-SA: Lorenzo Castiñeira Canosa: Santa María de Xaviña, Camariñas, C)

19598. **Á porta do rezador non bóte-lo millo ó sol, porque vén o rezador e quedas sin**

[5751] V. *Nunca digas de esta auga non hei beber* en *Vicios*. / ms3: *Nadia, d'esta*.

[5752] O orixinal di: *A porta do que non reza nada nin trijo nin cebada.*

millo e sin fol. [5753] (ms-LU: seminarista anónimo: Telleira, Canduas, Cabana de Bergantiños, C)

19599. **Á porta do rezador non botes o trigo ó sol, e á do que non reza nada, nin trigo nin cebada.** (ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar da provincia de Lugo)

19600. **Á porta do rezador non botes o trigo ó sol, pero á porta do que non reza nada, nin o trigo nin a cebada.** (ms-SA: M. González Fernández)

19601. **Á porta do rezador non botes trigo a secar ó sol pero, á porta do que non reza nada, non botes trigo nin cebada.** (ms-LU: seminarista anónimo:Gaibor, Begonte, LU)

19602. **Á porta do rezador non botes trigho ó sol.** [5754] (ms-SA: Jaime Fráiz Vázquez: Arzúa, C)

19603. **Á porta do rezador non deixes o millo a secar, e á porta do que non reza, nada, nin o millo nin a cebada.** (ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar da provincia de Lugo)

19604. **Á porta do rezador non póña-lo millo ó sol porque vén o rezador e quedas sin millo e sin fol.** [5755] (ms-SA: José Campos Lourido: Santo Ourente de Entíns, Outes, C)

19605. **Á porta do rezador non póña-lo trigo ó sol, e [á] do que non reza nada, nin o trigo nin a cebada.** [5756] (ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar da provincia de Lugo)

19606. **Á porta do rezador non póña-lo trigo ó sol, i-á porta do que non reza nada, nin trigo nin cebada.** [5757] (mc: A.N.)

Var.: *Á porta do rezador non bóte-lo millo ó sol.* (mc: A.I. / ms21,02r: Bermés / A. Darriba Míguez) [5758] / *Á porta do rezador non botes o millo ó sol, e á porta do que non reza nada, non botes o millo nin a palla.* (Museo) / *Á porta do rezador non póña-lo cribo ó sol.* (Coruña) [5759]

(es) *A la puerta del rezador nunca pongas tu trigo al sol; y a la del que no reza nada ni trigo ni cebada.* (Sbarbi) / *A la puerta del rezador, no tiendas tu trigo al sol.* (Correas)

19607. **Á porta do rezador non poñas o trigo ó sol, e [á] do que non reza nada, nin trigo nin cebada.** (ms-LU: seminarista anónimo: Laiosa, O Incio, LU)

19608. **Á porta do rezador non poñas o trigo ó sol, i-á do que non reza nada, nin trigo nin cebada.** (ms-LU: seminarista anónimo: Buciños, Carballedo, LU)

19609. **Á porta do rezador podes botar o millo ó sol.** (ms-SA: Manuel Mallo Mallo: Erboedo, A Laracha, C)

19610. **Á porta dun bo rezador bota o trighillo ó calor.** [5760] (ms-SA: Emilio Segade Vidones)

19611. **A quen millor escribe, cáelle un borrón.** [5761] (mc: C.A.-*A Nosa Terra*)

19612. **A quen vaia moito á misa, non lle fíes a camisa.** [5762] (mc: R. Caruncho, *Diario de Avisos*)

19613. **Algo debe ter a agua cando a bendicen.** (ms-SA: Manuel Otero González: Divino Salvador de Coiro, Cangas, PO)

19614. **Algo ten a auga cando a bendicen.** (mc: M.V.)

(es) *Algo tendrá el agua cando la bendicen.* (Sbarbi Véase la explicación página 39).

19615. **Algo teñen os santos cando os bendicen.** (ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar da provincia de Lugo)

19616. **Anda con atento, que está Jonás dentro.** [5763] (mc: Buciños / ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar da provincia de Lugo)

Recomienda precaución.

19617. **Antes de correr mira si podes andar.** (mc: Tuiriz)

19618. **Antes de facer unha cousa, mira ben o que vas a facer.** (mc: Barreiro-Somoza)

19619. **Antes de perda, remedio.** (mc: Pidre)

19620. **Ao bon día abrirlle a porta.** (mc: C.A.)

(pt) *Ao bom dia abre a porta e ao mau te aparelha.* (Chaves) (es) *Al buen día, ábrele la puerta y para el malo te apareja.* (Correas) / *Al buen día mételo en tu casa.* [5764] (Sbarbi) (ct) *Al bòn dia donarli entrá y esperar la nuvolá.* (Alberola)

[5753] O orixinal di: *A porta do rezador non votelo millo o sol porque ven o rezador e quedas sin millo e sin fol.*

[5754] O orixinal di: *A porta do rezador non botes trijo o sol.*

[5755] O orixinal di: *A porta do rezador non ponalo o millo o sol por que ven o rezador a e quedas sin millo e sin fol.*

[5756] O orixinal di: *A porta do rezador non poñalo trigo o Sol, e do que non reza nada nin o trigo nin a cebada.*

[5757] O orixinal di: *A porta do rezador non poñal-o trigo ô sol; y-a porta do que non reza nada, nin trigo nin cebada.* / ms e ms4: *poñas o trigo, de quen non reza,* ms3: *de quen non.*

[5758] A. Darriba Míguez: *botes o millo.*

[5759] ms: *poñas o.*

[5760] A porta dun bo rezador bota o trijillo o calor.

[5761] ms4: *mellor.*

[5762] O orixinal di: *A quen vaia moito a misa non lle fies a camisa.* / mc: *vaya.*

[5763] ms-LU: *qu'está.*

[5764] ms: *en casa.*

19621. **Arco de texo e cureña de serval, cando disparan xa fixeron mal.** [5765] (mc / ms4: F.V.S. / ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar da provincia de Lugo)

(es) *Arco de tejo y cureña de serbal, cuando disparan han hecho el mal.* [5766] (Sbarbi) (ct) *Arc de teix y curenya de cervera, quan despares ya han fet mella.* (Alberola)

19622. **Arrédate dos pés da besta, así da grande como da pequena.** (ms16: *D.E.*)

Var.: *Arrédate dos pés das bestas.* (ms16: Lugo)

(es) *Apartarse de los pies de las bestias; así de las mansas como de las traviesas.* (Correas) / *Apartarse de los pies de las bestias.* (Z.)

19623. **As forras que tiran cas casas non son forras.** (mc: Buciños)

19624. **Cando a barba do veciño vexas pelar, bota a túa a remollar.** (ms-LU: seminarista anónimo: Ferreira de Pantón, LU)

19625. **Cando á porta oias petar, vai a modo e con vagar.** [5767] (mc: Santiago)

19626. **Cando as barbas do teu veciño vexas pelar, bota as túas a remollar.** [5768] (mc: C.A. *A Nosa Terra* / ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar da provincia de Lugo)

Var.: *Cando as barbas do teu veciño vexas cortar, bota as túas a remollar.* / *Cando a barba do teu veciño vexas pelar, pon a túa a remollar.* (ms16: *D.E.*)

(es) *Cuando la barba de tu vecino veas pelar, echa la tuya a remojar.* (mc: Sbarbi / ms16: C.C.)

19627. **Cando as barbas do veciño verás afeitar, pon as túas a remollar.** (ms-SA: Francisco Canosa Quintáns)

19628. **Cando o can ladra, algo anda na manada.** [5769] (mc: Santiago)

19629. **Cando polas barbas do veciño vexas xiar, pon as túas a remollar.** (ms-SA: Manuel Barreiro Somoza: Santa Mariña de Ribela, A Estrada, PO)

19630. **Cando vaias ó mercado, non che esquenza o cobrado.** (ms5,023: Félix Rodríguez Vieites)

19631. **Cando vaias prá feira, non che esquenza a carteira.** (ms5,023: Félix Rodríguez Vieites)

19632. **Cando vexas a corda, acorda.** (ms16: *D.E.*)

(es) *Cuando vieres la cuerda, acuerda.* (Correas)

19633. **Cando vexas as barbas do teu veciño afeitar, pon as túas a remollar.** (ms-SA: seminarista anónimo: Moreira, A Estrada, PO)

19634. **Cando vexas as barbas do veciño afeitar, pon as túas a remollar.** (ms-LU: seminarista anónimo: Paradela, LU)

19635. **Catro ollos ven máis que dous.** (mc)

(pt) *Quatro olhos vêm mais que dois.* (Chaves) (es) *Más ven cuatro ojos que no dos.* (Sbarbi) (ct) *Quatre ulls veuen més que dos.* (Alberola)

19636. **Coa mala, xanta; e coa boa, ten baralla.** [5770] (ms16 e ms10,036r: *D.E.*)

(es) *Con la mala, yanta y con la buena, ten baraja.* (Correas)

19637. **Contra de treta, retreta.** (mc: C.A. *A Nosa Terra*)

Var.: *Contra treta, retreta.*

(es) *Contra cautela cautela y media.*

19638. **Da casa sale quen monte queima.** (ms: Palas de Rey-F.V.S.)

19639. **Do monte sal o que o monte queima.** [5771] (mc: M.V. / ms21,28r: Bermés)

(es) *Del monte sale quien el monte quema.* (Sbarbi)

Los daños que se experimentan suelen venir por lo regular, de los domésticos y parciales.

19640. **Do fuego e do señor canto máis lexos mellor.** (ms8,71r: Burela)

19641. **En boca pechada non entran moscas.** (ms: C.A. *A Nosa Terra*)

(pt) *Em boca fechada não entra mosca.* (Chaves) / *Em boca fechada as moscas não têm entrada.* (Id.)

19642. **En porta do rezador non botes o trigo ó sol, i-ó que non reza nada, nin trigo nin nada.** (ms-LU: seminarista anónimo: Guillar, Outeiro de Rei, LU)

19643. **Entre santa e santo, parede de cal e canto.** (ms-SA: Francisco Canosa Quintáns)

19644. **Escoba que barre todo, non é boa escoba.** (ms15,41)

[5765] ms4 e ms-LU: *serbal, fixeron o mal*.

[5766] ms: *hecho han el mal.*

[5767] O orixinal di: *Cando a porta oyas petar, vai a modo e con vagar*.

[5768] ms-LU: *teo veciño*.

[5769] V. *Cando o can ladra, algo venta* en *Perros* (*Ladridos de perros*).

[5770] En ms10 s.v. *Malo*.

[5771] ms21,28r: *qu'o*.

19645. **Fai o raposo o sábado con que o domingo non vaia á misa.** [5772] (mc: V.R. y A.R.)

(pt) *A raposa faz pela semana com que ao domingo não vá à igreja.* (Chaves) (es) *Hace el lobo entre semana, por do el domingo no vaya a misa.* (Correas). / *Hace el lobo entre semana, por do la fiesta a misa no vaya.* (Id.) / *Por la semana hace la raposa, con que no va el domingo a misa.* (Id.)

19646. **Fai o zorro o sábado con que o domingo non ha d'ir á misa.** (ms-LU: seminarista anónimo: Buciños, Carballedo, LU)

19647. **Fai o zorro o sábado con que o domingo non vai á misa.** (ms21,11v: Bermés)

19648. **Fíate nas castañas asadas que, se estoupan, sairanche á cara.** (ms16: *D.E.*)

19649. **Goberna a boca según a túa bolsa.** (ms8,04v: Silvarrey)

19650. **Hai que comer e deixar.** (ms5,137: Mondoñedo)

19651. **Hai que gardar das risas prós choros.** (mc: Buciños / ms4: F.V.S.)

19652. **Hai que gardar das verdes prás maduras.** (mc: Buciños)

19653. **Hai que saber con quen se gastan os cartos.** [5773] (mc: Buciños)

19654. **Hai que saber gastar e atar o saco.** [5774] (mc: La Coruña)

19655. **Máis vale ben recollido que mal parecido.** (ms21,16r: Bermés)

19656. **Mentras andes nos teos pés, nunca deixe-lo que tes.** [5775] (ms-LU: seminarista anónimo: Donalbai, Begonte, LU)

19657. **Mentras que o capador está encima dela, non digas que a cocha é túa.** [5776] (mc: M.L.)

19658. **Millor é preguntar ca mal andar.** (ms-LU: seminarista anónimo: O Cádavo, A Esperela, Baleira, LU)

19659. **Mirade o que facedes, que o que na casa fixerdes, na rúa o ouviredes.** [5777] (ms16 e ms10,040v: *D.E.*)

(es) *Mirá lo que hacéis, que lo que en casa hiciéredes, en la plaza lo oiréis.* (Correas)

19660. **Moitas veces vai a ola á fonte e dunha rompe.** (ms-LU: seminarista anónimo: Guntín, LU)

19661. **Moitas veces vai o xarro de barro á fonte pro dunha rompe.** (ms11,43: Comarca de Fonsagrada)

19662. **Moito sabe o rato, pero máis sabe o gato.** [5778] (mc: A.C. *A Nosa Terra* / ms10,105r: *D.E.*)

(pt) *Muito sabe o rato mas mais o gato.* (Chaves) (es) *Mucho sabe el rato pero más sabe el gato.* [5779] (Sbarbi)

Nadie se fie de su saber, que puede haber otro más sagaz que lo engañe.

19663. **Na botica non probes e no ferro non te metas.** (mc: Carballedo)

19664. **Na casa do ferreiro non tentar e na botica non probar.** [5780] (mc e ms16: M.V. / ms21,23v: Bermés)

(pt) *Em ferreiro não pegues, em farmácia não proves, em sapateiro não sentes.* (Chaves)

19665. **Na casa do xabroneiro, o que non cai, resbala.** [5781] (mc / ms4: F.V.S. / ms16: Tuiriz, Monforte)

(es) *En casa del jabonero, el que no cae, resbala.* (R. Marín)

19666. **Na porta do rezador [non póña-lo millo ó sol]. E na do que non reza nada, nin millo nin cebada.** [5782] (ms21,32v: Bermés)

19667. **Na porta do razador non poñas o millo ó sol.** (ms-LU: Félix Rodríguez Vieites)

19668. **Na porta do rezador non poñas o trigo ó sol.** (ms-LU: seminarista anónimo: Melide, C)

19669. **Na porta do rezador no[n] poñas o trigo ó sol, i-ó que non reza nada, nin trigo nin cebada.** (ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar da provincia de Lugo)

19670. **Na terra dos ovos hai que ter cuidado cos lobos.** (mc: Santiago)

19671. **Nadia faga contas senón do que ten na man.** (ms18,34r)

19672. **Nadie vai ó río que non se molle nin ó toxal que non se espiñe.** (mc: Palas-F.V.S.)

[5772] O orixinal di: *Fai o raposo o sábado con que o domingo non vaya a misa.*

[5773] O orixinal di: *Hay que saber con quen se gastan os cartos.*

[5774] O orixinal di: *Hay que saber gastar e atar o saco.*

[5775] O orixinal di: *Mentras andes nos teos pes nunca deixe'lo que tes.*

[5776] ms: *enriba*; ms4: *Mentras está o capador derriba d'ela.*

[5777] En ms10 s.v. *Mirar*.

[5778] En ms10 s.v. *Ratones* coa indicación *Aventajar*.

[5779] ms: *pero más el gato*.

[5780] mc: *tenar*; ms16: *En casa*.

[5781] ms e ms4: *xaboneiro*; ms16: *En casa*.

[5782] O orixinal di: *Na porta do rezador... Resposta: E n'a d'o que non reza nada nin millo nin cebada.*

Var.: *Nadie vai ó río que non se molle.* (mc: M.V. / ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar da provincia de Lugo / ms21,26v: Bermés) [5783]

19673. **Nin por arrodeos nin por atallos nunca te apartes do camiño dos carros.** [5784] (mc: Pidre-F.V.S.)

19674. **Nin un instante estará descuidado quen queira ser un hacendado.** (ms4: J.P.)

19675. **Ningunha persona prudente aguantará ó relente.** [5785] (ms4: J.P.)

19676. **No que se toma a bulto está o engaño oculto.** (mc: Santiago)

19677. **No que se toma a vulto, enghaño hai oculto.** [5786] (ms-SA: José M. Gulías Rivas: Forcarei, PO)

19678. **Non armes o peligro e non perecerás nel.** (ms-LU: seminarista anónimo: Baldomar, Begonte, LU)

19679. **Non levantes a lebre pra que outro a leve.** (ms16: Lugo)

(es) *No levantes liebre que otro lleve.* (R. Marín)

19680. **Non te metas cas abellas que sales perdendo.** (mc: Santiago)

19681. **Non teñas medo que eu na casa quedo.** (ms8,29r: La Cañiza)

19682. **O paxaro, cando dorme, mete o rabo na silveira.** (ms-SA: Luís Alcántara Pedreira: Rianxo, C)

19683. **O que coida, pra si coida.** (ms10,050r: Sober)

19684. **O que está avisado, está armado.** [5787] (mc: Meilán / ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar da provincia de Lugo)

19685. **O que está en pé, mire non caia.** [5788] (ms5,121: Trapero / ms15,13 / ms10,085r: *D.E.*)

19686. **O que gard'o que ten, non infam'a ninguén.** (ms11,46: Comarca de Fonsagrada)

19687. **O que garda o que ten, non infama a ninguén.** (mc: Fonsagrada-F.V.S.)

19688. **O que garda o que ten, non peca con ninguén.** (mc: A.N.)

19689. **O que non poida asistir a ceas, que non se meta nelas.** (ms10,049v: Carballino)

19690. **O que non queira cargas, que non colla cargos.** (mc)

19691. **O que non queira patadas, que non vaia á feira das bestas.** (mc: Santiago)

Var.: *O que non queira couces, que non vaia á feira das bestas.* (ms16)

Figuradamente, como el que sigue, aconseja huir de las malas compañías.

19692. **O que non te conoza, que te merque.** [5789] (mc)

(es) *El que no te conozca que te compre.* (Sbarbi) / *El que no te conozca ese te alabe.* (Id.)

Dícese de las personas cuyas malas artes no son bien conocidas.

19693. **O que ten cu de palla non se arrima ó lume.** (ms16: *R. Fisterrán*)

(es) *Quien tiene la cola de paja, no se acerque a la llama.* (R. Marín)

19694. **O que ten o rabo de palla, sempre lle arde.** (ms-SA: J. M. Barral Sánchez)

19695. **O que ten o rabo de palla, ten medo que lle arda.** (Jesús Vázquez: Sarria, LU)

19696. **O que ten rabo de palla ten medo que se lle queime.** [5790] (mc: La Coruña)

Var.: *O que ten rabo de palla, sempre pensa que lle afuma.* (ms4: F.V.S.) / *O que ten rabo de palla ten medo que lle planten lume.* (ms4: F.V.S.)

19697. **O que ten rabo de palla, sempre ten medo que lle arda.** (ms-LU: seminarista anónimo: Paradela, LU)

19698. **Ó tolo e ao aire doulles calle.** (ms)

(es) *Al loco y al aire, darlle calle.* (Sbarbi)

19699. **Ollo no plato, ollo no gato.** (ms-SA: José Luís Barreiro Barreiro: Loureiro, Dúas Igrexas, Forcarei, PO / ms-SA: Manuel Autrán Ramos: Santa Marta de Babío, Bergondo, C)

19700. **Onde te queiran mal nunca irás.** (ms10,031v: *D.E.*)

19701. **Polas corredoiras fondas sempr'andar acompañado.** (mc: Santiago)

19702. **Por camiños e atallos non deixes o camiño dos carros.** (ms-LU: seminarista anónimo: Carballedo, LU)

19703. **Por carreiras i-atallos non deixes o camiño dos carros.** (ms-LU: seminarista anónimo: Monterroso, Monterroso, LU)

[5783] ms-LU: e ms21,26v: *naide*.

[5784] V. *Nin por carreiro nin por atallo, deixar o camiño do carro* en *Agrícolas* (*Generales*).

[5785] Probablemente se trata dun aforismo da autoría de Jacinto del Prado máis ca dun refrán da tradición popular.

[5786] O orixinal di: *No que se toma a bulto enjaño hay oculto.*

[5787] ms-LU: *avisao, arnao*.

[5788] ms15,13: *caya* / En ms10 s.v. *Pies*.

[5789] mc: *conozca*.

[5790] mc: *ese ten medo*.

19704. **Pouco importa qu'encha a canada se a tira dunha patada.** [5791] (mc: Buciños / ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar da provincia de Lugo)

19705. **Pra todo [ten] que'estar prevenido o labrego que en verdá é instruído.** [5792] (ms4: J.P.)

19706. **Quen non t'entenda, que te merque.** (mc / ms4: F.V.S.)

Var.: *Que te merque que non te conoza.* (ms16: *D.E.*) / *O que non te entenda, que te merque.* (ms4: F.V.S.) / *Quen non ten coneza, que te merque.* (ms16: *D.E.*)

(es) *Quien no te conoce, te compre.* (Z.)

Véase *O que non te conoza...*

19707. **Quen sementa espiñas, que non vaia descalzo.** [5793] (mc: Buciños)

(es) *Quien siembra espinas, abrojos coge.* (Sbarbi) / *Quien siembra espinas no espere coger clavelinas.* (Id.)

19708. **Quen ten rabo, non se senta.** (ms8,47r: La Cañiza)

19709. **Quen xoga co ferro, xoga co demo.** (mc: J.P. / ms4: A.S.A. / ms21,07v: Bermés)

19710. **Quen xoga con moitas pallas, unha lle quita os ollos.** (mc: R. Caruncho, *Diario de Avisos*)

19711. **Quen sembra espiños, que non vaia descalzo.** (ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar de Galicia)

19712. **Se queres que non che coma o queixo o rato, compra un gato.** (ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar de Galicia)

19713. **Se ves as barbas do teu veciño a pelar, vai poñendo as túas de remollo.** (ms-LU: seminarista anónimo: Buciños, Carballedo, LU)

19714. **Se ves as barbas du teu viciño pelar, pon as túas a remollar.** (ms-LU: seminarista anónimo: Pacios, Neira de Xusá, Baralla, LU)

19715. **Sempre que vaias á feira, ten cuidado ca carteira.** [5794] (mc e ms: Santiago)

Var.: *Sempre que vayas á feira, ten coidado ca costura.* (Santiago)

19716. **Si non queres levar patadas, non vaias á feira das bestas.** [5795] (ms-SA: José A. Otero Outes: Santiago de Compostela, C)

19717. **Si queres que non che coma o queixo o rato, compra un gato.** (mc: Tuiriz)

19718. **Si queres ter caseiros, non teñas heredeiros.** [5796] (mc: A.S.A.)

19719. **Si queres ter criado ben mandado, non lle des de comer antes do recado.** (mc / ms4: F.V.S.)

19720. **Si vas ó moíño, no se che olvide o canciño.** (ms-SA: Antonio Iglesias Duro: Carcacía, Padrón, C)

19721. **Tantas veces vai o xarro á fonte que dunha rompe.** (mc: A.N.)

(pt) *Tantas vezes vai a caldeirinha ao poço, até que lá fica o pescoço.* (Chaves) / *Tantas vezes vai o cântaro à fonte que lá deixa a asa.* (Id.) (es) *Tantas veces va el cántaro a la fuente, que al fin se quiebra.* (R. Marín) (ct) *Tantes vòltes vá el cánter a la fònt, que al fí es trenca.* (Alberola)

19722. **Tanto vai u cántaro á fonte que ó fin se rompe.** (ms-SA: Perfecto Lens Fraga: San Vicente de Rial, Val do Dubra, C)

19723. **Tras do perdido non hai que ir.** [5797] (mc: Buciños)

19724. **U paxaro, cando chove, mete o rabo na silveira.** (ms-SA: Manuel Barreiro Somoza: Santa Mariña de Ribela, A Estrada, PO)

19725. **Un ollo no prato i-outro no gato.** [5798] (mc: C.G. / ms15,019 / ms21,03v: Bermés)

(pt) *Um olho no prato outro no gato.* (Chaves) (es) *Un ojo al plato y otro al gato.* (Correas) (ct) *Un ull al gat y atre al plat.* (Alberola)

19726. **Un ollo nunha cousa i-outro noutra.** [5799] (ms15,19r / ms10,072r: *D.E.*)

19727. **Vai moitas veces a ola á fonte e de unha rompe.** (ms-LU: seminarista anónimo: Laiosa, O Incio, LU)

19728. **Vale máis arrodear que caer.** [5800] (mc e ms5,045: Corme)

Var.: *Val máis rodear que caer.* (ms5,045: Serantes de Lage)

19729. **Vale máis arrodear que mal atallar.** (mc: Cervantes / ms4: F.V.S.)

[5791] ms-LU: *q'hench-a canada, c'unha patada*.

[5792] Jacinto del Prado recolle o refrán coa forma *Pra todo qu'estar,* igual que aparece en ms4.

[5793] O orixinal di: *Quen sementa espiñas, que non vaya descalzo.*

[5794] O orixinal di: *Sempre que vayas a feira, ten cuidado c'a carteira.* / Dentro de *Miscelánea* no mecanoescrito orixinal. Contén a indicación *Precaución* no ms.

[5795] O orixinal di: *Si non queres levar patadas no vayas a feira das vestas.*

[5796] V. *O que bota os bes a caseiros, escusa herdeiros* en *Casa*.

[5797] O orixinal di: *Tras do perdido non hay que ir.*

[5798] O orixinal di: *Un ollo no prato y'outro no gato.* / mc: *plato, y-outro*; ms21,03v: *y'o outro*.

[5799] O orixinal di: *Un ollo n'unha cousa y'outro n'outra.* / ms10: *e outro*.

[5800] Indica *Mal menor* en ms5,045.

(pt) *Melhor é rodear que mau andar.* (Chaves)

19730. **Vale máis recollido que mal parecido.** (mc)

PRECAUCIÓN AL HABLAR. V. tamén *Cautela en el hablar*.

19731. **As paredes oien.** [5801] (mc e ms16: Sarria / ms10,082r: *D.E.*)

(pt) *As paredes tem ouvidos.* (Chaves) (es) *Montes ven, paredes oyen.* (Correas)

Como el anterior.

19732. **As paredes teñen oídos.** (ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar da provincia de Lugo)

19733. **As silveiras e os valados teñen orellas.** [5802] (mc e ms16: C.A.)

19734. **As silveiras oien.** (mc e ms16: C.A.)

(pt) *As paredes tem ouvidos.* (Chaves) (es) *Las paredes han oídos y los montes ojos.* (Correas) / *Las paredes tienen orejas y oídos.* (Id.) / *Ni tras pared ni tras seto digas tu secreto.* (M. Kleiser. nº 51774) (ct) *Les mates tenen ulls y les parets orelles.* (Alberola)

19735. **As silveiras tên orelleiras.** (mc e ms16: J.A.P.)

(pt) *As paredes tem ouvidos.* (Chaves) (es) *Las paredes han oídos y los montes ojos.* (Correas) / *Las paredes tienen orejas y oídos.* (Id.) / *Ni tras pared ni tras seto digas tu secreto.* (M. Kleiser. nº 51774) (ct) *Les mates tenen ulls y les parets orelles.* (Alberola)

19736. **Boca calada, non entra mosquito.** (ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar do norte da provincia de Lugo)

19737. **Boca cerrada, non cala mosquito.** (mc: Chantada)

Var.: *En boca cerrada non entra mosca.* (mc: *Terra de Melide* / ms: V.R. y A.R.) / *Á boca cerrada non entra mosca nin araña.* (Narcea-Trives) / *En boca cerrada non entra mosca.* (ms16) / *Boca pecha non entra mosca.* (ms16: Noia) / *En boca cerrada non entra mosquito.* / *Na boca cerrada non entra nada.* (R. Caruncho, *Diario de Avisos*)

(pt) *Em boca fechada não entra mosca.* (Chaves) / *Em boca fechada as moscas não têm entrada.* (Id.) (es) *En boca cerrada, ni moscas ni nada.* (R. Marín) / *En boca cerrada no entra nada.* (Id.) / *En boca cerrada no entra mosca.* (Sbarbi)

19738. **Busca unha agulla pra levar na falchoca e tres ou catro pra cose-la boca.** [5803] (ms16: Enc.)

Var.: *Unha agulla prá bulsa e prá boca dúas.* (ms16: *Enc.*)

19739. **En boca cerrada nin entra mosca nin entra nada.** (ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar da provincia de Lugo)

19740. **En boca cerrada non entra mosca nela.** (ms-SA: Manuel Barreiro Somoza: Santa Mariña de Ribela, A Estrada, PO)

19741. **En boca cerrada non entra mosca nin nada.** [5804] (mc e ms4: Buciños-F.V.S / ms21,14v: Bermés / ms-LU: Dous seminaristas anónimos: algún lugar da provincia de Lugo)

19742. **En boca cerrada non entra mosca (nela) nin nada.** (ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar da provincia de Lugo)

19743. **En boca cerrada non entran moscas.** (ms-LU: Julio Elías Bello Méndez: Sistallo, Cospeito, LU)

19744. **En boca cerrada non entran mosquitos.** (ms-LU: seminarista anónimo: Laiosa, O Incio, LU)

19745. **Na boca cerrada non entra mosca.** (ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar da provincia de Lugo)

19746. **Na boca cerrada non entran moscas.** (ms-SA: Antonio Iglesias Duro: Carcacía, Padrón, C)

19747. **Na boca cerrada, nin mosca nin nada.** (ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar da provincia de Lugo)

19748. **O que moito fala, en algo se equivoca.** (ms-LU: seminarista anónimo: Ferreira de Pantón, LU)

19749. **O que ten boca equivócase.** (ms-SA: Manuel Martín Gómez: Muxía, C)

19750. **O que ten boca, se equivoca.** (ms-SA: Andrés Castro Ces: Tállara, Lousame, C)

PRECAUCIÓN TARDÍA

19751. **A burro morto, cebada ó rabo.** (mc e ms16: *Terra de Melide* / ms: V.R. y A.R.)

(pt) *Burro morto, cevada ao rabo.* (Chaves) (es) *El asno muerto, la cebada al rabo.* (Correas) / *A caballo muerto, la cebada al rabo.* (Id.)

Reprende la necedad de buscar remedio a las cosas que ya no lo tienen.

19752. **Á casa queimada acudirlle con auga.** (mc e ms16: Tuiriz, Monforte)

(es) *La casa quemada, acudís con agua.* (Núñez)

[5801] ms10: *ouven.* / En ms10 s.v. *Paredes*.

[5802] mc: *siveiras*.

[5803] O orixinal di: *Busca unha agulla pra levar na falchoca, e tres ou catro pra cosela boca.*

[5804] ms-LU: *no entra mosca*.

19753. **A casa roubada, porta nova.** [5805] (mc: R. Marín / mc e ms16: G.P.)

(es) *La casa quemada, acudís con agua.* (Núñez) / *Quemada la casa ¿venís con el agua?* (R. Marín)

Critica las resoluciones que se toman, cuando ya la ocasión ha pasado; *A burro morto a cebada ó rabo*, etc.

19754. **A vella, despois que lle rouban a cabra, ponlle fecho á porta.** [5806] (ms: Silvestre Castiñeira / ms5,135: Santiago)

19755. **A vella, despois que roubou a cabra, ponlle o pecho á porta.** (ms: Santiago)

Var.: *A vella, desque lle rouban a cabra, ponlle fecho á porta.* (Santiago)

19756. **Así que te tire o aire, déitate.** (ms: G.P.)

19757. **Cando a lebre escapa, paus na cama.** (ms8,51r: Meda, Orense)

Var.: *Dispois de irse a lebre, paus na cama.* (ms16: *D.E.*)

(es) *Después de la liebre ida, palo en las espinas.* (García-Lomas)

19758. **Casa roubada, porta trancada.** (ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar da provincia de Lugo)

19759. **Casa roubada, tranca á porta.** (mc: Buciños)

Var.: *Casa roubada, trancas á porta.* (mc, ms8,60v e ms16: La Cañiza)

19760. **De burro morto, cebada ó rabo.** (ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar da provincia de Lugo / ms-LU: seminarista anónimo: Ferreira de Pantón, LU / ms-LU: seminarista anónimo: Laiosa, O Incio, LU)

19761. **Desde que salta a lebre, paus no cocho.** (ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar de Galicia)

19762. **Despois de burro morto, cebada ó rabo.** [5807] (ms-LU: seminarista anónimo: Pacios, Neira de Xusá, Baralla, LU)

19763. **Desque a burra vai no xo, ¡xo, burra, xo!** (ms21,17v: Bermés)

Var.: *Agora que vai no xo,¡ xo, burro, xo!* (ms-LU: seminarista anónimo: Buciños, Carballedo, LU) *Cando a burra vai no xo, ¡xo burra, xo!* (ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar da provincia de Lugo)

19764. **Desque o burro vai no illó, ¡xo, burro, xo!** (mc: M.L. / ms16: Lugo)

Var.: *Desque a burra vai no po, ¡xo, burra, xo!* / *Desque o burro entra no illó, ¡xo, burro, xo!* (ms16: *Diccionario Enciclopédico*) / *Desque o burro vai no po, ¡xo, burro, xo!* (ms16: Vivero)

19765. **Desque salta a lebre, paus ó cocho.** (mc: Piugos, Lugo / ms16: Lugo)

(es) *Después de la liebre ida, palos en la cama.* (mc: Jara / ms16: R. Marín)

19766. **Desque se perden os cartos, cósense os petos.** (mc e ms16: C.A. / ms6,02v: R. Caruncho, *Diario de Avisos*)

19767. **Desque un morre non lle faltan sacramentos.** (ms16: Lugo)

19768. **Fuxiu o coello e veu o consello.** (mc e ms16: Orense-F.V.S.)

(pt) *A coelho ido, conselho vindo.* (Chaves) (es) *El conejo ido, el consejo venido.* (Sbarbi) / *Ido el conejo, viene el consejo.* (M. Kleiser)

Equivale a: *El amo muerto la cebada al rabo; El conejo ido, palos en la cama,* o *en la madriguera*.

19769. **Non perdas tempo en dar auga ós pitos cando chove.** [5808] (mc: Curuxas, Palas de Rey-F.V.S.)

19770. **O gallego, de roubado, tranca a porta.** (ms16 e ms8,36v: Silvarrey)

Remedio tardío.

19771. **Tedes o meniño morto tindo o apio no horto.** (ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar da provincia de Lugo)

19772. **Téndе-lo meniño morto i-o apio no horto.** [5809] (mc e ms16: La Gudiña / ms4: F.V.S. / ms11,28)

(pt) *Tens teu filho morto e aipo no horto.* (Chaves) (es) *El hijo muerto y el apio en el huerto.* (Correas)

Las lombrices constituyen el más peligroso enemigo del niño, sobre todo la lombriz maestra, o solitaria. Los remedios consisten en dar al atacado unas gotas de zumo de apio o de hortelana en leche. A ello alude el refrán. Véase "Vida del individuo. Tierras de Gudiña (Orense)" de Laureano Prieto Rodríguez en *Revista de Dialectología...*, tomo III, 1947, cuadernos 3º y 4º, pág. 565.

19773. **Todos se acordan de botarlle auga á galiña cando chove.** [5810] (mc, ms16 e ms11,42: Santiago)

19774. **Todos se acordan de botarlle auga ás galiñas cando chove.** (ms-SA: Leonardo Carro Rodríguez: Vilaño, A Laracha, C)

[5805] V. *A casa vella, portas novas* en *Casa*.

[5806] ms5,135: *desque lle rouban*

[5807] O orixinal di: *Despois de burro morte, cebada o rabo.*

[5808] Dentro de *Miscelánea* no mecanoescrito orixinal. / ms15,30: *ás pitas*.

[5809] O orixinal di: *Téndel-o meniño morto, i-o apio no horto.*

[5810] ms11,42 (Santiago): *auja, jaliña*.

PRECIO

19775. **Cada cousa ten seu precio que pra eso llo puñeron.** (ms16: *D.E.*)
Var.: *Cada cousa ten o seu precio.* (ms16: Lugo)
(es) *Cada cosa tiene su precio.* (R. Marín)

19776. **Tanto vale unha cousa como aquelo que se merca.** (ms16: *D.E.*)

PRECIPITACIÓN. V. tamén *Prisa.*

19777. **A cabra que moito anda, pouco apaña.** (ms16: *D.E.*)
(es) *Cabra que mucho anda, poco apaña.* (Correas)

19778. **A moita carreira trai a moita canseira.** (ms16: *D.E.*)

19779. **Apresúrate dispacio.** (ms16: Enc. / ms16: *D.E.*)
(es) *Apresúrate despacio.* (R. Marín)

19780. **Canta máis présa, máis vagar.** [5811] (mc: M.L. / ms15,01: Carré Aldao / ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar da provincia de Lugo)
Var.: *Canto máis prisa, máis vagar.* (ms16: Sarria / Francisco Luna Bande / M. González Fernández / ms-SA: Manuel Otero González: Divino Salvador de Coiro, Cangas, PO) [5812]
(pt) *Quanto mais pressa mais devagar.* (Chaves) (es) *Cuanta más prisa, más calma.*

19781. **Canta máis prisa, máis calma.** (ms-SA: José A. Otero Outes: Santiago de Compostela, C)

19782. **Canta máis prisa, máis facer.** (ms-SA: Argimiro Pampín Basteiro: Arzúa, C)

19783. **Canta máis prisa, máis lecer.** (ms: Santiago)
Var.: *Canto máis prisa, máis lecer.* (ms16: Santiago)
(es) *Cuanto más priesa, más vagar.* (Z.)

19784. **Canta máis prisa, máis vagar.** (ms21,28r: Bermés / ms-LU: Guillermo Pino [sic] O [?] e José M[?]: Terra Cha, LU)

19785. **Canto máis apuro, máis vagar.** (ms18,66r)

19786. **Canto máis présa, máis vagar.** (ms-SA: M. González Fernández)

19787. **Canto máis prisa, máis vagar.** (ms-SA: Francisco Luna Bande)

19788. **Canto mas présa, máis vagar.** [5813] (ms-SA: Manuel Otero González: Divino Salvador de Coiro, Cangas, PO)

19789. **De correr a parar non hai moito que andar.** (ms16: Enc. / ms16: *D.E.*)

19790. **Máis val descoser que romper.** [5814] (ms16 e ms10,004v: *D.E.*)
(es) *Mejor es descoser que romper.* (Z.)

19791. **Non corras tanto que teño prisa.** (ms-SA: Francisco Canosa Quintáns)

19792. **Non por moito correr se chega máis axiña.** (ms16: Enc. / ms16: *D.E.*)

19793. **Non se pode facer todo de unha vez.** (ms16: Lugo)
(es) *No se puede hacer todo de una vez.* (R. Marín)

19794. **O moito correr trai o pouco andar.** (ms16: Enc. / ms16: *D.E.*)
(es) *El mucho correr trae el poco andar.* (R. Marín)

19795. **O que máis corre máis se cansa.** (ms16: Enc. / ms16: *D.E.*)
(pt) *Quem muito corre, de pressa cansa.* (Chaves) (es) *Quien mucho corre pronto se cansa.* (R. Marín)

19796. **O que moito corre non chega a lonxe.** (mc e ms16: Santiago)
(es) *Quien mucho corre luego para.* (Correas)

19797. **O que moito corre non é o que máis pronto chega.** (ms-SA: Cándido Señarís Fernández: Buxán, Val do Dubra, C)

19798. **O que moito corre non vai pa moi lonxe.** (ms-SA: Manuel Barreiro Somoza: Santa Mariña de Ribela, A Estrada, PO)

19799. **O que moito corre non vai para lonxe.** [5815] (mc: Santiago / ms16: Enc. / *D.E.*)
(es) *Quien mucho corre, pronto para.* (R. Marín) / *Quien mucho corre, pronto cae.* (R. Marín) (ct) *Qui molt corre, té perill de caure.* (Alberola)

19800. **O que moito corre non vai lonxe.** [5816] (ms-SA: seminarista anónimo: Louro, Muros, C)

19801. **O que moito corre nunca chega a lonxe.** (ms-SA: Luís Alcántara Pedreira: Rianxo, C)

19802. **O que moito corre tarde chegha.** [5817] (ms-SA: Héctor Blanco Tato: Cereo, Coristanco, C (5º curso) / ms-SA: seminarista anónimo: algún lugar da provincia da Coruña)

19803. **O que moito corre, logo cai.** (mc: A.S.A. / ms16: *D.E.*)
(pt) *Quem muito corre depressa cansa.* (Chaves) (es) *Quien mucho corre, pronto cae.* (R. Marín) / *Quien mucho corre,*

[5811] mc e ms16: *prisa*; ms4 e ms15,01: *Canto mais presa*; ms-LU: *vagare*.
[5812] ms-SA e M. González Fernández: *presa*.
[5813] O orixinal di: *Canto mas presa mais bagar.*
[5814] En ms10 s.v. *Descoser*.
[5815] ms16: *pra lonxe*.
[5816] O orixinal di: *O que moito corre non va lonxe.*
[5817] O orixinal di: *Oque moito corre, tarde cheja.*

pronto para. (Id.) (ct) *Qui molt corre, té perill de caure.* (Alberola)

19804. **O que moito corre, tropeza e cai. Eu corrín, tamén caín, suspirando dei un ¡ai!** (ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar da provincia de Lugo)

19805. **O que muito corre nunca a lonxe chega.** (ms-SA: Manuel Vilanova Peña: Ribadumia, PO)

19806. **O que poidas desatar non-o debes cortar.** (ms16: Lugo)

(es) *Lo que puedas desatar no lo debes cortar.* (R. Marín)

19807. **Os apurados morren afogados.** (ms16: Buciños)

19808. **Os que corren moito acaban atrás.** (ms8,48r: Silvarrey)

19809. **Quen corre polo muro non dá paso seguro.** (mc: A.N.)

Var.: *O que corre polo mundo, non dá paso seguro.* (ms16: *Enc.* / *D.E.*)

(pt) *Quem corre pelo muro não dá passo seguro.* (Chaves) (es) *Quien corre por el muro, no da paso seguro.* (R. Marín) / *Quien corre por el muro, no va seguro.* (Id.)

19810. **Quen moito corre, non chegha a lonxe.** (ms-SA: Juan Carlos Couselo Gago)

19811. **Quen moito corre, non vai pra lonxe.** (ms-SA: Manuel Fresco Reboredo: San Andrés de Cesar, Caldas de Reis, PO / ms-SA: Serafín Caamaño Cernadas: Esteiro, Muros, C)

19812. **Val máis descosido que roto.** [5818] (ms16 e ms10,004v: *D.E.*)

PREDICAR. V. tamén *Religiosos y morales*.

19813. **O predicador sementa e o confesor recolle.** (ms10,098r: *D.E.*)

19814. **Quen predica en deserto, perde o sermón, e quen lava a cabeza ó burro, perde o xabrón.** [5819] (ms10,098r: *D.E.*)

PREGUNTAR

19815. **A bó perguntón, bo respondón.** (ms10,090r: *D.E.*)

19816. **Cal pergunta fagas, tal resposta agarda.** (ms10,090r: *D.E.*)

19817. **Non perguntes quén é a ninguién, que él cho dirá ben.** (ms10,090r: *D.E.*)

19818. **O moito perguntar chega a enfadar.** (ms10,090r: *D.E.*)

19819. **Quen pergunta non erra.** (ms10,090r: *D.E.*)

19820. **Quen pergunta o que non debe, oi o que non quer.** (ms10,090r: *D.E.*)

19821. **Quen pergunta o que non debía, oi o que non quería.** (ms10,090r: *D.E.*)

19822. **Quen pergunta, saber quer.** (ms10,090r: *D.E.*)

19823. **Se queres saber quén és, pergúntalle ó teu veciño.** (ms10,090r: *D.E.*)

19824. **Tal pergunta fas, tal resposta terás.** (ms10,090r: *D.E.*)

PRENDA (ALHAJA)

19825. **Prenda que come, ninguién a tome.** (ms10,099r: *D.E.*)

19826. **Tanto vale a prenda canto dan por ela.** (ms10,099r: *D.E.*)

PREÑEZ. V. tamén *Medicina. Higiene, Mujer, Partos*.

19827. **A muller preñada, ós tres meses encobre e ós catro quer e non pode.** [5820] (ms16 e ms10,046r: *D.E.*)

19828. **A muller primeiriza, primeiro se lle conoce no peito que na barriga.** (ms16: *D.E.*)

(es) *A mujer primeriza, antes se le parece la preñez en el pecho que en la barriga.* (N.-M.-R. Marín)

19829. **Has de ter un varón que tes cara de tizón.** (ms16: *R. Fisterrán*)

Dice Esmorís que el tener *cara de tizón* alude a la pigmentación que tenga la embarazada en el rostro.

19830. **Se o teu fillo comenza a endentecer, xa podes arranxarte pra outro fillo ter.** [5821] (ms16 e ms10,011r: *D.E.*)

(es) *Quién presto endentece, presto hermanece.* (M.)

PREOCUPACIÓN

19831. **Basta pensar nas zocas cando haxa que poñelas.** [5822] (ms: Páramo-F.V.S.)

PRESADA

19832. **Os corvos en bandada ventan presada.** (ms10,099r: *D.E.*)

[5818] En ms10 s.v. *Descoser*.

[5819] V. *O que lava a cabeza a burros, perde o xabrón i-o tempo* en *Esfuerzo* (*Esfuerzo estéril*).

[5820] En ms10 s.v. *Mujer*.

[5821] En ms10 s.v. *Endentecer*.

[5822] Contén a indicación *Preocupación*.

PRESENCIA

19833. **A boa presencia é carta de recomendación.** (ms10,099r: *D.E.*)

19834. **Non hai ausente sin culpa nin presente sin disculpa.** (ms10,099r: *D.E.*)

PRÉSTAMOS. V. tamén *Comercio, Contratos, Deudas, Vida comercial y contratos*.

19835. **A muller, o cabalo e a espada a nadie se debe ceder.** (ms-SA: José M. Gulías Rivas: Forcarei, PO)

19836. **A'scopeta, a muller i-a navalla d'afeitar non se poden prestar.** (ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar da provincia de Lugo)

19837. **Non hai cousa tan cara como a emprestada.** (ms16: Lugo)
(es) *No hay cosa más cara que la prestada.* (R. Marín)

19838. **Non prestes besta a quen non ten besta.** (ms16: Monforte)

19839. **Non prestes besta ó que non ten besta.** (ms-SA: seminarista anónimo: algún lugar da provincia de Lugo)

19840. **O que empresta axuda a vivir.** [5823] (ms16 e ms10,011r: *D.E.*)
(es) *Quien presta ayuda a vivir.* (Correas)

19841. **Presta carro a quen ten carro.** (ms6,02v: R. Caruncho, *Diario de Avisos* de La Coruña)

19842. **Quen me empresta, algo me goberna.** [5824] (ms16 e ms10,011r: *D.E.*)
(es) *Quien me presta, algo me gobierna.* (Correas)

19843. **Se queres saber o que vale un ducado, pídeo emprestado.** (ms16 e ms10,010v: *D.E.*)
(es) *Si quieres ver cuánto vale un ducado, pídelo prestado.* (H. Núñez)

PELIGROS DE PRESTAR

19844. **A muller e a besta a naide se empresta.** [5825] (mc e ms16: A.I. / ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar da provincia de Lugo)
(pt) *Mulher, cavalo e cão, nem se emprestam nem se dao.* (Chaves) (es) *La mujer, la escopeta y el caballo, no prestallo.* (R. Marín)

19845. **Alá vaias, emprestado, de onde veñas millorado.** [5826] (ms16 e ms10,011r: *D.E.*)
(es) *Allá vayas, emprestado, donde vengas mejorado.* (H. Núñez)

19846. **Dar, prestar e fiar, todo é dar.** [5827] (ms16 e ms10,001v: *D.E.*)
(es) *Dar, prestar y fiar, todo es dar.* (R. Marín)

19847. **Libro prestado, ou perdido ou estropeado.** (ms15,44)

19848. **Libro prestado, perdido ou estropeado.** (ms-LU: seminarista anónimo: Buciños, Carballedo, LU)

19849. **Muller e besta, a naide s'empresta.** (ms21,30v: Bermés)

19850. **O emprestado é parente do dado.** [5828] (ms16 e ms10,011r: *D.E.*)

19851. **O que empresta perde o amigo.** [5829] (ms16 e ms10,011r: *D.E.*)
Var.: *Quen empresta a un amigo, fai un enemigo.* (ms16: *D.E.*)
(es) *El prestar gana y pierde amigos.* (R. Marín) / *Quien presta a un amigo, compra un enemigo.* (R. Marín)

19852. **O que non ten capa en xaneiro, non lle emprestes diñeiro.** (ms16: *D.E.*)
(es) *A quién no tiene capa en enero, no le prestes dinero.* (R. Marín)

19853. **Presta cartos e fai enemigos.** (ms8,42v: Taboada)

19854. **Xa se morreu o emprestar que o matou o mal pagar.** [5830] (ms16 e ms10,011r: *D.E.*)
(es) *Ya se murió el emprestar, que lo mató el malpagar.* (Correas)

PRESUNCIÓN. V. tamén *Orgullo*.

19855. **Antes qu'acabes, non t'alabes.** (ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar da provincia de Lugo)

19856. **Cigarro de guapo, moito papel e pouco tabaco.** (mc: A.S.A. / ms21,04v: Bermés)
(es) *Cigarro de guapo, mucho papel y poco tabaco.*

19857. **Dime do que presumes e direiche o que che falta.** [5831] (ms10,099r: *D.E.*)

19858. **Diñeiro e santidá, pola mitá.** (ms8,44v: Silvarrey)

[5823] En ms10 s.v. *Préstamo*.
[5824] En ms10 s.v. *Préstamo*.
[5825] ms3 e ms4: *nadia*; ms-LU: *presta*.
[5826] En ms10 s.v. *Préstamo*.
[5827] En ms10 s.v. *Dar*.
[5828] En ms10 s.v. *Préstamo*.
[5829] En ms10 s.v. *Préstamo*.
[5830] En ms10 s.v. *Préstamo*.
[5831] En ms10 s.v. *Presumir*.

19859. **Fachenda da montaña, meda na eira e fame na casa.** (ms10,016v: *D.E.*)

19860. **Gloria vana florece e non grana.** (mc: Tuiriz)

(pt) *Glória vã, cresce mas não gradece.* (Chaves) (es) *Gloria mundana, gloria vana: hoy florece y está seca mañana.* (R. Marín)

19861. **Hastra te acabes non te gabes.** [5832] (mc e ms: M.V.)

Var.: *Hastra que te acabes, non te alabes.* (V.R. y A.R.)

(pt) *Emquanto não acabes, não te gabes.* (Chaves) (es) *Antes que acabes no te alabes.* (Correas)

19862. **Nunca a mala fada deixa de ter compaña.** (ms10,017r: *D.E.*)

19863. **Nunca t'alabes hasta que t'acabes.** [5833] (ms21,16r: Bermés / ms-LU: seminarista anónimo:Illán, Begonte, LU / ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar da provincia de Lugo)

19864. **O moito presumir, ou dá que chorar ou dá que rir.** [5834] (ms10,099r: *D.E.*)

19865. **O previsor sempre pensou que non había outro millor.** (mc: Buciños)

19866. **O qu'é humilde, sempre ten quen-o queira.** (ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar da provincia de Lugo)

19867. **O que non ten senón unha sortella, non sabe en que dedo a poña.** [5835] (mc: M.V. / ms21,29r: Bermés / ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar da provincia de Lugo)

19868. **Perna lavada non leva o millo á cabana.** (mc: *Vida Gallega*)

19869. **Por de riba co cos; e por debaixo, sabe Dios.** (mc / ms4: F.V.S.)

19870. **Por sol que faiga, pra ir de camiño non deixe-la xarga.** [5836] (mc: M.L.)

(pt) *Por sol que faça, não deixes a capa em casa.* (Chaves) (es) *Por sol que haga, no dejes la capa en casa.* (Correas)

19871. **Por sol que vexas, non deixes a capa.** (mc: V.R. y A.R.)

(pt) *Por sol que faça, não deixes a capa em casa.* (Chaves) (es) *Por sol que haga, no dejes la capa en casa.* (Correas)

19872. **Quen de entendido presuma, semente cosecha de pruma.** (mc: J.P.)

19873. **Se ti te alabas ¿que dirán os mais?** [5837] (mc: M. Valladares / ms21,29v: Bermés)

(pt) *O louvor em boca própria é vitupério.* (Chaves)

19874. **Si cazares, non te alabes; si non cazares, non te enfades.** (ms: Lamas de Viduedo)

(pt) *Se caçares não te gabes; se não caçares não te enfades.* (Chaves) (es) *Si cazares, no te alabes; si no cazares, no te enfades.* (Jara)

19875. **Si ti te alabas, ¿que dirán os demais?** (ms-SA: Amador Darriba Míguez (13-11-1951))

19876. **Veremos, Rafael, o ano éche moi longo.** [5838] (mc / ms4: F.V.S.)

Réplica al que presume de abundancia en su casa.

19877. **Viva quen nos honra, anque sea de lisonxa.** [5839] (mc: Buciños. Carballedo-F.V.S. / ms-LU: seminarista anónimo: Buciños, Carballedo, LU)

PRETEXTOS

19878. **O que ao seu can quer matar, algún achaque lle ha de buscar.** (ms-SA: seminarista anónimo: Moreira, A Estrada, PO)

19879. **O que o seu can quere matar, de rabia lle pon o nome.** (mc e ms16: Buciños)

(pt) *Quem seu cão quer matar, de raiva lhe põe o nome.* (Chaves) (es) *Quien a su perro ha de matar, fabia le ha de levantar.* (Sbarbi)

Nunca han de faltar pretextos al caprichoso para hacer una cosa, aunque no sea lícita.

19880. **O que seu can quer matar, "A Rabia" lle pon por nome.** (mc: M.V.)

Var.: *O que seu can quer matar, rabia lle pon por nome.* (ms16: M.N.)

(pt) *Quem seu cão quer matar, de raiva lhe põe o nome.* (Chaves) (es) *Quien a su perro quiere matar, rabia le ha de levantar.* (R. Marín) / *Quien a su perro ha de matar, rabia le ha de levantar.* (R. Marín)

Queda atrás una variante.

PREVISIÓN

19881. **Agulla e fío é medio vestido.** (ms8,42r: O. de Rey)

Se refiere a la necesidad y utilidad de repasar y zurcir la ropa.

[5832] mc: *que te acabes*; ms3 e ms4: *Hasta que*.
[5833] ms-LU (Lugo): *te' alabes, te acabes*.
[5834] En ms10 s.v. *Presumir*.
[5835] ms-LU: *sortela*.
[5836] O orixinal di: *Por sol que faiga pra ir de camiño non deixel-a xarga.*

[5837] ms21,29v: *t'alabas*.
[5838] mc: *moi largo*.
[5839] ms-LU: *lisonga*.

19882. **Antes de compra-lo becerro face-lo cortello.** [5840] (ms18,70r: A.S.A.)

19883. **Antes de comprar o becerro, facerlle o cortello.** [5841] (mc, ms16 e ms17,01: A.I.)

(es) *Antes que cabras, corral.* (R. Marín)

Regla prudente, cuya observación preservaría de muchos fracasos.

19884. **Camiño longo, paso curto.** (ms16: *D.E.*)

(es) *A camino largo, paso corto.* (R. Marín)

19885. **Cando saias da casa mexa ben e ata as calzas.** (ms16: *D.E.*)

(es) *Cuando salieres de casa, mea y ata la calza.* (Correas)

19886. **Con agulla e fío a roupa dura un siglo.** (ms8,57r: La Cañiza)

19887. **Haxa cebo no palomar que palomas chegarán.** (ms-SA: José M. Gulías Rivas: Forcarei, PO)

19888. **Hombre prevenido nunca foi vencido.** (ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar da provincia de Lugo)

19889. **Home avisado vale por dous.** (ms16: *D.E.*)

(es) *Hombre prevenido vale por dos.* (Correas)

19890. **Ide polo medio e non cairedes.** (ms16: *D.E.*)

19891. **Máis vale antes que dispois.** [5842] (ms16 e ms10,135r: *D.E.*)

(es) *Más vale antes que después.* (Correas)

19892. **Mira adiante e non quedarás atrás.** (ms16: *D.E.*)

Var.: *Mira adiante e non cairás.* (ms16: *D.E.*)

(es) *Mira adelante, no caerás atrás.* (Correas)

19893. **Ninguén entre no ben senón mirando como ha de saír del.** (ms16: *D.E.*)

Var.: *Non entres no ben senón mirando como has saír del.* (ms16 e ms10,012v: *D.E.*) [5843]

(es) *Nadie entre en el bien sino mirando como ha de salir de él.* (Correas)

19894. **Non subas ó altar nin te poñas a xantar sin antes ir a mexar.** (ms16: Buciños)

19895. **O liviano que che ha de comer o rato, dállo ó gato.** (ms: Palas de Rey)

19896. **O qu'has dar ó rato, dállo ó gato.** (ms-SA: seminarista anónimo: algún lugar da provincia de Lugo)

19897. **O que adiante mira, atrás se queda.** (ms21,18v: Bermés)

19898. **O que che ha comer o rato, dállo ó gato.** (ms-LU: seminarista anónimo: Laiosa, O Incio, LU)

19899. **O que che había comer o rato, dállo ó gato.** (ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar da provincia de Lugo)

19900. **O que ha de comer o gato, poñerllo no plato.** (ms-LU: seminarista anónimo: Buciños, Carballedo, LU)

19901. **O que lle has de dar ó rato, dállo ó gato, anque máis come o gato de unha ves que un rato en tres.** [5844] (ms16: *D.E.*)

Var.: *O que lle has de dar ó rato dállo ó gato, anque máis come o gato unha ves que un rato en tres.* (ms10,026v: *D.E.*) [5845] / *O que ha de comer o rato, dállo ó gato.* (ms16: *D.E.* / ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar da provincia de Lugo) / *O que ha de comer o rato, que o coma o gato.* (ms10: *D.E.*) / *O que lle has de dar ó rato, dállo ó gato.* (mc: Chantada / ms4: F.V.S. / ms16: *D.E.* / ms18,74r: A.S.A.)

(pt) *O que há-de levar o rato, dá-o ao gato, e tiras-te de cuidado.* (Chaves) (es) *Lo que ha de comer el rato dalo al gato.* (Correas) / *Lo que has de dar al mur dalo al gato y quitarte ha de cuidado; aunque más come un gato de una vez que un ratón en un mes.* (Correas)

Muchas veces por el afán de evitar gastos, los hacemos mayores.

19902. **O que non se sinta con forzas que non se meta en liornas.** (ms16: *D.E.*)

(es) *Antes que emprendas, mide tus fuerzas.* (R. Marín)

19903. **O que o ha de levar o rato, qu'o coma o gato.** (ms-LU: seminarista anónimo: Pontevedra, PO)

19904. **Quen adiante non mira, atrás se queda.** [5846] (ms: M.V.)

Var.: *Quen adiante non mira, atrás se volve.* (ms16: *D.E.*)

(pt) *Quem adiante não olha, atrás fica* (ou *torna*). (Chaves) (es) *Quien adelante no mira, atras se queda.* (R. Marín) / *Quien adelante non cata, atrás se halla.* (S.) / *El que adelante no mira atrás se halla.* (Z.)

[5840] O orixinal di: *Antes de compral'o becerro facel'o cortello.*

[5841] ms17,01: *compral-o becerro*.

[5842] Nunha clasificación anterior do refrán en ms16, Vázquez Saco incluiuno dentro do tema *Diligencia*. En ms10 s.v. *Valer*.

[5843] En ms10 s.v. *Entrar*.

[5844] ms: *ll'has*.

[5845] En ms10 s.v. *Gatos*.

[5846] Contén a indicación *Voluntad* no ms.

19905. **Quen avisa non é traidor.** (ms15,45v: Lugo)

ALIMENTICIA

19906. **En abril e maio, fai fariña pra todo o ano.** [5847] (mc e ms16: Lugo)

Var.: *Entre abril e maio fai fariña pra todo o ano. / Entre abril e maio fai fariña para o ano.* (mc: *Dicc. Ac.*) / *En abril e maio fai fariña para o ano. / De abril e maio sai a fariña de ano. / D'abril e mayo sale a fariña do ano.* (F.V.S.)

(pt) *Entre abril e maio, moenda para todo o ano.* (Chaves) (es) *En abril y mayo, haz harina para todo el año.* (Bergua)

19907. **Pra andar camiño leva pan e viño.** (ms16: *D.E.*)

(es) *Pan y vino para el camino.* (R. Marín)

19908. **Si a silveira ten amoras, come pan a poucas horas.** (ms-SA: seminarista anónimo: San Xoán de Laíño, Dodro, C)

ANTE EL PELIGRO

19909. **Home avisado, medio asoballado.** (ms16: *D.E.*)

(es) *Hombre apercibido, medio combatido.* (S.-Z)

19910. **Vale máis un "por si acaso" que cen "si soupera".** (ms: Trabancas / ms16: Donalbay, Begonte)

(es) *Más vale un "por si acaso" que un "quién pensara".* (R. Marín)

PRIMAVERA. V. tamén *Agrícolas* (*Meses*), *Estaciones*.

19911. **Canta o cuco, primavera na man.** (ms16: Santiago)

19912. **Na primaveira, ollo á perdiz; s'a oyes, ano feliz.** [5848] (ms-LU: Jesús Redondo C.: A Barrela, Santiago de Lousada, Carballedo, LU)

19913. **O salgueiro bochou, a primavera entrou.** (ms5,134: Valle del Mao)

Bochar y *abochar* = Romper a brotar los árboles. Falta en nuestros diccionarios, como *bocho* = capullo. Sin: *abotoar*, *abrochar*, *abotoar*, *abrollar*, *abromar*, *abortar*, *abrumar*, etc.

PRIMERO

19914. **Non hai amor nin diñeiro coma o primeiro.** (ms10,099r: *D.E.*)

19915. **O primeiro é comer e o derradeiro é facer.** (ms10,099r: *D.E.*)

PRIMOS. V. tamén *Familia. Parientes*.

19916. **Canto máis prima, máis se lle arrima.** (mc: F.L.)

Var.: *Canto máis prima, máis se arrima.* (ms16: A.N.)

(pt) *Quanto mais prima, mais se lhe arrima.* (Chaves) (es) *Cuanto más primo, más me arrimo.* (R. Marín)

PRINCIPIO. V. tamén *Comienzos*.

19917. **Aquel que ben empeza, mal termina.** (ms-SA: Jacinto Collazo Gantes: Erboedo, A Laracha, C / ms-SA: José Buño Caamaño: Erboedo, A Laracha, C)

19918. **Cada principio ten o seu fin.** (ms10,099r: *D.E.*)

19919. **Cada principio ten o seu remate.** (ms10,099r: *D.E.*)

19920. **Comer e rascar namás quere empezar.** (Jesús Vázquez: Sarria, LU)

19921. **Comer e rascar quere empezar.** (ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar da provincia de Lugo / ms-LU: seminarista anónimo: Laiosa, O Incio, LU)

19922. **Comer e rascar sólo quere empezar.** (ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar do norte da provincia de Lugo)

19923. **Comer e rascar, todo é empezar.** (ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar de Galicia)

19924. **Comezar cuáseque é acabar.** (ms16: Enc.)

(es) *Empezar casi es acabar.* (R. Marín)

19925. **Comezar mal e acabar ben, poucos ollos o ven.** (ms16: Enc.)

(es) *Empezar mal y acabar bien pocos ojos lo ven.* (R. Marín)

19926. **Coser e cantar, todo é empezar.** (ms16: Lugo)

(es) *Coser y cantar todo es empezar.* (R. Marín)

19927. **Inda non comezamos e xa acabamos.** (ms16: Enc.)

19928. **Inda non comezamos e xa rifamos.** (ms16: Enc.)

19929. **Non hai prinsipio sin se**[...]**ra.** (ms-SA: Francisco Deán Rodríguez: Portosín, Porto do Son, C)

19930. **O comer e o arañar querse comenzar.** (ms-SA: Francisco Canosa Quintáns)

19931. **O comer e o rascar quer empezar.** [5849] (ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar da

[5847] Nunha segunda clasificación temática, Vázquez Saco incluiu este refrán en *Agrícolas* (*Meses. Abril*). / ms: *D'abril, sale a fariña do ano*; ms e ms2: *mayo*.

[5848] V. tamén *Perdices*.

[5849] ms-LU (Pacios): *yo, quere*.

provincia de Lugo / ms-LU: seminarista anónimo: Pacios, Neira de Xusá, Baralla, LU)

19932. **O comer i-o rañar quer'empezar.** [5850] (ms21,17v: Bermés)

19933. **O comer i-o rascar vai no empezar.** [5851] (mc / ms4: F.V.S.)

Var.: *O comer i-o rascar, todo é empezar.* (ms4: V.R. y A.R.) / *O comer e o rañar, todo é empezar.* (ms16: Muros-Artaza)

(pt) *O comer e o coçar o caso é começar.* (Chaves) / *Coçar e comer, começo quer.* (Id.) (es) *El comer y el rascar todo es empezar.* (Sbarbi)

Véase *Comer e se rañar...*

19934. **O comezar xa é face-la mitá.** [5852] (ms16: Enc.)

(es) *Empezar ya es la mitad.* (R. Marín)

19935. **O paso máis malo é o da porta.** (ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar da provincia de Lugo)

19936. **O que ben empeza, ben acaba.** (ms21,14r: Bermés)

19937. **O que empeza ben o ano, o ano ben acaba.** (ms-SA: Ramón Álvarez Baliña: San Pedro de Coucieiro: Muxía, C)

19938. **O que ha de cegar, polos ollos ch'ha d'empezar.** (ms-LU: seminarista anónimo: Buciños, Carballedo, LU)

19939. **O que ha de cegar, polos ollos ha de empezar.** (mc: Buciños-F.V.S. / ms16: Sober)

(es) *Quien ha de cegar, por los ojos comienza.* (R. Marín) / *Quien ha de cegar, por los ojos ha de comenzar.* (R. Marín) / *El que ha de cegar, por los ojos ha de empezar.* (Sbarbi)

19940. **O que ha de cegar, polos ollos lle ha de dar.** [5853] (ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar da provincia de Lugo)

19941. **O que mal empeza, mal acaba.** (mc e ms16: Santiago / ms-SA: José Barreiro Somoza: Santa Mariña de Ribela, A Estrada, PO)

19942. **O que non se comeza, nunca se acaba.** (ms16: Enc.)

Var.: *O que non se comezou, nunca se pode acabar.* (ms16: *Enc.*)

(es) *Quien no empieza no acaba.* (R. Marín)

19943. **O que non se empeza non se acaba.** (ms-SA: José M. Gulías Rivas: Forcarei, PO)

19944. **Obra empezada, medio acabada.** (ms-LU: seminarista anónimo: Pacios, Neira de Xusá, Baralla, LU)

PRISA. V. tamén *Precipitación*.

19945. **A boa vida non quer présa.** [5854] (mc: C.A. / ms16 / Francisco Canosa Quintáns)

Var.: *Boa vida non quer présa.* (M.V.)

(es) *La buena vida no quiere prisas.* (R. Marín)

19946. **A gran présa gran vagar.** (ms10,099r: *D.E.*)

19947. **Andar lixeiro, tempo que se adianta.** (ms5,023: Félix Rodríguez Vieites)

19948. **Aquel que anda moi de présa, sempre adoita chegar tarde.** (ms10,099r: *D.E.*)

19949. **As prisas nunca son boas.** (mc e ms16: Otero de Rey)

19950. **Boa vida non quer prisa.** (ms21,28r: Bermés)

19951. **Dos que rezan de prisa o demo fai risa.** (mc / ms16: Santiago)

19952. **Moitas veces a présa solo é falta de vagar.** (ms10,099r: *D.E.*)

19953. **Ninguén correu que non parase.** (ms16: Enc. / ms16: *D.E.*)

19954. **Non anda seghuro o que anda polo muro.** [5855] (ms-SA: José M. Gulías Rivas: Forcarei, PO)

19955. **Non pasa seguro quen corre polo muro.** (ms-SA: José Luís Barreiro Barreiro: Loureiro, Dúas Igrexas, Forcarei, PO)

19956. **Non vos apuredes, que Dios non apura.** (ms8,78v: La Cañiza)

19957. **O comer i-o beber non queren présa.** (ms16: *D.E.* / ms16: Enc.)

(es) *Al comer y al evacuar, prisa no te has de dar.* (R. Marín)

19958. **O que moito corre pronto se cansa.** (ms-SA: José Lorenzo Viña)

19959. **O que moito se apura, moito se encontra.** (ms-SA: seminarista anónimo: Louro, Muros, C)

19960. **O que non corre, boia.** [5856] (ms-SA: Francisco Canosa Quintáns)

19961. **O que non corre, voa.** (mc e ms16: Buciños)

(es) *Quien no corre, vuela.* (R. Marín)

19962. **Os apuros non son bos.** (mc e ms16: Chantada / ms11,23)

[5850] O orixinal di: *O comer y'o rañar quer'empezar.*

[5851] V. *Comer e se rañar, todo é comenzar* en *Hambre. Gastronomía.* / ms: *y o rascar*.

[5852] O orixinal di: *O comezar xa é facela mitá.*

[5853] O orixinal di: *Ó que á de Cegar, por los ollo le á de dar.*

[5854] ms16 e F. Canosa Quintáns: *prisa*.

[5855] O orixinal di: *Non anda sejuro o que anda po lo muro.*

[5856] O orixinal di: *O que non corre boya.*

Derívase de un cuento popular: *O sapo gústalle andar degordiño, mainiñamente; quixo saltar un regato con presa, pero mancouse na barriga ó caer, e dixo: "Os apuros non son bos".*

19963. **Quen leva présa, no bo camiño tropeza.** (ms10,099r: *D.E.*)

19964. **Quen moito corre, logo para.** (mc e ms16: M.V.)

(pt) *Quem muito corre depressa cansa.* (Chaves) (es) *Quien mucho corre, luego / pronto para.* (Correas) / *Quien caminando lleva priesa, en lo llano tropieza.* / *Quien mucho corre, pronto para.* (R. Marín) (ct) *Qui molt corre, tè perill de caure.* (Alberola)

El que comienza las cosas con mucho afán, luego se cansa y las abandona. Mejor es el trabajo prudente y constante.

19965. **Se tes présa, vaite con calma.** (ms10,099r: *D.E.*)

19966. **Vísteme con calma que teño présa.** (ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar da provincia de Lugo)

19967. **Vísteme dispacio que teño présa.** (ms16: *D.E.*)

(es) *Vísteme despacio que estoy de prisa.* (R. Marín)

PRISA E IMPERFECCIÓN

19968. **A gata, ca présa, pare os fillos cegos.** [5857] (mc e ms16: Carballedo)

Var.: *A cadela trigosa pare os fillos cegos.* (A.N.)

Como *a cadela trigosa... que va atrás.*

19969. **A gata, ca présa, parío os fillos cegos.** (ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar da provincia de Lugo)

19970. **As cousas de palacio teñen qu'ir a despacio.** (ms12,70)

19971. **Froita que pronto madura, pouco dura.** (ms5,029)

19972. **O que ha de ir ben feitiño, non quere prisa.** [5858] (mc / ms6,02v / ms16: R. Caruncho, *Diario de Avisos* de La Coruña)

19973. **O que máis apura non é o que máis dura.** (ms8,78r: Silvarrey)

19974. **Pronto e ben non hai quen.** (ms16)

Var.: *Pronto e ben non pode ser.* (ms16)

(es) *Aprisa y bien no puede ser.* (R. Marín)

19975. **Quen anda a présa, ese tropeza.** (ms16: *D.E.* / ms16: Enc.)

(es) *Quien camina con priesa, en lo más llano tropieza.* (R. Marín)

19976. **Quen de golpe bota auga no pote, máis derrama que recolle.** (ms16: *D.E.*)

(es) *Quien echa agua en la garrafa de golpe, más derrama que ella coge.* (H. Núñez)

PRISIÓN. V. tamén *Jurídicos y similares*.

19977. **A cárcere e a coresma prós probes se fixeron.** (ms16: *D.E.*)

(es) *La cárcel y la cuaresma, para los pobres es hecha.* (H. Núñez)

19978. **A cárcere non come os homes.** (ms16: *D.E.*)

(es) *La cárcel no come los hombres.* (Correas)

19979. **Á cárcere, nin por lume.** (ms16: *D.E.*)

(es) *A la cárcel, ni por lumbre.* (Correas)

19980. **Cárceres e camiños fan moitos amigos.** (ms16: *D.E.*)

(es) *Carceles y caminos hacen amigos.* (Correas)

19981. **Mal por mal, antes na cárcere que no hospital.** [5859] (ms16 e ms10,035r: *D.E.*)

PRIVILEGIOS

19982. **Pra todo hai bulas neste mundo.** (ms16: *D.E.*)

Var.: *Ter bula pra todo.* (ms16: *D.E.*)

(es) *Para todo hay bulas.* (R. Marín)

PROBAR

19983. **Antes que probedes non gabedes.** (ms10,100r: *D.E.*)

19984. **Denantes de que probes, non aprobes.** (ms10,100r: *D.E.*)

19985. **Hastra que probes non aprobes nin desaprobes.** (ms10,100r: *D.E.*)

19986. **Hastra que probes non aprobes.** (ms10,100r: *D.E.*)

19987. **Hastra que probes, non gabes o que non conoces nin sabes.** (ms10,100r: *D.E.*)

19988. **Por probar nada se perde.** (ms10,100r: *D.E.*)

PROCEDIMIENTOS

19989. **Desa maneira calquera é panadeira.** (ms16 e ms10,037r: *D.E.*)

(es) *De esa manera, la puerca es panadera.* (Correas)

[5857] ms16: *prisa*

[5858] ms6,02v e ms16: *non quer*.

[5859] En ms10 s.v. *Mal*.

19990. **Desa maneira non fai falla maneira.** (ms16 e ms10,037r: *D.E.*)
Var.: *Desa maneira non é mester maneira.* (ms16 e ms10,037r: *D.E.*)
(es) *De esa manera no es menester manera.* (Correas)

19991. **O que primeiro morre, primeiro se enterra.** (ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar da provincia de Lugo)

19992. **Tódolos camiños van a Roma.** (ms16: *D.E.*)
(es) *Por todas partes se va a Roma.* (R. Marín)

19993. **Tódolos camiños van dar á casa.** [5860] (mc: Santiago)
Var.: *Tódolos camiños van dar á miña casa.* (ms16: *D.E.*)
(es) *Muchos caminos van a mi casa.* (R. Marín)

PROCESIÓN. V. tamén *Religiosos y morales*.

19994. **Ano de procesión, ano de benzós.** (ms10,101r: *D.E.*)

19995. **Non pode un repinicar e andar na procesión.** (ms10,101r: *D.E.*)

PROCURAR

19996. **Cada un precura o que lle importa.** (ms10,098r: *D.E.*)

19997. **O que teña fillos que os precure.** (ms10,098r: *D.E.*)

19998. **Precura non xurar, anque digas a verdá.** (ms10,098r: *D.E.*)

19999. **Precura o millor, espera o pior e colle o que viñer.** (ms10,098r: *D.E.* / ms15,13)
En ms10 s.v. "Procurar".

20000. **Precura quitar sospeita e non poñela.** (ms10,098r: *D.E.*)

20001. **Precura sempre o millor e agárrate ó que che veña.** (ms10,098r: *D.E.*)

20002. **Quen menos a precura, topa ás veces máis ventura.** (ms10,098r: *D.E.*)

PRODUCTOS

20003. **De albre ruín, ruín froito.** (ms: C.A. *A Nosa Terra*)
(pt) *De ruim árvore, nunca bom fruto.* (Chaves) / *De tal árvore, tal fruto.* (Id.) (es) *De mal árbol, frutos malos.* (R. Marín) (ct) *De roín abre, roín fruit.* (Alberola)

20004. **De mala sangre non se poden facer boas morcillas.** [5861] (mc e ms16: Páramo-F.V.S.)
(es) *De mala sangre, malas morcillas.* (R. Marín)

20005. **De ruín madeira, nunca boa estela.** (ms4: A.I. / ms16: Santiago / ms21,20r: Bermés / ms18,71r: A.S.A.)
Var.: *Ruín madeira nunca dá boa estela.* (ms16: *D.E.*)
(es) *De ruín madera no harás buena mesa.* (R. Marín)

20006. **De ruín morte non pode vir boa leña.** (ms: Lamas de Vulnedo)

20007. **Os freixós non se fan con augaxos.** (ms16: Vivero)

PROMESAS

20008. **Antes que prometas, mira cómo has de cumprir o que prometes.** [5862] (ms10,101r: *D.E.*)

20009. **Cousa prometida é medio debida.** (ms16: *D.E.*)

20010. **Cousa prometida é medio debida, e debida enteiramente, se quen prometeu non mente.** [5863] (ms10,101r: *D.E.*)

20011. **Máis vale promesa madurada que escritura firmada.** (mc e ms16: J.P.)

20012. **Millor é non prometer, que prometer e non facer.** [5864] (ms10,101r: *D.E.*)

20013. **O que moito promete, nada dá.** (mc e ms16: Tuiriz, Monforte)
(pt) *Quem muito promete pouco dá.* (Chaves) (es) *Quien mucho ofrece, poco da.* (R. Marín) / *Quien mucho ofrece, nada da.* (R. Marín)

20014. **O que ofrece e non dá, ándalle o demo ca soá.** (ms-LU: seminarista anónimo: A Trabanca, Santa María de Cela, Outeiro de Rei, LU)

20015. **O que ofrece e non dá, reventa pola soá.** (mc e ms16: Paradela)

20016. **O que promete e non dá, hai que sacarllo da soá.** (ms8,15r: Silvarrey)

20017. **O que promete e non dá, no inferno as pagará.** (mc e ms16: *Vida Gallega*)
(es) *Quien ofrece y no da, mala fama tendrá.* (R. Marín)

20018. **O que promete e non dá, o demo fai alegrar.** (ms8,14v: Monforte)

[5860] ms: *Todol'os*.

[5861] V. *De mala sangre non se fan boas filloas* en *Hambre. Gastronomía*.

[5862] En ms10 s.v. *Prometer*.

[5863] En ms10 s.v. *Prometer*.

[5864] En ms10 s.v. *Prometer*.

20019. **O que promete e non dá, reventa pola soá.** [5865] (ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar da provincia de Lugo)

20020. **O señor de Lacatrán, e se ofrece hoxe, non dá mañán.** (ms6,02v: R. Caruncho, *Diario de Avisos* de La Coruña)

20021. **O señor de Lacatrán, se ofrece hoxe, non dá mañán.** [5866] (mc: R. Caruncho, *Diario de Avisos* / ms16: R. Caruncho)

20022. **Ofrecer e non dar fai o pobre alegrar.** (ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar da provincia de Lugo)

20023. **Ofrecer e non dar, o tolo fai alegrar.** (ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar da provincia de Lugo / ms-LU: seminarista anónimo: Ferreira de Pantón, LU)

20024. **Ofrecer e non dar, os tolos fai alegrar.** (mc: M.V. / ms16: Sober / ms21,29v: Bermés)

Var.: *Ofrecer e non dar, o pobre fai alegrar.* (ms4: Buciños-F.V.S.) [5867]

20025. **Por prometer ninguién chegou a empobrecer.** [5868] (ms10,101r: *D.E.*)

20026. **Prometer é vispra de dar ou de mal quedar.** [5869] (ms10,101r: *D.E.*)

20027. **Prometer hasta meter e, de metido, nada do prometido.** [5870] (mc e ms16: M.L.)

(es) *Prometer, hasta sacar; y ya sacado, lo prometido olvidado.* (R. Marín)

20028. **Prometer hastra meter, e dispois de metido, nada do prometido.** [5871] (ms10,101r: *D.E.*)

20029. **Quen ofrece e non dá, leva o diaño na soá.** (mc e ms16: Ribadeo-F.V.S.)

(es) *Quien ofrece y no da, mala fama tendrá.* (R. Marín)

20030. **Quen promete en débeda se mete.** [5872] (ms10,101r: *D.E.*)

CUMPLIMIENTO DE LAS PROMESAS

20031. **Decir e facer non é pra tódolos homes.** (ms6,03v: *D.E.* Dispersos)

(es) *Decir e facer no es para todos los hombres.* (S.)

20032. **Decir e facer poucas veces xuntos se ven.** [5873] (ms16 e ms10,002v: *D.E.*)

DESCONFIANZA EN LAS PROMESAS

20033. **Máis vale un "toma" que dous "che darei".** (mc e ms16: Lugo / ms-SA: José Barca Sanmartín: Santa Minia de Brión: Brión, C)

(pt) *Mais vale un "toma" que "dois te darei".* (Chaves) / *Mais vale um avache que dois te darei.* (Id.) / *Mais vale um "hoje" que dois "amanhã".* (Id.) (es) *Más vale un "toma", que dos "te daré".* (Sbarbi) (ct) *Més val un pren que dos et donaré.* (Alberola)

20034. **Máis vale un "toma" que moitos "che darei".** (ms-SA: Julio Barreiro Fernández: San Miguel de Vilar, Touro, C)

20035. **Val máis un que dous "me darán".** [sic] (ms-SA: seminarista anónimo: algún lugar da provincia da Coruña)

20036. **Vale máis un "teño" que dous "me darán".** [5874] (mc: Santiago)

20037. **Vale máis un "toma" ca dous "che darei".** (ms-SA: José M. Gulías Rivas: Forcarei, PO)

20038. **Vale máis un "toma" que dous "che darei".** (ms-LU: seminarista anónimo: Pacios, Neira de Xusá, Baralla, LU)

20039. **Vale máis unha "toma" que dous "che darei".** (ms-LU: seminarista anónimo: Laiosa, O Incio, LU)

PRONÓSTICOS ATMOSFÉRICOS.

V. tamén *Agrícolas* (*Meteorológicos*), *Calor, Estrellas, Frío, Marítimos* (*Aves, Peces, Tierra y mar, Vientos y calmas*), *Niebla, Nieve, Nubes, Tiempo, Tronar, Viento*.

20040. **Aire d'arriba, aire da merda; polo aire d'arriba perdín a miña herba.** (ms-LU: seminarista anónimo: Serantes, Santiso (Terra de Melide), C)

20041. **Aire de abaixo, auga segura.** (J. M. Barral Sánchez / ms-SA: seminarista anónimo: algún lugar da provincia da Coruña / M. Barrós Fachal / J. Ballesteros Alonso)

20042. **Aire de baixo, chuvia segura.** (ms-SA: Julio Barreiro Fernández: San Miguel de Vilar, Touro, C)

20043. **Aire do naciente, auga de repente.** (ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar da provincia de Lugo)

20044. **Auga antes do vento, vento ou mal tempo.** (ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar da provincia de Lugo)

20045. **Calor en marzo, lama en agosto.** (ms21,18r: Bermés)

[5865] O orixinal di: *O que promete e non dá, reventa po'la soá.*
[5866] ms16: *Lacatrán, e se.*
[5867] Este refrán está precedido dun interrogante.
[5868] En ms10 s.v. *Prometer*.
[5869] En ms10 s.v. *Prometer*.
[5870] ms: *hastra*.
[5871] En ms10 s.v. *Prometer*.
[5872] En ms10 s.v. *Prometer*.
[5873] En ms10 s.v. *Decir*.
[5874] Dentro de *Miscelánea* no mecanoescrito orixinal.

20046. **Cando chove e sarabea, fai un frío que rabea.** (ms-LU: seminarista anónimo: Buciños, Carballedo, LU)

20047. **Cando na mariña neva ¿que fará na serra?** (ms18,69r: Gella.-Cariño)

20048. **Cando na Navidá queda o aire d'abaixo, queda para todo o ano.** (ms-LU: seminarista anónimo: Santa Baia de Aguada, Carballedo, LU)

20049. **Cando ronca moito o mar, é probable o temporal.** (ms18,69r: Gella.-Marín)

20050. **Cando ruxen os cachós de Costa, é que vai chover.** (ms15,41: Puertomarín)

20051. **Cando vai sol debaixo de pena, é cando chove collendo na leña.** (ms-LU: seminarista anónimo: Guillar, Outeiro de Rei, LU)

20052. **Cando zoa o regueiro, panos ó fumeiro.** (ms-SA: Manuel Autrán Ramos: Santa Marta de Babío, Bergondo, C)

20053. **Chuvia miúda, logo vén pero pouco dura.** (ms-LU: Jesús Redondo C.: Melide, C)

20054. **De norte chove, qu'as pedras moe.** (ms-SA: seminarista anónimo: Rías Baixas, PO)

20055. **Debaixo da niebla, o sol que queima.** (ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar da provincia de Lugo)

20056. **Dend'o vint'en diante din que inverno é constante.** (ms-SA: seminarista anónimo: algún lugar da provincia da Coruña)

20057. **Dende o vinte de tantos en diante, o inverno é constante.** (ms15,23: *O Gaiteiro Gallego*, 1956)

20058. **Desde que un mes media, ó outro semella.** (ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar da provincia de Lugo)

20059. **Despois de san Eufrasio vén san Frasián.** (ms15,43: Valle del Mao)

Después del buen tiempo viene el malo.

20060. **Desqu'o mes medea, ó qu'entra semella.** (ms21,26r: Bermés)

20061. **Desqu'o mes medra, ó qu'entra somella.** (ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar da provincia de Lugo)

20062. **Desque un media, ó outro somella.** (ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar da provincia de Lugo)

20063. **Desque un mes media, a outro asemella.** [5875] (mc e ms16: M.V.)

Var.: *Desde que o mes media, ó seguinte semea.* (ms16: Sober) / *Desque o mes medea, o outro cuartea.* (ms16: Sober) / *Pasado o medio ó novo se asemella.* (mc: J.T.) / *Mes mediado, mes semellado.* (mc: J.T.)

(es) *Cuando un mes demedia, a otro asemeja.* (Sbarbi) / *Cuando un mes demedia, a otro semeja.* (Correas)

Según fuere el tiempo, húmedo o seco, en la última mitad del mes, así seguirán en el mes venidero.

20064. **Días e mañás de xiadas, sol tépedo e noites craras.** (ms21,08v: Bermés)

20065. **Do norte chover é como o borracho beber.** (ms8,30r: Silvarrey)

20066. **E xa veredes como, onde non xiou no primeiro mes, pode, contra os ditos, chover tres.** (ms-SA: Manuel Barrós Fachal / ms-SA: seminarista anónimo: algún lugar da provincia da Coruña)

20067. **En san Xoán, nebra e trono non faltarán.** (ms15,43: Silvarrei)

20068. **Luna sabadina, ou chuviñosa ou ventosina.** (ms-LU: Trini Figueiras: San Salvador de Asma, Chantada, LU. Convento Las Córneas)

20069. **Non hai gaiteiro que non seña borracho.** (ms8,39r: Lugo)

Se refiere al viento (gaiteiro) que trae siempre lluvia.

20070. **Nordeste pola serán, vento sul pola mañán.** [5876] (ms18,63r: Coleic. Renacencia, Santiago Loureiro, *Refraneiro do mar*. Noya.-Imprenta Loroño, 1936)

20071. **O que de Santa Cristina vén, auga con il ten.** (ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar da provincia de Lugo)

20072. **O viernes, según amañece, así anoitece.** (ms15,45r: *Vida Gallega*, 1960)

20073. **Onde non xiou o primeiro mes, pode, contra os ditos, chover tres.** (ms-SA: José Castro López: Sobrado dos Monxes, C)

20074. **Ós tres días de xiada, unha vendavalada.** (ms-SA: Francisco Deán Rodríguez: Portosín, Porto do Son, C)

20075. **Quéntanse as vellas, vén o inverno.** (ms10,050r: Silvarrei)

20076. **Se chove por san Pedro, choverá un mes arreo.** (ms21,08r: Bermés)

20077. **Se no mes de Santiago chove, neva no inverno.** (ms-SA: Víctor Manuel Lobato Feijoo: Catoira, PO)

20078. **Se non chove o día da Candeloria, xa o inverno vai fóra, pro se chove e venta,**

[5875] ms16: *Des que un mes*.

[5876] O orixinal di: *Nordeste pol-a serán, vento sul pol-a mañán.*

inda o inverno entra. (ms-SA: Manuel Otero González: Divino Salvador de Coiro, Cangas, PO)

20079. **Se sopra o lume, auga no cume.** (ms-LU: seminarista anónimo: Serantes, Santiso (Terra de Melide), C)

20080. **Se sopra o lume, auga no tellado.** (ms-LU: seminarista anónimo: Serantes, Santiso (Terra de Melide), C)

20081. **Se ves o poniente, ves o día siguiente.** (ms-LU: seminarista anónimo: Buciños, Carballedo, LU)

20082. **Serras cargadas, nordeste nas praias.** (ms15,41: Ortigueira)

20083. **Si a Candea chora, inverno fóra.** (ms-SA: José Barreiro Somoza: Santa Mariña de Ribela, A Estrada, PO)

20084. **Si a Candelaria chora, inverno fóra; que chore, que deixe de chorar, mitá do inverno está por pasar.** (ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar da provincia de Lugo)

20085. **Si a Candelaria empola, vai o inverno fóra.** (ms5,033)

Si en la Candelaria calienta el sol, pasó el invierno y los meses siguientes serán calurosos.

20086. **Si pola Candelaria plora, vai mitá do inverno fóra; e que plore ou deixe de plorar, o inverno está sin pasar.** [5877] (ms-SA: seminarista anónimo: Moreira, A Estrada, PO)

20087. **Si ves espuma na praia, sur encima.** (ms15,41: Miño)

20088. **Sol babeado, auga ou vento acarreado.** (ms15,41: Carreira, Gella)

20089. **Sol no lodo, auga deic'o codo.** (ms-LU: seminarista anónimo: Ferreira de Pantón, LU)

20090. **Suestiño agudo, vendaval seguro.** (ms15,41: Foz)

20091. **Tempo fragosiño, molla ou queima.** (ms-SA: Manuel López Castro: Santa Comba de Cordeiro, Valga, PO)

20092. **Todos Santos anuncia con verdá o que pode vir por Navidá.** [5878] (ms4: J.P.)

Var.: *Santos, ben ou mal, conta o que será Nadal.* (ms5: 136. *O Gaiteiro de Lugo*. 1957)

20093. **Treboada polo sureste, máis nordeste.** (ms15,41: Cariño)

20094. **Trono non repetido, nunca bon tempo ha traído.** (ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar da provincia de Lugo)

20095. **Vento de mar e chuvia da ría, temos para todo o día.** (ms18,63r: Coleic. Renacencia, Santiago Loureiro, *Refraneiro do mar*. Noya.-Imprenta Loroño, 1936)

20096. **Vento do sudés, botas de auga nos pés.** (ms15,41: Ribadeo)

20097. **Vento padronés, nunca boo ó vorés.** (ms-SA: seminarista anónimo: Moreira, A Estrada, PO)

20098. **Xea sobre o mollado, auga de contado.** (ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar da provincia de Lugo)

20099. **Xeada no lodo, auga hast'o codo.** (ms-LU: seminarista anónimo: Camporramiro, Chantada, LU)

POR ANIMALES

20100. **A curuxa de madrugada, vento ou xeada.** [5879] (ms16: Lence-Santar / ms5,039: Mondoñedo)

20101. **A curuxa no ameixón, mortandá ou tempo bon.** (ms5,039: Mondoñedo / ms16: Lence-Santar)

Curuxa = lechuza.

20102. **Anduriña moi adiantada, primaveira ben temprada.** [5880] (mc e ms16: J.P.)

(es) *Golondrinas anticipadas, primavera muy templada.* (R. Marín)

20103. **Cand'o cuco marcha, coll'a manta.** (ms-LU: Paco de Seoane: Buciños, Carballedo, LU)

20104. **Cando a pita canta, señal de bon tempo.** (ms10,050r: Meda, Orense)

20105. **Cando as candorcas saltan, o bon tempo espanta.** (ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar da provincia de Lugo)

20106. **Cando as pegas fan a niñada no alto dos chopos, pode segarse o pan cun abanico; se a fan no medio, tempo regular; e se a fan ó fondo do chopo, hai que segar o pan con un mandil.** (ms15,43: Valle del Mao)

20107. **Cando o auriolo i-o paspallás cantan xuntos á mau esquerda, non hai millor agoiro.** (ms15,45v: Cervantes)

20108. **Cando o cuco cuca despois de san Pedro, cava, galán, e non teñas medo.** (ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar da provincia de Lugo)

[5877] O orixinal di: *Si pol'a Candelaria plora, vai mitá do inverno fora. E que plore ou deixe de plorar, o inverno está sin pasar.*

[5878] ms4: *anuncian*. Jacinto del Prado recolle o refrán coa forma *anuncia*.

[5879] ms5,039: *xiada*.

[5880] Nunha segunda clasificación temática, Vázquez Saco incluiu este refrán en *Primavera*. / mc: *mui adiantada*. Jacinto del Prado recollía o refrán tal e como aparece no ms16.

20109. **Cando o cuco cuca despois de san Pedro, cava, home, sin medo.** (mc e ms16: Parga)

Indica año de buena cosecha.

20110. **Cando o cuco marcha, colle a manta.** [5881] (mc e ms16: Buciños)

Porque ha pasado el calor.

20111. **Cando o gato pasa a pata pola orella, desea que auga veña.** (ms: Santiago)

Var.: *O gato, cando pasa a pata pola orella, quere que a auga veña.* (ms16: Santiago)

20112. **Cando o gato quenta o traseiro, escusas regar o lameiro.** [5882] (mc e ms16: Buciños / ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar da provincia de Lugo)

20113. **Cando os corvos berran, chuvia segura.** (ms-SA: seminarista anónimo: algún lugar da provincia da Coruña)

20114. **Cando u corvo berra, vai chover.** (ms-SA: Manuel Canedo Nimo: Trasmonte, Ames, C)

20115. **Cuando o gato pasa a pata por riba da orella, tamén o home pode pasar a serra.** (ms12,78: S. Pedro de Orrios, Caurel)

En época de invierno, cuando el animal hace ésto, es señal de que el tiempo no será muy malo.

20116. **Esplúmanse as pitas, auga segura.** (ms10,050r: Silvarrei)

20117. **Lávase o gato á noite, auga segura.** (ms10,050r: Silvarrei)

20118. **Lávase o gato, auga no papo.** (ms-LU: seminarista anónimo: Guntín, LU)

20119. **No tempo do cuco, á mañán chuvia i-á tarde enxoito.** [5883] (mc: C.A. *A Nosa Terra* / ms16: C.A.)

(pt) *No tempo do cuco, tanto está molhado como enxuto.* (Chaves)

20120. **O gato, cando pasa a pata pola orella, deixa que a auga veña.** [5884] (ms-SA: seminarista anónimo: algún lugar da provincia da Coruña)

20121. **O peto quer beber nas follas e por eso tanta prisa ten.** (ms5,039)

Se dice cuando el peto canta mucho. Su canto ordinario lo tienen los campesinos por señal de agua.

20122. **Pitas xuntas, señal de tempo trocado.** (mc: Chantada / ms4: F.V.S. / ms11,59)

Var.: *Pitas xuntas, señal de auga.* (ms16: Lugo)

Lo dice también la copla popular: *Coido que vai a chover, / anque non está nublado, / están as pitas mui xuntas: / señal de tempo trocado*.

20123. **Se o gato ves lavar, mete leña no allar.** (mc / ms4: F.V.S. / ms16)

20124. **Se os burros ornean moito, non saldrás enxoito.** (ms16: Lis Quibén)

20125. **Señal de aghua cando a perdiz canta.** [5885] (ms-SA: Manuel Martín Gómez: Muxía, C)

20126. **Si oies o cuco tres días despois de san Pedro, cava, cavador, e non teñas medo.** (ms5,039 / ms16: Lence-Santar)

20127. **Xunta de gatos, señal de xeada.** (mc e ms16: Taboada-F.V.S.)

PROPENSIÓN

20128. **A cabra sempre tira ó monte.** [5886] (ms16: Donalbay, Begonte / ms-SA: José M. Gulías Rivas: Forcarei, PO / ms-SA: seminarista anónimo: Moreira, A Estrada, PO / ms11,50: C. de Fonsagrada)

Var.: *Sempre a cabra tira ó monte.* (ms16: *D.E.*)

20129. **A cabra tira ó monte.** (ms-SA: Jesús González Castro: Santa Minia de Brión, C / Amador Darriba Míguez (13-11-1951))

20130. **A cabra tirou sempre pró monte.** (ms-SA: Gestoso, provincia de La Coruña)

20131. **A cabra vai pola viña, tal é a mai, tal é a filla.** [5887] (ms-LU: seminarista anónimo: Buciños, Carballedo, LU)

20132. **A espiña, canda nace, trae a punta.** (ms-SA: Francisco Canosa Quintáns)

20133. **A espiña, cando nace, xa leva o pincho diante.** [5888] (ms16 e ms10,014v: *D.E.*)

Var.: *A espiña, cando nace, xa trai a punta.* (ms16: *R. Fisterrán*)

(es) *El espino que ha de espinar, con punta nace.* (R. Marín)

20134. **Árbore que nace torto é malo de endereitar.** (ms16: Lugo)

Var.: *O árbore que nace torto, tarde ou nunca se endereita.* (ms16: *D.E.*)

(es) *Arbol que torcido creció, nunca se enderezó.* (R. Marín)

20135. **As cabras tiran sempre ó monte.** (ms-SA: Jaime Fráiz Vázquez: Arzúa, C)

[5881] ms: *Cand'o, coll'a manta*.
[5882] ms16: *excusas*; ms-LU: *Cand'o, quent'o*.
[5883] ms: *y a tarde*; ms4: *chuvia, a tarde*.
[5884] O orixinal di: *O gato cando pasa a pata pola orella, dexa que a auga veña.*
[5885] O orixinal di: *Señal de ajuan cando a perdiz canta.*
[5886] ms-SA (Moreira): *ao monte*; ms11,50: *tir'ó*.
[5887] O orixinal di: *A cabra vai po'la viña, tal é a mai tal é a filla.*
[5888] En ms10 s.v. *Espina*.

20136. **Cada cal a seu natural.** (ms16: *D.E.*)
Var.: *Cada cal ten o seu natural.* (ms16: *D.E.*)

20137. **Canto máis ó mar, máis aghua.** [5889] (ms-SA: Francisco Deán Rodríguez: Portosín, Porto do Son, C)

20138. **De mal monte non pode vir boa leña.** (ms12,78: S. Pedro de Orrios, Caurel)
Esto se atribuye cuando alguien procede de malas familias, de mal pueblo etc.

20139. **Fai máis a inclinación que a educación.** (ms5,029)
Var.: *Tira máis a incrinación que a educación.* (ms15,43: Valle del Mao)

20140. **Fillo do lobo sempre tira ó monte.** [5890] (mc e ms16: A.S.A. / ms18,29r)
Como el padre, por lo difícil que es sustraerse a la ley de la herencia.

20141. **Nace o corvo na pena e tarde ou cedo tira pra ela.** (ms8,27v: Silvarrey)

20142. **Nace o corvo na pena e tira pra ela.** [5891] (mc: M.L. / ms16: A.S.A.)

20143. **O árbol que nace torto, torto vive e torto morre.** (mc e ms16: Santiago)
Con aplicación figurada a las malas inclinaciones.

20144. **O cardo que ha de picar, con espiña nace.** (mc: A.S.A.)
Var.: *O cardo que ha de picar, xa espiñas trai ó nacer.* (ms16: *D.E.*) / *Ó cardo que* [é / ha] *de picar, logo lle nacen espiñas.* (ms16: *D.E.*)
(pt) *Cardo que há-de picar, logo nasce com espinhos.* (Chaves) / *O cardo quando nasce, logo pica.* (Id.) (es) *El espino que ha de espinar, con punta nace.* (R. Marín)
Cada cosa desde su origen, tiene ya las condiciones naturales para su desarrollo, dice Sbarbi.

20145. **O corvo nace na pena e tira pra ela.** (ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar da provincia de Lugo)

20146. **O escarabello sempre anda na merda.** [5892] (mc: Buciños / ms16: Buciños)
(es) *Más sucio que un escarabajo.* (Sbarbi)
Zahiere a los que física y moralmente viven entre la suciedad.

20147. **O fillo da cabra cabirto é.** [5893] (mc: Buciños / ms16: *D.E.* / ms21,21r: Bermés / ms-LU: seminarista anónimo: Pol, LU / ms-SA: José María García Vázquez: Dodro, C (10-11-51))
Var.: *A filla da cabra, ¿que ha de ser senón cabrita?* (ms16: *D.E.*) / *O fillo da cabra, ou cabrito ou castrón.* (ms16: *D.E.*)
(es) *El hijo de la cabra siempre ha de ser cabrito.* (Correas)
Véase *A cabra pare cabritos*.

20148. **O fillo da cabra cabritiño é.** (ms-SA: José M. Gulías Rivas: Forcarei, PO)

20149. **O fillo da cabra ha de ser cabrito.** (ms-SA: Manuel Villaverde Marcos: Proupín, San Tomé de Ames, C)

20150. **O fillo da cabra tira á silveira.** (ms-SA: Héctor Blanco Tato: Cereo, Coristanco, C (5º curso))

20151. **O fillo da cabra, cabrito.** (ms-SA: Nicolás Alvarellos López: Lalín, PO / ms-SA: Serafín Caamaño Cernadas: Esteiro, Muros, C)

20152. **O fillo da gata ratos mata.** (mc e ms16: Lugo)
Var.: *O fillo do gato pilla o rato.* (ms16: *R. Fisterrán*) / *O fillo do gato mata o rato.* (ms16 e ms10,021r: *D.E.*) [5894]
(pt) *Filho de gato mata rato.* (Chaves) (es) *El hijo de la gata, ratones mata.* (Sbarbi)
Como el anterior, y varios de los siguientes, recoge la influencia y ejemplo de los padres en sus hijos.

20153. **O fillo do burro ben sabe ornear.** [5895] (ms16 e ms10,021r: *D.E.*)
(es) *El hijo del asno rebuzna algún rato.* (R. Marín)

20154. **O fillo do can ha de roer o óso.** [5896] (mc e ms16: M.V.)

20155. **O fillo do lobo lobiño é.** (mc: R. Caruncho / ms16: *R. Fisterrán*)
(es) *El hijo de la loba y lobo, ¿qué ha de ser sino lobo?* (Jara)

20156. **O fillo do lobo logo adeprende a oubear.** [5897] (ms16 e ms10,021r: *D.E.*)

20157. **O fillo do lobo ó monte tira.** (mc e ms16: Santiago)
(es) *El hijo del asno al pesebre va flechado.* (R. Marín)

20158. **O lobo tira ao toxal.** (ms21,09v: Bermés)

20159. **O que colle malas mañas, sempre en malos pasos anda.** [5898] (ms16 e ms10,037v: *D.E.*)

20160. **O que fai un cesto, fai un cento, dándolle vrengas e tempo.** (ms-LU: seminarista anónimo: Carballedo, LU)

[5889] O orixinal di: *Canto mais o mar mais ajua.*
[5890] ms18,29r: *ao monte*.
[5891] ms3: *Naz, tira a ela*.
[5892] ms: *anda na m....*
[5893] ms-SA e ms-LU: *cabrito*.
[5894] En ms10 s.v. *Hijos*.
[5895] En ms10 s.v. *Hijos*.
[5896] ms: *ha de roel'o oso*.
[5897] En ms10 s.v. *Hijos*.
[5898] En ms10 s.v. *Maña*.

20161. **O que fai un cesto, fai un cento, se lle dan corres e tempo.** [5899] (mc: Pidre-F.V.S. / ms-LU: seminarista anónimo: Buciños, Carballedo, LU)

Var.: *O que fai un cesto, fai cento, si lle dan vergas e tempo; o caso é poñerlle o aro.* (ms5,133: Santiago) / *O que fai un cesto, fai cento, se lle dan vergas e tempo.* (ms16: *D.E.*)

(pt) *Cesteiro que fez um cesto, faz um cento, dando-lhe verga e tempo.* (Chaves) / *Quem um arado faz bem, sabe fazer cem.* (Id.) (es) *Quien hace un cesto hace ciento, si tiene mimbres y tiempo.* (Z.)

20162. **O que fai un cesto, fai un cento, se lle dan vimbio e tempo.** [5900] (ms-LU: seminarista anónimo: Viveiro, LU)

20163. **O que fai un cesto, fai un cento, si lle dan varas a tempo.** (ms-SA: Francisco Canosa Quintáns)

20164. **O que fai un cesto, fai un cento, si lle dan vimbos a tempo.** (ms16: *R. Fisterrán*)

20165. **O que fai un cesto, fai un cento.** (ms-SA: J. M. Barral Sánchez)

20166. **O que fai un cesto, si lle dan mimbre e tempo, fai un cento.** (ms)

20167. **Once galiñas, vintedous pés; o fillo da cabra, cabrito é.** (ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar da provincia de Lugo)

20168. **Onde hai égoas nacen potros.** [5901] (ms4: Lugo-F.V.S.)

20169. **Pola liña vai a tiña: tal é a nai cal é a filla.** [5902] (ms21,18v: Bermés)

20170. **Por onde salta a cabra tamén salta a que a mama.** (ms16: *Diccionario Enciclopédico*)

20171. **Quen malas mañas ten, tarde ou nunca as ha de perder.** [5903] (mc: Páramo)

Var.: *Quen malas mañas ha, tarde ou nunca as perderá.* (mc: A.S.A. / ms16 e ms10,037v: *D.E.*) / *Quen malas mañas ten no berce, tarde ou nunca as perde.* (ms16 e ms10,037v: *D.E.*)

(es) *Quien malas mañas tiene, tarde o nunca las pierde.* (R. Marín) / *Quien malas mañas tiene en la cuna, tarde las pierde o nunca.* (Correas) / *Quien malas mañas tiene en cuna, tarde las pierde o nunca.* (Id.) / *Quien malas mañas ha, tazrde o nunca las perderá.* (Bergua / ms16: M. Kleiser) (ct) *Qui pren mals amanys, los tendrá tots els añs.* (R. Marín: Mallorca)

Lo que se aprende de niño no se borra.

20172. **Quen malo foi unha vez, seraio dez.** [5904] (ms16 e ms10,036v: *D.E.*)

(es) *Quien malo fué una vez, lo será diez.* (R. Marín)

20173. **Saltou a cabra na viña e tamén saltará a filla.** (ms16: *Diccionario Enciclopédico*)

20174. **Vai a cabra pola viña; tal é a nai com'a filla.** (mc: A.I.)

Var.: *¿Vai a cabra á viña? Tal fai a nai como tal fai a filla.* (ms16: *D.E.*)

(pt) *Cabra que vai à vinha, tal é a mãe, tal é a filha.* (Chaves) (es) *La cabra va por la viña, como hace la madre hace la hija.* (Correas) / *La cabra va por la viña, por do va la madre va la hija.* (Id.) / *Cabra por viña, cuál la madre, tal la hija.* (Id.)

20175. **Vai a cabra pola viña; vai a nai e vai a filla.** [5905] (ms-SA: seminarista anónimo: Moreira, A Estrada, PO)

20176. **Vai a cabra por a viña; por donde vai a nai vai a filla.** [5906] (ms-LU: Dous seminaristas anónimos: algún lugar da provincia de Lugo / ms-LU: Trini Figueiras: San Salvador de Asma, Chantada, LU. Convento Las Córneas / ms-SA: seminarista anónimo: algún lugar da provincia de Lugo)

20177. **Vai a cabra por a viña; tanto ten a mai como a filla.** (ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar da provincia de Lugo)

20178. **Vai a cabra por a viña; vai a nai e mais a filla.** (ms-SA: Manuel Otero González: Divino Salvador de Coiro, Cangas, PO)

20179. **Vai a cabra prá viña; por donde vai a mai vai a filla.** (ms-LU: seminarista anónimo: Paradela, LU)

PROPIEDAD. V. tamén *Dueño, Mío, tuyo, Tener*.

20180. **Ben vai a vella na burra cando é súa.** (ms10,031r: *D.E.*)

20181. **Do que alleo é, o que o demo quixer.** (ms16: Lugo)

20182. **Millor é meu que teu.** [5907] (ms16 e ms10,039v: *D.E.*)

20183. **Millor é noso que voso e millor é meu que noso.** [5908] (ms16 e ms10,039v: *D.E.*)

[5899] V. *O que fai unha, fai un cento se lle dan vergas e tempo* en *Religiosos y morales*.

[5900] O orixinal di: *O que fai un cesto fai un cento se lle dan bimimio e tempe*.

[5901] O orixinal di: *Onde hay egoas nacen potros*.

[5902] O orixinal di: *Pol'a liña vai a tiña: Tal e a nai, cal e a filla*.

[5903] Variantes en ms10 s.v. *Maña*.

[5904] En ms10 s.v. *Malo*.

[5905] O orixinal di: *Vai a cabra pol'a viña, vai a nai e vai a filla*.

[5906] ms-LU (Lugo) e ms-SA: *pola viña, onde, mai*; ms-LU (Trini F.): *por onde vai a mai*.

[5907] En ms10 s.v. *Mío, tuyo*.

[5908] En ms10 s.v. *Mío, tuyo*.

(es) *Mejor es mío que vuestro y mejor nuestro que vuestro.* (R. Marín)

20184. **O meu, meu; i-o teu, teu.** (ms16: Lugo)
(es) *Lo mío, mío; lo tuyo, tuyo.* (Correas)

20185. **O pan e o bon viño son do seu dono.** (ms5,023: Félix Rodríguez Vieites)

20186. **O que ten de seu non perece.** [5909] (ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar de Galicia)

20187. **Os bés de lexos non son medios bés.** (ms-LU: Jesús Redondo C.: Outeiro de Rei, LU)

20188. **Ou nós da terra ou a terra de nós.** (ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar da provincia de Lugo)

20189. **Ten de teu, ten de teu, que o que non ten de seu, en mala hora naceu.** (ms: Santiago)

20190. **Ten tu, Teresa, ten tu.** (mc: Becerreá-F.V.S. / ms16: Incio)
Conviene tener lo suficiente para no depender de nadie.

20191. **Teu pai non cho dá, túa nai non o ten, ¿de donde che vén?** (ms15,23: Taboada)

20192. **Vale máis pouco xuntiño que moito espallado.** [5910] (ms5,045: Santiago)

COPROPIEDAD

20193. **A besta de todos cómena os lobos.** (ms16: Ribera de Piquín)

20194. **Á casa de moitos donos nunca lle faltan pingueiras.** (ms16: Enc.)
(es) *A casa de muchos amos, nunca le faltan goteras.* (R. Marín)

20195. **Bestia de moitos cómena os lobos.** (ms-LU: seminarista anónimo: Laiosa, O Incio, LU)

20196. **Burra de moitos cómea o lobo.** (mc e ms16: G.P.)
(es) *Asno de muchos, no muere viejo.* (R. Marín)

20197. **Burro de moitos cómeno os lobos.** (mc: Tuiriz, Monforte / ms4: F.V.S. / ms16: Enc.)
(pt) *Asno de muitos, lobos o comem.* (Chaves) (es) *Asno de muchos, lobos lo comen.* (Sbarbi) / *Asno de todos, yantar de lobos.* (R. Marín) / *Asno de muchos, lobos le comen.* (Correas) / *Asno de muchos, no muere viejo.* (R. Marín)
Porque cosa de muchos no la cuida ninguno.

20198. **Burro de moitos lobos cómeno todos.** (ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar da provincia de Lugo / ms-SA: seminarista anónimo: algún lugar de Galicia)

20199. **Cabra de moitos cómena os lobos.** (ms16: Donalbay, Begonte)

20200. **Cousa de moitos cómena os lobos.** [5911] (mc e ms16: A.I. / ms18,71r: A.S.A.)
(pt) *Asno de muitos, lobos o comen.* (Chaves) (es) *Asno de muchos, lobos le comen.* (Correas) / *Asno de muchos, no muere viejo.* (R. Marín)

20201. **Cousa de moitos é mal repartida.** (mc: A.C. *A Nosa Terra* / ms16: C.A.)

20202. **Cousa de moitos lévana os diaños.** (ms16: Enc.)

20203. **Cousa de moitos nunca boa é.** (ms e ms16: Santiago)

20204. **Cousa de moitos nunca foi por riba.** [5912] (mc e ms16: Santiago)

20205. **Cousa de moitos, conforte de bobos.** [5913] (mc e ms16: Santiago)

20206. **Cousas de moitos cómenas os lobos.** (ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar da provincia de Lugo)

20207. **Cunca de moitos, ben lambida e mal lavada.** (ms15,17 / ms16: Enc.)
(es) *Cuenca de muchos, bien chupada y mal lavada.* (Correas)

20208. **Ola de moitos nunca ben coce.** (mc e ms16: M.L.)
Var.: *Ola de moitos, mal comesta e peor remexida.* (mc e ms4: F.V.S. / ms16: Lugo / ms) [5914] / *Ola de moitos, mal cociñada.* (ms: F.V.S. / ms16: Donalbay, Begonte) [5915]) / *Ola de moitos é mala de cocer.* (ms16: Sober)
(es) *Olla de muchos, mal mejida y peor cocida.* (Correas) / *Olla de muchos, no bulle.* (Refrán judío-español)

20209. **Ola de moitos, mal gobernada.** [5916] (ms-LU: seminarista anónimo: Outeiro de Rei, LU)

20210. **Ovella de moitos cómena os lobos.** (mc e ms16: Páramo / ms4: F.V.S.)
(pt) *Asno de muitos, lobos o comen.* (Chaves) (es) *Oveja de muchos, lobos la comen.* (Correas) / *Asno de muchos, lobos lo comen.* (Correas)
Como *Burra de moitos...* y *Cousa de moitos cómena os lobos*.

20211. **Vaca allea, ben muxida e mal chea.** (ms21,13v: Bermés)

20212. **Vaca allea, mal mantida e ben muxida.** (ms21,13v: Bermés)

[5909] O orixinal di *O que ten de seu "non perece"*.
[5910] Indica *Mal menor*.
[5911] ms18,71r: *comen-o os*.
[5912] ms: *nunca for por riba*.
[5913] mc: *conforte de lobos*.
[5914] ms4: *pior*.
[5915] ms4: *cuciñada*.
[5916] O orixinal di: *O'la de moitos mal gobernada.*

20213. **Vaca de moitos, ben moxida e mal mantida.** [5917] (mc e ms16: M.V. / J. M. Area Alonso/ ms-SA: Antonio Torreira Torreira: San Fins de Freixeiro, Santa Comba, C / ms-SA: Manuel López Castro: Santa Comba de Cordeiro, Valga, PO / A. Darriba Míguez / F. Luna Bande)

Var.: *Vaca de moitos, ben mungida e mal mantida.* (ms16: Mondoñedo / ms-LU: seminarista anónimo: Buciños, Carballedo, LU) [5918]

(es) *Vaca de muchos, bien ordeñada y mal alimentada.* (R. Marín)

20214. **Vaca de muitos, cómena os lobos.** [5919] (ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar da provincia de Lugo)

EXCELENCIA DE LO PROPIO

20215. **A cada un gústalle o seu.** (ms16: Lugo)

(es) *A cada uno le gusta lo suyo.* (R. Marín)

20216. **Cada oleiro alaba as súas olas.** (ms16)

Var.: *Cada olleiro alaba o seu pucheiro.* (mc: Taboada / ms5,133: Mondoñedo)

(es) *Cada ollero, alaba su puchero.* (Sbarbi) / *Cada ollero su ola alaba, y más si la trae quebrada.* (Id.) (ct) *Cada oller alaba la seua òlla y més, si la pòrta clavillá.* (Alberola)

20217. **Malia o pelengrín que di mal do seu bordón.** (ms16: *D.E.*)

(es) *No hay romero que diga mal de su bordón.* (Correas)

20218. **Monte, o que poidas ver; prado, o que poidas ter; e leiras, as que poidas pacer.** (ms15,45r: Chantada)

20219. **O lume de fóra nin quenta nin lora.** (ms8,31r: Silvarrey)

Ni calienta ni se aprovecha.

20220. **O meu liño é mellor qu'o do veciño.** (ms8,78r: Silvarrey)

Var.: *O meu trigo é millor que o de o veciño.* (ms16)

Porque es propio.

20221. **Val máis fume da miña casiña que lume da veciña.** [5920] (ms16 e ms10,024r: *D.E.*)

PROPORCIONALIDAD

20222. **A albarda, á medida do burro.** (ms17,002)

Var.: *A albarda segundo é o burro.* (ms16: Sober)

20223. **A bo capelán millor sancristán.** [5921] (ms16: *D.E.* / mc: Santiago, José Mª Cures / ms-SA: Pascual Campos Arestiño: Cando, Outes, C)

(es) *A buen capellán, mejor sacristán.* (Correas)

20224. **A bo cura, mellor sacristán.** (ms-SA: Manuel Casal García: Santiago de Compostela, C)

20225. **A bo pan boa canteira.** (ms16: Calvos de Randín)

20226. **A boa madeira quer o bo oficial.** (ms16: *D.E.*)

(es) *A buena madera, buen oficial.* (R. Marín)

20227. **A burro froxo arrieiro tolo que lle malle o lombo.** (ms15,14)

20228. **A cada ola a súa tapadeira.** (ms10,072r: *D.E.*)

20229. **A cada ola o seu testo.** (ms10,072r: *D.E.*)

20230. **A concello ruín pregoeiro tatexo.** (ms16: *D.E.*)

20231. **A mal abade mal sancristán.** (ms16: *D.E.*)

Var.: *A ruín abade ruín monaguillo.* (ms16: *D.E.*)

(es) *A mal abad, mal monescillo.* (S.)

20232. **A medida do burro ten que ser a albarda.** (ms18,65r: Villam. de Negral)

20233. **A tal forma, tal zapato; e a tal zapato, tal forma.** [5922] (ms16 e ms10,023r: *D.E.*)

Var.: *A tal forma, tal zapato.* (ms16: Lugo)

(es) *A tal forma tal zapato y a tal zapato, tal forma.* (Correas)

20234. **A tal pao tal astilla.** (ms-SA: Manuel Barreiro Somoza: Santa Mariña de Ribela, A Estrada, PO)

20235. **A unha boca abóndalle unha sopa.** (ms16: *D.E.*)

(es) *A una boca, una sopa.* (Correas)

20236. **Bon amo millor criado.** [5923] (mc: Agro / ms16: *D.E.*)

(pt) *O bom amo faz o criado.* (Chaves) (es) *Tal amo, tal criado.* (Sbarbi)

20237. **Cada ola ten a súa tapadeira.** (mc e ms16: Lugo)

(es) *No hay olla tan fea, que no tenga su cobertera.* (Sbarbi) (ct) *Cada olleta té la seua tapaoreta.* (Alberola)

20238. **Cada un canta como lle pagan.** (ms16: Lugo)

(es) *Cada uno canta como le pagan.* (R. Marín)

[5917] ms-SA (Antonio T.), ms-SA (Manuel L.), Area Alonso, Darriba Míguez e Luna Bande: *muxida*.
[5918] ms-LU: *munxida*.
[5919] O orixinal di: *Vaca de muitos - comenan os lobos.*
[5920] En ms10 s.v. *Humo*.
[5921] mc e ms-SA: *capellán*; mc: *sacristán* / V. *A bo cura, millor sacristán* en *Oficios*.
[5922] En ms10 s.v. *Forma*.
[5923] ms4: *mellor criado*; ms16: *bo*.

20239. **Cal é a campana tal é a campanada.** (ms16: *D.E.*)
(es) *Cual es la campana, tal badajada.* (Z.)

20240. **Cal é o can tal é o dono.** (ms16: *D.E.*)
(es) *Cual el dueño, tal el perro.* (H. Núñez)

20241. **Cal o amo, tal o criado.** (ms16: *D.E.*)

20242. **Calza como vistas e viste como calces.** (ms16: *D.E.*)
(es) *Calza como vistes y viste como calzas.* (Correas)

20243. **Canto máis burro é un, máis lle poñen á albarda.** (ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar da provincia de Lugo)

20244. **Canto máis burro, máis grande é albarda.** (ms-SA: Gestoso, provincia de La Coruña)

20245. **Canto máis comes, menos ves.** (ms8,66r: Lajosa)

20246. **Capa, calzón e saio, dun mesmo pano.** (ms16: *D.E.*)
(es) *Capa, calzón y sayo, de un mesmo paño.* (Correas)

20247. **Como canta o abade, respóndelle o sacristán.** [5924] (mc: C.A. *A Nosa Terra* / ms16: *D.E.*)
(pt) *Como canta o abade assim responde o sacristão.* (Chaves) (es) *Como canta el abad, ansí responde el sacristán.* (Correas) / *Como canta el abad, así responde el sacristán.* (Z.)

20248. **Como é o corvo, así o seu ovo.** (ms-SA: José M. Gulías Rivas: Forcarei, PO)

20249. **De mal corvo mal ovo.** (ms16: *D.E.*)
(es) *De mal cuervo, mal huevo.* (R.)

20250. **De mal pano mala saia.** [5925] (ms: A.C. *A Nosa Terra*)
(pt) *De ruim pano nunca bom saio.* (Chaves) (es) *De mal paño mal sayo.* (R. Marín)

20251. **De tal pan tales sopas.** (ms16: *D.E.*)

20252. **De tal pao, tal estela.** (Jesús Vázquez: Sarria, LU)

20253. **De tal pau tal estilla.** (ms-SA: Andrés Rodríguez Arjomil: Vimianzo, Vimianzo, C / ms-SA: seminarista anónimo: algún lugar da provincia da Coruña)

20254. **De tales bodas tales tortas.** (mc / ms4: F.V.S. / ms16: *D.E.*)
(pt) *De tais bodas tais tortas.* (Chaves) (es) *De tales bodas, tales tortas.* (R. Marín / ms16: Z.)

20255. **Debaixo do pau están as achas.** [5926] (ms21,21r: Bermés)

20256. **Han de pipa cunca chea.** [5927] (ms-SA: Antonio Iglesias Duro: Carcacía, Padrón, C)
Baleirase a pipa ou tonel na medida en que se enche a cunca.

20257. **Mal escolante, mal estudiante.** (ms16: Bermés / ms21,11v: Bermés)

20258. **Ó burro vello, a millor cebada i-o pior aparello.** (ms16: *D.E.*)
(es) *Al asno viejo el peor aparejo.* (R. Marín)

20259. **O carballo nunca deu máis que bogallas.** [5928] (ms5,027 e ms16: Sta Mª Mayor de Mondoñedo / ms-LU: seminarista anónimo: Terra Cha, LU)

20260. **Ó mal capelán pior sancristán.** (ms16: *D.E.*)
(es) *A mal capellán, mal sacristán.* (Z.)

20261. **O que máis pela, máis merda leva.** (ms16: Bermés / ms21,19r: Bermés)

20262. **O vestido do criado di qué é o amo.** [5929] (mc: Villanueva, Lalín-F.V.S. / ms10,139r: *D.E.*)
Var.: *O vestido do criado di quén é o seu amo.* (ms5,045 e ms16: Mellid)
(es) *El vestido del criado, dice quién es su señor.* (Sbarbi)

20263. **O vestido do criado di quen é o dono.** [5930] (ms-SA: José M. Gulías Rivas: Forcarei, PO)

20264. **Pa un bo capellán, mellor sacristán.** (ms-SA: Manuel Rodríguez Gamallo: Tomonde, Cerdedo, PO)

20265. **Se non comeras como comiches, non comías como comes.** (ms15,40)

20266. **Se queres morrer ben, vive ben.** (ms8,64r e ms10,050r: Silvarrey)

20267. **Según é o burro tállanlle a albarda.** (ms21,09v: Bermés)

20268. **Según é o burro ten que ser a albarda.** (mc e ms16: A.S.A.)
Var.: *A albarda ten que ser conforme o burro.* (ms16: *D.E.*) / *Según sea o burro, así ten que se-la albarda.* (ms15,01: Eugenio Carré Aldao. *Literatura Gallega* 2ª edición, 1911 / M. González Fernández)
(es) *Según es el asno, así es la alabarda.* (R. Marín)

20269. **Según é o burro, así lle fan os aparellos.** (mc e ms16: Lugo)

[5924] ms16: *sancristán*.
[5925] O orixinal di: *De mal pano mala saya.*
[5926] O orixinal di: *Debaixo do pau están as hachas.* (*achas*).
[5927] A primeira parte é unha conxectura nosa porque o ms di *Han de pipa cunca chea.*
[5928] ms16: *bogallos*; ms-LU: *ca*.
[5929] ms, ms4 e ms10: *quen é o amo.* / En ms10 s.v. *Vestido*.
[5930] O orixinal di: *O vestido do criado din quen e o dono.*

(es) *La albarda debe ser conforme al burro.* (Sbarbi)

Enseña que en todo han de guardarse las debidas proporciones.

20270. **Según é o burro, así se lle tasa a albarda.** (mc e ms16: Fonsagrada)

(es) *Según es el asno, así es la albarda.* (R. Marín)

20271. **Según é u burro, esí se lle fan us aparellos.** [5931] (ms-SA: seminarista anónimo: algún lugar da provincia de Lugo)

20272. **Según sexa o burro, así se lle pon a albarda.** (ms-SA: Argimiro Pampín Basteiro: Arzúa, C)

20273. **Según sea o burro, así ten que ser a carga.** (ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar da provincia de Lugo)

20274. **Tal amo, tal criado.** (mc: P. Sobreira. *Dicc. Ac.* / ms16: *D.E.*)

(pt) *Tal amo, tais criados.* (Chaves) / *Tal é o servo como o senhor.* (Chaves) (es) *Tal amo, tal criado.* (Sbarbi) / *Tal señor, tal servidor.* (R. Marín) / *A tal amo, tal criado.* (R. Marín)

20275. **Tal cabeza traio, cal siso teño.** (ms16: *D.E.*)

20276. **Tal carro, tales fungueiros leva.** (mc e ms16: Santiago)

Var.: *Tal é o carro, tales os fungueiros.* (ms16: Pedro de Merille)

20277. **Tal é a campana, tal é a badana.** (ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar da provincia de Lugo)

20278. **Tal galiña, tal ovo pon.** (ms16: Lugo)

20279. **Tal o abade, tal o sancristán.** (ms16: Lugo)

20280. **Tal o carro, tal os fungueiros.** (ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar da provincia de Lugo)

20281. **Tal o corvo, tal o ovo.** (mc: Sarria / ms16: *D.E.*)

(pt) *Tal pássaro, tal ovo.* (Chaves) (es) *De tal cuervo, tal huevo.* (R. Marín)

Por lo general suelen los hijos imitar a los padres.

20282. **Tales pais, tales fillos; tales carros, tales estadullos.** (ms-SA: seminarista anónimo: algún lugar da provincia de Lugo)

20283. **Tales tempos, tales verdades; tales burros, tales atafales.** [5932] (mc e ms16: Carballedo)

20284. **Tan grande é o ouriciño como o noveliño.** [5933] (ms16: Bermés / ms21,18r: Bermés)

20285. **Tanto ten (o carro da) a Madalena com'os feiros (fueiros) que leva.** (ms-LU: seminarista anónimo: Cuíña, Palas de Rei, LU)

20286. **Todo porqué ten su polo tanto.** (ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar de Galicia)

PROTECCIÓN

20287. **Arrímate ao bon árbol e darache boa sombra.** [5934] (mc e ms16: Tuiriz)

(pt) *Quem a boa árvore se chega, boa sombra o cobre.* (Chaves) (es) *Quien a buen árbol se arrima buena sombra le cobija.* (Sbarbi)

20288. **Co favor non te conocerás e sin favor non te conocerán.** (ms16: *D.E.*)

(es) *Con el favor no te conocerás; sin él no te conocerán.* (Correas)

20289. **De ruín árbore, sombra ruín.** (ms16: Lugo)

(es) *Ruín árbol, ruín sombra.* (R. Marín)

20290. **Dios che dea poder na vila e na casa fariña.** (ms16: *D.E.*)

(es) *Dios te dé poder en villa y en casa harina.* (Al.)

20291. **Máis vale favor que xusticia nin razón.** [5935] (mc: J.P.)

Var.: *Máis vale favor que xusticia nin razón.* [5936]. (ms16 e ms10,018v: *D.E.*)

(es) *Más vale favor que justicia ni razón.* (H. Núñez)

20292. **Non hai home sin home.** [5937] (mc / ms4: F.V.S. / ms16: Lugo)

(es) *No hay hombre sin hombre.* (R. Marín)

(ct) *No hi ha hòme sense hòme.* (Alberola)

20293. **O que a bon árbol se arrima, boa sombra o acubilla.** (ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar de Galicia)

20294. **O que a bon árbol se arrima, non hai raio que o parta.** [5938] (mc e ms16: Páramo)

20295. **O que a bo árbore se acolle, boa sombra o cobre.** (ms16: *D.E.*)

Var.: *Quen a bo árbore se achega, ben se acobexa.* (ms16: *D.E.*)

[5931] O orixinal di: *Según e u burro esi se lle fan us aparrellos.*

[5932] mc: *atagales*.

[5933] ms21,18r: *coma o noveliño*.

[5934] ms: *a bon arbol*.

[5935] mc: *sin razón*. Jacinto del Prado recolle o refrán só coa forma *nin razón*. A diferenza pode deberse a un erro de transcrición de Vázquez Saco.

[5936] En ms10 s.v. *Favor*.

[5937] O orixinal di: *Non hay home sin home.*

[5938] ms: *qu'o parta*.

(es) *Quien a buen árbol se arrima, buena sombra le cobija.* (Z.-N.-R. Marín)

20296. **O que non ten padriño, non se bautiza.** [5939] (mc e ms16: Sarria)

Var.: *O que ten padriño, bautízase.* (Buciños-F.V.S.)

(pt) *Quem não tem padrinhos morre mouro.* (Chaves) / *Quem tem padrinho não morre mouro.* (Id.) / *Quem tem padrinho não morre na cadeia.* (Id.)

20297. **O xamón é unha chave que abre moitas portas.** (ms5,029 / ms16: Sta. María del Mao)

20298. **¡Quen me dera un arrimiño onde poderme arrimar!** (ms16: *D.E.*)

20299. **Vánselle á galiña os ollos alí onde pon os ovos.** [5940] (ms10,031v: *D.E.*)

PROVECHO

20300. **Andar ó proveito e non ó contento, gánase contento e proveito.** (ms10,102r: *D.E.*)

20301. **Non é cousa de proveito o que se garda no peito.** (ms10,102r: *D.E.*)

20302. **Non é proveito o que trai perigo certo.** (ms10,102r: *D.E.*)

20303. **Non hai parvo pró seu proveito.** (ms10,102r: *D.E.*)

20304. **Precura o teu proveito, a torto ou direito.** (ms10,102r: *D.E.*)

20305. **Precura o teu proveito, torto ou direito, que aquel que o non precura, ese non ten cura.** (ms10,102r: *D.E.*)

PRUDENCIA. V. tamén *Imprudencia*.

20306. **A besta i-a pistola nunca se deixa andar sola.** [5941] (ms21,30v: Bermés)

20307. **A gala do nadador é saber garda-la roupa.** (ms10,24v: *D.E.*)

20308. **A prudencia é nai da cencia.** (ms10,102r: *D.E.*)

20309. **Entre o pouco i-o moito hai un medio.** (ms8,28r: La Cañiza)

20310. **Ide polo medio e non cairedes.** (ms10,031r: *D.E.*)

20311. **Ir e vir carrear se chama.** (ms-SA: seminarista anónimo: algún lugar da provincia de Lugo)

20312. **Ir e vir chámase carretar.** (ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar da provincia de Lugo)

20313. **Ir e vir é carrexar, e non ir e non tornar.** (ms10,031v: *D.E.*)

20314. **Ir e vir é carrexar, que non ir e non tornar.** (ms16: *D.E.*)

20315. **Ir e volver chámase carretar.** (ms-LU: seminarista anónimo: Buciños, Carballedo, LU)

20316. **Ir e volver chámase carrear.** [5942] (mc: Pidre-F.V.S. / ms-LU: seminarista anónimo: Buciños, Carballedo, LU)

Var.: *Ir e vir chámase carrexar.* (ms16 e ms8,12r: La Cañiza)

(es) *Ir y venir es acarrear, que no ir y tornar.* (Correas)

20317. **Máis vale onza de prudencia que ferrados de cencia.** (ms10,102r: *D.E.*)

20318. **Máis vale rodear que caer.** [5943] (ms)

(pt) *Mais vale rodear que afogar.* (Chaves)

(es) *Más vale rodear que no ahoyar.* (Correas) / *Más vale rodear que no ahogar.* (Id.)

20319. **Mentras escapo, non asubío.** (ms: Santiago)

20320. **Mete a mau no teu seo, non dirás do hado alleo.** [5944] (ms: J.P.)

(es) *Mete la mano en tu seno, no dirás de hado ajeno.* (Sbarbi)

20321. **Non dá bo pan a mala fariña.** [5945] (ms10,079r: *D.E.*)

20322. **Non lle pegues ó pequeno por máis pequeno ca ti, non sea dispois de grand'o pequeno se volv'a ti.** (ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar da provincia de Lugo)

20323. **Non te empeñes sin razón nin te envaines sin honor.** (ms-SA: José M. Gulías Rivas: Forcarei, PO)

20324. **Non te metas en dibú nin en cousas que non entendas: pasar por alto é cordú.** (ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar de Galicia)

20325. **O cuarto do medio é o millor.** (ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar da provincia de Lugo)

[5939] V. *O que ten padriño, bautízase* en *Familia. Parientes* e en *Recomendación, valimiento, favor*.

[5940] O orixinal di: *Vánselle á galiña os ovos, alí onde pón os ollos.*

[5941] O orixinal di: *A besta y'a pistola nunca se deixa andar sola*.

[5942] ms-LU: *carretar*.

[5943] Contén a indicación *Prudencia*.

[5944] Contén a indicación *Prudencia*.

[5945] En ms10 s.v. *Pan* coa indicación *Prudencia*.

20326. **O que non monta a cabalo nunca se cai no cabalo.** (ms10,041r: *D.E.*)

20327. **O que pecha e pecha ben, pecha a alma i-o que ten.** [5946] (ms: Gondrame, Páramo-F.V.S.)

Pecha a alma porque al cerrar evita hurtos que quizá atribuyese a un inocente.

20328. **Onde hai máis prudencia ten que haber máis cencia.** (ms10,102r: *D.E.*)

20329. **Onde hai prudencia e boa concencia sobra a penitencia.** [5947] (ms16 e ms10,027v: *D.E.*)

20330. **Onde hai prudencia e concencia non hai que haber prudencia.** (ms10,102r: *D.E.*)

20331. **Por moito que comas, non déixe-lo pan; por moito sol que faga, non déixe-la capa.** [5948] (ms15,09: Labrada)

20332. **Porque te vexas ben, non te alegres; porque te vexas mal, non te desasperes.** (ms8,02r: Samos)

20333. **Quen pecha e pecha ben, pecha a alma i-o que ten.** [5949] (ms)

Pecha a alma = porque al cerrar bien, cierra también la puerta a sospechas que le asaltarán si algo le faltase, quizá no todas fundadas.

20334. **Quen se gardou, non errou.** [5950] (ms: A.N.)

(pt) *Quem se guardou não errou.* (Chaves)
(es) *Quien se guardó no erró.* (R. Marín)

20335. **Se non queres topar engaño oculto, non tomes a bulto.** [5951] (ms: F.V.S.)

20336. **Si non te queres equivocar, has de saber dudar.** [5952] (ms: Tuiriz)

20337. **Si podes pouco, non berres moito.** [5953] (ms / ms4: F.V.S.)

20338. **Sigue vixilando todo o vran mentras que dura o vran.** (ms4: J.P.)

20339. **Ver cos ollos e non tocar cas maus.** [5954] (ms: Santiago)

PRUEBAS. V. tamén *Jurídicos y similares*.

20340. **Bótate a enfermar: verás quen che quere ben e quen che quere mal.** [5955] (ms16 e ms10,11v: *D.E.*)

(es) *Echate a enfermar y verás quién te quiere bien y quién te quiere mal.* (Z.-Correas)

20341. **Calen barbas e falen cartas.** (ms16: *D.E.*)

20342. **En longos camiños conócense os amigos.** (ms16: *D.E.*)

(es) *A largo camino se conoce el hombre.* (R.P.)

20343. **Se queres conecer o que te quer ben, pídelle algo do que non tes e el ten.** (ms16: *D.E.*)

PUBLICIDAD

20344. **Non hai cousa encoberta que tarde ou cedo non se seipa.** (ms16: *D.E.*)

Var.: *Non hai nada encoberto que non sea descoberto.* (ms16 e ms10,011r: *D.E.*) [5956]

(es) *No hay cosa secreta que tarde o temprano no sea descubierta.* (Correas)

PUCHERO. V. tamén *Cocina*.

20345. **A pequeno pucheirote pequeno guisote.** (ms10,102r: *D.E.*)

20346. **Non lle falta pucheiro ó que ten diñeiro.** (ms10,102r: *D.E.*)

20347. **Quen está a pucheiro anda en tratos co sepultureiro.** (ms10,102r: *D.E.*)

20348. **Todolos días pucheiro aburre e cansa o mundo enteiro.** (ms10,102r: *D.E.*)

PUEBLOS Y RAZAS. V. tamén o apartado *Ditos tópicos e refráns con topónimo*.

20349. **A confianza mata o gallego.** [5957] (ms-LU: seminarista anónimo: Chantada, LU / ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar da provincia de Lugo)

20350. **A empresa dos tres: o burro, o amiguiño i-o portugués.** [5958] (mc: Buciños)

20351. **Cando o gallego canta, o[u] rabia o[u] no[n] ten blanca.** [5959] (ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar de Galicia)

[5946] O orixinal di: *O que pecha e pecha ben, pecha a alma y o que ten.* / Contén a indicación *Prudencia*.
[5947] En ms10 s.v. *Haber*.
[5948] O orixinal di: *Por moito que comas non deixel-o pan; por moito sol que faga non deixel-a capa*.
[5949] O orixinal di: *Quen pecha e pecha ben, pecha a alma y-o que ten.* / Contén a indicación *Prudencia*.
[5950] Contén a indicación *Prudencia*.
[5951] Contén a indicación *Prudencia*.
[5952] Contén a indicación *Prudencia*.
[5953] ontén a indicación *Prudencia*. / ms4: *Se podes*.
[5954] Contén a indicación *Prudencia*.
[5955] Nunha segunda clasificación temática, Vázquez Saco incluiu este refrán en *Enfermedad*. / En ms10 s.v. *Enfermedad*.
[5956] En ms10 s.v. *Encubrir*.
[5957] ms-LU (Lugo): *mat'o gallego*. / V. *A confianza mata o home* en *Hombre*.
[5958] ms: *y-o*.
[5959] O orixinal di *Cando o gallego canta o rabia o no ten blanca*.

20352. **Canta o galego, máis de desesperado que de cheo.** (ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar da provincia de Lugo)

20353. **Castexao xexunante, mal para o pan do día de adiante.** (mc: Correas)

20354. **Catalán con botas, andaluz con diñeiro e galego con mando, Dios nos libre dese gando.** [5960] (mc: Chantada)

(es) *Catalán con bota, gallego con dinero y andaluz con mando, pa no verlos.* (R. Marín)

20355. **Con canteiros e portugueses, tratos poucas veces.** (mc: Buciños)

20356. **Dálle que é de Catelán.** (mc: Muros)

A raíz del saqueo de Muros por los franceses a principios del siglo pasado, se establecieron allí varios catalanes, para explotar el negocio de la pesca de la sardina, ensayando la red llamada *jabega*, que ponía el peligro una de las fuentes de riqueza de la villa, lo que originó gastos y disgustos a la gente de mar. Los pleitos con los catalanes fueron frecuentes y profundo el rencor con que se les miraba, hasta nacer el dicho tópico, que se aplica hoy siempre que se quiere demostrar el poco interés

20357. **De aburrido canta o galego.** (ms8,47r: Silvarrey)

20358. **De desesperado canta o gallego, unhas veces de fame outras de cheo.** (ms4: F.V.S.)

20359. **De español de pelo roxo e francés de pelo negro líbrate coma do demo.** [5961] (mc: M.L.)

20360. **De ponente, nin aire nin xente.** [5962] (mc: M.L.2)

(es) *De Poniente, ni viento, ni gente.* (Sbarbi) (ct) *De ponent ni vent ni gent.* (R. Marín)

Así dicen en Valencia replicando al castellano; *de levante ni la gente ni el aire*. (R. Marín)

20361. **De xiringado canta o gallego.** (ms15,15)

20362. **Eu fun a Pontevedra por ver Marín.** [5963] (ms: Santiago)

20363. **Eu son como o gitano: donde podo acampar, acampo.** [5964] (mc: Bagueixos, Lugo-F.V.S.)

20364. **Galego con mando, catalán con botas e andalús con diñeiro, tíremos Dios do quinteiro.** [5965] (mc: M.V.)

(es) *Gallego con mando y catalán con botas, non hay peor cosa.* (R. Marín)

Véase *Catalán con botas...*

20365. **Gallego con mando i-andaluz con botas...** (ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar da provincia de Lugo)

20366. **Inda ten que volver a nacer o liño mourisco pra ser como o gallego.** (mc: C.A. *A Nosa Terra*)

20367. **Lugueses teñen que ser: onde eles lavan a cara, calquera pode beber.** (mc: Becerreá.)

Tiene todas las características de una tríada.

20368. **Na terra do Xapón van os pantalós a patacón.** (mc: Santiago)

20369. **Nin galego con mando nin catalán con botas.** (mc / ms4: F.V.S.)

20370. **Ningún galego perde o rego.** (mc: Carballedo / ms4: F.V.S.)

20371. **Non se ganou Zamora nunha hora.** (mc: Meilán)

(pt) *Não se ganhou Samora em uma hora.* (Chaves) (es) *No se ganó Zamora en una hora.* (Sbarbi) / *No se ganó Toledo en un credo.* (R. Marín)

20372. **O aldeano gallego por unha cunca de leite quere outra de aceite.** [5966] (mc: A.S.A.)

20373. **O catalán, da pedra saca pan.** (ms15,42: Valle del Mao)

20374. **O fariseo e o publicano foron dous americanos.** [5967] (ms: Santiago / ms-SA: José Duro Quintela: Burres, Arzúa, C)

20375. **Ó galego danlle a galiña cando non-a pode comer.** [5968] (mc: Buciños / ms-LU: Paco de Seoane: Buciños, Carballedo, LU)

20376. **O galego non se contenta con mirar.** (mc: Santiago)

20377. **O galego por unha cunca de leite quer outra d'aceite.** (ms21,04v: Bermés)

20378. **O galego, cando canta, ou rabea ou non ten blanca.** [5969] (mc / ms4: F.V.S. / ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar da provincia de Lugo)

(es) *Cuando el español canta, o rabia, o no tiene una blanca.* (Ricart) (ct) *Quan*

[5960] ms: *Catalán con bota*; mc: *de ese ganado*.
[5961] ms: *D'español*. mc: *como d'o*.
[5962] ms: *Do Ponente*; ms4: *Do ponente*.
[5963] Contén a indicación *Pueblos*.
[5964] ms4: *poda*.
[5965] ms, ms3 e ms4: *Gallego*, ms3: *con bota, tíremo'os Dios*, ms4: *con bota*.
[5966] ms e ms4: *quer*
[5967] ms-SA: *U fariseo*.
[5968] ms-LU: *danll'a*.
[5969] ms4 e ms-LU: *rabia*; ms4: *branca*.

l'espanyol canta, o rabia o no té blanca. (Ricart)

En los refraneros peninsulares se dice lo mismo del español en general.

20379. **O galego, se non tenta, rebenta.** (ms-LU: seminarista anónimo: O Cádavo, A Esperela, Baleira, LU)

20380. **Ó galleguiño dáll'o mandiño.** (ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar da provincia de Lugo)

20381. **Ó galleguiño dálle un mandiño.** (ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar da provincia de Lugo)

20382. **O ghallegho ghalleghiño é.** [5970] (ms-SA: José M. Gulías Rivas: Forcarei, PO)

20383. **O nome de Galicia é a nosa máis grande delicia.** (ms: Santiago)

20384. **O soldado galego pouco menos é que o portugués.** (mc: Buciños)

20385. **Os catalás, das pedras fan pas.** (ms5,029)

20386. **Os Pardos e os Rebellós, poucos son bos.** (mc: Leite de Vasconcellos-F.V.S.)

Linajes muy respetables de Galicia. No sabemos a qué obedece el refrán. (ms: Leite de Vasconcellos, *Philologia Gallega*, p.26)

20387. **Os portugueses teñen a auga, mais nós vendémoslla.** (mc: Buciños)

20388. **Os rapaces en Asturias, cando non tên que facer, tiran pedras cara arriba e xa din que vai chover.** (mc: Santiago)

Proviene de una canción popular.

20389. **Prenda de galego diñeiro vale.** [5971] (ms: M.V. / ms21,23r: Bermés)

20390. **Se o galego tivera o acordo como o trasacordo, non había quen o mandara á merda.** [5972] (mc: Buciños)

20391. **Se queres saber quén é o galeguiño, dálle un mandiño.** (mc: Lugo / ms4: F.V.S.)

(es) *Si quieres conocer al galleguiño, dale un mandiño.* (Correas)

20392. **Señan xudeus e señan dos meus.** (mc: A.N. 2ª serie / ms4: N.V. 2ª serie)

20393. **Sete clases de gallegos: finos, entrefinos, marranos e cochinos, unhos que morden, outros que ladran i-autros que nin a mai que os pariu entende.** (ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar da provincia de Lugo)

20394. **Si es galego, has de vir ó rego.** (mc: Corme)

20395. **Soldado gallego, na guerra hai que velo.** (mc: M.V.)

20396. **Somos gallegos e non nos entendemos.** (mc: M.L.)

(pt) *Somos galegos e não nos entendemos.* (Chaves) (es) *Somos griegos, o gallegos, y no nos entendemos.* (Correas)

20397. **Son as mañas d'Alemaña.** (mc: A.S.A.)

PUERCO

20398. **A bo porco boa landra.** (ms10,094r: *D.E.*)

20399. **A cada porco chégalle o seu san Martiño.** (ms10,094r: *D.E.*)

20400. **A porca de maio vale máis nos comenzos que no cabo.** (ms10,094r: *D.E.*)

20401. **Ben boa vida pasa o porco e mais dorme no cortello.** (ms10,094r: *D.E.*)

20402. **Cada porco ten o seu san Martiño.** (ms10,094r: *D.E.*)

20403. **Ceba o porco dende agosto, se queres que estea gordo.** (ms10,094r: *D.E.*)

20404. **Ceba o teu porco dende o mes de agosto, se queres que teña bo lombo.** (ms10,094r: *D.E.*)

20405. **Ceba o teu porco polo agosto, se queres ter bo porco.** (ms10,094r: *D.E.*)

20406. **Comerás do porco e mudarás de acordo.** (ms10,094r: *D.E.*)

20407. **Dálle ó porco do caldeiro e non do Ribeiro.** (ms10,094r: *D.E.*)

20408. **Día de Santo Tomé, ó porco polo pé.** (ms10,094r: *D.E.*)

20409. **O máis ruín porco topa unha boa landra.** (ms10,094r: *D.E.*)

20410. **Ó matar o porco, praceres e xogos; ó comer as morcillas, trouladas e risas; e ó pagar o porco, pesares e choros.** (ms10,094r: *D.E.*)

20411. **O pior porco come a millor landra.** (ms10,094r: *D.E.*)

20412. **Ó porco dálle de comer se o has de manter.** (ms10,094r: *D.E.*)

20413. **Ó porco débelo manter, se ti o has comer.** (ms10,094r: *D.E.*)

20414. **O porco do agosto pon o entrecosto.** (ms10,094r: *D.E.*)

20415. **O porco i-o sogro quixéraos mortos.** (ms10,094r: *D.E.*)

[5970] O Jallejo jallejiño e.

[5971] ms3: *gallego*.

[5972] O orixinal di: *Se o galego tivera o acordo como o trasacordo, non había que o mandara â merda.* / V. *Nunca hai acordo como o trasacordo* en *Rectificación*. / ms: *tuvera o acordo, mandara â m...*

20416. **Ó porco i-ó xenro ábrelle a porta, que xa el virá cedo.** (ms10,094r: *D.E.*)
20417. **O porco manteno e non lle coutes o tempo.** (ms10,094r: *D.E.*)
20418. **O porco que é pró lobo, non hai san Antón que o garde.** (ms10,094r: *D.E.*)
20419. **Ó porco, ó xenro e á nora, amóstralle a porta.** (ms10,094r: *D.E.*)
20420. **O que non mata porco non dá morcilla nin entrecosto.** (ms10,094r: *D.E.*)
20421. **O que non mata un porquiño, non ten lacón nin touciño.** (ms10,095r: *D.E.*)
20422. **Polo san Lucas mata o teu porco e barra as túas cubas.** (ms10,094r: *D.E.*)
20423. **Porco de febreiro vai co seu pai ó fumeiro.** (ms10,094r: *D.E.*)
20424. **Porco fiado, inverno e verán malo.** (ms10,094r: *D.E.*)
20425. **Por san Andrés agarra o porco polos pés; e se non-o queres matar, déixao pra Navidá.** [5973] (ms10,095r: *D.E.*)
20426. **Porco limpo nunca engorda.** (ms10,095r: *D.E.*)
20427. **Porco que está sin cebar, non se debe matar.** (ms10,095r: *D.E.*)
20428. **Porco que se está cebando, non hai san Antón que poida gardalo.** (ms10,095r: *D.E.*)
20429. **Pró ruín porco sempre hai unha boa castaña.** (ms10,095r: *D.E.*)
20430. **Quen soilo ten un porco, faino gordo.** (ms10,095r: *D.E.*)
20431. **Se non matas porco, non terás entrecosto.** (ms10,095r: *D.E.*)
20432. **Teña eu porco, anque non teña ollos.** (ms10,095r: *D.E.*)
20433. **Tres anos hai que me casei e que porco non matei: este ano, i-o pasado, e o ano que me casei.** (ms10,095r: *D.E.*)
20434. **Un porco é unha botica.** (ms10,095r: *D.E.*)

PUERTA

20435. **A porta aberta o santo tenta.** (ms10,095r: *D.E.*)
20436. **A porta falsa destroi a casa.** (ms10,095r: *D.E.*)
20437. **A porta falsa é a que gasta a casa.** (ms10,095r: *D.E.*)
20438. **A porta pechada o demo a garda.** (ms10,095r: *D.E.*)
20439. **A porta por onde entrares, déixaa como a topares.** (ms10,095r: *D.E.*)
20440. **A portas vellas, agarradallas novas.** (ms10,096r: *D.E.*)
20441. **A portas vellas, chamadoiros novos.** (ms10,096r: *D.E.*)
20442. **Antes abre a porta que fai a cama a muller mal amañada.** (ms10,095r: *D.E.*)
20443. **Bendita sea a porta por onde sai a filla casada ou morta.** (ms10,095r: *D.E.*)
20444. **Cada porta pide a súa chave.** (ms10,095r: *D.E.*)
20445. **Cada porta quer o seu pestillo.** (ms10,096r: *D.E.*)
20446. **Cando unha porta se pecha, un cento se abren.** [5974] (ms10,096r: *D.E.*)
20447. **Chama confiado á porta quen trai unha boa nova.** (ms10,096r: *D.E.*)
20448. **Logo chega á porta o que trai mala nova.** (ms10,096r: *D.E.*)
20449. **Na porta do forno quéimase o pan.** [5975] (ms10,096r: *D.E.*)
20450. **Onde unha porta se abre, outra se pecha.** (ms10,096r: *D.E.*)
20451. **Onde unha porta se pecha, outras tamén se pechan.** (ms10,096r: *D.E.*)
20452. **Pecha a porta e colle a chave; o que queira entrar que chame.** (ms10,096r: *D.E.*)
20453. **Pecha a porta e daca a chave; quen veña pra entrar, que chame.** (ms10,096r: *D.E.*)
20454. **Pecha a porta e garda a chave; quen veña, que chame.** (ms10,096r: *D.E.*)
20455. **Pecha a porta e péchaa quedo, non me trille a porta o dedo.** (ms10,096r: *D.E.*)
20456. **Pecha a túa porta e farás a túa veciña boa.** (ms10,096r: *D.E.*)
20457. **Peche eu a miña porta con candado e chave, e quen viñer, que chame.** (ms10,096r: *D.E.*)
20458. **Pola porta aberta vaise á eira.** (ms10,096r: *D.E.*)
20459. **Quen pecha a súa porta, da mala veciña fai boa.** (ms10,096r: *D.E.*)
20460. **Se unha porta se cerra, cen se abren.** [5976] (ms10,096r: *D.E.* / ms21,27v: Bermés / ms-SA: Amador Darriba Míguez)

[5973] O orixinal di: *Por San Andrés, agarra o porco polos pes; e se nono queres matar, déixao pra Navidá.*

[5974] O orixinal di: *Cada unha porta se pecha, un cento se abren.*

[5975] V. *Na porta do forno rompen as bolas* en *Panaderos*.

20461. **Tantos pechos ten a porta e ás veces todos son poucos.** (ms10,096r: *D.E.*)

PULGAS

20462. **A pulga metida no fogo, estoupa logo.** (ms10,102r: *D.E.*)

20463. **A pulga que matan á unlla, espérea o seu home na lúa.** (ms10,102r: *D.E.*)

20464. **Onde queira hai pulgas, e as da miña casa son rabudas.** (ms10,073r: *D.E.*)

20465. **Pulgas ten a viúda e non ten quen llas sacuda.** (ms10,102r: *D.E.*)

20466. **Pulgas ten miña comadre e non topa quen llas cate.** (ms10,102r: *D.E.*)

20467. **Si me encontro no salto, ben me salvo; si vou ó saltarei, inda me salvarei; pero si vou ó deluvín, non teñades mentes por min.** (mc: Aguada, Carballedo)

Curiosa descripción que hace la pulga de los peligros que corre cuando se intenta cazarla. Se siente perdida si va *ô deluvín* palabra procedente de *deluvar* = "frotar suavemente, como los niños frotan los ojos al despertarse", según Carré Alvarellos, único que la registra. *Deluvar* en la zona de Sarria es frotar la ropa para lavarla; y en la comarca de Lalín se aplica a la operación de sacar la vaina, habas, garbanzos, etc. lo que retiene también la idea de frotamiento.

20468. **Si me ves no retorcigón, ou salirei ou non; se me ves entre penas, inda quizais salo dela; e se me ves no chamusguín, non teñas mentes por min.** [5977] (mc: Pidre, Palas de Rey-F.V.S.)

(es) *La pulga, si la mataren en la uña, espérela su marido a la luna; y si la mataren en el fuego, no la espere; cásese luego.* (Hernán Núñez) / *No tengas la pulga por muerta, si no la echaste a la candela.* (R. Marín)

Aquí la pulga sólo se siente vencida, cuando la echan al fuego, ya que cree probable su salvación en los demás peligros: el de aprisionarla entre la yema de los dedos (retorcigón), o aplastarla entre las uñas (entre penas).

20469. **Si vou ó tris-tras, nunca me verás; si vou, vou, vou, así me verás ou non; si vén o uñín, tede mentes por min.** [5978] (mc e ms16: Cervantes / ms4: F.V.S. / ms18,66r)

Se pone también en boca de la pulga, y es variante de los anteriores.

PULPERO

20470. **O pulpeiro, pouco diñeiro.** (ms10,102r: *D.E.*)

PULPO

20471. **Desde que cuca o cuco, non comas pulpo.** (mc / ms4: F.V.S. / ms16: Lugo)

Var.: *Desque vén o cuco, fóra o pulpo.* (mc: M.V. / ms3: A.N.V.) [5979]

Se basa en el refrán general: *en los meses que no traen erre, ni pescado, ni mujeres*. (R. Marín)

20472. **Desque vén o pulpo, fóra o cuco.** (ms21,04r: Bermés)

20473. **En abril cada pulpo dá mil.** [5980] (mc: Bueu-F.V.S. / ms16: Bueu)

20474. **En maio sal o pulpo do zamaio.** [5981] (mc e ms16: M.L. / ms10,034v: *D.E.*)

Tampoco recogen los diccionarios la palabra *zamaio*, que presumimos de uso en la costa de Lugo.

20475. **En xaneiro sabe o pulpo a carneiro.** (mc e ms16: Bueu)

20476. **Se empeza o polpo a flotar, amenaza o temporal.** [5982] (mc e ms16: Sar)

Cuando el pulpo sube a la superficie del mar, augura mal tiempo. Polpo

PUNTADA

20477. **Coser e facer albardas, todo é dar puntadas.** (ms10,102r: *D.E.*)

20478. **Puntada a barrisco, na casa do rico pra acabar axiña, pois non fai boa vida; puntada ben forte, na casa do probe, que é xente de ben pois dá do que ten.** [5983] (ms10,102r: *D.E.*)

QUEJAS

[5976] ms21,27v: *S'unha, s'abren* / A. Darriba Míguez: *Si unha porta*. / En ms10 s.v. *Puerta*.

[5977] mc: *si me ves*.

[5978] ms18,66r: *vou ô uñín, tede mentes de min*.

[5979] ms4: *fora pulpo*.

[5980] Indica *Mar*. (*Abundancia de pesca*) no ms.

[5981] ms: *mayo, zamayo*. / ms10: *sai o pulpo*. En ms10 s.v. *Mayo*.

[5982] ms16: *pulpo*. / Indica *Mar*. (*Pronóstico de tempestad*) no ms.

[5983] V. *Na casa do rico que fai mala vida, puntada larga e acabar axiña; na casa do probe que dá do que ten, puntada corta e asegurar ben* en Oficios.

20479. **Máis vale boa queixa que mala paga.** (ms10,103r: *D.E.*)

20480. **O que se laia e non come nin sonea, logo dá os fíos á tea.** [5984] (ms10,032r: *D.E.*)

QUEMARSE

20481. **Aquel que se queima ten o rabo de palla.** (ms10,103r: *D.E.*)

20482. **Queimase o pan ás veces na mesma porta do forno.** (ms10,103r: *D.E.*)

QUERER

20483. **A quen Dios quer ben, a sorte buscalo vén.** (ms10,103r: *D.E.*)

20484. **A quen queiras de corazón, dálle pares, nones, non.** (ms10,103r: *D.E.*)

20485. **A quen queiras mal, non-o queiras no hospital.** [5985] (ms10,103r: *D.E.*)

20486. **A quen Dios quer ben, a casa lle gusta i-o lar tamén; e a quen quer mal, nin a casa nin o lar.** (ms10,103r: *D.E.*)

20487. **Anque non falemos, ben nos queremos.** (ms10,103r: *D.E.*)

20488. **Cada cal quer o seu igual.** (ms10,103r: *D.E.*)

20489. **Cando un non quer, dous non barallan, e menos se os dous se soparan.** (ms10,103r: *D.E.*)

20490. **Canto máis cobizado é o que se quer, máis se cobiza ver.** (ms10,103r: *D.E.*)

20491. **En pan cortar e viño botar, ben vexo quén me quer ben e quen me quer mal.** (ms10,103r: *D.E.*)

20492. **Máis fai o querer que o poder.** (ms10,103r: *D.E.*)

20493. **Máis quero burro que me leve que cabalo que me deixe.** (ms10,103r: *D.E.*)

20494. **Máis quero hoxe ovos que mañán polos.** (ms10,103r: *D.E.*)

20495. **Máis quero pouco en seguro que moito en perigo.** (ms10,103r: *D.E.*)

20496. **Máis quero un "toma" que dous "che darei".** (ms10,103r: *D.E.*)

20497. **Moito te quero, mais pouco ben che fago.** (ms10,103r: *D.E.*)

20498. **Non lle quer mal quen ó vello lle quita o que ha de cear.** (ms10,104r: *D.E.*)

20499. **Non lle quer ó vello mal quen lle furta a cea e o manda deitar.** (ms10,104r: *D.E.*)

20500. **Nunca queiras do teu amigo máis do que él quixer contigo.** (ms10,104r: *D.E.*)

20501. **O que a feo quer, fermoso lle pares.** (ms10,104r: *D.E.*)

20502. **O que non queiras pra ti, non-o queiras pra min.** [5986] (ms10,104r: *D.E.*)

Var.: *O que non queiras pra ti, non-o queiras pra ninguién.*

20503. **O que non queres que se seipa, non-o digas a ninguén.** [5987] (ms10,104r: *D.E.*)

20504. **O que non queres ¿pra que o queres?** (ms10,104r: *D.E.*)

20505. **Pra quen nos quer, teñamos, que pra quen non nos quer, temos dabondo.** (ms10,104r: *D.E.*)

20506. **¿Que quer saber naide o que fai naide na casa de naide?** (ms10,104r: *D.E.*)

20507. **Quen ben me quer, dáme do que ten.** (ms10,104r: *D.E.*)

20508. **Quen ben quer tarde esquece.** (ms10,104r: *D.E.*)

20509. **Quen ben te queira farate chorar.** (ms10,104r: *D.E.*)

20510. **Quen me quer ben, dime o que sabe e dáme do que ten.** (ms10,104r: *D.E.*)

20511. **Se ben me queres, trátame como debes.** (ms10,104r: *D.E.*)

20512. **Se queres chegar a vello, faite vello cedo.** (ms10,104r: *D.E.*)

20513. **Se queres empobrecer, merca o que non has mester.** (ms10,104r: *D.E.*)

20514. **Se queres que che diga o que che falta, dime de qué te gabas.** (ms10,104r: *D.E.*)

20515. **Se queres un día bo, afeitate; un mes bo, mata porco; un ano bo, cásate, e un sempre bo, faite crego.** (ms10,104r: *D.E.*)

20516. **Tanto lle quer o demo ós fillos que lle arrinca os ollos.** (ms10,104r: *D.E.*)

20517. **Tanto me quer o fillo da uva, tanto me quer, que se el quer, me derruba.** (ms10,104r: *D.E.*)

20518. **Us queren o sol na cibdá e outros queren a auga no nabal.** (ms10,104r: *D.E.*)

QUESO

[5984] En ms10 s.v. *Quejarse*.

[5985] O orixinal di: *A quen queiras mal nono queiras no hospital.*

[5986] O orixinal di: *O que non queiras pra ti, nono queiras pra min.* (o *pra ninguién*)

[5987] O orixinal di: *O que non queres que se seipa nono digas a ninguén.*

20519. **Algo vale o queixo cando o dan a peso.** (ms10,103r: *D.E.*)

20520. **Cacho pan, cacho queixo, mau, mau.** (mc e ms16: Carballedo)

20521. **De san Martiño a abril mercar os queixos mil.** [5988] (mc: J.P. / ms16: Lugo)

(pt) *Em abril queijos mil, e em maio, 3 ou 4.* (Chaves) (ct) *Castanyes per Nadal, saben bé y es partixen mal.* (Alberola)

Porque con la abundancia y mejor calidad de los pastos, es mejor la leche. Son los quesos que se llaman *da nabiza*.

20522. **Do queixo non me queixo, que me queixo do que deixo.** (ms10,103r: *D.E.*)

20523. **En san Pedro, tanto queixo com'on dedo.** (ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar de Galicia (galego oriental))

20524. **En san Xoán, máis queixo que pan.** [5989] (mc e ms16: *O Gaiteiro de Lugo*, 1932 / ms-LU: Dous seminaristas anónimos: algún lugar da provincia de Lugo / ms-LU: seminarista anónimo: Taboada, LU / ms-LU: seminarista anónimo: Pacios, Neira de Xusá, Baralla, LU)

20525. **En san Xoán, tanto queixo coma pan.** [5990] (mc e ms16: C.A. / ms: E.C. / ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar da provincia de Lugo)

Var.: *Día de san Juan, tanto queixo como pan; día de san Pedro, tanto como un dedo.* (ms4: Pol-F.V.S)

20526. **En san Juan, máis queixo ca pan.** [5991] (ms-LU: seminarista anónimo: Taboada, LU / ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar da provincia de Lugo / ms-LU: seminarista anónimo: Pacios, Neira de Xusá, Baralla, LU)

20527. **No día de san Xoán máis queixo que pan.** (ms21,07r: Bermés)

20528. **No mes de abril fai queixos mil; no de maio, tres ou catro.** (ms16: *Diccionario Enciclopédico*)

20529. **No mes de abril, fai queixos mil, e no de maio fai tres ou catro.** (ms10,103r: *D.E.*)

20530. **O día de san Pedro tanto queixo como un dedo.** (ms16: Arcos, Pol)

20531. **O día de san Xoán, tanto queixo como pan. O día de san Pedro, tanto queixo com'on dedo.** (ms-LU: seminarista anónimo: Arcos de Frades, Pol, LU)

20532. **O pan por lixeiro i-o queixo por pesado.** (ms16: Otero de Rey)

20533. **O queixo de outono cómeo seu dono.** [5992] (ms16: Lugo)

20534. **O queixo i-o barbeito, en abril ou maio sea feito.** (ms10,103r: *D.E.*)

20535. **O queixo millor é fresco, porque non está tan seco.** (ms10,103r: *D.E.*)

20536. **O queixo sano é o que dá o avaro.** (ms10,103r: *D.E.*)

20537. **O queixo, cego; e o pan, ollado.** (mc e ms16: Lugo / ms4: F.V.S.)

Var.: *Queixo cego e pan olludo.* (ms16: Donalbay-Begonte)

(pt) *Pão com olhos, queijo sem olhos e vinho que salte aos olhos.* (Chaves) / *Pão que veja, vinho que salte, queijo que chore.* (Id.) (es) *El queso cieguecito, y el pan con muchos ojitos.* (R. Marín) / *El queso sin ojos y el pan con ellos, comellos.* (Id.)

20538. **O queixo, sin ollos; o pan, con ollos; i-o viño, que salte ós ollos.** (mc e ms16: Buciños)

Var.: *O queixo cego e o pan ollado.*

(pt) *Pão com olhos, queijo sem olhos e vinho que salte aos olhos.* (Chaves) / *Pão que veja, vinho que salte, queijo que chore.* (Id.) (es) *El queso, cieguecito y el pan con muchos ojitos.* (R. Marín) / *El queso sin ojos, y el pan con ellos, comellos.* (Id.)

20539. **Os queixos millores da primaveira en octubre véndense á carreira.** (ms4: J.P.)

20540. **Queixo cerrado e pan esponxado.** (mc e ms16: R. Caruncho, *Diario de Avisos*)

(es) *Queso, cerrado; y pan, esponjado.* (R. Marín)

Nueva variante de los citados en el anterior.

20541. **Queixo de ovella, leite de cabra e manteca de vaca.** [5993] (mc)

Var.: *Queixo de ovellas, leite de cabra e manteca de vaca.* (ms16: Lugo)

(pt) *Queijo de ovelha, manteiga de vaca, leite de cabra.* (Chaves) (es) *Queso, de ovejas; leche, de cabras; manteca, de vacas.* (R. Marín)

Preferibles entre los de su clase.

20542. **Queixo diario e unha libra ó ano.** (ms16: Silvarrey)

20543. **Queixo mol vaise ó fol; queixo duro vaise ó ventrullo.** (ms-LU: seminarista anónimo: Guntín, LU)

20544. **Queixo mol, corre pró fol.** (ms16: Cotá)

[5988] ms: *mercaros queixos mil*; ms4: *mercarás queixos mil*.

[5989] ms-LU (Lugo): *Xoán*; ms-LU (Taboada), ms-LU (Lugo): e ms-LU (Pacios): *Juan*; ms-LU (Lugo) e ms-LU (Taboada): *c'a*.

[5990] mc e ms-LU: *como pan*

[5991] ms-LU (Lugo) e ms-LU (Pacios): *que pan*.

[5992] ms: *d'outono*.

[5993] mc: *Queixo de ovellas*.

20545. **Queixo pesado, pan liviano.** (mc e ms4: C.G. / ms4: N.V. 2ª serie / ms21,31v: Bermés)
Var.: *Queijo pesado, pan liviano.* (ms16: C.G. y *O Gaiteiro de Lugo*, 1931)
Coincide con los que quieren el primero sin ojos, y el segundo sin ellos.

20546. **Queixo, cego, pan que vexa, e viño que salte á cexa.** (mc e ms16: Buciños)
(es) *Queso ciego y pan con ojos quitan a mi hijo los enojos.* (R. Marín)
Véase *O queixo sin ollos...*

20547. **Queixo, leite, soros e requesós terás en abundantes provisiós.** [5994] (ms4: J.P.)

20548. **Quen vende a fariña e o queixo na encella, ou viño en mosto, e o trigo en agosto, súa ganancia dá a outro.** (mc e ms16: J.P.)
(es) *Quien vende la lana en la oveja, y el queso en la encella, y el pan antes de agosto, y el vino en uva o mosto, él pierde y medra el otro.* [5995] (R. Marín)
Encella es el molde en que se hacen los quesos, y no figura en nuestros diccionarios; lo suponemos importado, con el refrán, del castellano.

20549. **Tanto queixo coma pan nunca se debe dar.** (ms10,103r: *D.E.*)

20550. **Val máis un de nabo que catro de maio.** (mc e ms16: A.N. / ms e ms4: N.V. 2ª serie)
Se refiere al queso: vale más uno hecho en tiempo de los nabos, porque es mejor la leche. Son los llamados *queixos da nabiza*, cuyo alimento produce mejor leche.

20551. **Val máis un queixo de nabo que catro de maio.** [5996] (ms21,31v: Bermés)

QUILLA

20552. **A quilla é de quen a pasa.** (ms10,104r: *D.E.*)

20553. **Dáme quilla e dareiche millas.** (ms10,104r: *D.E.*)

QUINCETA

20554. **A muller quincela, home de treinta.** (ms10,104r: *D.E.*)

20555. **A muller quincela xa non ten aquela.** (ms10,104r: *D.E.*)

QUITAR

20556. **Onde se quita e non se pon, logo se valeira o bulsón.** (ms10,104r: *D.E.*)

20557. **Quita-la causa é quita-lo pecado.** [5997] (ms10,104r: *D.E.*)

20558. **Quitar das faldras e poñer nas mangas, esas son maturrangas.** (ms10,104r: *D.E.*)

20559. **Quitarllo a un santo pra darllo a outro santo, parece consello do diaño.** (ms10,104r: *D.E.*)

20560. **Quitáronme o espello por fea e díronllo á cega.** (ms10,104r: *D.E.*)

20561. **Quitémo-las sospeitas e deixarannos face-las festas.** [5998] (ms10,104r: *D.E.*)

RABO

20562. **Dálle ó rabo o can non por ti senón polo pan.** [5999] (ms10,105r: *D.E.*)

20563. **O que ten rabo de palla, non se achegue ó lume.** [6000] (ms10,105r: *D.E.*)

20564. **Polo rabo da culler vai o rato ó pote.** [6001] (ms10,105r: *D.E.*)

20565. **Quen ten o rabo de palla, sempre pensa que llo queiman.** [6002] (ms10,105r: *D.E.*)

RABUSCO

20566. **Co rabusco non se medra.** (ms10,105r: *D.E.*)

20567. **O rabusco non enriquece.** (ms10,105r: *D.E.*)

RAPAZ

20568. **Os rapaces son os millores homes.** (ms10,105r: *D.E.*)

RAPETA

20569. **¿Vas á rapeta? Andarás mollado, faraste a porreta e morrerás infrado.** (ms10,105r: *D.E.*)

RAPOSO. V. tamén *Caza*.

[5994] Probablemente se trata dun aforismo da autoría de Jacinto del Prado máis ca dun refrán da tradición popular.
[5995] ms16: *y medra otro*.
[5996] O orixinal di: *Val mais un queixo de nabo que 4 de mayo.*
[5997] O orixinal di: *Quitala causa é quitalo pecado.*
[5998] O orixinal di: *Quitémolas sospeitas, e deixaránnos facelas festas.*
[5999] V. *Menea o rabo o can, non por ti sinón polo pan* en *Agrícolas* (*Animales*).
[6000] V. *O que ten rabo de palla ten medo que se lle queime* en *Precaución*.
[6001] V. *Polo rabo da culler vai o gato á ola* en *Agrícolas* (*Animales*).
[6002] V. *O que ten o cu de estopas, sempre pensa que lle poñen lume* en *Escarmiento*.

20570. **Á raposa dormida non lle cai nada na boca nin na barriga.** (ms10,105r: *D.E.*)
20571. **Cada raposa garda o seu rabo.** (ms10,105r: *D.E.*)
20572. **Cando a raposa anda ós grilos, non hai pra ela nin prós seus fillos.** (ms10,105r: *D.E.*)
20573. **Non fai tanto o raposo nun ano como paga nunha hora.** (ms10,105r: *D.E.*)
20574. **Quen trate con raposo, gracias se lambe algún óso.** (ms10,105r: *D.E.*)
20575. **Raposa que moito tarda é que caza agarda.** (ms10,105r: *D.E.*)
20576. **Raposo preguiceiro chega tarde ó galiñeiro.** (ms10,105r: *D.E.*)
20577. **Raposo que moito dorme nunca boa galiña come.** (ms10,105r: *D.E.*)

RASCAR

20578. **O rañar quer comenzar.** [6003] (ms10,105r: *D.E.*)

RATONES

20579. **Cada rato ten o seu burato.** (ms10,105r: *D.E.*)
20580. **Cada rato ten o seu niño e cada muller o seu abrigo.** (ms10,105r: *D.E.*)
20581. **Mal lle vai ó rato que soilo ten un burato.** (ms10,105r: *D.E.*)
20582. **O rato da casa, un día ou outro se caza.** (ms10,105r: *D.E.*)
20583. **O rato non se fía de un soilo burato.** (ms10,105r: *D.E.*)
20584. **O rato que non sabe mais dun burato, logo o pilla o gato.** (ms10,105r: *D.E.*)
20585. **O rato que non sabe máis dun furado, cóllese axiña, se está tapado.** (ms10,105r: *D.E.*)
20586. **O rato que soilo sabe dun burato, axiña o apaña o gato.** (ms10,105r: *D.E.*)
20587. **O rato que soilo ten un burato, logo cai nas unllas do gato.** (ms10,105r: *D.E.*)
20588. **O rato vello non cai na rateira.** (ms10,105r: *D.E.*)
20589. **Rata vella non cai na ratoeira.** (ms10,105r: *D.E.*)
20590. **Tarde se arrepinte o rato cando xa está na boca do gato.** (ms10,105r: *D.E.*)

RAZÓN

20591. **A mala razón deixa a roupa sana i-esgaza o corazón.** (ms10,106r: *D.E.*)
20592. **A razón do máis forte é sempre a millor razón.** (ms10,106r: *D.E.*)
20593. **A razón moito pode.** (ms10,106r: *D.E.*)
20594. **A razón non quer forza, porque a ten de sobra.** (ms10,106r: *D.E.*)
20595. **A razón non ten máis que un camiño.** (ms10,106r: *D.E.*)
20596. **A razón patea e a razón porfía.** (ms10,106r: *D.E.*)
20597. **A razón ten moita forza.** (ms10,106r: *D.E.*)
20598. **As boas razós cauturan os corazós.** [6004] (ms10,106r: *D.E.*)
20599. **Di a túa razón e non digas quen cha dou.** (ms10,106r: *D.E.*)
20600. **Moitas cousas que parecen sin razón, ás veces boas son.** (ms10,106r: *D.E.*)
20601. **O que debe non ten razón.** (ms10,106r: *D.E.*)
20602. **Onde está a razón, alí está o galardón.** (ms10,106r: *D.E.*)
20603. **Prá razón sobra o galardón.** (ms10,106r: *D.E.*)
20604. **Razós ganan corazós.** [6005] (ms10,106r: *D.E.*)

REBUZNAR

20605. **Ben sabe o burro onde ornea cando quer el ornear.** (ms10,073r: *D.E.*)
20606. **Se che dixeren dous que eres burro, ornea.** (ms10,073r: *D.E.*)

RECADOS

20607. **Non te fagas mandador onde non fores señor.** (ms10,037r: *D.E.*)
20608. **Quen fai os mandados, que coma os bocados.** (ms10,037r: *D.E.*)

RECAÍDA

20609. **A recaída fai perder moitas veces a vida.** (ms10,106r: *D.E.*)
20610. **Pior é a recaída que a caída.** (ms10,106r: *D.E.*)

RECETAR

[6003] V. *O comer i-o rascar vai no empezar* en *Principio*.

[6004] V. *Dádivas e boas razós amolecen pedras e corazós* en *Dádivas*.

[6005] V. *Bo exempro e boas razós ganan moitos corazós* en *Ejemplo*.

20611. **Máis fácele é recetar que curar.** (ms10,106r: *D.E.*)

20612. **O recetar non é o mesmo que curar.** (ms10,106r: *D.E.*)

20613. **Unha cousa é recetar e outra ben outra é curar.** (ms10,106r: *D.E.*)

RECIPROCIDAD. V. tamén *Correspondencia*.

20614. **Home por home e dente por dente.** (ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar da provincia de Lugo)

20615. **Non te rías de ninguén, que se rin de ti tamén.** (ms5,135: Santa Comba)

20616. **O que dá co pau, non espere que lle den ca pucha.** (ms)

20617. **Pau por pau non é pecado.** (ms21,19r: Bermés)

20618. **Quen se ríe do ben de outros, outros ríense dos seus males.** (ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar de Galicia)

RECIPROCIDAD DE OBRA

20619. **As cousas de Xan son como as fan.** (ms21,14r: Bermés / ms-LU: seminarista anónimo: Pacios, Neira de Xusá, Baralla, LU)

20620. **As cousas do Xan son según as fan.** (ms-LU: seminarista anónimo: Santa Euxea de Asma, Chantada, LU / ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar da provincia de Lugo)

20621. **Eu son de Xan e fago como me fan.** (ms21,14r: Bermés)

20622. **Eu son Xan e fago como me fan.** (ms16: Bermés)

20623. **Hai que cuidar pra que nos cuiden.** (ms5,141: Lugo)

20624. **Non negues o que ti pedías.** (ms15,16)

20625. **Non pidas o que negaches nin negues o que che pidan.** (ms15,16)

20626. **Que mal farás, que a ti non cho fagan.** (ms-SA: Francisco Canosa Quintáns)

20627. **Quen ficer de min escarabello, non farei del espello.** [6006] (mc e ms: A.S.A.)
Var.: *Quen fixer de min escarabello, non farei del espello.* (ms16: J. del Prado? / ms21,10r: Bermés)

20628. **Si queres ben, faimo ti tamén.** (ms-SA: Francisco Canosa Quintáns)

RECIPROCIDAD DEFENSIVA

20629. **A demo, demo e medio.** [6007] (ms16 e ms10,003v: *D.E.*)
(es) *Al diablo, diablo y diablillo.* (R. Marín)

20630. **A un louco, outro.** [6008] (ms16 e ms10,033v: *D.E.*)
(es) *A un loco, otro.* (Correas)

RECIPROCIDAD VENGATIVA

20631. **A quen cha fai, failla.** [6009] (ms16 e ms10,048r: *D.E.*)
(es) *A quien te la fay, faila.* (H. Núñez)

20632. **A un mal, outro igual.** (ms16: Lugo)
(es) *A un mal, otro igual.* (R. Marín)

20633. **Engana a quen te engane e dispois pase o que pase.** [6010] (ms16 e ms10,012r: *D.E.*)
Var.: *Engana a quen te engane.* (ms16: Lugo)
(es) *Justa razón engañar al engañador.* (H. Núñez)

20634. **O que te mexa, cágao se podes.** [6011] (ms16 e ms10,040r: *D.E.*)
(es) *A quien te mea, cágalo.* (R. Marín)

RECLAMO

20635. **A cuba de bon viño non precisa de bandeira.** (mc: C.A.)
Var.: *A cuba do bo viño non necesita bandeira.* (ms16: Santiago)
(pt) *O bom vinho escusa pregao.* (Chaves) / *O bom vinho, não há mister ramo novo.* (Id.) / *O bom vinho trás a venda consigo.* (Id.) (es) *El buen vino de sí propio es padrino.* (R. Marín) / *El buen vino, el pregón lleva consigo.* (Id.) / *El buen vino no ha menester pregonero, mas el hecho.* (Correas) / *El buen vino, la venta trae consigo.* (Correas) (ct) *El bòn ví no necessita ram.* (Alberola)
Lo bueno se recomienda por sí sólo.

RECOMENDACIÓN, VALIMIENTO, FAVOR

20636. **Favores que me fixeche, favores me vas botando.** (ms-SA: Manuel Camino Sánchez)

20637. **O que ten capa, escapa, e-o que non-a ten, tamén.** (ms18,57r: *Vida Gallega*)

20638. **O que ten capa, escapa; e o que n'a ten, escapa tamén.** (mc: M.V.)
(pt) *Quem tem capa, sempre escapa e quem tem gabão, escapará ou não.* (Chaves) (es) *Quien tiene capa, escapa; quien chapirón, o escapa o non.* (Correas)

[6006] Contén a indicación *Desdén* no ms.
[6007] En ms10 s.v. *Demonio*.
[6008] En ms10 s.v. *Locos*.
[6009] En ms10 s.v. *Miscelánea*.
[6010] En ms10 s.v. *Engaño*.
[6011] En ms10 s.v. *Orinar*.

20639. **O que ten padriño, bautízase.** [6012] (mc: Buciños-F.V.S.)
Var.: *O que non ten padriño, non se bautiza.*
(pt) *Quem não tem padrinhos morre mouro.* (Chaves) / *Quem tem padrinho não morre mouro.* (Id.) / *Quem tem padrinho não morre na cadeia.* (Id.)

20640. **O que ten padriño, bautiza.** (ms-LU: seminarista anónimo: Ferreira de Pantón, LU)

20641. **Os que levades a dianteira, quitádeme logo desta silveira.** [6013] (mc: Parga-F.V.S.)

20642. **Según é a xente, é o presente.** (mc: Buciños)

20643. **Sin boa lanza, non te metas en danza.** (mc: Tuiriz)
(es) *Sin buena lanza, no te metas en danza.* (R. Marín)

20644. **Sirve ó cura pra que che preste a mula.** [6014] (mc: Tuiriz / ms-SA: seminarista anónimo: algún lugar de Galicia)

20645. **Un e ningún, todo é un.** [6015] (mc: Buciños / ms10,134r: *D.E.*)
Var.: *Un e un, non queda ningún.* (Buciños-F.V.S.)
(pt) *Um e nenhum, tudo é um.* (Chaves) (es) *Uno y ninguno todo es uno.* (Sbarbi). No hay hombre sin hombre. (Sbarbi)

20646. **Un favor a tempo, anque sea pequeno, basta pra que o que o recibe perdone unha ofensa.** [6016] (mc: C.G.)

20647. **Unha boa capa todo tapa.** (mc: Buciños / ms4: F.V.S.)
(es) *Una buena capa, todo lo tapa.* (R. Marín)

20648. **Unha capa moito tapa.** (mc)
(es) *Una buena capa, todo lo tapa.* (R. Marín)

20649. **Unha man axuda a outra i-as dúas lavan a cara.** [6017] (ms-LU: seminarista anónimo: Melide, C)

20650. **Unha man lava a outra e xuntas a cara.** (ms-SA: Manuel Barreiro Somoza: Santa Mariña de Ribela, A Estrada, PO)

20651. **Unha mau lava a outra e as dúas a cara.** (ms-SA: Andrés Rodríguez Arjomil: Vimianzo, Vimianzo, C)

20652. **Unha mau lava a outra i-as dúas lavan a cara.** [6018] (mc: Palas de Rey-F.V.S. / ms-SA: Jesús García Villasenín: Niveiro, Val do Dubra, C / ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar da provincia de Lugo)
(pt) *Uma mão lava a outra e ambas o rosto.* (Chaves) (es) *Una mano a la otra lava, y las dos a la cara.* (Correas) / *Un dedo lava a otro y todos juntos el rostro.* (Chaves) (ct) *Una má llava l'atra y les dos la cara.* (Alberola)
Demuestra la mutua dependencia de unos y otros; y el mutuo apoyo que necesitaría.

RECTIFICACIÓN

20653. **Comerás de porco e xa verás como mudas de acordo.** (ms16: *D.E.*)

20654. **No hai millor acordo que o trasacordo.** (ms16: *D.E.*)

20655. **Non hai acordo como o trasacordo.** (ms16: Lugo)

20656. **Non se ha de facer acordo sen pensar no trasacordo.** (ms16: *D.E.*)

20657. **Nunca hai acordo como o trasacordo.** [6019] (mc: A.S.A.)
Var.: *Nunca foi o acordo millor que o trasacordo.* (ms16: *D.E.*)

20658. **O consello muda o vello.** (ms16: Lugo)

RECUA

20659. **Ande a récoa, que xa está cargada.** (ms10,106r: *D.E.*)

RECURSO

20660. **Dispois do derradeiro recurso, adoita vir o discurso.** (ms10,106r: *D.E.*)

REFLEXIÓN

20661. **Falar sin pensar é tirar sin apuntar.** [6020] (mc: J.P. / ms16 e ms10,017r: *D.E.*)
(pt) *Falar sem cuidar, é atirar sem apontar.* (Chaves) (es) *Hablar sin pensar es tirar sin encarar.* (Correas)

20662. **Gárdate de falar sen antes pensar.** [6021] (mc: A.C. *A Nosa Terra* / ms10,017v: *D.E.*)

[6012] V. *Familia. Parientes,* e *O que non ten padriño, non se bautiza* en *Protección*.
[6013] ms e ms4: *levais*.
[6014] ms-SA: *a o cura*.
[6015] En ms10 s.v. *Uno* coa indicación *Cantidad*.
[6016] ms: *qu'o recibe*.
[6017] O orixinal di: *U'na man axuda a outra y'as duas lavan a cara.*
[6018] O orixinal di: *Unha mau lava a outra y-as duas lavan a cara.* / ms-SA: *man, e as*; ms-LU: *lav'a*.
[6019] V. *Se o galego tivera o acordo como o trasacordo, non había quen o mandara á merda* en *Pueblos y razas*. / ms4: *hai un acordo, trascordo*.
[6020] Nunha segunda clasificación temática, Vázquez Saco incluiu este refrán en *Cautela en el hablar*. En ms10 s.v. *Hablar*.

Var.: *Gárdate falar sin antes pensar.* (ms16: *D.E.*)

(es) *No te alargues a hablar, sin que preceda el pensar.* (Sbarbi) / *Antes de hablar, pensar.* (R. Marín)

20663. **Quen todo o mirou nunca con bois arou.** [6022] (ms16 e ms10,040v: *D.E.*)

(es) *Quien todo lo miró, con bueyes no aró.* (Z.)

REFRANES

20664. **Con soilo un refrán pode gobernarse unha cibdá.** (ms10,106r: *D.E.*)

20665. **Non hai refrán que non diga unha verdá, e se non di unha é porque di dúas.** (ms10,106r: *D.E.*)

20666. **Non hai refrán que non teña a súa verdá.** (ms10,106r: *D.E.*)

20667. **Non hai refrán vello que non sea verdadeiro.** (ms10,106r: *D.E.*)

20668. **O que se vexa desfavorecido, aconséllese cos refrás antigos.** (ms10,106r: *D.E.*)

20669. **Os refrás habían de estar escritos con letras de ouro.** (ms10,106r: *D.E.*)

20670. **Os refrás son curmáns da verdá.** (ms10,106r: *D.E.*)

20671. **Os refrás son curmáns do evanxeo.** (ms10,106r: *D.E.*)

20672. **Os refrás vellos son evanxeos pequenos.** (ms10,106r: *D.E.*)

20673. **Refrán dos pasados tempos é un pequeno evanxeo.** (ms10,106r: *D.E.*)

20674. **Refrás hai máis que pas, e ledanías hai máis que días.** (ms10,106r: *D.E.*)

20675. **Tódolos refrás teñen o don do enseño e o don da verdá.** (ms10,106r: *D.E.*)

REFUNFUÑAR

20676. **Anque moito rosmades, a min non me enganades.** (ms10,110r: *D.E.*)

20677. **Quen moito rosma, pouca razón ten.** (ms10,110r: *D.E.*)

REGALO

20678. **Non hai millor regalo que o non estar malo.** (ms10,107r: *D.E.*)

20679. **Os regalos, a moitos fixéronos malos.** (ms10,107r: *D.E.*)

20680. **Regáleme, miña comadre, que non teño quen me regale.** (ms10,107r: *D.E.*)

20681. **Regalo de viúda, algo busca.** (ms10,107r: *D.E.*)

20682. **Tanto regalo traime regalada: tódolos meses camisa lavada.** (ms10,107r: *D.E.*)

REGAR

20683. **Se non fora por medo de mollar as botas, eu iría coas mozas regar as hortas.** (ms10,107r: *D.E.*)

REGATEO. V. tamén *Comercio*.

20684. **Antes de axustar, regatear.** (ms16: Lugo)

(es) *Antes de ajustar, regatear.* (R. Marín)

20685. **Hastra axustar, regatear.** (ms10,049r: Trives)

Var.: *Hastra axustar podes regatear, mais despois de axustar debes pagar.* (ms16: *D.E.*)

20686. **Mulleres, pra regatear, trainas da beira do mar.** (ms5,023: Félix Rodríguez Vieites)

REGRESO

20687. **Ir e non vir, como os poldros á feira.** (ms16: *D.E.*)

Var.: *Ida sin volta, como os poldros á feira.* (ms16: *D.E.*)

(es) *Reo a la horca y potros a feria, ida sin vuelta.* (R. Marín)

20688. **Mal escapa quen á casa volve.** (mc: Loureiro de Cotovad-F.V.S.)

Var.: *Mal fuxe quen á casa volve.* (ms16: Verín)

20689. **Quen vai e volve bo viaxe fai.** (ms16 e ms10,031v: *D.E.*)

(es) *Quien va y vuelve, buen viaje hace.* (Correas)

RELIGIOSOS Y MORALES. V. tamén *Abade, Demo, Demonio, Devoción, Diablo, Diaño, Dios, Fe, Fiestas y romerías, Iglesia, Misa, Oficios, Oraciones, Pecado, Predicar, Procesión, Responso, Rezar, Riqueza y dinero, Romería, Romero, Rosario, Sacristán, San Andrés, San Antonio, San Juan, San Lucas, San Martín, San Vicente, Santero, Santiago, Santo, Sermón, Supersticioso*.

20690. **A caridade ben entendida comenza por un mesmo.** (ms18,17r)

20691. **A caridade ben ordenada comenza por un mesmo.** (mc: *Dicc. Ac.*)

[6021] Nunha segunda clasificación temática, Vázquez Saco incluiu este refrán en *Cautela en el hablar*. / mc: *sen antes*. En ms10 s.v. *Hablar*.

[6022] En ms10 s.v. *Mirar*.

(pt) *A caridade bem entendida, começa por nós.* (Chaves) (es) *La caridad bien ordenada, empieza por uno mismo.* (Sbarbi)

20692. **A cera xunto ó santo do devoto enxúgao pronto.** (mc: M.L.)

20693. **A cruz no peito e o demo nos feitos.** (ms-SA: José M. Gulías Rivas: Forcarei, PO)

20694. **A gracia de Dios chega pra ti e pra nós.** (mc: Buciños)

20695. **A máis larga vida máis larga pena.** (mc: Buciños)

(es) *Vida larga, vida amarga.* (R. Marín) / *Vida luenga, mucha cuenta.* (Id.)

20696. **A Maricamontón Dios llo dá, Dios llo quita e Dios llo pon.** (ms10,037v: *D.E.*)

20697. **A oración da burra nunca chega ó ceu.** (ms-SA: seminarista anónimo: algún lugar da provincia da Coruña)

20698. **Á porta do bo rezador bota o triguiño ó calor.** [6023] (mc: José Ríos González, Santiago)

Hay también el contrario, que habla del rezador a secas.

20699. **Á porta do rezador non poñas o trigo ó sol.** (ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar da provincia de Lugo)

20700. **A quen se muda, Dio-lo axuda.** [6024] (mc: C.A.)

Var.: *A quen non se muda, Dios non lle axuda.* (ms5,137: A.N.)

(pt) *A quem se muda, Deus ajuda.* (Chaves) (es) *A quien se muda, Dios le ayuda.* (R. Marín) (ct) *A qui de vida muda, Deu li ajuda.* (Alberola)

20701. **A quen Dios lla dea, san Pedro que lla bendiga.** (mc: C.A.)

Var.: *A quen Dios lla dea, vállao san Pedro.* (C.A.) / *A quen Dios lla dé, san Pedro lla conserve.* (Meilán) / *A quen Dios lla dere, véllao san Pedro.*

(pt) *A quem Deus deu, S. Pedro que o benza.* (Chaves) (es) *A quien Dios se la dé, S. Pedro se la bendiga.* / *A quien Dios se la diere, San Pedro se la bendiga.* (Correas)

20702. **A risa demasiada, señal de cabeza vana.** (mc)

(es) *Risa liviana, cabeza vana.* (R. Marín)

20703. **Á sombra dos bos viven os malos sin freno.** (ms-SA: José M. Gulías Rivas: Forcarei, PO)

20704. **A toque de oración, levanta, peón.** (mc: Otero de Rey)

Era el momento de dejar el trabajo, cuando se trabaja de sol a sol.

20705. **A verdá é filla de Dios.** (mc: Buciños)

(pt) *A verdade é filha de Deus.* (Chaves) (es) *La verdad es hija de Dios y la mentira del diablo.* (Correas)

20706. **A xente que non vai á misa, escápalle de prisa.** (ms-SA: Antonio Iglesias Duro: Carcacía, Padrón, C)

20707. **Acompáñate dos bos e serás un diles.** (ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar de Galicia)

20708. **Aínda Dios non é vello.** (ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar da provincia de Lugo)

20709. **Alégrate de facer ben e non de facer o mal.** (ms: Santiago)

20710. **Anda cos bos e serás un deles.** [6025] (mc: Santiago)

Equivalente a: *Dime con quien andas...*

20711. **Aquí paz e despois gloria.** (mc: Sarria)

(es) *Aquí paz, y después gloria.* (R. Marín)

20712. **Arrechégate aos bos e serás un deles.** (mc: C.A.)

(pt) *Chega-te aos bons, serás um deles, chega-te aos maus, serás pior do que eles.* (Chaves) (es) *Allégate a los buenos y serás uno de ellos.* (Sbarbi)

20713. **As almas discretas son como as violetas.** [6026] (mc: Velle)

20714. **Ás veces dá Dios pan a quen non ten dentes pra comelo.** (mc: Buciños)

(pt) *Dá Deus noses a quem não tem dentes.* (Chaves) (es) *Da Dios pan a quien no tiene dientes.* (R. Marín) / *Dios da nueces a quien no tiene dientes.* (Id.) (ct) *Deu dona faves a qui no té quixals.* (Alberola)

20715. **Ás virxes, salves; ós santos, credos, i-os cartos, quedos.** (ms-LU: Jesús Redondo C.: Outeiro de Rei, LU)

20716. **Asegún é a vida, é a morte e,según é a morte, a eterna sorte.** (ms10,050r: Saa de Junquera)

20717. **Así qu'un morre é un difunto.** (mc: Buciños)

20718. **Así que o crego dice a misa, axúdalle á ama a tecer a camisa.** [6027] (ms4: F.V.S. / ms18,64v: Mondoñedo)

Dar a todo.

20719. **Ben fas, ben atoparás.** (ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar da provincia de Lugo)

[6023] V. variantes en *Precuación*.

[6024] O orixinal di: *A quen se muda, Diol-o axuda.*

[6025] Dentro de *Miscelánea* no mecanoescrito orixinal.

[6026] mc: *son como violetas*.

[6027] ms18,64v: *dí a misa*. No orixinal aparecía dentro do tema *Miscelánea*.

20720. **Ben predica o que ben vive.** [6028] (mc: Buciños / ms15,13 / ms10,098r: *D.E.*)
(pt) *Bem prega quem bem vive.* (Chaves) (es) *Bien predica quien bien vive.* (Sbarbi)
Ensalza la influencia del ejemplo.

20721. **Cada santón mantén a seu ladrón.** (ms: Silvarrei)

20722. **Cada santón manterá o seu lambón.** (ms8,17r: Silvarrey)

20723. **Cada un paga por si.** (mc: Buciños)

20724. **Cada un vai á misa donde ten devoción.** (mc: Lugo)

20725. **Cada un xuzga dos mais por si.** (mc: A.C. *A Nosa Terra*)
(es) *Cada uno juzga por su corazón el ajeno.* (R. Marín)

20726. **Cala i-ora, cala i-ora; se non queres calar chora.** [6029] (mc: A.N.)

20727. **Caldo e sacramentos, pra quen-os queira.** (ms-SA: seminarista anónimo: Terras do Deza, PO / ms-SA: seminarista anónimo: algún lugar de Galicia)

20728. **Caldos e sacramentos, cando se pidan.** (ms5,057: Abadín)

20729. **Caldo, papas e sacramentos, pra quen os queira.** (ms21,15v: Bermés)

20730. **Cando contes con unión, todo será bendición.** (ms: C.A. *A Nosa Terra*)

20731. **Cando o huesped vén, Dios mantén: si o huesped é bon e si non é bon, cal veña cal non.** (mc: Biville)

20732. **Cando pedimos, somos meiguiños; desque alcanzamos, xa variamos.** (mc: A.N.)
(es) *Cuando pedimos, dueña decimos; cuando tenemos, como queremos.* (Correas)

20733. **Cando pra diante non vas, pensa, non volvas pra tras.** (mc / ms4: F.V.S.)

20734. **Canto maior subida, máis grande caída.** [6030] (mc e ms4: C.A. *A Nosa Terra* / ms18,68v: *Diario de Avisos* de R. Caruncho (1888))
(pt) *Quanto mais alto se sobe, maior queda se dá.* (Chaves) / *De alto cai quem alto sobe.* (Id.) / *Quem mais alto subir, de mais alto vai cair.* (Id.) / *Quanto mais alta a berlinda, maior é o trambulhão.* (Id.) (es) *Después de una gran subida una gran caída.* (Chaves) / *Cuanto mayor es la subida, tanto mayor es la descendida.* (R. Marín)

20735. **Canto máis alta é a torre, máis dan os raios nela.** (ms15,25: Sobrecedo)

20736. **Canto máis alto é o pino, máis lle dá o vento.** (mc: Buciños-F.V.S.)

20737. **Canto máis alto, máis dá o aire; e, se cas, máis te mancas.** (ms-LU: seminarista anónimo: Guntín, LU)

20738. **Canto máis te agachas, máis se che ven as pernas.** (mc: Parga-F.V.S.)
(es) *Quien mucho se baja, enseña el culo.* (Sbarbi)
Recomienda la humildad sin bajeza.

20739. **Canto máis un se dobla, máis se lle ven as cachas.** [6031] (mc e ms)

20740. **Canto reza, por si o ofreza.** (mc: Pidre)
(es) *Bien reza, pero mal ofrece.* (Sbarbi)

20741. **Cara abaixo todos demos axudan.** (ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar da provincia de Lugo)

20742. **Cara abaixo todos os santos axudan.** (ms-LU: seminarista anónimo: Paradela, LU)

20743. **Caridade sin vanidade.** [6032] (mc)
(es) *Caridad y amor sin tambor.* (R. Marín) / *Caridad con trompeta no me peta.* (Id.) / *Caridad con trompeta no vale una castañeta.* (Id.) / *Caridad y amor no quieren tambor: en silencio viven mejor.* (Id.)

20744. **Carne de comedianta, ruín e cara.** (mc: C.A.)
(es) *Carne de tablas mala y cara.* (R. Marín)

20745. **Como midas hante medir.** [6033] (mc: C.A. *A Nosa Terra* / ms10,038r: *D.E.*)
(pt) *Como me medires assim te medirei.* (Chaves)

20746. **Como te midiren, mide.** (mc: C.A.)
(pt) *Como me medires assim te medirei.* (Chaves) (es) *Con la medida que midieremos seremos medidos.* (Sbarbi)

20747. **Como trates ti, así te tratarán.** (mc: Santiago)

20748. **Como un vive, así morre.** (ms-SA: José M. Gulías Rivas: Forcarei, PO)

20749. **Contra o ceo non cuspas, que na cara ten de che caer.** (mc: C.A. *A Nosa Terra*)
(pt) *Cuspo para o céu, cai-me no rostro.* (Chaves) / *Cuspo para o ar na cara cai.* (Id.) / *Não cuspas para o ar que te pode*

[6028] ms15,13: *padrica*. / En ms10 s.v. *Predicar*.
[6029] O orixinal di: *Cala y-ora cala y-ora; se non queres calar chora*.
[6030] ms4: *Canta*.
[6031] ms: *doblega*
[6032] ms e ms3: *Caridá sin vanidá*.
[6033] En ms10 s.v. *Medida*.

cair o cuspo na cara. (Id.) (es) *No escupáis al cielo; que os caerá en la cara.* (R. Marín)

Lo recoge también la siguiente canción popular: *Non hai que cuspir ó ceio / que che caerá na cara; / o que ha de decir mal de outro / consigo n'ha de ter nada.*

20750. **Costa abaixo tódolos santos axudan.** [6034] (mc: A.N. / ms-LU: seminarista anónimo: Pol, LU / ms21,03r: Bermés)

(es) *Cuesta abajo, ayudan todos los santos.* (R. Marín)

20751. **Cousa mala nunca morre.** (mc: C.A.)

Var.: *Cousa ruín non perece.* (Id.)

(pt) *Erva má não a cresta a geada.* (Chaves) (es) *Cosa mala nunca muere.* (Correas)

20752. **Cousa cumplida solo na outra vida.** [6035] (mc: Tuiriz)

(es) *Cosa cumplida solo en la otra vida.* (Sbarbi) (ct) *Còsa cumplida... en l'atra vida.* (Alberola)

20753. **Crego ao principio de cocedoiro, mal agoiro.** [6036] (mc: C.A. *A Nosa Terra*)

Una de tantas supersticiones populares.

20754. **Cristo ganado, Cristo papado e Cristo non chega a medio ducado.** [6037] (ms4: F.V.S.)

20755. **Cristo ganado, Cristo pelado.** [6038] (ms: A.S.A.)

Var.: *Cristo ganado, cristo papado.* (A.S.A.)

20756. **Cristos pallicos e anacos de pan parteunos Pedro e comeunos Xan.** [6039] (mc / ms4: F.V.S.)

20757. **Da agua mansa líbreme Dios, que da agua brava xa me libro eu.** (ms-SA: Manuel Otero González: Divino Salvador de Coiro, Cangas, PO)

20758. **Da auga mansa líbrenos Dios, que da brava librámonos nós.** (mc: A.I.)

(pt) *Da água mansa me livre Deus, que da brava me livrarei eu.* (Chaves) (es) *Del agua mansa me libre Dios, que de la recia o brava, me guardaré yo.* (Sbarbi) (ct) *Deu mos lliure d'aigua que no córrega y de gat que no maule.* (Alberola)

20759. **Dá virtú, a caridá; e do vicio, a maldá.** (mc: Buciños)

20760. **Dá Dios fabas a quen non ten queixadas.** (mc / ms4: F.V.S.)

Var.: *Dá Dio-las noces a quen non ten dentes.* (mc: M.V. / ms21,27r: Bermés) / *Dá Dios pan a quen non ten moas.* (C.A.) / *Dá Dios pan a quen non-o sabe comer.* (Pidre) / *Dá Dios barbas a quen non ten queixadas.* (ms4: F.V.S.)

(pt) *Da Deus noses a quem não tem dentes.* (Chaves) (es) *Da Dios habas a quien no tiene quijadas.* (Correas) / *Da Dios almendras a quien no tiene dientes.* (Id.) / *Da Dios almendras a quien no tiene muelas.* (Sbarbi) (ct) *Deu dona faves a qui no té quixals.* (Alberola)

Análogo a *As veces da Dios pan...* De ellos son variantes los que siguen.

20761. **Dá Dios o pan e apédrano as maus.** (mc: Buciños)

Var.: *Dáo Dios i-apédrano as maus.* (J.P. / ms4: F.V.S.)

(pt) *Deus dá o pão mas não amassa a farinha.* (Chaves)

20762. **Dá Dios que sonar a quen non ten pano.** (mc: C.A.)

(es) *Da Dios mocos a quien no tiene narices.* (R. Marín) / *Da Dios mocos al que no tiene lenzuelo.* (Id.) / *Da Dios narices a quien no tiene pañuelo.* (Id.) / *Da Dios pañuelo a quien no tiene narices.* (Id.)

20763. **Dálle Dios o pano a quen non ten narices.** (ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar da provincia de Lugo)

Var.: *Dálle Dios o pano a quen non ten mocos.* (ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar da provincia de Lugo).

20764. **Dálle Dios pan a quen non ten dentes.** (ms-LU: seminarista anónimo: Viveiro, LU)

20765. **Dálle Dios pan a quen non ten saco.** (mc)

20766. **De facer mal non se saca nada.** (mc: Buciños)

20767. **De fóra virá quen bo me fará.** (ms10,23r: *D.E.*)

20768. **De gran creto dispón quen cumpre súa obrigación.** [6040] (ms4: J.P.)

20769. **De todo hai na viña do Señor.** (mc: A.C. *A Nosa Terra*)

(es) *De todo tiene la viña del Señor: uvas, pámpanos y agraz.* (Sbarbi) / *De todo tiene*

[6034] ms-LU: *todos os*; ms21,03r: *Cost'a-baixo*.

[6035] mc: *tua*.

[6036] ms: *do cocedoiro*. Dentro do tema *Miscelánea* no orixinal.

[6037] Dentro do tema *Miscelánea* no orixinal.

[6038] Dentro do tema *Miscelánea* no orixinal.

[6039] ms4: *partemos, cómemos*. Dentro do tema *Miscelánea* no orixinal.

[6040] Probablemente se trata dun aforismo da autoría de Jacinto del Prado máis ca dun refrán da tradición popular.

la viña del Señor. (Id.) (ct) *De tot hi ha en la vinya del Senyor.* (Alberola)

20770. **Deixa a carne un mes i-ela deixarache tres.** (mc / ms4: F.V.S.)

(es) *Deja a Venus por un mes, y ella te dejará por tres.* (Castillo) / *Deja el vicio por un mes, y él te dejará por tres.* (R. Marín)

Alude a la carne, uno de los tres enemigos del alma.

20771. **Desnudo nacín, desnudo estou: nin perdín nin gano.** [6041] (ms-SA: José M. Gulías Rivas: Forcarei, PO)

20772. **Despois de comer os cregos non faltan culleres.** [6042] (mc: A.S.A.)

20773. **Di con quén andas, eu che direi qué é.** (ms-SA: López Baleato)

20774. **Dichoso mes que empeza con letanías maiores e termina con elas menores.** [6043] (mc: Santiago / ms-SA: Manuel Barreiro Somoza: Santa Mariña de Ribela, A Estrada, PO)

20775. **Dime con quén andas e eu che direi quén eres.** (ms-SA: Manuel Tojo Reboredo)

Var.: *Dime con quén andas e che direi qué eres.* (ms-SA: Perfecto Esparís Freire: Santa María de Viceso, Brión, C / ms-SA: Andrés Castro Ces: Tállara, Lousame, C / ms-SA: Perfecto Lens Fraga: San Vicente de Rial, Val do Dubra, C) / *Dime con quén andas e te direi quén eres.* (ms-SA: seminarista anónimo: algún lugar da provincia da Coruña)

20776. **Dime con quén andas, eu che direi qué es.** (ms-SA: Manuel Barreiro Somoza: Santa Mariña de Ribela, A Estrada, PO)

20777. **Dime con quén paseas e direiche quén eres.** (ms-SA: José M. Domínguez Martínez: Sardiñeiro, Fisterra, C)

20778. **Dime con quen vas e direiche a onde irás.** (ms10,031r: *D.E.*)

20779. **Dio-las cría i-o demo as axunta.** [6044] (ms8,24r: La Cañiza)

20780. **Dio-los cría e eles se aparellan.** [6045] (mc: Lugo / ms4: C.A. *A Nosa Terra*)

Var.: *Dio-los cría e eles se xuntan.* (ms4: C.A. *A Nosa Terra*)

(pt) *Deus os fez, Deus os juntou.* (Chaves) (es) *Dios los cría y ellos se juntan.* (R. Marín) (ct) *Deu els cría y ells s'ajuntan.* (Alberola)

20781. **Dios dá o pan pero a quen non ten moas.** [6046] (ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar da provincia de Lugo)

20782. **Dios dea sorte, que o que temos seguro é a morte.** (ms15,15)

20783. **Dios me libre de un forno vello arder.** [6047] (mc: Buciños / ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar da provincia de Lugo)

20784. **Dios nos amañeza con sete buratos na cabeza.** (mc: Eiré, Monforte / ms11,33: Eiré.)

Dios nos conserve los sentidos, que el original refrán representa en los siete agujeros que tiene la cabeza: ojos, narices, orejas y boca.

20785. **Diste mundo levarás boas obras, se as fas.** (ms-LU: seminarista anónimo: Buciños, Carballedo, LU)

20786. **Dixo u san Beato Ávila que o Cristo tratar ben hai, que é fillo de moi bo pai.** (ms-SA: Pedro Pontes García)

20787. **Do alleo, nin un pelo.** (mc)

20788. **Do bispo e do mulo, canto máis lexos, máis seguro.** [6048] (ms15,45r: Chantada)

20789. **Dó demo o crego que non fai bo do labrego.** [6049] (mc: Santiago)

20790. **Do nabo sale a nabiza, da nabiza sale o grelo, son tres personas distintas i-un solo Dios verdadeiro.** [6050] (mc: Biville)

20791. **Do sol e do superior, canto máis lonxe millor.** (mc: Santiago)

20792. **Dódeme o santo que non mantén ó seu ermitaño.** (ms: O. de Rey)

20793. **Donde as dan, as toman.** [6051] (ms-SA: Andrés Castro Ces: Tállara, Lousame, C / ms10,001v: *D.E.*)

20794. **Donde hai moita alegría hai pouco seso.** [6052] (mc)

(pt) *Muito riso, pouco siso.* (Id.) (es) *Donde hay mucha alegría, hay poco seso.* (Castillo) / *Donde hay mucha risa, hay poco juicio.* (R. Marín)

[6041] O orixinal di: *Desnudo nacin, desnudo esto, nin perdin nin gano.*
[6042] mc: *dispóis*; ms4: *Despois que comen*. Dentro do tema *Miscelánea* no orixinal.
[6043] O orixinal di: *Dichoso mes que empeza con letanias mayores e termina con elas menores.*
[6044] O orixinal di: *Diol-as cría i-o demo as axunta.*
[6045] O orixinal di: *Diol-os cría e eles se aparellan.*
[6046] O orixinal di: *Dios do pan pero á quen non ten moas.*
[6047] ms-LU: *dun forno*.
[6048] Dentro do tema *Miscelánea* no orixinal.
[6049] mc: *bon*. Dentro do tema *Miscelánea* no orixinal.
[6050] O orixinal di: *Do nabo sale a nabiza da nabiza sale o grelo, son tes personas distintas y-un solo Dios verdadeiro.*
[6051] ms10: *Onde as dan*. / En ms10 s.v. *Dar*.
[6052] ms: *hay*.

20795. **Du que nun reza nin vai á misa, u diablo fai ben a risa.** (ms-LU: seminarista anónimo: Pacios, Neira de Xusá, Baralla, LU)

20796. **En oír misa e dar cebada non se perde xornada.** (ms-LU: seminarista anónimo: Buciños, Carballedo, LU)

20797. **En oír misa e dar cebada nunca se atrasa xornada.** (mc / ms4: F.V.S.)

(es) *Por oír misa y dar cebada, no se pierde la jornada.* (Sb)

20798. **Está a vella a morrere e está a aprendere.** [6053] (mc: Santiago)

Var.: *Vai o vello morrendo e mais deprendendo.*

(es) *Viejo se es y mas viejo y cada día aprendiendo.* (R. Marín) / *Salomón muriendo, de un niño aprendiendo.* (Id.)

20799. **Facer ben, alcanzar mal.** (mc: Santiago)

20800. **Fágante como ti fagas, non tes de que estrañarte.** [6054] (mc e ms4: C.A. *A Nosa Terra*)

20801. **Fágase o ben e fágao Xan ou Miguel.** [6055] (mc: M.V. / ms21,20v: Bermés)

20802. **Fai ben a quen che fai mal.** [6056] (ms-SA: Marcelino Bretal Rego: Olveira, Ribeira, C)

20803. **Fai ben e non cates a quen.** (mc: Pidre-F.V.S.)

Var.: *Fai ben e non mires a quen.* (M.V.)

(pt) *Faze bem, não cates a quem.* (Chaves)
(es) *Haz bien y no cates a quién; haz mal y guárdate.* (Correas)

20804. **Fai ben e non mires a quen; fai mal e gárdate.** (ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar da provincia de Lugo)

20805. **Fai ben sin mirar a quen; ben fas, ben atoparás.** (mc)

(pt) *Faze bem, não cates a quem.* (Chaves)
(es) *Haz bien y no cates a quién; haz mal y guárdate.* (Correas)

20806. **Fai ben sin mirar a quen.** (ms5,027: Ribadeo / ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar da provincia de Lugo / ms-LU: seminarista anónimo: Viveiro, LU)

20807. **Fai ben; nese instante a Dios serás semellante.** [6057] (mc: Velle)

(pt) *Faze bem, não temerás ninguém.* (Chaves) / *Fazer bem nunca se perde.* (Id.)

20808. **Fai caso ós curas e xa verás como duras.** (ms-SA: seminarista anónimo: Besexos, Vila de Cruces, PO)

20809. **Fai o qu'eu che mando e non o qu'eu fago.** (ms-LU: Luís Alonso Alonso)

20810. **Fai o qu'eu digo e non fagas o qu'eu fago.** [6058] (mc: J.P.)

(pt) *Fazei o bem que digo e não o mal que faço.* (Chaves) (es) *Haz lo que bien digo, y no lo que mal hago.* (Correas) / *Haz lo que yo bien te dijere, y no lo que mal hiciere.* (R. Marín) / *Haz lo que digo y no hagas lo que hago.* (ct) *Fes lo qu'et diga y no faces lo que fas.* (Alberola)

20811. **Fai o qu'o crego dixere e non fága-lo qu'el fixere.** [6059] (ms21,23v: Bermés / ms-SA: Antonio Torreira Torreira: San Fins de Freixeiro, Santa Comba, C)

20812. **Fai o que che digo e non fága-lo qu'eu fago.** [6060] (ms21,23v: Bermés)

20813. **Fai o que che eu digo e non fagas o que eu fago.** (ms-SA: Antonio Torreira Torreira: San Fins de Freixeiro, Santa Comba, C)

20814. **Fai o que che mando e non fagas o que eu fago.** (ms-SA: Argimiro Pampín Basteiro: Arzúa, C)

20815. **Fai o que che mando, ho, non fagas o que eu fago.** (ms-SA: José A. Otero Outes: Santiago de Compostela, C)

20816. **Fai o que dixera e non o qu'el fixera.** (ms-LU: Jesús Redondo C.: A Barrela, Santiago de Lousada, Carballedo, LU)

20817. **Fai o que eu che mando e non fagas o que eu fago.** (ms-SA: Manuel Barreiro Somoza: Santa Mariña de Ribela, A Estrada, PO)

20818. **Fai o que o crego dixere e non o que fixere.** (ms18,28r)

20819. **Fai o que o cura dixere e non o que el fixere.** [6061] (mc: Ribas de Miño-S.Victorio-F.V.S. / ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar da provincia de Lugo / ms-LU: seminarista anónimo: Buciños, Carballedo, LU)

20820. **Fai o que poidas e non o que queiras.** (mc: L.G. / ms8,40v: O. de Rey / ms15,01: E. Carré Aldao, *Lit.Gall.,* 2ª edición, 1911)

[6053] V. *Vai o vello morrendo e mais deprendendo* en *Edades* (*Ancianidad*).
[6054] mc: *extrañarte*.
[6055] ms21,20v: *Fágas'o ben e fago Xan*.
[6056] O orixinal di: *Fai ven ó quen che fai mal.*
[6057] ms e ms4: *eres semellante*.

[6058] mc: *o que digo, o que fago*. Jacinto del Prado rexistra o refrán coas formas *o que eu digo* e *o que eu fago*. A diferenza pode deberse a un erro de transcrición de Vázquez Saco.
[6059] Fai o qu'o crego dixere e non fagal'o qu'el fixere. / ms-SA: *o que o crejo, fagas o que*.
[6060] O orixinal di: *Fai o que che digo e non fagal'o qu'eu fago,* ou *fai o qu'o crego dixere e non fágal'o qu'el fixere.*
[6061] ms-LU (Lugo): *que'l*; ms-LU (Buciños): *quil*.

20821. **Fai o que che mando e non fagas o que eu fago.** [6062] (ms-LU: seminarista anónimo: Paradela, LU)

20822. **Fertuna che dé Dios, que o saber pouco che abonda.** (mc: C.A. *A Nosa Terra*)

(es) *Fortuna te dé Dios, hijo, que el saber poco te basta.* (Sbarbi)

20823. **Fíate na Virxen e non corras.** (ms: C.A. *A Nosa Terra*)

(pt) *Fia-te na Virgem e não corras e verás o tombo que levas.* (Chaves) / *Fia-te na Virgem, não olhes para o chão e tens certo o trambulhão"* (Id.) (es) *Fíate en la Virgen y no corras.* (Sbarbi)

20824. **Frade que pide pan, toma carne se lla dan.** [6063] (ms: Villanueva, Lalín-F.V.S.)

(es) *Fraile que pide pan, carne toma si se la dan.* (Correas)

20825. **Frai Modesto nunca foi prior.** [6064] (mc: Villanueva, Lalín-F.V.S.)

20826. **Funche vello e rao e nunca dixen misa en vao.** (ms21,16v: Bermés)

20827. **Gana o tesouro verdadeiro e deixa o perecedeiro.** (mc: Tuiriz, Monforte)

20828. **Gracias a Dios i-ás nosas labores nosas barrigas parecen tambores.** [6065] (mc: A.I.)

20829. **Gracias a Dios i-ás nosas labores as nosas barrigas parecen tambores.** (ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar da provincia de Lugo)

20830. **Hai cruces i-hai cruceiros.** (mc: Buciños)

20831. **Hai que levar as duras coas maduras.** (ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar da provincia de Lugo)

20832. **Hainos que merecen paus.** (ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar da provincia de Lugo)

20833. **Honra e proveito non caben nun feito.** (ms-SA: José Manuel Area Alonso)

20834. **Honra e proveito non caben nun xeito.** (ms: M.V. / ms21,24v: Bermés)

(pt) *Honra e proveito não cabem em saco estreito.* (Chaves) / *Honra e proveito não fazem geito.* (Id.) (es) *Honra y provecho no viven bajo un mismo techo.* (R. Marín) (va) *Honra y profit, no caben en un pit.* (Alberola) / *Honra y profit, no caben dins d'un sac.* (Id.)

20835. **Hoxe na vida, mañán na morte, benia o corpo que pola alma traballa.** (ms10,030v: *D.E.*)

20836. **Hoxe por min e mañán por ti, todo che ha de quedar aquí.** (ms10,030v: *D.E.*)

20837. **Hoxe por min, mañán por ti.** (ms-SA: José M. Gulías Rivas: Forcarei, PO)

20838. **Hoxe por ti, mañá por min.** (mc / ms4: F.V.S.)

(pt) *Hoje por min, amanhã por ti.* (Chaves) (es) *Hoy por mí, cras por ti; y hoy por mí, mañana por ti.* (Correas) / *Hoy por ti, mañana por mí.* (Sbarbi) (ct) *Huí per mí, demá por tú; no s'escapará ningú.* (Alberola)

20839. **Hoxe somos, mañán non.** (ms10,030v: *D.E.*)

20840. **Hoxe voume, mañán voume, e non sei cándo nin pra dónde.** (ms10,030v: *D.E.*)

20841. **Inda Dios non é vello.** (mc: G.P.)

20842. **Kirie eleisón, cartos ó queixón.** (ms-SA: Jesús Mayo Brenlla: San Mamede de Monte, A Baña, C / ms-SA: Manuel López Castro: Santa Comba de Cordeiro, Valga, PO)

20843. **Kirie eleisón, kirie'leisón, cartos ó meu queixón.** (ms-SA: José Álvarez Souto: Anxeriz, Tordoia, C)

20844. **Lus e crus, diante.** (mc: M.V.)

20845. **Mal a filliña que pola ruada deixa a misiña.** (ms-SA: Pedro Pontes García)

20846. **Mal a quen dorme na misa, porque nunca Dios lle avisa.** (mc: Santiago)

20847. **Mala filliña que pola moda deixa a misiña.** (mc: Santiago)

20848. **Mentras o home pode, deixarlle a corda solta e, se non podemos, kyrie eleisón i-oremos.** [6066] (ms15,17)

20849. **Moitos son os chamados e poucos os escollidos.** (ms10,013v: *D.E.*)

20850. **Morreu Cristo, acabouse a Pasión.** (ms-SA: José Luís Barreiro Barreiro: Loureiro, Dúas Igrexas, Forcarei, PO)

20851. **Neste mundo pasaremos; e no outro, si ben ou mal o fixemos, xa o veremos.** (ms10,042r: Silvarrey)

20852. **Nin oír dúas misas nin perder unha.** (mc / ms4: F.V.S.)

20853. **Nin oír dúas nin deixalas todas.** (ms8,32v: O. de Rey)

Se refiere a la misa.

[6062] O orixinal di *Fai ou que che mando e non fagas o que eu fago*.

[6063] Dentro do tema *Miscelánea* no orixinal

[6064] Dentro do tema *Miscelánea* no orixinal.

[6065] mc: *nostras baarrigas*.

[6066] O orixinal di: *Mentras o home pode, deixarlle a corda solta e se non podemos kyrie eleisón y'oremos.*

20854. **Nin Dios fixo o que non quixo nin home cousa sin lixo.** (mc: A.C. *A Nosa Terra*)

20855. **Ninguén pinta o que Dios dita.** (mc: Santiago)

20856. **Ninguén ten máis creto có que Dios lle quere dar.** (mc: Santiago)

20857. **Ningún faga a risa de min que non caia donde eu caín.** (ms-LU: seminarista anónimo: Paradela, LU)

20858. **Ningún faga risa de min que non caiga ond'eu caín.** (mc / ms4: F.V.S.)

20859. **Niste mundo cansado non hai ben cumplido nin ben acabado.** [6067] (mc: Villanueva, Lalín-F.V.S.)

(es) *En este mundo fementido, nin mal acabado, nin bien cumplido.* (R. Marín)

20860. **Non dura unha misa máis do que quer o crego.** (ms18,35r)

20861. **Non fága-lo que fago, fai o que che mando.** [6068] (ms4: F.V.S.)

20862. **Non fagas o qu'eu fago, fai [o] que che mandan.** [6069] (mc: A.S.A.)

20863. **Non hai gloria sin cruz.** [6070] (mc: Antas)

(pt) *Não há glória sem inveja.* (Chaves)

20864. **Non hai nadia sin cruz.** (mc: Buciños)

(es) *No hay quien no tenga su cruz.* [6071] (Sbarbi)

20865. **Non lle des a outros o que non queiras pra ti.** (mc: Santiago)

20866. **Non lles des a outros u que non queres para ti.** (ms-SA: Pascual Campos Arestiño: Cando, Outes, C)

20867. **Non queiras para ti o que non queiras para outro.** (ms-SA: Francisco Canosa Quintáns)

20868. **Non te alabes nin te deixes de alabar polo moito que poidas alcanzar.** (mc: Santiago)

20869. **Non te deites sin algo rezar nin te levantes sin te santiguar.** (mc: Santiago)

20870. **Non te deites sin rezar nin te levantes sin santiguar.** (ms-SA: Manuel Barreiro Somoza: Santa Mariña de Ribela, A Estrada, PO / ms-SA: Jesús Mayo Brenlla: San Mamede de Monte, A Baña, C)

20871. **Nunca mal se faga.** (mc)

20872. **Ó burro de Cristo nunca lle faltou cebada.** (mc: Buciños)

20873. **Ó caer a folla descóbrense os niños.** [6072] (mc: Buciños / ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar da provincia de Lugo)

20874. **O cortixo de malas abellas pensa as súas polas alleas.** (ms-SA: seminarista anónimo: algún lugar de Galicia)

20875. **O cortizo das malas abellas mide as súas polas alleas.** (mc: Buciños)

20876. **O cortizo de malas abellas pens'as súas polas alleas.** [6073] (ms-SA: seminarista anónimo: Terras do Deza, PO)

20877. **O credo non quita a salve.** (mc: Palas de Rey)

20878. **O crego: cen onzas d'ouro no bolsillo, cen botós na petrina e cen légoas lonxe da familia.** [6074] (ms-LU: seminarista anónimo: San Cristovo de Chamoso, O Corgo, LU)

20879. **O cura no "Kirie eleisón" sempre pide cartos para o caixón.** (ms-SA: seminarista anónimo: algún lugar da provincia da Coruña)

20880. **O lume no pallar mui malo é de apagar.** (mc: Villanueva, Lalín-F.V.S.)

20881. **O malo, pra mal facer, achaques non ha menester.** (mc: Villanueva, Lalín-F.V.S.)

(es) *El malo para mal hacer, achaques no ha de menester.* (Sbarbi)

Al mal intencionado nunca le faltan pretextos para dañar.

20882. **O manchado por naide debe ser culpado.** (mc: Tuiriz)

20883. **O moito soprar alcende o lume.** (mc / ms4: F.V.S.)

20884. **O muro e a cal encúbrenche moito mal.** (mc: Santiago)

20885. **O pau teno o crego na mau.** (ms-SA: José M. Domínguez Martínez: Sardiñeiro, Fisterra, C)

20886. **O pecado vai na penitencia.** [6075] (mc: Buciños)

20887. **O que a ferro mata, a ferro morre.** [6076] (mc: *Dicc. Ac.* / ms10,019v: *D.E.*)

(pt) *Quem con ferro mata, com ferro morre.* (Chaves) (es) *Los que matan a hierro de esa misma muerte acabarán.* (Sbarbi) / *Quien a hierro mata a hierro muere.* (Id.)

[6067] O orixinal di: *N'iste mundo cansado non hay ben cumplido nin ben acabado.* / ms4: *N'este.*

[6068] O orixinal di: *Non fagal'o que fago, fai o que che mando.*

[6069] mc: *fago*; ms4: *o que che mandan.*

[6070] O orixinal di: *Non hay gloria sin cruz.*

[6071] ms: *quien tenga.*

[6072] ms-LU: *descúbrense.*

[6073] O orixinal di: *O cortizo de malas abellas pens'as suas pol'as alleas.*

[6074] O orixinal di *O crego, cen onzas d'ouro n'o bolsillo, cen botós n'a petrina e cen legoas lonxe d'a familia.*

[6075] V. *Co pecado vai a penitencia* en *Pecado.*

[6076] En ms10 s.v. *Hierro.*

20888. **O que a ferros mata, a ferros morre.** (ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar da provincia de Lugo)

20889. **O que a solas fas na casa, podan ver na plaza.** (ms-SA: Antonio Torreira Torreira: San Fins de Freixeiro, Santa Comba, C)

20890. **O que a solas fas na casa, poidan todos ver na plaza.** [6077] (mc: M.V. / ms21,23r: Bermés)

(es) *Lo que a solas hagas, puedan todos ver en la plaza.* (R. Marín)

20891. **O que a solas fas na casa, todos poidan ver na plaza.** (ms-SA: Amador Darriba Míguez (13-11-1951))

20892. **O que alto cuspe, á cara se lle volve.** (ms21,12v: Bermés)

20893. **O que anda entre espiñas, sempre se pica.** (mc)

20894. **O que anda entre espiñas, tarde o temprano se espiña.** (ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar de Galicia)

20895. **O que ao alto cospe, á cara lle vén dar.** (ms-SA: seminarista anónimo: Moreira, A Estrada, PO)

20896. **O que as fai o sábado, págaas o domingo.** (ms-LU: seminarista anónimo: Ferreira de Pantón, LU)

20897. **O que avisa non é malo.** (mc: Santiago)

20898. **O que ben prautica a virtú, non lle faltará salú.** (ms4: J.P.)

20899. **O que comín, falta me fixo; o que dei, atopeino; e do que quedou, nada vin.** (ms15,45r: Nogales)

Dicho de una mujer muy cristiana y caritativa, en el que cantaba un himno a la caridad y a la limosna.

20900. **O que con ferro mata, con ferro morre.** (ms-SA: Francisco Canosa Quintáns / ms-SA: José Porto Buceta: Portas, PO / ms-SA: Andrés Castro Ces: Tállara, Lousame, C)

20901. **O que cuspe moi alto, caille na cara.** (ms-LU: seminarista anónimo: Laiosa, O Incio, LU)

20902. **O que cuspe ó aire, na cara lle cai.** (mc: Corme)

20903. **O que che cubre che descubre.** (mc: Santiago)

20904. **O que dá o que ten, non está obligado a máis.** (mc)

20905. **O que da Sangre de Cristo non bebe, non pode ter o seu corazón alegre.** (mc: Francos)

20906. **O que de santo s'esbala, hasta qu'é demo non para.** (mc: Santiago)

20907. **O que de santo resbala, o demo o para.** (mc: Santiago)

20908. **O que de santo resbala, en demo para.** [6078] (ms-SA: Jesús Santiso Barreiro)

20909. **O que deixa o seu polo alleo, méteche pedras no seo.** (mc: Buciños)

20910. **O que é de boa fe, vai morrer a un hospital.** (mc: Buciños)

20911. **O que en Dios nunca pensou, ese non ten corazón.** (ms-SA: Carballo)

20912. **O que en Dios nunca pensou, é que non ten corazón.** (mc: Santiago)

20913. **O que está ás duras, ten que estar ás maduras.** (mc: Paradela)

Var.: *O que está ás verdes, ten que estar ás maduras.* (F.V.S.)

(es) *Quien está a las duras, que esté a las maduras.* (R. Marín)

20914. **O que está contento, non fai mal.** (mc / ms4: F.V.S.)

20915. **O que fai ben, merece mal.** (mc / ms4: F.V.S.)

Lo lleva en recompensa.

20916. **O que fai mal, mal espere.** (ms5,133: Mondoñedo)

20917. **O que fai mal, pra si o fai.** (mc)

(pt) *Quem mal faz por mal espere.* (Chaves) / *Quem faz mal espere outro tal.* (Id.) (es) *Quien mal hace, para sí hace.* (R. Marín) (ct) *Qui mal fa, mal trobará.* (Alberola)

20918. **O que fai o que non debe, atopa o que non quere.** (mc / ms4: F.V.S.)

(es) *Quien hace lo que no debe, le sucede lo que no cree.* (R. Marín)

20919. **O que fai unha, fai máis.** (ms-SA: Luís Alcántara Pedreira: Rianxo, C)

20920. **O que fai unha, fai outra.** [6079] (ms-SA: Manuel Martín Gómez: Muxía, C)

20921. **O que fai unha, fai un cento se lle dan vergas e tempo.** [6080] (mc: Corme)

(es) *El que hace un cesto hace un ciento.* (Sbarbi) / *El que hace un cesto hace un ciento si le dan mimbres y tiempo.* (Id.)

El que hace una maldad, ya tiene el camino abierto para cometer otra.

20922. **O que fai unha, fainas todas.** (mc: Santiago)

[6077] ms21,23r: *qu'a solas*.

[6078] O orixinal di: *O que de santo revala en demo para.*

[6079] *O que fai um a fai outra*.

[6080] V. *O que fai un cesto, fai un cento, se lle dan corres e tempo* en *Propensión*.

20923. **O que foi e volveu, nada perdeu.** (ms-SA: seminarista anónimo: algún lugar da provincia da Coruña)

20924. **O que has de volver, non-o deixes pró morrer.** (mc: Buciños)

20925. **O que lle desea a morte ó seu veciño, vénlle a súa polo camiño.** [6081] (mc: Santiago)

Var.: *O que lle pide a morte ó veciño, vénlle a súa polo camiño.* (Santiago)

20926. **O que lle desea mal ó veciño, a súa lle vén polo camiño.** (ms-LU: seminarista anónimo: Moreda, Taboada, LU)

20927. **O que mal cuspe, en si o ve.** (mc: M.L.P.)

(pt) *Quem mal cospe em si cospe.* (Chaves) (es) *Quien mal escupe, dos veces se limpia.* (R. Marín)

20928. **O que mal roga, pra si aboga.** (mc: Tuiriz)

20929. **O que mal vive, mal ha de morrer.** (mc: Santiago)

20930. **O que moitas fai, nunha cai.** (ms-SA: M. González Fernández)

20931. **O que moito reza e peta no peito, moito mal fai ou ten feito.** (ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar da provincia de Lugo)

20932. **O que moito se zanguea, paus leva.** (mc / ms4: F.V.S.)

20933. **O que n'as fai, n'as pensa.** (mc: Corme)

20934. **O que na morte non pensa, na vida ben pouco aprende.** (mc: Santiago)

20935. **O que nesta vida fai mofa, na outra foza.** (ms-SA: José Manuel Area Alonso)

20936. **O que neste mundo fai mofa, no outro fosa.** (ms-SA: Jesús María Antelo Fraga: Rial, Val do Dubra, C)

20937. **O que neste mundo fai mofa, no outro foza.** (mc: M.V. / ms21,24r: Bermés)

20938. **O que neste mundo fai risa, no outro quéimanlle a camisa.** [6082] (mc: *Terra de Melide* / ms: V.R. y A.R. / ms-LU: seminarista anónimo: Guntín, LU)

20939. **O que neste mundo fai risa, no outro toca a chifra.** [6083] (mc: M.V. / ms21,22v: Bermés)

20940. **O que neste mundo mofa, no outro foza.** (ms18,66r)

20941. **O que niste mundo se mofa, no outro foza.** (ms-LU: seminarista anónimo: Buciños, Carballedo, LU)

20942. **O que non fai mal, fai moito ben.** (mc: Buciños)

Ensalza lo que de bueno tiene la bondad negativa.

20943. **O que non queiras pa ti, non llo queiras pó outro.** (ms-SA: Marcelino Bretal Rego: Olveira, Ribeira, C)

20944. **O que non se queira ensuciar, que non vaia ao bulleiro pasear.** (ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar de Galicia)

20945. **O que non se queira manchar, que non vaia ó bulleiro pasear.** [6084] (mc: Tuiriz)

20946. **O que non sepa as partes que ten a misa, a ninguén lle meta cobisa.** (mc: Santiago)

Var.: *Quen non sepa as partes que ten a misa, a ninguén lle meta cobisa.* (ms-SA: Pedro Pontes García)

20947. **O que non ten cabeza, págallas o corpo.** (mc: Buciños-F.V.S.)

(es) *El que no tiene cabeza que tenga pies.*

20948. **O que non ten punto, non ten honra.** (mc: Buciños)

20949. **O que noutra vida queira gozar, neste ten moitas que pasar.** (mc: Tuiriz)

20950. **O que o rezo non fai, ó inferno vai.** (ms: Santiago)

20951. **O que queira honra, que a gane.** [6085] (ms6,03v, ms10,048r: *D.E.*)

Dispersos.

20952. **O que respeta ó amo, respeta ó criado.** [6086] (mc: Tuiriz / ms-SA: seminarista anónimo: algún lugar de Galicia)

20953. **O que s'abriga debaixo de folla, tres veces se molla.** (ms21,19r: Bermés)

20954. **O que se abriga debaixo da folla, dúas veces se molla.** (ms-SA: José Porto Buceta: Portas, PO)

20955. **O que se acolle debaixo da folla, dúas veces se molla.** [6087] (mc: A.S.A. / ms16: *D.E.* / ms-LU: seminarista anónimo: Santa Euxea de Asma, Chantada, LU)

(pt) *Quem se acolhe* (ou *abriga*) *debaixo de folha, duas vezes se molha.* (Chaves) (es) *Quien se acoja debajo de la hoja dos veces se moja.* (Sbarbi) / *Quien se pone debajo de la hoja, dos veces se moja.* (Z.)

[6081] V. variantes en *Vicios*.
[6082] ms-LU: *fai a risa, quéimanll'a*.
[6083] ms: *toca ou chifra*; ms21,22v: *n'outro*.
[6084] O orixinal di: *O que non se queira manchar, que non vaya o bulleiro pasear.*
[6085] En ms10 s.v. *Miscelánea*.
[6086] ms-SA: *a o amo, a o criado*.
[6087] ms-LU: *baixo*.

Denota la imprudencia de los que por conseguir alguna cosa, desatienden otras o las pierden.

20956. **O que se arrecolle debaixo da folla, dúas veces se molla.** (ms-LU: seminarista anónimo: Ferreira de Pantón, LU)

20957. **O que se muda, Dios o axuda.** [6088] (ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar da provincia de Lugo / ms10,008v: *D.E.*)

20958. **O que se pon á goteira, recibe doble molleira.** (ms5,027: Sta Mª Mayor de Mondoñedo)

20959. **O que se pon debaixo da folla, dúas veces se molla.** (ms-SA: José M. Gulías Rivas: Forcarei, PO)

20960. **O que se ríe do veciño, vénlle o mal polo camiño.** [6089] (mc: Santiago)

20961. **O que ten croa, vai a Roma.** (ms-LU: José Ballesteros Alonso)

20962. **O que ten vista d'aumento, sempre ten que ter medo.** (mc: Santiago)

20963. **O que torto nace, tarde ou nunca se endereita.** [6090] (mc: A.S.A. / ms10,131r: *D.E.*)

(pt) *Quem torto nasce, tarde ou nunca se endireita.* (Chaves) (es) *Quien tuerto nace, tuerto se yace.* (R. Marín) / *Quien nació malo, será bueno cuando la rana tenga pelo.* (Id.)

20964. **O que tropeza e non cae, adelanta camiño.** (ms8,65v: Lajosa)

20965. **O que tropeza e non cai, máis adiante un paso vai.** [6091] (mc: M.V. / ms10,134r: *D.E.*)

(es) *Quien tropieza y no cae, adelanta camino.* (R. Marín)

20966. **O que u rezo non fai, pró inferno vai.** (ms-SA: seminarista anónimo: algún lugar da provincia da Coruña)

20967. **O que unha fai, outra espera.** (mc: Buciños)

20968. **O que vai cos da feira e volve cos do mercado, non merece bon pago.** [6092] (mc / ms4: F.V.S.)

20969. **O rosario na man i-o demo no corpo.** [6093] (mc e ms5,138: A.S.A.)

Var.: *O demo no corpo i-o rosario na mau.* (ms5,138: Nogales)

(pt) *Rosário ao pescoço, diabo no corpo.* (Chaves) (es) *El rosario al cuello y el diablo en el cuerpo.* (R. Marín) (ct) *El rosari al còll y el diable en lo còs.* (Alberola)

Contra el vicio de la hipocresía.

20970. **O rosario non priva a misa.** (mc: M.V.)

Como *O credo non quita a salve*.

20971. **O rosario pequeno é bo de rezar.** (mc: J.P.)

20972. **O santo que non mantén o santoiro non é bon santo.** (ms-LU: Jesús Redondo C.: algún lugar do sur da provincia de Lugo)

20973. **O santo que non mira por si, fóra de aquí.** (ms8,48v: Breija, Pontevedra)

20974. **O vivir ben é unha sorte: asegún é a vida, é a morte.** (ms5,027: Illán, Begonte)

20975. **Obra ben e ponte na mala.** (mc: Buciños-F.V.S.)

20976. **Oír, ver e chitón, que máis non soupo Salomón.** [6094] (mc: Santiago / ms-SA: Manuel Barreiro Somoza: Santa Mariña de Ribela, A Estrada, PO)

20977. **Onde as dan, lévanas.** [6095] (mc: Santiago / ms-SA: Manuel Barreiro Somoza: Santa Mariña de Ribela, A Estrada, PO)

20978. **Os bés, aunque con salú, valen pouco sin virtú.** (ms4: J.P.)

20979. **Os bos queimanos.** (mc: Incio-F.V.S.)

20980. **Os cachos mítanlle as olas.** [6096] (mc: Santiago)

20981. **Os que cocen ós domingos, peneiranll'os bacuriños.** (mc: Santiago)

20982. **Os que o rezo non fan, ó inferno van.** (ms-SA: Manuel Barreiro Somoza: Santa Mariña de Ribela, A Estrada, PO)

20983. **Os santos non se fan á forza.** (mc: Carballedo-F.V.S.)

20984. **Ós santos, padrenuestros; ás vírgenes, salves; ós Cristos, credos; i-os cartos, quedos.** (mc: Buciños-F.V.S. / ms-LU: seminarista anónimo: Buciños, Carballedo, LU)

(es) *A los santos, salves y credos; pero los cuartos, quedos.* (Sbarbi)

20985. **Para ir á misa fai falta ter camisa.** (ms-SA: Perfecto Esparís Freire: Santa María de Viceso, Brión, C)

20986. **Pódese decir o conto da vella pero non quen ela era.** (mc)

20987. **Polas túas arrabeas mide as alleas.** (mc: Camba)

20988. **Por ben facer, mal haber.** (mc: M.V. / ms21,20v: Bermés)

[6088] ms10: *Diol-o axuda*. En ms10 s.v. *Dios*.
[6089] V. variantes en *Vicios*.
[6090] En ms10 s.v. *Tuerto*.
[6091] En ms10 s.v. *Tropezar*.
[6092] V. *Vai cos da feira e vén cos do mercado* en *Contratos*.
[6093] ms: *deño no corpo* / Indica *Falsedad* en ms5,138.
[6094] ms-SA: *chaton, supo*.
[6095] ms-SA: *as levan*.
[6096] V. *Os cachos imitan as olas* en *Familia. Parientes*.

(pt) *Por bem fazer mal haver.* (Chaves) (es) *Por bien hacer, mal haber; mas no de deje de hacer.* (Correas)

20989. **Por oír misa e comer cebada, nunca se perdió xornada.** [6097] (ms-SA: Héctor Blanco Tato: Cereo, Coristanco, C (5º curso))

20990. **Por oír misa e dar cebada non se perde a xornada.** (ms21,10v: Bermés)

20991. **Por oír misa e dar cebada non se perdeu xornada.** (ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar da provincia de Lugo)

20992. **Por oír misa e dar cebada nunca se perdeu xornada.** (mc: Aguada, Carballedo)

(pt) *Para ouvir missa e dar cevada, nunca se estorve jornada.* (Chaves) / *Missa nem cevada, não estorva jornada.* (Id.) (es) *Por oír misa y dar cebada, nunca se perdió jornada.* (Correas) / *Por herrar y dar cebada, nunca se perdió jornada.* (Id.)

20993. **Por oír misa e dar cebada nunca se perdiu de ganar xornada.** (mc: Santiago)

20994. **Pós de Cristo sempre houbo cebada.** (ms21,10v: Bermés)

20995. **¿Pr'onde fuche, cristiano, pr'onde fuche, pr'onde andache que ás tres misas de Nadal non chegache?** (mc: M.V.)

20996. **Pra abaixo tódolos santos axudan.** (mc: M.V.)

(pt) *Para baixo todos os santos ajudam.* (Chaves)

20997. **Prá misa e prá feira non esperes pola compañeira.** [6098] (mc: Buciños-F.V.S.)

20998. **Pra ser respetado hai que respetar.** [6099] (mc)

20999. **Pró ben facer, mal haber.** (ms-SA: José María García Vázquez: Dodro, C (10-11-51))

21000. **Pró que non debe, Dios ou o diablo lle dá arte.** (ms8,38v: Silvarrey)

21001. **Quen a bo árbor se arrima, boa sombra lle cobija.** [6100] (ms-SA: Andrés Rodríguez Arjomil: Vimianzo, Vimianzo, C)

21002. **Quen a ferro mata a ferro morre.** (ms-SA: Andrés Rodríguez Arjomil: Vimianzo, Vimianzo, C)

21003. **Quen á misa non queira ir, pouco che ha de subir.** (ms-SA: Pedro Pontes García)

21004. **Quen a pau mata, a pau morre.** (ms-SA: Rafael García Ramos: Cabo de Cruz, Boiro, C)

21005. **Quen ben fai, mal pago terá.** (mc / ms4: F.V.S.)

21006. **Quen colle as maduras que colla as duras.** (mc: Santiago)

21007. **Quen con ferro mata con ferro morre.** (ms-SA: Manuel Barreiro Somoza: Santa Mariña de Ribela, A Estrada, PO)

21008. **Quen erra e se enmenda, en Dios terá facenda.** (mc: J.P.)

21009. **Quen mal nos queira, no ceu nos vexa.** (mc: Buciños)

21010. **Quen mal vive mal acaba.** (mc: Santiago)

21011. **Quen moito reza, d'algo se teme.** [6101] (mc: A.S.A. / ms10,108r: *D.E.*)

21012. **Quen moito vai á igresia, algunha ten feita.** [6102] (mc: M.L. / ms10,030v: *D.E.*)

Ambos son injustos y no merecen más largo comentario.

21013. **Quen non queira aprender e non sepa confesarse, no inferno ha d'amolarse.** [6103] (ms-SA: Pedro Pontes García)

21014. **Quen ó trono non teme, a Dios ofende.** (mc: Golada)

21015. **Quen queira ser un santo, rece con moito llanto.** (ms-SA: Pedro Pontes García)

21016. **Quen se salva, sabe; quen non se salva, non sabe nada.** (ms-SA: Francisco Canosa Quintáns)

21017. **Quen tempo ten e por tempo espera, tempo é o que o demo lle leva.** [6104] (mc: A.N.)

(pt) *Quem tempo tem e por tempo espera, tempo é que o demo lhe leva.* (Chaves) / *Quem tem tempo e tempo perde, lá vem tempo em que se arrepende.* (Id.) (es) *Quien tiempo tuvo y tiempo perdió, bestia es de albardón.* (R. Marín) / *Quien tiempo tuvo y tiempo perdió, con una albarda castíguele Dios.* (Id.) / *Quien tiempo tiene y otro espera, tiempo vendrá que se arrepienta.* (Id.) (ct) *Qui té temps y el temps aguarda, que li pòsen un'albarda.* (Alberola)

21018. **Quen ten gana de festa por lucir, nunca alma llega a subir.** (ms-SA: Pedro Pontes García)

[6097] Por oir misa, e comer cebada, nunca se perdio xornada.

[6098] V. *Prá misa e pró muíño non esperes polo veciño* en *Diligencia*.

[6099] O orixinal di: *Pra ser respetado, hay que respetar.*

[6100] O orixinal di: *Quen a bo arbor xe arrima, boa sombre lle cobija.*

[6101] En ms10 s.v. *Rezar*.

[6102] En ms10 s.v. *Iglesia*.

[6103] O orixinal di: *Quen non quira aprender e non sepa confesarse, no inferno ha da molarse.*

[6104] ms4: *tempo e que o demo*.

21019. **Quen desconoce o ben feito, en nada será de proveito.** (mc: Buciños)

21020. **Quen sembra inxurias, recolle culpas.** (ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar de Galicia)

Var.: *Quen sembra infortunios, recolle culpas.* (ms-SA: seminarista anónimo: algún lugar de Galicia)

21021. **Quen sembra odios, recollerá venganzas.** (mc: Buciños)

21022. **Quen sembra ventos, recolle tempestades.** (ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar de Galicia)

21023. **Sabemos da morte, mais non de qué sorte.** (mc: M.L.)

(es) *La muerte es tan cierta, como la vida incierta.* (Sbarbi)

21024. **Santa María, ora pro nobes, cantan os cregos e enchen os foles.** (ms: R. Caruncho, *Diario de Avisos*)

21025. **Santa María, si máis soupera, máis decía.** (ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar de Galicia)

21026. **Santo que non fai milagros, cura que non ten agros.** (ms-LU: seminarista anónimo: Guntín, LU)

21027. **Santos, ó ceo.** (mc: M.V.)

21028. **Santo, santo, santo, i-o demo no corpo.** (mc: Mellid-F.V.S.)

Nueva matraca contra los hipócritas.

21029. **Se a misa che é pesada, cando a digas será apurada.** (ms-SA: Pedro Pontes García)

21030. **Se agora non eres bo, ¿como serás aló?** (ms-SA: Pedro Pontes García)

21031. **Se coces os días santos, sacarás ósos du forno.** (mc: Santiago)

21032. **Se fas mal, espera outro tal.** (mc)

Var.: *Se fas mal, farante outro tal.* (R. Caruncho)

(pt) *Quem faz mal espere outro tal.* (Chaves) / *Ninguém faça mal que espere de lhe vir bem.* (Id.) (es) *El que hace mal espere otro tal.* (Sbarbi)

21033. **Se queres que todos che queiran ben, non fagas mal a niguén.** (mc: Santiago)

21034. **Se perdonas a ofensa, terás recompensa.** (mc: Buciños)

21035. **Según é a túa vida, será a túa morte.** (ms8,60r: Silvarrey)

21036. **Según é o santo, así son as cortinas.** (mc: Tuiriz, Monforte)

(es) *Según es el santo, es la cortina.* (R. Marín) / *Según el altar, así es el frontal.* (Id.)

21037. **Séntate no teu lugar; non te farán levantar.** (mc: Villanueva, Lalín-F.V.S.)

(pt) *Senta-te no teu lugar, não te farão levantar.* (Chaves) (es) *Siéntate en tu lugar, no te harán levantar.* (Correas)

21038. **Señor cura, a misa lixeira, que meu pai vai á eira.** (ms4: J.P.)

21039. **Si chegas a ser un santo, cubrirante cun bon manto.** (mc: Santiago)

21040. **Si fas algún ben que grande non fora, fainos máis grandes que o ben nunca sobra.** (mc: Tuiriz)

21041. **Si fas algún ben que grande non fore, fainos maiores que o ben nunca morre.** [6105] (ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar de Galicia)

21042. **Si o árbol non sale dereito, non trates de endereitalo.** (mc: Tuiriz)

21043. **Si queres chegar á misa, corre pouco e anda axiña.** (mc / ms4: F.V.S. / ms18,66v: Pol)

Aplicación del *Vísteme despacio que estoy de prisa*

21044. **Sin defeuto non hai ninguén.** [6106] (mc: Buciños-F.V.S. / ms-LU: seminarista anónimo: Buciños, Carballedo, LU)

(es) *Sin defecto, solo Dios del Cielo.* (R. Marín)

21045. **Tal vida, tal morte.** (mc: Camba / ms17,002)

(es) *Tal vida llevas, tal din esperes.* / *Tal vida, tal muerte.* (R. Marín)

Es el conocido, *qualis vita finis ita*.

21046. **Ti que me levas e eu que me axudo, vámo-los dous ó cabo do mundo.** [6107] (mc: A.I.)

Var.: *Ti que me lavas, eu que me axudo.* (ms4: L.G.) / *Ti que te vas e eu que che axudo, vámonos indo ó cabo de mundo.* (ms16) / *Ti que me levas, eu que axudo*. (ms-SA: M. González Fernández)

21047. **Tin, tan, os que se foron non volverán.** (ms10,130r: *D.E.*)

21048. **Tin, tan, tin tan, nunca máis volven os que se van.** (ms10,130r: *D.E.*)

21049. **Toca a campana e non pola que morre.** [6108] (mc / ms4: F.V.S.)

[6105] O orixinal di: *Si fas algun ben que crande non fore, fainos mayores que o ben nunca morre.*

[6106] O orixinal di: *Sin defeuto non hay ninguén.* / ms4 e ms-LU: *defecto*.

[6107] O orixinal di: *Ti que me levas e eu que me axudo, vamol-os dous o cabo do mundo.*

[6108] ms4: *polo que morre.*

Toca para que los vivos se acuerden del difunto.

21050. **Toca a oración, levanta, peón.** (mc)

21051. **Todo mundo ten algo que rascar.** (mc: Buciños)

21052. **Todos somos honrados mentras non deixamos de selo.** (mc: Buciños)

21053. **Tras da cruz está o demo.** [6109] (mc)

(pt) *Por detrás da cruz está o diabo.* (Chaves)

Como *Detrás da cruz...*

21054. **Tras de min virá quen de min bon fará.** (mc / ms4: F.V.S. / ms-LU: seminarista anónimo: Pantón, LU)

Var.: *Tras de min virá quen bon me fará.* (mc: Tuiriz / ms-SA: seminarista anónimo: algún lugar de Galicia)

(pt) *Atrás de min virá quem bom me fará.* (Chaves) / *Mau virá que bom te fará.* (Id.) (es) *Detrás vendrá quien bueno me hará.* (R. Marín)

21055. **Tu que me levas i-eu que me axudo, vámonos indo ó cabo do mundo.** [6110] (ms18,02v: Biville)

21056. **Un cura pra estar ben, tres ces: cen leguas, cen botós e cen doblós.** (ms: Buciños)

21057. **Un mata e outro esfola.** (mc: M.V.)

21058. **Un pincha i-outro esfola.** [6111] (mc)

21059. **Unha mancha de amora con outra verde se quita.** (mc)

(pt) *Uma amora tinge, outra destinge.* (Chaves) (es) *La mancha de la mora con otra verde se quita.* (Sbarbi) / *Lo que tiñe la mora, otra verde lo descolora.* (Id.)

21060. **Unha ovella sarnosa infesta todo o rebaño.** (mc: Buciños)

(pt) *Uma ovelha tinhosa faz todo o rebanho tinhoso.* (Chaves) (es) *Una res mala a todo el rebaño daña.* (R. Marín) / *Una oveja mala el rebaño entero daña.* (Id.) (ct) *Ovella ronyosa, embruta el ramat.* (Alberola)

21061. **Vai o pan no forno i-a gracia de Dios polo mundo todo: Dios o suba nos agros e o baixe nos mercados.** [6112] (mc / ms4: F.V.S.)

21062. **Vai o vello a morrer, vai a aprender.** (ms-SA: José González Santos: Boa, Camboño, Lousame, C)

21063. **Val máis acó pasar que aló penar.** (mc: M.L.)

21064. **Val máis andar solo que mal acompañado.** (ms-SA: Francisco Canosa Quintáns / ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar da provincia de Lugo)

21065. **Val máis aquí un día que aló un ano.** (mc: Puebla de San Julián / ms4: F.V.S.)

Lo oímos a propósito de la incertidumbre de la otra vida. (mc) / Se refiere a la vida de aquí en comparación con la de ultratumba (aló) (ms4).

21066. **Val máis ser solo que mal acompañado.** (ms-SA: Manuel Mallo Mallo: Erboedo, A Laracha, C)

21067. **Vale máis ben de cerca ca mal de lexos.** (ms-SA: José M. Gulías Rivas: Forcarei, PO)

21068. **Vale máis ser vasallos no ceo que reyes no inferno.** [6113] (mc: Tuiriz, Monforte)

21069. **Vale máis solo que mal acompañado.** (ms-SA: Amador Darriba Míguez (13-11-1951))

21070. **Vale máis solo que mal acompañado.** [6114] (mc e ms: M.V. / ms21,25v: Bermés / ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar de Galicia (galego occidental) / Area Alonso, J.M.)

(pt) *Mais vale só que mal acompanhado.* (Chaves) / *Mais vale andar só que mal acompanhado.* (Chaves) (es) *Más vale solo que mal acompañado.* (Correas) (ct) *Més val anar a sòles, que mal acompanyat.* (Alberola)

21071. **Véxote vir e non podo fuxir.** (mc)

21072. **Viño e sacramentos, pra quen os queira.** (mc: Buciños)

Var.: *Santos a forza...*

Han de recibirse desde luego, con absoluta voluntad, para que sean fructuosos.

21073. **Vísperas e completas, coas maus nas calcetas.** [6115] (mc: M.V.)

(es) *Vísperas y completas, mientras me pongo las calcetas.* (R. Marín)

21074. **Vivir ben costa barato.** (mc: Tuiriz)

21075. **Volvendo bens por aghravios negocian os homes sabios.** (ms-SA: José M. Gulías Rivas: Forcarei, PO)

21076. **Xente honrada non anda tirada.** (ms8,58v: O. de Rey)

[6109] V. *Detrás da cruz está o demo* en *Diablo*.

[6110] O orixinal di: *Tu que me levas y-eu que me axudo, vámonos indo ô cabo d'o mundo.*

[6111] O orixinal di: *Un pincha y-outro esfola*.

[6112] O orixinal di: *Vai o pan no forno y-a gracia de Dios pol-o mundo todo; Dios o suba nos agros e o baixe nos mercados.*

[6113] ms: *vasallo, rei*.

[6114] ms-LU e J.M. Area Alonso: *Val*.

[6115] Dentro do tema *Miscelánea* no orixinal.

21077. **Xente honrada non é reparada.** (mc: M.L.)

21078. **Xúntate ós bos e serás un deles; xúntate ós malos e faceraste coma eles.** (ms-SA: Guillermo Eirís Cabeza: Sofán, Carballo, C)

21079. **Zoquiños á rodilla do cregho, sotana pisan.** [6116] (ms: Santiago)

21080. **¡Cuidado coas bestas, que non se confesan nin van á misa!** (ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar da provincia de Lugo)

RELOJ

21081. **O reló de mediodía nunca dá menos de doce.** (ms10,108r: *D.E.*)

REMEDIO

21082. **Coa mala persoa, o millor remedio é terra no medio.** (ms10,108r: *D.E.*)

21083. **O que está feito, non ten remedio, e o que está por facer, quer consello.** (ms10,108r: *D.E.*)

21084. **O que non ten remedio, bótalle neto e medio.** (ms10,108r: *D.E.*)

21085. **O remedio pra non emprobecer é mercar o forzoso e non o que é mester.** (ms10,108r: *D.E.*)

21086. **Pra todo hai remedio pero non prá morte.** (ms10,108r: *D.E.*)

21087. **Sempre Dios pon o remedio onde a morte a enfermedá.** (ms10,108r: *D.E.*)

21088. **Todo ten remedio menos a morte.** (ms10,108r: *D.E.*)

REMIENDO

21089. **A que non sabe remendar non sirve pra se casar.** (ms10,108r: *D.E.*)

21090. **Remenda o teu pano e durarache máis un ano; vólveo a remendar, e outro che volverá a durar.** [6117] (ms10,108r: *D.E.*)

21091. **Remenda o teu pano e pasarás o teu ano.** (ms10,108r: *D.E.*)

RENTA

21092. **Ares, non ares, a renda me pagues.** (ms10,108r: *D.E.*)

21093. **Non hai renda máis certa que deixar de gastar o que se pode aforrar.** (ms10,108r: *D.E.*)

Var.: *Non hai renda máis certa que deixar de gastar o que se pode escusar.* (ms10,108r: *D.E.*)

REÑIR

21094. **Cando un non quer, dous non rifan.** [6118] (ms10,109r: *D.E.*)

REPRENDER

21095. **Reprende as vidas alleas co teu exempro e non co teu entendemento.** (ms10,108r: *D.E.*)

RESERVA ORAL

21096. **Di a túa razón e non digas o autor.** [6119] (ms10,106r: *D.E.*)

21097. **Máis verdades se han de saber que decir.** [6120] (ms10,112r: *D.E.*)

21098. **O que sabe unha man, que non-o seipa a outra.** [6121] (ms10,113r: *D.E.*)

21099. **O que saiba a man direita, que non-o saiba a esquerda.** [6122] (ms10,113r: *D.E.*)

21100. **¿Quen sabe o que hai dentro da arca que está pechada?** [6123] (ms10,113r: *D.E.*)

RESPONSO. V. tamén *Religiosos y morales*.

21101. **Inda na sepultura, por vella que sea, si lle din un responso, ben se ela recrea.** (ms10,108r: *D.E.*)

21102. **Tanto vale o responso cantado como o rezado.** (ms10,108r: *D.E.*)

REY

21103. **A novo rei nova lei.** (ms10,107r: *D.E.*)

21104. **A onde vai o rei, alí vai a corte.** (ms10,107r: *D.E.*)

21105. **Antes bo rei que boa lei.** (ms10,107r: *D.E.*)

21106. **Cal é o rei tal a lei.** (ms10,107r: *D.E.*)

21107. **Cedo acordou o rei que rabeou.** (ms10,107r: *D.E.*)

21108. **De cando en cando, ó rei gústalle o rancho.** (ms10,107r: *D.E.*)

[6116] O orixinal di: *Zoquiños a rodilla do crejo, sotana pisan.*

[6117] V. variantes en *Ahorro*.

[6118] V. *Cando un non quere, dous non pelexan* en *Guerra y paz*.

[6119] En ms10 s.v. *Razón* coa indicación *Reserva oral*.

[6120] En ms10 s.v. *Saber* coa indicación *Reserva oral*.

[6121] O orixinal di: *O que sabe unha man, que nono seipa a outra.* / En ms10 s.v. *Saber* coa indicación *Reserva oral*.

[6122] O orixinal di: *O que saiba a man direita que nono saiba a esquerda.* / En ms10 s.v. *Saber* coa indicación *Reserva oral*.

[6123] En ms10 s.v. *Saber* coa indicación *Reserva oral*.

21109. **Diante do rei todos calan, pero detrás del todos falan.** (ms10,107r: *D.E.*)
21110. **Enriba do rei está a lei.** (ms10,107r: *D.E.*)
21111. **O rei cando roga, manda.** (ms10,107r: *D.E.*)
21112. **O rei e o río non teñas por moi veciño, pois se se anoxa, todo o deixa barrido.** (ms10,107r: *D.E.*)
21113. **O rei non está obrigado á lei.** (ms10,107r: *D.E.*)
21114. **O rei non-o ofendas nin te metas nas súas rendas.** [6124] (ms10,107r: *D.E.*)
21115. **O rei nunca se equivoca.** (ms10,107r: *D.E.*)
21116. **O rei reina pero non goberna.** (ms10,107r: *D.E.*)
21117. **Onde está o rei está a corte.** (ms10,107r: *D.E.*)
21118. **Onde o rei non está, ninguién o atopará.** (ms10,107r: *D.E.*)
21119. **Pode decir que é rei o que non viu rei.** (ms10,107r: *D.E.*)
21120. **Pra un rei cuasque sempre sobra a lei.** (ms10,107r: *D.E.*)
21121. **Rei morto, rei posto, pero val máis o vivo que o morto.** [6125] (ms10,107r: *D.E.*)
21122. **Rei morto, reino revolto.** [6126] (ms10,107r: *D.E.*)
21123. **Rei novo, lei nova.** [6127] (ms10,107r: *D.E.*)
21124. **Rei sin consello perde o seu e perde o alleo.** (ms10,107r: *D.E.*)
21125. **Rei teñamos e non-o vexamos.** [6128] (ms10,107r: *D.E.*)
21126. **Reis rachan leis.** (ms10,107r: *D.E.*)
21127. **Tal o rei, tal a grei.** (ms10,107r: *D.E.*)
21128. **Tal o rei, tal a lei.** (ms10,107r: *D.E.*)
21129. **Vai o rei a onde pode e non a onde quer.** (ms10,107r: *D.E.*)

REZAR. V. tamén *Religiosos y morales*.
21130. **Non coides que por rezar te has de salvar.** (ms10,108r: *D.E.*)
21131. **O moito rezar pon o bico longo.** (ms10,108r: *D.E.*)
21132. **O que moito reza tenlle medo á morte.** (ms10,108r: *D.E.*)
21133. **Quen moito reza, moito peca.** (ms10,108r: *D.E.*)
21134. **Quen moito ten que rezar, moito debe pecar.** (ms10,108r: *D.E.*)
21135. **Se pasas pola porta do rezador, déixao rezar, que che é moito millor.** (ms10,108r: *D.E.*)

RÍO
21136. **Á par do río non merques viñas nin casarío.** (ms10,109r: *D.E.*)
21137. **Cando o río non fai ruído, ou non leva auga ou vai moi crecido.** (ms10,109r: *D.E.*)
21138. **No bo río péscase a troita.** (ms10,109r: *D.E.*)
21139. **Non hai río bravo que non teña un bo paso pra atravesalo.** (ms10,109r: *D.E.*)
21140. **O que o río achega, o río o leva.** (ms10,109r: *D.E.*)
21141. **Onde vai máis fondo o río, fai menos arruído.** (ms10,109r: *D.E.*)

RIQUEZA. V. tamén *Riqueza y dinero, Tesoro*.
21142. **A riqueza é moitas veces causa de tristeza.** (ms10,109r: *D.E.*)
21143. **Ben pode dicir que é rico o que ten bos amigos.** (ms10,109r: *D.E.*)
21144. **Da riqueza saen ás veces os vicios.** (ms10,109r: *D.E.*)
21145. **Do rico é dar remedio, e do vello consello.** (ms10,109r: *D.E.*)
21146. **Está ben rico o que está a ben consigo.** (ms10,109r: *D.E.*)
21147. **Quen rico ser queira, teña égoa parideira e muller goberneira.** [6129] (ms10,109r: *D.E.*)
21148. **Rico é o que non debe nada a ninguién.** (ms10,109r: *D.E.*)
21149. **Se queres ser rico, calza de vaca e viste de fino.** (ms10,109r: *D.E.*)

RIQUEZA Y DINERO. V. tamén *Derroche, Dinero, Economía, Escasez, Malgastar, Pobreza, Religiosos y morales, Riqueza, Tesoro*.
21150. **A ama que queira poñer o amo rico, que poña as estelas de bico.** (mc: Carballedo)
21151. **A cara de Alfonso todo tapa.** [6130] (mc: G.P.)

[6124] O orixinal di: *Ó rei nono ofendas nin te metas nas suas rendas.*
[6125] V. *Rei morto, rei posto* en *Jurídicos y similares*.
[6126] V. *A rei morto, reino revolto* en *Jurídicos y similares*.
[6127] V. *Novos reis, novas leis* en *Jurídicos y similares*.
[6128] O orixinal di: *Rei teñamos e nono vexamos.*
[6129] V. *Quen rico queira ser, estas cousas ha de ter: ovella i-abella i-a pedra que terbella, égoa parideira e muller goberneira* en *Riqueza y dinero*.
[6130] ms: *d'Alfonso*

21152. **A viña, o que non-a ten, non-a vendima.** (ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar de Galicia)

21153. **Acertadas plantaciós fan ricas as naciós.** [6131] (ms4: J.P.)

21154. **Agora xa vén o verán: alegría prós señores, que se poñen na ventana mirand'os traballadores.** (ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar da provincia de Lugo)

21155. **As cartas non fan rico a ninguén.** (ms15,41: Baraja, Lugo / ms6,01v)

21156. **Así fai quen pode e non quen quer.** (mc: Santiago)

21157. **Baraxa diñeiro, sea teu, sea alleo.** (mc: Agro)

Var.: *Baraxa diñeiro, téñalo ti ou sea alleo.* (Agro) / *Baraxa diñeiro, sea teu ou alleo.* (C.A.)

(es) *Ten dinero, tuyo o ajeno.* (Sbarbi)

21158. **Cando hai leña, logo se fan rachas.** (mc: G.P.)

21159. **Canto máis rico é, máis quere ser.** (mc: Santiago)

21160. **Canto máis rico, máis porco.** (mc: Santiago)

21161. **Cartos chaman cartos.** (mc: Sarria / ms4: F.V.S.)

(es) *Dinero llama dinero.* (Sbarbi)

21162. **Comer pan e beber viño é propio do rico.** (mc: Santiago)

21163. **Contas non enchen.** (ms4: C.A. *A Nosa Terra*)

21164. **Dádeme cartos e non me deades consellos.** (mc: C.A.)

Var.: *Dádeme cartos, que os consellos podédelos gardar.*

(pt) *Dá-me a mim dinheiro e ao demo conselho.* (Chaves) / *Dá-me dinheiro, não me dês conselho.* (Id.) (es) *Dame dineros, y no consejos.* (R. Marín)

21165. **Debe facerse a obra co diñeiro que sobra.** [6132] (ms15,18 / ms10,070r: *D.E.*)

21166. **Doblones pintan blasones.** (ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar de Galicia)

21167. **Donde canta un crego e ornea un burro, nunca falta un peso duro.** (ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar de Galicia)

21168. **Donde hai cura ou albarda, sempre hai hora mellorada.** (mc: A.N.)

21169. **Donde ouro se mede, ouro se verte.** (mc: Fonsagrada. F.V.S. / ms11,43: Comarca de Fonsagrada)

21170. **En falando de diñeiro e santidá, metá por metá.** (mc: G.S.)

(pt) *De dinheiro e santidade, a metade da metade.* (Chaves) (es) *De dineros y bondad -o calidad-, la mitad de la mitad -o siempre quita la mitad.* (R. Marín)

Véase *De diñeiro e santidade...*

21171. **En terra que moi boa sea, ben o diñeiro s'emprea.** (ms4: J.P.)

21172. **En todo gastar o bastante, coa conta sempre por diante.** (ms4: J.P.)

21173. **Fume, fumeiro, corre pra que ten diñeiro.** (mc)

Como *Corre o fume...*

21174. **Inda que seas conde, non lle fagas mal ó home, que eu nunca vin un rico que non precise do pobre.** (mc: Carballino)

Parece procedente de un cantar.

21175. **Melloras podes facer sin moitos capitás ter.** (ms4: J.P.)

21176. **Memorias sin diñeiro molestan o pasaxeiro.** [6133] (mc: A.I. / ms10,006v: *D.E.*)

21177. **Moitas cerdas ten un cocho mais non son as de un marrau.** (ms18,33r)

21178. **Moitas serdas ten un cocho e non son as dun marrau.** [6134] (mc: C.A. *A Nosa Terra*)

Var.: *Moitas serdas ten un cocho e non pasa de marrau.* (C.A.)

Se aplica a los nuevos ricos.

21179. **N'hai diñeiro como o primeiro.** (mc: M.L.)

21180. **Na casa dos ricos non pidas limosna; vai á do probe, que sempre dona.** [6135] (mc / ms4: F.V.S.)

21181. **Na casa onde cantou un cura i-orneou un burro, nunca faltou un peso duro.** [6136] (ms21,06v: Bermés)

21182. **Na miña terra meu haber me honra; na terra de fóra a roupa me abona.** [6137] (mc: M.V. / ms21,29v: Bermés)

Recogido en la canción popular: *Na miña terra / meu haber me honra; / na terra de fora / a roupa me abonda.*

[6131] Probablemente se trata dun aforismo da autoría de Jacinto del Prado máis ca dun refrán da tradición popular.

[6132] En ms10 s.v. *Obras* coa indicación *Construcciones*.

[6133] Indica *Interés* no ms. / En ms10 s.v. *Dinero*.

[6134] ms: *d'un*; ms4: *mais non son*.

[6135] ms4: *limosnas*.

[6136] O orixinal di: *N'a casa onde cantou un cura, y'orneou un burro, nunca faltou un peso duro.*

[6137] mc: *terra de afora*; ms3 e ms21,29v: *m'honra, m'abona*.

21183. **Non con ouro se consigue a dicha.** (mc)

21184. **Non escondas a chave ó bodegueiro si queres do viño facer diñeiro.** (ms4: J.P.)

21185. **Non hai máis mala tenda que a vacía.** [6138] (ms)

21186. **Non todo o que reloce é ouro.** [6139] (mc: M.V.)

(pt) *Nem tudo o que luz é oiro, nem tudo o que alveja é prata.* (Chaves) (es) *No es todo oro lo que reluce.* (Correas)

21187. **O calor é a capa de ricos e probes.** [6140] (mc: Mondoñedo-F.V.S.)

21188. **O muíño albeiro, pouco rendemento e moito diñeiro.** [6141] (mc: Pol / ms-LU: seminarista anónimo: Carballedo, LU)

21189. **O que compra sin ter, vende sin querer.** [6142] (ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar da provincia de Lugo)

21190. **Ó que é rico e ten diñeiro fanlle a honra por enteiro.** (mc: Santiago)

Var.: *O que é rico e ten diñeiro fai a función por enteiro.* (ms5,045: Carballo-Coristanco)

21191. **O que gasta o que non debe, vende o que non quere.** (ms: F.V.S.)

21192. **O que pasa un día ben, non-os pasa todos mal.** (mc / ms4: F.V.S.)

21193. **O que pode, non necesita cambón.** (mc: Buciños-F.V.S.)

21194. **O que pode, puxa, e o que non, curuxa.** (mc: Caurel-F.V.S.)

21195. **O que queira ser rico, queime o carabullo polo bico.** [6143] (mc: M.L.)

Var.: *O que queira ser rico, que queime o carabullo polo pico.* (ms4: *Vida Gallega*)

21196. **O que quere ser rico, ten que quitarllo ó bico.** (ms-SA: Perfecto Esparís Freire: Santa María de Viceso, Brión, C)

21197. **O que rico sea e pobre queira ser, meta criados e n'os vaia a ver.** (mc: S.P.P.-*Ultreya*)

En la sección "Pobreza", van otros análogos.

21198. **O que sobra é o que mantén.** (mc: Lugo)

21199. **O que ten cartos no bolsillo, peligra polo camiño.** (mc: Santiago)

21200. **O que ten todo o que lle fai falta, é rico abondo.** (mc: Santiago)

21201. **O que ten, cómeo ben.** [6144] (mc: Santiago)

21202. **O que sea rico, a Dios llo agradeza.** (mc: Layosa)

21203. **Ó rico non debas e ó pobre non ofendas.** [6145] (mc: Santiago)

21204. **Ó rico o diabro lle xunta a folla.** (mc: M.L.)

21205. **O ter moito non é bon, que moito ten o demo e non hai quen o queira.** (ms9,02r: Silvarrey)

21206. **O vrao é a capa de probes e de ricos.** (ms9,13v: Silvarrey)

21207. **Onde canta un crego i-ornea un burro, nunca falta un duro.** (ms-LU: seminarista anónimo: Buciños, Carballedo, LU)

21208. **Onde canta un crego, moe un muíño e ornea un burro, nunca falta un peso duro.** [6146] (mc: M.V.)

21209. **Onde hai bonete non falta catete.** [6147] (mc: Carballedo)

(es) *Donde hay bonete, nunca falta mollete.* (R. Marín) / *Donde hai corona, hay borona.* (Id.)

21210. **Onde hai bonete non falta zoquete.** (mc: Buciños)

(es) *Donde entra bonete, no falta zoquete.* (Sbarbi) / *Donde hay bonete, hay zoquete.* (R. Marín) / *Donde hay bonete, nunca falta mollete.* (Sbarbi) / *Donde hay corona, hay borona.* (Id.)

21211. **Onde hai crego ou albarda, hai hora mellorada.** (ms-SA: José Barreiro Somoza: Santa Mariña de Ribela, A Estrada, PO)

21212. **Onde hai crego ou albarda, sempre hai hora mellorada.** [6148] (mc: M.V. / ms21,22r: Bermés)

Var.: *Como: Donde hai cura ou albarda...*

(es) *Donde entra bonete, no falta zoquete.* (Sbarbi) / *Donde hay bonete, hay zoquete.* (R. Marín) / *Donde hay bonete, nunca falta mollete.* (Sbarbi) / *Donde hay corona, hay borona.* (Id.)

21213. **Onde hai ouro, logo reloce.** (mc: M.V. / ms21)

(es) *El oro siempre reluce.* (Sbarbi)

[6138] O orixinal di: *Non hay mais mala tenda que a vacía*.
[6139] ms3: *No todo*.
[6140] ms4: *A calor*.
[6141] ms-LU: *rendimento*.
[6142] O orixinal di *O que compra sinter, vende sin querer*.
[6143] mc: *queime o carballo*.
[6144] ms: *comea*.
[6145] V. *Ó pobre non ofrezas i-ó rico non debas* en *Deudores* (*Nadie sea deudor*) e en *Deudas*. / mc: *i-o*.
[6146] ms: *moiño*.
[6147] ms: *Ond'hai un bonete, un catete*.
[6148] ms21,22r: *Ond'hay, millorada*.

21214. **Onde hai, calquera goberna.** [6149] (mc: C.A. / ms10,026v: *D.E.*)

21215. **Onde hai, hai.** [6150] (ms4: C.A. *A Nosa Terra*)

21216. **Onde hai, sai.** [6151] (ms4: G.S. y A.)

21217. **Onde ouro anda, ouro mana.** (ms8,62r: O. de Rey)

21218. **Onde vexas pino, palomar ou ciprés, casa de señorío é.** (ms5,029)

21219. **Os cartos cóllense unha vez e antes cóntanse tres.** [6152] (ms21,21v: Bermés)

21220. **Os cartos cóllense unha vez e cóntanse tres.** [6153] (mc: M.V.)

(es) *El dinero para contarlo se ha hecho.* (R. Marín) / *El dinero se hizo para contarlo y las llaves para guardarlo.* (Id.)

21221. **Ou labrador de boa zoca ou señor de boa bota.** (ms: Puertomarín)

21222. **Pedra de irexa ouro gotexa.** [6154] (mc: A.S.A. / ms3: C.A. / ms21,05v: Bermés)

(pt) *Telha de igreja sempre goteja.* (Chaves) (es) *Piedra de igreja, oro goteja.* (Correas)

21223. **Polo interés anda o mundo ó revés.** (mc: Sober / ms-SA: seminarista anónimo: algún lugar da provincia de Lugo)

21224. **Quen gasta pouco diñeiro, nunca foi gran tesoureiro.** (ms4: J.P.)

21225. **Quen moito ten, moito perde; quen nada ten, nada ten que perder.** (mc: R. Caruncho)

21226. **Quen ouro manexa, ouro gotexa.** (mc: R. Caruncho)

21227. **Quen pode, puxa, e quen non, tarruxa.** [6155] (mc: A.N.)

Var.: *Quen pode, puxa.* (M.L.)

Tarruxar, en la Tierra Llana, es rechinar los dientes. Se dice también *tarruñar*, y ambas voces faltan en nuestros diccionarios.

21228. **Quen rico queira ser, estas cousas ha de ter: ovella i-abella i-a pedra que terbella, égoa parideira e muller goberneira.** [6156] (mc e ms4: M.L. / ms4: F.V.S.)

(pt) *Abelha, ovelha, pena atrás da orelha e parte na igreja, desejava para seu filho a velha.* (Chaves) (es) *Quien tiene abejas y ovejas y molinos, puede entrar con el rey en desafío.* (Correas) / *Abeja y oveja, y piedra que rabeja, y péndola tras oreja, y parte en la Igreja, deseaba a su hijo la vieja.* (Correas). (ct) *Abella, ovella e iglesia, si vòls riquea.* (Alberola)

21229. **Quen te cubre tamén te descubre.** (mc)

(es) *Quien te cubre te descubre.* (Bergua)

Se dice de los nuevos ricos, a los cuales los lujos y riqueza contribuyen a descubrir su origen. (Bergua)

21230. **Quen te cubre, descúbrete.** (ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar de Galicia)

21231. **Quen ten bon viño na casa, ten a bota na porta.** (ms: Buciños)

21232. **Rata de irexa non morre de fame.** [6157] (mc: Buciños / ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar da provincia de Lugo)

Var.: Como: *Pedra de irexa ouro gotexa.*

21233. **Riqueza i-hermosura, todos a percuran.** [6158] (mc e ms4: Buciños-F.V.S. / ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar da provincia de Lugo)

21234. **Se queres ir ó roupeiro, non te olvides do diñeiro.** (mc: Santiago / ms-SA: Argimiro Pampín Basteiro: Arzúa, C)

21235. **Sempre miran pra quen ten, i-o mirar sempre foi ben.** (mc: A.S.A)

Var.: *Sempre miran pra quen ten.* (S.P.P.-*Ultreya*)

21236. **Sempre perde quen ten máis.** (mc)

21237. **Seso, diñeiro e bondá non é sempre caridá.** (mc: Santiago)

21238. **Tal domingo, tal semana, s'o luis ll'acompaña.** [6159] (ms11,46: Comarca de Fonsagrada)

21239. **Tella de igrexa ouro gotexa.** [6160] (mc: A.N. / Amador Darriba Míguez / ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar da provincia de Lugo)

(pt) *Telha de igreja sempre goteja.* (Chaves) (es) *Teja de igreja, oro goteja.* (Correas) / *Teja de iglesia, siempre gotea.* (R. Marín)

Véase *Pedra de igrexa...*

21240. **Ter e saber, non hai querer.** (ms)

(pt) *A muito entendimento, dinheiro pouco.* (Chaves) / *A muito entendimento, fortuna pouca.* (Id.) (es) *Harto pediría quien a Dios pidiese riqueza y sabiduría.* (R. Marín) /

[6149] mc: *Donde hai*. En ms10 s.v. *Gobernar*.

[6150] O orixinal di: *Onde hay, hay.*

[6151] En ms4 está recollido este refrán dúas veces, coas referencias G.S y A. e C.A. *A Nosa Terra*.

[6152] Nunha segunda clasificación temática, Vázquez Saco incluiu este refrán en *Jurídicos y similares.*

[6153] Indica *Interés* no ms. / V. tamén *Jurídicos y similares*.

[6154] ms: *d'irexa*; ms21,05v: *d'igrexia*.

[6155] ms4: *e o que non*.

[6156] ms: *y abella, y a pedra*; ms2: *y abella, y a pedra*.

[6157] ms-LU: *iglesia* (*eirexa*).

[6158] O orixinal di: *Riqueza i-hermosura, todos e percuran.* / ms4 e ms-LU: *todo dio-la procura*.

[6159] *Luís* é forma dialectal de *luns* na Fonsagrada.

[6160] ms-LU: *d-irexa* / A. Darriba Míguez: *irexa*.

Rico y sabio, términos implicados. (Id.) / *Los libros hacen muchos sabios, pero pocos ricos.* / *Si quieres a tu hijo rico, procura que sea borrico.* / *Si quieres ser rico, no te des mucho a los libros.*

21241. **Tes bés, moitos amigos tes.** (mc: Santiago)

21242. **Ti ten e non mires a ninguén.** (mc: Santiago)

21243. **Vaise o ouro pra o tesouro.** (ms21,08r: Bermés)

21244. **Vale máis ter libros de conta que conta de libros.** [6161] (mc: M.V. / ms21,22r: Bermés / ms-SA: José María García Vázquez: Dodro, C (10-11-51))

ROBO. V. tamén *Hurto, Ladrón, Sablazo*.

21245. **A cantar ganei diñeiro, a cantar se me acabou; diñeiro mal ganado, a auga o dou i-a auga o levou.** (mc: Buciños)

21246. **Andan os ladrós tras dos que rouban.** [6162] (mc)

21247. **As cerdeiras e os ladrós, anque se prendan, non son bos.** [6163] (mc: M.V. / ms21,21v: Bermés)

Var.: *As silveiras e os ladrós, inda que se prendan, non son bos.* (C.A.)

21248. **Co roubado non se medra.** (ms21,09r: Bermés)

21249. **Coida o ladrón que todos son da súa condición.** (mc: M.V.)

Var.: *Coida o ladrón que tódo-lo son.* (A.N.)

(pt) *Cuida o ladrão que todos o são.* (Chaves) / *Cuida o ladrão que todos são de sua condição.* (Id.) (es) *Piensa el ladrón que todos son de su condición.* (Correas)

21250. **Coméronme os cartos e gafáronme a casa.** (ms: Trasmonte)

21251. **De ladrón da casa e de louco de afora líbrenos Dios.** (mc)

(es) *De ladrón de casa y de loco de fuera, de ello líbrenos Dios y nuestra buena estrella.* (R. Marín)

Recogido también en una copla popular: *Nin estela de pior lei* / *que a do pau mesmo arrincada,* / *nin tampouco pior ladrón* / *co que está dentro da casa*.

21252. **Deixa o ladrón pero o fogo non.** (mc: *Vida Gallega*)

21253. **En terra de ladrós, alforxas diante.** (mc)

21254. **Furto xeitoso fai o home ladrón.** [6164] (mc: M.V. / ms4: Buciños-F.V.S.)

21255. **Na hucha aberta o xusto peca.** [6165] (mc: M.V. / ms21,24v: Bermés)

(pt) *Na arca aberta, o justo peca.* (Chaves) (es) *En arca abierta el justo peca.* (Sbarbi) (ct) *En caixa aubèrta, hasta el just peca.* (Alberola)

21256. **Nin sirvas a quen sirviu nin roubes a quen roubou.** (ms18,73r: A.S.A.)

21257. **Non hai pior ladrón que o da casa.** (mc: J.A.P.)

(pt) *A ladrão de casa nada é vedado.* (Chaves) / *A ladrão de casa nada se esconde.* (Id.) / *A ladrão de casa, não há chave.* (Id.) (es) *Ladrón de casa hurta a mansalva.* (R. Marín) / *No hay peor ladrón que el de casa.* (Sbarbi)

Véase *De ladrón da casa...*

21258. **Non sirvas a quen serviu nin roubes a quen roubou.** [6166] (mc e ms4: A.S.A. / ms10,120r: *D.E.*)

21259. **O diñeiro mal ganado entra pola porta e sai polo tellado.** (mc)

(pt) *Dinheiro mal ganhado, água o deu, água o levou.* (Chaves)

21260. **O gato ladrón pensa que todos son da misma condición.** [6167] (ms-LU: Jesús Redondo C.: A Barrela, Santiago de Lousada, Carballedo, LU)

21261. **O gran ladrón empeza por unha agulla.** (mc: Biville, Sarria)

Var.: *O gran ladrón empezou por unha agulla.* (Mellid)

21262. **Ó ladrón da casa nada se ll'escapa.** [6168] (mc: Buciños / ms4: F.V.S. / ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar da provincia da Coruña / ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar da provincia de Lugo)

(es) *No hay peor ladrón que el de casa* (o el doméstico). (Sbarbi)

Véase *Non hai pior ladrón...*

21263. **O ladrón das malas abellas xuzga as súas polas alleas.** (mc: Buciños)

21264. **O que é ladrón, pensa que tódo-lo son.** [6169] (mc: R. Caruncho)

Véase *Coida o ladrón...*

[6161] ms21,22r: *Val*; ms-SA: *cantos*. / V. *Non é o mismo ter libros de conta que conta de libros* en *Distinguir*.

[6162] ms: *arrouban*.

[6163] ms21,21v: *y'os ladrós*.

[6164] ms e ms4: *O furto*.

[6165] V. *Na arca aberta o xusto peca* en *Oportunidad* (*Oportunidad tentadora*).

[6166] ms4: *Nin*; ms4 e ms10: *sirviu*. / En ms10 s.v. *Servir* coa indicación *Criados*.

[6167] V. *O gato lambón pensa que todos son da súa condición* en *Agrícolas* (*Animales*).

[6168] mc: *nada se escapa*.

[6169] O orixinal di: *O que é ladrón, pensa que todol-o son.*

21265. **O que non leva o ladrón, logo parece no meixón.** (mc: *Vida Gallega*)

Var.: *O que non leva o ladrón, parece logo no meixón.* (M.L. / ms4: *Vida Gallega*).

(es) *Lo que no hurtan ladrones, perece en los rincones.* (Correas)

21266. **O que non levan os ladrós, aparecerá polos rincós.** (ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar de Galicia)

21267. **O que rouba no ano da fame, xa no da fartura ten un risque rasque.** (mc: S.P.P.-*Ultreya* / ms6,03v: Portela Pazos, en *Ultreya*)

El que acostumbra a robar en año de hambre, fácilmente alarga la mano en años de abundancia. (mc) / Recogidos en la provincia de Pontevedra. Quiere decir que el que acostumbra a robar en año de hambre, más fácilmente alarga la mano a lo ajeno en año de hartura. (ms6,03v)

21268. **O que rouba, fai por ter.** (mc: Buciños-F.V.S.)

Var.: *O que rouba é pra ter; sempre foi i-ha de ser.* (ms15,43: Lugo)

21269. **O roubado non loce.** [6170] (mc: M.V. / ms21,25r: Bermés / ms-SA: Antonio Mendoza Cajade: San Cristovo de Reis, Toques, C)

(es) *"Lo robado es lo que luce", dicen los gatos.* (R. Marín)

21270. **O roubado pouco loce.** (ms-SA: Manuel Camino Sánchez)

21271. **Pensa o ladrón que todos son da misma condición.** (ms-SA: Andrés Castro Ces: Tállara, Lousame, C)

21272. **Pensa o ladrón que todos son da súa condición.** [6171] (ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar da provincia de Lugo / ms-LU: seminarista anónimo:Illán, Begonte, LU / ms-SA: Antonio Mendoza Cajade: San Cristovo de Reis, Toques, C)

21273. **Pó ladrón da casa non hai nin chaves nin portas.** (ms-LU: seminarista anónimo: Ferreira de Pantón, LU)

21274. **Por unha agulla empézase o ladrón.** (mc: Monforte)

Véase *O gran ladrón...*

21275. **Queda ó ladrón e non queda ó tizón.** (ms-LU: seminarista anónimo: Guntín, LU)

21276. **Quen dixo frade, dixo fraude.** (ms: M.L.)

(es) *Quien dice frade, dice fraude.* (R. Marín) / *Quien dijo frade, dijo alforja y fraude.* (Id.)

21277. **Roubar a quen ten non é pecado.** (ms8,20r: Silvarrey)

21278. **Roubar pra comer non é pecado.** (ms8,20r: La Cañiza)

21279. **U que rouba a riquesa, volverase en tristeza.** (ms-SA: Pedro Pontes García)

ROER

21280. **As penas hai que roelas.** (ms10,110r: *D.E.*)

21281. **Se te roi un alacrán, busca a cera e mais o pan; se te roi a denosiña, búscaos inda máis axiña.** [6172] (ms10,110r: *D.E.*)

ROGAR

21282. **A quen has rogar non-o debes agravear.** [6173] (ms10,110r: *D.E.*)

21283. **Máis vale o rogo do amigo que o ferro do enemigo.** (ms10,110r: *D.E.*)

21284. **Máis vale rogar que furtar.** (ms10,110r: *D.E.*)

21285. **Non rogues cama á muller que non fai mester.** (ms10,110r: *D.E.*)

21286. **Rogo e direito fan o feito.** (ms10,110r: *D.E.*)

21287. **Rogos por que cante, e rogos por que cale.** (ms10,110r: *D.E.*)

ROMERÍA. V. tamén *Fiestas y romerías, Religiosos y morales, Romero*.

21288. **Ás romaxes e ás bodas van as tolas todas.** (ms10,110r: *D.E.*)

21289. **Boa romaxe fai o que ten a casa en paz.** (ms10,110r: *D.E.*)

21290. **O que anda en romaxes, gasta o tempo en viaxes.** (ms10,110r: *D.E.*)

21291. **Pra ir a unha romaxe, non vaias en recovaxe.** (ms10,110r: *D.E.*)

21292. **Quen vai a moitas romaxes, gasta cartos e traxes.** (ms10,110r: *D.E.*)

21293. **Romaxe de cerca, moito viño e pouca cera.** (ms10,110r: *D.E.*)

ROMERO. V. tamén *Fiestas y romerías, Religiosos y morales, Romería*.

21294. **Benia o romeiro que di ben do compañeiro.** (ms10,110r: *D.E.*)

21295. **Bo vai o romeiro cando o bordón se lles esquece.** [6174] (ms10,110r: *D.E.*)

[6170] ms-SA: *luse*.

[6171] ms-SA: *u ladrón, condisión*.

[6172] V. *Si te roi un alacrán, busca cera e mais o pan, e si te roi a adelouciña, buscaos inda máis axiña* en *Medicina. Higiene*.

[6173] O orixinal di: *A quen has rogar nono debes agravear*.

21296. **Vaites, vaites co romeiro que non sabe andar a pé.** (ms10,110r: *D.E.*)

ROMPER

21297. **O que rompe, paga.** (ms10,110r: *D.E.*)

ROPA. V. tamén *Saya, Sayo, Traje, Vestido*.

21298. **A roupa moi lixosa lávase na casa.** (ms10,110r: *D.E.*)

21299. **Ben estás de roupa, se non che se molla.** (ms10,110r: *D.E.*)

ROSA

21300. **Non hai rosa sin espiñas.** (ms10,110r: *D.E.*)

ROSARIO. V. tamén *Religiosos y morales*.

21301. **O que reza o rosario non é o millor cristiano.** (ms10,110r: *D.E.*)

21302. **O rosario na man, lévano moitos polo que dirán.** (ms10,110r: *D.E.*)

21303. **O rosario ó pescozo i-o demo metido no corpo.** (ms10,110r: *D.E.*)

RUGIR

21304. **Onde ruxe a tixela, ou hai muller parida ou hai larpadela.** [6175] (ms10,111r: *D.E.*)

RUÍDO

21305. **Finxir ruído pra vir a partido.** (ms10,111r: *D.E.*)

RUÍN

21306. **A ninguién lle pese que lle chamen ruín; péselle de selo por si.** (ms10,111r: *D.E.*)

21307. **A ruín, ruín e medio.** (ms10,111r: *D.E.*)

21308. **A un ruín, outro ruín.** (ms10,111r: *D.E.*)

21309. **Cada ruín quer o seu fillo.** (ms10,111r: *D.E.*)

21310. **O que é ruín na súa casa, ruín é na praza.** (ms10,111r: *D.E.*)

21311. **O ruín boi descórnase folgando.** (ms10,111r: *D.E.*)

21312. **O ruín, canto máis lle rogan, máis se enfoncha.** (ms10,111r: *D.E.*)

21313. **Os ruís e os tizós nunca ben os compós.** (ms10,111r: *D.E.*)

21314. **Polos ruís perden os bos.** (ms10,111r: *D.E.*)

21315. **Quen ruín é na súa terra, ruín é fóra de ela.** (ms10,111r: *D.E.*)

21316. **Ruín é o paxariño que descobre o seu niño.** (ms10,111r: *D.E.*)

21317. **Ruín é o probe avarento, mais pior é o probe soberbio.** (ms10,111r: *D.E.*)

21318. **Ruín paxaro, ruín cantar.** (ms10,111r: *D.E.*)

21319. **Ruín seña quen por ruín se teña.** (ms10,111r: *D.E.*)

21320. **Ruín será na casa quen o vai pregoar á praza.** (ms10,111r: *D.E.*)

21321. **Ruín virá que bo me fará.** (ms10,111r: *D.E.*)

21322. **Se un ruín se nos vai da porta, outro vén que nos consola.** (ms10,111r: *D.E.*)

21323. **Sempre o ruín ha topar unha boa landra.** (ms10,111r: *D.E.*)

21324. **Un ruín ido e outro vido.** (ms10,111r: *D.E.*)

21325. **Vaise un ruín da porta do probe e non ha faltar quen o amole.** (ms10,111r: *D.E.*)

SÁBADO. V. tamén *Días, Semana*.

21326. **Nin sábado sin sol, nin moza sin amor, nin vella sin door.** [6176] (ms10,112r: *D.E.*)

21327. **Non hai sábado sin sol, nin romeiro sin frol, nin rapaza sin amor.** (ms10,112r: *D.E.*)

21328. **Quen o sábado vai ó muiño, pouca folga ten o domingo.** (ms10,112r: *D.E.*)

SÁBALO. (V. *Peces. Sábalo*)

SABER

21329. **Bastante sabe quen a tempo calar sabe.** (ms10,112r: *D.E.*)

21330. **Ben pouco sabe o que pra si non sabe.** (ms10,112r: *D.E.*)

21331. **Ben sabe o bo bocado se non custase caro.** (ms10,112r: *D.E.*)

21332. **Ben sabe o que non sabe, se calar sabe.** (ms10,112r: *D.E.*)

[6174] V. *Bon vai o romeiro des que ll'o bordón esquece* en *Fiestas y romerías*.

[6175] V. *Donde ruxe a tixela, ou parida ou larpadela* en *Hambre. Gastronomía*.

[6176] V. variantes en *Amor y amistad*.

21333. **Ben sabe o sabio que sabe i-o parvo que sabe que non sabe.** (ms10,112r: *D.E.*)
21334. **Bo saber é calar, hastra que sea tempo de falar.** [6177] (ms10,112r: *D.E.*)
21335. **Cada día sabemos máis.** (ms10,112r: *D.E.*)
21336. **Cada un sabe de si.** (ms10,112r: *D.E.*)
21337. **Cada un sabe ónde lle doi e ónde lle proi.** (ms10,112r: *D.E.*)
21338. **Dabondo sabe o que non sabe, se calar sabe.** (ms10,112r: *D.E.*)
21339. **Dabondo sabe o que vivir sabe.** (ms10,112r: *D.E.*)
21340. **De sabios é mudar de consello.** (ms10,113r: *D.E.*)
21341. **Dinos o que sabes, pra sabermos o que iñoras.** (ms10,112r: *D.E.*)
21342. **Do que non sabes non fales.** (ms10,112r: *D.E.*)
21343. **Do que non seipas non fales, que é moito millor que cales.** (ms10,112r: *D.E.*)
21344. **Do sabio, o consello; do rico, o remedio.** (ms10,113r: *D.E.*)
21345. **Entre o ceo i-a terra non hai nada que non se seipa.** (ms10,113r: *D.E.*)
21346. **Fai o que seipas, pra que en todas partes queipas; que o que sabe, en tódolos sitios cabe.** (ms10,112r: *D.E.*)
21347. **Hai que saber que hai mañán.** (ms10,112r: *D.E.*)
21348. **Máis ben me sabe a miña cebola que a carne da túa ola.** (ms10,112r: *D.E.*)
21349. **Máis sabe o parvo na súa casa que o cordo na allea.** (ms10,112r: *D.E.*)
21350. **Máis vale o saber que o poder.** (ms10,112r: *D.E.*)
21351. **Millor é non saber que mal saber.** (ms10,112r: *D.E.*)
21352. **Millor é saber moito e falar pouco que saber pouco e falar moito.** (ms10,112r: *D.E.*)
21353. **Moito sabe o que calar sabe.** (ms10,112r: *D.E.*)
21354. **Nada sabe o que pra si non sabe.** (ms10,112r: *D.E.*)
21355. **Non digas todo o que sabes, se queres vivir en paz.** (ms10,112r: *D.E.*)
21356. **Non é sabio o que pra si non sabe.** (ms10,113r: *D.E.*)
21357. **Non sabe mandar o que non foi mandado.** (ms10,112r: *D.E.*)
21358. **Non sabe o que ten, o que ten casa de seu.** (ms10,112r: *D.E.*)
21359. **O bo saber val máis que o bo nacer.** (ms10,112r: *D.E.*)
21360. **O que me sabe, engórdame.** (ms10,112r: *D.E.*)
21361. **O que non sabe fai como o que non ve.** (ms10,113r: *D.E.*)
21362. **O que non se sabe é o que non se di.** (ms10,113r: *D.E.*)
21363. **O saber val máis que o ter.** (ms10,113r: *D.E.*)
21364. **O sabio pensa as cousas e o parvo fainas.** (ms10,113r: *D.E.*)
21365. **O ser señor non é saber, mais éio sabelo ser.** (ms10,113r: *D.E.*)
21366. **Por moito que se seipa é máis o que se iñora.** (ms10,113r: *D.E.*)
21367. **Pouco sabe o que pra si non sabe.** (ms10,113r: *D.E.*)
21368. **Quen coida que todo o sabe, pouco sabe.** (ms10,113r: *D.E.*)
21369. **Quen non seipa que adeprenda.** (ms10,113r: *D.E.*)
21370. **Quen queira saber que vaia adeprender.** (ms10,113r: *D.E.*)
21371. **Quen sabe, en calquera lado cabe.** (ms10,113r: *D.E.*)
21372. **Quen ten saber, sabe ter.** (ms10,113r: *D.E.*)
21373. **Sabe o que se salva, que o que se afoga non sabe nada.** (ms10,113r: *D.E.*)
21374. **Sabe o sabio que non sabe, e o parvo pensa que sabe.** (ms10,113r: *D.E.*)
21375. **Sábeo Vicente e sábeo toda a xente.** (ms10,113r: *D.E.*)
21376. **Saber é poder.** (ms10,113r: *D.E.*)
21377. **Saber é vencer.** (ms10,113r: *D.E.*)
21378. **Saber escoller boa muller é moito saber.** (ms10,113r: *D.E.*)
21379. **Saber moito e telo calado é pasar por aparvado.** (ms10,113r: *D.E.*)
21380. **Sábese onde se naceu e non onde se ha morrer.** (ms10,113r: *D.E.*)
21381. **Sabio é quen pouco fala e moito cala.** (ms10,113r: *D.E.*)
21382. **Se queres alcanzar posto de sabido, precura vivir onde seas entendido.** (ms10,113r: *D.E.*)
21383. **Se queres pasar por sabido, procura vivir onde non seas conecido.** (ms10,113r: *D.E.*)

[6177] V. *O bo saber é calar antes de ser tempo de falar* en *Cautela en el hablar*.

21384. **Se queres saber d'aquí, d'acá, e d'acolá, o tempo cho dirá.** (ms10,113r: *D.E.*)
21385. **Se queres saber quén eres, pergúntallo ó teu veciño.** (ms10,113r: *D.E.*)
21386. **Tanto é non saber coma non ver.** (ms10,113r: *D.E.*)
21387. **Todo o que seipas non-o dirás, se queres vivir en paz.** [6178] (ms10,113r: *D.E.*)
21388. **Val máis o saber que o haber.** (ms10,113r: *D.E.*)

SABLAZO (ESTAFA). V. tamén *Hurto, Ladrón, Robo*.
21389. **A pufo nada é caro.** (ms10,102r: *D.E.* / ms15,13)
En ms10 s.v. "Sablazo (estafa)".
21390. **Con moitos pufos non todos viven a gusto.** (ms10,102r: *D.E.*)
21391. **Con pufos ben se vive mentras hai quen os ature.** (ms10,102r: *D.E.*)
21392. **Contra as mañas do pufista, Dios nos asista.** (ms10,102r: *D.E.*)
21393. **Ó pufista nada vale seguirlle a pista.** (ms10,102r: *D.E.*)
21394. **O pufista non hai quen o resista.** (ms10,102r: *D.E.*)
21395. **O que é pufista, o millor é perdelo de vista.** (ms10,102r: *D.E.*)
21396. **Quen ten moitos pufos, hai días que non gana pra disgustos.** (ms10,102r: *D.E.*)
21397. **Véxanme con pufos e non me vexan difunto.** (ms10,102r: *D.E.*)

SACO
21398. **Un saco valeiro non se ten dereito.** (ms10,113r: *D.E.*)

SACRISTÁN. V. tamén *Religiosos y morales*.
21399. **Os cartos do sancristán, cantando se veñen, cantando se van.** (ms10,115r: *D.E.*)
21400. **Sacristán que vende cera e non ten colmea, que o digan as velas da igrexa.** (ms10,115r: *D.E.*)

SAL
21401. **Derramarse o sal é mala siñal.** (ms10,114r: *D.E.*)
21402. **O sal, canto salga tanto val.** (ms10,114r: *D.E.*)
21403. **Sal e fogo quer un ovo, se non sai grolo.** (ms10,114r: *D.E.*)
21404. **Unhas areíñas de sal, na conversa non din mal.** (ms10,114r: *D.E.*)

SALADO
21405. **O ben salgado, pouco vinagre e ben aceitado.** (ms10,114r: *D.E.*)

SALAMANDRA
21406. **Se te morde a salamántiga, que che fagan logo a cama.** (ms10,114r: *D.E.*)

SALMÓN. (V. *Peces. Salmón*)

SALUD
21407. **A moita saúde non é virtú.** (ms10,117r: *D.E.*)
21408. **A saúde é a riqueza dos probes.** (ms10,117r: *D.E.*)
21409. **A saúde non é conecida hastra que é perdida.** (ms10,117r: *D.E.*)
21410. **Déanos Dios saúde; irémola andando.** (ms10,117r: *D.E.*)
21411. **Dios nos dea saúde pra ir vivindo.** (ms10,117r: *D.E.*)
21412. **Haxa saúde e diñeiro, que non faltará humor e compañeiro.** (ms10,117r: *D.E.*)
21413. **Máis vale a saúde que o diñeiro.** (ms10,117r: *D.E.*)
21414. **Saúde e alegría, fermosura cría.** (ms10,117r: *D.E.*)
21415. **Vese a saúde conecida cando empeza a ser perdida.** (ms10,117r: *D.E.*)

SAN ANDRÉS. V. tamén *Días* (*Días y festividades*), *Fiestas y romerías, Religiosos y morales*.
21416. **A San Andrés de Teixido hai que ir morto ou vivo.** (ms10,114r: *D.E.*)
21417. **O que de morto non vai a San Andrés de Teixido, é porque foi de vivo.** [6179] (ms10,114r: *D.E.*)
21418. **Polo san Andrés hai porcos gordos pra vender.** (ms10,114r: *D.E.*)
21419. **Polo san Andrés mata o teu porco como é.** (ms10,114r: *D.E.*)
21420. **Polo san Andrés mata o teu porco como o tes.** (ms10,114r: *D.E.*)

[6178] O orixinal di: *Todo o que seipas nono dirás, se queres vivir en paz.*

[6179] V. *A San Andrés de Teixido hai que ir de morto ou de vivo* en *Fiestas y romerías*.

21421. **San Andrés de Teixido, do morto fai o vivo.** (ms10,114r: *D.E.*)

21422. **San Andrés trai a vela e san Xoán a leva.** [6180] (ms10,114r: *D.E.*)

SAN ANTONIO. V. tamén *Días* (*Días y festividades*), *Fiestas y romerías, Religiosos y morales*.

21423. **O san Antonio é o santo das nenas, porque ó casalas améndalle as penas.** (ms10,114r: *D.E.*)

21424. **San Antón vello e tristeiro convida as rapazas ó rezadeiro.** (ms10,114r: *D.E.*)

SAN JUAN. V. tamén *Días* (*Días y festividades*), *Fiestas y romerías, Religiosos y morales*.

21425. **En san Xoán a mexada de un can.** (ms10,116r: *D.E.*)

21426. **Hastra san Xoán toda a herba é pan.** [6181] (ms10,116r: *D.E.*)

21427. **No día de san Xoán baila o sol pola mañán.** [6182] (ms10,116r: *D.E.*)

SAN LUCAS. V. tamén *Días* (*Días y festividades*), *Fiestas y romerías, Religiosos y morales*.

21428. **Polo san Lucas mata o teu porco e barra a túa cuba.** (ms10,115r: *D.E.*)

21429. **Polo san Lucas saben as uvas, porque hai poucas ou ningunhas.** [6183] (ms10,115r: *D.E.*)

San Lucas (18 oct.)

21430. **Polo san Lucas solta os bois, mata os porcos e tapa as uvas.** (ms10,115r: *D.E.*)

SAN MARTÍN. V. tamén *Días* (*Días y festividades*), *Fiestas y romerías, Religiosos y morales*.

21431. **No san Martiño remonta cada día un ferradiño.** (ms10,115r: *D.E.*)

San Martiño (11 nov.).

21432. **Polo san Martiño todo o mosto é viño.** (ms10,115r: *D.E.*)

21433. **Por san Martiño faise o magosto con castañas asadas e mosto.** (ms10,115r: *D.E.*)

21434. **Por san Martiño non sementes fabas nin liño.** (ms10,115r: *D.E.*)

21435. **Por san Martiño xa se conoce o bo viño.** (ms10,115r: *D.E.*)

21436. **San Martiño sempre quer o seu grauciño, anque sea pequeniño.** (ms10,115r: *D.E.*)

SAN VICENTE. V. tamén *Días* (*Días y festividades*), *Fiestas y romerías, Religiosos y morales*.

21437. **Polo san Vicente toda a auga é semente.** (ms10,116r: *D.E.*)

21438. **Sábeo san Vicente e sábeo toda a xente.** (ms10,116r: *D.E.*)

SANDÍA. V. tamén *Huerta*.

21439. **A sandía, nin en abril sementada nin en maio nada.** (ms10,115r: *D.E.*)

SANGRE

21440. **Máis val onza de sangue que libra de amistade.** (ms10,115r: *D.E.*)

21441. **Malia o sangue que non corre polas venas.** (ms10,115r: *D.E.*)

21442. **Non se pode sacar sangue de onde non-o hai.** [6184] (ms10,115r: *D.E.*)

21443. **O sangue ferve sin fogo.** (ms10,115r: *D.E.*)

21444. **O sangue hérdase i-o vicio pégase.** (ms10,115r: *D.E.*)

21445. **O sangue sin lume ferve e arde.** (ms10,115r: *D.E.*)

21446. **O sangue tira.** (ms10,115r: *D.E.*)

21447. **Sangue pola boca, nin das enxivas.** (ms10,115r: *D.E.*)

SANO

21448. **O san ó doente, en regra o mete.** (ms10,114r: *D.E.*)

21449. **Sanan as coiteladas e non as malas palabras.** (ms10,114r: *D.E.*)

21450. **Se queres vivir san, faite vello cedo.** [6185] (ms10,114r: *D.E.*)

SANTERO. V. tamén *Religiosos y morales*.

21451. **Ben parvo é o santeiro que se deita sin cear, tendo o santo diñeiro.** (ms10,115r: *D.E.*)

21452. **Cada santeiro pide pró seu gargueiro.** (ms10,115r: *D.E.*)

21453. **Cada santeiro pide pró seu santo.** (ms10,115r: *D.E.*)

[6180] V. *San Francisco trae a vela e san Xosé a leva* en *Trabajo*.

[6181] V. *En san Xoán medra a herba como pan* en *Agrícolas* (*Meses. Junio*).

[6182] V. *No día de san Xoán baila o sol pola mañán* en *Agrícolas* (*Santoral*).

[6183] V. *Polo san Lucas saben as uvas* en *Agrícolas* (*Santoral*).

[6184] O orixinal di: *Non se pode sacar sangue de onde nono hai*.

[6185] En ms10 s.v. *Sanar*.

SANTIAGO. V. tamén *Días* (*Días y festividades*), *Fiestas y romerías, Religiosos y morales*.

21454. **Aí vén o mes de Santiago co seu canado.** (ms10,115r: *D.E.*)

21455. **Cando algús van a Santiago, xa volven outros con cuncas.** (ms10,115r: *D.E.*)

21456. **Polo Santiago comenza na viña a pintar o bago.** (ms10,115r: *D.E.*)

21457. **Polo Santiago esconde o coello o rabo e por san Miguel vólveselle ver.** (ms10,115r: *D.E.*)

SANTO. V. tamén *Días* (*Días y festividades*), *Fiestas y romerías, Religiosos y morales*.

21458. **A pequeno santo pequeno rezado.** (ms10,116r: *D.E.*)

21459. **ºA santo pequeno vixilia grande.** (ms10,116r: *D.E.*)

21460. **Cada santo quer a súa candea.** (ms10,116r: *D.E.*)

21461. **De pai santo, fillo diaño.** (ms10,116r: *D.E.*)

21462. **Entre santa e santo, un carro de canto.** [6186] (ms10,116r: *D.E.*)

21463. **O santo que non está presente, vela non se lle acende.** (ms10,116r: *D.E.*)

21464. **Rogarlle ó santo hastra saír do charco; e dispois de saído, santo esquecido.** (ms10,116r: *D.E.*)

21465. **Santo vello non fai milagres.** (ms10,116r: *D.E.*)

21466. **Santo, santo, pero non tanto.** (ms10,116r: *D.E.*)

21467. **Tódolos santos teñen novena, e hainos que teñen festa.** (ms10,116r: *D.E.*)

SANTOS = NOVIEMBRE V. tamén *Agrícolas* (*Meses. Noviembre*).

21468. **Cando Santos acaba, o inverno empeza.** (ms10,116r: *D.E.*)

21469. **No mes de Santos a máis tardar, ponte a sementar.** (ms10,116r: *D.E.*)

21470. **Por Santos inda hai campos verdes e xa hai montes brancos.** (ms10,116r: *D.E.*)

21471. **Por Santos, neve nos campos.** (ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar de Galicia)

21472. **Por Santos sacha a horta e capa o rancho.** [6187] (ms10,116r: *D.E.* / Juan Bello Valiña)

SARDINAS (V. *Peces. Sardinas*)

SARNA

21473. **Sarna con gusto non pica; o conto é sarna sin el.** (ms10,117r: *D.E.*)

SARTEN

21474. **Cando a tixela roxe é que hai guisote.** (ms10,130r: *D.E.*)

21475. **Cando canta a tixola, siñal de que hai encherola.** (ms10,130r: *D.E.*)

21476. **Fuxir da tixola pra caír nas brasas, dou ó demo tales ventaxas.** (ms10,130r: *D.E.*)

21477. **O golpe da tixola lixa anque non doia.** (ms10,130r: *D.E.*)

21478. **Onde roxe a tixela, ou parida ou larpadela.** (ms10,130r: *D.E.*)

21479. **Quen ten a tixola polo rabo, ese é o amo.** (ms10,130r: *D.E.*)

21480. **Todos pican na tixola, i-eu picarei, si me deixan, cando poida.** (ms10,130r: *D.E.*)

SAYO, SAYA. V. tamén *Ropa*.

21481. **Coida ben o teu saio que, inda que estea vello, durarache outro ano.** (ms10,114r: *D.E.*)

21482. **Por ben ou mal que che vaia, non vendas a túa saia.** (ms10,114r: *D.E.*)

21483. **Remenda o teu saio e servirache outro ano.** (ms10,114r: *D.E.*)

SAZÓN

21484. **Val máis a boa sazón que cavar moito o terrón.** (ms10,117r: *D.E.*)

SECRETO

21485. **Di o teu segredo ó amigo e faraste seu cautivo.** (ms10,117r: *D.E.*)

21486. **Dille ó amigo o teu segredo e quédaste del preso.** (ms10,117r: *D.E.*)

21487. **Garda o segredo no teu seo, non-o metas no alleo.** [6188] (ms10,025v: *D.E.*)

21488. **Non hai segredo que non-o descubra o tempo.** [6189] (ms10,117r: *D.E.*)

21489. **Non hai segredo que non se seipa tarde ou cedo.** (ms10,117r: *D.E.*)

[6186] V. *Entre santa e santo, parede de cal e canto* en *Precaución*.

[6187] J. Bello Valiña: *sach'a horta*.

[6188] En ms10 s.v. *Guardar* coa indicación *Secreto*

[6189] O orixinal di: *Non hai segredo que nono descubra o tempo*.

21490. **Non hai segredo que o sea por moito tempo.** (ms10,117r: *D.E.*)
21491. **Non hai segredo que tarde ou cedo non sea descoberto.** (ms10,117r: *D.E.*)
21492. **O que ch'encobren, non queiras sabelo, e o que che descobren, teno sacreto.** (ms15,19v)
21493. **O segredo do teu amigo gardarás, e o teu non-o dirás.** [6190] (ms10,117r: *D.E.*)
21494. **Quen non garda o seu segredo, non pode gardar o alleo.** (ms10,117r: *D.E.*)
21495. **Segredo de dous, sábeo Dios; segredo de tres, sábeo quen quer.** (ms10,117r: *D.E.*)
21496. **Segredo entre moitos, malo é de gardar.** (ms10,117r: *D.E.*)
21497. **Segredo que de dous é, xa segredo non é.** (ms10,117r: *D.E.*)

SED

21498. **Prá moita sede non hai auga mala.** (ms10,117r: *D.E.*)

SEMANA. V. tamén *Días, Domingos, Lunes, Martes*.

21499. **O lus mollo, o martes lavo, o miércoles seco, o viernes peneiro, o sábado amaso, e o domingo, que eu fiaría, todos me din que estou noutra semana e que xa non é día.** (ms10,117r: *D.E.*)
21500. **Toda a semana bambeouse e o sábado arremangouse.** (ms10,117r: *D.E.*)

SEMBRAR. V. tamén *Agrícolas*.

21501. **Como sementedes, así colleredes.** (ms10,118r: *D.E.*)
21502. **Do que se sementa é do que se colleita.** (ms10,118r: *D.E.*)
21503. **Do que sementes collerás.** (ms10,118r: *D.E.*)
21504. **O que sementa e cría, tanto gana de noite como de día.** (ms10,118r: *D.E.*)
21505. **Que non sementa non colleita.** (ms10,118r: *D.E.*)
21506. **Que non sementa non sega.** (ms10,118r: *D.E.*)
21507. **Quen pouco sementa, pouco colleita.** (ms10,118r: *D.E.*)
21508. **Quen sementa en mala terra, non colle máis que herba.** (ms10,118r: *D.E.*)
21509. **Quen sementa en mala terra, non espere gran colleita.** (ms10,118r: *D.E.*)
21510. **Quen sementa no camiño, sementa pró veciño.** (ms10,118r: *D.E.*)
21511. **Quen sementa, sega.** (ms10,118r: *D.E.*)
21512. **Sementa cedo e poda máis, que se unha vez erras, cen acertarás.** (ms10,118r: *D.E.*)
21513. **Sementa cedo e poda tardeiro.** (ms10,118r: *D.E.*)
21514. **Sementa cedo e poda tardío e collerás pan e viño.** (ms10,118r: *D.E.*)
21515. **Sementa favores, collerás sinsabores.** (ms10,118r: *D.E.*)
21516. **Sementa pra coller e colle pra sementar.** (ms10,118r: *D.E.*)
21517. **Sementa quen fala e colle quen cala.** (ms10,118r: *D.E.*)
21518. **Sementar por fanegas e coller por espigas.** (ms10,118r: *D.E.*)
21519. **Tal como sementes, collerás.** (ms10,118r: *D.E.*)
21520. **Tal sementeira farás, cal seia a semente que sementaras.** (ms10,118r: *D.E.*)
21521. **Tal sementeira, tal sega.** (ms10,118r: *D.E.*)
21522. **Us sementan e outros segan.** (ms10,118r: *D.E.*)
21523. **Us seméntano, outros ségano e aproveitano.** (ms10,118r: *D.E.*)
21524. **Vai sementar cando sintas o cuco cucar e a ruliña rular.** (ms10,118r: *D.E.*)

SENDERO

21525. **Cada sendeiro ten o seu carreiro.** (ms10,118r: *D.E.*)

SENTARSE

21526. **O que ó sentarse di ¡ai! e ó erguerse di ¡opa! non quero á miña porta.** (ms10,118r: *D.E.*)
21527. **O que tarde chegou, de pé se quedou e non se sentou.** (ms10,118r: *D.E.*)

SENTIR

21528. **Cada cal sinte o seu ben i-o seu mal.** (ms10,118r: *D.E.*)
21529. **En non sentir está parte do ben vivir.** (ms10,118r: *D.E.*)
21530. **O que sabe sentirse, sabe decirse.** (ms10,118r: *D.E.*)
21531. **Quen non se sinte dunha mala palabra, non se sinte dunha labazada.** (ms10,118r: *D.E.*)

[6190] O orixinal di: *O segredo do teu amigo gardarás, e o teu nono dirás.*

SEÑOR. V. tamén *Poder, Señorío, Vasallo*.

21532. **Cal é o señor, tal mesa pon.** (ms10,119r: *D.E.*)

21533. **Cando o ruín fan señor, non hai coitelo pior.** (ms10,119r: *D.E.*)

21534. **De grandes señores grandes favores.** (ms10,119r: *D.E.*)

21535. **De grandes señores, moitas veces mesquiños favores.** (ms10,119r: *D.E.*)

21536. **Dos señores e do sol, canto máis lonxe, millor.** (ms10,119r: *D.E.*)

21537. **Eu señora e ti señora, ¿quen prepara os pratos e a tixola?** (ms10,119r: *D.E.*)

21538. **Eu señora e vós señora, ¿quen poñerá ó lume a cazola?** (ms10,119r: *D.E.*)

21539. **Ninguién pode servir ben a dous siñores.** (ms10,119r: *D.E.*)

21540. **Renego da señora que todo o chora.** (ms10,119r: *D.E.*)

21541. **Ser señor non é saber; é señor sabelo ser.** (ms10,119r: *D.E.*)

SEÑORÍO. V. tamén *Poder, Señor, Vasallo*.

21542. **En lugar de señorío non fagas o teu niño; e se o fai o pai, non-o faga o fillo.** [6191] (ms10,119r: *D.E.*)

21543. **Señorío probe, señorío podre.** (ms10,119r: *D.E.*)

21544. **Señorío sin rendas non dá prá mantenza.** (ms10,119r: *D.E.*)

21545. **Señoríos vellos e de pouco rango, máis que señoríos, son señoritangos.** (ms10,119r: *D.E.*)

SEPTIEMBRE. V. tamén *Agrícolas* (*Meses. Septiembre*).

21546. **En setembre e outono bebe o viño vello e deixa estar o novo.** (ms10,120r: *D.E.*)

21547. **En setembro come e vende, mais no sea tanto o vender que non deixes que comer.** (ms10,120r: *D.E.*)

SEPULTURA. V. tamén *Entierro, Muerte*.

21548. **A sepultura, por vella que sea, se lle cantan un responso, ben se recrea.** (ms10,119r: *D.E.*)

21549. **Hastra a sepultura a carne viva non é segura.** (ms10,119r: *D.E.*)

21550. **Na sepultura amolece a carne máis dura.** [6192] (ms10,119r: *D.E.* / ms15,12)

SEQUÍA. V. tamén *Agrícolas* (*Meteorológicos*), *Calor*.

21551. **A moita seca trai ás veces a moita mollada.** (ms10,117r: *D.E.*)

SER

21552. **A "non pode ser" non lle hai que facer.** (ms10,119r: *D.E.*)

21553. **Cal ti eres, así me dis.** (ms10,119r: *D.E.*)

21554. **Cal ti eres, así medres.** (ms10,119r: *D.E.*)

21555. **Cal ti eres, tal te seques.** (ms10,119r: *D.E.*)

21556. **Como son así, millor quero pra min que pra ti.** (ms10,119r: *D.E.*)

21557. **D'aquí alá, sabe Dios o que será.** (ms10,119r: *D.E.*)

21558. **Dime qué fuches e direiche quén eres.** (ms10,119r: *D.E.*)

21559. **Dime quén eres e direiche quén fuches.** (ms10,119r: *D.E.*)

21560. **Fomos como vós e seredes como nós.** (ms10,119r: *D.E.*)

21561. **Hoxe somos e mañá non.** (ms10,119r: *D.E.*)

21562. **Hoxe somos e mañán non fomos.** (ms10,119r: *D.E.*)

21563. **Hoxe somos e mañán non seremos.** (ms10,119r: *D.E.*)

21564. **Máis vale ás veces ser que parecer.** (ms10,119r: *D.E.*)

21565. **Mentras máis somos máis valemos.** (ms10,119r: *D.E.*)

21566. **Non son tantas as noces como as voces.** (ms10,119r: *D.E.*)

21567. **O que é i-o por que é, non saben moitos cómo é.** (ms10,119r: *D.E.*)

21568. **O que foi e non é, como se non fora.** (ms10,119r: *D.E.*)

21569. **O que foi e xa non é, é o mesmo que se non fora.** (ms10,119r: *D.E.*)

21570. **O que foi, é e será.** (ms10,119r: *D.E.*)

21571. **O que ha ser, convén que sea.** (ms10,119r: *D.E.*)

21572. **O que ha ser, vai sendo.** (ms10,119r: *D.E.*)

21573. **Ó que non pode ser, non hai que lle facer.** (ms10,120r: *D.E.*)

21574. **Se fuches e non es, é o mesmo que se non foras.** (ms10,120r: *D.E.*)

21575. **Ser e non ser non pode ser.** (ms10,120r: *D.E.*)

[6191] O orixinal di: *En lugar de señorío non fagas o teu niño; e se o fai o pai nono faga o fillo.*

[6192] En ms10 s.v. *Sepultura*.

21576. **Tanto é o máis como o menos.** (ms10,120r: *D.E.*)
21577. **Todo o que foi, poido ser, e todo o que é, xa foi.** (ms10,120r: *D.E.*)
21578. **Un soio non é ninguién, pero dous xa son alguén.** (ms10,120r: *D.E.*)

SERMÓN. V. tamén *Religiosos y morales*.
21579. **O sermón e o salmón, na Coresma teñen sazón; dispois, non.** (ms10,120r: *D.E.*)
21580. **Renego do sermón que acaba en daca.** (ms10,120r: *D.E.*)

SERVIR
21581. **Bo traballo é ser servidor dispois de ser señor.** (ms10,120r: *D.E.*)
21582. **Mal lle senta ser servidor ó que foi señor.** (ms10,120r: *D.E.*)
21583. **Ninguién pode servir a dous amos e agradar a entrambos.** (ms10,120r: *D.E.*)
21584. **Se queres ser ben servido, sírvete ti correndiño.** (ms10,120r: *D.E.*)
21585. **Sírvete do mancebo e aconséllate co vello.** (ms10,120r: *D.E.*)

SIBARITISMO. V. tamén *Ahorro y tacañería, Gastar, Superfluo*.
21586. **Comamos e xoldeemos que eso máis ganaremos.** (ms16: *D.E.*)
21587. **Comamos, bebamos e runflemos que ó cabo morrer temos.** (ms16: *D.E.*)
21588. **Come e folga e terás vida boa.** (ms16: *D.E.*)
21589. **Comer e beber e pete á porta quen quixer.** (ms16: *D.E.*)
Var.: *Comer e beber e pete á porta quen dispois viñer.* (ms16: *D.E.*)
21590. **Come, durme e engorda e, se te chaman, faite a xorda.** (ms16: *D.E.*)
21591. **Deste mundo levarás panza chea e nada máis, e boas obras s'as fas.** (ms4: Páramo-F.V.S. / ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar da provincia de Lugo)
Var.: *Diste mundo levarás boas obras se as fas.* (Buciños, Carballedo-F.V.S.) / *Deste mundo sacarás panza chea e nada máis.* (ms16: Sarria)

SIERRA
21592. **A mala serra non corta a madeira.** (ms10,120r: *D.E.*)
21593. **Cando a serra se pon de touca, temos auga, moita ou pouca.** (ms10,120r: *D.E.*)
21594. **Ou estar ó pé da serra ou a cen legoas dela.** (ms10,120r: *D.E.*)
21595. **Vivir ó pé da serra ou lonxe dela.** (ms10,120r: *D.E.*)

SOBRAR
21596. **Máis val que sobre que non que falte.** (ms10,121r: *D.E.*)
21597. **O que che sobra, méteo en obra.** (ms10,121r: *D.E.*)
21598. **O que non fai falla, sobra.** (ms10,121r: *D.E.*)
21599. **O que sobra, estorba.** (ms10,121r: *D.E.*)
21600. **O que sobra, farta.** (ms10,121r: *D.E.*)
21601. **O que sobra, honra.** (ms10,121r: *D.E.*)

SOCORRO
21602. **Socorro tardeiro, socorro valeiro.** (ms10,121r: *D.E.*)

SOL
21603. **Cando o sol madruga é siñal de chuvia.** (ms10,122r: *D.E.*)
21604. **Cando o sol sai, pra todos sai.** (ms10,122r: *D.E.*)
21605. **Desque se pon o sol, logo vén a noite.** (ms10,122r: *D.E.*)
21606. **Hastra poñerse o sol, hai día.** (ms10,122r: *D.E.*)
21607. **O sol de xaneiro non ten compañeiro.** (ms10,122r: *D.E.*)
21608. **O sol do inverno sempre anda detrás do outeiro.** (ms10,122r: *D.E.*)
21609. **Ó sol madrugadeiro non lle abras o medeiro.** (ms10,122r: *D.E.*)
21610. **O sol na eira e a auga na nabeira.** (ms10,122r: *D.E.*)
21611. **O sol que madruga pode traer chuvia.** (ms10,122r: *D.E.*)
21612. **Ó sol sin sombreiro, nin en agosto nin en xaneiro.** (ms10,122r: *D.E.*)
21613. **O sol, o médico e o alguacil entran cando queren e volven saír.** (ms10,122r: *D.E.*)
21614. **Onde o sol non dá, anda o ciruxán.** (ms10,122r: *D.E.*)
21615. **Sol con auga non val nada.** (ms10,122r: *D.E.*)
21616. **Sol de abril, ábrelle a man e déixao ir.** (ms10,122r: *D.E.*)
21617. **Sol de marzo, sol de mazo.** (ms10,122r: *D.E.*)

21618. **Sol de xaneiro vén tarde e vaise cedo.** (ms10,122r: *D.E.*)
21619. **Sol de xaneiro, amor de xenro.** (ms10,122r: *D.E.*)
21620. **Sol de xaneiro, porco ó bulleiro.** (ms10,122r: *D.E.*)
21621. **Sol en nubes engarrado ten a chuvia ó seu lado.** (ms10,122r: *D.E.*)
21622. **Sol madrugador, nunca é bo sol.** (ms10,123r: *D.E.*)
21623. **Sol na cibdá, auga no nabal.** (ms10,123r: *D.E.*)
21624. **Sol que moito madura, pouco dura.** (ms10,123r: *D.E.*)
21625. **Soles e penas e ceas teñen as sepulturas cheas.** (ms10,122r: *D.E.*)

SOLANO (VIENTO)
21626. **O ar soán, nin no inverno nin no vran.** (ms10,121r: *D.E.*)
21627. **Vento soán, malo de inverno e pior de vran.** (ms10,121r: *D.E.*)

SOLDADO
21628. **O bo soldado sácase do arado.** (ms10,123r: *D.E.*)
21629. **O soldado que é casado, nin bo soldado nin bo casado.** (ms10,123r: *D.E.*)
21630. **Soldado gallego na terra hai que velo.** (ms10,123r: *D.E.*)
21631. **Un soldado sabe máis que sete abogados.** (ms10,123r: *D.E.*)

SOLO
21632. **Eu soilo ¿como poderei facelo todo?** (ms10,122r: *D.E.*)

SOLTERO. V. tamén *Matrimonio*.
21633. **Máis vale solteiro estar que mal casar.** (ms10,123r: *D.E.*)

SOPA. V. tamén *Comida*.
21634. **A millor sopa é a que se fai na boca.** (ms10,123r: *D.E.*)
21635. **As sopas e os amores, os primeiros son os millores.** (ms10,123r: *D.E.*)
21636. **Botar sopas e solber, todo xunto non se pode facer.** (ms10,123r: *D.E.*)
21637. **Entre a man e a boca corre perigo a sopa.** (ms10,123r: *D.E.*)
21638. **Nin sopa de auga nin viño de sopa.**[6193] (ms10,123r: *D.E.* / ms15,12)
21639. **Sopa en viño non emborracha pero alegra a rapaza.** (ms10,123r: *D.E.*)
21640. **Sopa en viño non emborracha, pero agachar, agacha.** (ms10,123r: *D.E.*)
21641. **Sopas de sartén son porcas pero saben ben.** (ms10,123r: *D.E.*)
21642. **Sopas e solber, non hai tal comer.** (ms10,123r: *D.E.*)
21643. **Sopas fervidas alongan a vida.** (ms10,123r: *D.E.*)

SOSPECHAS
21644. **A sospeita enxamais sai de onde entra.** (ms10,124r: *D.E.*)
21645. **O que sospeita, ten a dúbida feita.** (ms10,124r: *D.E.*)
21646. **Precura quitar sospeita e non poñela nin mantela.** (ms10,124r: *D.E.*)
21647. **Quen sospeita non acouga.** (ms10,124r: *D.E.*)

SOTO
21648. **Polo souto non corras atrás de outro.** (ms10,124r: *D.E.*)

SUBIR
21649. **A grande sobida trai a grande caída.** (ms10,121r: *D.E.*)
21650. **Canto máis alta é a sobida, máis grande é a caída.** (ms10,121r: *D.E.*)
21651. **Quen logo sobíu, máis axiña caíu.** (ms10,121r: *D.E.*)
21652. **Quen malamente sobe, máis malamente cai.** (ms10,121r: *D.E.*)

SUCEDER
21653. **Ti que querías, eu que tiña gana, socedeu o que o diaño esperaba.** (ms10,121r: *D.E.*)

SUDAR. V. tamén *Calor, calentura*.
21654. **Súa o labrego mentras outros non queren vir ó rego.** (ms10,124r: *D.E.*)
21655. **Súa o traballador pró que non é suador.** (ms10,124r: *D.E.*)

SUEGROS. V. tamén *Familia. Parientes*.

[6193] ms15,12: *sopa d'auga*.

21656. **A quen ten sogra, cedo se lle morra.** (ms10,122r: *D.E.*)

21657. **Á túa sogra, bon trato e xicarazo.** [6194] (mc e ms16: C.A. / ms10,122r: *D.E.*)

21658. **Acórdate, sogra, de que fuches nora.** (ms10,122r: *D.E.*)

21659. **As sogras i-as patacas danse moi ben baixo da terra.** (ms5,056: Silvarrey)

21660. **Así medre meu sogro como a leña no fogo.** (ms10,122r: *D.E.*)

21661. **Cando se quer a un sogro é dispois de morto.** (ms10,122r: *D.E.*)

21662. **Dos homes que conocín solo Adán tuvo xuicio: casou con muller sin nai e vivíu no paraíso.** (ms-SA: Juan Benito Filloy Rial: Graba, Silleda, PO)

21663. **Entre a sogra i-a muller fan o home adoecer.** (mc e ms16: Sober)

21664. **Miña sogra cando reñe ponse no medio da casa; ela misma "boto fóra", i-e eu digo "nun teño trazas".** (ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar de Galicia)

21665. **Non se acorda a sogra que foi nora.** [6195] (ms10,122r: *D.E.*)

21666. **O que non goza de sogra, non goza de cousa boa.** (ms10,122r: *D.E.*)

21667. **O que ten sogra, quer que logo se lle morra.** (ms10,122r: *D.E.*)

21668. **Os enemigos do home son tres: sogra, cuñada e muller.** (ms-SA: Juan Benito Filloy Rial: Graba, Silleda, PO / J. M. Barral Sánchez)

21669. **Os enemigos do home son tres: sogra, cuñado e muller.** (ms-SA: M. González Fernández)

21670. **Os sogros i-os señores, os mortos son millores.** (ms)

21671. **Pra sogra borracha, tinallas cheas.** (ms10,122r: *D.E.*)

21672. **Sogra e nora comen mal a unha mesma hora.** (ms10,122r: *D.E.*)

21673. **Sogra e nora, e can e gato, non comen ben nun mesmo prato.** (ms10,122r: *D.E.*)

21674. **Sogra e nora, solas.** (mc e ms16: Buciños)
(es) *Suegra y nuera comen mal a una mesa.* (R. Marín) / *Suegra y nuera, ni en una talega.* (Id.)

21675. **Sogras e noras, ningunha conta verdá; foron feitas na mentira, criadas na falsedad.** (ms8,39r: Silvarrey)

21676. **Sogra, cuñada e sartén, na cuciña están ben.** (ms-SA: José M. Gulías Rivas: Forcarei, PO)

21677. **Sogra, nin de azucre é boa.** (ms10,122r: *D.E.*)

21678. **Sogra, nin de barro á porta.** (ms10,122r: *D.E.*)

21679. **Sogra, nin mala nin boa.** (mc e ms16: R. Caruncho / ms3: C.A. / ms10,122r: *D.E.*)

21680. **Sogra, ningunha é boa.** (ms10,122r: *D.E.*)

21681. **Sogra, nora e xenro son a entrada no inferno.** (ms-SA: Juan Benito Filloy Rial: Graba, Silleda, PO)

21682. **Sogra, nora e xenro son a entrada nun inferno.** (ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar da provincia de Lugo)

21683. **Veu o foro cargar con meu sogro.** (ms15,15)

21684. **Xa que pra min non podo, devanarei pró meu sogro.** (ms10,122r: *D.E.*)

SUELA

21685. **Con solas e viño xa pode un andar camiño.** (ms10,123r: *D.E.*)

21686. **Con solas, pan e viño ben se pode coller o camiño.** (ms10,123r: *D.E.*)

21687. **Solas e viño andan camiño.** (ms10,123r: *D.E.*)

SUEÑO. V. tamén *Dormir*.

21688. **Noites alegres, mañás tristes, cabezas tolas que non durmistes.** [6196] (mc e ms: Santiago)

21689. **Noites longas, sono curto.** [6197] (mc e ms: Santiago)

21690. **O sono i-a morte son irmaus xemelos.** [6198] (ms10,123r: *D.E.*)

21691. **Pró moito sono non hai xergón duro.** [6199] (ms10,123r: *D.E.*)

21692. **Sono de abril déixallo ó teu fillo dormir.** [6200] (ms10,123r: *D.E.*)

21693. **Sono de maio, déixao pró teu criado.** [6201] (ms10,123r: *D.E.*)

21694. **Soñaba o cego que vía e soñaba o que quería.** [6202] (ms10,123r: *D.E.*)

[6194] ms10: *bo trato*.

[6195] V. *Non s'acorda o cura de cando foi sacristán* en *Oficios*.

[6196] Dentro de *Miscelánea* no mecanoescrito orixinal. Contén a indicación *Sono* no ms. / mc: *dormistes*.

[6197] Dentro de *Miscelánea* no mecanoescrito orixinal. Contén a indicación *Sono* no ms.

[6198] En ms10 s.v. *Sueño, sueños*.

[6199] En ms10 s.v. *Sueño, sueños*.

[6200] En ms10 s.v. *Sueño, sueños*.

[6201] En ms10 s.v. *Sueño, sueños*.

21695. **Soñar dormindo ou soñar desperto, é come andar a rolos ou dando voltas por un deserto.** [6203] (ms10,123r: *D.E.*)

21696. **Un sono saca outro sono.** [6204] (ms10,123r: *D.E.*)

SUERTE. V. tamén *Fortuna*.

21697. **A sorte non é pra quen a busca senón pra quen a atopa.** (ms10,124r: *D.E.*)

21698. **O que che tocou en sorte non teñas por forte.** (ms10,124r: *D.E.*)

21699. **Sorte teñas, fillo, que o saber non sempre vale.** (ms10,124r: *D.E.*)

21700. **Teñas moita sorte e o saber pouco che importe.** (ms10,124r: *D.E.*)

SUFRIR

21701. **Moito sofre quen ben quer.** (ms10,121r: *D.E.*)

21702. **Sofre con pacencia e vivirás en paz.** (ms10,121r: *D.E.*)

21703. **Sofre hoxe que xa chegará mañá.** (ms10,121r: *D.E.*)

21704. **Sofre o mal veciño e libraraste de outro máis maliño.** (ms10,121r: *D.E.*)

21705. **Sofre por saber e traballa por ter.** (ms10,121r: *D.E.*)

21706. **Sofrir con pacencia non é mala penitencia.** (ms10,121r: *D.E.*)

21707. **Sofrir por valer, traballar por ter e estudiar por saber, calquera o pode facer.** (ms10,121r: *D.E.*)

SUPERFLUO. V. tamén *Gastar, Sibaritismo*.

21708. **Azafrán de noite e luz de día é tontería.** [6205] (ms: C.A.)

(es) *Azafrán de noche y candela de día, es cosa perdida.* (Correas) / *Azafrán de noche y candil de día, despilfarro y tontería.* (R. Marín)

Lo del azafrán es por lo que ponen en las tocas que no luce: algunos quieren que sea de los guisados, que no se descubre, o por ser dañoso y caliente para de noche. (Correas)

SUPERSTICIOSO. V. tamén *Religiosos y morales*.

21709. **Si pasas por debaixo do pau, non medras máis.** [6206] (mc e ms: Santiago)

Contiene una vana superstición del pueblo.

TABACO

21710. **O tabaco e o viño hai algús que os regalan ó seu veciño.** (ms10,124r: *D.E.*)

21711. **Si o tabaco é de colillas, non te gastes as cerillas.** [6207] (ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar de Galicia)

21712. **Tabaco, muller e viño, millor pra min que pró meu veciño.** (ms10,124r: *D.E.*)

21713. **Tabaco, viño e muller botan un home a perder.** (ms10,124r: *D.E.* / ms15,12)

TABERNA. V. tamén *Beber*.

21714. **Anque estou malo das pernas, inda podo ir á taberna.** (ms10,124r: *D.E.*)

21715. **Anque teño mala a perna, ben sei onde está a taberna.** (ms10,124r: *D.E.*)

21716. **Por ir á misa entrei na taberna e quedeime nela.** (ms10,124r: *D.E.*)

21717. **Taberna sin xente ben pouco vende.** (ms10,124r: *D.E.*)

21718. **Taberna vella non precisa na porta ramalleira.** (ms10,124r: *D.E.*)

TABERNERO

21719. **Do taberneiro novo fuxe como do lobo.** (ms10,124r: *D.E.*)

21720. **Nunca taberneiro seas, por mal e probe que esteas.** (ms10,124r: *D.E.*)

21721. **O bo taberneiro, antes de vender o viño, bautízao primeiro.** (ms10,124r: *D.E.*)

21722. **O taberneiro novo fai da taberna o seu tobo.** (ms10,124r: *D.E.*)

TAJADA. V. tamén *Comida*.

21723. **Benia a tallada que trai outra engarrada.** (ms10,124r: *D.E.*)

TAMBORILERO

21724. **Repinica de présa, meu tamborileiro, que bailar de présa, eso éche o que eu quero.** (ms10,124r: *D.E.*)

[6202] En ms10 s.v. *Sueño, sueños*.

[6203]

[6204] En ms10 s.v. *Sueño, sueños*.

[6205] Contén a indicación *Sobre lo supérfluo*.

[6206] Dentro de *Miscelánea* no mecanoescrito orixinal. Contén a indicación *Supersticioso* no ms.

[6207] O orixinal di *Si o tabaco e de colillas nonte gastes as cerillas*.

TAPADERA

21725. **Benia o testo que sabe tapar a ola.** (ms10,130r: *D.E.*)

21726. **Benia o testo que tapa ben o pote.** (ms10,130r: *D.E.*)

TARDAR

21727. **Non tarda o que vén, se o que espera pacencia ten.** (ms10,125r: *D.E.*)

21728. **Soilo tarda o que se espera.** (ms10,125r: *D.E.*)

TARDE

21729. **Nas tardes de abril vai a onde teñas que ir, que á túa casa irás a durmir.** (ms10,125r: *D.E.*)

21730. **Tarde chega a vello o que de mozo vive como vello.** (ms10,125r: *D.E.*)

21731. **Tarde dá quen agarda a que lle pidan.** (ms10,125r: *D.E.*)

21732. **Tarde dar e negar, andan á par.** (ms10,125r: *D.E.*)

21733. **Tarde e mal son dous males.** (ms10,125r: *D.E.*)

21734. **Tarde e mal, dúas veces mal.** (ms10,125r: *D.E.*)

21735. **Tarde ou cedo queda o burro sin pelexo.** (ms10,125r: *D.E.*)

21736. **Tarde ou cedo van os porcos ó cortello.** (ms10,125r: *D.E.*)

21737. **Tarde ou cedo, tódolos porcos proban o coitelo.** (ms10,125r: *D.E.*)

21738. **Tarde ou cedo, todos debaixo da terra estaremos.** (ms10,125r: *D.E.*)

21739. **Tarde se arrepinte o rato cando xa está na boca do gato.** (ms10,125r: *D.E.*)

21740. **Tarde volveu o gato coa sardiña ó garabato.** (ms10,125r: *D.E.*)

21741. **Tarde, mal e nunca son tres malas pagas.** (ms10,125r: *D.E.*)

TASA

21742. **A tasa non ten medida.** (ms10,125r: *D.E.*)

21743. **Ben sabe a tasa que merca e paga.** (ms10,125r: *D.E.*)

TEJA

21744. **A millor tella, a máis vella.** (ms10,125r: *D.E.*)

21745. **A tella preto da orella.** (ms10,125r: *D.E.*)

21746. **O que non dorme debaixo da tella, coa morte se aconsella.** (ms10,125r: *D.E.*)

TEJADO

21747. **Non debe tirar pedras ó tellado o que non está limpo de pecado.** (ms10,125r: *D.E.*)

21748. **O que ten o tellado de vidro non debe tirar pedras ó do veciño.** (ms10,125r: *D.E.*)

21749. **Tellado feito de contado, non tarde en ser retellado.** (ms10,125r: *D.E.*)

TELA

21750. **A tea de araña deixa o rato e a mosca apaña.** (ms10,125r: *D.E.*)

21751. **A tea mal tecida, ó lavala queda máis encollida.** (ms10,125r: *D.E.*)

21752. **A tea miúda, o seu dono axuda.** (ms10,125r: *D.E.*)

21753. **Pra tea tecida e muller parida nunca remedio faltou na vida.** (ms10,125r: *D.E.*)

21754. **Tea de un soilo pulgar, tarde vai ó tear; mais cando vai, vai sempre igual.** (ms10,125r: *D.E.*)

TELAR

21755. **Mentras teña o meu tear, camisa non me ha de faltar.** (ms10,125r: *D.E.*)

21756. **No tear déixemo Dios poñer, que inda que sea o diaño haio tecer.** (ms10,125r: *D.E.*)

TEMOR

21757. **A moitos debe temer aquel a quen moitos temen.** [6208] (ms10,125r: *D.E.*)

21758. **As veces val máis temer que ser temido.** [6209] (ms10,125r: *D.E.*)

21759. **O que de moitos é temido, a moitos ten que temer.** [6210] (ms10,125r: *D.E.*)

21760. **O temor á muller é o comenzo da saúde.** (ms10,126r: *D.E.*)

21761. **O temor é o máis fero door.** (ms10,126r: *D.E.*)

21762. **O temor sempre sospeita o pior.** (ms10,126r: *D.E.*)

TEMPLANZA

21763. **A temperanza é media vida.** (ms10,126r: *D.E.*)

21764. **Coa temperanza a saúde é a que máis gana.** (ms10,126r: *D.E.*)

[6208] En ms10 s.v. *Temer*.
[6209] En ms10 s.v. *Temer*.
[6210] En ms10 s.v. *Temer*.

TENDERO. V. tamén *Comercio, Tienda*.

21765. **O tendeiro e a muller sempre teñen que facer.** (ms10,128r: *D.E.*)

21766. **O tendeiro que o seu trato non entende, que cerre a tenda ou que a venda.** (ms10,128r: *D.E.*)

TENER. V. tamén *Propiedad*.

21767. **Abondo ten quen bo creto ten.** (ms10,128r: *D.E.*)

21768. **Bo é ter en que se entreter.** (ms10,128r: *D.E.*)

21769. **Canto temos, tanto valemos.** (ms10,128r: *D.E.*)

21770. **De médico, poeta, músico e louco, todos temos un pouco.** (ms10,128r: *D.E.*)

21771. **Dende que teño ovellas e crías, todos me dan os bos días.** (ms10,128r: *D.E.*)

21772. **Máis val "teño un ichavo" que "préstame un carto".** (ms10,128r: *D.E.*)

21773. **Nada ten o que nada lle abonda.** (ms10,128r: *D.E.*)

21774. **Nada ten que perder que nada ten de seu.** (ms10,128r: *D.E.*)

21775. **Ninguén sabe o que ten, se ten quen o mantén.** (ms10,128r: *D.E.*)

21776. **Non sabe o que ten quen casa de seu ten.** (ms10,128r: *D.E.*)

21777. **Non sempre temos o que queremos.** (ms10,128r: *D.E.*)

21778. **Non ten eira, nin leira, nin pau de figueira.** (ms10,128r: *D.E.*)

21779. **Non ten nada quen nada lle abonda.** (ms10,128r: *D.E.*)

21780. **O conto é que eu teña, veña de onde veña.** (ms10,128r: *D.E.*)

21781. **O que ten cabras e fillos, non pode estar a ben cos seus veciños.** (ms10,128r: *D.E.*)

21782. **Quen nada ten e nada desea, é o máis rico da terra.** (ms10,128r: *D.E.*)

21783. **Quen non ten non é tido.** (ms10,129r: *D.E.*)

21784. **Quen o ten, lúceo.** (ms10,129r: *D.E.*)

21785. **Quen pouco ten e o dá, logo se arrepintirá.** (ms10,129r: *D.E.*)

21786. **Quen ten catro e gasta cinco, non necesita faltriqueira.** (ms10,129r: *D.E.*)

21787. **Quen ten roupa e durme no chan, é un bo borricán.** (ms10,129r: *D.E.*)

21788. **Quen ten, ese ten.** (ms10,129r: *D.E.*)

21789. **Ruín seña quen por ruín se teña.** (ms10,129r: *D.E.*)

21790. **Se moito se ten, moito se gasta e máis se quer.** (ms10,129r: *D.E.*)

21791. **Se non tes pra ben, pra mal non che faltará.** (ms10,129r: *D.E.*)

21792. **Sempre o ter se lixou no saber.** (ms10,129r: *D.E.*)

21793. **Sorte do que ten e probe do que o ten que buscar.** (ms10,129r: *D.E.*)

21794. **Tanto come o que ten como cobiza o que non ten.** (ms10,129r: *D.E.*)

21795. **Tanto tes como vales.** (ms10,129r: *D.E.*)

21796. **Ten de teu e fai por ter, que tarde ou cedo ó teu has de volver.** (ms10,129r: *D.E.*)

21797. **"Ten quen ten", din as campanas de Toén.** (ms10,129r: *D.E.*)

21798. **Teña en cubas e caudal, e quen queira, viñas e lagar.** (ms10,129r: *D.E.*)

21799. **Teñamos paz e chegaremos a vellos.** (ms10,129r: *D.E.*)

TESORO. V. tamén *Riqueza, Riqueza y dinero*.

21800. **Bo tesouro ten o que está de saúde ben.** (ms10,130r: *D.E.*)

21801. **Máis val tesouro de virtú que de ouro.** (ms10,130r: *D.E.*)

21802. **Non falta tesouro de viño nin de ouro.** (ms10,130r: *D.E.*)

21803. **O maor tesouro sempre vai ó ouro.** (ms10,130r: *D.E.*)

21804. **Quen ten un tesouro non pensa máis que en ouro.** (ms10,130r: *D.E.*)

21805. **Sempre o tesouro chama polo ouro.** (ms10,130r: *D.E.*)

TESTAMENTO (V. tamén *Dádivas, Dado, Dar y recibir, Donaciones, Limosna, Negación, Negativas, Peticiones*.

21806. **De facer testamento, faino a tempo.** (ms10,130r: *D.E.*)

21807. **Se queres facer testamento, faino antes de estar enfermo.** (ms10,130r: *D.E.*)

21808. **Testamento non é enterramento pero é presentemento.** (ms10,130r: *D.E.*)

TESTIGO

21809. **Apurar moito o testigo máis é cousa de enemigo que do amigo.** (ms10,130r: *D.E.*)

21810. **Dous testigos falsos matan un home.** (ms10,130r: *D.E.*)

21811. **Máis vale un testigo de vista que un cento de ouvidos.** (ms10,130r: *D.E.*)

21812. **Pensa sempre que non hai sitio sin testigo.** (ms10,130r: *D.E.*)

TÍA

21813. **Tiven unha tía que mentras mandaba unha cousa, xa a facía.** (ms10,130r: *D.E.*)

TIEMPO. V. tamén *Agrícolas* (*Meteorológicos*), *Calor, Estrellas, Frío, Marítimos* (*Aves, Peces, Tierra y mar, Vientos y calmas*), *Niebla, Nieve, Nubes, Pronósticos atmosféricos, Tronar, Viento*.

21814. **A bo tempo chegamos, se non nos dan xostregazos.** (ms10,126r: *D.E.*)

21815. **Á curta ou á larga, o tempo todo o alcanza.** (ms10,126r: *D.E.*)

21816. **Cada cousa, no seu tempo.** (ms10,126r: *D.E.*)

21817. **Cada tempo ten os seus costumes.** (ms10,126r: *D.E.*)

21818. **Calquera tempo pasado é millorado.** (ms10,126r: *D.E.*)

21819. **Cando fai o seu tempo, non é mal tempo.** (ms10,126r: *D.E.*)

21820. **Cando non fai o seu tempo, non é bo tempo.** (ms10,126r: *D.E.*)

21821. **Canto máis tempo se gana, máis tempo se perde.** (ms10,126r: *D.E.*)

21822. **Co tempo todo chega.** (ms10,126r: *D.E.*)

21823. **Co tempo todo morre.** (ms10,126r: *D.E.*)

21824. **Co tempo todo pasa.** (ms10,126r: *D.E.*)

21825. **Co tempo todo se acaba.** (ms10,126r: *D.E.*)

21826. **Co tempo todo se desfai.** (ms10,126r: *D.E.*)

21827. **Co tempo todo se esquece.** (ms10,126r: *D.E.*)

21828. **Co tempo todo se sabe.** (ms10,126r: *D.E.*)

21829. **Co tempo todo se vai.** (ms10,126r: *D.E.*)

21830. **Co tempo veñen os figos.** (ms10,126r: *D.E.*)

21831. **Colle o tempo conforme vén, se outra cousa non podes facer.** (ms10,126r: *D.E.*)

21832. **En tempo e lugar, hai que saber perder e ganar.** (ms10,126r: *D.E.*)

21833. **En tempo mollado vende a lan e deixa o fiado.** (ms10,126r: *D.E.*)

21834. **Ganando tempo, pérdese tempo.** (ms10,126r: *D.E.*)

21835. **Hai que dar tempo ó tempo pra que as cousas veñan con tento.** (ms10,126r: *D.E.*)

21836. **Mal anda o tempo, cando o que non pode a xusticia, pódeo o diñeiro.** (ms10,126r: *D.E.*)

21837. **No tempo de arrendar, cantar; no tempo de pagar, chorar.** (ms10,126r: *D.E.*)

21838. **No tempo de marzo, á mañán enxoito e á tarde mollado.** (ms10,126r: *D.E.*)

21839. **No tempo dos coellos non hai consellos.** (ms10,126r: *D.E.*)

21840. **Non é bo tempo o que non é do seu tempo.** (ms10,126r: *D.E.*)

21841. **Non se fai fóra do tempo o que se fai no seu tempo.** (ms10,126r: *D.E.*)

21842. **Nunca "tempo hai" fixo cousa boa.** (ms10,126r: *D.E.*)

21843. **Ó seu tempo maduran as uvas.** (ms10,127r: *D.E.*)

21844. **Ó seu tempo vén o que Dios quer.** (ms10,127r: *D.E.*)

21845. **O tempo acrara as cousas e o tempo as escurece.** (ms10,127r: *D.E.*)

21846. **O tempo corre, e todo vai detrás del.** (ms10,127r: *D.E.*)

21847. **O tempo corre.** (ms10,127r: *D.E.*)

21848. **O tempo creba sin canto e sin pedra.** (ms10,127r: *D.E.*)

21849. **O tempo cura o enfermo e non o ingüento.** [6211] (ms10,127r: *D.E.* / ms15,17)

21850. **O tempo dá bo consello.** (ms10,127r: *D.E.*)

21851. **O tempo dá o remedio e nunca falta o consello.** (ms10,127r: *D.E.*)

21852. **Ó tempo das brevas todos se achegan.** (ms10,127r: *D.E.*)

21853. **O tempo é diñeiro.** (ms10,127r: *D.E.*)

21854. **O tempo é o inventor de moitas cousas.** (ms10,127r: *D.E.*)

21855. **O tempo é o millor conselleiro.** (ms10,127r: *D.E.*)

21856. **O tempo é o millor mestre.** (ms10,127r: *D.E.*)

21857. **O tempo é ouro.** (ms10,127r: *D.E.*)

21858. **O tempo é pai da verdá e irmau da mentira.** (ms10,127r: *D.E.*)

21859. **O tempo é sabio, pero o diaño é vello.** (ms10,127r: *D.E.*)

21860. **O tempo i-o diñeiro corren a paso lixeiro.** (ms10,127r: *D.E.*)

21861. **O tempo non anda pra atrás.** (ms10,127r: *D.E.*)

21862. **O tempo non-o come o lobo.** [6212] (ms10,127r: *D.E.*)

21863. **O tempo non pasa en balde.** (ms10,127r: *D.E.*)

[6211] ms15,17: *o ungüento.*

[6212] O orixinal di: *O tempo nono come o lobo.*

21864. **O tempo non recúa, porque non é mula.** (ms10,127r: *D.E.*)

21865. **O tempo non se detén, porque non fala con ninguién.** (ms10,127r: *D.E.*)

21866. **O tempo non se para, nin recúa, nin adianta.** (ms10,127r: *D.E.*)

21867. **O tempo nunca ten présa pero sempre chega.** (ms10,127r: *D.E.* / ms15,17)

21868. **O tempo pasado sempre foi louvado.** (ms10,127r: *D.E.*)

21869. **O tempo que é do seu tempo, que chova, que trone, sempre é bo tempo.** (ms10,127r: *D.E.*)

21870. **O tempo todo o amansa.** (ms10,127r: *D.E.*)

21871. **O tempo todo o cobre, todo o encobre, e todo o descobre.** (ms10,127r: *D.E.*)

21872. **O tempo todo o cura, hastra topar connosco na sepultura.** (ms10,127r: *D.E.*)

21873. **O tempo todo o tapa e todo o destapa.** (ms10,127r: *D.E.*)

21874. **O tempo todo o trai e todo o leva.** (ms10,127r: *D.E.*)

21875. **O tempo trai as froles; e dispois de as traer, fainas toller e vólveas traer.** (ms10,127r: *D.E.*)

21876. **O tempo traino todo e lévao todo.** (ms10,127r: *D.E.*)

21877. **O tempo vaise e os anos véñense.** (ms10,127r: *D.E.*)

21878. **Perdendo o tempo non se gana diñeiro.** (ms10,127r: *D.E.*)

21879. **Quen en tempo foxe, con tempo acode.** (ms10,127r: *D.E.*)

21880. **Quen tempo ten e tempo espera, tempo é que o demo lle leva.** (ms10,127r: *D.E.*)

21881. **Tempo e fertuna logo se muda.** (ms10,127r: *D.E.*)

21882. **Tempo e sazón a ninguién dan conta nin razón.** (ms10,127r: *D.E.*)

21883. **Tempo ido, tempo perdido.** (ms10,127r: *D.E.*)

21884. **Tempo pasado que vén á memoria, dá máis pena que groria.** (ms10,127r: *D.E.*)

21885. **Tempo ten a choca e tempo ten quen a xoga.** [6213] (mc e ms: A.S.A.)
(pt) *Tempo à choca e tempo a quem a joga.* (Chaves)

21886. **Tempo tras tempo, tempo vén.** (ms10,127r: *D.E.*)

21887. **Tempos van e tempos veñen; sofran os que penas teñen.** (ms10,128r: *D.E.*)

21888. **Tódalas cousas queren o seu tempo.** (ms10,128r: *D.E.*)

21889. **Todo tempo pasado foi o máis louvado, porque o que está por vir, ou nos fará chorar ou nos fará surrir.** (ms10,128r: *D.E.*)

21890. **Todo tempo pasado foi o millor.** (ms10,128r: *D.E.*)

TIENDA. V. tamén *Comercio, Tendero*.

21891. **A pior tenda é a valeira.** (ms10,128r: *D.E.*)

21892. **A tenda é pra quen a atenda.** (ms10,128r: *D.E.*)

21893. **Do que está na súa tenda, que non digan que estivo na contenda.** (ms10,128r: *D.E.*)

21894. **Non hai pior tenda que a que está valeira.** (ms10,128r: *D.E.*)

21895. **Pon a tenda do que entendas.** (ms10,128r: *D.E.*)

TIERRA

21896. **A terra allea queima.** (ms10,129r: *D.E.*)

21897. **A terra descansada non precisa ser gabada.** (ms10,129r: *D.E.*)

21898. **A terra e a femia que non-a ara, en balde a sementa.** [6214] (ms10,129r: *D.E.*)

21899. **A terra morena bo pan leva.** (ms10,129r: *D.E.*)

21900. **A terra negra bo pan leva; a branca, nin pan nin palla.** (ms10,129r: *D.E.*)

21901. **A terra onde nacín é a millor pra min.** (ms10,129r: *D.E.*)

21902. **A terra que non se cobre de herba, non é boa nin prá vaca nin prá ovella.** (ms10,129r: *D.E.*)

21903. **Bota terra enriba de terra e verás o pan que leva.** (ms10,129r: *D.E.*)

21904. **Da terra ben traballada espera boa anada.** (ms10,129r: *D.E.*)

21905. **En terra de señorío, almendro ou guindo; en terra real, nogueira e moral.** (ms10,129r: *D.E.*)

21906. **Na ruín terra antes vén a fame que a cereixa.** (ms10,129r: *D.E.*)

[6213] Dentro de *Miscelánea* no mecanoescrito orixinal. Contén a indicación *Sobre el tiempo* no ms.

[6214] O orixinal di: *A terra e a femia que nona ara, en balde a sementa.*

21907. **Na súa terra, ou o burro fala ou o burro ornea.** (ms10,129r: *D.E.*)
21908. **Non andes con soberbia enriba da terra, porque has de ir pra debaixo dela.** (ms10,129r: *D.E.*)
21909. **Non é boa a terra que sempre hai que loitar co ela.** (ms10,129r: *D.E.*)
21910. **Non hai terra mala cando lle vén a súa anada.** (ms10,129r: *D.E.*)
21911. **Non hai terra tan brava que non amoleza ca aixada.** (ms10,129r: *D.E.*)
21912. **Non hai terra tan brava que resista o arado, nin home tan manso que queira ser mandado.** (ms10,129r: *D.E.*)
21913. **O que traballa a súa terra, nunca terá moita perda.** (ms10,129r: *D.E.*)
21914. **Pola terra e polo mar, obrar e calar.** (ms10,129r: *D.E.*)
21915. **Renega da terra que tes que loitar con ela.** (ms10,129r: *D.E.*)
21916. **Terra boa, terra mala, cada unha dá a súa anada.** (ms10,129r: *D.E.*)
21917. **Terra como a do Ribeiro non-a hai no mundo enteiro.** [6215] (ms10,129r: *D.E.*)
21918. **Terra folgada sempre gana.** (ms10,129r: *D.E.*)
21919. **Terra moi aradeira pra quen a queira.** (ms10,130r: *D.E.*)

TÍO

21920. **Ó tío sin fillos aparéllalle Dios sobriños.** (ms10,130r: *D.E.*)
21921. **Se tes un tío rico e sin fillos, faille mimos e aloumiños.** (ms10,130r: *D.E.*)

TIZÓN

21922. **Un tizón non arde sin outro que o acompañe.** (ms10,130r: *D.E.*)
21923. **Un tizón non arde sin outro.** (ms10,130r: *D.E.*)

TOCINO. V. tamén *Comida*.

21924. **Anaco de touciño pide trago de viño.** (ms10,131r: *D.E.*)
21925. **Ó touciño mételle tragos de viño.** (ms10,131r: *D.E.*)
21926. **Onde hai touciños non hai corres.** (ms10,131r: *D.E.*)
21927. **Tallada de touciño quer gulapo de viño.** (ms10,132r: *D.E.*)

TODO. V. tamén *Mucho, Nada, Poco*.

21928. **Non digas todo o que sabes nin fagas todo o que podes, nin xusgues todo o que ves nin creas todo o que falan.** (ms10,130r: *D.E.*)

TOMAR

21929. **No tomar e dar e fácil errar.** (ms10,131r: *D.E.*)

TOMATE. V. tamén *Comida, Huerta*.

21930. **A todo lle vai ben o tomate, non sendo ás papas e ó chiculate.** (ms10,131r: *D.E.*)
21931. **Con tomates na cociña fanse milagros a eito.** (ms10,131r: *D.E.*)
21932. **Con tomates non hai mala cociñeira.** (ms10,131r: *D.E.*)
21933. **O tomate úsase hastra que se remate.** (ms10,131r: *D.E.*)

TORMENTA

21934. **As tormentas de san Xoán tollen o viño e levan o pan.** (ms10,131r: *D.E.*)

TRABAJO. V. tamén *Ocio* (*Reprobación del ocio*).

21935. **A casa donde se traballa nunca está sin pan nin palla.** [6216] (mc: Buciños / ms4: F.V.S.)
21936. **A pedra andando non cría musgo.** [6217] (mc: A.S.A. / ms10,086r: *D.E.*)
21937. **A pedra que roda non ten carrizo.** (mc: C.A.)
(pt) *Pedra que muito rola, não cria musgo.* (Chaves) / *Pedra roliça não cria bolor.* (Id.) (es) *Piedra movediza no cría moho.* (R. Marín) / *Piedra rodona, nunca mohosa.* (Id.) / *Piedra movediza no coge musgo.* (Id.) (ct) *Pedra movediça, no cría mèlsa.* (Alberola)
21938. **A que bon meniño cría, boa fusadiña fía.** (mc: Fonsagrada-F.V.S.)
21939. **A que en san Bartolomeu non vela, non fai boa tela.** [6218] (mc: J.P.)
(pt) *A boa fiandeira, de S. Bartolomeu* (24), *toma a vela e a mais boa, da Madalena* (22

[6215] O orixinal di: *Terra como a do Ribeiro, nona hai no mundo enteiro.*

[6216] ms4: *casa en donde*.
[6217] En ms10 s.v. *Piedra*. V. *A pedra parada musgo cría* en *Ocio* (*Efectos del ocio*).
[6218] mc: *San Bartolomé*. Jacinto del Prado rexistra o refrán coa forma *Bartoloméu*.

de julho). (Chaves) (es) *La que en San Bartolomé no vela, no hace buena tela.* (Sbarbi) (ct) *La que per sant Bartomeu no vela, mai fa bona tela.* (Sanchis) / *La bona filanera per sant Bartomeu comença la vela; i la molt bona, per santa Magdalena.* (Id.)

21940. **A que seus fillos cría, boa tea fía.** [6219] (mc: M.V. / ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar da provincia de Lugo)

(pt) *Bem fiei, pois meu filho criei.* (Chaves) (es) *No es poca la lana que hila la mujer que sus hijos cría.* (R. Marín)

21941. **A quen cedo se ergue, cedo lle estrelece.** (mc: C.A.)

21942. **A quen primeiro se ergue, todo lle serve.** [6220] (mc: G.S.)

21943. **A Roma por cento, a Roma por cento e un.** (mc: M.V.)

(es) *A Roma por todo.* (Sbarbi)

21944. **A roupa lavada, polo enxoito agarda.** (mc: Cotá.)

(es) *Ropa lavada sol aguarda.* (R. Marín)

21945. **A roupa lavada, polo sol agarda.** [6221] (ms-LU: seminarista anónimo: Paradela, LU)

21946. **A todo o mundo lle chega a súa hora.** [6222] (mc: Buciños)

21947. **Acábate, miña roca, embelóurate, meu fuso, pre que miña mai diga: "Miña filla, fías muito".** (ms-LU: seminarista anónimo: Pacios, Neira de Xusá, Baralla, LU)

21948. **Afanar, afanar e nunca medrar.** (mc: Carballedo / ms4: F.V.S.)

(pt) *Afanar, afanar e nunca medrar.* (Chaves) (es) *Afanar, afanar, y nunca medrar.* (Correas) / *Afanar y no medrar es para desesperar.* (Id.)

21949. **Antes de almorzar non quero traballar.** (ms-SA: José Calviño Pueyo: A Ponte Maceira, Portor, Negreira, C / Francisco Canosa Quintáns)

21950. **Aquel que non traballa non ten migalla.** (mc: Pidre / ms4: F.V.S.)

(pt) *Quem não trabalha não mantem casa farta.* (Chaves) / *Quem não trabalha não come.* (Id.)

21951. **Aquel que non traballa, non come na cunca e dorme na palla.** (ms15,17)

21952. **As cousas ben feitas ben parecen i-o que as fai algo merece.** [6223] (ms)

21953. **As cousas ben feitas ben parecen.** (mc: Tuiriz, Monforte)

(es) *Lo bien hecho, bien parece.* (Correas)

21954. **As noites para andar fan o camiño largo.** (mc / ms18,68r: *Diario de Avisos* de Ricardo Caruncho (1888))

Var.: *As noites para andar fan o camiño alargar.* (mc)

21955. **As obras son boas pra quen as encontra feitas.** [6224] (mc: Buciños / ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar da provincia de Lugo)

21956. **Axúdame algo e dareiche moito.** (mc: Santiago)

21957. **Barba pon a mesa e non perna tesa.** [6225] (mc e ms: J.P. / ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar da provincia de Lugo)

(es) *Barba pone mesa, que no pierna tiesa.* (Correas) / *Barba pone mesa, que no brazo ni pierna.* (Correas / R. Marín)

21958. **Bo traballo é traballar cando a ganancia é pouca.** (ms10,132r: *D.E.*)

21959. **Boa roca fía quen seus fillos cría.** (mc)

21960. **Boa roquiña fía a que o seu fillo cría.** [6226] (mc: *Terra de Melide* / ms: V.R. y A.R.)

Var.: *Boa rocada fía a que o seu filliño cría.* (ms5,137: A.N.)

(pt) *Boa massaroca* (ou *teia*) *fia quem seu filho cria.* (Chaves) (es) *Bien hilé, pues mis hijos crié.* (R. Marín)

Como *A que bon meniño cría...*

21961. **Boa tea fía o que seu fillo cría.** (ms21,15v: Bermés)

21962. **Bordar e facer albardas, todo é dar puntadas.** (ms15,13)

21963. **Cada pita ten que vivir do que escarabella.** [6227] (mc: Buciños / ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar da provincia de Lugo)

21964. **Cada traballo fai o seu callo.** (mc: Tuiriz)

21965. **Cal traballes comerás.** (mc: M.L.)

21966. **Cando mozos, traballos; e cando vellos, farrapos.** (ms10,132r: *D.E.*)

[6219] ms4: *A quen*; ms-LU: *quos seus*.
[6220] ms4: *pirmeiro*.
[6221] O orixinal di: *A roupa lavada pol'o sol agarda.*
[6222] V. *A todos os santos lles chega a súa festa* en *Esperanza* (*Esperanza ante los infortunios*).

[6223] O orixinal di: *As cousas ben feitas ven parecen y'o que as fai, algo merece.*
[6224] ms-LU: *pro quias encontra*.
[6225] V. *Pra traballar, requenquenear; e pra comer á mesa, barba tesa* en *Pereza*. / mc: *Basba, nin perna*; ms-LU: *pon mesa*. Jacinto del Prado rexistra o refrán tal e como aparece en ms.
[6226] mc: *a quen*.
[6227] ms-LU: *do qu'escarabella*.

21967. **Cando o crego toca cedo, deixa a fariña i-o lévedo.** (mc: Chantada)

21968. **Cando o demo non ten que facer, sácalle os ollos a súa nai.** (mc: C.A.)

Var.: *Cando o demo non ten en que se entreter, sácalle os ollos á súa nai.* (ms4: C.A. *A Nosa Terra*)

Reprende a los que en tiempos de ocio se entregan a trabajos impropios de su edad o condición.

21969. **Cando os demos son moitos i-a auga bendita pouca, non se fai labor.** [6228] (mc: Buciños / ms-LU: Paco de Seoane: Buciños, Carballedo, LU)

21970. **Cando se afila un aceiro, non che prospera o tinteiro.** (ms: Santiago)

21971. **Canta máis prisa máis facer.** (mc: Santiago)

Var.: *Canta máis prisa máis tecer.* (Id.)

21972. **Canto o mundo traballa e precura, todo é loucura.** (ms10,132r: *D.E.*)

21973. **Carreira que non bota, no corpo a ten.** (mc: Páramo-F.V.S.)

(es) *Carrera que no da el caballo, en el cuerpo le queda.* (Sbarbi)

Equiv.: *Cuanto más me apresuro, más me destruyo*. Dícese do can.

21974. **¡Como alegra o que sin traballo se gana e sin traballo se aumenta!** (ms10,132r: *D.E.*)

21975. **Con pouco traballo non se fan logo as cousas.** (ms10,132r: *D.E.*)

21976. **Con regra has de executar canto queiras ensaiar.** [6229] (ms4: J.P.)

21977. **Cuña, cuña, qu'anque no[n] serra, axuda.** [6230] (ms-SA: seminarista anónimo: algún lugar de Galicia)

21978. **Cuña, cuña, que inda que non serra, axuda.** (mc: C.G.)

21979. **Chirlo merlo, busca de vrau pra comer no inverno.** [6231] (mc: Otero de Rey)

Var.: *Díxolle a formiga a un paxaro: "Chirlo merlo, chirlo merlo, según andas de póla en póla, busca de comer pró inverno".* (ms4: Paradela-F.V.S. / ms-LU: seminarista anónimo: Paradela, LU)

21980. **Dar ao pé, facer é.** [6232] (ms4: C.A. *A Nosa Terra* / ms6,02v: R. Caruncho, *Diario de Avisos* d La Coruña)

21981. **De día traballar e de noite espallar.** (ms10,049r: Pidre)

21982. **De pouco sirve o afanar sin quen sepa aproveitar.** (ms4: J.P.)

21983. **De Dios abaixo cada un vive do seu traballo.** (ms: Silvarrei)

21984. **De Dios abaixo todo o mundo vive do seu traballo, sexa bon, sexa malo.** [6233] (ms10,007r: *D.E.*)

21985. **Descubrir un altar pra cubrir outro é cousa de loucos.** (mc: A.S.A.)

(es) *Desnudar a un santo para vestir a otro no es buen acomodo.* (R. Marín)

Amén de otras aplicaciones, el refrán critica el trabajo superfluo.

21986. **Descubrir un altar pra cubrir outro é uso de louco.** (ms6,02v: R. Caruncho, *Diario de Avisos* de La Coruña)

21987. **Detrás do traballo vén o pago.** (ms10,132r: *D.E.*)

21988. **Dios de traballo a todos menos ó verdugo.** (ms4: F.V.S.)

21989. **Dios dea salude que traballos non han faltar.** [6234] (ms15,12)

21990. **Do traballo sai a virtude.** (mc: Carballedo / ms4: F.V.S.)

21991. **É millor arrodear que mal atallar.** [6235] (mc: Buciños-F.V.S. / ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar da provincia de Lugo)

21992. **É millor liño mazar ca liño crebar.** (ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar da provincia de Lugo)

21993. **É millor mal arrodear ca mal atallar.** (ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar da provincia de Lugo)

21994. **É millor traballar pra pillos que pedir pra amigos.** (mc: Buciños)

21995. **En boa roca fía, o que os seos fillos cría.** [6236] (ms-SA: M. García García: Santa Xuliana de Monfero, C)

21996. **En boa roca fía o que seus fillos cría.** (ms-SA: José Luís Castro Izaga: Lira, Carnota, C)

[6228] ms-LU: *Cand'os demos, auga bendita é pouca*.

[6229] O orixinal di: *Con regra has de executar canto queiras ensayar*. Probablemente se trata dun aforismo da autoría de Jacinto del Prado máis ca dun refrán da tradición oral.

[6230] O orixinal di: *Cuña!, cuña!, qu'anque no zerra axuda.*

[6231] V. En vez de andar ó tirulero, traballe de vran pró inverno, *díxolle a formiga ó merlo* en *Agrícolas* (*Animales*). / V. *Chicha, carrizo; traballa do vran pró inverno e non teñas priguicia* en *Pereza*.

[6232] ms6,02v: *Dar ó pé*.

[6233] En ms10 s.v. *Dios* coa indicación *Trabajo*.

[6234] V. *Pacencia nos dea Dios que traballos non han de faltar* en *Paciencia* (*Paciencia voluntaria*).

[6235] ms-LU: *ca mal atallar*.

[6236] O orixinal di *O que en boa roca fía, o que os seos fillos cría*.

21997. **En cama molida non se goberna a vida.** (mc: M.V. / ms27,26v)

Var.: *En cama mullida non se gana a vida.* (mc: Taboada / ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar da provincia de Lugo) [6237]

21998. **En esta terra terruca, o que non traballa non manduca.** [6238] (mc: Buciños / ms4: Monterroso)

(pt) *Em casa deste home quem não trabalha não come.* (Chaves) (es) *En esta vida caduca, el que no trabaja, no manduca.* (R. Marín)

21999. **En labor feito e pan cocido moito axuda un mal veciño.** [6239] (mc: M.L. / ms10,031v: *D.E.*)

22000. **En ningúa parte dan pan por dormir.** (ms-SA: Francisco Canosa Quintáns)

22001. **Entre sacar as zocas, poñer as abarcas e sunguir os bois á molida pasan o día.** (ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar da provincia de Lugo)

22002. **Esperar e non venir, estar na cama e non dormir, e servir sin galardón, tres cousas mui malas son.** (ms-LU: seminarista anónimo: Buciños, Carballedo, LU)

22003. **Esperar por quen non vén, ir á cama e non dormir e traballar sin galardón, tres plagas de maldición.** (mc: Carballedo / ms4: F.V.S.)

(es) *Esperar y no venir, tener sueño y no dormir, penas son muy de sentir.* (R. Marín)

22004. **Esta vida outra requer pra quen ten fillos e muller.** (mc: Aguada)

22005. **Estache a lotería no traballo e na economía.** (mc: Layosa)

(es) *No hay mejor lotería que el trabajo y la economía.* (Sbarbi)

22006. **Facer moito e ben, non hai quen.** (ms-LU: seminarista anónimo: Pontevedra, PO)

22007. **Fai ben e traballa e non durmirás na palla.** [6240] (mc: C.A.)

22008. **Fai traballar o teu fillo se non queres que che salga un pillo.** (ms15,17)

22009. **Gánase pouco con fiar e menos con folgar.** (mc)

(es) *Poco se gana hilando; pero menos mirando.* (R. Marín)

[6237] ms-LU: *mulida*.
[6238] V. *En esta terra negruca o que non traballa non manduca* en *Ocio* (*Efectos del ocio*).
[6239] En ms10 s.v. *Labor*.
[6240] ms4: *domirás*.

22010. **Hai máis na marra que facela e furala.** (mc: Buciños)

Var.: *Máis ha na marra que facela e furala.* (mc: Leite de Vasconcellos. F.V.S.)

(pt) *Mais há na amarra que fazê-la e furá-la.* (Chaves) (es) *Más hay en la marra que hacella y horadalla.* (Correas)

Que no basta hacer las cosas si no se hacen bien.

22011. **Hai que andar sempre.** [6241] (mc: Buciños / ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar da provincia de Lugo)

22012. **Hai que ganar cos dentes pra comer cas enxivas.** (mc: Buciños-F.V.S.)

Var.: *O que non fixo algo con dentes, non-o fai coas enxivas.*

(es) *A mocedad ociosa, vejez trabajosa. / El que de joven no come, de viejo trota. / A mocedad sin vicio y de buena posada, vejez larga y descansada.* (R. Marín) / *Si de joven no trabajaste, a la vejez ¿qué comiste?, Perezoso, te luciste.* (R. Marín)

Hay que trabajar en la juventud, para poder vivir con los ahorros de ésta, en la vejez.

22013. **Hai que traballar como pra sempre vivir.** (ms-SA: M. González Fernández)

22014. **Hai que traballar pra vivir e non vivir pra traballar.** (ms8,62r: S. Simón de la Cuesta)

22015. **Home parado podrá morrer de frío mais non rebentado.** (ms10,050r: Lugo)

22016. **Irse tarde e recadar cedo todo se vai en paseo.** (ms10,031v: *D.E.*)

22017. **Labor feita non mete présa.** (ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar da provincia de Lugo)

22018. **Labor feito nada pide ó por facer.** [6242] (ms3, ms4 e mc: M.V. / ms21,24v: Bermés)

22019. **Labor feito nada pide.** (ms18,53r: *Vida Gallega*)

22020. **Labor feito non corre prisa.** (ms-LU: seminarista anónimo: Pantón, LU)

22021. **Labor feito non quer présa: o feito, feito.** (ms-LU: seminarista anónimo: Buciños, Carballedo, LU)

22022. **Labor feito non ten présa.** (mc: M.L. / ms3: T.M.)

22023. **Labor feito, ben parece, i-o que o fixo, ben o merece.** (mc)

Var.: *Labor feito, ben parece, e quen o fixo algo merece.* (ms4: F.V.S.) / *Labor feita, ben parece.* (ms15,01: Eugenio Carré Aldao. *Literatura Gallega* 2ª edición, 1911)

[6241] ms-LU: *q'andar*.
[6242] mc: *nada pide por facer*; ms3: *o por facer*.

22024. **Lanza larga por a neve non hai diablo que a leve.** (mc: A.S.A.)

Var.: *Lanza larga pola neve, n'hai diaño que cha leve.* (mc: G.P. / ms4: A.S.A. / ms21,04r: Bermés) [6243]

(es) *Lanza larga por la nieve no hay diablo que la lleve.* (Correas)

Otros dicen *zanca* = zueco, en vez de *lanza*. (F.V.S.) (Vasconcelos)

22025. **Levántate no luceiro e non serás perguiceiro.** (ms-LU: seminarista anónimo: Lugo, Lugo, LU)

22026. **Madruga e verás, traballa e terás.** [6244] (mc: Meilán / ms10,034v: *D.E.*)

(pt) *Madruga e verás, trabalha e terás.* (Chaves) (es) *Madruga y verás, trabaja y habrás.* (Correas)

22027. **Madrugha e verás, traballa e verás.** [6245] (ms-SA: José M. Gulías Rivas: Forcarei, PO)

22028. **Máis fácil é cortar que desatar.** [6246] (mc / ms4: F.V.S.)

22029. **Maus e vida compoñen vila.** [6247] (mc / ms4: F.V.S. / ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar da provincia de Lugo)

(es) *Manos y vida componen villa.* (Sbarbi)

22030. **Mete o teu fiadeiro no mes de xaneiro.** [6248] (mc: Buciños / ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar da provincia de Lugo)

22031. **Moita roupa sempre carga e pró traballo embarga.** (mc: J.P.)

22032. **Moito ben non fai ninguén.** (ms-SA: José Barreiro Somoza: Santa Mariña de Ribela, A Estrada, PO)

22033. **Moito e ben n'o fai ninguén.** [6249] (mc e ms3: A.I. / ms-LU: Jesús Redondo C.: Outeiro de Rei, LU)

Var.: *Moito e ben, non hai quen.* (mc: Carballedo / ms: *Terra de Melide* / ms-SA: Guillermo Eirís Cabeza: Sofán, Carballo, C / ms21,06v: Bermés / ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar de Galicia (galego oriental))

(pt) *Muito e mal, é geral, muito e bem, há pouco quem.* (Chaves) (es) *Mucho y bien, la paloma lo vuela.* (R. Marín)

22034. **Moito e ben non fai ninguén.** (ms-SA: Jesús María Antelo Fraga: Rial, Val do Dubra, C)

22035. **Moito e ben, hai pouco quen.** (mc: Santiago)

22036. **Moito e ben non hai quen.** [6250] (ms-SA: Ramón Álvarez Baliña: San Pedro de Coucieiro: Muxía, C)

22037. **Moito te matas e non te decatas.** (mc: M.L.)

22038. **Muíño parado non gana maquía nin xornada.** (mc: *Terra de Melide*)

Var.: *Muíño parado non gana maquía.* (mc: M.V. / ms21,26v: Bermés / ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar da provincia de Lugo) [6251]

(pt) *Andando ganha a azenha que não estando quêda.* (Chaves) (es) *Molino que no anda, no gana.* (Correas) / *Molino parado no gana maquila.* (R. Marín) / *Molino que no hace harina, no gana maquila.* (Id.)

Recógelo la canción popular: *Vámonos de aquí, meu ben, / que aquí non ganamos nada; / fagamos como o muiño, / que muíño, andando, gana*. *Molino andando gana*, escribía ya el Arcipreste de Hita (*Libro de Buen Amor*, estr. 473).

22039. **Na cama molida non se arregla vida.** (ms-SA: Manuel Fresco Reboredo: San Andrés de Cesar, Caldas de Reis, PO)

22040. **Na terra, amén, amén, o que non traballa non come.** [6252] (mc: Santiago)

Ver: *Moitos amenes chegan ó ceo*.

22041. **Nesta terra cuca o que non traballa non manduca.** (ms-SA: José Cornes Iglesias: Santiago de Buxán, Val do Dubra, C)

22042. **No inverno feldrán** [sic] **ó inferno.** (ms-SA: Francisco Canosa Quintáns)

22043. **No vran toca, galdrán.** [6253] (ms-SA: Francisco Canosa Quintáns)

22044. **Non hai atallo sin arrodeo.** (mc: Santiago)

22045. **Non hai atallo sin traballo nin rodeo sin paseo.** [6254] (mc: Fonsagrada)

Var.: *Non hai atallo sin traballo nin rodeo sin recreo.* (ms4: M.V.) / *Non hai atallo sin traballo nin arrodeo sin recreo.* (ms4: C.A. *A Nosa Terra*)

(pt) *Não há atalho sem trabalho.* (Chaves) (es) *No hay atajo sin trabajo, ni rodeo sin pateo.* (R. Marín) / *No hay atajo sin trabajo, ni rodeo sin cansancio.* (Id.)

[6243] ms21,04r: *non hay*.
[6244] En ms10 s.v. *Madrugar*.
[6245] O orixinal di: *Madruja e veras, traballa e beras.*
[6246] mc: *destar*.
[6247] ms-LU: *Maos*.
[6248] ms-LU: *Met'o*.
[6249] ms3: *non o fai ninguén*; ms-LU: *non'o fai*.

[6250] O orixinal di *Mouito e ben non hai quen*.
[6251] ms-LU: *Moiño*.
[6252] V. *O que non traballa que non coma* en *Ocio* (*Reprobación del ocio*).
[6253] V. tamén *Estaciones* (*Estaciones y agricultura*).
[6254] ms3: *N'hai*.

22046. **Non hai atallo sin traballo.** (mc: Buciños)
(pt) *Não há atalho sem trabalho.* (Chaves)
(es) *No hay atajo sin trabajo.* (Sbarbi)

22047. **Non hai cousa que máis canse que o traballo.** (ms10,132r: *D.E.*)

22048. **Non remexas, que todo te esparamexas.** [6255] (ms10,108r: *D.E.*)

22049. **No[n] hai rodeo sin paseo.** (ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar de Galicia)

22050. **Nunca medra a araña que fía e non debana.** (ms-SA: José M. Gulías Rivas: Forcarei, PO)

22051. **O ben feito ben parece e o que o fai algo merece.** (mc / ms-SA: Serafín Caamaño Cernadas: Esteiro, Muros, C / ms-SA: José María García Vázquez: Dodro, C (10-11-51))
(es) *Lo bien hecho, siempre es de provecho.* (R. Marín) / *Lo bien hecho da al oficial honra y provecho.* (Id.)
Véase *Labor feito ben parece...*

22052. **O ben feito ben parece; o que o fai algo merece.** (ms-SA: Manuel Villaverde Marcos: Proupín, San Tomé de Ames, C)

22053. **Ó bon cavador non lle fai falta chaqueta inda que non faga sol.** (ms8,65r: Silvarrey)

22054. **O crego mentras xanta, non canta.** (ms-SA: Nicolás Alvarellos López: Lalín, PO / ms-SA: Serafín Caamaño Cernadas: Esteiro, Muros, C)

22055. **O crego onde canta, alí xanta.** [6256] (mc: *Dicc. Ac.* (V.R. Y A.R.) / ms4: V.R. Y A.R. / ms21,22r: Bermés / ms-LU: Trini Figueiras: San Salvador de Asma, Chantada, LU. Convento Las Córneas / ms-LU: seminarista anónimo: Ferreira de Pantón, LU / ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar da provincia de Lugo)
(es) *El abad, donde canta, dende yanta.* (R. Marín)
Cada uno debe vivir de su trabajo.

22056. **O cura onde canta alí xanta.** [6257] (ms-SA: Amador Darriba Míguez (13-11-1951) / ms-SA: Luís Alcántara Pedreira: Rianxo, C / ms-LU: seminarista anónimo: Melide, C)

22057. **O demo traballa cando quer ganar.** (mc)

22058. **O día de mañán colle o traballo pola man.** (ms-SA: Manuel Rodríguez Gamallo: Tomonde, Cerdedo, PO)

22059. **O feito non lle pide nada ó por facer.** (ms-SA: Alfonso Fernández Barros: Santa Eulalia de Oeste, Catoira, PO)

22060. **Ó ir ou volver do traballo, abrigo levarás sempre contigo.** (ms4: J.P.)

22061. **O labrador debe estar xunto ó que vai traballar.** (mc / ms4: F.V.S.)

22062. **O mal i-o labor sempre se deixa pró peor.** (ms15,34v)

22063. **Ó mal traballador non hai arma que lle sirva.** (ms8,26r: La Cañiza)

22064. **O moito remexer tamén dá que facer.** [6258] (ms10,108r: *D.E.*)

22065. **O moito traballo quer a moita mantenza.** (ms10,132r: *D.E.*)

22066. **O moito traballo trai o moito gasto.** (ms10,132r: *D.E.*)

22067. **O muíño i-o castelo, quen o quixer, véleo.** [6259] (ms4 e mc: Loureiro de Cotovad-F.V.S.)

22068. **O qu'en marzo velou, tarde se acordou.** [6260] (mc: J.P.)
(es) *La que en marzo veló, tarde se acordó.* (Sbarbi)
Porque pasó en el ocio la temporada de las noches largas, y por lo tanto más propicias al trabajo.

22069. **O que á cerdeira non sobe, malas cereixas come; se sobe e cai, pior lle vai.** (mc: M.V.)

22070. **O que a garlopa queira afiar, ten que sudar.** (mc: Buciños)

22071. **O que anda a facer, non anda a correr.** (ms-LU: seminarista anónimo: Ferreira de Pantón, LU)

22072. **O que arriba non come** [sic]**, cereixa madura non come.** [6261] (ms-LU: seminarista anónimo: Laiosa, O Incio, LU)

22073. **O que arriba non sobe, cereixa madura non come.** (mc: Layosa)

22074. **O que arriba non sobe, verdes as come.** (ms-LU: seminarista anónimo: Pol, LU)

22075. **O que ben parece, as maus o fan.** (mc: M.L.)

22076. **O que ben vai ben parece.** [6262] (ms-SA: José Álvarez Souto: Anxeriz, Tordoia, C / ms-SA: Ramón Álvarez Baliña: San Pedro de Coucieiro: Muxía, C)

[6255] Sen tema no manuscrito orixinal.
[6256] V. *O cego en donde canta alí xanta* en *Música. Danza*.
[6257] ms-LU(Melide): *donde*.
[6258] Sen tema no manuscrito orixinal.
[6259] mc: *quen quixer, peleo*.
[6260] ms: *s'acordou*; mc: *A que en, se acordou*. Jacinto del Prado rexistra o refrán coas formas *A qu'en, se acordou*.
[6261] Posible erro: o refrán coñecido é *O que arriba non sobe, cereixa madura non come*.
[6262] O orixinal di *O que ben bay ben parece*.

22077. **O que come sin traballar, en algo virá a dar.** [6263] (mc: Santiago)

22078. **O que con moitas pallas traballa, a algún lle quita os ollos.** (mc: R. Caruncho)

22079. **O que dan as maus do home, ben o como.** (ms-LU: seminarista anónimo: Lugo, Lugo, LU)

22080. **O que está arando, non está coitado.** (ms-LU: seminarista anónimo: Becerreá, LU)

22081. **O que máis traballa non é o que máis come.** (mc: Monforte)

22082. **O que máis traballa non é o que máis gana.** (mc: Buciños / ms4: F.V.S.)

(es) *Quien más trabaja, menos gana.* (R. Marín)

22083. **O que moito se alaba, pouco traballa.** (mc: Chantada)

22084. **O que moito traballa, máis axiña acaba.** (ms10,132r: *D.E.*)

22085. **O que non come, non pode traballar.** (mc: Buciños)

(es) *El que no es para comer, no es para trabajar.* (Sbarbi)

22086. **O que non fai as cousas de unha vez, fainas de dúas ou tres.** [6264] (mc: L.G. / ms15,01: Eugenio Carré Aldao / M. González Fernández ms15,01: Eugenio Carré Aldao. *Literatura Gallega* 2ª edición, 1911)

Var.: *O que non fai o labor dunha vez, faino dúas ou tres.* (Buciños)

22087. **O que non sobe, boa cireixa non come.** (ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar da provincia de Lugo)

22088. **O que non ten que comer, se non é cego nen tolleito ou empedido, que busque.** (mc: Velle)

22089. **O que non traballa a súa viña, non vendima.** [6265] (mc: Taboada-F.V.S.)

22090. **O que non traballa na súa mocedá, non chega a vello na ancianidá.** (ms10,132r: *D.E.*)

22091. **O que o traballo non quere facer, non debe comer.** (ms-SA: José Cornes Iglesias: Santiago de Buxán, Val do Dubra, C)

22092. **O que os seus fillos cría, boa roca fía.** [6266] (ms-LU: seminarista anónimo: Moreda, Taboada, LU)

22093. **O que pode facer un, tamén o pode facer outro.** (mc: Sarria)

22094. **O que queira o caramelo, ten que merecelo.** (mc: Carballedo / ms4: F.V.S.)

22095. **O que queira o proveito, que lle busque o xeito.** (mc: Tuiriz, Monforte)

22096. **O que quer coller o pan, ten que cavar a bouza.** [6267] (mc: Buciños / ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar da provincia de Lugo)

22097. **O que quer comer, que traballe.** (mc: Sarria)

22098. **O que quere moito sin traballar, sempre terá que desear.** (mc: Santiago)

22099. **O que quere traballar, nunca lle faltou que facer.** (mc / ms4: F.V.S.)

22100. **O que quere troitas, non-as pilla ás maus enxoitas.** [6268] (mc: Santiago)

22101. **O que se levanta cedo, repara o seu e mailo alleo.** (mc: M.V.)

22102. **O que se levanta cedo, ve a súa vida e mais a allea.** (ms-SA: Jesús María Antelo Fraga: Rial, Val do Dubra, C / ms-SA: Jesús González Castro: Santa Minia de Brión, C)

22103. **O que se levanta cedo, ve o seu e mailo alleo.** [6269] (ms21,13v: Bermés)

22104. **O que se levanta cedo, ve o seu e o alleo.** (ms18,67r)

22105. **O que traballa cos pés, páganllas os bés.** (mc: Buciños)

22106. **O que traballa e se instruye, en bon e máis rico concruye.** [6270] (ms4: J.P.)

22107. **O que traballa sin compás, vai adiante e volve atrás.** (mc: Taboada-F.V.S.)

22108. **O que traballa, ten direito á vida.** (mc: Buciños)

22109. **O traballar é de xente de mal vivir, pois o día fíxose pra descansar i-a noite pra durmir.** (ms10,132r: *D.E.*)

22110. **O traballar e o comer, o seu xeito ha de ter.** (ms10,132r: *D.E.*)

22111. **O traballar é virtude i-o non traballar é saúde.** (ms10,132r: *D.E.*)

22112. **O traballar i-o comer desd'o berzo hai que aprender.** [6271] (ms15,17)

[6263] V. *Nin comer sin traballar, nin traballar sin comer* en *Ocio* (*Reprobación del ocio*).

[6264] ms4 e ms15,01: *de dous ou tres.*

[6265] ms4 / ms15,27r: *vendimia.*

[6266] O orixinal di: *O que os seus fios cría boa roca fia.*

[6267] ms-LU: *colle-lo pan.*

[6268] V. *Non se pillan troitas cas bragas enxoitas* en *Esfuerzo.*

[6269] O orixinal di: *O que se levanta cedo ve o seu e mail'o alleo.*

[6270] Probablemente se trata dun aforismo da autoría de Jacinto del Prado máis ca dun refrán da tradición popular.

22113. **O traballar moito non é propio de boa familia.** [6272] (mc / ms4: F.V.S.)

22114. **O traballo ben feito, ben parece, e quen-o fai algo merece.** (ms21,15r: Bermés)

22115. **O traballo cansa pero non mata.** (ms10,132r: *D.E.*)

22116. **O traballo de Pascua arde como ascua.** (mc: U.C. Cuartilla 9)

22117. **O traballo e o saber, o cortello fan valer.** (mc: J.P.)

22118. **O traballo é prós burros.** (ms10,132r: *D.E.*)

22119. **O traballo é sagrado, nunca o toques.** (ms-LU: seminarista anónimo: Pacios, Neira de Xusá, Baralla, LU)

22120. **O traballo é virtú i-o folgar é salú.** (mc: Buciños)

(es) *El trabajar es virtud; y el no trabajar, salud.* (R. Marín)

22121. **O traballo ennobrece.** (ms10,132r: *D.E.*)

22122. **O traballo espera un polo outro.** (ms8,05r: Silvarrey)

22123. **O traballo non deshonra a ninguién.** (ms10,132r: *D.E.*)

22124. **O traballo non mata, pero amansa.** (mc: Santiago)

22125. **O traballo non mata, pero amata.** (mc: M.V.)

(pt) *O trabalho não mata a ninguém.* (Chaves)

22126. **Odre valeiro, enchelo custa diñeiro.** [6273] (mc e ms4: S.Victorio de R. de Miño / ms10,071r: *D.E.*)

22127. **Os golfos, sin traballo, fanse ricos.** (mc: Santiago)

22128. **Os traballos con pan son millores de levar.** [6274] (mc: Tuiriz, Monforte / ms-SA: seminarista anónimo: algún lugar de Galicia)

(es) *Todos los trabajos comiendo se pasan.* (Sbarbi) / *Los duelos con pan son menos.* (Id.)

22129. **Os traballos da sega dan que facer ós da vila i-ós da aldea.** [6275] (mc / ms4: F.V.S.)

22130. **Pedra movediza non cría mofo.** [6276] (mc: Tuiriz / ms-SA: seminarista anónimo: algún lugar de Galicia)

(pt) *Pedra que muito rola, não cria musgo.* (Chaves) / *Pedra roliça não cria bolor.* (Id.) (es) *Pedra movediza nunca moho la cobija o nunca la cubre moho.* (Correas) (ct) *Pedra movediça, no cría mèlsa.* (Alberola)

Véase *A pedra andando...*

22131. **Pedra movediza nunca moho cría.** (ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar da provincia de Lugo)

22132. **Pedra movida non cría musgo.** (ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar da provincia de Lugo)

22133. **Por ben estar, moito se ha de andar.** (mc: Villanueva, Lalín)

22134. **Por máis que lle dou á roca, non fío unha mazaroca, e s'é así a traballar, nin pra comer hei gañar.** [6277] (mc / ms16)

22135. **Pouco gana a muller a fiar, pero menos gana a mirar.** (ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar da provincia de Lugo)

22136. **Pouco se gana fiando e menos folgando.** (ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar da provincia de Lugo)

22137. **Pouco se gana fiando e menos se gana mirando.** (ms-SA: seminarista anónimo: Narla, Friol, LU)

22138. **Pozo que haxas de limpiar, en setembre o has de traballar.** [6278] (ms4: J.P.)

22139. **Pr'on traballador bo non hai ferramenta mala.** (ms-LU: seminarista anónimo: Buciños, Carballedo, LU)

22140. **Pra bon traballador non hai ferramenta mala, e pró mal traballador non hai ferramenta boa.** (mc / ms4: F.V.S.)

Var.: *Pró ruín traballador non hai aveño que lle veña ben.* (ms5,056: Silvarrey)

Aveño: cualquier instrumento de labranza.

22141. **Pra comer e beber nadia se faga amarelo e traballe con cuidado, que o corpo non é de ferro.** (mc: Buciños / ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar da provincia de Lugo)

22142. **Pra facer unha canteira, saca-lo escombro e tiralo á veira.** [6279] (mc: Buciños)

22143. **Pra o ruín traballador non hai ferramenta boa.** (ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar de Galicia)

[6271] O orixinal di: *O traballar y-o comer, desd'o berzo hay que aprender.*

[6272] ms4: *ch'ê propio*.

[6273] mc: *henchelo costa*; ms10: *costa diñeiro*.

[6274] ms-SA: *mellores*.

[6275] ms4: *y-os da aldea*.

[6276] ms-SA: *moho*. / V. *Pedra parada musgo cría* en *Pereza y ociosidad*.

[6277] mc: *ganar*.

[6278] Jacinto del Prado recolle no orixinal a forma *o as de traballar*.

[6279] O orixinal di: *Pra facer unha canteira, sacal-o escombro e tiral-o â veira.*

22144. **Pra tempo andado, pan ganado.** (ms: A.N.)

22145. **Pra ti fías, pra ti son as mazarocas.** (mc: A.S.A.)

22146. **Pra traballar, xente nova e roupa vella.** (ms15,38: Golada)

22147. **Pró folgazán non hai ferramenta de gusto.** (ms: Buciños)

22148. **Pró ruín traballador tódalas far[r]amentas son malas.** (ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar da provincia de Lugo)

22149. **Puxa o boi polo arado, mal de seu grado.** (mc: A.N.)

(pt) *O boi pega* (ou *trava*) *no arado, mas não por seu grado.* (Chaves) (es) *El buey traba el arado, mal de su grado.* (Sbarbi)

Laborem nemo libenter suscipit.

22150. **Quen dá pan, pon afán.** (mc: M.L.)

22151. **¿Quen fai caso de medios días habendo días enteiros?** [6280] (ms10,103r: *D.E.*)

22152. **Quen fía e tece, ben lle parece.** [6281] (mc: A.N. / ms10,020r: *D.E.*)

(pt) *Quem fia e tece, bem lhe parece.* (Chaves) (es) *Quien hila y tuerce, bien se le parece.* (R. Marín)

A aquel que se dedica a cualquier trabajo con constancia y aplicación, le luce soberanamente. (Sbarbi)

22153. **Quen manda e fai, ten dous traballos.** (mc: *Vida Gallega*)

(es) *Quien manda y haz, no ha menester rapaz.* (Bergua)

22154. **Quen non ten a quen mande, levántese e ande.** (mc e ms4: A.S.A. / ms21,07r: Bermés)

Var.: *Quen non ten quen mande, levántese e ande.* (ms4: J.P.)

22155. **Quen non ten que lle mande, levántese e ande.** (ms18,58r: *Vida Gallega*)

22156. **Quen queira traballos, que os busque e que lle aproveite.** (ms10,132r: *D.E.*)

22157. **Quen ten maus e saúde, come pan hastra o ataúde.** [6282] (mc / ms4: F.V.S.)

22158. **Quen traballa en xulio, traballa con orgullo.** (ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar da provincia de Lugo)

22159. **Quen traballos pida, que malos traballos o perigan.** (ms10,132r: *D.E.*)

22160. **Quéntate co traballo e non co lume de carballo.** [6283] (mc: *Nós* / ms-SA: Manuel Blanco Sieira: Olveira, Ribeira, C / Francisco Canosa Quintáns / ms-SA: Teófilo Cabaleiro Cabaleiro: Codeseda, A Estrada, PO)

22161. **San Francisco trai a vela e san José a leva.** [6284] (mc, ms e ms4: J.P.)

(es) *San Francisco trae la vela, y San José se la lleva.* (R. Marín) / *San Eugenio* (13 nov.) *trae la vela y San José se la lleva.* (Id.)

22162. **¡Se houbera que axudar a precuralo como hai que axudar a disfrutalo!** (mc: Buciños)

22163. **Se queres boa fama, non che dé o sol na cama.** (ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar da provincia de Lugo)

22164. **Se queres ver a un gitano traballar, méteo nun pallar.** [6285] (mc: Tuiriz, Monforte / ms-LU: seminarista anónimo: Pantón, LU)

22165. **Se ques comer, traballa.** (ms-SA: Jesús Alvite Alvite: San Cibrán de Vilastose, Muxía, C)

22166. **Según é o tratiño será o traballiño.** (mc: Buciños-F.V.S.)

(pt) *Tal trabalhito, tal tratito.* (Chaves)

22167. **Si a vella ves fiar, pon o pito a guisar.** [6286] (mc: Buciños / ms-LU: Paco de Seoane: Buciños, Carballedo, LU)

22168. **Si esta semana che é pouca, con seis días vén a outra.** [6287] (mc: Tuiriz, Monforte / ms-SA: seminarista anónimo: algún lugar de Galicia)

22169. **Si queres boa fama, non che de o sol na cama.** (ms-SA: José M. Gulías Rivas: Forcarei, PO)

22170. **Si queres comer pouco, tes que traballar moito.** (mc: Santiago)

22171. **Si queres medrar, traballa.** (mc: Orense / ms: O Tío Marcos da Portela / ms4: FVS.)

22172. **Si queres pan, traballa coa man.** (mc: Santiago)

22173. **Si queres que a auga corra, tíralle o torrón da presa.** (mc: Buciños)

22174. **Si queres ter boa fama, non che dea o sol na cama.** [6288] (ms-LU: Luís Alonso Alonso / José Ballesteros Alonso)

[6280] Sen tema no orixinal.

[6281] En ms10 s.v. *Confiar-Hilar*.

[6282] ms4: *hasta*.

[6283] ms4: *do carballo*; ms-SA (Teófilo C.): *con traballo, con lume*.

[6284] Dentro de *Meteorológicos. Santos* no ms. / ms: *trae*; mc, ms e ms4: San Xosé. Jacinto del Prado rexistra o refrán coas formas *trai* e *San José*.

[6285] ms-LU: *Si, mitio n-un pallar*.

[6286] ms-LU: *S'a vella*.

[6287] ms-SA: *ch'é pouca*.

[6288] J. Ballesteros Alonso: *non che dé*.

22175. **Si queres ter boa fama, que non che dea o sol na cama.** [6289] (mc: Paradela-F.V.S. / ms-LU: seminarista anónimo: Paradela, LU / ms-SA: José Castro López: Sobrado dos Monxes, C / ms-SA: Andrés Castro Ces: Tállara, Lousame, C / ms-SA: Clemente Crespo Caamaño: Santiago de Compostela, C / E. Segade Vidones / M. Lago López / J. A. Iglesias Ares)

(pt) *Se queres boa fama, não te demores na cama.* (Chaves) / *Se queres ter boa fama, não te tome o sol na cama.* (Id.) (es) *Si quieres tener buena fama, no te tome el sol en la cama.* (Correas)

22176. **Si queres ter fama, que non che colla o sol na cama.** (ms-SA: seminarista anónimo: algún lugar da provincia da Coruña)

22177. **Si tes salú e queres comer, traballa.** (ms-SA: Francisco Canosa Quintáns)

22178. **Si us dentes nun ganan prás inxivas, as insivas nun poden ganar prós dentes.** (ms-LU: seminarista anónimo: Pacios, Neira de Xusá, Baralla, LU)

22179. **Sin maña non se come castaña.** (mc: Buciños)

22180. **Sin traballar non se come e sin comer non se traballa.** [6290] (mc: Santiago)

22181. **Sin traballo non hai nada.** (ms5,055: Silvarrey)

Var.: *Do traballo sale todo.*

22182. **Soilo do tempo é avaro o home de talento craro.** (ms4: J.P.)

22183. **Soprar e sorber non pode ser.** [6291] (mc e ms: M.L.)

(es) *Soplar y sorber, no puede ser.* (Correas) / *Soplar y sorber tiene dificultad.* (R. Marín) / *Sorber y silbar no puede ser a la par.* (Id.) / *Soplar y sorber, junto no puede ser.* (Id.) (ct) *Beure y bufar no pòt ser.* (Id.)

Latín: *Flare simul, sorbere simul, res ardua semper.*

TERQUEDAD

22184. **Todas comen, todas puxan.** (mc: Buciños)

Var.: *Todos ó trato, todos ó prato.* (Buciños)

22185. **Traballa ben, si queres comer.** (mc: Santiago)

22186. **Traballa e non comerás palla.** (ms10,132r: *D.E.*)

22187. **Traballa fondo canto queiras, a non ser en terras lixeiras.** (ms4: J.P.)

22188. **Traballa ti que eu xemerei.** (mc: Buciños)

22189. **Traballade, rapaces e nenas, todos os días de rudas faenas.** (ms: Santiago)

22190. **Traballando sin candil fanse fillos mil.** (ms10,132r: *D.E.*)

22191. **Traballar e non comer é camiño seguro pra morrer.** (ms10,132r: *D.E.*)

22192. **Traballar e non medrar é cousa pra rabear ou tolear.** (ms10,132r: *D.E.*)

22193. **Traballar pra medrar e sempre probe estar, mal se pode aturar.** (ms10,132r: *D.E.*)

22194. **Traballar sin tino é morrer sin fe.** (ms10,132r: *D.E.*)

22195. **Traballar sin regla é morrer sin fe.** (mc: M.V.)

22196. **Traballo comenzado é medio rematado.** (ms10,132r: *D.E.*)

22197. **Traballo empezado, medio acabado.** (mc: M.L.)

22198. **Traballo feito non corre prisa.** (ms-LU: seminarista anónimo: Ferreira de Pantón, LU)

22199. **Traballo feito non pide nada ó por facer.** (ms15,01: Mato)

22200. **Traballo feito non pide présa.** (ms10,132r: *D.E.*)

22201. **Traballo feito, traballo pagado.** (ms10,132r: *D.E.*)

22202. **Traballo pagado, ben traballado.** (ms10,132r: *D.E.*)

22203. **Traballo pra non morrer de fame e mátome a traballar; pois é millor deixarse estar.** (ms15,16)

22204. **Traballo precipitado non pode dar resultado.** (mc)

(pt) *Trabalho precipitado não dá bom resultado.* (Chaves)

22205. **Traballo sin proveito é facer o que xa está feito.** (ms10,132r: *D.E.*)

22206. **Traballo ten a raposa cando anda ós grilos.** (ms10,132r: *D.E.*)

22207. **Traballo, perseverancia e saber son as fontes do haber.** (ms4: J.P.)

22208. **Tráete a criada e bótate a servir.** (ms: Monforte)

Porque hay que servirla a ella.

22209. **Tu que non podes lévame ás costas.** [6292] (mc: A.N. 2ª serie / ms4: N.V. 2ª serie)

[6289] ms4 e ms-LU: *non che día o sol*. / V. *Si queres dormir ben, que non che dea o sol na cama* en *Diligencia*.

[6290] V. *Nin comer sin traballar, nin traballar sin comer* en *Ocio* (*Reprobación del ocio*).

[6291] ms4: *O soprar*. / Dentro de *Miscelánea* no mc; conténa indicación *Trabajo* no ms.

[6292] ms4: *Ti que*.

(pt) *Tu que não podes, leva-me às costas.* (Chaves) (es) *Tú que no puedes, llévame a cuestas.* (Sbarbi) (ct) *Tu que no pots, portam al coll.* (Alberola)

Censura al que aumenta el trabajo de otro, que apenas puede desempeñar el suyo.

22210. **Vai comer onde traballache.** (ms9,04r: Silvarrey)

Var.: *Vai comer onde o mereciche.* (Meda)

22211. **Val máis onza de trato que libra de traballo.** (ms-SA: José Manuel Area Alonso)

22212. **Val máis onza de cuidado que libra de traballo.** (mc: Santiago)

22213. **Val máis quen quer que quen pode.** [6293] (mc: J.P.)

(pt) *Mais vale quem quer do que quem pode.* (Chaves) (es) *Más hace el que quiere que el que puede.* (Sbarbi)

22214. **Vale máis ben rodear que mal atallar.** (ms18,65r: Páramo)

22215. **Vale máis mazar que estopar.** (mc: Buciños)

No se ha de reparar en un trabajo, por duro que sea, cuando sale bien compensado.

22216. **Vale máis onza de trato que libra de traballo.** [6294] (mc: M.V. / ms-LU: seminarista anónimo: Paradela, LU / ms-LU: Dous seminaristas anónimos: algún lugar da provincia de Lugo / ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar do norte da provincia de Lugo / ms-LU: seminarista anónimo: Buciños, Carballedo, LU / ms21,25v: Bermés)

Var.: *Vale máis onza de cencia que libra de traballo.*

(es) *Más vale onza de trato que libra de trabajo.* (R. Marín)

22217. **Vale máis unha hora de traballo que vintecatro de garbana** [sic]**.** [6295] (ms8,46r: La Cañiza)

22218. **Vale máis unha onza de goberno c'onha libra de traballo.** (ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar da provincia de Lugo)

22219. **Viva Dios e cante o merlo, que tras do vrau vén o inverno.** (mc: M.L.)

22220. **Volta feita non ten prisa.** (mc: Tuiriz, Monforte)

22221. **Xa que cobras, traballa.** (ms-SA: José M. Gulías Rivas: Forcarei, PO)

22222. **Xa que ti soplas, eu vou á leña.** (ms: Buciños)

22223. **Xuana, mentras fía, non devana.** [6296] (mc / ms: Neira de Rey)

TRAGÓN. V. tamén *Comida, Excesos, Obesidad*.

22224. **O larpeiro come o que non ten e o que non ten, déixao.** (ms10,032v: *D.E.*)

TRAJE. V. tamén *Ropa, Vestido*.

22225. **O bo traxe cobre o mal linaxe.** (ms10,133r: *D.E.*)

22226. **O bo traxe fai o señoriaxe.** (ms10,133r: *D.E.*)

TRAJINANTE

22227. **O traxineiro é mal compañeiro, porque ten que ir de rueiro en meiro e de meiro en rueiro.** (ms10,133r: *D.E.*)

22228. **O traxineiro non pode ser preguiceiro.** (ms10,133r: *D.E.*)

TRASNO. V. tamén *Demo, Demonio, Diablo, Diaño, Religiosos y morales*.

22229. **Nunca se farta o trasno de facer trasnadas.** (ms10,132r: *D.E.*)

22230. **¿Que ha de facer o trasno, se non son trasnadas?** (ms10,132r: *D.E.*)

TRASNOCHAR. V. tamén *Noche*.

22231. **Quen trasnoita e madruga, pouco pode durmir.** (ms10,132r: *D.E.*)

TRATO. V. tamén *Comercio*.

22232. **Dá o trato por desfeito cando sea máis o dano que o proveito.** (ms10,133r: *D.E.*)

22233. **Dime os dous que estaban e direiche o que trataban.** (ms10,133r: *D.E.*)

22234. **Fuxe de facer trato con quen non ten máis dios que o prato.** (ms10,133r: *D.E.*)

22235. **Máis val unha hora de trato que cen de traballo.** (ms10,133r: *D.E.*)

22236. **Non trates con rico empobrecido, nin con probe enriquecido.** (ms10,133r: *D.E.*)

22237. **O trato é trato; todo o demais é lan de gato.** (ms10,133r: *D.E.*)

[6293] V. *Fai máis quen quere, que quen pode* en *Voluntad* (*Poder de la voluntad*).

[6294] ms-LU (Buciños): e ms-LU (Lugo): *ca libra*; ms-LU (Paradela) e ms-LU (norte): *Val*.

[6295] O orixinal di *Vale máis unha hora de traballo que vintecatro de* garvana. Supoñemos que se refire á *galbana*, ou preguiza. O propio Vázquez Saco xa colocaba un [sic] despois da palabra *garvana*, o que quere dicir que a el tamén lle sorprendeu.

[6296] Dentro de *Miscelánea* no mecanoescrito orixinal. Contén a indicación *Trabajo* no ms.

22238. **Se queres facer bo trato, vende caro o que merques barato.** (ms10,133r: *D.E.*)

TRESILLO (V. tamén *Juego de la brisca*, *Lacras y vicios sociales*).

22239. **O que vai por tres, súa é.** (ms5,134: Lugo)

Tresillo. Yendo sólo por tres cartas, se supone que las seis restantes que se reserva el jugador forman una buena entrada.

22240. **Seis i-a espadas, nunca a fagas.** (ms5,134: Lugo)

En el juego del tresillo. Pedir seis cartas nuevas, y a espadas, que es palo corto es mala entrada.

22241. **Volta co basto, malo.** (ms15,43: Lugo)

22242. **Volta de mala, nunca é mala.** (ms15,43: Lugo)

TRIGO. V. tamén *Comida, Pan*.

22243. **Cando o trigo está no celeiro é do que ten diñeiro.** (ms10,133r: *D.E.*)

22244. **Cando o trigo está nos campos, é de Dios e dos santos.** (ms10,133r: *D.E.*)

22245. **O trigo que non se axunta na leira, xúntase na eira.** (ms10,133r: *D.E.*)

22246. **Quen colle trigo pode comer pantrigo.** (ms10,133r: *D.E.*)

22247. **Se che vai ben o trigo tardeiro, non llo digas ó teu compañeiro.** (ms10,133r: *D.E.*)

22248. **Trigo que lle a palla doura, logo estará pró fouciño.** (ms10,133r: *D.E.*)

22249. **Xa que o trigo non é meu, que o cañe quen o colleu.** (ms10,133r: *D.E.*)

TRONAR. V. tamén *Pronósticos atmosféricos, Tiempo*.

22250. **Cando no inverno vires tronar, vende os bois e bótao en pan.** (ms10,133r: *D.E.*)

22251. **Cando trona en marzo, aparella as cubas e o mazo.** (ms10,133r: *D.E.*)

22252. **Cando trona, forza é que chova.** (ms10,133r: *D.E.*)

22253. **Cando tronou e trona, forza é que chova.** (ms10,133r: *D.E.*)

22254. **Os tronos e o mar dan un pouco que pensar.** (ms10,133r: *D.E.*)

22255. **Tronando en abril, de dez graus nacen mil.** (ms10,133r: *D.E.*)

22256. **Tronos de soán, pouca auga e, se cadra, pouco pan.** (ms10,133r: *D.E.*)

22257. **Tronos en maio anuncian mal ano.** (ms10,133r: *D.E.*)

22258. **¡Tronos ó mar! que alí teñen onde se afogar.** (ms10,133r: *D.E.*)

TROPEZAR

22259. **Co moito tropezar adepréndese a andar.** (ms10,134r: *D.E.*)

22260. **Tropezar é adiantar.** (ms10,134r: *D.E.*)

22261. **Tropezar e máis tropezar chega a cansar.** (ms10,134r: *D.E.*)

TROTE. V. tamén *Animales domésticos*, *Mula, Potro, Yegua*.

22262. **O trote que colle a mula, todo o día lle dura.** (ms10,134r: *D.E.*)

TRUCHAS. (V. *Peces. Truchas*)

TUERTO. V. tamén *Ojos*.

22263. **A torto ou direito, axude Dios o noso consello.** (ms10,131r: *D.E.*)

22264. **Cando vai torta, o demo que a endereite.** (ms10,131r: *D.E.*)

22265. **Do que vai torto non digas que vai direito.** (ms10,131r: *D.E.*)

22266. **Máis val quedar torto que morto.** (ms10,131r: *D.E.*)

22267. **Máis val torto que cego.** (ms10,131r: *D.E.*)

22268. **Máis vale ser torto de un ollo que cego dos dous.** (ms10,131r: *D.E.*)

22269. **O que nace torto, enderéitase tarde.** (ms10,131r: *D.E.*)

22270. **Val máis torta e nosa que con catro ollos e vosa.** (ms10,131r: *D.E.*)

UNO

22271. **Cada un é cada un.** (ms10,134r: *D.E.*)

22272. **Cada un é como Dios o fixo.** (ms10,134r: *D.E.*)

22273. **Cada un é pra si e non prós máis.** (ms10,134r: *D.E.*)

22274. **Un e nada todo é un.** (ms10,134r: *D.E.*)

22275. **Un por outro, o traballo non se fai.** (ms10,134r: *D.E.*)

UNTAR

22276. **O que non unta o carro, quédase ás veces na corredoira.** (ms10,134r: *D.E.*)

22277. **Quen unta, amolenta.** (ms10,134r: *D.E.*)

UNTO. V. tamén *Comida*.

22278. **O caldo que non leva un pouco de unto, non está no seu punto.** (ms10,134r: *D.E.*)

USO

22279. **Horta, muller e muíño queren uso continuo.** (ms10,134r: *D.E.*)
22280. **No usaxe sempre hai algo de señoriaxe.** (ms10,134r: *D.E.*)
22281. **Ó mal uso créballe a perna.** (ms10,134r: *D.E.*)
22282. **O uso é mestre de todo.** (ms10,134r: *D.E.*)
22283. **O uso fai mestres.** (ms10,134r: *D.E.*)
22284. **O uso novo enterra o vello.** (ms10,134r: *D.E.*)
22285. **Polo usaxe non vén ningún aldraxe.** (ms10,134r: *D.E.*)
22286. **Por non perder o uso, leva a roca o fuso.** (ms10,134r: *D.E.*)
22287. **Quen usa, non abusa.** (ms10,134r: *D.E.*)
22288. **Todo quer uso e a muller quer roca e fuso.** (ms10,134r: *D.E.*)
22289. **Usa e serás mestre.** (ms10,134r: *D.E.*)

USOS Y COSTUMBRES

22290. **A cada terra seu uso e a cada roca seu fuso.** (ms-SA: Emilio Segade Vidones)
22291. **A cada terra seu uso, a cada roca seu fuso.** (ms-SA: Manuel Barreiro Somoza: Santa Mariña de Ribela, A Estrada, PO)
22292. **A moda non incomoda.** (mc: *Dicc. Ac.* / ms8,70r: Castroverde)
Var.: *A moda non enfada.* (Chantada)
(es) *Lo que es moda no incomoda.* (Sbarbi)
22293. **A onde fores fai como vires.** (ms10,031r: *D.E.*)
22294. **A onde vaias fai o que vexas.** (ms10,031r: *D.E.*)
22295. **A sangre hérdase i-o vicio pégase.** (mc: Buciños)
22296. **Alí como alí i-eiquí como eiquí.** (mc: Buciños)
22297. **Cada país ten seu uso e cada roca seu fuso.** (mc: M.V.)
(pt) *Cada terra com seu uso, cada roca com seu fuso.* (Chaves) (es) *En cada país hay sus usos.* (Sbarbi)
22298. **Cada roca ten seu fuso, cada terra ten seu uso.** (ms-SA: Antonio Mendoza Cajade: San Cristovo de Reis, Toques, C)
22299. **Cada roca ten seu fuso, en cada terra hai seu uso.** (ms-LU: seminarista anónimo: Paradela, LU)
22300. **Cada terra o seu uso e cada roca o seu fuso.** (ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar da provincia de Lugo)
22301. **Cada terra seo uso, cada roca seo fuso.** [6297] (ms21,02r: Bermés / ms-LU: seminarista anónimo: Outeiro de Rei, LU)
22302. **Cada terra ten seu uso, cada roca seu fuso.** (ms-SA: Manuel Camino Sánchez)
22303. **Cando é moda, falda de fóra.** (ms8,70r: Silvarrey)
22304. **Con tal que sea moda, inda que sea a falda fóra.** (ms: Carballedo)
22305. **Chámanlle ó gancho cousa torta.** (ms-LU: seminarista anónimo: Santiago de Compostela, C)
22306. **De balde tíranlles pedras ós cas.** [6298] (ms4: A.S.A. / ms21,05r: Bermés)
22307. **De lugar a lugar, diferente falar.** [6299] (mc: Buciños / ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar da provincia de Lugo)
22308. **Dios fai, fai, pro non fai fillo sin pai.** [6300] (ms4: M.L. / ms10,007v: *D.E.*)
22309. **Donde fores, fai como vexas.** (mc: C.A.)
(es) *A donde fueres, haz como vieres.* (R. Marín) (ct) *Aon vages, lo que veges fer, faces.* (Alberola)
22310. **Donde vivires, fai como vires.** (mc: Otero de Rey / ms15,22)
22311. **En cada nación hai o seu uso e cada roca ten o seu fuso.** [6301] (ms-LU: seminarista anónimo: Xestoso, Monfero, C / Gestoso, provincia de La Coruña)
22312. **En cada roca seu fuso i-en cada país seu uso.** (ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar da provincia de Lugo)
22313. **En cada terra o seu uso e cada roca o seu fuso.** (ms-SA: seminarista anónimo: algún lugar da provincia da Coruña)
22314. **En cada terra seu uso i-a cada roca seu fuso.** (ms-LU: seminarista anónimo: Buciños, Carballedo, LU)
22315. **En cada terra seu uso i-en cada roca seu fuso.** (mc: C.G.)
Var.: *En cada terra hai seu uso, en cada roca seu fuso.* (G.S.)
(pt) *Cada terra com seu uso, cada roca com seu fuso.* (Chaves) (es) *En casa tierra su uso y en cada casa su costumbre.* (R. Marín)
Véase *Cada país ten seu uso...*

[6297] ms-LU: *seu uso, seu fuso*.
[6298] ms21,05r: *tíranlle*.
[6299] ms-LU: *difrente*.
[6300] ms10: *pero non fai fillo*. En ms10 s.v *Dios*.
[6301] Gestoso (La Coruña): *hai seu uso*.

22316. **En cada terra seu uso, cada roca seu fuso.** (ms-SA: Manuel Villaverde Marcos: Proupín, San Tomé de Ames, C)

22317. **En terra de lobos, ouvear coma eles.** (ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar da provincia de Lugo)

22318. **Faldra fóra pasou por eiquí vendendo ratos a maravedí.** (mc: Buciños)

Dicho que se inventó para dar matraca a la moda de la *faldra fóra*.

22319. **Hoxe todo vai pola nova; s'é bon, mañá o dirá quen poida.** [6302] (mc: M.V.)

22320. **Mexo na cama e cago no lume: eso depende de mala costume.** (mc: Tuiriz, Monforte)

22321. **Muda o lobo os dentes e non as mentes.** (mc: J.P.)

(es) *Muda el lobo los dientes, y no las mientes.* (R. Marín)

La fuerza de la costumbre.

22322. **Na terra do bon haber, según fan, facer.** (ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar da provincia de Lugo)

22323. **Na terra do bon saber, como fan, facer.** (mc: Buciños)

(pt) *Na terra onde fores viver, faze como vires fazer.* (Chaves) (es) *En la tierra do vivieres, haz como vieres.* (Sbarbi) / *A donde fueres, haz como vieres.* (Id.)

Véase *Donde vivires...*

22324. **Na terra dos lobos hai que facer coma todos.** [6303] (ms-SA: Francisco Canosa Quintáns / José Lage Radío: Santa Eulalia de Xil, Meaño, PO)

22325. **Na terra dos lobos hai que ouvear coma todos.** [6304] (ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar de Galicia (galego occidental) / ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar da provincia de Lugo / ms-SA: seminarista anónimo: algún lugar da provincia da Coruña / ms-SA: Manuel Cancela Corredoira: San Pedro de Campañó, Pontevedra, PO)

22326. **Na terra dos lobos oubear como todos.** [6305] (mc: A.N. / ms21,14r: Bermés / ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar da provincia de Lugo / ms-SA: Leonardo Carro Rodríguez: Vilaño, A Laracha, C)

Var.: *Na terra dos lobos oubear como eles.* (Sarria) / *Na terra dos lobos hai qu'aular com'eles.* (ms4: Fonsagrada-F.V.S. / ms11,44: Comarca de Fonsagrada) / *No tempo dos lobos oubear coma todos.* (ms4: F.V.S.)

(es) *Quien con lobos anda, a aullar se enseña.* (Jara) / *Quien con lobos anda, al año aulla.* (R. Marín) / *Quien con lobos se acompaña, si no aúlla hoy, aullará mañana.* (Id.)

Dum Romae fueris, romano vivito more.

22327. **Na terra en que vivires fai sempre o que vires.** (mc: G.S.)

Var.: Como: *Na terra do bon saber...*

(pt) *Na terra onde fores viver, faze como vires fazer.* (Chaves) / *Aonde fores ter farás como vires fazer.* (Chaves) (es) *Por donde fueres, haz como vieres.* (Correas)

22328. **Na terra onde vivires fai como vires.** (ms10,031v: *D.E.*)

22329. **Non con quen naces sinón con quen paces.** [6306] (mc: Buciños / ms10: *D.E.*)

Var.: *Dime con quén naces e non con quén paces.* (F.V.S.)

(es) *No con quien naces, sino con quien paces.* (Sbarbi)

El trato con las personas influye más que el nacimiento en las costumbres.

22330. **Non póña-lo pelo á moda qu'os caseiros non chos vexo pra te poñer de señora.** [6307] (ms21,16v: Bermés)

22331. **Nun hai millor traxe que u de pana nin mellor calzamenta cós zocos.** (ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar de Galicia)

22332. **Nunca negues teus xornales ós camiños veciñales.** [6308] (ms4: J.P.)

22333. **O que malas costumbres ten, nin cedo nin tarde as bota ben.** (ms-LU: seminarista anónimo: Chantada, LU)

22334. **O que non está afeito ás bragas, as costuras lle fan llagas.** (ms4: G.S. y A.)

22335. **O que s'usa, non s'escusa.** (ms)

22336. **O que (moito) se usa, non se excusa.** (mc: M.V. / mc: Chantada)

(pt) *O que se usa não se escusa.* (Chaves) (es) *Lo que se usa no se excusa.* (Sbarbi)

Debemos conformarnos con la costumbre común del tiempo, siempre que sea lícita y honesta.

22337. **Pinga, pinga, na casa da tía Dominga.** [6309] (ms e ms4: M.L.2 / ms10,092r: *D.E.*)

[6302] ms3: *s'é bo*.

[6303] J. Lage Radío: *como todos*.

[6304] ms-LU (Lugo): *hai qu'ouvear*; ms-SA (A Coruña) e ms-SA (Manuel C.): *oubiar*.

[6305] ms3: *coma os lobos*; ms-SA, ms-LU e ms21,14r: *coma todos*; ms-SA: *oubiar*.

[6306] ms10: *senon con quen*.

[6307] O orixinal di: *Non poñal'o pelo a moda c'os caseiros non chos vexo pra te poñer de señora.*

[6308] Probablemente se trata dun aforismo da autoría de Jacinto del Prado máis ca dun refrán da tradición popular.

[6309] En ms10 s.v. *Gotear*.

22338. **Pra quitar a bruxería mete allos na bolsilla.** (ms / ms15,45v: Fraguas en *Vida Gallega*)

22339. **Quen come con navalla é porque é da montaña.** (ms21,17v: Bermés)

22340. **Sea moda, non sea moda, non botes a faldra fóra.** (mc: Taboada-F.V.S.)

22341. **Si n'é por zancas, é por barrancas.** (ms: M.L.)

22342. **Toda a manta é la.** (mc: M.L.)

22343. **Toda a terra é unha.** [6310] (mc: M.L. / ms10,130r: *D.E.*)

Var.: *Toda a terra é país.* (ms4: F.V.S. / ms-LU: Paco de Seoane: Buciños, Carballedo, LU) [6311]

(pt) *Toda a terra é uma e a gente, quase, quase.* (Chaves)

22344. **Tras de tempos, tempos veñen, mais volven os usos ós seus corredais.** (mc: Buciños)

22345. **Tras de tempos, tempos, mais volven os usos ós seus carredais.** (ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar da provincia de Lugo)

22346. **Usos novos en terras vellas.** (ms8,03r: Meda)

22347. **Vistir a uso e calzar a gusto.** [6312] (mc: A.S.A.)

(pt) *Vestir a uso e comer a gosto.* (Chaves)
(es) *Vestir, al uso; comer, al gusto.* (R. Marín)

UVAS. V. tamén *Agrícolas* (*Generales*) .

22348. **As uvas non son uvas hastra que están maduras.** (ms10,134r: *D.E.*)

22349. **Cando comenzan as uvas a pintar, comenzan as mozas a fiar.** (ms10,134r: *D.E.*)

22350. **Cando hai uvas e figos, amaña os teus vestidos.** (ms10,134r: *D.E.*)

22351. **Co tempo veñen as uvas se son maduras.** (ms10,134r: *D.E.*)

22352. **Dispois de uvas e mel, sabe mal o viño pero fai ben.** (ms10,134r: *D.E.*)

22353. **En Santiago pinta o bago.** (ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar da provincia de Lugo)

22354. **Na santa Mariña pinta o bago na viña.** (mc e ms16: J.T.)

(es) *Por Santa Marina, busca en la viña.* (R. Marín)

22355. **Non queiras uva verde nin podrida si te propós facer boa bebida.** [6313] (ms4: J.P.)

22356. **Ó seu tempo cóllense as uvas se están maduras.** (ms10,134r: *D.E.*)

22357. **Ou tarde ou cedo, a cepa sempre dá uvas polo setembro.** (ms6,05v: Pura Vázquez en "Vendimiai, vendimiadores", publicado en *La Noche*)

22358. **Polo san Lucas saben ben as uvas.** (ms10,134r: *D.E.*)

San Lucas (18 oct.)

22359. **Por san Martiño e san Xudas, piñeiriñas de túas uvas.** (mc e ms16: C.A. / ms: E.C.)

22360. **Por san Miguel as uvas maduras moito me tardan e pouco me duran.** (ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar da provincia de Lugo)

22361. **Por santa Ana, a uva pintada.** (mc e ms16: J.P.)

(es) *Por Santa Ana, uva pintada.* (R. Marín) *ms16: H. Núñez*

22362. **Por Santiago e Sant'Ana pintan as uvas, e pola Nosa Señora xa as hai maduras.** [6314] (ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar da provincia de Lugo)

22363. **Por Santiago e santa Ana pintan as uvas.** (mc e ms16: J.P.)

(pt) *No S. Tiago, pinta o bago.* (Chaves)
(es) *Por Santiago pinta el bago, pinta la uva, pinta el melón y pinta el melocotón.* (R. Marín) / *Por Santiago y Sta. Ana, pinta las uvas y las granadas.* (Id.) (ct) *Per sant Jaume pinta l'uva, per festes d'agost ja serà madura.* (Sanchis)

22364. **Por Santiago pinta o bago.** (mc e ms16: Santiago)

Véase *Por santa Ana y por Santiago...*

22365. **Poucas son as malas fadas.** (ms18,76r: A.S.A.)

22366. **Pouco por uvas se me dá cando non-as hai.** [6315] (ms10,134r: *D.E.*)

22367. **Pra que me gusten as uvas, han de estar maduras.** (ms10,134r: *D.E.*)

22368. **San Migueliño das uvas maduras, que tarde nos vés e que pouco nos duras; se dúas veces ó ano viñeras, moito ben nos deras e moitos favores tamén nos fixeras.** (ms10,135r: *D.E.*)

[6310] En ms10 s.v. *Tierra*. V. *Todo o mundo é país* en *Patria*.
[6311] ms-LU: *Tod'a terra*.
[6312] ms4: *uso, calzar*.
[6313] Probablemente se trata dun aforismo da autoría de Jacinto del Prado máis ca dun refrán da tradición popular.
[6314] O orixinal di: *Por Santiago e Sant'Ana pintan as uvas, e po'la Nosa Señora xa has hay maduras.*
[6315] O orixinal di: *Pouco por uvas se me da, cando nonas hai.*

22369. **Uva de viña apedreada pona en pipo separada.** (ms4: J.P.)
22370. **Uva mollada, pra viño non vale nada.** (ms10,135r: *D.E.*)

VACAS. V. tamén *Agrícolas* (*Animales*), *Vaquero*.
22371. **A carto vai a vaca; pero si non hai carto, non hai vaca.** (ms10,135r: *D.E.*)
22372. **A vaca canto máis se munxe, máis grande ten o teto.** (ms10,135r: *D.E.*)
22373. **A vaca farta, do rabo fai a cama.** (ms10,135r: *D.E.*)
22374. **Canto máis se munxe a vaca, máis os tetos se lle agrandan.** (ms10,135r: *D.E.*)
22375. **De unha vaca sai un becerro.** (ms10,135r: *D.E.*)
22376. **Que dea a vaca bo tenreiro, que moito leite coa herba no prado non hai que esperalo.** (ms10,135r: *D.E.*)
22377. **Vaca e carneiro, comida de cabaleiro.** (ms10,135r: *D.E.*)
22378. **Vaca estransillada, nin bo leite nin boa crianza.** (ms10,135r: *D.E.*)
22379. **Vai a carto a vaca, pero o que non ten un carto non-a cata.** [6316] (ms10,135r: *D.E.*)
22380. **Val máis bocado de vaca que catro de pataca.** (ms10,135r: *D.E.*)

VALENTÍA
22381. **O valente que hoxe fuxe, outra vez peleará.** (ms10,135r: *D.E.*)
22382. **Os valentes e o bo viño acábanse logo.** (ms10,135r: *D.E.*)
22383. **Tan valente é un combatindo como outro fuxindo.** (ms10,135r: *D.E.*)
22384. **Valente de boca, lixeiro de pés.** (ms10,135r: *D.E.*)
22385. **Valente que fuxe unha vez é que se garda pra outra vez.** (ms10,135r: *D.E.*)

VALER
22386. **Casa de terra, cabalo de herba e amigo de pousada non valen nada.** (ms10,135r: *D.E.*)
22387. **Máis vale din que don.** (ms10,135r: *D.E.*)
22388. **Máis vale malo conecido que bo por conecer.** (ms10,135r: *D.E.*)
22389. **O que moito val, de debaixo da terra sai.** (ms10,135r: *D.E.*)
22390. **Quen menos val é quen ás veces máis crece.** (ms10,135r: *D.E.*)
22391. **Tanto vale un home canto el se estima.** (ms10,135r: *D.E.*)
22392. **Val máis un "por se acaso" que un "quen pensara".** (ms10,135r: *D.E.*)

VAQUERO. V. tamén *Vacas*.
22393. **Onte vaqueiro e hoxe cabaleiro.** (ms10,135r: *D.E.*)

VARA
22394. **Vara seca non se domea, que creba.** (ms10,135r: *D.E.*)

VARÓN. V. tamén *Hombre, Mujer*.
22395. **Benia o varón que por si se castiga e por outro non.** (ms10,136r: *D.E.*)
22396. **Cal é o varón, tal é a súa sazón.** (ms10,136r: *D.E.*)
22397. **O máis sisudo varón, a muller bótao ó fondón.** (ms10,136r: *D.E.*)
22398. **O varón forte non-o arrendan o tempo nin a morte.** [6317] (ms10,136r: *D.E.*)
22399. **Pró bo varón, as terras como as súas.** (ms10,136r: *D.E.*)

VASALLO. V. tamén *Poder, Señor, Señorío*.
22400. **O bo vasallo fai o bo señor.** (ms10,136r: *D.E.*)

VECES
22401. **A bo comer ou mal comer, tres veces beber.** (ms10,136r: *D.E.*)
22402. **Decir unhas veces torto e outras direito, é de xente de mal xeito.** (ms10,136r: *D.E.*)
22403. **Dúas veces pon a mesa quen come e deixa.** (ms10,136r: *D.E.*)
22404. **Unha vez non son veces.** [6318] (ms10,140r: *D.E.*)

VECINO
22405. **Cando haxa un mal veciño, sofrilo.** (ms10,136r: *D.E.*)
22406. **Cando teñas un mal veciño tes que sofrilo.** (ms10,136r: *D.E.*)

[6316] O orixinal di: *Vai a carto a vaca, pero o que non tén un carto, nona cata.*

[6317] O orixinal di: *Ó varón forte nono arrendan o tempo nin a morte.*

[6318] En ms10 s.v. *Vez*.

22407. **Cando tiveres un mal veciño, pide que non che veña outro máis malino.** (ms10,136r: *D.E.*)

22408. **Co bo veciño casarás a túa filla e venderás o teu viño.** (ms10,136r: *D.E.*)

22409. **Co bo veciño venderás o teu viño e collerás o teu trigo.** (ms10,136r: *D.E.*)

22410. **Co mal veciño faise o home precavido.** (ms10,136r: *D.E.*)

22411. **Daime, veciñas, a embora, que boto touciño na miña ola.** (ms10,136r: *D.E.*)

22412. **Mal veciño é o amor, pero onde o non hai, é pior.** (ms10,136r: *D.E.*)

22413. **Non hai veciño pior que o murmurador.** (ms10,136r: *D.E.*)

22414. **Non teñas por veciño forno nin muíño.** (ms10,136r: *D.E.*)

22415. **O rei i-o río non-os teñas por veciños, porque se se asañan, todo cho deixan barrido.** [6319] (ms10,136r: *D.E.*)

22416. **Os coidados do veciño hanse sentir con cuncas de viño.** (ms10,136r: *D.E.*)

22417. **Polo mal veciño non desfagas o teu niño.** (ms10,136r: *D.E.*)

22418. **Refrán é moi antigo, que é gran mal o mal veciño, e inda máis se é do teu oficio.** (ms10,136r: *D.E.*)

VEJEZ. V. tamén *Edades* (*Ancianidad*).

22419. **A vella que de amores debece, o diaño que a leve.** (ms10,136r: *D.E.*)

22420. **A vellez mala enfermedade é.** (ms10,136r: *D.E.*)

22421. **A vellez nunca vén soila.** (ms10,136r: *D.E.*)

22422. **A vellez ten mala cura.** (ms10,136r: *D.E.*)

22423. **Á vellez, estudar, pra morrer antes de acabar.** (ms10,136r: *D.E.*)

22424. **Abonda ser vello pra estar enfermo.** (ms10,136r: *D.E.*)

22425. **Anque seas vello non renegues do consello.** (ms10,136r: *D.E.*)

22426. **Cando o vello é gaiteiro, ¿que fará o mozo solteiro?** (ms10,136r: *D.E.*)

22427. **Canto máis vello máis pelexo.** (ms10,137r: *D.E.*)

22428. **De vello hai quen se troca en pelexo.** (ms10,137r: *D.E.*)

22429. **Fol sacudido non dá fariña.** [6320] (ms15,43: Diomondi)

Figurado: se aplica a la vejez: un viejo que ya vivió su vida, nada espera para adelante y dice: *fol sacudido*.

22430. **Non hai ningún tan vello que non pense vivir un ano.** (ms10,137r: *D.E.*)

22431. **Non hai vella da cintura pra abaixo.** (ms10,136r: *D.E.*)

22432. **Non hai vella fermosa nin moza fea.** (ms10,136r: *D.E.*)

22433. **O vello hai que mantelo.** (ms10,137r: *D.E.*)

22434. **O vello i-a palleira, cando se alcenden son mala fogueira.** (ms10,137r: *D.E.*)

22435. **O vello i-o forno pola boca se quentan: un con viño e outro con leña.** (ms10,137r: *D.E.*)

22436. **O vello na súa terra e o mozo na allea, minten á súa maneira.** (ms10,137r: *D.E.*)

22437. **Ó vello non lle preguntes "¿como che vai?" senón "¿como che foi?".** (ms10,137r: *D.E.*)

22438. **Ó vello nunca lle falta que contar: ou ó sol ou ó pe do lar.** (ms10,137r: *D.E.*)

22439. **O vello por non poder e o mozo por non saber, déixanse as cousas perder.** (ms10,137r: *D.E.*)

22440. **O vello que engorda, dúas mocedades logra.** (ms10,137r: *D.E.*)

22441. **O vello que hincha e o mozo que mirra, quédalle pouca vida.** (ms10,137r: *D.E.*)

22442. **O vello que se cura, máis anos dura.** (ms10,137r: *D.E.*)

22443. **Polo vello non poder e o mozo non saber, moito se deixa de facer.** (ms10,137r: *D.E.*)

22444. **¿Por que vai a vella á casa da moeda? Por se algo se lle pega.** (ms10,136r: *D.E.*)

22445. **Quen de vello engorda, dúas mocedades disfroita.** (ms10,137r: *D.E.*)

22446. **Quen ó vello lle furta a cea, querlle ben anque o non pareza.** [6321] (ms10,137r: *D.E.*)

22447. **Quen queira ser vello moito tempo, váiase con tento.** (ms10,137r: *D.E.*)

22448. **Se a vella é gaiteira ¿que fará a moza solteira?** (ms10,136r: *D.E.*)

[6319] O orixinal di: *Ó rei i ó río nonos teñas por veciños, porque se se asañan, todo cho deixan barrido.*

[6320] Indica *Vejez*.

[6321] O orixinal di: *Quen o vello furta lle furta a cea, querlle ben anque o non pareza.*

22449. **Se mudas o vello de terra, logo che dará el a pelexa.** (ms10,137r: *D.E.*)
22450. **Se non miro prá vella, miro prá maxencia que leva.** (ms10,136r: *D.E.*)
22451. **Se o vello non pode ir, o mozo non quer, ¿que se lle ha facer?** (ms10,137r: *D.E.*)
22452. **Se queres chegar a vello, sube as costas como vello.** (ms10,137r: *D.E.*)
22453. **Vello con amores, inverno con frores.** (ms10,137r: *D.E.*)
22454. **Vello que fai boda, cava sin querer a súa cova.** (ms10,137r: *D.E.*)
22455. **Vello que se namora, chama pola derradeira hora.** (ms10,137r: *D.E.*)

VELA

22456. **A vela da barca hai que velala, e se non, largala.** (ms10,136r: *D.E.*)
22457. **Moita vela, pouco vento.** (ms10,136r: *D.E.*)
22458. **Pouca vela, moito vento.** (ms10,136r: *D.E.*)

VENDIMIA. V. tamén *Agrícolas*.

22459. **A vindima non é cada día.** (ms10,141r: *D.E.*)
22460. **A vindima, enxoita e fría.** (ms10,141r: *D.E.*)
22461. **Antes da vindima compón as cubas axiña.** (ms10,141r: *D.E.*)
22462. **Dispois de vindimas, corvos.** (ms10,141r: *D.E.*)
22463. **Mandar rapaces á vindima é cousa perdida.** (ms10,141r: *D.E.*)
22464. **Ós comenzos de setembre aparella as cubas pra vindimar as uvas.** [6322] (ms10,120r: *D.E.*)
22465. **Pola vindima vende as túas galiñas; pola Navidá vólveas mercar.** (ms10,141r: *D.E.*)
22466. **Vindima enxoito se queres coller viño mosto.** (ms10,141r: *D.E.*)

VENIR

22467. **A mal vir, botar tabaco e cuspir.** (ms10,143r: *D.E.*)
22468. **Axiña vén o que se ve.** (ms10,143r: *D.E.*)
22469. **Os que cabirtos venden e cabras non teñen, ¿de onde lle veñen?** (ms10,143r: *D.E.*)
22470. **Quen vén o derradeiro, chega ás veces o primeiro.** (ms10,143r: *D.E.*)
22471. **Quen vén, non tarda.** (ms10,143r: *D.E.*)
22472. **Se queres vir comigo, trai contigo.** (ms10,143r: *D.E.*)
22473. **Védesme como veño e preguntádesme qué teño.** (ms10,143r: *D.E.*)
22474. **Venme o que bebo e non me ven a sede que teño.** (ms10,143r: *D.E.*)
22475. **Veume o mal que me acostumbra a vir, que dispois de farto bótome a durmir.** (ms10,143r: *D.E.*)

VENTA

22476. **A millor venda é a primeira.** (ms10,137r: *D.E.*)
22477. **Na venda onde pasares, paga sin reparares nin regateares.** (ms10,137r: *D.E.*)
22478. **No vender vai a ganancia.** (ms10,137r: *D.E.*)
22479. **Quen vende o trigo na eira i-a lan na ovella, i-o pan en agosto i-o viño en mosto, dá proveito a moitos.** (ms10,137r: *D.E.*)

VENTURA

22480. **A ventura corre máis que o cabalo i-a mula.** (ms10,138r: *D.E.*)
22481. **Cando a ventura chega a unha casa, botala fóra é parvada.** (ms10,138r: *D.E.*)
22482. **Ninguén chega a ver a ventura que quer.** (ms10,138r: *D.E.*)
22483. **Ninguién pode saber a ventura que ha ter.** (ms10,138r: *D.E.*)
22484. **Se a ventura é moita, hastra as augas se trocan en troitas.** (ms10,138r: *D.E.*)
22485. **Ten ás veces máis ventura o que menos a precura.** (ms10,138r: *D.E.*)
22486. **Ventura che dea Dios, que o saber pouco che abonda.** (ms10,138r: *D.E.*)

VER

22487. **Anque te non vexo, moito ben te desexo.** (ms10,138r: *D.E.*)
22488. **Canto máis vexo, máis mal me vexo.** (ms10,138r: *D.E.*)
22489. **Canto máis vexo, menos vexo.** (ms10,138r: *D.E.*)
22490. **Dende que non vos vemos, non nos conecemos.** (ms10,138r: *D.E.*)

[6322] En ms10 s.v. *Setiembre* coa indicación *Vendimia*.

22491. **O que non vexo non-o desexo.** [6323] (ms10,138r: *D.E.*)

22492. **Os vivos ó verán, que os mortos non poderán.** (ms10,138r: *D.E.*)

22493. **Por non ver visiós, déitome moitas veces ás oraciós.** (ms10,139r: *D.E.*)

22494. **Quen moito ve moito adeprende.** (ms10,138r: *D.E.*)

22495. **Quen non viu Lisboa, non viu cousa boa.** [6324] (ms10,138r: *D.E.* / ms-SA: Jesús García Villasenín: Niveiro, Val do Dubra, C)

22496. **Quen vexa as miñas mangas, non verá as miñas faldras.** (ms10,138r: *D.E.*)

22497. **Unha cousa é ver e outra mirar.** (ms10,138r: *D.E.*)

22498. **Vemos menos o que está máis preto.** (ms10,139r: *D.E.*)

VERANO. V. tamén *Estaciones, Agrícolas* (*Meses*).

22499. **Cando o vran é inverno i-o inverno é vran, mal anda prós probes o ano de pan.** (ms10,143v: *D.E.*)

22500. **O vranciño de san Martiño, ou grande ou pequeniño.** (ms10,143v: *D.E.*)

VERDAD

22501. **A verdá foxe dos currunchos.** (ms10,139r: *D.E.*)

22502. **A verdá non perde por nena nin a mentira gana por vella.** (ms10,139r: *D.E.*)

22503. **A verdá non ten pés e anda.** (ms10,139r: *D.E.*)

22504. **A verdá ten forza porque non se creba.** (ms10,139r: *D.E.*)

22505. **A verdá ten moita forza.** (ms10,139r: *D.E.*)

22506. **A verdade adelgaza, pero non creba.** (ms10,139r: *D.E.*)

22507. **A verdade é aceda i-a mentira é doce.** (ms10,139r: *D.E.*)

22508. **A verdade é filla da caridade.** (ms10,139r: *D.E.*)

22509. **A verdade é filla de Dios e afillada do demo.** (ms10,139r: *D.E.*)

22510. **As verdades sempre amargan.** (ms10,139r: *D.E.*)

22511. **Máis val decir verdades que parezan mentiras que mentiras que parezan verdades.** (ms10,139r: *D.E.*)

22512. **O pouco i-o moito non ten medida.** [6325] (ms: Valcarria)

22513. **Por decir as verdades, pérdense moitas amistades.** (ms10,139r: *D.E.*)

22514. **Pra verdades, o tempo.** (ms10,139r: *D.E.*)

22515. **Quen non crea a verdá, verdá non dirá.** (ms10,139r: *D.E.*)

22516. **Quen di a verdá, nin peca nin minte.** (ms10,139r: *D.E.*)

22517. **Quen verdá non me cre, verdá non me di.** (ms10,139r: *D.E.*)

22518. **Vista de ollo saca de duda.** [6326] (ms: Tuiriz)

(pt) *Vista faz fé.* (Chaves) (es) *Vista faz fe.* (Correas)

VERDURA. V. tamén *Huerta*.

22519. **Comer verdura e botar mala ventura, prós probes é cousa segura.** (ms10,139r: *D.E.*)

VERGÜENZA

22520. **A pouca vergonza, menos honra.** (ms10,139r: *D.E.*)

22521. **A vergonza é un espantallo que pra moitas cousas é atallo.** (ms10,139r: *D.E.*)

22522. **A vergonza i-a honra, cando unha muller as perde, enxamais as atopa.** (ms10,139r: *D.E.*)

22523. **A vergonza no probe, máis probe o volve.** (ms10,139r: *D.E.*)

22524. **A vergonza pasa i-o diñeiro queda na casa.** (ms10,139r: *D.E.*)

22525. **A vergonza, de onde sai, nunca máis volta.** (ms10,139r: *D.E.*)

22526. **Antes morte que vergonza.** (ms10,139r: *D.E.*)

22527. **Como muller sin vergonza, así o árbore sin codia.** (ms10,139r: *D.E.*)

22528. **Máis val vergonza na casa que mágoa no corazón.** (ms10,139r: *D.E.*)

22529. **O que non é bo de palabra, non é bo de pancada.** (ms5,133: Santiago)

22530. **O que non é bon por palabra, non é bon por pancada.** [6327] (ms: R. Caruncho, *Diario de Avisos*)

(pt) *O que não tem uma palavra, não tem uma pancada.* (Chaves) / *Quem não teme o*

[6323] O orixinal di: *O que non vexo nono desexo.*

[6324] ms-SA: *non veo Lisboa, veo cousa boa.*

[6325] O orixinal di: *O pouco y-o moito non ten medida.*

[6326] Contén a indicación *Verdad*.

[6327] Contén a indicación *Vergüenza*.

sermão, não teme o bondão. (Id.) / *Quem nao vai a palabra, nao vai a pancada.* (Id.)

22531. **O que non é bon por razós, menos é por paus.** (ms5,057: O. de Rey)

22532. **O que non sinte a palabra, non sinte a pancada.** [6328] (ms: M.V. / ms21)

Var.: *Cando por palabra n'entende, por pancada inda é pior.* (Poyo-Pontevedra. G.P.)

(es) *El que no siente de una mala palabra, no siente de un puñalada.* (R. Marín)

22533. **O que non ten vergonza, en calquera casa almorza.** [6329] (ms)

(pt) *Quem não tem vergonha, todo o mundo é seu.* (Chaves) (es) *Quien no tiene vegüenza, toda la villa es suya.* (R. Marín) / *Quien no tiene vergüenza, en todas partes almuerza.* (Id.) (ct) *El que no té vergonya, tot lo mon es d'ell.* (Alberola)

22534. **O que non ten vergonza, en todas partes almorza.** (ms10,139r: *D.E.*)

22535. **O que non ten vergonza, ten por súa a terra toda.** (ms10,139r: *D.E.*)

22536. **Onde a vergonza sai unha vez, nunca máis se volve ver.** (ms10,139r: *D.E.*)

22537. **Onde non hai vergonza, non hai cousa boa.** (ms10,139r: *D.E.*)

22538. **Onde pos a cara, pon a vergonza.** (ms10,050r: Silvarrey)

22539. **Pide o goloso pró vergonzoso.** [6330] (ms e ms4: A.S.A.)

(pt) *Pede o guloso para o desejoso.* (Chaves) (es) *Pide el goloso para el deseoso.* (Correas)

22540. **Pra pouca vergonza, val máis ningunha.** (ms10,139r: *D.E.*)

22541. **Pró que non ten vergonza, toda a terra é súa.** (ms10,139r: *D.E.*)

22542. **Quen ten vergonza, nin come nin almorza.** (ms10,139r: *D.E.*)

22543. **Quen unha vez perde a vergonza, a vela non volta.** (ms10,139r: *D.E.*)

VESTIDO. V. tamén *Ropa, Traje*.

22544. **Bo vestido e limpeza non anda coa probeza.** (ms10,139r: *D.E.*)

22545. **O que ten mal vestir, hastra a roupa lle quer fuxir.** (ms10,140r: *D.E.*)

22546. **O vestido do servidor di quén é o señor.** (ms10,139r: *D.E.*)

22547. **Polo vestido do criado ben se conoce o amo.** (ms10,140r: *D.E.*)

22548. **Viste un ladrón e parecerache un señor.** (ms10,140r: *D.E.*)

VIAJE

22549. **A onde has d'ir non vale fuxir.** [6331] (mc e ms: Lugo-F.V.S.)

22550. **Andar dacabalo é malo, pero andar d'a pé é morrer.** [6332] (mc / ms)

22551. **Andarás e verás.** [6333] (mc e ms: Tuiriz)

22552. **Bo viaxe fai o que vai e volve.** (ms10,140r: *D.E.*)

22553. **Cando vaias a un viaxe, cuida ben do teu paraxe.** [6334] (ms: A.C. *A Nosa Terra*)

22554. **En vísperas de viaxe non te poñas a xugar.** [6335] (ms: Otero de Rey)

Var.: *En vísperas de viaxar non te poñas a xugar.* (ms15,22r)

22555. **Mentras vai e vén, viaxe ten.** [6336] (mc e ms: Lugo)

22556. **Mentras vas e mentras vés, xornada tes.** [6337] (mc / ms)

(pt) *Emquanto vai e vem, alma tem* (ou *não está parado*). (Chaves)

22557. **Mentras vas e vés, camiñada tes.** (ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar da provincia de Lugo)

22558. **Mentras vas e vés, non folgas camiño.** [6338] (mc e ms: Lugo)

22559. **O que ten boca vai a Roma.** (ms-SA: José González Santos: Boa, Camboño, Lousame, C / ms-SA: José Álvarez Souto: Anxeriz, Tordoia, C / ms-SA: Cándido Señarís Fernández: Buxán, Val do Dubra, C / ms-SA: Marcelino Bretal Rego: Olveira, Ribeira, C / ms-SA: Francisco Ageitos Pérez: Corrubedo, Ribeira, C / ms-SA: Agustín Dosil Maceiras: Ponte Nafonso, Noia, C)

[6328] Contén a indicación *Vergüenza* no ms.

[6329] Contén a indicación *Vergüenza*.

[6330] Contén a indicación *Vergüenza*. / ms4: *pr'o*. / V. *Pide o goloso pró cobizoso* en *Peticiones*.

[6331] Dentro de *Miscelánea* no mecanoescrito orixinal. Contén a indicación *Viaje* no ms.

[6332] Dentro de *Miscelánea* no mc; no ms contén a indicación *Viaje*. / ms15,24r: *Andar de cabalo, andar de a pé*.

[6333] Dentro de *Miscelánea* no mc; no ms contén a indicación *Viaje*.

[6334] Contén a indicación *Viajar*. / ms4: *de teu*.

[6335] Contén a indicación *Viaje*.

[6336] Dentro de *Miscelánea* no mecanoescrito orixinal. Contén a indicación *Viaje* no ms.

[6337] Dentro de *Miscelánea* no mecanoescrito orixinal. Contén a indicación *Viaje* no ms.

[6338] Dentro de *Miscelánea* no mecanoescrito orixinal. Contén a indicación *Viaje* no ms.

22560. **O que ten lengua a Roma chega.** [6339] (ms: M.V.)

(pt) *Quem língua tem, a Roma vai e de Roma vem.* (Chaves) / *Quem tem boca vai a Roma.* (Id.) (es) *Quien tiene lengua, a Roma va.* (Sbarbi) (ct) *El que té llengua a Roma va.* (Alberola)

22561. **O que ten lengua chega a Roma.** (ms-LU: seminarista anónimo: Ferreira de Pantón, LU)

22562. **O que ten lengua vai a Roma.** (ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar da provincia de Lugo)

22563. **Perguntando vaise a Roma.** (ms e ms4: V.R. y A.R.)

22564. **Quen ten ollos vai a Roma.** [6340] (ms: A.N.)

22565. **Se vas polo mundo, non pares na casa dun coxo, torto ou xorobado, que s'hai algún bo, será un milagro.** [6341] (ms: Buciños)

22566. **Untar de botas, señal de viaxe.** (ms21,19v: Bermés)

22567. **Untura de botas, señal de viaxe.** [6342] (ms: Lugo-F.V.S. / ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar da provincia de Lugo)

22568. **Viaxando, nin misa nin miseria.** [6343] (ms: F.V.S.)

22569. **Viaxar podes mui ben sin que ch'empate ninguén.** [6344] (ms: Santiago)

22570. **Viaxe derradeiro, ou ben cargado ou ben valeiro.** (ms10,140r: *D.E.*)

VICIOS. V. tamén *Lacras y vicios sociales, Pereza y ociosidad.*

22571. **A borracheira indina e brutal, no inverno sempr'é mortal.** [6345] (ms4: J.P.)

22572. **A curiosidad é a mai de tódolos vicios.** (ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar da provincia de Lugo)

22573. **Alcohol en viño froxo dálle forza e color roxo.** [6346] (ms4: J.P.)

22574. **Antes tardaban anos i ahora non tardan días.** (ms10,049v: Carballedo)

Non botes soberbias. (ms15,24r)

22575. **As soberbias non can nas pallas.** [6347] (ms / ms9,05v: Pidre)

22576. **As soberbias non collen pró monte.** (ms9,05r: San Simón)

El mal que se pide le viene al que lo desea.

22577. **Cand'é moita a m[erda], cheira.** (mc: M.L.)

22578. **Cando está seca a garganta, non chía nin canta.** (ms10,026r: *D.E.*)

22579. **Cando o viño é bo, un vaso chama a outro.** (ms: Orense)

22580. **Cando vexas a merda, non lle toques pra que non cheire; s'é moita, non hai quen aguante.** (ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar da provincia de Lugo)

22581. **Cando vexas a m[erda], non lle toques pra que non cheire.** (mc: Buciños)

22582. **Canto máis se remexe na m[erda], máis cheira.** [6348] (ms4: C.A. *A Nosa Terra*)

Var.: *A m*[erda] *canto máis se remece, máis cheira.* (mc / ms)

(es) *La mierda, mientras más se menea, más apesta.* (R. Marín) / *La mierda, dejarla estar queda, para que menos huela.* (Id.)

22583. **Canto máis se remexe, máis cheira.** (ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar de Galicia)

22584. **Carta na banca non se levanta.** (ms-LU: seminarista anónimo: Santa Euxea de Asma, Chantada, LU)

22585. **Carta na mesa non pesa.** (ms-LU: seminarista anónimo: Santa Euxea de Asma, Chantada, LU)

22586. **Carta na mesa queda presa.** (mc)

22587. **Carta na mesa, carta que pesa.** (ms-LU: seminarista anónimo: Pol, LU)

22588. **Carta tocada, carta xogada.** (mc: G.P.)

22589. **Cexa raída n'é por boa vida.** [6349] (mc: G.P.)

22590. **Co ingrato non teñas trato.** (mc: Tuiriz)

(es) *Con el ingrato no tengas trato.* (R. Marín)

22591. **Coas glorias olvídanse as memorias.** (mc / ms-SA: José M. Gulías Rivas: Forcarei, PO)

Var.: *Coas glorias fóronse as memorias.* (C.A. *A Nosa Terra*)

(pt) *Com as glórias, olvidam-se as memórias.* (Chaves) (es) *Con las glorias se olvidan las memorias.* (R. Marín)

22592. **Codicia de labrego non enche talego.** [6350] (ms)

[6339] Contén a indicación *Viaje*.

[6340] Contén a indicación *Viaje*.

[6341] O orixinal di: *Se vas pol-o mundo non pares na casa d un coxo, torto ou xorobado, que s'hay algun bó será un milagro.* / Contén a indicación *Viajes*.

[6342] Contén a indicación *Viaje*. / ms-LU: *sinal de viaxe*.

[6343] Contén a indicación *Viaje*.

[6344] Con indicación entre parénteses *Viaje* no ms.

[6345] Probablemente se trata dun aforismo da autoría de Jacinto del Prado máis ca dun refrán da tradición popular.

[6346] ms4: *Alcohol e viño*. Probablemente se trata dun aforismo da autoría de Jacinto del Prado máis ca dun refrán da tradición popular.

[6347] Atopado xunto cos de *Medicina e higiene*.

[6348] Dentro de *Miscelánea* no mecanoescrito orixinal.

[6349] mc: *n'e boa*.

(es) *Codicia de labriego no llena talego.* (R. Marín)

22593. **Coller e non dar a todo o mundo ha de alegrar.** (mc: Paradela)

22594. **Como desaúno a auga ardente, soilo a toma un imprudente.** (ms4: J.P.)

22595. **Contr'o ás non arrastrarás.** (mc: Otero de Rey)

22596. **Chufas e peidos non custan diñeiros.** (ms4: M.L.)

22597. **Deixa o mar onde está; lávate en augardente que millor será.** (ms5,121: Trapero)

Var.: *Deixa o mar onde está; báñate en augardente que millor será.*

22598. **Dentro do borracho sempre fala o viño.** (mc: Santiago)

22599. **Detrás do vicio vén o fornicio.** (ms-SA: Andrés Castro Ces: Tállara, Lousame, C / ms10,023r)

22600. **En tratándose de cartos, nin parentes nin adaentes.** [6351] (Jesús Vázquez: Sarria, LU)

22601. **Eso non é defeuto; defeuto é roer a roupa e non facer por outra.** (ms4: F.V.S.)

22602. **Hai máis farándula ca proveito: o que fai a propaganda é o artícalo.** [6352] (mc: Buciños)

22603. **Hai máis farándula ca proveito.** (ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar da provincia de Lugo)

22604. **Mentras cría, queremos a ama; en pasando o proveito, logo olvidada.** (mc)

(es) *Entretanto que cría, amamos al ama; en pasando el provecho, luego olvidada.* (Sbarbi) / *Ama sois ama, mientras el niño mama; desque no mama ni ama ni nada.* (Id.)

22605. **N'hai soberbia que non caia.** [6353] (mc: M.V.)

22606. **Naide mormure de naide, que somos de carne humana; non hai pelexo de viño que non teña a súa botaina.** (mc: Carballino)

22607. **Neste mundo o que non mata, espelexa.** (mc: Santiago)

22608. **Non desexes a sorte de veciño, que a túa che vén polo camiño.** [6354] (mc: Tuiriz)

(pt) *Não desejes mal a ninguém que o teu pelo camiño vem.* (Chaves)

22609. **Non hai manxar que non empalaghe e vicio que non enfade.** [6355] (ms-SA: José M. Gulías Rivas: Forcarei, PO)

22610. **Nunca digas de esta auga non hei beber.** [6356] (mc: Tuiriz)

(pt) *Ninguém diga desta água não beberei e deste pão não comerei.* (Chaves) (ct) *Ningú que pense bé, diga d'esta aigua no beuré.* (Gella)

22611. **Nunca o can morde á cadela.** (ms10,041r: *D.E.*)

22612. **O blanco viño gústalle ó monaguillo.** (ms-SA: Francisco Canosa Quintáns)

22613. **O can baila polo pan.** (ms-SA: Argimiro Pampín Basteiro: Arzúa, C)

22614. **O can salta polo pan.** (ms-SA: Perfecto Esparís Freire: Santa María de Viceso, Brión, C)

22615. **O demo cheo de carne meteuse a frade.** (ms18,37r)

22616. **O demo, farto de carne, meteuse frade.** (mc)

Var.: *O demo, cheo de carne, métese frade.* (R. de Miño-S.V. / ms4: C.A. *A Nosa Terra*) [6357]

(pt) *O diabo depois de velho fêz-se eremitao.* (Chaves) (es) *El diablo harto de carne se metió fraile.* (Sbarbi) (ct) *El dimòni, cansat de fer mal, es ficá flare.* (Alberola)

22617. **O fumador que sabe fumar, bota o fume despois de falar.** (ms-LU: seminarista anónimo: Ortigueira, Ortigueira, C)

22618. **O fumador que sabe fumar, bota u fume antes de falar.** (ms: Santiago)

22619. **O fumador que sepa fumar, bota o fume despois de falar.** (ms-LU: seminarista anónimo: Guntín, LU)

22620. **O fumar é un vicio como outro calquera, que se colle e non se pode deixar.** (mc: Santiago)

22621. **O home borracho sempre anda tirado.** (ms-SA: José Barreiro Somoza: Santa Mariña de Ribela, A Estrada, PO)

22622. **O movemento demóstrase andando, i-o agradecemento, dando.** [6358] (mc: Buciños)

[6350] Aparece tachado por atrás da ficha de *Cada maestriño ten o seu libreiño*.

[6351] O orixinal di *En trantandose de cartas nin parentes nin adaentes.*

[6352] mc: *que proveito*.

[6353] ms3: *caya*.

[6354] V. variantes en *Religiosos y morales*.

[6355] O orixinal di: *Non hay Manxar que non empalaje e vicio que non enfade.*

[6356] O orixinal di: *Nunca digas de esta auga non ei beber.* / V. *Nadie diga* desta auga non beberei en *Posibilidad*.

[6357] ms4: *a frade*.

[6358] O orixinal di: *O movemento demóstrase andando, y-o agradecemento, dando.*

(es) *El movimiento se demuestra andando.* (Sbarbi)

22623. **O olvidado, nin agradecido nin pagado.** [6359] (mc / ms4: F.V.S.)

(es) *Lo olvidado, ni agradecido ni pagado.* (R. Marín)

22624. **O que bebe moito viño, sálelle o diablo ó camiño.** (mc: Santiago)

Var.: *O que bebe moito viño, vaiche por mal camiño.* (Santiago)

22625. **O que debe obligación, non sabe con qué pagar.** (mc: Lugo)

22626. **O que desea mal ó veciño, vénll'a el polo camiño.** (ms-SA: Jesús Mayo Brenlla: San Mamede de Monte, A Baña, C)

22627. **O que está pr'arder, ha de arder.** (mc)

22628. **O que fai a propaganda é o artícalo.** (ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar da provincia de Lugo)

22629. **O que lle desea mal ó seu veciño, o seu lle vén polo camiño.** (ms-SA: Eliseo López Varela)

22630. **O que moito revolve na merda, sempre cheira a ela.** (ms-LU: Paco de Seoane: Buciños, Carballedo, LU)

22631. **O que nada bebe, nada teme.** (ms18,56r: *Vida Gallega*)

22632. **O que non agradece o ben que lle fan, non naceu de boa mai.** [6360] (mc)

22633. **O que non bebe nin fuma tabaco, o diaño llo leva por outro burato.** (mc: Buciños)

22634. **O que non é agradecido, non é ben nacido.** (mc / ms4: F.V.S.)

(pt) *O que não e agradecido, não e bem nascido.* (Chaves) (es) *Quien no es agradecido, no debiera haber nacido.* (R. Marín) / *Quien nada agradece, cualquier mal merece.* (R. Marín) / *Quien no es agradecido, no es bien nacido.* (R. Marín) (ct) *A cor ingrat mal any lo mat.* (R. Marín)

22635. **O que non fuma nin toma tabaco, o demo llo leva por outro burato.** [6361] (ms18,55r: *Vida Gallega*)

22636. **O que non fuma tabaco non ten trato.** (ms8,16r: Silvarrey)

22637. **O que non gasta en viño, o demo llo leva por outro camiño.** (ms-LU: seminarista anónimo: Ferreira de Pantón, LU)

22638. **O que non gastas en tabaco i-en viño, ou demo cho leva por outro camiño.** (ms-LU: seminarista anónimo: Pape, San Xoán de Silvarrei, Outeiro de Rei, LU)

22639. **O que non ten e gastos ten, dalgún lado lle vén.** (ms-LU: seminarista anónimo: Melide, C)

22640. **O que se alegra co mal de veciño, ten o del no camiño.** (ms-LU: seminarista anónimo: Laiosa, O Incio, LU)

22641. **O que se alegra do mal do veciño, vénlle o seu polo camiño.** (ms-SA: seminarista anónimo: Louro, Muros, C)

22642. **O que se alegre co mal do veciño, ve o seu polo camiño.** (ms-SA: José Barreiro Somoza: Santa Mariña de Ribela, A Estrada, PO)

22643. **O que se ri do mal do veciño, vénll'o seu polo camiño.** (ms-SA: Manuel Villaverde Marcos: Proupín, San Tomé de Ames, C)

22644. **O que desea a morte ó seu viciño, vénlle a súa polo camiño.** (ms-LU: seminarista anónimo: Buciños, Carballedo, LU)

22645. **O que desea a morte ó veciño, ten a del no camiño.** [6362] (mc: Biville / ms4: Baralla-F.V.S.)

22646. **O que desea o mal do veciño, o seu lle vén por o camiño.** (ms-LU: seminarista anónimo: Serantes, Santiso (Terra de Melide), C)

22647. **O que desea o mal do veciño, vénlle o seu polo camiño.** [6363] (mc)

Var.: *O que se alegra do mal do veciño, xa lle vén o seu polo camiño.* (A.S.A.)

(pt) *A quem quere mal ao vizinho, o seu vem pelo caminho.* (Chaves) / *Ninguem se ria do mal do vizinho que o seu já vem pelo caminho.* (Id.) / *Não desejes mal a ninguém que o teu pelo caminho vem.* (Id.) (es) *Quien desea el mal de su vecino el suyo le viene de camino.* (Sbarbi)

22648. **O rapás e o can brincan polo pan.** (ms-SA: Francisco Canosa Quintáns)

22649. **O sábado a chover e o borracho a beber, vai a semana a roer.** (mc: Santiago)

22650. **O vicio trai o fornicio.** [6364] (ms10,23r: *D.E.*)

22651. **Polo pan baila o can.** [6365] (mc: Buciños / ms-SA: seminarista anónimo: algún lugar de Galicia / ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar da provincia de Lugo / ms21,16v: Bermés)

Var.: *Polo pan and'o can.*

[6359] ms4: *olvidao, pagao*.

[6360] mc: *agradesce*.

[6361] O orixinal di: *O que non fuma nin toma tabaco o demo l-o leva por outro burato.*

[6362] V. variantes en *Religiosos y morales*.

[6363] V. variantes en *Religiosos y morales*.

[6364] Sen clasificar no orixinal.

[6365] ms-SA: *baila u can*; ms-LU e ms21,16v: *bail'o can.* / V. tamén *Hambre. Gastronomía*.

22652. **Polo pan danza o can.** (ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar da provincia de Lugo)

22653. **Por cartos baila o can e por pan si llo dan.** (ms-SA: José M. Gulías Rivas: Forcarei, PO)

22654. **Quen disputa cun borracho disputa cun ausente.** (mc: R. Caruncho)

(es) *Quien disputa con un borracho, disputa con un ausente.* (Sbarbi)

Porque tiene perdida la razón y es en balde cuanto se haga por convencerlo. (Sbarbi)

22655. **Quen o pouco desprecia menos merece.** [6366] (mc: R. Marín / ms4: M.V. / ms: Santiago / ms21,28r: Bermés)

(es) *Quien lo que le dan recibe con desprecio, es un necio.* (R. Marín)

22656. **Quen por malos camiños anda, malos abrollos colle.** (ms-SA: José M. Gulías Rivas: Forcarei, PO)

22657. **S'é moita a m[erda], non hai quen aguante.** (mc: Buciños)

22658. **Sacristán que vende cera -il colmeas non ten- dalgún lado lle vén.** (ms14,17)

22659. **Sacristán que vende cera e non ten o colmear, rapaverum / furtaverum as veliñas do altar.** [6367] (mc: M.V.)

(es) *Sacristán que vende cera y no tiene colmenar, rapio rapis del altar* (o *rapaverum del altar* o *volaverum del altar*). (Correas) / *Sacristán que cera vende que es urtada bien se entiende.* (R. Marín)

22660. **San Xuan benditiño, o borracho que bebe agua é porque non ten viño.** (mc: Santiago)

22661. **Se deseas mal ó veciño, vénche o teu polo camiño.** [6368] (ms-SA: Manuel Barreiro Somoza: Santa Mariña de Ribela, A Estrada, PO)

22662. **Se queres que de ti falen ben, non fales mal de ninguén.** (mc: Santiago)

22663. **Si tes gado e non prau, unha vaca e moito leite, non che estrañe que mal pense.** (ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar da provincia de Lugo)

22664. **Sobre uha boa capa escóndese un bon bebedor.** (ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar da provincia de Lugo)

22665. **Tod'a carne come o lobo, méno-la súa que lambe.** [6369] (ms21,25r: Bermés / ms-LU: seminarista anónimo: Buciños, Carballedo, LU)

22666. **Tod'a xente mata o lobo, méno-la súa qu'a lambe.** [6370] (ms-SA: Jesús Ferro Ruibal: Rebón, Moraña, PO)

22667. **Toda carne come o lobo, non sendo a súa que a delambe.** [6371] (ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar da provincia de Lugo)

22668. **Toda carne o lobo come, meno-la súa que a lambe.** [6372] (mc: M.V.)

Var.: *Toda a carne come o lobo, agás a súa que a delambe.* (A.N.)

(es) *El lobo come de todas carnes; pero la suya la lame.* (R. Marín) / *Un lobo a otro lame y no come su carne.* (Id.)

22669. **Tras do pan corre o can.** (ms-LU: seminarista anónimo: Fazouro, Foz, LU)

22670. **Véndeme a cunca e mais o cunqueiro e non me vendas o meu tabaqueiro.** [6373] (ms-SA: Juan Carlos Couselo Gago)

22671. **Viño, viñiño, quen te me dera na xesta; baixástem'á barriga e non te me subas á testa.** (mc: Buciños)

Ni los aficionados quieren perder la cabeza.

VICIOS. JUEGOS

22672. **Faguedor de tantos, pagador de netos.** (ms-LU: seminarista anónimo: Ferreira de Pantón, LU)

22673. **Todas dun pao, baraxa, marrao.** (ms-LU: seminarista anónimo: Santa Euxea de Asma, Chantada, LU)

22674. **Trunfo seguido, xogo perdido pró mismo individuo.** (mc e ms5,134: Otero de Rey)

Var.: *Xugada repetida, xugada perdida.* (ms5,134: Lugo)

Se aplica al triunfo. Cuando se repite el triunfo del juego anterior, se pierde. (ms5,134)

22675. **Xogador de voltereta, tresillista da puñeta.** [6374] (ms: Buciños / ms5,134: Lugo / ms-LU: seminarista anónimo: Buciños, Carballedo, LU)

(es) *Jugador de volvoreta, no te casarás con mi hija.* (R. Marín)

22676. **Xugarás pero non apostarás.** [6375] (ms: Piugos-F.V.S)

[6366] V. tamén *Desdén y desprecio*.

[6367] mc: *rapaverum, furtaverum,* ms15,48. M.V.: *ten colmear*.

[6368] O orixinal di: *Se deseas mal o veciño vende o teu po lo camiño.*

[6369] O orixinal di: *Tod'a carne come o lobo menol'a sua que lambe.* / ms-LU: *delambe*.

[6370] O orixinal di: *Tod'a xente mata o' lobo menos l'asua qu'a lambe.*

[6371] O orixinal di: *Toda carne come o lobo en sendo a sua que a delambe.*

[6372] Toda carne o lobo come menol-a súa que a lambe. / ms4: *come o lobo*.

[6373] É un fragmento dunha cantiga.

[6374] Indica *Vicios. Juegos*. / ms5,134: *Xugador*.

[6375] Indica *Vicios. Juegos*.

VICTORIA

22677. **A millor victoria é a que sin sangue se logra.** (ms10,140r: *D.E.*)

VIDA

22678. **A vida da aldea pra quen a queira.** (ms10,140r: *D.E.*)

22679. **A vida da aldea, Dios a dea.** (ms10,140r: *D.E.*)

22680. **A vida mal pasada trai a vellez pesada.** (ms10,140r: *D.E.*)

22681. **Bo é vivir pra ver o que ha vir.** [6376] (ms10,143r: *D.E.*)

22682. **Boa vida engurras e fame tira.** (ms10,140r: *D.E.*)

22683. **Cada un vive como pode e como o deixan vivir.** [6377] (ms10,143r: *D.E.*)

22684. **Cada un vive como pode e non como quer.** [6378] (ms10,143r: *D.E.*)

22685. **Coa vida fanse moitas cousas, e coa morte desfanse todas.** [6379] (ms10,140r: *D.E.*)

22686. **Coa vida moitas cousas se remedian, e sin a vida, nin media.** (ms10,140r: *D.E.*)

22687. **Como se vive, mórrese.** [6380] (ms10,143r: *D.E.*)

22688. **Dáte boa vida e temerás máis a caída.** (ms10,140r: *D.E.*)

22689. **Dime como vives e direiche como pensas.** [6381] (ms10,143r: *D.E.*)

22690. **Hai que buscar a vida, que a morte vén ela soila.** (ms10,140r: *D.E.*)

22691. **Hastra a morte todo é vida.** (ms10,140r: *D.E.*)

22692. **Imos vivindo: aquí entropezando e alí caíndo.** [6382] (ms10,143r: *D.E.*)

22693. **Media vida é a candea; pan e viño é outra media.** [6383] (ms10,140r: *D.E.*)

22694. **Mentras us viven, outros morren.** [6384] (ms10,143r: *D.E.*)

22695. **Moitos anos viva quen nos convida.** [6385] (ms10,143r: *D.E.*)

22696. **Non esquezas que a vida tela perdida.** (ms10,140r: *D.E.*)

22697. **Non hai vida que non estea perdida.** (ms10,140r: *D.E.*)

22698. **Non ten a vida segura o que as cousas moito apura.** (ms10,140r: *D.E.*)

22699. **O que a longa vida chega, moito viu e máis espera.** (ms10,140r: *D.E.*)

22700. **O que mal vive, pouco vive.** [6386] (ms10,143r: *D.E.*)

22701. **Pra que us vivan, é mester que outros morran.** [6387] (ms10,143r: *D.E.*)

22702. **Quen moito vive, moito mal recibe.** [6388] (ms10,143v: *D.E.*)

22703. **Quen moito vive, moito ve.** [6389] (ms10,143v: *D.E.*)

22704. **Quen queira vivir ben, viva lonxe de todos.** [6390] (ms10,143v: *D.E.*)

22705. **Se queres vivir ben, leva en todo un ten con ten.** (ms10,143v: *D.E.*)

22706. **Se queres vivir en paz, canto ves non xusgarás.** [6391] (ms10,143v: *D.E.*)

22707. **Tan ben vive o probe no seu sobrado como vive o rico no seu pazo.** [6392] (ms10,143v: *D.E.*)

22708. **Todo é vivir hastra morrer.** [6393] (ms10,143v: *D.E.*)

22709. **Unha hora de vida non é moita vida.** (ms10,140r: *D.E.*)

22710. **Val máis onza de boa vida que fanega de sabiduría.** (ms10,140r: *D.E.*)

22711. **Vida sin amigos, morte sin testigos.** (ms10,140r: *D.E.*)

22712. **Vivamos todos, que a vida i-a terra pra eso é de todos.** [6394] (ms10,143v: *D.E.*)

22713. **Vive como poidas e non como queiras.** [6395] (ms10,143v: *D.E.*)

22714. **Vive en cibdá por pequena que sea, cásate con moza por probe que pareza, e come carneiro por caro que se venda.** [6396] (ms10,143v: *D.E.*)

[6376] En ms10 s.v. *Vivir*.
[6377] En ms10 s.v. *Vivir*.
[6378] En ms10 s.v. *Vivir*.
[6379] O orixinal di *Coa vida faise moitas cousas, e coa morte desfanse todas*. Pero Eladio Rodríguez recollía o refrán coa forma *fanse moitas cousas*.
[6380] En ms10 s.v. *Vivir*.
[6381] En ms10 s.v. *Vivir*.
[6382] En ms10 s.v. *Vivir*.
[6383] V. variantes en *Medicina*. *Higiene*.
[6384] En ms10 s.v. *Vivir*.
[6385] En ms10 s.v. *Vivir*.
[6386] En ms10 s.v. *Vivir*.
[6387] En ms10 s.v. *Vivir*.
[6388] En ms10 s.v. *Vivir*.
[6389] En ms10 s.v. *Vivir*.
[6390] En ms10 s.v. *Vivir*.
[6391] En ms10 s.v. *Vivir*.
[6392] En ms10 s.v. *Vivir*.
[6393] En ms10 s.v. *Vivir*.
[6394] En ms10 s.v. *Vivir*.
[6395] En ms10 s.v. *Vivir*.
[6396] En ms10 s.v. *Vivir*.

22715. **Vive sempre coa verdá e vivirás en seguridá.** [6397] (ms10,143v: *D.E.*)

22716. **Vivir ben, comer ben, e beber ben, non é pra quen non ten.** [6398] (ms10,143v: *D.E.*)

22717. **Vivir como se pode e non como se quer.** [6399] (ms10,143v: *D.E.*)

22718. **Vivir pra ver e ver pra vivir, ¿que máis se pode pedir?** [6400] (ms10,143v: *D.E.*)

22719. **Vivirás longamente, se comes moito caldo e andas sempre quente.** [6401] (ms10,143v: *D.E.*)

22720. **Vivir, servir e pedir fan os homes sofrir.** [6402] (ms10,143v: *D.E.*)

VIDA COMERCIAL Y CONTRATOS. V. tamén *Comercio, Contratos, Convenios, Jurídicos y similares, Negocios, Préstamos*.

22721. **A abundancia fai a baratura.** [6403] (mc e ms: Becerreá.)

22722. **A ganancia vai na compra.** (mc: M.V.)
(ct) *La ganancia está en lo despaig.* (Alberola)

22723. **A pouca ganancia nunca empeña.** (mc: Valcarría)

22724. **Antes o cliente que os parientes.** (ms-SA: Manuel Martín Gómez: Muxía, C)

22725. **As perdas e as ganancias sempre anduveron xuntas.** (mc)

22726. **Besta que vai a tódalas feiras algún defeuto ten.** [6404] (ms21,19v: Bermés)

22727. **Bota á feira que un peso has de ganar dalgunha maneira.** (ms-SA: seminarista anónimo: Besexos, Vila de Cruces, PO)

22728. **Cada un vai á feira co que ten.** (mc: *Vida Gallega*)

22729. **Cando vaias prá feira, que non che esqueza a carteira.** (ms-LU: Manuel Portela Balayo)

22730. **Coa perda naide se alegra.** [6405] (mc: M.L.)

22731. **Coitadiño do que vende, que non puxa nin extende.** (mc: Nós)

22732. **Comerciante e porco, despois de morto.** [6406] (ms: G.P. / ms21,27v: Bermés / ms10,094r: *D.E.*)

22733. **Comerciante sin diñeiro non fai milagres.** (ms18,27r)

22734. **Compra barato e vende caro.** (mc: C.A.)
Medio infalible de medrar.

22735. **Compra clase e vende herba.** (mc: Buciños-F.V.S.)
Var.: *Compra raza e vende herba.* (mc / ms18,65r: Parga)
La raza suple lo que otras puedan dar con mayor alimentación.

22736. **Compra que vendas.** (mc: M.V.)
(pt) *Compra que vendas.* (Chaves) (es) *Comprar y vender, buen camino para enriquecer.* (R. Marín) / *Comprar y vender, eso es saber.* (Id.)

22737. **En apuntar vai a ganancia.** (mc: C.A.)

22738. **En botar contas poucos se engañan.** (mc: C.A.)

22739. **En cobrar vai a ganancia.** (mc: Tuiriz, Monforte)

22740. **En non puxar vai a ganancia.** (mc: C.A.)

22741. **Entre dous que reñen, dous teñen a culpa.** (mc)
(es) *Para reñir, como para casarse, se necesita que haya dos.* (Sbarbi)

22742. **Hai quen sabe o que vende i-hai quen vende o que sabe.** [6407] (mc: Lugo)

22743. **Iste non é sitio de tratos nin contratos: o que queira vender, que vaia á feira.** [6408] (mc: Buciños-F.V.S.)

22744. **Iste non é sitio de tratos nin de contratos: o que queira comprar e vender, que vaia á feira.** (ms-LU: seminarista anónimo: Buciños, Carballedo, LU)

22745. **Máis quero comprar que ruín roupa.** [6409] (mc: Villanueva, Lalín-F.V.S.)

22746. **Maula comprar e maula vender.** (mc: A.S.A. / ms15,01: Eugenio Carré Aldao, *Lit.Gall.*,2ªed.,1911)
Var.: *Diablos comprar e diablos vender.* (ms4 e ms: M.V.)

22747. **Maula mercar e maula vender calquera o sabe facer.** (ms10,038v: *D.E.*)

22748. **N'hai feira mala: o que un perde, outro gana.** [6410] (mc: M.V. / ms-LU: Tres

---

[6397] En ms10 s.v. *Vivir*.
[6398] En ms10 s.v. *Vivir*.
[6399] En ms10 s.v. *Vivir*.
[6400] En ms10 s.v. *Vivir*.
[6401] En ms10 s.v. *Vivir*.
[6402] En ms10 s.v. *Vivir*.
[6403] Dentro do sobre *Contratos* no ms.
[6404] O orixinal di: *Besta que vai a toda'lás feiras algún defeuto ten.*
[6405] ms4: *naide alegra*.
[6406] ms10: *dipois de morto*. / En ms10 s.v. *Puercos*.
[6407] ms: *y-hay*.
[6408] ms e ms4: *o que queira comprar e vender*, ms4: *nin de contratos*.
[6409] ms4 e ms15,47r: *compra*.

seminaristas anónimos: algún lugar da provincia de Lugo / ms-LU: seminarista anónimo: Buciños, Carballedo, LU / ms-LU: seminarista anónimo: Laiosa, O Incio, LU / ms-LU: seminarista anónimo: Outeiro de Rei, LU / ms21,23v: Bermés / ms-LU: seminarista anónimo: Pacios, Neira de Xusá, Baralla, LU)

(es) *No hay feria mala: lo que uno pierde, otro lo gana.* (R. Marín) / *No hay feria que para todos sea mala, pues lo que unos pierden otros lo ganan.* (R. Marín)

22749. **Na feira mala, o que un perde, o outro gana.** (ms-SA: Antonio Torreira Torreira: San Fins de Freixeiro, Santa Comba, C)

22750. **Naide faga conta senón do que ten na mau.** [6411] (mc / ms4: F.V.S.)

Var.: *Ninguén faga conta sinón do que ten na mau.* (ms4: A.S.A.)

Recogido en la canción del pueblo: *Non hai cantiga no mundo / que non teña seu refrán: / nunca ninguén faga conta / sinón do que ten na man*.

22751. **Nas túas contas, medida colmada, e nas alleas, sempre axustada.** (mc: C.A.)

22752. **Non hai feira mala: un perde e outro gana.** (ms-LU: seminarista anónimo: Paradela, LU)

22753. **Non o mercou, que o herdou.** (mc: Altamira. C. Alvarellos)

22754. **Non penses nunca en mercar o que de contado non haxas de pagar.** (ms4: J.P.)

22755. **Non quero vida nin tratos con xente espanta-buxatos.** [6412] (mc e ms4: M.L. / ms4: C.A. *A Nosa Terra*)

Var.: *Non quero vida nin tratos con xente espanta-miñatos.* (mc e ms4: C.A. *A Nosa Terra*)

22756. **Non te fagas mercader daquelo que non entendas.** [6413] (mc: Tuiriz, Monforte)

22757. **Non todos van á feira por mercar nin á iglesia por rezar.** (ms-LU: seminarista anónimo: Laiosa, O Incio, LU)

22758. **Non todos van á misa por rezar nin á feira por comprar.** (mc: A.S.A. / ms21,05v: Bermés)

Graciosamente glosado en la canción popular: *Acoden onda ti moitos, / nena, mais non todos van / por mor de rezar á misa, / nin á feira por mercar*.

22759. **Non todos van á misa por rezar nin á feira por mercar.** (ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar de Galicia)

22760. **Non todos van por mor de rezar á misa nin á feira por mercar.** (ms-LU: seminarista anónimo: Paradela, LU)

22761. **Nunca á feira vaia que máis perda.** [6414] (mc: M.V.)

(es) *Nunca se vaya a la feria que más se pierda.* (Sbarbi)

22762. **Nunca hai feira mala: o que un perde, outro o gana.** (ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar da provincia da Coruña)

22763. **O barato de balde é caro.** [6415] (mc: M.V.)

(pt) *O barato sai caro.* (Chaves) / *O que é barato sai caro e o que é bom custa dinheiro.* (Id.) (es) *Lo barato es caro, y lo caro es barato.* (Correas) / *Lo barato es caro, porque es malo.* (R. Marín) / *Lo bueno, no es caro por cualquier dinero; y lo malo, por poco dinero es caro.* (R. Marín)

22764. **O bo non é caro.** (mc: Buciños / ms4: F.V.S.)

(es) *Lo bueno no es caro por cualquier dinero; y lo malo, por poco dinero es caro.* (R. Marín)

22765. **O que as compra ao domingo e véndea[s] ao lunes, perde ben cartos.** (ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar de Galicia)

22766. **Subas en Santos, baixas en san Andrés; baixas en Santos, subas en san Andrés.** (ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar da provincia de Lugo)

Refírese ás feiras. (ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar da provincia de Lugo)

22767. **Un negocio é un negocio, dous negocios é medio negocio e tres negocios é ningún negocio.** (ms: Aguada)

22768. **Vaite, ganancia, non me deas perda.** (ms-SA: seminarista anónimo: Moreira, A Estrada, PO)

VIENTO. V. tamén *Agrícolas* (*Metereológicos*), *Marítimos.* (subtemas relacionados cos prognósticos meteorolóxicos), *Niebla, Nubes, Pronósticos atmosféricos, Solano, Tiempo*.

22769. **A pouco vento, forza de remos.** (ms10,137r: *D.E.*)

22770. **Con vento non hai bo tempo.** (ms10,137r: *D.E.*)

[6410] ms e ms21,23v: *N'hay*; ms-LU (Lugo), ms-LU (Buciños), ms-LU (Laiosa), ms-LU (Outeiro de Rei): *Non hai*.

[6411] ms4: *man*.

[6412] ms: *xent'espanta*.

[6413] ms: *d'aquelo*.

[6414] ms: *vaya*, mc: *quen mais perda*.

[6415] ms: *valde*, mc: *Miña carapucheiriña / na costa do Areeiro / o que é barato sai caro / o que e bó custa diñeiro*.

22771. **Con vento soán vén a agua á man.** (ms10,137r: *D.E.*)
22772. **Ó mal vento vólvelle o capelo.** (ms10,137r: *D.E.*)
22773. **Quen sementa ventos recolle tempestades.** (ms10,137r: *D.E.*)
22774. **Vento marzal, bo temporal.** (ms10,138r: *D.E.*)
22775. **Vento que se deita ó anoitecer, érguese ó amañecer.** (ms10,138r: *D.E.*)
22776. **Vento que se queda a cear, tamén quer almorzar.** (ms10,138r: *D.E.*)
22777. **Vento, ventiño; vento, venteiro, hoxe rosmón e mañan falangueiro.** (ms10,138r: *D.E.*)

VIENTRE

22778. **Malia o ventre que do pan comido se esquence.** (ms10,138r: *D.E.*)
22779. **O que é bo pró ventre, non é ás veces bo pró dente.** (ms10,138r: *D.E.*)

VILLA

22780. **Á vila fun, da vila volvo; fun correndiño e veño sin folgo.** (ms10,140r: *D.E.*)
22781. **Á vila me vou e á vila me veño; se non son amores, non sei o que teño.** (ms10,140r: *D.E.*)
22782. **Cando vaias á vila, pergunta pola nai e saberás quén é a filla.** (ms10,140r: *D.E.*)

VILLANO

22783. **Ó vilán dálle a aixada na man.** (ms10,141r: *D.E.*)
22784. **O vilán, na súa terra; o fidalgo, en calquera.** (ms10,141r: *D.E.*)
22785. **Ó vilán non lle fagas ben nin mal.** (ms10,141r: *D.E.*)
22786. **O vilán rico non coñece amigo.** (ms10,141r: *D.E.*)
22787. **Vilán que non mata porco é como escudeiro que non gana soldo.** (ms10,141r: *D.E.*)
22788. **Vilán que se fai con diñeiro, tense por un fidalgo enteiro.** (ms10,141r: *D.E.*)

VINAGRE

22789. **O vinagre i-o limón, medio ciruxanos son.** (ms10,141r: *D.E.*)
22790. **Vinagre e mel saben mal e fan ben.** (ms10,141r: *D.E.*)

VINO

22791. **A bo viño non hai mal bebedor.** (ms10,141r: *D.E.*)
22792. **A pouco viño, coidadiño.** (ms10,141r: *D.E.*)
22793. **Apregoar viño e vender vinagre.** (ms10,141r: *D.E.*)
22794. **Cando deas viño ó teu señor non mires ó sol.** (ms10,141r: *D.E.*)
22795. **Cando se remata o viño, a bota non fai falta.** (ms10,142r: *D.E.*)
22796. **Collerás viño mosto se vendimas enxoito.** (ms10,142r: *D.E.*)
22797. **De cunca porca e sin fregar, viño malo hai qu'esperar.** (ms4: J.P.)
22798. **Derramarse o viño é boa siñal, pero non o sal.** (ms10,142r: *D.E.*)
22799. **Do bo viño bo vinagre.** (ms10,142r: *D.E.*)
22800. **Do novo viño bota un traguiño polo san Martiño.** (ms10,142r: *D.E.*)
22801. **Inda non é viño e xa quer ser vinagre.** (ms10,142r: *D.E.*)
22802. **Menos valen ás veces as borras que o viño.** (ms10,142r: *D.E.*)
22803. **Ninguién que beba viño chame borracho o seu veciño.** (ms10,142r: *D.E.*)
22804. **No millor viño hai borras.** (ms10,142r: *D.E.*)
22805. **Non hai millor viño que o da viña.** (ms10,142r: *D.E.*)
22806. **Nunca lle falta achaque ó viño: no vran polo calor e no inverno polo frío.** (ms10,142r: *D.E.*)
22807. **O bo viño trai a venda consigo.** (ms10,142r: *D.E.*)
22808. **O millor viño fai borra.** (ms10,142r: *D.E.*)
22809. **O que ten bo viño non lle faltan amigos.** (ms10,142r: *D.E.*)
22810. **O viño alegra o ollo e quenta o corpo.** (ms10,142r: *D.E.*)
22811. **O viño con mel sabe mal e fai ben.** (ms10,142r: *D.E.*)
22812. **O viño da viña vella zonzonéame na orella.** (ms10,142r: *D.E.*)
22813. **O viño das cepas vellas quenta as orellas.** (ms10,142r: *D.E.*)
22814. **O viño das peras, non-o tires nin o bebas nin ó teu amigo o deas.** [6416] (ms10,142r: *D.E.*)

[6416] O orixinal di: *O viño das peras nono tires nin o bebas, nin ó teu amigo o deas.*

22815. **O viño do Avia ten forza, espirto e labia.** (ms10,142r: *D.E.*)
22816. **O viño do Ribeiro fai andar o mozo lixeiro.** (ms10,142r: *D.E.*)
22817. **O viño do Ribeiro fai fortes os mozos e remoza os vellos.** (ms10,142r: *D.E.*)
22818. **O viño do Ribeiro fai ó vello chuscarrandeiro.** (ms10,142r: *D.E.*)
22819. **O viño do Ribeiro non ten compañeiro.** (ms10,142r: *D.E.*)
22820. **O viño do Ribeiro ten sona de paroleiro.** (ms10,142r: *D.E.*)
22821. **O viño é bo, pero se é viño bo.** (ms10,142r: *D.E.*)
22822. **O viño é o leite dos vellos.** (ms10,142r: *D.E.*)
22823. **O viño é pan e medio.** (ms10,142r: *D.E.*)
22824. **O viño fai rir, fai dormir e fai os coores á cara saír.** (ms10,142r: *D.E.*)
22825. **O viño ha ser comido máis ben que bebido.** (ms10,142r: *D.E.*)
22826. **O viño i-o pan sempre se dan: us anos ben, outros mal e outros menos mal.** (ms10,142r: *D.E.*)
22827. **O viño polo coor e o pan polo sabor.** (ms10,142r: *D.E.*)
22828. **O viño que é chispeiro non precisa de pregoeiro.** (ms10,143r: *D.E.*)
22829. **O viño tinto quer estar apretado, i-o branco, folgado.** (ms10,143r: *D.E.*)
22830. **O viño, bebelo a modiño, gotiño a gotiño.** (ms10,142r: *D.E.*)
22831. **¿Onde habrá millor viño que o que sai das cepas?** (ms10,142r: *D.E.*)
22832. **Pola vosa santa palabra, eu non son digno de beber o viño sin auga.** (ms10,143r: *D.E.*)
22833. **Polo san Martiño todo o mosto é bo viño.** (ms10,143r: *D.E.*)
22834. **Pra bos viños, Ribadavia e todo o Ribeiro de Avia.** (ms10,143r: *D.E.*)
22835. **Quen non dá do seu viño, non queira catar o do veciño.** (ms10,143r: *D.E.*)
22836. **Viño acedo, touciño vello e pan centeo sosteñen a casa en peso.** (ms10,143r: *D.E.*)
22837. **Viño tinto do Ribeiro, falangueiro e trouleiro.** (ms10,143r: *D.E.*)
22838. **Viño, que salte; queixo, que chore; pan, que cante.** (ms10,143r: *D.E.*)

CLASES DE VINOS GALLEGOS.

22839. **O albariño non ten amigos.** [6417] (ms15,44)
No admite composiciones químicas; podrá ser gaseado, más duro o ácido, según los terrenos en que se cultiva; pero no admite mezcla de otros vinos.

VIÑA

22840. **A viña de bo amo pódase en marzo.** (ms10,141r: *D.E.*)
22841. **A viña do ruín pódase en abril.** (ms10,141r: *D.E.*)
22842. **A viña gárdaa o medo máis ben que o viñadeiro.** (ms10,141r: *D.E.*)
22843. **A viña i-o poldro que o críen outros.** (ms10,141r: *D.E.*)
22844. **A viña vella quer amo novo.** (ms10,141r: *D.E.*)
22845. **Cáveme quen queira, pódeme quen seipa, bímeme calquera; cóideme o meu amo.** (ms10,141r: *D.E.*)
22846. **Coida ben a viña e terás vindima.** (ms10,141r: *D.E.*)
22847. **Máis garda a viña o medo que o viñadeiro.** (ms10,141r: *D.E.*)
22848. **O que en ruín lugar fai a viña, ó lombo saca a vindima.** (ms10,141r: *D.E.*)
22849. **O vello pranta a viña e o vello a vindima.** (ms10,141r: *D.E.*)
22850. **Poda a viña en marzo pra cavala en maio.** (ms10,141r: *D.E.*)
22851. **Pra viña vella, amo novo.** (ms10,141r: *D.E.*)
22852. **Viña que non se poda dispacio, dará poucos e ruís acios.** (ms10,141r: *D.E.*)

VIOLENCIA

22853. **A máis non poder non hai que lle facer.** [6418] (ms16 e ms10,093r: *D.E.*)
Var.: *A máis non poder, ¿que se lle ha facer?* (ms16 e ms10,093r: *D.E.*)
(es) *A más no poder ¿qué se ha de hacer?* (Correas)
22854. **Bastos son trunfos.** (ms16: *D.E.*)
(es) *Bastos son triunfos.* (R. Marín)
22855. **Cousa que se fixo por forza non se ten por cousa boa.** (ms16: *D.E.*)
(es) *Cosa que se hizo por fuerza, no se estima por buena.* (R. Marín)

[6417] Indica *Clases de vinos gallegos*.
[6418] Tanto refrán como variante en ms10 s.v. *Poder* coa indicación *Violencia*.

VIRTUD

22856. **Con virtú e bondá adequírese autoridá.** (ms10,143r: *D.E.*)

22857. **Non hai virtú e bondá que non corrompa a probeza i-a necesidá.** (ms10,143r: *D.E.*)

VISITAS

22858. **Á túa casa non veña quen ollos teña.** (ms16: Enc.)

22859. **Ás dez deixa a casa a de quen é.** [6419] (mc: C.A. *A Nosa Terra* / ms: C.A.)

Var.: *Ás dez deixa a calle a de quen é.*

(es) *A las diez, déjale calle para quien es.* (Sbarbi) / *A las diez, déjale calle para quien es, los rincones para los gatos y las esquinas para los guapos.* (Id.)

22860. **Cando fores a casa da fóra, chama dende a porta.** (ms16: Enc.)

22861. **En chamando á porta, se é que non responden, ou non está naide ou é que se esconden.** [6420] (ms16 e ms10,096r: *D.E.*)

(es) *En llamando a la puerta, si no responden, o no están en casa o se escoden.* (Correas)

22862. **En visita todos somos bos.** (ms16: Lugo)

(es) *En visita todos somos buenos.* (R. Marín)

22863. **Huesped e pescado, ós tres días cheiran.** (ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar da provincia de Lugo)

22864. **O que á miña casa non vén, da súa me bota.** (ms16: Enc.)

Var.: *O que á miña casa non vén, na súa non me quer.* (ms16: Lugo)

(es) *Quien a mi casa no viene; de la suya me despide.* (R. Marín) / *Quien a mi casa no viene, en la suya no me quiere.* (R. Marín)

22865. **Visita a túa tía, e nunca de día.** (ms5,029)

INFRECUENCIA Y BREVEDAD DE LAS VISITAS

22866. **Á casa de túa tía non vaias cada día.** [6421] (mc e ms16: A.S.A.)

Var.: *Á casa da túa tía non debes ir cada día.* (ms16: *D.E.*)

(pt) *A casa da túa tia, no irás cada dia.* (Chaves) / *Em casa de tia, mas não cada dia.* (Id.) (es) *A casa de tu tía, mas no cada día.* (Correas) (ct) *A casa la tía, pero no cada día.* (Alberola)

22867. **Á casa de túa tía non vaias tódolos días.** [6422] (ms18,16r)

22868. **Á casa do rico vai obrigado e á do probe vai sin ser chamado.** (ms16: *D.E.*)

22869. **Á casa do teu amigo non vaias sin aviso e á do necesitado vai sin ser chamado.** (ms16: *D.E.*)

(es) *A casa del amigo rico, irás siendo requerido, y a casa del necesitado, irás sin ser llamado.* (Correas)

22870. **Á casa do teu irmán non irás cada vran.** (ms-SA: José M. Gulías Rivas: Forcarei, PO)

22871. **Á casa do teu irmán non vaias cada vran.** (ms5,045: Santiago)

Var.: *Á casa do teu irmán non vaias cada serán.* (ms16 e ms10,031v: *D.E.*)

(es) *A casa de tu hermano no irás cada serano.* (H. Núñez)

22872. **A onde non te chaman, non vaias, que se non te chaman, é que non fas falla, e se vas sin te chamar, volverás avergonzado.** [6423] (ms15,13)

22873. **A onde te queren moito coida de ir pouco.** [6424] (ms16 e ms10,103r: *D.E.*)

(es) *A do te quieren mucho, no entres a menudo.* (S.)

22874. **Onde ben te queren irás poucas veces, e onde mal nunca irás.** [6425] (ms16 e ms10,104r: *D.E.*)

(es) *Donde bien ten queiren, irás pocas veces; donde mal, nunca irás.* (Correas)

22875. **Vai a cas túa tía e non vaias cada día.** [6426] (ms21,14v: Bermés)

22876. **Vai á casa de túa tía, e non vaias cada día.** [6427] (mc / ms4: F.V.S. / ms16: Lugo / ms14,16)

Var.: Como: *ida por vida...*

(pt) *A casa da tua tia, não irás cada dia.* (Chaves) / *Em casa de tua tía nao iras cada dia.* (Chaves) (es) *A casa de tua tía, mas no cada día.* (Sbarbi) / *A casa de tu hermano no irás cada verano.* (Sbarbi) (ct) *A casa da tía, pero no cada día.* (Alberola)

[6419] mc: *deixa a casa de quen é.*

[6420] En ms10 s.v. *Puerta* coa indicación *Visitas*.

[6421] ms16: *da túa*

[6422] O orixinal di: *A casa de tua tía non vayas todol-os días.*

[6423] O orixinal di: *A onde non te chaman non vayas que se non te chaman e que non fas falla e se vas sín te chamar volverás avergonzado.*

[6424] En ms10 s.v. *Querer* coa indicación *Visitas*.

[6425] En ms10 s.v. *Querer* pero coa indicación *Visitas*.

[6426] O orixinal di: *Vai a cas' tua tía e non vayas cada día.*

[6427] ms4 e ms14,16: *d'a tua tía*; ms16: *da tua tía*.

22877. **Vai onda túa tía e non vaias cada día.** (ms-LU: seminarista anónimo: Buciños, Carballedo, LU)

VIÚDA. V. tamén *Mujer*.

22878. **A viúda honrada ten a súa porta pechada.** (ms10,143r: *D.E.*)

22879. **A viúda que moito chora, ten gana de outra boda.** (ms10,143r: *D.E.*)

22880. **A viúda rica logo casada fica.** (ms10,143r: *D.E.*)

22881. **De viúda tres veces casada non fíes nada.** (ms10,143r: *D.E.*)

VOLAR

22882. **Non pode voar o que non ten aas.** (ms10,143v: *D.E.*)

22883. **Voa o tempo como voa o vento.** (ms10,143v: *D.E.*)

VOLUNTAD

22884. **Atrás de quen corre, correr.** (ms-SA: Ramón Álvarez Baliña: San Pedro de Coucieiro: Muxía, C)

22885. **Cando dúas vontades están conformes, de pouco sirven os revolvedores.** (ms10,143v: *D.E.*)

22886. **De ser boa non teño gana, de ser mala, damo a i-alma.** [6428] (ms10,25r: *D.E.*)

22887. **Eu ao facer a honra, facíaa redonda.** [6429] (ms: F.B.B.)

Var.: *O que fai a honra, faina redonda.* (Buciños)

22888. **Fai máis quen quere que non quen pode.** (ms18,28r)

22889. **Fai máis quen quere que quen pode.** [6430] (ms: A.C. *A Nosa Terra*)

22890. **Non hai millor meiciña que a gana de comer.** [6431] (ms10,25r: *D.E.*)

22891. **Non hai pior saber que non querer.** [6432] (ms16 e ms10,112r: *D.E.*)

(es) *No hay peor saber que no querer.* (H.)

22892. **O falar é de quen quere, o facer de quen ten poder.** (ms-LU: seminarista anónimo: Ferreira de Pantón, LU)

22893. **O que non quer pouco, tampouco quer moito.** [6433] (ms: Santiago)

22894. **O que vai polo río abaixo, agárrase a un ferro quente.** [6434] (ms: Buciños)

(es) *Agarrarse a un hierro* (clavo) *ardiendo.* (Sbarbi)

22895. **Onde vivan cen, vive ti tamén.** (ms4: C.A. *A Nosa Terra*)

22896. **Onde viven cen vive ti tamén.** [6435] (ms21,03r: Bermés / ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar do norte da provincia de Lugo)

22897. **Pr'onde vaian cen, vai ti tamén.** [6436] (ms: Tuiriz)

22898. **Que haxa vontade, pois que comere non ha faltare.** (ms10,143v: *D.E.*)

22899. **¡Que máis quere o cego que ver!** [6437] (ms: Buciños)

22900. **Quen pode e non quer, cando quer non pode.** (ms16: *D.E.*)

Var.: *O que pode e non quer, cando queira non poderá.* (ms16 e ms10,093r: *D.E.*) [6438]

(es) *El que puede y no quiere, cunado él podrá no querrá.* (Correas)

22901. **Querer e non querer non está nun ser.** [6439] (ms16 e ms10,104r: *D.E.*)

(es) *Querer y no querer no está en un ser.* (H. Núñez)

22902. **Teño gana de ser mala, non se me teñen as pernas na casa.** [6440] (ms10,25r: *D.E.*)

BUENA VOLUNTAD

22903. **De boas voluntás está o inferno cheo.** (ms5,029)

22904. **Logo se fai o que ben se fai cando con gusto se fai.** [6441] (ms16 e ms10,016r: *D.E.*)

22905. **Non dá quen ten senón quen ten e quer.** [6442] (ms16: *D.E.*)

(es) *No da quien tiene si bien no quiere.* (Correas)

22906. **Non falle vontá que lugar e tempo non faltará.** (ms16: D.G.)

[6428] En ms10 s.v. *Voluntad, ansia*.
[6429] A variante contén a indicación *Voluntad*.
[6430] Contén a indicación *Voluntad*. V. *Mais fai quen quer, que quen pode* en *Voluntad* (*Poder de la voluntad*). / ms4: *que non quen pode*.
[6431] En ms10 s.v. *Voluntad, ansia*.
[6432] En ms10 s.v. *Saber* coa indicación *Voluntad*.
[6433] Contén a indicación *Voluntad*.
[6434] Contén a indicación *Voluntad*.
[6435] ms-LU: *Donde*.
[6436] Contén a indicación *Voluntad*.
[6437] Contén a indicación *Voluntad*. V. *O que quere o cego é ver* en *Medicina. Higiene*.
[6438] En ms10 s.v. *Poder* coa indicación *Voluntad*.
[6439] En ms10 s.v. *Querer* coa indicación *Voluntad*.
[6440] En ms10 s.v. *Voluntad, ansia*.
[6441] En ms10 s.v. *Hacer* coa indicación *Buena voluntad*.
[6442] En ms10 s.v. *Dar* coa indicación *Buena voluntad*.

(es) *No falte voluntad, que no faltará lugar.* (H. Núñez)

3258. **Non falte vontá, que lugar e tempo non faltará.** [6443] (ms10,143v: *D.E.*)

22907. **Non mires o don senón a intención do que o dou.** (ms16: Lugo)

(es) *No mira Dios el don, sino la intención.* (H.)

22908. **Non quedou por non querer senón por non poder.** [6444] (ms16 e ms10,104r: *D.E.*)

22909. **Onde hai gana hai maña.** [6445] (ms16 e ms10,025r: *D.E.*)

(es) *Donde hay gana, hay maña.* (R. Marín)

22910. **Onde hai querer todo se fai ben.** [6446] (ms16 e ms10,104r: *D.E.*)

(es) *Donde hay querer, todo se hace bien.* (Correas)

22911. **Querendo fanse as cousas.** (ms16: Lugo)

(es) *Queriendo se hacen las cosas.* (R. Marín)

22912. **Se non podes o que queres, fai o que poderes.** (ms16: *D.E.*)

(es) *Si no puedes lo que quieres, haz lo que puedes.* (Correas / R. Marín)

22913. **Traballo que se fai con gusto, non-o sinte o corpo.** [6447] (ms16 e ms10,132r: *D.E.*)

PODER DE LA VOLUNTAD

22914. **Fai máis o que quere có que pode.** (ms-LU: seminarista anónimo: Buciños, Carballedo, LU)

22915. **Máis fai quen quer que quen pode.** [6448] (ms: A.S.A.)

Var.: *Máis fai o que quer que o que pode.* (ms16: *D.E.*)

(pt) *Mais faz quem quer do que quem pode.* (Chaves) (es) *Más hace el que quiere que el que puede.* (ms: R. Marín (ms16: H.) (ct) *Més fa el que vól qu'el que pòt.* (Alberola)

22916. **Querer é poder.** [6449] (ms16 e ms10,104r: *D.E.*)

(es) *Querer es poder.* (R. Marín)

VOZ

22917. **Voz do pobo, voz de Dios.** (ms10,143v: *D.E.*)

VUELTA

22918. **Benia a quen dixo volta, que requer perna solta.** (ms10,143v: *D.E.*)

22919. **Non hai volta sin revolta.** (ms10,143v: *D.E.*)

YEGUA. V. tamén *Agrícolas* (*Animales*), *Animales domésticos*.

22920. **Couces de égoas non matan poldros.** (ms10,010v: *D.E.*)

22921. **O que di mal da égoa, ese é o que a merca.** (ms10,010v: *D.E.*)

22922. **Onde égoas pacen, poldros nacen.** (ms10,010v: *D.E.*)

22923. **Onde hai égoas nacen poldros.** (ms10,010v: *D.E.*)

22924. **Os couces das égoas non fan dano ós poldros.** (ms10,010v: *D.E.*)

YERRO

22925. **A quen erra, perdóalle unha vez mais non tres.** (ms10,013r: *D.E.*)

22926. **O erro do médico a terra o tapa; o do abogado, o diñeiro o sana.** (ms10,013r: *D.E.*)

YESCA

22927. **O esqueiro é unha axuda pró xornaleiro.** (ms10,015r: *D.E.*)

22928. **O esqueiro na man do obreiro é un bo compañeiro.** (ms10,015r: *D.E.*)

ZAMBO. V. tamén *Cojos, Pierna*.

22929. **Home trenco e muller trenca fan parella mostrenca.** (ms10,133r: *D.E.*)

ZAPATO

22930. **O que leva zapatos en xaneiro, ou non ten outros ou non ten diñeiro.** (ms10,143v: *D.E.*)

22931. **O zapato do amigo, moito pez e ben cosido.** (ms10,143v: *D.E.*)

22932. **O zapato do amigo, pouco pez e mal cosido.** (ms10,143v: *D.E.*)

22933. **Zapato de amigo, a sola queimada i-o fío podrido.** (ms10,143v: *D.E.*)

ZARZA

22934. **As silveiras e os valados teñen ás veces orellas.** (ms10,121r: *D.E.*)

22935. **Onde a silva se engarra, ou fai sangre ou esgaza.** (ms10,121r: *D.E.*)

[6443] En ms10 s.v. *Voluntad* coa indicación *Buena voluntad*.
[6444] En ms10 s.v. *Querer* pero indicación *Voluntad*.
[6445] En ms10 s.v. *Voluntad* (*Ansia*).
[6446] En ms10 s.v. *Querer* pero indicación *Buena voluntad*.
[6447] En ms10 s.v. *Trabajo* coa incación *B. voluntad*.
[6448] Contén a indicación *Voluntad* no ms.
[6449] En ms10,104r s.v. *Querer* coa indicación *Voluntad*.

2.3. Ditos tópicos e refráns con topónimo

Comentando o refrán *Muller asturiana, louca, vana, ou mala cristiana*, recollido en Buciños, Vázquez Saco di o seguinte:

> *Como diremos en los refranes tópicos de lugares, las rivalidades de donde proceden casi todos, son injustas, y no pueden alcanzar nunca un sentido universal.*

Parécenos unha boa observación que hai que ter presente sempre que se fale de ditos tópicos e de non poucos refráns con topónimo.

En calquera caso, parécenos útil polo seu volume reunir aquí tódolos ditos tópicos que fomos encontrando entre os diferentes manuscritos e inserir entre eles tamén os refráns con topónimo. Coidamos que compón unha das seccións máis novidosas do material de tradición oral que dera xuntado Vázquez Saco.

Esforzámonos por localizar tódolos lugares a que se refire cada unha das case 1400 unidades. Nalgúns casos foi doado, porque o propio Vázquez Saco daba orientación e, unha vez máis, detéctase porque o dato aparece en castelán e moitas veces co topónimo castelanizado á moda da época. Noutros casos tivemos que botar man do *Nomenclátor de Galicia* e nalgúns foinos imposible e indicar con certeza de qué lugar se trata, polo que ofrecémo-la varias posiblidades que nos parece que existen: coma sempre, as nosas notas están en galego e cos topónimos actualizados. Agradeceremos calquera corrección que se nos queira facer en paremias@cirp.es.

1. **Abades** (Abades, San Paio; Baltar, OU)
O que ve Abades ve todos os lugares. (mc: M.L.)
2. **Abeleda, A** (Vilanova, San Xoán; Lalín, PO)
Jolateiros, na Abeleda. (mc: Vilanova)
3. **Abeledo, Pico de** (Entre Abadín e Mondoñedo, LU)
Cando o Pico de Abeledo se cubre de negro, tembran as vellas de medo. (mc)
4. **Abelleira, A** (Tuimil, Santa María; Bóveda, LU)
Pineireiros os da Abelleira (mc / ms)
V. "Tuimil".
5. **Abeneiras, monte**
O aire abeneirao, ou moita auga ou nin un grao. [6450] (mc: Incio / ms4: Incio-F.V.S.)
Procedente del monte de Abeneiras, sito en términos del municipio.
6. **Abres** (San Tiso de Abres, AS) [6451]
Os de Abres, lateragos. (mc e ms11,24: Abres, Ribadeo)
7. **Acivedo** (Millarada, San Amedio; Forcarei, PO)

[6450] ms4 *nin un grau.*
[6451] Lugar de fala galega pertencente ó concello asturiano de San Tiso de Abres, lindante cos concellos lugueses de Trabada e moi cerca de Ribadeo. Nesta zona o río Eo comenza a ensancharse creando a denominada Ría de Abres.

Os de Acebedo, larutos. (mc / ms4: F.V.S.)
V. "Millarada".

8. **Adai** (Adai, Santa María; O Páramo, LU)
Os de Aday, garruchos. (ms-LU: seminarista anónimo: San Cristovo de Chamoso, O Corgo, LU)
V. "Villaquinte".

9. **Adelán** (Adelán, Santiago; Alfoz, LU)
As campás de Adelán tocan porque dan. (mc: Mondoñedo)

10. *Os de Adelán, campaneiros.* (ms5,041: *El Compostelano* 1938,39,40)
Entresacados de los artículos sobre folklore gallego publicados por Lence-Santar en *El Compostelano* de Santiago de Compostela a través de los años 1938, 1939 y 1940.

11. **Agrexán** (Aguada, Santa Baia; Carballedo, LU)
Lobos ruzos, os de Agrexán. [6452] (ms)
Lobos ruzos son lobos salvajes, monteses; *Afrexán* está en la parte montañosa más alejada del centro de la parroquia. / V. "Fufín".

12. **Agruñá** [6453] (Cotá, San Martiño; Friol, LU)
Catro infernos hai: a Retorta, a Gruñá, a Purreira i-a Pena de Cotá. (mc)
Todo pertenece al municipio de Friol.

13. **Aguada** (Aguada, Santa Baia; Carballedo, LU)
Fariñeiros, os de Aguada (ms)
V. "Fufín".

14. **Airexe** (Aguada, Santa Baia; Carballedo, LU)
Campo rondado, da Irexe. [6454] (ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar da provincia de Lugo)
V. "Montós".

15. *E na Airexe, pretas.* (ms)
Pretas es sinónimo de apretados, tacaños. (ms) / V. "Fufín".

16. **Alba**
Brúa Alba, tempo en calma. (mc: Agro)

17. **Alba** [6455]
Ranchos os de Alba. (ms)

18. **Albán** (Albán, San Paio; Coles, OU)
Os de Albán, o que teñen ó lombo tran. (mc: Buciños)
Albán, de Orense.

19. **Albarellos** (Albarellos, Santiago; Monterrei, OU)
Albarellos, cazafellos (mc: Ben-Cho-Shey, *Nós* 65, 1929, 88)
V. "Baronzás".

20. **Albeiros** (Albeiros, San Lourenzo; Lugo, LU)
Os de Albeiros, embusteros e zarapalleiros. (ms8,16r: Silvarrey)

21. *Os de Albeiros, larpeiros.* (mc: Lugo / ms4: F.V.S.)

22. *Os de Albeiros, tramposos e zaramalleiros, i-os de Meilán, pra alá van.* [6456] (mc: Bagueixos, Lugo / ms4: Bagueixos-F.V.S.)
Albeiros, es anejo de San Froilán de Lugo, y Meilán, parroquia situada a pocos kilómetros de la capital.

23. *Os de Albeiros, zarapalleiros.* (mc: Lugo / ms4: F.V.S.)
Var.: *Os de Albeiros son mentirosos e zarapalleiros.* (ms15,22)

24. *Zaramalleiros en Albeiros, músicos en Guntín, armadanzas en Saamasas, estudiantes de pouca monta en Meira.* (ms4: F.V.S.)

25. **Alberte, San** (Artes, San Xián; Ribeira, C)
Si a Curota ves tapar, vai a San Alberte a destellar. (mc: *Sonata Gallega*)
San Alberte es una capilla que se alza en un monte de Santa Eugenia de Riveira, a la que solían festejar las esposas e hijos de los marineros cuando reinaba temporal.

26. **Albín** (Ousende, Santa María; Saviñao, O; LU)
Fun a Albín, según fun volvín. (mc: Chantada)

27. **Aldosende** (Aldosende, Santiago; Paradela, LU)
Zorros d'Aldosende, o burato a tres y a catro. (ms4: Paradela-F.V.S. / ms-LU: seminarista anónimo: Paradela, LU)

28. **Alemaña**
Son as mañas d'Alemaña. (mc: A.S.A.)

29. **Alén do Río** (Buciños, San Miguel; Carballedo, LU)
Fidalgos, os de Lendeorrío; lavaredas, os de Outeiro; letrados, os de Trasar; touciñeiros, os de Loureiro; borristas, os de Santrocado; pasaxeiros, os de Coedo; manteleiros, os de Surrego; noveleiros, os de Trasmonte; galiñas chocas, no

---

[6452] No ms non se ve claro se escribe *Afrexán* ou *Agrexán*. Supoñemos que é *Agrexán* porque *Afrexán* non aparece como topónimo no nomenclátor.

[6453] O único topónimo con forma semellante a *Gruñá* recollido neste concello é o do lugar Agruñá pertencente á parroquia San Martiño de Cotá.

[6454] Non atopamos ningún topónimo *A Irexe*. O máis parecido é Airexe, tendo en conta a proximidade fonética entre *da Irexe* e *d'Airexe*.

[6455] O topónimo *Alba* aparece unha vez na provincia de Lugo, no concello de Vilalba; e dúas na de Pontevedra, nos concellos de Vigo e Pontevedra.

[6456] ms4: *y os de Meilan, paaló, van*.

Barrio, e esparavanos, na Torre. (mc: Buciños)

Un vecino del lugar de Lendeorrío (Alén do río) denunció a los demás de la parroquia porque no le guardaban las consideraciones de su hidalga alcurnia, de ahí que motejen de *fidalgos* a los de aquel lugar.

30. **Alperiz** (Parada, Santa María; Lalín, PO)
Cagarría, de Alperiz (mc / ms4: F.V.S.)
V. "Lamas".

31. *Cascarría, de Alperiz* (mc: Buciños)
V. "Parada".

32. **Altamira** [6457]
Altamira, pasala con día. (ms: C.A. / ms4: C.A. *A Nosa Terra*)

33. **Álvare** (Álvare, Santa María; Pastoriza, A; LU)
A nebra díxolle á fame: -¿Pr'onde vas? -Vou pra Guixán. ¿E ti? -Pra Álvare. [6458] (ms5,039 / ms16: Lence Santar)

34. **Amián** (Traba, Santiago; Laxe, C)
Berra Amián, auga na man. (ms16: *R. Fisterrán*)
Amián = Pedra Amián se llama un bajío al sur de la playa de Traba de Laxe.

35. **Amiudal** (Amiudal, Santiago de; Avión, OU)
As campanas de Amiudal din sempre que as repinican: "Quen ten val, quen ten val". (ms16: D.E.)
Amiudal (Orense)

36. **Amoeiro** (Amoeiro, OU)
O que queira bon carneiro, que vaia por el a Amoeiro. (mc)

37. **Ancares, Os** (Ancares, Os; LU)
O coto de Carracedo a todos pon medo, agás ós Ancares, que son iguales. (mc)
Carracedo, altura que cierra por un lado el valle de Villanueva de Lorenzana. Algo exagerado el refrán, al compararla con la de los Ancares, bastante más pronunciada.

38. *O puerto de Ancares, pasalo poucas veces, que ten a boca mui grande e papa os ancareses.* (mc)

39. **Anduriñas** (Chaodarcas, Santa Ana; Pereiro de Aguiar, O; OU)
Pica toxos, Anduriñas (mc: Ben-Cho-Shey, *Nós* 42,1927,14)
V. "Cibreiro".

40. **Anguieiro** (Castro, Santo André; Lugo, LU)
E poñen os trapos os de Anguieiro (mc, ms e ms4)
V. "Fingoi".

41. **Antas** (Antas de Ulla, San Xoán; Antas de Ulla, LU)
De Antas, o millor torrón, o de Vilasión. (mc: Antas de Ulla)

42. *En Antas, bebe e non preguntes.* (ms15,11)

43. **Antas, As** (Lebozán, Beariz, OU)
Nas Antas, moito frío e poucas mantas. (mc: Castelao, *Nós* 38,1927,14)

44. **Anxeriz** (Anxeriz, Santa María; Friol, LU)
Cacharreiros, de Anxeriz. (mc)
Angeriz, es anejo en Miraz, en Friol.

45. **Aragón**
Arreboles a Aragón, á noite con auga son. [6459] (mc e ms16: Tuiriz, Monforte)
(es) *Arreboles a Aragón, a la noche con agua son.* (Correas)

46. **Arante** (Arante, San Pedro; Ribadeo, LU)
¿Eres de Arante? O demo que te levante. [6460] (mc e ms11,24: Ribadeo)

47. **Arcos** (Arcos de Frades, Santiago; Pol, LU)
Cambeleiros, os de Arcos. (mc: Pol)
Cambeleira, de donde dicen está tomado el tópico, es, en aquella comarca, el pesebre donde come el ganado vacuno, con apartados independientes para cada res. (mc) / *Cambeleira* falta en nuestros diccionarios. (ms)

48. *Cucos os de Gondel, cambeleiros os de Arcos, borrachos os de Valonga i-os de Caraño, raposos.* [6461] (mc / ms / ms4: Pol-F.V.S.)
V. "Gondel".

49. **Ardeleira**
Brúa Ardeleira, trigo á eira. (Manuel Portela Balayo)

50. **Area** (Faro, San Xiao; Viveiro, LU)
¿De Area? -Xente hebrea. (mc: M.-*R. de P.*)

51. **Arenteiriño** (Oseira, Santa María; Cea, San Cristovo; OU)
Os de Arenteiriño derraman o fuciño. (mc)

52. *Os d'Alinteiriño derraman o fuciño.* (ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar da provincia de Lugo)
V. "Confurco".

53. **Ares** (Ares, C)

[6457] *Altamira* aparece tres veces na provincia de Lugo (concellos de Vilalba, Viveiro e Guitiriz); cinco en Pontevedra (concellos de Silleda, Meaño, Salceda de Caselas, As Neves e Sanxenxo) e tres na Coruña (concellos de Cambre, Cerceda e Ortigueira.

[6458] ms16: *néboa, Pra Albare*.

[6459] mc: *con auga non*.

[6460] ms11,24:*¿Es de Arante?*.

[6461] ms: *y os*.

En Ares non te pares, en Redes non te quedes i-en Camouco para pouco. [6462] (mc: *Nos*)

Var.: *En Ares non te pares.* (C.A.)

Pueblos de Canedo, Orense. [sic]

54. E*n Ares non te pares.* (ms: C.A. *A Nosa Terra* / Rodríguez Vieites, Félix)

55. *En Camouco para pouco, en Redes non te quedes, en Ares non te pares.* (Barral Sánchez, J.M.)

56. **Argozón** (Argozón, San Vicente; Chantada, LU)

Polo san Mateu sementa ti e sementarei eu; polo San Miguel semente quen poider; e polo San Luca saca o boi da asuca, en Chantada i-Argozón, que en Camba e Deza non. (mc / ms4: F.V.S.)

San Mateu: 21 set. San Miguel: 29 set. San Luca: 18 oct. V. "Chantada".

57. **Armenteira** (Armenteira, Santa María; Meis, PO)

Nublada Armenteira, norte na ribeira. (mc: Bueu)

Var.: *Nubrado a Armenteira, norte na ribeira.* (ms16: Bueu)

58. **Arnela, A** (Baroña, San Pedro; Porto do Son, O; C)

Berra a Arnela, o demo tras dela. (ms16: *R. Fisterrán*)

Arnela, pequeña playa de la costa de Finisterre. El refrán anuncia mal tiempo.

59. **Arousa** (Illa de Arousa, San Xulián da; Illa de Arousa, A; PO)

Cuberta Arousa, mala cousa. (mc: M.-Bueu)

60. **Arroxo** (6 concellos, LU)

D'Arroxo, nin gado nin xente, que hastra os cochos roen as portas. (ms4: A.N. / ms: A.N.V.)

Var.: *De Arroxo, nin gado, nin xente, que hastra os cochos traban as portas.* (ms5,041: *Úbeda*)

Variante do ms5,041: Entresacados de los artículos sobre folklore gallego publicados por Lence-Santar, en *El Compostelano* de Santiagode Compostela a través de los años 1938, 1939 y 1940. (ms5)

61. *¿Eres leiteira de Arroxo? Xa, xa.* (mc: M.L.)

62. **Arroxo** (Arroxo, San Xoán; Baralla, LU) [6463]

Nin muller de Chamoso nin besta de Arroxo. (mc / ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar da provincia de Lugo)

63. **Artoño** (Artoño, Santalla; Agolada, PO)

Os de Artoño, fariñeiros. (mc: Lalín / ms4: F.V.S.)

V. "Berredo".

64. **Arzúa** (Arzúa, C)

En Arzúa todo se volven mulas. (mc: Santiago / ms-SA: Andrés Rodríguez Arjomil: Vimianzo, C)

65. **Asadur** (Asadur, Santa Mariña; Maceda, OU)

Campana por campana, Asadur ou nada. (ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar da provincia de Ourense)

Asadur (Orense).

66. **Astariz** (Caboi, San Vicente; Outeiro de Rei, LU)

Os de Outeiro comen bon carneiro, i-os de Astariz mellor perdiz. (ms8,49v)

Pueblos de O. de Rey.

67. **Astorga** (Astorga, LE)

O pan d'Astorga, moito na mau e pouco n'andorga. (ms-LU: Recaredo de la Fuente Pérez: Pombeiro, Pantón, LU (04-10-1951)

El pan de Astorga no está muy esponjado, parece muy bien y representa mucho; pero luego al comerlo no harta, y para hartarse hay que comer más cantidad que si fuera de otro pan (centeno por ejemplo).)

68. *Pan de Astorga, moito na man e pouco na andorga.* (mc)

(es) *El pan de Astorga mucho en la mano y poco en la andorga.* (Sbarbi)

69. *Quen fez a Lugo, fez a Astorga e Ponte da Cigarrosa, e levou unha pedra no capelo con que fez o Coronatelo.* [6464] (mc: A.S.A. / ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar da provincia de Lugo)

70. **Asturias** (AS)

Abril non era malo, se non fora o aire asturiano. [6465]

(mc: Taboada / ms15,27r: Lugo)

71. *Os rapaces en Asturias, cando non tên que facer, tiran pedras cara arriba e xa din que vai chover.* (mc: Santiago)

Proviene de una canción popular.

72. **Atán** (Atán, Santo Estevo; Pantón, LU)

Escanelados, de Atán. (mc / ms4: F.V.S.)

V. "Palacio".

73. **Avia, río** (OU)

[6462] ms: *y*.

[6463] Supoñemos que se trata da parroquia de Arroxo en Baralla, limítrofe co concello do Corgo.

[6464] ms-LU: *fez Lugo, fez Astorga, fez a Coronatelo*.

[6465] ms15,27r: *sinon fora.*

O viño do Avia ten forza, espirto e labia. (ms10,142r: D.E.)

74. **Bacelo / Bocelo, Serra do** (Sobrado / Toques, C)

Faro, Farelo, Pico Sacro i-o Bacelo (ms15,34r)

V. "Faro".

75. **Bagude, Monte** (Bagude, San Bartolomeu, Portomarín, LU)

Cando o monte Bagude ten carapucha, auga segura. (ms15,41: Puertomarín)

76. **Bagueixos** (Tirimol, San Xoán; Lugo, LU)

Os de Bagueixos comen pan e queixo; os de Meilán comen solo pan. (mc: Lugo)

77. **Baíñas, As** (Baíñas, Santo Antoíño; Vimianzo, C)

A costureira das Baíñas cose de balde e pon as liñas. (mc: Pidre)

(pt) *Alfaiate de encruzilhada, que põe as linhas de sua casa.* (Chaves)

78. *O xastre das Baíñas cose de balde e mais pon as liñas.* (ms21,13r: Bermés)

79. *O xastre das Baíñas cose de balde e pon as liñas.* [6466] (mc: Buciños / ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar de Galicia / Francisco Canosa Quintáns)

Var.: *Xastre das Baíñas, cose de balde e mais pon as liñas.* [6467] (M.V.)

(pt) *Alfaiate de encruzilhada, que põe as linhas de sua casa.* (Chaves)

(es) *El sastre de Peralvillo, que hacía la costura de balde y ponía el hilo.* (Correas) / *El sastre de cantillo, que cosía de balde y ponía el hilo.* (Correas) / *El sastre de Ciguñela, que pone la costa y hace de balde la obra.* (Correas)

80. **Baíña, A** (Baíña, San Pedro da; Agolada, PO)

Os de Baíña, carrapelos. (mc: Lalín / ms4: F.V.S.)

V. "Berredo".

81. *Os de Baíña, tiñosos; os de san Paio, carpaceiros; os de Carmoega, fariñeiros; os de Esperante, cucos; os de Vilariño, cereixeiros; os de Merlín, lagartos; os de Orrea, gorriós; os de Brántega, croieiros; os de Tuiriz, sardiñeiros, i-os de Val, ratos.* (mc / ms4: F.V.S.)

Son pueblos de Lalín y comarca.

82. **Balsada** (Montefurado, San Miguel; Quiroga, LU)

¿Onde irás boi que non ares? -A Balsada i-a Casares. (ms8,39v)

Pueblos de Quiroga muy accidentados en los que no pueden arar los bueyes.

83. **Baltar** (Baltar, San Bartolomeu; Baltar, OU)

Entre Baltar e Godín é unha xente moi ruín. (mc: Ben-Cho-Shey, *Nós* 65, 1929, 88)

84. *Entre Baltar e Tixós nacen moitas avisiós* (mc: Ben-Cho-Shey, *Nós* 65, 1929, 88)

85. **Bamba** (Tordesillas, VA)

O abad de Bamba, o que non pode comer, dáo pola súa ialma. (mc)

(es) *El abad de Bamba, lo que no puede comer, dalo por su alma.* (Sbarbi)

Moteja a los que sólo dan las cosas que no pueden aprovechar.

86. **Baño, O** (Lugo, LU)

Lavacús, no Baño. (mc, ms e ms4)

Lavacús es igual a aduladores. / *Lavacús* = aduladores. (ms4) / V. "Fingoi".

87. **Barán** (Barán, San Pedro; Paradela, LU)

Os de Barán, tabaus. (mc: Paradela)

Lo dicen en sentido de traidores, que no dan la cara.

88. *Terra negra nun dá pan, y-o que queira muller mala qu'a vaia buscar a Barán.* (ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar da provincia de Lugo)

89. **Barbadelo** (Barbadelo, Santiago; Sarria, LU)

Os de Barbadelo, lavancos. (mc)

V. "Piñeira".

90. **Barbaín** (Barbaín, Lugo / O Incio, LU)

I-auga os de Barbaín. [6468] (mc, ms e ms4)

V. "Fingoi".

91. **Barbanza, O** (Entre a Pobra do Caramiñal e o Porto do Son, C)

Cando Barbanza ten touca, ou moita chuvia ou pouca. (ms-SA: Agustín Dosil Maceiras: Ponte Nafonso, Noia, C)

92. *Cando o Barbanza ten touca, auga, moita ou pouca.* (mc: Sar.-Noya)

Barbanza es la cordillera que se prolonga sobre la península que separa las rías de Arosa y de Muros. Si se cubre de nubes, anuncia lluvia.

93. **Barca, A** [6469]

Na area de Illa moito, na area da Barca, nada. (mc: M.-*R. de P.*)

94. **Barca, A** (Anllo, Santo Estevo; Sober, LU)

[6466] mc: *Vaíñas*.

[6467] mc: *Vaiñas*.

[6468] ms: *y'auga os*

[6469] *A Barca* (Santa Cruz de Castrelo, Cambados, PO) – Illa de Arousa ou *A Barca* (San Salvador de Poio, Poio, PO) - Illa de Tambo

Cando nace un home na Barca, nace boi, carro e xugo. (ms5,136)

Se refiere a la Barca de S. Esteban de Rivas de Sil (Anllo), porque es un terreno tan quebrado, que no hay carros ni bueyes: todo el trabajo tiene que hacerlo el hombre. [6470]

95. **Barcia** (Barcia do Seixo, Santa Ana da; Lama, A; PO)

Atestados, os de Barcia. (ms: Castelao, *Nós* 38,1927,14)

96. **Barcia de Mera** (Barcia de Mera, San Martiño; Covelo, PO)

Terra por terra, Barsamedera; millor por millor, Val de Miñor. (mc: A.I.)

97. **Baredo** (Baredo, Santa María; Baiona, PO)

Néboa a Varedo, noroeste cedo. (mc: M.-*R. de P.*)

98. *Neboeiro en Varedo, noroeste cedo.* [6471] (mc e ms16: Vigo)

99. **Baroncelle** (Baroncelle, Santiago; Abadín, LU)

Os de Baroncelle, os puchos. (ms5,041: *El Compostelano* 1938,39,40)

Entresacados de los artículos sobre folklore gallego publicados por Lence-Santar en *El Compostelano* de Santiago de Compostela a través de los años 1938, 1939 y 1940.

100. **Baroncelle** (Carboentes, Santo Estevo; Rodeiro, PO)

Os puchos. (mc: A.N. / ms4: F.V.S.)

Se aplica a los de Baroncelle.

101. **Baronzás** (Xinzo de Limia, Santa Mariña; Xinzo de Limia, OU)

Curre cas, en Barouzós, Salta sebes en Paredes; Campaneiros os de Zas, Gomariz, pé de perdiz, Entre Baltar e Tixós, nacen moitas avisiós, Merendas na Caridad, Cas descalzos en Medeiros, En Villaza, caza, caza, Albarellos, cazafellos, Entre Baltar e Godín é unha xente moi ruín, Queima ceras en Laroá, San Mamede xa me fede, Soutelo xa me pon medo;¡Viva o lugar de Ganade xunto co de Sabucedo! (mc: Ben-Cho-Shey, *Nós* 65, 1929, 88)

Son pueblos de Ganade, en la Limia.

102. **Barqueiro, O** (Mañón, Santa María; Mañón, C)

Loiba, Espasante, Barqueiro, Ortigueira, niebla en Cañoles, tempos moles. (mc)

103. **Barra, Punta** (Bares, Santa María; Mañón, C)

Norte en Barra, vendaval en Vizcaia. (mc: S. Loureiro)

104. **Barrio, O** (Buciños, San Miguel; Carballedo, LU)

Galiñas chocas, no Barrio (mc: Buciños)

Galiñas chocas, porque les atribuyen falta de fortaleza viril. / V. "Alén do Río".

105. **Barxa** (Tuimil, Santa María; Bóveda, LU)

Troiteiriños, os de Barxa (mc / ms)

Por Barxa, pasa el río Mao, por eso les llaman troiteiriños. (mc) / Por Barxa pasa el río Mao. (ms) / V. "Tuimil".

106. **Bascós** (Bascós, San Martiño; Monforte de Lemos, LU)

Ribas Altas e Bascós, criminales e ladrós. (mc)

Pueblos de Monforte.

107. **Beade** (Beade, Santa María; Beade, OU)

O viño de Beade, anque sea coma vinagre, y-o de Bieite, anque sea coma leite. (ms21,31r: Bermés)

108. **Bealo** (Bealo, San Pedro; Boiro, C)

Os de Bealo, nin boa besta nin bon cabalo. (mc: M.-*R. de P.*)

109. **Beleigán** (Gondrame, San Vicente, O Páramo, LU

Os de Beleigán, cereixeiros. (ms-LU: seminarista anónimo: San Cristovo de Chamoso, O Corgo, LU)

V. "Villaquinte"

110. **Belén**

Dinche as campanas de Belén: "Valche quen ten". (mc: Carballino)

(pt) *Vale quem tem.* (Chaves)

111. **Beluso** (Beluso, Santa María; Bueu, PO)

¿De Beluso? D'alá fuxo. (mc: M.-*R. de P.*)

112. **Benavente** (Barciela, Santo André da; Santiago de Compostela, C)

Benavente, boa vila e mala xente. (mc: Santiago)

113. **Bendoiro** (Bendoiro, San Miguel; Lalín, PO)

Vacas da Ulla e muller de Bendoiro n'as metas na casa que che é un agoiro. (mc: M.V.)

114. **Berbería** [6472]

Vento de Berbería, levanta nun día. (mc: S. Loureiro)

[6470] Anllo é unha parroquia do concello de Sober, aínda que no texto orixinal apareza como pertencente ó concello de Ribas de Sil. Pero non aparece ningún lugar chamado *A Barca* en ningún destes dous concellos.

[6471] mc e ms16: Varedo / ms16: *por Varedo*.

[6472] Berbería era o nome que antigamente recibía a costa de África, desde Exipto ata o Océano Atlántico. Non atopamos ningún topónimo galego con esa forma.

115. **Berbetouros** (Berbetouros, San Miguel; Palas de Rei, LU)
Os de Berbetoros, burriqueiros. (mc)
En Palas de Rey.

116. **Bergantiños** (Comarca de Bergantiños, C)
Os millores queixiños, os de Curtis, Ulloa e Bergantiños. (mc: Ventosa / ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar da provincia de Lugo)
Dicen en Ventosa. (ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar da provincia de Lugo) [6473]

117. **Berredo** (Berredo, Santa María; Agolada, PO)
Os de Berredo, burros; os de Orrea, gorriós; Ventosinos, cadelos finos, patacas e zucha metidas na ucha; os de Brántega, croeiros; os de San Paio, lagarteiros; os de Artoño, fariñeiros; os de Baíña, carrapelos; os de Sangorza, rateiros. (mc: Lalín / ms4: F.V.S.)

118. **Betanzos** (Betanzos, C)
-Betanceiros, ¿que queredes? -Que suba o pan e baixe a caña. (mc)

119. *Garelos, os de Betanzos.* (mc / ms4: F.V.S.)
Hay quien deriva el tópico de la leyenda del tributo de las Cien Doncellas, tomando *garelos* como corrupción de *galeras* aludiendo a las que los árabes llevaban hasta Valdoncel, lugar donde se pagaba el ominioso tributo, hasta que fueron allí mismo derrotados por los cristianos. Carré Aldao, deriva el calificativo, de la voz *garula* que significa verdura en el caldo, por lo abundante y exquisito de las verduras de Betanzos. El apelativo es recogido por varias canciones del pueblo: *As garelas de Betanzos / aquelas do abanico, / levan un gato na cesta / pensando que era un cabrito.* // *En Padrón hai boas nenas, / e por Santiago, a frol d'elas; / en Coruña, as coruñesas, / e en Betanzos as garelas.* (ms: Carré Aldao, *Geografía de Galicia, La Coruña*, I, 812, 813)

120. *Vale máis ir por sardiñas a Betanzos que facer este traballo.* (ms8,09v: Silvarrey)

121. **Beu**
Brúa Beu, auga a reu. (Manuel Portela Balayo)

122. **Bidueiros** (Aguada, Santa Baia; Carballedo, LU)
E calcapelicos, os de Vidueiros. (ms)
V. "Fufín".

123. **Bieite** (Bieite, Santo Adrao; Leiro, OU)
O viño de Beade, anque sea coma vinagre, y-o de Bieite, anque sea coma leite. (ms21,31r: Bermés)

124. **Biscaia**
Norte en Barra, vendaval en Vizcaia. (mc: S. Loureiro)

125. **Boborás** (Boborás, OU)
Burros blancos, burros negros, lameiros arriba do rego e mozas de Boborás, vai que ben vas. (mc: Loureiro de Cotovad)

126. **Bocamaos** (Bocamaos, San Xillao; Lugo, LU)
Os de Bocamaos, fabeiros. (ms-LU: seminarista anónimo: San Cristovo de Chamoso, O Corgo, LU)º
V. "Villaquinte".

127. **Bocelo** (Entre Boimorto, Melide, Sobrado e Toques, C) [6474]
As cabras de Bocelo, todas son dun pelo. (mc: A.N.)

128. **Boeiros** (Moreiras, Santa Marta; Pereiro de Aguiar, O; OU)
Poucas verdás hai en Boeiros (mc: Ben-Cho-Shey, *Nós* 42,1927,14)
V. "Cibreiro".

129. **Boente** (Boente, Santiago; Arzúa, C)
Os de Boente, boa cara e mala xente. (mc)
En Mellid, La Coruña.

130. **Bon** (Aldán, San Cibrán; Cangas, PO)
Si ronca a area de Bon, cambios de tempo son. (mc: M.-Bueu)

131. **Bonxe** (Bonxe, San Mamede; Outeiro de Rei, LU)
Cortiña e Bonxe non botan lonxe. (ms8,16r: Silvarrey)

132. *Os de Cortiña son unhos carrachudos; e Cortiña e Bonxe non bota lonxe.* (ms8,14r: Silvarrey)

133. **Bora** (Bora, Santa Mariña; Pontevedra, PO)
De Bora un e de Xeve ningún. (mc: Castelao, *Nós* 38, 1927, 14.)

134. *Dous de Xeve e un de Bora botan o maestro fóra da obra, e se vai un de Marcón, hastra vai o patrón.* (mc: Castelao, *Nós* 38, 1927, 14)

135. **Bosende** (San Paio de Arxiz, Taboada / Santa María de Carballido, Vilalba, LU)
E limpan os de Risende [sic]. [6475] (mc, ms e ms4)

[6473] Lugar da parroquia de Santiago de Moia, no concello de Navia de Suarna.

[6474] Monte limítrofe entre estes catro concellos.

[6475] ms4: *limpian*.

V. "Fingoi".

136. **Bouzas** (Boimorto, Santa Baia; Vilamarín, OU)
Dios me libre de tratos e contratos cos de Bouzas e Tamallancos. (mc: Buciños)

137. **Bouzas, As** (Sanguiñedo, Santa María; Dozón, PO)
Burateiros, os das Bouzas. (mc: Pontevedra)
De la misma parroquia que el anterior.

138. **Bóveda** (Bóveda, LU)
I-o gas os de Bóveda. (mc, ms e ms4)
V. "Fingoi".

139. **Brántega** (Brántega, San Lourenzo; Agolada, PO)
Os de Brántega, croeiros. (mc: Lalín / ms4: F.V.S.)
Hay muchos croyos. (ms) / V. "Berredo".

140. *Os de Brántega, croieiros* (mc / ms4: F.V.S.)
V. "A Baíña".

141. **Bravos** (3 concellos, LU) [6476]
Os de Bravos, letrados. (mc, ms e ms4)
Letrados, por haber nacido allí un escribano que tuvo mucha fama en todo el contorno. (mc) / De allí era un escribano, que tuvo mucha fama en las aldeas. (ms) / *Letrados*, de allí era un escribano que tuvo mucha fama en las aldeas. (ms4) / V. "Fingoi".

142. **Brens** (Brens, Santa Baia; Cee, C)
De Brens, nin muller nin bens, nin carro nin arado, nin cousa que dea ó rabo. (Canosa Quintáns, Francisco)

143. **Brión** (Brión, C)
O gaiteiro de Brión, cando lle dicen que toque, muda de conversación. (mc)
Brión de Mahía, Santiago.

144. **Buciños** (Buciños, San Miguel; Carballedo, LU)
As mociñas de Buciños ben podedes laudar: tedes un santiño novo vestido de militar. (mc)
Parece reliquia de una canción popular. Se refiere a San Pegerto, cuyas reliquias trajo de Roma para Buciños, donde se conservan en una figura de cera que representa un soldado, el arzobispo de Valladolid, Ribadeneira, natural de aquella parroquia.

145. *Os de Buciños, os das dúas caras.* (mc: Carballedo, Lugo)
Deriva del dicho, que hoy se aplica en sentido figurado, de una moldura que antiguamente ocultaba la roldana de la lámpara de la iglesia parroquial, que estaba labrada con dos rostros humanos.

146. **Bueu** (Bueu, PO)
¿De Bueu? -D'alá son eu. (mc: M.-*R. de P.*)

147. **Buño** (Buño, San Estevo; Malpica, C)
Os de Buño, oleiros. (mc / ms4: F.V.S.)
Porque había muchos que ejercían esta industria. Una canción popular alude al origen del tópico: *Non quero vivir en Buño, / non quero facer máis olas: / quero vivir en Barizo / que é a terra das cebolas*. En otra copla, quieren los buñeses sacudirse de la matraca del refrán: *Aínda que somos de Buño / non somos todos oleiros, / tamén en terra de Noya / non son todos zapateiros*.

148. **Burela** (Burela, LU)
Sona Burela, colle o gadaño e vai prá terra. (mc: Gella. Foz)
Var.: *Cando ronca Burela, agarra a brosa e fai estela.* (ms5,027: Foz.)
Porque hará buen tiempo. Burela, puerto próximo a Foz.

149. **Burela, A** (Carballido, Santa María; Fonsagrada, A; LU)
A Valiña, a Burela e a Rebordela son tres pueblos de pouca bucela. [6477] (mc / ms4: F.V.S.)
Tres lugares de la feligresía de Sta. María de Carballido, en Fonsagrada.

150. **Bustelo** (Vilouzán, Santo Estevo; Láncara, LU)
Si corren as nubes pra Montán, colle o mallo e malla o pan, e si corren pra Bustelo, colle a capa i-o capelo. (mc)
Montán es del municipio de Samos y Bustelo es de Villouzán. El refrán es propio de la comarca intermedia.

151. **Bouza** (Soandres, San Pedro; A Laracha, C) [6478]
Para millo na Fireira, para cebolas na Buza. (mc: Santiago)

152. **Cabalo, O** (Cíes, Illas; PO)
Ruído no Cabalo, malo, malo. (mc: M.-Bueu)

153. **Cabana** (Cabana, Santiago; Palas de Rei, LU)
Os de Cabana, lagartos. (mc: Palas de Rey / ms4: F.V.S.)
Cabana, anejo a Sta. María de Pidre, Palas de Rey.

[6476] Existen lugares con este nome nos seguintes concellos: O Páramo, Outeiro de Rei e Ourol.

[6477] ms4: *puebliños*.

[6478] Non aparece no nomenclátor ningún lugar con estes nomes. Pero existe Fieira e Bouza no concello de A Laracha. Fieira é unha aldea da parroquia de Montemaior e Bouza é outra aldea da parroquia de Soandres.

154. *Pra aló de Cabana, sete semanas.* (mc: Pidre)

Para dar a entender que un lugar está muy lejos. Se dice en Pidre, del que Cabana es anejo.

155. **Cabarcos** (Cabarcos, San Xulián; Barreiros, LU)

En Cabarcos, capan os gatos; en Vilanova, bótanos fóra, gache gatiño, pra cas da túa dona. (mc: M.L.)

Var.: *En Cabarcos, capan os gatos; i-en Vilanova, bótanos fora.* (ms5,041: Artículos sobre folklore gallego publicados por Lence-Santar en *El Compostelano* de Santiago de Compostela a través de los años 1938, 1939 y 1940)

156. **Cabo de Foz, O** (Foz, LU)

Cando hai espumallo no Cabo, non vaias ó trasmallo. (mc: Gella.-Foz)

(es) *Con espumayo no vayas al trasmayo.* (mc: Gella, Tapia de Casariego) / *Con mar espumoso no vayas a pescar.* (mc: Gella)

157. **Cabo de Vila** (Cuíña, Santalla; Lugo, LU)

Planetas e direuciós, zancanillas i-apertadores de carabillas, en Cabo de Vila (mc, ms e ms4)

Planetas e direuciós, zancadillas i-apertadores de carabillas, porque en otros tiempos se hacía en ese lugar el reparto de consumos y procuraban cargar los impuestos a los lugares vecinos. (mc) / Allí en tiempos se repartían los impuestos a todos los vecinos de los alrededores, y como procuraban cargar a los otros y buscando la manera de engañarlos se les llama así. (ms) / Planetas etc. En algún tiempo se repartían allí los impuestos a los vecinos de todos los alrededores y procuraban cargar a los otros, buscando manera de engañarlos. (ms4) / V. "Fingoi".

158. **Cabo Silleiro** (Baiona, PO)

Encargos sin diñeiro non pasan o Cabo Silleiro. (mc: Sar.-Bayona)

Var.: *Encargos sin diñeiro, chegan a Silleiro.* (mc: A.S.A.) / *Encargos sin diñeiro, chegan ó primeiro regueiro.* (mc: A.S.A.) / *Encargo sin diñeiro, non pasa a ponta de Outeiro.* (mc: M.L.)

(pt) *Encomendas sem dinheiro, esquecem ao primeiro regueiro.* (Chaves) / *Encomendas sem dinheiro, ficam no tinteiro.* (Chaves)

(es) *Encargo sin dinero, siempre está hecho.* (R. Marín) / *Encargo sin din, descanso de rocín.* (R. Marín)

Sigueiro, próximo al Oeste de Bayona. Tiene multitud de variantes. Y, como dice Saralegui, equivalen al conocido del cuento: "tú que pitas, pitarás".

159. **Cacabelos** [6479]

Viño de Cacabelos fai cantar os vellos. (mc: Correas)

160. **Cadavedo** (Cadavedo, San Bartolomeu; Pastoriza, A; LU)

Arriba Úbeda que arde Cadavedo. (ms5,041: *El Compostelano* 1938,39,40)

Os de Ximil ós de Ubeda, pra aporrealos, dinlles: *Arriba Úbeda que arde Cadavedo*.

161. *Os da Lagoa, Cadavedo e Loboso, os da Corda.* (ms5,041: *El Compostelano* 1938,39,40)

Entresacados de los artículos sobre folklore gallego publicados por Lence-Santar en *El Compostelano* de Santiago de Compostela a través de los años 1938, 1939 y 1940.

162. **Cadrón** (Cadrón, San Estevo; Lalín, PO)

Mirandelas, de Cadrón (mc / ms4: F.V.S.)

Mirandelas, curiosas, fisgonas; cerraportas, asustadizas; porque cierran las puertas, en cuanto ven personas forasteras por los alrededores. / V. "Lamas".

163. *Os de Lamas mataron a besta, os de Cadrón comérona fresca, os de Castelo mandaron recado que lles gardaran a croca do rabo, os de Muimenta a gritas e gritas, que lles gardaran a merda das tripas.* (mc / ms4: F.V.S.)

V. "Lamas".

164. **Caldas de Reis** (Caldas de Reis, PO)

Caldas e Padrón afogados son. (mc: M.-R. de A.)

165. *O cura de Vigo é xastre, y o de Caldas mariñeiro, o de Ourense afilador, y o de Santa Comba casamenteiro.* (ms)

166. **Calde** (Calde, San Pedro; Lugo, LU)

Aire de Calde non traballa en balde. (mc: Lugo)

Var.: *Cando o aire tira de Calde, nunca tira de balde.* (ms8,35v: Silvarrey)

Calde, parroquia inmediata a Lugo, hacia el sur. Trae agua.

[6479] Pode que se trate do Cacabelos de León, ou do Cacabelos da parroquia de Santo Adrián de Vilariño en Cambados (Pontevedra).

167. *O aire de Calde non sopla de balde.* (ms-LU: seminarista anónimo: Guillar, Outeiro de Rei, LU)

168. *O gaiteiro de Calde non toca de balde.* (ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar da provincia de Lugo)

169. *O gaiteiro de Calde nunca toca de balde.* (mc: Lugo-F.V.S.)

Var.: *O gaiteiro de Calde non sopla de balde.* (ms15,01: Lugo)

Calde, junto a Lugo. Se refiere al viento que procede de ese cuadrante, que siempre trae agua.

170. **Caldelas** (Castro Caldelas, OU)

Os de Caldelas ofrecen sacos e resultan fardelas. (ms5,058: Trives)

171. *Caldelas: a malla feita i-a fame na mao.* (ms: Trives)

172. **Calo, O** [6480]

No Calo, muito malo. (mc: M.-Bueu)

173. **Callobo**

Brúa Callobo, tempo revolto. (mc: Agro)

174. **Camba** (Laza / Castro Caldelas, OU)

Si vas a Oseira, leva o pan na faltriqueira; si vas pra Camba, lévao na manga; si vas pra Deza, que non che esqueza. (mc: Aguada, Carballedo)

175. *Polo san Mateu sementa ti e sementarei eu; polo San Miguel semente quen poider; e polo San Luca, saca o boi da asuca, en Chantada i-Argozón, que en Camba e Deza non.* (mc / ms4: F.V.S.)

San Mateu: 21 set. San Miguel: 29 set. San Luca: 18 oct. V. "Chantada".

176. **Camba** (3 concellos, LU) [6481]

Os de Camba, o demo os lamba. (mc)

177. **Camba** (Camba, San Salvador / Camba, San Xoán / Camba, Santa Baia; Rodeiro, PO)

O que trata con cambotes, nunca lle faltan calotes. [6482] (ms21,11r: Bermés / ms-LU: seminarista anónimo: Buciños, Carballedo, LU) (ms4: F.V.S.)

178. *Ós que tratan con cambotes nunca lles faltan calotes.*

Así dan matraca a los de Camba los de las zonas circunvecinas.

179. *Se vas a Camba, leva o pan na manga.* (ms15,32)

180. *Se vas a Camba, leva pan na manga; e se vas a Deza, que non ch'esqueza.* (ms-LU: seminarista anónimo: Buciños, Carballedo, LU)

181. **Cambados** (Cambados, PO)

Birbiricheiros de Cambados, arriba que cantan os galos. (mc: Villagarcía / ms18: Gella.-Villagarcía)

Mariscadores de berberechos o birbirichos, especie de almeja pequeña. Lo recoge Gella Iturriaga.

182. **Cambre** (Cambre, Santa María,; Cambre, C)

Santa María de Cambre, todos os homes pequenos teñen a barriga grande. (ms11,56: José Sanjurjo Pedrouzo)

183. **Camiño, Virxe do** (Muros, Muros, C)

Non creas os do Camiño, que son unhos polveiros. [6483] (ms-SA: seminarista anónimo: Louro, Muros, C)

184. **Camouco** (Camouco, San Vicente; Ares, C)

En Ares non te pares, en Redes non te quedes i-en Camouco para pouco. [6484] (mc: Nos)

Var.: *En Camouco, para pouco.* (mc: C.A. *A Nosa Terra*)

Pueblos de Canedo, Orense. [sic]

185. *En Camouco para pouco.* (Rodríguez Vieites, Félix)

186. En Camouco para pouco, en Redes non te quedes, en Ares non te pares. (Barral Sánchez, J.M.)

187. **Campá, A** (Couboeira, Santa María Madalena da; Mondoñedo, LU)

Na Campá nadie campou nin campará. (mc: M.L.)

188. **Campiño, O** (Penela, Santa María da; Monforte de Lemos, LU)

Como o xastre do Campillo, que cosía de balde i-encima poñía o fío. [6485] (mc: Buciños / ms4: F.V.S.)

(es) *Como el sastre del Campillo, que trabajaba de balde y encima ponía el hilo.* (Sbarbi)

189. **Cancelada** (Cancelada, Santo Tomé; Cervantes, LU)

Vaca de Cancelada, moita ubre e pouca canada. (mc / ms4: F.V.S.)

190. **Cancelas, As** (Cangas, Santa Mariña; Lalín, PO)

[6480] Posiblemente se refira a San Xoán de Calo, no concello de Teo (A Coruña).
[6481] En tres concellos: Ourol, Vilalba ou Xove.
[6482] Ver *Se vas a Camba, ...*

[6483] O orixinal di *Non creas os do Camiño que son un'os polveiros.*
[6484] ms: *y.*
[6485] ms: *e encima.*

Os de Cangas parten as barandas; os de Cancela parten as canelas; os de Rodís teñen carrachas nos cadrís. (ms4: F.V.S.)

191. **Candán, Serra do** (Forcarei, PO)
Aire do Candán, todo arriba, abaixo nada; Dios nos libre da cabra fanada. (ms: Buciños / ms-LU: Paco de Seoane: Buciños, Carballedo, LU)

192. **Canedo** (Canedo, San Miguel; Pobra do Brollón, A; LU)
En Canedo, anque se morre en agosto, entérrase en San Xoán. (mc e ms: Layosa)
Es Canedo de Monforte de Lemos, cuyo cementerio está en el lugar de San Juan, de ahí el equívoco del tópico. (mc) / Juego de palabras: San Juan es el nombre del lugar en que está el cementerio. (ms)

193. *Os de Canedo, cucos.* (mc: Incio)
Var.: *Os de Canedo chámanse cucos.* (ms)
V. "Vilasouto".

194. **Cangas** (Cangas, Santa Mariña; Lalín, PO)
Os de Cangas parten as barandas; os de Cancela parten as canelas; os de Rodís teñen carrachas nos cadrís. (ms4: F.V.S.)

195. **Cangos, Os** (Santalla, Santalla; Ribeira de Piquín, LU) [6486]
Maquieiros nos Cangos
Maquieiros o exagerados en el cobro de las maquilas. (mc) / Al moler harina cobraban más de lo que les correspondía, es decir, robaban. (ms) / *Maquieiros*, robaban en la *maquía* del molino. (ms4) / V. "Fingoi".
(mc, ms e ms4)

196. **Cañiza, A** (Cañiza, A; PO)
Pra porcos, na Cañiza, que nunca foron lavados. (mc: Castelao, *Nós* 38,1927,14)

197. *Vacas flacas na Cañiza.* (mc)
V. "Ourense".

198. **Cañoles** (Espasante, San Xoán; Ortigueira, C)
Loiba, Espasante, Barqueiro, Ortigueira, niebla en Cañoles, tempos moles. (mc)

199. **Capiraciña**
Ó gaiteiro de Capiraciña dáselle un carto pra que escomence e catro pra que fiña. (ms4: C.A. *A Nosa Terra*)

200. **Carantoña** (Carantoña, San Xulián; Miño, C)
Tras de Leiro, Viadeiro; tras da Oroña, Carantoña. (ms15,01)
Pueblos del Miño.

201. **Caraño** (Caraño, San Martiño; Pol, PO)
Cucos os de Gondel, cambeleiros os de Arcos, borrachos os de Valonga i-os de Caraño, raposos. [6487] (mc / ms4: Pol-F.V.S.)

202. **Carba, A** (Lousada, Santo André; Xermade, LU)
Pra roubar, A Carba. (mc: M.L.)

203. **Carballal, O** (Soñar, San Pedro; Lugo, LU)
Borrachos, no Carballal. [6488] (mc, ms e ms4)
V. "Fingoi".

204. **Carballal, O** (3 parroquias, Palas de Rei, LU)
Os de Carballal, pedreses. (mc)
En Palas de Rey.

205. **Carballeda** (Veiga, San Ramón da; Lalín, PO)
Mangueiraos, de Carballeda (mc / ms4: F.V.S.)
Mangueiraos, mangantes. / V. "Lamas".

206. **Carballedo**
Néboa en Courego, chuvia en Carballedo. [6489] (ms16: *Vida Gallega* / ms15, 45v: Fraguas. *Vida Gallega*)
V. "Courego".

207. **Carballedo** (Carballedo, San Miguel; Cotovade, PO)
Xente honrada, en Carballedo. (mc: Castelao, *Nós* 38,1927,14)

208. **Carballeira, A** (Mato, San Sillao do; Chantada, LU)
Lázaros, os de Carballeira; nabiñaos, os de Santa Cristiña; lugar de Viana, lugar de gran fama, vintecinco veciños gobérnanse cunha cuchara. (mc: Sbarbi)
Var.: *Os da Carballeira, lázaros.* Carballeira es nombre vulgar de la parroquia de S. Julián de Mato, Chantada. Lázaros, que en otras zonas significa descuidados, adanes, aquí equivale a agarrados, devotos de Nra. Sra. del Puño. (mc e ms18,065v: Chantada)
Pueblos de Chantada.

209. **Carballiño, O** (Carballiño, O; OU)
O alcalde de Carballiño nunca pasa sin touciño. (mc: Santiago)

210. *Pra carne, pan e viño, Carballiño.* (ms21,31r: Bermés)

[6486] Non descartámo-la posibilidade dunha falsa transcrición por parte do recompilador e que se trate de Os Congos, lugar da parroquia de Santiago de Piúgos, pertencente ó concello de Lugo, en vez dos Cangos.

[6487] ms: *y os*.
[6488] ms: *Borrachós*.
[6489] ms16: *Couredo*.

211. *Pra comer pan e viño, a Carballiño.* (mc)

Var.: *Pra carne, pan e viño, a Carballiño.* (ms15,11) / *De Carballiño bo pan e bo viño*. (Castelao: *Nós* 38, 1927, 14)

(es) *Para carne, pan y vino, Carballino.* (R. Marín)

212. **Carballo** (Carballo, Carballo, C)

En Carballo a vella queima o tallo. (ms: Santiago)

213. **Cardoufe** (Sanguiñedo, Santa María; Dozón, PO)

Trabes vellas en Cardoufe. (mc)

214. **Caridade, A** (Flariz, San Pedro; Monterrei, OU)

Merendas, na Caridad (mc: Ben-Cho-Shey, *Nós* 65, 1929, 88)

V. "Baronzás".

215. **Cariño** (Cariño, San Bartolomé; Ortigueira, C)

En Cariño hai bo viño. (mc: Santiago)

216. **Carmoega** (Carmoega, San Pedro; Agolada, PO)

Os de Carmoega, fariñeiros (mc / ms4: F.V.S.)

V. "A Baíña".

217. **Carnota** (Carnota, C)

Encarnado á Carnota, colle a leña e cerra a porta. (mc: Gella, Lira)

218. *Negro a Carnota, mete a leña e cerra porta.* (ms-SA: seminarista anónimo: Louro, Muros, C)

219. **Caroi** (Caroi, Santiago; Cotovade, PO)

Farramenteiros, os de Caroy. (mc: Castelao, *Nós* 38,1927,14)

220. **Carracedo** (Souto Longo, Santa María; Lalín, PO)

Os de Carracedo comen o caldo acedo. (mc: Lalín)

221. *Os de Carracedo, ou descalzos ou en pelo.* (mc: Buciños)

222. **Carracedo** (Meilán, Santiago; Riotorto, LU)

O coto de Carracedo a todos pon medo, agás ós Ancares, que son iguales. (mc)

Carracedo, altura que cierra por un lado el valle de Villanueva de Lorenzana. Algo exagerado el refrán, al compararla con la de los Ancares, bastante más pronunciada.

223. **Carregal, O** (Rocha, San Cosme de; Friol, LU)

Sarria, Carregal e Mandeu, todo por aquí é meu. (mc: Betanzos)

224. **Carreiros** (Balsa, Santa María da; Muras, LU)

Hinchafoles os de Carreiros. [6490] (mc, ms e ms4)

Hinchafoles; cuna de gaiteiros y músicos de las bandas rurales. (mc) / *Inchafoles*, tierra de músicos y gaiteros. (ms4) / V. "Fingoi".

225. **Carril** (Carril, Santiago do; Vilagarcía de Arousa, PO)

Os de Carril, afogacristos. (ms5,031: de *Galicia Emigrante*)

Así les llaman los de Villagarcía de Arosa, fundándose en un hecho: En el puerto de Carril había un crucero, muy venerado en la comarca; lo que no impedía que en el sujetasen los cabos de los barcos. Un día de temporal estaba amarrada al crucero una gabarra, que arrancó el crucero y lo arrastró hasta hundirlo en el mar.

226. **Carrio** (PO)

Nubes no Carrio, auga no barrio. (mc: J.P. / ms15,45v: Fraguas en *Vida Gallega*)

227. **Carromeiro, O** (Ameixenda, Santa María; Cee, C)

Ó pasa-lo Carromeiro, ten coidado, mariñeiro. [6491] (ms5,131: Sangenjo / ms16: *R. Fisterrán*)

A la entrada de la ría de Corcubión, son peligrosos los bajos de los *Carromeiros*.

228. **Carteire** (Carteire, Santa María; Palas de Rei, LU)

Os de Carteire, rebelaos. (mc)

Palas de Rey.

229. **Casanova** (Tuimil, Santa María; Bóveda, LU)

Vista alegre, a Casa nova (mc / ms)

V. "Tuimil".

230. **Casares** (Peites, San Martiño; Ribas de Sil, LU)

¿Onde irás boi que non ares? -A Balsada i-a Casares. (ms8,39v)

Pueblos de Quiroga muy accidentados en los que no pueden arar los bueyes.

231. *-¿Onde irás boi que non ares? –A Casares.* (ms4: G.S. y A.)

232. **Casares, Os** (Sanguñedo, San Salvador; Verea, OU)

Cenadela é mala terra; Piteles, lle dá combate; Valín, máis ruín; Casares é o remate. (mc: Limia) (ms8,50r: Meda, La Vega)

V. "Cenadela".

233. **Casas, As**

-¿Dónde eres? –Son de Casas. –Pois senta as maus nas brasas.

Cuando uno no quiere decir el pueblo donde nació.

[6490] ms4: *incha foles*.

[6491] ms16: *A pasal-o Carromeiro*.

234. **Casmartiño** (Moreiras, Santa Marta; Pereiro de Aguiar, O; OU)

Bouceantes, Casmartiño (mc: Ben-Cho-Shey, *Nós* 42,1927,14)

V. "Cibreiro".

235. **Caspiñón** (Moreiras, Santa Marta; Pereiro de Aguiar, O; OU)

Abogados, Caspiñón (mc: Ben-Cho-Shey, *Nós* 42,1927,14)

V. "Cibreiro".

236. **Castela**

A Castilla e a León, novo mundo don Colón. (ms-SA: José M. Gulías Rivas: Forcarei, PO)

237. *A Castilla e a León, un novo mundo don León.* (ms-SA: Perfecto Esparís Freire: Santa María de Viceso, Brión, C)

238. *Arreboles a Castilla, vellas á cociña.* [6492] (mc: Buciños / ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar da provincia de Lugo)

(es) *Arreboles a Castilla, viejas a la cocina.* (Sbarbi)

Porque indican mal tiempo.

239. *En Castilla o cabalo leva a silla.* (ms-SA: José M. Gulías Rivas: Forcarei, PO)

240. *O que foi a Castilla, perdeu a silla; o que foi e volveu, non-a perdeu.* (ms-LU: seminarista anónimo: Pacios, Neira de Xusá, Baralla, LU)

241. *O que foi a Castilla, perdeu a silla.* (ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar de Galicia)

242. *O que foi a Castilla, perdeu a silla; pero o que foi e volveu, non-a perdeu.* (ms21,12r: Bermés)

243. **Castelo** (Cadrón, Santo Estevo; Lalín, PO)

Os de Lamas mataron a besta, os de Cadrón comérona fresca, os de Castelo mandaron recado que lles gardaran a croca do rabo, os de Muimenta a gritas e gritas, que lles gardaran a merda das tripas. (mc / ms4: F.V.S.)

V. "Lamas".

244. **Castelo, O** (Nogueirosa, San Cosme; Pontedeume, C) [6493]

Borraxeiro no Castelo, peixiño no caravelo. (ms5,027: Ponte do Porco, Miño)

245. **Castelo, O** (Ribadeo, LU)

Néboa no Castelo, sardiña no garavelo. (mc: Gella)

Var.: *Nebra no Castelo, sardiña no cesto.* (mc: Ribadeo)

246. **Castelo de Cais** (Castelo de Cais, San Pedro; Cervantes, LU)

Os de Castelo de Cais, papuxos. (mc: Cervantes)

Por el bocio muy frecuente en aquellas montañas.

247. **Castelo, O** (Cadrón, San Estevo; Lalín, PO)

Abreportas, de Castelo (mc: Buciños)

V. "Parada".

248. *Cerraportas, do Castelo* (mc / ms4: F.V.S.)

Cerraportas, asustadizas; porque cierran las puertas, en cuanto ven personas forasteras por los alrededores. / V. "Lamas".

249. **Castillón** (Reboiro, Santa María; Incio, O; LU)

En Cizán naceu a fame, comeu en Reboiro i-en Castillón quedouse. (mc)

Pueblos del municipio del Incio.

250. *Lugar de Castillón, lugar de plaga: montes sin leña, prados sin auga, mulleres sin honra e homes sin palabra.* (mc / ms4: Incio-F.V.S.)

Castillón es una aldea de Reboiro, Incio. Hemos visto el mismo tópico referido a Ginzo de Limia y a Fonsagrada.

251. **Castrelo** (Castro, San Cristovo; Carballedo, LU)

Corre, que non chegas ó caldo de Castrelo. [6494] (mc: Buciños)

Var.: *Pensa que non chega ó caldo a Castrelo.* (mc: Buciños)

Se dice para imponer prisa y quedó en refrán de la costumbre que una casa señorial de Castro de Carballedo, tenía de dar el caldo a todos los pobres que lo solicitasen. (mc) / *Castrelo* = lugar de Castro de Carballedo, donde había una casa señorial en que se daba el caldo a los pobres que llegaban. Ahora se aplica en la comarca a las necesidades de correr para llegar a tiempo a algún sitio. (ms)

252. **Castro** [6495]

Na feira de Castro, moita lama e pouco gasto. (ms15,12.)

253. **Castro** (Castro, San Cristovo; Carballedo, LU)

[6492] ms-LU: *Arreboles de Castilla*.

[6493] Hai vintesete aldeas co nome *Castelo* na provincia de A Coruña. Castelo, na parroquia de Nogueirosa (Pontedeume) é a que queda máis próxima a Ponte do Porco, aldea da parroquia e municipio de Miño (A Coruña).

[6494] mc: *Castrelos*.

[6495] O topónimo *Castro* é frecuente en Galicia; coidamos que neste caso se podería tratar do Castro de Rei da provincia de Lugo, vila na que se celebra unha importante feira de gando bovino.

Vaqueiros, os de Castro; albarcados, de Santa Mariña; famentos, da Farraqueira. (mc: Buciños)

254. **Castro** (Castro, San Nicolao do; Pobra de Trives, A; OU)

Hoxe vai andar Castro por riba de Cotarós. (ms8,22r: Silvarrey)

Se dicen cuando se pega o amenaza a un niño; porque los pueblos están a la inversa.

255. **Castro Caldelas** (Castro Caldelas, OU)

Os villaos caldelaos, desque non tên que comer, lamben as maos. [6496] (mc e ms: A.S.A.)

Se aplica a los de Castro Caldelas.

256. *Unha manta i-un pau, caldelau.* [6497] (mc / ms)

De Castro Caldelas.

257. **Castro de Arriba** (Vilatuxe, San Lourenzo; Lalín, PO)

Vida por vida, San Benito de Castro de Arriba, e, si o queres máis honrado, vai a San Benito do Prado. [6498] (mc e ms4: Lalín)

258. **Castro de Ouro, O** (Castro de Ouro, San Salvador do; Alfoz, LU)

Os de Castro d'Ouro e Villacampa, prexurados. (ms5,041: *El Compostelano* 1938,39,40)

Entresacados de los artículos sobre folklore gallego publicados por Lence-Santar en *El Compostelano* de Santiago de Compostela a través de los años 1938, 1939 y 1940.

259. **Castro de Morgade, O** (Carballedo, Santa María; Carballedo, LU)

Castro Morgadón ten vintecinco á súa man, soio o da Madanela lle dá pola barbadela. (ms6,01v: Castro de Morgade, Carballedo, Lugo)

260. **Castroncán** (Castroncán, Santa Marta; Samos, LU)

Castroncán, nin boa terra nin bon can. (mc / ms4: F.V.S.)

Samos.

261. **Castro, O** (Tuimil, Santa María; Bóveda, LU)

Papachurros, os de Castro (mc / ms)

V. "Tuimil".

262. **Castro, O** (Vigo, PO)

Pra ver a Vigo hai que subir ó Castro. (mc: Buciños)

263. **Castro, O** (Carril, Santiago do; Vilagarcía de Arousa, PO)

Afiadores, os do Castro. (ms5,031: de *Galicia Emigrante*)

264. **Catasós** (Catasós, Santiago; Lalín, PO)

Os de Catazós, catorce veciños e quince ladrós. (mc: Lalín)

265. **Catelán** (Muros, C)

Dálle, que é de Catelán. (mc: Muros)

A raíz del saqueo de Muros por los franceses a principios del siglo pasado, se establecieron allí varios catalanes, para explotar el negocio de la pesca de la sardina, ensayando la red llamada *jabega*, que ponía el peligro una de las fuentes de riqueza de la villa, lo que originó gastos y disgustos a la gente de mar. Los pleitos con los catalanes fueron frecuentes y profundo el rencor con que se les miraba, hasta nacer el dicho tópico, que se aplica hoy siempre que se quiere demostrar el poco interés que nos inspiran los del prójimo. (Véase de Artaza, *Da Nosa Terra*, pgs. 52 y 53).

266. **Cavado, O**

Cando o Cabado está nublado, venta tempo malo. (mc: Santiago)

267. **Cabalo, O** (Cíes, Illas; PO)

Semblante do Cavalo, vento sur declarado. (mc: Sar.)

Cavalo es la punta N.O. de la mayor de las Cíes; y el refrán entiende por semblante la excesiva claridad y precisión con que aparece el paraje a que alude.

268. **Cea** (Cea, San Cristovo; OU)

Panadeiros, de Cea e Porriño. (ms5,031 e ms16: *Galicia Emigrante*)

269. **Cebreiro, O** (Pedrafita do Cebreiro, LU)

Corren as nieblas pró Cebreiro, colle a capa i-o sombreiro. (ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar da provincia de Lugo) (ms10,049r: Renche, Samos)

270. *Corren as nubes pra Foilevar, colle o mallo e vai mallar, e si corren pró Cebreiro, colle a capa i-o sombreiro.*

V. "Foilebar".

271. *Corren as nubes pró Cebreiro, colle a capa e o sombreiro.* (ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar do norte da provincia de Lugo)

272. *Néboa no Cebreiro, pon a capa i-o sombreiro.* (ms16: Cebrero)

273. *No Cebreiro, nin boa meda nin bon palleiro.* (mc)

[6496] mc: *villaos castelaos, maus*.
[6497] ms: *y*.
[6498] ms4: *o San Benito de Prado*.

Var.: *No Cebreiro, nin bon pan nin bon palleiro.* (ms4: F.V.S.)

274. *Se non fora o Reboleiro, non viña a luz ó Cebreiro.* (ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar da provincia de Lugo)

275. *Si van as nubes pró Cebreiro, colle a capa i-o sombreiro; si van pra Foilebar, colle o mallo pra mallar.* (mc: Quiroga)

276. **Cela, Monte** (Cela, Santa María; Bueu, PO)
Néboa en Cela, vento na vela. (mc: M.-Bueu)

277. **Cenadela** (Pitelos, Santa María; Verea, OU)
Cenadela é mala terra; Piteles, lle dá combate; Valín, máis ruín; Casares é o remate. (mc: Limia)
Cenadela y Pitelos, lugares de Sta. María de Pitelos; Valín y Casares, de la de Sanguñedo, ayuntamiento de Verea, Orense. El refrán corre por tierras de Limia.

278. **Cerdedo** (Cerdedo, PO)
En Cerdedo, moito pago e pouco bebo. (mc: Castelao, *Nós* 38,1927,14)

279. **Cereixa** (Cereixa, San Pedro; Pobra do Brollón, A; LU)
Dios en Cereixa, Cristo en Chavaga, santos en Liñares, rey en Sindrán, e marqueses en Eixón. (ms-LU: seminarista anónimo: Sindrán, Monforte de Lemos, LU)
Nombre de las casas de estos pueblos.

280. **Cibreiro** (Astureses, San Xulián; Boborás, OU)
Mintirás, os de Cibreiros, Poucas verdas hai en Boeiros, Teares vellos, Chaodarcas, Pica toxos, Anduriñas, Pecha pan, Outeiromeao, Laxasduras, Cimadevila; Zarramangueiros, os de Pioselo; Bouceantes, Casmartiño; Abogados, Caspiñón; Pleiteantes, no Outeiro; Xente noble, Santa Marta; Carniceiros, na Derrasa; Carpaceiros, no Penedo; Calzafouces, en Pedraio; Altas sebes na Medorra, i-alá vai a conta toda. (mc: Ben-Cho-Shey, *Nós* 42,1927,14)
Lugares, menos la Derrasa, de la parroquia de Santa Marta de Moreiras, Orense, antes del arreglo parroquial.

281. **Cíes, Illas** (Vigo, PO)
Cando Cíes ten capelo, garda os aparellos. (mc: M.-Sangenjo)
Como el anterior. [6499]

282. *Das Illas Cíes non te fíes.* (ms16: Pedro Merille, *La Defensa*, Betanzos)

283. **Cimadevila** (Melias, Santa María; Pereiro de Aguiar, O; OU)
Laxas duras, Cimadevila (mc: Ben-Cho-Shey, *Nós* 42,1927,14)
V. "Cibreiro".

284. **Cirio** (Cirio, Santa María; Pol, LU)
Cirio, Rois e Xerbolés, lugarciños todos tres. (ms)
Var.: *Cirio, Rois e Xerbolés, son bos pobos todos tres.*

285. **Cizán** (Reboiro, Santa María; Incio, O; LU)
En Cizán naceu a fame, comeu en Reboiro i-en Castillón quedouse. (mc)
Pueblos del municipio del Incio.

286. **Codesedo** (Doade, San Pedro; Lalín, PO)
Os de Codesedo, suplentes. [6500] (mc / ms4: F.V.S.)
V. "Millarada".

287. **Coedo** (Coedo, Santo Antonio; Barco de Valdeorras, O; OU)
Marchas tarde e volves cedo: fas como as cabras de Coedo. (ms8,48r e ms8,72r: Meda)

288. **Coedo, O** (Buciños, San Miguel; Carballedo, LU)
Pasaxeiros, os de Coedo (mc: Buciños)
V. "Alén do Río".

289. **Coira** (Nebra, Santa María; Porto do Son, C)
Gaivotas no con, peixes en Coira. (ms16: S. Loureiro)

290. *Marea viva e lúa alta, xa non hai un rabo en Coira.* (mc: S. Loureiro)

291. **Coiras** (Coiras, San Xoán; Piñor, OU)
Os de Coiras rillan as vasoiras. (ms-LU: seminarista anónimo: Buciños, Carballedo, LU)

292. **Condado** (Condado, Santa María; Padrenda, OU)
Home de Trado, muller de Condado e porco de Merca, mal raio parta a quen deles inxerta. (mc / ms / ms15,11: J. Solá: *Ramo cativo*, p. 238)
V. "Trado".

293. **Confurco, O** (Oseira, Santa María a Real; Cea, San Cristovo; OU)
Formigueiro, de Confurco. (mc: Buciños)

294. *Formigueiro de Confurco; os de Villanfesta parten a testa; os de Trabazos parten os brazos; os de Tanxil teñen barriga de tamboril; os de Gamual comen o caldo sin sal; os d'Alinteiriño derraman o fuciño.*

[6499] V. *Barbanza*.

[6500] ms4: *Codeseda*.

(ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar da provincia de Lugo)

295. **Conxo** (Conxo, Santa María; Santiago de Compostela, C)

En Conxol [sic] *non están todos os que deben.* (ms-SA: Ramón Álvarez Baliña: San Pedro de Coucieiro, Muxía, C)

296. *Os que están tolos non tan en Conxo todos.* (mc: Santiago)

Como: *Non son todos os que están...*

297. *Vaiche na misa en Conxo.* (mc e ms / ms4: A.S.A.)

298. **Corcubión** (Corcubión, C)

En Corcubión, en cada casa un ladrón. (mc: C.A. *A Nosa Terra*)

299. *Na terra de Corcubión, muller bonitiña, si, pero honradiña non.* (mc: Vasconcellos-F.V.S.)

300. **Corda de Neda, A** (Entre Abadín e Mondoñedo, LU)

¿Nebriña branca na Corda de Neda? Anda, galán, descubre a túa meda. (mc: M.L.)

El Cordal de Neda, se eleva a 849 metros, en el ayuntamiento de Abadín.

301. **Corea**

O que queira ver guerra, que vaia a Corea. [6501] (ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar de Galicia)

302. **Corneda, A** (Taboexa, Santa María; Neves, As; PO)

No agro da Corneda, moito pan e pouca meda. (mc: Villarrubín de la Pelaroja)

303. **Cornería, Pico** (Entre Barreiros, Foz e Lourenzá, LU)

Niebla en Cornería, auga del'outro día. (mc)

304. **Corno de Boi** (Xiá, Santa María; Friol, LU) [6502]

De Corno de Boi é miña nai e nunca boa che foi. [6503] (ms-LU: seminarista anónimo: Guillar, Outeiro de Rei, LU)

305. *-¿De donde está o aire? -Do Corno do Boi. -Estará, home, estará; de alá veu túa mai e nunca boa foi.* [6504] (mc e ms: Miraz, Friol)

306. **Coronatelo**

Quen fez a Lugo, fez a Astorga e Ponte da Cigarrosa, e levou unha pedra no capelo con que fez o Coronatelo. [6505] (mc: A.S.A. / ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar da provincia de Lugo)

307. **Corredoira, A** (8 concellos, LU)

Besteiros, na Corredoira. (mc)

308. **Corrigatos** (Vilanova, San Xoán; Lalín, PO)

De Corrigatos hasta fuxen os gatos. (ms)

Lugar de la parroquia de Villanueva (Lalín).

309. **Corrubedo** (Coiro, Santa Mariña; Mazaricos, C)

Ronca Corrubedo, mariñeiro ponte quedo. (mc: Gella.-Marín)

310. **Cortegada** (Silleda / A Estrada, PO)

Os de Cortegada, sopeiros. (mc / ms4: F.V.S.)

Pueblos de la provincia de Pontevedra.

311. **Cortiña** (Pías, San Vicente; Lugo, LU)

Cortiña e Bonxe non botan lonxe. (ms8,16r: Silvarrey)

312. *Os de Cortiña son unhos carrachudos; e Cortiña e Bonxe, non bota lonxe.* (ms8,14r: Silvarrey)

Cortiña (Pías).

313. **Coruña, A** (Coruña, A; C)

A Cruña rabuña. (ms: C. A. / ms4: C.A. *A Nosa Terra*)

314. *Besta luguesa, muller coruñesa e home santiagués, merda prós tres.* (mc: Silleda)

315. *Cando chove e fai lúa, anda o demo pola Cruña* (ms: C.A. A Nosa Terra)

Var.: *Cando chove e fai lúa, anda o trasno pola Cruña.*

316. *Cando chove e hai lúa, o demo vai pá Coruña.* (ms-SA: Ramón Álvarez Baliña: San Pedro de Coucieiro, Muxía, C)

317. *Este preito non chega á Coruña.* [6506] (mc e ms16: F.B.B.)

318. *Ganando dous pesos na Cruña non se pode vivir sin meter a uña.* (mc: Buciños)

319. *Home de Lugo, muller de Melide, besta da Cruña e can de Furelos, de todos eles Dios che me libre como dos demos.* (ms5,009: P. Lobeira)

V. "Lugo".

320. **Corveira de Abaixo, A** (Buciños, San Miguel; Carballedo, LU)

-Ferrocarril do Oural, ¿por quen andas gobernado? -Polo Patán de Corveira i-o

---

[6501] ms-LU: *O que ra ver guerra que vaya a Corea*.

[6502] Corno do Boi é un sistema montañoso situado ó SO do concello de Friol.

[6503] ms-LU: *De corno de voy e miña nai a nunca boa che foi*.

[6504] ms: *nai*.

[6505] ms-LU: *fez Lugo, fez Astorga, fez a Coronatelo*.

[6506] ms16: *Este pleito*.

mono de San Trocado. [6507] (mc e ms: Buciños)

A esta parroquia pertenecían los nombrados en el dicho, que fueron personas de carne y hueso, y trabajaron en las obras de ferrocarril del Norte, en la zona de Oural.

321. **Corveira, A** (Aguada, Santa Baia; Carballedo, LU)

A Corbeira, a curiosidá (ms)

V. "Fufín".

322. **Costa**

Cando ruxen os cachós de Costa, é que vai chover. (ms15,41: Puertomarín)

323. **Cotá** (Cotá, San Martiño; Friol, LU)

Tres infernos ten Cotá: Guldriz i-a Retorta i-a Pena de Griñá. (ms8,25v)

324. **Cotarós** (Cotarós, Santiago; Pobra de Trives, A; OU)

Hoxe vai andar Castro por riba de Cotarós. (ms8,22r: Silvarrey)

Se dicen cuando se pega o amenaza a un niño; porque los pueblos están a la inversa.

325. **Cota, Alto da** (Ézaro, Santa Uxía do; Dumbría, C)

Néboas na Cota, auga na porta. (mc: J.T.-Monterrei)

326. **Cotá, Pena de** (Cotá, San Martiño; Friol, LU)

Catro infernos hai: a Retorta, a Gruñá, a Purreira i-a Pena de Cotá. (mc)

Todo pertenece al municipio de Friol.

327. **Cotovade** (Cotovade, PO)

Cotovades, Cotovades, moito ofrecedes e pouco dades. (mc: C.A.)

328. *Os barrosos.* (ms5,031: de *Galicia Emigrante*)

Los de Cotovade, Pontecaldelas y otros, por ser buenos canteros, que asientan las piedras con barro.

329. *Os do cañón de pau.* (ms5,031: de *Galicia Emigrante*)

Así llaman a los nacidos en Cotovade (Pontevedra) porque en la Guerra de la Independencia, bajo la dirección del alcalde mayor Gregorio García Cordeiro, usaron contra los franceses mandados por Ney varios cañones de boj y de *carballo* reforzados con hierro.

330. **Courego** (Cotovade, PO)

Néboa en Courego, chuvia en Carballedo. [6508] (ms16: *Vida Gallega* / ms15,45v: Fraguas. *Vida Gallega*)

331. **Courel, O** (Comarca do Courel, LU)

Que bo ano, que mal ano, catro caben nun escano e, sendo de Caurel, cinco e un fardel. (mc: Baralla)

Var.: *Quen bo ano, que mal ano, catro caben nun escano.*

332. **Couto, O** [6509]

Na taberna do Couto: beber moito e parar pouco. (ms-LU: seminarista anónimo: Buciños, Carballedo, LU)

333. **Cova do Lobo, San Bieito da** (Cova do Lobo, San Bieito da; Bueu, PO)

San Benito da Cova de Lobo, hei de ir alá, miña mai, si non morro. (mc: A.S.A.)

334. **Covas, As** (3 concellos, PO) [6510]

Néboa nas Covas, vento por arrobas. (ms16: Lis Quibén, *Dialect.* VIII, p.490)

335. *Xiada nas Covas, vento sur por arrobas.* [6511] (mc: Sar. / ms18,69v: Gella.-La Guardia)

Es refrán de La Guardia, en cuya comarca llaman *covas* a ciertas oquedades u hondanadas que presenta el terreno en el trayecto de La Guardia a Bayona, y en la falda del monte Terroso. (Saralegui. p. 69)

336. **Covelo** (Covelo, San Xoán; Palas de Rei, LU)

Os de Cubelo, zorros. (mc)

Var.: *Os de Cubelo, os zorros.* (ms-LU: seminarista anónimo: San Cristovo de Chamoso, O Corgo, LU)

San Juan de Cubelo y Santiago de Lestedo, en el municipio de Palas de Rey. / V. "Villaquinte" (ms-LU)

337. **Crado** (Barbantes, OU)

Cando hai monteira no monte Crado, pódese botar o pan no eirado. (mc e ms17: *Vida Gallega*)

Barbantes-Orense.

338. **Cubeira [Cubeiro]** [6512] (Cubeira, LU)

[6507] mc e ms: *Santrocado* / ms: *Corbeira, y*.

[6508] ms16: *Couredo*.

[6509] Pode que se trate dun antropónimo. Como topónimo, non existe ningún lugar cercano a Buciños-Carballedo. En Lugo só se rexistra un lugar Couto en Alfoz, e en Pontevedra unha parroquia San Bartolomeu de Couto no concello da Cañiza. Outros lugares con este nombre fican rexistrados en Abegondo (C), Aranga (C), Arbo (PO) e Arteixo (PO).

[6510] Encóntranse lugares con este nome nos seguintes concellos pontevedreses: A Estrada, Meaño e Ponteareas.

[6511] ms18,69v: *Xeada nas*. / Indica *Marítimos.-Pronósticos de vientos* no ms.

[6512] Non aparece ningún lugar con este nome en Galicia. É posible que sexa da provincia de Lugo porque se atopa xunto con outro bloque de refráns da mesma fonte

Os de Cubeira, carrachentos. (ms5,041: *El Compostelano* 1938,39,40)

Entresacados de los artículos sobre folklore gallego publicados por Lence-Santar en *El Compostelano* de Santiago de Compostela a través de los años 1938, 1939 y 1940.

339. **Cuíña** (Cuíña, Santalla; Lugo, LU)

Os de Cuíña, garduños. (mc: Lugo)

Cuíña, en las cercanías de Lugo. Garduños, como cerrados de puño.

340. *Retorcidos en Cuíña* (mc, ms e ms4)

Que son muy aprobechados. (ms) / V. "Fingoi".

341. **Cuíña** (Cuíña, Santa María; Palas de Rei, LU)

Os de Cuíña, pelados. (mc)

En Palas de Rey.

342. **Cumbraos** (Cuíña, Santalla; Lugo, LU)

Demoños vivos en Cumbraos (mc, ms e ms4)

Demoños vivos, pleiteantes y tramposos. (mc) / Justicieros y tramposos. (ms) / *Demoños vivos* = pleiteantes y tramposos. (ms4) / V. "Fingoi".

343. **Curbián** (Curbián, San Martiño; Palas de Rei, LU)

Os de Curbián, cucos. (mc)

Parroquia de Palas de Rey.

344. **Curota, A** (Pobra do Caramiñal, A; C)

Cando a Curota ten capela, adiviña vendaval. (mc: M.-*R. de P.*)

La Curota es un monte que se eleva al oeste [sic] de la ría de Arosa.

345. *Cando a Curotiña ten o sombreiro, señal de chuvia.* (ms-SA: Francisco Ageitos Pérez: Corrubedo, Ribeira, C)

346. *Cando a Curota ten sombreiro, mete a lancha en terra, mariñeiro.* (mc: *Galicia y el Mar*, P: 60)

347. *Curota cuberta, vendaval á porta.* (mc: Gella, Villanueva de Arosa)

348. *Si a Curota ves tapar, vai a San Alberte a destellar.* (mc: *Sonata Gallega* / ms15,11)

San Alberte es una capilla que se alza en un monte de Santa Eugenia de Riveira, a la que solían festejar las esposas e hijos de los marineros cuando reinaba temporal.

349. *Tenlle respeto á Curota cando lle vexas capota.* (mc: Isla de Arosa)

La Curota, pico alto de los montes de Barbanza, anuncia mal tiempo, cuando se cubre de nubes.

recollidos nesta provincia. Ademais encontramos Cubeiro en San Martiño de Caraño no concello de Pol.

350. **Curra** (Curra, San Miguel; Veiga, A; OU)

Os de Curra moxen a burra, i-os de Prada danlle a canada, i-os de Riomao danlle cun pao i-os de Meda móntanlle nela. (ms8,01r)

Pueblos del Arcip. de la Vega.

351. **Curtis** (Curtis, C)

Os millores queixiños, os de Curtis, Ulloa e Bergantiños. [6513] (mc: Ventosa / ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar da provincia de Lugo)

Dicen en Ventosa. (ms-LU) [6514]

352. **Chaín** (Fonsagrada, A / Pol, LU)

Os de Chaín comen o caldo mui ruín. (mc: Arzúa)

353. **Chamoso** (Paradela, San Fiz, Corgo, O; LU)

Nin muller de Chamoso nin besta de Arroxo. [6515] (mc / ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar da provincia de Lugo)

354. **Chanca, A** (Lugo, Lugo, LU)

Os da Estación mataron un burro; os da Chanca, comérono crudo; os de Paraday mandaron recado de que lles gardaran a punta do rabo. (mc: Lugo / ms4: F.V.S.)

355. **Chantada** (Chantada, LU)

Non hai cas como os de Chantada nin gatos como os de Sarria. (ms5,029)

356. *O que cos de Chantada trata, ha de pedir ou roubar.* (mc)

Se refiere a los que administran la justicia.

357. *Os de Chantada, papeiros.* (mc: Monforte / ms: Belesar-F.V.S.)

Así les llaman los de Monforte, aludiendo a que en tiempos pasados sólo sembraban maíz, y apenas comían pan que no fuera borona. (mc)

358. *Polo san Mateu sementa ti e sementarei eu, polo san Miguel semente quen poider, e polo san Luca saca o boi da asuca, en Chantada i-Argozón, que en Camba e Deza non.* [6516] (mc / ms4: F.V.S.)

San Mateu: 21 set. San Miguel: 29 set. San Luca: 18 oct.

359. *Ponse rubio hacia Chantada, colle os bois e vai á arada.* (mc: Tuiriz, Monforte)

360. *Póutegas.* (mc)

[6513] ms-LU: *Bregantiños*.

[6514] Lugar da parroquia de Santiago de Moia, no concello de Navia de Suarna.

[6515] ms-LU: *d'Arroxo*.

[6516] ms e ms4: "e semente eu", "y Argozón, que en Camba e Deza, inda non" / mc: "y Aragón".

361. *Rubio pra Chantada, vellas á morralla; rubio pra Oseira, vellas á raxeira.* (ms14,18)

362. **Chao de Vilar** (Vilar, San Pedro; Pontedeume, C)

A Chaus de Vilar vai quen pode andar. (ms-SA: José Luís Castro Izaga: Lira, Carnota, C)

363. **Chaodarcas** (Chaodarcas, Santa Ana; Pereiro de Aguiar, O; OU)

Teares vellos, Chaodarcas (mc: Ben-Cho-Shey, *Nós*, 42,1927,14)

V. "Cibreiro".

364. **Chavaga** (Chavaga, San Xoán; Monforte de Lemos, LU)

Dios en Cereixa, Cristo en Chavaga, dantos en Liñares, rey en Sindrán, e Marqueses en Eixón. (ms-LU: seminarista anónimo: Sindrán, Monforte de Lemos, LU)

Nombre de las casas de estos pueblos.

365. **China**

O que ten padrinos, bautízase tanto aquí como na China. (ms-SA: Antonio Iglesias Duro: Carcacía, Padrón, C)

366. *Tiña un novio a Serafina, si llo mandaran da China.* (ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar da provincia de Lugo)

367. **Chouzán** (Chouzán, Santo Estevo; Carballedo, LU)

Cireixeiros, os de Chouzán. (mc / ms4: F.V.S.)

V. "Palacio".

368. **Chuchurumbé**

O monte de Chuchurumbé canto máis se mira menos se ve. (ms4: C.A. A Nosa Terra / ms6,02v: R. Caruncho *Diario de Avisos de La Coruña*)

369. **Dacón** (Amarante, Santa María; Maside, OU)

Os de morrade, de Dacón. (mc: Buciños)

370. *Pra escoller xamón, vaite a Dacón.* [6517] (mc: Buciños / ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar da provincia de Lugo)

371. **Derrasa, A** (Moreiras, Santa Marta; Pereiro de Aguiar, O; OU)

Carniceiros, na Derrasa (mc: Ben-Cho-Shey, *Nós*,42,1927,14)

V. "Cibreiro".

372. **Deza** (Comarca do Deza, PO)

Deza, Trasdeza e Val de Quireza e no chan de Tenorio unha peza. (ms4: S.P.P. *Ultreya*)

Se refiere a la fertilidad de estos encantadores parajes.

373. *En Deza, nin boa besta nin bon burro.* (mc: M.V.)

Var.: *En Deza, nin boa besta nin boa peza.* (ms4: M.V.)

374. *Moza de Deza e vaca da Ulla, de cento, unha.* (mc: M.V. / ms10,044r: D.E.)

375. *Polo san Mateu sementa ti e sementarei eu; polo san Miguel semente quen poider; e polo san Luca saca o boi da asuca, en Chantada i-Argozón, que en Camba e Deza non.* (mc / ms4: F.V.S.)

San Mateu: 21 set. San Miguel: 29 set. San Luca: 18 oct. V. "Chantada".

376. *Se vas a Camba, leva pan na manga; e se vas a Deza, que non ch'esqueza.* (ms-LU: seminarista anónimo: Buciños, Carballedo, LU)

377. *Se vas a Deza, quizá nunca ch'esqueza* (ms15,32: Camba)

Cantan los de Camba.

378. *Si vas a Oseira, leva o pan na faltriqueira; si vas pra Camba, lévao na manga; si vas pra Deza, que non che esqueza.* (mc: Aguada, Carballedo)

379. **Doroña** (Doroña, Santa María; Vilarmaior, C)

Tras de Leiro, Viadeiro; tras da Oroña, Carantoña. [6518] (ms15,01)

Pueblos del Miño.

380. **Dozón** (Dozón, Santa María; Dozón, PO)

En Dozón, nin boa cabra nin bon castrón. (mc)

381. **Eirelo, O / Eirado** (3 parroquias co topónimo Eirado nos concellos Arbo, Salvaterra de Miño e Tui, PO)

Becerría, no Eiredo. (mc)

De San Juan de Vilanova.

382. **Eirexalba** (Eirexalba, Santo Estevo; Incio, O; LU)

Os de Eirexalba, refaixeiros e fanagueiros. (mc / ms4: F.V.S.)

V. "Vilasouto".

383. **Eiriz** (Folgoso do Courel, Santa María; Folgoso do Courel, LU)

-Ai, pai ¿i-a ovella morta, lévoa ó monte? -Ai, fillo dun burro ¿e non lle darás unha guichiña de herba e déixala na corte? [6519] (mc: O Caurel)

Matraca que dan los de Caurel a los vecinos de Eiriz (Folgoso), para tratarlos de tontos.

384. **Eixón** (Eixón, San Xurxo; Pobra do Brollón, A; LU)

Dios en Cereixa, Cristo en Chavaga, santos en Liñares, rei en Sindrán, e

---

[6518] En toda Galicia só existe un lugar chamado Oroña, na parroquia de Santo Ourente de Entíns, no concello de Outes.

[6519] ms: *Ay, y.*

marqueses en Eixón. (ms-LU: seminarista anónimo: Sindrán, Monforte de Lemos, LU)

Nombre de las casas de estos pueblos.

385. **Enxamea, A** (Castro de Rei de Lemos, Santa María; Paradela, LU)

En Enxamea, o que non come rabea. (mc: Paradela-F.V.S. / ms-LU: seminarista anónimo: Paradela, LU)

386. **Enxerto** (Aguada, Santa Baia; Carballedo, LU)

Acubilladores, os de Enxerto [6520] (ms)

Acubilladores = encubridores. / V. "Fufín".

387. **Escairón** (Vilasante, San Salvador; Saviñao, O; LU)

A xente de Escairón, pouco trato e menos conversación. (ms-LU: seminarista anónimo: Paradela, LU)

388. *Cos d'Escairón, nin trato nin conversación, e cos de Ferreira, canto se queira.* (ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar do sur da provincia de Lugo)

389. *Cos de Escairón nin trato nin conversación.* [6521] (mc / ms-LU: Dous seminaristas anónimos: algún lugar da provincia de Lugo)

390. *Cos de Escairón non temos trato nin conversación.* (ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar da provincia de Lugo)

391. *O que queira beber viño bon, que vai'a Escairón.* [6522] (mc / ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar da provincia de Lugo)

Sabiñao. (mc) / Esperón (Saviñao). (ms-LU) [6523]

392. *Os de Ferreira mataron un burro, os de Escairón comérono crudo, os de Monforte mandaron recado que lles garden a punta do rabo.* (mc)

Se atribuyen los mismos conceptos a muchos otros pueblos de Galicia, y es tópico corriente también en cast.

393. *Os de Monforte, rabudos, i-os de Escairón, cabezudos.* (mc)

394. **Escuadro** (Escuadro, San Salvador; Silleda, PO)

Os de Escuadro, caza brava. (mc / ms4: F.V.S.)

V. "Millarada".

395. **Esmoriz** (Esmoriz, San Xillao; Chantada, LU)

Cuartilleiros, de Esmoriz. (mc: Buciños / ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar da provincia de Lugo)

V. "Furco".

396. **España**

De España, nin bon vento nin bon casamento. (mc: C.A.)

(pt) *De Espanha, nem bom vento, nem bom casamento.* (Chaves)

397. *Hanse acabar os ladrós en España cando os borrachos se acaben en Francia.* (ms8,51v: Silvarrey)

398. **Espasante** (Espasante, San Xoán; Ortigueira, C)

Loiba, Espasante, Barqueiro, Ortigueira, niebla en Cañoles, tempos moles. (mc)

399. **Esperante** (Esperante, San Cibrao; Agolada, PO)

Os de Esperante, cucos (mc / ms4: F.V.S.)

V. "A Baíña".

400. **Esperante** (Esperante, Santalla; Lugo, LU)

N'Esperante, carrasqueiros. (mc, ms e ms4)

Carrasqueiros, porque se dedican a vender carrascos y raíces de uz. (mc) / Se dedican a arrancar *carracos* o raíces de huz y las vendían en Lugo. (ms) / *Carrasqueiros*, se dedican a arrancar carrascos o raices de uz y las vendían. (ms4) / V. "Fingoi".

401. **Espindo** (Dúas Igrexas, Santa María / Forcarei, San Martiño; Forcarei, PO)

Os de Espinto [sic], *somantas.* (mc / ms4: F.V.S.)

V. "Millarada".

402. **Estaca de Bares** (Bares, Mañón, C)

Dendes a punta da Estaca (*de Vares*) *á ribeiriña de Foz, canto máis lonxe, millor.* (ms16: Pedro Merille, *La Defensa*, Betanzos)

Deben los barcos alejarse de la costa.

403. **Estación, A** (Lugo, LU)

Os da Estación mataron un burro; os da Chanca comérono crudo; os de Paraday mandaron recado de que lles gardaran a punta do rabo. (mc: Lugo / ms4: F.V.S.)

404. **Esteiro** (C) [6524]

[6520] ms: *Inxerto*.
[6521] ms-LU: *d'Escairón*.
[6522] mc: *vaia a*.
[6523] Só se encontraron cinco lugares en Galicia co nome Esperón: catro na provincia da Coruña e un na de Pontevedra.

[6524] Antigamente existían prognósticos do tempo baseados en sons que chegaban de moi lonxe: o P. Sarmiento di no s. XVIII que en Pontevedra se senten o mar da Lanzada e a freixa de Ponte Caldelas. A cortina acústica actual impide semellante percepción pero é posible que nun refrán quedase fosilizado un antigo prognóstico. Este Esteiro podería ser de Muros ou de Ferrol e resulta máis inverosímil semellante prognóstico no concello de Carballo referido ó Esteiro ferrolán. Quizais teñamos que

Brúa Esteiro, vellos ó quinteiro. (ms16: Carballo)

405. **Esteiro, enseada** (; Cedeira, C)

Había un baile en Esteiro, no Ferrol, que co neboeiro non se vía o sol. (ms10,067r: D.E.)

406. **Estelo** (Remedios, Nosa Señora dos; Mondoñedo, LU)

Nebras, os de Estelo. (mc: A.N.)

Var.: *Estelo, os anebrados.* (mc) / *Pandeiros, nebras ou os anebrados.* (mc)

Está situado en la alta meseta que separa Mondoñedo del Valle de Oro, lugar de frecuentes nieblas.

407. **Estrada, A** (Estrada, A; PO)

O Pepe da Estrada está como estaba. (ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar do sur da provincia de Lugo)

408. *Xente da Estrada, pola palabra.* (ms15,36)

409. **Fafián** (Fafián, San Xoán; Sarria, LU)

Os de Fafián, roqueiros. (mc: Sarria / ms4: F.V.S.)

Alude a la parroquia de este nombre en el municipio de Sarria, muchos de cuyos habitantes se dedicaban, tiempos atrás, a hacer ruecas.

410. **Fardán, Chairas de** (OU)

Si pasas polo Fardán e che preguntan pola vela, dilles que a levas na man. (mc: Santiago)

411. **Farelo, O** (Antas de Ulla, LU)

Cando o Farelo pon a monteira, chove anque o ceo non queira. (mc: Antas de Ulla)

Var.: *Cando o Farelo pon o capelo, meniñas da Ulla poñede o mantelo.* (mc: Monterroso) / *Carapucho no Farelo, auga no pelo.* (mc: Golada)

412. *Cando o Farelo ten sombreiro, os labradores qu'anden con xeito.* (ms-SA: seminarista anónimo: A Golada, A Golada, PO)

413. *Faro, Farelo, Pico Sacro i-o Bacelo* (ms15,34r)

V. "Faro".

414. *Néboa no Farelo, millor á noite que á mañá cedo.* [6525] (ms16: Trabanca / ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar da provincia de Lugo)

415. *S'o Farelo ten niebla, millor á noite cá mañá cedo.* (ms-SA: seminarista anónimo: A Golada, A Golada, PO)

416. **Faro, O** (Chantada, LU)

Cando a niebla pousa no Faro, desfaise en tronada. [6526] (mc e ms18,65v: Chantada)

El Faro separa los partidos de Chantada y Camba, y en él se asienta el venerado Santuario de la Virgen del mismo nombre.

417. *Faro, Farelo, Pico Sacro i-o Bacelo.* (ms15,34r)

Se refiere a las montañas más altas de Galicia.

418. *Si subes ó Faro, non subas de noite nin polo claro.* (mc: Chantada)

El famoso santuario de tierras de Chantada.

419. **Farrapeira, A** (Santa María de Salceda; Salceda de Caselas, PO)

Descalzos, de Farrapeira. [6527] (mc / ms4:F.V.S.)

V. "Palacio".

420. *Vaqueiros, os de Castro; albarcados, de Santa Mariña; famentos, da Farraqueira.* (mc: Buciños)

421. **Felpós** (Felpós, San Tomé; Palas de Rei, LU)

Os de Felpós, hinchados. (mc)

En Palas de Rey.

422. **Ferreira** (Castro de Rei de Lemos, Santa María; Paradela, LU)

Os de Ferreira mataron un burro, os de Escairón comérono crudo, os de Monforte mandaron recado que lles garden a punta do rabo. (mc)

(es) *En Escarabajosa, mataron la burra tiñosa; en Escobar, la acabaron de desollar; en Pinillos, se comieron los menudillos; en Cabañas, le quitaron las legañas, y en Agejas, se comieron las mollejas.* (R. Marín)

Se atribuyen los mismos conceptos a muchos otros pueblos de Galicia, y es tópico corriente también en cast.

423. **Ferreira de Pantón** (Ferreira de Pantón, Santa María; Pantón, LU)

Cos d'Escairón, nin trato nin conversación, e cos de Ferreira, canto se

---

pensar en lugares con este topónimo que sexan de menor entidade (parroquias ou lugares). Se cadra o *Carballo* de Carnota ten máis probabilidades porque o *Esteiro* de Muros está a pouca distancia, dirección sur-leste. Para o *Esteiro* ferrolán poden ter algunha verosimilitude os *Carballos* de Pontedeume, Cedeira ou Ortigueira. En calquera caso, queda no aire esta localización, porque se pode estar referindo a un *Esteiro* distindo daqueles nos que nós pensamos. Este mesmo refrán aparece recollido no *Refraneiro do Mar* de Clodio González Pérez e localízao en Ortigueira.

[6525] ms-LU: *Niebla*.

[6526] ms18,65v: *desfaise a tronada*.

[6527] mc: *Dexalzos, da Farrapeira*.

queira. (ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar do sur da provincia de Lugo)

424. *Cos de Ferreira, todo o que se queira.* (mc: Ferreira de Pantón)

425. *En Ferreira de Pantón o que non é gato é ladrón e si non, testigo falso e prueba de eso hai, que hai fillos de cárceles.* (ms-LU: seminarista anónimo: Paradela, LU)

426. *En Ferreira de Pantón, o que non é gato é ladrón, e, si non, testigo falso, e proba de eso é que hai fillos de cárceles.* (mc)

427. *Terrón por terrón, Ferreira de Pantón; si che dan a escoller, vólvete a Sober.* (ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar da provincia de Lugo)

428. *Torrón por torrón, Ferreira de Pantón, pero si che dan a escoller, vaite a Sober.* (ms-LU: seminarista anónimo: Ferreira de Pantón, LU)

429. *Torrón por torrón, vénte a Ferreira e Pantón.* (ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar da provincia de Lugo)

430. **Ferrol** (Ferrol, C)

Cando chove e fai sol, vai o demo pró Ferrol.) (ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar de Galicia)

431. *Cando chove e mais vai sol, anda u demo por Ferrol.* (ms-SA: Julio Barreiro Fernández: San Miguel de Vilar, Touro, C)

432. *Cando chove e quenta o sol, anda o demo por Ferrol.* (ms-SA: Manuel Casal García: Santiago de Compostela, C)

433. *Cando chove e quenta o sol, vai pra Ferrol.* (Canosa Quintáns, Francisco)

434. *Cando chove e vai sol, anda u demo no Ferrol.* (ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar da provincia de Lugo)

435. *Cando chove e vai sol, corren as nubes pa Ferrol.* (ms-LU: seminarista anónimo: Novelúa, Monterroso, LU)

No sé si es Ferrol o Friol.

436. *Cando chove e vai sol, vai o diaño pró Ferrol, cargado de tañedores pra picar os seniores.* (ms21,05r: Bermés)

437. *Cando chove e vai sol, van as meigas pra Ferrol.* (ms-LU: Manuel Otero González: Divino Salvador de Coiro: Cangas, PO)

438. **Filgueira** (Filgueira, San Tomé; Palas de Rei, LU)

Os de Filgueira, conexos. (mc)

En Palas de Rey.

439. **Fingoi** (Lugo, San Pedro; Lugo, LU)

Caballeros en Fingoi [6528]*; patrós de lancha en Mazoi* [6529]*; carreteiros en Ponteagos; tripeiros* [6530] *na Viña; lavacús, no Baño; n'Esperante, carrasqueiros; en Sanfiz, pataqueiros; en Piugos, argalleiros; hinchafoles os de Carreiros; maquieiros nos Cangos; muiñeiros en Peiteiros; chingadores en Soñar; borrachos, no Carballal; famentos na Madanela; fachendiñas, en Villalbite; estrigapolos no Vilar; retorcidos en Cuíña; planetas e direuciós, zancanillas i-apertadores de carabillas en Cabo de Vila; berrallós, en Vilamiñao; demoños vivos en Cumbraos; pantoxas en Ribeira; caladiños en Santalla; choqueiros na Tolda; en Piteiro* [sic] [6531]*, pitos coxos; en Renque, bestas mortas; en Penoucos, laroucos; os de Bravos, letrados; os de Paredes, cagados; e limpan os de Risende* [sic] [6532]*, e poñen os trapos os de Anguieiro i-auga os de Barbaín i-o gas os de Bóveda.* (mc, ms e ms4.)

Todos son parroquias, o lugares de las cercanías de Lugo. *Caballeros* equivale a señoritos. [...] (mc) / Porque eran poco trabajadores, más bien señoritos. (ms) / Los nombrados son todos pueblos, lugares y aldeas de las cercanías de la ciudad de Lugo. *Caballeros* = señoritos, poco trabajadores.

440. **Fieira** [6533] (Montemaior, Santa María Madalena; A Laracha, C)

Para millo na Fireira, para cebolas na Buza. (mc: Santiago)

441. **Fisterra** (Fisterra, C)

Cando Fisterra estira o piteiro, vendaval verdadeiro. (mc: Muros)

442. *Os de Finisterre non poden ter outra cousa que a sardiña e o arenque.* (mc: Santiago)

443. **Fiúnte** (Bembibre, San Pedro; Taboada, LU)

[6528] mc, ms e ms4: *Fingoy*.
[6529] ms4: *Mazoy* / mc e ms: *Magoy*.
[6530] mc: *ripeiros*.
[6531] V. *Piñeiro*.
[6532] V. *Bosende*.
[6533] Non aparece no Nomenclátor ningún lugar con estes nomes. Pero existe Fieira e Bouza no concello de A Laracha. Fieira é unha aldea da parroquia de Montemaior e *Bouza* é outra aldea da parroquia de Soandres.

Os de Fiúnte comen o caldo sin unto, i-os de San Pedro, o caldo acedo. (mc)

Lugares de Bembibre, Taboada.

444. **Foilebar** (Foilebar, Santa María; Incio, O; LU)

Corren as nubes pra Foilevar, colle o mallo e vai mallar, e si corren pró Cebreiro, colle a capa i-o sombreiro (ms10,049r: Renche, Samos)

Var.: *Corren as nubes pra Foilevar, colle o fouciño e vai segar, e si corren pró Cebreiro, colle a capa i-o sombreiro.*

445. *Si van as nubes pró Cebreiro, colle a capa i-o sombreiro; si van pra Foilebar, colle o mallo pra mallar.* [6534] (mc: Quiroga)

446. **Foles** (Viveiro, LU) [6535]

Arriba, cabalos de Foles, que atrás dos ricos veñen os dos probes. (mc: Nos)

Quedó en refrán de un jefe carlista que pronunció la frase después de requisar unos caballos en una casa rica de Foles.

447. **Fonfría** (Forcarei, PO / Fonfría, San Xoán de; Pedrafita do Cebreiro, LU) [6536]

Brétema en Fonfría, auga de noite ou de día. [6537] (ms16: Bermés / ms21,13v: Bermés)

Es la sierra de Candán - Pontevedra.

448. *Niebla en Fonfría, auga de noite e de día.* (mc: Camba)

449. *Niebla na costa de Fonfría; se non chove de noite, chove de día.*) (ms-LU: seminarista anónimo: Serantes, Santiso (Terra de Melide, C)

450. **Fonsagrada, A** (Fonsagrada, A; LU)

Fonsagrada, montes sin leña, fontes sin auga, mulleres sin honra e homes sin palabra. (mc)

Var.: *Da Fonsagrada fonte sin auga, monte sin leña y-home sin palabra.* (ms15,22) / *Os da Fonsagrada, montes sin leña, fontes sin auga, mulleres sin honra e homes sin palabra.* (ms4: F.V.S.)

(es) *Génova la bella, mar sin pescado, montes sin leña, hombres sin conciencia, mujeres sin verguenza.* (Gella)

Véase: *"Adiós, Xinzo de Limia..."*. Gella Iturriaga recoge uno similar, aplicado al pueblo de Graus, y dice que se aplica también a varios puertos del Mediterráneo, como derivación del dedicado a Génova (ms: José Gella Iturriaga, *Refranero del mar*, pág. 100).

451. *Na Fonsagrada: monte sin leña, fonte sin auga, muller sin conducta e home sin palabra.* (ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar da provincia de Lugo)

452. *Na Fonsagrada: monte sin leña, fonte sin auga, muller sin vergonza y-home sin palabra.* (ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar da provincia de Lugo)

453. *Xente de Fonsagrada, mala canalla.* (mc: Baralla-F.V.S.)

454. **Fontaos** (Folgoso do Courel, LU)

Os de Meiraos comen caldo e tabaos, i-un burro que mataron a paus en Fontaos. (mc)

Pueblos de Caurel.

455. **Fontao, O** (Oleiros, San Miguel; Carballedo, LU)

Niebla en Funtán, auga na man. [6538] (mc: Buciños)

456. **Forcadas** [6539]

Cando a Forcadas ten touca, hai agua muita ou pouca. (ms-SA: Perfecto Lens Fraga: San Vicente de Rial, Val do Dubra, C)

457. **Foxos** (Cebreiro, Santa María do; Pedrafita do Cebreiro, LU)

Si che gusta comer papas, vai a Foxos segar pan: á mañá danche papas; a mediodía papas che dan; á merenda, papas solas; á noite, papas sin pan. (ms5,045 e ms16: Cebrero)

458. **Foz** (Foz, LU)

Dendes a punta da Exstaca (*de Vares*) *á ribeiriña de Foz, canto máis lonxe, millor.* (ms16: Pedro Merille, *La Defensa*, Betanzos)

V. "Estaca de Bares".

459. *Os de Foz, os de coxeto.* (ms5,041: *El Compostelano* 1938,39,40)

Var.: *Os de coxeto.* (mc)

[6534] ms: *y-o*.

[6535] É posible que sexa un lugar preto de Viveiro porque nesta vila hai unha rúa co nome *Río dos Foles*. En Galicia non se atopou outro topónimo con este nome.

[6536] Pico de 1394 m situado na parroquia do mesmo nome. Podería tamén tratarse dun pico ou monte da serra do Candán, no concello de Forcarei.

[6537] ms21,13v: *Fonfría* (*Candán*).

[6538] Tendo en conta que a forma dialectal empregada na zona onde foi recollido o refrán é *mao* para *man*, é posible que o refrán fose orixinarimente *Niebla en Funtao, auga na mao*.

[6539] Varios montes galegos teñen este nome, o máis alto deles (1516 m) encóntrase na provincia de Ourense, na parroquia de Santa María de Forcadas, concello de Chandrexa de Queixa. O único monte con este nome da provincia da Coruña (439 m) limita entre os concellos das Pontes de García Rodríguez (C) e de Xermade (LU).

Entresacados de los artículos sobre folklore gallego publicados por Lence-Santar en *El Compostelano* de Santiago de Compostela a través de los años 1938, 1939 y 1940.

460. *Vaia por Dios e polos santos de Foz.* (ms11,24)

Juramento usado en tierras de Ribadeo.

461. **Francia**

Hanse acabar os ladrós en España cando os borrachos se acaben en Francia. (ms8,51v: Silvarrey)

462. *Os vendavales de maio levan os barcos a Francia.* (ms5,033)

El viento sur, en mayo, dispersa mucho las naves.

463. **Franqueira** (Vigo, PO)

Ruibas á Franqueira, vellas á borralleira. (mc: Sar.)

La Franqueira está situada en la parte oriental de la ría de Vigo.

464. **Freituxe** (Freituxe, Santiago; Bóveda, LU)

Os de Freituxe, ferruxentos. (mc / ms4: F.V.S.)

Tierra de Incio. / V. "Vilasouto".

465. **Freixo, O** (Freixo, O; PO)

Carpinteiros, do Freixo. (ms5,031: de *Galicia Emigrante*)

466. **Frexulfe** (Frexulfe, Santa Eulalia; Valadouro, O; LU)

Os de Frexulfe, sombrizos. (ms5,041: *El Compostelano* 1938,39,40)

Entresacados de los artículos sobre folklore gallego publicados por Lence-Santar en *El Compostelano* de Santiago de Compostela a través de los años 1938, 1939 y 1940.

467. **Frouxeira, A** [6540] (Alforz, LU)

S'as penas de Oirán se volveran pan, a Frouseira manteiga y-o río d'Ouro viño mouro, n'había terra como o Valedouro. [6541] (ms e ms4: M.L. / mc)

468. **Fufín** (Aguada, Santa Baia; Carballedo, LU)

A Fufín non hai que ir; en Quintela non te metas; en Seber, sonche bruxos, e na Airexe, pretas; a Corbeira, a curiosidá; Vilareal, a Tolda; cabalgantes, os das Lamas; puntuales, os de Vilar do Monte; chatoleiros os de Quintián; andantes os de Nodar; lobos ruzos, os de Agreixán; roubamantas os de Pico; acubilladores, os de Inxerto; rosquilleiros, os de Marrubio [6542]*; fariñeiros os de Aguada, e calcapelicos, os de Vidueiros.* (ms)

469. **Furco** (Furco, San Gregorio; Carballedo, LU)

Agros como os de Furco e nabieiras como as de Vales, non as teñen os frades. (ms: Buciños)

470. *Din os frades: "Pan en Furco, millo en Vales".* (mc: Buciños)

Véase: *"Agros como os de Furco..."*

471. *Monteiros, os de Furco, cuartilleiros de Esmouriz; e gorras tortas de Seoane.* [6543] (mc: Buciños / ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar da provincia de Lugo)

472. **Furelos** (Furelos, San Xoán; Melide, C)

Besta de Liñares, moza de Melide e troita de Furelos, arrenega de todos tres como do demo. (mc)

473. *Home de Lugo, muller de Melide, besta da Cruña e can de Furelos, de todos eles Dios che me libre como dos demos.* (ms5,009: P. Lobeira)

V. "Lugo".

474. *Muller de Melide e can de Furelos, arrenega del coma dos demos.* [6544] (mc e ms: Chorexe / ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar da provincia da Coruña)

475. **Galgao** (Galgao, San Martiño; Abadín, LU)

Polo mor das de Quende pérdense as de Galgao. (mc: A.N.)

476. **Galicia**

A fame en Galicia entra nadando. (ms-LU: Trini Figueiras: San Salvador de Asma, Chantada, LU. Convento Las Córneas.)

477. *A fame pra Galicia vén nadando.* (ms-SA: seminarista anónimo: Xestoso, Monfero, C)

478. *A Galicia a fame vén nadando.* (mc: C.A.)

Var.: *En Galicia entra a fama* [sic] *nadando.*

(pt) *Em Portugal entra a fame nadando.* (Chaves)

Es indicio de mala cosecha el exceso de lluvias.

479. *Galicia sin toxo non val, sin esterco non é nada: ¡hai que rozar!* [6545] (mc: Buciños)

480. *Corren as néboas cara a Galiza, vellas á cinza.* (mc: J.T.)

[6540] Monte que rodea o Valadouro (Alfoz). Tamén hai un lugar na parroquia de Santiago de Sancovade, concello de Vilalba (LU) co nome de A Frouseira.

[6541] mc e ms4: *Vale d'Ouro*.

[6542] *Marrube* no orixinal.

[6543] ms-LU: *Manteiros, d'Esmoriz, Soane*.

[6544] ms e ms: *de él*.

[6545] ms: *hay*.

481. *O nome de Galicia é a nosa máis grande delicia.* (ms: Santiago)

482. **Gamoal, O** (Oseira, Santa María; Cea, San Cristovo; OU)
Os de Gamoal comen o caldo sin sal. (mc)

483. *Os de Gamual comen o caldo sin sal.* (ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar da provincia de Lugo)
V. "Confurco".

484. **Ganade** (Ganade, San Bartolomeu; Xinzo de Limia, OU)
¡Viva o lugar de Ganade xunto co de Sabucedo! (mc: Ben-Cho-Shey, *Nós* 65, 1929, 88)

485. **Gandarío** (marxe esquerda da ría de Betanzos, Ouces, San Xoán; Bergondo, C)
Cando zoa Ganderío, panos ó río. (ms-SA: Manuel Autrán Ramos: Santa Marta de Babío, Bergondo, C)

486. **Garaba** (PO)
Os de Garaba, chincheiros. (mc / ms4: F.V.S.)
V. "Millarada".

487. **Garabás** (Garabás, San Pedro; Maside, OU)
Nos tratos cos de Garabás mira o que fas. [6546] (mc: Buciños / ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar da provincia de Lugo)
Así contestan a lo que se dice de ellos.

488. *Os de Garabás, fóra o trato, son como os demais.* [6547] (mc: Buciños / ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar da provincia de Lugo)
Así se defienden de "Nos tratos cos de Garabás... mir'o que fas". (ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar da provincia de Lugo)

489. *Os de Garabás venden as vacas y'aran cos cas.* (ms12,70)

490. *Tratos cos de Garabás, mira como fas.* (ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar da provincia de Lugo)
Garabás, entre Carballino y Cea. Tramposos en la compra de ganado.

491. **Goá** (Goá, San Xurxo; Cospeito, LU)
Cunqueiros, os de Goá. (mc / ms4: F.V.S.)

492. **Goián** (Goián, San Miguel; Sarria, LU)
Os de Goyán, coceiros. (ms-LU: seminarista anónimo: San Cristovo de Chamoso, O Corgo, LU)
Coza = raíz de las uces. / V. "Villaquinte".

493. **Goiás** (Goiás, San Miguel; Lalín, PO)
De Goiás, nin vello nin rapás. (ms15,43)

494. *Ladroizos, de Goiás* [6548] (mc / ms4: F.V.S.)
V. "Lamas".

495. **Golada, A** (Liber, San Remixio; Becerreá, LU)
"A conta xusta e axustada", dixo o crego da Golada: "seis touciños, seis xamós, tres rabos e seis lacós". (mc: Becerreá)

496. *"Cousa xusta y-arrematada", dixo u cura da Golada, "tres porcos, seis touciños, doce pés con tres fuciños".* (ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar da provincia de Lugo)

497. **Golfariz** (Paradela, Santa María; Estrada, A; PO)
Viño de Golfariz sabe ós homes i-amarga ós rocís. (mc: Buciños)

498. **Gomariz** (Baltar, San Bartolomeu; Baltar, OU)
Gomariz, pé de perdiz (mc: Ben-Cho-Shey, *Nós* 65, 1929, 88)
V. "Baronzás".

499. **Gondán** (Cabarcos, San Xulián; Barreiros, LU)
As campanas de Gondán dan porque lles dan. (mc)
Var.: *Alí fan cal di a campá de Gontán: "Dando dan".* (ms e ms4: M.L.)
(es) *Las campanas de Guzmán, "donde dan, dan".* (Ricart)

500. **Gondel** (Gondel, San Cosme; Pol, LU)
Cucos os de Gondel, cambeleiros os de Arcos, borrachos os de Valonga i-os de Caraño, raposos. [6549] (mc / ms4: Pol-F.V.S.)
Parroquias del municipio de Pol.

501. *Os de Gondel, comen as papas e deixan o mel.* (ms-LU: seminarista anónimo: Carballedo, LU)

502. **Gontán** (Abadín / Samos, LU)
Alí fan cal di a campana de Gontán: "Dando dan". (ms e ms4: M.L.)
(es) *Con las campanas dice el sacristán: "Donde dan, dan, donde dan, dan".* (Ricart) / *Las campanas de Guzmán "donde dan, dan".* (Ricart)
Parecidos en castellano.

503. **Goó** (Goó, Santa María; Incio, O; LU)
Os de Goó, zorros; Santa Cristina, mariñeiros; Rendar, gorriós, Sirgueiros, pimenteiros. (mc e ms: Incio-F.V.S.)
Muy antiguo y muy conocido. (ms)

504. **Grallás** (Grallás, Santo Estevo; O Páramo, LU)
Os de Grallás guímaros. (ms-LU: seminarista anónimo: San Cristovo de Chamoso, O Corgo, LU)
V. "Villaquinte".

505. **Granada**
Teño un tío en Granada: non me manda nada, nin é tío nin é nada. (ms8,57r: Meda)

[6546] ms-LU: *mir'o que fas*.
[6547] ms-LU: *for'o trato, com'os demais*.
[6548] ms e ms4: *de Goyás*.
[6549] ms: *y os*.

506. **Granxa, A** (Viveiro / Monforte, LU)
Da Granxa á Lagoa non hai cousa boa. (mc)

507. **Granxa, A** (San Lourenzo da Granxa, Boqueixón, C)
Si as nubes van da Granxa pra Lestedo, mallar sin medo; si de Lestedo prá Granxa, mallar con ansia. (mc: Santiago)
Var.: *Cando van as nubes da Granxa pra Lestedo, mallar sin medo; cando van de Lestedo prá Granxa, mallar con ansia.* (ms5,135: Puente Ulla)

508. **Grixoá, A** (Chouzán, Santo Estevo; Carballedo, LU)
Cos de Roucos, tratos poucos; e cos de Grixoá, sólo a mitá. (mc: Chantada)

509. **Grova, A** (Serra da Grova, PO)
Néboa na Grova, noroeste afora. (mc: Sar., Bayona)
Var.: *Néboa na Groa, noroeste fóra.* (ms4: Pontevedra-F.V.S.)
Grova es un monte de 640 m. de altura, próximo a Bayona y a tres millas al S.E. del cabo Silleiro.

510. **Grove, O** (Grove, O; PO)
Os mecos. (ms5,031: de *Galicia Emigrante*)
Os naturales de O Grove. Parece que viene de que los del Grove colgaron de una higuera a un cura de allí de mala conducta.

511. **Gudín** (Gudín, San Miguel; Xinzo de Limia, OU)
Entre Baltar e Godín é unha xente moi ruín. (mc: Ben-Cho-Shey, *Nós* 65, 1929, 88)

512. **Gudiña, A** (Gudiña, A; OU)
Nubes á Gudiña, vellas á cociña. (ms: J.T. / ms4 e ms16: J.T.-*Folk. de Verín*)
Es el suroeste, con relación a Verín y trae nieve o invernía.

513. **Guimarei** (3 parroquias, Friol, LU)
Pra cabras, Guimarei. (mc / ms18: Villamayor de Negral)

514. **Guimeráns** (San Pedro de Batallóns, Neves, As; PO)
A viña de Guimeráns trabállana cen homes e vendímiana dous cas. (mc: C.A.)
(es) *La viña del cerro cávanla ciento y vendímiala un perro.* (Correas) */ La viña de Boadilla un perro la vendimia.* (R. Marín) */ La viña del cerro árala un galgo y vendímiala un perro.* (R. Marín)

515. **Guixán** (LU)
A nebra díxolle á fame: -¿Pr'onde vas? -Vou pra Guixán. ¿E ti? -Pra Álvare. [6550] (ms5,039 / ms16: Lence Santar)

516. **Guizán** (Guizán, Santa María; Mos, PO)
Os raposos. (mc: A.N. / ms4: F.V.S.)
Los de Guizán.

517. **Guldriz** (Guldriz, Santiago; Friol, LU)
Tres infernos ten Cotá: Guldriz i-a Retorta i-a Pena de Griñá. (ms8,25v)

518. **Guntín** (Guntín, San Cristovo, Bóveda, LU)
Os de Guntín, carrasqueiros. (mc: Bóveda)
Es pueblo escaso de leñas, y sus vecinos, para proveerse, habían de acudir a las sierras en busca de *carrascos*.

519. **Guntín** (Guntín, LU)
Cerrulo ou Carruliño. (mc)

520. *Poupas.* (mc)

521. *Músicos en Guntín.* [6551] (ms4: F.V.S.)
V. "Albeiros".

522. **Gurgueiro** (Gurgueiro, San Miguel; Agolada, PO)
Picapeidos, de Gorgueiro (mc / ms4: F.V.S.)
V. "Lamas".

523. *Picapeidos, en Gurgueiro* (mc: Buciños)
V. "Parada".

524. **Habana, A**
Andandiño, che, que vas para A Habana. (mc: C.A.)
Var.: *Andandiño, che, que vas para a praza.* (mc: C.A.)

525. *Deixan moita vida na Habana os que veñen e non tran nada.* (mc)

526. *O diñeiro da Habana pouco custa e pouco dura.* (mc: A.S.A.)
Aplícase a los emigrantes.

527. **Holanda**
Liño d'Holanda, pesa e non anda. (mc: M.V. / ms21,25r: Bermés)

528. **Horta, A** (Agüeira, San Xoán; Becerreá, LU)
Os de Horta comen o caldo nunha biorta, i-os de Torrallo, nun fardallo. (mc)
Pueblos de Becerreá. *Viorto* en el dicc. de Valladares, y *Biorto* en el de Carré. Falta la forma femenina que tiene amplio uso en algunas zonas de Galicia.

529. **Illa**

[6550] ms16: *néboa, Pra Albare*.

[6551] Hai oito parroquias en Lugo co nome *Guntín*. Por proximidade ó resto dos lugares mencionados no refrán, as dúas que son máis probables son *Guntín*, lugar da parroquia de Meilán (Lugo) e *Guntín de Pallares*, parroquia do concello de Guntín.

Na area de Illa moito, na area da Barca, nada. (mc: M.-*R. de P.*)

530. **Labrada** (Labrada, San Pedro; Abadín, LU)

En Labrada, canto din hoxe mañá non é nada. (mc: M.L.)

En el ayuntamiento de Abadín.

531. *Labrada, os da neveira.* (mc: A.N.)

Os d'a neveira. Situada en la parte más montañosa de Abadín, con frecuencia acometida por fuertes nevadas, como recuerdan las canciones populares: *Indo por Montouto arriba, / anoiteceume na serra. / Rapaciños de Labrada, / abride as portas que neva. Carrapetas de Labrada / abride a porta que neva, / vindo por Montouto abaixo / anoiteceume na serra.*

532. *Os da nevada.* (mc: A.N.)

Var.: *Os da neveira.* (mc / ms4: F.V.S.)

Como dijimos en otro lugar, se refiere a los de Labrada.

533. **Lacatrán**

O señor de Lacatrán, se ofrece hoxe non dá mañán. (mc: R. Caruncho)

534. **Ladrido, Punta Barra de** (Ladrido, Santalla; Orgigueira, C)

Cando brúa a barra de Ladrido, bois ó abrigo. [6552] (ms: Gella. –Cariño)

535. **Lagoa, A** (Viveiro / Monforte, LU)

Da Granxa á Lagoa non hai cousa boa. (mc)

536. **Lagoa, San Vicente** (Lagoa, San Vicente; Alfoz, LU)

Os de San Vicente de Lagoa, caguñeiros. (ms5,041: *El Compostelano* 1938,39,40)

Entresacados de los artículos sobre folklore gallego publicados por Lence-Santar en *El Compostelano* de Santiago de Compostela a través de los años 1938, 1939 y 1940.

537. **Lagoa, San Xoán** (Lagoa, San Xoán; Pastoriza, A; LU)

Os da Lagoa, Cadavedo e Loboso, os da Corda. (ms5,041: *El Compostelano* 1938,39,40)

Entresacados de los artículos sobre folklore gallego publicados por Lence-Santar en *El Compostelano* de Santiago de Compostela a través de los años 1938, 1939 y 1940.

538. **Lagrade** (Orbán, Santa María; Vilamarín, OU) [6553]

Altas torres, de Lagrade. (mc / ms4: F.V.S.)

V. "Palacio".

539. **Laíño** (Laíño, San Xoán / Laíño, San Xián; Dodro, C)

Como chove miudiño, como miudiño chove, pola banda de Laíño, pola banda de Lestrobe. (mc: Santiago)

Es también canción popular.

540. *Si queres beber viño, vaite a Laíño.* (mc: Santiago)

541. **Laiosa** (Laiosa, San Martiño; Incio, O; LU)

Os de Laiosa, campaneiros. (mc / ms4: F.V.S.)

V. "Vilasouto".

542. **Lalín** (Lalín, PO)

Os de Lalín, xente ruín. (mc: Buciños / ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar da provincia de Lugo / ms4: Buciños-F.V.S.)

543. *Viva Lalín, con razón ou sin ela.* (mc: Lalín)

Especie de grito de desafío y combate de los habitantes de la zona de Lalín.

544. **Lamacarreira**

Máis de maneira... borreas ou Lamacarreira. (mc: Aguada / ms-LU: seminarista anónimo: Buciños, Carballedo, LU)

Se dice en el ayuntamiento de Carballedo, por donde pasaba la antigua calzada que conducía a la frontera de Portugal, y se llama aún Lamacarreira. Varias parroquias del municipio daban buen contingente de personas que salían para trabajar en Portugal. Cuando un criado, bracero del campo, etc. no quiere trabajar, se dice el refrán: *Mais de maneira, ou borreas, ou Lamacarreira*: O trabajas, o te vas. (mc) / [...] La primera parte no tiene más objeto que buscar consonante. (ms)

545. **Lamas** (Cadrón, Santo Estevo; Lalín, PO)

Espantapegas, de Lamas; Mirandelas, de Cadrón; Cerraportas, do Castelo; Estafetas, de Muimenta; Pantrigueiros de Mengumín; fidalguería, de Parada; Cagarría, de Alperiz; Besta roxa, de Laxosa; Picapeidos, de Gorgueiro; Ladroizos, de Goiás [6554]*; Encubridores, de Santón; Abolleiros, os de Ponte;*

[6552] Indica Mar.-Pronóstico de mal tiempo no ms.

[6553] Non atopamos ningún topónimo con esta forma. O máis parecido é *Sagrade*, aldea da parroquia de Santa María de Orbán, concello de Vilamarín, en Ourense. Ademais, atopamos un refrán moi parecido coa forma *Sagrade*.

[6554] ms e ms4: *de Goyás*.

Mangueiraos, de Carballeda. [6555] (mc / ms4: F.V.S.)

Parroquias y lugares de la comarca de Lalín. Mirandelas, curiosas, fisgonas; cerraportas, asustadizas; porque cierran las puertas, en cuanto ven personas forasteras por los alrededores; estatefas, estafadores; abolleiros, abusones; mangueiraos, mangantes; cagarrías, cobardes. En Mengumín se da el (ms: "pan") trigo mejor de la comarca. (mc)

546. *Espantosos os de Lamas* (mc: Buciños)

V. "Parada".

547. *Os de Lamas mataron a besta, os de Cadrón comérona fresca, os de Castelo mandaron recado que lles gardaran a croca do rabo, os de Muimenta a gritas e gritas, que lles gardaran a merda das tripas.* (mc / ms4: F.V.S.)

Pueblos de Lalín.

548. **Lamas, As** (Aguada, Santa Baia; Carballedo, LU)

Cabalgantes, os das Lamas (ms)

V. "Fufín".

549. **Lama, A** (Lama, A; PO)

Na Lama xanta e vaite. (mc: Castelao, *Nós* 38,1927,14)

Var.: *Os da Lama, "xanta e vaite".* (ms: A.S.A.)

550. **Lanzada, A** (Noalla, Santo Estevo; Sanxenxo, PO)

Con norte fuerte ronca a Lanzada, pronto virá a racalmada. (mc)

551. **Lapamán** (Cela, Santa María; Bueu, PO)

Berra o mar en Lapamán, colle a leña e coce o pan. (mc: M.-*R. de P.*)

552. *Berra o mar en Lapamán, vento sur á mañán.* (mc: M.-*R. de P.*)

Var.: *Berra o mar en Lapamán, vento sur na man.* (mc: M.-*R. de P.*)

553. *Na plaia de Lapamán colles lapas coa man.* (mc: M.-Bueu)

554. **Lapío** (Lapío, San Miguel; O Corgo, LU)

Os de Lapío, lagartos. (ms-LU: seminarista anónimo: San Cristovo de Chamoso, O Corgo, LU)

V. "Villaquinte".

555. **Lariño** (Lariño, Carnota, C)

As pesudas, de Lariño. (ms-SA: seminarista anónimo: Louro, Muros, C)

V. "Santiago de Compostela".

556. **Laroá** (Laroá, Santa María; Xinzo de Limia, OU)

Queima ceras, en Laroá (mc: Ben-Cho-Shey, *Nós* 65, 1929, 88)

V. "Baronzás".

557. **Larouco** (Larouco, OU)

Larouco, pan pouco. (mc)

Ayuntamiento en el partido judicial de Puebla de Trives. La parte alta, dice Risco, tiene fama de ser muy pobre, y dar muy escasa cosecha. En Caldelas dicen que, cuando la gaita toca, habla lo siguiente: *E non-o araron, e non-o araron, / nin colleron, nin sembraron.* A lo cual el tamboril contesta con el refrán: *Larouco, pan pouco, / Larouco, pan pouco.* (ms: *Geografía de Galicia, Orense*, p. 575)

558. *O que vai a san Silvestre a Larouco, vai nun ano e volve no outro.* [6556] (ms-LU: seminarista anónimo: Laiosa, O Incio, LU)

559. **Lastres** (Renche, Santiago; Samos, LU)

Mintireiros os de Lastres. (ms10,049r: Renche, Samos)

V."Toca".

560. **Laxe** (Laxe, C)

Brúa o mar de Laxe, hala bois a bas. (ms5,135: Estrada, Puente Ulla)

561. **Laxe, A** (Laxe, San Xoán da; Valadouro, O; LU)

Os de A Laxe, montantes. (ms5,041: *El Compostelano* 1938,39,40)

Entresacados de los artículos sobre folklore gallego publicados por Lence-Santar en *El Compostelano* de Santiago de Compostela a través de los años 1938, 1939 y 1940. [6557]

562. **Laxosa** (Gurgueiro, San Miguel; Agolada, PO)

Besta roxa de Laxosa (mc: Buciños)

V. "Parada".

563. *Besta roxa, de Laxosa* (mc / ms4: F.V.S.)

V. "Lamas".

564. *Besta vella os de Laxosa* (mc: Buciños)

V. "Parada".

565. **Leboreiro** (Leboreiro, Santa María do; Melide, C)

[6555] ms4: *estafetas de Muimenta; Pantrigueiro de Parada; cagarria de Alperiz, de Castelo.*

[6556] Na bibliografía consultada non encontramos en Larouco ningún santuario que leve este nome. O san Silvestre celébrase o 31 de decembro, por iso seguramente alude a que, ó encontrarse Larouco dentro da zona máis oriental de Galicia, a viaxe a esas terras é longa. Contamos cunha variante máis esclarecedora sobre o significado do refrán: *O que o día de San Silvestre á Serra do Larouco vai, nun ano vai e noutro vén.*

[6557] Aínda que na provincia de Lugo aparecen vintetrés parroquias con este mesmo nome, esta é a que se atopa na área xeográfica á que se refiren os refráns precedentes e seguintes.

O que viu o Leboreiro viu o mundo enteiro. (mc: Pidre-F.V.S.)

566. **Leiro** (Leiro, San Salvador; Miño, C)
Tras de Leiro, Viadeiro; tras da Oroña, Carantoña. (ms15,01)
Pueblos del Miño.

567. **Leiro, O** [6558]
Carta sin diñeiro non pas'o ponte do Leiro. (ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar da provincia de Lugo)

568. **Leixazós** (Pacios da Serra, San Salvador; Quiroga, LU)
En Leixazós, non entra carro nin Dios, i-o que entrou, esbragou. [6559] (mc: Caurel)
Var.: *En Leixazós non entra carro nin Dios.* (mc e ms4: Caurel-F.V.S.)
Con esta irreverente expresión se pondera la situación geográfica del pueblo, enclavado en la parroquia de Pazos de la Sierra, uno de los parajes más abruptos de la sierra de Caurel. *Esbragar*, es resbalar, caer por un precipicio, y falta en nuestros Diccionarios.

569. **Lemos** (Monforte de Lemos, LU)
Casamos unha filla en Lemos, diablo tiñamos e diablo trouxemos. (mc: M.V.)

570. *Homes de Lemos, homes chufós, bois da mulida, carros cantós.* (mc: Sober / ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar da provincia de Lugo)

571. *Homes de Lemos, homes chufós: bois á molida e carros cantós, medas na aira como fachós.* (mc: Sober / ms4: F.V.S.)

572. **León**
A Castilla e a León, novo mundo don Colón. (ms-SA: José M. Gulías Rivas: Forcarei, PO)

573. *A Castilla e a León, un novo mundo don León.* (ms-SA: Perfecto Esparís Freire: Santa María de Viceso, Brión, C)

574. **Lestedo** (Lestedo, Santiago; Palas de Rei, LU)
Os de Lestedo, marelos. (mc)
Var.: *Os de Lestedo, os marelos*. (ms-LU: seminarista anónimo: San Cristovo de Chamoso, O Corgo, LU)
San Juan de Cubelo y Santiago de Lestedo, en el municipio de Palas de Rey. / V. "Villaquinte" (ms-LU)

575. *Si as nubes van da Granxa pra Lestedo, mallar sin medo, si de Lestedo prá Granxa, mallar con ansia.*
Var.: *Cando van as nubes da Granxa pra Lestedo, mallar sin medo; cando van de Lestedo prá Granxa, mallar con ansia.* (ms5,135: Puente Ulla)
V. "Granxa, A"
(mc: Santiago)

576. **Lestrobe** (Dodro, Santa María; Dodro, C)
Cómo chove miudiño, cómo miudiño chove, pola banda de Laíño, pol-a banda de Lestrobe. (mc: Santiago)
Es también canción popular.

577. *En Lestrove, nin bo porco nin bo home.* (ms-SA: Alfonso Fernández Barros: Santa Eulalia de Oeste, Catoira, PO)

578. **Ligonde** (Ligonde, Santiago; Monterroso, LU)
Os de Ligonde, ranchos. (mc / ms-LU: seminarista anónimo: San Cristovo de Chamoso, O Corgo, LU)
En Palas de Rey. / V. "Villaquinte". (ms-LU)

579. *Se vas a Ligonde, leva pan qu'abonde e cuitelo pró cortar, qu'alí non cho han de dar.* (ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar da provincia de Lugo)

580. *Se vas a Ligonde, leva pan que ch'abonde.* (ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar da provincia de Lugo)

581. *Si vas a Ligonde, leva pan que che abonde e coitelo que corte e manteles pra poñer, que alí non-os han ter.* [6560] (mc / ms4: F.V.S.)
Ligonde, parroquia del municipio de Monterroso.

582. **Lindín** (Lindín, Santiago; Mondoñedo / Vilalba, LU)
Fun a Lindín: cal fun tal volvín. (mc: M.L.)

583. **Liñares** (Liñares, San Cosme; Pobra do Brollón, A; LU)
Dios en Cereixa, Cristo en Chavaga, santos en Liñares, rey en Sindrán, e marqueses en Eixón. (ms-LU: seminarista anónimo: Sindrán, Monforte de Lemos, LU)
Nombre de las casas de estos pueblos.

584. **Liñares** (Liñares, Santiago; Santiso, C)
Besta de Liñares, moza de Melide e troita de Furelos, arrenega de todos tres como do demo. (mc)

585. **Lira** (Lira, Carnota, C)

[6558] Leiro podería referirse ó concello ourensán do mesmo nome ou a unha parroquia no concello pontevedrés de Ribadumia. En ámba-las dúas hai unha ponte.
[6559] ms: *y*.
[6560] ms: *non'os* / ms4: *que o corte, han de ter*.

¿Ronca o mar de Lira? Mete a leña e serra a porta. (ms-SA: José Luís Castro Izaga: Lira, Carnota, C)

586. *As corbeiras, de Lira.* (ms-SA: seminarista anónimo: Louro, Muros, C)

V. "Santiago de Compostela".

587. **Liripio** (Liripio, San Xoán Bautista; Estrada, A; PO)

Cando a serra do Liripio pon o capelo, xentiña poñede o mantelo. [6561] (mc: Santiago / ms-SA: José Barreiro Somoza: Santa Mariña de Ribela, A Estrada, PO)

588. *Cando as campanas de Liripio empezan a tocar, vaise a tronada pró mar.* [6562] (mc: Santiago / ms-SA: José Barreiro Somoza: Santa Mariña de Ribela, A Estrada, PO)

589. **Lisboa**

O que non foi a Lisboa non viu cousa boa. [6563] (mc: Buciños / ms-SA: Ramón Álvarez Baliña: San Pedro de Coucieiro, Muxía, C / ms-SA: José Álvarez Souto: Anxeriz, Tordoia, C)

590. *O que non veu Lisboa non veu cousa boa.* (ms-SA: José Porto Buceta: Portas, PO)

591. *Quen non veu Lisboa, non veu cousa boa.* (ms-SA: Jesús García Villasenín: Niveiro, Val do Dubra, C)

592. **Liz** (Gomelle, Santiago; Guntín, LU)

Liz, Oxuriz e Montouto da Astariz son tres aldeas ruís. (ms / ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar de Galicia)

Var.: Liz, Oxuriz e Astariz son tres aldeas ruís. (ms15,45v: Fraguas en *Vida gallega*) Son pueblos de Gomelle y San Román da Retorta.

593. **Lobelle** (Lobelle, San Cristovo; Carballedo, LU)

Os de Trasar matan a besta, os de Lobelle cómena fresca, i-os de Quintá mandaron recado que lles gardaran a mitá do rabo. (mc: Buciños)

Pueblos de Carballedo.

594. **Loboso** (Loboso, Santo André; Pastoriza, A; LU)

Os da Lagoa, Cadavedo e Loboso, os da Corda. (ms5,041: *El Compostelano* 1938,39,40)

Entresacados de los artículos sobre folklore gallego publicados por Lence-Santar en *El Compostelano* de Santiago de Compostela a través de los años 1938, 1939 y 1940.-

595. **Lodos** (Logares, Santo André; Fonsagrada, A; LU)

A niebla de Valiña a Lodos faltará un día, pero non-os faltará todos. (mc)

596. *De Lodos a Padrón está o val de Burón.* (ms15,42: Fonsagrada)

597. **Loiba** (Loiba, San Xulián; Ortigueira, C)

Loiba, Espasante, Barqueiro, Ortigueira, niebla en Cañoles, tempos moles. (mc)

598. **Loibán** (Merille, Santa Eulalia; Ourol, LU)

Arrieiros de Loiván, cunha besta catro van: dous arrean, e un ten i-outro mira si vai ben. (mc: M.L.)

599. **Loiro**

Entre Loiro e Ventraces, patacas novas. (ms18,72r: A.S.A.)

600. **Loura** [6564]

¿De Loura? -Xente moura. (mc: M.-*R. de P.*)

601. **Loureiro** (Buciños, San Miguel; Carballedo, LU)

Touciñeiros, os de Loureiro. (mc: Buciños)

En Loureiro abundan las casas acomodadas.

602. **Loureiro** (Loureiro, Santiago; Cotovade, PO)

Estoupa xogos, os de Loureiro. (mc: Castelao, *Nós* 38,1927,14)

603. **Lourenzá, Val** (Lourenzá, LU)

Os de Val de Mondoñedo ios do Val de Lourenzá, os vacecos. (ms5,041: *El Compostelano* 1938,39,40)

Entresacados de los artículos sobre folklore gallego publicados por Lence-Santar en *El Compostelano* de Santiago de Compostela a través de los años 1938, 1939 y 1940.-

604. **Lourido Grande** (Renche, Santiago; Samos, LU)

Pra bos, os de Lourido. (ms10,049r: Renche, Samos)

V. "Toca".

605. **Louro** (Sante, San Xiao; Trabada, LU)

Entre Louro e Louro, patacas novas. (mc: C. A. *A Nosa Terra*)

606. **Louro** (Setecoros, San Salvador; Valga, PO)

Millo en Louro e Tal, fame xeneral. (mc: Muros)

607. **Louro** (Louro, Muros, C)

As de Louro, buleiras. (ms-SA: seminarista anónimo: Louro, Muros, C)

V. "Santiago de Compostela".

608. **Louro, Monte** (Muros, C)

[6561] ms-SA: José Barreiro Somoza: Santa Mariña de Ribela, A Estrada, PO: *serra de Liripio*.

[6562] ms-SA: José Barreiro Somoza: Santa Mariña de Ribela, A Estrada, PO: *tronada po mar*.

[6563] ms-SA (Ramón A.): *veu cousa*.

[6564] Coidamos que se trata da Praia de Area Loura, no concello de Nigrán.

Cando Monte Louro pon touca, chuvia moita ou pouca. [6565] (ms-SA: seminarista anónimo: Louro, Muros, C)

609. *Cando o Monte Louro se pon a monteira, tómalle tódolos rizos ás velas.* (mc: Sar.-Noya)

El Louro se eleva a regular altura al S.O. de la ensenada de San Francisco, próxima a Muros. Cuando se cubre de nubes anuncia viento duro, por lo que el marinero debe prepararse a recibirlo arrizando las velas.

610. *Monte Louro con touca, chuvia moita ou pouca.* (ms-SA: Francisco Deán Rodríguez: Portosín, Porto do Son, C)

611. *Monte Louro touco, auga, moita ou pouca.* [6566] (mc e ms16: Muros)

El Louro se alza al S.O. de la ensenada de San Francisco, próxima a Muros.

612. **Louzarela** (Louzarela, San Xoán; Pedrafita do Cebreiro, LU)

Dos lugarciños da serra, Meizarán pra pan e Louzarela pra herba. (ms4: F.V.S. / ms15,53)

Meizarán, ay. de Nogales; y Louzarela, de Piedrafita del Cebrero.

613. **Lugo** (Lugo, LU)

Aire de Lugo, auga no fuciño. (ms-LU: Julio Elías Bello Méndez: O Santo, Árbol, Vilalba, LU)

614. *Aire de Lugo, auga no puño.* (mc: C.G.)

Var.: *¿Corren as nubes pra Lugo? Auga no puño.* (ms: A.I.) / *Roibo pra Lugo, auga no puño.* (mc: Prov. de La Coruña)

Se dice en las comarcas situadas al sur de Lugo.

615. *Andar todo o mundo e morrer en Lugo.* (ms e ms4: M.L.)

(es) *Muérete en Lugo.* (Sbarbi) / *Para entierros Lugo.* (Sbarbi)

Por la suntuosidad con que se suele celebrar las exequias en aquellas tierras. (ms: Sbarbi)

616. *As señoras de Lugo, moita bambolia: pucheiros ó lume con auga sola.* (mc)

Procede de una seguidilla, que tiene numerosas variantes.

617. *Besta luguesa, muller coruñesa e home santiagués, merda prós tres.* (mc: Silleda)

618. *Cand'as nubes corren pra Lugo, auga hast'o puño; e se corren pr'Orense, con auga non pense.* (ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar da provincia de Lugo)

619. *Cando o gaiteiro era neno, Lugo tiña vinteseis rúas, e agora que o gaiteiro é vello, ten máis de mil rúas.* (ms-SA: Jesús Alvite Alvite: San Cibrán de Vilastose, Muxía, C)

620. *Corren as nubes pra Lugo, pon a roupa ó enxugo.* (ms10,049v: O. de Rei) (mc: A.I. / ms21,05r: Bermés)

621. *¿Corren as nubes pra Lugo? Auga no puño.*

622. *De Lugo, nin boa besta nin bon burro; pero montadores, os millores.* (mc: M.L.)

Var.: *En Lugo, nin boa besta nin bon burro.* [6567] (mc e ms4: M.V.) / *O gaiteiro de Lugo, nin boa besta nin bon burro.* (mc)

623. *De Sarria a Lugo, Santacomba e San Juan de Muro.* (ms8,36v)

624. *Díxolle san Froilán ó lobo: "Xa que me comiche o burro, lévame os libros a Lugo".* (mc: Cervantes)

Se funda en el conocido milagro que se atribuye a San Froilán, en el que se basa también la iconografía del Santo Patrón de Lugo.

625. *En Lugo, nin boa besta nin bon burro, pero montadores, os mellores.* (ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar da provincia de Lugo)

626. *Feira en Nadela, en Lugo nin unha cadela.* (mc e ms:Lugo)

V. "Nadela".

627. *Home de Lugo, muller de Melide e aire santiagués, ningún dos tres.* (mc: Taboada-F.V.S. / ms15,38: Golada)

(es) *Hombre de Lugo, mujer de Betanzos y can de Villalba, tres cosas malas.* (R. Marín)

628. *Home de Lugo, muller de Melide, besta da Cruña e can de Furelos, de todos eles Dios che me libre como dos demos.* (ms5,009: P. Lobeira)

Var.: *Muller de Melide e can de Furelos, arrenega de él como dos demos.* (mc e ms: Chorexe)

629. *Lugo, cibdá cabría: once mil tabernas e unha librería.* (mc)

630. *Lugueses han de ser: onde eles lavan a cara, calquera pode beber.* (ms-SA: seminarista anónimo: algún lugar de Galicia)

631. *Muller da Balura e de Lugo home, libéranos Domine.* (ms-LU: seminarista anónimo: Guillar, Outeiro de Rei, LU)

[6565] ms-SA: *Montelouro*.
[6566] ms16: *Monte Louro touca*.
[6567] ms4: *bo burro*

632. *Nabos de Lugo, moita nabiza e pouco mendrugo.* (ms5,133: Arzúa)

633. *Na provincia de Lugo non hay boa besta nin bon burro, pero montadores... dos millores.* (ms-LU: seminarista anónimo: Buciños, Carballedo, LU)

634. *Non hai com'o nabo de Lugo.* (ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar da provincia de Lugo)

635. *Non se fixo Lugo nun día.* (ms10,049v: Silvarrey)

636. *O que non foi a Lugo, morre como un burro.* (mc / ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar da provincia de Lugo)

637. *Pra maestros de alboradas, Lugo ten a fama.* (mc: Castelao, *Nós* 38,1927,14)

638. *Pra nabos i-empanadas, Lugo.* [6568] (mc: Buciños)

639. *Pr'empanadas, Lugo.* (ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar da provincia de Lugo)

640. *Quen fez a Lugo, fez a Astorga e Ponte da Cigarrosa, e levou unha pedra no capelo con que fez o Coronatelo.* [6569] (mc: A.S.A. / ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar da provincia de Lugo)

641. *Roibo pra Lugo, auga no puño.* (mc: Prov. de la Coruña)

642. *Rubio hacia Lugo, sol seguro.* (ms-LU: seminarista anónimo: Pacios, Neira de Xusá, Baralla, LU)

643. *Rubio pra Lugo, tempo seguro; rubio pra Meira, ármalle a caldeira á goteira.* (mc)

En la zona comprendida entre los dos pueblos citados.

644. *Rubio pra Lugo, tempo seguro; rubio pra Meira, arma a caldeira á goteira.* (ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar da provincia de Lugo)

645. *Xente de Lugo, tropa do nabo.* (mc / ms4: F.V.S.)

Con alusión a la hortaliza tan común en la comarca.

646. *¡Viva Vilachá! Eu son Carrapito de Vilachá. Se lle compr'algo pra Pepe Benito de Lugo...* (ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar da provincia de Lugo)

El que manda, el más poderoso.

647. **Maceda** (Maceda, San Pedro; O Corgo, LU)

Os de Maceda, fabeiros. (ms-LU: seminarista anónimo: San Cristovo de Chamoso, O Corgo, LU)

P. San Julian: *Faberiros* = siembran habas de forraje. / V. "Villaquinte".

Pinte non pinte, a feira de Maceda é o vinte. (mc: Buciños)

648. **Madalena, A** (Vilalba / Cervo / Ribadeo, LU)

Famentos na Madalena (mc, ms e ms4)

V. "Fingoi".

649. **Madanela, A** (4 concellos, OU)

Son abellas da Madanela, Dios as trai e Dios as leva. (mc: A.N.)

650. **Madanela, A** (Carballedo, Santa María; Carballedo, LU)

Castro Morgadón ten vintecinco á súa man, soio o da Madanela lle dá pola barbadela. (ms6,01v: Castro de Morgade, Carballedo, Lugo)

V. "Castro de Morgade".

651. **Madrid**

As xeadas de xaneiro comen máis que Madrid e Toledo. (mc: Buciños)

Más general el cast. por la falta de pastos en Castilla: *Enero y febrero comen más que Madrid y Toledo*. (Sbarbi)

652. *Monta aquí e vas a Madrí.* (ms: Santiago)

653. **Maía, A** (Ames - Brión, C) (ms: J.A.P.)

A Mahía pasala con día.

654. **Mandeo, río** (C)

O río de Mandeu cada ano leva o seu. (mc: Betanzos)

Hay la superstición de que cada año exige una víctima.

655. *Sarria, Carregal e Mandeu, todo por aquí é meu.* (mc: Betanzos)

656. **Manxomín** (Comarca do Deza -Lalín ou Agolada- PO)

Manqueiros de Manxomín (mc: Buciños)

V. "Parada".

657. **Mar de Fóra** (Fisterra, C)

Berra o Mar de Fóra, lobos á coba. (ms16: *R. Fisterrán*)

Mal tiempo. *Mar de Fóra* = playa de la costa brava fisterrana.

658. **Marcelle** (Orbán, Santa María; Vilamarín, OU)

Borrallentos, de Marcelle. (ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar da provincia de Lugo)

V. "Montós".

659. **Marcón** (Marcón, San Miguel; Pontevedra, PO)

Dous de Xeve e un de Bora botan o maestro fóra da obra, e se vai un de Marcón, hastra vai o patrón. (mc: Castelao, *Nós* 38, 1927, 14)

660. **Marín** (Marín, PO)

¿De Marín? Xente ruín. (mc: M.-*R. de P.*)

661. *Eu fin a Pontevedra por ver Marín.* (ms: Santiago)

V. "Pontevedra".

[6568] ms: *y*.

[6569] ms-LU: *fez Lugo, fez Astorga, fez a Coronatelo*.

662. *Fun a Marín: tal fun tal vin.* (mc: M.-*R. de P.* / ms21,05v: Bermés)

663. *Xente de Marín, xente de gran caldeirada: un día todo i-outro nada.* (mc: M.-*R. de P.*)

664. **Mariñas, As** (C)
Costureira das Mariñas, cose de balde e pon as liñas. (mc: La Coruña)

665. **Marmuro, O** (Porto do Son, C)
Gaivotas no Marmuro, peixes na Arnanda. (ms16: S. Loureiro)

666. **Marola, Pena da** (Dexo, Santa María; Oleiros, C)
Non é o mismo pasar a Pena da Marola que ver a Marola con pena. (ms16: Sarria)
Marola = entrada de la ría de Ferrol.

667. *O que non viu a Marola, non viu a mar toda.* (ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar da provincia de Lugo)

668. *O que pasa a Marola, pasa a mar toda.* (ms-SA: Manuel Villaverde Marcos: Proupín, San Tomé de Ames, C)

669. *O que pasa pola Pena da Marola pasa pola mar toda.* (mc)
Var.: *O que pasa a Marola, pasa a mar toda.*
Alude al conocido peñasco o islota situado en la confluencia de las rías de Ferrol, Ares, Betanzos y La Coruña, cuyas inmediaciones se caracterizan por una molesta marejada, que hace peligrosa la navegación, sobre todo para los barcos de cabotaje. Una canción popular recoge los afanes del marinero, cuando atraviesa aquellas latitudes: *Pola pena da Marola / pola da Marola pena, / pola pena da Marola, / rema, remeiriño, rema*.

670. **Marrubio** (Aguada, Santa Baia; Carballedo, LU)
Rosquilleiros, os de Marrubio. [6570] (ms)
V. "Fufín".

671. **Martiñá, A** (Vales, San Pedro; Cea, San Cristovo; OU)
Nebra na Martiñá, si non chove hoxe, choverá mañá. (mc: Villamarín, Orense)

672. **Marzá** (Marzá, Santa María; Palas de Rei, LU)
Os de Marzá, zorros. (mc)
Anejo de Palas de Rey

673. **Maside** (Maside, OU)
Tratos cos masidaus, míralles prás maus. (mc: Buciños)
Maside, en Orense.

674. **Maside** (Maside, San Pedro; Sarria, LU)
Fules, os de Maside. (mc: Buciños)

675. **Masma** (Masma, Santo André; Mondoñedo, LU)
Os de Masma, os do burro. (ms5,041: *El Compostelano* 1938,39,40)
Entresacados de los artículos sobre folklore gallego publicados por Lence-Santar en *El Compostelano* de Santiago de Compostela a través de los años 1938, 1939 y 1940.

676. **Mato, O** (Mato, Santo Estevo do; Pantón, LU)
No Mato, o que non é ladrón é gato. (mc)
Alude a S. Esteban de Mato (Pantón).

677. **Mazaira** (Tuimil, Santa María; Bóveda, LU)
Canceleiros, os de Mazaira (mc / ms)
V. "Tuimil".

678. **Mazoi** (Mazoi, Santalla / Mazoi, San Vicente; Lugo, LU)
Patrós de lancha en Mazoi. [6571] (mc, ms e ms4)
Labradores muy ricos, que cobraban rentas. (ms) / *Patrós da lancha*, lo dicen por ser los de Mazoy labradores muy ricos, que cobraban rentas. (ms4) / V. "Fingoi".

679. **Mazúa** [6572] (Lourenzá, San Xurxo; Lourenzá, LU)
Os do cabaliño. (mc: A.N. / ms4: F.V.S.)
Var.: *Os de Cabaliño. Los de Mazura.* (ms)
Así llaman a los de Mazura.

680. **Meda** (Meda, Santa María; Veiga, A; OU)
Os da Meda, abogaos. (ms8,39r: Orense)

681. *Os de Curra moxen a burra, i-os de Prada danlle a canada, i-os de Riomao danlle cun pao i-os de Meda móntanlle nela.* (ms8,01r)
V. "Curra".

682. *Os de Meda, medarelo, comen tripas con farelo.* (ms8,72v: Meda. Orense)

683. **Meda, A** (Láncara, LU)
Brétima en Meda, chuvia na aldea. (ms-SA: Freire López: Padrón, C)

684. *Niebla na Meda, auga na terra* (mc: Sarria)
El monte de Meda, alcanza una altura de más de 1.300 metros y está situado en el municipio de Láncara.

685. **Medeiros** (Medeiros, Santa María; Monterrei, OU)

[6570] ms: *Marrube*.

[6571] ms4: *Mazoy* / mc e ms: *Magoy*.

[6572] *Mazura*: o topónimo máis parecido que atopamos é *Mazúa* no concello de Lourenzá, provincia de Lugo

Cas descalzos en Medeiros (mc: Ben-Cho-Shey, *Nós* 65, 1929, 88)

V. "Baronzás".

686. **Medorra, A** (Moreiras, Santa Marta; Pereiro de Aguiar, O; OU)

Altas sebes na Medorra, i-alá vai a conta toda. (mc: Ben-Cho-Shey, *Nós* 42,1927,14)

V. "Cibreiro".

687. **Meilán** (Meilán, Santiago; Lugo, LU)

Os de Albeiros, tramposos e zaramalleiros, i-os de Meilán, pra alá van. (mc: Bagueixos, Lugo / ms4: F.V.S.)

V. "Albeiros".

688. *Os de Bagueixos comen pan e queixo; os de Meilán comen solo pan.* (mc: Lugo)

689. *Obispo, deán ou cura de Meilán.* (mc: Lugo)

Ponderaba antiguamente la fama de riqueza que tenía el beneficio curado Santiago de Meilán, en las cercanías de Lugo.

690. **Melias** (Melias, San Miguel / Melias, Santa María; Coles / Pereiro de Aguiar, O; OU)

Quen dixo Melias, dixo mel. [6573] (mc: Buciños)

Zona de exquisitos vinos en la rivera de Orense. (mc) / Melias: zona de Orense: buen vino. (ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar da provincia de Lugo).

691. **Meira** (Meira, LU)

Aire de Meira, caldeiro á goteira. [6574] (ms4: M.L. / ms-LU: Julio Elías Bello Méndez: Ferrol, Ferrol, C / ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar da provincia de Lugo)

692. *Cando a garza vai pra Meira, pon a sella á goteira; cando vai pró mar, pon os bois a arar.* (ms-LU: seminarista anónimo: San Tirso ¿Vilalba / Antas?, ¿Muxía, Outes, Zas, Maceda?)

693. *¿Corren as nubes pra Meira? Caldeira á goteira.* (mc: Montecubeiro)

Var.: *Cando a choia vai pra Meira, foi a sella na goteira.* (ms5,039: Riotorto) / *Rubio pra Lugo, tempo seguro; rubio pra Meira, ármalle a caldeira á goteira.* (mc)

Montecubeiro está al sur de Meira. *Choia* = grajo.

694. *¿Corren as nubes pra Meira? Colle as vacas e bota á leira.* (mc / ms18,66v: Pol)

El último refrán es propio de la comarca situada al norte. [6575]

695. *De Meira, nin aire nin xente.* (ms5,041: *El Compostelano* 1938,39,40)

Os de Úbeda falando de Meira din *De Meira, nin aire nin xente.* Entresacados de artículos sobre folklore gallego publicados por Lence-Santar, en *El Compostelano* de Santiago de Compostela a través de los años 1938, 1939 y 1940.

696. *Desde Meira, mirando pra Villalba, nin xente, nin auga.* (ms4: Meira-F.V.S.)

697. *En Meira, nin boa xente nin boa festa.* (mc: F.L.-*Nos*. / ms11,24)

698. *Estudiantes de pouca monta en Meira.* (ms4: F.V.S.)

V. "Albeiros".

699. *Na feira de Meira venden papas por manteiga.* (ms15,12)

700. *Rubio a lau de Meira, arma o caldeiro á goteira.* [6576] (ms-LU: seminarista anónimo: Guillar, Outeiro de Rei, LU)

701. *Rubio hacia Meira, caldeiro á goteira.* (ms-LU: seminarista anónimo: Pacios, Neira de Xusá, Baralla, LU)

702. *Rubio pra Lugo, tempo seguro; rubio pra Meira, arma a caldeira á goteira.* [6577] (ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar da provincia de Lugo)

703. *Rubio pra Meira, balde á goteira.* (ms-LU: seminarista anónimo: Outeiro de Rei, LU)

704. *Se vas pra Meira, leva pan na faltriqueira e, se vas pra Burón, que o leves que non.* (ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar da provincia de Lugo)

705. *Si vas pra Meira, leva pan na faltriqueira, e si vas pra Burón, que leves, que non.* (mc)

706. *Xente de Meira que vai prá feira.* (ms11,24)

707. *Tropa de Meira, tropa lixeira.* (mc)

Var.: *Os de Meira, tropa lixeira.* (ms4: F.V.S.) / *De Meira, tropa lixeira.* (*Nos*, tomo 8º, nº 90, año XIII, 19 junio 1931 / ms4: F.L)

708. *Xente de Meira, tropa do demo.* (mc: M.L.)

Var.: *Xente de Meira, tropa lixeira.* (mc: M.L.) / *Xente de Meira, xente lixeira.*

[6573] mc: *Meliás*.

[6574] ms4: *caldeir'á goteira*.

[6575] Este refrán e o anterior aparecen nesta mesma orde no mecanoescrito. A nota de Vázquez Saco é común ós dous refráns e di o seguinte: *Montecubeiro está al sur de Meira [alude ó refrán anterior]; el último refrán es propio de la comarca situada al norte*. Desta maneira quere deixar claro como o significado deste tipo de refráns varía segundo onde se digan.

[6576] ms-LU: *a lau de meiro armao caldeiro*.

[6577] ms-LU: *Neira*.

(mc: Lugo) / *Xente de Meira, xente de feira.* (mc e ms4: Paradela-F.V.S) [6578]

709. *Xente de Meira, xente da feira.* (ms15,08)

710. **Meiraos** (Meiraos, Santa María; Folgoso do Courel, LU)

Os de Meiraos comen caldo e tabaos, i-un burro que mataron a paus en Fontaos. (mc)

Pueblos de Caurel.

711. **Meixente** (Meixente, San Xulián; Sarria, LU)

Meixente, boa terra e mala xente. (mc: Paradela)

Meijente es parroquia del municipio de Sarria.

712. **Meixide** (Meixide, San Pedro; Palas de Rei, LU)

Os de Meixide, señoritos. (mc)

En Palas de Rey.

713. **Meizarán** (Lamas do Biduedo, Santo Isidro; Triacastela, LU)

Dos lugarciños da serra, Meizarán pra pan e Louzarela pra herba. [6579] (ms4: F.V.S. / ms15,53)

Meizarán, ay. de Nogales; y Louzarela, de Piedrafita del Cebrero.

714. **Melide** (Melide, San Pedro / Melide, Santa María; Melide, C)

Besta de Liñares, moza de Melide e troita de Furelos, arrenega de todos tres como do demo. (mc)

715. *Home de Lugo, muller de Melide e aire santiagués, ningún dos tres.* (mc: Taboada-F.V.S. / ms15,38: Golada)

V. "Lugo".

716. *Home de Lugo, muller de Melide, besta da Cruña e can de Furelos, de todos eles Dios che me libre como dos demos.* (ms5,009: P. Lobeira)

V. "Lugo".

717. *Muller de Melide e can de Furelos, arrenega del coma dos demos.* (ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar da provincia da Coruña)

718. **Melón** (Melón, OU)

Si vas a Melón, leva no bolsón o pan, que alí cho darán ou non. (mc: *Vida Gallega*)

719. **Mendrós** (Vilar de Sarria, San Salvador; Sarria, LU)

Entre Vigo e Mendrós, dez veciños, vinte ladrós. (mc: Sarria)

V. "Vigo".

720. **Mengumín** (Lalín, PO)

Pantrigueiros de Mengumín (mc / ms4: F.V.S.)

V. "Lamas".

721. **Mera**

Viva a Mera, con razón ou sin ela. (ms10,049v)

Tierra de Mera, cerca deLugo.

722. **Merca, A** (Merca, A; OU)

Home de Trado, muller de Condado e porco de Merca, mal raio parta a quen deles inxerta. (mc / ms / ms15,11: J. Solá: *Ramo cativo*, p. 238)

V. "Trado".

723. **Mercurín** (Seoane do Courel, San Xoán; Folgoso do Courel, LU)

Os de Mercurín, concello ruín: campana de pau, badal de lata, tataratata. (mc)

Lugar de Seoane de Caurel. Táchalos de pobres y miserables.

724. **Merlín** (Merlín, San Pedro; Agolada, PO)

Os de Merlín, lagartos (mc / ms4: F.V.S.)

V. "Baíña, A".

725. **Meruz** (Tuimil, Santa María; Bóveda, LU)

Villarengos, de Meruz. [6580] (mc / ms)

Villarengos equivale a señoritos. (mc) / Villarengos = señoritos. (ms) / V. "Tuimil".

726. **Mezquita, A** (Mezquita, A; OU)

Molleres de Ribeira e vacas da Mezquita, quita, quita, que teñen vida de señorita. [6581] (ms-LU: Jesús Redondo C.: A Mezquita, OU)

La Mezquita.

727. **Millarada** (Millarada, San Amedio; Forcarei, PO)

Os de Millarada, pataqueiros; os de Pesqueira, churruchaos; os de Seoane, carrasqueiros; os de Espinto, somantas; os de Garaba, chincheiros; os de Acebedo, larutos; os de Silleda, chincheiros; os de Cortegada, sopeiros; os de Escuadro; caza brava; os de Codesedo, suplentes. (mc / ms4: F.V.S.)

Pueblos de la provincia de Pontevedra.

728. **Millares, Os** (Orizón, Santa Comba; Castro de Rei, LU)

Cando a pena de Millares ten corbata, señal de bon tempo. (mc: Meira)

729. **Milleirós** (Milleirós, San Xoán; Carballedo, LU)

[6578] ms4: *d'a feira*.
[6579] ms4: *D'os*.

[6580] ms: *Billarengos*.
[6581] ms-LU: *Molleres de ribeira e bacas*

Os de Milleirós comen as papas e deixan os nós. (ms-LU: seminarista anónimo: Carballedo, LU)

730. **Miño**

A neve i-o Miño están reñidos. (ms16: Aguada)

731. *Cand'a neve chega ó Miño, na montaña non se ve o camiño.* (ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar da provincia de Lugo)

732. *Cando a neve chega ó Miño, na ventana non se ve o camiño.* (ms: Buciños)

733. *Cando a neve pasa ó outro lado do Miño, é bo ano de pan e de viño.* (ms5,009: Riomuíños, Quintela de Leirado)

734. *Dice o Miño que os que nadan son meus.* [6582] (ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar de Galicia)

735. *Mentras auga teña o Miño, no Ribeiro non falta o viño.* (mc: M.V.)

736. *Mentras auga teña o Miño, no Riveiro non faltará viño.* [6583] (Luna Bande, Francisco / ms21,30r: Bermés)

737. *Mentres auga leve o Miño, no Riveiro non faltará viño.* (ms21,31r: Bermés)

738. *O Miño a fama i-o Sil a auga.* (ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar da provincia de Lugo)

739. *O Miño leva a fama e o Sil a agua.* (ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar de Galicia)

V. "Sil, O".

740. *O Sil leva a iauga e o Miño, a fama.* (ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar da provincia de Lugo)

741. *O viño ó Miño faino menino.* (mc: Santiago)

742. *Tremoada no Miño, peixe, pan e millo.* (ms16: Alfonso Vázquez Martínez en *Lar*)

743. *Tronada ao Miño, pan e millo.* (mc: M.-*R. de P.*)

744. *O río Sil leva a auga i-o Miño leva a fama.* (mc)

745. *Néboa no Miño, auga vén de camiño.* (mc: Sar y Gella.-La Guardia)

746. *Rubias ao Miño, vellas ao niño.* (mc: Sar. Vigo)

747. **Miranda** (Mirandela, Santo André; Castroverde, LU)

Do lugar de Miranda calquera manda. (ms4: M.L.)

748. **Mirandela** (Mirandela, Santo André; Castroverde, LU)

O lugar de Mirandela non mantén a Xan Miranda. [6584] (mc / ms4: F.V.S.)

749. **Moa, A** (Traba, Santiago; Laxe, C)

Cando a Moa pon a touca, chuviña, moita ou pouca. (ms5,135: Carnota)

750. **Moaña** (Moaña, PO)

Os de Moaña moen tanto e nunca están moídos. (mc: Santiago)

751. **Moimenta** (Moimenta, San Lourenzo; Lalín, PO)

Estafetas, de Muimenta (mc / ms4: F.V.S.)

Estatefas, estafadores. (mc) / V. "Lamas".

752. **Mondigo, O** (Covelas, San Vicente; Ribadeo, LU)

Cando o Mondigo pon o capelo, todas as vellas tembran de medo. (mc)

Var.: *Cando o Mondigo bota capelo, as nenas da Ponte, temblan de medo.* (ms5,027: S. Vicente de Cubelas. Ribadeo)

753. *Lúa ó Mondigo, baixamar no río; lúa posta, baixamar en toda a costa.* (mc: M.L.)

Var.: *Lúa no Mondigo, baixamar no río.* (mc: A. Meilán)

El Mondigo, se alza en el ayuntamiento de Ribadeo, no lejos de la costa, a 583 metros sobre el nivel del mar.

754. *Mondigo acapelado, nordeste ó rabo.* (ms16: Foz-Gella)

Con nubes o niebla en la cima. Es el Mondigo un monte de 583 metros, situado en el ayuntamiento de Ribadeo, no lejos de la costa.

755. **Mondoñedo** (Mondoñedo, LU)

As cabras de Mondoñedo botan tarde e veñen cedo. (mc)

756. *As cabras de Mondoñedo bótanas tarde e tráenas cedo.* (ms21,13r: Bermés)

757. *As nenas de Mondoñedo chegan tarde e vanse cedo.* (mc)

Táchalas de perezosas para el trabajo.

758. *Bos aparellos en Mondoñedo* (mc)

V. "Ourense".

759. *Mondoñedo, monda.* (mc: M.L.)

760. *Mondoñedo, os de Paula.* (mc)

Var.: *Os da Paula* (*los de Mondoñedo*) (ms) / *Os de Mondoñedo, os da Paula.* (ms5,041)

Nombre que lleva la campana grande de la Catedral, cantada por Noriega Varela.

761. *Os de Val de Mondoñedo i-os do Val de Lourenzá, os vacecos.* (ms5,041: *El Compostelano* 1938,39,40)

[6582] ms-LU: *o miño que o que nadan*.

[6583] F. Luna Bande: *non falta viño*.

[6584] mc: *maten*.

Entresacados de los artículos sobre folklore gallego publicados por Lence-Santar en *El Compostelano* de Santiago de Compostela a través de los años 1938, 1939 y 1940.

762. **Monforte de Lemos** (Monforte de Lemos, LU)

En Monforte ningún bebe na bodega sin que teñan mau de el polas orellas. (mc: Carballedo / ms4: F.V.S.)

Alude a la acidez del vino, que produce, al beberlo los conocidos estremecimientos en la cabeza que exagera el refrán.

763. *Está rubio a Monforte, colle a capa i-o capote.* (mc: Tuiriz, Monforte)

764. *Monforte de Lemos, Monforte de Lemos, que prenden as pedras, soltan os cas e pican as herbas como Barrabás.* [6585] (mc / ms)

765. *Monforte, trescentos veciños: douscentos ladrós e os demais asesinos.* (mc)

766. *Os de Ferreira mataron un burro, os de Escairón comérono crudo, os de Monforte mandaron recado que lles garden a punta do rabo.* (mc)

V. "Ferreira".

Os de Monforte, rabudos. (mc / ms)

Atribúyeles el tópico descendencia de los judíos. La creencia popular no sólo en Galicia, sino fuera de ella, no concibe a los judíos sin el apéndice caudal. En Monforte hubo, en efecto, una judería, que cuenta con elementos folklóricos tan interesantes como la tradición del Sto. Cristo de la Colada. El mismo apodo reciben en Burgos los vecinos de Orbaneja del Castillo, por la misma razón que los monfortinos. Véase "Apodos que se aplican en la provincia de Burgos", Gabriel Mª Vergara, *Revista de Dialectología y Tradiciones Populares*, tomo VI, año 1950, págs. 538 y siguiente. (mc) / En Monforte *rabudo* popularmente se tiene como sinónimo de *rabino*. (ms)

767. *Os de Monforte, rabudos, i-os de Escairón, cabezudos.* (mc)

768. *Rubio pra Monforte, vellas tras do pote.* (ms-LU: Jesús Redondo C.: A Barrela, Santiago de Lousada, Carballedo, LU)

769. *Rubio pra Oseira, vellas á raxeira; rubio pra Monforte, vellas tras do pote.* (ms-LU: seminarista anónimo: Carballedo, LU)

770. *Sol pra Oseira, vellas á raxeira; sol pra Monforte, vellas detrás do pote.* (mc: Carballedo)

V. "Oseira".

771. **Monseiro** (Monseiro, San Miguel; Láncara, LU)

Se ves a Monseiro, ves o mundo inteiro. (ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar da provincia de Lugo)

772. *Si vas a Monseiro, ves o mundo enteiro.* (mc: Buciños)

773. **Montán** (Montán, Santa María; Samos, LU)

Si corren as nubes pra Montán, colle o mallo e malla o pan, e si corren pra Bustelo, colle a capa i-o capelo. (mc)

Montán es del municipio de Samos y Bustelo es de Villouzán. El refrán es propio de la comarca intermedia.

774. **Monteira** (Tibiás, San Bernaldo; Pereiro de Aguiar, O; OU)

Crarores á Monteira, sellas á goteira. (mc)

775. **Monterroso** (Monterroso, LU)

Bestas en pelo hainas en Monterroso. (mc: A.S.A.)

Tiene fama en toda la provincia de Lugo, su feria de ganado caballar.

776. *Monterrosinos, cadelos finos.* (mc)

Monterroso, provincia de Lugo.

777. *Monterroso, monte raso, monte rapado, montes sin leña, homes sin vergonza, muller sin palabra e iglesia sin campana.* (mc: Buciños)

778. *O que os de Monterroso ha de tratar, ten que ser ladrón ou aprender a roubar.* (mc / ms4: F.V.S.)

779. *Pra bestas, Monterroso.* (mc / ms18: Villamayor de Negral)

780. *Veu un home de Monterroso cunha besta i-un burro coxo.* [6586] (mc e ms: Tuiriz, Monforte)

781. **Montós** (Orbán, Santa María; Vilamarín, OU)

Ratiños os de Montós; borrallentos de Marcelle; airentos de Toldavía; plumacheiros de Palacio; corrieiros do Pereiro; bulleirentos da Outraldea; campo rondado da Irexe; rañadores os da Raña; berradores da Penela; altas torres de Sagrade; do Vilar non digo nada, que con mentiras e'mbrollos revolven mitá do reino d'España. (ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar da provincia de Lugo)

[6585] mc: *prendes as pedras*.

[6586] ms: *y-on*.

782. *Dicía o Tarelo de Montós: "Os da xusticia, todos son ladrós".* (ms-LU: seminarista anónimo: Buciños, Carballedo, LU)
Montós: Orbán-Ourense.

783. **Montouto** (Sirvián, Santa María; Guntín, LU)
En Penacrespa morreu unha besta: os de Vilar comeron'a fresca, y'os de Montouto mandaron recado que lles gardaran a croca do rabo. (ms-LU: seminarista anónimo: Guntín, LU)

784. **Montouto** (Cadavedo, San Bartolomeu; Pastoriza, A; LU)
Os de botón de buxo. (mc / ms4: F.V.S.)
Los de Montouto, Mondoñedo.

785. **Montouto de Astariz** (Gomelle, Santiago; Guntín, LU)
Liz, Oxuriz e Montouto da Astariz, son tres aldeas ruís. (ms / ms-LU: algún lugar de Galicia)
V. Liz.

786. **Monzón, Monte** (Soutomaior, San Salvador; Soutomaior, PO)
A galiña de Monzón polo bico pon. (mc: Villanueva, Lalín)
(pt) *Galinha de Celorico, pranta os ovos pelo bico.* (Chaves)
(es) *Por el pico pone la gallina sus huevecicos.* (R. Marín)
De la alimentación depende mayor o menor puesta.

787. **Moredo** (Moredo, San Fiz; Palas de Rei, LU)
Os de Moredo, ananos (*enanos*) *e bebedores.* (mc) (mc, ms e ms4)
En Palas de Rey.

788. *En Sanfiz, pataqueiros.*
Pataqueiros, tierra de patatas, que son plato obligado de todas las comidas. (mc) / Cogen muchas patatas y las ponen en todas las comidas. (ms) / *Pataqueiros*, tierra de patatas, que se ponen además en todas las comidas. (ms4) / V. "Fingoi".

789. **Moredo, O** (Tuimil, Santa María; Bóveda, LU)
Comeleites, de Muredo (mc / ms)
Muredo es el lugar de mejores hierbas. (mc) / Muredo es el mejor lugar para hierbas. (ms) / V. "Tuimil".

790. **Moreiras** (Moreiras, Santa Marta / San Martiño / San Xoán; Pereiro de Aguiar, O; OU)
Tóquenlle as carouceiras a quen diga de Moreiras. [6587] (mc e ms4: A.S.A.)

791. **Morgade, Montes de** (Carballedo, Santa María; Carballedo, LU)
Nos montes de Morgade toparon moita xentiña morta coa fame. (mc: Buciños)

792. **Mougán** (Mougán, Santa María Madalena; Guntín, LU)
Con auga e pan pásase o río pra Mougán. (mc: Lugo)

793. **Mougás** (Mougás, Santa Uxía; Oia, PO)
Néboa en Mougáns, nordeste polas mañáns. (ms16: *O Gaiteiro de Lugo*, 1961 / ms5,141: Sta. Eugenia de Riveira)
Mougáns, entre La Guardia y Silleira.

794. **Mourentán** (Mourentán, San Cristovo; Arbo, PO / Doade, San Martiño; Sober, LU)
Os de Mourentán, nin cura nin pedra nin p[an]. [6588] (ms-LU: seminarista anónimo: Santa Euxea de Asma, Chantada, LU)
Mourentán (Monforte).

795. **Mourente** (Mourente, Santa María; Pontevedra, PO)
Carreteiros, de Mourente. (mc: Castelao, *Nós* 38,1927,14)

796. *Mourente, boa terra e mala xente.* (mc: Pontevedra / ms-LU: seminarista anónimo: Pontevedra, PO)

797. **Mouxán?** (Paradela, Meis, PO)
As néboas no Mouxán, nordeste con día ou vendaval pola mañán. (mc: Gelle.-Riveira)

798. **Muimenta** (Muimenta, Santa Mariña; Cospeito, LU)
Os do larpallo. (mc / ms / ms4: F.V.S.)
Se refiere a los de Muimenta. (mc)

799. **Muimenta, A** (Salcedo, San Martiño; Pontevedra, PO)
Os de Lamas mataron a besta, os de Cadrón comérona fresca, os de Castelo mandaron recado que lles gardaran a croca do rabo, os de Muimenta a gritas e gritas, que lles gardaran a merda das tripas. (mc / ms4: F.V.S.)
V. "Lamas".

800. **Muíñas** (Moreda, Santa María; Taboada, LU)
Na aldeíña de Muíñas moito poñen as galiñas. (mc)
Muiñas, lugar de Moreda (Taboada).

801. **Murgueiro**
Anubra Murgueiro, ... xa vai na cacharela, meu Señor. (ms4: Buciños-F.V.S.)

802. **Muros** (Muros, C)
Os de Muros, algueireiros. (mc)
Amigos de diversiones.

[6587] ms4: *caroucoeiras*.

[6588] A folla do manuscrito onde vén recollido este refrán está cortada.

803. **Muro, San Xoán** (Muro, San Xoán; Páramo, O; LU)

De Sarria a Lugo, Santacomba e San Juan de Muro. (ms8,36v)

804. **Muxía** (Muxía, C)

Auga fría na badía, norte en Muxía. (mc: A.I.)

805. *Brúa o mar de Muxía, auga pra outro día.* (ms5,135: Estrada. Puente Ulla)

806. *O que vén a Santiago e non vai a Muxía, non fai romaría.* (ms5,135: Estrada. Puente Ulla)

807. *Pescas rabudas da veira do mar, as de Muros.* (ms-SA: seminarista anónimo: Louro, Muros, C)

808. **Nadela** (Anxos, San Mamede; Lugo, LU)

Feira en Nadela, en Lugo nin unha cadela. (mc e ms: Lugo)

Var.: *Feira en Nadela, nin unha cadela.*

Dicen los comerciantes lucenses, cuando se celebra la feria en el vecino lugar de Nadela. (mc) / Al desplazarse la gente a la feria de Nadela (5 km. de la capital), no venden nada. (ms)

809. **Narla** (Narla, San Pedro; Friol, LU)

Besta de Narla e zapato de amalló, xo. [6589] (mc / ms-LU: seminarista anónimo: Narla, Friol, LU)

Narla, en el municipio de Friol.

810. **Navallo, O** (Xesta, San Fiz da; Lalín, PO)

Pasaportas de Navallo (mc)

De San Juan de Vilanova. [6590]

811. **Neira de Rei** (San Martín de Neira de Rei, San Pedro / San Miguel de Neira de Rei; Baralla, LU)

Aire de Neira, auga á carreira. (mc: Neira de Rey)

Neira es la tierra extendida al sur de la feligresía en que oímos el refrán.

812. *Fidalgos, os de Neira de Rey.* (mc)

813. **Negreiros** (Negreiros, San Maritiño; Silleda, PO)

Tronos a Negreiros, máis ós comareiros. (mc: Loureiro de Cotovad-F.V.S.)

Var.: *Tronos ó mar, pouco millo e malo de sachar; tronos pra Negreiros, máis ós comareiros.* (ms15,45v: Fraguas en *Vida Gallega*)

814. **Nespereira** (Nespereira, Santiago; Sarria, LU)

Os de Villamaior e Nespereira, albataira. (mc)

Parroquias de Sarria. *Albataira* equivale a francos, que dan la cara.

815. **Nodar** (Aguada, Santa Baia; Carballedo, LU)

Andantes, os de Nodar (ms)

Los de Nodar, muy pleiteantes, se ven obligados a viajar con frecuencia por los asuntos de curia. (ms) / V. "Fufín".

816. **Nogueira** (Nogueira de Miño, Santa María / Pesqueiras; Chantada, LU)

Cando falte unha lebre nos chaos de Biascós, y-un testigo falso en Nogueira e un ladrón en Viana, vén a fin do mundo. (ms: Carballedo)

V. "Viascós".

817. *Papelle e Nogueira é a chave da Riveira.* (mc: Buciños / ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar da provincia de Lugo)

En la comarca de Chantada.

818. **Noia** (Noia, C)

Os de Noia, zapateiros. [6591] (ms5,031: De *Galicia Emigrante* / ms4: F.V.S.)

Por eso se dice también *foi a Noia* el que queda zapateiro en una partida de juego.

819. *Xente de Noia, campana de coiro, tocan á misa con un corno.* (mc e ms4: J.A.P. / ms4:F.V.S.)

Var.: *¿Xente de Noia? Campana de coiro.* (M.-R. de A.) / *¿Xente de Noia? Campana de pau.* (M.-R. de A. / Santiago)

820. *Xente de Noya, campanas de pau: tocan á misa cun corno.*) (ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar de Galicia)

821. *Zapatos de Noia duran un siglo.* [6592] (mc e ms: Santiago)

822. **Nois** (Nois, San Xiao; Foz, LU)

En Nois móntate no carro i-afálalle ós bois. [6593] (mc / ms / ms-LU: Trini Figueiras: Foz, LU. Convento Las Córneas, San Salvador de Asma, Chantada, LU)

823. **Nucedo** (Nocedo do Val, Castrelo do Val, OU)

Cando fores a Nucedo, leva o pan no seo. (mc: G.P.)

Lugar de Verín, Orense. [6594]

[6589] ms-LU: *d'amalló, fo*.

[6590] Vilanova e A Xesta son parroquias veciñas. O Navallo é de San Pedro Fiz, en Lalín, e non de San Xoán de Vilanoa, tamén en Lalín, que é onde o sitúa Vázquez Saco. Son concellos que están limítrofes.

[6591] ms4: *Noya*.

[6592] ms: *Noya*.

[6593] ms: *y-afálalle* / ms-LU: *e falalles*.

[6594] Gumersindo Placer recolle o refrán tamén coa forma *Nucedo* e indica que é un lugar cerca de Monterrei, en Verín. Non hai ningún topónimo con esa forma recollido no nomenclátor, pero *Nocedo do Val*, no concello de Castrelo do Val, limita con Monterrei e está moi cerca de Verín.

824. **Oirán** (Oirán, Santo Estevo; Mondoñedo, LU)
Os de Oirán, escornacabras. (ms5,041: *El Compostelano* 1938,39,40)
Entresacados de los artículos sobre folklore gallego publicados por Lence-Santar en *El Compostelano* de Santiago de Compostela a través de los años 1938, 1939 y 1940.

825. *S'as penas de Oirán se volveran pan, a Frouseira manteiga y-o río d'Ouro viño mouro, n'había terra como o Valedouro.* [6595] (ms e ms4: M.L. / mc)

826. **Oleiros** (Oleiros, San Miguel; Carballedo, LU) [6596]
Os de Olleros, zorros. (mc: Carballedo-F.V.S.)
En el ayuntamiento de Carballedo.

827. *Zorros os do Leiros.* [6597] (mc / ms4: F.V.S.)
V. "Palacio".

828. **Ons, Illas** (Illa de Ons, San Xoaquín da; Bueu, PO)
Ventos nas Illas Ons, malos son. (mc: M.-Bueu)

829. **Ornanda** (Miñortos, San Martiño; Porto do Son, C)
Gaivotas no Marmuro, peixes na Arnanda. [6598] (ms16: S. Loureiro)

830. **Orosa** (Orosa, Santo André; Palas de Rei, LU)
Os de Orosa, perdigós. (mc)
De Palas de Rey. Es parroquia metida en el monte, y a ello deben sus habitantes el tópico.

831. **Orrea** (Orrea, Santo André; Agolada, PO)
Os de Orrea, gorriós. (mc / ms4: F.V.S.)
V. "Baíña, A".

832. *Os de Orrea, gorriós.* (mc: Lalín / ms4: F.V.S.)
Figura ya en otro tópico compuesto, que comprende algunas parroquias de Lalín. / V. "Berredo".

833. **Ortigueira** (Ortigueira, Santa Marta; Ortigueira, C)
Cando brúa a barra de Ortigueira, bois á leira. [6599] (ms: Gella – Cariño)

834. **Ortigueira** (Ortigueira, Santa Marta; Ortigueira, C)
Loiba, Espasante, Barqueiro, Ortigueira, niebla en Cañoles, tempos moles. (mc)

835. *Santa Marta de Ortigueira, a muller que come a nata non ten sorte coa manteiga.* [6600] (mc / ms)
Var.: *Santa Marta d'Ortigueira, a muller que come a nata non ten parte na manteiga.* (ms4: F.V.S.) / *Santa Marta, Santa Marta, a muller que come a nata non pode facer manteiga.* (ms4: Lugo-F.V.S.)
Véase *"A muller de Papalanatas..."*

836. **Oseira** (Oseira, Santa María a Real; Cea, San Cristovo; OU)
Rubio pra Chantada, vellas á morralla; rubio pra Oseira, vellas á raxeira (ms14,18)
V. "Chantada".

837. *Rubio pra Oseira, vellas á raxeira.* [6601] (ms-LU: Jesús Redondo C.: A Barrela, Santiago de Lousada, Carballedo, LU / ms-LU: seminarista anónimo: Buciños, Carballedo, LU / ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar da provincia de Lugo) (ms-LU: seminarista anónimo: Carballedo, LU)

838. *Rubio pra Oseira, vellas á raxira; rubio pra Monforte, vellas tras do pote.*

839. *Si vas a Oseira, leva o pan na faltriqueira; si vas pra Camba, lévao na manga; si vas pra Deza, que non che esqueza.* (mc: Aguada, Carballedo)

840. *Sol pra Oseira, vellas á raxeira; sol pra Monforte, vellas detrás do pote.* (mc: Carballedo)
El primero calienta, y el segundo viene acompañado de frío.

841. *Xente d'Oseira, xente bamburriqueira.* (ms-LU: seminarista anónimo: Buciños, Carballedo, LU)

842. **Oural, O** (Chorente, San Xulián; Sarria, LU)
-Ferrocarril do Oural, ¿por quen andas gobernado? -Polo Patán de Corveira i-o mono de San Trocado. [6602] (mc: Buciños)
A esta parroquia pertenecían los nombrados en el dicho, que fueron personas de carne y hueso, y trabajaron en las obras de ferrocarril del Norte, en la zona de Oural.

843. **Ourense** (Ourense, OU)
Aire de Ourense, sol que nos quente. (mc)
Var.: *¿Corren as nubes pra Ourense? Sol que nos quente.* (mc: A.I.)

[6595] mc e ms4: *Vale d'Ouro*.
[6596] O texto orixinal dos dous ditos que se achegan sobre este topónimo conteñen lamentablemente unha grafía incorrecta do nome.
[6597] mc: *os de Leirós*.
[6598] Aínda que Vazquez Saco escribe *Arnanda*, o correcto é *Ornanda* e así o recollía S. Loureiro.
[6599] Indica *Mar.-Pronóstico de buen tiempo* no ms.
[6600] ms: *suerte*.
[6601] ms-LU (Lugo): *Useira*.
[6602] mc e ms: *Santrocado*, ms: *Corbeira, y*.

844. *Cand'as nubes corren pra Lugo, auga hast'o puño; e se corren pr'Orense, con auga non pense.* (ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar da provincia de Lugo)

845. *Corren as nubes pra Ourense, sol que nos quente.* (ms21,05v: Bermés)

846. *O cura de Vigo é xastre, y o de Caldas mariñeiro, o de Ourense afilador, y o de Santa Comba casamenteiro.* (ms)

847. *Os de Orense son paragüeiros.* (ms-SA: Ramón Álvarez Baliña: San Pedro de Coucieiro, Muxía, C)

848. *Paragüeros en Orense, cesteiros en Redondela, capas negras en Santiago, bos aparellos en Mondoñedo, vacas flacas na Cañiza.q* (mc)

849. *Polo camiño de Ourense, co que lle dan mantense.* (ms9,10v: O. de Rey)

850. *Pra tripas, en Ourense.* (mc: Castelao, *Nós* 38,1927,14)

851. **Ouro, Río de** (Valadouro, O, LU)
S'as penas de Oirán se volveran pan, a Frouseira manteiga y-o río d'Ouro viño mouro, n'había terra como o Valedouro. [6603] (ms e ms4: M.L. / mc)

852. **Ousá** (Ousá, San Xiao; Friol, LU)
Os de Ousá, canto din hoxe é nada mañá. (mc: Miraz)
(es) *Los de Peñaranda, lo que dicen hoy a la noche, no lo cumplen a la mañana.* (Bergua)
Los hay parecidos en cast.

853. *Os de Ousá, pataqueiros.* (mc: Otero de Rey)
Ousá en Friol.

854. **Outara** (Outara, Santa María; Pobra do Brollón, A; LU)
Os de Outara, mixos. (mc / ms4: F.V.S.)
V. "Vilasouto".

855. **Outeiro**
Os de Outeiro chámanse miscos. (ms)

856. *Xan de Outeiro ca súa pacencia quedou solteiro.* (mc: Santiago

857. *Hai que ter pacencia, tamén a tuvo Xan de Outeiro.* [6604] (ms: La Coruña/ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar do norte da provincia de Lugo)

858. **Outeiro** (Outeiro, Santa María; Castro de Rei, LU)
Peixeiros, os de Anteiro. [6605] (mc)

859. **Outeiro** (5 parroquias, Incio, O; LU)
Si corren as nubes pra Rendar, colle o mallo e vai mallar; si corren pra Outeiro, colle a capa i-o sombreiro. (mc)
Son lugares del municipio de Incio.

860. **Outeiro de Buciños, O** (Buciños, San Miguel; Carballedo, LU)
Lavaredas, os de Outeiro. (mc: Buciños)
Lavaredas es igual que movidos, trabajadores. / V. "Alén do Río".

861. **Outeiro de Rei** (Outeiro de Rei, LU)
Os de Outeiro comen bon carneiro, i-os de Astariz mellor perdiz. (ms8,49v)
Pueblos de O. de Rey.

862. *Os de Outeiro, fogueteiros.* (ms8,49v)
Outeiro, como en el anterior = Otero de Rey. Pueblos de O. de Rey.

863. **Outeiromeao** (Moreiras, Santa Marta; Pereiro de Aguiar, O; OU)
Pecha pan, Outeiromeao (mc: Ben-Cho-Shey, *Nós* 42,1927,14)
V. "Cibreiro".

864. **Outeiro, O** (Moreiras, Santa Marta; Pereiro de Aguiar, O; OU)
Pleiteantes, no Outeiro (mc: Ben-Cho-Shey, *Nós* 42,1927,14)
V. "Cibreiro".

865. **Outraldea, A** (Orbán, Santa María; Vilamarín, OU)
Buleirentos, os da Outra Aldea. (mc / ms4: F.V.S.)
V. "Palacio".

866. *Bulleirentos, da Outraldea.* (ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar da provincia de Lugo)
V. "Montós".

867. **Oviedo** (Oviedo, AS)
Semblante de Oviedo, mariñeiro non teñas medo. (mc: Ribadeo)
Indica buen tiempo la visión clara y precisa de las costa cantábrica hacia el este.

868. **Pacio, O** (Pacio, Santa María do; Friol, LU)
Os de Pacio, rupelos. (mc)
V. "Vilamaior de Negral".

869. **Pacios** (Narla, San Pedro; Friol, LU)
Paxareiros, os de Pacios. (mc)

870. **Padornelo** (Lindín, Santiago; Mondoñedo, LU)
Padornelo con capelo, sardiña no garabelo. (mc: M.L.)

[6603] mc e ms4: *Vale d'Ouro*.
[6604] ms: d'Outeiro.
[6605] mc: *Anteiro*. Nome de lugar en San Xurxo de Lea, en Santiago de Miraz, en San Mamede de Nodar, en Santa María de Ramelle, en Santa María de Vilafiz e en Santa María de Xiá. Pero no Nomenclátor todos estes lugares levan artigo.

871. *Brétema en Padornelo, sardiña no garabelo.* [6606] (ms: A.N.)

872. **Padrón** (Padrón, C)
Caldas e Padrón, afogados son. (mc: M.-R. de A.)

873. *De Lodos a Padrón está o val de Burón.* (ms15,42: Fonsagrada)
V."Lodos".

874. *En Padrón, en cada esquina un ladrón.* (mc)

875. *Néboa en Padrón, cerrazón.* (mc: Pontevedra)
Var.: *Néboa en Padrón, siñal de cerrazón.* (ms10,067r: D.E. / ms16: Sta. Eugenia de Riveira)
(es) *Niebla en Padrón, señal de cerrazón.* (R. Marín)

876. *Quen vai a Santiago e non vai a Padrón, ou faz romería ou non.* [6607] (mc / ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar da provincia de Lugo / ms21,10r: Bermés)
V. "Santiago de Compostela".

877. *Quen vai a Santiago e non vén por Padrón, ou fai romería ou non.* (ms-SA: José Barca Sanmartín: Santa Minia de Brión, C)

878. *Vento padronés, nunca bo o verés.* (ms5,133: Santiago)

879. **Paio, O** (Traba, Santiago; Laxe, C)
Berra o Paio, saca o saio. (ms16: *R. Fisterrán*)
Paio es una punta al norte de la playa Traba de Laxe.

880. **Palacio** (Traslite, San Xoán; Láncara, LU)
Nomeados: pulguentos os de Palacio, Altas torres de Lagrade, bulleirentos os da Outra Aldea (*Arban*) *Zorros os do Leiros, Facos os de Villaquinte; Cireixeiros os de Chouzán; descalzos de Farrapeira escanelados d'Atán.* [6608] (mc / ms4: F.V.S.)

881. **Palacio, O** (Vilamarín, Santiago; Vilamarín, OU)
Plumacheiros de Palacio. (ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar da provincia de Lugo)
V. "Montós".

882. **Palas de Rei** (Palas de Rei, LU)
Os de Palas, paletos. (mc)
Se refiere a Palas de Rei.

883. *Os de Palas, ratos.* (mc)

884. *Pra queixos, Palas de Rei.* (mc / ms18: Villamayor de Negral)

885. **Palio** (Rodís, San Xiao; Lalín, PO)
Palio, Rodís e Raña, as tres parroquias máis ruís de España. [6609] (mc)

886. **Palmeira** (Palmeira, San Pedro; Ribeira, C)
Destocas, os de Palmeira. (ms5,031: De *Galicia Emigrante*)
Na ría de Arousa. Esperaban un día al arzobispo de Santiago, en visita pastoral. El cura ordenó al sacristán mirase desde el campanario la llegada del prelado y tocase las campanas al advertirlo. El sacristán vió venir una bestia y su imaginación colocó sobre ella al arzobispo y comenzó a repicar las campanas. Al advertir los de Palmeira la equivocación le gritaron: *¡Destoca, destoca. No é o bispo, é un burro!*

887. *Os de Palmeira, beben caña pola cunca da vieira.* (mc: M.-R. de A.)

888. **Pantón** (Pantón, San Martiño; Pantón, LU)
Secretario de Pantón, sete anos nin confesión; vés cos quintos de xornada e non ganas nada... estáche a conta armada. (ms: Buciños)

889. *Torrón por torrón, vaite a Pantón, e si che dan a escoller, vaite a Sober.* (mc: Carballedo / ms4: D. Pejerto-F.V.S.)

890. *Torrón por torrón, vente a Ferreira e Pantón.* (ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar da provincia de Lugo)

891. **Panxón, Praia de** (Panxón, San Xoán; Nigrán, PO)
A playa de Panxón a roncar, bo tempo vai entrar. (mc: Sar.-Bayona)
El ruido sordo que hace el mar en la playa de Panjón, lo tienen los marineros como augurio de buen tiempo.

892. **Pape** (Silvarrei, San Xoán; Outeiro de Rei, LU)
Os de Pape son papeiros. (ms8,73r)
Señal que hai fariña. Pape, en Silvarrey.

893. **Papelle** (Cova, San Xoán da; Carballedo, LU)
Papelle e Nogueira é a chave da Riveira. (mc: Buciños / ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar da provincia de Lugo)
En la comarca de Chantada.

894. **Parada** (Parada, Santa María; Lalín, PO)
Fidalguería, de Parada (mc / ms4: F.V.S.)
V. "Lamas".

[6606] Indica *Marítimos-Abundancia de pesca* no ms.
[6607] ms-LU e ms21,10r: *ou fai romería*.
[6608] En mc todos estes ditos tópicos aparecen seguidos pero en liñas diferentes; aquí reproduciuse tan só a forma coa que están recollidos seguidos en ms4. / mc: *de Leiròs, Dexalzos, da Farraqeira, de Atán*.
[6609] ms: *d'España*.

895. *Fidalguía de Parada; abreportas, de Castelo; espantosos os de Lamas; manqueiros de Manxomín; picapeidos, en Gurgueiro; besta roxa de Laxosa, e borrachos, os de Ventosa* (mc: Buciños)

896. *Fidalguía, de Parada; cascarría, de Alpiriz; besta vella os de Laxosa, e borrachos os de Ventosa.* (mc: Buciños)

897. **Paradai** (Albeiros, San Lourenzo; Lugo, LU)
Os da Estación mataron un burro; os da Chanca, comérono crudo; os de Paraday mandaron recado de que lles gardaran a punta do rabo. (mc: Lugo / ms4: F.V.S.)
V. "Estación".

898. **Paradela** (Paradela, LU)
Bo, bo, a feira de Parga i-a de Paradela. (mc: Miraz)
V. "Parga".

899. *Ós de Paradela morreulles a burra rabela; todos os que aquí non canten levan o camiño dela.* (mc)
Var.: *Os de Paradela, teñen a burra rabela.* (mc)

900. *Paradela, nin boa terra nin boa herba.* (mc: Sarria)

901. **Paraño, O** (Regueiro, O; Irixo, O; OU)
No Paraño, corre que te apaño. (mc: Castelao, *Nós* 38,1927,14)

902. **Paredes** (8 concellos, LU)
Os de Paredes, cagados. (mc, ms e ms4)
V. "Fingoi".

903. **Paredes** (Laroá, San Pedro; Xinzo de Limia, OU)
Salta sebes, en Paredes (mc: Ben-Cho-Shey, *Nós* 65, 1929, 88)
V. "Baronzás".

904. **Parga** (Parga, Santo Estevo; Guitiriz, LU)
Bo, bo, a feira de Parga i-a de Paradela. [6610] (mc: Miraz)

905. *Gatos de Parga e muller de Villalba.* (ms-LU: seminarista anónimo: Guillar, Outeiro de Rei, LU)

906. **Parga, Santa Locaia** (Parga, Santa Locaia; Guitiriz, LU)
Pelados de Seixón e corvos de Santa Leocadia fixeron unha festa con cagalliñas de cabra. (mc: Miraz)
V. "Seixón".

907. **Pavía**
Roma e Pavía non se fixeron nun día. (mc: A.N.)
(pt) *Roma e Pavía não se fizeram nun dia.* (Chaves)
V. "Roma".

908. **Paxariña, A** (Adina, Santa María; Sanxenxo, PO)
Líbrese a miña barquiña da Paxariña. (mc)
A Paxariña es un islote peligroso, temido de los navegantes, cerca de Villagarcía. A los peligros que ofrece a la navegación alude el refrán. (mc) / Debe estar cerca de Villagarcía, entre esta y la playa de la Lanzada. (ms)

909. **Peares, Os** (Peares, Nosa Señora do Pilar dos; Peroxa, A; OU)
¿Onde irás, boi, que non ares? Ós Peares. (mc: Chantada)

910. **Pedra da Besta**
Estas son fanequiñas da Pedra da Besta; o que as colle, ben as mete na cesta. (mc, ms4, ms16: Gella, Vigo-F.V.S.)

911. **Pedraio** (Moreiras, Santa Marta; Pereiro de Aguiar, O; OU)
Calzafouces, en Pedraio (mc: Ben-Cho-Shey, *Nós* 42,1927,14)
V. "Cibreiro".

912. **Pedre** (Pedre, Santo Estevo; Cerdedo, PO)
Cañotos, os de Pedre. (mc: Castelao, *Nós* 38,1927,14)

913. **Pedreda** (Pedreda, San Vicente; Lugo, LU)
Xente de Pedreda, alto carro e pouca leña; leve muita leve pouca, ben me ha de chegar, que á túa porta non hei de ir petar. (mc)
Var.: *Os de Pedreda, alto o carro e pouca leña.* (mc: Lugo / ms4: F.V.S.)

914. **Peiteiros** (Soñar, San Pedro; Lugo, LU)
Muiñeiros, en Peiteiros (mc, ms e ms4)
Muiñeiros, en contraste de los anteriores, porque eran legales en el cobro de aquellas. (mc) / Molían muy bien y eran muy legales cobrando. (ms) / Muiñeiros, en contraste con el anterior [v. "Cangos"], medían muy bien y eran legales cobrando la maquía. (ms4) / V. "Fingoi".

915. **Peizais** (Neiro, San Pedro; Fonsagrada, A; LU)
O que queira máis, que vaia a Peizais. [6611] (mc: Fonsagrada / ms11,45: Comarca de Fonsagrada)

916. **Pena**

[6610] ms: *y a*.

[6611] ms11,45: *vay'a Peizais*.

Cando vai sol debaixo de Pena, é cando chove collendo na leña. [6612] (ms-LU: seminarista anónimo: Guillar, Outeiro de Rei, LU)

917. **Pena da Roca** (Mondoñedo, LU)
Niebla na Pena da Roca, inverno á porta. (ms16: Mayán / ms5,137: Mondoñedo, Mayán)

918. **Pena de Griñá** (Cotá, San Martiño; Friol, LU)
Tres infernos ten Cotá: Guldriz i-a Retorta i-a Pena de Griñá. (ms8,25v)
V. "Cotá".

919. **Penabor** (Barreiros, LU)
Niebla en Penabor, auga ó derredor. (mc: Barreiros)
Penabor, monte en el ayuntamiento de Barreiros.

920. **Penacrespa**
En Penacrespa morreu unha besta: os de Vilar comeron'a fresca, y'os de Montouto mandaron recado que lles gardaran a croca do rabo. (ms-LU: seminarista anónimo: Guntín, LU)

921. **Penaxuá** (LU)
Arco da vella en Penaxuá, vale máis pola noite que pola mañá. [6613] (mc: Buciños)

922. **Penedo, O** (Cervantes, LU)
O monte do Penedo, o que dá ben o come. (mc: Lugo)
Monte muy áspero de Cervantes, en el que se despeña mucho ganado.

923. **Penedo, O** (Moreiras, Santa Marta; Pereiro de Aguiar, O; OU)
Carpaceiros, no Penedo. (mc: Ben-Cho-Shey, *Nós* 42,1927,14)
V. "Cibreiro".

924. **Penela, A**
Terra por terra, San Paio e a Penela. (mc)
V. "San Paio".

925. **Penela, A** (Penela, Santiago; Cartelle, OU)
Teño a roca na Penela, i-o fuso nas Teixugueiras; teño a liñaza no saco, vou chamar as costureiras. [6614] (mc e ms4: Buciños, Carballedo-F.V.S.)

926. **Penela, A** (Orbán, Santa María, Vilamarín, OU)
Berradores, da Penela. (ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar da provincia de Lugo)
V. "Montós".

927. **Penoucos, Os** (Carballido, San Sebastián; Alfoz, LU)
En Penoucos, laroucos. (mc, ms e ms4)
V. "Fingoi".

928. **Pentes** (Pentes, San Mamede; Gudiña, A; OU)
Mentes, mentes, ovella furricosa, que vai en Pentes. (mc: Gudiña / ms11,25)
Se pone el refrán en boca de la cabra que trataba de encubrir el lugar donde huía el Niño Jesús. La oveja contestó a los judíos que le preguntaban: Belén, Belén. Por eso Dios quitó el habla a la oveja, que no bala cuando la matan. (mc) / Lo dice la cabra tratando de encubrir el sitio a donde iba el Niño Jesús y contestando a la oveja, que al preguntarle los judíos dónde iba el Niño, contestó: Beleem, Beleem. Por eso, Dios quitó el habla a la oveja que no bala al matarla. (ms11,25)

929. **Pepes** (Castro, San Cristovo; Carballedo, LU)
Os de Pepes, bos moletes. (mc: Buciños / ms-LU: Paco de Seoane: Buciños, Carballedo, LU)

930. **Peralta**
O viño de Peralta entra pola boca e sale pola gaita. (ms15,45r: Sta. Eugenia Asma)

931. **Pereiros** (Cartelle, Santa María; Cartelle, OU)
En Pereiros, fúxeme ós carreiros. [6615] (mc e ms: Castelao, *Nós* 38,1927,14)

932. **Pereiro, O** (Orbán, Santa María, Vilamarín, OU)
Corrieiros, do Pereiro. (ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar da provincia de Lugo)
V. "Montós".

933. **Pereiro, O**
Xente do Pereiro, tropa do diaño: beben e vanse. (mc)

934. **Peroxa, A** (Peroxa, A; OU)
Manteigueiros da Peroxa. (mc / ms-LU: Paco de Seoane: Buciños, Carballedo, LU)

935. **Pesqueira** (Cerdedo / Forcarei, PO)
Os de Pesqueira, churruchaos. (mc / ms4: F.V.S.)
V. "Millarada".

936. *Soa a Pesqueira, sinal de mal tempo.* (mc: *R. de P.*)

937. **Pico** (Aguada, Santa Baia; Carballedo, LU)
Roubamantas, os de Pico. (ms)
Los de Pico tuvieron fama de rateros. (ms) / V. "Fufín".

[6612] ms-LU: *Cando vay sol devaixo de pena*. Hai moitos lugares en Galicia que teñen este nome. Pode mesmo que no refrán non aluda a un topónimo. Destacan os seguintes picos: en Lugo, A Pena, 1250 m, limítrofe entre os concellos das Nogais e Pedrafita do Cebreiro; e en Ourense, A Pena, 1382 m, no concello de Larouco.

[6613] O topónimo máis parecido é *Penaxubeira*, aldea da parroquia de A Cervela, concello do Incio.

[6614] mc: *Teixueiras*.

[6615] mc e ms: *Ferreiros*.

938. **Pico Sagro, O** (Boqueixón, C)
Cando o Pico cubre o capelo, homiños da Ulla collede u mantelo. (ms-SA: Julio Barreiro Fernández: San Miguel de Vilar, Touro, C)

939. *Cando o Pico Sagro pon a touca, agua temos muita ou pouca.* (ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar da provincia de Lugo)

940. *Cando o Pico Sagro pon capelo, meniñas do gando levade o mantelo.* (ms-SA: seminarista anónimo: Moreira, A Estrada, PO)

941. *Cando o Pico Sagro pon o capelo, rapazas da Ulla cubride o mantelo.* (mc: M.V.)

942. *Cando o Pico Sagro pon touca, auga temos, moita ou pouca.* (mc: M.V.)
Alude al famoso Pico Sacro de Santiago, tan vinculado a las peregrinaciones jacobeas.

943. *Cando o Pico Sagro pon touca, auga temos, pouca ou moita.* [6616] (ms21,29v: Bermés / Darriba Míguez, Amador)

944. *No Pico Sacro pódense coller pedras pra un saco.* (mc: Santiago)

945. *Faro, Farelo, Pico Sacro i-o Bacelo* (ms15,34r)
V. "Faro".

946. *O Pico Sacro, hoxe te vexo, mañán te paso.* (mc: Santiago)

947. *"O que sea meu amigo verdadeiro, veña a verme o vinte de xaneiro", dixo o santo do Pico Sagro.* (mc: M. V.)
Lo dice por el rigor de la estación, y se refiere al Pico Sacro, tan celebrado en las peregrinaciones jacobeas.

948. *Pico Sacro, Pico Sacro, líbrame do mal que eu traio.* (mc: S. Julián de Vea, Estrada / ms4: F.V.S.)
De la parroquia de San Julián de Vea (Estrada), relacionado con el Pico Sacro y el Apóstol Santiago, y prueba del tradicional espiritu religioso de aquella comarca.

949. **Pieiro, O** (Doniños, San Román, Ferrol, C)
En xaneiro costa traballo pasa-lo Pieiro. (ms: Sada. F.V.S.)

950. **Pindo, O** (Carnota, San Mamede; Carnota, C)
Cando no monte do Pindo hai touca, ou moita auga ou pouca. (mc: Gella.-Lira)

951. **Piñeira** (Piñeira, Cartelle / Castro Caldelas, OU)
Ó chegar a Piñeira, pata lixeira (mc: Orense)

952. **Piñeira** (Piñeira, San Miguel; Sarria, LU)
Os de Piñeira, chorniegos; os de Barbadelo, labancos. [6617] (mc)

953. *Os de Piñeira, papeiros.* (ms11,24)

954. *Vén o vento de Piñeira, arma a caldeira á goteira.* (mc: Piñeira, Sarria / ms4: F.V.S.)
Dicen en Sarria, a cuya parte sur está la parroquia de Piñeira.

955. **Piñeiro** (3 concellos [6618], LU)
Os de Piñeiro, sete un chanteiro. (ms-LU: seminarista anónimo: Paradela, LU)

956. *Os de Piñeiro, sete un canteiro.* (mc: Paradela-F.V.S.)

957. **Piñeiro** (Piñeiro, San Martiño; Lugo, LU)
En Piteiro, pitos coxos [6619] (mc, ms e ms4)
Pitas coxas, cobardes. (mc) / *Pitas coxas* = cobardes. (ms4) / V. "Fingoi".

958. **Pioselo** (Moreiras, Santa Marta; Pereiro de Aguiar, O; OU)
Zarramangueiros, os de Pioselo (mc: Ben-Cho-Shey, *Nós* 42,1927,14)
V. "Cibreiro".

959. **Pitelos** (Pitelos, Santa María; Verea, OU)
Piteles lle dá combate (mc: Limia)
Cenadela y Pitelos, lugares de Sta. María de Pitelos; Valín y Casares, de la de Sanguñedo, ayuntamiento de Verea, Orense. El refrán corre por tierras de Limia. / V. "Cenadela".

960. **Piúgos** (Piúgos, Santiago; Lugo, LU)
En Piúgos, argalleiros. (mc, ms e ms4)
Argalleiros, porque tienen fama de pleiteantes. (mc) / Siempre en líos de justicia. (ms) / *Argalleiros*, andan siempre en líos de justicia. (ms4) / V. "Fingoi".

961. *Os de Piúgos, unhos ladrós e outros verdugos.* (mc: Bagueixos)

962. **Pobra de Burón, A** (Pobra de Burón, Santa María Madalena da; Fonsagrada, A; LU)
De lodos a Padrón está o val de Burón. (ms15,42: Fonsagrada)
V. "Lodos".

963. *Os de Burón, moita farfalla e pouco pulmón.* (mc / ms4: F.V.S.)

[6616] A. Darriba Míguez: *Pico Sacro*.

[6617] En mc aparecen seguidos en liñas diferentes; en ms4 e ms aparecen xuntos; ms: *Pueblos de Sarria*; mc: *En el municipio de Sarria*; ms / mc: *lavancos*.

[6618] Este topónimo é moi frecuente en toda a xeografía galega. En concreto en Lugo, encontrámolo en tres concellos: Bóveda, O Páramo e O Saviñao.

[6619] *Piteiro*. Supoñemos que é *Piñeiro* porque moitos dos nomes da serie aparecen localizados no concello de Lugo. Pero localizamos un Peteiro en Sarria. (mc e ms) / *Pitos coxos*, cobardes (mc) / *pitas coxas*, cobardes, que valían poco. (ms).

964. *Se vas pra Meira, leva pan na faltriqueira e, se vas pra Burón, que o leves que non.* (ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar da provincia de Lugo)
V. "Meira".

965. *Si vas pra Meira, leva pan na faltriqueira, e si vas pra Burón, que leves que non.* (mc)
Var.: *Si vas a Burón, que leves alforxa, que non.* (mc: F.V.S. -Fonsagrada)

966. **Pobra do Brollón, A** (Pobra do Brollón, A; LU)
Os guimaros: viva o conde, bon señor... si, meu señor... non, que son da Puebla de Brollón. (ms4: F.V.S.)

967. **Ponferrada** (Ponferrada, LE)
As vacas de Ponferrada, moito ubre e pouca canada. (ms-LU: seminarista anónimo: Carballedo, LU)

968. *Vaca de Ponferrada, moito ubre e pouca canada.* [6620] (mc: C.G. / ms21,03r: Bermés)

969. **Ponte** (Castro, San Miguel; Estrada, A; PO)
Abolleiros, os de Ponte (mc / ms4: F.V.S.)
V. "Lamas".

970. **Ponte Chorente** (Chorente, San Xulián; Sarria, LU)
Un home foi á pesca e foi a Ponte Chorente; colleo as troitas tan podres que non se lles pon o dente. (ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar da provincia de Lugo)

971. **Ponte da Cigarrosa** (Albos, San Mamede; Verea, OU)
Quen fez a Lugo, fez a Astorga e Ponte da Cigarrosa, e levou unha pedra no capelo con que fez o Coronatelo. [6621] (mc: A.S.A. / ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar da provincia de Lugo)
V. "Lugo".

972. **Ponte de Outeiro, A** (Outeiro, Santa María; Castro de Rei, LU)
Bestas en pelo, na Ponte de Outeiro. [6622] (mc: M.L.)
Var.: *Bestas é pelo na ponte de Outeiro.* (ms4)

973. **Ponte Ferreira, A** (Ferreira de Negral, San Martiño; Palas de Rei, LU)
Os de Ferreira, sombrizos. (mc)
Se refiere a Villamayor de Negral, Puenteferreira, San Román de Retorta, San Jorge de Aguas Santas y Santa María de Pacio, en el municipio de Guntín y Palas de Rey. / V. "Vilamaior de Negral".

974. **Ponte Sampaio** (Ponte Sampaio, Santa María; Pontevedra, PO)
Ostras, na Ponte San Paio. (Castelao, *Nós* 38,1927,14)

975. **Ponteareas** (Ponteareas, PO)
Pra capas, Ponteareas, e no Porriño roubadas. (mc)

976. **Pontegaos** (Piúgos, Santiago; Lugo, LU)
Carreteiros en Ponteagos. [6623] (mc, ms e ms4)
V. "Fingoi".

977. **Pontes de García Rodríguez, As** (Pontes de García Rodríguez, Santa María das; Pontes de García Rodríguez, As; C)
Os manteigueiros. (mc: A.N. / ms4: F.V.S.)
Se aplica a los de Puentes de García Rodríguez.

978. **Pontevedra** (Pontevedra, PO)
Eu caseime en Santiago e viñen a Pontevedra: a muller veu sola por ser costumbre da terra. (mc)
V. "Santiago".

979. *Eu fun a Pontevedra por ver Marín.* (ms: Santiago)

980. *Non hai canteiros com'os de Pontevedra.* (ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar da provincia de Lugo)

981. *Os de Pontevedra, fundotes.* (mc)
Derivado de la inscripción que en el siglo XVI había en su casa Ayuntamiento: *Fundóte Teucro valiente / de aqueste río en la orilla / para que en España fueses / de villas la maravilla*.

982. *Pontevedra é boa vila: dá de beber a quen pasa na fonte da Ferrería.* (mc: C.G.)

983. *Pontevedra é boa vila, ninguén o ve que non-o diga.* (mc)
Véase *Galicia en el mar*, pág. 68.

984. *¡Pontevedra! Nin lexos nin cerca dela.* (ms21,11v: Bermés)

985. *Pontevedra, quen te vira non te dera.* (mc)
Encarece a hermosura de Pontevedra, y es frase legendaria de un rey, que la cedió a

[6620] Nunha segunda aparición deste mesmo refrán no mecanoescrito, Vázquez Saco escribíu *moita ubre*.
[6621] ms-LU: *fez Lugo, fez Astorga, fez a Coronatelo*.
[6622] Manuel Leiras Pulpeiro recolle o refrán como: *Bestas a pela na Ponte de Outeiro.*

[6623] Non aparece este topónimo no Nomenclátor. O Diccionario de Madoz (1845) informa que Pontegaos era feligresía de Santiago de Piúgos, concello de Lugo con tres veciños e quince almas.

otro, sin conocerla, y se arrepintió después.

986. *Pra pica-la pedra, canteiros de Pontevedra.* (mc)

987. **Ponte, A** (Covelas, San Vicente; Ribadeo, LU)
Cando o Mondigo bota capelo, as nenas da Ponte temblan de medo. (ms5,027: S. Vicente de Cubelas. Ribadeo)
V. "Mondigo".

988. **Porcallos, Os** (Goiás, San Miguel; Lalín, PO)
Dos Porcallos ó Santón hai o salto de un castrón. (mc)

989. **Porriño, O** (Porriño, O; PO)
Pra capas, Ponteareas, e no Porriño roubadas. (mc)
V. "Ponteareas".

990. *Panadeiros de Cea e Porriño.* (ms5,031 e ms16: *Galicia Emigrante*)
V. "Cea".

991. **Portas** (Portas, PO)
San Silvestriño das perniñas tortas, abogadiño das nenas de Portas. (mc)

992. **Portela, A** (Castromaior, San Xoán; Abadín, LU)
Cando ruxe o río da Portela, colle a brosa e fai estelas. (ms5,057: Castromayor-Abadín)
Castromayor, Abadín, por donde discurre el río Portela.

993. **Portela** (Portela, San Mamede; Barro, PO)
Lengua por lengua, San Amaro da Portela. (ms5,009: P. Sarmiento)

994. **Portela de Lamas, A** (Lamas, Santalla; Lugo, LU)
En Portela de Lamas, ricas damas. [6624] (mc: Castelao, *Nós* 38, 1927, 14)

995. **Porto**
Unha dicen os de Porto i-outra lles queda no corpo. [6625] (mc / ms4: F.V.S.)

996. **Porto do Son** (Porto do Son, C)
Os do Son son ladróns: rouban cabos e rizóns. (ms-SA: seminarista anónimo: algún lugar de Galicia)

997. **Portomarín** (Portomarín, LU)
O viño de Portomarín é viño de tres homes: un pra botalo, outro pra bebelo i-outro pra ter conta de quen o bebe. [6626] (mc)
Es vino flojo y con mucha acidez, a lo que alude la última parte del refrán.

998. *Si vén o aire de Portomarín, auga na cara.* (mc: S. Martín de Torre, Páramo)

999. **Portugal**
Aire de Portugal, vellas ó xestal. (mc: J.T.)
Anuncia buen tiempo y se puede salir de casa.

1000. *Arreboles a Portugal, á mañán sol serán.* (mc)
(es) *Arreboles de Portugal, a la mañana sol serán.* (Sbarbi)

1001. *¿Corren as néboas pra Portugal? Camisas ó soallal.* (mc: J.T.)
Camisas al sol, porque hará buen tiempo. *Soallal* no consta en los vocabularios gallegos, que registran *soalleira* = ardor del sol, calma.

1002. *Norte craro, Portugal escuro* (*al sur*)*; vento pola terra, vendaval seguro.* (ms5,131: Sangenjo)
Var.: *Galicia claro; Portugal oscuro, vendaval seguro.* (ms5,138: Sta. Eugenia de Riveira)

1003. *Portugal claro e Galicia escura, vendabal sin duda.* (ms16: Ribeira. Sta. Eugenia)

1004. *Vento de Portugal, auga no val.* (mc: J.T.)

1005. **Pousa** (OU)
¿Sabes unha cousa? Pasou o tren pola Pousa. (ms9,07v: Orense)

1006. **Prada** (Prada, Santo André; Veiga, A; OU)
Os de Curra moxen a burra, i-os de Prada danlle a canada, i-os de Riomao danlle cun pao i-os de Meda móntanlle nela. (ms8,01r)
V. "Curra".

1007. *Os de Prada, pradarelo, comen tripas con farelo, dálle, dálle de aguillón hastra que lles traspase o corazón.* (ms8,01r: Orense)
Prada = de la Vega.

1008. **Prado** (Prado, San Martiño; Lalín, PO)
Vida por vida, San Benito de Castro de Arriba, e, si o queres máis honrado, vai a San Benito do Prado. [6627] (mc: Lalín)
V. "Castro de Arriba".

1009. **Prevesos** (Prevesos, Santo Estevo; Castro de Rei, LU)
Finos, os de Prevesos. (mc)

1010. **Puga** (Puga, San Mamede; Toén, OU)
De Puga, quen poidere, fuga. (ms4: A.S.A.)

1011. **Purreira, A** (Narla, San Pedro; Friol, LU)

[6624] ms e ms4: *De Portela*
[6625] ms: *y-outra*.
[6626] ms: *y outro pra ter conta do que o bebe*.
[6627] ms4: *o San Benito de Prado*.

Catro infernos hai: a Retorta, a Gruñá, a Purreira i-a Pena de Cotá. (mc)

Pertenece al municipio de Friol. / V. "Retorta, A".

1012. **Quende** (Quende, Santiago; Abadín, LU)

Polo mor das de Quende pérdense as de Galgao. (mc: A.N.)

1013. *"Ten quen ten", dice a campana de Quende.* (mc: M.L.)

1014. *"Ten quen ten e dá quen quer" di a campana de Quende.* (ms5,039)

1015. **Quindimil** (Quindimil, San Miguel; Palas de Rei, LU)

Os de Quindimil, festeiros. (mc)

En Palas de Rey.

1016. **Quintá** (Viana, Santa Cruz / Grade, San Vicente da; Chantada, LU)

Os de Trasar matan a besta, os de Lobelle cómena fresca, i-os de Quintá mandaron recado que lles gardaran a mitá do rabo. (mc: Buciños)

V. "Trasar de Sabugueiro".

1017. **Quintela** (Aguada, Santa Baia; Carballedo, LU)

En Quintela non te metas. (ms)

V. "Fufín".

1018. **Quintián** (Quintián, Outeiro de Rei / Páramo, O / Lugo, LU)

Chatoleiros, os de Quintián. [6628] (ms)

Chatoleiros equivale a bribones, que ponen tacha a todo. (ms) / V. "Fufín".

1019. **Rabeda, A** (Rabeda, Santiago da; Taboadela, OU)

Anada na Rabeda, fame en tod'a terra. (ms)

Santiago de Rabeda es una parroquia del ayuntamiento de Taboadela (Orense). "En general", dice Risco, *Geografía de Galicia. Orense*, pag. 391, "no tiene fama de rica aquella tierra y es de tales condiciones que el refrán reza: Anada..."

1020. **Ramallosa** (4 concellos en PO e C)

Se queres boa moza, vai a Ramallosa. [6629] (mc: Buciños / ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar da provincia de Lugo)

1021. **Raña, A** (Orbán, Santa María; Vilamarín, OU)

Rañadores, os da Raña. (ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar da provincia de Lugo)

V. "Montós".

1022. **Raña** (Rodís, San Xiao; Lalín, PO)

Palio, Rodís e Raña, as tres parroquias máis ruís de España. [6630] (mc)

V. "Palio".

1023. **Rañoá, A** (Barbadelo, Santiago; Sarria, LU)

Os da Rañoá, de Maside. (mc: Buciños)

1024. **Raxadiña** (PO)

Cando vén a néboa pola Raxadiña, colle a coroza e vente axiña. [6631] (mc: J.T.-Monterrei)

Porque anuncia lluvia pertinaz. *Coroza*: unos de los pocos refranes que conservan la memoria de esta prenda cuyo uso va desapareciendo paulatinamente.

1025. **Reboiro** (Reboiro, Santa María; Incio, O; LU)

En Cizán naceu a fame, comeu en Reboiro i-en Castillón quedouse. (mc)

Pueblos del municipio del Incio.

1026. **Rebordaos** (4 concellos [6632], LU)

Como o cego de Rebordaos, que o que non ve cos ollos apálpao coas maos (ms4: M.L.)

1027. *Os de Rebordaos, o que non ven cos ollos, pálpano cas maos.* (ms8,13v: Silvarrey)

1028. **Rebordela, A** (Carballido, Santa María; Fonsagrada, A; LU)

A Valiña, a Burela e a Rebordela son tres pueblos de pouca bucela. [6633] (mc / ms4: F.V.S.)

Tres lugares de la feligresía de Sta. María de Carballido, en Fonsagrada. / V. "Valiña das Ovellas, A".

1029. **Rebordelo** (Rebordelo, San Martiño; Cotovade, PO)

Refugallo en Rebordelo. (mc: Castelao, *Nós* 38,1927,14)

1030. **Recaré, San Xiao** (Recaré, San Xiao; Valadouro, O; LU)

Os de San Xulián de Recaré, fabeiros. (ms5,041: *El Compostelano* 1938,39,40)

Entresacados de los artículos sobre folklore gallego publicados por Lence-Santar en *El Compostelano* de Santiago de Compostela a través de los años 1938, 1939 y 1940.

1031. **Recaré, Santo Tomé** (San Tomé de Recaré; Valadouro, O; LU)

[6628] No Nomenclátor actual só figura *Quintián* en Lugo, O Páramo e Outeiro de Rei. No Madoz só aparece no concello de Lugo.

[6629] mc: *boa mosa*.

[6630] ms: *d'España*.

[6631] Atopamos un Loma de Raxairiña, monte situado na parroquia de Calvos, Fornelos de Montes, Pontevedra.

[6632] Encontramos este topónimo nos seguintes concellos: Castroverde, Lugo, O Saviñao e Vilalba.

[6633] ms4: *puebliños*.

Os de Santo Tomé de Recaré, cachopeiros. [6634] (ms5,041: *El Compostelano* 1938,39,40)

Entresacados de los artículos sobre folklore gallego publicados por Lence-Santar en *El Compostelano* de Santiago de Compostela a través de los años 1938, 1939 y 1940.

1032. **Recheda, A** (Carracedo, Santiago; Peroxa, A; OU)

Alto como de Recheda: muito bulto e pouca leña. (ms: Meilán)

1033. **Redes** (Camouco, San Vicente; Ares, C)

En Ares non te pares, en Redes non te quedes i-en Camouco para pouco. [6635] (mc: Nos)

Var.: *En Redes non te quedes.* (mc: C.A. A Nosa Terra) / V. "Ares".

1034. *En Camouco para pouco, en Redes non te quedes, en Ares non te pares.* (Barral Sánchez, J.M.)

1035. **Redondela** (Redondela, PO)

Cesteiros en Redondela. (mc)

V. "Ourense".

1036. *Os de Redondela, choqueiros.* (mc)

Alude al *choqueiro* o céntulo que con la coca o tarasca desfila por las calles de Redondela en las fiestas de Corpus.

1037. **Redondela** (Ribas de Sil, San Clodio; Ribas de Sil, LU)

Os de Vilela comen a cadela no chao de Redondela con tripas e merda, e nin un bocao de pan tên pra comer con ela. (mc: Aldeas de Caurel)

V. "Vilela".

1038. **Reguengo, O** (4 concellos, LU) [6636]

Dios nos libre das penas do inferno e das carreiras do Regengo. [6637] (ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar da provincia de Lugo / ms4: F.V.S.)

Unha costa.

1039. **Remonde** (Árbol, San Lourenzo; Vilalba, LU)

Os de Remonde, lagartos. (mc)

En Palas de Rey.

1040. **Renche** (Renche, Santiago; Samos, LU)

Campaneiros os de Renche. (ms10,049r: Renche, Samos)

V. "Toca".

1041. **Rendal** (Rendal, Santa María; Arzúa, C)

Di a campana de Rendal: "O que ten, val; o que nonten, non val". (ms16: Santiago)

1042. **Rendar** (Rendar, Santa María; Incio, O; LU)

Rendar, gorriós. (mc: Incio-F.V.S.)

V. "Goó".

1043. *Si corren as nubes pra Rendar, colle o mallo e vai mallar; si corren pra Outeiro, colle a capa i-o sombreiro.* (mc)

Son lugares del municipio de Incio.

1044. **Renque** (LU [6638])

En Renque, bestas mortas. [6639] (mc, ms e ms4)

Bestas mortas, lo explican unos porque son muy calmosos y llenos de pachora, y otros, porque en aquel lugar se enterraban los caballos que morían en toda la comarca. (mc) / Allí llevaban a enterrar las caballerías que se morían, y se les llama así también porque son muy calmosos,"teñen pachorra". (ms) / *Bestas mortas* = llevaban allí a enterrar las caballerías, también se les llama así porque son muy calmosos. "Tienen pachorra". (ms4) / V. "Fingoi".

1045. **Retorta, A** (Vilalvite, San Pedro; Friol, LU)

Catro infernos hai: a Retorta, a Gruñá, a Purreira i-a Pena de Cotá. (mc)

Todo pertenece al municipio de Friol.

1046. *Tres infernos ten Cotá: Guldriz i-a Retorta i-a Pena de Griñá.* (ms8,25v)

V. "Cotá".

1047. **Riax**

Brúa o Riax, auga atrás. [6640] (Manuel Portela Balayo)

1048. **Ribadavia** (Ribadavia, OU)

Pra bos viños, Ribadavia e todo o Ribeiro de Avia. (ms10,143r: D.E.)

1049. *Viño tinto, de Ribadavia.* (mc: Castelao, *Nós* 38,1927,14)

(es) *Vino de Ribadavia, súbese luego a la gabia.* (R. Marín)

1050. **Ribadeo** (Ribadeo, LU)

[6634] Aínda que no refrán aparece como *Santo Tomé de Recaré*, o único Recaré que aparece é *San Xiao de Recaré*.

[6635] ms: *y-en*.

[6636] Existen lugares con este nome nas seguintes parroquias luguesas: Vilachambre (Baralla), Teilán (Bóveda), Santiago de Arriba (Chantada), Santo Estevo de Farnadeiros (O Corgo).

[6637] ms-LU: *Rejenjo*. Tamén se rexistra o topónimo *Reguengo* en varios puntos das provincias de Pontevedra, A Coruña e Ourense

[6638] Tendo en conta que a maioría dos restantes topónimos desta serie de ditos pertencen ó concello de Lugo, consideramos moi probable que este lugar tamén se atope neste concello.

[6639] ms: *Reque*.

[6640] Manuel Portela Balayo: *auga a tras*.

A Ribadeu, a Ribadeu, que alí tamén fun eu. (mc)

Quedó de un cuento que narra Ramón Artaza: Había n'unha casa un matrimonio en que a muller non facía máis que prestar sal as veciñas, e non llo volvían; entonces o home cansado de carretar tanto sal, díxolle un día â muller: Arréglate que hoxe imos os dous ô sal. Chegaron a Ribadeu, e cargaron dous talufos igoales (ms: saquetos). Cando volvían prá casa, como o home podía mellor, adiantábase da muller, e, cando lle parecía, esperaba por ela. Cando a muller chegaba onda seu home, iste decíalle: Ale, colle o meu talufo, que xa descansou, i-eu levo o teu. Así foron chegando a casa; ela máis morta que viva. Pro outro día pola mañá, foron as veciñas á casa de Maripepa, e dixéronlle: Seica foche onte ó sal. -Fun. -Pois logo hasnos de prestar un pouco. Ela contestoulles: "A Ribadeu, a Ribadeu, que tamén fun eu".

1051. *Aquí, como en Ribadeo, cada un paga o seu.* (ms4: Fonsagrada- F.V.S.)

1052. *Aquí, como en Ribadeu, cada un faga o seu.* (ms: Fonsagrada)

1053. **Ribas Altas** (Ribas Altas, San Pedro; Monforte de Lemos, LU)

Ribas Altas e Bascós, criminales e ladrós. [6641] (mc)

Pueblos de Monforte.

1054. **Ribeira** (5 parroquias, Baños de Molgas / Xinzo de Limia, OU)

Molleres de Ribeira e vacas da Mezquita, quita, quita, que teñen vida de señorita. [6642] (ms-LU: Jesús Redondo C.: A Mezquita, OU)

La Mezquita.

1055. **Ribeira** (Tuimil, Santa María; Bóveda, LU)

Manteigueiros, os da Ribeira, i-ahí che vai a parroquia enteira. [6643] (mc / ms)

V. "Tuimil".

1056. **Ribeira** (Cuíña, Santalla; Lugo, LU)

Pantoxas en Ribeira (mc, ms e ms4)

Pantoxas, muy aficionados a colocar espantapájaros en sus sembrados / *Pantoxas*, muy aficionados a poner espantapájaros o *pantoxas*. (ms e ms4) / V. "Fingoi".

[6641] mc: *Rivasaltas*.
[6642] ms-LU: *de ribeira e bacas*.
[6643] ms: *Riveira, y-ahí*.

1057. **Ribeira, A** (Ribeiras de Lea, San Xoán; Castro de Rei, LU)

O cura da Ribeira, de día dorme e de noite peneira. (ms8,14r: Silvarrey)

1058. **Ribeira, A** (LU)

Papelle e Nogueira é a chave da Ribeira. [6644] (ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar da provincia de Lugo)

1059. **Ribeira, A**

U que apañe us grilos da Ribeira háselle dar chuculate da chuculateira. [6645] (ms-LU: seminarista anónimo: Pacios, Neira de Xusá, Baralla, LU)

1060. **Ribeiro, O** (Comarca do Ribeiro, OU)

Braseiro, braseiro, o de Ribeiro. (ms10,050v: Aguada)

Se refiere al vino del Ribeiro.

1061. *Dálle ó porco do caldeiro e non do Ribeiro.* (ms10,094r: D.E.)

1062. *Mentras auga teña o Miño, no Ribeiro non falta o viño.* (mc: M.V.)

1063. *Mentras auga teña o Miño, no Riveiro non faltará viño.* (Luna Bande, Francisco / ms21,30r: Bermés)

1064. *Mentras auga leve o Miño, no Riveiro non faltará viño.* (ms21,31r: Bermés)

1065. *O Ribeiro é o inferno das bestas e o purgatorio dos cans.* (ms: M.V.)

1066. *O viño do Ribeiro fai fortes os mozos e remoza os vellos.* (ms10,142r: D.E.)

1067. *O viño do Ribeiro fai o vello chuscarrandeiro.* (ms10,142r: D.E.)

1068. *O viño do Ribeiro non ten compañeiro.* (ms10,142r: D.E.)

1069. *O viño do Ribeiro ten sona de paroleiro.* (ms10,142r: D.E.)

1070. *Pra bos viños, Ribadavia e todo o Ribeiro de Avia.* (ms10,143r: D.E.)

1071. *Terra como a do Ribeiro non-a hai no mundo enteiro.* (ms10,129r: D.E.)

1072. *Viño tinto do Ribeiro, falangueiro e trouleiro.* (ms10,143r: D.E.)

1073. **Ribela** (8 concellos, LU)

Viño de Ribela, sabe que pela. (mc: Buciños)

1074. **Rinlo** (Rinlo, San Pedro; Ribadeo, LU)

Os de Rinlo, sorosos. (ms11,24)

[6644] Refírese á ribeira do río Miño.
[6645] *Ribeira* pode ser tanto un nome común coma topónimo. De tratarse dun topónimo, a localización resulta difícil, xa que hai moitos lugares en Galicia que reciben este nome.

Porque hablan con la ese. En la fiesta de su patrón San Pedro, comen casón cosido, casón asado, casón estofado, casón mechado e casón encasolado.

1075. **Riomao** (Riomao, San Tomé; Veiga, A; OU)
Os de Curra moxen a burra, i-os de Prada danlle a canada, i-os de Riomao danlle cun pao i-os de Meda móntanlle nela. (ms8,01r)
Pueblos del Arcip. de la Vega. / V. "Curra".

1076. **Riotorto** (Riotorto, LU)
Aquí, como en Riotorto, que ninguén se faga o tolo. [6646] (ms / ms4: F.V.S.)

1077. *En Riotorto tanto vive o limpo como o porco.* (mc / ms4: F.V.S.)

1078. **Roás** (Roás, San Miguel; Cospeito, LU)
Furelos, os de Roás. (mc)

1079. **Rois** (Cirio, Santa María; Pol, LU)
Cirio, Rois e Xerbolés, lugarciños todos tres. (ms)
V. "Cirio".

1080. **Robaleira, A** (Bueu, PO)
Na Robaleira muxes na veira. (mc: M.-Bueu)

1081. **Robra** (Robra, San Pedro Fiz; Outeiro de Rei, LU)
Os de Robra, xusticieiros. (ms5,055)
Silvarrey y Robra. O. de Rey. / V. "Silvarrei".

1082. **Rodelas** (Maceira, San Martiño; Lalín, PO)
Millo de Rodelas, fame en todas terras. (mc)

1083. **Rodís** (Rodís, San Xiao; Lalín, PO)
Os de Cangas parten as barandas; os de Cancela parten as canelas; os de Rodís teñen carrachas nos cadrís. (ms4: F.V.S.)
V. "Cangas".

1084. *Palio, Rodís e Raña, as tres parroquias máis ruís de España.* (mc)
V. "Palio".

1085. **Roma**
A Roma por cento, a Roma por cento e un. (mc: M.V.)
(es) *A Roma por todo.* (Sbarbi)

1086. *Camiño de Roma, nin mula coxa nin bolsa floxa.* (mc: J.P.)
(pt) *Caminho de Roma, nem mula manca, nem bolsa vazía.* (Chaves)
(es) *Camino de Roma, ni mula coja, ni bolsa floja.* (Correas)

1087. *Cando falan de Roma, logo sona.* (mc: A.S.A.)

1088. *Cando falan do ruín de Roma, logo asoma.* (mc: A.C.)
(es) *En mentando o nombrando al ruin de Roma, al punto, o catalo, o luego, asoma.* (Sbarbi)

1089. *Falando do ruín de Roma, pronto s'asoma.* [6647] (ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar da provincia de Lugo)

1090. *Falando dun ruín de Roma, logo s'asoma.* (ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar da provincia de Lugo)

1091. *Non se chega a Roma nun día.* (ms15,24r: Castroverde)

1092. *O que burro vai a Roma, burro vén a volta.* (ms16: Enc.)
(es) Quien necio va a Roma, necio se torna. (R. Marín)

1093. *O que fala de Roma, pronto se asoma.* (Manuel Camino Sánchez)

1094. *O que ten lengua a Roma chega.* (ms: A.V.)
(pt) Quem língua tem, a Roma vai e de Roma vem. (Chaves) / Quem tem boca vai a Roma (Id.)
(es) Quien tiene lengua a Roma va. (Sbarbi)
(ct) El que te llengua a Roma va. (Alberola)

1095. *O que ten boca vai a Roma.* (ms-SA: José González Santos: Boa, Camboño, Lousame, C / ms-SA: José Álvarez Souto: Anxeriz, Tordoia, C / ms-SA: Cándido Señarís Fernández: Buxán, Val do Dubra, C / ms-SA: Marcelino Bretal Rego: Olveira, Ribeira, C / ms-SA: Francisco Ageitos Pérez: Corrubedo, Ribeira, C / ms-SA: Agustín Dosil Maceiras: Ponte Nafonso, Noia, C)

1096. *O que ten lengua vai a Roma.* (ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar da provincia de Lugo)

1097. *O que ten lengua, chega a Roma.* (ms-LU: seminarista anónimo: Ferreira de Pantón, LU)

1098. *Perguntando vaise a Roma.* (ms e ms4: V.R. y A.R.)

1099. *Roma e Pavía non se fixeron nun día.* (mc: A.N.)
(pt) *Roma e Pavía não se fizeram nun dia.* (Chaves)

1100. *Tódolos camiños van a Roma.* (ms16: D.E.)
(es) Por todas partes se va a Roma. (R. Marín)

1101. **Rostro, O** (Sardiñeiro, San Xoán; Fisterra, C)
Berra o Rostro, Dios connosco. (ms16: *R. Fisterrán*)

[6646] ms4: *ningún se faga*.

[6647] ms-LU: *pronto sasoma*.

Buen tiempo. Rostro = playa en el seno de Memiñal.

1102. *Berra o Rostro, tempo revolto.* (ms5,135: Finisterre)

1103. *Mar do Rostro, se casaras, ablandaras.* (mc)

(es) *Si el mar se casara, tantas espumas no levantara.* (Gella) / *Si el mar se casase, se le quitaba la braveza.* (Id.)

Hay en la costa de Finisterre un bravo arenal, llamado del Rostro, bañado por el mar, al que alude el refrán.

1104. **Roucos** (Chantada, LU)

Cos de Roucos, tratos poucos; e cos de Grixoá, sólo a mitá. (mc: Chantada)

1105. **Rúa, A** (Rúa, A; 9 concellos, LU)

O que regalaba era da Rúa i-ahora morreu. (ms8,37v: Silvarrey)

1106. **Rus** (Rus, Santa María; Carballo, C)

Cando chove e hai lus, anda o demonio por Rus. (ms-SA: José Álvarez Souto: Anxeriz, Tordoia, C)

1107. **Sa** (Sa, Santiago, O Páramo, LU)

Os de Saa cureños. (ms-LU: seminarista anónimo: San Cristovo de Chamoso, O Corgo, LU)

Páramo: *Cureño* = agarrado. / V. "Villaquinte".

1108. **Saamasas** (Lugo, LU)

Armadanzas en Saamasas. (ms4: F.V.S.)

V. "Albeiros".

1109. **Sabucedo** (Sabucedo, San Salvador; Porqueira, OU)

¡Viva o lugar de Ganade xunto co de Sabucedo! (mc: Ben-Cho-Shey, *Nós* 65, 1929, 88)

V. "Baronzás".

1110. **Sacos** (Sacos, Santa María; Cotovade, PO)

Farraquiteles, os de Sacos. (mc: Castelao, *Nós* 38,1927,14)

Verba dos canteiros. (ms)

1111. **Sagrade** (Orbán, Santa María; Vilamarín, OU)

Altas torres, de Sagrade. (ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar da provincia de Lugo)

V. "Montós".

1112. **Salamanca**

O que queira saber, a Salamanca a aprender. (ms-SA: Manuel Martín Gómez: Muxía, C)

1113. **Salgueiriña** (Tuimil, Santa María; Bóveda, LU)

Sala real, a Salgueiriña (mc / ms)

V. "Tuimil".

1114. **San Amaro** (Portela, San Mamede; Barro, PO)

Lengua por lengua, San Amaro da Portela. (ms5,009: P. Sarmiento)

Alude a que desde Pontevedra tirando al Norte y camino de Santiago hay una *desaforada* de largo hasta llegar a San Amaro da Portela. (P. Sarmiento. *Onomástico Etimológico de la Lengua Gallega*)

1115. **San Andrés de Teixido** (Régoa, Santa María; Cedeira, C)

A San Andrés de Teixido hai que ir de morto ou de vivo. (mc: J.A.P.)

Var.: *A san Andrés de Teixido vai de morto o que non foi de vivo.* (G.P.) *O que de morto non vai a San Andrés de Teixido, foi de vivo.* (G.P.)

Llegan los romeros al extremo de no molestar, y mucho menos matar a los reptiles y sabandijas que encuentren en su peregrinación, en la creencia de que son las almas de los descuidados o descreídos que no hicieron en la vida la romería al famoso Santuario.

1116. A San Andrés de Teixido hai que ir morto ou vivo. (ms10,114r: D.E.)

1117. *A san Andrés (de Teixido) van dous e veñen tres: milagros que o santo fai.* (ms: G.P.)

1118. *A San Andrés vaite outra vez.* (ms-SA: Ramón Álvarez Baliña: San Pedro de Coucieiro, Muxía, C)

1119. *Meu santiño San Andrés, cómo lle foi non llo sei: fumos dous e vimos tres.* (mc)

Se refiere también al santuario de San Andrés de Teixido.

1120. O que de morto non vai a San Andrés de Teixido, é porque foi de vivo. (ms10,114r: D.E.)

1121. San Andrés de Teixido, do morto fai o vivo. (ms10,114r: D.E.)

1122. **San Cibrán** (Tomeza, San Pedro; Pontevedra, PO)

O que vai a Santa Comba e non vai a San Cibrán, fai o viaxe en van. [6648] (mc / ms4: F.V.S.)

Alude a los famosos pastequeiros que había en ambas parroquias. Véase: "Los pastequeiros de Santa Comba y San Cibrán", de Lis Quibén, en la *Revista de Dialectología y Tradiciones Populares*, t.III, 1947, pgs.495 y 496. / V. "Santa Comba".

1123. **San Mamede de Sobreganade** (Sobreganade, San Mamede; Porqueira, OU)

San Mamede, xa me fede (mc: Ben-Cho-Shey, *Nós* 65, 1929, 88)

V. "Baronzás".

[6648] ms / mc: *San Cibrián*.

1124. **San Miro** (Malpica de Bergantiños, C)
Brúa San Miro, auga a tiro. (Manuel Portela Balayo)

1125. **San Paio**
Terra por terra, San Paio e a Penela. (mc)

1126. **San Paio** (Bais, San Paio / Lodeiro, San Paio; Agolada / Lalín, PO)
Os de San Paio, lagarteiros. (mc: Lalín / ms4: F.V.S.)
V. "Berredo".

1127. *Os de San Paio, carpaceiros* (mc / ms4: F.V.S.)
V. "Baíña, A".

1128. **San Pedro**
Señoritos, os de San Pedro. (mc)

1129. **San Pedro** (Bembibre, San Pedro; Taboada, LU)
Os de Fiúnte comen o caldo sin unto, i-os de San Pedro, o caldo acedo. (mc)
Lugares de Bembibre, Taboada.

1130. **San Pedro de Mor** (San Pedro de Mor, San Pedro; Alfoz, LU)
Os de San Pedro de Mor, lagarteños. (ms5,041: *El Compostelano* 1938,39,40)
Entresacados de los artículos sobre folklore gallego publicados por Lence-Santar en *El Compostelano* de Santiago de Compostela a través de los años 1938, 1939 y 1940.

1131. **San Román** (San Román, Santa Mariña; Val do Dubra, C)
Cando vaias a San Román, leva pistola na man. [6649] (mc: Santiago / Carballo)

1132. **San Romao** (Campos, San Romao; Carballedo, LU)
Os de San Román, pouco viño e pouco pan. [6650] (mc: Buciños / ms-LU: Paco de Seoane: Buciños, Carballedo, LU)

1133. **San Romao** (San Romao da Retorta; Guntín, LU)
Os de San Román, zorros. (mc)
Se refiere a Villamayor de Negral, Puenteferreira, San Román de Retorta, San Jorge de Aguas Santas y Santa María de Pacio, en el municipio de Guntín y Palas de Rey. / V. "Vilamaior de Negral".

1134. **San Sadurniño** (Froián, San Sadurniño; Sarria, LU)
Os de San Sadurniño, carouveiros. (mc)
Var.: *Os de Sansadurniño, caroiveiros.* (ms)
San Saturnino de Froyán, donde abundan las cerezas. (mc) / En todo un pueblo non hay un inxerto. (ms)

1135. **San Salvador**
Crego de San Salvador e frade, todo é aire. (ms: C.A. A Nosa Terra)

1136. **San Silvestre** (Larouco, OU)
O que vai ó San Silvestre a Larouco, vai nun ano e volve noutro. (mc: Layosa)
(pt) *Quem vai a S. Silvestre* (ms: "31 dic."), *vai n'um ano, vem n'outro, e não se despe.* (Chaves)
Porque es el último día del año.

1137. **San Trocado** (Buciños, San Miguel; Carballedo, LU)
Borristas, os de San Trocado. (mc: Buciños)
Borristas equivale a vanidosos, presumidos; *Santrocado*, corrupción de San Torcuato, a quien antiguamente había dedicada una capilla, hoy destruída, carga con el apodo de borristas. / V. "Alén do Río".

1138. *Ferrocarril do Oural, ¿por quen andas gobernado? Polo Patán de Corveira i-o mono de San Trocado.* (mc: Buciños)
A esta parroquia pertenecían los nombrados en el dicho, que fueron personas de carne y hueso, y trabajaron en las obras de ferrocarril del Norte, en la zona de Oural. / V. "Oural, O".

1139. **San Trocado** (Ourantes, San Xoán; Punxín, OU)
Cando San Trocado ten monteira, bota o pan á eira. (ms9,06v: Ourances. Orense)
San Trocado = un monte.

1140. *Si o san Trocado colle moleira, hai que sacar o centeo da eira.* (ms: Orense)
Porque lloverá. / *Moleira* = Niebla

1141. **San Vintín / Vintín ?** (Petán, A Cañiza, PO)
As campanas de San Vintín non dan sin din. (ms16: D.E.)

1142. **San Xoán** (Veiga, San Xián; Pobra do Brollón, A; LU)
En Canedo, anque se morre en agosto, entérrase en San Xoán. (mc: Layosa)
Es Canedo de Monforte de Lemos, cuyo cementerio está en el lugar de San Juan, de ahí el equívoco del tópico (mc) / Juego de palabras: San Juan es el nombre del

[6649] Refrán recollido por un seminarista de Santiago en Carballo (A Coruña). Hai varios lugares con este nome na provincia da Coruña (concellos de Cedeira, Cerceda, Santiso e Val do Dubra). A parroquia de Santa Mariña de San Román, no concello de Val do Dubra é a máis próxima ó lugar onde foi recollido o refrán. / Carballo: *leva a pistola*.
[6650] ms-LU: *San Román*.

lugar en que está el cementerio. (ms) / V. "Canedo".

1143. **San Xurxo de Sacos** (Sacos, San Xurxo; Cotovade, PO)

Alpurrantes, os de San Xorxe. (mc: Castelao, *Nós* 38, 1927, 14)

Verba dos canteiros. (ms)

1144. *Ladrós, os de San Xorxe.* (mc: Castelao, *Nós* 38,1927,14)

1145. **San Xillao** (San Xillao de Tor, San Xillao; Monforte de Lemos, LU)

Os de San Xulián fan as casas de merda de can, botan afora, miran pra ela e quedan sin chimenea. [6651] (ms: Monforte)

Se refiere a San Julián de Tor y alude a una tierra especial que allí abunda y que los naturales utilizan como cemento para construir sus casas, tan poco sólidas, que difícilmente resisten un fuerte vendaval, o unas lluvias torrenciales. (mc) [6652]

1146. **San Xurxo** (Tuimil, Santa María; Bóveda, LU)

Borrachís, os de Sansurxo. [6653] (mc / ms)

V. "Tuimil".

1147. **San Xurxo** (Augas Santas, San Xurxo; Palas de Rei, LU)

Os de San Xorxe, becerreiros. (mc)

En Palas de Rey.

1148. *Os de San Xorxe, burriqueiros.* (mc)

Se refiere a Villamayor de Negral, Puenteferreira, San Román de Retorta, San Jorge de Aguas Santas y Santa María de Pacio, en el municipio de Guntín y Palas de Rey. / V. "Vilamaior de Negral".

1149. **Sandiás** (Sandiás, OU)

Ó chegar a Sandiás, mira adiante e mira atrás. (mc: Orense)

1150. **Sangorza** (Val de Sangorza, Santa María; Agolada, PO)

Os de Sangorza, rateiros. (mc: Lalín / ms4: F.V.S.)

V. "Berredo".

1151. **Sanguiñedo** (Sanguiñedo, Santa María; Dozón, PO)

Sanguiñedo, señoría. (mc)

Porque están allí las únicas casas señoriales de la parroquia.

1152. **Santa Comba** (Santa Comba, 6 parroquias, LU)

Os de Santa Comba, pombos. (mc)

1153. **Santa Comba** (Agolada / Oia / Vilaboa, PO)

O cura de Vigo é xastre y o de Caldas, mariñeiro, o de Ourense, afilador, y o de Santa Comba casamenteiro. (ms)

1154. **Santa Comba** (Santa Comba, San Pedro; Lugo, LU)

De Sarria a Lugo, Santacomba e San Juan de Muro. (ms8,36v)

1155. **Santa Comba** (Bértola, Vilaboa, PO)

O que vai a Santa Comba e non vai a San Cibrán, fai o viaxe en van. [6654] (mc / ms4: F.V.S.)

Alude a los famosos pastequeiros que había en ambas parroquias. Véase: "Los pastequeiros de Santa Comba y San Cibrán", de Lis Quibén, en la *Revista de Dialectología y Tradiciones Populares*, t.III, 1947, pgs.495 y 496.

1156. **Santa Cristina** (5 concellos, LU)

O que de Santa Cristina vén, auga con il ten. (ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar da provincia de Lugo)

1157. **Santa Cristina de Asma** (Asma, Santa Cristina; Carballedo, LU)

Lázaros, os de Carballeira; nabiñaos, os de Sta. Cristiña; lugar de Viana, lugar de gran fama, vintecinco veciños gobérnanse cunha cuchara. (mc: Sbarbi)

Pueblos de Chantada.

1158. *Os de Santa Cristina, nabiñaos.* (mc e ms18,65v: Chantada)

Santa Cristina de Asma, Chantada. Por nabiñaos entienden, retacos, de pequeña estatura.

1159. **Santa Cristina** (Viso, Santa Cristina do; Incio, O; LU)

Santa Cristina, mariñeiros. (mc: Incio-F.V.S.)

Var.: *Os de Santa Cristina, nabiñeiros.* (Viso, Incio)

V. "Goó".

1160. **Santa Cruz de Mirandela** (Mirandella - Portugal)

Polo señal de Valdepazos, Santa Cruz de Mirandela, Dios che me dea arcas abertas e mulleres de pouca cautela. [6655] (mc: La Gudiña / ms11,25: Gudiña)

V. "Valdepaços".

1161. **Santa Gadía** (San Emeterio, Bimenes, AS)

Cando ruxe o mar en Santa Gadía, hai auga ó outro día. (ms: Viavélez)

[6651] ms4: *as casas de m…, miran pra elas*.

[6652] Pérez Ballesteros dá a seguinte cantiga: *O gaiteiro -de San Xulián / fixo unha casa -de m... de can: / saleu para fora -miróu para ela / ¡probe de min, -que non ten chaminéa!*. (1126)

[6653] ms: *os de Sanxurxo*.

[6654] mc e ms: *San Cibrián*.

[6655] mc: *pouca tela*.

1162. **Santa Mariña do Castro de Amarante** (Santa Mariña do Castro de Amarante, Santa Mariña; Antas de Ulla, LU)

Os de Santa Mariña, lebratos. (mc)

En Palas de Rey.

1163. *Albarcados, de Santa Mariña.* (mc: Buciños)

V. "Castro".

1164. **Santa Marta** (Ortigueira, Santa Marta; Ortigueira, C)

Santa Marta, o que non ten pan que o parta. (mc: Ortigueira)

1165. *Santa Marta, vila farta.* (mc / ms4: F.V.S.)

Se refiere a Stª Marta de Ortigueira.

1166. **Santa Marta** (Moreiras, Santa Marta; Pereiro de Aguiar, O; OU)

Xente noble, Santa Marta. (mc: Ben-Cho-Shey, *Nós* 42,1927,14)

V. "Cibreiro".

1167. **Santalla** (Pena, Santalla; Begonte, LU)

Os de Santalla, borrachós. (mc: Otero de Rey)

Santa Eulalia de Pena, en el municipio de Begonte.

1168. **Santalla** (Cuíña, Santalla; Lugo, LU)

Caladiños, en Santalla. (mc, ms e ms4)

Caladiños, cada uno atiende a lo suyo, sin preocuparse de los demás. (mc) / Cada uno atiende a lo suyo y procura arreglar las cosas sin que se entere nadie. (ms) / *Caladiños* = cada uno atiende a lo suyo y procura arreglar sus cosas sin que se entere nadie. (ms4) / V. "Fingoi".

1169. **Santarén** (Lobás, San Vicente; Calvos de Randín, OU)

Burros van a Santarén, burros van e burros vên. (mc: Loureiro de Cotovad)

1170. **Santiago de Compostela** (Santiago de Compostela, C)

¡Búscame un de capa negra en Santiago! (ms-SA: seminarista anónimo: Moreira, A Estrada, PO)

1171. *Cando algús van a Santiago, xa volven outros con cuncas.* (ms10,115r: D.E.)

1172. *Cando corren as nubes pra Santiago, pon a silla ó cabalo.* (mc: Vasconçelos)

1173. *De Santiago, nin bon aire nin bon señor.* (mc: Deza)

1174. *Deica Santiago irei e de Santiago pra riba, bagullas qu'eu botarei.* (ms4: F.V.S.)

1175. *Eu caseime en Santiago e viñen a Pontevedra: a muller veu sola por ser costumbre da terra.* (mc)

1176. *Arcebispo compostelán, ballesta e báculo na man.* (mc: C.A.)

1177. *Besta luguesa, muller coruñesa e home santiagués, merda prós tres.* (mc: Silleda)

V. "Lugo".

1178. *Capas negras en Santiago* (mc)

V. "Ourense".

1179. *Home de Lugo, muller de Melide e aire santiagués, ningún dos tres.* (mc: Taboada-F.V.S. / ms15,38: Golada)

V. "Lugo".

1180. *No camiño de Santiago, tanto anda o coxo como o sano.* (mc: A.N.)

(es) *Camiño de Santiago, tanto anda el cojo como el sano.* (Sbarbi)

1181. *O que vén a Santiago e non vai a Muxía, non fai romaría.* (ms5,135: Estrada. Puente Ulla)

1182. *Obispo de Santiago, báculo e ballesta.* (mc)

Procede el adagio, según López Ferreiro, de los tiempos del Obispo compostelano D. Diego Peláez, que, como señor de las tierras de Santiago, "tenía obligación de levantar tropas y conducirlas por sí mismo, o por jefes de su confianza, hasta incorporarlas en la hueste regia".

1183. *Os de Santiago, picheleiros.* (mc)

Aludiendo a la industria ejercida en otros tiempos en la ciudad del Apóstol.

1184. *Quen vai a Santiago e non vai a Padrón, ou faz romería ou non.* [6656] (mc / ms21,10r: Bermés / ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar da provincia de Lugo)

Iria y Padrón compartieron con Santiago la peregrinación jacobea. Hay quien cree que la romería es incompleta si no se visitan estos lugares llenos del recuerdo del Apóstol. (mc)

1185. *Santiagueses, picholeiros; as de Louro, buleiras; as pesudas; de Lariño; as corbeiras, de Lira.* [6657] (ms-SA: seminarista anónimo: Louro, Muros, C)

1186. *Quen vai a Santiago e non vén por Padrón, ou fai romería ou non.* (ms-SA: José Barca Sanmartín: Santa Minia de Brión, C)

1187. **Santo Domingo** (Sanguiñedo, Santa María; Dozón, PO)

Zurruchanetos, os de Santo Domingo. (mc)

[6656] ms-LU e ms21,10r: *fai romería*.

[6657] O orixinal di *Santiagueses picholeiros / Os de Louro vuleiras / As pesudas de La iño / As corbeiras de Lira.*

Único lugar de Sanguiñedo, situado en la carretera, y dotado de tabernas.

1188. **San Tomé** (Carballo, San Tomé; Taboada, LU)
¡Ai!, rapaces de Santomé: o que non ten besta, anda de pé. [6658] (mc: Taboada)

1189. **Santón, O** (Veiga, San Ramón da; Lalín, PO)
Dos Porcallos ó Santón hai o salto dun castrón. (mc)
V. "Porcallos, Os".

1190. *Encubridores, de Santón* (mc / ms4: F.V.S.)
V. "Lamas".

1191. **Sanxenxo** (Sanxenxo, PO)
Os de Sanxenxo, campanudos. (mc)
"Pol-o moito e festeiro repique das campás", dice Isidoro Millán González Pardo, en sus comentarios filológicos a *Antífona da Cantiga*, de Cabanillas, pág. 203.

1192. *Os de Sanxenxo, lilainos.* (mc)
Nombre que daban los de Portonovo a los marineros de Sangenjo, que salían al mar con unas tortas de pan de trigo a las que los de Portonovo llamaban "lilainas". *Lilainas* = miudezas, cigalladas. Es término despectivo, y lo usaban los de Portonovo que presumían de comer pan de maíz y centeno, más fuerte y alimenticio. Véase Isidoro Millán, Gonzáles Pardo, o.c. págs. 202 y 203 (mc) / Valladares: *lilán* = Nina-Nana, fruslería, nada entre dos platos. Carré Alvarellos: *lilaina* = baratija, fruslería: cosa de poco valor. (ms)

1193. **Sarria** (Sarria, LU)
Aire de Sarria, ou moito ou nada. (ms-LU: seminarista anónimo: O Corgo, LU)

1194. *De Sarria a Lugo, Santacomba e San Juan de Muro.* (ms8,36v)

1195. *Non hai cas como os de Chantada nin gatos como os de Sarria.* (ms5,029)
V. "Chantada".

1196. *Sarria, Carregal e Mandeu, todo por aquí é meu.* (mc: Betanzos)

1197. *Sarria, prás boas empanadas.* (mc)

1198. **Savane** (Quindous, San Xusto / Ribón, Santa Mariña; Cervantes / Navia de Suarna, LU)
-¿De donde vés? –De Savane. –Vés cheo de pasar fame. (ms,11,57)

1199. **Saviñao, O** (Saviñao, O; LU)
O que queira beber viño bon, que vai'a Esperón. (ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar da provincia de Lugo)
Esperón (Saviñao).

1200. *Caballero de Saviñao: freno de xesta, espuela na man.* (ms4: Paradela- F.V.S.)

1201. *Caballero de Saviñao, freno de xesta, espuela de pao.* (ms-LU: seminarista anónimo: Paradela, LU)

1202. **Seixalbo** (Guldriz, Santiago; Friol, LU)
Son de Seixalbo, ¿quéresme algo? (mc: Buciños)

1203. **Seixas** (Sanguiñedo, Santa María; Dozón, PO)
Currevoltas, os de Seixas. (mc: Pontevedra)
Lugar de Sta. María de Sanguiñedo.

1204. **Seixón** (Seixón, San Paio; Friol, LU)
Pelados de Seixón e corvos de Santa Leocadia fixeron unha festa con cagalliñas de cabra. (mc: Miraz)
Parroquias de Friol. [6659]

1205. **Seoane** (Laxe, San Xoán da; Chantada, LU)
Gorras tortas, de Seoane. (mc: Buciños / ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar da provincia de Lugo)
V. "Furco".

1206. **Seoane** (Meavía, San Xoán; Forcarei, PO)
Os de Seoane, carrasqueiros. (mc / ms4: F.V.S.)
V. "Millarada".

1207. **Serra** (Vigo, PO)
Tronada pola terra, sardiña dentro da Serra. (mc: Sar.-Bayona)
Serra es una pequeña ensenada en la ría de Vigo.

1208. **Sevil** (Castro Sevil, Cuntis, PO) [6660]
Cando Soteiros [sic] *ten capa e Sevil capela, corre Maruxa á casa pola capela.* [6661] (Luís Alonso Alonso / ms-SA: Manuel Barreiro Somoza: Santa Mariña de Ribela, A Estrada, PO)

1209. *Cando Xesteiras ten capa e Servil ten capelo, corre Maruxiña, corre polo capelo.* (mc: Santiago)
V. "Xesteiras".

[6658] ms:*¡Ay!, San Tomé.*

[6659] Aínda que Vázquez Saco di que Seixón e Santa Leocadia son parroquias de Friol, só o é a primeira. Santa Locaia de Parga pertence a Guitiriz, limítrofe con Friol.

[6660] Aínda que no concello de Cuntis tamén existe o lugar Sebil, pertencente á parroquia de Santa María de Cequeril, coidamos que é máis lóxico que o refrán aluda a un monte; neste caso ó monte Servil, que a unha aldea.

[6661] ms-SA: Manuel Barreiro Somoza: Santa Mariña de Ribela, A Estrada, PO: *capelo.* Non atopamos ningún topónimo *Soteiros*. Podería ser un erro do informante e referirse ó monte *Xesteiras*, próximo a Cuntis-PO, ou ben a un microtopónimo non recollido nas colecciónes de toponimia que manexamos.

1210. **Setefontes** (Repostería, San Cibrao da; Palas de Rei, LU)
Cucos, os de Setefontes. (mc)

1211. **Sever** (Aguada, Santa Baia; Carballedo, LU)
En Seber, sonche bruxos (ms)
V. "Fufín".

1212. **Sevilla**
O que foi a Sevilla perdeu a silla. [6662] (ms-SA: Marcelino Bretal Rego: Olveira, Ribeira, C / ms-SA: Ramón Álvarez Baliña: San Pedro de Coucieiro, Muxía, C / ms-SA: seminarista anónimo: algún lugar de Galicia / Canosa Quintáns, Francisco)

1213. *Quen foi a Sevilla, perdeu a silla.* (ms-SA: Andrés Castro Ces: Tállara, Lousame, C)

1214. *Quen non veo Sevilla, non veu marabilla.* (ms-SA: Jesús García Villasenín: Niveiro, Val do Dubra, C)

1215. *Quen non veu Sevilla, non veu cousa boa.* (ms-SA: Manuel López Castro: Santa Comba de Cordeiro, Valga, PO)

1216. **Sigüeiro** (Sigüeiro, Oroso, C)
As cartas sin diñeiro pasan a Ponte Sigüeiro. (ms4: F.V.S.)

1217. **Sil**
En marzal e abril sempre foron revoltas as augas do Sil. (ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar da provincia de Lugo)

1218. *O Miño a fama i-o Sil a auga.* (ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar da provincia de Lugo)

1219. *O Miño leva a fama e o Sil a agua.* (ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar de Galicia)

1220. *O Sil leva a iauga e o Miño, a fama.* (ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar da provincia de Lugo)

1221. **Silvarrei** (Silvarrei, San Xoán; Outeiro de Rei, LU)
Os de Silvarrei, cazoleiros, i-os de Robra, xusticieiros. (ms5,055)
Silvarrey y Robra. O. de Rey. *Cazoleiros* = alfareros / *Xusticieiros* = pleiteantes.

1222. **Sil** (OU)
O río Sil leva a auga i-o Miño leva a fama. (mc)

1223. **Silleda** (Silleda, PO)
Non hai rosquillas com'as de Silleda. (ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar da provincia de Lugo)

1224. *Os de Silleda, chincheiros.* (mc / ms4: F.V.S.)
Pueblos de la provincia de Pontevedra. / V. "Millarada".

1225. *Pra rosquillas, Silleda.* (mc: Buciños)

1226. **Sindrán** (Sindrán, San Pedro; Monforte de Lemos, LU)
Dios en Cereixa, Cristo en Chavaga, santos en Liñares, rey en Sindrán, e marqueses en Eixón (Eijón). (ms-LU: seminarista anónimo: Sindrán, Monforte de Lemos, LU)
Nombre de las casas de estos pueblos.

1227. **Siós** (Siós, San Martiño; Pantón, LU)
En Siós, trinta veciños, cuarenta ladrós. (mc e ms: Ferreira de Pantón / ms4: F.V.S.)
Siós, del ay. de Ferreira de Pantón, donde lo hemos visto. (ms)

1228. **Sirgueiros** (Sirgueiros, San Xoán; Incio, O; LU)
Sirgueiros, pimenteiros. (mc: Incio-F.V.S.)
V. "Goó".

1229. **Sisargas** (Illas Sisargas, Malpica de Bergantiños, C)
Si estás na costa de nordeste e ves por Sisargas oscuro, vamos a coller á ría, que vai vir norte duro. [6663] (mc: Gella, Sada)

1230. **Sober** (Sober, LU)
Terrón por terrón, Ferreira de Pantón; si che dan a escoller, vólvete a Sober. (ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar da provincia de Lugo)

1231. *Torrón por torrón, Ferreira de Pantón, pero si che dan a escoller, vaite a Sober.* (ms-LU: seminarista anónimo: Ferreira de Pantón, LU)

1232. *Torrón por torrón, vaite a Pantón, e si che dan a escoller, vaite a Sober.* (mc: Carballedo / ms4: D. Pejerto-F.V.S.)
V. "Pantón".

1233. **Somoza** (Lalín, PO)
Os de Somoza, cardadores. (ms11,24)
Se refiere a los vecinos de San Andrés de la Somoza (Estrada), que vivieron antiguamente de su oficio de cardadores de lana, que les dieron fama en aquellos contornos. Hoy ya abandonaron este oficio. A él se refiere la tríada: *De onde son, de onde serán: / de San Andrés da Somoza, / os cardadores de lan.*

1234. **Soñar** (Soñar, San Pedro; Lugo, LU)
Chingadores, en Soñar. (mc, ms e ms4)
V. "Fingoi".

1235. **Soon**
Furnas de Soón, é de morte o voso rouco son. (ms: Palas de Rey)

1236. **Soteiros**
Cando Soteiros [sic] *ten capa e Sevil capela, corre Maruxa á casa pola*

[6662] F. Canosa Quintáns: *perdío*.

[6663] Indica *Marít.-Pronósticos de vientos* no ms.

capela. [6664] (Luís Alonso Alonso / ms-SA: Manuel Barreiro Somoza: Santa Mariña de Ribela, A Estrada, PO)

1237. **Soutelo** (5 concellos, LU)
Soutelo, moito pago e pouco bebo. (mc: Castelao, *Nós* 38, 1927, 14)

1238. **Soutelo** (En varios concellos (entre outros, Xinzo de Limia e Porqueira), OU)
Soutelo, xa me pon medo (mc: Ben-Cho-Shey, *Nós* 65, 1929, 88)
V. "Baronzás".

1239. **Souto, O**
Viño do Souto, tras dun vaso, outro. [6665] (ms: Buciños)

1240. **Surrego** (Buciños, San Miguel; Carballedo, LU)
Manteleiros, os de Surrego (mc: Buciños)
Manteleiros es como tímidos, cobardes. / V. "Alén do Río".

1241. **Tal** (Tal, Santiago; Muros, C)
Millo en Louro e Tal, fame xeneral. (mc: Muros)
V. "Louro".

1242. **Tamallancos** (Tamallancos, Santa María; Vilamarín, OU)
Dios me libre de tratos e contratos cos de Bouzas e Tamallancos. (mc: Buciños)
V. "Bouzas".

1243. **Tanxil** (Oseira, Santa María; Cea, San Cristovo; OU)
Os de Tanxil teñen barriga de tamboril. (mc)
V. "Vilanfesta".

1244. *Os de Tanxil teñen barriga de tamboril.* (ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar da provincia de Lugo)
V. "Confurco".

1245. **Tarrío** (Tarrío, Santa María; Monterroso, LU)
Os de Tarrío, conexos. (mc)
En Palas de Rey.

1246. **Teira** (Muro, San Pedro; Porto do Son, C)
Ronca Teira, chuvia ou neboeira. (mc: *Sonata Gallega*)

1247. **Teixugueiras, Xinzo das** (Sabucedo dos Montes, San Pedro; Cartelle, OU)
Teño a roca na Penela, i-o fuso nas Teixugueiras; teño a liñaza no saco, vou chamar as costureiras. [6666] (mc e ms4: Buciños, Carballedo-F.V.S.)
V. "Penela, A".

1248. **Tenorio** (Tenorio, San Pedro; Cotovade, PO)
Tratantes, os de Tenorio. [6667] (mc: Castelao, *Nós* 38,1927,14)

1249. **Terra Cha** (Terra Cha, LU)
Os da Terra Cha, os da Chaira. (ms5,041: *El Compostelano* 1938,39,40)
Entresacados de los artículos sobre folklore gallego publicados por Lence-Santar en *El Compostelano* de Santiago de Compostela a través de los años 1938, 1939 y 1940.

1250. **Teruel**
O día de san Manuel hei de botar unha que se sinta en Teruel. (ms: Santiago)

1251. **Texós** (Texós, Santa María; Baltar, OU)
Entre Baltar e Tixós nacen moitas avisiós (mc: Ben-Cho-Shey, *Nós* 65, 1929, 88)
V. "Baltar".

1252. **Tirán** (Tirán, San Xoán; Moaña, PO)
Os de Tirán tiran tanto que nunca dan tirado. (mc: Santiago)

1253. **Toca** (Renche, Santiago; Samos, LU)
Roubamantas os de Toca, roubasantas os de Vigo, campaneiros os de Renche, mintiereiros os de Lastres e, pra bos, os de Lourido. (ms10,049r: Renche, Samos)

1254. **Toén** (Toén, Santa María; Toén, OU)
As campanas de Toén, cando repinican ben, din cantando: "O que ten, ten, non precisa de ninguién; probiños do que non ten". (ms16: D.E.)
Toén (Orense)

1255. "Ten quen ten", din as campanas de Toén. (ms10,129r: D.E.)

1256. *Val quen ten, as campanas de Toén.* [6668] (ms: A.I.)
(pt) Vale quem tem. (Chaves)

[6664] ms-SA: Manuel Barreiro Somoza: Santa Mariña de Ribela, A Estrada, PO: *capelo.* Non atopamos ningún topónimo *Soteiros*. Podería ser un erro do informante e referirse ó monte *Xesteiras*, próximo a Cuntis-PO, ou ben a un microtopónimo non recollido nas colecciónsde toponimia que manexamos.

[6665] O topónimo *O Souto* é moi frecuente en Galicia. Pero Nicanor Rielo Carballo recolle este mesmo refrán no seu *Refraneiro popular de Carballedo* publicado na *Revista de Dialectoloxía e Tradicións Populares* indicando que O Souto é parroquia do municipio de Cee, na provincia da Coruña. Parece pouco probable tendo en conta que Vázquez Saco o recolleu en Buciños. Ademais, non atopamos ningunha parroquia nin lugar con este nome en Cee.

[6666] mc: *Teixueiras*.

[6667] Aínda que Castelao recolle o refrán coa forma *Tratantes*, o correcto sería dicir *trazantes* co significado de mañosos.

[6668] Contén a indicación *Hombre* no ms. V. *Onomatopeyas*.

(ct) Val quité; qui no té non val res. (Alberola)

1257. **Toiriz** (Toiriz, Santa María; Pantón, LU)
En Tuiriz, nin muller honrada nin home de palabra. (mc: Monforte-F.V.S.)

1258. **Tolda, A** (Aguada, Santa Baia; Carballedo, LU)
Vilarreal, a Tolda. [6669] (ms)
V. "Fufín".

1259. **Tolda, A** (Meilán, Santiago; Lugo, LU)
Choqueiros na Tolda (mc, ms e ms4)
Choqueiros, porque había parada de coches de caballos, que, son sus "chocas" o campanillas, hacían la vida imposible a los vecinos. (mc) / Antes, cuando no había más que coches de caballos, paraban allí y hacían noche, metiendo los caballos en las cuadras que con las *chocas* o campanillas hacían la vida imposible a los que no estuviesen costumbrados.(ms) / *Choqueiros*, cuando no había mas que coches de caballos paraban allí y hacían noche metiendo los caballos en las cuadras que con las chocas o campanillas hacían la vida imposible a los que no estuviesen acostumbrados. (ms4) / V. "Fingoi".

1260. **Toldavia** (Orbán, Santa María; Vilamarín, OU)
Airentos de Toldavia. (ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar da provincia de Lugo)
V. "Montós".

1261. **Toledo**
As xeadas de xaneiro comen máis que Madrid e Toledo. (mc: Buciños)
Más general el cast. por la falta de pastos en Castilla: Enero y febrero comen más que Madrid y Toledo. (Sbarbi) / V. "Madrid".

1262. *Todos temos un leiro en Toledo.* (mc: Viana, Chantada)
(es) *Dice músico, poeta y loco, todos tenemos un poco.*
Toledo, derivado popular de *tolo*, y el refrán equivale al cast.

1263. **Torbeo** (Torbeo, Santa María; Ribas de Sil, LU)
Cando fores a Torbeo, leva o pan no seo. (mc: A.S.A.)

1264. **Toresas** (Algún lugar entre o Carballiño e Forcarei)
En Toreses para poucas veces. (mc: Castelao, *Nós* 38,1927,14)

1265. **Torrallo** (Agüeira, San Xoán; Becerreá, LU)
Os de Horta comen o caldo nunha biorta, i-os de Torrallo, nun fardallo. (mc)
Pueblos de Becerreá. *Viorto* en el dicc. de Valladares, y *Biorto* en el de Carré. Falta la forma femenina que tiene amplio uso en algunas zonas de Galicia.

1266. **Torre, A** (Buciños, San Miguel; Carballedo, LU)
Esparavanos, na Torre (mc: Buciños)
Esparavanos, porque el lugar de Torre está situado en una zona sin amparo ni abrigo. *As chocas*, porque les atribuyen falta de fortaleza viril. / V. "Alén do Río".

1267. **Trabada** (Trabada, LU)
En Trabada, pouco ou nada; tres zarnellos na presada. [6670] (mc: M.L. / ms10,097r: D.E.)
Ayuntamiento del partido de Ribadeo.

1268. *En Trabada, todo ou nada, tres zamelos na presada.* (ms15,14)
Castañas.

1269. *Poutas.* (mc)

1270. **Trabancas** (Cela, Santa María; Outeiro de Rei, LU)
Caracoles. (mc)

1271. **Trabazos** (Oseira, Santa María; Cea, San Cristovo; OU)
Os de Trabazos parten os brazos. (mc) (ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar da provincia de Lugo)
V. "Vilanfesta".

1272. *Os de Trabazos parten os brazos.*
V. "Confurco".

1273. **Trado** (Trado, San Paio; Pontedeva, OU)
Home de Trado, muller de Condado e porco de Merca, mal raio parta a quen deles inxerta. [6671] (mc / ms / ms15,11: J. Solá: *Ramo cativo*, p. 238)

1274. **Trasar de Sabugueiro** (Buciños, San Miguel; Carballedo, LU)
Letrados, os de Trasar. (mc: Buciños)
En Trasar hubo frecuentemente entre los maestros de escuela de los vulgarmente llamados *de ferrado de pan*. / V. "Alén do Río".

1275. *Os de Trasar matan a besta, os de Lobelle cómena fresca, i-os de Quintá mandaron recado que lles gardaran a mitá do rabo.* (mc: Buciños)
Pueblos de Carballedo.

[6669] ms: *Vilareal*.

[6670] ms10,097r: *tres zamelos*.

[6671] ms15,11: *da Merca*.

1276. **Trasdeza** (Silleda, PO)
Deza, Trasdeza e Val de Quireza e no chan de Tenorio unha peza. (ms4: S.P.P. *Ultreya*)
Se refiere a la fertilidad de estos encantadores parajes. / V. "Deza".

1277. **Trasmonte** (Trasmonte, Santiago; Friol, LU)
Pataqueiros, en Trasmonte. (mc: Miraz)
Parroquia de Friol. / V. "Alén do Río".

1278. **Trasmontes** (Buciños, San Miguel; Carballedo, LU)
Noveleiros, os de Trasmonte (mc: Buciños)
Noveleiros, igual que cuentistas.

1279. **Triabá** (Triabá, San Pedro; Castro de Rei, LU)
Os de Triabá, baluros. (mc: Castro de Rey)
Var.: *Os baluros: os de Triabá.* (*centro de Tierrallana ayunto. de Castro de Rey*) (ms)
Balura se llama aún a la zona central de la Tierra llana, Castro de Rey. *Baluros* es nombre despectivo, en el que se mezcla la idea de maldad con la de cierta superioridad fetichista que los baluros supieron aprovechar bien para hacerse temer de sus conciudadanos. Triabá es parroquia de Castro de Rey. (mc) / Balura se llama la zona de Tierrallana que comprende varias parroquias de la zona central y baluros los de Triabá. Baluros = tribu con especiales costumbres que ya en la Edad Media fueron objeto de especiales condenaciones por la Iglesia (Véase Amor Meilán...) Aun hoy algunos de esa zona, convertida en gente trashumante se finge heridas para pordiosear y excitar la compasión. En la parroquia de Pino o Seijas hay un lugar que se llama Israel.(ms)

1280. **Triacastela** (Triacastela, LU)
Triacastela, boas patacas e boa terra. (mc: Sarria / ms4: F.V.S.)

1281. **Tuimil** (Tuimil, Santa María; Bóveda, LU)
Guímaros, de Tuimil; troiteiriños, os de Barxa; villarengos, de Meruz; rapatoxos, de Xullán; comeleites, de Muredo; papachurros, os de Castro; canceleiros, os de Mazaira; pineireiros os de Abelleira;borrachís, os de Sansurxo; Vista alegre, a Casa nova; sala real, a Salgueiriña; manteigueiros, os da Ribeira, i-ahí che vai a parroquia enteira. (mc / ms)
Lugares de la parroquia de Toimil, Bóveda. Por Barxa, pasa el río Mao, por eso les llaman troiteiriños; Muredo, es el lugar de mejores hierbas. Villarengos equivale a señoritos. (mc) / Son todos lugares de Toimil – Bóveda. Por Barxa pasa el río Mao: Muredo es el mejor lugar para hierbas: Villarengos = señoritos. (ms)

1282. **Tuiriz** (Toiriz, Santa María; Pantón, LU)
Os de Tuiriz, sardiñeiros (mc / ms4: F.V.S.)
V. "Baíña, A".

1283. **Úbeda** (Úbeda, San Xoán; Pastoriza, A; LU)
Arriba Úbeda que arde Cadavedo. (ms5,041: *El Compostelano* 1938,39,40)
Os de Ximil ós de Ubeda, pra aporrealos, dinlles: *Arriba Ubeda que arde Cadavedo*. Entresacados de artículos sobre folklore gallego publicados por Lence-Santar, en *El Compostelano* de Santiago de Compostela a través de los años 1938, 1939 y 1940.

1284. **Ulla** (Terra da Ulla, LU)
Cando o Farelo pon o capelo, meniñas da Ulla poñede o mantelo. (mc: Monterroso)
V. "Farelo".

1285. *Cando o Pico Sagro pon o capelo, rapazas da Ulla cubride o mantelo.* (mc: M.V.)
V. "Pico Sagro, O".

1286. *Moza de Deza e vaca da Ulla, de cento, unha.* (mc: M.V.)
V. "Deza".

1287. *Vacas da Ulla e muller de Bendoiro, n'as metas na casa que che é un agoiro.* (mc: M.V.)

1288. **Ulloa** (Comarca da Ulloa, LU)
Os millores queixiños, os de Curtis, Ulloa e Bregantiños. (mc: Ventosa / ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar da provincia de Lugo)
Dicen en Ventosa. (ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar da provincia de Lugo) [6672]

1289. **Untes** (Untes, San Estevo; Canedo, OU)
En Untes bebe e non preguntes. (mc: A.S.A. / ms: *Geogr. de Galicia. Orense*, p. 309)
San Esteban de Untes, Canedo (Orense), donde se cosecha el primer vino de la comarca.

1290. **Val** (Val do Carrio, Lalín, PO)
I-os de Val, ratos. (mc / ms4: F.V.S.)
V. "Baíña, A".

1291. **Val de Fragoso** (PO)

[6672] Lugar da parroquia de Santiago de Moia, no concello de Navia de Suarna.

O valle de Fragoso é moi hermoso; o do Rosal, non ten igoal; o valle Miñor, é o millor. (mc)

1292. **Val de Quireza** (Quireza, San Tomé; Cerdedo, PO)

Deza, Trasdeza e Val de Quireza e no chan de Tenorio unha peza. (ms4: S.P.P. *Ultreya*)

Se refiere a la fertilidad de estos encantadores parajes. / V. "Deza".

1293. **Val do Real**

Vale do Real, non hai igual. (mc)

V, "Valadouro, O".

Var.: *Valedouro, muito formoso, Valle Miñor muito mellor valle do Rosal, non hai outro igual.* (ms4: F.V.S.) [6673]

1294. **Val do Rosal** (PO)

O do Rosal non ten igoal (mc)

V. "Val de Fragoso".

1295. **Val Miñor** (PO)

Millor por millor, Val de Miñor. (mc: A.I.)

V. "Barcia de Mera".

1296. *O valle Miñor é o millor.* (mc)

V. "Val de Fragoso".

1297. *Vale Miñor, muito mellor* (mc)

Var.: *Valedouro, muito formoso, Valle Miñor muito mellor valle do Rosal, non hai outro igual.* (ms4: F.V.S.) [6674]

V. "Valadouro, O".

1298. **Valadouro, O** (Valadouro, O; LU)

Fidalgos de Vale d'Ouro, farfulla sola. (mc: M.L.)

1299. *Fidalgo de Valedouro, farfalla soilo.* (ms10,020r) [6675]

1300. *Os do corno.* (mc: A.N. / ms4: F.V.S.)

Apodo que se da a los de Valle de Oro / ms4: Los de Ferreira de Valle de Oro.

1301. *S'as penas de Oirán se volveran pan, a Frouseira manteiga y-o río d'Ouro viño mouro, n'había terra como o Valedouro.* [6676] (ms e ms4: M.L. / mc)

1302. *Valedouro, muito formoso, valle Miñor muito mellor valle do Rosal, non hai outro igual.* [6677] (ms4: F.V.S.)

Var.: *Valedouro, muito formoso; vale Miñor, muito mellor; vale do Real, non hai igual.* (mc e ms)

1303. **Valdencollas**

¿Non te tostas nin te mollas? Si n'o tes ou non-o roubas, vas parar a Valdencollas. [6678] (mc: M.L.)

1304. **Valdepaços** (Valdepaços, Mirandella, Santa Cruz; Portugal) [6679]

1305. *Polo señal de Valdepazos, Santa Cruz de Mirandela, Dios che me dea arcas abertas e mulleres de pouca cautela.* [6680] (mc: La Gudiña / ms11,25: Gudiña)

1306. **Vales** (Marzás, Santa María; Carballedo, LU)

Agros como os de Furco e nabieiras como as de Vales, non as teñen os frades. (ms: Buciños)

1307. *Din os frades: "Pan en Furco, millo en Vales".* (mc: Buciños)

1308. **Valín** (Sanguñedo, San Salvador; Verea, OU)

Valín, máis ruín (mc: Limia)

V. "Cenadela".

1309. **Valiña das Ovellas, A** (Carballido, San Martiño; Lugo, LU)

A niebla de Valiña a Lodos faltará un día, pero non-os faltará todos. (mc)

1310. *A Valiña, a Burela e a Rebordela son tres pueblos de pouca bucela.* [6681] (mc / ms4: F.V.S.)

Tres lugares de la feligresía de Sta. María de Carballido, en Fonsagrada.

1311. **Valiño** (Carballedo / Palas de Rei, LU)

Agudos os de Valiño, que cortan o aire co fouciño. (ms: M.L.)

1312. **Valonga** (Valonga, Pol, LU)

Cucos os de Gondel, cambeleiros os de Arcos, borrachos os de Valonga i-os de Caraño, raposos. [6682] (mc: Pol-F.V.S.)

V. "Gondel".

1313. **Valura, A** (Castro de Rei, LU)

Muller da Balura e de Lugo home, libéranos Domine. (ms-LU: seminarista anónimo: Guillar, Outeiro de Rei, LU)

[6673] ms: *hay*. Hai un río pequeno en León, preto do límite de provincias entre León e Lugo, que se chama *Arroyo del Real*. É posible que o Val do Real se sitúe nesta área. O topónimo *Real* como parroquia é moi abundante en toda a xeografía galega.

[6674] ms: *hay*.

[6675] En ms10 s.v. *Confiar-Hilar*.

[6676] mc e ms4: *Vale d'Ouro*.

[6677] ms: *hay*.

[6678] mc: *Valdecollas*. / Coidamos que se trata dun topónimo fantástico e eufemístico: *Valdencollas* sería o lugar onde encollemos definitivamente, é dicir, o camposanto.

[6679] O concello de Mirandella pertence á provincia de Traz-os-Montes, en Braganza, Portugal.

[6680] mc: *pouca tela*.

[6681] ms4: *puebliños*.

[6682] ms: *y os*.

Valura: serra da Valura ou montes Valuros, onde se encontra a estación de Santa Cristina.

1314. **Ventela, A** (Oseira, Santa María a Real; Cea, San Cristovo; OU)
-Ai, V. da Ventela, que ll'hei dar unha vela. -I-eu dúas, se t'agarro. Por ofretas non quedamos mal. (ms: Buciños / ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar da provincia de Lugo)

1315. **Ventosa** (Ventosa, San Xulián; Agolada, PO)
Borrachos, os de Ventosa. (mc: Buciños)
V. "Parada".
Var.: *Os de Ventosa, borrachos.* (ms4: F.V.S.)
En el partido de Lalín.

1316. *Ventosinos, cadelos finos, patacas e zucha metidas na hucha.* [6683] (mc: Lalín / ms4: F.V.S.)
Ventosa en Pontevedra. / V. "Berredo".

1317. **Ventraces**
Entre Loiro e Ventraces, patacas novas. (ms18,72r: A.S.A.)

1318. **Verán** (Verán, San Verísimo; Leiro, OU)
As campanas de Verán, cando as toca o sacristán, dinlle á xente: "Por dar, dan; por dar, dan". (ms16: D.E.)

1319. **Veredo** (Carballedo, LU)
Si Veredo pon o sombreiro, colle a capa ó hombreiro, e si pon capote, chove de cote. (mc: Carballedo)
Veredo es el castro Morgadán de aquel municipio.

1320. **Viadeiro** (Castro, Santa María do; Miño, C)
Tras de Leiro, Viadeiro; tras da Oroña, Carantoña. (ms15,01)
Pueblos del Miño.

1321. **Viana**
Corren as nubes pra Viana, colle os bois e vaite á arada. (mc: La Coruña)

1322. **Viana** (3 parroquias, Chantada, LU)
Cando falte unha lebre nos chaos de Biascós, y-un testigo falso en Nogueira e un ladrón en Viana, vén a fin do mundo. (ms: Carballedo)
V. "Viascós".

1323. *Lázaros, os de Carballeira; nabiñaos, os de Sta. Cristiña; lugar de Viana, lugar de gran fama, vintecinco veciños gobérnanse cunha cuchara.* (mc: Sbarbi)
Pueblos de Chantada.

1324. *Lugar de Viana, lugar de gran fama: ventana nova tapada con palla, nena colorada, logo deshonrada.* (mc)
Parroquia de Chantada.

1325. **Viaño** (Campo, San Xoán do; Trazo, C)
O gaiteiro de Viaño, mala sentenza cho mate, non quer toca-la gaita se lle non dan chiculate. (mc: S. Victorio de R. de Miño)
Parece proceder de un canto popular.

1326. **Viascón** (Viascón, Cotovade, PO)
Saramagueiros, os de Viascón. [6684] (mc: Castelao, *Nós* 38,1927,14)

1327. **Viascós** (Viascós, Santa María; Carballedo, LU)
Cando falte unha lebre nos chaos de Biascós, y-un testigo falso en Nogueira e un ladrón en Viana, vén a fin do mundo. (ms: Carballedo)

1328. **Vidallón** (Vilamor, San Vicente; Folgoso do Courel, LU)
En Bidallón, en cada casa un ladrón, menos na do alcalde, que é o fillo e mais o padre. (mc: Villamor, Caurel)

1329. **Vieiro** (Cañiza, Santa María da; Cañiza, A; PO)
Marcha neboeiro prós cutiños de Vieiro, que ahí vén San Xoán coa variña na man. (ms8,58r: La Cañiza)

1330. **Vigo** (Vilar de Sarria, San Salvador; Sarria, LU)
Entre Vigo e Mendrós, dez veciños, vinte ladrós. (mc: Sarria)
Var.: *Entre Vigo e Mendrós, dez veciños, cen ladrós.* (ms e ms4: F.V.S.)
Lugares de los suburbios de la villa.

1331. **Vigo do Real** (Renche, Santiago; Samos, LU)
Roubasantas os de Vigo. (ms10,049r: Renche, Samos)
V. "Toca".

1332. **Vigo** (Vigo, PO)
O cura de Vigo é xastre, y o de Caldas mariñeiro, o de Ourense afilador, y o de Santa Comba casamenteiro. (ms)

1333. *Pra ver a Vigo hai que subir ó Castro.* (mc: Buciños)

1334. *Sardiña salada, en Vigo.* (mc: Castelao, *Nós* 38,1927,14)

1335. **Vilaboa** (Vilaboa, PO)
Vaiche boa, Vilaboa. (mc: L.G.)

1336. **Vilacampa** (Vilacampa, Santa María; Valadouro, O; LU)
Os de Castro d'Ouro e Villacampa, prexurados. (ms5,041: *El Compostelano* 1938,39,40)

[6683] ms4: *patacas a zucha metidas*.

[6684] mc e ms: *Saramugueiros*.

Entresacados de los artículos sobre folklore gallego publicados por Lence-Santar en *El Compostelano* de Santiago de Compostela a través de los años 1938, 1939 y 1940. / V. "Castro de Ouro, O".

1337. **Vilachá** (Líncora, San Pedro; Chantada, LU)
Viva Vilachá. (mc: Buciños)
Grito de guerra del que manda.

1338. *¡Viva Vilachá! Eu son Carrapito de Vilachá. Se lle compr'algo pra Pepe Benito de Lugo...* (ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar da provincia de Lugo)
El que manda, el más poderoso.

1339. *Vilachá ou foi vila ou a será.* (ms-LU: seminarista anónimo: Guntín, LU)

1340. **Vilaicente** (Vilaicente, San Xoán; Nogais, As; LU)
En Vilaicente matan o ganado e aran ca xente.[6685] (mc: Becerreá / ms-SA: seminarista anónimo: algún lugar de Galicia)

1341. *Si correras como mentes, estabas en Viladicentes.* (mc)

1342. **Vilalba** (Vilalba, LU)
Desde Meira, mirando pra Vilalba, nin xente, nin auga. (ms4: Meira-F.V.S.)
V. "Meira".

1343. *De Villalba, nin xente nin auga.* (ms15,27r: Meira)

1344. *Gatos de Parga e muller de Villalba.* (ms-LU: seminarista anónimo: Guillar, Outeiro de Rei, LU)

1345. *No San Ramón de Villalba, quen ten, gasta; quen non, rabia.* (ms5,121: Trapero)

1346. *Roibezas por Villalba, ou vento ou auga.* (ms5,129)

1347. *Roibos de Villalba, ou vento ou auga; roibos do mar, bon tempo.* (ms-LU: Julio Elías Bello Méndez: Terra Cha, LU)

1348. **Vilalvite** (Lugo / Paradela / Friol, LU)
Fachendiñas, en Villalvite (mc, ms e ms4)
V. "Fingoi".

1349. **Vilamaior** (Vilamaior, Santa María; Sarria, LU)
Os de Villamaior e Nespereira, albataira. (mc)
Parroquias de Sarria. *Albataira* equivale a francos, que dan la cara.

1350. **Vilamaior de Negral** (Vilamaior de Negral, San Lourenzo; Guntín, LU)
Os de Vilamaior, conexos; os de Ferreira, sombrizos; os de San Román, zorros; os de San Xorxe, burriqueiros; os do Pacio, rupelos. (mc)
Se refiere a Villamayor de Negral, Puenteferreira, San Román de Retorta, San Jorge de Aguas Santas y Santa María de Pacio, en el municipio de Guntín y Palas de Rey.

1351. **Vilamiñao** (Cuíña, Santalla; Lugo, LU)
Berrallós, en Vilamiñao. (mc, ms e ms4)
V. "Fingoi".

1352. **Vilanfesta** (Cova, San Xoán da; Carballedo, LU)
Os de Villanfesta parte a testa; os de Trabazos parten os brazos; os de Tanxil teñen barriga de tamboril; os de Gamual comen o caldo sin sal; os de Alinteiriño derraman o fuciño.[6686] (mc e ms: Buciños)

1353. *Os de Villanfesta parten a testa.*
V. "Confurco".
(ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar da provincia de Lugo)

1354. **Vilanova** (Vilanova, Lalín, PO)
En caso de festa, primeiro Vilanova que a Xesta. (mc e ms: Lalín)
Parroquias de este ayuntamiento. (mc) / Con el dicho los de Vilanova presumen de hacer mejores fiestas por la Patrona que los de Xesta. (ms)

1355. **Vilanova** (Lourenzá, Santa María; Lourenzá, LU)
En Cabarcos, capan os gatos; en Vilanova, bótanos fóra, gache gatiño, pra cas da túa dona. (mc: M.L.)
V. "Cabarcos".

1356. *Mazás, troitas e muller, de Vilanova si pode ser.* (mc: M.L.)
Presumimos que se refiere a Villanueva de Lorenzana.

1357. *Vilanova de Lorenzana, os de paxariño / os de paxaro.* (mc: A.N.)
Var.: *Os da Coca, os do paxariño.* (ms4: F.V.S.) (*los naturales de Villanueva de Lorenzana*) / *Os de Vilanova de Lorenzana, os do Paxaro i-os Cocos.* (ms5,041)
Se basa el refrán en una leyenda en la que juega un loro el papel principal. (ms)

1358. *Os da Coca.* (mc: A.N.)
Var.: *Os da Coca, os d'o paxariño.* (ms4: F.V.S) (*los naturales de Villanueva de Lorenzana*)

[6685] ms-SA: *coa xente*. Este refrán aparece recollido nos manuscritos do seminario de Santiago, e di claramente *Vilaicente*.

[6686] mc: *Villaenfesta*.

Nombre que se da a los de Villanueva de Lorenzana.

1359. **Vilapedre** (Vilapedre, San Miguel / San Fiz; Sarria, LU)

Os de Villapedre, coellos. (ms-LU: seminarista anónimo: San Cristovo de Chamoso, O Corgo, LU)

1360. **Vilapouca** (Ventoxo, San Nicolao; Forcarei, PO)

En Vilapouca, dano de pé por non gasta-la roupa.[6687] (mc e ms: Castelao, *Nós* 38,1927,14)

1361. **Vilaquinte** (Vilaquinte, Santa María; Carballedo, LU)

Os de Villaquinte, facos; os de Vilar de Donas, lobos; os de Lestedo, os marelos; os de Cubelo, os zorros; os de Ligonde, ranchos; os de Aday, garruchos; os de Grallás, guímaros; os de Villapedre, coellos; os de Goyán, coceiros; os de Sáa; cureños; os de Beleigán, cereixeiros; os de Maceda, fabeiros; os de Lapío, lagartos; os de Bocamaos, fabeiros.

Var.: *Os de Villaquinte, facos.* (ms / ms4: Carballedo-F.V.S.) / *Facos, os de Villaquinte*. (mc)

Ver "Palacio". (mc)

1362. **Vilar**

En Penacrespa morreu unha besta: os de Vilar comeron'a fresca, y'os de Montouto mandaron recado que lles gardaran a croca do rabo. (ms-LU: seminarista anónimo: Guntín, LU)

1363. **Vilar** (3 parroquias, Lalín, PO)

Corresmeiros, en Vilar. (mc: Vilanova)

1364. **Vilar, O** (Orbán, Santa María; Vilamarín, OU)

Do Vilar non digo nada, que con mentiras e'mbrollos revolven mitá do reino d'España. (ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar da provincia de Lugo)

V. "Montós".

1365. **Vilar de Donas** (Vilar de Donas, San Salvador; Palas de Rei, LU)

Os de Villar Donas, lobos. (mc / ms4: F.V.S.)

Var.: *Os de Vilar de Donas, lobos*. (ms-LU: seminarista anónimo: San Cristovo de Chamoso, O Corgo, LU)

Villar de Donas, en Palas de Rey. / V. "Villaquinte". (ms-LU)

1366. **Vilar do Monte** (Aguada, Santa Baia; Carballedo, LU)

Puntuales, os de Vilar do Monte (ms)

V. "Fufín".

1367. **Vilareda** (Vilareda, San Pedro; Palas de Rei, LU)

Os de Villareda, gorriós. (mc: Palas de Rey)

1368. **Vilariño** (Santiso, San Román; Lalín, PO)

Os de Vilariño, cereixeiros (mc / ms4: F.V.S.)

V. "Baíña, A".

1369. **Vilar, O** (Cuíña, Santalla; Lugo, LU)

Estrigapolos, no Vilar (mc, ms e ms4)

Estringapolos, lo tienen por equivalente de sucios. (mc) / *Estringa pollos*, muy sucios y tomó el apodo de los solterones que salían al sol a comer siendo ricos. (ms) / Estringa polos, muy sucios. Tomó el apodo de dos solterones que salían al sol a comer... siendo ricos. (ms4) / V. "Fingoi".

1370. **Vilasante, San Salvador** (Meiraos, Santa María; Folgoso do Caurel, LU)

Os de Miraz comen a concha tra-lo arcaz. (mc: Lugar de Meiraos, Caurel)

1371. **Vilaselán** (Vilaselán, Santa María; Ribadeo, LU)

Os de Vilaselán, ceboleiros. (mc: Tierra de Inicio / ms11,24)

1372. **Vilasión** (Amarante, San Fiz; Antas de Ulla, LU)

De Antas, o millor torrón, o de Vilasión. (mc: Antas de Ulla)

V. "Antas".

1373. **Vilasouto** (Vilasouto, San Mamede; Incio, O; LU)

Din os de Vilasouto no tempo das cereixas: si hai que gastar un peso, gastouse. (ms5,141)

1374. *Eu son de Vilasouto e cambio un pau por outro.* (mc)

Vilasouto, en el municipio del Incio, lugar de muchas cerezas, y a la época de esta fruta, atribuyen el dicho, en las parroquias limítrofes.

1375. *Os de Vilasouto, caroubeiros; os de Layosa, campaneiros; os de Eirexalba, refaixeiros e fanagueiros; os de Canedo, cucos; os de Outara, mixos; os de Freituxe, ferruxentos.* (mc / ms4: F.V.S.)

Pueblos de tierras del Incio.

1376. **Vilaverde**

Na feira de Vilaverde, o que máis pon, máis perde. (ms10,094r: D.E.)

1377. **Vilaza** (Vilaza, San Salvador; Monterrei, OU)

[6687] mc: *gastar a roupa*.

En Villaza, caza-caza (mc: Ben-Cho-Shey, *Nós* 65, 1929, 88)

V. "Baronzás".

1378. **Vilela** (Noceda, San Pedro; Folgoso do Caurel, LU)

Os de Vilela comen a cadela no chao de Redondela con tripas e merda, e nin un bocao de pan tên pra comer con ela. (mc: Aldeas de Caurel)

Aldeas de Caurel, que el refrán tacha de sumamente pobres.

1379. **Viledecentes?**

Si correras como mentes, estabas en Villedecentes. [6688] (ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar da provincia de Lugo)

1380. **Vimianzo** (Vimianzo, C)

En Vimianzo, colle os bois e traballa co arado. (mc e ms17,055: Santiago)

1381. **Viña, A** (Ambreixo, San Vicenzo; Palas de Rei, LU)

Tripeiros na Viña. [6689] (mc, ms e ms4)

Porque allí van a parar las aguas sucias del matadero y muchos se dedican a lavar callos. (ms) / *Tripeiros*, porque *na Viña* van a parar las aguas sucias del matadero y muchos se dedican a lavar callos. (ms4) / V. "Fingoi".

1382. **Viso** (Viso, O, Incio, O / Ourol, LU)

Viño de Viso, mira que te aviso. (mc: Buciños)

1383. **Viveiro** (Viveiro, LU)

Os de Viveiro, chicharreiros. (ms5,041: *El Compostelano* 1938,39,40)

Entresacados de los artículos sobre folklore gallego publicados por Lence-Santar en *El Compostelano* de Santiago de Compostela a través de los años 1938, 1939 y 1940.

1384. *Xente de Viveiro, muito fandango e pouco diñeiro.* (mc / ms4: F.V.S.)

1385. **Xalo, O** (Castelo, Santiago; Culleredo, C)

Cando as pedras do Xalo choran, ventan auga. (mc: C.A.)

Var.: *Cando choran as pedras de Xalo, ventan orballo.* (mc: C.A.)

1386. **Xapón**

Na terra do Xapón van os pantalós a patacón. (mc: Santiago)

1387. **Xar** (Barcia, Lalín, PO)

Os de Xar nunca se souperon lavar. [6690] (mc: Barcia-F.V.S.)

1388. **Xaxán, monte** (Domaio, San Pedro; Moaña, PO)

¿Capelo no Jaján? Chuva na man. (mc: M.-*R. de P.*)

Var.: *Neboa en Jaján, choiva na man.* (mc: M.-*R. de P.*) / *Neboeiro por Jaján, vento sur na man.* (mc: Vigo)

1389. **Xerbolés** (Cirio, Santa María; Pol, LU)

Cirio, Rois e Xerbolés, lugarciños todos tres. (ms)

V. "Cirio".

1390. **Xesta, A** (Xesta, San Fiz; Lalín, PO)

En caso de festa, primeiro Vilanova que a Xesta. (mc e ms: Lalín)

V. "Vilanova".

1391. *Festa por festa, o Carmen da Xesta.* (mc)

En Lalín. A lo que replican los de Vilanova: *En caso de festa, primeiro Vilanova que a Xesta*. V. "Vilanova"

1392. **Xesteiras**[6691] (Cuntis-Estrada, A, PO)

Cando o Xiabre pon capa e o Xesteiras o capelo, volve á casa polo mantelo. (ms5,009)

1393. *Cando Soteiros* [sic] *ten capa e Sevil capela, corre Maruxa á casa pola capela.* (Luís Alonso Alonso)

1394. *Cando Xesteiras ten capa e Servil ten capelo, corre Maruxiña, corre polo capelo.* (mc: Santiago)

1395. *Néboa no Xesteiras, chuvia nas eiras.* [6692] (ms5,135: Estrada. Puente Ulla)

1396. **Xestoso** (5 concellos do Caurel, LU)

Bergueiros, os de Xestoso. (mc / ms4: F.V.S.)

Xestoso, en Caurel.

1397. **Xeve** (Xeve, Santo André; Pontevedra, PO)

De Bora un e de Xeve ningún. (mc: Castelao, *Nós* 38, 1927, 14)

V. "Bora".

1398. *Dous de Xeve e un de Bora botan o maestro fóra da obra, e se vai un de Marcón, hastra vai o patrón.* (mc: Castelao, *Nós* 38, 1927, 14)

1399. **Xiabre** (Vilagarcía de Arousa, PO) [6693]

Brétema no Xiabe, chuvia pola tarde. (ms16: Santiago)

[6688] ms-LU: *como mente*.

[6689] mc: *Ripeiros*.

[6690] mc: *levar*.

[6691] Monte limítrofe entre os concellos de Cuntis e A Estrada (710 m).

[6692] mc: *Niebla*.

[6693] Non hai ningún topónimo *Xiabe*, pero si que existe o monte *Xiabre* no concello de Vilagarcía de Arousa (Pontevedra).

1400. *Cando o Xiabre pon capa e o Xesteiras o capelo, volve á casa polo mantelo.* (ms5,009)

1401. *Cando no Xiabre hai touca, chuvia pouca ou moita.* [6694] (ms-SA: seminarista anónimo: San Xoán de Laíño, Dodro, C)

N.B. Xiabre = monte de la provincia de Pontevedra.

1402. **Xinzo de Limia** (Xinzo de Limia, OU)

Adiós Xinzo de Limia, río sin pesca, montes sin leña, muller sin honra y home sin vergonza. (ms: Buciños)

(es)*Cuatro cosas de bueno tiene Villalba* (Cuenca)*: montes sin leña, río sin agua, mujeres sin vergüenza y hombres sin alma.* (R. Marín)

Parecidos en varias partes. Véase: Fonsagrada... En cast. lo mismo.

1403. **Xudán** (Xudán, Santa María Madalena; Pontenova, A; LU)

En Xudán, catro nunha besta van: un carga i-outro ten, i-outro mira si vai ben, i-outro mira de acolá pra decir: "ajajá". [6695] (mc: Riotorto-F.V.S. / ms17,056: Xudán, Riotorto)

1404. **Xullán** (Tuimil, Santa María; Bóveda, LU)

Rapatoxos, de Xullán (mc / ms)

Apenas hay tojo y lo rapan apenas nace. (mc) / V. "Tuimil".

1405. **Xuriz, O** (San Romao da Retorta, Guntín, LU)

Liz, Oxuriz e Montouto da Allariz son tres aldeas ruís. (ms / ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar de Galicia)

V. "Liz".

1406. **Zamora** (ZA)

Non se ganou Zamora en unha hora. (mc: Meilán)

(pt) *Não se ganhou Samora em uma hora.* (Chaves)

(es) *No se ganó Zamora en una hora.* (Sbarbi) / *No se ganó Toledo en un credo.* (R. Marín)

1407. **Zarzola**

Abad de Zarzola, comiche a ola e perdiche a cazola (ms)

(es) Abad de Carzuela, comisteis la olla y pedís la cazuela. (Correas)

1408. **Zoás** (Moreda, Santa María; Taboada, LU)

No lugar de Zoás moito ladran os cas. (mc: Taboada)

Zoás, en la parroquia de Moreda.

1409. **Zos** (Zos, Santa María; Trasmiras, OU)

Campaneiros os de Zas (mc: Ben-Cho-Shey, *Nós* 65, 1929, 88)

V. "Baronzás".

1410. **Zudreiro, O** (Sanguiñedo, Santa María; Dozón, PO)

Viuleiros no Zudreiro. (mc: Sanguiñedo)

[6694] O orixinal di *Cando no Xiabre hay toupa, chuvia pouca ou moita*.

[6695] ms: *c'unha besta, y outro, ven ben*; ms4 e ms17,056: *c'unha besta*; ms17,056: *y-outro, pousa d'aco*

2.4. Outros materiais de tradición oral

2.4.1. Dialoxismos

AGRÍCOLAS

Animales

1. **-¡Ai papá! ¿Boto a ovella morta ó monte? -Non, dálle herba e déixa[a] na corte.** (ms-SA: M. González Fernández)
2. **-¿En que pensas, porco? -¡Na lavadura!** (ms21,15r: Bermés)
3. **-¿Onde irás, boi, que non ares? -Á cortaduría.** (mc: G.S. y A.)
   (pt) *Aonde irá o boi que não lavre, pois que sabe.* (Chaves) (es) *¿Dónde irá el buey que no are?* (Correas) *Aon anirà el bou que no llaure?* (Alberola)
4. **-¿Onde irás, boi, que non ares? -Ós Peares.** (mc: Chantada)
5. **-¿Pra onde vas, boi, que non ares? -Prá cortaduría.** (mc: Sarria)
   Var.: *¿Pr'ónde irás, boi, que non ares?* (Buciños) / *¿Onde has d'ir, boi, que non ares, senón á cortaduría?.* (ms15,01: Sainete Curros. *Aires da miña terra*, introdución ó *Divino sainete*) /
   (pt) *Aonde irá o boi que não lavre, pois que sabe.* (Chaves) (es) *¿Dónde irá el buey que no are?* (Sbarbi) / *¿A dó irá el buey que no are? A la carnicería.* (Correas) *¿Aon anirá el bou que non llaure?* (Alberola)
   En todos los estados y oficios ha de haber que sufrir.
6. **A egua: xear, xear, hastr'o coiro regañar.** [6696] (ms-SA: seminarista anónimo: Narla, Friol, LU)
7. **A vaca: chover hasta o corno amolecer; a egua: xear hasta o lombo regañar.** [6697] (mc: Buciños / ms17,017)
   (pt) *O boi disse que tanto chovesse que até os cornos lh'amolecesse.* (Chaves) (es) *Dice la oveja en febrero: hiele, hiele, hasta que el rabo se me pele. Y responde el buey: lluvia, lluvia, lluvia, hasta que el cuerno se me pudra.* (R. Marín)
8. **A vaca: chover, chover, hastr'o corno amolecer.** (ms-SA: seminarista anónimo: Narla, Friol, LU)
9. **Boi: "chover, chover hasta o corno torcer". Cabalo: "xear, xear hasta o beizo regañar".** [6698] (ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar da provincia de Lugo)
10. **Decían as ovellas cuando falaban: "Sácam'a marzo, verás cómo pacio; sácam'abril, xa me verás fuxir; sácam'a maio, qu'hei correr com'un cabalo".** [6699] (ms11,49: Comarca de Fonsagrada)

[6696] V. *Boi: chover, chover hasta o corno torcer. Cabalo: xear, xear hasta o beizo regañar* no apartado de dialoxismos.

[6697] ms17,017: *hastra o lombo*.

[6698] O orixinal di *Boy: chover, chover hasta o corno torcer. Cabalo: xear, xear hasta o beizo regañar*. V. *A egua, xear, xear, hastr'o coiro regañar* no apartado de frases proverbiais.

[6699] O orixinal di *Decían as ovellas cuando falaban: "Sácom'a marzo verás como pacio, sacam'abril xa me verás fuxir, sacam'a mayo qu'ei correr com'un cabalo"*.

11. **Dice o boi pequeno: "Carga, carga, que eu non o hei levar".** (ms8,38r: Silvarrey)
12. **Dille a vaca ó becerro: "Ti virás por onde eu veño".** (mc e ms17,043: Vilamane, Cervantes)
13. **Dixo a besta: "Abaixo non me montes, arriba non me afrontes, e diante non me perdones".** (ms5,039)
14. **Dixo a besta: "Líbrame do vento, e venteo; xear e nevar hastra o fuciño regañar; xear, xear, hastra o fuciño encarambelar".** (ms5,039)
15. **Dixo a besta: "Non teño medo á morte hastra que o aire veña do norte".** (ms5,039)
16. **Dixo a vaca: "Chover, chover, hastra meus cornos amolecer".** (ms5,039)
17. **Dixo o cocho: "En marzo, botaime fóra e verás como pazo; i-en abril ábreme as portas e déixame ir".** (ms5,039)
18. **Dixo o gato, pola barbada, que era conta tasada.** [6700] (mc: Buciños / ms4: F.V.S.)
19. **Dixo o gato: "Dios nos dea arcas abertas e mulleres de pouco cuidado".** [6701] (mc / ms)

    Var.: *Dios nos libre de homes loucos e camiños apretados.* (Cervantes) / *Dixo o gato: "Dios nos dé arcas abertas e mulleres de pouco cuidado; Dios nos libre de homes loucos e camiños apretados".* (Cervantes-F.V.S.)

    (es) *Dios nos depare mujeres descuidadas y puertas abiertas, dicen los gatos al desperezarse por la mañana.* (R. Marín)
20. **Dixo o raposo pola noite: "O día é día".** (ms: Buciños)
21. **Dixo o raposo: "Mentras hei de estar dreito, sentado; e mentras hei de estar sentado, deitado".** (ms5,039)
22. **Díxolle a zorra ás uvas: "Están verdes".** (ms-LU: ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar de Galicia)
23. **Díxolle o lobo á vaca que lambía a cría: "Qué sorte teñen algúns, que, se a lambera eu, habían de decir que a comía".** [6702] (mc e ms17,044: Lulle, Samos)
24. **Díxolle o zorro ás uvas: "Non estades maduras".** (mc: Palas de Rey)

    (es) *Decir lo de la zorra de la fábula: están verdes o agrias.* (Sbarbi) / *No están maduras, dijo la zorra no pudiendo alcanzar las uvas.* (Jara)

    Procede de la conocida fábula y satiriza a los que, no pudiendo alcanzar una cosa, fingen despreciarla.
25. **Galiñas serán, pero ólenme a can.** (mc: M.V. / ms: M.L.)

    Puesto en boca de la zorra, según el conocido cuento.
26. **No mes de san Xoán dicen os gorriós: "Pilrés, vamos os tres".** (mc: Santiago)
27. **Un lobo dixo ó outro: "Somos amigos".** (ms6,03v: Portela Pazos, en *Ultreya*)
28. **¿A donde lle foi a parar o fardo á cocha? Ó banco.** (ms8,72v: Silvarrey)
29. **¿E despois? Unde non hai vacas tamén aran os bois.** [6703] (ms11,47: Comarca de Fonsagrada)
30. **"Bos días", díxolle o gato ás morcillas.** [6704] (mc e ms: Vida Gallega)
31. **"Dou o demo a todos", dixo o que araba cos lobos.** [6705] (mc e ms4: A.I.)
32. **"En vez de andar ó tirulero, traballe de vran pró inverno", díxolle a formiga ó merlo.** [6706] (mc: M.V.)

    Var.: *Díxolle a formiga a un paxaro: "Chirlo merlo, chirlo merlo, según andas de póla en póla, busca de comer pró inverno".* (ms4: Paradela-F.V.S.)
33. **"Pobriñas, ábrenvos tarde e non comedes", dixo o raposo ás galiñas.** (mc e ms11,30: M.V. / ms21,24r: Bermés)
34. **"Pobriñas, ábrenvos tarde e non podedes comer", díxolle o raposo ás galiñas.** (ms-SA: Amador Darriba Míguez (13-11-1951))
35. **"Pobriñas" -dixo o raposo ás galiñas-, "ábrenvos tarde e non vos dan de comer".** (ms-SA: ms-SA: Manuel Villaverde Marcos: Proupín. San Tomé de Ames, C)
36. **"Sácame a marzo e verás como pazo", fal'o porco.** (ms21,03v: Bermés)
37. **"Todo é bon", dixo o zorro polo rabo.** (ms8,70r: Silvarrey)

[6700] ms4: *era a conta*.
[6701] ms: *dé arcas*.
[6702] ms17: *había decir que*.
[6703] E despóis unde non hay vacas tamén aran'os bois.
[6704] ms: *dixoll'o gato*.
[6705] ms4: *o demo á todos*.
[6706] Vázquez Saco recolle no mc unha variante que nos parece errónea: *"En vez de andar* o, *traballa de vran pro inverno", díxolle a formiga ô merlo.*

38. **"Todos somos unhos", dixo o que estaba na corte dos cochos.** (ms5,057: Silvarrey)
39. **"¡Palabra!", díxoll'o lobo á cabra.** (ms21,21r: Bermés)
40. **"¡Que aprecio me ten a xente! Come o do meu cu e deixa o do meu dente", dice a galiña.** (ms11,52 / ms4: F.V.S.)
41. **"Buenos días, muy felices", díxolle o gato ás perdices.** (mc: Santiago)
42. **"Buenos días", díxoll'o gato ás morcillas.** (ms-SA: ms-SA: Jesús Mayo Brenlla: San Mamede de Monte, A Baña, C)

Generales

43. **A liñaza: "Anda ti, trigo trigón, que estás quince días debaixo do tarrón, sin saber teu amo si te ten ou non". O trigo: "Anda ti, liñaza ardida, que ós tres días tas nacida".** (ms5,039)
44. **-Alto en canelas, por diante de ti non se pasean damas nin doncelas. -Cálate ti, roxo barbudo, cando ti non chegas, eu non te axudo.** (ms8,14r: Silvarrey)
    Hablan trigo y centeno.
45. **-Berza, ¿por que non cociches? -Porque antes non me metiches.** [6707] (mc: A.I. / ms21,02r: Bermés)
    (es) *Berza, ¿porqué no cociste? -Porque no me meciste.* (Sbarbi) / *¿Porqué no cociste berza? -¿Porqué no me cuidaste, puerca?* (Id.) / *Berza, ¿por qué no cociche? Porque no me meciche.* (Correas)
    Todo exige tiempo, si se han de lograr los frutos apetecidos.
46. **-Berza, ¿por que non te cociches? -Porque antes non me metiches.** (ms21,02r: Bermés)
47. **-¿Cando se corta a madeira: en xaneiro ou en setembre? -Cando fai falla.** [6708] (mc / ms4: F.V.S.)
    (es) *En el menguante de enero, corta el madero.*
    El castellano precisa más: En el menguante de enero, corta el madero.
48. **-¿Cavache? -Cavei. -¿E queimache? -Non. -Pois logo non cavache.** (mc: Becerreá.)
49. **-¿Por que non cociche, berza? -Porque non me remexiche, besta.** (ms8,23r)
50. **-¿Por que non cociche, nabo? -Porque non cocín apretado.** (ms8,23v: O. de Rey)
51. **-¿Por que non te coces, berza? -Porque non teño quen me remexa.** (ms8,23v: O. de Rey)
52. **-¿Queres leite? -Dille á vaca que cho deite.** (mc e ms17,093: M.L.)
53. **Cando a auga falou, dixo: "Dos poucos e dos moitos, veñan os afoutos".** (mc: A.I.)
54. **Cando o pan falaba decía: "Bótame no polvo e de min non teñas dolo".** [6709] (mc e ms11,46: Fonsagrada-F.V.S.)
    Var.: Como: *Bótame no po e déixame só.*
55. **Di a avea: "Sémbrame lola e collerasme corda".** [6710] (mc e ms: Fonsagrada-F.V.S.)
56. **Di o refrán: Terra fría non dá pan.** (ms-LU: ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar da provincia de Lugo)
57. **Dixo a faba: "Seméntame no polvo e bótame auga logo".** (ms5,041)
58. **Díxoll'o millo á liñaza: "Cara lavada, ós tres días, nada", e díxolle a liñaza ó millo: "Nugallón, un mes baixo o torrón i-aínda [se] vou se non vou".** [6711] (ms21,16r: Bermés)
59. **Díxolle o garbanzo ó liño: -Cala, ti, trigosilla, que ós tres días estás nacida. -Cálate, mascarrón, que estás un mes debaixo do torrón.** (mc: Vilamede, Cervantes)
60. **Falou o prado: "Según esterques o prado, así che encherei o canado".** (ms5,041)
61. **María, o teu galo canta e o meu asubía.** [6712] (ms e mc: Velle)
62. **O millo dixo ó liño: "Anda ti, ardido, de tres días nacido". Y-o liño contestou: "E ti, murón, sete anos debaixo dun tarrón".** (ms5,039)
63. **Pícame tarde e réndame cedo, que eu che darei do que teño.** (ms-SA: ms-SA: seminarista anónimo: algún lugar de Galicia)
    Fala o millo.

[6707] ms21,02r: *non te cociches*.
[6708] ms: *falta*.
[6709] ms11,46: *Cuando o pan*.
[6710] ms: *avena*.
[6711] O orixinal di: *Díxoll'o millo a liñaza: "Cava lavada, os tres días nada"; e díxolle a liñaza o millo: "Nugallón, un mes baixo o torrón y'aínda vou se non vou"*.
[6712] mc: *i-o meu*.

64. **Pícame tarde e réndame cedo, que eu che darei o que teño.** [6713] (ms-SA: ms-SA: seminarista anónimo: Terras do Deza, PO)
Fala o millo.
65. **"Cávame tarde, bímame cedo, e farei de ti un mancebo", dijo la viña a su dueño.** (ms21,31r: Bermés)
66. **"Decrúame tarde, arréndame cedo e pagareiche o que che debo", dixo na terra o millo.** (ms21,22v: Bermés)
67. **"Gurrón, gurrón, vinte días debaixo do turrón", díxolle a liñaza ó millo. E respondeulle esta: "Privada, privada, ós tres días xa estás nada".** [6714] (mc e ms16: *Terra de Melide* / ms: V.R. y A.R.)
68. **"Lavada, aos tres días nada", díxolle o millo â liñaza. E contestou ela: "Nugallón: un mes baixo o terrón e inda se vou non vou".** (ms18,46r)
69. **"Lavada, ós tres días nada", díxoll'o millo á liñaza. E contestou ela: "Nugallazón, un mes baixo o terrón, e inda se vou, se non vou".** [6715] (mc e ms16: M.V.)
Var.: *Como "Gurrón, gurrón...".*
70. **"Lavada, ós tres días nada", díxoll'o millo á liñaza. "Nugallazón, un mes baixo o terrón, e inda se vou, non vou".** (ms-LU: ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar da provincia de Lugo)
71. **"Pódeme quen sepa e áteme calquera", dixo a viña ó labrador.** (mc: M.V.)
(pt) *A vinha escáve-a quem quiser, pode-a quem souber, e cáve-a seu dono.* (Chaves) (es) *Podadores pocos son los buenos, y menos los mejores.* (R. Marín) / *Podador de mi viña podas: cada cepa es un caso; no son iguales todas.* (Id.)
72. **"S'o millo fose pouco, mud'o dun saco noutro", dixo a galiña cando falou.** (ms-LU: ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar da provincia de Lugo)
73. **"S'o millo fose pouco, mudalo dun saco noutro", dixo a galiña cando falou.** (ms21,26r: Bermés)
74. **"Se o millo fose pouco, botalo dun saco noutro", dixo a galiña cando falou.** [6716] (mc: M.V.)
Var.: *S'o millo foi pouco, mudalo dun saco noutro.* (ms: Lugo)
75. **"Se o millo fose pouco, mud'o de un saco a outro", dixo a galiña.** (ms-SA: Amador Darriba Míguez (13-11-1951))
76. **"Se o millo pesa pouco, mudalo de un saco pró outro", dixo a galiña cando falou.** (ms-SA: ms-SA: Guillermo Eirís Cabeza: Sofán, Carballo, C)
77. **"Todos aramos", dixo Balboa.** (mc: M.L.)

Meses. Enero

78. **Díxolle un velliño a xaneiro: "Xaneiro, si non me matas o rebaño, douche un carneiro". Pasó enero sin novedad y sin recibir la ofrenda del viejo; y entonces, habla enero: Febreiro: "O vello non me deu o carneiro: así que mata o rebaño y o carneireiro".** [6717] (ms18,64r: Camba)

MESES. FEBRERO

79. **Dixo no monte unha vella: "Vaite, febreiriño corto, cos teus días vint'e oito; si tuveras máis catro, non quedaba can nin gato". Febreiro contestou: "Os teus becerriños oito, deixa que meu hirmán marzo hach'os de volver en catro".** [6718] (ms: M.V. / ms18,43r)
80. **Dixo no monte unha vella: "Vaite, febreriño corto, cos teus vint'e oito, que si tuveras máis catro non quedaba can nin gato". Febreiriño corto contestou:**

[6713] O orixinal di: *Pícame tarde e réndame cedo, qu'eu che darei o que teño-fal'o millo.*
[6714] ms, ms3 e ms16: *E repúxolle esta* / mc: *turrón, díxoll'a liñaza* / ms4: *e repúxoll'este.*
[6715] mc: *díxolles o millo* / ms4: *nugallanzón* / ms16: *díjoll'o, contestoulle.*
[6716] No mc Vázquez Saco escribe *S'o millo fose pouco, mudalo de un saco n'outro* e atribúello a Marcial Valladares. Visto o orixinal, comprobamos que o que realmente recolle Valladares é *botá-l-o dun saco n'outro,* ademais de recolle-lo como dialoxismo.
[6717] O orixinal di: *Díxolle un velliño a xaneiro: "Xaneiro, si non me matas o rebaño, douche un carneiro". (Pasó enero sin novedad y sin recibir la ofrenda del viejo; y entonces, habla enero): Febreiro: "o vello non me deu o carneiro: así que mata o rebaño y o carneireiro".*
[6718] O orixinal di *Dixo n'o monte unha vella: "Vaite febreiriño corto, c'os teus dias vint'e oito, si tuveras mais catro, non quedaba can nin gato". Febreiro contestou Os teus becerriños oito, deixa que meu hirmán marzo hach'os de volver en catro. /* ms18,43r: *que si tiveras, hache de os volver.*

"Os teus becerriños oito, deixa que meu hirman marzo hachos de volver en catro. (ms17,045: M.V.)

(es) *Febrerillo corto, con sus días veinte y ocho; si tuvieras más cuatro, no quedara perro ni gato.* (Correas)

81. **Dixo no monte unha vella: "Vaite, febreriño corto, cos teus vinteoito, que si tuveras máis catro, non quedaba can nin gato". Febreriño contestou: "Moito, os teus becerriños oito, deixa, que meu hirmán marzo hach'os de volver catro".** (ms21,11r: Bermés)

(pt) *Aí vem meu irmão março, que fará o que eu não faço.* (Chaves) / *Vai-te embora fevereiro, que me não deixaste nenhum cordeiro.* (Id.) (es) *Febrerillo corto, con sus días veinte y ocho; si tuvieras más cuatro, no quedara perro ni gato.* (Correas) *El febrer no deixa ovella ni carner.* (Sanchis) / *Sol matar el febrer més que un carnisser.* (Id.) / *Febrer mata més que el carnisser.* (Id.)

Abundan las variantes, que coinciden en tachar de rigurosos los dos meses del refrán.

82. **Dille o pastor a marzo: "Marzo, marceano, xa non che teño medo que me comas o rebaño". Contesta marzo: "Cala a boca, que catro días que me faltan, e dous que lle pida a abril, hémoste poñer a boca a parir".** [6719] (mc: Otero de Rey / ms4: F.V.S. / ms)

(es) *Díjole el pastor a marzo: mal has tratado a mi ganado, allá te irás donde no vuelvas más. Y marzo le respondió: con tres días que me quedan y tres que me preste mi hermano abril, he de poner tus orejas a parir.* (R. Marín)

83. **Dixo o pastor a marzo: "Mal trataches ó meu gando; alá irás donde non volverás máis". E marzo lle respondeu: "Con tres días que me quedan e tres que me empreste meu irmán abril, poreiche as túas ovellas a parir".** (ms10,038r: *D. E.*)

84. **Sácame de marzo e verás cómo pazo.** [6720] (mc: A.N.)

Var.: *Di o boi: "Sácam'en marzo e verás como pazo".* (ms4: M.L.) / *Sácame a marzo, verás como pazo.* (Fala o porco) (ms4: A.N.) /

(es) *Sácame de marzo, aunque sea en un zarzo.* (Sbarbi)

Habla el puerco, y expresa el deseo de pasar pronto de este mes inconstante y peligroso para los labradores.

MESES. MAYO

85. **Dixo a anduriña: "¿Que fixeche? ¿Que fiache, que no mes de maio non blanqueache?"** (ms-LU: ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar da provincia de Lugo)

86. **Fiandeira, ¿que fiache? ¿Pr'onde fuche? ¿Prond'andache qu'en maio non blanqueache?** [6721] (ms21,30v: Bermés)

MESES. JULIO

87. **-En xulio, ¿donde andas, mozo? -Na fonte ou no pozo.** [6722] (ms-SA: ms-SA: Manuel López Castro: Santa Comba de Cordeiro, Valga, PO / Manuel Lago López / José A. Iglesias Ares)

88. **-En xulio, ¿donde andas? -Na fonte ou no pozo.** (ms-LU: José Ballesteros Alonso)

89. **Di o trigo ó sementador: "Con un ou con dous, en xulio son con vós".** (ms4: J.P.)

Meteorológicos

90. **-Arre, demo, qué ben auga hai. -Ai ho, case se enchen as zocas.** (ms-LU: ms-LU: seminarista anónimo: Pacios, Neira de Xusá, Baralla, LU)

Santoral

91. **Di a castaña: "Si salio ben da semana de san Mateu e de san Miguel, prepárame o caniceu".** (mc: Chantada)

Abarca la segunda quincena de setiembre, muy peligroso para la castaña, fruto muy delicado y sensible al frío y a la helada.

[6719] ms: *hemoste poñer a parir*.

[6720] ms: *Sácame en marzo, verás cómo pazo (fala o porco)* / Indica *Animales domésticos* (*Meses*) no ms.

[6721] O orixinal di: *-Fiandeira, ¿qué fiache? ¿Pr'onde fuche? prond'andache qu'en mayo non blanqueache?*. V. *Dixo a anduriña: "¿Que fixeche? ¿Que fiache, que no mes de maio non blanqueache?"*

[6722] M. Lago López: *xullo* / J.A. Iglesias Ares: *en donde*.

92. **"Pola santa Mariña báixame a porretiña", dixo a cebola.** (mc: M.V.)

AGRO

93. **Dixo o viño: "No corpo do home son valente e boiante". E dixo o pan: "s'eu vou diante".** [6723] (mc: M.V. / ms16 / ms21,30r: Bermés)
Var.: *"¡Que bon home eu son!", díxolle o viño ó pan, e este respondeulle: "Si eu vou diante".* (V.R. y A.R.)
(es) *Dijo el vino al pan: Yo hago al hombre valiente y boyante; y dijo el pan al vino: Valiente y boyante si yo voy por delante.* (Correas)

94. **Dice o viño: "Son valiente"; dice o pan: "Se eu vou por diante".** (ms-LU: ms-LU: seminarista anónimo: Pacios, Neira de Xusá, Baralla, LU)

AHORRO Y TACAÑERÍA

95. **Díxolle o home á muller: "Si lle botas ó caldo patacas, non lle botes fabas, e se llas botas, bótalle catro contadas".** (ms-LU: ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar da provincia de Lugo)

ALABANZAS

96. **-Gábate, pola.- Non podo de gorda.** [6724] (ms10,093r: *D. E.*)

CASA

97. **A roupa: "Cóidame na casa i-eu te coidarei na praza".** (ms-LU: ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar da provincia de Lugo)

98. **"Gárdame na casa i-eu te honrarei na praza", di a roupa.** [6725] (mc: F.L.)
(es) *Guárdame en casa y te honraré en la plaza, dice la ropa a su dueño.* (R. Marín)

CAUSAS Y EFECTOS

99. **Dixo doña Ana: "Terás sempre tela, se non matas a araña".** [6726] (ms: Buciños)
(es) *Quien no mata la araña, no extingue la telaraña.* (Sbarbi)

CAZA

100. **Á arcea díxolle o zorro: "Que xee que deixe de xear, da miña boca non te escaparás".** (mc: Páramo-F.V.S.)

CONTRATOS

101. **-¿Vendiche? -Vendín. -¿Cobrache? -Non. -Pois logo non vendiche.** (mc: Buciños)

DAR

102. **"As que me dan non as quero i-as que quero non mas dan" di por non casare Xan.** (ms10,001r: *D. E.*)

DECISIÓN

103. **Dixo Blas: "Punto redondo".** (ms-LU: ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar de Galicia)

DEL MAL, EL MENOS

104. **"Menos mal", dixo o que castraban.** (mc: M.L.)

DESPREOCUPACIÓN

105. **-Casada, de vós din mal. -Que digan, que xa calarán.** (ms16: *D. E.*)
Var.: *-Casada de vós din mal. -Que digan, que xa cansarán.* (*D. E.*)
(es) *Casadita de vos dicen mal -Digan, digan; que ellos cansarán.* (M. Kleiser)

106. **-María, ¿lavache? -Lavei, e si non lavei, enxuguei.** (ms8,28r: La Cañiza)
Quiere decir que lavó mal.

107. **-¿Lavaches, María? -Enxagüei, si señor.** (ms15,44: Golada)

DEVOCIÓN

108. **-Ai, V. da Ventela, que ll'hei dar unha vela. -I-eu dúas, se t'agarro. Por ofretas non quedamos mal.** [6727] (ms: Buciños / ms-LU: ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar da provincia de Lugo)

DIFICULTADES

109. **-¿Como che vai, Sindo? -Ás veces rabeando e ás veces rindo.** (ms10,031r: *D. E.*)

DINERO. ADULACIÓN AL DINERO

110. **"Ten quen ten", di a campana tola.** (ms-SA: Francisco Canosa Quintáns)

[6723] mc: *séu vou diante* / ms3 e ms4: *son valente e voante*.
[6724] En ms10 s.v. *Pollita* coa indicación *Alabanzas*.
[6725] ms: *y-eu*.
[6726] Dentro do sobre *Causas y efectos*.
[6727] O orixinal do ms di: *Ay, V. da Ventela, que ll'hei dar unha vela. Y-eu duas se t'agarro. Por ofretas non quedamos mal.*

111. **"Ten quen ten", dice a campana de Quende.** [6728] (mc e ms16: M.L.)
Var.: *"Ten quen ten, e dá quen quer", di a campana de Quende*. (ms16: Lence Santar. *El Compostelano*)

DONACIONES

112. **"Dar e ter", dixo o paxariño.** (ms15,44: Chantada)

EDADES. ANCIANIDAD

113. **-¿Quen ha de ir cas vacas? -O vello. -¿E que ha levar cuberto? -O saco. -¿Y a merenda? -Esa xa a comerá cando veña.** (ms8,31r: Silvarrey)
Var.: *-¿Quen ha de ir cas vacas? -O vello. -¿E que ha levar cuberto? -O saco. -¿E que come? -O caldo que sobra.*
Desprecio a la vejez.

114. **"Inda hai que erguer", dixo a vella polo calleiro.** (ms4: M.L.)

EDUCACIÓN

115. **Aprende, cachola, qu'estamos na escola.** (ms-LU: ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar da provincia de Lugo)

EGOÍSMO

116. **"Todo é ter", dixo o que tiña a sarna.** (ms8,15r: Silvarrey)

Egoísmo en los alimentos

117. **-¿Y'el as sopas fágoas do teu pan ou do meu? -Fainas do teu, que non che s'oi co aire.** (ms4: F.V.S.)

Ambición. Interés

118. **-¿A onde vas, can? -A onde me dan pan.** [6729] (mc: Santiago)

119. **Din as pitas: "Haxa, non haxa, mídase".** (ms-LU: ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar da provincia de Lugo)

EJEMPLO

120. **Di o ghefe: "Xogha ós naipes que gañan os frailes".** [6730] (ms-SA: ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar da provincia de Lugo)

ENVIDIA

Envidia de la propiedad ajena

121. **Di o galo: "¡Ai que canastro de millo ten meu amo!", i dice a galiña: "Terá, terá".** [6731] (ms8,11r: La Cañiza)

ERROR

Error, padre de acierto

122. **Díxolle o pai ós fillos: "Nunca andedes a xornal; tratade que, si perdedes, tamén aprendedes".** (ms6,03v / ms10,050r: Silvarrey)
Tratade (tened algún trato).

ESCARMIENTO

123. **"Agora xa foi", dixo a que empreñou.** [6732] (mc: M.L.)

ESPERANZA

Esperanza ante los infortunios

124. **-Vaste mollar. -Anque me molle, mal será que non me enxugue.** (ms8,23r: La Cañiza)

ESPERAR

125. **-Espera. -Espero. -Si así esperaran as lebres, habiamos comer ben delas.** (ms8,19r: La Cañiza)

ESTACIONES

126. **-Meu carriño, ¿quen te fixo vello? -O sol do vran e a auga do inverno.** (mc / ms4: F.V.S. / ms16: Lugo)
Var.: *-Meu carriño novo, ¿quen te fixo vello? -Catro meses de vran e oito de inverno.* [6733]

[6728] Nunha segunda clasificación temática, Vázquez Saco incluíu este refrán en *Onomatopeyas*.
[6729] V.*¿Pra onde vai o can? Pra onde lle dan pan* en *Agrícolas* (*Animales*).
[6730] O orixinal di: *Di o jefe xoja os naipes que gañan os frailes.*
[6731] O orixinal di: *Di o galo: ai qué canastro de millo ten meu amo; y dice a galiña: terá, terá.*
[6732] ms4: *o que empreñou.*

(M.V.) / *-Meu carriño novo ¿quen te fará vello? -Tres meses de vran e nove de inverno.* (ms16: *D. E.*) / *-¿Quen te acabou, meu carro? -A i-auga do inverno io sol do vrano.* (ms16: Sober)

127. **-¿Quen te acabou, meu carro vello? -O sol do vrao e o auga do inverno.** (ms-LU: ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar da provincia de Lugo)

FIESTAS Y ROMERÍAS

128. **-¿De onde vés, onde vas? -Veño da Candelaria e vou ó San Blas.** (ms6,01v: Verín.)

129. **"O que sea meu amigo verdadeiro, véñame a ver o vinte de xaneiro", dixo o santo do Pico Sagro.** [6734] (mc: M.V.)

Lo dice por el rigor de la estación, y se refiere al Pico Sacro, tan celebrado en las peregrinaciones jacobeas.

HAMBRE. GASTRONOMÍA

130. **Dixo o viño: "Eu son forte, barau; conmigo nadie pode". E contestoulle o pan: "¡Si vou eu diante!".** (ms5,039)

131. **Díxolle a leite ó viño: "Vénte pra acá, bon amigo".** [6735] (mc: M.L. / ms3: A.N.V.)

(es) *Dijo la leche al vino: "Seais bien venido, amigo, pero no uséis mucho este camino, o no andéis mucho este camino".* (Correas)

132. **Díxolle o leite ó viño: "Vén pr'acó, meu amigo", díxolle o viño ó leite: "Vén pra acá, meu parente".** (ms8,45v: Trives)

133. **Díxolle o viño ó pan: "Eu vou forte", e respondeulle o pan: "Indo eu diante".** (ms14,17)

134. **O viño falou e dixo: "Si ó botarme fago rosario e non se me vai, págame e déixame e, si se me vai, bébeme". A augardente tamén dice: "Si ó moverme fago rosario e non se me vai, bébeme; e, se se me vai, déixame".** (ms9,01r: Silvarrey)

135. **"A conta xusta e axustada", dixo o crego da Golada, "seis touciños, seis xamós tres rabos e seis lacós".** (mc: Becerreá / ms-SA: ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar da provincia de Lugo.)

136. **"Cousa xusta i-arrematada", dixo u cura da Golada, "tres porcos, seis touciños, doce pés con tres fuciños".** (ms-LU: ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar da provincia de Lugo)

137. **"¡Qué bon home eu son!", díxolle o viño ó pan; e éste respondeulle: "Si eu vou diante".** (mc: *Terra de Melide*)

Var.: *Véase: "Dixo o viño..."*

HIJOS

138. **-¿Cal fillo queres? -O neno cando crece, o enfermo cando padece.** (ms10,20v: *D. E.*)

INDEPENDENCIA

139. **"Cada un ten o seu gusto", dixo o que comía os mocos.** (mc / ms4: F.V.S.)

De gustos no hay nada escrito.

INDIFERENCIA

140. **"Arreglarse", dixo o lobo.** (ms11,71)

JURÍDICOS Y SIMILARES

141. **-Bon comenzo de semán... -E aforcábano ó lus.** [6736] (mc: Agro)

(es) *Buen principio de semana... y lo ahorcaban el lunes.*

142. **Dixo a zorra: "Arriba, pés e zancas, que neste mundo non hai máis que trampas".** (ms4: Cervantes-F.V.S.)

Var.: *Arriba pernas i-abaixo zancas, que neste mundo todo son trampas.* (mc: Cervantes)

143. **-Señor alcalde, faga xusticia. -Faga usté que eu ando de prisa.** (mc: Buciños)

Lo atribuyen a un hecho real, y quedó en la comarca para calificar a los que, teniendo cargos públicos, atienden más bien a sus particulares intereses.

144. **-¿Quen matou o Meco? -Matámolo todos.** [6737] (ms4 e mc: A.S.A. / ms4: J.P.)

(es) *¿Quién mató al conde? Todos a una: Fuente Ovejuna.* (R. Marín)

145. **Dicía o Tarelo de Montós: "Os da xusticia, todos son ladrós".** (ms-LU: ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar da provincia de Lugo)

Montós: Orbán-Ourense.

146. **Fanse de noite e descúbrense de día. Non ch'é nada, María.** (ms-LU: ms-LU:

[6733] ms: *d'inverno* / ms4: *fai vello*.
[6734] mc: *veña a verme*.
[6735] ms: *pr'acá*, ms e mc: *a leite*, ms3: *meu amigo*, *pr'acó*, ms4: *o leite*, *meu amigo*.
[6736] ms4: *luns*.
[6737] mc: *a Meco*.

seminarista anónimo: algún lugar da provincia de Lugo)

LACRAS Y VICIOS SOCIALES

147. **-¿Por que non vas á misa? -Porque non podo. Vou pá taberna pouquiño a pouco.** (ms-SA: ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar da provincia de Lugo)

LECHE

148. **Díxolle a leite ó viño: "Ben chegado seas, amigo, mais poucas veces veñas por ese camiño".** (ms10,032v: *D. E.*)
149. **"Veñas noramala" díxolle o leite á i-auga.** (ms10,032v: *D. E.*)

LOCOS

150. **-¿Pr'onde vas, louco? -Pra onde van os cordos.** (ms10,033v: *D. E.*)

LONGANIZA

151. **-Longaniza ¿viche o fogo? -Si llo vin, non lle me acordo.** (ms10,033v: *D. E.*)

MADEJA

152. **Madeixa enzaramallada, quen te enzaramallou ¿por que non te devana?** (ms10,034r: *D. E.*)
153. **Madeixa enzaramallada, quen te fiou ¿por que non te ensarillou?** (ms10,034r: *D. E.*)

MADRINA

154. **¡Ai, madriña! que eso que me di xa eu o sabía.** (ms10,034v: *D. E.*)

MAÍZ

155. **Díxolle o millo á terra: "Decrúame tarde, arréndame cedo e pagareiche o que che debo".** (ms10,040r: *D. E.*)

MARÍTIMOS

Peces

156. **Díxolle a filla á nai: "Sardiña que o gato leva, ben gardadiña vai".** (ms-SA: ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar da provincia de Lugo)

157. **-San Bartolomeu, píllame un cangrexo. -Pillarei, pillarei, si o vexo.** [6738] (mc: A.I. / ms e ms4: F.I.)

MATRIMONIO

158. **"Este labor feito vai", dixo o que enterraba a muller.** [6739] (mc: M.L. / ms10,012v: *D. E.*)
Var.: *Dixo o que enterrou a muller: "Estuvo este lavor feito".* (Lugo-F.V.S.)

MEDICINA. HIGIENE

159. **-¿A onde vas, tolo? -A onde van todos.** [6740] (ms-LU: ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar da provincia de Lugo)
160. **-¿Por que te ríes, loco? -Porque vexo rir a outro.** (ms8,11v: La Cañiza)
161. **-¿Pr'onde vas, louco? -Pr'ond'o outro.** (ms-LU: ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar da provincia de Lugo)
162. **-¿Pra donde vas, tolo? -Pra donde van todos.** (ms-LU: ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar da provincia de Lugo)
163. **-¿Pra onde vas, tolo? -Pra onde van todos.** (ms-SA: ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar da provincia de Lugo)
164. **"Vai quen chaman", decía o tolo.** (mc: M.L.)
165. **"Dios nos dé limpieza", dixo o que volvía a camisa co de dentro pra fóra.** (ms-LU: ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar da provincia de Lugo)

MISA

166. **-¿Tanxen á misa? -Que tanxan, que tanxan, que pra eso llo pagan.** (ms10,040v: *D. E.*)

MISCELÁNEA

167. **Buenos días: ¡por fin come a gata as morcillas!** (mc: Villamor, Caurel)
168. **-Crouco rapado, faime un arado. -Non fago, non, que non teño machado.** (ms: G.P.)
169. **Gracias a Dios que o can pillou unha mosca. -E se a pillou, comeuna.** [6741] (mc e ms: Palas de Rey)

[6738] ms4: *Bertulameu*.
[6739] En ms10 s.v. *Entierro*.
[6740] V. *-¿A onde vas, Vicente? -A onde vai toda a xente* e variantes en *Voluntad*.
[6741] ms: *unha mosta*.

170. **-¡Mamá! ¿Que me trai da feira? -¡O camiño pra andar, meu fillo!** (ms21,32r: Bermés)
171. **-Non son reló de repetición. -Pero eres burra de contestación.** (ms8,33r: Silvarrey)
172. **-O cabalo branco está tumbado no campo; éntranlle as moscas pola boca e sálenlle por baixo do rabo. -¿Logo morreu? -Vosa maxestade o dixo.** [6742] (mc: Buciños / ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar da provincia de Lugo)
    Ridiculiza los rodeos que se dan para decir las cosas de frente. (mc) / Los obstáculos se salvan con rodeos. (ms)
173. **-¿A donde vas, Xan? -Vou cumplir si podo.** (ms-SA: ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar da provincia de Lugo)
174. **-¿Por onde pasa o tren? -Pola vía. -Cálate, burra, que eu xa o sabía.** (ms9,09v: Meda)
175. **-¿Que levas ahí? -Palabras e diñeiro.** (ms-SA: Francisco Canosa Quintáns)
176. **-¿Quen leva este bulto? -Calquera, anque seas ti. -¿Quen bebe este vaso de viño? -Calquera, anque sea eu.** (ms8,31v: Monforte)
177. **A fin de contas, trinta e dous pesos son dúas onzas.** (ms8,19v: Silvarrey)
178. **Díxolle a cerna ó clavo: "Deixarás aquí o rabo".** [6743] (mc: M.L.)
    (es) *Dijo el olmo al clavo: "Aquí dejarás el rabo".* (R. Marín)
179. **Díxolle o orizo á castaña: "Vén acó e regaña".** (ms15,14)
180. **Díxolle san Froilán ó lobo: "Xa que me comiche o burro, lévame os libros a Lugo".** (mc: Cervantes)
    Se funda en el conocido milagro que se atribuye a San Froilán, en el que se basa también la iconografía del Santo Patrón de Lugo.
181. **Falou o lume, e dixo que el era mui valente; e dixo a auga: "Si non vou eu detrás".** (ms5,057: Silvarrey)
182. **"Agora ídelo ver", dixo o outro.** (mc: C.A.)
183. **"Anden todas", dixo o cordeiro.** (mc: M.L. / ms4: N.V. 2ª serie)
    Var.: *Anden todas.* (Buciños)
184. **"Arreglarse", dixo o loro.** (ms-LU: ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar da provincia de Lugo)
185. **"Ir indo", como di Florindo.** (mc: Camba)
186. **"Tanto é moito", dixo a tola.** (mc: M.L.)
187. **"Todo é poñerse ás cousas", decía o que matou a vella.** (mc: Sober)
188. **"Xa veremos", dixo o cego e nunca viu.** [6744] (ms-LU: ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar da provincia de Lugo / ms21,18v: Bermés)
189. **"Dios te compoña", dixo o cego á zanfoña.** (ms4: M.L.)

MOZA

190. **-Boa moza levas, Pedro. -Ela o dirá co tempo.** (ms10,044r: *D. E.*)

MUJER

191. **¿Por cantas cousas se lle pode pegar a unha muller? Por catro: por falar, estar calada, con razón e sin ela.** (ms: F.V.S.)
192. **-Que boa moza levas, Pedro. -Ela che mo dirá, Xan.** (ms-LU: ms-LU: seminarista anónimo: Pacios, Neira de Xusá, Baralla, LU)

NABOS

193. **-¿Por que non coces, nabo? -Porque non estou apertado. -E berzas, ¿por que non cocedes? -Porque non me revolvedes.** [6745] (ms5,041)
194. **Dixo o nabo: "Seméntame no polvo e medrareiche a ollo".** (ms5,041 / ms16: Lence-Santar, *El Compostelano*)

NECEDAD

195. **-Compradre, o seu afillado non ll-é pr'este mundo. ¡Mire que conocemento!: "Mi padre, se non-a vende, volva prá casa".** (ms-LU: ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar da provincia de Lugo)

NIEBLA

[6742] ms: *entranll'as, pol-a boca*. / Ve-lo conto *O galego e o cabalo do rei*, p. 147-148 en *Antoloxía do conto popular galego*.
[6743] mc: *Díxole a cerna ô calvo*.
[6744] ms21,18v: *nunca veu*.
[6745] V. variantes en *Hambre. Gastronomía*.

La niebla y sus pronósticos locales

196. **A néboa díxolle á fame: -¿Prónde vas? -Vou pra Guixán. ¿E ti? -Pra Álvare.** (ms16: Lence-Santar)

OFICIO

197. **¿Que oficio tedes? Este que vedes.** (ms10,071r: *D. E.*)
198. **Dice o xastre: "En canto non xanto, nin coso nin canto".** (ms-LU: ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar da provincia de Lugo)
199. **"É millor mirar pra quen caga que pra quen labra", din os ferreiros.** (mc: Buciños / ms: Buciños, tierras de Taboada)

    Para quien labra la piedra, porque fácilmente saltan arenas a los ojos. (mc) / Recogido en tierras de Taboada. Indica que los mirones cuando se labra un piedra reciben en los ojos las arenas o trozos que hace saltar el pico del cantero. (ms)
200. **"¡Que pillos somos os xastres!", e levaba dous días d'oficio.** (mc: Buciños / ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar da provincia de Lugo)

ORGULLO

IRONÍAS CONTRA LOS ORGULLOSOS

201. **Dícelle o pote á sartén: "Vaite de aí, que me luxas".** (ms-SA: M. González Fernández)
202. **Dixo o que caiu do burro: "Xa me quería baixar".** [6746] (ms10,049v)
203. **Díxolle a sartén ó cazo: "Apártate, que manchas".** (ms-SA: ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar da provincia de Lugo)
204. **Díxolle o burro ó mulo: "Tírate alá, orelludo".** (ms16: *D. E.*)

    (es) *Dijo el asno al mulo: tira allá, orejudo.* (S.)
205. **Díxolle o caldeiro ó pote: "Non te acerques a min, que me luxas".** (ms-SA: ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar da provincia de Lugo)
206. **Díxolle o corvo á pega: "Bótate alá, que eres negra".** (ms16: *D. E.*)

    (es) *Dijo el cuervo a la pega: "quítate allá que eres negra".* (Correas)
207. **Díxolle o peite ó tiñoso: "Tírate alá, piolloso".** [6747] (ms16, ms10,087r, ms10,002v: *D. E.*)

    (es) *Dijo el peine al tiñoso: "quitate alla, piojoso".* (Correas)
208. **Díxolle o pote á caldeira: "Chéghate alá, non me enlixes".** [6748] (ms-SA: ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar da provincia de Lugo)
209. **Díxolle ó pote a caldeira: "Chégate alá, no me lises".** [6749] (ms-SA: Francisco Canosa Quintáns)
210. **Díxolle o pote á tixela: "Vaite de aí, que me tingues".** (ms-LU: ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar da provincia de Lugo)
211. **Díxolle o pote á sartén: "Vaite de aí, no me chistes".** (ms-LU: ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar da provincia de Lugo)
212. **Díxolle o pote ó caldeiro: "Chegate alá, non me luxes".** (mc e ms16: J.A.P.)

    Var.: *Díxolle o pote ó caldeiro: "Cíate atrás que me luxas".* (T.M.) / *Díxolle o pote á caldeira: "Tírate alá, non me lixes".* (ms16: *D. E.*) / *Díxolle o cazo á cazola: "Céate atrás que me luxas".* (ms16: Verín) / *Díxolle a caldeira ó pote: "Tírate alá, non me lixes".* (ms16: *D. E.*)

    (pt) *Diz o tacho à caldeira: sai para lá não me enfarrusques.* (Chaves) / *Diz a caldeira à certã: sai para lá, não me enfarrusques.* (Id.) (es) *Dijo la sartén al cazo: "¡Quita de ahí, cochinazo!"* (R. Marín) / *Dijo el cazo a la caldera: "Quítate allá, tiznera".* (Correas) / *Dijo la sartén al cazo: "Quita, que me ensucias".* (R. Marín) / *Dijo la sartén a la caldera: "Quítate allá culnegra"; o "tírate allá, buznegra".* (ct) *Dia la caçola al peròl: apàrtar, que marcares.* (Alberola)
213. **Díxolle o pote ó caldeiro: "Chéghate alá, no me enlixes".** [6750] (ms-SA: Fernández Ferro, Manuel)
214. **Díxolle o pote ó caldeiro: "Fuxe d'aí, que me manchas".** (ms-SA: Francisco Deán Rodríguez: Portosín, Porto do Son, C)
215. **Díxolle o pote ó caldeiro: "Quítate alá, non me luxes".** (ms-SA: Rodríguez Rodríguez, RCelso)
216. **Díxolle o pote ó caldeiro: "Saca de aí, que me enlixas".** (ms-SA: ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar da provincia de Lugo)

[6746] ms15,24r: *caeu do burro*.

[6747] En ms10,187 s.v. *Peine* e en ms10,002v s.v. *Decir*.

[6748] O orixinal di: *Dixolle o pote a caldeira chejate ala no me en lixes.*

[6749] O orixinal di: *Dixolle ó pote a cardeira, chégate alá no me lises.*

[6750] O orixinal di: *Díxolle o pote'o caldeiro: Chéjate alá no'me enlixes.*

217. **Díxolle o pote ó caldeiro: "Saca de aí, que me lixas".** (ms-SA: Juan Carlos Couselo Gago)
218. **Díxolle o pote ó caldeiro: "Sácate d'aí, que me luxas".** (ms-SA: ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar da provincia de Lugo)
219. **Díxolle o pote ó caldeiro: "Sácate d'aí, que me luxes".** [6751] (ms21,10v: Bermés)
220. **Díxolle o pote ó caldeiro: "Saile d'aí, que me enlixas".** (ms-SA: ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar da provincia de Lugo)
221. **Díxolle o pote ó caldeiro: "Vaite d'aí, que me luxas".** (ms-SA: ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar da provincia de Lugo)
222. **Díxolle o pote ó pucheiro: "Sácate d'aí, que me luxes".** [6752] (ms21,10v: Bermés)
223. **Díxolle u pote ó caldeiro: "Chégate aló, no me luxes".** (ms-SA: ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar da provincia de Lugo)

Orgullo de los pobres

224. **Chicha, carrizo; traballa do vran pró inverno e non teñas priguicia.** [6753] (ms8,22v e ms16: La Cañiza)

Var.: *Carrizo, que eí vén o inverno.* (ms16: Verín) *Chúfate, carrizo.* (ms / ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar de Galicia)

Se aplica a los miserables cuando se las dan de ricos.

Dijo la hormiga.

PACIENCIA

225. **Paciencia, tamén a tuvo Xan de Outeiro, que estivo tres días solteiro.** (ms8,58v: Silvarrey)

PAN

226. **-¿Por que non te casas, Xan? -Porque vai moi caro o pan.** (ms10,080r: *D. E.*)

Pan caliente

227. **¿Quen leva os meus dentes? A auga fría i-o pan quente.** (ms16: Lugo)

(es) *Pan caliente con agua fría de la fuente, mal para los dientes.* (R. Marín)

Pan de trigo

228. **"¡Boh!, pan, pan; pan o trigo", dixo o tolo.** (ms15,33: Aguada)

PAPAS

229. **Total, papas sin sal.** (ms8,17r: Silvarrey)

PEDAGÓGICOS

230. **Barxas, listo es, pero nesto errache.** (mc: Buciños)

PEREZA

231. **-Calaceta, ¿que fixeche? -Fun ó mar e vin do mar. -E túa tea sin botar.** (ms15,20r: Verín.)

Calaceta = perezoso. *Tea* = lino.

232. **-Fun ó mar e volvín do mar. -I-o teu liño sin fiar. ¿Que fixeches, truana, dormícheste?** (ms8,47v: Silvarrey)
233. **-Nugalla, ¿queres pan? -Quero, si señor, si mo dan. -Pois vai polo coitelo. -Logo non-o quero.** [6754] (mc / ms4: F.V.S. / ms16: Sarria)

Var.: *-Pereciña ¿queres pan? -Si, señora, si mo dan. -Pois trai o coitelo. -Xa non-o quero.* (R. Marín, con algunas incorrecciones, que hemos subsanado). / *Perguiza ¿queres caldo. -Quero. -Pois vai pola cuchara. -¡Ai!, non-o quero.* (C.A.) / *-Preguiciña ¿queres pan? -Si, señora, si mo dan. -Vai a buscar o coitelo / -Non señora; non-o quero. / -Perguiza ¿queres caldo? -Quero. -Vai pola cunca. -¡Ay! non-o quero*. (C.A.)

(es) *Perezoso ¿tienes hambre? Hambre tengo. -Pues trabaja con el azadón. -Ya el hambre se me quitó.* (R. Marín) / *Pereza, ¿quieres sopas? -Unas pocas. -Ve por la taza. -Ya se me pasó la gana.* (Id.) / *Pereza, ¿quieres sopas? -Si están frías o me las soplas.* (R. Marín) / *Pereza ¿quieres sopas? -Tendría que abrir la boca.* (Id.)

Glósalo también una canción popular: *-Preguiciña, ¿queres pan? / -Si, señora, si mo dan. / -Vai a buscar o coitelo. / -Non señora, non-o quero*.

[6751] O orixinal di: *Díxolle o pote o caldeiro (pucheiro): "sácate d'ahí que me luxes"*.
[6752] O orixinal di: *Díxolle o pote o caldeiro (pucheiro): "sácate d'ahí que me luxes"*.
[6753] ms16: *carriza, priguiza*.
[6754] A segunda variante citaa en ms4 coa referencica *J.A.P.*.

234. **-Preguiza, ¿que pasas? -Fame que rapas.** (mc / ms16: Lugo)

235. **-Preguiza, ¿queres pan? -Si, señora, se mo dan e se me o tran.** (ms10,098r: *D. E.*)

236. **-Preguiza, ¿ques caldo? -Non, señora, que me escaldo. -Preguiza, ¿ques pan? -Si, señora, si mo dan. -Pois trae o coitelo. -¡Ai!, señora, non-o quero.** [6755] (mc: Buciños / ms6,02v e ms16: R. Caruncho *Diario de avisos* de La Coruña / ms18,57r: *Vida Gallega*)

Recoge la idea de sus equivalentes, con algún elemento nuevo.

237. **-Priguiza, ¿queres pan? -Se mo dan. -Vai polo coitelo. -Ai, logo non-o quero.** (ms-LU: ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar da provincia de Lugo)

238. **-¿Pra quen aforras, facedor? -Pra quen durme e está ó sol.** [6756] (ms16, mc e ms: Neira de Rey)

PETICIONES

Conveniencia de pedir

239. **-¿Quen te fai rico? -Quen che fai o pico.** (mc e ms16: M.V.)

Var.: *-¿Quen te fai rico? -O pico.* (Buciños) / *-¿Quen te fixo rico? -O pico.* (ms16: Buciños) /

(pt) *Quem te fez o bico, te fez rico.* (Chaves)

(es) *¿Quién te hizo rico? -El que me hizo el pico.* (R. Marín)

PIOJOS

240. **Dixo o piollo: "Líbrame da recata, que da cata líbrome eu".** (ms5,039 / ms16: Lence-Santar)

PLEITOS

241. **"O bo pleiteante", dixo Tomé, "boca cerrada, bulsa aberta e listo de pé".** [6757] (mc: M.V. / ms21,20v: Bermés)

Var.: *"O bo preiteante: ", dixo Tomé, "boca pechada, bursa aberta e listo de pé".* (mc e ms16: F.B.B.)

(es) *Quien pleitea, el paso largo y la bolsa abierta.* (R. Marín)

Judica los muchos trabajos y dineros que cuestan los pleitos.

PRIVILEGIOS

242. **"Sorte haina sempre", dice o que a ten.** (ms10,049v: Lugo)

QUESO

243. **-Come pan con queixo, Freixo. -Sábelleme ben o queixo.** (ms9,01r: O de Rey)

REFLEXIÓN

244. **-¿En que pensas? -Penso na vida, que a morte está segura.** (ms8,35r: La Cañiza)

Se dice a alguien que está muy pensativo.

RELIGIOSOS Y MORALES

245. **"Dios é bon i-o demo non é malo", dixo o que pasaba a ponte.** [6758] mc: Mondoñedo-F.V.S.)

(pt) *Deus é bom e o diabo não é mau.* (Chaves) (es)

Derivado de un conocido cuento, por cierto poco respetuoso.

RIQUEZA Y DINERO

246. **-Lucas, ¿por que non cucas? -Porque non teño diñeiro nas huchas.** (mc: J.A.P.)

247. **Hai, hai, na casa de quen o ten.** (ms8,56r: Meda)

ROBO

248. **Dixo o que roubaba: "A cada un o seo".** (ms-LU: ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar da provincia de Lugo)

249. **"A cada un o seu", dixo o que roubaba.** (mc: A.N.)

[6755] ms: *m'escaldo* / ms16: *queres caldo, queres pan* / ms18,57r: *non llon quero*.

[6756] mc e ms: *hacedor* / ms: *quen dorme*.

[6757] ms21,20v: *bon pleiteante, bolsa, listo do pé*.

[6758] O conto ó que se refire Vázquez Saco aparece recollido na revista *Nós* baixo o epígrafe "Contos de barrosos" e é o seguinte:

"Unha vez iba un barroso pasando por unha ponte que estaba caíndo, levaba medo, e dixo ao pasar:

–Dios é bon e o demo non é malo! Dios é bon e o demo non é malo!

Pra que Deus o protexese e o demo nono tentase. Pero así que terminou de pasalo, dixo:

–C... me nentrambos."

En nota a pé explícase o significado de *barrosos*: "*Barrosos* chaman ôs canteiros, principalmente ôs de Pontevedra e Cotovade, os quales pasan por burros e iñorantes. Nos contos imitan a sua pronunciación con *geadas* e *c* sibilante. Son moitísimos os contos que se contas d'iles". ("Arquivo Filolóxico e Etnográfico de Galicia", *Nós*, 63, 1929. p. 53).

SARTÉN

250. **Dixo a tixola á caldeira: "Arrédate alá, tisneira".** (ms10,130r: *D. E.*)

TOCINO

251. **Díxolle o touciño ó viño: "Ben veñas, amigo".** (ms10,131r: *D. E.*)

TRABAJO

252. **-Miña comadre formiga, dáme un bocado de pan. -Meu compadre escarabello, ¿que fixeches en todo o vran?** [6759] (mc: Santiago / Manuel Portela Balayo.)

253. **-¿Para quen traballas, traballador? -Pra quen está ca barriga ó sol.** [6760] (mc: Buciños / ms4: F.V.S.)

Var.: *-¿Para quen traballas, traballador? -Pra quen dorme i-está ca testa ó sol.*

(pt) *¿Para quem ganhas, ganhador? Para quem está dormindo ao sol.* (Chaves) (es) *¿Para quién ganas, ganador? -Para otro que está al sol.* (Correas)

254. **Dixo a formiga á chicharra: "Si queres comer, traballa".** [6761] (mc / ms4: F.V.S.)

USOS Y COSTUMBRES

255. **-¡Estáche o can flaco! -Pró que fai. -Logo máto[o]. -Pró que come.** (ms: Buciños)

VIDA COMERCIAL Y CONTRATOS

256. **-¿A qu'has d'ir á feira? -¡Vender a laceira!** (ms-LU: ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar da provincia de Lugo)

VINO

257. **Dixo o viño moi campante: "No corpo do home son valente e voante". E dixo o pan: "Se eu vou diante"** [6762]**.** (ms10,142r: *D. E.*)

VOLUNTAD

258. **-¿A onde vas, Vicente? -A onde vai toda a xente.** [6763]

259. (ms-LU: ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar da provincia de Lugo)

260. **-¿Onde vas, Clemente? -Vou coa xente.** (ms)

261. **-¿Onde vas, muller? -Onde o lume quer.** (ms10,049r: Trives)

262. **-¿Onde vas, Vicente? -Onde vai a xente.** (ms4: V.R. y A.R.)

263. **-¿Pa donde vas, Vicente? -Pa donde vai a xente.** [6764] (ms-SA: Manuel Gómez Vilar / Manuel Camino Sánchez.)

264. **-¿Pr'onde vas, Brais? -Pr'onde van os máis.** (ms-LU: ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar da provincia de Lugo)

265. **-¿Pra onde vas, Xan Brais? -Pra onde van os máis.** (ms4: F.V.S.)

266. **¿Onde vas, Clemente? Onde vai a xente.** [6765] (ms: M.V.)

(es) *¿Donde vas Clemente? Donde va la gente.* (R. Marín)

Satiriza a los que no teniendo voluntad propia, siguen a los demás, sin criterio alguno.

ZAPATO

267. **-Zapato, ¿canto me duras? -Canto ti me untas.** (ms10,143v: *D. E.*)

VARETA

268. **-Con que rede pescas? -Pesco con liña e vareta.** (ms10,135r: *D. E.*)

[6759] M. Portela Balayo: *fi[xe]che todo vran*.

[6760] ms4:*¿Pra*.

[6761] V. *Chicha, carrizo; traballa do vran pró inverno e non teñas priguicia* en *Pereza*.

[6762] O orixinal di: *Dixo o viño moi campante: No corpo do home son valente e voante. E dixo o pan: "e eu vou diante"*.Vázquez Saco transcribe *E eu vou diante* pero o refrán orixinal que recolle Eladio Rodríguez dicía *Se eu vou diante*.

[6763] V.*¿A onde vas, tolo? -A onde van todos* e variantes en *Medicina. Higiene*.

[6764] M. Camino Sánchez: *vai xente.*

[6765] Contén a indicación *Volunta*

2.4.2. Enunciados fraseolóxicos

AGRÍCOLAS

ANIMALES

1. **Eu como (o) cabalar, ou comer ou andar.** (ms-LU: seminarista anónimo: Fornas, Chantada, LU)
2. **Reprendes as vacas e ceibas as cabras.** (mc e ms17,094: Santiago)
3. **Ghau, ghau, i-o can no palleiro.** [6766] (ms4: Betanzos-F.V.S.)

Generales

4. **Aí vén María Molla cun carro de folla.** (mc: Páramo-F.V.S.)
5. **Heiche facer unhas zocas de macira que che duren toda a vida.** (mc: Cervantes / ms4: F.V.S.)

AMOR Y AMISTAD

SACRIFICIOS DEL AMOR

6. **Contigo pan e cebola.** (ms18,27r / ms10,078r: *D.E.* / ms15,52r)

AUSENCIA

7. **Se non queres ouvir queixas, ¿por que me deixas?** [6767] (ms10,103r: *D.E.*)
8. **Se te vas e me deixas, ¿a quen contarei as miñas queixas?** [6768] (ms10,103r: *D.E.*)

[6766] O orixinal di: *Jau, jau, y o can n'o palleiro.*
[6767] En ms10 s.v. *Quejas* coa indicación *Ausencia*.
[6768] En ms10,103 s.v. *Quejas* coa indicación *Ausencia*. En ms10,003 s.v. *Dejar*.

CALLAR

9. **¿Que ten que ver naide co que fai naide na casa de naide?** [6769] (ms10,066r: *D. E.*)

CIEGOS

10. **"Xa nos veremos", e eran dous cegos.** [6770] (ms10,139r: *D. E.*)

CONFIANZA

11. **A confianza levouna o inglés.** [6771] (ms: Muros)

    Proverbio muradano que juega con la palabra *confianza*, nombre que la tradición popular da a una fragata francesa que, perseguida por los buques corsarios ingleses, se refugió en el puerto de Muros, donde fué presa de los enemigos. (R. de Artaza. *Da Nosa Terra*, pág. 55)

CORRESPONDENCIA

12. **Vaian unhas polas outras.** [6772] (ms: M.L.)

DE MAL DECIR

13. **El i-o deño non teñen nada partido.** [6773] (mc)
14. **Ela na cama i-eu na xeada.** [6774] (mc: N.A.)

[6769] En ms10 s.v. *Nadie* coa indicación *Callar*.
[6770] En ms10 s.v. *Ver* coa indicación *Ciegos*.
[6771] Dentro do sobre *Confianza*.
[6772] O orixinal di: *Vayan unhas pol'as outras*. Dentro do sobre *Correspondencia*.
[6773] *El y-o deño non teñen nada partido*.
[6774] *Ela na cama y-eu na xeada*.

15. **Entre calvos e tiñosos, xente de pouco pelo.** (mc: Buciños)
16. **Eu non che digo que te vaias, pero aí te-la roupa.** [6775] (mc / ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar da provincia de Lugo)
    Var.: *Non che digo que te vistas, pero aí tes a roupa.* (mc: Tuiriz)
17. **Ti es asemellado ó meu boi gallardo: corno por tras, ventas e todo.** (mc: Buciños)
    Desplante para deshacerse del contrincante a quien el dicente aupa con lo de *corno por tras*, según le lleva cuando la yunta va uncida, el buey de mayor fuerza.

DESCONFIANZA

18. **Ben sei de qué pé coxeas.** (ms16: Lugo)
    (es) *Bien sé de qué pie cojeas.* (Z.)

DESENGAÑO

19. **Deulle Dios un ovo e salíulle golo.** (ms15,16)
20. **Déronme un ovo e déronmo grolo.** [6776] (ms10,001v: *D.E.*)
21. **Un ovo i-ese grolo** (ms15,52r)

DIFICULTADES

22. **Inda está o rabo por esfolar.** (ms16: *D. E.*)
    (es) *Andar, andar; el rabo está por deshoyar.* (Z.)

DISIMULO

23. **Non queiro, non queiro, bótamo no sombreiro.** [6777] (ms5,027: Ribadeo)
    (es) *Lo que es querer lo quiero; mas échamelo en el sombrero.* (R. Marín)
24. **Non quero, non quero, bótamo no mantelo.** (mc: Lugo)
    Var.: *Non quero, non quero, métemo no mantelo.* (ms16: Lugo) / *Non quero, non quero, e métemo no fardelo.* (ms9,03r e ms16: Lugo)

DISTINGUIR

25. **Tenche ben que ver o cu coas catro témporas.** [6778] (mc e ms16: Buciños)

EMPEORAMIENTO

26. **Volveuse a ola un terrazo...** (ms-LU: seminarista anónimo: Guntín, LU)
27. **Volveuse da bica borralla.** [6779] (mc: Buciños-F.V.S.)

ENFERMEDAD

ENFERMEDAD Y MUERTE

28. **Ese ovo asado vai.** (ms16: *R. Fisterrán*)
    Se dice de las personas que por su edad o precarias condiciones de salud, tienen próximo su fin.
29. **O lobo que o ha de comer teno na casa.** [6780] (mc e ms16: Mondoñedo)
    Tiene ya la enfermedad que le ha de llevar al sepulcro.

ENTIERRO

30. **Contigo me enterren, que ben me entendes.** (ms10,012v: *D. E.*)

ESCATOLÓGICOS

31. **Xuntouse a merda ca cagarría.** (ms / ms4: F.V.S.)

ESCRIBANOS

32. **Hoxe naceu un escribano.** (mc e ms16: Buciños / ms4: F.V.S.)
    Frase popular que los campesinos profieren en grandes temporales de agua, frío y viento, y como el hambre en Galicia entra nadando, el dicho recuerda los tiempos en que la peste de los curiales se comparaba al hambre que se seguía de la plétora de lluvias.

ESPERANZA

ESPERANZA ANTE LOS INFORTUNIOS

33. **Está o rabo por esfolar.** (ms16: *D. E.*)
    (es) *Oh!... aun está el rabo por desollar.* (S.)

HABLAR MUCHO Y HABLAR POCO

34. **Falar, ben falas, mais a verdade non parece.** (mc: C.A. *A Nosa Terra*)

HAMBRE. GASTRONOMÍA

[6775] *Eu non che digo que te vaias; pero ahi tel-a roupa.* / ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar da provincia de Lugo: *ehi*.
[6776] En ms10 s.v. *Dar*.
[6777] ms16: *Non quero, non quero*.
[6778] mc: *cas catro* / ms4: *catro témporas do ano*. Dentro de *Miscelánea* no mecanoescrito.
[6779] Dentro de *Miscelánea* no mecanoescrito orixinal.
[6780] mc: *ten-o na casa*.

35. **Nunca un ferrado de sal come en ovos.** [6781](mc e ms11,75: Lugo)

Se dice de la persona que para poco en cada

36. **Xuntouse a fame á ghana de comer.** [6782] (mc: Santiago)

INDEPENDENCIA

37. **Xa sabe onde lle manca o zapato.** (ms e ms4: A.S.A.)

(pt) *Cada um sabe onde o sapato lhe aperta.* (Chaves) (es) *Cada uno sabe dónde le aprieta el zapato.* (Sbarbi) (ct) *Cada ú sabe aon li apreta la sabata.* (Alberola)

JURÍDICOS Y SIMILARES

38. **Por chegar a concexal da vila "Si viviran meus pais, e souperan da altura en que me vexo..."** [6783] (mc: Buciños-F.V.S. / ms-LU: seminarista anónimo: Buciños, Carballedo, LU)

MIEDO

39. **Non teño medo e vou tremando.** (ms10,038v: *D. E.*)

MEDICINA. HIGIENE

40. **Se lle ha de facer daño, millor é a salú.** [6784] (mc: Buciños)

MISCELÁNEA

41. **Aunque é groso, non é noso.** (ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar da provincia de Lugo)
42. **Benito nunca vai ó monte sin corda.** (ms-SA: Manuel Martín Gómez: Muxía, C)
43. **Comeulle a porca os libros.** (mc)
44. **Inda que son grosos, non son nosos.** (mc: Monforte)

Var.: *Inda que é groso, non é noso.* (ms4: Monforte-Carré Alvarellos)

45. **Indo polo camiño encontrei o demo ó meu ladiño.** (ms: Santiago)

Var.: *Non vai por ese camiño a auga ó río.* (R. Caruncho) / *Non vai por ahí a auga pró río.* (ms4: J.P.)

46. **O peliqueiro i-a peliqueira iban os dous xuntos prá feira.** [6785] (mc: Buciños / ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar da provincia de Lugo)

Dios los cría... (ms-LU).

47. **O señor quere cama, non-a quere a madama.** (mc: Mondoñedo-F.V.S.)
48. **Se sal con barba, san Antón, e se non... non.** (ms21,19r: Bermés)
49. **Si tu es Brais, eu son Brais; si tu eres puta, eu son máis.** (ms3)
50. **Tin tin, por barín.** (mc: La Coruña)
51. **Tivemos unha que mexaba na cama i-agora temos outra que mexa e caga.** (mc: F.L.)
52. **Xa ferve o pote e a da verdura inda non veu.** (ms-SA: Luís Alcántara Pedreira: Rianxo, C)
53. **¿Que ten que ver o cu coas catro témporas?** [6786] (mc e ms16: Buciños)

(es) ¿Qué tiene que ver el culo con las témporas? (Sbarbi) / *¿Qué va del culo a las cuatro témporas?* (R. Marín)

MUERTE

54. **Come, morto, que berzas che cozo.** (ms10,043v: *D.E.*)

MUJER

55. **Aí vai a miña muller fiadeira, lucíndose por entre a xesteira.** (ms9,08r: Orense)

NECEDAD

NÚMERO DE LOS NECIOS

56. **¡Cantos burros mantén a fariña!** (ms16: Lugo)

(es) *¡Qué de lobos mantiene la harina!* (Correas)

PLEITOS

57. **Do ceo veña quen nos manteña.** (mc: C.A. / ms: E.C. / ms16: F.B.B.)

Var.: *Do ceo veña que nos manteña.* (mc)

Se pone en boca de los perezosos: del cielo vendrá el pan, sin necesidad de molestarnos. Dicen también los de la curia.

RELIGIOSOS Y MORALES

58. **Ha ter memoria, con tanto tempo sin bautizar.** (ms9,14v: Silvarrey.)

Hay quien los tiene a los recién nacidos mucho tiempo sin bautizar para que tengan memoria.

[6781] A pesar da explicación que achega V. Saco, o enunciado parece referirse a cando unha persoa está próxima a morrer.
[6782] O orixinal di: *Xuntouse a fame a jana de comer*.
[6783] ms-LU: *d'altura*.
[6784] ms: *S'e ll'ha facer*.
[6785] ms-LU: *e-a peliqueira*.
[6786] ms: *O c. coas*.

REY

59. **¡Quen fora rei pra andar a cabalo!**
(ms10,107r: *D.E.*)

2.4.3. Frases proverbiais

AGRÍCOLAS

ANIMALES

1. **Belén, belén, belén, cómeche o zorro e non te ve ninguén.** (mc: Carballedo)
   Var.: *Belén, belén, belén; cómete o lobo e non che oye ninguén.* (F.V.S.)
   Belén alude a las campanillas o cencerros que lleva el ganado.
2. **Malia a xente de falda marela, que non hai demo que poida con ela.** (ms6,03v: Silvarrey)
   Habla el león de las avispas = *xente de falda marela*. Es final de un cuento popular.
3. **¡Animalciño! Inda o día que me fun botou o fuciño por baixo da porta e dixo "¡muuu!".** (ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar da provincia de Lugo)
   Sentimento desbordante por la muerte del animal.

SANTORAL

4. **O Santiago xa pasou, Nosa Señora vén vindo, galleguiños, vámonos indo.** [6787] (ms8,60r: Silvarrey)
   Se dice a los gallegos para que vuelvan de la siega.

AHORRO

5. **Dos ovos fritos non saen pitos.** [6788] (mc: Buciños / ms16)
   Var.: *Castañas asadas non dan castiñeiros,* (e) *ovos fritos non dan pitos.* (ms15,01: Mato)
6. **Os ovos fritos non dan galiñas.** (mc e ms16: Incio)

[6787] ms8: *ven vinda*
[6788] mc: *salen*.

CONSEJO OPORTUNO Y CONSEJO TARDÍO

7. **Ca dos escarmentados se fazen máis ardeiros.** [6789] (ms: Martín Anes Mariño, cantiga 1155)

DIOS

8. **Esta é a libra e aquela a media, quen con Dios anda, Dios ll'alumea.** [6790] (mc e ms16: Buciños / ms5,137: A.N.)
   Var.: *Esta é a libra, esta é a media; quen con Dios anda, Dios o alumea.*
   (pt) *Quem com Deus anda, Deus o ajuda.* (Chaves)
   Fala o lobo. (ms5)

DIVERSIONES

9. **Mozas, cantá e bailá... que eu xa, xa.** [6791] (ms16, ms10,044r: *D. E.*)

DOLORES

10. **Ouza, padre, as miñas coitas, que nin son poucas nin moitas.** (ms21,30v: Bermés)

FAMILIA. PARIENTES

11. **Inda falto eu e a miña mai.** (mc: Buciños)
    Var.: *Inda falto eu e mais miña mai.* (ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar da provincia de Lugo)
12. **¡Ai!, meu Deus, estes picariños son fillos meus.** (mc: C.A.)

[6789] Este refrán aparece inserto na poesía medieval (B1622; V1155 de Afonso Soarez Sarraça). V. Saco atribúea erroneamente a Martín Anes Mariño.
[6790] ms16: *aquela é a media*.
[6791] En ms10 s.v. *Moza*.

FORTUNA (BUENA O MALA)

13. **Fertuna che de Dios, fillo, que o saber pouco che abonda.** (ms18,28r)

GUERRA

14. **Ao fin e ao cabo o levan a ser soldado.** [6792] (ms e ms4: C.A.)

HAMBRE. GASTRONOMÍA

15. **Nin morre o pai nin cenamos.** (mc: Tuiriz, Monforte)

(es) *Madre, ni cenamos, ni se muere padre.* (Sbarbi)

16. **Nin a vella morre nin o cura se vai, nin nosoutros comemos os cachelos.** (ms-LU: seminarista anónimo: Guntín, LU)

HUÉSPED

17. **Iranse os hóspedes e comeremos o galo.** [6793] (ms10,030r: *D.E.* / mc: Tuiriz Monforte)

(pt) *Ir-se-ão os hóspedes, comeremos o pato.* (Chaves) (es) *Iránse los güéspedes, y comeremos el gallo a solas.* (Correas)

JURÍDICOS Y SIMILARES

18. **¡Ai!, Dios mío, se a corda non creba ou o nó non desata, eu vou parar á casa do dono da vaca.** (mc: Buciños)

Var.: *Encontrou co dono da vaca.* (ms4: F.V.S.)

19. **Si queres ter un carto, vota a Brea que o estraperlo non está morto.** (ms-SA: seminarista anónimo: Besexos, Vila de Cruces, PO)

LACRAS Y VICIOS SOCIALES

20. **Santa Ádiga margariteira, na taberna me agardeis.** (ms-LU: seminarista anónimo: Pacios, Neira de Xusá, Baralla, LU)

MEDICINA. HIGIENE

21. **Perdónolle o mal que me fai polo ben que me sabe.** (mc: Sober /ms-SA: seminarista anónimo: algún lugar da provincia de Lugo)

MENTIRA

22. **Mentes, mentes, ovella furricosa, que vai en Pentes.**

Se pone el refrán en boca de la cabra que trataba de encubrir el lugar donde huía el Niño Jesús. La oveja contestó a los judíos que le preguntaban: Belén, Belén. Por eso Dios quitó el habla a la oveja, que no bala cuando la matan. (mc) / Lo dice la cabra tratando de encubrir el sitio a donde iba el Niño Jesús y contestando a la oveja, que al preguntarle los judíos dónde iba el Niño, contestó: Beleem, Beleem. Por eso, Dios quitó el habla a la oveja que no bala al matarla. (ms11,25 / ms11,28) (mc: Gudiña / ms11,25 / ms11,28)

23. **Meu amo, cando minta, minta a modo, que foi difícile xuntar a pata co ollo.** (ms10,050r: Lugo)

Mentiras de cazadores: procede del cuento que dice que de un tiro le dió el cazador a un conejo en la pata el ojo, y el criado que siempre defendía las mentiras del amo cazador, inventó que el conejo se estaba rascando un ojo.

24. **Neste mundo nada hai verdad nin mentira, depende do cristal con que se mira.** [6794] (ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar da provincia de Lugo)

MISCELÁNEA

25. **Adeviña quen che deu.** (ms18,16r)
26. **Adeviña quén che dou.** [6795] (ms18,68v: *Diario de Avisos* de Ricardo Caruncho (1888))
27. **Eu cunha cabezada de palla, o Chiquito a cabalo de min, i-o Mariano chamando, ¡canto rimos!** (ms-LU: seminarista anónimo: Buciños, Carballedo, LU)
28. **Furnas de Soón, é de morte o voso rouco son.** (ms: Palas de Rey)
29. **Hast'as sete, tira, Pepe; das sete pra riba, tira, Pepe, tira.** (ms-SA: seminarista anónimo: Terras do Deza, PO)
30. **Hasta sete, tira, Pepe; de sete pra riba, tira, Pepe, tira.** [6796] (mc: M.V. / ms21,28v: Bermés / ms-SA: seminarista anónimo: algún lugar de Galicia)
31. **Meus peíños, meus peás, si non forades vós, comíanme os cas.** [6797] (mc: Santiago / ms8,49r. Silvarrey)

[6792] Contén a indicación *Guerra* no ms.
[6793] mc: *huéspedes*.
[6794] O orixinal di: *N'en este mundo nada hay verdad nin mentira; depende do cristal con que se mira*.
[6795] Tanto esta frase coma a anterior refírense á pasaxe do Evanxelio na que prenden a Xesús. Mt 26, 68.
[6796] ms-SA: *p'arriba*.
[6797] mc: *si non foades*.

MUERTE

32. **Morto está, que non pernexa.** (ms10,043v: *D. E.*)

MUJER

33. **Estírate corpo i-alárgate rabo, Dios che me dea mulleres de pouco cuidado.** (ms11,25: Gudiña)

El gato, al levantarse, se estira y después maúlla, diciendo...

34. **Non me toqu'o manto que se me rompe; non son a dama qu'osté lle cómpre.** (ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar da provincia de Lugo)

No todo es liso y llano. No todo es paja.

NACER

35. **Está por nacer a quen eu hei temer.** (ms10,065r: *D. E.*)

NIÑEZ

LA TRAVESURA DE LOS NIÑOS

36. **Orate frates, con rapaces non me trates.** (mc: Buciños-F.V.S. / ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar da provincia de Lugo)

(es) *Cuida bien lo que haces: no te fíes de rapaces.* (H. Núñez)

37. **Orate frates, non me trates con rapaces.** (mc e ms16: *Terra de Melide* / mc, ms e ms4: V.R. y A.R.)

Var.: / *Non me trates con rapaces.* (mc)

38. **Orates frates, con rapaces non trates.** (ms-SA: Jesús Tanoira Figueira: Setecoros, Valga, PO)

OFICIOS

39. **Ai, siñor, algún día bon cura había, pero ahora vaille boa.** (ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar de Galicia)

40. **Canta o branco, darll'ó canto, canta o pinto, darll'ó pico, canta o negro, pico quedo.** (ms: G.P.)

41. **Canta o rubio, pico agudo; canta o pinto, darlle ó pico; canta o negro, pico quedo.** [6798] (mc: G.P.)

La historia de este refrán puede verla el curioso en el *Refranero Gallego* del P. Gumersindo Placer, mercedario.

42. **Quédate con Dios, barqueiro: si todos fan coma min, quédaste sin diñeiro.** (mc: Taboada-F.V.S. / ms15,11: Taboada)

43. **Si todos che fan como eu, barqueiro, excusas bulsa pró diñeiro.** [6799] (mc: Carballedo)

OPORTUNIDAD

44. **Eu d'astronomía non entendo: o mundo déix'o andar com'andaba, i-a fonte déix'a estar com'estaba.** (ms-LU: seminarista anónimo: Buciños, Carballedo, LU)

Hay que ser oportunos.

[6798] O P. Gumersindo Placer ofrecía unha explicación para este refrán que nos permitimos incluir para que se entenda mellor o significado do refrán. Di o seguinte "El refrán: *Canta o rubio, pico agudo; canta o pinto darlle ó pico; canta o negro pico quedo,* tiene también una original cuanto curiosa historia. Es nada menos que la historia del acueducto de Segovia.

En ese pueblo de Castilla, vivía una pobre mujer, la cual aunque estaba encinta, debía ir a buscar el agua muy lejos, sufriendo los inconvenientes de su estado. Cierto día que caminaba más lento e iba derramando lágrimas de dolor, topó con un señor que se dolió de ella y le preguntó: Mujer, ¿por qué lloras? Contóle ésta su cuita, y cómo cada día se le dificultaba el camino. Entonces aquel señor, que no era otro que el mismísimo demonio, le dijo: Te evitaré este trabajo, y te llevaré el agua hasta tu casa, si al nacer me entregas lo que salga de tus entrañas.

Desesperada y aterrada la mujer, firmó el contrato y desapareció el demonio.

Aquella misma noche comenzó éste, con un ejército de demonios, lo convenido: la tarea de llevar el agua desde la fuente hasta la casa.

Cuando más atareados estaban, cantó el gallo al alba. Dijo un demonio: Canta o galo.—¿Qué galo?, preguntó el jefe.— O rubio.—Pico agudo, dijo. Y el trabajo medraba y subía como la espuma.

Cantó de nuevo el gallo, y nuevamente dijeron: Canta o galo.—¿Qué galo? —O branco.—Darlle ó canto, respondió el demonio. Y siguieron con el mismo ardor su obra.

Cantó el gallo por tercera vez, cuando ya venía el día.—Canta o galo.— ¿Qué galo?—O negro.—Pico quedo.

Y aquella noche quedó terminado el acueducto de Segovia.

Pero la historia sigue. Arrepentida la mujer de su contrato, fuése a un sacerdote y le contó lo que había pactado con el demonio y proguntóle cómo haría para no perder lo que de ella naciese. Instruyóla el sacerdote, y ambos convinieron en que bautizarían inmediatamente al nacido.

Llególe el día a la mujer, y el demonio vino también, gozoso, a recoger lo que era de él; pero no pudo impedir que, al dar a luz aquélla, el sacerdote bautizase al niño, como inmediatamente lo hizo.

Furioso el demonio, al verse así engañado, y más aún por perder su ganancia, salió de allí, con el firme propósito de derribar el acueducto. El sacerdote, que vió sus planes, corrió tras él, y cuando el demonio ponía el hombro a su obra, para derribarla, la bendijo el sacerdote, y así, la conservó hasta hoy". (*El obrero de Nazaret*, nº 17, xuño de 1929). A obra *El obrero de Nazaret* pódese ver publicada en *Cadernos de Fraseoloxía*, 4, 2003.

[6799] Dentro de *Miscelánea* no mecanoescrito orixinal. / ms4: *Se todos, escusas.*

APROVECHAR LA OPORTUNIDAD

45. **A ocasión a pintan calva.** (mc e ms16: C.A.)

(es) *La ocasión la pintan calva.* (R. Marín)

PARTOS

46. **Abril abrilante é o mes que vai diante; maio maiolo é o mes que vai solo; san Xoán, san Xoanás é o mes que nace o rapás.** [6800] (ms-SA: Ramón Álvarez Baliña: San Pedro de Coucieiro, Muxía, C)

PLEITOS

Peligros de los Pleitos

47. **Acabácheme cos bés e quéresme acabar cos pés.** (mc e ms16: Buciños)

PRESUNCIÓN

48. **Non saben o que perden os que non saben de nós.** (mc: M.V. / ms21,27v: Bermés)

QUERER

49. **Non lle quero ben nin mal, mais folgaríame velo na forca espernexar.** (ms10,104r: *D. E.*)

RELIGIOSOS Y MORALES

50. **Desde a frente á bragueta, pra que o demo non se meta.** (mc: Lugo-F.V.S.)

Se refiere a la manera de hacer la señal de la cruz.

51. **Señor obispo, esta non se pode perder.** (ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar da provincia de Lugo)

REY

52. **Non quito nin poño rei.** (ms10,108r: *D.E.*)

RIQUEZA Y DINERO

53. **Arriba, cabalos de Foles, que atrás dos ricos veñen os dos probes.** (mc: Nós)

Quedó en refrán de un jefe carlista que pronunció la frase después de requisar unos caballos en una casa rica de Foles.

TERQUEDAD

54. **Aquí morreu Sansón con tódolos filisteos.** [6801] (ms: C.A.)

(es) *Aquí murió Sansón y cuantos* [con] *él son.* [6802] (Sbarbi) / *Aquí morirá Sansón con todos los filisteos.* (R. Marín)

TRABAJO

55. **Tibi aras, tibi ocas, pra ti son as mazarocas.** [6803] (mc: M.V.)

ÚLTIMOS

56. **Os derradeiros son ás veces os primeiros.** [6804] (ms10,04r: *D.E.*)

[6800] O orixinal di *En tres meses contar nueve. 1º*) *Abril abrilante e o mes que vai diante* (*son tres*) / *2º*) *Mayo mayolo e o mes que vai solo* (*son otros tres*) / *3º*) *San Xoan S. Xoanas e o mes que nace o rapas* (*son otros tres*). Esta concatenación de refráns ten orixe nun conto popular no que un cura lle da esta explicación a un home que lle pide explicacións porque a súa muller tivo unha filla ós tres meses de casar. A pasaxe é a seguinte: "–Señor Cura, non hai máis ca tres meses que nos casamos i onte á noite naceu unha rapaza.

–Estáche boa, Xan. Tres meses...! Se xa hai nove que vos casastes. Escuta e verás que son nove: Abril i abrilete i autro que alí se mete, son tres; maio, maiolo i autro que ven logo, seis; San Juan, San Juanciño i o mes que naceu o meniño, nove. Tú non veis como teño razón, ho!

Ten, señor, ten –respondeu o Xanciño–. É que eu non lle sei botar as contas tan ben coma osté.

I o Xanciño foise pra a súa casa conforme e contente cuas contas que lle botara o pai da filla da sua muller, que, coma tamén foi padriño da rapaza, o cura resultou a ser pai, padriño e compadre". ("O cura i o Xanciño" en "Contos de Cregos (Terra de Viana do Bolo)" de Laureano Prieto, *Boletín Auriense*, VIII, 1978, 13-48. p. 20-21.)

[6801] Contén a indicación *Terquedad*. É unha reelaboración da cita bíblica *E dixo Sansón: –"¡Morra eu cos filisteos"*. (Xuí 16, 30)

[6802] Vázquez Saco escribe *y cuantos él son*.

[6803] Comentamos este refrán no limiar, no apartado 6.7. Diglosia: intervención do castelán ou do latín no refraneiro.

[6804] É unha reelaboración da cita bíblica *E hai moitos que son os primeiros e serán os últimos; e moitos que son os últimos e serán os primeiros*. (Mt 19, 30)

2.4.4. Fórmulas

Entran aquí aqueles fraseoloxismos que expresan opinións, sentimentos, actitudes, as que pretenden influír no receptor ou simplemente artella-la conversa; os que teñen un uso sempre enfático e os que, en calquera caso, teñen fixación sintáctica e semántica

AGRÍCOLAS

ANIMALES

1. **A carne de burro non é trasparente.** [6805] (mc: Santiago, Ramón Pereira Comparado / ms-SA: José Antonio Otero Outes: Santiago de Compostela, C / ms-SA: Manuel Barreiro Somoza: Santa Mariña de Ribela, A Estrada, PO / ms21,19v: Bermés / Manuel Portela Balayo / ms-LU: Jesús Redondo C.: Outeiro de Rei, LU)
   Se dice cuando uno se pone a curiosear, estorbando la vista de los demás.
2. **Aínda é peor o can cá rabia.** (ms14,16)
3. **Alá vai o burro tras da nai.** (ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar da provincia de Lugo)
4. **Alá vai, alá vai, o burro tras da nai.** [6806] (mc: A.I. / ms15,01: Carré Aldao / M. González Fernández)
   Para motejar a los que siguen los consejos de los poco avisados.
5. **Alábate, boi, que a vender te levan.** (mc e ms17,008: C.A.)
   Como *Alábate cesto...*
6. **Con unha burra e un rabo xa van dacabalo.** (ms-SA: Manuel Barreiro Somoza: Santa Mariña de Ribela, A Estrada, PO)
7. **O burro diante pa que non se espante.** (ms-LU: seminarista anónimo: Melide, C)
8. **Pita será, pero óleme a can.** (ms-LU: seminarista anónimo: Guillar, Outeiro de Rei, LU)
9. **Pitos serán, pero ólenme a can.** (mc: A.N.)
   Queda atrás otro equivalente.
10. **Xa está o gato na talega.** (mc: Tuiriz, Monforte)
    Cuando se ha logrado un negocio arduo y difícil.
11. **¡Ah! A primeira orneada que o burro dá.** (mc: Otero de Rey)
12. **¡Ei, galleira, ei!, que pró Outeiro imos.** (ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar da provincia de Lugo)
13. **¡Quen o collera onde o lobo mata a ovella!** (mc: A.S.A)

GENERALES

14. **Aínda ha d'arar por entre as ameixeiras** (ms21,32r: Bermés)
15. **Airiño de Dios veña, pró que non ten, que teña.** (mc: Carballino)
16. **Chufa, carracha, que vas prá sacha.** (ms4: Mondoñedo-F.V.S.)
17. klj
1. **Dios o arrequente no forno e nos agros, e día gozo del a vivos e finados.** (mc: Tierra llana)
   Preciosa fórmula que usan los campesinos, cuando meten el pan en el horno.
18. **E despois... en donde non hai vacas, tamén aran os bois.** [6807] (mc e ms17,054: Fonsagrada-F.V.S.)
19. **Eu xa sabía que eses mollos iban prá miña meda.** (ms4: Pidre-F.V.S.)
    Ya sé que esa va por mí.
20. **Non está a ferraña pra gaitas.** (mc: Sarria)
21. **Non está o alcacén pra gaitas.** (mc)
    (es) *Duro es el alcacel para zampoñas; duro es ya, o duro está ya.* (Correas)

SANTORAL

22. **San Antoño bendito defenda a cabra e o cabrito.** [6808] (ms-LU: seminarista anónimo: Arcos de Frades, Pol, LU / ms-LU: seminarista anónimo: Carballedo, LU)

AMOR Y AMISTAD

AMISTAD

23. **Morra o conto e veña un vaso.** [6809] (mc: Santiago)

CANTIDAD

24. **Eso e nada, todo é nada.** [6810] (ms10,066r: *D. E.*)

CASA

25. **A casa é miña i-a porta é túa.** (ms8,29v: Betanzos / ms16: Silvarrey)
26. **A porta é túa i-a casa é miña.** [6811] (mc: Lugo)
    Manera de despedir visitas poco gratas.

CASUALIDADES

27. **Ende falando do ruín en Roma, axiña asoma.** [6812] (ms10,111r: *D. E.*)

CAUTELA EN EL HABLAR

28. **Ó revés chas digo pa que mas entendas.** (ms-LU: Trini Figueiras: San Salvador de Asma, Chantada, LU. Convento Las Córneas)

DAR

29. **Ahí mas den todas.** (ms10,001r: *D. E.*)

DE MAL DECIR

30. **Encima de paus, cornos.** (mc)
31. **Enriba de burro, apaleado.** (mc: Pidre)
32. **Moitas gracias polas flores, que son poucas e podres.** (mc: Pol)
33. **Pra unha vez que matei un can, xa me chaman matacás.** (mc: San Clodio)
34. **Vai co demo, que xa fai unha hora que estou vendendo.** (mc: Buciños)
    Cuando la represión se extienda más de lo justo.

DECADENCIA

35. **Xesús, María e José, canto máis vai, pior é.** (ms-SA: José Luís Barreiro Barreiro: Loureiro, Dúas Igrexas, Forcarei, PO)

DERROCHE

36. **¡Que ben se gasta, cando se tira con pólvora allea!** (ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar de Galicia)

DESACIERTO

37. **Eso ocurriulle ó que asou a manteca.** (ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar de Galicia)

DESCONFIANZA

38. **A outro can con ese óso.** [6813] (mc: Buciños / ms16: *D. E.* / ms15,52r)
    Var.: *A outro can co ese óso que este xa está roído.* (ms16: *D. E.*)
    (pt) *A outro cão outro osso.* (Correas) [6814] (es) *A otro perro con ese hueso.* (Sbarbi) */ A otro perro con ese hueso, que éste ya está roído.* (Correas) */ A otro can con ese hueso, que yo roído lo tengo.* (R. Marín)
    Rechaza al que propone algo desagradable, o cuenta lo que no es de creer.

DESDÉN Y DESPRECIO

39. **Contos da feira que van pró mercado.** [6815] (mc: M.V.)

[6805] ms-SA: *transparente*.
[6806] M. González Fernández: *atrás da nai*.
[6807] ms4: *unde non hai*; ms17,054: *onde non*.
[6808] ms-LU (Carballedo): *Sanantoño Bendito, y'o cabrito*.
[6809] Indica *Amistad* no ms.
[6810] En ms10 s.v. *Nada* coa indicación *Cantidad*.
[6811] ms: *y a casa*.
[6812] En ms10 s.v. *Ruin* coa indicación *Casualidades*.
[6813] ms16: *co ese*.
[6814] Aínda que V. Saco lle atribúe a Correas este refrán, Correas non o recolle. Pola contra, Chaves si que o rexistra.
[6815] ms3: *pra-o mercado*.

40. **Moita cera cun ruín difunto.** (ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar da provincia de Lugo)
41. **Nese mercado non entro nin sallo.** [6816] (mc: A.N.)
(es) *No entrar nin salir uno en una casa.* (Sb.)

DESENGAÑO
42. **A boa hora cinta no rodo.** (mc: C.A.)
43. **Tod'o meu gozo metido nun pozo.** (ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar da provincia de Lugo)

DESORDEN
44. **¡Así anda todo!** (ms16: Lugo)
(es) *Así anda ello, ¡Cerbello!* (R. Marín)

DESPEDIDAS
45. **A esa outra porta, que esta non se abre.** [6817] (ms16 e ms10,095r: *D.E.*)
(es) *A esotra puerta, que ésa no se abre.*
46. **Non che digo que te vaias, pero... amaña a roupa.** (mc: Fonsagrada-F.V.S.)
Var.: *Non che digo que te vaias, pero ahí tes a roupa.* (ms16)
(pt) *Não te direi que te vás, mas far-te-hei obras para isso.*
47. **Non che digo que te vistas, pero ahí tes a roupa.** (ms8,29v: Silvarrey)
48. **¡Vaite ó inferno que é terra quente!** (ms16: Lugo)
(es) *Vete al infierno que es tierra caliente.* (Correas)
49. **¡Vaite por onde viñeches!** (ms16: *D.E.*)

DESPRECIO
50. **Dios che dea o que deu ás cabras: na cabeza cornos e no cu cagallas.** (ms-LU: seminarista anónimo: Guntín, LU)
51. **¡Outro que ben baila!** (ms16: *D.E.*)
(es) *Otro que bien baila.* (Correas)
52. **¡Quen falou, que a casa honrou!** (mc / ms16: Sarria)
(es) *Quien habló que la casa honró.* (R. Marín)

DESPREOCUPACIÓN
53. **Eu, como son baraza de la, tanto me dá.** (ms21,18r: Bermés)
54. **Tanto me dá así como asá.** (mc e ms16: A.S.A.)
(ct) *Tant me sin dona bif com baf.* (Alberola)

DIABLO
55. **Así paga o demo a quen lle sirve.** [6818] (mc: A.S.A.)
Var.: *Así paga o demo a quen o sirve.* (mc: A.S.A. / ms10,075r: *D. E.* / ms16: Sarria)
56. **Así lle paga o demo a quen ben lle sirve.** (mc: C.A.)
(es) *Así paga el diablo a quien bien lo sirve.* (Sbarbi) / *Así paga el diablo a quien lo sirve.* (R. Marín)
57. **Así paga o demo a quen sirve.** (ms-SA: Francisco Canosa Quintáns)
58. **Rompeu o demo unha perna.** (mc e ms16: Fonsagrada-F.V.S. / ms11,50: Comarca de Fonsagrada)
(es) *¡Puso una pica en Flandes!*
Equivalente a *poner una pica en Flandes*.

DINERO
59. **¡Corrido te vexas como a moeda!** [6819] (ms16, ms10,041r: *D.E.*)

[6816] ms: *En ese, nin entro* / ms4: *En ese*".
[6817] En ms10 s.v. *Puerta*.
[6818] ms4: *o sirve*.
[6819] En ms10 s.v. *Moneda*.

DIOS
60. **A Dios i-á sorte.** [6820] (mc, ms e ms16: Buciños.)
61. **Xa que é Deus que o dou, vaia pola alma de quen-o deixou.** (ms-LU: seminarista anónimo: Lugo, Lugo, LU)

DIOS

PODER DE DIOS.
62. **Dios dirá.** (ms16: *D.E.*)
(es) *Dios dirá y Dios hará.* (R. Marín)

DISCULPA
63. **Dispois di que vella foi e non se coceu.** [6821] (ms: Pidre)
No vengas con disculpas, no digas que non te avisé a tiempo.

DIVERSIONES
64. **Boa vai a danza.** (ms16: *D.E.*)

DUDAS
65. **Non sei si gomite nin sei si arrote.** (ms10,026v: *D.E.*)

EDADES

NIÑEZ Y JUVENTUD
66. **¡Quen fora mozo e non fora tolo!** (mc: Orense-F.V.S.)
67. **Moza, o que cho rachou que cho cosa.** [6822] (ms e mc: La Coruña)

EMBARCACIONES
68. **Arma remos e larguemos.** (mc e ms16: S. Loureiro / ms18,62r: Coleic. Renacencia, Santiago Loureiro, *Refraneiro do mar*. Noya.-Imprenta Loroño, 1936)

EMPEORAMIENTO
69. **¡Acabáchela de arreglar!** (ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar de Galicia)
70. **¡Xa eramos dous e pariu miña sogra!** (ms5,023)

ENTENDER
71. **Ben se entende o que falo anque me fago parvo.** (ms10,012v: *D. E.*)

ENTIERRO
72. **Engrole, engrole, enterremos este morto que é probe.** (ms10,012v: *D. E.*)
73. **Gori, gori, enterremos a este probe e, se non ten diñeirom, enterrémolo no palleiro.** (ms10,012v: *D. E.*)

ESCARMIENTO
74. **A bon sitio fuches poñer o palleiro.** (mc: Tuiriz, Monforte)
75. **Agora xa foi, asubíalle ás botas.** (mc: Tuiriz, Monforte)
76. **Agora xa foi, Marica non chores.** (mc: Sarria / mc: La Coruña)
Var.: *Agora xa foi, tíralle das botas.* (Tuiriz)
77. **Desta saqueime pero noutra no me meto.** (ms-SA: José M. Gulías Rivas: Forcarei, PO)
78. **Mírate nese espello.** (mc: Tuiriz, Monforte)
(es) *Mírate en ese espejo.* (Sbarbi)
Sírvate de ejemplo y escarmiento.

[6820] ms: *y a suerte*; mc: *iâ suerte*.
[6821] Contén a indicación *Disculpa*.
[6822] mc: *o que cho rechou*.

79. **Se de esta escapo, non volverá outra.** (ms16: Lugo)
80. **¡Dios queira que te vexas como páxaro en maus de cativos!** (ms: G.P.)

ESTORBOS

81. **Eramos poucos e pariu a avoa.** [6823] (ms16 / ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar de Galicia / ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar da provincia de Lugo)
    (es) *Eramos pocos y parió abuela.* (R. Marín)
82. **Non cabiamos á beira do fogo e entrou noso sogro.** (ms16: *D. E.*)
    (es) *No cabiamos al fuego y vino mi suegro.* (H. Núñez)
83. **¡Xa eramos dous e pariu miña sogra!** [6824] (ms5,023)

EXCESOS

84. **Nin tanto nin tan calvo.** (ms16: Lugo)
    (es) *Ni tanto, ni tan calvo.* (R. Marín)
85. **Nin tanto nin tan pouco.** (ms16: Lugo)
    (es) *Ni tanto ni tan poco.* (Z.)

FIESTAS Y ROMERÍAS

86. **Arriba, puchas, que ahí veñen as san Lucas.** [6825] (ms4 e mc: C.G. / ms21,04v: Bermés)
    Son las fiestas tradicionales de Mondoñedo.
87. **Anda, María, que hoxe non é a festa do outro día.** (mc: Miraz)
88. **Ímola andando, que a festa vai boa.** (mc: L.G. / mc: G.P. / ms15,01: Eugenio Carré Aldao, *Literatura Gallega*, 2ª ed., 1911)

HABLAR MUCHO Y HABLAR POCO

89. **Falou o boi e dixo mu.** [6826] (mc: Buciños / ms10,017r: *D. E.*)
    (pt) *Falou o boi e disse "béu".* (Chaves) (es) *Habló el buey, y dijo mu.* (Correas)

HAMBRE. GASTRONOMÍA

90. **Ábreseme a boca por unha sopa.** (ms8,60v: Trives)
91. **Acabouse o sal do cacifo.** [6827] (mc: Buciños.)
92. **Alegría, alegriote, que vai o rabo do porco no pote.** (ms-SA: seminarista anónimo: Moreira, A Estrada, PO)
93. **Tanto me dá touciño como soá.** (ms-LU: seminarista anónimo: Pol, LU)

INDEPENDENCIA

94. **Vaite pra onde non haxa máis chocolateira cá túa.** (mc: Palas-F.V.S.)

JURÍDICOS Y SIMILARES

95. **Aquiles polvos tran istes lodos.** (mc: Tuiriz, Monforte)
    (es) *Aquellos polvos traen estos lodos.* (R. Marín)
96. **Daqueles polvos vén esta lama.** (mc: C.A.)
    (es) *De aquellos polvos vienen estos lodos* o *se hicieron estos lodos.* (Correas)

LACRAS Y VICIOS SOCIALES

97. **Moito ruído e poucas noces.** [6828] (mc: J.P.)
    Var.: *É máis o ruído que as noces.* (ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar de Galicia)
    (es) *Ser más el ruído que las nueces.* (Sbarbi)

MAÑANA

98. **Mañán será outro día.** (ms10,037v: *D.E.*)

MAÑA

99. **Son as mañas d'alimañas.** (ms6,02v: R. Caruncho *Diario de Avisos* de La Coruña)

MATRIMONIO

100. **San Antoniño, dáme un homiño, anque non sea máis que como un grau de millo.** (mc)

MENTIRA

101. **Ou o can mente ou vén xente.** (mc: M.L.)
     Porque *cando o can ladra, señal de xente*.
102. **Outra máis, señor san Brais.** (ms8,18r: Silvarrey)
     Mentiras.
103. **Pergúntalle a Mateu qu'é tan bo como eu.** [6829] (mc: A.S.A. / ms10,090r: *D.E.*)
104. **Pergúntalle a Mateu que mente como eu.** [6830] (mc: F.L. / ms-SA: Manuel Barreiro Somoza: Santa Mariña de Ribela, A Estrada, PO)
105. **Pergúntalle a Mateu, que minte máis ca eu.** (ms-LU: seminarista anónimo: Buciños, Carballedo, LU)
106. **Santa Lilaina pariu por un dedo; certo será pero eu non-o creo.** [6831] (mc / ms4: F.V.S.)
107. **Si correras como mentes, estabas en Villedecentes.** (ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar da provincia de Lugo)
108. **Tu cala a boca e non digas nada, que as túas verdades son parentes das miñas mentiras.** (ms15,43: Valle del Mao)

MIEDO

109. **¿Quen dixo medo estando tan cerca As Areiras?** [6832] (ms-LU: seminarista anónimo: Lugo, Lugo, LU)
110. **¿Quen dixo medo habendo hospital?** (mc: Buciños)
111. **¿Quen dixo medo sendo de día?** [6833] (mc: L.G. / ms15,01: Eugenio Carré Aldao. *Literatura Gallega*, 2ª edición, 1911)
     (es) *¡Quién dijo miedo!* (Sbarbi)

MISCELÁNEA

112. **Ai, ho, é o camiño da misa.** (ms5,056: Silvarrey)
     Lo dicen al que va a arar para que lo haga derecho.
113. **Arde o eixo** (ms11,70: G.P.)
114. **Asuvíall'os cascos** (ms21,32r: Bermés)
115. **Ben deita que noite viu** (ms12,91)
     Var.: *Ben deitache que noite viu.*
     Buena suerte tuviste.
116. **Ben deitache que noite viu** (ms12,91)
     Var.: *Ben deita que noite viu.*
     Buena suerte tuviste.
117. **Bendición do gato morón.** (ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar da provincia de Lugo)
118. **Boa xente leva o carro** (ms11,73: G.P.)
119. **Canto te quero, cara de demo.** (ms18,26r)
120. **De mellor palla fixen eu esterco.** [6834] (ms4: M.L. / ms10,077r: *D. E.*)
121. **Eres tan grande coma cereixal dos morodos** (ms12,79)

[6823] ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar da provincia de Lugo: *pario a abuela* / ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar da provincia de Lugo: *pareu a aboa*.
[6824] *¡Xa eramos dous e paiu miña sogra!*
[6825] mc: *veñan*; ms21,04v: *c'ahí*.
[6826] En ms10 s.v. *Hablar*.
[6827] ms: *Acabous'o*.
[6828] mc: *Muito*. Jacinto del Prado rexistra o refrán coa forma *Moito*.
[6829] ms10: *Pergúntallo, que é.* / En ms10 s.v. *Preguntar*.
[6830] ms4 e ms-SA: *Preguntalle*.
[6831] ms4: *Santa Lilania*.
[6832] Areeiras: zona do cemiterio de Lugo.
[6833] ms: *Quien*
[6834] ms10: *millor palla*.

Se les dice a los niños irónicamente, se refiere al tallo de las fresas.

122. **Esa é fariña doutro saco.** [6835] (mc)
(es) *Eso es harina de otro costal.*

123. **Ese grau non cho mo moleu o teu muíño** (ms11,67: Mondoñedo)
Cuando se oye una cosa superior a la cultura del que la dice.

124. l**Ese grau non cho moeu o teu muíño.** (mc: Mondoñedo)
Se dice cuando se oye una idea superior a la cultura de quien la expone.

125. **Fálase do rei en Roma e rosona.** (ms-SA: Manuel Barreiro Somoza: Santa Mariña de Ribela, A Estrada, PO)

126. **Escapa, mosquito, qu'eu non cho prohíbo.** [6836] (ms21,13v: Bermés)

127. **Escapa, mosquito, qu'eu non cho quito.** [6837] (ms21,13v: Bermés)

128. **Gracias a Dios qu'o can pillou unha mosca.** (ms18,53r: *Vida Gallega*)

129. **Madia levaba eu a chamarlle ó fouciño cousa torta.** (mc: Pidre)

130. **Mal o vin, logo o conocín.** (mc: A.N. (2ª serie).)
Mal o vin, es modismo de la montaña mindoniense, por *apenas lo vi*.

131. **Marcha can prá horta ¿ou renxe a porta?** (mc: Buciños)

132. **Miña cousiña nova, tres días no peneiriño** (ms21,32r: Bermés)

133. **Moita palla e pouco gran** (ms15,52r)

134. **Moito ollo, que a vista engaña** (m15,52r)

135. **Nada entre dous pratos** (ms15,52r)

136. **Non é esa a nai do año.** [6838] (mc: A.N.)
Var.: *Non é esa a nai da aña.*
(es) *No es esa la madre del cordero.*

137. **Non está o forno pra bolos.** (ms-SA: seminarista anónimo: algún lugar da provincia de Lugo)

138. **Non sei se chegará a burra ó pesebre** (ms21,32r: Bermés)

139. **Non vai por ahí a auga ó río.** [6839] (mc: A.S.A.)

140. **Non xuntes papas con berzas** (ms21,32r: Bermés)

141. **O tabaque chámase Alberte: o que o queira fumar que o merque.** (mc: Parga)

142. **Obligado te vexas pra que o creas.** (mc: Tuiriz, Monforte)

143. **P'o burro que é, ben chegha a albarda.** [6840] (ms-LU: José Ballesteros Alonso)

144. **Pedrica, pero non batas no púlpito.** (mc: Buciños / ms4: F.V.S.)

145. **Puxa que eu xemo.** (ms8,26r: La Cañiza)

146. **Salta, cego, que hai un rego.** (ms8,11v: Silvarrey)
Para recomendar cuidado.

147. **Salta, Pedro, do valado, que está Xan doutro lado.** (mc: Tuiriz, Monforte)

148. **Salta, que é rego, sapo.** (ms8,11v: La Cañiza)

149. **Sálvate, lume de san Xoán, pra que non te morda cadela nin can.** [6841] (mc: R. Caruncho, *Diario de Avisos* / ms11,24: San Andrés de la Somoza)
Lo dicen en San Andrés de la Somoza, la noche de San Juan, al saltar por encima de la hoguera.

150. **San Silvestre, meiga fóra.** (ms21,09v: Bermés)

151. **San Silvestre, meigas fóra.** (mc / ms4: F.V.S.)
Var.: *San Silvestre tolla as meigas.* (Castroverde-F.V.S.)
(*ct*) *en Silvestre, pòrta les bruixes del cabestre.* (Alberola)
Para conjurar a las brujas. Hay especialmente dos días propicios: la víspera de San Juan y el último de año; a este se refiere el refrán.

152. **Seica me queres comer a broa...** [6842] (mc: A.S.A)

153. **Ta boa a navalla que non corta o queixo.** (mc: Buciños / ms11,24)
Var.: *Estáche boa a navalla.* (mc e ms11,68: Tuiriz, Monforte)

154. **Tanto lume, pra comer frío.** (mc: Miraz)

155. **Tapa a gacha e non digas nada.** (mc: La Coruña)

156. **Ti puxa, que eu remexerei.** (mc: Buciños)
Var.: *Ti puxa qu'eu xemerei.* (ms4: F.V.S.)

157. **Toma desas que son camoesas.** (ms-SA: seminarista anónimo: algún lugar da provincia de Lugo)

158. **Tómame ó lombo e póusame a gusto.** (ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar da provincia de Lugo)

159. **Unha fala, dúas falas, adiós meu quiridiño.** (ms-LU: seminarista anónimo: Telleira, Canduas, Cabana de Bergantiños, C)

160. **Vaite por ti, pero vaite lexos.** (ms21,11v: Bermés)

161. **Viva a vella e coza o forno.** (ms-LU: seminarista anónimo: Guntín, LU)

162. **Viva Dios e coza o forno.** (ms4: F.V.S.)

163. **Xa non é pra limpo que é pra amasar.** (ms8,16r: Silvarrey)

164. **¡Ben che como eu co que ten outro!** (ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar da provincia de Lugo)

165. ¡**Bo puñado son tres moscas!** (ms5,009: Pereda Álvarez)
Se dice cuando se pondera una dádiva mezquina.

166. **¡Calquera contenta a xente!** (ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar da provincia de Lugo) (mc: Buciños)

167. **¿Il é leria ou renxe a porta?** (mc: Buciños.)

MÚSICA. DANZA

168. **A gaita é pró gaiteiro e o tamboril pró tamborileiro.** [6843] (mc: Buciños / ms4: F.V.S.)

169. **En boa mau está o pandeiro.** (mc)
(pt) *Em boa mão jaz o pandeiro* (Chaves) (es) *En buenas manos está el pandero.* (R. Marín) / *¡En buenas manos está el pandero, para que no suene!* (Id.) (ct) *En bones mans està el pandero* (*que el sabran ben repicar*). (Ricart)

170. **En boas maos che está o pandeiro.** (ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar de Galicia)

171. **En boas maos está a pandeireta.** [6844] (mc: C.A. *A Nosa Terra*)
Var.: *En boas maos está o pandeiro.* (mc / ms10,081r: D.E.) [6845]
(pt) *Em boa mão jaz o pandeiro* (Chaves) (es) *¡En buenas manos anda el pandero!* (Ricart) / *En buenas manos está el pandero.* (R. Marín) / *En buenas manos está el pandero, para que no suene.* (Id.) (ct) *En bones mans està el pandero.* (Ricart) / *En bones manes está el pandero, que el sabran repicar.* (Id.)

172. **Non é tal nin farrapo de gaita.** (mc: R. Caruncho *Diario de Avisos*)

173. **Ti pensas que o birimbau é gaita.** [6846] (mc: Buciños)

NEGATIVAS

174. **A outra porta que esta está pechada.** (ms16: Lugo)
(es) *A otra puerta, que esta no está abierta.* (R. Marín)

[6835] mc: *de outro*.
[6836] O orixinal di: *Escapa, mosquito, qu'eu non cho quito. (prohibo).*
[6837] O orixinal di: *Escapa, mosquito, qu'eu non cho quito. (prohibo).*
[6838] ms: *Non che é*.
[6839] ms4: *pr'o río*.
[6840] O orixinal di: *Po burro que he ben cheja a alvarda*.
[6841] ms11,24: *che morda*.
[6842] mc: *comer a broa*.
[6843] V. *A misa, que a diga o crego* en *Oficios*. En realidade é un refrán, pero funciona como fórmula. É o caso de moitas outras unidades fraseolóxicas, que formalmente entran dentro dunha categoría pero o uso habitual é como unidades doutra.
[6844] ms4: *maus*.
[6845] ms10: *boas mans*. En ms10 s.v. *Pandero*.
[6846] ms: *c'o*.

175. **A outro can con ese óso, que este xa está roído.** [6847] (ms10,073r: *D.E.*)
176. **Busca outro trobo que neste non enxamias.** (ms15,13.)
177. **Non está o forno pra bolos.** (ms-SA: seminarista anónimo: algún lugar da provincia de Lugo)
178. **Non vas no meu carro á misa.** (ms-LU: seminarista anónimo: Melide, C)

NIEVE

179. **Neva, neva na casa da Madalena.** [6848] (mc / ms11,25: Gudiña)
Lo dicen los chicos cuando nieva.

NIÑEZ

180. **Anxeliños ó ceo.** (mc e ms16: G.P.)
Cuando se muere algún niño de corta edad.
181. **Canto máis choras, máis alargas.** (mc e ms16: Buciños / ms4: F.V.S.)
Dicho de las madres a sus hijos cuando lloran.

DESARROLLO Y SALUD EN LA NIÑEZ

182. **Chora, chora, que o embigo telo atado.** (ms16: Sober)
183. **Chora, chora, que tamén alargas.** (ms4: F.V.S.)
184. **Déixao chorar: canto máis chora, menos ten que mexar.** (mc e ms16: G.P.)
(es) *Niño que llora, de mear se ahorra.* (R. Marín)

LA CHARLATANERÍA DE LOS NIÑOS

185. **Os nenos falan cando mexan as galiñas.** (ms16: Lugo)
(es) *Los niños hablan cuando las gallinas mean.* (R. Marín)

LA TRAVESURA DE LOS NIÑOS

186. **¡Ai, meu neno, quen te fixo andar de pé!** (mc: Velle / ms16: *Terra de Melide*)

OBEDIENCIA

187. **Farei o que me mandes e o que non me mandes.** [6849] (ms16 e ms10,016r: *D.E.*)

OFENSAS

188. **As cousas tómanse como de quen veñen.** (mc: Buciños)
Var.: *As cousas hanse tomar coma de quen veñen.* (ms16: D.E.)
(es) *Las cosas han de tomarse como de quien vienen.* (R. Marín)
189. **Nunca can me mordeu que non adoecese.** (ms16: Vivero)
Se dice cuando una persona piensa cobrar con creces una ofensa.

OFICIOS

190. **A misa, que a diga o crego.** [6850] (mc: C.A.)
(es) *La misa, dígala el cura.* (R. Marín) (ct) *La missa que la diga el retor.* (Alberola)
Manera de reprender a aquellos que se meten en oficios que no son de su profesión.
191. **A misa, que a diga o cura.** (ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar da provincia de Lugo)
192. **Arrieiros somos e no camiño da feira nos atoparemos.** (mc: C.A.)
(pt) *Arrieiros somos, na estrada andemos e algum dia nos encontraremos.* (Chaves) (es) *Arrieros somos, y en el camino nos encontraremos.* (Sbarbi) / *Harrieros somos, y nos toparemos solos.* (Correas) / *Harrieros somos: encontrarnos hemos.* (R. Marín)
Amenaza de represalia por parte de aquel que no recibe el favor o justicia que merece.
193. **Somos arrieiros e no camiño nos atoparemos.** (mc: R. Caruncho)
Véase *Arrieiros somos...*
194. **¡Bon medo lle teñen os obispos aos curas!** (ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar de Galicia)
Var.: *¡Tenlle bo medo o obispo ós cregos!* (ms4: Buciños-F.V.S.)

OJOS

195. **Abride os ollos que asan carne.** (ms10,072r: *D.E.*)
196. **Ollo ó lume, que asan carne.** (ms10,072r: *D.E.*)
197. **Ollo que o Cristo é de prata.** (ms10,072r: *D.E.*)

OPORTUNIDAD

Aprovechar la Oportunidad

198. **Xa que arden os cangos, quentémonos a eles.** (ms-LU: seminarista anónimo: Buciños, Carballedo, LU)

PANADEROS

199. **Leve do meu, que volve ó seu.** (ms10,049r: Cea)
Se refiere al pan, de exquisita calidad, y se pone en labios de la panadera, a manera de reclamo.

PASADO

200. **O pasado non acorda.** (mc: Buciños / ms16)
Var.: *O pasado non é acordado.* (Buciños / ms16: Lugo)
(es) *Lo pasado, pasado.* (R. Marín)
No acordarse de los motivos de enojo o queja como si no los hubiera habido.
201. **O pasado, pasado.** (ms16: Lugo)
202. **O que pasou pasou.** (ms16: Lugo)

PASCUA

203. **Aleluias, que son Pascuas.** (ms-LU: seminarista anónimo: Carballedo, LU)

PECADO

204. **Non me fagas pecar, que veño de me confesar.** (ms10,085r: *D. E.*)

PELIGROS

205. **A fuxir, que azoutan.** (ms16: *D.E.*)
206. **¡Hai moros na costa!** (ms21,32r: Bermés)
Frase que dicen cuando acecha algún peligro.

PENAS Y DOLORES

207. **Tamén son as penas duras e mais ablandan.** (ms4)

PEREZA

208. **Para ser marqués quedoulle a capa corta.** (ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar de Galicia)

PERAS

209. **Esa pera rabo leva.** (ms10,089r: *D.E.*)

PERDÓN

210. **Dios che faga ben e a min tamén.** [6851] (ms16 e ms10,007v: *D.E.*)
(es) *Dios le haga bien, y a mí también.* (Correas)
211. **Perdone, que a falta foi súa.** (ms8,56r: Meda)

PEREZA

[6847] En ms10 s.v. *Hueso* coa indicación *Desconfianza*.
[6848] Sen clasificar no orixinal.
[6849] En ms10 s.v. *Hacer*.
[6850] V. *A gaita é pró gaiteiro e o tamboril pró tamborileiro* en *Música. Danza*.
[6851] En ms10 s.v. *Dios*.

212. **Facer que facemos e non nos movemos.** (mc: C.A. *A Nosa Terra* / ms16: C.A.)
(pt) *Faz que faz, mas não faz, como o Tomás.* (Chaves)

PEROGRULLADAS

213. **Vaislle enseñar a facer fillos a [teu] pai.** [6852] (ms-LU: seminarista anónimo: Pantón, LU)
214. **¡Dille ó mar que non bata nas penas!** (ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar da provincia de Lugo)

PERROS

215. **¡Bótalle un can no rastro!** (mc: Pidre)
216. **¡Can da rabia! San Soutelo e san Quintín estean da parte de min.** [6853] (ms21,19r: Bermés)
217. **¡Can de rabia! San Quintín, san Toutelo t'aparte de min.** (ms-SA: seminarista anónimo: Terras do Deza, PO)

POBREZA

218. **¡Ai como chove na casa do probe!** (ms-SA: Francisco Canosa Quintáns)

POSIBILIDAD

219. **De menos lle fixo Dios o rabo ás cereixas.** (ms16: Verín)
Todo cabe en lo posible.

PRECAUCIÓN

220. **Abre os ollos, que asan carne.** (ms16: *D.E.*)
(es) *Ojo alerta que asan carne.* (Correas)
221. **Ollos de gorrión, non chas como untadas, non.** (mc: Buciños)
Sospecha de espionaje.

PRECIPITACIÓN

222. **¡Que lugar tan santo!: antes de pedir, xa dan.** (ms8,74v: Meda)

PRINCIPIO

223. **Por algo se empeza.** (ms16: Enc.)
(es) *Por algo se empieza.* (R. Marín)

PRISA

224. **Curri, curri, xa pararás.** (mc e ms16: Tuiriz, Monforte)

RECTIFICACIÓN

225. **Se fora o acordo com'o trasacordo...** [6854] (ms-LU: seminarista anónimo: algún lugar da provincia de Lugo)

RELIGIOSOS Y MORALES

226. **Dios nos colla confesados.** (mc: A.C. *A Nosa Terra*)
(ct) *Deu nos pille confessats.* (Alberola)
227. **As oracións do burro non chegan ó ceo.** [6855] (mc: José Rodríguez Calvo, Santiago: Rebón, Moraña, PO)
Se dice al que pide males con imprecaciones y maldiciones contra el prójimo.
228. **Palabras de burro non chegan ó ceo.** (mc: Buciños)
229. **Vai o pan no forno, vaia a gracia de Dios polo mundo todo; Dio-lo aumente nos agros e o baixe nos mercados, co poder de Dios e da Virgen María, un padrenuestro i-o avemaría.** [6856] (ms-LU: seminarista anónimo: San Xoán do Corgo, LU)

SAN ANTONIO

230. l**Meu san Antonio casamenteiro, rógoche un mozo garrido e solteiro.** (ms10,114r: *D. E.*)
231. **San Antonio bendito me valla, pra darme un home anque sea de palla.** (ms10,114r: *D. E.*)

SER

232. **¡Ai, Señor!, por quen ti eres, que non se acaben as mulleres.** (ms10,119r: *D. E.*)

SORBER

233. **Solbe, Pedriño, que inda nunca solbiches millor caldiño.** (ms10,123r: *D.E.*)

SORPRESA

234. **¡Demo, non digas!** (ms4: C.A. *A Nosa Terra*)

SUPERFLUO

235. **Morra o conto, que o conto non enche.** [6857] (ms6,01v)

TRABAJO

236. **Anda, burro animal, que non estamos no tempo do Carnaval.** (ms-LU: Guillermo Pino [sic] O [?] e José M[?]: Santa María Maior de Mondoñedo, LU / ms-LU: seminarista anónimo: Terra Cha, LU)
237. **Has dormir sin te arrolar.** (ms: Pidre)
Has de dormir por el cansancio.
238. **Os teus labores son plata.** (ms8,23v: Silvarrey.)
Se dice satíricamente al que los hace mal.

[6852] O orixinal di: *Baislle enseñar a facer fillos a pai*
[6853] Tanto neste refrán coma no seguinte, as formas *San Soutelo* e *San Toutelo* corresponden a Santo Eutelo. *Eutelo* é a forma galega do nome latino *Eleutherius*.
[6854] V. *Nunca hai acordo como o trasacordo* en *Rectificación*.
[6855] V. *Oraciós de burro non chegan ó ceo* en *Agrícolas* (*Animales*).
[6856] O orixinal di: *Vay o pan no forno, vaya a gracia de Dios po lo mundo todo, Dio lo aumente nos agros, eo vaixe nos mercados, co poder de Dios e da Virgen Mª un padrenuestro yo a avemaria.*
[6857] Indica *Superfluo*.